L. Duretus
in
Coacas Praenotiones
Hippocratis

1588

3244/(2)
E. A.x.o.8
JL
10/3/99

19 H 4432

3241/(2)

E. A.x.o.8

19H 4432

32.4

HENRICO III.

GALLORVM ET POLONORVM
REGI CHRISTIANISSIMO,

Triumphum.

O*FFERO ac dedico tibi librum, Christianißime Rex, qui, quibus nominibus vt esset majestati tuæ gratus acceptúsque efficere potuit, sibi illa suísque paginis vniuersa præscripsit. Nam & profitetur se docere Medicinæ scientiam; & Hippocratem auctorem laudat; interpretem refert, qui fortunatus natus principe te vixit, parentem meum Ludouicum Duretum. Hominum tutori tibi legitimo atque pastori, patri patriæ, nulla est ars ex omnibus quæ poßit esse commendatior quàm ea, quæ tibi tuos, téque tuis populis præstare nouit diu incolumem. Hippocrates autem, magnus seruator dictus Thessaliæ, Macedoniæ, Thraciæ; toti olim Græciæ præluxit, quæ gentium reliquarum famam, splendore nominis obscurauerat; fœlix gloriæ suæ spectator & beatus, maiores, quàm vlli vnquam mortali, honores sibi à suis delatos vidit; Regum ipse nepos, Asiæ & Aphricæ latè dominantes Reges, quasi tam insigni & illustri nomine tyrannos indignos, ad illius se amicitiam applicantes, repudiando neglexit: nunc gratiam à te non paruam init, quòd thronum tuum venerans suspicit; augustam tuæ majestatis, id est, iustitiæ ac pietatis, sedem; quòd terram tuam, ne hoc illi vnum ad fœlicitatem deesset, iam per annos ferme quadraginta, posthabitis aliis, maximè vnam coluit, vtque inibi ipse vicißim coleretur, sapientiæ in ea suæ domicilium constituit. Iam verò parentem meum & fouebat dum vir esset, & sustentabat iam senescentem, conscientia suæ erga te integritatis & fidei: cuius ne immemor sæculorum posteritas esset; quod in suis optimum maximúmque duxit, hoc sapientiæ arca-*

num, thesaurum sanitatis, Asclepiadis quondam pretiosissimum, diu cæteris opertum, sub auspiciis professionis à te demandatæ, longo vsu, assiduis vigiliis, sibi tandem, si amicis credimus, patefactum & apertum, tibi moriens testamento legauit; sceptri si quod esse posset ornamentum tui. Quem tu igitur, Henrice, viuum, opinione probitatis magna, industriæ nonnulla dilexisti; eius vita functi nomen, fauoris & beneuolentiæ significatione illustra: ipsius munus accipe, medicorum signiferi ac ducis auctoritate maximum, vtilitate amplissimum: cúmque dolorum cruciatus & morbos, in tuam tuorúmque vitam coniuratos hostes esse noueris; reliquorum iam partim factus, partim etiam designatus, precibus Ecclesiæ, victor; de his tu quoque interim ex hoc præsidio, libenter, hilarè, & magnificè triumpha.

Majestati tuæ humiliter subiectus seruus fidissimus.

Ioannes Duretus, Ludouici Fil.

Ioannes

Ioannes Duretus, Ludouici Fil. Doctißimo Medico Petro Droëto S.

MEMINI, Droëte doctiss. ante annos quinque visitatum abs te, amicitiæ causa, parentem meum, Coacis prognosibus operam nauantem seriò, deprehensum fuisse. Tum autem illum, honorificè locutum multa de Hollerio, quem docentem virum audiuerat adolescens; conqueri apud te vehementer de Iacotio cœpisse. Quam enim, aiebat, gratiam, pro superata libri omnium vtiliss. difficultate, à bonis omnibus referre potui ac debui; eius ingratissimus homo ita fuit cupidus, vt eam mihi subreptam velit. Nouerint saltem qui eius commentaria, hoc eodem conscripta proposito, viderint; hæc mea dictata ocyus, chartis impressa serius & vulgata extitisse. Ad quæ tu, in me intuens, optimo seni, ab homine malè nato & educato, secus esse non potuisse, quàm Hollerio fuit; cuius in medendi praxim meditationes longè præclarissimas, correptas furto, suo olim nomini inscripsit. Non dubitare te quin ea quæ parens ipse meus, anno supra mille & quingentos septuagesimo, in hoc idem opus palam & publicè edisserebat, vt cætera quæ Lutetiæ. Monspesuli, cæteris florentibus Medicinæ laude academiis enarrabantur, conductitiis ammanuensium operis comparauerit. At enimuero cum ante annos plus minus triginta, studia vestra, Ludouico Dureto hunc librum explicanti data, socij medicinæ impertiretis, communi tecum hospitio vsum fuisse si negauerit; mortalium impudentissimum futurum. Horum igitur Droëte nisi iam oblitus es, eorum publico testimonio, parentis causam probatam, rémque assertam esse, quæ me vt optem pietas adducit, eadem te vt velis hortatur.

Petrus Droëtus, Ioanni Dureto, Ludouici Fil. S. P. D.

M*EMINI, doctiss. Durete, me fœlicis memoriæ parentem tuum, olim præceptorem meum, visitasse cum doctiss. Curtino nostro: neque etiam sum oblitus, te legisse tum commentarios in prænotiones Coacas à parente conscriptos: quoniam institueramus sermonem de ægritudine honestiss. vxoris D. de Sansi, de cuius salute spem omnem sine causa D. Magnus, medicus, amiserat. Sat scio præterea quàm honorificè sæpius parens tuus, mentionem de spectatissimo Hollerio fecerit, & quam de illo Hollerius opinionem suscepisset. Factus est aliquando Hollerius obuiam tuo parenti, cum è schola domum repeteret; & tu, mi Durete, inquit ille, salebrosas prænotiones Coacas habes in manibus: sequor vestigia tua respondit: At ille, Tu meliorem viam es ingressus, eam persequere. Magnum est laudari à laudato viro. Nunc ad Iacotium. Ille est certè acuti ingenij, & indefessi laboris: sed bona fide possum affirmare quod petis; me scilicet illum habuisse comitem & socium studiorum, vnáque raræ eruditionis parentem audiuisse prælegentem prænotiones Coacas: quod, meo periculo, fatebitur Iacotius: nisi velit infamiæ & ingratitudinis notam nomini suo inuri. Superest vt tibi gratias agam: quoniam ex media senecta me in eam ætatem reduxisti, in qua tam præclara artis medicæ lumina, suo splendore adolescentum animos illustrabant. Bene vale, è Bibliotheca nostra 4. idus Aprilis.*

Ioannes

Ioannes Duretus, Ludouici Fil. Lectori.

QVOD harum expectationem lucubrationum, quam, ante annos decem, sponte sua fecit ac dedit, explere viuus non potuit, vix vereor vt parenti meo illudat quisquam: saltem eorum qui viderint, aut percunctãdo audiuerint, vt vix bene vnquam ex incommoda valetudine emerserit, ex quo prædictionum Coacarum explicationem in se recepit: vtque morbo, quoad potuit, conflictantis, & ænigmatum, quibus plena sunt Coacarum omnia, difficultati decertantis; plurimus labor in vsu medendi fuerit, & profitendi, quotidiano versatus. Equidem hîc, omni vanitate, credo, & inuidia procul, affirmare possum; operam ab inualido iam sene in munera tria simul fuisse collatam, quorũ vnum aliquod ipsum per se, vel robustissimum iuuenem, in ipso ætatis flore, contriuisset; docendi, inquam, scribendi, & ægrotos omnibus horis sollicitandi. Itaque concidit sub onere tandem, vt necesse fuit, qui nunquam animo succumbere potuit: nec tamdiu optatum, qui iam instare videbatur, videre ei contigit, finem meditationum commentationúmque in has prognωses suarum. Quinquaginta octo in calce, aliquot etiam in progressu intactas siuit; puta 82. 83. 164. 165. 166. lib. 1. 6. cap. 5. lib. 2. 31. cap. 16. lib. 2. 55. 56. tract. 3. & 5. tract. 4. lib. 3. Credo quod longioris disputationis aliquando pertæsus, cum nouo proposito animum, tanquam ferculo palatum, oblectare cuperet; relictis aliis, alias sumebat in manus: plurimum deceptus ea spe qua ducebatur explendi lacunas omnes, antequam finem scribendi facere cogeretur. Enimuero, quod eo dictum duntaxat velim, ne qui à me promanauit error, fortè in immeritum redundet; feci vt cum interprete locutæ prognoses istiusmodi omnes, ab omnibus iam, vt spero, intelligantur: quin & sententias Græcas, quæ in propositarum obscurarum aut dubiarum intelligentiam & fidem citatæ erant & productæ, paucis exceptis, quibus prospectum erat, in studiosorum gratiam, latinas feci; paternam hîc phrasim ita ex professo imitatus; illîc dictatas olim publicè, quarum copiam habui, huius eiusdem operis explicationes ita sequutus; vt per me quidem minimè steterit, quominus hoc monumentum sui, à se eodem inceptum, elaboratum, perfectum, inuida inuita morte, posteritati reliquerit. Nunc vtinam quantum studuit, tantum & placeat & iuuet: tum demum peruenisse ad exitum sibi in omni vita propositum videbitur.

IN COMMENDATIONEM OPERIS.

Exit opus tandem, multos quod pressit in annos
Duretus, Coï lux & imago senis.
Fallor. Non operis, non libri nomina quadrant:
At melius dici bibliotheca potest.
Cunctarum hîc seges est medicarum vberrima legum:
Et modica medicas mole coërcet opes.
Morborum causas, & signa, προγνωσιν; & horum,
Legibus & cautè, queis medeare, docet.
Vænalis medicinæ hæc ilias vnica prostet:
Frustra alios cudes bibliopola libros.

Guill. de Baillou Med. Parisiensis.

Quòd iunior patris vestigia clara sequatur
Duretus, proles digna parente suo.
Illi hæc cum multis communis gloria floret:
Nec quicquam laudis res habet ista nouæ.
Sed quòd Duretus senior, pars maxima nostræ,
Atque ornamentum præsidiumque scholæ:
Duretus princeps Medicorum, à principe Coo
Tam multis annis dissitus atque locis.
Diuinum Hippocratem tam bellè exscripserit, vt non
Hippocrates similis sit magis ipse sibi.
Laus demum hæc rara est, à nullo audita, nec vllis,
Quod meminisse queam, concelebrata libris.

Nicolaus Ellain, Parisiensis Medicus.

L. Dureti prosopopœia.

Multiplices linguas, multas scrutatus & artes,
Præcolui cunctis Hippocratem Medicum.
Vnus in ore fuit, studiis præfectus & vnus.
Ille mihi solus cura labórque fuit.
Regia, me, lustris plus quinque, docente cathedra:
Illum Parisiis audiit & didicit.
Doctrinæ & cathedræ, nostris ex ossibus, vno
Successore dato, mens adiit superos.
Hæc fuerit seris quæ & quanta nepotibus, ecce;
Æternùm Coacæ proferet artis opus.

H. Monantholius medicus & professor Regius.

Macte animi

Macte animi iuuenis, multos vigilata per annos,
Qui patris monumenta tui das luce potiri.
Et facis vt fati, Parcarum & lege solutus,
Ora hominum videat: scriptis, depellat ab ægris
Corporibus morbos; viuâ quibus ante superstes
Voce medebatur. Duo iam clarißima sæcli
Lumina præsentis, primo vestire nitore,
Et, tenebris pulsis, in apertam educere lucem
Hippocratem voluere diu: non attamen ante
Prodiit is cultu patrio, veroque colore
Agnoscendus; eum donec solertia magni
Dureti eripuit mendis, variisque lituris:
Ora repurgatum, germana & voce loquentem
Exhibuit. Quæ ne venturos scripta nepotes
Effugiant, nostris iaceantve incognita sæclis.
Tu, solo genitore minor, puer optime, fidis
Commendas foliis, titulisque illustribus ornas:
Et facis Hippocratem, rediuiua vt voce loquentem,
Posteritas habeat, comitem Hippocratisque parentem:
Ambobus vitæ filum, seriemque retexens:
Et reduces patriis decorans natalibus ambos.

Henricus Blacuodæus Scotus, Doctor Medicus Parisiensis.

In tumulum Ludouici Dureti.

Ludouicus Duretius.
De cuius ludo virtus.

Ne tumulum magni per terras quære Dureti.
Vlla potest tantum condere terra virum?
Nominis ille satur, medio se inuoluit Olympo:
Immensi sobolem se memor esse Poli.
Sed monumenta suæ virtutis multa reliquit,
Nomini & erexit mille trophæa suo.
Mille trophæa, modum sæclis factura futuris,
Digna vel Asclepio terque quaterque Deo.
Nempe erat Asclepiæ princeps Duretius artis,
Quem coluit facili doctus Apollo manu.
Quem cultum ætheriæ gremio demisit ab arcis,
Atque suas terris iußit obire vices.
Auspiciis Phœbum fœlix æquauit ab ipsis,
Hunc vnum & potuit Phœbus habere parem.
Attamen auriloqui cœlestia labra Dureti
(Ambrosia & Coo pasta labella fauo)
Mille Deo medico medicos peperêre secundos:
Et prolem, ingenij pignora certa sui.
Nominis omen erant Duretio nomina, CVIVS
DE LVDO VIRTVS *prodiit eximia.*

Ioannes Dacier, Medicus Parisiensis.

Creditur isse lubens pridem Duretus ad astra.
Cycladas emensum sistit amœna Coos.
Hoc, ait, Hippocratis conduntur marmore gazæ:
Impiger, haud parcas, prome viator, opes.
Exerit; Argolia, Ausoniáque regressus in vrbem:
Cernit, eheu, vitæ stamina secta suæ.
Ornare exuuiis humanos ditibus, inquit,
Quis vetat? inuita hæc edita sorte dabo.
Eruta, nate, Coo, nostro simul eruta busto;
Æternes iubeo, quæ peritura tuli.

Ioannes Cornutius, Parisiensis Doctor Medicus.

POSTHVMA *progenies, magni post fata parentis,*
Nascitur, & superas, fœlicibus exit in auras
Auspiciis, Durete, tibi: sed nescia mortis
Progenies, & quæ durando plurima vincet
Sæcula. Namque illi hoc medices inuentor, & idem,
Nascenti, pater annorum promittit Apollo.
Fortunate senex, maneis cui fama sub ipsos
Ista venit, tantorum operum iustissima merces.
Nos quoque fœlices, moriens quibus ista relinquis
Virtutis monumenta tuæ, diuináque mentis
Semina, venturos quibus & cognoscere morbos
Sit facile, & certis cunctos prædiscere signis
Ante suos ortus: docuit quæ maximus olim
Hippocrates, Coïs mandans arcana tabellis.
Iam nulli tacitæ venient in corpora pestes.
Et pater ipse Deûm, vocem qui sustulit illis,
Abstulerit frustrà sonitus, & murmura linguæ.
Ergo eris ô nobis semper Deus, & tua viuet
Æternùm soboles, nullo mutabilis æuo.

R. Callierius.

Vt lacus

Vt lacus Arcadibus, Pheneum quem patria dixit,
Ambiguas suspectus aquas effundit in agros:
Quarum, dum seram pepulere crepuscula lucem,
Exuccis minimùm si quisquam faucibus hausit;
Viscera turbari, & fluidos pendêre lacertos
Agnoscit, vitæ demolirique prioris
Robora, nec firmo consistere poplite corpus.
At contrà quicunque sitim orta luce leuarit,
Illis, & medium cum sol conscenderit orbem:
Inde valet, fit multo etiam robustior ætas.
Sic quis vbi abstrusas Græco desiderat artes
Hippocrate, attonitus, melius nil pectoris haurit
Quicquam oculis, voluens animo maiora capaci.
Ni quodcunque latet, Diis acceptißimus æui
Duretus nostri, sublimi more recludat,
Augustæ hanc in rem reserans oracula mentis.
Ille etenim vigili perspexit singula cura,
Vnde nec ingeniis inuestigata priorum,
Quæque diu latuere, docet, Phœbo, & Ioue digna.
Quo duce, Diuinam, diui, scrutabitur artem
Hippocratis, toti fiétque salutifer orbi.

A. de Guinant.

L'honneur qu'auoit acquis ta ſcience profonde,
Qui te faiſoit regner deſſus tous les ſçauans,
Souuerain Hippocrat, & qui, depuis tant d'ans,
Eſclairoit de ſes rais, tous les coins de ce monde.
Sans ton docte DVRET, qui de pres te ſeconde,
Ia ne voleroit plus és bouches des viuans:
Mais luy plus que ialoux de tes honneurs ſi grans,
Les eſpand de rechef par ceſte terre ronde.
Or vous qui ne voulez ces illuſtres enfans
De ce grand HIPPOCRAT auoir pris leur naiſſançe;
Ores recognoiſſez quelle eſt voſtre ignorance,
Et de combien eſtoient deceus vos iugemens.
Ia ne vous craindront plus les diuines COAQVES,
Ny les malins efforts des enuieuſes parques.

P. Couſſeau.

Εἰς τὸν Λοδοΐκον Δούρετον, ἰατρῶν λαμπρότατον.

ΜΗΚΕΤΙ ἠελίου διὰ αἴθερος ἄλλο ἐρήμας,
Ἀστρον θαλπνότερόν τις βλεπέμεν δυνάται·
Οὕτως Ἱπποκράτους οὐδεὶς ἔβλεψε φαεινὸν
Ἐξ ἀρχῆς ἰατρὸν λαμπρότερον μεγάλου.
Ἥλιος ἀνέφελος λάμπει, κ᾽ ἀγλαΐζεται οὕτως
Ἐν δρόμῳ ὥς᾽ ὠκεῖ μὴ σκοπέειν τὸ δέμας.
Ἢν ἐπὶ κυάνεον νέφος ἤγαγ᾽ ἐς αἰθέρα εὐρυὼ
Πνοίη, ἐάμῳ ὡς λιπὶ καλυψαμένη·
Ἐνδόξου ὥς ἐστι πολυθρύλλητα ἕκαστα,
Δόγματα Ἱπποκράτους σεώτομα κ᾽ αὐτοτελῆ.
Τὶς μὴ ὅθεν δρεπέμεν κορυφὰς δυνάται ἀφορισμῶν,
Δουρέτου εἰ ψυχῆς μὴ τὸ σκίασμα ἔχῃ.

A. Γηΐναρδος.

Primus liber, de febrium symptωmatis, paroxysmis, & crisibus.
Secundus, de morbis cum febre aut sine febre exortis intus, partium singularum propriis, vtriusque sexus communibus. Continet capita XXVI.

De Cephalalgia. 87
De Caro & Cωmate. 99
De Aurium affectibus. 108
De Parotidibus. 114
De Facie. 120
De oculorum affectibus. 123
De Lingua & reliquis oris partibus. 133
De Voce. 142
De Respiratione. 146
De Ceruice. 153
De Hypochondriis. 162
De Dorsi & lumborum affectibus. 187
De Hæmorrhagia. 201
De Palpitatione, tremore, conuulsione. 219
De Angina. 233
De Pleuritide & peripneumonia. 243
De Phthisi. 308
De Hepaticis. 321
De Hydrope. 327
De Dysenteria. 343
De Lienteria. 351
De morbis Vesicæ. 356
De Apoplexia. 365
De Melancholia. 374
De frigore lumborum. 387
De Phymatis. 382
Corollarium. Cautio phlebotomiæ.

Tertij libri sunt tractatus quatuor:

1 *Pronogsticum corporis, omnibus morbis, maximéque superioribus, commune.* 406

2 *De Tromatis: qui sunt morbi vtrique sexui communes, extrinsecus exorti.* { *Capitis.* / *totius reliqui corporis.* } 417

Hunc excipit appendix, quibus morbis quæ ætates affectæ.

3 *De morbis mulierum propriis.* 440

4 *De communibus excrementis,* { *Vomitu.* / *Sudore.* / *Vrinis.* / *Deiectionibus.* }

COACARVM

COACARVM HIPPOCRATIS MAGNI PROGNΩSEΩN

LIBER PRIMVS.

INTERPRETE ET ENARratore LVDOVICO DVRETO, Segusiano.

Ad HENRICVM III. Christianißimum, Galliæ & Poloniæ Regem.

ΟΙ ἐκ ῥίγεος περιψυχόμενοι, κεφαλαλγέες, τράχηλον ὀδυνώδεες, ἄφωνοι, ἐφιδροῦντες, ἐπανενέγκαντες· θνήσκουσι.

1 Qui ex rigore perfrigent, & unà dolore tum capitis, tum ceruicis impliciti, mox voce capti, paruo sudore madent, vt se collegerint; moriuntur.

FVIT illud consilium Hippocratis, vel potiùs discipulorum eius, qui præceptoris diuitias atque ornamenta quamplurima posuerunt in hoc amplissimo & augustissimo Medicinæ theatro; primùm symptωmata febrium, omniáque quę in iis apparent & fiunt bonis aut malis ægrotantium rebus, orta de motu & more ipsarum; ἐπιφαινόμενα & ἐπιγινόμενα vocant, omnia, inquam, febrium ἔκγονα, theωrematis explicare; partim definitis, quæ vel catholica, vel hypothetica sunt; partim etiam quęsitis: quia febres occupant τὴν ὁλομέλειαν, i. *vniuersitatem.* Mox aliorum quoque morborum qui tam intra & intus, quàm foris & extrinsecus, ídque cum febre, vel sine febre, in partibus singulis sexus vtriusque enascuntur & stabulantur: omniúmq; adeo quæ cernuntur in habitu corporis, in actionibus, ac denique in excrementis. Magnum certè opus, vel diuinum, credo, cum excellentia præstantiáque operum quæ docta posteritas de Medicina fecit.

Inter symptωmata febrium atque signa quæ vel ex motu veniũt, vel ex more febrium; primus occurrit Rigor, omnium, penè dixerim, comes indiuiduus, vel in periodo typica, vel in crisi, vel in erratico paroxysmo typi experte. Ac nullus feracior locus est in Medicina ad ineundam διάγνωσιν febrium, quàm de Rigore. Sed ea rigoris varietas, & quæ cuiusque natura sit atque conditio; siue is periodicè, siue criticè, siue etiam symptωmaticè moueatur; tam scilicet natura duce, quàm dominatu morbi; dicetur in singulis rerum earũ decisionibus quæ in tractatu hoc primo huius diuini operis continentur. Primùm hîc rigor occurrit symptωmaticus, omnium, qui sic oriuntur, calamitosa vi pessimus, qui tantum periculo adiicit periculosi iam morbi, vt cita inde mors veniat. Ratio autem causáque cur ita sit, palam erit in examine.

QVI EX RIGORE] Id est, concussione totius compaginis, maximè autem partium posticarum quæ adiacent lumbis, metaphreno, ceruici ad caput; dum scilicet proritantur appulsu cacochymiæ illuc è vasis expressæ, & viam ad exitum affectantis: quem quia tam citò non habet, partes exacti sensus, vbi subsistit, vellicando lacessit, cum incredibili afflictione caloris viuifici qui est in corde: tum enim viuificus ille calor intro recurrit, dum cacochymia foras excurrens, ac primo appulsu passa repulsam, concussionem mouet cum frigore partium calore viuifico defraudatarum. Non enim caloris afflictio concussionem infert; sed ipsa concussio afflictionem. Declarat illud, frigus, sine concussione, partium extimarum, totiúsque compaginis, dum prope abest caloris vitalis extinctio; vel est contumax interceptio. Quinetiam lipyriarum febrium ardentiúmque comes est frigus partium extimarum, in-

candeſcentibus æſtu coſtis vel hypochondriis: tum enim caloris retractio eſt foris intro concuſſionis expers. Nam illa rigoris concuſſio febris ardentis critica, ipſam exoluit, ſudore vel hæmorrhagia; ſperabili antè criſi de ſignis pepaſmi. Periodicus item rigor intermittentium febrium, diſceſſionem affert paroxyſmi diurni, quem ipſe commouit. Scitum eſt illud, *Quibuscunque per febres, rigor quotidie incidit, ipſarum quoque diurna diſceßio eſt.* Quoniam enim bile commota per totam compaginem rigor cietur, ob eámque cauſam ſingulis paroxyſmis vacuatur & expurgatur; conſentaneum eſt vt paroxyſmi diurni vacuatio ſit & intermiſſio cum febris vacuitate.

Sed tamen rigoris hîc poſiti, alia ratio eſt atq; conditio: non enim criticus aut periodicus eſſe poteſt, qui fruſtra cietur, & quem frigus excipit partium extimarum, totiúsve compaginis; cùm incaleſcere potiùs debuiſſent, vt in periodo typica tertianarum, & critica continuarum ardentium. De hoc ſcripta ſententia eſt: *Si crebrò rigor incidit, nec vlla febris diſceßio eſt, fractis iam viribus ægri; lethale.*

Ortum porrò hic tamen habet è vaſis, nō ab vlceribus, quæ altera rigoris occaſio numeratur; qualem ciêre profectò ſolet empyema pleuritidis aut peripneumoniæ, qui antè non erat, dum cruda manebant coſtarum phymata, aut pulmonum, aliarúmve partium: quæ phymata κατὰ περίληψιν, vlcera nominantur, & quorum hîc nulla ſuſpicio eſſe poteſt: at magna eſtblioſæ cacochymiæ. *Rigores*, inquit
6.Epid. & 5. aph. Galenus, *qui ſine vlla parte afflicta ſunt; è lumbis & dorſo cauſas & principia ducunt.*

PERFRIGENT] Non quidem amabili frigore alſioſi, qualis exacto paroxyſmo; vel in diſceſſio-
Hiſt.1.1.Epid. ne febris critica; aut etiam læti, mitigato ardore febrili, vt Philiſco contigit, qui tertio die diluculo ad meridiem viſus eſt fieri ἀπύρετος, febris expers. Quod ſanè πυρετὸν περιψύχεσθαι, quàm παύεσθαι potiùs dici, Galenus obſeruat in prorrhetico; vbi eiuſmodi perfrigeratio, cùm ardoris reliquiæ ſub hypochondriis latent, inſidioſa iudicatur.

Sed *perfrigent*, inquam, frigore pene dixerim glaciali, marmore frigidiores, eò planè adducti, quò ſpectat illa ſententia; Cùm ex rigoribus exudante paruo ſudore, perfrigeratio eſt, graue malum. Etſi
prorr.34.ſ.2.1. Galenus à lectione ἐκ ῥινῶν, i. *è naribus*, loco eius quæ eſt, ἐκ ῥιγέων, i. *ex rigoribus*, adiungendam putauit hæmorrhagiam; vnde ſudores exigui perfrigerationem denunciant: vetus nihilominus huius operis le-
prorr.31.ſ.2.1. ctio ἐκ ῥιγέων habet, auctoritatem quærens ab illo prorrhetico, Αἱ ἐκ ῥίγεος περιψύξιες μὴ ἀναθερμαινόμεναι, κακόν, i. *Quoties à rigore perfrigeratur quis, nec denuo incaleſcit; malo eſt loco.* Sed iſta ſítne firmiter fixa perfrigeratio, an verò caloris viciſſitudinem habeat: tum, ſítne totius corporis extimarúmve partium; permagni refert intelligere. Enimuerò firmiter fixa perfrigeratio, vbi non denuo incaleſcit qui ſemel perfrixit; emortui eſt caloris vtriusque, viuifici & vitalis, ob eámque cauſam funeſta. Sic Galenus ad prorrheticum modò adductum, ἀσθένειαν καὶ νέκρωσιν δηλοῖ. Altera illa, quæ cum cita caloris viciſſitudine eſt; ſimiliter vt prior, accidit labefactata virtute caloris natiui partium ſolidarum, quæ non ampliùs recreantur affluxu è corde viuifici nectaris ſuaue-calentis: ſed mox à frigore incandeſcunt æſtu fugaci, de conflagrantium viſcerum flammæ appulſu; quæ citò euaneſcens, partes, vt priùs, relinquit marmore
Hiſt.1.& 2. ſect.3.3.Epid. frigidiores. Talem animaduertit primùm in Pario, mox in puerpera; Περιέψυξε, inquit, καὶ ταχὺ πάλιν ἀνεθερμάνθη, i. *Perfrixit, mox rurſum incaluit.* In prorrhetico, *Qui cùm perfrixerint & ſudarint, denuo incande-*
prorr.32.ſ.2.1. *ſcunt; malo ſunt loco.* Vbi Galenus, ἀναθερμαινομένους, ἀναπυρέττοντας interpretatur. Sed iſta quidem viciſſitudo cuiuſmodi ſit, vnde veniat, & quorſum appareat; planum faciet enarratio prognωſeωs, ab hac, triceſimæ ſecundæ. Sed frigoris vel in extremis artubus oborti, vel toto corpore, calamitoſior vis eſt eius quod per totum corpus. Nam huius quidem noxa cernitur in emortuo calore natiuo; illius non ſemper. Atque imprimis diſtinctio eſſe debet extremorum: ſi quidem cùm manus & caput propiùs abſint à fonte caloris natiui, quàm pedes; credibile eſt minùs & ſeriùs refrigerari, cùm adeſt paupertas vel interceptio viuifici nectaris: contrà in caloris retractione, quam viſcerum inflammatio facit.

ET VNA DOLORE TVM CAPITIS, TVM CERVICIS, IMPLICITI] Ponuntur incommoda concuſſionis irritæ & fruſtra obortæ à rigore; tum enim μετάστασιν, i. *translationem* habet rigorifera ipſa bilis, ad diaphragma & caput.

Et quia μετάστασις quocunque appulerit, morbifica illic eſt, vbi ſubſiſtit; ſanè translatio bilis ad caput, vnde non habet exitum, ſymptωmata illic mouet partis obſeſſæ propria, morbificíque humoris: ſunt autem cephalalgia & delirium. Eſt enim ratum illud, quòd humor calidus, qui ſurſum fertur ad caput, vel hæmorrhagiam ciet, vel paraphorica edit ſymptωmata, & cephalalgica.

Porrò autem cùm ea ſit ratio τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πεφυκότων, i. *principatuū & propaginum*; vt mutuò ſe afficiant, mutuáſque tradant operas; valetudine quidem aduerſa, in ægri perniciem; vel, vt præceptor lo-
lib.1.acut. quitur, συντιμωρέουσιν ἐς τὸ κακόν: capitis quidem ſic à bile diſtenti & proritati ſympathia propagatur ad partem vicinam & ſociam, quę eſt medulla ceruicis, & eius membranæ, quarum afflictio acerbiſſimum mouet dolorem, cum pari cephalalgia coniunctum; quando hîc nulla vis incidit in muſculoſum genus.
prorr. 41. 2.lib. Atque in hoc ceruicis dolore ſimiliter fit vt in illo: *Ceruicis afflictio, mala eſt quidem in omni febre, peßima verò iis qui ſunt in metu inſaniæ.*

MOX VOCE CAPTI] Hoc fatiſcentis cerebri multùm oppreſſi proritatíque ſignum eſt ſyllogiſticum, ipſiúſque adeo ſpinalis medullæ: ſicut ſubſtillum ſanguinis in cωmate contumaci, effœto iam cerebro, cùm ſcilicet magna oppreſſio cerebri tranſit in exolutionem ipſius, & alteratio in alienationem. Quod certè funeſtum eſt, vt mox docebitur in aphωnia hîc poſita. Enimuerò vt omittam cæteras aphωniæ cauſas, quæ multæ ſunt, & alio loco aphωniæ dicato à nobis conſcriptæ; certum eſt hîc aphωniam notari, quam impotentia facit efflandi, materiæque vocalis inopia & paupertas. Impotentiam parit efflandi, vocalium muſculorum exolutio, non autem contractio, qualis in ebriis cernitur vo-
aph.5.lib.5. ce captis atque conuulſis. Exolutio accidit muſculorum vocalium, non impertita ipſis facultate, ac ſpi-

ritu

ritu animali,quantum sufficit ad efflandum. Materiæ autem vocalis inopia & paupertas sequitur paucitatem spiritus, hoc est aëris inspiratione parua & rara; cuius molitio sic est de cordis calore exiguo, & cuius extinctio est in propinquo: vnde spirandi vsu pene collapso, vt parua & rara est inspiratio, quæ parca manu spiritum ad cor ducit; ita vaporis fumidi, materiæque vocalis minima expiratio. Ex quibus efficitur,vt in aphωnia descripta nulla sperabilis sit vitę salus,defixa firmiter infirmitatis causa,tam in cerebro,quàm corde. Et qui cum tali aphωnia conualuerit,Hippocrates vidit neminem.Exemplum est in historia de Pythione, cuius quidem breuiario expressa fuit decisio hæc à Scholæ Coæ magistris, vt mox dicetur.

PARVO SVDORE MADENT] Ἐφιδρουῦντες, i. quibus exudat crebrò sudor exiguus, qui morbum subesse ibi testatur, vbi exudat. Hîc autem exudat in capite & ceruice, vnà dolentibus. Primum quidem expressus ab oppressione, postmodum ab effœtis partibus sponte sua exudans de succo alibi-li, quem exolutæ partes nequeunt retinere. Nam ἐφιδρώσιος, i. *sudatiunculæ* altera significatio, quæ in madore est totius compaginis,visa est in Pythione,cùm ille animam exhalaret.

VT SE COLLEGERINT] i.Cùm videantur morbo leuati,& rediisse ad se iterum atque iterum. Quod Pythioni legimus contigisse, quem audiuimus, cùm ei quo die primùm decubuit, ingens rigor obortus esset,cum febre acuta,& idem secundo die factus esset ἄναυδος, ἄφωνος, βραχύπνοος, i. *voce pariter atque sermone captus, & vnà spiraret parcè & rarò*, cum frigore partium extimarum, maximè autem manuum atque capitis,quæ paruo sudore pòst maduerunt; eûdem tertio die quietem habuisse,tum quarto etiam,dum sub meridiem iterum factus est sermonis expers & vocis, cum frigore partium extimarum,quæ mox in peius incaluerunt: sed quinto die rursum eundem fecisse opinionem leuationis; vel, vt præceptor scripsit, ἔδοξε κουφισθῆναι. Atque ita cùm morbus vires acquireret eundo, & vnà vicissim alternis diebus insidiosa esset leuatio; tandem ad vltima ventum esse virium collapsarum, & ipsum decimo periisse perfrigidum, ἄφωνον, ac diffluentem sudore. Est igitur ἐπαναφέρειν, iterum atque iterum velut resurgere, quod illud ἐπὶ ostendit; sicut in illo ἐπιρριγέειν, quod est crebrò rigere. Nam ἀναφέρειν verbum reperio vsurpatum de iis qui periculo defunguntur,& restituti viuunt. Testis est illa sententia præceptoris, Τῶν ἀπαγχομένων, καὶ καταλυομένων, μήπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷς ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ στόμα, i. *Eorum qui strangulando exoluuntur, nec dum mortui sunt; illi demum ad vitam non redeunt, quibus fuerit circa os spuma*. Sed hæc leuatio non est fida,quin potiùs insidiosa,pestifera; quemadmodum illa etiam Pythionis,quam facit humoris morbifici huc illuc μετάστασις. Qualem pleuritici experiuntur, cùm in difficili & biliosa anacatharsi,lateris dolor quiescit; non quidem falsò,sed insidiosè,& loco pleuritidis, mortiferam infert peripneumoniam, aut sæuam phrenitidem, cœptis immanibus efferam. Talis anginæ ratio est,quando relictis faucibus,libertatem adferens deglutiendi,migrat in guttur,siue laryngem, facitque anginam cum orthopnœa & sæui doloris cruciatu, cita morte funestam. Insidiosæ huius leuationis multa exempla theωremate illo catholico continentur, *Non est fidendum ijs quorum leuatio est sine signis & causis*; vel, vt loqui solet præceptor, ἀσήμως καὶ ἀκρίτως. aph.16.lib.2.

MORIVNTVR] Atque id meritò,si verum est illud Hippocratis,vt certè omnino est, Τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, θάνατον σημαίνει, i. *Perniciosa, quorum sine signis leuatio est, mortem subesse ostendunt*. Perniciosa enim sine signis mitescunt,vel ob translationem,vel propter effœtam vim partium solidarum, ac sensus amissionem, pene emortuo calore natiuo. Et cùm ad vltima ventum est,natura sui diligens pugnam instaurat, Priami more cum Pyrrho; ac tum victa concidit atque iacet, collapsis iam omnibus sui præsidiis. Nec verò id nouum est,naturam tum decertare, cùm in propinquo mors est;quando iam vetus est illud Galeni, Αἱ διοικοῦσαι τὸ σῶμα δυνάμεις, ὑπ᾽ ἀνάγκης τινὸς καταλαβούσης,σφοδρότερον ἐνεργοῦσι. Loquitur autem de pulsu,qui desperatis,animam penè agentibus,non rarò fallit imperitos medendi, quia tum editur maiore appulsu venæ micantis. prorrh.17. lib.1. lib.de prædicendo ex pulsib.

2 Αἱ μετὰ καταψύξιος δυσφορίαι, κάκισται.

Quæ vnà cum frigore sunt dysphoriæ, pessimæ.

SYMPTOMATICVM est hoc frigus,vt omnis tollatur critici aut periodici excusatio. De causa eius aliter statuendum quàm fuit in citimo. Est enim retracti caloris viuifici,vel intercepti symptoma. Vt enim partes extimæ tantum habent caloris,quantum viuifici nectaris cuius appulsu calent: sic eo defraudatæ frigent. Defraudantur autem, cùm eius caloris retractio est, vel à systrophica viscerum phlegmone; vel à causω; vel etiam à lipyria febre. Ac tum illius frigoris comes est ἡ δυσφορία, i. molestia incredibilis,& anxitudo,quæ cernitur in iacendi habitu inquieto cum ægra difficilique admodum tolerantia symptomatum omnium quæ ab illis febribus,vel à viscerum phlegmone inferuntur. Nam tum efferuntur fastidio & contumacia in eos qui præsto sunt,intus incendio conflagrantes, cum inexplebili siti,iactatione varia sursum deorsum,dextrorsum & contrà; omnis figuræ,& loci,& situs impatientes: more illorum quos in secunda valetudine tædet subinde rerum earum quæ priùs placuerant: quod apud Hippocratem est ῥιπτάζειν, vnde & ipsum venit nomen ῥιπτασμοῦ. Atque hic ῥιπτασμὸς propriè est ægrorum,qui sic in omnem partem iactantur,nec vllo consistunt loco:sicut & ἄση, quam facit Hippocrates duplicem; vnam cum nausea, ὅταν τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ὑπὸ μοχθηρῶν δάκνηται χυμῶν, i. *cum os ventriculi malè habet à morsu prauorum humorum*; alteram verò, ὅταν ἡ δύναμις ὑπὸ τοῦ σώματος βαρύνηται, ὡς μηδὲν φέρειν aph.34. lib.7.

σχῆμα ῥαδίως, i. *quando facultas à corpore ſic grauatur, vt nullam facilè ferat figuram.* De hac prorrheticum illud eſt, Οἱ ἀσώδεες ἀνεμέτως παροξυνόμενοι, κακόν. i. *Quoties ſine nauſea, exacerbatio eſt cum faſtidio, malè res eunt.* Vbi Galenus author eſt, huiusmodi ἄσην, i. *faſtidium* mortiferè ipſos habere quos occupat. Altera autem ἄση, qua ægri ſunt ναυτιώδεις, i. *nauſeabundi*, legitur in vxore Dromeadi, ſeparatim ab ea quæ dicta eſt modò fieri ἀνεμέτως, quam ἀλυσμὸν propriè nominauit. Erat enim Dromeadi vxor ἀσώδης ἀλύουσα, i. *faſtidio inquiete afflicta.* Hîc non eſt dubium quin illa mulier faſtidio eſſet moroſa, ſiue ἀσώδης, de cordis morſu, quam alibi vocat præceptor ἄσην περὶ τὴν καρδίην: eandémque ἀλυσμὸν exerceret, crebra huc illuc corporis artuúmque iactatione, omnis figuræ & loci pertæſam. De virium oppreſſione, apud eundem ibidem eſt, Πολὺς ῥιπτασμὸς, καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ, καὶ ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ, i. *frequens iactatio quæ fit, ſubinde vertendo ſe in dextrum & in ſiniſtrum.* Omnia autem nomina quibus faſtidia cordis & corporis explicantur; ἄση, ἀλυσμὸς, ἀπορία, ῥιπτασμὸς, ἀδημονία, βληστρισμὸς, μετεωρισμὸς; omnia, inquam, ſub nomine continẽtur τῆς δυσφορίας, non ſolùm in idea ſymptomatum prædictorum, ſed in ipſorum cauſa; vt ſiti, dolore, cordis morſu, ardore, dyſpnœa, oppreſſione viſcerum, corporis grauitate, & cæteris, quæ moleſtiam ægris pariunt intolerabilem. Eſt igitur graue malum ἡ δυσφορία, quæ cernitur in acerbiſſima vi ſymptωmatum prædictorum, ex cauſis illis, quas poſui, enatorum. Sed multò grauior eſt ὑποδυσφορία, quæ illos habet mortiferè, quos inuaſit & occupat: vnde ſunt etiam ὑποδύσφοροι: ob eam ſanè cauſam, quòd morbo iam fracti, calamitatem illam faſtidii, quo tenentur, parentem, dignè pro merito nequeunt oſtentare. Ac tales caſus ægrorum ſiue calamitates verè ſunt.

lib.7.Epidem. in Carade.

PESSIMÆ, κάκισται, i. quibus ad ægri mala vix peius aliquid poteſt accedere: vel etiam quæ ſunt eiuſmodi, vt nulla bonorum oppoſitione vinci ſe patiantur. Sunt enim quædam κακὰ, i. *mala* in ægris, quæ à bonis vincuntur. Sed illa demum κάκιστα meritò nominantur, in quibus, τὰ μὲ ὑπάρχοντα κακὰ, & ἀσυμβεβηκότα καλὰ, i. omnia quæ adſunt mala & ab iis abſunt bona. Eorum contraria ſunt ἄριστα, cùm ſcilicet, καλὰ ὑπάρχοντα & ἀσυμβεβηκότα κακὰ; ſicut in optimo hypochondrio annotauit Galenus. Æqui boníque conſulent æquales mei Medicinæ ſtudioſi, nomen hîc nouè vſurpatum Latinè, analogia dyſenteriæ & cęterorum nominũ quæ tranſierunt in coloniã Latinitatis: quia ſunt Latina voce inexplicabilia.

lib.2.Prog.

Nomen ſcilicet dyſphoriæ.

3 Κατάψυξις μετὰ σκληρυσμοῦ, ὀλέθριον.

Frigus cum rigida cute artubúsque, funeſtum.

EST quoque frigus hoc ſymptωmaticum, ſigno extincti caloris viuacis, ab exhauſto humidi primigenij partium ſolidarũ, quod intulit febris tabifica & μαρασμώδης. Tale eſt illud frigus iam poſitum, ex prorrh. *Frigus quod denuo non caleſcit, peßimè habet ægrum.* Vbi Galenus author eſt, eo frigore denunciari eximiam paupertatem, & νέκρωσιν caloris natiui, quæ ita manet, de non excepto, vel non percepto affluxu viuifici nectaris, quod eſt in corde iam perexiguum. Eſt igitur frigus hoc peſſimum atque funeſtum: quando caloris firmiter fixa extinctio, nullam relinquit ſpem fore vt reuiuiſcat. Extinctionis firmiter fixæ opinionem facit frigoris aſſiduitas vnà tractabilis cum rigida cute & artubus, quam σκληρυσμὸν nominauit. Sic autem videtur examen hac de re conuenienter ſuſcipi.

prorr.31.ſ.2.1.

CVM RIGIDA CVTE] Cùm ſcilicet defraudata ſucco venarum alibili primùm, mox humido primigenio prorſus exhauſta, ſiccitate collapſa obriguit, durior facta & aſpera, quæ antea molliter erat ſolida, ſucci plena, & læuis. Sic enim ratio comparata eſt partium, totiúſque compaginis; vt cùm macreſcere cœperint, laxa ſit cutis, & pallida, de diſſipato ſpiritu, & humore, quibus antea recreabãtur, & humeſcebant. Sed cùm ad vltima ventum eſt τοῦ λεπτυσμοῦ, i. *habitus imminuti*, tum cutis collapſa tenſáque obrigeat, mollitudine omni, læuitatéque ſublata, per ſiccitatem partium ſolidarum, primigenij ſui humidi, iam exhauſti, fructu carentium. Atque hic λεπτυσμὸς, i. *extenuatio*, ſiue macies ad extremum perducta, nõ inchoata, nec preſſa leuiter, ſed fixa firmiter (vt nulla ſit excuſatio diarrhœæ fugacis, vigiliarum, inediæ; quibus exactis, redintegratio facilis eſſe ſolet) hæc, inquam, poſita extenuatio, cauſam habet in morbis quidem acutis; febrem tabificam, cuius ardore & κακοηθείᾳ ſanguis, & adeps, & vnà teneræ carnes liquuntur; in cæteris autem qui tranſierunt in vetuſtatem ἐκ μεταπτώσεως; cæcum ignem, qui facit μαρασμὸν περίφρυγῆ; vnde cùm homines plurimùm emacruerint, poſtridie moriuntur eius diei quo nigra deiecerint. Similis quoque ratio eſt phthiſicorum macie confectorum, quam intulit vlcus pulmonis ferinum, ſiue θηρίωμα, depaſcendo quicquid in corde eſt ſanguinis, & aërem inficiendo quem ducimus, cum aſſidua febre, μαρασμώδει, horrifera. De rigida cute in phthiſi & empyemate, multa ſunt ex præceptore, ſuo quæque loco à nobis conſcripta. Eſt igitur cutis, vt ſiccitate dura, ſic inæqualitate aſpera; cùm ſcilicet cachexia tranſiit in extremum marcorem. Ac ſanè cutis huiuſmodi nominatur à præceptore, δέρμα σκληρὸν, περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον, i. *dura, intenta, & arida.*

lib.1.Prog. & lib.5.Aphor. lib.6.Epid. p.1.

ARTVBVSQVE] Artuum meminiſſe hîc viſum eſt, ſimiliter vt fecit præceptor in illo, Αἱ συντάσιες τοῦ σώματος, καὶ οἱ σκληρυσμοὶ τῶν ἄρθρων, καὶ αὐτὸς διαλελυμένος, καὶ αἱ κατακλάσιες τῶν ἄρθρων, κακοί. i. *Cutis intenta, corporis artuúmque durities, tum ſi exolutus ſit æger ipſe, artuúm ve diſtorſio; graue malum.* Sed illa ſententia non eſt ſolius qualitatis, in corpore frigido, atque duro, tractabilis; quemadmodum hæc prognωſis: verumetiam actionis deprauatæ, aut perditæ, in decumbendi, vel in iacendi habitu, aſpectabilis. Eſt enim decumbendi actio deprauata, ἐν τῇ κατακλάσει τῶν ἄρθρων, i. *in artuum diſtorſione*: cùm ſcilicet decumbendo in dorſum, vt refert præceptor, artuum eſt indecora compoſitio; vel contractorum; vel implexorum;

lib.1.Prog.

vel etiam, præ faſtidio, huc illuc proiectorum: atque id contra conſuetudinem decumbentis. In hoc iacendi habitu, nulla vis lucet animalitatis, proptereáque iacendi nulla eſt actio: quæ tamen non tollitur de grauitate τοῦ φερομένου, i. *portati corporis*, verùm de ſumma infirmitate, ac, pene dixerim, ἀδυναμίᾳ τοῦ φέροντος, i. *impotentia facultatis portantis*. Ac tantum intereſt inter naturalem habitum decumbendi, & hunc iacendi; quantum inter auem glande traiectam, quæ ruit; & eam quæ ſua ſponte deuolat è ſublimi, præpetibus pennis præceps in terram. Decumbendi habitus naturaliter conſtitutus apparet, dum quis decumbit molliter in latus alterutrum, modicéque ſunt illi artus reflexi. Iacendi autem miſerrima eius conditio eſt, qui & ſupinus iacet membris collapſis, ac ſine potentia ſe conuertendi; & qui ſubinde ad pedes delabitur. Nota ſunt verba, νωθρότης, πάρεσις, ἔρριψις.

FVNESTVM.] Quia tum nulla ſalus vitæ ſperabilis eſſe poteſt quando collapſa ſunt animalitatis & vitæ præſidia, tum in cerebro, tum in corde: quorum effœta vis deprehenditur; illius quidem, in motus amiſſione; huius verò in extinctione vtriusque caloris, viuifici, & viuacis: cum fixa firmiter infirmitatis cauſa iam explicata.

4 Ἐκ καταψύξιος, φόβος καὶ ἀθυμίη ἀλόγως, ἐς σπασμὸν ἀποτελευτᾷ.

Ex frigore, cum adeſt metus et mœror immeritò, cõuulſione finis fit.

SYMPTOMATA frigoris hîc ponuntur in principatu animi: quemadmodum modò vidimus in deprauato corporis artuúmque motu à cerebro. Etenim metus infractio eſt animi propter expectationem mali futuri. Mœror autem, fatalis quædam & inexpugnabilis triſtitia. Vtrumque fit contractione ſpirituum, vel potiùs ψυχοπνευμάτων ad ſua principia; aut ipſorum principiorum infectione, vt lanæ albæ veneno fucatæ Aſſyrio. Sed ea contractio ſpirituum, fit à re non conuenienti, quo iure quáque iniuria, animo repræſentata. Infectio autem, ab intemperie primùm concepta, quæ malignam continenter gignit cacochymiam; vel à tranſlatione ſymptomatica humoris morbifici, exitum non habentis. Ergo ſi ex frigore, per caloris natiui collectionem, aut interceptionem; non autem per illius νέκρωσιν (nam tale frigus eſſet funeſtum) Si igitur ex illo frigore, metus & mœror abs re incidũt, quæ duo ſymptomata, melancholiæ ſunt propria; palam eſt ipſa per conuulſionem exitum habitura: niſi hæmorrhoidibus, varicibus, aut etiam menſtruali profluuio, conuulſionis cauſa tollatur. Quod accidiſſe legimus Thaſiæ, quam, naturâ, δυσάνιον, i. *moroſam*, fuiſſe narrat Hippocrates. Sed ad naturæ illius habitum, triſtitiæ adiuncta confirmatio, ipſam planè reddidit melancholicam. Et cùm iam aliquot menſes, in ea triſtitia ὀρθοστάδην, i. *ſusque deque* exegiſſet; poſt diuturnam morbificæ cauſæ generationem, ſtatim oborta febre à φόβῳ καὶ δυσθυμίᾳ, i. *metu & infractione animi*, crebrò conuulſa eſt, fuítque ſymptomatum caphoricorũ & conuulſionum crebra viciſſitudo. Sed tamen eo morbo defuncta eſt, liberali ſudore, & menſtruorum profluuio. Quòd autem conuulſio ſit melancholiæ ſoboles, declarat aphoriſmus ille, *Melancholici fiunt epileptici*: tum ille qui ſcriptus legitur 56. lib. 6. *En qui ſunt melancholici metuendi abſceſſus; aut enim apoplexiam corporis (i. paraplegiam) aut conuulſionem, aut maniam, aut cæcitatem minantur.* At ſi principiorum infectio, tum à tranſlatione ſymptomatica, tum à primigenia intemperie poſt diuturnam alterationem, ipſis alienationem induxerit; conuulſio quæ inde venit, neque liberali excretione, vt in muliere Thaſia, neque ἀντιρρόπῳ, i. *rependente* abſceſſu, vt in Herophôte, vllam curationem recipit: quòd à priuatione habitus denuo comparari non poſſit. Scitum eſt illud, *Qui à melancholia è poteſtate mentis exeunt, illis ſi ſuperueniat tremor; proculdubio moriuntur.* Et, *Phrenitici, ſputatores, fanatici, etiámne tremuli?*

Hiſt. 11. ſect. 3. lib. 3. Epid.

aphor. 44. ſect. 8. lib. 6. Epidem.

5 Ἐκ καταψύξιος, οὔρων ἀπολήψιες, κάκιστον.

Ex frigore peſtifera eſt vrinæ ſuppreßio.

VRINÆ ſuppreſſio, veſicæ propria eſt. Quia non antè ſerum illud eorum qui ſunt in venis humorum, vrinæ nomen habet; quàm ad veſicam venerit, in eáque ſtabulari cœperit. Sed καταχρηστικῶς tamen pertinet etiam ad partes vnde manat, per quas ſecernitur, & in veſicam illabitur. Ac talis vrinæ ſuppreſſio veſica vacua, vt ſæpenumero partes illas in vitio eſſe denunciat; ita non raro ſpem adfert ſecundi iudicij in morbis acutis. Notiſſima eſt peritis medicis illa ſententia, *Ante rigorem ſuppreßio eſt vrinæ, ſi quidem è bonis ducatur.* Hîc autem commemorata vrinæ ſuppreſſio in bonis duci non poteſt, quia ex bonis nõ venit. Bona autem dicuntur ſymptomata perturbationis criticæ, iam antè ſignificata ſignis quæ apparent ad tempus: vt illa ad ſpeciem criſis. Atqui perfrigeratio ſymptomatica non poteſt, bonis ægri rebus, iſchuriæ prænuncia eſſe: ſicut iſchuria, rigoris, indéque ſudoris. Non enim ſigna critica, & cauſæ criticæ retro commeant ad ſignificandum. Ac ne longum faciam, quemadmodum iſchuria, quæ loco venit, præclarè apparet ad ſalutiferum rigorem, atque ſudorem: ſic è conuerſo, quæ à rigore & ſudore incidit iſchuria, ſalutaris eſſe non poteſt. Ergo peſtifera eſt omnis, quæ à frigore incidit, vrinæ ſuppreſſio. Et verò frigoris huius noxa, potiſſimùm veſicæ, quia eſt ἄναιμος καὶ ἄσαρκος, i. ſanguinis & carnis expers, calamitoſa eſt: vnde efficitur vt labefactata vi expultrice, non poſſit vrina excerni; vel ſtu-

p. 10. ſ. 1. 6. Epidem.

pefacto ſenſu,rei moleſtæ,hoc eſt vrinæ, ſenſio non excitetur. Iam verò cùm ipſa ſuppreſſio refluxu & anadrome malefica fit,ad illam maleficentiam illud accedit etiam,quòd ipſa veſica, tum interceptione officij,tum ſympathia partium quarum potentia corpus adminiſtratur,homini necando ſatis ſit. Adde quòd illa perfrigeratio veniat à febris ardore,maximéque in veſica,omnium partium frigidiſſima, percipiatur; proptereáque ſit inſanabilis,ob eam ſanè cauſam, quòd omnis intemperies frigida, caloris vi nata, ſalutis deſperationem adferat.

6 Μετὰ ῥίγεος ἄγνοια κακόν· κακὸν δὲ καὶ λήθη.

Quæ à rigore incidit ignoratio mala eſt : obliuio item mala.

IGNORATIO, phantaſiæ eſt abolitio : vt ἄνοια, ipſius iudicij. Sed ipſum iudicium, ὡς τὸ ἡγεμονικόν, i. velut princeps & prætor quidam, audiri non poteſt ἐν τῇ ἀγνοίᾳ, quæ nihil aliud eſt, quàm agnitionis priuatio. Quemadmodum & obliuio,rerum geſtarum abolita recordatio. Vtrumque ſymptoma fit ab intemperie frigida cerebri,quam rigor inuexit. Ex quo efficitur alienum eſſe malum : vtrumque verò peſſimum,ſi leuiter preſſum nõ fuerit ad exigui prædicationem temporis : ſed firmiter fixum ad diuturnitatem. Etenim,quò plures cerebri manſiones labefactantur,eò res ægri peiore ſunt loco. Sic obliuioſus fuit Apollonius, qui ex quo decubuit, rerum omnium fuit immemor. Ac talem obliuionem

3.Epid. funeſtam Hippocrates obſeruauit in tempeſtate peſtifera. Sic enim ait; *Cùm paroxyſmorum initijs occupaſſet* λήθη, καὶ ἄφεσις, καὶ ἀφωνία, i. *obliuio, exolutio, vocis carentia.* Iam verò, in excretione iniuſſa, quæ antea ſponte ægri fiebat, miſeranda cernitur vis horum ſymptomatum. Etenim duplex omnis iniuſſa excretio eſt, vna quidem ſine ſenſu, altera ſine voluntate : ἢ διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν μορίων δι᾽ ὧν ἡ ἔκκρισις γίγνεται· ἢ διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσεῖν· In Dealcis vxore, quæ toto morbi tempore ἀναισθήτως εἶχε πάντων· ſine voluntate fuit. Qua de re legimus aphor. 28. p. 1. prioris prorrh. Τὰ οὐρέμενα μὴ ἀπομνησάντων, ὀλέθρια, *Quæ immemoribus funduntur vrinæ, peſtiferæ.* Ad eam autem quæ ſine ſenſu, pertinet prorrh. 46.p.2.1. prorrh. Ἀπὸ κοιλίης λεπτὰ διιέναι μὴ αἰσθανομένῳ, καὶ ἐόντι παρ᾽ ἑωυτῷ, κακὸν· οἷον ἡπατικῷ, i. *Liquida ferri ex aluo non ſentienti, quamuis apud ſe ſit, peſtiferum : vt Hepatico.*

7 Τὰ καυματώδεα ῥίγεα ὑπό τι ὀλέθρια, καὶ τὸ φλογῶδες ἐν προσώπῳ μεθ᾽ ἱδρῶτος ἐν τούτοις κακόν· ἐπὶ τούτοις ἡ ψύξις τῶν ὄπισθεν, σπασμὸν ἐπικαλέεται.

Cauſorum rigores ſtata quadamtenus lege fiunt funeſti, tum rutila cum ſudore facies, in his malum : quinetiam poſteriorum frigus eſt conuulſificum.

SEQVITVR vt patefacta iniuria rigoris ſymptomatici,qui tranſlatione humoris morbifici,naturæ auxilia labefactat per intemperiem hecticam, & complexionis effœtam vim (quorſum διάνοια ſpectauit Coacarum primæ & ſextæ,quæ ſpem ſalutis præcidebant:) Sequitur,inquam,vt de illo rigore dicendum ſit,qui pro varia temporum in quæ incidit,ratione; tum etiam pro criſis ipſius quam molitur, conditione; modò ſecundi,modò ſiniſtri iudicij eſt; vel ad interitum,vel ad ſalutem. Enimuerò,rigor proprium eſt cauſi κρίσιμον, i. *indicatorium*; ac ſanè ſecundi exiſtit iudicij, ſi iure & loco appareat : iure

aphor.9. ſect. 1.lib.6.Epid. quidem,ſi cauſus venerit ἐκ τῶν κόπων, i. *à laßitudine.* Qua de re illud ſcripſit Hippocrates, *Febres, quà itur ad fortes rigores, non miteſcunt : ſed ante vigorem, ſuppreßio venit vrinæ, ducta ex bonis. Atque hæc ferè in eas cadunt, quas labor accendit.* Ac ſi diceret.Qui à laſſitudine cauſi naſcuntur,ferè illi ſudore quieſcunt, quem

lib.4. de acut. diæt. rigor denunciat : quoniam tales cauſi gignuntur quando venulæ exhauſtæ, bilioſos ad ſe rapiunt & acres ichores. Eſt igitur conſentaneum,vt in ſanabili cauſo, bilis quæ ſtabulatur in venis,exitum habeat intus foras; quæ dum celeriter fertur, ſenſionem excitet ſuæ feritatis & acrimoniæ in partibus exquiſito ſenſu præditis;eáque ſenſio rigorem excitet, concuſſionem ſcilicet partium ſtimulatarum ad excluſionem rei moleſtæ. Relatum iam eſt illud, *Qui occupatur febre ardente, ſuperueniente rigore,exoluitur.* Sed

aphor. 58.lib. 4. aphoriſm. quoniam quæ iure fiunt ex morbi ipſius idea & ἕξει,conuenienter non fiunt,nec ad ſalutẽ apparent,ſi loco non veniant; ad eam ſanè τέκμαρσιν, i. *rationis concluſionem*, præſentem hanc prognoſim examinandam proponit. Tametſi,inquit,febrium ardentium,quæ à laſſitudine exarſerunt,rigor eſt iudicatorius bonus,proptereáque ſpei ac ſalutis plenus:tamen niſi loco appareat,ex illo ruit ſpes medici, ac ſublapſa retro refertur. Sunt enim rigores febrium ardentium,ſiue cauſorum, ὑπό τι, hoc eſt,certa quadam le-

aph.46. lib.4. ge,funeſti. Sed explicandum quale ſit illud ὑπό τι. Eſt igitur tale. Primùm,ſi rigor ἐμπίπτει, hoc eſt crebrò incidat,cùm ſemel tantùm incidere debeat : deinde ſi febris finem non adferat; cuiuſmodi eſt rigor,qui antè ſignificatus non fuit vrinæ pepaſmo,ad tempus; & vrinæ ſuppreſſione,ad ſpeciem ipſam criſis : tum ſi vires effœtæ langueant, quæ ſunt eiuſmodi, vt neque ipſius rigoris fruſtra oborti concuſſionem

ſionem perferre poſſint, neque ad vacuationem liberalem ſufficere. Nulla enim vacuatio, quantumuis critica, poteſt eſſe ſalutaris, vbi vires effœtæ languent. Hinc aphoriſmus, *Si crebrò rigor cietur, nulla ſperabili diſceßione febris, & fractis iam viribus ægri, funeſtum.* Ergo rigores febrium ardentium κρίσιμοι non aphor.46.4. iudicabunt, ſi fruſtra cieantur. Quia præſtat naturam feriari, quàm aliquid moliri fruſtra. Et, quicquid cietur, quod non excluditur, acceſſionem adiungit oppreſſionis. Quinetiam in omni rigore fruſtra citato, tranſlatio fieri ſolet materiæ ad diaphragma & caput. Cuius tranſlationis ſignum eſt, rutila cum ſudore facies, quæ hîc magnopere moleſta eſt: quoniam pars obſeſſa totius materiæ non eſt capax, metúmque adfert delirij, conuulſionis, aut ipſarum parotidum. Deinde illa ἐφίδρωσις, i. ſudatiuncula terrifica eſt; quia vbi ſudor, ibi morbus: & nihil paucum eſt criticum: ſed & ipſam morbi malignam cacochymiam oſtendit. Quinetiam poſteriorum frigus eſt conuulſificum, per aphoriſmum 65. lib. 5.

8 Αἱ ἐκ νώτου φρῖκαι πυκναὶ, καὶ ὀξέως μεταπίπτουσαι, δύσφοροι· οὔρου γὰρ ἀπόληψιν ἐπώδυνον σημαίνουσι· τὸ ἐφιδροῦν τούτοισι κάκιστον.

Crebri ex lumbis horrores cum cita caloris viciſsitudine, calamitoſi. Nam acerbißima vrinæ ſuppreßio denunciatur. Atque his exudare peſtiferum.

RIGORIFERÆ omnis cauſæ ſenſio primùm excitatur in lumbis, indéque per dorſum ad caput viam affectat. Etenim rigor omnis cum frigore manifeſto cietur. Atqui poſteriora ſunt non ſolùm ad excipiendum frigus, vt frigeant, ſed etiam ad ſentiendum, aptiora. Eſt enim ratum & perſuaſum omnibus, quòd omnis pars intemperata ſimilem intemperiem faciliùs excipit atque percipit; quàm temperata contrariã. Poſteriora autem neruoſiora ſunt anterioribus, ideóque frigidiora. Quod ſanè ſi verum de omni rigore eſt; de eo præſertim cuius materia intra dorſum continetur; cuiuſmodi hîc proponitur: & qualem vt indicaret, ἐκ νώτου, dicere maluit, quàm, ἐν νώτῳ: primum ſic indicans motionis initium, quæ aliunde non repetatur. Eſt igitur conſentaneum, vt crebri ex lumbis horrores, ideo ſymptomatici eſſe putentur, quòd partis ipſius vitio enaſcantur, vbi & vnde cientur. Eſt enim horror ſymptomaticus empyematis. Ac praua quidem affectio, cuius ſymptomata ſunt crebri iſti è lumbis horrores, eſt inflãmatio ſpinalis medullæ & membranarum eius; authore Galeno, comment. ad prorrh. 45. p. 2. lib. 2. prorrh. Atque ideo cita caloris & frigoris viciſſitudine, ſunt calamitoſi: quoniam caloris vi contra naturam exardent; natiui autem caloris paupertate refrigerantur: quemadmodum fit in repentina & cita partium extimarum in vtrumque mutatione. Quòd autem cita hæc viciſſitudo pariat vrinæ ſuppreſ- prorrh.8.c.2.1. ſionem, perſpicuum fit ex aphor. 5. huius libri: vbi de illius maleficentia iam diximus.

HIS EXVDARE PESSIMVM. Nam illa ἐφίδρωσις ſignum eſt empyematis, cum ſumma virium infirmitate coniuncti: ex eo quòd deductum alimentum elabatur. *Quibuſcunque diaphragmate interiùs enaſcitur gibber, his renum & veſicæ morbi contingunt mali.* Quæ omnia per ſympathiam fiunt, per quam afficiuntur omnium prima, quæ vicina ſunt, & quæ generis eiuſdem.

9 Ῥῖγος ἐν συνεχείᾳ, τοῦ σώματος ἀσθενέος ἤδη ἐόντος, θανάσιμον.

Frequẽs, in febris aßiduitate, rigor, fractis iã viribus ægri; peſtiferus.

HVNC aphoriſmum ita vertendum duxi, ex perſpicientia τῆς διανοίας, potius quàm ex verborum aucupio. Quod enim hoc loco ſcripſit ῥῖγος ἐν συνεχείᾳ; idem mihi omnino complecti videtur, quod pluribus annotauit aphoriſmo 46. lib. 4. cum ait, Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι; i. *Rigor in febrem minimè intermittentem ſi incidit.* Nam ſanè illud, ἐμπίπτει, frequentem rigoris inſultum ſignificat: quemadmodum & aphoriſ. 75. lib. 4. verbum, Οὐρέει πύον ἢ αἷμα, i. *ſanguinem aut pus meiat,* certam quandam affectionem denunciat, qua quis aut ſanguinem, aut pus meiendi finem non facit. Enimuerò multum intereſt, dicáſne rigorem incidere, an incidiſſe: quemadmodum, & pus meiere, an minxiſſe. Illa perpetuũ, aut frequentem rigendi & meiendi actum deſignant: hæc ceſſationem indicant. Pertinet igitur ad inimicam vim rigoris, ipſa rigendi frequentia: cuius iniuria augetur, ſi non quieſcat febris. Itaque talis rigor in malis ducendus, quòd peſſimi ſigni opinionem faciat: cuiuſmodi eſſe ſolent τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, i. *iudicatoria non iudicãtia.* Quòd ſi ad ſymptomatis acerbitatem hãc acceſſerit ſumma virium infirmitas; peſſimæ ibi cauſæ rationem habebit. Nam ſiue excretio rigorem ſequatur, hæc ſanè in febris aſſiduitate & virium infirmitate laudari non poteſt. Quemadmodum enim quibus intercepta aluus tantùm prorr.6.c.1.1. ægrè ducitur paruis & nigris, velut caprarum, globulis; hi neque hæmorrhagiam, neque aliam excretionem, abſceſſúmve criticum toleranter ferunt, quòd ab exhauſto laborent, ſuperſtite illius exhauſti cauſa, quod globuli nigri declarant: ſic neque ij quibus in febris aſſiduitate vires effœtæ languent, ſuo commodo vllum excretionis genus, quamuis alioqui criticum, excipere poſſunt. Sin autem rigor fruſtra fit, nec vllam excretionem promouet; quaſſationem illius diu vires, iam fractæ non perferent. Erit

igitur hic rigor planè symptomaticus, vt signum & causa, propterea'q; lethalis. Quoties enim ad morbum infestantem & symptoma, adiungit se virium infirmitas; nulla salus vitæ videri potest sperabilis.

10 Οἱ πυκνὰ ἐφιδροῦντες, καὶ ἐπιρριγέοντες, ὀλέθριον· καὶ ἐπὶ τελευτῆσιν ἀναφαίνονται ἐμπύημα ἔχοντες, καὶ κοιλίας ταραχώδεας.

Sudatiunculæ & rigoris crebra vicißitudo, funesta. Sic enim tandem conceptum empyema ostendent cum aluo turbata.

QVANDO sudatiuncula & rigor, vel horror, crebrò se mutuò excipiunt; sic malo res ægroti sunt loco, vt in angusto spes sit. Etenim post sudatiunculam perhorrescere nemo potest, è vasis; siquidem cita sit illius sudoris, atque horroris, vel rigoris vicissitudo: quoniam vanescit materia rigorifera per eum sudorem, quo vel in capite & thorace, vel toto corpore, subroscidus fuit æger. Id enim significat ἡ ἐφίδρωσις. Ex quo efficitur, illa duo, subsudare & perhorrescere, planè videri ἀσύστατα, si ex vasorum cacochymia, horroris causa duci putetur. Ergo talis horror, aut rigor, neutiquam periodicus, aut criticus potest haberi. Atque empyemata quidem cùm internarum partium omnium, tum verò maximè thoracis atque pulmonum, primùm rigore & noua febre oborta denunciantur: quoniam puris acrimonia vellicantur & eroduntur partes, quæ sunt vicinæ atque communes obsessæ. Sequitur & ipsum rigorem sudatiuncula vicissim, & crebrò exudans, facultatis infirmitate, ob quam succi alibilis dissipatio fit. Et quoniam crebra est illa sudatiuncula, vel potiùs assidua, scripsit ἱδρῶτας πολλούς, i. *sudores multos*, in Prognostico: quemadmodum in Epidemiis, ὕδατα πολλά, i. pluuias minutulas, quæ continenter descendunt. Nam tale profluuium omnino funestum est, vt signum & causa; si alui adsit turbatio. Quoniam cùm à summa virium infirmitate nascatur; eius quoque infirmitatis accessionẽ adiungit. At quò plures facultates labefactantur; eò res ægri peiore sunt loco. Vide aphorismos 12 & 14, lib. 5.

prorrh. 8. s. 1. & 2. 1.

11 Τὰ ἐκ νώτου ῥίγεα δυσφορώτερα· ὃς δ᾽ ἂν ἑπτὰ καὶ δεκάτῃ ῥιγώσας, τετάρτῃ καὶ εἰκοστῇ ἐπιρριγοῖ, δύσκολον.

Rigorum ex dorso vis, quàm aliorum grauior. Quòd si quis decimoseptimo, itémque vicesimoquarto ita riguerit, contumaciam morbi denunciat.

HOC spectat ista prognosis, vt intelligamus pestiferos quidem esse dorsi rigores, ductos ab empyemate; ex mente octauæ quæ præcessit: sed eorum lethaliorem vim esse, si, cùm decimoseptimo die sæuierint, vicesimoquarto affligant. Etenim illis temporibus, diuturnitate & vehementia morbi, vires effœtæ languent, vt neque rigoris acerbitatem, si frustra fiat; neque excretionem, si consequatur, suo commodo ferre possint. Adde quòd omnis mutatio, omnísque adeo νεωπερισμός, qui cadit in vicesimum quartum diem, potiùs à putredinis diffusione, quàm à conflictu naturę & morbi accidere videatur. Cęterùm illud δυσκολόν, τὸ ταπεινότερον hoc loco scriptum est. Detrimentum enim leue significat, quod sanè hîc magnum est.

Hist. de Hermocrate.

prorr. 29. s. 3. 1.

12 Οἱ φρικώδεες, κεφαλαλγικοὶ, ἐφιδροῦντες, κακοήθεες.

Qui vnà cum morbo horrifero, cephalalgia torquentur; his peßimè caput exudat.

HOC loco designari videntur qui hemitritæa febre laborant: quemadmodum & febres ipsæ dicuntur φρικώδεες. Quoniam iis qui sic affecti sunt, rigores erratici, & incerti contingunt, & alteram partem periodici paroxysmi in horroris molestia exigunt, αἱ φρικαὶ ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως γίγνονται. Nec desunt aliæ rationes, quæ huius sententiæ opinionem faciant. Primùm, quòd hæc morborum acutorum prognostica sint; deinde quòd hanc sudatiunculam acutis accommodauit. Huc accedit quòd proximo aphorismo, τοὺς φρικώδεας nominat eosdẽ, quos prorrh. 23. p. 2. 1. morbo acuto correptos esse scribit.

prorr. 4. s. 1. 1.

Οἱ

13 Οἱ φρικώδεες ἐφιδροῦντες πολλῷ, δύσκολοι.

In febre horrifera, qui ſæpe & multùm, ſudore diffluunt, miſerandi.

EANDEM ſententiam his verbis expreſſit prorrh. 23.p.2.1. *Sudoris frequentia & vbertas, quæ cum acutis febribus commouetur, periculi locum ſubeſſe oſtendit.* Quod autem πολλῷ, vel illic πολὺς legitur; conſultò verti, ſæpe & multùm. Nam, vt rectè annotauit Galenus, *ſæpenumero qui in morbis acutis continenter ſudant, ſed modicè, diu ægrotant illi quidem, ſed non propterea moriuntur. At ſi crebrò magnam ſudoris copiam illi profundant, palam eſt non multò pòſt, eorum virtutem reſolutum iri.* Quæ cùm ita ſint, perſpicuum eſt, illud φρικώδεες, ad morbos acutos potiſſimùm pertinere. Notanda eſt etiam huiùs loci ταπείνωσις, i. *demiſſio*, in illo δύσκολοι: quemadmodum & ſuperioris Coacæ in illo, κακοήθεες.

14 Τὰ πολλὰ νωθρώδεα ῥίγεα, κακοήθεα.

Qui crebrò cientur veternoſi rigores, funeſti.

PIΓEA νωθρώδεα ſunt, qui coniunctam habent τὴν νωθρότητα, quæ cernitur ἐν τῇ ἀφέσει καὶ λήθῃ, i. in torpore & plumbea affectione corporis atque mentis: vnde ægroti delabuntur ad pedes, nec vllo modo ſunt alacres, ſed contrà pigri in aſſurgendo: nec eos, quibus olim familiariter vtebantur, agnoſcunt: quibus accedit inexpugnabilis καταφορά, i. *inclinatio veternoſa*, vt vigilare non poſſint. Quales fuiſſe legimus eos, qui in tempeſtate peſtifera, ardenter febricitabant; quibus, ineunte paroxyſmo, aderat cõmemorata ἄφεσις, λήθη, καὶ ἀφωνίη. Ex quorũ obſeruatione ſcripta eſt iam explicata perceptio Coac. 6. *Ignoratio cum rigore, mala; obliuio item mala.* Verùm iſtius νωθρότητος ſiue torporis veternoſi, cùm vna ſit eadémque ἕδρα ſeu domicilium, nempe cerebri vis effœta, vel impedita; vtriusque cauſæ ratio ſic ineunda. Nam ineunte morbo, impeditur cerebrum ex nimia morbifici humoris abundantia, quæ vel in cerebro localem habuit generationem; vel eò curſum inflexit: vnde, madefacto neruorum principio, toti corpori lentitudo & ſegnicies quædam accidit. Qualem agnouit ſummus præceptor, quæ venit à tempeſtate Auſtrina; quando ſcilicet diu multúmque illius dominatu cœlum tenetur. *Auſtri ſunt graues auditui, caliginoſi, caput grauantes, cum vniuerſi corporis artuúmque ſegnicie & exolutione.* Νότοι βαρυκόοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, δυσκινητικοὶ, νωθροί, &c. Sed languor cerebri venit ab exhauſto, per alienationem ipſius cerebri, quam alteratio diuturna inuexit. Atque illius cauſæ documentum extat notabile prorrh. 13. p.1.1. *Phreniticis alba deiectio, graue malum. An verò iiſdem ſegnicies incidit? ſed ei periculo multum, rigoris acceſſione, adiicitur.* Quem locum enarrans Galenus; *Commune*, inquit, *eſt ſegniciei cuiusque, naſci à craſſis, frigidis, & glutinoſis humoribus. Non autem tenuibus, calidis, & acrioribus: cuiuſmodi eſt flaua bilis. Niſi fortè incidat cùm in propinquo mors eſt; vt iam emortua facultate quieſcere videantur. Tum enim per emortuam facultatem, non autem vitio humoris contingit. Ac tales qui ea ſegnicie occupãtur, non potis eſt vllo modo ſeruari. Eſt autem commune ſymptoma eorum omnium qui ex immodica intemperie moriuntur.* Iam verò ſiue ab oppreſſione glutinoſi & crudi humoris atque frigidi & contumacis, torpor veternoſus exiſtat, palam eſt à rigore ſymptomatico excuti non poſſe (quia in crudo humore nulla criſis ſperabilis) ſed contrà, rigoris crebra concuſſione, malis cumulari.: quoniam ad oppreſſionem nobiliſſimæ partis, accedit perennis morbifici humoris tranſlatio. Sin autem per νέκρωσιν, i. morticinium facultatis animalis, torpor adſit; mortem in propinquo eſſe denunciat. Sed & celeriùs opinione moriuntur, quibus cum tali torpore, crebrò rigores cientur: quoniam ea concuſſione vires deiectæ ad exitium præcipitantur. Quod supereſt ad explicationem; repetenda ſunt ea, quæ ſcripſit Galenus ad ſententiam illam penultimã, p.1. prioris prorr. *Quæ ex rigore venit ſegnicies, hominem apud ſe non eſſe oſtendit.*

part.3.lib.3. Epidem.

aph.5.lib.3.

15 Οἷσιν ἑκταίοισι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτον.

Qui ſextum morbi diem agentibus fiunt rigores, iudicii ſunt planè ſiniſtri.

PERMAGNI intereſt quo die, quáve periodo, quid fiat in ægris, atque appareat. Vt enim quæ fiunt omnia, quæque apparent diebus criticis, firmiora ſunt quàm quę in alia incidunt morbi tempora: ſic ea quæ ſpeciem boni præ ſe ferunt, debent haberi ſuſpecta, ſi loco non fiant: quemadmodum & ea quæ mala eſſe putantur, mirificos adferunt ſanitatis fructus, ſi antè ſignificata, criſεως lege, veniant illis diebus quibus certamen naturæ & morbi eſt in procinctu. Quoniam autem rigor omnis criticus excitatur repentina & citata bilis flauæ excluſione è vaſis in partes exquiſito ſenſu præditas; conſentaneum eſt vt virtute naturæ ſuſcipiatur illa tam cita excluſio. Atque vt conuenienter id fiat, victricis naturæ, triumphatíque morbi per ipſum πεπασμὸν, i. *mitificationem*, ſigna vt priùs appareant neceſſe eſt: quoniam neque in cruditate vlla criſis bona ſperabilis, neque ſalutariter fieri quicquam poteſt, quod antè

aph.59.lib.4.

significatum non fuerit signis,quæ apparent ad tempus,& ad speciem ipsam crisis. Quæ cùm ita sint, perspicuum est, neque icterum, neque rigorem,bonis ægri rebus incidere posse ante septimum diem: propterea quòd,vt ante quartum diem,nulla pepasmi significatio: sic ante septimum, nulla bilis flauæ exclusio salutaris. Scitum est illud Galeni, *Bilem effundi, celeriùs die septimo, ad crisim non potis est.* Itaque rigor Dromeadæ vxori,icterus Hermocrati,sexto die fuit funestus. Attamen virgo Larissæa morbo defuncta est,cùm sexto die perhorruisset. Sed illud beneficio apponi debet quòd menstrualis tum fuerit: sicut Hermogeni,qui sexto die ictericus,liberali profluuio alui,ab interitu vindicatus fuit.

aph.62,li.4.

16 Οκόσοισι φρίκαι πυκναὶ ὑγιαίνουσι, οὗτοι ἐξ αἵματος ῥύσιος ἐκπυήσκονται.

Quibuscumque morbo defunctis horrores crebrò cientur, iis pro hæmorrhagia fit empyema.

ΥΓΙΑΙΝΟΝΤΑΣ hoc loco significari arbitror eos qui morbo defuncti sunt, quorum antea spes in angusto erat; vt esse solet in abscessibus earum partium quarum potentia corpus administratur. Solenne est illud, Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται, i. *Quibus salubre est corpus, morbo defunctis, si purgentur, facilè exoluũtur.* Vbi τοὺς ὑγιεινῶς ἔχοντας intelligit,eos qui nuper à morbo conualuerunt, & qui restituta vtuntur valetudine, non primitiua. Primitiua verò vtuntur, de quibus proximè ita scripsit; Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες. i. *Qui bene valent corpore, laboriosa est illis purgatio.* Cuius aphorismi veritas,cùm sensu communi facillimè percipiatur, pertinet ad superioris demonstrationem: argumento ducto à maiori,vt vocant,ad minus.

aph.35.lib.2.

aph.36.lib.2.

Hoc spectat igitur hæc prognωsis,vt animo complectamur eos qui abscessus periculo sine sanguinis profusione defuncti sunt,pro ea empyema experiri. Etenim,verbi gratia, si cui sit hypochondrium tumore dolorifico ac duro obsessum,pessimè habebit;tum propter ipsius doloris acerbitatem,quæ maximè facit corpus infirmum; tum propter obsidionem partis cuius officio vita carere nequit: vt interim vicinarum partium contagionem prætercam, quæ vt communes & propinquæ, primùm, & maximè affici solent. Ergo non est dubiũ quin deterrimè affectus sit talis æger; ac magis metu nos terreat,quàm spe salutis consoletur. Quòd si quæ salus vitæ expectanda esse videatur; hæc sanè in primæ periodi hæmorrhagia debet esse,maximè verò in iuuenibus. Sin autem nulla medici votis hæmorrhagia responderit,nec tamen doloris acerbitas, actionúmque ad vitam tuendam necessariarum interceptio, ægrum iuuenem morti dederit; reliquum erit,vt si,exactis viginti diebus,tumor non cessarit, neque quieuerit, in empyema mutetur & conuertatur. Ac empyematis quidem certissima sunt,horrores, πικμήεια; quorum scilicet partes vbi fiunt,causæ existunt: quemadmodum Coaca 11. demonstratum est.

17 Τὸ φρικῶδες σὺν τῷ δύσπνουν ἐν τοῖσι πόνοισι, σημεῖα φθινώδεα.

Dolores horriferi, cum suspirioso anhelitu, signa sunt tabis.

ΣΗΜΕΙΑ φθινώδεα hoc loco dicuntur,quæ sunt φθίσεως propria. Est autem φθίσις,vlcus pulmonum, quo emacrescunt homines, tum à consumptione sanguinis;tum ab aëris,quem spirando ducimus,tabifica qualitate,quam in pulmonibus exulceratis acquirit,dum illac ducitur ad cor, temperandi causa calorem natiuum qui in sinistro cordis ventriculo continetur. Hæc cùm duplex sit apud Hippocratem, vna quidem primitiua, altera superueniens (atque primitiua quidem per διάβρωσιν καὶ ῥῆξιν,i.*erosionem & ruptionem*, vt accidat; tractatu ei rei dicato explicabitur) superuenientem hîc designat: de qua scriptum illud est, *Qui ex pleuritide facti sunt purulenti; siquidem à vomica rupta, pus liberaliter expurgarint ad quadragesimum diem,periculo defunguntur; sin minùs, tandem euadunt phthisici.* Hæc igitur πόνους parit ab empyemate,quod ταχέως & εὐπετέως non expurgatur.Sunt autem πόνοι,febris assiduitas cum paroxysmis nocturnis, tussiendi & extussiendi irrita cupiditas, sudores multi,oculi concaui, ruboris per genas suffusio,vngues adunci, extremorũ digitorũ calor,cibi fastidia,pedũ tumores,pustularũ per vniuersum corpus eruptio.

aph.15.lib.5.

18 Εξ ἐμπυήσιος πλεύμονος, καὶ κατὰ κοιλίην ἐνίοτε ἀλγήματα, καὶ ἐς κλῆιδα· καὶ τὸ ὑποῤῥέγχειν ἀσσώδεα· σημαίνει πτυέλου πλῆθος ἐν τῷ πλεύμονι.

Vbi est empyema pulmonis, si ad ventrem nonnunquam, sæpe ad iugulum, dolor irrepserit, & cum anxitudine stertor adsit; expectorabilis materiæ vis magna ostenditur.

EMPYEMA pulmonis fit, cùm eius phlegmone puris mutationem ſuſcepit: neque ſputo, neque ſanguinis detractione, neque diæta, neque aliis remediis conuenienter præſcriptis, curationem recepit. Solenne eſt illud. *Quicunque harum partium dolores non quieſcunt; nec ſputi expurgatione, nec deiectione alui, nec ſanguinis detractione, diæta, aut pharmacia; ſcire licet in empyema tranſituros.* Atque illud. *Empyema eſt planè funeſtum, ſi cum ſputo bilioſo appareat: maximè verò ſi die ſeptimo primùm prodire cœperit.* Nam cæterorum empyematum ſigna edũtur vigeſimo, trigeſimo, quadrageſimo die: nõnunquam etiam ſexageſimũ expectant. Atque empyematis quidem à phlegmone ſigna ſunt qui in thorace crebrò cientur horrores, & pondus obſeſſæ partis quæ antè dolebat. Huius maximè expetenda criſis, eſt ἀνακάθαρσις, quæ ſi liberalis fuerit cum febris vacuitate, ciborum appetentia, ſine ſiti; aluus autem fæcibus figuratis feratur, & modicis; ipſũmque adeo ſputum purulentum, ſuo candore, læuitate, & æqualitate, partis vnde manat integritatem, caloris innati vim, & materiæ bonitatem oſtendat, bene eſt ægro, & confeſtim ſeruatur. Sin autem ἀνακάθαρσις nulla eſt; reliquum erit vt æger ab interitu vindicetur vrinæ purulentæ, ſtrangurioſæ, & abradentis profluuio: niſi fortaſſis eadem materiã aluus feratur. Quòd ſi ne hæc quidem medici votis reſpondeant, aut fruſtra expectentur; poſtremum illud erit, vnde aliquid ſperetur; vt vel parotidas; vel in cruribus natura liberalem moliatur abſceſſum. Ac ſiquidem ad parotidas materia viam affectet; difficultas ſpirandi maior aliquantiſper naſcetur; mox autem ceſſabit, ſine alia manifeſta illius vacuitatis cauſa: hypochondrium verò, cum mollitudine, omni dolore carebit. Sin autem ad inferiora curſum inſtituat, hypochondrium æſtu incandeſcet, & intumeſcet: ſpiritus verò ducetur ex facili. Quòd ſi cum hypochondrij tumore, & æſtu, ſumma difficultas ſpirandi coniuncta ſit; tanta profectò expectorabilis materiæ copia denunciatur, vt pariter æqualitérque ſuperiora & inferiora obſideat.

19 Οἱ φρικώδεες, ἀσώδεες, κοπιώδεες, ὀσφυαλγέες· κοιλίας καθυγραίνονται.

Horriduli, anxij, membris perfracti, lumbos dolentes; profuſiore tandem ſunt aluo.

QVÆ ſunt hoc loco καθολικῶς, i. *in vniuerſum* enunciata, dubitanter quæſita videntur prorrh. 53. ſ. 2. prioris, his verbis, Ἆρα γε τοῖσιν ἀσώδεσιν ἀνεμέτως, ὀσφυαλγέσι, ἢν θρασέως παρακρούσωσιν· ἐλπὶς μέλανα διελθεῖν; i. *An in faſtidio ſine nauſea, lumborum dolore; ſi feritas adſit delirij; ſpes eſt nigra duci ex aluo?*

Hoc ſpectat igitur, vt animo complectamur, vacuationum inclinationes fieri, vt natura, & humores curſum inflectunt. Eſtque perceptio planè huiuſmodi, *Quibus cum horrore, faſtidio, laßitudine, lumbi dolent; iis fere liquidis excrementis alui feruntur.* Vtrum verò hæc πρόγνωσις καθολικὴ ſit vera, & verè καθ' ὅλου enunciata; illud profectò eſt de quo quærendum. Enimuero qui ſunt horriduli, opinionem faciunt citati humoris exitum non habentis: proptereáque oppreſſionis multum adiicientis. Atque illius oppreſſionis ſymptomata ſunt, anxietas, κόπος, atque lumborum dolor. Sed illam anxietatem fieri ſcripſit ἀνεμέτως, i. *ſine nauſea*; vt accuſari ſtomachus iure non poſſit: ſed virium à corpore oppreſſarum iniuria, qua illæ ſunt omnis figuræ, & loci impatientes. Inde etiam naſcitur ipſe κόπος; indéque ſic affecti, nominantur κοπιώδεις. Eſt autem κόπος, illa corporis affectio, qua ſi vel minimùm quis moueatur, laſſitudinis vlceroſæ, vel tenſiuę ſenſio excitatur. Ac ne plura quæ περὶ κόπου dici poſſunt conſecter, comprehendam breui: ſic enim ſtatuo; κόπον hîc videri τονώδη, i. *tenſiuum*, qui nunquam metum adfert delirij per anadromen ad caput: quemadmodum adferre ſolet κόπος ἑλκώδης, καὶ φλεγμονώδης, i. *vlceroſus & inflammatorius.* Niſi quis fortè obiiciat, quod initio ſcripſi ex prorrh. 53. ſ. 2. prioris prorrh. *Qui lumbos dolent, atque etiam faſtidioſos, tandem fieri profuſiore aluo, cùm è poteſtate mentis exierint: ac nigra deiicere.* Quod ſanè verum eſt, ſi validæ vires ἀντιρρόπως moliantur excretionem, vel abſceſſum, verſus eam partem vnde manauit morbifica vis ad ſuperiores. Eſt enim ratũ illud, & perſuaſum omnibus Aſclepiadis; quòd ſemper humoris morbifici παλινδρομή, i. *recurſus*, eò fit, vnde primùm ἀναδρομὴν, i. *excurſum* habuit, aphor. 2. ſect. 1. lib. 6. Epid. At verò hîc nos profuſioris alui cauſas ὁμογενεῖς, i. *congeneres* omnes agnoſcimus, in motu humoris, naturæ impulſu, & partium obſeſſarum conditione. Nam cùm ab irrito motu horroris ex venis ducti nulla ſit excurſio, quę opinionem faciat hæmorrhagiæ; nulla excluſio quę ſudorem promoueat; reliquum eſt, vt ſperabile ſit alui profluuium. Vt enim ἀναρροπὴ, i. *aſcenſus* ſignificatur cardiogmo, faſtidio cibi, oris amaritudine, & tenebricoſa vertigine: ſic & καταρροπὴ, i. *deſcenſus*, torminibus alui, lumborum dolore, & genuum grauitate. Dolent autem interiores lumbi, per meſocωla, quæ veniunt à neruis qui ex ſpina oriuntur.

Hiſt. 5. p. 2. lib. 3. Epid.

20 Τὰ ἐπιρριγέοντα καὶ ἐς νύκτα μᾶλλόν τι παροξυνόμενα, ἄγρυπνα, φλεδονώδεα ὄντα, ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν ἔστιν ὅτε οὖρα ὑφ' ἑαυτοὺς χαλῶντα· ἐς σπασμὸν ἀποτελευτᾷ.

Quibus incidente rigore, nocturna exacerbatio somni vacuitatem adfert, cum fatuitate coniunctam; si nonnunquam in somnis vrina excidit; conuulsione finis fit.

SYMPTOMATA rigoris frustra oborti, per anadromen ad cerebrum, explicantur: mox ea, quæ per successionem, & propagationem causæ morbificæ, à cerebro, & in cerebro excitantur. Ac primùm symptomata quæ per anadromen à rigore frustra citato nasci solent, sunt, cephalalgia, somni vacuitas, delirium quoque ipsum. Sed cùm cephalalgiæ nomen, hoc loco, non scripserit; reliqua duo, vigiliæ, & noctes insomnes, tum ipsa fatuitas; ab eodem fonte principia, causásque ducunt. Etenim vigiliæ & noctes insomnes, effectricem sui causam agnoscunt cerebri intemperiem calidissimam, & vaporis somniferi prauitatem. Fatuitas verò, siue nugarum garrulitas, phrenitidem planè denunciat, authore Galeno comment. ad hist. 15. s. 3. 3. Epid. Verba Galeni sunt hæc: loquitur autem de vxore Dealcis, quæ modò garriebat, modò silebat. Τὸ μὲν γὰρ, λόγοι πολλοὶ, φρενιτικὸν· τὸ δὲ, σιγῶσα, μελαγχολικόν· τὸ δὲ, συνεστέλλετο, κοινὸν ἀμφοῖν· εἰ μή που ἄρα, καὶ διὰ τὴν κατάψυξιν συνεστέλλετο, i. *Nam garrulitas ipsa erat phrenitica: silentium autem melancholicum: contractio ipsa, vtriusque est communis. Nisi fortè à perfrigeratione fuisse putandum est.* Ergo vigiliæ, somni vacuitas, nugarum garrulitas, siue fatuitas; primitiua sunt mala cerebri, quæ primo statim bilis appulsu nascuntur. Sed hæc tolerabilia, & sanabilia videri possent, nisi per translationem & propagationem, grauiorum malorum consecutio adferretur. Cernitur autem successio mala; vigiliarum, in somno; delirij ἐπιγένεσις in vrina quæ redditur ἀπροαιρέτως, i. *sine voluntate, iniussa*; vtriusque verò infesta potestas, in conuulsione funesta. Quæ quomodo fiant omnia, paucis aperiam. Sed illa somni hoc loco necessaria distinctio est, vt pro sopore, seu pro comate vsurpetur: quemadmodum in Hermocrate annotauit; de quo illud scripsit, κατεκοιμᾶτο κωματώδης, i. *quiescebat veternosus*. Non enim ille somnum iniuit » naturaliter conciliatum; vt conciliari solet, quando ad dormiendi necessitatem accedunt tres illæ somni » naturales causæ; vaporis somniferi suauitas; cerebri temperies; & mentis tranquillitas. Ergo ne longiùs abeam, non iniuit somnum Hermocrates naturaliter conciliatum: sed fuit soporatus, conniuendo scilicet palpebris, quas aperire nõ poterat, propter facultatis ipsius infirmitatem ab exhausto cerebri, & frigida intemperie per consumptionem retorridam. Sed satis iam multa de hoc sopore, commentario ad illam perceptionem: Τὰ πολλὰ νωθρώδεα ῥίγεα, κακοήθεα, i. *Frequens cum segnicie rigor, malus.*

Sequitur fatuitas, siue nugarum garrulitas, quam diximus esse phreniticam, quę in principalium cerebri actionum deprauatione consistit: éstque delirium intermissionis expers, cum vigiliis, & febre cõiunctum. De cuius delirij natura, déque omnium quæ in eo fiunt, atque apparent causis; plura suo loco dicentur. Pertinet autem ad rẽ illud, νωθρώδης quod in phrenitidem sæpe cadit, à cerebri alienatione, cuius consecutionem attulit diuturna & vehemens cerebri alteratio. Atque inter cætera; tum ipsius phrenitidis, dum viget; tum eius, quæ ipsi succedit, νωθρότητος, symptomata; potissimùm obseruatur illa voluntatis amissio, quæ cernitur in deiectionibus & vrinis iniussis; quas sponte nostra excernimus, & cohibemus, quando valemus. Nam si in somnis, comatosis, iniussa laxatur vrina; non solùm resolutione partium, i. vesicę & sphyncteris musculi; sed etiam vitio rectricis potentię; palam est, illud malum conuulsionis successionem habiturum. Sicut ex perfrigeratione, metus & mœror, quæ sunt melancholiæ propria. Visum est illud, *Quæ immemoribus & sine voluntate funduntur vrinæ, pestiferæ.* Quæ omnia iam pluribus sunt explicata, comment. ad Coacam 14. huius diuini operis.

21 Τὰ ξυνεχέα ῥίγεα ἐν ὀξέσι, πονηρά.

Qui crebrò cientur in acutis rigores, pestiferi.

EXPLICATIO repetenda ex commentario ad nonam. Tantùm illud commemorabile, quòd ξυνεχέα ῥίγεα dicuntur, ἀντὶ τοῦ συχνὰ καὶ διὰ τέλεος, i. *qui crebrò exactum ad morbum cientur.* Nam propriè, τὸ συνεχὲς, assiduitatem significat omnis intermissionis expertem, quæ in rigore locum non habet; cuiusmodi tandem is fuerit; criticus, symptomaticus, aut etiam periodicus. Nam periodicus est, exempli caussa, tertianæ, quæ accessionem habet tertio quoque die rigoriferam, intermissione distinctam. Symptomatici assiduitas esse non potest: quoniam omnis rigor symptomaticus, vel translationem facit materiæ rigoriferæ; vel illius momentaneam exclusionem. At critici comes est absoluta morbi depulsio, atque sanatio. Ex quo efficitur, legendum συχνὰ, ἀντὶ τοῦ ξυνεχέα: vel explicandum τὸ ξυνεχέα, per συχνὰ καὶ διὰ τέλεος, i. vt dixi, *qui crebrò cientur rigores exactum ad morbum.* Vide historiam vniuersalem lib. 3. Epidem. & particulares multas eiusdem libri; maximè verò 13. & 15.

22 Αἱ ἐκ ῥίγεος, μετὰ κεφαλαλγίης, ἐκλύσιες· ὀλέθριον.

Si à rigore, cum cephalalgia, vires prosternuntur; funestum.

Si morborum magnitudine, ſymptomatúmque vehementia, non rarò ægroti cum integritate virium ad exitiũ præcipitãtur, quid fiet illis, quibus effœtę vires ſummam morbi violentiam experiuntur? Etenim cùm neq; pepaſmo ipſæ per ſe ſufficiãt; tum verò nullam excretionẽ quantũuis criticam, ſuo cõmodo, perferre poſſunt: proptereáq; nec vllam vacuationẽ quæ artificio fit medici ad imitationẽ naturę comparato. Quæ cùm ita ſint, perſpicuũ eſt; cephalalgiã à rigore natam, & educatã, perenni morbificæ cauſæ affluxu; cum ſumma viriũ infirmitate coniunctã, eſſe funeſtã. Eſt enim cephalalgia primùm ipſa per ſe terrifica. Sed tum habetur peſtifera, ſi & prægrandis, & cõtumax febris acutæ, prauíque alicuius ſigni coniunctionem habuerit. Qualem hoc loco deſcripſit. Primùm ex rigore naſcitur hæc cephalalgia. Ergo per tranſlationem humoris morbifici, qui corruptione propriæ ſubſtantiæ in vitio eſt. Omnes autem morbi, qui aliorum ſucceſſione veniunt; per ἐπιγένεσιν, i. *propagationem*; aut per μετάστασιν, i. *tranſlationem*; ſunt prioribus moleſtiores. Deinde verò, hæc cephalalgia coniunctam habet febrem acutam. Non enim aliter fit ſymptomaticus rigor. Ergo materiæ cephalalgicæ perennis generatio eſt, & perennis affluxus, vnde vires acquirit eundo. Iam verò quòd ad vires languidas attinet, quas vocat ἐκλύσιας; ne nodum in ſcirpo quæram, dictionis ipſius aucupio; ſit illud firmiſſimum, ἐκλύσιας hoc loco dici, quas alibi προεξαδυναμίας nominauit, Αἱ προεξαδυνατησάντων παραφροσύναι, κάκισται. i. *Fractis viribus ſuperueniens delirium, peßimum.* Vbi Galenus vim huius dictionis προεξαδυνατησάντων, animaduertit; nempe ex ea ſummam imbecillitatem ſignificari. Adiecta enim præpoſitio ἐξ, verbi vim auget: vt infirmitatis ſumma ſint omnia, quæ nõ alioquin exigua eſſent, neque obſcura; ſi detracta particula ἐξ, προσαδυνατησάντων legeretur. Quòd autem ἐκλύσιες hîc commemoratę, idem planè ſint, quod illud προεξαδυνατησάντων; grauiſſimus author Galenus teſtatur commentario ad illum aphoriſmum, Αἱ μετὰ ἐκλύσιος κατόχως, ἀφωνίαι, ὀλέθριαι, i. *Quæ cum exolutione firmiter fixa, veniunt aphoniæ, funeſtæ.* prorr.4.f.3.t.

23 Τὰ αἱματώδεα οὖρα ἐν τούτοισι, πονηρόν.

Cruentæ in his vrinæ, prauæ.

Vrinæ cruentæ, ſic enim vertimus, οὖρα αἱματώδη, ſunt illæ quas Hippocrates οὖρα ἐξέρυθρα, i. *vrinas prærubras* nominauit, prorrh. 3. ſ. 1. 1. Tales nephritici multi excernunt. Ac, mea quidẽ ſentẽtia, ſcriptum hoc de vrinis cruentis, ſeu impensè rubris, conuenienter cõgruentérque illi reſpondet, quod idem ſcripſit prorrh. 2. ſect. 1. 1. Κοιλίης προέκπλυσις ἐξέρυθρος κακὸν ἐν πᾶσι νουσήμασι, &c. i. *Alui proluuies rubra, mala in omnibus morbis eſt.* Vt enim ex impensè rubra ventris proluuie, quæ ſcilicet carnium recèns mactatarum loturam refert; malè affecti per infirmitatem iecoris ſignificatio fit: ita ex prærubra vrina, renum malè officio ſuo fungentium certiſſima ſigna petũtur. In iis igitur quorum à rigore, in cephalalgia, vires langueſcunt; hoc pernicioſior erit prærubra vrina, quò plures potentiæ labefactatæ ſunt: quemadmodum in tabe alui profluuium, lib. 5. aphor. in comate prærubra ventris proluuies, prorrh. 2. ſ. 1. 1.

24 Ῥῖγος ὀπισθοτονῶδες κτείνει.

Cum opiſthotono rigor necat.

Opisthotonos Græcis dicitur, ceruicis poſticæ conuulſio, cùm ſcilicet caput ad ſcapulas inuitò contrahitur, comment. in aphor. 51 lib. 4. Eſt autem ὀπισθοτονώδης rigor, cùm difflationem impediẽs in neruoſis corporibus, fit cauſa, vt ipſa repleantur, comment. in aph. 13. lib. 6. quemadmodum & frigus, de quo dictum eſt Coac. 7. ψύξις τῶν ὄπισθεν, σπασμώδης, i. *Poſticarum partium frigus conuulſificum.* Hac autem ratione interficit; quòd cùm reſpirationis vſum augeat, reſpirandi commoditatem adimit, inſtrumentis motu prohibitis.

25 Τὰ φρικώσαντα, καὶ ἱδρώσαντα κρισίμως, ἐς δὲ τὴν αὔριον φρίξαντα παραλόγως, ἀγρυπνέοντα, μετὰ πεπαινόμενον, αἱμορραγῆσαι οἴομαι. μετὰ δὲ φλε- γμονὴν χωρεῖν μελίν, μετὰ δὲ τὸ πλῆθος κεχολῶδες.

Si cui cùm perhorruerit atque ſudarit criticè, rurſus poſtridie horror ſine cauſa ingruerit, ac tum à pepaſmo ſomni ſit expers; huic venturam arbitror hæmorrhagiam.

Τα φρικωσαντα καὶ ἱδρώσαντα conſultò expoſui in ea ſignificatione, in qua legi ſolent, Οἱ φρικώσαντες καὶ ἱδρώσαντες, i. *qui perhorruerunt atque ſudarunt.* Sæpe enim affectionum nomina tranſeunt in

ægrotos. Sed illud ἀνιδρώσαντα κρισίμως putaui ἀσύστατον: quoniã ex non ente nihil criticum significari aut fieri posse arbitror. Itaque legendum ἱδρώσαντα κρισίμως, ex prorr. 57. ſ.3.1. vbi ſcripta hæc legitur ſententia, his verbis, τὰ φρίκησιν ἅμα ἱδρώσαντα κρισίμως, &c. Iam verò quòd repetitionem horroris ait fieri παραλόγως, idem planè ſignificat, necnon eôdem ſpectat, quò illud ſolenne in aphoriſmis: Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσι μὴ πιστεύειν· οὐδὲ φοβεῖσθαι τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον, i. *Leuationi quæ accidit ſine ſignis, non eſt fidendum: quemadmodum nec verendum de malis quæ merito morbi non veniunt.* Vt enim ſuſpecta eſt morbi cuiuſque, ſine ſignis & cauſis, leuatio: ſic exterreri non ita debemus ſi quæ παρὰ λόγον apparent & fiunt, quamuis praua ſint ipſa ſpecie atque terrifica. In quo difficilis eſt τοῦ παρὰ λόγον, ἢ παραλόγως explicatio. Galenus interpretatur ἀλόγως: ſed ne id quidem ſatis, niſi exemplis illuſtretur, quemadmodum idem fecit commẽtario ad illum aph.26. lib.2. Quod ſupereſt, nos etiã cõſultò legimus ἀγρυπνέοντα, vel ἀγρυπνεῦντα, illámque particulam, μὴ, deleuimus; tum ex prorr.57.ſ.1.1. tum ex aph. 10.p.1.lib.6. Epid. Nam ἀγρυπνία, ferè eſſe ſolet ſymptoma perturbationis criticę, ad ſudorem, vel hæmorrhagiã. Quinetiã illud, μὴ τὰ πεπαινόμενον, emẽdauimus μετὰ πεπαινόμενον: quoniã in cruditate, quandiu ipſa manet, nulla criſis bona fieri poteſt.

Hoc ſpectat igitur hæc difficillima prognωſis, vt intelligamus; non rarò varias eſſe morborum criſes, quæ ad ſalutem variè ſuſcipiuntur, pro vario humoris motu, naturæ impulſu, & partium obſeſſarum conditione. Docemur etiam varietatem illarum criſeωn ſæpenumero denunciari vna eadémque concuſſione, cuiuſmodi in rigore cernitur. Eſt enim rigor idem criticus, & ſudoris, & hæmorrhagiæ prænuncius, aluúmque ciet deorſum & ſurſum. Quòd autem varietate criſeωn ægroti morbis acutis fœliciter defungantur, vt cætera omittam theoremata & exempla, quę multa ſunt apud Hippocratem; hæc duo inſtar omnium fidem nobis facient propoſitæ perceptionis. Ac primùm obſeruationem aſcribam quæ legitur in hiſtoria vniuerſali: deinde hiſtoriam particularem ſubiiciam. Eſt autem hæc obſeruatio. *Per id tempus ſeruabantur illi potiſſimùm, quibus horum quatuor ſignum aliquod apparebat. Qui ſcilicet vel ſanguinem è naribus abundè profudiſſent; vel vrinas multas, multa & laudabili hypoſtaſi præditas; vel deiectionum copiam biliosarum tempeſtiuè commotarum; vel dyſentericarum etiam. Ac nonnullis quidem cùm iſtorum vnum ſatis non eſſet, ſimul omnia fiebant. Ab illíſque omnes ſuperfuere.* Fuit Lariſſæa virgo matura viro, quæ ardenter febricitauit ex repletione menſtrualis materiæ, quæ nondum habuerat exitum. Hæc repletio fuit omnis malignæ cacochymiæ & inflammationis expers. Itaque omnis ſpes medici & cœptæ curationis fiducia in ſola vacuatione ſemper ſtetit. Sed quoniam vteri, venarum, & capitis repletio, grauiſſimorum ſymptomatum conſecutionem attulit; ſic natura triumphauit de morbo, vt primùm ſexto die, liberali hæmorrhagia, capitis plethorã ſuſtulerit: quæ quidem plethora non erat fixa, nec contumax; ſed preſſa leuiter ad exigui prædicationem temporis. Inde virgo illa cùm perhorruiſſet, ſudore diffluxit calido, idque toto corpore. Quod niſi fuiſſet, & menſtrualis tum primùm eſſe cœpiſſet exactum ad morbum, & multò pòſt etiam; liberalem hæmorrhagiam, ſexto die, non habuiſſet ſine relapſu. Eſt enim conſentaneum vt ſua cuiuſque foci ſit propria euacuatio; capitis, per hæmorrhagiam; venarum, per liberalem ſudorem; vteri, per menſtruale profluuium.

constit.3. 2.lib.Epid.

hiſt.12.p.3. lib.3.Epid.

26 Τὰ μετὰ ῥίγεος ἐπισχόμενα οὖρα, πονηρὰ, καὶ σπασμώδεα· ἄλλως τε καὶ προκαρωθεῖσι. ἐλπὶς δὲ καὶ ἐπὶ τούτοισι, τὰ παρὰ τὰ ὦτα.

Quæ cum rigore ſiſtuntur vrinæ, ſunt prauæ, & conuulſificæ: idque cùm aliàs, tum ſi cui iam ſoporato ſiſtantur. Ac tum præterea parωtidas fore, ſperabile.

VRINÆ ſuppreſſæ calamitatem iam explicauimus progn. 5. & 9. tum etiam ſuppreſſionis illius cauſas aperuimus: vt ex earum perſpicientia, prædicendi ratio comparetur. Vt enim diuerſitate cauſarum diſtincta eſt illa ſuppreſſio: ita ſpẽ adfert ſecũdi iudicij; aut metũ ſiniſtri. Enimuero ſalutare eſt vrinam ſiſti ante rigorem criticum: ſiquidem illud ex bonis profectum fuerit, & antè pepaſmo ſignificatum; ſitque illa ſuppreſſio παρὰ λόγον veſicæ, aquæductuum, atque renum. Sed quemadmodum ſalutare eſt id fieri παρὰ λόγον inſtrumentorum, & κατὰ λόγον victricis naturæ: ita peſtiferum eſſe arbitror, ſi idem fiat παρὰ λόγον naturæ, & κατὰ λόγον febris acutæ, vel partium afflictarum. Omnis autem quæ cum rigore inhibetur vrina, eam intermiſſæ excretionis cauſam habere non poteſt, quæ cernitur ante rigorẽ: quando materia intus foras curſum inflectit. Ergo ex aſcenſu ſymptomatico, partiúmve obſeſſarum vitio, ſiſtitur. Et quoniam hìc nunquam fieri poteſt ſalutaris vacuatio, cùm aliò quàm ad cutim vrinæ materia veſica non excepta fertur; reliquum erit vt repletione maligna partes obſeſſæ corrumpantur. Atque id locum habet vbi rigor cietur ſymptomaticè, i. à cacochymia vaſorum. Sin ab inflammatione purulenta, veniat; partes ipſas rigoriferas afficiet: vt qui in lumbis malè habitis, per phlegmonem ſpinalis medullæ, & membranarum eius crebrò cientur, cum cita caloris viciſſitudine, acerbiſſimam vrinæ ſuppreſſionem adferunt, ob ſympathiam partium nephriticarum, quæ ſunt propinquæ atque communes, proptereáque primùm, & maximè vitiantur, lib.3. περὶ ἄρθρων. Sunt etiam conuulſificæ tales vrinæ, quoniam ad præparationem ſuſcipientis cauſæ, accedit vis efficientis. Etenim rigor fruſtra citatus eſt ὀπισθοτονώδης, motu materiæ ad neruos, exitum non habentis: tum frigus ipſum rigoris comes, difflationem prohibendo neruorum, eſt conuulſificum.

24.Coac.

7.Coac.

IDQVE

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI CVI IAM SOPORATO SISTANTVR] Acſi diceret; quando repletionis æquè atque vacuationis malum eſt ipſa conuulſio ; planè efficitur vt ſi oppreſſo cerebro cauſis plethoricis, rigor incidat ; ex ea concuſſione conuulſio ſuperueniat, quæ in totius corporis iniuſſo motu conſiſtit, non partium aliquarum : id enim ſignificat τὸ σπασμῶδες, quod à ſopore aut catoche venit, prorrh. 68. ſ. 3. 1. Nec verò impedimenta principij neruorum niſi explicentur ſolenni abſceſſu, aliter quàm vniuerſali conuulſione tolluntur. Quòd ſi ad illud vitium oppreſſi neruorum principij, venenata vis vrinæ eò tranſlatæ acceſſerit, neceſſe eſt, vt magnarum cauſarum complexio magnum ſymptoma toti corpori pariat : qualem ipſi vidimus non rarò epilepſiam ex vrinarum anadrome natam: niſi ἀντίρροπον, ac liberalem natura moliatur abſceſſum, quo tantis periculis defungatur. Quæ ſalutaris abſceſſus conditio in parotidibus ſperari non poteſt : quòd illæ non fiant ἀξίως τῆς περιβολῆς τῆς νόσου, i. *comprehendendo morbo pares* : ſed contrà, σμικροτέρου τοῦ πάθους εἰσι, καὶ οὐ κάτω, i. *ſed minoris morbi ſunt, nec deorſum fiunt*, comment. ad prorrh. 68. ſ. 3. 1. Sperabiles autem ſunt ideo parotides, repleto cerebro humore craſſo & frigido. Qua de re extant multæ prognoſes ad finem 3. prorrh. De parotidum autem natura, cauſis, periodis, paroxyſmis, & criſibus, plura ſuo loco dicentur.

27 Τριταιοφυέα ῥίγεα ἢν ἐν μέσῳ παροξυνόμενα, πυρετῷ ἀτάκτῳ· πάνυ κακοήθεα. τἀναντία δὲ παροξυνόμενα τῶν σπασμῶν, τῶν μετὰ ῥίγεος, καὶ πυρετοῦ· ὀλέθριον.

Tritæophyarum febrium incerti rigores qui medio febris curſu exacerbantur ; valde maligni. Contrà verò, quæ conuulſis cum rigore & febre exacerbantur ; funeſta.

TRITAIOPHYÆ, febres ſunt intermiſſionis expertes, quæ tertio quoque die ingraueſcunt ſine rigore periodico, vel horrore potiùs : qualis eſſe ſolet earum quæ ſemitertianæ dicuntur. Habent enim hæ febres, exacerbationes horriferas atque ſtatas: tritæophyæ verò nullas, aut certè incertas. Propterea rectè Hippocrates ſcripſit eas fieri ἀτάκτως, καὶ πεπλανημένως, i. *inordinatè & erraticè*, i. *quarum rigores non vnà ſemper cum paroxyſmis inuadunt*, vt ait Galenus. Et ibidem idem Galenus, *Rigores autem erraticos fieri*, ait, *qui ſingulis paroxyſmis non adſunt, ſed rarò : atque illi quidem admodum parui & breues.* Sed præſtat ipſius Hippocratis verba audire de natura tritæophyæ febris. *His erant febres continuæ omnes, quæ nullo modo remitti videbantur : ſed omnibus exacerbari potiùs tertiano quodam more & modo, cùm altera die leuiores, grauiores altera ſentirentur. Atque erant eiuſmodi quidem febres omnium peſſimæ quæ tum oriebantur, manſuetiores quidem per initia ; ſed continenter in peius verſæ & auctæ : quæ ſi quando remiſſiores eſſent, at paulò pòſt vehementiùs excandeſcebāt ; criticis præſertim diebus. Harum rigores inordinati erant atque erratici, quanquam iſtis omnia minimè.* Naſcuntur hæ febres ex diuerſorum humorum maligna cacochymia, quorū calidior quidē acutam febrem accendit ; frigidiore interim putreſcente : vnde fit vt remiſſa priore, altera rurſum accendatur ; quia perſeuerāte, quæ prior inuaſit, iterum exardeſcit : vt per huius febris importunitatem quieta eſſe natura non poſſit. Hîc autem incerti rigores ſunt valde maligni, propter moleſtos humorū motus, qui oppreſſionem adferunt, vnde criſes funeſtæ : ſymptomata maligna ſtomachi, modò cum lethargo, modò cum vigiliis & delirio coniuncta : vt prætermittam infirmitatis acceſſionem.

28 Αἱ ἐκ ῥίγεος ἀφωνίαι, τρόμῳ λύονται· καὶ τοὺς ἐπιρριγέοντας, τρομώδεα γινόμενα κρίνει.

Quæ ex rigore incidunt aphoniæ, tremore excutiuntur : ſed & ſuperuenientes crebrò rigores, tremore oborto quieſcunt.

QVÆ ex rigore veniunt aphoniæ ſunt inſanabiles, ſi cum exolutione huiuſmodi ſint: quoniam ex iis ſignificatio fit collapſæ potentiæ animalis, cum extinctione caloris natiui, qui in ſiniſtro cordis ventriculo ſtabulatur : ex quibus efficitur vt propter ſummam potentiæ infirmitatem & materiæ vocalis inopiam, voce capiantur qui ſic laborant. Notum illud. *Quæ cum exolutione & veterno ſunt aphoniæ, peſſimæ.* prorr. 4. ſ. 3. 1. Sed & reuocanda in memoriam harum prognoſis prima. At ſi per oppreſſionem cerebri, vis efflandi denegetur muſculis intercoſtalibus, quorum ſocia collectione, fit ἐκφώνησις ipſa ad vocem edendam ; non video quid opis à tremore poſſit adferri : niſi quis verbum, τὸ λύειν, accipiat qua in ſignificatione ſcriptum legitur aphoriſ. 26. 6. Οἷσιν ἂν ἐν πυρετοῖσι καύσοισι ῥίγεα γίνονται, παρακοπὴ λύει, i. *Quibus in cauſo rigores adſunt, delirio finiunt.* Sed neque rigores crebrò citatos, ſuperueniente tremore finiri veriſimile eſt, niſi fortaſſe ineunte morbo : ad cuius tremoris curationem venæ ſectio neceſſaria eſt, vt in Pythione annotauit Galenus, cùm is primo die manibus contremuiſſet.

Quemadmodum & ipſa conuulſio febri nonnunquam finem imponit, quæ aut eodem febris die; aut poſtridie; aut ad ſummum perendie, incidit. Sed tamen qui ab oppreſſione fit tremor per tranſlationem à genere venoſo ad neruos, ſemper delirii conſecutionem adfert, per aph. 26. lib. 6. Nam qui ab exhauſto fit, in propinquo mortem eſſe denunciat. Huc accedit, quòd à rigore in tremorem mutatio, fit in peius. Etenim in rigoris concuſſione, dominatu naturæ morbificus humor tenetur. Contrà in conuulſione, humor naturæ potens eſt: non autem natura, humoris.

29 Οἱ ἐκ ῥίγεος μετὰ κεφαλαλγίης ἐκλυόμενοι, σφαλερόν. Τὸ αἱματῶδες οὖρον ἐν τούτοισι, κακόν.

Qui à rigore cum cephalalgia exoluuntur, pleni ſunt periculi. Cruenta his vrina, praua.

Hvivs prognωſεωs explicatio repetenda eſt ex 22. huius. Sed illud tantùm notabile, quòd illic ὀλέθριον; hîc σφαλερὸν eſſe dixerit: non rectè tamen, ſed ἐπικινδυνότερον. Nam illud, σφαλερὸν, ancipitis iudicij eſt, cuiuſmodi ſolet oriri ex cauſis. At verò, τὸ ὀλέθριον, firmiſſimum eſt ad prædictionem mortis; cuiuſmodi iudicium ſtabile comparatur ex ſignis funeſtis, qualia hîc deſcribuntur. Vide comment. ad progn. 22. huius libri. Vrina cruenta; ſiue ſit eiuſmodi ſubſtantia; ſiue colore, peſſima eſt. Illic enim vitia nephritica planè apparent: hîc verò incendium ſeri mixtione bilis ſaturati. Illinc ex plurium partium offenſione, maior calamitas ſignificatur: hinc verò perpetua morbificæ cauſæ acceſſio, quæ adiungitur ad nobiliſſimæ partis oppreſſionem, & inſtrumenti ad vitam tuendam neceſſarij, interceptionem.

30 Οἷσι ῥῖγος, οὔρου ἐπίστασις.

Quibus rigor, vrina ſubſiſtit.

Vrina ſubſiſtit à rigore, & ante rigorem. Quæ à rigore ſubſiſtit, praua eſt, conuulſifica, quo iure quáque iniuria partium vrinæ dicatarum: denique citam mortem adducit. Ante rigorem criticum, fœliciter & commodo ægri ſubſiſtit, vt dictum eſt. Sed ſatis iam multa de dioriſmis vrinæ ſuppreſſæ. Quamobrem ἀδιορίστως pronunciari non debet prognωſis.

5.9. & 26. Coac.

31 Σπασμὸς ἐν πυρετῷ, χειρῶν καὶ ποδῶν πόνοι, κακοήθες· κακοήθες δὲ καὶ ἐκ μηροῦ ὁρμὴ ἀλγήματος· ἀλλὰ οὐδὲ γουνάτων πόνος κρήγυον· ἀτὰρ καὶ γαστροκνημιῶν πόνοι κακοήθεες, καὶ γνώμης παράφοροι· ἄλλως τε καὶ οὖρον ἢν ἐναιωρηθῇ.

Conuulſio in febre, manuum ac pedum labores terrifici; terrifica eſt etiam doloris à femore ſurſum irruptio. Nec verò à genuum dolore leuatio vlla ſperabilis. Quinetiam ſurarum dolores mentem præcipitant: ídque cùm aliàs; tum ſi in vrina pendulum ſit enæorema.

Το κακοηθεσ conſultò verti terrificum, ex propria dictionis illius ſignificatione, quam expoſuit Galenus comment. ad prorrheſim 14. ſ. 1. 1. his verbis, Κακοήθη νοσήματα καλοῦμεν, ὅσα κίνδυνον ἀπειλοῦνται τοῖς κάμνουσιν, οὐκ ἀποκόπτει τὴν τῆς σωτηρίας ἐλπίδα, i. *Morbos appellamus malignos, quicumque periculum ægrotantibus ita inferunt, vt non omnem tamen adimant ſalutis ſpem.* Atque id locum habet in cõuulſione, cum febre, cõiuncta; ſi indefinitè enuncietur. Omnis enim cõuulſio in febre terrifica eſt: quoniã metũ ſemper adfert ſiniſtri iudicij: ſed tamen non ſemper deſperata. Nã & puerorũ conuulſio formidabilis eſt: quamuis non rarò pueri conuulſionis periculo defungãtur; quòd ea ſequatur potiùs naturã ſuſcipientis cauſæ, i. puerilẽ neruorũ infirmitatẽ; quàm efficientis, i. febris ipſius & malignæ cacochymiæ. *In morbis minùs periclitantur, &c.* Huius conuulſionis dioriſmi leguntur in progn. *Pueri conuulſionibus corripiũtur ſi febris acuta eſt; ſi aluus nihil reddidit; ſi vigilant; ſi expaueſcunt; eiulãt; ſi color pallidus, liuidus, aut ruber euadit. His quidẽ facillimè obnoxii ſunt pueruli, ad annos ſeptẽ. Grãdiores autẽ pueros atq; viros non itẽ cõuulſiones in febribus prehen-*

prehendunt; nisi signum aliquod valentissimum deterrimúmque accesserit: qualia pleraque in phrenitide exoriuntur. Quinetiam metuenda est illa conuulsio quæ principio febris superuenit. De qua scriptum illud reliquit summus præceptor, *Febris, conuulsio finem adfert, quæ aut eodem die, aut postridie, aut ad summum perendie inciderit. Sed si eam, qua inuit, horam excesserit, neque cessarit; praua est.* Mulier vultuosa & melancholica crebris conuulsionibus ineunte acuta febre correpta est, cum vicissitudine garrulitatis, obscœnorum verborum, & cωmatis. Ac tum desperationi propinqua erant omnia, cùm liberali menstruorum profluuio per ἀντίῤῥοπον & liberalem abscessum, illud periculum euasit quod imminebat. [in Coac. hist.11.p.3. lib.3.Epid.] Excipio mulierum hystericarum conuulsiones, quòd sint fugaces & febris expertes. Iam verò tam infesta est conuulsio, vt etiam in febre remedium non inueniat: nisi superuenerit febris quæ antè non fuit, aut si antè fuerit, magis exardescat; quò sit ἀνάλογος materiæ cõuulsificæ, partibúsq; ipsis cõuulsis: tametsi *Conuulsioni febrem superuenire melius est, quàm cõuulsionem febri*. Ergo nulla conuulsio, cuiusmodi ea fuerit, bonis fit ægri rebus. Ac nulla vis maior naturæ quàm conuulsione potest inferri. Iam verò cùm illud, [»] κακοήθης, accommodatè sit conuulsioni tributum, quam peperit repletio, fecítque vt ἀπροαιρέτως, i. *iniussu nostro* moueantur partes illæ, quæ olim προαιρετικῶς, i. *nostro iussu* mouebantur: vt nihil aliud sit conuulsio, quàm iniussus earum partium motus, quæ naturaliter sponte nostra mouentur. Cùm igitur nomen illud, κακοήθης, conuenienter dicatur de illa conuulsione quam peperit repletio: tamen si quid sentio, ταπεινότερον periculum illius explicat, quæ ab exhausto nascitur, quæque nunquam incidit nisi signum aliquod valentissimum deterrimúmque accesserit: qualia in phrenitide exoriuntur. Est enim talis planè funesta, ac desperatæ salutis; qualem agnoscimus in stridore dentium à delirio; in oculorum fixo intuitu, [aph. 49.lib.5.] vago motu, quando huc illuc voluuntur illωsi; peruersione oris; singultu; manuum quoque subsultu. Quid verò commemorem conuulsiones τρωμάτων, & hypercatharseos? hæc nota sunt omnibus. Denique cùm exaruerint nerui à febre tanquam ab igne; quæ inde conuulsiones veniunt per iniussam collectionem earum partium quæ naturaliter sponte nostra mouentur: omnes, inquam, illæ mortem venturam denunciant; & ipsam celeriùs opinione adferunt. Omnis enim conuulsio ab exhausto nata semper idem facit atque significat, quòd ea sit violentæ febris & malignæ propria, καὶ πάθος ὀδυνηρόν, i. *& dolorifica affectio*. Nam cætera quæ ad crisim apparent, aut quæ sunt ipsa causæ criticæ; non semper [Gal. cap. 4. 3.de crisib.] idem facere aut indicare apta sunt: sed vt sunt morbi tempora; sic illa commodo aut incommodo ægri apparent & fiunt. Ac de conuulsione hactenus.

MANVVM AC PEDVM DOLORES TERRIFICI] Enimuero manuum ac pedum labores, si progressu veniunt febris malignæ, κόποι sunt ἑλκώδεις ἢ φλεγμονώδεις, i. *lassitudines vlcerosæ vel inflammatoriæ*, [prorrh.1.ſ.2.1.] quæ metum adferre solent delirij. Sin autem transitu oriantur; perspicuum est abscessum fieri qui morbo non sufficiat comprehendendo. Nam quod obiicitur, Abderitam virginem superstite pedum dolore, febrem acutissimam depulisse; id verum profectò, sed ea liberalem habuit hęmorrhagiam 17. & liberali sudore tota defluxit 27. vnde conualuit.

TERRIFICA EST ETIAM DOLORIS A FEMORE SVRSVM IRRVPTIO] Huius theorematis ratio & explicatio petenda, primùm ex historia Calui cuiusdam Larissæi, quem dolor huiusmodi per refluxum sustulit: [hist.5.p.3. lib.3.Epid.] cùm nullis remediis cõuenienter præscriptis, quiescere potuisset. Deinde verò examinãda protrhesis 1.ſ.2.1. Ἢν ἐναιωρηθῇ τι τῷ οὔρῳ, τῷ κατὰ τὸν μηρὸν ἀλγήματος, ἀφανισθέντος, παρακρουστικόν, i. *Si quid per vrinã deferatur, posteaquã femoris dolor euanuerit: delirij est argumento.* Ergo terribilis est omniũ tumorum, omniúmque abscessuum refluxus; vlcerum tumidorum; parotidum; partiúmque capacium & incapacium: vt ex pleuritide, tumorum poplitis: à femore, dolor Calui: à pollice dextri pedis, dolor Critonis: à minimo digito, Temeni neptis tumor. Sed in Herophonte & Heropyto salutaris fuit femoris & ischij dolor, qui cùm per iustum transitum obortus fuisset, refluxum nullum habuit.

NEC VERO A GENVVM DOLORE LEVATIO VLLA SPERABILIS] Quòd ita comparata sit partium illarum natura; vt neque sint crisis capaces; neque materiam illapsam mitificare, propter intemperiem frigidam, & substantiæ glutinosam complexionem, possint: vt interim omittam doloris acerbitatem, materiæque illapsæ denegatam exclusionem, quam vel natura, vel artificium chirurgi, ferro & pyrotico moliri possit. Sed tamen Galenus commoda genuum dolentium & tibiarum, haud prætermisit ad illud Hippocratis, quod legitur in eo qui in Dealcis horto iacebat, Γόνατα καὶ κνήμας ἐπωδύνως εἶχεν, i. *Genua & tibias indoluit.* Genuum, inquit Galenus, *dolores atque tibiarum, cùm humoris morbifici deorsum inclinantis,* τῆς κάτω ῥοπῆς, *signa sint; in bonis censere oportet.* Atqui in eo sic notabilis est genuum vnà & tibiarum dolor, vt nihil inæquale continendo morbo accidisse videatur in liberali abscessu partium inferiorum: deinde cùm illi balano medicatum fuisset, nigris excrementis ducta est aluus.

QVINETIAM SVRARVM DOLORES MENTEM PRÆCIPITANT] Iisdem verbis hanc prognωsin expressit ad finem sect 1. 1. prorrh.

Eò spectat igitur vt intelligamus, tantam esse surarum præstantiam, communicatione officii cum partibus nobilissimis; vt quemadmodum in calcis fractura per ἐκχύμωσιν, i. *expressionem succi* accidunt πυρετοὶ ὑπεροξέες, ξυνεχέες, τρομώδεες, λυγγώδεες, γνώμης ἁπτόμενοι, καὶ ὀλιγήμεροι, κτείνοντές τε, i. *febres peracutæ, continuæ, tremulæ, singultuosæ, paucorum dierum, mortiferæ denique*: ita quoque in surarum doloribus, à cacochymia maligna per excursum secundum arterias, febris exardescat in corde; secundum neruos, delirium in cerebro excitetur: ipsa verò pars obsessa, conuulsione dolorifica prehendatur.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI IN VRINA PRAVVM SIT ENÆOREMA] Ac si diceret, cùm in surarum doloribus à maligna cacochymia magnę sint causæ delirij, per cõmunicationem materiæ secundum neruos cum cerebro; tum verò maior erit certiórque delirij expectatio, si transla-

tionis vniuerſalis à genere venoſo ad cerebrum,ſigna appareant. Ac talis tranſlatio potiſſimùm oſtenditur per enæorema prauum, quod in vrina eſt pendulum. Quæ obſeruatio literis iam ex Hippocrate prorr.1.ſ.2.1. notata eſt. Cuius in explicatione Galenus negat ex vrinarum ſignis quippiam certò ad delirium apparere; quòd ea vrina duntaxat iecinoris,renum,veſicæ,ac venarum ipſarum; quæ ſanguinis conceptacula ſunt;tum facultatis ipſius humorum opificis robur,vel infirmitatem, oſtendat. Sed idem Galenus in Lariſſæa virgine ita ſcripſit, Ἐπειδὴ καὶ κατ' ἄλλους ἀρρώστους εἰπὼν, ἐναιώρημα μετέωρον, ἐπιλέγει αὐτοῖς παρέκρουσεν, ἐμφαίνων τοῖς τοιούτοις ἐναιωρήμασιν ἕπεσθαι παραφροσύνην,i. *Sanè aliis in ægrotis,notato enæoremati pendulo ſubiunxit, deliraſſe: vt inde conſtet, ad eiuſmodi enæoremata phrenitidem ſequi.*

32 Οἱ δὲ ὑποχονδρίων ἀλγήματος πυρετοὶ κακοήθεες· καὶ τὸ καρῶδες ἐπὶ τούτοισι, κάκιστον.

Ex hypochondriorum dolore febres malignæ: quòd ſi & ſopor acceſſerit,peſtiferum.

OPERÆPRETIVM eſt complecti animo quæ ſcripſit Galenus in ſuo prooemio ad ſectionem ſecundam tertij τῶν ἐπιδημιῶν. Id enim propoſiti habet vt doceat, nunquam adduci potuiſſe vt cogitationes & diſputationes ſuas mandaret literis, niſi amicorum rogatu peregrè proficiſcentium. Quibus vt morem gereret; primùm quæ illi attentiſſimis animis ſe docente audiuerant, de re anatomica, déque valetudinis cura,& morborum curatione,ſcripta reliquiſſe. Deinde verò cùm omnia quæ ſcripſerat,lumen verborum & ſententiarum ab vno Hippocrate accepiſſent; eorundem amicorum precibus victum,commentarios exaraſſe εἰς τὰ συγγράμματα ipſius Hippocratis: quorum catalogum recenſuit in eodem prooemio. Cæterùm ne quid intentatum relinqueret, animum etiam ad ſcribendum appuliſſe, in eos libros qui nomine Hippocratis circumferuntur,meritò an immeritò: vt ſcilicet in iis definiendo ac diſceptando ad veri & falſi diſtinctionem, oſtenderet lumen ingenij ſui,quo maioribus ſuis præluxit. Inter eos libros qui falsò Hippocratis eſſe dicuntur, τὰ προῤῥητικὰ numerantur: in quorum explicatione Galeni ſe extulit eruditio ſingularis. Sed beatiſſimum illud iudicium, quo admirabile eſt quantum excelluit,fixum hæreret ad memoriam ſempiternam,ſi ille diutiùs animo vigilaſſet,lingua & calamo dormiuiſſet in cenſura prorrheticorum. Ac ne plura conſecter quæ ſunt in prorrheticis plurima, cenſore Galeno,exploſa;quorſum tam multa eo loco ſcripſit in hanc prognωſin,vt eius authoritatem conuelleret planéque labefactaret.Hanc vnam præ cæteris omnibus elegit ad confutandum, iiſdem ferè verbis quibus eandem exagitauit comment.ad 29.prorrh.ſ.2.1. Verba Galeni non adſcribam,ſed viri mentem explicabo,quæ eſt huiuſmodi.

Neq; ex partiū,quę ſunt propriæ hypochondrij,dolore; febres naſcuntur malignæ;ſed ne acutę quidem: neque ex partium nobilium quæ iacent in hypochondriis, vt hepatis, alui, & diaphragmatis,inflammatione febres exardeſcunt terrificæ, niſi inflammatio magna ſit. Nam febrium magnitudo inflammationis vi proportione reſpondet. Nec verò ſunt audiendi, inquit, qui huic ſententiæ indefinitè pronunciatæ fidem & authoritatem comparare ſtudent, eorum exemplis qui à febre hypochondriaca interierunt,cùm illi prætereant ſilentio eos qui inde conualuerunt. Eſt enim ſophiſtica hæc perſuaſio: vt verè illud videatur eſſe dicturus, *Febres ex hypochondriorum dolore natas, æquè mites eſſe, atque malignas.* Hæc diſputatio eſt Galeni, ex qua efficitur, nihil indefinitè pronunciari poſſe, quod faciat ad τέκμαρσιν bene medendi, in cognoſcendo, præuidendo atque curando. Deinde quando exemplis certatur,firmiſſimum nihil adferri ad faciendam fidem auditoribus, & medicinam ægrotis. Eſt enim legibus non exemplis docendum atque medendum.Quæ vt concedam omnia, quia ſunt vera:tamen non efficitur; hanc prognωſin eiuſmodi eſſe,vt nota cenſoria caſtigetur.Quin germana erit eius hæc explicatio.

Ac primùm ἀλγήματος nomen,dolorificum morbum ſignificat, non ipſum dolorem, prog.proximè explicāda,& multis aliis quæ ſunt in Coac.quemadmodū & ipſa ὀδύνη pro affectione, cauſa doloris.Sic enim vocat ὀδύνην πλευρέων,i. *dolorem laterum*, ipſam pleuritidem.2.acut. ὀδύνην ὀφθαλμῶν,i. *dolorem oculorum*, ipſum tumorem qui ophthalmia dicitur. Sic aphor. 8. ſect. 1. lib. 6. Epidem. Ἐν Κρανῶνι, αἱ μὲν ὀδύναι νεαραὶ, θερμαὶ,i. *Cranone dolores recentes calidi*, &c. quem locum Galenus exponit comment. ad aph. 6.lib.2.non ipſos quidem dolores calidos aut frigidos vocat,ſed eos affectus quos ſequuntur ipſi.Nam in hypochondrio,quod naturaliter eſſe debet λαπαρὸν, εὔογκον, καὶ ἀνώδυνον,i. *molle, ſolidum, ac doloris expers*; nihil eſt quod magis inflammatorum viſcerum opinionem faciat, quàm ſi ἐπώδυνον fiat καὶ σκληρὸν, i. *dolorificum atque durum.* Eſt enim dolor præcipuum ſymptωma inflammationis, quo nomine ipſa ſæpe notatur,vt in pleuritide annotauimus. Hîc ſi diſtinctio hypochondrij neceſſaria eſt; vt eo nomine non eius quod ambit,ſed partium circundatarum,earúmque nobilium vitia intelligantur;omni tamen culpa vacat Hippocrates; aut ipſe caſtigator eodem crimine condemnandus,qui illud ſimiliter vt hoc non caſtigauit, Αἱ διαδέξιες τῶν ὑποχονδρίων ἐξ οἵων εἰς οἷα, i. *Succeßiones hypochondriorum, ex qualibus in qualia*, &c. Quo loco,hypochondriorum nomine,per metonymiam,viſcera intelligit, quæ in hypochondriis continentur. Ergo in hac diſtinctione hypochondrij atque doloris,quæ facillima eſt; Galenus debuit enarratorem præſtare ſe potiùs,quàm ita ſeuerum cenſorem & caſtigatorem. Nam quòd in dolore acerbitatem requirit,planè curioſum apparet,quòd febrem doloris ſymptomaticam eſſe, illud, ἐξ ὑποχονδρίων

χονδρίων, apertiſſimè planiſſiméque oſtendat. Non enim febris naſcitur ſymptomatica, niſi pars ipſa, vbi focum habet, inflammatione ſit obſeſſa. Quòd autem requirit etiam vt febris inde nata celeriter, continenter, & acriter moueatur; quò inflammationi magnæ febris ipſa pariter æqualitérque reſpondeat; facilis depulſio erit, ſi aphoriſticā breuitatem excuſemus. Nam quæ dicuntur ἁπλῶς, intenſionum & remiſſionum dioriſmos intra ſe cōplectuntur. Sit igitur enarrator, non cenſor, qui febres hoc loco explicabit acutas: quemadmodum & is qui febrem conuulſioni ſuperuenientem in aphoriſmis ἁπλῶς ſcriptam, ex Coacis perceptionibus, legit acutam, ſi ſuperuenerit; aut, ſi antè fuerit, exardeſcentem. Sed leuiora ſunt hæc quàm vt diuinum Galeni ingenium exercerent. Ergo vt modificationem huius prognoſεωs paucis complectar, *Febres acutæ ex doloris acerbitate viſcerum hypochondriacorum natæ; ſunt terrificæ atque malignæ.* Eſt enim ratum & perſuaſum omnibus, quòd huiuſmodi febres non minùs acerbæ ſunt, quàm ſpei plenæ, de quibus ita ſcripſit aphor. 40.6. *Quibuscumque dolorifica ſine inflammatione hypochondria ſunt; his ſuperueniens febris dolorem exoluit.* Sed tempus eſt vt febris acutæ hypochondriaci doloris ſymptomaticæ, miſeriam exponamus.

Enimuero febris & inflammatio viſcerum hypochondriacorum, mutuas tradunt operas in perniciem ægri. Ac febris quidem ipſa per ſe funeſta eſt; incendio & diſſipatione nectaris viuifici cordis; exhauſto & maraſmo τῆς ἀρχῆς ζωτικῆς, i. *vitalis principii*, & humoris primigenij partium ſolidarum; tum etiam cacochymia maligna, & eius tranſlatione ſymptomatica ad partes quarum potentia corpus adminiſtratur. Ipſa autem viſcerum inflammatio; doloris acerbitate; partiúmque vicinarum atque communium ſympathia; tum etiam muneris & officij ad vitam tuendam neceſſarij interceptione; poſtremò difficultate curandi atque peiorum malorum ſucceſſione; funeſta vt plurimum eſſe ſolet. Qua de re theoremata ſunt accuratè ſcripta, paténtque oculis ad legendum & intelligendum, ſub finem primi libri prognoſt. & in hoc libro. Exempla verò leguntur in hiſtoriis Philiſci, Sileni, Adoleſcentis, Hermocratis, Philiſtæ, & Apollonij. Philiſco σπλὴν ἐπήρθη κυρτώματι περιφερεῖ, i. *extuberauit lien tumore rotundo*; obiit ſexto die. Silenus exactum ad morbum habuit παλμὸν ξυνεχῆ τοῦ ὑποχονδρίου, i. *palpitationem hypochondrii indeſinentem*; interiit vndecimo, quia iuuenis erat annos natus viginti. Hermocrati fuit tractabilis hypochondrij dextri tenſio; inde ſexto die ictericus, vitæ prorogationem habuit ad 27. morbi diem. Philiſtæ hypochondrij dextri percepta eſt tenſio; quintum morbi diem agens interiit. Adoleſcens qui in mendacium foro iacebat, vtriusque hypochondrij tractabilem habuit tenſionem ὑπολαπαρὸν: ex qua tenſione Galenus ait, nullum ſignificari vitium abdominis & muſculorum; ſed inflammationem vel hepatis, vel lienis, vel diaphragmatis periculoſam.

33 Οἱ μὴ διαλείποντες, ἐφιδροῦντες πυκνά, μετ' ὑποχονδρίου ἐντάσεως, ὡς ἐπιτοπολὺ κακοήθεες· καὶ τὰ ἐς ἀκρώμιον, καὶ κληῖδα στηρίζοντα ἀλγήματα ἐν τούτοισι πονηρά.

Si cui ſine febris diſceſſione, ſudatiuncula crebra cum hypochondrij tenſione coniuncta ſit; res eius malo ſunt loco: ſed multò peiore, ſi ei dolores ad iugulum & acromium ſe obfirment.

QVONIAM familiaris eſt apud Hippocratem affectionis & rei affectæ mutua vſurpatio, vt quæ alterutrius propria ſunt, de altero impropriè non rarò dicantur; nos conſideratè, clarioris doctrinæ cauſa, iſtam verborum confuſionem ſuſtulimus, totámque ſententiam ad res ægri conuertimus: quamuis de morbo enuncietur. Ergo ſi cui in febris aſſiduitate, crebra ſudatiuncula cum hypochondrij tenſione coniuncta ſit; idem planè exprimit, quod febres intermiſſionis expertes, ſubſudantes, &c. Nam illud ἐφιδροῦντες propriè cadit in ægros, non autem in febres: quemadmodum & illud, μὴ διαλείποντες, ad febres refertur, non autem ad ægros. Verumenimuero febres μὴ διαλείποντες hoc loco dicuntur, non quæ huiuſmodi ſunt tota hiſtoria, & intermiſſione carent: ſed quæ incidente aliqua quietis cauſa, non tamen quieſcunt: cuiuſmodi eſſe legitur in aphoriſmis, *Febrienti ſuperueniente ſudore, ſi febris non quieſcat; malum.* &c. Itaque multò meliùs explicaſſe videmur τὸ μὴ διαλείποντες, *ſine febris diſceſſione*, quàm ſi *continuas* vertiſſemus.

SI CVI IGITVR SINE FEBRIS DISCESSIONE CREBRA SIT SVDATIVNCVLA] Ex ſudatiuncula, nulla criſis bona ſperabilis: quia nihil paucum eſt criticum. Eſt autem ſudatiuncula, capitis & ceruicis; aut ſudor exiguus quo fit ſubroſcidum totum corpus: vnde vel oppreſſio partium; vel ſumma infirmitas ſignificatur, per quam exudat ſuccus alibilis, & aſſimilatione priuatur.

CVM HYPOCHONDRII TENSIONE CONIVNCTA] Sanè hypochōdrii tēſio horrenda eſt, quæ nullam ſpem adfert hæmorrhagiæ, aut futuri abſceſſus in crure, ad leuationē puruletæ peripneumoniæ. Hîc ergo tenſionem non agnoſco muſculorum abdominis ex eorum tumore tractabilem & aſpectabilem: ſed eam quæ viſcerum inflammatorum comes eſt. Atque illa quidem intrò & ſurſum; aut foras conuerſa percipitur. Ac tenſionis intrò & ſurſum conuerſæ cauſa eſt inflammatio diaphragmatis; aut nimia ſiccitas: quando ſcilicet à febrili ardore exaruit. Qua de re extat illa prognωſis, Φωνὴ ὀξεῖα· τουτέοισιν ὑποχόνδρια εἴσω εἰρύαται, i. *Acuta vox: his hypochondria retrahuntur intrò.* Vbi Galenus τὸ prorr.10.ſ.2.1.

εἰρύαται, interpretatur ἕλκεται: quoniam hypochondria in vitio non ſunt affectione propria: ſed eius à quo trahuntur, nempe diaphragmatis. Nam illud, εἰρύαται, collapſum habitum ſemper ſignificat: vt part.3.6.Epid. in illo, Καθαιρέσιος σημεῖον τὴν αὐτὴν ὥρην τῆς ἡμέρας φυλάσσειν· ἐξαπίνης γὰρ εἰρύεται, i. *Extenuationis ſignum inde eſt, ſi eandem inuadendi horam ſeruat febris: nam repentè illi concidunt.* Quam hypochondrij tenſionem obſeruauit in Sileno. Ὑποχονδρίου ξυντάσις ἐξ ἀμφοτέρου παραμήκης πρὸς ὀμφαλὸν, ὑπολαπαρὸς, i. *Hypochondrij tenſio vtrinque extenſa ad vmbilicum, & ſubmollis.* Vbi Galenus, *Diſtenſio hypochondrij absque tumore, id enim ſignificat* ὑπολαπαρὸς, *hypochondriacarum partium inflammationem denunciat; quæ ſi diaphragma obſideat æqualiter, vtrumque hypochondrium ſurſum verſus reuulſum, ſine tumore diſtenditur.* Tenſionis autem foras conuerſæ duplex ratio eſt; vna quidem cum mollitudine hypochondrij, vt in Hermocrate & Adoleſcente; altera verò cum duritate, quando conuexa pars hepatis, tumore inſigni obſeſſa eſt: de qua in prognoſt. Atque tenſionem huiuſmodi, duram ſcilicet & dolorificam, declarat illud quod ſequitur.

SI DOLOR AD IVGVLVM ET ACRΩMIVM SE OBFIRMET] Nam iuguli fixus dolor ſymptoma eſt inflammatæ partis conuexæ: eáque inflammatio citam mortem adfert; niſi hæmorrhagia liberali periculum depellatur.

34 Οἱ τριταιοφυέες, ἀσώδεες, πυρετοὶ κακοήθεες.

Tritæophyæ febres, faſtidioſæ, terrificæ.

QVÆ ſint & cuiuſmodi febres tritæophyæ, iam diximus ad 27. Sunt autem natura malignæ, tum ſpecie & idea; tum magnitudine, more & motu; periodico, vniuerſali, & particulari. Eſt enim febrium tritæophyarum cacochymia maligna & multiplex; vires acquirunt eundo, diebus criticis exardeſcũt, grauiſſimiſque ſymptomatis ægros cumulant. Denique nihil fit, nihil apparet in eiuſmodi febribus, quod metu non terreat magis ægrotos & medicos, quàm ſpe boni conſoletur. Tam inimicarum febrium deſcriptio & hiſtoria legitur ſectione 2.1. τῶν ἐπιδημιῶν: ad quam referre & examinare oportet aph. 43. lib. 4. Iam verò ſi ad impetum tritæophyarum acceſſerit ἄση, vt ſint ἀσώδεις; peſſimè eſt ægro: non ob eam ſanè cauſam quòd adferant cibi faſtidium & ἀποσίτιαν πάντων χυμάτων, i. *auerſionẽ omnis edullij*, (id enim ſymptoma talium febrium eſſe ſolet ἀχώριστον) ſed quòd iactatione illa ſint importunæ, quæ omnis figuræ & loci impatientiſſimos reddit ægros.

35 Αἱ ἐν πυρετῷ ἀναυδίαι, κακόν.

Si quis in febre fandi ſit impotens, malo eſt loco.

comment. in hiſt.3. p.3. lib. 3. Epidem. ΑΝΑΥΔΙΑ, i. fandi ſeu loquendi impotentia, nomen eſt nondum Galeno vſitatum, nec tritum. Illud enim præfatione quadam emollit, cùm ait τὴν ἀφωνίαν grauiorem eſſe τῆς, ὡς ἄν εἴποι τις, ἀναυδίας. Quid autem interſit inter ἀναυδίαν καὶ ἀφωνίαν, declarat illud Hippocratis in hiſtoria de Pythione, quem ſcripſit fuiſſe ἄναυδον καὶ ἄφωνον, i. *non ſermone ſolùm, ſed etiam voce captum.* Sic enim Galenus, ἄναυδον, inquit, Gal. ibidem. Hippocrates Pythionẽ dixit, ex eo quòd loqui non poterat; ἄφωνον verò, quòd faucibus vox hæreret, nec audiretur. Iam verò cùm alia ſint vocalia inſtrumenta, alia dialectica; atque inter dialectica principem locum teneat lingua; erit ſanè ἀναυδία paralyticæ linguæ ſymptoma: aphonia verò ἐσχάτης νεκρώσεώς ἐστι γνώρισμα τῶν οὕτως ἐχόντων, i. *Caloris penè emortui indicium eſt in iis qui ſic afficiuntur.* Hinc enim ſignificatio fit collapſæ potentiæ animalis, penéque extincti caloris vitalis, vnde vocalia inſtrumenta motu priuantur, materiáque vocalis non ſufficit ad vocem edendam. Vt enim vegeto calore vitali magna vox editur, " quòd multus aër ſpirando ducatur, accedente etiam thoracis virtute; quoniam ex duobus magnis vt " magnum quippiam fiat neceſſe eſt: ſic in paupertate caloris, & thoracis infirmitate; exiles & obſcuræ voces magis minúſve audiuntur. Ex quo fit, τὴν ἀφωνίαν ἐν ἀκινησίᾳ thoracis & materiæ vocalis inopia, denunciare; illinc, facultatis animalis vires effœtas: hinc verò, natiui & viuifici caloris extinctionem. hiſt.15. p.3.3. Epidem. Ergo niſi quis τὴν ἀναυδίαν contenderit eſſe τὴν σιγὴν, i. *ſilentium* (quod in ægris melãcholicum eſt, quemadmodum garrulitas phrenitica) perſpicuum eſt τὴν ἀναυδίαν, paralyticæ linguæ ſymptoma, non tam ſuopte vitio abhorrendam videri, quàm metu grauioris mali, i. paralyſeos aut paraplegiæ: oppreſſo nempe cerebro nimia crudi humoris abundantia, qui vel in eo localem habuit generationem, vel tranſlationem illuc. Quemadmodum autem, nerui ſeptimæ coniugationis oppilatione; riguíſque muſculis linguæ per ingreſſum currentem, incidit ἀναυδία: ſic paraplegia aut etiam paralyſis, ab eadem cauſa prope adeſt, quòd ipſa medulla dorſalis propiùs abſit à neruo ſeptimæ coniugationis, quàm ab aliis omnibus qui cerebrales dicuntur.

36 Οἱ κοπιώδεες, ἀχλυώδεες, ἄγρυπνοι, κωματώδεες, ἐφιδροῦντες, δυσθερμαινόμενοι· κακόν.

Qui cum laßitudine, caligine, vigilijs, cœmate, ſudatiuncula, æſtu incandeſcunt; peßimè ægrotant.

IN HAC prognωſi complexio eſt grauiſſimorum ſymptomatum, quorum vnumquodque metum adferre debet infœlicis exitus, quando cum febre coniunctum eſt: vt nihil neceſſe ſit ea ſimul exiſtere ad exterrendum. Ac primùm ſcire licet τοὺς ἀναθερμαινομένους, hoc loco, dici eos qui febris ardore incandeſcunt. Nam in prorrhetico πυρετοὶ κακοήθεες vſurpantur pro eo quod hîc legitur, ἀναθερμαινόμενοι κακόν. Sed & ἀναθερμαινόμενοι planè idem ſignificare leguntur, quod ἀναπυρέττοντες, comment. ad prognωſin illam, Οἱ ἐκ καταψύξεως ἱδρώδεες ἀναθερμαινόμενοι, κακόν, i. *Qui ex perfrigeratione ſudantes incandeſcunt æſtu, periclitantur:* prorr.32.2. quamuis ἀναθερμαίνεσθαι verbum ſexcêties apud Hippocratem legatur, & intelligatur pro calore partium quæ perfrixerunt. Ratum illud, Αἱ ἐκ ῥίγεος καταψύξιες μὴ ἀναθερμαινόμεναι, κακόν, i. *Qui ex rigore perfrigerati denuo non incaleſcunt; malè ſunt.* Prorr.35.2. His ita conſtitutis, ſupereſt demonſtrandum, febres continuas ſine vlla expectatione diſceſſionis & criſis, quæ coniunctum habent κόπον, aut caliginem, aut vigilias, aut cœma, aut ſudatiunculam, omnino videri & eſſe deteſtandas.

Enimuero febres κοπώδεις, nomen habent ἀπὸ τοῦ κόπου: & qui laſſitudine fracti ſunt, κοπώδεις etiam, vt ipſæ febres, nominantur. Eſt autem κόπος totius corporis omniúmque artuum quaſſatorum moleſtia, per quam neque ipſi quieſcere, neque moueri poſſunt vel minimùm, ſine laſſitudinis ſenſione. Sed vt illius τοῦ κόπου duæ ſunt cauſæ, labor & ocium: ita febrium, quæ inde κοπώδεις dicuntur, duo genera quoque exiſtunt. Sunt enim quædam à labore ardentes, ab acribus & bilioſis ichoribus intro in venas, vt dictum eſt, attractis. Sunt etiam ſic nominatæ, quas parit ſuppreſſio excrementorum, quæ in peculiari cuiusque natura redundare conſueuerunt: ac ferè in vetuſtatem incidunt febres huiuſmodi κοπώδεις, per aphor. 44. lib. 4. & 1.ſ.4. lib. 6. Epid. Præterea vt erit diſtinctio ſpecierum laboris, vlceroſi, phlegmonoſi, tenſiui; & temporum quibus prænuncius, coniunctus & ſucceſſiuus exiſtit; ita quoque varia morborum idea ſtatuetur. Sunt igitur febres κοπώδεις his de cauſis horrendæ. Namque ardentes ſpecie ipſa nos terrent; quæ ſi coniunctam habent vlceroſi aut phlegmonoſi laboris ſenſionem, delirij & inſaniæ metum adferre ſolent, prorrh.3.ſ.2.1. Sin autem prænuncius labor fuerit ἑλκώδης ἢ φλεγμονώδης, deterior multò videbitur morbificæ cauſæ conditio, quæ rapta in venas corruptione, in vitio eſt. Quòd ſi idem labor ſucceſſerit, damnum adferet ei parti, neque abſceſſus quantumuis critici certa criſis perficietur: vt in parωtide, in huiuſmodi febribus ſæpe oborta, ex inchoata hæmorrhagia. Reſtat febris κοπώδης; cuius eſſe ſolet prænuncius, comes, & ſucceſſiuus κόπος: non is quidem qui ἁπλῶς dicitur, qui venit ἐκ πόνων, & muſculoſo generi πόνον inducit: ſed is quem αὐτόματον, i. *ſponte ſua obortum* veteres nominarunt. Eius quidem febris difficillima curatio eſt. Quoniam quò diuturnior eſt cauſarum morbificarum impreſſio, eò morborum periculoſior generatio. Difficultas pepaſmi propter materiæ contumaciam, diuturnitatis cauſam adfert. Naturæ diu multúmque oppreſſæ ſopita virtus, meatuum anguſtia, deſperatam faciunt excretionem. Solo abſceſſu criſis futura ſperatur: niſi abſceſſus materiam & occaſionem præripiat vrina craſſa multa & alba; qualis Archigenis ſeruo profluxit.

Sequitur explicatio febrium ἀχλυωδέων, quæ ob eam cauſam ſunt formidabiles, & ἀχλυώδεις febres, quæ vaporibus caput replent & ſenſuum inſtrumenta: vnde efficitur vt mixtione infectus humor oculorum aqueus, qui naturaliter lucet ſplendétque; θόλωσιν, i. *perturbationem*, exhibeat cryſtallino humori ſenſuíque communi; tum etiam ſpectantibus ægri pupillam. Quæ cauſa eſt cur viſa occurrant fallacia & turbulenta, qualia deſcripſit Hippocrates in Dealcis vxore, ἐψηλάφα, ἔτιλλεν, ἔγλυφεν, ἐπεισολόγα, i. *palpabat, auellebat, ſculpebat, feſtucas carpebat.* Ac talia ſanè ſymptomata funeſta eſſe dixit in prognoſtico, ſi non ſint κρίσιμα. Sic in prorrh. ſcripſit, ὄμμα ἀχλυῶδες κακόν. De cωmate, vigiliis, & ſudatiuncula, non eſt quòd magnopere laborem. Iam enim multa dicta ſunt: & plura ſuis quæque locis dicentur.

37 Οἱ κοπιώδεες μετὰ φρίκης ἐφιδρώσαντες κρισίμως, ἀναθερμανθέντες ἐν ὀξεῖ, κακόν· ἄλλως τε κἢν αἷμα ἐπιστάζωσι περὶ ταῦτα.

Si quis in febre laborioſa cùm perhorruerit, nonnihil criticè exudarit, indéque febris acuta exarſerit, funeſtum: ídque cùm aliàs; tum ſi in hoc negocio ſanguis ſtillarit.

HVIVS difficillimæ prognωſeωs mens potiſſimùm eò ſpectat, vt intelligamus; calamitatem & exitium ægrotis denunciari, quando fruſtra criſi tentata quæ morbi erat propria; morbus ipſe vires acquirit, déque natura triumphat: cuius triumphatæ ſignum eſt, cùm ipſa per translationem multùm oppreſſa, rurſus aliam ſtudet inire criſin, ex qua leuatio nulla expectabilis: vt nulla eſſe ſolet ex ſanguinis ſtillicidio, niſi hæmorrhagiæ liberalioris opinionem faciat: vt ſæpe facit quando cum vrinæ pepaſmo in quartum diem incidit, apparétque ad hæmorrhagiam ſeptimo die futuram. Nec verò huius mei theorematis fidem derogare videtur 25. Coac. *Si cui cùm perhorruerit atque ſudarit criticè, rurſus poſtridie horror ſine cauſa ingruerit; tum à pepaſmo ſomni ſit expers; huic venturam hæmorrhagiam arbitror.* Illic

enim docemur varias eſſe morborum eorumdem criſeis, illámque varietátem criſεων ſæpenumero denunciari vna eadémque concuſſione, quæ à rigore ſuſcipitur. Sed id locum habet in diuerſorum focorum plethora, quæ neque ipſa per ſe maligna eſt, neque coniunctam habet viſcerum inflammationem: deinde in liberali excretione, vt in ſudore & hæmorrhagia. Hîc autem febris laborioſa eſt, ergo malignæ & multiplicis cacochymiæ particeps. Deinde hîc pro rigore horror cietur criticus, proptereáque aphor. 32. lib. 4. Galen. comment. ad prorrh. 58. ſ. 3. 1. irritus & inefficax: quoniam talis horror denunciat naturam morbificis cauſis oprimi, ſummámque eſſe humorum cruditatem; vt nihil tum ſalutariter poſſit excerni. Quòd ſi quis obiiciat, rigorem etiam moderatum, ciere liberalem hæmorrhagiam: ſanè quidem, ſed in plethora corporis. Præterea illic ſudor legitur; hîc ſudatiuncula, quæ ſimpliciter adducta, fatiſcentis naturæ eſt argumentum. Quinetiam hîc febris exardeſcit à ſudatiuncula; illic à ſudore miteſcit. Atqui multùm intereſt inter prauam & inchoatam criſin; ſudor eſt *κρισιμὸς κρίνων*, i. *iudicatorius iudicans*: ἐφίδρωσις verò *ἀκρισία δύσκριτος*, i. *priuatio criſis ſiniſtra*. Quòd enim à ſudatiuncula hîc febris exarſit, & ἐπίδοσιν arguit cacochymiæ efferæ, tum ſymptomaticæ tranſlationis ad diaphragma & caput. Accedit huc, quòd vndecunque humor cietur, ſi exitum non habet, oppreſſionis damna adiungit. Poſtremò hîc ſanguinis ſtillicidium video; illic hæmor- lib. 1. Epid. rhagiam expecto. Atqui nullum ſtillicidium in bono ducendum. Contrà δύσκριτον ἢ θανατῶδες, i. *aut praui iudicij, aut omnino mortiferum* exiſtit. Ac δύσκριτον quidem in qualitate bona ſanguinis: θανατῶδες verò in mala; qualis eſſe ſolet ſanguinis meracioris & nigri.

38 Ἰκτεριώδεες, κατακορέες, θνήσκουσι. λευκὸν διαχώρημα τοῦτέοισι προσδιέρχεται.

Icterici multùm fœdati pereunt. Alba deiectio iis vnà ſecedit.

ICTERICI qui ſint, & vnde nomen habeant, nihil neceſſe eſt ſcribere: quòd neminem ſcripta mea lecturum exiſtimem, quem iſta neſcire perſuaſum habeam. Sed ex ictericis qui moriantur, qui contrà eo morbo defungantur, operæprecium eſt propalam explicare. Sanè moriuntur icterici, nec vnquam fœdum colorem eluere poſſunt, qui vel à motu morbi; vel ab hepatis inflammatione; aut ſcirrho; vel à veneno, potione aut morſu immiſſo, ita colorantur. Sic Hermocrates ſexto morbi die 1. Epid. factus ictericus, tandem obiit. Quod Heraclidæ etiam contigiſſet ab ictero ſexti diei, niſi triplicis vacuationis beneficio, diarrhœæ, perirrheæ, & hæmorrhagiæ, morbum depuliſſet. Nam Phanagareoni talis icterus fuit lethalis; cui neque ducta eſt aluus, neque vrina profluxit, neque ſanguis erupit. Ex quibus aphoriſmi illius veritas eluceſcit, *Quibuſcumque in febribus icteri ante ſeptimum ſuperueniunt; malo ſunt loco.* Moriuntur etiam quorum icterus ſymptoma eſt κακοπραγοῦντος τοῦ ἥπατος διὰ σκιῤῥὸν, ἢ φλεγμονὴν, ἢ ἔμφραξιν, i. *Malè officium facientis hepatis à ſcirrho, inflammatione, vel obſtructione.* Quæ vitia illo apho- aph. 42. lib. 6. riſmo continentur. *Hepar ictericis indureſcere, malum.* Nam quòd euitari non poſſit icterus venenatus à morſu aut potione; id verò meridiana luce clarius eſſe arbitror. Atque hi omnes ſymptomaticè facti 3. de morbis. icterici, ſaturato colore flauent: cuiuſmodi colorem ita depinxit Hipp. Ἴκτερος τοιόσδε ἐστὶν ὁ ὀξὺς, καὶ διὰ τάχους ἀποκτείνων· ἡ χροιὴ ὅλη σιδιοειδὴς, σφόδρα δὲ χλωροτέρη, ὥσπερ οἱ σαῦροι οἱ χλωροὶ, παρόμοιος δὲ καὶ ὁ χρώς· καὶ τῷ οὔρῳ ὑφίσταται οἷον ὀρόβιον πυῤῥόν, i. *Icterus acutus & qui celeriter necat, eſt eiuſmodi. Color vniuerſus ſimilis cortici mali granati, lacertis virore ſimilis; ſanè & cutis tota eiuſmodi. Vrinæ hypoſtaſis eſt orobea ruffa.*

ALBA DEIECTIO IIS VNA SECEDIT] Alba dicunturublioſæ tincturæ expertia, quæque huiuſmodi non ſunt à colore cibi quo veſcimur (etenim à pulticula ſiliginea, nihil mirum ſi aluus excrementis albis feratur; vt neque à pulticula leporina, ſi nigris.) Huiuſmodi autem fiunt, teſte Galeno, cùm bilis non ampliùs in ventrem confluit: ſed vnà cum ſanguine per habitum corporis diffunditur; ídque aut propter obſtructionem canaliculi fellis; aut propter ardorem conuexarum hepatis partium. Sed tamen Apollonij icterici talia leguntur fuiſſe excrementa. *Deiectiones erant variæ. Aut enim nigræ fuerunt, paucæ, æruginoſæ; aut pingues, crudæ, mordaces. Nonnunquam & lactea viſus eſt emiſiſſe.*

Supereſt vt de ictero vnde conualeſcunt icterici, hoc loco dicamus. Eiuſmodi criticus eſſe ſolet, pepaſmo indicatus, qui & febris finem adfert die critico; ſine hypochondrij duritate; & cum vrinis atque deiectionibus naturaliter coloratis exiſtit. Vide aphor. 64. lib. 4.

39 Οἱ τριταιοφυέες, πλανώδεες, ἐς ἀρτίας μεταπεσόντες δύσκολοι.

Tritæophyæ febres erraticæ, in pares mutatæ; ſunt contumaces.

QVÆ ſint & cuiuſmodi febres tritæophyæ, iam explicauimus 27. & 34. Tum etiam quid inter ipſas & hemitritæas interſit, 12. Sequitur, vt quomodo tritæophyæ ſint erraticæ, & quemadmodum ex eo motu incerto, certos habeant dierum parium paroxyſmos; tum autem quid cauſæ ſit quamobrem ille ἀρτιασμὸς contumaciam morbi & ancipitem criſin ac ſæpe funeſtam adferat; hoc loco dicendum eſſe videatur. Enimuerò tritæophyæ febres naturâ ſunt περισσαὶ, i. *quæ impari dierum numero exardeſcunt*; vel quæ ſymptomatum acceſſione diebus imparibus, ſunt eximiæ & excellentes. Id enim facit bilis, quæ tertio quo-

tertio quoque die cumulata & putris mouetur. Sed quoniam non vnius tantùm bilis dominatu hæ febres tenentur: sed cacochymiæ multiplicis corruptione & vitio accenduntur; ferè fit vt corruptionis incremento & irritamento, lacessitarum partium complexio alteretur & immutetur; ipsáque, vt ita dicam, περιττότης vertatur in ἀρτιασμὸν, i. *dierum imparitas in paritatem.* Ita enim comparata est natura vniuersitatis & partium singularum, totiúsque adeo naturalis œconomiæ; vt æqualia & similia quæ ab eadem facultate alterantur, prorsus æqualia faciant excrementa. Quinetiam tempus collectionis eorum excrementorum vt sit æquale necesse est. Nam partes quæ aluntur, quoad naturaliter constitutæ fuerint, ab eodem nutritæ alimento, æqualia quantitate, similia qualitate, eodémque temporis tractu colligent excrementa, eadémque periodo expellent. Atque ex illa similium & æqualium, pariter æqualitérque collectorum & exclusorum, inoffensa perennitate; morbi existunt benéque constituti, ac ferè secundi iudicij: quos εὐσταθεῖς καὶ εὐκρινέας, vocant. Quales regnare dicuntur quando anni tempora sua quæque exhibent ὡραῖα ὡραίως, i. *tempestiua tempori.* aph. 8. lib. 3. At si tempestiuæ non sint tempestates annorum; ipsáque defectio temporum in tempestatum alienatione consistat; vel etiam diæta in vitio sit; ex illa multiplici & maligna cacochymia inde nata, labefactatur valde naturalis œconomia, & æqualitas partium gignentium, mittentium, trahentium, aut suscipientium excrementa. Hinc morbi nascuntur & exacerbantur ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι, i. *inconstantes ac difficiles iudicatu.* Quales fuisse legimus tritæophyas febres, quarum explicatæ iam causæ præter cætera negocia quæ facessebant ægrotis, eam quoque molestiam adferebant, quòd χρόνια, δυσχερέα, καὶ πάνυ ἀτάκτως, καὶ πεπλανημένως, καὶ ἀκρίτως τὰ πλεῖστα τελευτῶν διετέλει γινόμενα, i. *morbi longi, difficiles, inordinati, erratici, iudicij difficilioris.* Sed nondum hîc video tritæophyas videri erraticas incerto ordine particularium paroxysmorum, vt reuera dicuntur erraticæ: sed insperata vel inexpectata symptomatum accessione, exempli causa, rigoris quem scripsit Hippocrates, illic cieri consueuisse ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως. Itaque sic erunt tritæophyæ febres erraticæ. Sed quomodo accessiones illarum febrium quæ olim fiebant ἐν ταῖς περιτταῖς, nunc fiunt ἐν ταῖς ἀρτίαις: vel quomodo ipsa περιττότης mutatur in ἀρτιασμόν? lib. 2. de feb. 16. aph. 17. p. 3. lib. 1. Epid.

Enimuero quantum complector animo, huius mutationis causam reperio, incertos rigores, qui medio febris cursu exacerbantur, i. cùm prior biliosa febris mitescere incipit, exardescente altera, pari die rigor cietur; cuius irrita concussione & maiore incendio conflagrant ægroti, & per translationem miseriùs tractantur. Qua de re illud extat iam demonstratum. *Tritæophyarum febrium incerti rigores, qui medio febris cursu exacerbantur, valde maligni.* Medium autem cursum vocat, medium iter periodi particularis, quæ horis 48. absoluitur. Ergo cùm exacto priore paroxysmo biliosæ febris, & inchoata alterius exacerbatione, rigor incipit; palam est multò maiorem fore afflictionem diei paris, i. secundi; quàm fuerit imparis, i. primi. Est autem ille ἀρτιασμὸς qui paria exhibet, difficilis ac sinistri exitus; primùm quòd rigor ille τοῦ ἀρτιασμοῦ causa, sit, τὸ κρίσιμον μὴ κρίνον, quia non cietur κατὰ λόγον, i. *merito* naturæ, nec παρὰ λόγον, i. *immerito* cacochymiæ malignæ. Itaque loco non cietur, proptereáque malè. *Quæ paribus diebus exacerbantur, paribus & iudicantur: quæ verò imparibus, imparibus.* Atqui tritæophyæ febres periodorum particularium, paroxysmos habēt diebus imparibus. Ergo fœliciter paribus iudicari non possunt: quoniam bona crisis ferè fit in ordinario paroxysmo. Hîc autem dierum parium paroxysmi sunt extraordinarij, qui nullum certamen naturæ & morbi in procinctu esse denunciant: sed contrà irritatæ frustra naturæ oppressionem cum infirmitate coniunctam; ex priore paroxysmo, tum verò ex horum importuna vi, quæ cernitur in ardore, maligna cacochymia, & obsidione nobilium partium quarum officio vita carere non potest. Considerate autem ipsas nominauit δυσκόλους; quamuis πετεινότερον: quoniam difficultatum illarum myriadem sic obseruauit. *Similiter illa contingebant iis qui seruabantur, & qui non.* Sunt autem δύσκολοι contumaces quidem morbi: sed tamen ἀκίνδυνοι, quod hîc locum non habet. Plurimos enim tritæophyæ febres interimunt. Nec solùm hæ febres tritæophyæ, quæ ex euentu paribus exacerbantur: sed illæ etiam quæ sunt eiusmodi proprio motu periodico, sunt δυσκολώτεραι: vt quæ per initia imparibus paroxysmos habent, aut diuturnitatem morbi indicent, aut pessimam crisin sexto die venturam. Nam cùm vehementer primo die ægrotant, & quarto prauum experiuntur paroxysmum; sexto moriuntur.

40 Οἱ ἐν κρισίμοισιν ἀλυσμοὶ ἀνίδρωτες, περιψυχόμενοι, κακόν· καὶ ἅπαντες δὲ οἱ ἄνευ ἱδρῶτος περιψυχόμενοι ἀκρίτως, κακόν.

Quæ diebus criticis vnà cum frigore iactatio incidit, expers sudoris; mala. Atque in vniuersum, omnes qui sine sudore iniudicatò perfrixerint; malè vexantur.

Satis iam de alysmo aut etiam nimium multa 2. 19. 34. sed illic quatenus in vitio est semper, eius causam quæsiuimus. Hîc autem boni & mali alysmi distinctio continetur. Enimuero symptomatici omnes qui nullam spem adferunt crisis, cuiusmodi cernuntur in iis quos scripsit ἀσώδεας ἀνεμέτως ἐπιταραξωομένους, i. *iactabundos sine vomitu, insuper vexatos*; omnes, inquam, toto genere pestiferi sunt. Mali sunt etiam atque terrifici, qui malè gestæ rei ob intentatam crisin meritò accusantur: idque diebus criticis, prorrh. 27. s. 2. 1.

quibus quæ fiunt omnia quæq́ue apparent, firmiora sunt, quàm quæ in alia incidunt morbi tempora. At sanè huiusmodi sunt, de quibus sermonem instituit.

Ergo. QVÆ DIEBVS CRITICIS] i. Periodis quaternariis, ante vigesimum diem; septenariis, ante quadragesimum; vicenariis, ante centesimum.

VNA CVM FRIGORE] Non quidem periodico paroxysmi particularis; sed critico: vt sit ἐπισημασία, i. *significatio* certaminis naturæ & morbi quod in procinctu est, eóque frigoris nomine significetur rigor.

IACTATIO INCIDIT] Non illa quidem ναυτιώδης nauseans, quæ morsu bilis excitatur in stomacho: sed altera longè peior, quæ fit oppressione virium cum viscerum æstu coniuncta; per quam omnis loci & omnis figuræ impatientissimi sunt ægri.

EXPERS SVDORIS] Ex quo efficitur eam iactationem, anxitudinem, siue alysmum, incidisse κατὰ λόγον mali, cuius symptoma est: non autem ipsius naturæ decertantis pro sua salute. Omnia enim quæ fiunt quæq́ue apparent in morbis, eiusmodi sunt vt spem adferant prosperi exitus, aut metum infœlicis, quatenus eueniũt; illic κατὰ λόγον naturę & παρὰ λόγον morbi; hîc verò κατὰ λόγον morbi & παρὰ λόγον naturę.

MALA] Quoniam iudicatoria non iudicantia aut sunt lethalia, aut difficilis iudicij. Sed illud leuius quàm si grauiorum symptomatum accessione, diebus criticis, deuicta natura, accidere videatur.

ATQVE IN VNIVERSVM OMNES QVI SINE SVDORE INIVDICATO PERFRIXERINT, MALE VEXANTVR] Damna rigoris, frigoris, & horroris cùm frustra fiunt motu malignæ cacochymiæ, aut vitio purulenti abscessus; omnia sunt αἰνιγματικῶς explicata. Superest illud dicendum, quòd non solùm desiderato sudore; sed etiam vomitu & deiectione, malum est frigus; ac multò peius irritum frigus, quàm ἱδρωσμὸς μὴ κρίνων.

41 Καὶ οἱ ἐπιῤῥιγώσαντες, ἐκ τούτων, ἐμέσαντες ἄκρητα, ἀσώδεες· τρομώδεες ἐν πυρετῷ, κακόν· καὶ ἀφωνίη δὲ ἐκ ῥίγεος.

Quinetiam qui riguerunt, indéque syncera vomuerunt, fastidiosi, tremuli in febre, miseri: quemadmodum à rigore aphonia grauis.

CAPVT est ad horum explicationem, illico adferre quod probatum esse debet omnibus; omnem perturbationem criticam, non solùm in vitio esse cùm frustra suscipitur, vt esse solet signo & causa: sed multò magis si excretionem cieat materię ex qua plus incommodi denunciatur atque percipitur, quàm adiumenti. Sed quid adiumenti posse adferri putem ex eo quod toto genere contra naturam gignitur atque cietur? Vetus illud, *Si talia purgentur qualia purgari oportet, confert; & leuiter ferunt.* Ergo rigores qui superueniunt, cuiusmodi sint, critici aut symptomatici, non autem periodici; haud solùm eo nomine molestiam exhibent atque negotium naturæ facessunt, quòd frustra cientur: sed quòd eorum concussione materia excutiatur vomendo atque deiiciendo, vnde spes salutis proiecta.

A perturbatione critica omnis incommoda excretio mala est. Sic prorrh. 29. s. 2. 1. *Vomitus cum iactatione synceri; mali.* Nec solùm vomitiones: sed etiam deiectiones, hæmorrhagiæ, sputa syncera sunt praua, ex ea synceritate, vt ita dicam, incommoda; & quæ cùm exprimuntur, præsentem mortem intentant: vt Philisco quintum morbi diem agenti, stillicidio sanguinis nigri & pauci, mortem citam attulit sexto die: Philista interiit quinto die à vomitu bilis, primùm flauæ, mox æruginosæ. Sed hæc morborum acutorum propria sunt & cum lethalibus signis coniuncta. Sunt autem ἄκρητα idem quod ἄμικτα, in sua quæque complexione & consistentia, i. sui quæque seri naturalis expertia: cuiusmodi cernitur sanguis niger, bilis æruginosa & nigra. Nam quæ vnà pariter æqualitérque aut vomuntur aut deiiciuntur, aut etiam extussiuntur æruginosa & nigra; æquè sunt illa sua quæque specie ἄκρητα, quamuis mixta, 2. progn. atque si per se singula exprimerentur. Sic præceptor, *Deiectiones variæ & variegatæ ad diuturnitatem sunt morbi. Ac mortiferæ sunt nihilominus. Ac si colores omnes idem vomat, valde est mortiferum.*

21. lib. 4. Quid verò, nónne huc spectat in aphorismis; *Et quò varij colores illi deteriores fuerint; maius ostenditur malum.* Sed in vomitionibus, deiectionibus & sputis, laudantur excrementa bilis & pituitæ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένα, i. *accuratè permixta.* Quæ accurata permixtio existere nequit, nisi & mitia sint excrementa, & virtute caloris natiui in vnum coacta. Ergo vt vomitio vtilissima est, si pituita ac bile permixta est quàm exactissimè: ita syncerior siue meracior, pessima. Verumenimuero synceritatis illius malignitas medicum terret, ex perspiciẽtia efficientis causæ. Quoniam pituita syncerior, ab intemperie frigida eam concretionem accepit. Sanguis autem niger, bilis item æruginosa & fusca, huiusmodi cernitur cùm exudarit tenuis humor ab incendio, quo sanguis aut bilis primigenia conflagrauit. Atque de crassiorum & 2. progn. meraciorum excrementorum causis ita conclusit Galenus; *Crassescunt omnia duabus ex causis contrariis, calore & frigore; euaporante quidem calore, cogente autem frigore.*

QVEMADMODVM A RIGORE APHONIA] Sic legendum putauimus, emendando Græ- 19. Coac. cum exemplar, vbi legitur φωνὴ; ex illo, *Quæ rigore incidunt aphoniæ*, &c. Nam *partium posticarum frigus est conuulsificum*, 7. Coac. Et, *Cum opisthotono rigor necat.* 23. Coac.

42 Τὰ δὲ ἐκ ῥιγῶν, μικροῖσιν ἱδρῶσι, περιψύχοντα, κακόν.

Si quis

Si quis autem à crebris rigoribus cum paruis ſudoribus perfrigeretur; grauiſsimum habet malum.

AD VERBVM ſic verti, Græcum exemplar ſecutus. Sed in prorrhetico αὐτὴ τῷ, ὀκ ῥιγῶν, legitur ὀκ ῥιγῶν. Quæ lectio huic ſententiæ accommodata, illic à Galeno recipitur & explicatur: ſed hîc mea quidem ſententia, probari non poteſt, quia de rigore ſymptomatico triplicem prognωſin inſtituit; quarum prima fuit de rigore fruſtra citato, 40; altera de rigore qui prauam ciet excretionem, 41; tertia de frigorifero cum ephidroſi. Ergo ſi à rigoribus ſymptomaticis (nam critici aut periodici eſſe non poſſunt, quos calor & ſudor, vel alia quæuis bona & ſalutaris vacuatio non excepit) ſi igitur quis à rigore, exiguo ſudore madeat & perfrigeſcat: vel ſi cui à rigore exiguus & frigidus ſudor artus occupet; palam eſt paruum ſudorem non poſſe videri criticum. Ergo non facultatis expultricis virtute, ſed retentricis potiùs infirmitate manat is ſudor; qui quia gelidus eſt; caloris natiui extinctionem denunciat. Sed huius prognoſeωs analytica explicatio requirenda ex commentario ad primam. 34. f. 3. 1.

43 Οἱ ἐφιδρῶντες, ἄγρυπνοι, ἀναθερμαινόμενοι· κακόν.

Qui cum ſudatiuncula & ſomni vacuitate crebro exardeſcunt; malo ſunt loco.

IN PRORRHETICO leguntur ἱδρώδεες ἀναθερμαινόμενοι, i. authore Galeno, ἀναπυρέττοντες; grauiſſimum habere malum. Quod ſanè cernitur in iis, qui cùm repentè à ſudore perfrixerint, rurſum calore febrili incandeſcunt: quod non fit ἀκινδύνως, vt ex cauſarum perſpicientia doctiſſimè Galenus annotauit. Sed huius prognωſeωs demonſtratio in commentario ad illam prognωſin continetur. Οἱ κοπιώδεες, ἀχλυώδεες, ἄγρυπνοι, κωματώδεες, ἐφιδρῶντες ἀναθερμαινόμενοι· κακόν. i. *Qui cum dolorifica artuum laßitudine, caligine oculorum, vigiliis, cωmate, à ſudatiuncula exardeſcunt; habent periculosè.* Eſt enim hæc prognωſis reuera pars catalogi prauorum ſymptomatum; quæ nihil neceſſe eſt ſimul exiſtere, cùm ſingula per ſe ipſa ſufficiant ad exterrendum. 32. 2. 36. Coac. & prorrh. 42. f. 2. 1.

44 Οἱ ἐφιδρῶντες ἐν πυρετῷ, κακοήθεες.

Qui exiguo ſudore madent cum febre, in metu ſunt mortis.

HACTENVS de malis ſudatiunculæ, quæ cernitur cùm è thorace & capite miliaris ſudor exudat: aut cum eo exiguo ſubroſcidum eſt totum corpus. Hæc enim metum adfert ſiniſtri iudicij; aut conclamationem vitæ, prout exudat ille ſudor per oppreſſionem partium; aut per infirmitatem potentiæ retentricis, qua deffluit ſuccus alibilis, cuius optanda erat aſſimilatio. Huc ſpectat inter alias, 42. huius.

45 Οἷσι χολώδεος διαχωρήσιος ἐούσης, περὶ στῆθος δῆξις καὶ πικρότης· κακόν.

Quibus cum bilioſa deiectione premitur morſu pectus, amareſcitque os; malum.

BILIOSARVM deiectionum duplex omnino, in qualitate & excretione, ratio eſt; vna quidem τῶν καλῶν καὶ κρισίμων, i. *bene fœlicitérque ductarum*, cuiuſmodi ſunt bilis ſubruffæ craſſeſcẽtis, qua multùm & raro ſine ſtridore fertur aluus, ſolida, mollis, & ſucci plena: altera verò eſt τῶν κατακορεστέρων μᾶλλον τοῦ χυμοῦ, καὶ ἀφρωδεστέρων, i. *ſaturatæ nimium bilis atque ſpumantis, quæ non minùs excernendo infeſta eſt, quàm ſtabulando.* Neque enim dum excernitur, hypochondriorum ardor extinguitur: ſed exardeſcit magis; neque iactatio ipſa quieſcit, ſed maior inde moleſtia excitatur: quinetiam inteſtinorum & ſedis ſua feritate vlcerifica eſſe ſolet. Denique non minùs calamitatem arguit viſceris vnde venit; quàm partibus ipſis quà fertur moleſta eſt. Gignitur autem potiſſimùm hæc tam effera támque indomita bilis, τοῖσι χολώδεσί τε καὶ μεγαλοσπλάγχνοισι, i. *iis qui naturâ atque diætâ ſunt bilioſi & viſceroſi.* Huiuſmodi autem bilis deiectionem, hoc loco agnoſcimus, in qua, quemadmodum morſu prematur pectus, & amareſcat os: tum verò quorſum hæc fiant, clariſſimè explicandum. Vt igitur τὸ στῆθος propriè anteriorem thoracis partem ſignificat, iuxta illud, Πόνοι στηθέων καὶ πλευρέων, i. *Dolores pectoris laterúmque*: ita nonnunquam etiam medium aph. 24. lib. 3.

lib. 1. περὶ ἄρθρων.

illud os quicum dearticulantur costæ, quod à recentioribus στέρνον dicitur: vt in illo, Μικρὸς γὰρ κιγκλισμὸς τοῦ ἄρθρου τοῦ ἐν τῷ στήθει, i. *Nam ginglismus exiguus est dearticulationis quæ in pectore.* Quod si ita est vt τὸ στῆθος pro sterno vsurpetur; non erit absurdum eo nomine per synecdochen intelligere eam sterni partem, quæ τὸ ξιφοειδὲς nominatur, & per metonymian, id quod sub illa ensiformi cartilagine continetur, orificium nempe ventriculi, quod veteres τὴν καρδίαν nominarunt, à cuius afflictione & morsu καρδιωγμὸς etiam nomen habet: vt nihil planè aliud esse videatur commemorata δῆξις περὶ στῆθος, quam καρδιωγμὸς, aphor. 65. lib. 4. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, κακόν, i. *In febribus ardor ventris ingens, cum cardiogmo, malus.* Ergo si bilis efferæ sursum deorsúmque fluentis feritate, pariter vnà stomachus morsu prematur, vnáque pariter aluus feratur; perspicuum est perenni generatione bilis, partium afflictarum præstantia; vicinarum atque communium sympathia, vt cordis viuifici; doloris acerbitate; & partium excipientium molestia; conditionem ægri esse miserrimam. Hîc autem quoniam bilis acerrimæ abundantia per ἀναῤῥοπὴν, i. *ascensum*, natat aluus & incandescit æstu; efficitur vt continuitate interioris tunicæ quæ stomacho & ori communis est, os ipsum amarescat, per aph. 11. lib. 4. & alibi passim. Porro autem cùm symptomata omnia sint partium obsessarum & humoris morbifici propria; hîc sanè καρδιωγμὸς, erit symptoma stomachi: oris amaritudo, bilis ipsius. Nam amaritudo percipitur tantùm ex bile, vt καρδιωγμὸς symptoma est proprium τῆς καρδίας, lib. 3. progn. Atqui perrarò accidit vt pariter æqualitérque sursum deorsúmque natura sponte sua cursum inflectat, nisi dominatu morbifici humoris & efferi teneatur, vt in cholera morbo. Quinetiam perrarò accidit vt duæ partes tam sibi sint impares, vt æqualiter afficiantur, part. 2. lib. 6. Epid. Est igitur, cum biliosa deiectione cardiogmus planè malignus.

46 Ἐν πυρετοῖσι, κοιλίης ἐμφυσωμένης, πνεῦμα μὴ διεκπῖπτον κακόν.

In febribus, aluo inflata, si flatus liberum exitum non habeat; malum.

2. progn. aph. 4. lib. 4. aph.

VT NIHIL est in vniuersi corporis qualitate & habitu, quod magis medici votis respondeat, quàm triplex hypochondriorum æqualitas, quæ cernitur quando illa sunt mollia, solida, & succi plena, εὔογκα καὶ λαπαρὰ: ita nihil apparet quod ad minuendam medici alacritatem procacius faciat, quàm sponte natus hypochondriorum meteorismus. Est autem meteorismus hoc loco dictus, hypochondriorum tumor tractabilis & aspectabilis. Sed cùm illius meteorismi multæ sint causæ; inflammatio; scirrhus; inflatio: atque inflatio quidem vel pressa leuiter ad breuitatem, vel fixa firmiter ad diuturnitatem; hæc vna est quæ in quæstionem vocatur, ad intelligendum quæ tanta sit inflationis contumacia. Principio ventris inflatio cum febre coniuncta, inde sanè adest vnde abesse debuit. Nam talis inflatio quam vel oppilatio; vel spiritus flatulentus; vel ipsa denique intemperies peperit, superueniente febre discutitur, incidendo, tenuando, & ad temperamenti æqualitatem reducendo. *Quicunque ex hypochondrio laborant sine febre, iis superueniens febris laborem exoluit.* (39. lib. 6. aph.) Quòd si quis dictionum auceps, ventris inflationem, malè ad hypochondriorum meteorismum transferri existimet; sciat is velim, nomen τῆς κοιλίας hoc loco complecti, non solùm cibi & potionis promptuarium, sed amplitudinem illam abdominis quæ subiacet ipsi thoraci: in qua significatione homines prominulo abdomine, dicuntur προγάστορες; & ipsæ mulieres grauidæ gestare fœtum aluo. Quæ cùm ita sint, superest vt causam inueniamus, & explicemus tam contumacis inflationis. Enimuero ventris μετεωρισμὸς cùm plurimas habeat causas, tum certè πνεῦμα φυσῶδες, i. *spiritum flatulentum, qui facit inflationem.* Sed cùm illius inflationis duplex omnino causa sit; vna quidem in contumaci quadam affectione partium quæ sub abdomine iacent; altera verò in fugaci occasione rerum extrinsecus petitarum & incidentium; vtriusque talem attulit diorismum. (aph. 14. lib. 4.) Nam ea quæ nascitur à contumaci partium affectione, borborygmon non habet: sed distenta semper & inflata exhibet hypochondria. Altera cum borborygmo coniuncta, paulò pòst tandem residit. Nam borborygmus ille, signum est naturæ materiam ad lumbos & ilia depellentis, supernè deorsum; vnde vel deiectio liberalis; vel spiritus flatulenti cumulata & repentina eruptio.

Ergo ventris inflatio contumax flatulenti spiritus exitum non habentis, signo quidem pessima est, ab intemperie hectica tenuium intestinorum (aph. 11. lib. 4.); eorúmque peristaltico motu naturali cõtrario. Sed causa ipsa peior est: quoniam ex ea inflatione constante & contumaci, sexcenta symptomata naturæ præsidia labefactant, corpus infirmum faciunt, virésque morbo adiungunt. Quæ omnia sunt in promptu paténtque omnibus ad cognoscendum, suis quæque locis distincta & explicata.

Symptomata κατοχὰ non solùm dicuntur, τὰ τὴν καλυμμένην κατοχὴν ἐπιφέροντα· ἀλλὰ καὶ τὰ βεβαίως ἱδρυμένα, καὶ οἷον κατεχόμενα νοσήματα: vt Galeno visum est, ad 60. 2. prorrh.

47 Κοπώδεες, λυγγώδεες, κάτοχοι κακοί.

Si quis in laboriosa febre singultiat, vel obstupescat; morbo laborat pessimo.

ET LABORIOSÆ febres,& ſingultuoſæ,& quæ cöiunctam habent catochen; omnes ad vnum videri debent malignæ. Quoniam autem quæ ſint,& cuiuſmodi laborioſæ febres; analyticè iam explicauimus, 36. ſupereſt vt de ſingultuoſis primùm, deinde verò de iis quæ κατόχως exiſtunt, hoc loco dicamus. Sunt igitur ſingultuoſæ febres, ſingultibus crebræ moleſtis. Atqui ſingultuum illorum natura in deprauato ventriculi motu conſiſtit, quando concutitur ad excutiendum id quod ſibi moleſtum eſt. Rerum autem vētriculo moleſtatum, non quidem in capacitate & aluo, ſed in membranis ipſis, tria omnino genera veteres ſtatuerunt; flatulenti ſpiritus inſinuationem; bilis acrimoniam & feritatem; tum glutinoſi humoris pituitoſi, aut melancholici contumaciam qua ad ventriculi tunicas contumaciter adhæreſcit. Nam qui ab exhauſto fiunt ſingultus, cùm exaruerint ventriculi tunicæ; conuulſionis potiùs naturam retinent, quàm concuſſionis. At multùm intereſt inter cōuulſionem & concuſſionem: quamuis vtraque in deprauati motus genere collocetur. Etenim in cōuulſione natura morbificis cauſis deuicta quieſcit. In concuſſione autem erigit ſe ad vincendum id quod ſe lædit. Sed tamen religio fuit Hippocrati & Galeno, ſingultum ab exhauſto, nominare conuulſionem; quòd ea muſculorum propria ſit, non membranarum. *Naſcitur conuulſio à repletione vel inanitione: ita & ſingultus.* Sit ita ſanè, ſingultum ab exhauſto conuulſionem eſſe quandam ventriculi, non propriè dictam; cùm propriè dicta cernatur tantùm in partibus quæ naturaliter ſponte noſtra mouentur: vt in muſculis, quando ſua ſponte, non noſtra colliguntur. Sed in confeſſo eſt, parem vtriuſque, & conuulſionis & ſingultus noxam videri, quando ab æquali ſiccitate naſcuntur. Ac ne plura conſecter, quæ plurima leguntur apud Hippocratem; ſit illud inſtar omnium, *A perpurgatione conuulſio vel ſingultus, malum.* Certum eſt igitur ab huiuſmodi febribus, quæ ſingultibus crebræ ſunt, exitium certum manere. Etenim illas huiuſmodi eſſe diximus; vel à flatulento ſpiritu; vel à bilis feritate; vel à glutinoſi humoris contumacia. Quæ cauſa eſt cur diuinus Plato ex earum cauſarum perſpicientia quam ab Hippocrate hauſerat; ſpirationem cohiberi iuſſerit primùm, ad flatuum diſſipationem; mox aquam bibere, ad infringendam bilis efferæ acrimoniam; poſtremò ſternutamentum ciere, ad euellendum glutinoſum humorem qui contumaciter ad ventriculi tunicas adhæreſcit. Fecimus idem ex hiera picra permultis, qui cùm continenter ſingultiendo frangerentur, ducta aluo per quinque dies, glutinoſis & nigris humoribus; tandem ſingultiendi finem fecerunt. Sed ex illis, inquam, omnibus, quantum iſtæ mali febres foueant; vt ea quæ oculis ipſis videntur, planè apparet in omni concuſſionis cauſa. Nam πνεῦμα illud φυσῶδες, vel oppreſſionem caloris natiui à diæta intemperanter inſtituta; vel νέκρωσιν à febrili ardore; vel ἀνειλύσιες κακοηθές, i. *reuolutiones ſurſum moleſtas* accuſat. Bilis efferæ feritate, qui cientur, hepatis vitio accepti feruntur: per ſympathiam quam facit vicinitas, vel communicatio duorum neruulorum ſextæ coniugationis. Quod quoties incidit, grauiſſimum eſſe malum denunciat. Etenim præceptoris ſcopus eſt in his febrium & aliorum morborum deciſionibus, quemadmodum in aphoriſmis libri ſeptimi; docere ſymptomata ἐπιγινόμενα, i. *propagata* morborum qui vires acquirunt eundo: ſed eorum maximè qui cæteros eiuſdem generis, prauitate præcedunt. Ergo ſingultus hepaticæ inflammationis ſymptoma erit, non leuis cuiuſdam, ſed inſignis & peſſimæ, in cuius feruentis ſympathiam ſtomachus trahi ſolet: partim communicatione neruorum, quos Hippocrates breuiſſimos eſſe dixit; ac tum ſanè ſtomachus, illius maximæ & peſſimæ inflammationis fit particeps: partim etiam bilis multùm æſtu incandeſcentis copia, quam inflammatum viſcus, continenter gignendo & cumulando, eructat in caput & originem inteſtinorum: cuius inde affluxu & feritate, contigit vellicari ſtomacho & ſingultire. Nec deſunt etiam qui putant ſingultum ab hepate inflammato ſic naſci, quòd aluo compreſſa atque conſtricta, ſpiritus exitum habere non poſſit. Erat ex illis quæ propoſita ſunt de ſingultu quem facit concuſſio, illud extremum, vt diceremus de glutinoſo & acri humore qui contumaciter adhæreſcendo & irritando moleſtiam exhibet ſtomacho, citque ſine intermiſſione ſingultus. Enimuero ſi ea materia tantùm ſtabulatur in tunicis alui, ſine affluxus perennitate, ſternutamento excutitur, vel hiera picra excluditur radicitus extirpata. Atque ſternutamenti auxiliares vires in Ariſtophane legimus, qui cùm ſingultiendo rumperetur, neque ſpiritum cohibendo, neque bibendo leuaretur; tandem ex præſcripto Eriſymachi Medici, citata ſternutatione, ſingultiendi finem fecit. Sed illud artificium medēdi, primus aperuit ſummus præceptor. *Laborioſè & indeſinenter ſingultienti, ſuperueniens ſternutatio, morbum exoluit.* Quòd ſi affluxus perennitate id fiat cum febre, proculdubio eadem prognoſeωs ineundæ ratio erit, quæ fuit illius, non ita multis antè literis, explicati.

In Sympoſ. — 58. aph. 5. lib. — 17. aph 7. — lib. 2. Epid. — aph. 13. lib. 6.

De catoche autem cum febre coniuncta, idem profectò theorema ad examinandum demonſtrandúmque in promptu erit, quod antè poſuimus, nempe; ſymptomata hæc grauiſſimorum eſſe morborum ἐπιγινόμενα; quæ ſcilicet ſuperueniunt inualeſcente morbo, vnde propagatio fit perennis affluxus, tanquam ex fontis cuiuſdam vberrimi perennitate. Vt igitur cωmatoſę febres malæ: ita quæ κατόχως ingraueſcunt. Sed inter cωma & catochen hoc intereſt, quòd in illo conniuent palpebræ; in hac ſupercilioſæ ſunt: quòd illius cauſa ſit nimia humoris abundantia, neruorum vim exoluentis; huius verò ſiccitas quæ tenſionem parit: qua affectione qui laborant, eodem ſtatu manent. Vide comment. Galeni ad 56. prorrh. l. 1. Peſſimo autem loco ſunt catochi: quoniam huiuſmodi ferè ſunt in febre, à tranſlatione materiæ ſiccæ, quæ ipſos & αἰθηρούς, i. *rubicundos* reddit, & cephalalgicos: deinde à ſuppreſſione alui quæ cephalalgiam auget, peiorémque facit. Huc accedit quòd talis catoche, non ita multò pòſt, conuulſionis ſucceſſionem habet.

comment. ad aph. 11. lib. 7.

48 49 Ἐκ νώτου πυκνῇσι καὶ λεπτῇσι φρίκῃσιν ταχέως ἀναθερμαίνοντες· δύσφοροι. Οὔρου ἀπόληψιν ἐπώδυνον σημαίνουσι· τὸ ἐφιδροῦν τουτέοισι κακόν.

Crebri ex lumbis horrores, cum cita caloris viciſsitudine, permoleſti. Nam & grauiſsimam vrinæ ſuppreſsionem denunciant.

EXPLICATIO & emendatio quærenda comment. ad 8.

50 Τὸ παρὰ τὸ ἔθος ποιέειν τι, οἷον προσθυμέεσθαί τι πρότερον μὴ εἰθισμένον, ἢ τοὐναντίον· πονηρὸν, καὶ πλησίον παρακοπῆς.

Si quis ea faciat quorum ſit inſolens, vt ſi appellat animum ad inſueta, aut contrà; certè grauiſsimum habet malum: ac tum delirium adeſt.

MAGNA vis eſt ad habitum mentis in iis quæ gignuntur in corpore, non quòd eſſentiam mentis mutati alterarive poſſe exiſtimem, (eſt enim ἀναλλοίωτος καὶ ἄφθαρτος, i. *alterationis & corruptionis expers*) ſed quòd in vitio ſint meatus per quos ipſa permeat, quibus allabitur, tum ea quibus miſcetur. Sic enim diuinus vir, diuinè. [lib. 1. περὶ διαίτης.] Δι' ὁκοίων γὰρ ἀγγείων ἡ ψυχὴ ἀποχωρεῖ, καὶ πρὸς ὁκοῖα τινὰ προσπίπτει, καὶ ὁκοίοις τισὶ καταμίσγεται· τοιαῦτα φρονέουσι. διὰ τοῦτο γοῦν δυνατὸν τὰ τοιαῦτα ἐκ διαίτης μεθιστάναι· φύσιν γὰρ μεταπλάσαι ἀφανέα οὐχ οἷόν τε, i. *Vt enim ſunt affecti meatus per quos decurrit, & ad quos allabitur, quibúſque miſcetur anima; ſapiunt ita vel deſipiunt. Itaque hæc diæta poſſunt emendari. At natura commutari inaſpectabilis non poteſt.* Cuius admirandi theωrematis demonſtratio in aliarum prognωſeωn enarratione continetur. Ad præſentis prognωſeωs explicationem veniamus. Quantum ex omni doctrina Hippocratis, animo complecti poſſum, quatuor omnino ſigna reperio ſuperuenientium deliriorum; quibus fœtæ ſunt febres quæ incrementis auctæ ſunt peſſimis. Ac primum quidem cernitur in nugarum garrulitate & verborum obſcœnitate, ſilentio quoque ipſo. Alterum in diſſimilitudine morum inſtitutorum. Tertium in ſenſionis vacuitate, ſenſuum irritatorum, actionúmque quieſcentium in ſumma neceſſitate. Quartum in collocatione corporis indecora. Ergo nugarum garrulitas phrenitidis propria eſt: ſilentium melancholiæ: dictorum factorúmque proteruitas & inſolentia in Socrate, etiam fugax, inſaniæ: moderatio & temperantia in Thraſone; ἀναισθησία in Dealcis vxore, lethargi: ſupini aut proni corporis, brachiorum & crurum indecora collocatio, delirij cuiuſcunque opinionem facit. Quæ omnia cur ita ſint, & ad quem morbi finem appareant; ſuis quæque locis αὐθεντικῶς, per Dei gratiam, explicabuntur. Nunc autem dixiſſe ſufficiat; omnium deliriorum ſuperuenientium argumenta, quæ in actionum inſolentium nouo ſplendore, aut ſolitarum omiſſione conſtituit Hippocrates; omnium, inquam, notas & argumenta ex illis quatuor locis, tanquam ex fontibus, duci poſſe.

Ergo. SI QVIS EA FACIAT QVORVM SIT INSOLENS] Vt ſi ſapientiſſimus Hippocrates nugas garriat, obſcœna loquatur: Socrates verò ſileat, vel irarum fluctuet æſtu, cœptíſve immanibus efferum ſe oſtendat: [16. hiſt. 3. Epid.] iuuenis Melibœæ, ſitis videatur expers in febre ſitifera, idémque ſpiritum rarò ducat in ſumma ſpirandi neceſſitate: Dealcis vxor modò garriat, modò ſileat: poſtremò qui iacet, manibus cruribúſque huc illuc non negligenter ſolùm, ſed faſtidioſè & indecorè, ſit proiectis.

SI QVIS, inquam, HÆC FACIAT QVORVM SIT INSOLENS] Natura & educatione, diæta & vitæ inſtituto: vt nulla conſuetudinis & mollis effœminatíque animi excuſatio poſſit adferri.

VT SI APPELLAT ANIMVM AD INSVETA] i. Si appetat animo quæ antè non concupiuit: vt ſi ſuam ſortem non fortè ſed ratione datam, qua olim contentus vixit, non probet, ſed laudet diuerſa ſequentes; vel ſi quis efferatur faſtidio in ſuos æquales, contumacia in maiores, qui antea comitatem & obſeruantiam coluit, in eóque cultu bonam ætatis partem conſumpſit; aut contrà, ſi ſui negligens à vitæ curſu fœliciter ſapientérque inſtituto reuocetur, pulcherrimíſque incœptis deſiſtat: quod in melancholicos ferè cadit.

CERTE GRAVISSIMVM HABET MALVM] Quoniam ſignificatio fit ægri multùm febrificis cauſis oppreſſi, quarum propagatione labefactantur animi inſtrumenta, quæ illuſtrat vel permeando, vel appellando, vel etiam permiſcendo. De paracope autem cuiuſmodi ſit in delirio, quæque illius differentiæ; quoniam ſcriptæ ſunt prognoſes; in illas commentarium differam.

51 Τὰ ἐν πονηροῖσι σημείοισι κουφίζοντα, καὶ τὰ ἐν χρηστοῖσι μὴ ἐνδιδόντα· δύσκολα.

Quæ prauis cum signis mitescunt, aut cum salutaribus nihil concedunt; contumacia sunt.

Adolescentes fuere duo, quorum alter febre defunctus videbatur, cum vrinis tenuibus atque nigris: alter cum prærubra ventris proluuie & vrinis aqueis, curationem febris lentæ fœliciter recepisse: vterque tamen interiit, quoniam vtrique in vitio insanabili partes erant, quarum potentia corpus administratur: quod vitium antè non proditur, quàm effœtæ langueant, ex diuturna morbificarum causarum impressione; qualis esse solet in hydrophobia ex morsu canis rabiosi; qualis in leuce & venenata lue venerea; qualis etiam in diabete, in quo renum sitis inexplebilis non antè percipitur, quàm insanabile malum sensionem sitiferæ causæ in stomacho excitarit. Quemadmodum igitur non minùs sua debet habere bona suspecta qui repentè factus est coloratior & speciosior; quàm mala vereri qui contra consuetudinem multùm emacruit & colorem decorémque amisit: ita nemo est omnium qui de seipso possit videri securus, si antè vigil, nunc soporetur: si antè sitibundus, nunc παραλόγως superstite causa sitifera, sitis sit expers. De eius quoque bonis vereri decet, si dolore careat sine causa; si garrulus sileat, cum prauis vrinis; si ab effreni delirio & insania tremulus conquiescat; si mutationem accipiat magnæ & crebræ spirationis in raram; & quæ sunt eiusmodi. Sic Philiscus tertio morbi die visus est ἀπύρετος cum nigris vrinis; sexto interiit. Sic Pythion visus est leuari quinto die; decimo tamen obiit. Ne longum faciam, sed legibus, non exemplis complectar omnia quæ ex historiis adferri possunt ad fidem faciendam; hæc prima lex sanciatur. Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν· οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον, i. *Iis quæ immeritò leuant, non est fidendum; nec vereri valde oportet, quæ sine causa mala inuadunt.* Altera. Τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, θάνατον σημαίνει, i. *Mortifera, quorum sine signis leuatio est, mortem subesse ostendunt.* Tertia. Δίψα παραλόγως λυθεῖσα ἐν ὀξέσι, κακόν, i. *Sitis sedata immeritò in acutis, malo est.* Quò pertinet etiam scriptum ad finem primæ, ἐπανενέγκαντες θνήσκουσι. Nam febrium ipsarum insidiosa leuatio est ἄνευ λυτηρίων σημείων, i. *sine signis leuationis.* Sed causæ illius criticæ, atque signi, veritas conspicitur in angina faucium, quæ sine rubore ceruicis & sterni, aut sine purulenta screatione residit: proptereáque illic ἀσήμως, hîc verò ἀκρίτως euanuisse dicitur, ad generationem anginæ gutturalis funestæ. Pars altera mihi restat, de signis vtilibus quæ frustra apparent. 17. prorrh. 2. f. 1.

Avt cvm salvtaribvs nihil concedvnt] Quid enim? An cum pepasmo nihil concedit febris? Immo sanè frangitur. Nonne etiam phlegmone cum pepasmo puris mitescit, sine palindrome ac sine relapsu? An non pepasmus cuiusque morbifici humoris & citam crisin, & securam salutem denunciat? Dicam audaciùs, qui cum pepasmo interierit, Hippocrates vidit neminem. Quid verò somni benignitas, cibi suauitas, œconomiæ naturalis integritas, spirandi libertas; ad hæc, sudorum, vrinarum, sputorum bene habita, benéque constituta excretio; nónne hæc omnia, pro cuiusque morbi natura, conuenienter apparentia, spem certam adferunt secundæ crisis? Quid igitur obstat quo minus verè fiant, ægróque proficiant? Dicam paucis quod sentio: pluris esse debet vnum prauum signum morbi alicuius, aut partis obsessæ proprium, quàm decem bona cõmunia. Vt si pleuritico prosperæ res fluant naturalis œconomiæ, vitalis, & animalis: tamen nisi satisfaciat expurgatio materiæ bonæ, non putris, nec fœdi odoris; opinionem faciet futuri interitus. Idem, si cætera medicorum votis responderent, sola expectorabilis materia in vitio sit, periculo defungi vix poterit: quoniam tale sputum corruptionẽ partis denunciat, cuius officio vita carere nequit. Quòd si expurgatio quantitate omni expetenda, doloris vacuitatẽ non adferat; hîc etiã spes in augusto erit: quoniã ad nobilissimæ partis oppressionem, accedit perennis morbificæ materiæ generatio, & perẽnis affluxus: quod ipsum vrinæ seu inflãmatione multùm rubentes, aut nimia bile saturatæ, ostendunt. Quinetiam in parotidibus cum pepasmo vrinæ coniunctis; exigua curationis fiducia, si maneant suppurati expertes: propter sympathiam cerebri per progressum, aut transitum ad pulmones. Quòd si participes suppurati fiant, nec dum etiam periculo carent, si adsit cruditas: vt in pictoris ancilla; quoniam frustra materiæ in parte aliqua suscipitur concoctio, si vniuersitatis excrementa sint cruda. Ergo, cum parotidum concoctione, signo vtili, nulla fit ἔνδοσις, i. *remissio*, in cruditate vniuersitatis: nec in pepasmo huius vniuersitatis, vlla remissio, in parotidum cruditate & feritate.

Ergo. Qvæ pravis cvm signis mitescvnt, avt cvm salvtaribvs nihil concedvnt, contvmacia svnt] Contumacia autem vocat, ex ancipiti alea vtriusque iudicij: quamuis τὰ δύσκολα, ἐπιπονώτερον vsurpentur.

52 Οἱ ἐφιδροῦντες, καὶ μάλιστα κεφαλὴν ἐν ὀξέσιν ὑποδύσφοροι, κακόν· ἄλλως τε, καὶ ἐπ' οὔροισι μέλασι. καὶ τὸ θολερὸν ἐπὶ τούτοισι πνεῦμα, κακόν.

In acuta febre, quibus cum anxitudine, miliari sudore potißimùm caput exudat; grauißimum habent malum: ídque cum aliàs, tum ab vrinis nigris. Quòd si accesserit caliginosa expiratio; damnis augentur.

FVIT semper illud Hippocratis institutum, vt Medicinæ theωremata καθ' ὅλυ percepta; legibus & exemplis τῶν καθ' ἕκαστα, quasi ea quæ oculis cernuntur, visenda & examinanda propalam exhiberet, ad omnem τεκμήρσιν comparandam; cognitionis, iudicij & curationis. Quod idem in libris τῶν ἐπιδημιῶν potissimùm factitauit. Illud institutum in hoc diuino opere potissimùm cernitur, fidémque faciet proposita prognωsis, cuius explicatio ineunda ad normam illius, quæ in commentario Galeni continetur ad locum illum primi lib. τῶν ἐπιδημιῶν, vbi febrium ardentium funesta symptomata recensentur.

Ergo IN FEBRE ACVTA] Ex ardore febrili concepto in bile, quæ substantia est tenuis, temperamento calida, qualitate acris: eáque febris inualescendo symptomatum propagatorum adiunctionem habet, & malignæ cacochymiæ.

QVIBVS CVM ANXITVDINE] Quæ ineunte morbo accidit à virium oppressione, per quam nec ægri vllo consistunt libenter loco, nec alacriter: sed admodum difficulter, locum mutant, omnísque figuræ impatientissimi, coguntur inuiti quiescere, ob virium oppressarum infirmitatem: propterea ὑποδυσφόροι nominantur.

SVDORE MILIARI POTISSIMVM CAPVT EXVDAT] i. Exiguo sudore caput madet. Sic enim capitis sudatiunculam nominauit, ἱδρῶτα κεγχρώδη 2. prognost. Idémque eos qui tam exiguo & miliari sudore subroscidum caput habent. Σμικρὰ ἐφιδρώντας περὶ μέτωπον καὶ κληῖδας, i. *Paululum circa frontem & clauiculas exudant*, &c. dixit 1. Epid.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Quoniam acuta febris specie ipsa prægrandis, tria hîc secum habet coniuncta, quæ putantur esse grauissima; inflammationem, propagationem ac translationem, & malignam cacochymiam. Quæ tria eiusmodi sunt; vt singula per se ipsa videri possint funesta, inflammatio scilicet vel potiùs ardor febrilis, per μαρασμὸν περίφρυγῆ, i. *consumptionem retorridam*; maligna cacochymia, per dissipationem spiritus, & caloris viuifici: translatio denique, per interceptionem officij ad vitam tuendam necessarij. Quòd si omnium syndrome sit in febre acuta; quidnam spei reliquum esse potest? Iam verò quemadmodum existere iudicentur cum febre acuta, paucis aperiam. Ac primùm febris acuta prægrandis, quæ vires acquirit eundo; celeritate, vehementia & assiduitate, citam crisin adfert interitus aut salutis: prout cacochymia est malignitatis expers, aut particeps: ipsáque nobilium partium complexio, propiùs aut longiùs abest à naturali statu. Sed difficillimùm est in ea celeritate, vehementia, & assiduitate, viscera ipsa mutationem non accipere temperamenti, & complexionis, τῆς κράσεως καὶ συστάσεως. Hinc peruersio viscerum œconomiæ, & æquabilitatis gignentium, mittentium, trahentium aut suscipientium excrementa. Hinc etiam retorrida consumptio, vel exolutio viscerum, vnde cacochymiæ malignæ symptomatúmque inde nascentium, fœtura & ilias.

lib.1.Epid.

Declarant illud incendium, nigræ vrinæ, paucæ, ac tenues quæ sunt huiusmodi: nigræ quidem, perusto iam bilioso humore: paucæ, tum ab exhausta omni sanguinis rorulenta humiditate, à febris æstu quo multùm incanduit; tum vrinæ-ductibus iam emortuis. Sed cacochymiæ malignæ feritas elucescit in anxitudine, qualem descripsimus, quæ non nisi cum oppressione virium esse potest. Eadem spectatur etiam in sudatiuncula, potissimùm capitis, & clauicularum: ex qua significatio fit exolutarum partium solidarum, dissipatíque nectaris viuifici, i. spiritus & caloris vitalis. Sequitur translatio, vel potiùs transitus & propagatio morbificæ causæ, superstite priore foco. Ea cernitur primùm in afflictione capitis; deinde in spiratione caliginosa.

Galenus negat vsquam legi πνεῦμα θολερὸν apud Hippocratem: sed errat longissimè; quod pace tanti viri dixerim. Legitur enim lib. περὶ χυμῶν. Idem quoque negat aerem dici θολερὸν: sed illius animo excidit quod scripsit commentario ad prognωsin 48. 2. prognost. vbi de spumæ generatione philosophatur.

53 Ἀκρέα ταχὺ ἐπ' ἀμφότερα μεταπίπτοντα, καὶ δίψα δὴ τοιαύτη πονηρόν.

Extimarum partium cita in vtrunque mutatio, ac sitis huiusmodi; praua est.

ERAT ex illis etiam quæ inter febrium acutarum mala symptωmata numerantur, partium extimarum frigus; quod ipse non prætermisit, vbi ex causarum trium lethalium perspicientia, singularum signa recenset. Hoc autem signum mortiferæ inflammationis est proprium, quod his verbis expressit, *Extimi artus perfrigidi; magísque manus quàm pedes*. Nec verò pedum vlla mentio fit in Pythione, *Artuum extimorum frigus: sed manuum maximè atque capitis*. Enimuero manus & caput propiùs absunt à fonte nectaris viuifici, quàm pedes: vt credibile fit eas partes, & seriùs & minùs perfrigerari quàm pedes. Sed id locum habet in paupertate & interceptione spiritus & caloris natiui, quam vocat ἀπόληψιν τῶν πνευμάτων

hist.3. vniuersali 1.Epid.

αἷα τὰς φλέβας, i. *ſpiritus in venis interceptionem*. Sed in caloris reuocatione ſeu retractione, quam faciũt viſcera incendio conflagrantia; celeriùs & magis perfrigerantur manus & caput, quàm pedes. Quòd ſi & pedum æqualis refrigeratio ſit; inde paupertas & interceptio denunciatur. Quæ cauſa eſt etiam cur hydropicorum pedes omnium primi tumeſcant: quòd illi abſint longiſſimè à fonte caloris vitalis, i. à corde. Sed patefacta τῶν ἀκρέων ſignificatione; ſequitur vt quid & cuiuſmodi ſit illud, ταχὺ ἐπ' ἀμφότερα μεταπίπτοντα, oſtendamus. Enimuero τὸ μεταπίπτειν propriè dicitur, *Cùm ceſſante & quieſcente eo quod prius extitit, alterum in illius locum ſuccedit*: vt vacuitate vnius, occupatio fiat alterius. Talem μετάπτωσιν in ſucceſſione morborũ agnoſcimus, pleuritidis, peripneumonię, phrenitidis. Sed in illa ſucceſſione, diuerſorum focorum affectio eſt: hîc autem vnius, i. vniuſcuiuſque & vniuerſarum partium extimarum, capitis, manuum atque pedum: vt non aliunde aliò, ſicut à pleuritide in peripneumoniam; ſed ibidem, i. iiſdem in partibus, diuerſarum affectionum fiat μετάπτωσις. Illud verò, ἐπ' ἀμφότερα, denunciat caloris & frigoris viciſſitudinem; ídque per antonomaſiam cæterarum qualitatum: quoniam calor & frigus, præter cætera, in partibus ſentiuntur. Sed calor & frigus, non in earum qualitatum mutua moderatione conſiſtit: ſed in eo exceſſu, in quo ſumma ſunt omnia, frigoris & caloris: qualia eſſe ſolent pedum & manuum cùm frigore obriguerint; aut cùm ardore Solis vel ignis incanduerint. Nam, τὸ περιψύχεσθαι & τὴν περίψυξιν, vſurpari aliquando in iis qui cùm febrili incendio conflagraſſent, facti ſunt modicè alſioſi, vt febris expertes viderentur; diſputatum pluribus eſt comment. 1. Reſtat illud, ταχὺ, quod citam oſtendit viciſſitudinem, qualis non fit hyeme nec æſtate: quoniam illis temporibus nec ita citò, nec ita multùm partes calore & frigore à ſeipſis mutantur. Tam citæ autem viciſſitudinis qualitatum cõtrariarum valde inſignium cauſa continetur comment. 56.

aph. 11. lib. 7.

Quod ſupereſt de ſiti quæ citam habet viciſſitudinem ſenſionis cauſæ ſitiferæ, & falsò creditæ vacuitatis illius; illud pro certo tenẽdum, eiuſmodi ſitim fuiſſe in multis, quorum hiſtoriæ leguntur in lib. τῶν ἐπιδημιῶν. Atque de illa viciſſitudine ſenſionis, καὶ ἀναισθησίας rerum naturæ moleſtarum, exiſtimo ſcriptum fuiſſe, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, i. *Sæpe dolorem non ſentiunt*; vt illud, τὰ πολλὰ, citam viciſſitudinem oſtendere videatur.

Ergo. SITIS HVIVSMODI] i. Quæ modò accenſa, modò ſedata παραλόγως videtur: cùm ſcilicet æger modò eſt diligens, modò negligens potionis.

PRAVA] Quoniam, quemadmodum cita mutatio partium extimarum, imbecillitatem denunciat natiui caloris & vim ardoris febrilis: ita quæ fit in ſiti μετάπτωσις, tum hebetudinem ſenſificæ facultatis; tum robur ſitiferæ affectionis oſtendit. Accidit etiam in hac falsò credita ſitis vacuitate, vt ſitiferæ affectionis non antè ſenſio excitetur; quàm acrior fiat ſenſus communis in ſentiendo; & ſumma ſit cauſæ & affectionis ſitiferæ amplificatio. Sic & phrenitici multi ſunt ἄδιψοι, i. *minimè ſitibundi*; multi etiam βραχυπόται, i. *rarò venientes ad pocula. In acutis, quæ ſedatur immeritò ſitis, malo eſt.* Παραλόγως autem ſedari dixit, cùm ſine ſudore, vomitu, deiectione, abſceſſu critico, ac ſine medici epithemate, & purgatione vaneſcit.

pror. 22. lib. 2.
lib. 5. & 6. Epidem.
pror. 22. lib. 2.

54 Ἐκ κοσμίου θρασεῖα ἀπόκρισις· κακόν.

Moderati hominis proterua reſponſa, mali ſunt ominis.

SI QVIS ea faciat quorũ ſit inſolens, grauiſſimũ habet malũ. Quod cùm in aliis omnibus hominum dictis factíſq; locũ habet, tum verò in morũ inſtitutorũ diſſimilitudine, quæ cernitur maximè in hominis moderati proteruo reſponſo. Etenim morũ inſitorum leuis mutatio eſt: qui à corporis tẽperamento reſultãt, vt facilè ex tẽperamenti alteratione mutentur. Quo fit vt pituitoſi homines irarum fluctuent æſtu; cõtrà bilioſi, feritate domita, mãſueſcant in morbis. Belli ſint homines melancholici, cùm incaluerint vino. At verò inſtituti mores dicuntur, boni quidẽ, qui præceptis inſtitutíſq; ſacrarum literarum & philoſophiæ comparati, verſantur in ea parte animi quæ mentis & conſilij eſt: eorúmque decus ſpectatur in pietate, iuſtitia, fortitudine, & temperantia. Quemadmodum igitur inueteratio ægriùs depellitur, quàm perturbatio: citiúſque repentinus oculorum tumor ſanatur, quàm diuturna lippitudo depellitur: ſic inſtitutorum morum difficilior mutatio eſt, quàm inſitorum. Quæ cùm inciderit, diuturnæ impreſſionis veſtigia fixa relinquit ad ſummam curationis difficultatem, aut etiam deſperationem. Sanabiles fuerunt mores & vitia Socratis, quæ mala corporis valetudine inſita videbantur: in quem cùm multa collegiſſet Zopyrus, qui ſe naturam cuiuſque ex forma perſpicere profitebatur, eſſétque deriſus à cæteris qui illa in Socrate vitia non agnoſcerent; ab ipſo Socrate ſubleuatus eſt, cùm illa ſibi ſigna, ſed ratione à ſe deiecta, diceret.

4. Tuſcul.

Ergo vt difficillima eſt morum inſtitutorum comparatio: ſic etiam difficillima & inſanabilis eorum depulſio. Sed moderati hominis proterua reſponſa eiuſmodi ſunt, quamuis exigui temporis; vt illa morum inſtitutorum diſſimilitudo in nullum aliud delirij genus cadat, quàm in phrenitidem. Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσεις, θηριώδεις εἰσι, &c. i. *Proterua reſponſio vel ad exiguum vſurpata tempus, ferocientis eſt indicium animi.* Quem locum enarrans Galenus, *Si quempiam*, inquit, *audias reſpondentem proteruè, quanquam paulò pòſt reſipiat, ad ſeque redeat; animaduerte non cum febris tædio talia edere, ſed in phreniticos affectus conuerti, qui deinceps accreſcentes ſenſim, apparent ferini. Ferinas porrò phrenitidas vocat, in quibus vociferantur, calcitrant, mordent obuios quoſque, ac ſi inimici forent.*

pror. 25. lib. 3.

55 Φωνὴ ὀξεῖα, ὑποχόνδρια τὰ ἄνω εἴσω εἰρύαται.

Quibus acuta vox, hypochondria intrò ſurſum ijs reuulſa ſunt.

lib.3. περὶ νόσων.

QVEMADMODVM moderati hominis dicta proterua ſunt planè phrenitica: ſic etiam vox acuta quæ fuerat antè grauis, aliam phrenitidis cauſam aperit, quæ non in cerebro, vt illa prior iam explicata; ſed in diaphragmate focum habet. Ac talem phrenitidem deſcribens, Ex *aliis quoque morbis*, inquit, *naſcuntur phrenitides.* *Atque hæc quidem ſunt quæ pati illis contigit.* *De dolore queruntur diaphragmatis, ita vt ſe contingi non ſinant.* Ergo ne longiùs excurram in vocis acutæ, grauis, raucæ, canoræ diſtinctiones & cauſas; quæ in vocaliũ inſtrumentorum, mouentium, deducentium, modulantium, & excipientium; i. thoracis, arteriæ, laryngis, atque palati & gargareonis, pulmonúmque, varia affectione: tum etiam in materiæ vocalis ſubſtantia, qualitate, copia, & exſufflatione conſiderari ſolent: pertinet illud propriè ad huius prognωſεωs explicationem, ſcire & intelligere, diaphragmatis inflammati vitio phrenitidem quoque fieri, proptereáque partem illam paſſim τὰς φρένας nominari. Sed diaphragmatis inflammati aut reſiccati à febrili ardore, quo multùm incanduit; aut etiam contracti atque quodammodo reuulſi à tunica ſuccingente coſtas, ipſum etiam per ſiccitatem & incendium diſtendente; certiſſima ſigna ſunt; hypochondriorum intrò ſurſum reuulſio, & vox acuta quæ fuerat antè grauis. Nam omne ſymptωma propagatum nouum eſt quod cernitur in mutatione qualitatum corporearum, charactere, colore, & mole; tum vero actionum ipſarum naturalium, vitalium, & animalium. Ergo vox acuta quæ fuerat antè grauis; expreſſionem violentam arguit materiæ vocalis, ab inſtrumentorum oppreſſione: qualis in ſibilo auditur, quando ſpiritus per anguſta viarum, qua data porta, ſponte irrumpit; vel à luculento foco attrahitur ad vacuitatem replendam. Hypochondriorum autem reuulſio fit ſurſum intrò, non proprio vitio, ſed alieno: diaphragmate ſcilicet obliquo ſitu collocato, per ſocietatem peritonæi tunicæ quæ adiacet hypochondriis, ipſa in ſuæ contractionis ſympathiam attrahente, paribus lineis, velut manibus quibuſdam obliquis. Quid autem ſit illud, εἰρύαται, Galenus explicat comment. ad 10. prorrh. lib. 2. & ad ſententiam 3. part. 3. lib. 3. τῶν ἐπιδημ. Atque hæc ſatis ſint.

56 Τὰ ἐκ καταψύξιος ἱδρώδεος ταχὺ ἀναθερμαινόμενα, κακόν.

Vel meliùs ſic;

Οἱ ἐκ καταψύξιος ἱδρώδεες, καὶ ταχὺ ἀναθερμαινόμενοι, κακόν.

Si quis à frigore cùm ſudarit, citò rurſum ardeat; grauiſſimum habet malum.

32. prorr. lib. 2. — 31. pror. lib. 2. — 32. pror. lib. 2. — 53. Coac.

EXTAT in hanc deciſionem talis Galeni enarratio. *Si quis à ſudore frigidior ſtatim reddatur, quàm è natura; ac rurſum febrili æſtu incandeſcat; periculosè laborat.* Atqui legitur in textu, *frigus ſudorificum*, non *horrifer ſudor.* Sed loci διάνοια in prorrhetico, difficultatẽ hoc modo expediet. Etenim cùm ſuperiore aphoriſmo ſcripſiſſet refrigerationem partium extimarum, vel vniuerſi corporis, quæ à rigore fixa manet firmiter, ſine vlla caloris ſucceſſione; infirmitatem vel νέκρωσιν, i. *extinctionem* caloris natiui palam oſtendere; ſubiecit, eam quoque refrigerationem videri mortiferam, quæ à ſudore citam adfert ſiue adducit febrilis ardoris viciſſitudinem. Eſt enim monſtro ſimile flammã ſudore accendi, quæ potiùs extingui debebat: quemadmodum paroxyſmi febrium intermittentium ſudore miteſcunt; & vis febrium ardentium. Sed id locum habet in ſudore qui per excretionem fit, expultricis facultatis virtute. At commemoratus hîc, cauſam habet retentricis infirmitatem, cum paupertate caloris natiui, quam declarat κατάψυξις. Iam verò cita illa febrilis ardoris viciſſitudo, inde adeo fieri, mea quidem ſententia, videtur, vnde & cita partium extimarum in vtrumque mutatio. Quemadmodum igitur frigus 31. prorrh. eſt fixum & ſtabile: ſic 32. & huius 56. eſt fugax; non quidem reapſe, ſed appulſu frequenti flammæ in viſceribus; primùm quidem, vti iam dixi, accenſæ; mox toto corporis habitu ἐκλαμψιν facientis, ſeu clareſcentis.

57 Οἱ ἐν ὀξέσιν ἐφιδρουῦντες, ὑποδύσφοροι, κακόν.

In acuta febre, quibus cum anxitudine miliaris ſudor exudat; ægrotant cum periculo.

EXPLICATIO continetur comment. ad 52.

Οἱ περὶ-

58 Οἱ παραλόγως κενεαγγείης οὐκ ἐούσης ἀδύνατοι, κακόν.

Qui abs re, nec vlla exhausti ratione, languent infirmi; mortiferè laborant.

IN PRORRHETICO decisio hæc ita legitur; *Αἱ παρὰ λόγον κενεαγγικὸν ἀδυναμίαι, κενεαγγείης οὐκ ἐούσης, κακόν. i. Quæ nullam vacuationis causam habent vires inualidæ, in omnis exhausti vacuitate; malum denunciant.*

Cuius prognoseωs magnum est certè nomen, magna authoritas, magna quoque species ad ineundam τέκμαρσιν bene conuenientérque medendi: quam primus Hippocrates ita constituit; Quorsum natura magis opem requirit, illorsum etiam ferre oportet. Ergo si vires sint validæ cum securitate, priùs in curam morbi est incumbendum, quàm refectioni studendum. Contrà, si vires infirmæ sint ineũte morbo, ita se comparabit medicus; vt locum & opportunitatem habeat deducẽdi alimentum, potiùs quàm necessitatem exhibendi, cùm minimè est opus, miniméque decet: quando scilicet instat crisis. At vires multis de causis fiunt infirmæ, vt non tam infirmitate commoueri debeamus, quàm infirmitatis causa. Ac non minùs in vitio est, nec minùs peccat in cõmoda ægri, qui falsò credita infirmitate, cibum præscribit; quàm qui deducit vbi reuera est. Tenenda est igitur infirmitatis causa, vt ex perspicientia illius, remedia præscibamus, aut morbum oppugnando; aut vires reficiendo: prout natura est opis alterutrius indigens. Etenim qui morborum initiis contremiscunt, sanguinis detractione non rarò curantur: tametsi omnis tremoris natura in virium imbecillitate consistit: sed imbecillitatis causa tum iudicatur oppressio à suppressione nata, cuius proprium est remedium vacuatio: sicut annotauit Galenus hist.1.&c. lib.3.Epid. in Pythione, qui febris initio manibus contremiscebat. Idem qui faciet aduersus tremorem affecto iam morbo coortum, fractisque iam viribus; ægrum profectò exitio dabit. Ergo tenenda est imbecillitatis causa, priusquam de alterutra ope naturæ ferenda statuatur: nec temerè vsurpandum vetus illud, quod in peruagato medicorum sermone versatur; Quæ à viribus indicatio sumitur, cæteris omnibus anteponenda. Etenim vires imbecillæ cernuntur in actionibus quæ tum sponte nostra προαιρετικῶς suscipiuntur; tum sua sponte ἀπροαιρέτως fiunt. Ac sponte nostra προαιρετικῶς suscipiuntur principes, sensificæ atque motrices in musculis: ἀπροαιρέτως autem, i. sua sponte non nostra, motus cordis, & historia naturalis œconomiæ in coquendo, distribuendo, & excernendo; tum etiam quæ in singulis partibus absoluitur attrahendo, retinendo, &c. Ergo si corpus est plumbeum, ac νωθρὸν; cuiusmodi esse solet eorum qui decumbendo deuoluuntur ad pedes; si respiratio minutula; si pulsus exilis; nares acutæ; oculi concaui; collapsa tempora; deiectiones item lientericæ, hepaticæ; vrinæ tenues, crudæ: denique si crebra sit virium ἔκλυσις, quæ vulgo syncope nominatur; nec vlla vigiliarum, ieiunij, hæmorrhagiæ, purgationis excusatio possit adferri; palam est, talem ἀδυναμίαν quæ cernitur in officio, causam habere exolutionem τῆς ἰσχύος, quæ in temperamento partium & complexione consistit. Est enim ἰσχὺς in substantia, δύναμις in officio. Sic tempestas pestifera vel pestilentia ipsa, crebra syncopis esse solet; primùm quidem per imbecillitatem cordis; deinde verò per impotentiam micandi. Nam dissipato nectare cordis viuifico, i. vitali spiritu & calore; neque diastole sufficit ad hauriendum sanguinem è vena caua, & spiritum è pulmonibus; neque systole votis respondet in exprimenda fuligine à syrrhoë nectaris illius viuifici per arterias, tanquam per aquæductus, in vniuersum corpus. Eôdem pertinet aphorismus ille: *Qui crebrò & multùm, sine manifesta causa, exoluuntur; inopinatò moriuntur.* Meliùs autem hîc παραλόγως, i. aph.40.lib.2. *præter rationem* legitur, quàm in prorrhetico, Παρὰ λόγον κενεαγγικὸν, κενεαγγείης οὐκ ἐούσης, i. *præter vacuationis modum: immo vbi vacuatio nulla est.* Vbi vitium est τῆς ταυτολογίας, quæ fuit insolens præceptori φιλοσυντόμῳ i. *dicendi compendia amanti.* Nisi quis fortè distinctionem adferat τῆς κενεαγγείης, vsurpatæ & pro vacuatione aspectabili, vt hæmorrhagia, purgatione; tum pro inaspectabili, vt ieiunio, vigiliis, contentione animi. Ac de aspectabili solennis extat aphorismus. *In alui ductionibus & vomitionibus iniussu*, &c. Sic & quæ artificio fit medici, purgationi operam dando, si talis fiat, &c. De inaspectabili & occulta scriptum illud in curatione costarum fractarum. Enimuero inquit, Ην μὴ πυρετὸς ἐπιλαμβάνῃ αὐτοὺς ξυνεχὴς, κενεαγγεῖν κάκιον τοῖς τοιούτοισιν, ἢ μὴ κενεαγγεῖν, i. *Nisi fortè ipsos acuta corripuerit febris, peius est inanes esse, quàm cibi plenos.* Itaque non temerè quis illud, παρὰ λόγον κενεαγγικὸν, refert ad τὴν κενεαγγείην 2. aphorismi lib.1. hoc autem κενεαγγείης δὲ οὐκ ἐούσης, ad illud κενεαγγεῖν lib. 3. περὶ ἄρθρων. Iam ἀδυναμίαν hoc loco scribi & legi, ἀντὶ τῆς ἐκλύσεως, i. *pro exolutione*, demonstrandum. Sanè Galenus nihil inter ἀδυναμίαν & ἔκλυσιν interesse putat, cũm. ad prorrh.4.s.3.1. *Αἱ μετὰ ἐκλύσεως κατόχως ἀφωνίαι, ὀλέθριαι, i. quæ cum exolutione firmiter fixa sunt fandi impotentiæ, mortiferæ.* Vt idem doceri velit quod illo, *Αἱ προεξαδυνατοῦσαι τῶν παραφροσυνέων, κάκισται.* Quod etiam prorrh.&c. commentariis nostris mandauimus ad 22. huius. *Quæ à rigore cum cephalalgia sunt exolutiones, mortiferæ.* Postremò commemorabile illud est quòd pluraliter scripserit, ἀδυναμίας, qui pluralis numerus idem significat quod, Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς, &, Αἱ μετὰ ἐκλύσεως κατόχως: quemadmodum & λυγγώδεες aph.40.lib.2. καθόχοι, i. *incessanter singultuosi*, 47. huius ex comment. ad 60. prorrh. s.2.1.

59 Εν πυρετῷ ἕλξις οἷς ἀπὸ ἐμέτου ἐς αὐχένα ἀνάγκῃ τελευτῶσι, κακόν.

Diuturna in febre nauſeabunda proritatio, ſcreatu finiens; malum denunciat atque facit.

ITA VERTENDVM duxi, magis ex mente doctoris, quàm ex verborum aucupio. Sic enim ille
prorr.25.c.3.1. clariùs in hanc ſententiam. Τὰ ἐν ὀξέσι ἐμετωδῶς ἑλκόμενα, φλαῦρα, i. *Quæ vomitorio modo in acutis morbis nequicquam trahuntur, ſunt funeſta.* Hoc igitur ſpectat vt intelligamus; ægros malè affici, quando ventriculi irrita proritatio coniuncta eſt cum febre acuta: quemadmodum & καῦμα, & cardiogmus à feritate bilis æſtu in ventriculo incandeſcentis, & orificium eius morſu lædentis. Qua de re ſolennis eſt aphoriſmus 65.4. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, κακόν, i. *In febribus malum quod circa ventrem eſt: incendium cardiogmus item malus.* Et 45. huius, *Quibus cum biliosa detectione premitur morſu pectus, amareſcitque os; grauißimum habent malum.* Sed illud ἑλκόμενα ἐμετωδῶς, pertinet ad proritationem alui, quæ propria ſponte fit alui in nauſea: ſicut & noſtra etiam, cùm ſcilicet vomiturientes & nauſeabūdi, penna vel digito in fauces immiſſo, vomitionem ciere ſtudemus, ſed fruſtra atque nequicquam. Cæterùm ea proritatio quæ fruſtra fit, non minùs incommoda eſt, quàm irrita concuſſio quæ facit ſingul-
47.Coac. tum, aut quæ eſt ipſa ſingultus: de qua iam diſſeruimus comment. ad illam, *Qui cum laborioſa febre crebrò ſingultiunt, malè ſunt.* Vt enim febris crebra ſingultibus, adiungit mala: ita quoque proritatio frequens, inflammationis metum adfert in ſtomacho: aut ſi fortè ſit inflammatio iam inchoata; ipſam perducit ad ſummum ſuæ naturæ gradū. Sed eius proritationis cauſa eſt nauſea contumaciſſima, quam parit humor efferus, qui contumaciter ad ſtomachi tunicas adhereſcit; aut qui à viſceribus continenter influit, facítque vt vomituriendo nonnihil quis difficulter vomat, nec tamen nauſeæ vacationem habeat, ſed potiùs incrementum percipiat. Ac ſanè inter concuſſionem λυγγώδη, & nauſeam quæ facit ἕλξιν ἐμετώδη, hoc intereſt; quòd illa ſit ventriculi tunicarum propria: hæc verò ſtomachi ipſius, qui vulgo cor dicitur: quamuis vtrunque ſymptoma ſæpenumero ſimul exiſtat.

Iam verò quòd ait, SCREATV FINIENS, nihil aliud planè innuit quàm proritationem irritam, quæ tantùm ſcreatus, non vomitus conſecutionem adfert: tum propter humoris contumaciam; tum propter partis obſeſſæ infirmitatem. Quo ſanè in vitio legimus fuiſſe mulierem cardialgicam: cui
part.2.lib.2. Epidem. medicinam fecit Hippocrates, ptiſſana & ſucco mali punici: cuius remedij rationem docet Galenus lib. 2. de alimentis.

60 Νάρκη ἐς ἀμφότερα μεταπίπτουσα, κακόν.

Stuporis vtrobique cita mutatio, mala eſt.

STVPORIS natura in δυσαισθησίᾳ, i. *ſenſione obſcura* rei moleſtæ, conſiſtit. De ea ſcriptum reperio.
aph.25.lib.5. Νάρκη δὲ μετρίη, ὀδύνης λυτική, i. *Modicus ſtupor dolorem lenit.* Quod cernitur in iis qui perfuſione frigidæ articulorum doloribus & inflammationibus vlcere carentibus, exoluuntur. Etenim perfuſio frigidæ, cauſæ antecedentis perennem affluxum inhibet, coniunctæ feritatem infringit: quinetiam ſtupefaciendo partem affectam, impedit ſenſionem & perceptionem rei moleſtæ: in qua ſenſione & perceptione dolor exiſtit: vel ipſa perceptio eſt atque ſenſio. Sed hebetudo ſenſus cauſam præterea habet, ſpiritus animalis paupertatem, vt in amblyopia, & vrinæ quadam ſuppreſſione; vel interceptionem,
5.part.1. 6.Epidem. eamque duplicem, nempe; compreſſionem nerui, vt in nephritide, *ſtupor femoris quod edirecto*; aut inchoatam oppilationem paralyſeos vel paraplegiæ prænunciam: quia ſpiritus animalis libertatem non habet permeandi ad eam partem à qua ſuſcipitur actio.

Quæ cùm ita ſint de natura ſtuporis, quæ cauſa videri poteſt citæ vtroque mutationis; vt quieſcente ſenſu, veniat ἀναισθησία, & contrà; aut ſi fiat ille tranſitus, quorſum & quamobrem mala eſt?

Quid enim? nónne terrifica magis eſt ἀναισθησία firmiter fixa, quàm quæ preſſa eſt leuiter, quæque
55.Coac. etiam habet viciſſitudinem ſenſus? Non enim hîc locum habet iam explicata prognoſis de extimarum partium cita vtroque mutatione: quoniam illa mutatio eſt rei peſſimæ in peiorem: hîc rei minùs bonæ, vel etiam prauæ, in bonam. Eſt enim reapſe ſemper in bonis ſenſus: ἀναισθησία verò ſemper omnino mala quæ ſponte fit, vti iam dixi. Iamiam erumpet ex me vera vox, & dicam quod ſentio; τὴν νάρκην μεταπίπτουσαν, ſignificare τὴν τῆς γνώμης citam vtroque νάρκωσιν: qua voce vtitur ſummus præceptor aphoriſmo 10. 5. Ac cita quidem fit vtroque mutatio ſenſionis, & falsò creditæ vacationis cauſæ moleſtæ, διὰ τὴν ἀμαύρωσιν τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως, καὶ ἰσχὺν τῆς διαθέσεως, i. *obſcuritatem ſentiendi facultatis, & vim affectionis ipſius.* Vnde efficitur, vt non priùs excitetur ſenſio in ſenſu communi, quàm acrior fuerit in ſentiendo: ipſaque affectio ſumma omnia contineat ſuæ naturæ.

61 Στάξιες αἱ ἐλάχισται, κακαί.

Perexigua ſtillicidia, mala.

PEREXIGVA

PEREXIGVA ſanguinis ſtillicidia ſunt, copia & excernendi modo: cùm ſcilicet paucus ſtillatim è naribus manat ſanguis. Omnia verò ſunt difficilia, periculoſa, atque terrifica: niſi hæmorrhagiæ liberalioris opinionem faciant: vt ſæpe faciunt, quando cum vrinæ pepaſmo in quartum diem incidunt, apparéntque ad hæmorrhagiam ſeptimo die futuram. Secus enim malignos vel multos humores, naturæ dominatu regi non poſſe; aut infirmitatem ſummã ipſius naturæ, denunciant. Sed ea ſunt eatenus difficilia, quatenus ſiniſtrè iudicantia, aut mortifera. Ac ſiniſtri quidem iudicij, in qualitate bona ſanguinis: mortifera verò in mala: cuiuſmodi cernitur in ſanguine meraciore & nigro; qualis in Philiſco ſtillatim manauit. Cuius diſtinctionis theoremata ſunt 2. τῶν ἐπιδημ. Commemorabile eſt autem quod ſcripſit Galenus ad 56. prorrh. ſ. 3. 1. *Stillicidia vndecimo die difficilia.* Cum eſt, inquit, *malum omne ſtillicidium è naribus; tum verò mortiferum quod craßi eſt ac nigri ſanguinis: quod quidem ſi in indicem vel iudicatorium diem cadat; de eo prædicendum eſt certiùs.* Cæterùm de ſtillicidij prauitate, permulta literis mandata leguntur apud Hippocratem: ſed illa duo ſolennia ſunt. *Si quis cùm in febre laborioſa perhorruerit, nonnihil criticè exudarit, indéque ardenter febricitarit, malum: idque cùm aliàs, tum ſi in hoc negotio ſanguis ſtillarit.* Cuius difficillimæ prognoſεως explicatio petenda ex comment. ad 37. huius. Item. *Qui morbo ineunte ſunt comatoſi, vigiles,* &c. μύκτηρ ἐν τούτοισιν ἀποστάζων, ὀλέθριον· δῆλος τε καὶ ἢν τεταρταίοισιν ἀρχομένοισι, &c. i. *His ſtillantes nares ſunt mortis ſigno, primis præſertim quaternariis.* Exempla ſunt in Philiſco & Pario, quorum vterque interiit; & hiſtoria vniuerſali tempeſtatis peſtiferæ in cauſo. hiſt. 1. 1. Epid. hiſt. 1. part. 3. 3. Epidem.

62 Κακὸν δὲ πάντως ἐν ὀξεῖ, δίψα παραλόγως λυθεῖσα.

Omnino autem malum denunciat, quæ in acuta febre immeritò ſitis extincta eſt.

PERTINET ad perceptionem & explicationem illius, in qua docetur; ſtuporis citam vel repentinam vtroque mutationem, malis omnino fieri rebus ægri. Quoniam non minùs periclitatur is qui ſtupet hebetudine facultatis ſenſificæ; quàm cui ſenſio repentè excitatur per amplificationem dolorificæ cauſæ. Illud enim, δὲ, aperit mentem authoris: vt hæc ſententia illi iam explicatæ citima eſſe debeat. Iam verò nihil neceſſe eſt iterum cogitationes meas mandare literis, quas paulò antè propalam explicaui ad 51. & 53. Supereſt tantùm vt quid & cuiuſmodi ſit illud, παραλόγως, oſtendam.

Enimuero παραλόγως & παρὰ λόγον idem ſignificant: contraria autem ſunt, τῷ κατὰ λόγον, aphor. 26. 2. Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσι, μὴ πιστεύειν, &c. i. *Leuationi quæ immeritò datur, non eſt fidendum.* Significat igitur, τὸ παραλόγως, abs re, immeritò, ſine cauſa: quemadmodum τὸ κατὰ λόγον, iure, conuenienter, & meritò. Sed illud παραλόγως, i. *immeritò*, eiuſmodi eſſe cernitur quando in ſitifera cauſa nulla eſt potionis cupiditas, vt in linguæ ſcabricie & rubris vrinis: aut quando in vacuitate omnium quæ ſitim ſedant, pepaſmi, ſudoris, ſomni, diarrhœæ, purgationis, vomitus, epithematum; falsò creditur ſitis extinctio: aut quia laborat mens; aut quia concidit emortua facultas potum concupiſcendi.

63 Οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες, κακόν.

Qui ad manum exiliunt, malo ſunt loco.

FVIT mulier quædam Thaſia moroſa, quæ à mẽſtruorum ſuppreſſione febrem habuit conuulſionibus crebram: quibus quieſcentibus, nugarum garrulitate & verborum obſcœnitate inſigniter delirauit: ad poſtremum vacatione conuulſionum; κῶμα ipſam ſubiit, & καταφορὰ καὶ πάλιν ἔγερσις, ἀνήϊσσε, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο, &c. i. *ſopor, & veternum, rurſumque vigilia, exiliit, neque contineri potuit.* Quæ hiſtoria, quid ſit & cuiuſmodi, τὸ ἀναΐσσειν, apertiſſimè planiſſiméque oſtendit. Ac ſanè hæc prognωſis eò ſpectat, quemadmodum & huic citima, vt intelligamus quid illud ſit, Ναρκὴ ἐς ἀμφότερα ταχὺ μεταπίπτουσα, κακόν, i. *Stuporis cita vtroque mutatio mala.*

64 Οἷσιν ἅμα πυρετῷ καυσώδει, οἰδήματα ὑπνώδεα, νενωθρευμένα· ἐς πλευρὸν ὀδύνη ἐπελθοῦσα, παραπληκτικῶς κτείνει.

Quibus vnà cum febre ardente ſoporiferi tumores ac veternoſi accidunt; dolor ſi latus occupet, paraplectico modo necat.

EXISTVNT febres ardentes, quæ principiis, crebræ ſunt comatæ, obliuione, tum etiam vniuerſi corporis exolutione, quam ἄφεσιν vocat. καὶ δὲ ἔκλυσιν καὶ πάρεσιν, &c. i. *Neglectum ac veluti exolutionem, & ſegniciem omnium corporis partium, cùm proiiciuntur paralyticorum inſtar.* Atq; huiuſmodi febres in hominum 3. Epid. in peſtilentia.

vitam inuadunt à diuturnâ tempeſtate peſtifera: qualis eſſe ſolet auſtrina flatu ſonoro, placida, pluuioſa, & mollis exactum ad annum. Enimuero talis tempeſtas capita replet hominum nimia humoris abundantia: proptereáque ſymptωmata facit κωματώδεα: quamuis ea perrarò incidant in febres ardentes, quæ potiùs repleri ſolent ſymptomatis phreniticis, quàm cωmatoſis.

Ergo. QVIBVS VNA CVM FEBRE ARDENTE] i. Simulatque ex tempeſtatis auſtrinæ, pluuioſæ, & mollis dominatu in hominum bilioſorum naturam inuaſit febris ardēs, per ſuppreſſionem & attractionem ſeri bilioſi in venas, quod in peculiari natura gigni & redundare conſueuit in tali tempeſtate auſtrina, quæ ad præparationem ſuſcipientis cauſæ adiungit vim efficientis.

SOMNICVLOSI TVMORES] Parotides, quarum opinionem facit, vel potiùs fidem, τὸ κῶμα, quemadmodum philoſophatur Galenus ad illud, *In cephalalgia, cωma & ſurditas, ad aurem quippiam euomit.* Reapſe, inquit Galenus, *ſigna ſunt hæc parωtidum, ſi antè ſperauerimus talem fore abſceſſum.* Etenim qui ad caput humores curſum inflectunt, ſiquidem calidi ſint atque tenues, deliria & hæmorrhagias adferunt: ſin autem craſſi & frigidi; cωmata & parωtidas. Ac ſanè cephalalgia ſignum eſt vtriusque commune; ſicut & ſurditas: ſed calidiorum magis humorum conſectanea eſt cephalalgia; frigidiorum ſurditas; ipſum verò cωma proprium, quod pro lethargo ſæpenumero vſurpatur. Sunt igitur ſomniculoſi tumores qui prænuncium habent ſomnum; aut qui cum eo coniuncti ſunt. Hîc autem ſomnus pro cωmate locum habebit, vt annotauimus ad 20.

prorr. 85. ſ. 3. 1.

AC VETERNOSI] i. Cum exolutione vniuerſarum partium, in qua, velut in paralyſi, membra cernuntur collapſa: vt in iis qui deuoluuntur ad pedes: quæ affectio dicitur ἄφεσις, νωθρότης, καὶ πάρεσις.

lib. 3. Epid.

DOLOR SI LATVS OCCVPET] i. Si parωtis pepaſmo & ſuppurato curationem recipiat: ſed intrò ad thoracem tranſitum habeat, vnde per ptyeliſmum non expurgetur; eóque ptyeliſmo parotis κατὰ λόγον & meritò non reſidat; quemadmodum annotauit Hippocrates. Βῆχαι μετὰ πτυελισμοῦ ὄντα, τὰ παρ᾽ οὖς ἀπαλλάσσει, vel λαπάσσει, i. *Tuſſes cum ptyeliſmo parotidas adæquant.*

pror. 74. ſ. 3. 1.

PARAPLECTICO MODO NECAT] Non quòd paraplegia ipſa per ſe funeſta ſit; ſed frigida nimium cerebri intemperies: vnde parωtis & paraplegia veniunt. Sic enim philoſophatur Galenus ad locum illum, *Per illam constitutionem hyeme cœperunt paraplegiæ, quæ inuaſerunt plurimos quorum citò interiere nonnulli; vt morbo admodum populari.* Conſueta enim paraplegia in alicuius membri exolutione & paralyſi quadam apparet: vt eadem ſit paraplegia in quibuſdam partibus, quæ apoplexia in corporis vniuerſitate. Mea quidem ſententia, idem expreſſiſſe videtur hoc loco, quod in prorrhetico, vbi ait: *Parotides prauæ ſunt paraplecticis.* Cæterùm vt dicam quod ſentio; cùm paraplegia propriè vſurpata, ſit eiuſmodi qualem deſcripſi, proptereáque non poſſit haberi funeſta, niſi partis vitio vnde manat; credibile eſt paraplegiam hîc dici pro apoplexia: quemadmodum & σκέλος ἀπόπληκτον, i. *crus apoplecticum*, pro paraplegia. Nam & Hippocrates narrat eos qui cum ſymptomatis iam commemoratis ardenter febricitabant, omnes fere ἀφώνους interiiſſe.

cōſt. 3. 1. Epid.

pror. 63. ſ. 3. 1.

lib. 3. Epidem. in conſtit. peſtifera.

65 Πνιγμὸς ἐν ὀξέσιν ἐλθοῦσιν ἰσχνοῖσιν, ὀλέθριον.

Quæ dominatu febris accidit ſtrangulatio, in faucium æqualitate, funeſta.

aphor. 34. 4.

GRAVITER *febricitanti, quanquam faucibus non tumentibus, ſi ſtrangulatio derepentè ſuperueniat; mortiferum.* Itaque nos conſideratè feciſſe videmur, explicando τὴν ἰσχνότητα faucium, æqualitatem: qualis apparet in vacatione omnis tumoris atque ruboris. Nam in prorrhetico idem legimus iiſdem pene literis exaratum, τὰ ἐν φάρυγγι ἰσχνῇ ὀδυνήματα πνιγώδεα, ἔχει τι σπασμῶδες, i. *Dolores ſtrangulatorii, in faucium æqualitate, conuulſionem afferunt.*

prorr. 12. ſ. 3. 1.

Hoc autem ſpectat, vt intelligamus; interceptionem reſpirationis ex inſanabili cauſa, eſſe funeſtam, in ſumma ſpirandi neceſſitate. Summa autem ſpirandi neceſſitas cernitur in febre acuta: reſpirationis autem interceptio, in angina primæ ſpeciei, quæ inſanabilem habet cauſam, i. tumorem muſculorum propriorum laryngis. Sed de angina loco dicetur pluribus: hîc autem ſufficiat ſcopũ authoris aperuiſſe.

66 Ἐν τοῖσιν ἤδη ὀλεθρίοισι τὰ σμικρὰ τρομώδεα, καὶ ἰώδης ἔμετος θανάσιμα.

Quibus iam deſperatis, leuis tremor incidit, & vomitio æruginoſa; mors prope eſt.

QVIBVS IAM DESPERATIS] Quibus tota morbi hiſtoria cum ſymptomatum vehementia, ſignorum prauitas ſemper coniuncta fuit: vt ſi cum faſtidio, vigiliis, cephalalgia, difficultate ſpirandi, delirio, ſiti inexplebili, apparuerint vrinæ prærubræ perturbatæ. Denique ſi & incendio; & maligna cacochymia; & nobilium partium oppreſſione; terrificus iam inde ab initio fuerit morbus.

Lévis tremor incidit] Qui cernitur in ſubſultu & geſticulatione manuum,lingua tremula,dentium etiam colliſione à delirio. Præſtat enim delirium ſuperueniſſe tremori,quàm tremorem delirio. Et,phrenitici ſputatores,indéque fanatici,tandem tremuli moriuntur.

Mors prope est] Collapſis omnibus naturæ præſidiis,cùm antè in anguſto ſpes eſſet, hîc deſperata omnia.

Eſt autem leuis hic tremor,ſymptoma cerebri poſt alterationem magnam, vt in phrenitide & inſania,alienati : proptereàque inſanabile. Talem tremorem annotauit in Theodori vxore. *Tremulæ factæ ſunt manus, quæ morituræ, conuulſæ ſunt.* Sic & Dealcis vxor contrectabat, auellebat, radebat, legebat feſtucas. 7.Epid. hiſt.15.part.3. lib.3.Epid.

67 Οἱ ἐν τοῖσι ποτοῖσιν ὑποψοφέοντες, καὶ ὑποβορβορύζοντες ξηροῖσι, καὶ οἱ χαλεπῶς καταβροχθίζοντες πνεύματι βηχώδει· ὀλέθριοι ἐν ὀξέσι καταψυχομένοισι.

Quinetiam qui cum ſtrepitu & murmure quodam bibunt in ſiccis, difficulter item deglutiunt cum ſpiratione tuſsiculoſa ; ſunt deſperati: præſertim ſi acutæ febris acceſſerit perfrigeratio.

Svnt etiam ſymptomata hæc planè funeſta,quæ cernuntur in ſtudiis ægri,quando illis actio non reſpondet : vt certè fit in ſumma difficultate bibendi, ac cibi capiendi. Ac talis difficultas viſa eſt in Theodori vxore. Οἱ ψοφοὶ δὲ πινούσῃ μεγάλοι ἐγένοντο, ἀπέπτυζε, καὶ ἄνω ἐς ῥῖνα ἀφρώδη, i. *Sonitus bibenti magni, ſputando potum reiiciebat naribusque.* Quales etiam dicuntur eſſe phrenitici. Οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται, ψόφου καταπτόμενοι, τρομώδεες, i. *Phrenitici bibentes rarò ſonitum edentes.* Quo loco,pace Galeni dixerim,illud, ψόφου καταπτόμενοι, ſpectat ad ipſum bibendi modum. De permoleſta autem pérque difficili deglutitione, ſolennis eſt aphoriſmus. Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης, ἐπιστραφῆται, καὶ μόγις καταπίνειν δύναται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον, i. *Si febre correpto collũ derepẽtè peruertatur, ac vix deglutire poſsit, cùm nullus adſit tumor ; lethale.* Progn.16.C.1.r.

68 Τὰ ἐν χερσὶ καὶ ποσὶν ἐρυθήματα, ὀλέθρια.

Manuum ac pedum in febre acuta rubores, funeſti.

Ερυθημα dicitur hoc loco rudi & craſſa Minerua,ſignum inflammationis aſpectabile,non autem ſymptoma κατ᾽ ἐξοχὴν, quod principatum obtinet, nempe dolorem. Sed vt rubor locum habet in aſpectabili phlegmone : ſic etiam dolor in occulta. Eſt igitur ἐρύθημα, phlegmone, eryſipelas, carbunculus quoque & herpes : vt eo nomine inflammationis omnia genera contineantur. Ergo ſi rubent manus & pedes in febre acutà,certum eſt,illum ruborem veniſſe per ἐπίχυσιν aut per μετάστασιν. Si per ἐπίχυσιν accidit,ſemper in vitio eſſe ſolet : quemadmodum προσώπου εὔχροια καὶ τὸ λίην σκυθρωπὸν, i. *Facies aut coloratior, aut pallidior* : & angina faucium,quæ,per ἐπίχυσιν, coniunctum habet ruborem ceruicis & ſterni,cum amplificatione tumoris ipſarum faucium. Sin autem per μετάστασιν rubore ſuffundantur, palam eſt fluxione inchoata,nec morbo pari,id fieri.

69 Οἱ ἐκφυσῶντες, καὶ ἀνακεκλασμένοι, καὶ ὑποβλέποντες ἐν τοῖσιν ὕπνοισι, κακόν.

Qui dormiendo efflant, atque proiectos artus aut etiam retractos oſtendunt, conniuéntque oculis ; malo ſunt loco.

Magna ſunt argumenta prognoſeos,quæ ex decubitu,ſomníque capiendi ratione & modo petuntur. Vt enim naturaliter quis decumbit firmis naturæ præſidiis,& mitiore morbo, in alterutrum latus ; ex eóque decubitu maior libertas ſpirandi comparatur : ita ſi pronus iaceat, aut etiam ſupinus, cum extraordinaria artuum collocatione,opinionem facit grauioris morbi,effœtarum virium, ac delirij quoque ipſius. Idem qui ſuauiter ſomnum init,cum libertate ſpirandi,commiſſis molliter vtrinque palpebris,ac modicè reflexis cruribus & manibus,ex animi ſententia naturæ dormiendo ſatisfacit.

Qvi dormiendo efflant]i. Qui dormiendo edunt ἐκφύσησιν, non ἀναπνοὴν naturaliter conſtitutam ; properata muſculorum intercoſtalium contentione ad excretionem fuliginoſi excremẽti, quod ſuffocationis metum adfert nimia abundantia quam impuritas cordis æſtu incandeſcentis pa-

27.1. progn. 52.Coac.

rit: vnde non ita multò pòſt minutula reſpiratio, cùm in propinquo mors eſt. In ea autem efflatione dormiunt hianti ore, cum ſtrepitu, & ſtertore efflantes πνεῦμα θολερόν, i. *ſpiritum craſſum & perturbatum.*

ATQVE PROIECTOS ARTVS, AVT ETIAM CONTRACTOS OSTENDVNT] *Diſtentio corporis artuúmque rigor, omninóque exolutio, infractióque membrorum; malum.* Et in prognoſtico. *Quòd ſi pedes oſtentans nudos à medico deprehendatur, manus & crura collúmque ſine more & modo iactans; malum.*

70 Ἰκτερώδεες, καταχορέες, θνήσκουσι· λευκὸν διαχώρημα τουτέοισι προσδιέρχεται.

Icterici multùm fœdati, vel ſaturata bile perfuſi, pereunt: alba deiectio iis vnà ſecedit.

EXPLICATIO commentario ad 38.

71 Αἱ ἐν πυρετοῖσιν ἐκστάσιες σιγῶσαι, μὴ ἀφόνῳ, ὀλέθριαι.

Qui cum ſilentio è poteſtate mentis exeunt; nec voce ſunt capti, mortiferum habent malum.

QVEMADMODVM aphonia cum exolutione coniuncta, mortem denunciat: ſic etiam inſania taciturna, ſuperſtite vocis libertate. Eſt enim ἡ ἔκστασις, delirium in quo ſumma ſunt omnia mentis perculſæ aut alienatæ, vnde fanatici homines nominantur. Sed eius inſaniæ progreſſus huiuſmodi eſſe ſolent, vt laceſſito primùm cerebro à bile peruſta, exoriatur inſania melancholica, quæ cernitur in cœptis immanibus fanaticorum, qui paulò antè phrenitici fuerant: quoniam bilis atræ ſunt acriores morſus quàm flauæ. Quo fit vt illa ἔκστασις μελαγχολική, i. *exceſſus melancholicus* appareat θηριώδης, i. *ferinus*. At verò quemadmodum feritate bilis atræ, fit ἔκστασις illa μελαγχολική: ſic alienatione cerebri à diuturna & vehementi alteratione, cùm ſcilicet exaruerit, aut inebriatum fuerit, vt lanæ inficiuntur veneno fucatæ Aſſyrio; tum pro clamore, ſilentium; pro iactatione, quies; pro artuum euibratione, leuis tremor; pro vigiliis, cωma & cataphora veternoſa. Quales fuiſſe narrat phreniticos in peſtilentia. Quò ſpectat illud, Αἱ τρομώδεες ἀσαφώδεες, ψηλαφώδεες παρακρούσιες· πάνυ φρενιτικαί, &c. Quæ omnia ſymptomata conſpexit & annotauit in Dealcis vxore, quam ſcripſit, exactum ad morbum fuiſſe ἀεὶ σιγῶσαν; nec tamen voce captam, quòd viciſſim fleret atque rideret, tum etiam, quòd nugas garriret. Ex quo efficitur, cõmemoratam hîc inſaniam cum ſilentio, ſymptoma eſſe deprauati animi, potiùs quàm cerebri ſicci.

72 Τὰ πελιδνὰ γινόμενα ἐν πυρετῷ, σύντομον θάνατον σημαίνει.

Quæ liuent in febre, mortem ſignificant breui venturam.

Gal. ad 5.2. prognoſt.

BENE ac fœliciter ad ſalutem ægri res eunt, quando æqualiter & molliter calet corpus. Et verò talis conſtitutio principatum obtinet inter eas quæ in bonis ducuntur: proptereáque ἀρίστη διάθεσις, i. *optima diſpoſitio* nominatur: ſed ea lege vt par ſit æqualitati caloris, partium ipſarum mollitudo. Nam febrium ἀκαυστάτων, i. *ardentiſſimarum*, æquabiliter calor diffuſus percipitur: ſed in vitio eſt acrimonia & qualitate mordaci, tum etiam partium calentium ſiccitate. Quòd ſi ad eam caloris æqualitatem, & partium mollitudinem, acceſſerit ægri alacritas in aſſurgendo & conuertẽdo; nihil optari poteſt à medico quod ipſe malit: quoniam ex ea conſtitutione quæ omnium eſt optima, ſignificatio fit trium facultatum in ſuo cuiusque officio vegetarum, & principiorum cuiusque facultatis propriorum, benè & firmiter conſtitutorum, cerebri, cordis, & hepatis. Contrà ſi plumbeus homo ſit qui ægrotat; neque in aſſurgendo & conuertendo alacer; opinionem facit pigræ nimium facultatis motricis, exolutíque neruorum principij. Ad hæc ſi eidem liueant digiti atque vngues, ex illo tum decidit omnis ſpes medici; immo προσδόκιμος ὁ θάνατος αὐτίκα, i. *citò mors venit expectanda*, vt ait 2. prog. Quoniam liuor ille partium extimarum, nihil ſupereſſe arguit reliquiarum nectaris viuifici in corde ipſo. Ac ſanè liuor tam malè audit, vt ſemper extinctionem vel interceptionem ſpiritus & caloris vitalis denunciet: idem verò de nigrore ſemper ſuſpicari non liceat: quia ſæpenumero talis apparet in extimis partibus, prolapſu materiæ morbificæ per abſceſſum, qui leuationem ſi adferat; ſuperſtites manent ægri, ſola pars excidit quæ nigrorem conceperat. Itaque veriſſimum illud eſt. *Nigri omnino digiti minùs ſunt mortiferi liuidis*: vt verè illud videar eſſe dicturus; partes extimas non rarò nigreſcere per tranſitum: ſemper autem liueſcere per progreſſum, nec vnquam abſceſſus opinionem adferri.

73. Οἷσιν ἐν πυρετῷ, ἀλγήματος πλευροῦ γενομένου, κοιλίη ὑδατόχολα πολλὰ διαδιδοῦσα, ῥηΐζει· ἀσιτίαι δὲ παρακολουθοῦσαι, καὶ ἱδρῶτες μετὰ προσώπου εὐχροίης, καὶ κοιλίης ὑγρῆς, καὶ τῆς καρδιαλγίης· οὗτοι μακροτέρως νοσήσαντες, περιπλευμονικῶς τελευτῶσι.

Quibus in febre, lateris dolor incidit, si quidem perliquidis & biliosis profusè aluus feratur, mitescit: sin autem collapsa maneat appetentia, ac tum sudores cum saturato faciei rubore prorumpant, fluente aluo, & superstite cardialgia; hi cum diutiùs ægrotarint, peripneumonico modo intereunt.

OMNIS plenitudo vacuatione sola exoluitur, siquidem ipsa cacochymiæ malignæ sit expers, nec vlla sit inflammatio in parte obsessa. Nec verò inflammationis fixæ remedia possunt aliunde sperari, quàm ex pepasmo, & liberali ac libera humoris morbifici excretione; quatenus huc illuc cursum inflectit impulsu naturæ & propria obsessarum partium cōditione. Notæ sunt crises peripneumoniæ, pleuritidis, hypochondriorum inflammatorum, &c.

IN FEBRE] Magna tum specie, vt acuta; tum indiuiduo, vt quæ vires eundo acquirit: quia nihil concedit, sed contrà propagationem habet causæ morbificæ, quo ipsa viam affectat.

QVIBVS LATERIS DOLOR] Non quidem pleuriticus, qui tensione inflammationis tunicæ costarum ac musculorum intercostalium, excitatur; quoniam is liberali profluuio alui non exoluitur: sicut nec vlla partium nobilium inflammatio; nec vlla repletio, quæ coniunctam habet malignam cacochymiam. Sed lateris dolor, qualem expressit infrà; *Cum dolore lateris, non tamen pleuritico, nonnullaque perturbatione, hi euadunt phrenitici.* Et in aphorismis iam nominata pleuritide; πόνοι, inquit, πλευρέων, i. *labores laterum.* Quæ symptomata sunt febris progressum facientis, nec dum tamen phlegmonicam inuecterationem habentis.

SI QVIDEM LIQVIDIS ET BILIOSIS CVMVLATE ALVVS FERATVR] Si quidem morbificis excrementis ducatur aluus, naturæ imperio, nec dominatu morbi symptomatica sit illa excretio. Atqui naturæ imperio vacuationē suscipi, declarat effectionis ipse modus, qui cernitur in qualitate, copia, & excretione humoris prorupti; deinde in consecutione, quia dolor mitescit. Mitescit, inquam, vt in Larissæa virgine: *Tertio die proruperunt biliosa liquida, indéque sequentibus; quod totum alacriter tulit.* Sed non mitesceret in cacochymia maligna, cuius perennis generatio est in partium vitio & colliquatione: quæ causa est, cur alui profluuium in pestilentia sit funestum. Gal. commēt. ad hist. Lariss.

SIN AVTEM COLLAPSA MANEAT APPETENTIA] i. Si alui ductio atque profluuium, consecutionē adferat τῆς ἀποσιτίης, quale symptoma obseruauit in iis qui, sæuiente pestilentia, profusiore aluo fuerunt, *A cibis omnes alieni.* Est autem ἀποσιτίη species τῆς ἀνορεξίας: quemadmodum & ἀσιτίη. Sed inter ἀσίτους καὶ ἀποσίτους hoc interest, quod ἀνόρεκτοι sint, qui cibos non capiunt; ἀπόσιτοι verò, qui cibos auersantur, & quasi quodam fastidio contra eos efferuntur: quod genus ægrorum notauit. *Quæ deiiciebantur dolores minimè sedabant; ad ea quæ offerebantur, non nisi cum difficultate veniebant. Purgationes profectò læsere permultos.* Et in puerpera. Πρὸς δὲ τὰ χρήματα ἀποτετραμμένως εἶχεν, i. *In cibos omnes auerso erat animo.* Tantæ autem molestiæ causam ad morticinium naturalis facultatis referendam putauit Galenus, atque illius signum posuit τὴν ἀνορεξίαν. hist. 2. vniuersali 1. Epid. sect. 3. lib. 3. Epidem. hist. 2.

COLLAPSA APPETENTIA] Vt in Pario, cui profusior fuit aluus crudis humoribus; vel quod ad propriam huius loci explicationem pertinet. *Patet hoc cibi non appetiti symptoma phthisicis aduenire, illabente in stomachum eius catarrhi parte, qui in pulmones & laryngem decidebat.* lib. 1. Epid.

74. Πυρέσσοντι, ἐν ἀρχῇ μέλαινα χολὴ ἄνω ἢ κάτω διεξιοῦσα, θανάσιμον.

Si cui febris initio, bilis atra sursum deorsúmve exeat, mortiferè ægrotat.

EXCRETIONVM quæ in vitio sunt, quæque dominatu morbi suscipiuntur & fiunt, nulla est omnino tam mortifera, quàm bilis atræ. Est enim bilis atra pessimum excrementum, quod feritate indomabili cæteris omnibus antecellit, triáque illa secum habet coniuncta quæ vim naturæ adferunt, quæque illius præsidia maximè labefactant, τὸ δριμὺ, καὶ τὸ διαβρωτικὸν, καὶ τὸ ὀξῶδες, i. *acre, erodens, acidum.* Quæ causa est, cur dysenteria inde nata sit insanabilis: quemadmodum & cancer exulceratus. Atque aph. 21. 4. aph. 24. 4.

inter bilem atram & melancholicum humorem tantum intereſt, quantum inter ferrum candẽs, & igne intactum. Nam lienoſi qui ſunt eiuſmodi lienis duritate quam peperit diuturna humoris melancholici infarctura, dyſenteria ſuperueniẽte ſaneſcunt: *ſeceſſu, trãſlatione, & vacuatione infarctorũ lieni humorũ melãcholicorum, craſſorũmque.* Et verò maniam ab humore melancholico gigni poſſe negat Galenus, niſi is peruſtione aut corruptione ſingulari, acrimoniam compararit malignam. Nam quod idem author alibi ſcriptum reliquit, hæmorrhoidas & varices inſaniæ vacationem adferre; Galenus commentario diſertè ſcripſit, maniam illo loco vocari, melancholiam propriè dictam, quæ tamen à bile non venit. Sic autem philoſophatur. *Varix eſt hiatus apertæ in coxendicibus & tibiis venæ à ſanguine melancholico, quem natura in partes repellit ignobiliores, qui humor furorem committebat: tum verò maximè cùm craſſus fuerit & melancholicus, horum eſt conſecutio ſymptomatum, & illius ſolutio.*

aphor. 45. & 48. 6.
comment. ad aphor. 55. 6.
aphor. 22. 6.

Quæ cùm ita ſint, ne longiùs excurram, planè efficitur; atram bilem quæ febrium initiis diu paulatim exit, & maligna cacochymia, & tempore morbi, & excernẽdi modo; denunciare & facere mortiferum malum. Ac primùm qualitate ipſa, quæ omnium peſſima eſt, maliciam arguit partium vnde manat, necnon humoris vtriuſque vnde gignitur, billioſi & melancholici, peruſtionem, aut corruptionem. Temporis verò diſtinctione noxia eſt. Etenim *per morborum initia excretio nulla ſuſcipitur imperio naturæ: ſed huiuſmodi omnia ſymptomata ſunt contra naturam affectionum.* Quo tempore natura morbificis cauſis opprimitur, eſtque humorum cruditas, vt ineunte morbo; tum certè nõ potis eſt ſalutariter quicquam excerni. Quod autem attinet ad ipſum excretionis modum; palam eſt fieri per ἀτονίαν, i. *laxitatem*, qualis eſſe ſolet dyſenteria diuturna cruenta, non autem quæ citò prorumpit & liberaliter: quæ quia non eſt multorũ dierũ; propterea nec mortifera, nec auerſionẽ cibi parit. Sed huius humoris effera vis non minùs incõmodat partibus per quas repit, quàm earum vnde manat, labem & noxã arguit. aph. 22. 4.

aphor. 22. 4.
lib. 4. περὶ ἄρθρων.

75 Οἱ μετὰ καταψυξίων οὐκ ἀπύρων ἐφιδρούντες ἄνω, δύσφοροι, φρενιτικοί τε καὶ ὀλέθριοι ἐν ὀξεῖ.

Quibus cum crebra perfrigeratione febri adiuncta, ſudor miliaris ſurſum exudat, vnáque iactantur, phrenitici ac deſperati, in acuta febre, redduntur.

EXISTIT ſymptomatum omnium complexio atque concurſus, quæ in acutis febribus funeſta eſſe dicuntur: qualia ipſe recenſuit primo τῶν ἐπιδημ. *Statim namque ab initio acuta febris cum rigore exiguo, vigiliis, anxietate, ſiti, iactatione, ſudatiuncula circa frontem & clauiculas, delirio multo, timore, metu, frigidis extimis, pedibus manibúſque; ſed manibus præſertim.* Symptomatum porro illa, principia cauſáſque ducũt ab inflammatione, venenata cacochymia, & tranſlatione ſymptomatica: quæ ſunt omnino tres cauſæ funeſtæ in omnibus morbis acutis.

Ergo. QVIBVS CVM CREBRA PERFRIGERATIONE] Quæ mortiferum maximè eſt febrium acutarum ſymptoma, & ſignum: quia cùm illud præter cætera ſit proprium καὶ οἰκεῖον, vt in acutis febribus extimæ partes incandeſcant æſtu; ſi fortè perfrixerint, opinionem faciunt, viſceribus incendio conflagrantibus, ſanguinem in præcordiis & interioribus hypochondriis coactum ſubſiſtere: proptereáque partes extimas ſuo nectare viuifico defraudatas perfrigerari, & emori, tanquam à natura deſertas. Ac ne plura adferam quæ ſunt hac de re plurima apud Hippocratem; commemorabo illud quod huius ſymptomatis cauſam diſertè exprimit: *Caput & manus ac pedes perfrigerari, malum, ventre coſtíſque incaleſcentibus.*

aphor. 4. lib. 2. prognoſt.

FEBRI ADIVNCTA] Vt nulla ſit excuſatio frigoris periodici, aut refrigerationis criticæ, febre exacta: ſed culpa viſcerum incendio conflagrantium, quod ſine febre non fit: qualis perfrigeratio ſymptomatica docetur illa prognoſi. *Æſtus, extincta febre, in hypochondrio ſuperſtes, malus.*

prorr. 7. ſ. 1. 1.

SVDOR MILIARIS SVRSVM EXVDAT] Vnde vel oppreſſio, vel exoluta vis partium ſignificatur: quod ſæpenumero iam demonſtrauimus.

VNA QVE IACTANTVR] Ἀλυσμῷ ſymptomatico, qui ſperabilem criſin non facit, qualem deſcripſit 40. huius. *Quæ diebus criticis iactatio incidit, cum frigore, ac ſine ſudore; mala.* Et 52. *In acuta febre, quibus cum anxitudine, miliari ſudore ſubroſcidum caput eſt; grauiſſimum habent malum.*

PHRENITICI AC DESPERATI IN ACVTA FEBRE REDDVNTVR] Enimuero phrenitici fiunt propter febris calorem quo caput conflagrat. Deſperati verò, quoniam ad nobiliſſimæ partis oppreſſionem, accedit perennis morbificæ materiæ generatio, & perennis tranſlatio.

1. Epidem. in ſignis cauſi funeſtis.

76 Τὰ ἐπ᾽ ὀλίγον ὀξέα ἀλγήματα, ἐς κληῖδα, καὶ τὰ ἄνω πίπτοντα, ὀλέθρια.

Doloris acerbitas paulisper in iugulo fixa, si ad superiora vertatur, mortiferum adfert malum.

QVEMADMODVM qui circa coxas, i. lumbos & inferiores partes oborti dolores, si ad viscera transierint coxis relictis, mortem denunciant: sic etiam acerbi clauicularum dolores, quorum falsò credita leuatio est. Notum est illud. Κακοηθὴς δὲ καὶ ἐκ μηροῦ ὁρμὴ ἀλγήματος, i. *Terrifica est etiam, doloris à femore sursum irruptio.* Cuius prognωseωs ratio & explicatio petenda primùm ex historia Calui cuiusdam Larissæi, quem dolor huiusmodi per excursum ad exitium præcipitauit. Hippocratis verba sunt hæc, *Tertiò die coxendicis quieuit dolor, mentis autem inuasit perculsio atque iactatio; plurimum murmur: quarto sub meridiem crudelissimè interiit.* Repetenda est etiam ex commentario Galeni ad prorrh. 1. s. 2. 1. Quinetiam lumborum anadrome quid faciat, docetur 35. & 51. prorrh. Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς ὀφθαλμοῦ εἴλωσις, κακόν, i. *Ex lumborum ascensu, oculi peruersio mala.* Quem locum enarrans Galenus ait, ex hac sententia nihil aliud complecti animo quempiam posse, quàm, quòd lumbarium dolorum ad superiora trāslatorum fere fit particeps neruorum origo; cuius quidem symptoma proprium est, inter cętera, oculorum peruersio. Quid verbis opus est? hoc vnum spectat hæc prognωsis, omnem translationem, omnémque excursum, qui ἀναχώρησιν non habet, i. *exitum*; terrificum iure videri, atque non rarò funestum, siue mortiferum esse. Quod cuiusmodi sit, videamus. Sanè iuguli dolor commune symptoma est pleuritidis, & hepatis inflammati: sed illic per ἕδραν καὶ φύσιν, i. *foco & generatione*; hîc verò per ἐπιγένεσιν: illic νυγματώδης, i. *punctorius*; hîc verò τονώδης, i. *tensiuus*. Nam de symptomatico iuguli dolore ab hepatis phlegmone, antea iam scripsit ad hunc modum. *Si cui sine febris vacuitate, sudatiuncula crebra, cum hypochondrij tensione coniuncta sit, malè illi est: sed multò peiùs, si ei dolores ad iugulum & acrωmium se obfirment.* De pleuritico autem iuguli dolore scriptum illud habemus. *Quando ad clauiculam sese extendit cum grauitate dolor, indéque ad brachium; secare iuuat venam interiorem cubiti.* Quo loco Galenus annotauit, τὸ βάρος, propriam significare sedem affectam: qui autem per sympathiam veniunt dolores, facere tensionem, non grauitatem.

Celsus cap. 6. lib. 2. ex 31. huius operis, sed maximè ex prognost. vbi de lumbarium dolorum μεταστάσει agitur, quos vocat coxas. hist. 5. part. 3. lib. 3. Epid.

33. Coac.

2. de acut. diæta.

Quæ cùm ita sint, perspicuum est, hanc doloris acerbitatem in iugulo; potiùs ad pleuritidem referendam esse, quàm ad symptoma hepatis inflammati. Quoniam hepatis inflammatio tensionem facit: pleuritis verò dolorem punctorium & grauantem: quæ duo planè sunt acerbiora quàm tensio.

PAVLISPER IN IVGVLO FIXA] i. Pressa leuiter ad exigui prædicationem temporis, non fixa firmiter ad diuturnitatem: quia ὀργασμὸν habet, quod significat ἐπ᾽ ὀλίγον: vt in eo. Αἱ ἐπ᾽ ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες, θηριώδεες εἰσίν, i. *Proterua paulisper responsa, effera.* Et alibi, τὰ ἐπ᾽ ὀλίγον θρασέως παρακρούοντα, μελαγχολικά, i. *Proteruè paulisper dicta, melancholica.* 25. prorrh. 1.

SI AD SVPERIORA VERTATVR] i. Si transitum habeat ad caput (id enim significat πίπτοντα, pro μεταπίπτοντα.) Est autem μεταπίπτειν, quando quiescente eo quod priùs extitit, alterum symptωma succedit. Quòd autem metaptωsis fiat ad caput, declarat illud vel maximè. Καὶ τὰ ἄνω πίπτοντα, vbi legendum videtur, Καὶ ἐς τὰ ἀνωτέρω πίπτοντα: vt idem hoc loco significetur, quod in prorrh. 5. s. 3. 1. *Lateris dolor qui cum sputo bilioso sine causa euanuit, excessum affert mentis.*

MORTIFERVM ADFERT MALVM] Propter translationem pessimam infernè sursum ad nobilissimam partem, materiam indomabilem, symptomatum vehementiam, & officij ad vitam tuendam necessarij, vacationem.

77 Εν μακροῖσιν (ἤδη) ὀλεθρίοισιν, ἕδρης ἄλγημα· θανάσιμον.

In diuturnis morbis (iam) exitialibus, dolor ani; mortiferus.

MORBI diuturni exitiales sunt phthisis, tritæophiæ febres, hydrops: qui sunt eiusmodi partium obsessarum vitio, generationis perennitatem habentium: vt phthisis, ab vlcere maligno pulmonum; hydrops à μαρασμῷ περιφρυγεῖ, i. *consumptione retorrida* hepatis, vnde alienatio facultatis sanguificæ. Nam tritæophyarum febrium calamitatem in his tribus annotauit Hippocrates, in diuturnitate, laboribus multis, & colliquatione: Γενομένων δὲ χρόνων μακρῶν, καὶ πόνων, καὶ κακῆς συντήξεως, i. *Post longum tempus, multósque labores, & colliquationem assiduam. Quæ autem illis contigêre hæc sunt; dysenteriæ ac tenesmi, hydrωpes.*

IN DIVTVRNIS MORBIS] Quorum diuturnitas in pepasmi difficultate ob materiæ contumaciam; in maligna cacochymia; vel in vitio partis consistit: vt tritæophya febris epidemica, & phthisis etiam sporadica.

IAM EXITIALIBVS] Diuturnitate; symptomatis grauissimis, quibus sunt crebri; & colliquatione maligna: vnde naturæ infirmitas dominatu morbi tenetur.

DOLOR ANI CITISSIMAM MORTEM ADDVCIT] i. Superueniente dysenteria, siue tenesmo, celeriùs moriuntur, quàm quis putasset. Quoniam tales abscessus naturæ iam effœtæ sunt intolerabiles; tum vacuatione symptomatica; tum ipsa doloris acerbitate, qua nihil est quod magis faciat corpus infirmum. Ac vacuatio quidem symptomatica est per diarrhœam in phthisi, & in affecta pleuritide. Namque vt silētio præteream quæ Galenus annotauit ad aph. 14. lib. 5. vbi docet, diarrhœam non tam citò in phthisi funestam esse ipsam per se, quàm si cum pilorum defluuio coniuncta esset; proferam illud quod idem scripsit ad illum aphorismum. *A pleuritide aut peripneumonia malè habito; diarrhœa superueniens, mala.* Partium, inquit Galenus, *affectiones aliarum aliæ non continuò suscipiunt, nisi cùm adest vehemens affectio.* Deinde propositis exemplis quæ à pulmonibus petuntur, & hepate, subiicit. *Sic igitur*

aph. 17. lib. 6.

partibus respirationi dicatis multùm grauitérque affectis, malè officium suum facientibus; hepar contagione afficitur: quod ipsum apertissimè declarat, dum ait, *Si cui in dominatu pleuritidis diarrhœa superueniat.* Etenim qui pleuritidis aut peripneumoniæ dominatu tenentur, iis diarrhœa tandem accidit, *quòd alimentum hepar, nec ad sese trahere; nec in sanguinem possit conuertere. Ipsum verò alimentum sæpe corrumpit venter.* Sed authoritatem maximè illud facit. *Quibuscunque acuto vel diuturno morbo, aut vlcere, aut alio quouis modo extenuatis, bilis atra sanguini persimilis deiicitur; postridie moriuntur.* Iam verò quod attinet ad dolorem ani, palam est eo significari; humorum κατακορεστέρων καὶ ἀκρήτων, i. *syncerorum & viridium* deiectionem. Sunt autem illa excrementa vlcerifica sedis & intestinorum. Cuiusmodi autem sint τὰ ἄκρητα, & quare huiusmodi, cùm alibi passim docetur; tum verò disertè comment. ad illum aphor. (aph.6.lib.7.) Ἐν νούσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν, i. *Synceræ in diuturno morbo deiectiones, malæ.* Et illum, (aph 23.lib.7.) Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερία, i. *Synceræ deiectioni dysenteria superuenit.*

78 Τοῖσιν ἀσθενέως ἤδη διακειμένοισι, μὴ βλέπειν, ἢ μὴ ἀκούειν, ἢ διαστρέφεσθαι χεῖλος, ἢ ὀφθαλμὸν, ἢ ῥῖνα· θανάσιμον.

Quibus iam morbo fractis, videndi vis audiendíve perit; aut etiam labiorum, palpebrarum, vel narium peruersio cernitur; mors instat.

IN HAC prognosi continentur signa iamiam futuræ mortis, cùm antea spes in angusto esset. Ea verò cernuntur in qualitate & actionibus corporis multùm à se mutati: quemadmodum superioris aphorismi, in excrementis.

QVIBVS IAM MORBO FRACTIS] Diuturnitate, symptomatum vehementia, & colliquatione maligna: siue illa debilitas & virium exolutio sit (58.Coac.) κατὰ λόγον κενεαγγικὸν, ἢ παρὰ λόγον, i. *per inanitionem aut citra*: ac si diceret. Si cui collapsa facultate vitali, & naturali, ac sine vlla spe crisis (quod significatur illo, (aph.43.lib.4.) ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ:) vbi sententia hæc legitur, & à Galeno explicatur.

VIDENDI VIS AVDIENDIVE PERIT] Labefactata parte alterutra, vel vtraque cerebri, vnde videndi vis, audiendíve manat. Sunt enim multæ mansiones in cerebro, quarum integritas variáque vitia, propriis cuiusque neruis in sensuum instrumentis apparent. Quò plures autem labefactãtur, eò deterius est ægro. Nam sola surditas morbi acuti & turbulenti consequens, ipsa per se terrifica est: quòd ea partis illius cerebri exolutionem denunciet, in qua facultas audiendi locum habet. Nam de mortiferis oculorum signis, permulta sunt accuratè scripta in hoc diuino opere: tum in prognostico & prorrhetico.

AVT ETIAM LABIORVM, PALPEBRARVM, VEL NARIVM PERVERSIO CERNITVR] Conuulsis à siccitate musculis qui mouentur à neruis tertiæ coniugationis: quæ partes conuulsæ, quia sunt propinquæ atque communes, primùm & maximè afficiunt.

MORS INSTAT] Sublato respirationis vsu & motu: quia mors ipsa in extinctione caloris natiui consistit.

79 Ἐν πυρετοῖσι βουβῶνος ἄλγημα, νοῦσον χρονίην σημαίνει.

In febribus dolor bubonis, ad diuturnitatem morbi apparet.

EODEM spectat hæc prognosis, quò aphorismus ille. *In febre abscessus qui diebus primis non exoluuntur, diuturnitatem ostendunt morbi.* Ac mea quidem sentẽtia, quod illic scribitur de abscessibus irritis, quibus scilicet morbi non exoluuntur, idem quoque hoc loco de bubonis dolore subaudiendum videtur: nisi fortè quis dicat, neque iniuria, nullum bubonis abscessum iure videri criticum: vt proposito familiari exẽplo huius prognoseωs, de bubonis frustra oborto abscessu, vt fere frustra oboritur; doceat nos theorema catholicum semper verum, & consequens abscessuum irritorum, qui per decubitum apparẽt & fiunt. (comment. ad prorrh. 68. f.3.1.) Etenim de bubonibus accommodatè etiam dici potest, quod de parωtidibus verè scripsit Galenus. Ipsos videlicet esse minores morbo. (hist.3.1.Epid.) Nam Herophonti doluit quidem bubo, sed illius doloris fugacis materia deriuationem perfacilem habuit ad crura, totius morbificæ cacochymiæ capacia. Doluit autem bubo κατ' ἴξιν lienis tumore obsessi, qui cùm deponeret tumoris materiam, eáque per bubonem ad crura cursum inflecteret; ipsum bubonem dolere contigit: quoad fluxus materiæ quieuisset: vnde σκέλεα ἐπώδυνα, i. *crura doluere*; cætera omnis molestiæ leuationem habuerunt. Neque immeritò: quoniam par morbo & infra abscessus contigit. Secus est de bubonis dolore firmiter fixo, qui neque ἀξίως neque κάτω, nec sine recursu aut sympathia partium nasci solet. Iam verò quod ad bubonis philologiam attinet, scire licet, Bubonem sæpenumero vsurpari pro inflammatione glandularum quæ sunt (aph.55.lib.4.) pone aures, in axillis, & inguinibus. Qua de re in promptu sunt illa. Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων, i. *Febres quæ superueniunt bubonibus omnes, præter ephemeras, sunt prauæ.* Vbi Galenus sic ait. *Qui sine causa manifesta nascuntur bubones, cum viscerum inflammationibus vnà inuadunt; ob eámque causam febres*

cum iis coniunctæ, peßimæ eſſe ſolent. Huc etiam pertinet illud. *Mali ſunt bubones, qui ſtatim initio febrium acutarum effloreſcunt.* Præſtat in peſte ac lue venerea, febrem ſuperuenire buboni, quàm febri bubonem. lib.2. Epid. part.3.

Nec verò prætereundum illud quod maximè ad rem facit, Αἱ ἀποστάσιες δὲ βουβῶνες, σημεῖον μὲν τῶν τὰ βλαστήματα ἐχόντων, ἅπαρ καὶ ἄλλων· μάλιστα δὲ περὶ τὰ σπλάγχνα· κακοήθεες δὲ οὗτοι. Commemorarem etiam dictiones tumorum qui in glandulis oriuntur: ex Galeno lib.2. ad Glauconem: ſed nihil neceſſe eſt. Cæterùm hîc, & in Herophontis hiſtoria, nomen bubonis ſignificat ipſum inguen: quemadmodum commet. Gal. ad 31. aphor. lib. 4. & lib. 10. therapeut. vbi docet febris ardentis focum eſſe in maioribus venis, quæ ſunt inter axillas & bubones. lib. 6. Epid. part.2.

80 Ἐν πυρετοῖσιν ἀκρισίαι, χρόνους μὲν ἐμποιέουσιν, ἀτὰρ οὐχὶ ὀλέθριαι.

In febribus acriſiæ, diuturnitatis quidem ſunt cauſæ, non tamen funeſtæ.

FEBRES quæ carent pepaſmo & ἐρεθισμῷ, i. *proritatione*, criſes non habent.

IN FEBRIBVS ACRISIÆ] i. Si cruda febris materia, nec in abſceſſus malos conuerſa, ipſam faciat criſis expertem. Id enim ſignificat ἀκρισία 1. Epid. ſ.2. aph.44.4.

DIVTVRNITATIS QVIDEM SVNT CAVSA, NON TAMEN FVNESTÆ] Cuiuſmodi fere ſunt acriſiæ ſiniſtri iudicij ab irrito erethiſmo, cum peſſimis ſignis: tum enim præſtat naturam quieſcere, quàm aliquid fruſtra moliri. Ac tales acriſiæ per oppreſſionem & malam tranſlationem, acerbiſſimi doloris; & ſæpe interitus conſecutionem adferunt. *Cruda nec cocta, atque in malos abſceſſus conuerſa; carentiam criſis, dolores, mortémque inferunt: aut reditum morbi eiuſdem.*

81 Οἱ δὲ ἐξ ἀλγημάτων ἰσχυρῶν πυρετοὶ, πολυχρόνιοι.

Ex acerbis doloribus natæ febres, diuturnæ.

AD PARTIVM omnium dolores extendit, quod 33. proprium fecit hypochondriacorum. Nec aliud hîc eſt πολυχρόνιον, quàm κακοήθης illic. Plurimos breui necant febres iſtæ: non pauciores, quod miſerius, poſt iactationem longiſſimam. Euadit nemo, niſi diu multúmque exercitus. Hoc de iis intelligito quæ ſymptomaticæ eſſentiales ſe produnt vrinis & motu: cauſas in memoriam reuocans ex illo, quem deſignaui, ſuperiore commentario.

82 Αἱ τρομώδεες, ψηλαφώδεες παρακρούσιες, φρενιτικαί.

Contremiſcere ſimul ac ſtulte palpare manibus; phreniticum.

SIC eſt profectò, quàm leuiter vtrumque fiat; etiam quieſcere credito: vt ad eos maior medici attentio ſit, ne ſe celari ab obſcurioribus patiatur: quod Galeno accidiſſe neſcirem, niſi ipſe fateretur commentario ad prorrh. 33. ſ. 1. 1. cætera huic perſimile, ſi hoc exceperis, de quo inſuper admonet, adiecto ἀσαφώδεες verbo. Vnde fit vt eò breuior eſſe interpretando debeam, quò Galenus longior extitit atque doctior.

Phrenitidi arguendæ, quæ delirium eſt inſigne, mentis exceſſum habens; deliram actionem, palpationem ſcilicet, lintea & operimenta indecorè, nec neceſſariò colligentis; coniungendam putauit cum tremore, qui magni, ſecus, delirij non eſſet. *Delirium ſuperuenire tremori ſatius, quàm tremorem delirio.* Alteratio cerebri ſimplex, per tranſlationem ſymptomaticam tremoris fruſtra oborti, contracta; delirium inferet leue. Tremor delirio ſuperuenire nequit, niſi magno; quod cerebri robur exoluerit à ſe prorſus alienati. Atqui, inquam, delirio hic ſuperuenit, actionis, vt dixi, iam deliræ comes. Pete à Galeno reliqua.

83 Ὅσοι ἐν ξυνεχεῖ, ἄφωνοι κείμενοι, σκαρδαμύσσουσι· ἢν, αἵματος ῥυέντος ἐκ ῥινῶν, ἐμέσαντες φθέγξωνται, καὶ παρ᾽ αὐτοῖσι γίνωνται· σώζονται. μὴ γινομένων δὲ τούτων, δύσπνοοι γινόμενοι, θνήσκουσι σιωπηλῶς.

In febre continua, qui voce capti iacent atque nictantur; siquidem prorupto è naribus sanguine, cùm euomuerint, vocem receperint, & apud se fuerint, periculo defunguntur. Sin autem secus acciderit; cum difficultate spirandi cita mors venit.

PRIMVM hîc symptomata proponuntur cerebri repletione, per humoris excursum, laborantis. Sunt autem, nictatio, & aphonia: quamuis illa semper affectionis huius propria non sint: sed hîc eiusmodi esse declarat euentus. Quoniam superueniente liberali hæmorrhagia, quiescunt. Deinde comparatæ libertatis, inoffensique cerebri in temperamento & complexione signa produntur; ratiocinatio, vox hominem sonans, & sermo: quæ omnia naturæ commoda, profusæ vacuationi accepta feruntur: quemadmodum exiguæ vel denegatæ; grauissima debentur mala, quæ cernuntur in suspirio & repentina morte.

IN FEBRIS ASSIDVITATE] i. Vbi nulla est crisis expectatio, quæ adferat febris vacuationem atque quietem. Id enim significat, ἐν ξυνεχεῖ; quod idem valet, eodémque spectat, quò illud. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ σώματος ἀσθενέος ἤδη ἐόντος, ῥῖγος θανάσιμον, i. *Rigor corpori iam à febre continua fracto superueniens, lethalis.* Vbi τὸ ἐν συνεχείᾳ, non aliorsum spectare videtur, quàm illud. Ἐν πυρετῷ μὴ διαλείποντι: quo loco hæc prognosis legitur. Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ, πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἀσθενεῖ ἤδη ἐόντι· θανάσιμον, i. *Si non desinenti febri rigor superueniat, mortiferus.* Hinc igitur febris assiduitas significetur, nec vlla per crisin significatam, remissio futura ostendatur εὐσήμως: quamuis sperari possit.
9.Coac.
aph.46.lib.4.

aph.5.lib.5. VOCE CAPTI IACENT] Quemadmodum qui ab ebrietate sunt ἄφωνοι: quamuis hîc ἀφωνία non, vt illic, vniuersi corporis exolutionem denunciet: sed vocis amissionem, per oppressionem cerebri, denegata musculis facultate mouendi, à spiritus animalis interceptione; non autem neruorum laryngis paralysi; aut vocalis materiæ paupertate.

IACENT] Sicut iidem ebrij voce capti: non autem sicut veternosi νενωθρευμένοι, qui subinde ad pedes dilabuntur ab exhausto.

SIQVIDEM PRORVPTO SANGVINE] i. Larga profusione sanguinis, qualitate, copia, tempore, & excernendi modo laudandi.

VOMITVQVE INIVSSO] i. Sponte citato, propter ventriculi & cerebri sympathiam; quæ tollitur natura duce: non autem fit vt symptoma earum quæ sunt in visceribus affectionum: vt ea vomitio sit bilis pituitæ multùm permixtæ; eaque rara & multa.

VOCEM RECEPERINT] i. Τὴν ἀναυδίαν καὶ τὴν ἀφωνίαν exuerint: restituta libertate instrumentorum sermonis & vocis, per intercipientis & opprimentis materiæ vacuationem.

ET APVD SE FVERINT] Bene habita cerebri complexione & temperamento, quæ inoffensa manserunt in repletione humoris cacochymiæ malignæ expertis. Alioqui vacuatio non profuisset, superstite offensione firmiter fixa.

PERICVLO DEFVNGVNTVR] Nulla superstite materia, nec empyreumate: vnde relapsus & interitus consecutio adferri solet.

SIN AVTEM SECVS ACCIDERIT] Vt scilicet iusta non sit vacuatio; aut ea indignè coorta, libertatem non habeant interceptæ ratiocinationis atque sermonis.

CVM SVSPIRIO CITA MORS VENIT] Quoniam prolapsu materiæ ad pulmones, atque sublato respirationis vsu & motu; vita produci nequit in longum tempus.

84 Οἱ λαβόντες, ἐς τὴν αὔριον παροξυνθέντες, κακόν. τρίτην ἐπισχόντες, τετάρτην παροξυνθέντες, κακόν. ἆρά γε καὶ φρενιτικοὶ οἱ τοιοῦτοι παροξυσμοί;

Quibus postridie quàm inuasit, exacerbatio febris est; malè res eunt. Ac si perendie mitiùs, quarto iniquiùs exerceantur; grauissimum habent malum. An verò tales paroxysmi sunt etiam phrenitici?

6. Epid. comment. 2. MORBI cuiusque historiam, κατάστασιν Græci dicunt, si parium dierum exacerbationem habeat, scripsit Hippocrates esse difficilioris iudicij. Exempla sunt in promptu, paténtque omnibus ad visendum, in particularibus historiis & vniuersalibus τῶν ἐπιδημιῶν. In tempestate pestifera & febrium ardentium pestilentia, scriptum illud reperio. *Plerisque parium dierum fuere paroxysmi.* Vbi Galenus. *Rarò contingunt hæc. Nam obseruatione constat, causos, omnésque similes his, morbos acutos, imparibus diebus paroxysmos habere.* In Philisco ad finem historiæ adiecit. *Paribus paroxysmi*: obiit autem sexo. Idem quoque in Pythione, qui interiit decimo. Ac ne plura, quæ sunt penè innumerabilia recenseam, complectar breui. Omnium febrium acutarum paroxysmos, qui paribus diebus cientur, huiusmodi planè videri, κατὰ τὴν δι-
comment. 3. 3. Epid.
hist. 1. 1. Epid.
hist. 3. part. 3. 3. Epidem.

λοίσιν

λοίωσιν βιαῖον, οὐ κατὰ τὴν φυσικὴν, i. *alteratione violenta, non naturali*: nec fieri λόγῳ naturæ decertantis pro sua salute, nec proprio & insito humoris motu, & ipsius naturæ impulsu: sed tanquam symptomata earum quæ contra naturam sunt affectionum. Huc spectat illa prognωsis iam explicata, *Tritæophyæ febres erraticæ, in pares mutatæ, sunt contumaces.* Cuius explicatio mirificè confert ad intelligentiam huius fœliciter capiendam. Hoc vnum interest, quòd tritæophyarum febrium naturalis, vt ita dicam, περιττότης, i. *imparitas*, vertatur in ἀρτιασμὸν, i. *paritatem*, propter incertos rigores, vnde & illæ dicuntur erraticæ. At verò dierum parium exacerbatio, quæ hîc proponitur examinanda; primigenium habet eiusmodi typum, vt prima & secunda periodo, diebus paribus febres exacerbari videantur; imparibus autem mitescere. sed non exolui, neque in totum quiescere.

Arist. 5. Physic.
39. Coac.

Quod illud ipsum declarat, QVIBVS POSTRIDIE QVAM INVASIT, EXACERBATIO FEBRIS EST] Ac si diceret; quos febris exercet grauiùs secundo die, quàm primo, quo primùm inuasit. Exercet autem grauiùs, symptomatum grauiorum adiunctione; quæ cernuntur in febrili ardore, doloris acerbitate, iactatione, vigiliis, siti. &c.

MALE RES EVNT] Quia quæcunque apparent & fiunt, contra naturam morbi & ægri, pessima sunt. Vt enim biliosis, tum ægris, tum morbis, familiaris esse solet excrementorum biliosorum vacuatio, proptereáque minus stupenda; contrà ἀχόλων καὶ λευκῶν, i. *non biliosorum albor úmque*, praua; quoniam & morbi & ægri naturæ dissentanea est: sic paroxysmorum artiasmi, omninò cientur contra naturam febris acutæ, cuius materia, videlicet bilis, tertio quoque die cumulatur & putris mouetur. Quæ causa est, cur in ardentium febrium pestilentia, Galenus annotarit; perrarò cieri diebus paribus paroxysmos, quos illic fuisse narrat Hippocrates. Quoniam omnes causi, omnésque adeo morbi, similiter vt illi, valde acuti; diebus imparibus exacerbari solent. Sed illa exacerbatio contra naturam morbi, causam habere videtur; efficientem quidem, humoris morbifici malignam cacochymiam; suscipientem verò, partium gignentium, mittentium, trahentium, & excipientium excrementa, vitiatam œconomiam, ab inueteratione causarum morbificarum, priusquam generatio morbi patefacta fuerit: ex quo vitio labefactari atque peruerti contigit constantem illam similium & æqualium, similiter & æqualiter collectorum, eadémque periodo excludi solitorum, perennitatem. Cæterùm, quemadmodum in vicissitudine sitis, iam demonstratum est, eius falsò sedatæ sensionem de integro non excitari priusquam anima sui memor facta sit, incremento causæ sitiferæ: sic etiam mirum videri non debet, si fatiscente natura, imparibus diebus mitescant; ac rursum crescente causa, grauissimorum laborum perceptio fiat. &c.

« «
comment. ad prorrh. 18. 1.
comment. ad prorrh. 8. 2.

AC SI PERINDE MITIVS] Fatiscente natura, laborum quos pertulit, grauitate: cùm ante repentinam generationem morbi, ex inueteratione causarum, iam propemodum labasceret.

QVARTO INIQVIVS EXERCEANTVR] Collectione, putredine, & motu cacochymiæ malignæ; excitata sensus acrimonia, ad grauissimorum laborum perceptionem.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Præsertim ij quorum paroxysmi artiasmum habent initio statim febris. Sunt autem huiusmodi paroxysmorum artiasmi morborum initiis; vt si quarto die symptomatum summa sint omnia; sexto die, cum sudore frigido moriantur: alioqui in longius producuntur.

comment. 3. lib. 1. Epid.

85 Ὁκόσοισιν ἐκλείπουσιν οἱ πυρετοὶ, μὴ κατὰ κρισίμους· ὑποστροφικόν.

Quibuscunque non critico die febres quiescunt; iis reuertuntur.

QVÆ prauis cum signis mitescunt, aut cum salutaribus nihil concedunt, maliciosa sunt, inquit Hippocrates. Sed inter praua signa continetur ἡ ἀκρισία, quæ & crisis propriæ cuiusque morbi vacationem habet, éstque dierum & periodorum criticarum anormis. Nam & ipsæ crises, dierum anormes, faciunt dyscrisiam. Sic quartanæ hæmorrhagiæ sinistri sunt iudicij, pérque difficilis. Icterus quoque ante septimum diem, lethalis. Omnino igitur, nihil fit ad salutem, neque apparet; nihil denique medico satisfacit, quod diebus & periodis criticis non appareat, atque fiat. Quemadmodum autem superiore prognosi, paroxysmorum parium in acutis febribus, dyscrisia iam patefacta est: sic in hac, criseωn pericula anormium; quæ scilicet critica lege non suscipiuntur & fiunt. Atque vt mala signa & symptomata dierum criticorum, firmiora sunt quàm aliorum: sic ea quæ specie bona sunt in crisi anormi, spem certam salutis adferre non possunt. Itaque bona loco in bonis ducenda: sæpe etiam quæ specie mala videntur, si παραλόγως ac loco appareant, non exterrent medicum medendi singularem magistrum: sed potiùs consolantur & recreant. Denique omnis morborum defunctio quæ accidit per crisin anormem; causam habet, quam ex Aristotele suprà retulimus. Erit enim morborum diebus non criticis exolutio, κατὰ τὴν βιαῖον ἀλλοίωσιν. Altera verò ἐν κρισίμοις, κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν φυσικήν.

51. Coac.
lib. 6. Epid. aph. 62. lib. 4.
5. Physic.

QVIBVSCVNQVE NON CRITICO DIE] i. Constanti & inoffenso cursu dierum criticorum, indicantium, iudicãtium, & intercalarium: cuiusmodi sunt quaternarij sex, ante vigesimum febris diem; septenarij tres, à vigesimo ad quadragesimum; vicenarij tres, à quadragesimo ad centesimum: vt indicantium significatio certa sit; iudicantium perfecta ἀπόστασις κατ' ἔκροιαν ἢ κατ' ἀπόθεσιν, i. *abscessus effluuio vel decubitu.*

REVERTVNTVR] Superstite morbi materia, & empyreumate. Ac si diceret. Qui morbi ægros dimittunt diebus non criticis, ideo reuertuntur, quòd non videantur κρινόμενοι καὶ κεκριμμένοι ἀρτίως, i. *iudi-*

aph. 20. 3.

aph.61.4. *cari aut iudicati esse integrè.* Sunt autem huiusmodi ὑποστροφώδεις, ὑπόστροφοι, vel, vt idem loquitur, ὑποστρέφειν εἰώθασι; vel, ὑποστροφὰς ποιέουσι. Quoniam quæ supersunt reliquiæ, cùm illæ non sint naturæ consociales, vt assimilari possint; reliquum est vt putrescant, maximéque ab empyreumate relicto. Quinetiam ab iisdem reliquiis alimentum corrumpitur: quia impurum corpus, quò magis nutritur, eò cumulatius fit malis. Atque propterea dicuntur ἀκατάστατοι, quòd incertæ sint eorum constitutiones. Ἐὰν προεκρηγνύωνται, ἢ προεκκρίνωνται, ἢ ἐγκαταλείπωνται, i. *Si qui ante tempus aut erumpant, aut excernantur, aut quid residuum fiat.* Quemadmodum autem mulierum partus omnino puerperam iuuant, qui pari contentione vteri atque fœtus suscipiuntur: sic illæ febres quæ ex certamine naturæ, tandem victricis, quiescunt; relapsus non habent. Atqui certamen illud, non nisi diebus criticis, in procinctu esse solet.

86 Οἱ ἐν ἀρχῇ λεπτοὶ μετὰ κεφαλῆς σφυγμοῦ, καὶ οὔρου λεπτοῦ· πρὸς κρίσιν παροξυνόνται. θαῦμα δὲ οὐδὲν εἰ καὶ παρακοπὴ, καὶ ἔτι ἀγρυπνίη γένοιτο.

Melius sic 4. περὶ διαίτης ὀξέων.

Ὁκόσοισι δὲ τῶν πυρετῶν δῖνοί τε ἀπ' ἀρχῆς, καὶ σφυγμοὶ κεφαλῆς εἰσὶ, καὶ οὖρον λεπτόν· τουτέοισι δεῖ προσδέχεσθαι πρὸς τὰς κρίσιας παροξυνόμενον τὸν πυρετόν· οὐ θαυμάσαι μηδ' ἄν· οὐδ' εἰ παραφρονήσαιεν.

Quibuscunque autem initiis febrium vertigo est, vnáque capitis venæ micant, cum tenui & cruda vrina; his proculdubio febris exacerbationem in crisibus expectare oportet: nec mirum videri si non sint apud se.

SEQVITVR vt patefacta & explicata paritatis paroxysmorum particularium & criseωn irregularium dyscrisia & acrisia; deinceps de eorum quæ non criticè apparent & fiunt, quæque ob eam causam apparentia foris, critica non iudicantia nominantur, dicendum sit, ac demonstrandum, cur ita sint, & quamobrem aut mortifera, aut sinistri iudicij. Enimuero micantium in capite arteriarum pulsus, vertigo; vrinæ quoque tenues, & aquosæ; ad hæmorrhagiam apparent, si loco appareant: quod sanè in hac prognωsi locum habere non potest, vt scilicet loco fiant. Quia ineuntium febrium sunt ἐπιφαινόμενα. At-
lib.2.Epid. qui vetus illud admodum vulgare est. Τὰ κρίσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω, i. *Critica ne citò se dent in conspectum.* Quę sententia visa est Galeno digna ad demonstrationem symptomatici rigoris, qui ineunte causo cie-
lib.1.Epid. tempestate 3. tur. Sic enim ait. *Est etiam illud malignæ qualitatis proprium, rigere initio febris ardentis. Tametsi enim febris ardens, rigore superueniente exoluitur: critica tamen non decet statim apparere.* Vt enim cruditas humoris mor-
80. Coac. bifici, quæ caret ἐρεθισμῷ; acrisiam quidem facit, non tamen funestam: ita si accessionem habeat ἐρεθισμοῦ, consecutionem adfert sinistri iudicij atque mortis. Ex quo efficitur, temerè purgationibus operam dari in febre quartana; & acutorum quoque initiis, sine orgasmω: quoniam erethisinus frustra inducitur, qui antè non erat: vnde labores & grauissima symptomata. Atque si nulla crisis bona sperabilis, dum cruditas manet: propterea nec vlla significatio, tum esse potest secundi iudicij. Erunt igitur symptomatica toto genere: non autem signa perturbationis criticæ, quæ scripta sunt in hac prognωsi.

QVIBVSCVNQVE AVTEM INITIIS FEBRIVM] Ac si diceret. Quemadmodum paroxysmi parium dierum in morbis acutis, ipsæque adeo crises anormes, dyscrisiam adferre solent (id enim denunciat illud, AVTEM) sic etiam quæ initiis morborum videntur ἐπιφαινόμενα, non possunt esse iu-
aph.22.4. part.1.2.Epid. dicatoria iudicantia. Quoniam initiis morborum, natura morbificis causis opprimitur, éstque humorum cruditas, vnde non potis est salutariter quicquam excerni, neque cieri.

VERTIGO EST] Cùm scilicet falsò creditur caput circumagi, vel circumrotari. Sic δῖνος dicitur:
4.de acut. diæta. quemadmodum σκοτόδινος, quando cum vertigine coniuncta est tenebricosa visio: quæ duo symptomata, sunt turbulenti motus à flatulento spiritu, qui aut localem in cerebro generationem sui haber, aut sursum infernè transfertur.

VNAQVE CAPITIS VENÆ MICANT] i. Micantium arteriarum pulsus aspectabiles medico, vel ægro tractabiles; etiam non admota manu. Quod symptoma est magni ardoris, vnde non raró deliria excitantur: eóque magis atque faciliùs, quòd quæ cernuntur micantes arteriæ proximè absint à ce-
part.5.lib.2. Epid. rebro: quando & illæ quæ procul aspectabili pulsu cientur, insaniam quoque denuncient. Sic accepi-
16.part.2. 6. Epid. mus. *Cui vena in cubito micat, iracundus & phreniticus.* Existunt tamen huiusmodi pulsus, qui opinionem
comment. ad hist.10. 1.Epid. de Clazomenio. faciunt abscessus materiæ in articulos dilapsuræ. Qua de re testimonium illud extat. *Temporum venæ non stabiles, sine faciei rubore, cum anhelitu & tussi non admodum ferina; decubitum expectare faciunt in articulos edirecto*, &c. Verùm hæc dicta sunto περὶ τῶν ἐν νόσῳ ῥαστωνησάντων: vt rectè annotauit Galenus.

Cvm vrina tenvi] Non quidem rite colorata, quæ ipso quidem colore spem boni faciat; tenuitate verò, criseωs salutaris tarditatem, & morbi ipsius diuturnitatem: sed quæ omnino cruda sit & aquosa; cruditate scilicet morbi, necnon ipsius bilis sursum translatione ad caput. Quemadmodum enim vrina tenuis cruditatem morbi; sic vertigo cum aspectabili temporum pulsu coniuncta, capitis repletionem ostendit. Sed ea repletio capitis, temporum distinctione, critica aut symptomatica esse solet: quemadmodum vrina tenuis, vt sunt illius causæ diuersæ, quibusdam ad phrenitidem & insaniam; 1.Epid. aliis ad hæmorrhagiam; senibus ad dysenteriam apparet: sæpe etiam prænuncia esse solet ἀποστάσιος, per aph.71.4. decubitum in diuturnis morbis. 3.progn.

His procvldvbio febris exacerbationem in crisibvs expectare oportet] Ac si diceret. Quamuis ineunte febre, leuia esse videantur quæ propria sunt eius symptomata: tamen si cum vrina tenui, cruditatis nuncia, vertigo & micantium in temporibus arteriarum pulsus aspectabilis, negotium ægro facessat; diebus criticis non concedet: sed contrà vires acquiret: ob eam sanè causam, quòd illa symptomata quæ in capite excitantur, per anathymiasin aut perustionem accidant eorum qui in alui corpore continentur, humorum: proptereáque diebus criticis, feritate domita, non mansuescant; sed magis ægrescant: vnde & ipsa febris exacerbatio ex euentu, quotiescunque certamen in procinctu esse debet.

Nec vero mirari si non sint apvd se] Quoniam ad præparationem suscipientis causæ, i. cerebri, à spiritu flatulento multùm vexati; accedit vis efficientis, per anathymiasin & perustionem bilis in aluo stabulantis: tum etiam per ipsam illius translationem, quæ cum cruditate ingens delirium adferre solet; cum pepasmo hæmorrhagiam. Itaque symptomata illa repleti capitis, si perturbationis criticæ excusationem non habeant, neque ad crisin appareant; erunt profectò signa 2.de diæta phrenitidis. Sed febrium initiis, vti iam dixi, nulla crisis, proptereáque nec vlla perturbatio sperabilem acut. eam facit.

87 Ἐν ὀξέσι, κίνησις, ῥιπτασμὸς, ὕπνος ταραχώδης· σπασμὸν ἐνίοισι σημαίνει.

Commotio in acutis, iactatio, tumultuosi somni, nonnullis conuulsionem denunciant.

Pertinet etiam hæc prognosis ad comparandam præsensionem rerum in morbis euenturarum; ex perspicientia eorum quæ apparent & fiunt, tum etiam ex distinctione temporum quibus illa regnare videntur. Vt enim commotio, iactatio, tumultuosi somni; si loco fiant editis pepasmi signis; perturbationis criticæ sunt argumenta, iamiam futuram crisim denunciantia: sic etiam conuulsionis metum adferunt, si comitem habeant cruditatem: vt semper morborum initiis habere solent. Iam verò cuiusmodi sint commemorata illa symptomata; tum autem quare sint conuulsionis prænuncia; sequentis demonstratio edocebit.

88 Αἱ ταραχώδεες θρασύτητι ἐγέρσιες, περιφοροί· πονηρόν, καὶ σπασμώδεες· ἄλλως τε καὶ μεθ' ἱδρώτων. σπασμώδεες δὲ καὶ τραχήλου, καὶ μεταφρένου δοκέουσι ψύξιες· ἀτὰρ καὶ ὅλου τοῦ σώματος· ἐν τουτέοισι ἀφρώδεες οὐρήσιες.

Qui cum feroci perturbatione, somno excussi, è potestate sui exeunt; grauissimum habent malum, & conuulsificum: ídque cùm aliàs, tum si prorumpant sudores. Conuulsificæ sunt etiam ceruicis & dorsi perfrixiones: cuiusmodi planè videntur corporis vniuersi: ac tum vrinæ spumantes.

Vt rervm omnium quæ naturæ ad perfruendum tributæ sunt, nihil est melius, nihil amicius, nihil denique magis consociale, quàm illa quies quæ dono diuûm gratissima serpit: ita nihil æquè pestiferum, quàm molesta. Quemadmodum enim somnus ægrotum reficit atque recreat spirituum instauratione; ciborum coctione; & morbificorum humorum pepasmo, vnde phrenitis mansuescit: sic admirabile est quantam principiis trium facultatum labem adferat, quantum naturæ præsidia labefactet, quantísque damnis ipsos ægrotos oneret; si quid vel in causis somniferis, vel in somni ipsius neces-

ſitate peccetur. De hoc theoremate, ſunt quidem permultæ apud Hippocratem eximiæ ſententiæ atque illuſtres, quas nihil neceſſe eſt hoc loco ſcribere & explicare.

comment. ad prorrh. 4. lib. 1. in Epid. paſſim.

QVI CVM FEROCI PERTVRBATIONE SOMNO EXCVSSI] i. Qui perturbatione mentis agitantur cùm exciti ſomno fuerint, eáque perturbatio coniunctam habet ferocitatem in viris, morum inſtitutorum cultu, antea manſuetis. Nam ταραχώδεις, propriè nominantur, *qui mente ſine cauſa percelluntur, quod phrenitidis eſt breui futuræ*. At verò non niſi cum adiectione dicuntur ταραχώδεες κοιλίαι, καὶ ταραχώδεα οὖρα, i. *perturbatæ alui, perturbatæ vrinæ*. Sed illa ταραχὴ, quæ cadit in mentem; non eodem, in omnibus, modo apparet: quemadmodum nec eadem ſunt, pluribus eodem vino inebriatis, ebrietatis ſymptωmata. Alia enim perturbatio cernitur cum mœrore & metu; alia cum exultatione & riſu; alia cum ſilentio; alia cum garrulitate; alia cum ferocitate. Eſt autem ferocitas, temeraria propenſio ad exceſſum.

SOMNO EXCVSSI] Ac ſi diceret. Si turbulenti ſomni ſymptoma ſit ferocitas in homine moderato, cuius moderationem fouere debuerat ſomni ſuauitas, ſi vlla fuiſſet; omnémque ferocitatis cauſam depellere ac propulſare, ſi quæ ventura videretur: proptereáque ſymptoma illud terrificum magis: quia inde venit, vnde arceri debuit.

E POTESTATE SVI EXEVNT] Quoniam ita comparata eſt ratio omnis perturbationis, vt cùm ex leui mentis offenſione, immeritò homines dicantur ταραχώδεις; ſi ea leuis offenſio incrementum quoque accipiat, tum illi non ſint ampliùs ταραχώδεις ἁπλῶς: ſed iam παραφρονέοντες meritò nominentur, quales ipſi reuera exiſtunt. Sed inter omnia perturbationum genera; illa quæ ferocitatis eſt, conſecutionem citam adfert, non cuiuſuis delirij, ſed efferæ cuiuſdam phrenitidis & inſaniæ: vt ipſa θρασύτης, i. *audacia* breui reddatur & appareat θηριώδης, i. *ferina*: id quod præceptor annotauit in proteruo pauliſper reſponſo.

prorrh. 15. lib. 1.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Sic enim vertimus τὸ πονηρὸν: quia idem ſignificat quod χαλεπὸν, i. *periculoſum*: quod idem vocat θανάσιμον, aph. 1. 2. *Quo in morbo ſomnus lædit, lethale*. Grauiſſimum igitur habent malum, ne dicam funeſtum: quia ferocitas principatum obtinet inter omnia perturbationum genera; ob eam ſanè cauſam, quòd febrium acutarum deliria propagata non habeant ferocitatem coniunctam: vt ſanè in nullum aliud delirij genus cadere videatur, quàm in phrenitidem.

ET CONVVLSIFICVM] Quaſi velit. Quando ſit tanta ferocis delirij atrocitas, vt ſi etiam pauliſper appareat; indéque ſtatim quieſcat; tamen immanitatis & inſaniæ ſumma omnia tandem oſtendat (quòd ea ferocitas non fit ſola offenſione mentis à febre, ſed à phrenitica affectione iam diu in cerebro concepta naſcatur) ſi eius phreniticæ affectionis inueteratio, acceſſionem cauſæ à turbulento ſomno accipiat; veriſſimum illud erit quod ſummus præceptor his literis exarauit. τὰ φρενιτικὰ νεανικῶς, τρομώδεα τελευτᾷ, i. *vehementes phrenitides, in tremorem deſinunt*.

prorrh. 9. 1. lib.

7. Coac. prorrh. 4. lib. 1.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI PRORVMPANT SVDORES] E capite ſcilicet per ſudatiunculam, à cerebri oppreſſione: qualem agnouit in illo. *Tum rutila cum ſudore facies in his, mala*: & alio loco, vbi ſic ait. *Turbulentis in febribus, vrinæ decolores, nigræ, enæoremate præditæ, cum ſudoribus, phreniticæ*. Eſt verò mens viri vt doceat; actionem læſam partis obſeſſæ firmiſſimum eſſe ſignum: læſionis verò ſpeciem, denunciare cuiuſmodi ſit ipſa affectio. Itaque cùm ipſa perturbatio, mentis affectæ ſit argumentum; ipſius perturbationis idea, nempe ferocitas, phreniticam affectionem denunciat. Eſt autem morbificæ cauſæ tanta vis, vt oppreſſionem cerebri, quæ cernitur in ephidroſi; cæterarum quoque actionum cerebri deprauatio conſequatur; tum per ſe, tum ex euentu.

CONVVLSIFICÆ ETIAM VIDENTVR CERVICIS ET DORSI PERFRIXIONES] Hæc pertinent ad rigores cauſorum, qui non cientur loco: propterea fruſtra citati, tranſlationem faciunt cum refrigeratione poſteriorum coniunctam: quæ refrigeratio conuulſifica eſt, iuxta illud, *Quinetiam poſteriorum frigus, eſt conuulſificum*. Sed hæc nihil ad conuulſionem phreniticam in hac prognωſi propoſitam; vt meliùs diuiſa in prorrhetico, quàm hîc coniuncta legatur prognωſis.

prorrh. 19. & 20. part. 3.

aph. 34. 7. & 2. prorrh.

comment. ad prorrh. 20. ſ. 3. 1.

AC TVM VRINÆ SPVMANTES] Sic in prorrh. meliùs quàm hîc, Οὐρήσιες ὑμενώδεες, i. *vrinæ membranoſæ*. Sunt autem ſpumantes hypoſtaſi, vel ipſo liquore; eáque ſpuma quò propiùs ab æqualitate abeſt, eò peiorem vim flatulenti ſpiritus, aut colliquationis denunciat: quæ duæ conuulſionis iuſtæ ſunt cauſæ.

89 Αἱ ἐν κώμαϊ παρακρούσιες, σπασμώδεες.

Deliria cum ſopore, conuulſifica ſunt.

PHRENITICI etiam ſunt cωmatoſi, non quidem inueteratione phrenitidis, quæ adferat τὴν καταφορὰν ὑπνώδη, i. *inclinationem ſoporoſam*, per exolutionem cerebri; vt ſæpe adfert: ſed ſoporiferæ cauſæ cum phrenitica, pari, vt ita dicam, adiunctione. Sic enim Hippocrates. *Soporiferi erant phrenitici, maximè dum febris erant in æſtu*. Ad quem locum ita ſcripſit Galenus. *Materiæ craſſitudo faciebat cωma, potiſſimùm iis quibus in vitio erat caput*. Atque phreniticis quidem primariò caput afficitur: iis verò qui ardenter febricitant, ex euentu. Nam ardor febrilis prauos humores ſurſum ad caput effert, qui ſanè tum erant frigidi atque crudi. Eſt enim cωma phrenitidi & cauſo ἀσύστατον: ſed illis temporibus ideo fuit illis conſociale, quòd hominum capita erant repleta crudo humore, ex annua tempeſtate auſtrina, flatu ſonoro

comment. 3. ad 3. Epid.

placida,

placida, pluuiosa, & molli. Existunt alia cωmata phrenitidis consectanea: quemadmodum & cωmatis, ipsa phrenitis. lib. 1. prorrh.

Deliria cvm sopore] Vel potiùs cum lethargo. Nusquam enim lethargi nomen legitur in prorrhetico: sed in Coacis passim. De comatis autem & lethargi natura, loco dicetur & pluribus.

Convvlsifica svnt] Siue coma phrenitidis consectaneum sit ab exhausto; siue primigenia affectione cum phrenitide ipsa coniunctum: ex tumultuosa crudi humoris commotione, quam ciet in capite & cerebro phreniticus ardor. Nam & febris ardens non rarò in cerebro focum habet. Sic enim Galenus commentario ad illam prorrh. *Acutæ febri superueniens echo, cum visu tenebricoso, & grauitate quæ descendit ad nares, ad excessum mentis apparet melancholicum.* Gignitur, inquit, *ardens febris tum ex causis aliis multis, tum ex cerebro inflammato: hinc namque est delirium continuum, testatum signis phrenitidis veræ. Porrò autem ex eo qui in capite redundat humido spiritus flatulentus gignitur: vnde echo & obscuratio visus ex crasso humore, aut spiritu, qui in oculos decumbit.* prorrh. 18. lib. 1.

90 Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες, θηριώδεες· καὶ σπασμοὺς δὲ προσημαίνουσι.

Deliria paulisper ferocia, mox erunt immanissima; atque futuras conuulsiones prænunciant.

Hvivs diuinæ prognωseωs explicatio repetenda ex commentario Galeni ad prorrh. 25. lib. 1. & ex nostra disputatione ad illam prognωsin, *Moderati hominis proterua responsa, mali sunt ominis.* Vt nihil necesse sit plura scribere, quæ ad demonstrationem pertineant. 54. Coac.

Ergo. Deliria pavlisper ferocia] i. Moderati hominis proterua quæsita atque responsa, præsertim à somno & immeritò. Est autem ferocitas, habitus animi, quo ex professo aduersamur consiliis, & officiis ciuilibus; vel, temeraria propensio ad excessum ferinum, quo truculenti sunt homines & efferati.

Pavlisper] Sic enim vertendum duximus illud, ἐπ' ὀλίγον, quod etiam Galeno placere video, cuius ad hunc locum hæc enarratio est. *Qui exiguum ad tempus existunt feroces, mox quiescunt; suspectos haberi iubet.* &c. Et verò Hippocrates, ad perspicuitatem maiorem adiecit in prorrh. Καὶ ἐὰν ἐπ' ὀλίγον χρόνον γένωνται, i. *Quanquam exigui sint temporis.* Quinetiam non ita pridem, τὸ ἐπ' ὀλίγον, *paulisper* esse diximus, in illo. Τὰ ἐπ' ὀλίγον ὀξέα ἀλγήματα ἐς κληῖδα καὶ ἀνωτέρω πίπτοντα, ὀλέθρια, i. *Acuti tantisper dolores, qui ad claniculam aut supra pertingunt, lethales sunt.*

Mox ervnt immanissima] Quoniam, vti iam dixi, ferocitas illa moderati hominis, quæ ἀλόγως repentè se prodidit; ex inueteratione affectionis phreniticæ in cerebro conceptæ; temeraria propensio est ad excessum θηριώδη: per facilem ὁδοιπορείαν, i. *transitum* bilis flauæ in atram, cuius acriores sunt morsus quàm flauæ: proptereáque phrenitici fiunt fanatici, & efferati. Cernitur autem illa summa immanitas in iis, mordendo, percutendo, sæuiendo in eos qui præsto sunt: vt etiam sibi ipsis manus adferant. Quod accidisse vidimus nobilissimo, fortissimo & optimo cuidam viro, cuius ego pietatem & singularem vitæ ac morum integritatem & mansuetudinem, per quindecim annôs expertus fueram. Is autem cùm in febrem acutam incidisset, tertium agens diem, homo omnium modestissimus, cœpit esse ferox in quæsitis atque responsis; postridie, hoc est die quarto, cœptis immanibus sic efferus fuit, vt è secundo cœnaculo sese per fenestram præcipitarit. anno 1574. mense Iulio.

Atqve fvtvras convvlsiones prænvnciant] Quoniam, vt ait ille. Τὰ φρενιτικὰ νεανικῶς, i. γενναίως, ἢ σφοδρῶς, ἢ ἰσχυρῶς, τρομώδεα τελευτᾷ, i. *Vehementes phrenitides in tremorem desinunt.* Quod paulò antè iam demonstrauimus ad 88. Quòd autem ferocitas veniat à forti affectione phrenitica in cerebro iam diu concepta; docet Galenus, qui constanter sustinet, nullum delirium ferocitate editum fieri causa febris: sed esse symptoma phrenitidis natæ & procreatæ in cerebro.

91 Ἐν τοῖσι μακροῖσι, κοιλίης ἀλόγως ἐπαρσιες σπασμώδεες.

In diuturnis, sine causa assurgens moles alui, conuulsifica est.

Hanc prognωsin Galenus negat esse Hippocratis, comment. ad prorrh. 7. s. 3. 1. cui assentior facilè: quoniam moles alui conuulsifica esse nequit: tametsi in Aspasij filio, tale symptωma author prorrhetici annotauit, his verbis. Κοιλίης περίτασις πρὸς ἀνάγκην ὑγρὰ χαλῶσα, ταχὺ ὀγκουμένη· ἔχει τι σπασμῶδες, οἷ καὶ τῷ Ἀσπασίου υἱῷ, i. *Ventris circumtensio, non nisi coactè deiicientis humida, repentè intumescens; habet quid conuulsificum.* &c. Doctissima autem est Galeni enarratio in eam prognωsin.

92 Τὰ εὐθὺ ταραχώδεα, ἄγρυπνα, ἐπιστάζοντα ἐκ ῥινῶν, ἐκταῖα κουφισθέντα, νύκτα πονήσαντα, ἐς δὲ τὴν αὔριον ἐφιδρώσαντα, κατενεχθέντα, παρακρούσαντα· αἱμορροεῖ λαύρως, καὶ λύει τὰ πάθεα. τὸ ὑδατῶδες οὖρον τοιαῦτα σημαίνει.

Qui febrium initiis perturbantur ſomni expertes; ſiquidem ſtillarit ſanguis, indéque ſextum diem agentes ſunt alacriores; ſed noctem exigant moleſtiorem; poſtridie autem cum ſudatiuncula ſoporati, non ſuæ mentis, ſanguinem liberaliter fundant; malis omnibus defunguntur. Ac talia denunciat aquoſa vrina.

lib.2.Epid. NVLLA animi perturbatio, febrium initiis bonam criſin promittit: propte reáque meritò formidabilis exiſtit: quoniam bene præceptum illud eſt. *Vt critica ne ſtatim appareant.* Quinetiam, *Exigua ſanguinis ſtillicidia, ſiniſtræ ſunt criſis, ne dicam funeſtæ*: vt cæteræ omnes iudicatoriæ cauſæ exiguæ, quæ ſunt
61. Coac. prorrh.56. ſ.3.1. 61. Coac.
reuera iudicatoria non iudicantia, propte reáque mortifera aut criſis funeſtæ. Sed quatenus ea ſint malæ criſis, quatenus item mortifera, iam explicauimus. Ergo illa duo theωremata eiuſmodi ſunt, vt contra nihil adferri poſſe videatur: non tamen ita catholica, vt non recipiant dioriſmum, nec indefinitè pronuncianda. Dioriſmi ſunt in hac prognωſi propoſiti ad explicandum.

88. Coac. & prorrh.4.1. QVI FEBRIVM INITIIS PERTVRBANTVR] Mente ſcilicet atque animo. Febrium autem initiis vertendum putaui, τὸ εὐθὺ, quod meliùs exprimit mentem noſtri authoris, meliúſque cohæ-
prorrh.40. ſ.3.1. ret cum omnibus membris huius prognωſeos; quàm illud, τὰ εὐθέα: quod in hanc ſententiam ſcriptum legitur in prorrhetico.

SOMNI EXPERTES] Quòd cum impediat excurſus ſanguinis billioſi eductionẽ copioſam non habentis.

SIQVIDEM SANGVIS STILLARIT] Exempli cauſa, quarto die: ac tum reddatur vrina
158. Coac. laudabili prædita hypoſtaſi, iuxta illam prognωſin. *Quibus ineunte febre, ſternutamento excuſſo, è naribus ſtillat ſanguis; ſiquidem vrina quarto die hypoſtaſin habeat albam, febrem exolutam iri per hæmorrhagiam ſeptimo*
aph.71.lib.4. *die, oſtendit.* Vt enim laudabilis vrina tempus criſis prænunciat: ſic etiam ſtillicidium ſanguinis ad ſpeciem ipſam criſis, i. ad hæmorrhagiam liberalem apparet: qualis prorupit Metoni, qui etiam cum ſignis prauis à ſtillicidio, per hæmorrhagiam liberalem iuſſam & iniuſſam, morbo lethali defunctus eſt: quod
lib. 2. Epid. miraculo apponendum duxit Galenus, adferens illud. *Perceptum vniuerſale confirmat hic æger. Quòd largæ*
» *hæmorrhagia à magnis morbis vindicat.* Reuera autem quò natura & humor curſum inflectunt, eò criſeωn
» inclinationes fiunt.

INDEQVE SEXTO DIE ALACRIORES FACTI] Optima eſt quidem omnis euacuatio,
progn.25. 1.prognoſt. qua morbus in totum exoluitur. Bona eſt etiam, quę facit vt ægri alacriùs ferant morbum: quemadmodum de ſudoribus præcepit. Hîc autem commemorabile eſt, quòd ſexti diei leuationem prędicarit: tum quia dies ille tyrannus eſt: tum quia dierum imparium meliores ſunt paroxyſmi, quàm parium. Eſt igitur conſentaneum, vt quæ diebus imparibus exacerbantur, paribus illa miteſcant, & contrà: quemad-
hiſt.10.part.3. lib.3. Epid. modum in Abderita Nicodemo annotauit, qui in eius hiſtoria bis térve ſcripſit, ῥαστώνη, i. *leuatio*, diebus imparibus, cùm ille paroxyſmorum artiaſmis vexaretur.

SED NOCTEM EXEGERINT MOLESTIOREM] Quia noctis moleſtia eſſe ſolet, paroxyſmum criticum præcedentis, atque ſymptoma eſt perturbationis criticæ; quod quidem accidit
ſent.10.part. 1. 6. Epid. & aph.13.2. & 25. Coac. præter vim morbi, & naturæ merito. Commemorabilis eſt autem noctis moleſtia. Quoniam in ea perturbatione critica, quæ vi naturæ ſuſcipitur, ſecernendo, & ad excretionem præparando; ægrorum δυσφορία, i. *iactatio* de nocte magis, quàm interdiu eſſe ſolet: quoniam ipſa ſola ſomni vacuitas, inſtar gra-
» uiſſimi morbi, moleſta eſt.

POSTRIDIE AVTEM] Quãdo certamen naturæ & morbi eſt in procinctu; ſeptimo ſcilicet die.

CVM SVDATIVNCVLA] Ab oppreſſione fugaci, ſine vlla cerebri offenſione, quæ fixa ſit fir-
81. Coac. miter, quæque ab hæmorrhagia ſuperſtes maneat.

SOPORATI] Ab eadem cauſa, per tranſlationem humoris mitificati.

NON SVÆ MENTIS] Per ſympathiam febris fugacem, non autem per idiopathiam, protopathiámque, vt in feroci delirio.

SANGVINEM LIBERALITER FVNDANT] Virtute naturæ; meatuum libertate; & materiæ comparato meabili exitu.

MALIS OMNIBVS DEFVNGVNTVR] Perturbatione, ſopore, delirio, febre quoque ipſa:
» quoniam omnis repletionis vacuatio propria affectionem inde natam tollit, quæ & inflammationis &
» malignæ expers eſt cacochymiæ: maximè verò ſi illa vacuatio ſignificata fuerit pepaſmo ad tempus; & critica perturbatione, ad ſpeciem ipſam criſis, quæ fit diebus criticis, non alienis.

86. Coac. AC TALIA DENVNCIAT AQVOSA VRINA] i. Tincturæ billioſæ expers, cuius antea

fuit parti-

fuit particeps,atque pepaſmi : de quibus ita philoſophatur. *Recordabor quibus à criſi, poſt multarum hypoſtaſeωn vrinas, aquoſæ contigerunt multæ ſynceræ, tenues. Bioni qui apud Silenum decumbebat; Kratiæ qui apud Xenophanem; Aretonis ſeruo; vxori Mneſiſtrati.*

93 Τῶν ἐξισταμένων μελαγχολικῶς, οἱ τρομώδεες γινόμενοι, κακοήθεες.

Qui cum immanitate fanatici contremiſcunt; proximè abſunt à morte.

ΕΚΣΤΑΣΙΣ μελαγχολικὴ, inſania eſt vehemens & plena immanitatis, quæ Græcis dicitur θηριώδης. Μελαγχολικὴ autem dicitur,ab atra bile,cuius ex flaua multùm facilis generatio eſt. Tum ab acerrimo bilis atræ morſu omnia ſumma ſunt immanitatis exempla. Non enim hoc loco melancholia deſcribitur primigenia; quæ nihil aliud eſt,quàm delirium febris expers,cum metu & mœrore coniunctum:ſed inſania,vt ita dicam,atrabilaria,phrenitidis conſectanea.

QVI CVM IMMANITATE FANATICI CONTREMISCVNT, PROXIME ABSVNT A MORTE] Exhauſto cerebro atque neruis : vnde accidit,vt labefactata virtute in ſubſtantia, Gal.comm. facultas ipſa laboret,ac tandem fatiſcat in officio : vt hic tremor ſymptoma ſit alienati cerebri; ſicut prorrh.14.f.1, 1.& Coac.82. inſania,fortiter alterati.

94 Παραφροσύνη ἐν πνεύματι μινυθώδει, καὶ ἐφιδρῶσα, θανατώδης· θανατώδης δὲ καὶ ἐν πνεύματι, καὶ λυγμῷ.

Delirium in ſpiratione minutula, & ſudatiuncula, citam mortem denunciat. Mortiferum eſt etiam, in difficultate ſpirandi, cum ſingultu coniuncta.

HORVM verborum difficilior explicatio eſt, quàm perceptio. Vt enim facilè complector animo quid velint; ita difficilè ſententiam interpretor,propter ancipitem verborum ſignificationem & vſum, quò illa conuerti debent,ad ineundam prognωſeωs rationem, quæ ducitur è ſignis & cauſis eorum quæ apparent & fiunt.Iam primùm omnium,conſtat in ſpiratione cerni delirium,quando in neceſſario ſpirandi vſu,& libertate inſtrumentorum mouentium,deducentium,& excipientium ; ſola voluntas morem non gerit.Sed tamen illa difficultas ſpirãdi,magna & rara; mortifera non eſt : qualem eſſe dicit hoc loco. Ea enim tantùm delirij opinionem facit; quia voluntatis deprauationem oſtendit. Atque illud delirij ſignum, verſatur in ſenſu doloris amiſſo : quemadmodum & ſitis immeritò ſedata. Et quamuis aph.6.lib. 2. peſtifera ſint illa ſymptomata,vt ſigna & cauſæ:tamen illa citam mortem non adferunt. Itaque non inconſideratè,nec temerè,breui mortiferum eſſe putaui ſine vlla exceptione τὸ πνεῦμα μινυθῶδες, i. reſpirationem minutulam,breui finem habituram : id enim ſignificat τὸ μινυθῶδες. Nam quod attinet ad ipſum πνεῦμα, nemini dubium eſt,quin pro reſpiratione vſurpetur.

DELIRIVM IN SPIRATIONE MINVTVLA] Non quidem ab ea ſpiratione indicatum, 1. prognoſt. ſicut à magna & rara denunciari ſolet in morbis acutis : ſed cum ea ſpiratione coniunctum, ab inueteratione cauſæ phreniticæ in cerebro conceptæ. Eſt autem ſpiratio minutula,parua & rara; certiſſimum exiguíque, penéque extincti caloris argumentum : eámque ſpirationem ex euentu frigidam expirationem nominauit,de qua talem prognωſin inſtituit. *Frigidus qui ex ore & naribus ſpiritus expirat; iam lethalis eſt valde.* 1. prognoſt. & comment. ad hiſt.3. 3. Epid.

ET SVDATIVNCVLA] In qua miliaris ſudor è capite tantùm exudat, qui partis ipſius, vnde De ephidrωſi vide 52.Coac. manat,exolutionem oſtendit.

CITAM MORTEM DENVNCIAT] Quòd in propinquo eſt caloris natiui extinctio,& reſpirationis priuatio,quam tollit vſus amiſſio,& languor effœtæ facultatis motricis.

MORTIFERVM EST ETIAM IN DIFFICVLTATE SPIRANDI] Duplex omnino eſt difficultas ſpirandi quæ cum delirio deſperationem adfert ſalutis, aut in anguſto ſpem eſſe denunciat; magna,rara tardáque; parua & rara.Quoniam voluntas in vitio eſt,nec antè ſe erigit ad functionem, quàm acrior ſenſio excitata fuerit, per incrementum neceſſitatis : quod cernere eſt in ruſticis qui ſtupent attoniti viſu tabulæ politiſſima arte depictæ, quam dum hiante ore magna contentione animi intuentur; non antè reſpirant,quàm nimia oppreſſione pene ſuffocati,ad ſe redierint. Quòd ſi ad raritatem acceſſerit quoque tarditas, palam eſt cum deprauatione voluntatis, cerebrum laborare, vitio complexionis ſuæ : proptereáque facultatem in officio pigram eſſe. Nam de rara & parua ſpiratione, cuiuſmodi ſit,iam aperuimus.

CVM SINGVLTV CONIVNCTA] In quo vel alui tunicæ exaruerint; vel ipſum iecur magna

47. Coac. inflammatione sit obsessum: eóque peius, quò plures partes laborant. Nam de singultus periculo aliò loco iam diximus.

95 Ενύπνια τὰ ἐν φρενίτιδι ἐναργῆ, ἀγαθόν.

Quæ in phrenitide memorantur insomnia, bonum denunciant.

NIHIL optari potest à medico quod ipse malit, quàm vt phreniticus somnum ineat, suauitérque dormiat. Ac suauitatis quidem argumẽta ponit, insomnia, quæ cùm exacta fuerint iucundè & alacriter, » memorantur ab eo cui visa occurrerunt tranquilla. Sunt autem insomnia rerum quæ intelliguntur, & » sensu percipiuntur, in somnis quasi visa quædam, & spectra. In effingendi virtutem à sensu communi, rerum sensibus extimis perceptarum repræsentatio incidit: qui sensus communis nunquam vt extimi quiescit, & feriatur: sicut nec animus bonarum cogitationum epulis saturatus. Hinc philosophicæ disputationes grauissimæ, & poëticæ exercitationes diuinæ.

QVÆ IN PHRENITIDE MEMORANTVR INSOMNIA] Non turbulenta quidem, & tumultuosa: sed placida atque tranquilla; siue illa sint ὄναρ; siue diuinum ὕπαρ: quoniam omnia fiunt insomnia per eas species quæ in animam receptæ sunt, aut per principia diuinitatis, eiúsque cœlestes cognationes: qualia fuisse credimus Iacobi Patriarchæ, Iosephi, & Danielis, qui & ipsi coniectores veri fuerunt.

MEMORANTVR] Sic illud ἐναργῆ, non propriè quidem κατὰ τὴν φιλολογίαν; sed appositè κατὰ τὴν διάνοιαν nostri authoris: vt ea ἐνάργεια vel euidentia, referatur ad eum qui somniat, quíque insomnia mente percepta commemorat: non autem ad eos qui somniantem, loquentem audiuerint; aut etiam tumultuantem & progredientem viderint.

BONVM DENVNCIANT] Primùm quidem, quia comatis metum adimunt. Nam comatosis, helluonibus, temulentis, & iis qui satagunt rerum multarum, aut nulla somnia, aut confusa referuntur: propterea quòd rerum imagines perplexæ inter se, non aliter corrumpuntur, quàm radij rotæ citissimis versationibus circumactæ. Ad hæc tranquilla & memorata phreniticorum somnia, præclarè ad salutem faciunt & apparent: quia phrenitidis crudæ & efferæ syncramatica non sunt: iuxta illud, *Vbi somnus delirium sedat, bonus est*, i. salutaris & signo & causa.

96 Ἐν φρενίτιδι λευκαὶ διαχωρήσιες, καὶ νωθρότης, κακόν· ῥῖγος ἐπὶ τούτοισι κάκιστον.

In phrenitide albæ deiectiones & corporis exolutio, graue malum: sed longè grauißimum, si rigor accesserit.

QVOTIESCVNQVE ad nobilissimæ partis oppressionem & erethismum, accedit perennis morbificæ materiæ generatio; & excursus symptomaticus; ægro pessimè est; & propensione morbi, infœliciter eunt ad desperationem salutis. Ergo cùm phrenitis, ipsa per se terrifica sit, vehementia symptomatum, & dignitate partis obsessæ; cui commoda omnia quibus vtimur, lucem qua fruimur, spiritum quem ducimus, rationis exercitationem, disputationem; accepta referre debemus: tum si ad eam miseriam accesserit causæ morbificæ maligna vis, per concussionem eò excussa, vnde pars ipsa tandem fatiscat; iam est desperandum de vita.

» Quamobrem. IN PHRENITIDE] i. In delirio perpetuo, cum vigiliis & ferocitate coniuncto, » quod in cerebro sedem habet, bile perfuso.

ALBÆ DEIECTIONES] Tincturæ biliosæ expertes, quæ non sunt eiusmodi colore ciborum qui capiuntur, vt lactis; quales in Apollonio visæ sunt, qui lacte victitabat in febre; sed quæ ex euentu tales apparent, vacuitate scilicet bilis, translatæ in cerebrum: cuius translationis causa est, incendium superioris hepatis. Atque ea translatio cita, præripit attrahendi occasionem vesiculæ fellis: sicut in ictero vis attrahendi impeditur, propter canaliculi obstructionem. Sed hoc interest inter albas deiectiones ictericorum, & phreniticorum; quòd cùm in vtrisque albæ ferantur; ex euentu tamen, illorum sint eiusmodi à suppressione bilis; horum verò à cita & symptomatica translatione.

3. Epid. ET CORPORIS EXOLVTIO] Ἄφεσις, νωθρότης, ἔκλυσις: non à cerebri oppressione, madefacto neruorum principio, vt in diuturna tempestate austrina; vnde phrenitici comatosi: sed emortua facultate. Nam à bilioso humore fieri nequit.

GRAVE MALVM DENVNCIANT] Vel mortiferum potiùs. Quoniam tales νωθροὶ seruari non potis est: collapso principio vnde omnia naturæ, sensus & motus commoda suppetebant: itaque ergo ipsa perit & corruit animalitas, vt ita dicam.

SED LONGE GRAVISSIMVM, SI RIGOR ACCESSERIT] Ac si diceret. In ea desperatione salutis quam phrenitica νωθρότης ostendit; si rigor superueniat frustra citatus è venis; & accessione cau-

ſione cauſarum, quia tranſlationem facit ad caput; & adiuncta corporis infirmitate, quia mortiferum eſt, fractis iam viribus rigorem incidere; non dubium eſt quin citam mortem adferat, & ægrum ad exitium præcipitet.

97 Ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν, ἐν ἀρχῇσι τὰ ἐπιεικῶς τε ἔχοντα, πυκνά τε μεταπίπτοντα· κακόν.

In phreniticis, quæ ab initio deprehenduntur ſymptomata, & crebrò huc illuc cientur; mala.

TO ΕΠΙΕΙΚΩΣ, authore Galeno, dicitur id quod medium obtinet locum, inter ſymptomata ſpei plena, & illa quæ in ſpe exigua, metu nos terrent. Itaque phreniticorum ſymptomata, ſic ſanè hoc loco ſint conſtituta, vt neque τὴν ἔκστασιν μελαγχολικὴν, i. *exceſſum melancholicum*, neque τὴν λήρησιν, i. *delirium* præ ſe ferant: ſed παραφροσύνην luculentam & commemorabilem oſtendant in omnibus, aut certè quibuſdam deliriorum notis: quæ cernuntur in negligentia ſui, diſſimilitudine morum, & verborum obſcœnitate, aut etiam nugarum garrulitate. Ne longum faciam, erit ſanè τὸ ἐπιεικῶς inter τὸ σφοδρῶς, ἰσχυρῶς, νεανικῶς, & τὸ ἐπιπολαίως. ad prorrh. 67.f. prorrh. 9.1. aph.27.2. prorrh. 50. f.2.1.

IN PHRENITICIS] Qui cum vigiliis & ferocitate, per ſympathiam febris, continenter delirant.

QVÆ AB INITIO SYMPTOMATA DEPREHENDVNTVR] Ac ſi diceret. Si phreniticorum ſymptomata, phrenitidis initio ſeſe prodant; quo tempore, vt in omnibus morbis acutis bene conſtitutis, omnia debent eſſe ἀσθενέστερα. Nam febrium acutarum initiis remiſſiores ſunt paroxyſmi, vigiliæ, dolores, faſtidia, ſitis. Si igitur ſymptomata fiant abundè, & ſufficienter appareant; vnde ſignificatio fit repentinæ generationis ex inueteratione cauſæ phreniticæ: quemadmodum in phrenitico Thaſio annotauit Galenus. aph.29.2. hiſt.3. ſect.3. 3.Epid.

ET CREBRO HVC ILLVC CIENTVR] i. Si feritas cauſæ phreniticæ peragret omnes cerebri māſiones, vt in cæteris morbis acutis orgaſmus materiæ efferæ mutationibus creber eſt, crebrúmque facit tranſcurſum ab vna parte in aliam. Atque talis orgaſmus materiæ, ſubſtantia tenuis, qualitate acris, temperamento calidæ; tantùm fit morborum initiis: non autem cùm iam proceſſerint. Si igitur phrenitidis initio, ſymptomata iam terrifica, crebrò huc illuc moueantur; & variarum cerebri manſionum, & humoris phrenitici propria erumpant; vnde varietas deliriorum in videndo, audiendo, ratiocinando, imaginando, & memorando: tum etiam phrenitidis incrementum, quod cernitur in actionibus ad ſummum deprauatis, τοῦ ἡγεμονικοῦ, καὶ τοῦ θυμοειδοῦς, καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, i. *principis, iraſcibilis, concupiſcentis*; quæque ἐκ τῶν ἐπιεικέων, iam factæ ſunt θηριώδεις. prorrh.17.1.

MALA] Quoniam ſymptomata hæc, ſunt repentinæ phrenitidis ex inueteratione cauſæ phreniticæ; ob eámque cauſam peiora: ſicut ſera rabies à morſu rabioſi canis immiſſæ. Tum enim victa iacet facultas, quæ dominatu morbi tenetur. Huc accedit, quòd plurium partium labefactatio, peiorem morbum oſtendit. Hæc autem prognoſis iiſdem pene literis expreſſa legitur in prorrhetico. prorrh. 17. f.2.1. & in phrenitico 3.Epid. prorrh.12.& 27.lib.1.

98 Τῶν ἐξισταμένων μελαγχολικῶς, οἷσι τρόμοι ἐπιγίνονται, κακόν.

Inter eos qui è poteſtate mentis per melancholiam exeunt; quibus tremores incidunt, proximè abſunt à morte. 93.Coac. & prorrh. 14. f.1.1.

99 Οἱ ἐξιστάμενοι μελαγχολικῶς, τρομώδεες γενόμενοι, καὶ πτυαλίζοντες. ἆρά γε φρενιτικοί;

HVIVS prognoſeωs τὸ ὕστερον πρότερον in verbis, ſententiæ abſurditatem parit, & ab omni philoſophica ratiocinatione excludit. Etenim nemo eſt omnium rei medicæ philoſophorum qui dixerit, tremulos fieri ſputatores; inde fanaticos; ad extremum phreniticos: ſed contrà, phreniticos primùm; inde ſputatores; mox autem fanaticos; nouiſſimè tremulos: qui ſunt progreſſus ad interitum per conſectaneam cerebri alterationem, & alienationem. Ergo ſic meliùs,

Οἱ φρενιτικοὶ πτυαλίζοντες, ἐξιστάμενοι μελαγχολικῶς, ἆρά γε τρομώδεες γίνονται;

93.96.97.98. Coac.

Phrenitici, ſputatores, fanatici, etiámne tremuli?

QVI ſint phrenitici, inde fanatici, nouiſſimè autem tremuli; quæque ſint eorum ſymptomatum cauſæ, & quorſum illa fiant atque appareant; ſatis ſupérque iam demonſtrauimus, & κατὰ τὴν διάνοιαν noſtri authoris examinauimus. Supereſt, vt de ſputatoribus, qui ſint, & cuiuſmodi: tum autem quæ ſint illius ptyaliſmi cauſæ, & notæ, dicendum ſit.

Enimuerò ſputatores dicuntur, qui aut familiares ſuos conſpuunt; aut qui ſine conſpuendo, ſputandi finem non faciunt. Id autem faciunt vel neceſſariò, vel indecorè. Ac neceſſariò quidem, propter ſtomachum alui, nimia humoris abundantia laborantem; per ſeri phrenitici in eas partes prolapſum: aut quoniam idem ſerum à cerebro in palatum & fauces exudat: quemadmodum ſauciato capite, cum trauma exaruerit, puſtulæ biliofæ pullulant in palato & lingua. Sic exudante ſero ab inflãmatione, ophthalmia fit lacrymoſa; pleuritis tuſſiculoſa; hepatis magna inflammatio, ſingultuoſa. Quamobrem mirum videri non debet, ſi phrenitidis eximiæ ptyeliſmo ſuccedit inſania μανιώδης; vnde poſtremò & nouiſſimè tremor, cùm eſt moriendum. Hi ſunt gradus quibus à phrenitide itur in requiem ſempiternam. Iam quòd idem faciant indecorè, vt cætera omnia, demonſtratione opus eſſe non arbitror. Satis enim conſtat, phreniticos nihil facere conuenienter, neque intelligere quid opus ſit facto.

100 Οἱ ἐκστάντες ὀξέως, ἐπιπυρέξαντες· φρενιτικοὶ γίνονται.

Quibus excuſſa inſania, febris acuta ſuperuenit; phrenitici rurſus fiunt.

PHRENITICORVM relapſus accepti feruntur inſaniæ reliquiis, quæ ea exacta ſuperſunt in cerebro: quia inſaniæ tanta eſt feritas, tantáque cerebri alteratio; vt, ſuperſtite empyreumate, vix videatur poſſe depelli. Quòd ſi ad eam ſuſcipientis cauſæ affectionem, atque, vt ita dicam, præparationem; vis efficientis aliquunde ingruerit; in proximo erit relapſus. Eſt enim natura ſic comparatum, vt ſi pars aliqua in vitio ſit; in ea ſe morbi acuti, primario & ſecundario foco obfirment. Quinetiam ab omni tranſitu & progreſſu, facilis fit ad eas partes recurſus atque reuerſio, vnde morbifica vis primùm manauit: ſiquidem in illis partibus impreſſa manent veteris mali veſtigia.

hiſt.3. & 9. 1. Epid. aph.9.6. aph.22.6. QVIBVS EXCVSSA INSANIA] Per tranſitum humoris fanatici, i. bilis atræ, abſceſſum liberalem habentis & ἀντίρροπον: vt in Herophonte. Vt enim melancholicis & nephriticis bonæ ſunt hæmorrhoides: ſic inſanientibus, alterutro vel vtroque abſceſſu hæmorrhoidum & varicum, inſania ſolet excuti.

FEBRIS ACVTA SVPERVENIT] Minimè per progreſſum & ſympathiam alterius morbi, quod propriè ſignificat illud ἐπὶ: ſed quæ ſit ipſa per ſe morbus παλίγκοτος καὶ ὑποστρεπτικός, i. *recidens ac reuertens*; aut propter reliquias prioris exactæ; aut propter nouam generationem ab internis vitiis, externíſve.

PHRENITICI RVRSVS FIVNT] Quoniam inſaniæ depulſio nequit eſſe tam exquiſita, quàm repletionis, per propriam vacuationem. Nam inſaniæ cacochymia, malignitate cæteris omnibus antecellit. Phrenitici autem fiunt, quoniam febris tranſlatio ad cerebrum ſymptoma facit humoris morbifici proprium, & quod naturam magis ſequitur efficientis cauſæ, quàm ſuſcipientis. Eſt autem morbificus humor & cauſa efficiens, bilis: cuius proprium ſymptoma in cerebro, eſt ipſa phrenitis: quemadmodum bilis atræ, exceſſus melancholicus. Quoties igitur ad præparationem ſuſcipientis cauſæ, accedit vis efficientis, repentina inde eſt malorum generatio.

101 Οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται, ψόφου καθαπτόμενοι· τρομώδεες ἢ σπασμώδεες.

Phrenitici parum & raro bibentes, ídque cum ſtrepitu, tandem contremiſcunt, aut conuelluntur.

hiſt.3.3. Epid.part.3. in Pythione. ΒΡΑΧΥΠΟΤΑΙ dicuntur, authore Galeno, ὅσοι καὶ βραχὺ, καὶ διὰ πολλοῦ πίνουσι, i. *qui parum & raro bibunt*. Nam qui parum & continenter bibunt, non illi quidem βραχυπόται, ſed μετὰ βραχὺ πίνοντες nominantur: quemadmodum Pythion, ſecundo die fuit βραχυπνοὺς, cui poſtea octauo die apparuit ſpiratio minutula, breui finem habitura. Sunt enim βραχύπνοοι qui parua vtuntur & rara ſpiratione: non autem parua & crebra, doloris & impediti thoracis ſymptomatica: quamuis aliter illud βραχυπνοὺς vſurpatum

aph.6.part.2. 6.Epid. videatur in illo. Ικτέρου ξυνεχέων χασμέων μακροπνοὺς ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις πίνουσι, βραχυπνοὺς, i. *Oſcitationis cura continentis, ſpiritus ex longo interuallo ductus: eorum qui non bibunt aut raro, crebrò repetitus*. Sed de his aliàs.

Ergo. PHRENITICI PARVM ET RARO BIBENTES] Quia ſunt ἄδιψοι πάνυ, i. *minimè ſitibundi:*

ſitibundi: non quidem humore in fauces exudante, vt in ſputatoribus fieri diximus; aut tuſſi leuiter 99.Coac. irritante quæ ſitim cauſi ſedat: ſed deprauato ſenſu communi: vnde rei moleſtæ ſenſio non excitatur ſent 12.part.2. ἐν τῷ φανταστικῷ, niſi rarò, cùm per acceſſionem cauſæ ſitiferæ, phantaſia redditur αἰσθητικωτέρα; aut etiam 6.Epidem. propter νέκρωσιν aluinæ facultatis ὀρεκτικῆς τῶν πομάτων. Proptereàque non leuiter peccant in ſua commo- prorrh.8.ſ.2.1. part.3.3. Epid. da, defraudando ſuum genium perneceſſario potionis vſu. Id autem cernere eſt in fera hominum rabie à morſu canis rabioſi immiſſa, qui ob eam cauſam ὑδροφόβοι nominantur.

Idqve cvm strepitv] Arefacta ſcilicet tunica œſophagi, muſculiſque faucium in deglutiendi officio laborantibus: quæ affectio iam expreſſa fuit in illo. *Quibus bibendo ſtrepitus exauditur.* Et 67.Coac. in vxore Theodori, de qua illud ſcriptum reliquit. *Sonitus bibendo magni.* 7.Epid.

Contremiscvnt avt convellvntvr] Contremiſcunt quidem, quando id quod 93.Coac. mouet, & quod mouetur, mutuis certant imperiis: conuelluntur autem, motu iniuſſo muſculorum ad ſua principia, per nimiam ſiccitatem & maraſmum viuacitatis. Vtrumque ſymptoma, eſt alienationis à vehementi alteratione, proptereàque mortis iamiam futuræ certiſſimum argumentum.

102 Τὰ ἐν φρενιτικοῖσι νεανικῶς, τρομώδεα, θανάσιμα.

Egregiè phreniticorum tremores, citam mortem denunciant.

Et tremvli fiunt, omnes egregiè phrenitici, iuxta illud. Τὰ φρενιτικὰ νεανικῶς, i. γενναίως, σφοδρῶς, prorr. 9. ſ.1.1. καὶ ἰσχυρῶς, τρομώδεα τελευτᾷ, i. *Inſigniter phrenitici, tremore finem faciunt.* Et tremuli facti paulò pòſt moriuntur: quoniam tremor, cerebri iam alienati ſymptoma, deſperationem ſalutis oſtendit. Quòd à priua- 93.& 97. Coac. tione habitus denuo comparari non poſſit.

103 Αἱ περὶ τὰ ἀναγκαῖα παραφροσύναι, κάκισται· αἱ ἐκ τούτων παροξυνόμεναι, ὀλέθριαι.

Quæ circa res neceſſarias verſantur deliria, peſſima: indéque ſi ingraueſcant, mortifera.

Necessaria ſunt illa, quibus vita hominum ſuſtentatur: vnde ſcilicet viuifica vis manat, atque deducitur ad viuacitatem tuendam. Eſt autem viuifica vis ἡ σύῤῥοι εὐπερόσφορος τῇ ἀρχῇ ζωτικῇ, i. nectar illud ſanguinis & ſpiritus, conſociale vitali principio, ſiue humido primigenio, ſpiritu & calore perfuſo. Ad comparandum nectar illud viuificum, neceſſaria ſunt hæc; cibus, potio, & aër quem ducimus: quorum vſus liber eſſe debet, in ſecunda valetudine, & in aduerſa: qui æquè ſtudeat naturæ, ac pugnet cum morbo.

Qvæ circa res necessarias cernvntvr deliria] Qui τοῖσι προσφερομένοισι δυσκόλως ὑπακούουσι; vel qui πρὸς τὰ πόματα ἔχουσιν ἀπονενοημένως. i. faſtidio & contumacia efferuntur con- hiſt.vniuerſali de peſtilentia. tra cibos & medicos; qui parum & raró bibunt, in cauſa prægrãdi ſitifera; qui magna & rara ſpiratione hiſt.2.part.3. 3.Epid. vtuntur, in febre ardente.

Pessima] Quia cùm ineptè id faciunt, ſui admodum negligentes atque immemores, quæ ſunt apertiſſima ſigna mentis in officio laborantis; ad hoc malum illud accedit etiam, quòd defraudando ſe illis rebus, quæ præter cæteras ſanitatis fructus mirificos adferunt, etiam grauiora mala incurrunt.

Indeqve si ingravescant] Acceſſione cauſarum morbificarum, vnde ſymptomatum pernicioſa vis: vt ſi è phreniticis fiant fanatici.

Mortifera] Quoniam inde aduentat alienatio atque νωθρότης, quam alteratio prægrandis induxit.

104 Αἱ παρακρούσιες φωνῇ κλαγγώδεες, γλώσσῃ σπασμώδεες, καὶ αὐτοὶ τρομώδεες γινόμενοι, ἐξίστανται· σκληρυσμὸς ταύτῃσιν ὀλέθριον.

Qui in delirio vocem canoram edunt, lingua conuelluntur, ijdémque toto corpore contremiſcunt; cœptis immanibus efferi ſunt: his rigida cutis morticina.

Qvi in delirio] Quando phrenitidi ſiccæ & calidæ ſuperuenit prægrãdis à febre deliratio.

Vocem canoram edvnt] Communicata ſiccitate, & impertita arteriæ quæ dicitur aſpera: quemadmodum ab humore fit rauca.

LINGVA CONVELLVNTVR] Quòd in ficcioris cerebri contagionem trahantur musculi nouem linguæ,neruúsque septimæ coniugationis,qui ipsos musculos mouendi facultate dona t;ac linguæ tunica prorsus exaruit,quæ ipsi arteriæ communis est.

aph.26.6. IIDEMQVE TOTO CORPORE CONTREMISCVNT] Per transitum bilis ad genus neruosum,indéque per progressum ad cerebrum : vnde additio causæ phreniticæ.

COEPTIS IMMANIBVS EFFERI SVNT] Mutatione bilis flauæ in atram : vnde ex phreniticis fiunt fanatici & θεώδεις.

3.Coac. sent.30.part. 1.6.Epidem. HIS RIGIDA CVTIS MORTIFERA] Exhausto partium solidarum humido primigenio:id enim significat ὁ σκληρυσμὸς : de quo iam suprà diximus, ex lib. 6. Epidem. Vide comment.Galeni ad prorrh. 19. sect. 1. 1.

105 Αἱ παρεξαδυνατησάντων παραφροσύναι, κάκισται.

Deliria cum fixa virium exolutione, funesta.

DELIRIA] Quæ nascuntur ex affectione morbida eius partis quæ mentem in officio laborare facit.

comment.2. 1.Epid.& 58. Coac. CVM FIXA VIRIVM EXOLVTIONE] Quam peperit dolorum acerbitas,morbi assiduitas, aut colliquatio ipsa : accedente etiam vasorum inanitione; tum aspectabili;tum inaspectabili.

prorr.6.f.2.1. FVNESTA] Symptomatum vehementia partis obsessæ,vnde commoda omnia,quibus ad vitam tuendam vtimur,& ad bene viuendum; efficientis causæ contumacia; suscipientis infirmitate; curationis ἀδυναμίᾳ : quoniam nulla vacuatio quantumuis critica,potest esse salutaris,vbi vires effœtæ languent : vt in perpetuum veritatis authoritatem retineat illud. Quando ad funestum morbum accedit summa virium infirmitas,retinendæ vitæ est desperatio.

prorrh.8.lib. 1.& prorrh. 4.f.3.1.

106 Τὰ ἐν φρενιτικοῖσι πυκνὰ μεταπίπτοντα, σπασμώδεα, πονηρά.

Quæ in phreniticis, crebrò huc illuc cientur conuulsifica, periculosa.

97.Coac. prorrh,27. lib.1. QVÆ SIT & cuiusmodi crebra illa symptomatum phreniticorum μετάπτωσις,i. *transitio*, iam explicauimus. Sed & prognoseωs huius enarratio legitur in prorrhetico. Cernitur autem hic transitus, tum in crebra successione rei & priuationis,vt sitis; tum in symptomatum intensione & remissione, ex dominatu variorum & diuersorum humorum; tum in variarum cerebri mansionum irritatione, & alteratione prægrandi : vnde successiua opera φανταστικοῦ, ἡγεμονικοῦ, & μνημονευτικοῦ,i. *facultatum apprehendendi, iudicandi, & memorandi*. Eius autem triplicis transitus exempla leguntur in Epidemiis passim. Ac prioris quidem in illo, Διψώδεες, καὶ πάλιν ἄδιψοι, i. *sitibundi, rursumque sitis expertes*. Alterius in muliere Thasia morosa,quam vocat δυσάνιον. Sic enim scripsit. Τῇ πρώτῃ, ἀρχομένης τῆς νυκτὸς, φόβοι, λόγοι πολλοὶ, δυσθυμίη, i. *Primæ diei ineunte nocte,timor, garrulitas,infractio animi*. Tertiæ in Dealcis vxore,quæ deprauatione τοῦ φανταστικοῦ, floccos carpebat,festucas legebat è pariete, sculpebat. Eadem iudicij alteratione, modò flebat, modò ridebat.

Coac.53.& prorr.8.f.2.1.

107 Οἱ ἐν φρενιτικοῖσι, μετὰ καταψύξιος, πτυαλίζοντες· μέλανα ἐμέτον δηλοῦσι.

Qui è phreniticis, cum perfrigeratione, sputatores fiunt; vomitum illi nigrum denunciant.

99.Coac. QVÆ SIT in phreniticis causa sputandi, & quorsum illi sputatores reddantur, alio loco est demonstratum.Sequitur vt quemadmodum ptyalismus phreniticorum, cum perfrigeratione cõiunctus, vomitionem nigram denunciet; apertissimè,planissiméque ostendamus. Enimuerò ἡ πυκνὴ ἀνάχρεμψις,i. *screatus frequens*, nisi frustra & indecorè fiat,non est proprium phrenitidis argumentum pathognomonicum:sed ferè fit illa phrenitidis egregiæ symptoma propagatũ,quando à phrenitide itur ad insaniam. Talis igitur ptyalismus,qui & indecorè & necessariò editur in phrenitide; si coniũctam habeat κατάψυξιν, non immeritò ad vomitionem nigram apparet, hac ratione.

QVI E PHRENITICIS] i. Egregiè,assiduè, vel crebrò.

part.24.2.de diæt.acut. CVM PERFRIGERATIONE] Extimarum partium, non vniuersi corporis : sic enim docuit, τὰ ἄκρα διαψύχεσθαι, i. *extima perfrigerari*,quando nimia bilis abundantia,natat aluus,in iis qui contra consuetudinem prandio abstinuerunt : vnde ipsa cum stomacho grauiter molestéque affecta & stimulata, robur exoluit : proptereáque refrigerat extimas partes corporis. Est igitur perfrigeratio, symptoma commune

commune ventriculi bile perfusi: quemadmodum cardiωgmus, & oris amaritudo, partis obsessæ & humoris morbifici proprium. aph.17.4.& 3. prognost.

SPVTATORES FIVNT] Non quidem indecorè, sed necessariò: quia dum natat bile aluus, vt qualitate ipsius os amarescit; ita liquore perfunditur atque repletur per continuitatem interioris tunicæ, quæ stomacho & ori communis est: vnde palpitatio labiorum iamiam futuri vomitus prænuncia.

VOMITVM ILLI NIGRVM DENVNCIANT] Vomitum quidem ptyalismo; nigrum verò perfrigeratione. Ac nigrum fit excrementum quod priùs erat flauum; tum febris ardore; tum ventriculi sympathia cum cerebro, per similitudinem generis, operis societatem, & vasorum communionem. Sic enim & sauciati capite, statim bilem vomunt: vt cerebrum & ventriculus per συμπάθειαν quandam, mutuò se afficere videantur. Porrò autem nigra illa vomitio phreniticos efficit θανώδεις, per accessionem peioris causæ phreniticæ. prorrh.30.1. hist.1.3.Epid. 2.prognost. 1.comment. pror.10.s.1.1.

108 Τοῖσι ποικίλως διανοστέουσι, καὶ παρακρούουσι, πυκνὰ κωματώδεσι· προσδέχεσθαι λέγε μέλανα ἔμετον.

Quos variè peragrant morbi, crebróque soporati delirant; hos vomitum nigrum manere dicito.

ILLI DEMVM ποικίλως διανοστέουσι, quos varia exercent symptomata; tum per triplicem commemoratam μετάπτωσιν, i. *transitionem*; tum per ἐπιγένεσιν, i. *propagationem* causarum morbificarum; tum denique per variarum partium προπάθειαν καὶ ἰδιοπάθειαν, i. *affectum primum & proprium*. Sic in phrenitide triplicem animaduertimus successionem priuationis & rei: intensionis & remissionis: tum etiam peragrationis omnium cerebri mansionum. Sic in fractura calcis, varietas symptomatum accidit, progressu cōuulsionis per chordam musculorum suræ; febris acutissimæ singultuosæ, per arterias; delirij autem, per neruos. Sic etiam χεῖρες τρομώδεες, κεφαλαλγέες, τραχήλου ὀδυνώδεες, ὑπόκωφοι, i. *Manus tremulæ, capitis dolor & colli, surditas*; per variarum partium προπάθειαν, eiusmodi simul existunt. Nam cephalalgia symptoma est capitis; surditas, cerebri; manuum tremor atque ceruicis dolor, neruorum principij. Coac.106. prorrh.3.s.3.1.

QVOS VARIE PERAGRANT MORBI CREBROQVE SOPORATI DELIRANT] Phrenitide iam affecta, perfuso bile atra cerebro, vt lanæ veneno fucatæ Assyrio: cuiusmodi sunt illa iam explicata. *Deliria cum tremore & palpo coniuncta, valde phrenitica*. Non enim cωma hîc nasci credibile est ab oppressione pituitæ in cerebro stabulantis, à diuturna tempestate austrina, vel ab edacitate & bibacitate: sed potiùs ab exolutione. 80.Coac. 90.Coac.

HOS VOMITVM NIGRVM MANERE DICITO] Per sympathiam cerebri & ventriculi, vicinarúmque partium nutritioni seruiētium: præsertim si accesserit ptyelismus, & partium extimarum perfrigeratio: alioqui nihil ad eam vomitionem prædicendam efficient crebra cum sopore deliria; neque symptomatum triplex illa commemorata ex distinctione causarum, varietas.

109 Τὰ παροξυνόμενα σπασμώδεα τρόπον, κάτοχα.

Quæ conuellendo exacerbantur, sunt catocha.

HINC PALAM est, delirium & catochen non ita secum pugnare, vt sint ἀσύστατα symptomata. Nam & κατόχως παρακρούοντες, i. *cum sopore delirantes*, leguntur: & παραφροσύναι, vel παρακρούσιες ψηλαφώδεες, i. *deliria palpantium*: & φρενιτικοὶ κωματώδεες, ἄγρυπνοι, i. *phrenitici cωmatosi, vigiles*. Nisi fortasse quis illud, κάτοχα, interpretari velit, authore Galeno, τὰ βεβαίως ἱδρυμένα, i. *firmiter fixa*. Sed certè constat παρακρούσιν & κατοχὴν nasci ab iisdem causis, & in eadem cerebri mansione; sicut τὰ σπασμώδεα, in neruorū principio. prorr.56.s.3.1. prorr.30.1. prorrh.1.1.

Itaque. QVÆ CONVELLENDO EXACERBANTVR] Cùm iam exaruit neruorum principium: vt in phreniticis qui parum & raro bibētes, ídque cum strepitu, cōuelluntur, aut contremiscunt. 101.Coac.

SVNT CATOCHA] Firmiter fixa, non pressa leuiter: quæque, exhausto cerebri humore primigenio, faciunt vt attoniti stupeant, eodémque statu maneant quo deprehensi fuerint: vt videre videantur, nec videant tamen. Ac si diceret. Qui à neruorum principio conuelluntur, iidem ab eodem & æquali vitio cerebri, attoniti stupent. Est enim catoche symptoma cerebri; vt & delirium: conuulsio autem, neruorum principij.

110 Τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα, ἐν μακροῖσι, μικρά· αἱμορρώδεα καὶ σκοτώδεα ἐπιφαινόμενα, ὀλέθρια.

Parωtides in diuturnis, paruæ. At verò prærubræ, vertiginosæ, & alienæ spontis; pestiferæ.

HACTENVS de phrenitide, cuius historiam sic explicauit Hippocrates, in essentia, magnitudine, more, paroxysmis, periodis, partibus, causis, symptomatis, & crisibus; vt nihil omnino desideretur, quod quisque summis ingeniis, acerrimis studiis, optima doctrina, cognosci ac percipi posse arbitretur. De parωtidibus prognωsin vnam instituit, quatenus illæ sunt febrium symptomata ἐπιγινόμενα: plura ad miraculum vsque dicturus capite proprio de parotidibus, in examine morborum omnium particularium: quod alteram partem constituit huius diuini operis Coacarum decisionum.

Ergo. PARΩTIDES] Tumores contra naturam, qui nomen adoptant aurium quas infestant; ipsaque dignitate partium obsessarum & vicinarum sympathia; principatum obtinent inter omnes tumores extimarum partium, qui sunt eiusdem generis.

IN DIVTVRNIS] Scilicet morbis, quorum diuturnitas, non in praua colliquatione & maligna cacochymia; sed in pepasmi difficultate consistit, ob materiæ contumaciam, meatuum angustiam, & facultatis excretricis infirmitatem.

1.Epidem. constit.1.

PARVÆ] Non quidem tumoris amplitudine, quæ sæpe talis cernitur, qualem descripsit; proptereaque ipsas nominauit μεγάλας: sed quòd sint bene habitæ, molles, diffusæ, doloris & inflammationis expertes, neque palindromen facientes, sed paroxysmo mites; periodo æquales; iudicio faciles, per diaphoresin aut suppuratum.

aph.31.4.& 6. Epid.part.2.

AT VERO SANGVINEÆ] Quæ à sanguinis affluxu nascuntur, ex hæmorrhagia morbo impari; vel etiam ab excursu symptomatico sanguinis ἀνακάθαρσιν, i. *expurgationem* non habentis.

pror. 76.f.3.1.

ET VERTIGINOSÆ] Quæ per συμπάθειαν, i. *consensum*, cerebrum rursus afficiunt, quod ante parωtidum eruptionem, signa iam ediderat suæ affectionis & vitij, cephalalgia, cωmate, & surditate: vnde parωtidas iam nominauit οἰδήματα ὑπνώδεα, i. *tumores soporatos*.

65.Coac.

PESTIFERÆ] Atque funestæ doloris acerbitate; recursu ad cerebrum; translatione ad pulmones. Huc accedit, quòd illæ siue sint expertes, siue participes suppurati; mortem intentant. Expertes quidem, nisi homines liberali diarrhœa, & vrinæ profluuiis, periculo defungantur; vt Clazomenius: participes verò, si vniuersitatis excrementa sint cruda & praua; vt in pastoris ancilla. In vniuersum, parωtis sperabilem vitæ salutem non facit, quòd sit abscessus ἡμίῤῥοπος neque ἀντίῤῥοπος, i. *affluxus dimidiati, nec morbo pars.*

lib.1.Epid.

prorr.68.f.3.1.

III Οἱ πυρετοὶ ἰλιγγώδεες, καὶ αὐτοὶ εἰλεῶν, καὶ μὴ εἰλεῶν· ὀλέθριοι.

Febres cum vertigine tenebricosa coniunctæ, fuerínt ve ilei, necne; mortiferæ.

aph.17.3.

ΙΛΙΓΓΟΣ proximè abest, inquit Galenus, ab epilepsia & apoplexia. Est enim, vt idem ait, ἡ σκοτοδινεία, i. *tenebricosa vertigo*: quam facit turbulenta spiritus in capite commotio, à flatu & crasso humore: proptereáque prænuncia esse solet apoplexiæ vel epilepsiæ: si quidem in cerebro localem habeat generationem.

4.de acut. diæt.& 87. Coac.

Quæ cùm ita sint. FEBRES CVM VERTIGINE TENEBRICOSA CONIVNCTÆ] In quibus falsò creditur circumagi caput, vnáque caligant oculi: maximè verò cum vrinis tenuibus, & febrium initiis: vt nulla sit excusatio perturbationis criticæ, qualis à pepasmo sæpe fit ad vomitionem & hæmorrhagiam; micantibus venis in capite.

86.Coac.

hist.6.part.2. lib.3.Epid.

FVERINTVE ILEI] i. Intestinorum tormina cum cardiωgmo, sine vlla deiectione, per ἄνω εἴλησιν, i. *reuolutionem ad superiora*, vel chyli, vel ipsius fæcis aluinæ; ab inflammatione, aut contumaci oppilatione pituitosi crassi & glutinosi humoris. Est enim ilei symptoma proprium & inseparabile, οὐδὲν κάτω διέρχεσθαι, i. *nihil infra transire*: vomitus autem symptoma productum, cùm in propinquo mors est: vt in muliere quæ apud Tisamenum decumbebat. Ac si diceret: siue ὁ ἴλιγγος veniat per contagionem & sympathiam stomachi malè affecti, vt sæpe accidit: καὶ τὸ ὀρφνῶδες, i. *caligo*.

aph.11.lib.7.

lib.3.progn.

NECNE] i. Si non à bile aluina perusta quæ fuliginem ad caput transmittat, vnde vertigo; indéque spiritum visoriũ inficiat, vnde caligo: qualis in aëre purissimo cernitur, quando fumida aura nigráque suffunditur: sed à pulmonum impuritate & æstu, cuius dolorifica sensio non excitatur, vt in stomachi cardialgia, & alui torminibus ab eadem causa: aut etiam si causæ illius vertiginosæ & caliginosæ perennis in cerebro generatio sit, quæ metum adferat epilepsiæ vel apoplexiæ.

MORTIFERÆ] Quoniam vertiginosæ causæ, quæ vel in aluo; vel in pulmonibus; vel in cerebro stabulantur; febrium paroxysmis & crisibus exacerbantur, & efferæ magis fiunt: vt mirum videri non debeat si non sint apud se, qui vertiginosa & tenebricosa febre laborant. *Quibuscumque febrium initijs vertigo est; vnáque capitis venæ micant, cum tenui & cruda vrina; his proculdubio febris exacerbationem in crisibus expectare oportet: nec verò mirari si non fuit apud se.*

86.Coac.& 4.de diæt. acut.

Τοῖς

112 113 Τοῖσι πνευματίοισιν ἐοῦσι, πυρετὸς ὕστερον ὀξὺς μετ' ὑποχονδρίου ξυντόνου, καταψυχθεῖσι· παρ' οὓς μέγα ἔπαρμα.

Si cui ſuſpirioſo febris acuta pòſt incidit; vnáque hypochondrij tenſio ſit, perfrigerato; magna parωtis denunciatur.

IN HAC prognoſi veriſſimum illud eſſe reperio, quod vulgo dici ſolet. Breuis eſſe laboro, obſcurus fio. Sed omiſſionis potiùs vitium eſt, quàm breuitatis. Omiſſio cernitur in diuidendo. Quæ cuiuſmodi ſit τὸ δι' ὅτι & quæ τὸ ὅτι paucis aperiam & explicabo. Enimuero ſuſpirioſi hoc loco dicuntur, vt cæteras ſuſpirij cauſas omittam quæ ſunt notiſſimæ, quibus conceptum in pulmonibus ſuppuratum, nec liberalem habet, nec liberam τὴν ἀνακάθαρσιν: proptereáque ipſos in obſequendo contumaciores reddit, adiuncta etiam neceſſitate ſpirãdi. Nam ſuſpiriorum cauſæ omnes ad ipſam pulmonum contumaciam referuntur. Huiuſmodi enim ſunt aſthmatici: huiuſmodi etiam οἱ πνευματίαι, quos fieri ſcripſit Hippocrates in pleuritide, ex inconſiderato & præcipiti vſu ptiſſanæ; priuſquam dolor quieuerit, & os humeſcere cœperit. De quibus ita præceptor. Ἑβδομαῖοι ἢ ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν, ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης, καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγῶντες. ταχέως γὰρ πνευματίαι γίνονται, i. *Intra dies ſeptem aut pauciores, moriuntur à difficultate ſpirandi, & ſtertore ſuffocati. Citò namque fiunt ſuſpirioſi.* Deinde ſubiungit formam & ideam ſuſpirij. *Sputum namque ipſum ſubſiſtens in via, ſpiritum ingreſſu impedit. Cogit autem ad celerem egreſſum*: vt nihil aliud ſint οἱ πνευματίαι, quàm qui difficulter inſpirant, & citò expirare coguntur. Et quia inter cæteras maximè conſpicua eſt illa difficultas ſpirandi, ideo nomen habet κατ' ἐξοχὴν τοῦ πνεύματος; vt ab eo difficili ſpiritu, οἱ πνευματίαι nominentur, in quibus difficultas ſpirandi potiſſimùm apparet magna.

SI CVI SVSPIRIOSO] Qui difficulter inſpirat magna contentione muſculorum, contumaciǫ thoracis imparium; propter pulmonis oppreſſionem: idémque citò expirat, coactus nimia fuliginis abundantia, ſuffocationis metu; ídque pauliſper, dum ipſa materia, maioris ſuſpirij cauſa effectrix, ad aures curſum inflectit, ibíque parωtidas facit.

FEBRIS ACVTA POST INCIDIT] Quæ à pepaſmo mitiuerat, nunc recrudeſcit: denegato exitu materiæ per anacatharſin, neque aluo liberaliter ducta; nec prorumpente vrina craſſa cum hypoſtaſi plurima.

VNAQVE HYPOCHONDRII TENSIO SIT PERFRIGERATO] Hîc maximum vitium eſt, in diuidendo: ſed longè maius in enunciatione. Namque vt concedam ſuſpirio, & febris incremẽto, poſt ſuppuratum, parωtidas denũciari; ac ſuſpirio quidem, quod ſine propbaſi apparet pauliſper; & ſine aſpectabili cauſa quieſcit: tamen non efficitur ad ineundam prognωſin parωtidum, neceſſariò concurrere hypochondrij tenſionem: ſed contrà ipſum videri debere & percipi molle, ſucci plenum, & expers doloris. Enunciationis autem vitium cernitur in eo quod legitur, καταψυχθεῖσι; cùm in prognoſtico ſcriptum ſit, Οἷσιν δὲ περὶ τὰ ὑποχόνδρια τὸ φλέγμα τότε ἐγγίνηται: vbi Galenus τὸ φλέγμα interpretatur, θερμασίαν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἐπιφανῆ, i. *ardorem manifeſtum.* Quæ cùm ita ſint, hæc partitio & enunciatio locum habebit. 1.prog.

SI CVI SVSPIRIOSO [Qui & parumper ſine præuidentia ſuſpirat, & ſine aſpectabili cauſa, ſuſpirij finem habet] FEBRIS ACVTA POST INCIDIT, MAGNA PARΩTIS DENVNCIATVR. Deinde ſic. AT VERO SI CVM HYPOCHONDRII PARVMPER ÆSTVANTIS TENSIONE, QVIESCAT SVSPIRIVM, SALVTE SPERABILI; ABSCESSVM FORE INFRA EXPECTATO. Hæc igitur partitio & enunciatio legitima inſtituetur ex perſpicientia cauſarum & abſceſſuum criticorum: niſi fortè quis velit harum duarum prognoſeωn complexionem eò ſpectare, quò illud iam explicatum. *In ſuppurato pulmonis, ſi dolor ad ventrem & ad iugulum, parumper huc illuc prorepit; & cum anxitudine ſtertor adſit; expectorabilis materiæ vis magna oſtenditur.* Sanè quidem: ſed hypochondrij tenſio in ſuſpirio per prωtopathiam, parωtidas nunquam denunciat, niſi ex euentu in cauſo; quando itur ad hæmorrhagiã, quæ morbo fit impar, & in abſceſſum pone aures conuertitur. Cæterùm huius prognoſeωs mens potiſſimùm eò ſpectat, vt intelligamus; parωtidas, quamuis dimidiato, nec rependente abſceſſu reuera nõ ſint criticæ & ſalutares in morbis acutis: tamen in ſuppurato pulmonis, ancipitem ſalutem omnino facere certam; ſi & ſuppurent, & fiſtulentur. aph.51.4.& 6.Epid.part.2.

114 Οἷσιν δὲ ἐν πυρετῷ ὀδύναι γινόμεναι περὶ ὀσφὺν, καὶ τὰ κάτω χωρία, φρενῶν ἅπτωνται ἐκλίπουσαι τὰ κάτω, ὀλέθριαι· ἄλλως τε, κἢν ἄλλο τι σημεῖον προσγίνηται πονηρόν. Ἢν δὲ τ' ἄλλα σημεῖα μὴ γίνηται πονηρὰ· ἔμπυον γενήσεσθαι ἔλπις.

Quibus in febre dolores circa lumbos & inferiores partes oborti, iis relictis ad diaphragma tranſeunt, valde peſtiferi: ídque cùm aliàs;

tum si quod aliud prauum accesserit signum. Sin autem cætera signa non sint praua; suppuratum expectandum.

ENIMVERO omnis symptomaticæ translationis, omnis metuendus exitus; vndecumque illa cursum ad superiores partes inflectit: sed ea demum salutis desperationem ostendit quæ firmiter fixa in parte nobili, ad vitam tuendam pernecessaria; prauorum quoque signorum accessionem habet. Sic Larissæo Caluo femoris dolor primo die obortus, secundo concessit; inde maior febris, somni vacuitas, partium extimarum frigus: tertio die omnino femoris dolor quieuit; sed è potestate mentis exiuit cum iactatione multa & tædio: tandem quartum agens, sub meridiem acerbissima morte interiit. Critonem recursus tumoris in pede oborti, secundo die interemit. Ne longum faciam; omnes morbi symptomatici, excursus & recursus consectanei, sunt primigeniis peiores: quoniam materia quæ corruptione propriæ substantiæ, in vitio est, partium, in quas transfertur, complexionem omnino labefactat. Sed iuuat legere & intelligere diorismos quibus vtitur ad ineundam prædictionem futuri exitus, i. translationis symptomaticæ, quæ prorepit à lumbis ad diaphragma. Sunt autem huiusmodi.

hist. 5. part. 3. 3. Epidem.

lib. περὶ παθῶν.

QVIBVS IN FEBRE] Cuius vacationem expectare non licet ex vllo præsenti materiæ decessu, qui nondum significatus fuit, neque ad tempus, neque ad speciem ipsam crisis.

DOLORES CIRCA LVMBOS ET INFERIORES PARTES OBORTI] Nulla incidente vi extrinsecus, nec vllo prolapsu catarrhi in musculosum genus lumborum; partiúmque inferiorum, vt ossis sacri, aut femoris: sed incandescente arteria quæ superiacet lumbis; vel inflammata rhachitide; vel etiam mesocolo quod à lumbis originem ducit. Atque is dolor sit eiusmodi vt cõiunctam habeat cum acerbitate grauitatem, quæ signum est affectionis propriæ, nõ autem sympathiæ; nec vllam opem percipiat ab iis quæ offeruntur: qualis Larissæi Calui. Sunt autem lumbi, pars illa spinæ quæ absoluitur quinque vertebris, à nothis costis ad os sacrum: qui numerus vertebrarum lumbarium nusquam alibi quàm in homine reperitur, ne in simia quidem. Ac lumborum nomine intelliguntur vertebræ ipsæ, rhachitis, musculi ψόαι, arteria & vena lumbaris, renes quoque & mesocolum. Celsus vocat coxas, τὴν ὀσφυὼ, vbi Latinè exposuit hanc prognosin.

lib. 3. περὶ ἄρθρων.

cap. 6. 2.

SI IIS RELICTIS AD DIAPHRAGMA TRANSIERINT] i. Si dolorifica in lumbis causa, ad diaphragma, i. metaphrenon & partes quæ illic continentur, migrauerit; per ascensum symptomaticum materiæ temperamento calidæ, substantia tenuis, & qualitate acris; propereáque efferæ & crebræ orgasmῳ: quemadmodum in illo. Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς, ὀφθαλμῶν ἴλλωσις, κακόν, i. *Ex ascensu à lumbis ducto, peruersio oculorum mala.* Vbi Galenus scripsit. *Lumborum ascensum ad caput, symptomata excitare partis obsessæ propria, & vicinarum atque communium consectanea*: sicut est palpebrarum peruersio: non secus atq; in pulmonibus, quando illuc translatio fit, symptomata eduntur quæ in hac prognosi continentur.

pror. 34. lib. 2.

VALDE PESTIFERI] Quoniã translatio materiæ fit infernè sursum, à partibus ignobilioribus ad nobiliores: quæ quia corruptione in vitio est; nec facilè vincitur; nec ea, partes labefactatæ facilè expediuntur: quarum officio vita carere nequit.

6. Epid. part. 2.

IDQVE CVM ALIAS] Proprio scilicet translationis vitio in orgasmo siue impetu, & parte obsessa, causisque orgasmi; vnde, quò, qua, & quamobrem.

75. Coac.

TVM SI QVOD ALIVD PRAVVM ACCESSERIT SIGNVM] Vt si dolor iuguli paulisper fixus, ad cerebrum transeat; si malum sit intolerabile; si magna & frequens admodum respiratio; nulla doloris remissio; nulla aut perexigua expectoratio; sitis inexplebilis; inæqualitas febrilis ardoris; alui & costarum conflagratio; partium extimarum frigus: denique vrinarum, deiectionum, somni, sudorum mala conditio.

2. progn.

SIN AVTEM CÆTERA NON SINT PRAVA] Vt si cætera naturaliter sint constituta, aut proximè absint à naturali statu, quę cernuntur in triplici corporis qualitate, actionibus, & excrementis.

SVPPVRATVM EXPECTANDVM] i. Vomica pulmonis ab inflammatione, quæ nec expurgatione, nec aluo prorupta, nec sanguinis detractione, nec etiam diæta quieuit. Atque ea vomica spei adhuc reliquum quidpiam facit; si vel expurgatione, vel alui ductione, vel vrinis proruptis vacuetur: aut etiam secessum habeat vel ad aures, vel ad partes inferiores tumoribus illic obortis, qui suppurent & fistulentur. Hîc enim, τοὺς ἐμπύους agnoscimus, qui puris à phlegmone mutationem acceperunt: non eos quibus ipsum pus in spatium thoracis erupit: quamuis τὸ ἐμπύημα in vtraque significatione legatur.

113. Coac. 2. prognost. aph. 8. 5. & 18. Coac.

115 Παιδίοισιν ὀξὺς πυρετὸς, καὶ κοιλίης ὑπόστασις μετ' ἀγρυπνίης, καὶ τὸ ἐκλακτίζειν, καὶ τὸ χρῶμα μεταβάλλειν, καὶ ἴχειν ἔρευθος· σπασμώδεες.

Puerulis acuta febris, aluus nihil reddens, vnáque somni vacuitas; tum calcitrandi vis crebra, coloris item mutatio, & ruboris suffusio; conuulsifica hæc sunt.

PVERVLIS]

PVERVLIS] Præsertim lactentibus, crassiore lacte victitantibus, tum etiam dentientibus, natura crassis & succi plenis, ad septimum vsque annum ætatis. aph.23.31

ACVTA FEBRIS] Quæ superuacaneum humorem ciendo, nec excludendo, oppressionem facit; neruorúmque imbellium & musculorum collectionem iniussam. Est autem monstri simile, febrem acutam conuulsificam esse, quæ ipsam conuulsionem sanat à repletione natam: cur idem non faciat in puerulis; nisi in promptu adferamus excusationem infirmitatis mollissimorum neruorum.

ET ALVVS NIHIL REDDENS] Vnde sunt repleti multùm & excrementitij puerulì: ob eámque causam conuulsionibus obnoxij. Notanda διάλεκτος Ionica, quæ astrictionem alui designat, per ibidem. ὑπόστασιν τῆς κοιλίης, quam alibi nominauit σκληρότητα, ἀπόληψιν: sed tamen constat ὑπόστασιν τῆς κοιλίης, idem significare quod illud prognost. Ἢν γαστὴρ μὴ διαχωρέῃ, i. *nisi aluus secedat.*

VNAQVE SOMNI VACVITAS] A tetra lactis, & febris, & alui suppressæ anathymiasi quæ facit etiam vt pueruli expauescant & eiulent; quod est infirmi cerebri argumentum, & imbecillæ adeo effingendi virtutis.

CALCITRANDI VIS CREBRA] Ob doloris acerbitatem, & membranarum stimulos & impotentiam.

COLORIS ITEM MVTATIO] Si color pallidus, liuidus, aut ruber euadit: vnde significatio fit prauorum qualitate humorum; sicut ex rubore, sanguinis abundantis.

CONVVLSIFICA SVNT HÆC] Conuulsionem denunciant atque faciunt vniuersi corporis; sed eam fugacem: proptereáque minùs terrificam.

116 Τὰ εὐθὺ ταραχώδεα, ἄγρυπνα, μέλανα δὲ σύνθετα, αἱμορροεῖ ἔνια.

Qui febrium initijs perturbantur in turbulenta somni vacuitate, vnáque nigra & figurata excernunt; ex ijs nonnulli sanguinem reddunt è naribus.

IAM NOS ad Momi lucernam examinauimus, & ad medendi vsum accommodauimus diuinam illam prognosin quæ sic habet. *Qui febrium initiis perturbantur somni expertes, siquidem stillarit sanguis, indéque sextum morbi diem agentes sint alacriores, sed noctem exigant molestiorem; postridie autem cum sudatiuncula soporati, nec suæ mentis, sanguinem liberaliter fundant; malis omnibus liberatur. Actalia denunciat aquosa vrina.* 92.Coac. At verò quæ nobis explicanda proponitur, tametsi in limine formam & speciem illius commemoratæ spectādam exhibeat; longissimè tamen abest à sensu & scopo. Illic enim diorismi sunt eorū quæ contra legem criticam, febrium initiis apparent & fiunt: cuiusmodi sunt perturbatio mentis & stillicidium sanguinis: quæ tamen beneficio pepasmi ad ægri salutem conuertuntur; & criticā legem ægroti seruant in signis & causis, à quarto ad septimum diem, quo per liberalem hæmorrhagiam mala omnia recedūt. Hîc autem quæ febrium initiis verenda est perturbatio; vt neque tum sperabilem crisin facit: ita prauorum signorum copula, spem adimit conualescendi: sunt autem praua signa, deiectiones nigri stercoris & figurati, vel potiùs in globulos tanquam in spyrathos caprarum coacti, quod Græci vocant διαχώρημα σφυραθῶδες: quod est eiusmodi; spyrathosum quidem, propter longam in intestinis moram, vbi à febrili calore exaruit; nigrum verò, propter incendium quo interiora ægroti conflagrant. Galenus vocat διάθεσιν καυσώδη, i. *dispositionem inflammatoriam*: Hippocrates τὰ καυστικὰ, quorum, vt ait Galenus, vis est, morbum indicare acutum & celeriter iudicandum, ταχυκρίσιμον; ac periculosum profectò, si valde aduruntur. Atque in illo incendio & siccitate interiorum, vnde καυστικὰ sunt etiam excrementa; non potis est salutariter quicquam excerni, vbi vires desunt. Et qui ab exhausto laborant nimium resiccati, neque aluinam excretionem, neque rigorem, neque sudores, neque parotidas, nec alium quemuis abscessum, naturæ commodo, perferre possunt. Itaque præclarè illud, vt cætera omnia, summus præceptor. Κοιλίαι ἀπολελαμμέναι, σμικρὰ δὲ μέλανα, σφυραθώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι· μυκτὴρ ἐπὶ τουτέοισι ῥηγνύμενος, κακόν, i. *Alui interceptæ, quæ pauca nigra in globulos coacta, non nisi necessitate adactæ laxant; his reseratæ nares, malum.*

Marginal references beside this paragraph: prorrh.6.2. (at "Galenus"), pror.60.f.2.1. (at "Galenus, vis"), prorrh.6.2. (at "præceptor")

117 Τὰ ἀγρυπνήσαντα ἐξαίφνης ἀλυσμῷ, αἱμορροεῖ· ἄλλως τε κἢν τι προερρύηκῃ· ἦρά γε καὶ μεταφρίξαντες οἱ ἐπ' ὀλίγον περιψύχοντες;

Si quis repentè fuerit somni expers, idémque iactatus; sanguinem profundit è naribus: ídque cùm aliàs; tum si quid antè reddiderit. An verò perhorrescat, qui antè paulisper refrixerit?

ENIMVERO symptomata perturbationis criticæ quæ ad speciem aliquam crisis apparent, ex incertis certa redduntur, quando natura & humor eò sponte cursum inflectunt, quò ipsius crisis incli-

nationem fieri ἀμφίδοξα symptomata non planè testantur. Sunt enim, fateor, obscura & varia hæmorrhagiæ signa; repentina somni vacuitas,& crebra loci atque figuræ mutatio in perturbatione critica: sed ea tamen ex obscuris clara;ex incertis certa efficiet naturę ad hæmorrhagiam propensio,quæ cernitur in sanguinis iam inchoata exclusione. Atque huius theωrematis fundamentum præclarè in illo ia-
92.Coac. ctum est. *Talia denunciat aquosa vrina*, quæ ex incerto hæmorrhagiæ signo fit certum: quando à sanguinis stillicidio quarti diei cum vrinæ pepasmo,cæteri dies morbi ad septimum vsque,legem criticam seruauerunt,in signis & causis; tum in perturbatione critica; vel sola vrina colore & consistentia prorsus aquosa,hæmorrhagiæ iamiam futuræ certissimum est argumentum: ad quam stillicidium quarti diei, tanquam ad fontes digitum intendit. Huiusmodi illud est. *Quibus ineunte febre sternutamento excusso, è*
155.Coac. *naribus it sanguis stillatim, siquidem quarto die vrina hypostasin albam exhibeat; febrem per hæmorrhagiam septimo die sanatum iri ostendit.*

Ergo. SI QVIS REPENTE FVERIT SOMNI EXPERS] Quem antè iniuit ex facili: vt ea somni vacuitas tantùm symptωma sit perturbationis criticæ,à naturæ contentione: non autem coacti morbi.

IDEMQVE IACTATVS] Alysmo fugaci.

SANGVINEM PROFVNDIT E NARIBVS] Per excursum criticum,qui citam eductionem habet.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI QVID SANGVINIS ANTE REDDIDERIT] Quia stillicidium illud denunciat naturæ & humoris propensionem; facítque vt illa duo signa ἀμφίδοξα efficiantur τεκμήρια, i. *syllogistica.*

AN VERO PERHORRESCAT, QVI ANTE PAVLISPER PERFRIXERIT] Sanè quidem à frigore prodest horror: cuius concussione fit excussio rei molestæ,per aphor. 59.4.

118 Περὶ δὲ τοὺς παροξυσμοὺς βήσσοντες, καὶ ἐφιδροῦντες μικρὸν κακοήθεες.

Qui circa paroxysmos tußiunt, ac leui sudore subroscidi sunt; grauißimum habent malum.

QVICQVID eiusmodi est, vt inde naturæ infirmitas,causæ morbificæ feritas, partiúmque nobilium offensio denuncietur; ægroto pessimè esse idem quoque significat. Regnabant in Thasiis tusses,cum rauca voce coniunctæ & siccæ,quæ tandem miseros iacere φθινωδῶς coëgerunt. Ac tum horriduli,continenter & vehemēter hemitritæo laborarunt. Sudabāt illi assiduè: sed non vniuersè, nec liberaliter. E quibus qui dominatu morbi omnino tenebantur;neque tantisper quidem pepasmum in sputo ediderunt: sed in cruditate expectorabilis materiæ morbum exegerunt. Atque fauces eorum dolorificam vim catarrhi expertæ sunt,cum rubore & inflammatione exactum ad morbum. Erant autem tenues,efferæ,acres fluxiones,quæ citò miseros labefactabant.

Ergo. QVI CIRCA PAROXYSMOS TVSSIVNT] Catarrhi citati in pulmones procumbentis feritate; nec tussiendo quicquam extussiunt in paroxysmi horrore: qualis esse solet hemitritæi & phthisis: ex quo duplicem concussionem experiuntur,quæ mutuò se fouet in perniciem ægri.

AC SVDATIVNCVLA] Capitis,ceruicis,atque thoracis; primùm quidem ab oppressione; deinde ab exolutione partium solidarum,& succi alibilis exudantis perenni delapsu.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Duplici concussione: febris & catarrhi ferini conspiratione,causæ morbificæ vi effera,naturæ infirmitate,& partium nobilium offensione, faucium, laryngis,atque pulmonum. Consensus febris & catarrhi cernitur in eadem vtriusque periodo, ab exolutione facultatis retentricis,repletione cerebri,& commotione catarrhi à febrilis ardoris intrò recurrentis anathymiasi tetra & praua.

119 Ἐς πλευρὸν ὀδύνης καὶ πνιγμοῦ προσγινομένου, ἤτοι ἐμπυοῦνται.

Si cui ad lateris dolorem accesserit suffocatio, purulentus efficitur.

OFFICIVM est medici,tanquam è specula,præuidere futuras morborum successiones & transitus, quando eorum notitiam animo & mente complexus est, per actionum vitia, & vitiorum species aut differentias. Vt enim actio læsa partis affectæ certissimum est argumentum: sic læsionis species, affectionem ipsam cuiusmodi sit,apertissimè planissiméque ostendit. Præuidendi autem ratio continetur,proposito pleuritidis exemplo,quod perspicuitate & excellentia vincit res cæteras quæ sunt eiusdem generis.

SI CVI] Omnis ętatis,tēperamenti,cōplexionis,& sexus:maximè verò homini naturâ,vitę instituto, & victus ratione bilioso:vnde plures opportunitates & causæ ὁρμασμῶ,i. *humorũ impetus*,sæuiq; doloris.

AD LATERIS DOLOREM] Acerbissimum,sanguinis biliosi affluxu,per inflāmationem membranæ

branæ ſenſûs acerrimi excitatum; continenter ſtimulis laceſſentem: à quo ſymptomate omnium moleſtiſſimo, pleuritides nominantur, ὀδύναι τοῦ πλευροῦ. 2.de acut.

ACCESSERIT SVFFOCATIO] i. Difficilis reſpiratio, cita in expirando, perquàm moleſta in inſpirando; & quæ paulò antè fuerat parua & frequens, nunc cernitur aſthmaticorum ſimilis, i. ſuſpirioſa quæ difficillimam habet inſpirationem & citam neceſſariò expirationem, ſuffocationis metu, à nimia fuliginis abundantia.

EFFICITVR PVRVLENTVS] i. Mutatio fit inflammationis in vomicam: quia dolor inflãmatorius remedio nullo conuenienter adhibito conceſſit. Ac ſuppuratum illud, cùm ex aliis ſignis perſpicitur; tum verò maximè ſi eius initio difficiliùs ſpirabat æger cum rigore, cuius antea fuit expers; & cum dolore graui, qui antè fuit acutus. Funeſtum eſt autem ſuppuratũ: ſi quidem ſputum eſt bilioſum & purulentum; maximéque ſi die ſeptimo, critico potentiſſimo, vnde opinio fit futuri interitus decimoquarto: niſi affulgeat ſpes bona ſalutis ex optima conſpiratione bonorum ſignorum quæ in ægroto luceant ſplendeántque ab Hippocrate explicata. 2.prognoſt.

120 Οἷσιν ἐν συνεχέσι φλυζάκια κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐκφύει· θανάσιμον, μὴ γινομένου τινὸς ἀποστήματος· μάλιστα δὲ τούτοισιν εἴωθεν γίνεσθαι παρὰ οὖς.

Quibus in febris aſsiduitate puſtulæ toto corpore ſuboriuntur; mortiferum illud eſt: niſi purulento abſceſſu, qui hîc potiſsimùm ad aures erumpit, periculo defungantur.

ILLÆ DEMVM puſtulæ ſunt peſtiferæ quæ nutu morbi, non autem naturę dominatu erumpũt: quamuis toto corpore effloreſcant, nec vllam partem expertem ſui relinquant: vt ea ratione ſpem faciant bonæ valetudinis: quòd talis abſceſſus inferior non ſit morbo: ſed pro materiæ morbificæ abundantia dignè oriatur atque appareat. Sed longè aliter atque ſecus res habet, quando à gargaliſmo hæc fiunt, nec febris finem adferunt, quin faciunt potiùs vt ea vires acquirat eundo; ipſa verò φλυζάκια non iudicant cùm iudicare debent, proptereáque ſunt lethalia.

QVIBVS IN FEBRIS ASSIDVITATE PVSTVLÆ] In morem bullarum exurgentes. Id enim ſignificant τὰ φλυζάκια. 4.acut. Galenus φλυκταίνας interpretatur, earúmque φλυκταινῶν hanc eſſe cauſam docet; 2.prognoſt. collectionem ichorum corporis ſuperficiem erodentium. Quarum generationem ex ichoribus venenatis diuinè Hippocrates explicauit. 2.Epid. *Æſtiui Cranone carbunculi: denſis pluebat nimbis, ídque tempeſtate auſtrina. Ichores ſubnaſcebantur in cute, qui pruritum excitabant, inde puſtulas ambuſtis ſimiles,* φλυκταινίδας ὥσπερ πυρικαύστους. Scrire autem licet nomen ichoris vſurpari pro virulento ſero atque maligno. 4. acut. qui locus à Galeno citatur comment. 2. Epid.

TOTO CORPORE SVBORIVNTVR] Sic Hippocrates; *Cùm intumeſcebant vlcera omnia, tum in pudendis frequentiſsimè.* Et paulò pòſt, ἐκθύματά τι μεγάλα: vbi Galenus, *Perſpicuum eſt,* inquit, τὰ ἐκθύματα *nomen habere* ἀπὸ τοῦ ἐκθύειν, *quod eſt,* ἐξορμᾶν, *quando humores ſponte ſua in cutim prorumpunt & effloreſcunt:* vt ἐκθύματα 3. Epid. nihil aliud ſint quàm ἐξανθήματα 1. Epid. ſed illa à motu & incitatione; hæc verò à forma & impreſſione. Commemorabile eſt quòd toto ſparſa corpore nihil opis adferant: ſed contrà magis ægros affligant: qua de re illud extat. *Si cui ſalſuginoſa ſputa vnáque tuſsis quieſcunt; iis totum corpus, velut exanthematis obſitum, rubet: ac tandem aſperitate fit rigidum, iamiam futura morte.* Vt non ineptè hæc prognoſis ad propoſitæ explicationem pertinere videatur.

MORTIFERVM ILLVD EST] Propter humoris efferi ſymptomaticum motum atque refluxum; aut propter ſputi ſalſuginoſi & tuſſis expectorantis ſuppreſſionem: vnde ſuppuratum, cuius argumenta ſunt puſtulæ.

NISI PVRVLENTO ABSCESSV, QVI POTISSIMVM AD AVRES ERVMPIT, PERICVLO DEFVNGANTVR] Vel abſceſſu crurali, qui, vt parotides, ſuppuratum habeat & fiſtuletur. 112.& 113. Coac. Atque id locum habet in ſuppurato, non autem in febre acuta, niſi cum vrinæ pepaſmo: vt iam demonſtrauimus. 110.Coac.

121 Ἐν ὀξεῖ τὰ μὲν ἔξωθεν περιψύχεσθαι, τὰ δὲ εἴσωθεν καίεσθαι, καὶ δίψαν· κακόν.

In acuta febre, exteriora perfrigerari, interiora verò ſic vri, vt etiam ſitim faciant; exitium portendit.

QVANDO febrilis calor molliter & æquabiliter, intus foras perpetuat ſuum curſum, & cum illius appulſu percipitur partium extimarum totiúſque corporis mollitudo; ægro bene eſt: ac talis conſtitutio cenſenda eſt omnium optima, quæ in qualitate habitus conſiderari ſolent. At verò ſi vt excrementa, cuiuſmodi ſunt vrinæ albæ, ſic ea qualitas vniuerſi tractabilis, ſit contra naturam morbi, periodi, ægri, temporis, & tempeſtatis; opinionem facit res ægri peſſum abire. Quod quomodo & cur fiat, ſic explicandum.

IN ACVTA FEBRE] Quæ celeriter, vehementer, & continenter mouetur; éſtque natura omnis intermiſſionis expers, nec vllam quietem promittit: proptereáque ſola hæc frigoris ſymptomatici conſcia eſt. (comment. ad 48. aph. 4.)

EXTERIORA] Extimæ partes corporis; quæ ſunt, frons, nares, auriculæ, manus, & pedes: vel etiam vniuerſitatis ſuperficies, excepto ventre & coſtis. Nam τὸ περιψύχεσθαι καὶ ἡ περίψυξις pariter ſimilitérque de vtroque dicuntur. (prorrh. 34. 2.)

PERFRIGERARI] Non quidem modicè, vt Pythion & Parius; qui modicè facti ſunt alſioſi, vt febris expertes viderentur, cùm paulò antè febris ardore conflagraſſent: ſed paulò pòſt rurſum incanduerunt. At quorum exteriora velut gelu obriguerunt: ſiue ea perfrigeratio ſit firmiter fixa & ſtabilis; ſiue citam habeat caloris fugacis mutationem, de qua iam diximus. Ac citæ illius mutationis in alterutram qualitatem eximiam caloris & frigoris, cauſas propalam explicauimus. (53. Coac.)

INTERIORA VERO SIC VRI] Quorum tanti inflammatio eſt; vt faciat ἐπανάκλησιν καὶ ἀπόληψιν, i. *reuocationem & interceptionem* ipſius ſanguinis atque nectaris viuifici, ad reficiendam partium viuacitatem confluentis.

VT ETIAM SITIM FACIANT] Inde ducto humiditatis in partibus illis exhauſto, in quibus ſiccitatis ſenſio, eſt ipſa ſitis: linguam dico, palatum, ſtomachum: quo ſeſe intemperies cordis, pulmonum, iecoris, æſtu conflagrantium, extendit. Galenus in arte.

EXITIVM PORTENDIT] A conſumptione viuifici nectaris in corde atque viſceribus; quam faciet (niſi quàm citiſſimè extinguitur, ſed vix, ac ſæpe, ne vix quidem extinguitur) amplificatio febrilis caloris cum natiuo retracti, quem ipſe pariter accendit: vt ſua ſibi ſint naturæ præſidia iam aduerſa.

122 123 Οἱ συνεχέες διὰ τρίτης ἐπιτείνοντες· ἐπικίνδυνοι. Οἷσι δ' ἂν πυρετὸς διαλίπῃ· ἀκίνδυνον.

Febres continuæ tertio quoque die ingraueſcentes; ſupra modum periculoſæ. Quòd ſi quando febris diſceſſerit; periculi vacatio eſt.

VERSATVR illud in hominum peruagato ſermone, febrem intermiſſionis expertem omnino mortiferam eſſe: participem verò, ſpei plenam; atque iccirco in paroxyſmis ipſis medicum conſolari & ægrum, expectatione releuandi. Etenim febres continuæ ſunt eiuſmodi, quales deſcripſit Hippocrates. *Eſt autem acutiſſimus, maximus, difficillimus, ac denique lethalis, febris continua, morbus.* At quę intermiſſionis participes ſunt; quartana quidem ſecuriſſima eſt, atque libertatis vindex in epilepſia: tertiana verò exacta, citæ eſt criſis, nulliúſque periculi. Sed continuatum febrium vt ſunt periodicæ differentiæ: ita grauiorum aut leuiorum malorum ſigna & cauſæ exiſtunt. Enimuero, *quibus poſtridie quàm inuaſit, exacerbatio febris eſt, malè res eunt.* Et, *tritæophyæ febres, erraticæ, in pares mutatæ; ſunt contumaces.* Etenim quæcunque apparent & fiunt contra naturam morbi, pro peſſimis haberi debent: quoniam febris acutæ materia bilis eſt, quæ naturaliter imparibus diebus cumulata mouetur. Quid igitur facit continuas tertio quoque die ingraueſcentes, videri periculoſas; cùm illæ naturaliter, proprio ſcilicet bilis motu, exacerbentur? In promptu cauſa eſt, quam ſic ordine explicabo. (84. Coac. 39. Coac.)

FEBRES CONTINVÆ] Omnis intermiſſionis expertes, propter eáque omnium acutiſſimorum, grauiſſimorum, & mortiferorum malorum capaces: ob eam ſanè cauſam, quòd vel in viſceribus, vel in maioribus venis atque arteriis, tanquam in ergaſtulo, maligna cacochymia præditæ ſtabulentur.

TERTIO QVOQVE DIE INGRAVESCENTES] Non quidem ſimplici & periodico motu, qui fit ſecundum naturam acutæ & tertianæ: ſed grauiorum malorum incremento, quæ cernuntur in febris ardore, doloris acerbitate, iactatione, cardiωgmo, delirio, vigiliis, inexplebili ſiti. Denique in omnibus ſymptomatis tranſlationis malignæ qualitatis, & inflammationis; cuiuſmodi ſunt tritæophyæ. *Toto tempore reliquo remittentes, criticis diebus exacerbatæ trahentéſque in peius. Parum certè, inquam, remittentes: ſed paulò pòſt rurſum vehementiùs exacerbatæ, criticíſque verſæ in deterius.* Cuiuſmodi ſunt etiam hemitritæi, *continenter in acutius ductæ.* Nam febres omnes continuæ, quæ διὰ τρίτης, i. *tertio quoque die* exacerbantur, cum acceſſione grauiorum malorum; aut ſunt tritæophyæ, aut hemitritæi: de quarum febrium natura ſatis iam multa ſcripſimus. (comment. 2. 3. Epid. 27. & 39. Coac.)

PERICVLOSÆ] Tritæophyæ quidem; quòd à longinquitate temporum & laborum amplificatione, & praua colliquatione; abſceſſus prauos faciant: hemitritæi verò, quòd aliorum quoque malorum

lorum acceſſionem habeant,& grauiorum propagationem faciant; vt lethargi: quia ſunt φρικώδεες, i. *horriferæ*; proptereáq; ipſas dixit eſſe τῶν λοιπῶν θανατωδεστάτας, i. *inter omnes maximè mortiferas.* 1.Epid.cõm.3.

QVOD SI QVANDO] i. Quouis modo; ſiue ſit longa acceſſio, breuis intermiſſio; aut contrà.

FEBRIS DISCESSERIT] Videlicet tertiana quæ διὰ τρίτης mouetur, ſed intermiſſionem habet, quia. *Quibus in febribus rigor cietur, eodem ipſo die febres exoluuntur.* Cuius intermiſſionis cauſam Galenus comment. in illum aphoriſmum doctiſſimè explicauit. aph.43.4. aph.63.4.

PERICVLI VACATIO EST] Quoniam febres intermiſſionis participes, malignæ & venenatæ qualitatis, & inflammationis ſunt expertes: quæ duæ ſunt cauſæ funeſtæ in febribus, quas putris humor accendit.

124 Ἐν μακροῖς πυρετοῖσιν, ἢ φύματα, ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται· καὶ ἢν γίνωνται, οὐκ ἄχρηστοι.

In febribus diuturnis, aut phymata ſolent, aut in articulis dolores oriri: qui ita coorti, non ſunt inutiles.

HIPPOCRATIS illud eſt. Οἱ πέπασμοι ἔξω, ἢ εἴσω ῥέπουσιν· ἢ ἄλλῃ ὅπη δεῖ, i. Omnino à pepaſmo natura triplicem viam inuenit quà deducitur ad conſeruationem ſui, morbúmque depellit; aut enim foras excludit ſudore laudabili, ictero critico, exanthematis quoque ipſis; aut introrſum excernit, deiectionibus, vrinis, hæmorrhagia; poſtremò tranſitum facit materiæ morbificæ, per διαδοχὴν, i. *traditionem* ſupernè deorſum, è directo & procul, in partem capacem, vbi tumor naſcitur, nec morbo impar, nec ipſius potens naturæ. Atque ſi in natura vegeta, validæ ſint vires contra humorem bilioſum & tenuem, cum libertate meatuum; ſanè in eo meabili corpore, quod vocant εὔροου, ſperabilis excretio eſt à pepaſmo, introrſum, aut foras: quatenus natura & humor, huc, illúcve curſum inflectunt. At verò ſi naturæ, humoris, meatuum quoque ipſorum ſit impar conſpiratio ad excretionem; vnius tantùm vitio, aut naturæ infirmioris, aut materiæ contumacioris, aut etiam quia meatuum libertas deſideratur; morbi diuturnitas à pepaſmo per abſceſſum excutitur: quem facit materiæ ἀπόθεσις, i. *depoſitio* intus foras, aut ſupernè deorſum; quò natura viam affectat, & vbi iam excipiendi præparatio eſt. Nam in affecta ætate, collapſis iam viribus, materiæ contumacia, meatuúmque anguſtia; vt neque excretio, ſic neque abſceſſus ſit vllus, ſed corruptionis ſucceſſio eſt: vnde mira morborum ſubinde naſcentium multitudo.

Ergo. IN FEBRIBVS DIVTVRNIS] Quæ ægri vtilitati productæ ſunt à vigeſimo ad quadrageſimum diem, & vltrà; neque doloris ab inflammatione nati; neque incidentis cauſæ extrinſecus, vel ab ægroti contumacia, vel à medici imperitia; diuturnitatis excuſationem adferunt: ſed vnius tantùm pepaſmi difficilis, cuius difficultas, vel in materiæ contumacia, vel in virium infirmitate conſiſtit.

AVT PHYMATA] Acſi diceret. Si naturæ expellenti, morbifici humoris craſſitudo, vel ipſa meatuum anguſtia morem non gerat; atque in excretionis ipſius conſpiratione ſit impar naturæ: phymata oriri ſolent, i. tubercula, furunculi, tophi, exanthemata, ecthymata, phlyſacia, phlyctænæ, & quæ ſunt eiuſmodi. Nam phymata ſuo velut ambitu continent omnia mala cutis & carnis, quæ veniunt ab iis quæ ſunt in habitu corporis inutilia: ne ſim ambitioſus in dioriſmis τῶν φυμάτων, quæ ἀπὸ τοῦ φύειν, nomen habent, i. *à fundendo*; vnde dicitur fundus: *Fundit humo facilem victum iuſtiſſima tellus.* 2.Epid.

AVT IN ARTICVLIS DOLORES ORIRI] Quaſi ita velit. Si non tam ipſius naturæ vitio, quàm materiæ contumacia; excretionis ratio intus, aut introrſum foràs, ſubſiſtit; dolores in articulis cooriuntur, prolapſu materiæ in eas partes infirmas, laxas, atque capaces. Atque ita comparata eſt febrium continuarum hiſtoria, ſicut intermittentium diuturnarum, vel erraticarum; vt febris quartanæ ſucceſſionem habeant.

Hoc ſpectat igitur vt intelligamus; diuturnam febrem continuam ſecundi iudicij, ſiquidem ipſa diuturnitas in materiæ contumacia, nõ in naturæ infirmitate conſiſtit; abſceſſum habere intus foras ad cutim: ſin autem humoris dominatu tenetur naturæ imbecillior vis expultrix; abſceſſum fieri introrſum, ſupernè deorſum.

QVI ITA COORTI, NON SVNT INVTILES] Vide 25.26.27.28.29.30.31.3.prognoſt. Requirenda etiam explicatio ex 44. aphor.4.

125 Κεφαλαλγίη ἐν ὀξεῖ, ὑποχόνδριον ἀνεσπασμένον, μὴ ῥυέντος αἵματος ἐκ ῥινέων· ἐς φρενιτικὸν τελευτᾷ.

Cephalalgia in febre acuta, hypochondrium ſurſum intrò reuulſum, ſanguine non prorupto è naribus; phrenitidis habent euentum.

In morbis acutis ad prædicẽdum πίκμαρσις certa eſt, quæ ex hypochondriorum tractabili habitu & ſitu initur. Bona hypochondria vel potiùs optima, quæ vocat εὔογκα καὶ λαπαρὰ i. *ſolida, ſucci plena & mollia*; vel in diſtentionis, & contractionis mediocritate poſita, opinionem faciunt bene conſtitutæ naturalis œconomiæ, ex bona complexione & temperamento viſcerum quæ in hypochondriis continentur: propterеáque bonæ valetudinis in morbis acutis futuræ, maximè verò in febribus. Contrà de hypochondriorum triplici inæqualitate, cuiuſmodi ea fuerit, ſemper verendum: ſiue ea percipiatur in ardore; ſiue in contractione aut tumore, quem vel inflammatio dolorifica, vel inflatio, vel ſcirrhus expreſſerit; ſiue in duritate recens oborta, aut quæ iam in vetuſtatem inciderit. Sed inter ea genera inæqualitatis hypochondriacæ, cõtractio principatum obtinet, quæ fit intrò ſurſum diaphragmate inflammato: de qua hoc loco ſermonem inſtituit.

Cephalalgia in febre acvta] Capitis dolor prægrandis & contumax, febris acutæ conſectarius per propagationem cauſæ morbificæ, non autem per tranſitum, vnde expectetur hæmorrhagia critica: qualem cephalalgiam vtrinque ſuperuenientem & vtroque inclinatam; ſcilicet ad fœlicem exitum morbi, vel ad ægroti exitium; deſcriptam & expreſſam legimus in Epid. & in prognoſt.

Hypochondrivm svrsvm intro revvlsvm] i. Si ad cephalalgiæ acerbitatem ſymptomaticam, prauum acceſſerit ſignum; quod cernere eſt in hypochondrij ſurſum intrò reuulſione,

pror.10. ſ.2.1. 55. Coac. hiſt. 2.1. Epid. & 5. part.1.3. Epid. — quæ nunquam accidit proprio hypochondriorum vitio, ſed alieno; diaphragmate ſcilicet inflammatione obſeſſo, in cuius contagionem & ſympathiam trahitur peritonæum, quod adiacet hypochondriis, ac veluti obliqui ſepti tranſuerſi manibus, foris intrò & ſurſum verſus, ipſum abripitur: ac tum hypochondria, ſuſpenſi tactus appulſum ferre vix poſſunt.

Sangvine non prorvpto e naribvs] Quia liberalis hæmorrhagia ſæpenumero cephalalgiæ finem adfert, doloréſque ſanat inflammatorios hypochondriorum; ſiue illa ſint vacua, ſiue diſtenta.

3. prognoſt. — Ac ſanè illa criſis hęmorrhagię, iuuenum propria eſt, intra ſeptimum morbi diem: alioquin cita mors venit, niſi virtute naturæ, ad vigeſimum producantur; ac tum ſuppurato ſaneſcunt: perraró autem profluuio ſanguinis.

Phrenitidis habent eventvm] i. Ad phrenitidem conuerſio fit, denegata criſi propria cephalalgiæ febrilis, & hypohcondriaci doloris inflammatorij. Phrenitis autem venit; tum à diaphragmate inflammato; tum à cephalalgia febris acutæ conſectaria. 3. περὶ νόσων, & 1. Epid.

126 Τὰ λειπυρικὰ, μὴ χολέρας ἐπιγινομένης, οὐ λύεται.

Lipyriæ febres, non niſi ſuperueniente cholera, exoluuntur.

Qvemadmodvm cephalalgia, febris acutæ conſectaria; tum hypochondriacus dolor inflammatorius, vnde vtrinque de phrenitide vereri oportet, ſanguinis liberali profluuio exoluuntur: ſic lipyria febris, quæ malignâ cacochymiâ proximè ad peſtilentem accedit, ſymptomatum eſt plena grauiſſimorũ; propria humoris morbifici, & ſola excretione ſaneſcit: neque aliter curationem recipit. Eſt enim
» conſentaneum, vt quò natura & humor viã affectant, eò conuenienter per loca lege naturæ cõmoda,
» neq; ex euentu incõmoda moueantur. Eſtq; omnino triplex inclinatio vnde purgandi via tũ iuſſa, tum iniuſſa initur; vna quidem naturæ; altera humoris morbifici; tertia partis obſeſſæ. Nam iuuenes per hæmorrhagiam, febribus ardentibus vt plurimùm defunguntur; ſenes verò per dyſenteriam. Sic æſtate bili morem gerimus, ſurſum mouendo: pituitæ verò hyeme, deorſum ducendo. Et quorum morborum curatio in ſola purgatione conſiſtit, ſi quidem illi diaphragmate ſuperiorem locum teneant, vomitione: contrà ſi inferiorem, deiectione curandi ſunt. Ac ne omnia conſecter quæ ſunt innumerabilia, comprehendam breui. Sic enim ſtatuo; purgationis modum, vt ſpõte ſua ex impulſu naturæ, motu humoris, & meatuum conditione ſuſcipitur: ita ex tribus illis quę modò recẽſui, à medico artificioſè captãdum eſſe; artificio ſcilicet ad imitationem naturæ comparato.

περὶ τῶν ἐν ὀξέσι παθῶν. 2. de diæt. acut. — Ergo. lipyriæ febres] Quæ ſunt eiuſmodi, vel à calore, quo extimas partes defraudãt; vel à mœrore & anxitudine inſeparabili; qualis eſt τύφος primi generis; qualis etiam quarti. Ac ſanè partiũ extimarum frigus, lipyriæ conſectarium eſſe ſolet; non quidem natiui caloris retractione, vel interceptione, vt ferè fit in ardentiſſimis febribus: ſed facultatis vitalis exolutione, quam facit bilis morſu & ſtimulis ſæuiſſima ſtomacho qui ſenſus acerrimi eſt. Nã lipyriæ materia bilioſa focũ habet in aluo, vnde prohibetur exitu à contumaci obſtructione, partiúmq; obſeſſarum lãguore, facítque homines πικροὺς καὶ περιλύπους, i. *amarulentos & mœſtos*, faſtidio & contumacia inſolentiſſimos, anxitudine miſerabiles, omnis figuræ & loci impatiẽtiſſimos, ſomni expertes: cum ſpiratione in faucibus eliſa, quam πνεῦμα προσπταῖον vocãt ἐν τῇ ἄνω φορῇ πυκνὸν, ἢ μέγα λίαν, i. *reſpirationem offenſantẽ, aſcenſu crebram, & valde magnam*.

comment. ad 48. aph. 4. — Nonnunquam etiam labrum inferius cietur, vnáque manibus contremiſcunt. Denique ita comparata eſt lipyriæ febris ratio, vt eam iure optimo κακοηθεστάτην Galenus nominarit.

cap. 39. 5. — Non nisi cholera svpervenientе] Prægrandi & cita perturbatione alui, ſurſum deorſumq; pariter æqualitérq; citatę. Sic enim χολέραν Paulus deſcripſit; quantùm fideliter conuertere potui. Pauli verba ſunt. Ἡ χολέρα, τῆς γαστρός ἐστιν ἀμετρος ἐκταραξις, κατωθέν τε καὶ δι᾽ ἐμέτων γινομένη. Quã deſcriptionem ille Galeni ſimia tranſtulit in ſuum librum, ex cõment. ad

4. de acut. diæt. — 4. περὶ διαίτης ὀξέων. Atq; talis cholera verè ſimplicitérq; dicitur, vt nihil neceſſe ſit alteram ad huius loci explicationem adferre, quam vocat Hippocrates χολέραν

ξηρήν:

ξηρὴν: ad cuius curationem vomitu interdicendum; aluus ducenda clystere pingui & calido; balneo dulcis aquæ, & oleo corpus fouendum; somno indulgendum; vinóque tenui meraco & veteri; cibis abstinendum; & lacte asinino vtendum. Quæ omnia siccæ choleræ alexiteria, febris lipyriæ sunt deleteria. Est igitur hoc loco subaudienda χολέρα absolutè dicta; quam paulò antè descripsimus: quę quidem cum sicca communem habet excretionis modum; hoc vno excepto, quòd siccæ choleræ flatulenti spiritus acerrimi irritatio est; huius verò efferi indomitíque humoris sursum deorsúmque excretio.

EXOLVVNTVR] Vacuatione propria humoris morbifici, i. bilis: & partium obsessarum neoterismo, i. temperamenti & complexionis inde comparata integritate.

Existit hoc loco difficilis quæstio, vtrum lipyria, quæ in erysipelate alui consistit, quæque maligna cacochymia superat omnes febres, si pestilentem exceperis; vacuatione quiescat, cùm illud fit in confesso omnibus; nullam eiusmodi febrem ita sanescere, quæ coniunctam habeat cum inflammatione cacochymiam malignam. Sanè quidem si tantam natura potentiam habeat, vt per se ipsa moliri possit exclusionem, vnde nihil reliquiarum supersit. Atque id miraculo apponendum: quoniam difficillimus est morbus, quem effugiunt pauci: maximè verò quãdo lipyria venit æstate, cùm violento Sirius æstu, terras exurit: non autem autumno, à vini mustei bibacitate, & baccarum edacitate; quam diarrhœa funditus ex aluo tollit. [illegible] τῶν ὅλων παθῶν.

Sed illud maiorem iudicandi difficultatem parit, quod ait; lipyriam febrem non nisi superueniente cholera posse sanari; cùm ipsa cholera sit peracuta, vnde cita mors venit per σπασμὸν, i. *contractionem* maximè surarum. Eam difficultatem omnino tollit, quòd cholera hîc superuenit; non exolutione virium, sed alui concussione. Deinde quòd aluo molestiis omnibus lipyriæ febris defuncta, cessat ipsa cholera: vt verè illud videar esse dicturus; eam demum choleram in bonis ducendam, quæ contentione alui suscipitur contra vim febris lipyriæ, in aluo stabulantis.

127 Ἴκτερος, πρὸ μὲν τῆς ἑβδόμης ἡμέρης ἐπιγινόμενος, κακόν. ἑβδόμη δὲ, καὶ ἐννάτη, καὶ ἑνδεκάτη, καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτη· χρήσιμον, μὴ σκληρυνόντων ὑποχόνδρια· ἢν δὲ μὴ, ἐνδοιαστόν.

Icterus ante septimum diem, insidiosus. At septimo, nono, vndecimo, decimoquarto proruptus; salutaris, qui hypochondria non obdurat: sin autem, anceps.

PERMAGNI naturæ interest quando quid fiat; quídve appareat in morbis acutis. Vt enim τὰ κρίσιμα non sunt eiusmodi, quæ apparent morborum initiis: ita nihil salutariter potest excerni, quando natura morbificis causis opprimitur, éstque humoris cruditas & contumacia: idque cùm aliàs, tum verò in phymate vniuersali, cõtinuo, quod in cutim effunditur intus foras: cuiusmodi est morbus regius, quem ἴκτερον Græci vocant. Est enim phyma icterus: quemadmodum & phlyzacia, siue ecthymata, aut exanthemata: & funditur intus foras ad cutim loco sudoris in crisi acutorum morborum: quemadmodum icterus symptomaticus, introrsum per cutim, quando iecur in vitio est, oppilatione, inflammatione, aut scirrho: quæ triplex est omnis ἡ κακοπραγία, quam expressit Galenus. Sed icterus criticus acutorum morborum, eiusmodi esse nequit ante septimum diem: quoniam phyma est vniuersale atque continuum; quod, vti iam dixi, funditur intus foras ad cutim; non autem introrsum per cutim, quo multùm fœdati icterici esse solent. Atqui phymatum & abscessuum criticorum non tam facilis, nec tam cita explicatio est, quàm excretionis quæ intus & introrsum foras suscipitur liberali sudore & hęmorrhagia. Hîc enim meabile corpus est, quod Græci vocant εὔρουν; naturæ virtute, meatuum libertate, & humoris morbifici præparatione. At verò in phymate, aut vis expultrix imbecillior est; aut materia contumacior; aut ipsi denique meatus angustiores.

Quæ cùm ita sint, planè efficitur quòd ICTERVS] i. Defœdatio cutis à bile flaua, intus foras ad cutim effusa.

ANTE SEPTIMVM DIEM] Quo alter quaternarius absoluitur, & cuius crisis à primo quaternario denunciari solet, prospicíque tanquam è specula; & ante quem septenarium τὰ κρίσιμα non sunt verè κρίνοντα: proptereáque funesta, aut certè sinistri iudicij.

INSIDIOSVS] Quoniam die quarto significatus non fuit, editis pepasmi signis, vnde certamen naturæ & morbi septimo est in procinctu. At nihil optabilis iudicij esse potest, neque in perturbatione critica, neque in ipsa crisi, quod antè, sui certaminis significationem loco non habeat; non solùm ad excretionem, sed etiam ad phymatum effusionem. Talem Hermocrates morbum regium expertus fuit, qui tandem post crebros relapsus, 27. die interiit. Fuit item Phanagareoni, sexto die proruptus. Quod idem contigisset Heraclidæ ab ictero sexti diei, nisi triplicis vacuationis beneficio, hæmorrhagiæ, diarrhœæ, & perirrheæ; calamitosam vim morbi depulisset.

AT SEPTIMO, NONO, VNDECIMO, DECIMOQVARTO PRORVPTVS] Diebus nempe criticis: ob eam sanè causam, quòd imperio & nutu naturæ res eant, & κατὰ λόγον suscipiantur,

in paroxyſmis dierum imparium. Ex quo apparet, icterum ſolius febris continuæ indicatum eſſe; quòd hîc dierum meminerit, non periodorum; & inter cæteros, decimiquarti.

SALVTARIS] Id enim ſignificat τὸ κρίσιμον, abſolutè ſimpliciterque expreſſum: quemadmodum & ipſum nomen τῆς κρίσεως.

QVI HYPOCHONDRIA NON OBDVRAT] i. Modò hypochondria non ſint dura; ſiue illa duritas primigenia fuerit; ſiue ipſius febris conſectaria: vt ſæpe fit irrito naturæ motu. Quod accidiſſe legimus ei cui decimoquarto morbi die iecur intumuit. Eſt autem illius duritatis cauſa, inflatio, ſcirrhus, & inflammatio: ex quibus cauſis icterici multùm fœdati pereunt; albáque deiectio iis vnà ſecedit cum vrinis eruoſis, ac ſaturato colore flauis.

lib. 2. Epid. — 38. Coac.

SIN AVTEM, ANCEPS] i. Ancipitis iudicij ab inflatione; ſiniſtri verò ab inflammatione & ſcirrho. Ac ſi diceret; talis icterus ante & poſt ſeptimum diem calamitoſus: quia ſymptomaticus à viſcerum cacopragia, quæ diebus criticis tolli non poteſt. *Ictericis durum iecur fieri, malum.* Fuit in Hermocrate ὑποχονδρίου ἔντασις λαπαρὰς, i. *diſtenſio mollis.* Fuit Apollonius μεγαλόσπλαγχνος, i. *viſceroſus*; idem habuit περὶ τὸ ἧπαρ ὀδύνην ξυνήθη, i. *conſuetum circa iecur dolorem.* Vterque ictericus factus interiit.

aph. 42. 6. part. 2. & 3. lib. 3. Epid.

malè erat ἀκρητώδεις.

128 Αἱ πυκναὶ διὰ τῆς αὐτῆς ὑποστροφαὶ, περὶ κρίσιν ἐμετώδεες, μελαινῶν ἐμέτων ποιέουσι· γίνονται δὲ καὶ τρομώδεες.

Crebri eodem modo relapſus qui ſub criſin ſunt vomitores, tabi atri vomitionem faciunt: exiſtunt etiam tremoriferi.

VERISSIMVM illud eſt quod vulgo dici ſolet, Frangit arcum intenſio. Sic laſſitudine artus franguntur, cùm diu multúmque in ſuo quique officio laborarint: quamuis nulla alia rei moleſtæ, quàm exercitationis nimiæ ſenſio excitetur. Sed longè aliter ventriculi ſe res habet quando is vomiturit, vomit, atque ſingultit. Tum enim non ſolùm affligitur concuſſione; ſed etiam rei ipſius moleſtia quæ concuſſionem ipſam facit. Ex quo efficitur vt ſi in vomitu perſeueret, pro excrementis pituitoſis, æruginoſa & atrabilaria tandem excludat: maximè verò ſi bilis perennitatem adferant crebri relapſus: de quorum natura & cauſis hoc loco dicendum eſt; tum autem quare ſint vomitores; tabíque atri vomitionem faciant; atque tremorem adferant.

ſent. 5. part. 1. 6. Epid.

CREBRI RELAPSVS] i. Si febris à diſceſſione, cùm vale dixerit, velut poſtliminio reuertatur: quod Græcis ὑποστρέφειν, vnde ὑποστροφαὶ nomen habent, morbíque ipſi nominantur ὑποστροφώδεες; & quæ ὑποστροφὴν ipſam faciunt, τὰ ὑποστροφώδεα, καὶ τὰ ὑποστρεπτικά.

EODEM MODO] i. Iiſdem periodis quaternariorum, ſeptenariorum, & vicenariorum: quod illud eſt, κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφέων: vt in duobus fratribus & cæteris quorum iudicia & relapſus narrantur 1. Epidem. Vel. EODEM MODO] i. Typo ſimili, & æquali periodo: quod ferè accidit, vel importuna morbi exacerbatione quæ loco non fit; vel præpropera excretione; vel à reliquiis quæ ſuperſunt. Vt enim quæ ſuperſunt reliquiæ, relapſus adferunt: ſic etiam quibuſcunque non critica lege febres quieſcunt, poſtliminio reuertuntur.

aph. 1. part. 4. lib. 6. Epid. — 2. aphor. & 84. Coac.

VOMITORES] Non quidem liberali & libera vomitione: ſed nauſeabunda potiùs alui proritatione, quam vocat ἕλξιν ὡς ἀπὸ ἐμέτου, vel τὰ ἐμετωδῶς ἑλκόμενα, vel σμικρὰ ἐμέσματα ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντα.

59. Coac. prorrh. 25. ſ. 3. 1. & 26. ſ. 2. 1.

TABI ATRI VOMITIONEM FACIVNT] Quia nigrum fit excrementum, quod priùs erat flauum: tum febris ipſius ardore & crebro relapſu; tum crebrò irrita ventriculi proritatione: quemadmodum phreniticis accidere legimus, de quibus extat. *Qui è phreniticis cum perfrigeratione ſputatores redduntur, vomitum illi nigrum denunciant.* Vbi Galenus ſic ait. *Vomitum quidem illi denunciant, ptyeliſmo; nigrum verò, perfrigeratione.*

107. Coac. prorrh. 30. ſ. 1. 1.

EXISTVNT ETIAM TREMORIFERI] Relapſus illi ἐμετώδεες, i. potiſſimùm manibus contremiſcunt; ſtabulante in aluo bile: & increſcente malo. Exiſtunt etiam conuulſifici, faciúntque σπασμοὺς τῶν γαστροκνημιῶν, i. *muſculorum conſtituentium ſuras.* 5. aphor.

129 Τὰ ἐν τεταρταίοισι πυρετοῖσι ἀλγήματα παροξυνόμενα, τεταρταιοφυῆ ποιέεται, καὶ θρομβώδεα αἵματα διαχωρέει.

Quæ tertianarum febrium paroxyſmis ingraueſcunt mala; eorum gentilitia ſunt.

EXPLICATIO petenda ex 123. *Febres continuæ tertio quoque die ingraueſcentes, valde ſunt periculoſæ.* Nam alterum prognoſeωs membrum non bene cohæret, nec reuera eſt συνακολουθόν. Illud verò τεταρταιοφυῆ conſultò verti *paroxyſmorum tertianorum gentilitia*; non quidem ſimplici & periodico motu, qui fit ſecundum na-

cundum naturam acutæ & tertianæ: ſed grauiorum malorum acceſſione, quæ in commentatiis noſtris ad illam prognωſin recenſentur.

130 131 Ἐν πυρετοῖσι κατὰ φλέβα τὴν ἐν τῷ τραχήλῳ σφυγμὸς καὶ πόνος, ἐς δυσεντερίην ἀποτελευτᾷ. Τὸ μεταβάλλον πολλάκις χρῶμα κατὰ θερμασίην, χρήσιμον.

In febribus quæ cum dolore micant in collo venæ, dyſenteriæ habent euentum. Huc ſpectat etiam crebra coloris in calore mutatio.

ENIMVERO arteriarum in collo micantium pulſus aſpectabilis, non eſt proprium dyſenteriæ ſignum, nec etiam hæmorrhagiæ: quemadmodum nec crebra coloris in calore mutatio: niſi in febribus à natura iam deuictis. Nam febrium initiis pulſus & coloratio ſubinde noua, certiſſima ſunt argumenta τῆς δυσεντερίας parωtidum, conuulſionis, atque phrenitidis. 17. Coac.

Ergo. IN FEBRIBVS] Quarum pepaſmi ſperabilem faciunt criſin.

QVÆ CVM DOLORE MICANT IN COLLO VENÆ] Pulſu aſpectabili medico, & ægro perceptibili non admota manu, cum ſenſione rei moleſtæ à repletione particulari ſanguinis cum ardore coniuncta.

DYSENTERIÆ HABENT EVENTVM] In ſenibus: ſicut hæmorrhagiæ in iuuenibus. Qua de re commemorabile illud eſt quod ſcripſit Hippocrates. *Proruptæ ſunt plurimis hæmorrhagiæ: potiſſimùm verò adoleſcentibus & ætate florentibus. Peribant autem ferè omnes hæmorrhagiæ expertes. Seniores verò ad ictero, perturbationes aluinas, aut etiam dyſenterias deducebantur: vt Bion. Populatæ ſunt etiam dyſenteriæ.* Itaque non inconſideratè micantium arteriarum pulſus dyſenteriam, ex euentu, denunciare putabitur; vt hæmorrhagiæ ſuccedaneam, ad quam propriè apparet pulſus ille in ſuperata febre. Quatenus autem pulſus ille ſit dolorificus, & ad hæmorrhagiam appareat, vide comment. Galeni ad aph. illum. *Vehementis in vlceribus pulſui hæmorrhagia ſuperuenit.* Conuenienter autem videor eum hac prognωſi illud quod ſequitur coniunxiſſe. HVC SPECTAT ETIAM CREBRA COLORIS IN CALORE MVTATIO: alioqui nihil præ ſe fert boni, iuxta illud. *Si noua coloratio ſubinde inducatur, diuturnitatem morbi oſtendit.* Ex quo efficitur, coloris mutationem in perturbatione critica, ſperabilis eſſe boni. Contrà in propagatione morbi, ancipitis eſſe iudicij: quoniam affectiones variæ, vnde coloris varietas, non tam facilè à natura vincuntur, quàm ſimplices & vniuſmodi. 21. lib. 7. aph. 46. lib. 4.

132 Τοῖσι χολώδεσι πνεῦμα μέγα καὶ πυρετὸς ὀξὺς, μετὰ ὑποχονδρίου ἐντάσιος παρ' οὖς ἀφίσταται.

Billioſis hominibus reſpiratio magna, & febris acuta, cum hypochondrij tenſione coniuncta; ad aurem ſe recipit.

QVÆ IN hac prognoſi commemorantur ſigna, ſunt quidem ſyllogiſtica aſcenſus ad ſuperiora; vnde τεκμαρσις iniri debet hæmorrhagiæ potiùs, quàm parωtidum: niſi fortè quis ipſas dixerit hæmorrhagiæ conſectarias ex euentu: quòd excretionis imperfectæ, facilis in abſceſſum conuerſio fiat. Notum eſt illud. *Si quid ex fluentibus relinquatur, promptus ad abſceſſum morbus.* aph. 18. part. 3. 6. Epid.

Ergo. BILIOSIS HOMINIBVS] Natura atque diæta, i. victus ratione & vitæ inſtituto: vnde ſanguinis bile perfuſi facilis gargaliſmus ad caput, faciliſque orgaſmus.

RESPIRATIO MAGNA] Et frequens: quæ ſignum eſt ἀξιόλογον cordis prægrandi æſtu incandeſcentis: vnde micantium arteriarum pulſus magni, veloces, & crebri.

FEBRIS ACVTA] Concepto in bile febrili ardore, quæ in maioribus venis & arteriis ſtabulatur: quam hæmorrhagiæ ſingularem eſſe cauſam in cauſo ſcripſit Galenus.

CVM HYPOCHONDRII TENSIONE CONIVNCTA] Enimuero hypochondrij tenſio doloris expers & inflammationis, τὴν κάτω ῥοπὴν denunciat: quemadmodum & tenſio dura ac dolorifica inflammationis propria, hæmorrhagiam ſalutarem vnicam habet. Sed ea tenſio ſic habetur parωtidum prænuncia, ſi hæmorrhagiæ quantitas deſideretur ad perfectam & criticam exolutionem febris acutæ. Sic enim Galenus comment. ad illam ſententiam. *Hypochondrij tenſio cum cωmate & cephalalgia, parωtidas eructat.* lib. 1. & 3. prognoſt.

AD AVREM SE RECIPIT] i. Parωtidem facit: non quidem ſponte ſua, quæ ad hæmorrhagiam viam affectat: ſed deriuatione reliquiarum excretionis, atque vt ita dicam, παροχετεύσει: quò ſpectat illud. *Laborioſa febre laborantibus, ad articulos & maxillas ſunt abſceſſus expectandi.* aph. 31. 4.

133 Οἱ ἐκ μακρῶν ἀναλαμβάνοντες, ὥσιτοι, μηδὲν ἐπιδιδόντες ἐπιστρέφουσι κακοήθως.

vel κακοήθως.

Qui diuturno defuncti morbo, ex animi sententia cibum capiunt, neque proficiunt, grauissimè relabuntur.

EXPLICATIO continetur comment. Galeni ad aphorismos 8. & 31. lib. 2.

134 Οἷσιν ἐν πυρετοῖσι φλέβες αἱ ἐν κροτάφοισι σφυγματώδεες, καὶ πρόσωπον ἐῤῥωμένον, καὶ ὑποχόνδριον μὴ λαπαρὸν· χρόνιον. Καὶ οὐ παύονται χωρὶς αἵματος ῥύσιος ἐκ ῥινῶν πολλῆς, ἢ λυγμὸς, ἢ σπασμοῦ, ἢ ὀδύνης ἰσχίων.

Quibus in febribus temporum venæ micant, vnáque facies succi plena atque decora; nec hypochondrium molle est; diuturnum. Nec verò illæ quiescunt, nisi prorupto liberaliter è naribus sanguine, aut conuulsione, aut etiam coxarum dolore.

DIVTVRNORVM morborum, nec simplices, nec vniusmodi ferè sunt crises: maximè verò quando cum pepasmi difficultate, quæ diuturnitatis causa est, viscera in vitio sunt: vnde accessio diuturnitatis.

Ergo. QVIBVS IN FEBRIBVS] i. Si cui in febris assiduitate, nec dum sperabili eius vacatione ex iis quæ apparent & fiunt: vti spes crisis affulget in perturbatione critica; iam antè signis pepasmi denunciata.

TEMPORVM VENÆ MICANT] Pulsu aspectabili medico, explicatis multùm arteriis, quarum maiores motus & citatiores natura ciet ad expulsionem rei molestæ: proptereáque eam micandi insuetam rationem aliter expressit. φλέβες κροτάφων οὐχ ἱδρυμέναι, i. *temporum venæ instabiles.* (sent.16. part. 1. 6. Epid.)

VNAQVE FACIES SVCCI PLENA ATQVE DECORA] Sic mihi rectè videor explicasse illud πρόσωπον ἐῤῥωμένον, i. ad verbum, *facies beneualentium similis*, & potissimùm sui: cui opponitur προσώπου διαφθορὴ, i. *faciei vitium.* Est facies succi plena, quæ cernitur in colore & mole: sicut decora in charactere. Apparet enim sæpe facies saturato colore rubro suffusa: sed vultuosa, δυσαῖος, & aspectu terribilis, quæ πρόσωπον ἐῤῥωμένον dici non potest. De qua legitur. Προσώπου εὔχροια, καὶ τὸ λίην σκυθρωπὸν, πονηρόν, i. *Facies aut læta & viuida, aut demissa nimis & mæsta, mala.* Et. Μετώπου ξυναγωγὴ ἐπὶ τουτέοισι, φρενιτικόν, i. *Frontis his contractio, phrenitica.* (prorrh. 14. s. 2. 1.) Itaque facies bella, succi plena, atque decora, quæ in febre non leui nullam ostendit remissionem, sed potiùs intensionem habet; aut certè manet eadem, ad diuturnitatem morbi apparet. (aph. 27. lib. 2.) Verumenimuero, si ille faciei saturatus rubor sit extraordinarius ἐκ τοῦ λευκοχλωροτέρου τρόπου, i. *albiore modo*; parωtidum erit prænuncius; per deriuationem denegatæ, aut imperfectæ hæmorrhagiæ. Sin autem τὸ χλώρασμα λαμπρὸν, i. *illustris rubor* mutationem habeat εἰς τὸν λευκοχλωρότερον τρόπον, i. *in modum albidiorem*, abscessum in articulis fore denunciat. (sent. 16. part. 1. 6. Epid.)

NEC HYPOCHONDRIVM MOLLE] i. Non in mediocritate contractionis & distensionis positum: sed prominulum ab inflatione quam facit contumax oppilatio, non autem ab inflammatione, neque à scirrho. Etenim hypochondrij distensio fugax & critica, quæ in acutis febribus hæmorrhagiam; in transitu purulentorum pulmonum, cruralem abscessum denunciat: illa, inquam, distensio hîc locum non habet.

Sequitur enim. DIVTVRNVM] Ex materiæ contumacia, & generatione perenni. Est enim generationis perennitas in vitio hypochondrij.

NEC VERO ILLÆ QVIESCVNT NISI PRORVPTO LIBERALITER E NARIBVS SANGVINE] A citatiore & maiore pulsu, quem eò natura ciet, fortiúsque potentiam excretricem mouet, vt se exoluat molestiis causarum morbificarum: atque ita sanguinis profluuia infert. (aph. 21. 7.)

AVT CONVVLSIONE] Per transitum materiæ à venis ad musculosum genus: iuxta illud. *Febri conuulsio finem imponit*, &c. (163. Coac.)

AVT ETIAM DOLORE COXARVM] Abscessu ad eas partes ampliores, laxiores, & imbecilliores transeunte, per 151. Coac. Vide historiam Herophontis. Dum autem materia trãsit ad ischium, tumet hypochondrium tumore fugaci, vt in Herophonte. Est autem hæc prognωsis ἀδιόριστος in hypothesi, & euentu.

Ἐν καύσῳ

135 Ἐν καύσῳ κοιλίη καταῤῥαγεῖσα, θανάσιμον.

In febre ardente ſi aluus profuſè feratur, mortiferum.

Enimvero propria criſis cauſi, hæmorrhagia, in bonis ducenda non venit ſi criticam legem non ſeruet: qualem multis antè prognoſibus iam expreſſit. Itaque profluuium alui, ſpecie ipſa terrificum videri debet; quia non eſt proprium cauſi; quemadmodum hæmorrhagia & ſudor. Extitiſſe tamen leguntur qui aluo prorupta, febris ardentis curationem receperunt. Et verò Hippocrates quatuor omnino ſtatuit febrium ardentium iudicatorias cauſas; è quibus tertio loco commemorat perturbationes aluinas bilioſas, aut etiam dyſentericas ἐπικαίρως, i. *opportunè*.

In febre ardente] Quæ celeriter, continenter, & vehementer mouetur; illáque ſymptomata ſecum habet coniuncta, ſitim inexplebilem, linguæ ſcabriciem, partium extimarum frigus, alterutrum ἀλυσμόν, nempe ἀνέμετον ἢ ναυτιώδη: prout focorum varietate diſtincta eſt; cauarum ſcilicet partium hepatis, magnarum venarum, cerebríque ipſius. prorrh. 28. ſ. 2. 1.

Si alvvs profvse feratvr] i. Sæpe, multùm, & rapidè liquidis excrementis feratur, ſiue ducatur: vt ſit proluuies alui proruptæ.

Mortifervm] Sanè quidem, ſi & ineunte morbo, & excrementis feratur hepaticis, ex cacopragia in attrahendo, aut ſanguificando; vel etiam aluinis, à vitio ſtomachi omnia quæ offeruntur corrumpentis. Ac ſanè huiuſmodi profluuium quia non ſuſcipitur ratione critica naturæ humores noxios infrà expellentis, ſed imbecillitate facultatis hepaticæ, aut alui morticinio; vt in Pario: huiuſmodi, inquam, profluuium, mortiferi ſigni rationem obtinet: ſed multò magis cauſa mortifera eſt; quia liberali & crebra ductione corpus facit infirmum, ipsúmque ad exitium præcipitat. prorrh. 63. lib. 3. hiſt. 1. ſect. 3. Epid.

136 Ἐκ κοιλίης ἀλγήματος ἐπιπόνου, πυρετὸς καυσώδης, ὀλέθριον.

Ex dolore ventris crudeli, cauſus lethalis.

Vide comment. ad Coac. 33. & 81.

137 Ἐν τοῖσι καυσώδεσιν, ἤχων προσγινομένων μετ' ἀμβλυωγμοῦ, καὶ κατὰ ῥῖνας βάρους· ἐξίστανται μελαγχολικῶς, μὴ αἱμορραγήσαντες.

In calidis febribus, ſi flatu ſonoro perſonent aures cum viſus hebetudine, & narium grauitate, nec ſanguis prorumpit; exceſſum patiuntur melancholicum.

Qvemadmodvm excurſus ad ſuperiora ſanguinis bile perfuſi qui educitur per hæmorrhagiam critica lege ſuſceptam & factam, criſin facit propriam febris ardētis: ita ſi exitum inde non habeat, quò ſymptomaticωs, non autem vllo modo criticωs tranſlatus eſt; phrenitidis & inſaniæ conſecutionem affert. Sed earum affectionum ratio & generatio planiſſimè iam patefacta & explicata, nouam diſputationem non exigit in philologia & philoſophia. Supereſt vt commemorata hoc loco ſigna quatenus ad inſaniam vel ad hæmorrhagiam apparent, doceamus.

Ergo. In calidis febribvs] Quæ ſunt eximiæ inter acutas, celeritate, vehementia, & aſſiduitate; eximiáque illa ſecum habent coniuncta, linguæ ſcabriciem, ſitim inexplebilem, partium extimarum frigus; interiorum ardorem cum alterutro alyſmo.

Si personent avres] Nulla re ſcilicet extrinſecus incidente: ſed flatu ſonoro exitum non habente, quem facit craſſi humoris reſolutio à febrili ardore in cerebri arce concepto, vbi focus & domicilium eſt febris ardentis: quemadmodum in aliis quoque viſceribus. Exiſtit autem ſonitus ille acutus aut grauis: pro meatuum libertate, vel anguſtia; materiæ tenuitate, aut craſſitudine; tum expellentis naturæ valida vi, aut infirma.

Cvm visvs hebetvdine] A tetro vapore, & venenato humore, oculorum viſoria inſtrumenta fœdante.

Et narivm gravitate] Quam facit humoris copia quæ in nares incidit, indéque non habet exitum: quem ſanè haberet, ſi mitificatus humor, naturæ imperio regeretur.

Nec sangvis prorvmpit] Ac ſi diceret. Si echo aurium, viſus hebetudo, narium grauitas, ſymptomata ſunt febris calidæ in cerebro natæ, vel eò tranſlatæ: non autem ſigna perturbationis criticæ ad hæmorrhagiam critica lege ſuſceptam & prorupturam.

Excessvm pativntvr melancholicvm] Eſt enim conſentaneum, vt ſi παραλόγως, i. *naturæ immerito*, ſed merito morbi, venerint illa ſymptωmata echus, hebetudinis, & narium pon-

derofarum,quæ fiunt in fenforiis,labefactatis partibus cerebri vnde vis audiendi, videndi, & olfaciendi manat; fi bilis flaua in cerebro peruratur,vel toto corpore atrabilaria facta,eò transferatur; fumma delirij omnia confequantur,fiatque ἔκστασις μελαγχολικὴ, i. *infania melancholica.*

138 Τοῖς ἐν καύσοισι τρόμοις, παρακοπὴ λύει.

Febrium ardentium tremores, delirio foluuntur.

Tremores, ardentium febrium fymptomata propagata,potiffimùm eò fpectant, vt intelligamus; humorum morbificorum, vel potiùs cacochymiæ malignæ tranflationem fæpe fieri à venis ad neruos, & contrà: quæ cùm fint partium nobiliffimarum,cerebri & iecoris πεφυκότα; venæ quidem huius; nerui autem illius atque fpinalis medullæ; neceffariò efficietur vt cacochymiæ malignæ vtroque facta tranflatio fymptomata faciat partium obfeffarum propria: cuiufmodi eft tremor neruorum; indéque progreffu principia & fontes afficiantur, fignáque in iis luceant quæ propriarum affectionum pathognωmonica effe dicuntur: cuiufmodi delirium eft cerebri effera bile perfufi.

His ita conftitutis. Febrivm ardentivm] Quæ focum habent in maioribus venis atque arteriis,in quibus acerrima bilis & effera putris cumulatè mouetur,nec dum habet exitum intus,aut introrfum foras; per hæmorrhagiam fcilicet,aut fudorem.

Tremores] Deprauati artuum, pariter iuffi & iniuffi, motus: in quibus id quod mouet, & id quod mouetur, ex æquo certant virtute, & contumacia quam facit oppreffio. Quæ affectio perrarò cadit in febres ardentes, éftque fymptωma eximiarum quas peperit bilis acerrima plena orgafmi: propter eáque hæc prognωfis meliùs in aphorifmis fic expreffa legitur. *Quibus in febre ardente, tremores fiunt,* &c.

Delirio solvvntvr] Non quidem ægrotis morbo defunctis, quod propriè τὸ λύειν fignificat: fed grauioris mali fucceffione, tremoris moleftiis liberatis. Eft enim delirium grauius malum quàm tremor: quando tremoris confectarium eft per tranfitum ἀπὸ τῶν πεφυκότων εἰς τὴν ἀρχὴν, i. *à propaginibus ad principia.* At verò ficuti metu debilitat delirium tremoris confectarium: fic tremor delirio fuperueniens planè funeftus. Illic enim alteratio eft vix emendabilis: hîc autem alienatio infanabilis,quæ priuationem dicit habitus.

Coac.33. & 78.

139 Ἐν καύσῳ ῥύσις ἐκ μυκτήρων, τεταρταίῳ, κακόν· ἢν μή τι ἄλλο ἀγαθὸν συμπέσῃ. πεμπταίῳ δὲ, ἧσσον κινδυνῶδες.

Si cui ardenter febricitanti, & quartum morbi diem agenti, fanguis fluat è naribus; grauiffimum habet malum: nifi quid aliud bonum acceſſerit. Idem fi fiat quinto, minùs periculofum.

Tametsi hæmorrhagia febris ardentis, vna, inter cæteras, crifin facit ad ægri falutem; quòd ea verè fit critica: tamen nifi loco & conuenienter fiat,defperationem adfert falutis.Loco non fit quartana hæmorrhagia: conuenienter non fit,ftillatim & parca manu.Quæ quia funt pluribus iam explicata; ad illud me conuertam.

Nisi qvid alivd bonvm accesserit] Vt liberalis hæmorrhagia, crebrò repetita: qualem fuiffe legimus Metoni, poft quartanam modicam, & cum prauis tum fignis coniunctam. Vel: nifi quartanum ftillicidium, pepafmi etiam quartam acceffionem habeat. Tunc enim liberalis hæmorrhagia feptimo die futura oftenditur: vnde fperabilis vitæ falus.

156. Coac.

140 Οἷσιν ἐν τοῖσι καυσώδεσιν, ὑποπερεψύχοισι, διαχωρήμασιν, ὑδατοχόλοισι, συχνοῖσιν, ὀφθαλμῶν ἴλλωσις, κακὸν· ἄλλως τε κἢν κάτοχοι γίνωνται.

malè fuit ἰχθυωμοῖσι.

Quibus ardenter febricitantibus, modicè alfiofis, ex aluo crebræ deiectiones, liquidæ, & biliofæ prorumpunt, vnáque oculorum peruerfio eft; calamitofum: ídque cùm aliàs, tum fi reddantur obftupidi.

Complexio

Complexio est & consecutio symptomatum propagatorum, quorum aduentus & generatio, magnarum affectionum consectaria esse solet: nec earum quidem omnium; sed inter eas eximiarum. Eximiæ quidem sunt febres ardentes in quibus apparent, extimarum partium frigus; deiectiones liquidæ, & biliosæ ex aluo proruptæ; oculorum peruersio, & catoche ipsa. Quæ omnia quemadmodum fiant, & quorsum appareant; sic mea ratio est.

Qvibvs ardenter febricitantibvs] Quibus cum celeritate, vehementia, & assiduitate, summa sunt omnia febrilis ardoris, qui cernitur in linguę scabricie, siti inexplebili, costarum aut ventris incendio.

Modice alsiosis] Per interceptionem & retractionem caloris natiui. Alsiosos autem modicè dixit; qua oratione symptoma expressit inseparabile febris ardentis.

Ex alvo crebræ deiectiones, liqvidæ, et aqvosæ prorvmpvnt] i. Multùm & sæpe liquidis excrementis fertur aluus: propter ventriculi νέκρωσιν, aut iecoris κακοπραγίαν.

Vnaqve ocvlorvm perversio est] Nempe musculorum vtriusque canthi conuulsio, quam facit consumptio viuacitatis, & dissipatio nectaris viuifici cordis; illa quidem, à febre ardente; hæc verò, à profluuio alui.

Calamitosvm] Quia trium facultatum in officio vim debilitatam; triúmque principiorum, hepatis, cordis, & cerebri exolutionem denunciant.

Idqve cvm alias, tvm si reddantvr obstvpidi] Ac si diceret. Si trium facultatum principia exaruerint, maximéque cerebrum, cuius symptoma fit ἴλλωσις; non pressa leuiter, sed fixa firmiter à siccitate insanabili. Id enim significat τὸ κατόχως. 47. Coac. & prorrh. 6. lib. 1.

141 Καῦσος, ῥῖγεος ἐπιγινομένου, λύεται.

Causus, rigore superueniente, soluitur.

Qvi et cuiusmodi sit rigor, frigus, & horror; prima distinctio harum decisionum suo veluti sinu complectitur. Scire autem licet, hoc loco rigorem subitum, febris ardentis finem adferre; si lege critica suscipiatur, & fiat. Hæc verò lex in rigore critico sanciatur, vt febris ardentis materia primùm in venis mitificata, exitum inde habeat, natura duce, ad panniculum carnosum, & cutim; quæ rei molestæ appulsu concutiatur ad excussionem & exclusionem. In concussione rigor existit. In excussione sudor, hæmorrhagia, vomitus, & alui profluuium. Sed illa concussio quæ facit rigorem, sic habetur optima, si & pepasmo denunciata fuerit ad ipsum tempus; & suppressione vrinæ, ad speciem ipsam perturbationis criticæ, i. rigoris, qui varia ciet excretionum genera, prout natura & humor huc illuc cursum inflectunt.

Ergo. Cavsvs] i. Febris ardens, quam genuit biliosus & acer humor quem arefactæ venulæ rapuerunt: quam causæ morbificæ hypothesin Galenus, tanquam demonstrationis fundamentum, posuit. aph. 58. 4. & 4. de acut.

Rigore svpervenientе] i. Repentè, egregiè & semel coorto: per excretionem bilis morbificæ intus foras ἐκ τῶν ἀγγείων, non autem ἐκ τῶν ἑλκέων. Sunt enim hi duo in vniuersum fontes, ex quibus manant rigores symptomatici, critici, & periodici.

Solvvntvr] Quiescunt, liberali & libera vacuatione bilis febriferæ, quam vacuationem ciet rigoris concussio per hæmorrhagiam, sudorem, alui profluuium: vt nihil reliquiarum supersit ab ea concussione, pepasmo significata, conuenientérque suscepta atque facta. In aphorismis legitur. Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥῖγος ἐπιγινομένου, λύσις, i. *Causo detentus, rigore soluitur superueniente.* Pertinet etiam ad explicandum sent. 9. & 10. part. 1. lib. 5. Epid.

142 Καῦσοι ὑποστροφάζειν εἰώθασι, ἢν ἡμέρας τέσσαρας ἐπισημήναντες· ἔπειτα ἐφίδρωσιν. εἰ δὲ μὴ, τῇ ἑβδόμῃ ἢ δεκάτῃ.

Febris ardens, vt quaternarium ad crisin designarit, si sudatiunculam habet, redibit pro certo. Sin minùs, septimo vel decimo.

Existit quidem crisis perfecta morborum acutorum propria, tum propter ἐρεθισμὸν, i. *proritationem*; tum quia ferè est meabile corpus naturæ vi, meatuum libertate, & materiæ præparatione: quæ tres omnino sunt opportunitates liberalium & liberarum excretionum, per quas ægroti se morbis liberant. Et quamuis inter acutas eximiæ sint febres ardentes τοῦ ἐρεθισμῶ: tamen quia non semper in promptu est triplex illa opportunitas τῆς εὐροίας in febre ardente; ideo neque semper votis medicorum crisis respondet. Itaque pro hæmorrhagia fit stillicidium; pro liberali sudore, ἐφίδρωσις: vnde materia morbi superstite, & empyreumate, recidiuus accidit morbus. Non enim sudatiuncula, non etiam

ſtillicidio, febris ardens perfectè quieſcit. Ex quo efficitur, vt morbi reliquiæ, quæ ab imperfecta criſi ſuperſunt, relapſum adferant morbi exacti.

Quæ cùm ita ſint. FEBRIS ARDENS] Quæ inter acutas principatum obtinet, quarum propria eſt criſis per plenam & liberam excretionem.

VT QVATERNARIVM AD CRISIN DESIGNARIT] Quamuis ediderit ſigna ſecundæ criſis, atque in futurum perfectæ, in pepaſmo vrinæ, qui cernitur hypoſtaſi, materia & loco laudabilis. Ac ſi diceret; tametſi febris ardens primum quaternarium exegerit ſine terrificis illis ſymptomatis quæ ineunte morbo apparent & fiunt ad exitium ægri, qualia leguntur 1. lib. Epid. ſed contrà, naturæ virtute proceſſerit, ac ſperabilem vitam fore oſtenderit, ex vrinæ pepaſmo qui ſeptimo die venturam criſin promittit.

SI INDE SVDATIVNCVLA EXVDARIT] Vnde nemo vnquam febre defunctus eſt abſolutè: quia criticam legem non ſeruat in excernendo; cùm nihil paucum ſit criticum. Eſt autem huiuſmodi, non quidem oppreſſione, vt eſſe ſolet febrium initiis; non exolutione, vt fatiſcente natura diuturno & prægrandi morbo: ſed inchoata excretione, cuius copiam & libertatem perficere non potuit triplex illa conditio & opportunitas τῆς εὐροίας: de qua iam ſcripſit.

REDIRE SOLET] Ob cauſas iam explicatas: ac redire quidem eodem ipſo die quo diſceſſiſſe videbitur, i. quarto. Sin minùs, ſeptimo vel decimo.

Eodem pertinet Coac. 7. *Cauſorum rigores certa quadam lege ſunt funeſti: tum rutila cum ſudore facies, in his mala.*

143 Τοὺς καυσώδεας διακρίνουσιν αἱ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέραι, κουφίζουσαι ἢ ἀναιροῦσαι.

Eorum qui ardenter febricitant deciſionem faciunt quatuordecim dies; vel ad interitum; vel ad ſalutem.

ENIMVERO febres acutæ intra quatuordecim dies criſin ſubeunt interitus, aut ſalutis. Quamobrem mirum videri non debet de ardentibus quæ inter acutas eximiæ ſunt. Etenim quibus cita mors venit, inquit Hippocrates, cita etiam criſis: quòd morbi eorum celeriter, continenter, & vehementer procedant.

Ergo. EORVM QVI ARDENTER FEBRICITANT DECISIONEM FACIVNT] Velut arbitri & iudices diſceptationum naturæ & morbi, vltrò citróque habitarum, quod ratum cuique eſſe debet, decernunt & ſtatuunt.

QVATVORDECIM DIES] Qui duas morbi hebdomadas, & quatuor abſoluunt quaternarios; ſiue illi referantur ad τὴν πρώτην εἰσβολὴν, i. *primum inſultum morbi*; ſiue ad πρόσθεσιν, i. *adiectionem incrementi*: prout initio eſt ardor febrilis, aut poſtea inceſſit. Exiſtunt autem quatuordecim dies arbitri quàm longiſſimo interuallo. Nam & quinto & ſeptimo alterutrius exitus deciſiones fiunt: quoniam mutationis repentinæ, quæ criſin facit, celeritatem adfert perpetua & vehemens irritatio: qua certè nulla peruicacior excogitari poteſt quàm in febre ardente.

AD INTERITVM; VEL AD SALVTEM] Superato morbo per naturæ virtutem ex pepaſmo & excretione plena & libera humoris morbifici: quæ duo ſunt inſtrumenta criſis perfectæ, quam perfectè & exactè ſubeunt morbi acuti. Nam criſis ſemiflua non cadit propriè in morbos qui abſolutè ſic nominántur: ſed in eos qui ἐκ τῆς μεταπτώσεως, i. *tranſitu* ad quadrageſimum diem: quamuis exiſtant febres ardentes cum ἡμιῤῥόπῳ criſi, vt ſuperiore prognoſi demonſtratum eſt.

144 Ἐκ καύσου ἀποστήματος παρ᾽ οὖς μὴ γινομένου πυώδεος, οὐ πάνυ σώζονται.

Si cui ex febre ardente venit parωtis quæ purulenta non fiat; haud facilè ſuperſtes euadit.

IAM PRIMVM omnium conſtat, propriam febris ardentis criſin libera & liberali excretione ſuſcipi atque perfici humoris qui in vitio eſt, per hæmorrhagiam aut ſudorem. Quòd ſi pro ſudore, ſudatiuncula; pro hæmorrhagia, exiguum ſanguinis ſtillicidium; excretionis loco, abſceſſus naſcetur ad

132. Coac. aures; denegata hæmorrhagiæ profuſione & copia: quemadmodum paulò antè iam demonſtrauimus. Vt autem parωtides veniant ex febre ardente; tum verò quem habeant exitum cùm ſuperuenerint; iam

110. & 132. Coac. ſuprà diximus, & infrà dicetur pluribus.

Οἱ λειπυρικοὶ

145 Οἱ ληθαργικοὶ τρομώδεες ἀπὸ χειρῶν, ὑπνώδεες, δύσχρωτες, οἰδηματώδεες, σφυγμοῖσι νωθροῖσι, καὶ μετάρσια τὰ ὑποφθάλμια, καὶ ἱδρῶτες ἐπιγίνονται, καὶ κοιλίας ὑποιδέουσι χολώδεας καὶ ἀκρατέας· ἢν δὲ καταξήρους ἴσχωσιν, οὖρα καὶ διαχωρήματα περιιόντα λαθραίως. Τὸ οὖρον ὑποζυγίου· πιεῖν τε οὐκ αἰτέουσιν, οὐδὲ θάτερον οὐδέν. Ἔμφρονες δὲ γινόμενοι τράχηλον ἐπώδυνον φασὶν ἔχειν, καὶ διὰ τῶν οὐάτων ἤχους διαΐσσειν. Ὁκόσοι δὲ σώζονται τῶν ληθαργικῶν, ἔμπυοι ὡς ἐπιτοπολὺ γίνονται.

Lethargici manibus contremiſcunt, ſoporati, decolores, vnáque turgiduli, cum pulſu ſepulto. Apparent etiam genæ ſublimes, bilioſáque aluus profuſior intumeſcit; quam ſi aſtrictiorem fortè habuerint: attamen vrinæ & fæces iniuſſæ clam ægro ſecedunt. Vrinæ iumentorum ſimiles. Porro autem nec bibere, nec aliud quippiam ſibi dari poſtulant. Sed cùm reſipuerint, ceruicis dolore angi queruntur, flatúſque ſonoros per aures erumpere. Ex lethargicis, quicunque ſeruantur, ferè purulenti redduntur.

REPLETI capitis ſymptomata ſunt cataphorica, aut cephalalgica, aut catarrhoica. Inter cataphorica numeratur lethargus. Eſt autem delirium intermiſſionis expers, cum febre, ſopore, & cita obliuione coniunctum. Ac delirium quidem cernitur in diſſimilitudine morum, indecora corporis compoſitione, & ἀναισθησίᾳ laborum: ſopor, in veterno & exolutione: febris, in calore, vrinis, & pulſu: cita obliuio, in neceſſariis rebus; vt oſcitatione, reſpiratione, deiectionibus, & vrinis. Nam oſcitando diductam inferiorem maxillam claudere non meminerunt: nec micturientes matellam ſe popoſciſſe: magnum & rarò ſpirant: iniuſſa excernit aluus, & iniuſſa veſica.

Ergo. LETHARGICI] Numeris omnibus abſoluti, qui cerebro pituita putri, velut inebriato, continenter delirant: cum febre, ſopore, & cita obliuione. Eſt enim delirium illud intermiſſionis expers, cerebri malè affecti per idiopathiam, ſymptoma: ſicut phrenitis. comment. 1. ſ. 1. 1. proth.

MANIBVS CONTREMISCVNT] Quando lethargi inueteratione fit cerebri alienatio: vel propagatione cauſæ lethargicæ à parte poſtica cerebri in ceruicem.

SOPORATI] Cum viciſſitudine fugacium vigiliarum, & arctioris ſomni: ex contraria vi putredinis, & materiæ putreſcentis.

DECOLORES] Faciei ſympathia cum cerebro pituita inebriato. Eſt autem conſentaneum vt color humori ſimilis effloreſcat.

TVRGIDVLI] Cuiuſmodi ſunt qui ſomno indulgent meridiano; aut qui ad multam lucem dormiunt, exhalandi vini, & concoquendæ crapulæ cauſa. Nam diuturnior ſomnus facit τὴν ἐφθότητα, i. *elixationem*: quæ cauſa eſt cur lethargici videantur leucophlegmatici. 2. de acut.

CVM PVLSV EFFOETO] Pigro, tardo, vndoſo, cum ἀσφυξίᾳ intercalari: per exolutionem facultatis pulſificæ, in vſu pulſandi perneceſſariæ. Ex quo perſpicuum fit Hippocratem pulſuum notitiam habuiſſe, eorúmque ſcientiam excoluiſſe: quod etiam teſtatur apertè locus ille 1. lib. περὶ γυναικείων; loquitur autem de puerperis quæ non ſunt puerperiales, i. quibus puerperia non bene reſpondent. Σφυγμοὶ βληχροὶ, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὀξέες· ἄλλοτε ἀειρόμενοι, ἄλλοτε ἐλλιπόντες, i. *Pulſus molles; qui attolluntur nonnunquam, & nonnunquam deficiunt.*

APPARENT ETIAM GENÆ SVBLIMES] Cuiuſmodi cernere eſt ebrioſis diuturno ſomno excoctis: à peruerſione quam facit muſculorum vtriuſque canthi æqualis contentio.

TVM SVDOR EXVDAT] Exiguo ſudore madent; initio quidem, per expreſſionem ab oppreſſione; poſtea verò, ab exolutione partium ſolidarum.

BILIOSAQVE ALVVS PROFVSIOR INTVMESCIT] Bilioſa quidem, bilis dominatu, à febris corruptione; profuſior verò, ſua ſponte iniuſſa: tum quia lethargici non ſuæ ſunt mentis; tum quia ſenſu carent partes excretioni dicatæ. Tumida autem conſpicitur aluus, vt in hydropicis, cum alui profluuio.

QVAM SI ASTRICTIOREM FORTE HABVERINT] Quòd exaruerint fæces.

ATTAMEN VRINÆ ET FÆCES EXEVNT INIVSSÆ CLAM ÆGRO] i. Non ægri ſponte fertur aluus, neque vrinæ funduntur: ſed ſine voluntate & ſenſu commeiunt & concacant

prorrh. 28. ſ. 1. 1. & prorrh. 46. ſ. 2. 1.

lectum. Qua de re ſcripta ſunt illa. *Vrinæ quæ effluunt immemoribus, lethales.* Et, *Ex aluo tenuia effluere.* &c.

VRINÆ IVMENTORVM SIMILES] Perturbatione ſeri in venis, à flatulento ſpiritu cum ardore febrili. Quæritur in prorrhetico vbi de vrinis agitur quæ immemoribus ægris, ſua ſponte, funduntur. *Ἆρά γε τουτέοισιν οὐρέεται δὲ εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀνατεταράξειας*; i. *An quod illis lotium excidit, eſt eiuſmodi ac ſi hypoſtaſin conturbaueris?* Quæ perturbatio ſi ad iniuſſam vrinæ ductionem acceſſerit; tantò peius, quò plures facultates in vitio ſunt. Tales vrinæ nominantur etiam θολερὰ οὖρα.

PORRO AVTEM NEC BIBERE, NEC ALIVD QVIPPIAM SIBI DARI CONTENDVNT] Quoniam nulla ſitiferæ cauſæ ſenſio excitatur in iis qui non ſunt apud ſe, nec ſuæ ſunt mentis: vnde ſui negligentes exiſtunt, ac tam immemores vt ſi quid fortè popoſcerint, cùm in manus ſumpſerint, id ſe manibus tenere ampliùs non meminerint, nec recordentur.

SED CVM RESIPVERINT] Explicato cerebro per materiæ decubitum, & reſtituto in priſtinam complexionem ac temperamentum: quòd perraró accidit in tam maligna cacochymia, tantáque naturæ oppreſſione.

CERVICIS DOLORE ANGI QVERVNTVR] Propter tranſitum materiæ à cerebro in ſobolem eius medullam: vnde vigente lethargo, manibus contremiſcebant per propagationem materiæ tum in cerebro ſtabulantis.

FLATVSQVE PER AVRES VI EXPRIMI] Cum ſibilo & tinnitu, qui echus naturam diſtinguit à flatu ſonoro & murmure, éſtque huiuſmodi propter conditionem validæ expreſſionis: quod ipſum ſignificat, τὸ βιάζεσθαι. Eſt autem illa echo, ſpiritus flatulenti ſoboles, quæ modò grauis, modò acuta percipitur: prout valida aut remiſſa expreſſio eſt; flatus craſſior aut tenuior; meatus amplitudo vel anguſtia.

147. Coac.

EX IIS QVICVNQVE SERVANTVR, FERE PVRVLENTI REDDVNTVR] Ex pulmonum vomica: niſi antè ad exitium præcipitentur à peripneumonia nata ex prolapſu materiæ corruptæ, & fractis iam viribus à lethargo.

146 Ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖσιν ἀκρίτως τὰ τρομώδεα παύεται· τουτέοισιν χρόνῳ ἐς ἕδρην ἀπόστασις ὀδυνώδης ἐκπύουσα, καὶ κύστις ἐπώδυνος.

malè fuit ἄρθρα.

Quibuſcunque in febribus tremores immeritò conquieſcunt, iis lapſu temporis ſedis dolorifici & purulenti abſceſſus naſcuntur; vnáque in veſica doloris acerbitas.

HÆC PROGNOSIS deciſionem facit hiſtoriæ commemorabilis de Pythione, quæ prima legitur ſectione 1. 3. τῶν ἐπιδημ. Etenim cùm Pythion febris initio manibus contremiſcere cœpiſſet, nec eius tremoris finem inuenire potuiſſet in quo permultos dies cum febre exegit; denegata liberali excretione, foco febrili & ſputi materia obſeſſis pulmonibus; tandem natura expediuit ſe illo ſymptomate per abſceſſum purulentum in ſede, & ſtranguriosſam vrinam. Id autem accidit quadrageſimo die morbi.

Ergo. QVIBVSCVNQVE] Præſertim iuuenibus: quorum validæ ſunt vires ad pepaſmum & excretionem.

IN FEBRIBVS] i. Febrium initiis, quibus natura morbificis cauſis opprimitur; eáque oppreſſio facit tremorem, vt Pythioni.

TREMORES] i. Iuſſorum in artubus motuum deprauatio: ex pari & mutua contentione rei quæ mouet, tùm eius quæ mouetur; quæ deprauatio cernitur in virtute illius, & contumacia huius: vnde homines toto corpore, omnibúſque artubus contremiſcunt: quod idem eſt atque illud. ὅλου τις ἀκρατὴς τρομώδης, i. *totius corporis impotentia quædam tremula.*

IMMERITO CONQVIESCVNT] Sic ego de induſtria illud, ἀκρίτως, vertendum putaui: quia idem videtur eſſe quod, παραλόγως. Immeritò autem conquieſcunt, ſine propria criſi oppreſſionis illius quæ facit tremorem. Propria autem criſis eſt hæmorrhagia. Quæ cauſa etiam cur ipſe Galenus ita ſcripſerit. *Si febrium initiis tremor inciderit, nec vlla ſit virium exolutio ex anteacta diæta; ſanguinis detractio neceſſaria eſt.*

IIS LAPSV TEMPORIS] Intra quadrageſimum diem, ſi vires validæ pro ægro pugnarint contra vim morbi, anteáque pepaſmi ſigna ediderint: vt in Pythione per ſputa ὑπόπεπονα, i. *ſubcocta.*

DOLORIFICI ET PVRVLENTI SEDIS ABSCESSVS NASCVNTVR; VNAQVE IN VESICA DOLORIS ACERBITAS] Sic in Pythione. Ἐμπύημα, inquit, περὶ ἕδρην, καὶ στραγγουριώδης ἐγένετο ἀπόστασις. Vnde, τὸ ἄρθρα, in, τὸ ἕδρην, commutandum duximus.

147 Τῶν πυρεσσόντων οἷσιν ἐρυθήματα ἐπὶ πρόσωπον, καὶ πόνος κεφαλῆς ἰσχυρὸς, καὶ σφυγμὸς φλεβῶν· αἵματος ῥύσις τὰ πολλὰ γίνεται.

Si cui

Si cui febricitanti rubor in facie luceat, vnáque capitis dolor prægrandis, & vnà venarum emicet pulsus; ferè profluuium sanguinis è naribus inde venit.

MAGNA expectatio est hæmorrhagiæ criticæ in morbis acutis, quam si neque medicus præuidere, neque præuisam, cùm in propinquo est, velut digito indicare potest; vix videtur summam vituperationem posse vitare. Quemadmodum autem præuideri debeat, sæpe iam diximus. Hîc quænam sit indicandi ratio cùm propè abest, planissimè explicatur.

SI CVI FEBRICITANTI] Quando spes est releuandi, ex mansuetudine morbi, viribus ægri, vnde signa pepasmi certa innotescunt.

RVBOR IN FACIE SPLENDEAT] Suffusa sit rubore facies per excursum sanguinis mitificata bile perfusi: vnde certa opinio eductionis è cerebro per nares.

VNAQVE CAPITIS DOLOR PRÆGRANDIS] Aucto capite repletionis causis: ex translatione critica humoris morbifici.

ET VNA VENARVM EMICET PVLSVS] Aspectabilis medico in temporibus ægri, & ægro perceptibilis atque molestus: ex dilatatione extraordinaria venarum, quæ hîc pro arteriis vsurpantur. Atque illa dilatatio extraordinaria, non est consectaria cordis micantis: sed repletionis particulatis arteriarum, vel etiam partium in quibus illæ micant. Cui quidem repletioni cùm adiunctum sit partium repletarum robur, & meatuum amplitudo; propius nihil est, quàm vt vacuationem habeat loci & materiæ propriam: ac profluuium, inquam, sanguinis è naribus, inde veniat: quæ sunt authoris verba.

148 Οἷσι δὲ ἆσαι, καὶ καρδιωγμοὶ, καὶ πτυαλισμοὶ, ἔμετος· οἷσι δὲ ἐρυγμοὶ, φῦσαι, ψόφοι κοιλίης καὶ ἐπάρσιες· ἐκτάραξις κοιλίης.

Quibus autem fastidia, cordis morsus, & crebræ saliuæ; in procinctu vomitio est: quemadmodum si ructus, flatus silentes, crepitus ventris, atque inflatio; rapidè fertur aluus.

QVEMADMODVM à sanguine multa bile perfuso veniunt hæmorrhagiæ iis qui ardenter febricitant, quas in propinquo esse denunciant signa superiori prognosi explicata: sic etiam vomitiones febrium finem faciunt; quando ita comparata est ratio morbi & ægri, vt naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione, humor qui in vitio est, ad ventriculum & stomachum cursum inflectat. Vt enim cephalalgia in febre acuta, hypochondrium sursum intrò reuulsum, sanguine non prorupto è naribus, phrenitidis euentum habent: sic lipyriæ febres, non nisi cholera superueniente, sanantur. Ac de inclinatione critica ex impulsu naturæ, humoris motu, & domicilio ipsius morbi; multa nos quidem ad illarum prognoseων explicationem attulimus ex lib. περὶ χυμῶν. Est igitur vomitio inter excretiones criticas numeranda, si iure & loco, sponte sua suscipiatur & fiat. 125. & 126. Coac.

QVIBVS AVTEM FASTIDIA] Ac si diceret. Si loco tensionis hypochondriacæ, dolore & inflammatione carentis, fastidiosa sit aluus, quæ est acerrimi sensus, facitque homines anxios, vt ita dicam, virium exolutarum, omnísque loci & figuræ impatientes; non quidem ἀνεμιώτως, vt in iis quorum virtus à corporis oppressione obruitur; sed ναυτιωδῶς, à stomacho prauorum humorum morsibus valde afflicto.

CORDIS MORSVS] Quasi ita velit. Si nulla sit alia illius anxietatis causa, quàm biliosus humor quo tunicæ ventriculi sunt imbutæ, vnáque stomachus morsu vellicatur; vnde consecutio adfertur τοῦ καρδιωγμοῦ, quod symptoma est, non quidem cordis micantis per se, sed oris ventriculi, quod veteres τὴν καρδίαν nominarunt: vt nulla suspicio sit anxietatis à virium oppressione; sed tantùm à ventriculi & stomachi afflictione, cuius proprium symptoma est cardiωgmus & cardialgia. Ac cætera omnia vomitionis signa quæ aliarum quoque partium & affectionum communia sunt, huius vomitionis efficiuntur propria. 61. aphor. 4. & 3. prognost.

149 Τοῖσι χρονίζουσιν ἀσφαλέως ἐν πυρετῷ ξυνεχεῖ, χωρὶς πόνου καὶ φλεγμονῆς, ἢ ἄλλης προφάσιος· ἀπόστασιν προσδέχεσθαι πόνου, καὶ οἰδήματος, καὶ μᾶλλον ἐς τὰ κάτω χωρία. προσδέχεσθαι δὲ δεῖ τὰς ἀποστάσιας τοῖσιν ὑπὲρ τριήκοντα ἔτεα μᾶλλον. ὑποσκέπτεσθαι δὲ τουτέοισι τὰς ἀποστάσιας, ἢν τὰς εἴκοσιν ἡμέρας πύρετος ὑπερβάλλῃ. τοῖσι δὲ πρεσβυ-

τέροισι ἧσσον γίνονται, καὶ πολλῷ χρόνῳ γινομένων τῶν πυρετῶν. οἱ δὲ διαλείποντες καὶ λαμβάνοντες πεπλανημένως, φθινοπώρου μάλιστα, ἐς τεταρταῖον ἐπιεικέως μεθίστανται· καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὑπὲρ τὰ τριήκοντα ἔτεα γεγονόσιν. Αἱ δὲ ἀποστάσιες, τοῦ χειμῶνος γίνονταί τε μᾶλλον καὶ παύονται βραδύτερον, καὶ ἧσσον παλινδρομέουσι.

Quibus inueteratio est cum securitate febris continuæ, nec tamen doloris, inflammationis, aut illabentis causæ vis vlla inciderit; abscessum dolorificum, tumidúmque imis in partibus expectare oportet: potissimùm verò iis qui annos triginta compleuerint. Ac sanè abscessus tum expectare licet, cùm febris viginti dies exegerit. Maioribus autem raro abscessus fiunt: quantumuis longiùs febres eorum processerint. At verò febres intermissionis participes, quarum anormes sunt accessiones, idque autumno; degenerant abundè in quartanas: iis potissimùm qui annis triginta sunt grandiores. Caterùm supradicti abscessus & hyeme magis veniunt, & seriùs finiunt, & minùs reuertuntur eò vnde venerunt.

SEQVITVR vt patefacta excretionum criticarum τεκμήρια; deinceps de critico abscessu dicamus. Existunt enim morbi quorum curatio decubitu materiæ suscipitur atque perficitur, in quibus excretio nulla sperabilis nisi ex euentu, vt ita dicam: sicut dysenteria in febre acuta, senum vrinæ crassæ, albæ, & copiosæ. Nam quibus in febribus rigores valida concussione cientur, raro abscessus cooriuntur. Est autem abscessus κατ' ἐξοχὴν hoc loco dictus, qui fit κατὰ τὴν ἀπόθεσιν, i. *per decubitum* materiæ morbificæ in artubus siue articulis. De cuius lege critica in qualitate, copia, tempore, decumbendi modo, & partium excipientium conditione; alio loco iam diximus. Ergo morborum critici abscessus huiusmodi fere sunt.

aph.45.4. 1.Epid.de Bione. 6.Epid. & 4.aph. part.1.6.Epid.

QVIBVS INVETERATIO EST CVM SECVRITATE FEBRIS CONTINVÆ] Ac si diceret. In diuturnis morbis qui saluis ægri rebus producti sunt à vigesimo ad quadragesimum diem, & vltrà, cum signis quæ spem vitæ faciunt in doloris acerbi vacuitate, somni & cibi suauitate, & libertate spirandi.

NEC TAMEN DOLORIS, PHLEGMONES, AVT ILLABENTIS CAVSÆ VIS VLLA INGRVERIT] Si nulla sit alia diuturnitatis causa quàm difficultas pepasmi, quæ posita est in materiæ copia aut contumacia; nec vlla excusatio possit adferri phlegmones atque doloris, siue viscerum in suo cuiusque officio laborãtium, vnde materiæ morbificæ perennis generatio: nulla etiam causarum extrinsecus illabentium, vt pertinaciæ clinicarum quæ nihil rectum putant nisi quod ipsæ præscribunt; negligentiæ aut inscitiæ medicorum, vnde non mediocriter peccatur in commoda ægri, maximè verò quando per ignorantiam inter se dissentiunt, eáque dissensio non est opinionum, sed voluntatum; postremò ægroti contumaciæ, ac tempestatum cœli repentè coortarum.

ABSCESSVM LABORIFERVM, TVMIDVMQVE IMIS IN PARTIBVS EXPECTARE OPORTET] Quia in promptu non sunt tres illæ opportunitates ad excretionem ciendam necessariæ, libertas meatuum, validæ vires, & materiæ præparatio quæ sit meabilis. Nam diuturnarum febrium crassior materia est: tum ab oppressione fractæ vires liberalem & citam excretionem ciere non possunt; nec intus foras; nec foris introrsum. Ex quo efficitur, vt denegata excretione, quod reliquum est ipsa per se natura laboriosè perficiat atque suscipiat, materiam exprimendo supernè deorsum κατ' ἶξιν in partes amplitudine capaces, & laxitate ad excipiendum idoneas. Sunt autem abscessus, dolorifici quidem, sed laboriferi magis, quia laboriosos faciunt articulos in suo quemque munere & officio faciundo: prætumidi verò apparent, materiæ collectione quam exceperunt.

POTISSIMVM VERO IIS QVI ANNIS TRIGINTA SVNT GRANDIORES] Quoniam viris ætate illa minoribus ferè in promptu est triplex illa iam commemorata opportunitas qua excretio omnis suscipitur atque perficitur, naturæ, meatuum, materiæque meabilis. Attamen in prognostico minores natu annorum triginta, abscessuum feraciores, qui sunt breuioris temporis, esse scripsit. *Frequentiùs verò*, inquit, *citiúsque gignuntur abscessus huiusmodi, minoribus annis triginta.* Sed huius prognoseωs lectio, illi prognosticæ anteponenda videtur: quoniam iuuenum excretiones propriæ sunt in morbis acutis; ob eam sanè causam, quòd ipsa natura, & iuuenum humor, ad excretionem cursum inflectit.

AC SANE

Ac sane abscessvs tvm prævidere licet, cvm febris viginti dies exegerit] Quando acutorum morborum decisionem faciunt quatuordecim dies ad interitum vel ad salutem; neque exactus quispiam est morbus acutus qui non eo temporis interuallo historiam suam exegerit; prærepta crisis occasione & causa, per excretionem, inclinatio fit ad abscessum: modò validis viribus natura pro ægri salute pugnet cum morbo, vt in cephalalgia prægrandi, & iecoris inflammatione; pro hæmorrhagia fit suppuratum.

Senioribvs avtem raro abscessvs fivnt; qvantvmvis longivs febres eorvm processerint] Vt in iuuentute excretio sperabilis est: sic in ætate constanti abscessus. At supra illam ætatem, quando scilicet ventum est ad senectutem, neutrum sperabile: quoniam in senectute vires diuturnitate morbi languent; materiæ contumacia est; meatuum item angustia. Ex quo efficitur, vt in oppositione triplici τῆς εὐροίας; nihil à natura suscipi, nedum perfici posse videatur. Quod reliquum est igitur, aut concoctione lenta absoluetur, aut successionem adfert corruptionis & cachexiæ.

At vero febres intermissionis participes, qvarvm anormes svnt accessiones] Fuit illud Hippocratis iudicium de abscessibus criticis, vt eos non agnouerit nisi in febris assiduitate; nunquam verò in discessione, quam ἀπυρεξίαν vocant. Sic enim ait in prognostico. *Abscessum porro expectare oportet, si continua est febris.* Ergo febres intermissionis participes quæ paroxysmi discessionem perfectam habent, cuiusmodi sunt tertianæ; sed quarum, inquam, anormes sunt accessiones, i. typo regulari carentes: sic enim errorem febrium in paroxysmorum particularium comment.3. ἀταξίᾳ dixit versari. Sunt autem eiusmodi primigenia ἀταξία, vel secundaria. Ac primigenia quidem, 1.Epid. propter humorum qui in vitio sunt, ἑτεροζυγίαν, i. *naturæ varietatem*, putredinis inæqualitatem, variámque partium obsessarum naturam. Secundaria autem, à causis extrinsecus illabentibus, aut irrito naturæ motu, vt à rigore frustra citato qui febrem tritæophyam, ex imparibus paroxysmis, in pares degenerare facit.

Idqve avtvmno] Inæquali, qui mutuo caloris & frigoris imperio regitur; & qui cùm ab intemperie calida ac sicca æstatis exactæ exudarit tenuior bilis portio, superstite crassiore, melancholici humoris dominatu tenetur, cum paupertate caloris natiui, & cruditate quam pariunt αἱ ὀπῶραι, i. *baccæ arborum*: quia, vt inquit Hippocrates, sunt ἐργάσιμοι ἡλιώσιες, πτόματα πυκνά, σιτία ἀκατάστατα, ἀκρόδρυα, οἶνοι, i. *opera insolata, frequentes potus, cibi inconstantes, arborum baccæ, vina fortia.*

Abvnde degenerant in qvartanam] Sic enim illud, ἐπιεικέως, vertendum duximus, quod significat sufficienter: vt in illo, ἐν φρενιτικοῖσιν ἐν ἀρχῇσι, τὰ ἐπιεικῶς ἔχοντα, &c. Ac si diceret; prorrh. 67. sect.3.1. 97.Coac. autumnus abundat quartanis, non solùm ἐν τάξει quartanarum incipientibus; sed ex abscessu aliorum morborum per transitum in quartanam: quia melancholici humoris generatio est per autumnum, propterεáque feracior est quartanarum cæteris anni partibus.

Iis potissimvm qvi annis triginta svnt grandiores] Quoniam ætate illa par est efficienti causæ, suscipientis commoditas, ad generationem febris quartanæ.

Cætervm svpradicti abcsessvs et hyeme magis venivnt] Quoniã frigidiores sunt, crassiores hyberni humores procreandis abscessibus accommodati: quemadmodum tenues ad excretionem nati.

Serivs exolvvntvr] Propter humoris contumaciam, ac temporis frigidam tempestatem.

Et minvs revertvntvr eo vnde venervnt] Quoniam piger est in mouendo humor temperamento frigidus, qualitate mitis, substantia crassus. Atqui recursus omnis fit per impulsum humoris temperamento calidi, substantia tenuis, & qualitate acris.

150 Τοῖσι δὲ πολλάκις ὑποστραφεῖσιν, ἢν ἑξάμηνον ὑπερβάλλωσιν, ἰσχιαδικὴ φθίσις ἐπιεικέως γίνεται.

Quibus autem crebri sunt eôdem & inde relapsus, exacto semestri labore; coxaria tabes incessit.

Enimvero febres continuæ diuturnæ, relapsibus & abscessibus crebræ sunt; illinc, reliquiis quæ supersunt, vt superesse solent; hinc, noua partis iam afflictæ afflictione. Ergo si abscessus primùm coorti non ea fuerit in omni lege critica perfectio, perfectáque transitio quæ ægrotum febre exoluat; ex crebro relapsu, crebra fit etiam cacochymiæ superstitis & succrescentis in eam partem apostasis, quæ iam lassitudine fracta est atque perdoluit. Sed inter articulos principatum obtinet coxa, tum amplitudine loci, tum laxitate, & motus ad progrediendum maiore vi præter cæteros. Quoniam igitur ita comparata est coxæ ratio vt facilè in eam fiat humoris prolapsus; siquidem cruda morbi sint omnia, eóque perseuerante, finis decumbendi non inueniatur; ex eo eueniet vt & doloris acerbitate, & difficultate pepasmi (vnde abscessuum serior exolutio) tum etiam decumbendi assiduitate pars labefactata, suóque, vt ita dicam, defraudata genio; in labore officij incremento prohibeatur: quæ affectio, particularis ta-

bes dicitur,vt in pupilla; non autem ſicut in phthoe,& tabe dorſali. Vide 3.de articulis,& 67.2.progn.
2.Epid. Huc pertinet etiam quod idem ſcripſit. Τὰ προκρινόμενα, ἢν ὠμῶς κριθῇ, ὑποστροφαί· ἢν δὲ μὴ, ἀκρισίαι. γίνοιτο δ' ἂν καὶ ὀλέθρια τὰ μὴ σμικρά.i. *Quæ ante tempus indicantur; ſiquidem cruda adhuc materia, recidiuam faciunt; ſin autem, criſis defectum. Hæc niſi exigua ſunt, mortifera exiſtunt.*

151 Ὁκόσα ἐν πυρετῷ ἀποστηματώδεα σημεῖα μὴ ἀντιδίδωσι· κακοήθεα.

Quæcunque dantur in febre abſceſſuum ſigna, ſi ex animo medici non fluunt; praua ſunt.

QVEMADMODVM ſuperiore prognoſi iudicatoriarum cauſarum non iudicantium triſtes exitus demonſtrantur: ſic de ſignis hæc ſtatuit; quando eiuſmodi non ſunt qualia debent videri & apparere, quorſum prænuncia eſſe putantur. Quæ ſigna videntur critica, ſi eiusmodi non ſint, metum adferunt ſiniſtri iudicij. Sic & hoc loco.

QVÆCVNQVE DANTVR ABSCESSVVM SIGNA] i. Quæcūque ſpeciem præ ſe ferunt,& opinionem faciunt excretionis futuræ,aut tranſitus ſalutaris; vt faciei rubor, micantium arteriarum aſpectabiles pulſus,cephalalgia, hypochondrij fugax tenſio, hæmorrhagia, pallida & turgidula facies quæ fuerat antè viuida,difficultas ſpirandi,articulorum labor,hyberna tempeſtas.

SI EX ANIMO MEDICI NON FLVVNT] Qui nihil mauult quàm vt natura liberetur cauſis morbificis, ἔξω, εἴσω, ἢ ἄλλῃ ὅπῃ δεῖ,i. *intrò, vel foras, aut aliò quò decet.* Ac ſi diceret. Si illa quæ fiunt,quæq; apparent,non ſint eiuſmodi naturæ vi & commodo,ſed potiùs nutu & dominatu morbi; vt nihil boni rependant ipſi naturæ. Id enim ſignificat τὸ ἀντιδίδοται: quemadmodum & συνευφορέειν.

PRAVA SVNT] Per regulam iudicatoriorum non iudicantium.

152 Τῶν πυρετῶν οἳ μὴ ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσι, μήτε μετὰ σημείων λυτηρίων ἀφιέντες· ὑποστροφώδεες.

Quæ febres neque diebus criticis, neque cum ſalutaribus ſignis vale dicunt; poſtliminio reuertuntur.

PRIOR pars verſione & enarratione patefacta fuit 85. Coac. Signa autem λυτήρια vertimus, *ſalutaria*; quæ ſunt eiuſmodi in perpetuo pepaſmo,excretione cuiusq; morbi propria, & critico abſceſſu omni ratione laudabili,denique in iis quæ iure & loco apparent & fiunt. Ac de ſalutaribus ſignis,&
51.Coac. prauis nihil intactum reliquimus comment. ad eam prognωſin. *Quæ prauis cum ſignis miteſcunt, aut cum ſalutaribus nihil concedunt;contumacia ſunt.* Extat etiam Galeni cōmentarius in hanc prognoſin,3. progn.

153 Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων ἐν ἡμέρῃσι κρίνεται τεσσαρεσκαίδεκα.

Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur.

243.Coac. ET HÆC explicata fuit in illo. *Eorum qui ardenter febricitant, deciſionem faciunt quatuordecim dies; vel
aph.23.2. ad interitum, vel ad ſalutem.* Iiſdem etiam literis expreſſa legitur in aphoriſmis; vbi Galenus doctiſſimum edidit commentarium.

154 Τριταῖος ἀκριβὴς ἐν πέντε, ἢ ἐν ἑπτὰ περιόδοισιν· ἢ τὸ μακρότατον, ἐν ἐννέα κρίνεται.

Tertiana exacta, quinque aut ſeptem periodis, aut nouem ad ſummum, iudicatur.

HVIVS prognoſεως enarratio continetur in commentario Galeni ad 59. aphoriſmum 4.

Οἷσιν

155 Οἷσιν ἀρχομένοισι πυρέσσειν, αἵματος στάξιες ἐκ ῥινῶν, πταρμοῦ γινομένου, λευκὴν ὑπόστασιν τὸ οὖρον ἴσχει ἐν τῇ τετάρτῃ· λύσιν ἐν ἑβδόμῃ σημαίνει.

Quibuſcunque febrium initiis, oborta ſternutatione, ſanguinis ſtillicidia ſunt è naribus; ſiquidem vrina quarto die hypoſtaſin habeat albam; vacationem morbi, ſeptimo fore oſtendit.

OMNE QVIDEM ſanguinis ſtillicidium,vt cæteræ omnes cauſæ perexiguæ,in malis ducendum, éſtque omnino χαλεπὸν, i. *periculoſum* : propterea quòd ductu naturæ neque ſuſcipitur,neque perficitur. Qua de re plura ſunt à nobis alio loco diſputata; maximè verò in illa. *Perexigua ſtillicidia, ſiniſtræ ſunt* 61.Coac. *criſis*. Et in illa etiam. *Si quis in febre laborioſa cùm perhorruerit, nonnihil criticè exudarit, indéque febris acuta* 37.Coac. *exarſerit; calamitoſum : ídque cùm aliàs, tum ſi in hoc negotio ſanguis ſtillarit*. Sed tamen ita comparata eſt ratio exiguarum cauſarum, vt ſi qualitate ipſa materiæ in vitio non ſint, acceſſionem verò habeant pepaſmi non ſolùm inchoati,ſed iam perfecti; non minus opinione & bona ſpe ſecundi iudicij nos conſolentur,quàm metu ſiniſtri exterreant. Eſt enim ſemper fidendum pepaſmo.

Ergo. QVIBVSCVNQVE] Maximè verò iuuenibus,natura & vitæ inſtituto bilioſis,à 18. ad 35. ætatis annum.

FEBRIVM INITIIS] Acutarum ſcilicet, quarum celerrimi ſunt motus, proptereáque celerrimas habent mutationes, indéque celerrimas criſes. Initiis autem dixit, quia tum natura morbificis cauſis opprimitur,éſtque humorum cruditas,vnde nulla excretio ſalutaris. Ac ſi diceret. Quamuis illud verè ſit poſitum,cauſas & ſigna affectatæ criſis ſtatim non debere conſpici : tamen in proprio febris pepaſmo, qui ſemper optatus venit omni febris tempore, fœlicitérque apparet; vt quæ iniqui eſſe iudicij putantur,ob intempeſtiuos motus,pepaſmi beneficio fiant εὔκριτα, appareántque ad ſpeciem certam futuræ criſis perfectæ.

OBORTA STERNVTATIONE] Per concuſſionem cerebri ad excluſionem rei moleſtæ : vt nulla cerebri multùm oppreſſi,neque fatiſcentis ſuſpicio ſit : vt in iis qui febrium initiis ſunt comatoſi. Prorr.1.f.1.?

SANGVINIS STILLICIDIA SVNT E NARIBVS] Quæ ſolent eſſe formidabilia tempore,paucitate & excernendi modo.

SI QVIDEM VRINA QVARTO DIE HYPOSTASIN HABEAT ALBAM] Quæ celeritatem & ſecuritatem criſis denunciat: quoniam omnino bona eſt illa hypoſtaſis, tempore, materia,loco.

VACATIONEM MORBI SEPTIMO FORE OSTENDIT] Per liberam & plenam hæmorrhagiam,quam denunciauit ſtillicidium:ſicut hypoſtaſis occaſionem illius. Vide comment.ad 92. huius diuini operis. aph.71.4.

156 Τὰ δὲ ὀξέα κρίνεται αἵματος ἐκ ῥινῶν ῥυέντος ἐν κρισίμῳ· καὶ ἱδρῶτος πολλοῦ γινομένου· καὶ οὔρου πυώδεος, καὶ ὑαλώδεος γινομένου, ὑπόστασιν χρηστὴν ἔχοντος, καὶ ἀποστήματος ἀξιολόγου· καὶ κοιλίης μυξώδεος, καὶ αἱματώδεος, καὶ ἐξαπίνης καταῤῥαγείσης· καὶ ἐμέτων οὐ μοχθηρῶν κατὰ κρίσιν.

At verò morbi acuti iudicantur ſanguine prorupto è naribus in tempeſtiua criſi; ſudore item multo; atque purulenta vrina, & vitrea, laudabili prædita hypoſtaſi; quæ cumulatè funditur; tum abſceſſu etiam commemorabili; necnon mucoſa & cruenta aluo repentè citata; poſtremò vomitionibus minimè malis in criſi.

VT ACVTORVM morborum non vna eſt manſio,nec vna ſuſcipientis & efficientis cauſæ conditio: ita nec vna criſis idea in qualitate humoris,tempore,loco,& excernẽdi modo. Ac ſanè diſtinctiones omnium criticarum cauſarum hæmorrhagiæ,ſudoris,vomitionum,deiectionum,abſceſſuum; iam patefecimus. Quod ſupereſt de vrinis,& menſtruali profluuio; repetenda illarum cauſarum explicatio ex I. τῶν ἐπιδημ. *Signorum quæ viſa ſunt optimum maximúmque fuit, plurimósque liberauit à magnis periculis, con-*

uersio vrinæ in stranguriosam. Deinde subiungit. *Vrinæ illis erant multæ, rubræ, puri permixtæ, dolorificæ.* Quẽ locum enarrans Galenus sic ait. *Hæc omnia sunt deponentis corporis redundantiam succorum vitiosorum. Propterea seruati sunt omnes. Illa porro redundantia cùm varia esset, meritò fuit vrinarum varietas: vt omnes omnibus non essent eædem; sed his tales, & tales illis.*

157 Ὕπνοι βαθέες, μὴ ταραχώδεες, βεβαίαν κρίσιν σημαίνουσιν· οἱ δὲ ταραχώδεες μετ' ἀλγήματος σώματος, ἀβέβαιαν.

Somni arctiores nec tumultuosi firmißimam crisin denunciant: contrà tumultuosi cum labore coniuncti, incertam nec stabilem.

OMNIVM rerum à medico expetendarum nihil est optabilius bona crisi, quam ipse præuiderit, exceperit, & in medendo ad legem criticam examinarit, ex perspicientia signorum prænunciorum, adiunctorum, & consequentium. Sanè in optimam partem cognoscitur medicus, & existimatur iure optimo adeptus bene sapientérque medendi facultatem. Quid plura? Omne tulit punctum quem penes ista vis est, atque norma curandi. Sed explicata sunt alibi signa crisis prænuncia, ad tempestiuam occasionem, & speciem ipsam crisis. Adiuncta sunt etiam patefacta in criticarum excretionum tempore, copia, loco, & excernendi modo. Sequitur vt consequentia propalam explicentur.

Exactæ criseωs ad criticæ legis τὴν τέκμαρσιν, omnia quæ in ægrotis naturaliter sunt constituta fidem faciunt bene fœlicitérque non solùm à natura susceptæ, verumetiam perfectæ & absolutæ. Etenim iudicãtia & iudicata suis quæq; locis ἀρτίως, & certam opinionem faciũt restitutæ valetudinis, & metum auferunt futuri relapsus. Sed vti iam dixi; exactæ criseωs iuxta legem criticam signa ostendunt, cùm alia permulta quæ cernuntur in qualitate corporis, actionibus, & excrementis; tum verò maximè somnus ipse. De quo ita philosophatur Hippocrates.

SOMNI ARCTIORES] Qui sunt eiusmodi per aliquot dies à crisi, quando necessitati par est dormiendi somníque ineũdi commoditas in temperie cerebri, materia somnifera, & tranquillitate animi bonarum cogitationum epulis saturati. Sic enim eos qui aliquot dies in vigiliis exegerũt, mitescente morbo, arctior somnus ita complectitur vt penè carotici esse videantur. Quæ causa impulit virum
prorr.29. s.1.1. vt illam quæstionem posuerit ad disputandum. Τὸ καρῶδες ἆρά γε πανταχοῦ κακόν; i. *Estne sopor vbique malus?*

NEC TVMVLTVOSI] Quando scilicet homines morbo defuncti lege critica, placidè somnum ineunt qui dono diuûm gratissimus serpit; eóque alacriter & soluuntur & excutiuntur, suauitate & copia materiæ somniferæ quæ dormiendi necessitatem velut nectare quodam cœlesti saturat, ob cerebri bene habiti temperiem, & mentis ipsius tranquillitatem. Ex quibus efficitur, vt phreniticorum memo-
95.Coac. rata insomnia boni sint ominis. Nam phrenitici memorando somnia in somnis tranquilla; certam opinionem adferunt victricis naturæ, deuictique morbi.

FIRMISSIMAM CRISIN OSTENDVNT] i. Fœliciter à natura susceptam atque perfectam, inoffenso cursu signorum & criticarum causarum: vndè nec vllæ supersunt morborum reliquiæ, nec ipse relapsus in metu est.

prorr.4.s.1.1. CONTRA TVMVLTVOSI] i. Turbulenti, perculsa mente, delirióque proxima. Est enim ταραχὴ absolutè dicta, cerebri alteratio, quæ in propinquo delirium esse denunciat: ob eam sanè causam quòd malè affecto cerebro anathymiasis tetra vim adferat.

aph.1.2. CVM LABORE CONIVNCTI] Qui loco alacritatis, lassitudinem & grauitatem adferunt; tum propter paucitatem & impuritatem spiritus animalis, nectarísque in corde viuifici, & morbifici humoris cruditatem.

INCERTAM NEC STABILEM] Sic enim bona quæ fiunt immerito naturæ; & mala merito
aph.26.2. ipsius, vocat ἀβέβαια, i. *incerta*, vel ad salutem, vel ad exitium.

158 Ἑβδομαίοισιν, ἢ ἐνναταίοισιν, ἢ τεσσαρεσκαιδεκαταίοισι· ῥύσιες ἐκ ῥινῶν λύουσιν ὡς ἐπιτοπολὺ τοὺς πυρετούς. Ὁμοίως δὲ καὶ κοιλίης ῥύσις χολώδης καὶ δυσεντεριώδης, καὶ πόνος γουνάτων, ἢ ἰσχίων, καὶ οὖρον πεπανθὲν πρὸς τὴν κρίσιν. Ἐν γυναικὶ δὲ καὶ ἐπιμηνίων ῥύσις.

Septimum diem morbi agentibus, aut nonum, aut decimumquartum, sanguinis profluuia è naribus vt plurimùm tollunt febres. Similiter etiam aluus biliosa liberaliter ducta, aut dysenterica.

Quinetiam genuum, coxarúmve labores; aut bene cocta sub crisim, & crassa largáque vrina. Idem quoque facit in fœmina profluuium menstruale.

Hæc prognωsis antithesin continet illius iam explicatæ. *Quæ febres neque diebus criticis, neque cum signis salutaribus vale dicunt; postliminio reuertuntur.* Explicatio autem petenda ex 1. & 3. τῶν ἐπιδ. tum ex prognωsibus suprascriptis. 152. Coac.

159 Οἱ ἐν πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγήσαντες ἱκανῶς ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quicunque in febribus vndecunque sanguinem profuderunt, cùm refectioni studere incœperint; ijs alui profusiores redduntur.

Nulla est omnium vacuationum quæ tam faciat corpus infirmum, quàm profusa hæmorrhagia; vndecunque illa ducatur & fiat. Est enim sanguis nectar viuificum quo partium omnium viuacitas recreatur atque reficitur, ad vitæ & animalitatis perpetuitatem: si modò ea sperabilis esse posset.

Ex quo efficitur vt Quicunque] Omnis ætatis & sexus.

In febribus] Et aliis morbis acutis, vt in pleuritide, qua exacta cùm os humescere cœperit, siquidē sua sponte quieuerit, refectioni operā dari præcepit per integrum ptissanarium; sin autē artificio medici post liberalem sanguinis detractionem mitueri, simplici cremore contentum vult esse pleuriticum. Febrium autem meminit, & subaudiendam cæterorum morborum historiam intelligit, ob eam sanè causam; quòd sæuientibus illis, natura mage opem requirit contra eorum calamitosam vim, quàm contra dissipationem sui: proptereáque pugnandum potiùs remediis generosis, quàm refectioni studendum.

Vndecvnqve sangvinem profvdervnt] Vel narium hæmorrhagia, vel menstruali profluuio, vel repetita sæpius detractione sanguinis incisa vena brachij aut malleoli.

Cvm refectioni stvdere coeperint] Defraudato antea genio cibi abstinentia, si vires essent validæ cum securitate ac fine vllo infirmitatis metu, ob necessitatem pugnandi cum morbo vt in pleuritide, donec os ipsum humescere cœperit copiosa & libera ἀνακαθάρσει, i. *expurgatione.* Refectioni autem studendum à declinatione & discessione morbi, ad pristinum vsque naturæ statum, cibis qui æquè sunt naturæ consociales, atque morbo aduersi.

Iis alvi profvsiores redd vntvr] Quoniam illæ sunt effœtæ & languent paupertate caloris natiui, ex magna hæmorrhagia, vnde multùm laborant vel etiam fatiscunt in officio mitificandi cibos, sanguinem procreandi, & distribuendi. Huc accedit quòd illæ diuturna officij vacatione factæ sunt ignauiores, nec desiderio ipsius naturæ ciborum auidissimæ respondere possunt: quia omnis mutatio quæ ab ocio ad negocium suscipitur, nunquam benè perficitur: eáque omnino grauissima esse solet. Illud autem, καθυγραίνεσθαι, profusiores aluos significat, quæ crudis excrementis feruntur: non sicut ὑγραίνεσθαι, aphor. 20.2. quod simplicem alui libertatem ostendit. Sed vt 4. aphor. & in prorrhetico, πονηρεύονται. aph.17.4. pror.30.f.3.1.

160 Οἱ ἐν πυρετοῖσι ἐφιδρώοντες, κεφαλαλγέες, κοιλίην ἀπολελαμμένοι· σπασμώδεες.

Quibus in febribus, cum sudatiuncula caput dolet; iis suppressa aluus conuulsionem denunciat.

In hanc prognωsin sic effertur Galenus, comment. ad 30. prorrh. f. 3. 1. *Leui expectationis causa, conuulsionibus tentatum iri pronunciat. Fortè enim cùm aliquem ita affectum conuelli vidisset, non profectò plures; omnem penè librum prædictionibus repleuit conuulsionis & delirii. Si quis igitur ei confisus, caput in febre dolentes, cum sudatiuncula, & aluo suppressa, conuulsum iri affirmare audeat; cùm aberrauerit sæpius; euentus veritatem semel fortassis assequetur.* Veruntamen sicut in prouerbio est, bis tér ve quod pulchrum est; hæc decisio tanquam aureis notanda literis, iterum iisdem verbis expressa legitur in secunda parte huius diuini operis. Quæ causa me mouet, vt eam sic interpretandam existimem.

Qvibvscvnqve] Πληθωρικοῖς αἰτίοις, i. *repletionis causis* à spiritu & diæta multùm afflictis, multúmque oppressis.

IN FEBRIBVS] i. Febrium initiis, quo tempore oppreſſionis ſumma ſunt omnia.

aph.38.4. CVM SVDATIVNCVLA] Capitis indigena, per expreſſionem ab oppreſſione: quia, vbi ſudor, ibi morbus.

CAPVT DOLET] Intemperie ſcilicet atque ſolutione continui, à repletæ illius partis cacochymia maligna, vel illic collecta, vel eò tranſlata, nec inde facilem exitum habente.

IIS SVPPRESSA ALVVS] Ex cuius ſuppreſſione repletum iam caput maioris atque perennis repletionis incrementum habet.

CONVVLSIONEM DENVNCIAT] Non quidem neceſſariò, nec ſemper: ſed ex euentu atque nonnunquam. De conuulſionis autem natura & cauſis infrà dicetur.

161 Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες, θηριώδεες· καὶ σπασμὸν δὴ προσημαίνουσι.

Deliria pauliſper ferocia, mox erunt immania: ſedenim conuulſionem prænunciant.

EXPLICATIO ex commentariis noſtris ad 89. & ex Galeno ad 25. prorrh. ſ.1.1.

162 Σπασμὸς ἐν πυρετῷ γενόμενος, καὶ παυόμενος αὐθήμερον, ἀγαθόν.

Quæ in febrem cadit conuulſio, ſi eodem die quieſcat; bene eſt.

ANTITHESIN habes in illo. *Conuulſio in febre lethalis.*

163 Σπασμὸς ἐν πυρετῷ γινόμενος παύει τὸν πυρετὸν, αὐθήμερον, ἢ τῇ ὑστεραίῃ, ἢ τῇ τρίτῃ· ὑπερβάλλων δὲ τὴν ὥρην ἐν ᾗ ἤρξατο, καὶ μὴ παυόμενος· κακόν.

Febris conuulſio vacationem adfert, quæ aut eodem febris die, aut poſtridie, aut ad ſummum perendie incidit. Sin eam qua cœpit horam exceſſerit, neque quieuerit; malè eſt.

NEMO EST omnium cui mirum videri non debeat, conuulſioni locum eſſe ſanationis, cùm ea deiectæ naturæ ſymptoma exiſtat, quando morbificæ cauſæ imperio regitur, eáque ſæuiente quieſcit, vndecunque ipſa conuulſio veniſſe putetur. Quæ cauſa eſt cur etiam in puerulis periculi plena ſit: quamuis in iis naturam ſequatur ſuſcipientis cauſæ. Diximus conuulſionem, iniuſſum eſſe earum partium motum, quæ naturaliter iuſſu noſtro mouentur, eúmque motum ἀπροαίρετον, i. *iniuſſum* fieri ſua ſponte, nobis inuitis. Sed id locum habet in primigenia conuulſione, in qua ſcilicet partes quæ conuelluntur, conuulſionis cauſam intrà ſe continent; repletionem ſcilicet, aut nimiam ſiccitatem, cùm exaruerint, ac ſi incendio conflagraſſent. Exiſtit enim conuulſio altera, quæ fit ex euentu, cùm in oppoſito ſitu earundem partium, muſculi ſunt congeneres magnitudine, robore, & numero æquales. Ibi ſanè vnius loci reſolutio, conuulſionem facit alterius: quemadmodum cernitur in oris tortura. Ne longum faciam, hîc primigenia κατὰ τὴν ἰδιοπάθειαν partium conuulſarum proponitur; vtrum eò fiat, quò fieri poſſe narrat Hippocrates. Sanè huius duplex omnino cauſa eſt, quarum vnam tantùm agnoſcimus. Nam ex conuulſione ſiccitatis nihil boni ſperabile, ſed contrà deſperatio ſalutis oſtenditur: quemadmodum in aphoriſmis & epidemiis teſtatum reliquit, & in chirurgicis libris.

Ergo. FEBRIS CONVVLSIO VACATIONEM ADFERT] Conuulſio, inquam, à repletione nata conuulſarum partium, vacationem febris adfert per abſolutum tranſitum intus foras, à venis ad muſculoſum genus; non ad panniculum carnoſum, & cutim; vnde rigor: non etiam ad neruos ceruicales, dorſales, aut lumbares; vnde tremor, & inde delirium.

QVÆ AVT EODEM FEBRIS DIE, AVT POSTRIDIE, AVT AD SVMMVM, PERENDIE INCIDIT] Ac ſi diceret. Si nulla ſit opinio ſiccitatis, vt nulla tum eſſe poteſt; etſi orgaſmus fiat intus foras, vt fieri ſolet ineunte morbo, non autem cùm iam proceſſerit.

SIN EAM QVA COEPIT, HORAM EXEGERIT, NEQVE QVIEVERIT] Quaſi velit. Quamuis naturæ virtute ſuſcepta fuerit atque perfecta, conuulſificæ cauſæ intus foras effluxu in muſculoſum genus, nec ſubito exitu; ſi eam, qua cœpit, horam exegerit, in ſumma contentione partium,

& impedimento

& impedimento actionum ad vitam tuendam necessariarum, vt respirationis; neque quieuerit, restituta partium conuulsarum libertate, per sudorem, hæmorrhagiam, aut copiosam sanguinis detractionem: vt in illo. *Hæmorrhagia vi suppressa conuulsionem facit, phlebotomia exoluit.*

MALE EST] Causæ conuulsificæ maligna cacochymia, doloris acerbitate, & officij ad vitam tuendam necessarij longa nimis interceptione.

164 Οἱ διαλίποντες, ἀνωμάλως δὲ χλιαινόμενοι, κοιλίης ἐμφυσωμένης, μικρὰ διαδιδούσης, ὀσφυαλγήσασι· μετὰ κρίσιν· τουτέοισι κοιλίαι καταῤῥήγνυνται.

Quibus cum febris remißione inæqualiter incalescentibus, aluo inflata, modicè ducta, lumbi doluerint; ídque post crisin; ijs alui profusè feruntur.

RELIQVIARVM materiæ febrilis commotio variè quiescens, & variè instaurata, nec tamen delata in habitum corporis, vbi rigorem fecisset; suo veluti expiratu, ardoris in febris remissione nonnulli, χλιαρὸν sensum modò suscitat, quem mox restingui sinet. Fieri potest vt abscedat tandem in intestina, diarrhœámque committat; ab exiguo secessu tenuis humoris qui eò primùm illabitur, copiosioris eius vacuationis exordio priùs ducto; tantisper dum aluus copia, qua oppletur, exonerata subsidit. Antè namque cùm cruditas esset, tumida cum borborygmo distendebatur, dolorémque distensione creabat lumbis, quorum neruis, originem mesocœli ascripsit sectio tertia sexti Epidemiων.

165 Οἱ δὲ περικαέες, πρὸς χεῖρα νωθροὶ, διψώδεες, ἀσώδεες, κοιλίης ἀπειλημμένης βαρυνόμενοι· ἐκλύονται. ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ ἐξέρυθρα ἐν ποσὶ καύματα, τὰ αὐτὰ σημαίνει.

Contrà qui incendio conflagrant, ad medici manum torpidi, sitibundi, fastidiosi, aluo suppressa oppreßi; exoluuntur. Fieri potest vt pedum cum rubore ardor, idem denunciet.

ADVERSAM hæc superiori habet alui suppressionem absolutam: vbi non sicut antè, febrilis humor humescit: sed biliosus retorridus, multus, stomachum vapore feriens resoluit; cum stomacho vires: quòd inde cor & cerebrum, validissima duo viscera, affici sit necesse. Itaque in viscerum æstu, & oppressione ab humorum copia suppressorum; vt iactentur; vix tamen animum, aut satis animi habent exhibendi manum poscenti medico: donec animo sæpe deficiunt, quod signum est inter funesta insigne. Hæc eadem sæpe facit sanguinis tenuissimi feruor, è vena dorsali ad stomachum refluentis. Feruorem autem testantur erysipelata, non tantùm in pedibus, quod ait; sed quacunque parte corporis, cum febre exorta.

166 Οἱ χειμερινοὶ τεταρταῖοι πυρετοὶ, ἐπιεικέως μεθίστανται ἐς τὰς ὀξείας νόσους.

Hybernæ febres quartanæ, nonnunquam in acutas transeunt.

QVI TRANSITVS si non lethalis, est periculi plenissimus; intermittentis febris in continuam; eius quæ foras mouetur, in eam quæ intrò. Quid verbis opus est? morbi ῥᾴστου, πρᾳοτάτου, εὐφορωτάτου, ἀσφαλεστάτου, i. *facillimi, mansuetißimi, mitißimi, tutißimi*; in difficillimum, maleficentissimum, asperrimum, periculosissimum: cuius sunt symptomata singula, totidem morbi. Mutationem hanc ascifcit, non tam æstas, morborum intermittentium procreatrix eadem & vincendo expultrix, humorum foràs citato motu, dissipata materia; proptereáque cùm reliquas, tum quartanas breuiores faciens: quàm hyems, quæ continentes magis morbos solet excitare, dum frigus suum opponit humorum excursui; quos, quantum potest, condit in viscera & intima penetralia corporis. Eò autem sese continuatarum febrium materia recipit, lineam mouendi tenens à circumferentia ad centrum, contrariam intermittentium prædictæ.

6.Epid. lib. περὶ παθῶν. lib. περὶ παθῶν. iterum lib. περὶ παθῶν.

Id certè non ita procliue eſt vt fiat. Neque enim natura in contrarias motiones, ſine violentia, agitur. Contingit tamen, quod ipſi poſt Galenum vidimus; qui medicamentorum præterea purgantium acriori & intempeſtiuo vſu, ex ſimplicibus quartanis duplices, triplicéſque; ex triplicibus continuas oriri dixit. Atque iccirco prædictionis acerbitatem ſapientiæ verbo mitificauit philoſophorum ſapientiſſimus, ἐπιεικέως.

2. ad Glauconem

PRIMI LIBRI

FINIS.

COACARVM

COACARVM HIPPOCRATIS MAGNI PROGNΩSEΩN LIBER SECVNDVS.

INTERPRETE ET ENARratore LVDOVICO DVRETO.

DE CEPHALALGIA.

ΚΕΦΑΛΗΣ πόνος σύντονος μετ' ὀξέος πυρετοῦ, καὶ ἄλλου σημείου τῶν δυσκόλων· θανάσιμον. ἄνευ δὲ σημείου φαύλου ὑπερβάλλων τὰς εἴκοσιν ἡμέρας· αἱμάτος ῥύσιν, ἢ πύον ἐκ ῥινὸς, ἢ ἀποστάσιας ἐς τὰ κάτω σημαίνει· μάλιστα μὲν νεωτέροισι τῶν τριήκοντα πέντε, τὰς ῥύσιας. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι, τὰς ἀποστάσιας προσδέχεσθαι· περὶ μέτωπον, καὶ κροτάφοις ὅλος τοῦ πόνου καὶ συντόμου, ῥύσιας. Cap. 1. melius ξυντόνου.

1 Capitis dolor prægrandis cum acuta febre, alióue quopiam difficili signo coniunctus; mortiferus. Sin autem omni alio malo signo procul, dies viginti excesserit; sanguinis profluuium, aut suppuratum è naribus, aut partium imarum abscessus denunciat. Maximè verò triginta quinque annis minoribus, profluuia sanguinis: prouectioribus autem, abscessus expectare oportet. Ac certè profluuia omnino sperabilia sunt in frontis & temporum dolore prægrandi.

SEQVITVR vt patefactis & veluti in conspectum quendam adductis magnarum affectionum, earúmque quæ inter ipsas excellunt symptomatis (quæ ἐπιγινόμενα Græci vocant) deinceps in hoc secundo libro singularum partium laborantium decisiones exequamur; orsi à capite: sub quo nomine partem illam significamus quæ capillo tegitur, & cuius caluariæ adiacet; superiori quidem, pericranium; inferiori verò dura meninx. Quæ fabricatio descripta legitur apud Hippocratem lib. de pertusionibus capitis, διπλόον δ' ἔστι τὸ ὀστέον κατὰ μέσον τὴν κεφαλήν, i. *duplex autem est oßis caput*, &c.

Earum capitis humani partium, vel intemperies, vel continuitatis laceratio, vndecunque venerit, sensionem facit rei molestæ, i. dolorem qui partis afflictæ nomen sibi adoptat, & κεφαλαλγία dicitur: quæ, vti iam diximus, capitis propria est; sicut delirium cerebri. Erit igitur cutis capillatæ, & pilo carentis, cephalalgia. Erit etiam pericranij, caluariæ, diploes siue diploidis; intensa, remissa, grauis, acuta; omniúmque sæuissima duræ meningis.

CAPITIS DOLOR INGENS ET FIXVS] Sic enim πόνον σύντονον rectè videor interpretari, quem in prognostico ad eundem scopum his verbis expressit. Κεφαλῆς ὀδύναι ἰσχυραί τε καὶ ξυνεχέες: vt πόνος idem sit quod ὀδύνη: σύντονος verò idem quod ἰσχυρὴ καὶ συνεχής, i. *prægrandis & intermißionis expers.* Sit igitur capitis dolor intensus, hoc est, intemperiei & solutæ continuitatis fortiter impressę permolesta & acerba perceptio, fixáque firmiter, quæ nullã admittit sympathiæ excusationem, neque perturbationis criticæ quæ fugax esse solet; sed indigenam generationem agnoscit, vel symptomaticum transitum, vel per-

ennem progreſſum ſanguinis bile perfuſi,qui exitum inde non habens,pondere,laceratione,& ſtimulis caput multùm affligit. Quæ cauſa eſt quamobrem conſideratè,non ſimpliciter, πόνον ſcripſerit, ſed philoſophicè συμπονον, ex perſpicientia cauſæ morbificæ & partis obſeſſæ: vt ſanè,hoc loco, cephalalgiæ fixæ,tanquam morbi fixi, διάγνωσις, indéque πρόγνωσις ad explicandum proponatur. Simplex autem πόνος ſæpenumero venit per ſympathiam, quæ tenſionem facit in partibus quæ laborant: nunquam verò grauitas,quæ vbi eſt,ibi etiam eius cauſa exiſtit,per collectionem ſanguinis,vel affluxum.Sic enim præclarè Galenus ad eum locum Hippocratis de pleuritide,vbi mammarum & brachij grauitatem examinat ad liberalem ſanguinis detractionem. Ergo,capitis dolor ingens & contumax,quem facit indigena cauſa multa & acris,vel aliunde apportata,tranſlatione vel progreſſu temperamentum & complexionem multùm & celeriter alterando,continuitatem lacerando; ídque cùm aliarum partium,tum maximè duræ meningis.

Cvm acvta febre] Tum primigenia,quæ ſtatim initio comitem habet cephalalgiam,cuius eſt, potiſſimùm ſequi efficientis cauſæ naturam, i. ſymptomaticam tranſlationem & orgaſmum ſan- prorr.18.f.2.1. guinis bile perfuſi: tum etiam cephalalgiæ conſectaria: vt ſæpenumero eſſe ſolet inflammati cerebri febris ardens.

Alíove qvopiam sinistro signo] Siniſtrum,hoc loco,ſignum,quod vocat δύσκο- prorrh.49.3. λον, ſymptomatis terrificam vim ταπεινότερον exprimit. Eſt enim τὸ δύσκολον leue malum. Hîc autem grauiſſimum obiicitur, cuiuſmodi eſt περιωδυνίη totius capitis, æruginoſæ bilis crebra & pauca vomitio, ceruicis dolor, amblyωpia, echo, delirium quoque ipſum: vnde cita mors venit. Quæ omnia luculenter ſunt explicata diſtinct. 3. 2. de morbis, & comment. 2. 1. Epidem. Quamobrem illud, δύσκολον, eôdem ſpectare videtur quò ſcriptum prognωſtici, Ην μέν τι τῶν θανατωδέων σημείων προσγένοιτο, i. *Si lethalium quodpiam ſignorum adfuerit.*

Mortiferys] Nec ſolùm mortiferus; ſed etiam nonnullis cita morte funeſtus. Sic enim 1. τῶν ἐπιδημ. Ἀλλὰ καὶ ἰώδη ἐμέουσι, καὶ ἔνιοι ταχυθάνατοι τουτέων, i. *Sed & æruginoſa vomunt, quorum nonnulli celerrimè moriuntur.* Quem locum enarrans Galenus ita ſcripſit. *Æruginoſa vomitio, peruſtæ bilis flauæ irritamento fit, indéque propterea nonnulli citò moriuntur, quòd exaruerint partes in quibus ipſa bilis phrenitifera latitat: vnde contingit ægros conuelli, vnáque bilem æruginoſam vomere, indéque celeriùs medicorum opinione mori.* Sed tamen in hac ſymptomatum miſeria exiſtunt nonnulli qui validarum virium beneficio in biduum, triduum, aut etiam quintiduum vitam producunt. Tametſi idem refert, cùm æruginoſa vo- 2. περὶ νόσων. muerint, ſeptimum morbi diem agentes mori. Tam citæ mortis cauſa eſt doloris acerbitas quæ facit corpus infirmum, quæque ad infirmitatem adiungit humorum corruptionem; crebra malorum ſucceſſio,& ſymptomatum vehementia; tum cerebri alienatio, per quam interceptio fit actionum ad vitam tuendam neceſſariarum.

Sin avtem omni alio pravo signo procvl]i.Omnis alieni mali expers,quod vel conſectarium ſit in labore partium officialium,vel ſuperuenerit malorum acceſſione: ſed tantùm in alteratione conſiſtat indigena, ſine affluxus perennitate quæ cernitur in rubris vrinis, iumentorum ſimilibus,perturbatis in genere venoſo humoribus à flatulento ſpiritu cum ardore febrili, vnde cõuulſi- 7.Epidem. fica vis incidit, vt in Polyphanto Abderita, cui cùm in prægrandi cephalalgia & febre acuta decimum diem agenti,ſternutamentis medicatum fuiſſet,oborto ceruicis dolore acerrimo,fecit vrinas iumentorum ſimiles,nec inde fuit apud ſe,crebérque ſæuis conuulſionibus interiit. Huc accedit etiam vt nihil, malè inſtituta curatione,in commoda eorum peccetur: vti ſternutamentis,nec iure, nec loco præſcriptis,peccatum eſt in Polyphantum.

Dies viginti excesserit] Neque plena manu hæmorrhagia proruperit quæ dolorem ſedauerit,morbúmque depulerit; neque doloris acerbitas hominem ad exitium præcipitarit,neque induſtria medici conſecutionem attulerit ſanitatis ante vigeſimum diem; ſanguinem detrahendo inciſa vena baſilica,ad febrem,cephalica & recta frontis ad amotionem cauſæ coniunctæ, tum etiam nouando,purgando,cum abſtinentia vini. Ipſe autem cephalalgicus acerbiſſimam vim cephalalgiæ ad vigeſimum diem pertulerit,quo tempore minora fieri incipiunt omnia,celeritatis,vehemẽtiæ,& aſſiduitatis.

Sangvinis proflvvivm] Quod tamen illis diebus non eſt ſperabile, cùm exacta fuerit 1.prognoſt. hiſtoria morbi acuti, quæ diebus abſoluitur quatuordecim; ſed potiùs in prima periodo intra ſeptimum diem debeat expectari,vt in hepatica phlegmone:quemadmodum hîc quoque legendum & obſeruandum præcepit Galenus, comment. in hanc prognωſin quæ ſcripta legitur, quanquam nõ iiſdem omnino verbis,3. prognoſt.Quanquam hic quoque dies in acuto morbo locum ſanguinis profluuio dare poſſit,per eductionem materiæ mitificatæ,quam,dum eſſet immitis, natura obtinere non potuit.

Avt svppvratvm e naribvs] Quoniam humor qui fecit intenſam cephalalgiam,niſi per hæmorrhagiam inde vbi ſtabulatur exitum habeat, aut per διαφόρησιν exudarit; quod reliquum eſt, in ſuppuratum aut corruptionem conuertitur.Nam ſcirrhi nulla ſuſpicio eſſe poteſt.Itaque dominatu caloris natiui victa cephalalgiæ materia; primùm quidem fit ſuppuratum in ſuppurabilis materiæ foco conceptum,mox expuratum: quale cernitur in expurgatione purulenti pulmonis: quale in pleuritico empyemate: quale etiam rupta vomica hypochondrij, introrſum, vel foras. Ex quo efficitur verum illud eſſe quod in prognoſtico de hypochondriaca phlegmone Hippocrates καθολικῶς enunciauit.

Avt partivm imarvm abscessvs denvnciat] Enimuero partium imarum abſceſſus lib. 2. περὶ νόσων & in aphoriſmis,ſuper hac re nuſquam leguntur. Hîc enim cœptæ curationis fiduciam in hæmorrhagia, vel expurato ſtare ſcripſit. Dolenti caput & circumdolenti, περιοδυνέοντι, pus vel aqua vel ſanguis fluens è naribus,aure vel ore, leuationem adfert. aphor. 10. 6. Atque idem 2. περὶ νόσων,

νόσον, perniciosam cephalalgiam sedari posse tradidit hæmorrhagia, vel exputato. *Septimum diem agens interit cephalalgicus; quem si euaserit, eadem pœna manet aut nonum aut vndecimum. At sanguine prorupto è naribus; ὑπεκφυγγάνει· ῥεῖ δὲ καὶ ὑπόχολον ὕδωρ, ἔπειτα τῷ χρόνῳ πύον γίνεται ὁκόσαπὶν, i. effugit: fluit autem subbiliosa aqua, inde labentibus diebus, concoctum pus*, &c. In prognosticῳ autem eam defungendi morbo, quæ per abscessum fit, rationem non prætermisit: qualem in Herophonte obseruauit: qualem etiam in virgine Abderitana, cui à surditate superstes remansit pedum dolor, cætera perfectè conualuit, morbóque defuncta est qui antè lethalis videbatur. Ac de ratione abscessuum, multa primo libro iam scripsimus ad decisionem morborum diuturnorum qui ita iudicantur.

AC PROFLVVIA QVIDEM POTISSIMVM MINORIBVS TRIGINTA QVINQVE ANNIS] Quoniam hæmorrhagiæ, omniúmque adeo excretionum laus est per iuuentutem & pubertatem, in quibus ætatibus tria illa sunt in promptu quæ ad ciendam excretionem sunt necessaria, naturæ virtus, meatuum libertas, & materiæ præparatio. Ac de profluuio quidem sanguinis illud iam ratum est; quò natura & humor cursum inflectunt, eò potissimùm criseωn inclinationes fieri. Scitum est illud etiam, tabem illis ætatibus maximè familiarem esse, quæ describuntur à 18. ad 35. aph.9.5.

MAIORIBVS AVTEM ABSCESSVS] Ita comparata est ratio abscessuum criticorum, vt primùm opinionem faciant sui in morbis qui saluis ægri rebus producti sunt ad vigesimum vsque diem, & vltrà. *Si vigesimum diem morbus excesserit; tum expectandus abscessus* 17.3. progn. quamquam 33. eiusdem docet iis qui triginta annos prætergressi fuerint, raró in abscessus febres desinere. Quæ causa est cur idem præceptor consideratè sic prognωsin instituerit, 16.3. *Expectandum magis est iunioribus annis 35. sanguinis profluuium; suppuratum senioribus.*

AC SANE PROFLVVIA OMNINO SPERABILIA SVNT IN FRONTIS ET TEMPORVM DOLORE PRÆGRANDI] Dolor intolerabilis circa tempora, suspicionem auget hæmorrhagiæ futuræ, quæ si sua sponte non venit, primam curationem habet qua sanguis mittatur. Intolerabilis est autem frontis & temporum dolor in cephalalgiæ causa iam explicata, quòd earum partium crassissimę sint venę, ac cerebrum illic iaceat vberius quàm parte postica. Quò fit vt cephalalgiæ omnis acutæ fugacis & fixæ sensio primùm fit in temporibus & fronte: quoniam cephalalgicæ causæ impetus non antè quiescit, quàm ad extremas venarum oras peruenerit: necdum feritas eius domatur, donec oscula venarum recluserit, exitúmque habuerit. Ex quibus efficitur verum illud esse quod antè posuimus; omnem vacuationis necessitatem vacuandi modum habere ex humoris motu, naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione & situ.

3.prognost. Gal.cóment. Cels. cap.2.4. 2.περὶ νόσων, & περὶ κεφαλῆς τρωμάτων aph.1.sect.2. 6.Epidem.

2 Οἷσι κεφαλαλγίαι καὶ ἦχοι ἀπυρέτοισι, καὶ σκοτοδινίη, καὶ φωνῆς βραδύτης, καὶ νάρκη χειρῶν· ἢ ἀποπληκτικοὺς, ἢ ἐπιληπτικοὺς προσδέχου τούτους ἔσεσθαι, ἢ καὶ ἐπιλήσμονας.

Quibus cephalalgia & echus varietas sine febre, vnáque vertigo tenebricosa incidit, & tarditas vocis, & manuum stupor; hos vel apoplecticos, vel epilepticos, vel etiam lethargicos, fore expecta.

CEPHALALGIA symptomatica explicatur indigenæ cerebri causæ.

QVIBVS CEPHALALGIÆ ET ECHVS VARIETAS] Si crebra cephalalgiæ mutatio sit, modò antica parte capitis, modò postica, dextra item atque sinistra; eáque mutatio crebra cephalalgiæ, variis distincta sedibus percipiatur in varia sensione molestæ rei impressæ: sicut & echus varietas in tinnitu, murmure, sibilo, & bombo: vt flatuum est crassitudo aut tenuitas, meatuum amplitudo vel angustia, facultatis expultricis robur vel imbecillitas. Quibus igitur ea est cephalalgiæ & echus varietas, per sympathiam cerebri flatibus à cruditate crebri, necnon ab indigena causa multùm afflicti, multúmque oppressi.

SINE FEBRE] Vt nulla sit excusatio sympathiæ febrilis, vnde febrium initiis, conuulsionibus crebrò tentantur; vt Thasiana mulier vultuosa: nec verò vlla suspicio sit neque opinio febrilis ardoris in cerebro ipso, tanquam in foco, concepti, qui faciat echus & amblyopiæ assiduitatem cum narium grauitate coniunctam. Hic enim ecstasis melancholica denũciatur. Ergo sine febre sint hæc symptomata repleti cerebri & in officio laborantis consectaria, nec aliunde propagata: vt propagantur sæpe ab aluo biliosa, & purgatione sursum instituta curantur. Ac cerebrum in vitio sit, repletione, crudore, maligna cacochymia; ex tempestate austrina, pluuiosa, flatu sonoro placida; vel ex crapula, otio, & edacitate nata. 3.Epidem. prorr.38.s.1.1. aph.17.4.

VNAQVE VERTIGO TENEBRICOSA INCIDIT] In qua falsò creditur circumagi caput, vnáque caligant oculi; quod facit turbulenta spiritus in capite commotio à flatulento spiritu & crasso humore: proptereáque prænuncia esse solet apoplexiæ, vel epilepsiæ, proximéque ab illis abest: quemadmodum de ἰλίγγῳ scripsit Galenus, qui reuera nihil aliud est quàm ἡ σκοτοδινία. aph.17.3.

Et vox pvsilla] Per propagationem à cerebro & neruorum principio in ceruicalem medullam, vnde imbecillitas τῆς ἐκφυσήσεως, i. *efflationis*: propter infirmitatem musculorum intercostalium in quibus facultas animalis non lucet, spiritus interceptione.

Manvvm stvpor] Oppilatione neruorum ceruicalium inchoata, ob quam efficitur vt spiritus animalis non perueniat liberè tota substantia ad eam partem à qua suscipitur actio.

Hos vel apoplecticos] Omni, vt ita dicam, animalitate captos; quod cernitur, motus & sensus repentina priuatione, cùm spiritus animalis exitu prohibetur. Inde enim est vniuersalis exolutio, quæ apoplexia dicitur. Huc pertinet autem quod idem scripsit. *Quibuscunque bene habentibus capitis dolores repentè insurgunt, mox capiuntur voce, & stertunt; intra septimum diem moriuntur; nisi fortè febris superueniat.*

Vel epilepticos] Oppresso cerebro in concussione ad excussionem; vnde conuulsio vniuersi corporis per contractionem τῶν πεφυκότων, i. *propaginum.*

Vel lethargicos fore expecta] Ac si diceret, aut κινητικαὶ καὶ αἰσθητικαὶ δυνάμεις, i. *motrices, sentientésque facultates* labefactantur; aut etiam ἡγεμονικαὶ, i. *principes*, vt in lethargo. Nam læsionis species affectionem ipsam cuiusmodi sit, denunciat: hoc est crudorem & sphacelismum cerebri cum pituitæ corruptione coniunctum, vnde lethargus: de quo iam diximus priore libro.

3 Οἱ κεφαλαλγέες κατόχως παρακρούοντες, κοιλίης ἀπολειφθείσης, ὄμμα θρασυνθέντες, ἀνθηροὶ· ὀπισθοτονώδεες γίνονται.

Si cui in cephalalgia firmiter fixa, parique delirio, substiterit aluus, vnáque voluantur ferociter oculi cum faciei saturato rubore; opisthotonicus tandem fit.

» Eorvm qvi sursum ad caput feruntur humorum, calidi quidem acres ac tenues, delitia & hæ-
» morrhagiam cient: frigidi verò & crassi, comata & parotidas, aliáque symptomata faciunt cataphorica;
» amborum autem communis est cephalalgia, vti & surditas: sed illa potiùs calidorum, hæc frigidorum. De catoche autem quæ propria est cerebri, illud sit certum quod Philippus & Archigenes memoriæ prodiderunt, eam in tensione quam siccitas fecit, consistere: quemadmodum omne symptoma cataphoricum, in exolutione virtutis nerualis à nimio humore nata. Nam oculi catochorum aperti cernuntur atque immobiles: cuiusmodi esse solent eorum qui magna contentione aliquid intuentur. At comatosorum oculi sunt planè grauati, nec potis est ipsos continere apertos & palpebris explicatos. Quæ cùm ita sint, planè efficitur, commemoratam in hac prognosi catochen, non posse complecti suo nomine quæ passim de illa verè narrantur, si & cephalalgiam putetur habere coniunctam, & vim eximiam delirandi, & oculorum citam atque ferocem huc illuc volubilitatem: vt interim taceam faciem rutilam, & opisthotoni consecutionem. Enimuero catochi omnes stupent attoniti, eodémque statu manent quo deprehensi fuerint ac si obriguissent. Itaque non video quî fieri possit vt in iis prædicta symptomata videantur. Sed in hac summa difficultate, & multùm ancipiti consilij capiundi deliberatione, caliginem depulit ex oculis meis quod scripsit Galenus his verbis, aliorum opinione adducta, non sua. τὰ κάτοχα φασὶ τὰ βεβαίως ἱδρυμένα, καὶ δὴ κατεχόμενα νοσήματα, i. *Catocha vocant morbos firmiter fixos.* Qua authoritate fretus, ita vertendum & enarrandum putaui.

Si cvi in cephalalgia firmiter fixa] Quæ non aliunde quàm ægro referente, innotescit. Nam cætera morborum symptomata quæ vitio actionum versantur, ipsi medico aspectabilia sunt. Cephalalgiam autem firmiter fixam expressi, quòd illud κατόχως æquè sit aduerbium τῶ κεφαλαλγέες, atque τῶ παρακρούοντες.

prorrh.56.2. Parique delirio] Defendit Galenus delirium & catochen non esse ἀσύστατα: id
prorrh.3.2. & 82.Coac. autem probat ex illo prorrhetici. Αἱ τρομώδεες, ψηλαφώδεες, ἀσαφώδεες παρακρούσιες· πάνυ φρενιτικαί, i. *Deliria cum tremore & palpo coniuncta, phrenitica.* Quam ego prorrhesin veram admitto: sed in ea catochen non agnosco. Pari autem delirio exerceri τοὺς παρακρούοντας consideratè scripsi, respiciendo ad illud κατόχως quod adiacet ipsi delirio: quemadmodum & cephalalgiæ.

Svbstiterit alvvs] Vnde caput augetur cephalalgiæ causis, ipsáque cephalalgia peior fit atque acerbior: quoniam ad præparationem suscipientis causæ accedit vis efficientis: non tamen alui suppressio, quam in prorrhetico nominat κοιλίαν ἀπολελαμμένην; hîc verò ἀπολειφθεῖσαν, cephalalgiæ signum est: sed velut auctarium.

Vnaqve volvantvr ferociter ocvli] Quoniam primus omnium trahitur in sympathiam cerebri malè affecti, ipsámque affectionem cuiusmodi sit, primus aperit; siue ea sit cataphorica; siue phrenitica. Itaque in suspicione delirij ab hypochondriorum pulsu, considerandos attentè oculos præcepit noster præceptor. Nam vt idem ait, Ἢν αἱ ὄψιες πυκνὰ κινέωνται· τούτοις μανῆναι ἔλπις, i. *si oculi crebrò moueantur, spes est furoris.*

Cvm facie rvtila] Saturato rubore perfusa, & vultuosa: quæ signum est plethoræ cephalicæ æstuantis.

Opisthotonicvs

Opisthotonicvs tandem evadit] i. Ceruicis conuulſione,ſcapulas verſus teneatur: ſicut deliria omnia cum ſopore coniuncta ſunt conuulſifica, ob tumultuoſam in cerebro humoris crudi commotionem,quam ciet phreniticus ardor.Opiſthotonici autem fiunt, niſi hæmorrhagia liberali,parotidibus, aut alui profluuio ab opiſthotono vindicentur: proptereáque dubitanter legendum, hoc modo. Ἆρά γε ὀπισθοτονώδεες γίνονται; *An verò opiſthotonici fiunt?* 89.Coac. prorrh. 18.

4 Τὰ ὑποσείοντα κεφαλὴν, ὄμματα ἐξέρυθρα, παρακρέοντα σαφῶς· malè erat κεφαλῆς.
ὀλέθρια. οὐ συναποθνήσκει τοῦτο (ἢν αἱμορροεῖ) ἢ παρ' οὖς οἴδημα ποιέει. hæc deerant, & malè ἀλλὰ legebatur.

Perculſum caput, prærubri oculi, deliria clara; mortifera. Citò autem commoriuntur omnia, niſi vel hæmorrhagiam, vel abſceſſum faciant pone aures.

Enimvero partes officiales,vt ſingulæ ſunt à natura conſtitutæ, variíſque dicatæ officiis atque quodammodo conſecratæ,ſuos quæque habent σεισμὺς, i. *concutiendi motus* quando appulſu rei moleſtæ offenduntur.Sic enim ſternutamenta,tuſſes,ſingultus cientur concuſſione cerebri,thoracis,& alui.Sed illa concuſſio quæ dominatu fit illarum partium officialium,ſaluis ægri rebus omnino ſuſcipitur atque perficitur, ac nutu naturæ de cauſa morbifica triumphantis res eunt. At ſecus habet in ſymptomatica concuſſione qua partes franguntur, neque quicquam proficiunt: ſed damnis augentur, & grauiorum ſymptomatum acceſſionem & ſucceſſionem experiuntur. Ne longum faciam, longiúſve exempla petantur, ad propoſitæ huius prognώſεως explicationem accedamus, in qua perculſi capitis ſymptomata grauiſſima continentur.

Percvlsvm capvt] i. Perculſio ipſa capitis. Eſt enim frequens apud Hippocratem vſurpatio cauſarum morbificarum pro morbis,vt morborum etiam pro ipſis ægrotis,& contrà. Itaque perculſio capitis quam facit efferæ bilis excurſus ſurſum ad caput, à rigore fruſtra citato, exempli cauſa: quemadmodum ex lumborum excurſu ſæpe accidit peruerſio palpebrarum,quam ἴλλωσιν Greci vocant, quæ fit offenſione capitis primùm perculſi ex ea tam cita irruptione à vaſis in partes acerrimi ſenſus vnde acriter ſtimulatæ magna vi concutiuntur ad excluſionem materiæ diſſocialis multùm & acris.Sed illa concuſſio,vt ita dicam,fit impetu potiùs materię,quàm naturę potentis.Itaque ſerpit vis cauſæ morbificæ & progreſſum facit in partes quæ iure ſocietatis & vicinitatis, facilè trahuntur in ſympathiam & contagionem capitis ita perculſi. 20.Coac. lib. 1.

Prærvbri ocvli] Materiæ decubitu & gargaliſmo ex dura meninge & pericranio in proprias oculorum membranas quæ illinc productæ veniunt.

Deliria clara] Quæ notis omnibus aſpectabilia ſunt; verborum obſcœnorum & nugarum garrulitate; morum inſtitutorum diſſimilitudine, quam ferocitas ipſa denunciat; tum indecora compoſitione.

Mortifera] Quemadmodum in cephalalgia intenſa,prægrandi,& fixa,cum exitialibus ſignis coniuncta,qualia ſunt hæc; prærubri oculi,& clara deliria.Nam oculi multùm rubent ab inflammatione partium cerebro adiacentium,tum rubor ille liueſcit à frigore,frigus à νεκρώσει, i.*extinctione*: ob eámque cauſam funeſti ſunt illi colores.Deliria verò clara lucent in phreniticis qui mutatione bilis flauæ in atram è poteſtate mentis exeunt,poſtea contremiſcunt cùm in propinquo mors eſt.Denique mortifera ſunt illa,alteratione verſa in alienationem quæ inſanabilis eſt. prorrh. 9. f. 1. 1.

Ac cito commorivntvr omnia] Ac ſi diceret; in iis nulla ſalus vitæ ſperabilis: ſed omnino ruit; propter ſummam doloris acerbitatem, hominíſque phrenitici cœptis immanibus efferi; & partium obſeſſarum corruptionem,quarum officio vita carere non poteſt.

Nisi vel hæmorrhagiam] Quoniam omnis repletio propria vacuatione exoluitur, quæ coniunctam non habeat qualitatem malignam, aut viſceris alicuius inflammationem. Itaque ſi prædicta ſymptomata ſint ἔκγονα tantùm repletioni capitis profuerit hæmorrhagiam cieri prima periodo,vnde ad ſe redeat æger,& ſuæ ſit mentis. 83.Coac. lib. 1.

Vel abscessvm faciant pone avres] Deriuatione ſanguinis liberalem hæmorrhagiam non habentis. Atque tum parotides illæ videri poterunt ſalutares,ſi & ſuppurati fiant participes,& beneficio pepaſmi vniuerſali fruantur,qui cernitur in vrinis hypoſtaſi bona loco,& bona materiâ præditis; neque recurſu & ſympathia doloris crudeliſſimi,ſint exitiales.

5 Κεφαλαλγίαι μεθ' ἕδρης, καὶ αἰδοίων ἀλγήματος, καὶ νωθρότητα, καὶ ἀκρασίην παρέχει, καὶ φωνὴν παραλύει· ταῦτα οὐ χαλεπά. ὑποκωφώδεες δὲ καὶ λυγγώδεες γίνονται ἐνάτῳ μηνί· ἐκ τούτων φωνῆς λυθείσης ἐς τὸ αὐτὸ καθίστανται.

Cephalalgiæ cum dolore ſedis & pudendorum, ſegniciem criſi nulla exhibent, & vocem debilitant. Hæc quidem non ſunt admodum difficilia, ſed ſoporata exiſtunt ſingultuoſa ad nonum menſem. Hinc ſoluta voce eôdem recidunt.

HÆC PROGNΩSIS confuſaneam habet ſyluam ſignorum atque ſymptomatum, quæ neque pathognomonica ſunt, neque epigenomena per neceſſariam acceſſionem aut ſucceſſionem, neque epiphænomena. Quamobrem ex iis nulla διάγνωσις, nulla etiam certa præſenſio comparari poteſt eorum quò illa ſpectare dicuntur. Omnis autem inſtitutio diagnoſtica, omnis item prognoſtica, quæ ab Hippocrate, hoc eſt, cum ratione ipſa ſuſcipitur; tanquam ex ſignis ducitur quæ veteres τὰ ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ nominarunt.

6 Ἀσκαριδώδεες γινόμενοι ἐν κεφαλαλγίῃ κώφωσις, καὶ κῶμα παρακολουθοῦντα· τὰ παρ' οὖς ἐπαίρει.

HVIVS prognωſeωs idem iudicium eſt, atque in ſuperiore fuit. Non enim aſcarides vllam opinionem faciunt futuræ parωtidis. Itaque tolerabilior erit ſic, vt legitur in prorrhetico.

Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις παρ' οὖς τι ἐρεύγεται: vel, παρακολουθοῦντα τὰ παρ' οὖς ἐπαίρει.

Cephalalgiæ conſectarium cum ſurditate cωma, facit vt aſſurgant parωtides.

CΩMA ET ſurditas in cephalalgia faciunt vt aſſurgant parωtides: quoniam illæ naſcuntur ab humore craſſo & frigido, quando per tranſitum indigenæ cauſæ naſcuntur. Atqui prima ſoboles cephalalgici crudoris eſt cωma, ſecunda autem ſurditas; quæ duo niſi pepaſmo & ſuppurato, aut etiam profluuio alui ſaneſcunt; ſi quidem ſaluis ægri rebus exiſtunt, tranſeunt in eum abſceſſum qui ab auribus, quas infeſtat, nomen ſibi adoptat, cuius prænuncia eſſe ſolet cum cωmate ſurditas: proptereáque οἴδημα παρωτίδες nominatum eſt ſuperiore libro.

7 Οἱ κεφαλαλγέες καὶ ὀχλώδως ὀδυνώδεες· ὄμμα διέρυθρον αἱμορροεῖ.

Quibus cephalalgicis firmiter & acriter caput dolet, vnáque oculus multùm rubet; ſanguis profundetur.

CEPHALALGIÆ prægrandis & firmiter fixæ tum criticæ, tum ſymptomaticæ propria eſt hæmorrhagia: ſed ea tum præclarè facit ad ægri ſalutem quando primis incidit cephalalgiæ periodis: ſic enim periculo defungitur æger quod propè aberat; ſi ea ſit profuſa, faciátque vt cephalalgicus ſuæ ſit mentis. Plurimùm autem valet ad opinionem hæmorrhagiæ faciendam ſaturatus oculi rubor modò is non liueſcat; quod ſignum eſt τῆς νεκρώσεως, iamiam mortiferæ. Quæ omnia paulò antè ſunt αἰσθητικῶς diſputata.

8 Τὰ σείοντα κεφαλὴν, τὰ ἠχώδεα αἱμορροεῖ, καὶ γυναικὶ τὰ γυναικεῖα καταβιβάζει· ἄλλως τε καὶ ἢν κατὰ ῥάχιν καῦμα παρακολουθέει· ἴσως δὲ καὶ δυσεντερικά.

Perculſum caput, aurium echo, hæmorrhagiam cient; aut mulieribus muliebria deorſum effunduntur: ídque cùm aliàs, tum ſi inde rhachis incandeſcat æſtu: fortaſſis etiam dyſenterica ſunt hæc.

NON RARO accidit vt ab eadem concuſſione excretiones variæ cieantur. Cuius theωrematis fidem & per-

dem & perſuaſionem adfert prognωſis illa ſuperiore libro explicata. *ſi cui cùm riguerit atque ſudarit criticè, rurſus poſtridie rigor ſine cauſa ingruerit, ac tum à pepaſmo ſomni ſit expers; huic venturam arbitror hæmorrhagiam.* Eſt enim idem rigor criticus, & ſudoris & hæmorrhagiæ prænuncius; aluúmque idem ciet deorſum & ſurſum. De capitis autem perculſione & aurium echo; num illa ſperabilem faciant hæmorrhagiam, aut mulieribus muliebria deorſum effundant; an verò etiam dyſenterica videri poſſint, hæc mihi ſuper his videtur ratio deliberandi. 25. Coac. 1. lib. aph. 59. 4.

Etenim PERCVLSVM CAPVT] i. Perculſio capitis quam fecit excurſus humoris, ſubſtantia, qualitate, ac temperamento efferi eductionem non habentis, & cuius plethora micant in temporibus & ceruicibus aſpectabili pulſu venæ, diaſtole extraordinaria, cuius appulſu feriuntur partes vicinæ, non ſine moleſtia & offenſione. 130. Coac. 1. lib.

AVRIVM ECHO] Cuiuſmodi ea fuerit meatuum amplitudine, vel anguſtia; humoris craſſitudine vel tenuitate; virtutis expultricis robore vel infirmitate.

HÆMORRHAGIAM CIENT] Quoniam perculſio capitis cauſam habet humoris efferi *ἀναδρομὴν*, quæ antè non quieſcit quàm ad extremas venarum oras peruenerit, vbi facit *ἀναςόμωσιν* quà exitum habet. Aurium autem echo fit à flatu ſonoro in aurium anfractibus, tanquam in ergaſtulis, concluſo; quem facit craſſi humoris reſolutio à febrili ardore in cerebri arce concepto, vbi tum focus eſt ac domicilium febris ardentis. prorrh. 18. ſ. 1. 1. & 137. Coac. 1. lib.

AVT MVLIERIBVS MVLIEBRIA DEORSVM EFFVNDVNTVR] i. Faciunt vt menſtrua liberaliter profundantur: quod ſingulare & vnicum eſt naturæ perfugium atque præſidium ad ſalutem in omni repletione tam vniuerſali, quàm particulari, & in omni ſanguinis gargaliſmo ſiue orgaſmo: quoniam ita comparata eſt mulierum natura, vt earum ſanguis ad locos & naturalia curſum inflectat, proptereàque ſi bene valent natura & valetudinis cura, non niſi menſtruales & puerperiales eſſe ſolent; nec vnquam hæmorrhagia, nec hæmorrhoidibus, nec etiam varicibus exercentur. Itaque tanta vis eſt profluuiorum hyſtericorum, vt puerperia puerperis, mẽſtrua verò mulieribus vacuis atque adeo virginibus vix adhuc menſtrualibus, morborum acutorum calamitoſam vim abigant, faciántque vt morbis mortiferis defungantur. Nam grauidarum mulierum grauior & periculoſior eſſe ſolet ipſa grauiditas in morbis acutis. cap. 19. lib. 3. de hiſt. animal.

IDQVE CVM ALIAS] Ac ſi diceret. Cùm in omni repletione particulari & vniuerſali ſperabile ſit optandúmque in primis profluuium menſtruale, quòd menſtrua mulieribus ita ſint conſocialia, vt iuuenibus hæmorrhagiæ.

TVM SI INDE RHACHIS ÆSTV INCANDESCAT] Quoniam repletionis vacuatio, omniſque adeo cacochymiæ purgatio ſignificationem ſui exhibet quò feratur, in partibus, vnde, & quà, huc vel illuc viam affectat. Sic ad futuram hæmorrhagiam tenſio eſt hypochondrij; in temporibus autem pulſu conſpicuo venæ micant, & cum cephalalgia multùm rubent. Sic in ſuppurato pulmonum, difficilior ſpiratio noua apparet, iamiam futura parωtide, hypochondrium verò æquale. Contrà futuro crurum abſceſſu, libertas ſpirandi maior; hypochondrij verò inæqualitas in tenſione. Ergo prorupturis menſtruis non immeritò rhachis laborat æſtu, ſi vel ad punctum temporis materia menſtrualis cunctetur in lumbis vbi iacet vena inſignis & arteria, vnde vaſa feruntur ad vterum. Nam in trimeſtri menſtruorum ſuppreſſione, rhachis lumborum intolerabili dolore cruciatur.

FORTASSIS ETIAM DYSENTERICA SVNT HÆC] Maximè verò in ſenibus. Huc pertinet prognωſis illa. *In febribus quæ cum dolore micant in collo venæ, dyſenteriæ habent euentum.* Qua de re ſcriptum illud commemorabile eſt præceptoris. *Proruptæ ſunt plurimis hæmorrhagiæ, potiſſimùm verò iuuenibus. Peribant autem omnes hæmorrhagiæ expertes. Nonnulli etiam ab hæmorrhagia deducti ſunt ad dyſenteriam, vt Eratωnis ſeruus, & Mylus. Nam ſeniorum propriæ ſunt dyſenteriæ, vt iuuenum hæmorrhagiæ.* 130. Coac. 1. lib. lib. 1. Epid.

9 Οἱ καρηβαρικοὶ κατὰ βρέγμα ὀδυνώδεες, ἄγρυπνοι, αἱμορραγέουσιν ἄλλως τε καὶ ἢν ὁ τράχηλον συντείνῃ.

Qui graueſcente capite dolenter ad ſynciput affliguntur ſomni expertes; ſanguinem profundunt è naribus: ídque cùm aliàs, tum ſi quid protendatur ad collum.

QVÆ CEPHALALGIA nomine *τῆς καρηβαρίας* exprimitur, vnde *οἱ καρηβαρικοὶ* nominantur; cephalalgicæ cauſæ firmiter fixæ focum & domicilium caput eſſe oſtendit. Nunquam enim *τὸ βάρος* niſi pro cauſa, vt ita dicam, coniuncta vſurpatur: indéque vacuationem moliendam denunciat, vbi grauitatis ſenſio excitatur. Secus atque aliter *περὶ πόνου καὶ ὀδύνας* iudicandum. Hæc enim ſympathiæ non rarò conſectaria ſunt.

Ergo. QVI GRAVESCENTE CAPITE] Ex repletione particulari capitis, quam vel indigena cauſa, vel aduena tandem inuexit.

DOLENTER AD SYNCIPVT AFFLIGVNTVR] Quòd illa pars omnium cephalicarum ſit acerrimi ſenſus, venáſque habeat craſſiores ſanguine multo diſtentas, & quæ vbertate cerebri reli-

quis omnibus antecellit: ex quibus efficitur vt & indigenæ, & aduenæ cephalalgiæ omnium sit capacissima & feracissima, omnibus telis atque trωmatis sauciata præter cæteras, cita etiam morte funestissima sit.

Somni expertes] Vt omnis tollatur excusatio frigidi & crassi humoris soporiferi; materia verò acris & tenuis agnoscatur.

prorrh. 13. f. 1. 1.

Sangvinem profvndvnt e naribvs] Facultatis expultricis virtute, & meatuum anastomωsi, quam facilè adfert sanguis bile perfusus: alioqui cerebro vis infertur, vnde phrenitis & melancholica ecstasis.

Idqve cvm alias] Ac si diceret. Cùm sperabilis omnino sit hæmorrhagia in temporum & frontis dolore prægrandi & fixo, atque in materia tenui & calida, quam demonstrauimus delirij aut hæmorrhagiæ consecutionem adferre, prout eductionem habet, aut non habet.

Tvm si qvæ cervicis tensio sit] Quæ cernitur in conspicuo micantium arteriarum pulsu, vnde significatio fit repletionis particularis, quam fecit commemoratus iam ad caput excursus. Scitum est illud. Τραχήλου ὀδυνώδεα, ὄμματα ἐξέρυθρα, αἱμορραγικά. i. *Ceruicis dolor cum oculorum rubore, hæmorrhagiam ciet.*

10 Τὰ ἐν κεφαλαλγίησιν ἰώδεα ἐμέσματα μετὰ κωφώσιος, ἀγρύπνοισι· ταχὺ ἐκμαίνει.

In cephalalgia æruginosi vomitus cum surditate & somni vacuitate; insaniam breui denunciant.

In prorrhetico legitur hæc prognosis, quam doctissimo commentario illustrauit Galenus. Itaque nullas hîc meas arbitror esse partes, nisi vt transferam in hunc locum quæ illic sunt accuratissimè scripta, numerisque omnibus philologiæ & philosophiæ absoluta.

Ergo. In cephalalgia] Quæ doloris acerbitate eximia est, ac cita morte funesta, nisi hæmorrhagiam habeat liberalem.

Vomitvs ærvginosi] i. Æruginosæ bilis crebra sursum & parca exclusio, quæ & qualitate ipsius humoris, & copia, & ipso excernendi modo, calamitosa est. Ac qualitate quidem humoris; quoniam æruginosa bilis proximè abest à nigra, & quocunque illa cursum ad excretionem inflexerit, & materiæ quæ ipsam genuit, & partis vnde manauit ardorem & inflammationem ostēdit. Copia autem, quoniam nihil paucum est criticum: quò spectat & illud. *Pauci vomitus biliosi, mali.* In excernendi modo vitium illud cernitur quod Hippocrates annotauit his verbis. *Vomitus cum varietate, mali; idque cùm aliàs, tum si frequentes fiant.* Talis autem vomitio symptomatica, venit per sympathiam alui quam dura meninx & cerebrum inflāmatum inuexit: cuius affectionis præter cephalalgiam symptomata hæc sunt.

prorrh. 47. f. 2. 1.
prorrh. 26. f. 2. 1.
prorrh. 32. f. 1. 1.

Cvm svrditate] Consectaria morbi acuti & turbulenti, in homine non suæ mentis; labefactata scilicet parte illa cerebri vnde vis audiendi manat.

Et somni molesta vacvitate] Propter calidam & siccam cerebri intemperiem quam bilis perustæ nimia peperit abundantia.

Insaniam] i. Melancholicam ecstasin in qua insaniæ summa sunt omnia: quoniam bilis æruginosæ in atram facilis mutatio est, cuius malignæ & efferæ cacochymiæ morsus acerrimi esse solent.

Brevi denvnciant] Quoniam humorum qualitate acrium, substantia tenuium, temperamento calidorum, cita ad vigorem malorum, quæ ipsi faciunt, expeditio esse solet: vt in Philista, qui cùm primo die flaua, mox æruginosa vomuisset; secundo, sub meridiem, è potestate mentis exiuit: cuius historia fundamentum esse videtur huius prognωseωs.

11 Οἷσι κεφαλῆς καὶ τραχήλου πόνος, καὶ ὅλου δέ τις ἀκρασίη τρομώδης· αἱμορραγίη λύει. ἀτὰρ καὶ οὗτοι χρόνῳ λύονται, καὶ κύστις ἐπώδυνος.

al. αἱ δὲ κύστιες ἐν τουτέοισιν ἀπολαμβάνονται.

Si cui capitis & ceruicis dolor, atque adeo vniuersi quædam infirmitas incidit cum tremore coniuncta, hæmorrhagia exoluit. Quinetiam lapsu temporis hæc mala effugiunt; ac tum vesica dolet.

Infirmitate corporis nemo exterreri debet, nisi terrifica sit infirmitatis causa. Terrifica est quam facit consumptio vitalis principij, nectarisque viuifici perennis dissipatio. Terrifica est etiam quæ fit immeritò sine vlla vacuatione, tum aspectabili, tum inaspectabili. Nam facultatum effœtæ vires veniunt ab exolutione trium principiorum, hepatis, cordis, & cerebri. Quemadmodum igitur facultates in officio versantur: sic robur ipsum in trium principiorum temperamento & complexione cuique accommodata consistit. Si bene constituta sunt viscera, facultates in suo quæque officio vegetæ esse debent. Sed

bent. Sed ista non retro commeant, neque viciſſim verè ſemper enunciantur. Vt enim δύναμις in officio, τὴν ἰσχὺν arguit in ſubſtantia principiorum; ſic ἰσχὺς non ſemper τὴν δύναμιν edit vegetam, cuiúſque vis in officio, virtuti ſubſtantiæ principiorum pariter æqualitérque reſpondeat. Id cernere eſt in baiulis, qui grauiora portant onera, proptereàque toto corpore contremiſcunt. Hîc certum eſt tremorem naſci ab infirmitate. Sed tamen de eo tremore vereri non decet, nec verò de infirmitate ipſa; quòd nulla ſit eius terrifica cauſa. Secus eſt de fanaticorũ tremore qui ab exhauſto & cerebri alienatione incidit, mortémque præſentem intentat. Quæ cùm ita ſint, mirum videri non debet, ſi hæmorrhagia nonnunquam infirmitatis cauſas exoluat, viréſque reddat vegetas, quæ ab oppreſſione olim fatiſcere videbantur: quod quemadmodum fiat, hæc prognoſis apertiſſimè planiſſiméque explicabit, hoc modo.

SI CVI CAPITIS ET CERVICIS DOLOR] Πόνον dixit; melius fortaſſe βάρος quod per ſympathiam nunquam exiſtit, ſæpenumero autem πόνος καὶ πάσις. Ergo. Si cui capitis & ceruicis dolor ſymptoma plethoricum ſit vtriuſque partis; ac ceruicis quidem, aut per excurſum infernè ſurſum, aut per propagationem cauſæ morbificæ in ceruicalem medullam, nec vlla vis extrinſecus incidiſſe putetur in muſculoſum genus, ſed ille ceruicis dolor cuiuſmodi ſit in cauſa & ſymptomate ipſo, qualem expreſſit prognoſi prima 1. lib. qualem etiam in illo. *Ceruicis dolor malus quidem in omni febre; peßimus autem iis qui ſunt in periculo inſaniæ.* Et, *Ceruicis dolor, oculi prærubri, ſanguinem fundunt è naribus.* prorrh. 42. lib. 2. prorrh. 46. ſ. 3. 1.

ATQVE ADEO VNIVERSI INFIRMITAS QVÆDAM INCIDIT] Ab oppreſſione quam facit ipſa repletionis ſuppreſſio, vel tantùm oppreſſo neruorum principio per ſympathiam, quæ iure vicinitatis & ſocietatis, propagationem mouet cauſæ morbificæ à principio in producta: qualis infirmitas cernitur, vti iam dixi, in baiulis, quando imparia geſtant humeris onera, quibus depoſitis redduntur ſolito alacriores.

CVM TREMORE CONIVNCTA] i. Cum deprauato quodam artuum motu, quando iuſſu noſtro, non naturaliter, promentur: ob eam ſanè cauſam, quia id quod mouet & quod mouetur, pari magiſterio certant inter ſe. Ex tribus autem tremoriferis cauſis; oppreſſione ſcilicet, ſpirituum collectione, & virium exolutione, nos eam recipimus quæ contumaciora facit inſtrumenta ad parendum virtuti animali. Eſt autem oppreſſio, ſiue ea venerit per tranſlationem humoris morbifici à venis ad neruos, quam finit delirium; ſiue per progreſſum à cerebro in producta.

HÆMORRHAGIA EXOLVIT] Quoniam repletionis tum vniuerſalis, tum particularis perfugium eſt in hæmorrhagia, quæ propria eſt plethoræ vacuatio. Quæ cauſa eſt etiam cur in Pythione primis diebus tremulo, hanc legem Galenus ſanciuerit. Quotieſcunque febrium initiis tremor incidit, ſi nihil antea vires effœtas reddiderit; tum venæ ſectio neceſſaria eſt. comment. ad hiſt. 1. ſ. 1. 3. Epid.

QVINETIAM LAPSV TEMPORVM HIS MALIS DEFVNGVNTVR] Eòdem ſpectat prognoſis illa priore lib. explicata. *Quibuſcunque in febribus tremores immeritò conquieſcunt; iis, lapſu temporis, articulorum dolorifici & purulenti abſceſſus naſcuntur; vnáque in veſica doloris acerbitas.* Ergo, lapſu temporum, hoc eſt, intra quadrageſimum diem, ſi vires validæ pro ægro pugnarint contra vim morbi, anteàque pepaſmi ſigna ediderint: vt in Pythione, per ſputa ὑπόπεπτα, i. *ſubcocta.* 146. Coac. 1. lib.

AC TVM VESICA DOLET] Ob ſtranguriam purulentam, & abradentem vrinæ proluuiem: qualis Pythioni profluxit, qui, ſine critica hæmorrhagia, tremoris à repletione vacationem habuit. In prorrhetico legitur hæc prognoſis ἁπλῶς, nec vlla veſicæ mentio fit. prorrh. 60. ſ. 3. 1.

12 (Κύστις ἀπολη φθεῖσα) ἐν τῆσιν ὀξείῃσι κεφαλαλγίῃσι, καὶ τῆσι ναρκώδεσι μετὰ βάρεος· ἐθέλει σπασμώδεα γίνεσθαι. Deerant hæc

Veſicæ interceptio in cephalalgia prægrandi, aut ſtuporifera cum grauitate; conuulſione ſtudet finiri.

VESICÆ interceptio, ſiue vrinæ ſuppreſſio, tum primigenia; tum etiam morbi acuti conſectaria; conuulſionis habet euentum. Eſt enim tanta vrinæ ſuppreſſæ feritas vt omnia naturæ præſidia labefactet: maximè verò recurſum habeat ad caput, vnde ſymptomatum grauiſſimorum prouentus. Hoc ſpectat igitur vt intelligamus, omne genus cephalalgiæ, tum calidæ & acutæ, tum etiam frigidæ, atque torpidæ, & ſoporatæ, conuulſionem adferre: quando ad præparationem ſuſcipientis cauſæ miſeria vrinæ ſuppreſſæ accedit: maximè verò ſi vel exolutionem veſicæ, vel eius ἀναισθησίαν vrinæ ſuppreſſio conſequatur. Tum enim non ſolùm refluxum caput excipit: ſed etiam cerebrum in veſicæ afflictæ contagionem trahitur, generis ſimilitudine, & vaſorum communione. *Ex perfrigeratione, vrinarum interceptio, mala.* Vide prognoſin 17. ſ. 3. 1. prorrh. Plurimùm autem facit ad huius enarrationis veritatem quod ſcripſit Galenus ad illam prognoſin. *Intercepta veſica, præſertim cum cephalalgia, habet aliquid conuulſificum.* prorrh. 16. ſ. 1. 1. prorrh. 18. ſ. 3. 1.

13 Κεφαλαλγίην λύει πύον διὰ ῥινῶν, ἢ πτύελα παχέα, καὶ ἀνόσμα· λύει δὲ καὶ ἑλκέων ἔκθυσις· ποτὲ δὲ καὶ ὕπνος, καὶ κοιλίης ῥύσις.

Cephalalgiam tollit expuratum per nares, aut ſputa craſſa odore carentia. Quinetiam exoluit vlcusculorum vbertas: nonnunquam & ſomnus, & alui profluuium.

SANE CVIQVE morbo ſua debetur criſis per exolutionem propriam cauſæ cuiuſque morbificæ, & neoteriſmum partis obſeſſæ. Exolutio fit cauſæ morbificę excretione, pepaſmo, abſceſſu; pro qualitate humoris, impulſu naturæ, & meatuum conditione. Sed incidunt tamen ſucceſſiones morborum, quibus auocatur natura ab inſtituto curſu, vt qui opinionem fecerant excretionis per hæmorrhagiam, mutata velificatione, cùm inueterauerint, pepaſmo vel abſceſſu exitum finémque inueniant. Ac ne longum faciam; huius theorematis authoritatem fundabit propoſita ad explicandum prognωſis. (156. Coac. 1. lib.)

CEPHALALGIAM] Cuius inueteratio eſt, quæque ſaluis ægri rebus ad vigeſimum vſque diem producta, ſperabilem ampliùs non facit hæmorrhagiam quæ primis periodis in procinctu eſſe videbatur; cephalalgiam, inquam, firmiter fixam, humoris craſſi & frigidi ſobolem.

TOLLIT] Amotione cauſæ coniunctæ, & partis obſeſſæ neoteriſmo. Id enim ſignificat τὸ λύειν, quod Galenus interpretatur ἐκθεραπεύειν τελέως τὸν ἄνθρωπον, i. *perfectè hominem ſanare*, vt nihil reliquiarum ſuperſit. Excipio tamen illud, τὸ λύειν, quod ab Hippocrate per ſarcaſmum vſurpatur aph. 26. 6. Οἷσιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνωνται, παρακοπὴ λύει. i. *Quibus, in cauſo tremores fiunt, eos delirium ſoluit.*

progn. 1. 2. EXPVRATVM PER NARES] Quoniam humor qui fecit intenſam & prægrandem cephalalgiam, niſi per hæmorrhagiam, inde vbi ſtabulatur, exitum habeat, aut per διαφόρησιν exudarit; quod ſupereſt, in ſuppuratum aut corruptionem conuertitur. aph. 10. 6.

AVT SPVTA CRASSA ODORE CARENTIA] Quando per fauces pituita purulenta ſcreatur, quæ illuc è foco cephalalgiæ deſcendit. Craſſa autem, pepaſmum; odoris expers, ipſius partis integritatem ſignificat. At, vt parωtidas diſcutit & ad æqualitatem cutis adducit tuſſicula cum ptyeliſmo coniuncta: idem quoque faciunt aduerſus dolorem capitis ſputa craſſa odore carentia. (prorrh. 73. ſ. 3. 1.)

EXOLVIT ETIAM VLCERVM PROFVSA VBERTAS] Prorupta in cutim materia multùm acri, cuius profuſio cephalalgię pariter æqualitérque reſpondet. Id enim ſignificat ἔκθυσις. Nam τὸ ἐκθύειν, idem quod ἐξορμᾶν. Vlcera autem facit ichorum collectio corporis ſuperficiem erodentium. (Vide 120. Coac. 1. lib.)

NONNVNQVAM ET SOMNVS] Quemadmodum enim ſomno miteſcit delirium: ſic & cephalalgia ſuauitate anathymiaſεωs, & cerebri temperata complexione.

ET ALVI PROFLVVIVM] Vti cωma ſurditatem & ophthalmiam. Hinc veniunt in vſum ad curationem cephalalgiæ, catapotia cephalica.

14 Κεφαλῆς ἄλγημα μετρίου μετὰ δίψης νηδυώσης, ἢ μεθ' ἱδρῶτος μὴ λύοντος τὸν πυρετὸν· ἀποστάσιας ἐν οὔλοισιν, ἢ παρ' οὖς σημαίνει, μὴ κοιλίης ἐκταραχθείσης.

Capitis dolor modicus cum ſiti aluina coniunctus, aut cum ſudore non exoluente febrem; vel gingiuarum abſceſſus, vel parωtidas fore oſtendit, niſi profusè aluus feratur.

CEPHALALGIA modica diſtinguitur ab intenſa, cuius antè, naturam, ſymptomata, cauſas, & ceſſationes oſtendimus.

Ergo. CAPITIS DOLOR MODICVS] Quem vel modica intemperies leuiter preſſa facit, vel inferiorum partium ſympathia.

CVM SITI ALVINA] Cuius ab impuritate alui, ſenſio excitatur; quando ea natat vel pituita ſalſa, vel bilioſo humore. Sic enim apud Hippocratem ἡ νηδὺς pro aluo legitur vſurpata. Porro autem ſitim diſtinguit alui ab ea quæ eſt vniuerſi corporis, vt in cauſo; & à pulmonum ſiti, cuius cauſam & focum his verbis expreſſit. *Sitim ſedant & arcent, frigidam auram ducere, & frigidam bibere.* (lib. περὶ ἀέρων. 6. Epid.)

AVT CVM SVDORE NON EXOLVENTE FEBREM] Vel potiùs τὸν πόνον capitis, non πυρετὸν: quia moderatus eſt dolor à cauſa, vti iam dixi, leuiter preſſa. Ac ſi diceret; ſi modica cephalalgia indigena ſudore capitis non ſedatur, vnde expreſſio potiùs quàm excretio cephalalgicæ materiæ ſignificatur.

VEL GINGIVARVM ABSCESSVS] A cauſa ſitis aluinæ, per continuitatem interioris tunicæ alui, quæ palato & ori communis eſt; vel etiam prolapſu catarrhi in gingiuas, quarum vniuſmodi eſt caro & ſimplex.

penult. prorrh. ſ. 3. 1. VEL PARΩTIDAS FORE OSTENDIT] Præſertim ſi capitis dolor coniunctum habeat cωma, & ſurditatem.

NISI PROFVSE ALVVS FERATVR] Qua profuſione parωtides non ſolùm arcentur, ſed etiam cùm obortæ fuerint, diſſipantur; vt in Clazomenio. Sed tamen in aluo perliquida, ſi è gingiuis exudet ſan-

exudet ſanguis,peſtiferum: quòd,labefactata naturali œconomia,ſanguis in vitio ſit,& ſua corruptione partium ſubſtantiam labefactet; quod in gingiuis potiſſimùm cernitur, quarum ſimplex & vniuſmodi caro eſt.

15 Κεφαλαλγίη καρώδης μετὰ βάρεος, ποιεῖ τι σπασμῶδες.

Cephalalgia veternoſa cum grauitate, ferè conuulſifica eſt.

EXPLICATIO repetenda ex commentario ad prognωſin 12. huius libri.

16 Οἱ κεφαλαλγικοὶ, διψώδεες, ὑπάγρυπνοι, ἀσαφέες, ἀδυνάμοι, ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ κοπιώδεες· ἦ ἆρά γε ἐξανίστανται;

Cephalalgici, ſitibundi, pene ſomni expertes, obſcuri, morbo fracti, ex aluo liquida laborioſi; etiámne fanatici?

SYMPTOMATA hæc inſaniæ metum adferunt ex euentu; quatenus ſcilicet ipſa inſania in cerebri ardore febrili exiſtit, cuius illa ſoboles eſſe poſſunt per progreſſum & ſympathiam ſimplicem, vt cephalalgia, ſitis, vigiliç. Exiſtunt etiam quæ per tranſlationem inſaniam faciunt conſectariam, vt κόπος ἑλκώδης, ἀδυναμία, i. *laßitudo vlceroſa, imbecillitas*, aluus prorupta bile. Nam ἡ ἀσάφεια, proprium eſſe dicitur phrenitidis eximiæ. Vt igitur ſymptomata hæc, ſigna ὁμογενῆ videri poſſunt inſaniæ, quòd ea calidæ intemperiei, bilioſique humoris ſint ἔκγονα; ſicut ipſa phrenitis: tamen ὁμοειδῆ ipſius phrenitidis ipſa nemo philoſophus dixerit; cuiuſmodi ſunt illa quæ antè commemorauimus, verborum abſurditas, morum diſſimilitudo quā ferocitas denunciat, & indecora compoſitio. Erunt igitur ex euentu, niſi quis fortaſſe obiecerit ea cum τῇ ἀσαφείᾳ coniuncta, in ἔκστασιν conſpirare, cuius præparatio cernitur in ea obſcuritate. Quoties enim ad ſuſcipientis præparationem accedit vis efficientis, repentina indè morbi generatio conſequitur: quemadmodum quoties ad partis afflictæ calamitatem, perennis cauſæ morbificç acceſſio fit; efficitur etiam prioris morbi in grauiorem mutatio. Sic igitur ſymptomata hæc phrenitidis eximiæ, aut etiam inſaniæ iamiam futuræ coniurata, vt ita dicam, videri poterunt: quamuis ea omnia ſimul exiſtere nihil neceſſe ſit.

CEPHALALGICI] i. Cephalalgiæ acerbitate vexati, quam facit bilis effera cum ſanguine mixta.

SITIBVNDI] Siti aluina, per ſtomachi cum cerebro ſympathiam; quæ cernitur etiam in vomitu æruginoſo.

SOMNI EXPERTES] Propter calidam & ſiccam cerebri intemperiem, quam feritas bilis inuexit, & anathymiaſeos minimè ſomnifera qualitas: ex quo efficitur vt vacuitate ſomni cum doloris acerbitate coniuncta, facilis mutatio ſit bilis flauæ in æruginoſam & atram; vnde inſania.

OBSCVRI] Phrenitidis inueteratione ac cerebro iam bile perfuſo & infecto, vt lana alba veneno Aſſyrio fucata, vnde vires languent effœtę, nec potis eſt membra iactari, vocem canoram edi; vel etiam, ſilentio melancholico taciturni, qualem fuiſſe legimus Dealcis vxorem. Denique obſcura deliria claris iam commemoratis contraria. prorrh. 33. ſ.1.1. hiſt.15.ſ.3. 3.Epid.

MORBO FRACTI] Exoluti, multùm infirmi, tremuli, ψηλαφώδεες, νωθροὶ, quorum νωθρότης cernitur ἐν τῇ ἐρρίψει. Coac. 4. lib.2.

EX ALVO LIQVIDA] Bilioſis excrementis, meracis atque ſpumantibus ſæpe & parum ducta.

LABORIOSI] Κόπῳ ἑλκώδει, qui ſæpenumero delirij prænuncius eſſe ſolet, quando bilioſæ materiæ laborificæ tranſlatio fit ad caput; quod nunquam accidit in κόπῳ τονώδει, i. *labore tenſiuo.*

ETIAMNE FANATICI?] Ac ſi diceret. Etiámne adhuc è poteſtate mentis exeunt, inſaniæque ſumma omnia præ ſe ferunt; quamuis & ſilentio & exolutione fuerint iam pene ſopiti? Sanè quidem, non ſolùm eo nomine quòd deliria cum ſilentio, tremore & palpo ſint valde phrenitica: ſed quòd appulſu bilis atræ, morſus acerrimi, vt ita dicam, ψυχὴ αἰσθητικωτέρα γίνεται, i. *anima ad ſentiendum excitatur*, non aliter atque ſitis falsò ſedatur, quæ excitatur rurſum ſitiferæ cauſæ incremento. Omnis autem affectio fere ſequitur naturam efficientis cauſæ, vt in illo. *Quibus excuſſa inſania, febris acuta ſuperuenit; phrenitici rurſus fiunt.* prorrh. 8. ſ.2.1. 100. Coac. 1. lib.

17 (Κεφαλαλγέες) ὑπόκωφοι, χεῖρας τρομώδεες, τράχηλον ὀδυνώδεες, οὐρέοντες μέλανα δεδασυμμένα, ἐμέοντες μέλανα· ὀλέθριοι. Defuit.

Cephalalgici ſurdaſtri, qui manibus contremiſcunt, ceruice dolent, nigra & aſpera meiunt, ac nigra quoque vomunt; planè ſunt deſperati.

SYMPTOMATVM pestiferorum concursus cum signis funestis continetur, vnde certa vitæ desperatio est. Quoties enim ad symptomatum cacoethiam ipsa signorum accedit, nihil est de vita sibi promittendum: quoniam pestiferi morbi ingrauescentis magisterio, ægroti natura omnino tenetur. Enimuero de symptomatis illud præceptum est, ea inter spem metúmque posita esse, quatenus huiusmodi sunt vel illiusmodi, pro varia temporum ratione in quibus apparent & fiunt. At signa quæ ipsa per se existunt, nec vllam vim efficiendi habent, nunquam à se mutantur, vt bona mala sint, aut mala bona. Vt enim pepasmus celeritatem & securitatem crisis denunciat: sic cruditas tarditatem & recidiuam. Sic vrinæ hypostasis materia & loco bona; deiectio qualitate, copia, tempore, & excernendi modo laudabilis & naturaliter constituta; sic etiam anacatharsis libera & liberalis sputi incorrupti, nec fœdi coloris atque odoris; arteria item fortiter & æqualiter micans; libertas spirandi; omnia hæc semper in bonis ducenda, quoniam semper apparent & fiunt κατὰ λόγον naturæ; contraria verò παρὰ λόγον naturæ, & magisterio morbi; proptereáque omnino mala atque terrifica. Secus est de symptomatis quæ non minùs bona spe nos consolantur, quàm metu exterrent; prout à natura stant, aut impetu morbi eduntur. Ergo vt cephalalgia, surditas, manuum tremor, ceruicis dolor, symptomata sunt ipsa per se terribilia: ita si adiunctionem habeant vrinæ nigræ & asperæ, vomitus item nigri, desperatam salutem ostendunt. Quæ omnia cuiusmodi sint, & quemadmodum fiant; tum autem quorsum appareant, huius est prognoseωs videre.

CEPHALALGICI] Signum diagnωsticon capitis malè affecti, symptoma verò prægrandis intemperiei, vel continuitatis solutæ.

prorrh.3. f.3.1. & prorrh.32. f.1.1. SVRDASTRI] Offensione τῆς ἀκουστικῆς δυνάμεως, i. *audiendi facultatis*, per dissolutionem integritatis in parte illa cerebri vnde vis audiendi manat.

QVI MANIBVS CONTREMISCVNT] Quod illis vsuuenit propagata cephalalgiæ causa in ceruicalem medullam, vnde veniunt nerui ad manus.

CERVICE DOLENT] Adducto in cerebri sympathiam neruorum principio, diuturna afflictione læso, nec vlla doloris causa extrinsecus incidēte in musculosum genus. Etenim principiorum & propaginum facilis est mutua inter se contagio, facilísque mutua συμπάθεια. Atque hæc quatuor symptomata ab eodem fonte principia causásque ducentia, sunt quidem per se ipsa plena periculi, non tamen adimunt expectationē vitę, nisi se illis praua quoque signa adiunxerint: cuiusmodi sunt quæ sequuntur.

NIGRA ET ASPERA MEIVNT] Quæ sunt eiusmodi: nigra quidem, à sanguinis & quatuor humorum sero, prægrandi æstu & incendio conflagrante; non autem humore melancholico velut fuligine saturato: quod sæpenumero salutiferum est, præsertim mulieribus quæ à menstruorum vel puerperiorum suppressione laborant: aspera verò, propter hypostaseωn qualitatem orobearum, furfuracearum, spumantium, & laminearum; quæ sunt omnino quatuor prauarum tota substantia hypostaseωn genera. Nam plura sunt alia colore & loco malarum. Δεδασυμένα autem ἢ δασέα nominauit præter consuetum scribendi modum in aphorismis, prognostico, & epidemiis, vbi nusquam legitur τὸ οὖρον δασὺ ἢ δεδασυμένον: vt studio obscuritatis ita scripsisse videatur in hac prognωsi, quemadmodum rectè annotauit Galenus nominans eam obscuritatis affectationem, τὸ ἐπιτήδευμα τῆς ἀσαφείας.

Vide 7. Epid. vbi meminit bis τῶν οὔρων δασέων. pag. 366. linea 35. & 40. comment. ad prorrh.3.f.3.1.

NIGRA VOMVNT] In prorrhetico aliter scriptum reperio. Non enim vomitum nigrum cieri, sed venturum prædixit, ἢν ταῦτα ᾖ, μέλανα ἔμετον προσδέχεσθαι ἥξειν: quod etiam Galenus transfert ad nigras deiectiones, quæ post æruginosas sequi solent, sicut & vomitio ipsa: sed eæ tamen frustra expectantur, cùm ipsæ per se sufficiant vrinæ nigræ & asperæ ad prædictionem interitus mox futuri. De vomitione autem nigra, déque vrinis nigris erit alius dicendi locus.

SVNT DESPERATI] Sic enim ὀλέθριοι, per metonymiam, sunt ἀνέλπιστοι. Desperatæ salutis ratio in theoremate catholico exposita est.

18 Οἱ κεφαλαλγέες ἐφιδροῦντες, κοιλίην ἀπολελαμμένοι σπασμώδεες.

Quibus cum sudatiuncula caput dolet, aluo suppressa; conuulsione tentantur.

prorrh. 23. f.3.1. 160. Coac. lib.1. ET IN PRORRHETICO, & in priore libro huius diuini operis, hæc prognωsis expressa, & explicata legitur. Excipitur tamen hîc febris, quam cum reliquis symptomatis voluit illic esse coniunctam. Et quoniam fastidiosè nimis videtur se Galenus gerere in eius prognoseωs decisionem, nec eam dignatur philologiæ & philosophiæ luminibus illustrare, ne quid intentatum relinquerem, tentaui & ipse aliquid quod nonnihil lucis adferret, quod in hunc locum transferri poterit ex comment. ad prognωsin 160. prioris lib. Quod superest, hoc spectat hæc prognωsis vt intelligamus, conuulsionem in metu esse quoties in cephalalgica oppressione, vnde sudor exprimitur qui cephalalgiam non exoluit, alui suppressio veterem auget oppressionem: quamuis non accidat necessariò, neque semper; sed ex euentu, atque nonnunquam. Nam parωtides non rarò inde assurgunt. Hactenus de Cephalalgia.

DE CARO ET CΩMATE. Cap. II.

Ο ΚΑΡΩΔΕΣ (ἦρά γε) πανταχοῦ κακόν; Desuls.

I *An soporari vbiuis malum?*

Dictvrvs de cataphoricis malis, à distinctione causarum disputationem instituit, vt ex earum perspicientia quid cuique euenturum sit, & quorsum illa fiant, certò statuatur. Id fecit primùm in Caro, qui inter illa est eximius. Symptωmata sunt cataphorica, in quibus cernitur καταφορά τις ὑπνώδης, i. *inclinatio quædam somnolenta & veternosa*, vt neque oculis, neque cerebro lucem accipiant; sed contrà semper oculis noctem commissis palpebris, ac semper videantur solui in somnos, vigiléntve aut dormiant. Sed inter ea symptomata principatum obtinet κάρος, quem veteres ἀπὸ τῆς κάρης, i. *à capite* nominauerunt, ex animaduersione cerebri occupati, quoties τὴν τοῦ φανταστικοῦ ἀπώλειαν ἢ ἔκλυσιν, i. *amißionem aut exolutionem phantasiæ* exprimere voluerunt. Est enim caros symptωma & signum phantasiæ exolutæ. Exolutionis autem causa est prægrandis frigida intemperies quam acida pituita inuexit. Prægrandis intemperiei frigidæ causam esse dixi pituitam acidam: quoniam cari natura & ὕπαρξις versatur ἐν τῇ λύσει, i. *in resolutione*; quemadmodum τῆς κατοχῆς ἐν τῇ τάσει, i. *in tensione*. Atqui non existit ἡ λύσις, quin nerui madescant, vnde exoluitur τόνος & robur eorum. Atque in caro cernitur animalitatis interceptio in sensu & motu; quemadmodum in apoplexia; si tantùm libertatem spirandi exceperis, quæ in apoplexia nunquam est, manet autem in caro. His ita constitutis, super quæstione proposita hæc mihi videtur ratio deliberandi, vt τὸ καρῶδες primùm hoc loco significet tum symptomatici cari speciem & ideam, tum arctioris somni & excussu difficilis necessariam satietatem; vel ex necessitate dormiendi quam peperit diuturna somni vacuitas cum pari opportunitate somniferarum causarum coniuncta; vel ex affluentia soporiferæ materiæ quam genuit liberalior vini vsus. Itaque certum est τὸ καρῶδες quod venit à prægrandi intemperie τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, i. *sensorij primi*, siue primigenia, siue consectaria sit vt in Hermocrate, siue à mutua contagione musculorum temporalium & cerebri; certum est, inquam, tale καρῶδες semper in vitio esse, fieríque pessimis ægri rebus. At verò τὸ καρῶδες quod sine vlla cerebri offensione fit quæ firmiter fixa sit, sed tantùm cum leuiter pressa, vt in ebrietate; vel certè nulla, vt in somno critico non turbulento; tale profectò καρῶδες cum spe salutis prædiuite initur. Tale καρῶδες fugat delirium; tale καρῶδες non rarò cephalalgiam exoluit, & in pueris, febrem: denique tale καρῶδες μὴ ταραχῶδες, βεβαίαν κρίσιν σημαίνει, i. *non turbulentum, firmam crisin ostendit.*

2 Οἱ κωματώδεες ἐν ἀρχῇσι γινόμενοι μετὰ κεφαλῆς, ὀσφύος, τραχήλου, ὑποχονδρίου ὀδύνης ἀγρυπνέοντες· ἦρά γε φρενιτικοί; μυκτὴρ ἐν τούτοισιν ἀποστάζων, ὀλέθριον· ἄλλως τε καὶ τεταρταίοισιν ἐοῦσιν, ἢ ἀρχομένοισι. κακὸν δὲ καὶ κοιλίης περίπλυσις ἐξερυθρή.

Qui ab initio & continenter sunt cωmatosi, vnà cum capitis, lumborum, ceruicis, hypochondrij dolore, somni expertes; etiámne phrenitici? Substillum narium in his mortiferum; ídque cùm aliàs, tum verò quartum diem agentibus, aut ineuntibus morbum. Pestifera est etiam proluuies alui prærubra.

Hic genvs alterum symptomatis cataphorici proponitur explicandum, quod veteres κῶμα dixerunt. Est autem symptoma cataphoricum in quo non potis est lucem accipere oculis, cùm illi semper noctem accipiant, quamuis nonnunquam difficile non sit è cerebro somnum excutere, nonnunquam etiam difficillimum quando sopore sepultum est. Duplex enim κῶμα statuitur, vnum ὑπνῶδες, alterum ἄγρυπνον. Sed vtriusque communis est iniussa oculorum conniuentia. In omnibus cωmatosis apparent oculi somno conniuentes: quemadmodum in lethargicis genæ sublimes. Est igitur cωma, inclinatio veternosa quæ cernitur in conniuentia oculorum, quam facit exolutio virtutis nerualis in phantasia debili & infirma. Sic enim dicitur cωma phantasiæ infirmæ symptωma; quemadmodum caros abolitæ. Atque in omni cωmate humoris ingressu neruorum τόνος exoluitur. Sed omne cωma diuisum est in mixtum & simplex. Ac mixtum quidem nascitur ex pari dominatu diuersorum humorum, bilis & pituitæ, pariter inter se concertantium. Simplex verò, vel à pituitæ simplicis & incorruptæ abundantia, vel à cerebri exolutione; vel ab eiusdem perfrigeratione febrilis ardoris consectaria. Atque mixtum cωma semper est ἄγρυπνον, simplex ὑπνῶδες: illud tantùm oculis noctem accipit: hoc cerebro & oculis lucem fugit, nec

potest eam capere. Vtriusque autem commune est, oculis, veluti somno arctissimo, conniuere. Cωmatis mixti natura & causæ, tum autem malorum accessio atque successio, in hac prognωsi fœliciter exarata leguntur. Simplicis autem causæ & decisiones continentur in proximis.

QVI SVNT INITIO CΩMATOSI] i. Qui continenter conniuent oculis, oppressione cerebri quam mixta facit cacochymia bilis & pituitæ pariter inter se concertantium; illa quidem, ad somni excussionem; hæc verò, ad soporiferam impressionem: & quarum mixtione monstrum nascitur biceps phrenitidis & lethargi, quod τυφομανίαν veteres nominarunt. Continenter autem ideo ponendum existimaui, vt indigena cerebri causa putetur: quoniam nullum cωma, nullum delirium potest videri διηνεκὴς, i. *continuatum*, quando in cæteris partibus, pituitæ & bilis offensiones cerebrum in contagionem & sympathiam adducere possunt. Initio autem scripsit præceptor, vt omnis tollatur statim opinio cerebri vel exoluti, vel refrigerati à febrili ardore: quod ineunte morbo nunquam accidit, quo tempore natura morbificis causis opprimitur.

CVM DOLORE CAPITIS] Excitata sensione rei molestæ, i. bilis irritantis, in parte sensus acerrimi, qualis est dura meninx; ex qua sensione opinio fit cωmatis neutiquam soporati & somno sepulti: quoniam in tali cωmate sunt corda oblita laborum, propter interceptionem vel impedimentum animalitatis in soporatione sensus & motus.

CERVICIS ET LVMBORVM] Per propagationem causæ morbificæ à cerebro in spinalem medullam, vel etiam perennem excursum ex lumbis ad caput: quoniam, vti iam dixi, facilis est contagio principiorum & productorum.

HYPOCHONDRII] Vnde generationis & affluxus perennitas materiæ sursum ad caput; & ad suscipientis causæ præparationem accessio & vis efficientis.

SOMNI EXPERTES] Quoniam in summa dormiendi necessitate non suppetit opportunitas causarum somniferarum: quamuis in somnum solui reapse videantur, propter conniuentiam oculo-
3.Epid. part.3. rum; nihilominus tamen somnum inire non possint. Ac tale cωma iure optimo dicitur οὐχ ὑπνῶδες, καὶ ἄγρυπνον.

ETIAMNE PHRENITICI?] Ac si diceret. Etiámne tandem phrenitidis consecutio adferatur, hoc est, delirij perpetui cum vigiliis & febre coniuncti, quod facit bilis effera morsus acerrimi in ea parte cerebri in qua mens principatum exercet. Sanè quidem, cùm alteratio cerebri vires acquisiuit eundo, pituitáque exhausta, cerebrum dominatu bilis tenetur, vnde cωma excutitur. Ex quo efficitur, triumphata cωmatis causa, delirium patescere, quod pariter cum cωmate regnabat, sed obscurè tamen quasi sepultum atque sopitum: quemadmodum si bilis, pituitæ abundantia pituitesceret, vtique proderetur lethargus. Quamobrem cωmatosi vigiles, & vnà possunt esse phrenitici, & phrenitidis successionem habere.

SVBSTILLVM NARIVM IN HIS MORTIFERVM] Omnia enim sanguinis stillici-
Vide 62. Coac.1.lib. dia sunt χαλεπὰ, i. *periculosa*, vt cæteræ omnes iudicatoriæ causæ exiguæ. Aut enim malignos vel multos humores naturæ imperio regi non posse, aut infirmitatem summam ipsius naturæ testantur: sed ea stil-
hist.1.1.Epid. licidia sic habentur mortifera, si qualitate sanguis in vitio sit, qualis esse solet meracis, vt in Philisco.

IDQVE CVM ALIAS, TVM VERO QVARTVM DIEM AGENTIBVS] Quoniam substilla & hæmorrhagiæ quarto die, contra naturam morbi cientur qui paroxysmos habet dierum imparium. Omnis autem πελιωσότης quæ vertitur in σπασμὸν, calamitosa est, facítque τὸ δυσκελτὸν θανατῶδες:
prorrh.56. s.3.1. quemadmodum rectè annotauit Galenus ad illam prognωsin. *Stillicidia vndecimo mala.*

AVT INEVNTIBVS MORBVM] Non quidem periodo aut καιρῷ (nam tertio die bona est hæmorrhagia) sed primo statim morbi appulsu, quam πρώτην εἰσβολὴν nominare solent: ob eam sanè causam quæ in substillo dicta est.

PESTIFERA EST ETIAM PROLVVIES ALVI PRÆRVBRA] Nihil erat necesse ad faciendam fidem periculi superiorum symptomatum quæ sunt ὁμοειδῆ conspirantia in idem; nihil, inquam, erat necesse aduocare τὰ ἑτερογενῆ quæ sunt in suo genere lethalia, cùm illa per se ipsa sufficiant. Enimuero cωma mixtum quod phrenitidem habet coniunctam aut consectariam cum progressu causæ indigenæ, & translatione aduenæ, quódque substillo sanguinis tempore & qualitate pessimo, deuictæ naturæ signum ostendit, nihil ampliùs requirit ad persuasionem futuri exitij. Atque illa cernuntur in actionibus & excrementis quæ sunt ipsius cerebri & membranarum eius, proptereáque sunt ὁμοειδῆ, & ad instituendam prognωsin accommodata. Quod igitur adiecit, pestiferam esse prærubram alui proluuiem, verè quidem dixit, sed non appositè. Est enim proluuies illa pestifera, sed labefactatæ naturalis œconomiæ soboles, & hepatis multùm effœti certissimum argumentum: sicut symptomata iam explicata, cerebri; ob eámque causam funesta, quòd partium illarum officio vita carere non possit. Atque vt de illa proluuie, cuiusmodi sit, & quorsum fiat, paucis exponam; certum est omnem cruentam deiectionem iecori acceptam referri: sed periodicam atque fugacem virtute illius fieri; perpetuam verò, torminosam, carnium loturæ similem, summæ infirmitatis, planéque virtutis retentricis exolutæ syllogisticum signum esse. Quoties autem iecur ab inueteratione intemperiei iam exolutum sui tædet officij ad vitam tuendam necessarij, tum in angusto spes est. Atque ita proluuies alui prærubra homini necando ipsa per se est satis; neque appositè, meo quidem iudicio, ad constituendam symptomatum ὁμοειδῶν cerebri perniciem aduocata videtur, cùm sit ἑτερογενὴς, nec ab eodem fonte principia causásque ducat: nisi fortasse quis dicat; quò plures facultates, pluráque principia in vitio sunt, eò res ægri peius ire. Vide lib. 4. περὶ ἄρθρων, & comment. Galeni ad prorrh. 2. s.1.1.

Οἱ κωματώ-

3 Οἱ κωματώδεες ἐξ ἀρχῆς ἐφιδρώσαντες, οὔροισιν ἐπιπόνοις, καυσικοὶ, ἀκρίτως δὲ περιψύχοντες διὰ ταχέων, περικαέες, νωθροὶ, κωματώδεες σπασμώδεες· ὀλέθριοι. al. αἰτίοισι

Comatoſi quibus ab initio ſudatiuncula exudauit, cum permoleſta vrina, & ardore febrili immeritò alſioſi, mox æſtu incandeſcentes, cωmatoſi, ſubinde ad pedes delapſi; mortiferum habent malum.

ALTERVM genus cωmatis ab exolutione nati in hac prognωſi continetur, quod ſuæ deciſionis enarrationem à nobis requirit. Eſt enim deciſio hæc multis obſtructa difficultatibus, quas expedire difficillimum eſt, nec verò niſi à ſciente animaduerti poſſunt. Ac primùm tollatur cωmatoſi nomen quod in principio deciſionis ſcriptum eſt, retineatur autem quod eſt in fine. Non enim ab initio ſunt cωmatoſi qui ab exolutione ſomno ſepulti iacēt: quemadmodum in cωmate mixto quod eſſe diximus monſtrum biceps phrenitidis & lethargi, ex mixtione bilis & pituitæ pari robore inter ſe dimicantium. Tale cωma initio ſtatim apparet, nec morbi alterius conſectarium eſſe ſolet.

Ergo. QVIBVS AB INITIO SVDATIVNCVLA EXVDAVIT] Per expreſſionem quam fecit capitis oppreſſio. Vt enim ſudatiuncula dicitur vel capitis, vel vniuerſi corporis: ita huic loco appoſita in ſcopum authoris, propriè ad caput pertinet; eáque, ineunte morbo, cauſam habet expreſſionem; quemadmodum iam producto déque viribus triumphāte, partium ſolidarum exolutionē.

CVM PERMOLESTA VRINA] Sic enim legendum duximus, non autem, ὕροις πίποσι. Quorſum enim concoctio in concurſu ſymptomatum funeſtorum, quæ nunquam bonitatis naturam exuit, vt ex bona fiat mala? niſi quis fortaſſe obiiciat fugacem eſſe concoctionem cum viciſſitudine cruditatis, indéque fieri vt quæ ſunt vrinæ modò pepaſmi participes, modò expertes, non ſint in bonis ducendæ: fortaſſis etiam videantur prauæ, vt quodam loco ſcripſit Hippocrates. Sed illud ſuperſtitione vel oſtentatione non caret, ſophiſticum eſt, proptereáque ab omni philologia & philoſophia explodendum. prorrh. 61. ſ. 3. 1.

Eſt autem permoleſta vrina, quæ cum labore excernitur, non quidem veſicæ vitio, ſed alieno. comment. ad prorrh. 24. ſ. 2. 1.

ET ARDORE FEBRILI] Sic enim οἱ καυσικοὶ ſunt exponendi. Nam τὰ καυσικὰ dicuntur morbi in quibus ardor lucet; tum etiam excrementa præcalida, quorum vis eſt faciendi morbum acutum citiſſimæ criſis, valdéque periculoſum, ſi ardore conflagrent. comment. ad prorrh. 6. ſ. 2. 1.

IMMERITO ALSIOSI] Non inconſideratè illud, ἀκρίτως, verti *immeritò*, quod eſt ſine ſignis & ſalutaribus cauſis, vt in Philiſco qui viſus eſt febris expers in ſummo ardore. Tametſi enim cutis videtur alſior quàm ſolebat, non tamen ſic febris vacationem denunciat, vt rectè annotauit Galenus comment. ad illam prognωſin, Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ πυρετοῦ περιψυχθέντος, κακόν. i. *Reliquiæ in hypochondrio ſuperſtites febris extinctæ, malæ.* prorrh. 7. ſ. 1. 1.

MOX ÆSTV INCANDESCENTES] Conceptæ in viſceribus flammæ appulſu; quæ cùm euanuerit, partes, vti erant, marmore frigidiores relinquit. Qua de re illud iam expoſuimus. *Extimarum partium cita in vtrumque mutatio, ac ſitus huiuſmodi, praua eſt.* Quo loco adducta ſunt multa quæ ad propoſitæ deciſionis explicationem pertinere videbantur, illinc huc transferenda. 53. Coac. 1. lib. & prorrh. 8. ſ. 2. 1.

SVBINDE AD PEDES DELAPSI] Tales enim ſunt νωθροὶ, in quibus ab exolutione inſanabili neruorum principij cernitur ἡ ἔρριψις, quæ eſt veluti quædam πάρεσις. Νωθρότης autem, ἔρριψις, καὶ πάρεσις, καὶ ἄφεσις idem ſignificant 3. Epid. ſect. 3.

COMATOSI] Ab exolutione cerebri diuturna oppreſſione fatiſcentis, quam initio denunciauit ſudatiuncula capitis per expreſſionem: quia vbi ſudor, ibi morbus.

MORTIFERVM HABENT MALVM] Quoniam omne ſymptoma natum à principij exolutione, quam fecit morbificæ cauſæ inueteratio; mortiferum eſt atque funeſtum. Tale eſt ſubſtillum ſanguinis nigri quartum diem agenti in cωmate mixto. Talis etiam prærubra alui proluuies ab effœto hepate, quod iam ſui tædet officij.

4 Οἱ κωματώδεες ὕπνοι καὶ αἱ καταψύξιες· ὀλέθριον.

Somni veternoſi, vnáque alſioſi; mortiferi.

EXISTIT etiam mortiferum cωma ſimplex quod cerebri inuexit refrigeratio quam ardor febrilis reliquit exhauſta cerebri, vt ita dicam, viuacitate: quale in Hermocrate animaduertit, quem ſomni vacuitas cωmatoſum reddidit vndecimo die morbi. Fuit Hermocrati mortiferum illud cωma, quoniam intemperies frigida, febrilis ardoris conſectaria eſt inſanabilis. Ea lege funeſtus eſt hydrops à μαρασμῷ περιφρυγεῖ, i. *conſumptione retorrida* quam febris acuta induxit. Eâdem lethargus à phrenitide.

Ergo. SOMNI VETERNOSI] Βαθὺς ὕπνος κωματώδης, vel κῶμα ὑπνῶδες, cωma ſoporatum ſopore

ex cuſſu difficili,qui proximè accedit ad carum, & in quo vix potis eſt oculis aut cerebro lucem accipi.

VNAQVE ALSIOSI] i. Cum refrigeratione coniuncti, quam vocat σφοδρὰν ψύξιν τοῦ ἐγκεφάλου, quæ omnium maximè ſoporifera eſt, vnde ſoporatus eſt multùm Hermocrates vndecimo die morbi cùm decem iam dies exegiſſet in febris ardore, lingua peruſta, vigiliis, hypochondrij tenſione, ictero ſymptomaticè diffuſo, non effuſo; quibus adde excrementa peruſta vniuerſi corporis affectionem igneam denunciantia.

MORTIFERI] Vide commentarium ad hiſtoriam 2.part.2.3.Epid.

Malè fuit κωματώδεις, κωπώδεις.

5 Κωματώδεας, κοπώδεας, κεκωφωμένους, κοιλίης καλεῤῥωγυίης ἐρυθρὰ διελθόντα περὶ κρίσιν ὠφελέει.

Cωmatoſos laborioſos, tum eos qui obſurduerunt, aluus prorupta ſubrubris excrementis adiuuat in ipſa criſi.

HIC TERTIVM genus cωmatis veternoſi proponitur quod in oppreſſione cerebri cauſam habet, non quidem ex pari dominatu pituitæ & bilis indigenarum cerebri, qualem in cωmate mixto agnouimus: ſed quod ex vtriuſque humoris affectione naſcitur in aliis partibus quæ cerebrum ipſum in contagionem & ſympathiam adducere poſſunt. Eiuſmodi ſunt aluus & venæ, in quibus perturbatio commouetur à flatulento ſpiritu cum calore contra naturam, cuius perturbationis apparent ſigna in vrinis iumentorum ſimilibus. Quale etiam cωma illud naſcitur, de quo ita ſcripſit. *Cωmatoſi maximè erant phrenitici, & qui laborabant cauſo, & qui aliò quopiam morbo magno.* Quem locum enarrans Galenus ſic ait. *Craßitudo materiæ faciebat quidem cωma, iis præſertim quibus afflictum caput fuerat. Affligitur autem phreniticus, prima ratione afflictionis, hoc eſt, ab indigena cauſa per idiopathiam.* Καυσώδεσιν *verò, ex quodam euentu. Etenim febrilis calor humores prauos effert ad caput.* (f.3.3.Epid.) *Tunc autem in ea tempeſtate peſtifera redundabant crudi & frigidi.* Quemadmodum autem quæ in hac prognωſi continentur ſymptomata cωmatis & τοῦ κόπου, alibi ſunt expoſita in catalogo eorum quæ cum febre terrifica eſſe ſolent: ita remedium quo illa quieſcunt, hîc nobis excipiendum proponitur. (55.Coac.1.lib.) Vt igitur, cωmatoſi, laborioſi, caliginoſi, vigiles, ſubſudantes malè ſunt: ita, cωmatoſos, laborioſos, obſurdeſcentes aluus aperta ſubrubra laxans, circa criſin iuuat.

6 Κωματώδεες ἀσώδεες, ὑποχόνδριον ὀδυνώδεες, σμικρὰ ἐμετώδεες τὰ παρ' οὖς ἴσχουσι. πρόσθεν δὲ περὶ τὸ πρόσωπον ἐπάρματα μετὰ κώματος.

Cωmatoſi faſtidioſi, vnáque dolenter hypochondriaci, ſæpe & parum vomentes; aurium abſceſſus habent. Antea verò faciei tumores cum ſopore ipſo coniunctos.

HIC ETIAM cωmatis deciſio continetur, quod faciunt affectiones viſcerum quæ cerebrum in ſympathiam & contagionem adducere poſſunt, indéque materia illuc transfertur; aut etiam in cerebro ipſo cietur, vnde parωtides conſectariæ eſſe ſolent. Enimuero crudi humoris ad caput tranſlatio euětum habet cωmatis atque parωtidum; idque cùm aliàs, tum ſi adiuncta ſit præparatio cauſę ſuſcipientis, quæ cernitur in facie turgidula hominis iam ſoporati.

Ergo. CΩMATOSI FASTIDIOSI] Qui & figuræ omnis & omnium ciborum faſtidio efferuntur, acerrimæ bilis appulſu ventriculum & ſtomachum laceſſentis atque quodammodo exoluentis: atque talis ἄση reuera eſt ναυτιώδης, non autem ἀνέμετος.

VNAQVE DOLENTER HYPOCHONDRIACI] Hypochondrio ſcilicet inflammatione obſeſſo, vnde bilis exudat in aluum, neruulique duo iecori & ventriculo ſociati affliguntur. Hæc iecoris inflammatio cerebrum quidem per aluum in ſympathiam & contagionem adducere poteſt propagatione cauſæ morbificæ: quemadmodum ipſa tenſio hypochondrij doloris expers tranſitum abſolutum ſignificat; quando ſcilicet humor, relicto priore foco, tranſit ad caput. Sed neutrum ſatis appoſitè, niſi apponatur commemorata ſuſcipientis cauſæ præparatio. Nec verò hypochondrij tenſio doloris expers aliò ſpectat in perturbatione critica, quàm ad hæmorrhagiam; in ſuppurato autem pulmonis, reſtituta ſpirandi libertate, quàm ad cruralem abſceſſum. Nam hypochondriacus dolor inflammatorius hæmorrhagiam habet ſalutarem primis periodis. Quid igitur ſupereſt? vt intelligamus trāſitum & progreſſum partium caput in ſuæ affectionis contagionem adducentium, non minùs præparatione ſuſcipientis cauſæ, quàm vi efficientis, euentum habere vel hæmorrhagiæ, vel cωmatis, vel parωtidum.
» Nam cωma ab oppreſſione natum, quale deſcripſi, vel parωtidibus excutitur, vel aluo prorupta ſubru-
» bris excrementis in criſi.

PARVM VOMENTES] Quæ vomitio ſymptomatica eſt bilis continenter à iecore in ventriculum prorepentis, nec vllam leuationem adfert: ſed contrà caput grauioribus damnis auget.

AVRIVM

AVRIVM ABSCESSVS HABENT] Necessariò, vel ex euentu. Ac necessariò quidem, in primigenia cerebri affectione, quam hominis facies turgidula iam soporati ostendit, nisi aluus prorupta, parωtidum materiam & occasionem tollat. Ex euentu autem, si hæmorrhagiæ inchoatæ deriuatio fiat pone aures, quod ipse innuisse videtur in prorrhetico, vbi non scripsit, vt hîc, *σμικρὰ ἐμετώδεες*, sed *αἱματώδεα μικρά*; quemadmodum & 6. τῶν ἐπιδημ. Καὶ ἢν μὲν ῥυέντων ἐγκαταλείπηται, ἕτοιμον τὸ νόσημα πρὸς ἀπόστασιν, i. *Si quid ex fluentibus relinquatur, promptus ad abscessum morbus*. De parωtidibus autem quæ & cuiusmodi sint, alio loco iam diximus priore libro; pluribus item dicemus in hoc secundo, si Dominus voluerit.

ANTEA VERO FACIEI CVM VETERNO TVMORES] Ac si diceret; suscipientis causæ præparatio maximum habet momentum ad ea quæ cuique accidunt suscipienda. Itaque turgidula facies velut ἐφθότης οἰδηματώδης, indigenæ causæ soboles, vt in lethargo diximus, tum necessariò, tum ex euentu; symptωmatis cataphorici consectariam denunciat parωtidem, quando ad caput translatio fit crudi & crassi humoris. Notum est illud. Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις παρ' οὖς τι ἐξερύγεται, i. *In cephalalgia cωma & surditas ad aurem aliquid eructat.* prorrh.penul. & vlt.f.3.1. Et, Ὑποχονδρίου σύντασις μετὰ κώματος ἀσώδεος, καὶ κεφαλαλγίης· τὰ παρ' οὖς ἐπιρρεῖ, i. *Tensio hypochondrij cum cωmate fastidioso & cephalalgia, ad aurem affluit.*

7 Τὰ ἐξαίφνης παρακρούοντα ἀλυσμῷ· αἱμορραγικά.

Quæ continuò deliria exoriuntur cum iactatione coniuncta; hæmorrhagiam cient.

PERTINET decisio hæc ad distinctionem suscipientis causæ, cuius διάγνωσις comparatur ex signis propriis morbi & partis obsessæ, quæ dicuntur ὁμοειδῆ. Ergo si verum est, vt certè omnino est, quod posui superiore prægnωsi, non inferiores esse partes excipientis cerebri, quàm efficientis causæ, vel ad generationem morbi, vel ad exclusionem materiæ morbificæ, tum per excretionem, tum per abscessum; planè efficitur vt quemadmodũ facies turgidula & œdematosa hominis iam soporati cum hypochondrij alterutra tensione coniuncta, quamcunque μετάπτωσιν & ἐπιγένεσιν ad parωtidas conuertit, nisi aluus prorupta subrubris excrementis ipsas assurgere prohibet: ita facies prærubra cum aspectabili pulsu venarum atque delirio, hæmorrhagiam fore denunciat.

QVÆ CONTINVO DELIRIA EXORIVNTVR] Affectione partium & sanguinis bile perfusi, quæ citò cerebrum in sympathiam & contagionem possunt adducere, facereque symptωma humoris morbifici proprium, quod est delirium non perpetuum. Nullum enim perpetuum est præter phrenitidem & consectariam eius insaniam, quæ causam habent in cerebro firmiter fixam.

CVM IACTATIONE CONIVNCTA] i. Fastidio omnis figuræ & loci, propter cuiusque in decumbendo molestiam; quod sani faciunt laboriosi quando satagunt modò huius, modò illius negotij, omnis moræ in quoque perficiendo impatientes; éstque illud propriè τὸ ἀλύειν. aph.54.7. Porro autem cùm duplex omnino sit causa quæ facit alysmum, vna, proprietas quædam humoris molesti, non tamen multi, neque vsquequaque aluum replentis, sed in eius tunica stabulantis; altera verò facultatis à corporis grauitate oppressio quæ summam in decumbendo δυσφορίαν efficit, vnde alysmus: hæc sanè in huius alysmi ætiologiam vsurpanda venit. pror.44.f.2.1.

HÆMORRHAGIAM CIENT] Bene aut malè, prout alysmi tempus distinctionem adfert symptomaticæ iactationis, aut criticæ. Vide prognωsin illam. *Quicunque diebus criticis sine sudore perfrigerati iactantur, pessimè habent.* pror.27.f.2.1.

8 Τὰ κωματώδεα ἀσώδεα, ὀδυνώδεα ὑποχόνδρια, θαμινὰ σμικρὰ πτύοντα· τὰ παρ' οὖς ἐπαρματα.

Cωmatosa fastidiosa, dolentia hypochondria, sputa item crebra & pauca; tumorum pone aures prænuncia.

HVIVS decisionis ratio & explicatio in hunc locum apportanda ex comment. ad 6. huius cap. Sed hoc interest, quòd hîc pathologica mutatio est morbi & ægri; deinde quòd ptyelismus pro crebra & pauca vomitione vsurpetur, quæ duo tolerabilia sunt apud Hippocratem; postremò, quòd suscipientis causæ conditio prætermissa sit, quam illic non prætermisit. Itaque complexio est confusanea partim signorum ὁμοειδῶν, partim ἐπιρρεόντων, ex qua nihil statui potest neque necessariò, neque ex euentu quid successurum sit.

9 Κωματώδεες ἦ ἔρα τι ἔχει σπασμῶδες; *melius ἔχουσι.

Cωmatosi etiámne quid habent conuulsificum?

EXTREMVM illud erat vt diceret de mutatione prioris mali in peius, quæ ſcilicet ferè accidit per cauſæ morbificæ & partis obſeſſæ alterationem maiorem, vel incrementum, quando ad oppreſſionem partis nobiliſſimæ accedit perennis materiæ morbificæ affluxus. Ergo ſi cωma non excutitur lege critica, vtrum habet conuulſionis euentum, niſi antea mortiferum ſit? Enimuero cωma mixtum quod in phrenitidem tranſit, conuulſione poteſt finiri, per alienationis ſucceſſionem ex alteratione prægrandi. At verò in ſimplici cωmate vndecunque naſcatur, id locum non habet: quoniam eius natura & ὕπαρξις conſiſtit in reſolutione; conuulſionis autem in tenſione. Niſi fortaſſe quis adferat conuulſionis cauſam quæ ex euentu cernitur, quando vnius partis reſolutio conuulſionem facit alterius. Sed iſtud eſſet deceptitium. Eſt enim par & æqualis in cωmate λύσις, vt nulla τάσις ex euentu fieri poſſe videatur.

10 Κωματώδεα μεμωρωμένα κάτοχα, ὑποχόνδρια καὶ κοιλίην ἐπηρμένοι, ἀπόσιτοι, ἀπολελαμμένοι, ἐφιδροῦντες· ἆρα τουτέοισι τὸ θολερὸν πνεῦμα, καὶ τὸ γονοειδὲς διηθὸν, λύγγα σημαίνει; κοιλίη δὲ ἆρα χολώδης προσδιέρχεται; τὸ λαμπῶδες ἐν τουτέοισιν οὐρηθὲν ὠφελέει, καὶ κοιλίαι δὲ τουτέοισιν ἐκταράσσονται.

Cωmatoſi fatui catochi, hypochondrijs & aluo prominuli, ciborum faſtidioſi, aluus nihil reddens, ſudatiuncula exudans; etiámne ſpiratio caliginoſa, & genitalis vrina ſingultum denunciat? an verò etiam bilioſa aluus vnà ſecedit? vrina pellucida his adiumentum adfert: quinetiam ijs alui perturbatæ feruntur.

CONFVSANEA hæc ſymptomatum atque ſignorum ſylua, ἔνδειξιν nullam oſtendit quò fiant atque appareant, nec verò vllam ἀπόδειξιν recipit quorſum & quamobrem ita fiant atque appareant. Sunt enim permulta reapſe ἀσύστατα; plurima verò ἑτερογενῆ: vt nulla inde conſtitui poſſit doctrina nec diſciplina medendi, quæ ἐκ τῶν ὁμογενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν comparari ſolet. Sed tamen expetenda verborum & rerum explicatio, atqûe in hunc locum tranſponenda ex Galeni comment. ad prorrh. 6. ſ. 2. 1.

11 Ἐγκεφάλου σφακελίσαντος οἱ μὲν ἐν τῇσι τρίτῃσιν ἡμέρῃσιν, οἱ δὲ ἐν τῇσιν ἑβδόμῃσι τελευτῶσι· ταύτας δὲ διαφεύγοντες σώζονται. Οἷσι δ' ἀναλυμηθεῖσι τῶν τοιουτέων εὑρεθῇ διεστηκὸς τὸ ὀστέον· ἀπόλλυνται.

Cerebro ſyderato, alij quidem tertio ſyderationis die, alij autem ſeptimo vitam finiunt. Quibus elapſis, periculo defunguntur. Sin autem anatome facta, os diſſociatum cernitur; ſine dubio moriuntur.

QVÆ EX ancipiti certamine, incertóq; marte naturæ & morbi ratio præſagiendi comparata initur, ancipitem quoque habet euentum interitus aut ſalutis. Nec verò quæ à magiſterio morbi inſtituitur, firmiſſimum illud adferre poteſt ad certam, ſtabilem, omninóque veram ac minimè fallacem prognωſin. Excipio tantùm apoplexiam, anginam primę ſpeciei, ſyncopen quoque cardiacam. At quæ prognωſis ducitur ἐκ τῶν ἐπιφαινομένων, vix vnquam, vel nunquam potiùs aberrat à ſcopo. Multi ſunt quidem terrifici morbi ſpecie & magnitudine ipſa; ſed nulli adimunt ſpem ſalutis, nulli certò mortiferi atque funeſti, in quibus non appareant ſigna ſuperatæ naturæ, quæ veteres τὰ ἐπιφαινόμενα θανατώδεα nominarunt. Cernuntur hæc in qualitate corporis, actionibus, & excremētis. Vt in prægrandi pleuritide ſpes in anguſto eſt, nō tamen certa deſperatio: ita nihil ſpei reliquum, quando in ſtertore, aut nulla eſt, aut certè exigua pérque difficilis, & praua expurgatio, cum vrina prærubra & pulſu effœto.

Sed quorſum, dicet aliquis, quorſum tam multa de morbis incerti iudicij atque mortiferis, quorum præſenſio cum diſtinctione iam commemorata ad fidem faciendam comparatur atque initur? Quia profectò videmus hoc loco deſcriptam ſyderationem cerebri, quamuis ipſa per ſe terrifica ſit, non antè videri funeſtam, quàm os caluariæ diſſociatum appareat; vel omnino ſemper eſſe mortiferam, etiam ſi dies funeſtos exegerit, ſi tale ſit ἐπιφαινόμενον diſſociati oſſis.

Ergo. CEREBRO SYDERATO] Per prolepſin vſurpato ſyderationis nomine, i. dum ſyderatur cerebrum, vt inchoata videatur ſyderatio, non autem numeris omnibus abſoluta, quæ inſanabilis

eſt; tanquam

eſt; tanquam priuatione inducta. Proptereáque meliùs legeretur, σφακελίζοντος ἐγκεφάλου, quàm σφακελίσαντος; meliùs etiam quàm in aphoriſmis vbi ſcripſit. Οκόσοισι σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος: quod verbum καταχρηστικῶς aph.48.7. vſurpatum defendit Galenus. Nam propriè ſphacelus, perfectam cuiusque partis corruptionem ſignificat. Sed quemadmodum carnis corruptio gangræna dici ſolet: ita ſyderatio oſſis, nomen ſibi vendicat τοῦ σφακέλου, quod Hippocrates docuit, cùm ait. Καὶ ὕπω κίνδυνος σφακελίσαι τὸ ὀστέον τῆς πτέρνης, i. *Periculum ne ſyderetur os pernæ.* Alibi verò carnem corruptam nominauit σαπρὰν, μυδῶσαν, καὶ σηπομένην, quam corruptionem carnis recentiores gangrænam dixerunt. Vt igitur multùm intereſt inter gangrænam & γαγγραινοῦσθαι, quòd illa perfectam abſolutámque νέκρωσιν carnis ſignificet; hoc verò, μελασμὸν, i. *nigredinem* & inchoatam corruptionem. Sic inter ſphacelon & σφακελίζειν; ille enim, carbunculationem oſſis; hoc verò, alterationem qua itur ad alienationem, denunciat. Atque vt ſæpenumero rerum abſolutarum verba & nomina pro inchoatis vſurpantur: ita quoque hîc talis vſurpatio conſideranda videtur, vt σφακελίζειν dicatur cerebrum, quod in corruptionis metu eſt. Sed qui ſit, & cuiuſmodi cerebri ſphaceliſmus, quæſo attentè videamus; tum autem, quibuſnam ſignis ad illius ſphaceliſmi cognitionem deducamur.

Enimuero, Ariſtoteli ſphaceliſmus crudor eſt cerebri, quem facit ὑγρασία πολλὴ καὶ ψυχρὰ, i. *mador multus frigidus*, quem fortaſſe quis rectè nominauerit carum. Sed eum ſphaceliſmum ita deſcripſit Hippocrates. probl.11. part.1. *Syderato cerebro, dolor ab occipitio in ſpinalem medullam inuadit, ac tum frigus ad cor peruadit, vnáque ſudor citò cietur, effluítque ſanguis è naribus; nonnulli etiam vomunt; hic tribus diebus vitam finit.* Et infrà. *Si quem ſphacelus corripit, dolor anticam potiſſimùm capitis partem occupat, intumeſcit, liueſcit, cum febre & crebro rigore. Hunc ſecare oportet, neque abradendo quieſcere, donec ventum ſit ad diploidem.*

ALII QVIDEM, TRIBVS; ALII VERO, SEPTEM DIEBVS VITAM FINIVNT] Pro varia ſyderatæ partis conditione & ſitu. Nam ſyderato bregmate, & in puero, citior mors venit, quàm in occipite & adultiore.

QVIBVS ELAPSIS, PERICVLO DEFVNGVNTVR] Ac ſi diceret; ſi cauſam melaſmi fortis natura expulerit, aut medicus multùm celer atque fidelis terebrando exhauſerit, partique afflictæ neoteriſmum induxerit; reſtituentur.

SIN AVTEM ANATOME FACTA] Per decuſſatam carnis ſectionem, & pericranij à caluaria metuentem inflammari, auulſionem.

OS DISSOCIATVM APPAREAT] Tactu & aſpectu, & modiolo religiosè & prudenter circumacto, vt colore, charactere, & mole ſit omnino à ſe mutatum, & à naturali connexione & ſitu amotum.

MORIVNTVR] Quoniam ſignum eſt perfectæ νεκρώσεως, & quòd omne viuens conſortis mortui impatiens eſſe ſolet.

12 Τοῖσι κεφαλαλγικοῖσιν, ὀστέα ῥαγεῖσιν ἐκ τῶν ὄπισθεν, ῥύσις ἐκ μυκτῆρος λαῦρος, παχεῖα, κακόν· ὀφθαλμὸν περιαλγήσαντες οὗτοι, ῥιγέουσι. ἦρα αἱ κατὰ κρόταφον διαῤῥαγαὶ, σπασμώδεες;

Cephalalgicis ex caluariæ poſticæ fractura, ſi craſſior è nare ſanguis riuulosè prorumpat; graue malum denunciat. Atque cùm priùs oculo perdoluerint, rigent. An verò etiam quæ cadunt in tempora oſſium effracturæ ſunt conuulſificæ?

HACTENVS de ſyderatione cerebri quæ κατὰ τὴν περίληψιν vſurpatur, quæque intra tertium diem in quibuſdam, in aliis verò deciſionem habet intra ſeptimum, interitus aut ſalutis: ac ſalutis quidem, ſi naturæ virtus exoluat ſe cauſa ſyderante per eryſipelas faciei; aut ſi medicus ægri diligens & ſtudioſus modiolo eximat tantum oſſis caluariæ, quantum modiolus ipſe ſuo circumactu complectitur, indéque ſaniem virulentam exhauriens parti σφακελίζειν incipienti, ſed quæ σφακελισμὸν nondum contraxit, neoteriſmum inducat. Sequitur vt de fracturis caluariæ hoc loco dicendum ſit, vt diſputationi inſtitutæ colophωnem pulcherrimum imponamus. Diſputatio quidem inſtituta fuit de ſymptomatis omnibus quæ capitis repleti & cerebri conſectaria eſſe ſolent. Ea ſunt, vti iam diximus, vel cephalalgica, vel cataphorica, vel catarrhoica. Ac ſingulorum deciſiones ſunt explicatæ, eorum ſcilicet quæ veniunt ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, i. *ab inutilibus quæ intra ſunt.* Supereſt igitur vt idem faciamus in iis quæ incidunt ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, i. *ab externis*, cuiuſmodi ſunt ea quæ capitis τρώματα nominantur. De quibus Hippocrates librum conſcripſit, quo nihil diuinius inter medicorum & philoſophorum ſcripta reperiri poſſe arbitror.

Ergo. CEPHALALGICIS EX CALVARIÆ POSTICÆ FRACTVRA] i. Quibus lapſu, vel caſu, vel ictu teli obtuſi, grauis, & duri, validis contorti viribus, fiſſa eſt capitis proiectura poſtica, quam verticem vocat Hippocrates; aut ſi nulla ſit proiectura poſtica, quibus occipitis fiſſura grauiter dolet caput. Fiſſuram autem dixi, non ἕδρην: quoniam hæc dicitur ῥωγμὴ, in qua longiùs excurrit linea quàm vbi telum inſederit, quæque ſemper coniunctam habet τὴν φλάσιν, i. *colliſionem*. Nam quicquid finditur, idem

vt collidatur necesse est; nec tamen hæc retro commeant. Potest etiã hoc loco intelligi effractura quam veteres nominarũt τὴν εἴσω ἔσφλασιν, quæ suo ambitu continet omnes differentias fracturarum, quæ sunt ἡ ἕδρη, ἡ φλάσις, ἡ ῥωγμὴ, καὶ εἴσω ἔσφλασις, i. *teli sedes siue incisio, collisio, fissura, & effractura*, in qua percussum os labat vel intrò effringitur. Earum differentiarum descriptio in specie & idea cuiusque, accuratè scripta legitur in prædicto lib. περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων. Hîc autem vis magna posticæ proiecturæ illata ostenditur, quòd & percussa findatur, & collisione summa sanguis exprimatur ad nares: sed hæc dicentur paulò pòst.

Si crassior e nare sanguis rivulose prorumpat] Ac si diceret; si non solùm os percussum findatur, quod ægrè fit, quia crassissimum est, multáque carne contectum, proptereáque omnium facillimè ictibus ac telis quibusque resistit; sed si tanta, inquam, ictus ac teli vis fuerit, vt summa collisione sanguis exprimatur ad nares è venis & arteriis quæ coeunt in vas insigne quod vsque ad nares excurrit. Quæ causa est cur ipsa frons inter caluariæ partes sola, & situ, & vasorum productione contineri dicatur; propereáque sola omnium, si percutiatur, inflammationi exposita: quoniam omnis percussæ caluariæ inflammatio superuenit, quando pars quæ continet exonerat se in eam quæ continetur.

Grave malvm denvnciat atqve facit] Denunciat quidem, quoniam vis teli & ictus illata, non minùs ossi crassissimo calamitosa est, quàm mitior ictus temporibus atque fronti. Huc accedit quòd sanguis niger proruptus, & sphacelismi metum adfert, & cerebro crudorem & viuacitatis extinctionem inducit. Quod Halicarnasseo cuidam homini quinquagenario contigisse legimus, cui cùm ad cephalalgiam & otalgiam liberaliter sanguis detractus fuisset, vacuitate sanguinis læsum est caput refrigeratum; indéque, cum delirio, mortis consecutionem habuit.

Atqve cvm privs ocvli perdolverint] Propagatione inflammationis duræ meningis ad oculos, quibus in oris ipsa finitur.

Rigent] Concepta rigoris causa, vel in parte quæ riget, vel in quam est recursus; in occipite scilicet vnde primùm manauit, indéque in spinali medulla: quod signum est παλιγκότου morbi, & sphacelismi: qui denunciatur ἀπὸ τῆς κοιλίδος εἰς τὰ πεφυκότα. — lib. 2. de morb.

An vero etiam qvæ cadvnt in tempora ossivm qvassationes, svnt convvlsificæ?] Exoritur hîc alia quæstio de fractura caluariæ, vtrum quassata temporum ossa conuulsionem adferant; sicut ingens fissura & effractura occipitis, hæmorrhagiam. De qua quid statuam, sustineto donec habeas capite ei rei consecrato, sub finem istius libri.

DE AVRIVM AFFECTIBVS.

Cap. III.

ΩΤΟΣ πόνος σύντονος μετὰ πυρετοῦ ὀξέος, καὶ ἄλλου τοῦ σημείου τῶν ὑποδυσκόλων, τοὺς μὲν νέους ἑβδομαίους κτείνει, καὶ συντομώτερον, παραφρονήσαντας, μὴ ῥυέντος πολλοῦ πύου ἐκ τοῦ ὠτὸς, ἢ ἐκ ῥινῶν αἵματος, μηδὲ ἄλλου τοῦ σημείου χρηστοῦ γενομένου. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους βραδύτερον, καὶ ἧσσον ἀναιρεῖ· πάτε γὰρ ὦτα φθάνει ἐκπυέειν, καὶ παραφρονέουσιν ἧσσον. ὑποστρέφουσι δὲ οἱ πολλοὶ τουτέων, καὶ ἀπόλλυνται οὕτως.

Aurium dolor intensus cum febre acuta, cúmque sinistro quopiam signo; iuuenes quidem, septimo die aut etiam celeriùs, nec suæ mentis, interimit, si quidem nec liberale sit expuratum ex aure, neque ex naribus hæmorrhagia; nec verò salutare aliud adfuerit signum: seniores autem & seriùs & rariùs tollit. Nam suppuratum præuertit, nec ita delirant. Sed tamen plerisque horum morbus reuertit, atque sic moriuntur.

A capite & cerebro transitus est per progressum vel transitum ad aures, quæ grauibus admodum morbis obnoxiæ sunt: neque profectò alius vel importunior, vel acutior morbus est, quàm is qui symptomata exhibet, tum epigenomena, tum epiphænomena aurium inflammatione obsessarum. Sanè aurium inflammationes atque dolores eiusmodi sæpe sunt, vt ad dementiam mortémque præcipitent

pitent. Atque in auribus quàm in oculis aliquanto maius periculum est, quòd oculorũ vitia intra ipsos noceant; aurium verò inflammationes facilem habent cum cerebro sympathiam facilémque recursum. Quò magis inter initia protinus succurrendum est, ne maiori periculo locus sit.

Ergo. AVRIVM] Scilicet interiorum, non exteriorum quæ nominantur auriculæ, quia iure nullo societatis cum cerebro sympathiam habere possunt, quemadmodum audiendi meatus in cauitate ossium temporalium anfractuosa quæ ad cerebri amplitudinem excurrit, membranámque accipit acerrimi sensus, & neruum ad audiendi vim accipit quintæ coniugationis. Atque in eo sinu vernaculus qui dam aer ambienti consocialis, triáq; item ossicula, malleoli & incudis, stapedísque similia continentur.

DOLOR INTENSVS] In quo acerbitatis & molestiæ summa sunt omnia, cuiusmodi esse solet inflammatorius in parte sensus exactissimi; vnde materia effera, tanquam in ergastulo conclusa, nequiuit exire nec exudare, proptereáque perennis syntimoria est morbi & causæ morbificæ. Atque cum dolorem meliùs idem præceptor nominat ὀδύνην ὀξεῖαν in prognostico.

CVM FEBRE ACVTA] Doloris ipsius & inflammationis consectaria. Est enim aurium inflammatarum tanta vis dolorifica, vt febrem habeat symptomaticam, more magnorum morborum, maximè verò eorum qui inter ipsos eximij sunt. In prognostico eam febrem acutam propriis notis expressit, cùm ait, σὺν πυρετῷ ξυνεχεῖ τε καὶ ἰσχυρῷ, i. *cum febre & continua & vehemente.* Est enim febris acuta quæ celeriter, continenter, & vehementer mouetur; vt febris hæc primigenia videri possit, quæ per propagationem causæ morbificæ, aures afficiat. Sed nihil est σύντονον, i. *intensum*, quod adiunctum non habeat τὸ διηνεκὲς, i. *continuum.* Atqui partium & humorum affectiones quæ cæteras in contagionem adducere possunt, τὸ διηνεκὲς nunquam faciunt, i. contagiosi vitij assiduitatem. ad comment. progn. 1.1.

CVMQVE SINISTRO QVOPIAM SIGNO] Quoniam hic locus est fallax ad præsensionem certò instituendam, attendendum præcipit ad alia quoque signa quæ statim initio morbi apparent: sed παντιώτερον nominauit ὑποδύσκολα quæ veriùs dicuntur κάκιστα ἢ θανατώδεα. Sunt autem in primis cephalalgia, dementia, & vrina praua tum alba, tum prærubra.

IVVENES QVIDEM, SEPTIMO DIE] Iuuenes quidem, quòd temperamento & complexione sint biliosi. Est enim iuuenibus τὸ χολῶδες καὶ θερμὸν τῆς κράσεως, i. *biliosum & calidum temperamentum*, proptereáque inflammationibus mirum in modum exercentur. Septimo autem die, quemadmodum cephalalgici ex dolore intenso. Nam peracuti morbi intra septimum diem decisionem faciunt interitus aut salutis.

AVT ETIAM CELERIVS] Idem quoque scripsit in prognostico, & lib. 6. τῶν ἐπιδημ. Δι' οὐάτων καὶ ἐξ οὐάτων, οἱ πολλὰ θνήσκουσι τεταρταῖοι, i. *Per aures & ab auribus plerique tertio die moriuntur.* Quem locum enarrans Galenus sic ait. *Sæpenumero grauis morbus aures corripuit, qui serpendo, serie quadam, propter continuitatem, prorepit ad cerebrum, mortisque causa fuit. Sæpe etiam contigit vt cùm magna materiæ copia cerebrum obsideret, eam natura amandarit ad aures, ægrotantíque perniciem attulerit.*

NEC SVÆ MENTIS INTERIMIT] Doloris acerbitate, cerebri ardore conflagrantis exolutione. Tales autem è potestate mentis exeunt, concepta in cerebro phrenitidis causa, quæ facilem habet mutationem in atram bilem, facilémque adfert cerebro alienationem ex alteratione prægrandi.

SIQVIDEM NEC LIBERALE SIT EXPVRATVM] Hæc salutaris & propria crisis est omnium phlegmonarum, non expectanda tamen, vt expetenda, in capite aut visceribus. Nam suppurabilis materia & inflammatio, priusquam suppuratum concipiat, multos ad exitium præcipitat. Ac suppurato quidem & expurato aurium dolor exoluitur, si febris quieuerit fortè primigenia, cum salutari signo vrinæ.

NEQVE EX NARIBVS HÆMORRHAGIA] Quæ phlegmonarum initiis facit vt non solùm periculo, sed etiam morbo defungantur ægroti, prærepta inflammationis & febris materia & occasione. Sic hypochondriaca inflammatio, sic etiam cephalica, non solùm inchoata, sed etiam perfecta quiescit.

NEC VERO SALVTARE ALIVD PRÆSTO FVERIT SIGNVM] Cuiusmodi esse solet διαφόρησις materiæ inflammatoriæ, doloris remissio, somnus delirium sedans, febris vacuitas, aluus prorupta biliosis humoribus.

SENIORES AVTEM] i. Homines constantis ætatis, & senes crudos.

SERIVS ET RARIVS TOLLIT] Nam suppuratum præuertit, nec ita delirant, cùm æquè calido non sint temperamento gradum coctionis superante.

SED TAMEN PLERISQVE HORVM MORBVS REVERTIT] Non sic defunguntur priore morbo, vt non iteratò recrudescat, ob pepasmi & excretionis inchoatum, non autem perfectum motum.

ATQVE SIC MORIVNTVR] Ferendo posteriori morbo impares viribus, quas prior infregit.

2 Κώφωσις ἐν ὀξέσι καὶ ταραχώδεσι παρακολουθοῦσα, κακόν· κακὸν δὲ καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσι. ἀτὰρ δὲ τυπέοισι καὶ ἐς ἰσχία πόνους.

Surditas morbi acuti turbulentíque succedanea, graue est malum: graue est item surditas diuturni. Quinetiã his dolores profert ad coxas.

Sequitur vt patefacto doloris inflammatorij periculo & crisi,prout cuiusque laborãtis comparata est natura vniuersalis & particularis; sequitur, inquam, vt de ipsis aurium morbis, quatenus in vitio sunt functione propria,hoc loco dicendum sit. Præcipuum autem symptoma cernitur in surditate: sicut oculorum in cæcitate. Est autem surditas, perfecta offensio auditus: quemadmodum cæcitas ipsa visus. Ac secundùm cæcitatem misera est conditio surditatis,auriúmque quæ obsurduerunt: quoniam earum vsum proximum à luminibus nobis natura dedit. Sed tamen surditate non vsque adeo exterreri debemus,nec symptωmate,nec signo,donec perspecta fuerit eius causa,firmitérne fixa, & vbi;an verò leuiter pressa ad exigui prædicationem temporis atque fugax. Enimuero firmiter fixa in facultate audiendi cum febre acuta,metu nos terret,tanquam fatalis ad interitum.Stabilis autem in vitio instrumenti,& febris expers,nihil terrificum præ se fert: miserationem tantùm mouet amicis. At verò surditas leuiter pressa & fugax in morbis acutis, cum sanè habet euentum sinistri aut secundi iudicij, quem ipsa translatio vel propagatio,quo iure quáque iniuria, quóve item loco denunciat; & succedanea illius symptomata,vt sunt parωtides,hæmorrhagia,alui profluuium,& coxæ abscessus. Est enim talis surditas in quibusdam critica; in aliis symptomatica.

His ita constitutis. Svrditas] i. Auditus interceptio, quæ fit impedito prohibitóque appulsu τῶν ἀκουστῶν, i. *audiendorum*; vel τοῦ ἀκουστικοῦ, i. *auditorij* effœta virtute.

Svccedanea morbi acvti tvrbvlentiqve] i. Delirij,cuius prænuncia esse solet perturbatio. Ταπεινώτερον autem morbum dixit turbulentum, in quo delirium dementiáque splendet. Est igitur hæc surditas morbi acuti turbulentíque succedanea; hoc est,delirij atque dementiæ.

Grave malvm] Non quidem symptωmate læsæ actionis vnde malorum accessio sit ac damnis afficiatur ægrotus: sed signo labefactatæ partis illius cerebri vnde vis audiendi manat. Vt enim roboris exolutio est,ita vacatio facultatis. Huiusmodi sunt illa iã explicata. *Quibus morbo iam fractis, videndi vis audiendíve perit, mors in propinquo est.* Existunt enim multæ in cerebro mansiones, quarum integritas,variáque vitia,propriis cuiusque neruis,in sensuum instrumentis apparent. Nam surditatis leuiter pressæ atque fugacis in febre,vnde illa veniat,& quorsum appareat,causas aperiet quę huic citima est prognωsis mox enarranda.

77. Coac. lib. 1.

Grave est item svrditas divtvrni] Pars hæc prognoseωs non legitur in prorrhetico,vbi superior sententia Galeni commentario probatur verissima,& illustratur. Est autem veluti aphorismus quidam & breuiarium excerptum de historia Heropyti Abderitæ quæ narratur 3. τῶν ἐπιδ. part. 3. Fuit Heropytus Abderita cephalalgicus ὀρθοστάδην, i. *ita vt cephalalgiam haberet susque deque*, per aliquot dies. Inde acuta febre correptus decubuit,decimoquarto febris die obsurduit,durauit hæc surditas cum perturbatione atque delirio ad quadragesimum diem, quo sanguis prorupit è naribus, vnde resipuit,factúsque è surdo surdaster. Deinceps à quadragesimo ad sexagesimum, crebra fuit hæmorrhagia,sed modica,cuius eo die vacationem habuit. Ac tum acerbissimus dolor coxam dextram exercuit,febris incanduit,nec ita multò pòst inferiorum omnium partium dolores venerunt. Denique ita res erant,vt vicissitudo quædam cerneretur febris cum surditate,& doloris ipsius coxarij. Nam in leuatione febris,incrementum erat doloris coxarij;& contrà,in huius remissione,febris exacerbatio. Atque in illa successione mutua laborum,tandem ad octogesimum ventum est diem,quo quidem omnia concesserunt,nihil tamen ex toto dimisit. Ad postremum,centesimo die omnia quieuerunt,febris & surditas exolutæ fuerunt,prorupta biliosis excrementis liberaliter aluo, editisque pepasmi signis octogesimo. Itaque periculosam putauit surditatem in diuturno morbo, qualem exegit Heropytus ad centesimum diem,qui validarum virium beneficio morbi mortiferi curationem habuit:eáque curatio propemodum miraculo apponi debet.

3 Ἐν πυρετοῖσι, κῶφωσις κοιλίην ἐφίστησιν.

In febre, surditas aluum sistit.

Existit altera surditatis causa quæ in meatus auditorij oppilatione consistit: quemadmodum superior in exolutione partis illius cerebri vnde vis audiendi manat; proptereáque vt illa per se insanabilis est,ita morbi acuti turbulentíque consectaria desperationem salutis ostẽdit. Sed oppilationis qua impeditur appulsus τῶν ἀκουστῶν ad partem illam cerebri in cuius virtute vis audiendi posita est; oppilationis,inquam,non vnica consideratio est. Etenim quæ in vetustatem incidit,eius inueteratio curationem vix recipit. Repentina autem,febris quidem expers,locum habet remediis conuenienter præscriptis, si diuturna non fuerit morbificæ causæ generatio, quam multiplex & varia echo multò antè denunciauit; febris verò particeps, bene aut malè,commodo aut incommodo ægri finitur, quatenus critica aut symptomatica est.

Quæ cùm ita sint. In febre] Quæ scilicet in contagionem cerebrum ipsum adducit, eóque transitum facit vel progressum febrilis materiæ, vt in Heropyto.

Svrditas] i. Auditus interceptio per impedimentum appulsus τῶν ἀκουστῶν, propter oppilationem meatus,vel auditorij nerui offensionem. Qualis enim est conditio crystallini humoris ad visionem faciendam,talis & intimæ auditorij meatus oræ vbi dilatatum neruum attingit. Ergo surditas vitio instrumenti,non facultatis,qualis descripta est superiore prognωsi.

Alvvm

ALVVM SISTIT] Quoniam perrarò accidit vt simul existat sursùm deorsúmque humoris concitatio atque commotio, si choleram tantùm exceperis, quæ toto genere symptomatica est, nisi in lipyria febre quam sola exoluit. Talis autem surditas aluum sistit, non ratione sui, sed causæ suppressæ aluum ducentis. Est autem hæc, bilis excursus sursum ad caput: quamuis inducendæ surditati aptior sit frigidus humor per oppilationem meatus, & intimæ oræ stuporem. Sed tamen in febre surditatis causa est nimia biliosi humoris ad aures translati abundantia. Quæ causa est, cur & biliosæ deiectiones abducta surditate subsistant: & contrà, surditas exoluitur aluo prorupta biliosis excrementis. Sic enim Heropyto surditas aluum stetit, quem alui profluuium, & dysenteria, surditate & coxario dolore celeriter explicauit. Ac de successione mutua surditatis & alui suppressæ, permulta sunt alibi literis Hippocraticis exarata, & à Galeno commentariis illustrata. aph.28.4. aph.28. & 60.4.

4 Ὦτα ψυχρὰ, καὶ διαφανέα, καὶ συνεσταλμένα· ὀλέθριον.

Frigidæ aures, pellucidæ, inuersæ; ad vltima iam ventũ esse testãtur.

CONSENTANEVM est etiam complecti animo quantùm auriculæ sint à se mutatæ in qualitate, & habitu corporis quæque sui. Sunt enim τεκμήρια quibus deducimur ad præsensionem futuri interitus, quando ita constitutæ apparent, vt iam vltimis propinqua esse omnia testentur: non secus atque nares acutæ, oculi concaui, collapsa tempora, cutis circa frontem intenta & dura. Quemadmodum igitur vesicę ἀναισθησία in morbis acutis, vnde vrina supprimitur; quemadmodum etiam κατάψυξις μετὰ σκληρυσμοῦ, i. *partium extimarum liuor & refrigeratio*: sic etiam auriculæ frigidæ, inuersæ, pellucidæ, mortem in propinquo esse denunciant. Quamobrem verò ita sit, paucis aperiam.

AVRICVLÆ] Sic enim τὰ ὦτα distinxit Galenus in aurem interiorem, & exteriorem quam prisci Latini auriculam nominarunt, quæ systasin habet cartilagineam.

FRIGIDÆ] Quia frigoris capacissimæ, vt corpus cartilagineum pauco sanguine irrigatum, & nulla carne vestitum; faciléque ab exhausto laborant vitalis principij vnde frigent, nec incalescunt nectaris viuifici affluxu, quo præter cætera defraudantur.

PELLVCIDÆ] i. Sic albescentes emortuæ, vt marmore albo frigidiores & politiores videantur. Non enim sic pellucidæ sunt vt lumen & lucem transmittant, quemadmodum æther, aër, vitrum.

INVERSÆ] Per quandam conuulsionis speciem, neruum illum versus, vnde sentiendi facultatem accipiunt. Non enim mouentur nisi in iis quibus supra auricularum radices latus prorepit musculus.

MORTIFERÆ] Quoniam ad vltima ventum esse testantur. Vltima autem dico, consumptionem humidi primigenij in quo est vita, & caloris vitalis, nectarísque viuifici extremam paupertatem, vnde vita reficitur, eiúsque dissipatio instauratur.

5 Βόμβος ἐν ὀξέσι, καὶ ἦχος ἐν ὠσὶ· θανάσιμον.

Bombus in acutis, & echo in aure; mortiferum.

ACVTORVM morborum omnia tum pathognomonica, tum epigenomena, tum epiphænomena, certis definita distinctáque legibus, quorsum & quemadmodum illa fiant atque appareant, operæprecium est complecti animo ad bene & conuenienter cuique medendum. Sed inter eas leges quæ de morborum natura, déque illorum causis atque symptωmatis sanciuntur, nullæ sunt magis medico necessariæ, quàm illæ quæ ex insolentium rerum obseruatione nascuntur. Huiusmodi sunt cωma in acutis, partium extimarum cita in vtrumque mutatio, & sitis huiusmodi; bombus, echo, vrinæ albæ, cæteráque omnia quæ fiunt quæque apparent contra naturam morbi aut ægri. Quid enim minus est morbi acuti quàm cωma, bombus, & echo? Sunt quidem hæc omnia crudi humoris & spiritus flatulenti ἔκγονα, non autem sanguinis bile perfusi; qui regnare dicitur in febre acuta, proptereáque non sine causa vidẽtur terrifica, sæpe etiam mortifera atque funesta, quatenus longissimè absunt à natura febris acutæ.

Quæ cùm ita sint. BOMBVS] i. Flatus crassior qui bombilat, more apum, in ora interiore meatus auditorij, & ab ampliore loco repulsam passus, vt ita dicam, in angustiore agitatur, vnde exitum habere non potuit. Quæ causa est cur spiritus ille flatulentus, magno cum murmure interioris oræ meatus auditorij fremat, vbi scilicet dilatatum neruum attingit qui excipit sonorum appulsus, facítque τὴν ἀκοήν. Hinc aëris vernaculi integritas labefactatur, nec tum est ampliùs ambienti consocialis. Enimuero vernaculus ille aër silenti motu præditus, nunquam fremit nec tinnit ipse per se, nisi cùm digitus in aurem impingitur, aliúdve quippiam meatum oppilat. Ac tum illo fremitu auribus bene esse testatur, & naturâ & valetudinis curâ.

Ergo. BOMBVS IN ACVTIS] Qui non solùm celeriter, continenter, & vehementer mouentur; sed etiam sunt τεταχώδεις, indigena vel aduena causa. Nec verò bombus ille excusationem vllam habet perturbationis criticæ ad futuram hæmorrhagiam, vt fere nunquam habet, quemadmodum echo.

ET ECHO IN AVRE] i. In meatu auditorio elisi flatus sonori sonorum varietate distincti, pro

flatulenti ſpiritus craſſitudine aut tenuitate,meatus anguſtia aut libertate,facultatis expultricis contentione aut remiſſione. Atque inter bombum & echo hoc intereſt,quòd in bombo ſolum murmur bombilat in ora interiore meatus auditorij,neque eliditur;in echo autem, ſpiritus eliſio eſt quæ ſonum edit grauem,acutum,mixtum; prout conſpiratio eſt facultatis,flatuum,atque meatuum. Eſt autem varietas nulla in bombo,niſi καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον, i. *ſecundum magis & minus*. Sed tamen echus nomen non rarò καταχρηστικῶς vſurpatur,ac fortè ſæpius quàm κυρίως. Hic autem propriè vſurpatum,ſuſpicionem non adfert criticæ perturbationis ad hæmorrhagiam,cuius echo non rarò prænuncia eſſe ſolet: vt in illo. *Perculſum caput, aurium echo, hæmorrhagiam cient.* Sed ipſam echo dixit in aure: quoniam flatu ſonoro perſonat auris, qui vel ſonum edit ſibili, vel crepitus, vel etiam ſtridoris cuiuſdam: quod in bombo fieri nequit ob cauſas prædictas.

Coac.8. cap.1.2.lib.

MORTIFERVM] Quoniam neque iudicatorium,neque iudicans,proptereáque non ſolùm difficilis iudicij,ſed etiam mortiferum. Vt enim iudicatoria non iudicantia in excretionibus ſunt lethalia, quando excrementa ſunt toto genere praua: ſic in qualitate corporis & actionibus dyſcritis; vel in acriſia ſuſceptis quæ abſolutam nobiliſſimæ partis exolutionem oſtendunt, cum ipſius cauſæ exoluentis perennitate; non ſolùm in anguſto ſpem eſſe, verumetiam mortem propè abeſſe declarant. Talis explicata ratio eſt ſurditatis morbi acuti,turbulentíque conſectariæ.

6 Ἦχοι μετὰ ἀμβλυωσμοῦ, καὶ κατὰ ῥῖνας βάρεος· παρακρουστικὸν, καὶ αἱμοῤῥαγέει.

HVIVS regulæ veritas anquiri non poteſt,nec propalam explicari.

Meliùs ſic.

Ἐν τοῖσι καυσώδεσιν, ἤχων περιεχομένων μετὰ ἀμβλυωσμοῦ, καὶ κατὰ ῥῖνας βάρους· ἐξίστανται μελαγχολικῶς, μὴ αἱμοῤῥαγήσαντες.

In calidis febribus, ſonori aurium flatus cum viſus hebetudine & narium grauitate, ſanguine non prorumpente; è poteſtate mentis abducunt.

CVIVS rei explicatio in hunc locum tranſponenda ex commentario ad 137. lib.1.

7 Οἷσι κώφωσις μετὰ καρηβαρίης, καὶ ὑποχονδρίου ἐντάσιος, καὶ πρὸς αὐγὰς ἐνοχλεῖν· αἱμοῤῥοεῖ.

Quibus aures obſurduerunt cum grauitate capitis, hypochondrij tenſione, & ſplendoris offenſione; ſanguis è nare prorumpit.

EX HAC ſurditate afflatur veluti quædam aura ſalutis,quatenus hæmorrhagiam denunciat ſalutarem. Nam ſurditas morbi acuti turbulentíque conſectaria planè θανατώδης habetur, nec inde longè abeſt ſymptomatica echo, & bombus in morbis acutis. At ſurditas quæ aluum ſiſtit per febrem,ſiquidem comitata fuerit ſignis pepaſmi,vel hæmorrhagiã ciet; vel facit vt poſtliminio aluus feratur ſubrubris excrementis, & dyſentericis, atque ita fœliciter ſubleuetur ſaluis & integris ægri rebus. Hîc autem ſigna ὁμοειδῆ continentur hæmorrhagiæ iamiam futuræ, cum ſurditate coniuncta; nempe ſplendoris offenſio,& tẽſio hypochondrij; quorum illud,cauſæ coniunctæ; hoc verò,antecedentis certiſſimum eſt argumentum: quando ſcilicet conſtat tranſitum fieri ſanguinis bile perfuſi ad caput, vnde vel hæmorrhagia cietur, vel delirium excitatur. Hoc autem loco ſperabilis hæmorrhagiæ, non formidabilis delirij,firmiſſimum illud eſt quod initio poſui,nempe vrinæ pepaſmus,qui vt celeritatem,ita ſecuritatem criſis denunciat.

Itaque. QVIBVS AVRES OBSVRDVERVNT] Cita ſurditate quæ aluum ſiſtit,non ratione ſui,ſed reuocatione bilis aluum ducentis:quoniam perrarò accidit vt concitatio bilis ſurſum vnà,deorſumque feratur. Itaque ſurſum trãſlata ſurditatem inducit per oppilationem meatus auditorij,& impedimentum appulſus τῶν ἀκουστῶν ad domicilium τῆς ἀκοῆς.

CVM GRAVITATE CAPITIS] Vt cephalalgiæ cauſa in cerebro manſionem habere putetur, quod ipſa grauitate oſtenditur,non autem ſolo dolore & πόνῳ qui non rarò accidit per ſympathiam;grauitas verò nunquam:ex quo efficitur vacuationem inde ſuſcipiendam, vbi grauitatis ſenſio eſt atque perceptio:proptereáque hîc meliùs τὴν καρηβαρίαν, & appoſitè magis ad hæmorrhagiæ præſenſionem appoſuit,quàm

ſuit,quàm in prognoſt. τὸ κεφαλὴν ἀλγέειν,i. *caput dolere*: quæ affectio nō minùs ſympathica eſt,quàm idiopathica. Declarat illud ipſum quod idem τὸ κεφαλὴν ἀλγέειν, prænuncium eſſe dixerit vomitionis,vt paulò pòſt,hæmorrhagiæ. Atqui nemo dubitat quin cephalalgiæ prænuncia ſympathica ſit:quemadmodum hæmorrhagiæ idiopathica. Tum enim per hæmorrhagiam indigena cephalalgiæ cauſa excluditur,vel etiam aduena quæ iam in cerebro ſtabulatur.

Hypochondrii tensione] Dextri præſertim,quæ vacationem habeat inflammationis atque doloris. Hæc enim febrium acutarum criſim per hæmorrhagiam oſtendit: quemadmodum ipſa tenſio dura & dolorifica hæmorrhagiam ciet, indéque quieſcit, alioqui mortifera, niſi ſuppurato & expurato conuenienti funeſta vis præueniatur. Nam in particularibus morbis, exempli cauſa, in ſuppurato pulmonis non expurato,hypochondrij tenſio ſuperueniens, opinionem facit abſceſſus cruralis.

Et splendoris offensione] Sic enim τὸ ἐνοχλεῖν πρὸς αὐγὰς,vertendum putaui, quòd illud eôdem ſpectare videatur,quò ſcriptus in prognoſtico ἀμβλυωγμὸς, ἢ μαρμαρυγὰς προφαίνεσθαι, ἀπὸ τῶ ὀφθαλμῶν [?]. Sunt enim moleſtæ illæ quaſi quædam ignis ſcintillæ, aut fulgetræ quædā fugaces quæ ob oculos obuerſantur. Quinetiam ſplendoris appulſum oculi moleſtè ferunt prærubri,in lacrymis vltro manantibus,quæ ſunt etiam hæmorrhagiæ indices,niſi fortè ſint ad interitum fatales. Sed illæ ſcintillæ ſigna ſunt conſpurcati ſpiritus à ſanguine bilioſo, qui non antè quieſcit quàm ad extimas venarum oras peruenerit, quarum anaſtomωſi,qua data porta,factâque vi via,profunditur.

Sangvis e nare prorvmpit] Maximè verò iuuenibus,temperamento,habitu,& vitæ inſtituto, ac victus ratione bilioſis. &c. Vide octauam cap. 1. deciſionem,& alias multas.

8 Ἐν ὀξεῖ πυρετῷ ὦτα κωφοῦσθαι, μανικόν.

In acuta febre aures obſurdeſcere, furioſum.

Svperstitio eſſet vel oſtentatio diſtinctiones adferre delirij ſymptomatici, phrenitidis, atque inſaniæ. Sunt enim hæc legibus definita atque diſtincta, quæ ſi repetenda eſſent transferendáque in hunc locum,neceſſariò illud vſurparemus quod alibi ſcripſit Galenus, ἐπὶ τῶν ὁμοίων ὅμοια λέγειν ἀναγκαζόμεθα, i. *in ſimilibus ſimilia cogimur dicere*. Conſtat igitur quòd inſania phrenitidis hoc loco ſuccedanea eſt per ὁδοιπορείαν, i. *conceſſum iter* bilis flauæ in atram,quod facillimum eſſe ſolet quando bilis flaua exitum non habuit poſt longum certamen,longámque in cerebro moram; vnde ſurditas ſuccedanea,quę antè fuerat hæmorrhagiæ prænuncia. Huius autem prognoſεωs ratio & explicatio continetur comment. ad prognωſin 137. prioris libri.

9 Οἱ δύσκωφοι ἐν τῷ λαμβάνειν τρομώδεες, γλῶσσαν παραλελυμένοι, νωθροὶ· κακόν.

Egregiè ſurdi, capiendo contremiſcentes, lingua etiam capti, exoluti; grauiſſimum habent malum.

Qvemadmodvm ſurditatis commoda ſunt explicata, quando cum ſignis hæmorrhagiæ coniuncta eſt, ſi ipſa hæmorrhagia acceſſerit; quemadmodum etiam eiuſdem ſurditatis incommoda ſunt patefacta, ſi ea ſit irritæ hæmorrhagiæ ſuccedanea: ſic in hac prognωſi catalogus recenſetur omnium ſymptomatum cerebri, quæque proferuntur à cerebro, ab eadem ſurditatis cauſa, hoc eſt à multarum cerebri manſionum exolutione. Eſt enim ſurditas cum vrinę pepaſmo,hypochondrij tenſione indolente,& ſplendoris offenſione; hæmorrhagica. Eſt item ſurditas irritæ hæmorrhagiæ,turbulentíque ſomni ſuccedanea,furioſa. At verò prægrandis ſurditas quæ totum cerebrum ab exolutione in vitio eſſe teſtatur,cuiuſmodi illa ſit & quorſum appareat; declarabit huius prognoſεωs deciſio his verbis concepta. progn.7. 3.cap.2. Coac.8. 3.cap.3.

Egregie svrdi] i. In quibus eximia ſunt omnia ſurditatis, vt ea vix vnquam aut nunquam ſaneſcat: quemadmodum lentiginoſi & albeſcentes dicuntur δυσελκεῖς, quòd eorum vlcera difficulter & ægrè ſaneſcant; contrà qui corporis habent εὐχυλίαν καὶ εὐσαρκίαν, i. *ſucci bonitatem & carnis*, reuera ſunt εὐήλκεις; non quòd illi faciliùs quàm cæteri ſaucientur,ſed quòd faciliùs curationem recipiant.

Capiendo contremiscentes] Scilicet manibus ipſis,quarum munus & officium eſt ἀντιληπτικόν, i. *apprehendendi*. Contremiſcunt autem, quòd in vitio ſint nerui ex propagatione cauſæ tremoriferæ à cerebro in ceruicalem medullam. Eſt autem effœta vis principij ab exhauſto laborantis. Nam ſolennis eſt mutua ſympathia & ſyntimωria principiorum & quæ ab ipſis propagantur. Agnoſco autem manuum tremorem alienati cerebri ſuccedaneum, non alterationis phreniticæ conſequentis prænuncium,qualem per ſarcaſmum alibi dixit delirio ipſo exolui.

Lingva etiam capti] Labefactata parte illa cerebri vnde vis loquendi manat, nouémque muſculis linguæ defertur & datur per neruos ſeptimæ coniugationis, eáque paralyſis homines facit ἀναύδους.

Exolvti] Qui ſubinde delabuntur ad pedes,nec potis eſt ipſos decumbere; exoluta,non oppreſſa facultate animali cuius imperio regitur ipſum corpus,etiam in decumbendo & dormiẽdo. Ac talis certè νωθρότης eſt veluti quædam πάρεσις vniuerſi corporis, vnde venit commemorata ἔῤῥιψις quæ cernitur in iacendo,non autem in decumbendo. Eſt enim decubitus quædã actio,cuius priuatio ἔῤῥιψις nominatur.

Gravissimvm habent malvm] Quale dicuntur habere ij quibus in febre,nec ſperabili vlla criſi, morbo iam fractis,videndi vis audiendíve periit. Talibus enim mors inſtat,collapſa parte illa quę olim, dum eſſet integra,libertatem ſpirandi,facultatémque inſtrumentis mouentibus impertiebat, quæ nunc adimitur non ſecus atque in apoplexia. Collapſæ autem partis ſigna in cerebro & à cerebro, ad vltima ventum eſſe teſtantur.

10 Προσηκούσης ἀῤῥωστίης, κώφωσις, καὶ οὖρον ἐξέρυθρον, ἀκατάστατον, ἀναιωρεύμενον· παρακρουστικόν.

Ingraueſcente morbo ſurditas, vrináque prærubra, nunquam reſidẽs, cum enæoremate; phrenitica ſunt hæc.

" Verissimvm illud eſt,quod ſępe iam poſui,theorema catholicum. Si ad præparationem ſuſcipiẽtis
" cauſæ,vis aliunde ſimilis magna & ingẽs ingruerit,prioris mali in peius neceſſaria mutatio eſt. Tũ illud.
" Quoties in vitio eſt pars aliqua nobilis officialis,vel idiωta, acceſſione perenni cauſę morbificę damnis
" augetur,ſępe etiam labefactatur. Sic æruginoſę vomitiones cum ſurditate & vigiliis cõiunctę,inſaniam breui futuram oſtendunt. Sic etiam deliria cum exolutione virium firmiter fixa, vel, vt ipſe author expreſſit, παρεξαδυνατησάντων; mortifera. Ne plura conſecter quæ ſunt innumerabilia.

Ingravescente morbo] i. Qui vires acquirit eundo,neque miteſcit pepaſmo, neque vlla excretione quæ faciat vt æger alacriùs morbum ferat,ſi quidem morbum ex toto nõ tollit,quod noſter præceptor de bono & optimo ſudore pronunciauit. Ergo ingraueſcente morbo, ſymptomatum calamitoſorum & ſignorum prauorum acceſſione & ſucceſſione, per quæ deducimur ad cognitionem & ſcientiam inflammationis,venenatæ qualitatis,& ſymptomaticæ tranſlationis ad partes illas quarum officio vita carere non poteſt.

Svrditas] Quæ naſcitur obruta bilioſo humore parte illa cerebri in qua domicilium eſt atque manſio τῆς ἀκοῆς.

Vrinaqve prærvbra] Non quidem multa bile ſaturata,ſed inflãmatione feri multùm rubens. Sunt enim ſigna; vt Græci vocant, ἀσύστατα, ſurditas per tranſlationem biliosi humoris, & tincta bile vrina quæ potiùs expers eſſe debet bilioſæ tincturæ. Eſt igitur multùm rubens, inflammatione feri quod in venis & arteriis incendio conflagrauit. Vrina enim humorum qui in iis vaſis continentur, quemad-
prorrh.4.1. modum complexione & temperamento ſint conſtituti,certiſſimum eſt argumentum. Nos autem prærubram vrinam potiùs quàm ſubrubram,hoc loco,legere & explicare maluimus: quoniam ſubrubra vrina,nec ſigno,nec cauſa,in malis ducenda. Quinetiam tales vrinæ ſecũdùm naturam coloratæ, ipſa co-
hiſt.10. 1.Epidem. loratione ſunt ſalutares quamuis & tenues & cum diuulſis enęorematis excludantur,vt in Clazomenio annotauit. Quamobrem conſideratè οὖρον ἐξέρυθρον, ἀντὶ τοῦ ὑπερύθρου legendum duximus & explicandum.

Nvnqvam residens] Sic viſum eſt, τὸ ἀκατάστατον, interpretari. Sunt enim huiuſmodi vrinæ iumentorum ſimiles,quæ Græcis οὖρα θολερὰ nominantur. Nunquam enim talium vrinarum fæces,vt ita dicam, reſidunt; quales in vxoribus Philini & Dromeadæ ita deſcribit. *Vrinæ ita craſſæ & turbidæ ac ſi perturbatæ eſſent,diu depoſitæ non reſidunt. Colore & craßitie ſunt iumentorum vrinis ſimiles.* Pertinet igitur τὸ ἀκατάστατον ad ſubſtantiam vrinæ,quæ nihil aliud eſt quàm ſerum quatuor qui in venis & arteriis continentur humorum. Denunciat autem, τὸ ἀκατάστατον, ſummam in iis vaſis perturbationem à flatulento ſpiritu,& inſigni ardore febrili.

prorrh.31.1. & aph.70.4. Cvm enæoremate] Impropriè quidem dixit οὖρα ἀναιωρευμένα, cùm illud ipſum enæorematis nomen,vrinæ liquorem non exprimat,ſed aliunde veniat è partibus quarum coctionem,peruſtionem,vel colliquamentum denunciat. Sic in Philiſco lègimus enæorema rotundum, toroſum; in aliis bilioſum, nubeculoſum,conglomeratum,nigrum; in aliis album,æquale,& læue. Nam enæorema pro hypoſtaſi non raró vſurpatur. Erunt igitur οὖρα ὑφιστάμενα, ἀναιωρευμένα, ἀκατάστατα; & contrà, οὖρα καθιστάμενα, ἀνυπόστατα.

Phrenitica svnt hæc] Ομογενῆ quidem ab incendio nata,ſed non ὁμοειδῆ. Fuit enim Galeni conſtans illud de vrina iudicium,quòd ea nunquam phrenitidem denunciat, ſed ex ea tantùm ſignificatio fiat vt ſe habent iecur, renes, veſica; quemadmodum etiam valeant vaſa ipſa ſanguinem continentia, tum autem quàm vegeta ſit facultas & potentia per quam humores procreantur & mitificantur. Sed
aphor.72.4. tamen Hippocrates ſcripſit,vrinas aqueas atque pellucidas,potiſſimùm ad phrenitidem apparere. Idem præceptor ait perturbatas vrinas iumentorum ſimiles,pręſentem cephalalgiam,aut mox futuram denũciare. Quinetiam in Lariſſæa virgine ſignum poſuit παρακρουστικὸν, i. *delirij*, ἐναιώρημα μετέωρον οὐχ ἱδρυμένον, i. *enæorema ſuſpenſum, non fixum*. Erit igitur inter Coacas deciſiones referẽdum illud quod legitur in prorr. Ην ἐναιωρηθῇ τι τοῖς οὔρῳ, τοῦ κατὰ τὸν μηρὸν ἀλγήματος ἀφανισθέντος· παρακρουστικόν. καὶ οἷα περὶ ἤχους τοιαῦτα, i. *Si quid in vrina pendulum cernitur, vaneſcente cruris dolore; phreniticum: tum ſi quid eiuſmodi in echo appareat.* Delirandi autem cauſa

tem causa & ratio eadem planè hoc loco statuenda, quæ fuit præscripta in illo. *In cephalalgia æruginosi vomitus cum surditate & vigiliis; insaniam breui denunciant.* 10. Coac. cap. 1. 2 prorr. 10. s. 1. 2.

11 Τὸ ἰκτερῶσθαι ἐν τούτοισι κακόν. κακὸν δὲ καὶ ἡ ἐπὶ ἰκτέρῳ μώρωσις. Τούτοις ἀφώνοις αἰσθανομένοις ξυμβαίνει πνίγεσθαι. Τάχα δὲ καὶ κοιλίη πονηρεύεται τουτέοισι.

Icterescere in his malum. Malum est etiam ab ictero infatuari. Tales enim voce captos contingit cum integritate sensuum strangulari. Fortasse etiam tædet aluum afflictam sui officij.

Enimvero nemini dubium est quin icteri symptomatici calamitas magna sit, & ad mortem sæpe fatalis. *Icterici enim multùm fœdati intereunt*, inquit magnus præceptor. Nec verò ita fœdarentur in critico ictero, cuius materia mitescere solet pepasmo, atque, vt ita dicam, pituitescere. Quinetiam icteri symptomatici diffusio causa est, critici verò, effusio siue exclusio intus foras, vt illius introrsum. Ergo nemini dubium est quin icterescere magnum sit malum in iis quorum symptomata & in cerebro, & à cerebro, actum esse de vita testantur. Sed quid accessione opus est icteri symptomatici, cùm illa prædicta per se ipsa sufficiant ad interitum? Iam verò quorsum illud etiam ab ictero infatuari, cùm fatuitati locus non sit in summa oppressione & ardore cerebri, quem & prægrandis surditas, & phrenitis ipsa denunciat? Hîc sanè Galeni opinio est μώρωσιν, ἀντὶ τῆς νωθρότητος vsurpari: sed neutrum tamen apposítè. Non enim alterutrum simul cum phrenitide potest existere, nisi cùm in propinquo mors est. De aphonia autem, siue in vitio sint tantùm respirationis instrumenta, siue vniuersi motus exolutio, tum strangulatio ipsa cum sensuum integritate, postremò alui offensione malè habentis, quæ omnia sunt ἐπιγεννήματα; profectò nullam institutæ prognoseως decisionem adferunt, nisi quatenus illa plurimarum partium atque facultatum læsionem ostendunt, vnde peius est ægro.

12 Ἐπὶ κωφώσει καὶ νωθρίῃ, ἐκ ῥινῶν ἀποστάζειν, ἔχει τι δύσκολον· ἐμέτος τουτέοισιν ἀρμόσει, καὶ κοιλίης ταραχή.

Si ad surditatem atque torporem substillum accesserit narium; aliquid sinistri præ se fert. Profuerit autem hos vomere, aluóque turbari.

Hvivs prognoseως prior pars veritatis luce omnino clarissima est, nec vllam continet ancipitem iudicandi rationem, si tantùm illam τοῦ δυσκόλου demissionem emendaris, ac pro ea substitueris θανάσιμον ἢ θανατῶδες, quod dignè & apposítè fiet pro eo ac meretur ipsa hypothesis, quæ habet symptomata pathognomonica, epigenomena, & epiphænomena ὁμοειδῆ, planè fatalia ad interitum. Cernuntur autem in surditate, torpore, & crebro delapsu ad pedes, substillóque sanguinis. Pars altera huius prognoseως omnem respuit philosophicam demonstrationem, quia non potis est benignè iis fieri quibus hæc mala contingunt. Nam per tantam infirmitatem saluti esse non potest vlla excretio.

13 Ἐκ κωφώσιος, ἐπιεικέως τὰ παρ' ὦτα, ἄλλως τε κἢν ἀσῶδές τι γίνηται· ἀτὰρ καὶ τοῖσι κωματώδεσιν, [καὶ μᾶλλον τουτέοισι] τὰ παρ' ὦτα. hæc deerant, próque iis malè fuit ἐπὶ τούτοισι καὶ κῶμα τι

Quæ à surditate nascuntur parωtides, haud contemnendæ; ídque cùm aliàs, tum si fastidij sit quippiam. Quinetiam cωmatosis maximè super his oriuntur.

Svrditas quæ aluum sistit, & cωma simplex ab oppressione soporatum, certa sunt τεκμήρια parωtidum, non quidem dolore & inflammationis sympathia eximiarum, cuiusmodi esse solent febrium ardentium succedaneæ, sed mediocrium tamen & spectabilium, in quibus cernere est vetus illud. Ne quid nimis. Id enim significat τὸ ἐπιεικῶς. Quod autem attinet ad fastidium, causa illius in hunc locum reponenda ex 6. Coac. cap. 2. huius 2. lib.

14 Κώφωσιν ἐκ πυρετῶν, ῥύσις ἡ ῥινῶν λύει, καὶ κοιλίης ταραχή.

Surditatem ex febribus natam soluit profluuium sanguinis è naribus, aluique commotio.

QVEMADMODVM in febre surditas aluum sistit: ita surditatem natam à febre exoluit profluuium alui. Sic & hæmorrhagia lib. 4. aphor. Sed satis iam de hac quæstione aut etiam nimium multa prognosibus suprà explicatis.

DE PAROTIDIBVS.

Cap. IIII.

ΤΑ' δὲ ὀδυνηρῶς παρ' οὖς ἀνιστάμενα· ὀλέθρια.

1 *Quæ verò dolenter ad aurem assurgunt; pestifera.*

HACTENVS de surditate, ex cuius perspicientia, causarúmque eius, decisiones pulcherrimæ sunt institutæ & explicatæ, quæ mirificos adferunt peritiæ fructus ad bene & conuenienter cuique surdo & surdastro medendum. De parωtidibus, loco, disputationem instituit, quòd illæ sint auribus ipsis proximæ, atque vt ita dicam citimæ, vnde nomen habent atque quodammodo sibi, iure vicinitatis & societatis, idipsum adoptant. Quinetiam in parotide dolorifica periculo locus est: quemadmodum in auris interioris dolore intenso, quem facit inflammatio cum febre acuta.

QVÆ VERO] Ac si diceret. Patefacta aurium molestia in signis atque symptomatis, sequitur vt eorum qui sub auribus nascuntur & oriuntur tumorum historiam prosequamur. Id enim aperit particula, δὲ, quæ semper instituti sermonis cum superiore connexionem ostendit.

DOLENTER] Ex qualitate & copia humoris morbifici, & distensione, ac duritate, & renixu partis obsessæ acerrimi sensus, vicináque cogentis in contagionem & sympathiam afflictionis suæ. Sic enim Galenus parotidum dolorificarum causas esse dixit τάσιν τῶν σωμάτων καὶ δυσκρασίαν ἰσχυρὰν, ἢ σφοδρὰν, i. *partium tensionem & vehementem intemperiem.* Ex quo efficitur vt symptomatis vnius mentio, cæterorum omnium phlegmones magnæ propriorum complexionem ostendat. Sunt autem rubor, calor, pulsus, renixus, dolor; quorum priora duo, sunt alteratæ partis propria; totidem posteriora, immutati habitus; postremum verò, ambarum commune. [1. lib. Epid.]

AD AVREM ASSVRGVNT] Opportunitate glandulæ quæ iacet ad aures, & riuulorum sanguinis numerosa propagine, vnde partes illæ affluxus & refluxus incommoda facilè experiuntur, per orgasmum, exclusionem siue decubitum, & attractionem; quod omnium etiam glandulosarum commune est, præsertim verò bubonum. Assurgunt autem tumore contra naturam prærubro, & dolorifico, à tensione magna glutinosi humoris firmiter & contumaciter impacti, tum à prægrandi intemperie calida quam secum portauit sanguis bile perfusus, tum per excursum, tum per recursum ex irrita hæmorrhagia.

PESTIFERÆ] Primùm quidem parte obsessa, cuius vel vnica consideratio sufficit ad calamitosam vim ipsarum parotidum dolorificarum. Assurgunt enim sursum comprehendendo morbo impares; proptereáque ita sunt pestiferæ, tum etiam doloris acerbitate, humorisque morbifici refluxu ad cerebrum, & deriuatione ad pulmones: vnde catholici illius theorematis veritas. Τὰ ἐπώδυνα ἀκρίτως ἐξαίφνης καταμαλαχθέντα· φλαῦρα, i. *Quæ ex mala crisi dolorifica sunt, si repentè flaccescant, mala.* Huc accedit, quòd parωtides rubræ & dolorificæ, siue sint expertes siue participes suppurati, semper periculi locũ habent; expertes quidem, nisi liberaliter biliosis excrementis aluus feratur, profluátve vrina, vt in Clazomenio; participes verò, si vniuersitatis excrementa maneant cruda & praua. In vniuersum, tales parωtides dici non possunt διόσκουροι, vt Cassius voluit, à fausto salutis omine. Sunt enim abscessus ἡμίρροποι neque ἀντίρροποι, i. *semiflui, non rependentes.* [comment. ad prorr. 68. f. 3. 1.] [prorrh. vlt. sect. 3. 1.]

2 Τὰ παρ' οὖς, ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν ἀλγήματος, ἐρυθήματα ἐν πυρετοῖσι γινόμενα· σημεῖον μὲν ἐρυσιπέλατος ἐπὶ προσώπου ἐσομένου. ἀτὰρ καὶ σπασμοὶ ἐκ τῶν τοιουτέων γίνονται μετ' ἀφωνίης, καὶ ἔκλυσις.

Parωtides rubræ, exacti iam morbi superstites, in febribus ortæ; signa sunt erysipelatis in facie nascituri. Quinetiam ex talibus conuulsiones veniunt cum aphonia & exolutione.

MORBORVM

Morborvm naturam & cauſas tenere, eſt hoc ſanè aliquid, vel potiùs multum. At ſucceſſiones morborum, quò ſe illi vertant, velut è ſpecula, præuidere; profectò eſt artificis fulgore ſuo vrentis, artéſque infra ſe poſitas prægrauantis. Sed admirabile eſt quantam in medicis admirabilitatem faciat parωtidum vera certáque prognωſis, qualem hoc loco nobis explicandam propoſuit.

Parωtides rvbræ] Sic enim vertendum duxi τὰ παρ' ὦς ἐρυθήματα, i. ad verbum, *ſub auribus*, vel, *pone aures ſuffuſi rubores*. Nam τὰ ἐρυθήματα videntur hîc dici οἰδήματα φλεγμονώδεα, i. *tumores inflammatorij*: quemadmodum idem vocat faucium inflammationes, τὰ ἐρυθήματα, & 6. τῶν ἐπιδ. κυναγχικὸν ἐρύθημα. lib.3.progn.

Eſt enim phlegmones pathognomonicum ſignum, rubor. Atqui phlegmone ſub auribus orta, eſt vera parωtis. Ergo parωtides rubræ: quæ ſunt eiuſmodi ab excurſu vel recurſu, atque, vt ita dicam, eructatione ſanguinis quo pars illa obſeſſa tenetur. Eſt enim conſentaneum vt qualis humor, non refluus, in parte aliqua ſtabulatur, talis & color eluceat.

Exacti iam morbi svperstites] Palam eſt nomen τοῦ ἀλγήματος pro morbo vſurpari qui cauſa eſt doloris atque moleſtiæ. Itaque parωtides quæ oriuntur ἐκ τοῦ ἐμπροσθεν ἀλγήματος, reuera ſunt morbi iam exacti ſuccedaneæ, vel illius morbi ſuperſtites, quæ aliunde venerunt; cuiuſmodi fuerunt Hermippi Clazomenij, de quibus ita ſcriptum reliquit. *Aſſurgentes in febribus cum dolore parωtides, vel etiam deſinente febre; neque ſubſidunt, neque ſuppurant.*

In febribvs ortæ] Quales, inquam, fuerunt Clazomenij, cuius hiſtoria docemur, parωtidas febrium acutarum ſuccedaneas, quamuis & ſpecie ipſa, quòd ſint rubræ & dolorificæ; & ſuppurati expuratíque vacuitate, videantur funeſtæ: tamen cum ſignis coniunctas ſalutaribus, diarrhœa, dyſenteria, aut etiam profluuio vrinæ, ſalutem ægro parere.

Signa svnt erysipelatis in faciem exitvri] Per expreſſionem bilioſæ materiæ vel bilioſi ſeri è iugularibus arteriis & ceruicalibus venis amplioribus, in anguſtiores faciei, illinc productas. Sic enim prorepit materia parωtidum ad maxillas, malas, & genas; vt facies ipſa nihil aliud ſit quàm dolorificum tuber. Secus in parωtide diffuſa & laxa 1. lib. τῶν ἐπιδ. Eſt autem eryſipelas tumor citrinus & fugax dum premitur digitis, cuius moleſtia maior eſt in calore, quàm in renixu & pulſu. Cauſam habet eryſipelas, humoris bilioſi orgaſmum vel expreſſionem.

Qvinetiam ex talibvs convvlsiones venivnt] Ac ſi diceret. Terrifica eſt omnis dolorifica & rubra parωtis, quæ niſi humoris morbifici ſuffuſione in faciem eryſipelatoſam, leuationem habeat; quia ſunt acerbiores dolores tumoris crudi atque coacti, quàm latè diffuſi; aut etiam niſi profluuio alui, proruptáque vrina tollatur, facilè in ſpaſmum tranſierint tranſlatione ſymptomatica in cerebrum, & neruos ſpinales.

Cvm aphonia] Per interceptionem vocalium inſtrumentorum.

Et exolvtione] Sanè quidem aphonia cum exolutione cohæret, iuxta illud. *Firmiter hærens cum exolutione vocis carentia, lethalis.* prorrh.4. f.3.1. Sed tamen hîc nulla ſunt exolutionis argumenta, niſi cùm in propinquo mors eſt. Etenim conuulſionis & exolutionis nulla ſimul in nobis manſio eſſe poteſt. Ac ſanè præſtat exolutionem conuulſione tolli, quàm exolutione conuulſionem.

3 Τὰ παρ' οὖς ἐπὶ εἰλέοισι δυσώδεσι, πυρετῷ ὀξεῖ, ὑποχονδρίῳ σὺν τόνῳ, χρονιώτερος ἀρθέντα· κτείνει. malè ἀείροντα.

Parωtides graueolentis voluuli conſectariæ, cum febre acuta, hypochondrij meteoriſmo diutiùs tumeſcentes; interimunt.

Altervm genus parωtidum peſtiferarum deſcribitur, quæ non ſunt peſtiferæ: quemadmodum ſuperiores, conditione partis obſeſſæ, quæ capax non eſt humoris morbifici; aut doloris acerbitate, & cerebri ſympathia: ſed tamen quæ ſunt funeſtæ, quamuis paulatim aſſurgant, ac diutiùs maneant, ob eam ſanè cauſam quòd cum ſymptomatis coniunctæ ſint peſſimis, vnde ſignificatio fit partium corruptarum, ex eáque corruptione efficitur, vt ipſas partes tædeat ſui quamque officij.

Ergo. ParΩtides] Alio nomine τὰ φήρεα à Satyris, qui priſcorum lingua nominabantur φηρεῖς, erántque ſub auribus tuberoſi, vt viſum erat pictoribus atque poëtis.

Graveolentis volvvli consectariæ] i. Ilei cum ſtercoris aut chyli vomitione coniuncti, cum ructu, ſpiratione, crepitu, & perſpiratione totius fœtida. Hęc enim ſymptomata ſunt ilei conſectaria, quando ad vltima ventum eſt. Coac. 215. 1.lib. Nam proprium & inſeparabile eſt ilei, nihil deorſum ferri, cum alui torminibus & cardiωgmo; quod accidit per ἄνω εἴλησιν, i. *reuolutionem ſurſum* vel chyli, vel fæcis aluinæ, ab inflammatione tenuis inteſtini, aut contumaci oppilatione craſſi & glutinoſi humoris. Itaque cerebri non leuis offenſio eſſe ſolet, quando adducitur in ſympathiam ſtomachi grauiter in illa vomitione & ſingultu vexari, adeo vt non ſolùm dementię, ſed etiã conuulſionis conſecutio adferatur.

Cvm febre acvta, hypochondrii meteorismo] i. Cum prominente hypochondrio, nec ille meteoriſmus hypochondriacus ab inflatione prominet, vel à ſcirrho: ſed ab inflammatione, ſympathica quidem iecoris, idiopathica verò tenuis inteſtini: ex quo efficitur meteoriſmum illum borborygmi expertem eſſe, participem verò torminum acerbiſſimorum.

Divtivs tvmescentes] Quod in aduerbio legitur hîc, in prorrh. comparatiuum no-

men eſt hypochondrio meteoro adiunctum; vt meteoriſmi,non autem parωtidum,diuturnitas repræſentetur.Sed neutrum rectè ad mentem præceptoris. Namque in meteoriſmo hypochondrij quem facit inflammatio,tum in voluulo fœdi odoris,periculo & citæ morti locus eſt potiùs,quàm diuturnitati. Nec verò diutiùs tument parωtides cùm cita mors venit, vti venire ſolet in dolorifico hypochondrij meteoriſmo,& voluulo fœdi odoris. Non enim fœdi odoris,nec vomitus acceſſionem habet, niſi cùm in propinquo mors eſt.Itaque diuturnum illud,ſilentio prætereundum.

INTERIMVNT] Non ipſæ quidem ſolæ,ſed vitio partium vnde venerunt, quæ periculum vitare non poſſunt,nec ſuppurato,nec aluo prorupta bilioſis excrementis: quod ipſum neque voluulo euenire poteſt,cuius illud proprium eſt,& inſeparabile, nihil deorſum ferri.

4 Τὰ παρ' οὖς, φαῦλα τοῖσι παραπληκτικοῖσι.

Parωtides prauæ ſunt paraplecticis.

PARTIVM QVÆ ſponte noſtra mouentur exolutio, parendíque adempta potentia, quamuis ſymptomate ipſo ſit grauis & permoleſta,quòd nulla pars ne minima quidem officio vacare poſſit ſine vniuerſitatis diſpendio, ad cuius conſeruationem omnes optima conſpiratione atque conſenſu pro ſe quæque incumbunt: tamen ſigno ipſo cauſarum efficientium philoſophica diſtinctio eſt,maioris mali,atque minoris; terrifici, aut ſecuri. Sunt enim læſorum principiorum facultatúmque grauiores caſus quàm propaginum & inſtrumentorum. Hippocratis ſeculo extitiſſe legitur mulier quædam quæ cùm diu multúmque tuſſiculoſa fuiſſet, nec commemorabile quippiam extuſſiuiſſet, exolutionem paſſa eſt paraplegicam ſiniſtri cruris, & brachij dextri; cætera bene habuit, omníque alteratione caruit faciei & mentis. Nec verò illa paraplectica exolutio vltra vigeſimum diem producta eſt. Huic ſanè cerebrum credibile eſt in vitio non fuiſſe.Itaque melius illi fuit,quòd illæſo principio in eam paraplegiam inciderit, quam ſuſpicor eſſe natam ex tranſitu pulmonarij morbi; partim in brachium, intercepta expurgatione; partim in crus ſiniſtrum, non bene ſuſcepto nec bene peracto abſceſſu crurali, quò ipſa materia curſum inflexerat.Exiſtunt etiam paraplectici,quibus luxatæ ſunt κατὰ τὴν σκολίωσιν,*i.in latus*,vertebræ ceruicales.Nam vertebrarum illarum duo ſemicirculi conſtituunt vnum foramen rotundum, quà exitum habent nerui ceruicalis medullæ. Quò fit vt vertebræ vnius in alterutram partem luxatio, neruum exeuntem comprimat,vbi loco excidit,eáque compreſſio viam ſpiritui intercludit, vnde paraplegia partis illius cui mouendi vis denegatur,vt ampliùs iuſſu noſtro vel ſponte noſtra, quod eſt κατὰ τὴν προαίρεσιν vel προαιρετικῶς, moueri non poſſit.Malæ ſunt quidem illæ paraplegiæ,fateor; ſed tamen ſymptomate ipſo potiùs moleſtæ ſunt: at quæ vitio principij veniunt,quibuſdam ſunt funeſtæ,quales commemorat Hippocrates hiſtoria 3. vniuerſali 1. τῶν ἐπιδ. *Hic ineunte hyeme paraplegiæ ortæ ſunt multis, quorum nonnulli citò moriebantur, quòd eſſet morbus admodum epidemius*: καὶ γὰρ ἦν ὡς νόσημα ἐπιδήμιον ἦν. Ad quem locum hæc ſcripſit Galenus. *Conſueta tamen paraplegia in reſolutionem membri deſinit,hominem non interimit.At quæ per id tempus graſſabatur, lethalis erat,cerebro iam admodum perfrigerato.* Quæ cùm ita ſint, facilis erit demonſtratio cur paraplecticis prauæ ſint parωtides,ex paraplegicarum cauſarum diſtinctione. Non enim parωtides in paraplegia oriuntur,quin periculo ſit locus ex cauſa ipſius paraplegiæ,& parωtidum loco & ſitu.

Ergo. PARAPLECTICIS] i. Alterutro brachio,aut crure alterutro captis,exempli cauſa:quemadmodum apoplectici toto corpore capiuntur.Qualis enim totius corporis exolutio in apoplexia cernitur; talis & brachij,aut partis alterius,in paraplegia. Sed huius prognoſεωs paraplegia ab eodem fonte principia cauſáſque ducit vnde apoplexia ipſa, nempe à cerebro multùm refrigerato, vel potiùs à manſione eius aliqua multùm refrigerata,penéque extincta.

PARΩTIDES] Quæ inde veniunt vnde paraplegia ipſa cerebri ſymptomatica, quarum etiam prænunciæ ſunt cauſarum efficientium notæ,cωma & ſurditas; vnde ſcilicet eructantur.

PRAVÆ SVNT] Ne dicam funeſtæ,vt iudicatoriæ omnes cauſæ exiguæ, quæ & qualitate mala, & loco,infauſti ſunt ominis. Ac qualitate quidem,quoniam ſunt inſuppurabiles;loco autem,quoniam periculo ſemper locus eſt in omni abſceſſu ſemifluo nec rependente: vt interim taceam afflictionem vicinarum partium nobiliſſimarum,in ſympathiam & contagionem coactarum.

male fuit ἐν μακροῖσι.

5 Τὰ παρ' οὖς (ἐν ὀξέσι) μὴ ἐκπυεῦντα, θανάσιμον. κοιλίαι δὲ καὶ τουτέοισι τάχα φέρονται. ἆρά γε τοῖσι τὰ παρ' ὦτα κεφαλαλγικοῖσι; ἆρά τε ἐφιδροῦσι τὰ ἄνω; ἦρά τε καὶ ἐπιρριγέουσι; ἦρά γε αἱ κοιλίαι καταῤῥήγνυνται; καί τοι καὶ κωματώδεες; ἆρα καὶ τὸ ὑδατῶδες οὖρον ἐναιωρεύμενον λευκοῖσι, καὶ τὰ ὑποποίκιλα ἕλκεα, δυσώδεα;

Parωtides in acutis ſuppurati expertes, funeſtæ. Sed forſan his alui feruntur.

ferunt. An cephalalgicis assurgunt parωtides? An verò quibus sudatiuncula sursum exudat? Etiámne iis qui perhorrescunt subinde? Quid verò? etiámne cωmatosis aluo prorupta? Estne tum aquosa vrina cum enæoremate albo, cætera autem variegata, peralba, & fœdi odoris?

FVIT ILLVD studium præceptoris in hac prognωsi, vt crisin parωtidum dolorificarum, omniáque prænuncia ipsarum signa complecteretur; eáque cuiusmodi sint, & quorsum appareant, nobis examinanda proponeret. Sequar igitur illud consilium; paríque studio ad examinandum aggrediar, orsus à crisi parωtidum rubrarum & dolorificarum quæ cum acutis morbis coniunctæ sunt. Ac primùm scire licet ex consuetudine scriptorum Hippocratis lectum esse ἐν ὀξέσιν, αὐτὶ τοῦ, ἐν μακροῖσι. Nam in diuturnis paruæ sunt ipsæ parωtides, quæ vel in iuuenibus non raro, ἀσήμως, καὶ ἀσινέως, i. *sine signo, & tamen sine noxa* vanescunt, derogántque fidem ei catholico theωremati. *Qui iniudicatò flaccescunt dolorifici tumores, mali.* Nisi quis iure optimo veritatem eius defendat, quòd scripserit, τὰ ἐπώδυνα, quod 1. τῶν ἐπιδ. in parωtidibus illis non agnouit, quas nominauit ἐπάρματα ἀνώδυνα. Sed vt redeam ad institutum, idem præceptor nos docuit eos qui parωtidas habent ex morbo acuto, non nisi per suppuratum & expuratum, periculo posse defungi.

Ergo. PARΩTIDES IN ACVTIS] i. Quæ consectariam febrem habent; vel, quæ sunt exacti iam morbi acuti superstites, rubræ & dolorificæ.

SVPPVRATI EXPERTES] Quod vnicum naturæ perfugium est in omni phlegmone cum summa doloris acerbitate, atque renixu, ex calido humore multùm impacto, multúmque coacto. Atque victricis naturæ omnémque recursum & gangrænam prohibentis, omnémque à cerebro iniuriam propulsantis, certissimum signum est illud suppuratum laudabile, quod suo candore, partis integritatem; læuitate, caloris innati vim; æqualitate verò, materiæ ipsius bonitatem denunciat.

FVNESTÆ] Ob eas sanè causas quæ suprà sunt expositæ, quas nihil necesse est hîc denuo memorare.

SED FORSAN HIS ALVI FERVNTVR] Ac si diceret; cùm in procinctu periculum est, ipsi periculo locum tollit aluus prorupta biliosis excrementis, quemadmodum accidit Clazomenio.

AN CEPHALALGICIS ASSVRGVNT PARΩTIDES?] Sanè quidem, vt suprà iam docuit. *In cephalalgia cωma & surditas faciunt vt assurgant parωtides.* 4. & 6. cap. 2.

AN VERO QVIBVS SVDATIVNCVLA SVRSVM EXVDAT?] Etiam si ab oppressione cerebri veniat illa ephidrωsis, quæ nunquam naturæ desiderio respondet in excernendo; vnde efficitur vt pro excretione fiat abscessus pone aures: quemadmodum in hæmorrhagia irrita, nec liberali, progn. 4. Coac.

ETIAMNE IIS QVI PERHORRESCVNT SVBINDE?] Reuera omnis rigor qui frustra fit, translationem facit ad caput.

AN FLVENTE ALVO CΩMATOSIS?] Maximè, cùm sit argumentum oppressionis summæ, de qua per diarrhœam nihil deducitur: nisi fortè cωma exolutionis soboles existit; tum enim parωtis nulla assurget.

ESTNE TVM AQVOSA VRINA CVM ENÆOREMATE ALBO, CÆTERA AVTEM VARIEGATA, PERALBA, ET FOEDI ODORIS?] Profectò. Quia vrina alba tincturæ biliosæ expers, si nulla sit excusatio diuturni morbi, perturbationis criticæ, aut etiam bilis suppressæ vel ad intestina deriuatæ; translationem ad cerebrum factam esse, fierive denunciat; præsertim si pēdulum sit enæorema, cuius significatio superioribus declarata, cacoethiam fœtori adiunctã ostendit.

6 Τὰ παρ' οὖς λαπάσσει βηχία μετὰ πτυαλισμῶν ἰόντα.

Parωtidas æquant tussiculæ cum ptyelismo orsæ.

QVEMADMODVM tumores iniudicatò flaccescẽtes mortiferi: sic salutares illi qui idem faciunt cum signis & causis. Sed illius καταμολλύνσεως in parωtide εὐσήμου, non vna eadémque ratio est. Nam præter cæteras iam explicatas, ptyelismus proponitur, vnde qui periculo locus erat, tollitur: quemadmodum in faucium inflammatione εὔκριτα sunt καὶ εὔσημα, sputum purulentum, sternive rubor atque ceruicis; alioqui transitus fit mortiferus atque funestus è faucibus in laryngem, vanescente faucium tumore ἀσήμως καὶ ἀκρίτως.

Ergo. PARΩTIDAS ÆQVANT] Sic enim τὸ λαπάσσειν vertendum, quod propriè significat molem æquari solo, non quidem per inaspectabilem æquabilitatis causam, quę nulla esse potest ad salutem in parωtide dolorifica, multúmque coacta: sed per aspectabilem morbificæ causæ vacuationem, tum propriam, tum succedaneam; cuiusmodi suscipitur suppurato & alui profluuio. Excipio tantùm parωtidas doloris expertes 1. lib. τῶν ἐπιδ.

TVSSICVLÆ CVM PTYELISMO EVNTES] Quas edit concussio pectoris materiam

ſtudentis excutere quæ per naturalem meatum deerrat in amplitudinem oris, eáque per ptyeliſmum tabi & inflammationi locum tollit; quarum profectò cauſa eſſet, niſi ea liberam expurgationem haberet. Hîc autem ſtudioſi obſeruabunt quantum interſit inter τὸ λαπάσσειν, καὶ ἀφανίζειν ex aphor.14.part.4.6.τῶν ἐπιδ. & ex 1.eiuſdem operis.

7 Οὖρα τοῖσι παρ' ὦτα ταχὺ, καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. καὶ τὸ καταψύχεσθαι ὧδε· πονηρόν.

In parωtidibus vrinæ citò & paulißper mitificatæ, peſtiferæ. Et quæ huiuſmodi eſt refrigeratio, peßima.

ADMIRABILE eſt quantum lucis adferat diuina hæc prognωſis ad præſenſionem futuri euentus morborũ omnium particularium & vniuerſalium quorum vis eſt in vniuerſitate. Huiuſmodi ſunt, febris acuta, cynanche, pleuritis, parωtis, &c. Ac ne in cæteris excurrat lõgiùs mea oratio; de parωtidibus mea ſic ratio eſt; nullas dolorificas parωtidas videri poſſe ſecundi iudicij quæ careant vrinę pepaſmo ſtabili, omnibúſque parωtidum diebus inde labentibus ex quo apparere cœperit, conſpicuo, firmiter fixo, & bonitatis acceſſione in dies magis ac magis laudabili. Etenim cùm parωtis homini necando ſatis ſit tum per ſe ipſa, tum ex euentu; ſi eius malum iam conceptum malæ cauſæ acceſſionem habeat: inſanabilis profectò erit: ob eam ſanè cauſam quòd prioris morbi, vel mali, ſemper in peius mutatio ſit quando perennitas eſt tum generationis, tum affluxus materiæ morbificæ ad partem obſeſſam, quæ omni conditione iam expoſita, periculi atque interitus locum habet. Quemadmodum autem in parωtidibus vrinæ citò & pauliſper mitificatæ ſint peſtiferæ, agedum videamus.

IN PARΩTIDIBVS] Cum febre coniunctis. Nam cætera capitis mala febris expertia, ſúſque déque habent vrinas.

VRINÆ CITO ET PAVLISPER MITIFICATÆ] i. Modò pepaſmi participes, modò expertes, neque hypoſtaſin laudabilem oſtentantes exactum ad morbum: cuiuſmodi ſunt quæ cernuntur aliquando puræ, nonnunquam verò præditæ hypoſtaſi alba & læui.

PESTIFERÆ] Quia viciſſitudo eſt magiſterij inter naturam & morbum, qui vt vires acquirit eundo: ſic naturæ fatiſcentis præſidia labefactat, iíſque collapſis nulla ampliùs pepaſmi ſigna eduntur, ſed cruditatis & prauitatis: ac tum de morbo multùm vereri oportet ſuperata natura. Itaque tales vri-
„ næ peſtiferæ ſunt in parωtidibus etiam purulentis; quod accidiſſe legimus pictoris ancillæ: quia parti-
„ cularis coctio fruſtra ſuſcipitur in cruditate vniuerſalium excrementorum.

ET QVÆ HVIVSMODI EST REFRIGERATIO, PESSIMA] *Extimarum partium cita in vtrumque mutatio, & ſitis huiuſmodi, mala eſt.*

malè fuit χρονίοισι.

8 Τὰ παρ' οὖς ἐν τοῖσιν (ὀξέσιν) ἐκπυούμενα, μὴ λευκῷ σφόδρα, καὶ ἀνόδμῳ· κτείνει· καὶ μάλιστα γυναῖκας.

Parωtides in acutis purulentæ, nec albo exactè ac nihil olente, interimunt; potißimùm vero mulieres.

„ ERIT PROFECTO catholicum hoc theorema; quòd vnde ſalus vitæ ſperabilis, inde ſalutis de-
„ ſperatio eſſe debet, ſi id merito naturæ non fiat. Quod cùm in omni alio molimine locum habet, tum verò maximè in ſuppurato & expurato, quod quidem ſi in contrarium vergat naturæ, caloris natiui, materiæque habilis ad mitificandum; vt pro albiſſimo pure, fuſcum aut nigrum; pro æquali, diuulſum; pro læui, aſperum, rupta vomica fundatur; mali ſit ominis, atque, vt ita dicam, fatale ad interitum. Quoniam autem parωtidum rubrarum & dolorificarum omnis quæ lege critica ſuſcipitur exolutio, ſuppurato perficitur, niſi profluuium ventris habeat ſuccenturiatum, vel ptyeliſmum; vt erit ſuppuratum, colore, ſubſtantia, ſitu, odore; ſic bonis aut malis ægroti rebus è vomica effundetur.

Ergo. PARΩTIDES] Quæ cum doloris acerbitate ſub auribus ortæ ſunt.

210. Coac. 2.lib.

IN ACVTIS] Nam in diuturnis paruæ ſunt nec ſuppurabiles; vt appoſitè magis & conſideratè legendum videatur, *in acutis*, quàm, *in diuturnis*. Sunt autem parωtides in acutis, quarum deciſionem continet citima huic prognωſis.

PVRVLENTÆ] Mutatione facta phlegmones in vomicam quæ pus effundit.

NEC ALBO EXACTE] Scilicet pure, quod exacto candore, partis obſeſſæ integritatem ſignificet cum pari virtute caloris natiui, & benignitate humoris pepaſmum recipientis: ſed contrà, quæ pus reddunt ἀμοργώδης, i. *amurcoſum*, bilioſum, & inæquale.

AC NIHIL OLENTE] Quod in prognoſtico requirit, ὡς ἥκιστα δυσώδης, i. *quàm minimùm fœdi odoris*. Nam δυσωδία nimia, ſignum eſt putredinis, non pepaſmi. Hîc autem vocat ſummo iure ἄνοδμον,

non quòd

non quòd omnino nihil oleat, sed quòd non sit graueolens: sicut mulieres bene olent, quæ nihil olent.

INTERIMVNT] Quoniam δυσωδία, corruptionis atque putredinis signum, ipsáque putredo non minùs pestifera est cerebro, quàm inflammatorius dolor dum phlegmone ipsa maneret atque vigeret suis comitata symptωmatis longè grauissimis. Talis prauitas cernitur in thoracis empyemate, vnde per aph.44.& 45. lib.7. vstionem pus exit fœtidum atque cœnosum. Talis etiam in iecoris suppurato & expurato quod refert amurcam. Pertinet etiam ad huius loci explicationem, quod idem scripsit de pestiferis erysipelatis. *Ην δὲ τὸ ῥεῦμα συνιστάμενον, οὐ πύῳ ἴκελον, ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη.* i. *Erat autem consistens fluxio, non puri similis, sed alia quædam putredo.* Nam ex communi putredinis causa, quæ putrescunt, singula suam quæque propriam obtinent " corruptionis & putredinis differentiam. Ergo illud demum pus erit laudabile & gratiosum, quod " visu & olfactu percipitur album, æquale, & læue, minimúmque fœdi odoris. Sic enim examinandum præcepit Hippocrates ad finem 1.lib.prognost. Subiungit autem hæc verba. *Τὸ δὲ ἐναντιώτατον τουτέου κάκιστον*: cuius demonstratio facilis erit ex perspicientia causarum optimi puris. Contraria enim contrariorum consequentia esse solent.

9 Τὰ παρ' οὖς, μάλιστα ἐν τῶν ὀξέων ἐν τοῖσι καυσώδεσι γίνεται· κ' ἢν (μὴ) κρίσιν ποιήσῃ, καὶ ἐκπεπαίνηται, ἢ ἐκ ῥινῶν αἷμα ῥυῇ, ἢ οὖρα ὑπό- malè fuit μὴ. στασιν παχεῖαν λάβῃ· ἀπόλλυνται. καὶ πολλὰ δὲ τῶν τοιουτέων οἰδημάτων παραποκαθίσανται.

Inter acutos, parωtides potißimùm in causis assurgunt; ac tum si febrem lege critica non expellant, nec ipsæ coquantur, nec sanguis fundatur è naribus, nec verò vrinæ excipiant crassam hypostasin; moriuntur. Sed & abscessus eiusmodi, non rarò antè residunt.

OMNIS parωtidum dolorificarum decisio hîc continetur.

INTER ACVTOS MORBOS] Essentiales scilicet febres, quæ celeriter, continentèr, & vehementer mouentur.

PARΩTIDES] Rubræ & dolorificæ.

POTISSIMVM IN CAVSIS ASSVRGVNT] Per excursum ad caput, & recursum ad aures, quem facit irrita hæmorrhagia, quę propria est causi crisis. Hoc autem interest inter febrem acutam & causum; quòd febris hæc, celeritate, vehementia, & assiduitate eximia sit; ac præter acutam, ardorem habeat inæqualem viscerum, & partium extimarũ. Inde adeo veritas elucescit illius aphorismi. *Qui sunt* 4.de diæt. acut. *in febribus laboriosi, iis potißimùm vel in articulis, vel in maxillis abscessus assurgunt.* Laboriosos autem vocat, vel à labore intenso & pertinaci, vnde veniunt febres ardentes; vel à quiete ocio, cum nimia humoris abundantia, & contumacia, vnde nascuntur febres diuturnæ. aph.45.4.

AC TVM SI CRISIN NON ADFERANT] Vt certè adferre non possunt: quia sunt abscessus ἠμίῤῥοποι neque ἀντίῤῥοποι. Solùm enim critica lege assurgunt per transitum pulmonicorum morbo- 2.progn. rum, si quidem purulentæ reddantur.

NEC IPSÆ EXACTE COQVANTVR] Ac si diceret; quamuis parωtides cum signis pepasmi ortæ sint à febre ardente quæ inter acutas eximia est: tamen nisi propria & exacta cõcoctione exoluantur, & in se ipsæ residant.

NEC SANGVIS FVNDATVR E NARIBVS] i. Nisi hæmorrhagia liberalis periculi causam & occasionem tollat, vbi periculo locus est, ob causas iam explicatas.

NEC VERO VRINÆ EXCIPIANT CRASSAM HYPOSTASIN] Quæ in desiderio suppurati & hæmorrhagiæ, duorum naturæ perfugiorum, in parωtidibus dolorificis succenturiantur, vt aluus prorupta criticè, & ptyelismus.

MORIVNTVR] Acerbitate doloris, & cerebri in sympathiam & contagionem adducti grauissima offensione.

SED EIVSMODI ABSCESSVVM PLVRIMI ANTE RESIDVNT] Ασήμως scilicet καὶ ἀκρίτως, vnde pestifera vis maxima esse solet, per theorema sæpius iteratum. Hoc autẽ spectat authoris oratio, cùm parωtides febrium ardentium consectariæ & succedaneæ, sint ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων, i. *ex iis quæ absunt,* pestiferæ; tum verò funestæ, si omnem salutis conditionem effugiant foris intrò refluxu.

10 Προσεπιθεωρέειν δὲ καὶ τοὺς πυρετοὺς, ἤν τε ἐπιτείνωσιν, ἤν τε ἀνιῶσι· καὶ οὕτως ἀποφαίνεσθαι.

Ibi tum febres contemplari oportet, num ingrauescant, an verò mitescant; atque ita pronunciare.

Est hoc theωrema experientiæ, quod cum ſuperiori deciſione coniunctum, futuri euentus parωtidum dolorificarum certam prognωſin conſtituit. Eſt autem huiuſmodi. Si merito naturæ reſidunt parωtides, febris ipſa miteſcet atque quieſcet; ſin minùs, ingraueſcet: id quod ſignificat, τὸ ἐπιλύειν.

Atqve ita pronvnciare] i. Certò ſtatuere quid euenturum ſit, quod medici officium eſt nunquam aberrantis à ſcopo.

DE FACIE.

Cap. v.

ΠΡΟΣΩΠΟΝ ἐκ μετεώρου ταπεινούμενον, καὶ φωνὴ λειοτέρη, καὶ ἀσθενεστέρη γινομένη, καὶ πνεῦμα μανώτερον, καὶ λειότερον· ἄνεσιν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν σημαίνει.

1 Facies è tumeſcente reſidens, vox item blandior atque mollior, tum ſpiritus rarior atque facilior; remiſsionem poſtridianam fore denunciant.

Deinceps operæprecium eſt cognoſcere & intelligere num facies à ſe mutetur, & vnde mutatio illa veniat in colore, charactere, & mole; tum autem quorſum appareat.

Enimuero ægroti facies, quæ prima omnium venit ſub aſpectum medici, bene valentium ſimilis eſſe debet, potiſſimúmque ſui. Etenim quò propiùs abſunt à peculiari cuiuſque natura, qualitas corporis, actiones, & excrementa; eò meliùs ægroti res eunt: quò verò longiùs, eò peiùs. Quænam autem qualitas corporis vel naturaliter conſtituta, vel à ſe mutata ex vitio complexionis & temperamenti, potiſſimùm cernitur in faciei colore, charactere, & mole; primùm de mole prognωſin duxit inſtituendam, cùm ea ſcilicet tumeſcit, vel reſidit in morbo. Ac primùm de ea quæ ex tumeſcente citò reſidit, ſic orſus eſt in hac prognωſi.

Facies ex tvmescente residens] Quæ nonnihil conceſſit de ſtatu priore in quo erat cùm ægrotare cœpit, in eóque manſit vſque adhuc, quod morbi eſt diuturni; vel ſi eius molis accretio fuit, facies in ſe ipſa reſidit, priſtinúmque recipit characterem, humoris ipſius vnde tumeſcebat excluſione; vnáque etiam venæ in ſuperciliis oculorum, angulis, manibúſque, aſpectabili pulſu micantes quieſcunt, ídque fœcundo die, hoc eſt, critico. Sic enim alio loco. Ἢν πυρετοῦ ἔχοντος, τὰ περὶ τὸ πρόσωπον ἰσχνὰ ᾖ ἐν ἡμέρῃ γονίμῳ, τὴν ἐπιοῦσαν λύει. i. *Si detinente febre, facies extenuetur die critico; ſanationem promittit cōſequente.*

part. 5. lib. 2. Epid.

Vox item blandior atqve mollior] Quæ fuerat antè rauca & aſpera, vel, vt idem loquitur, φωνὴ κακουμένη καὶ κατειλοῦσα, i. *vitiata vox & in faucibus eliſa*; ob nimiam fuliginis abundantiam, pulmonum & muſculorum intercoſtalium in exſufflatione laborantium oppreſſionem; tum etiam catarrhi perennem affluxum. Vox igitur antè vitiata, in gutture & faucibus eliſa, quæque raucis, vt ita dicam, bombis ſtridebat; nunc blandior atque mollior, extincto cordis ardore, explicatis pulmonum alis, vocalium inſtrumentorum libertate reſtituta.

Spiritvs rarior atqve facilior] i. Spiratio libera, facilis, & in mediocritate poſita omnium circunſtantiarum quæ cernuntur in motu, quiete, explicatione thoracis, & materiæ ſpirabilis qualitate; eáque mediocritas accepta refertur moderationi vſus in corde, libertati inſtrumentorum mouentium, deducentium, & excipientium; maximè autem voluntati regulariter ſe ad illam functionem gerenti. Cæterùm πνεῦμα μανώτερον ſcripſit de reſpiratione rariore quæ fuit antè citatior atque velocior à phlegmone cordis, cuius remiſſio & moderatio in die fœcundo ipſam fecit liberiorem & liberaliorem in vſu, voluntate, & inſtrumentis. » Nam rara ſpiratio præter vſum neceſſarium, cum inſtru- » mentorum libertate, ſignum eſt delirationis. Propterea hîc rariorem & faciliorem annotauit: quoniam talis reſpiratio vacationem denunciat phlegmones cordis cum libertate omnium inſtrumentorum; laryngis, pulmonis, atque thoracis.

2 Προσώπου διαφθορὴ θανάσιμον· ἧσσον δὲ, εἰ δι' ἀγρυπνίην, ἢ κοιλίης ἐκτάραξιν γένηται· καθίσταται δὲ ἐν ἡμέρῃ καὶ νυκτὶ τὸ διὰ ταῦτα διαφθαρέν.

Facies cadaueroſa mortifera. Sed ea minùs tamen quæ ob vigilias, aut ventris ſolutionem eiuſmodi eſt. Atque talis corruptio his de cauſis orta, vno die finitur.

Faciei

Faciei qualitas aſpectabilis & tractabilis naturaliter conſtituta in colore, charactere & mole, non immeritò ſecundæ valetudinis opinionem facit. Quæ verò multùm à ſe mutata cernitur, terrifica eſſe ſolet; idque cùm aliàs, tum maximè in morbis acutis quorum acerrima commotio, & citam, & ſtabilem faciei mutationem affert, ex cauſæ ipſius mutantis, & corrumpentis, perennitate. Quæ cauſa eſt cur philoſophicè ex perſpicientia cauſæ mutantis & corrumpentis, faciei corruptionem nominaris, quam ipſi cadaueroſam expreſſimus.

Ergo. Facies cadaverosa] Qualis in cadauere cernitur, pallida atque collapſa, & omnino à ſe mutata in colore, charactere, & mole; vt ampliùs agnoſci non poſſit, ne ab iis quidem qui ægroto familiariter vtebantur: cuius contrariam alio loco iam expoſuimus, quam idem præceptor nominauit *πρόσωπον ἐρρωμένον*, i. *faciem ſucci plenam atque decoram.* 134. Coac. 2. lib.

Mortifera] Quoniam ſic emacruit, vt ad vltima ventum eſſe teſtetur. Emacruit autem exhauſto humidi primigenij, vnáque etiam defraudata nectare viuifico cordis, i. ſpiritu, ſanguine, & calore vitali. Exhauſtum humidi primigenij, partiúmque ſolidarum, vt ita dixerim, colliquamentum attulit febris tabifica, cuius ardore partes ipſæ liquuntur. Nectaris autem viuifici defraudatio venit à paupertate ſanguinis, & cordis multùm in ſuo officio laborantis infirmitate; ex qua efficitur vt neque ſanguinem liberaliter haurire poſſit, neque ſpiritum quem ducimus excipere; eadémque duo naturæ noſtræ ſola *εὐπρόσφυτα*, i. *conſocialia*, partibus omnibus, vti ſolebat, liberè & liberaliter impartire. Quoties autem perennis conſumptio eſt partium ſolidarum, vnáque perennis diſſipatio nectaris viuifici paulò antè deſcripti, morticina eſt eius natura qui ægrotat. Sed eius morticinæ naturæ ſignificatio potiſſimùm lucet in facie.

Sed ea minvs tamen] Scilicet facies morticini hominis prænuncia eſt, nec inde tam cita & certa mors venit. Ac ſi diceret; quamuis omnino fatalis ſit ad interitum, miniméque ſanabilis morbus in quo talis facies cadaueroſa cernitur prima periodo: tamen

Si ob vigilias] i. Vacuitatem ſomni, non quidem cerebri intemperie, & anathymiaſeos prauitate inductam; ſed potiùs agendi aliquid cauſa, aut mœrore ſuſceptam.

Avt inediam] Vnde genius defraudatur, ſyrrhoe cordis non inſtauratur, necnon cerebri; vnde pallida collapsáque apparet facies, qualem notauit in iis qui incœnati dormitum iuere, quibus cauantur oculi cum palpitatione temporum, & partium extimarum refrigeratione. *Nam qualis terra arboribus, talis & venter hominibus.* lib. 2. acut. lib. περὶ χυμῶν

Avt ventris solvtionem] Non quidem per *κακοπραγίαν* firmiter fixam ab exolutione, vnde ipſum tædet ſui officij, vt in pleuritide inueterata: ſed aluo aliquantiſper prorupta per fugacem diarrhœam, aut hypercatharſin.

Eivsmodi est] Scilicet facies cadaueroſa, per inchoatam extenuationem à ſpiritus & humoris diſſipatione, non autem à partium ſolidarum perenni exhauſto; nec verò eiuſmodi ſit ab vlla extrinſecus incidente vacuatione quam liquefaciens febris attulerit: ſed ipſa per ſe extiterit.

Atqve talis corrvptio] Non quidem vera, ſed quæ primo aſpectu talis apparet, nempe collapſa & pallida; ſed laxa, non intenta, quod inchoatæ extenuationis ſignum eſt, nō perfectæ.

His de cavsis orta] Vigiliis, inedia, profluuio alui, hæmorrhagia, ſudore, quarum vacuationum non firmiter fixæ ſunt cauſæ, neque perennes à febre maligna, vnde ſolidę partes liquuntur; ſed fugaces.

Vno die finitvr] Siue conſiſtit, nec vltrà procedit: ſed contrà initium habet *ἐπανορθώσεως* intra vigintiquatuor horas, ſi quidem ab illis cauſis fugacibus orta ſit.

3 Γένοιτο δ᾽ ἂν τοιοῦτον· ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, ῥὶς ὀξεῖα, κρόταφοι συμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ συνεσταλμένα, δέρμα σκληρὸν, χρῶμα ὠχρὸν ἢ μέλαν. πελιαινομένου δὲ τουτέοισι βλεφάρου, ἢ χείλεος, ἢ ῥινὸς, συντόμως θανάσιμον.

Fuerit autem ſanè huiuſmodi facies cadaueroſa; oculi concaui, nares acutæ, collapſa tempora, frigidæ aures atque reuulſæ, cutis dura, color pallidus aut niger. Quòd ſi etiam liuida his fuerit palpebra, aut naſus, aut labrum; cita inde mors venit.

Qvemadmodvm ſignorū omnium ſyllogiſticorū ex quibus exquiritur veritas omnis certáque *τεκμήροις* cognoſcendi & prædicendi, nulla ſunt magis *τεκμήρια*, quàm quæ ſpectatur in faciei colore, charactere, & mole; ſi quidem rerū earum ſpectabilium cauſæ perſpectæ ſint: ita cauſarū ignoratione nuſquam magis erramus, labimur atque decipimur, quàm in diſſimilitudine faciei. Sed ea diſtinctio iam ſuperiore prognoſi expoſita eſt. Nunc cadaueroſæ faciei characterem, & quamobrem ita ſit, exponamus.

Fverit sane hvivsmodi] In qua nec inediæ, nec vigiliarū, nec profuſioris alui, nec aliarū rerū tabificæ febris minimè cōſectariarū, ſed aliunde ortarum atque fugacium, excuſatio poſſit adferri.

Ocvli concavi] Hebeſcentes,immobiles,& ſua orbita abditi; ſpiritus animalis pauperta-te,ſeptem muſculorum æquali contractione,humorum trium & quinque tunicarum conſumptione.

Nares acvtæ] Exhauſto muſculorum qui narium pinnas intrò adducunt.

Collapsa tempora] Conſumptione muſculorum qui temporibus à capite cutim imper-tiunt,quæ alibi nuſquam in capite cernitur.

Frigidæ avres] Quæ frigoris capaciſſimæ ſunt, vt corpus cartilagineum, pauco ſangui-ne irrigatum,nulla carne veſtitum.

Revvlsæ] Per quandam conuulſionis ſpeciem neruum illum verſus vnde ſentiēdi facultatem accipiunt. Non enim mouentur noſtra ſponte. Vt verà conuulſio eſſe non poſſit, niſi iis quibus latus muſculus ſupra aurium radices prorepit.

Cvtis dvra] Quando ad vltima eſt ventum maciei.Vide Coac.3.lib.1.

Color pallidvs avt niger] Certiſſimum corruptionis argumentum, & defrau-datæ partis nectare viuifico.

Palpebrarvm avtem, narivm, labiorvm livor, brevi letha-lis] Quoniam ſigna ſunt extinctionis caloris viuifici,quæ quidem in corde eſt ipſa mors.Atqui extin-ctio in parte vna, ad extinctionem apparet futuram in toto: multò magis ſi pars illa liuori opportuna non ſit:vt hæ profectò nō ſunt natura ſua cutaneæ. Atqui omnium difficillimè liuorem palpebræ con-trahunt largo ſpiritu irriguæ: vt ſit omnium propterea in illis ſignum certiſſimum.

4 Προσώπου εὔχροια καὶ σκυθρωπότης ἐν ὀξεῖ· κακόν. μετώπου ξυναγωγὴ ἐπὶ τουτέοισι· φρενιτικόν.

Egregiè colorata facies & vultuoſa;peſtifera. Quòd ſi præterea frons contrahatur; phreniticum.

Hic certe non minùs ſua debet habere bona ſuſpecta qui repentè ſpecioſior & coloratior factus eſt; quàm mala vereri qui contra conſuetudinem multùm emacruit, & colorem decorémque a-miſit. Quemadmodum autem iam patefacta & explicata eſt τέκμαρσις quæ ducitur ἐκ τῶν τεκμηρίων ſpe-ctabilium in colore, charactere, & mole faciei, per corruptionem omnino à ſe mutatis, quæque ad vltima ventum eſſe teſtantur,aut ſperabilem adhuc vitæ ſalutem oſtendunt;ídque ex perſpicientia cau-ſarum eam mutationem efficientium,prout ſcilicet cauſæ illæ ſunt leuiter preſſæ atque fugaces, aut fir-miter fixæ & ſtabiles: ita propoſitum illud eſt præceptoris in hac progn*ω*ſi, deciſionem facere eorum quæ prima fronte in facie bona eſſe videntur; ſoláne, vt ita dicam,fronte; an verò reapſe ipſi naturæ & ægro ſtudere videantur.

His ita conſtitutis. Egregie colorata facies] i. Saturato rubore ſuffuſa, nec eo quidem refluo, vt in iis qui verecundia erubeſcunt; ſed fixo & ſtabili. Sic enim εὔχροιαν τοῦ προσώπου idem

14.c.2.1. ſignificare quod πρόσωπον ἐξέρυθρον Galenus author eſt in prorrhetico: quamuis gratioſum ſit nomen εὐ-χροίας, & ſpei plenum,cùm alibi paſſim,tum verò in hiſtoria Clazomenij,in quo ſolum illud ſignum ſa-lutare notauit, ἦσαν εὔχροα. Itaque facies egregiè colorata contra naturam & conſuetudinem eius in quo talis lucet ſplendétque,nec tamen hæmorrhagiæ criticæ opinionem facit,ſed incendium cerebri apertè teſtatur,vnde facilis tranſitus ad melancholicam ecſtaſin eſſe ſolet,cuius in promptu eſt ſignum hoc.

Et vvltvosa] Aſpectu terribilis, qualem Hippocrates vidit in ea muliere quam vocat δυσήνιον ex atræ bilis dominatu quæ facilem habuit generationem ex ſanguinis æſtu quo multùm incan-duit; vnde primùm facies viſa eſt egregiè colorata. Melancholiæ autem certiſſimum ſignum eſt facies vultuoſa, quod in illa muliere tanti fecit Hippocrates, ad melancholiæ, omníſque dementiæ contem-plationem, vt cùm diuturni mœroris inueteratio purgationum menſtrualium ſuppreſſionem excepiſ-ſet; ſola faciei caperatio tantæ calamitatis ſignum ediderit, accedente paulò pòſt viciſſitudine garruli-tatis & ſilentij, quam ſuſtulit menſtrualis materiæ profluuium, cuius ſuppreſſio vrinas faciebat nigras cum ſecuritate coniunctas,de quibus ita philoſophatur Galenus. *Vrinarum color, etſi nigrarum, nihil mali portendebat,quod menſtruorum ſuppreßio eſſet valde melancholicorum: vnde meritò factum eſt vt vultuoſa & hor-ribilis eſſet,nonnihil delirans ac nonnihil etiam comatoſa.*

Pestifera] Calamitoſa,vel etiam mortifera. Ac calamitoſa quidem mulieri Thaſiæ,crebra vi-ciſſitudine conuulſionis & dementiæ; quam calamitatem ſuſtulit profluuium menſtruale. Mortifera verò, mulieri quæ Cyzici gemellas difficulter pepererat, indéque lochiorum excurſu ſurſum ad caput nugas garriuit,ſiluit,tandémque è poteſtate mentis exiuit; cùm paulò antè fuiſſet vultuoſa,contumax, atque faſtidio & contumacia inſolens.Itaque ergo conuulſionibus crebra,cum frigore extimarum par-tium, phrenitica interiit 14.die.

5 Περὶ πρόσωπον εὔχροια, καὶ ἱδρῶτες ἀπυρέτοισι· κόπρανα παλαιὰ ὑπεόντα σημαίνει, ἢ διαίτης ἀπαξίην.

Eximia faciei coloratio, & sudores febris expertium, faces vetustas subsistere, aut irregularem diætam testantur.

Hactenvs de signis faciei quæ apparent in morbis acutis. Nunc de coloratione extraordinaria, aut mala consuetudine parta, & quibus artibus deleri possit, prognosin instituit.

Eximia faciei coloratio] Non insita, nec gentilitia, non item reflua; sed fixa & stabilis, quæque perennem habet in naturalis œconomiæ vitio causam.

Et svdores] Multi à somno, per expressionem ab oppressione quam fecit nimia superuacanei humoris abundantia, quæ vel inueterationem habet, vel recens nata est diætæ vitio; proptereáque illa, purgationem; hæc verò, solam mutationem diætæ requirit. Sic enim Galenus. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος τοῦ ὑδρῶτος δυοῖν θάτερον σημαίνει, ἤτοι διὰ τὴν τῶν ἄρτι λαμβανομένων σιτίων ἀμετρίαν· ἢ διὰ τὴν ἔμπροσθεν ὑπαρχήν. Καὶ εἰ μὲν διὰ τὴν τῶν ἄρτι λαμβανομένων σιτίων ἀμετρίαν· κωλυτέον πολλὰ λαμβάνειν. εἰ δὲ διὰ τὴν ἔμπροσθεν· κενωτέον.

6 Τὰ κατὰ ῥῖνας ἐρυθήματα· κοιλίης ὑγραινομένης σημεῖα· τοῖσι κατὰ τὰ ὑποχόνδρια, ἢ τὸν πλεύμονα πόνοισιν ἐμπυομένοισι· κακόν.

Rubores narium, signa sunt profusioris alui: malum pulmonis aut iecoris empyemati.

Ερυθηματα hoc loco dicuntur, non eodem modo quo in illa prognosi, τὰ παρ' οὖς ἐρυθήματα, (Coac.1.cap.4.lib.2.) vbi tumorem significant rubrum, & phlegmonem ipsam sub auribus ortam quæ parotis nominatur. Hîc enim simpliciter pro suffusione rubra vsurpantur, quæ non assurgit in molem tuberculi phlegmonosi; sed potiùs refert ὀκχύμωσιν, i. *suffusionem* quandam erysipelatosam, alibi dictam αἶθος. Nec verò hic narium rubor τὴν εὐχροίαν, i. *eximiam illam faciei colorationem* exprimit, quam superiore prognosi explicauimus. Illa enim vetustas fæces manere in aluo, aut irregularem diætam ostendit; hanc verò dicit profusioris alui signum esse. Itaque nullo modo ad commemoratam illam τὴν εὐχροίαν potest referri. Erit igitur hic rubor, mea quidem sententia, suffusio quædam erysipelatosa, per seri cuiusdam substillum quod in narium densitate subsistit. Et quoniam nimia illius seri abundantia natat caput, idem his vsuuenit quod balbis quos maximè longa exercent alui profluuia. Scitum est illud. Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς. (aph.32.6.) Nã quoties è capite seri prolapsus excipitur à vẽtriculo, inde profluuium alui cietur.

Malvm iecoris avt pvlmonis empyemati] Malum, inquam, rubores illos in facie efflorescere, quibus significatio fit vaporis teterrimi expirantis ex empyemate putido, quod ipsum per se est mortiferum. Vel etiam, malum est ad empyema sese alui profluuium adiungens, aph.16.6. Venit autem profluuium alui, vel prolapsu in intestina catarrhi quem expiratio illa commouit; vel rupta intus vomica, viámque inde habente ad aluum: quorum est posterius peius priore. Vide part.40.f.2.6.Epid. ac sustine donec audias explicari Coacam illam. *Peripneumonicis lethale est pus secedere.*

DE OCVLORVM AFFECTIBVS.

ΟΦΘΑΛΜΩΝ καθαρότης, καὶ τὰ αὐτέων λευκὰ ἐκ μελάνων, καὶ πελίων, καθαρὰ γίνεσθαι· κρίσιμον. Ταχέως μὲν οὖν καθαιρομένων, ταχεῖαν σημαίνει κρίσιν. βραδέως δὲ, βραδυτέραν. Cap. VI.

1 *Oculorum nitor, eorúmque alba ex nigris & liuidis nitentia; salutare. Ergo si pura breui redduntur, ea puritas citam crisin ostendit: sin autem seriùs, tardiorem.*

Qvemadmodvm oculi summa cura tuendi sunt, quòd illi ad vitæ simul & vsum & dulcedinem conferunt; ac præter ea quæ cuique animantium generi tributa sunt, præstantior alius in homine sit oculorum finis; naturæ cognitio, Dei comprehensio, ipsáque, penè dixerim, beatitudo: sic eos magna contentione animi, intentáque visionis acie intueri oportet, ad comparandam futurarum crisewn præsensionem, eorúmque quæ adsunt, quæque præsentia sunt perceptionem: ídque cùm in omnibus morbis, tum maximè in acutis. Solenne est illud Hippocratis. Ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύωσιν, οὕτω καὶ γυῖον. i. Vt va- (6. Epid.)

lent oculi, sic ipsa persona. Est enim rationi consentaneum vt si ex colore, charactere, & mole, temperamenti & habitus, humorúmque quorum dominatu pars vnaquæque tenetur, notitia comparatur; firmissimum illud ex oculis adferri possit, qui vt natiua puritate cæteris partibus antecellunt, ac suo nitore facultatum ipsarum virtutem faciunt aspectabilem: ita si à se mutentur, & facultatum quarum potentia totum corpus administratur infirmitatem, & naturalis œconomiæ impuritatem ostendant. Sunt enim gemmarum & margaritorum apertiores maculæ, quàm silicum obscurorum. Et quoniam oculi iure societatis & vicinitatis cerebri arcem contingunt, inde adeo fit vt principiorum τὴν ἰσχὺν in substantia, facultatum verò τὴν δύναμιν in officio, validásque vires declarent, quæ in natiua coloratione, habitu succi pleno, splendore, & facili motu cernuntur. Sin autem cōcaui, squallentes, malè colorati, & in mouendo pigri appareant, facultatum principia in vitio esse testentur, cerebrum scilicet, cor ipsum, & iecur. Quæ omnia quoniam decisiones proprias sunt habitura, quibus cuiusmodi sint, & quamobrem fiant atque appareant ratio explicabitur; sufficiet hoc loco propositæ prognoseωs causas adferre, quòd ea cæterarum huius argumenti de affectionibus oculorum sit veluti canωn & regula.

Quæ cùm ita sint. OCVLORVM NITOR] i. Oculi velut gemmei, puritate humoris crystallini, & aquei siue albuginei; tum etiam tunicarum araneosæ, corneæ, qua pupillam attingit, vueæ, & adnatæ politura: ex quibus efficitur vt rerum aspectabilium sint εὐυπόληπτοι καὶ εὐφύλακτοι, i. *prompti susceptores & custodes* oculi. Verumenimuero, vt visionis instrumentum est ὕδωρ διαφανὲς, i. *aqua pellucida*, quod facilè excipiendis, & fideliter continendis rerum aspectabilium speciebus sit maximè accommodatum: sic proprium & vernaculum oculi lumen τὸ ὁρατὸν sibi συμπεφυκότα, i. *consocialia*, velut portitor quidam, traiicit ab extimo lumine ad intimum animæ per quod visio ipsa perficitur. Quantum igitur ἡ αὐγὴ, i. *radius* puritate superat aërem, vaporem, aquam, & terram: sic visionis instrumentum αὐγοειδὲς, i. *radiosum* cætera vincit αἰσθητήρια; auditus quidem, quod est ἀεροειδὲς, i. *aërium*; olfactus, ἀτμῶδες, i. *vaporosum*; gustatus, ὑδατῶδες, i. *aquosum*; tactus, γεῶδες, i. *terrestre*. Ergo. OCVLORVM NITOR] Qui est huiusmodi puritate humoris & tunicarum pellucidarum, cum politura adnatæ; tum etiam vernaculi luminis, vt ita dicam, fulgore. Atque is nitor cernitur ab iis qui oculos intuentûr in pupilla, iride, & tunica alba; eiúsque nitoris ipse sibi æger est conscius, qui neque lucis appulsu offenditur, nec muscas venatur, floccos auellit, nec denique visis mendacibus exterretur.

EORVMQVE ALBA] i. Membrana ἐπιπεφυκὸς, i. *suprema*, ab vltimis pericranij oris cum venulis eius ad iridem vsque producta, vbi efficitur communis tunica ocularium musculorum.

EX NIGRIS ET LIVIDIS NITENTIA] i. Si oculi decorem amissum recipiant, & si oculorum candida, liuore non ita pridem decolorata, tandem albescant, ac denuo naturaliter colorētur; non quidem instauratione complexionis emortuæ, quam νέκρωσιν Græci vocant, liuoris parentem: quia non potis est à priuatione habitum denuo comparari: sed amotione sugillationis quam veteres ἐκχύμωσιν nominarunt; cuiusmodi esse solent quæ sub oculis videntur percussionum vestigia, ὑπώπια Græcis dicta, si tantùm procatarcticam sugillati oculi causam exceperis. Cuiusmodi est etiam calcanei fracti mollis adhuc μελασμὸς, i. *nigredo*, inflammationis expers, quem facit venularum ναυσίωσις per sanguinis, ex alto lapsu, expressionem, qui tamen æquali duræ cutis succisione, fotu aquæ, & olei, tum elleborismo gangrænescere prohibetur.

SALVTARE] Id enim significat κρίσιμον absolutè vsurpatum. Est autem salutaris natiua oculis restituta coloratio, quatenus illa spem adfert secundi iudicij atque salutis: ob eā sanè causam, quòd triumphantis naturę lumen, non minùs in oculis declaratur, quàm afflictę calamitas. Itaque quemadmodum

1.progn. & 2. de fract. vbi de calce. oculi saturato rubore nigrescunt, vel etiam liuorem cōtrahunt ab inflammatione quadam cerebri, aut venularum repletione, aut sanguinis ipsius κακοηθεία; quemadmodum item amblyogmω obscurātur per spiritum & splendoris vernaculi impuritatem: sic illis calamitatibus defunguntur per ἀφλεγμασίαν, i. *carentiam ardoris*, quam facit materię mitificatio victrice natura, & per synceritatem spirituum humorúmque, quæ intacta superest, caligine omni dispulsa. Commemorata autem vitia oculorum, κρίσιμα esse non possunt quando existunt; vt esse solent cùm in propinquo est critica hæmorrhagia & vomitio ipsa. Declarat illud quòd impuritatis & obscuritatis amotio, salutarem fore crisin ostendit.

Ergo. SI PVRA BREVI REDDVNTVR] Cuius puritatis argumentum est nitor, non ita pridem fœdatus, qui nunc restitutus apparet, fracto iam morbo: vnde facultates lucent in officio, ex principiorum virtute, & meatuum libertate. Desperabilis est autē nitor in parte emortua, vel quæ gangrænam concepit. Pertinet autem ad huius prognoseωs explicationem, quod idem scripsit de cerebro

Coac. 11. cap.2 .2. syderationem ingresso. *Cerebro syderato; alij quidem tertio syderationis die; alij autem septimo vitam finiunt: quibus elapsis periculo defunguntur. Sin anatome facta, os dissociatum cernitur, sine dubio moriuntur.*

EA PVRITAS CITAM CRISIN OSTENDIT] Vt enim pepasmi excrementorum morbificorum, celeritatem & securitatem crisis denunciant: ita personæ ipsius qualitates naturaliter constitutæ, vel in toto corpore, vel in quibusdam partibus morbo obsessis, aut per sympathiam malè affectis; cùm restitutæ fuerint, & ad se redierint ex longo aduersæ valetudinis interuallo: quemadmodum in lin-
» gua docebitur. Non enim minora sunt argumenta futurarum criseωn in qualitate corporis, quàm in pe-
» pasmo excremētorum; vt ratio ipsa docet in morbis siccis cùm iam humescere cœperint. Cæterùm nos illud, ταχέως potiùs ad temporis breuitatem, quàm ad celeritatem actionis referendum putauimus: sicut in illo fecit Galenus. Πύελον δὲ χρὴ ταχέως τι ἀναπλέεσθαι, καὶ εὐπετέως. Idem enim significat τὸ ταχέως, quod τὸ αὐτίκα, aph. 12.1.

SIN AVTEM SERIVS, TARDIOREM] Propter contumaciam morbi, & imbecilliorem naturæ virtutem. Contrariorum enim contraria sunt consequentia. Huiusmodi autem sunt illa. *Si sputum citò*

tum citò appareat, morbum facit breuiorem, βραχύνει; *sin seriùs, producit*, μηκύνει. Hæc prognωsis legitur in libello Hippocratis περὶ κρισίμων. aph.12.2.

2 Τὸ ἀχλυῶδες τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τὸ λευκὸν ἐρυθραινόμενον, ἢ πελιαινόμενον, ἢ φλεβῶν μελαινῶν πληρούμενον· οὐκ ἀστεῖον.

Oculorum caligatio, albúmve rubens, aut liuens, aut venis obsitum nigris; indecorum.

ENIMVERO bene res eunt, quando nitent oculi puritate humorum, & proprij atque vernaculi luminis, vt ita dicam, fulgore; aut si antea decolorati obscuratíve fuerint, pristinum decorem recipiunt. Qua de re extat superior decisio explicata. Sed vt natiuus ille, aut restitutus nitor, spem adfert secundi iudicij in morbis acutis: ita visionis obscuritas & caligatio; tum etiam oculorum fœda liuore aut saturato rubore decoloratio firmiter fixa, de vita actum esse testatur, cum aliis signis quæ foris cernuntur, & intus versantur, mox explicandis.

OCVLORVM CALIGATIO] Aspectabilis scilicet medico intuenti, & conscia ipsi ægroto qui suæ est mentis. Ac medico quidem aspectabilis est in hypochymate, floccorum auulsione, & glaucωmate vel amaurωsi. Conscia autem ęgroto in scotodinia, amblyωpia, & cæcitate. Sic enim Galenus τὸ ἀμαυρούμενον ὄμμα, καὶ τὸ ἀχλυῶδες, αὐτῷ τε κάμνοντι, καὶ τοῖς ὁρῶσι γίνεται δῆλον. Sed tamen hoc interest, quòd omnes caligantes hebescunt; non autem omnes hebescentes caligant. Nam caliginosis præter hebetudinem, visa occurrunt caligine inuoluta, veluti spectra quędam. Atque ea caligo nebulam & nubem contingit, nebula quidem crassior, nube verò tenuior. Est autem spiritus & humoris, velut aëris, perturbatio quędam, quam θόλωσιν Græci vocant. Sed hebetudinis nomen generalius est, quàm visionis caliginosæ. Vt enim caligatio & hebetudo sint visionis obscuræ: tamen caligatio accessionē habet caliginis intus conceptæ & genitæ. Ἀμαύρωσις verò vel hebetudo concretionem nullam in hebescentibus ostendit humoris contra naturam, iis qui oculos intuentur: sed tantùm profligati splendoris notas aperit in oculis velut emortuis, cuiusmodi esse solent decrepitorum & iamiam moribundorum senum. Nos autem caligationem hîc posuimus, qua hebetudinis & allucinationis ratio continetur. Sic in sacris literis caligarunt oculi Isaac, non allucinatione, sed hebetudine, vel amaurωsi. Ergo. OCVLORVM CALIGATIO] i. Allucinatio qua muscas venantur, floccos carpunt, festucas auellunt, visis mendacibus exterrentur, vt Dealcis vxor; quod accidit humorum & spirituum impuritate, non quidem ex aluo, aut pulmonibus, neque ex ambiente aduena: sed oculi obscurati indigena firmiter fixa: vt nulla perturbationis criticæ excusatio possit adferri. Huius autem allucinationis; quam alibi vocat ἀμβλυωγμὸν, causa est, vaporis atri, aut crassi cuiusdam humoris è cerebro in oculos illabentis permixtio. Similiter hebetudo, quam facit splendoris propriíque luminis extinctio, vnde nominantur αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι, καὶ ἀλαμπεῖς, & ὄμμα ἀμαυρούμενον & τὸ ἀμαυρὸν, lib. 6. Epid. i. *squallentes oculi, nec splendentes, oculus & hebetatus & hebes*: quod infirmitatem summam denunciat, & νέκρωσιν visificæ facultatis. Quamuis autem caligationis nomine complexus fuerim visionem αὐχμῶσαν καὶ ἀχλυώδη, i. *squallidam & caliginosam*; distinctionem tamen non prætermisi quam scripsit Galenus ad illud. Ὄμμα ἀμαυρούμενον φλαῦρον, καὶ τὸ πηκτὸς, καὶ ἀχλυῶδες, κακόν. i. *Oculus hebescens signum malum: sic & concretus & caliginosus.* prorrh. 18. f.1.1. lib.1.progn. & 11.prorrh. f.2.1.

ALBVMVE RVBENS] Ab inflammatione duræ meningis, & pericranij; vel à venularum repletione, & sanguinis κακοηθείᾳ; vel etiam ab efferæ bilis suffusione. Atque illud album ita fit rubens, non quidem rubore fugaci qui maximam vim habere dicitur ad præsensionem hęmorrhagiæ; sed fixo & stabili planéque symptomatico, per propagationem inflammationis è dura meninge in tunicam albam.

AVT LIVENS] Liuet enim perfrigeratum, perfrigeratur emortuum, emoritur autem per extinctionem viuacitatis in vitali principio, & paupertatem nectaris viuifici à corde exhausto.

AVT VENIS OBSITVM NIGRIS] Per ναυσίωσιν vel ὀκχύμωσιν venarum pericranij, in venulas tunicæ albæ, vbi refrigeratus sanguis nigrescit. Qualis enim venarum color, talis & ipse sanguis existit.

INDECORVM] Ἄτοπον, absonum: quod nec iure, nec loco apparet, nec minùs exterret medicos metu sinistri iudicij, quàm idiotas. Nam si commemorata signa iure & loco fieri viderentur, proptereáque essent, vel hæmorrhagiæ, vel criticæ vomitionis prænuncia; vt concedam idiotis videri terrifica; at certè medicos spe quadam salutis consolarentur. Itaque apud medicos locum decori haberent. At sunt eiusmodi vt neque ab his, neque ab idiotis recipiantur. Sunt igitur omnino indecora, nec vllo modo gratiosa. Eorum autem signorum vim multis in locis expressit. *Hæc omnia censere oportet grauia*. 1. progn. & prorrh. 11. f.2.1.

3 Φλαῦρον δὲ καὶ τὸ τὴν αὐγὴν φεύγειν, ἢ δακρύειν, καὶ διαστρέφεσθαι· καὶ τὸν ἕτερον ἐλάσσω γίνεσθαι, πονηρόν· καὶ τὸ τὰς ὄψιας πυκνὰ διαρριπτέειν· ἢ λήμια μικρὰ περὶ αὐτὰς· ἢ αἰγίδα λεπτὴν ἴσχειν· ἢ τὸ λευκὸν μεῖζω γίνε-

ϑαι, τὸ δὲ μέλαν ἐλάσσω· ἢ κρύπτεσθαι τὸ μέλαν ὑπὸ τὸ ἄνω βλέφαρον.

Sed praua quoque ſunt hæc, lumen refugere, aut illacrymari, aut diſtorqueri, & alterutrum altero minorem fieri. Prauum eſt etiam, oculorum aciem crebrò huc illuc voluere; aut eandem lemis, tenuique pellicula obſtrui, album increſcere, nigrum diminui, aut nigrum etiam ſub palpebra ſuperiore occultari.

SED PRAVA QVOQVE SVNT HÆC] i. A regula & præſcriptione naturæ multùm aberrãtia.

LVMEN REFVGERE] i. Splendorem auerſari Solis, & lumen à luce impreſſum, quod facit aſpectabilem cuiuſque corporis ſuperficiem per colorationem quæ aërem pingit. Atque ea ſplendoris auerſio, inſtrumenti vitio accepta referri non debet; vt in iis qui natura ſunt myopes, propter pupillæ mydriaſin, & ſpiritus ſubtiliſſimi facilem diſſipationem; qualis etiam cum ophthalmia ſemper coniuncta eſt: ſed infirmitati potiùs facultatis viſificæ, quæ in partis illius cerebri exolutione conſiſtit vnde videndi vis manat, & profligationi vernaculi & proprij oculorum luminis quod ampliùs non habet exterius lumen conſociale, vti habere ſolebat, eiúſque appulſu recreabatur.

ILLACRYMARI] Vt lacrymarum exceptio nulla ſit, vel à procatarctica cauſa, vt à fumo, & cæparum odore; vel à perturbatione critica hæmorrhagiæ prænuncia; vel à catarrhi propagatione in oculos, quam facit orgaſmus, attractio, vel excluſio: ſed ab exolutione caruncularum quas oculorum canthis natura obduxit, vnde potentiæ retentricis effœta vis denunciatur; tum etiam à melancholia, vt in Dealcis vxore quæ modò lacrymas profundebat, modò riſu os reſoluebat. De lacrymis autem quod ad

1.Epid. earum diſtinctionem attinet, ſufficient illa præceptoris catholica. *Quibuſcunque per febres acutas, maximè verò ardentes, iniuſſæ ac ſponte ſua funduntur lacrymæ; iis hæmorrhagiam è naribus expectare oportet; ſi quidem cætera non ſint exitialia: quandoquidem iis quorum malè res eunt, non hæmorrhagiam, ſed mortem denunciant.* Et, *In febribus aliíſve morbis ſua ſponte lacrymari, nihil abſurdum: abſurdum autem ſine voluntate id facere.* aph. 52. 4. Vbi Galenus παπίνωσιν reprehendit, ac pro illo, ἀποπώτερον, legendum cenſet, ἀπολελυμένως ἄτοπον, i. *mortiferè abſurdum.* Sed mea quidem ſententia, idem ſignificat hoc loco ἄτοπον, quod in ſuperiore prognoſi, οὐκ ἀστεῖον.

AVT DISTORQVERI] Diſtorquentur autem conuulſione muſculorum ipſos mouẽtium. Sed ea conuulſio quæ fit iniuſſo muſculorum motu, qui naturaliter ſponte noſtra mouentur, eiuſmodi eſt, vt vel collectione extraordinaria fiat muſculorum conuulſionis cauſam habentium, nempe exhauſtum & ſiccitatem; vel paralyſi & reſolutione antagoniſtarum, vnde contrahunt ſe muſculi, ſurſum, deorſum; dextrorſum, ſiniſtrorſum. Siue autem conuellantur à ſiccitate, ſiue reſoluãtur ab exolutione principij vnde vis mouendi in oculos propagatur; pariter æqualitérque in vitio ſunt, non quidem proprio, ſed alieno; labefactatæ ſcilicet facultatis motricis. Illud autem vitium cernitur potiſſimùm in muſculis

lib. περὶ χυμῶν. & 1. progn. & 3. περὶ ἄρθρων. ocularibus, quemadmodum in temporalibus: quoniam τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἐγγὺς πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται, i. *communia & vicina prima omnium, & maximè læduntur.* Eam peruerſionem attigit aph. 49. 4.

ET ALTERVTRVM ALTERO MINOREM FIERI] Quod accidit defraudato alterutrius oculi ſucco, propter inopiam vel interceptionem alimenti; vel etiam propter extinctionem facultatis vernaculæ & vniuerſalis.

PRAVVM EST ETIAM OCVLORVM ACIEM CREBRO HVC ILLVC VOLVE-

6.Epid. RE] Huiuſmodi ſunt ὀφθαλμοὶ ἐνδεδινημένοι, καὶ ἀσήρικτοι, contremiſcentibus à ſiccitate muſculis, qui tremor inſanabilis eſt; vel inflammata parte illa cerebri vnde nerui oculorum motores naſcuntur. Quæ cauſa eſt cur delirij notæ potiſſimùm luceant in deprauato & feroci oculorum motu: vt eſt facilis mutuáque τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πεφυκότων ſympathia. Ac tremor ille commemoratus, delirij ſuccedaneus eſſe poteſt, ac prænuncius: quia indecora eſt oculorum actio crebrò huc illuc volutorum. Delirio igitur ſuperueniens, accerſit mortem. *Præſtat enim delirium ſuperuenire tremori, quàm tremorem delirio.*

AVT EANDEM LEMIS, TENVIQVE PELLICVLA OBSTRVI] Non quidem expreſſione humoris è cerebro, cuius tenuior pars facit ophthalmias ῥοώδεις, i. *fluentes*; craſſior verò, lemas:

part. 2. 1. Epid. pituita ſcilicet in angulis inhæreſcente, aut quæ inducit palpebris epiphyſes, quas interpretatur Galenus

part. 3. 3. Epid. ἐπαναστάσεις ὀχθώδεις. Hæc enim ſequuntur naturam efficientium cauſarum, hoc eſt, tempeſtatum; & ſuſcipientium oculorum. Sed lemas intelligo, oculorum ſordes, quæ cùm exaruerint, vel arenulas in angulis exprimunt, vel ἀχλὺν in ipſa pupilla: propter infirmitatem potentiæ naturalis oculorum vernaculæ quæ ſuccum alibilem mitificare non poteſt, vnde pro alimento reſtant veſtigia pituitæ, quæ nihil aliud eſt quàm ἡμίπεπτον αἷμα, i. *ſanguis ſemicoctus.* Notabilis autem ſignorum obſeruatio quibus facultatum vitia in oculis repræſentantur; animalis quidem, in hebetudine, allucinatione, tremore, exolutione, & conuulſione ocularium muſculorum; vitalis, in liuore; naturalis, in cruditate.

ALBVM INCRESCERE, NIGRVM DIMINVI] Pertinet hoc ad ῥυτίδωσιν, vel ῥύσσωσιν, quæ

6. Epid. propria eſt pupillæ corrugatio. De qua in oculorum vitiis illud expreſſit. Καὶ οἱ ῥυτιδούμενοι ἔσωθεν. Quem locum enarrans Galenus ſic ait. *Tum oculos contingit corrugari intus, cùm adnata muſculis oculum mouentibus membrana ad coronam producta, ſoluitur & laxatur.* Ergo, maius fit album, laxitate; minus nigrum, corrugatione.

AVT NIGRVM ETIAM SVB PALPEBRA SVPERIORE OCCVLTARI] Quod cernere est in iis qui animi deliquio exoluuntur, quibus obuertuntur oculi superiorem palpebram versus, vt occultata pupilla, quam nigrum vocat, nihil appareat præter adnatam tunicam. Tum est moriendum ægro, quando hæc fiunt.

4 Πονηρὸν δὲ καὶ ὀμμάτων κοιλότης, καὶ ἔκθλιψις ἔξω σφοδρὰ, καὶ λαμπηδόνος ἔκθλιψις, ὥστε μὴ δύνασθαι τὴν κόρην ἐκλείνεσθαι, καὶ βλεφαρίδων καμπυλότης, καὶ πῆξις ὀμμάτων, συνεχέως τὲ μύειν, καὶ χρώματα μεταβάλλειν, καὶ βλέφαρα μὴ συμβάλλειν ἐν τῷ καθεύδειν, ὀλέθριον. κακὸν δὲ καὶ ἰλλαίνων ὀφθαλμός.

Quinetiam praua sunt hæc, oculi concaui, & foras multùm exerti; tum sic perstricta oculorũ acies, vt potis non sit amplificari pupillã; præterea extimarum palpebrarum curuatura, oculorum concretio, aut ipsos continenter nictare, colorem mutare, nec posse palpebras dormiendo committi; pestiferum. Mala est etiam oculorum peruersio.

OCVLORVM cauitas cuiusmodi sit, & quamobrem ita sit, nuper in facie cadauerosa iam diximus. Certum est oculos fieri concauos, multúmque subsidere, quãdo liquũtur à febre tabifica, adéstque vnà paupertas viuifici nectaris quod à fonte vberrimo cordis in extimas partes diffluebat dum bene res ibant; nunc autem parca manu in visceribus stabulatur. Sed ea calamitas colliquamenti & defraudationis quotidiani pabuli, potissimùm lucet in oculis, qui, vt molliores, faciliùs liquuntur quàm cæteræ faciei partes; tum autem spiritus animalis multi participes in secunda valetudine, simul atque eo carere cœperint, collabuntur: vt mirum videri non debeat si tam vehementer subsidant.

ET FORAS MVLTVM EXERTI] Paralyticis musculis & in cerebri exoluti contagionem adductis, quam affectionem cum superiore, Celsus Hippocratem secutus, ita cõiunxit. *Hique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt.* Hippocratis verba hæc sunt. Ὀφθαλμοὶ ἐναιωρεύμενοι, ἢ ἐξίσχοντες, ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι. Non minora autem sunt mala & incommoda exoluti principij, quàm exhausti in morbis acutis. Declarat illud repetita cõmemoratio cõcauorum oculorum in mentione exertorum, & veluti foras proiectorũ, quamuis paulò antè concauorum meminerit in descriptione faciei cadauerosę. cap.6.lib.2. lib.1.progn.

TVM SIC PERSTRICTA OCVLORVM ACIES, VT POTIS NON SIT AMPLIFICARI PVPILLAM] Corrugatione scilicet vueæ tunicæ quæ facit pupillam, absumpto liquore albugineo, & spiritus animalis profligatione, & interceptione; collapso meatu visorio, hoc est, optico neruo, vnde spiritus animalis visioni dicatus ad pupillam oculi peruenire non potest, vt peruenire solet tota substantia. 7.de placit.

PRÆTEREA EXTIMARVM PALPEBRARVM CVRVATVRA] Quam cernere est in dormientium ὑποφάσει, quibus album quippiam dormiendo apparet, conuulsis pariter ocularium angulorum musculis, qui ad dimidium vsque tharsi ambo feruntur, eorúmque vnus aperiendæ, alter claudendæ palpebræ dicatus est: vnde efficitur vt æquali vtriusque conuulsione pars altera tharsi claudatur, altera verò aperiatur. Talem curuaturam quam in prognost. κάμπυλον βλέφαρον nominauit, idem etiam per ὀμμάτων κατάκλασιν expressit, quam ipse Galenus palpebrarum διαστροφὴν interpretatur: sicut idem præceptor explicauit his verbis. Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ τὸ βλέφαρον, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, i. *Febre non desinente, si labra, aut palpebræ, aut oculus, aut nasus peruertatur.* part.1.6.Epid. aph.49 4.& Coac.78. 1.lib.

OCVLORVM CONCRETIO] In qua agnoscitur vel ocularium musculorum paralysis, vel æqualis contentio atque distensio, vel summa infirmitas & νέκρωσις quædam, vel profligatio mouentis ipsos facultatis. Constat enim oculorum πῆξιν in ἀκινησίᾳ consistere, cuius ἀκινησίας omnino sunt causæ prædictæ. comment. ad 11. prorr.s.2.1. & ad 27.part. s.1.6.Epid.

AVT IPSOS CONTINENTER NICTARE] Per auersionem splendoris, aut tremorem musculorum palpebras mouentium. Distinctio autem nictationis, repetenda ex 83. Coac. lib. 1. *In febre cõtinua, qui voce capti iacent, atque nictantur; siquidem prorupto è naribus sanguine, vocem receperint, & apud se fuerint; periculo defunguntur. Sin autem secus acciderit, cum difficultate spirandi, cita mors venit.* Itaque nonnunquam ægri nictantur marmarigarum molestia & offensione. vide cõment. ad 130.1.lib.

COLOREM MVTARE] In descriptione faciei cadauerosæ sic ait. *Quòd si etiam liuida his fuerit palpebra, aut nasus, aut labrum, cita mors venit.* Causæ sunt explicatæ.

NEC POSSE PALPEBRAS DORMIENDO COMMITTI] Cute circa frontem intenta & rigida, vel resoluto & paralytico musculo lato, cuius officium est præter cætera palpebras demittere.

PESTIFERVM] Collapsis naturæ præsidiis, & viuacitatis extinctione à febre tabifica & colliquante.

MALA EST ETIAM OCVLORVM PERVERSIO] *Ex lumborum anadrome oculorum illæsis, malum denunciat.* Commemorata autem ſigna omnia ſunt exitialia, niſi ſint à perturbatione critica; aut peculiari natura & conſuetudine; aut à fugaci cauſa, vt vigiliarum, inediæ, profuſioris alui. Sed ea quæ his de cauſis orta ſunt, vno die finiuntur.

5 Ὀφθαλμῶν ἔρευθος ἀπυρέτῳ γινόμενον, κοιλίης πονηρίην χρονίην σημαίνει.

Oculorum rubra ſuffuſio, febris experti, diuturnam ventris afflictionem denunciat.

HACTENVS de oculorum affectionibus quæ cum febre ſunt, neque ex perturbatione critica, aut peculiari cuiusque natura, aut etiam fugaci cauſa ortæ putantur: ſed à calamitoſa vi febris cum virium infirmitate coniuncta. Nunc de iis quæ in vacatione febris ſolæ exiſtunt, cuiuſmodi eſt oculorum rubor ita deſcriptus.

OCVLORVM RVBRA SVFFVSIO] Ex capite fuſa per ſeri cuiuſdam ſubſtillum quod in oculorum denſitate ſubſiſtit: non autem eximia illa coloratio & prærubra inflammatio ſicca, quæ fæces vetuſtas ſubſiſtere, & irregularem diætam teſtantur; ſiue ſit perturbatio tunicæ adnatæ, ſiue τράχωμα, i. *aſperitas* palpebrarum, ſiue epiphyſis, ὄχθωμα, aut ſycωſis; qualia ſunt repleti capitis catarrhoica ſymptomata, ex diuturna tempeſtate auſtrina quam excepit aquilonia, vnde ὀφθαλμίαι ῥοώδεες, λημίαι σμικραί.

Coac.5. cap.5.2.

1.Epid.

FEBRIS EXPERTI] Vt illa ſuffuſio non ſit tabificæ febris ſymptoma, non etiam ſignum perturbationis criticæ, quod, præter cætera, maximam vim habere dicitur ad hæmorrhagiam.

prorr.56.ſ.3.1.

DIVTVRNAM VENTRIS AFFLICTIONEM DENVNCIANT] Vt enim rubor narium ſignum eſt liquidioris alui: ſic & rubra oculorum ſuffuſio febris experti. Nam quotiescunque nimia ſeri abundantia natat caput, idem his vſuuenit quod balbis quos maximè longa exercent alui profluuia. In promptu cauſa eſt, quia cùm ſeri prolapſu ventriculus affligitur, profluuium alui cietur. Extitiſſe multi leguntur hiſtoria 2. 1. Epid. quibus poſt inueterationem ophthalmiæ fluentis, *ſub æſtatem facta eſt lienteria, vel etiam teneſmus, diarrhœa bilioſorum tenuium, multorum, crudorum, mordacium, nonnullis aquoſorum.* Porro Græcum illud πονηρίην χρονίην, diuturnam ventris afflictionem Latinè expreſſimus, in qua liquidis excrementis cum moleſtia & offenſione fertur aluus. Quod enim de liquidiore aluo ſcripſit in aph. & Coac. idem in eam ſententiam per afflictionem explicauit. Hippocratis verba hæc ſunt. *Quicunque in febribus vndecunque ſanguinem liberaliter profuderint, iis, cùm refectioni ſtudere cœperint,* κοιλίαι καθυγραίνονται. In prorrh. ſcripſit in eandem ſententiam, πονηρεύονται. Vide Galeni comment.

Coac.6. cap.5.lib.2.

aph.32.6.

aph.27.4. Coac.159. lib.1.

pror.30.ſ.3.1.

6 Αἱ περὶ ὀφθαλμὸν ἐπαναστάσιες, ἐν τῇσιν ἀνακομιδῇσι κοιλίην καταρρηγνύουσιν.

Quæ circum oculos aſſurgunt puſtulæ, dum refectioni opera datur; aluum prorupturam oſtendunt.

QVONIAM ita comparata eſt naturæ ratio in omnibus qui nuper morbo defuncti ſunt, vt aluus eorum pigrior ſit in concoquendo, ſiue illius ſegniciei cauſam dederit ſanguinis liberalior euacuatio; ſiue diuturna officij vacatio, quòd febre vigente, potiùs in curationem illius incumbendum erat, quàm refectioni ſtudendum: vnde adeo fit, vt propter imparem neceſſitati commoditatem, aluus collapſa ſiccior & immemor ſui officij, cum paupertate caloris natiui, nec medici, nec ægri votis reſpõdeat, dum refectioni opera datur, exacto iam morbo, aut certè affecto. Quæ cauſa eſt cur in ventriculo cruditati ſit locus, ſymptomatúmque huius prognoſeωs conſecutio.

part.3.6.Epid.

QVÆ CIRCVM OCVLOS ASSVRGVNT PVSTVLÆ] Quæ ſunt epiphyſes palpebrarum foris & intus pullulantes, viſioni maximè officientes, quas priſci medici σῦκα vocabant, Galenus autem ἐπαναστάσεις ὀχθώδεις.

ſect.3.3.Epid.

DVM REFECTIONI OPERA DATVR] In permoleſta ventriculi conuerſione ab ocio ad negocium, necnon in caloris natiui paupertate, quam vel euacuatio liberalior, vel ardor febrilis inuexit; tum etiam collapſo habitu ex officij quotidiani vacatione. Quæ conſideratio vniuerſalis & particularis naturæ, eò præceptorem adduxit, vt ſi pleuritis ſua ſponte quieuerit, ptiſſanam ſolidam pleniore manu exhibendam putarit; ſin autem artificio medici curationem receperit, cremorem ptiſſanæ, & parciore manu.

2.acut.

ALVVM PRORVPTVRAM OSTENDVNT] Seri prolapſu, & fatiſcente aluo. Nam quibuſcunque liberalior ſanguis vndecunque profluxit, iis, cùm refici cœperint, aluus liquidior cumulatè ducitur. Et, *Oculorum rubra ſuffuſio, febris experti, diuturnam ventris afflictionem oſtendit.*

7 Ἐπὶ ὀμμάτων διαστροφῇ κοπιώδει, πυρετώδει, ῥῖγος ὀλέθριον· καὶ οἱ κωματώδεες ἐν τουτέοισι· κακόν.

Si ad peruersionem oculorum, laborioso febricitanti rigor accesserit; perniciosum. Tum comatosi in his grauissimum habent malum.

HÆC PROGNΩSIS in prorrhetico iisdem exarata literis continetur, in cuius explicatione, tam perspicua est Galeni oratio vt facilè omnem dubitandi occasionem tollat de structura & connexione vocum illarum, πυρετώδει & κοπιώδει. Hoc spectat igitur Galeni oratio, vt intelligamus eò peius res ire, quò plura symptomata lumen suum ostendunt, ac plures partes labefactatæ sunt. Etenim peruersio oculorum, febris, lassitudo vlcerosa, rigor & coma, eiusmodi sunt vt nihil necesse sit ea simul existere, cùm ipsa per se singula sufficiant ad exterrendum. Sed tamen pestiferæ sunt perenni generatione & propagatione in corporibus nostris causæ, vnde symptomata illa veniunt quæ causæ illius morbificę & partis obsessę propria, & simul consectaria esse solent. prot.57.f.3.1.

Ergo. SI AD PERVERSIONEM OCVLORVM] Fixam & stabilem, quam vel vnius partis oculorum facit conuulsio, vel antagonistæ exolutio, ἴλλωσιν Græci vocant. De qua illud perceptum extat Galeni. *In vniuersum, oculorum distorsio (per distorsionem autem explicat illud, dextro illosus fuit) bono signo non est, siue ab excursu lumborum, siue quomodocunque fiat.* hist.8.f.2. 3.Epidem.

LABORIOSO] Lassitudine scilicet vlcerosa, quæ, vt phlegmonosa, etiam dementiæ opinionem facit; nunquam verò tensiua. prorr.3.f.2.1.

FEBRICITANTI] Vt illa peruersio accidat propagatione causæ morbificæ à lumbis ad caput, vnde symptomatum amplificatio; non autem per transitum criticum, qualem expertus est homo ille qui in Dealcis horto iacebat. hist.3.f.3. 3.Epidem.

RIGOR ACCESSERIT] Frustra citatus è venis, non ab vlla parte vomicam habente; vt symptomaticus ille rigor frustra citatus trãslationem faciat ad diaphragma & caput. *Est enim rigorum ex dorso vis, quàm aliorum acerbior.* 11.Coac. 1.lib.

PERNICIOSVM] Quoniam ad partis nobilissimæ, i. cerebri oppressionem, accessio fit perpetuæ translationis ab orgasmo. sect.3.6.Epid.

TVM CΩMATOSI IN HIS GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Nec solùm comatosi, verùm etiam phrenitici, atque fanatici, pro varia morbifici humoris conditione. Nam eorum qui sursum ad caput feruntur humorum; tenues quidem & efferi, vel hæmorrhagiam cient, vel dementiam adferunt; crassi autem cum biliosis mixti, κῶμα ἄγρυπνον; frigidi verò ipsi per se, κῶμα ὑπνῶδες & surditatem. Omnia autem symptomata per symptomaticam translationem orta, sunt indigenis longè peiora: „ quoniam ad præparationem suscipientis causæ accedit vis efficientis, vnde magnorum malorum, & „ inter illa eximiorum consecutio adferri solet. „

8 Ὀφθαλμιῶντι ἀνδρὶ, πυρετοῦ ἐπιγενομένου λύσις· εἰ δὲ μὴ· κίνδυνος τυφλωθῆναι, ἢ ἀπολέσθαι, ἢ ἀμφότερα.

Lippienti viro superueniente febre, lippitudinis exolutio: sin minùs, cæcitatis aut mortis, aut vtriusque periculum est.

ENIMVERO pleraque mala superueniente febre sanescunt, quæ ipsius primigeniæ consectaria esse solent: quemadmodum multa existunt quæ febris finem adferunt, quibus ipsa remedio est, aut ægris damnosa, prout κατὰ λόγον ἢ παράλογος se habet. Quartana sanat epilepsiam: tertiana exhaurit & sistit catarrhum. Eadem adolescentes facit incrementis augescere. Si quis ebrius repentè obmutescat, conuulsus moritur, nisi superueniente febre vocem recipiat. Melius est febrem superuenire conuulsioni, quàm conuulsionem febri. Sanè quidem febris conuulsionem exoluit, si acuta sit, nec priùs extiterit; aut certè si fuerit, exacerbationem habeat: alioqui febris conuulsioni impar, ipsam calamitosiorem & contumaciorem efficit ad exoluendum. Nam τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λελυμένως, ἐπιπυρεταινόντων χρονίως ὀλέθρια, i. *Apoplexia repentè orta, lenta superueniente febre, mortifera.* Contrà conuulsio febre excluditur, quæ aut eodem febris die, aut postridie, aut etiam perendie incidit. prot.50.lib.2. 163.Coac. 2.lib.

Ergo. LIPPIENTI VIRO] Cuius oculi sunt inflammatione obsessi, vel sanguinis in tunicam adnatam, vel acerrimi seri affluxu, per orgasmum, exclusionem, & attractionem. Ὀφθαλμιῶντι autem nomen simpliciter vsurpatum, æquè pertinet ad mulieres atque ad viros; quemadmodum & illa in genere masculino expressa. Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ τῆς διαρροίης ληφθῆναι ἀγαθὸν, & οὐ τέμνειν οὐδὲ μὴν τοῖς λιθιῶντας. &c. Nam & mulieres ophthalmia laborant. Eædem sunt etiam calculosæ. Cur autem *lippienti* adiunxerit illud, *viro*, non hercule inuenio, nisi quis fortè dicat acriora esse omnia febris & ophthalmię in viris, quàm in mulieribus: sed hoc non satis est. Dicam quod sentio, hanc prognosin breuiarium esse cuiusdam historiæ aph.18.6. & in iureiurando.

cuius Hippocrates fuit teſtis oculatus, quam nondum inuenire potui.

Svpervenienti febre] Non quidem per propagationem cauſæ ophthalmicæ, ſed propriæ generationem; vnde ſuperuenit febris quæ antè non fuit, ſicut in conuulſione diximus.

Lippitvdinis levatio] Exudante ſero acerrimo quod in pericranio ſtabulatur, & ſubſtillum perenne habet in oculos; aut etiam diſſipato humore craſſo qui oculorum venas replebat: non
aph.31.6. ſecus atque meri potione diſcutitur; vnde ſolennis ille aphoriſmus. *Dolores oculorum potio meri exoluit.*

Sin minvs] i. Si nihil opis attulerit ipſa febris, nec intus foras morbificum humorem moueat per ſudorem; nec foras introrſum, vt per liberalem hæmorrhagiam: ſed orgaſmum faciat in partem afflictam.

Cæcitatis, avt mortis, avt vtrivsqve periculvm est] Cæcitatis quidem, per luminis oculorum proprij profligationem, humoris cryſtallini ἀμαύρωσιν, & pupillæ ipſius præſtrictionem; ab inflammatione prægrandi, propter aſſiduam materiæ ad oculos μετάστασιν, vnde fit χύμωσις. Non minùs enim terrifica eſt catarrhi per febres conditio, quàm ſperabilis exolutio.

Avt mortis] Calamitoſa vi febris quæ cernitur in venenata qualitate, ardore, & tranſlatione
aph.40.6.& in prorrh. ſymptomatica. Quemadmodum enim dolores hypochondriorum inflammationis expertes, ſuperueniente febre, ſedantur: ſic quæ ex hypochondriorum doloribus febres naſcuntur, peſtiferæ.

9 Οἷσιν ὀφθαλμιῶσι κεφαλαλγίη προσγίνεται, ἢ παρακολουθεῖ χρόνον πουλὺν· κίνδυνος τυφλωθῆναι.

Quæ lippitudinem anteiuit cephalalgia, aut inſecuta firmiter fixa hæret; periculum cæcitatis adfert.

Qvemadmodvm coryza, i. catarrhus, iſque ferinus, & ſternutatio; ſiue ante pulmonis mala regnarit; ſiue iis iam ortis ſuperuenerit, ipſos pulmonarios in diſcrimen vitæ adducit, facitque vt ſpes in anguſto ſit reſtituendæ ſalutis: ita cephalalgia firmiter fixa quæ lippitudinem vel anteiuit, vel conſecuta eſt, periculum cæcitatis adfert. Sed calamitates coryzæ, & ſternutationis crebræ in peripneumonicis, loco explicabuntur. Nunc de cephalalgia ophthalmiæ ſocia, quæ illam ſocietatē iniuit per tranſitum aut progreſſum, ad huius prognoſεως demonſtrationem dicamus cuiuſmodi ſit, & quamobrem ab ea cæcitas in metu eſſe poſſit.

Ergo. Cephalalgia] Prægrandis ſcilicet atque intenſa, quam facit indigena cauſa multa & acris, vel aliunde tranſlata, temperamentum & complexionem capitis multùm diúque alterando, & continuitatem lacerando; ídque cùm aliarum capitis partium, tum maximè vtriusque meningis, cum deſperabili hemorrhagia, ſuppurato, abſceſſu, quibus exolui ſolet, niſi fortè cephalalgicum ante vigeſimum diem ad exitium præcipitarit.

aph.10.6.& 13.Coac.cap. 1.2.lib. Qvæ lippitvdinem anteivit] Humoris prolapſu in oculos, quem neque vacuauit hæmorrhagia; neque expuratum per nares; nec ſputa craſſa, odore carentia: nec vlcuſculorum vbertas; nec alui profluuium.

Avt insecvta firmiter fixa div manet] Quia poſt vigeſimum diem ſperabilis non eſt hæmorrhagia, per quam cephalalgiæ moleſtia ægri defunguntur, quando ea incidit primis periodis: nec verò cephalalgici eo naturæ beneficio gaudent, quod expectandum præcipitur in ea pro-
7.Coac. cap.1.2. gnωſi. *Quibus cephalalgicis firmiter & acriter caput dolet, vnáque oculus multùm rubet, ſanguis profunditur.*

Pericvlvm cæcitatis adfert] Qualis oculorum πήρωσις etiam melancholicis in metu eſſe ſolet; de qua illud pręceptum legimus, aph.55.6. Deniq; omnis ophthalmia quę perennem habet humoris generationem & affluxum, vt in cephalalgia cōtumaci, metum adfert cæcitatis: quod in puella quadam nuper vidimus, quæ cùm menſtrualis eſſet ac ſucci plena, nec ei menſtrua reſponderent, poſt inueterationem cephalalgiæ, occæcata eſt.

10 Ὀφθαλμιῶντι διάῤῥοια ἀπὸ ταὐτομάτου· χρήσιμον.

Quæ lippienti ſponte diarrhœa cietur; ſalubris.

Ea demvm lege naturæ ſuſcipitur vacuatio, qua morbificus humor excluditur conuenienter & dignè per liberalem & liberam excretionem, vel per abſceſſum ἀντίῤῥοπον in ea parte obortū, quæ omni-
» no ſit capax humoris morbifici. Melior eſt autem excretio quàm abſceſſus per decubitum. Sed ea ex-
» cretio ſalubritati corporis accommodatiſſima eſt, quæ morbi cuiusque propria eſſe dicitur, in ſpecie,
» materia, & ſubiecto: cuiuſmodi eſt diarrhœa lippientibus, ſponte naturæ ducta.

Ergo. Lippienti] Ophthalmia laboranti, quam genuit acerrimi ſeri affluxus è cerebro vel dura meninge; ſiue illa ſit primigenia, vel à ſpiritu, vel à diæta, vel ἀπὸ τῶν ἐνεόντων; ſiue præuiam habuerit
1. περὶ νούσων. cephalalgiam firmiter fixam quæ adfert periculum cæcitatis, ὅτι τὰ ὄμματα πηροῦνται ὑπὸ φλέγματος κατασκήψαντος,

ἐίξαντος, i. *oculi mutilantur decubitu pituitæ.*

DIARRHOEA] Alui profluuium, in quo liquidis & fubrubris excrementis fertur aluus, rarò & multùm, cum abdomine molliter conftituto, folido, & fucci pleno; tum craffefcente paulatim humore prorupto.

SPONTE] Non ope, nec artificio medici, nec etiam vlla incidente extrinfecus caufa; vt vitio diætæ, (74.aph.4.) aëris inclementia, ventris afflictione, quam paulò antè nominauit πονηρίην τῆς κοιλίης. Quamuis autem illud, ἀπὸ ταυτομάτου, per illud, *fponte*, philofophorum ftomacho arrideat; tamen quoniam tum hîc, tum alibi commodo ægri fufcipitur atque perficitur; ideo naturæ magifterio fieri idipfum diximus, quod non fit μάτην, vnde αὐτόματον deductum effe nonnulli voluerunt. Quicquid enim fponte fua, fruftra (2.Phyfic.) non fit, nec temerè; naturæ imperio tribuendum putamus, quæ nihil facit μάτην. Atque ταυτόματον illud, (") vel αὐτομάτως, vel ἀπὸ ταυτομάτου, opponitur τῇ προαιρέσει: ita tamen vt προαιρέσεως nomen latiùs vfurpatum complectatur ea quæ foris incidunt, quo iure, quáque iniuria; vt in illo. Ὁκόσοι ἀπὸ ταυτομάτου αἷμα οὐρέουσι· (aph.78.4.) τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει. i. *Qui fanguinem fponte meiunt, illis rupta eft in renibus vena.* Vide Galeni cõment. Ne longũ faciã, extat locus apud Hippocratem, qui apertiffimè planiffiméq; explicat quid & cuiufmodi fit τὸ ἀπὸ ταυτομάτου. Τάδε τοιάδε ἀπὸ ταυτομάτου γίνονται, τά τε κακὰ, καὶ τὰ ἀγαθά· ἡ κοιλίη ταραχθεῖσα ὑπὸ πλευρίτιδος ἐχομένῳ, ἢ περιπνευμονίης, ἢ ἐμπύῳ ἐόντι· κακόν. i. *Sponte hæc bona maláque contingunt; alui perturbatio pleuriticis, aut peripneumonicis, empyicis ve; malum.* Contrà ὑφύδρῳ, καὶ σπληνώδει, ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ, ταραχθεῖσα ἡ κοιλίη ἰσχυρῶς· ἀγαθόν, i. *Aquofo, lienofo, leucophegmatiæ; aluus perturbata, bono eft.* Deinde fubiungit. Τὰ γὰρ τοιαῦτα δι' οὐδεμίην οὔτε ἀμαθίην, οὔτε σοφίην τῶν ἰητρῶν γίνεται, καὶ οὐ γίνεται· ἀλλὰ ἀπὸ ταυτομάτου, καὶ ἐπιτυχίης γινόμενα, ὠφελεῖ, καὶ βλάπτει κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, i. *Hæc enim à nulla pendent medicorum fapientia aut infipientia: fed cafu & fortuitò contingentia, lædunt eadem & non lædunt.*

SALVBRIS] Non quidem figno, fed caufa: quòd ea diarrhœa nimiam praui humoris vacuet abundantiam atque reuellat. Idem quoque fit artificio medici ad imitationem naturæ comparato, per clyfteres, & purgantia medicamenta.

11 Ὀμμάτων ἀμαύρωσις, καὶ τὸ πεπηγὸς, καὶ τὸ ἀχλυῶδες· κακόν. (malè erat ἀχνῶδες)

Oculorum hebetudo, cõcretio, et caligatio; denunciat graue malum.

EXPLICATA eft comment. noftris ad 1. huius cap. in qua recenfetur catalogus ocularium affectionum quæ cum febre funt.

12 Ὀμμάτων ἀμαύρωσις ἅμα ἀψυχίῃ· σπασμῶδες συντόμως.

Obfcuratio oculorum cum exolutione, citam conuulfionem oftendit.

HVIVS prognofeως demonftratio debet mandari literis ex comment. Galeni ad illam prorrhetici, quæ fic habet. *Quinetiam ceruicis & dorfi oborta refrigeratio, conuulfifica eft: quòd fi præterea vrinæ fundantur* (pror.20.f.3.1.) *fpumantes, vnáque fuerit animi exolutio, & oculorum obfcuritas; conuulfionem teftantur.* His ita conftitutis.

OBSCVRITAS OCVLORVM] Non quidem à caligatione, fed ab exhaufto humoris cryftallini, & fpiritus vififici, atque fplendoris oculorum proprij extinctione, quam ficcitas ipfa fecit à febrili ardore: fiquidem illa obfcuratio præuias habuerit conuulfificas caufas, nempe ceruicis & dorfi refrigerationem cum vrinis fpumantibus; quæ funt profectò iuftiffimæ conuulfionis caufæ. Nam *frigus pofteriorum eft conuulfificum* (7.Coac.1.lib.): maximè verò in caufonibus, quando & fæpe & fruftra venit, ac viribus ægri iam fractis. Vrinæ verò fpumantes fiue liquantur, fiue à perturbatione flatulenti fpiritus eiufmodi fint; vtrouis modo femper conuulfionis futuræ opinionem faciunt.

CVM ANIMI DELIQVIO] Non quidem fyncope quæ cordis propria eft, quæque in præcipiti (pror.20.f.3.1.) virium omnium lapfu confiftit: fed in lipopfychia, aut καταχρηστικῶς dicta lipothymia, per quam fignificatio (aph.23.1.) fit infirmæ facultatis animalis: ficut etiam per oculorum ἀμαύρωσιν.

CITAM CONVVLSIONEM OSTENDIT] Vel conuulfionem in propinquo effe teftatur: quia præuiarum conuulfionis caufarum vis primùm lucet in fpiritus animalis diffipatione, vnde lipopfychia; & inftrumentorum cerebro vicinorum atque cõmunium confumptione, vnde non folùm ipfa conuulfio, fed etiam cita mors venit.

13 Ὀφθαλμῶν ὀρφνότης ἐν ὀξεῖ, καὶ κίνησις ὀξείη, καὶ ὕπνος ταραχώδης, ἀγρυπνίη, ποτὲ δὲ καὶ αἱ στάξιες ἐκ ῥινῶν [σπασμώδεα.] (malè ὀρθότης.) (deerat.)

Oculorum caligo in morbis acutis, citáque huc illuc conuerfio, turbulentus etiam fomnus, vigiliáque ipfa, nonnunquam verò & fanguinis fubftilla è naribus; conuulfionis prænuncia.

QVEMADMODVM partium posticarum frigus sæpe & frustra obortum,fractis iam ęgri viribus; vrinæ item spumantes,maximam vim habere dicuntur ad conuulsionem ciendam : sic irrita vis eorum nihil efficeret,nisi eam suscipientis causæ præparatio ad efficiendum adduceret.Sed ea suscipientis causæ præparatio potissimùm cernitur in signis earum partium quæ sunt propinquæ atque communes foco & domicilio ipsius conuulsionis.Est autem cerebrum,in quo etiam signa sunt epigenomena & epiphænomena futuræ conuulsionis. Oculi verò, societatis & vicinitatis iure, omnium facillimè certissiméque cerebri afflictionem testantur. Quæ omnia in hac decisione his literis continentur.

OCVLORVM CALIGATIO] Quam facit impuritas & obtenebratio, vel spiritus visifici & proprij oculorum luminis,vel humorum τὰ ὁρατὰ,i.*aspectabilia* excipientium ; vt in iis veluti caliginis cuiusdam suffusio esse videatur,tum ipsis ægrotis,tum medicis atque propinquis oculos intuentibus. Conuenienter autem reposita esse mihi videtur ὀρφνότης, & expuncta ὀρθότης : quoniam si ὀρθότης oculorum sponte nostra constituta sit, οὐδὲν ἄτοπον,i.*nihil absurdum*. Sin autem ἀπροαιρέτως, nec naturaliter, erit quidem indecora atque terrifica. Verùm si eiusmodi sit resolutione omnium ocularium musculorum : nihil ostendet conuulsificum. Quòd si eadem sit oculorum ὀρθότης quæ πῆξις,i. *concretio*; certum est ipsam in pari conuulsione positam esse ocularium musculorum. Sed de fixis oculis paulò antè scripsit in illo.
11.Coac. huius cap. Ὀμμάτων ἀμαύρωσις, καὶ τὸ πεπηγός. Præterea quomodo simul existere possunt immobiles fixíque oculi, & ij qui crebrò huc illuc voluuntur? Quòd si quis obiiciat τὴν ὀρθότητα idem hoc loco significare quod oculorum θράσος, quod est phreniticum & conuulsificum ; sciat is velim me istam ferocitatem agnoscere potiùs in torua conuersione,vel potiùs coniectione oculorum,quàm in rectitudine ipsa. Nam & Agamemnona sic intuitum legimus vatem Calchanta. Et cùm ille responso Calchãtis irarum fluctuasset æstu, καὶ ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην : paulò pòst ad Calchanta conuersum,& oculos in eum coniicientem ita describit Homerus. Κάλχαντα πρώτιστα κάκ' ὀσσόμενος προσέειπε. Vbi Eustathius illud, κάκ' ὀσσόμενος,δεινὸν καὶ ὀργίλον ὑποβλεπόμενος interpretatur. Sed furibundæ Didonis, & cœptis immanibus efferæ contra Æneam,clarissima est illa ferocitatis in oculorum aspectu descriptio apud Virgilium.

Talia dicentem iamdudum auersa tuetur,
Huc illuc voluens oculos, totúmque pererrat
Luminibus tacitis, & sic accensa profatur.

Huc accedit,quòd omnis dissimilitudo morum quam ferocitas ipsa denunciat, in nullum aliud delirij genus cadit quàm in phrenitidem. Fuisset igitur philosophicum magis,rectitudinem oculorum,quam, si diis placet,ferocitas facit; potiùs videri phreniticam,quàm conuulsionis prænunciam, aut conuulsificam : iuxta illud, ὄμματος θράσος παρακρουστικόν,i. *oculi ferocitas phrenitica*.
part.3.f.1. 6.Epidem.

IN MORBIS ACVTIS] Et inter eos qui sunt eximij celeritate & vehementia,vt febres ardentes, quarum ardore natiuus calor,& spiritus profligantur ; cerebrum exarescit ; & symptomatica humoris efferi translatione affligitur.

CITVSQVE HVC ILLVC CONIECTVS] Quæ affectio, tremoris propria est ; vt concretio conuulsionis,si caui sint oculi ; sin autem exerti, paralyseως. Atqui tremor ille in morbis acutis, suapte natura,quæ in siccitate consistit,& successione delirij,citam mox adfert conuulsionem.

TVRBVLENTVS ETIAM SOMNVS] Perculsa mente,delirióque proxima : ob eam sanè causam,quòd cerebro malè morato, maléque constituto, anathymiasis fumida vim adferat, potiùs quàm consolationem.

VIGILIAQVE IPSA] Quòd in summa dormiendi necessitate, non est par conciliandi somni commoditas,quam suppeditat vaporis somniferi suauitas,bona cerebri temperies,cum animi tranquillitate coniuncta.

NONNVNQVAM VERO, ET SANGVINIS SVBSTILLA E NARIBVS] Quæ sunt omnino praua, vt cæteræ omnes causæ iudicatoriæ paucæ : præsertim si sanguis substillans, qualitate & substantia in vitio sit,idque die critico. Scitum est illud. *Exigua sanguinis stillicidia, sinistræ sunt crises, aut planè mortifera.*
61.Coac. 1.lib.

CONVVLSIFICA SVNT HÆC] In morbis scilicet qui inter acutos eximij sunt vehementia & celeritate, vt febres ardentes,in quibus si luceant commemorata symptomata quæ in cerebro & à cerebro nata spectantur, conuulsionem affuturam testantur.

14 Πρὸς ἁφὴν μὴ περικαέες· φρενιτικοὶ γίνονται· καὶ μᾶλλον ἢν αἷμα μὴ ῥυῇ.

Qui ad contactum minimè sunt æstuosi ; euadunt phrenitici, magísque si sanguinem non profundant.

FVIT HIPPOCRATIS consuetudo & institutum explorandi manu qualitates corporum cuiusmodi essent,in calore,consistentia,mole ; vnáque micantium arteriarum pulsus. Eam explorandi rationem sæpe nominauit πρὸς χεῖρα,i. *ad manum*, vt in illo. Οἱ πυρετοὶ πρὸς χεῖρα οἱ μὲν δακνώδεες, οἱ δὲ πρηέες,i. *Febres ad manum mordaces nonnullæ, nonnullæ mitiores*. Et alibi. Οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες, κακόν, i. *Qui ad manum exiliunt, malo sunt loco*. Hîc autem vocat πρὸς ἁφὴν,quòd tangendi vis per vniuersum diffusa corpus,
6.Epid. 63.Coac. 2.lib.

maximè

maximè lucet, ſplendétque in manu.

Ergo. QVI AD CONTACTVM MINIME SVNT ÆSTVOSI] Tales in prorrhetico nominat καυστικοὺς, ἀκρίτως περιψύχοντας, i. *æſtuantes, iniudicatò perfrigeratos*: vt qui cauſone, aut lipyria laborant. Περικαέες autem opponuntur τοῖς περιψύχουσι, vt patet in illo. Οἱ καυστικοὶ, ἀκρίτως περιψύχοντες, διὰ τάχεος περικαέες, i. *Ardentes, iniudicatò perfrigerati, mox rurſum incaleſcentes.* Cætera perſpicua ſunt.

DE LINGVA, ET RELIQVIS ORIS PARTIBVS.

ΓΛΩΣΣΑ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν πεφελκυῖα, τῷ δὲ χρώματι διαμένουσα, περιϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τραχυνομένη, καὶ πελιαινομένη, καὶ ῥηγνυμένη· θανάσιμον. σφόδρα δὲ μελαινομένη· ἐν τεσσαρεσκαιδεκάτῃ κρίσιν γίνεσθαι δηλοῖ. Χαλεπωτάτη δ' ἐστὶν ἡ μέλαινα, καὶ χλωρή. Cap. VII.

1 *Lingua autem quæ initijs morborum rigidiuſcula eſt, ſed in calore manet, labentibus inde diebus exaſperatur, liueſcit, & fit hiulca; mortifera. At verò quæ multùm nigreſcit, intra decimumquartum diem criſin fore oſtendit. Ac certè calamitoſiſſima eſt nigra & virulenta.*

MAGNA SVNT argumenta quæ ex qualitatibus & actionibus linguæ petuntur, cum perſpicientia cauſarum res illas efficientium; ad cognoſcendum & prædicendum quid cuique euenturum ſit in morbis acutis. Eſt enim lingua ſermonis organum, & guſtatus. Eadem duabus expleta partibus quas linea mediana coniungit: vtraque autem ſpõgioſa triplici contexta fibrarum ſeu villorum genere, tenui membrana contegitur, quam accipit partim à gula, partim à gutture; vnde cùm illis ſocietatem iniuit: ſed propriam habet à neruo quartæ ac tertiæ coniugationis ad guſtus rerum omnium ſaporatarum; quemadmodum & muſculos nouem habet motuum variorum miniſtros ad ſermocinandum, quorum alij à ſtylloide, alij ab hyoide & cornibus eius, alij à maxilla inferiore & mento exorti, optima conſpiratione atque conſenſu linguæ inſeruiunt. Erit igitur lingua naturaliter conſtituta, quæ in ſermone atque guſtatu ſimilis eſt bene valentium, & potiſſimùm ſui, nec vllo modo à ſe mutata eſt in colore, charactere, & mole. Sin autem in vitio ſit, ea profectò mala oſtendet quæ in his deciſionibus recenſentur, quorum ſingula cuiuſmodi ſint, & quorſum appareant; ex cauſarum cuiuſque perſpicientia explicabuntur.

LINGVA AVTEM] Ac ſi diceret; loco de lingua dicendum: Sed illud, *autem*, in omni philologia, inſtitutæ rei præſentis cum ſuperiore connexionem oſtendit.

QVÆ INITIIS MORBORVM RIGIDIVSCVLA EST] Prima periodo, quæ primo abſoluitur morbi quaternario, eſt φελκώδης, vel φέλκην habet, ab inchoata inæqualitate quæ priſtinam ſuſtulit læuitatem; quam φέλκην communis tunica linguæ ſiccior facta, obduxit. Solenne eſt illud Hippocratis. Τὰς φωνὰς οἱ τρηχέας φύσει ἔχοντες, καὶ αἱ γλῶσσαι ὑποτρηχέες, καὶ ὅσαι τραχύτητες ὑπὸ νόσων ὡσαύτως, i. *Qui vocem aſperam edunt, & quibus eſt ſubaſpera lingua, & quæcunque ſimiles his à morbo aſperitates.* Itaque lingua φελκώδης vel πεφελκυῖα, i. *rigidiuſcula*, nihil aliud eſt quàm aſpera, cuius aſperitas in minutiſſima inæqualitate conſiſtit: quemadmodum Galenus explicat comment. ad part. 18. ſect. 3. 6. Epidem. Atque eam minutiſſimam inæqualitatem comparat ponto, cùm primùm flante Zephyro, priſtinam ſui æquoris in tranquillitate poſitam læuitatem amittit, ac velut perhorreſcere incipit. Multùm igitur differt lingua φελκώδης ab ea quæ dicitur πεφρυγμένη; multùm etiam τὸ φελκῶδες à μαρασμῷ περιφρυγεῖ, i. *conſumptione retorrida.* Quòd autem morborum initiis eam φέλκην notabilem eſſe dixerit, eo certè fecit, quia quibuſcunque ardenter febricitantibus nulla vitæ ſalus ſperabilis eſſe ſolet, eius deſperatæ ſalutis ſigna potiſſimùm cernuntur ineunte morbo, qualia deſcripſit Hippocrates hiſtoria 3. vniuerſali 1. Epidem. Quòd ſi quis obiiciat, Nicodemum Abderitam præclarè & fœliciter morbo defunctum eſſe, cui febris ſtatim initio, lingua peruſta viſa eſt; ſciat is velim, pepaſmo & excretione febrem mitiuiſſe, & læuitatem linguæ reſtitutam fuiſſe. Hîc autẽ prauitatis acceſſio docetur in ſignis quæ ſunt ardentium febrium συνεδρεύοντα & in lingua vires acquirunt eundo. 4. acut.

SED IN COLORE MANET] Gemino ſcilicet, qualis eſt ſuauerubens in lingua naturaliter conſtituta. Ac ſi diceret; quamuis lingua rigidiuſcula ſit, retinet tamen decorem coloris natiui, quoniam fucata non eſt fuligine, nec etiam perfuſa humoribus qui ſtabulantur ἐν τοῖσι προσεχέσι, i. in partibus quæ commercium habent cum lingua: cuiuſmodi ſunt pulmo, ventriculus, venæ hypoglottides, cere-

brum quoque ipsum. Quinetiam à matrice lingua ipsa fucatur. Præter hæc, aliunde nusquam. Est enim catholicum illud Hippocratis. Γλῶσσα ὁμόχροος τοῖσι προσπίνουσι· διόπερ ταύτῃ γινώσκομεν τοὺς χυμούς, i. *Lingua prostasibus est concolor: propterea̓que ab ea humores innotescunt.* Vbi Galenus τοὺς προσπίνους interpretatur, ea quæ veniunt à ventriculo, vel à venis nutritioni dicatis; quibus & cerebrum adiungendum putauimus, pulmones, & ipsam matricem. Nam quod idem scripsit, colorationem linguæ denunciare humores quorum magisterio corpus tenetur; pertinet ad explicationem illius theωrematis quod paulò antè posuit, γλῶσσα οὖρον σημαίνει, i. *lingua vrinam indicat.* Ad cuius theωrematis demonstrationem Galenus hanc distinctionem apposuit. Τοῖς μὲν οὖν εἰρημένοις σημείοις ἀκολουθεῖ διὰ παντὸς τὰ δηλούμενα· τοῖς δὲ πράγμασιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης σημεῖα. *Signorum*, inquit, *prædictorum, res ipsæ omnino consectariæ sunt: non autem rerum necessariò signa ipsa.*

LABENTIBVS INDE DIEBVS] Exacta scilicet prima periodo quæ quatuor diebus absoluitur. Sic enim Hippocrates προϊόντας χρόνους vocare solet, inoffensam quatuor morbi temporum successionem: sicut & quatuor anni temporum, veris, æstatis, autumni, & hyemis anniuersariam vicissitudinem: vt si quis totam exegerit hyemem in sicca tussi cum raucitate coniuncta, nisi ἐν τῷ προϊόντι χρόνῳ, i. *secuto vere* quiescat; alteram experitur tabis differentiam.

EXASPERATVR] i. Quæ ineunte morbo fuerat τρηχεῖα ex minutissima inæqualitate, & inchoata asperitate à siccitate membranarum quas partim accipit à gula, partim à gutture; nunc tactu & visu percipitur περιφρυγμένη, i. perusta & quàm asperrima; glandularum saliuam affundentium, & venarum hypoglottidum nimia siccitate.

LIVESCIT] Tum per ἐκχύμωσιν ἢ ναυσίωσιν, i. *effusionem vel nauseam*, venarum virulentarum; tum per caloris viuifici paupertatem, penéque dixerim, extinctionem. Ac si diceret, lingua quæ prima periodo asperior facta, suauerubens apparuit, & pristinum decorem coloris retinuit; si progressu temporis, inualescente morbo, plumbea videatur, ac si eiusmodi sit viridi bile suffusa atque fucata, per continuitatem interioris tunicæ pulmonum & alui, à perenni generatione bilis, & perenni ad illas partes affluxu. Omnino enim tam variis coloribus lingua fucatur, ex varia coloratione humorũ atque

lib. de humoribus.

vaporum ipsam fucantium. Est enim τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν ἐοικός, i. *color humoribus similis.* Eius autem colorationis opportunitatem adfert linguæ ipsius mollitudo, & raritas, ac vasorum circumiacentium amplitudo.

ET FIT HIVLCA] Non secus atque hiulcatur pinguis terra quæ diuturna pluuiarum vacuitate, & solibus perusta exaruit, atque diuulsa est.

MORTIFERA EST] Propter μαρασμὸν περίφρυγη, quem ardor febrilis inuexit. Est autem μαρασμὸς περιφρυγὴς à febre ardente, irreparabilis; propterea̓que funestus.

AT VERO QVÆ MVLTVM NIGRESCIT] i. Quæ saturato nigrore fucata est, vnáque multùm aspera vel hiulca; vt par sit ratio causæ nigroris & asperitatis; & ambo sint καυστικὰ symptomata conflagrantis incendio corporis, humorúmque æstu incandescentium.

INTRA DECIMVMQVARTVM DIEM CRISIN OSTENDIT] Quia febris δηκτικὴ, i. *perurens*, tam celeriter, támque vehementer mouetur, vt citam mortem adferat. Obseruabit medicus philologiam planè philosophicam in nomine crisis. Non ita pridem in theωria ocularium affectionum, crisis nomen, secundi iudicij significationem obtinuit; hîc autem sinistri: sed illic apposita fuit τῷ κρίσιμον; hîc autem τῷ θανάσιμον.

AC CERTE CALAMITOSISSIMA EST NIGRA ET ΧΛΩΡΗ] Hippocratis catholica hæc sunt de linguæ coloribus. *Lingua*, inquit, *serum denunciat.* Nam linguæ χλωραὶ sunt χολώδεες, i. *biliosæ*; rubræ à sanguine; nigræ ab atra bile; αὗαι, i. *albo fucatæ*, à perusta fuligine, tum à materna parte; albæ à pituita. Quæ cùm ita sint, facere certè non possum quin à Galeno dissentiam in philologia & philosophia colorationis illius quam χλωρὴν vocat Hippocrates. Fuit illud Galeni iudicium, linguam tum esse χλωρὴν quando fucatur bile, quam ipse nominat ὠχρὰν, eámque bilem omnium mitissimam esse, quòd aqueæ cuiusdam substantiæ sit particeps, propterea̓que ἁπλῶς, i. *simpliciter & absolutè* bilem nuncupari; cætera autem bilis genera παρωνύμως sic appellari ξανθὴν, ἐρυθρὰν, λεκιθώδη, πρασοειδῆ, ἰώδη, μέλαιναν, καὶ ἄκρατον. Quod si verum est, non video cur eximia sit periculo lingua χλωρὴ, quam bilis mitissima, aut certè omnium minimè acris infecit. Sed audiamus Hippocratem qui nunquam aberrauit à scopo, ac

part. 14. f. 5. 6. Epidem.

stemus in eo quod ille sapienter iudicauit. Hippocratis verba hæc sunt. Γλῶσσαι χλωραὶ χολώδεες, τὸ δὲ χολῶδες ἀπὸ πίονος, i. *Linguæ virides, biliosæ: biliosum autem à pingui.* At cuiusmodi sit bilis quæ gignitur ἀπὸ πίονος,

part. 3. f. 6. 6. Epidem.

idem clarissimè aperuit his verbis. Καὶ οἷσι τὸ μὲν πῖον, χολὴ ξανθή· τὸ δὲ αἷμα, μέλαινα. i. *Ac quibus pingue, bilis flaua; quibus sanguis, nigra.* Constat igitur bilem flauam sobolem esse τοῦ πίονος. Sed eius bilis multi sunt gradus qui feruore illius assurgunt, & seri naturalis vacuitate. Huiusmodi sunt, æruginosa & vitellina. Nam si in secunda valetudine ἀπὸ τοῦ πίονος nascitur bilis flaua; ab illa exorta febris perurens, æruginosam procreabit. Verè igitur videor esse dicturus γλῶσσαν χλωρὴν, significare herbaceam. Est autem χαλεπωτάτη, i. *periculosissima.* Id enim significat τὸ χαλεπόν. Atque huius periculi citò incidentis causam explicat Galenus comment. ad prorrh. 10. f. 1. 1.

2 Γλῶσσαν παρὰ τὸ δηκροῦν ὥσπερ σιάλῳ λευκῷ καταλείφεσθαι· σημεῖον λύσεως τοῦ πυρετοῦ, παχέος μὲν ὄντος τοῦ ἐπιχρίσματος, αὐθήμερον·

λεπτοτέρου

λεπτοτέρϐ δὲ, ἐς τὴν ὑστεραίην· ἔτι, λεπτοτέρϐ, τεταρταίην. Τὰ αὐτὰ σημαίνει ἐπ' ἄκρην τὴν γλῶσσαν γινόμενα, ἧσσον δὲ.

Lingua ad medianam lineam velut alba saliua peruncta; febris dimißionem denunciat, ídque eodem die, si quod superinducitur, crassum est; sin autem tenuius, postridie; quòd si etiam tenue magis, perendie. Eadē planè ostēdūt quæ sunt eiusmodi in extima lingua, sed nō ita certò.

VT FACIES cadauerosa ex fugacibus causis orta, vno die finitur, & intra vigintiquatuor horas initium habet ἐπανορθώσεως, i. *redintegrationis*, vt facies è tumescente residens; vox item blandior atque mollior, quæ fuerat antè rauca & aspera; spiritus rarior atque facilior, in quo summa erant omnia difficultatis & angustiæ; vt tandem oculorum nitor, quos impuritas magna fœdauerat, spem adferunt citæ & securæ crisis atque salutis. Sic lingua inæqualitate ob siccitatem aspera, & tetri vaporis, corruptíq; humoris infectione multùm fœdata; si ex hiulca fiat aspera, ex aspera rigidiuscula, ac tandem pristinam læuitatem & mollitudinem amissam recipiat; eadémque si progressus, vel potiùs, vt ita dicam, retrogressus faciat ex nigra in flauam, indéque in pallidam, mox in suauerubentem; sanè ex ea mutatione ac veluti retrogressu in suum decorem coloris natiui; pro metu sinistri iudicij, consolabitur medicum spe summa secundi. Quod Nicodemo Abderitæ contigisse legimus, cui ἀρχομένῳ, i. *febricitare incipienti*, lingua perusta visa est; conualuit vigesimoquarto. Quod etiā Larissæ virgini, quæ, ineunte febre καυσώδει, linguam habuit λιγνυώδη καὶ ξηρὴν, i. *fuliginosam & siccam*; restituta est die sexto. Erit igitur hoc ratum persuasúmque omnibus; symptomata febrium συνεδρεύοντα, partim medicos exterrere, partim etiam consolari, prout progressum habent in peius, aut retrogressum in melius; illic, παρὰ λόγον naturæ; hîc κατὰ λόγον ipsius, pepasmo & excretione in morbi exclusionem incumbētis. Planum id faciet huius prognoseως explicatio quæ est huiusmodi.

LINGVA] Quæ visa est non ita pridem aspera & fœdo colore fucata.

AD MEDIANAM LINEAM] Quæ per mediam linguam excurrit, ligamentum acerrimi sensus ostentans, quamuis à larynge natum, quo bifida lingua connectitur, vestitur, munitur. Talem agnouit lineam Aristoteles in vtero, quam vocat δίκροαν ὑστέραν.

VELVT ALBA SALIVA PERVNCTA]i. Delibuta humore albo, læui & æquali, ac velut spermatico; qualis est laudata vrinæ hypostasis. Eius autem saliuæ albæ significatio comparatur ex perspicientia extincti ardoris quo viscera conflagrabant, mitificati humoris morbifici, & succi alibilis inchoata assimilatione, vnde supersunt reliquiæ albæ: sicut in vrina hypostasis alba, læuis, & æqualis, perfecto pepasmo.

lib 1 progn. & 1. Coac. cap. 5. 2

in lib. περὶ χειτίμων legitur ἐς τὸ παρὰ δίκροων. 1. de ortu animal.

DIMISSIONEM FEBRIS DENVNCIAT] Non secus atque hypostasis alba; non minùs etiam quàm oculorum nitor qui ex antiquato liuore lucet splendétque; nec verò aliter quàm os humescens in sicca pleuritide. Non enim minora sunt argumenta futurarum criseων in qualitatibus corporum, quàm in pepasmo humorum morbificorum.

IDQVE EODEM DIE, SI QVOD SVPERINDVCITVR CRASSVM EST] Vt enim pepasmi perfectio celeritatem crisis ostendit: sic eius perfectionis nota certissima est crassitudo humoris quæ in mediocritate consistit, eáque crassitudo virtute naturæ perficitur quæ diffusa est per solidas partes vniuersi corporis.

SIN AVTEM TENVIVS, POSTRIDIE] Vt enim sunt gradus concoctionis: ita citò aut serò crisis ventura dicitur.

QVOD SI ETIAM TENVE ADHVC MAGIS] Vt inde maior cruditas significetur, ex contumacia materiæ, & caloris natiui infirmiore vi.

PERENDIE] Quia ex imperfecto signo tam cita crisis, atque perfecta, non est sperabilis.

EADEM SIGNIFICANT QVÆ SVNT EIVSMODI IN EXTIMA LINGVA, SED NON ITA CERTO] Quāuis enim extima lingua quæ adiacet primoribus dentibus, exuuium scabrū, & fœdo colore fucatum prima deponat omnium linguæ partium: tamen quia longiùs abest à foco ardoris, ac ferè glandularum saliua madescit, non ab humore venarum mitificato, vt mediana linea: ideo non ita certò futuram crisin denunciat. Animaduertet autem medicus non eum describi humorem quo delibuta lingua in pulmonis inflāmatione apparet. Hæc autem decisio legitur in libro περὶ κρισίμων.

3 Γλῶσσα σπομώδης μετ' ἐρυθήματος κατὰ ῥῖνας, καὶ κοιλίης ὑγρῆς, τῶν δὲ ἄλλων ἀσήμως ἐχόντων κατὰ πνεύμονα· πονηρὸν, καὶ ὀξείας καθάρσιας ὀλεθρίας σημαίνει.

Lingua tremula cum ſuffuſione narium rubra; & liquida aluo, ſi nulla de pulmonibus ſignificatio ſit, graue malum denunciat, citáſque purgationes pernicioſas indicat.

VT LINGVA omnis cõtra naturam tremula, eſt multùm terrifica: ſic eadem facit vt medicus toto corpore perhorreſcat, quãdo ipſa cõtremiſcit, cum illis cõditionibus quæ in hac prognoſi cõtinentur.

LINGVA TREMVLA] Quæ contremiſcit dum exeritur, aut vocem efformat ſermocinando. Contremiſcit autem deprauato motu qui κατὰ προαίρεσιν, ἢ καθ' ὁρμὴν, i. *voluntate aut inſtinctu*, ſuſcipitur: ſed non κατὰ φύσιν.

CVM RVBORE NARIVM] i. Ruboris ſuffuſione à ſeri cuiuſdam ſubſtillo, quod in narium
Coac. 6. cap. 5. lib. 2. denſitate ſubſiſtit. De quo iam illud præceptum eſt. *Rubores narium ſigna ſunt liquidioris alui.* Vide commentarium noſtrum in eam prognoſin.

ET LIQVIDA ALVO] Quæ liquidis excrementis ſæpe & multùm fertur, eodem modo quo in balbis quos longa exercent alui profluuia: vnde efficitur, ruborem hunc narium non poſſe referri ad
Coac. 5. cap. 5. lib. 2. eximiam illam faciei colorationem quæ fæces vetuſtas ſubſiſtere in aluo teſtatur.

SI NVLLA DE PVLMONIBVS SIGNIFICATIO SIT] Ac ſi diceret; ſi aluus liquida nullum adfert pulmonibus laborantibus adiumentum, nec fiat λόγῳ τῆς φύσεως. Qua de re illud ſcriptum manet iam explicatum. *Quibus in febre lateris dolor incidit, ſiquidem perliquidis & bilioſis aluus prorupta feratur, miteſcit; ſin autem collapſa maneat appetentia, ac tum ſudores cum ſaturato faciei colore fundantur, & ſuperſtite cardialgia; hi cùm diutius ægrotarint, peripneumonico modo intereunt.* Ergo ſi nec aluo liquida, nec vrina cum hypoſtaſi craſſa prorupta, nec anacatharſi, nec parotidibus, nec abſceſſu crurali; pulmones vllam leuationis ſuæ ſignificationem adferant, peſtifera complexione malorum quorum vnumquodque ipſum per ſe fatale eſt ad interitum.

CITASQVE PVRGATIONES PERNICIOSAS DENVNCIAT] Nam quibus hypochondriorum aut pulmonum mala ſuppurãt, malè res eunt. Suppurãt autem pulmonum mala quæ nec anacatharſi, nec phlebotomia, nec liberali vrinæ craſſæ profluuio, nec abſceſſu crurali exoluuntur. Ac ſuppuratum illud, rupta vomica, ſuffocat ægrum; aut etiam tabificum eſt. Itaque cùm de pulmonibus nulla ad leuationem ſignificatio eſt, tum ægri dicuntur ἔχεσθαι ὑπὸ περιπνευμονίης, i. *haberi à peripneumonia*, in cuius inueteratione ſuperueniens alui profluuium, citam mortem adfert, propter κακοπραγίαν ventri-
aph. 17. 6. culi & hepatis.

4 Γλῶσσα παραλόγως ἀπαλυνομένη, καὶ ἀσώδης, μεθ' ἱδρῶτος ψυχροῦ, ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ· μελάνων ἐμέτων ἐστὶ σημεῖον. τὸ κοπιῶδες ἐν τουτέοισι κακόν.

Lingua immeritò molliuſcula facta cum faſtidio, ſudore frigido, inſuper aluo liquida; ſignum eſt vomitionum nigrarum. Hîc laborioſum eſſe, grauiſsimum malum oſtendit.

NON MINVS ſuſpecta eſſe debent quæ, ſpecie, bona eſſe videntur, nec ſunt tamen: quàm quæ immeritò mala apparent. Nihil in bonis reapſe ducendum, quod κατὰ λόγον naturæ non fiat. Nullum formidabile malum, quod παρὰ λόγον morbi apparet. Enimuero ſitim ſedari quæ non ita pridem fuerat inexplebilis; optimum eſſe videtur iis qui ægris præſto ſunt: ſecus autem medicis qui exterrentur metu, ſi ea ſitis conuenienter naturæ ſedata non fuerit. Eodem modo de linguæ mollitudine ſentiendũ, quando ex rigidiore & aſperiore, immeritò fit læuis & molliuſcula.

LINGVA IMMERITO MOLLIVSCVLA] Sine pepaſmo & criſi, ac ſine catharſi, & ſanguinis detractione liberaliore, potu, & epithematis; ſuperſtite adhuc febrili ardore, & morbifici humoris cruditate.

FASTIDIOSA] Sero imbuta quod facit vt carnes natura dulces, guſtanti ſint ingrati ſaporis; vn-
part. 17. ſect. 5. 6. Epidem. de ἀποσιτία πάντων χυμάτων, i. *auerſio ab edulliis*; ſiue ea deprauatio venerit ab impuritate ventriculi, cuius interior tunica communis eſt linguæ, palato, & ori. Sic lingua & ventriculus mutuò ſe afficiunt. Eſt autem ventriculus domicilium τῆς ἄσης, i. *faſtidij nauſeabundi.*

CVM SVDORE FRIGIDO] Per exolutionem ſtomachi, & caloris vitalis retractionem: vnde refrigeratio partium extimarum, ſtabulante in aluo nimia bilis abundantia, vt in bilioſis hominibus
24. 2. de acut. qui contra conſuetudinem incœnati cubuerunt.

EX ALVO LIQVIDA] Liquidis & ſeroſis excrementis prorupta, ex nimio ſeri prolapſu à cerebro; vnde lingua molliuſcula & ptyeliſmus.

SIGNVM EST VOMITIONVM NIGRARVM] Maximè verò in phrenitide, ſi rigor inciderit.
pror. 30. ſ. 1. 1. *Qui è phreniticis cum perfrigeratione ſputatores fiunt, vomitum illi nigrum denunciant:* vomitum quidem, vt annotauit Galenus, ptyeliſmo; nigrum verò, perfrigeratione. Ac nigrum fit excrementum quod priùs erat flauum, ardore febrili, & ipſa ventriculi cum cerebro ſympathia. Talis autem vomitio, phreniticos reddit fanaticos.

5 Αἱ τρομώδεες γλῶσσαι, τισὶ καὶ κοιλίην ὑγρὴν ποτὲ ποιέουσι· μελανθεῖσαι δὲ ἐν τουτέοισι, ταχὺν θάνατον σημαίνουσιν. ἦρά γε τρομώδης γλῶσσα σημαίνει οὐχ ἱδρυμένην γνώμην;

Quinetiam linguæ tremulæ, nonnullis faciunt liquidiorem aluum. Ibi tum denigratæ, mortem acceleratum iri significant. An verò etiam lingua tremula non solidam mentem denunciat?

LINGVÆ TREMVLÆ] Non quidem inconstantes & fluxæ, quæque suo loco stare non possunt, à febrili ardore huc illuc citatæ; sicut ὀφθαλμοὶ ἰνδαλλόμενοι qui edunt citos coniectus & varios: sed nostro iussu ad mouendum excitatæ, siue exerantur, siue etiam voces efforment; quòd pari magisterio certent inter se facultas & instrumentum.

QVIBVSDAM ALIQVANDO LIQVIDAM REDDVNT ALVVM] Etenim cùm lingua omnis tremula infirmitate fiat potentiæ animalis, si eius infirmitatis causa sit oppressio ex nimia humoris in cerebro abundãtia, indéque lingua ipsa, vicinitate & societate madescat; eius madoris participem faciet aluum, per continuitatem interioris tunicæ quæ ipsi cum aluo communis est; eadémque prorsus ratione in hoc tremore linguæ, aluus profusè feretur, qua balbis.

IBI TVM DENIGRATÆ CITAM MORTEM MOX ADFVTVRAM TESTANTVR] Ac si diceret; si lingua tremula cum alui profluuio multùm nigrescat, nec illa coloratio fugax breui habeat redintegrationem ad meliorem statum; mortem in propinquo esse denunciat: quòd ad calamitosam vim morbi, vnde perennis generatio atræ bilis ex flaua, eiusdémque excursus qui colore nigro linguam inficit; accedit summa virium infirmitas quam diarrhœa peperit symptωmatica.

AN VERO ETIAM LINGVA TREMVLA NON SOLIDAM MENTEM OSTENDIT?] Sanè quidem, si per epigenesin phrenitidis contremiscant: sicut & oculi ἰνδαλλόμενοι qui varios mouent coniectus, etiamsi nostra sponte in nullum aspectabile coniiciantur. Etenim cerebro conflagrante, » non potis est oculos, nec linguam quiescere. Vt enim frigoris proprium est partes ipsas, in quibus stabulatur, pigras in mouendo, planéque immobiles reddere: sic è contrario, vis illa caloris esse solet, vt » continenter moueat, nec vllam quietis partem impertiat. Iraque non solidam mentem nominauit, in- » constantem & vagam; certissimum incandescentis æstu cerebri argumentum, vnde phrenitis, & consectaria eius tremula lingua. In hanc particulam extat Galeni comment. ad 20. prorrh. s. 1. 1. Sed tamen hîc meliùs per quæstionem, quàm illic per enunciationem, explicanda proponitur.

Gal. in arte.

6 Αἱ τρηχεῖαι καὶ κατάξηραι γλῶσσαι· φρενιτικαί.

Linguæ asperæ multúmque siccæ; phreniticæ.

QVEMADMODVM lingua tremula, qualem descripsimus, signum est non solidæ mentis: sic lingua aspera multúmque sicca, phrenitidem ipsam denunciat. Sed tamen vtriusque signi sic comparata ratio est, vt neutrum habeat τέκμαρσιν ad indicandum, nisi quatenus affectionis consectarium est quæ in quæstionem adducitur. Exempla sunt multa in Epidemiis.

Ergo. LINGVÆ ASPERÆ] Sic enim legendum duximus, authore Galeno. Nam Græcum illud, δασεῖαι, nomen est inchoatæ inæqualitatis, quam facit inchoata siccitas. Lingua madescit & molliuscula est, à consociali humore quem accipit ex vasis & glandulis saliuæ vberibus. Sed ea saliuæ vbertas cùm primùm exarescere incipit, tum lingua fit δασεῖα, i. *rigidiuscula* (quam paulò antè τρηχεῖαν nominauit.) Sin autem siccitate processerit, asperitas maior percipitur. Quòd si etiam siccitatis summa sint omnia, tum vlceratur lingua; non secus atque squalor diuturnus terram hiulcat. Ergo linguæ asperæ multúmque siccæ, exhaustis saliuæ fontibus atque riuulis vnde humescebant, per febrilem ardorem & cerebri incendium.

comment. ad prorr. 3. lib. 1.

PHRENITICÆ] Per sympathiam cerebri æstu incandescentis; quemadmodum linguæ tremulę quæ sponte sua, non autem nostra mouentur; signa sunt haud solidæ mentis.

7 Ὀδόντας συνερείδειν ἢ πρίειν ᾧ μὴ σύνηθες ἐκ παιδίου· μανικὸν, καὶ θανάσιμον. ἤδη δὲ παραφρονῶν ἢν ποιέῃ τοῦτο· παντελῶς ὀλέθριον. ὀλέθριον δὲ καὶ ξηραίνεσθαι τοὺς ὀδόντας.

Collidere dentes aut ſtridere, ſi cui à puero familiare non ſit: fanaticum, atque mortiferum. Quòd ſi quis iam demens id faciat; omnino funeſtum. Peſtiferum eſt etiam dentes exareſcere.

Magna svnt etiam argumenta ad bene ſcientérque præſagiendum, quæ ducuntur ex partium illarum actionibus quarum vitio dentes, iniuſſu noſtro commiſſi, colliduntur, crepitant, atque ſtrident; partim ipſo crepitu, crepundiorum more ſonori; partim ſtridentis plauſtri, aut ſerræ ſecantis modo, fragoſi.

Ergo. Dentes] Octo primores, canini quatuor, & viginti molares in vtraque maxilla, vtrinque per gomphoſin coarticulati: quibus in ore conſtructis manditur, extenuatur, & molitur omnis cibus.

Collidere] Vt, quaſi quodam mordendi ſtudio, firmiter ad ſe inuicem adhæreſcentes, mutuo attritu ſtridorem edant velut fragoſum; qualis in molarum colliſione auditur, vnde ſignificatio fit cõuulſorum maximè temporalium muſculorum.

Avt stridere] Erat mihi animus verbum illud *πρίειν*, & Latinum, *ſtridere*, per eam paraphraſin explicare quam appoſuimus *τῷ συνερείδειν*. Sed non fuit ſatis animi, quòd animaduerterim Galenum eam dentium *πρίσιν* comparare vagis oculorum coniectibus, qui vulgo *ἴλλωπες* dicuntur. Ergo ſtridere dentibus planè ſignificat dentium ſtrepitus, qui vt in crepitaculis crebro alliſu cientur (*claqueter* Galli vocant) quod eſt tremoris argumentum: vt illud collidere, conuulſionis.

Si cvi a pvero familiare non sit] Natura ſcilicet, aut inſtituto parta collidẽdi aut ſtridẽdi cõſuetudo; nec vlla ſit puerilis ætatis excuſatio in quibus hæc fiunt. Nã pueri cõuulſionibus facilè exercẽtur, ſi febris acuta eſt, ſi aluus nihil reddit, ſi vigilant, ſi expaueſcunt. Denique ſi ita comparata tremoris & cõuulſionis ratio, vt neq; facultas, neq; ipſius facultatis principium in vitio ſit firmiter fixo.

Fanaticvm] Nam grandiores pueri atque viri non tam facilè in febribus conuelluntur, niſi ſignum aliquod valentiſſimum deterrimúmque acceſſerit: qualia pleraq; in phrenitide exoriuntur. *Phrenitici, ſputatores, fanatici, etiámne tremuli?* Obſeruabit ſtudioſus temporales muſculos, & maſſeteras, quorum afflictione per ſympathiam cerebri exhauſti, dentium ſtridor & colliſio contra naturam & inſtitutum ægri cietur, incidente traumate, conuulſionem & colliſionem adferre maxillæ inferiori. Sed ea conuulſio coniunctam non habet inſaniam: ſed *τὴν κάρωσιν νωθρήν*. Tanta enim præſtantia temporalium muſculorum, vt etiam ſolùm *ἀλλοιούμενοι, καὶ ἐντεινόμενοι παρὰ φύσιν*, i. *alterati & intenti contra naturam*, adferant *τὸ καρῶδες*, vel, vt ſcripſit Hippocrates, ſint ipſi *καρώδεες*.

2.lib. περὶ ἄρθρων. progr.14. f.1.1.

Mortiferv m] *E poteſtate mentis à melancholia exeunt; quibus tremores oboriuntur, malè ſunt.* Vbi *κακοηθὲς* nomen, vt demiſsè dictum, Galenus emendat, ac pro eo ſubſtituit *θανάσιμον*. Tales enim progreſſus facit phrenitis ad interitum, vt ſuprà oſtendi.

Qvod si qvis iam demens id faciat, ad vltima ventvm esse testatvr] Ac ſi diceret; ſi à phrenitide valentiſſima deterrimáque, afflictionem deſcriptam oſtendat muſculorum cerebro communium & propinquorum, per ſympathiam exhauſti principij & facultatis effœtæ; nullam ſalutem vitæ ampliùs poſſe videri ſperabilem planè teſtatur. Itaque melius eſt delirium ſuperuenire tremori, quàm tremorem delirio.

Pestifervm est etiam dentes exarescere] Cauſæ ſunt explicatæ in lingua.

8 Ὀδόντος σφακελισμὸς· ἀπόστημα παρὰ οὖλον γινόμενον λύει.

Dentis ſphaceliſmus; abſceſſum in gingiua exoluit.

Dentivm ſtridor, itémque fragor quemadmodum fiant in morbis acutis, & quæ ſigna ſyllogiſtica inde ducantur, demonſtratum eſt ſuperiore prognoſi. Nunc de affectionibus dentium quæ proprio ipſorum vitio ineſſe dicuntur, non alieno; ſicut fragor & ſtridor à tremore aut conuulſione temporalium muſculorum & maſſeterum. Illic enim dentium veluti rixæ & prælia cernuntur & audiuntur: ſed tamen non ſunt in vitio dentes ipſi. Hîc autem ſecus eſt illis. In promptu eſt ſphaceliſmus, in quo malorum eximia vis eſt inter omnia quæ dentibus poſſunt accidere.

Ergo. Dentis] i. Oſſis acerrimi ſenſus, quod tantum atteritur, quantum molendo mandit; ac tandiu creſcit, quoad quieſcit; omnium affectionum capax, omnibúsque morbificarum cauſarum telis expoſitum, quibus & caro ipſa, nec cum minori perceptione rei moleſtæ; vnde ſæuiſſimis doloribus cruciatur, in eóque ſymptomata conſpiciuntur omnia intemperiei, phlegmones, continuitatis, & contiguitatis emotæ.

Sphacelismvs] i. Abſoluta dentis corruptio, in deſperatione viuacitatis. Tametſi enim ſphacelus vniuſcuiuſque ſubſtantiæ corruptionem in omni parte complectitur: propriè tamen ſignificatio eius ad oſſa transfertur; vt nomen gangrænæ, ad carnes. Itaque *καταρρηκτικῶς* cerebrum ſphacelatum iam dixit, cui gangrænæ potiùs competit appellatio. Dentium autem ſphaceliſmum facit, vel concepta in ipſis cauſa, vel gingiuarum corruptio: quemadmodum in traumate capitis, diffluens caro ſanie; vermiculatum os facit caluariæ quæ politiſſima erat.

Abscessvm

ABSCESSVM IN GINGIVA EXOLVIT] Ac ſi diceret; dentis ſphaceliſmus contiguitatis emotæ vitio incidit, propter affluxum ichoris, aut magnæ phlegmones feritatem: quoniam locati locus eſt conſeruatio; quod in puerulis cernere eſt qui fiunt galiancones, luxata brachij arthrodia; & quæcunque oſſa vitium attingunt, incremento prohibentur. Si igitur vel ſponte ſua excidat, vel chirurgia radicitus auellatur, vt neceſſariò auelli debet (quoniam omne viuens cōſortis mortui impatiens eſſe ſolet) ex euentu abſceſſum exoluet qui corruptionis cauſam dedit. Quod etiam faciundum præcepit Hippocrates, vbi demonſtratio huius prognoſeos continetur. *Quotieſcunque dolore tentantur dentes; ſi carioſi ſunt, ſi commouentur, veniunt auellendi; integri & immobiles vrendo exſiccandi. Iuuat etiam maſticatio*, τὰ διαμασήματα. lib. περὶ παθῶν. Idem lib. 5. τῶν ἐπιδ. narrat Aſpaſij filiam leuationem habuiſſe odontalgiæ, infuſo caſtorio cum pipere.

9 Ἐπὶ ὀδόντος σφακελισμῷ πυρετὸς ἐπιγινόμενος σφοδρὸς, καὶ παραφροσύνη· θανάσιμον. ἢν δὲ σώζονται, ἕλκεα ἐκπυΐσκεται, καὶ ὀστέα ἀφίσταται.

Si dente ſyderato ingens cum delirio febris acceſſerit; mortiferum. Sin autē periculo defungantur; vlcera ſuppurabunt, oßáque abſcedent.

SI DENTE SYDERATO] Non quidem ab ichore & phlegmate putri, cuius quidem tabe excauantur dentes quos non domat ignis, flammáve cremat; nec verò à cibis in aluo bileſcentibus, aut mala & vitiata eorum gomphoſi in alterutra maxilla: ſed ab inflammatione cum pulſu & ſumma doloris acerbitate coniuncta, quam peperit ſanguinis bile perfuſi affluxus. Hîc autem ſphaceliſmum vocat, inchoatam ſyderationem: quemadmodum ſuprà in cerebri ſphaceliſmo oſtendimus, vbi ἐγκεφάλου σφακελίζοντος, non autem, σφακελίσαντος, legendum cenſuimus.

INGENS FEBRIS] Per propagationem cauſæ morbificæ ad cor, quod etiam crebrò accidere ſcripſit Hippocrates, calce perfracto.

CVM DELIRIO] Hîc operæprecium fuerit Galenum philoſophantem audire ſuper eo ſymptomatum concurſu qui conſecutione fit calcis perfracti. *Conſentit cor, per arterias; per neruos, cerebrum. Atqui cùm ſit cor caloris natiui fons & officina, cerebrum ratiocinationis; conſequens illud erit, febrem eſſe à corde; delirium, à cerebro. Atque in his caſibus, ſympathiæ vis magna lucet quæ in officij communicatione, & vicinitate principiorum & inſitorum conſiſtit.*

MORTIFERVM] Eſt enim ſpes in anguſto, cùm febris ingens acceſſionē habet prægrādis delirij.

SIN AVTEM PERICVLO DEFVNGANTVR] Pepaſmo & excretione libera, vt hæmorrhagia eſt.

VLCERA SVPPVRABVNT] Victrice natura, & feritate morbi excluſa, & inchoati ſphaceliſmi ad integritatem reditu.

OSSAQVE ABSCEDENT] Luxata gomphoſi dentium per ſuppuratum; aut eorum iam corruptorum excluſione: quoniam πᾶν τὸ ἔξαιμον καὶ ἀποσρακὸς, ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ ἐναίμου καὶ ζῶντος. i. *Exangue omne & alienum, à ſanguineo & viuente ſeparatur.* lib. de capit. vulnerib.

10 Οἷσι περὶ τὴν ὑπερώην ὑγροῦ συστροφὴ γίνονται· ὡς τὰ πολλὰ πυοῦνται. Malè σύστασις.

Quibus ad palatum humoris collectio eſt; fere fit purulenta.

TVMORVM omnium criſes fere ſequuntur naturam humoris morbifici & partis obſeſſæ. Atque vt cōparata vtriuſque ratio eſt κατὰ φύσιν: ſic diaphoreſi aut ſuppurato tumores exoluuntur. Vt autem alterutrius vel vtriuſque conditio eſt παρὰ φύσιν, ἢ παρὰ λόγον τῆς φύσεως: ita gangrænæ, aut ſcirrhi conſecutio adferri ſolet. Omnino enim, quicunque in partibus aſſurgunt tumores mutationem ſuſcipiunt, aut digeſtionis, aut ſuppurati, aut gāgrænæ, aut ſcirrhi. Atque ex illis quatuor mutationum generibus, priora duo ſunt κατὰ λόγον τῆς φύσεως: poſteriora verò παρὰ λόγον. Quæ cùm ita ſint, conſiderandum, ſítne omnino ſuppurabilis quæ ad palatum aſſurgit humoris collectio.

QVIBVS AD PALATVM] i. Ad partem oris ſuperiorem, fornicis modo, conuexam modicè, nec admodum cauam, vt in iis qui κεφαλὴν habent φοξὴν, fulcro cuneiformis oſſis ſubnixam, foraminulis obſitam expurgandæ pituitæ dicatis, ſed craſſa membrana obductis, quam à ventriculo accipit. Eſt autem cerebri baſis quædam.

HVMORIS COLLECTIO EST] Sic enim συστροφὴν legendum & interpretandum duximus, quòd ea ſola ſuppurati ſit capax: quamuis & σύστασις huiuſmodi eſſe videatur. Nā & Hippocrates omne rheuma, i. fluxum, diſtinxit εἰς τὸ ὁρμώμενον καὶ τὸ ξυνιστάμενον, i. *in concitatum & conſiſtentem.* Sed tamen conuenientiùs multò ad propoſitæ quæſtionis deciſionem, ἡ συστροφὴ legenda & explicanda videtur, quàm σύστασις. Multa enim συνίστανται, quæ non συστρέφονται, i. *conſiſtunt quæ non colliguntur.* Nam qui humores 3. Epid.

praui & efferi confluunt in partem aliquam,ibíque cumulantur firmiter fixi; propriè dicuntur συστρέφεσθαι. Atque ex eo verbo συστροφαὶ nominantur,quæ ſuo ambitu continent tumores contra naturam à flu- [lib.4.acut. 21.] xione ortos,quorum ἡγεμονικὸν ad ſanationem ſolum,occurrit phlebotomia.Omnium enim morborum ſyſtrophæ,alioqui ſanabiles,fiunt inſanabiles;niſi earum curatio initium ducat à ſanguinis detractione; maximéque ſi pro phlebotomia purgatio præſcribatur. Eam τῆς συστροφῆς conditionem atque naturam [aph.40. 5.] prudenter Hippocrates animaduertit in illo. *Quibuſcunque mulieribus ſanguis intra mammas conculcatur,* συστρέφεται, *maniam prænunciat.* Quod non facit ipſius ſanguinis σύστασις, procreando lacti ad mammas curſum inflectentis. Sed quoniam ea collectio ferè purulenta euadit, quærendum videtur vtrum ſup- [3.Epid.] purati laudabilis ea mutatio ſuſcipiatur & fiat. Extitiſſe dicuntur in tempeſtate peſtifera quorum abſ-ceſſus mutationem purulentam habuerunt,cum ligamẽtorum oſſium,& muſculorum prolapſu. Nam à communi putredinis cauſa quæ putreſcunt ſingula, propriam quæque obtinent corruptionis differentiam.Ergo non omne ſuppuratum in bonis ducendum.Nec verò omne rheuma συνιστάμενον fit ſimile bono puri,ſed alia corruptio peior priore naſcitur, vt eſt in eodem 3.Epidem. Quæro igitur an ſuppuratum laudabile ſemper ſperandum in ea humoris collectione circa palatum. Enimuero ſuppuratum laudabile potiùs miraculo apponendum,quàm in validæ partis natura, humoríſque mitificabilis manſuetudine ſperandum. Nam ea collectio in palato non facilè fit,foraminum pleno, & ſi acciderit, præcluſis foraminibus, membranam denſiorem corrumpit ex facili, oſſáque tenuia; quæ cùm exciderint veriſſimũ illud eſſe teſtantur quod ſcripſit Hippocrates. Οκόσοισιν ὀστέον ἀπὸ ὑπερῴης ἀπῆλθε, τουτέοισι μέση ἵζει ἡ ῥίς· ὁκόσοισι δὲ, ὅθεν οἱ ὀδόντες, ἄκρη σιμοῦται.i. *Quibus os à palato abſcedit; iis media naris reſimatur. At quibus illud cui adhærent dentes; reſimatur extima.* Pertinet hæc prognωſis ad curationem virulentiæ, quæ nihil aliud eſt quàm propagatio phymatum virulentorum, quam facit humorum & viſcerum conſpurcatio ex contagione impura. Vide lib.2. περὶ νόσων, vnde prognωſis hæc deſumpta eſt.

11 Τὰ περὶ γνύας ἀλγήματα σφοδρά· κίνδυνον εἰς ὀστέου ἀνάπλευσιν ἐλθεῖν.

Sæui maxillarum dolores, exceſſuri oſsis periculum adferunt.

EADEM ratio huius prognωſeως quę adducta eſt in ſuppurato collecti humoris ad ipſum palatum.

12 Χεῖλος συσπώμενον σημαίνει κοιλίης χολώδεος καταῤῥήξιν.

Labri concuſsio; bilioſam aluum proruptura oſtendit.

A DENTIBVS & maxillis,ad labia tranſeundum,quorum affectiones eadem methodo quærendæ & examinandæ,qua in aliis faciei partibus vſi ſumus. Sed eam quærendi & examinandi methodum in propoſitionis ipſius & ſingularum vocum explicatione indicabimus,hoc modo.

LABRI] i. Oræ ipſius oris, quæ tum ad efformandas voces, tum ad mulgendas nutricum papillas facta eſt, atque quodammodo ſculpta ex confuſanea cute & muſculo, vt verè dici poſſit μῦς δερματώδης, ἢ δέρμα μυώδες, i. *muſculus cutaneus, aut cutis muſculoſa.* Ipſum verò labrum tali ſubſtantia præditum,quaternis vtrinque muſculis iuſſu noſtro mouetur;ſurſum,deorſum;dextrorſum,ſiniſtrorſum;antrorſum,retrorſum.

CONCVSSIO] Sic enim χεῖλος συσπώμενον idem ſignificare hoc loco putamus,quod χεῖλος τὸ κάτω σειόμενον, i. *labrum inferiùs concuſſum.* Non enim diaſtrophe hîc fingi poteſt ab exolutione partis oppoſitæ, aut conuulſione laborantis; nec verò κύνικος σπασμὸς quem facit vtriuſque partis conuulſio. Hæc enim firmiter fixa, non aliunde continuationem accipiunt, quàm à cerebri afflictione. Atque ea concuſſio [2.acut.] per ſympathiam accidit vẽtriculi cõcutientis ſe ad excuſſionem rei moleſtæ: quemadmodũ ptyeliſmus.

BILIOSAM ALVVM PRORVPTVRAM OSTENDIT] Quoniam illa concuſſio labij, conſectaria eſt acerbiſſimi morſus in ſtomacho;proptereáque ſignum eſt vomitionis acerrimorum humorum.

13 Τὰ ἀπὸ οὔλων αἵματα ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ· ὀλέθρια.

Qui è gingiuis inſuper aluo liquida, ſanguis exudat; peſtiferum.

HÆC DECISIO his expreſſa literis legitur ad finem huius diuini operis,prognωſi penultima. Ἐπὶ κοιλίῃσιν ὑγρῇσι, τὰ ἀπὸ οὔλων αἵματα ἐπιῤῥέοντα· θανατώδες. i. *Aluo humida ſanguinem è gingiuis effluere; mortiferum.* Non enim ea ἐπίῤῥυσις manat à ſyſtrophe morbi cui leuationem adferre ſolet, vt in pleuritide, ophthalmia,phrenitide,cancro.De quo ſcriptum illud reperio in Epid.lib.5. & 7. *Apud Abderitas mulieri cuipiam in pectore obortus eſt cancer; effluebat autem è papilla ſanies, quæ ſuppreſſa mortem attulit.* Sed exoluta retentrice potentia,

ce potentia,& ſanguinis ichorωſi prauitate, cum deſtillatione ferina quæ totum os primùm,deinde verò ipſum ventriculum facit aphthoſum, vnde labefactatio naturalis œconomiæ, quæ potiſſimùm cernitur in lienteria,& vitiata hæmatωſi, cuius vitium maximè patet in gingiuis quarum ſimpliciſſima caro eſt. Qualis igitur eſt περίπλυσις ἐξερυθρὴ in iecoris exolutione; qualis etiam ſudor cruentus quem facit ichoroſus ſanguis exudans per cutim:talis & cruor qui è gingiuis elabitur.Cęterùm vt peſtifera eſt dyſenteria hepatica; vt etiam calamitoſa lienteria quæ ſuperuenit ori aphthoſo,maximè verò grauidis quibus omnem gerendi & nutriendi opportunitatem adimit, proptereáque aborſionem facit: ſic etiam mortiferum denunciat malum qui è gingiuis ichoroſus ſanguis exudat: quoniam labefactata iamdudum naturali œconomia, cum deſperatione τῆς ἐπανορθώσεως, vires effœtæ breui ad interitum ſunt collapſuræ,per conſumptionem vitalis principij,& paupertatem nectaris viuifici. Ariſtot. cap. 19. lib. 3. hiſt.

14 Πτυάλου ἀναχρέμψιες ἐν πυρετῷ πελιδναὶ, μέλαιναι, χολώδεες· πᾶσαι μὲν κακαί. ἀποχωρέουσαι δὲ κατὰ λόγον· χρήσιμοι. Malè fuit ἐπιςᾶσαι.

Sputi in febre expurgationes liuidæ, nigræ, bilioſæ; omnes omnino malæ. Quæ autem conuenienter procedunt, ſalubres.

ΑΝΑΧΡΕΜΓΣΙΕΣ hîc idem quod ἀνακαθάρσιες; faciles & expeditæ; vel impeditæ & difficiles.

IN FEBRE] Quæ nec intermiſſionem habet, nec dum vllam pollicetur: ſed contrà quæ perpetuum ciet excurſum ad thoracem, cùm eductio nulla leuationem adfert. *Praua ſunt omnia ſputa quæ nullam doloris leuationem adferunt.* 2. progn.

LIVIDÆ] Argumento putredinis fœdæ quæ à morticinio partis vnde venit, ſeparata eſſe nequit.

NIGRÆ] Quæ ſunt meracarum omnium peſſimæ. 2. prognoſt. *Si ita meracum ſit ſputum, vt nigrum appareat; deterrimum.* Eſt autem facta eiuſmodi, vel peruſta bile æruginoſa; vel cauſa ipſius νεκρώσεως, i. *mortificationis.*

BILIOSÆ] Æruginoſæ, quæ ſputa vocauit χλωρά. Huius generatio fertur accepta peruſtæ bili flauæ, quæ, participatione ſeri, antè quidem erat ὠχρά, i. *pallida*; nunc eo exhauſta, redditur flaua & vitellina.

OMNES SVNT PRAVÆ] Quoniam vacuationes malæ,malarum quoque affectionum ſigna exiſtunt. Atqui meracorum excrementorum vacuationes ſunt malæ. Appello meraca, expertia ſui naturalis ſeri,à conſumptione ardoris febrilis,vel in obſeſſa parte,vel in vniuerſo corpore. «

QVÆ AVTEM CONVENIENTER PROCEDVNT] Si ſunt flaui ſputi accuratè pituitæ permixti,aut ſanguine perfuſi; non tenuis proindéque fugacis,vt in ferina deſtillatione; non etiam viſcidi & glutinoſi,quod exhibet contumaciam: ſi, inquam, ſputorum iſtiuſmodi liberæ ſint & copioſæ vacuationes,morborum initiis,quæ mali leuationem adducant,ſpirandi libertatem reſtituendo.

SALVBRES] Quoniam καλῶς καὶ κρισίμως, i. *bellè & criticè* ſuſcipiuntur,proptereàque conferunt, & alacriter feruntur ab ægris.

Ex his apparet τὸ ἐπιςᾶσαι, quod erat in libro,rectè fuiſſe à nobis mutatum in τὸ πᾶσαι. Cùm ex illo ſequutum fuiſſet id abſurdi, quòd ſputum quodcunque, modò ne ſuppreſſum, in bonis haberi deceret; etiam æruginoſum; immo liuidum & nigrum.

15 Οἷσιν ἁλμυρώδεα πτύελα καὶ βὴξ ὑφίσαται· τουτέοισι χρὼς ἐρυθραίνεται, οἷον ἐξανθήματα· πρὸ δὲ τῆς τελευτῆς τραχύνεται.

Si cui ſputa ſalſa, vnáque tuſsis quieſcunt, illi rubet corpus velut exanthematis obſitum: ſed ante interitum exaſperatur.

SI CVI SPVTA SALSA] Quæ ſunt eiuſmodi vel à putredine pituitæ, vel à ſeri bilioſi cum pituita permixtione; eáque ſalſilago tabifica eſt, facítque ſiccam tuſſim cum raucitate coniunctam; quę niſi lapſu conſequentis temporis quieſcat,alteram tabis efficit differentiam à primitiua pulmonum exulceratione.

QVIESCANT CVM TVSSI] Infirmitate partis quæ ampliùs concuti nequit ad promouendam expurgationem humoris tabifici qui in pulmonibus reſidet.

IIS RVBET CORPVS VELVT EXANTHEMATIS OBSITVM] Puſtulæ toto corpore pullulant; ab erodente ſanie per ipſum diffuſa.

SED ANTE INTERITVM EXASPERANTVR] Quoniam partes ſolidæ ſuo defraudatæ alibili ſucco,& ſpiritus tabifici appulſu,& febre lenta; non ſolùm rigidiuſculæ ſunt,verùm ſiccitatis intenſione,maiorem inæqualitatem concipiunt. Hoc eſt documentum phthiſεως quam facit in corporibus noſtris, φθοή.

16 Ἀνάχρεμψις πυκνὴ, ἢν δή τι καὶ ἄλλο σημεῖον προσῇ· φρενιτικόν.

Screatio frequēs, si quod aliud signū accesserit; phrenitidis nuncia est.

Hvivs prognωseωs demonstratio legitur in 6.12.& 30.sectionis primæ prioris prorrhetici; ex quibus nos etiam commentarium scripsimus ad 99.1.lib. Quamobrem ne abuti videar otio & literis, mihi religio est denuo scribere περὶ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτά.

DE VOCE.

Cap.VIII. AI μετ' ἐκλύσιος ἀφωνίαι κάκισται.

1 *Quæ cum exolutione veniunt vocis caretiæ, pessimæ.*

Versatvr illud in peruagato medicorum sermone, nullam vitæ salutem posse videri sperabilem, quando vis morbi cuiusque asperrima cum virium exolutione coniuncta est. Atque illud theωrema catholicum legibus & exemplis medicinæ clarissimum fecimus comment. ad 22.1.lib. Quemadmodum igitur *ex rigore cum cephalalgia exolutiones, mortiferæ*; quemadmodum etiam *deliria fractis iam viribus, pessima*: sic etiam *quæ cum exolutione, vocis carentiæ sunt; pessimæ.* Quoniam autem de aphωnia & exolutione multa iam scripsimus; sufficiet hoc loco dicere, τὴν ἀφωνίαν καὶ ἔκλυσιν ab iisdem fontibus principia causásque ducere, eorúmque symptωmatum τὴν ὕπαρξιν consistere in extinctione caloris natiui, vnde paupertas materiæ vocalis; & facultatis motricis infirmitate, vnde vocalium instrumentorum ad ἐκφώνησιν, i. *efflationem*, & modulationem impotentia. Vide comment. ad 22.& 35. prioris lib.

2 Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες· πονηρὸν, καὶ θηριώδεες.

Deliria paulisper ferocia, mox erunt immania.

Vide 54.& 90. prioris lib.& Galenum comment. ad prorrh. 25.s.1.1.

3 Οἷσι φωνὴ ἅμα πυρετῷ ἐκλείπει μετ' ἀκρισίας· τρομώδεες θνήσκουσι.

Quibus cum febre vox hæret post acrisiam; tremuli moriuntur.

Vetvs illvd scitum est; melius multò esse naturam quiescere, quàm aliquid frustra moliri. Nam & acrisiæ in febribus, in causa sunt diuturnitatis; non tamen funestæ, si vacationem habeant erethismi, i. proritationis. Quæ verò acrisiæ manant ab irrito erethismo; illæ sinistri iudicij esse solent. Ac tales acrisiæ per oppressionem & malam translationem, crudelissimi doloris atque interitus, non raro, consecutionem adferre solent. Quæ causa est cur ita scripserit summus præceptor. Ὠμὰ καὶ ἄπεπτα, καὶ ἐς κακὰς ἀποστάσιας τρεπόμενα· ἢ ἀκρισίας, ἢ πόνους, ἢ θανάτους, ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. i. *Cruda nec cocta, & in prauos abscessus conuersa; acrisias, labores, mortes faciunt, vel eorundem recursus.* Sed cùm irrita omnis contentio terrifica est; tum illa maximè quæ frustra rigorem ciet, cuius inanem concussionem hîc subaudire oportet, quæ in illo prætermissa non est. *Quæ ex rigore incidunt aphoniæ, tremore excutiuntur.*

20. Coac. 1.lib.

18. Coac. 1.lib.

Ergo. Qvibvs] In cruditate humoris morbifici, cum prauitate signorum omnium constitutis.

Cvm febre] Quæ nec intermissionem habet, nec vllam ostendit sperabilem.

Vox hæret] Faucibus, nec de pectore depromi potest, propter infirmitatem summam intercostalium musculorum; siue illa causam habeat oppressionem; siue exolutionem potentiæ animalis, vnde suscipi nequit, nec perfici valida exsufflatio ad vocem edendam.

Post acrisiam] Vel meliùs acrisias, frustra sæpenumero tentata crisi; quæ contentio quò frequentior est, eò peius res eunt: vt si crebrò cientur rigores fractis iam viribus ægri. Atque illud nomen τῆς ἀκρισίας, non quidem pro crisis vacuitate vsurpādum videtur, quam diximus causam haberi diuturnitatis, non interitus, quæque in pepasmi difficultate consistit, propter humoris morbifici contumaciam: sed potiùs atque veriùs, pro ea secundi generis acrisia, quam crudi humores, & in malos abscessus conuersi attulere; per quam morbus vires acquirit eundo. Est igitur acrisia duplex; vna quidem, quæ vacuitatem crisis habet; altera verò, quæ crisin obtinere non potuit. Atque illa quidem mutationis expers est;

pers eſt; hæc verò prauæ particeps, prauíque abſceſſus. Quòd autem acriſia ſit irritæ mutationis conſectaria, perſpicuum fit ex eo quod ſcripſit in prorrhetico in eandem ſententiam. Οἷσι φωναὶ μετὰ κρίσιν ἐκλείπουσι, ἅμα πυρετοῖσι τρομώδεες. Vbi ſanè illud, μετὰ κρίσιν, nihil aliud ſignificat quàm δυσκρισίαν. prorrh.59. ſ.2.1.

TREMVLI MORIVNTVR] Pertinet hoc ad explicationem prognoſeως illius. *Quæ ex rigore incidunt aphoniæ, tremore excutiuntur*: quod, mea quidem ſententia, per ſarcaſmum ſcriptum eſt; quemadmodum & illud. Οἷσιν ἐν καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει. i. *Quibus, in cauſis tremores fiunt; eos delirium exoluit.* Certiſſimum enim eſt, omnem aphoniam quæ à rigore venit cum virium exolutione, ſanari non poſſe: quoniam inde ſignificatio fit exolutæ potentiæ animalis cum extinctione caloris natiui. Nec ſanè video quæ cauſa poſſit eſſe tremoris in exolutionem virium incidentis. 28. Coac. 1. lib. aph. 26. 6.

4 Αἱ ἐν πυρετῷ ἀφωνίαι σπασμώδεα τρόπον, ἐκστᾶσαι σιγῇ· ὀλέθριον.

Quæ in febre conuulſiuæ ſunt aphoniæ, ſi cum ſilentio fanaticæ fiant; mortiferæ.

EXTAT Galeni paraphraſis in hanc prognoſin quæ ſic habet. Αἱ ἐν πυρετῷ ἀφωνίαι, κατὰ σπασμώδη τρόπον γιγνόμεναι· τελευτῶσαι εἰς τὴν μετὰ σιγῆς ἔκστασιν· ὀλέθριον. i. *Quæ in febre conuulſifico modo ſunt aphoniæ, ſi cum ſilentio inſaniæ ſucceſſionem adferant; mortiferum habent malum.* Nos igitur, ne aberremus, Galenum ducem ſequemur hoc modo. prorrh.19. ſ.2.1.

QVÆ IN FEBRE] Aucta ſymptomatis atque grauiſſimis ægri damnis, propter acriſiam ex irrito erethiſmo; & cruditate ac feritate humoris morbifici in prauos abſceſſus conuerſa.

CONVVLSIVÆ SVNT APHONIÆ] Quæ conuulſifico modo exiſtunt, iniuſſa collectione partium materiam vocalem exprimentium, deducentium, excipientium, & modulantium: qualis aphoniæ cauſa conſideratur in catalepticis & in ebriis qui voce capiuntur conuulſi. Atque multùm intereſt inter cauſas propoſitæ aphoniæ, & eius quam cum exolutione fieri iam demonſtrauimus per extinctionem caloris natiui, & ſummam infirmitatem potentiæ animalis, proptereáque fatalem ad interitum iamiam futurum.

SI CVM SILENTIO FANATICÆ FIANT] Metonymia eſt afflictionis pro afflicto. Ac ſi diceret; ſi homines voce capti è poteſtate mentis exeant cum ſilentio, quod fortè cuipiam ridiculum videri poſſit, qui exiſtimarit omnem aphonum neceſſariò reddi ἄναυδον, proptereáque mirum non eſſe, eum ſilere qui voce ſit captus. Sed intermiſſione temporum hæc diſtinguuntur, vt in Pythione, qui altero die morbi fuit ἄναυδος, ἄφωνος, καὶ βραχύπνοος. i. *ſilens, voce captus, breue ſpirans.* Itaque ſi diſſipata, vel aliò conuerſa conuulſionis cauſa, vocem recipiat; nec tamen loquatur, ac lingua in vitio non ſit; perſpicuum eſt illud ſilentium exceſſus melancholici, vel melancholicæ inſaniæ ſymptoma eſſe. Et quibus ita mens in officio laborare videtur, ſimiliter ſunt affecti vt illa Dealcis vxor, quam vel nugarum garrulitate, vel ſilẽtio, eximiè phreniticam & fanaticam fuiſſe narrat Hippocrates. Qua de re illud extat iam explicatum. *Qui cum ſilentio è poteſtate mentis exeunt, nec voce ſunt capti; mortiferum habent malum.* Etenim, quemadmodum feritate bilis atræ fit ἔκστασις illa μελαγχολική: ſic alienatione cerebri à diuturna & vehementi alteratione, cùm ſcilicet exaruerit; tum pro clamore, ſilentium; pro iactatione, ſegnicies; pro artuum contentione, leuis tremor; pro vigiliis, cωma & cataphora veternoſa. 71. Coac. 1. lib.

MORTIFERÆ] Quoniam omnis partium nobilium alienatio deſperationem ſalutis oſtendit. Sic vxor Dealcis interiit. hiſt. 15. ſect. 3. 3. Epid.

5 Αἱ ἐκ πόνου ἀφωνίαι· δυσθάνατοι.

Qui ex dolore voce ſunt capti; crudeliter moriuntur.

QVONIAM aphonia vndecunque venerit in morbis acutis, celeritatem moriendi oſtendit; nunc ex diſtinctione cauſarum ipſius aphoniæ, cuiuſmodi ſit; moribundorum ab illo caſu, interitus docere inſtituit.

Ergo. QVI EX DOLORE] i. Acerbiſſima conuulſione intercoſtalium muſculorum, quæ initiis morborum illapſa, firmiter fixa manet, nec intra eam qua incidit, horam, diſcutitur: alioqui febris medicatoria. 163. Coac. 1. lib.

VOCE SVNT CAPTI] Denegata expreſſione & appulſu vocalis materiæ ad inſtrumenta φωνητικά; & impedita eorum modulatione ad vocem edendam.

CRVDELITER MORIVNTVR] Crudeliſſima morte intereunt, hoc eſt, vt Græci loquuntur, ὀξέως ἀποθνήσκουσι: vt contrà, qui cum exolutione voce ſunt capti, λαθραίως, *clam.* Crudeliter autem moriuntur, ſymptomatum vehementia in doloris acerbitate, meteoriſmo difficilis reſpirationis, iactatione, cephalalgia, delirio quoque ipſo.

6 Αἱ μετ' ἐκλύσιος κατόχως ἀφωνίαι· ὀλέθριαι.

Quæ cùm exolutione firmiter fixa, sunt aphoniæ; funestæ.

prorrh.1. f.3.1.

ENIMVERO duplex est omnino causa τῆς ἀφωνίας; vna quidem quæ διὰ τὴν τάσιν σφοδρὰν, i. *tensione forti*; altera verò διὰ τὴν ἔκλυσίν τε, καὶ χάλασιν τῶν τὴν φωνὴν ἐργαζομένων μυῶν τε, καὶ νεύρων, i. *exolutione & laxitate musculorum neruorúmque vocem edentium.* Atque illa quidem quæ in tensione consistit, fatalis est ad crudelissimam mortem; hæc verò, ad sensionis expertem. Nam aphonia cum exolutione musculorum atque neruorum firmiter fixa, moriendi sensum adimit. Quod superest, hîc nullæ sunt aliæ meæ partes, nisi vt quid sit τὸ κατόχως explicem, huic loco accommodatum. Ne longum faciam, catoche & exolutio existere simul nequeunt; vt neque τάσις καὶ λύσις. Nam catoche ἐν τῇ τάσει consistit. Erit igitur ἡ κατόχως ἔκλυσις, exolutio firmiter fixa. Quòd autem τὸ κατόχως in ea significatione vsurpetur, perspicuum fit ex illo Galeni. *Symptomata catocha non solùm dicuntur quæ vocatam inferunt catochen; sed & illa etiam quæ sunt firma & fixa.* Similiter idem ostendit, quod αἰσθητικῶς iam explicauimus, κωπώδεες, λυγγώδεες, κάτοχοι κακοί. Huc etiam pertinet prognωsis illa iisdem expressa literis quæ legitur prorrh.4.f.3.1.

comment.ad prorrh.60. f.2.1. 47.Coac. 1.lib.

7 Αἱ κατακλώμεναι φωναὶ μετὰ φαρμακείην, ἆρα πονηρόν; τουτέων δὲ πλεῖστοι ἐφιδροῦσι, καὶ κοιλίας καθυγραίνονται.

Interruptæ voces à medicatione, vtrum prauæ? Ac sanè plurimis sudatiuncula exudat, & liquidis excrementis fertur aluus.

comment.ad part.30.sect.1. 6.Epid.

VOCES κατακλώμεναι idem significant quod κατακλάσιες φωνῶν. Atqui κατακλάσιος nomen in artubus frequens est apud Hippocratem, quando iacente supino ægroto videntur συγκεκαμμένα crura, ἢ διαπεπλεγμένα, i. *contracta aut implexa.* Sic etiam in oculorum & palpebrarum peruersione, κατάκλασιν vsurpauit, cùm ait. Ὀμμάτων θράσος περιδακρυστικὸν, καὶ ῥίψις αὐτέων, καὶ κατακλάσιες· κακόν. i. *Oculorum contuitus audax, phreniticus; sic & coniectus frequens & contortio.* Vbi Galenus sic ait. Κατάκλασιν λέγει τῶν ὀφθαλμῶν, ὅταν διαστρέφεται τὰ βλέφαρα. i. *Κατάκλασιν appellat oculorum, cùm eorum palpebræ peruertuntur.* Est igitur κατακλᾶσθαι, τὸ διαστρέφεσθαι; & κατάκλασις, ἡ διαστροφὴ, ἢ καμπυλότης. Quæ cùm ita sint, quænam peruersio in voce fingi potest, quam in cruribus multùm contractis & implicatis, tum in extimarum palpebrarum curuatura Hippocrates annotauit. An verò sunt hîc voces expressæ, quas in tempestate pestifera tabidos depromere solitos narrat, eásque vocat insueto nomine κατειλοῦσας, pro κατειλουμένας, hoc est, *distortas*: quamuis illud vitium aptiùs & significantiùs participium illud, ἰλλαινομένα, explicaret, vt in illo, δεξιῷ ἴλλαινεν, *dextro illosus fuit.* Vbi Galenus τὴν ἴλλωσιν interpretatur διαστροφήν: quemadmodum etiam commentario ad illam prognωsin, Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς ὀφθαλμῶν ἴλλωσις, κακόν. i. *A lumborum ascensu, oculorum illosis, mala.* Sanè operæprecium est legere & intelligere Galeni philologiam super eo loco vbi φωνὰς κατειλοῦσας vocat Hippocrates: sed ea relicta, mihi abundè sufficit philosophiam doctoris amplecti quæ proferetur paulò pòst in huius prognoseωs explicatione. Ac certè constat ex perspicientia rei ipsius, causarúmque ipsam efficientium; voces hîc dici κατακλωμένας, quas illic κατειλοῦσας nominauit: nisi quis fortè dictionum auceps reclamet, malè actiuum participium pro passiuo vsurpari. Iam verò cuiusmodi & quamobrem illa κατάκλασις φωνῶν, ἢ φωναὶ κατακλώμεναι, iam ad docendum aggredior.

part.31. sect.1. 6.Epid.

3.Epid.

hist.3.part.1. & 8.part.2. 3.Epid.

VOCES INTERRVPTÆ] i. Quæ faucibus hærent, in quibus materia vocalis quasi conglomerata subsistit; vnde φωναὶ κατειλοῦσαι, quales annotauit Hippocrates in tabidis, ex prolapsu catarrhi ferini materię vocali occurrentis, maximéque in tempestate pestifera, austrina, ventis placida, & pluuiosa, quę caput replet ichωre, hoc est, sero maligno, & pituita salsa. Huiusmodi autem sunt interruptę, ex pari contentione instrumentorum vocalium, & materiæ vocalis obrutæ catarrho ferino. Idem quoque non rarò accidere narrat phreniticis alia ratione, ob infirmitatem & contractionem intercostalium musculorum, vnde materia vocalis in via subsistit. Etenim quibus interrupta vox est, similiter affecti videntur vt ij quibus spiratio in faucibus eliditur, & vnica inspiratione spiritum bis térve recipiunt. Ac talis difficultas spirandi nominatur πνεῦμα προσκόπτον, i. *expiratio offensans*, aph.68.4. πνεῦμα διπλασιαζόμενον, i. *respiratio duplicata*, part.2. 2.Epid. πνεῦμα ὥσπερ ἀνακλώμενον, i. *respiratio velut perrupta*, hist.3. 1. Epid. πνεῦμα ἀνεσπασμένον, i. *respiratio retracta*, in Philisco; διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, i. *duplex intrò reuocatio*, 6. Epid. πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ, i. *respiratio ascendendo intercidens*, 4.acut. Conuulsionis autem nuncia est hæc respiratio elisa in faucibus. Sed inter eam respirationem, & intercisam vocem, vel, vt ita dicam, intercalarem aphωniam, hoc interest; quòd illa sit afflictorum duodecim musculorum spirationi dicatorum, neruorúmque ipsos mouentium symptomatica; hæc verò, tremulorum intercostalium & neruorum; vel ipsorum vitio, vel materiæ vocalis obrutæ catarrho ferino & ad perpendiculum illabente. Denique vocis interruptio in deprauatione consistit τῆς ἐκφυσήσιος, i. *exsufflationis*, cuius copia & libertate voces ex animi sententia depromi solent.

A MEDICATIONE] i. Si quis inconsideratè purgationi operam dederit, quæ vel ὑποχονδρίων & choleram, vel oppressionem attulerit, citata materia quæ citam exclusionem non habuit. Omnis enim materiæ concitatio quæ citam expurgationem non habet, oppressionem facit, ægrúmque damnis afficit; non secus atque acrisia ab irrito erethismo humoris morbifici, in malos abscessus conuerti.

VTRVM CALAMITOSA?] Sanè quidem. Nemo enim est omnium quem id nescire persuasum habeam.

AC PLVRIMIS QVIDEM EXVDAT SVDATIVNCVLA] i. Vel toto corpore exudat roscidus humor, vel in capite & ceruice; ídque per expressionem ab oppressione, vel exolutionem à cholera & hypercatharsi.

ET LIQVIDIS EXCREMENTIS FERTVR ALVVS] Aut quia ventriculum tædet sui officij, aut quia prolapsu catarrhi ferini inconsideratè citati scatet aphthis quæ ipsi sunt ægrotandi caussa, & in officio laborandi; vnde funesta lienteria.

8 Ἐν ἀφωνίῃ πνεῦμα οἷον τοῖσι πνιγομένοισι μετέωρον· πονηρόν. ἦ ἄρα γε καὶ παρακρουστικόν;

In aphonia respiratio vt in iis qui strangulantur sublimis; pestifera. Etiámne phrenitica?

IN IIS QVI non nisi recta ceruice, vt anginosi; aut nisi residendo respirant, vt peripneumonici, & asthmatici; respiratio multùm sublimis cernitur, μετέωρος: qualis in anginosa muliere. Hanc vocat μετέωρον, quòd eius violenta ductio prima omnium sub aspectum veniat medici intuentis, ac velut prima in promptu sit ad intuendum. Talem etiam difficultatem spirandi expressit cùm ait. Οἷσι πνεῦμα ἀνέλκεται, φωνὴ δὲ πνιγώδης, ὁ σπόνδυλος ἐγκάθηται. &c. Coac.6. cap. 10.lib.2.

ETIAMNE PHRENITICA?] Sanè quidem, si neruorum vitio sit hæc difficultas spirandi, non instrumentorum deducentium & excipientium.

9 Αἱ ἐκ κεφαλαλγίης ἀφωνίαι ἅμα ἱδρῶτι πυρετώδεες, χαλῶντα ἐφ' ἑαυτοῖς· ἀνιστάντα, χρονιώτερα. ἐπιρριγοῦντα τουτέοισιν, οὐ πονηρόν.

Quibus ex cephalalgia voce captis, vnáque cum sudore febriculosis, aluus laxatur iniussa; vt se collegerint, diu tamen laborant. Atque his superrigere non est damnosum.

IN HAC prognosi varia metonymia est afflicti pro afflictione, & afflictionis pro afflicto. Sed eam metonymiam facilè nos & conuenienter ad nostri authoris διάνοιαν conuertemus, Galenum ducem secuti, cuius extat dilucida paraphrasis comment. ad 2. prorrh. s.3.1.

Ergo. QVIBVS EX CEPHALALGIA] Aucto capite morbificis causis, indéque meningibus alteratione & distensione afflictis, quòd in cephalalgia laboret neruorum origo, non autem in capite sit localis affectio aphoniæ.

VOCE CAPTIS] Per violentam contractionem musculorum atque neruorum, quam fecit materiæ cephalalgicæ translatio ad partes depromendæ voci dicatas: quæ aphoniæ causa & ratio in illa prognosi iam explicata est. *Quæ in febre conuulsiuæ sunt aphoniæ, si cum silentio fanaticæ fiant; mortiferæ.* Coac.4. huius 8. cap.

VNAQVE CVM SVDORE FEBRICVLOSI] Qui sudor exprimitur ex humore tenui, cuius nimia abundantia natat caput, vnde etiam facultas retentrix multùm oppressa fatiscit. Est autem reuera sudatiuncula, quæ per expressionem symptomatica est, nec vllam febris remissionem adfert, nec facit vt æger tolerantiùs ferat morbum.

TVM ALVVS LAXATVR INIVSSA] Non quidem liquidis excrementis ducta, sed fæcibus; quod est ancipitis euentus. Vacuatio iniussa ferè symptomatica esse solet mentis in officio laborantis, aut exoluti sphincteris musculi.

VT SE COLLEGERINT] Vt morbo leuati nonnihil videantur.

DIV TAMEN LABORANT] Materiæ contumacia, & naturæ infirmitate. Nisi fortè ad exitium rapiantur oppressa & labefactata parte cuius officium est vitæ tuendæ necessarium. Patet illa labes vocis interceptione, & alui citra voluntatem ductione.

HIS SVPERRIGERE] i. His si super illa quæ dixi oboriatur rigor: vt illud, ἔτι, frequentiam hoc loco non designet.

NON EST DAMNOSVM] Modò sudorem promoueat. Sic enim vis sepulta & languens excitabitur ad exclusionem materiæ morbificæ. Idem quoque faciet sternutamentum.

10 Αἱ μετὰ ἀφωνίης ἐκστάσιες· ὀλέθριαι.

Si quis voce captus è potestate mentis exeat; morti est proximus.

Qvia quò plures facultates vitium admittunt; eò est peius ægroto. Offensionem cerebri delirium arguit; vocis interceptio, neruorum principij.

II Αἱ τοῖσιν ἐπιρριγέουσιν ἀφωνίαι, θανάσιμον. εἰσὶ δὲ κεφαλαλγέες οἱ τοιοῦτοι ἐπιεικέως.

Quæ à rigore incidunt aphoniæ, funestæ. Sunt hi nonnihil cephalalgici.

Qvæ a rigore] Vnde scilicet nulla excretio promouetur: sed translationem habet materiæ morbificæ ad diaphragma & caput.

Incidvnt aphoniæ, fvnestæ] Quòd ad præparationem suscipientis causæ accedat perennitas & vis efficientis. Nam præparationem suscipientis, cephalalgia antecedens declarat.

Seqvebantvr prognoses quatuor, quas, quia in demonstrationem non cadunt; Duretus reiiciendas putauit: iniuria temporum accidisse dolens, quòd ex optimis pessimæ sint factæ.

DE RESPIRATIONE.

Cap. IX.

ΠΝΕΥΜΑ, πυκνὸν μὲν καὶ σμικρὸν ἐὸν· φλεγμονὴν, καὶ πόνον ἐν τοῖσι καιρίοισι τόποισι σημαίνει. μέγα δὲ καὶ διὰ πολλοῦ· παραφροσύνην ἢ σπασμόν.

I Respiratio frequens & parua; inflammationem, & laborem denunciat partium spirabilium. At verò magna & rara; dementiam, aut conuulsionem.

In medicina nullus feracior locus est quàm de spirando. Hic nusquam quidem non est, nec vllam instituendæ prognoseωs rationem patitur esse expertem sui in morbis acutis. Quoniam enim respiratio sic ad vitæ conseruationem necessaria est, vt eius fructu, vel ad punctum temporis, vix videatur posse carere; quemadmodum spirandi libertas præclarè ad salutem apparet & facit in omnibus morbis qui celeriter, continenter, & vehementer mouentur: ita difficultas spirandi omnis terrifica esse debet, quando excusationem non habet, aut perturbationis criticæ, aut crisis ipsius. Bene res eunt viri illius qui in aduersa valetudine, maximéque autem cùm incanduerit æstu febrili, spiritum ducit ex facili. Et qui in libertate illa spirandi vnà cum doloris acerbissimi nobilium partium vacatione, & somni benignitate; qui, inquam, interierit Hippocrates vidit neminem. Nam facilis illa & liberalis respiratio, mirificos adfert sanitatis fructus, non solùm temperatione & expurgatione febrilis ardoris qui focum habet in corde: sed etiam instauratione nectaris ipsius viuifici, perennitatem à corde habentis, quo partium solidarum viuacitas recreatur atque reficitur contra calamitosam vim febris, vnde absumitur, atque quodammodo liquitur.

Principio enim omni animantium generi à summo rerum opifice Deo tributum est, vt viuacitati cuiusque fugaci tuendæ & instaurandæ, viuifica quædam res atque facultas suppeteret, ac veluti præstò esset, ne ipsa viuacitas ante diem deficeret. Hæc autem viuacitas mansionem habet in vitali principio partium solidarum, quarum virtus est ipsa natura fundata in humido primigenio spiritu & calore perfuso, quod à semine vtriusque parentis in matricem illapsum, fatalem intra se fouet & continet vitæ & interitus necessitatem, quæ μοῖρα πεπρωμένη dicitur fabricationis humanæ. Hinc vita hominum natura & necessitate fatalis. Ac natura quidem, τῷ διακρίνεσθαι, i. *per secretionem*; necessitate autem, τῷ ξυμμίγνυσθαι, i. *per concretionem*. Cùm enim vitale illud principium, quod τὴν ἀρχὴν ζωτικὴν veteres nominarunt, perpetuam patiatur διάκρισιν complexionis suæ, ac temperamenti quoque sui ἀλλοίωσιν; nec aliunde cõseruationem & instaurationem sui obtineat, quàm ex appulsu τῆς συῤῥοῆς, quam propriè & consideratè, nectar viuificum appellamus; quoniam illud nectar votis naturæ & vitæ omnino respondere non potest, quantumuis naturaliter sit cõstitutum; hinc venit altera fatalis moriendi necessitas, quam ἐν τῷ ξυμμίγνυσθαι positam esse diximus: quemadmodum idem si, vel alteratione eximia, vt in acutis febribus; vel corruptione & alienatione, vt in peste & phthoe, in vitio sit; citam mortem properare facit: ac tum iam ægri, non quidem fato, sed ante diem perire & mori dicuntur.

Verumenimuero quemadmodum ex complexione, & temperamento, ac spiritu prolifico vitalis illius principij, iacta sunt tria illa fabricationis humanæ fundamenta, quæ tandem in vitæ & animalitatis assurgunt principia, cerebrum, cor, & iecur; ex quibus totidem facultates in corporibus nostris lucent: ita

lucent : ita virtute & conspiratione optima principum illarum partium, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ βίου, i. *vitæ & animalitatis* ratio omnis perficitur atque absoluitur. Atque illa vitæ & animalitatis ratio atque conseruatio cernitur in œconomia trium facultatum, naturalis, vitalis, & animalis; earúmque tam constans & certa est συνηπμωεία, vt mutuas tradant operas in perpetuitatem animalis. Vt enim per eam quam modò dixi τὴν σύῤῥοιαν, partium solidarum viuacitas fluxa recreatur atque reficitur : sic ad ipsius perennitatem quam habet à corde viuificam, præsentaneum accipit subsidium, partim à iecore per iecorariam venam; partim à cerebro, per eam mouendi vim qua spiritum ducimus. Ergo in sanguine & spiritu viuifica syrrhoe continetur; nec aliunde accipit generationem & conseruationem sui. Nec verò vllum aliud requiri debet in rerum natura ὑγιεινὸν, nisi id vnum quod spiritui & sanguini putatur esse εὐπρόσφυτον, i. *consociale* : cuiusmodi sunt ea quæ commendantur τῇ εὐχυλίᾳ, quæque suauitate participant gratiosi humoris atque odoris. Itaque superstitio est, vel ostentatio, celebrare aurum, si diis placet, potabile; cæteráque chymica ebriosi illius, fanaticíque athei Paracelsi : quorum iampridem explosa commendatio est è schola Hippocratis, exulátque apud hypocritas medicos, & veteratores, quos nulla res præter versutam quandam hypocrisin commendare potest, & quorum vanitas ambagibus tantùm solertissima esse solet. Sed vt redeamus ad id quod demonstrandum suscepimus de respiratione.

Est igitur id ratum persuasúmque omnibus, τὴν σύῤῥοιαν vitæ conseruatricem, nutricatu & respiratione perennem obtinere sui generationem atque affluxum. De nutricatu aliàs, nunc de respiratione dicendum.

Respiratio igitur, ἀναπνοὴ Græcis dicta, est actio partim iussa, partim iniussa, qua ducitur aër, vapórque fumidus expurgatur. Hæc volucrum, pecudum, atque hominum communis est, omnium denique vocalium animantium. Nam insectorum spiratio, ἔντομα Græci vocant, eodem modo non suscipitur, neque perficitur: quamuis in eundem scopum & finem ducta sit. Etenim sola transpiratio, διαπνοὴν dicunt, sufficit illis, quòd modicus eorum calor satis habet, per eam diapnoen, refrigerationis ab aëre circumfuso : quemadmodum & mulieres hystericæ, quarum ad tempus nulla respiratio est, sublato ipsius vsu per dissipationem spiritus & caloris vitalis à venenata seminis corrupti aura ; sed sola diapnoe tantisper contentæ sunt, donec suffocationis hystericæ causam excluserint, & ad se redierint. Ac piscium & insectorum materia non est vniusmodi quæ transpirando ducitur : quorundam enim tenuior est, vt apum, vesparum ; quorundam crassior, vt fucorum, scarabeorum ; crassissima est etiam lumbricorum, atque serpentum qui in latibulis exigunt acrem hyemem donec soluta fuerit. Sic aquatilium eadem conditio est ; quædam enim tenui vtuntur aqua fluuiali, vt lucij, leucisci ; quædam crassiore, vt cyprij, quemadmodum & omnia genera gentis squamigeræ, quæ in mari veliferas circum nant puppes. Est enim consentaneum vt suum cuique sit consociale simile. Scitum est illud Theophrasti, & ante eum, Platonis. Ὅμοιον ὁμοίῳ εὐπρόσφυτόν ἐστι, i. *Omnia similibus gaudent.* Ergo quibus aërij spiritus, iis aër materia est ad respirationem ; quibus aquei, aqua. Sed in aëria spiratione, quæ tum respirando, tum transpirando fit; certi etiam sunt gradus. Vt enim volucria tenuissimo vtuntur aëre : sic terrestria paulò crassiore: crassissimo autem planéque terreo, quæ hypogæa. Quamuis autem homini consentanea sit planéque necessaria, purissimi, temperatissimi aëris respiratio ad spirituum ætheriorum instaurationem : nihilominus tamen crebra in eo cernitur spirituum alteratio, & alienatio, ex tempestatum ac temporum defectione, & locorum spurcorum aura impura; eóque fit aut qualis inspiratur aër ac circunfusus transpiratur, tales omnino sint mortalium spiritus atque humores, ex aëre quidem caliginoso, caliginosi; ex nebuloso, nebulosi; ex sereno cœlo, puri ac tenues, proptereáque salubres. Atque vt multis de causis à Deo instituta respiratio est : ita si earum causarum ratio aliqua desideretur ; vitióve id fiat spirabilis materiæ, aut respirationis ipsius ; non potis est hominem salubriter viuere, quòd impar sit necessitati commoditas.

Quæ cùm ita sint, planè efficitur, respirationis à Deo institutæ causas finales esse has; temperationem, refectionem, & purgationem caloris qui in sinistro cordis ventriculo stabulatur ; & vtriusque spiritus instaurationem, vitalis & animalis. Atque in vniuersum tres causæ existunt cur ita ineatur & fiat, earúmque causarum ratio omnis consideratur in vsu triplici iam commemorato, in instrumentis, & voluntate. Est enim respiratio, vt initio posui, actio partim iussa κατὰ προαίρεσιν, partim iniussa καθ᾽ ὁρμὴν. Cernitur autem προαίρεσις in certa quadam ducendi, cohibendi spiritum deuotione : quemadmodum ἡ ὁρμὴ quando nulla sponte nostra, sed tantùm sua, respiratio suscipitur atque absoluitur : sicut in arctissimo somno, sopore, & apoplexia ; vbi necessitas ipsa spirandi, neruorum & musculorum vim excitat ad functionem. Sed in apoplecticis breui finem habitura est ipsa respiratio : quia cum stertore coniuncta est per spirabilium organorum infirmitatē, proptereáque interitu finitura. In ea spiratione nulla lucet electio ; sed tantùm instinctus, quo duce, & tanquam authore, καθ᾽ ὁρμὴν, spiritus intrò ducitur. Nam voluntatem ab electione, i. κατὰ προαίρεσιν, in respiratione quotidiana docet experientia, tum illud Hippocratis. Ἰητήριον χασμέων συνεχέων, μακρόπνοια, i. *remedium oscitationis continentis; ex longis interuallis spiritum ducere.* Quem locum eleganter admodum, vt cætera multa, ex Hippocrate Plato in suum vsum transtulit, cùm de singultu disputatiò incidisset, his verbis. Ἄπνευστι ἔχοντι πολὺν χρόνον, παύεται ἡ λύγξ, i. *spiritum diu cohibendo singultus cessat.*

De instrumentis autem respirationi dicatis, primùm quidem eorum distinctio sic à veteribus tradita est, vt alia sint respirationis liberæ ; alia verò, coactæ, atque, vt ita dicam, πρὸς ἀνάγκην editæ. Atque ita duæ omnino statuuntur respirationis species, vna quidem libera ; altera autem coacta, & vim experta. Ac libera quidem est, quæ placido spirandi vsu planè est ἄδηλος, penéque dixerim, ἄπνους : quemadmodum Hippocrates nominare solet tempestatem aquiloniam flatus sonori expertem, seu ὑπνεμόν, vt in illo. Ἔτος νότιον ἔπομβρον, ἄπνοια διὰ τέλεος, i. *tempestas austrina, ventis placida.* Violenta autem, quæ aspe-

ctabili thoracis explicatione & collectione cernitur in iis qui aliquantiſper citò progrediuntur, & currunt; eiúſque multi ſunt gradus ad ſuſpirioſa ἄσθματα, μετεωρισμοὺς, & ὀρθόπνοιαν vſque. De quibus loco dicetur. Ac liberæ quidem, ad inſpirandum ſuam dicauit operam diaphragma; ad expirandum verò, abdominis muſculi. Violentæ autem, ſeni dextra atque ſiniſtra muſculi, quorum quaterni, inſpirando; bini, expirando inſeruiunt. Nam deducendo, & excipiendo ſpiritui, & expurgando vapori fumido; nulla inſtrumentorum diſtinctio eſt in omni reſpiratione, tum libera, tum violenta. Etenim commune eſt omnium vocalium animantum ducere aërem per arteriam; excipere, per ipſum pulmonem. Commune eſt etiam per eaſdem partes vaporem fumidum exhalare. Vt autem vaporis fumidi expiratio, ſi pariter inſpirationi reſpondet, non minùs meretur de vita, expurgando natiuum cordis calorem; quàm inſpiratio, ſalubrem ſpiritum fóris ducendo: ita vocis commoda ſecum refert è corde, quando intercoſtalium muſculorum contentione expreſſa, vertitur in efflationem: ac tum à iuſſa larynge, tanquam ab aucupis canoro vtriculo, modulatè ad palatum reflectitur. Huc ſpectat vetus illud quod omnem de vocis natura, & cauſis doctrinam paucis complectitur. Eſt autem huiuſmodi. Ὅσοις πλεῖστον τὸ θερμὸν· μεγαλοφωνότατοι. καὶ γὰρ ψυχρὸς ἀὴρ πλεῖστος· δυοῖν δὲ μεγάλοιν, μεγάλα καὶ ἔκγονα γίνεται. *Quibus*, inquit, *caloris abundantia eſt, iis plenæ ſunt voces. Etenim frigidus aër plurimus. Poſitis autem magnis duobus, oriunda quoque ſunt magna.* Ac ſi diceret; ſi ad inſtrumentorum vocalium amplitudinem acceſſerit vocalis materiæ copia, vox inde oriunda neceſſariò magna erit. Eſt autem credibile, amplificationi caloris natiui, amplitudinem cordis, pulmonum, laryngis, atque thoracis conuenienter ſufficere; niſi caput in vitio ſit. Ex quo efficitur, vt ſi caloris natiui abundantia parem obtineat ſuæ amplificationis opportunitatem in reſpiratione & efflatione; vox plena, ſonora, & magna edatur: quoniam copioſa vocalis materia, validis expreſſa viribus muſculorum thoracis intercoſtalium, liberum habet exitum per venam arterioſam, fiſtuláſque pulmonis, indéque modulationem accipit in larynge, per muſculos duodecim ei voci modulandæ dicatos. Fructuoſa eſt etiam vaporis fumidi exhalatio ſiue efflatio; non ſolùm ad prolabentis catarrhi propulſionem: ſed ad illius quoque iam prolapſi expurgationem. Ac tum tuſſiculoſus aut ſuſpirioſus malè habet, quando vaporis fumidi efflatio, neque prolabentis catarrhi appulſum & impetum inhibere, neque prolapſi contumaciam poteſt radicitus extirpare. Hinc veniunt aſthmaticæ orthopnœæ: illinc depaſcentia vlcera, quæ θελώματα Græci vocant; vnde catarrhi efferi, θελώδεες nominantur. Sed patefacta reſpirationis vtriuſque natura, perſpectis etiam partibus, earúmque omnium cauſis; ſupereſt vt eius differentias, & cur ita ſint, αἰτιωτικῶς explicemus.

Enimuero reſpiratio omnis naturaliter conſtituta, quæque vſui neceſſario conuenienter congruentérque reſpondet; in moderatione & æquabilitate conſiſtit inſpirationis & expirationis. Ea moderatio cernitur in mediocritate cuique naturæ & habitui conſentanea, rerum earum quibus reſpiratio patratur. Sed rerum earum quæ in reſpirando conſiderari ſolent, quatuor omnino genera eſſe reperio; motum, quietem, id quod mouetur, & id quod mouendo ducitur atque educitur. Ergo illa demum reſpiratio moderata erit, quæ in ſingulis hominum naturis, prout intenſior eſt aut remiſſior vſus, mediocritatem oſtendit motus, quietis, explicationis, & materiæ ipſius ſpirabilis; & in qua ſani homines nullo modo à ſe mutati videntur. Hæc ſanè eſt reſpirationis ſymmetria, in qua, ſcilicet, nihil nimis, quæque omni caret exceſſu atque defectu. Hæc, in libertate inſpirandi & expirandi, ſpiritum ducit ex facili; vaporem excludit: vnde efficitur vt voto naturali cordis bene reſpondeat. Huic reſpirationi prima debetur laus vitæ hominum conſeruandæ. Hæc cæterarum omnium quæ à ſymmetria deficiunt, veluti canωn eſt & regula quædam, qua non ſolùm defectionis illius cognitio comparatur; ſed etiam reſtituendæ moderationis amiſſæ ratio continetur. Vt autem ſimplex & vnica eſt ſymmetria: ſic multa defectionum genera eſſe ſolent, tum in exceſſu, tum in defectu. Ac ſanè tot eſſe neceſſe eſt, quot ſunt ex quibus ipſa reſpirationis conſtituitur œconomia. Sunt autem, inſpiratio, expiratio contrariis editæ motibus; proptereáque quiete gemina terminatis. Itaque rerum earum reſpirationis œconomiam conſtituentium, ſingularum gemina erit à ſymmetria defectio; vna quidem, plus æquo; altera verò, minus. Velocitas enim aut tarditas motus, à ſymmetro defectionem oſtendit; raritas & frequentia, quietis; magnitudo & paruitas, inſpirationis & expirationis; copia & paucitas, materiæ inſpirabilis & expirabilis, cum frigore aut calore. Quæ omnia ſummus medicinæ dictator, paucis expreſſa literis, fœliciter ita complexus eſt. Πνεύματα σμικρὰ, μεγάλα, πυκνὰ, ἀραιά· εἴσω σμικρὰ, ἔξω μεγάλα· εἴσω μεγάλα, ἔξω σμικρά. τὸ μὲν ἐκτεῖνον· τὸ δὲ κατεπεῖγον. διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις οἷον ἐπιπνέουσα· θερμὸν, ψυχρόν. i. *Spirationes paruæ, magnæ; magnæ frequentes, raræ; intrò paruæ, foras magnæ; intrò magnæ, foras paruæ; producta, offenſans; bis intrò reuocata; calida, frigida.* Ergo dyſpnœa omnis verſatur in magnitudine, aut paruitate; frequentia, aut raritate; velocitate, aut tarditate; calore, aut frigore. Atque ita reſpiratio omnis in vitio eſſe dicitur, quando maior, aut minor eſt; tardior, aut velocior; frequentior, aut tardior; calidior, aut frigidior. Tum illæ defectiones tam in exceſſu, quàm in defectu, conſiderari debent; vel in vtraque reſpirationis parte; vel in alterutra: ídque tam ſimplices, quàm compoſitæ. Exiſtunt enim quædam foris paruæ, intus magnæ, & contrà: quædam item magnæ, veloces, atque frequentes; aliæ contrà, paruæ, raræ, & tardæ. Sunt etiam magnæ & raræ: plurimæ etiam geminatæ, tum inſpirando, tum expirando. Sed tempus eſt vt earum dyſpnœarum cauſas, & quorſum ita fiant appareántve, ex noſtri authoris præſcripto fideliter exponamus.

RESPIRATIO] i. Aëris inſpiratio, vaporíſque fumidi expiratio: ſic enim ſpiritum, pro actu ſpirandi, interpretandum duximus, quòd ei ducendo comparata ſit reſpiratio, proptereáque ipſa cauſæ finalis nomen ſibi adoptet. Quæ nominis ratio frequenter vſurpata legitur in Epidemiis, aphoriſmis, atque prognoſticis. Quinetiã à Galeno ſic explicatur, cùm in prædictis libris, tum in iis quos de dyſpnœa ſcripſit; vt

ſcripſit; vt nihil neceſſe ſit plura de ſpiritus nomine, quot modis vſurpetur, in hunc locum adferre.

FREQVENS] i. Cuius inſpiratio & expiratio, contrariis editæ motibus, breui quietis geminæ interuallo, & quaſi puncto temporis terminatæ, crebrò inuicem ſubeunt atque ſuccedunt: ſimiliter vt arbores breui diſſitæ interuallo, denſóque ſatu conſitæ. Atque eam loci intercapedinem, eleganti metaphora, ad temporis interuallum accommodauit; tum hîc, tum in aliis deciſionibus iam explicatis, vbi μανότερον πνεῦμα legitur pro ſpiratione rariore quæ fuerat antè frequentior atque citatior, cùm inflammatio cordis præſens eſſet; cuius vacationem oſtendit nunc rarior facta cum libertate inſtrumentorum, laryngis, pulmonum, atque thoracis. Hippocratis verba ſunt hæc. Πρόσωπον ἐκ μετεώρου ταπεινούμενον, καὶ φωνὴ λειοτέρη, καὶ ἀσθενεστέρη γινομένη, καὶ πνεῦμα μανότερον, καὶ λειότερον' ἄνεσιν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν σημαίνει. i. *Facies è tumeſcente reſidens, vox item blandior atque mollior, tum ſpiritus rarior atque facilior; remiſsionem poſtridianam fore denunciat.* Eam proprietatem vocum, in arborum ſatu denſiore aut rariore Theophraſtus eleganter ſecutus eſt, luſítque illius aucupio feſtiuè. Ἐν ταῖς φυτείαις ταῖς πυκναῖς, μανὰ τὰ δένδρα· ἐν δὲ ταῖς μαναῖς, πυκνά. i. *Plantando, arbores denſæ, raræ; raræ, denſæ.* Quoniam autem hoc loco quæritur de reſpiratione frequenti, cur ita ſit, breui ſic habendum; ipſam per ſe nihil aliud denunciare quàm imparem neceſſitati commoditatem; vt quemadmodum Aſcanius ſequebatur patrem non paſſibus æquis: ita cùm amplificationi caloris, amplitudo ſpirationis reſpondere non poteſt, eius deſiderium frequentia compenſetur.

Coac.1. cap.5. lib.2.

Coac.1. cap.5. 2.

cap.8. lib.1. de cauſis plant.

ET PARVA] Quæ ſit inchoata, non autem perfecta explicatione & collectione thoracis ad liberè inſpirandum & expirandum; nec dignè pro eo ac reſpirandi vſus expoſcit. Eſt autem paruitas, defectio reſpirationis à ſymmetria in quantitatis defectu: quemadmodum frequentia in breuitate quietis, aut etiam penè nulla.

INFLAMMATIONEM ET LABOREM DENVNCIAT] i. Incandeſcentis æſtu cordis ardorem, & ſpirabilium inſtrumentorum contumaciam, per quam cordi morem non gerunt, neque parem adferunt vſui neceſſario promptitudinem. Neutra enim difficultas ſpirandi, alterutrius vitij ſignum eſt ſyllogiſticum. Nam neque paruitas, ſemper dolorem; neque frequentia, ſemper ardorem oſtendit. Ambæ ſimul vtriuſque vitij conſectariæ ſunt; nempe doloris atque ardoris.

PARTIVM SPIRABILIVM] i. Ad verbum, opportunitatem ſpirandi habentium; cuiuſmodi ſunt cor in triplici vſu; thorax in mouendo; pulmones in excipiendo; arteria in deducendo. Ac ſi diceret; frequens & parua reſpiratio denunciat in cordis æſtu eius deſiderio non reſponderi, quòd inſtrumenta ſpirabilia in vitio ſint; thorax à pleuritide; pulmo à peripneumonia; larynx ab angina. Denique, vt paucis abſoluam, quicquid eiuſmodi eſt vt ſpiritum aditu prohibeat, vaporémque fumidum ad exitum citò ſollicitet; ſuſpirioſos homines facit. Quod in priſſana inconſideratè, i. nec iure, nec loco præſcripta, ſic noſter præceptor animaduertit. *Syderatarum*, inquit, *ac velut de cœlo tactarum coſtarum cauſa eſt, quòd priuſquam dolor quieuerit, pleuritici homines moriuntur: mox enim* πνευματίαι, *i. ſuſpirioſi redduntur. A ſpiritu autem multo & frequenti, i. crebra reſpiratione, glutinoſiſsimi ſputi cruditas, libertatem meandi intercipit. Etenim illud ipſum quod inhibetur ſputum, & quod ad pulmonum bronchia contumaciter adhæreſcit; & ſpiritum intrò duci prohibet, & citò foras excludi cogit. Atque ita viciſsim mutuas tradunt operas in perniciem ægri. Etenim ſputum inhibitum, & quod ſubſiſtit, nec exitum habet, ſpiritum crebrum facit: crebrior autem factus, glutinoſum & contumax reddit ſputum, nec ſinit ipſum meabile fieri.*

AT VERO MAGNA ET RARA] Quæ ſcilicet opponitur frequenti & paruæ, in qua, inquam, explicatur thorax quantum potis eſt, ac ſine vlla difficultate in omnem dimenſionem amplificatur, atque colligitur ad inſpirandum & expirandum: propter libertatem inſtrumentorum omnium ſpirabilium quæ omni culpa vacant, cum facultatis virtute, & ſumma ſpirandi neceſſitate, ob febrem acutam.

ET RARA] Interuentu longæ quietis inter expirationem modò expreſſam, & inſpirationem mox repetendam: vt par ſit expurgationi temperatio perneceſſaria in ardore febrili; quod quia hîc locum non habet, cur ita ſit, paulò pòſt aperit atque docet.

DEMENTIAM] i. Actionum principum deprauationem, ídque vel à cerebri inflammatione; vel à ſanguinis multa bile perfuſi eò tranſlati ſuppreſſione: vnde dementia firmiter fixa & ſtabilis, cuiuſmodi eſſe ſolet phrenitis atque inſania. Eſt autem delirij proprium ſignum quod tantùm in illud cadit, non tamen inſeparabile; magna & rara ſpiratio: ob eam ſanè hypotheſin, quoniam in ſumma ſpirandi neceſſitate quam febris acuta inuexit, & pari ſpirabilium inſtrumentorum libertate, quam magnitudo oſtendit; ſola voluntas in cauſa eſt quamobrem talis reſpiratio rara ſit, quæ debuit eſſe frequẽs. Eſt enim tum æger ſui negligens neque memor, & cuius voluntas non antè erigit ſe ad functionem, quàm acrior ſenſio excitata fuerit in phantaſia per incrementum neceſſitatis: quod cernere eſt in ruſticis hominibus qui ſtupent attoniti viſu tabulæ politiſſima arte depictæ, quam dum hiante ore magnáque animi contentione intuentur, non antè reſpirát, quàm nimia oppreſſione propemodum ſuffocati ad ſe redierint. Eadem ratione phrenitici βραχυπόται dicuntur, i. *parum & rarò bibentes*, ob deprauatum communem ſenſum; ex quo efficitur vt rei moleſtæ ſenſio non excitetur ἐν τῷ φανταστικῷ niſi rarò admodum, cùm ſcilicet per acceſſionem cauſæ ſitiferæ, phantaſia redditur αἰσθητικωτέρα. Huiuſmodi autem deliria quæ poſita ſunt ἐν τῇ ἀναισθησίᾳ, circa res neceſſarias verſari dicuntur, de quibus eam prognωſin iam explicauimus. *Quæ circa res neceſſarias verſantur deliria, peſsima; indéque ſi ingraueſcant, funeſta.* Talis fuit exitus Philiſci, qui ſexto die interiit, de quo ſummus artifex poſteris artificibus illud meditandum reliquit. Τούτῳ δὲ τέλεος τὸ πνεῦμα, ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ, ἀραιὸν, μέγα. i. *Huic non deſiit ſpiritus rarus, magnus, velut reuocato, duci.* Idem legitur de Sileno. Idem de Dromeadæ vxore. Nam in Dealcis vxore, magna & rara ſpiratio ſucceſſionem habuit paruæ & raræ, quam βραχυποτεῖν vocat. Omnia autem quæ circa res neceſſarias verſan-

101. Coac. 1. lib.

prorrh. 8. ſ. 2. 1.

103. Coac. 1. lib.

hiſt. 1. 2. & 12. 1. Epid.

6.2.lib. tur deliria, enunciationem causæ catholicam habent in hoc aphorismo. *Ὁκόσοι πονέοντες τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται· τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.* i. *Qui aliqua laborantes parte corporis, sæpe laborem non sentiunt; his mens laborat.*

AVT CONVVLSIONEM] Non quidem ipsa per se, nisi per hypothesin iam propositam, cùm 101. Coac. 1.lib. deliria circa res necessarias ingrauescunt, cuiusmodi est illa. *Phrenitici parum & raro bibentes, ídque cum strepitu; contremiscunt, aut conuelluntur.* Etenim tum phrenitici contremiscunt, quando id quod mouet & quod mouetur, mutuis certant imperiis, vicissitudine motuum iussorum & iniussorum. Conuelluntur autem motu iniusso musculorum ad sua principia: quod symptoma est alienationis à vehementi alteratione, per nimiam siccitatem; proptereáque signum mortis iamiam futuræ. Huc spectat & illud. *Phre-* 59. Coac. 1.lib. *nitici sputatores fanatici; etiámne tremuli?* Tum illud. *Deliria paulisper ferocia; mox erunt immanißima: atque futuras conuulsiones prænunciant.*

2 Ψυχρὸν μὲν θανάσιμον· θανάσιμον δὲ καὶ πυρετῶδες, καὶ λυγνυῶδες πνεῦμα· ἧσσον δὲ τοῦ ψυχροῦ.

Ac frigidus quidem spiritus est lethalis: lethalis est etiam æstuosus & fumidus; minùs tamen quàm frigidus.

VT MAGNA & rara spiratio certissimum est delirij argumentum: sic parua & rara interitus iamiam futuri. Ac ferè omnes qui aliquantisper magnum & raro spirarunt, eò deueniunt; vt non nisi parua & rara spiratione vti possint: quoniam ex rei pernecessariæ omissione, naturæque, vt ita dicam, defraudatione, cum accessione & incremento causarum morbificarum, vires collabuntur & languent effœtæ. Quod vxori Dealcis contigisse legimus, quæ cùm dies aliquot morbi exegisset in magna & rara spiratione, cum nugarum garrulitate, vicissim reddita fuit *βραχύπνοος*, remissa phrenitide ac vicissitudinem habuit magnæ & paruæ spirationis; tum garrulitatis atque silentij: ac tandem *βραχύπνοος, καὶ ἄφωνος* vigesimoprimo die interiit. Nam Pythion secundo die fuit *βραχύπνοος, ἄναυδος, καὶ ἄφωνος*; paulò pòst edidit *πνεῦμα μινυθῶδες*, *respirationem minutulam*, quæ breui interitus finem habuit. Ne longum faciam.

SPIRITVS QVIDEM FRIGIDVS] i. Cuius appulsu per expirationem, frigoris sensio excitatur medico qui proximè abest ab ægro. Talis spiritus consectariam habet respirationem paruam & raram, vt rectè in prognostico annotauit Galenus; ac paruam quidem, nullo penè spirandi vsu necessario, neruorum & musculorum vim ad functionem excitante; raram verò, propter fuliginis paucitatem quæ cum potentiæ animalis infirmitate coniuncta, paulò pòst consecutionem adfert *τῆς ἀφωνίας μετὰ ἐκλύσεως*.

LETHALIS] Dilucidiùs sic in prognost. *Frigidus autem per os & nares expiratus; lethalis admodum*, *ἤδη*, hoc est, iam inde à causis prægressis. Ac si diceret; à febrili ardore quo ipsum cor conflagrauit, extincta penè viuacitas perennitatem ampliùs non habet caloris viuifici, in cuius extinctione mortis natura consistit. Qua de re illud à nobis iam explicatum est. *Deliria in spiratione minutula & sudatiuncula, citam mortem denunciant.* Non enim à minutula respiratione, delirij significatio fit; sicut à magna & rara: sed cum ea spiratione coniunctum sæpe apparet ex inueteratione phrenitidis in cerebro stabulantis. Denique quod initio posui, parua & rara spiratio, siue minutula atque frigida, magnæ & raræ consecta- 71. Coac. 1.lib. ria est; per alienationem quam alteratio magna inuexit: quemadmodum inde venit pro clamore, silentium; pro iactatione, quies & *ἔρριψις*; pro artuum euibratione, leuis tremor; pro vigiliis, cœma & cataphora veternosa. Est autem lethalis hæc respiratio, tum propter irreparabilem caloris natiui extinctionem; tum quia omnis intemperies ab ardore frigida est insanabilis. Ac sanè tam certa est mortis præsensio ex frigido spiritu, vt nulla spes ampliùs affulgere posse videatur: quamuis denuo incalescant ægro- part. 4. 6. Epid. ti. Testis est illa sententia. *In lethalibus signis est ardens qui è cute spiritus expirat, frigido priùs nare excluso.*

LETHALIS EST ETIAM FVMIDA ET ÆSTVANS VAPORATIO] Talis expi- aph. 2. sect. 2. 6. Epid. prorrh. 60. s.2.1. ratio fundit excrementum *καυσῶδες*, vel *καυστικόν*, quod etiam *πνεῦμα θολερὸν* nominauit lib. de humoribus: quamuis Galenus neget hoc esse Hippocratis. Ac tale excrementum *καυσῶδες*, ostendit efflationem potiùs, quàm expirationem: properata scilicet musculorum contentione ad expurgationem fuliginosi excrementi, quod suffocationis metum adfert nimia abundantia, quam parit impuritas cordis, atque 69. 1. lib. pulmonum æstu prægrandi incandescentium. Qua de re illud extat. *Qui dormiendo efflant, malo sunt loco.*

Quod sequitur, MINVS TAMEN QVAM FRIGIDVS] Ostendit alterationem quantumuis maximam, longiùs abesse ab interitu, quàm alienationem quæ iam adest, quæque præsens est in parua, rara, minutula, seu frigida respiratione.

3 Καὶ τὸ μέγα ἔξω πνεόμενον, σμικρὸν δὲ εἴσω· καὶ τὸ μικρὸν ἔξω, μέγα δὲ εἴσω· κάκιστον δή, καὶ πλησίον θανάτου.

Tum magnus

Tum magnus foras efflatus, intrò paruus; & contrà, foras paruus, intrò magnus; peßimus eſt ſanè, & morti propinquus.

Explicatæ ſunt quatuor differẽtiæ ſpirationis difficulter ſuſceptæ. Sunt autem; parua frequẽs; magna rara; parua rara; frequens & magna. Earum omnium patefacta ratio eſt. Nunc de inæqualitate in vnica reſpiratione dicendum. Huiuſmodi prima occurrit.

Foras magna, intro parva] Cauſa in promptu eſt: quoniam ex nimia fuliginis abundantia, expirationis maior neceſſitas incidit, quàm inſpirationis; eíque morem gerunt muſculi qui expirando præſunt, contumacioribus fortaſſe iis quos inſpirandi gratia quaternos, vtraque thoracis parte, natura collocauit. Eſt autem periculoſa hæc reſpiratio: quoniam non minùs verendum de ſuffocatione, quàm de incendio natiuum calorem & humidum primigenium exhauriente, ſi conuenienter non temperetur.

Foras parva] Vaporis fumidi paucitate, & expirabilium inſtrumentorum vitio.

Intro magna] Ob ſummam inſpirandi neceſſitatem, ab ardore febrili, & inſpirabilium muſculorum omni culpa vacantium libertatem. Contraria enim contrariorum conſequentia eſſe ſolent.

Talis autem reſpiratio qua ſpiritus ducitur intrò magnus, foras paruus, Pessima est sane, et morti propinqva] Propter incredibilem ſpirandi neceſſitatem ex ardore quo cor ipſum conflagrat, vnde frequens repetita inſpiratio, quantumuis magna, voto ipſius cordis reſpondere non poteſt, ob eámque cauſam, inchoatam expirationem intercipit anticipando, ídque fortaſſis etiam propter muſculorum expirabilium contumaciam, vnde ſyntimoria cauſarum mutuas operas in perniciem ægri tradentium; videlicet, ardoris vitalem ſpiritum & nectar viuificum exhaurientis; tum ſuffocationis ex nimia fuliginis abundantia quæ expirationem non habet. Quamuis autem cauſæ illæ ſint planè mortiferæ: tamen non tam citò interitum properare faciunt, quàm parua & rara ſpiratio, in qua ſpiritus frigidi appulſus percipitur, exitum per os & nares habentis. Eſt enim iam verè illud poſitum, non eſſe tam citam mortem alterationis quàm alienationis præſentis: niſi quis fortaſſe excuſationem adferat ſuffocationis quæ hîc in metu eſt, vnde cita mors venit.

4 Καὶ τὸ ἐκλεῖπον, καὶ κατεπεῖγον, καὶ ἀμαυρὸν, καὶ διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις, οἷ ἐπιπανέουσι.

Quinetiam tarda, velox, obſcura, duplex intrò reuocatio; qualis cernitur in ijs qui ſuper inſpirant.

Spiratio tarda et properata] Quæ cernitur in lenta inſpiratione, & cita expiratione; ob eam ſanè cauſam, ſumma periculi habet omnia, quòd in officio multùm laborant muſculi inſpirabiles, nec pares neceſſitati præſtò ſe adhibent, vbi vel ipſa celeritas in deſiderio mora eſt propter potentiæ animalis infirmitatem à cerebri exolutione natam. Nam citæ expirationis cauſa eſt expirabilium muſculorum contentio, ſuffocationis metu, quibus auxiliares manus adferunt intercoſtales; vt veluti concuſſio quædam ſit thoracis ſtudentis excutere id quod ſibi moleſtum eſt. Omnes autem partes officiales, maiore contentione excitantur ad excluſionem rei moleſtæ, quàm ad comparationem neceſſariæ.

Obscvra] Τὸ ἀμαυρὸν, ἢ ἀμαυρότης, ἢ καὶ ἀμαύρωσις, ſymptoma proprium eſt viſionis effœtæ, vbi nulla caligo eſt, nulla allucinatio, ſed hebetudo ſimplex quæ nullam in hebeſcentibus concretionem oſtendit humoris alieni, iis qui oculos intuentur: ſed tantùm profligati ſplendoris notas aperit in oculis velut emortuis, cuiuſmodi eſſe ſolent decrepitorum & iamiam moribundorum ſenum. Hoc igitur eò ſpectat vt doceat, obſcuritatis huius cauſam non aliò referendam eſſe quàm ad exolutionem vitalis ſpiritus; & extinctionem caloris natiui: quemadmodum oculorum ἀμαύρωσις venit ab exhauſto humoris cryſtallini & ſpiritus viſifici, atque ſplendoris oculorum proprij extinctione, quam ſiccitas fecit à febrili ardore. Ac tantum intereſt inter hanc reſpirationem & πνεῦμα ϕολερὸν, quantum inter hebetudinem & allucinationem. Huius reſpirationis exempla eduntur ad tempus in verè hyſtericis, quæ huiuſmodi ſunt diſſipato reſpirationis vſu, non autem impeditis reſpirandi inſtrumentis.

Dvplex intro revocatio] Hæc difficultas ſpirandi cernitur in iis quibus ipſa in faucibus eliditur, & vnica inſpiratione ſpiritum bis térve recipiunt, vt pueris qui vapularunt. Conuulſionem autem ſignificat. Contrario verò modo eduntur voces quæ faucibus hærent interruptæ, in quibus materia vocalis quaſi conglomerata ſubſiſtit, ex prolapſu catarrhi ferini ipſi materiæ occurrentis. Cæterùm hæc difficultas ſpirandi nominatur πνεῦμα προσκοπτον, aphor. 68. lib. 4. πνεῦμα ὥσπερ ἀνακαλούμενον, hiſt. 1. 1. Epidem. πνεῦμα ἀνεσπασμένον, διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις. 6. Epidem. πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ, 4. acut.

5 Εὔπνοια δὲ ἐν πᾶσιν ὁκόσα ἐν πυρετῷ ὀξεῖ, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται· μεγάλην ἔχει ῥοπὴν ἐς σωτηρίην.

Spiratio autem libera in omnibus quæ cum febre acuta ſunt, & in iis etiam quæ quadraginta diebus iudicantur; præclarè ad ſalutem apparet & facit.

Bonvs philoſophus demonſtrãdi peritus, optimus idem medicus, quem penes eſt ἡ ἐπανόρθωσις τῶν παρὰ φύσιν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν, i. *redintegratio eorum quæ à natura excidere* (ad quem veluti ſcopum omnia referuntur quæ pertinent ad bene & conuenienter cuique medendum) poſteaquam difficilis reſpirationis omnes differentias explicauit, quas accuratè pertractauit in defectione à ſymmetria rerum omnium reſpirationis œconomiam conſtituentium; tum autem, cur ita, & quorſum fiant appareántve, cauſas aperuit: nunc ſpirationis liberæ commoda quibus vtimur ad conquirendam valetudinem in morbis acutis, breuiter fœliciterque commemorat.

Spiratio avtem libera] Quæ voto cordis reſpondet, prout intenſior aut remiſſior eſt ſpirandi vſus in febre acuta, idq; ſine offenſione cæterarum cauſarũ; ſpirabilium inſtrumentorũ dico, & voluntatis. Non enim potis eſt cõplecti animo τὴν εὔπνοιαν quæ cernitur in moderatione inſpirationis & expirationis cum mediocritate quietis & motus, quæ nuſquam locum habet in febre acuta.

In omnibvs qvæ cvm acvta febre svnt] i. In febribus tam eſſentialibus, quàm ſymptomaticis.

Et in iis etiam qvæ intra diem qvadragesimvm ivdicantvr] Cuiuſmodi ſunt febres quæ, οὐ μεταπτώσεως, retinent acutarum nomen, cuius naturam amiſerant ex inchoata criſi, vel irrito erethiſmo: propterea que periodorum quaternariarum in ſeptenarias mutationem habuerunt à vigeſimo die ad quadrageſimum vſque.

Coac. 1. cap. 5. 2. Præclare ad salvtem apparet et facit] Apparet quidem, ſigno libertatis cauſarum ſpirabilium, & ſalutiferæ cauſæ, quæ mox futuram ſalutem oſtendit: qualis eſt illa. *Facies è tumeſcente reſidens, vox item blandior atque mollior, tum ſpiritus rarior atque facilior qui fuerat antè frequentior atque minor; remiſsionem poſtridianam fore denunciant.* Præclarè autem facit, nõ ſolùm têperatione & expurgatione febrilis ardoris qui focum habet in corde; ſed etiam inſtauratione nectaris viuifici perennitatem à corde habentis, cuius appulſu partium ſolidarum viuacitas recreatur atque reficitur contra calamitoſam vim febris, vnde abſumitur atque quodammodo liquitur.

DE CERVICE.

Cap. x. Τράχηλος σκληρὸς καὶ ἐπώδυνος, καὶ γνάθων συνδέσις, καὶ φλεβῶν σφαγιτίδων παλμὸς ἰσχυρὸς, καὶ τενόντων ξυντασις· ὀλέθριον.

1 *Ceruicis duritas & dolor prægrandis, maxillarum item coarctatio, venarúmque iugularium pulſus fortis, vnáque chordarum contenſio; mortifera ſunt hæc.*

Nvnc de ceruice dicendum, cuius mala in omni febre grauiſſima eſſe ſolent, ſi nulla vis in muſculoſum genus inciderit: maximè autem quando phrenitis in metu eſt. Omnium verò terrificorum ceruicis malorum in cauſa eſt, vel cerebri propagatio, vel excurſus qui ducitur è lumbis. Nam quæ intra ceruicem mala accidunt, laryngis aut pharyngis, i. faucium aut ipſius gutturis propria ſunt; cuiuſmodi eſt angina. Et quæ vertebrarum luxatarum ſymptomatica ſunt, & λόρδωσιν faciunt, aut κύφωσιν, aut etiam σκολίωσιν. Hîc autem ceruicis totius aſpectabile & tractabile malum ingens proponitur, quod & doloris acerbitate, & officij neceſſarij impedimento, & partium nobiliſſimarum ſympathia, ſymptomatúmque numero, mortiferam calamitatem oſtendit. Eſt autem huiuſmodi.

Cervicis dvritas] In qua ceruix obriguit ex fluxione nata humoris coacti, qui vel orgaſmo, vel decubitu eò confluxit, omnémque ceruici efficiendi vim adimit, tum in proprio motu, tum in communicatione officij.

Et dolor prægrandis] Qui veræ inflammationis ſymptomaticus eſt cum duritate cõiunctus: quemadmodum in duritate hypochondrij dolorifica loco dicetur. Eſt enim vera inflammatio, iuxta recentiorum placitum, tumor contra naturam ex ſanguinis affluxu coortus, cum rubore, calore,

calore, pulſu, renixu, & dolore coniunctus.

Maxillarum item coarctatio] i. Iniuſſa firmáque inferioris maxillæ cum ſuperiore adhæſio, per conuulſionem temporalium muſculorum, quam facit expreſſio ſanguinis multa bile perfuſi, è iugularibus arteriis, & ceruicalibus venis in anguſtiores illuc productas. Sic enim prorepit materia parotidum ad maxillas, malas, & genas; vt facies ipſa nihil aliud ſit quàm dolorificum tuber. Qua de re illud extat iam demonſtratum. *Parotides rubræ, exacti iam morbi ſuperſtites; ſigna ſunt eryſipelatis in facie naſcituri.* Coac. 2. cap. 4. 2.

Venarumque iugularium pulsus fortis] i. Aſpectabilis medico, & ægro permoleſtus, ex dilatatione extraordinaria venarum, quæ pro arteriis vſurpantur. Atque illa dilatatio non eſt conſectaria cordis micantis, ſed plethoræ particularis, vel inflammatarum partium in quibus illæ micant.

Vnaque chordarum contensio] Non quidem muſculorum tenuium, chorda, in medio progreſſu, diſtinctorum, qui à ſtyloide apophyſi feruntur in maxillam inferiorem, aperiẽdi cauſa: ſed fortiſſimorum tẽdinum crotaphitarum, qui ſubter zygomate inſeruntur in apophyſin coronoidem maxillæ inferioris.

Mortifera sunt hæc] Doloris acerbitate, nobilium partium ſympathia, officij neceſſarij impedimento: tum quia cum opiſthotono rigor necat; tum quia muſculi crotaphitæ ἀλλοιούμενοι καὶ ἐντεινόμενοι παρὰ φύσιν, i. *alterati & intenti contra naturam,* à tromate quidem ſunt καρώδεις, ab inflammatione verò phrenitici; ac tantorum malorum acceſſione homini necando intra decimum diem ſatis ſunt, lib. 2. περὶ ἄρθρων. Vide lib. 11. de vſu partium.

2 Τὰ ἐν φάρυγγι ἰσχνῇ ἀλγήματα πνιγώδεα ἀπὸ κεφαλῆς ἀλγηδόνος ὁρμώμενα· ὀλέθρια. malè ἰσχῇ. al. πνιγμώδεα.

Qui cum æqualitate faucium dolorifici ſtrangulatus à dolore capitis concitantur; mortiferi.

Vt rerum omnium quas ad vitæ conſeruationem Deus parauit, nihil eſt melius, nihil viuificum magis, nec magis expetendum, quàm liberalis & libera reſpiratio: ita nihil æquè mortiferum atque ſtrangulatio ipſa, quæ omnium, penè dixerim, funeſtorum ſymptomatum proximè abeſt à morte. Huic mortiferam vim non minorem tribuit ſummus præceptor, quàm forti apoplexiæ. Strangulantium autem cauſarum, quas Græci κυνάγχας vocant, vt omittam πνῖγα ὑστερικὴν quæ fugax eſt, quæq; opinionem tantùm facit ſtrangulatus vnde nomen habet; ſtrangulantium, inquam, cauſarum tria reperio genera, vnum eſt illaqueatio; alterum, inflammatio; tertium, dentis luxatio. De illaqueatione notum eſt illud. *Illaqueati exoluti, nec dum mortui, ad vitam non redeunt ſi os ſpumat.* Dentis luxati ratio (eſt autem ille dens, apophyſis vertebræ ſecundæ ceruicis, quæ cum prima vertebra valido ligamento cõnectitur) dentis igitur luxati ratio & conſectaria eius ſymptomata explicantur lib. 2. τῶν ἐπιδημ. Hæc autem deciſio inflammationis momenta continet, atque cynanchicæ huius cauſæ magnitudinem in perenni generatione, loco, ſymptomatúmque vehementia nobis examinandam proponit. Omnia autem prædicta ſtrangulantium cauſarum genera, nominantur cynanchica, quòd cynanchen illa faciant, i. caninam ſtrangulationem, in qua, more canum, lingua exeritur, ſimiliter vt illis cùm difficulter ſpirant. His ita conſtitutis. aph. 41. & 42. 2.

Quæ cum æqualitate faucium] Sic enim expreſſi τὰ ἐν φάρυγγι ἰσχνῇ. Huiuſmodi autem ſunt fauces quæ carent omni rubore, calore, pulſu, renixu; quæ ſymptomata ſunt inflammationis propria. Ac ſi diceret; ſi fauces omnis tumoris atque ruboris expertes appareant, quod in prognoſtico de angina ſcripſit, quæ nihil aſpectabile, nihil tractabile oſtendit neque in ceruice, neque in faucibus; ipſa verò abdita & occulta, ſummam doloris acerbitatem, ſummámque difficultatem ſpirandi parit, ὀρθόπνοιαν Græci vocant, in qua non niſi recta ceruice ſpiritus duci poteſt. Significat autem φάρυγξ amplitudinem oris quæ cernitur inter gulam & guttur, cui adiectiuum in genere fœminino ἰσχνῇ pro ἰσχνῷ congruenter adiunximus, ex veterum emendatione Galeníque ipſius. prorrh. 54. ſ. 2. & 12. ſ. 3. 1.

3 Αἱ τραχήλου, καὶ μεταφρένου ψύξιες δοκέουσαι, καὶ ὅλου δὴ τοῦ σώματος· σπασμώδεες· ἐν τουτέοισι κριμνώδεες οὐρήσιες.

Ceruicis & dorſi perfrixiones falsò creditæ, totiúsque adeo corporis; ſunt conuulſificæ: in his farinaceæ mictiones.

Hvivs prognoſeos explicatio repetenda ex comment. ad 88. 1. lib. Legitur autem ſic. *Qui cùm feroci perturbatione ſomno excuſſi, è poteſtate ſui exeunt; grauiſſimum habent malum, & conuulſificum; ídque cùm aliàs, tum ſi prorumpant ſudores. Conuulſificæ ſunt etiam ceruicis & dorſi falsò creditæ perfrixiones, totiúsque adeo*

corporis; ac tùm vrinæ ſpumantes. Hîc meliùs tamen diuiſa eſt, vt in prorrhetico, quàm illic coniuncta.

Ergo. CERVICIS ET DORSI FALSO CREDITÆ PERFRIXIONES] Quoniam eiuſmodi ſunt,non quidem à paupertate caloris natiui,vel eius retractione,ob viſcera incẽdio conflagrantia,nec verò materiæ frigidioris appulſu partes illæ perfrigeſcunt : ſed expreſſione ſymptomatica bilis efferæ,è venis ſcilicet in muſculoſum genus acerrimi ſenſus , vbi ſenſionem excitat ſuæ feritatis & acrimoniæ,eáque ſenſio rigorem ciet concuſſione partium ſtimulatarum ad expurgationem materiæ;quæ tametſi calida eſt generatione & corruptione:tamen opinionem facit perfrixionis in parte neruoſa,ob eámque cauſam ſenſio illa ſequitur magis naturam ſuſcipientis cauſæ quàm efficientis:accedente etiam caloris natiui afflictione ex rei contrariæ occurſu laborantis.

PERFRIXIONES] Quæ & numero malæ ſunt : quia crebrò incidunt , iuxta illud. *Si rigor crebrò incidat.* Deinde quia ſignificatæ non ſunt,vrinæ pepaſmo ad tempus ; & ſuppreſſione illius, ad ſpeciem criſis. Tum quia vires effœtæ languent, vt neque tam crebras concuſſiones perferre poſſint , neque ad vacuationem liberalem ſufficere. Ergo perfrixiones illæ falsò creditæ & fruſtra citatæ , tranſlationem faciunt morbificæ materiæ ad diaphragma & caput.

TOTIVSQVE ADEO CORPORIS] Hîc falſam opinionem frigoris pertinere ad vniuerſum
pror.20.f.3.1. corpus Galenus ex veterum ſententia author eſt : quia non eſt veriſimile,inquit,vniuerſum corpus perfrigerari ; immo non potis eſſe ait : proptereáque illud , δοκέουσι , rectè appoſitum fuiſſe. Sed velim vt
pror.34.f.3.1. ſcrupulum mihi eximat quem ipſemet, ſcripto ſuo,iniecit,cuius verba ſunt hæc. *Cùm duplex ſit perfrigeratio, vniuerſi corporis vna, altera extimorum ; peior eſt illa vniuerſi.* Maneat igitur,quomodo à nobis diſtincta eſt,propoſitio.

CONVVLSIFICÆ] Quoniam huiuſmodi perfrixiones falsò creditæ , fruſtra obortæ, cùm priùs oriundæ ſint è vaſis,tandem ſymptomaticæ fiunt inflammatæ ſpinalis medullæ,ac membranarum eius.

pror.43.f.2.1. IN HIS FARINACEÆ MICTIONES] Meliùs in prorrh. ἀφρώδεες , quam lectionem probat Galenus : quoniam ſiue ſint huiuſmodi à colliquatione;ſiue à flatulenti ſpiritus perturbatione ; vtrouis modo,magnas præ ſe ferunt neceſſitates conuulſificas.

4 Οἷσι κατὰ φάρυγγα ἐρεθισμοὶ ἐπιεικέως· τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα (ἐρεύγεται , ἢ ἀπολαπάσεται.)

Irritamenta faucium ſatis moleſta ; parωtidas eructant , aut æquant parti obſeſſæ.

OI ΕΡΕΘΙΣΜΟΙ dicuntur proritationes quas inferunt τὰ ἐρεθιστικά. Sunt autem τὰ ἐρεθιστικὰ quæ veniunt in offenſionem & moleſtiam,vel vniuerſi corporis,vel partium eius quarundam ; ídque ἀπὸ τῶν ἔξωθεν,vel ἀπὸ τῶν ἐνεόντων,i. *intus vel extrinſecus.* Τὰ ἔξωθεν ſunt diæta,ſpiritus,pharmaca. Ac ſpiritus quidem, vt tempeſtas aquilonia,horrifera,tuſſifica,& rhagadibus fœta. Diæta autem,victus ratione,& vitæ inſtituto ; vinum acidum,pyra acerba : denique fortes cibi & fortia vina, quæ perturbationem adferunt iis qui calidiore ſunt aluo. De pharmacis autem notum eſt illud. Τὰ κρινόμενα , καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως , μήτε κινεῖν,μήτε νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείησι, μήτε ἄλλοισι ἐρεθισμοῖσι χρῆσθαι · ἀλλ' ἐᾷν,i. *Quæ indicantur, & indicata ſunt nuper ; illa mouere non decet, nec innouare , aut pharmacia , aut proritatione alia ; ſed relinquenda.* Huiuſmodi ſunt omnia quæcunque foris & intus,abradendo,mordendo & exaſperando moleſta ſunt. Sed ἐρεθισμοὶ qui veniũt ἀπὸ τῶν ἐνεόντων , ſunt , tuſſes ferinæ, itémque ſiccæ leuiter irritantes, lumbrici,tormina,pruritus, & quæ ſunt eiuſmodi.

Ergo. IRRITAMENTA FAVCIVM] Quæ moleſtiam patiuntur ῥεύματος ἢ συνισταμένου ἢ ὁρμωμένου, i. *fluxionis conſiſtentis aut concitatæ*;ac conſiſtentis quidem,vt phlegmones,aut eryſipelatis ; concitatæ autem,vt fluxionis tuſſiferæ.

pror.67.f.3.1. SATIS MOLESTA] Id enim ſignificat, ἐπιεικέως, quod,authore Galeno,medium locum obtinet inter ſymptomata ſpei plena,& illa quæ,in ſpe exigua,metu nos terrent : ſicut homo ἐπιεικὴς nominatur in cuius vita & moribus cernitur vetus illud quod admodum ſcitum eſt. *Ne quid nimis.* Ad eam veluti
97.Coac. 1.lib. normam examinauimus illud iam explicatum. Ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσι , ἐν ἀρχῇσι τὰ ἐπιεικέως, &c. Ergo,ſi faucium proritatio ex rheumate conſiſtente , nec ita ſit magna , vt doloris acerbitate veræ anginæ non cedat , ac
3.Epidem. talem adferat in deglutiendo anguſtiam,qualem in muliere anginoſa legimus ; nec ita parua, vt leuem pariat deglutiendi moleſtiam,cum leui dolore qui ſomnos non adimit. Aut ſi proritationis cauſa ſit fluxio concitata ; tuſſis inde nata,nec tam ſit mitis,quæ nihil aut parum extuſſiat; nec tam ferina,vt pectus ipſum tuſſiendo rumpatur.

PARΩTIDAS] Sic enim τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα, in ea ſignificatione paſſim leguntur.

ERVCTANT] In Græco hoc non legitur , neque alterum verbum , ADÆQVANT : ſed tamen alterutrius neceſſariam conſtructionem oſtendemus, ex diſtinctione cauſarum fauces non leuiter irritantium. Ergo,in proritatione ſatis moleſta faucium à rheumate conſiſtente , parωtides naſci poſſunt, opportunitate glandulæ quæ iacet ad aures,faucibúſque adiacet ; tum riuulorum ſanguinis numeroſa propagine,vnde partes illæ affluxus & refluxus incommoda viciſſim facilè experiuntur. Aſſurgunt,tumore contra naturam,qui ſequitur naturam efficientis cauſæ. Pertinet ad eam parωtidum notationem

aphoriſmus

aphoriſmus ille. Ὅκου φάρυγξ νοσέῃ, καὶ τὰ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, i. *Vbi guttur dolet, papulæ per corpus erumpunt*. Nos autem conſultò parωtidum antecedentem cauſam per illud verbum, *eructant*, expreſſimus: quoniam omnis parωtidum generatio fit per ναυσίωσιν ἢ ἔρευξιν: cuius opinionis ſequeſtrem habeo præceptorem cùm alibi paſſim, tum verò in illa prognωſi. Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις, παρ᾽ οὖς τι ἐξερεύγεται, i. *In cephalalgia, cωma & ſurditas ad aurem eructantur*. prot.75.f.3.1.

VEL ADÆQVANT PARTI OBSESSÆ] Hoc pertinet ad eam proritationẽ ſeu erethiſmum qui fit appulſu ῥεύματος ὁρμωμένου ex parωtidibus ad fauces ipſas. Eſt enim affluxus & refluxus, diadoches & palindromes, eadem planè conditio, per eoſdem, veluti aquæductus, per quos affluit & refluit materia. Sic enim parωtidas poſſe ſanari, & ad ęqualitatem reduci circumiacẽtium partium teſtatur prognωſis illa. Τὰ παρ᾽ οὖς λαπάσσει βηχία μετὰ πτυελισμοῦ ἰόντα, i. *Parotidas adæquat tuſsicula cum ptyeliſmo*. Nam quæ materia parωtidum per naturalem meatum deerrat in amplitudinem oris, ptyeliſmum facit, concuſſione co[r]rta pectoris ipſam conantis excutere; atque hic ptyeliſmus rabi & inflammationi locum tollit: quarum profectò cauſa eſſet parωtidum materia, niſi ea liberam anacatharſin haberet. Coac.6.cap. 4.2. & 74. prorrh.f.3.1.

5 Φάρυγξ ἐπώδυνος, ἰσχνὴ, μετὰ δυσφορίης· ὀλέθριον ὀξέως.

Fauces dolorificæ multùm, æquales, cum iactatione; crudeliter & citò mortiferæ.

HIC DVO ſunt quæ non cohærent cum veritate rei propoſitæ: quia reapſe non poſſunt exiſtere, vt planè videantur συναδύνατα καὶ ἀσύστατα. Eſt enim ἀδύνατον, doloris acerbitatem eſſe in faucibus quæ ſunt æquales. Eſt quoque illud ἄτοπον, faucium ſignificationem conuertere in laryngem. Etenim neque hæc læuis eſt in dolorifico ſtrangulatu; & eius inæqualitas non eſt aſpectabilis medico: vt ridiculum ſit æqualitatem referre ad guttur, quæ in angina non eſt, quam ſcripſit Hippocrates μηδὲν ἔκδηλον ποιέειν. i. nihil aſpectabile, nihil tractabile ſecum habere, nec aliud ad cognitionem ſui adferre & exhibere, præter intolerabilem vim doloris & orthopnœam. Quæ cùm ita ſint, non eſt cur otio abutamur & literis in explicatione huius prognoſeωs, quæ ita legi debet. prot.54.f.2.1.

Τὰ ἀλγήματα πνιγώδεα ἐν φάρυγγι ἰσχνῇ· ὀλέθρια ὀξέως.

Cuius ratio repetenda ex comment. ad 2. huius cap. Pertinet autem ad primam ſpeciem anginæ, deſcriptam lib. 3. prognoſt.

6 Οἷσι πνεῦμα ἀνέλκεται, καὶ φωνὴ πνιγώδης, σπόνδυλος ἐγκάθηται· τουτέοισιν ἐπὶ τῇσι τελευτῇσιν, οἷον συσπαστικὸς πνόος, τὸ πνεῦμα γίνεται.

Si cui cum ſpiratione ſublimi ſtrangulabunda vox editur; vertebra intrò luxata eſt: huic vitã mox finituro, veluti conuulſiua fit reſpiratio.

ET HVIVS quoque emendari ſic debet ὕστερον πρότερον, ac velut hypallage quædam quæ iudicium medici omne peruertit. Non enim quia ſublimis eſt reſpiratio, & ſtrangulabunda vox; ideo luxata eſt intus vertebra: ſed quia luxata vertebra eſt, ideo ſublimis reſpiratio.

Sic igitur meliùs.

Si cui vertebra intrò luxata eſt, inde cum ſpiratione ſublimi, ſtrangulabunda vox editur: atque huic vitam mox finituro, veluti conuulſiua fit reſpiratio.

7 Φάρυγξ τρηχυνθεῖσα ἐπ᾽ ὀλίγον, καὶ κοιλίη (διαβορβορύζουσα) defuit. κεναῖς ἐξαναστάσεσι, καὶ μετώπου ἀλγήματα, ψηλαφώδεες (κοπιώδεες defuere. ἐν στρώμασι καὶ ἱματίοις) ὀδυνώδεες· τὰ ἐκ τούτων αὐξανόμενα, δύσκολα.

Fauces pauliſper exaſperatæ, aluúsque obmurmurans inanibus deſidendi conatibus, ac frontis dolores, palpatores laborioſi, tum ſtragulas & veſtes ægrè ferentes; quæcunque augeſcunt, difficilia ſunt.

TAMETSI hæc prognωsis complexionem & syndromen habere videtur symptomatũ & signorum quæ ab eodem fonte non manant,nec sunt eiusdem generis:tamen si quis attentè consideret,eiusmodi sanè sunt,vt ab iisdem nata principiis,prognoseωs ineundæ rationem contineant.

Ergo. FAVCES EXASPERATÆ] Quarum asperitas inflammationis consectaria est,quæ mutationem attulit coloris,characteris & molis,ac læuitatis denique & æqualitatis pristinæ,in tumore,rubore,pulsu,renixu,dolore,cuius acerbitate non cedunt gutturali anginæ,si inflammatio magna sit.

PAVLISPER] Vt inflammatio sit fugax, nec stabilis; quòd eius materia temperamento calida, substantia tenuis,qualitate acris,feritate sua & orgasmo ἀσήμως ϗ ἀχείτως excursum fecerit ad cerebrum: sicut trãslationem sæpe habet è faucibus in laryngẽ,eodémq; die anginosum iugulat quo in laryngem cursum inflexit. Notanda autem significatio τȣ̃ ἐπ' ὀλίγον, quod per aduerbium temporis verti debet, non quantitatis; vt fauces dicantur paulisper exasperatæ,non parum. Atque in hac significationẽ scri- prorr.25.s.1.1. & 90.Coac. 1.lib. ptum legitur in illa prognωsi. Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες· θηριώδεες εἰσίν. Eodem spectat & illa. Τὰ ἐπ' ὀλίγον θρασέως παρακρούοντα· μελαγχολικά.

prorr.31.s.3.1. prorr.16.s.3.1. ALVVSQVE OBMVRMVRANS] In hac prognosi nulla mẽtio τȣ̃ βορβορυγμȣ̃: sed in prorrhetico facta est,eámque scripturam hîc retinendam duximus: quoniam borborygmus arguit meteorismum hypochondrij, quem recens oborta,non hectica causa inuexit,sine vlla suspicione inflammationis hypochondriacæ. Est autem murmur illud intestinorum doloris expers,quod facit *spiritus strepitu non magno, neque multo, cum humore nonnullo infrà detrusus*.

INANIBVS DESIDENDI CONATIBVS] Peristaltico intestinorum motu,naturali contrario,per sympathiam phrenitidis; tum propter translationem bilis ad cerebrum,cuius vacuitate,intestina sunt in excernendo pigra,ducũtúrque ægrè fæcibus & excrementis biliosæ tincturæ expertibus; te- prorr.13.s.1.1. ste illa prognωsi. Ἐν φρενιτικοῖσι λευκὴ διαχώρησις, κακόν, i. *Phreniticis alba deiectio, mala.* Sed irriti conatus alui in borborygmo; signa sunt & causæ phreniticæ,& affectionis ipsius.

AC FRONTIS DOLORES] Quos facit translatio & excursus sanguinis multa bile perfusi,quæ non antè quiescit,quàm ad extimas venarum oras quæ sunt in fronte peruenerit, vnde si liberum exi- prorr.75.s.3.1. tum per hæmorrhagiam non habet,phrenitidis consecutionem adfert. Atque ita trãslatione & excursu sanguinis qui paulò antè faucium asperitatem induxit,quia nõ vacuatur, phrenitis excitatur. Talem 76.Coac. 1.lib. phrenitidis generationem & causam expressit in illa prognωsi. *Doloris acerbitas paulisper ad iugulum fixa, si ad superiora vertatur, mortiferum adfert malum.* Pari iure,hoc loco,sic enunciabimus de proposita faucium asperitate. *Faucium asperitas & inflammatio paulisper fixa, si ad superiora vertatur, phrenitidẽ parit mortiferam.* Phrenitidis autem mortiferæ signa sunt hæc.

hist.15.part.3. 3.Epidem. PALPATORES] Qualem accepimus fuisse Dealcis vxorem,quæ ἐψήλαφα, ἔτιλλεν, ἔγλυφε, ἐτειχόλογα, i. *palpabat, floccos carpebat, sculpebat, festucas auellebat*, obiit 21. quorum symptomatum causas explicauit prorr.33.s.1.1. Galenus ad illam prognωsin. *Deliria cum palpo coniuncta, sunt valde phrenitica.*

LABORIOSI] Lassitudine vlcerosa,quæ & phrenitidis prænuncia,& consectaria esse potest. At- prorr.3.s.2.1. que hæc sufficiant. Tantùm illud animaduersione dignum,quòd scripserit ἐπιπονώτερον, δύσκολα, quæ sunt planè ὀλέθρια.

8 Τὰ κατὰ φάρυγγα ἰσχυρὰ ἀλγήματα· τὸ παρ' οὖς ἔπαρμα, καὶ σπασμοὺς ἐργάζεται, καὶ τραχήλου, καὶ νώτου ἀλγήματα.

Faucium dolor prægrandis; parotidas & conuulsiones facit: atque ceruicis & dorsi acerbos dolores.

HVIVS prognoseωs pars illa quæ pertinet ad parωtidas, nuper analyticam habuit explicationem. Hoc tantùm interest,quòd suprà,faucium proritationem satis molestam id facere asseuerauit,quod ad doloris acerbitatem hîc referendum scripsit acceptum. Accedit & illud, quòd illic faucium proritationem non minùs exoluere,quàm facere ipsas parotidas demonstrauimus:quod fortasse in faucium prægrandi dolore locum non habet. Exoluuntur enim parotides tussicula cum ptyelismo coniuncta, non autem faucium inflammatione prægrandi,quæ summam doloris acerbitatem vnà secum adducit. Itaq; hîc nostræ sunt partes de parotidum generatione inflammatarum faucium succedanea scribere quod ad huius loci enarrationem pertinere maximè videatur.

Ergo. FAVCIVM DOLOR PRÆGRANDIS] Ab inflammatione magna quam facit fluxio consistens & concitata sanguinis multa bile perfusi & efferi.

PAROTIDAS FACIT] Quomodo suprà audiuimus,4.huius cap.

ET CONVVLSIONES] Translatione materiæ ad ceruicis medullam,membranas & neruos;tum ad musculos ipsos per progressum,vnde ceruicis duritas,maxillarum coarctatio, carωtidum arteriarum pulsus fortis, chordarum temporalium distensio:vnde etiam ceruicis & dorsi dolores hîc cõmemorati.

9 Μετὰ πυρετȣ̃ ὀξέος, σπασμοὶ· ὀλέθριον.

Et verò conuulsiones cum febre acuta, funestæ.

HOC PERTINET

Hoc pertinet ad exprimendam τὴν δυνάμιν, i. *grauitatem* ſymptomatum ſuperioris deciſionis. Diſtinctio autem talis eſt. Conuulſio febris acutæ conſectaria ab exhauſto, funeſta, tum vniuerſalis, tum particularis. *Conuulſio autem febris finem adfert, quæ aut eodem febris die, aut poſtridie, aut etiam perendie incidit: modò eam, qua iniit, horam non exceſſerit.* At verò *febris conuulſionem exoluit, quæ antè non fuit; aut ſi fuerit, exacerbationem habuit.*

10 Τραχήλου καὶ πήχεος ἀλγήματα· σπασμώδεα. ἀπὸ προσώπου δὲ ταῦτα.

Ceruicis & cubiti dolor, eſt conuulſificus: id autẽ à capite naſci ſolet.

Hic etiam noſter author id habet propoſiti, vt quæ ceruicis & faucium mala, ſucceſſione & acceſſione pariant incommoda, nobis aperiat. Eſt autem huiuſmodi præſens deciſio. Si dolor ceruicis ingens propagationem habeat, aut tranſlationem dolorificæ materię per quintam coniugationem neruorum ceruicalium ad cubiti muſculos qui inde mouendi facultatem percipiunt; ſanè iniuſſus tum erit motus eorum qui antea non niſi noſtra ſponte & imperio mouebantur; quæ ratio deprauati motus qui contra naturam ſuſcipitur, conuulſio nominatur. Ergo non eſt dubium quin fluxio concitata, ſimulátque in cubito ſyſtrophen habuerit, conuulſionẽ faciat; niſi detractione ſanguinis è vena illius cubiti occurratur: quoniam vbi grauitas eſt, quæ nunquam accidit per ſympathiam, inde ſanguinis detractio molienda: quemadmodum in pleuritide faciundum præcepit. Et verò Galenus ipſe detrahendi ſanguinis locum indicat ex eo præceptoris theωremate. Ἀκτέα ᾗ ῥέπη διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, i. *Ducendum quà repit, per loca commoda*: vbi remedium huius propoſiti mali docetur his verbis. *Quæ mala ex dorſo ad cubitum veniunt; phlebotomia exoluit.* „ „ lib. περὶ χυμῶν. aph. 21. 6.

Quod ſequitur. Id autem e capite naſci ſolet] Nos quidem, authore Galeno, faciem pro capite vſurpatam, ad ipſum caput & cerebrum referendam duximus. Idem enim ſignificare ait Galenus, τὸ ἀπὸ προσώπου, quod illud nuper iam explicatum, ἀπὸ κεφαλῆς ὁρμώμενον: vt fluxionis concitatæ fons & origo ſit caput & cerebrum, indéque tranſlatio fiat per ceruicem ad cubitum, cum ſuo communicantem principio, tum generis ſimilitudine, tum vicinitate, & operis ſocietate. Fluxionis autem è capite concitatæ deciſio eôdem ſpectat, quò explicatum iam illud. Ἀπὸ κεφαλῆς ἀλγηδόνος. &c. prorr. 21. ſ. 3. & Coac. 2. huius cap.

11 Κατὰ φάρυγγα ὄχλοι, ἰσχνοὶ, πτυαλίζοντες ἐν ταὐτέοισιν, ἐν ὕπνοισιν ἱδρῶτες ἀγαθοί. ἦρά γε καὶ τῷ ἱδρῶτι κουφίζεσθαι τοῖσι πλείστοισιν οὐ πονηρὸν; ἢ ἐς τὰ κάτω πόνοι ταὐτέοισιν εὔφοροι.

Quinetiam faucium proritationes cum æqualitate et ptyeliſmo, fauſtos in ſomnis habent ſudores. Nam & leuari ſudore, plurimis non eſt infauſtum. Tum qui deorſum deſcendunt labores, toleranter feruntur.

Hunc ὄχλον ſuperiùs ἐρεθισμὸν nominauit. Sudores his bonos eſſe ait, quòd per eos inutilis humor exudet, ſi toto manent corpore ſtillatim & calidi. Ex quo interrogationem inutilem putaui, cùm nemo ſit qui ea de re dubitet. Cæterùm tribus modis quieſcunt hæc mala, ſudore; tumore in illis partibus; & venæ ſectione, vt libro de ea Galenus tradidit.

12 Ἐν ἀλγήματι νώτου, καὶ στήθεος, αἱματώδης οὔρησις ἐπιστᾶσα· ὀλέθριος ἐπιπόνως.

In dolore dorſi & pectoris, cruenta mictio vbi ſiſtitur; crudeliter mortiferum eſt.

Dorsi et pectoris laborantium dolore inflammatorio, miræ ſymptomatum copiæ eſſe ſolent, tum acceſſione per propagationem, tum ſucceſſione per tranſitum; ſiue is diadochen faciat; ſiue tranſlationem: quemadmodum in ceruice iam demonſtratum eſt. Quæ omnia loco ſcribentur. Hîc autem ſufficiet cauſas aperire mictionis cruentæ & quare ſuppreſſio eius crudeliter mortifera ſit, quod ſignificat ὀλέθριον ἐπιπόνως. Multi enim ſuppreſſa vrina moriuntur λαθραίως, ſine vlla doloris acerbitate, ſomno veternoſo ſepulti.

Ergo. IN DOLORE] Affectione firmiter fixa & ſtabili à rheumate conſiſtente & concitato: vnde ſumma doloris acerbitas naſci ſolet in partibus acerrimi ſenſus.

DORSI ET PECTORIS] i. Thoracis antica & poſtica parte obſeſſi à rheumate conſiſtente & concitato, quod illis in partibus dolorificam habet τὴν συστροφὴν periculoſæ pleuritidis; in dorſo quidem, per venas thoracicas; in pectore autem, per eam quæ mammaria nominatur. Inde pleuritis naſcitur, quam Hippocrates vocat dorſalem, in qua vrinam ferri commemorat, primùm quidem ὕφαιμον, quarto, aut tertio morbi die; nonnullis etiam αἱματώδη. Eiuſmodi eſſe ſolet τὸ ἰχωρώδες quod è carnibus aſſis exudat. Idem quoque author eſt, eiuſmodi pleuritidem coniunctum habere rigorem cum doloris acerbitate ſecundùm ſpinam ad pectus; ac tum vrinas reddi cruentas.

lib.3. περὶ νούσ.

3. περὶ νούσ.

CRVENTA MICTIO VBI SISTITVR] i. Si vrina referens τὸ ἰχωρώδες quod è carnibus aſſis exudat, quæ pari & eodem vitio renum fertur, quo prærubra ventris proluuies loturæ carnium recèns mactatarum ſimilis, quam fundit iecur effœtum & exolutum. Non enim cruēta hîc poteſt videri multa bile ſaturata, aut inflammatione ſeri prærubra: ſed tantùm ſanguinolenta, qualem deſcripſit Hippocrates. Nec verò talis vrina veſicæ vlceratæ conſectaria eſt: quia funditur ἀπὸ ταὐτομάτου, i. *repentè*, & nulla incidente extrinſecus cauſa. Vnde adducor vt credam renes in cauſa eſſe cur talis fundatur, ídque vel rupta venula prorupto illuc ſanguine vbi venæ non ſunt affixæ, quemadmodum in veſica; vel oppreſſione quæ facit expreſſionem; vel exolutione ipſorum renum & colatorij per quod vrinæ materia ſecernitur à ſanguine renum alibili. Nō enim hîc libet agnoſcere calculi aſperitatem quæ faciat vrinam cruentam renum attritu, vnde ſanguinis mictione vrina inficitur: quod in nephriticis Hippocrates annotauit, αἱματώδες οὖρέουσι. Cæterùm dorſalis hæc commemorata pleuritis, propagationem etiam facit ad lumbos, vnde ſymptomata nephritica naſci ſolent; non quidem per tranſlationem humoris dolorifici, ſed per ſympathiam ſocietatis & vicinitatis. Solenne eſt illud Hippocratis. *Quibuſcunque diaphragmate inferius gibber enaſcitur; horum nonnullis renum & veſicæ morbi enaſcuntur.* Nulli autem ſympathici morbi, priores exoluunt vnde ipſi venerunt. Secus eſt de crurum varicibus, & dyſenteria, quas facit humoris gibberoſi tranſlatio, gibbúmque ipſum ſanat. Iam verò quòd vrinæ cruentæ ſuppreſſionem crudeliter mortiferam eſſe dixit, antequam illius crudelitatis cauſas exponam, quærendum videtur quamobrem ſupprimatur; num etiam peioribus ægri rebus ſuppreſſio illa fiat, quàm liberalis mictio.

aph.79.4.

6. Epidem.

Hîc ego iſchuriam propriè dictam quæ tantùm veſicæ propria eſt, ſolam agnoſcere nullo modo poſſum. Pertinet enim hæc, non minùs ad partes vnde ſecernitur, & per quas in veſicam illabitur. Huiuſmodi autem ſunt renes & vrinæ ductus, quorum offenſione, quemadmodum vrinæ cruentatæ funduntur: ſic etiam ſiſti poſſunt, vt in nephriticis; tum inflammato rene; tum etiam calculo in vrinæ ductus impacto. Quid verò? nónne huc ſpectat etiam renum diu multúmque afflictorum νέκρωσις? Itaque ſi dorſalis hæc iam explicata pleuritis prorepat in rhachitin, eiúſque membranas, tandémque ſit crebra horroribus cum cita caloris viciſſitudine; tum demum eueniet vt acerbiſſima vrinæ ſuppreſſio conſequatur. *Crebri ex lumbis horrores, cum cita caloris ſucceſsione, peſtiferi; grauiſsimam vrinæ ſuppreſsionem oſtendūt.* Atque illa frigoris & caloris viciſſitudo venit ἐκ νώτου, non autem aliunde cietur ἐν νώτῳ: ſicut horrores critici & periodici, qui fiunt à cacochymia è vaſis illuc diffuſa. Eſt enim cōſtans & rata Hippocratis ſententia, manétque apud medicos firma conſenſio; omnem rigorem, omnémque horrorem qui intus, non extrinſecus ducitur, inde cieri, quòd cacochymia è vaſis in lumbos & dorſum expreſſa, vellicet partes illas acerrimi ſenſus. Quæ cauſa Hippocratem adduxit vt ſcriberet. *Rigores mulieribus quidem primùm, mox viris, excitantur à lumbis ſecundùm dorſum ad caput. Quòd ſi quis aliunde rigeat; palam eſt ipſum rigere à purulento abſceſſu, non autem à vaſis.* Ac ſi diceret. Rigores quidem omnes periodici, critici, & ſymptomatici à motu febris principia cauſaſque ducunt, cacochymia è vaſis diffuſa: vt ibi domicilium febris eſſe putemus vnde rigor venit, non vbi cietur. Sin autem partium ipſarum vitio naſcantur; abſceſſus purulenti ſigna exiſtunt, vbi, & vnde cientur. Ergo cita illa caloris & frigoris viciſſitudo, inflammationem denunciat ipſius rhachitis, & membranarum eius. Etenim deſcripta iam inflammatio maiores habet ſiſtendi opportunitates, quàm promouendi vrinam. Valet autem ad ἰχωρώδες καὶ αἱματώδες; non autem ad οὔρησιν ipſam. Quod ſequitur, ab ea ſuppreſſione citam & crudeliſſimam mortem venire; non eò ſpectat vt doceat, perennitatem mictionis cruentæ, dum manet pleuritis, ab interitu vindicare. Nam & Hippocrates author eſt, pleuriticum ſic affectum cum tali vrina vitam finire quinto, aut ad ſummum ſeptimo die morbi. Huc accedit quòd in hac dorſali pleuritide ſymptomata nephritica ſunt planè ſympathica: nulla autem pleuriticæ materiæ aliò tranſlatæ κατὰ τὴν μετάστασιν ſuccedanea: cuiuſmodi eſſe dicuntur varices crurales, dyſenteria quoque ipſa. Atqui veriſſimum illud eſt quod ſcripſit Galenus. Ὅσα κατὰ συμπάθειαν γίγνεται νοσήματα, τούτων οὐδέν ἐστι λυτικὸν τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν. i. *Eorum quæ per ſympathiam naſcuntur, nullum eſt quod priorem morbum poſsit exoluere.*

3. περὶ ἄρθρων.

Supereſt, vt quare crudeliter mortifera ſit vrinæ cruētæ ſuppreſſio, exponamus. Enimuero, ſimplex vrina dum ſiſtitur, ſi excurſum ad cerebrum habeat, cataphoricum parit ſymptoma, lethargum; ſanguinolenta autem, quoniam feritatem contraxit, & febris æſtu incanduit; quoquò ſe verterit, malignæ cacochymiæ & qualitatis efferæ vim acerbiſſimam ſecum portat: vnde efficitur, vt & doloris acerbitate, & interceptione officij nobiliſſimarum partium; poſtremò ſympathia vicinarū & ſociarum, cita morte atque crudeli funeſta ſit. Quod autem hîc ſit ἐπίπονον, ſuprà iam legimus ἐπώδυνον,

8. Coac. 1. lib.

13 Τραχήλου πόνος, κακὸν μὲν ἐν πυρετῷ παντί· κάκιστον δ' οἷσι καὶ ἐκμανῆναι ἔλπις.

Ceruicis dolor cùm in febre omni terrificus; tum verò pestiferus ijs qui sunt in metu insaniæ.

INTER symptomata epigenomena quæ veniunt κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν, i. *propagationem* causæ morbificæ, ac locum habere dicuntur; non quidem simpliciter in magnis morbis, sed in iis tantùm qui inter ipsos eximij sunt; dolor ceruicis, qualem describit Hippocrates, non vltimarum est partium, sed certè primarum. Etenim verè illud est positum; omnem ἐπιγένεσιν pessimam quidem esse reapse, sed multò peiorem haberi, quando fit via vi ad nobilissimas partes quæ habent imperium in corporis vniuersitatem. Et verò cùm morbi omnes qui aliorum propagatione veniunt, sunt primigeniis acerbiores: tum maximè id cernere est in nobilissima parte, cuius officio carere non potis est saluis ægri rebus; cùm scilicet illa pars offensionem concipit ab humore tum effero, tum indomabili: qualis esse solet qui ex priore morbo vitium fecit. Sanè ceruicis dolor frequens est in querelis ægrorum qui ardenter febricitant, qualem fuisse legimus, præter alios multos, Silenum. De quo ita scripsit Hippocrates. *Silenum febris ardens corripuit. Cæpit autem lumbis dolere, capitísque habuit grauitatem, ac tum ceruicis erat distensio.* Hunc idem narrat diem suum vndecimo morbi obiisse, qui tamen celeriùs interiisset, nisi ætatis virtute interitus celeritatem repressisset. Erat enim natus annos viginti.

Ergo. CERVICIS DOLOR] Qui nulla vi in ceruicis musculos incidente, sed à distensione venarum & arteriarum ceruicalium excitatur; eáque distensio hæmorrhagiæ criticæ non est prænuncia, neque fugax: vt esse non potest quæ ineunte morbo molesta est, nec antè significata fuit. Oboritur autem dolor ab inflammatione dorsalis medullæ & membranarum eius.

CVM IN FEBRE OMNI TERRIFICVS] Qualis fuit ille Sileni, quem symptomaticus sanguinis excursus per distensionem effecit.

TVM VERO PESTIFERVS IIS QVI SVNT IN METV INSANIÆ] Cuiusmodi sunt ταραχώδεις qui animo perturbantur, quorum perturbatio ad phrenitidem viam munit sternítque; tum ij qui ex mansuetis repentè fiunt próterui in quæsitis atque responsis; & qui vrinas reddunt pellucidas, aqueas, nigróve præditas enæoremate. In talibus enim pestiferus est dolor ceruicis: quoniam ad præparationem suscipientis causæ, inde vis adfertur magna efficientis.

14 Επὶ στήθεος ἀλγήματι πυρετώδει, κοιλίη ταραχώδης, δακνώδης· σημεῖα μελαινῶν ὑποχωρησίων.

In dolore stomachi febriculoso, aluus cum morsu prorupta; deiectiones nigras denunciat.

EODEM spectare videtur quò illa. *Quibus cum biliosa deiectione premitur morsu pectus, amarescitque os; malum.* Hoc igitur proponit intelligendum, illas demum excretiones duce natura non fieri, nec saluis & integris ægri rebus, quarum excrementa sunt effera atque perennia, quæque vnà pariter sursum deorsúmque feruntur. Coac.45. 1.lib.

IN DOLORE STOMACHI] i. In cardiogmo & æstu ardenti, à bile flaua in tunicis ipsis ventriculi feruentissima, vnde stomachus ipse mordetur ex facili κατὰ λόγον & meritò; vt nihil aliud planè sit καρδιωγμὸς, quàm δῆξις τοῦ στήθεος iam explicata. Quæ causa est etiam cur hic, τὸ στῆθος, orificium ventriculi esse putem, vsurpata per synecdochen cartilagine ensiformi pro sterno, quod στῆθος non rarò dicitur, cuius ipsa pars est: & per metonymiam, id quod sub illa ensiformi cartilagine continetur, orificium nempe ventriculi, quod veteres τὴν καρδίαν nominarunt: ne aliud esse videatur commemoratum hoc loco τοῦ στήθεος δῆγμα, quàm καρδιωγμός. aph.65.4. 45.Coac. 1.lib.

FEBRICVLOSO] i. Si febris accessionem habeat ingentis æstus à bile in aluo feruentissima; vnde syntimoria fit eius in continenter gignendo, & lacessendo. Est enim perennitas proritationis & generationis in dolore stomachi febriculoso, quem alibi sic expressit. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καῦμα ἰσχυρὸν περὶ τὴν καρδίην, i. *In febribus, circum ventrem æstus ingens.* &c. aph.65.4.

ALVVS CVM MORSV PRORVPTA] i. Quæ biliosis excrementis profusè fertur: ac profusè ideo scripsi, quòd nomen τῆς ταραχῆς non est deiectionum modicarum, sed nimiarum & profluentium. Biliosas autem adscripsi; quia & cum morsu feruntur, & in nigras tandem mutantur. Nec verò biliosarum deiectionum ratio intelligenda τῶν καλῶν καὶ χρησίμων, i. *bene fœlicitérque ductarum*; vt bilis subrufæ crassescentis, qua multùm & rarò sine stridore fertur aluus, solida, mollis, & succi plena. Sed potiùs animo complecti velim alteram biliosarum deiectionum conditionem, quę est τῶν καταкορεστέρων μᾶλλον ἢ καὶ- 3.de acut. diæt.

ρȣ̃ ϗ ἀφροδεςέρων, i. *saturatæ nimium bilis, atque ſpumantis*, quæ non minùs excernendo calamitoſa eſt, quàm ſtabulando. Non enim dum excernitur, hypochondriorum ardor extinguitur; ſed exardeſcit magis, neque iactatio ipſa quieſcit: adde quòd ſedis & inteſtinorum vlcerifica eſſe ſolet.

SIGNA DEIECTIONVM NIGRARVM] Quoniam bilis flauæ in atram facilis mutatio eſt: tum etiam quia iecoris afflictio diuturna, ipſum ſic reddit effœtum, vt nõ ſolùm officij tædio, ſed etiam exolutione ſui, in vitio eſſe videatur, indéque deſcendant ὑποχωρήματα μέλανα οἷον αἷμα; præſertim ſi extimæ partes perfrigerari cœperint. Vt enim. (105. Coac. 1. lib.) *Qui è phreniticis cum perfrigeratione ſputatores redduntur, vomitum illi nigrum prænunciant.* Sic perturbata aluus diúq; crocea bile ducta, incidẽte perfrigeratione, nigra excernit.

15 Τὰ ἐν ὀξέσιν κατὰ φάρυγγα ἰσχνὴν ὀδυνώδεα, πνιγώδεα· ὅτε χάνοι μὴ ῥηιδίως συνάγοντι ἰσχνῷ, παρακρουστικὰ· ἐκ τουτέων φρενιτικοὶ, ὀλέθριον.

Qui cum æqualitate faucium, in acutis, dolores & ſtrangulatus adſunt, nec oſcitanti os facilè cogitur, quamuis æquali; deliratio eſt, indéque phrenitici deſperati.

OMNIA quidem vera ſunt quæ in hac prognoſi legũtur: ſed parum appoſitè ſcripta, quia nõ ſunt ὁμοειδῆ, vt ex eorum ſignorum complexione non poſſe id effici videatur, quod ipſe euenturum prædicit. Principio anginam deſcribit quæ nihil aſpectabile, nihil tractabile ad ſui cognitionem adfert, præter intolerabilem doloris acerbitatem & ὀρθόπνοιαν. Id enim declarat æqualitas faucium & ſtrangulatus. Ac talis angina ab inflammatione laryngis nata, non minùs, penè dixerim, cita morte funeſta eſt, quàm ea quam facit carnificis illaqueatio. Nihil igitur erat neceſſe ad prædictionem phrenitidis mortiferæ, aduocare cynanchen, quæ homini necando ipſa per ſe ſatis eſt, ſi quod aliud morbi genus; nec vnquam, ſi quid iudico, phrenitidis prænuncia eſt. Sufficiet igitur demonſtrare quî fiat vt oſcitanti, quãuis æquali, os cogi non poſſit. Sed tamen ne quid perfunctoriè ſcripſiſſe videamur, enarrationem huius prognoſeως à principio ad finem, Deo duce & auſpice, ſic perducemus.

QVI CVM ÆQVALITATE FAVCIVM] i. Inflammationis expertium, vt eſſe ſolent in vera cynanche quæ nihil edit conſpicuum, neque in faucibus, neque in ſterno: vt ſuprà iam demonſtratum eſt, & explicatum quid vocet φάρυγγα ἰσχνὴν. (Coac. 5. cap. 10. lib. 2.)

DOLORES ET STRANGVLATVS] Quæ duo ſymptomata nobis aperiunt veram cynãchen, ab inflammatione natam muſculorum propriorum laryngis.

IN ACVTIS] Quò tendit & illud. (aph. 34. 4.) *Si cui dominatu febris detento, repentè incidat ſtrangulatio, faucibus nullo tumore obſeſſis; inde cita mors venit.*

NEC OSCITANTI OS FACILE COGITVR] Vacatione officij muſculorũ crotaphitarum, in homine ſui ſecuro & negligenti: quemadmodum mox intelligemus ex eo quòd ſequitur.

QVAMVIS ÆQVALI] Sic enim vertimus ἰσχνῷ, cui ſubaudiendum eſt ὄντι; vt illa æqualitas referatur ad faciem, quæ naturaliter ſit conſtituta, naturalémque ſuam obtineat τὴν ὁμόχροιαν, nullóque modo ſit à ſe mutata. Ac ſi diceret; ſi oſcitando æger teneat ſemper os hians, non à conuulſione muſculorum aperientium, non à luxata maxilla inferiore, nec à paralyſi muſculorum claudentium, crotaphitarum & maſſeterum. Secus fit in iis de quibus exarata & explicata fuit hæc prognoſis. (Coac. 1. cap. 10. lib. 2.) *Ceruicis duritas & dolor prægrandis, maxillarum item coarctatio, venarúmque iugularium pulſus fortis, vnáque chordarum contenſio; mortifera ſunt hæc.*

DELIRIO EST] Hominis ſui immemoris, nec ſenſionem rei moleſtæ percipientis, niſi admodum rarò; cùm ſcilicet acceſſione cauſarum morbificarum ſymptomatúmque vehementia, ἡ φαντασία γίγνεται αἰσθητικωτέρα.

INDEQVE PHRENITICI DESPERATI] Etenim, ſi luxata inferiore maxilla, niſi quàm citiſſimè reponatur, crotaphitarum muſculorum & maſſeterũ diſtẽſio & alteratio per phlegmonen & eryſipelas, in ſimilem affectionem cerebrum ipſum adducit, quo pariter ſimilitérque ſimul affecto, febres acutæ incidunt cum offenſione & vitio omnium animæ actionum; quidni oſcitatio magna & ad extremũ perducta, ſine viciſſitudine clauſionis, parem vim adferet, primùm quidem muſculis, mox cerebro ipſi, vnde tum febris acutę, tũ phrenitidis conſecutio adferetur: maximè verò iis quibus in propinquo eſt ipſa phrenitis, cuiuſmodi ſunt οἱ παρακρούοντες, ex cerebri ſympathia quam primigenia febris induxit? Animaduertet autem medicus, τὸ παρακρουστικὸν fieri per ſympathiam cerebri; τὸ δὲ φρενιτικὸν, per idiopathiam: atque ſympathiæ facilem eſſe tranſitum ad idiopathiam. Libet autem adſcribere verba de maxilla inferiore luxata. Τούτοισιν, inquit, ξυμφέρει ἐμβάλλειν ὡς τάχιστα, ἐμβολῆς δὲ τρόπος πρόσθεν εἴρηται. ἢν δὲ μὴ ἐμπέσῃ κίνδυνος περὶ τῆς ψυχῆς ὑπὸ πυρετῶν ξυνεχέων, καὶ νωθρῆς καρώσιος. καρώδεες μὲν γὰρ οἱ μῦες οὗτοι, καὶ ἀλλοιούμενοι, καὶ ἐντεινόμενοι παρὰ φύσιν. i. *Hanc reponere citò oportet, quomodo antè dictum eſt. Nam niſi repoſita breui fuerit, periculum animæ imminet à febre continua, & ſegnicie veternoſa. Sunt namque ſoporati hi muſculi, & diſtenti, & alterati contra naturam.*

16 Φάρυγξ ἑλκωμένη ἐν πυρετῷ μετ᾽ ἄλλου σημείου τῶν δυσκόλων· κινδυνῶδες.

Fauces exulceratæ in febre, cum alio ſigno difficili; periculoſum.

VIDEOR bellè penſum meum abſoluturus, ſi ad enarrationem huius prognoſeως, hiſtoriam recenſuero vnde catholicum hoc theorema deſumptum eſt. Hiſtoria legitur prima tempeſtate 1. lib. τῶν ἐπιδημ. quam nos Latinè ſic expreſſimus. *Vnicum, idémque maximum inter eos qui tunc regnabant morbos*, τὸ φθινῶδες, *multos interimebat. Eorum autem qui vitam finiebant, plurimos exercebant pathemata huiuſmodi; febres horriferæ, acutæ, continuæ, quarum modus erat hemitritæus, vnius quidem diei remiſsionem habentes, alterius verò exacerbationem. Omnino autem vires acquirebant eundo, ac celeritatis, vehementiæ, & aſsiduitatis acceſsione ingraueſcentes*; quod ſignificat ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες. *Tum ſudores quidem continenter, ſed non toto corpore exudabant; extimæ partes frigidæ vix recaleſcentes. Alui cum torminibus ferebantur bilioſis, paucis, meracis, tenuibus, mordacibus quoque; & crebrò ad egerendum ſurgebant. Vrinæ tenues, crudæ, decolores, paucæ; aut ſi craſsiores eſſent, exigua hypoſtaſi, nec bene conſtituta; ſed cruda quadam & intempeſtiua erant præditæ. Extuſsiebant pauca frequenter, parum cocta vix educentes. Quibus autem grauiſsima erant pathemata; iÿs ne pauliſper quidem apparebat pepaſmus: ſed totum exigebant morbum cruda ſpuentes. Cæterùm mala hæc omnia inde principia cauſaſque ducebant, quòd ineunte morbo ad finem vſque, fauces dolenter habebant. Erant autem rubore ſuffuſæ cum inflammatione: rheumata exigua, tenuia, acria, vnde citò liquebantur & vitiabantur. Accedebat & illud grauiſsimum; quòd omnia veſcendo accommodata & bona faſtidiebant toto morbi decurſu. Situs expertes, delirique cùm in propinquo mors eſſet.*

Ergo. FAVCES EXVLCERATÆ] i. Dolenter affectæ, rubræ, inflammatæ; à rheumate tenui, acri, ferino.

IN FEBRE] Acuta, continua, horrifera, qualis eſt hemitritæus.

CVM ALIO SIGNO DIFFICILI] i. Sudatiuncula, turbatione alui ſymptomatica, prauis vrinis, praua quoque & difficili anacatharſi; quæ omnia non δύσκολα ſolùm, ſed etiam reuera ſunt πονηρά.

PERICVLOSVM] Vel etiam funeſtum: propter morbificæ cauſæ perennitatem, & affectionum ſyntimoriam; tum etiam partium obſeſſarum præſtantiam, doloris acerbitatem, & officij ad vitam tuendam neceſſarij interceptionem; cum infirmitate virium à colliquatione partium, viuacitatis exhauſto, & viuifici nectaris paupertate.

17 Ἐν πυρετοῖσιν ἐξαπίνης πνίγεσθαι, καὶ καταπίνειν μὴ δύνασθαι, χωρὶς οἰδήματος· κακόν.

In febribus, ſtrãgulari repẽtè, nec deglutire poſſe, ſine tumore; malum.

IN OMNI morbo malè res eunt quando ſymptomatum acceſſione, & vnà damnis æger augetur, & vnà peccatur in commoda eius; vnde curationis fiducia ac ſpes ſalutis ruit. Enimuero nihil tam facit ſperabilem ægri ſalutem, quàm ipſa reſpirandi, & deglutiendi libertas. Commoda liberæ ſpirationis nõ ita pridem ſunt explicata. Deglutiendi autem libertas quantum opis ad curationem adferat, vel illud declarat maximè; quòd omnis neoteriſmus, omníſque epicraſis, tum ipſa nutritio, deglutiendo ſuſcipitur. Difficultatis autem calamitas ſigno ipſo terrifica eſſe debet: quoniam in cauſa eſt eius conuulſio, vel exolutio pharyngis atque laryngis. Quæ cùm ita ſint, hæc mihi videtur ratio explicandi prognωſin.

IN FEBRIBVS] Quarum diſceſſio nulla eſt, neque futuram criſin oſtendunt; celeriter autem, continenter, & vehementer mouentur.

REPENTE STRANGVLARI] i. Nulla præeunte προφάσει, i. *præuidentia*, quæ poſita ſit vel in aſthmate, vel in peripneumonia, vel in vomica, vel in ceruicis λορδώσει, i. *luxatione ſupina*, vel in tuberculo & inflammatione laryngis (nam quæ ab illis cauſis incidit ſtrangulatio, nõ fit repentè, nec ſine prognωſi, nec ſine ſumma doloris acerbitate, cum meteoriſmo & orthopnœa.) Nos enim τὸ ἐξαπίνης idẽ ſignificare putamus, quod ἀπὸ ταὐτομάτου, quod eſt, ſine prophaſi, vel inſita & prænũcia, vel extrinſecus incidente. Hic igitur qui repentè incidit ſtrangulatus ſine tumore, fit ſua ſponte, non autẽ in vera angina quam facit inflammatio propriorum muſculorum laryngis, de qua iam diximus. Huiuſmodi ſunt. *Quibus cum febre vox faucibus hæret*, ab infirmitate muſculorum intercoſtalium, & exolutione laryngis. Huiuſmodi etiam, *Interruptæ voces*, quas vocat καταχλώμενας φωνὰς καὶ κατειλούσας. Inde etiam veniunt ἄφωνοι, βραχύπνοοι, & qui ſpirationem edunt minutulam, quam idem vocat πνεῦμα μινυθῶδες. Coac.5. cap.8.lib.2. Coac.7. cap.8.lib.2. 3.Epidem.

NEC DEGLVTIRE POSSE, SINE TVMORE] Vt ea difficultas ſpirandi & deglutiendi, aliò ſit referenda quàm ad tumorem, i. inflammationem faucium & laryngis; ad paralyſin videlicet ipſam inſtrumentorum, & facultatis infirmitatem. Nam qui à tumore faucium difficulter deglutiunt, aut etiam deglutire nullo modo poſſunt, ſimiliter afficiuntur vt anginoſa Bitωnis, de qua ſic legitur. *Potus per nares effluebat, deglutire non poterat*: ſed id non fiebat ἐξαπίνης, nec αὐτομάτως. Nec verò ad normam huius prognωſeως adducendi ſunt illi cynanchici, qui faucibus inflammatis, potulenta refundebant per nares, hiſt.4.part.1. 3.Epidem. lib.6.Epid. part.7.

nec deuorare poterát. Huc etiam vocandus aphoriſmus ille. *A febre habito ſi, faucibus non tumeſcentibus, ſtrangulatus repentè inceſſat, mortiferus.* Multùm enim intereſt inter hoc; nullo exiſtente tumore ἐν τῇ φάρυγγι, &c; nihil conſpicuum exhibere in faucibus.

MALVM] Vel potiùs mortiferum: quoniam in ſumma neceſſitate ſpirandi, facultas id efficiendi adimitur.

18 Τράχηλον ἐπιστραφῆναι μὴ δύνασθαι, μηδὲ καταπίνειν· θανάσιμον ὡς τὰ πολλά.

Meliùs ſic.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστράφηται, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος· θανάσιμον.

Si cui in dominatu febris repentè ceruix peruertitur, nec deuorare poteſt, nullo apparente tumore; mortiferum.

HVIVS prognoſeωs idem ſcopus qui fuit ſuperioris, proptereáque idem ſyllogiſmi argumentum, quod medium vulgò dicunt. Eſt autem huiuſmodi. Vndecunque in febris dominatu damna augentur, & vnà curandi opportunitas amittitur; inde ſalutis deſperatio eſſe ſolet. Atqui in febris dominatu, ceruix repentè peruerſa, deuorandi facultatem adimens, damnis auget, vnáque curandi opportunitatem tollit. Ergo inde ſalutis deſperatio eſt. His ita conſtitutis.

SI CVI IN DOMINATV FEBRIS] i. Illi demum qui magiſterio febris tenetur, vnde ſumma ſpirandi, ſummáque deglutiendi neceſſitas ad epicraſin, & neoteriſmum.

REPENTE CERVIX PERVERTITVR] Non quidem luxata in anticam, poſticam, aut in alterutram partem vertebra; ab ictu, iactu, & caſu; nec verò ab vllo tumore qui vertebrarum ligamenta neruóſque, vi, ad ſe rapuerit, indéque ceruicis peruerſionem quoquouerſum attulerit. Talem enim cauſam quæ ſæpe incidit, ac ſæpe ſigna edit in vertebra intrò luxata; illud explodit. *Nullo apparente tumore.* Sed quæ peruertitur ab intemperie admodum ſicca, quæque ad vltima ſiccitatis peruenit, quæ facit ὁλκὴν, καὶ τάσιν, καὶ διαστροφὴν τῶν μορίων, i. *tractionem, tenſionem, peruerſionem partium.*

2. Epidem. Coac. 6. huius cap.

NEC DEVORARE POTEST] Tum vitio faucium, tum rapta ad λόρδωσιν vertebra dente, vnde gula comprimitur, iam inde nimium reſiccata.

comment. ad aph. 35. 4.

NVLLO APPARENTE TVMORE] Neque in faucibus, nec in ceruice: quia quæ inde venit difficultas deglutiendi, nondum ſalutis ſpem adimit.

MORTIFERVM] Ratione ſigni & cauſæ. Vt enim ſigno inſanabilis eſt hæc difficultas: ſic ipſa cauſa damnorum cumulum adiungit in febre acuta.

DE HYPOCHONDRIIS.

CAP. XI.

ΥΠΟΧΟΝΔΡΙΟΝ δὲ χρὴ μαλθακὸν εἶναι, καὶ ἄπονον, καὶ ὁμαλόν· φλεγμαῖνον δὲ, ἢ ἀνωμάλως ἔχον, ἢ ἀλγούμενον· σημεῖον ἀρρωστίης ἐστὶν οὐκ εὐήθεος.

1 *Iam verò hypochondrium eſſe decet molle, doloris expers, æquale. Contrà exæſtuans, aut inæqualiter conſtitutum, aut etiam dolore affectum; morbi eſt non manſueti.*

IN MEDICINA nullum frequentiùs nomen auditur quàm hypochondriorum, partiúmque quæ in hypochondriis continentur. Nulla hypotheſis in medendo, nulla tecmarſis initur quæ hypochondriorum διάθεσιν non proponat. Denique fundamentum curationis eſt hypochondriorum poſita, vt aſſolet, ad deliberandum affectio. Nulla eſt morbi ſpecies, nulla idea, quæ ad ſui cognitionem atque ſcientiam hypochondriorum diſtinctionem non habeat, quo iure, quáque iniuria. Et quoniam omnia quæ ſunt in medendo, ſcopũ habent id quod eſt naturaliter conſtitutũ, vt ex comparatione ſimilium ac diſſimiliũ intelligamus quantũ & quemadmodũ vnumquodq; à ſymmetria diſceſſerit, tam in exceſſu, quàm in defectu; primùm quidẽ noſter author de more inſtitutóq; maiorũ, proponit hypochondrium bene conſtitutum in complexione & temperamento, quod ἄριστον idem vocat. Eſt autem huiuſmodi.

lib. 1. progn.

IAM VERO HYPOCHONDRIVM ESSE DECET] Ac ſi diceret. Patefacta omni prognωſi de reſpirando, perſpectis etiam malis partium quæ reſpirationi deducendo inſeruiunt, vt faucium, atq; laryngis, partiúmque circumiacentium, quæ ſunt, ceruix & vertebræ eius; ſequitur vt de hypochõdriorum affectio-

rum affectionibus hoc loco dicendum sit, quòd eorum œconomia, secundùm respirationem, necessaria sit ad vitam tuẽdam, nec sine summo salutis & vitæ discrimine in vitio esse possint. Huius paraphraseωs ducem habeo particulam, δὲ, quæ semper, authore Galeno, disputationis propositæ cum superiore connexionem ostendit. Ergo. HYPOCHONDRIVM] Pars illa epigastrij quæ subiacet, vel adiacet cartilaginibus notharum costarum, vnde nomen habet, multiplici tamen significatione distinctũ, modò per synecdochen, modò per metonymiam, modò etiam per antonomasiam. De hypochondriis propriè dictis solenne est illud. *Abscessum minùs faciunt ventris, quàm hypochondriorum tumores.* Sed metonymia verè est in illo. Αἱ διαδέξιες τῶν ὑποχονδρίων, i. *Successiones hypochondriorum.* Quinetiam locus ille metonymicè dictum hypochondrium planè testatur, vbi oxymelitis commoda explicantur. Sic enim legimus. Ὑποχονδρίῳ καὶ σπλάγχνοισι τοῖσι ταύτῃ, εὐμενές. i. *Hypochondrio, visceribúsque quæ ibi sunt, gratiosum*: quamuis & ibidem synecdoche notari possit, quemadmodum & in hac prognωsi quæ hypochondrium singulare continet, pro vtroque. Non enim hîc per antonomasiam vsurpatur, sicut in illo de Hermocrate, ὑποχονδρίου ἔντασις λαπαρώς, i. *hypochondrij distensio mollis*: vbi Galenus docet hypochondrij nomen absolutè vsurpatum, significare hypochõdrium dextrum κατ' ἐξοχὴν, quod fieri diximus per antonomasiam. Est autem hypochondrium dextræ pariter atque sinistræ partis, proptereáque duplex esse decet, quod in prognostico scripsit, ἄριστον, quod scilicet præclarè ad salutem apparet & facit. Nam hypochondriorum naturaliter constitutorum multa sunt commoda quibus vtimur ad naturalem œconomiam coctionis, digestionis, & excretionis; vt respirationis libertatem omittam: ac proinde consentaneum est vt omnes epigastrij partes, quibus illæ res perficiuntur, vacent omni culpa & vitio, quam quidem expetendam vacationem, hypochondriorum arguit descripta his verbis conditio.

Marginal notes: lib.1. περὶ κρίσεων. — 1. progn. — part.16.sect.2. 6.Epid. — hist.2.part.4. 3.Epid. — Gal.ad aph. 35.2.

MOLLE] Non quidem substantia, cuiusmodi est œdema (nam debet esse solidum, quod εὔογκον καὶ πάχος ἔχον dixit) sed loco & situ, quod λαπαρὸν vocat cùm ait. Δεῖ δὲ ἐν παντὶ τῷ νοσήματι, λαπαρὴν τὴν κοιλίην εἶναι καὶ εὔογκον. i. *Oportet in omni morbo aluum esse mollem & solidam.* Est igitur molle hypochondrium, quod neque distentum est, neque repletum nimis, omníque caret renixu: sed facilè pressum subsidit in contractionis & distensionis mediocritate positum.

Marginal note: aph.35.2. & 2.progn.

DOLORIS EXPERS] Vt hypochondrij mollitudo & æqualitas, signa sunt naturaliter existentia: sic ipsa doloris vacuitas, argumentum est petitum ex iis quæ ἀσυμβεβηκότα Græcis dicuntur. Vt si quis cùm fabricationem capitis commendarit à temperamento, complexione, & cõformatione; idem si addiderit, non facilè offendi frigoris & caloris appulsu; quemadmodum prima illa γνωρίσματα, i. *notitiæ* petuntur ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, i. *ex iis quæ adsunt*: sic hæc postrema ducuntur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων, i. *ex iis quæ absunt.* Est autem hypochondrium doloris expers, certissimum argumẽtum vacationis rerum earum quæ facere solent dolorem, distensionis scilicet & intemperiei validæ. Ac distẽsionis causa sunt crassi & glutinosi humores, contumaciter partibus, quæ laborãt, infarcti. Sed intemperies nascitur ex iisdem calidis aut frigidis egregiè fortitérque. In hac igitur doloris vacuitate, nulla inflãmationis suspicio esse debet.

Marginal note: 1.Epid.

ÆQVALE] Scilicet vtraque parte, tam sinistra, quàm dextra; idque in omni symmetria qualitatis, quantitatis, & consistentiæ: vt neutra parte sit calidius aut frigidius, magis item minúsve contractum, neque distentum; nec verò durius: vt tale hypochondrium tam bene habitum, omnes epigastrij partes omni vitio carere ostendat; id quod est maximè expetendum in omnibus morbis acutis, non solùm ad crises, verumetiam ad curationem, medici artificio institutam.

CONTRA EXÆSTVANS] Æstu incandescens, tum ab inflammatione sicca iecinoris, tum à bile maligna saturatáque, cuius expurgatio non extinguit τὸ καῦμα, i. *ardorem* qui perennitatem habet in visceris διαθέσει φλογώδει, i. *dispositione inflammatoria*; proptereáque sanguinis detractione priùs quàm purgatione curatur. Qui contrà facit, malum insanabile reddit. Non enim hîc phlegmone accipienda pro ea quæ κατ' ἐξοχὴν à recentioribus sic nominatur, de qua dicetur paulò pòst. Nec verò incandescentium hypochondriorum causam agnosco flatuum interceptionem: quoniam, vt ait Galenus, οὐδέποτ' ἡ τοῦ πνεύματος ἀπόληψις, ἐπιφέρει τὴν φλογώδη διάθεσιν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ. i. *interceptio flatuum, inflammatoriam dispositionem hypochondrio nunquam infert.*

Marginal notes: Hipp. & Gal. 4.de acut. — 4. acut.

AVT INÆQVALITER CONSTITVTVM] Parte alterutra, vel vtraque, totóque abdomine certis quibusdam locis, hîc calidius, illic frigidius; hîc durius, illic mollius; hîc læuius, illic asperius; alibi doloris expers, hîc dolens. Denique magis minúsve distentum: quamuis distẽsio, siue cum meteorismo, siue cum retractione, non semper hypochondriacorum viscerum inflammationem denunciat. Nam. *Quibus acuta vox, hypochondria sursum intrò reuulsa sunt*, vt Sileno, de quo ita scriptum legimus. Ὑποχονδρίου ξύντασις ἐξ ἀμφοτέρων παραμήκης, πρὸς ὀμφαλὸν ὑπολαπαρός. i. *Hypochondrij distensio vtrinque in longum ducta, ad vmbilicum velut remollita.* Hoc enim diaphragmatis inflãmati signum est, quod tunicam intercostalem, vnáque transuersos hypochondriorum musculos ad se rapit, illásque partes sursum intrò reuellit. Nam illa quæ facit meteorismum distensio, symptomatica esse solet tum phlegmones, tum scirrhi, tum obstructionis, flatulentíque spiritus. Sed earum causarum decisio atque prognωsis, propriorum cuiusque signorum tecmarsi breui explicabitur, duce Christo.

Marginal note: in prorrh.

AVT ETIAM DOLORE AFFLICTVM] A causis dolorificis iam explicatis. Contrariorum enim contraria sunt consequentia. Tum is qui intelligit cur hypochondria sint doloris expertia, facilè complectetur animo quæ sint iis dolentibus causæ ipsius doloris.

HAVD MANSVETI EST MORBI] Sed contrà maligni, qui scilicet eiusmodi esse dicitur, aut quia cõtumax est atque in prauos abscessus mutatur, vnde diuturnitas doloris, crebri relapsus, mors quoque ipsa; aut quia metum adfert sinistri iudicij, spem verò salutis omnino non adimit; vt verè illud videar esse dicturus, quicquid Galenus reclamet. *Quæ ex hypochondriorũ doloribus febres nascũtur, terrificæ.* 32.Coac. 1.lib.

2 Οἴδημα δὲ ἐν ὑποχονδρίοισι σκληρόν τε ἐόν, καὶ ἐπώδυνον· κάκιστον μὲν εἰ παρὰ πάντων εἴη τῶν μορίων· τῶν δὲ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρεος, ἀκινδυνώτερον τὸ ἐκ τῶν ἀριστερῶν.

At verò tumor in hypochondriis durus quidem ac dolorificus, peßimus eſt, ſi ſit ab omnibus partibus. Eorum verò qui ſunt vnius partis, periculi minus habet qui è ſiniſtris aſſurgit.

HYPOCHONDRIORVM naturaliter conſtitutorũ, aut contrà, ſigna ſyllogiſtica ſuperiore prognωſi omnia ſunt adducta; quorũ alia petuntur ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, alia ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων. Hîc noſter author ex officio ſibi incumbere putauit, explicare hypochondriorũ morbos vnde illa τεκμήρια cauſas ducunt; eorúmque morborum naturam, ſymptomata, periodos, paroxyſmos, & criſes aperire. Sanè hic locus mirificos adfert ſcientiæ fructus ad comparandam τεκμάρσιν διαγνώσεως, προγνώσεως, καὶ θεραπείας: quæ tria ſunt medici officia in omni exercitatione medendi. Sic igitur ait ſummus dictator.

AT VERO] Quod eſt huiuſmodi. Eſt hoc ſanè aliquid, vel etiam multum, habere notitiam hypochondriorum malè conſtitutorum ex ardore, dolore, & inæqualitate: ſed cauſas intelligere vnde illa gignuntur, & quorſum appareant; eſt ſanè artificis peritiſſimi & experientiſſimi.

IN HYPOCHONDRIIS] Metonymicè dictis pro viſceribus hypochõdriacis. Nam hypochondriorum mala quantumuis dura & dolorifica, nec citam mortem adferunt, nec illis exoluuntur criticis legibus quæ in hac prognωſi continentur, maliſque hypochondriacis in ea deſcriptis tribuuntur. Enimuero hypochondriorum quæ adiacent cartilaginibus notharum coſtarum, vt cæterarũ abdominis partium quæ ſuperiacent peritonæo tunicæ; omnium, inquam, mala eiuſmodi planè ſunt qualia ſcribit in
aph.7.6. aphoriſmis. Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότατα. τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότατα. i. *Dolores qui ventrem tenent, cum tumore; leuißimi ſunt: ſine eo, grauißimi.* Ergo non omnis meteoriſmus dolorificus hypochondriorum, denunciat viſcerum inflammationem: quoniam abdominis muſculi dolere poſſunt atque tumere, concepta in ipſis cauſa doloris atque tumoris, per diſtẽſionem propriam, & eximiam intemperiem. Nam quæ à viſceribus inflammatione aut ſcirrho obſeſſis, tenſio duritáſque incidit in hypochondrium, per oppreſſionem accidit: niſi fortaſſe excuſatio ſit apoſtematis è viſceribus in hypochondria abſcedentis. Sed hypochondriorum externorum vitia, ſuis quæque notis certiſſimíſque argumentis, à viſceribus hypochondriacis diſtinguuntur.

TVMOR] i. Moles contra naturam, quæ vel humoris affluxu, vel congeſtione aſſurgit.

DVRVS] Tenſione viſceris, quam facit humoris craſſi & glutinoſi contumaciter infarcti affluentia, vel nimia abundantia. Cæterùm eius duritatis contagionem oſtendit hypochondrium externum, haud quidem concepta intra ſe duritatis cauſa quæ tenſionem faciat: ſed à viſcerum oppreſſorum afflictione diſtentum. Nec verò viſcerum tumor omnis, hypochondriorum duritate & meteoriſmo percipitur. Declarat id commemorabile illud de Hermocrate. *Hypochondrij mollis diſtenſio.* Sunt enim diſtenſio & mollitudo ἀσύστατα. Sed ea diſtenſio, iecoris propria eſt; mollitudo autem, hypochondrij. Quinetiam iecoris caui inflammatio, vix hypochondrij diſtẽſionem habet tractabilem; conuexi autem inflammatio magna, facilem exhibet in hypochõdrio contagionem. Cæterùm œdematis nomen omnia phymatum complectitur genera quæ conſiſtunt in ſyſtrophe, non autem in ſuffuſione. Hîc autem coniuncta tumori duritatis & doloris acceſſio, ſyſtrophicam inflammationem oſtendit, quæ cum rubore, calore, pulſu, renixu, & dolore cõiuncta eſt: quam recẽtiores medici phlegmonen κατ' ἐξοχὴν nominarũt.

DOLORIFICVS] Tum proprio vitio, tum alieno; ac proprio quidem, conuexarum hepatis partium diſtenſione ſumma, & intemperie maxima: quæ duo glutinoſi humoris præcalidi infarctu induci ſolent; cum acceſſione tuſſis, dyſpnœæ, lateralis doloris, & iugularis. Alieno etiam vitio dolet hypochondrium ab oppreſſione nimis diſtentum.

PESSIMVS EST] Atque in anguſto ſpem eſſe declarat, officij ad vitam tuendam neceſſarij interceptione, doloris acerbitate, vicinarum & ſociarum nobilium partium ſympathia & ſyntimoria; tum etiam celeritate, vehementia & aſſiduitate, vnde cita mors venit.

» SI SIT AB OMNIBVS EPIGASTRII PARTIBVS] Quia quò plures partes in vitio
» ſunt, eò res ægri peiùs eunt; pluribus inde labefactatis facultatibus, pluribus etiam partibus in contagionem adductis.

EORVM VERO QVI SVNT VNIVS PARTIS, PERICVLI MINVS HABET QVI E SINISTRIS ASSVRGIT] Quoniam lien officij præſtantia & dignitate, vt iecori inferior eſt, atque minor: ita celeritate, vehementia, & aſſiduitate morborum ingruentium; nec adeo citam criſin habet, nec tam celeriter ac facilè periculo locum cedit.

3 Σημαίνει δέ, ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα θάνατον σύντομον. ὑπερβάλλοντα δὲ τὰς εἴκοσι, τοῦ πυρετοῦ μένοντος· ἐμπύησιν.

Verùm tumores eiuſmodi, per initia quidem nati, mortem in propinquo eſſe denunciant: ſin autem vigeſimum ſuperent, manente febre; in ſuppurationem vertuntur.

NVNC hypochondriacorum viſcerum per ſyſtrophen inflammatorum pericula, & criſes quibus defunguntur iis periculis, explicatur. Ac ſanè pericula ſunt in morte citiſſima. Defungendi ratio in abſceſſu & hæmorrhagia: quamuis in abſceſſu adhuc periculo ſit locus, neque abſceſſus critici hîc certa ſit criſis, vt mox docebitur.

Ergo. TVMORES EIVSMODI] Scilicet hypochondriacorum viſcerum, non abdominis, qui neque citam mortem adferunt, nec criſes recipiunt quas in hac prognωſi expetendas proponit: nec verò omnes omnium viſcerum tumores, ſed tantùm iecoris, aut vtriuſque hypochondrij inflammationes per ſyſtrophen aſſurgentes. Nam hypochondriorum tumores ſiniſtra tantùm parte tractabiles, periculi minus habent propter lienem, vt ait Galenus.

PER INITIA QVIDEM NATI] Non autem per diadochen oborti, neque fugaces: qualem accepimus fuiſſe tumorem ſplenicum Herophontis. De quo ſic legitur apud Hippocratem, πέμπτῃ σπλὴν ἐπήρθη, ὑποχονδρίου ξυντάσις, i. *quinto die lien intumuit, hypochondrium diſtentum eſt*. Deinde ſubiungit. *Octauo lien imminui cœpit, mens reſtitui; dolente priùs hypochondrio ſubiecto lieni*. Hîc autem principij nomen refertur ad primum inſultum morbi, quem πρώτην εἰσβολὴν Græci vocant. hiſt. 3. 1. Epid.

MORTEM IN PROPINQVO ESSE DENVNCIANT] Mortem quidem denunciant: quoniam nulla ſalus vitæ ſperabilis in amiſſione officij tam neceſſarij, doloris acerbitate, partium nobilium ſympathia & ſyntimoria; tum generatione perenni prauorum humorum. Citam autem: quoniam celerrimæ ſunt criſes morborum illorum qui celeriter, continenter, & vehementer mouentur. Tam citæ mortis exemplum legitur in Coi ſorore. Τῇ Κώου ἀδελφαίῃ ἧπαρ ἐπήρθη σπληνικὸν τρόπον· ἀπέθανε δευτεραίη. i. *Sorori Coi hepar intumuit conſueto lieni modo: ſecundo die interiit*. Sed quàm conuenienter & appoſitè notandum præcepit eum tumorem durum ac dolorificum ἐν ἀρχῇ, i. *ineunte morbo*; vt ſcilicet hepatis aut vtriuſque viſceris inflammatio ſyſtrophica, ſit primigenia, ex affluxu nata, non autem ex collectione quam fecit obſtructio. Declarat hiſtoria nepotis cuiuſdam Apollonij Abderitæ, qui cùm longo tempore in praua diæta vix progrederetur, eſſétque μεγαλόσπλαγχνος, i. *viſceroſus*, cum hepatis dolore quotidiano, & ictero, facieique colore ſubalbo; tandem oborta febre decubuit, ac trigeſimo quarto morbi die interiit.

SIN AVTEM VIGESIMVM SVPERENT] Saluis & integris ægri rebus, qui bonitate fortaſſis materiæ, viribúſque validis, reſtitit ad vigeſimum diem, periculóque defunctus eſt; nulla tamen prorupta hæmorrhagia.

IN SVPPVRATIONEM VERTVNTVR] Quam licet expetendam, ſine tamen ſalutis diſcrimine expectari non potis eſt. Niſi enim pus album ſit, minimúmque fœdi odoris, ac foras effundatur; ſemper periculo locus erit. Nam pus amurcoſum, cœnoſum, foras effuſum; lethale eſt. Tum pus æquale & album, ſi intrò perductum, cutim contra ſe afficiat, aut cum integritate cutis aduerſæ naturalem œconomiam labefactet; periculi metum & cauſam adducit. Cæterùm vigeſimi ſex quaternarios complectentis periodus conſiderari ſolet in omnibus morbis acutis, qui à denegata excretione, ſalutis aliquam ſpem adferunt per abſceſſum. Talis fuit obſeruatio in prægrandi cephalalgia. Talis in pleuritide. Talis etiam in catarrho procumbente in ventrem ſuperiorem.

Prætermiſi quod eſt in hac prognωſi commemorabile, nempe illud, μένοντος πυρετοῦ, i. *manente febre*; vt hypochondriacæ inflammationis maneat conſtans ſyſtrophe quæ nullam adhuc mutationem accepit ſuæ molis atque coloris; nec exolutione, per διαφόρησιν; nec ſuppurato, per concoctionem; nec ſcirrho, per concretionem; nec corruptione, per gangrænam. Tot enim modis, nec pluribus, inflammatio omnis per ſyſtrophen, mutationem accipit ſuæ molis, characteris, atque coloris.

4 Γίγνεται δὲ καὶ τούτοις ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ, ῥῆξις αἵματος διὰ ῥινῶν, καὶ κάρτα ὠφελέει. τὰ δὲ πολλὰ κεφαλὴν οὗτοι πονέουσι, καὶ ὄψιες ἀμβλυώττουσιν, καὶ μᾶλλον εἰς ταῦτα προσδέχου τὴν ῥῆξιν. ἡλικίῃσι δὲ μᾶλλον τριάκοντα πέντε ἐτέων· πρεσβυτέροισι δὲ ἧσσον.

Quinetiam accidit his, vt in prima periodo ſanguis prorumpat è naribus, & plurimum opis adferat. Ac ferè tum caput his dolet, viſus hebeſcit. Ad quæ intentus, profluuium magis expecta; idque inter ætates ea potiſſimùm quæ trigintaquinque annis finitur: prouectioribus autem, minus.

ALTERA hîc ratio eſt defungendi periculo cui locus eſſe ſolet in hypochondriacorum viſcerum inflammatione quæ per initia morbi, pérque ſyſtrophen nata, editur. Eſt autem hæmorrhagia, ſiue profluuium ſanguinis è nare κατ' ἴξιν alterutrius viſceris inflammati, quod non rarò morbos exoluit qui antè lethales videbantur. Scitum eſt illud. *Profluuia oboriuntur ſanguinis ſæpe multa:* quod vetus dictum vſurpauit Galenus in Metone, cuius ſanatio, quam per hæmorrhagiam conſecutus eſt, etiam cum prauis ſignis, miraculo debet apponi. Sic igitur ait.

lib.2.Epid. part.2. hiſt.7. 1.Epid.

QVIN ETIAM ACCIDIT HIS] Ac ſi diceret; in tam calamitoſa viſcerum inflammatione, quæ magis terret medicum, quàm vlla ſpe conſoletur ſecundi iudicij, ac penè dixerim, deſperationem ſalutis oſtendit. Accidit his quibus hypochondriaca viſcera inflammatione ſunt obſeſſa, vel, vt ipſe ait, tumore duro ac dolorifico; accidit, inquam,

VT IN PRIMA PERIODO] i. Primo ſeptenario duobus abſoluto quaternariis, quorum prioris vt officium eſt indicandi, ſic poſterioris iudicandi. Non enim lege critica bene ſancita, excretio vlla ſuſcipitur quæ antè ſignificata non fuerit; niſi fortaſſe quis phlegmones excuſationem adferat, in qua vel ipſa celeritas mora eſt, idémque faciundum artificio, vel expetendum à natura, quod in ædibus incendio conflagrantibus fieri ſolet. Hîc enim quò citiùs trabes & tigna extrahuntur, eò meliora ædificio reſtaurando ſeruantur. At ſi cremari cœperint, inutilia ſunt. Ita quò citiùs inchoata phlegmone ſanguinem reuellendo, vacuando, aut etiam coëffundendo curatur; eò faciliùs curationem recipit, ſuperſtite partis ipſius, quæ inflammari cœperat, integritate.

SANGVIS PRORVMPAT E NARIBVS] Tranſlatione ad caput ſanguinis multa bile perfuſi: proptereáque ſubſtantia tenuiſſimi, temperaméto calidiſſimi, & qualitate acerrimi; vnde facilem habet orgaſmum, excurſúmque facilem ad caput, vbi, ſi ex natura agitur, non priùs quieſcit, quàm ad extimas venarum oras peruenerit, vnde per anaſtomoſin erumpit.

ET PLVRIMVM OPIS ADFERAT] Quia ſyſtrophen inchoatam reprimit, factam exoluit, valétque ad inhibendam fluxionem concitatam, & ad vacuandam conſiſtentem. Sed ea hæmorrhagia liberalis & libera, ſic habetur optima, plurimúmque opis & adiumenti adfert ad conſequendam valetudinem, ſi fiat κατ' ἴξιν, i. *è directo*, vel *ad amußim*, non autem ἀνάπαλιν, i. *è regione*, vel *ex oppoſito*. Qua de re illud extat quod ad ſentétiæ huius perſuaſionem ſufficiet. Τὰ ἀνάπαλιν αἱμοῤῥαγέοντα κακὸν, οἷ ἐπὶ σπληνὶ μεγάλῳ, ἐκ δεξιῆς ῥέειν· καὶ τὰ καθ' ὑποχόνδριον ὡσαύτως. i. *Quæ ex aduerſo fiunt hæmorrhagiæ malæ: velut in liene magno ſanguinem fundere è nare dextra.* Hoc theorema catholicũ agnouit Galenus eſſe Hippocratis, quod in prorrhetico ſcriptum legit. Sed eius interpretatio ſuper nomine hypochondrij, in prognoſtico quidem, tãtùm pertinet ad vtrumque viſcus; in prorrhetico autem, præter vtrumque viſcus, ad hypochondria externa. Sed, quod pace illius dixerim, huius hæmorrhagiæ criticæ non ſunt capacia. Huc accedit, quòd in ſingulari numero hypochondrium nominauit, quod, κατ' ἐξοχὴν, dextrum ſignificat; & per metonymiam, iecur ipſum.

31.progn.f.1. 1.prognoſt. prorrh.33. f.3.1.

AC FERE TVM CAPVT HIS DOLET] Quoniam ex tranſlatione caput repletur. Repleti autem capitis ſymptomata ſunt cephalalgica: vt etiam paraphorica, cataphorica, & catarrhoica eſſe ſolent; pro varia humoris caput replentis natura, & varia partis excipientis conditione. Cephalalgiæ huius criticæ prognoſes leguntur in Epid. prognoſt. prorrhet. & in Coacis deciſionibus, quæ κεφαλαλγικῶς ſunt explicatæ.

VISVS HEBESCIT] Non quidem extinctione luminis oculorum proprij, profligatíque ſplendoris per cõſumptionem humoris cryſtallini; qualis cernitur in oculis velut emortuis moribundorum hominum: nec verò caligatione & tenebricoſa vertigine, quam σκοτοδινίαν & τὸ ὀρφνῶδες vocant (hoc enim vomitionis prænuncium eſt cum cardiogmo:) ſed amblyopia aut marmarygibus tantùm ægroto conſciis, non autẽ medico aſpectabilibus. Sic enim prognoſticum hæmorrhagię ſcriptum eſt, ἀντὶ μὲν τὸ ὀρφνῶδες φαίνεσθαί τι περὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀμβλυωγμὸς γίγνεται, ἢ μαρμαρυγαὶ προφαίνονται. Hæc autem ſymptomata perturbationis criticæ, & ſigna futuræ hæmorrhagiæ, quando appareant conſiderandum. Solenne eſt illud. *Iudicatoria ne ſtatim appareant.*

AD QVÆ INTENTVS, PROFLVVIVM MAGIS EXPECTA] Si iure & loco appareant: per tranſitum, non autẽ per progreſſum. Nam *iudicatoria quæ non iudicant, aut difficilis ſunt iudicij, aut mali.*

IDQVE INTER ÆTATES] Quoniam, quò natura & humor viam affectant, eò criſeωn inclinationes fiunt. Iuuenes in ſecunda valetudine ſanguinem profundunt è naribus à 18. ad 35. annum: in aduerſa autem, ſi morbis acutis corripiantur, tres habent opportunitates excretionis; naturæ vim, meatuum libertatem, & humoris tenuitatem.

5 Τὰ μαλθακὰ δὲ καὶ ἀνώδυνα τῶν οἰδημάτων, χρονιωτέρας μὲν τὰς κρίσιας ποιέεται· ἧσσον δὲ ἐστὶν ἐπικίνδυνα. ὑπερβάλλοντα δὲ τὰς ἑξηκόντα ἡμέρας, τοῦ πυρετοῦ μένοντος, ἐκπυοῦται.

Tumores autem molles ac doloris expertes; ſeriores illi quidem adferunt criſes: at minùs aliis periculoſi. Sed hi quoque tamen ſexageſimum diem ſuperantes, manente febre, in ſuppuratum vertuntur.

TVMORIBVS

Tvmoribvs iam explicatis qui consistunt in phlegmone per systrophen sanguinis nata, contrarij opponuntur hoc loco, qui, vt illi duritate ac doloris acerbitate molesti sunt, metúque nos terrēt: ita mollitudine & doloris vacuitate mites, spem nobis adferunt secundi iudicij. Commune est quidem amborum febris: sed illorum prægrandis & ingens, quæque symptomatum vehementia, celeritate, & assiduitate, citam sæpenumero mortem venire facit: horum verò εὐήθης, quæque expetendam non præripit exolutionem ipsorum: sed potiùs cunctando ad pepasmum viam munit, materiam suppurabilem faciendo. Illorum quidem celeriores sunt crises, quibus nonnunquam ægroti periculo defunguntur; sed in angusto spes est, ac semper de morbo verendum donec conualuerit æger: horum verò seriores; sed cum spe diuite secundi iudicij. Quæ cùm ita sint, hæc mihi videtur ratio explicandi.

Tvmores avtem molles] Quorum mollitudo contraria est duritati phlegmonarum per systrophen sanguinis obortarum. Molles autem considerantur in substantia viscerum obsessorum, non in situ aspectabilis hypochondrij, quod neutiquam in vitio est proprio, sed alieno, vt infrà docebitur. Atque hæc mollitudo venit ab humore diffuso, non autem nimis coacto: cuiusmodi erant parotides tempestatis primæ 1. τῶν ἐπιδ. Ην δὲ ὁ τρόπος αὐτῶν χαῦνα, μεγάλα, κεχυμένα, οὐ μετὰ φλεγμονῆς, ἀνώδυνα. i. *Tumorum hic erat modus; molles erant, diffusi, magni, sine inflammatione, indolentes.* Superuacaneum est autem id quod præter mollitudinem attributum legitur, in prognostico, tumoribus hoc loco descriptis; quòd scilicet dum premuntur, digito cedant. Atque id opinionem facit tumorum in hypochondriis externis tractabilium & aspectabilium: sed falsò.

Ac doloris expertes] Vacatione scilicet tensionis & intemperiei prægrandis, quas facere solet humor contumaciter obsessæ parti impactus, cum accessione caloris, aut frigoris permolesti.

Seriores illi qvidem adfervnt crises] Etenim quando crisis mutatione perficitur, mutatio autem motu; quorum morborum labores continenter, celeriter, & vehemēter mouentur; citas etiam crises adferre solēt. Atqui tumorum mollium dolorísque expertium tardi sunt motus, nec assidui, nec vehementes. Itaque mirum videri non debet si eorum tardæ sint crises, quibus exoluuntur.

At minvs aliis pericvlosi] Quia nec tanta est muneris auocatio, nec tanta doloris acerbitas, nec tanta nobilium partium sympathia, nec denique tam calamitosa vis.

Sed hi qvoqve tamen sexagesimvm diem svperantes] Ac si diceret; quamuis in mouendo sint pigri, proptereáque mutationem criticam serò suscipiant, vt febris quartana quæ illam ob causam longissima est, præsertim hyberna: tamen, quoniam ita comparata est tumorum, maximè internorum, conditio, qui in calidioribus locis & partibus stabulantur, vt nisi exoluantur digestione, vacuatione, aut suppurato; quod reliquum est, corrumpantur cum parte obsessa; inde adeo fit vt hîc commemorati tumores, virtute naturæ exactis quadraginta diebus, qui propter materiæ contumaciam finem adferre non potuerunt, nec vacuando, nec digerendo; tandem insequente prima periodo, i. primo post quadragesimum vicenario, coctionem recipiant, & in suppurationem vertantur.

Manente febre] Quam peperit materiæ tumorificæ inchoata putredo; necdum considente tumore per διαφόρησιν fluxionis consistentis, aut vacuationem per loca lege naturę commoda. Sed tamen ipsa febris materiam reddiderit suppurabilem ad suppuratum, caloris natiui potētia & partium solidarum integritate confectum. Atque illud suppuratum crisis est tumorum contra naturam, secundùm διαφόρησιν expetenda. Solenne est illud. Πᾶν τὸ ἐκπυέον ἀνυπόστροφον· ἐντὸς γὰρ πεπασμὸς, καὶ κρίσις ἅμα, καὶ ἀπόστασις. i. *Nihil quod suppurat, reuertit. Hic enim pepasmus est, & crisis simul, & abscessus.*

In svppvratvm vertvntvr] Materia suppurabili mitificata, per integritatem partis solidæ, in substantia; eiúsque facultatem, in officio; vtrinque autem per calorem natiuum, vnde conficitur pus album, æquale, & læue, quod significationem edit rerum illarum virtute & officio suppurabilem materiam mitificantium, atque exclusionem, bonis ægri rebus, perficientium.

6 Παραπλήσια δὲ σημαίνει τὰ ἐν ὑποχονδρίοισι, καὶ τὰ περὶ κοιλίην, πλὴν ἧσσον ἐκπυοῦται ταῦτα ἐκείνων· ἥκιστα δ' ὑπ' ὀμφαλόν.

Similiter autem significant, vt qui in hypochondriis stabulantur, ipsi etiam qui sunt in ventre tumores; nisi quòd hi minùs quàm illi in suppurationem vertuntur, minimúmque omnium, qui sub vmbilico sunt.

Vt omnivm systropharum omniúmque tumorum inde natorum sua cuiusque est propria crisis qua exoluuntur saluis & integris ægri rebus: ita cōsequendæ illius criseos opportunitas, potissimùm in partis obsessæ natura atque conditione consistit. Atque vt qui sunt duri ac dolorifici, per systrophen sanguinis oborti, faciliùs in suppurationem vertuntur quàm molles ac doloris expertes: ita beneficio illius criseos fruuntur celeriùs in visceribus, quàm in epigastrio; quod in hac prognosi docetur, quæ distinctionem continet obseruatione dignam, tumorū meteororum abdominis, & hypochondriacorum viscerum, de quibus hucusque iam institutæ sunt decisiones.

Ergo. Similiter significant] Qualitate scilicet partis affectæ calidioris, frigidioris,

mollioris, durioris, dolorificæ, aut contrà dolore carentis, ſimiliter oborti tumores ſignificant exolutionem ſui ſperabilem digeſtione aut ſuppurato, celeriorem aut tardiorem.

VT II QVI IN HYPOCHONDRIIS STABVLANTVR] i. In iecore aut liene, duri & dolorifici, aut molles ac doloris expertes.

IPSI ETIAM QVI SVNT IN VENTRE TVMORES] Hîc ventrem intelligit; non quidem promptuarium illud potionis & cibi de quo legitur aphoriſmus ille. Αἱ κοιλίαι τοῦ χειμῶνος θερμόταται. i. *Ventres hyeme calidißimi*: nec verò illum ventrem qui ſuperior appellatur, déque pulmonibus ac thorace dicitur aphoriſmo illo.

aph.38.7. Κατάρροι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην, ἐν εἴκοσιν ἡμέρῃσιν ἐκπυοῦνται. i. *Catarrhi prolabentes in ſuperiorem aluum, viginti diebus ſuppurant.* Sed ventrem intelligit, totum illud abdomen cum meſenterio & epiploo coniunctum, quod aphoriſmus ille conſiderandum proponit. Οκόσοισιν ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν ἐς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ· τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιμπλᾶται. i. *Quibuſcunque aqua repletum hepar eam in omentum effundit; il-*

aph.7.6. *lis venter aqua turget.* Atque tumores ventris hoc loco commemorati, ſunt illi quos alibi nominauit ὀγκώματα μετέωρα. His ita conſtitutis, quærendum videtur an ventris explicati tumores, ſimiliter ſignificent vt ij qui in hypochondriacis viſceribus ſtabulãtur. Quid enim? an meteωri vẽtris tumores ſimilia edunt ſymptomata, tum partis obſeſſæ & humoris morbifici propria, tum verò partium vicinarum & ſociarum ſympathica, vt hypochondriacorum viſcerum haud ita pridem deſcripti & explicati? An cita mors venit ab epigaſtricis, vti venire ſolet ab hypochondriacis ambarum partium duris ac dolorificis, præſertim verò dextræ partis, per hepatis inflammationem ſyſtrophicam? Quid verò? an epigaſtricos tumores hæmorrhagia exoluit, vt viſcerales? Audiamus Galenum ſuper hac re propoſita differentem. *Enimuero*, inquit, *tumores hypochondriorum duri ac dolorifici mortem haudquaquam breui futuram denunciabunt, niſi partium quoque interiorum aliqua ſimul affecta fuerit. Interiores verò eſſe nouimus, iecur, ventriculum, diaphragma, lienem. Muſculi namque hypochondriorum phlegmone obſeßi, tollere hominem è vita non poſſunt, niſi, quod rarò accidit, vel magnitudo phlegmones eximia fuerit, vel imbecillæ admodum vires, vel perperam æger curetur à medicis, vel ipſe in commoda ſua peccarit. Nam hæmorrhagiæ ſimilis ratio eſſe non poteſt in epigaſtricis, vt in viſceribus hypochondriacis.* Ergo non ſimiliter epigaſtrici tumores ſignificant, vt viſcerales. Quamobrem ſimilitudo illa non ad omnium partium obſeſſarum conditionem debet referri, tam interiorum, quàm exteriorum; niſi tumorum etiam diſtinctio adiungatur, vt in prognoſtico fecit his verbis: loquitur autem de mollibus. Εἰ δὲ ὑπερβάλλῃ ἑξήκοντα ἡμέρας, ὅτι πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα μὴ καθιστάμενον· ἔμπυον ἔσεσθαι σημαίνει καὶ τοῦτο, καὶ τὸ ἐν ἄλλῃ κοιλίῃ κατὰ τὸ αὐτό. i. *Quòd ſi ſexaginta dies febris exceſſerit cum tumore non ſubſidente, pus factum hinc iri ſignificat; tum ſi in reliquo ventre fuerit.* Ergo ſimilitudo illa tumorum pertinet ad œdemata mollia & indolentia, tam abdita, quàm meteωra, & in abdomine conſiſtentia. Similiter enim hæc vt illa naſcuntur, ac ſimiliter exoluuntur, ſi tantùm exceperis ſuppurandi opportunitatem quæ maior eſt in viſceralibus, quàm in epigaſtricis: quod ſequentia verba declarant.

NISI QVOD MINVS HI, QVAM ILLI IN SVPPVRATVM VERTVNTVR] Quod ſanè falſum eſſet de phlegmone epigaſtrica per ſyſtrophen nata. Hæc enim ſuppurato ſaneſcit, nec ſuppuratum morte anteuertit; vt hypochondriaca interior, quæ ipſa per ſe funeſta eſt, niſi hæmorrhagia primis periodis, aut poſt vigeſimum diem, ſuppurato, periculi locus tollatur, ſi conuenienter fiat & exeat. Tumores autem molles doloríſque expertes, meteori quidem, rariùs in ſuppurationem vertuntur, quàm interiores, tum hypochondriaci, tum reliquarum partium ventris: quòd materia frigidior in abdomine diffuſa, non facilè fit ſuppurabilis à calore febrili, nec tam facilè ſuppuratum concipiat virtute caloris natiui, quàm quæ in viſceribus, reliquóque ventre interiore ſtabulatur.

MINIMVMQVE OMNIVM, QVI SVB VMBILICO CONSISTVNT] i. In hypogaſtrio vel aqualiculo, quæ pars adipoſa longiſſimè omnium abdominis partium diſtat à fonte viuifici necta-

6.Epid.part.1. ris, nec tam plena manu ſyrrhoen recipit, quàm ſuperiores. Huc pertinet illud. Τοῖσιν ἐμπυήμασιν ὀμφαλὸς ὅρος. i. *Empyematis vmbilicus terminus.*

Malè fuit. Καὶ γίνεται δὲ ταῦτα μὲν ἐν χιτῶνι· τὰ δὲ ἄνω κεχυμένα.

7 Τῶν δὲ ἄνω ἐμπυημάτων, τὰ μὲν ἐν χιτῶνι ἐστὶ συλλεγόμενα, τὰ δὲ ἐν σπλάγχνοις κεχυμένα.

Suppuratorum autem quæ ſurſum ſunt, alia quidem in tunica ſtabulantur collecta, alia verò ſunt in viſceribus ipſis diffuſa.

HACTENVS de natura, ſymptomatis, periodis, & paroxyſmis tumorum hypochondriacorum & reliqui vẽtris. Quinetiam patefactę ſunt criſes quibus periculi locus tollitur, ac ſpes ſalutis affulget quæ in anguſto erat, ſi iure & loco illæ criſes ſuſcipiantur & fiant. Enimuero tumorum hypochondriacorũ, hoc eſt, iecinoris, aut lienis, aut vtriuſque, qui duri ſunt ac dolorifici, vt eſſe ſolet omnis ſyſtrophica phlegmone; defungendi periculo ratio primùm poſita eſt in libera & liberali hęmorrhagia quæ primis periodis prorumpit κατ' ἴξιν alterutrius viſceris, aut vtriuſque obſeſſi: non autem ἀνάπαλιν. Hæc ſi deſit, nec breui ad exitium præcipitetur æger, ſed validarum virium beneficio, ſymptomatum calamitoſam vim ſuſtinere poſſit ad vigeſimum vſque diem; ſuppuratum erit in promptu quod ægrum ab interitu vindicabit ſi eiuſmodi ſit, vt qualitate puris, copia, tempore, & excernẽdi modo, medici optatis reſpondeat. Nam hypochondriacorum viſcerum tumores qui & vnà ſunt molles, & vnà doloris expertes, pe-

ticuli minus habent, quamuis eorum ſit tardior criſis. Hi etiam ſuppurato finiuntur, niſi ante ſexageſimum diem exoluantur. Reliqui autem ventris tumores qui phlegmonem ſyſtrophicam præ ſe ferunt, atque doloris acerbitate ac duritate ſe produnt; vt non ſunt ita pernicioſi quàm hypochondriaci, nec ſimiliter vt illi per hæmorrhagiam exoluuntur: ita ſuæ molis mutationem ſuppurato & expurato recipiunt, tum epigaſtrici, tum hypogaſtrici. Molles verò ſimiliter vt hypochondriaci terminãtur, niſi quòd perraró in ſuppurationem vertuntur; præſertim ij qui ſub vmbilico naſcuntur, parte illa ſcilicet quæ adiacet pubi, quam veteres ἦτρον καὶ ὑπογάστριον nominarunt. Hæc fuit noſtri authoris διάνοια in ea diſputatione quam hactenus inſtituit de tumoribus viſcerum hypochõdriacorum, ac cæterarum partium quæ in abdomine continentur. Nunc ſequitur vt ſuppurati, quod ipſis tumoribus mutationem attulit, conditiones, vnde & quorſum appareant, explicentur. Ac primùm de hypochondriacorum tumorum ſuppurato dicendum. Dicendi autem methodus & ratio ſic ab authore præſcripta.

SVPPVRATORVM AVTEM QVÆ SVRSVM SVNT] i. Abſceſſuum purulentorum qui phlegmonarum per ſyſtrophen obortarum mutationem ex pepaſmo aut putredine attulerunt, vel ad interitum, vel ad ſalutem. Ergo. SVPPVRATORVM] Quæ fecit pepaſmus, ſi bona ſunt; vel corruptio ad gangrænam, ſi mala atque mortifera.

QVÆ SVRSVM SVNT] i. Quæ ſtabulantur in ſuprema regione abdominis vbi ſunt hypochondria, ventriculum, diaphragma, iecur, & lienem circumplectentia: ſic enim τὰ ἄνω vertenda duxi, ex mente authoris quæ ſpectat corporis dimenſionem in longum, non in profundum. Αἵματος δὲ ῥῆξιν μάλιστα τῶν ἀνωτάτω τόπων προσδέχεσθαι χρή. i. *Sanguinis eruptionem è ſupernis præſertim partibus oportet expectare.* Ac, *ſurſum*, Latinè dixi cum M. Tullio, qui nares & oculos ſurſum eſſe tradidit lib. 2. de nat. deor. Iam verò conſilium illud fuit authoris primùm de ſuppurato agere viſcerum hypochondriacorum phlegmone ſyſtrophica obſeſſorum, quòd & illa omnium ſuppurati capaciſſima ſunt, nec minùs à ſuppurato metu nos terrent, quàm ſpe ſalutis conſolantur, ſi tale id non ſit, quale mox optimum deſcribetur.

ALIA QVIDEM IN TVNICA STABVLANTVR COLLECTA] i. Alia quidem ſimpliciter à pepaſmo nata ſunt & edita, ſuóque conſiſtunt loco, virtute naturæ cõglomerata. Eiuſmodi autem ſunt quæ, mitificata phlegmone, in tunica obſeſſi antè viſceris continentur, non in ſubſtãtia ipſa. Atque ea ſunt colore alba, ex integritate partium ſolidarum; læuia, ex virtute caloris inſiti ſeſe in omnes materiæ partes æqualiter inſinuantis; æqualia, bonitate ipſius materiæ pepaſmi capacis. Hunc autem locum miſerè corruptum, ac velut carcinoma inſanabile execandum, ſic reſtituendum putaui ex alio loco, cuius verba hæc ſunt. Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πῦον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν· περιγίνονται. ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πῦον τουτέοισιν ἐστίν. ἢν δὲ ἀμοργὴ ῥυῇ· ἀπόλλυνται. i. *Quibuſcunque purulentum hepar vritur, ſi quidem purum pus inde fluit albúmque; ſeruantur (nam his vomica concluſum tenetur:) ſin amurcoſum, moriuntur.* Quod autem ait bene collecta videri, non diffuſa; quorſum hæc fiant, ne bis idem mihi dicendum ſit, mox explicabitur in ea prognωſi quæ huic citima eſt. aph. 45. 7.

ALIA VERO SVNT IN VISCERIBVS IPSIS DIFFVSA] Quæ loco & ſitu mala ſunt, ne dicam funeſta; ac loco quidem, quia ſunt ἀμοργώδη, βορβορώδη, i. *amurcoſa & cænoſa*, partis corruptæ certiſſima argumenta: ſitu autem, quia diffuſa; cuius diffuſionis vitia ſequẽs prognωſis indicabit.

8 Θανάσιμα δ᾽ ἐστὶν αὐτῶν ὅσα ἂν εἴσω ῥαγῇ. τῶν δὲ λοιπῶν ἐμπυημάτων, τὰ μὲν ἔξω ῥηγνύμενα, βέλτιστον μὲν ὡς ἐλάχιστον καὶ ὀξύτατον συλλέγεσθαι.

Abſceſſuum prædictorum lethales ſunt illi qui pus effundunt intrò. Reliquorum autem ſuppuratorum quæ foras abſcedunt, principem locum obtinet quod vt breuiſſimè, ſic acutiſſimè eſt collectum.

EST ILLVD verè poſitum, manétque ad vnum firma conſenſio medicorum. Omnia quæ magiſterio naturæ fiunt in pepaſmo & excretione, cocta ſecerni, ſecreta excludi quò ipſa natura viam affectat per loca ex ſeſe commoda, nec ex euentu incommoda. Sunt quidem οἱ πεπασμοὶ τῶν ἀπιόντων ταχύτητος ἐπίκαιροι. Sed illi pepaſmi ἔξω ἢ εἴσω ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ ὅπῃ δεῖ. Atqui omnium ſuperuacaneorum humorum expetenda concoctio eſt, quòd ea celeritatem & ſecuritatem criſis denunciet: ita potiſſimùm oranda venit ea quæ conuenienter naturæ fieri ſolet excluſio, quò ſcilicet natura ipſa curſum inflectit. Ergo quemadmodum ſuppurata viſcerum hypochondriacorum quæ in ipſorum tunica ſunt collecta, certam opinionem faciunt victricis naturæ in coquendo: ita ſpem adferunt ſecundæ criſeos in excernendo, quòd illa inoffenſo curſu excludantur foras per cutim ſine vlla viſcerum offenſione. At verò prædictarum partium ſuppurata diffuſa, non autem collecta, vt omnia ferè ſunt impura, ac magis à corruptione nata quàm à pepaſmo, proptereáque peſſima, ne dicam, lethalia: ſic etiam maiore motu terrifica eſſe ſolent, effuſione non tam purulentæ, quàm virulentæ materiæ, quæ introrſum delata, non minùs ruinoſa eſt partibus per quas fertur, quàm illis vnde manat noxam contractam oſtendit. Atque hic ſcopus eſt noſtri authoris, quò dirigit inſtitutam prognωſin. 1. Epid. lib. de humoribus.

ABSCESSVVM PRÆDICTORVM] Qui attributi ſunt viſceribus hypochondriacis, quorum

alij in tunica ſtabulátur collecti, alij verò ſunt in viſceribus ipſis diffuſi; ac poſt vigeſimum diem nati ex phlegmone dura, ſyſtrophica, & dolorifica; aut poſt ſexageſimum, ex tumore partium illarum molli, ac doloris experte.

LETHALES SVNT QVI PVS EFFVNDVNT INTRO] Sanè quidem, tum ſuperſtite vitio partis obſeſſæ cuius officio vita carere nequit; tum ſuccreſcente noua offenſione partium virulentam potiùs, quàm purulentam materiam excipientium, vnde labefactatur coquendi vis in ventriculo, diſtribuendi in ieiuno, excernendi in craſſioribus inteſtinis, quibus virulentum pus illud vlcerificum eſſe ſolet. Hinc dyſenteria crudelis quæ fractis iam viribus immiſericorditer ægrum exercet.

CÆTERORVM AVTEM SVPPVRATORVM] Quænam hîc nominat cætera ſuppurata? ea videlicet quæ aliò quàm hæc, modò explicata, curſum inflectunt, virtute naturæ foras excluſa, nō autem ſua ſponte introrſum dilapſa: cuiuſmodi ſunt ea quæ in viſcerum tunica ſtabulantur collecta, non in viſceribus ipſis diffuſa. Empyema verò nominare conſueuit omne partium omnium phyma quod in pus alteratū eſt: quãuis empyici per antonomaſiam dicãtur, quibus collectū pus eſt in capacitate thoracis.

aph.44.7.

QVÆ FORAS ABSCEDVNT] Virtute naturæ, meatuum libertate, & accurato pepaſmo.

PRINCIPEM LOCVM OBTINET] i. Præclarè ad ſalutem apparet & facit, omnéque tulit punctum inter phymata ſuppurata.

QVOD VT ANGVSTISSIME] i. Breuiſſimo circumſcriptum loco, partium vndique circumiacentium optima conſpiratione, pus ipſum vndiquaque propellentium.

SIC ACVTISSIME EST COLLECTVM] Hoc enim maiores denunciat opportunitates validarum naturę virium, liberorum meatuum, & puris exquiſitè mitificati. Sed tamen crudorum phymatum lōgè alia ratio eſt. Quò enim latiùs diffuſa ſunt, eò meliora ſunt; nec ita ſunt dolorifica, nec ita corruptioni & gangrænæ obnoxia. Libet adſcribere quæ ſuper ſuppuratorum phymatum conditione ſcripta ſunt in prognoſtico. Τάδε δὲ ἐμπυήματα ὧδε χρὴ σκέπτεσθαι τὰ ὀντεῦθεν. Ὁκόσα μὲν ἔξω τρέπεται, ἄριστά ἐστιν μικρά τε ἐόντα καὶ ὡς μάλιστα ἐκκλίνοντα ἔξω, καὶ ἐς ὀξὺ ἀποκυρτούμενα. τὰ δὲ μεγάλα τε ἐόντα καὶ πλατέα, καὶ ἥκιστα ἐς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα, κάκιστα. i. *Empyemata conſiderare ſic oportet. Quæcunque foras conuertuntur, optima ſunt, ſi parua eminent acuminata: magna verò, & plana, minimúmque turbinata; peßima.*

9 Τῶν δὲ εἴσω ῥηγνυμένων βέλτιστον ὅ, τι ἂν μήτε πόνῳ, μήτε ὄγκῳ, μήτε χρώματι διάδηλον ἔξω ποιέῃ· τὸ δὲ ἐναντίον κάκιστον.

Sed tamen eorum quæ introrſum feruntur, optimum quidem illud quod neque dolore, neque tumore, neque colore conſpicuum quicquam foris exhibet. Contrarium verò peßimum.

ENIMVERO phymata purulenta viſcerum hypochondriacorum, terrifica eſſe debent quæ introrſum funduntur. Quòd ſi ad illam ſymptomatum calamitoſam vim, cum virium infirmitate cōiunctam, acceſſerit ſignorum, quæ συνεδρεύοντα Græci vocant, concurſus cum ſumma difficultate curandi, vel impotentia potiùs; inde ſalutis deſperatio eſſe debet.

Coac. ſuperiore.

Ergo. SED TAMEN] Correctio eſt illius prognώſεως in qua ſcriptum erat. *Suppuratorum quæ furſum ſunt, illa demum lethalia eſſe quæ intrò funduntur.* Eſt autem hic ſcopus authoris; omnia quidem eiuſmodi periculoſa eſſe phymata purulenta, ob eas ſanè cauſas quæ iam ſunt explicatæ: ſed tamen inter ea, minimum periculi ſecum adferre.

OPTIMVM QVIDEM ILLVD EST] Non ſpecie quidem bonum, tantùm abeſt vt optimum, quod abſolutè ſcriptum ſignificat id in quo bonitatis ſumma ſunt omnia, vt hypochōdrium optimum, ſudor optimus qui ex toto morbum tollit, bonus autem qui facit vt æger alacriùs ferat morbum: ſed optimum, comparatione aliorum quæ omni ex parte peſſima ſunt. Sic latronum optimus dici ſolet, qui inter ſuos æquales eſt minimùm malus. Ac talis loquendi modus frequens eſt apud Hippocratem. Erit igitur hîc, βέλτιστον, idem quod ἧσσον ὀλέθριον.

QVOD NEQVE DOLORE] Quem facit diſtenſio & dyſcraſia prægrandis ab humore contumaciter parti impacto, cum acceſſione frigoris aut caloris eximij.

NEQVE TVMORE] Tractabili, & aſpectabili mole cōtra naturã, cum inæqualitate partis obſeſſę.

NEQVE COLORE] Ab humore tumoris quo ipſa pars fucatur ſimulatque tumor aſſurgit. *Nam qualis humor non refluus, talis & color lucet in cute.*

CONSPICVVM QVICQVAM FORIS EXHIBET] i. Cutim contra ſe non afficit, nec vllam eius mutationem adfert in colore, charactere, & mole. Atque hanc phymatum purulentorum expetendam conditionem ſi intrò rumpantur, his verbis deſcripſit Hippocrates. Ἄριστα ἐστὶν ἃ μηδὲν ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει· ἀλλ' ἐστὶ περιεσταλμένα, καὶ ἀνώδυνα, καὶ πᾶν τὸ ἔξω χωρίον ὁμόχροον φαίνεται. i. *Tumores ſunt illi optimi qui externas partes non attingunt, ſed ſunt ſuſpenſi, non dolentes, cum æquabilitate externæ partis.*

CONTRARIVM VERO PESSIMVM] Sic enim geminatur malum quod ipſum per ſe in alterutra parte grauiſſimum eſt. Nec verò in hoc cuniculoſo vlcere locus relinquitur σαρκώσει, qua vna, » curatio vlcerum duce natura ſuſcipitur atque abſoluitur. Nihil enim creſcit quod ſuæ accretionis fun- » damentum & baſin non habeat. Ac talia vlcera oppoſitarum partium eroſione nata, verè ſunt ἔμμονα: qualia legun-

qualia leguntur nephritica, in quibus & vnà pus foras erumpit, & vnà purulentæ redduntur vrinæ. Vide Hipp. lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

10 Τινὰ δὲ τουτέων διὰ πάχος πύου, οὐ διασημαίνει.

Existunt tamen horum nonnulla, quæ ob craßitudinem puris, nihil tale ostendunt.

Bene res eunt quando naturæ potentia phymata purulenta reguntur ad vacuationem puris intrò aut foras. Malo sunt loco res ægri, quando humoris dominatu sursum deorsum, foras introrsum, vacuationis inclinatio fit. Sæpe autem accidit, vt irrita sit quæ pariter æqualitérque intrò & foras cursum inflectit vacuatio. Nec vetat quo minùs periculosa sit vltrò citróque fluctuatio, quamuis non appareat ex mutatione coloris, characteris & molis in cute opposita. Est enim calamitosa omnis materiæ morbificæ intentata propagatio: quia fit παρὰ λόγον naturæ & κατὰ λόγον morbi. Μετάστασις autem, i. *transitus*, in bonis ducenda, quamuis non eò perueniat quò natura cursum inflexit. Iuuanda est igitur arte natura, vt exitum habeat pus quod propter crassitudinem, partiúmque quà repit densitatem, in conspectum venire non potest. Enimuero aspectabile & tractabile suppuratum, non magnam requirit à medico industriam; diligentia & fide tantùm est opus. Quod autem in occulto latet, non nisi à sciente animaduerti potest, nec nisi ab eo in quo summa sunt omnia industriæ & exercitationis. Ratio cognoscendi abditum phyma purulentum, posita est primùm in distinctione criticarum periodorum, deinde in obseruatione signorum antecedentium, consequentium & adiunctorum. Etenim pleuritis ἀπλεῦστος quæ sanguinis detractione, diæta, & fotu nihil concessit; decimoquarto die fit purulenta. Phlegmone systrophica viscerum hypochondriacorum, mutationem accipit suppurati intra vigesimum diem. Doloris acerbitas versa in grauitatem, lipothymia & syncope, febris de nocte recrudescens, interdiu mitior; postremò rigor qui antè non erat, nouissimè crebrò citatus, idque ἀτάκτως; certissima sunt argumenta phymatis purulenti in abdito stabulantis. Hanc διαγνώσεως rationem traditam legimus à dictatore nostro, tum in prognostico, tum in Coacis decisionibus iam explicatis. Solenne est illud. Ῥῆγος ἀπὸ τῶν ἀγγείων, ἢ ἀφ' ἑλκέων: vbi per prolepsin τὰ ἕλκεα vsurpantur pro ipsa vomica nondum pus euomente. Quod autem ad huius prognoseως enarrationem attinet, repetenda est Galeni interpretatio ad aph. 41. 6. Nos purulenta in abdomine phymata, nihil conspicui in cute habentia, sæpenumero fœliciter, ducente Deo, curauimus aperta vomica per μετάστασιν eò delata atque collecta, secuti eam διαγνώσεως rationem quam ab Hippocrate hauseramus; vt in clarissima fœmina D. Dantragues 1555.

11 Τὰ πρόσφατα τῶν ἐν τοῖσιν ὑποχονδρίοισιν ἐπαρμάτων, ἢν μὴ σὺν φλεγμονῇ ᾖ, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν πόνους, λύει βορβορυγμὸς γινόμενος ἐν ὑποχονδρίῳ, καὶ μάλιστα μὲν διεκπεσὼν δι' οὔρων καὶ διαχωρημάτων. εἰ δὲ μὴ καὶ αὐτὸς διαπεραιωθείς. ὠφελεῖ δὲ καὶ αὐτὸς ὑποκαταβὰς ἐς τὰ κάτω χωρία.

Tumores hypochondriorum recèns obortos, inflammationis expertes, & inde dolores natos soluit borborygmus fremens sub hypochondrio: maximè si aut ipse per se secedat, aut cum vrinis & deiectionibus: quin iuuat is ipse, si modò descendit.

Facilis ex sese propositio, sententiæ conceptu, & vsu verborum, facilitatis amplius accepit à Galeni commentario vno ex iis quos edidit in secundum prognostici, cuius ipsa vicesimaquinta est; & altero ex iis quos scripsit in quartum aphorismorum, vbi septuagesima quarta legitur. Alleuiabo ipse lectorem pœna adeundi librum, si monuero; ἐπάρματα hîc esse, prognostici κυρτώματα, à quo affectu ὑποχόνδρια μετέωρα quartus aphorismorum appellauit; πρόσφατα etiam hîc, quæ illic νεαρά. Quod ad rem facit, vt & illud; Abesse inflammationem; quo intelligamus tumoris materiam esse, non humorem crassum & viscidum qui inueteratorum est, non biliosum ardentem qui inflammationem facit; sed bilem pituitámve, alterutram aut vtramque, vel etiam flatum permixtum his aut ab eis secretum; siue hunc, siue illarum vnam, aut alteram, siue ex omnibus simul; mitem, facilem, sola peccantem cruditate, neque ipsa vix emendabili, qualis intemperiei intestinorum hecticæ soboles existit, non nuper exortæ, ac sese dantis in conspectum, quæ proponitur. Propterea offert sese aliud agenti ratio cur borborygmo (quod est effictum nomen à murmure infrà detrusi flatus) siue secedente, διαπεραιωθέντος, siue saltem descendente, ὑποκαταβάντος, cum fæcibus aut vrinis, vel ipso per se, vt erit conditio materiæ conclusæ hypochondrio, subsidet & æquatur. Nimirum quia de ea vnde tumor assurgit materia, tan-

tum eò deducitur. Vt borborygmo protinus non exoluatur tumor; at breui exolutum iri arguit, victoriæ testis natiuo calori aduersus humorem partæ: contrà quàm in στρόφῳ, cùm intestina contorquentur à flatu sursum reuoluto; quod eius natura fert, cùm potiore nostra non vincitur.

Progrediendum vlteriùs. Nam in febre hæc si notantur & fiunt, decubitum habent materiæ febrilis in iecoris sedem, vnde borborygmo exclusa, mutationē adfert criticam salutarem ἀποθέσεως εἰς ἔκρολω, i. *decubitus in effluxum*: ibi ex aduerso cunctata & putrescens, morbum morbo, periculosiorem periculoso fuerat additura.

12 Σφυγμὸς ἐν ὑποχονδρίῳ μετὰ θορύβου· παρακρουστικόν. καὶ μᾶλλον ἢν ὄψιες πυκνὰ κινέωνται.

Pulsus in hypochondrio cum perturbatione; dementiæ est: magisque si oculi crebrò mouentur.

SEQVITVR post historiam phymatum hypochondriacorum, nunc de ipsorum sympathia dicendum quam habent cum propinquis sociisque partibus, tum iure ipso vicinitatis & societatis, tum etiam translatione aut propagatione humoris morbifici. Magna est sympathia cerebri & diaphragmatis, magna item ventriculi, maximéque oris ipsius; tum generis similitudine, tum operis societate, tum etiam vasorum communione; ex eáque sympathia nascitur earundem partium syntimoria, qualis esse solet principiorum & propaginum. Primùm igitur de sympathia cerebri prognosin instituit.

PVLSVS] i. Arteriæ micantis ictus ægroto molestus, tum propter arteriæ ipsius plenitudinem particularem, tum propter angustiam loci in quo liberè micare solebat, & libertatem ademptam à phlegmone per systrophen nata. Atque in hac significatione, pulsus nomen non rarò scriptum legitur, vt in pulsu hæmorrhagiæ, abscessus, delirij, qui aspectabilis est medico, & dolorificus ægro: vt omnium medicorum opinio fuerit id vnum significari pulsus nomine, quod modò expressi. Sed aliam quoque opinionem mihi faciunt alia scripta Hippocratis quæ pulsus nomen significare ostendunt liberam micantis arterię diastolen atque systolen, sine ictu & percussione partium circumiacentium. Ac talem pulsum tractabilem esse medico in extimis partibus, non aspectabilem, nec verò percipi posse ab ægro nisi admota manu.

IN HYPOCHONDRIO] Alterutro vel vtroque: quamuis κατ' ἐξοχὴν singularis numeri hypochondrium de dextro dicatur. Ergo qui in hypochondrio pulsus inest, quod in prognostico scripsit ἐνεῖν, vt omnis tollatur opinio pulsus extraordinarij musculorum abdominis.

CVM PERTVRBATIONE] Mentis & animi; non autem, vt Galenus voluit, metu periculi quo non minùs exterrentur medici, quàm is qui ægrotat. Etenim talis perturbatio ducta ex metu illo, nullam delirij opinionem facit. Sed ea perturbatio mentis quam παραχὴν absolutè vocant, qua stupent attoniti, visisque mendacibus, falsisque opinionibus percelluntur; certissimum est iamiam futuræ dementiæ argumentum. Ergo pulsus, vel palpitatio (sic enim loquitur in Sileno) quæ inest in hypochondrio per metonymiam dicto pro partibus quæ intrà sitæ sunt, cum perturbatione animi qualem descripsi; vt inde suscipientis causæ præparatio demonstretur habilis ad excipiendam vim efficientis.

prorrh. 4. f.1.1.

DEMENTIÆ EST] Id enim significat τὸ παρακρουστικόν, eôdem spectans in hac prognosi, quò in prognostico illud μανῆναι τούτοις ἐλπίς: qua voce nihil maius in vllo delirij genere dici potest. Tametsi τὸ παρακρουστικόν, transitus est ad τὸ φρενιτικόν: vt etiam transitus esse solet à sympathia in idiopathiam. Testis est illa prognosis non ita pridem explicata. *Qui cum æqualitate faucium in acutis dolores & strangulatus adsunt, nec oscitanti os facilè cogitur, quamuis æquali; deliratio est, indéque phrenitici desperati.* Hîc autem dementiæ causam efficientem in phlegmone systrophica diaphragmatis positam esse docet. Nam diaphragmatis inflammati sua etiam phrenitis esse solet, vt cerebri: ex eóque euentu veteres diaphragma, τὰς φρένας nominarunt. Eius phrenitidis decisionem nobis attulit illa prognosis. *Quibus acuta vox, iis hypochondria intrò sursum reuulsa sunt.* Tum illud quod ea de re scriptum legitur lib. 3. περὶ νόσων. *Ex aliis quoque morbis dementes euadunt. Sed illis dolet diaphragma, vt tangi vereantur & formident.*

Coac.55.1.lib.

MAGISQVE SI OCVLI CREBRÒ HVC ILLVC VOLVANTVR] Hinc scire licet τὸ παρακρουστικόν, καταχρηστικῶς vsurpatum αὐτὶ τοῦ φρενιτικοῦ. Etenim cùm dissimilitudo morum quam ferocitas denunciat, in nullum aliud delirij genus cadat quàm in phrenitidem; palam est, oculorum crebros & indecoros huc illuc coniectus, etiam nullo proposito aspectabili; ferocitatis cuiusdam signa esse: quæ deprauatio, quoniam τοῦ παρακρουστικοῦ nuncia hîc esse dicitur, non dubium est quin τὸ παρακρουστικόν idem sit quod τὸ φρενιτικόν, ἢ τὸ μανικόν: sicut author scripsit in prognostico, τούτοις μανῆναι ἐλπίς. Etenim vt linguæ tremulæ signa sunt haud solidæ mentis: sic etiam oculi crebrò huc illuc indecorè coniecti, qui scilicet nostra sponte in nullum aspectabile coniiciuntur. Atque hi linguæ & oculorum deprauati motus, non » nisi per epigenesin phrenitidis accidunt. Nam cerebro inflammato, non potis est oculos linguámve » quiescere: quia partes illæ proximè absunt à cerebro. Porro autem vt frigoris proprium est partes ipsas » in mouendo pigras & segnes reddere: ita caloris illa vis esse solet vt continenter moueat, nec vllam » quietis partem impertiat.

Καρδίης

13 Καρδίης πόνος, καὶ σφυγμὸς ὑποχονδρίων, πυρετοῦ περιψυχθέντος κακόν. ἄλλως τε καὶ ἢν ἐφιδρῶσιν.

Stomachi dolor, & pulſus hypochondriorum, febre extincta, malum denunciant: ídque cùm aliàs, tum in ſudatiuncula.

HIC VICINARVM partium ſympathia per progreſſum conſectaria, cum magnitudine affectionis vnde ipſa venit, proponitur. Sympathia cernitur in dolore ſtomachi; magnitudo affectionis in pulſu hypochondriorum & febre extincta, cuius extinctio falsò creditur ex partium extimarum perfrigeratione. Exolutionis autem vel oppreſſionis ſignum eſt ἐφίδρωσις, i. *ſudatiuncula*.

Ergo. STOMACHI DOLOR] i. Cardiogmus, quem facit bilis acerrimæ morſus & vellicatio in ore ventriculi, quod ſtomachum Latinè expreſſimus. Eius autem bilis generatio perennis atque perennis affluxus venit à iecore inflammato: qua de re aliàs ſatis iam multa.

ET PVLSVS HYPOCHONDRIORVM] Qui eſt magnæ inflammationis ſignum inſeparabile, cuius inflammationis eximiæ conſectarius eſt ille ſtomachi dolor, ac ſingultus; non autem cuiuſuis. Diſtinctiones autem cauſarum cardiogmi & ſingultus alibi ſunt explicatæ. Eſt enim ſingultus, ſymptoma tunicarum ventriculi concuſſarum ad excutiendum id quod ipſis tunicis contumaciter adhæreſcit: cardiogmus autem & cardialgia, oris ipſius acerrimi ſenſus, quod inde καρδίαν veteres nominarunt, aph. 17. & 65. lib. 4.

FEBRE EXTINCTA] Ad verbum, *perfrigerata*, ex vacatione caloris partium extimarum, quæ quia ſunt alſioſæ, opinionem faciunt exolutæ febris: ſed falsò. Nam Pythioni Thaſio viſa eſt crebrò talis dimiſſio febris: ſed idem paulò pòſt ἀνεθερμάνθη ἐπὶ τὸ χεῖρον, i. *in peius*, ac decimo die interiit. Sic etiam Philiſcus tertio die morbi viſus eſt febris expers, obiit ſexto. Itaque diориſmus hic veterum fuit ſuper dimiſſione febris vniuerſali & critica, vt ea verè exoluta dicatur quieuiſſe, non refrigerata eſſe: quoniam non in febrili calore ſuperficiei, febris natura & focus habetur; ſed in ardore potiùs partium interiorum. Sic enim mortiferus cauſus interiora perurit, exteriora verò ne modicè quidem calefacit. Idem quoque faciunt lipyriæ febres. Quæ cauſa eſt cur in prorrhetico ad huius prognoſeωs veritatem cōſideratè & appoſitè propoſuit τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ, πυρετοῦ περιψυχθέντος. i. *reſiduos in hypochondriis ardores, febre refrigerata*. Sed parem vim habet ad demonſtrationem, commemoratus hoc loco hypochondriorū pulſus ægroto moleſtus ac dolorificus, ex ictu micātis arteriæ quæ ampliùs liberè, vt ſolebat, micare nō poteſt; ob intercapedinis ſuę anguſtiā & libertatē ademptā à phlegmone viſceris per ſyſtrophen nata. Eſt preterea inflāmationis eximiæ ſignum inſeparabile, pulſus ægroto permoleſtus ac dolorificus. hiſt.5.l.3. 3.Epid. hiſt.6. 1.Epid.

MALVM] Inflammatione partis quæ homini necādo ipſa per ſe ſatis eſt, ac mortem in propinquo ſæpe denūciat; tum acceſſione & ſucceſſione ſymptomatum grauiorum, vt cardiogmi & ſingultus, quæ tantùm inflammationis eximiæ conſectaria eſſe ſolent. Inflammationis autem magnitudo cernitur in pulſu & frigore partium extimarum.

IDQVE CVM ALIAS] i. Semper ſuapte natura, & iure vicinitatis ac ſocietatis partium vicinarum atque communium.

TVM VERO IN SVDATIVNCVLA] Quæ, vt omnes exiguæ cauſæ criticæ, peſſima eſt; tum verò funeſta, quando exudat vitio & reſolutione partium ſolidarum ſic effœtarum vt ſibi alibilem ſuccum aſſimilare non poſſint, ſed elabi diffluerèque ſinant. Eſt autem ephidroſis, illa ſudatiuncula qua roſcidum eſt tantùm caput, ceruix, & thorax; aut etiam quæ perexigua toto exudat corpore. Cæterùm prognωſis hæc iecoris propria eſt; vt ſuperior, diaphragmatis. prorrh. 7. l.1.

14 Ἐς ὑποχόνδριον ἐμπίπτοντα ἀλγήματα, ἄλλως τε πονηρὸν, καὶ ἢν κοιλίας καθυγραίνει. Κακίω δὲ ἐν ὀλίγῳ γινόμενα, καὶ τὰ παρ' οὖς τε ἀνιστάμενα ἐκ τουτέων κακοήθεα, καὶ τὰ ἄλλα ἐκπυήματα.

Quæ cadunt in hypochondrium dolorifica mala, cùm aliàs praua ſunt, tum verò ſi faciunt profuſiores aluos. Peiora autem quæ breui naſcuntur. Tum quæ aſſurgunt ex his parωtides, multùm terrificæ, vt cætera expurata.

HIC GENVS aliud ſymptomatum explicatur, quæ phlegmonarum ſyſtrophicarum in hypochondriis obortarum per progreſſum conſectaria non raro eſſe ſolent. Sunt autem parωtides, & alui profluuia, quæ inde nata, omnino terrifica eſſe debent: quia veræ criſeos excuſationem nullam habent. Quod vt perſpicuum fiat, hæc mihi videtur ratio enarrandi.

QVÆ CADVNT] Ad verbum, *quæ incidunt*, vel ſua ſponte, vel cum præuidentia. Ac ſua ſponte, orgaſmo efferæ materię, qui vel inueterationem habet generationis, vel repentè coortus eſt. Cum præ-

uidentia autem, primigenia, ex diætæ vitio in victus ratione, & vitæ inſtituto; ſuccedanea verò, per tranſitum alicuius morbi qui primigenio periculoſior eſſe ſolet.

IN HYPOCHONDRIVM] Scilicet dextrum, κατ' ἐξοχὴν ita dictum, & per metonymiam, in hepar: idque conuexa eius parte, aut caua.

DOLORIFICA MALA] Tumores duri & dolorifici, vel inflammationes per ſyſtrophen natæ, quarum ſymptoma eximium dolor eſt: vt eo nomine dolorifica cauſa ſignificetur, i. phlegmone ipſa, vt in illa prognωſi iam explicata. *Ex hypochondriorum doloribus natæ febres, malæ.*

Coac.35.1.lib. prorrh. 21. ſ.1.1.

CVM ALIAS PRAVA] Ne quid acerbius dicam; doloris vehementia & ſympathia vicinarum ac ſociarum partium; febre acuta, vnde grauiſſimorum ſymptomatum vis, ſæpe etiam cita mors venit.

TVM VERO SI FACIVNT PROFVSIORES ALVOS] Quæ paulò antè reddebāt διαχωρήματα σπυραθώδη, καὶ χολώδεα ἄκρητα, i. *deiectiones pilulatas & biliosas meras*: nunc autē feruntur chyloſis fæcibus ab inflammatione ieiuni, aut ſanioſa proluuie; cùm ab inueteratione cauſæ morbificæ iam tædet hepar ſui officij.

PEIORA AVTEM] Vnde ſpes abiicitur, præter ſymptomatum calamitoſam vim in actione læſa, & læſionis ſpecie, cum pari moleſtia doloris coniuncta.

QVÆ BREVI NASCVNTVR] Repētina generatione; non autē ipſius generationis cauſa. Nam » generatio cauſæ morbificæ paulatim fit: impreſſio autē morbi, in pūcto indiuiſibili. Et quò inueteratio » cauſæ morbificæ maior eſt, eò repētina magis impreſſio periculoſior eſſe ſolet. Iā verò multùm intereſt inter hūc recentē hypochōdrij tumorē, inflāmationis participem, & eum qui expers eſt. Hic enim borborygmo exoluitur, quē ſæpenumero excitat febris, & qui cum vrinis aut deiectionibus excidit, aut qui ipſe per ſe cum flatu ſilēti aut ſonoro traiectus excluditur, aut etiam qui ad inferiora vētris deuoluitur.

TVM QVÆ ASSVRGVNT EX HIS PAROTIDES] Tum per excurſum primigenium, tum per recurſum ex irrita hæmorrhagia.

MVLTVM TERRIFICÆ] Quoniam illæ ſunt ἀνάῤῥοποι καὶ ἠμίῤῥοποι; tum quia ne ſuppurato quidem in his periculi locus tollitur, ſuperſtite partis vitio vnde illæ venerunt.

» VT CÆTERA EXPVRATA] Quoniam nulla ſalus vitæ ſperabilis in vitio nobiliū partium inſanabili.

15 Τὰ καρδιαλγικὰ μετὰ στρόφου· κοιλίης θηρία καταῤῥήγνυται.

A cardialgia cum torminibus; ventris feræ prorumpunt.

EXISTVNT multa ſymptomata quorum remiſſio ſperari debet excluſione cauſarum moleſtiam facientium; vt alyſmi nauſeabundi, vomitione ſi febris adſit, neque adſit perennis generatio eius; vt vomitionis in nephritide, prolapſu calculi in veſicā; quemadmodū nuper vidimus in tumore hypochōdrij recèns oborto & inflāmationis experte, qui borborygmo à febre citato curationē recepit. Hîc autē cardialgiæ moleſtia, torminúmque ferocitas, quomodo exoluātur inopinato remedio, docetur his verbis.

CARDIALGIÆ] Dolores ſtomachi, & faſtidia nauſeabunda, quorum cauſa firmiter fixa non eſt, neque contumaciter adhæreſcit, vt in muliere illa quæ cùm diu multúmque laboraſſet è corde, tandem ptiſſana & ſucco mali punici, eius doloris vacationem habuit: ſed leuiter preſſa ab erethiſmo fugaci.

CVM TORMINIBVS] i. Tenuium inteſtinorum cruciatibus ſine borborygmo, non quidem contumacibus atque exolui metuentibus; cuiuſmodi ſunt ab hectica intemperie hydrωpis ſicci prænunciá; vel à perenni, ex iecore inflammato, bilis affluxu; ſed qui per inteſtina vagantur cum viciſſitudine cardialgię, vnde illi miteſcunt ac rurſum efferantur, pro varia ſuperiorum & inferiorum partium offenſione: nunquam tamen alibi quàm in tenuibus inteſtinis & ſtomacho ſtabulantur, niſi quando vel ſua ſponte, vel arte fugati vermes excedunt. Eſt enim cōſentaneum vt ibi maneant, vbi gignuntur, aut moriantur alieno in loco; vt σκωληκὶς mali armenæ non viuunt in pruno: quamuis illæ arbores ſint conſociales. Gignuntur autem ἐνδελεχείᾳ chyloſæ materiæ, quæ nuſquam eſt niſi in ventriculo & tenuibus inteſtinis. Quæ cauſa eſt cur ſapientes medici potiones amaras exhibeant, præſertim è ſcordio: lac autem ſubiiciant, vt illinc fugati, hinc verò allecti, relicto ieiuno, deſcendant in cωlon, vbi, vel ad punctum temporis durare non poſſunt vita ſuperſtite. Omnia enim quæ viuunt, quæque mouentur, in ſuo quæque loco ſeruantur; atque ex iis aluntur ex quibus conſtant.

Ariſt.4 Meteor.

Ariſt.2.de cœlo, & 2.de ortu.

VENTRIS FERÆ PRORVMPVNT] Quænam ſunt ventris feræ? lumbrici, tæniæ: nam » aſcarides gignuntur in ano. Quænam igitur feræ prorumpunt ex torminibus & cardialgia? lumbrici. Nam tæniæ nullam habere poſſunt exeundi opportunitatem: quoniam faſciæ ſimiles, vnde nomen habent, tantum patent in longum, quātum inteſtina ſunt longa. Deinde bulimo potiùs, quàm torminibus & cardialgia indicantur: vt cætera illorū ſigna prætercam. Huc accedit, quòd in fœtu gignitur dum grauida geſtatur in aluo, aliàs nunquam: quia non potis eſt ipſum in lucem editum ſalubriter viuere, niſi pridianæ fæces, vnde illi gignuntur, deſcēderint. Quod autem attinet ad nomen τοῦ θηρίων, palam eſt pro vermibus vſurpari: quia ſunt feræ ventris. Ac ne longum faciam, cæteráque omittam quæ huc aduocari ſolent περὶ τοῦ θηρίων, θηριωδέων, καὶ θηριωμάτων; ſufficiet locus ille libelli περὶ χυμῶν. Κατάκλυσις, διάνιψις οἷσιν ἀποστήσεται πρὸς ἕδρην ὅθεν ἀθέλγεται, ἢ φάρμακον, ἢ ἕλκος, ἢ χυμός τις συνεστηκώς, ἢ βλάστημα, ἢ φῦσα, ἢ σῖτος, ἢ θηρίον, ἢ καῦμα, ἢ ἄλλό τι πάθος. i. *Iniectio & ablutio iis quos abſceſſus manet in ſedem, aut medicamentum, aut vlcus, aut humor aliquis concretus, aut germen, aut flatus, aut ſtercus, aut fera, aut æſtus, aut alia quæpiam paſſio.* Diſtinctio autem ſignificationum τοῦ θηρίων legitur in comment. Galeni ad illam prognωſin. Τὸ θηριῶδες τοῦ φθινοπώρου, καὶ καρδιαλγίαι, καὶ τὸ φρικῶδες, καὶ τὸ μελαγχολικόν. i. *Ferinum autumno, eius cardialgia index, horror, triſtitia.*

Καρδίης δῆγμα

16 Καρδίης ἄλγημα πρεσβυτέρῳ, πυκνῶς ἐπιφοιτέον· θάνατον ἐξαπίναιον σημαίνει.

Dolorificum cordis malum ætate iam grandi, crebrò reuertens; repentinam mortem ostendit.

Quæ in vetustatem incidunt mala, haud facilè curationem recipiunt. Et quæ ab inueteratione causarum morbificarum & affectionum ipsarum, crebrò, repentè, & vehementer symptomata incidũt; terrifica esse debent, tanquam mortifera: idque cùm aliàs, tum si quis pariter aduersæ valetudinis, & ætatis senio confectus fuerit. Est enim irreparabilis temperamenti & complexionis mutatio, quam senectus inuexit. Est quoque desperata, exhaustæ viuacitatis, nectarísque viuifici reparatio. Ergo pessima res, quando malorum inueteratio, crebráque symptomatum repetitio incidit in vetustatem ætatis, quæ ipsa per se morbus est. Quæ cum ita sint.

Dolorificvm cordis malvm] i. Cardialgia vel cardiogmus, cum syncope cordis micantis in sympathiam & contagionem adducti; non solùm vicinitate, sed etiam societate quam stomachus habet cum corde per neruum sextæ coniugationis.

Ætate iam grandi] Vnde natura infirmior, meatus angustiores, materia contumacior in oppilando. Hinc facilis oppressio, facilisq; interceptio τῆς συῤῥοῆς, cũ paupertate spiritus & caloris vitalis.

Crebro revertens] Ab inueteratione affectionis veneficæ, vnde perennitas cacochymiæ malignæ, & qualitatis venenatæ quæ cardialgiam facit syncopicam.

Repentinam mortem ostendit] Dissipatione pestifera viuifici nectaris quæ ab exhausto venit; proptereáque non est reparabilis, quemadmodum ea quæ venit à suffocatione hysterica. Scitum est illud. *Qui vehementer & crebrò sine causa apparente exoluuntur; tandem repentè moriuntur.* aph.40.2.

17 Οἷσιν ὑποχόνδρια μετεωρίζεται, κοιλίης ὑποστάσης· κακόν. μάλιστα δὲ ἐν φθινώδεσι τῶν μακρῶν, οἷς κοιλίαι ὑγραίνονται.

Quibus hypochondria tumore assurgunt, aluo suppressa, malum: malum est etiam maximè, quibus ex inueteratione morbi tabescentibus, alui profusè feruntur.

Hypochondria tumore assurgunt ab inflatione, inflammatione, & scirrho. Malum est sisti aluum in meteorismo ab inflammatione: quoniam inflammationis eximiæ signum est, qua vehiculum fæcis absumitur, & peristalticus intestinorum motus sursum retrahitur. Hinc geminatur malum oppressione partis obsessæ, tum accessione & incremento causæ morbificæ. Nec verò hæc prognosis pugnat cum illa nuper explicata. *Quæ cadunt in hypochondrium dolorifica mala, cùm aliàs praua sunt; tum verò si faciunt profusiores aluos.* Ergo meteorismus hypochondrij ab inflammatione aluo suppressa, & signo, & causa terrificus. Sed malus est etiam qui ab inflatione meteorismus assurgit, vbi sistitur aluus. Est autem meteorismus duplex ab inflatione obortus. Nam borborygmo exoluitur is qui repentè assurgit. Coac.11. Qui verò in vetustatem incidit, causamque habet flatus perennis, intemperiem hecticam, suppressione huius cap. alui damnosus est ægroto. Atque hîc peristaltrico motu, naturali contrario, intestina sursum mouentur.

Malvm est etiam, etc.] Quoniam ab inueteratione morbi tabifici, & paupertate caloris natiui, succedit ἡ κακοστομαχία ventriculi & hepatis, easque partes multùm effœtas iam tædet sui officij: ac tum in propinquo mors est, cùm nigris excrementis fertur aluus.

18 Ἐν ὑποχονδρίῳ φλεγμονὴ ἀποπυητικὴ ἐστιν, οἷς πρὸ τοῦ θανάτου μέλανα διαχωρεῖ.

In hypochondrio phlegmone expuratoria est, quibus ante mortem nigra deijciuntur.

Omnis vacuatio qualitate praua, quæque excretionis modo & tempore nullam iudicandi vim habet; mortifera est: idque cùm aliàs, tum verò in viscerum inflammationibus per systrophen natis. Ergo. In hypochondrio] Dextro, κατ' ἐξοχὴν ita dicto, & per metonymiam in hepate.

Phlegmone] i. Inflammatio per systrophen nata: non enim à phlegmone sicca, quam φλόγωσιν vocant, fit suppuratum: sed cùm inualuerit, ac vires eundo acquisiuerit, insanabilis mali successionem

habet, quod μαρασμὸν περίφρυγῆ, i. *consumptionem retorridam* veteres nominarunt, vnde lenta mors venit, & hydrops, per alienationem sanguificæ facultatis.

EXPVRATORIA EST] Puris in viscere ipso diffusi, non in membrana collecti: atque pus illud, post vigesimum diem, inflammationis finem attulit, quãdo liberali hæmorrhagia primis periodis phlegmone exoluta non fuit; ipse verò æger, validarum virium beneficio, succíque vitalis affluentia, ad illum vsque diem superstes permansit, nec antè ad exitium præcipitatus est.

QVIBVS ANTE MORTEM NIGRA DEIICIVNTVR] Est enim mortifera, morticiníque hominis illa expurgatio praua; tum quia iecoris corruptionem & exolutionem arguit, vt omnis deiectio nigra fæculenti sanguinis quæ sua sponte continenter diffluit pigro lapsu; vt etiam pus ἀμοργῶδες & βορβορῶδες, quod hypochondrio antè perusto foras effunditur; tum etiam quia introrsum ducta, naturæ præsidia labefactat, symptomatísque grauissimis ægrum afficit, cùm vires effœtæ languent. Ac talibus pari ratione mors denunciatur & venit, qua iis quibus à morbo acuto, aut lento, aut trωmate, aut aliter quouis modo extenuatis; vel atra bilis, vel sanguis niger deiicitur, indéque postridie moriuntur.

aph.21.4. aph.45.7. aph.23.4.

19 Ὑποχονδρίων σύντασις, μετὰ κώματος ἀσώδεος, κεφαλαλγικῷ· τὰ παρ' οὖς ἐπιρρεῖ.

al. ἐπαιρεῖ.

Hypochondriorum tensio cum fastidioso cωmate, in cephalalgia; parωtidas fundit.

OMNIA quæ apparent signa certam prognωsin constituunt, quæ diorismum habent ex causis vnde nascuntur & fiunt. Non enim omnis hypochondriorum tensio idem significat: sed vt sunt illius causæ, ita denunciat id quod adest quódque pręsens est, futurósque euentus certò prænunciat. Sic ex vrinis albis diuersa prognostica iniri solent, ex causarum perspicientia vnde illæ sunt albę. Nec verò causarum idem iudicium. Distinguendi ratio necessaria, potissimùm cernitur in hac prognωsi.

HYPOCHONDRIORVM TENSIO] Non quidem hypochondriis intrò sursum retractis, quæ tensio diaphragmatis inflammati propria est, facítque vocem acutã quæ fuerat antè grauis, & ad phrenitidem apparet; nec verò ea tensio firmiter fixa & stabilis, quam facit perennitas flatuum ab hectica intemperie tenuium intestinorum; minus etiam illa quæ assurgit à phlegmone per systrophen nata, nisi fortassis ex euentu, quando irrita sanguinis translatio ad hæmorrhagiam, palindromen facit ad aures. Sed tensio fugax & leuiter pressa ad exigui prædicationem temporis, ab excursu hæmorrhagico, qui irritus cursum reflectit ad aures. Ac talis tensio numeratur inter signa τῆς ἄνω ῥοπῆς τῶν χυμῶν, estque doloris & inflammationis expers.

lib.3.progn.

CVM ANXIOSO COMATE] i. Oculorum conniuentia veternosa, quam facit infirmitas τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ ab oppressione, non autem à refrigeratione. Sed illud cωma nihil necesse est anxiosum videri; non enim anxietas esse potest neque ναυτιώδης, neque ἀνέμετος, vbi per simplicem transitum humor sursum cursum inflectit, non autem per progressum: quoniam nulla manet relicta in visceribus oppressio, nec in aluo nauseabunda causa. Nec solùm hac ratione adductus delendum putaui τὸ ἀσώδεος: sed etiam Galeni authoritate fretus, qui id faciundum præcepit.

pror.vlt.s.3.1.

ET CEPHALALGIA] Sic enim legitur in prorrhetico, vt hîc cephalalgico. Est enim cephalalgia cωmatosa parωtidum prænuncia. Hæc autem cephalalgia symptoma est repleti capitis humore crasso & pigro.

PARΩTIDAS FVNDIT] Magis enim mihi probatur prorrhetici lectio quæ habet ἐπιρρεῖ, quàm huius prognoseωs in qua legitur ἐπαιρεῖ. Parωtidas autem fundit caput repletum, cuius repletio est cataphorica & cephalalgica. Huius autem repletionis causa est ἡ ἄνω ῥοπὴ, i. *ascensus*, quam hypochondrij fugax tensio, inflammationis & doloris expers denunciat. Atque ex rerum earum perspiciẽtia Galenus probauit illud prorrheticum. Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις· παρ' οὖς τι ἐρεύγεται. i. *In cephalalgia coma & surditas aliquid ad aurem eructat.*

prorr.penult. s.3.1.

20 Μετὰ ὑποχονδρίων ἔπαρσιν τοῖσι χολώδεσι, πνεῦμα μέγα, καὶ πυρετὸς ὀξύς· τὰ παρ' οὖς ἐπαιρεῖ.

Tumore hypochondriorum vanescente, spiratio magna, biliosis quidem, & febris acuta; parotidas vomit.

NIHIL ERAT necesse huc aduocare concursum & complexionem signorum ad constituendam prognωsin parωtidum. Sunt enim quædam ἐπιφοροῦν miniméque propria huius prognoseωs. Singulorum veritas elucescet in enarratione quam sic aggredior.

TVMORE HYPOCHONDRIORVM VANESCENTE] i. Meteorismo, qui paulò antè visus est assurgere

est assurgere cum vacatione doloris & inflammationis,nec tamen exolutus est borborygmo qui ad inferiora ventris descẽderit,exitúmve habuerit cũ flatu aut deiectionibus, sed per anadromen euanuerit.

BILIOSIS] Natura,& vitæ instituto, quorum familiaris esse solet magísque propria sursum inclinatio,quàm deorsum.

ET FEBRIS ACVTA] Quæ hypochondriaci meteorismi consectaria non est,nec symptomatica (sic enim febris nomen non obtinent) sed essentialis, quæ homini bilioso accessionem adiungit τῆς ἄνω ῥοπῆς,ipsáque per se parωtidi faciundæ sufficit. Quod illa prognωsis iam explicata docuit. *Inter acutos, parotides potissimùm in causis assurgunt.* aph.74.4. Coac.9.cap. 4.lib.1.

SPIRATIO MAGNA] In prorrhetico legitur. Οἷσι πνευματουμένοισι. Galenus autem πνευματουμένοις interpretatur, τοὺς μέγα καὶ πυκνὸν ἀναπνέοντας, i. *magnum & crebrò spirantes*: sed talis respiratio locum habere non potest vbi spirandi libertas impeditur ab occupatione partium spirabilium,quam facit humoris sursum translatio. Erit igitur spiratio parua & crebra, quæ semper earum partium laborem vel inflammationem denunciat. Spiratio autem magna & frequens,solius cordis incendio conflagrantis propria est & inseparabilis; si nulla sit excusatio dementiæ,aut impedimenti partium spirabilium. Ergo meliùs in prognostico dyspnœam scripsit,vbi de abscessibus agit peripneumonicarum affectionum. *Abscessus nascuntur inferiorum partium, quibus ad hypochondria, ardoris quid descendit. Superiorum autem, quibus hypochondriũ molle sine dolore est: & tamen difficultas spirandi sine causa manifesta intermittit.* Erit igitur huius prognoseωs decisio talis. Quotiescunq; denunciata sursum inclinatio,repletionẽ adfert capitis cωmatosam, & cephalalgicam; tum expectari debent parotides. Atque tensio hypochondriorum recèns oborta, inflammationis expers,quæ sine borborygmo exoluitur,maximéque in biliosis,& acuta febre cum difficultate spirandi, τῆς ἄνω ῥοπῆς opinionem facit. Ergo, si illa sursum ad caput inclinatio repletionem faciat cephalalgicam & cωmatosam; parotidas fundet.

21 Ἐν ὑποχονδρίων ἀλγήματι ὑποβορβορίζοντι, ὀσφύος ἄλγημα ἐπιγινόμενον ἐν πυρετοῖς· κοιλίας ἐπιπολὺ καθυγραίνει, ἢν μὴ φῦσα καταρραγῇ, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ.

In dolore hypochondriorum cum borborygmo, lumborum superueniens dolor in febribus, aluos profusiores facit; nisi flatus prorumpat, aut copia vrinæ feratur.

HVIVS prognoseωs explicatio repetenda ex illa iam explicata. *Tumores hypochondriorum sine inflammatione recèns obortos exoluit borborygmus qui cum deiectionibus & vrinis, vel cum strepitu foras exitum habet, aut qui ad inferiora ventris deuoluitur.* Tum ex comment. Galeni ad aph. 74.4. Coac. 11. huius capi.

22 Ἐπὶ ὑποχονδρίῳ χρονίῳ, καὶ κοιλίῃ δυσώδει, παρ' οὖς ἀπόστημα κτείνει.

In diuturno hypochondrij meteorismo & aluo graueolente, abscessus qui ad aurem assurgit, necat.

IN HVIVS prognoseωs enarratione cogor id facere quod faciundum præcepit Galenus, vt scilicet dicam & scribam περὶ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ, καὶ ὅμοια περὶ τῶν ὁμοίων. Atque hîc nullæ sunt aliæ partes meæ, nisi vt quæ consideratè & conuenienter alibi super hoc theoremate scripta sunt, ea inde repetita, huc transferam, appositéque singulis verbis accommodem. prorr.25.f.3.1. Coac.3.cap. 4.lib.2.

Ergo. IN DIVTVRNO HYPOCHONDRII METEORISMO] Qui assurgit à tumore molli & œdematoso viscerum hypochondriacorum, vel ab inflatione diuturna & stabili quam facit perennitas flatuum ab intemperie hectica tenuium intestinorum, vnde peristaltico motu, naturali contrario, intestina sursum infernè mouẽtur; aut glutinosi humoris copia vnde vicissitudo voluuli & strãguriæ.

ET ALVO GRAVEOLENTE] i. Ileo, cum stercoris aut chyli vomitione, & cum accessione ructus, spirationis, & perspirationis fœdi odoris. Hæc autem symptomata sunt ilei consectaria, quando ad vltima ventum est. Nam proprium & inseparabile signum est ilei, nihil deorsum ferri, cum alui torminibus & cardiogmo, quod accidit per ἄνω εἴλησιν fæcis aluinæ & chyli, ab inflatione fixa & stabili; aut inflammatione tenuis intestini sinuosi; vel ab oppilatione crassi & glutinosi humoris. Quicquid enim remeare facit, aut permeare prohibet chylum & stercus, voluuli consecutionem adfert. Iam verò quod aluũ graueolentem hîc vocat, de voluulo dixit in prorrhetico, & suprà in Coacis. Quod ad diuturnitatem attinet hypochondriaci meteorismi; certum est, oborto voluulo, non posse existere, sed multò antè voluulum præcessisse, per inueterationem causæ morbificæ, si inflammationem tantùm exceperis. Nam in meteorismo hypochondrij qui ab inflammatione assurgit, & nato iam voluulo fœdi odoris; periculo & citæ morti locus est potiùs quàm diuturnitati. Non enim voluulus accessionem habet vo- prorr.63.f.3.1. Coac.3.cap. 4.lib.2. comment. ad aph.11.7.

mitus & fœdi odoris,nisi cùm in propinquo mors est.

ABSCESSVS QVI AD AVREM ASSVRGIT] i. Parωtis,modò spatium assurgendi sit obortο iam voluulo. Quicquid enim humorem ciet ad caput,vnde succedit ipsius tensio cephalalgica & comatosa,parωtidas fundit.

NECAT] Non ille quidem suopte tantùm vitio (quamuis homini necando per se sufficiat) sed alieno. Ac semper in tali parωtide periculi locus est,quo quis defungi non potest,nec suppurato, nec aluo prorupta biliosis excrementis, vt in Clazomenio; quod in voluulo sperari nequit. Huius autem prognoseωs decisio sic exarata legitur suprà. *Parωtides graueolentis voluuli consectariæ, cum febre acuta, & hypochondrij meteorismo diuturno; interimunt.*

23 Τοῖς ἀπὸ ὑποχονδρίων ἀλγήμασι κοιλίη κατὰ μικρὸν ὑπογλισχρὰ διαδιδοῦσα, καὶ βραχέα κοπρώδεα ἐκχέοι· ἆρα καὶ αἱμοῤῥαγεῖ;

al. ἐκχλοεῖ.

Meliùs sic in prorrhetico, 54. s. 3. 1.

Αἱ πυκναὶ κατὰ μικρὰ διαστάσιες ὑποξανθαὶ, γλισχραὶ, ἔχουσαι μικρὰ κοπρώδεα μετὰ ὑποχονδρίου ἀλγήματος, καὶ πλευροῦ, ἰκτεριώδεες· ἆρά γε ἐπισάντων αὐτῶν, οὗτοι ἐκλύονται; ἅμα δὲ καὶ αἱμοῤῥαγέουσι; τούτοις τάσις ὀσφύος, ἀλγήματα ἐν τούτοισιν αἱμοῤῥαγικά.

Deiectiones crebrò & paulatim egestæ, subflauæ, & glutinosæ, partim minutulæ stercorosæ, cum hypochondrij dolore, & lateris, ictero assidente; an subsistentibus illis, hi exoluuntur? vnáque etiam sanguinem profundunt? His lumborum tensio dolorifica sanguinem fundit.

IN HYPOTHESI huius prognoseωs, theωrema continetur alterationis versæ in alienationem, quæ mutatio simulatque apparet,desperationem salutis ostendit. Atque id locum habet tum in facultatum principiis,tum in artubus qui ab illis reguntur.

Ergo. DEIECTIONES] Alui excrementa subducta,& omnium superuacaneorum siue τῶν ἀνεόντων egestiones; siue illa sint colliquamenta,siue humores.

CREBRO ET PAVLATIM EGESTÆ] Quæ ratio egerendi symptomatica est,tum oppressæ naturæ,tum cacochymiæ malignæ intestinis multùm abradendo & exasperando molestæ; vnde nulla ægri leuatio,sed grauiorum malorum incrementum cum vacuitate somni coniunctum. Hinc biliosorum humorum perennitas,& summa infirmitas ægri.

FLAVÆ ET GLVTINOSÆ] Quæ duæ sunt qualitates saturatæ bilis, qua dum fertur aluus,nec tollit anxietatem ægri,sed auget;nec hypochondriorum ardorem extinguit,sed multò magis accendit. Est autem vlcerifica intestinorum & sedis.

NONNVNQVAM ETIAM MINVTVLÆ STERCOROSÆ] Ac si diceret; si aluus feratur minutulis fæcibus rotundis,duris & nigris: cuiusmodi sunt διαχωρήματα σπυραθώδη, i. *caprarum stercorosas pillulas referentia*, quorum duritas siccitatis nuncia est;nigredo ardoris quo viscera conflagrant.

CVM HYPOCHONDRII DOLORE ET LATERIS] Ab inflammatione systrophica conuexarum hepatis partium,quæ vicinitate & societate in contagionem latus adducit, vt hepate inflammato pleuritis falsò credatur ex tussi & difficultate spirandi: sed tamen diuersa doloris proprietate, in hepate quidem inflammato,tensiui; in pleuritide verò, punctorij.

ICTERO ASSIDENTE] Quod proprium est symptoma συνεδρεῦον, i. *assidens* hepatis vel obstructi,vel inflammatione obsessi; non autem pleuritidis, habetúrque ab Auicenna pro vero diorismo hepatis inflammati non latens. De ictero satis iam aliàs.

AN SVBSISTENTIBVS ILLIS] Caprarum globulis & excrementis biliosis, abundè saturatis; siue illa omnino suppressa sint; siue subsistant mutatione in alia excrementorum genera, vt pro duris & sphæricis,ducatur aluus chylosis; pro flauis & glutinosis,feratur proluuie rubra;quod signum est alterationis versæ in alienationem & exolutionem qua iecur tædet sui officij.

HI EXOLVVNTVR] Infrà legitur ἐκχλοιοῦνται.Exolutionis signa & causæ modò sunt explicata.

VNAQVE ETIAM SANGVINEM FVNDVNT] Non quidem liberali hæmorrhagia, vt in prorr. 6. s. 2. 1. substillo,aut etiam profluuio exoluti hepatis symptomatico: sicut in prorrhetico scripsit, μυκτὴρ ῥηγνύμενος, i. *naris prorupta*. Atque ex illo profluuio nihil aliud expectari potest quàm maior infirmitas, & virium exolutio: quoniam nulla excretio quantumuis critica, potest videri salutaris, cùm vires effœtæ languent.

Οἷσιν

24 Οἷσιν ἐξαίφνης ἀπυρέτοισι ἐοῦσιν, ὑποχονδρίου καὶ καρδίης πόνος, καὶ περὶ σκέλεα, καὶ τὰ κάτω μέρεα, καὶ κοιλίη ἐπῆρται· φλεβοτομίη λύει, καὶ κοιλίης ῥύσις. πυρέξαι βλαβερὸν τούτοισι· μακροὶ γὰρ οἱ πυρετοὶ, καὶ ἰσχυροὶ γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ πνεῦμα, καὶ λυγμοὶ γίνονται. λύεσθαι δὲ μελλόντων τούτων, πόνος ἰσχυρὸς ἰσχίων καὶ σκελέων, ἢ πύου πτύσις, ἢ ὀφθαλμῶν στέρησις ἐπιγίνεται.

Quibus continuò in febris vacatione, hypochondrij & cordis dolor, crurúmque ác partium inferiorum, & vnà venter in molem assurgit; phlebotomia exoluit, & alui profluuium. Ibi tum febricitare calamitosum: quia diuturnæ sunt febres, & validæ. Quinetiam inde veniunt tusses, difficultas spirandi, atque singultus. Quæ omnia quando exolui debent; coxarum prægrandis dolor & crurum, aut puris expectoratio superuenit, aut oculis capiuntur.

SYMPTOMATVM catalogus recensetur in hac prognosi & citima, quæ sanguinis detractionem requirunt ante catharticum, & quorũ ipsa detractio sanguinis est ἡγεμονικὸν ad curationem recipiendam.

Ergo. QVIBVS CONTINVO] Ad verbum, *repentè*, i. nulla extrinsecus incidente præuidentia, ac nulla extrinsecus nata, quæ opinionem faceret sui (id enim significat, τὸ ἐξαίφνης, valétque idem quod illud ἀπὸ ταὐτομάτου.) Ac si diceret. Quibus repentè oborta est hypochondrij & cordis afflictio.

IN FEBRIS VACVITATE] Sic in aphorismis, ἀπυρέτῳ ἐόντι καρδιωγμός, &c. i. Si nulla fuerit essen- 17.lib.4. tialis febris generatio, neque discessio: sed manserit febris expers, donec ingruerint symptomata explicanda. Tum autem vt neque sit hypochondrij dolentis consectaria febris, nec hypochondrij dolor symptomaticus. Denique, vt antè fuerit, ita nunc sit febris vacuitas.

HYPOCHONDRII ET CORDIS DOLOR] Ab interceptione bilis, eiúsque perenni ad cor affluxu, vnde cardiωgmus, cibi fastidium & oris amaritudo: quæ omnia sine febris accessione possunt aph.17.4. existere. Non enim cuiuscunque inflammationis iecorariæ symptomatica est febris, sed tãtùm eximiæ. Perennitas autem bilis à iecore æstuante; suppressio, ab oppilatione; cordis morsus, à reflexu eius ad stomachum.

CRVRVMQVE AC PARTIVM INFERIORVM] Per ναυσίωσιν biliosi sanguinis è vasis cruralibus eo sanguine distentis in venulas, indéque in carnes & musculos quibus affixæ sunt; indéque venit spontanea lassitudo phlegmonosa & vlcerosa.

ET VNA VENTER IN MOLEM ASSVRGIT] Non quidem meteorismo ab inflãmatione systrophica, quia febrem habet semper coniunctam; nec verò ab inflatione, quam facit collectio flatuũ: nunquam enim flatuum interceptio secum adfert dispositionem inflãmatoriam in hypochondrio.

PHLEBOTOMIA EXOLVIT] Quæ vnicum est curationis ἡγεμονικὸν in malis quæ vel à systro- 4.acut. phe, vel ab incendio, vel ab oppressione nascuntur. Nam systrophæ quidem debetur rheumatis concitati reuulsio, consistentis amotio & detractio; phlogωsi refrigeratio, & temperamenti atque complexionis symmetria; oppressioni à suppressione vacuatio. Quæ omnia planè in sanguinis detractione diuina sunt. Huc accedit quòd vbicunque purgationis & phlebotomiæ necessarius incidit vsus, à phlebo- Gal. ad part. 5. sect. 1. 6. Epid. Hipp. 4. acut. tomia auspicandum. Qui contrà facit, tam est in vitio, quàm si ipse manus adferret ægroto; quòd morbum alioqui sanabilem, ex euentu faciat insanabilem.

ET ALVI PROFLVVIVM] Vt scilicet biliosis excrementis feratur aluus, quæ stabulando in hypochondriis, & febrem accendunt, & œconomiam naturalem labefactant, visceráque vnde gignuntur per syntimoriam magis afficiunt. Illud autem profluuium sponte citatum bene fit, si multùm & raròcietur, si bilis quodammodo pituitescit, nec ita videtur effera; tum si hypochondrium fit æquale, doloris & inflammationis expers. Talis expurgatio sponte naturæ conuenienter suscepta procedit καλῶς καὶ χρησίμως, ac meliùs ægroto est. Sin autem artificio medici ad imitationem naturæ comparato instituenda purgatio sit, eiusmodi esse debet vt detracto sanguine, moderationis & securitatis seruantissima nihil omnino periculi secum portet. Sic enim faciundum præcepit cauítque his verbis. Δέεται δὲ ἀσφαλείης, 4.acut. καὶ μετριότητος μετὰ φλεβοτομίην ἢ φαρμακείην. Ac tam religiosus fuit in purgando, vt, non nisi summa necessitate coactus, catharticum exhibendum putarit, ac solo clystere contentus medicinam facere instituerit. Vt autem purgatio medici votis respondeat, plurimùm ad hoc valet præmissa detractio sanguinis, quæ corpus expurgandum mirificè facit εὔροον, i. *fluxile*, excitata naturæ vi ab oppressione laborantis, & comparata meatuum libertate. Scitum est illud. *Quando purgare consilium est, corpora debẽt effici meabilia.* aph.9.2.

IBI TVM FEBRICITARE, CALAMITOSVM] Quoniam nisi tutò & citò bilis exitum ha-

beat detractione ſanguinis, inde cathartico aut clyſtere; rapitur à venulis arefactis, ac tum excitantur febres malignæ. 32. Coac. 1. lib. Eſt enim iam illud ratum perſuaſumque omnibus. *Quæ ex hypochondriorum dolore veniunt febres, terrificæ.* Et, *Quæ ex aluinis doloribus febres naſcuntur, terrificæ.* Hæc autem ſuprà ſunt explicata.

QVIA DIVTVRNÆ SVNT FEBRES ET VALIDÆ] Sunt igitur hæ febres diuturnæ, materiæ contumacia, vnde difficultas pepaſmi; & vitio viſceris hypochondriaci, vnde perennitas cauſæ morbificæ, & perennis attractio à venulis arefactis: validæ autem, ſymptomatum vehementia, quæ cernitur in doloris acerbitate, cibi faſtidio, ſiti, iactatione, & ſomni vacuitate. Aç ne longum faciam; o- 59. Coac. 1. lib. mnia in peius ruunt. Atque vt ſcripſit Hippocrates, χρόνια ſunt hæc καὶ δυσχερέα.

QVINETIAM INDE VENIVNT TVSSES] Ob nimiam humoris abundantiam quæ ad thoracem & pulmones curſum inflectit, & partes illas ad expurgandum irritat. Sic enim Galenus ad illum locum. *Secutæ ſunt tuſſes. Dum expurgatur, inquit, humorum redundantia, conſueuere tuſſes oboriri.*

DIFFICVLTAS SPIRANDI] Parua & frequens, à labore partium ſpirabilium obſeſſarum.

ATQVE SINGVLTVS] Concuſſio frequens ventriculi ſtudentis excutere glutinoſam bilem quę ad eius tunicas contumaciter adhæreſcit, quam inflammatum iecur eò tranſmiſit, ac ſenſionem excitat Memorantur hi neruuli à Gal. ad aph. 17. 7. & 2. Epidem. ſuæ moleſtię per duos neruulos, ventriculi & iecoris ſocietatem coniungentes. Atque ex eo ſingultu ſignificatio fit adauctæ phlegmones, & feruentis à febre. Omnia enim ſymptomata quæ ἐπιγινόμενα Græci vocant, magnarum affectionum & auctarum conſectaria eſſe ſolent; vt ſingultus hepaticæ phlegmones; non quidem cuiuſuis, ſed eius tantùm quæ eſt eximia.

QVÆ OMNIA QVANDO EXOLVI DEBENT] Ἀσήμως καὶ ἀκρίτως cùm febris in vetuſtatem inciderit, variiſque ſymptomatis exercuerit ægrum à bilis perennitate, & propagatione; tum à colliquatione prauâ, vnde abſceſſus fiunt aut magnitudine intolerabiles, aut paruitate inutiles, vt prodeſſe non poſſint.

ISCHIORVM SVPERVENIT DOLOR PRÆGRANDIS ET CRVRVM] Quoniam diuturnæ febres continuæ, abſceſſus faciunt per materiæ decubitum; vt intermittentes diuturnæ, quartanas. Sin autem pars aliqua laſſitudine fatigata fuerit, aut perdoluerit antequam ægrotare quis cœperit; in ea ſe morbus obfirmat. Atqui multò ante natam febrem, quæ arceri debuit ſanguinis detractione & purgatione; coxę, vel iſchia potiùs (nam coxæ pro lumbis nominantur à Celſo) tum etiam crura 6. Epidem. doluerant. Abſceſſuum autem iſchiadicorum ſucceſſio eſſe ſolet in febribus quæ dicuntur tritæophyæ.

AVT PVRIS EXPVRGATIO] Ex materia in pulmones tranſlata, vnde difficultas ſpirandi & tuſſis, quæ neque liberali expurgatione intra decimumquartum diem cœpit expurgari, nec ſanguinis detractione vacuata fuit, ſed in ſuppuratum verſa eſt.

AVT OCVLIS CAPIVNTVR] Ceſſante ſingultu, ob excurſum bilis ad cerebrum, maximéque ad illam partem cerebri vnde videndi vis manat, ex cuius inflammatione labefactatur καὶ ἡ αἴσθησις καὶ τὸ αἰσθητήριον. Nam læſo principio, afficitur facultas, quæ in officio cernitur. Ipſum verò ſenſorium, vicini- aph. 3. 7. tate & ſocietate affligitur. Qua de re illud extat. Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ, καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ· κακόν. i. *Singultui & vomitui ſuperueniens oculorum rubor, malus.*

25 Οἷσι πόνοι ὑποχονδρίων, καρδίης, ἥπατος, τῶν περὶ ὀμφαλὸν μέρεων· αἵματος διαχωρήσαντος, σῴζονται· μὴ διαχωρήσαντος, θνήσκουσι.

Hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque vmbilico circumpoſitarum dolores; excluſo ſanguine, periculo defunguntur; non excluſo, intereunt.

HIC ETIAM hypotheſis altera ponitur hæmorrhagiæ, aut phlebotomiæ tam neceſſariæ, vt ea prætermiſſa, neceſſe ſit vita defungi: quemadmodum adhibita, vel ſponte naturæ, vel artificio medici; bona ſpes affulget periculo defungendi. Eſt autem hypotheſeos huius theorema catholicum. In omni dolore hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque ſub vmbilico circumiacentium; ſanguinis excluſio ſperabilem vitæ ſalutem oſtendit: contrà ſuppreſſio, deſperationem ſalutis. Atque id quomodo fiat, hypotheſis explicatio declarabit, cuius verba hæc ſunt.

HYPOCHONDRIORVM] i. Earum partium epigaſtrij quæ adiacent nothis coſtis, quæque viſcera iecoris, lienis, diaphragma quoque ipſum & ſtomachum circumplectuntur. Dolore autem vexantur ab oppreſſione partium ſubiectarum.

HEPATIS] A tumore duro & dolorifico; vel à nimia ſanguinis abundantia intumeſcentis, vt in 4. περὶ ἄρθρων. iis qui vltra præſcriptum tempus, perfractum crus elatum in lecto continuerunt, aut altero crure ſunt mutili, nihil autem cibi quotidiani & potionis deduxerunt.

CORDIS] A bilis refluxu, quæ perennitatem habet in iecoris æſtu; communicatur autem cum ſtomacho per tenue inteſtinum, ac ſuę moleſtię & feritatis ſenſionem excitat in ſtomacho acerrimi ſenſus per duos neruulos iecori & cordi communes; vnde ſingultus, cardiogmus, & cibi faſtidium.

PARTIVMQVE VMBILICO SVBIACENTIVM DOLORES] Ieiuni inteſtini, & ſinuoſi, quod εἰλεὸν Græci vocant: quæ duo inteſtina ſæuis torminibus cruciantur, exudante bile à iecore inflammato: quem-

mato: quemadmodum ab omni inflammatione ſerum exudare ſolet; vt in pleuritide quod ſiccam tuſſim excitat; in phrenitide, quod ptyeliſmum facit. Atque hæc ſymptomata ſunt cauarum partium inflammatione obſeſſarum.

Exclvso sangvine] Sic viſum eſt interpretari illud, διαχωρήσαντος αἵματος, ne quis aluum ſanguine proruptam intelligat, quo iure, quáque iniuria. Nam διαχωρήσεως nomen, tametſi frequenter vſurpatur pro alui deiectione: tamen non rarò ſignificat eam, quæ omni ex parte cietur, vacuationem, vt in illo. Τῶν τρεφόντων ἀθρόως, καὶ ταχέως ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται. i. *Celeriter nutrientium, celeres quoque ſunt conſumptiones.* aph.18.2. Vbi διαχωρήσιες idem ſunt, quod αὐδηώσιες; vt idem planè illic docere velit, quod alibi ſcripſit. Τὰ εὐαλλοίωτα πάντα, ἐστὶν εὐαναλωτά. i. *Quæ facilè alterantur, facilè item abſumuntur.* lib. περὶ τροφῆς. At ὑποχώρησις nunquam aliter quàm pro egeſtione per aluum legitur apud Hippocratem, vt in illo, ὑποχωρήματα μέλανα. aph.21.4. Sed vt concedam hîc ſanguinis διαχώρησιν vſurpari, quæ fit prorupto per aluum ſanguine; conuenienter naturæ ſuſcipietur ea quam δυσεντερίαν αἱματώδη, i. *dyſenteriam ſanguineam* veteres nominarunt, quæ cietur liberaliter & vehementer, non tamen eſt diuturna, nec cibi faſtidium adducit: talis virtute fit hepatis, vt hæmorrhoides quoque fugaces, quas habent homines, non autem ab iis habentur. 4. περὶ ἄρθρων. Ceteræ omnes cruentæ deiectiones veniunt ab hepatis ἀῤῥωστίᾳ, vel meſenterij aut inteſtinorum vitio.

Pericvlo defvngvntvr] Vt per liberalem hæmorrhagiam quæ primis prorumpit hepatis inflammati periodis, aut liberali ſanguinis detractione quæ fit ineunte morbo. Eſt enim ſanguinis profuſio, curationis ἡγεμονικὸν ad retractionem rheumatis concitati, & ad detractionem conſiſtentis.

Non exclvso intereVnt] Quoniam inflammatio fixa tantorum cauſa malorum iecoris, cordis, & tenuium inteſtinorum; tum interceptione officij neceſſarij; tum ipſa doloris acerbitate, partiúmque omnium nobilium ſympathia & ſyntimoria; breui futuram mortem oſtendit, niſi ægrotus, liberali hæmorrhagia, periculo defungatur aut validarum virium beneficio, expetendam ſuppurationem expectet; quæ cùm venerit; non omnino, nec ſemper periculi locum tollit: quemadmodum ſuprà demonſtratum eſt.

26 Οἷσιν ὑποχόνδρια λαπαρὰ, προσώπου ἐῤῥωμένου, οὐ λύονται χωρὶς αἵματος ῥύσιος ἐκ ῥινῶν πολλοῦ, ἢ σπασμοῦ, ἢ ὀδύνης ἰσχίων.

Meliùs ſic, ex prognoſi 134. lib. 1.

Οἷσιν ἐν πυρετοῖσιν αἱ ἐν κροτάφοισι φλέβες σφυγματώδεες, καὶ πρόσωπον ἐῤῥωμένον, καὶ ὑποχόνδριον μὴ λαπαρόν· χρόνιον. καὶ οὐ παύονται χωρὶς αἵματος ῥύσιος ἐκ ῥινῶν πολλῆς, ἢ σπασμοῦ, ἢ ὀδύνης ἰσχίων.

Quibus in febribus temporum venæ aſpectabili pulſu micant, vnáque facies ſucci plena atque decora, nec hypochondrium molle; diuturnum: neque quieſcunt, niſi prorupto liberaliter è naribus ſanguine, aut conuulſione, aut iſchiorum dolore.

Est qvoqve hypochondrij tenſio diuturnorum cauſa malorum, ídque cùm aliàs, tum ſi acceſſionem habeat corporis nihil à ſe mutati in priſtina mole atque colore. Eſt etiam ſignum hæmorrhagiæ, quando denunciat anadromen ſanguinis caput replentis, cum pulſu aſpectabili venarum in temporibus micantium, & facie ſuffuſa rubore. Quinetiam cruralem abſceſſum fore oſtendit, cùm reſtitura libertate ſpirandi per tranſitum materiæ pulmonariæ deorſum factæ, diſtenditur. Quæ omnia cum his dioriſmis pronunciata, veritatis lucem habebunt.

Ergo. Qvibvs in febribvs] Eſſentialibus, quarum labores continenter infeſtant, necdum ſperabilem faciunt diſceſſionem, ex iis quæ apparent & fiunt ad tempus & ſpeciem criſis.

Temporvm venæ aspectabili pvlsv micant] A particulari ipſarum repletione, vnde micando percutiunt circumiacentes partes, in quarum interuallo liberè olim pulſabant ſine appulſu moleſto. Eſt enim talis pulſus vel à particulari venæ repletione, vel ab eiuſdem oppreſſione per inflammationem ſyſtrophicam partium circumiacentium.

Vnaqve facies svcci plena atqve decora] i. Facies bene valentium ſimilis, & potiſſimùm ſui, quæ contrariam habet προσώπου διαφθορὰν. Eſt autem facies ſucci plena quæ cernitur in colore & mole: ſicut decora in charactere. Non enim hoc loco agnoſcimus faciem ſaturato rubore Coac.4. cap.5. lib.2. ſuffuſam, vultuoſam, & aſpectu terribilem, quæ propria eſt phreniticorum: ſed faciem naturaliter conſtitutam, quæ nihil de ſuo ſtatu conceſſit: eſt autem genuino rubore ſuffuſa. Itaque talis facies quæ in febre non leui nullam habet remiſſionem, ſed potiùs incrementum, qualis alibi nominatur πρόσωπον μετέωρον; Coac.1. eiuſd. cap. ad diuturnitatem morbi apparet.

aph.17.2. NEC HYPOCHONDRIVM MOLLE] Sic enim meliùs, quàm ſimpliciter molle, quod nihil aliud denunciat præter expetendam hypochondriorum conſtitutionem; niſi fortè repentinam tenſionis mutationem habuerit per humoris excurſum vnde repletur caput ad hæmorrhagiam; quod hîc veriſimile non eſt: quia ſubiungitur diuturnitas morbi. Non erit igitur molle, ſed diſtentum ab inflatione phlegmonoſa, quam facit oppilatio contumax.

DIVTVRNVM] Quia diuturnitatis prænuncia ſunt hæc, ex quibus ſignificatur humoris morbifici contumacia, & perennitas eius. Sunt autem, hypochondrij tenſio, pulſus venarum micantium aſpectabilis medico, & ægro moleſtus; tum facies nihil concedens de ſuo.

NEQVE QVIESCVNT] i. Exitum habent ſecundi iudicij ad ægri ſalutem. Nihil enim ſalutariter exoluitur ἀκρίτως καὶ ἀσήμως. Sed theorematis illius veritas lucet in verbis illis, παύονται ἢ λύονται, quæ ſemper ſunt veræ criſis.

NISI PRORVPTO LIBERALITER E NARIBVS SANGVINE] Si eiuſmodi ſit tenſio hypochondrij, doloris & inflammationis expers, vt ſignificata ſanguinis ad caput anadrome, repletio eius ſequatur cephalalgica, cum amblyopia marmarygarum micantium, & pulſu aſpectabili temporalium arteriarum. Citatior enim maiórque temporum pulſus, fortiùs potentiam mouet excretricem vt ſe exoluat moleſtiis cauſarum morbificarum; atque ita ciet hæmorrhagiam.

AVT CONVVLSIONE] Quæ primo incidit morbi die, aut poſtridie, aut ad ſummum perendie, per tranſitum humoris morbifici è venis ad muſculoſum genus: iuxta illud. *Febris conuulſio finem adfert.*

163.Coac. 1.lib.

AVT ISCHIORVM DOLORE] Si tenſio hypochondrij repentè oborta ſit, cum libertate ſpirandi poſt longam dyſpnœam, materia illac trãſeunte dum curſum inflectit ad articulos imbecilliores, & ampliores, & laxiores: vt in Herophonte, cui pauliſper ſiniſtrum intumuit hypochondrium, paulò ante abſceſſum cruris κατ' ἴξιν. Eſt autem hæc prognωſis ἀδιόειστος in hypotheſi & euentu.

vide Hipp. περὶ χειρισμῶν, & 2.Epid.

27 Αἱ περὶ ὑποχόνδρια ἐν πυρετῷ ὀδύναι ἄτερ αἱμορραγίης, ἀναύδῳ, ἀνιδρῶτι λυόμεναι· κακόν. τούτοισιν ἐς ἰσχίον ἀλγήματα.

Hypochondriorum dolores in febre, ſi muto & ſudore carenti & hæmorrhagia exoluantur; malè res eunt: niſi dolores ad iſchia tranſeãt.

OMNIS ἀκρισία quæ irrito fit erethiſmo, funeſta eſt grauiorum malorum acceſſione, paríque ſucceſſione, nonnunquam etiam cita morte. Secus eſt de acriſia cruditatis alumna, nec tamen ab irrito erethiſmo in malos abſceſſus conuerſa. Hæc enim ſola criſis vacuitate contenta eſt, proptereáque diuturnitatis comes, non autem interitus. Sed ἀκρισία tẽtatæ fruſtra criſeos conſectaria, morborum acutorum primigeniam tollit naturam, facítque vt illi acutorum nomen retineant ἐκ μεταπτώσεως; & ex irrita criſi κατ' ὀκρολὼ, deducantur ad eam quæ fit κτ' τὴν ἀπόθεσιν; quod gratiæ, vt ita dicam, potiùs quàm naturæ ipſius merito apponi debet.

80.Coac. 1.lib.

Ergo. HYPOCHONDRIORVM DOLORES] Vel tenſio potiùs repentina & fugax, inflammationis & doloris expers, ac ſine borborygmo; vnde ſignificatio fit τῆς ἄνω ῥοπῆς. Quòd autem ſic explicanda videatur præſens hypochondriorum affectio, facit vt adducar, illud.

IN FEBRE] Eſſentiali, continua, & acuta, quæ ſanguinis dominatu multa bile perfuſi focum habet in maioribus venis atque arteriis, nec dum mitificata pepaſmo, tranſlationem facit ad caput, ipſúmque replet humore qui propter feritatem, cerebri virtute non regitur ad excretionem per hæmorrhagiam: ſed capitis repleti ſymptomata edit paraphorica & cephalalgica.

MVTO] Qui fandi eſt impotens, denegata mouendi facultate muſculis nouem linguæ, per obſtructionem nerui ſeptimæ coniugationis, impedita parte illa cerebri vnde vis manat linguæ motrix. Sed tamen adducor potiùs vt credam id fieri eximio calore febrili concepto in cerebro, qui partes vicinas atque ſocias continenter ciet mouétque, nec vnquam ſinit quieſcere; vnde lingua tremula ſignum eſt non ſolidæ mentis, ex eóque tremore organi dialectici atque ſermonis dædali, homines videntur ἄναυδοι. De ἀναυδίᾳ & ἀφωνίᾳ ſatis iam alibi. Sed inſtat Galenus qui aduerbialiter legit ἀναύδως, & interpretationem citat quorundam qui cenſent illud, ἀναύδως, ſignificare idem quod ἄλογος: quoniam λόγος in genere τῆς φωνῆς continetur. Ipſa verò φωνὴ à veteribus dicitur αὐδή. Sed curioſa hæc nimis eſt enarratio. Eſt autem iucundum legere diſceptationem Galeni fundatam in eo quod ipſe malè legit, ἱδρῶτι λυόμεναι; cenſet autem legendum, ἱδρῶτι μὴ λυόμεναι. Sed multò meliùs hîc ἀνιδρῶτι λυόμεναι, vt mox cuique facillimum erit iudicare.

SVDORE CARENTI ET HÆMORRHAGIA] Quæ duo ſunt excretionum genera, per quę omnis affectio plethorica ſolet exolui, modò illa repletio ſit malignæ cacochymiæ expers, nec vlla ſit inflammatio ſyſtrophica & fixa in parte obſeſſa. Sic Lariſſæam virginem ſymptomatis repletionis defunctam fuiſſe legimus; capitis quidem, per hæmorrhagiam; venarum, per ſudorem; vteri & locorum, per menſtruale profluuium. Tot autem neceſſaria ſunt vacuationum repletionis propriarum genera; quot affectionum ex ipſa ſedes & foci exiſtunt. Huc pertinet illa prognωſis iam explicata. *In febre continua, qui voce capti iacent atque nictantur, ſiquidem prorupto è naribus ſanguine vocem receperint, & apud ſe fuerint; periculo defunguntur. Sin autem ſecus acciderit; cum difficultate ſpirandi cita mors venit.*

MALE

MALE RESEVNT] Quia cùm bilis efferæ ſurſum ad caput excurſus hæmorrhagiæ ſucceſſionem non habuerit, paraphorica ſymptomata facit terrifica, ne dicam mortifera. Huc accedit, quòd *omnia quæ prauis cum ſignis miteſcunt, aut cum ſalutaribus nihil concedunt; calamitoſa ſunt.*

ATQVE DOLORES AD ISCHIA TRANSEVNT] Vt enim febris ex actiſia ob irritam proritationem, acutæ naturam amittit, quæ in laborum vehementia, celeritate & aſſiduitate conſiſtit: ita ex criſi κατ' ἔκρουν, deducitur ad eam quæ fit κατ' ἀπόθεσιν. Atque ita, ſi naturæ virtus ἀντίῤῥοπον ac liberalem moliatur abſceſſum, quo, feritate ipſa deuicta, morbus fiat pepaſmi particeps, cuius antea fuit expers; periculi locus tolletur quod in propinquo erat. Dolores autem ad iſchia tráſeunt & ad bubones, indéque ad femur; vt duce natura abſceſſus procul exoriatur κατ' ἴξιν ἀντίῤῥοπος neque ἡμίῤῥοπος, ſed ἀξίως τῆς περιβολῆς, in parte ſcilicet morbificæ totius materiæ capaciſſima. Quod accidiſſe legimus Herophonti, qui, cùm in anguſto ſpes eſſet, diadoche facta in lienem, vnde ipſius tumor & hypochondrij tenſio, primùm reſipuit; auditus libertatem recepit, indéque ad bubonem dolore oborto, mox in vtramque tibiam, cùm reſidiſſet tumor lienis; præter ſpem defunctus eſt morbo qui antè lethalis videbatur.

28 Οἱ κατὰ κοιλίην ἐν πυρετῷ παλμοὶ· ἐκστάσιας ποιέουσιν. αἱμοῤῥοίη δὲ φρικώδης.

Palpitatio ventris in febre, inſaniam facit; indéque cietur hæmorrhagia horrifera.

PALPITATIO ventris vſurpata pro pulſu, quemadmodum legitur in Sileno & in Phrenitico, tranſlationem facit humoris calidi tenuíſque ſurſum ad caput. Ergo paraphorica aut hæmorrhagica. hiſt.2.2.Epid. hiſt.4.part.3.3.Epid.

PALPITATIO VENTRIS] i. Pulſus quem facit repletio venæ particularis, vel vniuerſalis, vnde percipitur appulſus ægroto moleſtus, ac dolorificus, propter anguſtiam intercapedinis vbi liberè olim micare ſolebat. Ac repletio illa particularis eſt, vt in crebris ictibus venarum temporalium aſpectabili pulſu micantium; vel vniuerſalis. vt in illo. Οἱ παλμώδεες δι' ὅλου· ἆρά γε ἀφώνως τελευτῶσι; i. *Continenter tremuli, an voce capti moriuntur?* Ac particularis quidem legitur in pulſu temporalium arteriarum, qui aſpectabilis eſt medico, & dolorificus ægro, ad futuram hæmorrhagiam, delirium, & ad ipſum quoque abſceſſum. Talis eſt ille prorrhetici, qui eòdem ſpectat quò præſens hæc prognωſis. Οἱ περὶ ὀμφαλὸν πόνοι παλμώδεες· ἔχουσι μέν τι καὶ γνώμης παράφορον. Vniuerſalis autem palpitatio, præter illud prorrheticum iam adductum quod non ſapit Galeno, pace tanti viri, locum illum perperam & contra Hippocratis mẽtem interpretantis; aliunde nata quàm ipſe putat, in prorrhetico memoriæ prodita eſt ex Phrenitico, his verbis. Παλμοὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος, i. *Palpitatio per totum corpus.* Atqui phreniticum idem ſcribit, ſecundo die quo percepta eſt palpitatio totò corpore, ἄφωνον, i. *voce captum* fuiſſe. Ergo non eſt veriſimile talem ἀφωνίαν, aut palpitationem veniſſe à ſpiritu flatulento cumulato διὰ ψύξιν, vt Galenus voluit commentario ad prorrh. nuper adductum, cùm idem Galenus tam citæ mortis cauſam (interiit enim quarto) retulerit ad virulentam qualitatẽ æruginoſæ bilis, cuius dominatu phreniticus tenebatur. Quòd autem palpitatio ipſa pro pulſu, & Græcum nomen ὁ παλμὸς ἀντὶ τοῦ σφυγμοῦ non raròvſurpetur, declarat illud Sileni; ὑποχονδρίου παλμὸς ξυνεχής, i. *hypochondrij continens palpitatio*: quem paulò antè narrauit vtriuſque hypochondrij tenſionem habuiſſe oblongam, diaphragmate inflammato. prorr.29.ſ.1.1. prorr.vlt.ſ.1.1.

IN FEBRE] Quæ focum habet in lumbari arteria, vnde plethora ipſius & eius quæ nominatur cœliaca, éſtque ὁ διάπνοος τῆς κάτω κοιλίης, i. *ſpiraculum inferioris ventris.* lib. περὶ τροφῆς.

INSANIAM FACIT] Per alterationem cerebri ab atra bile, cuius acriores ſunt morſus quàm flauæ: propterea̍que ἔκστασις μελαγχολικὴ nominatur, ipſique fanatici per periphraſin ſic deſcribuntur, οἱ μελαγχολικῶς ἐξιστάμενοι, i. *qui melancholicè excedunt*, in quibus inſaniæ ſumma ſunt omnia. Sed tamen demiſsè ſymptomatis crudeliſſimi vim expreſſit in illo. Οἱ περὶ ὀμφαλὸν πόνοι παλμώδεες· ἔχουσι μέν τι καὶ γνώμης παράφορον: vbi Galenus palpitationem refert acceptam ſpiritui flatulento; paraphoricam autem videri, offenſione diaphragmatis, quod generis ſimilitudine & ſocietate principium, i. cerebrum in contagionem adducit. Galeni verba hæc ſunt. Τοῖς νευρώδεσι μορίοις ἡ ἀρχὴ συμπάσχειν εἴωθεν. i. *Neruoſis partibus principium conſentit.* Atqui nulla diaphragmatis offenſio videtur paraphorica, præter inflammationem ſyſtrophicam. Nulla autem ſpiritus interceptio affectionem inducit inflammatoriam. Quò ſe igitur vertet Galenus? Sed in palpitatione ventris verendum erit de mox futura inſania, ſi ea fiant apparéantve quæ ſcripta ſunt in hac prognoſi. *Pulſus quoque in hypochondrio cum perturbatione; dementiæ eſt: magíſque ſi oculi huc illuc voluuntur*: quod in prognoſtico dixit, τούτους μανῆναι ἐλπὶς, i. *hos exceſſuros ſpes eſt.* Cauſæ ſunt explicatæ. 4.acut. Coac.12. huius cap.

ATQVE INDE CIETVR HÆMORRHAGIA HORRIFERA] Quæ ſcilicet denunciatur horrore qui fruſtra fit, propterea̍que tranſlationem facit ad diaphragma & caput; aut quæ conſectarium habet horrorem.

29 Αἱ ἐς ὑποχόνδρια ἐν πυρετῷ ὀδύναι ἀναΐσσουσαι, ἀνιδρωτὶ λυόμεναι· κακοήθεες. τούτοισιν ἐς ἰσχία ἀλγήματα. ἅμα πυρετῷ καυσώδει, κοιλίη καταῤῥαγεῖσα· ὀλέθριον.

Hypochondriorum dolores in febre ſubſultim vigente, qui ſine ſudore exoluuntur; terrifici. Horum ad iſchia tranſitus eſt. Ac ſi cum ardente febre aluus profuſè feratur; mortiferum.

Hæc prognosis eſt omnis diuiſa in partes duas, quarum prior enarrationem habuit analyticam. Eſt enim iiſdem penè conſcripta verbis, ſi tantùm exceperis vocem illam ἀναΐσσουσαι. Eſt etiam in eundem ſcopum conſcripta. Supereſt igitur vt quid ſit τὸ ἀναΐσσειν, paucis aperiam. Aperiendi autem ratio repetenda ex comment. ad prognωſin illam. Οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες, κακόν. i. *Qui ad manum exiliunt, malo ſunt loco.* Non enim dolores propriè ἀναΐσσουσι, niſi fortaſſis παλμώδεες ἢ σφυγματώδεες: de quibus non ita pridem ſatis iam multa ſcripſimus ad citimam huic prognωſin: niſi etiam qui transferuntur ſurſum, cuiuſmodi ſunt illi qui relictis lumbis, tranſeunt ad diaphragma. Sed ἀναΐσσειν dicuntur qui velut à tonitru ſomno excutiuntur, omnibúsque artubus contremiſcunt, ſubſultim mouentur, nec vllo ſtant loco metu perculſi. Qualem accepimus fuiſſe mulierem Thaſiam δυσφόριον, quæ à menſtruorum ſuppreſſione febrem habuit conuulſionibus crebram, quibus quieſcentibus, nugarum garrulitate, verborúmque obſcœnitate inſigniter delirauit. Ad poſtremum, vacatione conuulſionum, cωma ipſam ſubiit, καὶ πάλιν ἐγερθεῖσα ἀνήιξε, i. *mox excitata exilijt.* De tranſitu autem doloris ad iſchia, ſuperior prognωſis cauſam cur ita fiat apertiſſimè declarauit.

Iam verò poſterior pars huius prognoſeωs mihi non videtur ὁμογενής, neque ὁμοειδὴς inſtituto prognoſtico. Sed neque appoſitè ſcripta, quamuis vera; niſi fortaſſe quis dicat quod paulò antè docuimus; nullã vacuationẽ, nullam excretionem, nullum deniq; abſceſſum, quantumuis magnũ & ἀντίῤῥοπον, videri poſſe exoluendæ affectioni plethoricæ accommodatum & proprium, ſi ipſa plethora ſit malignę cacochymiæ particeps, aut cum inflammatione coniuncta. Ex quo efficitur dolores coxarios acerbitate ipſa, proruptam aluum per cacopragiam ventriculi & hepatis, aut per exolutionem potentiæ retentricis, febrem ardentem ſymptomatum vehementia & aſſiduitate; omnia hæc ſimul neceſſariò eſſe mortifera, cùm ſingula, per ſe, homini necando ſufficiant. Veritas autem poſterioris partis ſi appoſitè ſcripta non ſit, ſplendet tamen in illa prognωſi. *In febre ardenti, ſi aluus profuſè feratur; mortiferum.*

135. Coac. 2. lib.

30 Οἱ περὶ ὀμφαλὸν πόνοι παλμώδεες· ἔχουσι μέν τι καὶ γνώμης παράφορον. Περὶ δὲ κρίσιν τούτοισι φλέγμα ἅλις συχνὸν σὺν πόνῳ διέρχεται.

al. ἁλμυρόν.

Vmbilici dolores cum pulſu coniuncti, nonnihil præ ſe ferunt mentis perculſæ. His autem adueniente criſi, pituita ſatis multa cum labore excernitur.

Omnia quæ in hac prognωſi continentur, ſunt ὁμοειδῆ prognoſtico inſtituto, ſuper delirio, & criſi naturæ conuenienter ſuſceptæ per dolorificam pituitæ excretionẽ qua ducitur aluus. Ac ſanè prior pars, veritatis luce illuſtrata eſt comment. ad illam prognωſin. *Palpitatio ventris in febre inſaniam facit.* Ex quo efficitur, febris nomen hîc deſiderari, proptereàque ipſam prognωſin mancam videri. Sed enunciatio ipſa facit vt aliquid de meo iure concedam, quo nuper vſus ſum in hoc theoremate. Nullam diaphragmatis offenſionem poſſe videri paraphoricam, ad inſaniam vſq; in qua dementię ſumma ſunt omnia, præter inflammationem ſyſtrophicam. Hîc enim tantùm abeſt vt ex hac palpitatione inſaniam naſci dicat, aut ex ea poſſe inſaniæ opinionem fieri, vt leuem ſuſpicionem inde moueri mentis emotæ ſeu perculſæ, diſertis verbis affirmet, cùm ait, ἔχει τι καὶ γνώμης παράφορον, i. *habet aliquid mentis perculſæ.* Itaque rationem admitto qua dicit Galenus paraphoricam eſſe diaphragmatis offenſionem, ſympathia quam habet cum cerebro, generis ſimilitudine & ſocietate. Sed offenſionis cauſam nullo modo probare poſſum, quam ſcribit oriri ex flatulento ſpiritu, frigoris vi cumulatè ſuppreſſo. Eſt enim verum illud quod alibi ratum eſſe voluit ipſe Galenus, *quòd flatuum interceptio diſpoſitionem inflammatoriam nunquam infert.* Ipſa verò criſis quæ finem adfert ſymptomatis ex palpitatione nati, offenſionis cauſam planè oſtendit his verbis.

Coac. 28. huius cap. — 4. acut.

Adveniente crisi] Quæ κατὰ λόγον naturæ ſuſcipitur atque abſoluitur, vnde morbus ipſe, omniáque ſymptomata inde nata ſolent exolui. Nihil enim ſine criſi quieſcit bonis ægroti rebus. Nec

vlla leuatio

vlla leuatio ſalutaris,nec ſtabilis,quæ non fit κατὰ λόγον,i. *conuenienter & merito.*

PITVITA SATIS MVLTA EXCERNITVR] Ergo pituita in vitio eſt,vnàque palpitationis, indéque delirationis cauſa. Eſt enim perſuaſum omnibus,eam demum cuiusque morbi cauſam videri, quæ dum adeſt,dúmque præſens eſt,morbus ipſe viget;dum verò abeſt virtute naturæ exploſa,quieſcit atque exoluitur. Quod vt concedam : tamen non efficitur pituitam ſine inflammatione diaphragmatis, mẽtem appetere. Inflammationis autem cauſa eſt febris quam genuit pituitæ corruptio ſtabulantis inter diaphragma & ventrem. Ipſa verò palpitatio,cuius naturam nuper expreſſimus, & ſigni & cauſæ rationem obtinet aſcenſus ad ſuperiora. Quanquam & ſine hac,dementiæ genus omne focum habere poteſt in diaphragmate, ſicut in cerebro. Vt igitur bilis flaua in cerebro facit phrenitidem, bilis atra inſaniam , pituita putris lethargum : ſic in diaphragmate , pituita putris cum febre quæ palpitationem inducit, delirationem quoque facit quæ proportione reſpondet lethargo. Adueniente autem criſi,per pepaſmum,proritationem,& meatuum libertatem,natura duce, pituita per aluum excernitur; quod ei facile eſt,cùm & ipſa ex eodem foco,vbi nunc ſtabulatur,per meatus vrinarios exitum habeat, quod penè miraculo apponeretur,vti Marinus cenſuit,niſi admirabilem exeundi rationem patefeciſſet Galenus comment.ad illum aph. *Quibus ventrem inter & diaphragma pituita concluditur & dolorem facit,* 52.7.
quæ in alueorum neutrum exitum habet;his per venas conuerſa in veſicam aqua, ſolutio datur morbi. Quod ſequitur de alui contentione in excernendo,vt prætercam varias ſuper hac re lectiones quas in prorrhetico pror.vlt.c.1.t.4
annotauit Galenus , eòdem pertinet ſententia hæc quò illud ſcriptum in aphoriſmis. *Quicunque lieno-* aph.43.& 48.6.
ſi dyſenteria fugaci corripiuntur, curationem morbi recipiunt.

31 Μετὰ κοιλίης ὑπόστασιν, ὑποχόνδρια μετέωρα· κακόν. μάλιστα δὲ τοῖσι φθινώδεσι τῶν μακρῶν, καὶ οἷσι κοιλίαι ὑγραίνονται.

A ſuppreßione alui, meteoriſmus hypochondriorum, grauis : maximè verò ijs qui ab inueteratione tabeſcunt, tum ijs etiam quibus alui profusè feruntur.

VIDE comment. ad 16. huius capitis.

32 Τοῖσιν ἀλυσμώδεσιν ἐν ὑποχονδρίῳ, τὰ παρ' οὖς ἐπαρθέντα· κτείνει.

Quibus in hypochondrio anxijs parωtides aſſurgũt ; ipſos interimunt.

EST QVOQVE huius prognoſeωs ratio explicata cõment.ad illam ſuprà his verbis conſcriptam. 14. huius cap.
Quæ cadunt in hypochondrium dolorifica mala, cùm aliàs praua ſunt, tum verò ſi faciunt profuſiores aluos. Peiora autem quæ breui naſcuntur; tum quæ aſſurgunt ex his parotides, multùm terrificæ, vt cætera expurata.

33 Τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύσματα μετὰ πόνου, πυρετοῖσι φρικώδεσιν ἀποσίτοισι σμικρὰ ἐφυγραινομένης, κάθαρσιν οὐ διδόντα· ἐς ἐμπύησιν ἥξει.

Duritas alui cum dolore coniuncta, & febre horrifera, & cibi faſtidio, ſi aluo parcè ducta non expurgetur ; in ſuppuratum vertetur.

PVLCHERRIMVS hic erit colophωn diſputationis inſtitutæ de hypochõdriacis & aluinis tumoribus, qui vel ab inflammatione accidũt ſyſtrophica,vel à ſcirrho, vel ab œdemate,vel ab inflatione,vel etiam ab humorum ſegregatorum ſuppreſſione. Omnium autem ſymptomata pathognomonica & conſectaria per ſympathiam vicinitatis & ſocietatis,& per morbificæ cauſæ propagationem , ſunt explicata. Quinetiam patefactæ ſunt criſes,periodi,& paroxyſmi ; vt nihil omnino prætermiſſum eſſe videatur. Pertinet autem præſcripta hæc prognωſis ad illum locum de aluinis tumoribus iam exaratum. *Similiter autem ſignificant vt hypochondriaci, ipſi etiam qui ſunt in ventre tumores : niſi quòd hi minùs quàm illi in ſuppurationem vertuntur; minimúmque omnium, qui ſub vmbilico aſſurgunt.* Vt enim tumores hypochondriaci, duri quidem ac dolorifici,per ſyſtrophen in viſceribus oborti,maximéque in iecore, citam mortem adferunt,niſi hæmorrhagia liberali periculum propulſetur primis periodis,aut validarum virium beneficio ægrotum ſuppuratio maneat intra vigeſimum diem cum incerto euentu ; molles autem non ita periculoſi,& qui ad ſexageſimum vſque diem dare ſolent inducias donec ſuppurato criſin ſuſcipiant : ita quicunq; tumores in reliquo ventre aſſurgunt,duri quidẽ,cũ dolore coniuncti,atque profundi,ſi fortè non habeant exitum per alui profluuium , vt hypochondriaci per liberalem hæmorrhagiam ; ſimiliter

vt illi,in ſuppuratum vertuntur. Nam muſculorum ſyſtrophæ dolorificæ,non rarò etiam ſuppurato ſaneſcunt,nec ante ſuppurationis diem ad exitium ægros præcipitant;quod facere ſolent hypochondriacæ,niſi fortè grauiter in commoda & ſalutem eorum peccetur.

lib.5.aph.& lib.6.Epid.
6.Epid.part.5.
lib.2. περὶ γυναικείων.

Ergo. DVRITAS ALVI]Non quidem à ſiccitate,qualem agnoſcimus in iis qui multùm à febris maraſmo emacruerunt: nec verò duritas alui exiſtimanda quam facit hypochondrij vtriusque tenſio, per contractionem ab inflammatione ſepti tranſuerſi; multò minùs etiam intelligenda eſt duritas alui, quæ venit ex ea cauſa quam docet illa ſententia. Μίξις τὰ κάτω τὴν γαστέρα σκληρυνεῖ. i. *Mixtio ventrem indurat.* Sed alui duritas quam σκλήρυσμα nominat,idem planè ſignificat quod in matricis orificio ſummus præceptor hoc nomine diſtinxit à ſcirrho & grauiditate.Erit igitur duritas alui à tenſione,non quidem flatulenta,nec item ſcirrhoſa: ſed phlegmonoſa,quam facit phlegmone ſyſtrophica, multò minùs tactui contumax,minúsque renitens quàm ſcirrhus,éſtque ipſa doloris particeps,cuius expers eſſe dicitur ſcirrhus. Ergo. DVRITAS ALVI] Quam facit aluina phlegmone ſyſtrophica,loco tantùm, partíſque obſeſſæ demiſſione differens ab hypochondriaca, ac celeritate periculi, ſymptomatúmque magnitudine,illa minor:quoniam in aluo tantùm aſſurgit;quo nomine intelligimus,non quidem cibi promptuarium,nec ſuperiorem ventrem,i. thoracem : ſed amplitudinem illam quæ continet inteſtina, meſenterium,pancreas,& epiploon,quæque veſtitur peritonæo tunica & epigaſtrio; ſi tantùm epigaſtrij partem illam exceperis quæ hypochondrium nominatur.

CVM DOLORE CONIVNCTA] Hoc ſignũ eſt ſyllogiſticum τοῦ σκληρύσματος,quo vnico,præter renixus contumaciã,diſtingui debet à ſcirrho doloris experte.Eſt autẽ doloris acceſſio per diſtẽſionem eximiam partis obſeſſæ,cum intemperie maxima,& oppreſſionem contiguæ acerrimi ſenſus. Huc pertinet etiam partium vicinarum & ſociarum ſympathia, ſicut in duritate vteri dolor imi ventris atque coxarum,cum rigore,& febre.

Coac.8.& 10. 1. lib.
lib.2.progn.
1.Epid.
Coac.17. 1.lib.

ET FEBRE HORRIFERA] Vel potiùs horrore febrifico;vt quemadmodum horror ſymptomaticus eſſe ſolet purulenti abſceſſus: ita febris conſectaria ſit horroris fruſtra citati per afflictionem caloris natiui. Eſt enim ratum illud iam ſæpe vſurpatum; quòd *omnis rigor, omníſque horror cietur à vaſis aut vlceribus*. Exempla rigoris ab vlcere paſſim leguntur in pleuritide purulenta, in phthiſi, in renum abſceſſu, &c. Nos autem ſymptomatici horroris ab vlcere, i. vomica pulmonis ſigna perſpeximus in Chriſtianiſſimo Rege CAROLO IX. 1574. Erit igitur febrificus horror potiùs quàm febris horrifera; ne quis mali cauſam referat ad hemitritæum febrem,quæ vna propriè nominatur φρικώδης, i. *horrifera*. Atque hîc τὸ φρικῶδες ſimiliter naſci videtur vt in phthiſi,de cuius diagnωſi extat illud iam explicatum. *Labores horriferi cum ſuſpirioſo anhelitu, ſigna ſunt tabis*. Sed huius rei memoria non dubito quin animis hæreat ſtudioſorum qui commentarios noſtros attentè legerunt.

1.Epid.part.1.
3.Epid.part.3.
1.Epid.part.2.
aph.32.2.
1.Epid.part.2.

ET CIBI FASTIDIO] Sic enim veteres inter ἀσίτους & ἀποσίτους hoc intereſſe dixerunt,quòd ἄσιτοι ſint ἀνόρεκτοι qui cibos non capiunt; ἀπόσιτοι autem qui cibos reſpuunt,auerſantur, atque quodammodo abominantur,quos alibi ſcripſit ἀπονενοημένως ἔχειν πρὸς τὰ προσφερόμενα, i. *faſtidio efferri in cibos & remedia conuenienter præſcripta*. Eſt igitur ἀποσιτία cibi faſtidium,& ἀπόσιτος homo cibi faſtidioſus. Eſt autem hoc ſymptoma terrificum ſigno & cauſa. Ac ſigno quidem,quoniam ventriculi facultatem ὀρεκτικὴν in vitio eſſe denunciat,vel ob ferini catarrhi prolapſum,nimiámque malignæ cacochymiæ abundantiam, vt in tabidis; vel ob ipſius ventriculi νέκρωσιν, vt in Pario. Quæ res adduxit virum vt cibi faſtidium terrificis omnibus ſignorum generibus anteponendum duxerit in tritæophya febre. Πολλῆς δὲ τινος γινομένης ἀκρισίης καὶ ποικίλης ἐπὶ τῶν νοσημάτων, καὶ μεγίστου μὲν σημείου παρεπομένου τοῖσι πλείστοισιν, ἀποσίτοις εἶναι πάντων γευμάτων. i. *Cùm multa & varia iniudicatò fierent, peius nihil fuit quàm à cibis abhorrere*. Hæc ſola poſt multas acriſias ab irrito erethiſmo,Darium quendam Thaſium 120. die vita defungi fecit. At verò contrariarum cauſarum perſpicientia,eidem ſummo dictatori theorema illud catholicum iure extorſit. Ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐρρῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς· ἀγαθόν. i. *In omni morbo mente eſſe ſolida, ad ea quæ offeruntur bene habere, bonum*. Vbi Galenus adiecit, μέγιστον. Atque ad huius theorematis expreſſionem plurimùm certè valuit, quod idem in beneficio appetentiæ reſtitutæ obſeruauit, literíſque ita mandauit. *Vnicum*, inquit, *perutile maximúmque eorum, quæ tunc apparuere, ſignorum,plurimóſque ab interitu vindicauit,illud certè fuit,quibus in ſtranguriam conuerſio facta eſt*. Deinde paulò pòſt. Κοιλίαι τε γὰρ εἰ τύχοιεν ἐφυγραινόμεναι κακοήθεα τρόπον, ταχὺ ξυνίσταντο· γεύμασί τε πᾶσιν ἡδέως εἶχον. i. *Quin alui peßimè turbatæ, ſubſiſtebant, & cibos ſuauiter deguſtabant*. Iam verò dubitari nõ poteſt quin cibi faſtidium,ſiue ἀποσιτία, grauiſſimorum malorum acceſſionem adiũgat,ex eo quòd genium defraudando,& ſolidarum partium vitale principium labefactet, vnáque nectar viuificum cordis, συῤῥοὴν Græci vocant,exhauriat.

ſent.32.part.2. 6.Epid.
6.Epid.part.2.

SI ALVO PARCE DVCTA NON EXPVRGETVR] i.Si alui τὰ σκληρύσματα purgationem ſui non habeant per vacuationem rheumatis conſiſtentis,liberali deiectione, non quidem ſymptomatica purulenti abſceſſus,vt eſſe ſolet ſuppurati quod intra vmbilicum finitur; τοῖσιν ἐμπυήμασιν ὀμφαλὸς ὅρος ἐστὶ τοῖσι μέλλουσιν ἐκπυΐσκειν, κοιλίαι ταράσσονται. i. *Empyematum eſt terminus vmbilicus; ea qui concepturi ſunt aluo turbãtur*:ſed λόγῳ naturæ ſuſcepta,& critica.Sic enim tumores qui ſunt infra hypochondrium,ad vmbilicum vſque, maximéque hypogaſtrici; exoluuntur. Teſtis eſt illa ſententia. Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδὲς τὸ πλεῖστον οὐ χείριμον, καὶ τῶν ἤτρων τὰ τοιαῦτα. i. *Perinthi vacuatio geniture ſimilis, non raro fit lege critica. Nam hypogaſtriorum ferè huiuſmodi eſſe ſolet*. Quæ cauſa eſt etiam quamobrem tumores aluini minùs in ſuppuratum abeant, quàm hypochondriaci,maximéque ij qui ſub vmbilico aſſurgunt.

IN SVPPVRATVM VERTETVR] Non tam partis merito,quàm rheumatis conſiſtentis, ſeu materiæ ſtabulantis vnde tumor aſſurgit; quem finiri neceſſe eſt; vel diaphoreſi, quæ hîc locum non habet; vel concoctione,vnde ſuppuratum; vel concretione,hinc ſcirrhus; vel corruptione, inde gangræna. Atque

græna. Atque omnium phlegmonarum ſyſtrophicarum, omniúmque œdematum talis conditio lege naturæ ſancita eſt; niſi tum primis periodis materiæ conſiſtentis vacuatio, & concitatæ reuulſio, aut deriuatio conſequatur.

34 Ὑπὲρ ὀμφαλὸν πόνος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα φαρμακείῃ μὴ λυόμενα· ἐς ὑδρωπιῶδες ξηρὸν ἀποτελευτᾷ.

Meliùs ſic in aphoriſmis, 11. lib. 4.

Ὁκόσοισι στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτε ἄλλως· ἐς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quibuſcunque tormina; partiúmque circumcirca vmbilicum labores, vnáque lumborum dolor, qui neque à pharmacia, neque aliter exoluitur; in hydropem ſiccum finitur.

Hæc sententia in aphoriſmis eò ſcripta legitur, vt intelligamus pharmaciæ irritam purgationem in falsò credita purgandi neceſſitate. Vt enim pharmaciæ locus eſſe videtur in alui torminibus quæ ſurſum mouentur, habéntque τὴν ἄνω εἴλησιν, i. *reuolutionem ſurſum*, vt borborygmi κάτω: ita catharticum fruſtra exhibetur ad ea tormina quorum perennis generatio eſt ab hectica intemperie tenuium inteſtinorum, quam nulla purgatio ad ſymmetriam poteſt reducere. aph. 74. 4.

Ergo. Qvibvscvnqve tormina] i. Sæui dolores qui abradendo & exaſperãdo in tenuibus inteſtinis excitantur, faciúntque τὴν ἄνω εἴλησιν, vnde nominantur οἱ στρόφοι, proximéque abſunt à voluulo cuius prænuncij eſſe ſolent, atque in eum degenerant, ſi tanta fiat morbificæ cauſæ acceſſio vt chylum & ſtercus remeare faciat, aut certè permeare prohibeat. Naſcuntur autem tormina tum à forti morſu inteſtinorum, tum à flatulento ſpiritu exitum non habente: ſicut in colo, colica ipſa. Hîc autem nos torminum cauſam agnoſcimus ſpiritum flatulentum, vt inde hydropis ſicci, de quo hîc agitur, generatio conſequatur.

Partivmqve vmbilico circvmiacentivm labores] Qui neceſſariò & interclusi flatus, & acrioris morſus conſectarij eſſe ſolent; atque ij cernuntur in doloris acerbitate, & impedimento proprij cuiuſque muneris in diſtribuendo, & ſecernendo chylum à fæce. Partes autem circumiacentes ſunt inteſtina tenuia, ieiunum & ſinuoſum.

Vnaqve lvmborvm dolor] Per ſympathiam vicinitatis & ſocietatis, pérque ipſam propagationem cauſæ dolorificæ: quoniam totum meſenterium, quod eſt omne diuiſum in meſaræon & meſocolon, originem ducit à neruis & ligamentis lumborum. Hinc vetus illud de triplici fonte hydropum. Ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι μὲν ἀπὸ τῶν κενεώνων, καὶ τῆς ὀσφύος, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἥπατος. i. *Naſcuntur plurimi à lumbis & ilibus; nonnulli à iecore.* 6. Epid. part. 4. lib. 2. progn.

Qvi neqve a pharmacia, neqve aliter exolvvntvr] Ob flatulenti ſpiritus perennitatem ab intemperie hectica tenuium inteſtinorum quibus mederi non potis eſt; nec pharmacia, flatibus excludendis; nec etiam neoteriſmo, intemperiei hecticæ ad temperationem adducendæ, vt fotu, hapſo, litu, &c. Quod enim ſtrophorum irritam curationem eſſe dixit pharmacia & aliter; planè oſtendit morborum omnium curationem ſuſcipi pharmacia ad expurgationem; & neoteriſmo, ad complexionis & temperamenti moderationem, atque ſymmetriam partium afflictarum. Quę duo curandi τεχνήματα ſiue remedia ſi fruſtra, bene an malè, adhibeantur; deſperatam curationem oſtendunt, malíque in peius conuerſionem.

In hydropem siccvm finitvr] Καταχρηστικῶς hydrope dicto, ex tumore abdominis ab inflatione quam fecit perennis generatio flatulenti ſpiritus intercluſi. Nam verè is demum abdominis tumor hydropis naturam oſtendit, quem facit humoris aquoſi ſuppreſſio.

DE DORSI ET LVMBORVM AFFECTIBVS.

Αἱ δὲ ἐξ ὀσφύος ἀλγήματα χρονιώτερα, πυρετῷ παροξυνόμενα τεταρταιογενῶς· ποιέει τὰ θρομβώδεα αἵματα διαχωρέειν. Cap. XII.

1 Diuturni ex lumbis dolores, qui tertio quoque die

vi febris exacerbantur; grumosi sanguinis deiectionem faciunt.

Hactenvs de hypochondriacorum viscerum, partiúmque aluinarum tumoribus: nunc de lumbaribus malis dicendum. Cernuntur autem mala in lumbis quæ continent, vt in musculis; quæ foris adiacent, vertebris quinque lumborum, qui numerus vertebrarum in homine tantùm est, non autem in cæteris animantibus, ne in simia quidem. Cernuntur quoque in vertebris ipsis luxatis, vnde fit λόρδωσις antè, pòst κύφωσις, dextra & sinistra σκολίωσις. At verò continentur in lumbis medulla, adiacet intus musculi ψόαι dicti cum insigni vena & pari arteria, stabulantur autem bini renes, vrinæ ductus, vasa spermatica, vterus quoque mulierum. Veniunt autem à lumbis vt oriunda quædam, mesaræon & mesocωlon: quæ duo omnino sunt partes totius septi intestinalis quod μεσέντερον Grȩci vocant. Omnium verò lumbarium partium quæ continent, quæ continentur, quæ adiacent lumbis, quæ stabulãtur, quȩque à lumborum ligamentis & neruis originem ducunt; omnium, inquam, sua est cuiusque affectio; sua etiam sympathia cum sociis atque propinquis, earúmque propriæ sunt ideæ signis syllogisticis explicandæ in decisione prognoseωn de lumbaribus morbis institutarum. Ac primùm in hac prognωsi agit de malis dolorificis quæ consectaria sunt lumborum.

Divtvrni ex lvmbis dolores] Quorum causa est firmiter fixa in mesenterij tensione & intemperie. Nam tuberculorum lumbarium materia, vnde luxatio, quamuis opportunitatem magnam habeat translationis, in amplitudine venæ lumbaris, vnde τὸ κύφωμα, i. *gibber* sæpe exoluitur: tamen non antè ad intestina transfertur, facítque dysenteriam, quàm mitificari cœperit & suppurari. Secus est de crurum varicibus quæ humoris adhuc crudi exclusione in truncum venæ lumbaris, apparet, idémque faciunt ad curationem τοῦ κυφώματος, quod ipsa dysenteria. Sed hoc loco agitur de sanguinis grumosi deiectione, quæ aliunde nequit venire quàm à visceribus hypochondriacis, vel à mesentericis venis.

lib. 3. περὶ ἄρθρων.

Qvi tertio qvoqve die vi febris, exacerbantvr] Τεταρτοφυέως, scripsit hoc loco, quo alibi τεταρτοφυέα ἔστιν. Nam γίγνεσθαι, καὶ φύειν, ἢ φύεσθαι idem significant vsurpata pro generationis perennitate. *Fundit humo facilem victum iustißima tellus.* Vnde fundus dicitur ἀπὸ τοῦ φύειν, i. *à fundendo*, quo verbo perennis significatur propagatio. Huc pertinet illa prognωsis. *Quæ tertianarum febrium paroxysmis ingrauescunt mala; eorum paroxysmorum propria sunt, ac sanguinis grumosi deiectionem adferunt.* Hîc autem consultò non exacerbari, sed ingrauescere, ipsáque mala tertianorum paroxysmorum propria esse dixi: quia non simplici & periodico motu exacerbantur, vt tertianæ, & biliosæ acutæ: sed grauiorum malorum accessione ingrauescunt; eáque mala cernuntur in febris ardore, doloris acerbitate, cardiogmo, iactatione, delirio, vigiliis, & inexhausta siti, denique in omnibus symptomatis translationis, malignæ qualitatis & inflammationis; cuiusmodi sunt tritæophyæ τὸ ὅλον ἐπιδιδόντες καὶ ἀνάγοντες ἐπὶ τὸ χεῖρον, i. *perpetuò in peius accrescentes*; cuiusmodi sunt etiam hemitritæi τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες, i. *perpetuò facescentes in vehementiam.* Nam febres omnes continuæ quæ tertio quoque die ingrauescunt veriùs quàm exacerbantur; aut sunt tritæophyæ, aut hemitritæi, de quarum natura satis iam multa scripsimus.

Coac. 129. 1. lib.

1. Epid.

27. & 39. Coac. 1. lib.

Grvmosi sangvinis deiectionem facivnt] Sanè quidem si potis est, ídque ad ægri salutem; sin minùs, desperata salus est ægri. Est enim iam verè positum illud perceptum. *In omni dolore hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque sub vmbilico circumiacentium, sanguinis exclusio sperabilem vitæ salutem ostendit; contrà suppreßio, desperationem salutis.* Atque illud perceptum facit ad explicationem illius prognoseωs. *Quibus hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque circum vmbilicum labores, excluso per deiectionem sanguine, liberantur; non excluso, intereunt.* Quod autem grumosi sanguinis deiectionem fieri annotauit, planè ostendit dysenteriam αἱματώδη per liberalem & liberam excretionem, non autem per cacopragiam iecoris exoluti. Talis enim cacopragia proluuiem facit sanguinis non grumescentis. Nec verò serosus ille sanguis grumescit: sed ruber & crassus in amplitudine intestinorum, quod hæmorrhoidum suspicionem tollit: quia illæ sanguinem grumosum fundere non videntur, quamuis salutariter valde ferantur (si habeantur, non habeant) ad mala dolorifica lumborum & mesenterij atque renum. Omnis autem sanguis è venis expressus corrumpitur atque grumescit; vt sunt partes in quas effunditur: quoniam φυλακὴν extra venas non habet.

2 Τὰ ἐν ὀσφυῒ ἀλγήματα· αἱμοῤῥοϊκά.

Dolorifica in lumbis mala; sanguiflua.

Qvemadmodvm dolorifica ex lumbis mala, si quidem naturæ imperio tandem regantur, dysenteriam faciunt grumosi sanguinis salutarem: sic etiam illi qui sunt in lumbis oborti dolores, profluuio sanguinis sedantur atque quiescunt. Atque vt viscerum hypochondriacorum, stomachi, partiúmque vmbilico vicinarum dolores, excluso sanguine exoluuntur; non excluso, interimunt: ita lumborum dolorifica mala, quæ scilicet intra lumbos ex partium adiacentium repletione & cacochymia nascuntur, non minùs in febre terrifici à suppressione causarũ, quàm dolor ceruicis qui nulla vi in ceruicis musculos incidente excitatur. De quo extat prognosis iam explicata. *Ceruicis dolor cùm in febre omni terrificus,*

Coac. 13. cap. 10. 2. lib.

tum verò

tum verò pestiferus in metu insaniæ. Quod in Sileno annotauit, & in Hermocrate, tum alibi passim. Sed hîc nulla mentio febris. Quamobrem aliò cõuertere nos oportet dolorifica in lumbis mala sanguiflua.

Enimuero. DOLORIFICA IN LVMBIS MALA] Quæ veniunt ex appulsu molesto micantis arteriæ, & oppressione musculorum intus adiacentium lumbis, ex nimia sanguinis abundantia in vena magna lumbari, & repletione quadam particulari, quam fecit hæmorrhoidum in viris quidem suppressio; in fœminis verò menstrua interclusa, tum affluendo, tum refluendo. Ex quo efficitur, notitiam comparari doloris lumbaris quorsum ille fiat, & quorsum appareat, ex perspicientia rerum prçteritarũ, & signorum præsentium. Nam in melancholicis à temperamento & diæta, hæmorrhoidum futurarum [prorrh.37.] signa sunt, aut symptomata suppressarum. Sic in mulieribus menstrualibus ὀργῇ ἢ δυνάμει, prænuncij [l.3.1.] sunt menstruorum viam ad κάθαρσιν affectantium; interclusorum consectarij aut refluentium. Quinetiam hæmorrhoici, & menstruales fœminæ, lumbiqueruli siue ὀσφυαλγέες, ambo fiunt ἀσώδεις & cardialgici: quoniam ex illa nimia sanguinis abundantia & repletione particulari vasorum insignium quæ adiacent lumbis, tenue quoddam serum quod in ventrem prorepit, indéque in orificium eius, cardialgiam facit; ipsa verò copia cumulatè viam deorsum affectans quò cursum inflectere consueuit, quando in lumborum regione subsistit, aut eò refluit prohibito exitu; dolorifici mali in lumbis cõsecutionem adfert, tum per micantis arteriæ molestos appulsus, tum per lumbarium musculorum neruorúmque oppressionem.

SANGVIFLVA] Vt soboles sanguinis affluentis & refluentis sine prouidentia quæ intrinsecus extrinsecúsve inciderit, sed sua sponte: vel etiam ex eo sunt αἱμορροϊκά, quòd sanguinis deorsum proruptione, quam ipsa cient, quiescant; non secus atque in vlceribus à forti pulsu hæmorrhagia cietur: quoniam natura sui diligens non rarò *validiùs agens, magnum & violentum edit arteriarum motum; expellendi* [aph.23.7.] *studiosa quæ sibi molesta sunt; atque ita hæmorrhagias infert.*

3 Αἱ ἐξ ὀσφύος ἀλγήματος αἱμόρροιαι· λαῦραι.

Quæ ex lumborum dolore cientur hæmorrhagiæ; largæ.

EODEM spectat hæc prognωsis quò citima huic modò explicata, cuius demonstratiò repetenda ex comment. Galeni ad illum aph. *A forti in vlceribus pulsu, hæmorrhagia.* [21.7.] Vt enim fortiter micat arteria ex contentione forti naturæ studentis excludere quæ sibi molestiam adferunt, indéque cientur hæmorrhagiæ: ita quò maior est amplitudo venarum siue arteriarum micantium, & amplificatio maior ex illa naturæ contentione forti; eò quæ inde cientur hæmorrhagiæ sunt largiores. Atqui lumbarium arteriarum maior est amplitudo, quàm cæterarum. Nos enim eandem statuimus hoc loco causam doloris coxarij, i. lumborum, quam in superiore prognωsi.

4 Οἷσιν ἐξ ὀσφύος ἀλγήματος ἀναδρομὴ ἐς κεφαλὴν, καὶ χεῖρες ναρκώδεες, καὶ καρδιαλγικὰ, καὶ ἠχώδεα· αἱμορροϊκὰ λάβρως, ἢ κοιλίαι καταρρήγνυνται τούτοισι, καὶ γνῶμαι ταραχώδεες ἐπιπολύ.

Quibus ex dolore lumborum anadrome fit ad caput, torpidæ manus, cardialgiæ, auriúmque flatus sonori; hæmorrhagiæ largæ; tum alui profusè feruntur, ac mentes perturbatæ vt plurimum.

IN HAC prognosi complexiò est signorum quibus denunciantur hæmorrhagiæ largæ quæ cientur ex lumborum dolore. Quinetiam symptomata continentur quę veniunt ab excursu dolorificorum in lumbis malorum, ex quibus vel hæmorrhagia cietur, vel paraphorica ipsa redduntur & fiunt. Sanè lumborum excursus caput replet, ex eáque repletione, symptomatum capitis omnium paraphoricorũ, cataphoricorum, cephalalgicorum, & catarrhoicorum principia causæque ducuntur. Atque vt ceruicis dolor, ita coxarius in febre omni pestiferus iis qui sunt in metu insaniæ quando excurrit ad caput, nec antè quiescit hæmorrhoidibus, aut menstruorum profluuio; pòst autem hæmorrhagia è naribus exitum habeat. Quæ cùm ita sint.

QVIBVS EX DOLORE LVMBORVM EXCVRSVS FIT AD CAPVT] Vel etiam ad diaphragma. Αἱ δὲ ξὺν πυρετῷ γινόμεναι ὀδύναι περὶ τὴν ὀσφὺν τι καὶ τὰ κάτω χωρία, ἢν τῶν φρενῶν ἅπτωνται, τὰ κάτω ἐκλιπούσαι· ὀλέθριαι κάρτα. i. vt Celsus interpretatur. *Dolores circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitóque desierunt; mortem subesse testantur.* Sic hypochondrij tensiò inflammationis expers, & repentina, quæ sine borborygmo cum difficultate spirandi exoluitur; sursum ad caput cursum inflectit, ipsúmque replet: vnde nascuntur symptomata, humoris morbifici & partis obsessæ propria, nisi hæmorrhagia, eorum generatio prohibeatur.

TORPIDÆ MANVS] Quod signum minimè esset ὁμοειδὲς futurarum cerebri affectionum ex hac

progn*o*ſi præuiſarum, ſi torpor ille veniret per progreſſum cauſæ in cerebro firmiter fixæ, quæ libertatem meandi adimeret ſpiritui animali, per oppilationem neruorum ceruicalium qui propagãtur in manus. Eſſet enim torpor inde natus, ſignum potiùs cataphoricum, quàm paraphoricum, aut hæmorrhagiæ futuræ; quæ duo pathemata repleti capitis conſectaria proponuntur in hac progn*o*ſi: ſed reuera torporis illius cauſa eſt ceruicis oppreſſio, quam facit venarum & arteriarum diſtenſio ex ipſo humoris excurſu, dum viam ad caput affectat. Hinc ceruicis dolor qui febre ineunte, nec vlla ſperabili criſi, vt eſſe tum nequit, peſtiferus eſſe ſolet iis qui ſunt in metu inſaniæ. Hinc Pythioni manuum tremor ab eadem oppreſſione, quem ſanandum iubet Galenus copioſa ſanguinis detractione, his verbis. *Vbi tremor incidit per initia febris, nec vlla fuit cauſa exolutarum virium; detractio ſanguinis neceſſaria eſt.* Atque ita manuum torpor ſignum erit ὁμοειδὲς prænuncium delirij aut hæmorrhagiæ.

Coac. 13. cap. 10. lib. 2. & prorrh. 41. ſ. 2. 1. hiſt. 1. part. 1. 3. Epid.

CARDIALGIÆ] Hoc ſignum eſt συνεδρεῦον & συνακόλουθον doloris coxarij ex nimia ſanguinis abundantia dum ſtabulatur in coxis, multò etiam magis eius quæ ſurſum fit tranſlationis, relicta lumborum ſede. Tum enim tenue quoddam ſerum prorepit ad ventrem, indéque ad orificium eius quod eſt acerrimi ſenſus. Hinc veniunt commemoratæ hoc loco cardialgiæ.

prorrh. 37. ſ. 3. 1.

AVRIVMQVE FLATVS SONORI] Non quidem bombi, quorum flatus craſſior bombilat more apum in ora interiore meatus auditorij, nec vnquam eliditur; atque naſcuntur ferè ab exolutione partis illius cerebri vnde vis audiendi manat: ſed echus varietas, hoc eſt, ſonori flatus varietate diſtincti pro flatulẽti ſpiritus craſſitudine aut tenuitate, meatus anguſtia aut libertate, facultatis expultricis contentione aut remiſſione. Atque talis echo varietate ſonorũ eliſa, non raò hæmorrhagiæ prænuncia eſt, non raò etiam fortis delirij. De hæmorrhagia ſcriptum eſt illud. *Perculſum caput, aurium echo hæmorrhagiam cient.* De forti delirio ſolennis eſt illa progn*o*ſis. *In febre ardente edita echo cum hebetudine viſus, tum grauitate narium, exceſſum minatur melancholicum.*

Coac. 8. cap. 1. lib. 2. prorrh. 18. ſ. 1. 1.

HÆMORRHAGIÆ LARGÆ] Prorupto ſanguine qui prorepit ad vltimas venarum oras quæ ſunt ad imam frontem, vnde per anaſtomoſin facilem, qua data porta, ruit. Sunt autem hæmorrhagiæ largæ ex copia ſanguinis, meatuum amplitudine, & cõtentione forti naturæ ſtudẽtis moleſtia expediri.

TVM ALVI PROFVSE FERVNTVR, AC MENTES PERTVRBATÆ VT PLVRIMVM] Meliùs ſic. AVT MENTES PERTVRBATÆ, &c. Ab eiuſdem humoris excurſu, denegata hæmorrhagia, fortis delirij conſecutio adferatur. Omnis enim repletio capitis ab excurſu, paraphorica eſt; ſi cum vigiliis & perturbatione mentis coniuncta eſt, nec liberali hæmorrhagia, delirij locus tollatur. Ταπεινότερον autem dixit ταραχώδεες, ἀντὶ τοῦ, ἐκστάσιες μελαγχολικαί.

QVAMVIS TVM ALVI PROFVSE FERANTVR VT PLVRIMVM] Ac ſi diceret; alui profluuio delirij occaſio non præripietur, vt ſæpe fit, per concitati rheumatis retractionem, & conſiſtentis detractionem: quoniam hoc loco venter in vitio eſt ob ſeri acrioris eò tranſlati cacochymiam. Itaque tametſi liquidis excrementis fertur aluus: tamen repleti cerebri affectio, ipſius propria vacuatione per hæmorrhagiam, aut ſanguinis detractionem non tollitur. Eadem ferè progn*o*ſis legitur in prorrh. 47. ſ. 3. 1.

5 Αἱ ἐκ νώτου ἀλγήματος, ἐῤῥωστίης ἀρχαὶ δύσκολον.

Quæ ex dolore dorſi principia morborum ducuntur; difficilia ſunt.

SYMPTOMATVM ex dorſo & lumbis naſcentium productionem docere inſtituit, quorum vis grauiſſima eſſe ſolet, ob eam ſanè cauſam quòd ex lumborum & dorſi dolorificis malis principia ducant, nec minùs calamitoſa ſunt quàm quæ in partibus illis firmiter fixa hęrent. Nam permagni intereſt ſcire, veniátne malum ex dorſo, an ſit in dorſo. Quoties enim τὸ ἐκ vel ἐξ legitur apud Hippocratem, motum ſignificat à materia quæ noui ſymptomatis caſum inducit. Huiuſmodi ſunt illa. *Serapus ex aluo profuſiore intumuit. Ex elleboro lethalis conuulſio. Ex hæmorrhagia hydropes naſcuntur*; & quæ ſunt eiuſmodi propemodum infinita. Ergo multùm intereſt dicat ne quis; Rigor in dorſo, an rigor ex dorſo. Nam rigor in dorſo, febris denunciat focum, non vbi ſit, ſed vnde cietur. Cietur quidem in dorſo, ſed ex appulſu cacochymiæ ἀπὸ τῶν ἀγγείων. At verò rigor ex dorſo initium ducit ex proprio dorſi vitio, ipſámque partem vnde venit, laborare ex cauſa dolorifica illic concepta oſtendit. His ita conſtitutis.

Ἐξ ὀσφύος ὑπαδρομῆς, ὀφθαλμῶν ἴλλωσις. Coac. 12. cap. 10. lib. 2.

QVÆ EX DOLORE DORSI PRINCIPIA MORBORVM DVCVNTVR] Idque per tranſitum aut progreſſum. Ac per tranſitum quidem, vt dolorifica lumborum mala, quæ iis relictis, trãſeunt ad diaphragma & caput; pleuritis verſa in peripneumoniam; peripneumonia in phrenitidem. Rigor item qui fruſtra cietur, tranſlationem facit ad ſeptum tranſuerſum & caput. Per progreſſum verò, vt cruenta mictio ex dorſali pleuritide; peſtifera vrinæ ſuppreſſio ex crebris lumborum & dorſi horroribus cum cita caloris viciſſitudine, vnde ſignificatio affectæ per inflãmationem rhachitidis & membranarum eius. Prætereo luxationes dorſi à tuberculo, quæ faciunt antè λόρδωσιν, pòſt κύφωσιν, dextra & ſiniſtra σκολίωσιν: vt taceam gibberum qui ante pubertatem venit ab aſthmate. Sed huius progno ſ*e*ως veritas eluceſcet in exemplis infrà ſcriptis.

prorrh. 43. ſ. 2. 1.

prorrh. 49. ſ. 3. 1. aph. 11. & 12. 7.

DIFFICILIA SVNT] Ταπεινότερον dixit quæ ferè mortifera eſſe ſolent. Nam illud δύσκολον, noxam leuem ſignificat, quæ ſanè hîc magna eſt. Etenim quæ per tranſitum commemorata ſunt mala excurſu ex lumbis & dorſo ad caput, mortifera, aut certè calamitoſa multùm. Ex rigore autem qui fruſtrà fit, atque tranſla-

que trãslationem facit ad diaphragma & caput, primùm ab oppreſſione venit capitis & ceruicis dolor; quæ duo ſimul coniuncta, ſunt malè affecti cerebri atque medullæ propria; mox à fatiſcentis cerebri alienatione veniunt ſudatiunculæ & aphωniæ, inde mors. Denique omnes morbi excurſus ſymptomatici & recurſus conſectarij, ſunt primigeniis longè peiores. Nam cætera ex dorſo mala, progreſſu calamitatis & peſtiferæ tranſlationis cauſam oſtendunt in locis adductis. In dorſo autem mala difficulter ſanantur, in lumbis faciliùs per opportunitatem venæ inſignis. lib. περὶ παθῶν

6 Ἐν ἀλγήματι ὀσφύος συντόνῳ καὶ ὑποφορῇ πλείονι, ἀπὸ ἐλλεβόρου ἐμέσαι ἀφρώδεα συχνὰ ὠφελεῖ.

In dolore lumborum prægrandi, & larga deiectione; ab elleboro vomere ſpumantia multa prodeſt.

Dolorifica in lumbis tubercula facilem tranſitum habent in venam inſignem quæ adiacet lumbis, vnde varices aſſurgunt in cruribus. Et cùm dolorificus humor mitificari cœperit & ſuppurari, nec antè, tranſitus quoque fit ad inteſtina. Hinc veniunt dyſenteriæ quæ ſanant tubercula, ſicut varices, vnâque lumborũ κυφώματα inde nata per veram ἐπανόρθωσιν, i. redintegrationem, ad æqualitatẽ ſpinæ reponunt. Sed illa curatio ſuſcipitur atque abſoluitur, natura duce, per tranſitũ materiæ tuberculũ facientis, vnde luxatio. Eſt enim tranſitus naturæ magiſterio ſuſceptus & ad optatum finem perductus, primigeniorum morborum tutiſſimus medicus. Ac talem tranſitum factum κατὰ λόγον, veteres διαδοχὴν nominarunt; contrarium verò, i. παρὰ λόγον, nec præeunte natura, μετάστασιν. Secus eſt de ſympathia, ſiue illa ius habeat vicinitatis & ſocietatis, ſiue etiam veniat per propagationem cauſæ morbificæ, manente adhuc primigenio morbo & foco. Quæ cùm ita ſint.

In dolore lumborum prægrandi et contumaci] Id enim ſignificat ἄλγημα σύντονον, vti iam in cephalalgia ſcripſimus ad locum illum, Κεφαλῆς πόνος σύντονος, i. Capitis dolor intenſus; vbi demonſtratum eſt, πόνον σύντονον, planè idem ſignificare quod illud prognoſtici eôdem conſcriptum, κεφαλῆς ὀδύναι ἰσχυραὶ καὶ συνεχέες, i. dolores capitis fortes & continui. Eſt igitur hîc dolor σύντονος, prægrandis, contumax, & firmiter fixus: quemadmodum idem ſcripſit in aure, ὠτὸς πόνος σύντονος, i. auris dolor intenſus. In prognoſtico autem, ὠτὸς ὀδύνη ὀξεῖη, i. auris acutus dolor. Eſt autem acerbitatis huius cauſa, tenſio ſumma partis obſeſſæ, ab humore ſyſtrophico cum intemperie forti. Coac. 1. cap. 1. lib. 2. Coac. 1. cap. 3. lib. 2. lib. 3. progn.

Et larga deiectione] Quæ non exoluit doloris acerbitatem, nec minuit; vt neque facit cruenta mictio in dorſali & pectorali dolore: quoniam omnia quæ inde naſcuntur ſymptomata nephritica, ſunt per ſympathiam, non autem per tranſitum: nulla autem ſympathica mala, priora exoluunt. Ergo profluuium alui cum dolore lumborum, non eodem modo accidit quo dyſenteria & varices, vnde tubercula, quæ faciunt gibberos, exoluuntur: ſed per ſympathiam meſenterij, ſocietatis iure, vnde naſcuntur hydrωpes, in quibus quò aluus profuſior eſt, eò maiorem in molem aſſurgunt, magíſque intumeſcunt; aut per propagationem ſeri cuiuſdam in ventrem, vnde naturalis œconomia labefactatur, indéque non maior leuatio ſperari poteſt, quàm paraphoricorum ſymptomatum propulſatio ab aluo prorupta, ex lumborum dolore ad caput excurrente. Qua de re hanc prognωſin explicauimus, & ex Græco emendatè ſic conuertendam duximus. Quibus ex dolore lumborum excurſus fit ad caput, torpidæ manus, cardialgiæ, auriúmque flatus ſonori, hæmorrhagiæ largæ, aut perturbatæ mentes; quamuis tum alui profuſè ferantur. lib. 2. progn. Coac. 4. huius cap.

Ab elleboro vomere spumantia multa prodest] Ὠφελεῖ ait, non ὠφέλησεν; vt in illo. Dolenti caput parte poſtica, vena frontis recta inciſa profuit. Ergo illud ipſum ὠφελεῖ, i. prodeſt, aut iuuat, certum remedij adiumentum, nec ampliùs anceps denunciat, omnémque tollit dubitationem adhibendi. Sed quæro illud, primùm cur prodeſt vomere, deinde cur ſpumantia multa, tum ab elleboriſmo, nec aliunde. Enimuero in diarrhœæ dominatu (id enim ſignificat ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ) iniuſſa vomitio diarrhœam exoluit, neque immeritò: quia retractio fit humoris morbifici. Quod autem natura duce & ſponte conuenienter ſuſcipitur, artificium præbet medico ad imitationem naturæ comparatum. Ex quo efficitur vt nunquam aberret à ſcopo. Idem præſtat humoris morbifici deriuatio ad vrinę ductus, vrinam ſtranguarioſam cientis, quando liquidis excrementis fertur aluus, κακοηθέα τρόπον, i. peiorem in modum. Tum enim citò ſubſiſtit, facitque vt æger gaudeat cibis conuenienter appoſitis, quos paulò antè faſtidioſè reſpuebat. Sed illud adiumentum quod ex vomitione adfertur, non ſolùm conſiderari debet in retractione humoris diarrhœici, ſed in detractione dolorifici in lumbis impacti & conſiſtentis, vti mox in elleboriſmo dicemus. Sequitur vt oſtendamus cur liberalis eſſe debet vomitio, & quare multa vomere tum oportet. In promptu cauſa eſt, quia nihil paucum eſt criticum. Deinde, quòd omnis vacuatio, lege naturæ, ſurſum deorsúmve commota, multùm & rarò debet cieri. Atque in vomitione damnantur καὶ τὰ σμικρὰ ἐμέσματα, καὶ τὰ ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντα, i. vomiturітiones paruæ & frequentes. Spumantia multa ideo ſunt poſita, vt qualitas humoris dolorifici oſtendatur, quæ coniuncta cum excretionis modo & copia, legitimam κενεαγγείην oſtendit ad naturalis καθάρσιος imitationem, medici artificio ſuſceptam, vnde percepti catholici veritas. Si qualia decet, purgentur; confert, & leuiter ferunt. Sic & vaſorum depletio. Sed cur ſpumantia in bonis duxit, quæ inter deiectionum vitia praua numerauit? Sanè o- 6. Epid. aph. 16. 6. " " 1. Epiſt. hiſt. 2. vniuerſ. comment. ad 47. 2. prorrh. 26. 2. prorrh. aph. 2. 1. 10. lib. 2. progn.

mnis deiectio, omnísque vomitio ſpumans iniuſſa in vitio eſt: quia ſpumæ cauſa eſt flatus humori glutinoſo & contumaci permixtus, aut calor inſignis, vnde cruditatis ſignificatio eſt, quæ nunquam fit καλῶς neque κρισίμως. Cernitur hîc retractio, atque detractio ante pepaſmum humoris glutinoſi contumaciter ad lumbos adhæreſcentis, vnde hydrωpis & iſchiadis metus adfertur. Extremum illud ſupereſt, cur (2. de acut. diæt. aph. 1. 5.) elleboriſmo ſit medicandum: quoniam inter cætera cathartica ἄγει καλλίω καὶ κρισιμώτερα, i. *præſtantius trahit atque validius*, vt de nigro elleboro ſcripſit Hippocrates ad pleuritidem inferiorem. Hîc autem ſignificatur albus abſolutè vſurpatus, in quo tanta vis ineſt purgandi, vt priuſquam ad tenuium inteſti- (lib. 2. περὶ ἀγμῶν.) norum anfractus perueniat, humorem qui in vitio eſt, radicitus ab ima parte extirpet, ipsúmque vomitione excludat. Valet igitur ad retrahendum & detrahendum. Sed plura de elleboro aliàs. Notabile eſt autem, quòd elleboriſmum præſcribit, non inopia, ſed delectu catharticorum, vt idem ſcripſit de nigro ad pleuritidem inferiorem.

7 Ράχιος διαστροφὴν, καὶ δύσπνοιαν· αἵματος ῥύσις λύει.

Diſtorſionem rhachis cum difficultate ſpirandi; ſanguis proruptus exoluit.

VT LVMBORVM gibbera à tuberculo nata, varicibus & dyſenteria per tranſitum humoris morbifici fœliciter exoluuntur, non autem profluuio alui per ſympathiam concitato: ita reliquarum partium rhachis, quæ ſurſum ſunt inflammationes ſyſtrophicæ, & diſtorſiones inde natæ, liberali hæmorrhagia ſanantur atque quieſcunt.

Ergo. DISTORSIONEM] i. Peruerſionem amuſſi naturali & καθορτώματι contrariam, per inflexionem plurium vertebrarum, aut aliquarum luxationem. Ac ſanè plurium vertebrarum inflexio cernitur in contentione & diſtenſione ſyſtrophica muſculorum ceruicis & dorſi, aut antagoniſtarum paralyſi & exolutione, iuxta perceptum anatomicum. Sed ea peruerſionis cauſa hîc locum nō habet. Non enim per hæmorrhagiam tolleretur. Luxatio autem nequit exiſtere, quin coniunctam habeat peruerſionem, ſiue τοῦ καθορτώματος defectionem. Ergo. DISTORSIONEM] i. Figuræ naturaliter conſtitutæ mutationem, quæ tollit naturale ἰθυσκόλιον rhacheos in longum exporrectæ. Atque in oſſe quidem ſacro ad magnam lumborum vertebram, τὸ ἰθυκυφοειδές; in lumbis ad diaphragma τὸ ἰθυλορδές; inde ad magnam ceruicis vertebram, τὸ ἰθυκυφόν; in ceruicis autem connexione, articulum λορδόν.

RHACHIS] i. Dorſi cuiuſdam oblongi carinam referentis, ex vigintiquatuor vertebris conſtituti, quarum ſeptem ceruici, duodecim totidem coſtis attributæ, lumbis autem quinque in hominibus tantùm repertæ, præterea ne in ſimia quidem. Earúmque connexio, parte antica per ſymphyſin, vbi vertebræ ſunt ἄρτιαι; lateribus autem per ginglymum ſecuritatis ſeruantiſſimum, vbi ſunt apophyſibus ac ſpinis horridæ, in omnium animantium ſceleto ad fidem conſpicitur.

CVM DIFFICVLTATE SPIRANDI] Parua & crebra, quæ ſemper denunciat laborem & inflammationem partium ſpirabilium. Ex quo efficitur ceruicis & dorſi peruerſionem oſtendi, non autem coxarum ſiue lumborum. Ac de peruerſione τοῦ καθορτώματος fidem illud faciet quod idem ſcripſit. Φυμάτια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὸν πνεύμονα εἰσί. i. *Iuxta pulmonem gibberes vt plurimùm enaſcuntur.* Deinde paulò pòſt. Καὶ ἡ ξυύτασις τοῖσι πλείστοισι διὰ τοιαύτας συστροφὰς γίνεται ἧσιν ἂν κοινωνήσωσιν οἱ τόνοι οἱ συνέγγυς: vbi nomen τῶν τόνων, quod neruos medullares ſignificat, vſurpatur pro ligamentis quæ veniunt ab oſſibus. De ceruicis (Coac. 17. cap. 10. lib. 2.) autem peruerſione ſatis iam multa diximus ad illam prognωſin. *Si cui in dominatu febris repentè ceruix peruertitur, nec deuorare poteſt, nullo apparente tumore; mortiferum.*

SANGVIS PRORVPTVS EXOLVIT] Quoniam copioſa hæmorrhagia, vel eius loco, phlebotomia, vnicum eſt curationis ἡγεμονικὸν ad omnia mala quæ vel à ſyſtrophe inflammatoria, vel à phlogωſi, vel ab oppreſſione naſcuntur. Qua de re permulta leguntur commentario noſtro ad prognωſin 24. cap. 11. huius ſecundi libri.

8 Ἐν ὀσφύϊ ἐπωδύνῳ καρδιαλγικὰ προσελθόντα σημεῖα· αἱμορῤῥοώδη, ἢ καὶ προγεγενημένα.

In lumborum dolore prægrandi, quæ inde veniunt cardialgiæ; ſigna ſunt hæmorrhoica, aut etiam antegreſſa.

(Coac. 2. & 3. huius cap.) HVIVS prognoſeωs demonſtratio eſt ab illa. *Dolorifica in lumbis mala ſanguiflua*: & ab illa. *Quæ ex lumborum dolore cientur hæmorrhagiæ, largæ.* Et quia nomen cardialgiæ non eſt in illis, nos ex prorrhetico (prorrh. 37. ſ. 3. 1.) apponendum duximus, & ex Galeni commentario eius ipſius cauſam attulimus. Quamobrem in tam recenti memoria rerum haud ita pridem explicatarum; eſſet abuti otio & literis, denuo hîc ſcribere cogitationes noſtras.

9 Τὰ δὲ ὀσφύος ἐς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ἀναδιδόντα, παραλύσαντα, παραπληκτικὸν τρόπον σπασμώδεα παρακρουστικά. ἆρά γε καὶ λύεται τὰ τοιαῦτα σπασμῷ; ἐκ τῶν τοιούτων ποικίλως διανοσέουσι διὰ τῶν αὐτῶν ἰόντες.

Ex lumborum doloribus, qui propagantur ſurſum ad ceruicem & caput; in paraplegiæ & conuulſionis viciſsitudine totum morbi tempus exigunt, nec ſuæ mentis ægro. An reſolutio illa paraplegiæ propinqua, conuulſione quieſcit? Inde ſymptomatum multitudine ſibi inuicem ſubeuntium, variè laborant ægroti.

SEQVITVR vt patefactis criſibus coxariorum malorum, dorſalium & ceruicalium conuenienter naturæ peractis; deinceps de ſucceſſione & acceſſione dicamus eorum quæ ex dolore lumborum principia cauſáſque ducunt, habéntque in cerebro & à cerebro ſyntimoriam, crebrámque, vt tempeſtatum, ita ſymptomatum in ægris miſerrimis varietatem. Fuit Hippocratis ſæculo, dum ipſe floreret, mulier quædam grauida, quæ trimeſtrem vtero fœtum gerebat. Hanc febris quidem celeritate, vehementia, & aſſiduitate prægrandis, quam veteres πῦρ nominarunt, exercuit. Ineunte morbo acerbiſſimus dolor coxarum, acerbitatis ſuæ vim primùm oſtendit. Inde acerbitatis illius propagatio ad ceruicem propter iugulum, manum dextram, & ad caput. Id accidit tertio die morbi. Mox lingua verborũ neſcia. Inde manus dextra reſoluta, atque conuulſa, eáque reſolutio fuit paraplegiæ propinqua. Nullo modo fuit apud ſe. Hæc varios caſus experta eſt, variáque diſcrimina. Sed tamen liberali ſudore & vomitu, naturæ miraculo, defuncta eſt morbo qui antè lethalis videbatur. Ac ſalutarem illa criſin habuit 14. die. Sanè illius hiſtoriæ deciſio in hac prognoſi continetur, ad cuius enarrationem hiſtoria ſuffeciſſet, niſi Galenus, fortaſſe multùm iam fractus contentione & diuturnitate ſcribendi, dormitum iuiſſet. hiſt. 13. 1. Epid.

Ergo. EX LVMBORVM DOLORIBVS] Qui ex repletione particulari orta cum efferà cacochymia, ſi nec varicibus, nec deiectione cruenta exoluantur. Nam in muliere grauida ſperabilis non eſt, nec tuta menſtruorum purgatio.

QVI SVRSVM PROPAGANTVR] Sic enim rectè videmur conuertiſſe τὰ ἀναδιδόντα, vt inde ſignificetur propagatio, quæ nunquam primigenium malum exoluit, quod facit trãſitus; vt intelligamus perẽnitatem ſymptomatũ ſubnaſcentiũ & ſubeuntiũ, vel, vt clariùs dicã, viciſſim abeuntiũ & redeuntiũ.

AD CERVICEM ET CAPVT] Per excurſum ſymptomaticum qui non habet exitum per liberalem hæmorrhagiam.

IN PARAPLEGIÆ] Bene quidem verti ad verbum: ſed illud, παραπληκτικὸν τρόπον, non ſatis expreſſi, quod inchoatam partis reſolutionem ſignificat, non firmiter fixam, nec abſolutam, quæ coniunctam habere ſolet τὴν ἀναισθησίαν καὶ ἀκινησίαν, i. *ſenſus motúſque priuationem*. Hanc autem agnoſcit tantùm Galenus δυσαίσθητον, καὶ δυσκίνητον, i. *obſcurè ſentientem atque mouentem*: vt idem planè ſit hoc loco, paraplecticus modus, quod ſuprà torpidæ manus. De paraplegia autem ſatis multa diximus comment. ad illam prognoſin. *Parotides prauæ ſunt paraplecticis.* 4. Coac. huius cap.

ET CONVVLSIONIS] Hîc ſequor, in vertendo, Galeni paraph[...] quæ ſic habet. *Probabilius erit, tranſeuntia mala ex lumbis ad caput atque ceruicem, quæ repl[...] [par]aplecticam attulerunt, ceſſante ea, conuulſionem inferre.* Ergo paraplegia ſucceſſionem habe[t] [c]onuulſionis, vt Galeno viſum eſt, non acceſſionem: quamuis in illa mulieris grauidæ hiſtoria, ſymptomatis vtriuſque coniunctionem expreſſiſſe videatur. Δεξιὴ χεὶρ παρέθη μετὰ σπασμοῦ, παραπληκτικὸν τρόπον. i. *Reſoluta eſt paraplectico modo manus dextra.* Quamuis enim paraplegia & conuulſio ſimul exiſtere non poſſint in eodem ſubiecto, quòd illius natura & ὕπαρξις ἐν τῇ λύσει, i. *in reſolutione*; huius verò, ἐν τῇ τάσει, i. *in tenſione* conſiſtat, quæ duo contraria ſunt: tamen quoniam paraplegiæ ſedes in neruo eſt medullari, conuulſionis autem in muſculo; ſanè nihil vetat quominus diuerſitate cauſarum, variè afficiantur partes diuerſæ, neruus & muſculus. Adde quòd conuulſionis vis conſideratur in motu iniuſſo; paraplegiæ autem in impotentia mouẽdi. Sit igitur conuulſio paraplectica κίνησις ἀπροαίρετος μετὰ τῆς ἀναισθησίας, i. *iniuſſus motus cum ſenſus vacuitate*, quæ in ſimplici conuulſione nuſquam eſt; ſed contrà, ſenſio acerrima rei moleſtæ. Conuulſionem ſenſus expertem vidimus in vxore D. Darmentieres 1575. Coac. 4. cap. 4. lib. 2. prorrh. 26. ſ. 3. 1.

NEC SVÆ MENTIS ÆGRO] Vti nec fuit grauida illa mulier de qua ſcriptum eſt, παρέκρουσε πάντα, i. *in omnibus delirabat*. Etenim. *Quibus ex dolore lumborum excurſus fit ad caput, torpidæ manus, cardialgiæ, flatus ſonori, niſi hæmorrhagia veniat, è poteſtate mentis exeunt: quamuis tum alui profusè ferantur.* Coac. 4. huius cap.

AN RESOLVTIO ILLA PARAPLEGIÆ PROPINQVA, CONVVLSIONE SANESCIT?] Authoris ſẽνοιαν ita vertendo videor conſecutus: quamuis in Græco ſit, τὰ τοιαῦτα, quæ ſignificant *talia*, ſiue *huiuſmodi*; qua voce conuulſio & paraplectica reſolutio continentur. Sed abſurdum eſſet putare conuulſionem exolui conuulſione. Pertinet igitur illud, τὰ τοιαῦτα, ad paraplegiam inchoatam de qua iam dixi. Ergo paraplectica reſolutio conuulſione ſaneſcit. Sanè quidem ſi ea ſuperuenerit, non

autem comitata fuerit; vt ratum habemus de febre quæ ſanat conuulſionem cùm ſuperuenerit, nec antè regnarit. Saneſcit autem reſolutio ſuperueniente cõuulſione, ob eam ſanè cauſam, quia forti & concitato conuulſionis motu natura, quæ diuturna officij vacuitate facta eſt pigrior atque ignauior, nunc excitatur ad excluſionem materiæ paraplecticæ, non ſecus atque iuſta indignatio dædalam fecit verborum linguam filij Crœſi qui antè ſemper fuerat ἄναυδος. Præſtat igitur conuulſionem reſolutioni ſuperuenire, quàm contrà. In promptu etiam cauſa eſt: quoniam tranſitus melior eſt intus foras, nempe à neruis in paralyſi, ad muſculos in conuulſione.

INDE SYMPTOMATVM MVLTITVDINE SIBI INVICEM SVBEVNTIVM] Ac ſi diceret; crebra conuulſionis & paraplegiæ viciſſitudo eſt: ſicut in Thaſia muliere, cui crebra erat conuulſionis & delirij ſucceſſio febris initio; ac ſecundo febris die res eius iuerunt διὰ τῶν αὐτῶν, i. *eodem gradu*. Sic in Heropyto viciſſitudo fuit ſurditatis, & doloris coxarij vel iſchiadici. Qua de re illud ſcriptum eſt. *Contigit autem aut febres cum ſurditate incandeſcere: aut hæc quidem imminui ac leuari*, ad inferiora autem, pote ad iſchia, vehementiores dolores exurgere. Hîc autem in crebra ſymptomatum viciſſitudine, inoffenſo curſu, eodémque modo ægroti res eunt: quoniam ad præparationem ſuſcipientis cauſæ accedit perennis morbificæ cauſæ generatio, & perennis per progreſſum excurſus. Cæterùm, ποικίλως διαγνοσίειν, propriè ad eos pertinet quos varia exercent ſymptomata; tum per triplicem tranſitum, vt in phrenitide, priuationis ſcilicet & rei, intenſionis & remiſſionis, omniúmque cerebri manſionum peragrationis: tum per progreſſum: tum per variarũ partium πρωτοπάθειαν & ἰδιοπάθειαν, i. *affectũ primarium & proprium*. *106. & 108. Coac. 1. lib.*

10 Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς πόνου, ὀφθαλμῶν ἴλλωσις κακόν.

Ex dolorifici lumborum mali aſcenſu, oculorum peruerſio; malum.

EST ILLVD verè iam poſitum ac demonſtratum, quòd omnis aduena cauſa cuius dominatu naturæ præſidia collabuntur, mortiferum ægris malum adferre ſolet; ídque cùm aliàs, tum ſi ex ea cerebrũ in vitio ſit inſanabili per alienationem à forti & prægrandi alteratione contractam. Enimuero valde mortiferus eſt omnis aſcenſus coxariorum dolorum, iis relictis tranſeuntium ad diaphragma & caput. Hæc enim ſuo magiſterio regit partes obſeſſas, nec vinci ſe patitur ab earum virtute niſi exitum habeat ſubitò, verbi cauſa, è capite per liberalem hæmorrhagiam. Porro autem cùm anadrome caput repleat, ac repleti capitis ſymptomata varia ſint conſectaria, ex eorum diagnωſi, comparanda prognωſis futurorum exituum. Nam ſi poſt illam terrificam coxariorum dolorum anadromen, ſignum appareat labefactati cerebri ſyllogiſticum, ex illo ruit omnis cœptæ curationis fiducia. Signum autem ſyllogiſticum cerebri labefactati proponitur in hac prognωſi.

EX DOLORIFICI LVMBORVM MALI ASCENSV] Vnde ſignificatio fit cacochymiæ malignæ & efferæ, per ſuam feritatem orgaſmum facientis, curſúmque ad ſuperiora inflectentis; quaſi mitis eſſet, per inferiora expurgaretur, vti conſentaneum eſt, natura deorſum viam affectãte in lumborum doloribus, quæque ex ea inclinatione artificium præbet medico ad imitationem ſui comparandum. Quod faciundum præcepit, cùm ait. *Si cui febris experti tormina ſint, grauitas quoque genuum, & dolor lumborum; purgatione per inferiora opus eſſe teſtantur.* *aph 20.4.*

» OCVLORVM PERVERSIO MALVM] Enimuero, vt ſunt mala cerebri quæ ex tranſlatione » ſymptomatica oriuntur: ita ſubnaſcentium exitus atque ſucceſſio eſſe ſolet. Quemadmodũ enim repletio capitis cataphorica & cephalalgica quæ venit ex lumborum vel hypochondriacorũ viſcerum aſcenſu, opinionem facit parωtidum: ita quæ ſuperuenit eidem repletioni oculorum peruerſio, mortem ſubeſſe teſtatur; ſi nulla ſit excuſatio perturbationis criticæ, vt in Dealcis hoſpite. Nam lacrymarum iniuſſa profuſio ex tali cauſa, non eſt terrifica, quæ aliter mortem in propinquo eſſe teſtatur. Quoties enim cerebri ex diuturna oppreſſione fatiſcẽtis, vt in ſubſtillo ſanguinis & ſudatiuncula frigida; vel ex prægrandi alteratione iam alienati, vt in hac oculorum illωſi, ne lõgè exempla petantur; quoties, inquam, rerum » illarum ſignificatio fit, mortifera valde ſunt. Dicam audaciùs, quòd omnis afflictio cerebri alterati quæ » propagationem habet εἰς τὰ πεφυκότα, i. *in propagines*, metum adferre ſolet interitus, ſi febris adeſt acuta. Quoniam igitur oculi proximè abſunt à cerebro, mirum videri nõ debet ſi vicinitatis & ſocietatis contagionem primi oſtẽdunt in colore, charactere, mole, tum viſu & motu. Omnium autem defectionum notas, earúmque cauſas, iam ex profeſſo aperuimus in hiſtoria ſymptomatũ ocularium. Nam quæ hoc loco cæterorum inſtar malorum ſcribitur oculorum peruerſio ex lumborum anadrome orta, non magis requirit τὴν πρόνοιαν, i. *prouidentiam* medici, quàm alia multa quę cernuntur in oculis non tam proprio vitio laborantibus, quàm alieno firmiter fixo. Quod autem pertinet ad τὴν ἴλλωσιν, certum eſt eam vſurpari pro ipſa peruerſione oculorum, quam alibi vocat κατάκλασιν: ſicut extimarum palpebrarum, καμπυλότητα, i. *curuaturam*, pro ipſa peruerſione. Nam ἴλλωσις & καμπυλότης nomine τῆς διαστροφῆς continentur. Sed vnica eſt curuatura quæ vitio fit muſculorum qui ſunt in angulis oculorũ, & ad dimidium vſque tharſi ambo feruntur quando æqualiter conuelluntur. Oculorum autem ἴλλωσις varia eſt in omnem partem quò ſe conuertunt oculi, quæ firmiter fixa & ſtabilis ex vitio cerebri facultatíſque inde manantis, mortifera eſt valde, vt in Oecetei vxore quę ſeptimo die interiit. Sin autem fugax & critica, non minùs conſolari nos debet quàm exterrere metu, vt in Dealcis hoſpite qui quadrageſimo die ſalutarem habuit criſin. Sed tamen in vtroque ſcripſit, δεξιῷ ἴλλαινον, i. *dextro peruerſus oculo eſt*. Lib. 1. περὶ γυναικείων inter ſymptomata quæ veniunt ex puerperiorum anadrome, commemoratur θράσος ὀμμάτων ἰλλωδέων.

Coac. 19. cap. 11. lib. 2. — *hiſt. 13. ſect. 1. 3. Epid.* — *1. 2. 3. 4. 5. Coac. cap. 6. lib. 2.* — *part. 31. ſect. 1. 6. Epid.* — *hiſt. 3. part. 1. & 8. part. 2. 3. Epid.*

Πόνος ἐς στῆθος

11 Πόνος ἐς στῆθος ἱδρυνθεὶς σὺν νωθρότητι· κακόν. ἐπὶ πυρετῷ οὗτοι ὀξέως ἀπόλλυνται.

Meliùs ſic in prorrhetico, 36. 2.

Ὀδύνη ἐς στῆθος ἱδρυνθεῖσα σὺν νωθρότητι· κακόν. ἐπιπυρετήναντες οὗτοι καυστικοὶ· ὀξέως ἀποθνήσκουσι.

Dolor affixus pectori cum torpore; peſtiferus: ſuperueniente acuta febre, crudeliter moriuntur.

INTER Medicinæ leges quæ ſanciuntur de acutorum morborum natura, déque illorum cauſis atque ſymptomatis, nullæ ſunt magis medico neceſſariæ ad bene medendum, quàm illæ quæ ex inſolentium rerum obſeruatione naſcuntur. Quid enim minus eſt febris acutæ quàm torpor, obliuio, cωma? Sunt quidem hæc omnia crudi humoris flatulentíque ſpiritus ἔκγονα, non autem ſanguinis multa bile perfuſi qui regnare dicitur in febre acuta: proptereáque non ſine cauſa videntur mortifera, quatenus longiſſimè abſunt à febre acuta. Omnia enim quæ fiunt, quæque apparent contra naturam morbi & ægri, terrifica eſſe debent, ac ſæpe mortem ſubeſſe teſtantur. Sic enim in tempeſtate peſtifera, febrium ardentium ſymptomata annotauit quæ in paroxyſmis ipſarum apparebant terrifica. Erant autem obliuio, exolutio, vocis carentia. Sic *bombus in acutis, & echo in aure, mortiferum*. Quæ cùm ita ſint. 3. Epid. part. 3. Coac. 7. cap. 3. lib. 2.

DOLOR AFFIXVS PECTORI] i. Anteriori parti thoracis quam ſternum vocant, non quidem per ſynecdochen vſurpatum pro cartilagine xiphoide, & per metonymiam, pro ventriculi oſculo quod ipſa cartilago tegit: ſed κυρίως pro anteriore tota parte thoracis, oſſibus ſeptem contexta, duodecímque coſtis accincta. DOLOR AFFIXVS] i. Quem facit phlegmone ſyſtrophica, ex ſanguinis bilioſi affluxu per venam mammariam. Tametſi enim firmitas illa cōſiderari poteſt æquè in carne pectoris atque in membrana: tamen quæ periculi mentio fit atque crudelis interitus, non aliò referri poteſt quàm ad membranam, ſi Galeno credimus comment. ad illum aphoriſmum. *Inter dolores coſtarum, pectoris, aliarúmque partium; an multùm interſit, accuratè ſciendum.* Galeni verba hæc ſunt. Enimuero ſi in coſta ſit doloris acerbitas, certum eſt non niſi in membrana cieri, hinc ſcire licet eam periculo nō carere; tum celeri & fideli curatione opus eſſe. Ac ſi quidem iugulum dolor occupet, ſanguinis detractione; ſin hypochondria, purgatione medicandum, vti faciundum præcepit lib. 2. περὶ διαίτης ὀξέων. At ſi neque dolor ingens, neque punctorius, nec iugularis, nec hypochondriacus; ſcire licet eius focum eſſe in carnibus quæ adiacent coſtis, proptereáque ipſum neque prægrandem, neque mortiferum, nec ita curationem requirere accuratam. aph. 5. 6.

CVM TORPORE] i. Cum exolutione, ac veluti quadam paralyſi totius corporis quòd ſubinde ad pedes dilabitur: quam afflictionem Græci vocant ἢ νωθρότητα, ἢ ἄφεσιν, ἢ πάρεσιν, ἢ ἔρριψιν; quæ, ineunte quidem morbo, ſymptoma eſt madefacti & inebriati neruorum principij; affecto morbo, effœti & exoluti, mortémque in propinquo eſſe teſtatur.

SVPERVENIENTE ACVTA FEBRE] Id enim ſignificare videntur ἐπιπυρεταίνοντες καυστικοὶ, qui ſunt eiuſmodi vt vel ardenter febricitent, vel excrementa reddant peruſta; cuiuſmodi ſunt, flaua, viridia, & nigra ſputa. prorrh. 60. f. 2. 1.

CRVDELITER MORIVNTVR] Febris ardore, difficultate ſpirandi, & doloris acerbitate. Cæterùm, ſymptomata hæc ſunt ἐπιρροφῶν in morbis à diæta: ſed tamen non ſunt ἀσύστατα in morbis à ſpiritu, vt in tempeſtate peſtifera qui ardenter febricitabant cum cωmate, illorum quidem febris accendebatur à bile quæ in peculiari eorum natura redundabat; cωma autem cæteráque iam deſcripta veniebāt à tempeſtate auſtrina ventis placida & pluuioſa.

12 Ἐξ ὀσφύος ἀλγήματος ἀναδρομαὶ ἐς καρδίην πυρετώδεες, φρικώδεες, ἀνεμέοντες λεπτὰ ὑδατώδεα, παρενεχθέντες, ἄφωνοι, ἐμέσαντες μέλανα· τελευτῶσι.

Frequens è lumbis ad cor anadrome, vnde febriunt ægri, perhorreſcunt, tenuia & aquoſa euomunt, nec ſuæ ſunt mentis, voce capti, cùm nigra vomuerint; moriuntur.

QVEMADMODVM ea quæ ex anadrome ſymptomatica naſcuntur ſymptomata primigenia, ſunt partis obſeſſæ & humoris morbifici propria: ita quę inde veniunt conſectaria, prioribus diſſimilia ſunt, corruptione ſucceſſiua humoris tranſlati, & mutatione ipſius partis obſeſſę. Ergo vt ſeri appulſu ad ori-

ficium alui,primùm cardialgia excitatur, inde vomitio cietur è fundo ventriculi tenuium & aquoſorũ: ſic incidente acuta febre horrifera, delirium, & atri humoris vomitio ex ea frequenti anadrome,ad extremum ferè cõſequitur. Huiuſmodi ſunt illa iam explicata. *Qui è phreniticis cum perfrigeratione ſputatores redduntur; vomitum illi nigrum prænunciant.* Et rurſum. *In dolore ſtomachi febriculoſo, aluus cum morſu prorupta, deiectiones nigras denunciat.* His ita conſtitutis.

[107. Coac. 1. lib.]

FREQVENS E DOLORE LVMBORVM ANADROME] Sic enim de induſtria verti, vt ex ea frequentia,doloris firmiter fixi progreſſus oſtendatur. Ergo frequens anadrome ad cor ex lumbis, ex quorum particulari repletione & maligna cacochymia tenue ſerum exprimitur, prorepítque ad ventrem, indéque ad orificium eius quod veteres καρδίαν nominarunt; ex cuius dolore cardialgiæ nomen inuentum eſt.

VNDE FEBRIVNT] Sic enim vertendo perſpicuitati conſuluimus, dum afflictionis nomen, per metonymiam,ad ipſum afflictum conuertimus. Eſt autem obſcura nimis in prorrhetico ſuper hac progn*o*ſi metonymia, quæ afflictionem pro afflicto in omni voce vſurpat. Igitur ex dolorifici lumborum mali anadrome cardialgica febriunt ægri, quòd venulæ arefactæ bilioſos & acres ex aluo trahant ichores, eóque febris æſtu corporis vniuerſitas incandeſcit, viſceráque conflagrant incendio, vnde noua exoriuntur priorum malorum & ſubnaſcentium ſymptomata.

[prorrh. 51. ſ. 2. 1.]

PERHORRESCVNT] Vt in hemitritæo,qui dicitur horrifer,non febris quartanæ modo periodico, cuius horror paroxyſmi diſceſſionem prænunciat; ſed ſymptomatico: quia ſperabilem non facit vacuitatem repetitæ febris,ſed magis accendit alternis; vt ſolet horror omnis & rigor qui fruſtra fit.

TENVIA ET AQVOSA EVOMVNT] Primo appulſu ichoroſa, i. ſeroſa quædam bilioſa & venenata: id enim ſignificant ichores apud Hippocratem, vt in illo. *Ichores ſubnaſcebantur.* Et. *Gignuntur febres ardentes cùm arefactæ venulæ ad ſe attraxerint bilioſos & acres ichores.* Id Galenus annotauit commẽt. ad illam ſententiam. *De ſanguine ichoroſo.* Eſt autem vomitio illa omnino ſymptomatica, qualitate, copia, excernendi modo, & occaſione.

[inſtio 2. Epid. lib. 4. acut. 6. Epid. part. 2.]

NEC SVÆ SVNT MENTIS] Vt enim coxariorum dolorum ſymptomatica eſt cardialgia: ſic febris inde naſcẽtis ſymptomaticum eſt ipſum delirium, anadrome facta ad cerebrum ſanguinis multa bile perfuſi, niſi hæmorrhagia largiore delirij locus tollatur. Cauſæ ſunt non ita pridem adductæ.

VOCE CAPTI] Ab exolutione cerebri, vnde ſumma infirmitas facultatis motricis, & paupertate vocalis materiæ per extinctionem caloris natiui. Hîc in propinquo mors eſt. Nam de aphonia ſatis iam multa diximus. Certum eſt omnem aphoniam venire ἢ διὰ τὴν τάσιν σφοδρὰν, ἢ διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν τὴν φωνὴν ἐργαζομένων μυῶν καὶ νευρῶν, i. *tenſione forti, vel exolutione muſculorum neruorúmque quibus editur vox.*

[prorrh. 2. ſ. 3. 1. & Coac. cap. 8. lib. 2.]

CVM NIGRA VOMVERINT, MORIVNTVR] Vomitus nigri ratio repetenda ex 107. 1. lib. tum ex prorrh. 30. ſ. 1. 1. Cur autem nigra vomitio citam mortem adferat; palam eſt id euenire incremento & dominatu morbi, materiæque morbificæ & viſcerum exolutione, per aph. 21. 22. 23. lib. 4.

13 Τὰ κατ᾽ ὀσφῦν καὶ τὸ λεπτὸν χρόνια ἀλγήματα, καὶ πρὸς ὑποχόνδρια πόνοι ἀπόσιτοι ἅμα πυρετῷ· τούτοισιν ἐς κεφαλὴν ἄλγημα σύντονον ἐλθόν· κτείνει ὀξέως τρόπον σπασμώδεα.

Diuturni circa lumbos & ilia, tum qui ad hypochondria prorepunt dolores cum febre & cibi faſtidio; ſi inde tranſierit fortis dolor ad caput; crudeliter conuulſifico modo necat.

EO SPECTAT hæc progn*o*ſis, quò illa iam ſæpe adducta. *Dolores circa coxas & inferiores partes orti, ſi iis relictis ad viſcera tranſierunt, mortiferi valde ſunt.* Et verò, non ita pridem, quædam progn*o*ſes eodem ſcopo conſcriptæ ſunt & explicatæ.

[lib. 3. progn.]

DIVTVRNI CIRCA LVMBOS] Quorum diuturnitas conſiſtit in vitio partium lumbis adiacentium, quorũ repletio & cacochymia maligna propria vacuatione diſceſſionem non habet; vt in hæmorrhoicis viris, per hæmorrhoidas; in mulieribus vacuis, aut puerperis, per menſtrua & puerperia.

ET ILIA] Sic enim τὸ λεπτὸν rectè videmur conuertiſſe: quòd illa pars omnium abdominis partium tenuiſſima ſit, proptereáque ipſam veteres κενεῶνα vocarunt: niſi quis fortè malit κοιλίην νειαρὴν intelligere. Nam tenue inteſtinum, & ieiunum, & ſinuoſum, in ea ilium metonymia continetur. Sic enim accepimus, tormina & cardialgiam excitari prorepente ſero è lumbis in ventrem, & in orificium eius quod eſt acerrimi ſenſus.

[prorrh. 37. ſ. 3. 1. & Coac. 4. huius cap.]

TVM QVI AD HYPOCHONDRIA PROREPVNT DOLORES] In prorrhetico legitur πρὸς ὑποχόνδριον γριφόμενα, i. *qui veluti aduncis vnguibus circumplectuntur & vellicant*, piſcarij retis modo quod nominatur γρῖφος. Ac talis dolor ſympt*o*ma eſt oppreſſionis prægrandis, & efferæ cacochymiæ quam vetus repletio illuc è lumbis expreſſit.

[prorrh. 8. ſ. 3. 1.]

CVM FEBRE] Quam peperit hypochondriacus dolor, ob éamque cauſam terrifica eſt. Demonſtratum eſt illud. *Quæ ex hypochondriorum doloribus febres naſcuntur, terrificæ*: quamuis the*o*rema illud non ſit Galeno catholicum.

ET CIBI

ET CIBI FASTIDIO] De quo ſatis iam multa ſcripſimus ad illam prognωſin. *Duritas alui cum febre horrifera, dolore, & cibi faſtidio.* Quare ſuperſtitio eſſet denuo mandare literis quod non ita pridem iam expoſuimus. Coac. 33. cap. 11. lib. 2.

SI INDE TRANSIERIT FORTIS DOLOR AD CAPVT] Rurſus incidente aſcenſu qui priùs ex lumbis tranſiuit ad hypochondria, indéque oborta febre tranſlationem fecit ad caput.

CRVDELITER CONVVLSIFICO MODO NECAT] Quoniam cacochymiæ tãta eſt feritas, vt ſuo magiſterio cerebrum & caput regat, nec vllo modo vinci ſe patiatur, aut virtute ipſius naturæ excludi per hæmorrhagiam aut per abſceſſum. Qua de re multa ſunt accuratè pronunciata & ſcripta. Coac. 9. 10. &c. huius cap.

14 Οἷσιν ὀσφύος ἄλγημα, οὗτοι κακοί. ἆρα τούτοισι τρομώδεα γίνεται, καὶ φωΐδες ἐν ῥιγεῖ; ἆρα τοῖς ὀσφυαλγέσιν, ἀσώδεσιν, ἀνεμέτοισιν, ὀλίγα θρασέως παρακρούσασιν· ἐλπὶς τὰ μέλανα ἐλθεῖν;

Quibus lumborum dolor, hi malo ſunt loco. An contremiſcunt hi, maculíſque in rigore ſunt obſiti? Etiámne lumbiquerulis anxiis, abſque nauſea, pauliſper ferociter delirantibus, nigra ductum iri verendum?

IAM CONSTAT, opinor, dolorifica lumborum mala multis quidem modis videri terrifica. Eiuſmodi autem ſunt quæ cernuntur in vertebris, medulla, in partibus quæ adiacent lumbis, quæ ſtabulãtur intra lumbos, & quæ à lumbis originem ducunt. Ac theorematis illius catholici veritas lucet in deciſionibus quæ de lumborum malis hactenus ſunt explicatæ. Nam cæterorum ſymptomatum commemorata hîc ſyndrome diſtinctionem requirit atque dioriſmum, vt ita dicam, veritatis parentem.

Ergo. QVIBVS LVMBORVM DOLOR] i. Dolorificum in lumbis malum, vt doloris nomine morbus ipſe ſignificetur qui eſt cauſa doloris, cuius quidem morbi dolorifici natura in ſolutione continui & intemperie prægrandi conſiſtit. Ergo lumborum dolor à tuberculo ligamentorum, muſculorúmque intra lumbos, & extra iacentium; lumborum dolor ab inflãmatione ſpinalis medullæ, & membranarum eius; lumborũ dolor ab oppreſſione & pulſu moleſto ex repletione particulari, & cacochymia maligna venæ inſignis & arteriæ; lumborum dolor ab inflammatione & calculo renum: vt doloris acerbitatem prætercam naturalium quæ ſtabulantur in lumbis. Quid memorem tormina hydropis ſicci prænuncia quæ veniunt à partibus oriundis lumborum?

HI MALO SVNT LOCO] i. Eorum malè res eunt, ídque tum propriò lumborũ vitio, tum alieno. Ac proprio quidem, ob ſummam doloris acerbitatem, officiíque ad vitam tuendam neceſſarij impedimentum. Sic enim à lumborum tuberculo, vertebrarum accidit pernicioſa luxatio, ab inflammatione rhachitidis; peſtifera vrinæ ſuppreſſio à nephritide. Alieno autem, per tranſitum & progreſſum. Quæ omnia ſunt à nobis iam explicata, cùm in cæteris omnibus coxariorum dolorum deciſionibus, tum verò in illa. *Quæ ex lumborum dolore principia morborum ducuntur; peſtifera ſunt.* Eſt igitur calamitoſa vis dolorum qui & in lumbis fixi ſunt, & oriuntur è lumbis. Coac. 5. huius cap.

AN CONTREMISCVNT HI?] Non quidem omnibus ſed quibus in cacochymia lumbari, à rigore in lumbis & ex lumbis fruſtra citato, tranſlatio fit ad neruos & caput.

MACVLISQVE IN RIGORE SVNT OBSITI] Sanè quidem à concuſſione rigoris materia rigorifera non excutitur, vt in liberali ſudore, ſed collectione ichorum, qui exitum non habent, eroditur corporis ſuperficies, vnde φλυζάκια, φλυκταίναι, φωΐδες, ἐκθύματα, καὶ ἐξανθήματα. Coac. 110. lib. 1.

ETIAMNE LVMBIQVERVLIS?] Sic enim Latinè conuenienter & appoſitè dici poſſe arbitror, quos ipſe nominare ſolet ὀσφυαλγεῖς, i. *qui laborant ex dolore lumborum.* Eſt enim ſemper in ore afflictio per ſenſionem rei moleſtæ. Quæritur ergo vtrum lumbiquerulis, non quidem ab omni lumborum vitio, ſed à plethora particulari & cacochymia maligna vaſorum inſignium quæ adiacent lumbis. 4. acut. 2. Epid.

ANXIIS ABSQVE NAVSEA] Hîc enim ſine errore videor agnoſcere & intelligere τοὺς ἀσώδεις ἀνεμέτους, quos alibi ἀνεμέτως anxios eſſe dixit. Eiuſmodi autem ſunt qui abſque nauſea in omnem partem iactantur, atque, vt ita dicam, faſtidio efferuntur contra omnem locum, omnémque figuram, qui omnis loci & omnis figuræ ſeu collocationis impatientiſſimi eſſe ſolent. Id autem euenire dictator animaduertit, tum propter facultatis à corpore oppreſſionem, tum propter afflictionem ſtomachi à morſu & vellicatione prauorum humorum. Atque prioris cauſæ ſymptoma, mortiferum eſſe, huius verò nauſeabundum, indéque homines fieri ναυτιώδεις. prorrh. 44. ſ. 2. 1.

PAVLISPER FEROCITER DELIRANTIBVS] Nam illud, ὀλίγα, idem ſignificat quod ὀλίγως in illo. Τάδε ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως: vt ſit aduerbium temporis, non quantitatis. Hîc autem deliratio pauliſper ferox eôdem ſpectat quò illud. *Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες θηριώδεις. i. Deliria pauliſper ferocia; mox erunt immania.* aph. 7. 2. prorrh. 35. ſ. 1. 1.

NIGRA DVCTVM IRI VERENDVM] Sanè quidem, ſi phrenitici cum perfrigeratione ſputatores reddantur. Notum eſt illud. *Qui è phreniticis cum perfrigeratione ſputatores redduntur; hos vomitum nigrum manere dicito.* Vbi Galenus cauſam refert, vomitionis quidem ad ptyeliſmum; nigræ autem, ad κατάψυξιν. 54. & 90. Coac. 1. lib. 107. Coac. 1. lib. prorrh. 30. ſ. 1. 1.

15 Ὀσφύος πόνος καρδιαλγικῷ μετὰ βιαίας ἀναχρέμψιος· ἔχει τι σπασμῶδες.

Lumborum dolor cardialgico cum excreatione violenta; nonnihil præ se fert conuulsificum.

prorrh.14. f.3.1.

HIC TRIA tantùm leguntur prænuncia conuulsionis: in prorrhetico autem quatuor: nam cephalalgiæ nomen adscribitur. In hac prognosi examinanda, multùm est ingeniosus Galenus, vt esse solet in cæterarum examine. Sed ipsum aduocabo tamen, faciámque vt sit mihi propicius aduocatus, si modò stare velit in eo quod ipse iam iudicauit.

Ergo. LVMBORVM DOLOR] A prægrandi æstu quo vasa lumbaria incanduerunt, & repletionis particularis oppressione, tum etiam micantis arteriæ magnæ pulsu molesto.

prorrh.37. f.3.1.

CARDIALGICO] Cuius cardialgiam excitauit serum è vasis expressum in ventrem, teste Galeno, indéque in orificium ventris quod est acerrimi sensus: & inde nomen habet ἡ καρδιαλγία, vnde cardialgici homines nominantur.

prorrh.25. f.3.1.

CVM VIOLENTA EXCREATIONE] Quam facit nauseabunda proritatio quæ non liberali vomitione, vt consentaneum erat, sed tantùm screatu finitur. Qua de re illud præceptum est. *Diuturna in febre nauseabunda proritatio* ἐς ἀνάχρεμψιν τελευτῶσα, i. *screatu finiens; malum denunciat atque facit.* Eandem sententiam his verbis expressam legimus in prorrhetico. Τὰ ἐμετωδῶς ἑλκόμενα φλαῦρα. i. *Quæ vomitorio modo nequicquam trahuntur, calamitosa sunt.* Quem locum enarrans Galenus, docet, proritationem alui crebram & irritam inflammationis metum adferre vbi frustra cietur; aut si iam fortè concepta sit inflammatio, vt facilè concipi solet ab humore prauo & effero, ipsam perducere ad summum suæ naturæ gradum. Nam proritationis irritæ signum est violenta excreatio à faucium proritatarum prægrandi contentione nihil screantium, propter feritatem humoris acerrimi & tenuissimi qui per continuitatem interioris tunicæ alui prorepit ad ipsas fauces. Hoc igitur spectat hæc prognosis vt intelligamus, cardialgiam ex anadrome lumborum ortam, si finem aut exitum non habeat per hæmorrhoidas aut mēstruale profluuium (vti habere debet ex illa prognosi. *In dolore lumborum prægrandi quæ inde veniunt cardialgiæ; signa sunt hæmorrhoica*) ipsam, inquam, cardialgiam, nouorum symptomatum accessione & successione, damnísque quamplurimis ægros augere, quousque tandem eius maligna cacochymia cursum inflexerit, & vbicunque adhæserit.

Coac.8.huius cap. & prorrh.37. f.3.1.

NONNIHIL PRÆ SE FERT CONVVLSIFICVM] Hîc ego libenter Galeno assentior suadenti illud, τι σπασμῶδες, vt cætera omnia deriuatiua nomina quæ coniunctum habent illud τι, vel affectionis exiguæ, vel raròincidentis significationem ostendere: proptereáque rectè cōuertisse videor Galenum secutus; *nonnihil præ se fert conuulsificum.* Erit igitur nonnihil conuulsificum ipsa vomēdi contentio irrita, quam demonstrauimus violenta excreatione finiri. Est igitur catholica & vera prognosis.

16 Ὑποδεινὸν ἅμα κρίσει ῥῖγος.

Cum crisi grauis est rigor.

SIC COACA 7.1.lib. *Causorum rigores nonnunquam funesti sunt. Tum rutila cum sudore facies in his mala.*

17 Ὀσφύος ἄλγημα ἄνευ προφάσιος πυκνὰ ἐπιφοιτέον· κακοήθεος ἀῤῥωστίης σημεῖον.

Lumborum dolor nulla incidente causa crebrò reuertens; signum est terrifici morbi.

QVI NVLLA incidente præuidentia oriuntur morbi solent esse terrifici: quoniam inueterationem arguunt causæ morbificæ tam efficientis, quàm suscipientis, vt in phrenitico qui per initia è potestate mentis exiuit: vbi Galenus annotauit non esse repentinam causæ morbificę generationem, sicut & morbi ipsius. Et quò diuturnior est generationis causa, eò firmiorem esse morbi repentinam impressionem. Quemadmodum igitur id locum habet in primigeniis morbis: ita multò magis in succedaneis & iis qui postliminio reuertuntur.

Coac.14.huius cap.

Ergo. LVMBORVM DOLOR] i. Dolorifica lumborum mala quorum acerbitatem in singulis lumborum partibus iam patefecimus in illo. *Quibus lumborum dolor, hi malo sunt loco*; vt nomen doloris complectatur morbum qui est causa doloris.

NVLLA INCIDENTE CAVSA] Manifesta scilicet quæ ingruat intus vel foris: sed repentè quasi de cœlo tactis incidat, nullo prǽeunte signo eius prǽnuncio. Est enim πρόφασις causa prǽgressa quæ

innotescit

innotescit αἰσθήσει καὶ γνώμῃ. i. *sensu & mente*, & instituendæ prognoseωs artificium præbet experientissimo medendi magistro. Est autem πρόφασις illa duplex, vna quidem ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, altera verò ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, i. *ab ijs quæ intra sunt, vna; altera ab ijs quæ veniunt extrinsecus.*

CREBRO RECVRRENS] Quoniam illi demum relapsibus crebri sunt morbi, vnde manat perennitas causæ morbificæ, nouáque incidit afflictæ iam partis afflictio. Huiusmodi sunt periodici & erratici lumborum dolores hæmorrhoici: tum etiam sanguiflua renum mala quæ αὐτομάτως incidunt & repentè.

SIGNVM EST TERRIFICI MORBI] Id enim significat ἡ κακοήθεια, καὶ τὸ κακοηθὲς morbi cuiusque. Sic enim accepimus κακοήθεις morbos dici, & qui exterrent nos metu sinistri iudicij, spem tamen salutis non adimunt; & qui remediis non cedunt conuenienter præscriptis; & qui soboles sunt iidémque parentes venenatæ qualitatis & cacochymiæ malignæ. Exempla sunt primæ significationis comment. ad prorrh. 14. s. 1. 1. secundæ, aph. 2. 6. tertiæ, lib. 1. & 3. Epid.

18 Ὀσφύος ἄλγημα μετὰ κώματος ἀσώδεος· κακόν. al. καύματος.

Lumborum dolor cum cωmate anxio; pestiferus.

ENIMVERO lumborum dolor omnis qui nulla vi in musculosum genus incidente oritur, vt in ceruice dictum est, cùm ipse per se malus est vbicunque insederit; tum verò pestiferus, ne dicam mortiferus si accessionem habeat grauiorum malorum. Iam verò si malè res eunt in dolore lumborum, quidni peius ibũt cũ anxio æstu vel cωmate? quod sanè symptoma homini necãdo ipsum per se satis est.

Ergo. LVMBORVM DOLOR] Vbicunque focum habeat in regione coxaria siue lumbari, modò ipsum nulla vis irruens in musculosum genus attulerit: sed tamen credibile est ipsum moueri, atque, vt ita dicam, cieri ab æstu repletionis particularis vasorum insignium, & pulsu molesto cum forti oppressione partium sociarum & vicinarum.

CVM ÆSTV VEL COMATE ANXIO] Nam in prorrhetico scriptum inuenio μετὰ καύματος ἀσώδεος, vt hîc μετὰ κώματος. Vtrunque autem non raró cernitur in ægrotis ἀσώδεσι. Ac de cωmate quidem illud præceptum est. *Cωmatosi anxij, vnáque dolenter hypochondriaci, ac sæpe & parum vomentes; aurium abscessus habent.* Etenim cωmatosi non raró ex aduena causa fiunt, quam mouet affectio partium inferiorum, quæ & sympathia & translatione adducunt cerebrum in partem & societatem sui laboris atque molestiæ. Cęterùm tales comatosi redduntur ἀσώδεις, appulsu bilis malignæ ventriculum & stomachum lacessentis, vnde nascitur ἡ ἄση ναυτιώδης, non autem ἀνέμετος. Nam de ardore ἀσώδει dubitari non potest quin ita sit, καὶ ἀνέμετος ab oppressione facultatis, καὶ ναυτιώδης à morsu vẽtriculi: potissimùm verò quando vasa insignia quæ adiacent lumbis replentur & incandescunt æstu sine vacuatione propria illius plethoræ. Sed de natura τῆς ἄσης cùm alibi multa, tũ verò ad illam prognωsin. *Quibus lumborum dolor, hi malo sunt loco.* Tantùm concludo ex illis causis esse PESTIFERVM. Coac. 6. cap. 2. lib. 1. Coac. 14. huius cap.

19 Ὀσφύος σύντασις ἐκ γυναικείων πλήθεος, ἐκπυητικόν. καὶ τὰ ποικίλως ἐόντα γλισχρὰ, δυσώδεα, πνιγώδεα ἐπὶ τοῖσι προειρημένοισιν· ἐκπυητικόν. οἶμαι δὲ καὶ παρακρούειν τι τὰς τοιαύτας.

Lumborum tensio ex muliebrium abundantia, promouet suppuratum: sed & quæ variegata pigro lapsu feruntur glutinosa, graueolentia, strangulatoria; præter illa, suppuratum denunciant. Huiusmodi autem mulieres arbitror nonnihil delirare.

BREVIARIVM hoc est siue aphorismus eorum quæ scripta sunt κατὰ διέξοδον, i. *differendo*, de muliebrium suppressione, déque symptomatis quæ ex illa suppressione apparent & fiunt, ἐπιφαινόμενα Græci vocant. Contulerit autem legere & intelligere quæ super hac re sunt accuratè à dictatore ipso disputata. Sed ea breuiter & appositè referam, quantum res ipsa exigit. lib. 1. περὶ γυναικείων.

Ergo. LVMBORVM TENSIO] i. Partium omnium quæ sunt in regione lumborum, vicinarum item, & sociarum. Sic enim accepimus ex commemorata hoc loco tensionis causa; tertio quidem mense mulieres perhorrescere, incertis febrium paroxysmis exerceri, tum hysterica suffocatione laborare, & lumborum dolore vexari. Sed quarto mense, nisi exitum liberalem habeant τὰ προϋπάρχοντα, grauioribus malis exerceri, ac præter illa trimestria, vrinas reddere crassas, ventrem habere durum atque maiorem solito, stridere dentibus, vigilare; nec posse capere cibos; eáque omnia mala ingrauescere quando ventum est ad menstruum tempus in ipsa periodo menstruali. Quinto mense malorũ omnium prædictorum intolerabilem penè reddi calamitosam vim. Sexto summa esse omnia prædictorum symptomatum cum desperatione salutis, quòd nulla ex illo tempore sperabilis curatio esse possit. Ac

præter ea quibus mulieres exerceri diximus, ipſas iactari, ſeipſas torquere, crebrò concidere & conſternari, pituitam difficulter vomere, inexplebilem ſitim habere, incẽdio conflagrante aluo ex repletis ſanguine naturalibus, vrinam vix reddi allabente vtero ad ſtomachum veſicæ, lumbis dolere, ceruice, & dorſo, linguam velut fræno compeſci, nonnunquam etiam voce capi, ſtomachum vellicari atque morderi, ſpirationem elidi in faucibus, toto peruri corpore, ac tum vrinas reddi cruentas cùm veſica ſerum ſanguinis ex vtero abſorbuerit, ventrem intumeſcere, tibias quoque & pedes, indéque mortem venire latentibus in occulto menſtruis per illud tempus ſemeſtre. Nam ſexto menſe deſperata curatio eſt.

EX MVLIEBRIVM ABVNDANTIA] Quæ ſcilicet cohibetur in vaſis & naturalibus mulierum locis, nec liberum liberalémque exitum habet; tum propter fatiſcentis naturæ ab oppreſſione infirmitatem, materiæ contumaciam, vaſorum anguſtiam; tum propter vterini oris conniuentiam, aut ceruicis peruerſionem. Hîc enim τὰ γυναικεῖα quorum multiplex ſignificatio eſt, ad menſtrualem & ad puerperialem materiam referenda eſſe duximus; ſed potiſſimùm ad menſtrualem; quòd hæc ſymptomata ſterilium partus expertium, & fœcundarum communia ſint; magis tamen ſterilium propria: quoniam hæ grauiùs, faciliúſque, ac periculoſiùs ægrotant ex menſtruorum ſuppreſſione, quàm illæ quæ grauiditatis & partus labores expertæ ſunt; ob eam ſanè cauſam quòd illis ſuppreſſio cõſueta fuit dum vtero gererent, quæ conſuetudo & maiorem vaſis capacitatem conciliat, & ſuppreſſionis ipſius moleſtiam lenit ex minore oppreſſione, & tolerantia, vt cernere eſt in omni conſuetudine laboris & oneris.

aph.48.2. Notum eſt illud. Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες· τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νεῶν ῥᾷον φέρουσι. i. *Aſſuetos labores vieti ſenes robuſtis iuuenibus inſuetis ferunt facilius.* Præterea in enixu & partu, fœcundarum mulierum loci & naturalia, totiúſque adeo corporis vniuerſitas, & meabilia magis, & ad excernendum promptiora redduntur, magiſque, vt ita dicam, ſuppreſſionis atque refluxus metuentia.

PROMOVET SVPPVRATVM] Præſertim mulieribus infructuoſis, neque ob eam ſuppreſſionem habitioribus. Nam πολυσαρκία inde nata, non rarò arcet ſymptomata quæ ſuppreſſorum menſtruorum, & in vtero, & ab vtero conſectaria eſſe ſolent; qualia incidere docet Hippocrates. Præterea ſi ex lumbis & locis non fiat ſurſum ad pulmones excurſus, qui ſi non educitur expurgando, aut per liberalem hæmorrhagiam, omnia ſecum adfert quæ phthiſici experiuntur. Sed tamen hîc nulla mẽtio fit ſuppurati illius tabifici: at eius quod promouetur in locis & naturalibus per alterationem materiæ menſtrualis à febrili calore, ſi fortè inciderit, ídque tertio menſe ſuppreſſionis, quo τὰ προϋπάρχοντα, i. *præexiſtentia* bimeſtria exitum non habuerunt. Ac de ſuppurato quod inde concipitur, hæc ſunt aduerſaria.

(Ariſt. lib.7. de hiſt. — aph.57.5.)

lib.1. περὶ γυναικείων. *Exiſtunt*, inquit, *mulieres quibus menſtrua cunctando purulenta fiunt exactis duobus aut tribus à ſuppreßione menſibus. Atque id potißimùm accidit ſi æſtu febris menſtrua incanduerint. Ac ſigna hæc opinionem faciunt ſuppurati iamiam futuri; dolor prægrandis hypogaſtrij, micantium arteriarum pulſus moleſti, tactus cuiuſlibet etiam ſuſpenſi offenſio in hypogaſtrio. Atque ſi meliùs illi futurum ſit, prorumpunt menſtrua per ſinum pudoris, exítque purulentus ſanguis & graueolentior per ſeptem, octóve, aut etiam nouem dies. Antea verò laborat & exercetur, vt dictum eſt. Porro autem cui menſtrua purulenta conuenienter fuerint expurgata, optimum ſanè fuerit nullum reſtare vlcus. Nam ſi fortè ſuperſit, longiorem & accuratiorem requirit curationem à medico, ne ipſum putreſcat, fiátque admodum fœdi odoris.* Ergo menſtrualis materia cunctando in locis & naturalibus, fit purulenta, exitúmque habet, quem antea non habebat, per ſinum pudoris: non ſecus atque lumborum tubercula quæ faciunt gibberos, non antè mouent dyſenteriam per tranſitum materiæ ad inteſtina, quàm ſuppurari cœperint. Secus eſt de varicibus cruralibus inde obortis, & ſanantibus ipſum κύφωμα. Nam ſine pepaſmo tuberculi oriuntur, propter amplitudinem venæ quæ adiacet lumbis. Commemorabile autem eſt pus expurgari à ſuppurato ſine vomica & vlcere; & ſuppurabilem reddi materiam à febili calore, ſi fortè in tertium aut quartum ſuppreſſionis menſem inciderit. Non tamen efficitur puris laudabilis generationem tribuendam eſſe calori febrili, ſed vitali principio, & viuifico nectari quod à corde manat tãquam à fonte vberrimo. Nam ſuppuratum laudabile nihil aliud eſt quàm ipſe pepaſmus.

(lib.3. περὶ ἄρθρων.)

SED ET QVÆ VARIEGATA PIGRO LAPSV FERVNTVR]. Ποικίλως ἐόντα ſunt, quæ nec inoffenſo curſu & ſtatis periodis natura duce feruntur λόγῳ ἐκκρίσιος, i. *excretionis modo*; & quæ coloribus variegata ſunt à corruptione & putredine partis obſeſſæ humoríſque morbifici, magiſterio ſuo, vt ita dicam, naturam regentis. Atque id locum habet in ſuppurato quod liberam & liberalem ſui expurgationem non habet intra ſeptem aut nouem, ad ſummum, dies. Eorum enim menſtruorum quæ purulenta fiunt, quædam ſtatim à ſuppurato exeunt, de quibus iam ſuprà; quædam verò ſiſtuntur, aut certè variegata pigro lapſu feruntur: id enim ſignificat ποικίλως ἐόντα, de quibus hoc loco. Nec tamen omnia per ſinum pudoris exeunt: ſed multa per vomicas partium vicinarum & ſociarum. Qua de re audiamus ſummum doctorem. Sin autem purulenta menſtrua quæ pus concipiunt, & ſtabulantur in venis & arteriis circum locos turgentibus; per ſinum pudoris non exeant, exitúſque finem habeãt intra nonum diem, eueniet vt ilibus ſupra inguen prorumpat ſine tuberculo; pure ſcilicet confertim profluente: atque ita continenter fundentur purulenta & fœdi odoris. Quòd ſi acciderit, nunquam eo morbo mulier defungetur, neque ſuperſtes manebit. Quòd ſi euaſerit, reliquum vitæ tempus exiget in ſterilitate. Sic enim comparatum eſt, vt ſemper, dum viuet, illac ferantur quò purulenta menſtrua per ſinum pudoris non exeuntia, refluxere ad ilia, indéque per ἔμμοτον profluxere. Etenim os vteri ad illam partem illapſum peruertitur; illabitur autem potentia ligamenti quod habet à peritonæo tunica, conſentiente oppoſito reſoluto.

GLVTINOSA ET FOEDI ODORIS] A putredine & colliquamento: cuiuſmodi eſſe ſolent in omni ἐμμότῳ, i. *in vlcere quod cutim contra ſe afficit*, de quo ſolennis eſt aphoriſmus ille. Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ· ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι. i. *Vterus ſi in iſchium decumbat & ſuppuret; vlcus neceſſe eſt ἔμμοτον fieri.*

STRANGV-

STRANGVLATORIA] Quæ faciunt vt laqueo larynx præstringi videatur; ob excursum tetri vaporis, more hystericarum quæ à suppressi seminis corruptione suffocari putantur.

SVPPVRATVM DENVNCIANT] Vel ἔμμοτον potiùs; vnde manat κακὸν ὀζόμενον, ἢ πελιδνὸν, ἢ μέλαν, ἢ θρομβοειδὲς, i. *graueolens, aut liuidum, nigrum, grumosum.*

HVIVSMODI AVTEM MVLIERES ARBITROR NONNIHIL DELIRARE] Ac si diceret; symptomatis grauissimis, & circa vterum, & ab vtero exercentur; ob ea quæ sunt mala ἐν ἁπαλῷ καὶ εὐαισθήτῳ, καὶ νευρώδει κοιλίῃ. πολλὰ δὲ τὰ κοινωνέοντα, βρέγμα, στόμαχος, γνώμη ἀΐσσεται. i. *in ventre tenero, acutum sentienti, neruoso: cui multa præterea sunt quæ consentiunt, bregma, stomachus, & mens quæ succutitur.* Sed plura de his aliàs.

20 Οἷσιν ὀσφύος ἄλγημα καὶ πλευροῦ ἄνευ προφάσιος· ἰκτεριώδεες γίνονται.

Quibus lumborũ & lateris dolor caret euidente causa; icterici fiunt.

HÆC PROGNOSIS colophonem imponit pulcherrimæ disputationi quam summus præceptor de dolorificis lumborum malis instituit, & fœliciter ad hunc vsque locum perduxit.

QVIBVS LVMBORVM ET LATERIS DOLOR CARET EVIDENTE CAVSA] i. Dolorificum in lumbis malum quod prorepit ad hypochondria cum febre & cibi fastidio, neque transit ad caput, vnde crudeliter cõuulsifico modo necat: sed velut aduncis vnguibus viscera circumplectitur, 13. Coac. huius cap. piscarij retis modo quod nominatur χίφος. Est quod animo concipias, gibbis partibus hepatis inflammationem esse conceptam. Hanc μετεωρισμὸν non edere hypochondrij: & tamen diaphragma opprimẽdo cui adiacet, difficultatem parere spirandi; lateris dolorem facere sympathia: sic esse malum obscuram causam: quæ tamen est eiusmodi, vt per initia marasmi quem committit, sanguinem diffundat toto corpore biliosum multum, icteri materiam symptomatici, hydropum prænuncij ascitarum. In quæ verba prognosin terminauit. ICTERICI FIVNT.

DE HAEMORRHAGIA.

AI EN κρισίμοισιν ἐκ τῶν αἱμορραγιῶν περιψύξιες νεανικαὶ· κάκισται. CAP. XIII.

1 Quæ diebus criticis ex hæmorrhagia incidit perfrigeratio eximia; pessima.

VT NIHIL paucum in crisi est criticum: sic omne nimium, quantumuis criticum, est periculosum. prorr.7.f.2.r. in Coac.1.lib. & 2.Epid. Quemadmodum igitur sanguinis substilla praua sunt, idque potissimùm die critico, vt omnes iudicatoriæ causæ exiguæ: ita profusior omnis hæmorrhagia debet esse terrifica. Eorum enim quæ faciunt corpus infirmum, & quæ infirmitatem eius denunciãt; idem iudicium. Ac similis ratio est eorum quæ apparent & fiunt pessimis ægri rebus. Neque enim minùs terrificum esse debet, nec minùs malum videri id quod eiusmodi est causa, quàm id quod signo. Pessimum autem id quod vtroque modo, prauitatis obtinet rationem; videlicet signo & causa. Quo in genere continetur profusior hæmorrhagia quæ frigidissimum corpus facit. Sed de natura hæmorrhagiæ priùs nonnihil dicendum. Est autem id nomen, κατ᾽ ἐξοχὴν accommodatum profluuio narium. Nam cætera sanguinis profluuia vnde manant & quà feruntur, tum etiam definitorum temporum nominibus explicantur. Huiusmodi sunt τὰ γυναικεῖα, τὰ καταμήνια, τὰ λόχια, δυσεντερίαι αἱματώδεις, αἱμορροΐδες, αἱμοπτύσιες, οὐρήσιες αἱματώδεις, & quæ sunt huiusmodi. Sed hæmorrhagiæ narium multiplex ratio est, quæ cernitur in qualitate, copia, tempore, & exeundi modo. Ex quarum notarum distinctione, critica aut symptomatica nominatur. Nam tertium genus est hæmorrhagiæ quæ naturaliter cadit in ephœbos cùm venerem agnoscere, vocémque cœperint asperiorem edere, ὁκόταν τραγίζωσιν; ἢ ἀφροδισιάζωσιν· αἱμορραγέουσι. Sed hæmorrhagia critica est quæ iure & loco fit. Ac iure quidem, in febre ardenti, cuius propria crisis est hæmorrhagia: loco autem, quæ significata fuit antè pepasmo & erethismo proprio; vt hypochondriorum fugaci meteorismo sine borborygmo, rubore faciei, & oculorum, pulsu aspectabili temporalium arteriarum, cephalalgia, & marmarygis. Tum autem in qua sanguis prorumpit liberè & liberaliter, non meracus, sed mixtus humori seroso κατ᾽ ἴξιν meteorismi fugacis in alterutro hypochondrio, ac die critico. Symptomatica autem est hæmorrhagia sanguinis meracioris, pauci, & stillantis, die infœcundo; vt ait in Philisco. Symptomatica est etiam in facie defœdata, sanguinis dilutissimi, & quæ ἀνάπαλιν fertur. Denique omnis quæ motu morbi, vel à viscerum exolutione cietur hęmorrhagia, symptomatica meritò dici potest. Existunt etiam particulares hæmorrhagiæ criticæ, vt cephalalgiæ prægrandis, aurium inflammatarum quæ prorepit ad

frontem & tempora, maximéque iuuenum: inflammationis item ſyſtrophicæ hypochondriorum: dolorificorum etiam in lumbis malorum quæ ſolent eſſe ſanguiflua per menſtrua aut hæmorrhoidas: dyſenteria cruenta in iis qui malè collocati fuerunt in curatione cruris perfracti, aut in iis etiam qui altero ſunt crure mutili. Sed poſteriora hæc duo, ſunt quidem αἱμοῤῥοϊκὰ, ἢ αἱμοῤῥαγώδεα: non tamen veræ ſunt hæmorrhagiæ. Eſt igitur hæmorrhagia critica, quæ iure & loco fit, tum vniuerſalis, tum particularis. Omnis enim affectio πληθωρικὴ, i. *ex repletione*, repletionis propria vacuatione conuenienter exoluitur.
" Eſt autem propria vacuatio hæmorrhagia & ſudor. Ac ſanè tot vacuationes moliri neceſſe eſt, quot
" ſunt repletionis affectionum foci & ſedes. His ita conſtitutis.

QVÆ DIEBVS CRITICIS] Tametſi enim τὰ κρίσιμα verè dicantur & propriè, ſigna & cauſæ criticæ, tamen commemoratio cauſæ criticæ, i. hæmorrhagiæ; dierum κρισίμων ſignificationem oſtendit: quemadmodum in illa prognoſi. Οἱ ἐν κρισίμοισιν ἀλυσμοὶ ἀνίδρωτες περιψυχόμενοι κακόν. i. *Quæ diebus criticis cum refrigeratione incidit anxitudo expers ſudoris; mala.* Ergo quæ diebus criticis, paribus & imparibus, quibus certamen naturæ & morbi eſt in procinctu; maximè tamen primis periodis, quaternariis ante vigeſimum diem, poſt quem ſperabilis non eſt hæmorrhagia, quæ critica lege imparibus potiſſimùm ſolet cieri, quòd illis concitatio fiat bilis quæ regnare dicitur in morbis acutis quorum propria eſt criſis hæmorrhagia.

40. Coac. 1. lib.

EX HÆMORRHAGIA] Ex τῶν αἱμοῤῥαγιῶν, quæ vox pluralis numeri, crebram oſtendit ſanguinis profuſionē è naribus, cuiuſmodi fuit in Metone quem ſcribit crebrò ſanguinem profudiſſe poſt ipſam criſin; reſipuiſſe tamen atque conualuiſſe. Sed hîc frequentem poſuit hæmorrhagiam, quæ tantùm recipit commendationem & laudem criticorum dierum: ipſa tamen reapſe inutilis eſt, ac nihil opis adfert
" ægroto; proptereàque peior cenſenda, quòd omnia quæ fiunt quæque apparent diebus criticis bona
" aut mala, firmiora ſunt, quàm quæ in alia incidunt morbi tempora. Eſt autem commemorata hoc loco frequens hæmorrhagia, vel etiam vnica, diu multúmque prorupta, inutilis atque mala: quòd acceſſionem habeat malignæ & efferæ cacochymiæ qua ſanguis multa perfuſus transfertur ad caput, nec antè ſubſiſtit quàm prorependo appulerit ad extimas venarum oras quæ ſunt ad imam frontem, vbi facta anaſtomoſi, qua data porta, foras prorumpit, nec ampliùs dominatu naturæ tenetur.

hiſt. 7. 1. Epid.

PERFRIGERATIO INCIDIT EXIMIA] Ex qua fit corpus marmore ipſo frigidius, vel toto habitu, vel extimis: id enim ſignificat περίψυξις νεανικὴ, i. *refrigeratio fortis.* Nam quæ ſimpliciter vſurpatur περίψυξις, non rarò temperationem oſtendit ardoris febrilis. Sed illa vox, νεανικὴ, frigoris eximiam vim, atque, vt ita dicam, iuueniliter fortem planè oſtendit: quemadmodum & aduerbium νεανικῶς, fortiter validiſque viribus morbum aliquem dominari, cùm ait. Τὰ φρενιτικὰ νεανικῶς· τρομώδεα τελευτᾷ. i. *Vehementer phrenitici, tremuli moriuntur.* Ergo νεανικὴ περίψυξις illa demum eſſe videtur quæ ſcribitur in ea ſententia. *Extimarum partium cita in vtrunque mutatio, praua eſt*: vbi Galenus agnoſcit repentinam viciſſitudinem prægrandis frigoris & ardoris, qualem diſertè alibi expreſſit. Οἱ ἐκ καταψύξιος ἱδρώδεες, ἀναθερμαινόμενοι κακόν. i. *Qui à perfrigeratione ſubroſcidi ſunt; habent malè.* Iam verò ipſum nomen τῆς περιψύξεως, refrigerationem exhibet conſiderandam, vel in extimis partibus, vel in toto corporis habitu. Sed huius refrigerationis eximiæ cauſa eſt immodica ſanguinis profuſio, per exolutionem potentiæ retentricis, & orgaſmum efferæ cacochymiæ quæ diſſipauit nectar viuificum ipſius cordis, quo defraudatæ partes extimæ perfrigerantur. Tantum enim habent illæ caloris, quantum & ſanguinis. Quinetiam quæ ſuperſunt ab hæmorrhagia in hypochondriis καύματα, plurimùm certè faciunt ad illam perfrigerationem quæ

prorr. 9. ſ. 1. 1.

prorr. 8. ſ. 2. 1. & 53. Coac. 1. lib.

prorr. 32. ſ. 2. 1.

PESSIMA EST] Propter infirmitatem ſummam & νέκρωσιν caloris natiui; quæ ſanè Galeni ratio eſt ad illam ſententiam. Αἱ ἐκ ῥίγεος καταψύξιες μὴ ἀναθερμαινόμεναι· κακαί. i. *Frigus ex rigore non incaleſcens; malum.* Verba Galeni ſunt hæc. Ἀσθένειαν δηλοῖ καὶ νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἡ τοιαύτη κατάψυξις. i. *Imbecillitatem arguit aut morticinium caloris inſiti, hæc perfrigeratio.*

prorr. 31. lib. 2.

2 Τὸ ἀνάπαλιν αἱμοῤῥαγέειν· πονηρόν· οἷον ἐπὶ σπληνὶ μεγάλῳ, ἐπὶ τῶν δεξιῶν. καὶ κατὰ ὑποχόνδρια ὡσαύτως.

Sanguinem è diuerſo fluere; malum eſt: vt in liene magno, è dextris. Atque ſimiliter in hypochondriis.

HÆC PROGNOSIS dirimit litem omnium decertantium ſuper loco detrahendi ſanguinis ad retractionem rheumatis concitati, & detractionem conſiſtentis phlegmonarum ſyſtrophicarum tho-
" racis & hypochondriorū. Etenim ſi ea quæ conuenienter duce natura ſuſcipiuntur, artificium præbent medico ad imitationem ipſius naturæ comparandum; planè efficitur, vt ſi hæmorrhagia κατ' ἴξιν, hoc nomine in bonis ducatur, contraria autem in vitio ſit; illius, non huius, in detrahendo ſanguine imitatores eſſe debeamus. Ergo ſecare oportet venam κατ' ἴξιν, i. *è directo*, non autem ἀνάπαλιν, i. *contra directum*: quoniam omnis hæmorrhagia iniuſſa contra directum, praua eſt. Et ſi contrariorum contraria ſunt conſequentia, efficitur quoque iniuſſam κατ' ἴξιν hæmorrhagiam bonam eſſe; proptereáque iuſſam iure & loco præſcriptam: ſicut præceptor alibi multis in locis & obſeruandum & faciundum præcepit. Sed magna fuit contentio inter maiores noſtros ſuper illo κατ' ἴξιν, aliis ipſum eſſe directum, aliis contrà oppoſitum & ex aduerſo peruicaciter & pertinaciter ſuſtinentibus. Sed hæc ſententia, velut ſenatuſconſultum,

aph. 16. 6.

fultum, litem componet; modò ipsam medici attentissimis legerint animis & intellexerint, vti fore cõfido si cum benignitate ad discendum accesserint. Soleo sæpe dicere, quòd bona est inter medicos opinionum dissensio, pessima voluntatum. Sed præstantissima est, rerũmque omnium ab ægroto expetendarum præcipua, par studiorum & opinionum consensio, quæ quidem lucet splendétque in iis potissimùm qui sapientiæ Hippocraticæ studium diu attentissimè coluerũt. Hoc igitur spectat prognωsis; omnem hæmorrhagiam malè cieri quæ non cietur κατ' ἴξιν. Eadem ratio est in omni transitu, tum per abscessum. Nulla omnino naturæ contentio, quantumuis iure & loco suscipiatur, sperabilem crisin ostendit, nisi κατ' ἴξιν procedat. Denique nihil medicorum votis respõdet, si desideretur illud κατ' ἴξιν. Hippocratis illud est. Κατ' ἴξιν ἢ πλευρέων ὀδύνη, καὶ ξυντάσιες ὑποχονδρίων, καὶ σπληνὸς ἐπάρσιες, καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξιες. i. *E directo laterum dolor, hypochondriorum tensio, lienis tumor, eruptio è naribus.* Sed huius sententiæ explicatio mox adferetur, Hippocratem hîc loquentem audiamus. sent.12.part.3. 6.Epid.

SANGVINEM E DIVERSO FLVERE; MALVM EST] Enimuero, τὸ ἀνάπαλιν, contrariũ est, τῷ κατ' ἴξιν, quod significat *è regione*: proptereáq; appositè dicitur, *è diuerso*. Sed præter eã significationem, τὸ κατ' ἴξιν vsurpatum legitur, *ad perpendiculum*: vt in illo, βάλλεσθαι μὲν οὖν χρὴ τὸ ὀθόνιον κατὰ τὴν ἴξιν τοῦ ἕλκεος: quo loco reprehendit Hippocrates suæ tempestatis chirurgos qui fascias iniiciebant hinc inde, ἔνθεν ἢ ἔνθεν: quæ voces Galeno visæ sunt propriæ ad indicandam rationem adhibendi laminam plumbeam, nõ hinc inde, sed ad perpendiculum super tumore. Itaque fortassis non temerè nec arroganter, τὸ ἀνάπαλιν, contrarium τῷ κατ' ἴξιν, opinionem faciet illius ἔνθεν ἢ ἔνθεν, i. *hinc inde*; si propriè referatur vt decet ad corporis latitudinem. Nam καταχρηστικῶς hîc refertur ad longitudinem; vt propriè τὸ κατ' ἴξιν, quod significat semper τὴν εὐθυωρείαν ποτὲ μὲν κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ποτὲ δὲ κατὰ τὸ πλάτος. i. *rectitudinem in longum modò, modò etiam in latum.* Quamobrem τὸ ἀνάπαλιν rectè videmur conuertisse, non ἔνθεν ἢ ἔνθεν, quæ propria eius significatio est; sed *è diuerso*: quoniam hoc loco situs ostenditur in longum, non autem in latum: sicut in Herophonte legimus; ἤλγησε κατὰ βουβῶνα τὸ ἀριστερὸν, σπληνὸς κατ' ἴξιν, i. *bubo illi doluit lienis è directo*: priùs autem dixerat σπλὴν ἐπήρθη, i. *lien intumuit*; & oborto in bubone abscessu, paulò pòst ait, σπλὴν ἐμειώθη, i. *lien imminutus est.* Eòdem spectat & illud quod scriptum est de symptomatis calculosorum renum, νάρκη μηροῦ τοῦ κατ' ἴξιν. Possem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, multa scribere super ea voce κατ' ἴξιν, quod pertineret maximè ad demonstrandum quorsum dicatur: sed hæc sufficient testimonia quæ verè sunt τεκμήρια τῆς διανοίας nostri authoris. Quæ cùm ita sint, quærendum videtur quamobrem malum sit profluere sanguinem è diuerso. In promptu causa est: quoniam hæmorrhagia nulla in bonis ducenda, quæ non fit è regione, siue κατ' ἴξιν. Atque id longo vsu medendi expertum, & ab Hippocrate comprobatum, ac velut augustissima lege sancitum, vbi ait. Κατ' ἴξιν ἢ πλευρέων ὀδύνη, καὶ ὑποχονδρίων ξυντάσιες, ἢ σπληνὸς ἐπάρσιες, καὶ ἐκ ῥινῶν ῥύσιες. Ac si diceret; quemadmodum omnis inflammatio systrophica thoracis, hypochondriorum & lienis, venit à rheumate consistente quod priùs concitatum fuit κατ' ἴξιν: ita curatio eius tum iniussa, tum iussa, quæ sanguinis vacuatione κατὰ λόγον suscipitur, nec alio quouis modo, perfici debet κατ' ἴξιν retrahendo & detrahẽdo. Declarat illud, profluuium sanguinis è naribus quod fit sua sponte κατ' ἴξιν. Est enim ratum illud, ἀκτέα ᾗ ῥέπει, i. *ducendum quà vergunt.* Atqui omnia vergunt κατ' ἴξιν quæ faciunt phlegmones systrophicas hypochondriorum atque thoracis. Nam rubor cynanchicus facit lateris dolorem κατ' ἴξιν. A lienis tumore obortus est bubonis abscessus κατ' ἴξιν, in Herophõte. In Heropyto crebra fuit vicissitudo surditatis & doloris in ischio dextro. Atque ita compatatum fuit, ac ita res tulit, vt febris ingrauesceret cum surditate, quoties dolor ischij quiescebat; ipsa verò mitesceret cùm ischij dolor vrgeret. Ne longum faciam; omnia quæ inferne sursum, aut superne deorsum feruntur, κατ' ἴξιν eò viam affectant vbi consistunt, aut vnde exitum habent; siquidem natura duce καὶ τῆς ἐκκρίσεως λόγῳ ferantur, non autem orgasmo. Ergo ducendum semper κατ' ἴξιν: quando illud verissimum esse constat, ἀκτέα ᾗ ῥέπει. Huius autem prognoseωs dignitas Galeni testimonio illustratur ad lib. περὶ διαίτης ὀξέων. Etenim si verum ἰατήριον phlegmonarum systrophicarum est hæmorrhagia κατ' ἴξιν; curationis quoque ipsarum ἡγεμονικὸν erit detractio sanguinis præscripta κατ' ἴξιν.

lib. 3. περὶ ἀγμῶν. — 9. simpl. — hist. 3. 1. Epid. — part. 5. sect. 1. 6. Epid. — al. ῥήξιες. — lib. περὶ χυμῶν. — 6. Epid. — hist. 9. part. 3. 3. Epid. — lib. 2. Epid.

VT IN LIENE MAGNO E DEXTRIS] Nam Bioni ad magnum lienem, i. ἐπαρθέντα κυρτώματι περιφερεῖ, profuit multum profundere sanguinem è nare sinistra. Si quis obiiciat sanguinem stabulari tantùm in venis & corde, alibi nusquam; propptereáque aliunde duci non posse; nullam autem venam à liene produci in partes sinistras, quòd omnium origo sit hepar: sciat is velim natura bene constituta, maximéque inchoato tumoris lienosi pepasmo vnde fit sanguis tenuior, ipsum propelli & rapi in venas maiores κατ' ἴξιν lienis affecti: non secus atque in lumborum tuberculo quod gibberum facit, ipsum transferri in venam quæ adiacet lumbis, vnde varicibus in crure obortis, cum tuberculo gibberum sanescit. Valeat igitur Vesalij arrogantia qui pertinaciter sustinet, ad omnem pleuritidem secandam esse basilicam brachij dextri. Est enim maior vis posita in forti contentione partis obsessæ, quàm in venarum situ, ad propulsandum. Sunt autem sinistris ὁμόφυλα ἢ εὐπρόσφορα, i. *consocialia* sinistra: quemadmodum dextra dextris. Sic fœtus mares dextro vteri sinu gignũtur atque geruntur, quòd illa pars è regione sita sit hepatis, eiúsque gratioso tepore fruatur. Et verò commemorabile est illud quod fuit Hippocratis de humorum exitu iudicium; naturam scilicet inuenire viam qua se exoluat humore morbifico: quamuis & ipse crassior sit & meatus angustiores, modò validæ sint eius vires ad fortem in depellendo & propulsãdo cõtentionem. Nec verò idem dubitauit scribere, naturam moliri abscessus per ossa; hydropicorum aquas refluere in aluum, easdémque ferri per vrinæ ductus; expurgationem puris obseruari in purulentis rupta in thorace vomica, & quæ sunt eiusmodi. Notum est illud. *Quibuscunque inter ventrem & diaphragma collecta pituita est, dolorémque cohibet, denegato sibi in ventrem alterutrum exitu; his conuersa in venas pituita morbum exoluit.* Ex quibus efficitur; nec forti naturæ contentione, nec valida

2. Epid. — aph. 48. 7.

eius virtute, nec parte consociali, nec præparato humore, factóque meabili corpore; non vnde, quò, quà, & quemadmodum oportet, hæmorrhagiam cieri è naribus dextris in magno liene.

ATQVE SIMILITER IN HYPOCHONDRIIS] i. In hepate quod adiacet hypochondriis, eiúsque mala per hypochõdria metonymicè recensentur: vt nuper explicauimus in historia tumorum 6. Epid. hypochondriacorum. Nam in sententia illa de mouendo κατ' ἴξιν, non videtur complexus in tensione hypochondriorum, lienis tumores quos ipse separatim nominauit σπληνὸς ἐπάρσιας. Similiter autem dixit fieri in hypochondriis, vt in liene magno, si tenso hypochondrio sanguis fundatur è nare sinistra. Non tamen peccata sunt paria. Multò enim grauiùs peccatur, si tenso hypochondrio, sanguis è diuerso feratur, quã in liene magno: quia sunt acerbiores morbi, & systrophicæ inflãmationes hepatis quàm lienis.

vel αἱμοῤῥαγέντα.

3 Τὰ αἱμοῤῥαγέοντα ἐφιδροῦντα τρώματα· κακοήθεα· διαλεγόμενοι λαθραίως τελευτῶσιν.

Qui prorupto sanguine perhorrescunt in trømate; grauißimum habent malum: atque hi vitam finiunt differentes, nec opinatò.

EXPLICATA sunt duo genera hæmorrhagiæ symptomaticæ; vnum quod cernitur in nimia prorupti sanguinis abundantia; alterum verò in exeundi modo & loco, cùm scilicet è diuerso exitum habet sanguis. Hîc tertium genus proponitur, vel meliùs, tertia eiusdem generis species quam facit viscerum exolutio, prauáque sanguinis conditio venenata qualitate infecti. Hinc summa virium infirmitas, ac dissipatio vitalis atque viuifici nectaris, vnde homines familiariter colloquendo cum suis familiaribus, moriuntur celeriùs opinione medicorum ipsorum, cæterorúmque omnium qui prestò sunt. Quod sæpe accidit rupta in pulmone vomica, & afflatu pestiferæ auræ. Mihi verò dum literis mandarem cogitationes meas in hanc prognøsin, venit in mentem cum iucundissima recordatione diuini beneficij quo superiore anno ex faucibus fati ereptus sum, cùm differendo, ab hæmorrhagia, sine vlla sensione rei molestæ, in complexu liberorum meorum, charissimeque coniugis, penè animam exhalaui.

1578. Non. Iul. hæc autem scripsit Nonis Iul. 1579.

Ergo. QVI PRORVPTO SANGVINE] Vel; qui sanguinis copiã profundunt sauciati, aut ex vulnere recèns illato, aut ex vlcere cum pulsu forti & permolesto, quem facit naturæ contentio studens excludere quæ sibi noxia sunt, atque ita ciet hæmorrhagias. Ex quo efficitur verum illud esse quod scripsit. Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖς ἕλκεσιν· αἱμοῤῥαγίη. i. *A forti in vlceribus pulsu, hæmorrhagia.* Nam & à vulnere, quod ἔναιμον Græci vocant, non rarò cietur hæmorrhagia conuulsifica, aut singultuosa. Sed illa symptomata non sunt λαθραίως mortifera: cuiusmodi memoratur hæmorrhagia proposita: sed ὀξέως potiùs, i. *crudeliter & apertè.* Quinetiam in iis qui à trømate multùm emacruerunt, exolutis visceribus quæ iam tædet sui officij; hæmorrhagia sæpe fit, quibusdam supera, aliis verò infera, fertúrque aluus nigro admodum tabo, vt ipsi vidimus in Polemarcho Brissacio biduo antè quàm fato concessit. De trømatis autem proprietate, quid scilicet ipsum significet, dicetur aliàs pluribus περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων.

aph. 21. 7. aph. 23. 4. 1564.

PERHORRESCVNT] Sic legitur in Coacis; in prorrhetico, CVM SVDATIVNCVLA. Vtraque lectio tolerabilis atque vera, sed appositè magis sudatiuncula ad inopinatam mortem, quàm horror. Nam horroris frustra oborti translatio ad diaphragma & caput, non est sine doloris acerbitate, actionum læsione aspectabili. Sed sudatiuncula, præsertim particularis in capite aut thorace (nam cernitur etiam in toto corporis habitu sudatiuncula) vt ineunte morbo symptomatica est oppressarum virium: sic eo affecto, exolutarum, mortémque in propinquo esse denunciat, sine vllo sensu molestię. Plurima iam super ephidrøsi dicta sunt à nobis priore libro huius diuini operis, & alibi passim. Superest illud quærendum; quî fiat vt à sudore horror hæmorrhagiam denunciet salutarem: contrà verò ab hæmorrhagia horror terrificus esse videatur: id enim significat propriè κακοηθὴς. Hippocratis illud est. *Si cui cùm perhorruerit atque sudarit criticè, rursus postridie horror ingruerit, ac tum à pepasmo somni sit expers, idque* παραλόγως, *i. immeritò; huic vèturam arbitror hæmorrhagiam.* Sanè haud parum nec modicè differunt inter se, illius & huius prognoseøs argumenta siue τεκμήρια. Huius enim horror est planè symptomaticus exactę profusioris hæmorrhagiæ, idémque frustra fit, & fractis iam viribus ægri: illius autem prognoseøs à sudore horror nouum certamen instituit, quod fœliciter à natura perficitur. Hoc enim spectat illa prognøsis; non rarò varices esse morborum crises quæ ad salutem variè suscipiuntur pro vario humoris motu, naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione. Docemur etiam varietatem illam criseøn denunciari posse vna eadémque rigoris concussione. Est enim rigor idem criticus & sudoris & hæmorrhagiæ prænuncius, aluúmque ciet deorsum & sursum. Exempla variarum criseøn in eodem morbo fœliciter susceptarum leguntur historia 3. vniuersali 1. Epid. Sed longiùs excurrit mea disputatio.

25. Coac. 1. lib.

GRAVISSIMVM HABENT MALVM] Ne dicam mortiferum. Nam τὸ κακοηθὴς verbum est ταπεινότερον pro grauitate propositi mali. Significat enim τὸ κακοηθὴς, quod metum quidem adfert sinistri iudicij, nec tamen desperabilem vitæ salutem ostendit. Grauissimi autem mali atque mortiferi causæ sunt explicatæ. Nam quæ ab exolutione partium solidarum exudat sudatiuncula, mortem subesse testatur. Idem quoque facit hæmorrhagiæ symptomaticus horror, cùm vires effœtæ languent.

ATQVE HI VITAM FINIVNT] Quidã postridie q̃ tabo admodum nigro ducta fuerit aluus.

DISSERENTES NEC OPINANTES] Quoniam moriendi sensum adimit viuifici nectaris vacuatio atque vacuitas, & partium solidarum exolutio, ipsiúsque vitalis principij dissipatio.

Τὰ τρωματα

4 Τὰ πεμπταῖα αἱμορραγοῦντα λάβρως, ἕκτῃ ἐπιρριγώσαντα, ἑβδόμῃ περιψυχθέντα, ἀναθερμανθέντα ὀξέως· τούτοισι κοιλίαι πονηρεύονται.

Quibus quinto die larga eſt hæmorrhagia, ſexto rigor, ſeptimo perfrigeratio, rurſusq́; prægrandis ardor; ijs in vitio ſunt alui.

QVEMADMODVM in vitiò eſt omnis vndecunque manarit profuſior hæmorrhagia: ſic ea quæ conſectarium habet ſymptoma, quod ipſius debuerat prænũcium eſſe ſignũ, additione grauiorum malorum mortifera eſſe ſolet. Nulla eſt omnium vacuationum quæ tam faciat corpus infirmum, quàm liberalis hæmorrhagia. Eſt enim ſanguis viuificum nectar quo partium omnium fugax viuacitas recreatur atque reficitur, ad vitæ & animalitatis conſeruationem & diuturnitatem. Sed vt profluere ſanguinem plus quàm decet, malum eſt: ita peſtiferum ſi illud profluuium ſucceſſionem adferat rigoris, indéque profuſioris alui: quæ duo non minùs terrifica ſunt, quàm ipſa profuſior hæmorrhagia. Eſt quidem ſpei plena quæ ante rigorem vrina ſubſiſtit, ſiquidem κατὰ λόγον illa ſuppreſſio ſit: terrifica eſt autem quæ à rigore fit, ac citam mortem adducit. Eodem modo qui iure & loco rigent, hęmorrhagia ſuperueniente, febre ardente fœliciter exoluuntur. Secus eſt à rigore qui poſt hæmorrhagiam cietur, vti mox noſter author docebit.

QVIBVS QVINTO DIE] Quo ſcilicet iure & loco cieri poteſt hæmorrhagia, vt in Metone; nõ autem quarto. Nam quartanæ hæmorrhagiæ ſiniſtri ſunt iudicij. Pertinet autem diei quinti notatio, vt particulare prognoſeως illius exemplum. *Quæ diebus criticis hæmorrhagia cietur*, &c. vbi demonſtratum eſt, eò res peiùs ire ex mala criſi criticorum dierum, quòd omnia firmiora ſunt illis diebus quàm quæ in alia incidunt morbi tempora: quoniam certamen naturæ & morbi tum in procinctu eſt.

LARGA EST HÆMORRHAGIA] Vndecunque & quacunque cietur, quod idem alibi ſcripſit [aph.17.4. & Coac.159. lib.1.] ὀκοθενοῦν. Cietur autem larga humoris tenuiſſimi & acerrimi, motu naturæ, aut febris impulſu, & repletione particulari capitis aut lumborum, & locorum muliebrium. Ratum eſt illud. [Coac.3. cap. 12. lib.2.] *Quæ ex dolore lumborum cientur hæmorrhagiæ, largæ.* Vt enim fortis naturæ contentio pulſum reddit micantis arteriæ dolorificum: ita quæ ex illa contentione in repletione particulari cietur hæmorrhagia, larga eſt & profuſa. Similiter fit in pulſu aſpectabili micantium in temporibus arteriarum, & cephalalgia prægrandi.

SEXTO RIGOR] Qui placidus eſſe debet, omníſque perturbationis expers, maximéque ab hæmorrhagia quinti diei; quæ optima quidem eſſet ſi omnino morbum exolueret; bona autem, ſi efficeret vt æger alacriùs morbum ferret: quemadmodum de ſudoribus præcepit Hippocrates. Hîc autem notabile eſt quod ſexti diei exacerbationem memorarit, in quo ſymptomatũ remiſſio eſſe debet; tum quia dies ille tyrannus eſſe ſolet; tum quia dierum imparium meliores ſunt paroxyſmi quàm parium. Eſt igitur illa prognωſis ægro magis propicia & ſalutaris. [92.Coac. 1.lib.] *Qui febrium initiis perturbantur, ſomni expertes, ſi quidem ſtillarit ſanguis, indéque ſextum diem agentes ſint alacriores, ſed noctem exigant moleſtiorem, poſtridie autem perturbati ſanguinem liberaliter profundant; malis omnibus exoluuntur. Ac talia denunciat aquoſa vrina.* Nam de rigore ſymptomatico ſexti diei, ſolennia ſunt illa. [aph.29.4. & Coac.15.1.] *Qui ſextum morbi diem agentibus fiunt rigores; dyſcriti,* vt Dromeadæ vxori. Deinde verò cùm rigor omnis criticus excitetur cita excluſione bilis flauæ à venis in partes acerrimi ſenſus; conſentaneum eſt vt id fiat virtute naturæ quæ hîc locum non habet. Eſt igitur ſymptomaticus.

SEPTIMO PERFRIGERATIO] Hîc tritæophyæ febris in paritatem mutatio eſt, quæ paritas [39.Coac. 1.lib.] ex imparitate contumaciſſima eſt. Eius autem mutationis cauſa eſt rigor, iuxta illam prognωſin. [27.Coac. 1.lib.] *Tritæophyarum febrium incerti rigores qui medio febris curſu exacerbantur; ſunt terrifici.* Hîc autem perfrigeratio tẽperationem ſignificat febrilis ardoris, vt idem videatur περίψυξις quod ῥαστώνη dierum imparium in Nico- [hiſt.10. part.3. 3.Epid.] demo Abderita qui paribus diebus paroxyſmos habebat.

INDEQVE PRÆGRANDIS ARDOR] Huius ardoris mentio fit ὕστερον πρότερον. Atque ſic collocari debet in hac prognoſi. *Quibus ex ardore febrili quinto die larga eſt hæmorrhagia*, &c. Nam τὸ ἀναθερμαίνεσθαι, ἀντὶ τοῦ, πῦρ ἔχειν, vel ὑπὸ καύσου ἔχεσθαι, non raró ſcriptum legitur apud Hippocratem, vt in illo præter alia multa. Οἱ κοπιώδεες, ἀχλυώδεες, ἄγρυπνοι, κωματώδεες, ἐφιδροῦντες, ἀναθερμαινόμενοι· κακόν. In qua pro- [36.Coac. 1.lib.] gnoſi complexio eſt ſymptomatum peſſimorum quorum vnumquodque peſtiferum eſt quando cum febre coniunctum eſt; vt nihil neceſſe ſit ea ſimul exiſtere ad exterrendum, vt ait Galenus. Quòd ſi loco [comment. ad pror.42. ſ.2.1.] ſcriptum ſit, τὸ ἀναθερμανθέντα, cacopragiam oſtendit ipſum per ſe naturalis œconomię, quam facit tritęophya febris quę ex incerto rigore mutationẽ habuit imparitatis in paritatem, ſiue περιοδότητος εἰς ἀρτιασμόν. [39.Coac. 1.lib.]

IIS ALVI LABEFACTANTVR] Quoniam à profuſiore profluuio ſanguinis, multùm laborant ex paupertate caloris natiui, vnde fatiſcunt in officio coquendi, diſtribuendi, ſanguificandi, & excernendi: maximéque cùm refectioni ſtudendum eſt, quo tempore ex diuturna officij vacuitate facta eſt ignauior aluus.

5 Μετ' αἱμορραγίην, μελαίνων διαχώρησις· κακόν. πονηρὸν δὲ καὶ τὰ ἐξέρυθρα ἰώδεα. τεταρταίοισιν αἱ τοιαῦται αἱμορραγίαι· κωματώδεες

ἐν τοιούτων, σπασθέντες· θνήσκουσι, μελάνων προδιεξιόντων, καὶ κοιλίης ἐπαρθείσης.

Ab hæmorrhagia, nigrorum deiectio; malum: pestiferum est etiam prærubris & æruginosis ferri aluum. Quaternarijs huiusmodi sunt hæmorrhagiæ, indéque comatosi, conuulsi, intereunt; nigris prodeuntibus, aluóque inflata.

2. Epid. aph. 14. 2.

IN OMNI excretione prodest mutari excrementa, modò in peius illa mutatio non sit. Saluberrimum est ferri aluum dilutiore bile, quæ paulò antè meracior visa est; non è diuerso. Ne longum faciam, bona est hæmorrhagia quę iure & loco fit, sanguinis suo sero diluti: pessima autem meraci, quem ἄκρατον Græci vocant, vt in Philisco. Ac sanè tanta vis est qualitatis prauæ, vt si quæ vacuatio in vitio sit tempore & excundi modo, ob eámque causam sinistri iudicij esse putetur; non tamen talis ipsa qualitate praua, vel hoc tantùm nomine mortifera non sit. Existunt quidem sanguinis stillicidia mala, vt omnes iudicatoriæ causæ exiguæ; peiora etiam sunt critico die expressa; non tamē omnino funesta sunt. Sin autem nigra sint, desperatam salutem ostendunt. Sed illud spem adimit, cùm post hæmorrhagiam, nigrorum deiectio est, vnde significatio fit ingrauescentis morbi, & viscerum exolutorum. Ac tantò peior est illa hæmorrhagiæ symptomaticæ calamitas succedanea quàm profusioris alui, quantò ipsum iecur est aluo nobilius; vel quantò pars princeps, officij præstantia ministram præcedit. Terrifica est quidem alui præpropera excretio, & in officio laborantis infirmitas quam peperit profusior hęmorrhagia: sed mortifera est illa planè, nec vllam salutem vitæ relinquit sperabilem, cuius consectaria est nigrorum deiectio in qua tædet hepar sui officij cum incremento grauiorum symptomatum, & morbi acquirentis vires eundo. Postquam igitur alui laborantis in officio coquendi, appetendi, & excernendi incommoda largioris hæmorrhagiæ symptomatica explicauit; nunc effœtorum viscerum ab eadem causa calamitatem proponit.

AB HÆMORRHAGIA] Scilicet larga, vndecunque & quacunque sanguis effluxerit, ob tenuitatem & acrimoniam, febris impulsum, & repletionem particularem; quæ tres omnino sunt causæ profusioris hæmorrhagiæ, maximéque si eo conspirarit infirmitas potentiæ retentricis, atque principij sanguifici exolutio.

NIGRORVM DEIECTIO] Cuiusmodi sanguis est niger, ipsáque fæx sanguinis vel melancholicus humor: non autem bilis atra quæ tria illa secum habet coniuncta, τὸ δριμὺ, τὸ ὀξῶδες, καὶ τὸ διαβρωτικόν: quarum omnium qualitatum expers est melancholicus humor, nec terram fermentat, sicut bilis atra, maximéque illa quæ gignitur ex bile flaua perusta, quæ homines facit fanaticos, & insanabiles cancros.

MALVM] Quoniam critica esse nequit illa nigrorum deiectio: proptereáque sinistri iudicij, ne dicam lethalis, ob prauam qualitatem excrementi quo ducitur aluus: quamuis διαχώρησις non semper significet τὴν ὑποχώρησιν. Omnia enim iudicatoria non iudicantia quæ in contrarium naturæ vergunt, cuiusmodi esse dicuntur κακοήθεα διαχωρήματα, i. *maligna excrementa*, sine exceptione funesta sunt. Secus est de vrinis nigris quæ à menstruorum aut puerperiorum suppressione redduntur in morbis acutis: nihil enim mali præ se ferunt, sed contrà prodest sic ipsas reddi. Deiectio autem nigrorum, viscera multùm in vitio esse, vel, vt Galenus loquitur, μεγάλην κάκωσιν ipsorum denunciat. Existunt & aliæ deiectiones nigræ, ipsa qualitate humoris funestæ, quas ab atra bile meraca fucari scribit Galenus: sicut & liuidas ab eadem atra bile modica & modicè tinctas, non exquisitè. Sed illæ soboles sunt bilis flauæ perustæ in morbis ardenter acutis: sicut & nigræ in vrinis nubeculæ. At tales illæ non sunt consectariæ profusioris hæmorrhagiæ.

2. Epidem. & comment. ad prorr. 35. s. 3. 1. hist. 11. part. 3. 3. Epid.

22. lib. 2. progn.

PESTIFERVM EST ETIAM PRÆRVBRIS ET ÆRVGINOSIS FERRI ALVVM] Enimuero proluuies alui prærubra certissimum est argumentum labefactatæ naturalis œconomiæ, & hepatis multùm effœti soboles. Omnis enim cruenta deiectio iecori accepta refertur: sed periodica & fugax, virtute illius fit; perennis autem, torminosa, carniúmque loturæ similis, exoluti visceris, penéque dixerim, emortui syllogisticum est signum. Sed æruginosæ causa est deiectionis, non hæmorrhagia quidem sola, sed ardor febrilis qui facit bilem æruginosam, cuius in atram facilis mutatio est.

QVATERNARIIS HVIVSMODI SVNT HÆMORRHAGIÆ] i. Quartum morbi diem agētibus, quos ego ἀκύρως quaternarios nominaui. Nam & quaternarij sunt qui septimum, vndecimum, decimumquartum diem agunt. Itaque die quarto infœlix ac sinistri iudicij est hæmorrhagia: quia non suscipitur neque perficitur λόγῳ τῆς φύσεως. Ergo symptomatica est à morbi impulsu, & sanguinis efferi multa bile perfusi, cuius orgasmo seu impetu, ἀναδρομὴ, i. *excursus* fit ad caput, cuius ἀναγωγὴ non est per anastomosin venarum & arteriarum quæ sunt ad imam frontem. Nihil autem bene fit quod critica lege non fit, imprimísque hæmorrhagia quæ cietur morborum initiis, quo tempore natura morbificis causis opprimitur, éstque humorū cruditas. Deinde infœcundo die, vt quarto, qui est ἀπόριος, & sine paroxysmo febris acutæ, cuius meliores sunt paroxysmi imparibus diebus quàm paribus. Est autem par dies quar-

dies quartus. Quæ causa mouit Hippocratem vt scriberet. Τεταρταῖαι αἱμοῤῥαγίαι δύσκριτοι. i. *Quartanæ hæmorrhagiæ difficilis iudicij.* Sed contrà, illud ratum esse voluerit, Ἑβδομαίοισιν, ἢ ἐνναταίοισιν, ἢ τεσσαρεσκαιδεκαταίοισι ῥύσις ἐκ ῥινῶν λύουσι, i. *Septimum diem morbi agentibus, aut nonum, aut decimumquartum, sanguinis profluuia è naribus tollunt morbos.* Sed illæ tamen incidunt causæ quibus hæmorrhagiæ quartanæ, vel etiam stillicidij calamitas vertitur in salutarem crisin. Enimuero sic comparata est ratio paruarum excretionum, quamuis & quantitate & tempore, & ipso exeundi modo in vitio sint, vt prauæ qualitatis expertes, accessionem verò habentes perfecti pepasmi, non minùs bona spe nos consolentur, quàm metu exterreãt. Est enim vitæ salus in pepasmo sperabilis. Atque illa consideratio præceptorem eò adduxit vt illam prognωsin ediderit. *Quibuscunque febrium initiis oborta sternutatione, sanguinis stillicidia sunt è naribus; siquidem vrina quarto die hypostasin habeat albam; vacationem morbi septimo fore ostendit.* Quod autem confidenter & καθολικῶς pronunciauit, dubitanter id ipsum quærit in prorrh. his verbis. Ἆρά γε τεταρταῖοι ταῦτα αἱμοῤῥαγίαι; i. *An quarto die huiusmodi sunt hæmorrhagiæ?* Omnis enim quæ cum interrogatione instituitur prognωsis, ancipitem adfert rationem iudicandi. Catholica autem, propositæ rei decisionem ostendit. Est verò huiusmodi, quòd omnis iniussa excretio quæ dominatu naturæ non regitur, aut magisterium morbi, aut summam naturæ oppressionem, aut etiam nobilium partium exolutionem denunciat. Atque talem esse quartanam hæmorrhagiam planè constat ex iis quæ paulò antè sunt demonstrata, vt inter quartanam & eam quæ critica lege cietur tantum intersit, quantum inter menstruam purgationem & ῥοῦν γυναικεῖον.

[part.10.s.2.6. Epid. & lib.1. Epid. — 158. Coac. 1. lib. — 155. Coac. 1. lib.]

Indeqve comatosi, convvlsi interevnt] Quid enim? potéstne cωma existere cum ipsa conuulsione? An homo idem cωmatosus, & vnà conuulsus? Enimuero simul existere non posse videntur cωma atque conuulsio; quorum illud consistit ἐν λύσει; hæc verò ἐν τάσει. Ac λύσις & τάσις contraria sunt; nec vnà simúlque locum inueniunt in eodem subiecto. Sed instat Hippocratis illa quæstio. Κωματώδεες, ἆρά τι ἔχει σπασμῶδες; *An cωmatosi habent aliquid conuulsificum?* Sanè quidem cωma mixtum in quo tandem cernitur phrenitis, tremore & conuulsione potest finiri: vt omnis phrenitis νεανική, i. *eximia*, atque, vt ita dicam, iuueniliter fortis. At cωmatis simplicis nulla eiusmodi mutatio esse potest. Sed illud quoque non mediocriter vrget. *An resolutio paraplegiæ propinqua, conuulsione sanescit?* Sanè quidem, id quod speciem quãdam præ se fert paraplegiæ, reuera autem paraplegia non est, quod indicant voces illæ παραπληκτικὸν τρόπον, quibus ostenditur eo loco ex lumborum ad caput ascensu obstupescere ceruices & manus, ab oppressione quam inde facit venarum & arteriarum distensio, dum via ad caput affectatur vbi paraphorica eduntur symptomata: quod certè non fieret, si ab oppilatione neruorum ceruicalium stupor ille nasceretur. Sanescit autem conuulsione illa, paraplegiæ similis affectio: quoniam forti & concitato conuulsionis motu natura, quæ diuturna officij vacuitate facta erat pigrior atque ignauior, nunc excitatur ad exclusionem materiæ paraplecticæ. Est autem, mea quidem sententia, talis διάνοια nostri authoris. Ex his lumborum doloribus qui propagãtur ad caput in paraplegiæ & conuulsionis vicissitudine totum morbi tempus exigunt ægri, quod ipse his verbis expressit, ἐκ τῶν τοιούτων ποικίλως διανοσέουσι, διὰ τῶν αὐτῶν ἰόντες, i. *hinc variè ægrotant, eodem modo semper affecti*: sicut in Thasia muliere vultuosa & iracunda, cui crebra erat conuulsionis & delirij successio, febris initio, ac secundo die res eius ierũt διὰ τῶν αὐτῶν. Sic in Heropyto fuit vicissitudo surditatis & ischiadici doloris exactũ ad morbum. Quid verò? nonne huc pertinet quod idem scripsit de quadam puerpera cui dextra parte conuulsa fuit maxilla, cùm eadem cωmatosa iaceret? Obiectionis depulsio est cωma mixtum: sequitur enim, παρέλεγε πάλιν, & octogesimo die interiit. Ac toto morbi decursu incanduit æstu, ἄσιτος, ἄθυμος, ἄγρυπνος, ὀργαί, δυσφορίαι, τὰ περὶ τὴν γνώμην μελαγχολικά. i. *deiecta appetentia cum animo, vigil, iracunda, iactabunda, melancholica.*

[Coac. 7. cap. 2. lib. 2. — Coac. 9. cap. 12. lib. 2. — Coac. 4. cap. 12. lib. 2. — hist. 11. part. 3. 3. Epid. — hist. 9. part. 3. 3. Epid. — hist. 2. part. 3. 3. Epid.]

Nigris prodevntibvs] De quorum qualitate, cuiusmodi sint, & quorsum appareant, satis iam multa: restat illud considerandum quod in aoristo scribat προδιελθόντων, vt intelligamus à nigrorum excretione consecuta fuisse illa symptomata quæ modò memorauit, & quod postremum sequitur.

Alvoqve prætvmida] Ab inflatione quam peperit perennis flatuum generatio atque suppressio, collapsis naturæ præsidiis, & labefactata naturali œconomia per viscerum exolutionem. Ex quo efficitur deiectionum nigrarum causam minimè referendam ad febris ardorem viscerúmque incendio conflagrantium κακοπραγίαν: quoniam flatuum interceptio nulla dispositionem inflammatoriam infert. [4. acut.]

6 Μετὰ αἱμοῤῥοίας, καὶ μελαινῶν διαχωρήσιας, ἐν ὀξεῖ κώφωσις· κακόν. αἱματῶδες διαχώρησις τούτοισιν ὀλέθριον· κώφωσις δὲ λύει.

Meliùs sic in prorrhetico, 37. s. 3. 1.

Ἡ μετὰ αἱμοῤῥαγίαν βραχεῖαν, καὶ μελαινῶν διαχώρησιν ἐν ὀξέσι κώφωσις· κακόν. αἵματος διαχώρησις ἐν τούτοισι ὀλέθριον· κώφωσις δὲ λύει.

Quæ post exiguam hæmorrhagiam & nigrorum deiectionem in acutis surditas venit; malum. Ibi deiectio sanguinis mortifera est: surditas autem exoluit.

VT MERITO aut immerito naturæ, symptomata se ostendunt: ita de illis verendum, aut bene sperandum.
aph.26.2. Τοῖς μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσι μὴ πιστεύειν· οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον. i. *Iis quæ immeritò leuant non est fidendum: nec multùm vereri ea quæ sine causa torquent.* Quæ sententia notabilis est cùm alibi passim, tum verò in iis qui à febre obsurduerunt. Est enim surditas signum terrificum aut salutare, vel potiùs desperatæ salutis aut sperabilis; prout iure & loco apparet; aut contrà: sicut in hac prognωsi docetur.

QVÆ POST EXIGVAM HÆMORRHAGIAM] Quæ huiusmodi est copia & exeundi modo. Hîc enim τὸ βραχὺ ἀντὶ τοῦ μικροῦ vsurpatur, cui opponitur τὸ πολύ. Nam liberalis erit hæmorrhagia, quam-
prorr.56.s.3.1. uis exigui temporis, si affatim & cumulatè sanguis prorumpat: sicut & ὕδατα πολλὰ quæ breui spatio densis pluunt nimbis. Contrà breuis erit & pauca diuturnior in substillo. Est autem huiusmodi quando humores maligni & multi naturæ imperio non reguntur: aut quando natura diuturna oppressione vi-
prorr.1.s.1.1. cta fatiscit: vt in iis qui à mixto cωmate sanguinis habent substillum, de quibus illud extat, μυκτὴρ ἀποστάζων ὀλέθριον, i. *naris reseratio mortifera.*

ET NIGRORVM DEIECTIONEM] Qualia sunt διαχωρήματα μέλανα σπυραθώδεα, in quibus siccitas magna & ardor prægrandis, quo viscera & intestina conflagrant; vnde atra bile in totum fucan-
prorr.7.s.2.1. tur. Pertinet enim illud ad eruendam, quasi è tenebris, huius prognoseωs veritatem. Κοιλίαι ἀπολελαμμέναι, σμικρὰ δὲ σπυραθώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι, μυκτὴρ ἐπὶ τουτέοισι ῥηγνύμενος· κακόν. i. *Suppressa aluo, nec nisi pau-*
» *ca quædam pilulata coactò reddente; fluxus è nare malus.* Omnino enim quibus ita exaruerunt interanea,
» nulla excretio quantumuis critica potest videri salutaris. Atque illam prognωsin particularem Galenus ad hoc theorema catholicum reuocauit.

SVRDITAS VENIT] Vel impedito appulsu τῶν ἀκουστῶν, vel exoluta virtute τοῦ ἀκουστικοῦ; labefactata scilicet parte illa cerebri vnde vis audiendi manat.

Coac.7.cap.3. lib.2. MALVM] Ac si diceret; quamuis ex surditate, cùm scilicet aures obsurduerint, cum grauitate capitis, hypochondrij tensione, & splendoris offensione; quamuis, inquam, ex ea surditate affletur veluti quædam aura salutis, quatenus hæmorrhagiæ prænuncia est: tamen ex ea sperabilis nulla salus potest videri, cùm nigris ac veluti caprarum pilulis coacta descendit aluus. Ipsa verò surditas futura fugax, firmiter fixa manet, vt cætera omnia hæmorrhagiæ signa: quoniam exolui non possunt, proptereáque malis complent ægrotum. Et quæ primùm fuerat ab oppilatione nata meatus auditorij, succedaneam adfert causam surditatis funestæ quæ in virtutis ipsius audiendi exolutione consistit. Solenne est illud.
Coac.2.cap.3. lib.2. *Surditas morbi acuti turbulentique consectaria; graue est malum.* Hîc autem scripsit. IN ACVTIS] Quorum excursus perfectam adfert læsionem auditus, quæ surditas nominatur, aut fugax, aut stabilis, quæ illum habet euentum secundi aut sinistri iudicij, quem ipsa μετάπτωσις vel ἐπιγένεσις, iure & loco, secúsve facta denunciat.

IBI DEIECTIO SANGVINIS PESTIFERA EST] Etenim si post nigrorum deiectionem aluus, quæ paulò antè non nisi coacta reddebat, nunc iniussa feratur proluuie quadam prærubra, mortem subesse testatur: ob eam sanè causam quòd talis deiectio symptoma est visceris exoluti, planéque effœti tum in coquẽdo, tum in distribuendo: quemadmodum exacta nuper nigrarũ ac veluti pilulata-
» rum capræ coacta deiectio, visceris & intestinorum incendio conflagrantium. Est autem mortifera o-
» mnis quæ alterationem diuturnam & vehementem excipit alienatio partium quarum officio vita care-
» re non potest.

Coac.3.cap.3. lib.2. SVRDITAS AVTEM TOLLIT] Verissimum quidem illud est. In febre surditas aluum sistit: sed ea surditas aluum sistit quæ incidit sine παραφάσει vt echus aut bombi; tum ea quæ in oppilatione meatus consistit, vnde prohibetur appulsus τῶν ἀκουστῶν; non in vitio principij, facultatísque ipsius. Hæc surditas aluum sistit non ratione sui, sed causæ suppressam aluum cientis. Est autem hæc, bilis excursus
aph.28.4. sursum ad caput. Quæ causa est etiam vt quemadmodum biliosæ deiectiones obducta surditate subsi-
hist.9.part.3. 3.Epid. stunt: sic ipsa surditas exoluatur aluo prorupta biliosis excrementis. Sic in Heropyto surditas leniebat dolorem ischiadicum: sicut reuerso dolore redibat audiendi libertas. Sed hæc vicissitudo locum habet in anadrome & palindrome humorum sua sponte, aut etiam dominatu naturæ inclinatorum, non autem in vitio partium effœtarum. Non enim sperabilis est proluuiei prærubræ sursum trãslatio quæ surditatem obducat, aliáve pariat repleti capitis symptomata, aut cataphorica, aut paraphorica, aut cephalalgica, aut catarrhoica.

7 Οἷσιν αἱμοῤῥαγίαι πλείους, περιιόντος χρόνου κοιλίαι πονηρεύονται· ἢν μὴ οὖρον πέπον ἔλθῃ. ἆρά γε τὰ οὖρα ὑδατώδεα, τοιοῦτόν τι σημαίνει;

Quibus hæmorrhagia profusior est, labentibus inde diebus labefactantur alui, nisi vrina cocta reddatur. An verò aquosa quippiam tale denunciat?

EST QVIDEM

Est qvidem commune ſymptoma profuſioris hæmorrhagiæ,tum iniuſſæ,tum iuſſæ,cruditas alui multùm in officio laborantis atque quodammodo fatiſcentis. Atque huius cruditatis cauſa firmiter fixa in complexione,temperamento,& habitu alui partiúmque naturali œconomiæ dicatarum;non ita pridem literis mandata fuit.

Qvibvs hæmorrhagia profvsior est] Vndecunque ſanguis profluxerit, vel affatim & cumulatè parumper,vel etiam diu multúmque per vices; fuerit autem vel iniuſſa vel iuſſa hęmorrhagia per liberalem & nimiam ſanguinis detractionem,qualis à carnifice non rarò preſcribitur.

Labentibvs inde diebvs] Vel exacto morbo ad quem præſcribitur ſanguinis vacuatio,vel in quem incidit ſponte ſua.Eſt enim περιόδων χρόνος tempus ſuccedens; in anno quidem,ver hyemi, veri æſtas,æſtati autumnus; in morbi hiſtoria quatuor morbi tempora; in diebus criticis quaternarij ſex ante vigeſimum,ſeptenarij ante quadrageſimum , vicenarij ante centeſimum : in conſtitutione autem corporis & naturæ,prima quidem ſecundæ valetudinis; altera verò ab ineunte morbo ad ſtatum; tertia ad diſceſſionem;& inde quarta ad priſtinum naturæ ſtatum,& ſecundam valetudinem qua ægrotus frui ſolebat. Ex quarum rerum diſtinctione ratio diætæ initur.

Labefactantvr alvi] In vitio ſunt laborántque, vel etiam fatiſcunt in officio coquendi,excernendi,& diſtribuendi; tum propter paupertatem caloris natiui;tum propter mutationem propriæ complexionis, temperamenti & habitus ex diuturna officij vacatione, vnde ſiccantur, collabuntur,& ſui negligentes redduntur.

Nisi vrina cocta reddatvr] Quod ſignum eſt ſyllogiſticum bene conſtitutæ naturalis œconomiæ in coquendo,diſtribuendo,& excernendo.

An vero aqvosa qvippiam tale denvnciat?] Sanè quidem quæ cibo & potioni eſt concolor ex cruditate primæ & ſecundæ coctionis. Nam ſæpe fertur aquoſa, tranſlatione, deriuatione, aut etiam ſuppreſſione bilis. Quæ cauſa eſt cur de aquoſis vrinis quæſtionem haberi velit Hippocrates cùm ait, ἆρα ὅτι οὔρησαν ὑδατώδεα σκεπτέον, i. *conſiderandum quòd vrinas fuderunt aquoſas*. De dyſentericis autem agit. Cùm enim multæ ſint cauſæ talium vrinarum; ex earum cauſarum perſpicientia intelligemus quæ ſpem ſalutis adferant, aut metu exterreant.

8 Οἷσιν ἐπὶ αἱμοῤῥαγίῃ λάβρῳ πυκνῶς, μελαινῶν συχνὴ διαχώρησις, ἐπίστασις δέ· αἱμόῤῥοοι οὗτοι, κοιλίας ὀδυνώδεες· ἅμα δὲ καὶ φύσησιν εὔφοροι. ἆρα οἱ τοιοῦτοι ἐφιδροῦσι πολλοῖσι ψυχροῖσι; Τὸ δ᾽ ἀνατεταραγμένον οὖρον ἐν τούτοισιν οὐ πονηρὸν, καὶ τὸ ἐφιστάμενον γονοειδές· ἐπιτοπολὺ δὲ οὗτοι ὑδατώδεα οὐρέουσι.

Quibus ex crebra & profuſa hæmorrhagia frequens nigrorum deiectio eſt, indéque ſuppreßio; hæmorrhoici fiunt hi cum alui dolore: ſed tamen cum flatibus patientes doloris. Etiámne ſic affecti ſudatiunculam habent frigidorum multorum? Ibi tum perturbata vrina non eſt praua, nec verò id quod reſidit ſimile genituræ: vt plurimùm autem meiunt aquoſa.

Hic est complexio ſymptomatum omnium quæ profuſioris hæmorrhagiæ conſectaria eſſe poſſunt. Quæ omnia cuiuſmodi ſint, & quamobrem quorſúmve appareant, faciam ſanè quantum potero vt primùm ipſe complectar animo,deinde ſcribam appoſitè iuxta mentem ipſius authoris.

Ergo. Qvibvs ex crebra et profvsa hæmorrhagia] Crebra quidem ex perenni ad caput anadrome ſanguinis tenuiſſimi multa bile perfuſi anagogen habentis per anaſtomoſin venarum quæ ſunt ad imam frontem. Profuſa autem,tum ab orgaſmo,tum à repletione particulari,tum à forti naturæ contentione,ac dehiſcentibus continenter extimis venarum oris.

Freqvens nigrorvm deiectio] Non quidem pilularum veruecinarum atra bile fucatarum.Nam talia nigra non niſi aluo coacta redduntur.Non etiam bilis atræ quam genuit bilis æruginoſa viſcerum incendio peruſta; neque enim talium nigrorum frequens deiectio eſſe poteſt ſine inteſtinorum vlcere inſanabili & implacabili. Sed frequens nigrorū deiectio eſt,velut ſanguinis tabíque, vt ita dicam,admodum nigri; quæ vocat Hippocrates ὑποχωρήματα μέλανα ἰόντα, i. *quæ continenter non affatim & cumulatè, ſed pigro lapſu feruntur*, quorum explicatæ ſunt cauſæ ad illam prognoſin. *Ab hæmorrhagia, nigrorum deiectio; graue eſt malum*. Itaque nihil neceſſe eſt denuò illas in tam recenti memoria commemorare. 5.Coac. huius cap.

Indeqve svppressio] Quieſcente ſcilicet hæmorrhagia, nec ita fatiſcente vi retentrice viſceris laborantis.

HÆMORRHOICI FIVNT HI]Non quidem prorupto è naribus ſanguine,ſed ad inferas par- Coac.2.cap.12.lib.2. tes ducto,& hæmorrhoidas faciente; non ſecus atque *dolorifica in lumbus mala ſunt hæmorrhoica.* Hæmorrhoides autem ſunt deiectionibus nigris multò ſalubriores, vel ipſo exeundi modo per ora venarum quæ ſunt in extimis oris τοῦ ἀρχοῦ. Atque ſalubritas hæmorrhoidum commendatur in iis qui iure habent,non autem ab ipſis habentur. Atqui iure habent omnes qui natura & valetudinis cura, τῇ φύσει καὶ aph.21.22.23.24.lib.4. τῇ ὑγιείῃ, ſunt melancholici. Damnantur & in vitio ſemper ſunt deiectiones nigræ,quæ ſponte ſua, vt dictum eſt, pigro lapſu exeunt. Quæ cauſa eſt cur patefacta omni calamitate nigrarum deiectionum aph.25.4. quæ variæ ſunt atque multiplices;tandem ita noſter præceptor ſanciuerit de inferis hæmorrhoicis. Αἷμα ἄνωθεν ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακὸν· κάτω δὲ ἀγαθὸν τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα. i. *Sanguis ſupernè quidem qualiſcunque,malus; infernè autem bonum eſt nigra deiici.* Ac ſi diceret; vt omnis hæmorrhagia iure & loco per nares prorupta,ſalutaris: ſic hæmorrhoides conuenienter ductæ ſanant & arcent grauiſſima quæque mala. Et contrà; vt omne ſanguinis profluuium, cuiuſmodi tandem ſit,per os,terrificum eſt: ſic etiam omnis quæ per inteſtina ducitur nigrorum deiectio,calamitoſa,ne dicam mortifera,eſſe ſolet; tum per ſe, vt ſignum; tum aph.24.4. ex euentu,vt cauſa. Nam *dyſenteria quam facit bilis atra, lethalis.*

CVM ALVI DOLORE] Quem facit diſtenſio ab humorum & flatuum ſuppreſſione,vel ſeri bilioſi,ex particulari lumborum repletione ad ventrem prorepentis, & ad ſtomachum ipſum feritas & acrimonia.

SED TAMEN DOLORIS PATIENTES REDDVNTVR FLATVVM EMISSIONE] Qua nihil optari poteſt à medico quod ipſe malit,ex eo quod inteſtina periſtaltico motu naturali mouentur ſupernè deorſum: deinde verò quòd inde ſignificatur vacuitas intemperiei hecticæ frigidæ in- aph.11.4. teſtinorum tenuium,vnde continenter gignitur τὸ πνεῦμα φυσῶδες quod exitu caret,tandémque facit hy- Coac.46.lib.1. dropem ſiccum. Ex quo efficitur verum illud eſſe quod alibi iam demonſtratum eſt. *In febribus,aluo inflata, ſi flatus non exit; graue eſt malum,*vt ſigno & cauſa. Nam ventris inflatio ſtabilis,cum febre coniuncta inde ſanè adeſt vnde abeſſe debuit. Scitum eſt illud. *Quibus hypochondrium è dolore laborat, inflammationis expers; iis ſuperueniente febre,dolor exoluitur:*incidendo,tenuando,& ad temperationem reducendo; ſiquidem inflatio nata ſit vel ab oppilatione,vel ſpiritus flatulēti collectione,vel ab intemperie frigida.

ETIAMNE SIC AFFECTI SVDATIVNCVLAM HABENT FRIGIDI EXVDANTIS?] Sanè quidem,quibus ex profuſa & crebra hæmorrhagia,nigrorum perpetua deiectio eſt, nec loco ſubſiſtit,nec hæmorrhoidum ſucceſſio eſt,manétque ab inflatione aluus prætumida vnde intereunt nigris Coac.5.huius cap. prodeuntibus. Sed & frigidorum ἐφίδρωσις mortem in propinquo eſſe denunciat; tum propter exhauſtum nectaris viuifici; tum propter exolutionem partium ſolidarum, & vitalis principij, in quorum aph.37.4. virtute natura ipſa conſiſtit. Eſt enim ratum illud de frigida ephidroſi; quòd in mitioribus morbis,ídque per initia,ad diuturnitatem apparet; in acutis verò ad mortem.

IN HIS PERTVRBATA VRINA NON EST PRAVA] In hac ſyndrome eſt σύγχυσις, i.*confuſio* ſententiarum de ſignis atque ſymptomatis crebræ & largæ hæmorrhagiæ. Nam quibus ex crebra & larga hæmorrhagia,nigrorum deiectio eſt,eundem ſanè omnes non habent euentum. Quibus enim ſiſtitur,& hæmorrhoici inde fiunt,cum alui dolore, cuius patientes redduntur flatuum emiſſione, iis vrina perturbata & genituræ ſimilis,fortaſſe non erit praua.Iis verò quibus exudat frigidū,nulla ſalutis aura poteſt afflari. Ergo non in his qui ſudatiunculam habent frigidorum,vrina perturbata, omni carebit prauitate: ſed in illis qui ſubſiſtente nigrorum deiectione fiunt hæmorrhoici. Nam ſi vrina ſit eiuſmodi vt nunquam reſidat,ex cruditate & prauitate à flatulento ſpiritu, cum calore contra naturam, quid boni adferet deſperatis,quæ in ancipiti morborum exitu mortifera eſſe ſolet? Sin autem eiuſmodi ſit inclinato pepaſmo,quî apparere poterit in quibus vires effœtæ languent?

9 Οἷσιν ἐκ ῥινῶν ἐπὶ κωφώσει καὶ νωθρότητι μικρὸν ἀποστάζει· ἔχει τι δύσκολον. ἔμετος τούτοισι συμφέρει, καὶ κοιλίης ταραχή.

Quibus ad ſurditatem atque torporem ſubſtillum accedit narium; aliquid præ ſe fert mali. Profuerit autem hos vomere, aluóque turbari.

OMNIA quæ apparent ſigna fatiſcentis naturæ ex forti oppreſſione,cùm ipſa per ſe terrifica, tum verò mortifera ſi magis exoluāt. Huiuſmodi eſt ſubſtillum ſanguinis quod ipſum per ſe metu exterret, vt omnis iudicatoria cauſa exigua,ac mortem ſubeſſe teſtatur in ſanguine prauo: maximéque ſi fractis Coac.12.cap.3.lib.2. naturæ viribus elabatur,ægrotis quartum morbi diem agentibus. Et quoniam prognoſin hanc explicauimus comment. ad illam iiſdem verbis iam pridem exaratam; præſtiterit cogitationes noſtras contrahere,quàm diſputatione longa diſtrahere.

Ergo. QVIBVS] Acuta febre laborantibus,ídque fortaſſis ardenter.

AD SVRDITATEM] i. Auditus interceptionem vel priuationem; illic quidem,ab oppilatione meatus qua impeditur appulſus τῶν ἀκουστῶν,quæ ſurditas in febre aluum ſiſtit,quando incidit ſine προφάσει,i.*præuidentia* echus vel bombi; hîc verò ab exolutione principij & facultatis:labefactata ſcilicet parte illa cerebri vnde vis audiendi manat.

ATQVE

Atqve torporem] i. Segniciem, ac veluti quandam νάρκην vniuersi corporis, quæ initio quidem morbi, ſymptoma eſt virium oppreſſarum, madefacto neruorum principio, vt in tempeſtate auſtrina, & paroxyſmis febrium peſtilentium; prouecto autem morbo, ſymptoma virium effœtarum, & principiorum ab exhauſto laborantium, cordis & cerebri.

Svbstillvm accedat narivm] Siue ſtillicidium ſanguinis guttatim & pigro lapſu cuntis; ob eam ſanè cauſam quòd natura dominatu ſuo non tenet malignos & multos humores; aut quòd ab iis diu multúmque oppreſſa, tandem fatiſcit.

Aliqvid præ se fert mali] Ἔχει τι δύσκολον: humilis nimium eſt enunciatio in re tam graui támque difficili & periculoſa, vti iam ſæpe annotauimus. Nam τὸ δύσκολον, authore Galeno, leue malum oſtendit: fortaſſis etiam contumacius. Præterea illud, τι, vel affectionis perexiguæ nota eſt, vel raro incidentis: quemadmodum rectè annotauit Galenus ad illud prorrhetici. *Lumborum dolor cardialgico, cum excreatione violenta; nonnihil præ ſe fert conuulſificum*. In ſubſtillo autem ſanguinis cum torpore & ſurditate, quis medicus toto corpore non perhorreſcat, omnibúſque artubus præ metu non contremiſcat? Eſt quidem ſubſtillum ſanguinis ipſum per ſe, vti iam dixi, terrificum & ſiniſtræ admodum criſis, vti docetur illa prognωſi. *Perexigua ſtillicidia mali ſunt omnus*: idem cum torpore & ſurditate ὀλέθριον, vt ait Galenus, i. *mortiferum atque funeſtum*. Sed excuſatio eſſe poteſt enunciationis ironicæ, aut certè cuiuſdam ſarcaſmi.

protrh. 49. f.3.1.

protrh. 14. f.3.1. & Coac. 15. cap.12. lib.2.

Coac. 61. 1. lib.

Profverit qvidem hos vomere, alvoqve tvrbari] Sanè quidem, ſi natura ab oppreſſione laboret in officio excernendi; vel potiùs profuerit ſanguinem inciſa vena detrahere, vt affectioni πληθωρικῇ, i. *à repletione* propria vacuatio præſcribatur; vel etiam profuerit hæmorrhagiam ciere, fotu & lotione capitis: ſicut in Metone Hippocrates factitauit. Sed fractis iam viribus, & collapſis naturæ præſidiis, nulla eſſe poteſt vacuatio ſalutaris: ſed contrà ægrotum potiùs ad exitium præcipitat, facítque vt celeriùs opinione moriatur.

10 Αἱ ἐν ἀρχῇσι μεγάλαι αἱμοῤῥαγίαι· περὶ ἀνακομιδὴν κοιλίας καθυγραίνουσι.

Quæ circa initia profuſæ ſunt hæmorrhagiæ; in refectione aluos profuſè cient.

Vnde natvra commeatum parat, quo ſe tuetur & ſuſtinet, inde eo defraudata labaſcit. Commeatum parat ex ſanguine, cuius copiam abundè ſuppeditat alui & iecoris bene conſtituta œconomia. Ergo defraudata ſanguine labaſcit, ex vitio alui & iecoris; labefactata ſcilicet naturali œconomia in coquendo, diſtribuendo, & excernendo. Etenim geminatur opus coquendi, debilitata coquendi officina proprio coctionis inſtrumento, calore natiuo: cuius diſſipationem paupertatémque attulit profuſior hæmorrhagia. Atque ita nō eſt par neceſſitati commoditas, proindéque inde labaſcit natura vnde cōmeatum parare ſolebat. Et quoniam prognoſeως huius veritas non ita pridem patefacta eſt demonſtratione facili κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον; ſufficit hoc loco explicare propalam, quídnam illud ſit, & quamobrem ſcriptum. Circa initia] Quid enim? an non idem faciet liberalior hæmorrhagia prouecto iam morbo? Sanè quidem, ſed ideo poſuit *circa initia*: quoniam morborum acutorum initia ferè ſunt crebra metaptωſibus & orgaſmis, quod annotauit Galenus comment. ad illam prognωſin. *In phreniticis, quæ ineunte morbo ſymptomata ſunt quæ ſatis & crebrò huc illuc cientur; calamitoſa ſunt*. Sic autem ait Galenus. *Cernuntur*, inquit, *morborum initiis crebræ ſymptomatum ſucceſſiones, non autem cùm iam proceſſerint; atque illas fieri veriſimile eſt in affectionibus quæ in nimia humorum abundantia aut prauitate maligna conſiſtunt, indéque adeo varios huc illuc cieri motus in partes principes, vnde corrumpitur τὸ ἐπιεικὲς acutorum morborum*. Ergo quæ ab orgaſmo & præpropera metaptωſi, morborum initiis cietur hæmorrhagia; haud facilè modum ſeruabit, aut retinebit moderationem quantitatis: quemadmodum illa quæ iure & loco, duce natura, critica lege ſuſcipitur atque perficitur. At tam immoderata támque effrænis hæmorrhagia περὶ ἀνακομιδὴν, vel, vt idem loquitur in aphoriſmis, ἐν τοῖς ἀνάληψεσι, præhumidas reddit aluos, facítque vt liquidis excrementis ferantur: propteréaque ipſas πονηρεύεσθαι non ita pridem ſcripſit, quod eſt, in vitio eſſe, vel potiùs labefactari: cauſæ ſunt illic ἀποδεικτικῶς explicatæ.

protrh. 18. f.1.1. & Coac. 97. lib.1.

aph. 27. 4.

11 Τὰ ἐκ ῥινῶν λάβρεα βίῃ ἀπολαφθέντα, ἔστιν ὅτε σπασμὸν ἐπικαλεῖται· φλεβοτομίη λύει.

Profuſa narium hæmorrhagia vi ſuppreſſa, nonnunquam adducit conuulſionem: ſanat autem detractio ſanguinis phlebotomia.

Vvlgi opinio eſt, profluuium ſanguinis ad interitum eſſe fatale: quoniam in ſanguine focus

est vitæ. Quæ causa est quamobrem vulgo sistendi consilium sit quotiescunque sanguis prorumpit, vel etiam cum substillo exit. Quàm conuenienter & rectè id fiat, docetur in hac prognωsi.

Profvsa narivm hæmorrhagia] Qualem demonstrauimus sæpe cieri circa initia peracutorum morborum, ab orgasmo & præpropera μεταστάσει, i. *transitione* sanguinis copiosi multa & maligna bile perfusi; vnde repletio cerebri & fortis naturæ proritatio ad excernendum: qualis etiam potest accidere à prægrandi naturæ contentione quæ multò plus mouet ciétque proritata nimium, quàm inhibere possit, vnde ὑπέρκρισις. Verba Galeni hæc sunt. *Patet oppressam copia sanguinis naturam excitatam fuisse ad excernendum; quod quia cum mediocritate obtinere non potuit, vocatam medicus fecit hypercrisin.*

prorrh.53. s.3.1.

Vi svppressa] Non autem retractione rheumatis concitati, sed violenta repulsione per ea quæ Græcis dicuntur ἀποκρουστικά, pittacia, motaria, perfusiones, & epithemata fronti, ceruici, capitíque admota, & in nares immissa.

Nonnvnqvam provocat convvlsionem] Non ipsa quidem hæmorrhagia cumulatè prorupta, quæ potiùs parit exolutionem, ἔκλυσιν, quàm spasmum siue conuulsionem: sed hæmorrhagiæ ipsius per ea quæ repellunt repentina suppressio, cuius plethoricum symptoma est ipsa conuulsio: plethora autem fit refluente sanguine ad partes propinquas & socias eius vbi fluxio inhibetur & sistitur. Atque vt hæmorrhoidum inconsideratè suppressarum, aut iure & loco non profluentium symptomata ferè consectaria sunt tabis, melancholiæ, scirrhi, cancri, & elephantis, atque hydropis: sic narium sanguis repulsus in cerebrum, conuulsionem & epilepsiam adducit. Hippocratis illud est. *Qui statis temporibus sanguinem fundunt, si non profundant, epileptici fiunt.* Quæ causa est cur summus præceptor omnino repellentibus interdicendum putarit ad inflammationem frontis arcendam, cuius ipsa sola est capax & particeps in trωmate capitis, sed lenientibus & anodynis vtendum censuerit.

prorrh.39. s.3.1.

Sanat avtem phlebotomia] Retrahendo scilicet rheuma concitatum, & detrahendo consistens, incisa humeraria brachij *κατ' ἶξιν* partis conuulsæ: quoniam plethoricæ affectioni debetur propria plethoræ vacuatio. Est autem sanguinis detractio è propinquo.

12 Ἐνδεκαταίοισι στάξιες δύσκολοι· ἄλλως τε κἢν δὶς ἐπιστάξῃ, καὶ ἢν ἐπιστάξῃ.

Vndecimum diem agentibus substilla sanguinis mala sunt: ídque cùm aliàs, tum si bis fiat, & redeat.

Enimvero res malè gestæ accessionem calamitatis adferunt, faciúntque vt ægri peiore sint loco, si rerum ipsarum malè gestarum causa sit & occasio, naturæ irrita & inanis contentio, quando certamen ipsius & morbi est in procinctu. Præstat enim naturam quiescere, quàm aliquid frustra moliri: ob eam sanè causam, quòd omnis irrita proritatio morbum alioqui sanabilem, ex euentu reddit insanabilem, aut certè sinistri iudicij. Sanè in substillo sanguinis res malè geruntur: quoniam non est potens natura nimiæ abundantiæ, qualitatísque malignæ; aut quoniam victa iacet diu multúmque oppressa: pessimè autem geruntur quoties ab erethismo critico, morbi & materiæ dominatu res eunt; nec magisterio naturæ reguntur; ídque cùm aliàs, tum verò diebus criticis quibus fiunt ephodi & insultus. Ex illa enim proritatione irrita, fit acrisia cum accessione grauiorum malorum, maximéque si crebrò incidat illa priori similis proritatio, non secus atque rigor qui sæpe in morbis acutis frustra cietur; ex cuius concussione incredibile dictu est quàm multis & grauibus damnis obruantur ægroti. Sed hæc sunt alio loco fusiùs disputata. Quinetiam de substilli calamitate satis iam multa diximus. Quæ cùm ita sint.

Vndecimvm diem agentibvs] Vndecimum quidem ab historia, septimum à προσθέσει. i. *additamento*: qui finis est primarum periodorum quibus hæmorrhagia significatur atque excipitur, cùm in febribus ardenter acutis, tum verò in viscerum phlegmonis per systrophen natis à rheumate concitato. Itaque die vndecimo, exactis tribus quaternariis ab historia, vel duobus ab ipsa prosthesi; quæ sunt periodi insultuum fortiorum ad ciendam excretionem liberam & liberalem qua morbi acuti solent exolui.

Svbstilla sangvinis] Quibus guttatim pigro lapsu & parca manu sanguis exit, ab irrita contentione naturæ die vndecimo proritatæ.

Mala] Vt omnes iudicatoriæ causæ exiguæ: quia nihil paucum est criticum nec critica lege factum: sed exeundi modo multùm exterret medicos ob nimiam abundantiam, qualitatémque malignam, potissimùm die critico quo signa omnia iudicatoria non iudicantia, firmissima esse solent ad ineundam prognωsin. Nam in peiores abscessus conuersio fit, quæ vel doloris acerbitatem, vel acrisiam, vel diuturnitatem secum adfert. Desperationem verò salutis ostendit, ac citam mortem iamiam venturam denunciat sanguinis è nare substillum, si præter incommoda paucitatis exitus, atque temporis; accesserit quoque prauitas qualitatis, cuiusmodi cernitur in sanguine prorsus mero.

Idqve cvm alias, tvm si bis fiat] Quò enim sæpius frustra proritatur natura, éstque irrita eius contentio & inanis; eò peius est ægro. Secus fuit Larissęæ virgini, quæ post crisin etiã sanguinis copiam profudit. Secus Metoni, de quo idem narrat quod de Larissæa: sed tamen pessimè

illi fuisset,

illi fuiſſet, cùm bis die quarto ſubſtillum ſanguinis habuiſſet, niſi diuina Hippocratis arte per fotum capitis, die quinto liberalior hæmorrhagia prorupiſſet.

13 Ἐπὶ αἵματος ῥύσει πολλοῦ, ἢ λυγμὸς, ἢ σπασμὸς· κακόν.

Si largo ſanguinis profluuio ſuperuenerit conuulſio aut ſingultus; mortiferum.

Qvicqvid eiuſmodi eſt vt propagatione & continuatione ὑπερκρίσιος, aut etiam trωmaticæ fluxionis, pro exolutione quæ propria eſſe ſolet profuſioris hæmorrhagiæ, conuulſionem adferat; mortiferum eſt atque funeſtum. Sed præſtat in enarratione philologiæ, ipſam philoſophiam aperire.

Si largo sangvinis proflvvio] Quod fecit gargaliſmus ſanguinis ineunte morbo effera bile perfuſi, aut fortis naturæ contentio in repletione particulari, vnde ὑπέρκρισις; aut etiam venæ vel arteriæ in trωmate ſectio, ſiue eroſio.

Svpervenerit convvlsio] Non quidem primò & per ſe ab hæmorrhagia nimis affatim & cumulatè prorupta, cuius proprium ſymptoma eſt ipſa exolutio, teſte Galeno ad illam prognωſin. *Quibus hæmorrhagia larga vi ſiſtitur*, &c: ſed ex euentu quando in cerebrum refluit ſanguis vnde manabat, venis laborantibus ab exhauſto, indéque ſuccum alibilem repoſcentibus à neruis quem ipſis nutriendi cauſa impertiuerant. Eſt autem conuulſio neruorum ſymptoma, præ ſiccitate nimia contractorum. Ac nimiæ ſiccitatis cáuſa eſt ſucci affluentis defraudatio, affixi valida ſuctio à venis exhauſtis.

Avt singvltvs] Ventriculi inanis concuſſio, aut etiam conuulſio quædam quam facit tunicarum ab inanitione contractio. Nam venulæ arefactæ prorſus exhauriunt quicquid erat in aluo humidi primigenij & ſucci aſſimilati, faciúntque ipſam ad ſingultum famelicam. Nam de ſingultu & cauſis ex quibus variè concitatur, ſatis iam diximus ſuo loco.

Mortiferum] Doloris acerbitate, viuifici nectaris diſſipatione, & humidi primigenij ſeu viuacitatis exhauſto, quæ ſuccum & facultatem non habet reficiendi ſui. Quo fit vt omnis ab inanitione conuulſio mortifera ſit atque funeſta, collapſis naturæ præſidiis ab exhauſto partium ſolidarum, quarum quidem virtus eſt ipſa natura; vt interim prętercam trium principiorum ἔκλυσιν, facultatúmque non ſolùm in officio laborãtium infirmitatem, ſed etiam priuationem vnde cita mors venit. Ergo quicquid eiuſmodi eſt vt pro commeatu quotidiano exhauriat partes ſolidas omni ſucco alibili, quod ipſum declarat conuulſio; mortiferum eſt. Huiuſmodi eſt hæmorrhagia conuulſifica, quæ vel ipſa exolutione primùm & per ſe ad mortem præcipitat, proindéque multò magis ad conuulſionem vſque progreſſa, deſperabilem facit vitæ ſalutem.

14 Τοῖσιν ἕως ἐτῶν ἑβδόμων δύναμιν ἐχόντων μετ' ἀχροίης, καὶ τούτοις πνεῦμα ἀλυζόμενον ἐν τῇσι ὁδοῖσι, καὶ γῆς ἐπιθυμίη· αἵματος φθορὴν καὶ ἔκλυσιν σημαίνει. al. ἀλυξόμενοις

Quibus ad ſeptimum vſque annum vis lucet multùm fœdatis, cum anxio ſpiritu progrediendo, & terræ concupiſcentia; ſanguinis corruptionem & exolutionem ſignificat.

Hæc prognosis τεκμήριον aperit vacuandi purgando & ſanguinem detrahendo. Nam ſigna continet ſyllogiſtica repletionis & cacochymiæ, quibus debentur; illi quidem phlebotomia; huic autem purgatio: quia non potis eſt aliter medicari. Talis enim cacochymia pepaſmum non recipit, facítque vt corpus impurum quò magis nutritur, eò grauioribus damnis augeatur. Hinc rerum alui malè geſtarum cõſectaria eſſe ſolet vaſorum impuritas, quæ facit vt partes ſuo genio defraudatæ ſint frigidæ, macræ, & fœdi coloris; ipſa autem vaſa appareant multo diſtenta ſanguine. Sed ipſa τεκμήρια cuiuſmodi ſint vnde initur τεκμήριος bene & conuenienter medendi, ſuis quæque locis explicabuntur hoc modo. part.1.ſect.3. 6. Epid. part.23.ſect.3. 6. Epid.

Qvibvs] Omnis naturæ, ſexus, ætatis; quorum corpora in vitio ſint vel gentilitio, vel à diæta in victus ratione & vitæ inſtituto: ſed præſertim pueris quorum morbi καὶ σύντροφοι, καὶ συγγενεῖς, καὶ ἐπαυξεῖς, i. *connutriti, & congeniti, & concreſcentes*, ad ſeptimum vſque annum, & ad pubertatem protrahuntur & producuntur. Qualem morborum in pueris diuturnitatem Hippocrates commemorauit his verbis. *Puerorum morbi iudicantur quidam quadraginta diebus, quidam ſeptem menſibus, quidam totidem annis, quidam ad iuuentutem producuntur.* aph.29.3.

Ad septimvm vsqve annvm] Ad verbum, *ad ſeptimos annos*, vel ad ſeptimum quemque annum, pueritiæ, adoleſcentiæ, pubertatis, iuuentutis, conſtantis ætatis. Nam de ſenectute hoc non auſim dicere. Etenim illud ἐπὶ τῶν ἑβδόμων idem planè ſignificat quod in aphoriſmis legitur de diebus criti-

aph. 13.2. cis, τῶ ἑβδόμων ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, i. *septimi est quartus index.* Sunt enim septenarij dies, septimus, decimusquartus,& vigesimus; quorum indices numerantur; primi quidem quartus; secundi vndecimus; tertij decimusseptimus: vt verè sic explicari debeat aphorismus. *Septenorum quartus est index.* Sic & hoc loco sic enunciandum. *Quibuscunque ad septimum annum vigent morbi.* Vt enim morbi acuti qui celeriter, continenter & vehementer mouentur, intra secundum septenarium iudicantur, iidémque, ex irrito erethismo, acuti naturam amittunt, nomen tãtùm retinent, & ad quadragesimum vsque diem producuntur: sic morbi natura diuturni, per vicenarios tantùm à quadragesimo subeunt naturæ insultus, quos ἐφόδους Græci vocant. Atque illorum diuturnitas in pepasmi difficultate consistit; pepasmi autem difficultas in humoris morbifici contumacia & erethismi vacuitate. At verò qui morbi sunt diuturni ex vitio gentilitio vnde συγγενεῖς nominantur, & ex vitiata complexione & temperamento, principiorum facultatúmque ignauia; nõ nisi ætatis successione curationem recipiunt: quoniam ætatum successio mutationem adfert complexionis, temperamenti, & habitus. Atqui ætatum successio cadit in septenarios annos. Sic puerilis epilepsia per ἔκλαμψιν, i. *splendorem* caloris natiui quiescit: ἔκλαμψις autem lucet in pubertate & adolescentia. Quamobrem verè subiunxit præceptor. *Quicunque manent affectus, nec aduentu pubertatis soluuntur, aut mulieribus menstruorum profluuio; longiùs producuntur.*

VIS LVCET] Δωύαμιν referre possum ad malam valetudinem quæ lucet splendétque ad septimum vsque annum in signis & symptomatis mox explicandis. Possùm etiam commemorare principiorum robur quod lucet in facultatum virtute ex copia & abundantia caloris natiui quantumuis obruti cacochymia, qua tandem euicta triumphatáque, sopiti suscitantur ignes atque dant clara incendia lucem: vt verè illud videar esse dicturus, idem valere commemoratam hoc loco δωύαμιν, quod ἔκλαμψιν, per quam
part.5.sect.1. 6.Epid. solam pueros diuturnis morbis defungi, vt epilepsia, Hippocrates author est.

MVLTVM FOEDATIS] Omni genere fœdi coloris. Hîc enim ἀχροία tollit in totum colorem genuinum quem veteres nominarunt χλώεχρωμα λαμπρὸν, i. *colorationem decoram & viridem*, vnde viuacitas planè ostenditur. Erit igitur contraria τῇ εὐχροίᾳ, ac genus omne continebit fœdi coloris ὑποχλωρομελαίνων, ἐρυθροχλώρων, ὑποχλώρων: cuiusmodi sunt icterici pallidi siue ὑπόχολοι, leucophlegmatiæ, turgiduli, subuirides, virulenti, vironigri; denique omnes qui natiuum colorem decorémque amiserunt: cuiusmodi sunt virgines fœdo liuore, atque, vt ita dicam, virulentia nigra fœdatæ. Atque ea decoloratio & defœdatio stabilem & fixam habet in naturalis œconomiæ vitio causam. Vt enim ventris ignauia & deprauatio, atque corruptio chyli, parit vasorum impuritatem, vel, vt interpretatur Galenus, μοχθηρῶν χυμῶν πλεονεξίαν, i. *prauorum humorum nimiam abundantiam*: sic illa superfluitas prauorum humorum qui sunt eiusmodi generatione & corruptione, defœdationem & turpificationem adfert cutis ipsius. Etenim τὸ χρῶμα ὅμοιον τῶν χυμῶν, ὅκου μὴ ἀμπώτιές ἐστι, i. *coloratio similis est humorum refluxus expertium*: quoniam consentaneum est vt alimento similis color eluceat.

CVM ANXIO SPIRITV PROGREDIENDO] Quid sit ἀγχόμενον πνεῦμα, quamuis nusquam alibi legatur apud Hippocratem, per analogiam verbi ἄγχειν complecti oportet, vt sit respiratio qualis cernitur in virginibus virulentia nigra fœdatis, quæ si aliquousque progrediãtur, vel breue alioqui spatium conficiant; deficit illis spiritus, non tam necessitate inspirandi quàm expirandi: quoniam ex nimia vaporis fumidi abundantia, maior necessitas incidit expirationis quàm inspirationis, indéque non rarò fit vt vaporis fumidi occursu elidatur spiratio in faucibus dum aër ducitur inspirando. Ac talis respiratio nominatur πνεῦμα ὀκνηρὸν καὶ κατεπεῖγον, i. *respiratio tarda & velox*; tarda quidem & lenta in inspiran-
» do, cita & properata in expirando: quoniam omnes partes officiales maiore contentione excitantur ad
» exclusionem rei molestæ, quàm ad comparationem necessariæ.

ET TERRÆ CONCVPISCENTIA] Concupiscentiam propriè voco, non ὄρεξιν: quoniam reapse ὄρεξις rerum est naturæ εὐπροσφυτῶν, i. *consocialium* appetẽtia, quæ posita est in suctionis sensu. Quòd si ea sensio proportione respondeat suctioni, & suctio vacuationi; sanè par erit necessitati commoditas, ac tantum appetet natura bene habita stomachi, quantum ipse potest mitificare & coquere. Sin autem in vacuatione & suctione pauca, sit inexplebilis edendi cupiditas; iam appetentiæ naturalis & simplicis nomen mutatur in famem & κυνορεξίαν. Quòd si diu multúmque suo defraudata genio natura sit ἄσιτος, impuritatem alui ostendit, qua impeditur sensio suctionis; qua etiam deprauata nascitur κίττα; vt prorsus abolita, ἡ βουλίμια, quæ nihil aliud est quàm facultatis appetitiuæ casus, vt inter κυνορεξίαν & βούλιμον hoc interesse videatur; quòd illa sit inexplebilis appetentia sine fame, hic verò fames sine appetitu edendi. Est igitur terræ concupiscentia ἡ κίττα, qualis fortasse videri potest in iis qui ex pariete festucas auel-
hist. 15. sect.3. 3.Epid. lunt, vt in prognostico sanciuit Hippocrates ex historia quam scripsit de vxore Dealcis.

SANGVINIS CORRVPTIONEM ET EXOLVTIONEM OSTENDIT] Hîc sanguinis corruptionem cuiusmodi sit planè aperit illud quod ipsi corruptioni adiunxit. Est autem exolutio quæ dissolutam σύστασιν, i. *complexionem* sanguinis & coagmentationem ostendit, non solùm per principia connata, sed etiam per aduentitia; vt sanguis in vitio sit, non tam corruptione propriæ substãtiæ, quàm mixtione alienæ, ac sit corruptio secundum quid. Ipse autem præceptor generi statim subiecit ipsius corruptionis speciem, more magnorum philosophorum. Quod Theophrastum fecisse video, vbi de
cap.6. lib.4. de caus.plant. mutatione specierum agit in congeneres, aut in distantes. De seminibus autem loquens sic ait, φθορά τις ἢ ἔκστασις, i. *corruptio quædam aut egreßio.* Ac si diceret; egressio omnis è natura, speciei est corruptio quædam. Sicut alienatio naturæ specificæ, est perfecta corruptio. Sic & hoc loco Hippocrates corruptionem sanguinis, nominauit exolutionem eiusdem.

15 Ἐν τοῖσι μακροῖσι τὰ κατὰ μικρὰ ἐπιφαινόμενα αἱμορρώδεα· ὀλέθρια.

Quæ in diuturnis exigua apparent ſanguinis velut quædam effluuia; mortifera.

OMNIA quæ fiunt quæque apparent in morbis, effœtæ naturæ nuncia & exoluentia; debent videri, vt ſunt, mortifera. Sic Parium νέκρωσις alui tandem ad interitum cẽteſimo & vigeſimo die morbi perduxit. De ſanguinis autem ſubſtillo illud præceptum eſt, *quod eò peius res ire denunciat, quò ſæpius redit.* Coac.12.huius cap. Cauſæ ſunt explicatæ. Quod igitur ad inſtitutam prognωſin attinet, hæc mihi ratio videtur enarrandi.

QVÆ IN DIVTVRNIS] Quorum diuturnitas poſita eſt in mala complexione viſcerum & vitio temperamenti, & qui ratos & leues habent ad criſin inſultus, ipſámque acriſiam crebrò experiuntur ab irritis erethiſmis.

EXIGVA SVPERVENIVNT SANGVINIS VELVT EFFLVVIA] i. Quæ iteratò apparent & fiunt. Sunt enim τὰ ἐπιφαινόμενα, ad verbum, *ſuperapparentia*, i. quæ præter ſigna pathognomonica & epigenomena velut foras exeuntia, manifeſtò ſe produnt: cuiuſmodi ſputa ſunt in pleuritide, pus è vomica, deiectiones in morbis aluinis; ex quorum qualitate, copia, & excernendi modo, ſignificatio fit rerum aut bene, aut malè geſtarum in partibus vnde manant; & ex quibus argumẽta ducuntur breuitatis aut diuturnitatis, ſecundi aut ſiniſtri iudicij. Exigua autem velut effluuia ſanguinis explicaui τὰ μικρὰ αἱμορρώδεα, quæ ſpeciem præ ſe ferunt hæmorrhagiæ cuiuſdam; reipſa tamen non ſunt, nec copia, nec tempore, nec exeundi modo, quales eſſe ſolent quæ critica lege prorumpunt.

MORTIFERA] Vt ſigno & cauſa. Atque vt ſigno quidem: quoniam nihil ἀκρίτως bene fit, nihil autem paucum eſt criticum, ac nullum ſubſtillum in bonis ducendum: quia ſyllogiſticum ſignum eſt vel oppreſſæ nimium, vel etiam fatiſcentis naturæ, & principiorum collapſorum; quale ſubſtillum hoc loco agnoſcimus, quod etiam cauſæ mortiferæ rationem obtinet: quoniam ex irrita contentione naturæ, fruſtráque tentato ſanguinis profluuio, maior infirmitas comparatur; ipſe autem morbus vires acquirit eundo, vnde grauiorum ſymptomatum acceſſione natura iam effœta corrumpitur in totum, & ad interitum cum certa deſperatione perducitur.

16 Τὰ σκοτώδεα ἐξ ἀρχῆς· αἱμορροίη ῥινὸς λύει.

Quæ ab initio cientur vertigines; hæmorrhagia exoluuntur.

INTER commoda hæmorrhagiæ non in poſtremis illud eſt, quòd τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα prohibet eſſe mortifera, aut certè ſiniſtri iudicij. Quæ rès adduxit Hippocratem vt patefacta primùm & explicata part.1.2.Epid. rerum criticarum criſin non indicantium nec facientium difficultate, pro exceptione omnium theorematum catholicorum tandem illud quaſi miraculo appoſuerit, αἱμορραγίαι λαῦραι ἐκ ῥινῶν ῥύονται πολλά, i. *hæmorrhagiæ multæ difficilia multa diſſoluunt.* Quæ cauſa etiam mouit Galenum vt idem exclamarit ſuper hiſt.7.1.Epid. Metone per hæmorrhagiam defuncto præter ſpem morbo qui paulò antè mortiferus videbatur, non ſolùm ſymptomatis grauiſſimis, ſed etiam ſignis terrificis. Sed inter omnia κρίσιμα loco non apparentia, principatum obtinet vertigo in morbis acutis. De cuius euentu certa eſt illa prognωſis. *Quibuſcunque* 4.acut. & 86. Coac.1.lib. *autem circa initia vertigo eſt, vnáque capitis venæ micant cum tenui crudáque vrina; his proculdubio febris exacerbationem in criſibus expectare oportet, nec mirum videri ſi non ſint apud ſe.* Cuiuſmodi autem vertigo ſit, & quorſum appareat, tum autem quemadmodum ſanguinis profluuio exoluatur atque quieſcat, deciſio eſt in hac prognωſi.

QVÆ AB INITIO CIENTVR VERTIGINES] i. Quæ circa initia morborum acutorum ſine vlla ſignificatione criſis (vt nulla eſſe poteſt quo tempore natura morbificis cauſis òpprimitur, éſtque humorum cruditas) cietur vertigo. Vnde illius theorematis veritas, τὰ κρίσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω. Quæ ſententia demonſtrandi facultatem Galeno aperuit ſuper ſymptomatico rigore qui ineunte cauſo cietur. lib.1.Epid. part.3. Sic autem ait. *Tametſi enim febris ardens rigore ſuperueniente exoluitur: tamen non æquum eſt, neque decet αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι τὰ κρίσιμα.* Vt autem catholici theorematis veritas in vertigine propoſita conſpiciatur, nemini ſanè dubium eſt quin vertigo iure & loco appareat in certis quarundam criſeωn perturbationibus. lib.3.progn. Nam τὸ ὀρφνῶδες vomitionis eſt κρίσιμον: ſicut ἀμβλυωγμὸς hæmorrhagiæ. Sed vt morborum initiis nulla criſis: ita nulla perturbatio critica eſſe poteſt. Atque vt vertigo in ſperabili febris diſceſſione, bona eſt: ita in febris continuatione, peſtifera. Ex quo efficitur diſtinctione temporum & cauſarum, de ſymptomatis quibuſque verendum, aut bene ſperandum. De vertiginis autem natura & cauſis hæc fuit manétque omnium medicorum firma conſenſio: quòd ea verſatur in falſa imagine τῆς φανταστικῆς cui circumrotari circumagíque videntur quæ circumcirca ſunt, quamuis immota; ex turbulento motu ac veluti circumactu ſpiritus animalis à flatulẽto ſpiritu atque maligno, non ſecus atque bombus & echo in auribus, hallucinatio in oculis & caligatio. Flatulenti ſpiritus generatio & impulſus vel eſt indigena cerebri, vel aduena ſurſum inferne tranſlati. Indigena eſt à repletione particulari, vel intemperie & ca-

Coac. 2. cap. 1. lib. 2.

cochymia quadam maligna firmiter fixa, qualis esse solet tinctura lanarum veneno Assyrio fucatarum: qualis vertigo in cephalalgia sine febre & echus varietate, prænuncia esse solet vel apoplexiæ, vel epilepsiæ. Aduena autem vertiginis causa est anadrome symptomatica aut critica sanguinis in febre acuta, tum vapor fumidus qui vel ab impuro stomacho, vel à pulmonibus inflammatis, vel ab vtero sursum exhalat. Hîc autem conuenienter accommodabimus hæmorrhagiæ commoda; indigenæ quidem vertigini, ex plethora particulari; aduenæ verò, ex anadrome vtraque, tum ex pulmonibus inflammatis. Secus est de vertigine ex cacochymia & cruditate stomachica, aut ex alia quauis tetri vaporis exhalatione. Huic enim debetur pepasmus, purgatio, & neoterismus.

HÆMORRHAGIA QVIESCVNT] Sanè quidem, si à plethoræ propria vacuatione nulla supersit inflammatio, nulla intemperies firmiter fixa, nulla etiam cacochymia maligna. Etenim parum prodest hæmorrhagia plethoricarum affectionum propria, si rerum illarum accessionem coniunctam habuerint, vt prudenter Galenus annotauit.

17 Τὰ ἐκ ῥινῶν σμικροῖς ἱδρῶσι περιψυχόμενα· κακοήθεα.

Quæ à profluuio narium cum sudatiuncula incidit perfrigeratio; mala est.

EGO VERO arbitror pensum meum absoluisse super hac prognosi commentario nuper scripto ad illam. *Quæ diebus criticis eximia incidit perfrigeratio ab hæmorrhagia; pessima.* Superest tantùm vt prætermissa illic sudatiuncula quorsum appareat, & quomodo adferat perfrigerationem, explicetur.

Coac. 1. huius cap.

Ergo. A PROFLVVIO NARIVM] Id enim significat ἐκ ῥινῶν, quod teste Galeno indicat per antonomasiam profluuium sanguinis, inter omnia narium epiphænomena. Verba Galeni sunt hæc comment. ad hanc prognosin in prorrhetico. *Prorupta hæmorrhagia siquidem erumpant sudores, aut superueniant qui perfrigerationem adferant eximiam; graue hoc malum est.* Itaque à profluuio sanguinis è naribus hypercritico aut symptomatico, illo quidem à forti contētione naturæ validóque in capite pulsu, hoc verò principiis morborum à gargalismo siue orgasmo sanguinis multa & effera bile perfusi; vnde fit anadrome ante diem principiis acutorum morborum, non autem cùm iam processerint, eáque anadrome profusam facit hæmorrhagiam quæ inhiberi non potest, tum propter affluxus perennitatem, tum propter vasorum perpetuam anastomosin.

prorrh. 34. s. 3. 1.

prorrh. 12. s. 2. 1.

CVM SVDATIVNCVLA] In qua scilicet exiguus humor & sudor miliaris exudat, vel è capite & thorace, vel toto è corpore roscido. Huius cùm duæ sint causæ; vna quidem ineunte morbo, naturæ oppressio; altera prouecto iam morbo vel ab hypercrisi, naturæ fatiscentis exolutio, succíque alibilis partium solidarum exudatio; posteriorem causam hoc loco agnoscimus. Est enim sudatiuncula hæc ab ὑπερκενώσεως, etiamsi inciderit circa initia morbi acuti. Quocirca bene præcipiunt qui vetant in sudore sanguinem detrahendum.

INCIDIT PERFRIGERATIO] Eximia quidem illa, non leuis & alsiosa quæ moderationem caloris ostendit à falsò credita febris discessione, vt in Pario & Pythione: sed quæ tangentibus medicis & ægrotis sensionem exhibet frigoris glacialis, quam paulò antè noster author vocauit νεανικλώ. De qua illud præceptum est. *Ἐν κρισίμοις περιψύξεσι, τῶν αἱμοῤῥαγιῶν αἱ νεανικαὶ κάκισαι.* i. *In criticis exacerbationibus, hæmorrhagiæ largæ; pessimæ.*

Coac. 1. cap. huius. prorrh. 42. s. 3. 1.

MALA EST] Ne dicam mortifera: quoniam cum dissipatione viuifici nectaris à corde exhausto, infirmitatem summam denunciat, atque, vt ita dicam, νέκρωσιν caloris natiui. Sed inter duo genera τῆς περιψύξεως, periculosior est vniuersi habitus, quàm partium extimarum.

prorrh. 31. s. 2. 1. prorrh. 34. s. 3. 2.

18 Αἵματος ἀφαίρεσις ἐν καταψύξει νενωθρυμμένῃ· κακόν.

Detractio sanguinis in torpida perfrigeratione; mala.

VNDECVNQVE sanguis prorumpat aut stillatim fundatur in torpida perfrigeratione, ídque vel sponte sua, vel artificio medici vena incisa; incommodo vertit ægri. Est enim, vix me contineo quin dicam, immanitatis omnem humanitatem fugientis, defraudare naturam eo commodo vnde sperabilis est eius recreatio, ex cuius paupertate ipsa torpescit, & effœta languet. Hîc enim agnoscimus κατάψυξιν νενωθρευμένην, quæ scilicet coniunctam habet τὴν ἔῤῥιψιν, vbi subinde ad pedes delabitur æger. Nec verò ἡ κατάψυξις quæ accessionem habet νωθρότητος, aliò referri potest quàm ad summam imbecillitatem caloris natiui per exolutionem viuacitatis, & paupertatem humorum ac spirituum viuificorum. Nam quæ à retractione accidit refrigeratio per inflammationem systrophicam viscerum, aut etiam prægrandem ardorem, vt in iis qui ardenter febricitant; illa ferè coniunctam habet δυσφορίαν ἀνέμετον, i. *iactationem sine vomitu*, & difficultatem spirandi cum inexplebili siti. Ac talem complectitur illa iam vetus oratio. *Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίοις, πυρετοῦ περιψυχθέντος· κακόν.* i. *Ardoris in hypochondrio reliquiæ, febre perfrigerata; malæ.* Ad eam igitur prodest sanguinem multum detrahere; vt fecimus in Generali Monet, cui refrixerant partes extimæ.

Ὅσοι κοιλίης

19 Ὅσοι κοιλίης ἐπιστάσης αἱμοῤῥέουσι, καὶ ἐπιῤῥιγοῦσιν ἅμα τῷ αἱμοῤῥοεῖν· τούτοισι κοιλίην λειεντεριώδεα ποιέει, καὶ ἐπίσκληρον, καὶ ἀσκαρίδας, ἢ ἀμφότερα.

Meliùs ſic in prorrhetico, 46. ſ. 3. 1.

Οἷσι κοιλίης ἐπιστάσης αἱμοῤῥαγέει καὶ ἐπιῤῥιγέει· ἆρα κοιλίη λειεντεριώδης, καὶ ἐπίσκληρος, ἢ ἀσκαρίδες, ἢ ἀμφότερον;

Quibus aluo ſuppreſſa prorumpit ſanguis è naribus, indéque rigent; etiámne fit aluus lienterica & prædura? an verò aſcarides? aut vtrumque?

MAGNA VIS eſt hæmorrhagiæ ad immutandum corporis habitum in complexione & temperamento, vnde mutatio repentina cernitur actionum, qualitatum, & excretionum. Porro autem quemadmodum hæmorrhagia duce natura, & critica lege peracta, facit ægros plerunque morbis defungi periculoſis cùm in anguſto ſpes erat: ſic hæmorrhagia profuſior, tum ſymptomatica, tum hypercritica; vel ad exitium ægros præcipitat, vel eam morborum ſucceſſionem parit à quibus, comparata iam ſumma infirmitate, vix vlla ratione poſſunt leuari. Enimuero quæ maior mutatio eſſe poteſt quàm alui multùm aſtrictæ, in profuſam lienteriam? Atqui mutatio hæc docetur in hac prognωſi, quæ cuiuſmodi ſit & quemadmodum accidat, iam ad demonſtrandum aggredior.

QVIBVS] Acuta febre ardenter febricitantibus, vnde facilis eſt anadrome ſanguinis multa & efferа bile perfuſi. Nam febrium ardentium morbificus humor eſt bilioſus ichωr, idémque acerrimus. 4. acut.

ALVO SVPPRESSA] Quæ non niſi coacta ducitur excrementis admodum ſiccis & duris, pené que dixerim, cauſticis: cuiuſmodi ſunt διαχωρήματα συνεχθώδη, quorum cohibitio eſt ſiccitatis, ſiccitas ardoris febrilis omnem ſuccum exhaurientis, qui eſſe ſolebat vehiculo fæcibus deſcendendis. Ex omnibus enim alui ſuppreſſæ cauſis quæ multæ ſunt, hanc ſolam hoc loco agnoſcimus, præter eam quæ communis eſt omnium quæ ſurſum fiunt, & foras, tranſlationum.

PROFVNDVNT SANGVINEM E NARIBVS] Sic enim Galenus interpretatur τὸ αἱμοῤῥαγέειν, quod abſolutè ſcriptum, hæmorrhagiæ narium antonomaſiam oſtendit. Hæc autem profuſio ſanguinis nimia & immodica hoc loco ſignificatur; alioqui non verteret aſtrictionem in laxitatem. Ac talis eſſe ſolet principiis febrium acutarum ſymptomatica ab orgaſmo, vel hypercritica, quam ipſa natura inhibere non poteſt, à plethora particulari, & forti in capite pulſu.

INDEQVE RIGENT] Non quidem rigore critico, ſed ſymptomatico. Omnia enim ὕστερα πρότερα mala ſunt in omni naturæ & morbi certamine. Ac malè res eunt quando ea ſuccedunt quæ iure & loco debent præire. Tum certè omnia fiunt παρὰ λόγον naturæ, & κατὰ λόγον morbi. Quo fit vt nihil ad ſalutem appareat, boniſque fiat rebus ægroti. Vt enim nō rarò ſalutaris eſt vrinę ſuppreſſio ante rigorem: ſic ea quæ à rigore incidit, grauiſſimum ægri malum ſemper oſtendit & facit. Eadem ratione rigor hæmorrhagiæ ſuccedaneus, qui prænuncius eſſe debebat, ſigno & cauſa peſtiferus eſſe ſolet. Non enim ſigna critica, & criticæ cauſæ, retro commeant in commoda ægri. Niſi quis fortè adferat excuſationem variarum criſeωn quæ cadunt ſæpenumero in morbos acutos, ex vario humoris motu, naturæ impulſu, & partium obſeſſarum conditione; ac dicat etiam varietatem illam criſeωn non rarò denunciari vna eadémque concuſſione, qualis cernitur in rigore qui non minùs videtur hæmorrhagiæ prænuncius, quàm ſudoris ipſius. Qua de re illud antè præceptum eſt. *Si cui cùm riguerit atque ſudarit criticè, rurſus poſtridie rigor ſine cauſa ingruerit, tum à pepaſmo ſomni ſit expers; huic venturam arbitror hæmorrhagiam.* Sed in hac prognωſi rigor fruſtra cietur, éſtque omnino ſymptomaticus profuſioris hæmorrhagiæ. Nam de natura rigoris dictum eſt alibi. 16. Coac. 1. lib. » » ibidem.

ETIAMNE FIT ALVVS LIENTERICA?] Sanè quidem κατὰ τὴν στέρησιν τῆς πρώτης πέψιος, i. *priuatione primæ coctionis*, à frigida intemperie ventriculi, & ſumma paupertate caloris natiui, tum viuifici, tum viuacis; non autem per citam & præproperam deiectionem quam ciet catarrhi prolapſus, aut facit ventriculus ipſe ἀφθώδης. Tot enim ſunt cauſæ lienteriæ, de quibus per Dei miſericordiam loco dicetur ex profeſſo. Ac talem lienteriæ cauſam expreſſit prognωſis hac de re iam ſcripta, nec ita pridem explicata, cuius verba hæc ſunt. *Quibus à prægrandi ardore, quinto die larga eſt hæmorrhagia, ſexto rigor, ſeptimo perfrigeratio; labefactantur alui*: repetenda illinc ratio eſt quamobrem & quemadmodum in vitio ſint alui. aph. 1. 6. Coac. 4. huius cap.

ET PRÆDVRA] Non quidem à duritate cibi aſſumpti nullo modo ſubſtantia ipſa mutati, nec verò à ſuppreſſione vnde alui dicuntur duræ, vt in illo, μίξις τὰ κατὰ τὴν γαστέρα σκληρυνέει, i. *mixtio ventrem indurat*, & in illo, ἢν δὲ βόρειον· κοιλίαι σκληραί. i. *ſin ſpirarit Boreas, alui erunt duræ*: ſed à diſtenſione cuius cauſa eſt inflatio quam facit perennis generatio atque ſuppreſſio flatulenti ſpiritus à repentina diſſipatione caloris vitalis, non autem ab inueteratione cauſæ frigidæ lientericæ quæ nullos edit flatus. Itaque duritatis cauſa diſtenſio eſt, quæ facit hydrωpem ſiccum. part. 5. 5. Epid. aph. 5. 3.

An vero ascarides? avt vtrvmqve?] Sanè aſcaridum cauſa eſt putris humoris in ano endelechia, quorum entelechia cernitur in vermiculis aſſiduè proritantibus, vnde nomen habẽt. Nam lumbricorum materia eſt chyloſa, quæ nuſquam eſt niſi in ventriculo & tenuibus inteſtinis. Tæniarum autem generatio eſt in fœtu dum grauida geſtatur in aluo, tantúmque patent in longum, quanta ſunt inteſtina; & à ſimilitudine faſciarum tæniæ nominantur. Hi non ſunt hoc loco intelligendi, nec lumbrici etiam: quoniam in lienteria nullæ ſunt reliquiæ chyli, vti nec chylus ipſe. Reliquum eſt vt ſine ſynecdoche, aſcaridum nomen propriè vſurpetur pro ipſis vermiculis qui ſtabulantur in ano, quorum matrix, principium & cauſa eſt priuatio humoris melancholici aut pituitæ ſalſæ. Exiſtere ergo poſſunt aſcarides cum aluo lienterica & prædura, non autem lumbrici, nec qui à faſciis nomen habent vermes admodum lati.

20 Τὰ τεταγμένοισι χρόνοισι αἱμορρώδεα διψώδεα, μὴ αἱμορραγήσαντα· ἐπιληπτικῶς θνήσκει.

Qui ſtatis temporibus ſanguinem profundunt, ſi loco non profuderint; epileptici moriuntur.

Non minora ſunt mala quæ veniunt à cohibita hæmorrhagia immeritò, quàm quæ ab immoderatè & profuſè prorupta. Ac inter mala hæmorrhagiæ immeritò cohibitæ, vel à natura negligentiore ſui, vel à medico imperito, principatum obtinet illud quod memorauit epilepſiæ funeſtę, cuius ſymptomatis ratio aperietur hoc modo.

Qvi statis temporibvs sangvinem profvndvnt] Vt fœminæ menſtruales per Lunæ periodos; mutili per eaſdem; hæmorrhoici autumno & vere, cuiuſmodi ſunt homines natura & diæta melancholici; iuuenes æſtate & vere; tum ij quos dolorifica in lumbis mala exercent, & qui à lumborum dolore ſunt cardialgici. Hæc autem profuſio ſanguinis varia eſt, per vterum, per inteſtina, per hæmorrhoidas, & per nares. Nam quæ cietur per os, omnino fit παρὰ λόγον naturæ. Statis autem ac definitis temporibus ob eam ſanè cauſam excluſio illa fit: quoniam ita comparata eſt natura vniuerſitatis & partium ſingularum, vt æqualia & ſimilia quę ab eadem facultate alterantur, prorſus æqualia faciant excrementa: quinetiam tempus collectionis eorum excremẽtorum vt ſit æquale neceſſe eſt. Nam partes quæ aluntur quoad naturaliter conſtitutæ fuerint, ab eodem nutritæ alimento, æqualia quantitate, ſimilia qualitate, eodémque temporis tractu colligent excrementa, eadémque periodo expellent.

Si loco non profvderint] Abſoluta periodo collectionis, vnde natura ab oppreſſione excitata & proritata colligit ſe ad excluſionem ſuperuacanei ſanguinis per loca ex inſtituto commoda, nec ex euentu incommoda. Hinc veniunt hæmorrhagiæ, purgationes menſtruæ, hæmorrhoides & dyſenteriæ cruentæ: quæ omnia certis quibuſdam periodis ſuſcipiuntur & abſoluuntur, idque naturæ commodo, & cõtrà incõmodo ſi loco nõ fiant cohibita & ſuppreſſa. Id autẽ accidit peruerſa naturæ inclinatione, meatuũ anguſtia, materięque ipſius cõtumacia vnde refluxus & palindrome ſurſum infernè.

Epileptici morivntvr] Non quidem omnes, nec ab omni ſanguinis profluxuri ſuppreſſione & refluxu (nam hæmorrhoicis in hæmorrhoidum vacuitate accidũt phthiſes, hydropes, cancer, ſcirrhus & elephas, melancholia & inſania.) Mulieres autem cohibitis menſibus, quarto mẽſe dentibus ſtrident, quod eſt conuulſificum. Sed narium larga hæmorrhagia vi ſuppreſſa, non rarò eſt conuulſifica. Eſt autem epilepſia conuulſio, cuius apoplexia hîc ſuccedanea eſſe ſolet, vt ſuperiore anno vidimus in Epiſcopo Niuernenſi, repleto ſanguine cerebro.

21 Ἐξ αἱμορροΐδος ὅσον ἐπιφανείσης σκοτώδεα ἐλθόντα, παραπληγικὸν μικρὸν, καὶ ἐπ' ὀλίγον σημαίνει· λύει φλεβοτομίη. καὶ πᾶν τὸ οὕτως ἐπιφαινόμενον· κακόν τι σημαίνει.

Meliùs ſic.

Ἐξ αἱμορροΐδος ὅσον μικρὸν, καὶ ἐπ' ὀλίγον ἐπιφανείσης, σκοτώδεα ἐλθόντα· παραπληγικόν τι σημαίνει· λύει φλεβοτομίη. καὶ πᾶν τὸ οὕτως ἐπιφαινόμενον· κακόν τι σημαίνει.

Ex hæmorrhoide quantumuis parum atque parumper aperta obortæ vertigines; paraplecticum quippiam ominantur: ſanat autẽ phlebotomia. Atq; in vniuerſum quicquid ita ſe prodit; aliquid ſiniſtri denũciat.

Vt nihil optabilius quàm hæmorrhagia iurę & loco prorupta: ita nihil expetendũ magis quàm hæmorrhoides

hæmorrhoides cōuenienter ductæ. Eſt autem hæmorrhagia ſuperarũ partium vnica ſalutaris. Namque vomitio ſanguinis, excreatio & anacatharſis omnino ſunt mala. Sed hemorrhoides inferarum partium eſſe dicuntur, vt menſtruę purgationes & dyſenteria αἱματώδης. Quæ tria ſuis quæque diorismis ſalutaribus definita, mirificos adferunt ſanitatis fructus. Atque vt paucis complectar hemorrhoidum commoda; ſcitum eſt illud. Αἷμα ἄνωθεν μὲν ὁκοῖον ἂν ᾖ κακόν. ἀγαθὸν δὲ κάτω τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα. *Sanguis qualiſcunque ſuperne quidem malus; infra autem bonum eſt nigra ſecerni.* Ac ſi diceret; vt omnis hæmorrhagia lege critica ſalutaris: ſic hæmorrhoides quæ fluunt merito, & κατὰ λόγον naturæ, grauiſſima quæque mala ſanant & arcent. Atque vt omne ſanguinis profluuium per os cuiuſmodi ſit tandē, terrificum videri debet: ſic omnis per inteſtina nigrorum deiectio, calamitoſa, ne dicam mortifera eſſe ſolet. Nam quæ ab atra bile incipit dyſenteria eſt inſanabilis. Sed hæmorrhoides per metaptωſin obortæ, vacuando, retrahendo, & detrahēdo rheuma concitatum atque conſiſtens, ipſámque morbificam cacochymiam & impuritatē vaſorum expurgando; propugnationem & ἐπανόρθωσιν adfert hæmoptoicis, peripneumonicis, pleuriticis, melancholicis, fanaticis, nephriticis, & varicoſis; vt vitia lienis & cutis prætercam: ſed ea lege tamen vt per μετάπτωσιν, i. *tranſitum* vel ſua ſponte ſe prodant, vel artificio medici. Nam quæ per ἐπιγένεσιν & ſympathiam feruntur, tantùm abeſt vt aliquid opis adferant, vt grauioribus damnis augeant. Quæ cùm ita ſe habeant.

Ex HÆMORRHOIDE] Qua vel cacochymia lienis melancholica, totiúſque adeo meſenterij & cauarũ hepatis partiũ expurgatur per anaſtomωſin venularũ ex meſenterico venæ portæ ramo ad vltimas ſedis oras productarũ; vel etiã qua depletur plethora venarũ lũbis adiacētium (vnde dolorifica in lũbis mala ſanguiflua) per venas quæ ab hypogaſtria inſeruntur in cutim muſculoſã hypogaſtrij & inteſtinũ rectũ.

QVANTVMVIS PARVM ET PARVMPER APERTA] i. Quæ parcè, nec ita diu pro eo ac merebatur cacochymia, aut plethora lumborũ particularis, purgationi aut vacuationi conceſſa fuit; nec verò quantitate ac periodo abſoluta votis naturæ reſpondit, vt liberaliter olim reſpōdebat: ſed cōtrà refluxu ex peruerſa inclinatione, aut denegato exitu per ſuppreſſionem, maiori oppreſſioni cauſam dedit.

OBORTÆ VERTIGINES] Vel potiùs tenebræ aut tenebricoſæ vertigines, ex falſa imagine ac veluti ſpectris quibuſdam viſorum mendacium τοῦ φανταστικοῦ; per turbulentum motum ſpiritus animalis impuri à fumido vapore qui ex recurſu ipſarũ hæmorrhoidum excurſum habet ad caput, & exitu prohibetur. Indigena quoque cerebri vapor fumidus eſſe poteſt, qui ne vim adferret cerebro, hæmorrhoides liberales & liberæ prohibebant.

PARAPLECTICVM QVIPPIAM OMINANTVR] Vel etiam multum. Nam illud, *quippiam paraplecticum*, eſt inchoatæ cuiuſdam, non abſolutę paraplegiæ proprium: quemadmodum ex prorrhetico nō ita pridem annotauimus. Eſt autem paraplegia, partis alicuius reſolutio cum interceptione motus & ſenſus. De cuius natura & cauſis multa ſunt à nobis adducta comment. ad illam prognωſin. *Parotides prauæ ſunt paraplecticis.* Hîc autem videtur per ironiam aut etiam ſarcaſmum dixiſſe, paraplecticum quippiam, quæ humilis nimium oratio prægrande malum dignè nō exprimit: quoniam vertiginis eius, quam facit anadrome fumidi vaporis & ſanguinis vitioſi, non rarò apoplexia cōſectaria eſſe ſolet, quæ omnem paraplegiæ & paralyſeωs continet intra ſe calamitatem. Etenim quamuis ab Hippocrate notata ſint duo tantùm ſymptomata hæmorrhoidum cohibitarum ἴκτερα, phthiſis & hydrops, atque hydropem naſci Galenus doceat ex recurſu & refluxu cacochymiæ malignæ & melancholicæ, quæ vel ſcirrhum gignit in hepate, vel ipſius viſceris natiuum calorem extinguit: tamen vt phthiſeωs conſecutio eſt per tranſlationem ab hepate ad pulmones: ſic etiam videri poteſt apoplexiæ per eam quæ fit ad cerebrum ipſum, cuius prænuncia eſſe ſolet tenebricoſa vertigo.

prorrh. 16. ſ. 3. 1. Coac. 9. cap. 12. lib. 2. Coac. 4. cap. 4. lib. 2.

aph. 13. 6.

ATQVE IN VNIVERSVM QVICQVID ITA SE PRODIT, ALIQVID SINISTRI DENVNCIAT] Exempla ſunt in ἐφιδρώσει, in ſubſtillo ſanguinis, in rigore fruſtra citato, in vrinis pauliſper coctis, non crudis. Et quoniam nuper admodum περὶ τῶν μικρῶν ἐπιφαινομένων differuimus ſuper illa prognωſi, τὰ μικρὰ ἐπιφαινόμενα ὀλέθρια, i. *epiphænomena parua, praua*; lectorem oratum velim vt referat ſe ad commentarium noſtrum. Coac. 15. huius cap.

SANAT AVTEM PHLEBOTOMIA] Huiuſmodi eſt illa prognωſis. *Quæ ab initio cientur vertigines, hæmorrhagia quieſcunt.* Huiuſmodi quoque illa. *Profuſa narium hæmorrhagia, vi cohibita; nonnunquam adducit conuulſionem: ſanat autem phlebotomia.* 16. Coac. huius cap. 11. Coac. huius cap.

DE PALPITATIONE, TREMORE, ET CONVVLSIONE.

ΟΙ ΠΑΛΜΩΔΕΕΣ δι' ὅλου ἆρα καὶ ἄφωνοι τελευτῶσι; Cap. XIIII.

1 *Qui toto palpitant corpore, etiámne vitam finiunt voce capti?*

HACTENVS hæmorrhagiæ leges examinauimus, & ad medendi vſum conuertimus. Sequitur vt quemadmodum illa venarum eſt: ita neruorum qui in vitio ſunt ſymptomata expendamus in deprauato motu. Enimuero deprauati motus quatuor omnino genera ſtatuuntur, palpitatio, cōuulſio, tremor,

& concuſſio : de quorum natura & cauſis, tum autem quemadmodum inter ſe diſtinguantur, ſuo quæque loco dicentur. Hîc certè ſufficiet ſcribere περὶ παλμοῦ, i. *de palpitatione*, quatenus ad inſtitutam prognωſin accommodari debet. Eſt enim difficilis ratio palpitationis in hac prognωſi deſcriptæ. Sed eam difficultatem hoc modo ad facilitatem conuertemus.

QVI TOTO PALPITANT CORPORE] Non quidem palpitatione ſubſultantium muſculorum à flatulento ſpiritu cuius dominatu iniuſſi mouẽtur : ſed deprauato motu in quo veriùs micãt aliena ſponte, quàm noſtra colligunt ſe ad opus faciundum. Nam flatulenti ſpiritus cauſa eſt frigida intemperies in craſſo humore, quod certè hîc locum habere nõ poteſt : quoniã prognoſeωs huius veritas fuit hiſt.4.part.3. 3.Epid. in hiſtoria de Phrenitico, qui cùm ſecundo morbi die palpitaſſet toto corpore, mox voce captus quartũ morbi diem agens interiit : cuius tam citæ mortis cauſam Galenus acceptam retulit virulentæ qualitati æruginoſæ bilis cuius magiſterio phreniticus regebatur. Ergo nec à flatulento ſpiritu διὰ ψῦξιν cumulato palpitauit, nec ab eodem factus eſt ἄφωνος. Etenim ſatis cõſtat inde aphωniam veniſſe, vnde is primùm è poteſtate mentis exiuit: exiuit autem à cerebro inflammato. At nulla ſpiritus flatulẽti cohibitio inducit 4.acut. φλογώδη διάθεσιν, i. *diſpoſitionem inflammatoriam*. Nec verò Galeni rationem libenter admitto qui ſuper delirio palpitantis vmbilici confectario philoſophatur; palpitationem quidẽ naſci à flatulento ſpiritu; delirium verò à diaphragmatis offenſione illius palpitationis ſocia. Namque vt cõcedam quod ipſe adfert prorrh.penult.ſ.1.1. quo ſuam opinionem tueatur, τοῖς νευρώδεσι μορίοις ἡ ἀρχὴ συμπάσχειν εἴωθεν, i. *neruoſis partibus principium conſentit* : tamen non efficitur aliam videri poſſe affectionem diaphragmatis paraphoricam, prȩter inflammatoriam. Atqui, inquam, nulla cohibitio ſpiritus inflammatoria eſt. Quòd ſi quis obiiciat palpitationis nomine nihil aliud ſignificari quàm ſubſultationem muſculorum & membranarum à flatulento ſpiritu hiſt.2. 1.Epid. διὰ ψῦξιν cumulato; ſciat is velim nomẽ illud non raró vſurpari ἀντὶ τοῦ σφυγμοῦ. Declarat illud Sileni ὑποχονδρίου παλμὸς ξυνεχής, quem paulò antè ſcripſit Galenus hypochondrij vtriuſque tẽſionem habuiſſe oblongam, diaphragmate inflammato. Erit igitur palpitatio in hac prognωſi arteriarũ micantium pulſus medico aſpectabilis, & ægro moleſtus ac dolorificus ; vel ob repletionem arteriarũ, vel ob anguſtiam ſpatiorum in quibus arteriæ olim micabant liberè ; vel etiam ob fortem naturæ contentionem ſtudentis excludere quæ ſibi negocium & moleſtiam exhibent atque faceſſunt. Iam verò quemadmodum talis palpitatio pariat aphωniam, videamus in eo quod ſequitur.

ETIAMNE VITAM FINIVNT VOCE CAPTI?] Sanè quidem: tametſi omnis res quæ interrogando proponitur, ancipitem adfert rationem iudicandi ex ancipiti iudicio eius qui quærit, cui nihil abditum fuit, nihil abſtruſum, & qui omnium primus admirationem ſuſtulit, atque ἀθαυμασίαν inuexit: niſi fortè quis excuſationem adferat eius qui hoc veluti breuiariũ de hiſtoria Phrenitici deſumpſit, negétque ſummum fuiſſe illum dictatorem Hippocratem; quod illi facilè conceſſerim, modò perſuaſerim omnium theorematum quæ ſcripta ſunt in hoc libro authorẽ fuiſſe Hippocratem. Enimuero phreniticus ille παλμώδης δι' ὅλου, factus eſt ἄφωνος, ac voce captus vitam quarto die finiuit; aut à tenſione forti, aut ab exolutione ſumma neruorum & muſculorum vocem edentium. Huiuſmodi ſunt muſculi intercoſtales qui faciunt ἐκφύσησιν vocalis materiȩ, quæ vapor eſt fumidus è corde expreſſus. Huiuſmodi ſunt etiam laryngis carnes modulandæ voci dicatæ. Eorum autem muſculorum tenſio accidit in conuulſione, qualis cernitur in epilepticis ; exolutio autem in paraplegia muſculorum laryngis atque thoracis: illa quidem ambientis appulſu, cuius vim nunquam expertus fuit ſextæ coniugationis in larynge neruus, niſi nudatus: hoc verò ab intemperie ceruicalis medullæ, & vertebrarum luxatione. Cernitur etiam aph.5.5. in apoplexia: quemadmodum & valida tenſio in ebrietate, quæ homines facit ἀφώνους conuulſos. Denique vndecunque valida tenſio eſt muſculorum atque neruorum φωνητικῶν, aut laxitas & exolutio, vel proprio inſtrumentorum vitio, vel ipſius principij & facultatis; inde proculdubio accidit ἀφωνία. Quòd ſi ad eam laxitatem acceſſerit materiæ vocalis paupertas, tum in propinquo mors eſt, & qui conualuerit Hippocrates vidit neminem. Quinetiam ſunt interruptæ voces & eliſæ in faucibus, occurſu catarrhi ad perpendiculum prolabentis, & materiȩ vocalis ſurſum expreſſæ. Quæ cùm ita ſint, iam loco quærẽdum quæ cauſa fuerit phrenitico palpitandi & obmuteſcendi. Sanè hîc nulla eſt æquitas iudicãdi à flatulẽto ſpiritu palpitaſſe, quem narrat Hippocrates incendio conflagraſſe & æruginoſa vomuiſſe. Nec verò credibile eſt ipſum voce captum fuiſſe à laxitate inſtrumẽtorum vocalium, quem ſcribit poſteram noctem illius diei quo palpitauit (palpitauit autem ſecundo) crebris conuulſionibus exegiſſe. Ergo viſa eſt palpitatio in aſpectabili pulſu micantium arteriarum; & à prægrãdi tenſione inſtrumẽtorum vocalium factus eſt æger ἄφωνος. Nam laxitati contraria eſt conuulſio quæ hominem detinuit ad vltimum vſque ſpiritum. Sic enim ait. Παλμοὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος, νυκτὸς σπασμοὶ, τρίτῃ παρωξύνθη πάντα, τετάρτῃ ἀπέθανεν. i. *Totius corporis palpitatio, noctu conuulſio, tertio die exacerbata ſunt omnia, quarto interiit.* Interiit autem crudeliter, vt ſanè omnes intereunt qui ex dolore voce ſunt capti, i. qui acerbiſſima cõuulſione intercoſtalium muſculorũ, quæ initiis morborum firmiter fixa manet, nec intra eam qua incidit horam diſcutitur, alioqui febris medicatoria; qui, inquam, ſic voce capiũtur denegata expreſſione & appulſu vocalis materiæ ad inſtrumenta φωνητικά, & impedita eorum modulatione ad vocem edendam. Ex quo efficitur eos qui toto palpitant corpore, voce captos, crudeliter vitam finire: quoniam conuulſoria eſt aphonia, vel quæ conuulſifico modo exiſtit, iniuſſa videlicet, forti collectione partium vocalem materiam exprimentium, deducentium, excipientium, & modulantium : qualis aphoniæ cauſa cernitur in ebriis & catalepticis qui voce capiuntur conuulſi. Nam quæ ab exolutione incidit aphonia per extinctionem caloris vitalis, & 2.4.5.6.7.8.9. Coac. cap.8. lib.2. ſummam infirmitatem potentiæ animalis ; vt mortem in propinquo eſſe denunciat : ita moriendi ſenſionem adimit : ac tales ἄφωνοι λαθραίως ἀποθνήσκουσι, i. *clam moriuntur*.

Hîc nolim me arguat momentorum auceps, vt qui negare videar à palpitatione flatulenti ſpiritus

venire

venire τὴν ἀφωνίαν. Etenim ſciat is velim, non ignorare me à flatulẽto ſpiritu naſci conuulſionem, & à conuulſione τὴν ἀφωνίαν. Sed hæc in phrenitico locum non habet.

2 Τὰ τρομώδεα, σπασμώδεα γινόμενα· ἐφιδροῦσι, φιλυπόστροφα. τούτοισι κρίσις ἐπιῤῥιγώσασιν. ἐπιῤῥιγοῦσι δὲ οὗτοι ἐπὶ κοιλίην καύματι προσκληθέντες. ὕπνος πολὺς τούτοισι σπασμώδης, καὶ τὰ ἐς μέτωπον βαρέα, καὶ οὔρησις δυσκολαίνουσα.

Omnes qui tremuli conuelluntur ſudatiunculam habent obnoxiam recidiuæ. Atque iis rigore ſuperueniente fit criſis. Superuenit autem ventris ardore laceßitis. Hîc ſomni arctiores ſunt conuulſifici, grauitáſque frontis, & mictio ipſa difficilis.

MALA MVTATIO eſt motus quodammodo iuſſi in eum qui omnino eſt iniuſſus, ac ſua ſponte in totum cietur, noſtra autem ne minimùm quidem. Eſt ſanè mutatio τοῦ προαιρετικοῦ εἰς τὸ αὐτόματον καὶ ἀπροαίρετον. Quæ quãta ſit è natura egreſſio, declarat id ipſum difficultas ἐπανορθώσεως & curationis ipſius: maximè verò quando cum inſtrumentorum contumacia principium & facultas in vitio ſunt, vt in tremore & conuulſione phanaticorum, quæ ſi quid aliud, deſperationem ſalutis oſtendit. Quæ ſalus enim vitæ ſperabilis eſſe poteſt in alienatione cerebri ab exhauſto, vnde venit illa conuulſio atque tremor? Verùm vt redeam ad propoſitum theorema de mutatione iuſſi motus in iniuſſum, & in quo cerni poſſit illa mutatio; deciſione opus eſt huius prognoſeως quæ ſic habet.

QVICVNQVE TREMVLI CONVELLVNTVR] Vel qui toto corpore omnibúſque artubus contremiſcentes in viciſſitudine motus iniuſſi & iuſſi, ex pari magiſterio concertãtium inter ſe facultatis & inſtrumenti; qui, inquam, ſic cõtremiſcentes, proindéque iuſſo priùs motu fruentes, nunc prorſus iniuſſo laborant in conuulſione, quæ eſt κίνησις ἀπροαίρετος τῶν προαιρετικῶς κινουμένων, i. *iniuſſus earum partium motus quæ non niſi noſtro iuſſu mouentur*; ídque per ſe, non ex euentu: vt ſcilicet partes quæ conuelluntur, conuulſionis cauſam intra ſe habeant, repletionem aut ſiccitatem; nec antagoniſtarum congenerúmve culpa in vitio ſint, vt in trωmate muſculorum crotaphitarum, vbi partes oppoſitæ conuelluntur. Qui ſic igitur à trωmate manent conuulſi.

SVDATIVNCVLAM HABENT OBNOXIAM RECIDIVÆ] In prorrhetico legitur ἐφιδρῶσι, eáque lectio ter aut quater à Galeno repetita. Sed legere malim ἐφιδροῦσι, vt ſudatiuncula ſit eorum qui ſic conuelluntur, vel ab oppreſſione expreſſa, vel ab exolutione partium ſolidarũ exudans. Vtraque mala, hæc peior: neutra autem ſudatiuncula recidiuæ tantùm eſt capax, ſed etiam mortis. Nam ea demum φιλυπόστροφα, i. *recidiuæ amica* verè dicuntur quæ ſunt προεκρηγνύμενα, ἢ προεκκρινόμενα, ἢ ἐγκαταλιμπανόμενα, i. *quæ ante diem ingruunt, vel ante diem indicantur, vel à criſi ſuperſunt.* Hîc autem ſudatiuncula vi expreſſa, vel ab exolutione exudans in conuulſione, mortifera eſſe ſolet. lib. περὶ κρισίμων

ATQVE IIS RIGORE SVPERVENIENTE FIT CRISIS] Non omnibus quidem conuulſis: ſed iis tantùm qui à repletione conuelluntur. Eſt autem bona mutatio conuulſionis in concuſſionem, nec contrà: quoniam triumphata natura iam triumphare incipit; & quæ dominatu cauſæ morbificæ tenebatur, iam nunc erecta, cauſæ ipſius potens eſt in concuſſione. Eſt autem rigor concuſſio.

SVPERVENIT AVTEM VENTRIS ARDORE LACESSITIS] i. Galeno interprete, ventris ardor prænuncius eſt atque quodammodo præuius iis quibus à conuulſione venturus eſt rigor: vnde fit vt prorepente ichore bilioſo è vaſis ad partes acerrimi ſenſus, forti naturæ contentione & motu, concutiantur ad excluſionem rei moleſtæ. Atque ita febris conuulſionem exoluit. Scire autẽ licet multò meliùs eſſe iis qui à tremore rigent, quàm qui à rigore contremiſcunt. Nec verò audienda prognωſis illa quæ ſic habet. Τοὺς ἐπιῤῥιγέοντας τὰ τρομώδεα ἐπιγινόμενα κρίνει. i. *Crebrò rigentes tremor ſuperueniens necat*: vbi legẽdum videtur potiùs κτείνει, quàm κρίνει. Niſi quis prætexat eum tremorem qui circa initia, primóque morbi die obortus, venæ ſectionem indicat neceſſariam: ſicut in Pythione Galenus aſſeruit: aut etiam conuulſionis eius quæ primo die, aut poſtridie, aut etiam perendie ſuperueniens febrem tollit, cuius prænuncia erat rigoris concuſſio. Sed hoc ſuperſtitioſum nimis eſt, ne dicam ſophiſticum. 28. Coac. 1. lib.

HIC SOMNI ARCTIORES SVNT CONVVLSIFICI] Arctiores ſomnos impropriè nominauit & καταχρηστικῶς, τὰ κώματα οὐχ ὑπνώδεα ſiue ἄγρυπνα, i. *cωmata non ſomniculoſa*, ſeu *vigilantia*, quorum ſcilicet κῶμα tantùm apparet in conniuentia oculorum, quibus noctem illi accipiunt, cerebro autem vigilant. Nam cæteri omnes cωmatoſi longè abſunt à conuulſione, quorum ſanè ὕπαρξις in laxitate conſiſtit, vt conuulſionis in tenſione.

GRAVITAS FRONTIS] Ex qua ſignificatio fit opprimentis cauſæ firmiter fixæ, non autem fugacis, & per ſympathiam laceſſentis.

ET MICTIO PERMOLESTA] Idem enim ſignificat οὔρησις δυσκολαίνουσα, quod alibi οὖρον ἐπίπονον, καὶ δεδακρυμένον, vel etiam ἀφρώδεες οὐρήσιες: quæ ſunt eiuſmodi liquore aut hypoſtaſi, & quò propiùs ab æqualitate abeſt ſpuma, eò peiorem vim ſpiritus flatulẽti, aut colliquationis denunciat; quæ duæ ſunt iuſtæ conuulſionis cauſæ. Qua de re illud præceptum eſt. *Conuulſificæ ſunt etiam ceruicis & dorſi perfrixiones,* ſ.2.1. prorrh. & 7. Epid. prorrh. 20. ſ.3.1. 88. Coac. 1. lib.

ac tum vrinæ ſpumantes. Sed maximè facit ad intelligentiam conuulſifici ſomni iam explicati, quod eius prognoſεως initio ſcriptum eſt. *Qui cum feroci perturbatione ſomno excuſſi, è poteſtate ſui exeunt; grauiſſimum habent malum & conuulſificum.* Sed hæc poſterior pars de arctiore ſomno, déque frontis grauitate & vrina difficili, non legitur in prorrhetico.

s.3.1.prorrh.

al. ἄπυροι.

3 Οἱ ἐν ὑστερικοῖσιν ἄπειροι σπασμοὶ εὐχερέες.

Meliùs in prorrhetico, 27. s. 3. 1.

Οἱ ἐν ὑστερικοῖς ἀπύρεοι σπασμοὶ εὐχερεῖς.

Quæ cadunt in hyſtericas ſine febre conuulſiones; faciles.

In convvlsione magna eſt è natura egreſſio, magna item naturæ offenſio: proptereáque difficilis eius redintegratio, ἐπανόρθωσιν Græci vocant, ne dicam deſperabilis, quando & firmiter fixa eſt, & partes veluti arctiſſimo quodam vinculo conſtrictas tenet, quarum officio vitam carere non potis eſt: vt prætermittam interim doloris acerbitatem, & cauſæ morbificæ inexpugnabilem contumaciam. At ſi conuulſio preſſa eſt leuiter ad exigui prædicationem temporis, & cauſam habet fugacem, aut quæ naturam ſequitur potiùs cauſæ ſuſcipientis, quàm intolerabilem vim efficientis; cuiuſmodi eſſe ſolet puerulorum febricitantium infra ſeptennium; ſanè tantùm abeſt vt ſpem nobis adimat, vt ne leuiſſimo quidem metu nos terreat. Huiuſmodi eſt conuulſio hyſtericarum febris expertium. De qua exempli loco hæc prognωſis videtur ad examinandum & philoſophandum præſcripta.

Convvlsiones] i. Iniuſſi motus principium verſus contracti, earum partium quæ noſtro iuſſu colligunt ſe ad flexionem, extenſionem, & ad eum quem vocant tonicum motum. Atque illę conuulſiones aut ſunt reapſe & verè cum vitio partium conuulſarum, aut ex euentu, vacantibus omni culpa inſtrumentis & partibus quæ ſua ſponte, non noſtra, colligunt ſe veriùs quàm conuelluntur. Ergo conuulſiones cuiuſmodi tandem fuerint.

Qvæ cadvnt in hystericas] Quæ ſuperueniunt hyſtericis dum ſuffocatione hyſterica conflictantur, ſiue illa venerit impeditis reſpirandi inſtrumentis ab oppreſſione diaphragmatis quam facit hepar ex vtero ſibi adiacente, qui eò curſum inflexit tanquam ad fontem gratioſi humoris, ſitim explere cupiens in muliere grandiore & vidua nec ampliùs menſtruali, cuíque profuſior aluus collapſo inteſtino recto, cum ſiccitatis & leuitatis acceſſione, occaſionem dedit vtero per locorum amplitudinem conuertendi ſe & affectandi viam ad illud ἰκμαλέον hepar: ſiue illa ſuffocatio poſita ſit in diſſipatione penéque dixerim extinctione caloris viuifici qui eſt in corde, appulſu venenatæ auræ quam ſemen corruptum è locis expirat; tollítque ad tempus in corde, reſpirandi vſum; in faucibus & larynge veluti quodam laqueo conſtrictis, opinionem ſtrangulationis facit ab illaqueatione; in cerebro autem, melancholiæ aut epilepſiæ conſecutionem adfert. Quæ tamen ſymptomata non cernuntur in iis qui cum frigore glaciali, ſublato reſpirationis vſu, nihil omnino reſpirant: ſed ſola tranſpiratione contentæ viuunt, donec excluſo putri ſemine reſtitutæ fuerint.

Sine febre] Sic meliùs quàm ἄπειροι. Quid enim ad leuationem facit inſolita conuulſio quæ grauior eſſe ſolet quàm conſueta? quemadmodum & menſtruarum purgationum cohibitio, moleſtior mulieribus ἀπείροις quàm ἐμπείροις. Ergo ſine febre legendum, & intelligendum de ſymptomatica vteri per ſyſtrophen inflammati; aut de eſſentiali.

Faciles] Quæ & toleranter feruntur, & facilè exoluuntur: quoniam fugax earum cauſa eſt, quæ proritando potiùs quàm exhauriendo, per contractionem cerebri, conuulſionem facit. εὐχερεῖς autem vocauit eadē ratione qua homines dicuntur εὐῆκεῖς ἢ δυσελκεῖς, quorū vlcera facilè aut difficulter ſaneſcūt.

4 Τὰ σπασμώδεα ἐν ἱδρῶτι πτύελα παραῤῥέοντα, πυρετώδεϊ ἐόντι εὐήθεα. τούτοισιν ἐπὶ κοιλίαι καθυγραίνονται. τάχα δέ τι ἐς ἄρθρα ἀποστήσεται.

Quæ in febrili ſudore diffluit ſaliua, leuis eſt: atque iis etiam profluunt alui: ac fortè quippiam in artus procumbit.

Libenter equidem Galeno aſſentior qui τὰ σπασμώδεα ex hac prognωſi reiicit. Nulla eſt enim æquitas recipiendi, & opera perdita examinandi. Nec verò aſſequi poſſum quærendo & diſputãdo quæ ſint illa ſputa σπασμώδεα: niſi fortè quis dicat ea videri quæ cum forti concuſſione thoracis expectorantur. Sed hoc ſuperſtitioſum nimis atque ſophiſticum: alioqui non appoſitè nec cõſideratè ſcripta ſunt illa παραῤῥέοντα καὶ εὐήθεα, i. *diffluentia & facilia*, quæ nullo metu exterrent. Quo fit vt loco ſcripta non ſit prognωſis, vbi ex profeſſo agitur de conuulſione. Sed ne quid intentatum relinquam, ſic eam aggredior ad explicandum.

Qvæ in

QVÆ IN FEBRILI SVDORE] i.Qui à febre cietur & lege naturæ effunditur critica aut periodica,isque toto corpore, calidus,non autem ſudatiuncula frigida vel ab oppreſſione expreſſa,vel ab exolutione partium ſolidarum exudans.

DIFFLVIT SALIVA] Sic enim τοῦ πτυελοῦ ſignificationem exprimendam putaui, ex perſpicientia τῆς διανοίας noſtri authoris qui καταχρηστικῶς vſurpauit τὸ πτύελον, ἀντὶ τοῦ πτύσματος. Nam in πτυελῷ verè & κυρίως dicto,quod expectoratum ſignificat, diffluere os non legi apud Hippocratem, ſed tantùm humeſcere per ἀνακάθαρσιν,i. *expurgationem* thoracis atque pulmonum. Solenne eſt illud. Πτύελον χρὴ ταχέως τε ἀναπτύεσθαι καὶ εὐπετέως. i. *Sputum oportet citò expui & facilè.* Quod vt fiat,craſſum eſſe decet,non tenue, nec glutinoſum. Sed ea ſaliua diffluit vel à catarrhi prolapſu in fauces,vel ex nimia humoris abundantia qua natat aluus,prorepítque ad os per continuitatem interioris tunicæ quæ aluo, palato, ac toti ori cõmunis eſt. 1.acut. lib.2.progn.

LEVIS EST] Quæ ſcilicet toleranter fertur,& curatur ex facili,nec metum adfert grauioris mali. Vt enim κακοήθεα dicuntur quæ ſunt terrifica: ſic εὐήθεα quæ ſunt ſecura. Huiuſmodi ſunt febres εὐήθεις, quæ inoffenſo curſu placidè ſuam abſoluunt hiſtoriam, nec vlla ſecum habent coniuncta ἐπιγινόμενα, nec vlla ante diem ἐπιφαινόμενα. Secura eſt autem ſaliua quæ liberum habet exitum,cum vacuitate qualitatis malignæ. Secus eſt de ferina deſtillatione,quæ ſiue excludatur, ſiue ſubſiſtat, graue malum oſtendit & facit. lib.3.progn.

ATQVE HIS PROFLVVNT ALVI] Quod balbis vſu venit qui madeſcente lingua balbutiũt. Nam prorepente in aluum humore, ipſam laxari contingit, non ſecus atque mulieribus in grauiditate aphthoſis,quibus aborſionem facit inde ſuperueniens alui profluuium,ſublata opportunitate nutriendi atque gerendi fœtum.

AC FORTE QVIPPIAM IN ARTVS PROCVMBIT] Deriuata profluuij cauſa in artus. Sic enim & colici,& dyſenterici,non raró fiunt arthritici. Nec mirum videri debet ſi ex nimia humoris morbifici abundantia, prorogato iam morbo, vt prorogari ſolet à ſudore fruſtra oborto; tandem ad eam diuturnitatem abſceſſus in articulis conſequatur.

5 Οἷσιν ἐν σπασμώδεσιν ὀφθαλμοὶ ἐκλαμπαίνουσιν ἀτενέες· οὔτε παρ' ἑωυτοῖσιν εἰσὶ, διανοσέουσι τὲ μακροτέρως.

Quibus in conuulſione ſcintillant oculi firmiter fixi; nec ſunt apud ſe, ac diu eorum morbus producitur.

HIC SANE conuulſionis nomen loco non legitur: quoniam quæ ſcripta ſunt in hac prognωſi, prænuncia ſunt potiùs conuulſionis,quàm conſectaria.Nam oculorum fulgor intentáque acies,vt certè ſymptomata ſunt paraphorica: ſic etiam meritò videri poſſunt conuulſifica. Ergo ſic inſtituenda prognωſis.

Quibus oculi ſcintillãt valde intẽti,nec ſunt apud ſe,& conuellũtur.

QVIBVS OCVLI SCINTILLANT] Crebris micant ignibus; non quidem à lumine ſibi connato, quod eſt inſtrumentum αὐγοειδὲς viſificæ facultatis, idémque ceu portitor quidam traiiciẽs aſpectabilia omnia ſibi conſocialia ab extimo lumine ad intimum animæ,per quod viſio ipſa perficitur:ſed à fulgore aduentitio,ac veluti quibuſdam marmarygis ob oculos obuerſantibus,à ſanguinis tenuiſſimi appulſu multa bile perfuſi ad nitentes pellucidáſque oculorum membranas, cum inflammatione quadam luminis atque fulgoris oculorum proprij,vnde naſcuntur intus τὰ ὁρατὰ quæ non niſi extrinſecus percipi ſolent. Ac talia viſa, ſunt planè mendacia: ſicut & ἀκουστὰ in aurium echo & bombo.

VALDE INTENTI] Quorum acies,quocunque fit eorum coniectio,manet immota & fixa,ídque κατ' προαίρεσιν; non autem à pari contractione iniuſſa omnium ocularium muſculorum; nec verò ab iniuſſa collectione antagoniſtarum,quam vocat κατάκλασιν; nec ab æquali omnium contractione, quam τὴν πῆξιν, in illo, ὀφθαλμοὶ πεπηγότες, qui ſunt eiuſmodi; exerti quidem,à laxitate; concaui autem,à conuulſione. Ac talem intuitum nominauit ὄμματος θράσος.

De quibus in vniuerſum ſic ſtatuam.Oculorum coniectio firmiter fixa, aut iuſſa eſt, aut iniuſſa; ac iuſſa quidem indecorè,à perturbatione animi cum febre, aut ſine febre; iniuſſa autem recta,aut torua. Recta eſt quę cernitur in oculis quos vocant πεπηγότας,qui ſunt eiuſmodi,vel à laxitate omnium muſculorum exerti,vel ab eorundem contractione concaui: torua autem à muſculorum antagoniſtarum laxitate, aut conuulſione.

NEC SVNT APVD SE] i.Non ſuæ ſunt mentis: ſed contrà è poteſtate ſui exeunt,diſſimilitudine morum,abſurditate verborum,indecora corporis compoſitione, & corde oblito laborum; quæ omnia ſunt paraphorica atque phrenitica: per intolerabilem cerebri alterationem, quòd effero humore teneatur, ídque potiſſimùm quando in morbis acutis ante diem apparent τὰ ἐπιφαινόμενα quæ citò apparere non debent, alioqui verè ſunt ἐπιγινόμενα, propтereáque funeſta, aut certè ſiniſtri iudicij. Atqui ſcintillãtes oculi ſcintillis & marmarygis crebri eſſe debent ad hæmorrhagiam criticam,nec aliter. Ergo ſi contrà huiuſmodi ſint phrenitidis ſocia; παρὰ λόγον naturæ,& merito morbi erunt.

ET CONVELLVNTVR] Proritatione neruorum principij, & cerebri alienatione, cuius conſe-

cutio cita est à prægrandi alteratione iam explicata, quæ cernitur in oculorum scintillis & fixa eorum coniectione. Quod autem sequitur de diuturna ægrotatione, falsum est, tum reapse, tum Galeni iudicio & authoritate.

6 Τὰ σπασμώδεα τρόπον παροξυνόμενα κατόχως· τὰ παρ' οὖς ἐπαίρει.

Qui in paroxysmo attoniti quodammodo conuelluntur; iis assurgunt parωtides.

QVI IN PAROXYSMO ATTONITI] Dum scilicet exacerbatur febris intermissionis expers, cerebro multùm proritato veriùs quàm oppresso, à mixta cacochymia pituitæ & bilis vnde nascitur monstrum biceps quod τυφομανίαν veteres nominarunt, quæ non minùs cernitur in catoche falsò credita vigili apertis oculis multùm intentis; quàm in cωmate quod falsò putatur soporatum, ex conniuentia oculorum. Nam & phrenitici multi sunt catochi, vt etiam comatosi: quamuis inter cωma & catochen hoc intersit, quòd illud sit ἐν τῇ λύσει, hæc verò ἐν τῇ τάσει.

QVODAMMODO CONVELLVNTVR] i. Fugaci artuum contractione, vel musculorum in-

prot.60.f.2.1. iussa collectione leuiter pressa, non firmiter fixa: quamuis illud κατόχως non raro significet τὸ ἱδρυμένον βεβαίως: quemadmodum sæpe annotauimus ex Galeno. Alioqui duo hæc, σπασμώδεα τρόπον & κατόχως, essent planè ἀσύστατα.

IIS ASSVRGVNT PAROTIDES] Aliam interpretandi viam secutus sum, atque aliud demonstrationis fundamentum posui in enarratione iam scripta ad hanc prognωsin. Sed illa pertinet tantùm ad catochē, nō autē ad parotidas. Sic enim legitur, τὰ παροξυνόμενα σπασμώδεα τρόπον κάτοχα. 109. Coac. 1. lib.

7 Τρομώδεσιν, ἀσώδεσι, μικρὰ τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα σπασμὸν σημαίνει, κοιλίης πονηρευομένης.

Quæ tremulis & anxiis paruæ assurgunt parωtides; conuulsionem denunciant cùm in vitio est aluus.

INIVSSI motus quàm iussi conditio peior est, terrificáque magis. Ergo tolerabilius malum tremoris quàm conuulsionis. Atque vt melius est delirium superuenire tremori, quàm tremorem delirio: sic melior est conuulsionis in tremorem metaptωsis, quàm tremoris in conuulsionem. Sed caput est in hac prognωsi discere & intelligere quemadmodum quæ ex tremore & anxitudine assurgunt parωtides conuulsionis prænunciæ sint, maximéque si aluus in vitio sit. Est quidem hæc prognωsis ἐκ τῶν ἀνομοιογενῶν instituta: efficiam tamen vt ea signorum complexio nihil à proposito inter se dissentiat.

Ergo. QVÆ TREMVLIS] i. Iis qui contremiscunt in febre acuta, per transitum humoris morbifici è venis in neruos, vnde per trāslationem & propagationem causæ illius ad cerebrum, symptomata paraphorica excitātur: quoniam facilis esse solet mutua principij & neruosarum partium sympathia.

aph.26.6. Quæ res adduxit Hippocratem vt ita scripserit. *Qui contremiscunt in febre, non sunt apud se.* Est autem hic tremor ab oppressione, non ab exhausto.

ET ANXIIS] Qui sunt omnis loci & figuræ impatientes, habéntque alysmum virtutis grauatæ à

prot.44.f.2.1. corpore: qui ἀλυσμὸς ἀνέμετος nominatur, quemadmodum alter ναυτιώδης.

PARVÆ ASSVRGVNT PAROTIDES] Non quidem paruæ symptomatum remissione, & periculi vacuitate; quales paruas dici ostendimus in illo, *Parωtides in diuturnis paruæ*: cuiusmodi fuisse narrantur illæ 1. lib. τῶν ἐπιδημ. quamuis amplitudine & circumferentia essent magnæ, at diffusæ tamen & molles ac doloris expertes, sed quę in humoris maligni & efferi abundantia ἀναρρόπως ἢ ἠμιρρόπως assurgunt. Sunt autem rubræ, dolorificæ admodum, atque prædurę. Nam de natura parωtidum satis iam multa diximus in earum historia.

CONVVLSIONEM DENVNCIANT] Quoniam ad præparationem suscipientis causæ, i. ad neruorum infirmitatem quam tremor ostendit, vis magna efficientis accedit: quia vel manet superstes multa in cerebro materia non ita pridem eò translata, quam parωtis ἠμίρροπος non excepit; aut quæ ab eadem recursum habuit ad cerebrum vnde manauit. Quæ causa est cur ex parωtide rubra & vertiginosa non raro veniant conuulsiones cum aphonia, vt suprà iam demonstratum est. Sunt enim parotides rubræ exacti iam morbi superstites, in febribus ortæ; sunt, inquam, abscessus vt paruitate inutiles: ita symptomatum calamitosa vi intolerabiles.

CVM ALVVS LABORAT] Meliùs fortè sic; nisi aluus laboret. Etenim quibus liberaliter biliosis excrementis fertur aluus, parωtidum mortifero periculo defunguntur quod in propinquo erat,

lib.1. Epid. quod Hermippo Clazomenio contigisse legimus. Qua de re illud præceptum est. *Parωtides in acutis fu-*

Coac.5.cap.4. lib.2. *nestæ: sed forsan his alui feruntur.* Vulgata lectio sic defendi potest, quòd anxitudo iam descripta nullam accipit leuationem: sed contrà augetur quando laborat aluus, tum suopte vitio, vt in lienteria; tum

alieno,

alieno, vt in dyſenteria, per expreſſionem ſaturatæ bilis ab hepate, quæ abradendo & exaſperando ſedis & inteſtinorum vlcerifica eſſe ſolet.

8 Τὰ σπασμώδεα καὶ τετανώδεα πυρετὸς ἐπιγινόμενος λύει.

Conuulſiones & tetanos ſuperueniens febris exoluit.

Hvivs prognoſεωs veritatem aperiet noſtra enarratio in 12. huius cap. quæ continet dioriſmum, atque, vt ita dicam, fundamentum bene ſcientérque demonſtrandi omnia quæ continentur in hac prognωſi. Cogitationes igitur noſtras ad illam reſeruabimus.

9 Σπασμὸς ἐπὶ τρώματι· θανάσιμον.

Conuulſio trωmati ſuperueniens; funeſta.

Illa demvm ſymptomata citæ mortis iamiam venturæ ſunt argumenta & cauſæ, quæ cum ſignificatione fatiſcentis victæque naturæ offenſionem quoque ipſi adferunt intolerabilem. Nulla autem vis maior naturæ αὐτομάτως, quàm cõuulſione poteſt adferri. Huc accedit quòd partium ab exhauſto conuulſarum redintegratio nulla ſperabilis. Ac veritas quidem huius prognωſεωs confirmatur aph. 2. lib. 5. quem enarrauit Galenus. Nec verò ſperaſſem me aliquid opis allaturum lectoribus & ſtudioſis Medicinæ, ſi ille dioriſmos omnes explicaſſet calamitatum & conuulſificarum cauſarum quæ trωmati ſuperueniunt. Vtile autem fuerit omnes quærere & examinare, vt ex earum perſpicientia intelligamus in quo trωmate, & quamobrẽ neceſſariò ſit funeſta conuulſio, non ſemper, aut certè vt plurimùm: ſicut video placuiſſe Galeno, qui neceſſitatem moriendi non recipit à conuulſione ex trωmate orta. Nec mirum: quia vnicam conuulſionis cauſam agnoſcit in ſauciata parte & trωmate læſa, nempe inflammationem ſyſtrophicam particularum neruoſarum ipſius partis. His ita conſtitutis.

Convvlsio] i. Iniuſſa contractio artuum, vel eorundem iniuſſa collectio principium verſus; illa quidem, in qua pars conuulſa cõuulſificam habet cauſam, ſi epilepſiam tãtùm exceperis, in qua principium, i. cerebrum in vitio eſt, non membra contracta, apparétque τὸ σπασμῶδες veriùs quàm vera conuulſio: hæc verò in qua partes ipſæ ſpõte ſua & iniuſſu noſtro colliguntur veriùs quàm contrahuntur, omnis conuulſificæ cauſæ expertes; aliènóque vitio colliguntur, non ſuo: propter exolutionem & laxitatem muſculorum oppoſitorum, magnitudine, numero, & robore parium.

Svpervenienѕ] Per propagationem cauſæ morbificæ ad genus neruoſum, vel à principio, vel ad principium, vel à ſauciata parte in ſocias atque propinquas; tum naturali contentione partium ſauciatis oppoſitarum & parium virtute, numero, & magnitudine.

TRΩMATI] i. Prægrandi capitis vel artuũ offenſioni extrinſecus incidẽti, iactúve, ictúve, aut caſu; vnde partium illarum percuſſarum luxatio accidit, contuſio, vulnus, fractura. Omnia enim partium extrinſecus offenſarum vitia, ſi lacerata ſit multùm continuitas, trωmata facit; quod illud ἐπὶ ſatis oſtendit, vnde ſignificatur ἐπιγίνεσις, quæ nunquam incidit niſi in magnas affectiones, éaſque quæ inter ipſas eximiæ ſunt. Declarat & libri inſcriptio περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων, vbi deſcribuntur capitis mala percutiendo illata, quæ ex euentu per ſubſtillum ſanguinis in duram meningem, aut per ſauciati oſſis corruptionem forent lethalia, niſi, conuenienter medicando, ei fato per Dei gratiam occurreretur. Nec verò me mouet quod in aphoriſmis legitur in hanc ſententiam, ἐπὶ τραύματι, quod vulnus tantùm ſignificat. Nam & magnum vulnus eſt τρῶμα. Sed non omne vulnus eiuſmodi eſt, vt nomen trωmatis mereatur. Omnis autem prægrandis in triplici genere partium ſauciatarum offenſio, trωma eſt. Poſſem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, pluribus argumentis opinionem meam defendere & ſuſtinere. Sed aliò feſtinat mea oratio.

Ergo. Convvlsio tromati svpervenienѕ] Idque per inflammationem partium neruoſarum ſauciatæ partis, aut per tranſlationem ſyſtrophicæ inflammationis in propinquam vel ſociam, vel etiam per exolutionem ſauciatæ partis quæ conuulſionem facit oppoſitę. Ac talium cauſarum conuulſificarũ ſpecies & idea ſpectantur ex fractura calcis in chorda, quæ nata è muſculis ſuræ primùm in ortu rotunda & craſſa, mox explicata & in ἀπονεύρωσιν diducta, firmiter fixa, ipſi calcaneo ſubtenditur & adhæreſcit. Hanc vocat Hippocrates τένοντα ὀπίσθιον. Eius conuulſio intolerabilem doloris acerbitatem parit, vnáque ſecum habet coniunctam febrem, aſſiduitate, feritate, ſingultu, tremore, delirio, & cita morte funeſtam. Cernitur etiam conuulſionis calamitas à nimia prorupti ſanguinis ex vulnere abundantia, cùm ſcilicet vena inſignis αἱμοῤῥοῦς telo inciſa eſt. Ac talis conuulſio non ita pridem his conſcripta literis explicata fuit. *Si largo ſanguinis profluuio ſuperuenerit conuulſio, aut ſingultus; mortiferum.* Coac.18. cap, 13.lib.2. Sed vulnerum quoque magnorum atque prauorum, qualia eſſe ſolent muſculorum qua parte nerui ἐμφύονται, aut iidem ἐκφύονται; talium, inquam, vulnerum conſectaria eſt ſæpe ipſa conuulſio, ſi nullus tumor aſſurgat, aut euaneſcat parte poſtica. aph.65.& 66. lib.5. Iam verò in trωmate capitis, cuius deciſio hæc propria eſſe videtur, cõuulſionis vtriuſque cauſa & ratio, periculi locum habet. Etenim quæ ſauciato partis alterutrius muſculo temporali conuulſio accidit, cernitur è diuerſo: tametſi conuulſa pars caret omni cauſa doloris:

tamen officij vacuitate in comedendo, & signo grauiter sauciatæ partis nobilissimæ, terrifica esse debet. Nam sauciati temporalis musculi hæmorrhagia, cerebríque per societatem & viciniam sympathia, intra decimum diem funesta est. Superest vt conuulsionis mortiferæ præter cæteras, & quæ morituri mox hominis in capite sauciati signum ostendit, causam in occulto latentem propalam explicemus. Enimuero trωmatię omnes cephalici, cùm in propinquo mors est, alterutra manu sauciatæ parti opposita, aut vtraque conuelluntur. Atque illud contigisse legimus cuidam pedisequæ in Omilo, hoc verò eiusdem loci Autonomo, à cuius suturis deceptum se fuisse Hippocrates prodidit, exemplo magnorum virorum & magnarum rerum fiduciam habentium. Ac sanè pedisequa iactu fenestræ aut ianuæ, dextra parte ad suturam trωma accepit; sinistra manu conuulsa est: Autonomus autem lapidis iactu percussus in medio bregmate super sutura, trωma fissuræ & contusionis habuit, vnde iam proximus morti, vtriusque manus conuulsionem expertus est. Vtriusque conuulsionis tam è diuerso, quàm è directo, causa est inflammatio neruorum principij quæ trωmati superuenit; in pedisequa, è diuerso per transitum biliosi humoris; in Autonomo autem, per propagationem eiusdem maligni humoris. Atqui trωmaticæ inflammationis consectaria esse solet conuulsio è directo partis obsessæ inflammatione illa systrophica. Quòd autem per trãslationem phlegmone oriatur quæ conuulsionem facit è diuerso caluariæ sauciatæ, planè illud declarat, quod vlcus in trωmate tum exaruit velut sale conditum; caluaria verò quæ fuerat perpolita, nunc apparet vermiculata & flaua. Inflãmationis argumenta sunt pustulæ sparsæ in lingua exudante sero ab inflammatione, vt in phreniticis. Sed illa translatio non fit ab vna cerebri parte in alteram, verùm per vasa quæ vtrique parti communia sunt.

Conuulsio vtraque trωmati superueniens per contractionem aut collectionem iniussam, mortifera est: illa quidem à distensione nerui aut chordæ, in fractura calcis; ab exhausto, in vulnere per hæmorrhagiam; ab inflammatione, per epigenesin aut metastasin in trωmate quadruplici capitis: hæc verò à resolutione musculorum partis nobilissimæ temporum. Mortifera est autem ob συντονίαν symptomatis, quæ curationis tempus expectare non potest; ipsa verò doloris acerbitas, & actio intercepta nobilium partium, καταλύει μὲν ἐν τάχει τὴν δύναμιν, καὶ ὀξὺν θάνατον ἐπιφέρει. i. *vires citò resoluit, & citam mortem inducit.* Galenus comment. ad aphor. 25.2.

10 Σπασμὸς ἐπὶ πυρετῷ γινόμενος· ὀλέθριον· ἥκιστα δὲ παιδίοισιν. Οἱ δὲ πρεσβύτεροι ἑπτὰ ἐτέων· ἐν πυρετῷ οὐχ ἁλίσκονται ὑπὸ σπασμοῦ· εἰ δὲ μὴ, ὀλέθριον.

Conuulsio febri superueniens omnino funesta; perrarò autem puerulis. Qui verò septem annis prouectiores sunt, conuulsione non tentantur in febre: sin autem, desperati.

INTER symptomata ἐπιγινόμενα febrium acutarum, desperabilem maximè vitæ salutem ostendit conuulsio; cùm scilicet tanta est eius per ardorem & siccitatem è natura egressio, vt nulla redintegratio sperabilis esse possit. Huiusmodi est dẽtium stridor fanaticis, oculorum ἴλλωσις, palpebrarum item & labiorum peruersio. Huiusmodi sunt etiam deliria cum tremore & palpo coniuncta, quæ valde phrenitica esse dixit. Itaque talis conuulsio, & partium conuulsarum offensione, & causæ ipsius conuulsificæ cõtumacia citam mortem venire facit atque denunciat. Denique cõuulsio febri acutæ superueniens ab exhausto principiorum & partium solidarum, ad vltima ventum esse testatur. Secus est de conuulsione illa quæ febris finem adfert, quando & fugax est ipsa, & primo febris die, aut postridie, aut ad summum perendie incidit. Non enim hæc febris naturam sequitur, vnde viuacitas partium & principiorum absumitur, atque quodammodo liquitur: sed potiùs fortem naturæ contentionem, quæ multùm oppressa, causam oppressionis, adiuta calore febrili, exprimit è venis in musculosum genus; eáque exclusio fit intus foras, & commodo ægri. Sed in hac prognωsi comparatio fit efficientis causæ & suscipientis, vnde conuulsio accidit in morbis acutis. Atque maiori periculo locus esse docetur ex calamitosa vi efficientis, quàm ex naturali præparatione suscipientis. Docetur autem his verbis.

163. Coac. 2. lib.

CONVVLSIO FEBRI SVPERVENIENS] i. Quæ febris tabificæ incendio perurentis, aut bilis efferæ translationem ad cerebrum facientis consectaria est. Nam febrium acutarum conuulsio prænuncia, fere habet symptomata paraphorica, vt Hippocrates annotauit in pueris grandioribus supra septennium.

OMNINO FVNESTA] Quoniam omnis conuulsio ab exhausto nata, semper idem facit atque significat. Cætera autem quæ ad crisin apparent, aut quæ ipsamet causæ sunt criticæ; non semper eõdem spectant, faciúntve idem: sed vt sunt morbi tempora; sic illa bonis aut malis ægri rebus apparent & fiunt. Atqui conuulsio superueniens cùm exaruerint nerui à febre tanquam ab igne, non aliò spectare potest quàm ad mortem, ipsamque nõ rarò celeriùs opinione facit venire. Atq; vt talis conuulsio nunquam incidit, nisi pestiferum aliquod deterrimúmque signum accesserit, qualia pleraque in phrenitide exoriuntur: sic nulla vis maior naturæ, quàm conuulsione potest adferri.

cap. 4. lib. 3. de crisib.

PERRARO AVTEM PVERVLIS] Quoniam vt omnium ætatum nulla eſt ad conuulſionem tam prona quàm puerilis infra ſeptennium:ſic omnium facillimè liberatur & expeditur virtute caloris natiui,qui tantus in ea eſt,quantus poſtea nunquam. Eſt quidem infantiæ triplicis natura conuulſioni obnoxia propter neruorum infirmitatem. Τοῖς οἰκείοις νοσήμασιν εὐαλωτότεροι πάντες. i. *Proprijs morbis facilè omnes corripiuntur.* aph.38.3. Sed tamen illa ætas non ita periclitatur ob conuulſificæ cauſæ magnitudinem, & ſymptomatis acerbitatem,quàm cæteræ. Ac nuſquam alibi locum magis habet aphoriſmus ille quàm in puerili conuulſione. Eſt autem aphoriſmus huiuſmodi. *In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ ſunt illi congeneres*, &c. Etenim cauſi grauiſſimi ſunt Æthiopibus,vehementia: Scythis autem magnitudine & inueteratione concepti iampridem ardoris. Iam verò illud ἥκιστα, *perrarò* vertimus,conuenienter; vt eſſet antitheſis prioris ſententiæ qua conuulſionem dixit omnino funeſtam.

QVI VERO SEPTEM ANNIS PROVECTIORES SVNT] i. Qui proceſſerunt ætate vltra ſeptennium,quo tempore finitur infantia,calor natiuus lumen ſuum oſtendit, facultas animalis lucet, firmiores ſunt nerui; ac tum pueri certo pede ſignant humum.

CONVVLSIONE NON TENTANTVR IN FEBRE] Quòd eorũ natura febrium acutarum nondum ſit capax,nec inflammationum ſyſtrophicarum in thorace & hypochondriis;vt eſſe ſolet poſt decimumquartum ætatis annum,iuxta illud. Ἀπὸ ιδ΄ μέχρι β΄ καὶ μ΄ ἐτέων, πάμφορος ἡ φύσις νοσημάτων ἤδη τοῦ σώματος. infrà; i. *A decimoquarto adquadrageſimumſecundũ,natura eſt morborum omnium ferax.* Huc accedit quòd neruos habeant ſucci plenos,multo nectare viuifico perfuſos & illuſtratos; vnde nec tam facilè abſumuntur à febrili ardore tanquam ab igne,nec tam facilè inflammantur.

SIN AVTEM, DESPERATI] Ac ſi diceret; ſi conuellantur pueri exacto ſeptennio,nec vlla ſit excuſatio præhumidæ tempeſtatis, qualem deſcripſit hiſt. 2. vniuerſali 1. Epid. acceſſerit autem peſtiferum aliquod deterrimúmque ſignum, qualia pleraque in phrenitide exoriuntur; proculdubio ſunt deſperati,ex amplificatione cauſarum; inflammationem dico & conſumptionem neruorum, quas naturæ bonitas in complexione & temperamento arcere non potuit,cum pari ſymptomatum acerbitate, quæ non minùs pueros exercet quàm cæteros. Quò enim pueri poſt ſeptennium ſunt δυσαλωτότεροι, i. *correptu difficiliores*, eò quoque δυσιατότεροι καὶ ἀνελπιστότεροι, i. *difficiliores curatu, & magis deſperati*, ſi fortè conuulſionibus prehendantur.

II Σπασμοῦ λυτικὸν πυρετὸς ἐπιγινόμενος ὀξὺς μὴ πρότερον γεγονώς· εἰ δὲ εἴη πρότερον γεγονώς, παροξυνθείς. ὠφελέει δὲ καὶ οὔρου διέξοδος ὑαλοειδοῦς πολλοῦ, καὶ ῥύσις κοιλίης, καὶ ὕπνοι.

Conuulſionem ſanat exorta febris acuta quæ priùs non fuit; quòd ſi priùs fuerit, exacerbata. Quinetiam prodeſt vrinam fluere albumineam, aluum ferri, & ſomnos inire.

VETVS ILLA dictatoris opinio eſt, τὸ θερμὸν, σπασμῶν τετάνων τε παρηγορικόν, i. *calidum conuulſiones tetanósque lenit.* Et rurſum, Τούτοισι τὸ θερμὸν φίλον καὶ κρῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον. i. *His calidum amicum eſt & iudicat: frigidum inimicum & necat.* Sed magni refert atque intereſt ſcire quale ſit illud θερμόν. Sanè idem ſignificat in aphoriſmis,quod in prognoſtico θέρμασμα. lib.5.aph. lib.2.progno. Eſt autem id calidum,ſuauitate & moderatione caloris,viuacitati partium conſociale,tenſionem exoluens,intemperiémque mitificãs:quæ duæ ſunt dolorificæ cauſæ; proptereáque ἀνώδυνον nominatur: lib.5.aph. cuiuſmodi præſcripſit Hippocrates ad leuationem doloris pleuritici,& inflammationis ſyſtrophicæ curationem. Sed moderationem illius caloris, vnde ſit redintegratio partium è natura egreſſarũ, declarat illud maximè,vbi docetur,perfuſione multa frigidæ,conuulſionem tetanúmque exolui in corpore iuuenili,quadrato,ſolido,& ſucci pleno: aph.21.5. ſi tale corpus æſtate media perfundatur in vlceris vacuitate. Id autem fieri per ἐπανάκλησιν τῆς θέρμης, i. *reuocatione caloris*, cui ſanatio debet accepta referri. Sic enim ait, θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται, i. *hæc autem diſſoluit calor.* Sed multùm intereſt inter illud θερμὸν, & febrẽ. Eſt quidẽ τὸ θερμὸν, vti iam dixi, φίλον καὶ κρῖνον: febris autem πολέμιον καὶ κτεῖνον. Enimuero maior ſit iactura noſtri à febre,ſeptem diebus,quàm ab illo calido ſeptuaginta annis. Septem diebus moritur adoleſcens tabifica vi febris conſumptus,qui ſeptuagenarius erat futurus duce natiuo calore. Quid igitur? nonne miraculo apponi debet ſanatio quorundam morborum à febre? Sed tamen dictatoris authoritate frangi debemus,qui ratum id eſſe voluit, perſuaſumque omnibus. *Febrem in conuulſione oriri melius eſt, quàm conuulſionem in febre.* aph.26.2. Et, *Si quis ebrius repentè obmuteſcat conuulſus, moritur, niſi febris exoriatur.* aph.5.5. Et, *Quartana epilepſiam ſanat.* Et, *A conuulſione habitum aut tetano, ſuperueniens febris liberat.* aph.57.4. Et quia nuſquam alibi ſanatæ conuulſionis à febre ratio diſtinctióque meliùs expreſſa legitur quàm in hac prognωſi; è re maximè fuerit eam fideliter enarrare, vt ea ſit nobis aliarum inſtar ſententiarum hac de re conſcriptarum.

Ergo. CONVVLSIONEM] Repentè exortam,qualis non rarò incidit,neruis à frigido & glutinoſo humore diſtentis,vnde contractio iniuſſa partium affectarum; aut quæ laxatis muſculis congeneribus vel antagoniſtis collectio partium oppoſitarum omni culpa vacantium,ſua ſponte accidit,non no-

ſtra. Non enim hîc locum habet conuulſio ab exhauſto, vel ab inflammatione neruorum.

SANAT] Ad verbum, *exoluit.* Nam ſoluere & ſanare idem ſunt apud Hippocratem, ſi tantùm exceperis ſarcaſmum illum qui legitur in verbo λύει, aph. 26. 6. Et λύσις in omni doctrina Hippocratis, ſanatio eſt quæ cernitur in redintegratione corporis è natura egreſſi. Ergo. CONVVLSIONEM SANAT] i. Redintegrationem adfert partibus è natura egreſſis, facitque vt dominatu noſtro & προαιρετικῶς iam moueantur partes, quæ ἀπροαιρέτως, vi cauſæ morbificæ, contractæ manebant, & ſua ſponte non noſtra, ex euentu collectæ. Denique facit ἐπανόρθωσιν τῶν παρὰ φύσιν.

EXORTA FEBRIS ACVTA] Dolorificæ conuulſionis & vigiliarum conſectaria, ex collectione, motu, putredine bilis acerrimæ, quam genuit doloris acerbitas cum vacuitate ſomni coniuncta. Nihil enim tã facit ad ſanguinis corruptionẽ, quàm dolor & ſomni vacuitas. Hinc vomitiones æruginoſæ nephriticis. Et quemadmodũ nihil æquè facit corpus infirmũ atq; dolor: ſic ad corporis infirmitatẽ adiungit humorũ corruptionem. Atqui de cõuulſione, quamobrem illa ſit inſanabilis à ſiccitate, ſic philoſophatur Galenus. Οὐκ ἀναμένει χρόνον ἡ σύντονία τοῦ νοσήματος· ἀλλὰ ἐν τάχει καταλύει μὲν τὴν δύναμιν, ὀξύν τε θάνατον ἐπιφέρει. i. *Mora in doloris cruciatu nulla eſt: ſed citò vires exoluit, & citam mortem inducit.* Ex quo efficitur ſumma doloris eſſe omnia in conuulſione. Febrem verò dixit acutam, quæ celeriter, continenter, & vehementer mouetur; quam ideo poſuit vt ſit par conuulſificæ cauſæ, nec fruſtra ciendo glutinoſum humorem conuulſificum, peiùs agatur cum ægroto. Nam quicquid humorem ciet, neque excludit aut diſſipat; oppreſſionem facit. Quod legimus contigiſſe Numenij filio, cuius apoplexia repentè coorta, alioqui ſanabilis, exorta febre diuturna, facta eſt omnino funeſta. Τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λελυμένως, ἐπιπυρετήναντι χρονίως· ὀλέθρια· ὡς ὁ Νουμηνίου υἱός. i. *Sanabilis alioquin apoplexia repentè coorta, ſuperueniente lenta febre, euadit mortifera: exemplum in Numenij filio.* Ergo febris acuta fortiter oppugnando, vtramque expugnat conuulſionis cauſam; glutinoſum humorem, & frigus. Idem quoque facit aduerſus paralyſin muſculorum congenerum vel antagoniſtarum vnde conuulſio accidit partis oppoſitæ per iniuſſam collectionem. Exhaurit enim ſerũ quo madeſcebant partes quas docet Auicennas per ingreſſum currentem reſolui. Verũenimuero vt febris acuta bene meretur de neruis glutinoſo & frigido humore diſtentis, ipſam tenſionem exoluendo, & intemperiem frigidam corrigendo: ſic eorum naturæ bellum indixit quando iis redintegratis, & ſublata conuulſione, vis eius calefaciendi & reſiccandi, neruorum ſubſtantiam labefactat.

Margin notes: part.5. ſect.1. 6.Epid. — prot.50.ſ.2.1.

QVÆ PRIVS NON FVIT] Talis enim fruſtra ciendo glutinoſos humores, oppreſſionem facit vnde venit tremor, vt Pythioni: aut neruos diſtendit, inde conuulſio; cuiuſmodi multis exorta eſt tempeſtate humida frigida & aquilonia ſecundæ vniuerſalis hiſtoriæ primi Epid. *Plurimis natæ ſunt conuulſiones, præſertim autem pueris per initia: febricitarunt, inquam, & febricitantibus conuulſiones ſuperuenerunt.* Et rurſum. *Quibus toto capite grauitas erat, cordiſque morſus & anxitudo biliosa & pituitoſa vomebant. Ac ferè puerulis ſic affectis, potiſſimùm incidebant conuulſiones. Mulieribus autem præter illa mala prædicta, tum verò labores hyſterici: grandioribus autem, & quibus iam color languet effœtus, paraplegiæ, inſaniæ, & cæcitates.* Ex quibus apparet, omnia repleti capitis ſymptomata, in primigenia febre ſtatim oriri. Sunt autem, cephalalgica, paraphorica, cataphorica, & catarrhoica. Eſt enim magna vis in febre ciendi catarrhum cuius appulſu grauiſſima quæque ſymptomata naſci ſolent. Atque vt in ſtillatitiis aquis chymica arte factis, non niſi extincto foco ſtillandi finis fit: ita catarrhus in febre non priùs ſubſiſtit, quàm ipſa quieuerit.

AVT SI PRIVS FVERIT] Sed impar nimiæ humoris abundantiæ, quæ ab illa febre agitata neruos diſtendit magis, & contumaciam auget conuulſionis, vnde acerbitas maior doloris quæ vires exoluit, & cita morte atque crudeli funeſta eſt.

EXACERBATA] Celeritate, vehementia, & aſſiduitate: propter feritatem bilis quam gènuit σύντονία cum vacuitate ſomni coniuncta.

QVINETIAM PRODEST VRINAM FLVERE ALBVMINEAM] Ac ſi diceret; triplex eſt omnis ratio exoluendi conuulſionem quæ fit diſtentis humore frigido & glutinoſo neruis; vna, cõſumptio quam facit exorta febris acuta quæ priùs non fuit; altera, vacuatio materiæ conuulſificæ; tertia, concoctio ſiue pepaſmus. Ac vacuatio quidem materiæ cõuulſificæ natura & artificio ad imitationem naturæ comparato, ſuſcipitur atque abſoluitur perirrhœa & diarrhœa; illa veſicæ; hæc verò inteſtinorum & alui. Perirrhœa cernitur in vrina multa craſſa & alba, quæque plus habet mucoris, vt ita dicam, quàm liquoris. Vt enim talis vrina materiam præripit & occaſionem abſceſſuum in articulis futurorum: ſic eoſdem ſanat obortos, non ſecus atque ſuppuratum pulmonis cui denegata expurgatio ſpem in anguſto poſuit. Eſt autem peræquè facilis à forti naturæ contentione tranſlatio è neruis ad venas, quàm ab iiſdem venis ad neruos: vnde non raró in febribus exoriuntur tremores deliriorum prænuncij. Albumineam verò dixi vrinam quam ipſe vitream nominauit: qualis apparet in calculoſis veſicæ.

ALVVM FERRI] Pituitoſis excrementis, tum à cerebro, totóque corporis habitu, tum verò à vaſis & neruis lumbaribus in meſocœlon & inteſtina craſſa; vnde gibberoſæ luxationes lumborum à tuberculo natæ curantur per dyſenteriam, quemadmodum per varices.

ET SOMNOS INIRE] Arctiores quidem: ſed tamen ſuaues, nec turbulentos & importunos ſtertore & oris hiatu, aut ſtridore dentium inſueto. Nam ſomni ſuauitas quæ dono diuûm gratiſſima ſerpit in prima quiete, opportunitatem arguit ſomniferæ materiæ, temperatique cerebri & mentis trãquillæ: niſi doloris acerbitate & σύντονία conuulſionis, dormiendi occaſio præripiatur. Atque illa ſomni ſuauitas potiſſimùm in pueris locum habet qui conuelluntur ex facili, & quorum à morbis redintegratio com-

gratio comparari solet per somnum. Cernitur etiam somni benignitas in ebriosis qui obmutescunt repentè conuulsi, quando ad eam ventum est horam qua exoluuntur crapula, & vocem amissam recipiunt. Pertinet autem particula hæc decisionis propositæ ad distinctionem illius prognoseωs. *An soporari omnino sit malum?* Coac.1.cap. 2.lib.2.

12 Τῶν δὲ ἐξαπίνης σπασμῶν λυτικὸν πυρετὸς, καὶ κοιλίης ῥύσις.

Repentinæ conuulsionis remedium est febris, & alui profluuium.

HIC NVLLÆ sunt meæ partes nisi vt referam me ad commentarium superioris prognoseωs. Quod certè sufficiet.

13 Ἐν τοῖσι σπασμοῖσι ἀναυδίη ἐπιπολὺ· κακόν. τὸ δὲ ἐπὶ μικρὸν, ἤτοι γλώσσης ἀποπληξίην, ἢ βραχίονος, καὶ τῶν ἐπὶ δεξιὰ σημαίνει. λύεται δὲ οὔροισιν ἐξαπίνης ἐλθοῦσι πολλοῖσιν ἀθρόοισι.

In conuulsione diu obmutescere; malum. At verò parumper; aut linguæ apoplexiam, aut brachij, partiúmque dextrà sitarum denunciat. Exoluitur autem vrinis repentè multis & cumulatè proruptis.

EST QVIDEM dolorificæ conuulsionis συντονία intolerabilis atque funesta, quando accessionem habet intercepti officij ad vitam tuendam necessarij. Vt enim conuulsione nihil est naturæ acerbius, quódque celeriùs naturæ vires exoluat: ita nihil cita morte atque crudeli funestius, quando ad eam symptomatum calamitosam vim accedit musculorum & neruorum vocalium & dialecticorum firmiter fixa contractio, vnde homines voce capti & muti redduntur. Ibi tum manet ἡ ἄπνοια, & in propinquo mors.

IN CONVVLSIONE] Quam facit neruorum tensio aut inflammatio, vnde iniussa contractio partium quæ naturaliter iussu nostro cum voluntate mouentur.

DIV OBMVTESCERE] Ob firmiter fixam contractionem distenti, vel inflammati nerui septimæ cõiugationis in cerebro, vnáque musculorum nouem quos habet lingua motuum variorum ministros, & quorum ministerio ipsa verborum est dædala. Sic enim vertendum nomen putaui τῆς ἀναυδίας, quo significatur impedita loquendi facultas per interceptionem organorũ dialecticorum: sicut aphonia per contractionem, aut resolutionem musculorum & neruorum vocalium. Qua de re alibi satis multa.

MALVM] Ne dicam mortiferum: propter contentionem conuulsionis, vnde conuulsificæ causæ accrescunt, ob generationem perennem humoris morbifici. Nam de silentio melancholico nihil necesse est loqui. Est igitur graue malum in conuulsione, loqui non posse. Nam & *qui ex dolore vocè sunt capti, crudeliter moriuntur.* Coac.5.cap. 8.lib.2.

AT VERO PAVLISPER] Non quidem vicissitudine garrulitatis & silentij ab excessu melancholico: vt in Dealcis vxore, quam & nugarum garrulitate, & silentio pertinacis animi, eximiè phreniticam & fanaticam fuisse narrat Hippocrates: sed libertate nerui septimæ coniugationis in cerebro, quam fortis attulit naturæ contentio excussa materia conuulsifica. 3.Epid.

AVT LINGVÆ APOPLEXIAM] i. Resolutionem musculorum nouem linguam mouentium, & ipsam verborum dædalam facientium; quorum alij à styloide, alij ab hyoide & cornibus eius, alij à maxilla inferiore & mento exorti, optima conspiratione linguæ inseruiunt. Nec tamen hæc linguæ apoplexia tollit ἀναυδίαν, & fandi potestatem linguæ restituit: sed tantùm ipsius conuulsionem exoluit tenuata conuulsionis materia crassiore, quæ facta tenuior, per quendam veluti ingressum currentem, vt loquebatur nuper Auicennas, contractionem vertit in laxitatem. Est autem paralyseos & conuulsionis par & æqualis ἀκινησία, i. *immobilitas*, quæ certè in lingua parit ἀναυδίαν. Atque notabilis hoc loco est significatio apoplexiæ, pro resolutione partis, quæ aliàs toto corpore resoluto ipsam tollit animalitatem per motus & sensus priuationem.

AVT BRACHII PARTIVMQVE DEXTRA SITARVM DENVNCIAT] Per materiæ abscessum qui fit κατ' ἴξιν. Quemadmodum enim rheuma concitatum ad caput quod hæmorrhagiam ciet, vel paraphorica edit symptomata, cietur κατ' ἴξιν hepatis quod ἰκμάλεον vocat Hippocrates: ita consistentis rheumatis inde nati abscessus effluxu vel decubitu, velut iure postliminij, ac redhibitione gentilitia, vt fiat κατ' ἴξιν necesse est. Pleuritico vena secatur κατ' ἴξιν, abscessus nascitur in crure κατ' ἴξιν. In phlegmone systrophica hepatis hæmorrhagia cietur κατ' ἴξιν, abscessus nascitur & erumpit κατ' ἴξιν. Ac ne complectar omnia de quibus præcipitur lib. 2. & 6. τῶν ἐπιδημ. *Quæ fit è diuerso hæmorrhagia, praua est: vt in liene magno è dextris: atque similiter in hypochondrijs.* Sic Dealcis hospes cùm delirasset, δεξιῷ ἴσχαιμε, i.

lib. 1. περὶ γυναικείων. lib.2.& 6. Epid. Coac.2.cap. 13.lib.2. hist.3.part.2. 3.Epid.

V

hist.8.part.2. 3.Epid. hist.5.part.3. 3.Epid. hist.9.part.3. 3.Epid.

dextro illosus fuit. Ac de Occetæ vxore scriptum illud est. Τετάρτῃ παρέκρουσε, φόβοι, δυσθυμίαι, δεξιῷ ἴλλαινε. i. *Die quarto delirauit, metus, infractio animi, oculi dextri peruersio.* Larissæ Caluus dextro femore doluit, tertio die dolor quieuit, non fuit apud se, quarto crudelissima morte interiit. Heropyto ab hæmorrhagia cùm ea cessasset, ischio dextro acerbus dolor obortus est. Herophonti lien intumuit, inde bubo sinister, mox in crure κατ' ἴξιν facto abscessu, præter spem conualuit. Est enim maior vis posita in forti contentione naturæ partis obsessæ ad faciẽdum & ad propulsandũ κατ' ἴξιν, quàm in venarum ductu & situ. Sunt autẽ sinistra sinistris ὁμόφυλα & εὐπρόσφυτα, dextra dextris. Erit igitur illud ratũ, quòd vnde μετάστασις, i. *translatio*, ibi κατὰ τὴν ἀπόθεσιν ἀπόστασις, i. *per decubitũ abscessus* duce natura: sicut ἀπόστασις κατ' ἔκροον, i. *per excretionẽ* fieri solet κατ' ἴξιν.

Exolvitvr avtem] i. Sanatur εὐχερῶς & εὐσήμως, cum certis signis & iustis causis: vnde certa fit atque stabilis redintegratio partium è natura egressarum.

Vrinis] Quarum prima laus est sanandi symptomata catarrhoica, vt demonstratum est superiore prognωsi.

*Repente] i. Αὐτομάτως καὶ ἐξαίφνης.

Mvltis] Quia nihil paucum est criticum. Omnis autem abscessus, eiusmodi esse debet, vt neque sit paucitate inutilis, nec magnitudine intolerabilis.

Et cvmvlate prorvptis] Qui excretionis modus verè est criticus: vt in sudore & hæmorrhagia, in quibus damnantur sudatiuncula & substillum; vt nihil prætermisisse videatur quod ad legitimam & verè criticam excretionem pertinet in qualitate, copia, occasione, & excretionis modo.

14 Ἱδρῶτες δὲ οἱ μὲν κατὰ μικρὸν ὠφελέουσιν. οἱ δὲ ἀθρόοι, καὶ αἱ τῶν αἱμάτων ἀφαιρέσιες βλάπτουσι.

At verò sudores qui sensim exudant, prosunt: confertim autem prorupti nocent, & larga detractio sanguinis.

Particvla δὲ, huius prognoseωs cum superiore diorismum ostendit. Est autem huiusmodi. Quemadmodum resolutio partium dextrà sitarum, conuulsionis aphoniam facientis consectaria; vrinis repentè multis & cumulatè proruptis exoluitur atque sanescit: ita sudoribus confertim manantibus, & larga detractione sanguinis ruit in peius, vnde paralyticus homo læditur, eiúsque paralysis redditur planè ἀνίατος. Secus est de acutis febribus, ac de systrophicis viscerum inflammationibus. Huiusmodi enim morbi & liberali hæmorrhagia, & sanguinis profusa vacuatione, sudoribus item iure & loco multis, & quibus diffluit totum corpus: curationem recipiunt. Et verò nihil necesse est huc aduocare salutarium illarum criseωn argumenta quæ vocant insita & assumpta. Quæ cùm ita sint.

At vero svdores] Ac si diceret; ex omni excretionum genere, vrinarum profluentia in bonis ducenda ad curationem paralyseos quam faciunt madefactæ neruorum fibræ à currente ingressu. Nam sudor cumulatè proruptus nocet. Idem quoque facit larga detractio sanguinis, vt mox docebitur. Ergo sudores qui sunt exclusio intus foras humoris superuacanei tenuis, qui facit in venis febrem, in habitu corporis κόπον & phymata. Excluditur autem vel expressione, vel excretione, vel exolutione partium solidarum.

Qvi sensim exvdant] Non quidem ab oppressione venarum humore nimio distẽtarum quæ facit expressionem & sudatiunculam quæ initiis febrium ad diuturnitatem apparet; nec verò ab exolutione partium effœtarum & viuacitate carentium, per irritam assimilationem succi alibilis, vnde salutis desperatio esse solet; sed ab excretione particulari quam virtus naturæ suscipit atque absoluit κατὰ λόγον materiæ mitificatæ & partis obsessæ: non tamen ea lege critica quæ cernitur in crisi febrium acutarum, in quibus nihil paucum est criticum. Ibi enim repletionis affectiones, eius propria vacuatione tolluntur, si nulla sit inflammatio, nec cacochymia maligna. Ac sæpe accidit vt tot sint vacuationum genera, quot sunt repletionis foci & domicilia.

Prosvnt] Quia morbificus humor exitum habet, vnde, quò, quà, & quamobrem decet; ídque superstite partium vnde manat integritate.

Confertim avtem prorvpti] Sicut prorumpunt in febre ardente, exorto priùs rigore critico, vnde cita febris curatio: sicut etiam toto morbi decursu, qui faciunt vt æger alacriùs ferat morbum. Huiusmodi sunt periodici febris tertianæ, qui omnes veniunt vnde cietur rigor; cietur autem ἐκ τῶν ἀγγείων, non vbi fit ipsa rigoris concussio.

Nocent] Quoniam illi veniunt διὰ τὴν ἔκλυσιν, i. *per exolutionem* partium afflictarum: sicut & illi quos mouet intus foras rigor symptomaticus ἀφ' ἑλκέων. Ergo resolutæ iam partes, omnino effœtæ redduntur. Valeant igitur qui sudorificis paralyticos faciunt desperatos. Explodendi sunt etiam qui nefario guaiaci vsu contra virulentiam è viscerum inflammatione sudores eliciunt, vel potiùs exprimunt. Sed vtroque modo ij faciunt καθ' ἕλξιν, καὶ κατὰ τὴν ὦσιν, i. *attrahendo & impellendo.* Omnes autem sudores malè cieri dixit præceptor ἢ διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν σωμάτων, ἢ διὰ σύντασιν φλεγμονῆς, i. *corporum exolutione, aut inflammationis contentione.*

Et larga detractio sangvinis] Quæ facultatem retentricem resoluit, nectar viuificum dissipat, κοιλίης πονηρίην parit, i. *ventris labem.*

Ἐν τοῖσι

15 Ἐν τοῖσι τετάνοισι καὶ ὀπισθοτόνοισι γνάθοι λυόμεναι· θανάσιμον. θανάσιμον δὲ καὶ ἱδροῦν ἐν ὀπισθοτόνῳ, καὶ τὸ σῶμα διαλύεσθαι, καὶ ἀνεμεῖν διὰ ῥινῶν, ἢ ἐξ ἀρχῆς ἄφωνον ἐόντα βοᾶν, ἢ φλυηρεῖν. ἐς γὰρ τὴν ὑστεραίην θάνατον σημαίνει.

In tetano & opiſthotono maxillas luxari; funeſtum: funeſtum eſt etiam ſudare in opiſthotono, & corpus reſolui, & per nares reuomere, ipſumq́ qui ab initio voce captus erat clamare, nugari: hæc enim ad mortem poſtridie venturam apparent.

OMNIS conuulſio affectionis modo, idea, & cauſa, partium conuulſarum natura & officio, ſymptomatum inde venientiũ acceſſione & ſucceſſione; omnino ad prognωſin debet adduci. Sunt autem ſymptomata quæ vocant ἐπιγινόμενα, & τὰ ἐπιφαινόμενα cum affectionis idea, partiúmque obſeſſarum natura & officio, his verbis deſcripta.

IN TETANO] In contractione qua ceruix obriguit, rectáque & intenſa manet immobilis; æquali contentione violenta & iniuſſa muſculorum congenerum & antagoniſtarum ipſam quoquouerſus mouentium. Sunt autem tranſuerſarij duo, totidem ſpinati extendentes; longi duo ſub œſophago, flectentes; & ſcaleni duo à prima thoracis oſſea coſta in omnes apophyſes ceruicis tranſuerſas. Tetanum Celſus vocat rigorem: ſed quàm bene & appoſitè viderint ſapientes. Nam ſi bene vertit, quo nomine exprimet Græcum illud ῥῖγος ex illo aphoriſmo? Τὸ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα. i. *Frigus conuulſiones facit, tetanos, nigrores, rigores febriles*. Quẽ locum ipſe Latinum fecit his verbis. *Frigus modò neruorum diſtentionem, modò rigorem infert (illud σπασμὸς, hoc verò τέτανος Græcè nominatur) nigriciem in vlceribus, horrorem in febribus excitat*. Sed vnde religio illi fuit nominare Græcum ῥῖγος, Latinè *rigorem*? quoniam tetano explicando id nomen iam vſurpauerat. Sed vt reuertar ad tetanum. Eſt quidem tetanus emproſthotoni & opiſthotoni velut neutrum quoddam, æqualiter vtriusque particeps, & ex vtroque conſiſtens; vt neque mentum pectori, neque caput ſcapulis annectatur; quod fieri ſolet, illud quidem in emproſthotono, hoc verò in opiſthotono: ſed rectam & immobilem ceruicem intendit, quamuis etiam in dorſo & lumbis exoriatur tetanus.

17.5.
cap.1.lib.2.
Gal.ad aph.6.
lib.5.

ET OPISTHOTONO] i. In illa conuulſione ceruicis quæ ſcapulis caput annectit. Quod ſanè accidit contractis à morbo tendinibus partis poſticæ, quorum certè afflictio venit vel ab angina, vel ab vua, vel à tonſillis inflammatione obſeſſis: nonnunquam ex febre à capite propagata, conuulſio venit.

Celſ. cap.3.
lib.4.
Hipp. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

MAXILLAS LVXARI] Τὴν κάτω γνάθον, *maxillã inferiorem* intelligit. Eſt enim ſola hæc luxationis capax quamuis ægrè, nec niſi contentione forti & contractione muſculorum maxillam aperientium. Nam ſuperior maxilla, vt ait Hippocrates, ἀτρεμέει· ξυνήρτηται γὰρ τῇ κεφαλῇ, καὶ οὐ διήρθρωται. ἡ δὲ κάτω γνάθος κινέεται· ἀπήρθρωται γὰρ τῆς ἄνω γνάθου, καὶ ἀπὸ κεφαλῆς, i. *quieſcit: innectitur enim capiti, ſed non inſinuatur vt articulus. At maxilla inferior mouetur, vt quæ articulorum modo cum ſuperiore & capite committatur*. Ergo maxillam luxari, vti luxatur in cõuulſionibus & tetanis prima omnium, contractionem tetani & opiſthotoni indicantibus. Hippocratis verba ſunt hæc. Διότι μὲν οὖν ἐν σπασμοῖσι καὶ τετάνοισι τοῦτο πρῶτον τὸ ἄρθρον ἐπισημαίνει διαπεπωμένον. Ac illa fortis contentio non minùs coarctationem facit maxillarum inter ſe, quàm inferioris à ſuperiore auulſionem. Nam & Hippocrates author eſt huiuſmodi ferè ſymptomata eſſe tetani. Αἱ γνάθοι πήγνυνται, καὶ τὸ στόμα διαίρειν οὐ δύνανται. i. *Coaleſcunt genæ, nec poſſunt os diducere*. Quinetiam ſuprà iam demonſtratum eſt ceruicem quæ obduruit ſiue obriguit, hæc poſſe adferre incommoda. *Ceruicis duritas & dolor prægrandis, maxillarum item coarctatio, venarúmque iugularium pulſus fortis, vnáque chordarum diſtentio; mortifera ſunt hæc*. Nec minùs mortifera eſt coarctatio, quàm ipſa luxatio. Sed vtriusque mortifera vis aperietur in eo quod ſequitur.

lib.2. περὶ ἄρθρων.
lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.
Coac.1.cap.
10.lib.2.

MORTIFERVM] Nam tetano peracuto citiſſima criſis eſt ad crudelem interitum, ob eam ſanè cauſam quòd acerbitatem emproſthotoni & opiſthotoni ſimul natura diutiùs ferre non poteſt. Itaque citò victa dolore & grauiſſimorum ſymptomatum concurſu, citæ etiam morti atque crudeli ſuccumbit. Nulla enim criſis ad ſalutem fit vbi ad calamitoſam vim morbi accedit ſumma naturæ infirmitas. Sed inter ſymptomata in tetano exorta nullum cita morte atque crudeli funeſtius quàm maxillarum coarctatio, luxatio, & cibi per nares excluſio. Nam ſi luxatio ſimplex & ſola per ſe ipſa mortifera eſt, niſi continuò reponatur; cuiuſmodi eſſe illam iudicandum eſt, cuius redintegratio nulla ſperabilis eſſe poteſt in tetano? Vt enim tetanus maxillam luxauit: ita luxatam in eo vitio continet quandiu manet. Atqui prolapſæ maxillæ, nec dum repoſitæ & reſtitutæ ſunt hæc. Nam κίνδυνος περὶ ψυχῆς ὑπὸ πυρετῶν ξυνεχέων, καὶ νωθρῆς καρώσιος, i. *periclitatur anima à febre continua, & ſegnicie veternoſa*. Eſt enim conſentaneum vt diſtenſione & alteratione grauiter afflicti muſculi, proptereáque inflammati, vicinia & ſocietate cerebrum ſimiliter quoque afficiant, quod ſic affectum conſecutionem adfert acutarum febrium, vnáque deprauatarum animi actionum. *Comatoſi ſunt hi muſculi alterati & diſtenti contra naturam*. Igitur ſic affecto cerebro & exorta febre. *Solet venter deijcere bilioſa, ſyncera, pauca: & quæ vomunt, ſyncera ſunt*. Quæ omnia cuiuſmodi ſint & vnde fiant atque appareant, vtile eſt diſcere ex doctiſſimo Galeni commentario ad hunc locum. Sequitur autem. Οὗτοι οὖν καὶ θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα. i. *Atque hi moriuntur ad circiter decimum morbi diem*. Sed quod initio poſuimus non minora eſſe mala, nec minùs mortifera maxillarum

aph.6.5.
lib.2. περὶ ἄρθρων.

ſibi inuicem fortiter annexarum inuitis nobis, quàm eadem ratione pariter diductarum; palam fit ex contractione & conuulſione propria muſculorum crotaphitarum, quorum ſic affectorum diſtentio & alteratio maior eſt quàm attractorum in luxatione inferioris maxillæ, vitio & contractione muſculorum duorum exilium qui à ſtyloide apophyſi eò feruntur & inſeruntur vt os aperiant. Hîc etiam cerebrum ſimiliter affligitur, vt inflammatione afflicti crotaphitæ muſculi. Hinc præter cætera ſymptomata quæ ſunt in cerebro, aluus duci ſolet bile pauca ſyncera. Hinc etiam ſynceræ bilis vomitio. Etenim dominatu acutiſſimarum febrium, bilioſa meraca gigni in corpore nouum non eſt: ſiquidem pinguis humor, tenera caro, & recèns preſſa liquitur ab huiuſmodi febribus, & ſanguis aſſatur, conflagrátque incendio. Quòd autem colliquamenta hæc confluant quoque in aluum & inteſtina; id ſanè proprium eſt partium neruoſis condolentium, cuiuſmodi eſt præter cæteras neruoſiſſimum ventriculi orificium quod eſſe ſolet lipopſychiæ obnoxium quando experitur vim acrium tenuiúmque excrementorum, qualia multa confluunt quando neruoſæ partes inflammatione & febre tentantur.

Coac.24. 1.lib.

MORTIFERVM EST ETIAM SVDARE IN OPISTHOTONO] Hîc legere malim, RIGERE, ex illa prognωſi. *Cum opiſthotono rigor necat.* Enimuero nulla eſt æquitas opinari ſudorem in opiſthotono eſſe mortiferum. Etenim contractio neruorum, ſudore exoluitur, quando ſudor ſenſim exudat virtute naturæ partis oppreſſæ, κατ' λόγον materiæ diſtendentis & conuulſificæ. Sed ipſa rigoris concuſſio, tametſi tranſitum bonum habere videtur à conuulſione ad concuſſionem: nihilominus tamen quia concuſſio illa ſenſionem excitat frigoris conuulſifici partium poſticarum, vnáque cum neceſſitate ſpirandi ſummam infert difficultatem; efficitur vt tantorum acceſſione malorum rigor ille cum opiſthotono ſit planè mortiferus.

prorr.26.ſ.3.1.

ET CORPVS RESOLVI] Vt enim melior eſt reſolutionis in conuulſionem tranſitus, quàm còtrà: ſic virium à contentione conuulſionis exolutio, vt cita eſt; ita crudeli morte funeſta. Atqui iam demonſtratum eſt quòd ipſa conuulſio, maximéque tetanus & opiſthotonus, & vnà vires citò effœtas reddit, & acerbiſſimam infert mortem.

ET PER NARES REVOMERE] Quod eſt ſymptoma cynanches veræ quæ tria hæc ſecum habet coniuncta, gutturis intolerabilem dolorem, orthopnœam, & cibi atque potionis per nares expreſſionem, quando ad vltima ventum eſt. Hippocratis illud eſt ſuper hac re propoſita. (περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.) Ὁκόταν δὲ θανατώδης ᾖ, τὸ ποτὸν, καὶ τὰ βρώματα διὰ τᾶς ῥίνας διέρχεται. i. *Inſtante morte cibus potúſque naribus effluebat.*

Coac.11.cap. 10.lib.2. Coac.4.cap. 8.lib.2.

IPSVMQVE QVI AB INITIO VOCE CAPTVS ERAT, CLAMARE, NVGARI] Huc pertinet illa prognωſis. *Ceruicis dolor cùm in febre omni terrificus, tum verò peſtiferus iis qui ſunt in metu inſaniæ.* Et illa. *Quæ in febre conuulſoriæ ſunt aphoniæ, ſi fanaticæ fiant; mortiferæ.* Atqui clamare, nugari, ſigna ſunt hominis è poteſtate ſui exeuntis. Hæc autẽ ſymptomata phrenitica & fanatica, veniunt per tranſlationem aphoniæ cynanchicæ & opiſthotonicæ; ídque per ſympathiam muſculorum crotaphitarum & cerebri.

Coac.2.cap. 7.lib.2. aph.23. 4.

HÆC ENIM AD MORTEM POSTRIDIE VENTVRAM APPARENT] Leguntur multa prognoſtica ſalutis & mortis poſtridianæ. Ac ſalutis quidem in illo. *Lingua ad medianam lineam velut alba ſaliua peruncta, diſceßionem febris denunciat, ídque poſtridie, ſi quod ſuperinducitur, craſſum eſt.* Mortis autem argumentum certum eſt in aphoriſmo. *Qui vndecunque à morbo multùm emacruerunt, ſi aluus ducatur atra bile, aut ſanguine nigro; poſtridie moriuntur.* Hîc autem cerebri iampridem inflammati tanta eſt à tranſlatione bilis cynanchicæ & furentis è natura egreſſio, vt geminata phrenitide & inſania, cùm breui exaruerit, tum pro clamore ſilentium; pro iactatione ſegnicies veternoſa; pro artuum contentione leuis tremor, indéque cita mors veniat.

16 Πυρετώδεα ὀπισθοτονώδεα, γονώδεες οὐρήσιες λύουσι.

Quæ ſpeciem febris & opiſthotoni præ ſe ferunt, vrinæ geniturales exoluunt.

VRINA genituralis, i. genituræ ſimilis, in febricula & leui opiſthotono quem angina non facit, nec vua, nec febrium exortarum tranſlatio ad cerebrum, & rurſum è cerebro propagatio in ceruicem; talis, inquam, vrina commodo ægri profluit: cuiuſmodi beneficium paulò antè iam acceptum eſt in illa

Coac.11. huius cap.

prognωſi. *Quinetiam prodeſt vrinam fluere albumineam.* De conuulſione autem loquitur à diſtentione nata humoris glutinoſi & frigidi. Conſultò autem vertimus τὰ πυρετώδεα καὶ ὀπισθοτονώδεα, i. *quæ ſpeciem febris & opiſthotoni præ ſe ferunt*: vt reapſe nõ ſit febris acuta, nec opiſthotonus firmiter fixus cum forti maxillarum annexione, aut diductione coniunctus: ſed leuis & leuiter preſſus, ipſa verò febris ſepulta & lenta. At enimuero quomodo talis vrina febres exoluit, quæ in acutis mortifera eſt, in aliis ad diuturnitatem apparet? Hiſtoria Philiſci nota eſt, qui cum vrinis genituralibus obiit ſexto die: non obſcurus eſt

aph.31.7.

aphoriſmus ille. *Si cui febricitanti vrinæ reddantur κριμνώδεες, i. γονοειδέες, ad diuturnitatem febris apparent.* Nec mirum quia in Philiſco colliquamenta erant pinguis humoris, carniúmque tenerarum & recens preſſarum, ipſiúsque adeo ſanguinis incendio peruſti, atque quodammodo aſſati. Hîc verò nimiam oſtendũt pituitæ abundantiam. Sed quomodo exoluuntur? quia cumulatè feruntur atque prorumpunt, vti nu-

6.Epid.part.2.

per iam diximus. Atque ita veritatem eruunt quaſi è tenebris illius aduerſarij verè Hippocratici. Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδὲς ἐστιν ὅ, τι κρίσιμον. i. *In Perintho genituralis vrina nonnihil iudicatoria facit.*

DE ANGINA.

TA ΚΥΝΑΓΧΙΚΑ μήτε ἐν τῷ τραχήλῳ, μήτε ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιέοντα, πνιγμὸν δὲ νεανικὸν καὶ δύσπνοιαν παρέχοντα· αὐθημέροις καὶ τριταίοις κτείνει. Cap.xv.

1 Ea demum angina quæ nec in ceruice, nec in faucibus manifeſtum quid exhibet, ſed fortem ſtrangulatum & dyſpnœam infert; eodem ipſo die, aut tertio certè interimit.

Qvicqvid reſpirationem omnino adimit, vitam tollit: ſi tantùm ὑστερικὸν πάθος, i. *hyſtericam affectionem* exceperis vnde ſuperſtites manent mulieres ſpiratione amiſſa. Reſpirationem omnino adimunt apoplexia fortis, angina vera, & ſyncope. Apoplexia quidem, intercepto motu: angina, meatu ſpirabili: ſyncope autem, ſublato ſpirandi vſu. Quæ cauſa mouit Hippocratem vt tria illa morborum genera inſtar omnium funeſtorum, & repentino interitu mortiferorum poſuerit in aphoriſmis. Hîc de angina dicendum quæ inter cæteras principem locum obtinet mortalitatis. Et verò iure & loco, à tetano & opiſthotono tranſitus eſſe debet ad ipſa gutturis & faucium mala. His ita conſtitutis. 41.42.& 43. lib.2.

Ea demvm angina] Ac ſi diceret. Inter cynanchica mala quæ multa ſcrupuloſè narrantur, duo autem ſuis diſtincta locis atque ſymptomatis reuera ſunt in omni doctrina Hippocratis; vnum in hac prognωſi deſcriptum, vt in prognoſtico; alterum mox deſcribendum & diſtinguendum ſuis quoque dioriſmis. Nam quæ ab illaqueatione, aut à luxatione ceruicis extrinſecus illata venit angina; tum illa etiam quæ in febre acuta ſine vlla præuidentia exoritur; demonſtrationem hîc nullam à nobis requirit. Hîc noſtræ ſunt partes eam cynãchen examinare quam facit inflammatio ſyſtrophica faucium, aut muſculorum propriorum laryngis. Ergo. Angina] i. Dolorifica ſtrangulatio & ὀρθόπνοια, quam facit phlegmone ſyſtrophica muſculorum propriorum laryngis, à rheumate acri & tenui concitato è capite ad venulas vſque laryngis, vbi ex ὁρμωμένῳ fit ῥεῦμα στηριζόμενον, i. *conſiſtens è concitato*; vnde prohibetur aditu ſpiritus quem ducendo viuimus, & fumidus vapor exitu.

Qvæ nec in cervice, nec in favcibvs manifestvm qvid exhibet] i. Quæ vnà ſecum non habet coniunctum ruborem atque tumorem faucium, ceruicis, & ſterni, vt certè habere non poteſt. Atque hæc ſigna ſunt & argumenta veræ anginæ, quæ ducuntur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων, i. *ex illis quæ abſunt*: quemadmodum illa quæ ſequuntur ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, i. *ex iis quæ adſunt.* Quaſi ita velit. Angina vera quæ poſita eſt in phlegmone ſyſtrophica muſculorũ gutturis propriorum, nihil exhibet aſpectabile, nihil tractabile in qualitate corporis, i. in colore, charactere, & mole partis obſeſſæ, partiúmque circumiacentium vicinarum & ſociarum.

Sed fortem strangvlatvm] Hæc ſigna ſunt veræ cynanches propria & ſyllogiſtica, quæ ſunt eiuſmodi vt ſine angina non fiant, neque appareant; ipſa verò angina ſine iis non poſſit exiſtere. Ac primùm fortem ſtrangulatum infert angina, quæ cum intolerabili dolore libertatem meandi adimit ſpiritui, inſpirando; & fumido vapori, expirando. Hîc enim nulla mentio illaqueationis, nec dentis in ceruice luxati: quamuis idem faciant duæ illæ cynanchicæ cauſæ.

Et fortem dyspnoeam infert] i. Summam difficultatem ſpirandi, frequentem & paruam: qualis denunciat laborem & inflammationem partium ſpirabilium. Sed in angina vera, difficultas illa ſpirandi eximia eſt, ac certè talis vt μετεωρισμὸν καὶ ὀρθόπνοιαν, i. *ſublimem rectámque ſpirationem* inferat, in qua cynanchici non niſi recta ceruice, ac ſi tetano obriguerit, ſpiritum poſſint ducere.

Eodem ipso die] Quæ ſcilicet venit per μετάπτωσιν, i. *tranſitum* faucium priùs inflammatarum, quarum ſcilicet tumor euanuit ἀχείτως καὶ ἀσήμως, i. ſine ſuppurato, ac ſine ceruicis & ſterni rubore; talis, inquam, eodem ipſo die interimit: quia ſunt acerbiora omnia morborum ſuccedentium quàm primigeniorum.

Avt tertio certe interimit] Eſt enim peracutus morbus qui intra primam periodum criſin habet acerbiſſima morte funeſtam, quæ tam citò venit quàm citò vires languent effœtæ. Quò fit vt natura diutiùs non ſit ferendo, & præter eam doloris acerbitatem, officij perneceſſarij vacuitate corruat, extincto & ſuffocato nectare cordis viuifico διὰ τὴν ἄπνοιαν, i. *reſpirationis ceſſationem,* aph.10.5. niſi fortè angina mutetur in peripneumoniam quæ intra ſeptimum diem mortifera eſſe ſolet.

2 Τὰ δὲ ἐπάρματα, καὶ ἔρευθος ἐν τῷ τραχήλῳ λαμβάνοντα· τὰ μὲν λοιπὰ παραπλήσια, χρονιώτερα δέ.

Meliùs ſic in prognoſtico.

Ὁκόσαι δὲ κυνάγχαι παραπλησίως πόνον παρέχουσιν, ἐπαίρονται δὲ, καὶ ἐν τῇ φάρυγγι ἐρυθήματα ποιέουσιν· ὀλέθριαι μὲν κάρτα, χρονιώτεραι δὲ μᾶλλον τῶν πρόσθεν, ἢν τὸ ἐρύθημα μέγα γίνηται.

Quæ verò anginæ ſimiliter vt illæ ſunt dolorificæ, ſed intumeſcunt, ruborémque faucibus inferunt; peſtiferæ quidem admodum, ſed longiores prædictis, ſi maior aſſurgat tumor & rubor.

HIC GENVS alterum cynanches deſcribitur quæ in ſyſtrophica faucium inflammatione cōſiſtit.

QVÆ VERO ANGINÆ] Quæ ſunt eiuſmodi, non quidem πρώτως καὶ κυρίως, i. *primò & propriè*, vt prior iam dicta & explicata: non enim hæc fortem ſtrangulatum adfert primò & per ſe, vt illa quæ inde nomen habet cynanches, i. anginæ veræ: ſed κατὰ συμβεβηκός, i. *ex euentu* per μετάπτωσιν huius in illam, aut per vim & oppreſſionem difficulter deglutiendo ipſi laryngi illatam.

SIMILITER VT ILLÆ SVNT DOLORIFICÆ] Ob inflammationem ſyſtrophicam faucium acerrimi ſenſus, quæ habet tenſionem duram, & intemperiem firmiter fixam catarrhi nitroſi è capite concitati. Ergo ſimiliter paritérque vt illæ, ſunt dolorificæ: quoniam in parte ſenſus exacti non minor ſenſio excitari ſolet rei moleſtæ ſimilis & æqualis. Hîc nos πόνον ad ipſum dolorem duximus referendum, non autem ad partis laborem in officio faciundo. Vt enim deglutiendi nō tanta vrget neceſſitas quàm reſpirandi: ſic difficultas illius non tam periculoſa quàm huius. In angina autem quæ hîc docetur, nulla eſt ὀρθόπνοια vt in prædicta. Hîc difficultas deglutiendi magna eſt, exigua reſpirandi.

INTVMESCVNT AVTEM] In faucibus tumor aſſurgit tractabilis & aſpectabilis, à rheumate conſiſtente, quod è capite cietur in fauces, orgaſmo, excluſione, & partium obſeſſarum labore. Sic enim memoriæ proditum eſt ab Hippocrate, multos qui voce contenderant clamando ad rauim vſque, anginoſos fuiſſe; alios qui manibus diu multúmque laborarant in opere faciundo; multos etiam qui citatis equis longum iter fecerant.

RVBOREMQVE FAVCIBVS INFERVNT] Vnde ſignificatur idea tumoris, videlicet ex rubore qui proprius eſt phlegmones quæ ſemper apparet ſuffuſa colore humoris vnde aſſurgit: aſſurgit autem à ſanguinis rheumate conſiſtente. Eſt enim conſentaneum vt qualis eſt humor, talis & color luceat in parte obſeſſa. Itaque non ratò nomen τοῦ ἐρυθήματος vſurpatur ἀντὶ τοῦ ἐπάρματος ἐρυθροῦ, vt in illa prognoſi, τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα, i. *parotides rubræ*. Et verò deſcripta hoc loco cynanche, dicitur à præceptore κυναγχικὸν ἐρύθημα, vbi docet transferri in latus κατ' ἴξιν. Καίτοι καὶ τὰ κυναγχικὰ ἐρυθήματα, καὶ πλευρῶν ὀδυνήματα κατ' ἴξιν. Nam vera cynanche non aliò quàm in pulmones deſcendit, ſi antè mors cita non venerit.

Coac.1.cap. 4.lib.2. lib.5.aph.

PESTIFERÆ QVIDEM ADMODVM] i. Plurimos quidem ad exitium præcipitant doloris acerbitate, perenni affluxu catarrhi nitroſi è capite concitati, præterea laryngis ipſius oppreſſione quam deglutiendi vis infert, poſtremò ſucceſſione veræ cynanches per tranſitum huius in illam. Sic enim periit quinto die Bythonis cynanchica; quæ priùs verè non erat in rubore ceruicis & ſterni: ἀπέθανε, inquit præceptor, κυναγχική, hiſt. 5. part. 2. lib. 3. Epid.

SED LONGIORES PRÆDICTIS] A quibus non tam citò vitam finiunt ſic anginoſi, quàm à prædicta, nec ſemper omnino ſunt deſperati. Nam ſputo purulento multo & tranſitu morbificæ materiæ ad ceruicem & pectus, multi ſic anginoſi periculo & morbo defunguntur. Quinetiam medicinæ locus eſt detractione ſanguinis è brachio, ſub lingua, clyſteribus, gargariſmis, litu, hapſo, cucurbitulis. Quod faciundum præcepit, ipſeque adeo factitauit. Sunt autem longiores in deſperatis quàm prædictæ: quoniam intercepti officij dignitate & neceſſario vſu vincuntur ab illis. Non enim tam in propinquo mors eſt deglutiendi vacuitate, quàm reſpirandi.

lib.4.acut. part.7.6.Epid.

SI MAIOR ASSVRGAT TVMOR AC RVBOR] Ac ſi diceret; ſi nulla ſit propagatio, nec vlla tranſlatio faucium inflammatarum ad ipſam laryngem: tunc enim ſi fiat, celeriùs moriuntur quàm à primigenia vera angina. Nam qui ſucceſſione faucium inflammatarum ſunt κυρίως anginoſi, eodem ipſo die τῆς μεταπτώσεως crudeliter moriuntur. Sed omnem τῆς ἐπιγενέσεως καὶ τῆς μεταπτώσεως opinionem tollit faucium inſignis tumor cum rubore coniunctus.

3 Ὅσοισι δὲ συνεξερυθρείη ἥτε φάρυγξ, καὶ ὁ αὐχὴν, καὶ τὸ στῆθος· χρονιώτεραι· καὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν σώζονται, ἢν μὴ παλινδρομέῃ τὰ ἐρυθήματα.

At verò quibus vnà rubent & fauces, & ceruix, et pectus; longiores quidem ſunt illæ: maximéq; ex iis euadūt, niſi rubores intrò recurrāt.

HIC EGO

Hic ego libenter Galeno aſſentior qui tertium anginæ genus in hac prognωſi conſtituit diſtinctum à duobus prædictis, eryſipelate ceruicis & ſterni, quod nuſquam in illis apparet. Reuera enim primum anginæ genus, nullum exhibet eryſipelas quod ſit tractabile & aſpectabile. Secundum genus, tantùm in faucibus tumorem ruborémque excitat. Tertium verò erit anginæ illius in qua cum faucibus vnà etiam rubent ceruix & pectus. Sed tamen ceruicis & ſterni eryſipelas non facit anginam, cuius reapſe ὕπαρξις ineſt in phlegmone ſyſtrophica laryngis aut faucium. Nam ſi quis obiiciat ceruicis & ſterni eryſipelate minui acerbitatem faucium inflammatarum, vt illud concedam: tamen non efficitur ſpeciem inflammationis mutari quandiu manet in faucibus. Huc accedit quod ſæpe ex illo tumore foris exorto nulla doloris remiſſio eſt, nulla laboris faucium phlegmone obſeſſarum: vt in cynanchica illa Bythonis. Sed omnem difficultatem eximet huius prognoſεως enarratio quam ſic inſtituimus.

At vero] Patefacta vtriuſque cynanches natura, perſpectis etiam paroxyſmis & criſibus; ſequitur vt ea dicantur quæ ſunt vtriuſque tam ἐπιγινόμενα quàm ἐπιφαινόμενα, vnde ſcilicet aut ſalus ſpectabilis, aut eius deſperatio eſſe ſolet.

Qvibvs] In forti contentione naturæ, meatuum libertate, & humore meabili.

Vna rvbent] Non per propagationem cauſæ morbificæ: ſed per citam excluſionem intus foras, nõ expectata inueteratione morbi qui facit partem obſeſſam, totúmque adeo corpus infirmum; ídque non minùs doloris acerbitate, quàm officij difficultate.

Et favces] Quæ primùm excepto rheumate concitato intumeſcunt & rubent. Sunt autem fauces, amplitudo illa quæ in ore cernitur interiore, ſeu ſpatium illud quod ſitũ eſt ante guttur & gulã.

Et cervix] Per μετάστασιν καὶ διαδοχὴν eryſipelatis ad muſculos qui à ceruice feruntur circumplectentes gulam, ad latera cartilaginis ſcutiformis.

Et pectvs] i. Ad ſupremam ſterni partem, vnde prorepunt duo muſculi ad baſin cartilaginis ſcutiformis.

Longiores qvidem svnt illæ] Quoniam toleranter feruntur, nec tantus in officio deglutiendi labor, ac penè nullus in reſpirando, nec tanta doloris crudelitas, quæ & citò vires exoluat, & citam miſerámque adferat mortem; ipſa verò eryſipelatis materia manſueſcit pepaſmo & expurgatur, modò per ἐπιγένεσιν non exoriatur ceruicis & ſterni eryſipelas vt in cynanchica illa Bythonis, ſed per μετάστασιν firmam & ſtabilem intus foras, quæque nullam habeat παλινδρομίαν foris intrò.

Maximeqve ex iis evadvnt] Pepaſmo, expurgatione, & opportunitate adhibendi remedia conuenienter præſcripta, προσφερόμενα Græci vocant. Nã medicinæ locus eſt, tum quia in promptu ſunt partes obſeſſæ, tum quia induciæ dantur à morbo.

Nisi rvbores intro recvrrant] i. Niſi denuo concitentur eò vnde venerunt: id enim ſignificat παλινδρομεῖν. Ac ſanè talis recurſus plus adfert mali, éſtque omnino perículoſior priore affluxu. Nam prior concitatio eſt ſæpe humoris mitificabilis, palindrome autem coniunctam ſemper habet feritatem humoris qui refluit: quoniam is ſemper corruptione propriæ ſubſtantiæ in vitio eſt. Fit autem palindrome, ſuperſtite adhuc phlogωſi & empyreumate venenato partis obſeſſæ, vnde cita attractio & impetus materiæ ſubſtantia tenuis, qualitate acris, & temperamento calidæ.

4 Ἢν δὲ ἀφανίζηται, μήτε φύματος συστραφέντος ἔξω, μήτε πύου ἀναχρεμπτομένου πρηέως, καὶ ἀπόνως, μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν· ὀλέθρια γίνεται. ἆρά γε ἔμπυοι γίνονται; ἀσφαλέστατον δὲ, τὸ ἔρευθος, καὶ τὰς ἀποστάσιας ὅτι μάλιστα ἔξω τρέπεσθαι.

Sin autem cynanche faucium euaneſcit nullo eryſipelate foris exorto, nec excreato pure facilè & indolenter, neque diebus criticis; mortifera eſt. Etiámne purulenti redduntur? Tutiſsimum autem fuerit, eryſipelas cateróſque abſceſſus quàm maximè foras conuerti.

Distinctio hæc pertinet ad ſecundam cynanchen, quæ vt doloris acerbitate non eſt priore minor: ita moriendi neceſſitate & celeritate inferior, niſi ea ſequantur quæ in hac prognωſi docentur. Sunt autem huiuſmodi.

Sin avtem] Correctio eſt eius quod poſuit in ſecunda cynanche, videlicet eam longiorem eſſe prædicta in deſperatis, nec tam citò mortiferam. Nec verò deſperabilem eſſe omnino vitæ ſalutem ſi is qui aſſurgit tumor in faucibus, criſin habeat per expurgationem, aut per tranſitum intus foras.

Sin avtem cynanche favcivm] Quam facit eryſipelas in eo ſpatio quod ſitum eſt inter guttur & gulam. Sic enim repetendum illud putauimus, τὰ κυναγχικά, in quibus aſſurgit faucium tumor & rubor. Ergo ſi faucium deſcripta cynanche.

Evanescit] Græcè ἀφανίζηται, ſubaudi ἐπάρματα ἢ ἐρυθήματα, i. ſi faucium tumor qui ſecundam infert cynanchen, euaneſcit ſine ſignis ac ſine criſi. Id enim ſignificat ἀφανίζεσθαι.

Nvllo erysipelate foris exorto] Non quidem per progreſſum & orgaſmum bilis efferæ prorepentis ad ceruicem & ſternum: ſed per tranſitum eryſipelatis, forti naturæ contentione ſuſceptum è faucibus in ceruicem & ſternum, vicinia & ſocietate partium; per quem tranſitum plurimi defunguntur illa cynanche alioqui valde peſtifera, niſi eryſipelas intrò recurrat.

Nec excreato pvre facile et indolenter] Quod eſt ἀκρίτως euaneſcere. Ibi tum ſuſpecta debet habere ſua bona cui reſtituta eſt deglutiendi libertas ſine manifeſta expurgatione humoris in faucibus phlegmonem ſyſtrophicam, proptereàque cynanchicam, facientis. At vera expurgatio perficitur excreatione ſputi purulenti. Vt enim ſuppuratum eſt pepaſmus tumoris: ita excreatio, faucium propria eſt. Itaque ſic purgantur οἷα δεῖ καὶ διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων. Ergo bene & conuenienter, proptereàque ſalutariter. Facilè autem & indolenter adiecit, ſicut in ἀνακαθάρσει, i. *expurgatione* εὐπετῶς; vt nulla ratio deſideretur excreationis perfectæ & criticæ. *Si talia purgentur qualia decet purgari, confert & leuiter ferunt: ſin autem, contrà.*

Neqve diebvs criticis] Quibus omnia quæ fiunt quæque apparent bona maláve, firmiora ſunt quàm quæ in alia incidunt morbi tempora. Eſt autem præceptoris hæc διάνοια; ſi nulla lege critica euaneſcit faucium eryſipelas, celerrima morte funeſtum eſt. Hæc itaque lex critica ſanciatur, vt phlegmone ſyſtrophica faucium pepaſmo & excreatione reſidat, aut certè μετάπτωσιν habeat ad ceruices & pectus, ídque diebus criticis.

Mortifera est] Mortem infert celerrimam & crudeliſſimam cum forti ſtrangulatu & ὀρθοπνοίᾳ, per tranſlationem humoris è faucibus in laryngem, vnde fit cynanche κυρίως dicta non πρώτως, quę primigenia vera crudelior eſt, ac citatiore morte funeſta, cùm eodem ipſo die quo venit interimat.

Etiamne pvrvlenti redduntur?] Senſus eſt; nullàne hîc ſalus vitæ ſperabilis? nulla quidem, aut certè in anguſto ſpes eſt, ſi fortè natura expediat ſe illa crudeli angina. Notum eſt illud.
aph.12.5. *Qui anginæ periculo defunguntur, iis conuertitur ad pulmones, & intra ſeptimum diem moriuntur: quòd ſi euaſe-*
aph.38.7. *rint, purulenti redduntur.* Etenim κατάρροι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην, ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν. i. *Fluxiones in ſuperam aluum, ſuppurant intra viginti dies.* De purulentis autem illud tenendum eſt, nos eo nomine expreſſiſſe
aph.44.7. τοὺς ἐμπύους qui ſemper ſignificant eos quibus collectum pus ſtabulatur inter pulmones & thoracem: quamuis τὸ ἐμπύημα pro omni ſuppurato vſurpetur apud Hippocratem.

Tvtissimvm avtem fverit, erysipelas, &c.] Eſt quidem abſceſſuum criticorum naturaliter inſtituta hæc ratio, vt procul abſcedant à morbo intus foras, & exoriantur in parte quæ ſit totius materiæ morbificæ capax. Ac de anginæ μεταπτώσει per abſceſſum, illud præceptum eſt. Ὑπὸ
aph.47.7. κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγινόμενον· ἀγαθόν. i. *Ab angina periclitanti ruborem in pectore exoriri; ſalutare.*

Vide quãtum intersit inter hanc lectionem & vulgatam.

5 Ερυσίπελας γὰρ ἔσωθεν ἔξω τρέπεσθαι· χρήσιμον. ἔξωθεν δὲ εἴσω· θανάσιμον. τρέπεται δὲ εἴσω, ὅταν ἀφανιζομένου τοῦ ἐρυθήματος βαρύνηται τὸ στῆθος, καὶ δυσπνοώτερος γίνεται.

Nam eryſipelas intus foras conuerti; commodum: ac foris intrò; mortiferum. Intrò autem conuertitur, cùm eo vaneſcente pectus opprimitur, ac difficiliùs ſpirat æger.

Svperioris prognoſεως ætiologia eſt, & indicatio. Non enim omni ex parte catholicum eſt
aph.26.6. hoc theorema, vt illud in aphoriſmis. *Eryſipelas foris intrò conuerti non eſt bonum: ſed intus foras bonum.* Nam vt concedam omnino commodum eſſe intus foras conuerti: at certè contrarium, non eſt ſemper mortiferum: ſed in hac tantùm hypotheſi anginæ deſcriptæ. Ergo vt oſtendat primùm tutiſſimum eſſe tam eryſipelata quàm abſceſſus quàm maximè foras exire, ſubiunxit.

Nam erysipelas] i. Cynanchicam phlegmonem ſyſtrophicam, quam generali nomine vocauit οἴδημα καὶ ἔπαρμα; mox in ſpecie & idea ἐρυσίπελας, ἐρύθημα, ἔρευθος: quorum nominum iam explicata eſt ratio.

Intvs foras converti] Per μετάπτωσιν διαδοχικὴν, i. *ſucceßionem ex tranſitu*, quæ fit relicto priore foco, à forti naturæ contentione cum libertate meatuum, & humore meabili; non autem per propagationem humoris morbifici, cuius eſt perennitas generationis & affluxus, ſuperſtite ſemper foco priore & morbo.

Commodvm] Vt ſigno & cauſa: ac ſigno quidem, victricis naturæ quæ ſponte ſua deponit ad cutim capacem, materiam quæ ſibi negocium faceſſebat: vt cauſa autem, vacuitate ſymptomatum intolerabilium, & reſtituta libertate ſpirandi & deglutiendi: quæ duo ſunt officia ad vitam tuendam neceſſaria.

At foris intro, mortiferum] Etenim grauiſſimus eſſe ſolet omnis refluxus, vt ſigno & cauſa. Ac ſigno quidem, ſuperſtitis empyreumatis in foco vnde prorupit humor, cuius etiã manet vis effera in tenui ſubſtantia, & qualitate acri, vnde attractio & impulſus: cauſa autem, quoniam

humoris

humoris feritas, partis ipsius quò cursum inflectit substantiam labefactat. Sed in respirationis œconomia mortifera est talis palindrome: propter excellentiam præstãtiámque partium spirabilium quarum officio, penè dixerim, ad punctum temporis vita carere non potest. Talis palindrome respirationem adimit. Quicquid autem respirationem adimit, vitam tollit. Sed commoda conuersi erysipelatis, omniúmque abscessuum intus foras, vt cætera omittam, leguntur in trωmate capitis, & in iecoraria phlegmone intus foras.

INTRO AVTEM CONVERTITVR] Ac si diceret; signa sunt hæc syllogistica palindromes foris intrò, ne fortè ipsa διαφόρησις quæ propria est erysipelatis, opinionem tibi adferat τῆς παλινδρομῆς, & metum sinistri iudicij.

CVM EO VANESCENTE] Restituta scilicet colli & ceruicis æqualitate, in colore, charactere, & mole; non quidem per διαφόρησιν, quæ ratio redintegrandi, primas obtinet in curatione tumorum omnium contra naturam. Nam suppuratio aspectabilis omnem auferret suspicionem τῆς παλινδρομῆς.

PECTVS OPPRIMITVR, AC DIFFICILIVS SPIRAT ÆGER] Labore scilicet & inflammatione partium in spirando deducentium & excipientium, vnde dyspnœa tam parua & frequẽs vt ideam exhibeat orthopnœæ mortiferæ, & crudelissimi strangulatus.

6 Οἷσι δὲ κυνάγχη ἐς τὸν πλεύμονα τρέπεται· οἱ μὲν ἐν τῇσιν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· οἱ δὲ διαφυγόντες, ἔμπυοι γίνονται, μὴ γινομένης αὐτοῖς ἀναγωγῆς φλεγματώδεος.

Quibus autem cynanche ad pulmonem inflectitur, alij quidem intereunt septem diebus; alij cùm euaserint, purulenti fiunt, nulla expurgatione sursum pituitosa.

QVIBVS AVTEM CYNANCHE] Quæ in strangulatu forti & orthopnœa cynanche non fuit cita morte funesta prima periodo.

AD PVLMONEM INFLECTITVR] Ibíque facit peripneumoniam, quæ significatur pectoris oppressione, & ea difficultate spirandi quam vocant meteorismum, vbi non nisi residendo spiritus duci potest.

ALII QVIDEM INTEREVNT] Suffocatione & extinctione vitalis caloris, siue nectaris viuifici cordis.

SEPTEM DIEBVS] i. Primis periodis: ob feritatem humoris, prægrandem peripneumoniam facientis, & virium iam pridem infirmarum exolutionem, vnde cita mors venit.

ALII CVM EVASERINT] Validarum virium beneficio, thoracis amplitudine, & mansuetiore materia: quæ sunt maximæ opportunitates defungendi tam citò periculo iamiam futurę mortis.

PVRVLENTI FIVNT] Quoniam pulmonum rheumata anagωgen non habentia, intra vigesimum diem in pus mutantur, eóque pure in spatium thoracis effuso ἔμπυοι nominantur, vt iam demonstrauimus: quamuis etiam dicantur ἔμπυοι quibus nondum rupta est pulmonum vomica; vt in illo, ῥῖγος ἀφ' ἑλκέων.

NVLLA EXPVRGATIONE SVRSVM PITVITOSA] Putri & purulenta. Sic denegata pleuritico ἀνακάθαρσις, intra 14. diem ipsum facit purulentum. Quòd autem ἀναγωγὴ pro anacatharsi vsurpetur, quæ propria pulmonum expurgatio est, palam fit ex illo aphorismo. Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες πτύουσι· τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ ἀναγωγὴ γίνεται. Hæc autem explicata prognωsis legitur aph. 10. 5. nulla mentione facta τῆς ἀναγωγῆς, quam vix adducor vt credam fieri posse; labefactata scilicet parte ab illo humore qui corruptione propriæ substantiæ in vitio est.

7 Οἷσι διὰ σφοδρότητα πνιγμοῦ, κόπρος ἐξαπίνης διαχωρέει θανάσιμον.

Quibus à forti strangulatu repentè stercus excernitur; desperatio est.

ENIMVERO strangulari vt specie ipsa mortiferum est: ita mortem ipsam in propinquo esse denunciat, nullámque salutem vitæ sperabilem, quando strangulatione forti stercus excernitur sponte sua. Eôdem spectat & illud quod scriptum legitur in aphorismis. *Eorum qui strangulantur & exoluuntur,* aph. 42. 2. *necdum tamen interiere, nunquam illi restituuntur qui edunt spumam in ore.* Vtriusque autem signi fatalis ad interitum ratio sic explicanda.

QVIBVS] Verè cynanchicis, ídque πρώτως ἢ δευτέρως, nihil refert, modò huiusmodi sint κυρίως, à phlegmone systrophica musculorum propriorum laryngis.

A FORTI STRANGVLATV] Quod est symptoma & signum ἀχώριστον veræ cynanches, καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον; ac si diceret, si eò processerit strangulatio.

prorrh.46. f.1.1. REPENTE] Sponte sua, nec iussu nostro, idque tum propter mentis laborem in officio, tum propter ἀναισθησίαν & resolutionem partium per quas excretio fit.

STERCVS EXCERNITVR] Forti obstructione laryngis, & epiglottide firmiter arytenoidis rimæ affixa; vnde fumidus vapor deorsum prorumpens diaphragma comprimit, vnáque musculos transuersos abdominis: quæ ratio egerendi cernitur quoties iussu nostro durior aluus ducitur.

DESPERATIO EST] Collapso principatu animalitatis, & vitæ, in offensione cordis & cerebri: vnde naturalis œconomia labefactatur.

8 Ἐν τοῖσι κυναγχικοῖσι τὰ ὑπόξηρα πτύσματα ἰσχνῶν· κακόν.

Anginosis cum æqualitate faucium sputa subarida; malum.

OMNIS angina per se ipsa quidem pestifera est: sed illa demum habetur mortifera & desperatæ salutis, quæ accessionem habet signorum lethalium: cuiusmodi sunt erysipelatum foris intrò palindrome; stercoris repentina & sponte sua non nostra, i. sine voluntate, ac sine sensu excretio; faucium quæ priùs intumuerant repentina æqualitas sine transitu erysipelatis intus foras, ac sine purulenta excreatione: cuiusmodi est etiam signum in hac prognωsi descriptum sputi subaridi.

Ergo. ANGINOSIS] Iis qui sunt κυνάγχως & verè cynanchici.

CVM ÆQVALITATE FAVCIVM] Id enim significat ἰσχνῶν, atque non rarò φάρυγξ ἰσχνὴ legitur apud Hippocratem, i. *fauces æquales* quæ nullo modo intumuerunt, nec vllo modo mutatæ sunt à se, in colore, charactere, & mole. Sed illa faucium æqualitas, siue fit ipsarum κατόρθωμα naturaliter constitutum, siue τὸ ἐπανόρθωμα, i. *restitutio* per translationem humoris à faucibus in laryngem, nihil interest, modò cynanchicus homo sit ab ea cynanche quæ nihil exhibet aspectabile, nihil tractabile in faucibus ipsis.

SPVTA SVBARIDA] i. Glutinosa, rotunda, quæque difficulter admodum excreantur, & quæ plus detrimenti adferunt in excreando quàm adiumenti.

MALVM] Vt signo & causa: ac signo quidem, materiæ contumacia, & prægrandi ardore: causa autem, quoniam difficultas excreandi auget ardorem atque tumorem. Hinc maior dyspnœa, vnde fit etiam materia contumacior. Atque hæc tria, difficultas excreandi, spirandi, & glutinosus humor; συντιμωρέουσιν ἀλλήλοις ἐς κακὸν, vt loquitur Hippocrates lib.1. de morb. acut. i. *mutuas tradũt operas in perniciẽ ægri.*

9 Τὰ κυναγχικὰ ἐν γλώσσῃς οἰδήματα, ἀσήμως ἀφανιζόμενα· ὀλέθρια. καὶ τὰ ἀλγήματα ἀφανιζόμενα χωρὶς προφάσιος· ὀλέθρια.

Anginosi in lingua tumores clam euanescentes; mortiferi. Quinetiam dolores sine causa sedati; mortem subesse testantur.

MAGNA VIS est τῶν ἐπιγινομένων καὶ τῶν ἐπιφαινομένων ad præsensionem interitus aut salutis. In hac prognωsi, ne longiùs abeam, τὸ ἐπιφαινόμενον anginæ gutturalis est linguæ tumor, qui cernitur in qualitate partium vicinarum & sociarum: sicut sputum subaridum in proprio excremento. Est autem propria hæc τῶν ἐπιφαινομένων conditio, vt morbos in quibus apparẽt, breues aut longos, tum autem sinistri aut secundi iudicij esse denuncient. Quæ cùm ita sint.

ANGINOSI IN LINGVA TVMORES] Qui assurgunt vicinia & societate musculorum nouem linguæ cum faucibus & larynge; tum autem repletione particulari venarum linguę subiacentium; quas ὑπογλωττίδας Græci vocant.

CLAM EVANESCENTES] i. Sine propria expurgatione ac sine successione intus foras; tum autem sine vsu τῶν προσφερομένων, i. *remediorum conuenienter præscriptorum.*

MORTIFERI] Propter translationem & recursum in laryngem, qui fortem infert strangulatum, fortémque dyspnœam: quibus symptωmatis nulla vis naturæ maior neque acerbior potest adferri.

QVINETIAM DOLORES] Qui sunt acerbissimi tam in faucibus, quàm in larynge, tum à distensione prægrandi, tum ab intemperie firmiter fixa catarrhi nitrosi.

SINE CAVSA SEDATI] i. Nulla expurgatione critica, nec artificio medici remedia conuenienter adhibẽtis ad retractionem rheumatis concitati, atque ad detractionẽ & pepasmum cõsistentis.

prorrh.17. f.1.1. MORTEM SVBESSE TESTANTVR] Quoniam τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα· θάνατον σημαίνει. i. *Lethalia quæ sine signis quiescunt; mortem significant.* Eadem est ratio restitutæ libertatis deglutiendi sine crisi, & transitu intus foras anginæ secundæ. Atque illa doloris falsò putatur esse leuatio; tum propter symptomaticam translationem à faucibus in laryngem; tum quia mens laborat, & sensus amissio est in parte afflicta.

10 Ἐν τοῖσι κυναγχικοῖσι οἱ μὴ ταχὺ ἀναπτύοντες πέπονα· ὀλέθριοι.

Inter anginosos qui cocta citò non expuunt; desperati.

ENIMVERO morborum omnium quorum ὕπαρξις in humoris cuiusque putredine, collectione & motu consistit, cuiusmodi sunt febres; tum etiam illorum quorum symptomata sunt humoris morbifici & partis obsessæ propria; omnium, inquam, sanatio & naturæ redintegratio perficitur pepasmo, & vacuatione propria per loca commoda, & abscessu critica lege facto. Οἱ πεπασμοὶ ἔξω ἢ εἴσω ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ ὅπη δεῖ. i. *Pepasmi foras vel intrò, aut aliò fluunt quò decet.* Et alibi. Πεπασμοὺς τῶν ἀπιόντων πάντας πάντοθεν ἐπικαίρους, ἢ καλὰς καὶ κρισίμους ἀποστάσιας σκοπέεσθαι. i. *Pepasmos considerare iubeo, omnes vndecunque laudabiles; tum bellos abscessus & criticos.* Vt autem nihil optabilius pepasmo in omnibus acutis febribus, atque illis etiam morbis qui coniunctam habent symptomaticam febrem; quoniam pepasmus ad celeritatem & securitatem crisis apparet: ita nihil æquè metum adfert sinistri iudicij quàm ἀπεψία & cruditas. Hæc enim malos infert abscessus, & actisias, & grauiores casus, & mortem. In peracutis autem quorum acerrimi celerrimique sunt motus, proptereaque celerrimæ mutationes ad interitum vel ad salutem, nisi pepasmus breui appareat; breui quoque vitam finiunt ægri. Nam solo pepasmo & excretione, periculo defunguntur. Quæ omnia cuiusmodi sint in anginosis, docetur in hac prognosi. lib. περὶ χυμῶν. lib. 1. Epid.

INTER ANGINOSOS QVI CITO] Non quidem expurgandi celeritate, & spatio quo sputum expurgationi coniunctum est: sed initio morbi, quod in aphorismis scripsit αὐτίκα, sicut & lib. 6. τῶν ἐπιδημ. idem dixit αὐτίκα πρίειν, αὐτίκα καίειν, αὐτίκα τάμνειν, i. *citò serrare, vrere, secare.* aph. 11. & 6. Epid. part. 7.

COCTA NON EXPVVNT] Græcè dixit τὰ πέπονα, i. *pepasmo mitificata.* Est autem pepasmus, πέψις τῶν παρὰ φύσιν, i. *rerum è natura egressarum concoctio.* Vt enim vera πέψις, i. *coctio* verè dicta, est τῶν εἰσιόντων, i. *rerum ingredientium* (ingrediuntur autem τὰ προσφερόμενα καὶ εὐπρόσφορα, i. *naturæ consentanea & consocialia:*) sic ὁ πεπασμὸς seu *mitificatio*, est τῶν ἀπιόντων, i. *exeuntium, siue rerum exitui præparatarum.* Sed vtriusque, videlicet τῆς πέψεως καὶ τοῦ πεπασμοῦ, causa effectrix est, partium solidarum vitale principium, & viuifica vis quæ manat à corde. Distinctio est tantùm materiæ: quoniam, vti iam diximus, πέψις ἐστὶ τῶν εἰσιόντων· πεπασμὸς δὲ τῶν ἀπιόντων. Et, πέψις ἐστὶ τῶν πεσσομένων εἰς τὴν τοῦ πέσσοντος οὐσίαν ἀγωγή· ὁ δὲ πεπασμὸς, πέψις τις τῶν παρὰ φύσιν. i. *Coctio ductus est eius quod coquitur, in substantiam eius quod coquit: pepasmus autem quædam coctio eorum quæ sunt præter naturam.* Atque ita πέψις perficitur assimilando, πεπασμὸς alterando. Non minor autem virtus naturæ lucet in alterando contraria, quàm in assimilando consentanea & cōsocialia. Ex quo efficitur spem certam salutis adferri pepasmo: quoniam victrice natura triumphatus morbus excluditur. Ergo. QVI COCTA CITO NON EXPVVNT] Nam expuendo tenuia nihil proficiunt: quoniam expressione seri à phlegmone fit ptyelismus: glutinosa aut subarida expuendo læduntur, vt iam demonstratum est. Supersunt τὰ πέπονα quæ sunt crassiuscula, virtute caloris mitificantis, proptereáque ad expurgandum facilè & indolenter idonea. Sed illa πέπονα nisi appareant citò, cita mors venit. Causæ sunt explicatæ. Nam in peracutis morbis, aut cita mors venit, aut victoria læta. Sed victoriæ desperatio est nisi à pepasmo sputa πέπονα citò expuantur: quoniam in morbis partium spirabilium frustra pepasmus fit nisi expurgatio consequatur, quam ἀνακάθαρσιν, ἢ ἀνάπτυσιν, ἢ καὶ ἀνάχρεμψιν Græci vocāt, vt est natura & collocatio partium spirabilium obsessarum. Exempla sunt in senibus quibus latera non sunt firma ad expectorandum. 1. Epid. ›› ››

11 Ἐν κυνάγχῃ ἀσήμως ἐς κεφαλὴν ἀλγήματα μετὰ πυρετοῦ· ὀλέθρια.

In angina qui abs re prorepunt dolores ad caput cum febre; sunt desperatæ salutis.

INTER symptomata epigenomena cynanches consectaria per propagationem causæ morbificæ, principatum obtinet cephalalgia cum febre coniuncta.

IN ANGINA] Κυρίως dicta quæ in systrophica phlegmone laryngis consistit.

QVI ABS RE] Græcè ἀσήμως, i. infecta redintegratione partis obsessæ, ac sine vllo signo illius redintegratæ, & superstite foco priore cum pari doloris acerbitate, tum æquè forti strangulatu & orthopnœa. Id enim significat hoc loco, ἀσήμως. Ac si diceret; si nulla sit anginæ leuatio, superueniat autem cephalalgia prægrandis, ac superueniat κατὰ τὴν ἐπίφυσιν, non autem κατὰ μετάπτωσιν, vt per sympathiam, non autem per diadochen accidere videatur.

PROREPVNT DOLORES] Κατὰ τὴν ἐπίφυσιν, idque per expressionem seri à phlegmone gutturis in venas iugulares internas & arterias carotidas quæ secundùm asperam arteriam procedunt ad caput, priùs largitæ surculos laryngi & linguæ cùm fauces attigerint, indéque subeunt caluariam per foramen lacerum, choanæ propinquum; atque ita prorepunt dolores appulsu morbifici humoris quo distenditur dura meninx, & proritatur, vnde cephalalgia prægrandis cum forti strangulatu coniuncta, manente semper aut veriùs increscente angina. Coac. 15. cap. 14. lib. 2.

CVM FEBRE] Quam excitat cephalalgia prægrandis ab inflammatione meningis & cerebri. Est

enim conſentaneum, ſicut nuper expoſuimus in offenſione temporalium muſculorum, vt inflammatum cerebrum ab inflammatione laryngis, conſecutionem adferat febrium acutarum, vnáque deprauatarum omnium animæ actionum. Quò fit vt productio anginę ad caput, ſymptomata edat paraphorica & cephalalgica.

SVNT DESPERATÆ SALVTIS] Propter συμπαθείαν laryngis & cerebri, vnde perpetuum rheuma concitatum è capite; tum propter colliquamenta pinguis humoris & carnium recèns preſſatum; tum quòd eò res ægri peiùs eunt, quò plures partes & plures principatus in vitio ſunt.

12 Ἐν κυνάγχῃ ἀσήμως ἐς σκέλη ἀλγήματα μετὰ πυρετοῦ· ὀλέθρια.

In angina qui abs re prorepunt ad crura dolores cum febre; mortiferi.

IN ANGINA dixit, non ex angina: vt nulla opinio ſit μεταπτώσεως ſuperne deorſum: ſed potiùs ἐπιγενέσεως angina ſuperſtite; quod quemadmodum fiat non hercle intelligo. Id locum habet in peripneumonia quæ ex anginæ prolapſu exorta mortem infert intra ſeptimum diem, aut purulentum facit æ-

lib.2.progn. grum intra vigeſimum. Solennis eſt illa progn*ω*ſis. *Abſceſſus qui per vehementes & periculoſas peripneumonias in crura erumpunt; vtiles quidem omnes: ſed illi multò ſalubriores ſunt qui ſputo iam mitificato exoriuntur.* Et paulò pòſt. *Quòd ſi bilioſo adhuc ſputo, necdum purulento exorti refluant eò vnde ſunt concitati, nec ſputum liberè & liberaliter expurgetur; ingens malum: nam tum ægrotus in metu delirij eſt atque mortis.* Sed rerum earum de-

5.Epid. ciſiones breui legentur. Nam de anginoſa quod ſcribitur in Epidemiis, dolore in dextra manu & crure excitato, ipſam habuiſſe χάλασιν τοῦ πνιγμοῦ, i. *laxitatem ſtrangulatus*, indéque ſeptimo die morbi conuulſam, voce captam cum ſtertore, ſtridore dentium, & rubore genarum; quinto & ſexto abhinc die crudeliter periiſſe; vt concedam pertinere omnia ad præſentem progn*ω*ſin, ex eáque hiſtoria videri deſumptam, & in breuiarium quoddam ſiue aphoriſmum contractam: tamen ſi quis attentè conſideret, profectò reperiet non in angina, neque ex angina primùm fuiſſe oborta, ſicut in hac progn*ω*ſi docetur; palindromen verò paulò pòſt habuiſſe ſurſum, quæ tantorum ſymptomatum conſecutionem attulit. Nam à crure dextro anadrome Caluum in citam mortem coniecit. Ac ſuprà demonſtratum eſt crurum terrificos eſſe dolores in febre, manuúmque labores & pedum eſſe peſtiferos. Et verò in anginoſa muliere annotauit σημεῖον περὶ χεῖρα ὑπόπελιον, i. *notam in manu liuidam.*

13 Ἐκ κυναγχικῶν ἀκρίτως, ὑποχονδρίου ἄλγημα μετὰ ἀκρασίης καὶ νωθρότητος γινόμενον, ἀποκτείνει λαθραίως· εἰ καὶ πάνυ δοκοῖεν ἐπιεικῶς ἔχειν.

Ex anginoſis hypochondrij dolor irrita criſi cum infirmitate ſumma & exolutione obortus; clam necat: tametſi admodum videantur eſſe in tuto.

HVIVS progno ſe*ω*s non eſt certa nec firmiter fixa hypotheſis, quæ ſtatuit ex anginoſis ob irritam criſin, hypochondrij dolorem oriri μετὰ ἀκρασίης καὶ νωθρότητος. Quæ tria ſymptomata cuiuſmodi ſint, & quorſum appareant, in enarratione dicetur. Etenim tametſi particula, ἐκ, planè oſtendit τὴν μετάπτωσιν materiæ anginoſæ: tamen affirmare non auſim eam fieri poſſe ad hypochōdria primùm & per ſe. Nam

aph.10.5. gutturalis angina metapt*ω*ſin habet vnicam in pulmones, vnde peripneumonia quę vel intra ſeptimum diem mortifera eſt, vel intra vigeſimum in pus mutatur. At faucium angina quam præceptor vocat κυναγχικὸν ἐρύθημα, conuertitur in latus κατ' ἴξιν. Quænam igitur conuerſio eſt anginæ in hypochondriū? Sed eam difficultatem clariùs explicabit noſtra enarratio.

EX ANGINOSIS] Quorum angina ſucceſſionem habet alterius morbi, vnde non ſunt ampliùs anginoſi.

lib.2.progn. HYPOCHONDRII DOLOR] Tranſlata ad hypochondrium dextrū, quod κατ' ἐξοχὴν ita nominatur, materia: qualem excitare ſolet dolorem peripneumonica tranſmiſſio ad crura, dum eò peripneumoniæ cauſa morbifica curſum inflectit: quemadmodum dyſpnœam fugacem, quando ad par*ω*tidas viam affectat.

IRRITA CRISI] Quòd neque ſignificata fuerit ſputi pepaſmo, nec eò vſque peruenerit ἀπόστασις ὅπη δεῖ, procul in partem capacem; cuiuſmodi eſt crurum conditio: ſed in hypochondrio ſubſtiterit, i. in viſceribus hypochondriacis quæ per metonymiam hypochondria nominantur, ibíque dolorem excitat qui citam mortem infert. Vt enim peripneumonica metapt*ω*ſis quę ſurſum fit ad par*ω*tidas, prænunciam habet par*ω*tidum futurarum dyſpnœam fugacem quæ ſine nota præcedente quieſcit: ſic illa quæ deorſum ad crura viam affectat, ſenſionem excitat φλέγματος, i. φλογώσεως in hypochondrio; quæ ſi in via ſubſiſtat, firmiter fixam & ſtabilem parit affectionem hypochōdriacam, venenatæ qualitatis & malignæ cacochymiæ participem; atque ita peripneumoniæ fit acriſia per irritam proritationem, pro-

pterea̍que dolor meritò iudicatur ἀκρίτως obortus ab irrita crisi, cuius perfectio expetenda expectabatur in abscessu crurali.

Cvm exolvtione] Μετὰ ἀκρασίης, quæ idem significat quod ἡ ἀκράτεια, quam interpretatur Galenus διάλυσιν τῆς ὐσίας, i. *exolutionem cuiusque substantiæ*, quæ in complexione & temperamento consistit; qua labefactata, in promptu est ἀτονία, ἀδυναμία, καὶ ἔκλυσις: quæ nomina sunt eiusdem rei synonyma. Ego verò exolutionem hanc referēdam arbitror ad dissipationem nectaris viuifici cordis, quam propriè veteres τὴν ἔκλυσιν nominarunt.

Et laxitate] Καὶ νωθρότητος, quæ propriè & verè pertinet ad principatum cerebri: quemadmodum ἔκλυσις ad principatum cordis. Vtriusque tamen eadem ratio est & causa formalis, nempe διάλυσις: quemadmodum Galenus annotauit in illo, νεύρων ἀκράτεια, καὶ νάρκωσις γνώμης, i. *neruorum imbecillitas, & segnicies mentis*. Est autem νωθρότης, illa segnicies & exolutio quæ cernitur in iis qui subinde delabuntur ad pedes, quam ἔρριψιν καὶ πάρεσιν Græci vocant. Ac sanè νωθρότης, ineunte quidem morbo, symptoma est oppressionis; affecto autem, exolutionis, vt alibi demonstratum est. aph.16.5.

Clam necat] Extinctione caloris vitalis, & stupore animalitatis, vnde nulla sensio excitatur causæ mortiferæ: sicut in ἀφωνίᾳ quam facit exolutio vtriusque principatus, vitalis & animalis. Hæc enim moriendi sensum adimit: quemadmodum & illis qui prorupto sanguine multo in trauмate, vitam finiunt differendo, nec opinantes. Coac.7.cap. 8.lib.2. Coac.3. cap. 13.lib.2.

Qvamvis admodvm videantvr esse in tvto] Falsò credita leuatione ex ἀναισθησίᾳ laborum atque dolorum: quia sunt illis eorum corda oblita διὰ τὴν νωθρότητα καὶ ἀκρασίην: quod ipsi vidimus in quodam adolescente cui, extracto calculo, per vesicam corruptam tanta repentè incidit exolutio, vt ludendo chartulis pictis animam exhalarit. Denique sic omnes à syncope moriuntur. historia notabilis.

14 Ἐκ κυναγχικῶν ἀσήμως ἰσχνανθέντων, ἐς στῆθος ἄλγημα καὶ ἐς κοιλίην ἐλθὸν σύντονον· ποιέει πυώδεα διαχωρέειν. ἄλλως δὴ οὐ λυομένου τοῦ τοιούτου.

Ex anginosis immeritò adæquatis, dolor prægrandis cùm ad pectus & ad ventrem transierit, excretionem puriformem molitur: si quidem aliter non exoluatur.

Insperata salus miraculo apponi solet, quando natura sui diligens & conseruatrix inuenit viam qua deducitur ad exclusionem morbi, & ad conseruationem sui, & crisin exhibet salutarem insuetum per iter & nobis ignotum. Sed illud miraculum quamuis in hac prognosi primo aspectu sit admirabile: tamen perpetua non erit admiratio, quam ἀθαυμασία studiosè quæsita, & in animis nostris infixa profligabit.

Ergo. Ex anginosis] Qui faucium & laryngis phlegmone systrophica, multùm in degluttiendo & respirando laborarunt.

Immerito] Non autem frustra, vti nuper diximus; i. quibus restituta est deglutiendi & respirandi libertas sine crisi propria per excreationem purulentam, & facilem atque citam; aut sine diadoche in ceruicem & sternum; aut sine vsu τῶν προσφερομένων, qualia iam recensuimus. Coac. 11. huius cap.

Adæqvatis] Quorum æqualitas repentina cernitur in faucibus nihil à se mutatis, quæ paulò antè visæ sunt multùm mutatæ; in larynge autem per συμπαθητικὴν ex libertate spirandi, & vacuitate strangulatus atque doloris. Nam tumor laryngis non habet ἀφάνειαν aspectabilem in qualitate corporis: bene in actionibus, & symptomatum vacuitate.

Dolor prægrandis] i. Sensio acerbissima rei molestæ, quam facit humoris anginosi translatio per distensionem & intemperiem.

Cvm transierit] i. Relictis partibus vbi phlegmonem faciebat systrophicam, rheuma cynanchicum μετάστασιν habuerit, vel potiùs μετάπτωσιν.

Ad pectvs] Vbi sensio est grauitatis cum difficultate spirandi, per oppressionem partium spirabilium, i. pulmonum qui in pectore continentur; eáque pulmonum oppressio quæ facit peripneumoniam, accidit aut anginosi humoris prolapsu & translatione è larynge ad pulmones, aut ex refluxu erysipelatis in sterno exorti post anginam, ad ipsos pulmones.

Et ad ventrem] i. Ad spatium illud quod est inter diaphragma & ventrem. Est igitur præceptoris hæc διάνοια; si anginæ transitus fiat ad spatium illud quod est inter diaphragma & ventrem.

Excretionem pvriformem molitvr] Quæ iter habet per venas ad intestina, vel ad vesicam: iuxta illud, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς κύστιν τρέπεται τὸ φλέγμα. i. *His in vesicam per venas pituita conuertitur*. Nam διαχώρησιος nomen non semper significat deiectionem quæ fit per aluum. Excretionem verò puriformem diximus, non purulentam, quæ pus refert, quamuis reuera non sit. Huiusmodi erant Perinthi vrinæ γονοειδέες criticę. Natura autem molitur puriformem excretionem, tum per deiectiones, tum aph.54.7. 6.Epid.

per vrinas. Exempla ſunt in hydropicis qui alui profluuio ſine cruditate, & vrinarum petirrhœa, ſanantur αὐτομάτως. Sic vmbilici dolores cum pulſu coniuncti adueniente criſi, pituita multa per aluum prorupta quieſcunt.

ALITER AVTEM NON POTIS EST IPSVM EXOLVI] Fortè ſic meliùs. SI QVIDEM ALITER NON EXOLVATVR. Vt illud, ἄλλως δὲ, legatur ἄλλως δὴ, & adiiciatur οὐ, vt ſit contextus talis; ἄλλως δὴ οὐ λυομένου τοῦ τοιούτου. Nulla enim eſt æquitas legere in vulgata ſcriptura, λυομένου τὸ τοιοῦτον. Illud

aph.54.7. verò, ſi aliter non exoluatur, pertinet ad id quòd ſcriptum eſt in aphoriſmis, οὐκ ἔχον ἔξοδον οὐδὲ εἰς ἑτέρην τῶν κοιλιῶν. Eôdem ſpectat etiam quò illa quæ in prognoſtico leguntur de varia criſi pleuritidis & peripneumoniæ.

15 Ἐκ κυναγχικῶν πάντα ὀλέθρια ὁκόσα μὴ ἔκδηλον ἐποίησεν ἄλγημα. ἀτὰρ καὶ ἐς σκέλεα ἀλγήματα χρόνια φοιτᾷ, καὶ ἐκπυοῦται δυσκόλως.

Ex anginoſis mortifera omnia quæ dolorificum malum foras non edunt. Quinetiam ad crura procedunt diuturna mala, quæ difficulter & moleſtè in pus vertuntur.

„ QVORVM morborum cita mutatio eſt ſiue criſis, vt peracutorum: ſic ad interitum certa eſſe ſo-

„ let, ſi nulla citò edunt critica epiphænomena in excretione vel in abſceſſu foris conſpicuo. Huiuſmodi eſt angina: cuius peſtifera ſeu mortifera vis in hac prognoſi explicatur, non ex iis quidem quæ adſunt, ſed quæ abſunt.

EX ANGINOSIS] Non quidem angina correptis: ſed ex iis quæ pertinent ad anginam, τὰ κυναγχικὰ Græcis dicta.

MORTIFERA OMNIA] i. Deſperatæ ſalutis, quæque citam inferunt mortem doloris acerbitate, virium exolutione, fortíque ſtrangulatu & orthopnœa.

QVÆ DOLORIFICVM MALVM FORAS NON EDVNT] Sic enim τὸ ἄλγημα verti debet, quo ſignificatur dolorifica ipſa phlegmone anginoſa, i. ſi nihil ſit aſpectabile, nihil tractabile in qualitate partis obſeſſæ, vicinarúmque partium & ſociarum, nulla item tranſitio ad pectus & ad ceruicem ſine recurſu, nulla excreatio purulenta & citò cocta: denique ſi omnia maneant ἀσήμως καὶ ἀκρίτως.

QVINETIAM AD CRVRA PROCEDVNT DIVTVRNA MALA] Ac ſi diceret; tam neceſſaria eſt eryſipelatis quàm maximè intus foras conuerſio, vt quamuis ad crura quàm longiſſimè curſum inflectat, quod eſt in bonis ducendum: tamen nec tutò ſemper id fiat, propter hypochondria in quibus irrita criſi ſubſiſtit, & quia quæ in cruribus exoriuntur mala, ſunt dyſcola; tum propter materiæ feritatem vnde claudicant ægri, tum propter recurſum facilem ad pulmones, vnde ſalutis deſperatio eſt. Cauſæ ſunt explicatæ.

QVÆ DIFFICVLTER ET MOLESTE IN PVS VERTVNTVR] Sed commemorata

Coac.12. huius cap. inferunt mala, nec ad ſecuritatem criſis apparent.

16 Τὰ ἐκ κυνάγχης πτύαλα γλίσχρα, παχέα, ἔκλευκα, βιαίως ἀναχρέμψμα· κακόν. καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος πεπασμὸς, κακόν. κάθαρσις πολλὴ κάτω τοῖς τοιούτοις παραπληκτικῶς ἀπόλλυσιν.

Ex angina ſputa glutinoſa, craſſa, multùm alba, vi expurgata; malum: atque omnis pepaſmus huiuſmodi; malus. Purgatio multa deorſum, tales paraplectico modo necat.

QVORVM morborum peracutorum fixa eſt ὕπαρξις, eorúmque ſymptomata ſunt humoris morbifici & partis obſeſſæ propria, vt anginæ in forti ſtrangulatu & orthopnœa; profectò eorum criſis perficitur impulſu naturę, & meatuum conditione, cum humore meabili. Quæ tria ſunt ad criticam expurgationem, & periculi defunctionem neceſſaria. Secus eſt in eorum ἀποτυχίᾳ, i. *fruſtratione & deſide-*

Coac.8.& 10.huius cap. *rio. Anginoſis in æqualitate faucium ſputa ſubarida; malum.* Et. *Inter anginoſos qui cocta citò non expuunt, deſperati.* Quæ cùm ita ſint.

EX ANGINA] Cum æqualitate faucium κυνάγχης dicta.

SPVTA GLVTINOSA] i. Tractu δυσεκλυτὰ, quæ ſunt eiuſmodi; in pituita quidem albuminea ob crudorem, ſicut albumen oui & coryza; in peruſta, ob ſeri compunctionem & lentorem craſſi humoris à calore contra naturam.

CRASSA] Coacta, vndiquaque pressa, rotunda, quæque suo termino continẽtur nec diffundũtur.

MVLTVM ALBA] Syncera, meraca, omnísque sui seri naturalis, & morbifici humoris, quo exactè tingi debebant, expertia; vnde significatio fit perennis affluxus è capite, & nullius excretionis criticæ.

VI EXPRESSA] Quæ difficulter admodum excreantur, habéntque violentam, difficilem, & molestam ἀνάχρεμψιν; qualis est τῶν ἐγχρεμπτόντων τὰ καταγλισχραινόμενα, i. *glutinosa cum difficultate screantium.* Ea verò difficilis excreatio causam habet, sputi glutinosi & crassi contumaciam, cum imbecilla contentione naturæ coniunctam.

MALVM] Vt signo & causa. Ac signo quidem, materiæ contumacia, prægrandi ardore, perenni affluxu, & irrita proritatione. Causa autem: quoniam difficultas excreandi auget materiæ contumaciam, auget quoque ardorẽ atque tumorem. Hinc maior dyspnœa. Atque hæc tria, difficultas excreandi, spirandi, & glutinosus humor, mutuò se afficiunt, mutuásque tradunt operas in ægroti perniciem.

ATQVE OMNIS PEPASMVS HVIVSMODI, MALVS] i. Malè res eunt in tali pepasmo; siquidem pepasmus verè dici debet, non per antiphrasin. Nam verè pepasmus semper ad salutem præclarè apparet & facit, vnde significatur naturæ integritas, humoris æqualitas, & virtus caloris natiui. Hîc autem pepasmus est cruditas & corruptio, quæ nunquam bene fit neque apparet. De virtute autem pepasmi abundè scripsimus ad prognosin 10. huius cap. Quod sequitur.

PVRGATIO MVLTA DEORSVM, TALES PARAPLECTICO MODO NECAT] Hoc certè non adfert causam interitus à paraplegia. Neque enim facit hæc paraplegiam, nec paraplegia interitum. Sed crudor cerebri, paraplegiæ causa est, sicut anginæ, & quæ inde venit paraplegia, lethalis: cuiusmodi erat illa 1. τῶν ἐπιδ. cuiusmodi est etiam quæ facit parotidas. De qua nos multa scripsimus ad illam prognosin. *Parotides prauæ sunt paraplecticis.* Coac. 4. cap. 4. lib. 2.

17 Ἐκ κυνάγχης ὑπόξηρα πυκνὰ πτύελα, βηχώδεα, πλευρῶν ὀδυνώδεα· ὀλέθρια. καὶ τὰ ἐν τοῖσι ποτοῖσιν ὑποβήσσοντα, καὶ κατάποσις βιαία· πονηρόν.

Ex angina, subarida, crebra sputa, tussifera, dolorifica costis; mortifera: Quinetiam ex potione tussi expressa, omnísque adeo violenta deglutitio; pestifera.

ILLA DEMVM cynanches mortifera sunt ἐπιφαινόμενα, quæ & qualitate, & excretionis modo, & grauiorum symptomatum accessione in vitio sunt. Huiusmodi sunt hæc.

EX ANGINA] Non in angina. Ex angina igitur quæ sua edit ἐπιφαινόμενα in proprio excremento, & propria excretione. Est enim anginæ propria excretio, sputi excreatio.

SVBARIDA] Non quidem tussicula & excreatione frustra omnino citata, vt in pleuritide & peripneumonia quæ ob eam causam siccæ dicuntur: sed glutinoso crasso atque rotundo sputo, & albo, quale iam descriptum est.

CREBRA] Qui crebram cient ἀνάχρεμψιν, faucibus proritatis ex crebra concussione.

TVSSIFERA] Ex contentione naturæ studentis excutere quod sibi molestum est, sed frustra: vt in hepatica inflammatione, & laterali cruda.

DOLORIFICA COSTIS] A forti & irrita concussione, tum à spiratione sublimi, πνεῦμα μετέωρον Græci vocant.

MORTIFERA] Quoniam omnia commemorata, sunt desperatæ salutis in συνδρομῇ malorum, & virium exolutarum cum συντονίᾳ doloris.

QVINETIAM POTIO TVSSI EXPRESSA] Per ora & nares, in vtraque angina: qualis expressio legitur in anginosa lib. 3. Epid. & lib. 6. eiusdem operis.

OMNISQVE ADEO VIOLENTA DEGLVTITIO, PESTIFERA] Vt signo & causa. Nam multi deglutiendo, violenter intereunt. aphor. 35. 4. & lib. 2. & 6. Epidem.

DE PLEVRITIDE, ET PERIPNEVMONIA. CAP. XVI.

ΩΝ ΠΛΕΥΡΙΤΙΚΩΝ οἷσιν ἐν ἀρχῇ παντοῖαι αἱ πτύσιες· τριταῖοι θνήσκουσι, ἢ πεμπταῖοι. φυγόντες δὲ ταύτας, ζ, ἢ θ, ἢ ια ἄρχονται ἐμπυΐσκεσθαι.

al. φάμπνοι. Sic legitur lib. 3. περὶ νούσων. Οἷσι δὲ αἱ πτύσιες εὐθὺς παντοδαπαὶ εἰσι, καὶ τὰ ἀλγήματα πάνυ ὀξέα, &c.

1 Inter pleuriticos, quibus initio variæ sunt expuitiones; ij tertio moriuntur, aut quinto: quos si euaserint, nec dum multò il-

lis sit meliùs, septimo, aut nono, aut vndecimo incipiunt suppurari.

ORDINIS ratio iure à nobis requirit, vt patefacta omni cynanches historia, deinceps dicamus de morbis cæterarum partium spirabilium quæ tum mouendo, tum excipiendo, respirationi dicatæ sunt: quemadmodum larynx & arteria deducendo. Ac primùm occurrit pleuritis exorta in parte spirabili. Cæterùm explicata sunt omnia signa & symptomata quæ cernuntur in respirando, eorúmque omnium patefactæ causæ, vnde scilicet, & quorsum fiat atque appareat omnis difficultas spirandi. Sed earum causarum quæ nascuntur & stabulantur in partibus quæ respirationi deducendo, excipiendo, & mouendo inseruiunt; historia recensenda in affectionis cuiusque natura, eadem methodo examinanda qua in angina vsi sumus: vt nihil omnino prætermisisse videamur quod ad cuiusque naturam pertinet in essentia, causis, parte obsessa, periodis, paroxysmis, & crisibus.

INTER PLEVRITICOS] Quorum scilicet ita pleuritidis comparata est ratio. Arguit verò pleuritidem dolor lateris punctim lacessens, cum spiratione difficili, sicca tussi, & assidua febre coniunctus. Quorum symptomatum hæc mihi ratio esse videtur ad inueniendam morbi vnde illa veniunt existentiam, ὕπαρξιν Græci vocant. Nam primùm doloris punctorij causa est distensio cum intemperie magna partis acerrimi sensus, qualis est membrana costis intexta; difficilis spirationis, contumacia thoracis qui necessitati non respondet; siccæ tussis, concussio thoracis frustra concitati; febris assiduæ, cordis vicinia & societas cum thorace afflicto. Ex quibus necessariò efficitur, thoracis inflammationem systrophicam, esse pleuritidem. Est igitur pleuritis, Phlegmone systrophica tunicæ costis intextæ, quæ consectariam habet doloris punctoriam acerbitatẽ, siccam tussim, & febrem assiduam. Hæc enim symptomata non nisi à phlegmone systrophica eueniunt, atque omnino sunt humoris morbifici & partis obsessæ propria, cum sympathia partium sociarum & vicinarum, vt pulmonum & cordis; vnde sicca tussis & febris. Nam dolor punctorius & difficultas spirandi, sunt propria tunicæ costis intextæ, vnde contumacia thoraci infertur, & impeditur libertas spirandi. Atque hæc signa sunt reapse pathognomonica inflammationis pleuriticæ. Nam inflammationis ipsius, vt inflammatio est, inseparabilia sunt, rubor, calor, pulsus, renixus, & dolor. Iam verò systrophicæ omnis phlegmones duæ omnino sunt causæ; vna rheuma cõcitatum siue ὁρμώμενον; altera autem συνιστάμενον, i. *consistens*. Cõsistens est humor ex affluxu collectus qui tumorem facit in parte obsessa, cuius consectaria sunt prædicta symptomata, magis ac minùs molesta in specie, magnitudine, more, & motu; pro varia idea morbi exorti cuius natura in phlegmone ipsa consistit. Est enim phlegmone illa systrophica quibusdam verè φλεγμονώδης, quibusdam ἐρυσιπελατώδης, nonnullis etiam οἰδηματώδης. Existit præterea phlegmone illa εὐήθης ἢ κακοήθης, tum εὔκριτος ἢ δύσκριτος; pro varia quam accepit forma τῶν ποιητικῶν καὶ ἐπιδεκτικῶν, i. *efficientium & suscipientium*, ex varia hominum natura in temperamento, complexione, habitu, & conformatione; tum ex cuiusque diæta, in victus ratione & vitæ instituto, tum ex temporum defectionibus in tempestatum alteratione, & alienatione. Nam morbi omnes veniunt, nascuntur, principia causásque ducunt; ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἢ ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, i. *aut ab iis quæ extra sunt*; *aut ab iis quæ intra inutilia*. Quæ duæ sunt causæ τοῦ θείου, quod in quibusque morbis accuratè discendum & præuidendum magister præcepit, non admirandum, vt quidam neoterici censuerunt. Nihil enim minus est philosophi quàm admirari, & consenescere in admiratione. Sed vt redeamus ad propositum.

lib.1.de morb.

Enimuero rheumatis concitati vnde consistens exurgit ad faciendam pleuritidem, triplex omninò causa considerari solet; humoris feritas & orgasmus, exclusio partis potentis, & dolentis attractio. Et verò ex earum causarum notitia indicationes in promptu sunt in retrahendo, reuellendo, & deriuãdo: quemadmodum ex perspicientia rheumatis consistentis vbi & cuiusmodi sit, in vacuando & detrahendo. Sed illa differentur pòst. Nunc rheumatis concitati causas propalam explicemus. Ac primùm orgasmi causa est feritas humoris substantia tenuis, qualitate acris atque maligni, & temperamento aut corruptione calidi. Exclusionis autem, partis quæ continet magisterium in eam quæ continetur. Nam partis dolentis attractio cernitur in vtraque προφάσει. Omnium autem causarum rheumatis concitati affluxus consideratur per venam iugularem, ἄζυγον, mammariam, & thoracicam. Hinc veniunt, pleuritis superior, inferior, antica, postica siue dorsalis: quę cuiusmodi sint vnaquæque in specie & idea, tum autem quænam habeant ἐπιφαινόμενα & ἐπιγινόμενα, demonstrabitur in decisionibus singularum. Hoc igitur sit veluti pleuritidis prooemium. Nam cætera quæ pertinent ad διάγνωσιν & πρόγνωσιν pleuritidis, loco dicentur.

Ergo. INTER PLEVRITICOS, QVIBVS INITIO] Quando natura morbificis causis opprimitur, ac tum pleuriticus tumor primùm assurgit, necdum pepasmo mitificatus est, necdum etiã liberalem habet nec liberam à forti naturæ contentione ἀνακάθαρσιν, i. *expurgationem* sputi pauca bile, aut sanguine pauco exquisitè permixti.

VARIÆ SVNT EXPVITIONES] Vulgata scriptura legit πάμπυοι, nos autem legendum putamus παντοῖαι: quoniam scripturæ affinitas est in vocibus πάμπυοι & παντοῖαι, facilísque ex alterutra in alteram lapsus. Quæ autem affinitate vocum πτύσιες παντοῖαι pro παμπύοις hîc annotandæ visæ sunt; alibi leguntur παντοδαπαὶ in hanc sententiam. Atqui παντοίων πτυσίων, καὶ παντοδαπῶν eadem significatio est, idémque sensus. Et verò cur παντοίας, non autem παμπύους πτύσεις legendum duxerimus, causæ in promptu sunt. Nam primùm τὸ πάμπυον, i. *omnino purulentum*, non præ se fert ideam puris corrupti & fœdi odoris, cuiusmodi est ἀμοργῶδες καὶ βορβορῶδες, i. *amurcosum & cœnosum*, quod in omni phymate nobilium partium, & quolibet morbi tempore, mortem subesse testatur, nec vllum promittit aut recipit alleuamentum.

lib.3.de morb.

Mors in

Mors in propinquo eſt. Suppuratum autem laudabile, neque tam citò fit, vt ſit & appareat ineunte morbo: & cùm apparet omni ex parte purulẽtum, non magis metum adfert ſiniſtri iudicij quàm ſpem ſecundi. Quinetiam ſuppurati laudabilis hæc prima lex in arte ſancitur, vt omni ex parte ſit purulẽtum, i. æquale & album. Nam inter ſuppurationes thoracis atque pulmonum illæ ſunt pernicioſæ admodum quæ ſputo adhuc bilioſo ſuppurant, ſiue bilioſum ſputum atque pus inter ſe diducta, ſiue etiam mixta expurgentur. Sunt igitur παντοῖαι πτύσιες ſeu variæ expuitiones, colore & conſiſtentia multùm variegatæ, ex perenni affluxu rheumatis concitati, & ab excurſu viſcerum hypochondriacorum, tum ex afflictione partis obſeſſæ à rheumate conſiſtente in qua ex eo affluxu fit σπαδὼν ἢ ῥῆξις. Huiuſmodi ſunt expurgationes cruentæ, liuidæ, flauæ, nigræ, & fœdi odoris, quæ quidem ineunte morbo procedunt διὰ τὴν ῥῆξιν τῆς φλεβὸς, i. *ruptione venulæ*, cùm laxatus eſt σπαδών.

lib.2.progn. lib.1.de morb. aph.47.4. lib.2.progn. Coac.12. cap. 7.lib.2.

II TERTIO DIE MORIVNTVR, AVT QVINTO] Sic 3. lib. περὶ νούσων vnde vulgatam ſcripturam correximus. Ergo tam citò moriuntur, támque cita mors venit: quoniam à ruptura venulæ ſanguis effuſus corrumpitur, bilis à iecore affuſa ex labore hypochondrij tum ex feruore ſanguinis, pro expurgatione inchoata, ſpadωna infert thoraci, vnde homines ſuffocantur. Eſt etiam periculoſa febris, & affluxus perennis ſyntimoria. Sic enim ὑπὸ σπαδῶνος καὶ σηπεδόνος ad exitium præcipitantur. Multùm etiam facit ad citam mortem, doloris acerbitas & dyſpnœa. Nam deſperatæ ſalutis propter σηψίαν & corruptionem ſignum eſt ſputi varietas, vnde plurium affectionum ſignificatio fit, indéque peiùs res eunt.

QVOS SI EFFVGERINT] Validarum virium beneficio, & partium ſpirabilium amplitudine; vnde minora omnia ſuppreſſionis, corruptionis, & dyſpnœæ. Sic enim lib.3. περὶ νούσων, ταύτας δὲ διαφυγόντες, ὑγιαίνουσιν, i. *hos qui effugerint, ſanantur.*

NECDVM ILLIS MVLTO SIT MELIVS] Vt nondum morbo defuncti ſint per liberalem & liberam expurgationem, vnde reſtituta ſit libertas ſpirandi, ac dolor quieuerit; maneat autem ὅ, τε σπαδὼν, καὶ ἡ σηπεδών.

SEPTIMO, AVT NONO, AVT VNDECIMO INCIPIVNT SVPPVRARI] Huc pertinet quod ſcripſit 1. lib. de morb. Ex quo apparet τὰς πτύσιας malè hîc legi παμπόνους, ineunte morbo. Ac ſuppuratum quidem illud, ab interitu ſemper non vindicat purulentos. Diſtinctiones infrà poſitæ ſunt.

2 Οἷσι δὲ ἄνω ὠτὸς ἐρύθος τῶν πλευριτικῶν, καὶ ὁμοίως θερμαίνονται, καὶ κοιλίη ταράσσεται χολώδεα καὶ δυσώδεα· εἰκοσταῖοι καὶ τεσσαρακοσταῖοι κινδυνεύουσι. φυγόντες δὲ ταύτας· σώζονται.

Meliùs ſic, ex lib. 3. περὶ νούσων.

Οἷσι δὲ τῶν πλευριτικῶν προσγίνεται τὸν νῶτον ἐρυθριᾶν, καὶ τοὺς ὤμους θερμαίνεσθαι, καὶ ἀνακαθίζοντας βαρύνεσθαι, καὶ ἡ γαστὴρ ἐκταράσσεται χλωρὰ καὶ δυσώδη σφόδρα· οὗτοι διὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς γαστρὸς, εἰκοσταῖοι ἀποθνήσκουσι. ταύτας δὲ διαφυγόντες· ὑγιαίνουσι.

Quibus autem pleuriticis illud accedit etiam vt multùm rubeat dorſum, incandeſcant humeri, & ipſi reſidendo grauentur, aluus autem perturbata viridi & multùm fœtida bile feratur; ij ſanè propter eam ſubductionem vigeſimo die intereunt: quos ſi effugerint; periculo defunguntur.

PLEVRITICORVM hæc ſunt acceſſoria mala, dorſum rubere, humeros incandeſcere, reſidendo grauari, & aluum ferri viridibus excrementis ac fœdi odoris.

QVIBVS AVTEM PLEVRITICIS ILLVD ACCEDIT ETIAM] Præter communem pleuriticorum conditionem & ſtatum qui cernitur in dolore punctorio, ſpiratione difficili, ſicca tuſſi, & febre aſſidua.

VT MVLTVM RVBEAT DORSVM] Ab eryſipelate illic exorto, quod fecit rheuma concitatum per venam thoracicam, vnde fit pleuritis illa quam vocat dorſalem. Ergo non ſine cauſa, ſed meritò, legendum duximus ἐρευθος νώτου, non ἄνω ὠτὸς, vt in vulgata ſcriptura. Non enim video quid ſit, rubere ſuperas aurium partes, nec quorſum appareat illa coloratio ad μετάστασιν pleuriticæ materiæ per ἀπόθεσιν ad parωtidas, quæ ſub auribus oriuntur, non ſupra aures. Nec verò διάνοια eſt authoris dicere de pleuritidis ad parωtidas ἀποθέσει. Nulla enim eſt æquitas id comminiſci dum cœpta pleuritis aſſurgit: ſed cùm iam maturuerit, & anagωgen copioſam non habuerit. Verùm hîc noua quædam pleuritidis idea & forma ſtatuitur, quæ accuratè ſcripta legitur lib.3. περὶ νούσων. Ergo rubet dorſum ab eryſipelate ſeu eryſi-

lib.3. de morb.

pelatoſa phlegmone,quæ à coloratione rubra quam habet, non rarò ἔρευθος ἢ ἐρύθημα nominatur; vt ſuprà poſuimus in angina.

INCANDESCANT HVMERI] Vicinia,contactu,ſuppreſſione & corruptione humoris τῇ κράσει omnium calidiſſimi: nunc autem ὑπὸ σπαδῶνος καὶ σηπεδόνος calidioris & acrioris.

lib.1.progn.

ET IPSI RESIDENDO GRAVENTVR] Ac ſi diceret; ſi reſidendo maior oppreſſio ſit quàm leuatio, in difficultate ſpirandi; quamuis in reſidendo vnicum ſit alleuamentum, etiam in peripneumonia. Sic enim fatentur peripneumonici omnes, maiore anguſtia thoracis atque pulmonis opprimi ſe in decliui decubitu,quàm in accliui. Ergo ſi vnde leuatio eſſe debet,maior ſit oppreſſio. Id autem accidit propter σπαδῶνα, & contractionem muſculi ſerrati maioris qui ex omoplatæ baſi tota interiore fertur in coſtarum nouem ſuperiorum oſſa,longiùs quàm in ipſarum ſpatia;& eius muſculi qui ex inferioribus tribus colli ſpinis, & prima metaphreni, fertur in tria ſpatia coſtarum quatuor ſuperiorū: contractionem autem illi muſculi patiuntur dolorificam à rheumate concitato venarum & arteriarum thoracicarum, quibuſcum viciniæ & ſocietatis ſympathiam habent muſculi nouem omoplatæ ductores,qui omnes reſidendo magis laborant quàm decumbendo in contractione iniuſſa.Sed ea incommoda ſpirationis ſic deſcribuntur ab Hippocrate.Ἡ δὲ ἐς τὸν νῶτον πλευρῖτις τοιόνδε διαφέρει τῶν ἄλλων· τὸν νῶτον ὀδυνᾶται ὡς ἐκ τῆς πληγῆς, καὶ στενεῖ, καὶ ἀναπνεῖ ἀθρόον. i. *Pleuritis dorſi à reliquis ſic differt; dolor eſt dorſi,eiulatus, & ſpirationis oppreſſio.*

lib.3.de acut.

ALVVS AVTEM PERTVRBATA] i. Proritata morſu excrementorum ſubeuntium, ipſaque multùm laxata: id enim ſignificat ταραχὴ τῆς κοιλίης.

Coac.15.cap.14.lib.2.

lib.3. περὶ νόσων, lib.3. περὶ ἄρθρων, & Coac.12.cap.10.lib.2.

VIRIDI ET MVLTVM FOETIDA BILE FERATVR] Quæ corruptione propriæ ſubſtantiæ in vitio eſt,quam genuit febris acuta vnde liquitur pinguis humor,& caro recèns preſſa, ac ſanguis aduritur, vt ſuprà poſitum eſt in cerebro inflammato à muſculis crotaphitis. Nec ſolùm hoc facit pleuritis dorſalis:ſed etiam mictionem ciet cruentam quæ refert τὸ ἰχωρῶδες quod è carnibus aſſis exudat, eodem planè vitio renum quo ipſum iecur fundit per aluum proluuiem ſanioſam. Omnino autem ſympathicæ ſunt illæ duæ pleuritidis dorſalis excretiones: proptereáque morbum non leuant. De viridibus autem & fœtidis deiectionibus loco dicetur.

II SANE PROPTER EAM SVBDVCTIONEM] Quæ toto genere ſymptomatica eſt dyſenterica,colliquamenti ſoboles,vnde non minùs laborant ægri quàm à dorſali pleuritide.

VIGESIMO DIE INTEREVNT] Qui finis eſt acutorū morborum. Intereunt autem συμπτωσίᾳ morbi atque doloris,& virium exolutione,collapſis naturæ præſidiis. Quorum enim morborum συμπτωσία eſt cum excretione ſymptomatica; ij ſanè & citò vires labefactant, & citam inferunt mortem.

QVOS SI EFFVGERINT] Validarū viriū beneficio,propria criſi,& ope eorum quæ exhibētur.

PERICVLO DEFVNGVNTVR] Reſtituta libertate ſpirandi, & œconomia naturali vnde periclitabantur dum in vitio erant. Ex quibus efficitur, ſymptomatum etiam fugacium calamitoſa vi homines mori,niſi illa breui quieſcant: tametſi eorum cauſa non firmiter fixa ſit,ſed leuiter preſſa in principatu animalitatis aut vitæ.

Hæc pleuritis deſcripta legitur lib.2.περὶ νόσων his verbis. *Febris detinet cum ſtridore & ſicca tuſſi,expuunt viridia; nonnunquam liuida; latus dolore corripitur,dorſum rubet,calet caput, pectus,venter,pedes, cruráque; reſidendo æger grauiùs tuſſit,difficiliùs ſpirat: aluus turbata fertur viridibus & graueolentibus excrementis: hic moritur intra viginti dies, quos ſi effugerit; ſanatur.*

3 Αἱ ξηραὶ τῶν πλευριτίδων καὶ ἄπτυστοι χαλεπώταται. φοβεραὶ δὲ ἐν οἷσιν ἄνω τὰ ἀλγήματα.

Siccæ pleuritides & ſputi expertes; grauiſſimæ: terrificæ autem in quibus dolorifica ſurſum ſunt mala.

IN MAGNA pleuritide,ſalutis deſperatio eſſe ſolet ſi nihil fiat,nihil appareat,quod ſyſtrophicæ inflammationis laxitatem adferat,vnde remiſſio ſit grauiſſimorū ſymptomatum quæ ab ea inflāmatione, dum viget,naſcuntur & oriuntur.Syſtrophicæ inflammationis laxitatem adferunt fomentū, detractio ſanguinis,& liberalis ac libera ſputi expurgatio;per quam ipſa pleuritis non rarò αὐτομάτως quieſcit.

Ergo. SICCÆ PLEVRITIDES] In quibus nō humeſcunt ora pleuriticorum:ſic enim præceptor loquitur lib.de morb.acut.Ad quem locum hæc ſcripſit Galenus. *Siccior,* inquit, *morbus cognoſcitur multifariè:quamuis in vniuerſum communis ratio ſit cognoſcendi.Nam peripneumoniæ,pleuritidis,omniúmque adeo morborum thoracis,pulmonū,& arteriæ,ſiccitas innoteſcit quando ex afflictis partibus nihil ſpuendo excluditur.Hepatis autem,meſaræi,ieiuni,lienis,cæterarumque alui partium;quādo vel ipſa in totum ſuppreſſa aluus eſt,vel non niſi coacta* πρὸς ἀνάγκην *excernit,eáque dura & pilularum veruecinarum ſimilia. Venarum & arteriarum percipiuntur ſicci morbi, aſperitate linguæ, & cutis ſqualore. Sic vlcera ſicca ſunt ex quibus nihil exudat ichoris: ſic ophthalmiæ ſiccæ, &c. Sunt autem ſiccæ pleuritides: quia nihil ab inflammatione exudat,vnde humeſcat os in ſpuendo.*

ET SPVTI EXPERTES] Sputi vacuitas non ſeparatur nec diſtinguitur à ſicca pleuritide,lib.3. περὶ νόσων. Hippocratis verba hæc ſunt, εἰσὶ δὲ καὶ ξηραὶ πλευρίτιδες ἄπτυστοι, i. *ſunt etiam ſiccæ pleuritides ſputi expertes.* Sed parum refert. Enimuero ſputi expertes ſunt quando debent eſſe participes: quia crudæ &

firmiter

firmiter fixæ; aut quia pleuriticus non ſatis habet animi ad ciendam thoracis concuſſionem, doloris metu; aut quod peius eſt, non ſunt illi validæ vires vt fortiter concutiendo excutiat πτύελον: quibus accedit quòd materia ſæpe non eſt expectorabilis, tum propter contumaciam glutinoſam ab ardore, tum propter efferam tenuitatem quam fumidus vapor complecti non poteſt, nec alæ pulmonum ſatis explicatæ ad liberum exitum. Atque hæc incidunt ſua ſponte, & prohibent ἀνακάθαρσιν. Non minora autem ſunt mala quæ veniunt à diæta inconſideratè præſcripta, ſi fortè nec iure, nec loco ptiſſana quamuis reapſe optima, exhibeatur, quæ ex eo præpoſtero vſu pleuriticos primùm facit ἀπλύσους, mox πνευμαζίας; vnde ſeptimo die, aut etiam celeriùs moriuntur.

GRAVISSIMÆ] In quibus periculi ſumma ſunt omnia. Nam χαλεπώταται & ἐπικινδυνόταται idem ſunt. Sunt autem grauiſſimæ & periculoſiſſimæ: quoniam in laxitatis vacuitate acceſſio fit maioris tenſionis, vnde difficultas ſpirandi maior auget contumaciam humoris expurgandi, quemadmodum hæc rurſum difficultatem ſpirandi; quæ duo ξυμφορέουσιν ἀλλήλοις ἐς τὸ κακόν, i. *mutuas tradunt operas in perniciem ipſius pleuritici*, quē paulò pòſt ſuffocat orthopnœa & ſtertor. Vt enim beneficio τῆς ἀνακαθάρσεως pleuritides ipſæ ſua ſponte quieſcunt, earúmque redintegratio comparatur ſimplex & facilis, perfecta, & ſine metu relapſus: ita ſi careant τῇ ἀνακαθάρσει, nihil opis adferri poteſt à medico quin vel illæ ad exitium præcipitent ægros, vel ipſos faciant purulentos, vel transferantur ad pulmones & ad cerebrum ipſum, vel ſucceſſionem abſceſſuum habeant tum ad parωtidas, tum ad crura; niſi eorum abſceſſuum vindices vrinæ ſint purulentæ, abradentes, ſtrangurioſæ, & confertim proruptæ. Quæ omnia ſæpe ſunt eiuſmodi, vt qui habet, periculum mutare, non effugere videatur.

TERRIFICÆ AVTEM] Quæ metum adferunt citæ mortis, aut certè ſiniſtri iudicij, cum acceſſione & ſucceſſione grauiorum malorum.

IN QVIBVS DOLORIFICA SVRSVM SVNT MALA] Enimuero dolorifica ſurſum ſunt mala quæ firmiter fixa ſunt in ſupera regione coſtarum, à rheumate concitato per venam iugularem quæ alit tria ſpatia coſtarum quatuor ſuperarum. Atque hæc pleuritis omnino terrifica eſt, tum ſpecie ipſa, tum ſympathia nobiliſſimarum partium ſociarum & vicinarum. Hæc enim conſortem habet ſui doloris clauiculam: proptereaque ſanguinem liberaliter detrahendum præcepit Hippocrates, inciſa vena interiore cubiti, tum ad retractionem rheumatis concitati, tum ad detractionem conſiſtentis. Sed dolorifica mala ſurſum eſſe dicuntur etiam, quæ habent tranſlationem ſupra iugulum. Qua de re iam ſuprà illud poſitum eſt. *Doloris acerbitas pauliſper affixa iugulo, ſi ſurſum prorepit, vel ad ſuperiora vertitur; mortiferum infert malum*: infert enim phrenitidem; ſicut pleuritis infera peripneumoniam. 75. Coac. 1. lib.

4 Πλευρίτιδες ἄνευ ἀποσπασμάτων χαλεπώτεραι τῶν μετ' ἀποσπασμάτων.

Pleuritides auulſionum expertes, grauiores ijs quæ ſunt participes.

IN OMNI phlegmone ſyſtrophica nobilium partium bona eſt tranſitio quæ & laxitatem adferat partis obſeſſæ, & inoffenſas relinquat nobiliores, neque recurſum faciat humoris velut poſtliminio reuertentis eò vnde curſum inflectit. Ac tranſitio quidem in pleuritide obuiis, quod aiunt, vlnis excipienda quæ fit intus foras, tum expellendo, tum attrahendo. Hoc illud eſt quò ſpectat inſtituta prognωſis. Eſt autem huiuſmodi.

PLEVRITIDES] Quarum natura iam ſuprà eſt poſita in phlegmone ſyſtrophica tunicæ coſtis intextæ; nunc autem aliam præ ſe ferunt ideam in hac prognωſi expreſſam.

AVVLSIONVM EXPERTES] Sic Græcum illud conuerti, ἄνευ ἀποσπασμάτων: quamuis non ita bene, donec meliora Dominus. Eſt autem hæc διάνοια præceptoris. Quæ vigent pleuritides ſine vicinarum carnium ſpaſmate, aut venarum ſpadωne; ſiue illa faciat excluſio phymatis pleuritici à forti naturę contentione, ſiue ipſa carnium & venarũ attractio. Etenim ſpaſma ipſum fit περὶ τὰς ἶνας τῶν μυῶν ἐπὶ πλέον διαταθείσας, i. *cùm ſcilicet muſculorum fibræ plurimùm diſtenduntur*, adeo vt nonnullæ diſrumpantur: quam affectionem recentiores medici propriè ῥῆγμα nominarunt. Hæc ſunt Galeni ad librum Hippocratis κατ' ἰητρεῖον: quanquam nihil erat neceſſe huc aduocare recentiorum medicorum authoritatem ſuper nomine τοῦ ῥήγματος, quod primus Hippocrates ei affectioni verè impoſuit. Sed ea prægrandis fibrarum diſtentio accidit ſua ſponte, vel præuiſa. Ac ſua quidem ſponte, ab iis quæ intra ſunt inutilia, vel quæ adueniunt extrinſecus. Sua ſponte intrinſecus accidit, quando à phymate pleuritico exudat tenuior humoris portio, ſicut ab omni phlegmone ſyſtrophica exudare ſolet, modò partis denſitas non impediat, vt in cute; ipſam verò portionem exudantis atque quodammodo expreſſi humoris caro ad ſeſe attrahit, vnde fibrarum diſtentio quam veteres nominauerunt σπάσμα. Quinetiam venarum circumiacentium vi attractrice quæ ipſas carnes præcedunt, fit σπάδων in ipſis, & varicoſæ redduntur. Sed eadem σπάσματα extrinſecus veniunt, ſicut Hippocrates poſuit. *Naſcuntur autem ſpaſmata, tum à laboris contentione, tum à lapſu & caſu, tum etiam ſi quis pergraue onus leuare conetur, tum à curſu & lucta, & quæ ſunt eiuſmodi omnia.* Sed idem præceptor in catalogo ſymptomatum à trωmate exortorum, ſpaſma recenſet his verbis, *Suffuſiones, contuſiones, diſtentiones* σπάσματα, *tumores ſine inflammatione, à trωmate fiunt.*

[Margin notes: comment. 3. — lib. 1. de morb. — ibidem.]

Ergo. PLEVRITIDES DISTENTIONVM EXPERTES] Quæ carent omni diſtentione venarum & carnium vicinarum, nulla expreſſione facta è phymate, nullâque venarum & carnium attractione.

GRAVIORES] Periculoſiores:præſertim ſi pleuritides ſiccæ maneant,& ſputi expertes. Sunt autem periculoſiores: quoniam in ſputi vacuitate, quæ propria eſt criſis pleuritici, nihil eſt quod citam adferat laxitatem partis obſeſſæ, qualem adferre ſolet ſpaſma vicinarum partium per tranſitionem exortum. Rationi autem conſentaneum eſt vt expurgatione denegata pleuritico,in qua ſpes omnis vitæ conſiſtit,retractio fiat rheumatis concitati,& conſiſtentis detractio: quæ duo auxilia niſi præſtò fuerint,tum in anguſto ſpes eſt.Sed eorum auxiliorum commoda ſecum adferunt ſpaſmata illa quę in pus vertuntur; modò ſint analoga pleuritico phymati. Nam de exiguis illud præceptum eſt. *Nonnullis cùm ſpaſmata venarum aut carnium exigua ſurrexerint; non ſuppurat phlegmone, ſed diu manet.*

IIS QVÆ SVNT PARTICIPES] Contraria contrariorum ſunt conſequentia. Nam de pleuritidum exitu cum ſpaſmate coniunctarum,hæc fuit ſententia præceptoris. *Quòd ſi ad humerum tranſit dolor, cum grauitate manus, ſtupore & ſegnicie; vel ſi ſeſe in venam obſirmat ad humerum dorſumque pertinens; latus repentè liberatur.* Eò ſpectat igitur hæc diuina prognoſis vt intelligamus,pleuritides ſiccas & ſputi expertes,tum autem in quibus dolorifica ſurſum ſunt mala; quamuis alioqui mortiferæ videantur;ipſas tamen reddi ſanabiles exorto ſpaſmate foris in vicinis partibus,per trãſitum phymatis pleuritici,quem fecit attractio & impulſus. Quanquam & aliam in partem ſic accipi poteſt.

Quod quoniam ſiccarum pleuritidum & ſputi expertium multæ ſunt cauſæ cur ita ſint, vt ſuprà poſuimus; nunc eam proponit quæ infert deſperationem ſalutis, ex denegata thoracis concuſſione ad excuſſionem humoris pleuritici cùm mitificatus fuerit. Non enim bona eſt omnis concuſſio. Nam ſternutamenti noxia eſt in pleuritide. Sed ea ſic habetur optima quæ loco fit, & ſponte noſtra tuſſiendo καθ' ὁρμὴν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, i. *impetu aut voluntate.* Atque inter ſyſtrophicas nobilium partium inflammationes,illa quæ facit pleuritidem,priuilegio exoluitur partis obſeſſæ, cuius magna vis eſt in concutiendo ad tuſſiendum & extuſſiendum. Sed illa concuſſio ſi denegetur,ex illo concidit omnis ſpes medici & ægroti. Hinc ſenum pleuritides ob eam ſanè cauſam ſunt inſanabiles: quia illi non habent firma latera ad expectorandum.

5 Τῶν πλευριτικῶν οἷσιν ἐν ἀρχῇ γλῶσσα χολώδης γίνεται· ἑβδομαῖοι κρίνονται· οἷσι δὲ γ, ἢ δ, περὶ τὴν θ.

Quibus pleuriticis continuò lingua bile ſuffuſa eſt; ſeptimo iudicantur: quibus autem tertio aut quarto; ad circiter nonum.

ACVTORVM morborum citæ ſunt criſes in propria cuiusque ſpecie & idea, vnde cita mors venit,aut victoria læta. Cauſæ ſuprà ſunt poſitæ. Nunc in pleuritide ſignum citæ criſis docetur,quod cernitur in lingua pleuritico humore fucata.

QVIBVS PLEVRITICIS, CONTINVO] Simulatque dolere cœperunt ex latere, ſterno, thorace: quoniam pleuritis eſt eryſipelatoſa, façiléque prorepit & exudat humor pleuriticus à rheumate conſiſtente. Hîc enim nomen τῆς ἀρχῆς ſignificat τὴν πρώτην εἰσβολήν.

LINGVA BILE SVFFVSA EST] Non quidem per ſympathiam τῶν παρεστώτων, i. *partium vicinarum & ſociarum* incendio conflagrantium,quibus eſt γλῶσσα ὁμόχροος, i. *lingua concolor*: ſed per μετάστασιν vel ἐπίχυσιν bilis pleuriticæ prorepentis ab inflammata parte ſecundùm membranam quæ à larynge exorta,linguę obducitur:ſicut eadem gemina ligamento inde nato coniungitur,acerrimi ſenſus;atque illud ligamentum facit linguæ τὸ δικροῦν, i. *lineam medianam.* Ergo lingua ſic bile fucata vti fucatur facilè;tum propter opportunitatẽ τῆς παραστάσεως,tum propter ipſius mollitudinem & raritatem. Non enim hęc bilis ſuffuſio referri debet ad ſaporem bilis amarum,ſed ad colorationem ipſam. Sed illa coloratio maneat ipſa per ſe,neque coniunctam habeat vllam characteris aut molis mutationem;vt neque ſit rigidiuſcula,neque aſpera,neque ſicca,neque hiulca.

6.Epid.part.5.

SEPTIMO IVDICANTVR] Quoniam quorum morborum cita mutatio eſt, cita quoque fit criſis. At cita mutatio cernitur in celeritate τῶν ἐπιφαινομένων quæ iure & loco apparent. Iure & loco apparet quæ continuò fit anagoge phlegmonarum ſyſtrophicarum,tam hypochondriacarum,quàm præcordialium. Sic inflammato hepate quò citiùs venit hæmorrhagia liberalis, eò res ægri meliùs eunt. Sic in pleuritide cita expurgatio libera & liberalis ſputi boni,citam quoque infert criſin & ſimplicem & perfectam,& metuentem reuerti. Neque obſtat quod alibi ſançitum eſt ab Hippocrate. *Critica ne ſtatim appareant.* Diſtinctiones ſuprà ſunt poſitæ. Sed quæritur vtrum ea criſis quæ ſecundo incidit quaternario,lingua in pleuritide continuò bile fucata,ſperabilem faciat vitæ ſalutem, an contrà ſit deſperatæ ſalutis. Enimuero κρίσις & τὸ κρίσιμον, ſecundi aut ſiniſtri iudicij eſſe dicuntur; prout acceſſionem habent bonorum aut malorum ſignorum. Nam oculorum nitor eorum qui antea colorem genuinum decorémque amiſerant,eſt χρήσιμον, i. *ſalutare.* Lingua autem quæ multùm nigreſcit, intra decimumquartum criſin fore oſtendit funeſtam,ſi maneat in tali colore. Ergo ſi lingua bile dilutiore fucata ſit, non ſaturata,vt æruginoſa & nigra; neque ἀπὸ τοῦ πίονος, quod liquitur à febre acuta; ſed à laxitate & ſero παραστάσεως,i. tunicæ coſtis intextæ,ex qua per ipſos pulmones exudat ſerũ bilioſum quod prorepit ad linguam ſecundùm membranam laryngis vnde ipſa veſtitur; indéque os humeſcat, & ſputum modica bile accuratè permixtum procedat: lingua, inquam, ſic fucata ſalutarem fore criſin denunciat. Non enim

Coac.1. cap. 6.lib.2.

minora

minora sunt argumenta futurarum criseωn in qualitatibus corporum, quàm in pepasmo humorum morbificorum. Sin autem lingua æruginosæ bilis & tetri vaporis, à pingui humore qui liquitur, infectione sit multùm fœdata, eadémque siccior facta, primùm fit rigidiuscula, mox aspera, postremò hiulca; mortiferam fore crisin denunciat. » »

QVIBVS AVTEM TERTIO AVT QVARTO, AD CIRCITER NONVM] Quoniam similiter fit à primo die ad septimum, sicut à tertio aut quarto ad circiter nonum. *Nam quæ citò humescũt πλαδῶντα, citam quoque crisin promittunt; tardiorem quæ seriùs.* (lib. 1. de acut.) Illud autem περὶ τὴν ἐννάτην, verti, *ad circiter nonum*, secutus illud quod alibi scriptum est de luxata maxilla. ἔτι οὗτοι θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα. i. *Atque hi moriuntur ad circiter decimum diem*, (lib. 2. περὶ ἄρθρων.) i. nono vel vndecimo, vt ex illo μάλιστα, interpretatur Galenus. Itaque talium pleuriticorum crisis erit nono vel vndecimo, vt apparebit lingua fucata tertio ad nonum, quarto ad vndecimum. Tales autem pleuritici, omnes iudicantur septimo die.

6 Πομφόλυγος δὲ ὑποπελίου γινομένης ἐπὶ τῆς γλώσσης ἐν ἀρχῇ, οἵη σιδηρέου βαφέντος ἐς ἔλαιον· χαλεπωτέρη ἡ ἀπόλυσις. καὶ ἡ μὲν κρίσις ἀφικνεῖται ἐς τὴν ιδ, αἷμα δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πτύουσι. (Ἢν μὲν ἐν ἀρχῇ φύηται πτηχία. 3. περὶ νόσων.)

Subliuida autem bulla continuò in lingua tumescens, qualis est ferri candentis in oleum immersi; difficulter exolutum iri morbum ostendit. Atque ipsa crisis decimoquarto venit. Ac ferè sanguis expuitur.

HIPPOCRATIS fuit iudicium, argumenta peti ex lingua ad διάγνωσιν καὶ πρόγνωσιν pleuritidis, lib. 3. περὶ νόσων. *Præter commemorata signa in vnaquaque pleuritide, hæc etiam spectare oportet in lingua.* Deinde subiungit propositam prognωsin.

SVBLIVIDA AVTEM BVLLA] Ac si diceret; secus est de lingua bullata quàm de fucata, præsertim si bulla subliuida sit quæ inter phlyctænas & omnia exanthemata principatum obtinet malignæ cacochymiæ vnde assurgit. Est autem bulla in solido corpore, phlyctæna siue pustula velut ambusta, πυρίκαυστον vocat Hippocrates: quemadmodum in humore ex eo circumtenso à spiritu flatulento. Excitantur enim pompholyges in liquido circumtenso à calore & flatu; stabiles quidem in crasso & glutinoso; fugaces verò in tenui. Hinc generatio spumæ. Corporum autem pompholyges, ἢ φλυκταίναι, ἢ φλυζάκια, nihil refert, exoriuntur & assurgunt ex collectione venenatorum ichorum, corporis superficiẽ amburentium aut erodentium. (lib. 4. acut.) Nam de ichoribus à tempestate austrina cum densis nimbis & rapido æstu natis atque collectis, illud memoriæ proditum est. Ὑπεγένοντο μὲν ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες. ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ, ἐθερμαίνοντο, καὶ κνησμὸν ἐνεποίεον, εἶτα φλυκταινίδες ὥσπερ πυρίκαυστοι ἀνίσταντο. i. *Ichores suberant sub cute, qui conclusi incalescebant, pruritúmque faciebant, inde pustulæ assurgebãt ambustis similes.* (initio lib. 3. Epidem.) Sed tamen eorum ichωrum, atrabilarij cæteros feritate & omni qualitate maligna præcedunt. Hinc pustulæ illæ liuentes, quæ vt κατὰ τὴν ὀκχύμωσιν ἢ ναυτίασιν primùm eiusmodi sunt: ita non multò post, magis liuent κατὰ τὴν νέκρωσιν partis ambustæ bullatæ. Sic oculi liuent suggillatione, aut extinctione caloris viuifici.

Ergo. SVBLIVIDA BVLLA CONTINVO IN LINGVA TVMESCENS] Ineunte statim pleuritide quam excitauit σπασμὸν siue contractio lateris velut ab ictu aut iactu impressa; vnde pleuritici apparent βλητοὶ, i. *de cælo tacti*, quibus liuentes bullæ assurgunt in lingua, exudante sero atrabilario per membranam laryngis quæ superinducitur linguæ, ipsáque circumtensa linguam facit bullatam atque fucatam seri colore.

QVALIS EST FERRI CANDENTIS IN OLEVM IMMERSI] Nam ferrum fornacarium, necdum lima perpolitum cùm incanduerit, si oleo perfundatur, aut immergatur; eo circumtenso quod pingue est, bullam edit stabilem atque liuentem.

DIFFICVLTER EXOLVTVM IRI MORBVM OSTENDIT] i. Spem in angusto esse testatur, difficilémque morbum, seu periculosum (id enim significat τὸ χαλεπὸν) tum propter humoris morbifici feritatem quæ partium substantiam labefactat, tum propter denegatam distento lateri laxitatem, vnde maioris tensionis accessio quæ auget difficultatem spirandi: quemadmodum hæc rursum materiæ contumaciam; quæ duo afficiunt se mutuò, certántque ex æquo in ægroti perniciem.

ATQVE IPSA CRISIS DECIMOQVARTO VENIT] Non quidem simplex, nec tuta, nec recidiuæ metuẽs, qualis esse solet in expurgatione liberali & libera sputi boni. Decimoquarto, inquam, venit, aut inflammatio hæc systrophica in gangrenam potiùs quàm in suppuratum mutatur. Atque dies (lib. 5. aph.) ille, terminus est inchoandæ expurgationis.

AC FERE SANGVIS EXPVITVR] Διὰ τὴν ῥῆξιν τοῦ σπασμοῦ, lib. 1. de morbis. Ac talis expurgatio non est bona in qualitate sputi, aph. 47. lib. 4. quod etiam mox infrà ponetur.

7 Πτύαλον δὲ ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσι τελαῖον μὲν ἀρχόμενον πεπαίνεσθαι, καὶ πτύεσθαι· θάσσους ποιέει τὰς ἀπολύσιας· ὕστερον δὲ βραδυτέρας.

At verò ſputum in pleuriticis, tertianum quidem inchoatum mitificari, & expui; citas facit diſceſſiones: ſerius autem; tardiores.

BENE RES eunt pleuritici cui valedicit pleuritis. Vale autem dicit à forti naturæ contentione in mitificando,& expurgando inflammationem ſyſtrophicam tunicæ coſtis intextæ. Expurgatio fit per liberam & liberalem expuitionem,vnde pleuritis ipſa ſponte naturæ quieſcit,criſinq; habet ſimplicem, perfectam,minimèque conſciam recidiuæ. Ergo quicunque pleuritici cocta citò expuunt, ſperabilem vitæ ſalutem, & certò & mox futuram oſtendunt. Atque fuit illud iudicium dictatoris de diſceſſione pleuritidis. Sic autem ſcripſit in hanc prognωſin quæ illinc deſumpta eſt. Ἔχει δὲ οὕτως περὶ ἀπαλλάξιος. εἰ μὲν τεταρταίῳ ἄρχοιτο πεπαίνεσθαι καὶ πτύεσθαι· ταχέως αἱ ἀπαλλάξιες. εἰ δὲ ὕστερον πεπαίνοιτο· ὕστερον καὶ αἱ κρίσιες γίνονται. i. *De diſceſſione ita res habet. Si tertio die incipiat coqui & expui; cita diſceſſio erit: ſin tardiùs coquatur; ſerior quoque futura eſt criſis.* Omnis igitur ratio defungendi pleuritide,poſita eſt in pepaſmo & anacatharſi inflammationis pleuriticæ. Sed opportunitas pepaſmi & anacatharſεως,ad facilem,citam,& tutam curationem;in celeritate laudem habet. Nam in pleuritide celeritas etiam mora eſt: à qua,dum viget, natura periclitatur; & intolerabili doloris acerbitate,& ſumma difficultate ſpirandi. Sic in anguſto ſpes eſt. Cùm igitur pleuritica tenſio & proritatio laxari debeat citò,& temperari,ad libertatem ſpirandi,& doloris vacuitatem; laxitatis & temperationis commoda ſecum adferunt, pepaſmus,& anacatharſis:quæ quò celeriùs veniunt,eò eſt ægri maior ſecuritas.

lib. 3. περὶ κρίσεων.

AT VERO IN PLEVRITICIS SPVTVM] Scopus eſt; patefacta pleuritide in ſpecie & idea, tum autem quemadmodum veniat,vbi ſtabuletur & ægrum exerceat: ſequitur vt exoluendæ ipſius rationem,& redintegrandi lateris è natura egreſſi rationem indicemus. Ratio autem ſic eſt.

SPVTVM] Excrementum illud quod è pulmonibus & thorace tuſſiendo per os excluditur, quod propriè dici poſſet expectoratum: non enim hoc loco σιαλισμὸν ſuperne aut inferne diffluentem agnoſcimus,nec verò excretionem è faucibus; illud πτύσμα; hanc verò ἀπόχρεμψιν Græci vocant: tametſi hæc nonnunquam pro ἀνακαθάρσει legitur. Nam quòd πτύελον idem ſignificet atque expectoratum; declarat illud Hippocratis. *Porro autem oportet ſputum in omnibus laterum, pulmonúmque morbus citò & facilè expui.* Idem abſolutè ſcriptum laudabile ſputum indicat, ſpei plenum, & in bonis ducendum. Teſtis eſt illa ſententia. *In pleuriticis ſputum ſtatim ab initio apparens; morbum corripit: ſin autem tardiùs, producit.* Laudabilis autem ſputi deſcriptio mox infrà ponetur.

aph. 12. 1.

IN PLEVRITICIS TERTIANVM INCHOATVM MITIFICARI] Quod rudimentum edit pepaſmi in bile ſputo accuratè permixta; in craſſitudine meabili, in exitu facili, & minore doloris & tuſſis moleſtia. Hæc enim ſunt pepaſmi commoda: partis afflictæ laxitas;materiæ præparatio;meatuum libertas; & fortior naturæ contentio. Nam de pepaſmò non ita pridem multa ſcripſimus in angina. Τεταρταῖον porro legendum duxi,non τεῖπν; vt ſit pronomen denominati à die tertio ſputi, non autem numerati: ſic in hiſtoriis Epid. τεταρταῖοι ἄρρωστοι.

ET EXPVI] Vnde ſignificatur vtriusque principatus integritas atque robur,naturalis in coquendo,& animalis in expurgando. Vnde igitur vis naturæ apparet,morbíque remiſſio, inde ſalus vitæ ſperabilis eſſe debet.

CITAS FACIT DISCESSIONES] Citò excludit pleuritidem cum certis ſignis,& iuſtis cauſis: ſignis quidem, in pepaſmo qui ſemper celeritatem & ſecuritatem criſis oſtendit, ac ſemper exoptatus apparet quotieſcunque inciderit,modò viciſſitudinem non habeat cruditatis aut prauitatis. Cauſis autem,per liberam & liberalem expurgationem,cuius commoda ſunt explicata.

SERIVS AVTEM TARDIORES] Vt enim cita concoctio & cita expurgatio citam adfert criſin: ſic tarda difficilem, inchoatam, relapſus capacem, variam, nec ita ſecuram: quoniam illa tarditas opportunitatem adimit humoris meabilis,naturæ expellētis,& liberorum meatuum. Inde pleuritis manet non ſolùm difficilis,ſed etiam ſiniſtri iudicij. *Exigua quædam ſpuebant, craſſa, paulatim cocta, vi educta. Quinetiam quibuscum violentiſſimè agebatur; illis ne pauliſper quidem aderat concoctio, ſed cruda perpetuò ſpuebant.* lib. 1. Epidem.

8 Τὰ δὲ ἀλγήματα. τοῖσι πλευριτικοῖσι χρήσιμον κοιλίην μαλάσσεσθαι, πτύαλον χρωματίζεσθαι, ψόφους ἐν τῷ στήθει μὴ γίνεσθαι, τὸ οὖρον εὐοδεῖν. τὰ δὲ τούτων ἐναντία δυσχερέα, καὶ πτύαλον γλυκαινόμενον.

Atque hæc ſunt dolorifica mala. Pleuriticis autem prodeſt aluum molleſcere, ſputum colorari, ſtrepitus in pectore nullos edi, vrinam placidè ferri: eorum contraria difficilia ſunt, & ſputum dulceſcere.

HACTENVS de pleuritide quatenus exercet ægrotum. Nunc opportunitates pleuriticorum dicendæ quæ adferunt,quæque iuuant diſceſſionem pleuritidis,ac tollunt obſidionem ipſius,faciúntque commemo-

commemoratam ἀπόλυσιν. Prima opportunitas posita est in superiore prognωsi, quæ cernitur in pepasmo sputi, & expurgatione facili & copiosa. Cæteræ hîc sunt descriptæ his verbis.

ATQVE HÆC SVNT DOLORIFICA MALA] i. Atque hæc in vniuersum dicta sint de natura pleuritidis. Quę scribendi ratio familiariter vsa est ab Hippocrate, quoties cuique historię colophωnem imponit. Sic lib. 3. τῶν ἐπιδημ. in tempestate pestifera & pestilentium morborum catalogo. Τὰ μὲν ἐπιδημήσαντα νοσήματα ταῦτα. i. *Tot & tales fuere morbi qui populabantur*. Et alibi passim huiusmodi multa leguntur. Sed tamen in hac prognωsi loco non scripsit author. *Atque hæc sunt dolorifica mala*. Id enim debuit suprà positum esse ante illud quod in superiore prognωsi adduximus ex lib. 3. περὶ νούσων, ἔχει δὲ οὕτως περὶ ἀπαλλάξιος: vbi sententiæ scopum aperuimus.

Ergo. PLEVRITICIS AVTEM] Quibus adiumentum & opem adfert natura per laxitatem & temperationem à pepasmo & anacatharsi ad ipsius pleuritidis solutionem quæ cernitur in libera spiratione, & febris atque doloris vacuitate. Et quibus pleuriticis œconomia naturæ bene constituta est, neque ipsam tædet sui officij dum venerit & absoluta fuerit ipsa crisis.

PRODEST] Ad consequendam opportunitatem liberandæ obsidionis pleuriticæ, & redintegrandæ partis obsessæ.

ALVVM MOLLESCERE] Duci mollibus & figuratis excrementis, vt in secunda valetudine; vnde significatio fit alui naturaliter constitutæ, non siccæ & duræ, quæque non nisi coacta laxatur, πρὸς ἀνάγκην dicunt; aut si deiectio humida sit, rarò & multùm feratur, non sæpe & parum, nec sæpe & multùm; eaque tincta modicè, in dies crassescente, cum abdomine solido & succi pleno. Qualem decisionis formam suprà expressit his verbis. *Quibus in febre, lateris dolor incidit, siquidem liquidis & biliosis* Coac.73. lib.1. *aluus profusè feratur; mitescit: sin autem collapsa maneat appetentia, ac tum sudores cum saturato faciei colore prorumpant, fluente aluo, & superstite cardialgia; hi cum diutiùs ægrotarint, peripneumonico modo intereunt.* Notabile est autem positum esse verbum μαλάσσεσθαι, non καθυγραίνεσθαι; vt omnis tollatur opinio lienteriæ, quę nunquam bono ventris apparet. Nam τὸ καθυγραίνεσθαι idem est quod πονηρεύεσθαι, vt annotauimus in hæmorrhagia, ex prorrhetico & aphorismis.

SPVTVM COLORARI] Flaua bile sputo accuratè permixta, iuxta illud. Ξυμμεμιγμένον τε χρὴ φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. i. *Sputum apparere oportet flauo accuratè permixtum*. Vnde significatur virtus lib.2.progn. caloris viuifici & viuacis accuratè coquentis atque miscentis, membranæ laxitas per quam exudat morbificus humor, bilis, & fortis naturæ contentio ad expurgandum.

STREPITVS IN PECTORE NVLLOS EDI] Non eodem quidem modo quo in phreniticis parum & rarò bibētibus edi solent; arefacta scilicet œsophagi tunica, musculísque faucium in officio laborantibus, qualis difficultas visa est in Theodori vxore. Οἱ ψόφοι δὲ πινούσῃ μεγάλοι ἐγίνοντο. i. *Strepitus* 7.Epid. *bibenti edebatur magnus*. Qua de re suprà sunt illa. Οἱ ἐν τῷ ποτῷ ἀποψοφέοντες. i. *Qui bibendo strepitum edunt,* Coac.67.& &c. Et, Οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται ψόφου καθαπτόμενοι. i. *Phrenitici rarò bibentes, idque cum strepitu.* &c. Sed à vapo- 101.lib.1. re fumido, qui in via subsistit, neque expirat liberè, materiam verò agitat in alis pulmonum parum explicatis, facítque vt sit tarda inspiratio, velox expiratio: sed irrita tamen, vnde ῥέγχος, i. *stertor*, & strepitus, qualis asthmaticorum esse solet.

VRINAM BENE FERRI] In qualitate, copia, tempore, & excernendi modo; ex proba coctione alui & hepatis, tum ex officio partium vnde venit, venarum quà fertur, ipsorúmque renum, & vbi excipitur, i. vesicæ.

9 Αἱ δὲ χολώδεες ἅμα καὶ αἱματώδεες πλευρίτιδες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κρίνονται ἐνναταῖαι ἢ ἑνδεκαταῖαι· καὶ μάλιστα ὑγιάζονται.

Pleuritides autem biliosæ simul & sanguineæ, vt plurimùm nono aut vndecimo iudicantur: ac ferè saluti concedunt.

VERE QVIDEM illud positum est ab Hippocrate, quòd ea quæ dicuntur ἐπιφαινόμενα, prout qualitate, tempore & excernendi modo apparent: ita secundam aut sinistram crisin, ac citam aut tardam aph.12.1. fore denunciant. Quod cùm in cæteris morbis, tum verò in pleuritide locum habet, in cuius exemplo, theorematis catholici veritatem ostendit; quod illud exemplum est sanè huiusmodi vt perspicuitate & excellentia vincat res cæteras quæ sunt eiusdem generis. Atque hæc docendi ratio exculta est familiariter à dictatore in omni doctrina medendi. Pleuritidis ἐπιφαινόμενον, sputum est. Quale igitur, quemadmodum, & quando apparet; vt sunt illæ circunstantiæ: ita futuram vitæ aut morbi discessionem, ídque citò aut serò planè ostendit. Ac primùm de tempore & qualitate, instituta est illa prognωsis. *Qui-* Coac.5. *bus pleuriticis continuò lingua bile fucata est; septimo iudicantur: quibus autem tertio aut quarto; ad circiter no-* huius cap. *num.* Sed morbifici humoris species cuiusmodi sit, & quem euentum criseωs habitura, in hac prognωsi disertis verbis docetur. Prognωsis autem velut aphorismus quidam est lib. 3. περὶ νούσων, vbi sic legitur. Αἱ δὲ χολώδεες καὶ αἱματώδεες κρίνονται ἐνναταῖαι ἢ ἑνδεκαταῖαι, καὶ οὗτοι ὑγιέες μᾶλλον γίνονται.

Ergo. PLEVRITIDES AVTEM] Quarum ἀπόλυσις, i. *discessio*, sperabilis esse debet ab expurgatione humoris pleuritici & redintegratione partis obsessæ.

BILIOSÆ SIMVL ET SANGVINEÆ] i. Quæ continuò, aut circa initia, siue intra primum

quaternarium expurgationem habent bilis exactè ſputo permixtæ, aut ſanguinis vnde illa pleuritis exorta eſt per ſyſtrophicam phlegmonem tunicæ coſtis intextæ: quanquam illud ἅμα non legitur lib. de morbis. Sed in prognoſtico, bilis & ſanguinis exactam mixtionem commendat. Αἵματι δὲ ξυμμεμιγμένον μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν, ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νόσου πτυόμενον περιεστικὸς· κάρτα ὠφελέει. i. *Sputum verò flauum pauco permixtum ſanguine in peripneumonicis inter initia morbi editum; cum ſpe ſalutis multùm prodeſt.* &c. Vt enim ab omni phlegmone tenuior exudat portio humoris phlegmonici, modò partis obſeſſæ denſitas non impediat, vt in cute: ſic pulmo ſyſtrophica inflammatione correptus, humiditatem quandam effundit in ſpatia ſua interna quæ ſunt arteriæ aſperæ, βρόγχια Græci vocant, eámque tuſſiendo ſublatam expurgat & excreat; quæ ſanè indicio eſt fluxionis & rheumatis concitati quod peripneumoniam excitauit. Eſt enim ſerum illius. Itaque ſi admodum bilioſus humor eſt, ea flaua tantùm erit; ſin autem ſanguineus, rubra; quòd ſi ex vtroque mixtus, rubra ſimul & flaua. Ac talis humiditas in bonis ducenda, ſi facilem habet copioſumque exitum, cum acceſſione laudabilium vrinarum. Tale ſputum promoueri debet iis quæ expurgationem iuuant, molliendo, leniendo, & ſputum ciendo: non autem ſanguinis detractione retrahi & impediri, quod vſuuenire videmus, non ſine mœrore & nemeſi, ab iſtis * pragmaticis vulgò dictis, qui omnem pleuritidis curationem exigũt in ſanguinis detractione ſæpius iterata quandiu pleuriticus huiuſmodi ſputa expurgat cum ſpe ſalutis prædiuite. O homines Reipublicæ calamitoſos atque funeſtos! Ipſam pleuritidem quæ ſua ſponte nullius operis indigens cum tali ſputo quieſceret, ex euentu reddunt mortiferam.

Vt plvrimvm nono avt vndecimo ivdicantvr] Quorum enim morborum cita ex motu mutatio eſt, eorum etiam cita criſis eſſe ſolet ad interitum vel ad ſalutem.

Ac fere salvti concedvnt] Hîc legitur, ὑγιάζονται μάλιστα; in lib. de morb. ἔτι ὑγιέες μᾶλλον γίνονται, i. *ſaneſcunt potiſsimùm tales pleuritici* ex anacatharſi commemorata ſputi quod ſit περιεστικὸς in copia & excernendi modo: ſicut in qualitate bonum eſt, partim ob citam expurgationem à bile, partim ob facilem pepaſmum à ſanguine. Ac ſi diceret; talium pleuriticorum ſalus comparatur à ſimplici criſi perfecta, ſine metu relapſus. Hæc autem opportunitas defungendi morbo, accidit aut ſponte naturæ, aut comparata primùm laxitate partis & humoris, pepaſmo, fotu, litu, & ſanguinis detractione.

10 Οἷσι δὲ τῶν πλευριτικῶν, ἐξ ἀρχῆς μὲν οἱ πόνοι μαλθακοὶ, ε ἢ ϛ, παροξυνόνται· μᾶλλον πρὸς τὰς ιϐ ἀφικνέονται, καὶ οὐ πάνυ σώζονται. κινδυνεύουσι δὲ μάλιστα ἑϐδομαῖοι ἢ δωδεκαταῖοι. τὰς δὲ δὶς ἑπτὰ φυγόντες σώζονται.

Quibus autem pleuriticis initio quidem dolores ſunt mites, ingraueſcunt autem quinto aut ſexto; facilè ad duodecimum vſque perueniunt: ac rarò illi ſeruantur. Periclitantur autem potiſsimùm ſeptimo aut duodecimo. Qui verò bis ſeptem euaſerint; periculo defunguntur.

Enimvero ſiccæ pleuritides quæ alioqui ob eam cauſam videntur mortiferæ, adhuc ſperabilem vitæ ſalutem oſtendunt, ſi acceſſionem habeant auulſionum ſiue ἀποσμάτων per tranſitum phymatis pleuritici intus foras. *Lingua bile fucata continuò; diſceſsionem morbi fore denunciat ſeptimo die, aut nono: eadem liuore bullata; mortem ſubeſſe teſtatur: pleuritides continuò bilioſæ ſimul & ſanguineæ; vt plurimùm nono aut vndecimo fœliciter iudicantur.* Secus in illis fit quæ cùm per aliquot dies in occulto latuerint, ingraueſcunt ſexto die, ſine vlla ſpe laxitatis quæ per anacatharſin maximè comparatur. Hæ ſunt deciſiones quæ animis noſtris infixæ, difficultatem iudicij ad facilitatem conuertunt ſuper ineunda prognoſi de futuro pleuritidis euentu, in diſceſſione illius aut vitæ, necnon de tempore quo euentura eſt illa diſceſſio. Quæ cùm ita ſint.

Qvibvs avtem plevriticis] Quorum pleuritides continuò non ſunt bilioſæ ſimul & ſanguineæ, vnde laxitas comparatur phymatis, materiæ facilis concoctio & excretio, aut principatus vtriuſque, naturalis & animalis integritas denunciatur cum libertate meatuum, & explicatione alarum pulmonis. Quibus, inquam, pleuriticis hæc commoda non ſunt in promptu ad exoluendam pleuritidem (id enim ſignificat diſiunctiua particula, avtem, vt iam ſæpe ſuprà poſuimus.)

Initio qvidem dolores svnt mites] Quia non eſt efferus humor, nec tenſio fortis, nec inflãmatio magna. Sic febrium aliæ quidẽ mordaces, aliæ verò mites; ac mites quidẽ, aliæ increſcẽtes, &c. Atq; ex eo loco, τὸ μαλθακὸν duximus eſſe πρᾶον: vt quemadmodum febres illic legũtur πρηέες, eadem ratione dolores hîc μαλθακοὶ nominentur. Nam & τὰ μαλθακὰ inter ἀνώδυνα numerantur, & phymata μαλθακὰ ſunt ferè ἀνώδυνα: quemadmodum parotides Thaſiorum, quas idem vocat ἐπάρματα χαῦνα, i. vt interpretatur Galenus, μαλθακά: ſicut in illo aphoriſmo. Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ ἔνωμα· κακά: vbi ἔνωμα vocat ἀντίτυπα. Eſt igitur conſentaneum vt ſi in tenſione, doloris acerbitas poſita ſit; in mollitudine, remiſſio eius conſiſtat: proptereáque phymatum μαλθακῶν πόνοι quoque ſint μαλθακοί.

part. 18. ſ. 1. 6. Epid.

8. Epid.

aph. 67. 5.

Ingrave-

INGRAVESCVNT AVTEM QVINTO AVT SEXTO] i. Quæ ſymptomatum grauiorum acceſſione per ἐπίγνωσιν exortorum fiunt eximiæ atque prægrandes, in dolore punctorio, ſpiratione difficili, ſicca tuſſi, & febre exacerbata; idque nulla comite anacatharſi, nulla in vicinis partibus auulſione, nec lingua bile fucata, fortaſſis etiam liuore bullata. Ingraueſcere autem diximus, non exacerbari: quoniam in motu dierum imparium exacerbari ordinario paroxyſmo nouum nō eſt neq; terrificum: ſicut neque in parium motu. *Quæ paribus diebus aut imparibus exacerbantur; iiſdem etiam iudicantur.* Sed ingraueſcere malum eſt in omni paroxyſmo, pari aut impari. Sic febres continuæ tertio quoque die ingraueſcentes, cuiuſmodi ſunt tritæophyæ quæ ſemper in paroxyſmis aliquid mali adferunt; ſupra modum periculoſæ. Sic in dierum paritate, magna ſemper fuit tyrannis ſexti diei; vt in Philiſco. Ergo ſi pleuritis quæ initio fuit mitis ingraueſcat quinto die, non quidem paroxyſmo criſis prænuncio per anacatharſin à forti naturæ contentione, ſed incremento ſymptomatum pleuriticorum, & acceſſione grauiorum malorum, vt alyſmi, ſuffocationis, atque delirij, aut cephalalgiæ. Aut ſi eadem ſexto die proritationem magnam habuerit contra naturam pleuritidis cuius exacerbatio fieri debet diebus imparibus, vt morborū omnium quorum materia bilis eſt. Talium enim morborum naturæ ſunt περισσαὶ, i. *quæ impari dierum numero exacerbātur*, vel quæ certamine ipſo naturæ & morbi, diebus imparibus fiunt, vti iam dixi, eximiæ & illuſtres. Hîc autem ſexto die vires acquirunt & ingraueſcunt, feritate comparata veteris & ſuccreſcentis cacochymiæ: quoniam harum pleuritidum materia non eſt vniuſmodi, nec tantùm bilis dominatu exortæ ſunt; quò fit vt corruptionis incremēto & irritamēto, laceſſitarum partium complexio alteretur & immutetur, ipſaque περισσότης vertatur in ἀρτιασμὸν, i. *imparitas in paritatem*. Sed in hac dierum paritate, calamitoſa vis eſt ſexti diei. In quo nihil κρίσιμον, nihil κρίνον, nec vlla ſperabilis vitæ ſalus apparet: niſi alacrior fortè ſit æger ante perturbationem criticam, nocte diei ſexti futuram. Qua de re illud præceptum eſt à dictatore. *Qui febrium initiis perturbantur animo, ſomni expertes, ſiquidem ſtillarit ſanguis è naribus, indéque die ſexto alacriores noctem exigant moleſtiorem, poſtridie autem cum ſudatiuncula ſoporati, non ſint apud ſe, ac ſanguinem liberaliter fundant; malis omnibus defunguntur. Talia denunciat aquoſa vrina.* Ac ſanè tyrannis ſexti diei declaratur in hiſtoria Nicodemi Abderitæ, cuius cùm παροξυσμοὶ καὶ πόνοι paribus diebus fuerint exactum ad morbum, ῥαστώνη autem, i. *leuatio* diebus imparibus, eáque omnia cuiuſmodi apparuerint per ſingulos ἀρτιασμοὺς memorarit Hippocrates; ne verbum quidem vllum fecerit ſexti diei, quo prætermiſſo, ſubiecit, ἑβδόμῃ ῥαστώνη. Atque is fœliciter morbo leuatus eſt 24. die. Ergo tyrannis declaratur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων: quòd eo die nullus fuerit paroxyſmus, nec labor, nec dolor; ſed ipſa leuatio, vt ſeptimo die ſequenti. Quod ſanè magnum attulit Nicodemo adiumentum.

Coac. 114. lib. 1. & aph. 43. 4.
hiſt. 1. lib. 1. Epidem.
Coac. 92. lib. 1.
hiſt. 10. 3. Epid.

FACILE AD DVODECIMVM VSQVE PERVENIVNT] Quo experiuntur criſin mortiferam, aut certè ſiniſtram. Facilè autem perueniunt, quòd tantùm exegerint ſeptem dies in paroxyſmis atque laboribus; reuocando numerum ad πρόσθεσιν, i. ad *incrementum*, non ad hiſtoriam. Ac duodecimi quidem numerum ob eam ſanè cauſam appoſuit, quòd exacerbata pleuritis quinto die, πόνους habuerit ſexto, indéque periodis parium dierum ingraueſcēdo, finem vitæ adferat, quam oppugnat duodecimo tanquam pari. Vt enim ſexto die Philiſcus interiit: ſic & tales pleuritici duodecimo: quoniam eadem ratio eſt duodecimi ad ſextum quo ingraueſcere cœpit pleuritis, quæ ſexti ad primum. Etenim pariter ſimilitérque fit criſis hebdomade altera, ſicut prima; ex quo ſcilicet morbus ex miti factus eſt ſæuus atque prægrandis. Sic enim dierum criticorum rationem inire oportet in morbis acutis, à quo die celeriter, continenter, & vehementer moueri cœperunt, non autem quo ſunt exorti.

AC FERE NON SERVANTVR] Primùm quia illi commoda non habuerunt defungēdi pleuritide per anacatharſin ſputi ſanguinei ſimul & bilioſi: deinde quòd ſine ſpaſmate, in ſputi vacuitate prouecta eſt ipſa pleuritis: tum quia præter paroxyſmum quinti diei, πόνοι venerunt ſexto, quo die nihil bene fit, & quem nulla res commendare poteſt præter quietem, ſiue ῥαστώνην, vt in Abderita oſtendimus. Huc accedit quòd inueteratio cauſarum morbificarum quò diuturnior eſt, eò ſæuiores adfert labores cum infirmitate coniunctos. Hîc enim repentè cooriuntur intolerabiles paroxyſmi, & ſæui dolores: vt in phrenitico legimus, ac videmus quotidie in iis qui à morſu canis rabioſi ſeriùs efferātur magis, quàm ocyùs. Poſtremò veterum opinio eſt quòd αἱ ἄρτιαι, i. *pares* ſunt δυσκριτώτεραι τῶν περισσῶν, i. *difficilioris iudicij quàm impares*. Quod ſanè ſi verum eſt in iis quorum hiſtoria recenſetur in paribus ab exortu, ſicut in Philiſco & Pythione: multò magis veritas lucet ſplendétque in iis qui ex imparibus in pares mutantur. Qua de re ſcripta eſt illa prognωſis, & commentariis noſtris iampridem illuſtrata. *Tritæophyæ febres erraticæ in pares mutatæ; ſunt contumaces.* &c.

hiſt. 4. ſect. 3. 3. Epid.
pror. 17. ſ. 2. 1. lib. περὶ χυμῶν.
Coac. 39. lib. 1.

PERICLITANTVR AVTEM POTISSIMVM SEPTIMO AVT DVODECIMO] Sic legitur lib. 3. περὶ νούσων. Κίνδυνος δὲ μάλιστα μέχρις ἑβδόμης· ἀτὰρ καὶ ἐς τὴν δυωδεκάτην. μετὰ δὲ ταύτας ὑγιαίνονται. i. *Periculo locus eſt ad ſeptimum vſque, quinetiam ad duodecimum: quibus exactis ſaneſcunt.* Ex quo apparet ſeptimum hîc numerandum ab incremento, non à principio quod leniter exactum fuit ad quintum vſque, quo die cœpit exacerbari pleuritis, & ingraueſcere ſexto. Nam ſeptimus à principio, tertius eſt ab incremento: duodecimus autem à principio, ſeptimus eſt ab incremento, quo maximè in anguſto ſpes eſt. Nam quod Galenus ait exacerbationes quinti diei, non duodecimo ſed decimoquarto finiri; quòd duodecimus quamuis à quinto ſeptimus, nullam iudicandi vim habeat; pertinet id propriè ad morbos acutos qui exacerbantur diebus imparibus. In ἀρτιασμῷ autem morborum, quorum παροξυσμοὶ καὶ πόνοι cadunt in pares, penes duodecimum ius eſt non tam vitæ quàm necis: quemadmodum penes decimum: cui tamen iudicandi vim tollit Galenus à paroxyſmo tertij ac diem criſeωs diei vndecimi: quod verum eſt in paroxyſmis imparibus. Sed Pythion Thaſius decimo die vitam finiuit, de quo illud narrat præceptor ad finem hiſtoriæ. ἐν ἀρτίῃσιν οἱ πόνοι τούτῳ.

lib. 3. progn.

QVI VERO BIS SEPTEM EVASERINT; PERICVLO DEFVNGVNTVR] Lib. 3. περὶ νόσων ita scriptum reperio. *Αἱ δὲ ἐξ ἀρχῆς μὲν μαλθακαὶ, ἀπὸ δὲ τῆς ἑβδόμης καὶ ὀγδόης ὀξεῖαι· πρὸς τὰς τεσσαρεσκαιδέκα κρίνονταί τε καὶ ὑγιαίνονται.* i. *Quæ verò circa initia quidem mites, à septimo & octauo acutæ fiunt; ad decimumquartum fœliciter iudicantur.* Ac decimiquarti magna laus est in crisi secunda. Túmque pleuritides obtinēt anacatharsin, aut vertuntur in suppuratum. Quod autem in hac prognωsi positum est, exactis, quatuordecim diebus, qui manent superstites, periculo mortis defungi; verum quidem illud est etiam: quia cùm illi validarum virium beneficio, symptomatum calamitatem pertulerint, sæuósque insultus fregerint; credibile est superstite adhuc virium robore & symptomatū remissione, qualis esse solet post decimumquartum, ipsos triumphare de morbo, ac tandem sanescere cum salutaribus signis & causis.

II Ὁκόσοισι τῶν πλευριτικῶν ψόφος τοῦ πτυάλου πολὺς ἐν τῷ στήθει, καὶ πρόσωπον κατηφὲς, καὶ ὀφθαλμὸς ἰκτεριώδης καὶ ἀχλυώδης· ἀπόλλυνται.

Quibuscunque pleuriticis multùm in pectore sputum perstrepit, vnaq́; facies plena mœroris, & oculus ictericius atque caliginosus; moriuntur.

SEQVITVR vt patefacta omni pleuritidis causa terrifica, deinceps dicamus de signis quæ certam desperationem vitæ ostendunt, ac mortem in propinquo esse denunciant. Firmiora sunt argumenta discessionis vitæ aut morbi quæ ducuntur è signis quàm è symptomatis. Nam è symptomatis crebra sæpe nascitur, vt tempestatum, sic opinionum varietas. At certè signorum cōstans & firma debet esse prognωsis in alterutram partem. Nec vlla excusatio medici accipienda qui de signis errauit in prænoscendo. Est igitur catholicum theorema huius prognoseωs. Si ad desperationem curationis ex vacuitate anacatharseωs, accesserint quoque signa trium principatuum collapsorum, naturalis, vitalis, & animalis; nulla salus vitæ sperabilis esse potest, cùm ipsa morbi calamitas ad inferendam mortem sufficiat, etiam firmis adhuc naturæ præsidiis.

QVIBVSCVNQVE PLEVRITICIS] Qui expurgationem facilem & copiosam non habuerunt; aut si habuerint, tandem substitit ab infirmitate laterum per nimiam detractionem sanguinis, vel Coac.3. huius cap. alias ob causas quæ sunt explicatæ in sicca pleuritide & sputi experte.

MVLTVM IN PECTORE SPVTVM PERSTREPIT] Vel multus auditur in pectore strepitus atq; ῥέγχος, à fumido vapore qui nō expirat liberè, materiā verò agitat, nec eam tussiendo sublatam expurgat & excreat: sed illa in via subsistit, feruétque & strepitum edit in ima larynge, vbi cumulata suf- lib.1.acut. focationem infert. Ergo inde pleuritici moriuntur *ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης, καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες*, i. *à spiratione recta & stertore necati.* Atque in hac strepitus & stertoris afflictione nulli remedio locus est, ne oxy- lib.3.acut. meliti quidem: quamuis accommodatissimum sit expurgandæ pleuritidi. Hîc enim sputum ciendo, nec excludendo propter infirmitatem lateris, oppressionem facit vnde pleuritici celeriùs opinione moriuntur. Id autem cernitur in iis *οἷσι γὰρ δὴ ὡς ὀλέθριοι εἰσὶ, καὶ ἀδυνάτοι βήσσειν τε καὶ ἀποχρέμπτεσθαι τὰ ἐνεχόμενα*, i. *qui cùm aliàs mortiferè habent; tum tußiendi & excreandi quæ continentur, sunt impotentes.* Sed inter commo- Coac.8. huius cap. da pleuriticorum quę adferunt aut iuuant discessionem pleuritidis, iam illud suprà positum est, vt nulli strepitus edantur in pectore. Quod beneficium τοῦ ψόφου ἀσυμβεβηκότος, facilè perniciem indicat τοῦ ὑπάρχοντος. Hoc autem pertinet ad infirmitatem principatus animalitatis, quæ cernitur in thoracis concussione multùm imbecilla.

VNAQVE FACIES PLENA MOERORIS] Cui contrarium est πρόσωπον ἐῤῥωμένον, i. *facies succi plena atque decora.* Est autem plena mœroris, aut quia miserationem adfert amicis atq; propinquis, quòd sit cadauerosa, qualis in cadauere cernitur pallida & collapsa & omnino à se mutata in colore, charactere, & mole; aut quia mœstitiam pleuritici arguit demissa facies & vultuosa, qualis est eorū qui sibi malè sunt conscij & quos pudet malè gestæ rei, aut melancholicorum esse solet, vt Thasiæ mulieris quam Hippocrates vocat δυσηνίον ex atræ bilis magisterio & dominatu, quæ facilem habuit generationem ex sanguinis æstu quo multùm incanduit, vnde primùm facies visa est egregiè colorata. Qua de re Coac.3.cap. 5.lib.2. illud iam suprà positum est. *Egregiè colorata facies & vultuosa; pestifera.* &c.

ET OCVLVS ICTERICIVS] i. Qui suum nitorem decorémque amisit, fucatus flauo colore, & multùm fœdatus; quæ coloratio fœda, primùm apparet in oculis, quòd illi puritate natiua cæteris partibus antecellant. Sunt enim margaritorum & gemmarum apertiores maculæ quàm silicum obscurorum.

ET CALIGINOSVS] Ab ipsa caligine quam facit impuritas & obtenebratio vel spiritus visifici & proprij oculorum luminis, vel humorum τὰ ὁρατὰ, i. *aspectabilia* excipientium, vt in iis velut caliginis quædam suffusio esse videatur tum ipsis ægrotis, tum medicis atque propinquis oculos intuentibus.

MORIVNTVR] Per theorema quod suprà posuimus. Nam desperatio est curationis in strepitu pectoris. Collapsorum autem principatuum & virium effœtarum signa sunt, animalitatis quidem motricis, in concussione thoracis imbecilla aut nulla; sensificæ, in caligatione & obscuritate visus; naturalis, in ictero; vitalis, in facie mœsta, demissa & vultuosa, ex paupertate viuifici nectaris quod à corde tanquam ab vberrimo fonte procedit, vnde partes omnes colorem genuinum atque decorem tuentur, vel amissum recipiunt.

12 Οἱ ἐκ πλευριτικῶν ἔμπυοι γινόμενοι· ἐν τῇσι μ ἡμέρῃσιν ἀνακαθαίρουσιν ἀπὸ τῆς ῥήξιος.

Qui è pleuriticis facti sunt purulenti; quadraginta diebus à rupta vomica expurgantur.

QVI E PLEVRITICIS] Quorum pleuritis neque diæta, neque fomentis; nec sanguinis detractione, nec aluo prorupta quieuit, caruítque libera & liberali anacatharsi. Atque illud fuit præceptoris iudicium super mutatione inflammationis pleuriticæ in suppuratum, quod scripsit Galenus, μέσον πῶς εἶ) τῶν τι λυομένων ἐν τάχει, καὶ τῶν ἀνιάτων, i. *medium esse quippiam sanabilium & insanabilium*. Cùm enim phlegmonarum omnium systrophicarum quadruplex omnis mutatio, partim κατὰ λόγον τῆς φύσεως, partim παρὰ λόγον, i. *conuenienter naturæ aut contra naturam* suscipiatur & fiat; ac conuenienter quidem naturæ, diaphoresi & suppurato; contra naturam autem, gangræna & scirrho; vt concedam verè illud positum esse: tamen interiorum phlegmonarum suppuratio, ancipitem habet euentum salutis aut mortis. Notum est illud quod suprà positum est. *Quibus hypochondriorum aut thoracis mala suppurant; pestiferum.* Nam suppura- [Coac. vlt. cap. 5. lib. 2.] tum venit nisi morte præueniatur, quando pleuriticę phlegmones vacuatio deest. Ac suppuratum illud, suffocationis aut etiam tabis metum adfert nisi expurgetur cum febris & sitis vacuitate, & cum accessione bonorum omnium signorum naturalis œconomiæ; alioqui parotides oriuntur vel abscessus crurales, nisi profluuio alui, aut perirrhœa vrinæ, periculi causa tollatur. Ergo periculo locus est in suppurato: præsertim si fiat sputo adhuc bilioso, siue illud sputum biliosum atque pus inter se diducta, siue etiam mixta expurgentur. Atque id locum habet cùm aliàs, tum si à tali sputo suppuratum fiat, ægroto [lib. 2. progn.] septimum morbi diem agente. Hunc enim talia expuētem credibile est decimoquarto die interiturum, nisi quid interea boni obtigerit.

FACTI SVNT PVRVLENTI] Quòd expurgari non cœperint intra decimumquartum morbi diem, qui finis est acutorum morborum in viscerum phlegmone systrophica positorum, vt aliorum etiam. Purulentos autem fieri dixit, per trāsitum phlegmones in suppuratum. Sic enim loquitur, εἰς ἐμπύημα μεθίσταται. [aph. 8. 5.] Ac μετάστασις quidem illa fit in iis qui validarum virium beneficio, pleuritidis paroxysmos atque labores, sine vlla ope vacuationum pleuriticarum, ad eum vsque diem pertulerunt. Sed illud empyema duobus modis considerari solet. Primus suppurati modus est, pure intra vomicam concepto, [lib. 2. progn.] quòd statim febrem habet cum rigore coniunctam qui antè non fuit, & pro dolore punctorio & acerbo sensionem infert grauitatis in ea parte obsessa quæ laborat. Illa sunt empyemata quæ scripsit Hippocrates rigorifera. *Qui aliunde cientur rigores, fortasse ab vlceribus veniunt; sicut à vasis.* Ac si diceret; quemadmodum in febribus essentialibus rigores critici & periodici exoriuntur à vasis: ita quoque symptomatici ab vlceribus: vbi Galenus docet, non solùm ab vlceribus: sed etiam ab apostematis in pus mu- [part. 3. 6. Epid.] tatis rigores excitari. Idem Galenus author est, phlegmonas omnes nobilium partium, nisi præsidiis digerantur, sed in suppurationem vertantur; horrorem ciere: quoniam nascentis puris acrimonia mor- [lib. 2. prog.] dens vicina corpora, horrorem producit eodem planè modo quo solent acria medicamenta. Nos quoque id iam demonstrauimus ad prognosin illam. *Frequens sudatiunculæ & horroris vicißitudo; peßima.* [Coac. 10. lib. 1.] &c. Sed alia quoque occurrit distinctio empyematis καὶ τῶν ἐμπύων, i. *purulentorum*. Huiusmodi enim sunt etiam quibus effusum pus est in spatium thoracis, rupta vomica. Tales memorantur in illa prognosi. *Omnes quidem purulentos ita deprehendi oportet; primùm si febris non dimittit, eáque interdiu lenior est, noctu in-* [lib. 2. progn.] *crescit; frequens sudor, tußis & cupiditas tußiendi, vbi tußiendo penè nihil extußitur; oculi caui sunt; malæ rubent; vngues adunci; calor extimorum digitorum pedum; œdemata; cibi fastidium; pustulæ toto corpore sparsæ.* Tales etiam legere & intelligere oportet in illo aphorismo. *Quicunque purulenti vruntur, siquidem pus album &* [44. 7.] *purum fluat; seruantur.* &c. Vbi Galenus annotauit, empyema nomen esse commune omnium corporis partium suppuratarum; τῶν δὲ ἐμπύων, propriè ad eos pertinere quibus inter pulmonem & thoracem collectum pus stabulatur.

QVADRAGINTA DIEBVS EXPVRGANTVR] Sic in aphorismis. *Quicunque ex pleuritide* [15. 5.] *purulenti facti, siquidem expurgandi sui finem fecerint; quadraginta diebus quiescunt, à quo die ruptio fit: sin minùs, in tabem vertuntur:* quoniam puris diu stabulantis acrimonia, quam ipsi putredo intulit, erosi pulmones vlcerātur, in quorum vlcere nascitur phthoë quæ phthisin facit, vlceris edacitate, febris corrumpentis assiduitate, & spiritus quem ducimus infectione, & tabifica vi quam ipsi pulmones impertiunt. Terminum autem posuit anacatharseos, quadragesimum diem: quia hic finis est acutorum morborum ἐκ μεταπτώσεως. Est autem μετάπτωσις ipsius pleuritidis in suppuratum.

A RVPTA VOMICA] Siue illa rumpatur vigesimo, siue trigesimo, siue quadragesimo, siue etiam sexagesimo. Ruptionis autem signa iam dicta sunt ex Hippocrate in prognostico.

13 Πτύελον δὲ χρὴ πᾶσι τοῖσι πλευριτικοῖσι καὶ περιπνευμονικοῖσιν, εὐπετέως τε καὶ ταχέως ἀνακαθαίρεσθαι, μεμῖχθαι δὲ τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ.

Verumenimuero sputum oportet pleuriticis omnibus & peripneumonicis, tum ex facili; tum citò expurgari, ac flauum sputo exactè permixtum.

QVEMADMODVM in angina demonstratum est nuper: sic in pleuritide & peripneumonia nũc demonstrandum; quòd in iis etiam mortifera sunt omnia quæ dolorificum malum foras non edunt, nec aspectabile faciunt. Enimuero dolorificum malum anginæ, foris apparet screatu, & erysipelate in sterno atque ceruice; pleuritidis autem, anacatharsi & spasmate. Atque vt inter anginosos, qui cocta citò non expuunt, pro desperatis habentur: sic inter pleuriticos, qui carent anacatharsi libera sputi boni, grauissimum habent malum, sicut præceptor suprà iam posuit his verbis. *Siccæ pleuritides & sputi expertes; grauißimæ.* Ne longum faciam; in magna pleuritide, sicut in angina, salutis desperatio est si nihil fiat, nihil appareat, quod systrophicæ inflammationis laxitatem adferat, vnde remissio fit grauissimorum symptomatum.

Coac.15.cap. 15.lib.2.

Ergo. VERVMENIMVERO] Ac si diceret; vt pleuritis grauissima discessionem habeat, & redintegratio fiat lateris inflammatione obsessi, per simplicem & veram crisin perfectam miniméque obnoxiam recidiuæ; ac sine metaptωsi empyematis, parωtidum, abscessus cruralis, aut stranguriæ à purulenta vrina.

SPVTVM] i. Excrementum illud quod è pulmonibus & thorace, tussiendo, per os excluditur, quod propriè dici posset expectoratum. Id sanè κατ' ἐξοχὴν absolutè vsurpatum, sæpe in bonis ducitur, vt suprà iam scripsimus ex aphorismis.

Coac.8. huius cap. aph.12.1.

OPORTET PLEVRITICIS OMNIBVS ET PERIPNEVMONICIS] In prognostico ita scripsit. Ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὰς πλευράς. i. *In omnibus malis dolorificis quæ latera & pulmones infestant.* Hæc autem dolorifica mala sunt pleuritis & peripneumonia: pleuritis, costarum seu tunicæ costis intextæ: peripneumonia, pulmonis, vt infrà dicetur; de pleuritide dictum est suprà.

TVM EX FACILI] i. Liberè & liberaliter, sine tussis molestia, ac sine doloris acerbitate: comparato sputi pepasmo, virtute caloris natiui; vnde crassiusculum factum, meabile fit, & morem gerit thoraci concutienti se ad exclusionem. Nam in sputo tenui nulla expurgatio critica, sed ptyelismus tãtùm: in glutinoso tussis & doloris molestia, & irrita thoracis concussio. Pepasmi autem commoda sunt hæc; partis afflictæ laxitas, materiæ præparatio in crassitudine meabili & exitu facili, tum ipsa libertas meatuum, & fortior naturæ contentio. Ergo ex libera & liberali anacatharsi, vtriusque principatus integritas planè ostenditur; naturalis in coquendo; & animalis in expurgando. Vnde igitur virtus naturæ apparet, morbíque remissio; inde salus vitæ sperabilis. Apparet autem in eo expurgandi modo quem fieri scripsit εὐπετέως, i. *ex facili.*

TVM CITO EXPVRGARI] Non quidem citò, in actione cita, & spatio tussi coniuncto dum expurgatio ipsa cietur: sed morbi ipsius principio, quod primo absoluitur quaternario; vt idem sit hoc loco ταχέως, quod in aphorismis αὐτίκα. Quæ cita expurgatio cuiusmodi sit, declarata iam fuit in illa prognωsi. *At verò sputum in pleuriticis, tertianum quidem cœptum mitificari & expui; citas facit discessiones: serius autem; tardiores.* Ex quo apparet, illud ταχέως in hac prognωsi positum, non quidem expurgandi celeritatem & spatium quo sputum expurgationi coniunctum est: sed definitum morbi principium indicare. Debet igitur citò expurgari pleuritis, vt tensioni & proritationi laxitas & temperatio comparetur, ad libertatem spirandi, atque doloris, & febris vacuitatem; quæ quò celeriùs veniunt, eò res ægri meliùs eunt. *Expurgari* autem vertimus, quod scripsit author ἀναπτύεσθαι: quoniam expurgationis & expuitionis eadem ratio est. Ac τὸ ἀνακαθαίρεσθαι idem est quod ἀναπτύεσθαι. Sic enim Galenus in aphorismis. Τὴν διὰ τῶν πτυσμάτων κένωσιν, τῶν τὴν πλευρῖτιν ἐργαζομένων χυμῶν, ἀνακάθαρσιν εἴωθεν ὀνομάζειν ὁ Ἱπποκράτης. i. *Vacuationem per sputa, expurgationem humorum pleuritidem facientium* Hippocrates *appellauit.*

aph.12.1. Coac.7. huius cap. aph.8.5.

Quod sequitur. AC FLAVVM SPVTO EXACTE PERMIXTVM] Pertinet ad qualitatem sputi laudabilis, cuius commoda iam sunt explicata in tempore & expurgãdi modo. Est igitur sputum laudabile, & spei plenum, cui flauum exactè permixtum est. Ergo sputum mixtionis expers, natura non est flauum, sed albũ: cuiusmodi esse debet quicquid expuitur cum integritate partium vnde manat; cerebri, oris, faucium, palati, gutturis, pulmonum, atque thoracis. Ac sputum ἁπλῶς dictum, saliua, πτύσμα, & πτύελον; significat pituitam albam quæ vel sputando, vel excreando, vel extussiendo purgatur: παρωνύμως verò dicitur flauum, cruentum, viride, nigrum, &c. Flauum autem sputo exactè miscendum præcepit: quia inde significatur humoris morbifici vacuatio, & inchoata coctio, victrice natura, cuius proprium munus est coctio atque mixtio.

14 Πονηρὸν δὲ καὶ τὸ ξανθὸν ἄκρητον, καὶ τὸ γλίσχρον, καὶ λευκὸν, καὶ τὸ στρογγύλον, καὶ τὸ χλωρὸν σφόδρα, καὶ τὸ ἀφρῶδες, καὶ τὸ πελιῶδες, καὶ ἰῶδες. χεῖρον δέ ἐστι τὸ οὕτως ἄκρητον ὥστε μέλαν φαίνεσθαι.

Prauum est autem & flauum syncerum, & glutinosum, & album

atque ro-

atque rotundum, & viride multùm, & ſpumoſum, item liueſcens & æruginoſum. At peius illud quod ita merum eſt vt nigrum appareat.

Enimvero medicus nunquam errat in prænoſcendo, qui ex perſpicientia τῶν ἐπιφαινομένων, cauſarúmque cur ſiç appareãt, prognωſin inſtituit. Nec minùs in bonam partem cognoſcitur qui ex iis, tanquam è ſpecula, præuidet futuros morborum exitus, quamuis parum ſecundos, quàm qui natura duce medicinam adhibet ad præuiſam ægri ſalutem. Sanè in pleuritide & peripneumonia ſputum flauo exactè permixtum, quódq citam & facilem habet anacatharſin, recreat medicum & conſolatur ſpe certa ſalutis; ac tum iuuat, medicum ſpei plenum videre, celerem multùm atque fidelem, alacriter & vultu ſereno medicinam pleuritico facientem. Sed triſte eſt etiam, eundem intueri metu exterritum ſiniſtri iudicij, ſimulatque viderit & intellexerit quę in hac prognωſi leguntur.

Pravvm est avtem] i. Affectionis malæ ſignum & cauſa, vt certè vacuationes omnes prauæ, prauarum quoque affectionum ſigna ſunt: vt rectè Galenus poſuit ad aph. illum. *Expurgationes in febre liuidæ, nigræ, bilioſæ, cruentæ; omnes omnino malæ: quæ verò conuenienter ducuntur; ſalubres: at nulla ſalubritas videri poteſt in expurgatione ſputi meri, nec vnquam conuenienter expurgatur.* Omnia verò hîc ſcripta, in prauis ducuntur: quoniam prauarum affectionum, ne dicam lethalium, ſigna ſunt, vt in ſingulis demonſtrabitur. „ aph. 47. 4.

Et flavvm syncervm] Quod ſcilicet expectorabili pituitæ non eſt permixtum, idémque caret naturali ſero quo naturaliter vnusquisque humor diluitur. Non enim ſolùm id merum eſt excrementũ quod aliis non permiſcetur: nam & pituita mera, & bilis mera, ex eodẽ foco, eodémq; tempore, excludi poteſt: ſed illud verè eſt merũ, quod eſt ἄμικτον ὑγρότητος ὑδατώδους: qualis fuit ſanguis Philiſci, quẽ vocat ἄκρητον αἷμα. Fit autem bilis mera exhauſto ſero à febrili ardore, cuius quidem ſeri participatione fuerat antea ὠχρὰ; nunc eo deſtituta, redditur flaua & vitellina. Sic enim Galenus bilem ſuo ſero dilutam naturaliter conſtitutam agnoſcit, eámque nominat bilem ἁπλῶς, qualis ὠχρά. Cætera bilis genera idem παρωνύμως appellat, vt bilem flauam, vitellinam, porraceam, æruginoſam, &c. quæ omnia habent exhauſtum ſui ſeri καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Gal. ad aph. 6. & 23. lib. 7. hiſt. 1. 1. Epid.

Et glvtinosvm] Quod eſt commune omnium excrementorum craſſorum quæ fiunt γλίσχρα καὶ δύσλυτα; in morbis quidem acutis, à febrili ardore; in frigidis, à crudore. Sunt autem praua glutinoſa: propter contumaciam qua & difficulter excreantur, & plus adferunt detrimenti in excreando, quàm adiumenti. Non enim hæc dolorificum malum foras adducunt: ſed augent damnis ægrotum. Talia autem vocat præceptor καταγλισχραινόμενα ἀσαπέως, καὶ τὰ ἐγχρονίζοντα. lib. 1. & 3. acut.

Et albvm atqve rotvndvm] In prognoſtico coniunxit glutinoſum cum albo atque rotundo. Prauitas ergo ſputi albi, rotundi, & glutinoſi, cernitur primùm in ſumma difficultate ſpuendi, vnde maior eſt doloris & tuſſis moleſtia, cum coëunte vitio contumacis materię, & ſpirationis difficilis quæ tuſſiendo augetur. Tum illa deſcripta ſputi huius conditio, opinionem facit peruſti humoris ab æſtu & ardore quo pars ipſa, vnde ſputum venit, conflagrat. Quæ cauſa eſt cur alibi de ſputo rotundo prognωſin ita ſcripſerit. Τὰ στρογγυλούμενα πτύελα παρακρουστικά. *Sputa rotunda*, inquit, *deliria indicant.* Ad quem locum ſcripſit Galenus; *talium ſputorum cauſam materialem, eſſe craßitudinem & lentorem humoris in bronchiis pulmonum cumulatè collecti; efficientem verò, immoderatum calorem.* Ex quibus efficitur, ſputi huius prauitatem conſiderandam in ſigno & cauſa. part. 3. 6. Epid.

Et viride mvltvm] Non quidem ὠχρὸν, quod eſt bilis pallidæ & multùm dilutæ, vt exiſtimauit Galenus ad illam prognωſin. Γλῶσσαι χλωραὶ χολώδεες, quod ſuprà iam caſtigauimus. Nec verò bilis ὠχρὰ multùm diluta, eſt mera, nec expuitio eius terrifica (ſicut neque lingua in pleuritide, illa bile fucata) ſed læta & ſalutaris, vt iam poſitum eſt in illa prognωſi. *Quibus pleuriticis, continuò lingua bile fucata eſt; ſeptimo iudicantur.* Sed illud κάρτα χλωρὸν, i. *multùm viride*, idem eſt, quod æruginoſum, vt ipſe fatetur Galenus in prognoſtico. Atque huius bilis multùm viridis & æruginoſæ cauſa materialis, flaua eſt; efficiens verò, calor adurens, & ſerum exhauriens. Ex quarum cauſarum perſpicientia, prognωſin illam ſcripſit Hippocrates. Τὰ ἐν κεφαλαλγίῃ σὺν ἰώδεα ἐμέσματα, μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα, ταχὺ ἐκμαίνει. i. *Vomitiones æruginoſæ cum vigiliis & ſurditate; inſaniam citò venturam oſtendunt.* Vbi Galenus docet, excrementum illud ἰῶδες, vndecunque veniat & quacunque excernatur, humoris vnde gignitur, & partis vnde manat, ardorem denunciare. Quam ſanè prognωſin idem pręceptor expreſſit ex hiſtoria de Philiſta, cui cùm primo die talis vomitio contigiſſet, ſecundo ſub meridiem è poteſtate mentis exiuit. Sic phreniticum legimus quo die primùm phrenitis emicuit, ἰώδεα vomuiſſe. part. 3. 6. Epid. Coac. 5. huius cap. lib. 2. progn. prorr. 10. ſ. 1. 1 hiſt. 1. part. 2. 3. Epid. hiſt. 4. 3. Epid.

Et spvmosvm] i. Bullatum, obortis bullis in circumtenſo humore, vi caloris contra naturam; & quò minutiores ſunt bullæ, propiúsque illud ſputum ad æqualitatem accedit; eò peius. Nam vetus illud præceptum eſt; æqualitatem in rebus naturaliter conſtitutis, optimam; in aliis verò quæ contra naturam ſunt, peſſimam. lib. 2. progn. „

Item livescens] Liuet enim perfrigerata parte, perfrigeratur emortua; emoritur autem per extinctionem viuacitatis in vitali principio, & paupertatem viuifici nectaris à corde exhauſto; atque illud liueſcens, eſt fœdi odoris ab ea cauſa liuoris.

At peivs illvd qvod ita mervm est, vt nigrvm appareat] Senſus eſt. In eo demum ſputo prauitatis ſumma ſunt omnia, quod eſt quàm maximè merum. Huiuſmodi eſt nigrum. Sed alia partium ratio eſt nigrarum & liuidarum, quas nonnunquam præſtat nigreſcere, quàm liuere. Nam illa nigricies in morbis acutis ſæpe accidit ex abſceſſu, liuor nunquam, ſed à νεκρώσεως vniuerſitatis. Atque in nigricie, periculi locum tollit partis exectio.

15 Τὸ δὲ ὕστερον πολλῷ τῆς ὀδύνης ἀναγόμενον ξανθὸν, ἢ μὴ ἰσχυρῶς μεμιγμένον, καὶ πολλὴν βῆχα παρέχον· κάκιον γίνεται.

Quod autem multò pòst quàm dolor cœperit, flauum educitur, aut non exactè mixtum, quódque multam exhibet tußim; peius est.

Totum hoc, pars est prognoseως decimætertiæ quæ omnem continet rationem sputi laudabilis in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo. Est autem veluti antithesis notarum omnium prædictarum. Quod enim serò expurgatur, contrarium est eius quod citò: flauum opponitur pallido: mixtum exactè, parum & leuiter: quod item multam exhibet tussim, ei quod ex facili expurgatur, sine vlla tussis molestia, & sine maioris doloris accessione. Iam verò si nota sunt nobis perspectáque commoda expurgationis citæ, facilis, & sputi exactè permixti; profectò in promptu sunt incommoda tardioris, difficilis, & sputi impermixti, aut certè non accuratè, nec fortiter & exactè. Contraria enim contrariorum sunt consequentia, vt author est Plato in Eutyphrone. Sufficiet igitur explicasse rationem notarum sputi laudabilis, & expurgationis naturaliter constitutæ. Nam τὸ κατὰ φύσιν, καὶ τὸ κατόρθωμα, i. *quod secundum naturam est & quod rectum*, scopus est omnium quæ in medendo sunt. Inde enim comparatur διάγνωσις καὶ ἐπανόρθωμα τῶν παρὰ φύσιν, i. *cognitio & redintegratio rerum è natura egressarum*. Ergo nihil necesse est plura de his scribere.

16 Αἵματι δὲ μὴ πολλῷ συμμεμιγμένον τὸ ξανθὸν, ἐν ἀρχῇ μὲν σωτήριον. ἑβδομαίῳ δὲ ἢ παλαιοτέρῳ· ἧσσον ἀσφαλές.

Meliùs sic in prognostico.

Αἵματι δὲ ξυμμεμιγμένον μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νόσου πτυόμενον, περιεστηκὸς· κάρτα ὠφελέει. ἑβδομαίῳ δὲ ἐόντι, ἢ παλαιοτέρῳ· ἧσσον ἀσφαλές.

Sputum verò flauum pauco permixtum sanguine, peripneumonicis ineunte quidem morbo editum; salutare est, multúmque confert: septimum verò diem agenti, aut prouectioribus; securitatis minus est.

Vtraqve lectio vera est & Hippocratica; tum anacatharsis commemorata æquè pleuriticis atque peripneumonicis accommodata. Sed quoniam illius commoda iam suprà in pleuritide sunt demonstrata, consentaneum est vt parem commoditatis rationem in peripneumonia ostẽdamus, eodem duce in prognostico. Quæ cùm ita sint, ad peripneumoniam, huius prognoseως philologiam & philosophiam conuertemus exorsi ab hoc theoremate. » Omnis anadrome quæ liberam non habet exclusio- » nem, ibi morbum facit vbi subsistit. Sic enim sanguis multa & effera bile perfusus, translatus ad caput, nisi exitum citò habeat per hæmorrhagiam; paraphorica in cerebro edit symptomata. Idem in pulmonibus de cursu subsistens peripneumoniam facit per inflammationem systrophicam quæ partis ipsius quam infestat nomen sibi adoptat. Cuius descriptio sic legitur apud Hippocratem. *Huiusmodi sunt*, inquit, *quæ facit peripneumonia. Nam febris acuta exercet ægrotum, ac spiritum crebrò ducit, calidúmque expirat, infœlix animi & incertus, nec sui compos, & stare loco nescius. Ac dolor sub omoplata qui prorepit ad iugulum & ad mammam. In pectore grauitas, nonnunquam delirium quoque ipsum.* Quæ omnia symptomata sunt inflammati pulmonis consectaria. Inflammationis autem systrophicæ rheuma consistens, est sanguis biliosus cumulatè collectus, vnde tumor assurgit. Ergo si repletionis, & inde affectionis natæ remedium est repletionis propria vacuatio: si conuenienter vacuatur id quod systrophen facit, laxitatem adfert, doloris remissionem primùm, indéque vacuitatem & partis obsessæ redintegrationem: si denique morbi & periculi locum tollit quicquid dolorificum malum in occulto latens, foras adducit & euocat: sanè descripta hoc loco anacatharsis, mirificos adfert sanitatis fructus in peripneumonia, cuius hæc proprium & salutare est ἐπιφαινόμενον, sicut & ipsius pleuritidis.

Descriptio peripneumoniæ. lib. 3. περὶ νόσων.

Ergo. Spvtvm vero flavvm pavco permixtvm sangvine] In quo apparet morbificus humor vnde assurgit phyma pulmonis quod peripneumoniam facit. Est enim suprà iam positum ex Galeno, quòd vt ab omni phlegmone systrophica tenuior exudat portio humoris phlegmonici, modò partis obsessæ densitas non impediat, vt in cute: sic pulmo inflammatus, humiditatem quandam effundit in spatia sua interna, quæ sunt arteriæ bronchia, eámque tussiendo sublatam expurgat & excreat; quæ sanè indicio est fluxionis & rheumatis concitati quod peripneumoniam excitauit.

Coac. 9. huius cap.

Est enim serum illius. Itaque si admodum biliosus humor est, ea tantùm flaua erit: sin autem sanguineus, rubra: quòd si ex vtroque mixtus, rubra simul & flaua.

PERIPNEVMONICIS] Qui eiusmodi sunt & nominantur à peripneumonia, i. ab inflammatione pulmonis quam fecit rheuma ibi consistens sanguinis multa & effera bile perfusi, proptereáque temperamento calidissimi, substantia tenuissimi, & qualitate acerrimi: quibus ex causis anadrome cieri solet, omnísque orgasmus; tum eò maximè vbi ad concitatam vim efficientis causæ, accedit suscipientis præparatio.

INEVNTE QVIDEM MORBO EDITVM] Virtute scilicet vtriusque principatus, naturalis & animalis; vnde anacatharseωs opportunitas, in celeritate laudem habet. Hîc enim vbi sæuus est dolor, vnáque difficilis respiratio; celeritas etiam mora est: quia morbus vires acquirit eundo, corpúsque facit infirmum.

SALVTARE EST] Superstitem fore ostendit ægrotum morbo defunctum, vt per metonymiam idem sit πτύελον περιεστηκὸς, quod alibi scripsit περιεστηκῶς διακειμένου τοῦ ἀνθρώπου. Est autem id sputum citò & ex facili expurgatum salutare: quia repletionem particularem vacuat, ipsúmque rheuma consistens exhaurit, ac dolorificum malum quod intus abditum est, foras educit: proptereáque periculi locum tollit. Huc accedit quòd sputum, est proprium pleuritidis & peripneumoniæ τὸ ἐπιφαινόμενον, per quod earum inflammationum crises, & simplices & perfectæ, natura duce, suscipiuntur & fiunt. lib.3.progn.

MVLTVMQVE CONFERT] Quia systrophes laxitatem adfert, indéque doloris, omniúmque symptomatum leuationem. Ipsam verò difficultatem spirandi conuertit in libertatem; vt nihil sit optabilius tali sputo in morbis qui pulmonem & costas exercent, i. in pleuritide & peripneumonia. Ac de sputi huius commoditate iam institutæ sunt & explicatæ tres prognωses, 7. 9. 13. huius cap.

SEPTIMVM VERO DIEM AGENTI] Sub finem secundi quaternarij ab initio morbi, non autem ab incremento.

AVT PROVECTIORI] i. Vndecimum aut decimumquartum diem agenti.

SECVRITATIS MINVS EST] Causæ sunt explicatæ: quia vbi sæuus dolor est, & summa difficultas spirandi cum sympathia & syntimoria nobilium partium, vicinarum & sociarum; aut cita mors venit, nisi morbificus humor exitum citò habeat; aut suppuratum maner, in quo etiam periculo locus est. Huc accedit quòd tardior expurgatio, neque simplicem edit crisin, neque perfectam: sed variam, incertam & obnoxiam empyemati aut recidiuæ.

17 Αἱματῶδες δὲ λίην ἢ πέλιον, εὐθέως ἐν ἀρχῇ· κινδυνῶδες. πονηρὰ δὲ καὶ τὰ ἀφρώδεα, καὶ τὰ ξανθὰ, καὶ μέλανα, καὶ ἰώδεα, καὶ ἰξώδεα, καὶ ὅσα ταχέως χρωματίζεται. τὰ δὲ μυξώδεα καὶ λιγνυώδεα· χρωματίζεται ταχέως, καὶ ἐστὶν ἀσφαλέστερα. τὰ δὲ ἐντὸς πέμπτης ἐς πέψιν χρωματιζόμενα· βελτίω.

At verò cruentum nimis aut liuidum initio statim; pestiferum: praua sunt etiam spumantia & flaua, & nigra, & æruginosa, & visco similia, & quæcunque citò sic colorantur. At tamen mucosa & fuliginosa, citò colorata, plus habent securitatis. Quæ verò intra quintum coctioni fucantur; meliora.

HIC MEAM scribendi operam denegarem libenter, & lectorem remitterem ad 14. istius cap. Sed quoniam meæ sunt partes indicare scopum authoris in hoc repetito prauorum sputorum catalogo; faciam sanè vt potero, ne quis à me quippiam sibi deesse conqueratur, in hoc præsertim ditissimo veræ, i. Hippocraticæ medicinæ thesauro. Ac sanè instituta prognωsis eò spectare videtur vt intelligamus, omnia ἐπιφαινόμενα quæ dolorificum malum foras exire testantur, proptereáque bona sunt; meliora videri cùm citò apparent; & minùs bona ac securitatis minus esse, cùm serò. Et contrà; quæ idem malum minimè foras exire, sed intus perennitatem habere denunciant, & signa sunt affectionis prauæ, ob eámque causam, praua quoque ipsa nominantur; eò peiora esse, quò citiùs illa se produnt. Sed in laudabili sputo, veritas patefacta est theωrematis huius catholici. Nunc verò in omni prauorum sputorum genere, quamobrem citò edita, sint prauitati eximiæ; & seriùs edita, minùs mala; considerandum.

AT VERO] Quemadmodum sputa flaua pauco permixta sanguine, ineunte morbo edita, sunt valde salutaria; prouectiore autem, minùs habent securitatis: sic è contrario quæ multùm cruenta sunt, proptereáque praua; & citò eduntur; ex ea expuitione cita, in grauioribus malis ducenda.

CRVENTVM NIMIS] Nullo dilutum neque permixtum sero: sed merum nigrescens, rupta, exesa, vel aperta vena pulmonis: quæ ratio expurgandi omnino praua est, quando fit sursum, ὁκοῖον ἂν ᾖ τὸ αἷμα, i. *qualiscunque tandem sit sanguis.* aph.25.4.

AVT LIVIDVM] Vnde significatio fit putredinis fœdæ, & partis vnde manat emortuæ, vt in vomitione liuida quæ citam mortem denunciat; de qua sic ait Galenus. Σηπεδόνα ἐνδείκνυται μετὰ νεκρώσεως; i. *corruptionem indicat cum morticinio.*

lib.2.progn.

INITIO STATIM] Simulatque quis ægrotare cœperit & iacere in lecto, quod inueterationem arguit morbificæ causæ quæ partem obsessam labefactauit priùs, quàm signa dederit eius obsessæ.

PESTIFERVM] Siue *mortiferum*: quod signum sit affectionis prauæ & insanabilis, partísque sic è natura egressæ, vt eius redintegratio nulla sperabilis esse videatur. Talis calamitas cernitur in iis qui ardenter febricitant, si fortè signorum atque symptomatum terrificam vim circa initia spectandam exhibuerint, tam per epigenomena, quàm per epiphænomena, siue hæc toto genere praua sint, siue παρὰ λόγον naturæ appareant ὑστερα πρότερα. Locus est apud Hippocratem lib.1. τῶν ἐπιδημ.

PRAVA SVNT ETIAM SPVMANTIA ET FLAVA, ET NIGRA, ET ÆRVGINOSA, ET VISCO SIMILIA, ET QVÆCVNQVE CITO SIC COLORANTVR] Causæ sunt explicatæ in commentariis nostris ad 14. huius cap.

AT TAMEN MVCOSA ET FVLIGINOSA, CITO COLORATA, PLVS HABENT SECVRITATIS] Ac si diceret; mucosa & fuliginosa pepasmi capacia sunt: illa verò prædicta, planè expertia. Multùm enim differt mucosum à glutinoso viscido & tenaci, qualia sunt illa prædicta: multùm etiam fuliginosum, à nigro. Nam à fuligine superficies tantùm fucatur; à nigricie totum corpus, tam intrà, quàm extrà. Nigriciei causa est, ardor quo humor conflagrat; fuliginosi autem coloris, vapor & anathymiasis, quo superficies humoris fucatur. Sic lingua fuliginosa, læuis est; nigra verò, aspera. Præterea sputi mucosi & fuliginosi facilis est exitus, facilísque expurgatio: cæterorum verò difficilis: quia sunt κατεγλισχρασμένα ἀσαπέως. Ac sputum mucosum, pepasmo fit crassiusculum & meabile: cætera verò prædicta maiorem contumaciam acquirunt à febrili ardore, cuius magisterio illa reguntur. Ergo mucosa sputa quæ citò eduntur fuliginosa, & citò sic colorantur; plus habēt securitatis quàm cætera.

QVÆ VERO INTRA QVINTVM COCTIONI FVCANTVR, MELIORA] i. Quæ principio morbi exacto, sub quintum diem, sine contumacia colorantur ab exudante sero, & materia systrophicæ phlegmones, vnde ipsius tensionis dolorificæ laxitas, vnáque liberior spiratio, & doloris remissio comparatur; meliora sunt iis omnibus quæ posita sunt in hac prognωsi: quamuis paulò seriùs dolorificum malum foras exire videatur. Pertinet autem prior pars huius prognoseωs ad id quod initio positum est disputationis de Pleuritide. *Inter pleuriticos, quibus initio variæ sunt exputtiones; ij tertio die moriuntur, aut quinto.*

18 Πᾶν δὲ πτύαλον μὴ λῦον τὴν ὀδύνην· πονηρόν. λῦον δὲ· χρήσιμον.

Omne verò sputum quod non sanat dolorem; prauum est: quod autem sanat; beneficum.

HAVD FACILE est prognoseωs huius difficultatem, ex abdita eius causa, ad facilitatem conuertere. Est enim propter causæ ipsius obscuritatem, pluribus obstructa difficultatibus, quàm multi homines arbitrantur. Quid enim? sputum quod citò liberè & liberaliter expurgatur, pepasmi particeps, aut certè capax; proptereàne prauum est quia dolorem non sedat, vti sedare debet expurgando inflammationem systrophicam tunicæ costis intextæ? Est enim suprà iam positum, quòd per anacatharsin comparatur doloris vacuitas, ex acerbitate; spirandi libertas, ex difficultate; ac denique lateris redintegratio, ab egressione naturæ. Quid igitur? tale sputum specie ipsa bonū, ob eam causam prauum erit, quia finem doloris non adfert per causæ morbificæ amotionem, & redintegrationem partis è natura egressæ? Atqui duo illa commoda veniunt à tali sputo quod planè dolorificum malum foras exire testatur. Quid igitur obstat quò minùs finem doloris adferat? In promptu causa est, rheumatis concitati perennis affluxus, tum à perenni prolapsu catarrhi, tum à perenni anadrome sanguinis multa bile perfusi, cuius perennitas posita est in vitio hepatis & febre assidua quam prærubra vrina denunciat, siue sit eiusmodi ab inflammatione seri in venis, siue etiam multa sit bile saturata. Ergo vetus manet sententia dictatoris qua frangi debemus, quòd syllogistica signa, τεκμήρια, nunquam à se mutantur siue ad malum, si bona sint; siue ad bonum, si praua. Secus est de symptomatis. At ptyelismus, τεκμήριον est in morbis costarum atque pulmonum. Hippocratis verba hæc sunt. Εὖ μέντοι χρὴ εἰδέναι περὶ τῶν τεκμηρίων, καὶ τῶν ἄλλων σημείων, καὶ μὴ λανθάνειν ὅτι ἐν παντὶ ἔτει, καὶ πάσῃ ὥρῃ· τά τε κακὰ κακὸν σημαίνει, καὶ τὰ χρηστὰ ἀγαθόν. i. *Ratum sit illud perspectúmque omnibus de signis syllogisticis, quòd in quouis tempore ac tempestate; mala quidem, sinistri sunt ominis; bona autem, secundi.* At bona sunt illa; in signis quidem, quæ ad celeritatem & securitatem crisis apparent, sicut pepasmi in propria cuiusque morbi dolorifica causa; in causis autem, quæ morbum omnino tollunt, aut certè faciunt vt alacriùs ferant morbum ægroti. Ex quibus efficitur, commemoratum pleuritidis & peripneumoniæ sputum, salutare quidem esse, omníque culpa carere: quamuis dolorem non sanet, aut eius vacuitatem non adferat; nisi fortè paulisper, &, vt dici solet, ad tempus, vacuando rheuma consistens. Sed ideo cum salutari signo & causa non concedit pleuritis, nec vale dicit pleuritico, sed crebrò succrescit & inualescit, vnde spes in angusto: quoniam ad nobilissimæ partis oppressionem accedit perennis morbificæ materiæ generatio, & perennis affluxus. Itaque reperenda crebrò rheumatis concitati

lib.3.progn.

concitati retractio. Atqui tam ſæpe itur aquatum, vt tandem aqualis anſam relinquat. Eodem modo in parωtidibus purulentis, adhuc periculo locus eſt ſi cruditas adſit vrinæ, vt in pictoris ancilla: quoniam fruſtra humoris in parte aliqua ſuſcipitur concoctio dum viget febris, manéntque cruda in vniuerſitate corporis excrementa. Ergo verè illud videor eſſe dicturus, quod ſuprà iam demonſtraui. *Quæ cum ſalutaribus ſignis nihil cõcedunt, periculo locum eſſe teſtãtur: quemadmodum & illa quæ prauis cum ſignis miteſcunt.* Coac. 51. lib. 3.

Pars huius prognoſeωs altera mihi reſtat de ſputis quæ ſanant dolorem, proptereáque bona vulgo putantur, cuiuſmodi tandem illa procedunt. Enimuero ſputa praua nunquam in bonis ducenda: quoniam dolorificum malum foras non edunt, ſed omnino ſemper ſigna ſunt prauarum affectionum. Nota eſt illa prognωſis. *Expurgationes ſputi in febre, liuidæ, nigræ, bilioſæ; omnes omnino malæ.* Atenim, dicet quiſpiam, ſubiunxit dictator. *Quæ autem conuenienter ducuntur; ſalubres.* Sed quænam ſunt iſtæ? quarum materia cernitur in ſputo pauca bile permixto exactè, nec ea materia tenuitate ſit fugax, nec glutinoſa contumax; tum ſi liberalis & libera ſit anacatharſis, ídque circa morborum initia; nec vlla ſit perennitas τῆς ἀναδρομῆς quæ irritam faciat anagωgen. Nunquam enim tuta leuatio eſt quæ prauis cum ſignis adfertur; nec verò prauis è ſignis quæ ſalutaria eſſe non poſſunt, vnquam veniſſe credendum τὴν εὐφορίαν, i. *alacritatem ferendi morbum*, neque ex falsò credita εὐφορίᾳ iudicandum τὸ οἷα δεῖ, i. *qualia decet.* Sed ex οἵων quæ ſunt καλὰ καὶ κρίσιμα; ſperabilis, & firma, & ſtabilis ἡ εὐφορία. Ac ſanè talis fuit falsò credita leuatio duorum adoleſcentum: quoniam alter febre defunctus videbatur cum vrinis tenuibus atque nigris; alter cum prærubra ventris proluuie, & vrinis aqueis, curationem febris lentæ fœliciter recepit: vterque tamen interiit quòd in vitio partes eſſent, quarum potentia corpus adminiſtratur. prorrh. 17. lib. 2.

19 Ὅσα δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐν τοῖσι τόποισι τούτοισι μὴ παύονται, μήτε πρὸς τὰς ἀναπτύσιας, μήτε πρὸς τὰς φλεβοτομίας, μήτε πρὸς τὰς φαρμακείας τε καὶ διαίτας· ἐμπυοῦνται.

Iam verò dolorifica partium iſtarum mala quæ non quieſcunt nec expurgatione ſputi, nec ſanguinis detractione, neque pharmacia ſimul atque diæta; in ſuppuratum vertuntur.

HACTENVS leges τῶν ἐπιφαινομένων ſancitæ ſunt pleuritidis & peripneumoniæ, in ſputi expurgatione, quæ vel ad ſalutem certò apparet, vel ſpem in anguſto eſſe teſtatur, prout illa bene aut malè fit in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo. Nunc ineunda τεκμήριος, i. regula ſcienter prædicendi & conuenienter cuique medendi ad eam mutationem pleuritidis & peripneumoniæ, quæ media eſt inter citam & ſimplicem earum diſceſſionem, & deſperationem ſalutis. Eſt autem ſuppuratio quæ ſyſtrophicarum inflammationum thoracis & hypochondriorum ſuccedanea eſſe ſolet, quando illarum dantur induciæ, nec ocyùs ad exitium præcipitantur ægroti. Ac de ſuppurati ſucceſſione in malis hypochondriacis dictum eſt ſuprà, déque illius curatione. Idem nunc faciundum in ſuppurato pulmonum atque thoracis.

Ergo. IAM VERO] Ac ſi diceret; quando ita comparatum eſt in omni morborum hiſtoria, maximéque in iis qui principatus naturæ exercent, vt eorum ſucceſſiones κατὰ μετάστασιν καὶ κατὰ μετάπτωσιν, tanquam è ſpecula, proſpiciendæ ſint & arcendæ.

DOLORIFICA PARTIVM ISTARVM MALA] i. Quæ pulmonem & coſtas exercent, indéque pleuritis & peripneumonia nominantur.

QVÆ NON QVIESCVNT] i. Non exoluuntur vacuatione libera & liberali rheumatis conſiſtentis, & redintegratione partium obſeſſarum.

NEC EXPVRGATIONE SPVTI] Quoniam aut mala prædicta fuere ſicca & ſputi expertia, ídque ἄνευ πτυσμάτων, i. *ſine auulſione* doloris intus foras; aut quoniam anacatharſis tantùm fuit ἠμίρροπος, i. inchoata, non copioſa & perfecta; aut quia in libertate & copia ſputi, perennitas fuit rheumatis concitati, vel à prolapſu catarrhi, vel ab anadrome ſanguinis bilioſi.

NEC SANGVINIS MISSIONE] Ad retractionem rheumatis concitati, & ad vacuationem ſeu detractionem conſiſtentis, quorſum mitti debet ad mutationem coloris, inciſa vena interiore cubiti è directo, ſi ad iugulum vſque dolor, & ad brachium atque mammam prorepit ipſa grauitas. Nam illa coloris mutatio, vt rubro ſuccedat liuidus ſanguis, in pleuritide inferarum coſtarum, expetenda non eſt nec expectanda. Hîc enim tantùm prodeſt venæ ſectio ad retractionem rheumatis concitati, & ad temperationem ſanguinis æſtu incandeſcentis; non ad detractionem conſiſtentis.

NEC PHARMACIA] Ad pleuritidem coſtarum inferarum quæ ſub diaphragmate non rarò aſſurgit, nec vllam ſui exhibet ſignificationem circa iugulum. Hîc enim pharmacia eſt opus pharmaci, vt ita dicam, mochlici; quale eſt veratrum nigrum & peplium, quæ mixta ſimul conſocialia ſunt ad bene conuenientérque purgandum; illud quidem vacuando; hoc verò diſcutiendo ſpiritus flatulentos: quæ dotes perſpectæ cognitæque à præceptore, ipſum mouerunt vt ea medicamenta præſcribenda putarit, quòd præſtantiſſima eſſent pharmaca omnium quæ ipſe nouiſſet, nouerat autem plurima; vt non ino-

pia, nec ignorantia meliorum, quod vulgus medicorum exiſtimat: ſed prudẽtia ſingulari atque delectu, ipſa præſcripſiſſe videatur. Eò autem præſcripſit pharmaca illa mochlica, quòd malum dolorificum firmiter fixum, ſit μοχλείας δεόμενον; non ſecus atque tuberculum gibberoſos faciens lumbos, quod tandem vel dyſenteria exoluitur, vel obortis in vtroque crure varicibus. Nec verò prętermiſſa id fecit detractione ſanguinis, quam idem præceptor ſtatuit ἡγεμονικὸν inflammationum omnium ſyſtrophicarum, quas negat ſanari poſſe, ſi quis antè purgationi operam dederit quàm venam ſecuerit. Idem præceptor author eſt, auſpicandam curationem à ſanguinis detractione, quotieſcunque duorum remediorum ſolennium, purgationis dico & phlebotomiæ, neceſſarius vſus incidit. At verò pharmaciæ catharticæ locus non eſt in expurgatione ſputi. Nam à cathartico ſiſtitur anacatharſis, vnde pleuritici ſuffocantur ſeptimum aut nonum morbi diem agentes. Ergo ſi cathartico non concedat pleuritis; aut ſi fortè oppugnata iure & loco non fuerit; aut ſi non quieuerit anacathartica pharmacia, vt fotu, melicrato & oxymelite; aut ſi ea remedia ſputi ἀνάγωγα, fuerint prætermiſſa.

lib. 4. acut.

NEQVE DIÆTA] Cuius hæc ratio eſſe debet, vt ſi validæ ſint ægri vires cum ſecuritate & ſine vllo infirmitatis metu, priùs in curam morbi ſit incumbendum, quàm refectioni ſtudendum, donec humeſcere cœperit os ægroti, & ſputum edatur: & contrà ſi vires infirmæ ſint, ita ſe comparet medicus vt locum habeat deducendi potiùs alimentum, quàm neceſſitatem exhibendi cùm minimè decet, inſtante criſi. In vtraque autem naturæ conditione, iure & loco cibum exhibeat meabilem, coctu facilem, imbecillum, miniméque ſitiferum; cuiuſmodi eſt ptiſſanarium, quod illis quatuor dotibus principatum obtinet inter omnia προσφερόμενα.

IN SVPPVRATVM VERTVNTVR] Eſt enim hæc mutatio ſuccedanea ſyſtrophicæ inflammationis quam vacuatio propria non ſanauit, nec gangræna & partis obſeſſæ corruptio, ad νέκρωσιν & vniuerſitatis interitum, occupauit. Vertuntur autem in ſuppuratum intra 14. diem, ex lib. 5. aph. aut intra 20. ex lib. 7. aph. καταῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν ἐμπυοῦνται.

lib. 2. progn.

20 Ὅσοι μετὰ τοῦ χολώδεος πυῶδες ἀνάγουσιν, ἢ χωρὶς, ἢ μεμιγμένον· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι θνήσκουσιν· ἢν μή τι ἀγαθὸν ἐπιγένηται ἢ κακὸν τῶν προγεγραμμένων. εἰ δὲ μὴ, κατὰ λόγον· μάλιστα δὲ οἷσιν ἑβδομαίοισιν ἄρχεται τὸ τοιοῦτον πτύελον.

Ergo qui cum ſputo bilioſo purulentum expurgant, diductúmve fuerit aut permixtum; ij ferè moriuntur decimumquartum morbi diem agentes: niſi quid boni malíve acciderit prædictorum: ſin minùs; ex proportione: potiſſimúmque iis qui ſeptimo tale ſputum cœperint expurgare.

QVONIAM ita comparata eſt ratio ſuppurationis per μετάπτωσιν phlegmonarum viſcera occupantium, vt medio ſtatuatur loco inter citam earum ſanationem, & certam deſperationem ſalutis: hîc primùm docetur, in vtram ſpectet partem illa ſuppuratio quæ cum ſputo bilioſo expurgatur.

ERGO] Inter purulentos qui ex pleuriticis huiuſmodi ſunt: quoniam nec lege critica, nec artificio medici, pleuritide primigenia defungi potuerunt cum redintegratione partis obſeſſæ, i. tunicæ coſtis intextæ.

QVI CVM SPVTO BILIOSO] Meræ bilis flauæ aut viridis quæ caret pepaſmo, cuius quidem capax non eſt, nec vinci ſe patitur à natura: ſed prauæ affectionis verum eſt ἐπιφαινόμενον, quæ foras non exit.

PVRVLENTVM EXPVRGANT] Non quidem à pure quod cum æqualitate candidum & læue apparet; vnde ſignificatur partis vnde manat integritas, materiæ bonitas, & virtus caloris natiui ſeſe in omnes materiæ partes æqualiter inſinuantis: ſed à pure fuſco, amurcoſo, cœnoſo, & inæquali: qui certè pepaſmus eſt omnino peſtiferus. Non enim ſperabilis eſt bona ſuppuratio quæ ex mera bile conficitur, nec verò illa etiam quæ in laudabili materia laborat ex paupertate caloris natiui, & infirmitate aut corruptione partis afflictæ; quod cernitur in ſuppurato partium aſpectabilium ſemper vitioſo, vbi paria non ſunt omnia caloris atque humoris coquendi.

DIDVCTVMVE FVERIT AVT PERMIXTVM] Nihil refert: ambo enim certant ex æquo in prauitate, ac pariter æqualitérque mali ſunt ominis. Ex quo efficitur, quæ toto genere praua ſunt & primigenia prauarum affectionum ſigna, metaptωſin bonam habere non poſſe. Vt enim ſputum merè flauum, eſt prauum, & ſignum affectionis prauæ: ſic alteratio eius, mutationem in melius habere non poteſt; proptereáque nec ſuppurationem bonam: quoniam in affectione maligna, & à corrumpente veriùs quàm mitificante cauſa conficitur. Ergo ſiue diductum, ſiue permixtum excludatur; parem nobis exhibet noxæ opinionem.

II FERE MORIVNTVR] Per extinctionem & ſuffocationem caloris vitalis, ab oppreſſione partium

partium afflictarum, quarum ea vis est atque potentia, vt earum officio diu vita carere non possit. Tacebo interim sympathiam & syntimoriam partium sociarum & vicinarum.

DECIMVMQVARTVM MORBI DIEM AGENTES] Quoniam dies ille finem adferre solet acutorum morborum, aut vitæ, quoad longissima esse potest eorum discessio: nam multi celeriùs intereunt aut conualescunt: rari admodum, seriùs. Versatur in peruagato medicorum sermone aphorismus ille. *Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur*; recensendo numerum vel à principio morbi, vel ab incremento ipsius.

NISI QVID BONI AVT MALI ACCIDERIT PRÆDICTORVM] Ac si diceret; seriùs aut celeriùs moriuntur ægroti, supra aut infra decimumquartum diem: vt cætera erunt signa bona aut mala, quæ cernuntur in qualitate corporis, actionibus, & excrementis. Prædicta autem sunt mala quæ cum strepitu praui sputi apparent in facie tristi, oculis ictericiis, & visu caliginoso: vbi demonstratum est, mortem in propinquo esse, quando ad desperationem curationis, quam strepitus ipse denunciat praui sputi, accedunt quoque signa trium principatuum collapsorum, naturalis, vitalis, & animalis. Coac.11. huius cap. Prædicta sunt etiam bona signa quæ iuuant, non faciunt discessionem pleuritidis. Sunt autem; aluum duci mollibus & figuratis excrementis, sputum colorari, nullos in pectore strepitus exaudiri, vrinam bene ferri, somnos iniri, &c. Sed plura mox describentur. Coac.8. huius cap.

SIN MINVS EX PROPORTIONE] i. Pro funesta vi morbi & virium statu, sine accessione bonorum aut prauorum signorum quæ plures aut pauciores principatus & partes in vitio esse, propterea que mortem celeriùs aut seriùs venturam testentur.

AC SANE POTISSIMVM IIS QVI SEPTIMO TALE SPVTVM COEPERINT EXPVRGARE] i. Firmissimum illud est cur proculdubio moriuntur, & decimoquarto, quibus tale sputum septimo primùm die apparet: quoniam quæcunque apparent & fiunt diebus criticis, maximéque septimo, firmiora sunt ad interitum vel ad salutem, quàm quæ in alia incidunt morbi tempora. Est autem analogia septimi indicantis ad crisin decimiquarti, per quam vitæ aut morbi discessio cõparatur.

21 Ἔστι δὲ ἀγαθὸν μὲν καὶ τούτοισι, καὶ πᾶσι τοῖσι περὶ πλεύμονα, φέρειν ῥηϊδίως τὸ νόσημα, τῆς ὀδύνης ἀπηλλάχθαι, τὸ πτύαλον εὐπετέως ἀνάγειν, εὔπνοον εἶναι, καὶ ἄδιψον, τὸ σῶμα ἅπαν ὁμαλῶς θερμαίνεσθαι, καὶ μαλθακὸν εἶναι. καὶ πρὸς τοῖσιν, ὕπνους, οὖρα, διαχώρησιν, χρηστὰ γίνεσθαι· κακὰ δὲ τἀναντία τούτων. Εἰ μὲν οὖν πάντα προσγένοιτο τῷ πτύσματι τούτῳ τὰ χρήσιμα· σώζοιτο ἄν. εἰ δὲ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, οὐ πλείους τῶν ιδ. βιώσας ἀπόλλοιτο. τῶν δὲ ἄλλων σημείων· συντομώτερον.

Est autem perinde his atque peripneumonicis salutare, alacriter morbum ferre, doloris vacuitatem habere, ipsum verò sputum facilè expurgari, spirare ex facili, sitim nullam, corpus æqualiter molle & calidum. Ad hæc somnos, vrinas, deiectiones, salubres. Contraria horum terrifica. Atque hæc omnia si coniuncta fuerint cum sputo prædicto; vtique morbo defungi poterit. Quòd si alia quidem accesserint, alia verò secus; non vltra decimumquartum protrahetur vitæ discessio.

INTER commoda epiphænomena quibus vtuntur pleuritici & peripneumonici, alia quidem adferunt discessionem morbi πρώτως καὶ κυρίως, alia verò δευτέρως: quæ tamen ita iuuant quando in suo quæque statu sunt bona; vt secus apparentia, irritum planè faciant medici & naturæ studium in oppugnando morbo. Sanè pleuritidis & peripneumoniæ discessionem adferunt sputa bile modica aut sanguine pauco permixta, quæ citò, & liberè, & liberaliter expurgantur. Iuuant autem quæ triplicis principatus integritatem ostendunt, naturalis, vitalis, & animalis in cæteris actionibus, qualitate corporis, & excrementis. Sed quoniam illa lex in prædicendo sancita est, vt pluris esse debeat ad præsensionem interitus vnum prauum κυρίως ἐπιφαινόμενον, cuiusmodi est hîc sputum, quàm alia multa communia; difficilis erit quæstio super iis quæ in hac prognosi, fati necessitatem impediunt in suppurato fatali ad mortem, quale superior prognosis examinandum proposuit. Sed infrà lis dirimetur.

EST AVTEM] Pertinet hoc ad id quod suprà dixit; suppuratum quod cum bilioso adhuc sputo expurgatur, mortem venturam testari intra decimumquartum morbi diem, nisi quid interea boni maliue acciderit vnde celeriùs aut seriùs moriantur ægroti; aut ipsa desperatio in spem vertatur. Hîc autem signa scribuntur & explicantur rerum purulenti descripti, meliùs aut peiùs euntium.

Coac.16.huius cap.

PERINDE HIS] i. Pleuriticis, quorum historia patefacta transiit ad metaptωsin suppurationis.

ATQVE PERIPNEVMONICIS] Iam descriptis, qui etiam, sicut pleuritici, redduntur purulenti, quando sine interitu phlegmone non quiescit, nec sputi expurgatione, nec phlebotomia, nec diæta.

SALVTARE] Quod multum adfert adiumenti vel ad vsum atque dulcedinem diuturnioris vitæ, vel ad spem adhuc retinendam salutis.

ALACRITER MORBVM FERRE] Omni carere alysmo, & regi trium principatuum magisterio quorum virtute atque potentia corporis vniuersitas administratur.

DOLORIS VACVITATEM HABERE] Non falsò creditam per metastasin pleuritidis ad peripneumoniam, & huius ad phrenitidem; vnde nulla sensio quantumuis excitata percipitur causæ morbificæ: sed comparata leuatione, ex tensionis laxitate, & temperatione proritantis humoris, per concitati rheumatis retractionem, & consistentis vacuationem; tum etiam per metaptωsin phlegmones in suppuratum, vnde κατ' λόγον & meritò sedatur ipsa doloris σωπηνία, pure confecto.

IPSVM VERO SPVTVM FACILE EXPVRGARI] i. Liberè & liberaliter, sine doloris ac tussis molestia, in sputo meabili quod thoraci morem gerit, firmísque lateribus; vnde significatur animalis principatus integritas, & morbi remissio comparatur.

SPIRARE EX FACILI] Restituta libertate spirandi per laxitatem partis afflictæ, i. tunicæ costis intextæ quæ nimiùm distenta erat; & liberum sputi meabilis exitum.

SITIM NVLLAM] Non quidem falsò credita sitis vacuitate in causa sitifera cuius nulla sensio excitatur, ob deprauatum φανταστικὸν, vel propter infirmitatem & νέκρωσιν partium sitis capacium quæ sunt ventriculus & pulmones: quanquam sua est etiam sitis vtero, sua renibus ipsis.

CORPVS ÆQVALITER MOLLE ET CALIDVM] Quod alibi scripsit, τὸ σύμπαν σῶμα ὑγρὸν κείμενον, quod molliter decumbit, totóque habitu mollitudinem quandam edit suauem, ab humido primigenio in quo sita est partium solidarum viuacitas, & à liberali ac libero viuifici nectaris, i. spiritus & caloris vitalis appulsu cum sanguine.

AD HÆC SOMNOS, VRINAS, DEIECTIONES, SALVBRES] Somnos quidem suaues, non turbulentos cum visis terrificis: sed quorum benignitas dono diuûm gratissima serpit, quando ipsa dormiendi necessitas parem habet commoditatem causarum somniferarum, suauis & copiosæ anathymiaseos, cerebri naturaliter constituti, & mentis tranquillæ. Vrinas verò huiusmodi esse decet in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo: vt proba significetur coctio tum alui, tum hepatis, cum integritate partium vnde veniunt, i. venarum; quà feruntur, i. renum; & vbi excipiuntur, i. vesicæ. De ipsis autem deiectionibus id ratum esse debet, vt in pleuritide iam affecta quę transiit ad suppuratum, non ferantur humidæ (quamuis subrubræ, & raræ, & liberales, quæ ineunte morbo laudantur) sed molles & figuratę, quæ nullam opinionem faciant partium aluinarum in officio laborantium, aut quas iam tædeat sui quamque officij, vt in diarrhœa & lienteria: nec verò siccæ & pilulatæ appareãt, quæque non nisi coactæ ducuntur. Sunt enim signa siccioris alui, & incendio conflagrantis.

CONTRARIA HORVM PESTIFERA] Quæ cuiusmodi sint & quorsum appareant, facilè notitia comparatur ex antithesi causarum cur ita sint atque fiant; iuxta illud, contraria contrariorum consequentia sunt.

ATQVE HÆC OMNIA SI CONIVNCTA FVERINT CVM SPVTO PRÆDICTO] Vt œconomiæ vtriusque, spirationis & nutricatus, ratio sit naturaliter constituta, ac trium principatuum se virtus ostendat.

VTIQVE MORBO DEFVNGI POTERIT] Ob vitæ & animalitatis firma præsidia, tum autem quia rheumatis biliosi nulla est ab hepate concitatio. Ipsum verò rheuma consistens, quantumuis inæquale: tamen suo exitu liberali & libero, libertatem adferat spirationis quæ antea fuit difficilis, cum redintegratione partis obsessæ.

QVOD SI ALIA QVIDEM ACCESSERINT] i. Bona quædam heterogenea.

ALIA VERO SECVS] Præsertim mala ὁμοειδῆ cum specie ipsa morbi.

NON VLTRA, &c. Causæ sunt explicatæ.

22 Ὁσοισι δὲ ἐκ περιπνευμονίης ἀποστάσιες παρὰ τὰ ὦτα, ἢ τὰ κάτω χωρία γίνονται, καὶ ἐκπυοῦσί τε καὶ ἐκσυριγγοῦνται· οὗτοι περιγίνονται.

Quibus autem ex peripneumonia sub auribus, vel inferis partibus, nascũtur abscessus, ibique suppurãt & fistulãtur; hi defungũtur morbo.

MAGNA VIS est pepasmi in omni abscessu quem primigenij morbi metaptωsis, in partibus procul à priore foco excitauit: quando ipsa prioris foci calamitas, laudabili suppurato exploditur. Ac suppurati quidem prima laus debetur abscessibus partium superarum, vt aurium, sub quibus exortæ parωtides hinc nominatæ, si rubræ sint ac dolorificæ; omni ex parte videntur pestiferæ: quòd illæ sint ἡμίρροποι καὶ ἀνάρροποι, i. *semifluæ & sursum delatæ.* Quæ duo vitia principem locum obtinent maleficentiæ in omni abscessu. At tamen suppurato & fistula, periculi locus tollitur. In partibus autem inferis, procul à morbo assur-

morbo aſſurgunt tumores ἀξίως τῆς περιβολῆς, i. *pro dignitate & copia humoris morbifici.* Ac ſi fortè rheuma illud conſiſtens, non ſit puri ſimile, ſed noua quædam putredo excitetur pro veteri; partis ipſius iactura, ab interitu vindicabit ægrotum, ſi nullus ſit recurſus. Quod accidiſſe legimus iis quibus in tempeſtate peſtifera ῥεῦμα συνιστάμενον cruris eryſipelatoſi οὐκ ἦν πύῳ ἴκελον· ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη, i. *non erat puri ſimile: ſed alia quædam putredo.* Secus fit in abſceſſibus partium ſuperarum. Secus etiam in metaptoſi pleuritidis ad ſuppuratum quod cum bilioſo adhuc ſputo expurgatur. Hoc non eſt πύῳ ἴκελον, vt præceptor loquitur; ſed σηπεδών τις ἄλλη: proptereáque mortiferum in parte nobili & officiali.

QVIBVS AVTEM] Nondum ſanatis & morbi periculo defunctis, nec ſputi expurgatione, nec ſanguinis detractione, nec diæta conuenienter præſcripta, nec aliis naturæ conatibus mox explicandis.

EX PERIPNEVMONIA] Inflammatione pulmonum ſyſtrophica; cuius conſectaria hæc ſunt; febris acuta, difficilis reſpiratio parua & frequens, calida expiratio, dolor ſub omoplata qui prorepit ad iugulum & ad mammam, pectoris grauitas, anxitudo, delirium quoque ipſum. lib.3. περὶ νόσων.

SVB AVRIBVS NASCVNTVR ABSCESSVS] Per expreſſionem humoris morbifici à phlegmone in venas iugulares & carotidas quæ ſecundùm aſperam arteriam procedunt ad caput, priùs largitæ ſurculos laryngi & faucibus, vnde parotides eructantur, opportunitate glandulæ quæ iacet ad aures, faucibúſque adiacet, cum numeroſa riuulorum propagine vnde partes illæ, fauces dico & aures, affluxus & refluxus incommoda viciſſim & mutuò facilè experiuntur. (c.3.1.prorrh.) Aſſurgunt autem prærubræ & dolorificæ, à tenſione magna humoris firmiter fixi, nec exudantis ob denſitatem cutis; tum à prægrandi calida intemperie quam ſecum attulit ſanguis multa bile perfuſus. Sic enim Galenus parotidum dolorificarum cauſas eſſe dixit τὴν τάσιν τῶν σωμάτων, καὶ δυσκρασίαν σφοδράν. (lib.1.Epid.) Atqui iam ſuprà poſitum eſt, quòd parotides quæ dolenter aſſurgunt, mortiferæ ſunt: primùm quia ἠμαρρόπως καὶ ἀναρρόπως aſſurgunt: deinde verò cruciatu acerbi doloris: tum etiam ſympathia & ſyntimoria nobilium partium ſociarum & vicinarum. (prorrh.68. c.3.c.) In hac igitur peripneumoniæ metaptoſi, periculum quidem mutatur, non autem vitatur. Vitandi ratio mox dicetur.

VEL INFERIS PARTIBVS] Intelligit crura, quorum alia longè conditio eſt quàm aurium: quia ſunt morbifici humoris capacia, & καταῤῥόπως humorem excipiunt procul à morbo. Quæ duo maximè ponuntur in laude & commendatione abſceſſuum criticorum.

IBIQVE SVPPVRANT] Parotides quidem, ſuppurato laudabili quod viſu & olfactu percipitur album, æquale, & læue, minimúmque fœdi odoris. Sin minùs. *Parotides illæ purulentæ, nec albo exactè pure, nec nihil olente, interimunt.* (Coac.8.cap. 4.lib.2.) Nam ſuppurati expertes in acutis mortiferæ ſunt; niſi fortè alui ferantur: quod legimus fœliciter contigiſſe Hermippo Clazomenio, cui cùm in anguſto ſpes eſſet à deſiderio ſuppurati in parotide rubra & dolorifica, exacti iam morbi ſuperſtite; alui profluuium periculi locum ſuſtulit. (lib.1.Epid.) In cruribus autem claudicatio eſt in metu, ſuppurato non exquiſito.

ET FISTVLAM EDVNT] Rupta vomica pus effundente, cuius effuſi quoniam longa eſt via, ob eam ſanè cauſam ductus ille fiſtula nominatur: ſed craſſa, vt ita dicam, & pingui Minerua. Nam fiſtulæ κυρίως dictæ, in anguſto vlcere, calloſo, & ſanioſo, planéque fiſtuloſo, generatio, cauſa, & curatio infrà exponetur.

HI DEFVNGVNTVR MORBO] Peripneumoniæ atque parotidum; beneficio ſuppurati iam deſcripti, quod vnicum naturæ perfugium eſt in omni phlegmone ſyſtrophica, multùm coacta, multúmque dolorifica, vbi dolorificum malum, propriam vacuationẽ habere, & foras exire non poteſt.

23 Ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὰ τοιαῦτα ὧδε· ἢν ὅ,τε πυρετὸς ἔχῃ, καὶ ἡ ὀδύνη μὴ πεπαυμένη ᾖ, καὶ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέῃ κατὰ λόγον, μήτε χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, μηδὲ εὔλυτοι καὶ ἄκρητοι γίνωνται, μήτε τὸ οὖρον κάρτα πολύ τε καὶ παχὺ, καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον. ὑπηρετεῖται δὲ περιεστηκότως ὑπὸ τῶν ἄλλων πάντων περιεστηκότων σημείων· τουτέοισι χρὴ ἐλπίζειν τὰς τοιαύτας ἀποστάσιας ἔσεσθαι.

Attendere autem ſic decet ad iſta; ſi febris detinet; ſi dolor nondum quieuit; ſi conuenienter ſputum non editur; ſi aluus non fertur liberaliter bilioſis deiectionibus; ſi vrina nec admodum multa & craſſa eſt, nec multi particeps ſedimenti. Cætera autem ſalutaria ſigna, ſalutariter ſuffragantur; abſceſſus eiuſmodi certò ſperare oportet.

ENIMVERO peripneumonia omnis non habet μετάπτωσιν abſceſſus partium ſuperarum vel inferarum. Impedimenta ſunt; mors quæ cita venit; perfecta criſis & ſimplex per liberam & liberalem ſputi

expurgationem; deriuatio & vacuatio humoris morbifici per diarrhœam vel perirrhœam vrinæ. Sed ea demum peripneumonia ſperabilem facit abſceſſum, quæ in vacuitate anacatharſeωs & aliarum excretionum, acceſſionem habet ſignorum ſalutarium quæ opinionem faciunt ſecundę valetudinis & ſalutis. Quæ cuiuſmodi ſint omnia, loco ſcribentur. Ac primùm ſigna docentur peripneumoniæ ſanabilis migraturæ in abſceſſus, deinde quò viam affectet ſurſum deorſúmve, præuidendi & excipiendi ratio indicabitur, qua duce medicus nunquam aberrabit à ſcopo. Quæ cùm ita ſint.

ATTENDERE AVTEM SIC DECET] i. Ne in hoc iudicio, cuius magna expectatio eſt, labatur medicus, erret, decipiatur, quod eſt ſanè turpiſſimũ; diligenter attendat, mentíſque conuertat aciem ad ea ſigna hîc poſita, quæ omnem iudicij, quantumuis difficillimi, difficultatem adimunt.

SI FEBRIS DETINET] i. Si continenter quidem, ſed non ita vehementer, ægrum exerceat, ſuperſtite cauſa eius, i. inflãmatione pulmonum ſyſtrophica cuius ipſa febris pathognomonica eſſe ſolet.

SI DOLOR NONDVM QVIEVIT] Si manet adhuc ſcapularum & iuguli dolor, pectoris grauitas, difficilis ſpiratio, calida expiratio, ſed ſine magna anxitudine, ac ſine meteoriſmo ſpiritúque ſublimi: quoniam nondum explicatæ ſunt alæ pulmonum, nec tenſionis comparata laxitas quæ dolorem minuat atque adimat; propter anacatharſeωs vacuitatem, aut certè paucitatem.

SI CONTINENTER SPVTVM NON EDITVR] Non pauco permixtum ſanguine; nec citò, liberè, & liberaliter editum.

SI ALVVS NON FERTVR LIBERALITER BILIOSIS HVMORIBVS] Vnde materia & occaſio præripi poſſit futurorum abſceſſuum, non quidem lege critica quæ ſtatuit raro abſceſſus fieri in dominatu bilioſi humoris: ſed à contentione forti naturæ, cui cùm in anacatharſi molienda irritus labor fuerit, aliam inuenit viam qua deducitur ad conſeruationem ſui, criſínque exhibet inſueCoac.14.cap.15.lib.2. tum per iter & multis ignotum. Talis inſperata ſalus, anginæ tributa eſt in illa prognωſi. *Ex anginoſis immeritò adæquatis, dolor prægrandis cùm ad pectus & ad ventrem tranſierit; excretionem puriformem molitur, ſi quidem aliter non exoluatur.* Quamobrem facere non poſſum quin à Galeno diſſentiam, qui negat ex peripneumonia oriri abſceſſus, cùm bilioſus eſt humor, quem manet excretio, potiùs quàm abſceſſus. Hoc enim locum habet in febribus arteriarum & cordis quæ dicuntur eſſentiales, de quibus verè & ap-
6. Epid. poſitè illud poſitum eſt. Abſceſſus raro iis fiunt quibus rigores tum critici, tum periodici.

SI VRINA NEC ADMODVM MVLTA ET CRASSA EST, ET MVLTÆ PARTICEPS HYPOSTASEOS] Cùm ſcilicet peripneumonia mitificari iam cœperit, & in ſuppurationem conuerti; vrinarum fit perirrhœa craſſarum, multáque hypoſtaſi præditarum; quod iter ſæpe tenet natura ad exolutionem & vacuationem phlegmonarũ, cæterorúmque morborum pulmonis. Eius diadoches multæ leges, multa exempla leguntur paſſim apud Hippocratem, quæ loco ſcribentur. Omnis autem abſceſſus futuri ſpem adimit vrina multa craſſa & alba.

CÆTERA AVTEM SALVTARIA SIGNA, SALVTARITER SVFFRAGANTVR] Quæ ſpem adferunt diſceſſuri morbi, & vitæ ſuperſtitis, quæque iuuant diſceſſionem morbi, & ægrum ſpe conſolantur in remiſſione peripneumonicorum ſymptomatum; febris, doloris, dyſpnœæ, anxitudinis, cum benignitate ſomni, & vrina laudabili, deiectionibus item naturaliter conſtitutis: quibus accedit corporis vniuerſi laudabilis qualitas in colore, calore, & mollitudine ſucci plena.

ABSCESSVS EIVSMODI] Crurum vel aurium.

CERTO SPERARE OPORTET] Inferos quidem aut ſuperos; pro humoris motu, naturæ impulſu; meatuúmque partis afflictæ, ſurſum deorſúmve ſpectantium, conditione & ſitu. Inclinationis vtriuſque ſigna ſyllogiſtica, in proxima deciſione continentur. Certò autem ſperabiles duxit abſceſſus: quoniam nihil bene fit ἀσήμως, nihil ἀκρίτως. Ac ſuſpecta eſſe debet omnis leuatio quæ criſin non habuit, etiam in ſpe certa ſalutis. Ergo denegata hîc propria criſi per anacatharſin, reliquum eſt vt natura moliatur abſceſſum per metaptωſin, vel intra, vel extra partem afflictam, qui medium tenet locum inter citam criſin & deſperationem ſalutis. Sed melior eſt metaptωſis extra quàm intra: niſi fortè parωtidum ſit irrita ſuppuratio, qualem deſcripſi.

24 Γίνονται δὲ αἱ μὲν ἐς τὰ κάτω, οἷσιν ἂν περὶ ὑποχόνδρια, φλεγμονὴ γίνηται· αἱ δὲ ἐς τὰ ἄνω, οἷσιν ἂν τὸ μὲν ὑποχόνδριον λαπαρόν τε καὶ ἀνώδυνον ᾖ, δύσπνοοι δέ τινα χρόνον παύσωνται χωρὶς προφάσιος.

Exoriuntur verò ad inferas quidem partes, quibus hypochondria incandeſcunt; ad ſuperas autem, quibus hypochondrium quidem molle eſt, doloríſque expers; ipſi verò pauliſper ſuſpirioſi quieſcũt ſine cauſa.

EST SANE tecmarſis exacta in ſuperiore & in hac prognωſi, qua de abſceſſibus peripneumoniæ ſanabilis, bene ſcientérque prædicendi ratio continetur, quando & vbi ſint excipiendi. Ac certè ſuperior prognωſis,

rior progn*ω*sis,metapt*ω*sin ostendit peripneumoniæ in abscessum. Hæc verò, quibus in moliendo abscessu natura sursum deorsúmve viam affectet. Hoc demum verè docet, τὴν πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν, i. *prudentiam comparare & consectari.* Hoc facit peritum medendi artificem atque magistrum. Fremant licèt omnes, dicam tamen quod sentio; maiorem scientiæ & praxeos vbertatem comparari à studioso Hippocratis vno die,quàm ab istis pragmaticis vno sæculo. Sed ad institutum reuertamur. *

EXORIVNTVR VERO] Peripneumoniæ abscessus quorum præuisio tradita est superiore progn*ω*si; exoriuntur per metapt*ω*sin humoris morbifici deorsum aut sursum, cum redintegratione & solatio partis afflictæ, cui vale dixit rheuma consistens,quod virtus naturæ explosit.

AD INFERAS QVIDEM PARTES] Ad crura scilicet,vt mox dicetur,eò natura cursum inflectente κατ' ἴξιν *è directo*,non autem ἀνάπαλιν *è contrario* ab humoris orgasmo. Naturæ autem fortis contentio viam affectat κατ' ἴξιν, qua duce semper ibi fit apostasis,vnde facta est primùm metastasis. Est autem consentaneum vt in vtrumque crus, vel in alterutrum fiat abscessus καταῤῥοπῆς; obsesso pulmone, vel vtraque parte inferiore,vel alterutra tantùm. Nam inflammatorum pulmonum,partiúmve illius superiorum,mediarum,& inferiorum,signa syllogistica docebuntur.

QVIBVS HYPOCHONDRIA INCANDESCVNT] Rursum accensa quæ priùs deferbuerant: metastasi facta sanguinis ad pulmonem, antè quàm scilicet metastasin, ipsa cum calore distenta erant; oborta verò peripneumonia, subsistente in pulmonibus anadrome sanguinis anag*ω*gen non habentis, ac restituta proinde hypochondriis æqualitate; rursum à palindrome humoris eò vnde primùm erupit, æstu incandescunt ac tument tantisper,dum cursus ad inferas partes inflectitur. Sic Herophonti cùm in angusto spes esset,lien primùm intumuit,inde bubonis tumor & cruris abscessus,æqualitatem lieni restituit. In Heropyto crebra erat doloris ischiadici & surditatis vicissitudo. Atque ita res tulit vt febris ingrauesceret cum surditate, quoties dolor ischij quiescebat; ipsa verò mitesceret cùm ischij dolor vrgeret. Ac de fugaci phlegmone hypochondriorum, sic, meo quidem iudicio, statuendum; primigeniam quidem, nunciam esse τῆς ἀναῤῥοπῆς, vt in acuta febre, ad hæmorrhagiam vel ad phrenitidem; secundariam verò, τῆς καταῤῥοπῆς, vt hîc ad cruralem abscessum.

AD SVPERAS AVTEM] Vbi tumores dolenter ad aurem assurgunt,par*ω*tides scilicet rubræ & dolorificæ,ex qualitate & copia humoris morbifici,partem acerrimi sensus,nimium distendētis ac proritantis,vicináque cogentis in contagionem & sympathiam afflictionis suæ. Assurgunt autem,opportunitate glandulæ quæ iacet ad aures, faucibúsque adiacet: proptereáque faucium eructantium suscipit excrementa.

QVIBVS HYPOCHONDRIVM MOLLE EST, DOLORISQVE EXPERS] Vt omnis tollatur occasio tensionis hypochondriacæ,quam facit, vel hypochondrij intrò sursum retractio, quæ diaphragmatis propria est inflammati atque phrenitica; vel ipsa perennitas flatuum ab intemperie hectica tenuium intestinorum; vel quæ assurgit à phlegmone viscerum per systrophen nata. Nam tensio fugax,vnde irrita sanguinis anadrome ad hęmorrhagiam,palindromen facit ad aures,ibíque par*ω*tidas excitat; tantùm in acutis febribus locum habet.

IPSI VERO ÆGRI PAVLISPER SVSPIRIOSI] Quos frequens & parua exercet respiratio, non quidem labore & inflammatione partium spirabilium firmiter fixa: sed leuiter pressa & fugaci oppressione, tantisper dum via fit sursum; non secus atque hypochondriorum tensio dum itur deorsum.

QVIESCVNT SINE CAVSA] Sine dolorifici mali exitu manifesto; restituta scilicet libertate spirandi sine anacatharsi libera, ac sine erysipelate foris exorto. Erit igitur vera hæc ratáque decisio. Quemadmodum hypochondrij meteorismus fugax, dolorísque expers qui caret borborygmo quo debet exolui, superueniente parua & crebra spiratione immeritò quiescente; μετάστασιν denunciat sursum ad caput. Sic respiratio difficilis quæ sine causa quiescit, exorto hypochondrij meteorismo fugaci; abscessum in cruribus fore ostendit. Huc etiam pertinet illud quod iam suprà positum est. *Tumore hypochondriorum vanescente, spiratio frequens, biliosis quidem in febre acuta; par*ω*tidas vomit.* Nam quotiescunque denunciata sursum inclinatio,repletionem adfert capitis comatosam & cephalalgicam; tum expectari debent par*ω*tides. Atqui tensio hypochondriorum recèns oborta,inflammationis expers,quæ sine borborygmo exoluitur in acuta febre quæ succedaneam habet difficultatem spirandi; τῆς ἄνω ῥοπῆς certissimum est argumentum. Ergo si translatio illa repletionem faciat cephalalgicam & comatosam, par*ω*tidas fundit. Coac.10. cap. 12. lib. 2.

25 Αἱ δὲ ἐς τὰ σκέλεα τῶν (ἀποστασίων) ἐν τῇσιν ἐπικινδύνοισι περιπνευμονίῃσι· λυσιτελέες μὲν πᾶσαι. βέλτισται δὲ αἱ τοῦ πτυέλου πυώδεος ἀντὶ ξανθοῦ γινομένου. μὴ χωρέοντος δὲ τοῦ πτυέλου κατὰ λόγον, μηδὲ οὔρου χρηστὴν ὑπόστασιν ἔχοντος· κίνδυνος χωλωθῆναι τὸν ἄνθρωπον, καὶ πολλὰ πράγματα παρασχεῖν. male legebatur [illegible].

At verò qui ad crura descendunt abscessus in peripneumonia multùm

periculosa, vtiles quidem omnes: sed optimi demum illi qui purulento iam sputo pro flauo, abscedunt. Sin autem sputo non edito conuenienter, nec vrina hypostasin bonam habente; periculum est ne vel homo claudicet, vel multum facessat negotij.

Illa demvm vera est abscessuum omnium commendatio ad salutem, quando apparent & fiunt ὡς δεῖ, καὶ οἷα, καὶ ὅπε, καὶ ὅπη, καὶ ὅσα δεῖ, i. *quemadmodum, qualiter, quò, quando, & quantum oportet:* quarum circunstantiarum ratio in hac prognosi fœliciter explicatur.

lib. 6. Epid. part. 2.

At vero] Distinctio est peripneumoniæ sanabilis in abscessum cruralem migrantis, in quo tenenda est illa regula quæ iam præscripta est.

Qvi ad crvra descendvnt abscessvs] Per metaptosin peripneumoniæ, quam liberalis & libera sputi expurgatio non sanauit, nec biliosa deiectio, vrináve multa multi particeps sedimenti, ab ea tumorum, & superorum, & inferiorum, inclinatione reuocauit: ipsa verò signis comitata spei plenis, medicum consolatur.

In peripnevmonia mvltvm pericvlosa] Specie magis quàm indiuiduo, cui salutaria signa salutariter suffragantur: quanquam periculo locus esset nisi dolorificum malum foras exiret, ac tum in pectore multi strepitus exaudirentur, vnde suffocatio in promptu esset.

Vtiles qvidem omnes] Quoniam illi procul fiunt deorsum perfectè, vt certè omnes fieri videantur, quemadmodum, quò, & quantum oportet. Ac primo aspectu recreare nos debent, non autem metu terrere sicut parotides quæ sunt ἀνάρροποι, καὶ ἠμίρροποι: proptereàque terrificæ.

Sed optimi demvm illi] Ac si diceret; est quidem in cruris capacitate & loci interuallo, sperabilis ex peripneumonia salus, eòque facta metaptosis periculi locum tollit: sed tamen si sine incommodo partis excipientis fiat ille abscessus, ac nihil capiat detrimenti, optimus iure dicetur.

Qvi pvrvlento iam spvto pro flavo abscedvnt] Purulentum dixit sputum, πυώδες, non πύον, i. quod à pepasmo factum est πέπον, ac mitificatum est. Sic enim coquendo pituita & bilis puriformes euadunt, & σήπεσθαι præceptori dicuntur. Purulento sic sputo abscessus & decubitus facti in crura, præter commoditatem capacis loci, remotissimi à morbo & visceribus, laudantur à materia. *Abeuntium* namque *pepasmi, opportuni & critici omnes.*

Sin avtem spvto non edito convenienter] i. Non cocto: sed retinente cruditatem & feritatem propriam humoris biliosi.

Nec vrina hypostasin bonam habente] Vt cruditas vniuersi ad cruditatem accedat partis afflictæ.

Pericvlvm est ne vel homo clavdicet, vel mvltvm facessat negotii] Ea namque materia in articulum defluens, intráque eum collecta, cur distendendo & proritando, molestiæ plurimum exhibeat, arbitror requiri à nemine qui ratiocinari sciat. Tanta autem putredo sæpe est, vt ligamentum corrumpat: vnde claudicatio immedicabilis. Nec erit mirandum si qui sunt quibus membrum ipsum totum computrescat, gangrænam concipiat, sítque extirpandum: quale fatum eos manebat in pestilentia, quorum in membra defluebat, non abitura in pus, sed aliam quandam in putredinem, materia. Cruda, nec cocta, vt in malos abscessus conuertantur, primus liber τῶν ἐπιδημιῶν docuit esse necesse.

lib. 3. Epid.

26 Ην δὲ παλινδρομέωσιν αἱ ἀποστάσιες, πυρετῦ παρακολουθοῦντος, καὶ τῦ πτυέλυ μὴ χωρέοντος· κίνδυνος θανεῖν, καὶ παραφρονῆσαι.

Sin autem recurrant abscessus, & febris consectaria sit, nec sputum foras exeat; hinc mortis & delirij metus adfertur.

Qvemadmodvm in spe angusta salutis, naturæ contentio tanta est vt mortis periculo defungatur, sicut in angina & peripneumonia iam vidimus: sic etiam sæpe fiducia curationis debilitatur ex palindrome seu recursu. Sanè in angina, cùm strangulatio fortis, sæuíque doloris cruciatus & orthopnœa, citæ mortis venturæ causas in promptu esse testentur; desperatio vertitur in spem, si erysipelas in ceruice & sterno per metaptosin exortũ, laryngis dolorem minuat, vnáque liberiorem faciat spirationem. Eadem spes rursum desperationis habet successionem, si erysipelas intrò reuersum, peripneumoniam faciat, vel anginæ relapsum. Est igitur operæprecium τὴν πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν, i. *prudentiæ studium exercere*, ac tanquam è specula futuras tempestates præuidere.

Ergo. Sin avtem recvrrant abscessvs] i. Si à peripneumonia exortæ parotides, vel abscessus crurales non suppurent nec fistulentur, nec vllo modo exitum foras habeant; nec vacuatione propria; nec deriuatione per diarrhœam aut perirrhœam: sed intrò cursum eò reflectant, velut postliminio, vnde venerunt; quod propriè dicitur παλινδρομέειν (quanquam & illud verbum reperio vsurpatum pro recidiua siue relapsu exacti iam morbi, vt in illo. Υδερὸς πρὸς θεραπείην ἐνδιδοὺς, παλινδρομέων ἀνέλπιστος.

ἀνέλπιστος. i. *Hydrops qui medicinæ conceßit, ſi quidem recurrat, deſperatus.*) Eſt igitur palindrome duplex, vna refluxus, altera recidiuæ. Ac recidiuæ quidem, vt cæteras omittam cauſas; ſi morbi exacti ſuperſint reliquiæ, ſi cauſæ morbificæ perennis generatio ſit, vt in hydrope per alienationem facultatis ſanguificæ, qualis eſt hydrops ſuprà iam poſitus. Palindrome autem refluxus, quæ & verè dicitur, & hîc appoſitè ſcripta eſt; retractione & orgâſmo perficitur. Ac retractionis quidem cauſa eſt, partis empyreuma ſuperſtes, cum amplitudine venarum & arteriarum, quæ vi attractrice carnes ipſas præcedunt; lib. 1. περὶ νόσων: orgaſmi autem, materiæ excluſæ feritas, quæ temperamento & corruptione calida eſt, ſubſtantia tenuis, & qualitate acris; maximè verò ſi tum exoriatur abſceſſus cùm adhuc flaua expurgatio fit peripneumoniæ, necdum purulenta. Ibi palindrome eſt in metu. Ibi non ratò vaneſcunt tumores immeritò; quod propriè ἀφανίζειν vocat Hippocrates.

Et febris consectaria sit] i. Nouam ſyſtrophen ipſius pulmonis conſequatur, quæ, facta metaptωſi humoris, & oborto abſceſſu quieuerat: id enim ſignificat πυρετῶ παρακολουθοῦντος. Conſequitur autem febris, tanquam ſymptωma inſeparabile ſyſtrophicæ inflammationis quæ nouam excitat peripneumoniam, concitato iterum rheumate in pulmones, ab humoris refluxu exitum non habentis. Eſt enim ratum illud; quòd omnis anadrome ibi morbum facit vbi ſubſiſtit, caſúſque infert partis obſeſſæ, humoríſque morbifici proprios.

Nec sputum foras exeat] Denegata ſcilicet anagωge rheumati concitato, ex quo in pulmonibus conſiſtente, aſſurgit phlegmone peripneumonica: quod certè non fieret ſi liberalis & libera eſſet expurgatio, vnde tenſionis laxitas, ſpirationis libertas, febríſque remiſſio comparatur.

Hinc mortis et delirii metus adfertur] Mortis quidem, per ſuffocationem caloris vitalis; delirij autem, per propagationem humoris maligni & efferi, cerebrum occupantis, nec hæmorrhagiam cientis. Inde phrenitis ſuper peripneumonia naſci ſolet. Ac talis peripneumo- aph.12.7.
niæ crudelitas, eleganter his verbis deſcribitur à præceptore. Ἑβδομαῖοι καὶ ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν· οἱ μέντοι lib.2.acut.
καὶ τὴν γνώμην βλαβέντες· οἱ δὲ ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης, καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγῶντες. i. *Septimum diem agentes, aut etiam celerius moriuntur; mente nonnulli læſa; nonnulli ab orthopnœa & ſtertore ſuffocati*: vt ratione vtraque, fatalis ad interitum eſſe videatur, extinctione caloris & ſuffocatione ab orthopnœa. Scire autem licet, quòd omnis affectio per geminam palindromen pérque metaſtaſin nata, grauius infert malum quàm primigenia. Quæ cùm ita ſint; calamitoſa eſt omnis palindrome, quam feritas malignáque facit cacochymia.

27 Ὅσοι δὲ τῶν περιπνευμονικῶν μὴ ἀνακαθάρθησαν ἐν τῇσι κυρίῃσιν ἡμέρῃσιν, ἀλλὰ παρακόψαντες διέφυγον τὰς τεσσαρεσκαίδεκα· κίνδυνος ἐμπύους γενέσθαι.

Qui autem peripneumonici, diebus criticis non expurgati ſunt, ſed eos cum delirio exegerunt; tandem exactis quatuordecim morbi diebus, periculum eſt ne purulenti fiant.

Hvivs prognoſeωs demonſtratio repetenda videtur ex illa iam poſita & explicata, cuius verba hæc ſunt. *Iam verò dolorifica partium iſtarum mala quæ non quieſcunt nec expurgatione ſputi, nec ſanguinis detra-* Coac.19.hu-
ctione, nec pharmacia, neque diæta; in ſuppuratum vertuntur. Sed nobis ex officio incumbit appoſitè quæ- ius cap.
dam ſcribere ad ea quæ diebus criticis incidunt epigenomena, loco τῶν ἐπιφαινομένων peripneumoniæ propriorum.

Ergo. Qvi avtem peripnevmonici] Qui ſæuis peripneumoniæ iam deſcriptæ ſymptomatis exercentur, quæ ſunt; meteoriſmus in ſpirando, calida expiratio, dolor ſub omoplata qui prorepit ad iugulum, pectoris grauitas, febris acuta, anxietas atque iactatio, delirium quoque ipſum.

Non expvrgati svnt] i. Qui liberalem & liberam anacatharſin non habuerunt ſputi flaui pauco perfuſi ſanguine, in quo apparet morbificus humor, vnde aſſurgit phyma pulmonis quod peripneumoniam facit, ex qua peripneumonici nominantur, & cuius expurgatio repletionem vacuat particularem, ac dolorificum malum foras educit.

Diebvs criticis] Ita tamen vt citò incœperit mitificari & expui: diebus autem criticis liberè & liberaliter expurgetur; vt ſcilicet illis diebus quibus natura cum morbo decertat, victricis naturæ ſigna edantur per propria epiphænomena, nec vlla ſit acceſſio τῶν ἐπιγινομένων per propagationem
cauſæ morbificæ, pérque ſympathiam nobilium partium ſociarum & vicinarum. Singularis eſt autem Sic lib.1.περὶ
criticorum dierum notatio in nomine principum ſiue κυρίων: quia dominatu & magiſterio dierum cri- νόσων ait. καὶ
ticorum, morbi omnes reguntur & exiguntur. Sunt autem pleuritidis & peripneumoniæ dies critici 3. ἐν μὲν ἐν τῇσι
5. 7. 9. 11. 14. Huc ſpectant illæ prognωſes. *At verò ſputum in pleuriticis, tertianum quidem cœptum mitificari* κυρίῃσι τῶν
& expui; citas facit diſceßiones morbi: ſerius autem, tardiores. Et, *Pleuritides autem bilioſæ ſimul & ſanguineæ,* ἡμερέων σωτήρια ἢ ὀλέθρια
vt plurimùm nono aut vndecimo iudicantur: ac ferè ſaluti concedunt. Et, *Sputum verò flauum, pauco permixtum* γίγνεται.
ſanguine, peripneumonicis, ineunte quidem morbo editum; ſalutare eſt, multúmque confert: ſeptimum verò diem Coac.7.huius cap.
agenti, aut prouectiori; ſecuritatis minus eſt. Ergo diebus criticis commoda ſint epiphænomena quæ fa- Coac.9.huius cap.
ciunt aut iuuant diſceſſionem morbi; faceſſant epigenomena. Coac.16.huius cap.

SED EOS IN DELIRIO EXEGERVNT] Denegata ſcilicet anacatharſi, & irrita contentione naturæ quam præſtat quieſcere quàm aliquid fruſtra moliri. Ex ea enim molitione irrita, tranſlatio fit ad caput, cuius repletio, paraphorica edit ſymptomata, ſi nulla ſit hæmorrhagia ex proritatione calidorum vaporum & acrium. Παρακόψαντας autem dixit appoſitè, non φρενιτικούς: quoniam ſcitum eſt, quòd pituitæ & bilis affectiones quæ cerebrum in ſympathiam adducunt, non habent illud τὸ διηνεχὲς, i. *perpetuum*, quod in phrenitide eſſe ſolet, non in paracope, quam alibi ſcripſit in phrenitidem non rarò tranſire, vt ſæpe ſympathia vertitur in idiopathiam. Eſt igitur illud notabile, quòd in vacuitate propriorum & commodorum ἐπιφαινομένων, ſolent incidere τὰ ἐπιγινόμενα mala: quemadmodum in hac videmus peripneumonia, quæ pro anacatharſi commoda criticorum dierum, paracopen edit terrificam.

TANDEM EXACTIS QVATVORDECIM MORBI DIEBVS] Vt vita ſuperſtite, validarum virium beneficio exacti ſint quatuordecim morbi dies, intra quos pleuritici & peripneumonici, morbo aut vita ſolent defungi: vt cæteri omnes qui acutorum morborum dominatu tenentur, quos docet præceptor intra quatuordecim dies iudicari.

PERICVLVM EST NE PVRVLENTI FIANT] Cauſæ ſunt explicatæ in commentario ad

lib.2.progn. 19. prognωſin huius cap. Eſt autē ſuppuratio media quædam res inter ſanationē, & deſperatam ſalutem.

28 Τῶν περιπνευμονιῶν αἱ ἐκ πλευριτικοῦ μεταστᾶσαι, τῶν ἐξ ἀρχῆς γινομένων ἀσφαλέστεραι.

Peripneumonia pleuritidis ſuccedanea; tutior eſt primigenia.

ILLA DEMVM ſucceſſio morbi quæ, fractis iam viribus, ex maligna cacochymia ortum habet, grauiſſimum infert malum, ne dicam mortiferum. Sic enim ſtatuit ſummus præceptor, cuius præceptum attulimus ex lib. περὶ παθῶν. Sed illud theωrema potiſſimùm lumen ſuum oſtendit in metaptωſi pleuritidis in peripneumoniam, & huius in phrenitidem. Ac de illa ſucceſſione extant quæ idem ſcripſit hæc breuiaria. Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη κακόν. i. *Pleuritidi ſuperueniens peripneumonia; mala.* Et, Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις κακόν. i. *Peripneumoniæ phrenitidem ſuccedere; malo eſt*: quoniam in vtriuſque morbi ſucceſſione, metaſtaſis fit humoris indomiti, efferi; fractis iam viribus à primigenio morbo; in partem nobiliorem, cuius afflictio calamitoſior eſt quàm eius vnde per metaſtaſin exorta ſucceſſio eſt. Nemini enim dubium eſt quin pulmo ſit coſtis nobilior, & cerebrum ipſum pulmone. Ac nemo inficias iuerit quin primigenij morbi materia ſit mitior, quàm ſecundarij per metaſtaſin nati, non per diadochen. Quinetiam credibile eſt, tolerabiliorem eſſe morbum qui validis venit viribus, quàm qui effœtis. Quæ cùm ita ſint, legatur ita prognωſis.

Τῶν περιπνευμονιῶν αἱ ἐκ πλευριτικοῦ μεταστᾶσαι· χαλεπώτεραι τῶν ἐξ ἀρχῆς.

Peripneumonia pleuritidis ſuccedanea; grauior eſt primigenia.

DE alterutrius autem morbi in alterum mutatione; rara eſt, imò nulla peripneumoniæ in pleuritidem: huius autem frequens in illam: ſicut Galenus annotauit comment. ad aph. 11. lib. 7. Eſt igitur corrigenda ſcriptura quæ legitur ad finem paginæ primæ lib. 1. περὶ νόσων.

29 Τῶν σωμάτων τὰ γεγυμνασμένα καὶ πυκνὰ· θᾶσσον ἀπὸ τῶν πλευριτικῶν, καὶ περιπνευμονικῶν ἀπόλλυνται, τῶν ἀγυμνάστων.

Exercitata corpora & coacta, celeriùs à pleuritide & peripneumonia intereunt, quàm quæ in otio conflictantur.

HACTENVS de malefica vi pleuritidis & peripneumoniæ, in efficiente cauſa rheumatis concitati, & conſiſtentis: nunc de ſuſcipientis affectione dicendum. Ac primùm ponatur hoc theωrema. Quoties ad præparationem ſuſcipientis cauſæ accedit vis magna efficientis, tum facilis morborum generatio eſt, difficiliſque diſceſſio. Sic tabidi omnes quorum vitiata conformatio perennitatem ſuſcipit catarrhi è capite prolabentis; & facilè corripiuntur tabe, & difficulter exoluuntur: ſed medicorum opinione celeriùs moriuntur. Sic exercitata corpora & coacta, celeriùs intereunt quàm quæ in otio conflictari cœperunt. Cuius prognoſeωs veritas ita lucebit, ſi ad propoſitum theωrema, tanquam ad Momi lucernam, examinetur.

EXERCITATA CORPORA] Non quidem exercitatione κατὰ φύσιν: ſed ea quæ fit διὰ βίης, quæ & labore ipſo, & continuatione, & repentina mutatione vnius in aliud genus laboris, naturæ moleſta eſt; ac primùm difficultatem magnam ſpirandi parit, quæ cernitur in ſpiratione ſublimi; mox rheuma concitatum edit κατ' ὦσιν ſanguinis æſtuantis & orgaſmum habentis, deinde καθ' ἕλξιν partium afflictarum, nempe thoracis atque pulmonum, ídque per venas interiores, quarum vis maior eſt attrahendi quàm carnium, in corpore denſo atque coacto. lib.1.de diæt.

ET COACTA] Cuiuſmodi ſunt læuia, glabra, & craſſa, minimùm perſpirabilia, quæque thoracis anguſtiam præ ſe ferunt. Vt enim amplificatio caloris natiui nectaríſque viuifici, coniunctam ferè habet thoracis amplitudinem, niſi caput in vitio ſit; vnde vox plena editur atque ſonora: ſic frigidior temperatio cordis, anguſtiam ſecum adfert partium ſpirabilium. Ac tales naturæ ſunt λειοχρῶτες, i. *cutis politæ*, λευκόχρωτες, *cutis albæ*, μελανόφθαλμοι, *nigrorum oculorum*, μελανότριχες ἰθύτριχες, *rectorum nigrorúmque capillorum*, ἰσχνόφωνοι, *acutè vocales*, ὀργίλοι, *iracundæ*, ſicut Hippocrates tradidit. 1.Epid.

CELERIVS A PLEVRITIDE ET PERIPNEVMONIA INTEREVNT] Magnitudine morborum in cauſa: quoniam eius naturæ nõ ſunt congeneres, nec vnquã ſua ſponte venirent à ſanguine multa bile perfuſo, niſi vis inferretur ab exercitatione immodica & violenta. *Nam acidum eructantes, raró pleuritide infeſtantur.* lib.5.aph. Intereunt etiam ſymptomatũ vehementia. Nã & ſpiratio difficillima eſt, & ſæui dolores, & febris acuta, & tuſſis moleſta; vt interim taceã τὰ ἐπιγινόμενα, quorũ numeroſa productio eſſe ſolet in vacuitate cõmodorum ἐπιφαινομένων, vt mox dicetur. Poſtremò talibus naturis ferè ad interitum fatalis eſt peripneumonia & pleuritis, difficultate ipſa curandi. Nam in iis ferè ſicca eſt peripneumonia, ſicca item pleuritis & ſputi expers, nec facilè cieri poteſt commoda expurgatio: quia nõ explicatæ ſunt alæ pulmonum, in contumaci materia & thoracis infirmitate. Huc accedit quòd neque diæta, neque ſanguinis detractione, nec pharmacia cathartica & anacathartica, tam conuenienter, & loco, & iure oppugnari poſſunt pleuritis & peripneumonia craſſorum natura hominum, quàm ipſorum gracilium. Nec verò tanta eſſe poſſunt naturæ & artis officia quæ faciant aut iuuent diſceſſionem eorum morborum in craſſis, quàm in gracilibus: vt verum illud eſſe videatur quod ſcripſit. *Qui natura ſunt craßi, celeriùs (& fato & caſu) moriuntur, quàm graciles.*

QVAM QVÆ IN OTIO CONFLICTANTVR] Aut certè in exercitatione κατὰ φύσιν, cuiuſmodi eſt deambulatio quæ nullam infert dyſpnœam. Eſt enim dyſpnœa frequens & parua in craſſis, nimium exercitatis, periculoſa, quæque non facilè in iis exoluitur; tum propter vaporis fumidi abundantiã, tum propter meatuum ſpirabilium anguſtiam; tum quia δυσδιαφόρητον, i. *vix perſpirabile eſt corpus* eorum, quod intus foras quicquam expirare non ſinit, nec exudare. Eſt autem in expiratione corporis perſpirabilis atque meabilis, magna opportunitas exoluendæ pleuritidis & peripneumoniæ. Sit igitur illud ratum; quòd ſanabilior eſt pleuritis quæ cum otio & facili ſpiratione cadit in craſſos, quàm cum exercitatione violenta quæ infert ſpirationem ſublimem, & ſpirabiles partes fatigat & labefactat, cum fumidi vaporis abundantia in corpore minimùm perſpirabili.

30 Κορύζας καὶ πταρμοὺς τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα νοσήμασι, καὶ προγεγονέναι, καὶ ἐπιγίνεσθαι· πονηρόν· ἀλλ' ἐν τοῖσιν ἄλλοισι νοσήμασι τοῖσι θανατωδεστάτοισιν, οἱ πταρμοὶ λυσιτελέουσι.

Coryzas & ſternutamenta in morbis pulmonum præceßiſſe, aut conſequi; calamitoſum: in aliis verò morbis maximè exitialibus; adiumentum adferunt ſternutamenta.

VT CORPORIS temperamentum, complexio, & conformatio, εὐπάθειαν ἢ δυσπάθειαν præ ſe ferunt excipiendorum morborum vel arcendorum, eadémque facilitatem in promptu habent, aut difficultatem & contumaciam exoluendorum: ſic in natura exiſtunt peculiares quædam affectiones, quarum ope aut vitio, vel grauiorum malorum ſecura eſt, vel iis multùm & periculosè obnoxia. Sic *quartanarij magno morbo non corripiuntur: quòd ſi correpti fuerint, ſuperueniente quartana liberantur.* Contrà homines πλευριτώδεις à deſtillatione ferina, & faciliùs tabem concipiunt, & ſaneſcunt difficiliùs quàm cæteri. Ne longum faciam; theωrematis propoſiti veritas, in hac prognωſi lumen ſuum oſtendet hoc modo.

CORYZAS] Ac ſi diceret; ſuperiore prognωſi patefacta eſt facultas aut difficultas poſita in temperamento, complexione, & conformatione excipiendi pleuritidem & exoluendi: nunc de affectionibus inſitis vel aduentitiis, quæ idem faciunt, diſſerendum. Ergo. CORYZAS] i. Catarrhos & ferinas deſtillationes è capite prolabentes, quæ homines tuſſiculoſos faciunt atque raucos, quas fundit caput repletum; vel à tempeſtate auſtrina quam excipit aquilonia; vel ab vſu vini generoſi & vaporoſi; vel à perennitate vaporum quæ poſita eſt in contraria intemperie partium nobilium & humorum, videlicet iecoris æſtu incandeſcentis cum ſanguinis orgaſmo, & capitis denſi atque coacti minimúmque perſpirabilis. Sic enim viſum eſt priſcis medẽdi magiſtris; quòd illæ demum naturæ valetudinariæ ſunt per catarrhos, quarum partes nobiles temperie conſtãt diſſimili, nec conſociali. Conſilium autem fuit, Gal.lib.3.de aliment.

coryzæ nomen Græcum vſurpare, & nomine catarrhi explicare (non autem grauedinis, quæ tamen propriè dicitur de coryza) ex perſpicientia τῆς διανοίας noſtri authoris, qua duce, verborum aucupia ſectari debemus. Etenim non me latet coryzam dici propriè humorem illum tenuem crudúmque qui per nares exprimitur: ſicut Galenus annotauit in prognoſtico ad hanc prognωſin ex præceptoris doctrina; 6.Epid. part.2. qui grauedinoſos ait rarò fieri lienoſos. Hippocratis verba hæc ſunt. Ἧσσον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν. i. *Rariùs iis qui ſunt è capite grauedinoſi.* Quem locum enarrans Galenus, Rufi & Sabini authoritate adductus, ideo grauedinem, lienoſis materiam & occaſionem ait præripere, quòd ea ſanguinem faciat puriorem, cuius impuritate lien tumeſcit, ex cuius tumoris inueteratione homines lienoſi dicuntur. Sed quorſum grauedo pleuriticum damnis auget? immo leuat potiùs deriuatione catarrhi per nares. Quò me adducit etiam theorema illud Galeni quod poſuit ad demonſtrationem ſymptomatum ἀσυστάτων, lienis pretumidi, & capitis grauedinoſi. Eſt autem huiuſmodi. Πάνυ γὰρ ἐστὶ σπάνιον ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, δύο τινὰ μόρια παραπλησίως ἔχειν ἀσθενῆ. i. *Perrarò fit in vniuerſo corpore vt duæ certæ partes, pariter ſimilitérque infirmæ ſint.* Eſt quidem grauedo ſymptωma catarrhoicum cerebri humorem tenuem exprimentis. Sed tamen ea expreſſio nihil de pectore, nihil de pulmonibus malè meretur. Conſultò igitur nomen coryzæ, non grauedinis vſurpandum, & catarrhi nomine vertendum putaui.

ET STERNVTAMENTA] Quæ ſunt fortiſſimæ & ſonoræ concuſſiones cerebri ſtudentis excutere quod ſibi moleſtum eſt, fiúntq; calefacto & proritato cerebro, vel humectata parte ipſius inani.

IN MORBIS PVLMONVM] Aſthmate, peripneumonia, phthoë.

PRÆCESSISSE] Vt in iis qui exacto vere in tuſſi, necdum ſecuta æſtate, finem tuſſiendi feciſſent; tabidi iacuerunt, cum ſpe ſalutis anguſta.

VEL CONSEQVI] Ex fumido vapore pulmonis & cordis, caput replente; ex qua repletione ſymptomata oriuntur quibuſdam cephalalgica, paraphorica nõnullis, cataphorica & comatoſa mixta: quemadmodum & his catarrhoica, vnde pulmo & caput mutuò ſe afficiunt, mutuáſque tradunt operas in ægri perniciem; ille quidem, caput replendo; hoc verò, perennem catarrhum fundendo & opprimendo.

CALAMITOSVM] Siue *peſtiferum*: quoniam concuſſione fortiſſima ſternutamenti, lacerantur pulmones & inflãmantur, vnde noua trahendi & abſorbendi occaſio: deinde à perenni prolapſu catarrhi replentur; vnde ſymptomatum grauiorum acceſſio; ſputi anacatharſis nulla, certè aut inanis atq; inutilis, quia ſpuendo nihil proficiunt ægri, nec ſputa dolorem ſedant, proptereáque praua. Eſt igitur peſtifera vis catarrhi & ſternutamenti, omnibus qui ex pulmone laborant: quoniam acceſſio fit cauſæ morbificæ, & partis obſeſſæ maior infirmitas comparatur; illa quidem à catarrho; hæc autem à ſternutamento.

IN ALIIS AVTEM MORBIS] Vniuerſi corporis & partium ſingularum; vt in febribus cum pepaſmo; in apoplexia, paralyſi, paraplegia, epilepſia, lethargo, & cωmate tum vigili, tum veternoſo: quinetiam in δυστοκίᾳ ſiue partu difficili, & puerperiorum ſuppreſſione.

ADIVMENTVM ADFERVNT STERNVTAMENTA] Hîc enim natura potens eſt cauſæ morbificæ, quam concutiendo excutit; ſed ea temerè cienda non ſunt, nec antequam purgationi & vacuationi operam dederis, atque quodammodo mitificari cœperit humor, maximè in cere’ri ſympto- prorr.26.ſ.3.1. matis cataphoricis & catarrhoicis. Nam & conuulſio paraplegiam ſanat. Eſt autem ſalut. ris mutatio conuulſionis in concuſſionem, vt paroxyſmi epileptici in ſternutamentum quod in concutiendo cæteros omnes concuſſiuos motus præcedit, qui cernuntur in rigore, ſingultu, & tuſſi. Ac ſternutamenti tam fortis eſt cõcuſſio, vt mulieres hyſtericas velut ex faucibus Orci ereptas reſtituat, boníque ſigni & cauſæ rationem obtineat, parturientes à difficili partu expediat, reliquias puerperiorum excludat, quæ aph.35.& 49. lib.5. ὕστερα Græci vocant. Atque in iis primo quoque tempore ſternutamentum φαρμακῷ ciere oportet, ac ſpiritum cohibere, vt fortior concuſſio ſit, apprimendo nares & ora.

31 Τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν, οἷσι γλῶσσα πᾶσα λευκὴ καὶ τρηχεῖα γίνεται· ἀμφότερα φλεγμαίνει τὰ μόρια τοῦ πνεύμονος. οἷσι δὲ τὸ ἥμισυ· ἐν καθ᾽ ὃ φαίνεται. καὶ οἷσι μὲν πρὸς τὴν μίαν κληῖδα ὁ πόνος γίνεται· ἡ ἄνω πτέρυξ τοῦ πνεύμονος ἡ μία νοσεῖ. οἷσι δὲ πρὸς ἄμφω τὰς κληῖδας ὁ πόνος γίνεται· αἱ ἄνω πτέρυγες τοῦ πνεύμονος ἄμφω νοσέουσιν. οἷσι δὲ κατὰ μέσην τὴν πλευρὴν· ἡ μέση. οἷσι δὲ πρὸς τὴν διάζωσιν· ἡ κάτω. οἷσι δὲ τὸ πᾶν ἓν μέρος πονεῖ· πάντα τὰ κατὰ τοῦτο μέρος νοσεῖ. Ην μὲν οὖν σφόδρα φλεγμαίνωσιν αἱ ἀορταί, ὥστε προσκαθεῖσθαι πρὸς τὸ πλευρόν· παραλύονται τὰ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ σώματος, καὶ πελιώματα, περὶ τὴν ἔξω πλευρὴν γίνεται· τούτους δὲ ἐκάλεον οἱ ἀρχαῖοι βλήτους. ἢν δὲ μὴ σφό-

δρα φλεγμαί-

ἄρα φλεγμαίνωσιν ὥστε μὴ προσκαθῆσθαι· ἀλγηδὼν μὲν γίνεται περὶ ὅλον, οὐ μὴν παραλύονταί γε, οὐδὲ πελιώματα ἔχουσι.

Quibus peripneumonicis tota lingua fit alba & aspera; pulmonis ambæ partes inflammantur: quibus autem dimidia; tantùm illa pars quæ spectatur: & quibus ad vnam clauiculam dolor est; vna supera pulmonis ala ægrotat: quibus autem ad ambas clauiculas dolor vrget; ambæ superæ pulmonis alæ laborant: & quibus circa mediam costam; ibi & media: quibus autem circa septum transuersum; infera quoque ibi: at verò quibus dimidia pars tota pulmonis obsessa est phlegmone; omnia quæ adiacent ei parti laborant. Ergo si vehementer inflammentur aortæ vt in latus incumbant; & corpus ea parte resoluitur, & costa exterior liuore tegitur, huiusmodi autem peripneumonicos prisci vocabant syderatos: sin autem non prægrandis inflammatio sit, vt lateri non insidant aortæ, tota quidem parte hæc facit dolorem, non tamen resoluuntur, nec habent liuores.

PRIMA EST medico ad bene scientérque medendum commẽdatio, vt primùm notitiam habeat afflictionis & partis afflictæ. Hanc autem notitiam ex hoc theωremate comparabit. Quemadmodum actio læsa, partiúmque vicinarum & sociarum sympathia, partis affectæ certissimum est argumentum: sic læsionis species, affectionem ipsam cuiusmodi sit planè ostendit. Ac ne feramur extra oleas, vt in Græcorum prouerbio est; peripneumoniæ quidem affectio, partísque affectæ ratio, suprà non ita pridem posita est in spiratione sublimi, expiratione calida, pectoris grauitate, scapularum dolore qui prorepit ad iugulum, febre, iactatione, delirio quoque ipso. Atque symptomata hęc omnia sunt affectionis ipsius & partis affectæ propria, i. inflammationis & pulmonis: vt dubitari non possit quin peripneumonia sit, quando ea fiunt atque apparent. Sed quia pulmonis non vna tantùm est regio, partiúmque circumiacentium, nec vna peripneumoniæ idea sed multiplex, posita in humore morbifico, & natura, loco, atque situ partis obsessæ; tum quia peripneumoniæ non semper fit crisis per anacatharsin, sed frequens mutatio in empyema quod facit ἐμπύους, quibus expurgandis si desit anacatharsis, vstio necessaria est; vt conuenienter & commodè medicina fiat, non solùm κατὰ γῆν, sed κατὰ τόπους; tenenda est regula quam in hac prognωsi posuit summus præceptor ad comparandam diagnωsin, & inde natam curandi rationem, & scopum ad vacuationem humoris morbifici ac redintegrationem partis obsessæ.

Ergo. QVIBVS PERIPNEVMONICIS] Dum manet peripneumonia, cuius pathognomonica paulò antè sunt posita, cum iis quæ sunt epigenomena per sympathiam partiũ sociarũ & vicinarum.

TOTA LINGVA] Pars illa, sermonis dædala & gustatus, quæ duabus expleta est partibus quas linea mediana coniungit: vtraque autem spongiosa, triplici contexta fibrarum genere, tenui membrana obducta quam accipit partim à gula, partim à gutture; quæque præter cõmemorata signa, plurimùm valet ad comparandam diagnωsin & prognωsin pleuritidis & peripneumoniæ: sicut in lingua fucata & bullata iam ostendimus ex lib. 3. περὶ νόσων. Coac.5.& 6. huius cap.

FIT ALBA] Vel potiùs rubra & flaua, vel æruginosa, malis ægri rebus fucata; non quidem per metaptωsin, sed per sympathiam partium vicinarum & sociarum, i. pulmonũ incendio conflagrantium, ídque per epigenesin seri prorepentis ab inflammata parte secundùm membranam quæ à larynge exorta, linguæ obducitur. Consultò autem pro alba, rubram aut flauam legendum putaui: quoniam si lingua est ὁμοχροῦς τοῖσι προσεδρεύσιν, i. *concolor partium adiacentium*; ipsa pulmonum πρόσταξις in peripneumonia, non est alba, sed rubra & flaua; de qua iam illud proditum est. *Sputum verò flauum pauco permixtum sanguine, peripneumonicis, ineunte quidem morbo editum; salutare.* At qualis humor est τῶν προσεδρίων, tali colore lingua fucatur. Nullam autẽ peripneumoniam agnoscit præceptor, nisi quam facit phlegmone systrophica ex rheumate concitato nata, sanguinis multa & effera bile perfusi. Qualia igitur sunt epiphænomena in expurgatione: talia in colore apparent partium fucatarum. Sed epiphænomenon in expurgatione, flauum est pauco perfusum sanguine. Quò fit vt coloratio linguæ sit flaua & rubra: quoniam peripneumonica epiphænomena lucent in lingua, sicut in sputo. Coac.16. huius cap.

ET ASPERA] Glandularum saliuam effundentium, venarum hypoglottidum, tunicæque gutturalis linguam vestientis nimia siccitate: quia pulmonibus velut incendio conflagrantibus exaruerunt, iuxta illud. *Lingua & voces pariter vnà exasperantur.* Vt autem coloratio signum est linguæ suffusæ: sic asperitas resiccatæ & ab exhausto laborantis. Ac primùm percipitur visu & tactu τιφελχῦα, i. *rigidiuscula*; inde τρηχυνομένη, i. *exasperata*; postremò ῥηγνυμένη, i. *hiulca*: non secus atque hiulcatur pinguis terra quæ lib.2.Epid.

ſolibus peruſta exaruit atq; diuulſa eſt. Nec verò tam graue eſt linguam fucari, quàm exaſperari: modò nigra non fiat, inter quam & fuliginoſam hoc intereſt, quòd illa ſemper ſit comes aſperitatis; hæc verò læuitatis & æqualitatis.

PVLMONIS AMBÆ PARTES] Quibus expletur pulmo, totúsque abſoluitur; dextra ſcilicet atque ſiniſtra, mediana quadam linea interſeptæ, duabúsque fibris velut alis inſtructæ, ac tribus intertextæ vaſis; antè quidem, arteria venoſa; pòſt, vena arterioſa; inter quas media decurrit arteria aſpera: omnibus in totum pulmonem ramosè diſtributis vſque ad ipſius tunicam à ſubcoſtali ortam, neruulósque à ſexta cerebri coniugatione ſortitam.

INFLAMMANTVR] Phlegmone quidem ſyſtrophica, quæ dicitur phyma pulmonis, quod facit rheuma in vtramque pulmonis partem, pariter æqualitérque concitatum, ibíque conſiſtens: vnde ſignificatio fit neceſſariæ in vtroque brachio phlebotomiæ, ad retractionem rheumatis cōcitati, & ad conſiſtentis detractionem, dum manet phyma pulmonis crudum, nec liberam habet nec liberalem anacatharſin: quod ſi in empyema vertatur, nec expurgatione propria vacuetur, nec etiam diarrhœa, nec perirrhœa; nec item exoriantur parωtides, nec abſceſſus crurales: ſed rupta intus vomica ſuffocatio cita citò arcenda ſit, vt certè citò arceri debet; parte vtraque thoracis vſtio adhibenda, modò ſupera, modò infera, vel inter has media, pro vario ſitu doloris, vt mox dicetur.

QVIBVS AVTEM DIMIDIA] Pars alterutra linguæ quam diximus eſſe geminam, duabúsque expletam partibus: ſicut cæteræ omnes quæ facultatum miniſtræ ſunt, motus, procreationis, & ſenſus: nam principatus viuifici non ſunt diuiſi, vt cor & hepar.

TANTVM ILLA PARS QVÆ SPECTATVR] Pars ſcilicet illa pulmonis quæ iacet è directo alterutrius partis linguæ fucatæ & aſperæ: non enim fucatur, nec exaſperatur linguæ pars è diuerſo inflammati pulmonis; vt admirabile illud ſit quod fit *κατ' ἴξιν*, ex impulſu naturæ, humoris motu, & partium afflictarum loco & ſitu. Eſt enim conſentaneum vt omnia per metaptωſin & epigeneſin, fiát *κατ' ἴξιν*, nihil *ἀνάπαλιν*. Scitum eſt illud. *Hæmorrhagia quæ fit ἀνάπαλιν, i. è diuerſo; praua eſt: vt in liene magno è dextris.* Quæ igitur fiunt *κατ' ἴξιν*, fortem naturæ contentionem denunciant, cui morem gerunt meatus & humor: quæ verò *ἀνάπαλιν*, orgaſmū cacochymiæ venenatæ, & qualitatis malignæ, cuius magiſterio regitur ipſa natura. Ergo verè dictum eſt, quòd linguæ pars altera ſpectat in illam partem inflammati pulmonis vnde ipſa fucatur & exaſperatur. Eſt autem inflammationis proprium; colore turpi fœdare, & perurendo atque ſiccando, partium vicinarum & ſociarum æqualitatem vitiare. Sed tamen ea fuit opinio eius qui ſcripſit librum de locis in homine, vt peripneumonia dicatur, lateris vtriusque inflammatio; pleuritis verò, tantùm alterius. Verùm deſcripta in hac prognωſi, partibúsque ſuis diſtincta peripneumonia, Hippocratem ſapit veriùs, quàm liber ille. Eſt enim conſentanea doctrinæ prognωſtici, quam nemo niſi amens negarit eſſe Hippocratis ſummi medicinæ dictatoris.

Coac.2.cap. 13.lib.2.

ET QVIBVS AD VNAM CLAVICVLAM DOLOR EST] Ad illud os tortuoſum & inæquale, omoplatam cum ſterno alligans, quod iugulum appellatur; cuius dolorem firmiter fixum, in ſupera pleuritide annotauit præceptor. De quo idem ſcripſit hoc breuiarium. *Doloris acerbitas, paulíſper ad iugulum fixa, ſi ad ſuperiora vertatur; mortiferum adfert malum.* Hîc enim trāſitus fit peripneumoniæ in phrenitidem, ſi dolor pauliſper ad iugulum fixus, repentè ad caput vertatur atq; vaneſcat *ἀσήμως καὶ ἀκρίτως* è iugulo, nouúmque incidat ſymptωma paraphoricum. Exoritur autem hic dolor per inflammationem propriæ, & ſympathiam vicinæ membranæ, partiúmque circumiacentiū oppreſſionem. Aptior autem fuerit appellatio *τῆς ὀδύνης*, quàm *πόνȣ*: quoniam concitati & conſiſtentis ſanguinis, omnino ſignum eſt ipſa doloris grauitas, quam nimia intulit abundantia. Sed crebrò fit ſenſio atque perceptio *τȣ̃ πόνȣ*, per ſympathiam continuarum inflammationi partium, ſine vlla ſanguinis collectione, ac ſine affluxu: quemadmodum Galeno viſum comment. ad lib. 2. *περὶ ὀξέων*. Hîc autem non fit eiuſmodi *πόνος*, ſed *βάρος*: quoniam in peripneumonia dolor iuguli, dolorificum malum ibi, non alibi ſubeſſe teſtatur.

lib.2.acut. Coac.76. 1.lib.

VNA SVPERA PVLMONIS ALA ÆGROTAT] Ergo non omnis peripneumoniæ ſymptωma, eſt iuguli grauitas & oppreſſio: ſed eius tantùm quæ adiacet iugulo; adiacet autem ſuperarum alarum phlegmone ſyſtrophica, non mediarum, nec inferatum. Tot enim fuerunt alæ parte vtraque pulmonis dum vixit Hippocrates atque Galenus, vt mox dicetur. Cuiuſmodi autē ſint alæ, paucis aperiam. Eſt quidem pulmo inſtrumentum ſpirabile & vocale. Eſt igitur ſic efformatum à Deo, vt reſpirationi & exufflationi commodè morem gerat. Ac reſpirationi morem gerit ſecutus motum thoracis ad inſpirandum & expirandum, tumeſcendo & reſidendo: exufflationi verò, materiam vocalem excipiendo, quam exprimit fortis contentio intercoſtalium muſculorum. Ergo vt follis cuiuſdam inſtar, ſpiritu, quem ducendo viuimus, citò & affatim repleatur; fumidóque vapori pariter viam muniat ad expirandum & efflandum; neceſſariò ipſum conſtare oportuit carne molli & ſpongioſa, quam, ne collaberetur atque fatiſceret (quoniam longa eſt via thoracis à iugulo ad diaphragma, quò vſque producitur pulmo vtraque parte thoracis) Deus in tres lobos vtraque parte diuiſit, & ligamento firmauit. Et quia hi lobi, alarum more, dilatantur, facilè explicantur & colliguntur; ideo per metaphoram alæ dicuntur. Nam & Hippocrates ſcripſit *διαπλερῶσαι τὸν βρόγχον*, quem oxymelitis vſus dilatauit & explicauit.

lib.3.acut.

QVIBVS AVTEM AD AMBAS CLAVICVLAS DOLOR VRGET] A tenſione valida, & intemperie forti tunicæ, pulmoni, clauiculíſque intextæ: cuius tenſionis & proritationis ſignum eſt doloris acerbitas.

AMBÆ SVPERÆ PVLMONIS ALÆ LABORANT] Ab inflammatione ſyſtrophica quam facit rheuma conſiſtens ſanguinis multa bile perfuſi, cuius concitatio facta eſt per orgaſmum è dextro ſinu cordis, per venam arterioſam, ramosè vtrique alæ ſuperæ, totíque adeo pulmoni diſtributam.

ET QVI-

ET QVIBVS CIRCA MEDIAM COSTAM] Quæ ſexta eſt è duodecim.

IBI ET MEDIA] Quoniam anadrome ſanguinis ibi dolorem facit, vbi ſubſiſtit: ſubſiſtit autem ad mediam pulmonis alam quæ adiacet mediæ coſtæ; vel quia ſanguis eſt craſſior; vel copioſior. Nam ſuperarum alarum phlegmone; vt alterutrius tenuitatem: ſic vtriuſque copiam cum tenuitate oſtendit. Vbi autem grauitas, ibi & morbus.

QVIBVS AVTEM CIRCA SEPTVM TRANSVERSVM] Diaphragma, quod à collocatione & ſitu, διάφραξιν nominauit: quemadmodum alibi διαπτοιῶ τῆς κοιλίης. lib. περὶ φυσικῶν.

INFERA QVOQVE IBI] Quæ attingit diaphragma, quod obliquo ductu extimas oras cingit notharum coſtarum. Notabile eſt autem, inferam pulmonis alam hîc recenſeri præter eas quas iam recenſuit; videlicet ſuperam atque mediam: vt parte vtraque pulmonis, mediaſtino diſtincta, tres alas conſtituere videatur: quamuis hoc ſæculo binæ tantùm vtraque parte appareant. Sed priſcorum hominum thoracis amplitudo maior fuit ex amplificatione caloris viuifici, & capitis magnitudine. Tum erant in pectore ſeptem oſſa quæ nunc tria viſuntur. *

AT VERO QVIBVS DIMIDIA PARS TOTA PVLMONIS OBSESSA EST PHLEGMONE, OMNIA, QVÆ ADIACENT EI PARTI, LABORANT] Pariter ſimilitérque vt in aliis iam ſuprà poſuimus.

ERGO SI VEHEMENTER INFLAMMENTVR AORTÆ] Αορταὶ, ἀορτραὶ, ἀορτείδες, ἀορθραὶ: pulmonum bronchia; quæ ſunt cartilaginoſæ propagines ab arteria aſpera in totum pulmonem diſtributæ: vt illi, alioqui ſpongioſo & molli, firmamento eſſent. Pollux in ſecundo. Ὁ δὲ βρόγχος τῷ στομάχου προκείμενος, εἰς πνεύμονα νεύων, τῇ γλώττῃ καὶ τῷ στομάχῳ προσπέφυκεν· ἐνερρίζωται δ' ἐν μέσῳ πνεύμονι, τῇ μὲν κατὰ τοὺς ὀπισθίους λοβοὺς ἐγκείμενος οἳ τοῖς νώτοις προσίζουσι, τῇ δὲ κατὰ τοὺς ὑπὸ τοῖς στέρνοις. σχίζεται γὰρ εἰς πλείους ἀποφύσεις, αἳ καλοῦνται σύριγγες τε, καὶ βρόγχια, καὶ ἀορταί. i. *At verò bronchus præpoſitus gulæ, in pulmonem tendens, linguæ ac ipſi gulæ adhæreſcit: radices agit in totum pulmonem, partim in poſticos lobos qui dorſo incubant, partímque in eos qui ſterno ſubijciuntur: ſæpè enim in varias & multiplices propagines agitur quæ appellantur tubi, bronchia, aortæ.* Quibus verbis explicantur illa lib. de locis in homine. Αορτίαι (ſic enim Iones efferunt) αἳ ξυνέχουσι τὸν πλεύμονα καὶ τὸν βρόγχον, i. *quæ continent pulmonem & guttur.* Nec aliud erat quod Galenus voluit in dictionario Hippocratico, τὸ ἀπηρτημένον τῆς ἀρτηρίας τοῦ πνεύμονος μέρος ἑκατέρωθεν, i. *pulmonis pars vtrinque ab arteria deducta.* Neque verò non idem illud; pulmonis ſubſtantiam, præter id quod carnoſum eſt, perſimile ſpongiæ, conſurgere ex triplici; arteria venoſa, vena arterioſa, & arteria aſpera. lib. 3. & 6. de vſu part. Hæc enim illa eſt quam arteriam abſolutè dixit ἐν γλώσσαις, vt erat in vſu primùm: ſed eam aſperitas poſtea ab reliquis ſeparauit; cùm eſſet omnibus inditum nomen vel παρὰ τὸ ἀέρα τηρεῖν, quod eſt *aërem ducere*, vel παρὰ τὸ αἴρεσθαι, i. *attollere*, cuius præteritum perfectum in tertia perſona habet ἦρται, vnde & per pleonaſmum ἀορτὴ vel ἀωρτή. Nã in pluſquamperfecto Homerus vſurpauit ἄωρτο. Hoc eò dico quòd veriſimile videatur, vt ſi arteriis omnibus ſit commune nomen aorta; ei profectò κατ' ἐξοχὴν tribuatur, quæ ipſum ſic poſſedit arteriæ. Eſt autem aſpera, quam diffundi in pulmonem ſcimus: cui quæ dicantur medicamenta dicta ſunt iccirco ἀρτηριακά. Sic quia arteria aſpera βρόγχος vel βέραγχος vocabatur, eius quoque propagines, βρόγχια vel βεράγχια appellata. Quò fit vt cùm nominis prærogatiuã dedero propaginibus iſtis, eius poſtea vſum concedam ei quam in pulmonem cor tranſmiſit arteriæ. Eam Ariſtoteles νευρωδεστάτην cùm dixit: tamen æquè neruoſam eſſe nõ putauit atque aſpera arteria eſt: ſed venis in eo prætulit, quibus cùm longè duriorem diſſecta cadauera obtineãt, nuncupata eſt ἀορτή: quod Grecis conceptaculum quidem omne, ſed vaginam præſertim ſonat; quam ipſa arteria, vt figura, ſic duritate refert: hinc παχεῖα, μεγάλη, pulſatilis neruus, Arabum doctoribus arteria audax. Pollux lib. 10.

Ergo. SI VEHEMENTER INFLAMMENTVR AORTÆ, VT IN LATVS INCVMBANT] i. Coſtis adhæreſcant, hoc eſt, ſi inflammatio pulmonem intus extráque ita occupet vt vniuerſum peruadat, donec membranam inuadat coſtas ſuccingentem, cum qua exudantis per ſummum ardorem ſanguinis concretione conglutinetur. Ab æſtu ſanguinis inde magis inflammari pulmones incipiunt, vbi ſunt maxima eius conceptacula in quibus, quaſi in lebete, feruet. Diffunduntur autem per pulmones medios: vt non niſi ardentiſſima inflammatio attingat ſuperficiem eorum extimam, quæ aortarum ductus oculis ad videndum exhibet, & manibus ad contrectandum.

ET CORPVS EÀ PARTE RESOLVITVR] i. Spirandi vis in thorace exoluitur: impeditis à pulmonum adhæſu intercoſtalibus muſculis, quorum id officium fuit.

ET COSTA EXTERIOR LIVORE TEGITVR] Qui color eſt ſubtiliſſimi ſanguinis, cuius natiuum calorem inextinguibilis feruor extinxit. Nam craſſior inde nigreſcit. Eſt porro nigro proximus liuidus.

HOS PRISCI VOCABANT ICTOS] Βλητοὺς, παρὰ τὸ βάλλεσθαι, i. *iciri*; ἀστροβλήτους, *de cœlo tactos*, diuina virgula ictos: qualis eorum à morte color quos fulgor abſumpſit: qualis vitium, quas gelu rigentes adhuc, ſummo mane, intempeſtiuus Solis radius nulla ne leuiſſima quidem aura commoto aëre, præcepit: dictum vitium σφακελισμός, carbunculatio, Gazæ radicatio apud Theophraſtum quinto de cauſis. De quo vide 11. cap. 1. huius lib. & lib. 3. de morbis per initia. Sed iis quæ leguntur part. 33. & 34. 1. de diæta acut. nulla verba accommodatiora ſunt (loquitur autem de pleuriticis quos importuna ptiſſanæ exhibitio ſuffocat ὑπὸ ῥέγχους καὶ ὀρθοπνοίης, i. *ſtertore & ſpiratione ſublimi*) μάλιστα δὲ τούτους οἱ ἀρχαῖοι βλητοὺς ἐνόμιζον, &c. i. *Hos maximè antiqui ictos opinabantur, eam ob cauſam præſertim* (i. propter celeritatem interitus:) *ſed etiam quia mortuorum coſtæ liuidæ conſpiciuntur, velut diuerberatorum.* Ab his eorum quæ ſubiiciũtur perceptio eſt, ex proportione cauſæ ad effectus, καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον ducta.

32 Ἢν δὲ ἅπας ὁ πνεύμων φλεγμήνῃ μετὰ τῆς καρδίης, ὥστε καὶ προσαυεσεῖν πρὸς τὴν πλευρήν· παραλύεται πᾶς ὁ νοσέων, καὶ κεῖται ψυχρὸς ὁ νοσέων ἀναίσθητος· θνήσκει δὲ δευτεραῖος ἢ τριταῖος. Ἢν δὲ καὶ χωρὶς τῆς καρδίης συμβῇ, καὶ ἧσσον· πλείονα χρόνον ζῶσιν· ἔνιοι δὲ καὶ διασώζονται.

Quòd si totus pulmo inflammetur cum corde, vt in latus procidat; resoluitur totus æger, iacétque frigidus, & sensus expers: moritur autem secundum aut tertium diem agens. Sin autem sine corde contigerit, idque minùs; seriùs vitam finiunt, & quidam euadunt.

Partivm officialium quæ distinguũtur septo quodam, vel mediana linea, proptereáque sunt geminæ; vt omnes ministræ motus, procreationis, & sensus; talium, inquam, partium grauior & periculosior est, vtriusque in officio laborantis aut eo carentis, quàm alterutrius; dextræ videlicet, aut sinistræ afflictio. Sic apoplexiæ, totius cerebri vitio; quàm paralyseos, alterutrius partis, grauior offẽsio esse solet. Atq; vt in paralysi paralyticus manet superstes, superstite adhuc respiratione quæ cordis voto respondeat; in apoplexia autem forti quæ totum prohibet spiritus commeatum, cita mors venit: sic tolerabilis est illa pulmonis alterutrius phlegmone, quæ parti oppositæ libertatem non adimit qua morẽ gerit thoraci ad inspirandum, expirandum, & efflãdum. Intolerabilis autem est illa quæ totum obsidet, & summam infert contumaciã inspirationis, expirationis, & efflationis. Hinc meteorismus primùm in respirãdo, mox orthopnœa, indéque apnœa mortifera. Quòd si ad grauissimum illud malum totius inflammati pulmonis, accesserit quoque inflammatio cordis obsessi; quæ salus vitæ sperabilis esse potest? certè nulla. Est enim magna pulmonis & cordis sympathia & syntimoria, in societate, vicinia, & spirabilis atque vocalis materiæ commeatu. Hîc sanè in summa principatus offensione, pars illa consocialis cordi grauiter multúmque laborat, cuius officio vitam ipsam carere non potis est, & cuius vitio ipse principatus vitæ collabitur.

Ergo. Qvod si totvs pvlmo inflammetvr] Pariter similitérque pars dextra atque sinistra, phlegmone sit obsessa; ídque tribus vtriusque dimidiæ alis, supera, media, & infera; vnde non solùm tota lingua fit rubra & aspera: sed etiam thoracis omnia quæ illis adiacent partibus inflammatis, æquè laborãt; videlicet iugulum vtrumque, media vtrinque costa, & regio vtraq; septi trãsuersi.

aph.65.4. part.8.lib.2. περὶ ἀγμῶν.

Cvm corde] Viscere nobilissimo, quod naturaliter ipsum per se micat; fontémque habet natiui caloris, nectarísque viuifici: vnde partium omnium solidarum, spirituúmque fluxa viuacitas recreatur atque reficitur. Id autem pulmonum fibris ita circumuoluitur, vt iis quasi sepultum esse videatur.

Vt in latvs procidat] Distentis nimium ab inflammatione aortis, prætumidísque toto pulmone, & varicosis venis; vnde laryngis ima, & circumiacentium laterum tota regio ab oppressione, venarúmque micantium appulsu laborat.

Resolvitvr totvs æger] Eadem ratione qua superiore prognosi demonstratum est corpus ea parte resolui, qua vehementer inflammantur aortæ, vt in latus procidant, & qua exterior costa liuore fucatur. Id autem fit per eam speciem apoplexiæ in qua spiritus vitalis aditu prohibetur ad cerebrum; & per oppressionem neruorum, à phymate partium adiacentium: non autem per epigenesin causæ in cerebro firmiter fixæ, quæ libertatem meandi adimit spiritui animali. Talis est torpor nephriticorum è directo renis afflicti. Talis eorum quibus ex anadrome lumborum ad caput, manus torpescunt. Hæc autem resolutio vniuersalis, respirationem adimit, proptereáque vitam tollit.

part.5. sect.1. 6. Epid. Coac.4.cap. 12.lib.2.

Iacetqve frigidvs] Recreatione caloris natiui ab inflammatione foris intrò, & impedito eius appulsu ab oppilatione aortarum: vt interim taceam facilem, citámque νέκρωσιν vitalis caloris, ex qua partium extimarum frigus, ferè coniunctum habet liuorem cùm in propinquo mors est.

Et sensvs expers] Tum quia impeditur facultas sensifica, intercepto spiritu animali; tum quia refrigeratæ, penéque dixerim, extinctæ partes sensificæ; facultatis iam multùm languentis, & in officio laborantis non sunt capaces.

Moritvr avtem] Per extinctionem & suffocationem caloris viuifici, sublata respiratione per resolutionem siue paralysin vniuersalem; & exhausto fonte spiritus animalis, ex paupertate vitalis.

Secvndvm avt tertivm diem agens] Quoniam in peracuto morbo celeritas motus cum principatu vitæ collapso; celerrimam quoque interitus mutationem infert.

Sin avtem sine corde contigerit] i. Si pulmonum inflammatio systrophica, nullam ex corde mali accessionem habeat, maneátque æger cum signis inflammati totius vtrinque pulmonis, sine vlla palpitatione & syncope.

Idqve minvs] Vt summa nõ sint omnia inflammati pulmonis, quæ cernuntur in magnitudine & vehementia symptomatum παθογνωμονικῶν & ἐπιφαινομένων.

Et serivs vitam finivnt] i. Ad decimumquartum diem protrahitur vitæ discessio.

Et qvidam evadvnt] Quibus apparent signa epiphænomena quæ faciunt discessionem morbi in

morbi in expurgatione propria, per ſputi anacatharſin; aut in laudabili quodã abſceſſu, vel etiã laudabili ſuppurato: pręſertim ſi cætera ſigna ſalutariter ſuffragentur, quæ paulò antè ſunt tradita & explicata. Coac.21.& 23.huius cap.

33 Τοῖσι ἐμπύοισι γινομένοισι, μάλιστα δὲ ἐκ πλευριτικοῦ καὶ περιπνευμονικοῦ, θέρμαι παρακολουθοῦσι, τὴν μὲν ἡμέρην λεπταὶ, τὴν δὲ νύκτα συντονώτεραι, καὶ πτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου, ἱδροῦσί τε περὶ τράχηλον καὶ κληῖδα, καὶ τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς κοιλαίνονται, τὰς δὲ γνάθους ἐρεύθονται, χειρῶν δὲ θερμαίνονται τοῖς δακτύλοις ἄκροις, καὶ τρηχύνονται, γρυποῦνται δὲ ὄνυχας, καὶ καταψύχονται, περί τε τοὺς πόδας ἐπάρματα ἔχουσιν, καὶ κατὰ τὸ σῶμα φλυκταινίδια, σιτῶν τε ἀφίστανται. τὰ μὲν οὖν χρονίζοντα τῶν ἐμπυημάτων ἔχει τάδε σημεῖα.

At verò purulenti qui ex pleuritide aut peripneumonia huiuſmodi ſunt, febres habent interdiu leues, de nocte fortiores, ac nihil expuunt commemorabile, ſudant circa collum & iugulum, cauantur oculi, malæ rubent, manuum verò extimi calent digiti, & exaſperantur, vngues adunci fiunt, pedes refrigerantur & tument, puſtulæ toto erumpunt corpore, cibos iubent faceſſere: atque hæc ſuppurati ſigna ſunt inueterati. ſic legendum

Est illvd iam poſitum; quòd pleuritidis & peripneumoniæ mutatio fit in ſuppuratum, ſi conceſſæ fuerint ægris induciæ, nec antè perierint; ipſi verò prædicti morbi, nec anacatharſi, nec phlebotomia, nec pharmacia, nec diæta, curationem receperint: nunc ſuppurati quod vetuſtate in tabem migrauit, ſigna docentur.

At vero pvrvlenti] Qui ſunt eiuſmodi, propriéq; dicuntur, quibus vel in vomica coſtarum, pus latet, ſiue pulmonum: vel ea rupta effuſum pus in thoracem, ibi ſtabulatur, & fluctuat. Atque inter empyema & empyon hoc intereſt, quòd empyematis nomen, omni cuiusque partis ſuppurato apponitur: empyi autem non niſi purulento à pleuritide & peripneumonia. lib.2.progn. & aph.44.7.

Qvi ex plevritide avt peripnevmonia eivsmodi svnt] Superuacaneum hoc, ſatis erat dixiſſe ἐμπύους: quemadmodum in prognoſtico dixit præceptor. Τοὺς δὲ ξύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρὴ τοισίδε σημείοισι. i. *Empyicos omnes his oportet ſignis cognoſcere.* Ratio autem metaptωſeos peripneumoniæ in ſuppuratum, non ita pridem explicata fuit in illa prognωſi. *Qui autem peripneumonici, diebus criticis non expurgati ſunt; ſed eos cum delirio exegerunt: tandem exactis 14. morbi diebus, periculum eſt ne purulenti fiant.* Idem quoque ſcriptum legitur lib. 1. περὶ νόσων. Coac.17.huius cap.

Febres habent] Ab horroribus quibus crebrum eſt empyema coſtarum atque pulmonum. Non enim ſunt illæ febres natura horriferæ: ſicut inter continuas hemitritæus; intermittentium verò, quartana. Nec verò illi horrores veniunt ἀπὸ τῶν ἀγγείων, vt in febribus: ſed ἀφ' ἑλκέων, vt in purulentis. Et verò Hippocrates horrorem poſuit ſigniferum ſuppurati, quod fieri tum primùm docuit cùm pleuriticus cœperit perhorreſcere, quod antè non fecit. Atqui de rigore & horrore illud præceptum eſt; nunquam ſine febre cieri, propter afflictionem caloris viuifici cordis: atque ipſos cùm fruſtrà fiunt, vt certè hîc fiunt, metaſtaſin facere ad diaphragma & caput. Notabile autem quod ait, τὴν θέρμην παρακολουθοῦσαν; vt alia ſit febris idea, quàm eius quæ fuit dum peripneumonia ipſa manebat. lib.2.progn. lib.1.περὶ νόσων.

Interdiv leves] Tum propter lucis appulſum, quæ natiuo calori maximè eſt conſocialis, facítque vt ſuppurati feritas infringatur; vnde non tam fortes, nec tam crebri horrores, faciliórque vaporis fumidi expiratio, tranſpiratio, & efflatio: tum quia partes ſolidæ natiuo calore magis fruuntur & recreantur; vt interim taceam cætera lucis commoda. Sic iſchiadicis meliùs eſſe ſolet.

De nocte fortiores] Tum quia frequentior eſt horreſcendi & caleſcendi viciſſitudo; tũ quia fumidus vapor non tam liberum habet exitum, quàm interdiu: maior eſt item puris vellicatis moleſtia & importunitas; nec interim omittendũ quòd in tenebris noctu, ſomni vacuitas, ipſa per ſe morbus eſt. Omnium autem phlegmonarum ſyſtrophicarum, indéque naſcentium ſuppuratorum, grauiores ſunt morbi, appulſu tenebrarum, quàm lucis. Nec verò libenter Galeno aſſentior profitenti eam purulentorum moleſtiam quæ noctu augetur, non vitio noctis accidere: ſed partium ſolidarum hectica febre laborantium, vnde à cibis ſub noctem exhibitis, incandeſcunt calcis inſtar quæ incendium concipit aqua ſuperfuſa, & fumat. Quidni facit idem cibus diurnus? Sed interdiu febris miteſcit. Ergo miteſcit à cauſa diurna: ſicut exacerbatur à cauſa nocturna. Contrariæ autem ſunt cauſæ diei & noctis.

Ac nihil expvvnt commemorabile] Idque noctu potiùs quàm interdiu. Hinc prima mali labes quæ paroxyſmos infert nocturnos. Tum enim fœtura eſt ſymptomatum quæ vocant

ἐπιφαινόμενα, cùm cessant propria cuiusque morbi epiphænomena, nec dolorificum malum foras exit. Hæc labes miseros ad insanabilem tabem deducit. Denegatæ autem anacatharseos puris, causæ in promptu sunt; materiæ contumacia, tunicæ dēsitas pulmoni circumtextæ, alarum collapsarum oppressio, & imbecilla nimis concussio in tussiendo: quoniam latera sunt infirma.

[Coac.27. huius cap.]

SVDANT CIRCA COLLVM ET IVGVLVM] Quæ sudandi ratio dicitur ephidrωsis, quam alibi demonstrauimus fieri; ineunte quidem morbo, ab oppressione: sicut eo affecto, ab exolutione partium solidarum, quæ succum alibilem sibi assimilare non possunt, sed exudare sinunt. Hîc autem causæ vtriusque ratio locum habet. Nam illa quæ incessit frustra & crebrò, tussiendi cupiditas, materiam expectorabilem, vaporémque fumidum eò trudit & sistit, vbi est focus morbi. Est autem ferè in superis pulmonum alis quæ iugulo adiacent, vnde succus exprimitur & exudat: vt verum illud sit quod dici solet. *Vbi sudor inest, ibi nuncia morbum esse.* Cuius aphorismi veritas, cùm alibi, tum hîc potissimùm lumen suum ostendit. Ac de sudore posita sunt à nobis theoremata omnino catholica, quibus docetur, sudoris triplicem esse causam; excretionem, expressionem, & exolutionem. Nam quod in prognostico scriptū est, ἱδρῶτες πολλοὶ ἐπιγίνονται; non ad sudoris confertim prorupti abundantiam referri debet: sed ad sudatiunculam continenter exudantem.

[procr.7.c.2.1. — aph.38.4.]

CAVANTVR OCVLI] Quia multùm emacruerunt; emacruerunt autem cum tota facie cadauerosa per exhaustum humidi primigenij, atque, vt ita dixerim, colliquamentum quod attulit febris tabifica, cuius ardore partes liquuntur. Multùm etiam facit nectaris viuifici defraudatio quæ venit à paupertate sanguinis & cordis infirmitate. Sed illud colliquamentum, vnáque defraudatio quotidiani pabuli; primùm apparet in oculis, qui vt molliores, liquuntur faciliùs quàm cæteræ faciei partes; tum autem spiritus animalis multi participes in secunda valetudine; simulatque eo defraudari cœperint, collabuntur.

MALÆ RVBENT] Ecce quod monstri simile est, cùm ad extrema ventum est maciei; malę rubēt. Atqui pars omnis pallescit quæ multùm emacruit; aut etiam cùm primùm cœpit macrescere: & cōtrà, suaue rubet cùm fit habitior. Sunt igitur ἀσύστατα, rubor & macies. Attamen hîc ponuntur in eodem subiecto, nec mirum: quoniam in secunda valetudine; pars omnis, vnde capit εὐεξίαν, inde suaue rubet: sicut in aduersa inde pallescit vnde contrahit cachexiam. Secus fit in morbis acutis atque tabificis, in quibus per propagationem causæ morbificæ, partes quædam rubent, quę paupertate alimenti sunt pallidæ: sicut nonnullæ calent quæ per νέκρωσιν caloris natiui, sunt glacie frigidiores. Iam verò malæ rubent: quoniam pulmonū anathymiasis tussiendo expressa, ibi subsistit propter angustiam venularum, maiorū καυσώσιν excipientiū quę nō expirat. De faciei autē rubore critico & symptomatico, alibi multa scripsimus.

[6.Epid.part.3.]

MANVVM VERO EXTIMI CALENT DIGITI] Calere hîc digitos ait, non quidem calore vitali & sanguine illustratos, quorum inopia sunt hîc marmore frigidiores: sed qui appulsu caloris febrilis incandescunt æstu, tum etiam ab hectica febre firmiter ibi fixa, vnde magis ardent: quia multum habent humoris parte interna. Est igitur idem θερμαίνεσθαι quod πυρέσσειν: sicut modò vidimus, idem θέρμη quod πυρετός: quanquam illud verbum θερμαίνεσθαι, & nomen ipsum θέρμη, secundum naturam dicuntur. De nomine autem τῆς θέρμης, pro calore natiuo; solennis est ille aphorismus. Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. i. *Quæ increscunt corpora, plurimum habent caloris innati.*

[prot.31.s.a.1. — aph.14.1.]

ET EXASPERANTVR] Signum hoc syllogisticum hecticæ febris atque tabificæ: vt enim suauitate vitalis principij, nectarísque viuifici partium solidarum viuacitas manet illæsa in corpore solido & succi pleno: sic à febrili ardore pars vnaquęq;, suo genio defraudata, tū paupertate succi alibilis, tum spiritus appulsu tabifici; nō solùm rigidiuscula fit siue φρικώδης: verumetiā siccitatis intensione, maiorem concipit inæqualitatem, & exasperatur. Atque hoc documentum est phthiseως quam facit ἡ φθόη, per vlceris edacitatem, febris corruptionem, & spirationem tabificam.

VNGVES ADVNCI FIVNT] Absūmpta carne qua firmātur vtrinque. Vt enim laxitas cum pallore, inchoatam denunciat extenuationem: sic tensio absolutam. Scitum est illud. Πᾶς λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, ἔπειτα περιτείνεται. i. *Omnis extenuatio laxat cutim, tum deinde intendit.* Extenuationis autem perfectæ signum iam posuit, digitorum asperitatem. Atque talis character vnguium, sicut extenuatio ipsa, σημεῖον καὶ αἴτιον nomen dedit, quod phthiseos causa est atque signum. Ac signum quidem, quia phthisici vnguibus sunt, more cuiusdam feræ, vncinati; causa autem: quoniam pulmonum vlcera tam sunt edacia more ferarum, vt sanguinem totum è corde exhauriant.

[6.Epid.part.3. — 6.Epid.part.2.]

PEDES REFRIGERANTVR ET TVMENT] Quia non habent ὑπέκκαυμα febris hecticæ, sicut manus & digiti; nec verò incandescunt æstu febrilis ardoris eò diffusi, quòd longo interuallo seiuncti sint à foco suppurati, natura autem frigidi atque sicci, quia toti ferè sunt ossa, nerui, membranæ, & cartilagines, ἄναιμοι penè καὶ ἄσαρκοι: ideo nunc ex euentu, frigidiores apparent, nectare viuifico destituti. Eadem ferè ratio est tumorum qui assurgunt in pedibus ex peculiari eorum natura, collocatione, situ, & humoris morbifici dominatu, cùm infirmitate summa, penéque dixerim, extinctione caloris viuifici, cuius ne minima quidem portio prorepit ad pedes.

[lib.2.progn.]

PVSTVLÆ TOTO ERVMPVNT CORPORE] Faciúntque corpus velut bullatum. Quales enim sunt bullæ in humore ex eo circumtenso à spiritu flatulento, vel à calore: tales phlyctænæ, phlyctænidia, phlyzacia, exanthemata, echymata (nihil enim refert quomodo dicantur) ex collectione ichωrum venenatorum, corporis superficiem erodentium, vel amburentium; vnde φλυκταινίδες πυρίκαυστοι nominantur. Ichωres autē venenati colliguntur, vel ἀπὸ τῆς ἔξωθεν, i. à spiritu & diæta; vel ἀπὸ τῆς ἐνεόντων, i. à morbidis causis, quæ vitio cuiusque nascuntur. Atque ichωres extrinsecus veniunt à tempestate austrina, cum densis nimbis, & rapido æstu coniuncta. Sic enim de illa tempestate scriptum reliquit præceptor.

[aph.34.7. — lib.4.acut. — lib.1.περὶ νούσων. — lib.2.de nat.]

Γενόμενον

Ὑπεγίνοντο, inquit, ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες· ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ διεθερμαίνοντο, καὶ κνησμὸν ἐνεποίεον· εἶτα φλυκταινίδες ὥσπερ πυρίκαυστοι διανίσταντο. i. *Subnascebantur ichores, qui conclusi incalescebant, & pruritum faciebant; deinde pustulæ exoriebantur ambustis similes.* Intrinsecus autem nascuntur ichωres, ex visceribus malè moratis: quemadmodum hîc ex pulmonum & capitis mutua syntimoria, cordis exhausti sympathia, suppressi puris corruptione, partium solidarum spiritu & sanguine, omníque calore viuifico defraudatarum. Nam denegatæ anacatharseos mala hæc sunt. *Si cui sputa salsa & tussis quiescunt; iis rubet corpus velut exanthematis obsitum: sed ante interitum exasperantur.* Carnium autem quæ suppurati vitio sunt, vt ita dicam, μυδῶσαι, i. *muscidæ*, facilis est ad ichωrum collectionem, vnde manant & exoriuntur phlyctænides, affectio. Sic enim præceptori visum est ita scribenti. Πᾶν γὰρ τὸ ἀσύμφυτον, ἢν τι δέρματι, ἢν τι σαρκὶ καλύπτηται· κοῖλον ἐστι. πληροῦνται δὲ, ὑγιαῖνον μὲν· πνεύματος. ἀσθενῆσαν δέ· ἰχῶρος. i. *Quicquid est incoibile sub cutim, aut carnem; cauum est: repletur autem, sanum quidem, spiritu; morbidum autem ichore.* Loquitur autem de interstitiis musculorum quæ caua sunt, & ventres dicuntur. Atque si ventres illi cum musculis bene habeant natura & valetudinis cura, spiritu salubres replētur: sin autem morbidi sint, malo ichore. Cæterùm ichores illi, qualitate sunt acres, temperamento calidi; propterea̕que amburendo & erodendo idonei.

1. Epid. initio. Coac. 15. cap. 7. lib. 2. lib. περὶ τέχνης.

Ac cibos ivbent facessere] Quia execrantur: quæ affectio, dicitur ἀποσιτία. Fit autem, labefactata naturali œconomia per νέκρωσιν vtriusque partis, ventriculi dico, & iecoris; vnde ipsos tædet sui officij. Ac talem ἀποσιτίαν, eiúsque causam Hippocrates obseruauit in Pario, quem scribit, exactum ad morbum, fuisse ἀπόσιτον, & 120. die interiisse: qui tamen non erat purulentus. Sed alibi multa nos de ἀποσιτίᾳ quæ in morbis omnibus, si quid aliud, grauissima esse solet: quanquam existunt aliæ causæ τῆς ἀποσιτίας, quæ non sunt insanabiles, vt hæc.

hist. 1. sect. 3. 3. Epid.

Atqve hæc svppvrati signa svnt inveterati] Causę sunt explicatæ, Nūc aliorum signa examinemus, quæ in proxima continentur prognωsi.

34 Τὰ δὲ συντόμως ῥηγνύμενα, σημειοῦσθαι, τούτων τε τοῖσιν ἐπιγινομένοισι, καὶ τοῖσιν ἐν ἀρχῇ πόνοισιν· ἅμα δὲ καὶ ἢν τι δυσπνοώτερος γίνηται.

At verò quæ breui rumpuntur, significari, & iis quæ superueniunt, et iis quæ initio apparuerunt: simul autē, et si quid difficiliùs spiret æger.

Empyematis inueterati signa explicata sunt, certè tam certa, vt firmiter illis credendum præceperit summus dictator; quòd sint eiusmodi, authore Galeno, tantáque vi prædita ad persuadendum, ὡς μηδεμίαν ἀμφιβολίαν ἑαυτοῖς ἀπολείπεσθαι, i. *vt nullus omnino restet dubitandi locus.* Nunc ineunda τέκμαρσις eius quod statim, & continuò ruptum est. Eius autem ineundæ ratio, difficilior erit in quærendo, quàm in recensendo syllogistica signa: quæ omnia, superuenientium & apparentium nomine complexus est noster præceptor: ipsa verò quæ sint non posuit, præter vnum, ad finem prognoseωs. Non idem illi consilium fuit superiore prognωsi, quæ catalogum habet omnium signorum empyematis inueterati. Quæramus igitur, quando quærendi defatigatio turpis est, cùm id quod quæritur pulcherrimum sit.

lib. 2. progn.

At vero qvæ brevi rvmpvntvr] Nec tamdiu cunctando, vtramq; spiritus & nutricatus œconomiā labefactarūt, partibúsque solidis λεπτυσμὸν & μαρασμὸν intulerūt. Breui autē rumpuntur: quia phlegmone systrophica, breui conuersa est in suppuratum, quod medium esse diximus inter citam crisin, & desperatam salutem: nec tamen illud suppuratum in pulmone conceptum, liberalem habuit anacatharsin. Quando autem rumpantur vomicæ pulmonum, vt breuissimè, & vt longissimè; mox infrà ponetur. Cæterùm ὀλιγοχρόνια vocat empyemata, quæ hîc dicuntur συντόμως ῥηγνύμενα; vt rectè & consultò videar conuertisse, quæ breui rumpuntur: non tamen numerum singularem continuaui, quem loco pluralis vsurpaui superiore prognωsi. Sed parua res est.

in prognost.

Significari] Certò denunciari: signis quæ nullam relinquunt ἀμφιβολίαν: vt occasione nacta curandi, ratio instituatur qua foras exeat empyema; primùm quidem, si potis est, anacathartica pharmacia: sin minus ad sectionem vel ad vstionem veniendum, sicut faciundum præcepit Hippocrates, idque αὐτίκα; vt idem docet alio loco vbi trium morborum curationem citò ineundam suadet; hydropis, secando; empyematis, adurendo; & trωmatum capitis, terebrando. In talibus enim, ipsa celeritas mora est, ipsáque dilatio periculosa. Sic autem ait. Ὑδρωπιώδεας θᾶσσον τάμνειν· φθίνοντας καίειν αὐτίκα· τὴν κεφαλὴν τρυπᾶν αὐτίκα. Et quoniam empyema thoracis, non vno in loco stabulatur; ex triplici foco alterutrius partis pulmonum per alas distinctæ, vel ex vno tantùm, eóque partis alterius aut vniuersi, vt non ita pridem suprà positum est, ne quis vrendo vel secando aberret à scopo; iussit præceptor, linteum eretriadis terræ, calido diluto imbutum circumponi purulento thoraci, vt qua parte id primùm resiccari cœperit, nouacula aut pyrωticū adhibeatur. Interea resiccandū caput, præsertim si coryzæ & sternutamenta præcesserint, aut cōsecuta fuerint in morbis pulmonū: ne dum vacuando puri das operā, catarrhi prolapsus negotiū tibi exhibeat. Quà de re bis idem scripsit his verbis. Ἄρχου τὸ πρῶτον κουφίζειν τὴν κεφαλὴν, ἵνα μηδὲν ἐπιρρέῃ πρὸς τὸ στῆθος. i. *Primùm incipito caput leuare, ne quid in pectus decidat.* Et, Τὴν κεφαλὴν ἀποξηραίνειν, ἵνα μὴ ἐπιρρέῃ. i. *Exsiccare caput, ne destillet.* Omnia autē quæ illic posita sunt de vacuando pure, locū habēt in empyemate statim facto & rupto, nō in eo quod in vetustatē incidit, eáq; mala intulit quę paulò antè sunt explicata.

lib. 1. περὶ νούσων. 6. Epid. part. 7. Coac. 31. huius cap. lib. 3. περὶ νούσων.

Et iis qvæ svpervenivnt] Hîc tria docentur signorum genera, quibus deducimur ad cognitionem & scientiam empyematis confestim facti & rupti. Ac primùm genus nominauit eorum quæ inflammationi superueniunt, dum in pus mutatur, nec antè fuerunt, phlegmones pathognomoni-

ca;ſed puri adiũcta ſunt : quæ quia præceptor ſpeciatim non poſuit,contentus genere τ͂ ἐπιγινομένων;noſtræ ſunt partes ea veluti per præconem citare ab Hippocrate ad ipſum Hippocratem , tanquam ad veritatis tribunal.Sed præſtò ſunt illa duo τεκμήρια empyematis inchoati & facti,quæ diẽ vadimonij obire non recuſarunt.Sunt autem ; rigor qui antè non fuit,dum inflammatio ſeu phlegmone ſyſtrophica, cruda maneret ; & grauitas loco doloris. Hîc enim rigor cietur,non quidem ἀπὸ τ͂ ἀγγείων, i. à cacochymia è vaſis expreſſa : ſed à pure in vomica concepto , vt annotauit Galenus. Idem Galenus author eſt, phlegmonas omnes nobilium partium,niſi præſidiis digerantur,ſed in ſuppuratum vertãtur;horrorem ciere:quoniam naſcentis puris acrimonia mordens vicina corpora,eodem planè modo ciet horrorem, quo acria medicamenta. Grauitas autem, doloris acerbi ſuccedanea, ſignum eſt ſyllogiſticum mutatæ phlegmones in ſuppuratum : quoniam ſuppurati non tanta eſt tenſio , quàm phlegmones crudæ. Sed grauitas ibi manet:quoniam morbificus humor,velut in ergaſtulo quodam concluſus, foras non exit. Iam verò rupti continuò ſuppurati ratio ineunda ex celeritate confecti ab ineunte phlegmone. Nam cita puris confectio,citam quoq; habet rupturam:niſi aliò curſum inflectat,& per anacatharſin vacuetur. Ac tum grauitatis & febris leuatio eſt : quod ſignum imprimis narrat Hippocrates puris in thoracem effuſi. Μετὰ τ͂ ῥῆξιν δοκέει ὑγιὴς εἶναι· ὅτι ἐκ στενοχωρίης εἰς τ͂ εὐρυχωρίην ἦλθε τὸ πῦον· καὶ τὸ πνεῦμα ὃ ἀναπνέομεν, ἕδρην ἔχει ἐν τῷ πνεύμονι. i. *Rupta vomica ſanus eſſe videtur ſibi ægrotus : quòd ex loci anguſtia , pus abijt in amplitudinem: ac ſpiritus quem ſpiramus , in pulmone ſedem inuenit.* Eſt igitur ſignum ſyllogiſticũ puris in thoracem effuſi, & ruptæ pulmonum vomicæ ; fugax leuatio grauitatis. Nam ea non multò pòſt, longè percipitur grauior,& moleſtior : vt rectè Hippocrates obſeruauit.

lib.6.Epid.
lib.2.progn.
lib.3.περὶ νούσων.

ET IIS QVÆ INITIO APPARVERVNT] Hîc genus alterum ponit ſignorum phlegmones in empyema mutatæ,quæ προηγούμενα Græci vocant,Latini *antecedentia.* Sũt autem; peripneumonia iam deſcripta in ſæuo dolorum cruciatu ſcapulæ atque iuguli, pectoris oppreſſione, meteoriſmo ſpiritus,& calida expiratione,febre continua,cum anxitudine quæ diebus criticis anacatharſin nullam habuit:ſed eos cum delirio exegit ad decimumquartum vſque diem;eadémque nec phlebotomia quieuit, nec pharmacia, nec diæta, nec parotide , nec abſceſſu crurali. Hæc demum ſigna ſunt προηγούμενα, quæ opinionem faciunt phlegmones affectantis viam ad empyema,ſi antè non fuerit ad mortem fatalis,nec ægrum intra decimumquartum diem ad exitium præcipitarit.

Coac.19.& 27.huius cap.

SIMVL AVTEM ET SI QVID DIFFICILIVS SPIRET ÆGER] Hoc ſigni genus videtur ἀμφίδοξον antecedentis & conſequentis. Eſt enim antecedens vomicæ iamiam rumpendæ : ſicut reperio traditum à præceptore qui ait. Προσγίνεσθαι ἀνάγκη καὶ πόνον, καὶ δύσπνοιαν, καὶ πτυελισμὸν πρὸ τῆς τ͂ πύου ῥήξεος. i. *Accedere neceſſe eſt dolorem, dyſpnœã, & ptyeliſmũ, ante puris eruptionem.* Vbi Galenus ſuper dyſpnœa hæc ſcripſit. Δυσπνοοῦσι δὲ καὶ δι᾽ ὅλην μὲ τ͂ νοσήματος τ͂ κατάστασιν, ἐξαιρέτως δὲ διὰ τ͂ προσγινομένην ὀδύνην. i. *Difficiliter toto morbi decurſu ſpirant:maximè verò vbi dolor acceſſerit.* Sed non eſt firmiter fixa difficilis hæc ſpiratio:ſicut ea quæ rupturam conſequitur. Sic autem fit. *Rupta vomica , ægro ſibi meliùs eſſe videtur* , vt ſuprà iam diximus: προϊόντος δὲ τ͂ χρόνου, τὰ στήθεα πύου πληροῦται, καὶ βῆχες, καὶ πυρετοὶ, καὶ τ᾽ ἄλλα ἀλγήματα πάντα μᾶλλον πιέζει αὐτόν. καὶ ἡ νόσος διαδηλοῦται. i. *Labentibus inde diebus pectora pure implẽtur, indéque tuſſes & febres,atque adeo cæteri omnes dolorũ cruciatus; ipſum magis laceſſunt & opprimunt. Ac morbus ipſe, tum maximè innoteſcit.* Eſt igitur difficultas aucta ſpirãdi, ſignum ἀμφίδοξον prægreſſæ rupturæ,aut iamiã futuræ. Ac prægreſſæ quidẽ; firmiter fixa & ſtabilis quæ vires acquirit eũdo:futuræ autem fugax & leuiter preſſa ad exiguum tempus. Quod ipſum planè illud oſtendit. Ην τι δυσπνοώτερος γένηται. i. *ſi aliquantulum, & aliquantiſper, difficiliùs ſpiret æger.*

lib.3.περὶ νούσων.

35 Ῥήγνυται δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐμπυημάτων· τὰ μὲν εἰκοσταῖα· τὰ δὲ τεσσαρακοσταῖα· τὰ δὲ πρὸς τὰ ἑξήκοντα.

Plurimæ autem ſuppurationes rumpuntur,aliæ quidem vicenûm dierum , aliæ verò quadraginta , nonnullæ etiam ſexaginta.

HIC SVMMA eſſe debet medico ad res ægri attentio. Nec vlla excuſatio accipienda, ſi quid fortè acciderit quod ab eo præuiſum non fuerit. Eſt enim cita multùm & præceps occaſio in medendo. Sed tamen ſic medicus τ͂ προνοίαν exercebit,vt eã præterire non ſinat,hoſpite,quod aiunt,inſalutato. Iudiciũ adhibebit exploſa fallaci experientia. Quod vnum arripiendæ occaſioni cõmendat Hippocrates. Nec verò iudicij difficultatẽ pertimeſcet,quę magna eſt,modò adhibeat tempus & diligentiã ad conſequendam τέκμαρσιν dictatoris,qua bene iudicandi ratio comparatur.Ergo ne occaſio medendi præripiatur in ſuppurato & expurato,eius arripiendæ opportunitatem adferet dierum criticorum obſeruatio, præter ea quæ modò ſunt poſita de empyematum peripneumoniæ natura & cauſis,vnde illa celeriùs aut ſeriùs gignuntur,& rupta vomica effunduntur,cum ſignis antecedentibus, adiunctis,& conſequentibus, inchoatæ vomicæ factæ & ruptæ.

PLVRIMÆ AVTEM SVPPVRATIONES] Plurimas eò dixit, quòd aliæ quædam ſint alterius generis,quæ non ſeruant legem dierum criticorum hîc præſcriptorum:ſed multò antè rumpuntur. Ac ſanè tales edunt,qui,cum ſputo bilioſo,purulentum expurgant; diductúmve id fuerit, aut permixtum:ac ferè moriuntur,decimumquartum morbi diem agentes;maximéque ij qui ſeptimo tale ſputum cœperint expurgare. Ergo. PLVRIMÆ SVPPVRATIONES] i. Cæteræ omnes: ſicut præceptor ſcripſit in prognoſtico , αἱ δὲ ἄλλαι ἐκπυήσιες: quarum ſcilicet primigenia phlegmone, inoffenſo curſu mutationem habuit humoris phlegmonici in empyema,nõ in gangrænã,vita ſuperſtite,& cum ſpe ſalutis.

lib.2.progn. & Coac.20. huius cap.

RVMPVNTVR

RVMPVNTVR] Et pus in thoracem, vomica rupta, effundunt, quod inde citò vacuari debet, sectione vel vstione, si anacatharsis desit.

ALIÆ QVIDEM VIGINTI DIERVM] i. Vigesimo die à phlegmone systrophica pulmonũ aut laterum, quam demonstratum est purulentam fieri, nisi intra decimumquartum diem cœperit expurgari. Nõ enim verisimile est, vigesimo die rumpi ex quo pleuriticus aut peripneumonicus, in vacuitate anacatharseωs, grauiùs febricitauit, inchoato pure; inde perhorruit; mox loco doloris, grauitatem percepit pure confecto: quæ omnia ferè accidunt sub decimumquartum diem inflammationis pleuriticæ aut peripneumonicæ; si, cùm eò ventum est, dolorificum malum foras exire spuendo non cœperit. Sic enim viginti dierum numerus produceretur ad 34. totius historiæ. Atque ita pus in vomica stabulando ea mala inferret quæ diximus in empyemate inueterato; vt nemo iam defungi posse, sed in omni empyemate, præsenti periculo locus esse videretur. Quod falsum est. Nam multi euadunt, de quibus infrà dicetur. Ergo nos duce Hippocrate, quem si sequamur, nunquam aberrabimus; vigesimum diem reuocandum statuimus ad primum historiæ totius morbi, vnde scilicet primùm æger decubuit; eundémque ipsum diem vigesimum, septimum esse vel nonum à quo febris exacerbata est cum horrore, indéque percepta grauitas pro sæuo dolore: prout illa celeriùs, i. vndecimo; aut seriùs, i. decimoquarto, exoriũtur. Ac si quis ab horrore statim nouos labores experiatur partium afflictarum, in meteorismo spirationis, in tussi & ptyelismo, idque continenter & fortiter; vomicæ ruptionẽ habebit, quoad longissima esse potest, intra septimum horroris diem: quibusdam enim fit eo celeriùs. Quò igitur celeriùs fit empyema, eò celeriùs quoque rumpitur. Nam celeritas in pure conficiendo, posita est in calore humoris & partis obsessæ: tarditas contrà: quò spectant ægri vires, ætas, natura, regio, anni tempus atque tempestas. Atqui celeritas aut tarditas empyematis, celeritatem quoque aut tarditatem adfert ruptionis. Celeres quidem motus, celeres mutationes edunt.

aph.8.5.& Coac.27. huius cap.

lib.2.progn.

ALIÆ VERO QVADRAGINTA] i. Dierum vigintiseptem ab horrifero empyemate, si exortũ fuerit decimoquarto: vt exoriri solet cùm intra illud tempus libera nõ fit anacatharsis, aut nulla omnino fit. Quod si verum est, derogãda fides theoremati meo, vel aphorismo Hippocratis. Sed vtriusq; veritas ita lucebit. Ac primùm sic aphorismi. Quòd quatuordecim dies, quibus in sputi vacuitate fit empyema; numerandi sunt, non ab historia pleuritidis aut peripneumoniæ adhuc mitis: sed ab incremento exacerbatæ; vt decimusquartus ab incremento, sit vigesimus ab historia totius morbi. Atq; ad eam legem examinandi sunt quatuordecim dies quibus iudicantur omnes morbi acuti. Sic igitur empyema fiet vigesimo die, post quem exolescit vis acutorum morborum. Itaq; factum empyema vigesimo, non ampliùs naturam retinet morbi acuti: sed nomine tenus; huiusmodi esse dicitur ἐκ μεταπτώσεως. Est enim metaptωsis peripneumoniæ in empyema. Cæterùm vt acuti reapse morbi, duobus septenariis iudicantur infra vigesimum: sic tres vt minimùm exigunt septenarios supra vigesimũ, qui nomine tenus acuti sunt ἐκ μεταπτώσεως. Atque illi tres septenarij, quadragesimo absoluuntur, quo empyema in thoracem effunditur, si per anacatharsin totum expurgatum non fuerit. Totum ideo dixi: quoniam Hippocrates author est; quòd si quàm celerrimè phyma pulmonum coquatur, ac sursum pus viam affectet, totúmque spuendo expurgatum fuerit, ipsáque vomica sit exhausta; inde salus vitæ comparatur. Quòd si quid reliquiarum supersit, aut si noua subinde fluxio cooriatur in partem afflictam; semper periculo locum esse. Theωrematis autem mei defensio in eo versatur quod ex Hippocrate posui; non antè pus è vomica erupturum, quàm exorta fuerit noua quædã species doloris, tussis, dyspnœæ, cum ptyelismo: vt si hæc omnia simul non fiant, neque appareant; empyematis ruptura longiùs, & medici opinione seriùs protrahatur.

lib.3.progn.

lib.1.περὶ νούσ.

NONNVLLIS ETIAM SEXAGINTA] Quibus non cadit ruptio in quadragesimũ: quo exacto, sperabilis non est ante sexagesimum; vt neque alia crisis expectari debet post quadragesimum. Atq; id locum habet in omni conditione cõtraria celeritatis in motu & mutatione morborum, quam infert; in natura quidem, complexio & temperamentum frigidius; in ætate, senectus; in tempore, hyems; in tempestate, frigida pluuiosa, & aquilonia constitutio; in humore, crassities & contumacia. Eadem ratione tumores abdominis molles, ac doloris expertes; presertim qui sub vmbilico sunt, etiam cum febre; nõ ante sexagesimum diem in pus vertuntur: sicut nec hypochondriorũ duri ac dolorifici, ante vigesimum. Ergo suppurati omnis ratio ineunda; tum ex humore morbifico; tum ex parte obsessa. Plurimùm valet etiam ad suppurandum ipsa curatio, quam medicus instituit quo iure quáque iniuria. Scitum est illud. *Si fouendo nihil profeceris ad ipsum dolorem sedandum, fouendi finem facito:* ξηραντικὸν γὰρ τοῦ πνεύμονος τοῦτο καὶ ἐμπυητικόν. i. *Id enim pulmonem exsiccat, & suppuratum accersit.*

lib.1.progn.

lib.2.acut.

36 Οἷσι μὲν οὖν ὁ πόνος ἐν ἀρχῇ ἐγκεῖται σύντονος, καὶ δύσπνοια, καὶ βὴξ μετὰ πτυελισμοῦ· πρὸς τὰς εἴκοσιν, καὶ συντομώτερον προσδέχου τὴν ῥῆξιν. οἷσι δὲ ἐλαφρότερα ταῦτα ἐστὶν· ἐς ὕστερον κατὰ λόγον.

Ergo quibus initio dolor est fixus & contumax, vnáque difficilis respiratio, ac tussis cum ptyelismo; ad vigesimum diem, eóque celeriùs, ruptionem expecta: quibus autem hæc leuiora, seriùs pro ratione.

VT EMPYEMATIS inchoati ſigna ſunt; febris exacerbata, horror, & dolor prægrandis: perfecti autem, febris remiſſio atque doloris, ſed horror increſcens, & grauitas pro cruciatu ſæui doloris: ita eiuſdem celeriùs aut ſeriùs è vomica erupturi τεκμήρια ſunt in hac prognoſi poſita, quæ προηγούμενα Græci vocant, Latini *antecedentia*.

ERGO] Vt ſcilicet prudentiam compares, atque præuideas quando empyema ſit erupturum, & eo erupto remedia conuenienter ac loco adhibeas quæ pus exire faciant, nec ſinant ipſum cunctando tabificum fieri.

QVIBVS] Empyicis pure adhuc concluſo in vomica, & quod omni caret anacatharſi.

INITIO] Suppurati confecti, per metaptωſin pleuritidis aut peripneumoniæ.

DOLOR EST FORTIS ET CONTVMAX] Diſtenta multo pure, dum exitum quærit, membrana & proritata. Nos autem conſultò hîc, πόνον σύντονον, vertimus, *dolorem firmiter fixum & fortem*; exemplo adducti cephalalgiæ, vbi πόνον σύντονον eſſe dixit, quem in prognoſtico ſuper eadem, ὀδύνην ἰσχυρὴν nominauit. Nam quod obiicitur; ſæuos dolores inchoati puris, miteſcere in confecto; ſanè quidem in ſtabulando & reſidendo, vbi ſenſio grauitatis percipitur loco acerbi doloris. Secus fit in erumpendi contentione. Tum enim diſtentio membranæ eſt maior, & proritatio item moleſtior.

Coac.1.cap.1.lib.2. lib.3.progn.

VNAQVE DIFFICILIS RESPIRATIO] Eadem planè quæ cernitur in phlegmone ſyſtrophica, dum ipſa manet thoracis atque pulmonum, ſcilicet parua & frequens: vt ex hoc loco facilis perceptio ſit illius prognoſεως quam ſic expreſſimus. *Reſpiratio parua & frequens, inflammationē & laborem denunciat partium ſpirabilium*: vt inflammatio ad pleuritidem & ad peripneumoniam pertineat: labor autem ad empyema; præſertim verò cùm ad eruptionem viam affectat.

Coac.1.cap.9.lib.2.

AC TVSSIS] Ab irrita contentione & concuſſione thoracis, quem ichor laceſſit exudans ab empyemate.

CVM PTYELISMO] Quia tum empyicus finem ſputandi non facit; laceſſitus ab ichωre cuius tenuitas, per denſitatem circumtextæ membranæ tranſmittitur & exudat.

AD VIGESIMVM DIEM] Ex quo laborauit prægrandi pleuritide, aut peripneumonia.

EOQVE CELERIVS] Ad decimumſeptimum; ſi empyema celeriùs factum ſit: vt ſæpe fit ob cauſas in ſuperiore prognωſi adductas.

RVPTIONEM EXPECTA] Non expurgationem puris quæ ſurſum fit ſpuendo. Nam empyema turgens, dum in tali ferocitate, foras exire nequit; & quia minùs coactum eſt, & membrana denſior circumtexta pulmoni: quod reliquum eſt in tenſione tam forti & Συντονία doloris, cùm in anguſto ſpes eſt & ſuffocatio in propinquo; naturæ fortis contentio ruptionem molitur qua pus effunditur; vnde laxitas atque doloris remiſſio.

QVIBVS AVTEM LEVIORA] Ἐλαφρότερα dixit per metonymiam afflicti pro afflictione.

SERIVS PRO RATIONE] i. Pro merito remiſſiorum ſignorum ruptionem indicantium: vbi ad ſeptenarios & ad vicenarios dies criticos attendendum.

37 Λογίζεσθαι δὲ τὸν χρόνον ἀφ' οὗ πρῶτον ἤλγησεν, ἢ ἐβαρύνθη, ἢ ἐπύρεξεν· εἰ ποτὲ ῥῖγος ἔλαβε. προσγίνεσθαι δὲ ἀνάγκη, καὶ πόνον, καὶ δύσπνοιαν, καὶ πτυελισμὸν πρὸ τῆς ῥήξεος.

Sed ratio ineunda temporis à quo primùm fuit ſæuus dolor, aut grauitas, aut febris exacerbata; ſi fortè tum rigor inuaſit. Accedere autem neceſſe eſt dolorem, dyſpnœam, & ptyeliſmum ante ruptionem.

VT A MOTV fit omnis mutatio: ſic motus à tempore quo paroxyſmi, periodi, & criſes morborum ſuſcipiuntur & fiunt per decertationem naturæ & morbi. Solenne eſt illud. Οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων. i. *Pepaſmi tempore fiunt*. Et, *Febres iiſdem numero diebus iudicantur, quibus homines intereunt aut exoluuntur morbo*. Quæ cùm ita ſint.

lib.περὶ χυμῶν. lib.3.progn.

RATIO INEVNDA TEMPORIS] Ad memoriam reuocanda, & acri iudicio expēdenda occaſio temporis, qua motus & mutationis ſigna eduntur in omni certamine morbi & naturæ; ídque cùm aliàs, tum hîc potiſſimùm, vbi comparanda eſt notitia empyematis, tum in vomica, tum in ruptione, ſimulatque mutatio illa fit, ne ipſa medendi occaſio præripiatur, ſed ſingulari iudicio arripiatur, quamuis admodum præceps & fugax.

A QVO PRIMVM FVIT SÆVVS DOLOR] Noua ſpecies doloris oborta in puris pepaſmo, quod dum conficitur, grauiora ſunt omnia doloris & febris, quàm confecto: quia tum maior eſt membranæ tenſio & proritatio ab intemperie calida, & prægrandi ſanguinis alterati, in parte inflammata ſenſus acerrimi. Non enim hæc ſunt ineuntis peripneumoniæ: ſed iam empyematis metaptωſin habentis.

aph.46.2.

AVT GRAVITAS] Facto puris pepaſmo, & pure collecto quod breui circumſcriptum eſt loco

partium

partium circumiacentium,optima conſpiratione ipſum pus vndiquaque propellentium. Illa enim demum eſt bona ſuppurati conditio, quod, vt breuiſſimè; ſic acutiſſimè eſt collectum. Secus fit in phymate crudo, quod vt latiſſimè eſt diffuſum: ita melioribus ægri rebus apparet, nec ita dolorificum eſt, nec ita corruptioni & gangrænæ obnoxium. lib.1. progn. & Coac.8. cap.11.lib.2.

Avt febris exacerbata] Exacerbatur autem feruore ſanguinis dum fit pepaſmus,& doloris acerbitate.

Si forte tvm rigor invasit] Quod ſignum eſt ἀχώειον empyematis inchoati atque confecti: vt non ita pridem oſtendimus.

Accedere avtem necesse est dolorem,&c.] Ac ſi diceret; vt occaſionem arripias in puncto, quod aiunt, empyematis è vomica erupturi; nouiſſima conferre oportet cum primis: vt ſi perſpectum habeas cùm phlegmone in pus tranſierit,ídque quàm citò aut ſerò; & ex perſpicientia præuideris quando incidet ruptio empyematis; eam prognωſin confirmabunt deſcripta hîc ſigna quæ ſunt τεκμήρια empyematis iamiam è vomica erupturi. Quæ ſit autem ratio & cauſa horum ſignorum,dictum eſt in ſuperiore prognωſi.

38 Οἷσι μὲν οὖν ὅτε πυρετὸς εὐθέως ἀπογίνεται μετὰ τὴν ῥῆξιν, καὶ σιτίων ἐπιθυμέουσι, καὶ τὸ πῦον ἀνάγεται ῥηϊδίως, λευκὸν ἐὸν, καὶ ἄοσμον, καὶ λεῖον, καὶ ὁμόχροον, καὶ ἀφλέγμαντον, κοιλίη τε σμικρὰ ξυνεστηκότα ὑποχωρέει· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σώζονται ξυντόμως.

Quibus igitur & ipſa febris ſtatim à ruptione diſcedit, & concupiſcunt cibos, ipſum vero pus educitur facilè, album, nihil olens, læue & æquale, nec feruidum, atque tum aluus pauca & figurata excernit; ij ferè confeſtim ſeruantur.

Hactenvs ſancitæ ſunt leges prædicendi empyematis inchoati atque confecti,quod in pleuritidem cadit & in peripneumoniam; ſiue id ſtabuletur in vomica; ſiue in ſpatium thoracis ruptionem moliatur. Nunc vomicæ ruptæ, puríſque in thoracem effuſi, commoda & incommoda videamus. Enimuero commoda hæc ſunt.

Qvibvs igitvr] Vomica rupta empyicis,pure in thoracem effuſo.

Et ipsa febris] Quam puris feruor accendit,& ipſa ruptionis in thoracem molitio.

Statim a rvptione discedit] Extincto febris foco,nec vllo ſuperſtite empyreumate,per vacuationem humoris morbifici in thoracem effuſi,qui cùm in vomica incanduiſſet æſtu; nunc planè deferbuit, liberúmque habet exitum per anacatharſin; vt mox dicetur. Ergo diſcedit febris εὐσήμως καὶ εὐκρίτως: quæ propria & vera eſt febris diſceſſio ſine metu relapſus: quoniam empyema pus edidit in membrana collectum, non in viſcere ipſo diffuſum: vt nulla ſuſpicio ſit exulcerati pulmonis neque corrupti. Qua de re illud præceptum eſt in empyemate hypochondrij. *Suppuratorum*, inquit, *quæ ſurſum ſunt; alia quidem in tunica ſtabulantur collecta; alia verò in viſceribus ipſis diffuſa.* Huius autem collectionis ſigna lucent in pure deſcripto,non amurcoſo. Huc accedit, quòd rupta vomica magnam ægro leuationem adfert,quòd ex loci anguſtia pus abiit in amplitudinem,ac ſpiritus quem ſpiramus, in pulmonibus, vnde priùs arcebatur, ſedem inuenit. Nec verò inde ampliùs metuenda eſt noua oppreſſio, cuius Hippocrates meminit: quia puris effuſi non eſt longa in thorace manſio, ſed cita expurgatio per liberam & liberalem anacatharſin,vt mox infrà ponetur. Coac.7.cap.11. lib.2. aph.45.7. lib. 3. περὶ νόσων.

Concvpiscvnt cibos] Quorum paulò antè ſumma fuit abominatio, ἀποσιτία, non quidem labefactata per νέκρωσιν aluo; ſicut iam vidimus in ſuppuratis vetuſtate tabificis (nam talis abominatio eſt planè mortifera & inſanabilis:) ſed à perenni affluxu ichoris maligni qui ab empyemate concluſo exudabat,& perennitatem ſuam à febre habebat, vnde liquitur caro recens preſſa, & ſanguis bileſcit.Nunc ea dimiſſa,eodem planè modo,quæ proſtrata erat appetentia excitatur: quod eueniſſe narrat præceptor iis qui febre laborabant tritæophya, de quibus ita ſcripſit. Ἓν δὲ χρηστὸν καὶ μέγιστον τῶν γινομένων σημείων, καὶ πλείστους ἐρρύσατο τῶν ὄντων ἐν τοῖσι μεγίστοισι κινδύνοισι, οἷσιν ἐπὶ τὸ στραγγουριῶδες ἐτράπετο. i. *Vtile vnum maximúmque eorum quæ accidebant ſignorum, quibus conuerſio fiebat ad ſtranguriam.* Et paulò poſt. Γεύμασι πᾶσιν ἡδέως εἶχον. i. *Cibos omnes ſuauiter guſtabant.* Suprà autem dixerat. Μέγιστον μὲν σημεῖον καὶ κάκιστον δὲ τέλεος παρεπόμενον τοῖσι πλείστοισιν, ἀποσίτους εἶναι πάντων γευμάτων. i. *Maximum deterrimúmque ſignum plurimos circumuenit; ciborum abominatio.* Coac 33.huius cap. lib.2.περὶ ἄρθρων. 1.Epid. part.2.

Ipsvm vero pvs] Rupta vomica in thoracem effuſum.

Edvcitvr] i. Surſum expurgatur ſpuendo. Id enim ſignificat verbum ἀνάγεται, vnde nomen deducitur τῆς ἀναγωγῆς, quod vſurpauit præceptor in illo aphoriſmo. Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες πτύουσι· τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ ἀναγωγὴ γίνεται. i. *Quicunque ſpumantem expuunt ſanguinem; iis de pulmone ſurſum expurgatio fit.* aph.13.5.

Facile] i.Citò,liberè, & liberaliter. Ac citò quidem, ne mora in vitio ſit; liberè & ex facili, ne

dolor ex irrita concussione, cum tussis molestia, rheuma concitatum inferat in partem afflictam, & parti afflictæ noua inferatur afflictio; liberaliter autem, ne quid reliquiarum supersit purulentæ materiæ, vnde vel noua fit pulmonum oppressio ad interitum vsque fatalis, vel consectaria fit tabes mortifera.

ALBVM] Quod partis, vbi confectum est, integritatem arguat.

NIHIL OLENS] Tantùm abest vt sit fœdi odoris: vnde significatur prædictæ partis integritas, & suppurabilis materię nulla putredo siue corruptio, ex dominatu caloris natiui, cuius virtute fit omnis pepasmus, maximéque in suppurato.

LÆVE] Ex magisterio caloris viuacis atque viuifici, quo pariter æqualitérque materia suppurabilis mitificatur.

ET ÆQVALE] Tum in substantia, tum in colore; ex quo significatur humoris ad suppurandum benignitas & obedientia. Est igitur æquale in substãtia, quod nulla sui parte est crassius neque tenuius; in colore autem, quod expuendo non cernitur, exempli causa, bilioso, pituitoso, vel atro permixtum.

NEC FERVIDVM] Quia feruor eius, dimissa febre, deferbuit, nec vllum calorem edit in sputo, neque exhibet parti contactæ.

ATQVE TVM ALVVS PAVCA ET FIGVRATA EXCERNIT] Bene constituta naturali œconomia, in coquendo, distribuendo, & excernendo.

II FERE CONFESTIM SERVANTVR] Quia fruuntur commodis quibus vita hominum sustentatur; respiratione libera, & inculpata nutritione. Est autem perperam hîc scriptum, *ferè*, pro *certò*, aut *sine dubio*: sicut legitur in prognostico.

39 Οἷσι δὲ πυρετοὶ ἐκ τῶν παρακολουθοῦσι, καὶ δίψα, καὶ ἀποσιτία, καὶ τὸ πῦον πέλιον, ἢ χλωρὸν, ἢ φλεγματῶδες, κοιλίη τε ἐφυγραίνεται· τελευτῶσι.

Quibus autem veniunt inde febres, & sitis, & cibi fastidium, atque pus exit liuidum, aut viride, spumans & feruidum, aluúsque liquida est; moriuntur.

QVÆ HIC ponuntur signa, eiusmodi sunt, vt desperationem salutis ostendant.

QVIBVS AVTEM VENIVNT INDE FEBRES] i. Quæ ruptionem vomicæ consequuntur: quia pus effusum, quod priùs erat in pulmone diffusum, horrorem ciet, qui febrem accendit per afflictionem caloris natiui. Atque hîc frequens rigor, & consectaria febris, tabifica; vires iam multùm infirmas, omnino reddunt effœtas. Notum est illud, *Crebrò citatus rigor, nec febris discedens, ægro iam infirmo; lethalis.* Ac nihil naturæ grauius, quàm frequens rigendi & calescendi vicissitudo. (aph.46.4.)

ET SITIS] Concepta in pulmonibus causa sitifera, quam febris efficit importunam.

ET CIBI FASTIDIVM] Ab ichore maligno qui prorepit in aluum, eiúsque virtutem coquendi & appetendi labefactat, vnde grauissimum infertur malum τῆς ἀποσιτίας, qualem in omni morbo agnouit Hippocrates, vt suprà tangebamus. (1.Epid.part.2.)

ATQVE PVS EXIT] Sed frustra, & naturæ immerito. Frustra enim malignæ cacochymiæ vacuatio fit, quam fouet nobilissimi visceris praua affectio. Ratum est illud; quòd omnis excretio praua, signum est affectionis prauæ. (aph.47.4.)

LIVIDVM] Liuoris qui cernitur in aliqua parte, vel in humore, duplex omnino causa est; ναυσίωσις, ἢ νέκρωσις: hîc autem sputum liuet perfrigerata parte, perfrigeratur emortua; emoritur autem per extinctionem viuacitatis in vitali principio, & paupertatem vitalis caloris ab exhausto corde. Est autem hoc liuidum fœdi odoris.

AVT VIRIDE] Nondum emortua parte, sed incendio conflagrante, & bile accensa. Nam quicquid æruginosum est, quod in prognostico dixit χλωρὸν κάρτα, vndecunque veniat; humoris vnde gignitur, & partis vnde manat, ardorem denunciat. (prorrh.10. &1.1.)

SPVMANS ET FERVIDVM] i. Bullatum & æstuosum. Est autem sic, obortis bullis in circumtenso humore, vi caloris contra naturam.

ALVVSQVE LIQVIDA EST] Quia tædet iam partes nutritias, natiuo calore & spiritu defraudatas, sui quamque officij: atque imprimis iecur in attrahendo, ventriculum in coquendo; vnde in summa infirmitate, noua subinde fit infirmitatis accessio. (aph.12.5.)

MORIVNTVR] Collapsis omnibus naturæ præsidiis, & sæuiente morbo; quæ salus vitæ restat sperabilis? mors in propinquo est: notæ sunt causæ interitus & salutis.

40 Οἷσι δὲ τὰ μὲν ἐπιγίνεται, τὰ δὲ μὴ ἐκ τῶν προειρημένων· οἱ μὲν ἀποθνήσκουσιν· οἱ δὲ ἐν πολλῷ χρόνῳ σώζονται.

Quibus

Quibus autem ſigna quædam adſunt prædicta, quædam verò abſunt; alij moriuntur; alij poſt longum tempus ſeruantur.

MAGNA SÆPE incidit ſignorum controuerſia, cùm alia medicum ſpe conſolantur ſalutis, alia verò metu exterrent interitus. Ac tum difficillima eſt tecmarſeωs ineundæ ratio ad prædicendum certò quid euenturum ſit. Sed ea ſic ineunda ex doctrina Hippocratis. Ac primùm τεκμήρια, i. *ſigna ſyllogiſtica*, plus conferre ad τέκμαρσιν, quàm τὰ εἰκότα, i. *veriſimilia*. Deinde τὰ ὁμοειδῆ, i. *quæ ſunt eiuſdem ſpeciei*, & inter ſe conſocialia, maiorem habere vim quàm ἑτερογενῆ, i. *diſſentanea*, quæ ſunt alterius ſpeciei: præſertim cùm agitur de comparanda cuiuſque morbi notitia. Nam in prædicendo, ſæpe non minùs iuuant diſceſſionem vitæ aut morbi, quàm ipſa τεκμήρια; vt alui profluuium in laudabili, aut certè non mala anacatharſi. Poſtremò certa comparatur τέκμαρσις; ad vitæ quidem præſagium, ſi cum remiſſione τῶν παθογνωμονικῶν appareant commoda epiphænomena, vt in pleuritide miteſcente, ſputum flauo permixtum, citò & copioſè editum; interitus autem, ſi pathognomonica ſigna prægrandia, nimis opprimendo acceſſionem adiungant eorum quæ à propagatione morbi epigenomena nominantur, indéque faciant epiphænomena praua quæ principatum obtinent in prædicendo de morbis acutis; maximè verò praua. Nam bona, ſæpe irrita fiunt ex euentu, vt ſputum laudabile quod dolorem non ſedat, propter perennitatem rheumatis concitati. Sed vt ad praua redeam, quorum vis maior eſt quàm bonorum in eodem morbo ad præſenſionem interitus aut ſalutis; prauorum calamitas potiſſimùm cernitur in prægrandi peripneumonia quæ habuit phrenitidis acceſſionem, per epigeneſin; tum epiphænomena edidit praua in ſputo, qualitate, copia, tempore, & expurgandi modo, quale peſſimum edi poteſt. Sic in cωmate vigili cernuntur pathognomonica cerebri multùm oppreſſi, ex pari magiſterio pituitæ & bilis, vnde naſcitur monſtrum biceps quod τυφομανίαν Græci vocant; inde per epigeneſin dolor ceruicis atque lumborum: quoniam facilis eſt ſympathia faciliſque ſyntimoria τῶν ὀρχῶν καὶ τῶν πεφυκότων; mox epiphænomenon ſequitur mutatæ oppreſſionis in exolutionẽ, ſanguinis ſubſtillum è naribus, ídque quarto die. An non hæc omnia ab eodem fonte nata, conſpirant ad mortem? Sed in controuerſia ſignorum hîc deſcriptorum, eius dirimendæ mea ſic ratio eſt; vt ſi peſſimum epiphænomenon ſit inemendabile, cuiuſmodi eſt liuidum pus à necrωſi, cum acceſſione febris, & liquidæ alui; deſperata ſit omnino ſalus ægroti: quoniam ad mortiferam vim morbi, collapſis iam omnibus naturæ præſidiis, continenter accedit & creſcit virium ſumma infirmitas. Quòd ſi in tãta puris & febris calamitate, adhuc ſuperſit œconomiæ naturalis integritas, & firma vis partium nutritiarum; valet id quidem plurimùm ad vſum atque dulcedinem diuturnioris vitæ: ſed non ad ſpem certò retinendam ſalutis. Nam vitium illud contumax, tandem aliquando partes nutritias in contagionem adducet. Sin autem prauum pus domabile ſit, vt ſpumans & feruidum, ac cætera mala remiſſiora, nec aluus liquida; ſpes quidem affulgere, ac velut ſalutis quædam aura poteſt afflari. Eſt enim ſperabilis ægri ſalus, poſt longum tempus triumphaturi de morbo.

41 Οἱ δὲ μέλλοντες ἔμπυοι γίνεσθαι, πτύουσι πρῶτον μὲν ἁλμυρὸν, εἶτα γλυκύτερον.

Qui futuri ſunt purulenti, primùm quidem expuunt ſalſa, mox dulciora.

HOC THEOREMA non eſt catholicum, nec verum καθ᾽ ὅλου, ſed καθ᾽ ὑπόθεσιν. Non enim peripneumoniæ omnis quæ empyematis metaptωſin habet, ſalſum aut ſalſilaginoſum eſt ſputum. Sed ſi qua in peripneumonia tale ſputum editum eſt, id ſimulatque dulceſcere cœperit, empyema ſuccedit. Ergo non omnis purulẽtus à ſputo ſalſilaginoſo, dulcius expurgare ſolet. Vt certè illa ſputi ſalſi in dulce mutatio, non ſit τεκμήριον, i. *ſignum ſyllogiſticum* omnis empyematis in peripneumoniam, vel in pleuritidem incidentis. Nam ſine illo ſigno, ſæpe fit empyema. Nec verò ſemper commodo ægri ſalſum mutatur in dulce: quia præſtaret ſalſum liberaliter expurgari, quàm in pus conuerti. Eſt enim melior anacatharſis, quàm empyema. Quòd autem ſputi dulcedo in malis ducenda ſit, iam ſuprà poſitum eſt inter aduerſa pleuriticorum ſigna. Et verò Hippocrates empyema ſcripſit fore annuum ſputi dulcis, niſi ad quadrageſimum diem vacuatum fuerit.

Coac.8.huius cap. lib.3. περὶ νούσ.

Ergo. QVI FVTVRI SVNT PVRVLENTI] A peripneumonia quæ in tumore conſiſtit, à pituitæ ſalſæ prolapſu, & collectione exorto; ad cuius curationem, auſpicandum præcipit à remediis caput ſiccantibus & repurgantibus; purulenti autem futuri ſunt ex longa pituitæ mora in pulmonibus, vnde nec citò, nec liberè, nec liberaliter expurgatur.

eod. lib.3. περὶ νούσων

PRIMVM QVIDEM EXPVVNT SALSA] Expuunt autem ſerò, parca manu, & difficulter; atque illam ſalſilaginem facit pituitæ putredo, vel ſeri bilioſi & pituitæ permixtio.

MOX DVLCIORA] Sic enim à pepaſmo ſalſa & amara dulceſcunt mitificata: ſed fruſtra fit pepaſmus ad empyema quod foras non exit. Propterea nuper voluit, parωtidas non ſolùm ſuppurari; ſed etiam fiſtulari, i. fiſtulam edere rupta vomica pus effundente. Alioqui, denegato exitu, nouam inde pus

Coac.12.huius cap.

Coac.15.cap.7.lib.2. illud dulce concipit ſalſilaginem, planè tabificam: de qua illud præceptum eſt. *Si cui ſputa ſalſa & tußis quieſcunt, huic rubet corpus velut exanthematis obſitum: ſed ante interitum exaſperantur.* Nam ſputum illud, dulcius factum è ſalſo, foras non exit liberè: quia morbus iam in vetuſtatem incidit, quando tale percipitur. At ſera expurgatio nunquam medici & ægri votis reſpondet, in copia, & expurgandi modo.

malè legebatur φύματα.

42 Οἷσι δὲ ἐν πνεύμονι ἐμπυήματα γίνεται, τὸ πῦον ἀνάγουσιν ἐς μ. ἡμέρας μετὰ τὴν ῥῆξιν. ταύτας δὲ ὑπερβάλλοντες, ὡς τὰ πολλὰ φθισικοὶ γίνονται.

Quibus in pulmone fit empyema, ij quadraginta diebus à ruptione, pus expurgant: ſed iis fruſtra exactis, tabidi ferè redduntur.

PERIPNEVMONIÆ in empyema metaptωſin habentis conditio explicata fuit ad illam prognωſin. Coac.27.huius cap. *Qui autem peripneumonici, diebus criticis non expurgati ſunt, ſed eos cum delirio exegerunt; tandem exactis quatuordecim morbi diebus, periculum eſt ne purulenti fiant.* Eôdem ſpectat & illa. Coac.19.huius cap. *Iam verò dolorifica partium iſtarum mala, quæ non quieſcunt nec expurgatione ſputi, nec phlebotomia, nec pharmacia, nec diæta; in empyema mutantur.* In hanc ſententiam ſolennis eſt aphoriſmus 8. lib. 5. de mutatione pleuritidis in empyema. Sed empyematis facti, & vomicæ ruptæ, vel puris in thoracem effuſi vacuatio per anacatharſin, quæ vel diebus abſoluitur quadraginta, vel tranſit ad phthiſin; cur ita fiat, ratio iam adducta fuit commentario ad illam prognωſin. Coac.12.huius cap. *Qui è pleuriticis facti ſunt purulenti; quadraginta diebus à rupta vomica expurgantur.* Exemplum legitur in Metωne, 7. Epid. cui quadrageſimo die pleuritidis in empyema mutatæ, ipſum pus, rupta vomica, expurgationem abſolutam ſui habuit trigintaquinque aliis à ruptione diebus. Atque ita periculo & morbo defunctus eſt. Iam igitur ſit ſatis monuiſſe, malè hîc legi φῦμα, ἀντὶ τοῦ ἐμπυήματος. Nam phyma pulmonis vſurpatur lib. περὶ νούσων, pro ſyſtrophica eius phlegmone, in quam non cadit expurgatio purulenta, dum ipſa manet. De phthiſi autem, quæ & cuiuſmodi ſit, loco dicetur. Hac de re ſolennis eſt aphoriſmus. aph.15.5. *Qui ex pleuritide facti ſunt purulenti; ſi quidem quadraginta diebus à ruptione, fuerint expurgati, quadrageſimotertio quieſcunt: ſin minùs, tranſeunt ad ipſam tabem.* Vide Galeni commentarium.

43 Ἐπὶ πλευρῶν ἀλγήματι, στάξις ἀπὸ ῥινῶν αἵματος· κακόν.

Si lateris morbo ſubſtillũ incidat ſanguinis è naribus; graue malum.

OMNIA QVÆ apparent & fiunt ἀκρίτως, i. *non lege critica*, lethalia ſunt, aut certè ſiniſtri iudicij: maximè verò cùm præter ſpeciem ipſam τοῦ ἐπιφαινομένου, quo nec dolorificum malum foras exit, nec exiturum oſtenditur; in vitio ſunt etiam, excrementi ipſius qualitas, quantitas, modus excernendi, & tempus. Omnia enim τὰ κρίσιμα, μὴ κρίνοντα, qualitate quidem non aliena, ſunt δύσκριτα, i. *ſiniſtri iudicij*, eóque magis, quò plura conſpirant ad δυσκρισίαν, quantitas exigua, dies non criticus, & pigra excretio: quæ autem iudicatoria non iudicantia, qualitate in vitio ſunt, mortifera eſſe dicuntur; eóque magis, quò plura huc ſpectant. Atque vt theorematis veritatem intueamur.

SI LATERIS MORBO] i. Pleuritidi quæ conſiſtit in phlegmone ſyſtrophica membranæ coſtis intextæ, vel etiam lateris morbo, i. empyemati collecto, vel effuſo. Nam de vtroque dicitur lateris morbus, i. de phlegmone, & empyemate: præſertim hoc loco vbi agitur de empyemate, quod etiam eſt dolorificum lateris malum. Neutrius autem epiphænomenon eſt ſubſtillum è naribus, vt mox dicetur.

lib.3. περὶ κρισ. ſ.1.1. prorrh. Coac.2.cap.2. lib.2. SVBSTILLVM INCIDAT SANGVINIS E NARIBVS] Quod ſpecie ipſa non eſt pleuritidis epiphænomenon, nec empyematis: niſi fortè ſit epigenomenon; illius quidem, per metaſtaſin ad cerebrum, quæ paraphoricum edit ſymptoma, vnde ſubſtillum, ſicut in cωmate vigili: huius autem, per exolutionem potentiæ retẽtricis ab inueteratione ſuppurati tabifica. Nec verò ſubſtillum ſanguinis, in bonis vnquam ducendum, niſi fortaſſe id vnum quod hæmorrhagiæ liberalioris opinionem facit: Coac.155. lib.1. 7.Epid. cuiuſmodi eſt illud quod cùm vrinæ pepaſmo incidit in quartum diem, apparétque ad hæmorrhagiam ſeptimo die venturam; incidit autem ſternutatione oborta. Nam de Metone quod ſcriptum eſt, bis die quarto ſubſtillum ſanguinis habuiſſe: peſſimè quidem illi fuiſſet, niſi fouendo caput, Hippocrates quinto die profluuium ſanguinis excitaſſet.

GRAVE MALVM] Quia non eſt proprium epiphænomenon, & quia parca manu & pigro lapſu fluit: quod ſignum eſt proritationis irritæ, quæ non raro, ſanabiles morbos, ex euentu facit inſanabiles. 1.Epid. Fit enim ex irrita proritatione κακὴ ἀπόστασις, quæ infert acriſiam, dyſcriſiam, malorum acceſſionem, relapſum, mortem quoque ipſam. Hinc vetus illa opinio; melius multò eſſe, naturam quieſcere, quàm aliquid fruſtra moliri. Sed irrita fit proritatio in ſubſtillo: quoniam potẽs non eſt natura nimiæ abundantiæ, prorrh.56. ſ.3.1. qualitatiſque malignæ, vel, vt ſcripſit Galenus; natura ſuo dominatu nequit regere multos vel malignos humores, aut ipſa iacet effœta diu multúmque oppreſſa. Illud verò malum, prauitate ipſa

multò fit

multò fit peius, ſi ſanguis qui ſtillat, qualitate ſit merus, vt in Philiſco; ſi fluat è diuerſo mali dolorifici; ac ſi vndecimo die; nec etiam in paroxyſmo, vt quarto aut quinto; ſine delectu periodorum, vt paribus aut imparibus diebus morbi exacerbantur; poſtremò ſi bis die fiat, & redeat, quod exploditur in illa prognωſi. *Vndecimum diem agentibus, ſubſtilla ſanguinis mala ſunt; idque cùm aliàs, tum ſi bis fiant & redeant.* Quò enim ſæpius fruſtra proritatur natura, eiúſque contentio irrita manet atque inanis; eò res ægri peiùs eunt. Sic in rigore vidimus, ſæpe & fruſtra concitato.

hiſt.1. 1.Epid. Coac.2. cap. 13. lib.2. in Philiſco. Coac.12. cap. 13.lib.2.

44 Οἷσιν ἐμπύοις, ἐπιεικέστερον ἔχουσι, δυσωδίαι τῶν πτυσμάτων παρακολουθοῦσι· τούτοις ὑποστροφὴ κτείνει.

Quibus purulentis mitiora ſunt omnia, ſi poſtea pus edunt fœdi odoris; iis recidiua mortifera.

Illa demvm leuatio empyicorum fluxa eſt atque obnoxia recidiuæ, in qua ſuperſunt reliquiæ morbi exacti. Superſunt autem reliquiæ; aut veteris cacochymiæ, aut ſuccreſcentis. Ac veteris quidem, in pure concluſo, vel in thoracem effuſo, quod foras non exit: ſuccreſcentis autem, à vitio pulmonum exortæ, in quibus diffuſum pus, non in membrana collectum, rupta vomica, vlcus ferinum reliquit, vnde perennis generatio puris maligni.

Ergo. Qvibvs pvrvlentis] Qui propriè dicuntur empyici, & ſunt eiuſmodi, vel pure in vomica pulmonum collecto, vel in thoracem erupto.

Mitiora svnt omnia] Dyſpnœæ, doloris, & febris, eáque pathognomonica, quæ dum pus conficeretur, maiora erant quàm confecto; non tamen omnino quieuerunt: quoniam τὸ ἐπιεικὲς eam moderationem ſignificat, de qua verſatur illud in ſapientum ſermone, μηδὲν ἄγαν, i. *ne quid nimis:* quemadmodum ſuprà iam è prorrhetico annotauimus. In effuſo autem pure, quod vomica ipſa vomuit, mitiora ſunt omnia epigenomena, dyſpnœæ, tuſſis, ptyeliſmi, febris, doloris: quorum acerbitas magna erat dum ruptionem natura moliretur. Iam enim pus rupta vomica, è loci anguſtia tranſiit in amplitudinem, & ſpiritus ipſe quem ducimus, in pulmonibus, vnde priùs arcebatur, ſedem inuenit.

Coac.97. lib. 1. prorrh.67. ſ.3.1. lib.1. περὶ νούσων.

Si postea pvs edvnt foedi odoris] Cuius fœditas putredini accepta refertur, ab extinctione vitalis principij, in qua fixa erat viuacitas partis nondum corruptæ. Talis autem fœditas ſepen ab Hippocrate nominatam oſtendit.

6. Epid.

Iis recidiva] i. Noua ſymptomatum, paulò antè remiſſorum, fœtura; ab oppreſſione pulmonum atque thoracis, quam facit puris collecti, & continenter ab vlcere ſuccreſcentis nimia abundantia, cum perenni affluxu catarrhi è capite. Hæc autem recidiua cernitur in reuerſione & moleſtia ſymptomatum grauiorum quàm fuerint in ruptione propinqua, nempe doloris, febris, dyſpnœæ, meteoriſmi, & anxitudinis.

lib. 1. περὶ νούσων.

Mortifera] Quia deinceps nulla erit remiſſio, ſed incrementum, & vires effœtæ languent cum acceſſione maioris infirmitatis, & ſympathia partium omnium ſociarum & vicinarum.

45 Οἱ ἐν πλευριτικοῖσιν ἀναπτύοντες πυώδεα ὑπόχολα, στρογγύλα, ἢ πυώδεα, ὕφαιμα, παρακολουθόντος χρόνου· ὀλέθριοι δὲ καὶ οἱ τὰ μέλανα λιγνυώδεα πτύοντες, ἢ οἷσιν ἀπὸ οἴνου μέλανος γίνεται πτύσματα.

Qui è pleuriticis purulenta expuunt bilioſa, rotunda, aut purulenta, fuſca; labētibus inde diebus, deſperati: deſperati ſunt etiam qui nigra & fuliginoſa expuunt; aut quibus, velut nigro vino, ſputa ſunt tincta.

Existit pepaſmus omnino peſtiferus, vt quodam loco ſcripſit Hippocrates (per ironiam ita loquutus, quia hoc, quicquid eſt, corruptionis potiùs quàm pepaſmi nomen meretur:) vbi paria non ſunt omnia caloris natiui, & mitificandi humoris; vt ſi humor prauitate ſua ſit indomabilis, aut ſi natiuus calor effœtus langueat in pepaſmo materiæ, alioqui natura mitificabilis. Ac prioris vitij exemplum hîc ponitur in expuitione purulēta & bilioſa: alterius verò in purulenta ὑφαίμῳ. Quoniàm autem pleuritidis & peripneumoniæ mortifera ſunt ómnia, ſicut de angina præceptum eſt; niſi dolorificum malum foras exeat citò, & liberè ac liberaliter; quale in vtroque morbo deſcriptum eſt: aut ſi careat beneficio anacatharſeos, illud certè obtineat quod medium eſſe diximus inter veram criſin & deſperatam ſalutem; videlicet empyema, cuius quoque vacuatio expetenda per facilem ſputi anagωgen, nihil olentis, vndiquaque albi, læuis, & æqualis. Ac talis anagωge, verum & certum eſt ſignum mali dolorifici, exeuntis cum redintegratione partis obſeſſæ, omniúmque ſymptomatum vacuitate. At ſi non fuerit talis,

Coac.16. cap. 15. lib.2. Coac. 15. cap. 15.lib.2. Coac.38. huius cap.

ſed qualis hoc loco & ſuprà iam poſita eſt; non certè hæc, malum exire, ſed ĩtus ad ægri peſtem perniciémque ſubeſſe teſtatur; vnde perennis manat puris maligni ſoboles & propagatio, quæ finem habitura non eſt, donec ægrotus animam exhalarit. Sed huius prognoſeως demonſtratio petenda erit ex aliis quæ in hanc ſententiam ſcriptæ ſunt, ac demonſtratæ.

Ergo. QVI E PLEVRITICIS] Pleuritide ſæua correptis, quorum anacatharſis nec cita fuit, nec liberalis & libera, ſputi exactè flauo permixti, vnde pleuritis non rarò ſua ſponte quieſcit, criſínque habet ſimplicem perfectam, recidiuæ & ſuppurati expertem; eadémque nec phlebotomia, nec pharmacia, nec diæta curationem recepit; & tamen virtute naturæ, empyemati locum dedit; cuius confectio & eruptio celeritate præcedit reliqua empyemata quæ cadunt in pleuritidem & peripneumoniam: ſicut non ita pridem annotauimus ex Galeno ad illam prognωſin. *Plurimæ autem ſuppurationes rumpuntur, aliæ quidem viginti dierum*, &c. Vbi demonſtratum eſt, plurimas eò dici, quòd aliæ ſint alterius generis quæ non ſeruant legem dierum criticorum in ea prognωſi traditorum; ſed multò antè rumpuntur, ac ſeptimo die non rarò tales eduntur, quales in prognoſtico, & ſuprà, & hîc leguntur.

Coac.35. huius cap.

PVRVLENTA EXPVVNT BILIOSA] Intra decimumquartum, nulla præeunte ſalutari anacatharſi quæ dicta eſt. Nam cætera empyemata non fiunt, aut certè vix ante 14. nec rumpuntur ante 20, quàm breuiſſima eſſe poteſt eorum confectio, & conſecuta ruptio. At puruléta & biliofa expuitio empyematis tam citò confecti, ſæpe cadit in ſeptimum, indéque mors venit intra decimumquartum. Tam citæ mortis cauſa eſt morbi ferocitas, & ſumma caloris natiui infirmitas, quæ cernuntur in bilioſo pure, diductúmve id fuerit, aut permixtum: maximéque cùm ipſa natura, rei malè geſtæ arguitur ſeptimo die: tum enim malè res eunt, atque ſpes omnis retrò ſublapſa refertur. Eſt autem, vt iam diximus, analogia ſeptimi indicantis, ad criſin decimiquarti. Sed ſatis iam alibi de iis qui purulenta expuunt biliofa, & quare moriantur.

lib.2. progn. & Coac.20. huius cap.

Coac.20. huius cap.

ROTVNDA] Quorum prauitas conſideranda in ſigno & cauſa. In ſigno quidem, quo denunciatur craſſitudo & lentor humoris in pulmonum bronchiis cumulatè collecti, & ab immoderato calore tam glutinoſi atque rotundi: pars enim vnde manat, ardore conflagrat. In cauſa autem: quoniam difficilis eſt talium excreatio; eáque difficultas excreandi, auget materiæ contumaciam, auget quoque ardorem: hinc maior dyſpnœa. Atque hæc tria; difficultas ſpirandi, excreandi, & glutinoſum pus, mutuas tradunt operas in ægroti perniciem, vt alibi docet præceptor.

lib.1. acut.

AVT PVRVLENTA SVBCRVENTA] Vnde ſignificatio fit effœti multùm caloris natiui, qui materiam, pepaſmi capacem, mitificare non poteſt, colorémque ſolidarum partium, quarum munus eſt ipſa concoctio, puri, vt decet, omni ex parte inducere.

LABENTIBVS INDE DIEBVS] Vnde prauitatis & infirmitatis acceſſio fit. Nam & corruptio maior in dies accreſcit, & virtus exoluitur partium quarum officia neceſſaria ſunt ad conſeruationem vitæ.

DESPERATI] Quorum deſperatio poſita eſt in vitio inemendabili partium obſeſſarum, calorem cordis vitalem ſuffocantium, vel extinguentium cum ſpiratione difficili atque tabifica.

DESPERATI SVNT ETIAM] Calamitoſa vi ardoris quo peruruntur atque conflagrant partes ſpirabiles, vnde μαρασμὸς περιφρυγὴς, & priuatio, ex qua denuo habitus comparari non poteſt.

QVI NIGRA EXPVVNT] In quibus ſumma ſunt prauitatis omnia, quæ in cuiuſlibet meri humoris vacuatione cerni poſſunt. Nam huius nigri humoris, atque, vt ita dicam, atrabilarij, non melancholici, materialis cauſa eſt bilis multùm viridis & æruginoſa; efficiens verò, prægrandis calor adurens, & ſerum exhauriens, vnde tam merus eſt vt eo nihil magis: iuxta illud. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἄκρητον, ὥστε μέλαν φαίνεσθαι. &c. Atqui nihil merum in bonis ducendum, ne ipſe quidem ſanguis. Ergo deſperati ſunt illi qui cum ſputo nigro, purulentum expurgant.

lib.2. progn.

ET FVLIGINOSA] Damnantur hîc fuliginoſa, quæ tamen plus habere ſecuritatis alibi ſcripſit, quàm cætera praua: multùm enim differt fuliginoſum à nigro. Nam à fuligine ſuperficies tantùm fucatur: ſed ab ardore totum corpus omni ex parte nigreſcit. Atque vt nigriciei cauſa eſt ardor quo humor conflagrat: ſic fuliginoſi coloris vapor & anathymiaſis, qua ſuperficies humoris fucatur. Sed in ſputo vera eſt fuliginoſi commendatio, præ cæteris malis. In empyemate vituperatio, poſtquam naturę fruſtra conatus capti ſunt in coquendo.

Coac.17. huius cap.

46 Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες πτύουσι, πονέοντες ὑποχονδρίου δεξιοῦ, ἀπὸ τοῦ ἥπατος πτύουσι, καὶ οἱ πολλοὶ ἀπόλλυνται.

Quicunque ſpumantem expuunt ſanguinem, dextróque laborant hypochondrio; à iecore ſpuunt, multíque intereunt.

ECCE QVO in errore verſantur, qui omnem diagnωſin pleuritidis aut peripneumoniæ ponunt in ſputo cruento. Non enim hoc pathognomonicum eſt illorum morborum; ſed epiphænomenon potiùs: nec vnquam inter diagnωſtica recenſetur à præceptore; ſed inter prognωſtica: niſi quis diagnωſin inde comparari putet humoris morbifici: quod illi cóceſſerim facilè, modò inde prognωſin ineundam eſſe fateatur. Enimuero dubitari non poteſt quin ſputum ſpumoſi ſanguinis, illinc veniat, aut illac feratur, vbi

ratur, vbi facilis est generatio spumæ in circumtenso sanguine à spiritu flatulento, vel à calore contra naturam. Est autem facilis circumtensio in ardore, vasorum amplitudine, & motu perpetuo spongiosi pulmonis; cum accessione tussis molestæ quam excitat crebra concussio. Vera est igitur illa sententia præceptoris. *Qui spumantem expuunt sanguinem, iis anagωge fit è pulmone.* Verùm vt spuma fit in pulmone: aph.13.5. ita non semper sanguis è pulmonis commeatu, nec de substantia eius prorumpit. Quod multis iuuenibus vsuuenisse comperi, quibus, cohibita narium hæmorrhagia, sanguinis anadrome cursum habuit per pulmones, & exitum per os. Ac mihi quoque iam homini quinquagenario, cùm olim familiaris fuisset narium hæmorrhagia, commodo valetudinis ad illud vsque tempus ætatis meæ; tum ea suppressa, 1558. nec tamen anadrome statis temporibus quiescente; qua data porta prorupit per anastomωsin venarum 1578. pulmonis, atque id quidem sæpe & multùm: quæ tamen sedata per Dei misericordiam, nullam offensionem partis reliquit qua cursum inflexit, præter summam corporis infirmitatem. Sed eum qui sequutus est annum exegi in medendo, scribendo, & legendo Hippocratem clara voce, & firmis lateribus. Deo sit honor & gloria qui me sanauit, ac mihi medicinæ faciundæ rationem aperuit per hæmorrhoidas, admota hirudine. Sic enim rheuma concitatum retrahitur, efferáque sedatur anadrome atque sistitur. Huc spectant & illa. *Mulieri sanguinem euomenti, menses prorupti; λύσιν, i. solutionem afferunt.* Et. *Mulieri* aph.32.& 33. *menstruali, cui menstrua non respondent; prodest è naribus profluere sanguinem.* Est enim ratum illud; quòd lib.5. qui statis temporibus profundunt sanguinem, si loco non profuderint; grauissimis malis tentantur: ac Coac. penult. nonnulli epileptici moriuntur; nisi aliqua fiat anagωge, aut per phlebotomiam prouisio vel curatio cap.13. lib.2. adferatur. Nam *ex hæmorrhoide quantumuis parum aut parumper aperta, obortæ vertigines; paraplecticum* Coac.vlt.cap. *quippiam opinantur. Sanat autem phlebotomia.* Vt autem hæmorrhoides conuenienter fluentes, omnia 13. lib.2. ferè arcent mala thoracis & cerebri, atque adeo corporis vniuersi: sic illæ inconsideratè suppressæ, pla- 6.Epid. nè grauiora inferunt mala, quàm quæ arcere solebant. Est igitur necessaria κενεαγγείη, i. *vacuatio* cuiuslibet superuacanei quod exitum de more non habet: alioqui tum à suppressione vbi stabulatur, tum ab anadrome vbi subsistit; sæpe insanabilem morbum facit. Ac nihil naturæ molestius, nihil pestiferum magis, quàm solitæ excretionis repentina suppressio. Ex ea enim suppressione, multi per oppressionem & malignam cacochymiam morbi graues nascuntur. Nam *&* *profusa narium hæmorrhagia, vi* Coac. 11. cap. *suppressa; nonnunquam adducit conuulsionem: sanat autem phlebotomia.* Qualis est autem partium per quas 13. lib.2. ad exitum sanguis viam affectat, natura, in temperamento, complexione, conformatione, & officio: talis eiusdem in excernendo idea. Nam è pulmone spumans & floridus, cùm tussi; ex aluo ruber aut niger, cum vomitu; è thorace parum bullatus cum tussi atque dolore, foras exit: ne persequar cætera quæ sunt notissima.

DEXTROQVE LABORANT HYPOCHONDRIO] Per metonymiam & propriè dicto: vt affectio ipsa sit hepatis quod in eo hypochondrio continetur: sympathia verò ipsius hypochondrij, i. epigastrij partis illius quæ subiacet, vel potiùs adiacet cartilaginibus notharum costarum, vnde nomen habet: ac sympathiæ illius notæ sunt, dolor & duritas. Vtriusque autem symptomatis causa est, non propria quidem hypochondrij tensio: sed eius oppressio quam facit phlegmone systrophica iecoris adiacentis.

A IECORE SPVVNT] Inflammata scilicet parte illius conuexa, vnde à forti contentione naturæ sui diligentis, & periculum vitare studentis; translatio fit sursum per expressionem sanguinis qui è directo ferri debebat secundùm iugulares venas ad caput, indéque prorepens ad extimas venarum oras, quæ sunt ad nares, illac per anastomωsin hæmorrhagiam ciere, quæ plurimum opis & adiumenti adferret; inchoatam systrophen reprimendo, factam exoluendo, denique rheuma concitatum inhibendo, & consistens vacuando, vnde iam ampliùs periculo locus non esset. Verùm hîc deuium iter est cùm itur ad pulmones, quo periculum mutatur potiùs quàm vitatur: ac longè maius periculum esset, si anadrome ad pulmonem inflexa, ibi subsisteret, nec anagωgen haberet. Nam inde nata peripneumo- lib.2.περὶ nia, nullum adferret iecori alleuamentum: sicut nec vlla sympathia est primigenij mali leuamen, ἄρθρων. quando ne ipsa quidem exclusio sanguinis illac prorupti, vllo fit commodo leuationis, vt mox dicetur. Credibile est autem, malum pulmonis à primigenia iecoris inflammatione adhuc superstite, principia causásque duxisse.

MVLTIQVE INTEREVNT] Quoniam vt spumæ generatio fit in pulmone: sic propagatio perennis causæ morbificæ in iecore inflammato: vt quamuis eductio sanguinis in pulmone collecti, ad systrophen ibi natam atque conceptam multum opis adferret: tamen hoc loco fit irrita expurgatio propter perennitatem affluxus à iecoris foco, inflammatione obsessi; quam ibi subesse testatur hypochondrij meteorismus sine borborygmo, sed cum dolore & febre coniunctus. Quæ causa è multis vna est, cur omne sputum quod non sanat dolorem, sit prauum: quantumuis bonum esse videa- Coac.18.hu- tur. Et cùm sanguis omnis, cuiusmodi tandem fuerit, etiam bonitate eximius, sursum per os editus, in ius cap.& vitio sit: niger autem specie ipsa pessimus; tamen deorsum ductus per hæmorrhoidas, laude conspi- lib.2. progn. cuus esse soleat: tum verò ad causæ & signi calamitatem sanguinis per os exclusi, multùm accedit, quando inexhausti fontis, vnde manat, signa eduntur; qualis hîc cernitur atque tractatur hypochondrij dex- aph.25.4. tri afflictio quæ homini necando ipsa per se satis est. Notum est illud. *Hypochondrij, præsertim dextri, tumo-* lib.1. progn. *res duri ac dolorifici, per initia; mortem in propinquo esse denunciant,* &c. Propterea consideratè scriptum est, MVLTI INTEREVNT, non omnes: quoniam si validarum virium beneficio ventum sit ad vigesimum diem manente febre, suppuratio fit, vnde nonnulla spes affulget salutis. Intereunt autem à foco primigenij morbi, & loco indebitæ vacuationis. Atque à foco quidem; propter amissionem officij necessarij, doloris acerbitatem, partium vicinarum sympathiam & syntimoriam; tum propter generatio-

nem perennem prauorum humorum. A loco autem vacuationis indebitæ; propter excellentiam partis afflictæ, i. pulmonis, vasorum *ἀναστόμωσιν, ῥῆξιν, καὶ διάβρωσιν*, i. *diductionem, rupturam, erosionem*; quæ non sanescunt facilè; tum propter viuifici nectaris paupertatem quam infert sanguinis è sinu cordis

aph.29.3. exclusio. Postremò φθίσις ἀπὸ τῆς πτύσεως, i. *phthisis à sputo*, de qua illud præceptum est. Τοῖσι δὲ νεανισκοῖσιν,

aph.9.5. αἵματος πτύσιες· φθίσιες: i. *Iuuenibus, sanguinis sputiones; phthises*: vnde & illud. *Tabes potissimùm in eam cadit*

aph.15.7. *ætatem quæ est à 18. ad 35.* Et rursum. Ἐπὶ αἵματος πτύσει, πύου πτύσις· κακόν. i. *A sanguinis sputo, puris sputum; malum.* Vbi Galenus ait, non omnem sanguinis expuitionem, tabis consecutionem adferre: sed eam solùm quæ à maligno fit.

47 Οἷσιν ἐν σεισμοῖσιν, πῦον βορβορῶδες ἔρχεται, καὶ δυσῶδες· ἀπόλλυνται ὡς τὰ πολλά.

Quibus concutiendo pus editur cœnosum, & fœdi odoris; vt plurimùm moriuntur.

QVEMADMODVM naturæ vis atque integritas in motu & pepasmo, consolatur medicum spe certa salutis: ita segnicies & infirmitas in vtroque, desperationem; in alterutro, metum adfert sinistri euentus. Hîc autem comparatio fit vtriusque facultatis, vnde prædicendi ratio iniri debet interitus aut salutis. Ac naturalis quidem validæ in pepasmo; contrà effœtæ, in corruptione humoris morbifici: animalis verò firmæ in substantia, robustæ in officio expurgandi sputum aut pus; infirmæ & languidæ, in interceptione & impedimento exitus, vnde suffocatio, indéque mors venit. Est igitur prognoseως huius quæstio, vtrum purulenti peiore sint loco à puris corruptione, quàm à difficultate & contumacia exeundi. Quæstionis autem hæc erit decisio.

QVIBVS] Empyicis, quorum patefacta iam ratio est in generatione suppurati, & vomicæ ruptione 20. 30. 40. aut 60. die.

CONCVTIENDO] A forti contentione musculorum intercostalium, ídque voluntatis imperio, tum ab electione, tum ab instinctu. Est enim natura in concussione potens causæ morbificæ: quemadmodum in conuulsione impotens. Excitatur autem concussio, vel sponte sua, vel nostra in tussi; quod est καθ' ὁρμὴν, ἢ κατὰ προαίρεσιν. In sternutamento, singultu, rigore; tantùm καθ' ὁρμὴν, i. *ab instinctu* partis afflictæ, nec voluntatis imperio. Est igitur fortis concussio, signum τῆς ἰσχύος in substantia; τῆς δὲ δυνάμεως in officio.

PVS EDITVR COENOSVM] Quamuis liberè & liberaliter, à forti contentione thoracis, meatuum libertate, & pure meabili. Est autem cœnosum βορβορῶδες, colore fuscum, & substantia ἀμοργῶδες, i. *amurcam referens*. Ex quo significatio fit corruptæ partis vnde manat, effœti caloris, & materiæ prorsus indomitæ.

ET FOEDI ODORIS] In quo putredinis summa sunt omnia, vnde vis tabifica nectar viuificum cordis planè corrumpit, & vnde partium omnium solidarum viuacitas labefactatur, corrupto vitali principio cui tabifica vis infertur à corde, loco viuifici nectaris. Est autem putredinis fœtidæ corruptio inemendabilis, nec vnquam redintegranda, quæ per syntimoriam, partem vbi concepta est, ad extremum corruptionis perducit, & insanabilem gangrænam inducit.

VT PLVRIMVM MORIVNTVR] Vel potiùs necessariò: quoniam mortifera est gangræna cùm cæterarum corporis partium, tum verò spirabilium, quarum officio vel ad punctum tẽporis vitam carere non potis est: & quarũ vitio, naturę omnia præsidia collabũtur, cum ἀδυναμία omniũ facultatum, & vacatione omniũ officiorũ, tãdẽ in sympathiã & cõtagionẽ adductorũ nobilissimæ partis corruptæ.

48 Οἷσιν ἀπὸ τοῦ πύου ἡ μήλη χρωματίζεται, καθάπερ ἀπὸ πυρός· ἀπόλλυνται ὡς τὰ πολλά.

Quibus à pure coloratur specillum, tanquam ab igne; maximam illi partem intereunt.

ENIMVERO bene res eunt, & bono sunt loco empyicorum, quibus vel confecto statim pure dum

Coac.38. huius cap. stabulatur in vomica, vel ea rupta in thoracem effuso, ipsum liberaliter & ex facili educitur per os, nihil olens, æquale, læue, & album. Tales enim pro certo euadunt, si bene constituta sit naturalis œconomia: quoniam ab expurgatione puris, fruuntur omnibus naturæ commodis quibus vita hominum sustentatur, nempe spiritu & nutricatu. Sin autem eo careant beneficio citæ, liberalis, & liberę anacatharseως; ibi tum citò puris vacuatio molienda per vstionem aut sectionem: sicut faciundum præcepit Hippocrates, & suprà iam aperuimus. Ac si perusto latere κατ' ἴξιν empyematis vacuandi, quod vel pleuritis, vel peripneumonia, vel ipse lateri affixus pulmo inuexit (quod erat in more positum, institutóque veterum medico-

rum medicorum, vt Galenus ex Platone comico annotauit:) ſi, inquam, peruſto latere, pus exeat, quale deſcriptum eſt bonum, bene fit ægro: ſin autem cœnoſum & fœdi odoris; mortiferum. Ac ſanè pus illud alia probatione non egebat ſuæ qualitatis mortiferæ, quàm prædicta odoris atque coloris, nec erat neceſſe aliam ſubiungere in hac prognoſi traditam, cùm illa ſufficeret. Cur autem id factum ſit, planum faciet prognoſeως explicatio.

QVIBVS] Empyicis qui peruſto latere pus edunt foras, quod erat in thorace diffuſum.

A PVRE] Non eo ſolùm quod expurgatur per os, in quo fœdi odoris, & cœnoſi coloris argumenta ſufficiunt ad præſenſionem interitus & deſperationem ſalutis; vt alia probatione hîc tradita, nec ſpecillo ſit opus: quia nullum arte ſit vlcus, nec vulnus in libera puris expurgatione.

COLORATVR SPECILLVM] Scilicet vulnerarium, quod in ſinum immittitur, ſiue in fiſtulam expurati: ne, quia longa eſt via, decipiatur medicus pure quod in propinquo eſt partium circumiacentium; tum autem vt pus quod in abdito latet, exitum habeat, quo ſæpe impeditur vel ſua craſſicie, vel ipſius fiſtulæ ſinuoſo anfractu. Coloratur autem à pure quod in profundo eſt, vnde tali colore inficitur, qualis eſt eius coloratio.

TANQVAM AB IGNE] Vt ſcilicet immiſſum, pro candido & argenteo, velut plumbeum & igne peruſtum extrahatur; indicio puris, feritate acerrimi.

MAXIMAM ILLI PARTEM INTEREVNT] Cauſæ ſunt explicatæ in ſuperiore prognωſi.

49 Μετὰ πλευροῦ ἀλγήματος, μὴ πλευριτικοῦ δὲ, καὶ ταραχωδέων λεπτῶν, ἢ ἐπιεικῶν· οὗτοι φρενιτικοὶ ἀποβαίνουσι.

Quibus cum dolore lateris, non tamen pleuritico, leuis adeſt aut modica perturbatio; euadunt phrenitici.

MAGNA VIS eſt ad ea quæ cuique accidunt ſuſcipienda, in præparatione τοῦ ἐπιδεκτικοῦ, i. *excipientis cauſæ*, vel affligendæ partis. Ecce dolor lateris, nec tamen pleuriticus, tranſit ad phrenitidem: quia coniunctam habet τὴν ταραχὴν, i. *animi perturbationem*. Huiuſmodi eſt illa prognωſis. *Qui cum perturbatione, vrinas meiunt claras & albas, vel enæoremate nigro præditas; ipſos manet phrenitis.* prorrh.4. f.1.l. Sed præſtat examinare inſtitutam prognωſin.

QVIBVS CVM DOLORE LATERIS] i. Dolorifico lateris malo. Sic enim dolorem pro morbo, ſæpe iam diximus vſurpari. At cuiuſmodi ſit ille morbus, quia non docetur ἐκ τῶν ὑπαρχόντων; noſtræ partes erunt quærere ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων, ex eo ſcilicet quod adiecit.

NON TAMEN PLEVRITICO] i. Minimè nato ab inflammatione ſyſtrophica membranæ coſtis intextæ. Quæramus igitur ſuper eo dolore lateris ad phrenitidem tranſeunte, quem ipſa pleuritis non facit. Sed quid dixi, ſuper dolore? illud enim, *ſuper*, ad methodum pertinet examinandæ rei quæ in quæſtionem vocatur. At nondum conſtat quænam ſit illa res, niſi ἐκ τοῦ ἀσυμβεβηκότος, quod poſuit in vacuitate pleuritidis. Quænam igitur tanta vis eſſe poteſt exorti doloris in latere, nec tamen pleuritici, vnde inferatur phrenitis? Enimuero diaphragmatis non eſt, nec vmbilici palpitantis, nec mediaſtini vulgò Coac.55.lib.1. dicti. Etenim diaphragmatis inflammatio, quam vox acuta, quæ fuerat antè grauis, & hypochondriorum intrò ſurſum oſtendit reuulſio; eſt planè phrenitica. Vmbilici autem palpitatio, non eſt phrenitica, quam inflammatio non excitauit, pace Galeni dixerim. Nam vt concedam quod ipſe dixit, paraphoricam f.1.1.prorrh. eſſe diaphragmatis offenſionem lege contagionis & ſympathię quam habet cum cerebro: tamen offenſionis cauſam probare non poſſum, quam idem ſcripſit oriri ex flatulento ſpiritu, frigoris vi cumulatè ſuppreſſo. Eſt enim ratum illud theorema ipſius. Οὐδέποτε ἡ τῶν πνευμάτων ἀπόληψις, ἐπιφέρει τὴν φλογώδη διάθεσιν ἐν ὑποχονδρίῳ. lib.4.acut. i. *Flatuum interceptio, nunquam hypochondriis infert diſpoſitionem inflammatoriam.* Coac.30.cap.11.lib.2. Sed illa offenſio non eſt lateris, nec morbo, nec ſympathia. Mediaſtini autem quæ ratio eſſe poteſt, cartilaginei? quod ſi conceſſero inflammari, pleuriticus erit dolor, qualem demonſtrauimus verè dici & eſſe à phlegmone ſterni, coſtarum ſuperarum, inferarum, & dorſi. Erit igitur lateris dolor, non tamen pleuriticus, qui per metaſtaſin facit phrenitidem; is ipſe de quo illud extat perceptum. Τὰ ἀραιὰ κατὰ πλευρὸν ἐν τουτέοισιν ἀλγήματα· παραφροσύνην σημαίνει. i. *His rari per latus oborti dolores; delirium fore teſtantur.* Hîc enim raros dolores credibile non eſt dici, quos excitant flatus, quorum ſubita diſſipatione ipſi dolores ſubinde quieſcunt. Illud enim quod ſuprà poſuit de bilioſis & meris deiectionibus; non admittit collectionem ſpiritus flatulenti. Deinde verò à dolore lateris inde oborto, non fieret ipſa phrenitis: quia ſpiritus flatulenti vt nulla ſuppreſſio inflammatoriam parit affectionem; ſic nulla eius tranſlatio. Quamobrem ſi, vel Galeno teſte, rari dolores lateris, eò dicuntur, quòd ſint fugaces: huiuſmodi eſſe poſſunt à bilis Coac.97.lib.1. & prorrh.27.f.1.1. orgaſmo, quam demonſtratum eſt metaptωſin crebram huc illuc habere, ſicut in cerebro: ſic in thorace, modò infera, modò ſupera; modò dextra, modò ſiniſtra; modò antica, modò poſtica illius regione. Atque dolor talis, non eſt verè pleuriticus: niſi fortè ὁμωνύμως dicatur & καταχρηστικῶς: quia non habet ſecum adiuncta pleuritidis pathognomonica & συνεδρεύοντα. Sed tamen ille dolor facilè tranſit ad cerebrum, ibíque paraphorica edit ſymptomata: ſicut iam per orgaſmum, metaſtaſin habuit ex aluo in thoracem. Paraphorica autem ſymptomata, facilè in cerebro excitantur.

prorrh. 4. f.1.1.& alibi passim.

SI ADSIT LEVIS AVT MODICA PERTVRBATIO] Nam παραχὴ absolutè dicta, mentis est propria,qua itur ad omne genus delirij; maximè autem phrenitidis & insaniæ,cùm effera bilis eò prorepit,ibíque feritatem suam exercet.

50 Εν τοῖσι κτ̃ πνεύμονα αἱ λίην ἐξέρυθραι ἀποστάξιες πονηρόν.

Quæ cadunt in peripneumoniam prærubra multùm stillicidia; mali sunt ominis.

Coac.45.huius cap. — hist.1. 1.Epid.

SATIS IAM de stillicidio sanguinis, quod cadit in peripneumoniam; aut etiam nimis multa ad illam prognωsin. *Si lateris morbo substillum incidat sanguinis è naribus; graue malum.* Nunc autem sufficiet explicare quid sit prærubrum valde stillicidium. Est illud sanguinis meri, suo sero nimis exhausti à febrili ardore,proptereàque pessimi. Ergo si ad vitium stillicidij, quod ipsum per se magnum est,& crisis aduersæ,accesserit quoque prauitas eximia sanguinis multùm è natura egressi,qualis est meri, vt in Philisco; non dyscrisia solùm stillicidij simplicis, quæ ipsum semper manet: verumetiam mortis consecutio adferetur homini desperato. Vide comment.ad illam prognωsin, & quæ adducta sunt illùc ex aliis aphorismis,de stillicidio accuratissimè scriptis & explicatis.

51 Μετὰ βράγχου πτύελα γλίσχρα, ἁλμυρώδεα· κακόν. ἢν δέ τι ἐπαίρηται κτ̃ στῆθος· ἐπὶ τούτοισι κακόν. τὰ ἐς τράχηλον ἀλγήματα, τούτων ἰσχνανθέντων· ὀλέθρια.

Cum raucitate sputa glutinosa & salsilaginosa; malum: quòd si quid præterea in pectore assurgat; malum. Ac sanè ceruicis dolores tumore vanescente; sunt desperatæ salutis.

6.Epid.part.3. — 2.Epid. part.1. — 6.Epid.part.3. — 3.Epid. — 1.Epid. — ibid.6.Epid. part.3. — 1.Epid.

CATARRHI ferini prolapsus,& vbi insederit,& vnde,& quà exierit; sæpe insanabilem morbum facit. Quod ipsum docere videtur illa sententia. Επὶ τοῖσι καταῤῥόοισι τοῖσι κακοήθεσι, κἂν ἔκκρισις εἴη, κἂν μὴ εἴη· κακόν. i. *Destillationes malignæ* (in pulmonem prolapsæ) *exitúmve habeant, aut non; semper sunt malæ.* Scripta est autem de iis qui thorace angusto sunt, dorsóque alato: quorum vitiosam conformationem referendam esse docet præceptor πρὸς τὴν τῆς ἀφορμῆς ἀδυναμίην, i. *ad imbecillam vim efformandi*; cuius imbecillitatem ponit in paupertate caloris natiui,ex paruitate cordis, quæ facit thoracis angustiam: sicut amplificatio amplitudinem. Scitum est illud. Στενότητες καὶ πλατύτητες· ἀπὸ τῶν ἐναντίων, i. *angustiæ & amplitudinis contrariæ sunt causæ.* Huiusmodi autem naturæ quæ sunt angusti thoracis & dorsi alati, propterea que dicuntur πτερυγώδεις; sunt omnes φθινώδεις, i. *obnoxiæ tabi*: præsertim si ad illud vitium formaturæ accesserit perennis catarrhi ferini generatio, ex contraria temperie nobilium partium, & impuritate ipsius hepatitis & aortæ,tum à tempestate austrina,vètis placida,& pluuiosa. Tum enim periclitantur οἱ πτερυγώδεις à phthisi, quos potissimùm destillatio ferina è capite facit tussiculosos & raucos. Cùm igitur catarrhi ferini vis erodendi (est enim διαβρωτικὸς, proptereáque dicitur θηριώδης) metum adferat θηριώματος, i. *ferini vlceris*, in parte capacissima rosionis, i. in raro & spongioso pulmone; periculosa est eius mansio diuturnior, vbi non potest pepasmum habere: sicut catarrhi alij feritatis expertes, quos vetant inde cieri pharmacia anacathartica, priusquàm mitificati fuerint. Et si fortè natura, sponte sua, ipsum tussiendo extussire conetur; & irrita eius contentio, & inanis catarrhi expressio per fumidi vaporis efflationem, ipsa tussiendi assiduitate, vasis alicuius inferet ruptionem, & caput ipsum replebit, cuius repletio erit catarrhoica, per syntimoriam sæuiens in pulmonem. Nec solùm catarrhi ferini prolapsus in pulmonem, cùm insederit, ipsum corrumpit; & vnde foras exire tentat, vasa disrumpit cum irrita tussiendi assiduitate: sed etiam quà prolabitur, & quà effertur; damnis auget ægrotum. Sic enim præceptor annotauit in illo. Φάρυγγες τοῖσι πλείστοισι τούτων ἐξ ἀρχῆς, καὶ διὰ τέλεος ἐπώδυνον εἶχον ἔχοντες ἔρευθος μετὰ φλεγμονῆς. ῥεύματα σμικρὰ, δριμέα, λεπτὰ, ταχὺ κακούμενοι καὶ τηκόμενοι. i. *Eorum verò plurimis exactum ad morbum fauces erant dolenter affectæ, quarum affectio cernebatur in rubore & phlegmone. Lacessebant eos fluxiones exiguæ, acres & tenues, citò maleficæ atque tabificæ.* Nunc ostendamus quàm sputa sint mala, glutinosa & salsilaginosa,cum raucitate coniuncta.

Ergo. CVM RAVCITATE] Quam edit asperitas tunicæ arteriam succingentis, imbutę catarrho primùm acri & tenui,mox glutinoso & salso.

lib.1.& 3.de acut.

SPVTA GLVTINOSA] Lenta & viscida: non à crudore, sed à calore contra naturam perusta, vnde nominantur καταγλισχραινόμενα ἀσαπέως, i. *glutinosa & coctionis expertia.* Nam coctione fiunt crassiuscula & meabilia, quæ putria vulgò dicunt: sicut ex vulgari consuetudine loquendi scripsit Hippocrates, ἀσαπέως. Hîc igitur sputa sunt ἀσαπέως, i. ἀπέπτως glutinosa; proptereáque ἐγκέρχοντα, i. *screatu admodum difficilia*: quoniam contumaciter adhærescunt faucibus & arteriæ, vnde non exit facilè catarrhus ferinus in pulmonem prolapsus, quamuis eò delatus fuerit ipso vapore fumido, per tussim expresso; sed ibi di-

ſed ibi diſpergitur, & vt Galeno placet, αὖ πκαταφέρεται, i. *rurſum præcipitat*, cuius inchoata fuit ἄνοδος, i. *ſurſum elatio*, nec tamen tranſeundi celeritate per arteriam, præuenit diſperſionem ſui per eam, atque relapſum. Quæ cauſa eſt cur in arteria glutinoſum fiat, quod priùs acre fuit & tenue.

Gal. ad part. 18. ſect. 3. 6. Epid.

ET SALSILAGINOSA] i. Dilutum ſalem referentia, ídque vel propria corruptione catarrhi vnde fit pituita ſalſa, quemadmodum à concretione gypſea, & à reſolutione aquea, vel à permixtione bilis & pituitæ. Sunt autem amari & ſalſi affines ſapores.

Theophr. cap. 8. lib. 2. de cauſ. plant.

MALVM] Quia raucitas cum tuſſi coniuncta, phthiſeως prænuncia eſt vel conſectaria: prout catarrhi feritatem ſentit arteria; vel appulſu qui fit ſuperne deorſum; vel eo qui inferne ſurſum, quando ibi diſpergitur, ex eo quod ἡ ἄνοδος celerem non habet διέξοδον. Deinde quia ſputum glutinoſum, difficili excreatione plus adfert detrimenti, quàm adiumenti. Hinc maior doloris & tuſſis moleſtia, cum ſyntimoria contumacis materiæ, & ſpirationis difficilis, quæ fruſtra tuſſiendo augetur: vt interim præter eam ſignum quod edunt ſputa glutinoſa peruſti humoris ab incendio & ardore quo pars incanduit, vnde ſputa illa procedunt. Atque vt glutinoſum nocet contumacia, & partium, vt ſic dicam, laceratione: ita ſalſilaginoſum, eroſione. Nam ſigno terrifica ſunt καθ' ἧσσον καὶ μᾶλλον.

QVOD SI QVID PRÆTEREA IN PECTORE ASSVRGAT] Cuiuſmodi eſt λόρδωσις à phymate duro pulmonis, partiúmve anticarum, thoracis vertebram, dorſi auulſis ligamentis, ſternum verſus abducente; aut etiam ſterno expulſo ab oppreſſione partium ſpirabilium quæ adiacent ipſi, tum à propagatione rheumatis concitati & conſiſtentis.

MALVM] Quia vis magna denunciatur mali quod foras non exit, ſed acquirendo vires, diſtorſionem & luxationem adfert rhacheως, ipſámque facit κακόλορδον, κακόκυφον, & κακοσκόλιον; quæ olim naturaliter conſtituta erat ἰθυσκόλιος, ἰθύλορδος, καὶ ἰθύκυφος. Vulgata eſt illa ſententia. *Qui ante pubertátem, gibberoſi fiunt ex aſthmate, vel ex tuſſi; moriuntur.* Vide doctiſſimum Galeni commentarium.

lib. 3. περὶ ἄρθρων. aph. 46. 6.

AC TVM CERVICIS DOLORES, TVMORE VANESCENTE, MORTIFERI] Ratio huius mortiferi ſymptomatis atque ſigni, repetenda ex illa prognωſi. *Sin autem cynanche faucium euaneſcit, nullo eryſipelate foris exorto, nec excreato pure ex facili & ſine dolore, ídque diebus criticis; mortifera eſt.* Nam *eryſipelas intus foras conuerti, commodum: at foris intrò, mortiferum. Intrò autem conuertitur, cùm eo vaneſcente pectus opprimitur, ac difficiliùs ſpirat æger.* Pertinet enim pars vltima huius prognoſeως ad phlegmonem & ruborem faucium dolenter afflictarum à feritate catarrhi, vel prolabentis, vel ἄνοδον ſine διεξόδῳ habentis.

Coac. 4. & 5. cap. 15. lib. 2.

52 Βράγχος μετὰ βηχὸς, καὶ κοιλίης ὑγρῆς· πῦον ἀνάγει.

Raucitas cum tuſſi, & liquida aluo; pus edit.

VT RAVCITAS inæqualitatem oſtendit arteriæ catarrho imbutæ: ſic tuſſis, præſertim ſicca, perennitatem catarrhi prolabentis, quando raucitatem ſecum habet coniunctam. Et quia catarrhi vis effera eſt quæ cernitur in raucitate, & faucium phlegmone, atque rubore; periculum eſt ne tabem inferat, erodendo pulmonem. Fuit illud iudicium præceptoris, quòd qui à catarrho diu vexati ſunt, tabificam vim eius tandem experiuntur, ac tabidi iacere coguntur. Iudicium aperit præceptoris, diuina obſeruatio ſic expreſſa. Πρωὶ δὲ τοῦ θέρεος ἀρξαμένου, καὶ διὰ θέρεος, καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα· πολλοὶ τῶν ἤδη πολὺν χρόνον ὑποφθειρομένων, φθινωδῶς κατεκλίθησαν. i. *Ante æſtatem, & per ipſam, atque per hyemem, eorum multi qui iam diu conflictabantur; phthiſici iacuere.* Ad quem locum hoc theorema catholicum ſcripſit Galenus. Ὅσα ἀπὸ κεφαλῆς ῥεύματα, βηχώδεις μὲν καὶ βραγχώδεις κατ' ἀρχὰς ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προϊόντι μὴ καθίσταται· ταῦτα τὴν ἑτέραν διαφορὰν τῶν φθισέων ἐργάζεται. i. *Deſtillationes è capite, quæ ſtatim initio tuſſiculoſos homines faciunt, atque raucos, niſi labente proxima anni parte quieſcant, ac velut redintegrationem habeant; profectò alteram tabis inferunt differentiam.* Eſt autem tabis altera differentia quæ in vlcere pulmonis conſiſtit; ſicut altera in ruptione vaſis: illa quidem πτερυγωδέων, i. *hominum alatorum*; hæc verò iuuenum, hæmorrhagiæ commodis carentium à 18. ad 35. ætatis annum. Ac tabis vtraque differentia, ſic expreſſa legitur in illa prognωſi. Φθίσιες ἐπικινδυνόταται, αἵ τε ἀπὸ τῆς ῥήξιος φλεβῶν τῶν παχειῶν, καὶ ἀπὸ καταῤῥου τοῦ ἀπὸ κεφαλῆς. i. *Ibi demum in metu ſunt maximo tabes, tum à ruptione venarum craſſarum, tum à catarrho è capite.* Ex qua prognωſi Galenus diſtinctionem attulit cauſarum tabificarum, ad locum prædictum: vt ſatis mirari non poſſim tanti authoris pertinaciam in detoganda fide prognoſeωn Coacarum, ex quibus tot flores collegit vnde ſua ſcripta ornauit, & immortalem doctrinæ ſingularis gloriam comparauit.

1. Epid.

aph. 9. 5. Coac. 5. cap. 17. lib. 2.

Ergo. RAVCITAS] Initio ſtatim catarrhi oborta, ſicut Galenus rectè annotauit, κατ' ἀρχάς: quoniam ferina deſtillatio, ſtatim malefica eſſe ſolet, & ſtatim tabifica; iuxta illud, βήχῳ κακούμενοι καὶ τηκόμενοι.

1. Epid.

CVM TVSSI] Ferina, pertinaci, & ſicca; in qua tuſſiendo, nihil, aut certè parum, excluditur; ídque crudum, aut certè parumper coctum, mox crudum à nouo prolapſu, atque iis tantùm qui meliore ſunt loco. Nam qui peiore ſunt, ne quidem pauliſper vllo gaudent pepaſmo: ſed continenter pauca expuunt cruda, exactum ad morbum.

ET LIQVIDA ALVO] Cuius præpropera excretio eſt ac lienterica, non quidem per ſympathiam partium nutritiarum quas tædeat ſui quamque officij, ab inueteratione tabis, mox affutura morte; nec verò deriuatione catarrhi in aluum, qui oxyregmiam primùm, mox parit lienteriam. Sed à feri-

tate catarrhi quæ facit aluum ἀφθώδη, obortis ſcilicet aphthis in aluo, vnde labefactatur facultas eius retentrix, vt cibos etiam ſuauiſſimos, aliquantiſper continere non poſſit. Credibile eſt autem, catar- 3.Epid.part.3. rhum idem facere in raro & molli pulmone, quod in denſiore & ſolidiore, aluum: ſicut Galenus annotauit vbi docet Hippocrates, ab eodem catarrho eoſdem homines tabidos fieri, & aluo turbata. Eſt autem hæc διάνοια vt intelligamus, inde phthiſin naſci, vnde vlcuſcula, quæ ſunt aphthæ, in ventriculo ex- in Coac. infrà. citantur. Talis cõnſecutio ſymptomatum legitur in illa prognωſi. Στόματα ἀφθώδεα τῇσιν ἐπιφόροισιν ὐ χρηστόν. ἆρα καὶ κοιλίαι καθυγραίνονται; i. *Ora grauidarum aphthoſa; terrifica. Num etiam perliquidas reddunt aluos?* Nam cauſa vlcerifica, per continuitatem interioris tunicæ prorepit ab ore ad aluum, vbi facit idem quod fecit in ore, nempe vlcuſcula, vnde liquidis excrementis fertur aluus; quæ cauſa, nutriendi & gerendi opportunitatem adimit: proptereáque locus eſt aborſioni.

PVS EDIT] Non primò & per ſe, ſed interuentu phthiſis. Cuius quidem facilis generatio eſt à tali catarrho, maximè verò in homine anguſti thoracis & dorſi alati, ídque tempeſtate auſtrina, ventis placida & pluuioſa. Eiuſmodi eſſet prognωſis, ſi quis prædictionem ederet futuræ aborſionis, ex graui- lib. 1. περὶ γυναικ. & aph. 34.5. dæ mulieris ore aphthoſo. Tale eſt illud adagium. Oculus domini habitiorem facit equum. Non oculus domini εὐεξίαν per ſe parit in equo: ſed equiſonis diligentia quæ ad nutum domini adhibetur in equo conuenienter fidelitérque curando.

53 Οἷσιν ἐν περιπνευμονίῃ οὖρα παχέα ἐν ἀρχῇ, εἶτα πρὸ τῆς τετράδος λεπτύνεται· θανάσιμον.

Quibus in peripneumonia, vrinæ continuò craſſæ, mox ante quartum diem tenues fiunt; mortiferum.

HVIC demonſtrandæ prognωſi aduocanda ſunt nobis hæc duo catholica theoremata. Prius eſt. » In morbo acuto malè res eunt, quando perennis acceſſio fit cauſæ morbificæ. Alterum. Malo ſunt loco » res ægri in morbis acutis, quando naturæ pręſidia collabuntur. Ac theorematis vtriuſque veritas oſten- Coac. 7. cap. 4. lib. 2. ditur in hac prognωſi, ſicut in illa. *In parωtidibus, vrinæ citò & pauliſper coctæ; peſtiferæ.* Videamus igitur quantum lucis adferant theωremata illa catholica, huic explicandæ prognωſi quæ omnem ferè continet rationem prædicendi de morbis acutis, quæque ſuo particulari exemplo, de more & inſtituto præceptoris, percepta edit ſingularia incundæ τεκμάρσεως ad ſcienter & certò prædicendum quid cuique ſit euenturum.

QVIBVS] Conuenienter curatis, & in quorum commoda nihil peccatum eſt: vt nulla ſit excuſatio culpandi medici, eorúmve qui præſtò ſunt.

Coac. 6. huius cap. ex lib. 3. περὶ νούσων. IN PERIPNEVMONIA] Inflammatione pulmonum ſyſtrophica, iam ſuis omnibus ſignis deſcripta & explicata.

VRINÆ] Non quidem colliquamenta, nec οὖρα ὁμόχροα βρώματι καὶ πόματι, i. *vrinæ concolores potioni* 6. Epid. part. 5. *& cibo*: ſed quarum materia eſt, vt ait Galenus, ὀῤῥὸς τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν, i. *ſerum quatuor qui ſtabulan-* 3. Epid. hiſt. 2. part. 2. de Hermocr. *tur in venis humorum.* Eſt enim triplex vrinæ materia, præter τὰ ὑφιστάμενα.

CONTINVO] Ineunte morbo, ſimulatque venit peripneumonia, atque, vt dici ſolet, τῇ πρώτῃ εἰσβολῇ, i. *primo appulſu*, vel *aggreſſione*.

aph. 69. & 70. lib. 4. lib. περὶ χυμῶν. CRASSÆ] Non quidem grumoſæ ex affluentia crudorum ὑφισταμένων; nec verò craſſæ, i. turbatæ ac iumentorum ſimiles, quæ diu depoſitæ non reſidunt, quæ οὖρα θολερὰ nominantur: ſed craſſæ, hoc eſt mediocris conſiſtētiæ, nec ſpiſſæ nimis, nec tenues. Sic enim craſſæ dicuntur quæ à pepaſmo ſpiſſeſcunt, lib. 2. progn. iuxta illud. Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ διαχώρημα πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης τῆς νόσου. i. *Excrementum ſpiſſari oportet dum itur ad* aph. 77. 4. *criſin.* Ac tales vrinæ craſſæ leguntur in illo aphoriſmo. *Qui cum vrina craſſa, meiunt furfuracea; ſcabioſa eſt iis veſica.* Vbi Galenus rectè annotauit, vrinam tenuem & furfuraceam, ſcabioſarum eſſe venarum: craſſam verò, ipſius veſicæ. Ac de his aliàs.

MOX ANTE QVARTVM DIEM] Quo prima periodus morbi abſoluitur, & πρώτη ἔφοδος lib. 3. progn. nominatur, i. *primum certamen naturæ & morbi*: à prædonibus ducta metaphora, qui viatores inuadunt. Notabile autem eſt quod ſcripſit, MOX ANTE QVARTVM DIEM: quoniam primis illis morbi diebus ante primam ἔφοδον, crebri ſunt metaptωſibus morbi acuti, ac tum humoris morbifici efferi fit ptorrh. 13. c. 1. 1. orgaſmus; non autem cùm iam proceſſerint quaternariis, vt in phrenitide obſeruauit præceptor.

TENVES FIVNT] In ſubſtantia, ex vacuitate coctionis quæ paulò antè ſpecimen ediderat ſuæ virtutis in craſſa vrina: quod eſt argumentum fatiſcentis naturæ & officij malè geſti à partibus nutritiis; maximè verò iecore & venis: ac tum vrinæ ſunt tincturæ bilioſæ expertes, ex tranſlatione bilis ad ſuperas partes; quæ quia critica eſſe nequit ad futuram iuuenum hæmorrhagiam, ſicut eius deriuatio ad ſenum dyſenteriam (non enim critica ſpes affulgere poteſt pepaſmo ante quartum diem) efficitur planè vt ſit omnino ſymptomatica ingraueſcentis peripneumoniæ, aut etiam mox in phrenitidem migraturæ. Atque huius metaptωſeos opinionem facit repentina mutatio craſſitudinis in tenuitatem an- aph. 72. 4. te quartum diem, quo tempore, vt iam diximus, frequentiſſima eſſe ſolet metaptωſis morborum peracu- 5. Epid. part. 3. torum, & humoris orgaſmus. Hîc locum habet illa ſententia præceptoris. Οὖρα τὰ λεπτὰ, οὐδὲν κρίσιμον, οὐδὲ χρηστόν. i. *Vrinæ tenues, criticum nihil, & vtile nihil præ ſe ferunt.* Sed de vrinis loco dicetur.

MORTIFERVM

MORTIFERVM] Quoniam si ad nobilissimæ partis oppressionem, continenter fiat noua morbificæ causæ accessio; vel, si in morbo calamitoso & peracuto, partium spirabilium κακοπραγία fit, & vis effœta langueat partium nutritiarum; profectò, labefactata spiritus & nutricatus œconomia, necesse est vitam effluere.

54 Οἱ ἐν ξηροῖσι περιπνευμονίῃσιν ὀλίγα πέπονα ἀνάγοντες· φοβεροί.

De peripneumonia sicca iis verendum qui pauca expuunt, & cocta paulisper.

SICVT periculosa est anadrome rheumatis concitati, quæ peripneumoniam fouet & auget: ita consistentis contumacia in coquendo & expurgando. Ac rheumatis concitati pertinacia, superiore prognωsi tradita est in vrina quæ citam mutationem habuit crassitudinis in tenuitatem. Hîc traditur contumacia consistentis, cum pertinacia concitati. Vtriusque autem ratio sic innotescet.

DE PERIPNEVMONIA SICCA] In qua sputum flauum pauco permixtum sanguine non editur circa initia, nec diebus criticis liberaliter expurgatur: talis enim dicitur sicca, i. sputi expers, in qua dolorificum malum citò, per anacatharsin, foras non exit. Ac siccitatis causæ omnes propalam explicatæ sunt ad illam prognωsin. *Pleuritides sputi expertes; grauissimæ.* Ergo qui sæuis peripneumoniæ symptomatis exercentur, nec vllam edunt vacuationem propriam phymatis in pulmone oborti. lib.2.progn. & Coac.16. huius cap. Coac.3. huius cap.

IIS VERENDVM] Quia non laxatur phyma pulmonis, vnde nulla symptomatum grauissimorum remissio, sed grauiorum accessio ex tensione maiore, vnde spiratio difficilior auget humoris expurgandi contumaciam: quemadmodum hæc rursum, difficultatem spirandi, donec ventum sit ad stertorem & orthopnœam suffocantem & strangulantem. Atque in vniuersum mortifera sunt omnia peripneumoniæ, si dolorificum malum foras non exeat citò. Est enim, vt dici solet, celeritas mora ipsa, quando cum sæui doloris cruciatu coniunctus est in spirando meteorismus. Et verò in vacuitate commodorum epiphænomenωn, fœtura est subnascentium prauorum symptomatum, quæ vocant τὰ ἐπιγινόμενα. Ergo de peripneumonia sicca iis verendum.

QVI PAVCA EXPVVNT] Idque serò: ob materiæ contumaciam, vasorum siue meatuum angustiam, & imbecillam concussionem. Nihil autem paucum est criticum: maximè verò id quod difficulter exprimitur veriùs quàm expurgatur. prorr.7.l.1.

ET COCTA PAVLISPER] i. Parca manu & aliquantisper cocta. Hæc autem vicissitudo est pessima, cruditatis & pepasmi.

55 Τὰ ἐν τοῖσι στήθεσιν ἐρυθήματα ὑποπλατέα· γίνεται τοῖσι τοιούτοισιν ὀλέθρια.

Pectora rubris maculis superspar sa, talibus mortem subesse testãtur.

QVÆ PER metaptωsin nata, spem adferunt bonæ crisis, & bona spe consolantur medicum; eadem per epigenesin, metu exterrent sinistri iudicij. In strangulatu forti cum sæui doloris cruciatu, & orthopnœa, quæ angina vera est, exortum in ceruice & sterno erysipelas, periculi locum tollit, si ex anginæ foco egressum fuerit per metaptωsin, nec intrò recurrat. Idem per epigenesin diffusum veriùs quàm effusum, quod indicãt symptomata ingrauescẽtia, vana spe lactat medicum imperitũ. Nã cita mors venit. Ergo. PECTORA] Dorsum quoque ipsum, & latera quibus adiacent inflammati pulmones.

RVBRIS MACVLIS SVPERSPARSA] Vel maculis quibusdam obsita; rubris quidem, sed minimè tuberosis, ab expressione seri, cuius nimia abundantia pulmo distentus est, penéque oppressus. Exudat autem serum illud, potissimùm iis qui carent libera & liberali expurgatione humoris morbifici, & quibus vrinæ primùm crassæ, mox tenues ante quartum diem redduntur: maximè verò densis corporibus quæ ab exercitatione violenta peripneumoniam contraxerunt.

TALIBVS MORTEM SVBESSE TESTANTVR] Non secus atque sputum quod strepitum edit in pectore, vnde curatio desperata. Non secus atque pulmo qui multùm repletus, nihil edit, sed feruet in ima larynge. Quæ sanè afflictio peior est, quàm si ederet sputum nigrum, sicut docet illa prognωsis. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἄκρητον ὥστε καὶ μέλαν φαίνεσθαι, δεινότερόν ἐστι τοῦτο ἐκείνων. κακὸν δὲ καὶ ἢν μηδὲν ὑποκαθαίρεται, μηδὲ προίῃ ὁ πνεύμων, ἀλλὰ πλήρης ἐὼν ζέῃ ἐν τῇ φάρυγγι. i. *Quòd si sit ita syncerum, vt nigrum appareat, peius hoc est prædictis. Malum item, si nihil expurgetur, neque progrediatur pulmo expurgando, sed plenus adhuc ferueat in faucibus.* Est igitur illa rubrarum macularum in pectore superspersio, κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν, causæ morbificæ ab ingrauescente peripneumonia, & à pulmone, seri putrescentis æstu fluctuante, cum stertore ad imam laryngem. lib.2.progn.

56 Πλευροῦ ἄλγημα ἐν πτύσει χολῶδει ἀλόγως ἀφανισθὲν ἐξίσταται.

Lateris dolor in ſputo bilioſo quod immeritò vanuit; inſaniam facit.

pror.17.ſ.2.1. Coac.51.lib.1. aph.26.2.

VETVS ILLVD ſcitum eſt. Τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥᾳστωνήσαντα· θάνατον σημαίνει.i. *Mortifera omnia quæ abs re miteſcunt; mortem in propinquo eſſe teſtantur.* Et, *Quæ prauis cum ſignis miteſcunt; mortifera ſunt.* Multa ſunt alia præclarè ſcripta de inſidioſa leuatione morborum. Quæ omnia his literis continentur. *Quæ immeritò leuantur & leuant; iis non eſt credendum, nec conquieſcẽdum.* Ecce pleuritis, ipſa per ſe formidabilis, cum ſigno terrifico, nempe ſputo bilioſo miteſcit, atque omnino vaneſcit, vt iam nulla ampliùs ſupereſſe videatur. Eſt igitur inſidioſa eius leuatio. Quas autem faciat & paret inſidias, in hac prognωſi docetur.

LATERIS DOLOR] i. Pleuritis lateri dolorifica per inflammationem ſyſtrophicam membranæ coſtis intextæ, & ab ea doloris moleſtia, hîc & alibi nomen habet.

Coac.7. huius cap. lib.3.περὶ νούσων. & Coac.10. huius cap. Coac.14. huius cap.

CVM SPVTO BILIOSO] Non quidem à bile ſputo exactè permixta, quod tertio die cœptum mitificari & expui, citas facit diſceſſiones; nec verò in pleuritide bilioſa ſimul & ſanguinea, quæ vt plurimùm nono vel vndecimo iudicatur, ac præter cæteras ſaneſcit perfectè atque ſimpliciter. Sed cum ſputo bilioſo flauo & mero, quod ſcilicet pituitæ non eſt permixtum, nec ſanguini; atque idem caret ſuo naturali ſero quo naturaliter vnusquisque humor diluitur. Vnde ſignificatur pleuritici humoris prauitas, eiuſdémque cruditas, cum perennitate rheumatis concitati ab hepate, & hepatitis impuritate.

prorr.22.ſ.2.1.

QVI VANVIT IMMERITO] Non critica lege quieuit, cum expurgatione cita, liberali, & libera, ſputi boni & laudabilis, quale iam diximus: id enim ſignificat, ἀλόγως, ἀσήμως, μὴ κατὰ λόγον, παραλόγως, vt in eo. Δίψα παραλόγως λυθεῖσα ἐν ὀξέσι· κακόν. i. *Sitis ſedata immeritò, in acutis, malo eſt.* Vbi Galenus author eſt; ſitim abs re ſedari, manente ſcilicet cauſa ſitifera, quam vacuatio critica deiectionum, ſudoris, hæmorrhagiæ non ſedauit, nec artificium medici ad imitationem naturæ comparatum. Sic & hoc loco, pleuritis in ſputo bilioſo, ſine cauſa vaneſcit, cui natura nihil opis attulit, nec adiumenti, nec etiam mituit diligentia & induſtria medici, quam adhibet vacuatione & neoteriſmo; per phlebotomiam, fotum, diætam, & pharmaciam tum catharticam, tum anacatharticam.

Coac.99. 1.lib. prorrh.5.ſ.3.1.

INSANIAM FACIT] Hæ ſunt inſidiæ quas facit & parat lateris dolor, ſine cauſa, & prauo cum ſigno vale dicens. Nam bilioſus & efferus humor, per orgaſmum ciet anadromen, quæ non antè ſubſiſtit, quàm ad cerebri arcem peruenerit, vbi mortifera edit omnia, ſi exitum citò non habeat per hæmorrhagiam. Ac primùm bilis flaua ad caput tranſlata, ibíque fluctuans æſtu; phrenitidem parit, mox inſaniam: quòd eius in atram facilis mutatio ſit. Sunt autem acriores morſus bilis atræ, quàm flauæ. Nota eſt illa prognωſis. *Phrenitici, ſputatores; fanatici, vel inſani; etiámne tremuli?* Quid autem inter phrenitidem & inſaniam interſit, dictum eſt alibi multis in locis. Hîc penſum meum abſoluiſſe videbor, ſi nonnulla ſcripſero ſuper philologia huius prognoſeωs. Primúmque, quòd verbum ἐξίσταται, per metonymiam legi debet, nempe afflicti pro afflictione, quod Galenus nimium auceps verborum, ſolœciſmo tribuit explodendo. Sed tales ſolœciſmi ſexcenti leguntur apud Hippocratem, qui tamen non ſunt explodendi, ſed ex dianœa præceptoris fideliter & religioſè interpretandi; ne optimarum rerum ſic traditarum fructu optatiſſimo careamus. Alterum eſt ſuper illo participio ἀφανισθὲν, quod quidem, ſicut verbum ἀφανίζειν & ἀφανίζεσθαι, vnde venit, accommodatur ſemper leuationi, vel inſidioſæ, vel etiam falsò creditæ: ſicut παύεσθαι, παύειν, & παῦλη; leuationi veræ quæ fit εὐσήμως, καὶ κατὰ λόγον. Sed inter ἀφανίζεσθαι & καταμολύνεσθαι, quorum vtrumque dicitur de iis quæ tum inſidioſè, tum falsò leuantur, hanc differẽtiam ponit Galenus; quòd illud ſit repentinæ & ſubitæ leuationis; hoc verò tardæ & lentæ. Atque hæc Galeni diſtinctio legitur comment. ad illam ſententiam, quam tamen codex Græcus Galeni ad Hippocratis opera, diſtinctam non habet: ſed commentarij literis minutioribus excuſam, in eóque confuſam. Eſt autem hæc. Τὰ ἐπώδυνα, ἀκρίτως καταμολυνθέντα· φλαῦρα.i. *Quæ dolorifica ſine criſi reſidunt* (loquitur enim de parωtidibus) *praua ſunt.*

comment.ad pror.76.ſ.3.1.

57 *Οἱ διὰ ἐμπύησιν πυρετοὶ διαλείποντες· ἐφιδροῦντες οἱ πολλοί εἰσιν.*

Quæ à ſuppurato febres quieſcunt, ſudatiunculam multæ habent.

Coac.38.& 39.huius cap.

ENIMVERO ſpei plenum eſt empyema vnde febris ægrum dimittit, ipſe autem cibos concupiſcit: ac pus educit facilè, nihil olens, album, æquale, & læue. Mortiferum autem quod febrem infert, ſitim, & cibi faſtidium, atque pus edit liuidum aut viride, ſpumans & feruidum. In incerto res eſt, quando ab empyemate, ipſa quidem febris quieſcit, ſed inde ſudatiuncula exudat circa iugulum atque pectus. Quemadmodum autem ſic fiat, iam ad demonſtrandum aggredior.

QVÆ A SVPPVRATO FEBRES QVIESCVNT] Græcè eſt, διὶ ἐμπύησιν, i. *propter ſuppuratiõe:* vt ſuppuratio cauſa ſit febris vale dicentis, & quieſcentis. Quieſcit autem: quoniam ſymptomatica erat ſyſtrophicæ phlegmones dum manebat; nunc ea concocta, & in ſuppurationem conuerſa puris admodum mitis, quale ſuprà deſcriptum eſt; & laxitate comparata dolorificæ tenſionis; mirum videri non debet ſi proritatione omni ſedata atque reſtincta, febris ipſa cum dolore diſcedit. Ac participium illud, διαλείποντες, verbúmque ipſum διαλείπειν, non eſt hîc intermiſſæ febris periodicè accedentis, ſed quæ perfectam habet diſceſſionem. Talis obſeruatio eſt cùm alibi paſſim, tum in multis aphoriſmis libri quarti.

aph.46.47. 48.49.50. lib.4.

SVDATIVNCVLAM MVLTÆ HABENT] Non illæ quidem exactæ, ſed quæ pòſt exoriuntur

ab empyemate quod liberè, citò, & liberaliter foras non exit: sed intus cunctando putrescit: vt quamuis confectione sit optimum; corruptione fiat pessimum, causamque inferat sudatiunculæ & horroris quæ vicissim apparent, eaque vicissitudo iam in iudicatum transiit prauitatis, initio statim huius diuini operis. Ac sudatiunculæ & horroris causæ vnde veniant, non ita pridem sunt explicatæ. Est autem sudatiuncula, ἐφίδρωσις, quæ vel toto corpore manat exigua, vel circa iugulum & pectus exudat. Posteriorem significationem hîc retinendam duximus: quia vbi sudatiuncula, ibi morbus: & è conuerso. Coac.10. lib.1. prorr.7.s.2.3. aph.38.4.

58 Τοῖσιν ἐμπύοισι κώφωσις γινομένη· αἱματώδεα διαχώρησιν σημαίνει. τούτοισι πρὸς τὴν τελευτὴν, μέλανα διαχωρέει.

Surditas quæ cadit in empyicos, cruentam excretionem denunciat. Atque his sub finem vitæ, nigra ducuntur.

QVONIAM sine studio & ardore quodam amoris, nihil in vita fit egregium, atque, vt præclarè Xenophon, οὐδὲν κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν, i. *victoria nihil fructuosius*: tantum adhibui temporis & diligentiæ, vt, per Dei gratiam, inuenisse me putem abditam nimis & abstrusam veritatem huius prognoseως. Est igitur sic eruenda veritas, & propalam explicanda.

SVRDITAS] Auditus priuatio, vel interceptio; illa quidem, cessante ab officio facultate, propter exolutionem τῆς ἰσχύος quæ posita erat in firma & solida substantia partis illius cerebri vnde vis audiendi manat; altera autem surditas ab interceptione auditus, fit impedito appulsu τῶν ἀκουστῶν, i. *audibilium*, vel, *eorum quæ cadunt sub aures*; non quidem vitio τῆς ἰσχύος neque δυνάμεως: sed eius quod dicitur ἀκουστικὸν, per oppilationem meatus auditorij. De qua illud memoriæ proditum est. *In febre surditas aluum sistit*. Multa sunt alia super hac re scripta multis in locis. Coac.3.capi 3.lib.2.

QVÆ CADIT IN EMPYICOS] Per afflictionem partium vicinarum, in empyematis sympathiam adductarum, & per propagationem causæ morbificæ ad cerebri arcem prorepentis, vnde surditatis vtriusque causa & ratio in mentem venire potest medici disputantis. In Epid.aph. & prorrh.

CRVENTAM EXCRETIONEM DENVNCIAT] Vellem dixisset αἱμοῤῥαγίαν ἢ στάξιν ἐκ ῥινῶν, i. *profluuium sanguinis, aut stillicidium eius è naribus*. Nam surditas non est τεκμήριον deiectionis cruentæ: quamuis non sim nescius, nomen τῆς διαχωρήσεως, non pro deiectione semper vsurpari, sicut vsurpatur ὑποχώρησις. Nam significat etiam quodam loco τὴν αὔξησιν, quæ toto corpore fit, potionis & cibi. Sed intolerabile esset verbi aucupium, significationem deiectionis cruentæ conuertere ad hemorrhagiam, vel ad stillicidium. Sed vt concedam hoc in philologia, quamuis absurdum; inde manabit philosophia longè absurdior, vel sophisma potiùs, siue sophistica ratio explodenda. Non enim descriptæ surditatis, vel succedanea, vel consectaria esse potest hæmorrhagia: sed paroτis potiùs, quæ tum peripneumoniæ, tum empyemati succedanea esse solet, & cuius prænuncia est cum cωmate surditas. Nam si quis obiiciat quod alibi ratum & persuasum esse voluimus. *Quibus aures obsurduerunt cum grauitate capitis, hypochondrij tensione, & splendoris offensione; sanguis è nare prorumpit*. Sciat is velim, surditatis huius principia causasq; duci, vnde signa veniunt τῆς μελλούσης hæmorrhagiæ iamiam futuræ, quæ cernuntur in hypochôdrij tensione, & splendoris offensione; quorum illud, sanguinis ad cerebrum concitati; hoc verò consistentis, quod hæmorrhagiam ciet, certissimum est argumentum. Ac surditas quidem cita est quæ aluum sistit, retractione sursum bilis quæ aluum ciebat, indéque surditas venit per oppilationem meatus auditorij, qua impeditur appulsus τῶν ἀκουστῶν ad sedem & domicilium τῆς ἀκοῆς. Hanc verò surditatem exolui docet præceptor, vel hæmorrhagia, vel aluo biliosis excrementis prorupta. Sed ea signa eduntur in ἐφόδῳ naturæ & morbi, saluis adhuc & integris ægri rebus: hæc autem viribus iam effœtis vnde incommoda possunt incidere, vel stillicidij sanguinis continenter pigro lapsu euntis, vel dysenteriæ diuturnioris hepaticæ quam περὶ πλεῖον ἐξερυθρὴν alibi vocat Hippocrates; illud quidem ab impuritate, & prauorum succorum abundantia in hepate; hæc verò ab hepatis infirmitate & malè gesto officio, quando ipsum tædet sui officij, ἀῤῥωστίαν vocat Galenus. comment.ad aph.22.2. lib.2.progn. & Coac.22. huius cap. prorr.75.s.3.1. Coac.7.cap. 3.lib.2. aph.60.4. & Coac.23. lib.1. prorr.2.s.1.1. 6.Epid. part.7. 4. περὶ ἄρθρων.

ATQVE HIS] Qui ab empyemate obsurdescunt, & qui deiectionis cruentæ incommoda sentiũt, vel sanguinis è nare stillantis; ab hepatis infirmitate, & hepatitis impuritate.

SVB FINEM VITÆ] Mox effluxuræ, quam diutius manere non potis est cum exolutione partium spirabilium & nutritiarum, & cum symptomatica excretione cruenta, quam refrigeratio sæpe adfert caloris natiui, non secus atque lienteriã; cùm ab hæmorrhagia profusiore, vel spõnte sua, vel aliena, exacto iam morbo, refectioni operam dare incipiunt conualescentes.

NIGRA DVCVNTVR] Vt sæpe fit ab hæmorrhagia, vel ab omni excretione cruenta; vnde significatur μεγάλη κάκωσις τῶν σπλάγχνων, i. *ingens viscerum è natura egressio*, nec ampliùs redintegranda. Sed illa nigrorum deiectio, cuiusmodi sit, quæque sint illius causæ, multarum prognoseων argumenta dedit in tractatu περὶ αἱμοῤῥαγίας, quem adornauimus ex præscripto authoris. Sed omniũ nigrarum deiectionum distinctio diuina est in aphorismis. Quorsum autem fiat commemorata hîc nigrorum deiectio, planè aperit aph. ille 23. lib. 4. *Quibus à morbo acuto, vel diuturno; vel à trωmate, aut aliter, multùm macris; bilis atra, aut melancholicus humor subijt, cuiusmodi est sanguis niger; postridie moriuntur*. Vide Galenum. Coac.7.cap. 13.lib.2. in aphor.& prorrh. Coac.5.6.& 8.cap.13.lib.2. aph.21.22.23. 24.& 25. lib.4.

59 Πλευροῦ ἄλγημα μετὰ πυρετοῦ χρονίου· σημαίνει πῦον ἀνάξειν.

Lateris dolor cum febre diuturna; pus eductum iri ſignificat.

LATERIS dolor & pleuritis, tametſi frequenter apud Hippocratem, ſunt nomina eiuſdem morbi; differunt tamen in hac prognωſi, quemadmodum in aphoriſmo illo. Τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, πόνοι στηθέων, πλευρέων. i. *Hyeme pleuritides, dolores item pectorum atque laterum.* Cuiuſmodi autem illi dolores ſint extra pleuritidem; conſiderandum. Enimuero certum eſt, cauſam eorum poſitam eſſe in tenſione & proritatione partis obſeſſæ. Eſt autem hæc muſculus reſpirationi vel efflationi dicatus, tum etiam is qui per συσσάρκωσιν, connexionem & ſymphyſin perficit ſcapularum cum ceruice, dorſo, & ſterno. Vnde autem veniant cauſæ dolorum, caput eſt intelligere ad explicationem huius prognoſeωs.

[lib.3. περὶ ἄρθρων.]

LATERIS DOLOR] Quem fecit tenſio & proritatio muſculorum intercoſtalium, dorſalium, & ſcapularium; vel à catarrho, vel à ſpadωne, vel ab vtroque ſpaſmate. Nam à catarrhi prolapſu tanta vis infertur carnibus, vt ſæpe adferat diſtorſionem rhacheωs, quæ tollit ipſius naturale ἰθυσκόλιον, quo recta ſinuoſo ductu progreditur à ceruicibus ad os ſacrum, facítque vt in alterutram partem, dextram aut ſiniſtram, ſe inflectat, & σκολίωσιν edat contra naturam. Idem catarrhus non rarò vitiat τὸ ἰθυκυφοειδὲς oſſis ſacri ac dorſi, & τὸ ἰθυλορδὲς lumborum atque ceruicis; vnde fit patium illarum è ſua ſtatione foras vel intrò egreſſarum, κύφωσις & λόρδωσις, vt ita dicam, monſtroſæ. Sed à ſpadωne dolores laterum foris exoriũtur, cùm venulæ partium circumiacentium, emulgendo diſtentæ ſunt humore prauo, & varicoſo. Nam venæ, attrahendo carnes ipſas præcedunt: vel quando excipiunt τὴν ναυσίωσιν craſſarum venarum, & fit ἐγχύμωσις. Vtriuſque autem ſpaſmatis ratio hæc eſt, vnde lateris dolor infertur. Ac primùm fit ſpaſma, indéque nomen habet, quando muſculorum fibræ plurimùm diſtenduntur, adeo vt nonnullæ diſrumpantur, ac tum à ſpaſmate ῥῆγμα enaſcitur. Sed ea prægrandis fibrarum diſtenſio accidit ἢ αὐτομάτως, i. *ſua ſponte*, ἢ μετὰ προφάσιος; i. *incidente aliqua foris cauſa.* Ac ſua ſponte fit, ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, idque κατ' ὦσιν ἢ καθ' ἕλξιν, i. *appulſu vel tractu.* Atque appulſu quidem, quando exudat alicunde inutilis humor, ipſum verò exudãtem, vel etiam expreſſum caro excipit, atque diſtenditur. Tractu verò diſtentio ipſa perficitur, quando ipſarum carnium, venarúmque circumiacentium vi attractrice, fibræ muſculorum vnà cum venis, ad nauſeam vſque replentur, apparétque illa Græcis dicta ναυσίωσις. Quinetiam ſpaſmata extrinſecus veniunt, ſicut iam poſui ex præceptore cuius verba hæc ſunt. *Naſcuntur ſpaſmata, tum à labore, tum à lapſu & caſu, tum etiam ſi quis prægraue onus leuare conetur, tum à curſu & lucta,* &c. Sed idem præceptor in catalogo ſymptomatum quæ à trωmate incidunt, ſpaſma recenſet.

[lib.1. περὶ νόσων. côm.1. ad lib. κατ' ἰητρεῖον. lib 1 περὶ νόσων.]

[eod. lib.1. περὶ νόσων. lib.1. κατ' ἰητρεῖον.]

CVM FEBRE DIVTVRNA] Ex quo efficitur, nòn eſſe pleuriticam, i. pleuritidis ſymptomaticam: proptereáque dolorem hunc lateris non eſſe pleuritidis conſectarium. Nam pleuriticorum febris eſt breuis, vt ipſa pleuritis quæ ſuo ſtatu non manet vltra 14. diem, ſed mutatur in empyema, ſi careat anacatharſi. Diuturnam autem hîc vocat, tum quia longi eſt temporis, tum quia mitis & lenta: quæ ſignificatio eſt diuturnæ febris, in illo. Τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λελυμένως, ἐπιπυρετήσαντα χρονίως· ὀλέθρια. i. *Apoplexia quæ citò incidit, alioqui ſanabilis, à diuturna febre, mortifera fit.* Vbi diuturnam intelligit, mitem & lẽtam, nec apoplecticæ cauſæ potentem.

[aph.8.5.& ſuprà.]

[pror.50.ſ.2.1.]

PVS EDVCTVM IRI SIGNIFICAT] Quoniam à febre illa, ſuppurabilis humor fit: non tamen ſuppuratio ipſa, quæ tantùm natiui caloris virtute perficitur. Suppurabilis autem fit in ſpaſmatis magnis. Nam de exiguis illud præceptum eſt. Ἐνίοισι δὲ ὁκόταν ἀσθενέα γένηται τὰ σπάσματα ἐν τῇσι σαρξὶν, ἢ ἐν τῇσι φλεψὶν· οὐκ ἐκπυΐσκεται· ἀλλὰ γίνεται φύματα πολυχρόνια. i. *Nonnullis cùm imbecillia ſpaſmata ſunt in carnibus aut venis, non ſuppurantur: ſed fiunt tumores diuturni.*

[lib.1. περὶ γυναικείων. lib.1. περὶ νόσων.]

60 Οἱ φρικώδεες πυκνὰ, ἐς ἐμπύησιν ἔρχονται· ἀτὰρ καὶ πυρετὸς τῶν τοιούτων, ἄγει ἐς ἐμπύησιν.

Qui perhorreſcunt crebrò, ad ſuppurationem deueniunt: quinetiam talium febris, ipſos ad ſuppurationem ducit.

[Coac.37. huius cap.& 2.progn.]

QVOD PLEVRITICI omnes horriduli, fiant & ſint empyici per metaptωſin pleuritidis in empyema; dictum eſt abundè ſuprà. Hîc odioſa eſſet repetita cauſæ horriferæ commemoratio. Ergo non eſt dubium quin pleuritici ad ſuppurationem deueniant, & ſint empyici, quando ex inſolentia horroris iam perhorreſcunt crebrò.

QVINETIAM] Præter crebros horroris inſultus, vnde pus editum ſignificatur, atque dum editur.

TALIVM] Qui perhorreſcunt crebrò ἀτάκτως καὶ ἀκρίτως, ſine paroxyſmo periodico, & ſine vlla diſceſſione febris: quoniam talium horror cietur ἀφ' ἑλκέων, i. *ab vlceribus purulentis*, non ἀπὸ τῶν ἀγγείων, i. *à vaſis* cacochymiæ febrilis, vt in tertiana, quartana, & ardenter acuta, quæ abeunt periodicè aut criticè, quoties in iis rigor cietur.

[aph.58.& 63. lib.4.]

FEBRIS] Vel ea quæ vltra 14. diem protrahitur in pleuritico cui febris finem non attulit anacatharſis libera

tharſis libera

tharsis libera & liberalis. Vel febris, quam nuper legimus ab authore nominatam θέρμην παρακολουθοῦσαν: vt alia sit febris idea, quàm eius quæ fuit dum ipsa pleuritis maneret, aut peripneumonia. Est autem horroris cōsectaria, non ipsa tamen horrifera. Nunquam enim fit horror quin veniat inde febris per afflictionem caloris vitalis qui est in corde. Vbi enim caloris vitalis domicilium, ibi per eius afflictionem à putri humore febris accenditur. Coac.33. huius cap. lib.1. περὶ νόσων. lib. de febrib. & 2. περὶ ἀγμῶν.

Ipsos ad svppvrationem dvcit] Quoniam ad generationem puris necessaria est materiæ suppurabilis præparatio. Efficitur autem talis, à febre; in cuius vacuitate nullum fit suppuratum: quia sine febre nihil est suppurabile: quamuis suppuratio ipsa dono febris non fiat; sicut nec vllus pepasmus: sed tantùm virtute caloris natiui partium solidarū à nectare cordis viuifico recreatarum. Sic in omni suppuratione febrem requirit Hippocrates, vt iam sæpe vidimus tum in hoc tractatu, tum in eo quem scripsit de tumoribus hypochondriorum & ventris.

61 Οἷσιν ἐκ πλευροῦ ἀλγήματος ἀσιτίαι παρακολουθοῦσι ὑπό τι καρδιαλγικοὶ, ἱδρώδεες, ἔχοντος δὲ προσώπου ἄνθη, καὶ κοιλίης ὑγροτέρης· ἐμπυήματα κατὰ πνεύμονα ἴσχουσι.

Quibus à dolore lateris collapsa fit appetentia cum cardialgia, ac tum sudores cum facie rubicunda exudant, & aluo liquidiore; iis empyemata sunt in pulmone.

Hic etiam signa sunt empyematis in pulmone confecti, quæ suprà iam vidimus in illa prognosi. *Quibus, in febre, lateris dolor incidit, siquidem liquidus & biliosis fertur aluus; mitescit: sin autem collapsa maneat appetentia, ac tum sudores cum saturato rubore faciei exudent fluente aluo, & manente cardialgia; hi cùm diutiùs à peripneumonia ægrotarint, moriuntur.* Itaque mihi religio esset animum denuo ad scribendum appellere super eodem argumento: nisi quædam me inuitarent quæ in commentario proferentur. Coac.73. lib.1.

Qvibvs a dolore lateris] Ad vnam vel vtramque clauiculam, vbi supera vna, vel vtraque pulmonis ala ægrotat. Aut qui ad mediam costam vrget, vbi media pulmonis ala; ídque thoracis parte altera, vel vtraque. Aut qui circa septum transuersum exercet, vbi & infera. Aut si dimidia pars tota pulmonis obsessa est phlegmone, omnia quæ adiacent ei parti laborant. Denique lateris dolor symptomaticus, & signum συνεδρεῦον inflammati pulmonis: sicut lingua rubra & aspera. Coac.31. huius cap.

Collapsa est appetentia] Non aliunde quàm à dolore lateris per metonymiam dicto pro ipso pulmone afflicto. Non enim reuera hæc ἀσιτία est παρακολουθοῦσα, i. *consectaria* lateris dolentis: sed dolorifici ipsius pulmonis, peripneumonia laborantis. Ταπεινότερον autem scripsit ἀσιτίας, i. *vacuitatem appetentiæ*, pro cibi fastidio: cùm scilicet ægri δυσκόλως ὑπακούουσι τοῖς προσφερομένοισι, vel, vt alibi scripsit, πρὸς τὰ γεύματα ἔχουσιν ἀπογεγονημένως, i. *fastidio & contumacia efferuntur in cibos & medicos*. Hoc autem cibi fastidium propriè ἀποσιτία nominatur: de qua satis iam alibi. Sed huius causam agnosco in hac prognosi τὴν νέκρωσιν alui. 3.Epid. part. 3. hist. 2.3. Epid.

Cvm cardialgia] Quam facit impuritas hepatitis, vnde prorepit serum feritate pessimum, ad ipsum ventrem, indéque ad orificium eius quod est acerrimi sensus: quod quia veteribus καρδία nominatur, inde afflictio eius nomen habet τῆς καρδιαλγίας. Quorsum autem scripserit ὑπό τι, vnica in promptu causa est; quòd vbi est aliqua sensus infirmitas, ibi tanta sensio sensificæ causæ excitari non potest. Quoties enim, teste Galeno, deriuatiua nomina coniunctum habent illud, τι; vel affectionis exiguæ, vel raró incidentis opinionem faciunt. Sed quorsum ὑπό τι? etiámne ad maiorem ταπείνωσιν? Huiusmodi est illud. Τὰ καυματώδεα ῥίγεα, ὑπό τι ὀλέθρια. i. *Æstuosi rigores nonnihil sunt mortiferi.* Vide commentarium. pror.37.s.3.1. & Coac.13. cap.11. lib.2. prorr.14.s.3.1. pror.33.s.3.1. & Coac.7. lib.1.

Ac tvm svdores] i. Sudatiunculæ circa pectus & iugulum: quia vbi sudor, ibi & morbus.

Cvm facie rvbicvnda] Quoniam malæ rubent.

Et alvo liqvidiore] Per cacopragiam ventriculi & hepatis.

Empyemata svnt per pvlmonem] Dextra, sinistra parte, dimidia; vel supera, media, & infera; pro situ doloris. Empyemata sunt cum his signis quæ iam vetustate in tabem transierunt. Vide comment. ad 33. Coac. huius cap. vbi signorum ratio explicatur.

62 Τὰ ὀρθοπνοϊκὰ ποιεῖ ὑδρωπώδεα σκληρά.

Orthopnœam faciunt hydropiformia dura.

Extremvm illud erat de costarum atque pulmonis empyemate, vt eius mortifera signa dicerentur iamiam futuræ mortis. Nam tabes empyemati succedanea, non est tam citæ mortis quàm orthopnœa. Quæ cuiusmodi sit, & quemadmodum incidat, sic ad docendum aggredior.

Orthopnoeam] Spirationem illam difficilè in qua difficultatis summa sunt omnia: quoniam

spiritus quem ducendo viuimus,nec à larynge & arteria commeatum habet, nec in pulmone multùm oppresso sedem inuenit vbi excipiatur;ipse autem vapor fumidus,citò expulsus,difficillima expiratione,omni puncto temporis metum adfert suffocationis. Quæ causa est cur non solùm residendo, vt in
progr.55.s.2.1. asthmate: sed etiam ceruicem attigendo,spiritum trahere,quod alibi vocat ἀνέλκεσθαι, veriùs quàm ducere cogantur ægroti, quibus ne sic quidem spiritus liberè, sed difficulter admodum per angustias venarum euadit,ob eámque causam orthopnoici nominantur,ab orthopnœa cui nomen dedit ille spirā-
lib.1.περὶ ἀγμῶν. di modus,cum recta & nullo modo inflexa ceruice. Ac talem spiratione iam vidimus in angina. Quo-
6.Epid.part.5. niam autem natura iustissima est, suíque diligens, viam inuenit qua deducitur ad conseruationem sui,
prorr.54.s.2.1. ea collocatione recta thoracis atque ceruicis;vnde fit vt arteria è larynge ducta explicetur,vnáque apophyses eius in pulmonem diuisæ.

F a c i v n t] Ab oppressione primùm pulmonis,quam facit puris effusi suppressio,mox fistularum
lib.3.περὶ νόσων. arteriæ,pus excipientium,nec expurgantium;repletio; vnde per continuitatem arteriæ distenta larynx
prorr.54.s.2.1. vocem edit πνιγώδη, eadem prorsus ratione qua ex ptisana inconsideratè exhibita (dolore scilicet nondum laxato,nec sputo sua sponte liberaliter exeunte,sed contrà contumaciter glutinoso,necdum etiam secta vena,fotu,clystere,diæta conuenienter adhibitis) homines moriuntur strangulati à stertore & or-
lib.1.acut. thopnœa,vel,vt verbis vtar præceptoris, ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγῶντες, i. *orthopnœa & stertore suffocati.*

H y d r o p i f o r m i a d v r a] Quæ sunt hydrωpis similia, i. τὸν ἀσκόν, vtrem aqua repletum vel
comment.ad aph.11.4. inflatum referentia: quæ similitudo nomen dedit hydrωpi,tam tympaniæ, quàm ascitæ, vt docet Galenus. Hîc autem quæ similitudo esse potest in thorace sicut in ventre, vtris vel inflati,vel aqua repleti? Summa nimirum distentio ex nimia humoris abundantia, quæ latitudinem tollit thoracis in dorso & pectore, ipsumque totum facit teretem,vtris modo distenti. Ac talem infert distentionem πνεύμων πλη-
lib.2.περὶ νόσων. σθεὶς, i. *pulmo repletus*: de quo hæc leguntur apud Hippocratem: Ην πλησθῇ ὁ πνεύμων, βὴξ ἔχει, καὶ ὀρθοπνοίη, καὶ ἆσθμα. i. *Quoties oppletur pulmo,tußis habet, & orthopnœa,& asthma.*&c. Illic memoratur etiam pulmonis hydrops,quem appositè vocat ὕδερον, non ὑδρωπώδες, vt in hac prognωsi. Est autem durum illud ὑδρωπώδες: tum quia siccum à sputi vacuitate,vnde laxitas nulla doloris,nec partis afflictæ;tum quia distentum nimis atque prætumidum. Nam à concretione, nulla suspicio duritatis, nisi κατὰ συμβεβηκός. Ac tales mo-
2.περὶ ἄρθρων. riuntur ad circiter quartum diem agentes. Illud enim significat. τεταρταῖοι μάλιστα. Sicut nos ex Galeni cõmentario annotauimus ad illum locum Hippocratis de luxata inferiore maxilla. Οὗτοι οὖν καὶ θνήσκουσι, μάλιστα δεκαταῖοι. i. *Moriuntur ad circiter decimum morbi diem, hoc est, nono vel vndecimo.* Sic & hîc, ad circiter quartum videlicet tertio,vel ad summum quinto. Illud enim significat μάλιστα.

63 Τὰ σπάσματα μὲν πάντα· ὀχληρὰ γίνεται, καὶ πόνους τε ἐν ἀρχῇ συντόνους παρέχει, καὶ δὲ ὕστερον ἐνίοις ὑπομιμνήσκει. δυσκολώτατα δὲ τὰ περὶ θώρηκα· μάλιστα δὲ κινδυνώδεστατα.

Omnes quidem auulsiones infestæ sunt,dolorésque inferunt circa initia sæuos, ac nonnullorum memoriam de integro renouant: grauißimæ autem circum thoracem, omniúmque maximè periculosißimæ.

E r a t e x illis quæ primùm in pleuritide sicca præcepit;nũ sine spasmate,an verò cum spasmate maneat sicca pleuritis. Ac meliùs ire res ægri,si pleuritis sicca coniunctum habeat spasma,quàm si eo careat. Hîc prudens correctio adhibetur illius prognoseωs.

comm.ad lib. κατ' ἰητρεῖον. O m n e s q v i d e m a v v l s i o n e s] Quas facit fortis fibrarum tensio. Sic enim Galenus. Τὰ σπάσματα, inquit, γίνεται περὶ τὰς ἶνας τῶν μυῶν, ἐπὶ πλέον ταθείσας. i. *Auulsiones fiunt, musculorum fibris plurimùm*
lib.1.περὶ νόσων. *distentis.* Atque illa tensio fortis accidit vel à trωmate,labore,lapsu,casu,& si quis graue onus leuare conetur; vel ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, i. ab humore prauo, ichωre, & flatu; ídque κατ' ὦσιν, ἢ καθ' ἕλξιν, i. *appulsu vel*
Coac.59. huius cap. *tractu.* Quæ omnia non ita pridem fusiùs disputata sunt,vt ea tantùm attingere sufficiat quæ huc pertinere maximè videantur.

I n f e s t æ s v n t] Tum propter negotium quod faciunt parti auulsæ, tum propter συντονίαν doloris quem ipsa prægrandis tensio excitauit.

aph.25.2. lib.1.περὶ ἀγμῶν. 6.Epid. D o l o r e s i n f e r v n t s æ v o s] Quorum συντονία nisi exolueretur breui,vt certè à flatu exoluitur; & citò vires ipsas exolueret,& citam quoque mortem adferret atque crudelem, ex offensione partium officialium. Vetus est illud. Nihil æquè facit corpus infirmum atque dolor,& ad infirmitatem corporis adiungit etiam humorum corruptionem: vnde syntimoria perennis malorum.

C i r c a i n i t i a] Simulatque exortæ sunt auulsiones: citò autem exoriuntur sua sponte: quoniam cita venit tensio illa prægrandis: quod cernere est in musculorum suræ auulsionibus,quas vulgò
goutes crampes. nominant (guttas crampas) quæ cruciatu sæui doloris sunt penè intolerabiles.

A c n o n n v l l o r v m m e m o r i a m d e i n t e g r o r e n o v a n t] Idque vel superstite partium auulsarum querela, quæ semper à spasmate manent infirmæ, ac dolent; vel etiam ἀπὸ τοῦ

ῥήγματος

ῥήγματος diſruptis quibuſdam fibris per tenſionem illam prægrandem, vnde noua ſubinde ſpaſmatum generatio: quoniam pars quælibet ſemel auulſa, præter eas quas olim habuit auulſionis cauſas, appulſum vel attractionem, nouam intra ſe continet; videlicet collectionem humoris, ichoris, & flatus: propter expultricis potentiæ infirmitatem. Scitum eſt illud. *Si quid à labore in vitio ſit, ibi morbus firmatur.* aph.33.4. Et illud. πληροῦται ὑγιαῖνον μὲ πνεύματος, ἀσθενῆσαν ἰχῶρος. i. *Sanum repletur ſpiritu, infirmum verò ichore.* Sic igitur. lib. περὶ τεχνῆς Auulſiones dolorum memoriam de integro renouant.

GRAVISSIMÆ AVTEM CIRCVM THORACEM] Eò ſpectat prognoſis vt doceat, omnes quidem auulſiones, ſæui doloris cruciatu infeſtas eſſe dolentibus. Sed illas demum eſſe grauiſſimas, i. admodum periculoſas. Hîc enim ἐπιπονώτερον dixit, δυσκολώτατα, pro χαλεπώτατα, quæ cadunt in thoracem: de quibus iam ſuprà illam prognoſin inſtituit. *Pleuritides auulſionum expertes, grauiores iis quæ ſunt participes*: Coac.4. huius cap. cuius hæc correctio eſt, ſicut iam poſui. Sunt autem grauiſſimæ thoracis auulſiones: quoniam muſculorum ſpirabilium & vocalium auulſorum contumacia impedit reſpirationem & efflationem, quibus officiis dicatæ ſunt partes illæ naturaliter conſtitutæ, vt interim taceam ſummam doloris acerbitatem, quæ, vt ſcribit Galenus, ſi non citò exoluitur, ἐν τάχει καταλύει τὴν δύναμιν, ὀξὺν τε θάνατον ἐπιφέρει. i. aph.25.2. *citò vires exoluit, & citam mortem infert.* Propterea bene præceptum eſt in ea conuulſione quæ febris vacuitatem adfert cùm incidit eodem febris die, aut poſtridie, aut ad ſummum perendie; quod malè res 163.Coac. lib.1. eunt ſi eam qua cœpit horam excedat, neque quieſcat. Hîc enim cruciatu ſæui doloris, & impedimento vitalis officij, mortifera eſt. Pertinet etiam ad hanc prognoſin quod ſcripſit Hippocrates de conuulſis lib.2.περὶ νόσων. ambabus vtrinque pulmonum alis, quarum auulſione, doloris acerbiſſimi conſecutio adfertur lateribus, pectori, dorſo, & ſcapulis; vt nulla collocatione corporis, vel minima leuatio inueniri poſſit. Atq; hinc cita mors venit ad circiter quartum diem. Quæ cauſa eſt igitur quamobrem in tanta calamitate pectoralium auulſionum, nihilominus tamen earum adiunctionem vacuitati anteponendam duxerit in pleuritide iam deſcripta. Primùm ſciat velim is qui talia mihi obiiciet, theorema illud quod poſitum eſt de pleuritide auulſionum participe vel experte, non eſſe catholicum de omni pleuritide, neque καθ' ὅλου verum: ſed tantùm καθ' ὑπόθεσιν de ſicca pleuritide in qua melior eſt auulſio ſiccitate, qua nihil pleuritico grauius, nihil periculoſius eſſe poteſt. Hîc enim auulſio leuationem adfert doloris & ſpirationis multùm difficilis: quia fit in tenſione partium circumiacentium, appulſu vel attractione intus foras, humoris morbifici. Eſt autem bona conuerſio, eryſipelatis intus foras. Ac facilior eſt eius curatio, quàm aph.26. 6. & Coac. 51 cap 15.lib.1. comparatio liberæ & liberalis ἀνακαθάρσεως in ſicca pleuritide. Præterea nec tam ſæuus dolor eſt, nec tanta febris, nec difficultas ſpirandi tanta, in auulſione muſculorum quàm in prægrandi phlegmone ſyſtrophica membranæ coſtis intextæ. Facilior eſt autem curatio auulſionis fixæ, fotu, hapſo, litu, phlebotomia, quàm inflammationis cum perennitate rheumatis concitati, & incremento conſiſtentis.

64 Οἷσιν ἔμετος αἱματώδης, πυρετὸς πολὺς καὶ πόνος περὶ μαζὸν, καὶ θώρηκα, καὶ μετάφρενον· οἷσι [μὲν] γίνεται πάντα ταῦτα, συντόμως θνήσκουσιν. malè fuit γὰρ. οἷσι δὲ μὴ πάντα, μηδὲ σφόδρα· βραδύτερον. φλεγμαίνουσι δὲ τὸ μακρότατον, ἡμέρας τεσσαρεσκαίδεκα.

Quibus ſanguis vomendo prorumpit, vnáque febris multa, ac dolor eſt circa mammam, thoracem, & dorſum; quibus hæc omnia quidem adſunt, continuò moriuntur: quibus verò nec omnia, nec vehementia; ſeriùs: quàm longiſſimè autem, quatuordecim dies inflammantur.

NVNC DE pulmonis hæmorrhagia dicendum, quæ multùm differt ab iis quæ hactenus dictæ ſunt in hoc tractatu; expuitione ſcilicet & anacatharſi. Harũ enim primordia ſunt, thoracis contentio ſiue concuſſio, & fumidi vaporis efflatio vnde ſputum exprimitur in ſpatia pulmonis interna, quæ ſunt arteriæ bronchia, indéque tuſſiendo ſublatum expurgatur per os, quod ἀνακαθαίρεσθαι Græci vocant. Nam ſputi cruenti aut ſanguinis qui vel ſputando exit, vel excreando, nulla hîc mentio. De vomitu autem ſanguinis propriè dicto, qui vel ipſius ventriculi, vel aliarum partium nutritiarum vitio commouetur; Cap. 15. huius 2. lib. alius fuit ſcribendi locus. At verò hæmorrhagia pulmonũ cietur, vel à plethora ipſorũ particulari, dehiſcentibus vaſis aut ruptis, vel à forti in vlcere pulſu κατ' διάβρωσιν; tũ ab orgaſmo ſanguinis multa bile perfuſi, qui vel inde ad exitum viam affectat, vel aliunde anadromen habet; atq; illac curſum inflectit.

Ergo. QVIBVS VOMENDO SANGVIS PRORVMPIT] Vt iam non hæmoptyſis, verùm profuſa videatur hæmorrhagia ſpumantis & floridi ſanguinis, in qua ſanguis larga manu, tanquam vomendo, profunditur. Quale eſt illud. *purpuream vomit ille animam*; tametſi non auſim aſtringere diuinam Hippocratis διάνοιαν, nec legibus grammaticorum, nec poëtarum, aut rhetorum verbis. Diuinus vir ſua edit ὀνόματα, quæ omnia ſunt, vt ait ille, νοήματα. Sed vt redeam. Scopus authoris, ipſaque ſignorum ὁμοειδῶν concurſio, palam teſtatur, vomitionem hanc propriam eſſe pulmonis, aut certè pulmoni μεταφορικῶς attributam; vnde ſcilicet, aut quà profluit ille ſanguis. Prorumpit autem ex nimia abundantia, quæ vel appulſu, vel attractione, pulmonum venas diſtendit, ibique facit particularem quandam reple-

tionem,à diætæ vitio in victus ratione & vitæ instituto : præsertim verò iuuenibus à 18. ad 35. ætatis annum. Cæteris autem,ab oppressione quam fecit suppressio familiaris & solitæ vacuationis. Huiusmodi sunt præter cætera,dolorifica lumborum mala quæ non sunt ampliùs, vt solebant, per vterum menstrualibus,aut hæmorrhoicis per anum,sanguiflua.

Coac. 2. cap. 12. lib. 2.

VNAQVE FEBRIS MVLTA] Quæ motus edit celeres,continuos,& vehementes; nata è symptomatica phlegmone ipsius pulmonis,quam fecit anadrome ibi subsistens,vel repletio particularis,vnde affectio illa; cuius tametsi propria est sanguinis vacuatio per hæmorrhagiam pulmonis; tamen nō adimit febrem : quia inflammationem non tollit. Est enim ratum illud ex historia de Larissæa virgine; quòd etsi plethoræ propria vacuatio est hæmorrhagia : tamen ea plethoricam affectionem non tollit, si cum inflammatione,vel cum maligna qualitate coniuncta sit. Atque huius theωrematis veritas sæpe iam patuit.

hist. 12. part. 3. 3. Epid.

AC DOLOR EST CIRCA MAMMAM, THORACEM, ET DORSVM] Hæc sunt argumenta cum febre ὁμοειδῆ inflammatarum pulmonis superarum & mediarum alarum quæ adiacent mammis,thoraci,& dorso:quarum inflammationem non sustulit profusa per os hæmorrhagia; vt symptomatica esse videatur sanguinis à febre catullientis & orgasmum habentis. Est autem iam illud positum,quòd omnis anadrome ibi morbum facit, vbi subsistit.

QVIBVS HÆC OMNIA QVIDEM ADSVNT] Hæmorrhagia,febris,dolor circa mammam, thoracem,& dorsum.

CONTINVO MORIVNTVR] Profluuio nectaris viuifici, & cordis exhausto, per hæmorrhagiam; marasmω viuacitatis & humidi primigenij, à febre. Tum vacatione officij quo vita carere non potest,per afflictionem partium spirabilium,thoracis atque pulmonum : vt interim taceam cruciatum sæui doloris nobilium partium,qui & citò vires exoluit,& citam mortem infert atq; crudelem. Enimuero pestifera est omnis quæ non iuuat hæmorrhagia. Nam vnde natura commeatum parat quo se tuetur & sustinet,inde eo defraudata labascit. Atque in sanguine focus est vitæ. Sed illa demum funesta est hæmorrhagia, quæ causam post se relinquit mortiferam; videlicet inflammationem & febrem acutam,vnde maior consumptio fit humidi primigenij septē diebus, quàm à calore natiuo septuaginta annis. Cæterùm,quæ vis maior vitæ adferri potest ad citā mortem,quàm ea quæ tollit vitale officium, respirationem scilicet? Quod facit pulmonis inflammatio,& thoracis oppressio. Ergo non sine causa continuò moriuntur.

QVIBVS VERO NEC OMNIA, NEC VEHEMENTIA; SERIVS] Pro analogia causarum mortiferarum.

QVAM LONGISSIME AVTEM, QVATVORDECIM DIES INFLAMMANTVR] Nō vltra quatuordecim dies vitam ducunt,nec seriùs vitam finiunt morituri : quoniam acutorum morborum finis fit intra decimumquartum.

aph. 23. 2.

65 Τοῖσιν αἷμα πτύουσιν· ἀπυρέτοισιν ἐστὶ συμφέρει, καὶ βήσσειν, καὶ πονέειν ἐλαφρῶς, καὶ τὸ πτύελον παχύνεσθαι πρὸς τὰς δὶς ἑπτά. πυρέσσειν δὲ, καὶ βήσσειν, καὶ πονέειν ξυντόνως, καὶ αἷμα πρόσφατον ἀεὶ πτύειν· ἀσύμφορον.

malè legebatur λιπτύνεσθαι.

Sanguinem expuentes iuuat esse febris expertes,ac tußire leuiter,atque dolere; ipsum verò sputum crassescere ad dies bis septem. Sed febricitare multùm, itémque tußire atque dolere, tum sanguinem subinde nouum expuere; calamitosum.

HÆC PROGNΩSIS desperato iam mihi ab hæmoptysi,velut salutis auram afflauit,per gratiam misericordis Dei qui noluit seruum suum immisericorditer ægrotare. Sed vt aggrediar ad enarrandum. Commemorantur hîc signa sanabilis aut insanabilis αἱμοπτύσεως, quæ ipsa per se nihil valet : sicut præceptor monuit in illo aphorismo. Αἷμα ἄνωθεν μὲν, ὁκοῖον ἂν ῇ· κακόν. i. *Sanguis supernè, qualiscunque fuerit; malus.* Antithesis autem signorum quorum iam ratio patefacta est superiore prognωsi, planum faciet quò deuentura sit ipsa hæmoptysis.

1578.

Ergo. SANGVINEM EXPVENTES] Qui tussiendo expurgant,non sputando,nec excreando è faucibus,vel è palato,aut gingiuis. Expurgant autem tussiendo,sanguinem non sputo permixtum,sed floridum,spumantem,copiosum : qualis esse solet quæ ex pulmonibus eductio fit,non ex arteria.

aph. 13. 5.

IVVAT] Prodest,confert,i. multum opis & adiumenti adfert,tum ad vsum atque dulcedinem diuturnioris vitæ,tum verò ad spem retinendam salutis.

ESSE FEBRIS EXPERTES] Quia febris vacuitas non facit marasmū & consumptionē vitalis principij in humido primigenio;nec verò corruptionē inducit ac paupertatē viuifici nectaris:quę omnia sunt febris incōmoda : ipsa verò febris vacuitas nullā subesse restatur exulcerationē,nec phlegmonem:quæ

duo imprimis

duo imprimis terrifica eſſe ſolent. Denique talis hæmoptyſis nullam poſt ſe relinquit mortiferam cauſam, niſi fortè ipſam venarum anaſtomωſin, vel etiam ῥῆξιν: quarum tamen credibilis eſt redintegratio cùm ceſſat hæmoptyſis.

AC TVSSIRE LEVITER] Græcè eſt ἐλαφρῶς, i. *alacriter*, vt nulla ſit tuſſis moleſtia, quam facit aſſidua fortiſque contentio ſiue concuſſio, & irrita proritatio quæ ſurſum deorſúmve irruit.

ATQVE DOLERE] Vel potiùs, ne minimùm quidem: ſi tantùm exceperis ἀῤῥωσίαν, & quandam ſegniciem artuum totiúſque corporis, quæ homines facit ἀῤῥώς, vnde Latinis nomen inuentum eſt ægri.

IPSVM VERO SPVTVM CRASSESCERE] Παχύνεσθαι legendum duxi ἀντὶ τῦ λεπτύνεσθαι, i. *tenuari*: in cuius verbi examine nulla occurrit æquitas vt ſic legatur. Craſſeſcit autem vel craſſiuſculum fit atque miteſcit, ad exitum faciliorem, & erethiſmum minorem, aut nullum; permixta exactè ſanguini pituita, virtute caloris natiui coquentis & permiſcentis. Neceſſariò autem ſputum craſſeſcit, feritate domita, & pituita exactè permixta.

AD DIES BIS SEPTEM] Vel quatuordecim, quorum hiſtoria omnis exigitur in expurgando ſputo cruento, ne quid, ſtabulando in bronchiis, corrumpatur. Ipſum verò ſputum paulatim exuitur colore ſanguineo: quia quò longiùs abeſt ab hæmoptyſi, eò parciore ſanguine perfuſum apparet, donec ventum ſit ad 14. quo ceſſat omnis expurgatio ſputi cruenti in dies diminuti.

SED FEBRICITARE MVLTVM] Æſtu incandeſcere, cum ſiti, vigiliis, iactatione, micantium venarum inæquali pulſu, & vrinis rubentibus.

ITEMQVE TVSSIRE] A proritatione perenni, ſurſum deorſúmve irrupta; quæ fortem infert, aſſiduam, atque permoleſtam thoracis concuſſionem.

ATQVE DOLERE] A perceptione vel ſenſione tot rerum naturæ grauium, & aduerſarum. vide lib. 1. περὶ νόσων.

AC SANGVINEM SVBINDE NOVVM EXPVERE] Patefacta de integro via exitui, per eroſionem, κατ' διάβρωσιν, aut etiam κατ' ῥῆξιν, ἢ καὶ ἀναστόμωσιν; ſanguinem autem merum, i. alienæ mixtionis expertem, floridum, & ſpumantem, qualis apparuit circa initia.

CALAMITOSVM] Quoniam peſſima eſt conſuetudo effundendi ſanguinem per os, quantumuis optimum; præſtátque peſſimum nigrum per ſedes inferas vacuare. Eſt autem calamitoſa, ne dicam funeſta, ſanguinis ſurſum prorupti excluſio; quæ præter ſummam, quam infert, virium infirmitatem, adhuc relinquit mortiferas cauſas, febrem, inflammationem, vel vlcus. Animaduertet autem ſtudioſus, idem eſſe multùm febricitare, quod, ſuperiore prognωſi, multa febris, & inflammari ad dies 14.

66 Ὅσοισι τὸ πλευρὸν μετέωρον, καὶ θερμότερον, ὅταν ἐγκεκλιμένοισιν ἐπὶ θάτερον, βάρος ἐξηρτῆσθαι δοκέῃ· τούτοισι τὸ πύον ἐκ τῦ ἑνὸς μέρεος ἐστίν.

Quibus intumuit latus atque incaluit, ſi cùm in oppoſitam partem decumbunt, graue quippiam ſuſpenſum eſſe videtur; pus ab vna parte collectum eſt.

SEQVITVR vt empyemate facto à pleuritide (nam hîc peripneumoniæ locus non eſt) quàm primùm pus exeat; concluſúmve ſit in vomica, vel in thoracem effuſum. Exit autem vel ſua ſponte per anacatharſin quam facit thoracis concuſſio & fumidi vaporis efflatio, per interiora pulmonum ſpatia quæ ſunt arteriæ bronchia: vel qua data porta foras, medici artificio pyrωticum adhibentis. Eiuſmodi ſit artificium, vt ne quid in commoda ægri peccetur: ſed κατ' ἴξιν puris, i. *è directo*, non ἀνάπαλιν *è diuerſo*, pyrωticum adhibeatur: prout dextra aut ſiniſtra, & vtrobique, ſupera, media, aut infera parte, pus abditum ſtabulatur. Eius inueniundi ratio præcipitur in hac prognωſi. Nam cognitionis & ſcientiæ τεκμήρια ſuprà ſunt poſita; cùm ſcilicet mutatio fit, aut etiam facta eſt, inflammationis pleuriticæ & peripneumonicæ in empyema. Hîc tantùm argumenta ponuntur, quibus, tanquam odora canum vis, eò deducimur vbi iacet lepus. Galenus lib. 2. progn.

Ergo. QVIBVS INTVMVIT LATVS] Copia puris oppreſſum atque diſtentum, vnde alterutrius lateris inæqualitas in quantitate: quemadmodum vniuerſi thoracis æqualitas contra naturam, ex nimia humoris collecti abundantia quæ latitudinem ipſius tollit in dorſo & pectore, ipſúmque totum facit teretem, vtris modo diſtenti; ſpeciem quandam exhibet hydrωpis duri, cuius conſectaria eſt orthopnœa. Illud autem μετέωρον, ad lateris tumorem accommodaui, exemplo illius. Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα; vbi Galenus author eſt, μετέωρα dici, ἐν ὄγκῳ μείζονι κατ' τὰς πολλὰς αἰτίας γινόμενα, i. *quæ ſcilicet in molem maiorem, multis de cauſis, aſſurgunt*. Sed tamen aliud eſt πνεῦμα μετέωρον, quod ſignificat πρόσχρον ἀνελκόμενον, i. *ſpirationem ſublimem, vel è ſublimi ductam*, quam quiſque vel eminus in alio cernit, multùm explicato ſurſumque adducto thorace & ſcapulis. Aliud eſt autem meteωriſmus in illo. Χρὴ τὸν ἀλγέοντα, ἐν τοῖσι μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι. i. *Oportet ægrotum alacrem eſſe aſſurgendo, vel reſidendo*: ídque ſua ſponte, non autem à ſpiritus meteoriſmo coactum, vt in peripneumonia. Coac. 62. huius cap. aph. 74. 4. progn. 6. lib. 2. progn. 20. lib. 1.

ATQVE INCALVIT] A pure recèns confecto quod impressionem adhuc retinet caloris febrilis, vel ab eo quod vetustate putrescit, vnde ardoris cuiusdam sensio excitatur in socia parte atq; vicina. [lib. περὶ χυμῶν.] Vetus est illud. Τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἐγγὺς· πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται. i. *Quæ socia sunt atque vicina, primùm & maximè vitiantur.* Atque in lateris calore febrili cernitur inæqualitas in qualitate, quam esse docuit τεκμήριον partis afflictæ. [aph. 39. 4.] Notum est illud. Ὅκου ἐνὶ τοῦ σώματος τὸ θερμὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος. i. *Vbi multus calor firmiter fixus inest, ibi & morbus.* [Coac. 1. cap. 11. lib. 2.] Sed eam τεκμήριον inæqualium partium in substantia, quantitate, & qualitate, iam pridem vidimus in hypochondrio.

SI CVM IN OPPOSITAM PARTEM DECVMBVNT] Sic illud θάτερον, consultò vertendum duxi, vt sana pars intelligatur, ac nihil à se mutata, quæ afflictionis alterius partis particeps non sit, [progn. 60. lib. 2.] obstante recto septo ipsius thoracis, quod mediastinum vulgò dicunt. Galenus membranas esse dicit, vt ipsa quoque docet anatome, quæ recta thoracem intersepiunt, peruadúntque à sterno ad dorsum; atque ipsum thoracem diuidunt in duos veluti sinus.

GRAVE QVIPPIAM SVSPENSVM ESSE VIDETVR] Tanquam è parte afflicta propendens, quod super septo illo recto thoracis incumbit: vt non minùs graue sit decumbere in sanam partem, quàm in eam quæ adiacet morbo; illic enim suspensione dolorifica; hîc autem oppressione tussifera, vis morbi augetur: proptereáque decubitus grauis est ac permolestus. Facilior est autem qui fit in dorsum, & quo supini iacent ægroti. Ac talis collocatio est in hac valetudine quidem, κατὰ λόγον naturæ iustissimæ, sui diligentis; [progn. 13. lib. 1.] in alia verò, παρὰ λόγον. Naturaliter enim tam sani quàm ægri decumbunt, [progn. 59. lib. 2.] suo commodo, in alterutrum latus. Notabile est autem quod scripsit, *graue quippiam*: primùm quia grauitas succedanea doloris acuti, signum est syllogisticum pleuritidis in empyema conuersæ. Deinde verò: quoniam semper ibi focus est morbi reapse, vbi excitatur sensio grauitatis. Nec idem spondere [10. lib. 2. περὶ ὀξέων νοσημάτων.] ausim de cæteris dolorum generibus, quorum perceptio sæpe fit per contagionem siue sympathiam.

PVS AB VNA PARTE COLLECTVM EST] De qua dubitandi locus non esset in hac empyematis perspicientia, si medicus exactæ pleuritidis historiam tenuisset. Nam vbi regnauit pleuritis, ibi abstrusum quoque succedaneum empyema.

67 Τοῖσιν ἐμπύοισι ἀπὸ πνεύμονα· κατὰ κοιλίην πῦον ὑποχωρέειν, θανάσιμον.

Empyicis à pulmone; pus duci per aluum, lethale.

QVÆ IN ANGVSTO spes erat dum peripneumonia regnabat, nondum planè occidit; sed af- [Coac. 38. huius cap. lib. 2. progn.] fulget melior, quando succedaneum est empyema quale iam demonstrauimus esse bonum. Id enim medium est inter citam perfectámque crisin, & desperatam salutem. Ac sanè quibus ab empyemate, statim ipsa febris discedit, & concupiscunt cibos, ipsum verò pus editur album, æquale, nihil olens, & læue; atque tum aluus pauca, mollia, & figurata excernit; confestim seruantur. Sed in empyemate bono, vt ipsum suo pepasmo, & grauiorum symptomatum remissione nos consolatur: sic metu exterret, periculíque locum subesse testatur, si vacuationem sui non habeat citò & liberè διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, [Coac. 22. huius cap.] i. *per loca lege naturæ commoda, nec ex euentu incommoda.* Sic nuper vidimus peripneumonicum morbo defungi, si parotis inde nata suppuret fistulámque edat rupta vomica pus effundente. Idem quoque vidimus in abscessu phlegmones hypochondriacæ. Quia nõ minor cautio est in puris exitu, quàm in suppuratione ipsa. Malum pus, quacunque foras exeat, desperationem adfert. Idem penè facit bonum descriptum, si per incommoda loca exitum moliatur. Qui certè scopus est prognoseωs institutæ.

[aph. 44. 7.] Ergo. EMPYICIS] Quibus à phlegmone, facta est puris vomica intra thoracem. Tales enim soli dicuntur empyici.

A PVLMONE] Quem tenuit systrophica inflammatio, quæ inde nomen sibi adoptat, & peripneumonia nominatur. Ipsa verò, nec sua sponte quieuit per anacatharsin, nec artificio medici curationem recepit; & tamen validarum ægri virium beneficio, qui antè non occidit, exacto 14. die mutationem, vel potiùs metaptωsin habuit in empyema.

PVS DVCI PER ALVVM] Eodem planè modo quo ex peripneumonia, dum ipsa regnat, fertur aluus biliosis excrementis, vnde materia & occasio præripitur futurorum abscessuum qui sæpe ex peri- [Coac. 22. 23. 24. huius cap.] pneumonia oriuntur, vel sub auribus, vel in crure. Nam si phlegmonicus humor peripneumoniæ, ad inferas alui sedes cursum inflectit, & illac excernitur; quidni faciet idem, pus empyematis in pulmone cõcepti? Est quidem insuetum iter, fateor: sed non tamen ignotum: sicut nec illud etiam per quod vrinæ [1. Epid. part. 2.] redduntur stranguriosæ, purulentæ, abradentes, nec sunt tamen nephriticæ; vt fortasse quispiam existimarit: sed tales reuera ex morbo quarundam partium diaphragmate superiorum, vt secundùm Hippo- [lib. 6. de locis affect.] cratem rectè Galenus annotauit, viámque aperuit quà illæ ferantur. Quid verò? nonne huc spectat [1. Epid. part. 2.] quod scripsit Hippocrates? *Maximum & vtilissimum signum affulsisse salutis in spe angusta, ob febris assiduitatem, eximium cibi fastidium, & malignam alui proluuiem; quibus repentè in stranguriam conuersio facta est:* vnde homines illi symptomatis omnibus periculosis defuncti sunt. Vbi Galenus author est; vitia vniuersi [aph. 48. 7.] corporis æquè per vrinas atque per aluum expurgari. Ac fuit profectò illud iudicium præceptoris, authore Galeno, naturam scilicet viam inuenire quà se expediat humore morbifico, quamuis & ipse crassior sit, &

ſior ſit,& meatus anguſtiores : modò validæ ſint eius vires,ad fortem in depellendo & propulſando contentionem. Et verò idem ſcripſit,naturam moliri abſceſſus per oſſa : hydropicorum aquas refluere 2.Epid.part.3. ad inteſtina : empyicis,anacatharſin fieri puris in thoracem effuſi. Quæ omnia ſunt fuſiùs diſputata ad illam prognωſin. *Quæ fit è diuerſo hæmorrhagia, praua eſt : vt in liene magno, è dextris : eóque ſimiliter in hypochondrio.* Coac.2.cap. 13.lib 2. Cuius ſententiæ authorem ſtatuit Galenus Hippocratem:quamuis prorrhetico & Coacis bellum indixerit,vbi tantùm legitur ; alibi nuſquam,quod ſciam. comment.ad 31.progn. lib.1.

LETHALE] Siue *mortiferum*. Tum ex peruerſo conatu naturæ,cuius irrita fuit contentio ad anacatharſin. Hîc enim commodior eſſet faciliórque ad exitum via per vrinas,quæ tantùm ſtranguriæ fugacis moleſtiam exhiberet ; nihil autem negotij faceſſeret naturali œconomiæ : ſed contrà,multùm opis adferret ad perfruendos cibos, quod illis Thaſiis contigiſſe modò ſcripſimus. Tum verò puris ductus per aluum,coquendi vim labefactat in ventriculo,diſtribuendi in ieiuno ; excernendi naturaliter in craſſioribus inteſtinis. Hinc maligna venit alui proluuies,ac dyſenteria : quæ,fractis iam viribus, immiſericorditer ægrum exercet. Denique afflicto iam multùm empyico, omni ſpe labi contingit: quando œconomia naturalis labaſcit. Ac talis adducta eſt ratio ad illam prognωſin. *Abſceſſuum hypochondriacorum, lethales ſunt illi qui pus effundunt intrò, &c.* lib.1.progn. & Coac.8. cap.11.lib.2.

68 Ὅσοι τρωθέντες ἐς τὸν θώρηκα, τὸ μὲν ἐκτὸς τοῦ τρώματος ὑγιάσθησαν, τὸ δὲ ἐντὸς, μή· κινδυνεύουσι ἔμπυοι γίνεσθαι. ὅσοις δὴ ἂν ἀσθενὴς ἔνδοθεν ἡ οὐλὴ γένηται· ῥηϊδίως ἀναρρήγνυται.

Quibuſcunque ſauciatis thorace, foris quidem trωma ſaneſcit, intus verò non ; periclitantur empyici fieri. Et quibus tenera eſt intus cicatrix; diſrumpitur facilè.

HACTENVS ſancitæ ſunt leges ſuper empyemate cuius origo eſt pleuritis aut peripneumonia: ſicut ſuprà oſtēdimus. Ecce nunc aliud quod venit extrinſecus à trωmate ipſius thoracis. Ergo ex quinque generibus noxarum corporis, duo hîc ſunt poſita : vnum ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, quod reuera quatuor illa Celſ.lib.5. cap.26. continet ; cùm quid intra ſe corruptum eſt, vt cancer,abſceſſus,humor ; cùm quid innatum eſt, vt calculus in veſica & renibus ; cùm quid increuit, vt vena tranſiens in varicem ; cùm quid deeſt, vt ren vel teſtis. Hæc enim reapſe omnia ſunt ἐνέοντα, pertinéntque ad illud perceptum Hippocratis quo ſtatuit omnes morbos naſci partim ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, partim ἀπὸ τῶν ἔξωθεν. lib.1.περὶ νόσων. Sed ex illis quatuor generibus τῶν ἐνεόντων, illud proponitur ; cùm quid intra ſe corruptum eſt. Quod in empyemate,pleuritidis ſuccedaneo locum habet. Nam ἀπὸ τῶν ἔξωθεν fit etiam empyema, videlicet ἀπὸ τρωμάτων, *ab ictibus* : cuiuſmodi hoc eſt quod legitur in hac prognωſi. Ictus enim qui vulnus facit in thorace,colliſúmve id fuerit aut diſciſſum, ſi non rectè curetur,mortiferi empyematis cauſam infert. Atque ſcopo eo quem initio poſui,ſcripta hæc deciſio eſt à præceptore 1. lib. de morbis ; quam ſcholæ Coæ magiſtri huc tranſtulerunt. Sed aliæ ſunt ἐνδείξεις ad bene curandum neceſſariȩ,quȩ proferentur in philologia & philoſophia huius prognoſeωs.

QVIBVSCVNQVE SAVCIATIS THORACE] Quibus in thoracem vulnus illatum eſt, amplitudine diuiſionis magnum ; colliſúmve id fuerit, tantúmve diſciſſum ; & quod non in ſumma tantùm eſt parte, ſed penitiùs penetrauit. Atque vt loquitur Hippocrates, ἢ ὑπὸ δόρατος, ἢ ἐγχειριδίου, ἢ τοξεύματος· ἔσω τρωθῶσι, i. *vel haſta, vel pugione, vel telo intrò ſauciati fuerint.* ibidem.

FORIS QVIDEM TRΩMA SANESCIT] Obducta cicatrice, vnde non ampliùs ipſum vlcus διαπνοὴν ἔχει διὰ τὸ ἀρχαῖον τρῶμα, i. *ſpirationem edit vltrò citróque per primigenium vulnus quod ictus fecit* ; ibidem. neque illac frigidum foris ad ſe adducit ; neque foras calidum vaporem fumidum à ſeipſo excludit ; nec verò pus ipſum expurgat εὐκόλως, ex facili. De trωmate autem, quid ſit, & quemadmodum intelligi debeat apud Hippocratem, dictum eſt ſuprà ad illam prognωſin. *A trωmate, conuulſio exorta, mortifera.* Coac.9.cap. 14.lib.2. Hîc certè ſignificat diuiſionem cutis, membranæ, & carnis, quam medici vulnus dicunt.

INTVS VERO NON] Ad ſuperficiem internam tunicæ coſtis intextæ, quæ difficiliùs coaleſcit quàm caro, ac ne vix quidem : quoniam difficilior eſt membranarum συνυμένωσις, quàm συσσάρκωσις carnium : vbi facilè ſuccreſcit caro quæ interuentu ſuo cicatricem cuti obducit, conſtantem mixtione membranæ & carnis, & adhæreſcit ad carnem, cui non eſt coibilis membrana coſtis intexta. Hinc difficillima membranæ illius vulneratæ coitio. Nam ſi coiret vulnus pariter æqualitérque,tam intus, quàm foris ; lib.1.περὶ νόσων. ipſe vulneratus & ſaucius,omni ex parte ſaneſceret ; eſſétque in tuto, ac redintegrata omnino parte,non eſſet illi verendum de malo propoſito. Eſt autem hoc.

PERICLITANTVR EMPYICI FIERI] Sic Hippocrates loco prædicto. Ἢν δὲ τὸ μὲν ἔξω ὑγιανθῇ, τὸ δὲ εἴσω μὴ ὑγιανθῇ, ἔμπυος γίνεται. i. *Si vulnus foris quidem ſanum ſit, intus verò non ſanum ; purulentus fit ſaucius.* Magna hîc certè morbi metaſtaſis, ex qua periclitantur magis de vita ſauciati,quàm ex vulnere ipſo, quamuis amplitudine magno,& officij præſtantia partis vulneratȩ : vt verum illud ſit quod Hippocrates memoriæ prodidit. Τὰ μὲν ἐπὶ κακοῖσιν, ἀνάγκη κακὰ γίνεσθαι. i. *Omnia quidem è malis exorta, ipſa quoque ne-*

cessariò mala sunt. Ac sauciati sic, malè sanè purulenti redduntur, confluente vlceris pure in sinum thoracis, quod exitum habebat foras per ἀρχαῖον τρῶμα, priusquam foris occalluisset, aut certè, & veriùs, coaluisset. Inde adeo fit vt stagnante pure in sinu thoracis, quicquid eò confluit, in pus vertatur. Hinc noua malorum multiplicatio per sympathiam & syntimoriam partium sociarum & vicinarum: quamuis hoc ab vlcere factum empyema, quod facit empyicos, facilius esse dicatur cæteris quæ intus veniunt à pleuritide aut peripneumonia. Nam significatio τοῦ ἐμπύου dicta est sæpe suprà.

lib. de locis in homine.

ET QVIBVS TENERA EST INTVS CICATRIX; DISRVMPITVR FACILE] Ac si diceret; si vlcus exactè non fuerit expurgatum pure & sanie inter vtramque oram, tametsi vtraque simul coaluerit cicatrice obducta: tamen eueniet vt accrescente pure, & sanie, in eo interuallo quod est inter vtramque oram; facilè interioris laceretur cicatrix: quia tenerior est quàm exterior, idque tum propter acrimoniam puris & saniei quæ parta est in cunctando; tum propter vulneratæ partis tensionem: quibus accedit motus perennitas quæ cernitur in thorace, cuius vulnerati hoc esse incōmodum scripsit præceptor, quod ἕλκεα κινεύμενα ἐπαναῤῥήγνυται, i. *agitata vlcera perenni motu, insuper disrumpuntur.* Hæc autem pars altera institutæ prognoseως ex 1. lib. de morb. desumpta, pertinet ad correctionem eius quod paulò antè scripserat: quòd si coalescit vulnus omni ex parte, tam intus, quàm foris; ipse vulneratus in tuto est: quoniam suspecta esse debet vlceris non bene mundati & repurgati coitio. Hippocratis verba hæc sunt. Καὶ ἢν ὑγιανθῇ μὲν ὁμοῦ καὶ τὸ ἔσω καὶ τὸ ἔξω, ἡ δὲ οὐλὴ ἔσω ἀσθενὴς γένηται, καὶ τρηχεῖη, καὶ πελιδνὴ, ἀνελκοῦται ἐνίοτε, καὶ ὧδε ἔμπυος γίνεται. ἀνελκοῦται δὲ καὶ ἢν τι πονέσῃ, καὶ ἢν λεπτυνθῇ, καὶ ἢν φλέγμα, ἢ χολὴ πρὸς τῇ οὐλῇ προσαγῇ, καὶ ἢν νόσῳ ἑτέρῃ ληφθεὶς λεπτυνθῇ. i. *Quòd si redintegratio simul facta sit tam intus, quàm foris, ipsa verò intrà cicatrix tenera sit, aspera, debilis, atque liuida; nonnunquam denuo exulceratur, & purulentus fit. Rursum exulceratur etiam si quis nimium laborarit, aut èmacruerit, aut si pituita vel bilis ad cicatricem adhærescat, firmiter ibi fixa. Tum si alio correptus morbo, multùm extenuatus fuerit.* Ergo permagni refert scire vbi sit vulnus, & quæ sit conditio vulneratæ partis. Imprimis autem prouidendum nè quod iam ipsum per se magnum est vulnus, curantis negligentia vel imperitia fiat maius, grauiorúmque malorum consecutionem adferat.

ibidem.

lib. 1. περὶ νόσων.

69 Ἀπόλλυνται δὲ ἐκ μὲν τῶν περιπνευμονικῶν ἐμπυημάτων οἱ γεραίτεροι· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, νεώτεροι.

Intereunt autem ab empyematis, peripneumonicis quidem, seniores: ab reliquis autem, iuniores.

IN OMNI morbo acuto, tum per se, tum ἐκ μεταπτώσεως, futuri exitus præsensio comparatur, tum ex ipsius morbi specie & idea; tum ex ægroti cuiusque communi & priua natura, ætate, viribus, ac diæta. Ætatis hîc mentio fit, quę in cuiusque natura mutationem adfert temperamenti, & habitus: vnde vires validæ, vel imbecillæ. Quæ causa mouit Hippocratem vt scripserit; ab empyemate quidem peripneumonico faciliùs sanescere iuuenes, quàm homines ætatis affectæ: à cæteris autem seniores. Quod cur ita sit, eò conuertamus animum vt sciamus.

INTEREVNT AVTEM] Suffocatione & extinctione caloris vitalis, quem virulenti puris aura disperdit: copia autem puris cor obruit, sanguinísque appulsu prohibet; vnde cessat prouentus viuifici nectaris, indéque mors venit.

AB EMPYEMATIS] i. A phymatis purulentis, vel quæ alterando in pus conuersa sunt qualibet parte corporis. Sic enim Galenus. *Empyemata,* inquit, *nominare consueuit Hippocrates, non ea quidem solùm quæ in thorace, sed etiam qualibet parte corporis* διμοιωθέντα ἐς πῦον φύματα, i. *alterando in pus mutata phymata.* Id ipsum docet quod sequitur.

comment. ad aph. 44. 7.

PERIPNEVMONICIS QVIDEM] Per metaptωsin peripneumonici phymatis in empyema, quando ipsum phyma nec sua sponte quiescit per anacatharsin liberam & liberalem sputi flaui, sanguine pauco exactè permixti; nec artificio medici curationem recepit: ipse verò ęgrotus, intra 14. diem non occidit; quo exacto, nonnihil à metu respirat per succedaneum empyema.

lib. 2. progn. & Coac. 16. huius cap. Coac. 27. huius cap.

SENIORES] Homines iam ætate grandes, vel ætatis prouectæ (quos in hanc sententiam vocat ἀφηλικεστέρους, i. *ingrauescentis* vel *fugientis ætatis*, quos vulgus nominat declinantes) non tamen decrepitę senectutis, quæ ipsa per se morbus est. Senioribus igitur maior periculo locus est quàm iuuenibus: non solùm in peripneumonico empyemate: sed etiam in peripneumonia quoque ipsa, tum in pleuritide: quòd ætas eorum præcipuam opportunitatem ademerit anacatharseως salutiferæ; fortem thoracis cōcussionem, meatuúmque ipsorum libertatem. Nec verò in senibus curatio artificiosa iure & loco perfici potest ex sententia; tum propter præsentem; tum propter eam, quæ in metu est, virium infirmitatem. Agitur enim de vacuando per sanguinis detractionem. Hîc autem qui ad vacuandum accedit, caueat ne id modò consideret, quàm vires sint validæ: sed vtrum eiusmodi sint cum securitate, an verò cum infirmitatis metu. At senioribus & iam infirmiores sunt ipsæ, & in maioris infirmitatis metu post vacuationem. Quæ res adduxit Hippocratem vt in capiendo delectu phlebotomiæ, ad hæc tria præceperit attendendum. Ἢν ἰσχυρὸν φαίνηται τὸ νόσημα, καὶ οἱ ἔχοντες ἀκμάζωσι τῇ ἡλικίῃ, καὶ ἡ ῥώμη παρῇ αὐτοῖσιν. i. *Si prægrandis sit morbus; si ætate floreant qui ipsum habent; tum si adsint vires.* Sanè in peripneumonico empyemate, seniorum

lib. 1. περὶ νόσων.

lib. 4. περὶ διαίτ.

ſeniorum deſperata ſalus, quòd fractis iam viribus à peripneumonia, in empyema inciderint, cuius difficilior expurgatio eſt quàm peripneumoniæ: proptereáque à concurſu cauſarum mortiferarum, vitam finiunt ſuffocati. Hîc mihi negotium exhibet locus ille apud Hippocratem, vbi commoda ſunt maiora ſenum ad facilem puris anacatharſin, quàm iuuenum. Sic enim ſcriptum reperio, quod negare non auſim eſſe Hippocratis. Ὅσοι μὲν νεώτεροι εἰσὶν, ἅτε τοῦ σώματος εὐτόνου τε ὄντος, καὶ πυκνοῦ· οὐ δύνανται ἀποκαθαίρεσθαι ὁμαλῶς ἀπὸ τῶν ἑλκέων τῶν ὄντων ἐν τῇ ἄνω κοιλίῃ, τὸ πῦον. ὅ, τε γὰρ πνεύμων οὐ κάρτα ἕλκει ἐς τὰς ἀρτηρίας, πυκνότερος ἐών. αἵ τε ἀρτηρίαι λεπταὶ, καὶ στεγναὶ οὖσαι· οὐκ εἰσδέχονται τὸ πῦον, εἰ μὴ ὀλίγον καὶ ὀλιγάκις. ὥς τε ἀνάγκη τὸ πῦον ἐν τῷ θώρακί τε, ἐπὶ τῶν ἑλκέων ἀθροίζεσθαί τε, καὶ παχύνεσθαι. τῶν δὲ ἀφηλικεστέρων ὅ, τε πνεύμων ἀραιότερος, καὶ κοιλότερος, καὶ αἱ ἀρτηρίαι εὐρύτεραι· ὥς τε μὴ χρονίζειν τὸ πῦον ἐν τῇ κοιλίῃ, καὶ ἐπὶ τῶν ἑλκέων. i. *Qui ætate florent, proptereáque firmo ſunt corpore atque ſolido, non poſſunt æqualiter expurgare pus ab vlceribus quæ ſunt in ventre ſupero. Neque enim pulmo eorum, ſolidior pleniórque ſucci, admodum attrahit in arterias: ipſæ verò arteriæ cùm ſint exiles atque compactæ, pus non excipiunt niſi parcè & rarò: vt neceſſe ſit, pus in thorace & in vlceribus cumulari & incraſſari. At verò grandiori ætate* (vel homini fugientis ætatis) *& pulmo ipſe rarior eſt atque capacior, & ampliores arteriæ: vt pus ipſum diu cunctari non poßit, nec in thorace, nec in vlceribus.* Ego verò Gordonium hunc nodum ſic reſoluendum arbitror; omnia quæ illic leguntur, multa autem leguntur, pertinere ad alteram partem huius prognoſeωs, quæ docet grauiora eſſe iuuenibus, mortiferáque magis reliqua empyemata, quorum origo eſt trωma thoracis, non peripneumonia, nec pleuritis: vt aliò referri non debeat quod ſcriptum eſt in hac prognωſi (AB RELIQVIS AVTEM IVNIORES) quàm ad empyemata ſauciati thoracis. Non enim tam grauiter ægrotant ſaucij ſenes quàm iuuenes, nec tantorum ſymptωmatum epigeneſin habent; faciliùs autem ſaneſcunt & à trωmate & ab empyemate, ſi fortè inciderit; quod perrarò accidit niſi malum vires acquirat, aut recrudeſcat negligentia medici vel imperitia. lib. 1. περὶ νούσων.

AB RELIQVIS AVTEM IVNIORES] Non enim φύματα εἰς πῦον ἀλλοιωθέντα, ſunt grauiora: ſed ipſa phymata inflammata, καὶ τῶν φυμάτων ἀλλοίωσις, dum ſcilicet pus ipſum conficitur. Tum enim grauior eſt iuuenum febris, quàm ſenum, & cruciatus ſæui doloris. Ergo ſufficiat ſcopum indicaſſe, meámque ſcribendi operam conuertiſſe ad mentem authoris, cuius hæc enarratio eſt, non mea.

70 Τῶν ἐμπύων οἷσι σειομένοισιν ἀπὸ τῶν ὤμων, πολὺς γίνεται ψόφος· ἔλασσον ἔχουσι πῦον, ἢ οἷσιν ὀλίγος, εὐπνοωτέροισιν ἐοῦσι, καὶ εὐχροωτέροισιν. οἷσι δὲ ψόφος μὲν μηδεὶς ἐγγίνεται· δύσπνοια δὲ ἰσχυρὴ, καὶ ὄνυχες πελιοὶ· πλήρεές οὗτοι εἰσὶ πύου, καὶ ὀλέθριοι.

Inter empyicos, quibus, concußis humeris, multus fit ſtrepitus; parcius illi pus habent, quàm quibus exiguus; modò ſpirent faciliùs, & meliùs ſint colorati. At quibus ne minimus quidem infertur, ſed fortis dyſpnœa, liuidiq́ vngues; pleni ſunt illi pure ac deſperati.

INTER EMPYICOS] Qui ſunt eiuſmodi, effuſo pure in ſinum thoracis, rupta pulmonis vomica: vbi agitur de vacuando per vſtionem, aut ſectionem; exploranda autem regio ſtagnantis puris, non eodem modo quo nuper faciundum præcepit in pleuritidis empyemate, per decubitum in alterutrum latus, vbi de grauitate ſuſpenſa, pus vna tantùm in parte collectum eſſe percipitur. Quæ ratio explorandi fruſtra hîc factitatur: quando ab vtriuſque pulmonis phlegmone fit empyema. Coac. 66. huius cap.

QVIBVS, CONCVSSIS HVMERIS] Vel potiùs, *concutiendo humeros*: vt ea concuſſio, ægri ſponte non fiat; ſed medici curantis induſtria: ſicut præceptum eſt à dictatore, his verbis. *Si pus non expuatur, eius autem ſignificatio ſit propter coſtas, extemplo ibi ſecare oportet, vel vrere. Sin autem nec expuatur, nec indicetur ad coſtas; ieiunum calida multa lauato; & priuſquam biberit, in firmo ſedili collocato; ibi tum altero humero manibus comprehenſo, ipſum concutito, & arrectis auribus, ad coſtas admotis, attendito num quid vndecunque indicio ſit de ſe ipſum.* Ergo ſi concuſſis à medico humeris, explorandi cauſa, ne quid inconſideratè faciat in vacuando pure. lib. 3. περὶ νούσων.

MVLTVS FIT STREPITVS] Qualis exauditur in borborygmo, vacua ſæpe aluo, ſtomachóque latrante. Eſt autem ψόφος, murmur illud fluctuantis aquæ, vel ſonori flatus, quod exauditur intus aut foris de corpore. Atque intus quidem, in phreniticis, parum & rarò bibentibus, quos dicit præceptor ψοφοῦ καταπινομένους dum bibunt: ſicut obſeruauit in Theodori vxore; in meteoriſmo hypochondrij murmurantis; in pleuriticis, quando ſubſiſtit anacatharſis, vt iam ſuprà oſtendimus; hoc loco, in empyicis. Præterea in hydrope tum vniuerſali, tum particulari pulmonis & vteri. Sed intus foras eduntur ſtrepitus in crepitu ventris, quem vocat φύσαν ψοφώδη: in ructu: in ſibilo aurium: in deiectione ſtridula: nam aurium bombus foras non exit; ſed eſt quidam interior ψόφος. Multus autem fit ſtrepitus in empyico non expuente, ex paucitate puris quod, humeris concuſſis, in loci amplitudine libertatem habet fluctuandi: proptereáque fortiùs perſtrependi, vt meritò ſcriptum ſit. In prorrh. & Coac. 101. lib. 1. 7. Epid. aph. 74. 4. Coac. 11. huius cap. 1. Epid.

PARCIVS ILLI PVS HABENT, QVAM QVIBVS EXIGVVS] Nam vtre diſtento,

nullus fluctuandi locus eſt : proptereàque nec fluctuatio vlla ſonora. Percipitur autem multus hic ſtrepitus in ſupera regione thoracis, vbi concuſſio fit humerorum. Nam quod in ſedibus inferis ſtabulatur ab empyemate inferarum pulmonis alarum, explorari etiam debet appreſſo hypochondrio, diaphragmate quoque ipſo. Eadem ratione multum in pectore ſputum perſtrepit, feruétque ad imam laryngem, quando ab efflatione ſublatum, ibi ſubſiſtit, nec expurgatur; vnde pleuritici moriuntur.

Coac. 11. huius cap. lib. 1. περὶ ὀξέων.

MODO SPIRENT FACILIVS] Hîc non ſine cauſa codicem Græcum emendaui, & pro δυσπνοωτέροισι, legendum duxi εὐπνοωτέροισι. Nam in fluctuatione libera, indéque ſonora, ex loci amplitudine à puris copia non occupati nec diſtenti, nulla eſt æquitas opinari maiorem dyſpnœam, congenerem & conſocialem eſſe multi ſtrepitus qui concutiendo auditur; vnde ſignificatio fit puris exigui. Eſt enim hîc maior libertas partium ſpirabilium, quàm in nimia puris abundantia, vbi nullus, aut certè paruus excitatur ſtrepitus; & cui ſtrepitus vacuitati rectè adiunxit fortem dyſpnœam, vt ſignum ὁμοειδές. Ergo ſpiratio facilior eſt in ſtrepitu multo ex paucitate puris effuſi è loci anguſtia in amplitudinem, vnde ſpiritus ipſe quem ducimus, in pulmone ſedem inuenit, quà ſpirat liberiùs & expirat.

ET MELIVS SINT COLORATI] Vt coloratio hæc non tantùm pertineat ad faciei malas ſaturato rubore ſuffuſas, quod ipſum vt reliqui vultus, non rarò ſignificat ἡ εὔχροια, quam non omiſit in ſignorum cåtalogo empyematis inueterati. Nam in multo ſtrepitu empyematis, non ita rubent malæ, quàm in exiguo. Sed ad colorem quoque pertinet cæterarum & extimarum corporis partium ſuaue rubentium. Id enim planè indicat, quod in contraria parte ſcriptum eſt de liuidis vnguibus. Atque ex hoc colore ſuaue rubenti, ſperabilis eſt vitæ ſalus: quemadmodum ex liuore omnino deſperata. Quòd ſi quis obiiciat, in ſtrepitu multo ſputi ſubſiſtentis, pleuriticos interire; in promptu eſt mihi reſponſio; talem ſtrepitum excitari pleuriticis, ab irrita efflatione, vbi feruet ad imam laryngem, ibíque cumulatum, ſuffocationem infert. Hîc autem ſtrepitum puris parcioris multum cieri à concuſſione concutientis medici, vnde ſuo non excedit loco, nec ſubuehitur per arterias ad imam laryngem: proptereàque nec illic periculo ægri ſubſiſtit.

Coac. 33. huius cap.

AT QVIBVS NE MINIMVS QVIDEM INFERTVR] Ob nimiam abundantiam puris, cui vix ſufficit ipſa thoracis amplitudo, ac totum occupat à iugulo ad ventrem vſque, iuxta illam prognωſin. *Ex pulmonis empyemate, ſi dolor ad iugulum & ad ventrem prorepit, & cum anxitudine ſtertor adſit; expectorandæ materiæ vis magna oſtenditur.* Sed huius prognoſeωs partem explicat illa diſputatio Hippocratis, quam ſic inſtituit; mox autem dicetur. Pergamus.

Coac. 18. lib. 1.

ET FORTIS DYSPNOEA] Quoniam thoracis amplitudo vertitur in anguſtiam, à puris collectione; pulmonis explicatio & libertas, in oppreſſionem, à circumfuſo pure: vnde ſpiritus exploditur, nec ampliùs ſedem habet quà ducatur, & fumidus vapor expiret. Inde aſthma & orthopnœa.

LIVIDIQVE VNGVES] Ab extinctione caloris vitalis, & paupertate viuifici nectaris. Cernitur autem primùm liuor in vnguibus: quia longè abſunt à fonte τῆς συῤῥοῆς, & quia pellucidi. Opponitur autem hic liuor colori ſuaue rubenti, de quo iam diximus.

PLENI SVNT ILLI PVRE] Vnde à nimia repletione, nulla fluctuatio excitari poteſt, proindéque nec ſtrepitus exaudiri. Vt igitur empyematis notitia comparatur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων peripneumoniæ; videlicet ex nulla aut modica expurgatione ſputi, tum ex infecta medici curatione intra 14. diem: deinde verò ἐκ τῶν ὑπαρχόντων; ex rigore qui antè non fuerat, & ex grauitate loco doloris. Sic copia & abundantia puris innoteſcit ex vacuitate ſtrepitus, à concuſſione; & forti dyſpnœa, cum cæteris ſignis quæ ſuprà ſunt poſita & explicata.

Coac. 33. huius cap.

AC DESPERATI] Cauſæ adductæ ſunt deſperatæ ſalutis, in ſuperiore prognωſi, & ſuprà. Altera reſtat cauſa non exauditi ſtrepitus in concutiendo, quam eleganter ſcripſit præceptor his verbis. Si ob craſſitudinem pus non fluctuat, nec ſtrepitus fit in thorace, ac frequens reſpiratio eſt, citáque expurgatio; tum verò pedes tument, ac tuſſicula quædam adeſt: ne erres; ſed certò ſcias thoracem pure repletum. Deinde rationem & modum ſubiungit explorandæ partis in qua pus abditum latet, per cataplaſma ex eretriadis terræ luto confectum, vt, ea deprehenſa, pyrωticum ſtatim adhibeatur, aut nouacula incidatur. Atque hîc finis eſto prognoſeωn pleuritidis, peripneumoniҫ, & empyematum, ex quibus empyici propriè nominantur. Deo ſit honor & gloria qui mihi affuit. Nunc tranſeamus ad phthiſin, captis primùm à Deo ſcribendi primordiis.

DE PHTHISI.

CAP. XVII.

ΟΣΟΙ ἀφρῶδες αἷμα ἐμέουσι, πόνου μὴ ἐόντος κάτω τοῦ διαφράγματος· ἀπὸ τοῦ πνεύμονος ἐμέουσι. καὶ οἷσι μὲν ἡ μεγάλη φλὲψ ἐν αὐτῷ ῥήγνυται· πολύ τε ἐμέουσι, καὶ εἰσὶν ἐπικίνδυνοι. οἷσι δὲ ἡ ἐλάσσων, ἔλασσόν τε ἀνάγουσι, καὶ εἰσὶν ἀσφαλέστεροι.

Qui ſan-

1 *Qui sanguinem vomunt spumantem, omníque dolore carent sub diaphragmate; à pulmone vomunt. Et quibus in ipso rupta est magna vena; & multùm illi vomunt, & periculosè admodum. Quibus autem minor, & parciorem educunt, & magis in tuto sunt.*

HÆC SVNT primordia phthiseωs, de qua mox dicturi sumus. Quoniam autem phthisis primigenia omnis, non empyematis consectaria; causas ducit vel à catarrho ferino, vel à ruptione venæ pulmonis: atque ruptionis illius notitia comparatur è sanguinis purpurei spumantis, per os effusi copia: ne vitiosa sit ipsa tecmarsis atque fallax in prædicenda phthisi de sanguinis vomitu siue copiosa reiectione; distinctionem attulit spumantis illius sanguinis, copiosè & quasi vomendo prorupti, quæ docet num illac per pulmonem, an verò illinc exclusio illa fiat. Nam à pulmone ipso, cùm rupta vel exesa vena cumulatè expuitur, periculum maius est atque certius futuræ phthiseωs, quàm si aliunde duceretur illa eductio. Atque hîc locum habet, cùm scilicet à pulmone fit anagωge, paronomasia illa qua ludit præceptor in aphorismis. Τοῖσι δὲ νεανισκοῖσιν, αἵματος πτύσιες, φθίσιες. i. *Iuuenibus, sputa sanguinis, phthises.* aph.29.3. Tum illud. *Phthisis potissimùm in eam cadit ætatem quæ est à 18. ad 35. annum.* aph.9.5. Ac de spumante quidem sanguine qui aliunde ducitur per pulmonem, dictum est suprà ad illam prognωsin. *Quicunque spumantem expuunt sanguinem, dextróque laborant hypochondrio, à iecore illi spuunt.* &c. Coac.4.cap. superioris. sed hæc repetenda erunt necessariò in hac prognωsi.

QVI SANGVINEM VOMVNT] i. Pleno ore profundunt: quale est illud Virgilianum,

— Foribus domus alta superbis, *Mane salutantum, totis vomit ædibus vndam.*

Et. *Purpuream vomit ille animam: —* accepto vulnere in thorace. Vt nemini dubium sit, vomitum illum sanguinis, esse pulmonum, quod ipse præceptor mox dicet. Ergo. SANGVINEM VOMVNT] i. Plena, quod aiunt, manu effundunt; rupta, exesa, vel aperta vena pulmonum, vbi sanguinis copia est, quam abundè suppeditat cor, ipsum per se micans, per insignem venam arteriosam.

SPVMANTEM] In quo cernitur ἀφρώδης ἐπάνθισμα, i. *spuma fulua efflorescens*, minutissimis bullis obsito, ex eo circumtenso à spiritu & calore pulmonis, continenter, spirandi causa, follis modo, agitati; natura mollis & spongiosi. Est enim spuma nihil aliud, quàm minutissimarum bullarum generatio in circumtenso humore, vel à spiritu, vel à calore. Sed inter omnia viscera vtriusque œconomiæ, spiritus & nutricatus, multùm spumifera est pulmonis conditio, atque natura. Est enim fuluus & spumans qui è pulmone sanguis erumpit, iuxta illud catholicum theorema, ὁμοίαν εἶναι δεῖ τὴν ἀπόρροιαν τῇ ὑποκειμένῃ οὐσίᾳ, i. *effluentia similis esse debet substantiæ vnde quid effluit.* Gal.cōment. ad aph.14.1. De sanguinis autem exclusione per os, vt intelligatur vnde, quamobrem, & quà fiat; notæ sunt explicatæ suprà, ex qualitate, copia, & excernendi modo: vt superstitio sit vel ostentatio toties ista repetere.

OMNIQVE CARENT VITIO SVB DIAPHRAGMATE] Nec sunt colore flauo, subuiridi aut fusco fœdati, habéntque hypochondria bene morata, benéque constituta in omni beneficio æqualitatis; in substantia quidem, mollia, solida, & succi plena; in quantitate, λαπαρὰ, i. *in mediocritate posita contractionis & tensionis*; in qualitate verò, æqualiter suauitérque calida. Denique à norma & præscriptione naturæ nusquam egressa. Tum nulla est vmbilici palpitatio, nec vlla micantis arteriæ cœliacæ perceptio.

A PVLMONE VOMVNT] Quoniam nihil opinionem facit sanguinis anadromen facientis; non suppressa iuuenum, familiaris olim, hæmorrhagia; non hæmorrhoides hominum hæmorrhoicorum; non menstrua menstrualium. Effluentiam verò hanc, pulmonis esse testatur sanguis ipse fuluus & spumans, qui nusquam talis apparet, nisi à pulmone primùm exceptus fuerit. Hic autem nusquam venit ad ipsum pulmonem. Deinde copia effluentiæ, tum effluendi modus qui tanquam vomendo fit, ac sine dolore. Quæ omnia sunt sanguinis à pulmone manantis τεκμήρια: vnde vera illa τέκμαρσις quam præceptor posuit super hac re in aphorismis. *Qui spumantem expuunt sanguinem; iis de pulmone fit talis eductio.* aph.13.5. Et verò ille aphorismus eodem planè scopo enarrari debet, vel recenseri, quo hæc prognωsis. Vtraque enim sententia spectat ad phthisim, cuius origo est illa pulmonum hæmoptysis, vel hæmorrhagia. Nam altera phthiseωs causa, quæ est catarrhi feritas, loco dicetur. Illa enim prior est ordine apud Hippocratem & Galenum: hæc verò secunda. Ergo non sine causa orsus est à priore, quam statuit pulmonum hæmoptysin, vel hæmorrhagiam.

ET QVIBVS IN IPSO RVPTA EST MAGNA VENA] Non quidem in trunco venæ arteriosæ, qui est ad basin cordis (nam cita inde mors venit) sed in maioribus ramis qui venas edunt αἱμόρρους, quas vocat præceptor in hac prognωsi magnas, sicut alibi magnas αἱμόρρους: quoniam, teste Galeno, iis diuisis, hæmorrhagiæ accidunt, quæ non cadunt in paruas. commment.ad 9.lib.2. περὶ ἀγμῶν. Rumpitur autem αὐτομάτως, i. *sua sponte*, vel μετὰ προφάσιος, i. *incidente causa aliqua*, tum intus, tum foris. lib.1. περὶ νόσων. Ac sponte quidem sua, ὑπὸ σπαδῶνος, distenta nimium crasso, vel multo humore, nec ita pulmoni affixa: verùm suspensa, vnde ruptio; qualis in iis fit qui sanguinem merum repentè meiunt, & sponte. aph.78.4. Id autem fit inopinato sanguinis appulsu, vel attractione à venis. At verò ruptæ venæ πρόφασις, i. *prænuncia causa & occasio*, vel intrà cernitur, vel extrinsecus. Intrà quidem, ex illa prognωsi. *Quibus pleno ore, tanquam vomitu, sanguis prorumpit, vnáque febris multa, ac dolor est circa mammam, thoracem, & dorsum,* &c. Coac. 64. sup.cap. Extrinsecus autem, in iuuene, cui casu, ictu, iactu, lapsu prorumpit: vel diætæ vitio in victus ratione, & vitæ instituto.

lib. 2. περὶ ἀγμῶν.

ET MVLTVM ILLI VOMVNT] Quoniam hæmorrhagia, magnarum venarum propria eſt, non paruarum.

lib. 1. περὶ νόσων. lib. de locis in homine.

ET PERICVLOSE] Profluuio nectaris viuifici vnde cor exhauritur; tum autem ſuperſtite cauſa mortifera, crebrò hæmorrhagiæ memoriam renouante. Eſt autem ruptio magnæ venæ, difficulter ſanabilis. De qua illud præcepit Hippocrates, φλὲψ αἱμοῤῥοῦς οὐ συμφύει, i. *non coit.* Tum illud. Τὰ κινεύμενα ἕλκεα ἐπαναῤῥήγνυται. i. *Agitata vlcera perenni motu, denuo lacerantur.* Sed cauſas interitus ab hæmorrhagia pulmonum, recenſuimus non ita pridem.

QVIBVS AVTEM MINOR] i. Venula in quam fieri ſolet magnæ ταυσίωσις: quemadmodum in magna, ſpadων & varix.

ET PARCIOREM EDVCVNT] Quoniam hæmorrhagia larga non cadit in venulas.

ET MAGIS IN TVTO SVNT] Quia defraudatio minor naturæ, & quia facilis eſt venularum coitio, pulmoni affixarum. Sunt igitur magis in tuto ad vſum & dulcedinem diuturnioris vitæ, & ad ſpem retinendæ ſalutis; modò adhibeatur medici diligentia, cum pari induſtria, qua phlegmone, & omnis corruptio propulſetur.

2 Τῶν φθισικῶν, οἷσιν ἐπὶ τὸ πυρὸς τὸ πτύαλον κνίσσει βαρὺ, καὶ αἱ τρίχες ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥέουσιν· ἀπόλλυνται.

E phthiſicis, quibus ad ignem ſputum olet grauiter, ac tum capilli fluunt è capite; moriuntur.

AB EMPYEMATE tranſeundum eſt ad phthiſin, quòd ei proxima ſit, non tamen vnius empyematis ſuccedanea. Nam ipſa quoque primigenij iuris eſt, è catarrho nata, vel ab hæmoptyſi quam fecit venæ ruptio in pulmone. Nam ea quam intulit empyema, eiuſmodi ſanè eſt vt omnem explodat medici diligentiam atque induſtriam. Ac certè prudentis eſt medici, eum, qui ſeruari non poteſt, non attingere; nec ſubire ſuſpicionem occiſi, quem ſors ipſius peremit. Quæ cauſa eſt cur ipſe præceptor hanc indicaſſe contentus fuerit, attingere autem noluerit. Ad alia verò genera primigeniæ phthiſis, quam vel catarrhus intulit, vel ruptio venæ, tantùm remedia duxerit præſcribenda. Nec tamen omiſit eam quæ dicitur φθίσις νωτιάς, quam ſcribit accidere incontinentia τῶν νεογάμων καὶ φιλολάγνων. Sed explicanda phthiſis natura, vt intelligatur quid ſit quod in quæſtionem vocatur. Ac primùm ſcire licet, communi appellatione, phthiſis nomen ſignificare omnem cachexiam, atrophiam, & maraſmum quoque ipſum quem hectica febris inuexit. Sed phthiſis per antonomaſiam, pertinet ad vlcus pulmonis; cùm ſcilicet vel à catarrho, vel ab hæmoptyſi per venæ ruptionem, huic exulceratio accedit. Ac nunc vſucapio eſt phthiſis, pro eo quod propriè Græci omnes, maximéque Athenienſes, olim vocabant φθόην, ſi Galeno credendum. Tametſi reperio nomen τῆς φθόης ab Hippocrate vſurpatum pro eo pulmonis vlcere vnde pus editur grandinoſum, quod appreſſum digitis, virus exhalat fœdi odoris. Sed vſucaptæ phthiſεως pro ipſa phthoe, vbi ſymptoma locum occupat morbi; ac morbus ipſe, ſymptomatis nomen ſibi adoptat, hæc ratio eſt: quoniam vlcus pulmonis, emaciandi facultate, & vi tabifica, cæteros omnes morbos præcedit. Eſt autem triplex in eo vis emaciandi. Prima, ipſius edacitas quæ fontem exhaurit viuifici nectaris. Altera, febris hectica, quæ humores vitiat, ipsámque partium ſolidarum ſubſtantiam labefactat, viuacitatem extinguit maraſmo humidi primigenij. Tertia, ſpiritus quem ducimus tabifica qualitas, quæ ipſi de corruptela & vlcere prauo pulmonis accedit, à quo excipitur. Eſt igitur phthiſis, vlcus malignum pulmonis, quod vi tabifica, morbis omnibus antecellit. Iam verò ab ea phthiſi, homines dicuntur φθίνοντες, καὶ φθισικοὶ, quorum valetudo penes eſt phthiſin; & φθινώδεες etiam, quorum natura vergit ἐπὶ τὸ φθινῶδες. Huiuſmodi autem ſunt πτερυγώδεες, i. *alati ſcapulis*, quorum ſcapulæ dorſo exactè non adiacent: quia non habent dorſum, vt decet, ἰσόκυφον, ſed paulùm inclinans ad ἰσολορδὲς; & contra ceruicem ad ἰσόκυφον, quam tamen natura voluit eſſe ἰσολορδῆ. Talium natura hominum, ſi perennis catarrhi generatio ſit, vel aliunde fiat, eius prolapſum tuſſiferum experitur in ipſos pulmones. Atque hæc pertinent ad vnum genus τῶν ἐπιδεκτικῶν φθινωδῶν. Alterum mox dicetur in recenſione cauſarum efficientium.

lib. 2. περὶ νόσων. — comment. ad aph. 16. 7. lib. 2. περὶ νόσων. — 1. Epid.

Ergo cauſarum phthiſim primigeniam efficientium, duo ſunt genera (nam φθίσιν νωτιὰν non attingo, nec eam quæ conſectaria eſt empyematis;) vnum catarrhi vis effera: alterum venæ ruptio in pulmone. Eſt enim conſentaneum, vt vndecunque vlcus naſcitur in pulmone, id cauſa ſit phthiſis. Sed quantum animo complecti poſſum, duo illa tantùm reperio à præceptore poſita. Ac duo illa genera complexus eſt breuiter infrà, quæ pluribus alibi explicauit. Eſt autem ſuper hac re prognωſis hæc. *In metu ſunt maximè phthiſes, tum à ruptione venarum pulmonis craſſarum, tum à catarrho è capite.* Quemadmodum autem rumpatur vena, tum intrà, tum extrinſecus, dictum eſt ſuperiore prognωſi ac demonſtratum; ruptionem craſſioris venæ ex difficili coitione, & facili diſruptione, ſubinde memoriam hæmoptyſeos renouare, ac lacerando & erodendo, vlcus inferre. Hinc veniunt illa. Αἵματος πτύσιες, φθίσιες, i. *ſanguinis expuitiones, phthiſes.* Et, ἐπὶ αἵματος πτύσει, πύου πτύσις, i. *à ſputo ſanguinis, ſputum puris*: vbi Galenus author eſt, non omnem ſanguinis expuitionem, pus edere: ſed eam tantùm quæ maligna eſt, qualis de pulmone omnino eſt. Tum illud quod eſt vtriuſque cauſæ cõmune. Ἐπὶ πύου πτύσει, φθίσις καὶ ῥύσις. i. *Ad ſputum puris, phthiſis & effluentia*; videlicet capillorum, aut ventris. Huius autem tabiferæ cauſæ τὸ ἐπιδεκτικὸν, notabile eſt

lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. Coac. 6. huius cap. — aph. 29. 3. — aph. 15. 7. — aph. 9. 5.

in ea ætate

in ea ætate quam definiunt anni à 18. ad 35. Est enim hæc ætas, potissimùm ruptionis capax præter cæteras, tum αὐτομάτως, tum μετὰ προφάσιος, idque vel casu, vel à diæta. Causa restat altera quæ κατὰ διάβρωσιν, i. *erodendo*, facit vlcus. Est autem catarrhi feritas, in pulmonem prolapsi. Ac talis causa sic legitur apud Hippocratem. *Si caput repletum sit pituita, simulatque laborare cœperit; tum rheuma in pulmonem concitatur, quod simulatque pulmo complexus fuerit; statim ægrotat, morsu lacessitus à catarrho putri, & salsa pituita.* (lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.) Est enim ferina destillatio, statim malefica, atque tabifera, iuxta illud. Ταχὺ κακούμενοι, καὶ τηκόμενοι, i. *statim vitiati, ac tabescentes.* (1. Epid.) Quæ res adduxit Galenum vt hæc scriberet. *Destillationes è capite, quæ statim initio tussiculosos homines faciunt atque raucos, nisi labente anni parte quiescant; profectò alteram phthisis adferunt differentiam.* (ibid.) Est autem altera phthisis differentia, quam parit catarrhi vis erodens: sicut altera quæ fit à ruptione vasis. Atque hæc quidem iuuenum est, succi plenorum, hæmorrhagiæ commoda non habentium. Illa verò τῶν πρεσβυτέρων, i. *hominum ætatorum* & angusti thoracis, idque tempestate austrina quam excipit aquilonia. Quæ cùm ita sint, iam tempus est examinare fideliter omnia quæ phthisi accidunt, exordiendo ab iis quæ posita sunt in hac prognωsi.

E PHTHISICIS] Quorum patefacta omnis ratio est, ducta è causis phthisiferis, & ex morbi natura, cur ita sint, & ita vocentur. Sed tamen ex iis qui nondum eò venerunt, vt ad vltima ventum esse testentur; cuiusmodi sunt qui vnguibus, more cuiusdam feræ, sunt vncinati, atque sic emaciati vt nihil aliud sint quàm syphar hominis; túmque iis est spiratio parua & rara, cum diarrhœa. Sed qui statim initio phthisis hæc edunt de quibus hìc agitur. Cuiusmodi ferè sunt illi phthisici, quorum phthisis nata est per exulcerationem pulmonis, appulsu ferini catarrhi, putris & salsi; quem simulatque pulmo complexus est, θηρίωμα concipit: iuxta illam sententiam præceptoris. Τὰ μὲν ἀπὸ κακοῦ, ἀνάγκη κακὰ γίνεσθαι. i. *Omnia quidem è malis orta, ipsa quoque necessariò mala sunt.* (lib. de locis in homine.)

QVIBVS] Phthisicis factis è catarrho ferino & putri, qui iam inde à priore foco, videlicet capite, in vitio est, miniméque pepasmi capax, in pulmone molli & spongioso quem miserè lacerat.

SPVTVM] Quod est proprium & vnicum phthisis epiphænomenon, cuius effluentia similis esse debet substantiæ vnde manat. Est autem puris expuitio quam vlcerata pars edit per efflationem qua pus attollitur & subuehitur secundùm arteriæ bronchia ad ipsum bronchum. (Gal. cōment. ad aph. 14. 1.)

AD IGNEM] Quo periculum fit optimè, sputi omnis tam purulenti, quàm saliuæ multæ, putris, & salsæ; quæ à pulmonibus educi solent: quod etiam innuit aphorismus ille. ὅ, τι ἂν πτύσμα ἀποβήσσωσιν, i. *quodcunque sputum extussierint.* (lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. aph. 10. 5.) Vt igitur periculum fiat olfactu, qualiter sputum olet. AD IGNEM] Superfusum, vel in vitro, aut pelui admotum, siue sputum sit pus, siue saliua salsa & putris. Quod rectè Celsus expressit cùm ait. *Quicquid excreatum est, si in ignem impositum est*: nam quod sequitur, *mali odoris est*, non sapit Hippocratem, nec viri mentem assequitur. (Cels. cap. 22. lib. 3.) Non enim iudicium est præceptoris; omnia phthisicorum sputa in ignem imposita, mali odoris esse: verùm quæ ita sunt, omnia planè testari, etiam phthisis initio, ægrum seruari non posse. Cur autem explorandi odoris causa, præceperit sputum in ignem imponi, mea sic ratio est quam ex Theophrasto hausi: quoniam cùm odor sit corporum mixtorum & succidorum, non autem ἀμίκτων καὶ ἀχύλων, quæ nullam edunt anathymiasin per quam fit odor, inde adeo accidit corpora mixta & succida, tam εὐώδεα, quàm κακώδεα, si fortè nimis coacta fuerint, vel alieno humore perfusa, προσδεῖσθαι πυρώσεως μαλακῆς, ἢ κατὰ μικρὸν ἐκθερμαίνουσα ποιήσει τὴν ἀναθυμίασιν, δι' ἣν γίνεται ὀσμή. i. *molli flamma indigeant, quæ calefaciens sensim, vaporem excitabit, per quem fit odor.* (Theophr. περὶ ὀσμῶν.) Sed eam anathymiasin odoriferam, eorum corporum succidorum quæ intra se abditum habent odorem, non solùm igne blando & lento, sed etiam terendo excitandam præcepit; vt in radicibus: sic in sputo grâdinoso τῆς φθόης; quod scribit, attritum digitis, expirare virus fœdi odoris. (lib. 2. περὶ νόσων.) Ergo præscripta hìc πύρωσις, humorē perfusum dissipādo, & faciēdo ἀνοίξιν τῶν πόρων, i. *diducendo meatus* subiecti corporis, anathymiasin excitat odoriferā.

EST FOEDI NIDORIS] Nam propriè nidor, est anathymiaseωs quæ suffiendo editur. Talis autem nidor, est cerebro gratiosus, qui recreat ipsum suo appulsu suaui, ac salubriorem locum efficit vbi excipitur; intemperiem frigidam temperando: quandoquidem calida est odoris natura. (Arist. de sensib. Theophr. περὶ ὀσμῶν.) Sed gratiosi odoris causa est, rerum succidarū εὐχύλων, naturæ εὐπροσφόρων, i. *consocialium*, perfecta mixtio & pepasmus. Hinc εὐωδία stirpium, aromatum, rerū denique omnium succidarum. Nam lapides & aurum odore carent. Vt autem à pepasmo rerum εὐχύλων, ἡ εὐωδία: sic ab illarum corruptione & putredine, tum etiam à mixtione τῶν κακοχύλων, ἡ δυσωδία. Præclarè igitur Aristoteles, vt cætera omnia, σαπροὺς odores (sic enim vocat fœdos & graueolentes) proportione quadā respondere ait saporibus multùm amaris: propterea quòd vt sapores amari sunt δυσκατάποτοι, i. *deuorantur amarè*: sic & ipsa σαπρὰ, δυσανάπνευστα ἐστὶ, i. *putres odores, ægrè admodum spirando ducuntur.* (Arist. de sensib.) Est igitur σαπρὸν idem quod κακῶδες, κάκοδμον, δυσῶδες, ὀσμηκακῶδες, vel, vt hìc loquitur, κνίσσην βαρὺ, quod est humilius. Atqui σαπρὸν illud sputum, non erit nouum in phthisi quam genuit empyema, quod, multò ante phthisin, tale sputum edidit fœdi odoris. Nec verò, vt iam dixi, hoc pertinet ad omnem phthisin primigeniam, statim exortam. Nam quæ à venæ crassioris ruptione oritur, tale sputum non expuit, nisi mox affutura morte. Sed illud est proprium phthisis quam fecit catarrhus φλέγματος δριμέος, καὶ σαπροῦ, i. *pituitæ salsæ & putris.* (lib. περὶ τῶν ἐντός.) Ergo mirum videri nō debet si cōcitatum rheuma, iam σαπρὸν, faciat etiam rheuma cōsistens σαπρὸν, idque in pulmone quem vocat præceptor ψαφαρόν. Vbi enim sperari nequit pepasmus, neque διαφόρησις, ibi necessariò fit σαπρότης, gāgræna, & sphacelismus. Nam quæ omnino praua sunt, & primigenia prauarum affectionum signa, mutationem in melius habere non possunt. Vt autem pituita putris, est praua in rheumate concitato: sic alteratio eius in consistente, absolutam edit corruptionem: quoniam in affectione maligna, & à corrumpente causa veriùs quàm à mitificante, alteratio illa suscipitur atque perficitur.

AC TVM CAPILLI FLVVNT E CAPITE] Est hoc sanè τεκμήριον praui rheumatis conci-

tati: ſicut ſputum σαπρὸν, rheumatis conſiſtentis. Notum eſt illud; quòd omnis excretio praua, ſignum eſt ſyllogiſticum affectionis prauæ. Nam fluunt Galeno capilli è capite, ſicut è plantis folia; aut propter inopiam ſucci alibilis à ſiccitate, aut propter affluentiam corrumpentis ipſos humoris. Hîc tamen Galenus agnouit τὴν ἔνδειαν ἐσχάτην τροφῆς, ἔστιν ὅτε καὶ διαφθορὰν τῶν χυμῶν, i. *ſummam penuriam ſucci alibilis: nonnunquam & eiuſdem corruptionem*. Quod parum appoſitè ſcriptum eſt κατὰ τὴν διάνοιαν præceptoris, qui parem agnoſcit prauitatẽ τοῦ ἐπιρρέοντος ἢ ὁρμωμένου, καὶ τοῦ συνισταμένου. i. *fluentis aut cõcitati è capite, ac cõſiſtẽtis in pulmone.*

lib. 1. κατὰ τόπους.

lib. περὶ τῶν αὐτῆς.

Moriuntur] Non tamen fortaſſis repentina morte quæ in propinquo eſt: ſicut accidit cùm acceſſio fit diarrhϾ: ſed quòd ſeruari non poſſunt in tanta corruptione humoris morbifici, & partis obſeſſæ: quoniam à priuatione habitus denuo comparari non poteſt. Ac ſi diceret; pro deſperatis habendi ſunt, quorum deſperatio poſita eſt in vitio inemendabili nobiliſſimæ partis, cuius vitale officium eſt atque viuificum; ipſa verò corrupta, putri halitu vitalem cordis calorem ſuffocat, tum vlceris edacitate extinguit, cum ſpiratione ipſa tabifica; ac tandem fit ſyndrome cauſarum omnium mortiferarum.

3 Τῶν φθισικῶν, οἷσιν ἐπὶ θάλασσαν πτύουσι, ἐς τὸν πυθμένα βαδίζει τὸ πύον· ὀλέθριον συντόμως. ἔστω δὲ ἐν χαλκῷ ἡ θάλασσα.

E phthiſicis, mare conſpuentibus, quorum pus abit in fundum; breui mortiferum: ſit autem mare aheno.

Hic duce iudicio, & comite experientia, proponitur alia nota qua nobis vtendum præcepit, in eundæ cauſa tecmarſeωs, ad prædicendum de ſputo phthiſicorum. Atque inter notam hîc poſitam, & illam quæ huic citima eſt, hoc intereſſe video; quòd illa eſt phthiſis, periculosè quidem, ſed tamen diutiùs eos quos inuaſit malè habentis: hæc verò cùm adeſt, mortem in propinquo eſſe teſtatur. Nec mirum: quòd illa ſit cuiuſcunque ſputi graueolentis ab igne: hæc verò tantùm puris, contra naturam, ſponte in fundum maris demerſi. Quod quamobrem ita ſit, videamus.

E phthiſicis] Qui à pulmonis vlcere tres intra ſe fouent emaciandi cauſas, vnde ſic emacruerunt, vt, priſtino charactere amiſſo, vultus eorum cadaueroſi eſſe videantur.

Mare conſpuentibus] Ex præſcripto medici ad certam prognωſin, ac ſtabili fundatam iudicio, attendentis. Mare autem vocat aquam marinam è mari hauſtam, vel eius loco, ſi deſit, muriam, cuius faciundæ modum tradit Galenus, vt vel cum ipſo mari aſphaltite conferri poſſit grauitate ſua: quamuis illud mare tantò ſit ponderoſius Oceano; quantò hic fluuiis, lacubus, atque ſtagnis. Vt mare ampliùs non ſit expetendum, ne ipſum quidem aſphaltites, explorandi cauſa, cùm muria ipſa ſufficiat. Ergo pus phthiſicorum excipi debet aqua marina, vel muria quæ, grauitate, aſphaltiti mari non cedat, quæque ouo natari poſſit.

4. ſimpl. & lib. 2. meteoron.

Qvorvm pvs] Efflando cum tuſſi per bronchia ſublatum, & excreando editum, quod naturaliter conſtitutum, eſt ψαθυρὸν, i. *friabile*, in læuitate & æqualitate: ſicut pituita tenax & δύσλυτος, etiam mitificata atque quodammodo purulenta.

Abit in fvndvm] Grauitate parta, & leuitate amiſſa, cunctando in bronchiis, ob infirmam nimium cõcuſſionem, & irritam crebrò efflationem, vnde craſſeſcit, ac fit rotundum, eodem modo quo ſputa rotunda in pleno, dementiæ prænuncia. Vbi Galenus ait, rotunditatis eius cauſam materialem eſſe, craſſitudinem humoris in pulmonum bronchiis cumulatè collecti; efficientem verò, immoderatum calorem, quem hîc non tam agnoſcimus phlegmones, quàm extremæ σαπρότητος ſobolem. Ac talem puris ideam deſcripſit nobis in phthoe, de qua ſic ait. Τὸ πύον δὲ χάλαζα, καὶ διατριβόμενον ἐν τοῖσι δακτύλοισι σκληρὸν καὶ κάκοδμον γίνεται. i. *Pus velut grando, ac digitis attritum, fit durum & fœdi odoris.* Cur autem pus exiguum demergatur in fundum aquæ marinæ, quę magis inuecta ſuſtinet quàm fluuialis; planum faciet quod ſubiecit.

6. Epid. part. 3.

Brevi mortiferum] Signo & cauſa. Ac ſigno quidem: quia rei mortuæ & fœtidæ nihil eſſe poteſt conſociale quod integrum ſit. Atque omne viuens, conſortis mortui impatiens eſſe ſolet. Eſt autem ſputum hoc mortuum, natum à νεκρώσει pulmonis, non ab eius virtute natiua: ſicut pus albũ, æquale, nihil olens, & læue. Tale pus non petit fundum aquæ marinæ, ſed etiam fluuiali, & omnium leuiſſima pluuiali aqua, ſuſtinetur. Submergitur autem σαπρὸν, ἀμοργῶδες καὶ βορβορῶδες, i. *fœtidum, amurcoſum, cænoſum*: cuiuſmodi eſſe ſolet ſoboles τῆς νεκρώσεως, non autem naturæ. Ac tale pus, cunctando & incaleſcendo, fit durum & graue, nec ampliùs retinet ſuam ψαθυρότητα. Vt mirari deſinam, quòd & morticinum & ponderoſum pus ſubmergatur, vel in fundum etiam grauiſſimæ aquæ marinæ. Iam verò, cauſâ etiam, tale pus ad citam mortem fatale eſt: quoniam pereunte vitali pulmonis officio, ac viribus iam effœtis, pus cumulatè collectum, nec facilem habens exitum; vitalem cordis calorem peſtifera aura diſperdit, ipſúmque cor opprimit: ſicut vlcus, edacitate ſua calorem extinguit. Tum ab oppreſſione puris, in thorace fit aſthma, in gutture orthopnœa. Atque ita phthiſici vitam finiunt ſuffocati.

Sit avtem mare aheno] Quia vel mari ſeruando accommodatiſſimum eſt, ſocietate ipſa quam vas ahenum habet cum aqua marina & ſalſa & amariuſcula. Eſt enim χαλκὸς ὀσμώδης, quia ἔγχυλος: ſicut aurum ἄοσμον, quia eſt ἄχυλον. Succus autem τοῦ χαλκοῦ conſocialis eſt aquæ marinæ. At ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ εὐπρόσφυτόν ἐστι, & ὅμοιον ὁμοίῳ δεῖ πελάζειν. Vel ideo mare iubet eſſe aheno, quod muriæ conficiendæ aptiſſimum

Ariſt. lib. de ſenſib. Theoph. lib. 1. de cauſ. plant. Plato 1. de Repub.

aptiſſimum ſit. Ac ſi diceret: intelligo autem mare quod in aheno factitium eſt, muriam ſcilicet, quæ, vbicunque terrarum, inſtar ſit maris vbi non ſuppetit aqua marina, quando vbiuis gentium, explorandi puris hæc ratio neceſſaria eſt. Erit igitur ahenum, per metonymiam mare ipſum: muria autem marina: ſicut in ſacris literis, ampliſſimum & capaciſſimum vas ahenum in templo Salomonis, nominatum eſt mare. Verùm hoc nomen habuit ab amplitudine. Illud verò ab aqua ſalſa, qualis marina eſt, dicitur.

4 Ὁκόσοισι τῶν φθισικῶν αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ῥέουσιν· ἀπὸ διαῤῥοίης ἀπόλλυνται. καὶ ὁκόσοισι φθισικοῖσι ἐπιγίνονται διάῤῥοιαι· θνήσκουσι.

E phthiſicis, quibus defluunt capilli è capite; pereunt à diarrhœa: & quibus phthiſicis diarrhœa incidit; moriuntur.

ENIMVERO phthiſis, vt periculoſè omnis malè quidem habet quoſcunque inuaſerit: tum verò illa mortiferè, quæ vel coniunctam habet cauſæ morbificæ perennitatem, cum acceſſione grauiorum ſymptomatum; vel eorundem infert conſecutionem per propagationem malignæ cacochymiæ, vel infirmitatis in partes vicinas quarum virtute conſtat nutricatus œconomia. Ergo è phthiſicis, mortiferè continuò ac circa initia pro certo ægrotant, quibus vnà cum phthiſi acceſſio eſt cauſæ morbificæ, i. catarrhi putris & ſalſi: tum autem ſymptomatis grauiſſimi, i. diarrhœæ, quam vnà cum phthiſi excitauit catarrhi prolapſus in aluum, qui eam fecit aphthoſam. Ac certè catarrhi maligni perennitas declaratur ipſo defluuio capillorum. Quæ autem phthiſis, ipſa per ſe manet poſtquam exorta eſt, periculoſè quidem phthiſicos malè habet: ſed tamen diutiùs; donec ſuperueniente alui profluuio, mortifera breui reddatur. Hæc, mea quidem ſententia, præceptoris διάνοια eſt in hac prognoſi: vt planum faciet ipſa gloſſa.

Ergo. E PHTHISICIS] Nondum ita multùm emaciatis, & quorum θηλίωμα nondum percipitur in aduncis vnguibus, & facie cadaueroſa: ſed tamen quorum ſputa in ignem impoſita, nidorem expirant fœdum, καὶ δυσωδάπνευστον: quoniam continuò σαπρὰ ſunt in rheumate conſiſtente: ſicut σαπρὰ fuerunt in concitato. lib. περὶ [illegible]

QVIBVS DEFLVVNT CAPILLI E CAPITE] Non quidem à tam cita paupertate humoris ſpermatici, nec verò à denſitate cutis quam ex euentu fecit inopia viuifici nectaris, penéque extinctio caloris vitalis: quæ omnia vt καθ' ὅλου verè dici concedam; hîc tamen καθ' ὑπόθεσιν appoſitè dici non poſſunt. Nondum enim ad vltima ventum eſt effœtæ naturæ, nec dum principatus naturæ collapſi ſunt, nec πεφυκότα ipſa. Sed quibus capilli defluunt, vt ſuprà modò attingebamus, à corruptione humoris in capite ſtabulantis. Id autem comperio euenire, tum κατ' πρωτοπάθειαν ipſius capitis, vnde phthiſis accidit; tum κατ' δευτεροπάθειαν eiuſdem capitis à phthiſi exorta. Nam capitis & pulmonum facilis eſt συμπάθεια, per quam mutuas tradunt operas in eorum perniciem quos phthiſis inuaſit, aut pituita putris primùm in capite occupauit. Multùm autem facit ad eam cauſarum viciſſitudinem ipſa thoracis ac dorſi conformatio πτερυγώδης, vnde homines fiunt φθινώδεις.

PEREVNT A DIARRHOEA] Ergo nec aſthmate ſuffocati, nec orthopnœa ſtrangulati: ſed virium exolutione, quæ ἔκλυσις dicitur, & caloris vitalis extinctione per inopiam viuifici nectaris. Eius autem diarrhœæ quæ ſimul cum phthiſi coniuncta eſt, ídque continuò; cauſam attulit catarrhi maligni prolapſus in aluum, ſicut iam poſui, qui eam fecit aphthoſam, quemadmodum exulcerauit ipſum pulmonem. Vt ab eodem fonte hîc pariter equalitérque principia cauſáſque duxiſſe videantur φθίσις καὶ ῥύσις capillorum & alui. Non enim phthiſi huic diarrhœa ſuccedit: ſed penè dixerim comes accedit. Secus fit in altera diarrhœa mox explicanda. Ac talem ſymptomatum conſecutionem, & cauſarum viciſſitudinem, tum à phthiſi, tum à catarrho, præceptor ſic docuit. *Si quidem capilli iam inde ab initio defluere cœperint* (id enim ſignificat ἤδη) *atque iam nudari cœperit caput, tanquam à morbo; tum ſi conſpuenti prunam, ſputum edit fœdum nidorem; hunc dicito intra exiguum tempus moriturum. Ac moriendi cauſam & occaſionem fore diarrhœam, vel ipſum τὸ κτῆνον. Quandoquidem pus ipſum quod putreſcit circa cor, in prunam effuſum fœtet, indéque calefactum cerebrum ſalſilaginem fundit, quæ ciet aluum, facitque vt liquidis excrementis feratur. Signum id ita eſſe, quòd è capite fluant capilli.* Efficitur ergo phthiſim καὶ ῥύσιν capillorum & alui, tum per ſympathiam ſimul, tum per ſyntimoriam viciſſim accidere. Quò mihi ſpectare videtur etiam aphoriſmus ille, Ὁκόσοισι φθισιῶσιν ἀποῤῥέωσιν αἱ τρίχες ἀπὸ κεφαλῆς· οὗτοι, διαῤῥοίας ἐπιγινομένης, ἀποθνήσκουσιν. i. *Quibus phthiſicis defluunt capilli è capite; diarrhœa ſuperueniente; moriuntur.* lib. 2. περὶ νούσων. aph. 12. 5.

ET QVIBVS PHTHISICIS] Quibus nec fluunt capilli è capite; quia non eſt ſalſilago nec pituita putris: nec ſputum in prunam impoſitum fœdi odoris eſt. Sed qui ſic manent phthiſici, poſtquam exorta eſt phthiſis, ac ceſſante cauſa quam fortaſſe intulit iuuenum hæmoptyſis, vel ſanguinis vomitus è pulmone prorupti, quem edidit ruptio craſſioris venæ. Quibus, inquam, ſic phthiſicis, à pulmonis vlcere vel θηλιώματος quod vires acquirit eundo, vicináſque & ſocias partes in ſui contagionem adducit.

DIARRHOEA INCIDIT] Non autem penè comes fuit & ſocia initio ſtatim morbi, nec ita multò pòſt, ob ſalſilaginem quam fundit caput, tum κατ' πρωτοπάθειαν pituita putri obſeſſum; tum κατ' δευτεροπάθειαν & συμπάθειαν, à fœtido pure calefactum, & nidore putri repletum: ſicut prædictis accidere vidimus. Sed diarrhœa quæ incidit per ἐπίγνωσιν morbi prægrandis, nutricatus œconomiam in contra-

» gionem & ſympathiam adducentis. Et cùm ſympathia nulla leuationem morbi adferat vnde venit, ſed » potiùs acceſſionem malorum adiungat; tum certè partium aliarum ſympathia non fit, niſi grauiter affligatur ea pars quæ primùm laborat. Ergo qui phthiſis dominatu tenetur, & penes quam valetudo eſt vniuerſi corporis, ſicut de pleuritide & peripneumonia ſcripſit præceptor; facilè tranſitum eius & propagationem experitur in partes nutritias, quas tandem ſui tædet officij, cùm ſuo, vt ita dicam, genio defraudatæ fuerint, ex paupertate ſpiritus & caloris, quam ipſum ϑηρίωμα pulmonis inuexit. Ergo ſic affectis, diarrhœa incidit, propter cacopragiam hepatis & ventriculi; quorum illud nec chylum trahere à ieiuno; nec ipſum, ſi quem fortè attraxerit, in ſanguinem mutare poteſt: hîc autem non rarò alimentum corrumpit.

aph.17.6. & 11.7.

M o r i v n t v r] Eſt enim diarrhœa ſic, multùm iam phthiſicis nata, & firmiter fixa illius cauſa; ipſum τὸ κτεῖνον, vt ait præceptor, i. *illud ipſum quod mortem infert*: quoniam, authore Galeno, tale ſymptoma & ſigno, & cauſa mortiferum eſt. γίγνεται μὲν γὰρ, inquit, ἐπ' ἀῤῥωστίᾳ τῆς δυνάμεως, αὐτὸ δὲ πάλιν ἀῤῥωστοτέραν αὐτὴν ἀπεργάζεται. i. *Nam tale ſymptoma, ex naturæ ipſius, partiúmque quarum potentia corpus adminiſtratur infir-* » *mitate natum; ipſam denuo infirmiorem facit.* Ergo ſi ad calamitoſam & inexpugnabilem vim magni mor- » bi, acceſſio fiat cauſæ mortiferæ; vt ſi labefactata ſpiritus œconomia, nutricatus præſidia collabantur; » cita mors venit.

lib. 2. περὶ νόσων. aph.12. 5.

5 Αἱ ἐν φθισιῶσιν ἐπισχέσιες πτυάλων, ἐξίστανται ληρωδῶς· αἱμοῤῥοΐδα τούτοισιν ἐλπὶς ἐπιφανεῖσθαι.

Quæ phthiſicis accidit ſputorum ſuppreſſio, dementiam infert nugacem; his hæmorrhoidem ſpes eſt apparituram.

E c c e p e n e s phthiſin valetudo eſt corporis vniuerſi, de norma & præſcriptione naturæ multùm per eam egreſſi, partiúmque nobilium quarum imperio regitur corporis vniuerſitas. Atque illius quidem egreſſionis notas primùm aperuit ſymptωma; effœtæ virtutis à phthiſi nutritiorum viſcerum, diarrhœam; tum vitiatæ nutritionis, defluuium capillorum. Nunc aliud ſymptoma proponitur phthiſis conſectarium, à vitio cerebri ac deprauatæ principis facultatis quam ἡγεμονικὴν Græci vocant; quod cernitur in nugaci dementia, cuius tamen leuatio ſperabilis eſt per hæmorrhoidas inde apparituras. Quæ omnia ſíntne ita, & cur ita ſint, videamus.

Coac.1.cap. 12.lib.2.
Coac.10 cap. 13.lib.2.
6.Epid.part.3.

Q v æ p h t h i s i c i s] Quorum phthiſis orta eſt, non quidem à deſtillatione ferina putri & ſalſa: ſed à ruptione craſſioris venę pulmonum, quam fecit, exempli cauſa, dolorificorum in lumbis malorum & ſanguifluorum anadrome, inhibita vacuatione ſolita; hæmorrhoicis quidé, hæmorrhoidum; & menſtrualibus, menſtruorum. Nam vt omittam cætera quæ ſuper his multa ſunt antè poſita. *Qui ſtatis ac definitis temporibus ſanguinem profundunt, ſi loco non profuderint; ſymptomatis cerebri exercentur.* Omnia enim ſuppreſſæ immeritò hæmorrhoides ſymptomata inferunt, quæ ab ipſis, dum conuenienter fluunt, arcentur & abiguntur.

A c c i d i t s p v t i s v p p r e s s i o] Non ſolùm puris fuſi ab vlcere, per efflationem ſecundùm arteriȩ bronchia ad bronchum ſublati: ſed etiam à perenni anadrome rheumatis cōcitati, cuius per anacatharſin fiebat anagωge, nunc autem ſubſiſtit. Subſiſtit autem cohibita in pulmone, vbi cunctãdo putreſcit materia expectorabilis, vnde grauiorem fœdúmque magis nidorem expirat ad cerebrum, caput inficit atque replet, ibíque ſymptomata edit paraphorica. Vel aliò quàm ad pulmones anadrome illa curſum inflectit, & pro hæmorrhagia dementiam excitat nugatoriam, vt mox dicetur.

D e m e n t i a m i n f e r t n v g a c e m] i. Nugarum garrulitate ridiculam, qualem dementiam ſcripſit præceptor de Thaſia muliere vultuoſa & iracunda, quæ à menſtruis non de more proruptis ſic delirauit; παρέλεγεν, inquit, καὶ αἰσχρομύθει; vel, vt legitur in vulgato codice, ἰσχυρομύθει. Vt enim deliria quæuis ſunt alterati, & quaſi morſu quodam laceſſiti cerebri atque repleti ſymptomata: ſic varia eſt deliriorum idea, pro varia ſuſcipientis & efficientis cauſæ natura. Sic lethargicorum deliria ſunt cataphorica, & cum cita obliuione coniuncta, ex pituita putri. Comatoſorum vigilum typhomania, ex pari magiſterio pituitæ & bilis. Phreniticorum perpetuæ cum vigiliis & febre dementiæ, à proritatione bilis flauæ in cerebro ſtabulantis. Fanaticorum inſaniæ ſumma ſunt omnia, vt qui omnino de poteſtate mentis exierint à bile atra quam genuit flaua: quòd illius quàm huius multò ſint acriores morſus. Nugigerulorum dementiæ ſunt à ſanguine non ita multùm acri, nec multa bile perfuſo. Melancholicorum ſilens eſt ipſa dementia, vt phreniticorum garrula: quòd illa ſit ab humore melancholico, mœroris & metus parente. Quæ omnia propriis quæque nominibus & proprietatibus diſtincta ſunt tractatu proprio quem ſcripſimus de ſententia præceptoris, 1. lib. huius diuini operis. Ergo nugigeruli ſunt, nugáſque garriunt, qui à ſputi prædicti ſuppreſſione delirant: quod genus dementiæ καταχρηστικῶς nominauit ἔκστασιν, quæ tãtùm inſaniæ fanaticorum propria eſt, ob eámque cauſam dicuntur ἐξίστασθαι μελαγχολικῶς, ἢ ὀξέως; vel etiam φρενιτικοὶ νεανικῶς; quibus ad vltima ventum eſt inſaniæ & furoris.

14. & 15. & 9. prorrh. ſ.1.1.

H i s h æ m o r r h o i d e m s p e s e s t a p p a r i t v r a m] Quoniam in omni morbo per metaſtaſin humoris nato, ſi fortis naturæ contentio ſit in expellendo, ibi meritò καὶ κατὰ λόγον fiet ἀπόστασις, vnde primùm venit ipſa μετάστασις. Sic mulier illa vultuoſa, dementię garrulæ finem habuit, omníque periculo defun-

hiſt.10.part.3. 3.Epid.

riculo defuncta conualuit, vrinis nigris, ac liberali profluuio menstruorum quæ paulò antè non ibant, sursum autem metastasin fecerant. Idem accidit virgini Larissææ. Sed hæmorrhoidum fructus in illo sunt aphorismo. *Melancholicis & nephriticis prodest hæmorrhoidas superuenire*. Non enim vacuando solùm hæmorrhoides prosunt: sed qualitate humoris qui vacuatur, consecutionem adferunt sanitatis. Eôdem spectat & ille. *Insanientibus si veniant hæmorrhoides; insaniæ finem adferunt*. Ex quibus efficitur; hæmorrhoidas per metaptωsin obortas, & conuenienter fluentes, vacuando, retrahendo, ac detrahendo rheuma concitatum atque consistẽs, ipsámque morbificam cacochymiam & impuritatem vasorũ expurgando; propugnationẽ & epanorthωsin adferre peripneumonicis, hæmoptycis, phthisicis ab earum suppressione natis, melancholicis atque fanaticis. Vide comment. nostrum ad 21. Coac. cap. 13. huius 2. lib.

hist. 7. part. 3. 3. Epid. aph. 11. 6. aph. 21. eiusd. lib.

6 Φθίσιες ἐπικινδυνώταται αἵ τε ἀπὸ ῥήξιος φλεβῶν τῶν παχείων, καὶ ἀπὸ καταῤῥου τοῦ ἀπὸ κεφαλῆς.

In metu sunt maximo phthises, tum à ruptione crassarum venarum, tum à catarrho è capite.

HACTENVS de phthisis natura, déque symptomatis eius. Nunc de causis dicendum breuiter vnde ipsa venit primùm & per se, nec morbi alterius succedanea. Non enim hoc loco agitur de phthisi empyicorum, quæ nullam admittit medici diligentiam, nec vllam industriam: nisi fortè illam quæ insanabilis esse percipitur; proptereáque indigna censetur cui medicina fiat, vt ne ipsam quidem velit attingere medicus. Quod est prudentis boníque viri officium, ne vana spe lactet ægrotum, nec subeat suspicionem occisi quem sors ipsius peremit. Nec verò hîc ponitur illa phthisis, veteribus dicta νωτίας, quæ propria est φιλολάγνων καὶ νεογάμων. Agitur autem de primigenia phthisi quæ in vlcere pulmonum ferino consistit, θηρίωμα Græci vocant, cuius proprium nomen est φθόη: de symptomate autem maciei atque marcoris, κατ᾽ ἐξοχὴν nominatur; quòd ea tres habet emaciandi causas, quarum vi sæua homines breui sic à se mutantur, vt planè iam cadauerosi esse videantur. Sunt autem edacitas vlceris, tabifica febris, & aëris inspirati pestifera qualitas, quam ipsi, pulmonis impertit fœda exulceratio. Sed ista sunt αἰτιολογικῶς demonstrata ad secundam prognωsin huius tractatus, vbi de phthisi abundè disseruimus. Atque illius hypothesin, velut digito indicauimus, quæ à præceptore hîc in quæstionem vocatur: vt ex perspicientia scopi quò dirigit mẽtis aciem, nihil nisi appositè comminiscamur, scribamus, ac nihil inepte moliamur. Ergo de causis dicendum quæ faciunt ipsam phthisin qualem descripsimus. Nam τῶν ἐπιδεκτικῶν, i. *causarum suscipientium*, per quas efficiẽtium vis impressa manet, vnde omnis morborum generatio est; earum, inquam, species & ideæ ponentur, postquam efficientium ratio patefacta fuerit & expensa.

Coac. 2. huius capi

IN METV SVNT MAXIMO PHTHISES] i. Ostentant periculum sui ne accidant; vel, cùm inciderint, periculum mortis iniiciũt. Sic vtroque modo explicari potest τὸ ἐπικίνδυνον: sed prior explicatio mihi magis probatur ad eam loquendi formam qua vsus est nuper κινδυνεύουσιν ἔμπυοι γίνεσθαι, i. *periclitantur empyici fieri*. Nam phthisin omnem, malè habere quos inuasit periculosè, nouum non est: vt nihil noui adferre videatur prognωsis hæc si eò dicatur. Adde quod, vt cõcedam phthisin tum à ruptione vasis, tum à catarrho natam, periculum vitæ moliri: non tamen tam certò, nec tam citò molitur quàm phthisis empyicorum. Ac sæpe ipsa phthisis primigenia, periculosior est efficiente causa, quàm morbi natura, aut certè morbo diutiùs periculosa; celeriùs autem causa, i. feritate catarrhi, & hæmorrhagia pulmonum à perennitate anadromes. Ergo periclitantur homines, phthisi mox affutura.

Coac. 68. cap. super.

TVM A RVPTIONE CRASSARVM VENARVM] Nam anastomωsis rarò adducit exulcerationem: διάβρωσις autem fit à catarrho, quæ altera phthisis est causa. Quemadmodum autem ruptio venæ incidat, dictum est suprà ad primam prognωsin huius tractatus, ac demonstratum, αὐτομάτως ipsam fieri, vel μετὰ προφάσιος; tam intrà, quàm extrinsecus; ídque iuuenibus qui eas degunt ætates quæ sunt à 18. ad 35. annum, vt mox infrà dicetur. Crassas autem venas intelligit, ramos insignes venæ arteriosæ, vti iam vidimus ad illam prognωsin. *Quibus in pulmone rupta est magna vena, & multum illi sanguinem vomunt, & periculosè*, &c. Est igitur hîc vena crassa, quam illic vocat μεγάλην; & rursum μεγάλη, quæ alibi nominatur αἱμόῤῥοις, quòd, iis diuisis, hæmorrhagiæ accidant, quæ non cadunt in paruas.

Coac. 1. huius cap. sent. 9. lib. 2. περὶ ἀγμῶν.

TVM A CATARRHO E CAPITE] Qui corruptione propriæ substantiæ in vitio est: proptereáque dicitur κακοήθης καὶ θηριώδης: quia metum adfert τοῦ θηριώματος. Est enim phlegma, vt ait præceptor, putre & salsum: proptereáque διαβρωτικὸν, vt scribit Galenus. De huius autem catarrhi feritate, multa iam alibi scripsimus, & feritatis vim calamitosam ostendimus in erodendo partem capacissimam erosionis, i. pulmonem ψαφαρὸν. Ac de illo catarrho ferino verum est illud Hippocratis; quòd eius prolapsus, & vbi insederit, & vnde vel quà exierit incideritve, sæpe insanabiles morbos facit: maximè verò iis qui ei catarrho gignendo, ciendo, & excipiendo nacti sunt temperiem cõtrariam nobilium partium, cum hepatitis impuritate; & conformationem thoracis angusti, dorsíque alati; palatum verò habent sublimiùs fornicatum, ac dentes παρημαγμένους, ex capite turbinato parte antica. Lege diuina super hac re præceptoris verba, literis digna aureis. Sed ea præstat nostro fœdare atramento, quàm silere. Οἱ φοξοὶ, οἱ μὲν κρατεραύχενες ἰσχυροὶ καὶ τἄλλα καὶ τοῖσιν ὀστέοισιν. οἱ δὲ κεφαλαλγέες, καὶ ὠτόρρυτοι· τουτέοισιν οὐρανοὶ κοῖλοι, καὶ ὀδόντες παρημαγμένοι. i. *Foxi, siue capite turbinati, qui validam habent ceruicem; robusti sunt cùm partibus aliis, tum ossi-*

lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. comment. ad part. 18. sect. 3. 6. Epid. ibid. lib. 3. alim. 6. Epid. par. 7. 6. Epid. part. 1. vide comm. ad Coac. 51. cap. superioris. 6. Epid. part. 3.

6.Epid.part.3. *bus : at quibus caput dolet, stillántque aures; his conuexum palatum, serrati dentes.* Et, Ὅσοι πτερυγώδεες φύσιες τῶν πλευρέων, διὰ τὴν τῆς ἀφορμῆς ἀδυναμίην, καὶ ὅτι τοῖσι κατάῤῥοισι, τοῖσι κακοήθεσι, κἂν ἔκκρισις εἴη, κἂν μὴ εἴη· κακόν. i. *Quibus alatæ sunt costæ, propter conformantis causæ imbecillitatem; hi malè habent à catarrhis malignis, siue excernuntur, siue subsistunt.* Iam verò aggrediamur ad alteram causam τὴν ἐπιδεκτικὴν, quæ propria est phthisis quam facit ruptio venæ crassæ.

7 Τῶν δὲ ἡλικιῶν ἐπικινδυνώταται πρὸς φθίσιν, ἀπὸ ιη. ἐτέων, μέχρι ε. καὶ λ.

Inter ætates, illæ demum ostentant periculum phthisis, quæ sunt ab anno decimooctauo, ad trigesimumquintum.

Svperiore prognosi deductum est, quoad resolui potest, τὸ ἐπιδεκτικὸν phthisis quam facit catarrhus è capite. Nunc ponitur alterum ruptioni vasis accommodatum, per quam prior incidit phthisis differentia: sicut à catarrho altera. » Quoties autem conspirant æqualiter, vis efficiendi & opportunitas » excipiendi; opinionem faciunt rei futuræ quam moliuntur. Hinc rerum omnium, quæ terra maríque gignuntur, principia causǽque ducuntur. Continuò has leges æternáque fœdera Deus imposuit rebus omnibus procreandis. Et verò Hippocrates nihil vnquam statuit de morborum natura & exitu, nisi κατὰ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ ἐπιδεκτικὸν, i. *ex cognitione & perspicientia efficientis causæ & excipientis.* Atque hic cardo est morborum omnium quorum historiæ sunt in libris τῶν ἐπιδημιῶν. Hoc fundamentum est libri tertij aphorismorum. Denique hæc præceptoris est διάνοια, vbicunque agit de cognoscendo, medendo, & prædicendo. Inde omnis comparatur ratio διαγνώσεως, προγνώσεως, καὶ θεραπείας.

Ergo. Inter ætates] Quarum successione mutatio fit cuiusque naturæ, in temperamento, aph.20.2. complexione, & habitu. Nam *quibus iuuenibus astrictior fuit aluus, in senectute laxatur*; & quæ sunt eiusmodi. Ergo inter ætates, per quas degendæ vitæ distincta ratio est. Sunt autem; triplex infantia, pueritia, pubertas vel adolescentia, iuuentus, constans ætas, & triplex senectus: quæ tamen non certo annorum numero definiuntur; sed actionum varietate, vel diuersitate succedanea.

Illæ demvm ostentant pericvlvm phthisis] Vel, vt modò vertimus; in metu sunt maximo phthisis; vel obnoxiæ sunt maximè phthisi: Græcè est ἐπικινδυνώταται πρὸς φθίσιν: ex quo apparet, idem esse quod iisdem scripsit verbis in superiore prognosi, cùm ait, φθίσιες ἐπικινδυνώταται, vt iam monuimus. Intelligit autem phthisin quam facit ruptio venæ crassæ, non catarrhus è capite. Huius enim ad phthisim incommoda non minùs experiuntur senes quàm iuuenes: teste illa sententia. aph.31.3. 3.Epid.part.3. Τοῖσι πρεσβύτῃσι δύσπνοιαι, καὶ κατάῤῥοι βηχώδεες. i. *Senioribus spirandi difficultates, catarrhi tussiferi, &c.* Quò spectat & illud. Φθινώδεες πολλοί: vbi Galenus hæc. *Dictum est à me priùs, quòd destillatio è capite in fauces, indéque per laryngem in asperam arteriam, cùm ad pulmonem peruenerit, huiusmodi facit morbos: quod iuuenibus contigisse scripsit Hippocrates in pestilentium morborum catalogo.* Sunt igitur ætates illæ phthisi obnoxiæ, quæ accidit rupta vena.

Qvæ svnt ab anno xviii. ad xxxv.] Causæ vlteriùs deduci non possunt, quàm Coac.1. & 2. huius cap. à nobis deductæ sunt initio huius tractatus, & superiore prognosi. Vt paucis dicam; facillimè omnium venæ rumpuntur iuuenibus: tum αὐτομάτως per spadonem, cohibita familiari hæmorrhagia, vel etiam sanguinis catullientis orgasmo: tum μετὰ προφάσιος, tam intrà, quàm extrinsecus; ídque vel casu, vel aph.9.5. diætæ vitio in victus ratione, & vitę instituto. Annotauit Galenus, ætates hîc dici plurali numero, quòd in prognost. passim. illis annis qui sunt à 18. ad 35. exigantur duæ ætates, videlicet pubertas & iuuentus. Ac finem præceptor statuit excretionũ omniũ criticarũ, potissimùm verò hæmorrhagiæ, trigesimumquintum ætatis annũ.

8 Τὰ κνησμώδεα σώματα μετὰ κοιλίης στάσιν ἐν φθισικοῖσι κακόν.

Pruriginosa corpora post alui suppressionem in phthisicis; graue malũ.

Nihil mortiferum magis est quàm falsò credita, aut insidiosa symptomatum funestorum prorrh.17. f.2.1. leuatio. Solenne est illud. Τὰ ὀλέθρια, ἀσήμως ῥαστωνήσαντα θάνατον σημαίνει. i. *Lethalia quæ abs re mitescunt; mortem* Coac.56.cap. super. *subesse testantur.* Exempla non ita pridem adducta sunt ad illam prognosin. *Lateris dolor qui cum sputo bilioso euanuit; insaniam facit.* In phthisicis, vt nihil pestiferum magis est quàm diarrhœa per quam ad exitium lib.2.περὶ νόσων, & Coac.4.huius cap. præcipitantur, proptereáque dicitur à præceptore τὸ κτεῖνον, i. *illud ipsum quod perimit*: sic insidiosa eius repressio, tantùm abest vt aliquid opis & adiumenti adferat, fortè ad vsum diuturnioris vitæ; vt ipsam dulcedinem auferendo per impatientem moræ pruriginem, efficiat ne diutiùs in periculo sint, sed vt celeriùs moriantur. Id ita esse, planum faciet ratio huius prognoseως.

Prvriginosa corpora] Quorum impuritas putris est & salsa, primùm hepatitis, mox aliarum venarum αἱμοῤῥόων, cacochymiam suam in venulas eructantium, ac velut ναυσιῶσιν quandam edentium. Hinc fœda venit psoræ prurigo, quæ nullam diurnæ neque nocturnæ quietis partem impertit iis quos impatienter exercet.

Post

Post alvi svppressionem] Repreſſa ſcilicet diarrhœa,cuius cauſa ſuperſtes,eodem planè modo pruriginem excitat toto corpore, quo diarrhœam ipſam ciebat. Vt autem per epigeneſin diarrhœa conſtabat: ſic etiam importuna pérque moleſta pruriginis proritatio. Nam ſi per metaptωſin exorta eſſet illa prurigo, cum redintegratione & officio partium nutritiarum; bona ſpe conſolaretur medicum,aut retinendæ adhuc ſalutis,aut certè productioris vitæ. At cauſa diarrhœæ manet ſuperſtes, quam diximus poſitam eſſe vel in effœta virtute partium nutritiarum quæ coquendo, diſtribuendo,& excernendo,naturalem œconomiam componunt & adminiſtrant; vel in prolapſu catarrhi maligni,facientis aluum aphthoſam. Atque ſuperſtitis cauſę,naturalem œconomiam labefactâtis argumentum eſt prurigo illa firmiter fixa, non fugax, vt eſſe ſolet quando incidit per metaptωſin; cuiuſmodi ſunt tubercula, exanthemata, tum cutis icterica defœdatio. Firmiter autem fixæ pruriginis cauſa eſt cachexia; huius verò,perennis impuritas viſcerum & hepatitis, eáque putris & ſalſa; vnde totius corporis nutritio deprauata.

In phthisicis] Quorum iam vires effœtæ languent à phthiſi & diarrhœa, & qui iam multùm emacruerunt à triplici cauſa emaciandi,quam phthiſis,vt ita dicam,ſecum portat.

Grave malvm] Denunciant atque inferunt: ac denunciant quidem,origine mali vnde prurigo accidit,quæ inueterationem & inexpugnabilem cauſæ morbificæ perennitatem oſtendit. Miſerrima eſt enim quæ in marcorem incidit cachexia: inferunt autem, moleſtia quæ ſomnos adimit, & remeabili vapore putri & fœdo. Huiuſmodi ſunt pectora rubris maculis ſuperſparſa empyicorum, quæ mortifera eſſe dixit præceptor. Huc pertinet illud etiam quod ſuprà iam poſitum eſt. *Si cui ſputa ſalſa, vnáque tußis quieſcunt, iis rubet corpus velut exanthematis obſitum: ſed ante interitum exaſperatur.* Vide comment. ad illam prognωſin. Ergo diarrhœa phthiſicorum lethalis, repreſſa immeritò, & in cachexiam conuerſa; mortem ſubeſſe teſtatur,ipsámque,celeriùs opinione,adducit. Coac.55.cap. ſuper. Coac.15.cap. 7.lib.2.

9 Ἐπὶ τοῖσι φθινώδεσιν ἕξεσι, μετὰ πυρετοῦ, ἐς οὖλα καὶ ὀδόντας ῥεύματα ἐπιφαινόμενα· κακόν.

In habitu phthiſiformi, cum febre, ſi fluxio in dentès & gingiuas coorta ſit; ingens malum.

Ibi demvm in propinquo eſt malum, ſtátque, vt dici ſolet, pro foribus,vbi ad præparationem excipientis cauſæ accedit vis efficiendi. Nám vtriuſque cauſæ ſocietate & quaſi conſpiratione quadam, atque conſenſu,omnia fiunt quæ ſunt in rerum natura. Ne longum faciam, facilis eſt generatio phthiſis in habitu phthiſiformi, quotieſcunque incidit cauſa phthiſifera. Iam verò qui ſit habitus phthiſiformis; quæ item cauſa phthiſifera & habitui conſocialis, vel quæ ſuam illi dicarit operam ad generationem & impreſſionem phthiſis; id verò eſt quod hæc prognωſis in quæſtionem adducit.

In habitv] In habitudine corporis quæ cernitur in charactere, colore, & mole: tum autem in collocatione, ſitu, & apta cum quodam lepore conuenientia, aut contrà indecora compoſitione partium ſingularum καὶ τῆς ὁλομελίης. Quæ habitudo,prima ſub aſpectum cadit,éſtque tractabilis. Nam ſuus eſt etiam cuique parti habitus, earum quæ in præcordiis aut hypochondriis continentur, vnde homines μεγαλόσπλαγχνοι & πικρόχολοι ἄνω dicuntur, quorum ſcilicet canaliculus bilis prorepit ad fundum alui, non ad tenue inteſtinum. Tales bilioſi ſurſum ex habitu nominantur. lib. 2. περὶ ἀέρων.

Phthisiformi] Qui præ ſe fert ſpeciem & ideam, ſuſcipiendæ phthiſi & fouendæ accommodatam ſiue idoneam,cuiuſmodi eſt hominum thoracis anguſti,dorsíque alati,quibus ex conuexiore ceruice, quæ eſt recticaua κατὰ φύσιν, pectori ferè mentum annectitur. Tum autem qui turbinato ſunt capite, palato nimis altè fornicato, ac dentibus quaſi pectinatim commiſſis. Hæc fabricatio eſt τῶν φθινωδέων, quos ita eſſe docet Hippocrates διὰ τὴν τῆς ἀφορμῆς ἀδυναμίην; ob eámque cauſam, fœtos catarrho phthiſifero: quòd ei gignendo,ciendo,& excipiendo,magna ſit thoracis & capitis ſympathia,magna etiam ſyntimoria. Hîc enim paupertas caloris viuifici, anguſtiam facit thoracis vnde crudor cerebri, cuius propugnaculum caput in vitio eſt formatura & complexione ipſa. Hinc repletio aſſidua capitis; vt nulla hominum fabricatio ſit catarrhi maligni feracior,quàm talium τῶν ψυχρωδέων, quos inde vocat præceptor φθινώδεις: quòd viſcerum & hepatitis, aortæque ipſius impuritate; capitis repletione & deſtillatione perenni,cæteris omnibus antecellant. Denique hi ſunt ἐνδοιαστῶς ἔχοντες, οἷσι ῥέπει ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες. i. *qui valetudine vtuntur dubia,quorum natura vergit ad phthiſin.* part.18.ſect.3. 6.Epid.

Cvm febre] In talibus hominum naturis catarrhi feraciſſima,ipſum gignendo atque ciendo. Idem facit vinum quod citò caput replet,indéque eſt καρηβαρικόν. Et verò nunquam ceſſat catarrhus donec febris quieuerit. Vt in ſtillatitiis aquis,non ſit ſtillandi finis,quandiu accenſus eſt focus. Quicquid enim vaporem ſurſum effert,nec diſſipat; ſtillicidij cauſam adfert. Quamobrem conſideratè multùm, vt cætera omnia,dixit Hippocrates. *Conuulſionem ſanari ab exorta febre acuta quæ priùs non fuit: quòd ſi priùs fuerit, exacerbata; vt par ſit conuulſificæ cauſæ.* Coac.11.cap. 14.lib.2.

Si flvxio in dentes et gingivas coorta sit] Vel, ad verbum ex mente authoris; ſi fluxio feritatem ſuam oſtentet in dentibus & gingiuis, vt illis quidem inferat ſpha- Coac.8.& 9. cap.7.lib.2.

celiſmum,his verò exulcerationē vel abſceſſum;peiùs habitura ipſum pulmonem,cùm eò illapſa fuerit.

INGENS MALVM] Quod ſcilicet remeando & permeando, ſurſum deorsúmque prorepit. Ac remeando quidem: quoniam. *Si dente ſyderato ingens cum delirio febris acceſſerit; mortiferum: ſin autem periculo defungantur,oſſa illis abſcedent.* Nam in his caſibus magna cerebro eſt ſympathia,quæ in officij communicatione,& vicinitate cōſiſtit. Permeando autem,catarrhi vis effera in aluo diarrhœam aut dyſenteriam, in pulmonibus autem phthiſin exitialem parit: præſertim iis qui ſunt natura φθινώδεες. Nam quòd in aluum prorepat,ibíque tyrannidem ſuam exerceat;in promptu ſunt illa dogmata præceptoris.

Coac.13.cap. 7.lib.2. infrà, in Coac.

Qui è gingiuis cum aluo liquida ſanguis exudat; peſtiferum. Et. *Ora grauidarum aphthoſa, terrifica. Num etiam perliquidas reddunt aluos?* De facili autem catarrhi prolapſu in pulmones τῶν φθινωδέων, quos hîc & ſuprà deſcripſimus; otio eſſet abuti, pluribus demonſtrare: quando id ratum eſt omnibus: ac nemo ſit omnium,qui noſtra hæc legerint,quem id neſcire perſuaſum habeam.

10 Ἐπὶ πᾶσιν ὑποχόνδρια μετέωρα· κακόν. κάκιστον δὲ ἐπὶ τοῖσι φθισικοῖσι.

Hypochondriorum meteoriſmus, cùm cæteros malè habet; tum verò eos peſſimè quos phthiſis exercet.

CAPVT EST ad perceptionem huius prognoſεωs,primùm intelligere; quòd eò peiùs, ægroti res eunt, quò plures naturæ principatus in vitio ſunt. Quod nemo inficias iuerit ita eſſe. Cùm igitur duplex omnino ſit œconomia naturæ per quam vita hominum ſuſtentatur; vna quidem ſpiritus; altera, nutricatus: profectò malè res eunt ſi alterutrius malè morata, maléque conſtituta ſit ratio: peſſimè, ſi vtriuſque. Ac ſanè vitia vtriuſque cernuntur in hac prognωſi cùm legitur. *Hypochondriorum meteoriſmus, peſſimè illos habet quos phthiſis exercet.* Eſt enim ſpiritus prægrande malum in phthiſi; nutricatus,in hypochondrij meteoriſmo,qualem hîc velit præceptor: tum autem quemadmodum fiat,& quorſum appareat.

HYPOCHONDRIORVM] i. Illarum abdominis partium quæ ſunt proximè cartilagines notharum coſtarum, & enſiformis: vel eorum viſcerum quæ hypochondriorum quaſi complexu fouentur,hepatis,lienis,diaphragmatis,& cordis vulgò dicti ſtomachici. Hæc enim per metonymiam hypochondria quoque dicuntur,ac ſuos quæque habent meteoriſmos,vel abditos,vel in abdomine manife-

aph.74.4.

ſtos: ſicut abdomen ipſum proprio tumore obſeſſum.

METEORISMVS] i. Tumor in hypochondrio aſpectabilis; non quidem eius vitio: ſed partium abditarum, quarum etiam ſuus eſt meteoriſmus, tractabilis tantùm intrà; de quo illud ſcriptum

hiſt.2.ſect.1. 3.Epid.

eſt. Ὑποχονδρίου ἔντασις λαπαρῶς, i. *Hypochondrij ſubmollis diſtentio.* Hîc ſuperſtitio eſſet, denuo recenſere varias meteoriſmi diſtinctiones quæ poſitæ ſunt in tumoribus,in ſpiratione difficili, & in habitu decum-

Coac.66.cap. ſup.

aph.74.4.

bendi. Tot enim reperio apud Hippocratem, quas nuper attigimus. Hîc ſcire licet,hypochondria dici μετέωρα, τὰ ἐν ὄγκῳ μείζονι κατὰ τὰς πολλὰς αἰτίας γιγνόμενα, i. *quæ in molem maiorem, multis de cauſis, aſſurgunt.* Cauſæ autem cur ſic aſſurgunt, tres omnino dictæ ſunt à præceptore; inflatio, inflammatio, ſcirrhus. Inflatio fit à ſpiritu flatulento,eáque duplex; cum borborygmo,& cum torminibus. Cum borborygmo,

ibid. & Coac. 11.cap.11.lib. 2.

recens atque fugax: quoniam borborygmus ille ſic editur,flatus excluſione deorſum. Itaque citò exoluitur, vel cum deiectionibus & vrinis, vel ipſe per ſe traiectus, vel ad ſedes inferas deuolutus. Inflatio cum torminibus, contraria eſt borborygmo: eſt enim dolorifica; ille doloris expers: hæc ſurſum mouetur,ille deorſum. Atque hæc recens,aut vetus. Ac recens quidem, à ſero bilioſo quod exudat à iecore in tenuia inteſtina. Vetus, ab intemperie hectica tenuium inteſtinorum, quæ hydrωpem ſiccum prænunciat. Sed hypochondriacæ phlegmones duo ſunt genera; vnum fugax & ſimplex, alterum firmiter fixum atque ſyſtrophicum. Vtrumque facit in hypochondrio meteoriſmum: ſed illud quidem doloris

lib.3.progn.

expertem; hoc verò dolorificum atque durum. Fugax eſt hypochondrij phlegmone: fugax item meteoriſmus qui ad hæmorrhagiam apparet inſtante criſi febris acutæ, per ſanguinis ad caput anadromen.

lib.2.progn. & Coac.24. cap.ſuper. hiſt.3.1.Epid.

Fugax eſt etiam meteoriſmus quem humor attollit peripneumoniæ, dum ad crura curſum inflectit, vbi abſceſſum facit. Talis in Herophonte fuit ſiniſtri tenſio hypochōdrij,quam hîc meteoriſmum dicimus. Sed à ſyſtrophica phlegmone iecoris aut lienis, hypochondrij meteoriſmus aſſurgit dolorificus atque durus. Eſt autem huiuſmodi, tum proprio viſcerum ipſorum vitio, tum alieno. Ac proprio quidem;conuexarum hepatis partium tenſione prægrandi, & intemperie, ab humoris infarctu prægcalidi & glutinoſi. Nam alieno vitio dolet hypochondrium, non autem ſuo, à viſcerum oppreſſione nimis diſtentum. Atque ſyſtrophica tantùm phlegmone iecoris aut lienis, meteoriſmum hunc facit durum, recentem, ac dolorificum, quem veteres nominarunt κύρτωμα νεαρὸν σκληρὸν, καὶ ἐπώδυνον. Nam eius qui à ſcirrho attollitur, inueteratio eſt, ac doloris vacuitas; item borborygmi, & torminum. Diaphra-

hiſt.2.1.Epid.

gmatis inflammati conſectaria eſt vtriuſque hypochondrij ſurſum intrò retractio,vt in Sileno. Et. *Quibus acuta vox, hypochondria intrò ſurſum iis reuulſa ſunt.* Ac ſatis iam de hypochōdrij meteoriſmis,quorum

Coac.55.lib.1. & in prorrh.

ille demum ius habet calamitatis in hac prognωſi, quem phlegmone viſcerum ſyſtrophica excitauit. Declarat illud quod ait,cùm cæteros malè habet. Nullus autem, præter hunc, cæteros malè habet periculosè. Nam ſcirrhi & torminum hîc nulla opinio eſſe poteſt.

CVM CÆTE-

Cvm cæteros male habet] i. Omnes omnis ætatis, ſexus, naturæ; quocunque illi morbo laborent: qualem fuiſſe legimus Hermocratem cum febre acuta, & capitis atque lumborum dolore, qui ἔντασιν habuit τοῦ ὑποχονδρίου λαπαρῶς, ac ſexto die fuit ictericus; obiit autem 27. Qualem Apollonium Abderitam, qui cùm diu ὀρθοστάδην progreſſus eſſet, quanquam ęgrè, quòd eſſet μεγαλόσπλαγχνος, & familiariter ei iecur doleret, ac tum colore icterico multùm fœdatus; tandem victus morbo decubuit, ac 34. die interiit. Huiuſmodi ſunt icterici omnes quibus dextrum obduruit hypochondrium. Ne multa, vt hypochondriorum εὐοδυνία & λαπαρότης in omni æqualitate, cum ſpiratione facili, præclarè ad ſalutem apparet & facit in omnibus morbis acutis: ſic inæqualitas illa triplex hypochondriorũ, & impedita reſpiratio, terrifica omnino debet haberi, quando excuſationem non habet perturbationis criticæ ad ſalutem. Denique nunquam in tuto eſt ille qui meteoriſmum gerit hypochondrij ſtabilem, & firmiter fixum. hiſt.2.part.3. 3.Epid. hiſt.13. part.3. 3.Epid. aph.64.4.

Tvm vero eos pessime] Et periculoſiſſimè: nec iis diutiùs periculo locum eſſe ſinit, qui ea ſorte citò intereunt.

Qvos phthisis exercet] Qui dominatu phthiſis tenentur cum ſignis prædictis. Nam dolorifica hypochondriorum mala, quæ facit inflammatio viſcerum ſyſtrophica; homini necando ipſa per ſe ſatis ſunt: ſicut & ipſa phthiſis. Ac dolorificus atque durus hypochondrij tumor, per initia quidem natus, mortem breui affuturam denunciat: niſi primis periodis per hæmorrhagiam liberalem, periculi locus tollatur. Ergo ſi ad phthiſin accedat hypochondrij tumor, celeritas incidit moriẽdi: quoniam fatalis ad interitum morbi acceſſio fit: ne taceam interim perennitatem cauſæ phthiſiferæ quam fundit hypochondrij meteoriſmus, vt ſpumantem inde ſanguinem effundi iam viderimus: quem ego non ſucceſſione phthiſis, ſed potiùs acceſſione primigenia, exortum fuiſſe arbitror, & conſecutionem attuliſſe phthiſis, non hanc illius. Niſi quis fortè obiiciat illam prognoſin. *Quibus hypochondria tumore aſſurgunt, aluo ſuppreſſa; malum: malum eſt etiam quibus inueteratione morbi tabeſcentibus, alui profusè feruntur.* Sed nihil ad rem. Coac.46.cap. 16.lib.2. Coac.17.cap. 11.lib.2.

11 Τῶν μακρῇ φθίσει τετηκόσι ὀλεθρίοισιν· ἐνίοισι περὶ τῶν τελευτῶν ἐπιῤῥιγοῦσι.

Qui ex longa phthiſi conſumpti ac deſperati ſunt; nonnullis ante finem vitæ, rigor cietur.

Prvdentis eſt medici, non ſolùm funeſtos exitus præuidere morborum: ſed ipſam quoque mortem iis indicare qui proximè abſunt à fine. Ac non id quidem cùm animam deſperati agũt: id enim faciunt idiotæ: ſed cùm in ſpe viuitur longioris vitæ, aut etiam retinendæ adhuc ſalutis. Mortem in propinquo eſſe quædam ſigna teſtantur quæ vulgò putantur ἀμφίδοξα, nec niſi à ſciente animaduerti poſſunt quorſum illa fiant atque appareant. Huiuſmodi ſunt illa. *Qui prorupto ſanguine perhorreſcunt in traumate; grauiſſimum habent malum. Atque hi vitam finiunt differendo, nec opinantes.* Et, *Qui à morbis acutis aut longis, vel à traumate, vel vndecunque multùm emacruerunt, ſi atra bile aut ſanguine nigro aluus ducatur; poſtridie moriuntur.* Et quoniam illud, τῶν μακρῶν, ancipitis iudicij eſt (Nam eò referri poteſt quod modò Latinè poſuimus de hypochõdrij meteoriſmo in phthiſicis; Græcè autem ſic habet. Οἷσιν ὑποχόνδρια μετεωρίζεται, κοιλίης ὑποστάσης· κακόν. κακὸν δὲ καὶ μάλιστα ἐν φθινώδεσι τῶν μακρῶν, οἷσι κοιλίαι ὑγραίνονται) erit, meo quidem iudicio, commoda huius prognoſeως formula, his verbis concepta. Coac.3.cap. 13.lib.2. aph.23.4. Coac.17. cap. 11.lib.2.

E phthiſicis qui longa phthiſi planè confecti ſunt ac deſperati; nonnullis ante finem rigor cietur.

Atqve hanc formulam legi velim pro ſtylo ipſo prognoſeως, cuius enarrationem ſic inſtituimus.

E phthisicis] Quorum hiſtoriam pridem tenemus, nec dum excidit animo; vt nihil neceſſe ſit nouam ordiri, minùs autem retexere.

Qvi ex longa phthisi] Quæ in vetuſtatem incidit, & cuius inueteratio inde fuit, quòd neque ſuccedanea ſit empyematis; nec primigenia perennitatem excepit catarrhi ferini; nec perennem habuit malignam anadromen; nec acceſſionem aut conſecutionem diarrhœæ mortiferæ, qua ſæpe ante diem phthiſici ad exitium præcipitãtur: ſed quæ in pulmonum vlcere ſolo manet, ſuis comitata ſymptomatis, quæ & iam dicta ſunt, & mox loco dicentur.

Plane confecti svnt] i. Contabuerunt, vel macie conciderunt à tribus illis emaciandi cauſis quas ineſſe diximus in exulceratione pulmonis vnde ipſum vlcus nomen ſibi vendicat phthiſis. Sunt autem; ipſius edacitas, febris hectica, & ſpiritus, quem ſpirando inducimus, tabifica vis, ipſi à pulmone impreſſa. Quinetiam huc conſpirant tres illæ contabeſcendi cauſæ, quas ita literis mandauit præceptor. Γιγνομένων δὲ χρόνων μακρῶν, καὶ πόνων πολλῶν, καὶ κακῆς ξυντήξεως, i. *à longo tempore, laboribus multis & magnis, colliquatione aſſidua*: quamuis non eò ſcribantur à præceptore, ſed ad generationem prauorum abſceſſuum. Nam longo tempore, multo labore, & colliquatione praua homines contabeſcunt. Quæ 1.Epid.part.2.

tria ſunt poſita in phthiſi prædicta. Hîc enim à phthiſi longa, ſimiliter macies extrema infertur, vt à febre ardenter acuta atque tabifica, quæ circa initia facit oculos concauos, collapſa tempora, & nares acutas. Notum eſt illud. (aph.7.2.) Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπαναστρέφειν· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως. i. *Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, ſenſim reficere oportet: quæ autem breui, confeſtim.* Nam extenuationis (6.Epid.part.3.) inchoatæ & confectæ ſigna ſunt alibi tradita eo ſtylo. *Extenuatio primùm cutim relaxat, poſtea verò diſtendit*, &c.

Ac desperati] Adducta in ſympathiam naturali œconomia, quam ſui iam tædet officij, ac ſigna edit malè geſtæ rei in diarrhœa: pus verò phthiſici, iam fœdi odoris eſt, in ignem impoſitum, petítque fundum aquæ marinæ in eam coniectum: vt iam nulla ſalus in phthiſico ſperabilis eſſe poſſit, collapſis præſidiis œconomiæ vtriusque, tum ſpiritus, tum nutricatus; effœta virtute partium ſpirabilium & nutritiarum, quarum ſingulari vitio, naturæ commoda in ſumma incommoda tranſierunt. Nam loco nutricatus, defraudatio eſt atque corruptio alimenti; tum ſpiritus loco viuifici, tabifica reſpiratio.

Nonnullis] Quibus fortè ſubſtitit expurgatio fœdi ac virulenti puris, vnde ſpiratio difficilior, & febris intenſior.

Ante finem vitæ] Paulò antè quàm è vita excedant, aut vitam cum morte commutent: quæ commutatio inſperata, tam citò accidit, derepente oborto rigore, vt mox dicetur. Ac vitæ finem adfert coniuncta cum extinctione paulatim obrepente, repentina ſuffocatio caloris vitalis.

Rigor cietur] Tum ab vlcere ſordibus valde oppleto: tum à vaſis, transfuſam ab vlcere puris impuritatem exprimentibus in carnem & cutim, quarũ concuſſione rigor cietur: qui quoniam fruſtra fit, tranſlationem facit ad cor & ad cerebrum, cum afflictione ſumma caloris viuifici, ad νέκρωσιν (aph.46.4.) vſque perducti; ad cuius extinctionem, repentè ingruit ſuffocatio. Eſt enim ſic ratio comparata crebri rigoris, vt homines morbo iam fractos, ad mortem præcipitet. Et verò effœtæ vires, tantam concuſ- (initio 1.lib.) ſionem perferre non poſſunt. Ac de rigore omni ſymptomatico, multa ſunt alibi diſputata, & quæ non eſt animus huc transferre.

12 Τὰ ἀμυχώδεα ἐξανθήματα· φθίσιν ἕξιος σημαίνει.

Puſtulata corpora velut ambuſta; phthiſin oſtendunt habitus.

Vel.

Τὰ ἀμυχώδεα ἐξανθήματα· φθίσιος ἕξιν σημαίνει.

Puſtulata corpora velut ambuſta; phthiſin confectam oſtendunt.

Vtroqve ſtylo vera eſt inſtituta prognoſis, & appoſitè ſcripta ex mente authoris. Nam puſtulata corpora, velut ambuſta, & habitus phthiſin, & ipſam phthiſin confectam oſtendunt. Ac phthiſin quidem confectam, cuius dominatu ad vltima ventum eſt, pulmonibus purulentè limoſis, vt quodam (lib.4.acut.& 2.Epid.) loco ſcripſit præceptor. Exoriuntur autem puſtulæ illæ πυρίκαυσοι, vel ἀμυχώδεες, ex affluxu & collectione ichωrum venenatorum & acrium, corporis ſuperficiem erodentium, vel amburentium. Qualis autem ſubliuida eſt bulla continua in lingua tumeſcens, cùm pleuritis funeſta eſt; quæq; eam refert, in oleum (Coac.6.cap.16.lib.2.) immerſi ferri candentis; vbi multùm intereſſe vidimus inter linguam bullatam & bile ſuffuſam: tales hoc loco ſunt puſtulæ phthiſicorum ambuſtæ. (Coac.55. eiuſd.cap.) Quòd ſi pectora rubris maculis ſuperſparſa, peripneumoniæ ſunt malè habentis mortiferè quos inuaſit; non minus periculum inferri teſtantur puſtulæ à (Coac.33. eiuſd.cap.) phthiſi exortæ, quarum generatio & origo ſuprà iam poſita eſt in empyemate inueterato quod proximè ad phthiſin accedit. Ἕξιν autem vocat τῆς φθίσιος quæ opponitur τῇ σχέσει; non inchoatæ quidem: ſed planè confectæ, & ad extremum perductæ, ac firmiter fixæ & ſtabili. Quo etiam ſtylo ſcribuntur febris (lib.2.progn.) hectica, elephantia, leuce, maraſmus, & intemperies omnis æqualis. Eſt igitur phthiſis confecta, pulmonis purulentè limoſi perfecta exulceratio, cuius τὴν ἕξιν oſtendunt corpora puſtulata, & bullis, velut ambuſtis, obſita. Talium autem bullarum cauſæ adductæ ſunt.

Altera lectio eſt huius prognoſeωs de habitus phthiſi, quę non eſt febris hecticæ; nec enim phthiſis eſt febris, nec in hac febre, corpora ſunt puſtulata: ſed phthiſis eſt habitus, vel in complexione partium (Coac.8. huius cap.) aſpectabilium, vel in earum ſtructura. De complexione, illa ſunt poſita. *Pruriginoſa corpora, cùm ſuppreſſa eſt aluus; in phthiſicis graue malum.* Eſt enim miſerrima quæ in tabem incidit cachexia. Et. (Coac.15.cap.7.lib.2.) *Si cui ſputa ſalſa, vnáque tuſsis inhibentur; iis rubet corpus velut exanthematis obſitum: ſed ante interitum exaſperatur.* Hæc enim pertinent ad maraſmum & corruptionem partium ſolidarum. Et verò, quicquid in corporis habitu ca- (lib.de arte.) uum eſt, καὶ ἀσύμφυτον, i. *incoibile*, cuiuſmodi ſunt interſtitia muſculorum; vt ſpiritu repletur in ſecunda valetudine: ſic ichωribus in aduerſa, quorum collectione, præter perennem affluentiam à viſcerum cor- (lib.4.acut.) ruptione, puſtulæ toto corpore excitantur erodendo, vel amburendo. De habitu autem phthiſiformi ex partium ſtructura & fabricatione ad ſuſcipiendam phthiſin idonea, certum eſt inde puſtulas exoriri poſſe, vnde ipſa quoque phthiſis exoritur, & vnà ſæpe incidit diarrhœa: nempe à catarrho quem edit pituita putris & ſalſa. Tum huius confectæ phthiſis conſectarias eſſe potiùs, quàm alterius quæ accidit

à rupta vena

à rupta vena pulmonis. Hoc ſtylo igitur legi poteſt prognωſis. *Ambuſtæ puſtulæ, ſunt phthiſis illius quæ naſcitur ex habitu phthiſiformi* : ſicut defluuium capillorum, & ſocia diarrhœa. Longè alia eſt conditio eius quæ cadit in eas ætates quæ ſunt à 18. ad 35. annum. Hæc enim habitus non eſt, ſed iuuenilis ardoris, & multi ſanguinis bilioſi; vnde ruptio venæ craſſæ pulmonis, & inde phthiſis. Deſcriptio habitus phthiſiformis, ad viuum nuper expreſſa eſt commentario ad nonam prognωſin huius tractatus.

13 Οἱ δύσπνοοι πληρώσει, πολλὰ ἄπεπτα ἀνάγοντες ἐν φθίσει· ὀλέθριοι. malè fuit ξηρώσει.

Suſpirioſi ex nimia puris abundantia, & cruda expuentes multa in phthiſi; deſperati.

EQVIDEM nunquam faſtidioſè iudicaui de verbis & ſtylo prognoſεωn in hoc libro ſcriptarum: ſed religioſè correxi, duce authore, quicquid non eſſet conſentaneum ſuæ maieſtati. Sed facere non poſſum quin hîc diſſentiam à lectione vulgata, ac pro ξηρώσει legendum putem πληρώσει. Nam & ξηρώσεως nomen apud Hippocratem nouum eſt, ac nihil præſcribit meditandum hîc dignum Hippocrate. Penè dixerim, ineptiæ ſunt comminiſci πνεῦμα περίσκοπτον, conuulſionis ſobolem in thorace. Hoc febrium eſt acutarum ardentium, nec vllam hîc ſocietatem habere poteſt cum expuitione multorum crudorum. Et verò dyſpnœa omnis partium ſpirabilium, frequens & parua eſt, quam edit proprius ipſarum dolor vel inflammatio. Ibi nulla ξήρωσις: verùm angina, pleuritis, peripneumonia, & aſthma. Hîc nimia puris abundantia ſpirationem facit aſthmaticam cum horrore. Qua de re illud præceptum eſt. *Labores horriferi, cum ſuſpirioſo anhelitu; ſigna ſunt phthiſis*, mortiferæ ex hoc loco. Cur autem mortifera ſit, dictum eſt ſuprà.

DE HEPATICIS.

ΟΙΣΙΝ ἠπατικοῖσι πολὺ πτύαλον αἱματῶδες, εἴτε σύμποσα τοεον, εἴτε χολῶδες ἄκρητον· ὀλέθριον εὐθέως. CAP. XVIII.

1 *Quibus hepaticis copia eſt cruenti ſputi, eiúſque vel nonnihil mali odoris, vel bilioſi meri; cito mortiferum.*

QVEMADMODVM præclarè Hippocrates, non omnia, inquit, iiſdem nominibus appellata, eaſdem vires habere, quamuis non ſint æquiuoca; ſed quòd eiuſdem ſpeciei variæ ſint ideæ: ſic nominum deriuatio ſimiliter facta ad nomenclaturam morborum & ægrorum qui partium obſeſſarum nomina ſibi adoptant, non ſemper eandem in omnibus denotat ipſarum partium conditionem, vnde nomina deriuantur. Nam, exempli gratia, pleuritis & pleuriticus, hepatitis & hepaticus; eiuſmodi ſunt; illa quidem ab inflammatione ſyſtrophica lateris; hæc verò, ab hepatis ἀτονίᾳ, ſine ſyſtrophica phlegmone, quam dyſcraſia prægrandis inuexit. Et tamen eorum ſimilis eſt deriuatio, & ſimilis analogia in deriuãdo. In promptu ſunt Galeni placita ſuper hepaticis, omnia ſuo quæque loco ſcribenda in ſtylo prognoſεωn, quæ complectuntur omnem hepaticorum formam & ſpeciem, omniáque ipſorum ſymptomata. Hæc igitur prima lex de ſignis hepaticorum atque ſymptωmatis ſanciatur. Nam ſcrupulus quem mihi præceptor iniecit de triplici hepatite, contra Galeni placita, per Dei gratiam eximetur, nec animo fixus hærebit donec finem faciam diſputationis. lib. περὶ ἀγμῶν.

QVIBVS HEPATICIS] i. Iis qui hepatite laborant; vel quos hepatitis malè habet periculosè. Eſt autem hepatitis, hepatis ἀτονία, i. *exolutio*: hepatis dico ἐκ τοῦ καθορθώματος, i. *è norma & præſcriptione* ſui proprij temperamenti & complexionis, procul egreſſi: atque id ſine phlegmone ſyſtrophica, & ſine ſcirrho. Quæ ratio egreſſionis iam demonſtrata eſt ſuprà. Vt propriè ſit hepatitis; exolutio virtutis hepaticæ, ex qua hepatici nominantur. Virtutem intelligo τὴν ἰσχὺν, i. *ſubſtantiæ ipſius robur*, cuius potentia eſt ipſa δύναμις, Latinè *facultas* dicta, quæ verſatur circa officia partis cuiuſque. A c trium principatuum quorum dominatu regitur ipſa corporis vniuerſitas, totidem facultates eſſe dicuntur; hepatis quidem, nutritia; cordis, viuifica; & cerebri, animalis. Hîc de nutritia; cuius perditio ſimiliter mortifera eſt, vt viuificæ facultatis à phthiſi: vt paria eſſe videantur incõmoda phthiſis & hepatitis. Atque vt vitale officium perit à phthiſi deſcripta: ſic ab hepatite nutritium. Porro hepaticæ facultatis ab hepate naturaliter conſtituto, in laude eſt ſanguificatio (liceat enim ſic loqui per analogiam mitificationis quam Cicero vſurpauit: ne quis momentorum auceps mihi obganniat.) Eáque ſanguificandi actio, ſicut virtute & integritate perficitur hepatis: ita ſuſcipitur ope & miniſterio illarũ quatuor facultatum quæ ab officio nominantur, attractrix, retentrix, coctrix, & expultrix. Earúmque omnium, totidémque actionum, præſidia ſunt; hepatis εὐτονία, vaſorum libertas, εὐχυλία humorum, vel bona chylωſis. Quemadmodum enim, cùm illa tria in promptu ſunt, εὐτονία, εὔρροια, καὶ εὐχυλία, optima conſpiratione atque

consensu, facultati cuique actio morem gerit in attrahendo, retinendo, coquendo, & expurgando; vnde sanguificatio ipsa votis naturæ respondet: ita collapsis tribus illis præsidiis, labefactantur auxilia τῆς αἱματώσεως, i. *sanguificationis*, ac nulla facultas officium facit, omnisque cessat actio, aut certè in vitio est deprauata vel imbecilla: vt est conditio facultatis, meatus, & chyli. Enimuero sicut illorum trium, εὐτονίας, εὐῤῥοίας, καὶ εὐχυλίας conspiratio esse debet, vt inoffenso cursu progressio fiat τῆς ἰσχύος πρὸς δύναμιν, καὶ δυνάμεως πρὸς ἐνέργειαν, i. *virtutis ad facultatem, & huius ad actionem*, vnde perficitur sanguificatio naturæ consentanea: sic eorum discordia concidit triplex illa consensio, actionis non morigeræ facultati, nec huius virtuti & robori principatus. Est quidem virtutis & roboris exolutio, ipsa perditio facultatis; & perditæ huius symptωma, vacuitas actionis. Verùm hæc retrò non commeant; vt actionis læsio, sit facultatis offensæ; & huius offensio, exolutæ virtutis quam in εὐτονίᾳ ipsius substantiæ positam esse diximus. Exemplo sit hydrops, qui non solùm accidit alienatione facultatis sanguificæ: verumetiam impedimento functionis hepaticæ. Pariter enim fit, non tamen similiter, ἡ ἀποτυχία τοῦ τῆς αἱματώσεως ἔργου, i. *alienatio sanguificandi operis*; tam ab impedimento quàm deperditione functionis hepaticæ. Ergo duplex erit generatio hepatitis quæ homines facit hepaticos; vna quidem hepatis impedita functio; altera verò substantiæ ipsius primigenia exolutio. Impeditæ functionis duæ sunt causæ proximæ; priuatio seu deprauatio primæ coctionis; & interceptio distribuendi chyli, quam ἀνάδοσιν Græci vocant: vt iure dici possit interceptio digestionis. Interceptæ ἀναδόσεως καὶ ἀπεψίας, tum autem ἐκλύσεως causæ, tam intrà natæ, quàm extrinsecus incidentes, loco dicentur. Planum fit igitur ex his quæ posui, per syntimoriam in vitio esse vicissim & mutuò, ἰσχὺν καὶ δύναμιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, partim ipsius principatus, partim meatuum, partim humorum. Est autem medici operæprecium, tenere scienter hæc omnia, ne vnquam fallatur, nec erret in διαγνώσει καὶ προγνώσει hepaticorum. Scientiam verò tenebit ex incommodis siue symptomatis, & ex signis quæ cuique apparent & fiunt, cum perspicientia causarum tam ὁρμωμένων quàm ξυνισταμένων, i. *ingruentium & consistentium*, foris & intrà. Quæ omnia tempus est propalam explicare. Ac primùm, iam illud verè positum est ac demonstratum, quòd hepatis ἀτονία, i. *imbecillitas* quæ facit hepaticos, causam habet dyscrasiam prægrandem. Est enim consentaneum, vt si robur hepatis, καὶ εὐτονία fundamentum habeat τὴν εὐκρασίαν: imbecillitatem καὶ ἀτονίαν inferat δυσκρασία prægrandis, multùm scilicet à naturali temperamento egressa in omni genere intemperiei, calidæ, frigidæ, humidæ, siccæ, & ex his compositæ.
*
Nam quòd recentiores quidam medici, omnem ἀτονίαν, vitium esse putarunt materiæ, non intemperiei; non intellexerunt profectò constare omnia τῇ κράσει, καὶ τῇ συστάσει, i. *temperamento & complexione* τῶν συγγενῶν, i. *humorum quatuor*; ac temperamenti ius esse & imperium in complexionem, cuius mutatio frequens est ab intemperie. Sed extra oleas hæc. Nunc mentis aciem dirigamus ad scopum. Est igitur δυσκρασία omnis, causa τῆς ἀτονίας. Sed illa dyscrasia, aut primùm & per se cadit in hepar, aut aliunde superuenit. Ac primùm & per se, quæ προϋπάρχουσα dicitur, i. *primigenia*. Primigenia est συγγενής, i. *congener*, velut parente sata; σύντροφος, i. *coætanea* vel *coæua*: vt in iis qui natura sunt μεγαλόσπλαγχνοι. Est autem συναυξὴς quæ cum ætate simul accreuit, diætæ vitio, in victus ratione, & vitæ instituto. Cõgenere dyscrasia, gentilitij iuris est elephantia, & virulentia; ne longiùs abeam. Coæua dyscrasia quam fouet malè moratum hepar, maléque constitutum, in complexione & fabrica; omnis aduersæ parens est valetudinis; frigida quidem, crudore, cacochymia pituitosa, & flatu; calida verò, ardore, putredine, bile primùm flaua, mox atra, & ad extremum marasmo hydropico. Sed dyscrasiæ incremento, quod vitio diætæ infertur, omne
hist.13.part.3. genus accidit symptomatum hepaticorum. Sic Apollonio iam μεγαλοσπλάγχνῳ, & iam icterico, pessimè
3.Epid. fuit ab vsu carnium bubularum & lactis caprini. Sic pestifera esse dicitur aqua mulsa omnibus μεγαλο-
lib.3.acut. σπλάγχνοις. Nam trium generum hepatitis, primum quidem refert Hippocrates ad bilem atram, quæ autumno potissimùm prorepit ad hepar, ibíque stabulando adducit in hepatis primùm afflicti sympa-
lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. thiam, vicinas partes & socias. Sed alterum genus oriri dixit æstate ἀπὸ τῆς κρεοφαγίης κρεῶν βοείων καὶ οἰνοφλυγίης, i. *ab edacitate carnium bubularum, & vini voragine*. Sic meritò dici potest dyscrasia ἐπαυξὴς à diæta φαύλῃ καὶ φλαύρῃ: sicut ἐπαυξεῖς morbi sunt qui cum ætate simul increscunt, virésque acquirunt eundo.
6.Epid.part.5. Quales dicuntur esse podagra & calculus in vesica. Sed satis iam de primigenia dyscrasia quæ cadit in hepar, humores, & vasa; & quæ ἀτονίας causa est, tum ἀπ' ἀρχῆς, tum ἀπὸ τῶν ἐνεόντων. Supersunt quædam causæ procatarcticæ, i. non intrà natæ, sed extrinsecus incidentes, quæ nouam inferunt dyscrasiam, τῆς ἀτονίας parentem, præter supradictam diætam quæ auget προϋπάρχουσαν dyscrasiam. Sũt autem, diætæ olim sapienter institutæ mutatio in φαύλην καὶ φλαύρην, profusa narium hæmorrhagia, profluuium muliebre quod vocant ῥοῦν γυναικεῖον, hæmorrhoides licenter proruptæ; licentior etiam phlebotomia; tum bal-
aph.21.4. nea intempestiua, & fotus. Hinc summa viscerum labes, quam μεγάλην κάκωσιν veteres nominarũt. Hinc deprauatio & perditio nutricatus, cachexia, & hydrops. Denique hæc dyscrasia nuper exorta, nec minùs firmiter fixa, quàm vetus illa nobiscum sata; coæua, & simul increscens; omnino similiter pro-
in aph.prorr. & Coac. ductrix est symptomatum hepaticorum, vt illa prædicta. Nam *quibus hæmorrhagia profusior est: labentibus inde diebus ijs in vitio sunt alui*, quæ feruntur partim liquidis excrementis, partim chylosis. Et. *Ab hæ-*
in prorrh.& lib.4.περὶ ἄρθρων. *morrhagia, nigrorum, vt fæculenti sanguinis, deiectio; praua est: pestifera est etiam cùm prærubra illuuie fertur aluus*. Profluuia autem muliebria saniosa, tum similes dysenteriæ; vt sunt incommoda siue symptomata hepatis in suo sanguificandi munere fatiscentis: ita per syntimoriam ipsum peiùs habent periculosè.
lib.2.περὶ γυναικείων. Sed illa profluuiorum muliebrium incommoda scripsit præceptor in libris περὶ γυναικείων. De balneis autem & fomentis intempestiuis, illud præceptum est; frigidam [illegible] σφακελισμὸν hepatis, vt loquitur
In problem. aph.16.5. Aristoteles, Latinè *crudorem* & velut νέκρωσιν quandam adferre; illa autem νεύρων ἀκράτειαν, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, γνώμης νάρκην ἢ νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας· ταῦτα οἷς θάνατος, i. *neruorum imbecillitatem, carnium effœminationem, stuporem mentis, hæmorrhagias, lipothymias; hæc quibus mors*. Denique omnem ἀτονίαν hepatis

comitatur

comitatur coloris fœditas, atrophia, & cachexia. Et verò hepatitis primæ color est subliuidus. Secundæ auriginosus. Tertiæ niger. Ac pro dyscrasiæ cuiusque prægrandis idea, facultatúmque, vasorum, & humorum vitio; symptomatum variorum fœtura est, quæ cernuntur in deiectionibus & vrinis, tum in habitus colore, charactere, & mole. Nam impeditæ functionis hepaticæ, non suo quidem vitio, sed alieno; incommoda mox infrà dicentur, cùm ventum fuerit ad hydrωpem. lib. περὶ τῶν ὄντως παθῶν.

Ergo. QVIBVS HEPATICIS] Quorum hepatitis & ἀτονία, repentè impressa est à vetere dyscrasia hepatis, vel partium vicinarum & sociarum, per quam præsidia collabuntur τῆς αἱματώσεως, cuius labefactatæ in hepatico adolescente signa obseruauit Galenus; excretionem multam proluuiei rubræ, & vrinas, similiter vt est aqua, tenues atque albas, cum febre, quam stylo Hippocratis βληχρὸν, suo autem χλιαρὰν nominauit. Sed hæc καθ' ὑπόθεσιν hepatici adolescentis, non καθ' ὅλου hepaticorum omnium. Sũt enim alia signa & incommoda hepaticorum, pro varia, quæ ipsos facit, virtutis facultatúmque dyscrasia, & variarum facultatum offensione: vnde & varia læsio actionum. Nam vt omittam cætera; impeditæ digestionis ἢ ἀναδόσεως, tum vitio attractricis, tum exolutione vel obstructione vasorum; signum est chylosa deiectio: cessante autem coctrice, fit excretio proluuiei rubræ. prorr. 17. f. 1. 1

COPIA EST CRVENTI SPVTI] Non quidem similiter vt qui spumantem expuunt sanguinem, dextróque laborant hypochondrio: de quibus extat prognωsis: sed quorum exoluta est vis expultrix cum ipsa coctrice; nec rubra proluuie fertur aluus; vnde collectio illa plethorica, cum deprauato naturæ impulsu, qua data porta, exitum sibi quærit, facilémque viam inuenit quà exeat per efflationem thoracis, secundum spatia interiora pulmonum. Est enim ratum illud: quòd solita excretio sanguinis, si iure & loco non fiat, aliò cursum inflectit vt exitum habeat. Sic denegata proluuiei rubræ excretio facit hæmoptysin in hac prognωsi positam. Nec mirum in syndrome officiorum deprauatorum, extraordinaria signa edi. Est quidem frustratæ sanguificationis, & resolutæ in coquendo virtutis hepaticæ, ordinaria proluuiei rubræ per aluum excretio, cum vrinis tenuibus albis: sed proluuiei suppressæ in hepate vbi gignitur, extraordinaria est copia sputi cruenti: sicut mulieri menstruali cui menstrua non respondent, nouum est sanguinem vomendo profundere & extraordinarium. Coac. 46, cap. 16. 2.

EIVSQVE NONNIHIL MALI ODORIS] Cuius fœditatem contraxit cacochylia suppressa in hepatis amplitudine, vbi νέκρωσιν facit denuo caloris natiui: sicut ipsius est soboles, ipsamque nata ostendit, dum ferretur per aluum in rubra proluuie. comment. ad aph. 65. 4.

VEL BILIOSI MERI] Accensa multùm; & æstu incandescente vi alteratrice; vel etiam rupta hepatis bile, & sursum prorupta: quamuis hæc vomatur potiùs quàm expuatur.

CITO MORTIFERVM] Quoniam vt in phthisi, mortifera est diarrhœa: sic in hepatite & hepatis ἀτονία, sputi cruenti copia, aut biliosi meri. Nec solùm hæc mortifera est: sed etiam mors ipsa cùm incidit, siue, vt loquitur de diarrhœa, in phthisicis, ipsum τὸ κτεῖνον. Causæ in promptu sunt: quoniam vt excrementum illud, signum est μεγάλης κακώσεως, & insanabilis partium nutritiarum, maximè verò hepatis è suo catorthωmate omnino egressi, planéque alienati: sic ipsa excretio vires exoluit, cum cita extinctione caloris viuifici. lib. 2. περὶ νόσων.

2 Ἐφ' ἡπατικῷ τῆξις ἅμα βράγχῳ· κακόν. ἄλλως τε κἢν ὑποβήσσῃ.

In hepatico mala est colliquatio cum raucitate; ídque cùm aliàs, tum si tußicula sit.

HEPATITIS & phthisis mutua conspiratio est in ægroti perniciem, atque sympathica earum generatio, hinc inde causas ducentium. Nam hepatitis à phthisi, & huius ab hepatite generatio est: sicut in hac prognωsi docetur quæ sic habet.

IN HEPATICO] Quem fecit hepatis ἀτονία. 6. Epid. part. 3.

MALA EST COLLIQVATIO] In qua liquuntur partes solidæ, suo defraudatæ genio, & contabescunt, ac signa edunt extenuationis perfectæ in pallore, ac rigida tensione ipsarum. Non enim hîc colliquatio est colliquamenti quod cernitur in deiectionibus & vrinis à febre tabifica quæ ardẽter acuta est: sed exhaustarum partium solidarum, suo, vt iam dixi, genio defraudatarum, ex perdita nutricatus œconomia, cum febre lenta, & excretionibus importunis. Est autem mala, vt signo & causa. Vt signo quidem: quoniam colliquatio habitus, colliquamentum ostendit principatus nutritij. Vt causa autem: quoniam totus habitus naturali vacat officio, non sine reciproca viscerum offensione. Tum autem vasa impuro & inutili succo distenta, refluxus incommoda multa adferunt ad hepar.

CVM RAVCITATE] Quam edit arteriæ inæqualitas catarrho imbutæ. Imbuitur autem perenni prolapsu. Perennitatem facit repletio capitis. Repletur autem vaporibus & humoribus qui sursum feruntur & refluunt.

IDQVE SI TVSSICVLA SIT] Quæ signum syllogisticum est catarrhi è faucibus in laryngem, indéque per arteriam prolabentis in ipsum pulmonem, vbi feritate sua (est enim efferus indè natus) exulcerationem facit pulmonis, in cuius edacitate, corruptione, & febre, phthisis ipsa consistit. Vt enim raucitas, inæqualitatem ostendit arteriæ catarrho imbutæ: sic tussis ipsa perennitatem prolabentis catarrhi, quando raucitatem secum habet coniũctam. Quemadmodum igitur in phthisi, hepaticum est aluum ferri liquidis & saniosis excrementis: sic in hepatite, phthisicum continenter tussire cum rau-

citate,vel raucum esse cum proritatione tussiculæ. Ac verum illud est quod posui non ita pridem. Quò plures principatus in vitio sunt,eò res ægri peiùs eunt. Nam hepatitis & phthisis, alterutra homini necando ipsa per se satis est.

3 Οἱ καθ' ἧπαρ ὀδυνώδεες, καρδιαλγικοὶ, καρώδεες, ῥιγώδεες, κοιλίαι ταραχώδεες, λεπτοὶ, ἀπόσιτοι, ἐφιδροῦντες πολλῷ· πυώδεα κατὰ κοιλίην προΐενται.

Circa hepar dolentes, cardialgici, veternosi, perhorrescentes, aluo turbata, macri, ciborum fastidiosi, sudatiunculis crebri; purulenta per aluum profundunt.

Hic est complexio symptomatum hepaticorum,quæ facit inueteratio hepatitis. Omnia autem nomine afflictorum scripta sunt pro afflictionibus ipsis. Quæ metonymia & eius conuersio, frequens est,vt iam monui,apud Hippocratem:ne quis fœditatem clamet solœcismorum,qui elegantiam sapiunt Hippocraticæ maiestatis.

Cap.11.huius 2.lib.

lib 1.περὶ γυναικείων.

Ergo. Circa hepar dolentes] Non quidem,si bene iudico,ab inflammatione systrophica conuexarum hepatis partium:sed à collectione humorum,partes vicinas & socias opprimétium, venásque oppilantium:cuiusmodi dolor est hepatitis secundæ. Nam systrophicarum hepatis phlegmonarum natura,distinctio partium,causæ,symptomata,& signa syllogistica,periodi,paroxysmi, & crises; proprium iam & velut dicatum, atque quodammodo consecratum ei cognitioni & scientiæ habent tractatum, Hippocratico planè stylo accuratè contextum. Et verò hic locus est hepatitis & hepaticorum: non autem assurgentium in molem propriarum hepatis phlegmonarum. Nam quod empyema hîc ait per aluum profluere,phlegmonē ipsam fuisse non arguit quæ illud fecerit empyema: sæpe enim funditur suppurato intra venas humore,ac sine vlcere partis quam illæ venæ circumfluunt: vt in menstrualibus annotauit præceptor,quas diu malè habuit menstruorum suppressio circum locos, ac tandem pus effundunt per vterum, sæpe omnis exulcerationis expertem. Cætera autem symptomata, nec solius phlegmones propria sunt,nec eius,cùm incidit aut transit in empyema,necessariò consectaria, si tantùm rigorem exceperis. Præterea quæ huic citima est mox explicanda prognωsis, acerbissimum ponit dolorem hepatis,quem superueniens febris exoluit: quod certè in phlegmone systrophica locum habere non potest. Quid verò? nónne ab hepatis ἀτονίᾳ, quando ipsum tædet officij sanguificandi,quæ priùs exibat rubra proluuies,pòst nigra & fæculenta effunditur? Sic fæces minutulæ duræ,instar pilularum stercorosarum capræ,abeunt in deiectiones chylosas: sic etiam flauæ & glutinosæ,in rubram proluuiem. Hæc fiunt quando ventum est ad partium alienationem quam intemperies prægrandis inuexit. Erant quidem pilulæ stercorosæ, & flauæ atque glutinosæ deiectiones hepatis multùm & nimiùm alterati. Nunc autem chylosa excretio,& rubra proluuies; sunt hepatis alienati. Sic alterationis transitus esse solet ad alienationem: nisi ἐπανόρθωσις loco fiat partis ἐκ τοῦ κατορθώματος multùm egressæ. Et cùm ad vltima ventum est alienationis,omni vacat officio principatus, atque dominatu corruptionis regitur œconomia nutricatus. Ibi continenter noua succrescit, & effera cacochymia. Ibi symptωmatum perennis est propagatio in socias partes & in vicinas. Est autem propagatio sic.

Coac.23.cap. 11.lib.2.

lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

aph.65.4.

Cardialgici] Quos dolor exercet cordis, quod est orificium alui, sensus acerrimi. Exercet autem à proritatione humoris maligni,qui eò prorepit ab hepatite quam fecit æstate bilis collectio ab edacitate carnium bubularum,& vini voragine. De quibus hæc sunt Hippocratis. Ταῦτα γὰρ πάντα, τὴν διαίτην τοῦ ἔτεος ὥρην, πολεμιώτατα τῷ ἥπατι, καὶ χολὴν μάλιστα προσίστησι πρὸς τὸ ἧπαρ. i. *Hæc enim hepati tum infestissima sunt & bilem ad hepar adducunt.* Est autem Galeno idem cardialgia in stomacho,quod καρδιωγμὸς, cuius fundamentum est καῦμα ἰσχυρὸν περὶ τὴν κοιλίην, i. *ventriculus æstu incandescens*; feruescête scilicet in tunicis eius,bile. Sic cardialgia Galeno in commentario,vel καρδιωγμὸς Hippocratis in stylo prognoseωs; vomitionem ostendit mox affuturam. Et verò Hippocrates author est dolorifica lumborum mala quæ incidunt ab æstu prægrandi quo vasa lumbaria incanduerunt, & ab oppressione particularis plethoræ, tum etiam micantis arteriæ magnæ pulsu molesto; non rarò cardialgiam excitare; ídque, si Galeno credimus,prorepête sero è vasis expresso in aluum,indéque in stomachum vel orificium alui quod sensu præditum est quàm exquisitissimo: proptereáque dicitur αἰσθητικώτατον, ὅτι νευρωδέστατον ὄν. i. *acutißimè sentiens: quia neruosißimum.*

lib.3.progn.

prorr.37.s.3.1. & Coac.8. & 15.cap.12. lib 2.

sent.20.lib. 2. περὶ ἄρθρων.

Coac.1.& 2. cap.2.lib.2. Coac. 19.cap. 11.eiusd.lib. prorrh.penul. s.3.1.

Veternosi] Καταχρηστικῶς hîc vocat καρώδεας, qui sunt reuera κωματώδεες. Quid enim differat carus à cωmate,scriptum est suprà. Hîc igitur cωma est: sicut in illo. *Hypochondrij tensio cum fastidio, cωmate, & cephalalgia; fundit parωtidas.* Omnis enim repletio capitis,cataphorica & cephalalgica; fundit parωtidas. Est autem cataphorica hæc repletio comatosa,non carωsa: quoniam carus,symptoma & signum est phantasiæ exolutæ, cuius exolutionis causa est, prægrandis frigida intemperies quam acida pituita inuexit. At cωma, inclinatio est veternosa, phantasiæ infirmæ symptoma: sicut carus abolitæ. Atque huius quidem cωmatis causa est repletio capitis, vt iam dixi,cataphorica,quæ soboles est viscerum afflictorum,& impuritatis vasorum.

PERHORRESCENTES] A pure horrifero, de quo iam multa in empyemate; qui locus sufficiet explicando huic simili eius rigori. supra.cap.16. huius 2.lib.

ALVO TVRBATA] Quorum alui, non ita pridem, reddebant pilulas stercorosas, veruecinarum similes; nunc & chylosis feruntur deiectionibus, & rubra proluuie, cum torminibus atque morsu; quod fit alteratione versa in alienationem hepatis; vt ipsum iam sui tædeat officij in coquendo & attrahendo.

MACRI] Nam emaciandi causæ in promptu sunt; principatus vitia in corrumpendo; nulla coctio; nulla digestio; hepatitis venæ, ac cæterarum sanguifluarum impuritas; colliquatio; labores multi; & inueteratio morbi. Sic igitur macie contabescunt, vt eorum facies iam cadauerosa esse videatur: quod extenuationis signum est absolutæ.

CIBORVM FASTIDIOSI] Vnde significatur collapsa facultas appetendi, vel νέκρωσις ipsa ventriculi. Atque inter cardialgiam siue cardiogmum, & ἀποσιτίαν hoc interest: quòd illa proritationis est: hæc verò exolutionis. Illam excitat acrimonia stimulando: hanc fœditas resoluendo. Est igitur symptoma κακοηθέστατον, de quo præclarè multa Hippocrates in Epidemiis; præsertim verò in tritæophya febre, & tempestate pestifera. lib.1.& 3. Epid.

SVDATIVNCVLIS CREBRI] Sic enim vertendum duximus, ἐφιδρωῦντες πολλῷ: vt illud ἐν πολλῷ, idem sit quod multùm in pluuiis, tametsi minutulis, propter earum frequentiam. Ergo sudatiunculis crebri sunt, in quibus exudat crebrò sudor exiguus, symptoma exolutæ virtutis partium solidarum, quando inueterauit iam morbus: sicut idem ab oppressione exprimitur circa initia. De tali sudatiuncula extat illa prognosis. *Crebra sudatiunculæ & horroris vicißitudo; peßima*, siue *mortifera. Nam dum vitam finiunt; empyema ostendunt cum aluo turbata.* Propterea subiecit præceptor. 1.Epid. Coac.10. lib.1.

PVRVLENTA PER ALVVM PROFVNDVNT] Empyemate quidem non collecto in tunica: sed in viscere ipso, & circumfluentibus vasis diffuso. Quamuis autem pus inde fundatur per loca ξυμφέροντα, lege naturæ (nam cauarum hepatis partium propria est per aluum expurgatio) tamen loco illa sunt, eam ob causam, ex euentu incommoda; quòd noua succrescit offensio nobilium partium, virulentam potiùs quàm purulentam materiam excipientium, vnde labefactatur coquendi vis in ventriculo; distribuendi in ieiuno; & naturaliter excernendi in crassioribus intestinis. Atque ita moriuntur. Coac.8.cap. 11.2.

4 Τοῖσιν ἧπαρ ἐξαπίνης περιοδυνέουσι· πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει.

Meliùs sic in aphorismis.

Ὅσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται, ἄτερ φλεγμονῆς· τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον. aph.40.6.

Quibus hypochondrij dolor est, sine phlegmone; iis superueniens febris, dolorem exoluit.

CERNVNTVR hîc primùm differentiæ doloris hypochondriaci, quæ vt apparent, sic earum diuersa curatio esse debet. Cernuntur hîc etiam commoda febris quæ finem adfert doloris hypochondriaci: quamuis ea naturæ bellum indixerit. Similiter autem hîc facit, vt illic. *Conuulsionem sanat acuta febris exorta, quæ priùs non fuit: quòd si priùs fuerit, exacerbata.* Non enim conuulsionem sanat quæ incidit ab exhausto, vel ab inflammatione neruorum: quemadmodum neq; hîc dolorem hypochondriacum, quem inflammatio facit, vel morsus; vt mox dicetur. Singularis est autem Galeni peruicacia, cùm ex hac sentẽtia veterem illam conatur explodere. *Quæ ex hypochondriorũ doloribus febres nascuntur; terrificæ.* Qua de re nos alibi disceptauimus contra Galenum, cuius disceptationis disceptatores appello viros bonos, medendi & philosophandi peritos. Sed aggrediamur ad lectionem præsentis prognoseωs. Coac.11.cap. 14.lib.2. in procemio ad part.2.3. Epidem. & in prorrh. comment.ad Coac.32. lib.1.

QVIBVS] In omni diæta cruditati studentibus, in otio, & satietate ciborum.

SINE PHLEGMONE] i. Sine phlogωsi & inflammatione systrophica, quæ in cauo hepatis infert singultum, sitim, & linguæ, fucatæ flauo aut viridi colore, scabriciem: in conuexo autem, siccam tussim, difficilem spirationem, & circa iugulum dolorem acerbum. Tum autem nulla sensio excitetur morsus molesti, quem ideo prætermisit Hippocrates, & inflammationem solam excepit è censu doloris: quia morsus nomen, dolorificam vim suam ipsum per se ostendit: proptereáque non dolor, sed morsus vocatur. Testis est illa sententia. Οἷσι, χολώδεος ἐούσης διαχωρήσιος, περὶ στῆθος δῆξις, καὶ πικρότης· κακόν. i. *Quibus, cum biliosa deiectione, premitur morsu pectus, amarescitque os; malum.* aph.40.6. Coac.45. lib.1.& Coac. 14.cap.10, lib.2.

HYPOCHONDRII DOLOR EST] Quem cum exceptione phlegmones atque morsus necesse est fieri, vel ab oppilatione, vel à tensione spiritus flatulenti, vel ab intemperie inæquali.

SVPERVENIENS FEBRIS] Quæ priùs non fuit: sed nunc exorta, humoris collecti putredine, doloris acerbitate, atque vigiliis.

DOLOREM EXOLVIT] Quoniam, vt ait Galenus, febrili calore dolorificus humor inciditur, tenuatur, atque digeritur; tum spiritus flatulenti tensio ipsa laxatur, atque intemperies inæqualis ad

Coac.11.cap. 11.lib.2. & aph.74.4. temperamenti æqualitatem reducitur. Eôdem ſpectat illa prognωſis. *Tumores hypochondriorum, ſine phlegmone recèns obortos, tum inde natos dolores, exoluit borborygmus in hypochondrio excitatus, maximéque ſi exciderit cum deiectionibus & vrinis; ſin minùs, ipſe per ſe traiectus. Iuuat etiam is qui ad inferiora deuoluitur.* Hæc autē prognωſis legitur iiſdē ſcripta literis aph. 50.7. Sed melior nobis viſa eſt 40.6. quam ſecuti ſumus.

5 Οσοι δὲ ἀφρώδεες αἷμα πτύουσι, πονέοντες ὑποχόνδριον δέξιον· ἀπὸ τοῦ ἥπατος πτύουσι, καὶ πολλοὶ ἀπόλλυνται.

Quicunque ſpumantem expuunt ſanguinem, dextróque laborant hypochondrio; ab hepate ſpuunt multique intereunt.

Coac.46. cap.16.2. OMNIA QVÆ pertinent ad philologiam & philoſophiam huius prognoſεως, ſuprà ſunt poſita ad eandem prognωſin, iiſdémque verbis à præceptore traditam: ſed non eodem ſcopo; quam tamen adduci non poſſum vt excolam nouo ſtylo. Pergamus ad reliqua.

6 Οἷσι καυθεῖσιν ἧπαρ, οἷον ἀμόργη ἔρχεται· θανάσιμον.

Quibus inuſto hepate, velut amurca prodit; funeſtum.

Coac.38. cap.16.2. Coac.47.& 48.eiuſd.cap. DEMONSTRATVM eſt in empyicis, quòd eorum bene res eunt atque cōfeſtim ſeruantur, quibus, rupta vomica, febris diſcedit, & concupiſcunt cibos; ipſum verò pus educitur facilè, album, nihil olens, æquale, & læue. Contrà; ipſos mori quibus, concutiendo, pus editur cœnoſum & fœdi odoris. Tum autem, quibus à pure coloratur ſpecillum tanquam ab igne, ipſos non poſſe ſeruari. Coloratur autem ſpecillum vulnerarium quod in ſinum immittitur, ſiue in fiſtulam peruſti lateris vnde pus foras exit quod erat in thorace diffuſum. Similiter empyema hepaticorum, quod exitum foras affectat, nec

Coac.9. cap. 11.lib 2. aph.45.7. fertur per aluum; ſi quidem, peruſto hypochondrio, libertatem habeat exeundi, ac tum in exitu ſigna edat integræ partis ſolidæ, vegeti caloris natiui, & humoris morigeri (quoniam id manat è tunica vbi collectum erat, non in viſcere ipſo diffuſum) apparétque omnino quale modò deſcriptum eſt; certa ſpe conſolatur medicum futuræ ſalutis. Sed tamen id fieri poſſe non arbitror in hepatis ἀτονίᾳ quæ pus edit prauum, in viſcere ipſo diffuſum, non autem collectum in tunica: cuiuſmodi nuper effundi per aluum

Coac.2. huius cap. comment. ad aph.50.7. oſtendimus. Niſi fortè quis in laude ponat empyema quod fecit doloris acerbitas in hepatico, quam fortis tenſio flatulenti ſpiritus excitauit, vt Galenus author eſt. Nam à ſyſtrophica hepatis phlegmone ſic fieri, nouum non eſt.

Ergo. QVIBVS] In hepatico empyemate conſtitutis quod fecit hepatitis ſecunda, quæ nec clyſteribus, nec purgatione lactis aſinini cocti, & mellis, quieuit: nec verò etiam lactis caprini vſu, cum tertia parte melicrati, nec verò conceſſit lacti equino. Quinetiam cui nihil profuit ſanguinem detraxiſſe

lib. περὶ τῶν ἐν τοῖς παθῶν. inciſa vena interiore brachij dextri, nec operam dediſſe purgationi poſt ſanguinis detractionem. Intumuit autem magis ac magis hepar, multùmque prominet foris, vt iam vſtioni ſit locus, quæ ſola ſupereſt atque reſtat de tot præſidiis; tum buxeis fuſis in oleum feruens immiſſis, aut etiam fungis, vel noſtris pyrωticis è calce & cinere culmorum & ſiliquarum fabacearum, ex aqua confectis; vſtionem moliri oportet. Ac ſi bene ceſſerit vſtione, ſanus euadet, & reliquum vitæ tempus exiget ſine labore. Sin minùs, nulla ope remediorum deinceps adiutus, vitam finiet in corruptione. Talem verò exitum fore oſtendit pus amurcoſum quod manat huiuſmodi è parte corrupta, cum pari fœditate odoris atque coloris: vnde nulla ſalus vitæ ſperabilis eſſe poteſt in amiſſione vitalis officij quo fungitur ipſum hepar dum valet natura & valetudinis cura.

DE HYDROPE.

CAP. XIX. O I ΔΕ ὕδρωπες (α) ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων, ἐπίπονοι γίνονται καὶ ὀλέθριοι. ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι μὲν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος· οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἥπατος.

1 At verò hydropes illi demum permoleſti ſunt atque mortiferi, qui veniunt è morbis acutis: plurimi autem naſcuntur à lumbis & ilibus: alij verò ab hepate.

INTER SYMPTOMATA hypochondriaca quæ ipsos malè habent diutiùs & periculosè quos inuaserunt, ne dicam mortiferè, hydrops principatum obtinet mortiferæ contumaciæ atque molestiæ. Sic enim præceptor ait, ἐπίπονοι καὶ ὀλέθριοι: loquitur autem de iis qui veniunt è morbis acutis. Sed aliorum quoque similis ratio est quos diætæ vitia promouerunt, per hepatis alienationem, & per intemperiem hecticam cæterarum partium nutritiarum quæ impedimentum adferunt functionis hepaticæ; vt suo quæque loco illæ omnes causæ ponentur. Est autem hydropis tanta calamitas, vt ad illius nomen exterriti homines, toto corpore perhorrescant, ac subinde illud exclamēt, Dominus meliora. Et tamen perpaucos videas qui seruent leges ipsum arcendi quando in metu est, ac ne abigendi quidem quando aduenit, naturámque oppugnat, ipsam pro certo expugnaturus. Nisi excusatio fortè sit accipienda illius cui, cùm aqua interminatum esset, mero liberaliter se inuitauit, quoad vixit, vnde implicitus fuit hydrope. Tum eius quem nobilis quidam medicus apud Antigonum regem negauit posse sanari. Cúmque alter medicus se sanaturum polliceretur, respondit; illum ad ægri morbum respicere: se verò ad animum: quòd homo esset notæ intemperantiæ. Nec eum res fefellit. Ille enim cùm summa diligentia, Celf.cap.21. non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur: tamen malagmata sua deuorando, bibendó- lib.3. que suam vrinam, exitium sibi quæsiuit. Nullæ sunt igitur leges curandi pro iis qui vitam sectantur voluptuariam: sed pro iis tantùm qui frugaliter viuunt & frugi sunt, atque obedienter se gerunt in medicos bene monentes, benéque præcipientes omnia quæ sunt salutis. Nunc de hydrope ipso dicendum.

Hydropis vel hyderi (nihil enim refert) idea cernitur vel in abdomine, tanquā vtre, distento; vel in cōpagine vniuersi corporis quod inæquale est, tumoribus aliter atq; aliter per totū id orientibus. Distē- lib.4.acut. tionem facit abdominis tanquam vtris; vel spiritus flatulentus; vnde si mouetur, creber est sonus instar percussi tympani; vel aqua in alueū ipsum cōtracta, quę moto corpore ita mouetur, vt impetus eius cōspici possit. Sed tamen hydropis nomine omnia prædicta genera continentur: quia cōmunis omnium est, humoris nimia abundantia. Nam siccum hydropem dixit Hippocrates, quem proximo seculo inse- aph.11.4. cuti medici, τυμπανίαν ὕδερον nominarunt. Et quamuis hydropes, aliarum quoque sint partium, vt vidimus nuper in illo. *Orthopnœam faciunt hydropiformia dura*, & suus capiti sit hydrocephalos, hyderos quo- Coac.62.cap. que suus pulmoni, ac suus vtero, tum etiam testibus hydrocele: tamen quia similitudo τοῦ ἀσκοῦ, i. *vtris re-* 16.lib.2. *pleti*, quæ nomen dedit hydropi, potissimùm cernitur in abdomine, vbi non minùs tympanitem effin- lib.2. & 3. περὶ νούσων. git, quàm ipsum ascitem: tum autem quia sonori flatus, potissimùm intra distentum abdomen exaudi- lib 1. περὶ untur, ibíque fluctuantis aquæ conspicitur impetus dum mouetur: hydropis antonomasiam sibi ven- γυναικείων. dicat pars illa distenta, cuius distentio similis est vtris repleti, & ab ea similitudine dicitur hydrops, tam tympanias, quàm propriè dictus ascites; vt rectè annotauit Galenus, vbi nos ὄγκον, legendum duximus comment.ad ἀσκόν. Nam commemorata inæqualitas tumorum per totam compaginem orientium, dicitur quidem aph.11.4. hydrops: sed ὑποσαρκίδιος, ex aquæ nimia abundantia quæ communis est omnium, non ex figura ipsa. Nam quod obiicitur, ascitem propriè dici ἀπὸ τοῦ ἀσκοῦ; sanè quidem, tum à materia, tum à forma: sicut repletus vter, dicitur hydrops; quòd eius teres à distentione figura, penè aspectabilē facit humorē intus conclusum cui excipiendo factus est vter; humorem dico, vinum, mel, oleum, aquam. De tympanite verò quòd dicitur huiusmodi esse à tympano cuius edit sonitum, si pulsetur; est illud quidem verum, à sono: sed vtriformis est, vnde hydrops vocatur: & à sonitu quē edit pulsatus intrà spiritus, pelle collisa, Gal.ibidem. sicut in tympano, siccus ab Hippocrate nominatur. Atque hæc super philologia hydropis.

Nūc ad philosophiam accedamus. Ea versatur circa essentiam morbi, partem obsessam, causas, symptomata, signa, periodos, paroxysmos, & crises. Ac primùm hydropis essentia, tumor est vtriformis qui cernitur in abdomine multùm distento, vel à spiritu flatulento, vel ab humore intrà stagnante inter peritonæum tunicam & intestina. Stagnandæ partis illius ratio mox explicabitur: quemadmodum & hydropis illius quem ὑποσαρκίδιον veteres nominarunt. Sed hydropificarum causarum duo sunt genera; vnum, simplex humorum in amplitudine alui collectio; alterum, perennis aquarum, & spiritus flatulenti generatio, & perennis in aluum affluxus. Atque illa simplex & semel contracta in aluum, aquæ collectio, tribus fit modis: nimia potione aquarum, ob inexplebilem sitim à febre vel ab itinere sub ardenti Sole confecto: præterea febris abscessu: tum à ruptione bullarum hepaticarum quæ ὑδατίδες Græcè dicuntur. Dicendum de singulis antequam veniamus ad perennitatem causarum hydropificarum, quæ propriæ sunt huius prognoseωs.

Ac primùm inexhausta potio aquæ, cumulatam edit collectionem sui in alueo, facítque hydropem in aluo tractabilem & aspectabilem, si, simulatque pota est, liberali vomitu non excludatur. Ac de huius quidem hydropis natura & causis, hæc ratio fuit Hippocratis. *Si mulier teneatur hydrope, ac lien eius a-* lib.1.περὶ *quarum copia intumuerit; intumescit autem aquosus, cum aduenіente febre, nec abeunte, sitis ipsum detinet inexple-* γυναικείων. *bilis; quam explere cupiens, sæpe & multùm bibit, nec reuomit. Inde adeo fit vt, de instituto naturæ, quantum solebat, per vrinæ ductus abeat in vesicam, & meiendo reddatur. Reliquum, quod multum superest, lien sibi capiat, & à ventre exhauriat, cùm incaluerit rarus natura, spongiosus, & proximè ventrem situs. Quæ cùm ita sint; si nec sudore diffluxerit, nec aluus profusè fluxerit; tū lien assurgit in molē, eóque magis cùm tam liberalis potio aquæ est: quem si quis attingat pressiore tactu, percipitur mollis vt lana, fortassis etiam cum renixu. Cùm ergo intumuit nimia abundantia saturatus, planéque expletus, redundantiam deponit per venas in corpus, & maximè in omentum, indéque in amplitudinem alui, loculósque, & crurum, diffunditur. Sic enim comparatum est natura, vt aliis alia de suo impertiant; cùm quid redundat, nimiúmque est supra vires, vt ampliùs capi non possit. Inde igitur venit hydrops: quando lienis consuetudo est, vt visceris rari & spongiosi, continenter humorem superfluum attrahendi, & redundantiam deponendi, vt dictum est.* Egregia certè, ac digna Hippocrate, philosophandi ratio, quæ ponit hydropis huius naturam in repletione vtris aluini, quam fecit aquarum collectio ex nimia potione, nec vomitu,

nec ſudore,nec fluxu ventris exhauſta. Hydrωpicos autem hoc tantùm hydrωpe implicitos,ſanari poſſe arbitror diæta,& ventris compunctione, παρακέντησιν Græci vocant : ſicut faciũdum præcepit Hippocra- [6.Epid.part. 7.] tes. Hi ſunt de quibus illud præceptum eſt. Ὑδρωπιῶντας αὐτίκα τάμνειν. i. *Hydropicos ſtatim ſecare oportet.* Horum enim ſanatio in aquarum vacuatione conſiſtit,quando earum perennitas nulla eſt.Vt planè ridicula ſint triſcurria Paracelſi,qui ex hoc hydrωpe ſanabili, omnium ſanationem pollicetur. Ac ſanè, hydrωpis huius, qui curationem recipit, pulcherrima deſcriptio eſt apud Hippocratem, quam aureis [lib.2.prorrh.] ſcriptam literis,Latinè ſic vertimus.*Oportet eum qui dominatu hydrωpis tenetur,& tamen ſuperſtes futurus eſt, eóque ſalubriter defuncturus; primùm quidem viſceribus præditum eſſe bene moratis, vt virtus naturæ luceat in co-* [hîc τὸ ἴσχειν verti *æquale.*] *quendo ex facili; tum facilè ſpiritum ducat doloris expers; totúmque adeo corpus æqualiter ſuauitérque caleat; nec extimæ partes liquentur & contabeſcant. Satius enim fuerit ipſas tumere: præſtiterit autem neutrum eſſe.Nam partes extimas, æqualiter eſſe decet ac molliter conſtitutas. Nec verò nimium intenta ſit aluus: ſed molliuſcula, digitis attrectata. Nulla tuſſis adſit: nec ſitis, nec linguæ aſperitas, ne à ſomno quidem, cùm ſolent hæc tria exacerbari & irritari. Tum cibos libenter capere, nec ſatiari admodum, ſi fortè ceperit liberaliùs. Quinetiam ſit aluus morigera, citóque feratur cùm purgationi dat operam. Aliàs verò ducatur mollibus excremẽtis & figuratis. Vrina autem fundatur, appareátque qualis eſſe debet pro vitæ inſtituto, viníque, quo vtitur, mutatione in copia & qualitate. Exercitationem & laborem ferat alacriter vacuus laſſitudinis. Operæprecium fuerit hominem ſic in omnibus conſtitutum eſſe, vt ſecuritatem conſequatur ſalutis.*Hîc ſilet Hippocrates,iamiam dicturus de altero collectionis modo, qui fit à febris abſceſſu critico,cuius tamen ſalutifera non eſt criſis : quia vires non ſunt ferendo hydrω- [3.Epid.part.2.] pi grauiſſimo inde nato. Ac generationem & ortum eius ita docet præceptor. *Exactis iam multis diebus, multíſque laboribus, & colliquatione aſſidua; exorti ſunt inde abſceſſus, aut multò maiores quàm vt tolerabiles eſſent, aut certè minores quàm vt prodeſſent, ſed intrò recurrerent, & ipſos ægrotos peiùs haberent,& periculoſiùs. Ac maiores quidem & intolerabiles erant, poſt longum tempus, multóſque labores, & colliquationem tritæophyæ febris quæ tunc regnabat; dyſenteriæ, teneſmi, lienteriæ, diarrhϾæ: quibuſdam verò hydrωpes.* Ibi Galenus author eſt; illos hydrωpes exortos fuiſſe ob nimiam abundantiam frigidorum & liquidorum humorum, qui,mea quidem ſententia,non confluxere ad inteſtina,ſicut ij qui prædicta proluuia excitarunt:ſed ad lienem; qua ratione dictum eſt in prima ſpecie collectionis hydropicæ ex lib. I. περὶ τῶν γυναικείων. Sed tamen hoc intereſt,quòd illa,ex nimia potione aquæ,ſanabilis eſt : hæc verò, ad mortem fatalis : quòd à colliquatione orta ſit. Tertia reſtat ratio τοῦ συναθροισμοῦ, i. *coacti & cumulatè in aluum collecti humoris,* vnde hydrωps aſſurgit,qui non minùs periculoſè ſuum exercet hydrωpicum, quàm is cuius modò me- [aph.55.7.] minimus. Ratio autem collectionis hæc eſt. Ὁκόσοισι τὸ ἧπαρ, ὕδατος πλησθὲν, ἐς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ· τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπίμπλαται, καὶ ἀποθνήσκουσι. i. *Quibuſcunque aqua repletum hepar, ipſam in omentum profundit; inde aluus repletur, & moriuntur.* Et tamen Galeni iudicium eſt; tales hydropicos poſſe ſeruari atque ſanari: quàm verè & rectè iudicarit,viderint ſapientes.Non enim temerè ſcripſit Hippocrates,mortiferum eſſe talem hydrωpem. Et quamuis authoritas viri ſufficiat peruicaciæ infringendæ cuiuſlibet hominis vel opinioſiſſimi : tamen ipſa originis perſpicientia, quam ex Galeno ipſo hauſimus; difficultatem maximam curationis oſtendit. Nam ortus principia,ſunt hepatis bullæ quas vocant ὑδατίδας, quarum generatio facillima eſt in ea,quæ veſtit hepar,membrana. Huius verò cauſa eſt, proruptæ, à ruptis bullis, in omentum, aquæ collectio; vnde ſtagnatus venter edit hydropem. Sed earum bullarũ quæ aſſurgũt in hepate,cauſa eſt circuntenſio à collectione ichorum, vel erodentium, vel amburentium. Quamobrem in vitio eſt ipſum hepar quod colligit,& ichωr qui,erodendo vel amburẽdo, facit hepar bullatum. Ergo maiora ſunt incommoda ichoris in omentum prorupti,quàm pluuiarum aquarum ſtagnantium, [lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. lib. περὶ τέχνης.] ἐπιπολάδων potarum, vt ait præceptor. Solenne eſt illud, quòd omnia è malis orta, vt eadem quoque ſint mala, neceſſe eſt. Et, pars vnaquæque dum valet bene, ſpiritu quidem abundat : dum autem malè, ichωribus.

Sed hęc ſufficiant.Sequitur vt de cauſis hydrωpificis hoc loco dicamus,quarum perennis generatio eſt,& perennis in aluum affluxus.Inde aſſurgunt hydrωpes de quibus agitur in hac prognωſi.Eorum ve- [Gal.initio lib.2.progn.] rò hydrωpum cauſa communis eſt, ac verè hydrωpifica, ἡ ἀποτυχία τοῦ τῆς αἱματώσεως ἔργου, i. *fruſtratum opus ſanguificandi.* Hoc enim fruſtrato,ſeri,pituitæ,& flatuum perennis generatio eſt,vnde naſcuntur hydrωpes,quorum diuerſa illa materia tres edit ideas; τυμπανίαν, ἀσκίτην, καὶ ὑποσαρκίδιον : quæ nomina,ſuis quæque proprietatibus diſtincta ſunt in philologia huius tractatus.Sed ea ſanguificãdi fruſtratio,quantum complector animo,duobus omnino fit modis. Aut enim functionis hepaticæ impedimẽto accidit,aut alienatione virtutis ſanguificæ quæ penes eſt ipſum hepar. Hepaticæ functionis impeditio cernitur in lienteria,diarrhœa inteſtini ieiuni,tum in torminibus alui quæ nulla curatione quieſcunt; propterea in liene magno vnde lienici nominantur,& in dolorificis lumborũ malis quorũ anadrome fit ad hepar.De lienteria illud præceptum eſt;quòd primæ coctionis abolitio, quæ ipſam facit,omnem generando ſan- [aph.48.& 43. lib.6.] guini materiam præripit,vnde fruſtratio eſt αἱματώσεως. Huc pertinet aphoriſmus ille. *Quibuſcunque lienoſis dyſenteria incidit; bene eſt,ſi longa non eſt : lõga enim parit hydrωpem, aut lienteriã, vnde homines moriuntur.* Ad quem locum ita ſcripſit Galenus.*Vitiatis prauorum humorũ tranſitu inteſtinis, facultas egrum iacet afflicta, tum labefactatur ſymmetria caloris natiui, vnde naſcitur lienteria & hydrops. Ac lienteria quidem,à ſolo inteſtinorũ vitio quod ſerpit ad ventriculum vſque : hydrops autem per ſympathiam tum hepatis, tum lienis, atque adeo generis omnis venoſi.*Diarrhœa inteſtini ieiuni,fruſtratæ ſignum eſt αἱματώσεως vnde accidit hydrops:propter interceptam digeſtionem chyli, & interclusum iter eius ad hepar. Ac diarrhœa quidem fit oppreſſione & [Gal.ad lib 2. progn.] proritatione ieiuni, à copia & corruptione chyli cunctantis. Amplificatio chyli eſt atque corruptio in ieiuno : quia interclusum eſt iter ad hepar, & intercepta digeſtio, quam ἀνάδοσιν Græci vocant. Digeſtionis interceptæ cauſa eſt, ieiuni aut meſenterij phlegmone, quæ facit infirmas venas per quas ſole-

bat hepar

bat hepar chylum & alimentum ſibi attrahere; vt iam contumaces, principi morem non gerant. Atque hæc diarrhœa, potiſſimùm cadit in eum hydrωpem qui venit ab ilibus vel à lumbis. Nam de torminibus quæ nulla curatione quieſcunt, illud ſancitum eſt, quòd tranſeunt ad ſiccum hydrωpem: ob intemperiem hecticam inteſtinorum tenuium, quorum antractibus, vt clauſtris quibuſdam, flatus concluſi fremunt. Vt enim flatuum illorum generatio, eſt vera ſoboles cruditatis: ſic eorum in ventre permanſio & ſtabulatio, cauſam habet collapſam vel deprauatam vim περισταλτικὴν ipſorum inteſtinorum: quòd ſcilicet inteſtina, motu periſtaltico naturali contrario, circumcirca fibris rotundis colligant ſe infernè ſurſum. Quæ motus deprauatio dicitur ἄνω εἴλησις, vnde & ileus nomen habet. Eſt igitur eadem cauſa hydropis tympaniæ quem ſiccum dixit Hippocrates, quæ torminum flatulentorum. Amplificatio ſola flatuum, diſtinctionem ponit illorum ſymptomatum, per vtriformem abdominis tenſionem. Magni lienis magna eſt cum hepate ſympathia, iure ſocietatis & vicinitatis. Atque vt officiorũ inter ſe communicatio eſt: ſic vitiorum etiam. Eſt enim ſimilis partium ſyntimoria per quam mutuas tradunt operas ad ſalutem, vel ad exitium. Sicut igitur nimiam humoris abundantiam & hepatis redundantiam excipit, quam in omentum & vacua inteſtinorum loca deponit, vnde hydrωps aſſurgit, maximè verò aſcites: ſic eandem redundantiam, qua prior obruitur, facilè ad hepar tranſmittit; eáque vitiorum communicatio, ſanguificandi vim labefactat. Magni autem lienis, à bile aut pituita cauſæ ducuntur. Hippocratis illud eſt. *Quibus magnus eſt lien, ſi quidem bilioſi ſunt; fœdati multùm apparent, vlceribúsque obſiti quæ difficulter ſanantur: tum illis ab ore fœdus eſt odor, atque macreſcunt. Lien verò durus percipitur, manétque ſui ſimilis in magnitudine. Sin autem pituitoſi ſunt lienoſi, nec cibos deijciunt, multò minora ſunt iis prædicta incommoda, tum lien aliàs atque aliàs maior aut minor eſt.* Ergo in ſplene affecto, & in totius corporis malo habitu, naſcitur hydrops. Similiter lumborum anadrome facit hydrωpem, vt magni lienes. Vitiorum item lumbarium communicatio cum meſaræo, meſocolo, & inteſtinis, hydropifica eſſe ſolet. Lumborum excurſus fit à repletione particulari hæmorrhoicæ venæ & arteriæ quæ adiacent lumbis; cùm nec hæmorrhoides fluunt hæmorrhoicis, nec menſtrua menſtrualibus, vt ſolebant. Huiuſmodi ſunt etiam diuturni circa lumbos & ilia, qui ad hypochondria prorepũt, dolores, tanquã χειρόμενοι, i. *qui velut quibuſdã vncis inſtar cuiuſdã retis piſcarij, quod nominatur χεῖφος, hypochondria circũplectendo, ipſa quodãmodo laniare videntur.* Eſt enim feritas magna illius excurſus qui prorepit è lumbis, ac ſuorũ incõmodorum vim magnã oſtẽdit quocunque appulerit, ad cerebrũ, ad cor, ad ſtomachum, ad ſeptum trãſuerſum, vt alibi iam demonſtratum eſt. Magna eſt etiam vitiorum lumbarium communicatio cum meſaræo & meſocolo, quæ à ligamentis & neruis lumborum oriri docet Hippocrates. Hinc veniunt tormina quæ abeunt in ſiccum hydropem: quæ ratio hydrωpifica differetur ad illum locum vbi de hydrωpe dicetur qui naſcitur è lumbis & ilibus. Atque iam patefacta eſt omnis hepaticæ functionis impeditio quæ fruſtrationem adfert αἱματώσεως, vnde hydrωps.

Lib. περὶ παθῶν.

Cap. 12. huius 2. lib. 6. Epid. part. 4.

Ventum eſt igitur ad alteram cauſam fruſtrati operis ſanguificandi, quam poſitam eſſe diximus in alienatione virtutis ſanguificæ quæ penes eſt ipſum hepar dum manet in norma & præſcriptione ſui proprij temperamenti, compaginis & complexionis. Eius alienationis duæ ſunt in vniuerſum cauſæ. Vna quidem ἡ ἀτονία, i. *exolutio.* Altera verò μαρασμὸς περίφρυξις, i. *exhauſtum frictum*, vel, vt ita dicam, *frictura retorridum hepar.* Exolutionis cauſæ omnes dictæ ſunt nuper in hepatite & hepaticorum hiſtoria, quæ tum primigenia impreſſione cadunt in hepar, tum ipſi accedunt & accidunt per epigeneſin vicinarum & ſociarum partium afflictarum. Ac primigeniæ ſunt quæ dicuntur περιϋπάρχουσαι, vel intrà natæ, congeneres & coæquales, σύμφυτοι καὶ συγγενεῖς; vel extrinſecus incidentes à diætæ vitio, in victu & inſtituto. Sed ſatis iam de his non ita pridem, ne nauſeabunda ſit repetitio eorum quorum memoria recẽs, lectorum & auditorum animis firmiter hæret. Succedit exhauſtũ hepar, ſeu frictura retorridũ. Exhauſti hepatis atque toſti cauſa eſt cæcus ignis, vel ardor febrilis, vnde celeriter, continenter, & vehementer febris mouetur; proindéque acuta eſt, vnde hydrωpes veniunt huius prognoſεωs. Atque cæcus ignis fundamentum habet in dyſcraſia congenere, velut parentum vitio ſata; tum in coæua, quam σύμφυτον Græci vocãt, quæ ſcilicet cum ætate ſimul accreſcit; tum ea quæ primùm inſita, diætã nacta eſt qua vires acquirit eundo proptereáq; ἐπαυξής nominatur. Talis eſt dyſcraſia eorum qui iam μεγαλόσπλαγχνοι à prima cõpagine, ſicut Apollonius, dyſcraſiæ prægrãdis acceſſionẽ adiungũt, æſtate potiſſimùm ἀπὸ τῆς κρεοφαγίης κρεῶν βοείων, καὶ οἰνοφλυγίης, i. *ab edacitate bubularũ carniũ, & liberaliſsima potione vini.* Atque hic cæcus ignis depopulatur hepatis gratioſum humorẽ, ipſumq; reddit exuccũ, quod areſcendo fit durũ, & è ſuauerubẽti nigrum aut cinericiũ. Sic ab exhauſto vis perit ſanguifica, & pro ſanguine funditur ſerũ aut pituita atri coloris aut cinericij. Interea dum cæcus ignis depopulatur humidũ primigenium, antequam incõmoda veniãt maraſmi hepatici, depopulatio illa cernitur in atrophia & cachexia hominũ morbo regio fœdatorũ, in ſiti & ſiccitate linguæ fucatæ ſubuiridi aut flauo colore, tũ in febricula quadã nocturna, & parũ placida membrorum quiete. Deiectiones ſunt pilulatæ, veruecinarum modo. Vrinæ multa bile ſaturatę. Adueniẽte maraſmo, & alienata virtute ſanguifica, fruſtratio eſt αἱματώσεως: ac tum paulatim hydrops aſſurgit, perennitate ichωris in alueum confluentis. Confluendi ratio, & ſtabulatio, mox dicetur. Supereſt cauſa altera maraſmi hepatici, quæ poſita eſt in ardore febrili quo ipſum hepar conflagrat. Enimuero nihil æquè natiuum calorem extinguit atque febrilis ardor. Ac ſanè iactura fit maior humidi primigenij ſeptem diebus à febre acuta; quàm à calore inſito, ſeptuaginta annis, vt alio loco iam diximus. Septem diebus vitam is finit, tabifica vi febris conſumptus, qui ſeptuagenarius erat futurus duce natiuo calore. Nihil tam citò fatale eſt ad interitum, quàm febris acuta, ſi peſtilentiam tantùm exceperis. Ergo maraſmum facit περιφρυγῆ febris acuta quæ in hepate focum habet. Qualem in Hermocrate notauit Galenus ex hiſtoria præceptoris. Ac talis maraſmus, aut citò mortiferus eſt, vt in Hermocrate;

Coac. 2. cap. ſuperioris.

* aut hydrωpificus, qualis ponitur in hac prognωsi, ortus ab hepate ex morbo acuto. Hîc ſanè miſerrima eſt códitio febricitantium, ſiti ardentium, qui eius, non dicam depellendæ cauſa, ſed nec leuandę quidē, pauxillum frigidæ impetrare non poſſunt à quibuſdam ſuperſtitioſis. Accedamus ad tribunal veritatis [6.Epid.part.5.] medicæ, cuius edictum eſt illud ſolenne. Ἴησις, ἀντίνοον ἐῖ), καὶ μὴ ὁμονοέειν τῷ πάθει.i. *Curatio eſt, morbo reſiſtere ac repugnare, nec conſpirare cum eo.* [eiuſd.lib. part.4.] Deinde ſubiecit. Τὸ ψυχρὸν, καὶ ἐπικουρέῃ, καὶ κτείνῃ ὁκόσα ἐκ θερμοῦ.i. *Frigidum & auxiliatur quibuſdam, perimítque omnia quæ ſunt à calido.* Et, [lib.eiuſd. part.3.] Ἐνθέρμου φύσιος ψύξις· ποτὸν ὕδωρ, ἐλινύειν.i. *Præcalidæ naturæ refrigeratio eſt aqua pota, & quies.* Et, Ἀδίψον συνέχειν τὸ στόμα, σιγᾶν, ἀέρα ψυχρὸν σὺν τῷ ποτῷ ψυχρὸν εἰσάγειν.i. *Sitim ſedant, os continere, tacere, frigidam auram ducere, & frigidam aquam bibere.* Sed quorſum tam multa de potione? Quia profectò nefas eſt non explere ſitim quæ facit maraſmum hepaticum. Nam & [lib.4.acut.] ſitis cauſa eſt cauſi: quoniam venulæ cùm exaruerint, ad ſeſe attrahunt bilioſos & acres ichores. Quòd ſi quis obiiciat, hîc ab hydrωpe timeri collectionē aquarum potarum; ſciat is velim, non tam verendum de collectione hydropifica potarum aquarum, quas vel ipſa febris, vel ſudor exhaurit; quàm de ipſarum ſuccreſcentium perennitate ab hepatis frixo exhauſto, atq; maraſmo retorrido. Penè ineptiæ ſunt, alias cóminiſci cauſas perennè hydropificas (nam triplicem illam collectionem excepimus aquarum potarū, ruptarum bullarum, quas nominát ὑδατίδας, & abſceſſus critici à febre in aluum.) Ineptię ſunt, inquam, ſupra Hippocratem philoſophari de hydropificarum cauſarum perennitate, cuius illa duo ſunt capita; impeditio multiplex functionis hepaticæ, & alienatio virtutis ſanguificę per ἀτονίαν & μαρασμὸν περιφρυγῆ: ex quibus in conſpectum ſe prodit ἡ ἀποτυχία τοῦ τῆς αἱματώσεως ἔργου.

Iam verò quemadmodū hydrωps aſpectabilis fiat, dicamus. Hactenus de hydrωpis cuiusque materia, quæque ſit illius gignendæ cauſa & ratio. Nunc operæprecium eſt dicere quà feratur in aluum, ibíque ſtabulando ipſam faciat vtriformem: tum autem quemadmodum fiat inæquabilitas illa tumorum per totam compaginem aliter aque aliter orientium, quæ dicitur ὑποσαρκίδιος, vel, vt Celſus vertit, aqua inter cutem: quæ verſio huius hydrωpis tantùm eſt, non aliorum: quos tamen omnes communi hac voce nominauit. Ac primùm tympaniæ ſpiritus flatulentus, aluum intentam reddit è loco vbi gignitur & ſtabulatur. Gignitur autem in tenuibus inteſtinis, & circa meſenterium in amplitudine alui, ab hectica intemperie quam partibus illis, lumborum & ilium vitia intulerunt. [6.Epid.part. 4.] Vetus eſt illud. Τὰ μεσόκωλα ἐκ νεύρων ἀπὸ τῆς ῥάχιος ἐπὶ τὴν γαστέρα.i. *Meſocωla*, hoc eſt meſenterium, *è neruis qui ſunt à rhachi ad ventrem.* Hîc autem ῥάχιν, per ſynecdochen, vocat lumbos; quorum tubercula, & luxata, per dyſenteriam, non raró [lib.3.περὶ ἄρθρων.] ſaneſcunt. Idem non fit in dorſo. Ac ſtabulantur flatulenti ſpiritus tympanitæ hydrωpis: quia non habent exitum; ex amplitudine quidem alui, propter peritonæi tunicæ denſitatem; ex inteſtinis verò, propter infirmitatem, vel etiam deprauationem periſtalticæ functionis inteſtinorum: quòd ſcilicet, vt iam poſui, periſtaltico motu, naturali contrario, fibris rotundis ſe colligant infernè ſurſum. De genera- [lib.2.progn.] tione, & flatuum manſione in aluo, Galenus hæc ait. Ἀναγκαῖον τὴν γαστέρα μὲ ὅλην ἐξαίρεσθαι τῶν ἐντέρων πληρουμένων πνεύματος φυσώδους, οὗ μὲν τὴν γένεσιν εὔλογόν ἐστιν ἕπεσθαι ταῖς ἀπεψίαις· τὸ δὲ μένειν ἔνδον, ἀῤῥωστία τῆς περισταλτικῆς δυνάμεως τῶν ἐντέρων γίνεται. i. *Neceſſe eſt ventrem attolli, repletis flatulento ſpiritu inteſtinis, cuius origo eſt cruditas: ipſa* [ibidem.] *verò intus permanſio, infirmitate accidit periſtalticæ facultatis inteſtinorum.* Sed tamen generationis & manſionis principia cauſæque ducuntur à lumbis & ilibus, vt præceptori viſum eſt: tametſi flatuum matrix [ad aph.11.4.] cruditas & intemperies, non tanta eſt vt aquarum. Ergo iam conſtat, opinor, ex illo Galeni loco, maiorem eſſe cruditatem, & intemperiem frigidam aquarum matricem; quàm flatuum: quòd humor, ſine calore aliquo, in flatulentum aërem mutari non poteſt. Sed cùm vtriusque hydrωpis, tam aſcitæ, quàm tympanitæ, materia intus concluſa in aluo, repleti vel intenti abdominis, tanquam vtris, formam exhibeat; concluſi quidem flatus, fuit in promptu & facilis appoſita ratio. Sed concluſarum aquarum, quî fiat illa concluſio, vnde, & quà veniat ipſarum collectio qua venter in molem aſſurgit; id verò complecti animo non ita eſt facile. Accedamus ad Hippocratem, omnium ducem optimum, quem ſi [aph.43.6.] ſequamur, non aberrabimus. *Longa lienoſi dyſenteria, lienteriam parit vel hydrωpem.* Hîc ſanè lienteriæ & hydrωpis idem ſubiectum videri poſſet, inteſtina ſcilicet quæ in vitio ſunt; maiore quidem, in lienteria; minore verò, in flatulento hydrωpe. Eſt enim maior lienteriæ huius intemperies, quàm tympa- [ibidem.] nitæ. Sed tamen ibi Galeno viſum eſt; lienteriam eſſe conſectariam longæ dyſenteriæ, à ſolo inteſtinorum vitio; hydrωpem verò per ſympathiam, tum hepatis, tum lienis, atque adeo generis omnis venoſi. Ex quibus efficitur; non, ſine ſympathia lienis atque venarum, hydrωpem naſci aſcitem, vndecunque labefactetur ſymmetria caloris natiui, iaceátque virtus effœta ſanguificandi. Vt enim per meſentericū ramum, fertur in alueum inteſtinorum, proluuies rubra quam fundit hepatis ἀτονία: ſic eadem, per ſplenicum ramum, effunditur in lienem, indéque in omentū, & inde in amplitudinem alui, quæ eſt inter pe- [lib.1.περὶ γυναικείων.] ritonæum tunicam & inteſtina. Sic enim comparatum eſt natura, vt aliis alia de ſuo, quod redundat, impertiant. Ac ſyntimoriam ipſi iam vidimus hepatis & lienis, eámque attigimus. Atque vt in nimia potione aquarum; ſi tantum veſica excipit quantum ſolebat; quod reliquum ſupereſt, ſupereſt autem multum, lien ſibi attrahit cùm incaluerit, rarus natura, & proximè ventrem ſitus; indéque cùm intumuerit, ſaturatus nimiúmque expletus; redundantiam ſuam deponit in omentum, & in loculos alui. Sic in perenni generatione proluuiei rubræ, ab hepatis μαρασμῷ καὶ ἀτονίᾳ, cùm nimia eſt abundantia circa hepar & venas, nec ea proluuie fertur aluus; ibi tum venit hydrωps aſcites, quando & hepar ſeipſum exonerat in lienem, & ea lienis conſuetudo eſt, tanquam viſceris rari & [ibidem.] ſpongioſi, humorem ſuperfluum attrahendi, & redundantiam deponendi, vt dictum eſt, de more inſtitutóque partium, in loca vicina. Ac fuit illud indicium præceptoris, omnem aſcitem naſci præeunte, vt ita dicam, liene: contrà, eundem vitari & abigi diarrhœa cruditatis experte, vt infrà dicetur. Eſt quidem fons idem, eadémque cauſa hepaticæ dyſenteriæ, vel proluuiei rubræ & hydropis: ſed varia inclinatio,

inclinatio, diuerſitatem adfert ſymptomatum & incommodorum. Atque vt finem faciam, & breui complectar quæ ſuper his dici poſſunt; repetam illud quod recenſui in catalogo hydropificarum cauſarum. Eſt autem hic aphoriſmus. *Quibuſcunque aqua repletum hepar, ipſam in omentum profundit; inde aluus repletur.* [aph. 55. 7.] Ecce repletio hepatis ex aquarum nimia abundantia, quas ipſius genuit ἀτονία, eaſdémque ſuppreſſit. A ſuppreſſione oppreſſio ipſarum, expreſſionem attulit in omentum, inde oppreſſum pariter: ſimiliter autem vt hepar ipſas excluſit, aluus excepit, cuius repletio ipſa eſt hydrops aſcites. Nõ enim occulti ſunt aquæductus per quos effunditur in amplitudinem alui. Nunc de hydrωpe qui aqua dicitur inter cutem, ὑποσαρκίδιον Græci vocant, ἀνασάρκα, ὑποσάρκα, καὶ λευκὸν φλέγμα, καὶ λευκοφλεγματίαν. Atque hic quidem hydrops cernitur in tumorum inæqualitate, per totam cõpaginem aliter atque aliter orientium. Eſt igitur forma huius hydrωpis, ἡ καχεξία vniuerſi corporis, quæ primùm apparet in pedibus: quòd illi procul abſint maximè à partibus calidiſſimis. Cachexia hæc venit ex cacochymia ſanguinis pituitoſi, quam hepatitis vena impertit ſingulis hæmorrhoibus venis, per totam compaginem diſtributis: [lib. 2. περὶ χυμῶν.] quemadmodum hæ rurſum expletæ, cacochymiam, velut per ναυσίωσιν quandam, effundunt & euomunt in venas minores, carnibus & cuti affixas nutriendi cauſa. Ibi deprauata nutritio eſt: quoniam nec appoſitio fit, nec aſſimilatio illius cacochymiæ, quæ non καθ' ἕλξιν, vt naturaliter ſuſcipitur ipſa nutritio, ſed κατ' ὦσιν, i. *appulſu*, ad nutriendas partes accedit, ipsáſque opprimendo malè habet, quas nullo modo reficit. Hinc ſpiritus abit interuallorum carnis, & pro eo replentur ichωre illo pituitoſo, ipsáque interualla minimè coibilia, ſicut Hippocrates vocat ἀσύμφυτα, [lib. περὶ τέχνης] glutinoſo mucore nunc inter ſe coëunt & [Gal. lib. 2. prognoſt.] confunduntur. Hinc tota cutis tumida eſt atque turgida, quæ preſſa digito, ſtatim ſubſidit, mox inde conſurgit. Eſt autem huiuſmodi, obruta pituitoſo ſanguine, veriùs quàm nutrita. Ex eodem fonte confluit pituitoſus hic ſanguis, quo humor aſcitæ hydrωpis. Eſt autem fons ipſum hepar quod ſanguinis vbertatem mutauit in aquas, & pituitam. Iam explicatæ ſunt cauſæ aquarum. Sed nimia pituitæ abundantia, cauſam habet ſuffocationem caloris natiui quæ in propinquo eſt. Periculum ſuffocationis poſitum eſt in oppreſſione. Oppreſſionis autem cauſa eſt ipſa ſuppreſſio, vel hæmorrhoidum ſolitarum in hæmorrhoicis, qui ſunt eiuſmodi complexione, temperamento, atque diæta; vel menſtruorum familiarium in menſtrualibus. Hæmorrhoidum verò vel menſtruorum intelligo, ſurſum ad fontem refluentium, i. ad hepar, quod ἱκμάλεον eſſe dicit Hippocrates, ipsúmque quodammodo ſua copia obruentium. [lib. 1. περὶ χυμῶν.] Ergo hydrωps venit à ſuppreſſione ſanguinis, vt ab eiuſdem profuſione. Vetus eſt illud, ὅτι ἐξ αἱμορραγιῶν ὑδερῶνται, i. *quòd ex hæmorrhagia hydrωpiſcunt.* [6. Epid. par. 4.] Atque ex perſpicientia prædictæ cauſæ hydropificæ, maiores noſtri ad leucophlegmatiam inchoatum, detractionem ſanguinis conſultò præſcripſerunt, quã ceteris hydrωpum generibus interdixerunt. [lib. 4. acut.] Ad inchoatum dixi: quoniam iudicium eſt præceptoris, ipſum planè fieri vetuſtate ἄφυκτον, καὶ γίνεσθαι ἐγχειρέειν, i. *illud ſtudere atque moliri, vt fugari non poſſit.* [Ibid.] Ac de illo quidem illud præceptum eſt. Ἢν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἰσχυρὴ ἐπιγένηται, λύει τὴν νόσον. i. *Si cui leucophlegmatia implicito fortis ſuperueniat diarrhœa; morbum exoluit.* [aph. 29. 7.] Hîc penſum meum abſoluiſſe videor ſuper cauſa formali cuiuſque hydrωpis. Quid ſupereſt igitur? Vt eorum hydrωpum ſupradictorum ſymptomata exequamur, periodos item, paroxyſmos, & criſes. Quæ omnia, quoniam de iis inſtitutæ ſunt prognωſes hîc poſitæ, in recenſione & examine ſingularum loco dicentur.

Ergo. AT VERO HYDROPES] Ac ſi diceret: quoniam hepaticorum conſectaria ſunt hydrωpica. Illud enim ſignificat particula, δὲ, quæ inſtituti præſentis è proximo conſecutionem oſtendit. Nec tamen hydrωpes attingit quorum cauſa eſt hepatis ἀτονία quæ facit hepaticos: ſed eos qui ſequuntur proximè morbos acutos, ob eam cauſam ſic nominatos: quia celeriter, continenter, & vehementer mouentur. Huiuſmodi ſunt febres quæ nominantur διακαεῖς, & quarum excrementa ſunt καυστικά. Ergo. [prorrh. 60. ſ. 2. 1.] HYDROPES] Quorum iam forma expreſſa eſt in aſcite, leucophlegmatia, & tympanite.

ILLI DEMVM PERMOLESTI SVNT] Symptomatum vehementia quæ cernitur in dolore, iactatione, ſiti inexplebili, difficultate ſpirandi, febre, vigiliis, cum fœditate coloris.

ATQVE MORTIFERI] Cauſæ hydropificæ contumacia inexpugnabili, & hydropicorum ſymptomatum calamitoſa vi. Nam hydropifica cauſa eſt hydrωpum hîc deſcriptorum, non ſimplex aquarum collectio, ſed earum perennitas; vel à maraſmo retorridi hepatis; vel ab intemperie hectica [hiſt. 2. part. 2. 3. Epid.] frigida nutritiarum partium. Atqui omnis frigida intemperies nata ex ardore febrili, eſt inſanabilis: quoniam à priuatione habitus denuo comparari non poteſt. [Ariſt. in categ.] Symptomatum autem prædictorum acerbitas; & ſuccreſcentium cauſa eſt incommodorum, & vires exoluit, calorem natiuum ſuffocat per tranſlationem ab hypochondriis ad præcordia: denique omnia tollit officia, tum vitalia, tum naturalia.

QVI VENIVNT E MORBIS ACVTIS] Tum κατ' μετάστασιν, i. *per abſceſſum*; tum κατ' ἐπιγένεσιν, i. *per propagationem* morbi, & alterius impreſſionem. Nam ſi per abſceſſum oritur morbi acuti, [1. Epid. part. 2.] ſicut è tritæophya febre oriri narrat Hippocrates, natura non erit ferendo hydropi grauiſſimo: proptereáq; talis abſceſſus maior eſſe dicitur à præceptore, quàm vt perferri poſſit. [lib. 3. περὶ ἄρθρων.] Sin autem per epigeneſin oriatur; maior inde fiet incommodorum acceſſio. Nulla enim quæ per ſympathiam incidunt ſymptomata; leuationem adferunt primigeniorum malorum. Et. Τῶν νοσημάτων ὅ,τι ἂν ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ ἐπιγένηται, ὡς τὰ πολλὰ ἀποκτείνει. [lib. περὶ παθῶν.] i. *E morbis qui alter ſuperuenit alteri; non rarò mortiferè habet ægrotum.*

PLVRIMI AVTEM NASCVNTVR E LVMBIS] Tum per epigeneſin lumbarium vitiorum, ſecundùm neruos ipſos qui à lumbis exorti conſtituunt meſocωla; tum per communicationem febris acutæ quæ focum habet in vena & arteria prægrandi lumborum.

ET ILIBVS] Ab intẽperie frigida hectica tenuium inteſtinorũ, ſpiritu flatulẽto fœtorũ; vel à ieiuni phlegmone quæ digeſtionis officium adimit venis meſaraicis, nec ſinit eſſe morigeras hepati attrahẽti.

Alii vero ab hepate] Frustrato sanguificandi opere; tum propria ipsius ἀτονίᾳ; tum scirrho atque marasmo; tum suffocatione caloris natiui ex nimia effluentis sanguinis abundantia.

2 Τοῖσι μὲν οὖν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος ἀρχομένοισιν οἱ πόδες οἰδέουσιν, καὶ διάῤῥοιαι πολυχρόνιοι παρακολουθοῦσιν, οὔτε λαπάσσουσαι τὴν κοιλίην, οὔδε τὰς ὀδύνας λύουσαι τὰς ἐξ ὀσφύος καὶ κενεώνων.

Ergo quibus hydropes à lumbis & ilibus ortum habent; iis tument pedes, ac diarrhœa longa est quæ nec prætumidum ventrem adæquat, nec ipsos lumborum & ilium dolores exoluit.

Cvm omnis, qui per se incipit, grauis est hydrops; tum verò grauissimus, qui morbo alteri, tam acuto, quàm vetusto superuenit; imprimísque quartanæ, omnium vetustissimæ. Siue autem per se incipiat, siue morbo alteri superueniat; certum est ipsum vel ab hepate, vel à lumbis & ilibus ortum habere. Ac lumbaris quidem & iliaci primùm hîc signa ponuntur, atque incommoda siue symptomata.

Ergo] Patefactis hydropum sedibus vnde nascuntur, & vbi subsistunt; sequitur vt signa & incommoda eorum ponantur, quæ sunt huiusmodi.

Qvibvs hydropes a lvmbis et ilibvs ortvm habent] i. Qui à mesenterio, vel, vt scripsit Hippocrates, à mesocolo lumbigena, vel ab intestinis iliacis principia causásque ducunt, per earum partium inflammationem, vel intemperiem hecticam frigidam quæ à lumborum vitio serpit ad illas, ibíque firmiter fixa hæret. Nam vitiorum lumbarium magna esse solet communicatio cum gentilitiis partibus, vicinis item & sociis. Ac denique lumborum vitia, nullam partem cor-
Coac.14. cap. 11. lib.2. poris sinunt expertem sui; sicut demonstratum est alibi. Et verò multa iam diximus de iis quæ pertinēt ad materiæ procreationem, & ad formalem causam hydropis cuiusque, lumbaris atque iliaci.

Iis tvment pedes] Non quidem dum reapse manet morbus acutus: sed cùm in vetustatem incidit per μετάπτωσιν, ac tum nomen solum retinet morbi acuti, quod olim iure habuit, naturam verò amisit. Primùm igitur pedes tumēt antequam sparsa sit tumorum inęqualitas, alibi quoque orientium; nec verò tument vt in phthisicis à νεκρώσει, quæ toto diffusa corpore, primùm apparet in pedibus: quòd illi procul maximè absint à principatu & fonte viuifici nectaris quod in corde situm est, indéque corporis vniuersitatem viuidam reddit: sed quòd pituitosum sanguinem primi excipiant; quem præ natiua & aduentitia intemperiē frigida, meliùs mitificare non possunt: & quòd laborant ex paupertate spiritus & caloris viuifici, in languida viuacitate, propter longinquitatem partium calidarum, sanguine abundantium, & propinquitatem ipsius cruditatis quæ vnica matrix est τῶν ἐμφυσημάτων è quibus assurgunt hydropes hoc loco descripti qui à lumbis & ilibus ortum habēt. Ergo sic pedes intumescunt primi omnium totius compaginis: quemadmodum iidem primi omnium refrigerantur in paupertate & interceptione vitalis caloris. Nam primæ omnium manus, vel extimi digiti, sensum exhibent perfri-
1. lib. in historia febrium. gerationis in eiusdem caloris retractione vi febris ardenter acutæ, vt alibi annotauimus ex 1. lib. τῶν ἐπιδ. Est igitur primùm hoc signum hydropis iliaci: quamuis commune sit aliorum quoque hydropum. Distinctio tamen ponenda in tempore tumoris exorti, vt loco dicetur.

Ac diarrhoea] Profluuium alui quod continenter fit liquidis excrementis, ac sine crudita-
1. Epid. part.2. te ciborum quam lienteria fundit sine doloris molestia, tum sine cruenta deiectione quam cum torminibus exprimit dysenteria. Sic enim differentiæ statuuntur illorum trium profluuiorum alui.

Longa est] Quia non fit humore in aluum prorupto; vel è toto corporis habitu per venas ad
ibid. hepar (sic enim per aluum, corporis vniuersitas expurgatur, vt etiam per vrinas;) vel è capite; vel è nu-
lib. 4. περὶ ἄρθρων. tritiis partibus ad intestina proluuiem deponentibus. Ac talis diarrhœa non est πολυήμερος· ἀλλ' ὁρμωμένη λαύρως καὶ ἰσχυρῶς, vt scribit Hippocrates de dysenteria quæ dicitur αἱματώδης. Tum sæpe critica est fugax illa, & exigui temporis diarrhœa, profusè peracta; idque cùm aliorum morborum qui homines pericu-
aph.29.7. losè habent; tum verò hydropum. In promptu sunt illa. *Si cui leucophlegmatia implicito fortis superueniat*
aph.15.6. *diarrhœa; morbum exoluit.* Et. *Si quis dominatu hydropis tenetur, per venas aqua profluente in aluum; sanatur.* Hîc diarrhœa longa, est toto genere symptomatica. Est autem huiusmodi perenni generatione profluentis humoris, & perenni affluxu. Perennitas ortus posita est in phlegmone intestini ieiuni, & contumacia mesaraicarum venarum: propter quæ mala ipsum hepar suo non potest fungi munere attrahendi. Sic intercluso itinere, chylóque in anfractibus ieiuni concluso & ilei; tandem accessione grauitatis à pondere; & proritationis à chyli corruptione ac bilis morsu; claustra laxantur: nec duce vi expultrice, penè collapsa, excrementis chylosis bile multa fucatis, continēter & rapidè fertur aluus. Est igitur symptomatica omnis excretio qua minimè vacuantur quæ vacuari prodesset: ac tantùm abest vt affligentis mali aliquam leuationem adferat, vt contrà ægrotum maximè damnis augeat. Talis est illa diarrhœa quam à melicrato meraciore, biliosis potissimùm, accidere narrat Hippocrates. Eius verba hæc sunt La-
lib. 3. περὶ διαίτης ὀξέων. tinè conuersa. *Enimuero biliosa excrementa, spumantia, tum saturata magis quàm decet, magísque feruida; melicratum merum ducit potiùs quàm bene dilutum.* Ac talia quidem excrementa, alia quoque inferunt magna incommoda.

incommoda. Non enim extinguunt hypochondriorum ardorem : ſed multò maiorem accendunt, faciúntque vt penè conflagrent incendio. Tum verò iactationem artuum, & intolerabile adferunt ægris faſtidium. Præterea in tranſitu, ſedem & inteſtina exulcerant. Quæ mutatio eſt diarrhœæ in dyſenteriã: iuxta illud. Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη. i. *Syncera deiectioni dyſenteria ſupernenit*. Et. Ἐπὶ διαρροίῃ δυσεντερίη. i. *Diarrhœæ dyſenteria accedit*. Sed nimium mihi diu verba feciſſe videor ſuper ſymptomatica diarrhœa. Nam ſymptomaticæ huius calamitatis illa ſunt quæ ſequuntur. aph.23.7. aph.74.7.

QVÆ NEC PRÆTVMIDVM VENTREM ADÆQVAT] Sic enim rectè videor expreſſiſſe illud Hippocratis. οὐ λαπάσσουσι τὴν κοιλίην. Significat enim verbum λαπάσσειν, id quod intumuerat, & in molem accreuerat ſiue tumorem; ad priſtinam æqualitatem, vel ad ὁμόχροιαν, ſiue ad amuſſim adducere partium circumiacentium. Ac priſtinæ in aluo æqualitatis illud eſt. Δεῖ δὲ ἐν παντὶ τῷ νοσήματι λαπαρὴν τὴν κοιλίην εἶναι καὶ εὔογκον: vbi Galenus, τὴν λαπαρὴν opponi ſcribit intento nimium atque repleto ventri, quem naturaliter eſſe decet in mediocritate poſitum tenſionis & contractionis. Sed æqualitatis reſtitutæ, partis quæ intumuerat, ad ὁμόχροιαν vel ad amuſſim vicinarum circumiacentium, vt cætera omittam quæ multa leguntur apud Hippocratem, ſolennis eſt illa prognωſis. Τὰ παρ' οὖς λαπάσσει βηχία μετὰ πτυαλισμοῦ ἰόντα. i. *Parωtidas æquant tuſsiculæ orſæ cum ptyeliſmo*. Ac ſimilis operatio eſt in peragenda æqualitate partium tumidarum quando illæ dicuntur λαπάσσειν, ἀφανίζειν, καταμολύνεσθαι. Sed tamen hoc intereſt, quòd ἐν τῷ λαπάσσειν, ſi tantùm exceperis vnum locum, vera eſt redintegratio partium è ſua mole naturali, contra naturam, vlteriùs egreſſarum, ídque per amotionem cauſæ vnde facta eſt illa egreſſio. Sed in verbo ἀφανίζειν declaratur æqualitas inſidioſa, repentè adueniens. In καταμολύνεσθαι, leuatio inſidioſa quidem, ſed lenta & ſera æqualitate. Quæ cùm ita ſint; diarrhœa hæc ſymptomatica ideo non adæquat ventrem prætumidum : quoniam perpetua amplificatio eſt cauſæ hydropificæ quæ continenter inde ſuccreſcit vnde fit diarrhœa, nempe ex irrita contentione viſceris in opere faciundo, i. in ſanguificando. Eſt autem irrita operatio : propter contumaciam venarum digeſtionis, qua defraudatur chylo in ſanguinem conuertendo. Vt eadem planè ſit cauſa fruſtratæ operationis ſanguificæ, & ſymptomaticæ huius diarrhœæ. Fruſtratur ſanguifica operatio, materia ſanguinis intercepta. Eius interceptio, accedente grauitatis pondere, & proritatione, inteſtinis etiam fatiſcentibus, commouet diarrhœam qua ventris prætumidi atque diſtenti cauſa non tollitur : ſed contrà augetur acceſſione perenni aquarum & flatuum ſuccreſcentium, fruſtrata operatione ſanguifica. Quæ ſanè fruſtratio, eſt hydrωpum omnium veluti matrix quædam. progn.19. lib.2. Coac.3. cap. 4.lib.2. part.1.ſect.4. 6.Epid. Gal. cōment. ad prorrh.76. f.3.1.

NEC IPSOS LVMBORVM ET ILIVM DOLORES EXOLVIT] Quia tenſionis laxitatem non adfert, tenſionis materiam vacuando : ſed auget potiùs, apponendo. Nec verò dolorificum ieiuni malum foras excludit : ſed eius incommoda tantùm oſtendit & exhibet. Quinetiam intemperiem hecticam tenuium inteſtinorum, procreatricem flatuum, tantùm abeſt vt eximat, vt ne ſymptomata quidem ipſa foras exire faciat : ſed periſtalticæ functionis vi languida vel deprauata; ſpiritus flatulentos intrà concluſos, exitu omni prohibeat. Hinc magna doloris acceſſio eſſe ſolet. Hinc magnum hydrωpis incrementum.

SCRIPSI *hanc prognωſin è prognoſtico. Nam Coaca viſa eſt mibi mendoſa & imperfecta: cuius correctio & perfectio, hinc repetenda erat.*

3 Ὁκόσοισι δὲ ἀπὸ τοῦ ἥπατος οἱ ὕδρωπες γίνονται· βῆχές τε καὶ θυμὸς ἐγγίνεται αὐτέοισι, καὶ οὐδὲν ἀποπτύουσιν ἄξιον λόγου, καὶ οἱ πόδες οἰδέουσι, καὶ ἡ γαστὴρ οὐ διαχωρέει, εἰ μὴ σκληρά τε καὶ πρὸς ἀνάγκην. καὶ περὶ τὴν κοιλίην γίνεται οἰδήματα τὰ μὲν ἐπὶ δέξια, τὰ δὲ ἐπ' ἀριστερά, ἱστάμενά τε, καὶ καταπαυόμενα.

Sed quibus ab hepate ſunt hydrωpes, & vnà tuſſes adſunt, & crebra inceſsit tuſsiendi cupiditas, & commemorabile nihil extuſsiunt, ac pedes tument; tum aluus non deiicit niſi dura atque coacta. Quinetiam circa ventrem aſſurgunt œdemata, partim dextra, partim ſiniſtra, quæ modò conſurgunt, modò ſubſidunt.

EST QVIDEM communis omnium hydrωpum cauſa & veluti matrix quædam, fruſtratum opus ſanguificandi. Sed operationis fruſtratę, in promptu ſunt mala, quæ tum à lumbis & ilibus, tum verò ab hepate ipſo principia cauſáſque ducunt. Ac de lumborum & ilium vitiis hydrωpificis, & ſignis eorum, tota eſt proximè ſcripta prognωſis. Nunc de hydrωpe dicendum hepatico, cùm ſcilicet proprio hepatis vitio, non alieno, fruſtrata eſt ſanguifica operatio.

SED QVIBVS] Hydr*ω*picis, & vtriforme abdomen gerentibus.

AB HEPATE SVNT HYDROPES] Quos edit aquarum collectio, amplitudinem alui replentium, quas hepar fundit alienata virtute sanguifica, idque per marasmum retorridum, quem febris impressit ardenter acuta, nec tamen tam citò peremit; aut quæ per μετάπτωσιν acutæ vetusta est, vt quartana; vel etiam per suffocationem caloris natiui, & scirrhum, ex copia sanguifluorum illuc refluentium. Nam hepatis ἀτονία è dyscrasia frigidà & hæmorrhagia, quamuis hydropisica, hîc non habet concursum descriptorum signorum atque symptomatum.

ET VNA TVSSES ADSVNT] *Vnà* posui, vt omnis tollatur suspicio eius tussis de qua scripti

aph.35.6. sunt illi aphorismi. Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη· κακόν. i. *Quibus hydropicus, nouè tußis accidit; graue ma-*

aph.46.7. *lum*. Et. Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ· ἀνέλπιστός ἐστι. i. *Hydropicum si tußis malè habet; desperatus*. Eiusmodi enim tusses, mortem subesse breui testantur, quando ad vltima ventum est ipsius hydr*ω*pis, & ad extremum perducti. Sic enim Praxagoras author est, epigenesin fieri grauiorum symptomatum in morbis grauissimis. Hîc ponitur illa tussis quæ comes est hepatici vitij quod facit hydr*ω*pem. Accidit autem concussione thoracis atque pulmonum, quam ciet, non quidem prolapsus catarrhi: sed inane studium anacatharse*ω*s, cuius opinionem facit proritatio diaphragmatis ab exudante sero, & quodam ich*ω*re maligno ex hepate cui superpositum adiacet diaphragma. Idem quoque facit prætumidum hepar quod suo appulsu multùm opprimit diaphragma, vnde pulmones similiter in angusto esse videntur, vt si catarrhi copia obruerentur: proindéque non minùs contendunt expedire se & explicare tussiendo ab illa molestia, quàm si materia esset quædam expectorabilis, cuius expectorato liberantur, & liberè aura fruuntur. Sed hi frustra id moliuntur per tussim, vt mox dicetur.

ET CREBRA INCESSIT TVSSIENDI CVPIDITAS] Idque tam sponte nostra, quàm morbi; tam scilicet instinctu quàm electione. Dictum est de instinctu. Cernitur autem electio hydropicorum, in tussiendo, dum student comparare pulmonum libertatem, extussiendo id quod eos redigit in angustiam quæ adimit beneficium liberæ spirationis. Sed illa tussiendi contentio atque studium breui cessat: quia est irritum, non secus atque illud, deglutiendi crebrò in laxitate vuulæ. Frustra enim deglutiendo certant qui sic laborant.

ET COMMEMORABILE NIHIL EXTVSSIVNT] Nisi fortè quidpiam paucum ac tenue, quod sudatiunculæ instar exudat, & quod in summa tussiendi contẽtione exprimitur in arteriam, & inde in fauces, quod nullam adfert leuationem. Sed eum ich*ω*rem qui exudat ex hepate, propter summam ipsius tenuitatem, fumidus cordis vapor suis velut manibus complecti non potest, neque per bronchia sublatum ad bronchum adducere, & ad fauces. Nec verò tumor hepatis, quod, opprimendo septum transuersum, angustiam illam parit ipsorum pulmonum, atque spirandi adimit libertatem, vlla tussiendi contentione, ac studio, extussiri posse videtur, nec dolorificum illud malum foras exire.

AC PEDES TVMENT] Oedemate illic oborto à sanguine multùm pituitoso, cuius incommoda primùm apparent in pedibus, natura & situ, omnium frigidissimis; qui, vt longissimè absunt à fonte viuifici nectaris, atque à commercio partium calidarum: sic non ita procul à domicilio cruditatis, quæ sua sponte prolapsa deorsum, in pedibus tandem subsistit, ibíque tumorem facit œdematosum, ipsis non modò non bene assimilata, sed ne apposita quidem bene. Nam eius hydr*ω*pis quem suffocatio infert caloris hepatici atque sanguifici, ex muliebrium sanguifluorum, & hæmorrhoicorum refluxu ad hepar ἐμμάλεον; tum eius qui nascitur à vetusto ictero, vel à quartana per longam consumptionem humidi primigenij; eius, inquam, hydr*ω*pis, vel eorum hydr*ω*pum signa multò antè sunt in albo & molli pedum tumore, quàm in abdomine vtriformi, quæ forma est vera cuiusque hydr*ω*pis. Ac tumor ille sursum prorepit sensim à pedibus ad malleolos, indéque ad crura & ad ilium ossa, tum ad lumbos & ad ventrem, vt mox dicetur. Secus fit in vero ascite quem genuit μαρασμὸς περιφρυγής, à febre acuta. Huius enim ad summum perducti, propagatio est pedum & crurum tumor, sicut hydrocele testium. Atque tum hydrops ille, quando ad vltima ventum est, ῥοπὴν habet sursum tussiferam in thorace; deorsum verò in artus, œdematosam. Erit igitur pedum tumor hydropicus, in quibusdam κατάῤῥοπος, in aliis verò ἀνάῤῥοπος.

TVM ALVVS NON DEIICIT] Hoc signum syllogisticum est, atque, vt ita dicam, character hydr*ω*pis hepatici; non secus atque diarrhœa prædicta, iliaci. Aluus autem nihil deiicit: quia nec irritatur corruptione chyli, nec suppressione tanta opprimitur. Deinde hîc fæces naturali carent vehiculo, i. humore quem hepatis phlegmone prorsus exhaurit. Tum intestina, proritatione illa non gaudent, vt solebant, deiectionibus ipsis dicata, quam bilis edit per folliculi meatum effusa. Quæ ratio inhibendæ atque sistendæ fæcis, communis est omnium ictericorum: cuiusmodi sunt tales hydr*ω*pici.

NISI DVRA] Velut pilulatæ fæces caprarum, quæ διαχωρήματα σπυραθώδεα nominantur. Huiusmodi autem sunt: quia diutiùs cunctantur in aluo: & quia, exhausto caloris cuiusdam ignei, dura redduntur perusta.

ATQVE COACTA] i. Non sua sponte: sed medici artificio ipsam cogentis ad excernendum. Ac talis difficultas excernendi cum fæcibus duris, planè ostendit nutritiarum partium œconomiam in vitio esse caloris & siccitatis. Hinc partium illarum sicci dicuntur morbi: sicut & sicca pleuritis, in sputi vacuitate: & sicci morbi venarum & arteriarum, in asperitate linguæ & cutis squalore; vt alibi docet

lib.1. περὶ ὀξέων. prorrh.6. f.2.1. Galenus in explicatione siccorum morborum. Sed excrementorum talium, ac deiectionum forma & ratio continetur in illo prorrhetico. Κοιλίαι ἀπολελαμμέναι, σμικρὰ δὲ μέλανα σπυραθώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι· κακόν. i. *Suppressæ alui, nec nisi pauca quædam nigra, fæcis caprarum instar laxantes, idque coactæ; malum.*

QVINETIAM CIRCA VENTREM ASSVRGVNT OEDEMATA] Verbum hîc Græcum

retinui

retinui potiùs quàm Latinum, *tumorem*: quòd illa ſint vera œdemata, ſicut à recentioribus vſurpantur, ne quis exiſtimet tumorem dici hoc loco, illum repleti ſupra modum vel intenti abdominis vtriformem, qui verè formam & ideam exhibet ipſius hydrωpis. Hîc enim circa ventrem aſſurgunt œdemata: ſicut primùm in pedibus aſſurgere diximus, ídque κτ' τὴν ἄνω ῥοπὴν tumoris œdematoſi, qui ſenſim prorepit à pedibus ad crura & ad ilia, indéque ad ventrem, pro cruditatis accretione, partiúmque; vbi ſubſiſtit, ſuccedanea refrigeratione, &, quaſi ordine quodam, conſectaria ſuffocati caloris hepatici atque ſanguifici.

PARTIM DEXTRA, PARTIM SINISTRA] Vt eſt inclinatio tumidorum pedum & crurum κατ' ἴξιν dextræ aut ſiniſtræ: tum vt pars alterutra, ventris incommoda percipit ſuffocati caloris.

QVI MODO CONSISTVNT, MODO SVBSIDVNT] Ac ſi diceret. Eſt quidem tumida cutis atque turgida toto corpore hydrωpicorum, vt quæ nutricatum capeſſit à ſanguine pituitoſo, quæ appreſſa digito, ſtatim ſubſidit, & mox conſurgit. Sed tamen non ſtatim vnà cum μεταπτώσει acutorum morborum, cutis intumeſcere conſueuit. Nam turgidi ſunt primi omnium pedes ipſi: quia longiſſimè abſunt à partibus calidiſſimis. Inde ſymptωma illud paulatim conſcendens, tranſit ad ventrem, ipſúmque totum occupat, ſimiliter paritérque affectum, i. turgidulum atque tumidum, ſicut pedes; vt in eo digitorum veſtigia imprimantur, appareátque foſſula quæ mox conſurgit. Atque illud eſt quod præceptor ait, circa ventrem naſci œdemata modò conſiſtentia, modò ſubſidentia. Quamuis hęc etiam dici poſſint de ortu primo eorum, vbi circa initia modò aluus tumeſcit, modo reſidit; ac tandem in tumore manet, neque reſidit ampliùs. Hæc ſunt Galeni. lib.2.progn.

4 Ἐπὶ τοῖσι ξηροῖσιν ὑδρωπιώδεσι, τὰ ϛραγγουρικὰ μοχθηρά. φλαῦρα δὲ, καὶ τὰς μικρὰς ὑποςάσιας ἔχοντα.

In ſicco hydrωpe; ſtranguria praua eſt: ac praua quoque vrina, quæ hypoſtaſin habet exiguam.

SEQVITVR, vt poſita diſtinctione hydrωpum trium ex cauſis & ſignis, quæ τεκμήρια Græci vocant; deinceps dicamus de iis, quæ in ſingulos cadunt, ſymptomatis. Ἐπιγινόμενα ſunt cuiuſque hydrωpis ad ſummum perducti, ſuáque incommoda huc illuc quoquouerſum propagantis, ídque nulla leuatione partium afflictarum: ſed contrà maiore afflictione, non earum modò quæ in ſympathiam adducuntur; ſed illarum etiam quæ primùm laborare cœperunt. Sic enim comparatum eſt, vt epigenomena grauiorum morborum, non minùs oſtendant calamitatem partium ipſa propagantium, quàm partibus ipſis, quà feruntur, & vbi excipiuntur, calamitoſa ſunt. Vetus eſt illud. Ὅσα μὲν κτ' συμπάθειαν γίγνεται νοσήματα· τούτων οὐδὲν ἐστι λυτικὸν τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν. i. *Earum quæ per ſympathiam oriuntur afflictionum, nulla omnino eſt quæ primigenia mala exoluat.* Omnia autem τὰ ἐπιγινόμενα veniunt per ſympathiam: cùm ſcilicet priore morbo, non ſolùm ſuperſtite, ſed multùm adaucto; nouus quidam alter accedit, non autem ſuccedit, vt fieri ſolet in μεταπτώσει. Cùm igitur τὰ ἐπιγινόμενα ſint eius morbi, qui tantùm abeſt vt aliquid de ſuo concedat, vt contrà magis ac magis ingraueſcat, viréſque, vt ait ille, acquirat eundo; tum ipſa quoque oborta, grauiorum malorum acceſſionem adiungant; terrifica ſanè videri debet omnis hydrωpum, alioqui per ſe mortiferorum, epigeneſis. Atque imprimis crudeliſſimæ ſtranguriæ, quæ hîc docetur cadere in ſiccum hydrωpem. Gal. ad ſent. 10. lib. 3. περὶ ἄρθρων. aph. 11. 7.

IN SICCO HYDROPE] Cui quidem morbo, ſimilitudo vtris intenti nomen dedit hydrωpis: adiunctionem verò habet ſiccitatis, & ſiccus nominatur à flatulento ſpiritu, quo nimium aluus intenditur. Aliter quoque dicitur τυμπανίας ἢ τυμπανίτης: quia, ſimiliter vt tympanum aliquod, ſonitum edit: pulſato intrà ſpiritu, quando pellis alui colliditur. Hunc ſapienter Hippocrates verus dictator, ex cauſæ hydropificæ, i. flatus, perſpiciētia, ſiccum vocauit in aphoriſmis, vt iam poſuimus in philologia trium hydrωpum. Idem choleræ nomen adiectiuum dedit, quam ſpiritus acres flatulenti excitarunt. Sic enim ait. Χολέρης δὲ ξηρῆς, ἡ γαστὴρ πεφύσηται, καὶ ψόφοι ἔνεισι. i. *Siccæ autem choleræ aluus inflata eſt, atque intrà ſoni exaudiuntur.* Sed tamen hydrωpis ſicci alia conſideratio eſſe poteſt in hac prognωſi, vt eò ſiccitas illa ſpectare videatur, quòd maneat ſiccus hydrops, de quo ne minimum quidem decidit in ſtranguria. Sic enim ſicci dicuntur morbi, vt vidimus in ſicca pleuritide, quorum vacuatio nulla eſt, nec vlla leuatio, ſi quid aliunde foras edatur. Nam ſiccus eſt hydrωps, manétque ſuo ſtatu, vel etiam creſcit in ſymptomatica diarrhœa quæ dolorificum vel hydrωpificum malum foras non edit: ſed intus incluſum eſſe teſtatur. Denique in omni vacuatione qua morbi cauſa foras non exit, ſed intrà ſubeſſe oſtenditur; ſiccus eſt morbus, de quo verendum, donec à pepaſmo humeſcere cœperit. Ergo. IN SICCO HYDROPE] Qui eſt eiuſmodi; aut propria ſpecie & idea, vt τυμπανίας; aut qui nihil concedit de ſuo, nec vlla ex eo deducitur portio cauſæ hydropificæ. Vtrunque ſapit τὴν διάνοιαν præceptoris, vt mox videbitur. aph. 11. 4. Coac. 1. huius cap. lib. 4. περὶ διαίτης. Coac. 3. cap. 16. lib. 2. lib. 2. progn. & Coac. 2. huius cap.

STRANGVRIA] Vrinæ ſtillicidium, quod continenter, quaſi guttatim, exprimitur: cuius expreſſionis tam crebræ & exiguæ cauſa eſt, veſicę imbecillitas, tum ab intemperie, tum à tumore aliquo, vel acrimonia ipſius vrinæ; tum à renibus; tum à venis; in veſicam ipſam deductæ. Quò fit vt ſtranguria omnis poſita ſit vel in morbo, vel in ſymptomate ipſius veſicæ. Atque hîc ſtranguria vtriuſque, & morbi, & ſymptomatis, opinionem facit. Ac morbi quidem, intento nimium aqualiculo, qui, non diſſi- aph. 58. 5.

mili ratione,opprimendo cogit veſicam ad meiendum,qua prætumidum hepar diaphragma ; indéque in anguſtiam redactum pulmonem,ad tuſſiendum. Sic editur ſtranguria crudelis in calculo ,cuius oppreſſione,tam crebrò veſica concutitur ad eum excutiendum : ſed fruſtra copando , ex ea concuſſione frequens vrina meiitur ſtranguriosa. Tum illa oppreſſio multùm intenti aqualiculi , veſicam non ſinit vllius inflammationis expertem,nec inteſtinum rectum , cuius tamen vitio veſica non trahitur in ſympathiam ad ſtranguriam ; niſi prægrande ſit vitium illud, teſte Galeno,cuius verba hæc ſunt. Οὐχ ἁπλῶς ἕτερον ἑτέρῳ ἐπιγίνεσθαι πέφυκεν· ἀλλὰ τοῖς ἀξιολόγοις κατὰ μέγεθος. Hæc igitur ſtranguria quæ morbo veſicæ fit ab hydrωpe per ſympathiam propinquitatis ; non dubium eſt quin, accretione hydrωpis, terrifica ſit , & meiendi moleſtia corpus infirmum faciat cum acceſſione grauiorum malorum quæ veniunt à dolore. Symptomatica autem ſtranguria, i. quæ accidit ſymptomate ipſo veſicæ, non morbo ; vel quam veſica edit,non ſuo quidem vitio,ſed alieno; ſæpe finem adfert grauiſſimorũ morborum. Talis illa fuit de qua hæc ſcripta ſunt. *Inter ſigna omnia fuit vnum vtile maximúmque,quod multos à maximis periculis liberauit, quibus in ſtranguriam mutatio facta eſt , eóque abſceſſus conuerſi ſunt.* Hæc fuit propria iis quos diu multúmque tritæophya febris iam exercuerat. Sed alia eſt hydrωpicorum ſtrãguria,quorum hydrωpes à ieiuni phlegmone,vel à torminibus,ortum habent. Nam vnde ſunt homines ileoſi,non rarò etiam fiunt ſtrangurioſi,& contrà:quamuis Galeno parum id placeat. Sed placitum eſt præceptoris,quod non ſine iudicio & experientia poſitum eſſe arbitror,nec ratum,nec homini ſapientiſſimo perſuaſum : vt ſpero me aliàs demonſtraturum ſi Deus voluerit,cùm ea de re ſuo agetur loco. Ergo ſi ex eodem fonte ſtrãguria incidit vbi fit ileus,& ibidem hydrωps ab eadem cauſa exurgit; commoda erit ſtrãguria, ſi fiat per metaptωſin hydrωpis,per quam hydropiſica cauſa liberè foras exeat : declarat id ipſum leuatio. Incommoda autem per ἐπίγνεσιν propagata,quæ,vt iam poſui,dolorificum malum foras non edunt:ſed ipſum intus incluſum eſſe teſtantur. Argumento eſt incrementum hydrωpis,& maior moleſtia quàm ſolebat.

aph.ſuperiore,& 17.7.

1.Epid. part.1.

aph. 44.6. & in Coac.infrà.

PRAVA EST] Signo & cauſa. Vtriuſque ratio patefacta eſt in hiſtoria ſtranguriæ,ſuprà hîc poſita. Sed vt complectar breui quæ fuſiùs dicta ſunt. Praua eſt quidem ſtranguria vt ſignum : quoniam ſymptomatica eſt per propagationem hydrωpis in quo ſumma ſunt omnia ſymptomatum hydrωpicorum. Ac tantùm abeſt vt adiumentum adferat leuationis, vt incommoda multa inferat : proptereáque cauſam obtineat prauitatis. Non enim fugax eſt , vt critica illa prædicta quæ profuit Thaſiis ad febrem tritæophyam : ſed πολυήμερος , i. *diuturna* , & moleſtiſſima,quæ,ſicut dolor omnis,acerbitate ſua & vigiliis facit corpus infirmum , & vnà corruptionem adiungit humorum. Hinc febrium ortus & paroxyſmi,omniúmque penè malorum productio.

PRAVA EST AVTEM QVÆ PAVCAM HABET HYPOSTASIN] Ac ſi diceret;hoc ſignum eſt ſyllogiſticum atque certiſſimum argumentum ſtranguriæ, non quidem naturæ , ſed merito morbi ſuſceptæ , quam nec perirrhœâ vrinæ fundit afflictarum partium expurgatio : quòd vrinæ nulla ſint præditæ hypoſtaſi,aut perexigua. Quo nomine hypoſtaſeos,non debet intelligi nec fingi animo illa quæ ad criſin apparet febrium acutarum,læuis,æqualis,& alba:ſed albuminea,craſſa , γονοειδὴς , i. *genituralis* ,quæ ſpeciem & ideam præ ſe fert geniture humanæ, per quam exoluuntur ferè hypogaſtrici omnes morbi à pituita:non rarò etiam conuulſiones ac febres quæ ſunt natura vetuſtę. Atque huius hypoſtaſeωs deſcriptio eſt in illa hiſtoria Thaſiorum de quibus hæc ſcripta ſunt à præceptore. Πολλοῖσι δὲ καὶ περίρροιαι μετὰ πόνου ξυσματώδεες, πυώδεες, καὶ στραγγουριώδεες. i. *Circumfluebant multis vrinæ abradentes, puriformes, ſtrangurioſæ.* Deinde ſubiecit. Οὐ νεφριτικαὶ· ἀλλὰ τουτέοισιν , ἀλλὰ ἀντ' ἄλλων. i. *Non erant nephriticæ : verùm his pro aliis alia.* Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret. Tales vrinæ non vitio renum fluebant, nec ipſius veſicæ : verùm per μετάπτωσιν , atque, vt ita dicam , ἀπόθεσιν partium ſuperarum implicitarum morbo, & ſe humore morbifico exonerantium. Talis eſt illa hypoſtaſis de qua in conuulſione ſic legitur. *Quinetiam prodeſt, vrinam fluere albumineam.* Talis & illa de qua illud memoriæ proditum eſt ab Hippocrate. Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδὲς τὸ τοιοῦτον ὅ,τι κρίσιμον , καὶ τῶν ἤτρων τὰ τοιαῦτα· ὅτι αἱ οὐρήσιες ῥύονται· ὅταν οὔτε φύσης πολλῆς, οὔτε κόπρου πολλῆς γλισχρῆς διϊζούσης , ἐλαπάσσηται. i. *Perinthi vrina genituræ ſimilis , vel ipſum geniturale quod cernitur in vrina , tale nobis viſum eſt,quale criticum quippiam eſſe ſolet. Et verò talia ſunt hypogaſtriorum,quorum vitia tumorifica tollunt vrinæ,cùm illa nec multo flatu,nec multo ſtercore glutinoſo reſidunt.* Nam vt abſoluam ; enæoremata genituralia, vt in febre acuta mortiferè apparent : ſic in vetuſta,pituitæ oſtendunt purgationem. Nec verò mirum videri debet vrinas reddi ſtrangurioſas & genituræ ſimiles , per expurgationem pituitæ à meſenterio & inteſtinis : quando huiuſmodi ſæpe feruntur in conuulſione per μετάπτωσιν à neruis ad venas : ſicut à venis ad neruos non rarò fit μετάστασις , vnde incidit tremor atque delirium. Atque mirari deſinet qui attentè legerit & intellexerit hunc aphoriſmum Hippocratis. *Quibus inter ventrem, & ſeptum tranſuerſum prolapſa eſt pituita quæ facit dolorem,nec exitum habet in aluum alterutram ; his conuerſâ per venas ad veſicam pituitâ , malum exoluitur, ſiue ſanatur.* Ibi Galenus docet,egregios naturæ conatus , qui vulgò miraculis apponuntur in molienda & abſoluenda vacuatione cuiuſque humoris morbifici.

1.Epid.part.1.

Coac.11. cap. 14.lib.2. 6.Epid.part.2.

1.Epid. & aph.31.7.

aph.26.6. aph.52.7.

5 Τοῖσιν ὑδρωπιώδεσιν ἐπιληπτικὰ ἐπιγινόμενα· ὀλέθρια. ἀλλήλων τε σημείων μοχθηρῶν , καὶ κοιλίας καθυγραίνουσι.

Hydrωpicis quæ ſuperuenit epilepſia , funeſta. Cùm enim ſigna hæc mutuò certent inter ſe maleficentia: tum verò profuſiores faciunt aluos.

Ex eodem fonte multa oriri symptomata nouum non est: quando ἐπιγένεσις grauissimorum morborum varia esse solet. Atque vt idem fons multos fundit riuulos: sic idem morbus multa symptomata epigenomena, quoquo se verterit & cursum inflexerit eius perennitas. Ac ne longum faciam, lectorémque obruam multis exemplis quæ theorematis huius catholici veritatem ostendunt; paucis absoluam, eo contentus quod ponitur in hac prognosi epigenomenon graue ipsius hydropis. Est autem epilepsia quæ nouè incidit in hydropicos, quorum, & ipsi, vnde nomen habent, hydropes, per epigenesin oriuntur.

Hydropicis] Ὑδρωπώδης, i. qui speciem & formam gerunt hydropis in abdomine vtriformi per ἐπιγένεσιν lumborum & ilium, vel in prætumidi, nimiúmque turgidi totius corporis inæqualitate, à nimia sanguinis ad hepar refluentis abundantia, ipsúmque calorem sanguificum suffocantis.

Epilepsia] Iniussa corporis vniuersi conuulsio cum læsione sensuum atque mentis, quam edit cerebri proritati contractio, mox inde spinalis medullæ, & inde neruorum omnium, motui atque sensui præfectorum. Atque hæc quidem conuulsio epileptica, non est neruorum, conuulsificam intra se causam habentium; videlicet repletionem aut siccitatem: sed vnius tantùm principij, hoc est cerebri, deprauato accidit motu, non vitio artuum contractorum: vt cætera omnia quæ incidunt genera partium conuulsarum: earum dico quarum iniussa contractio est, non simplex collectio. Simplex autem collectio est illarum quæ, à paralysi oppositarum & antagonistarum, ipsæ sua sponte, non nostra, principium versus colliguntur. Sed olim multa diximus de conuulsione. cap. 14. huius 2. lib.

Quæ supervenit] Per epigenesin causæ hydropificæ, vel ipsius symptomatis, vnde proritati cerebri, & ea proritatione multùm afflicti, contractio est, non autem concussio: qualis edi solet quando ipsum potens est ἐρεθισμῷ, & proritantis causæ. Hîc autem labascit, ac dominatu regitur illius causæ malignæ, cuius appulsu contrahitur. Sed ille appulsus fit primùm per ἐπιγένεσιν causæ hydropificæ quæ tum à lumbis & ilibus, tum à refluxu sanguinis, olim per sedem vel vterum profluentis, ortum habet. Deinde verò per propagationem symptomatis ipsius hydropici. Ac de lumbarium vitiorum propagatione vetus est illud. *Diuturni circa lumbos & ilia, tum qui ad hypochondria prorepunt dolores cum febre & cibi fastidio, si fortiter inde ad caput transierint; crudeliter illi conuulsifico modo necant.* Nam dolorifica lumborum mala quę propagantur ad ceruices & ad caput, vicissitudinem adferunt conuulsionis & paralyseos. Atque in ea vicissitudine, grauissimorum morborum tempora exiguntur. Sed tamen Galeno visum est, credibilius esse, natam ex anadrome lumborum paraplegiam tolli oborta conuulsione. Quid verò? nonne huc spectat etiam illa prognosis? *Ex dolorifici lumborum mali excursu, oculorum peruersio; graue malum.* Possem hîc ego plura ex Hippocrate ad hunc locum adferre: sed hæc sufficiant. De sanguifluorum autem muliebrium, & hæmorrhoicorum refluxu ad hepar, vnde hydropes, si quidem vltra fiat eorum propagatio; in promptu sunt illa symptomata epileptica. *Qui statis temporibus sanguinem profundunt, si careant eo beneficio, nec ampliùs loco profundant; vitam finiunt epileptici.* Nam & Hippocrates inter symptomata quæ veniunt ex puerperiorum excursu; commemorat θρασέως ὀφθαλμῶν ἰλλώδεων. Nam hystericarum ferè comes est conuulsio epileptica, fugax tamen & facilis, sine febre; non quia proritando potiùs quàm exhauriendo fit, vt posui: sed quia fugax eius causa, sicut & suffocationis hystericæ. Hîc autem fixa est firmiter quæ facit hydropem. Ex quo efficitur, propagationem penè infinitam videri, αὐτῶν τε ἐπιγινόντων καὶ τῶν ἐπιγινομένων, i. *propagantium & propagatorum inde malorum.* Nam quæ in hydropicos incidit epilepsia, & causæ ipsius propagantis hydropem, & propagati hydropis symptoma est epigenomenon. Nam & hydropico symptomati superuenit epilepsia, nō minùs quàm ipsi causæ hydropificæ: quoniam in hydrope stabulum est corruptionis quę facilè, cerebrum lacessendo, consecutionem adfert horrendę illius epilepsiæ; idque tum appulsu venenatæ cuiusdam auræ, tum translatione malignæ hydropis cacochymiæ: sicut vidimus in Comitissa Grueriana. Ac talis epilepsia mox vertitur in apoplexiam mortiferam & insanabilem. Sed aliàs multa scripsimus de malo epilepsiæ quod magnū ab Hippocrate nominatur.

Coac. 13. cap. 12. lib. 2. & prorrh. 8. f. 3. 1. prorrh. 16. f. 3. 1.

Coac. 10. cap. 12. lib. 2. & in prorrh.

Coac. 10. cap. 13. lib. 2. & prorrh. 39. f. 3. 1.

Coac. 3. cap. 14. lib. 2.

cap. 14. huius 2. lib.

Cum enim mutuo certent inter se maleficentia] i. Cùm mutuò se afficiant, mutuásque tradant operas in ægri perniciem, vt alibi scripsit Hippocrates, συντιμωρέουσιν ἐς τὸ κακόν: quoniam syntimorię maleficæ causa est ipsa epigenesis, quæ, vt ita dicam, par pari refert ei morbo & loco vnde propagatio ipsa fit, ipsúmque cumulatè auget malis atque damnis ægrotum. Nota sunt illa præceptoris; quòd malè orta, pessimè ipsos habent quos inuaserunt. Et. Τῶν νοσημάτων ὅ,τι ἂν ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ φύηται, ὡς τὰ πολλὰ ἀποκτείνει. i. *Quorum morborum alter superuenit alteri; maximam ille partem interimit.* Et, quò plures principatus in vitio sunt, eò res ægri peiùs eunt. Est autem epilepsiæ tanta, vt sic dicam, atrocitas, vt nulla vis naturæ maior αὐτομάτως possit inferri, quàm quæ ab ea infertur. Est enim regina conuulsionum, quæ omnes per iniussam contractionem natæ, crudelissimæ sunt. Ac demonstratum est alibi, quòd illa demum symptomata citæ mortis, ac iamiam venturæ argumenta sunt & causæ ipsæ, quæ cum signis effœtæ naturæ, offensionem ipsi quoque inferunt intolerabilem.

lib. 1. περὶ ἰξίων. lib. de locis. lib. περὶ παθῶν. Coac. 9. cap. 14. 1.

Tum vero faciunt profusiores alvos] Per ἀτονίαν ventriculi quæ accidit per sympathiam cerebri epileptici, cuius maleficium illud est, vt iniussas contrahat seipsum versus partes illas quæ nostra spōte, i. προαιρετικῶς, & iussu nostro mouetur: eas verò exoluta quæ sua spōte, i. αὐτομάτως, non nostra, opus quæque suum faciundo, vitæ inseruiunt conseruandæ; vt ventriculus, coquendo & appetendo; intestina, distribuendo & excernendo. Atque hoc profluuium alui, non est criticum hydropi sanando; vt esse iam diximus illud de quo hæc scripta sunt à præceptore. *Si cui leucophlegmatia implicito fortis incidat diarrhœa, morbum exoluit.* Et. *Si quis dominatu hydropis tenetur, per venas aqua profluente in aluum; sanatur.* Sed est omnino symptomaticum lientericum, & soboles cruditatis. Atqui mox infrà dicetur; diarrhœam hydropis criticam, esse debere omnis cruditatis expertem. Hîc autem

aph. 29. 7. aph. 15. 6.

cruditas & lienteria, ortum habet ex eo quod omnia cerebri vndecunque afflicti mala, cum ſtomacho

lib.2. περὶ ἄρθρων.

facilè ſocietatem ineunt: ídque vel vna generis ſimilitudine, qua νευρωδέστατος omnium eſſe dicitur, proptereáque cerebri omnium συμπαθέστατος. Non igitur inde facta profuſior aluus, hydrωpico vllum videtur adiumentum adferre: ſed maximam potiùs noxam atque damnum ingraueſcentis hydrωpis, & virium collapſarum. Quicquid enim morbum auget, fouétque, & vnà corpus facit infirmum, deſperationem adfert ſalutis. Ac tam nocenter hydropicum afficit hæc lienteria, quàm pleuriticum illa diarrhœa

lib.1. περὶ νόσων.

quam eſſe dicit Hippocrates αὐτὸ τὸ κτεῖνον, i. *illud ipſum quod perimit*. De qua, vt iam diximus, hæc ſcripſit

comment. ad aph. 12. 5.

Galenus. Γίνεται μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα, ἐπ' ἀῤῥωστίᾳ τῆς δυνάμεως· αὐτὸ τε πάλιν ἀῤῥωστέραν ἀπεργάζεται.

6 Ἐν τοῖσι χολώδεσι κοιλίη ταραχώδης διαδιδοῦσα σμικρὰ γονώδεα, μυξώδεα, καὶ πόνον περὶ ἦτρον ἐμποιέοντα, καὶ οὖρα οὐκ εὐλύτως ἰόντα· ἐς ὕδρωπα ἀποτελευτᾷ ἐκ τῶν τοιούτων.

In biliosis aluus turbata quæ pauca exhibet ſimilia genituræ, atque mucoſa, & circa hypogaſtrium dolorifica, nec vrinæ faciles in meiendo; ex talibus deſinunt in hydrωpem.

IBI DEMVM hydrωpes in metu ſunt, vbi cauſarum hydrωpificarum eſt concurſus, maleficentia inter ſe pariter concertantium ad generationem hydrωpis. Sed in bilioſis, cauſarum eſt concurſus ad hydrωpem, quibus apparēt & fiunt quę ſcripta ſunt in hac prognωſi. Quod ſic aggredior ad demōſtrandū.

IN BILIOSIS] Qui ſunt eiuſmodi temperamento, habitu, & diæta, i. victu & inſtituto, quod

lib. 2. περὶ φύσιος. lib. 2. περὶ ἀξίων.

ἐπιτήδευμα Græci vocāt. Ac tēperamento quidē, qui hepate ſunt calidiſſimo, & hepatite turgida ſanguine bilioſo. Habitu verò bilioſi hoc loco ponētur, quos ἄνω καὶ κάτω huiuſmodi eſſe narrat Hippocrates; quorum exempla leguntur apud Galenum in Paulo rhetore, & Eudemo philoſopho, qui tamen πικρόχολος erat temperamēto. Sed illi tota compagine pituitoſo, ac bile ſurſum refluente, aſtrictior erat aluus,

ibid. & in arte parua.

crebra vomitio bilioſa. Huic verò bilioſæ deiectiones: vomitio bilis nulla. Bilioſi autem diæta ſunt; inſtituto quidem, qui in labore, & animi contentione, ſæpe irarum æſtu fluctuantes; ac ſuum defraudantes genium, corpus conficiunt. Victu autem, ſeu victus ratione, bilis abundat in iis, proptereáque ſunt

lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.

bilioſi, de quibus hæc ſcripſit præceptor. Ἀπὸ τῆς κρεοφαγίης βοείων κρεῶν, καὶ ἐξ οἰνοφλυγίης ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θέρεος, ἡ χροιὴ σιδιοειδής ἐστι. Ταῦτα γὰρ πάντα τὴν πιαύτην τοῦ ἔτεος ὥρην πολεμιώτατα τῷ ἥπατι, καὶ χολὴν μάλιστα προσίστησι πρὸς τὸ ἧπαρ. i. *Ex bubularum carnium edacitate, vinique immodica potione, ídque potiſſimùm æſtate; color eſt ſimilis malicorij. Omnia enim prædicta, ſunt hepati eo tempore infeſtiſſima, bilémque adducunt & ſiſtunt ad hepar.* Sic Apollo-

hiſt. 13. part. 3. 3. Epid.

nio facta eſt bilis acceſſio, natura iam bilioſo, editáque ſunt exempla intemperantiæ. Ergo IN BILIOSIS] Temperamento, habitu, atque diæta: quorum bilioſa natura atque conditio, cum ætate accreuit ſimul, eáque συγγενὴς à prima complexione atque compagine, facta eſt σύντροφος καὶ ἐπαυξὴς; ídque potiſſimùm conſtanti ætate, quo tempore ad ſummum perducta eſt.

ALVVS TVRBATA] Cuius egeſtio crebra eſt, cum torminibus atque morſu. Sic enim Galenus

3. Epid. part. 3.

τὴν τάραξιν alui deſcribit, vnde dicitur ταραχώδης. Verba Galeni hæc ſunt. Τὸ ἐς τὴν κοιλίην ὀνεχθὲν, ὑπίον κάτω μετὰ δήξεως· ἐργάζεται τὴν ἐκτάραξιν. i. *Quod in aluum defertur, ſi cum morſu ſubducitur, perturbationem facit.* Quanquam reperio apud Galenum, τὸ ταράττειν ῥῆμα, οὐ τὴν σύμμετρον ὑποχώρησιν, ἀλλὰ πλεονάζουσαν δηλοῦσθαι. i. *verbum hoc, perturbari, non modicam indicare deiectionem, ſed nimiam eius abundantiam.* Hîc tamen ſecus eſt, quod ſic habet.

QVÆ PAVCA EGERIT] Proptereáque non lege critica & ſalutari: quia nihil paucum eſt criticum. Atque hoc ſolo quantitatis vitio exlex eſt illius legis quæ ſancita eſt de alui perturbatione

prorrh. 7. ſ. 1. 1.

ſpontina, his verbis. Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρονται. i. *Si qualia purgari decet, purgentur.* Nam illud οἷα, quo ſignificantur τὰ καλὰ καὶ κρίσιμα, minimè locum habet in tam exigua quantitate. Nam illud paucum, ſymptoma eſt langueſcentis vel nimiùm oppreſſæ naturæ. Sed eius aluinæ turbationis ſymptomaticæ alia ſunt argumenta hîc poſita.

GENITVRÆ SIMILIA] Quorum tametſi diuerſa eſt ratio, indéque varia euidentia, tam ad interitum, quàm ad ſalutem: hîc certè adduci non poſſum quin ea putem colliquamenta eſſe tenuium inteſtinorum, quorum adeps liquitur, ac deiectiones edit velut opimas, i. albas & læues, cuiuſmodi ſcri-

lib. 2. progn.

ptæ ſunt in prognoſtico de dyſenteria. Liquitur autem adeps à vi tabifica tum ardoris hepatici, tum bilis, abradendo, inteſtinis moleſtæ. Sin autem bilis ipſa nacta ſit τὸν ἄνω πικρόχολον, eiúſque, vt ita dicam, clyſtere careant inteſtina; tum hectica intemperies quam infert pituitæ manſio, eiúſque ſuppreſſa egeſtio, ſimiliter hydrωpem faciet, vt illa quam intulit bilis appulſus, vnde liquitur adeps inteſtinorum. Atque hîc glutinoſa mucoſa egeruntur & pauca. Hîc etiam duæ in promptu ſunt cauſæ hydrωpis: vna quidem

aph. 21. 4.

ὑλικὴ, i. *materialis*, videlicet pituitæ collectio: altera verò ποιητικὴ, i. *efficiens*, intemperies hectica tenuium inteſtinorum quæ pituitam intus incluſam mutat in aërem flatulentum.

ET CIRCA HYPOGASTRIVM DOLORIFICA] Quæ διὰ ξύσιν καὶ τρηχυσμὸν, i. *quæ abradendo & exaſperando*, partibus illis moleſta ſunt, vt ſuprà iam diximus.

NEC VRINÆ FACILES IN MEIENDO] Non quidem veſica plena, ſed vacua: vt nulla

veræ ischuriæ sit excusatio, quæ propria est vesicæ, cùm vel sensio nulla excitatur, nec protitatio ad meiendum, sensu amisso: vel nulla vis excernendi lucet, qua reddat vrinam: vel vrinariæ fistulæ tanta est oppilatio, vt exitum vrina non habeat. Sed ideo non sunt faciles in meiendo; vel quòd earum materia deriuetur in aluum, nec tamen excitat diarrhœam: vel ipsi renes laborent in officio mulgendi serum à sanguine; vel impeditio sit illac transeundi ad ipsam vesicam. Sed ischuria hæc præuertit morte hydrωpem. Est igitur talis ratio præceptoris. Quemadmodum in aquarum perennitate, quæ posita est in syndrome prædictarum causarum, hydrωpis occasio præripitur; sicut & ipse iam exortus sanatur; si vel diarrhœa cruditatis experte, vel perirrhœa liberali, aquarum copia excludatur: sic denegato exitu per illos veluti aquæductus, ex earum collectione hydrωps assurgit. Quod ipsum declarat illud quod sequitur.

EX TALIBVS DESINVNT IN HYDROPEM] Ac si diceret; ex perenni fonte aquarum qui cernitur in causis hîc positis, necessariò venit symptωma hydrωpicum; si fontis illius nulli sint riuuli, per vrinæ ductus aut fæces: ac neque diarrhœa cruditatis experte, nec perirrhœa, hydrωpis materia & occasio præripi posse videatur.

7 Ὑδεριῶντι πυρετώδει οὖρον μικρὸν καὶ τεταραγμένον· ὀλέθριον.

Si cui aquoso cum febre vrina pauca sit atque turbida; perniciosum.

SVPERIORE prognωsi ea mens fuit atque *διάνοια* præceptoris, vt planum faceret, ibi demum hydrωpis molem assurgere, vbi causarum eius coitio est, quam *συνδρομὴν* Græci vocant: & impeditio nulla, quin ea moles assurgat. Ac syndrome quidem causarum est, in biliosis descriptis, quorum aluus pauca egerit, partim genituræ similia, partim mucosa, & circa hypogastrium dolorifica. Quæ sunt eiusmodi, vt malum subesse intus, non foras exire testentur. Impeditio nulla est molis hydropicæ, quando aquarum perennitas non habet exitum per diarrhœam aut perirrhœam vrinæ liberaliter confluentis & effluentis. Hîc signa ponuntur hydrωpis funesta, quæ ducuntur è causis mortiferis. Ac signa quidem funesta sunt, vrinæ paucæ & turbidæ. Causæ autem mortiferæ, ingrauescens hydrωps, & febris. Atque sic epilogismus est præceptoris. Si cum accessione causarum mortiferarum, euidentia sit prauorum signorum atque lethalium; ibi non desperata solùm est salus, verumetiam mors in propinquo. Sed epilogismi huius analogismum sic recensere oportet.

SI CVI AQVOSO] Consultò verti *aquosum* τ̀ *ὑδεριῶντα*: quoniam nomen illud non est cuiusuis hydrωpici, sed eius tantùm qui stagnat aquis, & implicitus est vero ascite. Ac philologiæ huius philosophicæ, documentum statuit illud quod alibi legitur scriptum his verbis. *ὑδεριῶντας θᾶσσον τάμνειν*. Per- 6.Epid. par.7. tinet autem illud præceptum ad vacuationem aquarum stagnantium, ex quibus *ὑδεριῶντες* nominantur potiùs quàm ex abdomine vtriformi, quod etiam tympanitarum commune est vt ascitarum. Nam ex abdomine vtriformi, similiter nominatur tympanias hydrωps, vt ipse ascites. Ergo. SI CVI AQVOSO] i. Aquarum in aluo stagnantium nimia abundantia multùm implicito, quas genuit hepatis *ἀτονία* vel suffocatio caloris sanguifici, vel etiam marasmus retorridus, frustrata in totum operatione sanguifica. Earum verò aquarum perennitatem excipit lien, quam in omentum deponit, mox illud in amplitudinem alui, & inde assurgit verus ascites qui tum ab humore, tum à forma vtris quam exhibet, nomen habet hydrωpis.

CVM FEBRE] Vel exorta nouè acuta, vel exacerbata: tum à putredine aquarum stagnantium, tum hepatitis ipsius impuritate, cuius cum ipso corde facilis communicatio esse solet, vnde vel exoritur febris quæ priùs non fuit; vel, si priùs fuerit, exacerbatur. Atque huius febris symptoma est, geminata corruptio partium stagnatarum & sitis inexplebilis: cui gerendus mos, liberaliter se potu frigidæ inuitando. Nam sitis tædia non facilè nec toleranter feruntur: quia sunt tædia penè intolerabilia. Sed tamen potio non vltrà danda est, quàm vt vitam sustineat: optimáque est quæ vrinam mouet.

VRINA PAVCA SIT] Cuius tamen liquor vel *ὀῤῥός*, nec febris ardore consumptus est: nec diarrhœâ profluxit; nec etiam sudore diffluxit: nec verò tantum eius transiit ad vesicam, quantum solebat: non quia in vitio sunt renes vel aquæductus: sed quia omnis humor cursum ad lienem inflectit, quem cùm expleuit, tandem effunditur in omentum; & inde in spatium illud quod est inter omentum & tunicam peritonæum. Nullus enim ascites oritur sine consensu & conspiratione ipsius lienis. Est igitur vrinæ paucitas, ab inopia seri aliò confluentis quàm ad vrinæ ductus. Ac nulla hîc renum malementium, nec vrinæ ductuum, accusatio esse potest: nisi fortè in vitio sint, ipsâ quotidiani officij vacuitate, aut saltem remissione, ignauiores.

ATQVE TVRBIDA] Similiter vt illæ vrinæ iumentorum similes, quæ cùm agitatæ fuerint, diu lib.1.& 3. Epid. depositæ non residunt. Ac tales vrinæ dicuntur *οὖρα θολερὰ, οἷα ὑποζυγίων, ἀκατάστατα, καὶ ἀνυπόστατα*. Sunt autem eiusmodi, perturbato sero in venis, à spiritu flatulento, & intus incluso febrili ardore. Ac pessimè sunt tales vrinæ: vt signo quidem; quia denunciant paupertatem caloris natiui, & incrementum eius aph.70. 4. & 7.Epid. qui contra naturam est, eique internecinum bellum indixit: vt causa autem; quoniam translationem habent sursum ad caput, vnde dicuntur cephalalgicæ, & conuulsificæ, vt in Polyphanto.

PERNICIOSVM] i. Non solùm desperatæ salutis eorum qui seruari non possunt, sed mortis propinquæ. Nam si *τὰ ὀλέθρια, ἀσήμως ῥαστωνήσαντα θάνατον σημαίνει*, i. *perniciosa, immeritò sedata; mortem sub-* prorrh.17. f.a.1.

eſſe teſtantur: quidni mortifera erunt citæ mortis & iamiam venturæ; pernicioſa quæ meritò ingraueſcunt, & ſignis comitata ſunt planè funeſtis? Huiuſmodi ſunt vrinæ paucæ ac turbidæ, nec tamen nephriticæ, quarum explicata ratio in hydrωpe aquoſo, & febre ſitifera; inualeſcentis mali, & triumphatæ
7. Epid. naturæ, collapſorúmque omnium præſidiorum, ſigna oſtendit. Παίνυ γὰρ δασέα οὖρα, καὶ ἀναπεταραγμένα· σημεῖον ἀκριβὲς κεφαλαλγίης, καὶ σπασμοῦ, καὶ θανάτου. i. *Vrinæ valde craſſæ, turbatæ; ſigno ſunt certiſſimo cephalalgiæ, conuulſionis, & mortis.* Eſt igitur verum quod initio poſui ad demonſtrandum id quod ſcriptum eſt in hac prognωſi. Si cum acceſſione cauſarum mortiferarum, euidentia quoque eſt ſignorum lethalium; mors in propinquo eſt. Sed eam cauſarum mortiferarum acceſſionem demonſtrauimus in aquoſo languore & febre: ſignorum lethalium ſuper his euidentiam, in vrina pauca & turbida. Quamobrem epilogiſmo ſuum attulimus analogiſmum, cum veritate huius prognoſεωs.

8 Ἐπὶ δὲ ὑδέρῳ ἀρχομένῳ, διαῤῥοίη γινομένη ὑδατώδης χωρὶς ἀπεψίης· λύει τὸ νόσημα.

Jam verò ineunte hydrωpe, ſi aquoſa incidat diarrhœa, cruditatis expers; morbum exoluit.

QVÆ SCRIPTA ſunt hactenus de hydrope; omnia metum adferunt atque mœrorem. Scripta autem ſunt de cauſis hydropificis, earúmque origine: tum de ſymptomatis quæ per ἐπιγένεσιν propagantur; alia quidem ſurſum; alia verò deorſum. Nouiſſimè poſita ſunt etiam ſigna hydrωpis funeſta quæ ducuntur è cauſis mortiferis. Nunc operæprecium fuerit, animum reuocare ad criſin hydropis, quæ ipſum reficiat, & conſoletur ſpe aliqua ſecundæ valetudinis. Eſt igitur in hydrωpe ſpes aliqua ſecundæ valetudinis; primùm in quo plus vacuatur humoris, quàm aſſumitur; deinde verò qui, lege critica, hydrωpificum excernit humorem, quò, quà, & quemadmodum, natura duce, ſuſcipitur atque perficitur ipſa excretio. Ac nulla eſt ratio excernendi potior, neque commodior, quàm ea quæ, per diarrhœam aut
aph. 29. 7. & lib. περὶ χειρ. perirrhœam, ſponte abſoluitur. Nam præceptoris illud iudicium eſt; quòd. *Si quis leucophlegmatiæ domi-*
aph. 15. 6. *natu tenetur, à diarrhœa forti ſanatur.* Et. *Si quis hydrωpe implicitus ſit, aqua per venas in aluum profluente; morbo defungitur.* Verùm, vt obiter moneam, quòd ἰσχυρὴν eſſe velit diarrhœam hydrωpis; non eò certè dixit vt longa ſit: ſed vt libera & liberalis. Id ipſum declarat illud quod alibi ſcriptum eſt de cruenta dyſenteria
lib. 4. περὶ ἄρθρων. commene. ad Coac. 4. huius cap. λόγῳ τῆς φύσεως, i. *natura duce* ſuſcepta. Ὁρμᾶται μὲν λαύρως καὶ ἰσχυρῶς· ἀτὰρ οὔτε πολυήμερος γίνεται, οὔτε θανατώδης. i. *Cietur liberaliter atque fortiter: ſed tamen nec longa eſt, nec mortifera.* De perirrhœa autem ſolenne eſt illud quod nuper adduximus. *Quibus inter ventrem & ſeptum tranſuerſum prolapſa eſt pituita quæ facit dolorem, nec*
aph. 52. 4. *exitum habet in aluum alterutram; his conuerſa per venas ad veſicam pituita; malum exoluitur.* Eſt igitur huius prognoſεωs hic epilogiſmus. Ea demum ſalutaris vacuatio eſt, quæ incidit in hydrωpem; qua & morbificus humor, atque vt decet, quemadmodum, quà, & quantum, & quando neceſſe eſt, vacuatur. Huiuſmodi eſt aquoſa diarrhœa, cruditatis expers, quæ prorumpit circa hydrωpis initia. Sed huius prognoſεωs veritatem oſtendet qui ſequitur analogiſmus. Eſt autem huiuſmodi.

IAM VERO] Ac ſi diceret: patefacta omni cauſa hydrωpis, omníque ſymptomate quod incidit per epigeneſin; perſpectis etiam ſignis fatalibus ad interitum; ſequitur vt dicam de criſi qua quidam hydropici periculo defunguntur.

INEVNTE HYDROPE] i. Circa hydrωpis initia, cùm adhuc validæ ſunt vires ægroti, quarum ope tanta contentio eſt naturæ, vt miraculo apponi ſoleant inſperatæ, & inſuetum per iter, excretiones quas ipſa molitur & perficit. Ac tum ineunte hydrope, nondum in corruptionem adductis viſceribus à vitio & putredine aquarum iam pridem in aluo ſtagnantium. Quod certè cùm ita eſt, fruſtra ſuſcipitur aquarum vacuatio, tam ſponte ſua, quàm noſtra: quod dicere ſolet præceptor αὐτομάτως, ἢ προαιρετικῶς.
6. Epid part. 3. Propterea illud edictum eſt dictatoris. Ὑδρωπιῶντας ἀρχομένους τάμνειν, i. *aquoſos citò ſecare.* Nam vbi locus eſt ſectioni ad vacuationem aquarum: ibi ſalutaris eſt etiam, quæ ſua ſponte incidit, aquoſa diarrhœa cruditatis expers; neque aliter fit hydrωpici commodo: quoniam fruſtra emittitur aqua quæ vitiatis viſceribus ſubinde enaſcitur; niſi fortè geminata corruptio in metu ſit, niſi aqua emittitur quæ contra naturam ibi ſubſiſtit, quǽque nocet hepati, & œconomiam labefactat partium nutritiarum, mox autem ſpirabilium. Id metuens bonus medendi artifex atque magiſter Hippocrates, crebrò dabat ope-
lib. περὶ τῶν ἐντὸς. ram purgationi, ſurſum, deorſum, vt viſum erat. Ac ſurſum quidem, elleboro: deorſum autem, cneoro, ſextis quibuſque diebus: hippophais ſucco, octauis: grano cnidio, decimis. Nec verò illa pharmaca eò dabat, quòd ſperaret, emiſſo humore, ſanari poſſe hydropem: ſed vt aquarum vitaret incommoda, quæ ibi ſubſiſtunt, & ſtagnando putreſcunt: tum vt emiſſus humor, medicinæ locum faceret quam intus incluſus impedit. Eò etiam potui dabat vinum Mendæum album, quod erat ſuauiſſimum atque pauciferum. Quòd ſi ſua ſponte aluus ferretur liquidis excrementis, vinum dabat auſterum. Et ſi purgando nihil proficeret, pyrωticis eſcharωticis, & ferro, qua data porta, humori vacuando exitum foras moliebatur. Atque hæc omnia remediorum genera, ſuo quæque loco & ordine, circa initia præcipit adhibenda, iis verbis. Ταῦτα δὲ κατ᾽ ἀρχὰς ποιέειν τῆς νούσου.

SI AQVOSA INCIDIT DIARRHOEA] i. Alui profluuium quod continenter fit liquidis excrementis, idque ſine vlla ciborum cruditate, quam fundit lienteria: tum ſine cruenta deiectione, quam exprimit

quam exprimit dysenteria. Sic enim positæ sunt differentiæ illorum trium profluuiorum alui. Diarrhœam autem vult esse aquosam, vt secus ab ea sit hydropico, quàm ab illa nuper prædicta, hydrωpis toto genere symptomatica, quæ dolorificum malum foras non edit: sed intus inclusum esse testatur. Est autem chylωsa, quæ nec prætumidum ventrem adæquat, nec ipsos lumborum & ilium dolores exoluit. Ex aquosa igitur diarrhœa secus est planè hydropico quàm ab illa prædicta: quoniam ex aquosa tam bene est illi, quàm ex chylωsa malè. Est autem bene: quia dolorificum malum foras exit; ac vacuatur id quod vacuari potest. Hinc tumidus venter subsidit; dolor sedatur; medicinæ locus est ad viscerum ἐπανόρθωσιν, quam impediebat aqua intus inclusa. Tum verò non est in metu ampliùs noxa prægrandis quam partibus inferunt aquæ stagnantes: nec verendum ampliùs de translatione sursum aquarum, quę tussifera esse solet, atque mortifera. Denique hęc diarrhœa, omnium commodorum prouentu beat hydrωpicum, ipsa per se, modò fugax nō sit illa beatitas, vt mox dicetur. Iam verò quemadmodum incidat hæc diarrhœa planè insperata, & insuetum per iter, ne verbum quidem Galenus. Mea autem sic ratio est; humorem cieri & attrahi per venas quæ attrahendi potentia carnes ipsas præcedunt, denuo in omentum, & inde in lienem, vnde per splenica vasa παροχέτευσιν habet in mesenterica, & inde profluit ad intestina. Sed hæc sunt καθ' ἕλξιν. Quòd si ad eam vim attrahendi, quæ tributa est venis, & partibus, conspiratio quoque accedat κατ' ὦσιν, i. *ab impulsu* naturæ studentis expellere quod ipsam malè habet periculosè, multúmque lacessit; hîc sanè vsurpandum vetus illud Hippocratis. Δυοῖν μεγάλοιν, μεγάλα καὶ τὰ ἔκγονα γίνεται. i. *Positis magnis duobus, oriunda quoque sunt magna.* Atque in ciendo & propellendo, tanta vis lucet naturæ oppressæ, vt sæpe viam inueniat quà ducitur ad vacuationem cuiusque humoris morbifici: quamuis & ipse crassior sit, & meatus angustiores: modò validæ sint eius vires ad fortem in expellendo contentionem. Ac super his fuit illud Galeni iudicium, non dubitasse Hippocratem scribere, naturam moliri abscessus per ossa; hydropicorum aquas confluere ad intestina; empyicorum pus rupta vomica, in thoracem effusum, per anacatharsin expurgari. Abscessus & vacuationes edi κατ' ἴξιν, bene, in nulla meatuum euidentia: ἀνάπαλιν verò, malè. Quoniam maior vis est in contentione forti naturæ, quàm in meatibus.

1. Epid. part. 2.
Coac. 2. huius cap.
comment. ad aph. 29. 7. & 15. 6.
lib. 1. περὶ νόσων.
2. Epid. part. 1.
comment. ad aph. 52. 7.

Crvditatis expers] Quæ cernitur in oxyregmia, & excrementis, quæ tum ex aluo, tum è venis ducuntur. Ex aluo quidem, lientericis; quorum præpropera excretio, vel à catarrhi prolapsu in aluum, vel à coctione frustrata, cuius frustratio est ab intemperie frigida firmiter fixa in aluo: ne interim taceam aphthas quæ inferunt lienteriam. Sed cruda est etiam diarrhœa chylosa quam nuper attigimus. E venis autem fluunt vrinæ quarum apparet cruditas in colore, liquore, & hypostasi. Huiusmodi sunt, οὖρα λεπτὰ, ἄχροα, ὑδατώδεα, ἀκατάστατα, καὶ ἀνυπόστατα. i. *Vrinæ tenues, decolores, non residentes, nec vlla hypostasi preditæ.* Sed ea cruditas alui, nunquam ipsa per se consistit quin accessionem habeat vrinarum crudarum. Vetus est illud. Ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις, καὶ ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία. i. *Alui segnicies, omnium confusio, vasorúmque impuritas.* Tametsi reperio, alui cruditatem vitari prægressâ etiam summa illius causâ: vt prorupta nimium hæmorrhagia, dum manet coctio vrinarum. Qua de re illud præceptum est dictatoris. Οἷσιν αἱμοῤῥαγίαι πλεῖστ' προεληλυθότος χρόνου, κοιλίαι πονηρεύονται, ἢν μὴ τὰ οὖρα πεπανθῇ. i. *Quibus sæpe & multùm profluit sanguis; maleficæ fiunt alui, modò coctæ non sint vrinæ.* Πονηρεύεσθαι autem hîc ait, quod alibi scripsit in hanc sententiam, καθυγραίνεσθαι. Ergo diarrhœa hydropici sit aquosa, & vacua cruditatis: vt scilicet, cùm proruptis aquis cessarit profluuium, quod ὀλιγήμερον esse decet, i. *paucorum dierum*, aluus ducatur fæcibus figuratis & mollibus: vrinæ autem fundantur, quales debent esse pro vitæ instituto, viníque, quo vtitur, mutatione in copia & qualitate. Ex quibus efficitur, hydrωpem hîc poni cuius natura & ὕπαρξις in aquarum collectione, non in perennitate consistit; & cuius curatio atque sanatio, solam desiderat vacuationem aquarum. Nam cæterorum hydrωpum qui vel ab hepate, vel ab ilibus ortum habēt, nullæ vrinæ sunt cruditatis expertes. Ac deiectiones positæ sunt contra naturam.

part. 1. sect. 3. 6. Epid.
prorrh. 41. s. 3. 1. aph. 27. 4.
Coac. 1. huius cap. ex 1. prorrh.
Coac. 2. & 3. huius cap.

Morbvm exolvit] Quòd eius hydrωpis conditio sit qualis descripta est in prorrhetico, cum integritate partium nutritiarum & spirabilium: & in quo hydropici qualitas & excrementa, nullam aut exiguam è norma sua naturali egressionem ostendunt. Ac talium, vt iam dixi, curatio in vacuatione sola versatur aquarum replentium, quando earum perennitas nulla est. Diarrhœa autem descripta sufficit vacuandis aquis, quarum simplex collectio est in amplitudine alui, sine vlla viscerum offensione.

lib. 2. prorrh. & Coac. 1. huius cap.

9 Τοῖσι ξηροῖσιν ὑδρωπιώδεσι προσημαίνουσι, στρόφοι περὶ τὸ λεπτὸν ἐμπίπτοντες· κακόν.

Denunciato iam sicco hydrωpe, si tormina sint circa tenue, ingens malum.

Terrifica sunt illa symptomata, & cum periculo permolesta, quæ nec vale dicunt, & continenter accrescunt. Enimuero dolorifica hydrωpis mala, quæ vel sponte non exeunt, nec medicinæ concedunt; mortifera sunt: ac multò magis, quando eorum perennis accretio est. Talis maleficentia est hydrωpis quem author posuit in hac prognωsi.

Denvnciato iam sicco hydrope] Qui est eiusmodi, aut propria specie & idea, qualem esse diximus τυμπανίαν, quem siccum Hippocrates nominauit: aut qui nihil concedit de suo; nec

vlla ex eo deducitur portio causæ hydropificæ, nec ipsius symptomatis; tum propter peritonæi tunicæ densitatem, per quam nihil expirat spiritus flatulenti; tum propter peristalticæ intestinorum virtutis infirmitatem, vel etiam deprauationem, vnde fit ἡ ἄνω εἴλησις, ac tensio maior, cuius quidem laxitas non est sperabilis, denegato quaquauersum exitu spiritui flatulento. Denunciatur autem siccus hydrωps in specie & idea, cui similitudo vtris intenti, nomen dedit hydrωpis: τυμπανίας autem dicitur, quia, similiter vt tympanum, sonitum edit, pulsato intrà spiritu, quando circumtensa vel intenta nimiùm pellis alui colliditur. De natura huius hydrωpis, multa iam diximus, tum in historia de hydrope, tum ad prognωsin illam. *In sicco hydrope stranguria praua est.*

Coac. 1. & 4. huius cap.

SI TORMINA SINT CIRCA TENVE] Quæ ipsum torqueant sæui doloris cruciatu, ab intemperie firmiter fixa tenuium intestinorum, cuius quidem vitio sæui dolores illic exorti, nulla medici ope quiescunt: tum propter causæ morbificæ contumaciam, tum propter perennem flatuum accretionem: labefactata etiam vi peristaltica intestinorum, vnde flatulenti spiritus exitu prohibentur. Qua de re aliàs.

INGENS MALVM] Quoniam dolorificæ tensionis laxamentum comparati non potest, neque sperari dum manet vitium insanabile tenuium intestinorum, cuiusmodi est firmiter fixa, & velut hectica intemperies quam negat Hippocrates posse reduci ad pristinum statum; & eius ἐπανόρθωσιν frustra tentari nouando atque vacuando. Quæ duo sunt remediorum genera quibus omnes morbi sanabiles curationem recipiunt. Super hac re, nota est sententia præceptoris.

aph. 11. 4.

10 Τὰ δὲ ὑδρωπικῶν ἐπιληπτικὰ· ὀλέθρια.

Quæ ex hydropicis veniunt epilepsiæ; mortiferæ.

HVIVS prognoseωs philologia & philosophia continetur in commentario nostro ad quintam huius tractatus.

11 Ὕδερος πρὸς θεραπείην ἐνδιδοὺς, καὶ παλινδρομέων· ἀνέλπιστος.

Hydrops qui medicinæ concedit, ac reuenit; desperatus.

EORVM symptomatum frustra tentatur leuatio, quorum inexhausta manet perennitas. Quod cùm in aliis locum habet, tum verò in hydrωpe cuius insanabilis causa est: proptereáque subinde renascitur simulatque impeditio nulla est quin renascatur, cùm scilicet finis est medicandi. Ad medicandum inuitat ventris repletio atque distentio dolorifica; metus noxarum hepatis, omniúmque partium nutritiarum; suspecta sursum translatio ad superiorem ventrem, tussifera atque mortifera: tum vt medicinæ sit locus quam impedit symptoma ipsum hydrωpicum. Medicandi ratio suscipitur atque perficitur, ídque circa initia cuiusque hydrωpis; in leucophlegmatia quidem primùm, sanguinis detractione; in cæteris verò, catharticis, diureticis, compunctione, παρακέντησιν Græci vocant, & iis quæ prosunt nouando ad oppugnationem causæ morbificę. Bene res eunt cùm ea curatione, in perpetuum venter subsidit, pristinúmque suum recipit κατόρθωμα: tum quiescit omne symptoma hydrωpicum, & restituta est omnis œconomia, vitæ custos, tum spiritus, tum nutricatus. Talem hydrωpis formā ille modò exhibuit quem sua sponte sanat aquosa superueniēs diarrhœa, cruditatis expers & vacua. Secus fit in eo hydrope quem author posuit in hac prognωsi.

Coac. 8. huius cap.

HYDROPS QVI MEDICINÆ CONCEDIT] i. Cuius intentum abdomen, nouando & vacuando subsidit, vnde hydrωpici magna leuatio, & alacritas quoque incredibilis.

Coac. 26. cap. 16. 2.

AC REVENIT] Non recurrendo quidem, vt dictum est suprà de abscessibus qui à peripneumonia in crure oborti, cursum eò reflectunt, velut postliminio, vnde priùs venerunt; quod propriè est παλινδρομέειν: sed renascendo, vt febrium recidiuę, quarum scilicet exactarum τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα, μετὰ κρίσιν ὑποστροφώδεα. Sunt autem τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα, i. *reliquiæ febrium*, superstes ipsarum materia, & empyreuma, vnde solent renasci. Huius autem hydropis, qui renascendo reuenit, τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα sunt, hepatis ἀτονία, marasmus retorridus, atque scirrhus; extinctio item caloris sanguifici: denique causa omnis alienatæ virtutis sanguificæ, vel impeditæ functionis hepaticæ. Est enim consentaneum, vt si causa quæuis hydropifica hydrωpem genuerit, dum vires valerent; nunc, iis afflictis, maiorem vim habeat procreandi: maximè verò cùm impeditio nulla sit.

aph. 12. 2.

DESPERATVS] i. Desperatam salutem ostendit eius qui seruari non potest: quoniam & insanabilis causa est quæ accrescit; & symptωma ipsum, corruptione partium nutritiarum, & μετάστασις sursum ad thoracem, mortiferum. Nec verò ampliùs curandi necessitas parem habet commoditatem, vt antea; nec medicinæ locus est: quia fractæ sunt vires.

12 Τοῖσιν ὑδρωπιώδεσι κατὰ φλέβας, ἐς κοιλίην ῥαγέντος τοῦ ὕδατος· λύσις.

Qui secūdùm venas hydrωpici sunt; proruptâ in aluū aquâ sanātur.

EADEM

Eadem prorsus conditio est horum hydropicorum qui prorupta in aluum aqua sanantur, quæ & illorum de quibus iam dictum est, quòd ineunte hydrωpe, aquosa superueniens diarrhœa cruditatis expers, morbum exoluit. Etenim certissima securitas est, nullam edi posse diarrhœam, cruditatis expertem, cùm partes nutritię in vitio sunt, & inde nascuntur hydrωpes. Tales cùm excludenti naturæ aut medicinæ concesserint, reueniunt renascendo. Hæc igitur prima lex sanciatur in curatione hydrωpis, vt careat illis vitiis vnde aqua subinde enascitur; & vt ab eo, cum spe salutis, vacuetur humor, & venter siccetur. Verùm vt eadem conditio est huius hydrωpici & illius prædicti, quorum vterque propiciam habet naturam in vacuando humore: tamen dissimilis est ratio vacuationis. Illic enim, aquæ stagnantes in aluo, per deriuationem à splenicis vasis ad mesenterica, seu per quandam palindromen eò translatæ, ad intestina prorumpunt, & excluduntur. Hîc autem palindrome quidem est: sed eam facit κατ' ἔσω, carnium oppressarum ναυσίωσις, & fortis naturæ contentio, vnde compaginis tollitur inæqualitas, tumoribus meritò adæquatis, qui toto corpore aliter atque aliter orti erant.

Ergo. Qvi secvndvm venas hydropici svnt] i. Quorum hydrωps assurgit, quemadmodum illic docetur, ὅτι λευκῷ φλέγματι ὕδρωψ, i. *leucophlegmati hydrops superuenit.* Est enim forma huius hydrωpis cachexia corporis vniuersi, quæ venit ex cacochymia pituitosi sanguinis, quam hepatitis vena impertit artuum hæmorrhoïbus: quemadmodum hæ rursum expletæ cacochymiam euomũt in minores, carnibus & cuti affixas nutriendi causa. Hinc tota cutis & caro tumescit atq; turgescit, quæ pressa digito, statim subsidit, mox inde consurgit. Quæ quidem causæ hydropificæ perspicientia mouit Hippocratem, vt ipsum hydropem positum esse dixerit κτ' φλέβας, vel ἀνὰ φλέβας, nec ratione dissimili quia dicitur ἀνάσαρκα. Est autem λευκοφλεγματίας, cuius formam edit deprauata carnium & cutis nutritio. Deprauatæ autem nutritionis causa est ἡ φλέγματος πλεονεξία, i. *nimia pituitæ abundantia*, quam nauseabundæ venæ in carnes & cutim euomunt veriùs quàm adducunt. Atque ita κατ' ἔσω explentur, non autem καθ' ἕλξιν nutriuntur: sicut naturaliter comparata est earum nutritio, iuxta illud præceptum. Σάρκες ἕλκεσι ἐκ κοιλίης καὶ ἔξωθεν. i. *Attrahunt carnes ex ventre & extrinsecus.* Est igitur hydrops κτ' φλέβας, vel ἀνὰ φλέβας, idem qui & ἀνάσαρκα, & ὑποσαρκίδιος, & λευκοφλεγματίας. Omnia enim synonyma sunt eiusdem, alia quidem ex pituitæ ductibus, alia ex mansione, alia ex materia & colore. aph.78.7. sen.1.part.6. 6.Epid.

Prorvpta in alvvm aqva] Indéque diarrhœa oborta, cruditatis experte, eáque cum libertate caloris sanguifici, quem suffocabat, sanguinis vacuandi sursum ad hepar refluxus. Prorumpit autem aqua in aluum è tumido atque turgido corporis vniuersi habitu, per quandam ναυσίωσιν carnium expletarum, quæ in desiderio διαφορήσεως atque sudoris pituitam pepasmo tenuiorem refundũt in venas, quam ipsæ priùs in carnes effuderant, atque, vt ita dicam, distentæ nimis vomuerant. Hæc autem prorumpendi ratio, similiter fit vt illa quam edunt lumborum tubercula, ipsos adducentia ἐς τὸ κῦφος; vnde & κύφωμα ipsum sanatur. Nam tuberculorum materia, cùm mitificari cœperit, transit à lumbis ad venam insignem quæ proximè adiacet, vnde crurum venæ turgescunt varicosæ. Ἤδη δὲ ἴησιν ἔλυσε καὶ ἡ δυσεντερίη πολυχρόνιος γινομένη. i. *Sanat etiam dysenteria diuturna*: cùm scilicet tuberculi humor cœperit esse purulentus, proptereáque tenuior, μετάστασιν habet facilem ad mesocωlon, quod à lumborum neruis ortum habet, indéque ad intestina, vbi abradendo & exasperando excitat dysenteriam. lib.3.περὶ ἄρθρων.

Sanantvr] Vt idem scripsit in aphorismis. Sanantur autem vacuatione libera & liberali humoris cuius appulsu inæqualitas illa erat totius compaginis. Nam vitia vniuersi corporis, tam intrà, quàm extrinsecus, nouum non est per diarrhœam aut perirrhœam exolui. Sanantur autem sine vllo metu relapsus, si nulla deinceps palindrome fit renascendo, superstite causa hydrωpifica. Obseruabit autem studiosus, in eandem sententiam scriptos esse, & eódem spectare aphorismos 15.6. & 29.7. aph.15.6.& 29.7.

DE DYSENTERIA.

ΔΥΣΕΝΤΕΡΙΗ ἀκαίρως ἐπισχεθεῖσα, ἀπόστασιν ἐν πλευροῖσιν, ἢ σπλάγχνοισιν, ἢ ἐν ἄρθροισι ποιέει. ἆρα ἡ μὲν χολώδης, ἐν ἄρθροισιν· ἡ δὲ αἱματώδης, ἐν πλευροῖσιν ἢ σπλάγχνοισι; Cap. XX.

1 Dysenteria quæ intempestiuè sistitur, abscessum facit vel in lateribus atque visceribus, vel in articulis. An biliosa quidem, in articulis? cruenta autem, in lateribus atque visceribus?

Avt apvd se præceptor sic statuit, aut ad eius mentem magistri Scholæ Coæ; vt primùm diceretur de morbis hepaticis qui sunt in hepatis ἀτονίᾳ quam extrema genuit visceris intemperies. Mox de abscessu terribili κατ' ἐπιστροφὴν, καὶ κατ' ἀπόστασιν, qui cernitur in hydrωpe. Tùm de abscessu altero κατ' ἐκροὴν, quem exhibet dysenteria. Sunt enim symptomata hæc maximam partem hepatica, vel hepatis ἔκγονα:

quamuis & ipsa ex aliarum quoque partium vitiis enascantur. Sed post historiam hepatitis, atque hydropis, doctrinæ institutus ordo, dysenteriæ explicationem loco à nobis requirit.

Dysenteriæ nomen communi voce ad vitia pertinet intestinorum. Propterea Celsus, dictionis aucupio, vt esse solet nimius verborum auceps, τὴν δυσεντερίαν Latinè vertit, *tormina intestinorum.* Tum intestina intus exulcerari dicit, & ex his cruorem manare. Sed tormina siue tormenta, propriè sunt intestini sursum reuulsi, cuius affectio crudelissima, στρόφος καὶ εἰλεὸς nominatur. Hîc dolorificum malum foras nō exit, vt in dysenteria. Et quamuis in cruēta deiectione, posita sit ipsa dysenteria: non tamen efficitur, ipsam manare semper ab vlcere intestini. Nam duplex hepatica dysenteria, quarum altera verè cruenta est, nihil habet eiusmodi. Dysenteriæ profectò natura, his verbis expressa legitur apud Galenum, ex [6. Epid. part 2.] mente Hippocratis. Προείρηται δὴ ἡμῖν ἐν τοῖς πρόσθεν, γίγνεσθαι τὰ τοιαῦτα νοσήματα, τῶν περιττωμάτων εἰς τὴν γαστέρα συρρεόντων· τὰς μὲν δυσεντερίας δηλονότι, μετὰ τῶν διαχωρημάτων αἱματωδῶν καθ' ὃν ἂν τρόπον γενομένας. i. *Dictum est à nobis antea, huiusmodi morbos nasci* (loquitur autem de dysenteria, lienteria, diarrhœa, tenesmo) *confluentibus excrementis in aluum. Ac dysenterias quidem, cum sanguineis deiectionibus, quocunque illæ modo exortæ sunt.* Ergo non vna est tantùm ratio dysenteriæ, quam in exulceratione positam esse dixerunt. Quinetiam idem [4. περὶ ἄρθρων.] Galenus author est; Hippocratem consueuisse, nomen dysenteriæ non solùm ad intestini vlcus referre: sed ad cruentam excretionem quæ per intestina deiicitur. Ergo nec semper tormentum est intestini, nec semper vlcus; [*] dysenteriæ causa morbifica, vt Celso placuisse video, cuius ego latinitatem magis amplector, quàm ipsius scientiam medicinæ. Igitur, vt paucis complectar, ac dicam quod sentio; Dysenteria, omnis cruenta egestio est per intestina, vndecunque illa egeritur.

Dixi ex Galeno, duce Hippocrate, quocunque illa modo, & vndecunque egeritur: quoniam egestionis illius cruentæ, propterea que dysentericæ, multæ sunt causæ, multiplex item ratio atque modus. Causæ sunt, hepatis ἀτονία, vacuatio periodica, & expressio symptomatica; quorum egestio, sine vlcere fit intestini cùm primùm egeritur. Exulceratio est intestini, cùm διὰ ξύσιν καὶ τρηχυσμὸν, i. *abradendo & exasperando*, molesta sunt quæ illuc confluunt, & illac effluunt excrementa. Qualia esse solent colliquamenta febrium tabificarum; excrementa critica febrium acutarum; dysenterica splenicorum: postremò eorum qui ἀπὸ ταὐτομάτου καὶ ἄνευ προφάσιος, i. *sponte sua & sine vlla præuidentia*, dysenteriæ morbo explicantur, quam vel bilis flaua, vel atra, vel etiam pituita putris & salsa excitauit. Dicendum de singulis, vt, ex earum perspicientia, conuenienter & appositè remedia præscribantur, nec dysenterici mala incurrant in hac prognosi descripta, quæ mala curatio inferre solet.

Prima egestionis cruentæ, propterea que dysentericæ, causa est; hepatis ἀτονία, de qua nuper diximus [6.2.1. prorrh.] in hepatite. Cernitur autem dysenteria hæc in proluuie rubra ventris, quam vocat præceptor ἐξερυθρὴν περίπλυσιν. Egerendi ratio facilis est, sine morsu, ac tormine intestini, nec consolationem exigit clysteris è lacte; donec adultior facta, cœperit esse nigra, & intestinis molesta. Pugnandum iis remediis quæ confirmando hepati suam dicarunt operam, tam intrà, quàm extrinsecus. Ac sæpenumero frustra pugnatur, & irrita est oppugnatio, cùm hepatitis vetus est causa, & ipsa quoque in vetustatem incidit. Altera dysenteriæ causa est, hepatis εὐτονία, cuius virtute sanguis prorumpit ad intestina, quod scripsit Hippocrates, λαύρως καὶ ἰσχυρῶς, i. *fortiter & liberaliter.* Ac salutaris est illa dysenteria & periodica puri sanguinis, [lib. 4. περὶ ἄρθρων, & lib. περὶ φύσιος. part. 3. 6. Epid.] vnde κατ' ἐξοχὴν dicitur αἱματώδης, vel αἱματηρή. Talis est verna dysenteria epheborum & iuuenum, si fortè careant hæmorrhagiæ commodis à 18. ad 35. annum, quibus ætatibus naturaliter fluit sanguis è naribus: iuxta vetus illud perceptum. Ὅταν ἀφροδισιάζειν ἄρχωνται, ἢ τραχύζειν· αἱμορραγέουσι. i. *Cùm cœperint agnoscere venerem, vel asperam vocem edere; sanguinem illi profundunt è naribus.* [lib. 1. περὶ φύσιος.] Vere autem sanguis augetur, ὑπό τε τῶν ὄμβρων, καὶ τῶν θερμημερέων, i. *tum ab imbribus, tum à cœlo calidiore.* Talis est dysenteria eorum qui, ad [lib. 4. περὶ ἄρθρων.] curationem cruris perfracti, sic parte saucia collocantur, vt semper sit ἀνάρροπος, dum curantur. Quæ collocatio vt bona est dum phlegmone est in metu: sic eo sublato, vitiosa. Tunc enim debet esse κατάρροπος. Talis eorum est etiam qui altero crure sunt mutili, si nullam quotidiani victus partem deduxerint. Sed cùm symptomatica omnis dysenteria morbo accidat, vel hepatis exoluti, vel intestini exulcerati; quorum symptoma commune est cruenta per aluum egestio: secus hanc fieri docet Hippocrates, vt naturæ ipsius merito, non morbi, accidere videatur. In symptomatica dysenteria, vel vlcus est intestini, vel hepatis ἀρρωστία. In hac verò, vlceris nulla suspicio: cernitur autem hepatis εὐρωστία, & fortis naturæ conten- [ibidem.] tio. Sic enim scripsit præceptor. Ὁρμᾶται μὲν λαύρως, καὶ ἰσχυρῶς· ἀτὰρ, ὅτι πολυήμερος γίνεται, ὅτι θανατώδης. ὅτι γὰρ μάλα ἀπόσιτοι γίνονται, ὅτι δῆθεν ξυμφέρει κενεαγγέειν. i. *Cietur profusè & fortiter, nec longa est, nec mortifera. Non enim ciborum fastidiosi sunt, nec video cur hîc vacuationi operam dare oporteat.* Præter infirmitatem hepatis vel ἀτονίαν quæ rubram edit proluuiem, alia quoque cernitur à visceris oppressione. Hîc longa est dysenteria αἱματώδης: quia non cietur fortiter, nec liberaliter. Ibi tum vacuationi locus est, per sanguinis detractionem, quæ multis auxilio fuit ad epidemicam illam dysenteriam quæ in hominum vitam inuasit Lutetiæ 1578. Sed satis iam de dysenteria merè cruenta & impermixta, quam triplicem esse diximus.

Nunc de intestinali, quam scilicet vlcus exprimit intestini. Hæc sanè symptoma est semper ipsius rheumatis consistentis: sæpe etiam concitati, ὁπωσοῦν καὶ ὁρμώμενον Græci vocant. Sed huius tamen nō rarò, per eam fit crisis. Rheumate quidem consistente exulceratio est intestini, eáque vel nuda & sim- [lib. 9. τῶν κατὰ τόπους.] plex, vel cum putredine quadam coniuncta quam veteres medici, communi voce, νομὴν dixerunt. Vtraque exulceratio ferè naturam sequitur & qualitatem rheumatis concitati. Planum id faciet singularum causarum examen, quarum catalogum iam recensuimus. Ac primùm rheumata concitata quæ vlcus faciunt intestini, sunt colliquamenta febrium tabificarum, qualia fuisse narrat Hippocrates dysenterica [1. Epid. part. 2.] illa febrium tritæophyarum, quibus iamdudum, cum sæuis doloribus & colliquatione multa implicitι erant Thasij. Hîc non est dubium quin exulceratio illa νομὴν habuerit ex maligna putredine. Quæ causa

est cur

est cur sæua & longa fuerit dysenteria: proptereáque ipsam fuisse dicit maiorem ἀπόστασιν, quàm vt perferri potuerit. Altera dysenteriæ causa est ab vlcere intestini, excretio critica humoris morbifici, & febris acutæ, cuius editur crisis; [1.Epid.part.3.] iuuenibus & ephebis, per hæmorrhagiam: senibus, per dysenteriã. Quod legimus contigisse Bioni seni, apud Silenum decumbenti. Tertiam exulcerandi causam posuimus in lienosis: quando lienis morbo per dysenteriam defunguntur. Talis dysenteria vel ab exulceratione nuda enascitur, vel ipsa exulceratio νομὴν habet coniunctam. Hæc longa est, atque mortifera; illa breuis, & ex toto salubris, & critica bonæ crisis. De priore illud edictũ est dictatoris. Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίαι ἐπιγινόμεναι· ἀγαθόν. i. *Lienosis cùm dysenteria incidit; bene est.* [aph.48.6.] De altera solenne est illud. *Quicunque lienosi dysenteria implicantur, si ea in vetustatem incidat, hinc sequitur hydrops aut lienteria; & moriuntur.* [aph.43.6.] Ergo splenicorum, i. eorum qui iam diu habent durum lienem, non idem est humor tumefaciens: sed aliorum quidem mitior; aliorum verò ferocior.

Sequuntur nunc vlcerificæ causæ intestinorum quæ primigeniam faciunt dysenteriam, nec morbi alterius succedaneam, sed vlceris tantùm ipsius consectariam. Omnium autem causarum ducũtur principia ἢ ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, ἢ ἀπὸ τοῦ ἔξωθεν, i. *intus aut extrinsecus.* Τὰ ἐνόντα, insita quædam sunt vitia temperamenti, complexionis, & habitus; [lib.1.περὶ νόσων.] eáque congenita, coæua, & increscentia: sic enim Latinè vertimus, τὸ συγγενὲς, τὸ σύντροφον, καὶ τὸ ἐπαυξές. Et illa quidem tria, potissimùm per ætates vim suam ostendunt. [aph.19.3.] Huiusmodi sunt dysenteriæ ingrauescentis ætatis. Τὰ ἔξωθεν, i. *quæ sunt extrinsecus*, quorum magna vis est ad procreationem morborum, omnia duobus illis capitibus continentur quæ statuit noster præceptor de causis morbificis. Eius verba hæc sunt. Αἱ δὲ νοῦσοι γίνονται, αἱ μὲν ἀπὸ διαιτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὃ εἰσαγόμενοι ζῶμεν. [lib.1.περὶ φύσιος.] i. *Morbi omnes partim à diæta nascuntur, partim à spiritu, quem ducendo viuimus.* [lib.3.περὶ ἰξίων.] Diætæ vitio, vt omittã cætera, dysenteria est biliosis, quibus melicratũ genuit bilẽ crassam & efferã quæ intestina & sedẽ exulcerat. De spiritu autem certissimũ est; quòd temporũ exactorũ vitio, & inęquali statu pręsentis, dysenteria omnis regnat autumno. Nã temporũ ipsa defectio in tempestatũ alteratione & alienatione, eáque tam inficiendo quàm corrumpẽdo aërẽ; dysenteriarũ etiã pestilentiũ feracissima esse solet. Ac nulla tempestas fuit earum feracior, quàm superioris anni. [1578.] Talis etiam, me admodum puero, apud nostrates Segusianos coorta est, [1538.] quæ in multis vrbibus atque pagis internecina penè fuit. In tempestate pestifera cuius apud Thucydidem historia est; causarum autem, morborum, & omnium quæ cuique accidebant diorismi apud Hippocratem in catalogo morborum pestilentium qui tunc regnabant; sic recensetur. [lib.1.Epid.] Κοιλίαι ταραχώδεες, ἀπόσιτοι, i. *Alui turbatæ, ciborũ fastidiosi.* Tum illud. Ὡς δὲ ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι· πάντες ἐκ τοῦ καὶ τὰ μακρὰ νοσέοντες, καὶ τὰ ὀξέα· ἐκ τῶν κατὰ κοιλίην ἐπὶ θνητικὸν μάλιστα· πάντας γὰρ τὰ κατὰ κοιλίην, συναπολώλεκεν. i. *Vt paucis complectar & vno verbo dicam; omnes qui tum erant morbis implicati, tam acutis quàm longis; ex alui symptomatis moriebantur. Omnes enim sustulit vis alui malefica, influendo.*

Sed quantum complector animo, eorum, quæ aluinam faciunt dysenteriam exulcerando, triplex est omne rheuma ὁρμώμενον καὶ συνιστάμενον, i. *concitatum atque consistens.* Est autem bilis flaua, bilis atra, & pituita putris ac salsa, quam vocat Hippocrates δριμὺ φλέγμα καὶ σαπρόν. Bilis flauæ iam edita sunt exempla in biliosis, quibus ad pleuritidem imperatur meracior aqua mulsa. Idem accidit quoque iis, cùm in secunda valetudine similem naturæ suæ calidioris diætam instituunt, [lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.] per edacitatem carnium bubularum, & ingluuiem vini fortis, idque potissimùm æstate quæ calidissima fit atque siccissima, proptereáque bilis acerrimæ procreatrix. Hæc enim sunt hepati nocentissima, bilémque ad ipsum adducunt. Θερμοκοιλίοισιν ἰσχυρὰ ποτὰ καὶ βρωτὰ· ταραχώδεα. i. *Quibus ventres nimium calent; iis fortia vina & cibi, perturbationem adferunt* [ibidem.] (flauæ bilis vel atræ.) [Part.5.6.Epid.] Ergo citata bilis flaua & velut expressa, multùm saturata, ex hepate; contumaciter adhærescit ad intestinum quod abradendo & exasperando, primùm quidem leuiter, velut epidermide tenus, mox carne tenus & vltrà, exulcerat. Aluus primùm edit, cùm difficillima egestione, bilem spumantem quam vocant χολώδεα ἐπαφρώματα. Hinc sequitur excretio adnatarum intestinis partium quæ sunt τὰ σώματα πιμελώδη, quorum excrementa vocat Hippocrates σμικρά τε ἐόντα καὶ γλισχρὰ, καὶ λευκὰ, καὶ ὑπόχλωρα, καὶ λεῖα. [Gal. ad aph. 26.4.] i. *pauca simul & glutinosa, & alba, & subflaua, & lænia* vel æqualia. [lib.2.progn.] Inde fit depopulatio partium, intestina constituentium, quæ cernitur in excretione interioris mẽbranæ cuius ramenta quædam apparent, velut epidermidis cuiusdam abrasæ. Postremò sæuiente malo, & firmiter fixo, & quod deinceps eradicari nequit; crasa excernitur substantia intestinorum solida, cuius adeo magnæ sunt excretæ particulæ, vt meritò carnes dicantur. Tunc insanabile malum est, quòd eius mala sit redintegratio, μήτε συρκωθῆναι τῆς τηλικαύτης ἑλκώσεως, μήτε ἐπουλωθῆναι δυναμένης, i. *cùm neque coalescere tantùm vlcus, neque obduci cicatrice possit.* Hinc edictum illud. *Si cui dysenteria implicito carnes deiiciantur; funestum.* Sed inter causas mortiferas dysenteriæ, principem locũ obtinet atra bilis, quæ est Hippocrati & Galeno, ἡ μέλαινα χολὴ, [aph.26.4.] eáque potissimùm quam perusta genuit flaua bilis: quòd huius acriores sunt morsus, quàm eius quam melancholicus humor edit. Est enim feritas maior bilis atræ ex flaua, quàm ex humore melancholico, vt suprà ostendimus in phrenitide. Nec verò tam sæuus est melancholicus humor, quàm flauus quem vocat Hippocrates μᾶλλον τοῦ καιροῦ κατακορέως χολώδεα; i. *colore, plus quàm decet, saturato biliosum.* Et verò dysenteria ex melancholico humore sata, non est aluina cum vlcere: sed tantùm hepatica, qualis in illo descripta est. *Deiectiones nigræ, cuiusmodi est sanguis niger, quæ sua sponte cum febre & sine febre ducuntur; pessimæ.* Sed illud pertinet ad bilem atram. *Circa morborum initia, si bilis atra sursum deorsúmve exeat; desperatio est.* [aph.21.4.] Ac tantum interest inter bilem atram, & melancholicum humorem, quantum inter ferrum candẽs, [aph.22.4.] & frigidum. Nam melancholici humoris nulla est feritas: in atra bile summa sunt omnia feritatis, ac tria illa secum habet coniuncta, quæ sunt acerrimi morsus; τὸ δριμὺ, τὸ ὀξῶδες, καὶ τὸ διαβρωτικὸν, i. *acre, acidum, & erodens.* Quæ cùm ita sint, planè efficitur, verissimum illud esse quod scripsit præceptor. *Dysenteria, si ab atra bile incipiat; mortifera est.* [aph.24.4.] Est autem mortifera: quoniam præ se fert speciem & ideam

carcinomatis vlcerati,quod cùm extrinſecus inſanabile eſt,multò magis intrà, deſperationem oſtendit ſanationis:tum quia nec vlla eſt eius redintegratio ſperabilis in tam maligno vlcere quod nullum habet fundamentum σαρκώσεως καὶ ἐπουλώσεως: tum quia non eſt medendi commoditas: tum quia illud carcinoma,perpetuo excrementorũ appulſu,ſordeſcit & proritatur. Tertia reſtat cauſa dyſenteriç aluinæ quam in pituitæ putris appulſu & adhæſione poſitam eſſe diximus,vt cæterorum humorum exulcerantium. Sic enim viſum eſt philoſophari duce Hippocrate, qui, vt Galenus author eſt, eandem ſtatuit cauſam

3. Epid. part. 3.

vlcerati pulmonis & inteſtini. Verba Galeni hæc ſunt. *Humoris praui è capite in fauces affluxu, quod in pulmonem prolapſum eſt, affectionem phthiſicam excitauit: quod verò in ventrem delatum eſt, deorſum ſubeundo cum morſu, perturbationem cieuit ipſius.* Sed quid authorem Galenum appello? Ipſe Hippocrates author eſt, eundem eſſe fontem phthiſeos atque torminum alui. Huius pituitæ prouentu onuſtum eſt caput in tempeſtate auſtrina quæ pluuias exhibet. Exprimitur autem modò ad ſuperum ventrem,modò ad inferum,vel ad vtrumque; cùm eam tempeſtatem iam diu regnantem excipit aquilonia. Quæ ratio cauſæ morbificæ ſymptomatúmque inde naſcentium,aureis ſcripta literis à præceptore,ſic legitur apud Cel-

cap. 1. lib. 2.

ſum. *Si verò auſtri pluuiæque hyemem occuparunt, ver autem frigidum & ſiccum eſt* (& aquilonium) *grauidæ quidem fœminæ quibus tum partus adeſt, abortu periclitantur: hæ verò quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Cæteros dyſenteria & lippitudo arida: & ſi ſeniores ſunt, grauedines atque deſtillationes malè habent.* Hîc Celſus ex Hippocrate aurum colligere neſciuit:ſed pro eo theſauro nobis carbones exhibuit. Otioſum eſt in ea verſione verſari. Sed alius erit explicãdi locus. Ad inſtitutum reuertor, & aduocabo Galenum qui ſuper dyſenteria è tempeſtatibus illis enata,tam bene ſcripſit,vt alibi nuſquam meliùs ſcripſiſſe vi-

comment. ad aph. 11. 3.

deatur. *Quæ in tempeſtate prædicta ortum habuit pituita, ob calidiorem hyemem ſalſa erit, proptereáque gignendis dyſenteriis accommodata, poſtquam illa diu multúmque mordendo & abradendo vitiauerit inteſtina, vtpote quæ propter lentorem in ſinuoſis inteſtinis ſubſiſtit, atque quodammodo ſtabulatur, ac pigro lapſu meat. Quò fit vt continenter acri ſua qualitate abradendo exulceret, ac dyſenteriam edat cum egeſtione cruenta.* Hactenus de natura & cauſis dyſenteriæ. Nunc ad examen inſtitutæ prognoſeως accedamus.

DYSENTERIA] i. Cruenta egeſtio,tum hepatica,tum aluina. Nam ſymptomatica omnis dyſ-

lib. 4. περὶ ἄρθρων.

enteria,morbo accidit,vel hepatis exoluti,vel inteſtini exulcerati. Sic enim Galenus. Νόσημα μὲν οὖν ἐστιν ἥ τε τοῦ ἥπατος ἀῤῥωστία, καὶ ἡ τῶν ἐντέρων ἕλκωσις· κοινὸν δὲ σύμπτωμά ἐστιν ἡ διὰ τῆς ἕδρας ἔκκρισις αἱματώδης. i. *Morbus eſt tam hepatis imbecillitas, quàm inteſtinorum exulceratio: eorum porro ſymptωma commune eſt excretio per ſedem cruẽta.* Excipio deiectionem cruẽtam αἱματηρὴν, quæ eſt eiuſmodi vt cum ipſius cruoris deiecti nomine,dyſenteria ſit atque dicatur: tamen naturæ fortis merito, non morbi vitio, accidere videatur. Ac ſimiliter quidem ipſa fit,vt hæmorrhoïdes,hoc ſolùm differens;quòd hæmorrhoïdes fluant aperta vena in ano: dyſenteria verò, κατ' ἐξοχὴν dicta αἱματηρὴ vel αἱματώδης, ἀναστόμωσιν habeat in anfractibus vel inuolucris inteſtinorum. Ergo. DYSENTERIA] Tam hepatica,quàm aluina:quocunque illa modo inciderit.

QVÆ INTEMPESTIVE SISTITVR] i. Cuius τὸ ῥεῦμα ὁρμώμενον, i. *fluxio concitata*, exitu prohibetur per inteſtina & ſedem,quà exire ſolebat,& quidem priusquam vacuationi & deriuationi ope-

lib. περὶ παθῶν.

ram dederit,ac neoteriſmo. Quæ curandi ratio ſic tradita eſt à præceptore. *Si quem dyſenteriæ vis occupa-*

rit, huic toto ventre dolor eſt atque tormentum,ac bilem, pituitam,& ſanguinem ipſis permixtum egerit.Huic pur-

lib. 4. περὶ διαίτης.

gato capite, pharmacum dato potui, quod pituitam ſurſum expurget (vt faciundum præcepit in illo. Ἐλλεβορίζειν δὲ χρὴ οἷς ἀπὸ κεφαλῆς φέρεται ῥεῦμα. i. *Elleboro purgandi ſunt, quibus eſt à capite defluxus.*) *Tum poſtquam aluum lacte cocto proclueris, reliquum corpus, vt decet,curato:ac ſi quidem febre careat, opimis, pinguibus, dulcibus atque humidis, continenter inutilia & incommoda ex aluo ſubducito: tum calida multa quæ infra ſunt vmbilicum partes foueto, ſi dolor adſit. Potiones autem, ſorbitiones & cibos conuenienter exhibere oportet ſicut præſcriptũ eſt in pharmacitide. Hic ſanè morbus accidit cùm pituita & bilis affixæ ſunt ad venas alui, & ad ipſam quoque aluum. Hîc vitiatur ſanguis & corruptus egeritur. Vitiatur etiam inteſtinum quod abraditur & vlceratur. Atque hic morbus eſt longus,& ſæuus,ac ſæpe mortiferus.Verùm ſi firmo adhuc corpore, validíſque viribus adhibita fuerit medicina, ſpes quidem eſt euadendi.Sin autem conſumpto iam corpore,& aluo in totum exeſa, remedia præſcribantur; hîc nulla ſalus vitæ ſperabilis.* Siſtitur autem potiſſimùm,vt cætera omittam ſtyptica, imperio mulierum aulicarum,& medicorum ipſis morem gerentium improbitate & imperitia; paſtillis terræ Lemniæ,quam Turcus dicitur dono Regi miſiſſe, vt maior authoritas ei remedio compararetur.

ABSCESSVM FACIT] i. Dyſenterici humoris ἀπόθεσιν, i. *decubitum*, per μετάστασιν, i. *tranſlationem* rheumatis quòd primùm ciebatur ad inteſtina. Tranſlatio autem fit, cùm vel interclusâ viâ humor ſe aliò recipit illuc effuſus; vel aliò idem retrahitur atque refluit,per quandam palindromen quà eò reuertitur vnde primùm cietur. In hac μεταπτώσει,nunquam bene eſt dyſenterico. Sed bene eſt in deriuatione per diuretica,& vomitu,ſponte vel arte prorupto.

VEL IN LATERIBVS ATQVE VISCERIBVS] Vt per eam μετάστασιν, pleuritidem excitet,

aph. 13. 6.

vel peripneumoniam,vel hepatis phlegmonem: non ſecus ac ſi refluerent hæmorrhoïdes à longo aſper fluxu, quæ ex eo refluxu hydrωpem gignunt vel phthiſin.

VEL IN ARTICVLIS] Similiter vt colici ſunt arthritici,conuerſa colica in arthritidem. Sic enim viſum eſt præceptori cùm ait. Ὧ τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ, ἀρθριτικὸς ἐγένετο, ἦν ἡσυχώτερος. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἰητρεύθη, ἐπιπονώτερος. i. *Cui dextrà ſitum inteſtinum dolebat; oborto articulari morbo, fuit quietior: ſed eo quieſcente, rurſum inde fuit afflictior.* Vetus opinio eſt,talem eſſe μετάστασιν vel μετάπτωσιν crudelem ipſius dyſenteriæ. Solenne illud eſt quod ea de re alibi ſcripſit præceptor, vnde magiſtri Scholæ Coæ, inſtitutam prognωſin huc

lib. 4. περὶ διαίτης.

tranſtulerunt. Δυσεντερίη ἀποστᾶσα, ἢ ἀπόστημα ἢ ἔπαρμα τι παυσαμένη ποιήσει· ἢν μὴ ἐς πυρετοὺς, ἢ ἱδρῶτας, καὶ οὖρα παχέα ἢ λευκὰ, ἢ ἐς τεταρταίους, ἢ ἐς κιρσὸν, ἢ ἐς ὄρχιν, ἢ ἐς σκέλεα ἀλγήματα, ἢ ἐς ἰσχίον ὀδύνη στηρίζῃ. i. *Dyſenteria quæ ceſſauit, abſceſſum faciet, vel tumorem: niſi dolor abeat & obfirmetur vel in febres, vel in ſudores, vel in vrinas craſſas & albas, vel in tertianas,*

vel in varices, vel in scrotum, vel in crurum dolores, vel ad ischium quoque ipsum.

AN VERO BILIOSA IN ARTICVLIS? CRVENTA IN LATERIBVS ET VISCERIBVS?] Ac si diceret. Vtrũ dysenteria aluina quæ in exulceratione alui consistit, quam facit humor segregatus à concretione sanguinis, vt est bilis flaua quæ relictis intestinis, ad articulos cursum inflexit; dolores excitat articulorum? Cruenta verò, i. αἱματώδης, refluit primùm eò vnde venit, i. ad hepar, indéq; excurrit ad latera, & ad pulmones? Animaduertet autem studiosus, in hac quæstione positam esse diæresin vtriusque dysenteriæ; videlicet hepaticæ, quæ ipsa per se cruenta est; & aluinæ, cuius deiectio cruentata, causam habet exulcerationem intestini quam facit bilis flaua, aut pituita putris. Ac per dysenteriam biliosam notauit cætera quæ, similiter vt illa, fiunt in aluo. Sed transitus ratio fit dysenteriæ in arthritidem; aut per deriuationem humoris à fonte vnde manabat à rheumate concitato; aut per μετάστασιν rheumatis consistentis, ab intestino ad lumbos; vnde facilis est abscessus, vel ad crura, vel ad varices. Vt enim lumborum phymata, dysenterica sunt, vel etiam varicosa: sic aluina dysẽteria, primùm exorta; dolorum lumbarium, & inde articularium proletaria esse solet. Est enim lumborum & intestinorum facilis sympathia, & συμπνοία.

2 Δυσεντερικοῖσιν ἔμετος χολώδης ἐν ἀρχῇ· κακόν.

Dysentericis vomitio biliosa initio; graue malum.

EA DEMVM in malis ducenda sunt, quæ olim profutura, nocent quando apparent & fiunt. *Critica sine crisi; alia quidẽ mortifera sunt; alia verò sinistræ crisis.* Et. Τὰ προκρινόμενα ἢν ὠμῶς κριθῇ· ὑποστροφαί. ἢν δὲ μὴ, ἀκρισίαι. γίνοιτο δ' ἂν καὶ ὀλέθρια τὰ μὴ σμικρά. i. *Quæ crisin subeunt ante diem, si cruda sit crisis, hinc veniunt recidiuæ: sin minùs, acrisiæ manent. Fuerit etiam illa crisis funesta, si non parua.* Et. Ὅσα κρίσιμα σημεῖα, τὰ αὐτὰ ταῦτα μὴ γινόμενα, δύσκριτα. i. *Quæcunque signa sunt critica, si eadem non sint eiusmodi; sinistræ sunt crisis.* Ergo si vomitio biliosa dysenterico veniat sine crisi cuius ministra est, vel potiùs ipsa effectrix, cùm rectè fit; aut si ante diem incidat, cum feritate bilis; aut denique, si non sit critica, vt esse debet; vel erit mortifera, aut sinistri iudicij; vel socia & conscia grauissime recidiuę: nisi fortè superstes maneat acrisia. Quemadmodum autem prædictorum malorum origo sit & causa effectrix vomitio biliosa quæ dysentericis accidit circa initia; paucis aperiam. 2.Epid.part.2.

DYSENTERICIS] i. Iis quos occupat dysenteria, non quidem αἱματηρή: sed aluina quæ cruentatas edit egestiones ab vlcere intestini quod pituita putris, vel bilis effera excitauit, dum pigro lapsu glutinosa fertur per intestinorum anfractus, ipsisque abradendo & exasperando sæuissimam infert molestiam.

VOMITIO BILIOSA] Bilis flauæ spumantis & meræ, quam sursum deorsúmque incandescens hepar effundit, ac similiter cum dysenteria cietur, vt in cholera cum diarrhœa.

INITIO] Vel circa initia, cùm ipsa natura morbificis causis multùm opprimitur, nec tum sperabilis vlla crisis, quæ vi naturæ, ac lege critica fit, excernendo: vt ea vomitio, & qualitate ipsa, & tempore, symptomatica sit.

GRAVE MALVM] Quia dysentericis nulla inde leuatio est, sed grauiorum malorum accessio: quòd nullam exhibeat speciem causæ criticæ qua dolorificum malum foras exit: sed nuncia sit prauæ affectionis quæ intus inclusa est. Omnium enim quæ per ἐπίφυσιν ad sympathiam adducuntur; nihil est quod primigenij mali leuationem adferat: sed contrà symptomatum grauiorum accessionem. Est igitur biliosa vomitio circa initia dysenteriæ, eius amplificatio. Secus dicẽdum de illa vomitione quam sua sponte natura ciet ad remoram diarrhœæ vetustæ. Hæc artificium præbet medico, ad imitationem naturæ comparandum. Eius adiumentum in reuulsione positum est: quemadmodum prædictæ vomitionis biliosæ noxa & calamitas in συνεκχύσει, i. *coëffusione*, per ἐπίφυσιν, i. *propagationem* materiæ sursum deorsúmque confluentis. aph.16.6.

3 Οἷσιν ἐκ δυσεντερίης ὀξείης, ἐς πυώδεα ἤκει· τὸ ὑγρὸν, τὸ ἐφιστάμενον· ἔκλευκον ἔσται, καὶ πολύ.

Quibus è dysenteria sæua itur ad puriformia; qui superstat humor, multùm albus erit, & multus.

BENE RES eunt quando cruditatis mutatio est in pepasmum, & sæui dolores mitescunt. Ergo dysentericis bene est cùm è dysenteria sęua itur ad puriformia. Cuius pepasmi signum est, humoris multùm albi, facilis & multa ęgestio. Positæ autem mutationis, & signi, mea quidem sic ratio est.

QVIBVS E DYSENTERIA SÆVA] Sic enim visum est interpretari illud ὀξείης, vt omnis tollatur opinio dysenteriæ illius quæ ipsa per se cruenta est, proptereáque dicitur αἱματώδης, quæ vt celeritate cæteras antecellit (est enim ὀλιγήμερος, i. *exigui temporis*) ob eámque causam videri possit acuta: ta-

men in ea sæui dolores non sunt, quorum cruciatu hæc verè acuta est: quamuis diutiùs ipsum malè habeat quem inuasit.

Ergo. QVIBVS E DYSENTERIA SÆVA]i. E cruenta egestione quam edit exulceratio intestini nata ex morsu acerrimo pituitæ putris, aut bilis: vnde sæua tormina excitantur cum egestione difficili, crebra, & pauca.

ITVR AD PVRIFORMIA] Mitificato rheumate concitato & consistente. Nam pituita pepasmo fit puriformis: ipsa verò bilis, πῶς φλεγματοῦται, i. *quodammodo pituitescit*, vt visum est præceptori. Igitur ab egestione crueta quæ difficulter, crebrò, & parum egeritur; transitus fit ad puriformem, facilem, & nihil olentem; virtute caloris natiui, & integritate partium solidarum, quibus materia effera mitificatur, & omnem exuit feritatem: vt iam dominatu & imperio regatur ipsius naturæ, nec ampliùs ipsi vim adferat. Secus est in egestione opima, læui, pauca; partim alba, partim subflaua. Hîc liquitur adeps & seuum, quorum seuosa & adiposa egestio, febris ardore liquata; difficilis est, ac fœdi odoris, nec vllum adfert dysenterico adiumentum: sicut hæc puriformis.

lib. 3. περὶ κρίσ.

QVI SVPERSTAT HVMOR] Υγρὸν ἐφιστάμενον, quæ vox Hippocrati familiariter vsurpatur de iis quæ supernatant in deiectionibus & vrinis. Ac superstat quidem puriformis humor, si aqua in pelui excipiatur, nec fundum petit, vt sputum funestum phthisici mare conspuentis. Vel superstat etiam puriformis egestio, ipsa per se, in stercore.

MVLTVM ALBVS ERIT] Segregatus à concretione & mixtione alieni humoris: non secus ac tela & cera insolatione albescunt, segregata omni sorde, quæ ipsas fucabat. Hæc autem segregatio virtute perficitur caloris natiui in puriformi egestione quæ multùm albescit etiam ab intestino quod album est, cuius integritate ὁμοιά ἐστιν ἡ ἀπόρροια τῇ ὑποκειμένῃ οὐσίᾳ, i. *effluentia similis est subiectæ substantiæ vnde manat.*

ET MVLTVS] Qui antè paucus egerebatur ab oppressione; nunc multus egeritur liberè, à libertate partium obsessarum quarum redintegratio cernitur in liberali & libera egestione cocti humoris, cuius pepasmum arguit copia & albedo.

4 Τὰ δυσεντεριώδεα, ὑπέρυθρα, ἰλυώδεα, λάβρα διαχωρήματα, ἐπὶ φλογώδεσιν ἐξερυθροῖσι χρώμασι λυόμενα· ἐκμανικόν.

Deiectiones dysentericæ quæ rubris, limosis, cumulatè ducuntur; si cum facie rutila et saturo rubore suffusa quiescant; insania est in metu.

HIC SPECIES altera est dysenteriæ quam in diæresi positam esse diximus primæ prognoseως, vbi quæstio est præceptoris. An dysenteria cruenta intempestiuè cohibita, abscessum faciat in lateribus & visceribus. Enimuero duplex est omnis ratio dysenteriæ: vna quidem hepaticæ, altera verò aluinæ. Sed aluinæ incommoda sunt explicata, & redintegratio quoque ipsa. Nunc de symptomatis dicendum hepaticæ, de qua iam illud perceptum est; quòd ea intempestiuè suppressa, tum in lateribus, tum in visceribus exempla edit intempestiuæ suppressionis. Atque inter symptomata eius immeritò subsistentis, principem locum habet id quod ponitur in hac prognωsi. Est autem insania, cuius origo sic est, ac signa eius mox affuturæ prænuncia.

DEIECTIONES DYSENTERICÆ] Quæ cernuntur in cruenta egestione quam edit πλῆθος καὶ πάθος αἵματος, i. *copia & vitium sanguinis*; vel exulceratio intestini. Sed hîc sanguinea tantùm attingitur, vbi sanguis in vitio est; vel nimiâ abundantiâ, vel qualitate ipsa.

QVÆ RVBRIS LIMOSIS CVMVLATE DVCVNTVR] Aluo prorupta, primùm rubro, mox inde crasso & fæculento sanguine, quem hepatis εὐτονία profundit ad intestina, vel laxitas & ἀτονία effundit.

SI CVM FACIE RVTILA] Et scintillantibus oculis: non quidem à lumine sibi cõnato, quod est instrumentum αὐγοειδὲς visificæ facultatis: sed à fulgore aduētitio, ac velut quibusdã marmarygis ob oculos obuersantibus, à sanguinis appulsu, multa bile perfusi, ad nitentes pellucidásque oculorum membranas, cum inflammatione quadam proprij oculorum luminis atque fulgoris; vnde nascuntur intus τὰ ὁρατὰ coruscantia.

τὸ φλογῶδες ἐν προσώπῳ legitur prorrh. 33. s. 2. 1. & Coac. 7. 1. lib.

ET SATVRO RVBORE SVFFVSA] Non eo quidem refluo, vt in iis qui verecundia erubescunt: sed firmiter fixo & stabili, quem edit cruenta dysenteria, sursum ad caput reflexa; nec tamen hęmorrhagiæ opinionem facit.

QVIESCANT] Repentè inhibeantur, ídque immeritò καὶ παραλόγως, vt dictum est in prima prognωsi huius tractatus.

INSANIA EST IN METV] Pręsertim si vultuosa sit facies, egregiè colorata; qualem Hippocrates vidit in ea muliere Thasia quam vocat δυσηνίον, ex bilis atræ infectione, quæ facilem ortum habet ex sanguinis æstu quo primùm incanduit cerebrum, vnde facies egregiè colorata, mox vultuosa & rubra: quod signum tanti fecit Hippocrates ad omnis dementiæ præsensionem, vt illud instar omnium esse duxerit. Nota est illa prognosis. *Egregiè colorata facies & vultuosa; pestiferum: ac tum caperatio frontis, phreniticum.* De phrenitidis autem & insaniæ ortu multa iam scripsimus 1. libro.

3. Epid. part. 3. Coac. 3. cap. 5. 2. lib.

Δυσεντερίη

Δυσεντερίη σπληνώδεσι μὴ μακρὴ χρήσιμον· μακρὴ δὲ, πονηρόν. Ληγούσης γὰρ, εἰ ὕδρωπες, ἢ λειεντερίαι γίνονται· θανάσιμον.

Dysenteria lienosis, non longa quidem; vtilis: longa verò pestifera. Nam quiescente illa, si vel hydrωpes veniant, vel etiam lienteria; mortiferum.

ERAT EX illis quæ pertinent ad dysenteriam, illud extremum; vt patefactis omnibus, quæ ipsa infert, symptomatis atque incommodis; si quæ essent illius commoda dicerentur. Eorum commodorum recensio longa non erit. Catalogum finiet vnius commemoratio: eiúsque non ita certæ securitatis. Est autem dysenteria quam lienosi edunt, quæ vt longa, aut breuis est: ita sinistri aut secundi iudicij esse solet. Sed antequam institutæ prognoseωs demonstrationem aggrediar; diorismos adferam splenicorum, vt intelligatur quibus adiumentum adferat dysenteria quam edit lienis expurgatio duce natura, vel artificio medici ad imitationem naturæ comparato.

Sanè lienosi non sunt, nec huiusmodi esse dicuntur apud Hippocratẽ, quos morbi omnes inuadunt lienis. Nec verò vndecunq; lien affligitur & malè habetur, eius afflictio lienosum facit eum quem occupat, vt inde propterea nomen habeat lienosi. Non enim lienosum dici eum reperio, cui turgidum est, durum, ac dolorificum hypochondrium sinistra parte, ab inflãmatione systrophica ipsius lienis: quemadmodum nec hepatici nomen habet is cui pariter similitérque dextrum laborat, hepate inflammato. Eorum enim viscerum systrophicæ phlegmonæ, circa initia periculum adferunt citæ mortis mox adfuturæ: nisi, hæmorrhagia liberali, periculo defungantur; aut validarum virium beneficio cum eo tumore ad vigesimum vsque diem perueniant, quo ipsa phlegmone in empyema mutatur. Hîc neuter eorum nomen adoptat sibi partis obsessæ; vt alter quidem hepaticus; alter verò splenicus nominetur. Non Herophonti nomen est lienoso, cui die quinto lien intumuit cum hypochõdrij tensione; octauo cœpit imminui, & in crura tumor abscedit. Inauditum etiam fuit lienosi nomen Philisco, de quo sic narrat præceptor. Σπλὴν ἐπήρθη περιφερεῖ κυρτώματι, i. *Turgidus erat lien tumore rotundo.* Ac ne cõplectar omnia quæ multa sunt apud Hippocratem; comprehendam breui: sic enim statuo cum Galeno; hîc lienosos dici quibus iam pridem viscus ipsum lienis induruit: vt planè stulti sint qui ἀδιορίστως eandem lienosis & melancholicis curationem instituunt. Sed multùm interest, magníque refert detúrne oxymeli splenico, an melancholico. Illi saluberrimum est: huic nocentissimum. Testis est illa sententia præceptoris. *Nigrorum fermentatio est ab oxymelite, tum meteorismus & amplificatio.* Ergo lienis vetustè orta duricies, lienosos facit quos occupat. Hæc autẽ vetusta duricies sic ortum habet, authore Hippocrate. *Quibus magnus est lien, si quidem biliosi sunt, fœdati multùm apparent, vlceribúsque obsiti quæ difficulter sanescunt; tum illis ab ore fœdus expirat odor, atque macrescunt. Lien verò durus percipitur, manétque sui similis in magnitudine, nec cibos deijciunt. Sin autem pituitosi sunt, multò minora sunt ijs prædicta incommoda: tum ipse lien aliàs atque aliàs maior aut minor est.* Sed illa vetustas duriciei quam esse dixit Galenus τοῖς σπλῆνα χρονίως σκληρυσμένον ἔχουσι, i. *iis quibus longo tempore lien induruit*; non debet referri ad statum ipsius duriciei quæ pridem existit: sed potiùs ad ortum eius qui vetus est, vnde lienis tumor paulatim assurgit. Talis est illa loquendi forma. *Quæ longo tempore extenuantur corpora, parcè ac diu reficienda: quæ verò breui, breuiter*, i. paucis diebus. Non enim eò spectat illud χρονίως, vt significetur vetustas tumoris qui iam accreuit; sed inueteratio accrescendi: quemadmodũ nec in illo, vetusta est corporis extenuatio, sed ipsa extenuãdi causa. Sed illa lienis tensio, indéq; nata duritas quadruplicẽ habet formã, quę sic expressa est à pręceptore. Σπλὴν σκληρὸς, οὐ τὰ ἄνω κάτω στρόγγυλος, πλατὺς, παχὺς, μακρὸς, λεπτός. i. *Lien durus, non sursum; deorsum rotundus, latus, crassus, longus, tenuis.* Quod est eiusmodi ac si diceret. Quotiescunque lien induruit; non est sursum hæc duricies quæ ortum habet à veteri congestione humoris: quemadmodum illa quam repentina fluxio excitauit, quæ & ipsum lienem facit ἀνάρροπον, & omnia quæ inde mouentur ἀνάρροπα, vt hæmorrhagiam, & faciem insigni calore & colore suffusam. Sed hæc duricies vetustæ congestionis, vnde homines lienosi dicuntur, deorsum percipitur, éstque κατάρροπος, omniáque inde nata κατάρροπα, quæ cernuntur in calore & pustulis partium inferarum, vt pedum, & genuum; cum frigore superarum, vt aurium, narium, & manuum quoque ipsarum: sicut Galeno visum est emendanti vulgarem scripturam. Ergo hic lien deorsum durescit, eáque duricies cùm accreuit, rotunda est, aut lata: quarum differentiarum commune est nullam esse lienis accretionem in longum: quæ tamen accretio, reliquarum duarum communis est, crassæ ac tenuis: vt scilicet ipsa duricies sit longa & crassa, tenuis item & longa. Quæ cùm ita sint, nunc erit facilis demonstratio huius prognoseωs quæ sic habet.

lib.2.progn. & in Coac.

hist.3. 1.Epid.

hist.1.1.Epid.

aph.43.6.

lib.3.πεϱὶ διαίτ. ὀξέων.

lib.πεϱὶ παθῶν.

aph.48.6.

aph.7.2.

6.Epid. par.2.

DYSENTERIA] i. Cruenta egestio; non quidem hepatica: sed aluina; quam edit exulceratio intestini, nata ex glutinoso & acri humore qui admodum pigro lapsu extrà fertur per sinuosa intestina, quibus abradendo & exasperando molestiam exhibet sæui doloris.

LIENOSIS] i. Quibus lien ipse iam pridem cœpit durescere, ac tandem κατάρροπος factus est: non quidem repentino affluxu sanguinis melancholici qui phlegmonem edit systrophicam, ipsúmque facit ἀνάρροπον cum duritate ac sæui doloris cruciatu: sed quibus congesta sensim pituita, aut melancholicus humor, duritatem attulit tensionis; oborto scilicet lienis tumore rotundo, aut lato, longo & crasso,

itémque tenui atque longo. Quæ omnes differentiæ ſunt in καταρρόπῳ liene, per congeſtionem humoris pituitoſi, aut melancholici: quò ſpectat inſtituta prognωſis.

lib. 4. περὶ ἄρθρων. NON LONGA QVIDEM] Quod in laude poſitum dyſenteriæ periodicæ ſanguinis redundantis, quæ fit κατὰ λόγον naturæ, i. imperio ac dominatu ipſius, quæque nullam habet ὑπέρχεσιν. Eſt autem non longa, i. preſſa leuiter ad exigui prædicationem temporis, atque fugax: à forti contentione naturæ, humorem morbificum, iam cœptum mitificari, confertim ac celeriter expurgantis. Naturę autem contentio excitatur cùm lien induruit: quia tum oppreſſa, tum proritata, fit αἰσθητικωτέρα, cum ſenſione ac perceptione tumoris moleſti. Antea verò nullum erat ſtudium excernendi, dum virtus excretrix manebat ſopita & debilis: quæ cauſa & occaſio lieni fuit, congerendi humorem melancholicum aut pituitam, ſine moleſtia: donec ipſa congeſtio cumulata, lieni tenſionem attulit, indéque duriciem atque renixum, ac proinde ſenſionem ſuæ moleſtiæ qua proritatum viſcus colligit ſe ad excernendum humorem morbificum διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, i. *per loca lege naturæ commoda*, vt explicet ſe illa moleſtia. Quæ ratio explicandi conceſſa eſt partibus omnibus quæ communi funguntur officio. Intelligo autem quò, quà, & quemadmodum; vt eſt humoris motus, naturæ impulſus, & partis obſeſſæ conditio atque ſitus. Quæ tria expurgandi conuenienter commoda & opportunitates, ſunt in liene turgido & καταρρόπῳ, per inteſtina: vnde dyſenteria per accidens excitatur.

VTILIS] Quia inde certiſſima eſt ſecuritas, ſecundam fore valetudinem lienoſi quem modò deſcripſimus; ídque tum per ſe, tum ex euentu. Ac per ſe quidem: quoniam vacuando atque nouando, redintegrationem adfert lienis, multùm è natura egreſſi, facitque vt ad officium redeat ſegregandi humorem nigrum à ſanguine. Quod non in vltima laude ponendum eſt naturalis œconomiæ, naturaliter conſtitutæ. Ex euentu autem: quoniam fugax illa dyſenteria non infert incommoda, mox dicenda, lienteriæ vel hydrωpis.

LONGA VERO] Cuius longinquitas tribuenda eſt, vel ipſi lieni ab oppreſſione nimia fatiſcenti, non exurgenti contra vim morbi; vel humoris efferi offenſioni, cuius exulceratio ſæua eſt in inteſtino, cum diuturno affluxu laceſſentis continenter humoris: cuiuſmodi eſſe dicitur dyſenteria quæ à bile atra duxit initium.

PESTIFERA] Signo & cauſa. Ac ſigno quidem: quoniam ipſa ſymptomatica, nata eſt è ſymptomate, ac ſymptomatico motu edita, non vi naturæ: tum autem quia tam ſæua dyſenteria, & colliquamento vtriusque adipis, & inteſtino exeſo, funeſta eſt. Vt cauſa autem: ſucceſſione mortiferorum ſymptomatum, lienteriæ, vel hydrωpis. Sequitur enim.

NAM CESSANTE ILLA] Non quidem redintegrato inteſtino nimium exulcerato, penéque exeſo; nec reſtituto liene quem dira vis morbi, diu multúmque oppreſſum labefactauit: ſed omni ſenſione ſopita, ſublato inteſtini ſenſu per νέκρωσιν & gangrænam.

SI VEL HYDROPES VENIANT] Tympanias vel aſcites, quorum inde natorum generatio patefacta eſt in hiſtoria de hydrωpe.

VEL LIENTERIA] Cuius natura & cauſæ mox dicentur in proxima deciſione.

aph. 43. 6. MORTIFERVM] Sic enim dixit alibi, καὶ ἀπόλλυνται: quoniam nulla redintegratio eſſe poteſt in magnis ſymptomatis quæ à peſſimis ortum habent; ídque cùm aliàs, tum ſi naturæ vires languent effœtæ. Hîc autem lienteria, ex imbecillitate orta virtutis, ipſam quoq; denuo infirmiorem facit. Notum

lib. περὶ παθῶν. eſt illud vetus Hippocratis. *Morborum quicunque alter alteri ſuperuenerit; maximam partem interimit. Nam cùm infirmo iam corpore, maleficentiâ morbi præſentis; alter morbus incidit, priùs ab imbecillitate moritur, quàm morbus nouè adueniens, curſum ſuum confecerit.*

Exiſtit quæſtio difficillima, ſuper dyſenteriæ vindicis breuitate, qua vnicè commendatur. Num ſemper in vitio longa ſit; ac nullam vim habeat vindicandi, grauiorum malorum aſſertrix. Fuit namque illud iudicium præceptoris, vt dyſenteria longa, ſit vindex lumbarium gibberum: quando illa gibbera

lib. 5. περὶ ἄρθρων. & κυφώματα veniunt à luxante tuberculo. Hippocratis verba hæc ſunt. Ἤδη τισὶν ἔλυσε, καὶ ἡ δυσεντερίη πολυχρόνιος γενομένη. i. *Iam pridem conſtat quòd quibuſdam, gibberorum lumborum libertatem attulit dyſenteria quæ lõga eſt.* Ergo dyſenteria longa, vindex eſt lumbarium gibberum à tuberculo enatorum. Hîc certè quærendi occaſio eſt, cur ea longinquitas non inferat illa incommoda mortifera, lienteriæ & hydrωpis, de quibus verendum præcepit in longa dyſenteria lienoſi. Enimuero phymatis ſiue tuberculi, coxam, i. lumbos luxantis, & κύφωμα, i. *gibberum* facientis, cauſa eſt ſanguis quem mitificari oportet, & in empyema mutari, vt confluat ad inteſtina, quò nec ſua ſponte poſſet appellere, propter craſſiciem: nec ab inflammata parte cieri; propter ſegniciem. Sed empyemate, craſſi humores tenuantur, ipſáque partium obſeſſarum natura excitatur ad excretionem humoris moleſti. Eſt autem pepaſmus ſanguinis, omnium humorum mitiſſimus. Itaque dyſenteria longa eſt, longo affluxu materiæ, cuius ne minimum quidem ſupereſſe oportet in phymate, vt luxata vertebra reponatur. Sed ea materia longo affluxu non facit carcinωma in inteſtino, nec inteſtini ſubſtantiam labefactat, quam ſuperficie tenus tantùm abradit; nec verò nutritias partes in mali ſocietatem adducit, vt inde lienteria vel hydrωps in metu ſit. Longinquitas autem dyſenteriæ, id ſecum adfert commodi, vt phymatis luxantis materiam vacuando, ipſam quoque luxatam vertebram, è ſuo ginglymo & ſymphyſi foras egreſſam, intrò velut fugitiuã retrahat, per ſympathiam meſocωli, neruos lumborum ex quibus conſtat, in crebra egerendi contentione attrahentis. Secus eſt in dyſenteria lienoſi, quæ ſi à pepaſmo veniat pituitæ à forti contentione lienis excluſæ; breuis eſt atque fugax, nec vlla ſuæ feritatis impreſſa relinquit veſtigia in inteſtino. Sin autem melancholici humoris putredine quadam atrabilaria excitetur; quò longior, eò peior: quoniam, vt paucis dicam, idem facit quod illa quam excitat bilis atra.

DE LIEN-

DE LIENTERIA.

ΕΝ ΛΕΙΕΝΤΕΡΙΚΟΙΣΙ μετὰ θηρείων ὀδυνάων, στρόφῳ λυόμεναι· τὰ περὶ ἄρθρα μετεωρίζουσιν. ἐκ τουτέων λέπια ὑπέρυθρα φλυκταινούμενα. ἐφιδρώσαντες οὗτοι διαφοινίσσονται, οἷα μάστιξιν. Cap. xxi.

1 In lientericis cum feris aluinis, qui tormine exoluuntur dolores; quæ circa sunt articulos tumefaciunt. Hinc prærubræ squamulæ & bullatæ. Quinetiam oborta sudatiuncula, vibicibus rubent obsiti, vt flagris cæsi.

SEQVITVR aluinum symptωma, toto genere symptomaticum, quod nulla ratione criticum esse potest; vt sæpenumero est diarrhœa: non rarò etiam dysenteria, vt suprà ostendimus. Est autem lienteria, quæ ex infirmitate orta naturæ, ipsam reddit denuo infirmiorem. Ergo lienteria semper meretur [Cels. cap. 16. lib. 4. & 1. Epid. part. 2.] malè de iis quos inuasit: quia non effundit quod intus læsurum erat, sed potiùs profuturum; videlicet quicquid assumptum est: propterequaque vt causa ipsa; sic etiam spatio periculosa est. Interdum enim ægros trahit: interdum præcipitat.

Sed eius infirmitatis, vnde lienteria ortum habet, causa omnis priuationem edit primæ coctionis in aluo: idque tum per se, tum ex euentu. Atque natura lienteriæ in coctione frustrata cōsistit: symptoma verò in præpropera egestione σιτίων ἀμεταβλήτων, i. *ciborum mutationis penè omnis expertium*. Vt non minùs in vitio sit lienteriæ morbus atque symptωma, quàm si ægro manus adferret. Est enim perinde adeo victum tollere, ac vitā adimere: planéq; idem est liētericum esse, quod genio defraudari, & fame absumi.

Quemadmodum autem symptωma hydrωpis edit frustratio αἱματώσεως: sic lienteriam frustrata chyli operatio, vel ipsa chylωsis frustrata. Ille symptωma est secundæ coctionis deperditæ: hæc verò primæ. Sic enim Galenus agnoscit in lienteria, στέρησιν τῆς πρώτης πέψεως: quemadmodum in hydrωpe, τὴν ἀποτυχίαν τοῦ τῆς αἱματώσεως ἔργου: vt suprà iam demonstratum est. [aph. 1. 6. & lib. 2. progn.] Quamobrem nec λειεντερία Græcum nomen, nec Latinum, *læuitas intestinorum*, conuenienter & appositè, morbi aut symptomatis naturam animo complectendam proponit. Nec enim læuitas intestinorum, semper est: sed quandoque asperitas: nec si esset, symptωmatis huius consecutionem adferret. Adfertur autem morbo vētriculi, non intestinorum.

Atque vt iam cœpi attingere; duplex in aluo causa est vnde lienteria vulgo dicta enascitur. Vna quidem, frustratio coctionis; altera verò, præceps egestio. Illic manet cruditas: hîc contineri nihil potest quicquid assumptum est, quin protinus imperfectum reddatur. Atque vtriusque causæ commune est, coctionis priuatio: sed frustrationis, per se; præcipitis verò egestionis, ex euentu. Commune est etiam vtriusque, aluum ferri cibis incoctis & crudis.

Frustratæ coctionis per se, causa est prægrandis ventriculi frigida intemperies quæ ἀπεψίαν facit, vnde frustratio coctionis, cuius frustratæ primum symptoma est, alui grauatæ oppressio, inde crudorum quę sumpta sunt, libera & liberalis egestio. Eius lienteriæ προηγούμενα sunt, fames canina quæ dicitur κυνορεξία, i. *inexplebilis appetentia*, hinc βουλιμία τουτέστι καταπτωσις τῆς δυνάμεως ὀρεκτικῆς, i. *collapsa vis appetendi*, cum indigentia alimenti per νέκρωσιν alui quam in Pario annotauit, quem scribit fuisse ἀπόσιτον, i. *cibi fastidiosum*, cum aluo prorupta vel profusa liquidis excrementis. Comitantia autem signa sunt, alui oppressio ex irrita contentione & inani conatu coquendi: mox inde profusa crudorum ciborum egestio. Huius lienteriæ, his de causis enatæ, proprium epiphænomenon quiescentis & vale dicentis, est ὀξυρεγμία, i. *acida eructatio*, quæ priùs non fuit: [aph. 1. 6. & 2. Epid. lib. 3. περὶ διαίτης] sicut alterius lienteriæ mox explicandæ, προφαινόμενον, i. *prænuncium signum*, quod eam citò venturam denunciat, similis oxyregmia, siue acida eructatio. Ad lienteriæ huius curationem, neoterismo tantùm est opus, ὅτι δήλως συμφέρει κενεαγγέειν, vt verbis vtar Hippocratis, i. *neque profuerit vacuationi operam dare*. [lib. 4. περὶ ἄρθρων.] Atque ipsa curandi ratio, in illo præscripta est à præceptore. Λιμὸν θώρηξις λύει, i. *Famem caninam, potio meri exoluit & sanat*. Huc spectant fomenta stomachica, litus, hapsi, emplastra; tum piperata etiam, siue aromatica condimenta, cum delectu morbi & ægri.

Restat altera lienteria, cuius præceps egestio causa est cruditatis; cùm scilicet quidquid assumptum est, contineri nequit in aluo, donec perfectum sit: sed protinus redditur imperfectum. Eius incontinentiæ duplicem causam reperio; vnā catarrhi prolapsum crudi & albuminei, quo præcipitātur quæ sumpta sunt omnia, priusquam mitificari cœperint, vel etiam mutari in aluo. Hæc, tempestatis est humidæ frigidæ & aquiloniæ, cuius vi sic ortam fuisse Thasiis narrat Hippocrates. Γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου ὑγροῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ βορείου ἤρξαντο μὲν τὸ πρῶτον ὀφθαλμίαι ῥοώδεες. κατὰ δὲ τὸ θέρος ἤδη καὶ φθινόπωρον, λειεντεριώδεες., &c. [1. Epid. part. 2.] i. *Exacto anno humido frigido & aquilonio; primùm quidem exortæ sunt ophthalmiæ liquentes. Per æstatem verò & autumnum, iam pridem concepta causa, facti sunt lienterici*, &c. Vide Galenum. Hîc primùm siccandum est caput marsupiis, & pane calido, ne quid deinceps confluat: mox purgationi operam dare oportet diluto rhabarbari: diætam præscribere siccam ac tenuem, nec sistere ante tempus. Lienteriæ huius descriptio digna Hippocrate, sic legitur. *Lienteria, cibos egerit imperfectos & crudos*, ἀσήπτους vocat Hippocrates; [lib. περὶ παθῶν.]

ac tum nullus dolor eſt. Sed tamen corpus macreſcit. Ac morbus quidem infertur, quando è capite & ſupero ventre catarrhus pituitæ prolabitur ad inferum ventrem. Quod cùm accidit, cibi ab ipſo catarrho crudorem concipiunt, & humeſcunt: vnde ipſorum ἀσήπτων, i. crudorum & incoctorum præceps egeſtio eſſe ſolet. Tum corpus liquitur.

Supereſt cauſa altera præcipitis egeſtionis: proptereáque crudæ, quæ incontinentiam ventris oſtē-
comment.ad aph.1.6. lib.2.prorrh. 3.Epid. & lib. περὶ γυναικείων. dit. Eſt autem aphthoſa ventriculi tunica, i. leuis & ſuperficie tenus impreſſa exulceratio, qua ſimiliter fit in aluo lienteria, vt ſtranguria in veſica. Huius lienteriæ hiſtoria legitur quidem alibi apud Hippocratem: ſed quia pertinet ad hanc prognωſin, vel ipſa prognoſeωs ratio in eius notitia continetur; ſufficiet locos attingere, & explicare per ſingula membra ipſius prognoſeωs, vt eodem ſtylo exaretur.

IN LIENTERICIS] Quorum præceps egeſtio, cauſa eſt cruditatis, fruſtratâ ſcilicet coctione ob incontinentiam cibi quam edit aphthoſa in ſinu ventriculi ſuperficies. Talem enim lienteriæ ideam ponit inſtituta prognωſis, vt planum facient quæ ſequuntur. Sed primùm aphthoſi ventriculi ratio explicanda.
aph.24.3. Sanè ἀφθώδης, i. *aphthoſus* fit, aphthis quibuſdam obſitus. Sunt autem aphthæ, vlcuſcula quædam, ſuperficie tenus in ore cōſpicua lactentiū nuper natorū infantiū, quę ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι nomen habent: quòd infantium ora molliſſima, tenerrimáque, ſeroſioris lactis contactum & qualitatē perferre non poſſint. Hoc ſporadicum eſt à diæta: proptereàq; ſaneſcit ex facili, vbi ſola ſufficit diætæ mutatio. Sed illud epi-
part.3.3.Epid. demicum eſt, habétque θεῖόν τι peſtiferum, de quo hæc ſcripta ſunt à præceptore. Στόματα ἀφθώδεα, κοιλίαι ταραχώδεες, ἀπόσιτοι. i. *Ora aphthoſa, turbatæ alui, ciborum faſtidia.* Vbi Galenus author eſt; aphthas infantiæ quæ cum nutricis lacte ſuguntur, ſtatim quieſcere, ſi ora lactentium modicè aſtringantur: ſed eas quæ ab humore prauo naſcuntur, ſemper malignas exiſtere. Deinde ſubiungit. *Prolapſo è capite prauo humore in fauces, quicquid in pulmonem irruit, tabificas facit affectiones: quod verò in aluum ſubit, eam perturbat cum morſu: in tranſitu autem, appetendi vim labefactat, cibíque adducit faſtidium,* quod ἀποσιτίαν Græci vocant. Sic
Hæc infrà demonſtrabuntur in hiſtoria τῶν γυναικείων. ora grauidarum aphthoſa, futuri aborſus prænūcia ſunt: quod ab eodē ferino catarrho, idem futurum eſt in ventriculo, quod apparet in amplitudine oris, videlicet leuis exulceratio. Hinc lienteria quæ aborſionis cauſa eſt: quia gerendi & nutriendi fœtum adimit commoditates. Quæ cùm ita ſint, pergamus ad reliqua.

Coac.15.cap. 11.lib.2. CVM FERIS ALVINIS] Vel ani potiùs, quæ ſunt aſcarides: ſicut aluinæ feræ, vermes rotundi & lati. Nam de huiuſmodi ferarum cauſis & nomine, dictum eſt alibi.

QVI TORMINE EXOLVVNTVR DOLORES] Quos excitat irritata exulceratio, dum præceps egeſtio fit ciborum, quorum appulſu neceſſario refricatur, vnde tormentum quod cibis egeſtis quieſcit, vnáque dolor obortus miteſcit. Demonſtratum eſt ſuprà; quòd morſus & tormina nunquam doloris nomine appellantur. Sic igitur dolores oborti cum tormine, exoluuntur cùm cibi tranſierunt, quorum contactu preſſa quantumuis leuiter exulceratio proritatur, atque quodammodo recrudeſcit.
ἀῤῥωστία. aph.1.6. Secus fit in prima differentia lienteriæ, quam edit ventriculi ἀτονία nata ex prægrandi frigida intemperie. Nec enim ſæua eſt crudorum egeſtio, nec ita præceps; carétque omni moleſtia in excernendo.

QVÆ CIRCA SVNT ARTICVLOS TVMEFACIVNT] Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret. In longa lienteria, quæ quoties aluum cier, dolores excitat cum tormentis, nec niſi excluſo cibo quieſcunt; ſi quidem cibi appulſu tantùm, exulceratio proritetur, cuius ipſa præcipitem facit egeſtionem; ipſum verò ῥεῦμα ὁρμώμενον, i. *concitatum è capite*, aliò ſe cōuertat, impetúmque faciat in articulos ipſos; cùm iam pridem emacruerint, proptereáque multùm extenuati ſint, eos tumefaciet, nō quidem εὐσαρκίᾳ: ſed quodam tumore cachectico. Eſt enim facilis atrophiæ tranſitus in cachexiam: præſertim cùm perennitas eſt cacochymiæ. Quod ſatis indicant quæ ſequuntur. Verbum autem, μετεωρίζωσι, pertinet ad tumorem
aph.74.4. contra naturam, nō ad εὐσαρκίαν ἢ σαρκῶν αὔξησιν, i. *carnium ſucci plenarum & ſolidarum accretionem.* Sic dyſenteria billioſa, intempeſtiuè ſuppreſſa, abſceſſum facit in articulis.

HINC PRÆRVBRÆ SQVAMVLÆ ET BVLLATÆ] Cùm ſcilicet ad vltima ventū eſt, &
Coac.1.cap. ſuperioris. Coac.12 cap. 17.lib.2. lib.4. περὶ ἄρθρων. cachexia ſolidarū partiū, ex æquo certat cum ἀτροφίᾳ. Hîc enim puſtulati articuli velut ambuſti, corporeæ habitudinis phthiſin oſtendunt, vt demonſtratū eſt ſuprà in illa prognωſi. *Puſtulata corpora, velut ambuſta; phthiſin oſtendunt habitus.* Ac primùm hîc puſtulæ, velut bullæ ſunt rubræ, ex affluxu & collectione ichωrum venenatorum & acrium, ſuperficiem corporis amburentium vel erodentiū. Inde ſquamoſæ fiunt, & velut ſquamatim cadunt emortuæ in maraſmo partium ſolidarum, vt viſum eſt præceptori in
Coac.15.cap. 7.lib.2. illo. *Si cui ſputa ſalſa & tuſsis inhibentur, iis rubet corpus velut exanthematis obſitum; ſed ante mortem exaſperatur.* Sed ſatis iam alibi de bullatis exanthematis quæ cadunt in ἀτροφίαν partium ſolidarum, & ſuo genio defraudatarum, & erethiſmis efferæ cacochymiæ afflictarum.

QVINETIAM OBORTA SVDATIVNCVLA] Quæ tum exudat, cùm ſucci alibilis nulla ſit aſſimilatio, partibus exolutis, ac ſui negligentibus, ipſum effluere permittentibus.

AC RVBENT VIBICIBVS OBSITI, VELVT FLAGRIS CÆSI] Quoniam à putri calore ſudatiūculæ, cùm naturalis humor effluxit, ferūtur ichωres qui occupant totum corporis habitum.
lib. περὶ τέχνης. Eſt enim perceptum illud Hippocratis; quòd quicquid in corporis habitu cauum eſt καὶ ἀσύμφυτον, i. *incoibile*, cuiuſmodi ſunt interſtitia muſculorum; vt ſpiritu replentur in ſecunda valetudine: ſic ichωribus in aduerſa, quorum collectione, præter perennem affluentiam ex hepatitis, venarúmque omnium impuritate; modò puſtulæ, modò vibices toto ſparguntur corpore, pro qualitate humoris morbifici, & varia partium obſeſſarum figura. Tali ſtylo edita eſt illa prognωſis. Οἱ τὰ ἄρθρα φλυκταινούμενοι, ἐξερυθροῖσιν ἐπιπολαίοις· ἐπὴν ῥιγώσωσιν οὗτοι, κοιλίας καὶ βουβῶνας διαφοινίσσονται, οἷα πληγῇσιν ἐπωδυνῶσι, καὶ ἀποθνήσκουσι. i. *Quibus articuli attolluntur ſubrubris bullis; hi cùm obriguerint, toto ventre & inguinibus velut purpurati conſpiciuntur, tanquam vibicibus cæſi, & moriuntur.* Sed eius prognoſeωs enarratio infrà ponetur. Pergamus ad alia.

2 Οἱ ἐν λειεντεριώδεσι μακροῖσι, ἅμα θηρίοισι, στροφώδεες, ὀδυνώδεες· λυομένων ἐποιδέουσι. τὸ ἐπιῤῥιγοῦν τούτοισι κακόν.

Quos longa exercet lienteria, cum feris, torminibus, & doloribus; cùm hæc quieuerint, intumeſcunt. His ſuperrigere malè eſt.

Hic longa non eſt lienteria, in aphoriſmis poſita, quam ex Græco Latinè ita conuerti. *In longa lienteria ſi acida ſit eructatio quæ priùs non erat, bene ſit ægro.* Eſt enim cauſa eius, ventriculi ἀῤῥωςία quam genuit ingens ipſius frigida intemperies. Eius egeſtio caret omni tormento, & omni morſu atque dolore inteſtinorum, nec ita præceps eſt, vt iam dixi, quàm aliarum quæ à prolapſu catarrhi è cerebro enaſcuntur: imprimiſque ferini, qui & ventriculum, & inteſtina tenuia facit ἀφθώδεα. Qualem iam poſuit ſuperiore prognωſi: & in hac etiam ſymptωmata eius proſequitur tum adiuncta, tum conſequentia, συνεδρεύοντα καὶ ἐπιγινόμενα Græci vocant. Eſt enim lienteriæ ſignum vnum pathognomonicum καὶ ἀχώριστον, præceps crudorum vel imperfectorum ciborum egeſtio. aph.1.6.

Qvos longa exercet lienteria] Quam edit aluus aphthoſa, vnde crudorũ præceps egeſtio ab incontinentia omnium quæ ſumuntur. Eſt autem longa, tum ob perennem affluentiam catarrhi ferini, ex anno auſtrino quem pluuiæ occuparunt, vnde ventriculi & inteſtinorum aphthæ cõiunctum habent Hippocraticum illud θηΐον τι; non autem lactentium ſimiles quas excitauit ſeroſius lac nutricis: tum ob aſſiduam proritationem eorum quæ ſumuntur, illac tranſeuntium, vnde ſolaminis loco, afflictis datur afflictio, vt in prouerbio eſt.

Cvm feris] i. Aſcaridibus, in ano velut catullientibus, quę ſunt putredinis fœdæ ſoboles, non autem excrementi chyloſi, quale multum eſt in puerulis ab edacitate: proptereàque ſcatent lumbricis. Nam tæniarum alia ratio eſt, quam ſuprà ex præceptore attigimus. Non enim credibile eſt in chyloſi excrementi vacuitate, ac tam præcipiti egeſtione, lumbricos naſci: quamuis in torminibus etiam enaſcantur; ſi verum illud eſt præceptoris. Τὰ καρδιαλγικὰ μετὰ στρόφου κοιλίης θηρία καταῤῥήγνυται. i. *In cardialgia cum torminibus, feræ alui prorumpunt.* Sed aſcaridum hîc nulla eſt impeditio: quin potiùs opportunitas ex fœda corruptione. Aſcarides autem, feræ ſunt, nec rarò κατ' ἐξοχὴν, nomen ferarum obtinent, vt in illo. Τὸ θηριῶδες φθινοπώρου, i. *Autumno ferinum.* Vbi Galenus author eſt, ferini nomine contineri aſcaridas, lumbricos, elephantem, cancrum, phthiſin, cæteráque omnia ſæua mala quæ autumno potiſſimùm regnare dicuntur. Sed ex omni ſenſu τῶν θηριωδῶν, cui locus hîc eſſe poſſit quàm aſcaridibus, non hercle inuenio. Lumbricos iam exploſimus: elephantem verò, cancrum, phthiſin, & vlcus depaſcens, quod θηρίωμα ἢ νομὴν Græci dicunt, huc aduocare nec poſſumus, nec debemus. Nam vt cæterorum facilis ratio eſt cur in lienteria loco ponenda non ſint: ſic ferini vlceris ac depaſcentis nulla eſt æquitas cur in liẽteria ſit vſurpatio. Eſt enim θηρίωμα vlcus, ἢ νομὴ in aluo, dyſenteriæ aluinæ cauſa effectrix: quoniam egeſtionem mouet cruentam, quæ nulla eſt in lienteria: ſed tantùm crudi cibi, & imperfecti, ab impotentia coquendi aut continendi. Coac.15.cap. 11.lib.2. ibidem.

Tormini bvs] Quæ inteſtinorum leuiter preſſa excitat vlceratio, appulſu ferini humoris vnde mordentur, éſtque morſus ille, torminum cauſa vna: ſicut & flatus acrior qui in ſinuoſis inteſtinis ſubſiſtit, nec exitum habet, vt mox dicetur.

Et doloribvs] Contactu eorum quæ fruſtra ſumuntur dum illac tranſeuntia præcipitantur ad exitum. Notabilis eſt, hoc loco, doloris atque torminum diſtinctio.

Cvm hæc qvieverint] Sed tamen ἀχείτως καὶ ἀσήμως, vt nulla redintegratio fit alui, nec inteſtinorum, cum perenni affluxu catarrhi ferini. Quieſcunt autẽ aſcarides, dolor & tormina: quoniam ceſſat egeſtio ſenſu amiſſo per νέκρωσιν alui & inteſtinorũ, vnde nulla ampliùs rei moleſtę ſẽſio excitatur.

Intvmescvnt] Occupati ſcilicet tympania hydrope qui aſſurgit copia ſubſiſtentium flatuum in anfractibus inteſtinorum, in quibus impotentia eſt, vel deprauatio periſtalticę facultatis. lib.2.progn.

His svperrigere] Τὸ ἐπιῤῥιγοῦν, ſemper ſymptomaticum eſt apud Hippocratẽ, vt alibi ſæpe iam obſeruauimus. Eſt autem ſymptomaticum materiæ ſubſiſtentis, vt in purulento abſceſſu; non autem è vaſis expreſſæ in partes acerrimi ſenſus, neruoſiſſimas; cuiuſmodi eſt ille rigor qui cietur in febribus, è lumbis per dorſum ad caput. lib.6.aph.& 6.Epid.

Male est] Signo & cauſa: quod alibi demonſtratum eſt, vt nemo ſit omnium qui noſtra hæc legerint, quem iſta neſcire perſuaſum habeam.

3 Λειεντερικὰ μετὰ δυσπνοίης, καὶ πλευροῦ τῇ κνησμῷ ἐς φθίσιν ἀποτελευτᾷ.

Lienterica quæ cum ſpiratione difficili, & lateris vellicatione coniuncta ſunt; tranſeunt in phthiſin.

Enimvero vna lienteriæ differẽtia, & vna item phthiſeωs, ab eodem fonte principia cauſaſque ducit; nempe à cerebro vnde ferina deſtillatio eſt, nata ex tempeſtate auſtrina peſtifera, cuius prolapſu

in aluum aphthosam fit lienteria; in pulmonem verò, θηρίωμα φθινῶδες, i. *ferinum vlcus tabificum.* Nota est illa sententia nuper è Galeno adducta super symptomatis quæ à ferini catarrhi prolapsu in fauces, nascuntur; quædam in aluo, vt perturbatio vel ἐκταραξις; quædam in pulmonibus, vt phthisis: quæ omnia sequuntur naturam humoris morbifici, & partium occupatarum. Sed tamen perrarò accidit vt ambæ partes, è catarrho in fauces, pariter similitérque affligantur. Vnius afflictio vindex alterius esse solet: sicut in ructu acido, rarò pleuritis incidit: nisi tanta sit catarrhi feritas & propagatio, vt ambas æquè inuadat & occupet. Quod sapienter Hippocrates annotauit in diarrhœa pleuriticorum & phthisicorum, quam scribit nonnullis eorum superuenire, affecto iam morbo; quosdam verò circa initia pariter occupare. Omnis autem præceptoris ratio de diarrhœa cum phthisi, aut super phthisi, continetur in illa prognosi. E *phthisicis, quibus defluunt capilli è capite; pereunt à diarrhœa.* Et *quibus phthisicis diarrhœa superuenit; moriuntur.* Hic sanè lienteria secum habet coniuncta signa φθινώδεα, dyspnœam scilicet, & lateris vellicationem, quorum significatio est in illo, μετὰ δυσπνοίης, i. *cum spiratione difficili,* &c. Non enim per lienteriæ μετάστασιν phthisis incidit, vt nuper vidimus in dysenteria cruenta, intempestiuè suppressa. Nec verò per παρέγχυσιν humoris lienterici, qui mutata velificatione confluit in thoracem, aluo relicta: sed eius qui pariter æqualitérque simul thoracem & aluum occupauit dominatu & magisterio: ita tamen, vt cùm cessarit lienteria, & aluus tumescere cœperit ob causas prædictas; tum phthisis ipsa lumen suum ostendat, concepto iam vlcere quod ferina intulit destillatio, dum lienterica esset aluus, nec vlla proinde expurgatio fieret vtriusque rheumatis, concitati & consistentis. Quo stylo & scopo scripta est instituta prognosis.

part.3.3.Epid.

Coac.4.cap. 17.lib.2.

Coac.1.cap. super.

Ergo. LIENTÉRIA] i. Lienteriæ illa species quam intulit sæua destillatio per aluum aphthosam: vnde impotentia continendi quæ nutricatui assumuntur: proptereáque omnium præceps egestio.

QVÆ CVM SPIRATIONE DIFFICILI] Crebra & parua, ex contumacia & labore partium spirabilium, catarrho & phlegmone occupatarum. Nam spiratio frequens & parua, inflammationem denunciat & laborem partium spirabilium; thoracis, pulmonum, & arteriæ.

Coac.1.cap. 9.2.

ET LATERIS VELLICATIONE CONIVNCTA SVNT] Ob proritationem tunicæ costis intextæ, à sæuo catarrho & phlegmone ipsa systrophica, vt suprà dictum est in pleuritide.

TRANSEVNT IN PHTHISIN] Vel potiùs finiuntur phthisi quam ipsa lienterica non genuerunt, nec per se, nec ex euentu, i. neque per μετάστασιν ipsius lienteriæ iam enatæ, neque per deriuationem catarrhi efferi prolabentis: sed accrescendi causam & occasionem dederunt, quòd anacatharsin prohibuerunt ipso ventris profluuio, quod ea ratione plus valet ad imprimendam phthisin, quàm deriuatione catarrhi, eius impressionem impediat. Hîc enim deriuatio nihil prodest in pari confluxu materiæ in aluum & in pulmonem: quoniam phthiseos & lienteriæ, ab eodē & æquali ortu generatio est. Non igitur hoc loco idem est ortus phthiseos, qui fuit inflationis à lienteria in superiore prognosi. Nec verò καταχρηστικῶς hîc nomen phthiseos vsurpatum pro lienteriæ atrophia & cachexia, vt opinari quis possit illud, ἐς φθίσιν ἀποτελευτᾷ, i. *in phthisin desinunt,* eò spectare vt inde extrema macies intelligatur quæ longam sequitur lienteriam. Sed phthisis idem significat quod ipsa phthoë Athenienfium, pertinétque ad vetustum vlcus pulmonum, quod emaciandi potentia, & vi tabifica, cæteros omnes morbos præcedit, tum edacitate sua, tum febre hectica, tum aëris quem ducimus infectione tabifica quam ei, pulmonis ipsum θηρίωμα & fœdum vlcus impertit. Sed satis iam de his in phthisi, & eius historia.

Coac.2.cap. 17.2.

4 Εἰλεώδεσιν ἐμέτος καὶ κώφωσις· κακόν.

Ileosis vomere & obsurdescere; malè est.

HACTENVS de lienteria quæ cernitur in præcipiti & molesta egestione crudorum & imperfectorum omnium, quæ nutricatui assumuntur: ab impotentia continendi, quam edit aphthosa ventriculi exasperatio. Nam eius quæ impotentia coquendi enascitur, exposita est omnis ratio in historia lienteriæ. Quoniam autem sæuis torminibus fœta est illa quoque intestinorum afflictio, quæ ileus nominatur; hîc iure & loco quærendum videtur super natura eius, & super symptomatis, quæ ipsos malè habent periculosè, quos ileus occupauit. Sed tamen hoc interest inter lienteriam aphthosam & ileū; quòd cùm vtriusq; cōmune sit cruciari torminibus, illa causam habeat impotentiā continendi potionem & cibum; hic verò permeandi & transmittendi extrà per sedem, vt mox dicetur. Ergo nomen ilei pertinet ad intestinorū εἴλησιν contra naturam, quæ est in motu peristaltico intestinorum, cōtrario naturali, cùm scilicet intestina fibris rotundis circumcirca colligunt se infernè sursum; neq; id naturaliter, vt fit supernè deorsum. Est enim peristaltica intestinorum vis, qua transmittuntur infrà humores, flatus, & fæces. Atq; id naturaliter fit. Secus autem in ileo, cuius quidem vitio cibus & fæces non permeāt; sed primùm in aluo subsistunt, mox remeant sursum, vt etiam per os reddantur. Talis ἄνω εἴλησις fundamentū est ilei, cùm firmiter fixa est eius causa. Nā sæpe est fugax & pressa leuiter, cuiusmodi est illa quam infert oxymeli cùm abradendo & exasperando, intestinis molestum est, de quo sic ait præceptor. Φῦσαν κωλύει ὑπάγεσθαι· ἀλλὰ παλινδρομέειν ποιεῖ. i. *Flatum prohibet infrà transmitti: sed ipsum facit suprà recurrere.* Tum illa etiam quæ fit appulsu rei frigidioris ad anum, vnde comparatur alui astrictio, iis præsertim qui parum obtecto podice diu sedent in marmore. Sed ingens malorum fœtura est ex ea, quæ sursum fit contra naturam, intestini vtriusque refluxione, quàm τὴν ἄνω εἴλησιν nominauimus. Inter hæc mala incredibile est &

Coac.1. huius.cap.

lib.3.περὶ διαίτ.

6.Epid.part.5.

admirabile

admirabile quantum & ſæui doloris cruciatu & viſcerum afflictione, proptereáque imminenti periculo antecellat ſymptoma illud quod ileum veteres nominarunt, cuius inexpugnabile vitium eſt ἡ ἄνω εἴλησις, ob ſummam cauſarum vnde ortum habet, contumaciam. Ac primùm de ileo vetus eſt illa prognωſis. Ἔστι δὲ τὸ νόσημα ὀξὺ καὶ ἐπικίνδυνον. i. *Eſt autem præceps morbus & periculoſus admodum.* Symptωmata lib. περὶ παθῶν. hiſt.6.part.2. 3.Epid. autem mortifera ilei continentur illa hiſtoria quæ ſic Latinè legitur ex Græco Hippocratis. *Apud Tiſamenum decumbebat mulier quàm vix tolerabilia ileoſa continuò inuaſerunt: vomitiones multæ, impotentia continendi quæ biberat: circa hypochondria ſæui dolores; tum infra cruciatus ad aluum, aſsidua ſcilicet tormina: nulla ſitis erat, ſed æſtu incandeſcebat; extimæ partes frigidæ exactum ad morbum; ſumma mulieris anxitudo; ſomni vacuitas; vrinæ paucæ ac tenues; deiectiones crudæ ac tenues. Seruari non potuit, nec potis fuit quicquam opis adferri; proindéque tali ſorte interiit.* Sed eorum ſymptomatum diſtinctio eſt in prognωſi mox explicanda, cuius facillima erit ratio, poſtquam percepta fuerit ilei definitio. Eſt igitur ileus, vtriuſque inteſtini ſurſum reuolutio, qua nec aluus, nec ſpiritus infrà tranſmittitur; ſed contrà cibus & ſtercus, cùm inueterauerit, per os redditur. Eius reuolutionis in ileo, cauſa eſt, tum alterutrius inteſtini vel vtriuſque inflammatio; tum, craſſioris præſertim, firmiter fixa oppilatio. Ac fixæ firmiter oppilationis in craſſiore, doctrina eſt illa præceptoris. *Hic ſanè morbus*, inquit, *enaſcitur quando peruſti ſtercoris copia eſt atque ſubſiſtit in* lib. περὶ παθῶν. *inteſtino, ac pituita inuoluitur, eorúmque duorum cumulata congerie clauſum inteſtinum circumtenditur & intumeſcit.* Oppilationis autem documentum, idem præceptor ſtatuit hoc argumento cùm ait. *Nec vllum eorum quæ ſumuntur per os medicamentum excipit, ſed ſurſum vomendo reddit: nec eorum quæ conuenienter ſubiiciuntur vllum clyſterem admittit.* Sed inflammationis ſyſtrophicæ inteſtini tenuioris, argumenta leguntur in prædicta hiſtoria mulieris ileoſæ. Sunt autem; prægrandis hypochondriorum æſtus & ardor, frigus hiſt. ſuprà citata, ex 3.Epid. extimarum partium, & incontinentia potionis, vel eorum quę potui exhibentur. Ergo ſi alterutrius inflammatio ſit, vel oppilatio; nec aluus, nec ſpiritus infrà tranſmittitur. Si pars ſuperior affecta eſt, cibus: ſin autem inferior, ſtercus per os redditur. Sed eorum ſymptomatum diſtinctionem adferet inſtituta prognωſis, quam ſic aggredior explicandam.

ILEOSIS] i. Quibus reuolutio eſt inteſtini ſurſum; qua neque aluus, neque ſpiritus infrà tranſmittitur, cum ſæui doloris hypochondriaci ac torminum cruciatu. Sic enim præceptor. *Si quem fortè* lib. περὶ παθῶν. *ileus occuparit, ei venter dureſcit, ac nihil deiicit: tum per totam inferiorem aluum ſæuus dolor exoritur, cum febre & ſiti.* Sic item Galenus ex Hippocrate. *In ileo nihil infrà tranſmittitur. Atque hoc proprium morbi eſt in-* aph.10.7. *ſeparabile.* Idem quoque alibi ſcripſit apertiùs. *In illis nihil omnino deiicitur, ne clyſteribus quidem inditis a-* aph. 44.6. *crioribus.* Atque inter cauſas reuoluti ſurſum inteſtini, memorabilem ponit Galenus, cùm exulceratio leuis eſt inteſtini, ſi à ciborum tranſitu proritetur, nec exitum citò habeant; tum euenire vt inteſtinum lib. 3. περὶ ὀξέων. hac noua proritatione afflictum tranſmittat ſurſum ea quæ ipſum læſura erant; ac mutata velificatione, curſum deinceps inflectat ſurſum contra naturam, quem olim naturaliter deorſum tenebat. Hoc facit inteſtinum ſui diligens atque doloris metuens ex rerum moleſtarum appulſu. Sic aphthoſæ lienteriæ tranſitus eſſe poteſt in ileum.

VOMERE] Cibum per os reddere cum incontinentia potionis, cùm eò perducta eſt inflammatio tenuis, vel afflictio inteſtini, ſyſtrophica phlegmone occupati, vt circumtenſum extremis digitis prehendatur. Quam afflictionem χορδαψὸν veteres nominarunt, ex eo quòd tractabilis ſit ipſa chorda. Eſt autem chorda, tenuius inteſtinum. Ac tum epigenomena ſunt, vomitus bilioſus mali odoris, varius, atque niger; adductis in ſympathiam inteſtini phlegmone ſyſtrophica inflammati, hepate & liene, multùm inde vitiatis, valdéque afflictis. Tum ſitis adeſt inexplebilis atque febris ardenter acuta, cum prægrandi frigore partium extimarum. Sed alia quoque vomitio eſt fæcis ac ſtercoris quam, pace Galeni dixerim, venire arbitror à contumaci deſcripta oppilatione craſſioris inteſtini, cuius reuolutio inde fit ſurſum, eorúmque quæ intrà continentur, eôdem tranſmiſſio, cumulata congerie; quando, vt iam diximus, infrà tranſmitti non poſſunt. Stabulantur autem in craſſiore inteſtino fęces & ſtercora quæ aliunde proficiſci nequeunt quàm vbi ſunt. At nihil eiuſmodi eſt in tenuiore. Nec verò illac tranſmittendi ſtercoris copia eſt cùm phlegmone ſyſtrophica occupatur: vt maius periculum ſit in vomitu cibi quàm ſtercoris, tum ob vomendi cauſam, tum ob ſymptoma ipſum. Nam vomendi cauſa eſt phlegmone, cuius periculo illud adiicitur, quòd vomitione cibi & chyli tollitur nutricatus: ne taceam interim quæ ex crebra vomendi contentione ſymptωmata excitantur. Ac leuia inteſtini tenuioris mala, ſunt grauiora quàm craſſioris prægrandia. Nefas autem negare eſt eam craſſioris inteſtini afflictionem, quam ponit lib. περὶ παθῶν, ad hiſt.6. part.2.3.Epid. & aph.44.6. Hippocrates in oppilatione à peruſtæ fæcis congerie cum inuolucro pituitę glutinoſæ & craſſæ. Quod feciſſe video ipſum Galenum.

ET OBSVRDESCERE] Surditate vtraque: tum ea quam facit exolutio partis illius cerebri, vnde vis audiendi manat: tum ea quæ fit impedito appulſu τῶν ἀκουστῶν, per obſtructionem meatus auditorij: vnde aſſurgunt parωtides graueolentis ilei conſectariæ. Ac ſanè ilei graueolentia percipitur in vomitu fœdi odoris, in expiratione, in ructu, in flatu, in perſpiratione totius compaginis, cuius fœditatem obſeruaſſe ſe narrat Galenus in quodam ileoſo. prorrh.66, ſ.3.1.

MALE EST] Ne dicam mortiferè; vt certè omnino eſt. Ac tum mortifera vis eſt ilei, vt cita inde mors veniat. Quod accidiſſe legimus ileoſæ mulieri, quam ſcripſit Galenus biduo afflictionis, aut ad ſummum triduo periiſſe. Cauſæ interitus notæ ſunt. Talia autem ſymptomata vomitus & ſurditatis, tum etiam conuulſionis atque ſingultus in eos tantùm cadere ileoſos docet Galenus, qui ἔχουσιν ὀλεθρίως, aph.20.7. i. *quos ileus habet mortiferè cum deſperatione omni ſalutis.*

DE MORBIS VESICAE.

HÆC *ex prognostico: quòd ea lectio mihi melior visa est, quàm Coacarum.*

CAP. XXII. ΚΥΣΤΙΕΣ δὲ σκληραί τε καὶ ἐπώδυνοι· δειναὶ μὲν παντελῶς καὶ ὀλέθριαι. Ὀλεθριώταται δὲ ὁκόσαι ξὺν πυρετῷ συνεχεῖ γίνονται. καὶ γὰρ οἱ ἀπ' αὐτέων τῶν κυστέων πόνοι ἱκανοὶ ἀποκτεῖναι. καὶ αἱ κοιλίαι οὐ διαχωρέουσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων, εἰ μὴ σκληρά τε, καὶ πρὸς ἀνάγκην.

1 *Vesicæ autem duræ quas dolor prægrandis occupat, graues omnino sunt atque pestiferæ. Sed illæ demum perniciosæ admodum, quæ cum assidua febre nascuntur. Etenim quæ mala inferunt tales vesicæ, illa necando sunt satis. Sed ei periculo illud adiicitur, quòd inde aluus nisi coacta, nihil reddit, ac dura sunt quæ transmittuntur.*

POSTQVAM DE aluo dictum est, nunc de vesica dicendum. Eius afflictæ non hercle minora sunt, nec sæua minùs, nec minùs mortifera, quàm ipsius alui symptomata. Nam difficultate ipsa certat cum aluo: nec verò difficile dictu est quin ipsam præcedat, cum celeritate interitus. Ac sanè consentaneum est vt patefactis incommodis quæ inferuntur ab aluo & quæ ipsam inuadunt, stylum hunc nostrum ad vesicæ vitia conuertamus: quòd vtriusque idem sit munus in excernendo, illius quidem stercora, huius verò vrinas. Sed inter vesicæ mala, illud demum maleficentia eximium est, quod summam vesicæ infert molestiam, sæui doloris cruciatu; & vnà secum adfert officij ad vitam tuendam necessarij difficultatem, sæpe etiam vacationem, cum sympathia sociarum vicinarúmque partium, quarum afflictione salus in dubio esse solet. Huiusmodi est, vesicæ inflammatio per systrophen nata rheumatis concitati, vnde ipsa turgendo fit dura, & prægrandi dolore afflicta. Quæ duo symptomata ponere solet Hippocrates in omni partium tumidarum inflammatione systrophica. Nam actionis læsio, inflammationis consectaria esse solet, vt aliarum quoque affectionum. In vesica, propriæ actionis læsio consideratur in stranguria, dysuria, & ischuria. Quæ tria symptomata non sunt inflammatæ solùm vesicæ propria, nisi καθ' ὑπόθεσιν: sed aliarum quoque affectionum communia, vt suo quæque loco dicentur. Sed inflammationis cuiusque systrophicæ, vndecunque oborta sit, proprium est καθ' ὅλου, καὶ καθ' ἕκαστα, partem occupatam tumere, durescere, & multùm dolere cum pulsu, si magna sit inflammatio. Sic enim Galenus. Ἀχώριστον, inquit, σημεῖον τῆς μεγάλης φλεγμονῆς ὁ σφυγμός. Ergo non aliter visum est præceptori, vesicæ phlegmonem systrophicam describere, quàm ipsius hepatis. De quo inflammato sic ait. Οἴδημα δὲ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, σκληρόν τε καὶ ἐπώδυνον. i. *Tumor autem in hypochondrio durus & dolorificus.* Idem non fecit in lateris phlegmone, cuius naturam attigit pleuritidis nomine: quòd lateris tumor non est tractabilis, vt eius duricies possit percipi, sicut vesicæ in aqualiculo, & hepatis in hypochondrio. Nunc igitur verba Hippocratis, iuxta ipsius τεκμήριον examinemus.

lib. 2. ad Glauc. lib. 2. progn. & suprà cap. 28. huius 2. lib.

lib. 4. περὶ οὔρων.

VESICÆ AVTEM DVRÆ] Quarum duricies nata est à tensione, quam intulit tumor ille contra naturam, quem ex Hippocrate nominare soleo systrophicam phlegmonem. Non enim duriciem hîc opinamur concretionis aut siccitatis: nec verò tensionem distentæ vrinâ vesicæ.

QVAS DOLOR PRÆGRANDIS OCCVPAT] Cuiusmodi esse solet à phlegmone infestissima partium acerrimi sensus, vt sunt vesicæ. Hîc enim rei molestissimæ acerbissima sensio excitatur. Ac doloris à phlegmone in vesica causa est omnis tensio ingens cum intemperie magna humoris phlegmonici, partem exacto sensu præditam, crudeliter lacessentis. Hoc scire pulcherrimum est: maximáque adfert commoda ægris dolentibus qui sanitatem expetunt, vt dolore careant. Nam ex perspicientia dolorificarum causarum, artificium datur medico leniendi dolorem, cùm tensioni laxitas, intemperiei temperatio adhibetur.

2. Epid. part. 1.

GRAVES OMNINO SVNT] Doloris acerbissimi cruciatu, vigiliis, anxitudine, cibi fastidio, cephalalgia, delirio quoque ipso. Grauitatis autem accessio fit vrinæ appulsu, cuius collectione, quia libertatem exeundi non habet, proritatio maior est atque distentio. Ac tum fœtura est corruptorum humorum qui proletariam habent doloris acerbitatem cum vigiliis coniunctam, quæ bilis flauæ ac viridis, si quid aliud, feracissima est.

6. Epid. part. 1.

ATQVE MORTIFERÆ] Symptomatum calamitosa vi, & summa corporis infirmitate. Symptomatum autem calamitosa vis, cùm in iis potissimùm cernitur quæ iam adducta sunt: tum verò in illa clausula mox explicanda quæ statuit inflammatam vesicam, homini necando ipsam per se satis videri & esse. Ad

& esse. Ad quem locum ratio differetur, quamobrem vesicæ inflammatio ipsa per se non solùm periculosè, sed etiam non rarò mortiferè ipsum habeat quem firmiter occupauit. Nihil autem æquè facit corpus infirmum, atque prægrandis dolor.

FVNESTISSIMÆ AVTEM] Quæ ad vltima ventum esse testantur, vt iam nulla salus sperabilis esse possit, nec aliqua vitæ dulcedo, nec vsus diuturnior: quia in propinquo mors est.

QVÆ CVM ASSIDVA FEBRE NASCVNTVR] Quæ simulatque inflammari cœperint, assiduam febrem accendunt, vnde significatur phlegmones magnitudo atque ferocitas: quoniam symptomaticarum febrium ortus ducuntur non nisi ex magnis morbis, atque ex iis præsertim qui sunt eximij. Nascitur autem febris, accenso calore cordis, in sympathiam inflammatæ multùm vesicæ adducti, [comment. ad aph.17.7.] arteriarum societate quæ ex ramo per foramen ossis pubis in crus descendente per latera colli, inter vesicæ tunicas ad fundum vsque sparguntur. Ac febres illæ sapiunt magnam & malignam vim systrophicæ phlegmones in vesica conceptæ. Sunt enim peracutæ, assiduæ, singultuosæ, tremulæ, paraphoricæ, [lib.2.περὶ ἀγμῶν.] breues, funestæ: quales oriri scribit Hippocrates ex calcis fractura quæ habet ἐκχύμωσιν, & inde nigriciem. Est enim vesicæ ad gangrænam euntis, eadem planè cum cerebro, corde, & stomacho sympathia, quam esse docet Galenus fracti calcis atque iam syderari incipientis.

ETENIM QVÆ MALA INFERVNT TALES VESICÆ] i. Quæ sunt phlegmones & inflammatæ vesicæ. Ac phlegmones quidem sunt, rubor, incendium, pulsus, renixus, & dolor. Inflammatæ autem vesicæ, tensio dolorifica partium circumiacentium, stranguria, dysuria, ischuria: tum ipsa nobilium partium sociarum atque communium sympathia; quæ tantùm abest vt aliquid opis adferat [lib.3.περὶ ἄρθρων.] ad phlegmones leuationem, vt maximis damnis augeat.

ILLA NECANDO SVNT SATIS] Nam phlegmone ipsa priùs ad exitium præcipitat, quàm habeat empyema quo exoluatur. Tum phlegmones amplificatio, vnde symptomatum prædictorum fœtura est, ipsorum quoque syntimoriam excipit. Hinc empyema nullum, sed eius loco gangræna, quæ ipsa per se mortifera est: vt documento sunt calculosi, quibus extracto calculo, vel appulsu aëris frigidioris, vel extractione violenta, quod sæpe accidit, vesica syderatur. Iam verò ischuria vesicæ inflammatæ, homini necando ipsa per se satis est.

SED ET PERICVLO ILLVD ADIICITVR] Iuxta illud. Morborum quicunque alter [lib.περὶ παθῶν] superuenit alteri, periculo adiicit; atque non rarò interimit.

QVOD ALVVS NON NISI ÆGRE REDDIT ET DVRA] Hæc sympathia est partium vicinarum, vt intestini recti, cui vesica insidet: sicut iam posita est sympathia sociarum, vt cerebri, cordis, & stomachi in febre assidua, peracuta, singultuosa, paraphorica. Ergo sympathia est intestini, egestionis impeditio, meatu oppresso ex ponderosa & graui vesica. Hæc autem impeditio par pari refert vesicæ in egerendi conatu: quo si desistat æger, doloris metu; pilulatæ sunt fæces, velut caprarum; quarum incōmoda, signo & causa sunt alibi explicata. Sit igitur clausula huius prognoseωs, quòd tum ad vltima ventum est, quando cum sæui doloris cruciatu afflictio est prægrandis nobilium partium, nec vrina redditur, nec aluus infrà transmittitur: quarum suppressa excretio ipsa per se mortifera est.

2 Λύει δὲ οὖρον πυῶδες οὐρηθὲν, λευκὴν καὶ λείην ἔχον ὑπόστασιν.

Sanat autem vrina quæ cum pure reddita, leuem & albam habet hypostasin.

IN SPEI ANGVSTIA, cùm scilicet metus est sinistri iudicij, naturæ contentio tanta est, vt viam sæpe inueniat, qua se morbo expediat. Sic in nobilium viscerum phlegmonica systrophe, non rarò hæmorrhagia liberalis κατ' ἴξιν, primis prorupta periodis, periculi locum tollit, quod tum instabat [lib.1.progn. Coac.2. & 3. cap.11.lib.2.] maximè imminebatque. Hîc autem cùm in phlegmone & febre assidua periculum fit, eius depellendi ratio est omnis posita in vtriusque morbi pepasmo & excretione, quibus occupatarum partium redintegratio comparatur. Ac febris quidem pepasmus ostenditur in vrina, laudabili prędita hypostasi: phlegmones autem in empyemate, quod cum tali vrina meiendo effunditur. Vtriusque pepasmi ratio & quæ sunt inde commoda mox dicentur. Sed primùm empyematis. Enimuero systropharum omnium phlegmonicarum quadruplex omnis migratio esse potest: vna in partis æqualitatem per διαφόρησιν potissimùm expetendam; altera in empyema: tertia in gangrænam: quarta in scirrhum. Hic διαφόρησις expetenda expectari non debet ob densitatem partis afflictæ. Nec verò sperabilis est hæmorrhagia quæ tumorem minuat sicut in viscere hypochondriaco: quoniam fixa phlegmone nullam exhibet commoditatem sanguini remeando aut permeando. Non enim hîc nudæ sunt venæ, nec suspensæ, vt sua sponte sanguis effluere posse videatur. Quocirca bene præcipiunt qui sanguinis detractionem tum ex interiore [aph.78.4.] cubiti vena, tum ex malleoli saphena præscribunt. Sic enim præceptor. *Dysuriam*, inquit, *sanat phlebotomia*. [aph.36.6.] Secare autem decet interiores. Ergo naturæ vnicum in empyemate ipso perfugium. Nam scirrhi mutationem mors ipsa præripiet. Gangræna autem est ipsum τὸ κτεῖνον, i. quod verè mortiferum est, [lib.2.περὶ νούσων, & Coac.6. cap.17.2.] vt verbo vtar Hippocratis de phthisici diarrhœa. Quæ cùm ita sint, verba authoris, ad scopum prognoseωs conuertamus.

SANAT AVTEM] Doloris vacuitate ac restituta meiendi & egerendi libertate, quam edit mor-

bi pepasinus, vesicæ redintegratio, & febris discessio. Atque *sanandi* verbum vsurpauimus: quoniam Græcum τὸ λύειν, idem est quod sanare, vt suprà ostendimus ad illam prognωsin. *Conuulsionem sanat exorta febris acuta.* Vbi Græcè legitur. Σπασμοῦ λυτικὸν πυρετὸς ἐπιγινόμενος ὀξύς.

Coac.11. cap. 14.lib.1.

VRINA] Cui excipiendæ atque reddendæ vesica dicata est, quæ cùm redditur liberaliter, signo & causa bene est. Ac signo quidem redintegrandæ partis: causa autem vacuandi humoris qui pepasmum recepit, conuersa phlegmone in empyema.

QVÆ CVM PVRE MICTA] Qua mictione dolorificum vesicæ malum foras excluditur, si pus album sit, læue, ac nihil olens. Atque illa crisis phlegmones propria est, quæ occupat ipsam vesicam: succenturiata autem peripneumoniæ quæ caret anacatharsi libera & liberali. Sic enim purulentæ funduntur vrinæ paucorum dierum quæ non sunt nephriticæ. Nam quæ continenter ac diù tales redduntur, vesicæ sunt exulceratæ, aut renum.

1.Epid.part.2. aph.75.4.

LÆVEM ET ALBAM HABET HYPOSTASIN] Quæ cernitur in fundo matellæ, cùm pus impermixtum residerit. Est autem hæc nuncia mitificatæ febris acutæ: vnde nec ampliùs bilis flaua sæuit, quam ipsa continenter gignit dum viget, nec ampliùs liquitur sanguis & caro tenera; sed partium solidarum virtus iam lucet, quarum munus proprium concoctio est.

3 Ἢν δὲ μήτε τὸ οὖρον μηδὲν ἐνδιδοίη, μήτε ἡ κύστις μαλθάσσοιτο, ὅτε πυρετὸς ξυνεχὴς ᾖ, ἐν τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι τοῦ νοσήματος· ἐλπὶς τὸν ἀλγέοντα ἀπολέσθαι.

Sin autem nec vlla remißio est ab vrina, nec vesica mollior; tum etiam febris aßidua sit; credibile est ægrũ primis morbi periodis periturũ.

IN PERACVTO morbo ac dolorifico spes ruit omnis ac retro sublapsa refertur, si & vires acquirit, & nulla eius leuatio est, vnde leuari solet: sed contrà ei iam admodum periculoso, inde periculum maius adiicitur.

Ergo. SIN AVTEM NVLLA REMISSIO SIT AB VRINA] i. Si vrina non facit vt morbus concedat & mansuescat, domita feritate: vel si vrina nihil opis adferat & adiumenti ad leuationem morbi atque symptomatum eius; quòd ea vel intus subsistat in ischuria, vnde plus longè adiicitur periculo, quàm à phlegmonica systrophe, & febre assidua: vel si vrina difficulter atque stillatim reddita, nullum ostendat phlegmones atque febris pepasmum, in pure & hypostasi læui & alba. Ex quo efficitur vt.

NEC VESICA SIT MOLLIOR] Vt esse solet ab empyemate, sicut systrophica omnis phlegmone: sed contrà perenni affluxu multùm distenta, durior ac magis dolorifica.

TVM FEBRIS ASSIDVA SIT] Bilis prouentu ac sanguinis, partiúmque recèns pressarum colliquamento infestissima, cum sympathia cerebri atque stomachi: vnde sunt ἀσώδεις, singultuosæ, & paraphoricæ.

CREDIBILE EST] Non falsa & fallaci opinione, sed certa tecmarsi è signis orta syllogisticis: tum ex comparatione morbi & ægri.

ÆGRVM] Doloris acerbitate fractum, & sæua molestia, insomnem, anxium, cibi fastidiosum, anhelosum, & cui nihil nisi dura & ægrè aluus infrà transmittit: nec vrina libertatem habet liberaliter excundi, sed intus subsistit cum syntimoria symptomatum, phlegmones, atque febris.

PRIMIS MORBI PERIODIS] Primo quaternario, aut ad summum septenario: quoniam vt peracutorum morborum celerrimi sunt motus ac vehementissimi; sic eorum etiam celerrimæ mutationes ad interitum, vel ad salutem.

PERITVRVM] Quoniam quæ fiunt omnia quæque apparent primis periodis, eiusmodi sanè sunt, vt mortem subesse & in propinquo esse testentur, sine vlla spe defungendi periculo per hæmorrhagiam aut empyema. Quod sæpe accidit cùm in angusto spes est, cùm phlegmone systrophica iecur occupat, quæ primis etiam morbi periodis mortifera esse dicitur.

4 Ὁ δὲ τρόπος οὗτος ἅπτεται τῶν παιδίων, μάλιστα τῶν ἑπταετέων, ἐς ὃ ἂν πεντεκαιδεκαταῖα γίνεται.

Atque hæc morbi species, potißimùm septennes inuadit pueros, donec decimumquintum ætatis annum attigerint.

VBI CAVSARVM est concursus, ibi morborum facilis generatio esse solet. Sed in puerulis septennibus ad 15. ætatis annum, concursus est ac veluti conspiratio causarum phlegmonicarum, systrophen in vesica

in vesica efficientium & excipientium, quibus generatio morbi absoluitur, & citæ mortis prædictæ ratio comparatur. Ergo descripta morbi species, & crisis funesta, potissimùm cadit in septennes pueros, donec 15. ætatis annum attigerint. Quemadmodum autem fiat, sic exponendum arbitror.

ATQVE HÆC MORBI SPECIES] In Græco est, ὁ δὲ τρόπος οὗτος, quo continetur omnis historia morbi prædicti, quam recensuit in specie, magnitudine, more, & motu systrophicæ phlegmones in vesica. Ac si diceret. Eorum quæ hactenus dicta sunt, ratio & historia, quod nos morbi specie complexi sumus, breuitatis causa, nec malè.

POTISSIMVM] Μάλιστα, i. *ad circiter*, vt in illo. Οὗτοι οὖν καὶ θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα. Vbi Galenus ex Thucydide interpretatur illud, *μάλιστα, ὡς ἔγγιστα*, i. *quàm proximè*. Ac si diceret: inter ætates hominum, illa phlegmones in vesica feracissima est, quæ est ad circiter annum septimum, vsque ad decimumquintum, vel, vt in stylo est ipsius prognoseωs, potissimùm hæc morbi species inuadit septennes pueros. lib. 2. περὶ κρισίμων.

SEPTENNES INVADIT PVEROS] Vel etiam natu minores, si verum est quod scripsit Galenus, idem esse tempus ad opportunitatem gignendi calculum, & inflammationem in vesica. At sæpe nos à trimatu infantiam vidimus calculosam, & multis extractum fuisse calculum in quadrimatu. Sed tamen Hippocrati visum est, infantiæ calculum statuere in tertia ipsius parte quæ septimum attingit annum, ac iam pueritiæ nomen habet; eámque potissimùm ætatem fœtam esse phymatis, tum eam quæ adultior est, donec ad pubertatem ventum sit. Inuadit autem septennes cùm sic esse cœperint, ac dominatum exercet in prouectiores ad pubertatem vsque: propter eorum edacitatem, qua gignitur copia glutinosi humoris, cuius in vesicam illapsu coagmentatio est lapidosa in cruditate: in corruptione autem crudelis inflammatio, quam facilè concipit tenerrima & multùm infirma pars neruosa quæ morbificam causam excepit, nec meiendo exclusit. Atque hic morbus nascitur à diætæ vitio in parte multùm adhuc per ætatem infirma & tenera; proptereáque illa ætas systropharum omnium feracissima est. aph.27.3.

DONEC DECIMVMQVARTVM ÆTATIS ANNVM ATTIGERINT] Exactò scilicet decimoquarto, quo regnare incipit adolescentia, ætatum omnium temperatissima, quæ si cum pari temperantia esset coniuncta; ætatum omnium secundissima valetudine frueretur. At vetus est illa sententia præceptoris, quòd à 14. ætatis anno ad 42. natura est morborum omnium capacissima. Hic tamen finis est systropharum vesicę propriarum, comparato partis robore per ætatem, & portione deducta humoris, nec iam ita glutinosi & crassi. Sed tamen vt propria vesicæ tollitur coagmentatio: sic aliena inducitur, vt sequens prognωsis aperiet.

5 Οἱ λιθιῶντες σχηματισθέντες ὥστε τὸν λίθον μὴ προσπίπτειν πρὸς τὸν οὐρητῆρα· ῥηιδίως οὐρέουσι.

Calculosi ea figura siti vt ne calculus procidat in vrinæductum; faciliùs illi meiunt.

QVONIAM systropharum vesicæ, phlegmonica dicta est in essentia, symptωmatis, periodis, atque crisi: nunc idem faciundum de altera, cui coagmētatio lapidosa, calculi nomen dedit, vnde illi quos ipse occupat, calculosi dicuntur; neque iniuria. Sunt enim tā sęui dolores eorū quos infestāt calculus in vesica, vt nullam ferè partem neque diurnæ, neque nocturnæ quietis impertiat: proptereáque ipsis cōperit appellatio calculosi. Vix continent se in illo cruciatu sæuissimorum dolorum, quin illud exclament; viuat mors, pereat vita mea. Nam mori se malunt, quàm cruciari sic duriter & immisericorditer, vt sine intermissione aures eorum qui præstò sunt, querelis & gemitu compleantur. Dicamus igitur de natura crudelissimi huius tyranni, eiúsque tyrannidem destruamus. Hîc non magnopere laborandum de philologia calculi. Dicendum quid sit ex mente authoris qui eum sua lingua *lapidem* nominauit.

Est igitur calculus, glutinosi & crassi humoris coagmentatio lapidosa. Hæc autem coagmentatio, cùm in aliis partibus formam obtinet calculi: tum verò potissimùm in vesica, vt mox dicetur; vnde homines calculosi dicuntur. Lapidosa coagmentatio in vesica, duplicem habet matricem, quod προϋπάρχον veteres nominarunt: vnam in rene; alteram in ipsa vesica. In rene quidem, cùm ante cœptam duci vrinam, quod est Hippocrati πρὸ οὐρήσεως, coagmentatum illic sabulum, in vesicam illabitur, nec inde citò exclusum, corticatim crescit, & in eam calculi molem assurgit, vt intolerabile sit pondus vesicæ. In vesica autem matrix est, perfecto vrinæ ductu, quod est μετ' οὔρησιν apud Hippocratem, cùm ipsa per se fit coagmentatio lapidosa, quam vocat præceptor τὸ σύναγμα: quæ facilis est à glutinoso & crasso humore qui stabulatur atque subsistit in vesica debili puerorum, vel hominum grandæuorum, aut certè ingrauescentis ætatis. Fuit enim præceptoris iudicium, non enasci calculum in vesica, nec ipsum per se coagmentari perfecto vrinæ ductu, quod est μετ' οὔρησιν, à 42. ad 63. ætatis annum. Cæteræ omnes ætates in promptu causas habent coagmentandi calculum in vesica, ob vitæ genus omne quod sectantur voluptuariæ. Sed in puerili ætate causa est τοῦ συνάγματος μετ' οὔρησιν, copia humoris crassi ab edacitate, ipsâque vrina crassa quæ diutiùs in vesica imbecilliore subsistit; proptereáque rectè consulunt qui pueros de nocte excitant ad meiendum, ipsósque vt fortiter meiant, hortātur. Sed epheborum, iuuenum, consistentium ac declinantium ad 63. ætatis annum, coagmentatio in vesica, ferè matricem habet in renibus de qua iam diximus. Atque in his ratio & experientia locum habet doctissimi viri Ioannis Fernelij,

qua sustinet, omnes vesicæ calculos, προϋπάρχειν habere à renibus: quòd in omnibus calculis, quos ipse fregit plurimos, nucleus quidam sit ruber, quem corticatim pituita inuoluit. In pueris fallax est Fernelij experientia, nec inde certum iudicium comparari potest. Idem etiam de grandæuis dicendum post 63. ætatis annum. Nam si fortè cuiusdam pueri aut senis prædicti calculo inuentum est τὸ προϋπάρχον nephriticum: non tamen efficitur idem esse in cæteris, quorum coagmentatio lapidosa vesicæ primigenia est. Sic enim præceptor, puerorum calculos coagmentari docet μετ' οὔρησιν, perfecto scilicet vrinæ ductu qui perficitur in vesica. Vbi Galenus author est crassamentum vrinæ quod est in pueris, cùm in vesicam illapsum cunctatur atque subsistit, nec exitum citò habet, initium ibi capere concrescendi & coagmentandi: ac tum iacto eo concretionis fundamento siue initio, quicquid deinceps affluit, similiter crassum vt prius, facilè adplasmari, vnde corticatim auctus, maior assurgit πωρώδης λίθος, i. *lapis tophaceus*, qui ab Hippocrate nominatur σύμπαγμα, i. *coagmentatio*. Pari ratione grandæui προϋπάρχον habent in vesica, coagmentati calculi.

6. Epid. part. 3. (margin, beside "nia est. Sic enim præceptor")

Idem penè ad verbum legitur lib. 4. περὶ νούσων, vbi agitur περὶ λιθίασις. (margin)

Ergo vesicæ calculus vndecunque principia causásque duxerit, cùm in maiorem molem accreuit; accrescit autem granatim aut corticatim, vt iam vesicæ imperio regi non possit, admirabile est quàm sæui doloris cruciatu ipsam exerceat quotiescunque incessit meiendi cupiditas. Incessit autem frequenter; non tam vrinæ copia & acrimonia, quàm ipsius vesicæ, sui nimiùm diligentis, temeraria contentione atque conatu. Est quidem sui diligens lege naturæ, qua duce anquirit viam qua se tueatur atque conseruet: sed οὐκ ἐκ διανοίης, vt ait præceptor, i. *non præeunte consilio nec ratione*; cuius quidem inops, irritam habet contentionem, quoties illa contendit concutiendo excutere id quod intrà sæuam exhibet sibi molestiam. Ac tum pro calculo, vrinam stillatim ac difficulter exprimit. Tum collectâ omni ex parte vesicâ, tophaceus lapis in fistulam procidit vrinariam, ægrúmque diris cruciatibus, velut barbarus quidam tortor, exercet. Afflictio autem vesicæ, quam infert coagmentatio Hippocrati lapidosa, aut Galeno lapis tophaceus, nominatur à præceptore λιθίασις; & qui ab ea vexantur, λιθιῶντες: Latinè, Celso interprete, *calculosi*, vt mox dicetur. Sed eam λιθίασιν, λιθίδα quoque dici reperio ab Hippocrate, vbi de ortu calculi pulcherrima disputatio est.

6. Epid. part. 5. (margin, beside "seruet")
ibid. (margin)
lib. 3. aph. (margin)
lib. 4. περὶ νούσων. (margin)

cap. 7. lib. 2. Eius in vesica coagmentati ponuntur hæc signa, quæ Celsus ex illo loco sic fecit Latina. *Difficulter vrina redditur, maximéque circa finem emictionis, paulatimque interdum sine voluntate destillat* (quia continere nequit, vt in stranguria.) *Eadem arenosa est: nonnunquam sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eámque quidam promptiùs recti; quidam resupinati, maximéque hi qui grandes habent calculos; quidam etiam inclinati reddunt, colémque extendendo, dolorem leniunt. Grauitatis quoque cuiusdam in ea parte sensus est* (& in podice;) *atque ea cursu, omníque motu augetur. Quidam etiam cùm torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus implicant. Fœminæ verò oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebrò coguntur:* vt mares præputium. Sed nos ad τεκμήριον calculosæ vesicæ, hæc signa syllogistica obseruauimus, præter causas coagmentandi, & grauitatem partium vicinarum. Sunt autem; crebra meiendi cupiditas, cum difficultate maxima in mictione extrema, tum vrina lactea, crebrò etiam diuersis coloribus variegata.

lib. 4. περὶ νούσων. (margin)
5. Epid. de puero Theophorbi. (margin)

Iam verò in hac torsione calculi quæ celeritatem curandi exposcit: quia sæuus dolor non habet aures, vt inanem verborum audiat consolationem, atque ipsa quoque celeritas mora est: tamen illud crudelitati adiicitur, quòd ipsa curatio crudelissima sit, & ad eam, præcipitem festinare nullo modo conueniat. Cautio magna virium, ætatis, morbi ac temporis esse debet in eo remedio, quod, cùm aliter succurri non potest, necessariò adhibendum. Est autem incisio qua è vesica calculus euellatur, vt, eo euulso, vesicæ redintegratio fit, actionum libertas, & quies symptomatum omnium quæ tum à calculo in vesica enascuntur, & læsa vesica in societatem vicinarum & sociarum partium propagantur. Sed ea incisio, cutis & carnis laceratio, tum calculi è vesica euulsio, non rarò eiusmodi sunt, vt ea subire nihil aliud sit quàm mutare periculum, non effugere. Et tamen sic visum est dictatori, euellere calculum è vesica; neque aliud remedium edicto sanciuit, quod ipse tamen adhibere noluit: sed aliis adhibendum reliquit.

ἐν ὅρκῳ. Solenne est illud edictum, quo medicorum ora complentur. Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας· ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτῃσιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε. i. *Nihilominus autem non incidam calculosos: relegabo ad viros artifices tantæ operationis*.

6. Epid. part. 5. Et verò Galeni sublimis est philosophandi ratio super morborum natura quos Hippocrates vocat ἐπαυξήσις. Inter alia eius percepta quæ sunt eximia, illud est commemorabile, quòd puerorum calculus in vesica enatus, non eo gaudet ætatis beneficio quo puerilis epilepsia, quæ inoffenso vitæ & victus cursu, in pubertate sanatur. Nam quò longiùs ætate proceditur, eò calculus maior fit ac ponderosior, nec nisi ope chirurgica euelli potest, nec vllo modo excludi. Hîc superstitio esset vel ostentatio, causas adferre cur ei curando, nulli medicinæ sit locus. Fremant licèt omnes Paracelsitæ; ridicula sunt eorum triscurria. Exemplum desidero sanationis: non autem mortiferæ curationis vel potiùs carnificinæ quam temeraria eorum medicina exercet.

Possem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, multorum historiam recensere, quos eorum periclitatio ad crudelissimam mortem adduxit. Sufficiet illud exemplum quo sapientissimus doctor

5. Epid. Hippocrates documentum statuit, ne sui discipuli talem amentiam imitentur. Historia sic narratur. *Larissæ Theophorbi puer, calculosam habebat vesicam; glutinosum quidpiam permeiebat, idque difficulter cum sæuo dolore, tum initio, tum faciens finem meiendi. Præputium manibus confricabat. Hic cùm bibisset acerrimum diureticum, nihil in vesicam secessit, nihil è vesica excessit: vomuit autem multum puriforme & bilem. Ac tum huiusmodi altera transmittebat infrà per aluum. Venter dolebat admodum, & intus incendio conflagrabat; reliquum verò corpus frigidius erat glacie. Omnibus membris captus est, nec voluit quicquam assumere. Huic magna erat ipsius alui exulceratio, à forti nimium medicamento seu pharmaco. Periit, à potione tertium agens diem.* Ergo nihil opis

adferre

adferri poteſt calculoſis, quàm incidendo, vt viſum eſt præceptori, cùm abſolutè omni moleſtia cupiunt expediri, ac defungi periculis quæ inferuntur à calculo. Sunt autem; veſicæ contuſio, inflammatio, gangræna, exulceratio, ſtranguria, iſchuria & impedita egeſtio, cum ſympathia reliquarum vicinarũ & ſociarum partium. Temeraria eſt omnis medicina, peſtifera, & ſæpe mortifera, quæ frãgendo veſicæ calculo adhibetur. Cui profuerit, vidi adhuc neminem: permultos autem, quibus exitio illa fuit. Sed vnicum illud remedium calculoſi, quod in ſectione & calculi euulſione poſitum eſſe diximus, tam præceps eſt, vt ſæpe in incerto ſit medico, quid agendum: ægro flagitante & implorante auxilium. Ac medicus omnem conſilij capiendi deliberationem eò conuertit, vt ſecum ſic cogitet. Si ægrum relinquo, eius vitæ timeo: ſin opitulor, crudelitatem & ancipitem euentum remedij pertimeſco. Sed ille tandem ex incerto certus, compóſque conſilij redditur, ſi perſuaſum id habeat quod omnibus ratum eſt, magnæque authoritatis perceptum. Eſt autem. Quòd dubia ſalus certa deſperatione eſt potior. Præſtat igitur cum dubia ſalute opitulari calculoſo, quàm ipſum relinquere cum certa deſperatione. Hîc ſilendum mihi eſt medico: quòd ea curatio, ex dictatoris edicto, pertinet ad chirurgum, incidendi & euellendi peritum. Qualem ipſi vidimus vtrumque Laurentium Collodæum, patrem & filium. Qualem etiam ſperamus fore nepotem Philippum. Deum rogo vt conatus eorum bene fortunet, ad immortalem ſui nominis gloriam, & Reipublicæ vtilitatem. Nunc ſupereſt vt inſtitutam prognωſin examinemus.

CALCVLOSI] Οἱ λιθιῶντες, i. quibus coagmentatio eſt lapidoſa; vel, ſi mauis, lapis tophaceus in veſica, vndecunque is habuerit τὸ προϋπάρχον, i. fundamentum & initium concreſcendi, πρὸ οὐρήσιος, ἢ μετ' οὔρησιν, i. *antequam vrina ſit, vel cùm eſſe cœperit.* Nondum enim vrina eſt in renibus: eſt autem in veſica. Ac ſi diceret; ſiue coagmentatio primigenia ſit in renibus vel in veſica, nihil intereſt; modò calculi ea ſint incommoda & in veſica, & ex veſica, quæ ſuprà poſuimus. Non enim nephritica ſunt quæ hîc leguntur: quamuis & nomen τῶ λιθιῶντος vſurpatum legerim pro calculoſo in renibus. 2. Epid. part. 2, de Moſcho.

EA FIGVRA SITI] Vel ſua ſponte καθ' ὁρμὴν, natura duce, quæ ſui diligens atque iuſtiſſima, eam collocationem atque figuram per ſe ipſa præſcribit quæ ſit doloris expers, facítque, vt ait præceptor, ὡς ἰθυντῆρας τὰς κατακλίσιας: vel ea figura ſiti ſunt κατὰ προαίρεσιν, ex præſcripto medici & artificio eius qui tenet ſcientiam partium naturaliter collocandarum, iubétque vt calculoſi, quò vrinam promptiùs reddant & faciliùs; alij quidem ſint recti; quidam reſupinati, maximéque qui grandiores habent calculos; quidam etiam inclinati, colémque extendendo dolorem leniant. Multùm enim valet ad bene cuique agendum, partibúſque omnibus, tum ad leniendum dolorem, ipſa figura & collocatio, naturæ amica. Vetus illud eſt præceptoris. Τὰ σχήματα τὰ ῥηΐζοντα, i. *leuantes figuræ ſunt*: quarum leuatio patefacta eſt recta & naturali collocatione partium ſingularum, cùm fractæ ſunt aut luxatæ, quam admirabilis & rerum naturæ peritiſſimus doctor præſcribit Hippocrates libris tribus περὶ ἀγμῶν, & libris quatuor περὶ ἄρθρων. lib. 1. περὶ ἀγμῶν. 6. Epid. part. 3.

VT NE CALCVLVS] Qui ſtabulatur in veſica, vel ei affixus, vel oberrans.

PROCIDAT] Appulſu vel illapſu (nam vtroque modo ad veſicæ ceruicem deſcendit;) appulſu quidem, tracta, eius pondere, ad ceruicem veſica; vel ipſa contentione & conatu meiendi, dum veſica colligit ſe omni ex parte, vt nihil, in meiendo, vrinæ ſuperſit. Illapſu autem, cùm oberrans calculus, motu & curſu prorſum in ceruicem illabitur, aut concutiendo illuc excutitur, ibíque firmiter adhæreſcit vel affigitur.

IN VRINÆ DVCTVM] In fiſtulam vrinariam, quæ longa, anguſta, ſinuoſa, incipit à proſtata circulari, veſicæ contigua glandula, inde per ſphincterem continuatur, & cole abſoluitur. Eſt autem notabile in hac prognωſi, τὸν οὐρητῆρα poni ἀντὶ τῆς οὐρήθρας, in cuius nomine, quod ei primus dedit Hippocrates, docet Galenus ſignificari τὸν πόρον οὐρητικὸν τὸν κατὰ τὸ αἰδοῖον, i. *meatum vrinarium qui eſt in pudendo.* Sic enim ſubiecit, τοῦτο γὰρ οὐρήθραν καλοῦσι. Sed propriè τὸν οὐρητῆρα nominant, ſtomachum quendam, tunica tenui ac denſa præditum, qui à renis ſinu ſuper muſculos pſoas delatus; tandem inter veſicæ tunicas, ſupra ipſius os, in capacitatem ſubintrat, vrinæ tranſmittendæ cauſa è renibus in veſicam. aph. 81. 4.

FACILIVS ILLI MEIVNT] Cùm antea difficulter meierent, dum ſe intus opponeret calculus, ac tum res ipſa cogeret manu emoliri vrinam. Cæteras autem cauſas difficulter meiendi, & iſchuriæ ipſius, huc nihil neceſſe eſt aduocare, nec ſingulas cuiuſmodi ſint examinare.

6 Ὅσοι δὲ φῦμα περὶ τὴν κύστιν τὸ παρέχον τὴν δυσουρίην· παντοίως σχηματισθέντες ὀχλέονται. λύσις δὲ τούτου γίνεται, πύου ῥαγέντος.

At quibus tuberculum eſt circa veſicam, quod exhibet dyſuriam; quouis illi modo ſint collocati, torquentur: ſanatio huius atque libertas fit pure prorupto.

EIVSDEM ſymptωmatis vt multi ſunt morbi; & morbi eiuſdem vt multæ ſunt cauſæ: ſic varia redintegratio eſſe debet, quam ἐπανόρθωσιν Græci vocant: propreteáque varia medendi ratio adhiberi. Commune ſymptoma eſt dyſuria multorum morborum, quibus imbecillitas, impotentia & impeditio

comparantur faciendi vrinam. Fibrarum laxitas in vesica, imbecillam facit vim expellendi. Eadem quoque impotentiam infert meiendi, exoluta prorsus vesica. Idem facit ἀναισθησία vesicæ, i. *sensus amißio*, vnde nulla sensio excitatur vrinæ stabulantis in ipsa vesica. Fistulæ oppilatio dysuriam parit vel ischuriam. Oppilationis autem, quæ morbus est, causæ sunt; pituita, sanguinis grumus, tophus, coagmentatio lapidosa cùm procidit ad vrinæ ductum; item tuberculum fistulæ vrinariæ primò exortum, tum illud succrescens phyma per hypersarcωsin natum vrinariæ fistulæ vlceratæ, quam exulcerauit fœda colluuies illac transmissa ex impuro coitu, cuius virulentia prostatam glandulam cum inflammatione turgidam tumidamque reddidit: vnde pissa-calida vulgò dicta. Hîc dysuriæ symptomatis vnicum ponit morbum; qui est τῆς οὐρήθρας, i. *meatus vrinarij* oppilatio; cuius duplicem tantùm causam attingit; vnam, tophacei lapidis appulsum vel illapsum; alteram verò, phyma in meatu exortum. Vtriusque causæ distinctionem vno constituit argumento, quod est eiusmodi, vt inde sit facile τεκμήριον ipsam inire διαγνώσεως, προγνώσεως, ἰάσεως ἢ θεραπείας, i. *canonem statuere cognoscendi, prædicendi, & rectè curandi.* Quæ tria sunt medici officia quibus inuenit veram laudem, & amicos parat. Est autem hoc argumentum.

AT QVIBVS TVBERCVLVM EST] Græcum illud φῦμα, quod latè patet, omniáque suo velut ambitu complectitur quæ intus foris & intrà pullulant in compagine vniuersi corporis, singulorúmque partium; consultò ex mente authoris restrinxi ad tuberculum quod in phlegmonica systrophe continetur, vt illud. Ἐν δὲ τῷ πλευρῷ γίνεται μὴ φύματα: vbi agitur de pleuritide. Et verò super hac quæstione bis proposita in aphorismis, nomen τοῦ φύματος idem significat, quod Latinè *tuberculum*, vbi sic legitur. Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται· τουτέοισι, διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις. i. *Quibus tuberculum est in vrethra*, i. in vrinæ ductu; *iis, pure facto atque prorupto, morbi dimißio & libertas meiendi.* Ergo. QVIBVS TVBERCVLVM EST] i. Phlegmonica quædam systrophe quam facit rheuma concitatum atque consistens; vt cæteræ omnes morborum systrophæ enascuntur: hîc autem enata, aut prima congerie, aut secunda: vt in iis quibus à fœda colluuie vlcus edit ὑπερσάρκωσιν, quæ carnositas vulgò dicitur.

lib. 1. περὶ νόσων. aph. 82.4. & 55.7. ἐν τῷ πόρῳ τῷ οὐρητικῷ, Gal. in comment.

CIRCA VESICAM] In ea parte quam Hippocrates vocat τὴν οὐρήθραν, i. *vrethram*; Galenus interpretatur πόρον οὐρητικόν, i. *meatum vrinarium*, cuius descriptio est anatomica superiore prognωsi. Appositè autem circa vesicam dixit, vt intelligatur pars ea quæ ministra est vesicæ, non corpus ipsum vesicæ, cuius inflammati prima fuit decisio huius historiæ de morbis vesicæ.

QVOD EXHIBET DYSVRIAM] Vel ischuriam: quò spectare dixit Galenus aphorismum

82. lib. 4.

supradictum, vbi lectorem incitat ad scopum visendum, quem illic præceptor non posuit cóceptis verbis, vt in hac prognωsi. Quæ res, vt spero, æquiorem mihi reddet Galenum, in æstimatione harum prognωseωn Coacarum. Ergo vrethræ phyma siue tuberculum, exhibet dysuriam vel ischuriam; non quidem impotentia vel difficultate meiendi, à laxitate fibrarum; nec verò à sensus amissione, oblitâ sui vesicâ: vt nulla impotentiæ, vel imbecillitatis, vel sensus amissi opinio fit: sed exeundi & transmittendi extrà, libertate adempta. Est autem impeditio, intercluso meatu à phymate. Atque hanc difficultatem meiendi, curandam præcepit Hippocrates, ex diorismo Galeni, detractione sanguinis, incisa vena interiore malleoli, è directo. *Dysuriam phlebotomia exoluit: secandæ autem venæ interiores.* Vbi Galenus sic legendum censet. *Dysuriam & phlebotomia exoluit*, &c. Cætera autem non tollit venæ sectio, vnde impeditio est meiendi. Huiusmodi autem sunt; calculus, tophus, pituita gypsea, grumus, & vetusta caruncula. Nam ad imbecillitatem vel impotentiam, tantùm abest vt valeat, vt plurimùm noceat ipsa venæ sectio: sicut ad vesicæ ἀναισθησίαν, διὰ τὸ καταψυχθῆναι τὸ ἐν αὐτῇ νεῦρον, καὶ μὴ αἰσθάνεσθαι τῆς ἀνίας, i. *perfrigerato, qui est in ea, neruo; nec vrinæ molestiam sentiente.*

aph. 37. 6.

Galen. ad prorrh. 16. f. 2. 1.

QVOVIS ILLI MODO SINT COLLOCATI] Inclinati, recti, resupinati, proni, & in alterutrum latus conuersi: denique quoquouersum illi se verterint, doloris leniendi causa, & emolliendæ vrinæ.

TORQVENTVR] A dysuria & ischuria: quoniam nulla collocatio, neque figura oppilationem tollit meatus à phymate: sicut à calculo procidente. Nam & vrethræ suus idem semper est situs, nec loco mutatur vt vesica: tum phyma ipsum firmiter est vrethræ affixum, neque oberrans vt calculus; ísque vel sua sponte, vel appulsu vesicæ ad vrethram, dum ita se colligit in reddendo vrinam, vt nihil reliquiarum supersit. Atque hoc solo arguméto diorismus comparatur calculi atque phymatis, cùm alterutrius dysuria est vel ischuria. Nam multùm sanè interest quæ vtrique morbo sit adhibenda curatio. Ac patefacta est quidem ratio curandi calculum, secando & euellendo. Hæc autem vera est phymatis.

SANATIO HVIVS] Tuberculi, quæ perficitur amota omni causa morbifica, & redintegrata parte quam phyma exercuit.

ATQVE LIBERTAS EST] Meiendi, quæ priùs impedita fuit, vrethra phymate occupata. Sic enim nomen τῆς λύσεως accommodari duximus ad morbum, phyma; & ad symptoma, dysuriam vel ischuriam: quod sæpe tam præceps est, vt antequam phyma mitificari cœperit & expurgari, vrethram incidere non rarò sit necesse ad emoliendam vrinam, quæ diutiùs in vesica nequit subsistere, quin eius suppressio crudelissimam mortem secum adducat.

PVRE PRORVPTO] Quo systrophe omnis phlegmonica firmiter fixa, gangrænam arcet, & occupatæ partis redintegratio comparatur, cum libertate naturalium actionum. Est enim bene cuiuis à phymate occupato, cui aliter succurri non potest, quando ipsum phyma vertitur in empyema, & ruptio empyematis liberum habet exitum in pure laudabili: quemadmodum suprà ostendit curatio inflammatæ vesicæ, & empyema pleuritidis & peripneumoniæ, tum hepatis inflammatione obsessi.

7 Οἷσι λανθάνει τὸ οὖρον παραῤῥέον ἐς τὸ αἰδοῖον· ἐκλύονται ἀνέλπιστοι.

Quibus vrina clam illabitur ad pudendum; exoluuntur desperati.

DE DYSVRIA & iſchuria cœpi agere, quatenus enarratio ſuperioris prognoſeωs exigebat, non vltrà. Hîc viſum eſt ſubiungere clauſulam vtriuſque, priuſquam ad aliud tranſeam quò mea feſtinat oratio, vt diſputationem finiam de morbis veſicæ. Eſt autem hæc clauſula. Quòd dyſuria & iſchuria, quæ ſunt affines, ac differunt tantùm καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον, i. *per magis & minus*; quòd, inquam, affectiones illæ cadunt in veſicam plenam, non vacuam, cuius illæ ſunt propriæ; & ibi, non alibi, verè huiuſmodi ſunt, atque dicuntur. Nam iſchuria critica, ſudoris prænuncia, quam vocat præceptor τὴν τοῦ οὔρου ἐπίσχεσιν πρὸ ῥίγεος, i. *vrinæ ſuppreßionem ante rigorem*; tum ſymptomatica, renum vitio & vreterum; κατὰ πρόληψιν καὶ καταχρηστικῶς, i. *præſumptione quadam & abuſu nominis* appellatur. [6.Epid.part.1.] Non enim vrina eſt donec ſerum deſcenderit in veſicam: vt eius cohibitio eſſe non poſſit, antequam ipſa ſit. Ergo dyſuriæ & iſchuriæ cauſa omnis poſita eſt vel in veſica, vel in vrethra. In veſica eſt ἀτονία ἢ ἀναισθησία, i. *exolutio vel ſenſus amißio*. Exolutio labefactat vim expultricem veſicæ. Senſus amiſſio, negligentem & oblitam ſui reddit veſicam: quòd nulla excitetur vrinæ ſenſio, cùm debeat eſſe moleſta qualitate aut copia. [comment. ad prorrh.16. ſ.1.1.] In vrethra oppilatio eſt, quam facit aut phyma ſiue tuberculum, aut lapis tophaceus ſiue coagmentatio lapidoſa quam Celſus Latinè *calculum* nominauit. Sunt quidem plures aliæ oppilandi cauſæ. Sed illæ tantùm prædictæ, poſitæ ſunt à præceptore. Oppilatio hæc fiſtulæ vrinariæ, quam nominauit vrethram, veſicæ contentionem frangit in tranſmittendo vrinam quam exitu prohibet, atque meiendi adimit libertatem. Iam verò determinata quæſtione ſuper impotentia aut difficultate reddendi vrinam; ſequitur vt alteram determinemus ſuper vrinæ incontinentia. Incontinentiam dico vrinæ, intempeſtiuam eius excretionem, cùm ſcilicet ipſam continere non potis eſt, effluitque aut ſua ſponte, aut noſtra, velimus nolimus: dum ſcilicet crebrò cogimur ad eam reddendam, quod Græcè eſt πρὸς ἀνάγκην, i. *coactu eius*. Itaque duplex omnis ratio eſt huius incontinentiæ, vel intempeſtiuæ excretionis; vna quidem iniuſſæ; altera verò inuitæ. Iniuſſa eſt incontinentia, cùm ἀπροαιρέτως fluit vrina, i. *ſine voluntate*, ac ſine ſenſu, cuius ratio eſt in hac prognωſi. Inuita autem, cùm ægrè cogimur laxare clauſtrum ſphincteris, vt exeat: quod cernere eſt in ſtranguria, de qua prognωſis eſt vltima huius tractatus. Sed incontinentiæ, quam diximus eſſe iniuſſam mictionem, cauſa omnis & ratio innoteſcet ex hac prognωſi.

QVIBVS] Meiendi non cupidis: quòd nulla ſenſio ſit vrinæ in veſica collectæ.

VRINA] i. Collecta & ſtagnans in veſica colluuies, vel potionis crudæ, vel ſeri humorum qui ſunt in venis, vel etiam partium liquefactarum. Eſt enim hæc triplex vrinæ materia. [6.Epid.part.5.]

CLAM ILLABITVR AD PVDENDVM] i. Quæ fluit immemori, ac ſi lectum in ſomnis commeieret: quod eſt ſine voluntate ac ſenſu. Nam mictionis iniuſſæ vtraque ratio continetur hoc ſtylo. CLAM ILLABITVR AD PVDENDVM. Etenim duplex omnis conſideratio eſt vacuationis iniuſſæ, ἢ διὰ τὴν γνώμην νοσεῖν, ἢ δι' ἀναισθησίαν τῶν μορίων δι' ὧν ἡ ἔκκρισις γίνεται, [prorrh.46. ſ.2.1.] i. *aut quia mens aliud agit, aut quia ſenſus amißio eſt partium quæ ei vacuationi dicatæ ſunt.* Senſus amiſſionem illæſa voluntate illud declarat. Ἀπὸ κοιλίης λεπτὰ μὴ αἰσθανομένῳ διιέναι, ἐόντα παρ' ἑωυτῷ· κακὸν, οἷον ἡπατικῷ. [ibid.] i. *Ex alno tenuia infrà tranſmitti, nec ſentienti, cùm tamen apud ſe ſit; malè eſt: ſicut hepatico.* Occupatæ mentis ac voluntatis amiſſæ documentum eſt illud. Τὰ οὐρήματα, μὴ ὑπομνησάντων· ὀλέθρια. ἆρά γε πουλύσιν οὐρέεται, οἷον εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀναταράξειας; [prorrh.17. ſ.1.1.] i. *Quæ immemoribus mictu redduntur; lethalia. Etiámne his meiuntur ſimiliter vt ſi perturbaueris ipſam hypoſtaſin?* Ac ſi diceret: cùm peſtifera eſt omnis vrina quæ ſine ſenſu ac voluntate redditur; tum verò ea maximè quæ ſimilis eſt iumentorum: quoniam vtriuſque principatus ſumma imbecillitas ac deprauatio indicatur, naturalis & animalis. Quò autem plures principatus in vitio ſunt, eò res ægri peiùs eunt. Talem exercuit παράνοιαν in lethargicis, de quibus hæc ſcripſit. *Biliosa eſt aluus cum impotentia continendi; quæ ſi fortè aſtrictior eſt, attamen vrinæ & feces, clam ægro, iniuſſæ tranſmittuntur infrà & extrà.* [Coac.145. 1. lib.] Ergo vrina, veſicæ imperio, ſua ſponte, non noſtra, dum occupatur animus, aliúdque agit, nec vlla ſenſio eſt phantaſiæ, nec vllum regimen τοῦ ἡγεμονικοῦ; illabitur ad pudendum: quod ſenſus amiſſionem, & laxitatem indicat ianitoris muſculi, olim ſphincteris, qui eam non prohibet tranſitu ad pudendum, cùm illac ſit ei tranſeundum. Nam ſimulatque ad pudendum illapſa eſt, nulla reſtat potentia continendi, quin effluat.

EXOLVVNTVR] Sic enim ἐκλύονται, olim legendum duximus, ἀντὶ τοῦ ἕλκονται. Eſt enim pudendi reuulſio, laboris grauiſſimi argumentum, ac periculum ſubeſſe teſtatur mortiferum. De qua ſic ait præceptor. Ὄρχιες καὶ αἰδοῖα ἀνεσπασμένα· πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει, καὶ κίνδυνον θανατώδεα. i. *Teſticuli & pudenda reuulſa, labores denunciant acerbißimos, periculúmque ſubeſſe mortiferum.* [lib.1. progn.] Sed hîc nulla eſt æquitas, conuulſionem locare cum laxitate. Sunt enim ἀσύστατα, pudendi reuulſio ſiue contractio, & ſphincteris muſculi reſolutio: præſertim cùm ipſa facultas in vitio eſt, perinde ac inſtrumentum. Quod cernere eſt in hac prognωſi, vbi cum impotentia continendi vrinam, coniuncta eſt deprauatio voluntatis. Ergo exoluuntur, collapſis omnibus naturæ præſidiis in animalitate ſenſus & motus, tum in nutricatu partium nutritiarum & principatu cordis vitali.

DESPERATI] Sine vlla ſpe potiundæ & perfruendæ ſalutis, cuius deſperatio in cuiuſque vitalis

officij vacuitate conſiſtit. Nam exolutionis deſperatæ multa ſunt alibi à nobis conſcripta. Hæc autem prognωſis potiſſimùm ad eos pertinet qui mente ſunt capti. (proεrh,27. ſ.1.1.)

8 Ἐπὶ ϛραγγουρίῃ εἰλεὸς ἐπιγινόμενος· ἑβδομαίους ἀπόλλυσιν. ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἀθρόον οὖρον ἔλθῃ.

Stranguriæ ileus ſuperueniens; ſeptimo die perimit: niſi oborta febre vrina fluxerit cumulatè.

ERAT EX illis quæ propoſita ſunt, illud extremum, vt de vrinæ incontinentia diceremus, cuius excretio eſt non iniuſſa quidem, vt ſuperior, ſed inuita. Quæ duplex omnino eſt ratio incontinentiæ. Ac de iniuſſa quidem, quam ἀπροαίρετον Græci vocant, tum mentis labore, tum ſenſûs amiſſione, & laxitate ſphincteris muſculi qui ei vacuationi ex voluntatis imperio ſuam dicauit operam; dictum eſt abundè ſuprà. Nunc de inuita dicendum.

Eſt igitur illa demum inuita, quæ contra voluntatem, ſuo coactu exit, quæque ſubinde nos cogit muſculi ianitoris clauſtrum laxare, nec deſinit eſſe moleſta quando paulatim ægrè deſtillat. Eius inuitæ functionis, ab ægro multæ ſunt cauſæ; quarum maleficentia præceps vrinæ & crebra deſtillatio eſt. Præcipitem dico, quæ redditur ægro inuito, ſine periodico veſicæ conatu, qui eſſe ſolet cùm vrinæ copia veſicam diſtendit, ipsámque excitat ad liberalem & liberam vacuationem rei moleſtæ. Talis inuita vrinæ deſtillatio quæ ſtranguria eſt, proportione reſpōdet ei lienteriæ cuius præceps egeſtio eſt ab impotentia continendi ea quæ aſſumuntur, quam edit vel aluus aphthoſa, vel proritata morſu potionis aut cibi. Omnis enim ſtranguria fit, aut morbo veſicæ, aut eius ſymptomate. Morbus quidem eſt; exulceratio, vel coagmentatio lapidoſa. Symptωma autem, proritatio quam facit triplex vrinæ materia quæ in veſicam confluit. Ipſa autem meiendi moleſtia, proximè ad teneſinum accedit, in quo ſimiliter ani ſphincter laborat, vt veſicæ in ſtranguria. Hîc primùm dicam de triplici vrinæ materia, vnde proritatio eſt veſicæ.

Prima eſt potionis præcipitis, vt vini albi Germanici calce infecti; aquæ vini; tum vini albi, cantharidibus medicati; præterea fontium Leodienſium, chalcantho medicatorum; denique diureticorum
6.Epid.part.5. omnium fortiorum. Talem vrinam ſcripſit eſſe Hippocrates ὁμόχροον βρώματι καὶ πόματι. Altera vrinæ materia ſtrangurioſa, eſt ſerum bilioſius eorum qui ſunt in venis humorum. Atque hæc ſtranguria, non ra-
1.Epid.part.2. rò eſt critica & ſalutaris. De qua illud ſcriptum eſt à præceptore. *Vtile fuit vnum maximúmque omnium quæ apparebant ſignorum, ac plurimos liberauit qui erant in maximis vitæ periculis, quibus conuerſio facta eſt ad ſtrangurioſam vrinam.* Vbi Galenus author eſt; vniuerſitatem corporis æquè ſic expurgari per vrinæ ductus, atque per aluum & inteſtina. Tertia reſtat vrinæ materia liquefactæ, cuius liquamine proritatio eſt veſicæ atque ſphincteris, ad ſtranguriam. Sed antequam de ea dicam; hîc defraudari nolim lectorem ea ſententia præceptoris, vbi docetur triplex illa, quam memoraui, vrinæ materia. Eſt autem his verbis
6.Epid.part.5. conſcripta. Οὖρον ὁμόχροον βρώματι καὶ πόματι, καὶ ὡς εἴωθεν ἐόν, καὶ ὅπου τῶν ὑγρῶν σύντηξις. i. *Vrina tum cibo & potioni eſt concolor, tum qualis eſſe conſueuit, tum vbi eſt humidi colliquatio.* Ac primùm, humoris liquamen ſic
initio lib.2. περὶ νόσων. legitur in noſtro Latino ex Græco Hippocratis. *Crebrò vrina redditur cùm incaluerit multùm caput. Liquitur enim pituita in eo. Liquefacta autem, partim ad nares abit, partim etiam ad os ipſum, partim per venas confluit quà ducitur ad pudendum. Quò ſimulatque appulit, tum meiit is quem laceſſit, eandémque moleſtiam experi-*
2.Epid.part.2. *tur cuiuſmodi eſſe ſolet à ſtranguria.* Huc ſpectat etiam quod idem ſcripſit præceptor de perirrhœa purulentæ & ſtranguriofæ vrinæ, quæ tamen non erat huiuſmodi renum vitio, aut veſicæ. Et ea quidem pertinent ad ſtranguriam quæ ipſo ſymptomate fit veſicæ, non morbo. Nam ſæuo dolore crudeliſſima eſt illa ſtranguria, & firmiter fixa, quæ morbi ſymptωma eſt in veſica. Morbus eſt quidem ſtranguriofus, exulceratio, quæ idem facit in veſica, quod aphthæ in aluo. Vt enim ex aphthis incontinentia eſt cibi & potionis in aluo: ſic in veſica exulcerata, vrinæ. Hîc finis non fit meiendi cruentum quidpiam, aut pu-
aph.75.4. rulentum, ſicut à renibus exulceratis. Notum eſt illud. *Si ſanguinem quis aut pus meiat; veſicæ, aut renum exulceratio eſt.* Stranguriofa eſt etiam proſtatæ glandulæ inflammatio & vlcus, vnde colluuies illa fœda
Coac.5.huius cap. quæ vulgò eſt piſſa-calida. Stranguriofus item calculus, vt ſuprà expoſui. Ergo inuitæ functionis ad meiendum, & ſtranguriofæ vrinæ, diſtinctio eſt multarum cauſarum: ſicut rectè monuit noſter præ-
lib.περὶ παθῶν. ceptor, cùm ait. Στραγγουρίης τρόποι μὲν πολλοὶ καὶ παντοῖοι. i. *Stranguriæ modi ſunt varij & multiplices.* Quæ cùm ita ſint, iam loco à nobis exigitur vt quæſtionem propoſitam decidamus, qua ponitur ſtranguriæ ad ileum propagatio. Deciſio autem erit, ipſius prognoſeωs explicatio, quæ ſic habet.

STRANGVRIÆ] Quæ poſita eſt in expreſſione inuita vrinæ, non quidem veſicæ morbo, ſed eius ſymptomate quod infertur pituitæ putris & glutinoſę appulſu, quæ difficulter & ægrè exprimitur, nec liberum habet exitum ſuo coactu, ſed paulatim deſtillat: vnde ſtillicidium dicitur, vel vrinæ ſubſtillum.

ILEVS] i. Vtriuſque inteſtini, ſed craſſioris præſertim, hoc loco, ſurſum reuolutio, qua nec aluus, nec flatus infrà tranſmittitur: ſed cùm inueterauerit, ſtercus per os redditur. Non enim hîc reuolutio eſt tenuioris inteſtini à phlegmone. Sed inteſtini craſſioris oppilatio, cauſa eſt ilei, de quo hæc philoſo-

phia eſt

phia est præceptoris, quam suprà positam, hîc denuo scribere non pigebit. *Hic morbus*, inquit, *enascitur quando perusti stercoris copia est atque subsistit in intestino, vbi pituitâ inuoluitur, corúmque duorum congerie cumulata clausum intestinum distenditur.* lib. περὶ παθῶν.

SVPERVENIENS] Non quidem retrogressu pituitæ in vesicam illapsæ, ad crassius intestinum; nec intestini oppressione à vesica: sed pituitæ illabentis in vtrumque alueum propagatione, aut pariter in vtroque cumulata congerie.

SEPTIMO DIE PERIMIT] Hîc enim potissimùm locum habet perceptum illud Hippocratis, quo statuit omnem morbum qui alter superuenit alteri, non raró esse mortiferum. Est autem ad interitum præceps ileus, vt suprà ostendimus. Pertinet etiam, quod penè omiseram, ad ilei, cuius hîc mentio est, ἐπιγένεσιν, quod super ortu eius scripsit Galenus. *Cùm*, inquit, *exulceratio leuis est intestini, si à ciborum transitu proritetur, nec exitum citò habeant; tum certè accidit vt intestinum hac noua proritatione afflictum, sursum remittat ea quæ ipsum læsura erant, ac mutata velificatione, cursum deinceps, contra naturam, sursum inflectat, quem olim naturaliter deorsum tenebat.* lib. περὶ παθῶν; Coac. vlt. cap. superioris. lib. 3. περὶ ἐξίων.

NISI OBORTA FEBRE] Ex collectione, motu, & putredine bilis acerrimæ, quam genuit sæui doloris acerbitas, cum vacuitate somni coniuncta. Nihil enim perinde facit ad sanguinis corruptionem, vnde bilis prouentus, ac sæui doloris cruciatus, & fortes vigiliæ. Sit autem febris acuta, quæ priùs non fuit; aut, si priùs fuerit, exacerbata: vt suprà demonstratum est in conuulsione. 6. Epid. part. 1. Coac. 11. cap. 14. 2.

VRINA FLVXERIT CVMVLATE] Quæ antea destillabat paulatim, & ægrè. Sic enim stranguriæ & ilei materia vacuatur, quæ intestino sursum reuoluto in ileo, infrà transmitti nequit, ac tantùm per vesicam, eius vacuatio molienda, quæ aliter fieri non potest. Ad eam moliendam vnicè valet exorta febris acuta, tenuando, incidendo, vrinæ ductus explicando, naturámque ipsam veternosam excitando. Ac sanè idem hîc facit febris acuta, quod in conuulsione, cùm ea repentè incidit, neruis à frigido & glutinoso humore distentis. Pugnat autem pro me illud Galeni perceptum quo hanc prognosin positam in aphorismis oppugnat. *Scimus*, inquit, *eos tantùm morbos iuuari siue curari à febribus, qui consistunt in frigore, vel qui à frigore sunt enati, quod vel ipsum est per se, vel cum humoribus crudis & pituitosis, vel cum spiritu flatulento.* Non enim hîc stranguriam agnosco à morbo vesicæ: sed à symptomate quod pituitæ appulsu infertur. Nec verò ileum à phlegmone intestini editum, sed eum quem ex Hippocrate & Galeno descripsimus. Quid verò? nónne huc spectat etiam quod scripsit Hippocrates de pituita inter diaphragma & aluum illapsa; quæ per decubitum in vesicam exoluitur, cùm aliter exolui nō potest? aph. 44. 6. aph. 52. 7.

DE APOPLEXIA, PARALYSI, ET PARAPLEGIA.

CAPVT XXIII.

NΑΡΚΑΙ καὶ ἀναισθησίαι παρὰ τὸ ἔθος γινόμεναι· ἀποπληκτικῶν συμβησομένων σημεῖον.

1 Sensus hebetudo, & eius amissio, si fortè inciderint; futura denunciant apoplectica.

ETSI CEREBRI morbus est apoplexia: quia tamen corpus vniuersum prosternit, à quo prostrato nomen habet; huc differri iure eius tractatio debuit, postquam explicati morbi sunt qui caput & ventrem propriè afficiunt. Adde quòd apoplexiæ nomine paralysis & paraplegia continentur, quæ magis in membris quàm in cerebro esse videntur.

Ergo vt rem propiùs iam attingam. Capitis cerebríque repleti & proritati, suprà demonstratum est, omnino symptomatum quatuor esse genera; cephalalgicum, cataphoricum, paraphoricum, & catarrhoicum. Pertinet genus omne τῶν ἀποπληκτικῶν, ad catarrhoicum: quando scilicet apoplectica, vt hîc docetur, à cerebro enascuntur. Nam apoplexia κυρίως dicta, resolutio est vniuersi corporis: paralysis, dimidiati: paraplegia autem, quorumlibet artuum. Atque hæc tria symptomata, hîc, nomine τῶν ἀποπληκτικῶν continentur: vt mox dicemus. Nascuntur autem, significata signis hîc positis; alia quidem in cerebro; alia verò à cerebro. Sanè apoplexia, in cerebro quidem nascitur per catarrhum quo cerebrum ipsum valde oppressum fatiscit, & vim animalitatis nullam edit, cum amissione sensus & motus in vniuerso corpore. Paralysis verò & paraplegia, per catarrhum qui à cerebro foras transmittitur in cerebri ipsius propagines; vel, vt Græci nominant, πεφυκότα; videlicet ad spinalem medullam, & neruos. Sed eorum symptomatum natura omnis, & ratio atque distinctio, infrà suo quæque loco dicetur. Ergo in apoplexia, κυρίως dicta, collapsa repentè cernitur animalitas ipsa, in amissione sensus & motus; ídque principatu eius constricto; vel spiritu animali concluso; vel dissipato, nec instaurato. Nam quòd incidente primùm apoplexia, stertor ad tempus auditur, qui est cum motu; eò certè fieri narrat Galenus, quòd magna spirandi necessitas in æstu & impuritate cordis adhuc micātis, nec tā citò extincti, neruorū prorrh. 1. 4. c. 3. 1.

ſpirabiliũ vim excitat ad reſpirandũ,quamuis ęgrè. Ac tũ ſuffocatio eſt in propinquo,cùm ſtertor adeſt.

Animalitatis collapſæ, quæ cernitur in amiſſione ſenſus & motus, cauſa potiſſimùm agnoſcitur à præceptore, conſtrictio cerebri qua ſpiritus animalis, facultati morem non gerit, nec vllum iam edit
aph.56.7. officium τῆ ἐνορμῶντος. Talis in promptu eſt apoplexia de qua præceptor hunc poſuit aphoriſmum. *Quibus concuſſum eſt cerebrum, quauis de cauſa; neceſſe eſt ipſos continuò fieri voce captos.* Vbi Galenus author eſt; per aphoniam intelligi motus & ſenſus amiſſionem, quæ cernitur maximè in iis qui capti ſunt voce.
aph.14.7. Huc ſpectat & illud quod idem ſic annotauit. Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν, ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη· κακόν. i. *A plaga in capite accepta, attonitum fieri, vel mente capi; malè eſt.* Vbi Galenus hæc ſcripſit. Ἔκπληξίς ἐστι· ὅταν μὴ φθέγγονταί τι, μήτε πράττωσι· ἀλλὰ ἀναπεπταμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐφ' ἡσυχίας μένωσιν ὁμοίως τοῖς ὑπὸ δέους ἐκπλαγῆσιν. i. *Concuti, percelli, attonitum reddi appello, cùm quis ab ictu nec clamat; nec quicquam aliud agit; ſed commiſſis proſtratus quieſcit oculis, ſimiliter vt ij qui timore coercentur.* Hi caſus veniunt ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, i. *appulſu violento rerum extrinſecus incidentium, lapſu, & ictu: non autem à vitio rerum quæ intrà ſunt, & intus*
aph.51.6. *lædunt.* Τὰ ἐνεόντα, i. *quæ intus lædunt*, apparent in illo. *Quibus, dum bellè valent, exoritur dolor in capite, ac*
Coac.2.cap.1.2. *citò voce ſunt capti & ſtertunt; pereunt illi ſeptem diebus.* Huc pertinet illa prognωſis. *Quibus cephalalgiæ & echus varietas ſine febre, vnáque vertigo tenebricoſa incidit, & tarditas vocis, & manuum ſtupor; hos vel apoplecticos, vel epilepticos, vel etiam lethargicos fore expecta.* Pertinet illud etiam quod ſic legitur in aphori-
aph.55. & 56.6. ſmis. *In melancholicis morbis, periculum ſic oſtentat ipſorum decubitus: aut enim apoplexiam corporis; aut conuulſionem; aut inſaniam; aut cæcitatem oſtendit.* Sed apoplexiæ hinc natæ, potiſſimùm in eam cadunt ætatem, quæ eſt à quadrageſimo ad ſexageſimum. Intrà ſunt etiam, & intus lædunt, ac verè ſunt τὰ ἐνεόντα, vt ita dicam, apoplectica, capitis fabricatio craſſa, rotunda, vnde ceruix enaſcitur breuis & craſſa.
lib.2.aph. Denique, οἱ παχέες φύσει· ταχυθανατώτεροι τῶν ἰσχνῶν, i. *natura craſſi quàm graciles, mortis ſunt magis præcipites.*

Auicenna. Ex iis quæ intrà ſunt, & intus lædunt, naſcitur apoplexia, corruítque animalitas ipſa cum amiſſione ſenſus & motus: aut quia ſpiritus animalis exitu, aut vitalis aditu ad cerebrum prohibetur. Spiritus animalis exitu prohibetur, cùm cerebri ſinus repleti ſunt nimia abundantia pituitæ, nigri humoris, aut ſanguinis. Ac dum replentur, necdum repleti ſunt, ſymptωma eſt conuulſionis epilepticæ,
* quam excipit reſolutio apoplectica; vt ipſi vidimus in Epiſcopo Niuernenſi, & in Quæſtore Ballomo, quibus vita defunctis inuenta eſt repletio ſinuum, à ſanguine illuc prorupto. Spiritus autem vitalis aditu prohibetur ad cerebrum, in iis qui natura ſunt craſſi & breuioris colli, repletis nimium, obſtructis, compreſſis, quæ illac feruntur ad caput, arteriis atque venis. Hîc enim ſpiritus animalis exhauſti nulla eſt inſtauratio. Quò fit vt animal corruat: quia non illi ſuppetunt τὰ ὁρμῶντα ſenſus & motus.

aph.42.2. Sed apoplexia eſt omnis diuiſa in fortem & debilem. Atque diſtinctionis huius ratio in ſpiratione poſita eſt: prout difficultas eſt maior aut minor in reſpirando. Meâ quidem ſententiâ, debilior eſt apoplexia intercluſo vitali ſpiritu, quàm animali: nec tam deſperabilis eſt vitæ ſalus in ea quam peperit intercluſio ſpiritus qui à corde manat viuificus atque vitalis. Nam obſtructarum venarum libertas, de-
2.Epid. tractione ſanguinis comparatur: ſicut faciundum præcepit dictator in illo. *Aphoniam febris expertem exoluit detractio ſanguinis.* Et. Τὸ ἄφωνον ἐξαίφνης γίνεσθαι· φλεβῶν ἀπολήψιες ποιέουσι· ἢν ὑγιαίνοντι τοῦτο ξυμβῇ, ἄνευ προφάσιος, ἢ ἄλλης αἰτίης ἰσχυρῆς. φλεβοτομέειν οὖν τὴν βραχίονα τὴν δεξιὸν τὴν ἔσω φλέβα. i. *Quòd quis repentè obmuteſcat, in cauſa eſt venarum interceptio, ſi bene valenti accidat, non præuiſa, ac ſine aliqua fortiori cauſa. Ergo venam ſecare oportet interiorem cubiti.* Hîc tamen negare non auſim, fortis ac debilis apoplexiæ rationem, etiam
prorrh.50.l.2.1. denegato exitu ſpiritui animali poſſe diſcerni. Hoc enim ſpectat illa ſententia præceptoris. Τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λυόμενα, ἐπιπυρετήναντα χρονίως· ὀλέθρια. i. *Exorta repentè apoplexia non inſanabilis, in lenta febre; fu-*
lib.4.acut. pag.93. aph.42.2. *neſta eſt.* In apoplexia forti quæ, animalitate omni collapſa, continuò ſtertorem edit, nulla vitæ ſalus ſperabilis eſſe poteſt. Scitum eſt illud præceptoris. Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν· ἀδύνατον. i. *Apoplexiam fortem exoluere non potis eſt.*

Hactenus de apoplexia κυρίως dicta. Nam de paralyſi & paraplegia, ſatis iam ſuprà ſcripſimus ad
Coac.4 cap. 4.2. illam prognωſin. *Parωtides prauæ ſunt paraplecticis.* Eſt autem ratum illud, perſuaſúmque omnibus; quòd apoplexiæ omnis, paralyſeωs, & paraplegiæ ratio, in exolutione conſiſtit. Sed ea demum exolutio peſſima eſt atque mortifera, quam facit intercluſio ſpiritus animalis in cerebro; nec ſolùm apoplectica, ſed
» etiam paraplegica; quæ cernitur in oculorum peruerſione, & oris, in febre acuta. Sunt enim prin-
» cipiorum, facultatúmque grauiores caſus, quàm organorum. Atqui oculorum & oris peruerſio in morbis acutis, à cerebro eſt, & in cerebro ipſo perficitur. Qualem fuiſſe legimus paraplegiam illam
conſtitut.3.1.Epid. mortiferam in Epidemiis, quæ, vt Galenus author eſt, non talis erat, culpa & vitio exolutarum partium: ſed ipſius principij, hoc eſt cerebri, vnde paraplegica exolutio veniebat. Huc pertinet illa pro-
Coac.78.1.lib.& aph. 49.4. gnωſis, ſuprà iam poſita. *Quibus morbo iam fractis, videndi vis audiendíve perit, aut etiam labiorum, palpebrarum, vel narium peruerſio cernitur; mors in propinquo eſt.* In cæteris, partium quæ ſponte noſtra mo-
» uentur, exolutio; cum libertate ſpirandi, non eſt fatalis ad mortem: ſed tantùm ſymptomate ipſo gra-
» uis atque moleſta: quoniam nulla pars noſtri, ne minima quidem, vacat officio, quin tantum incom-
» modet τῇ ὁλομελείῃ, i. *vniuerſitati*, quantum ipſa commodabat olim ad vſum & dulcedinem vitæ, dum bene valeret.

Naſcitur autem paralyſis & paraplegia, vel mollitudine ipſa neruorum & membranarum per ingreſſum currentem ſeroſi catarrhi, vel impedito ſpiritus animalis appulſu, qui totâ ſubſtantiâ non fertur vt decet, ad partem à qua ſuſcipitur actio. Examinanda ſupereſt inſtituta prognωſis quæ eſt huiuſmodi.

SENSVS HEBETVDO] Græcè eſt νάρκη: qua voce, partium omnium velut ſegnicies quædam

oſtenditur

oſtenditur in officio faciundo, vel in appulſu τῶν αἰσθητῶν excipiendo ſtupor & hebetudo. Alui ſegniciem in coquendi officio declarat illud Hippocratis. *sent.1.part.3. 6.Epid.* Ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις, καὶ ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία. i. *Alui ſegnicies, omnium perturbatio, & vaſorum impuritas.* Ad quem locum hæc ſcripſit Galenus, *νάρκωσιν hîc audiamus, debilitatem alui circa cibos coquendos.* Idem ναρκώδη ὀδύνην, i. *dolorem ſtupidum*, ſiue torpidum, authore Galeno, per νάρκην expreſſit, cùm ait. Νάρκη μηροῦ τοῦ κατ' ἴξιν. i. *Stupor femoris quod è directo eſt*: loquitur autem de renibus calculoſis. Atque hic dolor ſtupidus, opinionem facit diminuti pariter ſenſus & motus. Quod cernere eſt in iis quibus obſtupeſcit crus illud quod, ſedendo, alteri decuſſatim ſuperimponunt. Et quibus apparet, verum illud eſſe quod poſui; nempe quòd voce τῆς νάρκης, tum quædam ſegnicies atque infirmitas quarumlibet partium, in cuiusq; officio declaratur; tum etiam ſtupor & torpor, vel hebetudo, qua ſentiẽdi vis languet infirma, nec bene ſenſio excitatur τῶν αἰσθητῶν in ſenſu obtuſo. Sed illa ſenſus hebetudo qua ſenſio frangitur ipſorum ſenſilium; tametſi propria eſt τῶν αἰσθητηρίων, i. *quorumlibet ſenſoriorum*, ex paupertate ſpiritus animalis, vel in fonte ipſo, cuius exhauſti parua eſt inſtauratio; vel etiam ſæpe à vitio riuulorum quod intulit nerui conſtrictio vel oppilatio: tamen reperio apud Hippocratem νάρκωσιν γνώμης, i. *torporem mentis*: in quo agnoſcit Galenus τὴν ἀτονίαν τῆς γνώμης, διαλυομένης δηλονότι, καθάπερ τῆς τῶν νεύρων οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου. *aph. 16. 5.* i. *imbecillitatem mentis: reſoluta ſcilicet, vt neruorum, ita cerebri ſubſtantia.* Loquitur autem de incommodis aquæ calidæ, ſi quis ea diu multúmque vtatur. Huc pertinet illa prognωſis. Νάρκη ἐς ἀμφότερα μεταπίπτουσα κακόν. i. *Stuporis vtrobique cita mutatio mala eſt.* *Coac.60. 1.lib.* Vbi demonſtratum eſt, me authore, ſtuporem illum minimè ad ſenſoria referendum, ſed ad ſenſionem ipſam quæ propria eſt τῆς φαντασίας; non ſolùm in obiecto ſenſilium, ſed rerum expetendarum, vt potionis & ſpiritus. Repentina illa mutatio phantaſiæ ſtupidæ, potiſſimùm cernitur in iis quibus acuta febre correptis, occupata delirio phantaſia non antè percipit neceſſitatem rerum in febre expetendarum, vt potionis & ſpiritus; quàm incremento neceſſitatis ipſa veterno ſuo excitetur ad percipiendum & ſentiendum vim cauſæ ſitiferæ aut neceſſariæ ſpirationis. Ergo qui in febre acuta, modò ſui eſt negligens, modò diligens in vſu rerum expetendarum, vt potionis & ſpiritus, parem in vtroque oſtendit calamitatem; illic multùm hebetis ſenſificæ facultatis; hîc verò creſcentis ad ſummum neceſſitatis à febrili ardore quo viſcera ipſa conflagrant, vnde phantaſia ſtupida excitatur. Qua de re præcepta ſunt à præceptore ſic poſita. *Extimarũ partium cita in vtrumque mutatio, ac ſitis huiuſmodi, praua eſt.* A c ſi diceret. *Coac.53 lib.3. & prorrh.3. ſ.2.1.* Quemadmodum cita mutatio partium extimarum, imbecillitatem arguit natiui caloris, & vim ardoris febrilis: ita quæ fit in ſiti μετάπτωσις, qua modò accenſa ſitis, modò ſedata videtur; ídque immeritò; tum hebetudinem ſenſificæ facultatis, tum robur ſitiferæ affectionis oſtendit. De ſpiratione autem quæ notis non reſpondet incandeſcentis cordis, ſine contumacia organorum ſpirabilium, ſolennis eſt illa prognωſis. *Magna & rara ſpiratio in febre acuta, dementiæ ſignum eſt.* Atque hæc omnia, ſtupidæ phantaſiæ & excuſſæ documentum complectitur hic aphoriſmus. *Coac.1.cap. 9.lib.2. aph.6.3.* Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται· τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσεῖ. i. *Qui dolentes ex parte aliqua corporis, ſæpe dolorem non ſentiunt; his mens laborat.*

Ergo. SENSVS HEBETVDO] Quæ eſt in ſenſoriis quinque ſenſilium, & ſenſione ſtupida; nõ in ſegnicie partium nutritiarum, nec occupata delirio phantaſia. Atque illa quidem hebetudo ſenſus, cauſam agnoſcit, vel paupertatem ſpiritus animalis, vel denegatam ipſi libertatem perueniendi quà & quò viam affectat, καθ' ὁρμὴν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, cauſa ciendi motus & ſenſus. Adimitur autem libertas, neruis conſtrictis vel oppilatis.

ET EIVS AMISSIO] In qua ſenſilium ne minima quidem perceptio eſt in certis quibuſdam ſenſoriis, vel etiam omnibus.

SI FORTE INCIDERINT] Græcè eſt παρὰ τὸ ἔθος, quod eſt præter morem & conſuetudinem hebeſcendi, quæ fit ſæpenumero ictu & lapſu; tum etiam cruribus complicatis, cubitorum innixu, fame, vigiliis, ſcoliωſi vertebrarum ceruicis, renibus calculoſis, & artubus illaqueatis. Eſt autem præceptoris διάνοια hæc. Si quis repentè ſtupuerit, ſine vlla προφάσει, qualis eſt nephriticorum, ac ſine forti cauſa.

FVTVRA DENVNCIANT APOPLECTICA] i. Genus omne amiſſionum ſenſus & motus διὰ τὴν λύσιν; tum in vniuerſitate ipſa, per apoplexiam; tum in dimidio corpore, per paralyſin; tum in quibuſlibet artubus, per paraplegiam. Nam τὰ ἀποπληκτικὰ ſic vſurpari reperio apud Hippocratem; eáq; ſignificatio verè & appoſitè tribuitur huic prognωſi. Ergo ſenſus hebetudo & eius amiſſio ſi fortè inciderint, futura denunciant apoplectica: quoniam ibi demum quælibet reſolutio in propinquo eſt, quando ſpiritus animalis non facit officium τοῦ ἐνορμῶντος, in cerebro interclusus: aut cùm illius inopia laboratur, aut prohibetur appulſu & aditu ad ipſa ſenſoria per quæ ſuſcipitur omnis actio animalis. Neque enim ſenſifica vis lucet in vllo ſenſorio, cùm ſpiritus animalis interclusio eſt in fonte ipſo, vel ſumma paupertas; aut cùm eiuſdem interceptio eſt in curſu, quem ipſe per neruos inflectit. Sed illa ſenſus hebetudo apparet quando ſenſilia non exactè percipiuntur in proprio quæque ſenſorio, nec libera motio eſt earum partium quæ ſponte noſtrà mouentur; ídque παρὰ τὸ ἔθος, i. non proprio ipſarum vitio, ſed alieno, videlicet facultatis ipſius. Huc aduocandi etiam deprauati & alieni ſenſus eorum quæ intrà ſunt, & intus lædunt. Huiuſmodi ſunt tenebricoſa vertigo in cerebro; marmaryx & amblyopiæ in oculis; bombus & echo in auribus; fœtor in naribus; ſtupor & hæſitãtia linguæ: palpitatio quoque in muſculis, & tremor in artubus. Quorum exempla ſunt paſſim apud Hippocratem, ac ſuprà iam poſita & explicata, quæ eſſe ſolent partim apoplexiæ, partim paralyſeos, partim paraplegiæ ipſius prænuncia. Ex omnibus autem ſufficiet vnum proponere quod valde nos exercuit in explicando. *Coac.13.cap. 14.2.* *In conuulſione diu obmuteſcere, malum eſt. At verò parumper, aut linguæ apoplexiam, aut brachij, partiúmque dextrà ſitarum denũciat. Exoluitur autem vrinis repentè multis & cumulatè proruptis.* Ergo vt ſpiritus interclusio eſt, & paupertas in

cerebro, vel eiusdem in neruis interceptio: sic apoplexia omnis hoc loco descripta enascitur. Sed apoplexiæ κυρίως dictæ mox affutura signa sunt in σκοτοδινίᾳ, stupore artuum, tarditate vocis, & aphonia.

2 Ὅσοι ἐκ τρώματος ἀκρατέες γίνονται τȣ̃ σώματος· πυρετȣ̃ μὲν ἐπιγινομένȣ, χωρὶς ῥίγεος, ὑγιάζονται· μὴ γινομένȣ δὲ, ἀποπληκτικοὶ γίνονται τὰ δέξια ἢ τὰ ἀριστερά.

Qui à trωmate sunt impotentes corporis, exorta quidem febre rigoris experte; seruantur: non exorta verò, fiunt apoplectici partim dextrà, partim sinistrà.

HACTENVS de apoplexia, cuius prænuncia est sensus hebetudo & eius vacuitas ab iis quæ intrà sunt, & intus lædunt exorta, ἐνεόντα Græci vocant, sine occasione & forti causa extrinsecus incidente, quod ἄνευ περιφάσιος καὶ ἰσχυρῆς αἰτίας iidem ipsi Græci dicunt. Nunc ea ponitur apoplexia, cuius occasio & causa est, illata vis rerum extrinsecus venientium. Sed rerum earum multa sunt genera. Quædam enim veniunt à diæta; quædam à cœlo & spiritu, vel, vt præceptor ait; ἢν συμβῇ τὰ ἐκ τȣ̃ ȣ̓ρανοῦ ἀνεπιτήδεια καὶ παρὰ δίαιταν ᾖ. i. *Si minimè opportuna, quæpiam de cœlo contingunt, & vitæ inimica.* Sed illa incommoda huc minimè sunt aduocanda. Restat genus alterum incommodorum extrinsecus incidentium, quæ ictu, iactu,
lib.4.περὶ τέχνης. & casu inferuntur. Quod genus ab Hippocrate sic expressum legitur, ἢν τι βίαιον προσπέσῃ, i. *si quid violentum irruerit.* Deinde illud βίαιον quale sit, velut cuiusdam catalogi recensione aperit. Βίαιον δὲ λέγω τό, καὶ πτῶμα, καὶ τρaῦμα, καὶ πληγὴν, καὶ ταλαιπωρίην, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐστὶ τοιοῦτον. i. *Violentum appello; casum, vulnus, plagam, laborem, atque id genus cætera.* Et quoniam inter symptomata quæ violenter extrinsecus infliguntur, trωma violentiæ est vehementissimæ, atque omnis læsio magna quæ firmiter fixa hæret, sub trωmatis
2.Epid. nomine continetur: propterea visum est præceptori, trωma hîc ponere, tum propter violentiam vnde venit; tum quia ipsum quodammodo genus est πάντων βιαίων, i. *rerum omnium violentarum*, qualis fractura est, contusio, atque vulnus: quæ omnia in caput illata, consecutionem adferunt symptomatis apoplectici, quando inde corporis impotentia est, nec febris, apoplexiæ calamitatem arcet, vt positum est in hac prognωsi.

QVI] Omnes homines quibus alioqui bene est natura & valetudinis cura, nec vlla suspicio est τῶν ἐνεόντων, i. *eorum quæ intus lædunt & magis læsura sunt.*

A TRΩMATE] Præsertim capitis, cui sententia hæc planè dicata est. Significat autem hîc trωma, insignem quamlibet offensionem, læsionem, vel afflictionem capitis violenter extrinsecus, casu, iactu,
lib.de trωmat. cap. vel ictu sauciati, vnde quatuor illa eduntur, ἕδρα, ῥωγμὴ, φλάσις, καὶ εἴσω ἐσφλάσις, i. *teli acuti sedes, fissura, contusio, & effractura*; vt non inepta videatur hæc paraphrasis. Qui vel à vulnere, vel à contusione, vel à fissura, vel ab effractura sunt impotentes, &c. Ac trωmatis quidem incōmoda nulla sunt atque symptomata, quæ propagantur alia per epigenesin, alia per metaptωsin. Sed inter omnia, principatū obtinet mortiferæ calamitatis, apoplexia, quæ occupat impotentes à trωmate, vt mox dicetur.

SVNT IMPOTENTES CORPORIS] i. Quorum corpora, facultatis & spiritus magisterio nō
aph.5.3. & 3. Epid. reguntur in mouendo & sentiendo; idque tum cerebri ἀτονίᾳ, principatúque infirmo; tum exolutis neruis, madefacto eorum principio, vnde νωθρότης, i. *lentitudo quædam atque segnicies.* Sic apud Hippocra-
aph.16.3. tem legitur, νεύρων ἀκράτεια, καὶ γνώμης νάρκωσις. De quibus Galeni hæc ratio est. Νεῦρα μὲν γίνεται ἄρρωστα, λυομένης αὐτῶν τῆς ȣ̓σίας. καὶ ἡ τῆς γνώμης νάρκωσις, ἀτονία γνώμης ἐστὶ διαλυομένης δηλονότι, καθάπερ τῆς τῶν νεύρων ȣ̓σίας οὕτω καὶ τῆς τȣ̃ ἐγκεφάλȣ. i. *Nerui redduntur infirmi, laxa ipsorum substantia. Ac stupor mentis, est quædam ipsius infirmitas*
aph.40.7. *vel imbecillitas, resoluta cerebri, sicut ipsorum neruorum, substantia.* Talis Hippocrati est linguæ impotentia, quam vocat γλῶσσαν ἀκρατῆ; quæ est huiusmodi, authore Galeno, cùm aut lingua titubat, velut tremula, nec bene voces efformat; aut cùm resoluta manet immota, nec iam verborum est dædala. Quinetiam ab oppressione quam facit ipsa repletionis suppressio, vel tantùm oppresso neruorum principio, vniuersum corpus fit ἀκρατὴς; idque per ἐπιγένεσιν quæ iure societatis, propagationem mouet causæ morbificæ, à principio εἰς τὰ πεφυκότα. Qualis imbecillitas cernitur in quibusdam baiulis quando grauissima ge-
Coac.11. cap.1.2. stant onera, quibus depositis, sunt alacriores. Ac talis ἀκράτεια legitur in illa prognωsi. *Si cui capitis & ceruicis dolor, atque adeo vniuersi corporis infirmitas quædam incidit cum tremore coniuncta; hæmorrhagia exoluit.*

Ergo. QVI SVNT A TRΩMATE IMPOTENTES CORPORIS] i Qui sunt in mouendo pigri, & hebetes in sentiendo; non quidem ab exhausto, sed oppresso potiùs aut madefacto neruorum
aph.5.3. principio. Qualem agnouit causam νωθρότητος in aph. Νότοι νωθροὶ καὶ διαλυτικοί. i. *Austri segnes & resoluentes.* Huc etiam referri possunt illa symptomata febrium ardentium quæ in repleto capite à tempestate au-
3.Epid.part.3. strina pestifera enascebantur. De quibus hæc scripta sunt à præceptore. Περὶ δὲ τȣ̀ς παροξυσμȣ̀ς λήθη, καὶ ἄφεσις, καὶ ἀφωνίη. Vbi Galenus τὴν ἄφεσιν explicat τὴν οἷον ἔκλυσιν καὶ πάρεσιν ἁπάντων τῶν μορίων· ὅταν ὁμοίως τοῖς παραλελυμένοις ἐρριμμένα φαίνηται. i. *Exolutionem ac veluti relaxationem omnium partium cum tanquam paralyticis deijciuntur.*

Coac.11. cap.14.2. EXORTA QVIDEM FEBRE] Acuta scilicet, quæ priùs non fuit; aut si priùs fuerit, exacerbata: sicut præceptor ait de febre conuulsionem sanante. Nam febris lenta nihil opis adfert nec adiumenti: sed

ti: sed multò magis incommodat, morbúmque ipsum catarrhoïcum, alioqui sanabilem, reddit funestũ & insanabilem, vt infrà videbitur. Exoritur autẽ febris acuta, collectione, motu, putredine bilis & ichoris acerrimi quem venulæ attraxerũt. Gignitur verò biliosus ichor & acer, à sæui doloris cruciatu quem trωma intulit, cum vigiliis. Nihil enim tam facit ad sanguinis corruptionem, quàm dolor & somni vacuitas. Hinc biliosæ vomitiones nephriticis. Idem accidit sauciatis in capite.

sent.5.part.3. 6.Epid. aph.50.6.

RIGORIS EXPERTE] Vt nulla sit causa rigoris symptomatici ab empyemate: nec vlla occasio translationis ad caput, à rigore ex venis frustra oborto. Nam symptomaticus rigor ab empyemate trωmatis & capitis sauciati, mortem subesse testatur. Qui verò frustra cietur rigor è vasis, periculo illud adiicit, quòd translationem facit ad diaphragma & caput: quemadmodum suprà demonstratum est initio huius diuini operis. Sed ille demum inanis est rigor, & frustra cietur, quem nulla sequitur vacuatio quæ adferat finem morbi, vt febris ardentis: aut certè faciat vt æger alacriùs ferat morbum: sicut præceptum est de sudore. Iam verò illud ratũ est, omnem rigorem cieri ἢ ἀπὸ τῶν ἀγγείων, ἢ ἀφ' ἑλκέων. Porrò autem cùm trωma omne capitis mortiferum sit & insanabile, cùm inflãmatio cerebri, & ossis corruptio, imperitia medici vel negligentia inferuntur; ibi tum superueniẽs rigor index empyematis vitiosi, mortem inde futuram ostendit. Est igitur febris opportuna in trωmate capitis cum impotentia corporis artuúmque omnium, quæ caret omni rigore.

aph.69.5.& part.3.6.Epid.

SERVANTVR] Non semper quidem à trωmate, sed nunquam sunt in periculo apoplexiæ ex impotentia corporis quæ à trωmate infertur, oppresso nimium aut madefacto neruorum principio. Nam febris exorta in trωmate, post septimum diem, æstate; & paulò infra decimumquartum, hyeme; ad interitum esse solet fatalis, omnémque respuit industriam medici quando hæc signa cum febre apparent: primùm exulcerata caro est decolor; tum ichor paucus exudat, perítque rubor in ea, quæ glutinosa fit, ac veluti sale condita, colore fulua, inde subliuida. Os autem tum incipit occupari sphacelo, & fieri cariosum, quod erat læue; postremò subflauum & cinericium: quod si purulentum fuerit; aut pustulæ assurgunt & erumpũt in lingua; aut ipse sauciatus, cum delirio vitam finit. Ex quibus efficitur non esse in tuto à trωmate, quibus exorta febris est; sed contrà, in eo trωmate mortem subesse. Quod vt concedam verum esse: tamen prognoseωs huius authoritas minimè labefactatur, qua positum est, corporis impotentiam à trωmate natam, exorta febre non fieri apoplecticam; sicut fit non exorta. Nam quæ adducta sunt ex Hippocrate, contra institutam prognωsin; omnia sunt trωmatis inflammatíque cerebri consectaria, quorum calamitas in omni signorum genere conspicua est. In excremento quidem, pauco ichore; in qualitate corporis, vel in colore, charactere, & mole: carnis quidẽ glutinosæ, decoloris, flaccidæ: ossis verò, cariosi & asperi, ex perpolito; flaui & nigri, ex albo; mollis & fungosi, ex solido. In actionibus autem, conuulsione quæ cadit in partem oppositam sauciatæ. Atque hæc quidem iniussa contractio partis oppositæ, non nisi ad neruorum inflammationem potest referri, per μετάπτωσιν ex læsa parte in sanam. Non enim distentio causa est, non vacuatio, non etiam iniussa collectio mali expers à resolutione partium sociarum & vicinarum. Quæ omnia sunt à nobis alibi demonstrata. Hîc autem apoplexiæ causa est eadem quæ impotentis sauciati. Sed impotentiæ illius, proptereáque iamiam futuræ apoplexiæ causam tollit exorta febris in trωmate vacuo inflammationis: quemadmodum & conuulsionis quam genuit ipsa neruorum distentio à crasso & glutinoso humore. Quòd enim febris exorta in phlegmone trωmatis, periculo adiicit, nec vnquam salubritatis locum habet, nisi ad morbos qui à frigore simplici enascuntur, aut cum humore crudo; declarat commentarius ille Galeni. Ἴσμεν ἐκεῖνα μόνα τῶν νοσημάτων ὀνινάμενα πρὸς τῶν πυρετῶν, ὅσα κατὰ ψύξιν συνέστη ποτὲ μὲν αὐτὴν μόνην· ἐνίοτε δὲ ἅμα χυμοῖς ὠμοῖς καὶ φλεγματώδεσιν, ἢ φυσώδει πνεύματι. i. *Scimus illos dumtaxat morbos iuuari à febribus acutis qui à frigore enati sunt vel simplici vel cum humoris affluxu coniuncto crudi & pituitosi: nonnunquam à solo spiritu flatulento.* Ergo febris acuta fortiter oppugnando, vtramque expugnat causam impotentiæ quam facit oppressio, nimiáque humoris abundantia; & simul eadem opera causam & occasionem præripit apoplexiæ mox affuturæ.

lib.de trωmat. cap.

Coac.9. cap.14.2.

Coac.11. cap.14.2.

ad aph.44.6.

NON EXORTA VERO] Dum suo statu manet frigida intemperies, cum madefacto simul neruorum principio; vnde pigri sunt homines in mouendo, & hebetes in sentiendo; nec vlla sperabilis est redintegratio in febris vacuitate: quoniam sola febris, intemperiem frigidam oppugnando, tandem expugnat, humorémque crudum exhaurit; neruorum principio, ipsisque neruis robur conciliat; spiritibus viam munit, quorum appulsu pars vnaquæque fit expedita & alacris ad mouẽdum & sentiendum.

FIVNT APOPLECTICI] Vel toto corpore, vel eius dimidio, vel quibusdam artubus resoluti, cum amissione sensus & motus. Ac toto corpore sunt apoplectici, denegata via spiritui animali, cùm eius in cerebro est interclusio, exitúque omnino prohibetur, vt suprà iam posui. Dimidio corpore, vel quibusdam artubus, vnde paralysis vel paraplegia; ex prolapsu materiæ apoplecticæ quam fortis naturæ contentio illuc transmisit è cerebro, ex quo prolapsu madescit pars altera spinalis medullæ, aut ipsa neruorum propago illinc deducta, nec animali spiritu illustrantur. Ex multis exemplis vnum proferam quod est solenne apud Hippocratem. Ἢν γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀποπληκτικόν τι τοῦ σώματος, ἢ μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται. i. *Si lingua repentè est impotens, aut apoplecticum quippiam corporis, aut melancholicum huiusmodi malum est.* Ac si diceret. Lingua tremula, signum vel paralyseos affuturæ, vel mẽtis nõ solidæ, sed inconstantis. Ac paralyseos quidem in illo. *In conuulsione diu obmutescere; malum est. At verò parumper, aut linguæ apoplexiam, aut brachij, partiúmque dextrà sitarum denunciat.* De inconstanti mente nec solida, illud quæsitum est suprà. *An verò lingua tremula, non solidam mentem denunciat?* Cui quæstioni sic duximus respondendum. Sanè quidem si per ἐπιληψίην phrenitidis contremiscat: sicut & oculi ὑποδεδακρυμένοι qui varios mouent coniectus, etiamsi nostra sponte in nullum aspectabile coniiciantur. Etenim cerebro conflagrante, non potis est oculos nec linguam quiescere.

aph.40.7.

Coac.13. cap.14.2.

Coac.6. cap.7.2.

PARTIM DEXTRA, PARTIM SINISTRA] Pro vario humoris motu, naturæ impulſu, & meatuum conditione ac ſitu. Vt autem apoplexia κυρίως dicta fit occupato principio & ſpiritu intercepto: ſic paralyſis & paraplegia in vitio τῶ πεφυκότων διὰ λύσιν, & impedito ſpiritus appulſu conſiſtit. Omniũ autem ſymptomatum διαλυτικῶν quæ à trωmate capitis enaſcuntur, prænuncia eſt inde nata corporis impotentia ſiue ἀκρατία. Quòd autẽ partim dextrà, partim ſiniſtrà incidat reſolutio, in cauſa ſunt illa quæ modò vſurpaui; humoris motus, naturæ impulſus, atque conditio partium excipientium. Ac demonſtratio apoplexiæ partium dextrà ſitarum, repetenda ex comment. ad prognωſin 13. cap. 14. huius 2. lib. Nõ enim appoſitè huc aduocari poteſt paraplegia illa cuiuſdam mulieris, quæ cùm diu multúmque tuſſiculoſa fuiſſet, nec commemorabile quippiam expuiſſet, exolutionem paſſa eſt paraplegicam ſiniſtri cruris & brachij dextri; cætera bene habui omníque alteratione caruit faciei & mentis. Ex quo efficitur, cerebrum omni vitio caruiſſe. Quamobrem veriſimile eſt talem paraplegiam veniſſe ex metaptωſi pulmonarij morbi; partim in brachium, intercepta expurgatione, quam ἀνακάθαρσιν Græci vocant: tum in crus ſiniſtrũ, nõ bene ſuſcepto, nec bene peracto abſceſſu crurali, quò ipſa materia curſum inflexerat.

5. Epid. part. 2. — *Vide comm. ad Coac. 4. cap. 4. 2.*

3 Ἀποπληκτικοῖσιν αἱμορροΐδες ἐπιγινόμεναι· χρήσιμον· ψύξιες δὲ καὶ ναρκώσιες· πονηρόν.

Quæ apoplecticis veniunt hæmorrhoïdes; ſalutares: peſtifera autem perfrictio atque ſtupor.

IN APOPLECTICIS mortifera quidem ſunt omnia ob citam ſpiritus quem ducendo viuimus vacationem: ſi malum morbificum citò non exit; id ſcilicet quod intus lædit & magis læſurum eſt, niſi exitum citò habeat liberalem & liberum. In apoplecticis morbificum malum eſt, quo ſpiritus animalis exitu, aut vitalis aditu ad cerebrum prohibetur, vnde animalitas ipſa intercidit, corruítque animal, cum amiſſione ſenſus & motus. Ac ſpiritus quidem animalis, exitu prohibetur, cùm eius interclusio eſt per obſtructionem ſinuum cerebri, tum à pituita, tum à ſanguine, tum à nigro humore. Vitali ſpiritui aditus denegatur per interceptionem venarum carωtidum; vt viſum eſt præceptori, cùm ait. Τὸ ἄφωνον ἐξαίφνης γίνεσθαι· φλεβῶν ἀπολήψιες ποιέουσι, ἢν ὑγιαίνοντι τοῦτο συμβῇ, ἄνευ προφάσιος, ἢ ἄλλης αἰτίης ἰσχυρῆς. Quæ omnia tametſi iam dicta ſunt explicata: tamen neceſſaria hîc fuit eorum recenſio, vbi agitur de curatione per detractionem cauſæ morbificæ. Non enim redintegratio comparatur corporis vel humorum è natura egreſſorum; niſi perſpecta ſit illa egreſſio, vnde, quemadmodum, & vbi euenerit.

lib. 4. acut.

Vt igitur cauſæ ſunt apoplecticæ, tum apoplexiæ idea & focus: ita curatio eſt, vel ipſa curandi negligentia eſſe debet: quia non decet eum attingere qui ſeruari non poteſt. Atque hoc prudentis eſt medici, ne ſubeat ſuſpicionem occiſi, quem ſors ipſius peremit. Ac primùm, iam conſtat fortem apoplexiam non poſſe ſanari: debilem verò vix eſſe ſanabilem. Exempla debilis apoplexiæ poſita ſunt in ſuperiore & in hac prognωſi. Ac ſuperiore quidem vidimus, eos qui à trωmate ſunt impotentes corporis, & in periculo apoplexiæ; defungi eo periculo, exorta febre acuta, rigoris experte. Hîc autem debilis apoplexiæ critica vacuatio ſalutaris; tum ea quæ artificio fit medici, ad imitationem naturæ comparato, duce iudicio, & comite experientia, proponitur explicanda. Quinetiam debilis apoplexiæ in fortem μετάπτωσις oſtenditur, quando, natura ceſſante, & negligente ſui, atque quodammodo triumphata, ſtuporis & frigoris acceſſio fit, criticæ vacuationis loco.

APOPLECTICIS] Quorum debilis eſt apoplexia ſine ſtertore, in quo dyſpnœæ ſumma ſunt omnia: ſed cum difficili tantùm ſpiratione frequenti & parua, propter infirmam facultatem motricem thoracis quæ ſua ſponte mouet διὰ τῶν ὁρμώντων, nõ excitata ſolùm neruorum vi ad functionem in ſumma ſpirandi neceſſitate ab æſtu & impuritate cordis adhuc micantis, nec tam citò extincti: quod ipſum apparet in forti apoplexia, vbi ſpiritus animalis nullum facit officium τῶ ὁρμῶντος, ſicut in debili. Ergo.

APOPLECTICIS] Quorum debilis eſt apoplexia, ſuperſtite adhuc nonnulla ſpirandi facultate, & ſunt eiuſmodi, non intercluſo prorſus animali ſpiritu per abſolutam, ſed inchoatam ſinuum obſtructionem, quam facit melancholici morbi ἀπόσκηψις, hoc loco intelligenda, non ſemper; aut ipſa venarum ἀπόληψις, de qua iam diximus. Vt apoplexiæ, initio debilis, & nondum fortis duplex omnino cauſa eſſe videatur; vna quidem, inchoata ſinuum cerebri oppilatio, vel eius concuſſio; & venarum interceptio.

HÆMORRHOIDES] Vel quæ nunc primùm fluere inceperunt, ob nimiam humoris melancholici abundantiam; tum propter repletionem: vel quæ antea parum & parumper apertæ, oborta vertigine, paraplecticum quippiam ominantur & inferunt; poſtea autem velut poſtliminio redeunt: iuxta illud præceptum. *Dolorifica in lumbus mala; ſanguiflua.* Eſt enim comparata ſic hæmorrhoïdum ratio, vt iis vel cacochymia melancholica lienis, totiúſque adeo meſenterij, & cauarum iecoris partium expurgetur per ἀναστόμωσιν venarum, ex meſenterico venæ portæ ramo, ad vltimas ſedis oras productarum, vel etiam vacuetur repletio venarum quæ adiacent lumbis, vnde dolorifica lumborum mala ſanguiflua, per venas quæ ex hypogaſtria inſeruntur in cutim hypogaſtrij muſculoſam, & inteſtinum rectum.

Coac. vltim. cap. 13. 2. — *Coac. 2. cap. 12. 2.*

EXORTÆ] Nunc primùm aut poſtliminio: per humoris ἀπόστασιν, qui habuit inde ſurſum μετάστασιν vertiginoſam, & paraplecticam ſiue apoplecticam. Hîc enim paraplegia pro apoplexia vſurpatur, cùm ait. *Ex hæmorrhoïde quantumuis parum & parumper aperta, oborta vertigines; paraplecticum quippiam ominantur: ſanas*

Coac. vltim. cap. 13. 1.

tur: ſanat autem phlebotomia. Solenne eſt illud, quòd hæmorrhoïdes cùm inconſideratè ſiſtuntur, eadem prorſus aduocare & inferre ſolent ſymptomata, quæ ab iis arcentur dum conuenienter feruntur. [6.Epid.part.3.]

SALVTARES] Vel ſalutiferæ; quibus apopleċtici à debili apoplexia hîc poſita, periculo defunguntur & morbo. Nam hæmorrhoïdes per μετάπτωσιν obortæ, vacuando, retrahendo, ac detrahendo rheuma concitatum atque conſiſtens, ipſamque adeo morbificam cacochymiam & impuritatem expurgando; repletionem quoque deplendo, propugnationem & ἐπανόρθωσιν adferunt, vt melancholicis, ſic apoplecticis inde natis; vel ex decubitu melancholiæ, vel ex humoris melancholici anadrome & ad caput appulſu. Non enim commodis hæmorrhoïdum apoplectici fruerentur ad morbi leuationem, niſi apoplexiæ cauſa eſſet melancholicus humor; tum per metaptωſin melancholiæ; tum per epigeneſin ipſius humoris, anadromen ſurſum habentis. Qua de re illud præceptum eſt quod antè poſui. *Ex hæmorrhoïde quantumuis parum & parumper aperta obortæ vertigines, paraplecticum quippiam ominantur.* [Coac. vltim. cap.13.2.] Nam de μεταπτώσει melancholiæ in apoplexiã, ſolenne eſt illud. *In melancholicis morbis periculum ſic oſtentat ipſorũ ἀπόσκηψις. Aut enim apoplexiã corporis, aut conuulſionẽ, aut inſaniã, aut cæcitatẽ oſtendit.* [aph. 55.5. & ſent.44.part. 8.6.Epid.] Et. *Melancholici, non rarò fiũt epileptici.* Sunt igitur hæmorrhoïdes cõmodæ apoplecticis, in debili apoplexia quam genuit melancholicus humor, tum per anadromen, tum per metaptωſin melancholiæ, quam fieri dixit Hippocrates à quadrageſimo ad ſexageſimum ætatis annum. Eôdem pertinet illa ſententia præceptoris. *Inſanientibus obortæ varices vel hæmorhoïdes, exoluunt inſaniam.* [aph.56.6.] Vbi Galenus, exoluendi rationem agnoſcit, ὠθούσης τῆς φύσεως εἰς ἀκυρώτερα μόρια τοὺς τὴν μανίαν ἐργαζομένους χυμούς, καὶ μάλιστα ὅταν μελαγχολικοὶ ὦσι καὶ παχεῖς. i. *Humores maniam committentes, in partes ignobiliores natura reÿciente, maximéque ſi melancholici & craßi fuerint.* [aph.22.6.] Ex quo apparet, eam demum purgationem bene ſuſcipi, & commodo ægrotantis, qua humor qui in vitio eſt, per commoda loca, liberè & liberaliter expurgatur. [lib. περὶ χυμῶν.] Ac ſanè commoda hæmorrhoïdum, potiſſimùm commendantur, quando nigra illac conuenienter ducuntur. Scitum eſt illud. Αἷμα ἄνωθεν, ὁκοῖον ἂν ᾖ· κακόν. κάτω δὲ ἀγαθὸν τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα. [aph.25.4.] Nam vacuandæ repletionis lumbaris per hæmorrhoïdas, longè alia ratio eſt in qualitate ſanguinis, copia, & excernendi modo. Tum enim fluunt hæmorrhoïdes λαύρως καὶ ἰσχυρῶς, i. *liberaliter atque fortiter.* Ac mirum ni talis vacuatio ſit dyſenteria αἱματώδης, i. *cruenta puri ſanguinis,* quam refert Hippocrates ad hepatis εὐτονίαν, proptereáque non eſſe πολυήμερον, i. *multorum dierum*, vt inferat ἀποσιτίαν i. *cibi faſtidium.* [lib.4. περὶ ἄρθρων. & περὶ φύσιος.] Talis eſt verna iuuenum dyſenteria, ſi fortè careãt hæmorrhagiæ commodis quibus ferè illi fruuntur à 18. ad 34. ætatis annum. Talis eorum eſt etiam qui ad perfracti cruris curationem, ſic parte ſaucia collocantur, vt ſemper ſit ἀνάρροπος dum curantur: cuiuſmodi eſſe ſolet eorum qui altero crure ſunt mutili, ſi nullam quotidiani victus partem deduxerint. Quæ cùm ita ſint, dubitari non poteſt quin hæmorrhoïdes ad vtrumque vitium repletionis & melancholicæ cacochymiæ, ſi cõuenienter fluant; mirificos adferant ſanitatis fructus, arcendo & abigendo mala quorum fœtura eſſe ſolet quando humores in vitio ſunt abundantiæ vel impuritatis.

PESTIFERA AVTEM] Quæ nullam recipit curationem medici vel naturæ. Medici quidem, cui prærepta eſt omnis medendi occaſio atque facultas, vt mox dicetur. Naturæ autem, quę victa iacet, nec excitari poteſt ad excluſionem cauſæ morbificæ, & cui nulla excretio, quantumuis critica, vel minimum opis & adiumenti poteſt adferre, cùm vires effœtæ languẽt. Ergo peſtifera eſt, vnde cita mors venit, quæque ipſam ſubeſſe & in propinquo eſſe teſtatur.

PERFRICTIO] Qua itur à debili ad fortem apoplexiam, quæque oſtendit νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, vt verbis Galeni vtar, i. *extinctionem caloris natiui*: cuius quidem nulla inſtauratio eſt in ſpiratione amiſſa, vel in ſtertore; nec partium ſolidarũ viuacitas ampliùs illuſtrari nec vegetari poteſt à nectare cordis viuifico, vnde ipſarum perfrictio eſt: quia non plus habent caloris quàm nectaris illius viuifici, à corde perenniter affluentis. [prorr.31. ſ.1.2.] Duplicis autem perfrictionis poſitæ à Galeno, grauior & periculoſior eſt vniuerſi corporis, quàm partium extimarum. [ſentent.26. part.3.6.Epid.] Ac talis perfrictio peſtifera eſt, non ſolùm ipſo ſymptomate, ſed etiam impotentia medicandi. [prorrh.34. ſ.3.1.] Hippocratis illud eſt. Αἵματος ἀφαίρεσις ἐν καταψύξει νενωθρευμένῃ· κακόν. i. *Detractio ſanguinis in torpida perfrictione; peſtifera.* [Coac.18. cap.13.2.]

ATQVE STVPOR] Non quidem ille quem paulò antè poſuit, apoplexiæ prænuncium, ſed eum qui cernitur in delapſu ad pedes, quem ἔρριψιν vocat Hippocrates; & qui coniunctam habet perfrictionem: vt idem ſit hoc loco ψύξις καὶ νάρκωσις, quod in adducta prognωſi κατάψυξις νενωθρευμένη. [lib. περὶ χυμῶν.] Quæ duo ſimul coniuncta, effœtam vim vtriuſque facultatis oſtendunt; vitalis quidem, in perfrictione; animalis verò, in torpore ſiue dilapſu, qui antè non erat. Omnis autem aphonia quam facit paupertas natiui caloris, & ſumma imbecillitas potentiæ animalis; deſperationem ſalutis, atque adeo ſpem medici planè ſublapſam oſtendit.

4 Ἐν τοῖσιν ἀποπληκτικοῖσιν, ἐπὶ δυσφορίῃ τοῦ πνεύματος ἱδρὼς ἐπιγινόμενος· θανάσιμον. ἐν αὐτοῖσι δὲ πάλιν τούτοισιν ἢν πυρετὸς ἐπιγένηται· λύσις.

In apoplecticis à ſpiritus anguſtia ſudor proruptus; mortem ſubeſſe oſtendit. Contrà, ijſdem febris exorta; morbum exoluit.

IBI DEMVM salutis ac vitæ certa deſperatio eſt,vbi vitalis officij proxima vacatio eſt atque priuatio. Ac vitalis quidem officij vacatio eſt,cùm tollitur ipſa ſpiratio per quam eſt vita. Tollitur autem; vel intercepto motu neruorum thoracis,atque ſpirabilium muſculorum,collapſa eorum facultate motrice; vt in forti apoplexia: vel ſublato ſpirandi vſu qui eſt in corde, ſicut apparet in ſyncope; tum in parua,rara, & frigida ſpiratione,extincto calore natiuo. Hîc tantùm excipio alterum genus mulierum hyſtericarum,in quibus diſſipatur ſpirandi vſus ad tempus. Poſtremò vitalis officij, ceſſante ſpiratione, vacatio eſt,intercluſo meatu quà ſpirabilis ducitur aër,& fumidus vapor excluditur;vel à laryngis phlegmone,vel ab illaqueatione,vel à luxatione ceruicis. Quæ cauſa mouit Hippocratem, vt ex perſpicientia trium illorum ſymptomatum,vitalis officij vacationem inferentium,tres illos poſuerit aphoriſmos. aph.40.41.& 41.lib.2. *Qui crebrò & fortiter exoluuntur, nulla occaſione manifeſta; vitam repentè finiunt.* Et. *Apoplexiam fortem excutere non potis eſt.* Et. *Qui ſtrangulantur & exoluuntur, necdum tamen animam exhalarunt; non reſtituuntur, ore ſpumante.* In ſumma; quicquid reſpirationem adimit,vitam tollit. Id ipſum facit tum apoplexia fortis, intercepto motu thoracis: tum vera cynanche,ductu ſpiritus intercluſo:tum ſyncope ipſa,ſublato ſpirandi vſu. Sed cùm in apoplectica ſpiritus anguſtia quæ ſtertorem edit,ſpes in anguſto ſit; tum verò in propinquo mors eſt, cùm inde ſudor exprimitur vel exudat. Ac veritas huius prognoſeωs ſic lumen ſuum oſtendet.

IN APOPLECTICIS] A forti apoplexia, vbi collapſa eſt animalitas,cum ſenſus & motus amiſſione. Sic enim appoſitè videor explicare κατ' διάνοιαν præceptoris. Nam prima deciſio huius capitis,æquè ad omnem pertinet apoplexiam. Secunda eſt de apoplexia cuius occaſionem & cauſam, febris exorta præripit in iis qui ſunt impotentes à trωmate capitis. Tertia verò deſcribit apoplexiam debilem atque ſanabilem per hæmorrhoïdas conuenienter fluentes. Quarta hæc,ſymptomate ipſo difficillimæ ſpirationis,& ſudore violenter expreſſo vel exudante,non niſi ad fortem apoplexiam poteſt referri.

A SPIRITVS ANGVSTIA] In qua difficulter admodum ſpirabilis aër ducitur, ac fumidus vapor excluditur: quia ſpiritus animalis in cerebro intercluſus,nullum facit officium τοῦ ἐνορμῶντος in reſpirando: ſed ideo manet ad tempus difficillima reſpiratio, quæ ſingulis momentis augetur & creſcit ad ſummam difficultatem & πνῖξιν: quia ſpirandi neceſſitas in ardore cordis adhuc micantis,neruorum & muſculorum ſpirabilium excitat functionem ad inſpirandum & expirandum. Itaque δυσπνοία eſt magna ſpiritus in hoc ſtertore apoplectico,vbi neque voluntas,neque mouendi organum, neceſſario vſui morem gerit qui eſt in corde: cuius extinctio & ſuffocatio proximè abeſt ab eo ſtertore,vnde citò vita commutatur cum morte. Omnes enim morimur per ſuffocationem vel extinctionem caloris vitalis lib.1.acut. qui eſt in corde,vel,vt præceptor loquitur,ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγῶντες. Quæ ſententia in ſuffocatione locum habet,non in extinctione ſimplici caloris vitalis; vbi reſpiratio editur parua,rara, & frigida. lib.1. progn. & in Coac. Sed omnis ratio atque cauſa difficulter ſpirandi,ſuprà eſt poſita & explicata.

SVDOR PRORVPTVS] Non quidem naturæ impulſu per excretionem proruptus, qualis eſt aph.58.4. ſudor periodicus à rigore in tertiana, aut criticus in ardente: quorum ille facit vt æger alacriùs ferat morbum; hic autem morbum exoluit. Sed ille ſudor ſymptomaticus,per oppreſſionem naturæ exortus,quem ciet expreſſio; vel quem ipſa partium exolutio,velut roſcidulum & miliarem fundit. Quæ comment.ad prorr.7.ſ.2.1. ſudatiuncula eſt ἐφίδρωσις apud Hippocratem,authore Galeno. Ac de ſudoribus alibi ſatis multa.

MORTEM SVBESSE OSTENDIT] Quia deinceps nulla ſperabilis vitæ ſalus in exolutione partium ſolidarum,& impotentia continendi ſuccum alibilem proprium quem continenter fundunt: ac nulla ſpes etiam in expreſſione ſudoris qui oppreſſionem non tollit: denique ibi demum ſalutis & vitæ deſperatio eſt,ſicut iam poſui,quando cùm vacatione vitalis officij, quam intulit fortis apoplexia, Coac. 145. 1. lib. & prorrh.28. ſ.1.1. excretio incidit ſymptomatica; ſicut iam vidimus in lethargo & comate. Ac de lethargo illud præceptum eſt;quòd ſi lethargico immemori aluus feratur liquidis excrementis,vel vrinæ fundantur ſimiles iumentorum,ipſum ſeruari non poſſe,ac mortem ſubeſſe. De cωmate autem vigili ab oppreſſione nato,cum pari magiſterio bilis & pituitæ,ſolennis eſt illa ſententia. prorr.1.ſ.1.1. & Coac.2. cap.2.lib.2. Μυκτὴρ ἀποστάζων· ὀλέθριον,i. *mortiferum eſt ſanguinis è nare ſubſtillum*: quoniam inde ſignificatio fit iam fatiſcentis naturę,ab oppreſſione partis afflictæ,vt cerebri: denique in triumphata natura multùm afflicta,omnis vacuatio ſymptomatica eſſe ſolet; proptereáque funeſta,aut certè ſiniſtri iudicij. Et verò in omni reſolutione ſcitum eſt illud,quòd ſudores nocent confertim prorupti, conferunt autem qui ſenſim exudant; non quidem effœta viuacitate partium ſolidarum, vnde aſſimilatio nulla eſt ſucci alibilis: ſed ab excretione particulari quam virtus Coac.14. cap.14.2. Coac.13. eiuſd. naturæ ſuſcipit κατ' λόγον humoris mitificati & partis obſeſſæ: nec tamen ea lege critica quæ cernitur in criſi febrium acutarum,in quibus nihil paucum eſt criticum. Ac fuit illud iudicium præceptoris, quòd apoplectica illa potiſſimùm exoluuntur vrinis multis & craſſis, & cumulatè proruptis. Ergo ſudare in apoplexia forti à difficillima ſpiratione; mortiferum: ſiue ſudor confertim exprimatur ab oppreſſione magna: ſiue ſudatiuncula tantùm exudet, effœta viuacitate partium ſolidarum. Tum enim ad vltima ventum eſt apoplexiæ,quando cum perfrictione corporis exudat ſudatiuncula, vnde ſignificatur ſumma paupertas atque extinctio viuifici nectaris,& reſolutio partium ſolidarum,ipſaque viuacitas omnino effœta. pror.34.ſ.3.1. Hippocratis illud eſt. Ἐκ ῥινῶν μικροῖς ἱδρῶσι περιψυχόμενα κακοήθεα· μοχθηρά.i. *Subſtillum narium cum exiguo ſudore frigido, peiorem in modum exortum; peſtiferum.*

Pars altera huius prognoſeωs non eſt Hippocraticæ veritatis. Itaque non eſt mihi animus abuti otio philoſophico ſuper ea.

Τὰ ἐξαίφνης

Τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λυόμενα, ἐπιπυρετήσαντι χρονίως ὀλέθρια. Sic in prorrhetico, 50. f. 2. 1.

Apoplexia repentè oborta; solubilis: adueniente lenta febre; mortifera est.

QVI MORBO aliquo sunt occupati, ea demum remedia expetunt quæ salutifera esse solent. Sed ea quæ expetuntur, nõ rarò expectationem fallunt ægroti & medici, ac sæpe adiiciunt ei periculo quod à morbo infertur. Remediorum in apoplexia expetendorum, sola febris consolatur medicum spe certa leuationis, si fortiter oppugnando expugnat causam apoplexiæ: tum inde fit redintegratio cerebri & neruorum. Eadem metum adfert sinistri iudicij, ac certam desperationem salutis; si frustra ciendo humorem morbificum, incommoda excitet magis oppressi cerebri & neruorum.

Ergo. APOPLEXIA] Debilis, iam descripta: quia non potis est fortem excutere; tum obruto cerebri principatu, & animalitate collapsa: tum irrita facultate omnium remediorum quæ adhibentur.

REPENTE OBORTA] i. Non præuisa quæ intrà fit, & intus lædat, vnde symptomata sunt hæc; cephalalgiæ varietas, tenebricosa vertigo, bombus, echo, vocis tarditas, manuum stupor: vel quæ adueniat illata extrinsecus, vt capitis trωma quod saucium facit corporis impotentem. Sed quæ sua sponte, nec antè significata irruit; vel sinuum repletione, qua spiritus animalis nec liberè, nec liberaliter manat è cerebro: vel interceptis venis, vnde vitali spiritui aditus denegatur ad cerebrum. [Coac.2.cap.1. lib.2. Coac.2. huius cap.]

SOLVBILIS] Non insanabilis: quanquam difficulter sanabilis, vt alibi monuit præceptor his verbis. *Apoplexiam debilem vix est sanare.* [aph.42.2.] Est autem sanabilis: quia non tanta est magnitudo causæ, nec tanta symptomatum violentia, vt omnem respuat industriam medici, omnésque adeo naturæ conatus. Quod autem hîc posuit λυομένως, id verò multùm exercuit Hippocraticos, imprimísque Galenum. Sed inter cætera quæ mandauit literis super eo aduerbio, λυομένως, operæprecium est legere & intelligere quod ille annotauit ex Erasistrati quodam libro, vbi docetur duplicem esse rationem & causam symptomatum apoplecticorum: [comment. ad prorrh.50. f.2.1.] vnam eorum quæ συνάγουσι καὶ συντείνουσι τὰς διαρθρώσεις, i. *quæ contrahunt ac distendunt articulos artuum*: alteram verò eorum quæ ἐκλύουσι καὶ χαλῶσι, i. *quæ resoluunt & laxant eósdem articulos artuum.* Itaque illud, λυομένως, videri positum esse pro apoplexia quæ in laxitate consistit. Quasi verò alia sit eorum symptomatum ratio, quàm laxitatis. Non enim si aphωnia parem habet causam contractionis & laxitatis neruorum & musculorum vocalium: idem de apoplexia sentiendum in sensus & motus amissione. Est quidem in conuulsione, motus amissio: sed non sensus, vt in apoplexia. Nec verò si aphonia ponitur pro apoplexia: tamen hæc retrò non commeant, vt omnis aphωnia sit apoplectica. [aph.50.6. & lib.4.acut.] Est quidem omnis ἀποπληκτικὸς, ἄφωνος: sed non πᾶς ἄφωνος, ἀποπληκτικός. Existit enim quædam aphonia conuulsiua. Qualem ostendit illa sententia præceptoris. *Si quis ebrius obmutescat conuulsus*, &c. [aph.5.5.] Tum illa. *Febris conuulsio finem adfert, quæ aut eodem febris die, aut pridie, aut etiam perendie aduenit*, &c. Iam verò nulla est æquitas beneficium febris contrahere tantùm ad apoplecticam laxitatem. Nam febris oborta æquè benignè facit conuulsificæ tensioni, atque apoplecticæ laxitati.

ADVENIENTE LENTA FEBRE] i. Nouè exorta febre diuturna, lenta & tepida, quæ priùs non fuit. Quod enim præceptor scripsit, ἐπιπυρετήσαντι χρονίως, Galenus interpretatur, οὐκ ὀξὺν καὶ θερμὸν, ἀλλὰ βληχρὸν καὶ χρόνιον ἀκολουθήσαντα πυρετόν. Atque idem nominat βληχρὸν πυρετὸν, χλιαρόν, i. *febrem tepidam.* Fallitur si quis illa duo aduerbia, λυομένως καὶ χρονίως, ad febrem referre studet; cùm illud sit apoplexiæ; hoc verò febris ipsius. Præterea si λυομένως dicatur de febre cuius exolutio est atque discessio: quî fiet illud in apoplexia quam febris lenta, è sanabili facit mortiferam?

MORTIFERA EST] Quoniam febris ipsa periculo adiicit apoplexiæ, frustra ciendo humorem morbificum qui grauioribus malis auget ægrotum. Quicquid enim humorem ciet, neque dissipat, nec exhaurit; oppressionem infert maiorem. Et verò in omni morbo præstat naturam quiescere, quàm aliquid frustra moliri. Nam inde sunt acrisia, dyscrisia, dolor, atque mors ipsa. Quæ res adduxit Hippocratem vt ita scripserit. *Conuulsionem sanat exorta febris acuta, quæ priùs non fuit; aut si priùs fuerit, exacerbata.* [1.Epid. Coac.9. cap. 14.2.] Vide comment. nostrum ad illam prognωsin.

SEQVVNTVR *decisiones tres de hydrωpe, vt mihi videtur, perperam interiectæ. Quæ quoniam suprà sunt positæ & explicatæ, non fuit animus, ídque consultò, lucubrationem nostram hîc denuo collocare.*

DE MELANCHOLIA ET MANIA.

CAPVT XXIIII.

AI META σιγῆς ἀθυμίαι ἢ ἀπανθρωπίαι, ἐπιεικῶς, αὐτῶν κατεργαστικαὶ [μελαγχολίαν σημαίνουσι. ἢ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. Ex aphoris. 23. lib. 6.

1 *Abiectio animi taciturna, & solitudo quæsita, ipsæ sui per se authores, & modicæ; melăcholiam ostĕdunt:* vel, *huiusmodi melancholicū est.*

Melancholiam si animæ peccatum magis esse docuerimus, quàm vitium cerebri; patebit simul, eius explicationem cum morbis capitis non fuisse coniungendam, sed commodè ad hunc locum reiiciendam: vt in apoplexia par esse duximus. Præsertim cùm eius fons sæpius in liene & mesenterio, & toto corpore reliquo quàm in cerebro reperiatur.

Abiectio animi tacitvrna] Vel, vt legitur in aphorismis, φόβος καὶ δυσθυμίη, i. *metus & mœror*: vt abiectio scripta hoc loco, non sit demissio ab humilitate & pio Dei cultu profecta, qualis eorum est qui sanctè & religiosè vitam instituunt. Sed ea quam genuit mœsti ac timidi hominis ægritudo, qui omnia tuta timet, ponítque semper ob oculos, primùm quidem suspiciosè omnia quibus exterretur metu, nec vllam quietis partem sibi impertit; ponit autem frequenter insidias sibi paratas: hinc malitiosè odit quos metuit, ac periisse expetit. Sed tamen in perturbatione mentis ita consternitur, vt satis non habeat animi quò linguam promoueat ad conquerendum & obiurgandum, aut comminandum; vel brachia & manus, ad decertandum per vim; nisi cùm ex melancholico fit insanus, exitque omnino è potestate mentis. Nec verò illa demissio est hypocritica, qualem testantur sacræ literæ in Pharisæis apparuisse, quos inde vocant σκυθρωπούς. Sed ea demissio hîc audienda eorum qui morbo animi sunt morosi, terribiles aspectu homines, ob eámque causam melancholici nominantur, vt mox dicetur.

Tacitvrni] Non quidem culpa linguæ, verborum dædalæ, cùm manet immota, vt in ἀφωνίᾳ, i. *impotentia voces efformandi atque loquendi*; quæ vitio accidit organi dialectici. Ac talis ἀφωνία, iniussa est & inuita. Sed ideo sunt taciturni homines illi, animo multùm abiecti: quia morem gerunt animo pertinaci, & sponte sua, fandi sunt negligentes, non impotentes: nisi fortè sit impotentia voluntatis, non autem instrumenti, nec facultatis. Qualem fuisse legimus in historiis Thasiam illam Dealcis vxorem, quæ signa edidit delirantis, partim silentio, partim nugarum garrulitate, exactum ad morbum. Vbi Galenus agnouit silentium illud, melancholicum; garrulitatem verò, phreniticam.

hist. 15. part. 3. 3. Epid.

Et solitvdo qvæsita] Græcè est ἀπανθρωπία, i. *inhumanitas*, vel hominum vitata societas & consuetudo: qualis eorum dementia est qui suis æqualibus, familiariter vti nolunt; quòd sibi soli placeant, elati fastidio & contumacia. Sed illi potissimùm ad solitudinem viam affectant, vitandæ societatis causa, qui vultu sunt mœsto atque demisso, quem πρόσωπον κατηφὲς Græci vocant, ac si malè sibi conscij essent, atque, vt ita dicam, rei quodammodo rerum infœliciter & malè gestarum. Talis est μισανθρωπία, quæ pugnat è directo cum φιλανθρωπίᾳ. Ac solitudinis affectatæ causa est, praua opinio quæ sola cadit in mentem, cùm eius excolendæ studio non affectatur: nec vt vitetur alterum genus iniustitiæ, ne cui quis noceat. Sed ne hæc quidem sanæ sunt mentis. Etenim qui & discendi studio, à rebus gerendis auocantur, & qui nocendo nemini, alterum genus vitant iniustitiæ, pariter in vitio sunt: quia prosunt nemini, sicut pro se quisque debet prodesse. Vt paucis dicam; illa demum est ἀπανθρωπία hîc posita quæ inhumani est hominis qui procul ab omni societate suum cor edit, persuasione falsa imbutus.

Ipsæ svi per se avthores] i. Sine causa & occasione sui effectrices, vt nemo intelligat vnde sit & quorsum illa demissio animi cum silentio & solitudine affectata, nisi fortè sit ægritudo animi τῶν δυσαιρίων, i. *vultuosorum hominum*, qui, vt Galenus ex Critia interpretatur, leui de causa fortiter irascuntur; aut læsi grauiter, sæuum dolorem sic animo cōceptum fouēt, vt inde nunquam, aut certè vix excidat. Thasiæ mulieris pathemata hæc fuerunt. Ex λύπης μετὰ προφάσιος ὀρθοστάδην ἐγένετο ἄγρυπνος τε καὶ ἄσιτος, καὶ διψώδης ἦν, ἢ ἀσώδης. τῇ προτέρῃ ἀρχομένης νυκτὸς, φόβοι, λόγοι πολλοὶ, δυσθυμίη. i. *Ex mœrore per occasionē concepto, dum adhuc staret, facta est somni expers, cibi negligens, sitibunda & anxia.* *Inde quo die primùm decubuit, ineunte nocte, visa est sibi metuens, garrula & animo consternata.* Ex quibus apparet verum esse quod in sanctorum hominum prouerbio est. Per quod quis peccat, per id & torquetur. Et verò admirabile est quātum appositè, pathemata illa reciproca, suis quæque locis profecta, & velut postliminio restituta, stylo Hippocratico, catholicum illud habeant theorema. Οἱ φόβοι, αἱ αἰσχύνη, λύπη, ἡδονὴ, ὀργὴ, ἢ τ' ἄλλα τοιαῦτα οὕτως ὑπακούει. ἑκάστῳ δὲ τὸ προσῆκον τοῦ σώματος, τῇ πρήξει ἐν τούτοισιν ὑπακούει. i. *Timores, vt verecundia, tristitia, item voluptas, iracundia, & cætera quæ sunt eiusmodi, sic morem gerunt occasioni & causis ipsorum* (vt cùm horrescimus viso serpente.) *Id autem quod cuique actioni dicatum est, ac veluti aptum natum, vnicuique pathemati etiam morem gerit atque inseruit*, vt hepar voluptati, cor iracundię, cerebrum verecundię. Ergo Thasia illa mulier vultuosa, illis pathematis occupata fuit per morbum, quæ ipsi, dum valeret, causæ fuerunt ægrotandi. Sunt igitur pathemata illa reciproca, quæ vnde prodeunt, ibi memoriam de integro sui reuocant, & reuertuntur.

hist. 11. part. 3. 3. Epid.

lib. περὶ χυμῶν.

Et modicæ] Græcum ἐπιεικῶς, idem significat quod illud Latinum, *Nihil nimis*: vt ex Galeno suprà iam diximus. Est autem sic positum in hac prognosi, vt ea circunstantia τῆς ἀθυμίας καὶ ἀπανθρωπίας,

appositè ipsas conuertat ad illud de quo dicuntur, nempe ad melancholiam. Nec enim leuis & fugax κϑυμία vel ἀπαυϑρωπία, est melancholica. Nec illa quæ diu & fortiter hominem occupauit, quæque ad ferarum diætam ipsum redegit, præ summo mœrore & metu, cum desperatione τῆς εὐϑυμίας; aliud signum requirit melancholiæ cuius ad vltima ventum est. Sed illa demissio taciturna quam diutiùs præ se fert quispiam, nec ita leuiter, sed abundè satis; illa, inquam, propria est melancholiæ nondum perspectæ & cognitæ, vt mox planum fiet in ipsius natura. Ac nisi me fallit animus, eodem planè sensu hic legendum ἐπιεικῶς, quo illud in aphorismis. Ην φόβος καὶ δυσϑυμίη, πολλὼ χρόνον ἔχουσα διατελέει. i. *Si metus & mœror ipsos diutiùs malè habeant quos inuaserunt, tum autem similiter exigantur, &c.* aph.23.6.

MELANCHOLICVM ILLVD EST] Siue denunciat melancholiam. Est autem melancholia sic dicta, quòd ab humore nigro, non quidem atra bile nascatur. Non enim melancholia, nomen est nigri humoris, sed morbi. Nec verò melancholici vulgò dicuntur qui sunt in dominatu nigri humoris, nec qui à scopo veritatis aberrant; vt certè aberrant melancholici verè dicti: sed illi maximè qui studio discendi sunt apud se, & qui bonarum cogitationum epulis taciti recreantur & saturantur: quemadmodum de Vlysse narrat Homerus. Quinetiam noster præceptor non attigit solùm melancholicos mente captos, cùm ait, Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς φαρμακεύειν ἁδροτέρως τὰς κάτω. i. *Melancholicos, seriò per inferam aluum purgare oportet.* Sed eos attigit etiam quibus hypochondria sunt obsita nigro humore, nec tamen sunt melancholici errore mentis. Tum verò illos homines qui cùm olim calido & sicco temperamento fuerint; affecta iam ætate, sunt frigidi atque sicci. Talium enim sic comparata est ratio complexionis atque humoris, vt cùm purgare cōsilium est, pharmacum esse debeat μοχλικὸν; cuiusmodi solet præscribi ad morbos qui humoris morbifici contumacia in vetustatem inciderunt. Sic elleborismum commendat Hippocrates: quando, vt scribit Galenus, τὸ πάϑος χρόνιόν ἐστι, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις μοχλείας δεόμενον. i. *diuturna est passio, & velut vecte indigens.* Sed alia quoque ratio est cur seriò καὶ ἁδροτέρως purgandi sint melancholici à 40. ad 60. ætatis annum: quoniam illa ætate sperabiles non sunt crises κατ' ἔκροιαν ἢ κατ' ἀπόϑεσιν. Quò fit vt omnis spes medici & cœptæ curationis fiducia posita sit in pepasmo & purgatione. At verò melancholici mente capti, eiusmodi sunt, morbo melancholiæ occupati. aph.9.4. comment.6. part.1.6.Epid. lib.3.progn.

Sed melancholiæ nomen & ratio, duplex omnino est apud Hippocratem. Vna quidem eorum quos acuta febris inuasit: altera verò illorum qui habent ὀρϑοπνοίην, & febre carent. Ac prior significatio est in illo. Τοῖσι ἐξισταμένοισι μελαγχολικῶς, οἷσι τρόμοι ἐπιγίνονται· κακοηϑές. i. *Qui melancholicè de potestate mentis exeunt, si tremor superueniat; malo sunt loco*: vel potiùs, sunt desperati. Ad quem locum hæc scripsit Galenus. Μελαγχολικὴν ἔκστασιν ἀκουστέον, τὴν σφοδρὰν καὶ ϑηριώδη. γίνεται δὲ αὐτὴ, διαβρεχούσης τὸν ἐγκέφαλον ξανϑῆς χολῆς καϑεψηϑείσης. i. *Egressio melancholica hîc audienda quæ violenta est atque ferina. Hæc autem gignitur à flaua bile perusta, cerebrū imbuente.* Altera melancholiæ significatio est in hac prognωsi & in aphorismis, quam stylo nostro decreuimus explicare. Ergo melancholia hîc posita, delirium est intermissionis & febris expers, cum assiduo metu & mœrore coniunctum. Delirium cernitur in mentis egressione. Mentis egressio est in falsa & praua opinione, non quidem phantasiæ; sed ipsius iudicij, quod ἡγεμονικὸν Græci vocant, & in quo regnum est animi. Falsæ ac prauæ opinionis causa est ægritudo ex metu & mœrore concepta. Nam ex mœrore & metu, potissimùm ipsa mens commouetur, & inde nata ægritudo, perennitatem habet eorum pathematum à quibus enascitur. Et cùm melancholicus omne tempus exigat in ægritudine: ibi mœroris & metus nulla vacatio esse potest. Itaque perpetua ægritudo, quæ propriè est melancholia, ostentat quoque assiduitatem mœroris & metus. Quæ duo pathemata sunt melancholiæ ἔκγονα: sicut illius olim fuerunt ἔγγονα. Est autem melancholica ægritudo, febris expers: quia cerebri nulla est proritatio, sed tantùm infractio quædam mentis. Et verò noster præceptor, melancholiæ domicilium collocauit in mente, ipsamque voluit segregari ab omni concretione corporis. Sic enim scripsit. Οἱ μελαγχολικοὶ, καὶ ἐπιληπτικοὶ εἰώϑασι γίνεσϑαι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· καὶ οἱ ἐπιληπτικοὶ, μελαγχολικοί. Τούτων δὲ ἑκάτερον μᾶλλον γίνεται ἐφ' ὁπότερα ἂν ῥέψῃ τὸ ἀῤῥώστημα· ἢν μὲν ἐς τὸ σῶμα, ἐπιληπτικοί· ἢν δὲ ἐς τὴν διάνοιαν, μελαγχολικοί. i. *Melancholici & epileptici consueuerunt esse vt plurimùm: & epileptici, melancholici. Horum verò vtrumque potißimùm accidit, prout in alterutram partem infirmitas se inflectit. Ac si quidem in corpus, epileptici sunt; in dianœam autem, melancholici.* Est igitur melancholia, mentis: vt epilepsia, corporis. Atque hæc duo symptomata melancholiæ & epilepsiæ, se mutuò consequuntur, & sibi succedunt inuicem; non quidem per μετάστασιν epilepsiæ in melancholiam, & contrà: sed per ἐπίφυσιν vtrinque profectam. Non enim successio est causæ morbificæ in alterutrum, vt scilicet ægritudo mutetur in morbum, & morbus in ægritudinem; relicto priore foco, quod μεϑιστάναι Græci vocant, & inde est μετάστασις: sed vtroque malo & vtriusque foco superstite, propagatio fit vnius ad alterum, quod est ἐπιγίνεσϑαι, & inde nata ἐπίφυσις. Nam melancholia superstes, humorem gignit melancholicum epilepsiæ; & epilepsia primigenia, ægritudinem parit animo, ex diuturno mœrore morbi, & metu cadendi: vt rectè Hippocrates annotauit. Hinc mentis demissio & veluti quædam infractio. Est autem philosopho, ne dicam Christiano, indignum & nefas, putare causam epilepticam migrare in mentem, quæ sola est ἀναλλοίωτος, ἄφϑαρτος, καὶ ἀκήρατος, omniúmque affectionum secura præterquam αἱρέσεως, i. *opinionis*: quæ sola, vt ait Plato, cadit in mentem; ex eáque, si praua est, melancholica ægritudo: sin autem pia & sancta, ἡ εὐϑυμία, i. *tranquillitas* regnat in homine. Quòd enim mens ipsa, omni alteratione careat, planum apertè facit diuina illa disputatio præceptoris, cuius finem attulit hæc conclusio. Διὸ ὁκοίων γὰρ ἀγγείων ἡ ψυχὴ ἀποχωρεῖ, καὶ πρὸς ὁκοῖά τινα προσπίπτει, καὶ ὁκοίοις τισὶ καταμίσγεται, τοιαῦτα φρονέουσι. διὰ τοῦτο γοῦν, δυνατὸν τὰ τοιαῦτα ἐκ διαίτης μεϑίστασϑαι· φύσιν γὰρ μεταπλάσαι ἀφανέα οὐχ οἷόν τε. i. *Cuiusmodi sunt meatus & vasa, per quæ excurrit anima; & vt sunt affecta, quibus accedit; tum illa etiam quibus permiscetur & se insinuat: sic homines aliter atque aliter sentiunt; ob eámque causam eiusmodi pathemata per diætam possunt emendari atque transponi. Sed ipsam naturam inaspectabilem transformare non potis est.* Est igitur melācho- aph.23.6.& 6. Epid.part.8. prog.14. c.1.1. lib. περὶ ἱερῆς νόσ. lib.1. περὶ διαίτης. lib.4.de republ. lib.1. περὶ διαίτης ad finem.

lia,mentis ægritudo quæ cernitur in aſſiduo mœrore & metu. Eius naturam ita deſcripſit Arculanus ex Auicenna. Melancholia, inquit, *eſt mutatio exiſtimationum & cogitationum à curſu naturali ad corruptionem, timorem, atque malitiam: propter complexionem melancholicam,quæ ſpiritum facit ſylueſtrem in cerebro; ipſumq; facit timidum, propter ipſius tenebras, quæ, ſicut exteriores tenebræ, ſollicitant ac timere faciunt, eò quòd complexio frigida & ſicca contraria eſt ſpiritui, debilitans ipſum: ſicut complexio calida & humida, qualis eſt vini, conueniens & confortans.* Ex ea iudicij deprauatione nihil niſi perperam opinantur & faciunt melancholici. Nam falſa illi pro viris,turpia pro honeſtis,vanitatem pro veritate; caliginem pro Sole, & Orcum pro luce habent. Denique inimicos colunt abiecti & humiles; amicis autem,moroſè vtuntur & cum faſtidio: tum ipſos amicos pro inimicis fugiunt & auerſantur.

Ex quibus apparet,tres caſus haberi melancholiæ authores atque fautores; ægritudinem animi; ſpirituum tenebras; & frigidam atque ſiccam complexionem cerebri.Sed tamen æquè par eſt in humidos cadere melancholiam per ægritudinem,atque in ſiccos. Ac multos ipſi vidimus in adoleſcentia melancholicos à mœrore & metu. Erat autem illa tempeſtas tumultuoſa,melãcholicorum feraciſſima.

Iam verò illa melancholia quæ in opinionis errore poſita eſt cum ægritudine;vtrũ alibi ſedẽ habeat quàm in iudicij domicilio;& num aliter quàm in dianœa & à dianœa exiſtat;hîc loco quærendũ.Enimuero ratum eſt medicis, quandam eſſe hypochondriacam melancholiam, à nigro humore qui ſtabulatur & gignitur in hypochondriis;vbi non rarò efferueſcit ac veluti fermentatur,vt ait Hippocrates; ac tum ex eo tetram efferri anathymiaſin,vnde ſpiritui tenebræ offunduntur, viſaque apparent mendacia, quæ,ſicut in tenebris,pauitant melancholici: ſic ipſos metu exterrent. Quæ vt concedam vera eſſe,per illud catholicum theorema; quòd vt ſunt mentis propria inſtrumenta: ſic homines aliter atque aliter opinantur: tamen non efficitur id verè dici,nec veram eſſe melancholiam,quæ continenter in opinionis errore verſatur cum ægritudine. Eſt enim verè illud poſitum à Galeno: quòd nullum delirium poteſt videri δἰλωσκὲς,quando in cæteris partibus,humorum offenſiones,cerebrum in ſympathiam & contagionem adducunt. Sed præceptoris iudicium eſt; quòd ibi demum eſt melancholia, vbi quis in mœrore & metu longum tempus exigit continenter. Scitum eſt illud. Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη, πολὺν χρόνον ἔχουσα διατελέῃ· μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. i. *Quòd metus & mæſtitia perdurent; à melancholia illud eſt.*

lib.3.acut.

lib.1.περὶ διαίτης.

comment.ad prorr.1.ſ.1.1.

aph.23.6.

2 Οἷσιν ἐκ φόβου μετὰ καταψύξιος ἐξίστανται· πυρετοὶ μεθ' ἱδρώτων, καὶ ὕπνοι ὑπαναγκαῖοι ταῦτα λύουσιν.

Quibus à metu febris vacuo, ad furorem egreſſio eſt; id febres cum ſudoribus, & ſomni arctiores, nec turbulenti exoluunt.

PVLCHERRIMA hæc deciſio eſt,in qua docetur μετάπτωσις melancholiæ in maniam, i. furorem, tum ratio explicatur defungendi eo furore,idque εὐκρίτως καὶ εὐσήμως,i. *ſecunda criſi*,vnde nihil ſupereſt reliquiarum,ac redintegratio eſt naturæ cum ſana mente in corpore ſano. Exiſtunt tamen hîc difficillimæ quæſtiones,quarum ſolutio erit in prognoſεως ipſius recenſione.

Ergo. QVIBVS] Melancholicis,qui ſunt eiuſmodi; non quidem à mentis ægritudine primùm concepta,& iam vetuſta,quibus tantùm prodeſt tranquillitatis voces audire,remediúmque à Deo precibus impetrare:nihil autem medicinam corporis adhibere,niſi fortè ſit medicinæ locus ad ſymptωmatum,quæ inde in corpus cadunt,correctionẽ: ſed iis melancholicis,quibus ſpirituum tenebræ inferunt ægritudinem,à tetro vapore,quem melancholicus humor in cerebro excitauit,vnde animi deiectio eſt, ac velut infractio quædam: quia viſis mendacibus exterrentur,quæ opinionis errorem inducunt.

A METV FEBRIS VACVO] i. Ab ea demiſſione animi,quæ in futuri mali falſa opinione poſita eſt: vel etiam à timore propter expectationem futuræ cenſuræ, vt ipſi vidimus in quadam illuſtri muliere admodum melancholica,quòd in ſuſpicionem adulterij veniſſe ſe falsò putaret apud maritum, ob eámque cauſam diem vadimonij coram iudicibus expectaret. Itaque toto corpore perhorreſcebat, omnibúsq; artubus cõtremiſcebat.Græcè eſt,ἐκ φόβου μετὰ καταψύξιος:quod nos ex profeſſo vertimus, METV FEBRIS VACVO: ad verbum, METV CVM REFRIGERATIONE. Sed illud Græcum,κατάψυξις,vel extinctionem caloris natiui oſtendit in toto corpore, partibúsq; extimis quàm frigidiſſimis; vel ipſam febrilis ardoris vacuitatẽ. Ac prior quidẽ ſignificatio nuper adducta fuit & explicata. Reſtat altera nunc explicanda,de vacuitate ardoris febrilis,quam hîc ſecuti ſumus. Ergo ſcire licet in cẽſura & examine horum duorum nominum,καταψύξεως καὶ διαψύξεως,alterutrũ pro altero recenſeri. Legitur autem διάψυξις in verbo διαψύχομαι,pro vacuitate ardoris & moderatione caloris apud Hippocratem, vbi ait, διέψυξε, καὶ ταχὺ πάλιν ἀνεθερμάνθη.i. *temperiem habuit; mox rurſum æſtu incanduit.* Quod idem eſt ita ſcriptum alibi. Ἀπύρετος ἔδοξε γενέσθαι· πρὸς δείλην δὲ πυρετὸς ὀξύς.i. *Viſus eſt febris expers: ſub veſperum autem febris acuta*, &c. Sic ἀναθερμαίνεσθαι verbum,pro reſtituto calore natiuo,& pro accenſa febre reperio vſurpatũ. Nam quòd διαψύχομαι verbum & διάψυξις nomen,caloris moderationem partiúmque ipſarum temperiem,non ſecus atque frigus extremum ſignificet, teſtis eſt illa ſententia præceptoris. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ πυρετοῦ διαψυχθέντος· κακόν.i. *Ardoris reliquiæ in hypochondrio,refrigerata febre;ipſos malè habent quos occupant.* Nam quod obiicitur; illam temperiem expreſſam nomine διαψύξιος, inſidioſam eſſe,falſoque inde creditam diſceſſionem febris,tum in ardore hypochondrij, tum in febre acuta:vt illud concedam; tamen

*

Coac.3.cap. 23.2.
pror.31.& 32. ſ.2.1. & 34. ſ.3.eiuſd.
hiſt.2.part.3. lib.3.Epid.
hiſt.1.lib.1. Epid.
In prorr.vbi ſup.
prorr.1.ſ.1.1.

tamen non efficitur quin illa temperies siue κατάψυξις in hac prognωsi posita, non verè significet vacuitatem febris, vbi nulla est inflammatio, nec antegressa febris, aut comes; vt certè nulla est in melancholia. Est autem febris vacuitas in melancholia, quam pertinax metus ostendit, vt signum ἀχώειστον, i. *inseparabile*: quoniam in ea primùm laborat illa pars animi, quæ mentis & consilij est, αἰσθησιώτης, proptereáque ἀπύρετος. Nec verò vlla proritatio est φλεγμονώδης, ἐρεθισμὸν Græci vocant, in stupore animi melancholico, quem inferunt tenebræ spirituum; sed veluti quædam infractio & hebetudo. Nam qui cum febre delirant melancholicè & quasi è mentis exeunt potestate; non sic eorum ratio est; vt mox dicetur.

Ad fvrorem egressio est] Græcum illud, ἐξίστανται, sic vertendum duxi, ne quis existimet Hippocratem hîc posuisse ἔκστασιν illam σιγῶσαν, quæ cum silentio est, ac paulò pòst infrà recensebitur. (Coac.5. huius cap.) De qua etiam suprà iam diximus ad illam prognωsin. Αἱ ἐν πυρετοῖσιν ἐκστάσιες σιγῶσαι, μὴ ἀφόνῳ ὀλέθριαι. i. *Qui cum silentio, è potestate mentis exeunt, nec voce sunt capti; mortiferum habent malum.* (Coac.71. 1. lib.) Nec verò ἔκστασις illa est, quæ in stuporis excessu consistit, per quam vacatio est officiorũ animæ sentientis, mouentis, & intelligentis; vbi homines stupent attoniti & immoti manent, vt vel transfixi non sentiant: tametsi non negauerim hîc febrem salutariter exoriri. Sed illud verbum, ἐξίστανται, indéque nomen ἔκστασις ad melancholicam pertinet egressionem, vel, si mauis, excessum, quem Galenus vocat θηριώδη. i. *ferinum*: quoniam sic affecti cœptis immanibus efferuntur, proritato cerebro ab atra bile, cuius acriores sunt morsus quàm nigri humoris, quem μελαγχολικὸν χυμὸν Græci vocant, cuius in atram bilem ὁδοιπορεία, i. *transitus* est, in melancholia hîc posita. (aph.22. 4.) At proritatio atræ bilis magna in cerebro esse solet, quòd ea tres qualitates habeat proritandi, τὸ δριμὺ, τὸ διαβρωτικὸν, καὶ τὸ ὀξῶδες, quæ non sunt in nigro humore vel melancholico. (ibidem.) Tantum verò interest inter atram bilem, & nigrum humorem: quantum inter ferrum candens, & frigidum. Ergo melancholici tandem euadunt fanatici, & cœptis immanibus efferi, sese præcipitant ad exitium, ac sibi manus adferunt violentas.

Id exolvvnt] i. Vel ferocitate domita, fanaticos faciunt mansuescere & ad se redire; vel esse apud se, qui suæ mentis non erant, per ἐπανόρθωσιν qua morbificæ causæ amotio, & partis afflictæ redintegratio comparatur, nulla superstite morbi materia, nec empyreumate.

Febres cvm svdoribvs] Quæ celeriter, continenter, & vehementer mouentur, cum spe salutis, ac sine offensione nobilium partium, nutritiarum, spirabilium, & animalium. Ipsę autem faciunt liberè, liberaliter & citò, exire malum, quod intus lædit; per sudores confertim proruptos: vnde primùm certa est ægris, nec insidiosa leuatio; mox inde perfecta restitutio. Sed febrium commoda hîc descripta non recipit ad perfruẽdum, illud prorrheticum, nec illa prognωsis iam posita. Οἱ ἐκστάντες, ὀξέως ἐπιπυρεξάντες· φρενιτικοὶ γίνονται. i. *Quibus excussa insania, febris acuta superuenit; phrenitici rursus euadunt.* (pror.15. f.1.1. & Coac.100. 1.lib.) Quæ sententia si attentè legatur, & ad Momi lucernam examinetur; non expugnat: sed ne oppugnat quidem, quæ scripsimus in hunc locum. Id planum faciet commentarius noster. Sed instat Galenus, cui placere iam nuper vidimus atque aliàs, (suprà posita Coac.) nihil expectandum à febre quod sit salubre, nisi ad eos morbos, qui vel à frigore simplici enascuntur, vel cum humore crudo. (aph.44.6.) Quod certè vt verum est: sic à sententia nostra non discrepat. (Coac.9.cap. 14.2.) Nõ enim hîc febris est primùm exorta, cuius excursione in cerebro stabulante, paraphorica symptomata excitantur, quæ ipsa vi febris vires acquirunt eundo. (Coac.2. cap. superioris.) Nec verò vlla est cerebri phlegmone: sed proritatio febris expers, quæ vel hæmorrhoïde, vel ipsis varicibus in crure obortis quiescit: quemadmodum ipsa quiescit etiam, sudoribus criticis, qui à febre cientur. Adde quod humor temperamento frigidus, nunc factus est cunctando acrior, & in atram bilem migrauit.

Et somni arctiores] Quorum magna vis est pepasmo ad crisin, & vnde firmissima crisis ostenditur: ídque cùm aliàs, tum verò in ecstasi, vel, si mauis, excessu melancholico, in quo infœlix animi vix vnquam

Soluitur in somnos, oculísve aut pectore noctem Accipit, --- vt poëta cecinit de Phœnissa. Ac beneficium somni ad crisin, testatur illa sententia præceptoris. Οκου παραφροσύνην ὕπνος παύει· ἀγαθόν. i. *Ibi somnus benignè facit, vbi delirium inde quiescit.* (aph.2.2) Et. Ενύπνια τὰ ἐν φρενίτιδι ἐναργῆ· ἀγαθόν. i. *Quæ in phrenitide memorantur insomnia; boni sunt ominis.* (prorr.5.f.1.1. & Coac.95. 1.lib.) Quòd autem somni arctiores nec turbulenti firmæ sint crisis atque securæ; in promptu est illa prognosis iam adducta. *Somni arctiores, nec turbulenti, firmissimam crisin denunciant: turbulenti verò cum labore corporis, incertam nec stabilem.* (Coac.157. 1.lib.) Ergo. Somni arctiores] Qui sunt eiusmodi per aliquot dies à crisi: quoniam necessitati summæ à diuturnis vigiliis par est dormiendi somníque ineundi commoditas in temperie cerebri, materia suaui somnifera, & tranquillitate animi iam regnum in recto iudicio possidentis.

Nec tvrbvlenti] Græcè est ἀπαράκλαυστοι, emendando vulgatum codicem Græcum, qui habet ἀπαραίαυστοι, i. somni silentium & placidè dormientium exactam ad noctem, qui faciunt breues tenebras: quia illi serpunt gratissimi, curásque leniunt, & corda oblita laborum. Ex quibus significatio fit redintegrati cerebri, & sanæ mentis, nec ampliùs perturbatæ. Nam turbulentos facit ἡ παραχὴ & acris tetráque anathymiasis.

3 Ἐκ μανίης ἐς βράγχον μετὰ βηχὸς, ἀπόστασις· καὶ ἐν τοῖσι μανιώδεσι σπασμὸς ἐπιγινόμενος, ἀμαύρωσιν ἔχει.

Ex furore ad raucitatem cum tussi, abscessus: tum insanientibus exorta conuulsio, ἀμαύρωσιν adducit.

VT NIHIL melius bona crisi, qua illud ipsum quod intus lædit, foras excluditur, ac redintegratio vel ἐπανόρθωσις comparatur corporis è natura egressi, quæ certa & stabilis sanatio est: ita nihil peius nec magis mortiferum, quàm praua μετάστασις vel egressionis progressus ad pessimam ἐπίφυσιν. Bona est crisis insaniæ per μετάπτωσιν timoris melancholici, non autem phrenitidis. Bona est, inquam, crisis; proruptus sudor à febre qui restituto cerebro, somnum conciliat suauissimum atque gratissimum. Praua μετάστασις, raucitas, cum tussi oborta. Pessima ἐπίφυσις, conuulsio est insaniæ consectaria. Ac sudoris quidem & somni commoda sunt exposita in superiore prognosi καθ' ὑπόθεσιν furoris ex melancholico metu enati. Nam μεταστάσεως prauæ & ἐπιφύσεως incommoda recensentur hoc modo.

Coac. 99. 1. lib.

3. Epid. part. 3. Vide cōment. ad prorrh. 1. f. 1. 1.

EX FVRORE] Hîc posito, qui est μελαγχολικὴ ἔκστασις, vel, si mauis, egressio melancholica; cùm scilicet quispiam è melancholico euadit fanaticus. Existit enim μανία quædam phrenitica quam genuit bilis atra, ex flaua bile perusta, cuius quidem multò sunt acriores morsus quàm flauæ; propereáque infert sæuiora pathemata quàm ipsa phrenitis vnde ortum habet cum febre, cuius melancholica rarò est particeps. Ac de mania quidem phrenitica, illud iam vidimus positum à præceptore. *Phrenitici sputatores, fanatici; etiámne tremuli?* Nã à phrenitide sæuiore ad maniam facilis egressio esse solet: vt penè miraculo apposuisse videatur Hippocrates quòd illa tempestate pestifera quam descripsit, ne vnus quidem phreniticorum qui tunc ægrotabant, euasit fanaticus. Sic enim ait. Οὐδὲ ἐξεμάνη φρενιτικῶν οὐδείς, ὥσπερ ἐπ' ἄλλοισιν, &c. Sed huius prhreniticæ maniæ multa sunt exempla primo libro Coacarum prognoseων.

hist. 3. 1. Epid.

aph. 22. 6.

Ergo, Ex furore melancholico ABSCESSVS] Καθ' ὑπόθεσιν, i. *per decubitum* materiæ morbificæ, quò vel ipsa excurrit, vel eò transmittitur: non autem κατ' ἔκρουν, i. *per excretionem* veram & criticam: qualis descripta est ad salutem, superiore prognosi. Atque hæc quidem ὑπόθεσις non fit ὅπη δεῖ, i. *quò decet*, nec salutarem edit abscessum: qualem exortum legimus Herophonti, per quem defunctus est morbo lethali. Exortus est autem primùm in liene, mox in crure κατ' ἴξιν, i. *è directo* lienis. Qualem etiam cōmodis ægri rebus enasci testatur illa sententia præceptoris. Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμορροΐδων ἐπιγινομένων μανίης λύσις. i. *Insanientibus hæmorrhoïdes aut varices exortæ, sanant insaniam.* Quem aphorismum Galenus enarrans hæc scripsit. Ἐνταῦθα μανίαν τὴν κυρίως μελαγχολίαν καλεῖ, οὐ τὴν ἀπὸ χολῆς. i. *Hîc sanè maniam vocat melancholiam verè dictam, non quæ à bile est.* Ergo nascuntur abscessus è mania quæ in excessu melancholico est; non autem phrenitico. Atque illi demum abscessus consolantur medicum spe certa salutis, quos modò recensuimus. Hi verò metu exterrent interitus, qui sic è mania melancholica enascuntur.

Coac. 52. aph. 16. 2.

AD RAVCITATEM CVM TVSSI] i. Ad vocis asperitatem cum sicca tussi coniunctam: quarum illa quidem inæqualitatem ostendit arteriæ catarrho imbutæ; hæc verò perennitatem catarrhi in fauces & arteriam prolabentis. Et quia catarrhi vis effera est, quæ cernitur in raucitate & sicca tussi assidua; periculum est ne tabem inferat erodendo pulmonem. Quod metuens noster præceptor, ac tanquam è specula eam calamitatem, vt tempestatem futuram, præuidens; prognosin hanc medico ad industriam comparandam præscripsit. Βράγχος μετὰ βηχὸς καὶ κοιλίης ὑγρῆς, πῦον ἀνάγει. i. *Raucitas cum tussi & aluo liquida, pus educit*: non quidem primùm & per se, sed interuentu phthisis quam facit catarrhus ille raucitatis author & tussis ferinæ. Quæ docendi ratio est quodammodo αἰνιγματώδης, quemadmodum in hac prognosi cùm ait. EX FVRORE MELANCHOLICO, ABSCESSVS AD RAVCITATEM CVM TVSSI; HABET AMAYΡΩΣΙΝ. Quod idem est vt si diceret; ægrotum lumine cassum reddit vita extincta. Sed clariùs hoc infrà dicetur.

aph. 21. 3.

ET INSANIENTIBVS] Græcè est μανικώδεσι, in quibus regnant τὰ μανικὰ, vel qui sunt in omni excessu melancholico. Huiusmodi μανικὰ sic leguntur in aphorismis. Τῷ μὲν ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά. i. *Vere quidem fœtura est pathematum maniæ & melancholiæ*, &c. Est autem credibile hîc vernam insaniam, non in excessu phrenitico, sed melancholico constitutam. Et verò οἱ μανικώδεις eiusmodi sunt, vt, si aucupio dictionis credendum est, non mania illa feroci phrenitica; sed leuiore ac melancholica, ex qua propriè fanatici nominantur, impliciti esse videantur. Ergo insanientibus, non quidem phreniticis, in quibus insaniæ summa sunt omnia, & cœptis immanibus efferi sunt, propereáque vinculis coërcendi; sed insanientibus melancholicis: tametsi & illud quo ista ponuntur, in phreniticis locum habet, nempe à conuulsione ἀμαύρωσις.

aph. 55. 6.

pror. 14. f. 1. 1.

lib. 1. progn. de stridore dentium qui superuenit delirio.

EXORTA CONVVLSIO] i. Iniussa & inuita contractio artuum dolorifica, non autem simplex iniussa collectio quæ omni dolore caret; nec verò conuulsificam intra se habet causam: sicut nec epileptica contractio artuum. Exoritur autem in mania, conuulsio quæ priùs non fuit, per causam conuulsificam artubus impertitam, ἢ κατὰ μετάπτωσιν, ἢ κατ' ἐπίφυσιν, i. *transponendo aut propagando.* Ac μετάπτωσις quidem in illo est. *In melancholicis morbis periculum sic ostẽtat ipsorum decubitus. Aut enim apoplexiam corporis, aut conuulsionem, aut maniam, aut cæcitatem ostendit.* Ἐπίφυσις autem in illo. *Qui melancholicè insaniunt, si tremor superueniat; malo sunt loco.* Sed mania melancholica ipsa per se non infert ἀμαύρωσιν: verùm interuentu conuulsionis. Nec verò illa conuulsio maniæ succedanea, vel potiùs consectaria, secum habet ἀμαύρωσιν, suffocando calorem natiuum, sed extinguendo. Est enim ἀμαύρωσις propriè & metaphoricè, symptωma extinctionis, vel ipsa extinctio. Quamobrem conuulsio hæc, symptωma erit maniæ per ἐπίφυσιν: non autem maniæ in conuulsionem μετάπτωσις. Sed illa ἐπίφυσις incremento accidit morbi: cùm scilicet diuturna & vehemens alteratio vertitur in alienationem partis obsessæ. Atque inter μετάπτωσιν & ἐπίφυσιν conuulsificam quid intersit, planum illud facit. *Quòd melius est delirium superuenire tremori, quàm tremorem delirio.* Nam ille tremor est μεταπτώσεως alterantis: hic verò ἐπιφύσεως alienantis. Atqui alteratio nondum habet ἀμαύρωσιν; & adhuc sperabilis est redintegratio: alienatio autem habet cum desperatione salutis: quoniam à priuatione habitus denuo comparari non potest.

PRÆ SE FERT AMAYΡΩΣΙΝ] Hîc non intelligit antonomasticam illam ἀμαύρωσιν quæ

oculorum est propria: cùm scilicet exhausto humore crystallino & spiritu visifico; tum etiam extincto splendore & lumine oculorum proprio, ipsi apparent oculi velut emortui. Ac talem ἀμαύρωσιν nominat in prognostico, ὄψιν αὐχμῶσαν καὶ ἀλαμπῆ, i. *visionem squallidam & lucis expertem.* Eò spectat igitur illud, ἀμαύρωσιν ἔχει, vt intelligamus duo hîc posita; nempe abscessum è furore ad raucitatem cum tussi; & conuulsionem exortam præ se ferre causam & signum exoluti spiritus, & extincti caloris natiui; propterea̍que mortem subesse: quæ quidem verè & appositè dici potest ἀμαύρωσις. Nam & πνεῦμα ἀμαυρόν, i. *obscuram spirationem*, morti proximam, eò quoque dici reperio apud Hippocratem. Quæ cùm ita sint, verè & appositè sic videor interpretaturus istam prognωsin. E FVRORE AD RAVCITATEM CVM TVSSI, ABSCESSVS ΑΜΑΥΡΩΣΙΝ ΕΧΕΙ, i. mortem infert, vel adducit. TVM INSANIENTIBVS EXORTA CONVVLSIO, ΑΜΑΥΡΩΣΙΝ ΕΧΕΙ, i. mortem subesse testatur. Atque hæc, nisi fallor, germana est versio & enarratio diuinæ prognoseως.

lib.1.progn. — Coac.4.cap. 9.2.

4 Αἱ σιγῶσαι ἐκστάσιες, οὐκ ἡσυχάζουσαι, ὄμμα περιβλέπουσαι, πνεῦμα ἔξω ἀναφέρουσαι· ὀλέθριαι. ποιοῦσι δὲ παραπληκτικὰ χρόνια. ἀτὰρ καὶ ἐκμαίνονται οὗτοι. οἷσι δὲ ἐπὶ ταραχῇ κοιλίης οὕτω παροξύνονται· περὶ κρίσιν μέλανα διέρχεται.

Qui cum silentio sunt excessus inquieti, oculos circumagentes, ac spiritum sublimè intrò ducentes; mortiferi. Sed tamen diuturnas inferunt paraplegias: quinetiam furiosi euadunt. Quibus autem, aluo turbata, exacerbatio est; iis ferè sub crisin nigra ducuntur.

MORBORVM omnium, principatus naturæ sic occupantium, vt inde ipsorum officia peruertantur; expectanda in peius mutatio est. Hîc nulla sperabilis redintegratio. Sic enim comparata est ratio morborum lethalium, vt si non citò exeant crisi propria & secunda; quemadmodum illi specie ipsa primùm, symptomatísque multùm exterrent medicos: ita mox edant signa iamiam futuræ mortis. Ne longiùs abeam; exempláque ex aliis repetam huc pertinentia; examen sufficiet huius prognoseως. Sic igitur meis ponderibus examinabo.

QVI CVM SILENTIO SVNT EXCESSVS] Quos intulit melancholia: quod ipsa tamen non facit primùm & per se, ἀλλ' ὅταν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς ἐπὶ πλέον, ἤτοι συγκαυθεὶς, ἢ διασαπεὶς· ἐπικτήσηται κακοηθῆ δριμύτητα, i. *cùm melancholicus humor perustus, aut putrefactus, compararit sibi malignam acrimoniam.* Est igitur excessus ille per ἐπίχυσιν melancholiæ, de suo statu egressæ: propterea̍que magis occupat cerebri principatum, accessione qualitatis malignæ quæ est in atra bile quam genuit melancholicus humor, cuius non ita sunt acres morsus quàm atræ bilis. Atque hæc melancholiæ in excessum mutatio, peiúsque habet cerebrum, magísque vitiat animalitatem in motu & sensu; quàm melancholiæ ipsius in suo statu permansio. Quinetiam in excessu maiora sunt vitia officiorum animæ intelligentis, quàm in melancholia. Officiorum animæ intelligentis, vitia hîc cernuntur; primùm quidem in silentio & inquiete animo: mox in furore & rabie. Melancholicus quidem excessus cum silentio, memoriam renouat melancholiæ taciturnæ quæ in errore opinionis versatur. Hîc autem silentij causa est, animi pertinacia superstes melancholiæ quæ in excessum migrauit, ἔκστασιν Græci vocant. Non enim silentium hoc melancholicum, culpa linguæ accidit quæ voces efformat: sed impotentia voluntatis quæ pertinaci animo morem gerit. Nec verò impotentia est facultatis, nec organi dialectici: sed eius tantùm, quam modò attigi, voluntatis κατ' προαίρεσιν. Itaque proritatio hæc cerebri quæ facit excessum, animalitatem promouet ad inquietem: melancholiam verò non tollit; nec vitia emendat officiorum animæ intelligentis.

Galen. comment. ad aph.55. 6.

Est autem ἐκστάσεως triplex distinctio; vna stuporis, qua stupent attoniti, manéntque immoti, vulgò dicuntur *rauis*; altera silentij & inquietis; tertia verò furoris & rabiei, quæ quidem phrenitica nominatur. Secundæ ἐκστάσεως in tertiam ἐπίχυσις recensetur in hac prognωsi cùm ait, FVRIOSI EVADVNT: cuius exemplum legitur in Dealcis vxore, quæ morbum exegit vsque ad finem vitę, quem attulit die 21. partim cum silentio melancholico, partim cum multa nugarum garrulitate phrenitica. Itaque triplex illa distinctio sic nominari poterit, ἔκστασις ἁπλῶς dicta, ἔκστασις σιγῶσα, καὶ ἔκστασις φρενιτική.

hist.15. part. 3. Epid.

Sed illa ἔκστασις quam hîc vocat σιγῶσαν; non est eius silentij quod vel aphωnia induxit conuulsoria; vel cerebri alienatio quæ facultatem adimit vocalem & dialecticam. Sic ebrij & cataleptici, ex priore causa obmutescunt conuulsi, per iniussam contractionem, quæ vera cōuulsio est partium vocalem materiam exprimentium, deducentium, & modulantium. Sic ex altera causa quæ est cerebri alienatio; deliria obscura, cum silentio & tremore coniuncta, sunt valde phrenitica, cùm in propinquo mors est. Sed illud silentium agnoscimus quod ex mœrore natum & metu, simulatque orta est melancholia, in eius excessu voluntatis κατ' προαίρεσιν; denunciat impotentiam, eximiámque animi pertinaciam. Etenim ἀναυδία quam aphonia inuexit conuulsoria, cum excessu melancholico; mortis prenuncia est mox affuturę.

Coac. 8. cap. 9.2. & prorrh. 19. s. 1.1.

prorrh. 33. s. 8.1.

[Coac. suprà citata.] vt iam vidimus in illa prognosi, *Quæ in febre conuulsoria est aphonia, si cum excessu mentis adducat silentium, mortifera est.* Altera verò ἀναυδία, cerebri iam alienati consectaria, cùm scilicet exaruerit; ibi demum accidit cùm pro clamore silentium est; pro inquiete, νωθρότης atque segnicies, pro contentione artuum, leuis tremor; pro vigiliis, coma & cataphora veternosa. Vt inde solùm ad mortem sit transitus, nec vllum abscessus beneficium expectandum. Sed in silenti excessu hîc posito, nondum ad vltima vẽtum est, donec ea inciderint quæ occupati principatus officia labefactant. Officia duo animalitatis, quorum vacatio est planè funesta. Vacationem breui ostendunt, inquies, oculorum huc illuc coniectus, & respiratio magna & rara. Dicendum de singulis.

INQVIETI] Multùm iactati, & qui omnis figuræ ac loci impatientes, nullo consistunt loco, velut furiis agitati; proritato multùm cerebro stimulis atræ bilis, & visis mendacibus animum fatigante. Hinc nulla quies obrepit, neque diurna, neque nocturna. Hæc autem symptomata sunt alterati cerebri, [Gal. loco citato.] & mentis perculsæ; vt non solùm in delirio sit: sed in excessu fanatico, quem vocant ἔκστασιν μελαγχολικήν. Vt autem iactatio inquies, & indecora corporis agitatio, quæ nec sermone, nec scripto, nec etiam nutu exponitur; excessus fanatici notæ sunt & argumenta: sic alia quæ sequuntur, afflicti multùm cerebri, » multúmque in officio laborantis, præ summa infirmitate, signa ostendunt. Scitum est illud; quòd sicut » actio læsa, partis afflictæ certissimum est argumentum: sic læsionis species, afflictionem ipsam cuiusmo» di sit, planè testatur atque denunciat. Enimuero paraphorica illa iam posita inquies, & indecora corporis agitatio, nullis aperta signis cur ita sint, sed in silentio constituta; certum est, cerebro acerrimis morsibus atræ bilis vexato, & inde à visis mendacibus, opinionis errore, in mente concepto; certum est, inquam, enasci, & miserationem amicis adferre, quoties in eorum conspectu eduntur & fiunt. Atque hęc symptomata sunt occupati cerebri, & mẽtis hæreticæ. Sed quæ sequuntur, in metu sunt medicis & mœrore: propter expectationem grauioris mali futuri. Sunt autem.

[6. Epid. Coac. 13. cap. 6. 2.] OCVLOS CIRCVMAGENTES] Græcè est, ὄμματα περιβλέποντες, eodem planè sensu quo ὀφθαλμοὶ ἐνδεδινημένοι καὶ ἀστήρικτοι, i. *oculi circumacti & instabiles*: vel ὄψεις πυκνὰ διαρριπτέειν, i. *oculorum aciem crebrò huc illuc voluere*: vel ὀφθαλμῶν κίνησις ὀξεῖα, i. *oculorum cita huc illuc conuersio*. Sed eorum distinctio adhibenda partim à vitio corporis, partim ἀπὸ τῆς αἱρέσεως, i. *ab ipso errore opinionis*, quæ est in mente illusa visis mendacibus atræ bilis. Ergo in excessu melancholico, CIRCVMAGVNT OCVLOS] i. Circumspiciunt, & crebros quoquouersum cient coniectus. Atque id faciunt, vel sponte sua indecorè, vel iniusso motu penè inuiti. Ac sponte sua προαιρετικῶς, indecorè id faciunt signo dementiæ. Est enim actio quælibet indecora κατὰ προαίρεσιν, & insueta, dementiæ signis apposita; quæ omnino quatuor esse diximus. Tales oculorum coniectus poëta memorat in Didone furibunda, & cœptis immanibus effera contra Æneam. Nam signa insaniæ, potissimùm lucent in oculis qui omnium proximè absunt à cere[lib. περὶ χυμῶν.]bro: quoniam verum est illud positum à præceptore, Τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἐγγὺς, πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦνται, i. *communia & proxima, omnium prima & maximè afficiuntur*. Sed in excessu melancholico, aliter circumaguntur oculi, penè dixerim ἀπροαιρέτως, i. *iniussè*, non quidem omnino inuitè (nam illud proprium est dementiæ melancholicæ, quandiu manet) cuius imperio sic indecorè mouentur. Itaque circumaguntur æquali vitio voluntatis, & musculorum, oculos ipsos mouentium; labefactata parte illa cerebri vnde mouendi vis manat. Sic igitur contremiscunt musculi ab exhausto: proptereáque mortem subesse testantur. Est enim firmissimum argumentum, citò venturæ mortis, cùm ipsa dementiæ vis infert tremorem: quoniam talis tremor, symptoma est alienati cerebri: sicut delirium, alterati vel proritati. Qua [lib. 1. progn.] de re illud Galeni iudicium legitur. Οἱ γε μὴν ἐνεσκιρρωμένοι, τουτέστιν ἀστήρικτοι, καὶ διαπαντὸς ἀκίνητοι ὀφθαλμοὶ· γνωρίσματά εἰσιν ἢ παραφροσύνης, ἢ τρόμου τῶν περὶ αὐτοὺς μυῶν, ὧν ἑκάτερον περὶ τῆς προκειμένης διαθέσεως· ὀλέθριόν ἐστι. αἵ τε γὰρ μετ' ἐνδείας παραφροσύναι· χαλεπώταται. καὶ οἱ διὰ ξηρότητα τῶν ὀργάνων τρόμοι· παντάπασιν ἀνίατοι. i. *Suspensi oculi, instabiles; & contrà omnino immobiles oculi; signa sunt aut dementiæ, aut tremoris musculorum ad eos attinentium: quorum vtrumque hîc mortiferum. Sunt enim dementiæ mortiferæ. Et à siccitate tremores nati; immedicabiles.* Nam si quis obiiciat; scriptum Galeni, tantùm eò spectare, quò verba Hippocratis de ardore febrili & siccitate; vnde primùm delirij est origo, inde tremoris: abundè mihi fuit planum fecisse, tremorem hîc positum, à siccitate ortum habere quam excessus peperit melancholiæ. Sed satis iam de hoc signo: pergamus ad reliqua.

AC SPIRITVM SVBLIME FORAS, VEL INTRO DVCENTES] Est quoque hoc signum ὁμοειδὲς omnis dementiæ quæ primigeniam in cerebro causam habet. Est etiam cerebri exoluti symptoma, vt mox dicetur. Est autem signo & causa fatalis ad interitum hæc respiratio. Ac signo quidem, dementiæ idiopathicæ, mox inde cerebri exoluti. Causa verò, accessione & incremento ardoris febrilis, & extinctione aut suffocatione caloris vitalis. Nam spiritus ille quem ait foras vel intrò sublimè duci; planè idem significat quod πνεῦμα μέγα, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, καὶ τὸ ὀκτεῖνον καὶ κατατεῖνον, i. *respiratio magna & rara: item tarda & velox.* Magnam edit spirationem, partium spirabilium obedientia: raram, dementia: tardam inspirando, cerebri & facultatis infirmitas: velocem expirando, vaporis fumidi abun[lib. 1. progn. & Coac. 1. cap. 9. 2.]dantia, vnde suffocatio est in metu. Etenim magna & rara spiratio, dementiæ signum est: quoniam in summa spirandi necessitate, qualis est in ardore febrili, & partium spirabilium obedientia quam indicat magnitudo; in vitio est sola voluntas immemor planè sui & negligens. Iam verò illa spiratio tarda quæ cernitur in lenta inspiratione, & properata in expirando; sui officij vacationem breui futuram denunciat: inspiratio quidem, propter potentiæ animalis infirmitatem, virtute ipsius cerebri iam effœta, quæ parem deinceps non adferet necessitati commoditatem. Sed properatæ multùm & citæ expirationis causa est summa contentio musculorum expirabilium; suffocationis metu, ex vaporis fumidi abundantia, quorum conatus adiuuant intercostales: vt veluti quædam fit ipsius thoracis concussio, studen-

tis excutere

tis excutere quod sibi molestum est. Atque hîc cernere est, verum illud esse catholicum theorema: Quòd omnes partes officiales incitantur & excitantur magis ad exclusionem rei molestæ, quàm ad comparationem necessariæ. Ergo descripta hîc respiratio, vt signis abundat lethalibus: sic ipsa officij vacatione, quam adducit; mortifera est atque funesta.

MORTIFERI] Causæ sunt explicatæ, in essentia morbi & signis lethalibus; quæ sunt, inquies, oculorum varij huc illuc coniectus; tum respiratio magna, rara, tarda & velox.

SED TAMEN DIVTVRNAS INFERVNT PARAPLEGIAS] Ac si diceret: quemadmodum alterato diu multúmque cerebro, vnde primùm silens excessus, itur ad eius alienati ἀπονίαν quæ cernitur in oculorum crebro huc illuc coniectu, & difficultate illa spirandi quę vitio incidit voluntatis, & cerebri languescentis: ita contentione forti naturæ in cerebro, effœtis iam neruis; ibi nascuntur paraplegiæ, quò ipsa materia viam affectat; quæ non excutiuntur facilè, sed firmiter fixæ diu manent: propter humoris morbifici contumaciam, & infirmitatem partium obsessarum. Itaque à silenti excessu melancholico nihil expectari potest præter interitum: nisi oborta febre cum sudoribus, vel abscessu paraplectico, defungantur eo periculo. Sed tamen non facilè adducor vt eos ab interitu vindicent paraplegiæ, quas alibi docet esse funestas, quando superstite malo cerebri enascuntur: vt ipsi annotauimus in comment. nostro ad illam prognosin. *Parotides prauæ sunt paraplecticis.* Quid autem sit paraplegia, quæque sint illius causæ; dictum est in apoplexia. Ex quibus apparet quæ sit attentio medici ad res ægroti, dum occupatur silenti excessu melancholico, vnde progressus fit ad symptomata grauiora: cuiusmodi hæc sunt quæ sequuntur. 1. Epid. part. 3. Coac. 4. cap. 4. 2.

QVINETIAM FVRIOSI EVADVNT] In quibus insaniæ summa sunt omnia. Sic enim comparatum est, vt primùm ægritudo cum metu, adferat demissionem animi quæ parit ἀπανθρωπίαν, inde à silenti excessu nascitur μισανθρωπία, quæ tandem ab odio transit in λυκανθρωπίαν, cum rabie furibunda. Scitum est illud. *Quem quisque metuit, odit; & quem quisque odit, periisse expetit.* Itaque non sine causa, metus parit odium; atque hoc rursum φιλοτιμωρείαν, qua homines incitantur ad vlciscendum, vel eos etiam à quibus falsò læsi esse videntur. Vt autem progressus illi pathematum, duce opinionis errore, mutuò se consequuntur, ac mentis illusæ tyranni sunt: ita cerebri alteratio, quam sæui humores inferunt; suo excessu, parem adducit symptomatum accessionem, quam deprauatio ipsa ostendit officiorum animæ mouentis & sentientis: quemadmodum ipsi opinionum errores peruertunt officia intelligentis & immortalis. Igitur à silenti excessu melancholico, furiosi euadunt, i. in summo sunt excessu furoris: vbi ad vltima ventum est ferocis insaniæ, & immanitatis: ob eam sanè causam, quòd summa peruersio est officiorum animæ immortalis, quæ in errore summo versatur crudelium opinionum, quæ ipsi, tanquam speculo, visis mendacibus offunduntur à tetro vapore bilis atræ acerrimæ, in cerebrum sæuientis, vnde peruersio est etiam officiorum animæ mouentis & sentientis, sicut iam demonstrauimus. Ac de symptomatis & natura insaniæ, dictum est suprà in phrenitide. Cic. 3. Offic. 1. lib.

QVIBVS AVTEM ALVO TVRBATA, EXACERBATIO EST] i. Quibus aluo prorupta cum morsu ab effera bile, silentis excessus melancholici egressio est ad furiosam insaniam.

NIGRA DVCVNTVR] i. Deiectionibus nigris alui feruntur: quòd eò natura & humor cursum inflectat: quemadmodum sputatores, phrenitici, & inde fanatici, nigra vomunt. Vt enim ptyelismo niger vomitus: ita perturbatione alui, nigra in his deiectio esse solet. Ac deiectionum nigrarum, cur ita sint, eadem planè ratio est quam posuit in illa prognosi. *In dolore stomachi febriculoso, aluus cum morsu prorupta; deiectiones nigras prænunciat.* Coac. 107. 1. lib. Coac. 14. cap. 10. 2. Græce est κοιλίη ὑπεχώρει.

SVB CRISIN] i. Sub finem vitæ, cùm in propinquo mors est. Nunquam enim feruntur alui, sua sponte, nigris excrementis, tum melancholicis, tum atrabilariis; quin pessimè sit ipsis ægrotis. Expetendæ hîc potiùs hæmorrhoides, aut varices; quæ tamen furibundis, propè iam alienato cerebro, nihil prodessent. Nam hæmorrhoidum commoda, quæ τοῖσι μαινομένοισι commendantur à præceptore, Galenus ibi author, μανίαν ab eo dici τὴν κυρίως μελαγχολίαν. Quod autem ad crisin attinet, nouum non est, nomen illius pro exitio interdum vsurpari. Testis est illa sententia præceptoris. *Lingua quæ multùm nigrescit, intra 14. diem, crisin fore ostendit,* i. exitium ægri denunciat. Nam ei periculo illud adiecit, χαλεπωτέρη δ᾽ ἐστιν ἡ μέλαινα, καὶ χλωρή. Sed hæc sufficiant. aph. 22. 6. Coac. 1. cap. 7. 2.

DE FRIGORE LVMBORVM.

ΟΙΣΙΝ ὑγιαίνουσι, χειμῶνος ἐόντος, περὶ τὴν ὀσφὺν ψυχρότης, καὶ βάρος ἀπὸ βραχείης προφάσιος, καὶ κοιλίης ἐπίστασις, τῆς δὲ ἄνω καλῶς ὑπηρετούσης· ἰσχίας, ἢ νεφρῶν πόνος, ἢ στραγγουρέειν, τάχ᾽ ἂν συμβαίη. CAP. XXV.

1 *Quibus rectè valentibus, hyeme frigus est circa lumbos, atque grauitas leui de causa; tum aluus subsistit infera, & supera in officio est*

couenieter; iis vel iſchias, vel renum dolor, vel ſtrãguria fortè cõtingit.

Prognωsis hîc poſita, familiari docet exemplo, diſtinctionem cauſarum efficientium, ſuſcipientium, & reuocantium, ad ſuccedentium inde morborum præuiſionem. Eſt autem potiſſimùm ſcripta in gratiam iſchiadis.

Qvibvs recte valentibvs] Græcè eſt ὑγιαίνουσι, i. qui bene valent natura, & valetudinis cura; ſine vllo diætæ vitio, in victus ratione, & vitæ inſtituto, quod Græci dicunt, τῇ φύσει καὶ τῇ ὑγιείῃ: vt nulla excuſatio ſit τῶν ἐνεόντων, i. *eorum quæ intrà ſunt, & intus lædunt*; nec eorum etiam quæ veniunt ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, i. *extrinſecus incidunt*, à ſpiritu & inclementia tempeſtatum; quod inde coniicio.

aph.13.3.

Hyeme] Scilicet aquiloniæ tempeſtatis quæ autumnalem excepit auſtrinam. Sic enim præceptor ait. Ην δὲ τὸ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον γένηται· κεφαλαλγίαι ἰσχυραὶ ἐς τὸν χειμῶνα, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι· ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες. i. *Si autumnum pluuiæ occuparint & auſtri, cephalalgiæ fortes ad hyemem; tuſſes item, & raucitates; nonnullis etiam phthiſes.* Atque hoc fundamentum erit prognoſeωs enarrandæ. Hîc non decet cauſam referre pituitatis hybernæ, ad neſcio quam diætam, hyeme conſuetam, cruditatis parentem. Hanc non agnouit præceptor cùm ſcripſit. Ο μὲ χειμὼν ἀργὸς ἔργων, καὶ πέπονα τὰ εἰσιόντα, καὶ ἁπλᾶ. i. *Hyems ignaua eſt; tum ea quæ aſſumantur, cocta ſunt atque ſimplicia.* Et tamen Hippocrates author eſt, hyemem eſſe φλεγματοποιὸν, i. *pituitæ procreatricem.* Ergo non à diæta, ſed à ſpiritu & tempeſtate hyberna. Quæ ideo viſum eſt annotare, vt ſtatuam & confirmem id quod initio poſui; nempe hîc, rectè valentes intelligi eos qui ſani ſunt natura & valetudinis cura.

lib. περὶ χυμῶν.
lib. de natura hominis.

lib. 3. περὶ ἄρθρων.
ibid.

Frigvs est circa lvmbos] i. Frigus, quod frigidi humoris appulſu occupat eam regionem τῆς ῥάχεως, quæ infra thoracem eſt, ſupra os ſacrum vbi finitur, habétque vertebras quinque. Ac lumborum nomen in hac regione deſcriptum, ſuo velut ambitu complectitur omnia quæ continent, quæ continentur, quæ adiacent foris & intus: tum ea quæ à lumborum neruis ortum habent. Huiuſmodi ſunt vertebræ ipſæ, quæ continent; medulla ſpinalis, renes, καὶ γυναῖ, i. *genitalia muliebria*, quæ continentur; carnes lumborum foris & intus, vena vtraque lumbaris, quæ adiacent; meſocωlum, quod à lumborum neruis enaſcitur. Lumbares muſculos, tam intus quàm foris, ipsámque adeo ſpinalem medullam; tum etiam ligamenta & neruos lumborum, frigus exercet; non quidem à ſimplici flatu aquilonio, & frigida intemperie: ſed à catarrhi prolapſu, cuius materiam abundè ſuppeditat auſtrina tempeſtas exacti autumni, quam hyberna excipit aquilonia. Sic enim docuit in aphoriſmo quem ex libro tertio aduocaui. Κεφαλαλγίαι ἰσχυραὶ, καὶ κόρυζαι, i. *cephalalgiæ fortes & coryzæ ad hyemem.* Nam dictum eſt alibi ac demonſtratum; coryzæ nomen complecti omnem catarrhoicam repleti capitis expreſſionem. Et verò cephalalgicum illud ſymptoma capitis multùm repleti ab autumno quem auſter & pluuiæ occuparunt; facilè tranſit in catarrhoicum, vel ipſum per ſe primum ab eadem autumnali tempeſtate infertur, adueniente hyberna frigida & aquilonia.

Coac. 30. cap. 16. 2.

Atqve gravitas] Quæ cauſam dolorificam, firmiter ibi fixam oſtendit, quæque ſympathiam non exhibet vicinarum aut ſociarum partium afflictarum: ſed veram ἰδιοπάθειαν ἢ πρώτως, ἢ δευτέρως, i. *primigeniam vel aduentitiam*, per μετάπτωσιν è capite vbi fuit primùm βάρος ἐπώδυνον, quod inde migrauit in lumbos. Omnis enim καταδρομὴ, ſicut de anadrome dictum eſt; ibi morbum facit, vbi ſubſiſtit. Eſt autem *grauitatis* nomen poſitum ab Hippocrate, pro afflictione quam facit rheuma conſiſtens & concitatum; ſiue quod eò prorepit, vbi colligitur. Atque talis grauitas, detrahẽdi & retrahendi conſilium adfert medico: ſicut faciundum præcepit in pleuritide, vbi ſenſio eſt grauitatis ad mammam & brachium. Quod tamen eò dici nolim quis putet, vt, venâ inciſâ, ſanguinem detrahendum cenſeam ad omnem partium grauitatem. Ergo hîc poſita lumborum grauitas, quam parit crudi humoris collectio firmiter fixa in lumbis, non autem ſympathia partium enatarum vel intrà ſitarum, cuiuſmodi eſt lumborum dolor ab inteſtini torminibus; cuiuſmodi etiam renum grauis dolor in calculoſis; tum illa quæ ſunt in lumbis dolorifica mala ſanguiflua.

lib. 2. acut.

aph. 11. 4.
ſent. 5. part. 1.
6. Epid.
Coac. 2. cap. 12. 2.

Levi de cavsa] Tam intrà, quàm extrinſecus: eſt enim πρόφασις illa duplex; cùm ſcilicet fugax & leuis intemperies frigida, lumbis iam frigidis horrifera eſt; ac multùm inducto iam frigori & grauitati adiicit: tum autem quæ intus lædunt, léui opera ſunt grauiora. Scitum eſt illud; quòd omnis pars intemperata, ſimilem intemperiem faciliùs excipit quàm temperata contrariam. Υπὸ γὰρ οἰκείων δυσκρασιῶν· εὐαλωτότεροι πάντες, i. *intemperie propria, facilè omnes corripiuntur.* Itaque τὰ προϋπάρχοντα, non minùs malo adiiciunt, excipiendo; quàm τὰ προκαταρκτικὰ, inferendo. Et quoties τὸ ποιητικὸν, ſimile habet τὸ ἐπιδεκτικόν; quæ inde naſcuntur mala, grauiſſima eſſe ſolent.

Tvm alvvs svbsistit infera] Non quidem ſicca, & quæ non niſi ægrè excrementa reddit σπυραθώδεα, i. *pilularum capræ ſtercoroſarum ſimilia.* Hæc enim non ſunt bene valentium, quales hîc ponit author. Sed aluo bene conſtituta in naturali œconomia coquendi, miniſtrandi, & excernendi: tum autem quæ diarrhœam non edit, vel criticam, vel ſymptomaticam. Nam diarrhœa critica, non chyloſa, omníſque adeo cruditatis expers, ſanat lumborum grauitatem. Quæ cauſa mouit Hippocratem, vt inferam purgationem duxerit præſcribendam ad inteſtini torminac um dolore lumborum, & genuum grauitate coniuncta. Quem locum ſic enarrat Galenus. Κατὰ γὰρ τὰς ῥοπὰς τῶν λυπούντων χυμῶν, καὶ τὰς κενώσεις χρὴ ποιεῖσθαι. i. *Vt inclinatio eſt rerum moleſtarum: ſic vacuationes moliri oportet.* Itaque diarrhœa critica, & cruditatis expers, materiam & occaſionem præripit morbis omnibus quos poſita lumborum grauitas, per μετάπτωσιν, eſt illatura. Ac præripiendi ratio, quam obſeruare libet in hac prognωſi, ex aluo liquidis excrementis prorupta κατὰ λόγον; tum verò ſuccedentium inde malorum materia & occaſio κατὰ

aph. 20. 4.

συμβεβηκός

συμβεβηκὸς ex aluo quieta; eodem planè ſtylo & ſcopo hîc legitur, aut certè legenda eſt, quo in prognoſticis illa ſucceſſio parωtidum, vel abſceſſus cruralis ex peripneumonia quæ liberalem & liberam non habuit ἀνακάθαρσιν, ægro ſuperſtite. Eſt autem hîc ſtylus. *Quibus autem ex peripneumonia ſub auribus, vel inferis partibus naſcuntur abſceſſus, ibique habent empyema, & fiſtulantur; hi defunguntur morbo.* Hîc autem ſic eſſe debet ad res ægri attentio. *Si febris detinet, ſi dolor nondum quieuit, ſi conuenienter ſputum non editur, ſi aluus non fertur liberaliter bilioſis excrementis; ſi vrina nec multa eſt, nec craſſa, nec multæ particeps hypoſtaſεωs*, &c. Ac ſi diceret: ſi peripneumonia, propriam non habuerit anacatharſin vnde quieſcat, & tamen validæ ſint ægri vires, vnde ſperabilis vitæ ſalus; abſceſſum in ſuperis partibus, vel inferis expectare oportet; modò abſcedendi materiam & occaſionem nihil præripiat. Præripiunt autem diarrhœa & perirrhœa. Ergo ſi aluus ſubſiſtit, manétque in officio: ſicut iam diximus. (lib.2.progn. & Coac.22. & 23.cap.16. 2.)

Et svpera in officio est convenienter] Quæ parem adfert vſui neceſſario commoditatem, in libertate ſpirandi quæ cordis voto reſpondet inſpirando & expirando, ſiue raucitate, ac ſine tuſſi; vt nulla offenſio partium ſpirabilium ſubeſſe videatur, vnde incommoda veniant abſceſſus coxarij, vel iſchiadici, doloris nephritici, & ſtranguriæ, quæ recenſentur in hac prognωſi. Talium enim futura eſt in afflictione thoracis atque pulmonum: maximè autem cùm earum partium ſyſtrophica eſt inflammatio quæ tranſitum habet in empyema. Denique ſi tam ſecundæ ſint res de aluo vtraque, vt commodis vti liceat quibus vita hominum ſuſtentatur, nempe ſpiritu & nutricatu. Nam de aluo ſupera illud præceptum eſt, quòd ea circumſcribitur à thorace. Sed tamen alui ſuperæ non eadem ſignificatio eſt in aphoriſmis libri quarti, qui pertinent ad modum purgandi. In promptu eſt ille. Φαρμακεύειν· θέρεος μὲ τὰς ἄνω μᾶλλον· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω. i. *Purgare decet, æſtate quidem ventrem ſuperum: hyeme verò, inferiorem.* Sed extra oleas hæc. (aph.38.6. aph.4.6.7.8. & 9.lib.4.)

Iis forte contingit] Per μετάστασιν materiæ contumacis, quæ firmiter fixa, diu hæſit in lumbis, nec exitum habuit per aluum inferam, neque per ſuperam. Nam, bene dixit eſſe ambabus, nec inferam ferri quàm fæcibus figuratis: ſuperam verò, nullam ciere anacatharſin dolorificæ in lumbis materiæ, quæ non rarò, iis relictis, ſurſum ad pulmones curſum inflectit; nec tutò, ſed admodum periculosè. Nam grauitatem lumborũ exolui per inferam aluum, is demum intelliget facilè qui tenet ſympathiam & ſyntimoriam lumborum, meſocωli, & inteſtinorum; vt in dyſenteria è gibberis lumbis enata. Ac tali penè ſtylo excoluit illam prognωſin quæ loco ſcribetur in ſtranguria hîc poſita. (lib.3.progn. & cap.12. huius 2.lib.)

Ergo. Lvmborvm gravitate] Quæ aliter exolui non potuit, neque per aluum ſuperam, neque per inferam. Fortè contingit, pro inclinatione varia humoris morbifici.

Vel ischias] i. Dolorificum malum, idémque doloris ſæuiſſimi cruciatu acerbiſſimum, quod occupat τὴν πρόσφυσιν τοῦ ἰσχίου, καὶ ἐς ἄκρον τὸ πυγαῖον, καὶ ἐς τὸν γλουτὸν, καὶ διὰ παντὸς τοῦ σκέλεος πλανᾶται ἡ ὀδύνη, i. *ligamentum femoris, os ſacrum, & gloutum ſiue nates.* Eſt autem grauiſſimi huius doloris cauſa; humoris maligni collectio ad πρόσφυσιν τοῦ ἰσχίου, vnde ipſa, ſenſus acerrimi, diſtenditur & proritatur. Atque illa diſtentio & proritatio, cruciatus infert ſæui doloris. Collectionem vocat præceptor σύστρεμμα. De humore autem ſic ait Galenus. Τὰς δὲ ἰσχιάδας εὔλογον ὅτι τε κακοηθείᾳ τῶν χυμῶν, καὶ τῇ ψύξει μάλιστα γίνεσθαι. i. *Iſchiadas credibile eſt ex frigore & cacoëthia ſuccorum enaſci.* Loquitur autem de iſchiade autumni: qualem hoc loco agnoſcimus, quam genuit lumborum grauitas atque frigus. Talis iſchias, nata ex frigore & grauitate lumborum, non rarò protrahitur exactum ad annum, nec antè quieſcit: maximè verò iis qui iam ætate ſunt grandes, nec niſi ægrè ducitur aluus, eáque multo mucore; nec potis eſt ipſos arrigere. Quinetiam hic morbus eò procedit, vt acceſſione pituitoſi humoris, quæ μύξα eſt veterum, femoris caput è ſuo excidat acetabulo, idque ſubinde, quoties ipſum ſubit; ſubit autem ex facili, ſicut & brachium eo modo luxatum. Secus eſt de iſchiade iuuenum, quæ tametſi doloris acerbitate non cedit prędictæ: tamen breuitate ipſa, tolerabilior eſt: quia diſcedit facta quadraginta dierum; ſed ea lege, vt neque ſtupor prægrandis, neque frigus incidat lumborum & crurum. Huius iſchiadis ſic ratio eſt. *Cùm pituita & bilis in ſanguifluam venam confluxit, ibique firmiter fixa ſubſiſtit, vndecunque illa inciderit, vel ipſa per ſe, vel aliunde; hîc tum oberrat pituita illa, bile permixta, per totum crus; & vbicunque inſederit; ibi dolorem excitat acerbiſſimum, non tamen mortiferum*, &c. *Nam ſi purgando non ceſſat, nec quieſcit; vſtioni locus eſt in foco doloris. Sit autem vſtio crudi lini*, &c. (lib. περὶ παθῶν. lib.2.prorrh. aph.22.3. aph.58.& 59.6. lib.1. περὶ ἄρθρων. lib.2.prorrh. lib. περὶ παθῶν.)

Vel renvm dolor] i. Nephritis, tum ipſa per ſe, tum calculoſa. Per ſe ipſa quidem, primùm eſt è lumbis enata, eò tranſmiſſa cauſa primigeniæ grauitatis lumborum, vbi dolorem infert grauiſſimum: vnde coagmentatio eſt craſſi humoris in calculum & arenas. Atque in tali nephritide calculoſa, dolorum acerbitas varia eſſe ſolet. Eſt enim primùm ſyſtrophe dolorifica, dum cruda manet. Eſt quoque dolorificum, quod inde naſcitur, empyema. Tum ipſa coagmentatio, quam σώπαγμα vocat præceptor, varietatem adfert dolorum, in generatione, in manſione, in motu. Vt nihil varium ſit magis, nec magis mutabile, quàm dolor nephriticus quem prima edit nephritis hîc poſita. Nam ſi bene complector animo, cuius regnum eſt in iudicio; ex quatuor illis morbis qui numerantur in renibus, primi omnium, relictis aliis qui ab Hippocrate recẽſentur, hiſtoria locum habet in hac prognωſi. Eſt autem ſic à præceptore ſcripta, Latinè verſa. *Morbi ſunt quatuor nati à renibus. Ac primi quidem ſunt hæc pathemata. Dolor acutus renem inuadit, & lumbos ac teſtem qui è directo eſt renis. Tum ſæpe vrina redditur, atque ſubinde ſiſtitur, κατ' ὀλίγον, & ſabuloſa eſt. Et cùm arena tranſmittitur per fiſtulam vrinariam, dolorem infert prægrandem, qui ea excluſa quieſcit: mox inde renouatus, ægrum exercet. Atque is quoties vrinam reddit, præ dolore, colem extendit & fricat, leniendi cauſa doloris. Hîc medicorum vulgus, imperitia huius mali, ex arena conſpecta, veſicam exiſtimat calculoſam: ſed falsò. Eſt enim ren ipſe calculo occupatus. Hic morbus naſcitur è pituita, quam quidem exceptam ren aliò non tranſmittit: ſed intus coagmentat in tophum.* Quemadmodum autem, lumborum & renum dolo- (ſent.5.part.1. 6.Epid. lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.)

res, viciſſim mutuò ſe excipiant, ſibíque ſuccedant inuicem, planum facit ipſorum ſympathia, & mutua ſyntimoria. Nam & nephritis in ſui contagionem atque ſympathiam lumbos adducit, & dolorifica lumborum mala, euadunt nephritica, quando humor tranſit ad renes: ſicut à renibus tranſit ad lumbos. Sic empyema renum, in lumbos expreſſum, ipſos intumere facit. De quo illud ſcriptum eſt à præceptores. Ὁκόταν γοῦν ἔμπυος ἦ ὁ νεφρὸς· ἀποιδέει περὶ τὴν ῥάχιν. Nam gibberorum lumborum à phymate, nota eſt ratio ipſa curandi per tranſitum ad venas, vnde varices; vel ad inteſtina, qui facit dyſenteriam.

lib. citato. lib. 3. περὶ ἄρθρων.

VEL STRANGVRIA) i. Vrinæ ſtillicidium; vel inuita vrina quæ contra voluntatem ſuo coactu exit, quæque ſubinde nos cogit, muſculi ianitoris clauſtrum laxare, nec deſinit eſſe moleſta: quoniã paulatim ægrè deſtillat; ídque tum inde nato veſicæ morbo, tum ipſo ſymptomate. Ac ſtranguriæ cauſas non ita pridem recenſuimus, prognoſi octaua de morbis veſicæ.

2 Οἷσι δὲ τὰ κάτω κακοῦται, κνησμῶν ἐπιγενομένων ἔμπροσθεν ἰσχυρῶν· τούτοισιν ἀμμῶδες οὖρον γίνεται, καὶ ἐφίσταται. τοῖσι δὲ ὀλεθρίοισιν αὐτῶν· ἡ διάνοια ἀπονάρκοῦται.

Sed quibus in vitio ſunt inferiora, pruritu antè forti oborto; vrina iis redditur ſabuloſa, & cohibetur. Et quibus inde ſpes in anguſto eſt; dianœa torpeſcit.

ENIMVERO criticorum abſceſſuum certa non eſt criſis, nec inde ſperabilis vitæ ſalus, niſi & procul, ſupernè infrà eò deſcendant κατ' ἴξιν, vbi non apparent ἡμίῤῥοποι, i. *ſemiſlui*: ſed ἀξίως τῆς περιβολῆς, i. *pro dignitate humoris morbifici*, nec inde recurſum habeant vnde venerunt. Nam ἡμιῤῥόπων καὶ ἀναῤῥόπων abſceſſuum, velut parotidum, ferè funeſti ſunt exitus. Omnium verò tam infrà, quàm ſuprà exorientium, difficillima curatio eſſe ſolet, quorum materia eſt maligna & effera. Sic enim præceptor ait de puerorum tuſſi, cum aluo turbata, & febre. Λύσειε δ' ἂν καὶ ἑλκυδρίων κάτω ἔκφυσις· ἢν μὴ στρογγύλα καὶ βαθέα ἦ. τὰ τοιαῦτα γὰρ ὀλέθρια· ἄλλως τε καὶ παιδίοισι. i. *Soluerit autem vlcuſculorum exortus, modò ne rotundorum & profundorum. Eiuſmodi namque mortifera ſunt; præſertim pueris.* In hac prognoſi καθ' ὑπόθεσιν familiaris exempli, doctrina eſt prauorum abſceſſuum, partes inferas occupantium, quorum maligna vis, ἐπιστρέφειν habet intrò & ſurſum, quæ & ſymptomata infert grauiſſima, & vnde ſit vitæ timendum oſtendit.

2. Epid. ſent. 19. part. 1. 6. Epid.

SED QVIBVS IN VITIO SVNT INFERIORA] i. Quibus infra vmbilicum malè eſt, prauis abſceſſibus illic obortis, qui eiuſmodi ſunt, quia ἡμίῤῥοποι καὶ κακοήθεις, i. *ſemiflui atque maligni*; vnde, primigenio adhuc morbo ſuperſtite, nullam ægris adferunt leuationem: ſed contrà, doloris acerbiſſimi cruciatu, & ſua propagatione foris intrò, multum periculo vitæ adiiciunt. Qualia eſſe narrantur τὰ ἑλκύδρια στρογγύλα καὶ βαθέα. Qualia item quæ ſcripta ſunt à præceptore his verbis. *Exanthemata parua, nec dignè morborum excretioni reſpondentia, inde mox rurſum euaneſcentia. &c. Extiterunt etiam quibus ad articulos, maximè verò ad coxendicem, iíſque admodum paucis, ſunt exorta criticè: quæ, loco relicto, mox inde rurſum euicta, ſurſúmque tranſlata, ad priorem habitum reuertebantur. Inde mors plurimis veniebat.* Nam illud, τὰ κάτω, i. *inferiora*, pertinet ad partes inferas quæ ſunt infra hepar; tum ad articulos crurum, tibiarum, & pedum. In promptu ſunt illa Hippocratis, vt omittam cætera. Ην μὲν κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ, κατασκῆ τὰ αἴω· ἐν τοῖσι κάτω ἄρθροισιν, ἀγαθόν. i. *Quòd ſi è ſuperioribus partibus, in inferiores demittantur, in illíſque ſubſiſtant; bonum.* Et. Η καὶ τὰ κάτω τοῦ ἥπατος, ἄνωθεν διαδιδόντα· οἷον ὅταν εἰς ὄρχιας, καὶ κίρσοις. i. *Ea quoque ſpectare oportet quæ infra iecur ſupernè deſcendunt, veluti in teſtes & varices.* Quibus in locis docetur; partium inferarum abſceſſus, meliores eſſe quàm ſuperarum. Nam ſuperarum abſceſſus, nec morbos exoluunt, niſi per empyema, nec abeunt ſine noxa. Inferarum verò, finem morborum adferunt, niſi recurrat intrò & ſurſum. Cæterùm appoſitè ſcripſit, τὰ κάτω κακοῦσθαι, i. *vitiari & lædi*: quoniam feritate humoris eò prolapſi, multùm à ſe mutantur colore, charactere, mole, dolore, & actione: tantúmque abeſt vt inferiora ſic vitiata, ſuperiorum tollant vitia vel emendent; vt ea reponant vel augeant ſua contagione atque ſympathia. In cauſa eſt malignus humor, & impar morbo abſceſſus. Hinc læſa parte infera, multúmque afflicta, recurſus fit intrò ſurſum. Hinc recidiua peior priore morbo. *Reliquum excidit.*

1. Epid. part. 2. ſen. 17. part. 1. 6. Epid. ſen. 14. part. 2. 6. Epid.

DE PHYMATIS.

CAP. XXVI.

OI τὰ ἄρθρα φλυκταινούμενοι ἐξερυθροῖσι ἐπιπολαίοις· ἐπιῤῥιγώσαντες οὗτοι, κοιλίας καὶ βουβῶνας διαφοινίσσονται, οἷα πληγῆσιν ἐπωδύνοισι, καὶ ἀποθνήσκουσι.

1 *Quibus artus ſunt puſtulis prærubris obſiti, velut ambuſtis, crebrò rigentes illi, per bubones & ventrem obſidentur puniceo, velut diuerberati; cum dolore, & moriuntur.*

PERTINENT

Pertinent hæ prognoses ad symptomaticam morborum ἀπόστασιν, εἴτε κατ' ἀπόθεσιν, εἴτε κατ' ἐκροήν; vnde maiora ægris incommoda inferuntur, quàm à morbo; ídque tum locis quà feruntur, & vbi subsistunt; tum ipsis quoque vnde venerunt, si eò recurrant, ac velut postliminio reuertantur. Ac prognosi quidem, superiorem præcedente, lumborum à frigore & grauitate occupatorum scriptus est transitus, vel ad ischiadem, vel ad nephritidem, vel ad inuitam vrinam, quæ est Græcorum στραγγουρία. Citima huic altera, symptomata continet inferarum partium vitiatarum, ex quibus, maligni humoris palindrome fit intrò sursum. Hæc autem, ichoris maligni, venenati, & efferi collectionem modicam in artubus, imparem morbo vnde manauit; tum feritatis ipsius documentum ostendit: mox inde nouam ἀπόστασιν peioris cacochymiæ, non ita procul à foco in partes, vnde facilis συμπτωσεία est atque funesta. Quæ omnia cuiusmodi sint, hoc stylo aperiemus.

Qvibvs] Maligna febre ac pestilenti correptis & occupatis: quam genuit ichor malignus & putris à tempestate austrina, cum densis nimbis & æstu coniuncta: vnde concipitur τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες, vt Galenus ait; (6.Epid.) quo sæuus ichor, substantiam partium labefactat. Quale Hippocrati visum est illud rheuma, de quo hæc scripsit. Ἦν δὲ καὶ ῥεῦμα συνιστάμενον, οὐ πύῳ ἴκελον· ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη. i. *Erat autem rheuma consistens, haud puri simile; sed alia quædam putredo.* (3.Epid. part.3.)

Artvs svnt pvstvlis obsiti, velvt ambvstis] Ab ichore maligno illuc expresso, cuius collectione omnes exoriuntur pustulæ, tam latæ, quàm tuberosæ; quas edit vel coloratio circumscripta; vel circumtensio cutis ipsius: vnde apparent illa, quæ tum phlyctænæ & phlyctænides, tum phlyzacia, tum exanthemata, tum ecthymata Græcis dicuntur. Ac circumtensa cutis est, atque, vt ita dicam, bullata, erodendo vel amburendo: quod fit à crassiore ichore. Coloratio autem, nec tuberosa, sed velut stellata siue stigmatica, serò imbuta tenuiore. Sunt igitur in hac sententia pustulati articuli, pustulis prærubris obsiti, nigricantibus & crustam vertice gerentibus, quæ sunt pustulæ ἀνθρακώδεις, quarum generationem & ortum recensuit lib. 2. Epidem. Cùm densis plueret nimbis, collectos fuisse sub cute ichores, qui pruritum excitabant, εἶτα φλυκταίνας πυρικαύστους. i. *pustulas, ambustis similes.* Sunt autem hæc pestilentis morbi propria, à sanguine, substantia sua vitioso, & atra bile multa conspurcato, originem ducentis. Proponuntur verò ab Hippocrate in exemplum, vt ab illis petatur æstimatio ecthymatum reliquorum. Si fœdant cutim, vt morbilli quos stigmata antè nominauimus; si ipsam bullant, sed albicant, nec dura sunt admodum, nec acuminata, vt variolæ quas Sileno non admodum pruriginosas esse dixit; critica esse vt plurimùm, maximéque pueris quibus ἑλκύδρια saluti esse, sect. 2. 6. Epid. vt suprà retulimus, annotauit: symptomatica si fuerint: at non esse tam grauis morbi, quàm hæc quæ pestilentia sunt; ac sanè mortifera si consecutionem habeant eorum quæ sequuntur.

Crebro rigentes illi] Id enim τῷ ἐπιρριγέειν significati esse, suprà sæpe monuimus, & comprobauimus; illud insuper docentes, esse ad mortem fatale, si à vasis eiusmodi fuerit: vt hîc profectò est, vbi empyema non subesse ponitur: sentitur autem, natura deuicta, humorum effera & effrænata vis, cùm paulò ante mortem, vel paulò post.

Per bvbones et ventrem obsidentvr pvniceo, similiter vt diverberati] Puniceus color est, flammei & rubri coloris in nigro, inquit Aristoteles 3. Meteor. Sanguis igitur natura rubens, dum ardore nigrescit, colorem exhibet puniceum. Nigrescit autem hîc, vt iam diximus, & cùm venis conclusus tenetur, & cùm per rigorem erumpens, in inguinibus & ventre subsistit, quæ loca sunt foco impuritatis propinqua: quam notam obseruatam esse cupio abscessus non boni, vt scilicet prope à morbi domicilio absit. Puniceo colori proximus est liuidus, & in eum transit, morte adueniente. Corpus enim, inquit Galenus, viret, nigrescit, liuet, sanguine perfrigerato: quod est mortiferum. Quòd talis diuerberatorum sit color, quòd syderati sic colorati dicantur, audiuimus antea in illo. *Quibus peripneumonicis, pulmonum sic inflammantur aortæ, vt costis hæreant; illis ante interitum liuidæ videntur costæ.* (Coac.31.cap.16.2.) *Hos antiqui appellabant ictos.* Bubones autem intelligo inguina: sed & ea in tali casu, vnde liuent, inde etiam tument, atque in tumores assurgunt, quibus à loco, bubonum est nomen.

2 Τὰ ἰκτερώδεα, οὐ πάνυ τι ἐφαισθανόμενα, οἷσι λύγγες· κοιλίαι καταρρήγνυνται· ἴσως δὲ καὶ ἐπίστασις· οὗτοι ἐγχλοιοῦνται.

Quicunque icterici, nec inde admodum quid sentientes, oborto singultu, iis alui prorumpunt; fortaßis autem & ipsæ sistuntur; virore saturo colorantur.

Est qvoqve hoc phyma symptomaticum vniuersi corporis, quod diffusa, veriùs quàm effusa, bile per totam compaginem, icterus nominatur: quia colorem exhibet similem auis illius vnde nomen accepit. Nam qui effusa bile in morbis acutis, nec ante septimum diem, apparet; ídque cum hypochondrij æqualitate, belléque coloratis vrinis, ac deiectionibus figuratis, & mollibus; duce natura exoritur, & lege critica morbum exoluit. Sed bilis diffusæ per habitũ corporis, vnde icterus nascitur symptoma-

ticus, multæ ſunt cauſæ quas ita complexi ſumus. Vna eſt dira veneni vis, potione vel morſu immiſſa: altera morbi orgaſmus: tertia hepatis oppilatio, inflammatio, ſcirrhus. Quæ tria hepatis vitia, duritatis
aph.42.6. nomine intellexit præceptor cùm ait. Ἐν τοῖσιν ἰκτεριχοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γίνεσθαι· πονηρόν. i. *Ictericis hepar durum esse; pestiferum.* Eſt igitur omnis ictericorum ratio, diuiſa in criticam & ſymptomaticam: vt ex ictericis, alij quidem eiuſmodi ſint criticè; alij verò, ſymptomaticè. Ac ſanè ictericis bene eſt ab ictero critico qui
lib.3. περὶ ἄρθρων. attulit finem febris. A ſymptomatico autem, malè: quoniam nulla ἐπιφύσις vel συμπάθεια, deducit cauſam morbificam: ſed multò maiorem ſubeſſe teſtatur. Atque illa bilis effuſio ſiue diffuſio, phyma eſt vniuerſale quod occupat totam compaginem, idque cõtinuum; non autem locorum interuallis diſtinctum, vt poſita modò ecthymata, vel exanthemata cutis bullatæ. Sed icteri critici nulla hîc mentio. Ad ſymptomaticum pertinet inſtituta prognoſis.

QVICVNQVE ICTERICI] Græcè eſt, τὰ ἰκτερώδεα, i. *quæ ſunt icterica*; vel, quibus fœdata cutis eſt, bile per eam diffuſa, fixáque firmiter, quò affluit continenter, ob perennitatem cauſæ ictericæ. Talis enim ratio eſt icteri ſymptomatici, non autem critici, quem cita edit μετάστασις ad cutim, nec am-
ſent.1. part.3. 6.Epid. pliùs eò ventura, fonte impuritatis exhauſto, quæ eſt Hippocratis ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία, vel, vt Galenus interpretatur, ἡ τῶν μοχθηρῶν χυμῶν πλεονεξία, i. *prauorum humorum nimia abundantia.*

NEC INDE ADMODVM QVID SENTIENTES] i. Quibus ab ictero accidit quædam ſegnicies in officio faciundo, vel in appulſu τῶν αἰσθητῶν, i. *ſenſilium* excipiendo, ſtupor quidam & hebe-
prorr.31.ſ.1.1. tudo. In prorrhetico ſententia hæc ſic expreſſa eſt ab authore. Κακὴ δὲ καὶ ἡ ἐπὶ ἰκτέρῳ μώρωσις. i. *Praua eſt*
prorr.13.ſ.1.1. *etiam quæ cadit in icterum fatuitas.* Vbi Galenus author eſt; eodem planè ſenſu hîc poſitam eſſe μώρωσιν, quo ſuprà legitur ἡ νωθρότης in deiectione alba phreniticorum. Cernitur autem illa νωθρότης, vel in corpore multùm graui & plumbeo, vel in effœto & languido. Graue eſt corpus & plumbeum, ab humore frigido, craſſo, glutinoſo, καὶ ὅλως δυσκινήτῳ, vt Galenus ait, i. *qui ægrè difficultérque cietur.* Eſt autem effœtum
prorrh. ſuprà cit. & languidum διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως, i. *emortua facultate.* Quæ cùm ita ſint, authore Galeno, difficilis admodum ratio eſt quare νωθρότης adiiciatur icterico. Nam calidus humor, qualis eſt bilis icterici, non eſt δυσκίνητος: ſed contrà εὐκίνητος. Quòd ſi emortua facultate accidat illa νωθρότης quæ facit τὴν ἔρριψιν, cùm ſcilicet homo ſubinde ad pedes delabitur, mortem in propinquo eſſe denunciat. Quæ ratio τῆς νωθρότητος, acceſſione non eget ſymptomatum mortiferorum, cùm ipſa per ſe ad inferendam mortem ſufficiat. Quid ergo ictericum faciet νωθρὸν, i. *in mouendo pigrum, & ſentiendo hebetem?*

Hîc ſanè implicitum me fateor difficultate maxima, quam exhibet mihi Galenus in ſua diſtinctione cauſarum νωθρότητος, dum ſuo animo morem gerit, nõ veritati; vt prorrheticum illud expugnet quod modò adduximus de alba deiectione phreniticorum. Eſt quidem vera Galeni diuiſio; ſed vitioſa: quoniam imperfecta. Nam prætermiſſio eſt cauſæ cuiuſdam, ſegniciem inducentis, quæ mox proferetur. Nec verò ſatis appoſitè, nec verè quidem, dilemmate vſus eſt cùm ait; in dominatu bilis mobiliſſimæ, non poſſe adduci grauem νωθρότητα, cuius humorem neceſſariò eſſe decet δυσκίνητον. Quid enim? nónne
prorrh.60. ſ.2.1. illud ſcitum eſt præceptoris? Τὰ καυσικὰ μεμωρωμένα, i. vt ipſe Galenus interpretatur, τὰ μώρωσιν ἐμποιοῦντα,
prorrh.31. ſ.1.1. i. *quæ fatuitatem adducunt.* Sed idem Galenus author eſt, τὴν μώρωσιν idem eſſe, quod ipſa νωθρότης apud Hippocratem in quibuſdam prorrheticis. Ex quibus efficitur; eandem poſſe videri cauſam fatuitatis, & ſegniciei, quæ ſunt μώρωσις καὶ νωθρότης. Sed καυσικὰ idem fatetur eſſe μεμωρωμένα, i. *fatuitatem adducentia.*
prorrh.60. ſ.2.1 Sunt autem τὰ καυσικὰ, vt Galeno viſum eſt, tum morbi διακαεῖς, tum excrementa quæ faciunt morbos acutos, quorum vel cita criſis eſt, vel etiam cita mors. Ergo ſi τὰ καυσικὰ ſunt μεμωρωμένα: ſimiliter erunt
3.Epid. part.3. in tempeſtate peſtifera. νωθρώδεα: quemadmodum ipſe dictator Hippocrates, fuiſſe narrat febres ardẽtes circa initia κωματώδεας, & paroxyſmos ipſarum, coniunctam habuiſſe τὴν ἄφεσιν, quam eſſe dicit Galenus τὴν οἷον ἔκλυσίν τε, καὶ πάρεσιν ἁπάντων τῶν μορίων τοῦ σώματος, i. *velut exolutionem & relaxationem quandam omnium corporis partium.*
3.Epid. part.3. Quid verò? nónne huc ſpectat quod idem præceptor in phreniticis annotauit? Οὐδεὶς ἐξεμάνη τῶν φρενιτικῶν οὐδεὶς, ὥσπερ ἐπ' ἄλλοισιν· ἀλλά τινι καταφορῇ νωθρῇ βαρέως ἀπώλλυντο. i. *Nemo fuit omnium phreniticorum, qui ferocitatis exceſſum habuerit, vt fit in cæteris; ſed veternoſa quadam ſegnicie graues perierunt.* Ergo nihil vetat quo minus in regno bilis ictericæ, locum habeat ipſa νωθρότης: quoniam principatus neruorum humeſcit cum ictero, ſimiliter vt cum phrenitide, & cum febre ardente quam veteres καῦσον dixere. Quò aduocan-
aph.5.3. da mihi eſt ſententia illa Galeni, quam de auſtrina ſegnicie ſcripſit his verbis. Τῆς δὲ ἀρχῆς τῶν νεύρων ὑγραινομένης· ἀναγκαῖον ἐστι, καὶ περὶ τὰς καθ' ὁρμὴν ἐνεργείας γίνεσθαι νωθρότητα, καὶ ὥσπερ διαλελυμένον ἐν ἑαυτῷ φαίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον. i. *Madefacto neruorum principio, neceſſe eſt in iis, quæ ſponte noſtra eduntur, actionibus, ſegniciem quoque oriri; tum veluti exolutum videri hominem in ſeipſo.* Quemadmodum autem principatus neruorum madeſcat ictericis, in promptu ratio eſt: quoniam, diffuſa bile per totam compaginem, defraudatur cerebrum ſuo, vt ſic dicam, elementari calore & ſale. Itaque ſicut apparent χολώδεες ἔξω: ita ſunt φλεγματώδεες εἴσω. Hinc μώρωσις illa ictericorum, & inde νωθρότης. Ad hoc valet plurimùm deiectio alba & pigra.
prorrh.31. ſ.1.1. OBORTO SINGVLTV] Quem edit alui concuſſio, dum effera bile laceſſitur & proritatur, quam ipſi tranſmittit fons bilioſi humoris qui eſt in hepate inflammato, quod facit ictericos multùm fœdatos, & ſatura bile fucatos. De quibus hæc ſcripta ſunt à præceptore. Ἰκτερώδεες κατακορέες· θνήσκουσι. i.
Coac.38.1.lib. *Icterici multùm fœdati; pereunt.*
prorrh.31. ſ.1.1. IIS ALVI PRORVMPVNT] In prorrhetico eſt, οἶμαι δὲ καὶ κοιλίαι καταρρήγνυνται τουτέοισιν. i. *arbitror autem quòd his profuſè alui feruntur.* In Coacis autem ſic. Τάχα δὲ καὶ κοιλίη πονηρεύεται τουτέοισιν. i. *Fortaſſis etiam his vitiatur aluus.* Nam ex perenni affluxu bilis in aluum ab hepate, vnde ſingultus, bilioſa deiectio crebra eſt: quæ ſi prorepit ad ſtomachũ ſenſus acerrimi, cardiogmũ excitat, aluum ſiſtit, ſimiliter
lib. περὶ τῆς τέχνης, & 1.acut. vt in iis qui ſunt πικρόχολοι ἄνω τῇ ἕξει, i. *qui habitu ſunt bilioſi ſurſum.* Talibus enim ſolet aſtrictior eſſe aluus.

VIRORE SATVRO COLORANTVR] i. Qui hepate inflammato ſunt icterici, multùm il-

li primùm

li primùm fœdati apparent, & satura bile fucati: quoniam diffusa bilis ab hepate inflammato, mera est, nec mitificando dilutior, qualis effunditur ad crisin ictericam, vel ad icterum criticum. Ac tales in eo ictero symptomatico, statim virore saturo colorantur: quoniam flauæ bilis meræ, in viridem facilis mutatio esse solet. At qualis humor diffusus, talis & color est. Ac talem colorem icterici moribundi, vt dictum est, ita depinxit Hippocrates. Ἴκτερος τοιόσδε ὀξὺς, καὶ διὰ ταχέως ἀποκτείνει. ἡ χροίη ὅλη σιδηροειδὴς σφόδρα ἐστὶ, χλωροτέρη, οἷοι οἱ σαῦροι οἱ χλωροί· παρόμοιος δὲ καὶ ὁ χρὼς, καὶ τῷ οὔρῳ ὑφίσταται, οἷον ὀρόβιον πυῤῥόν. i. *Huiusmodi est icterus vehemens, & celeriter interimit. Color vniuersi corporis, velut malicorij est: viridis ad instar lacertorum: eiusmodi, inquam, est color, atque in vrina est hypostasis orobea.*

lib. περὶ χυμῶν. lib. 3. περὶ νούσων.

COROLLARIVM.

Cautio phlebotomiæ.

ΤΑ κατὰ πλευρὸν ἀλγήματα, ἐν πυρετοῖσιν ἰσχνῶς ἐστηκότα, ἄσημα· φλεβοτομίη βλάπτει κἢν ἀπόσιτος ἦ· κἂν ἦ ὑποχόνδριον μετέωρον. Καὶ ἐν καταψύξει οὐκ ἀπύροις νενωθρευμένοις· αἵματος ἀφαίρεσις βλάπτει. καὶ δοκέοντες δὲ ἐπιεικέστερον ἔχειν, οὗτοι θνήσκουσι.

melius ἀπυρέτοισι.

Dolores qui latus inuadunt in febribus, æqualitérque ibi absque signis subsistunt; phlebotomia offendit: quamuis & cibi fastidiosus, ac tumido sit hypochondrio. Tum quibus perfrigeratio est cum torpore, nec febris expertibus; sanguinem detraxisse nocet. Nam cùm sibi mitius esse putant, intereunt.

melius, febris expertibus.

VETVS quorundam opinio est; nullum dolorem lateris, nedum pleuritidem, nisi vnico phlebotomiæ alexiterio posse sanari. Ac sanè operæprecium est, nugarum audire garrulitatem, quarum ambagibus ipsorum vanitas solertissima est apud vulgus, omníque potior veritate. Sed audiamus dictatoris edicta, è tribunali sapientiæ ac veritatis medicæ. Sunt autem his verbis concepta. Τῶν ὀδυνέων ἐν πλευρῇσι καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν· εἰ μέγα διαφέρουσι, καταμαθητέον. i. *Dolores qui tum in latere, tum in pectore, tum alibi quoque sunt; an multùm cæteris antecellant, perdiscendum.* Quod est eiusmodi ac si dixisset. Quemadmodum partis cuiusque dolor, afflictionem eius denunciat: sic ipsa doloris idea, magnitudo, æqualitas vel inæqualitas, tum assiduitas vel intermissio, cuiusmodi sit ea partis afflictio planè ostendit. Ex cuius perspicientia, omnis prædicendi atque curandi ratio comparatur. aph. 5. 6.

Ergo. DOLORES] Vel dolorifica mala quæ, distendendo ac proritando, sensionem inferunt rei naturæ tristis & permolestæ in sensorio & in sensu, αἰσθητήριον καὶ αἴσθησιν Græci vocant.

QVI LATVS INVADVNT] Parte dextra, sinistra; supera, infera; postica, antica: vbicunque scilicet concitatum rheuma subsistit; siue dolorem faciant τὰ ἐνεόντα, siue τὰ ἔξωθεν, i. *quæ intrà sunt & intus lædunt; vel quæ extrinsecus incidunt.* lib. 1. περὶ νούσων.

IN FEBRIBVS] Fortasse meliùs, vt olim annotaui, *sine febribus*, vel *febris expertibus*: vt legatur ἀπυρετοῖσιν pro ἐν πυρετοῖσιν. Quæ lectio magis est κατὰ λόγον τῷ ὑποκειμένῳ πρὸς τὸ κατηγορούμενον, i. *conuenienter magis, ac veriùs, subiectum accommodat prædicato.* Nam lateris dolor cum febre, non ita respuit venæ sectionem, quàm sine febre. Itaque dolor lateris sine febre, videri nequit pleuriticus, qui nunquam est febris expers. Nec verò ipsa febris vacuitas in dolore, suspicionem adfert pleuritidis, qualem excitasse dicitur primigenia febris in Anaxione. hist. 8. part. 3. 3. Epid.

ÆQVALITERQVE IBI SVBSISTIT] Græcè est ἰσχνῶς: quæ dictio pertinet ad τὴν ὁμαλότητα, i. *ad æqualitatem* naturaliter constitutam partis cuiusque. Talis est illa cynanche quæ fortem strangulatum & ὀρθόπνοιαν infert τοῖς ἰσχνοῖς vel ἰσχνῶς, i. *sine rubore ac sine tumore aspectabili faucium & laryngis.* Quò spectat & illud, ne plura consecter quæ sunt quamplurima. Τὰ ἐν φάρυγγι ἰσχνῷ ἀλγήματι πνιγώδεα· ἀπὸ κεφαλῆς ἀλγηδόνος ὁρμώμενα· ὀλέθρια. i. *Qui cum æqualitate faucium dolorifici strangulatus, à dolore capitis concitantur; mortiferi.* Ex quo efficitur, dolorem hîc positum qui latus inuadit, naturam pleuritidis non habere: quoniam in æqualitate lateris, quam illud ἰσχνῶς declarat, nulla suspicio est inflammatæ membranæ costis intextæ; in cuius phlegmonica systrophe, ipsa pleuritis consistit. Sed vt concedam esse pleuritidem, si febris nulla est antegressa cuius propagatio ipsam fecerit (nam symptomatica nomen non habet febris, atque vanescit continuò, vt morbus vnde venit exoluitur) hæc autem pleuritis εὐσήμως καὶ εὐκρίτως, sua sponte quiescit; quis ibi restat phlebotomiæ locus? Sed hæc dicentur postea. Coac. 1. & 2. cap. 15. 2. Coac. 2. cap. 10. 2.

ABSQVE SIGNIS] Quæ cernuntur in doloris idea quæ non edit punctoriam acerbitatem, quæ propria est tunicæ inflammatæ à systrophe sanguinis, multa bile perfusi; nec tanta est grauis, aut etiam

tenſiui moleſtia. Tum æqualis non eſt: quia per ſe ipſe miteſcit, vel artificio: idémque non eſt continuus; ſed particeps intermiſſionis. Quæ omnia ſunt ἀσυμβεβηκότα pleuritidis, & nulla ὑπάρχοντα. Aut ſi concedam ſigna quædam eſſe pleuritidis verè ὑπάρχοντα, primùm quidem in punctorij doloris idea; cui adiiciuntur ſicca tuſſis, difficultas ſpirandi, & febris: illa tamen non ſint eximia in ſua quæque idea, nec æqualitate contumacia, nec aſſiduitate plurimùm importuna; ſed proritatæ partis moderatione, ac tenſionis laxitate miteſcant, cum tuſſi humida quæ fuerat antè ſicca, ac permoleſta: tum ipſa libertas ſpirandi reſtituatur per anacatharſin liberam & liberalem ſputi, accuratè modica bile permixti. Hîc certè.

Phlebotomia offendit] Quoniam phlebotomiæ & pharmaciæ lex illa principio eſt ſancita; vt loco adhibita, ſint προσφερόμενα & alexiteria: at ſine delectu, temerè & inconſideratè, ἀπρόσφορα & deleteria. Sed in dolore lateris, qui nec idea pleuriticus dici poteſt, inflammata membrana coſtis intexta, quod ipſum declarat ἰσχνῶς; nec magnus eſt vehementia, nec æqualis contentione, nec aſſiduitate implacabilis; ac neque eſt ἔγγονος febris, neque ipſius ἔκγονος; exoritur autem à prolapſu catarrhi, non ab orgaſmo ſanguinis: in eo, inquam, dolore, phlebotomia nullam vim habet retrahendi τὸ ῥεῦμα ὁρμώμενον, i. *concitatum*; nec detrahendi τὸ συνιστάμενον, i. *conſiſtens*. Ergo nec iure, nec loco, ad eum dolorem præſcribitur phlebotomia: proptereáque tantùm abeſt vt aliquid opis adferat, vt plurimùm noceat: quia multùm adiicit catarrho, ipſum gignendo per frigus, eundémque ciendo per infirmitatem potentiæ retentricis quam infert.

Nam de pleuritide, cui ſummo iure deberi ſectionem venæ clamant omnes ſophiſtæ; illud præceptum eſt à dictatore ſummo; ei tantùm pleuritidi, iure & loco, proptereáque conuenienter, præſcribi, quæ attingit clauiculam, cum grauitate brachij, atque ipſius mammæ; nec fotu mitiuit, manétque ſicca & ſputi expers; ob eámque cauſam, doloris ideam habet punctoriam, magnitudine peracerbam, æqualitate ſimilem, & aſſiduitate grauiſſimam. Quæ omnia coniunctam habent ſiccam tuſſim, febrem aſſiduam, cum ſpiratione multùm difficili. Et quoniam in eo cruciatu ſæui doloris pleuritici, & ſumma difficultate ſpirandi, omnia ſolent eſſe mortifera; niſi dolorificum malum, id ſcilicet quod intus lædit, exeat citò foras; hoc eſt ſyſtrophica inflammatio tunicæ coſtis intextæ; hîc venæ ſectio, & liberalis detractio ſanguinis, verum eſt alexiterium quo ipſi pleuritici, periculo defunguntur. At ſi pleuritis infera ſit, rheuma conſiſtens non detrahet phlebotomia. Hîc pharmacia eſt opus quodammodo mochlica.

2.acut. Qualem præceptor inſtituit ex peplio & veratro, quæ ſimul mixta, ὁμοιότροπα eſſe dicit, omniúmque quæ nouerat, præſtantiſſima; plurima autem nouerat. Non enim hæc duo præſcripſit inopia pharmacorum, vt ſcioli arbitrantur: ſed meliorum delectu.

Sed reuertor ad ſuperam, cuius quidem ſic comparata eſt ratio, vt ſi tum ex facili, tum citò & liberaliter expurgetur, ac ſputo flauum exactè permixtum ſit; tum careat omni excurſu quem ciet febris, omníque coryza; & vrinarum bella ſit coloratio; phlebotomiam non exigat: ſed reſpuat potiùs & auerſetur: quoniam detrahendo ſanguinem, ſputum, quod omni arte ciendum erat, retrahitur, ipſaque ſiſtitur anacatharſis, quæ liberalis erat & libera, quæque ipſa per ſe facit vt nihil opis requirat pleuritis à medico: quia tum ſua ſponte quieſcit. Ergo in tali pleuritide, per ſe ſanabili, à phlebotomia periculum eſt: ob impeditam anacatharſin, quæ libertate ſpuendi & liberalitate, votis naturæ & medici reſpondebat: ne taceam lateris infirmitatem quam infert repetita carnificum phlebotomia: quandiu pleuriticus, liberali & libera fruitur expurgatione ſputi, ſanguine pauco permixti. Scitum eſt illud Hippocratis. Κώλυσις ἐπὶ τοῖσιν αἱματώδεα πτύουσι· πλευρίτις, i. *Impeditio phlebotomiæ iis qui cruenta expuunt; pleuritis*. Cauſarum autem recenſio clara eſt, modò ſcripta, cur in pleuritide vbi expuuntur cruenta venam ſecare non debeat omnis qui tenet ſcientiam medicinæ.

Ac si qvem teneat cibi fastidivm] In cibi faſtidio ſine febre, ac ſine repletione vaſorum lumbarium venam ſecare non licet, nec expetit. Hæc enim ἀποσιτία, i. *cibi faſtidium*, ſymptoma eſt ventriculi exoluti quod annotauit in Pario cuius emortuam facultatem fuiſſe ait Galenus, vel eſt ſymptoma humoris praui è capite procumbentis in fauces, cuius inde prolapſu in aluum perturbata cietur, vitiata primùm appetendi potentia, vnde ἀπόσιτοι ſunt ægroti, i. *ciborum faſtidioſi*. Quæ ratio τῆς ἀποσιτίας continetur in illo Hippocratis. Κοιλίαι ταραχώδεες, ἀπόσιτοι. i. *Alui perturbatæ, ciborum faſtidioſi*. Tale ſymptoma quod accidit vitiata vel emortua facultate ſtomachi naturaliter appetentis, grauiſſimum atque peſſimum eſſe docet præceptor in omni calamitate febrium tritæophyarum quæ apud Thaſios illis temporibus viguerunt. Ac Pario fuit mortiferum. Hîc venam ſecare, nihil aliud eſt quàm hominem iugulare: quoniam venæ ſectio, periculi loco adiicit, ac viribus detrahit; ipſáſque iam morbo fractas, ac genio defraudato per τὴν ἀποσιτίαν collapſas, ad exitium planè præcipitat. Sin autem cibi faſtidium, ſiue τὴν ἀποσιτίαν inferat proritatio quædam ichoris quem genuit ipſa febris, vt ab eodem gignitur; vel qui prorepit è vaſis lumborum ad ventrem, & inde ad ſtomachum qui eſt acerrimi ſenſus: hîc ſanè faciundum arbitror, quod ipſa per ſe natura dux optima, ſuo commodo experitur, & artificium præbet medico, ad imitationem ſui comparandum. Itaque ſicut natura hîc promouet hæmorrhagiam: ſic medici artificium eſſe debet, ſi ea deſit, venam ſecare. Naturæ ſtudia & criſes in promptu ſunt illis prognoſibus. *Dolorifica in lumbis mala; ſanguiflua*. Et. *In lumborum dolore prægrandi, cardialgiæ & cibi faſtidia, ſigna ſunt hæmorrhagiæ, tum futuræ, tum antegreſſæ*. Poſſem hîc ego plura ſcribere: ſed hæc ſufficiant.

hiſt.1.part.3. 3.Epid.

3.Epid. part.3.

1.Epid. part.2.

Coac.2.cap. 12. Coac.8.cap. eiuſd. & prorrh.3.ſ.3.1. aph.73.4.

Et si qvis habeat tvmidvm hypochondrivm] Græcè eſt μετέωρον, i. *quod in molem aſſurgit*. Sed eius meteoriſmi multæ ſunt cauſæ, inflatio, inflammatio, ſcirrhus. Hypochōdrium inflammatione tumidum, vt cæteræ omnes ſyſtrophæ dolorificæ, non niſi phlebotomiæ concedit, ſi deſit hæmor-

desit hæmorrhagia κατ᾽ ἴξιν: ac redditur insanabile, si quis antè operam purgationi dederit, quàm venam secuerit. Atque vt verba scribam, aureis digna literis, ex dictatore. Ἡ φλεβοτομίη, τῶν τοιῶνδε ἡγεμονικόν ἐςι. i. *Hîc à phlebotomia ordiri oportet.* 4.acut. At meteorismi quem facit recens inflatio, cum borborygmo, vnica redintegrandi spes atque ratio, in purgatione consistit, nisi fortè natura pensum illud per se absoluat, sicut docetur in illa prognωsi. *Tumores hypochondriorum sine phlegmone, recèns obortos; tum inde natos dolores, exoluit borborygmus in hypochondrio excitatus; maximéque si exciderit cum vrinis & deiectionibus: sin minùs, ipse per se traiectus. Iuuat etiam is qui ad inferiora deuoluitur.* Coac.11.cap. 11.2. Hîc phlebotomia, pariter studet morbo, & naturæ bellum indixit: quia calorem minuit, vnde maior cruditas, quæ flatuum parens est: quorum amplificatio meteorismum hunc facit, cuius exolutio perficitur flatu traiecto, vel ad partes inferas deuoluto, duce natura; vel medici artificio, qui eam cruditatem oppugnat, facultatémque excitat peristalticam intestini, clystere, cathartico, atque fotu. Ac sanè cruditatis victæ, & restitutæ virtutis peristalticæ intestini, signum est borborygmus. aph.73.4. Quòd si borborygmus medendo, vt dictum est, non excitetur: quia indomabilis est cruditas in hectica intemperie frigida intestini, cuius tum actio nulla est peristaltica; ipse autem meteorismus assurgat cum sæuis torminibus, transit ad siccum hydrωpem qui cernitur in abdomine vtriformi, quod amplificatio spiritus flatulenti multùm distendit. Ad eum meteorismum nulla est æquitas venam secare, vt neque ad siccum hydrωpem.

TVM QVIBVS EST FRIGVS TORPIDVM, NEC FEBRIS EXPERTIBVS, SANGVINEM DETRAXISSE NOCET] Ad frigus torpidum detractio sanguinis perniciosa est in illa prognωsi. Αἵματος ἀφαίρεσις ἐν καταψύξει νενωθρευμένῃ· κακόν. i. *Sanguinis detractio in perfrigeratione; pestiferum.* Coac.18.cap. 13.2. Est autem frigus torpidum, quod vel oppressione virium & caloris, ab humore frigido, crasso, καὶ δυσκινήτῳ infertur; vel ab emortua facultate, & paupertate caloris viuifici. Ad neutrum frigus torpidum bene fit à phlebotomia. prorr.13.f.1.1. Nam huic quidem cita mors venit: illi autem, multum periculo adiicitur vt mox dicetur. Quod autem frigus est retracto calore à viscerum phlegmone, causo, & lipyria febre, adiunctionem non habet torporis siue νωθρότητος. Quale illud vidimus. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίοις, πυρετοῦ περιψυχθέντος· κακόν. i. *Quæ in hypochondriis relicta supersunt incendia, extincto febris ardore, malum denunciant.* prorrh.7. f.1.1. Hîc sanguis, incisa vena, loco detrahitur. Sed in torpore graui & frigido, qui sanguinem detrahit, etiam prætextu febris, tam est in vitio, quàm si ægroto manus adferret: quia plus nocet, detrahendo calorem natiuum; quàm prosit, extinguendo febrilem. Sunt enim maiora vitæ incommoda ex paupertate caloris natiui & virium infirmitate, quàm à febrili ardore. Propterea, quibus cum frigore torpido febrientibus, temeraria est phlebotomia; cùm sibi mitiùs esse putant, vacuitate febris quam attulit venæ sectio, moriuntur; extincto calore vitali, & suffocato à dominatu crudi humoris, frigus torpidum inducentis. Atque hi fato concedunt, vitámque finiunt διαλεγόμενοι λαθραίως, i. *differendo nec opinantes*: similiter vt illi qui prorupto sanguine, perhorrescunt in trωmate. Coac.8.cap. 13.2. Nam si ex critica hæmorrhagia frigus eximium est lethale; quidni funesta erit detractio sanguinis quæ ad frigus torpidum adhibetur? Coac.1.cap. eiusd. Sed hæc sufficiant.

FINIS SECVNDI
LIBRI.

COACARVM HIPPOCRATIS MAGNI PROGNΩΣΕΩΝ LIBER TERTIVS.

INTERPRETE ET ENARRATORE LVDOVICO DVRETO.

TRACTATVS PRIMVS DE PROGNOSTICO CORPORIS, *omnibus morbis communi.*

ΚΕΦΑΛΗΝ, καὶ πόδας, καὶ χεῖρας κατεψύχθαι, κοιλίης καὶ πλευρέων θερμῶν ἐόντων· κακόν. βέλτιστον δὲ πᾶν ὁμοίως τὸ σῶμα θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακόν.

1 Caput, & pedes, & manus perfriguiſſe, aluo, coſtísque æſtu incandeſcentibus; graue malum. Optimum autem fuerit, vniuerſum corpus æqualiter eſſe calidum atque ſuauiter.

Omnis prædicendi ratio comparatur primùm ex comparatione ſimilium ac diſſimilium ſui corporum in qualitate, actionibus, & excrementis. Deinde verò ex cauſarum perſpicientia, cur illæ res quæ fiunt, quæque apparent, huiuſmodi ſint aut illiuſmodi. Diſtinctio enim ſignorum cur ita ſint, quorſum illa quoque appareant, planè oſtendit: ac veram inſtituit τέκμαρσιν morborum exitus præuidendi. Sed inter ſigna quæ cernuntur in corpore, prima occurrit qualitas aſpectabilis atque tractabilis in calore, colore, charactere, & mole. Tot enim ſigna exhibet qualitas ipſa corporis, tam vniuerſæ compaginis, quàm partium ſingularum. De calore igitur in hac prognωſi. Ac primùm ponitur τὸ θερμὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον, i. *calor qui bellum indixit ac perimit.* Inde τὸ φίλον καὶ κεῖνον, i. *calor amicus & ſalutaris:* vt intelligatur quantum inter vtrumque interſit.

Ergo. Caput, et pedes, et manus perfriguisse] Non quidem frigore critico, nec periodico quod eſt fugax & κατὰ λόγον, i. *naturæ conuenienter editur ad ſalutem*: quia inde morbi diſceſſio eſt vel intermiſſio, ſi hemitritæum exceperis. Sed frigore ſymptomatico perfrixiſſe; nec eo quidem à paucitate caloris viuifici, cùm ad vltima ventum eſt vitę: ſed ex illius retractione à viſcerum phlegmone, vel cùm ipſius impeditio eſt perueniendi ad extimas partes, quæ tantum habent caloris, quantum à corde viuifici nectaris, quo defraudantur cùm eius interceptio eſt à contumaci obſtructione venarum micantium, quam vocat præceptor πνευμάτων ἀπόληψιν διὰ τὰς φλέβας, i. *ſpiritus per venas interceptionem.* Nec verò frigus id leue eſt, ſed eximium: nec preſſum leuiter, ſed firmiter fixum; aut certè, cum cita febrilis ardoris viciſſitudine. De qua illud præceptum eſt. *Extimarum partium cita in vtrumque mutatio, peſtifera eſt.* Galeni autem iudicium eſt; quòd extincto vitali principio partium extimarum; exhauſto etiam fonte caloris vitalis qui eſt in corde, fit vt cùm illæ partes perfrixerint, non ampliùs caloris viuifici affluxu recreëntur: ſed incandeſcant ardore fugaci, flammæ in viſceribus accenſæ appulſu; quæ cùm euanuerit, partes ipſas, vt priùs erant, marmore frigidiores relinquit. Atque illa perfrigeratio partium extimarum, eſt mortis propinquæ: quoniam in cauſa mortifera, quæ eſt in æſtu quo viſcera incandeſcunt, ſignum apparet caloris emortui. Sed commemorata perfrigeratio in hac prognωſi, non eſt caloris vitalis emortui: ſed retracti, cuius retractio cernitur ex ardore vitalium partium, vel nutritiarum, vel ſpirabilium; vt mox dicetur. Extimas autem partes hîc poſuit, ſimiliter vt in prognoſtico, caput, manus, & pedes. In Epidemiis dum ſigna recenſet ineuntis cauſi lethalia, ὑπόψυχρα eſſe dicit τὰ ἄκρεα; vt ferè ſunt pedes extremi, maximè verò manus. De capite autem ſic ait. Ἐφιδρώσιες περὶ μέτωπον, i. *ſudatiuncula*

lib. 4. περὶ ὀξέων.

Coac. 53. 1. lib. & pror. 22. ſ. 3. 5.

progn. 4. lib. 2. 1. Epid. part. 3.

erat circa frontem. Sed à viſceribus inflammatis maior eſſe ſolet retractio caloris vitalis, quàm à venis febre ardentibus. Propterea in Epidemiis bene eſt, ἄκρεα ὑποψυχρά, ſuper cauſo: ſicut in prognoſtico, ψυχρὰ ἐόντα, ſuper viſceribus phlegmone conflagrātibus. At viſcerum phlegmone conflagrantium notæ ſunt.

Alvo costisqve æstv incandescentibvs] Non quidem copia & abundantia vitalis caloris eò retracti; cuius amplificatio quò maior eſt in aluo & coſtis, eò ſuauior & melior eſſe aph.15.1. ſolet; qualem expoſuit illa ſententia præceptoris. Αἱ κοιλίαι τῦ χειμῶνος καὶ ἦρος, τῇ φύσει θερμόταται. i. *Alui ſunt hyeme & vere naturà calidiſſimæ*: ſed ardore viſcerum quæ illis adiacent, æſtuantibus.

Grave malvm] Fortaſſe mortiferum & funeſtum: quia viſcerum, incendio conflagrantium tanta eſt è natura egreſſio, vt vix redintegratio eſſe poſſit: tum ceſſat eorum vitale officium, quo vitam carere non potis eſt: præterea nectar viuificum citò abſumitur, cùm eius deinceps nulla ſit inſtauratio, neque à ſpiritu inſpirabili, neq; à ſanguine. Quinetiam, ſæui doloris cruciatu, vigiliis, alyſmo, cum ſympathia vicinarum partium & ſociarum, crudeliter vitam finiunt, quibus cum ardore coſtarum & alui, extimæ partes frigore obriguerunt. Ac de caloris illius inęqualitate firmiter fixa & ſtabili, foris & intus, aph.48.4. edicta ſunt illa dictatoris. *In febribus quarum diſceßio nulla eſt, intus ardere, & foris frigere atque ſitire; morti-* aph.1.7. *ferum.* Et. *In morbis acutis frigus partium extimarum; graue eſt malum.* De qualitate autem caloris & frigoris cuiuſmodi ſit, vide Galeni commentarios tum ad prædictos aphoriſmos, tum ad prorrhetica 8. 31. & 32. lib. 2.

progn.8. lib.2. Optimvm avtem fverit] Vel, vt Galenus ait, ἀρίστη κατάστασις, i. *optima conſtitutio* quæ ad ſalutem præclarè apparet & facit. Nam illud, ἄριστον ἢ βέλτιστον (nihil enim refert apud Hippocratem) ſigno & cauſa eſt ſalutare: vt, ὑποχόνδριον μὲν ἄριστον, &c. i. *hypochondrium optimè conſtitutum.*

Vniversvm corpvs] Tam intus, quàm foris, tota compagine. Pertinet enim ad id quod aph.15.2. intus eſt atque foris in corpore, aphoriſmus ille. *Si corpus tuberculis obſitum eſt, cum excretione bilioſa; intus ægrotat.* &c. Hîc enim fœtura eſt phymatum quæ ipſum malè habet foris, cùm intus illi ſit bene, ſi excrementa fundantur ſanorum ſimilia. Sic enim ait. *Tutum eſt, corpus tum alere.* Quod certè non faceret, aph.10.2. ſi eſſet intus impurum. Nam *impurum corpus quò magis nutritur; eò magis læditur.*

Ergo. Optimvm fverit vnivERSVM corpvs] Τὴν ὁλομέλειαν, i. *vniuerſitatem corporis*, quam edit coagmentatio & œconomia viſcerum nutritiorum, ſpirabilium, & animalium in ſenſu & motu: tum vero ipſa compago partium ſingularum in corporis habitu qui eſt foris. Quò ſpectat hîc poſita corporis vniuerſitas quæ propria eſt partium tractabilium & aſpectabilium. Optimum autem dixit, quod bonitate excellit in ſigno & cauſa ſalutis. Ac ſigno quidem, in bene morata œconomia vitali, tum ſpiritus, tum nutricatus: vnde viuacitas partium ſuſtentatur, atque viuifico nectare recreatur. Non minora autem ſunt argumenta ſalutis in qualitate corporis, quàm in actionibus & excrementis. In cauſa autem ſalutis illud eſt optimum, per quod illa commoda criſis optimæ comparātur, excretio & pepaſmus. Eſt enim τὸ θερμὸν ἔμφυτον, φίλον καὶ χρεῖον, i. *amicum & ſalutare.*

Æqvaliter esse calidvm] i. Calorem idea ſimilem, & eundem pariter æqualitérque, toto diffuſum habitu; ídque continenter: niſi fortè ſit critica aut periodica refrigeratio, vt iam poſui, partium extimarum, vel vniuerſi habitus. Ac talis æqualitas, vacuitatem indicat phlegmones retrahentis, & cacochymiæ malignæ, qualis eſt in lipyria febre, & cholera morbo: tū verò ipſa denunciat robur naturæ, ſanguinis abundantiam, & meatuum libertatem. Quæ tria optimo iure ſunt optima. Ergo in omni morbo, caloris æqualitas expetenda, qui non ſit διακαής; vt planum facit quod ſequitur.

Atqve svaviter] Græcè eſt, ὁμοίως θερμὸν εἶναι καὶ μαλθακόν, i. *ſimiliter eſſe calidum atque molle.* In prognoſtico autem ſic, θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακὸν ὁμαλῶς, i. *æqualiter calidum atque molle.* Hîc nos aucupio τῆς διανοίας, veriùs quàm verborum, *æqualiter calidum* vertimus *atque ſuauiter*: vt illa ſuauitas intelligatur caloris diffuſi æqualiter. Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret. Expetenda caloris æqualitas quæ non eſt in cauſo & lipyria; nec illa tamen quæ eſt tractabilis per totam compaginem incendio conflagrantem in febribus perurentibus, quas vocant διακαεῖς: ſed eam quæ blanda percipitur atque ſuauis æqualiter, tam in artubus, quàm in coſtis & hypochondriis; quorum nec aſpera cute, nec rigida & mordaci, ſed bene morata in calore ſuaui, percipitur ſolida & ſucci plena. Talis complexio præ ſe fert illud Hippocratis ἄριστον, vel, vt Galenus ait, τὴν ἀρίστην κατάστασιν: cuius ὑπάρχοντα ſigna, ſunt bonitate eximia, cum vacuitate malorum quę poſuit in ardore coſtarum & ventris, cum frigore partium extimarum. Obſeruabit au- progn.26. lib.1. tem ſtudioſus, τὸ μαλθακόν hîc ſignificare τὸ σύμμετρον τῆς ἀντιβάσεως, i. *mediocritatem renixus*, quam εὔογκον καὶ progn.19. lib.2. λιπαρὸν alibi nominauit, i. *ſolidum, ſucci plenum, atque tactu ſuaue*: quod noſtrates dicere ſolent, *doüillet.*

2 Στρέφεσθαι δὲ ῥηϊδίως χρὴ τὸν νοσέοντα, καὶ ἐν τοῖσι μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι.

Oportet autem facilè conuerti ægrum, & alacrem eſſe in exurgendo.

Bene est ægro dum manet virtus atque integritas trium principatuū quorum potentia regitur ipſa corporis vniuerſitas. Ac ſanè principatuū nutricatus, & vitæ, magna vis lucet in qualitate corporis quam poſuit optimam, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων καὶ τῶν ἀσυμβεβηκότων. Cernuntur τὰ ὑπάρχοντα, i. *ea quæ adſunt,*

quæque exiſtunt, in æqualitate ac ſuauitate caloris diffuſi per totam compaginem: τὰ δὲ ἀσυμβεβηκότα, in vacuitate ardoris coſtarum & hypochondrij: tum frigoris partium extimarum. Quòd ſi ad eam σύστασιν παναείστην, quam edit vitale officium cordis & hepatis; facultatum etiam principatus, qui eſt in cerebro, lumen affulgeat, in ratione, duce & comite motus alacritate, cum ſenſuum integritate omni; votis medici reſpondebunt ad bonam valetudinem conquirendam & redintegrandam, è naturæ norma egreſſam. Sic enim comparata eſt ægri ratio in quo hæc fiunt atque apparent, vt in virtute naturæ ſpes optima ſit contra vim morbi. Ac ſalus vitæ in promptu eſt, ſimulatque natura triumpharit de morbo: ſicut mors in propinquo, triumphata natura. Sed eam de morbo triumphaturã certiſſima ſecuritas eſt, iis præditam commodis quæ pugnant cum morbo, vitámque ipſam tuentur ac ſuſtinent. Hinc veniunt pepaſmi & criſes.

Ergo. OPORTET AVTEM] Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret: præter conſtitutionem quam exhibent medico τὰ ὑπάρχοντα, naturaliter conſtituta in calore, colore, charactere, & mole totius compaginis; quorum omnium cauſa eſt vitale officium cordis & hepatis; expetenda quoque integritas facultatum actionúmque omnium, quæ partim ſunt in principatu cerebri, partim ab ipſo veniunt. In cerebri domicilio ſunt actiones quæ ἡγεμονικαὶ, i. *principes* nominantur. A cerebro autẽ motus & ſenſus. Ac motu & ſenſu opus eſt ad vitam tuendam, quorum vt ſtatus melior eſt; eò firmiora ſunt vitæ præſidia. Nam ἡγεμονικὰ ſunt vitæ humanæ diuinitus inſtitutæ, non animalis, quam animalitas ipſa conſeruat. Vt enim vitale officium cordis & hepatis, miniſtrum eſt animalitatis: ſic animalitas ipſa inſeruit dicata œconomiæ ſpiritus & caloris viuifici reſpirando. Itaque συνζυμφορέουσιν ἀλλήλοις ἐς τ' ἀγαθόν, i. *mutuò inter ſe certant, mutuásque tradunt operas ad ægri ſalutem*. Ac ſi conſpiratio vtriusque, par pari referat in iuuando; res ægri tam bono ſunt loco; quàm dictum eſt à præceptore his verbis. Ἐν πάσῃ νόσῳ, τὸ ἐρρῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔ- aph.22.2.
χειν πρὸς τὰς προσφορὰς· ἀγαθόν. i. *In quouis morbo, mentem valere ac cibis gaudere; bonum eſt*, vel, *præclarè ad ſalutem facit atque apparet*. Magna ſunt igitur commoda potentiæ animalis in liberi motus officio, ad fœlix fauſtúmque prognoſticum. Sed illud motus officium vegetæ animalis potentiæ, primùm in decubitu & ſpiratione apparet. De ſpiratione dictum eſt alibi. Decubitus autem, conuenienter naturæ in validis viribus bene compoſiti, hæc prima lex à præceptore ſancita eſt.

FACILE CONVERTI ÆGRVM] Vel ſua ſponte in latus vtrumque, vel inuitum; etiam ſi teneatur alyſmo, vt expedito motu, loci & figuræ impatiens, ſuam denunciat δυσφορίαν: non autem ſit ὑποδύσφορος, vt eſſe ſolent quibus fractæ ſunt vires: proptereáq; ſuo ſtare loco inuiti coguntur diu multúmq; anxij. Vnde ſignificatio fit prægrandis morbi, & virium effœtarum. Sed expedita conuerſio, quæ vel iuſſa eſt ægri ſponte, vel inuita in δυσφορίᾳ, virtutem oſtendit τοῦ φέροντος. i. *facultatis quæ portat*, & ſolidum corpus φερόμενον, *quod portatur*. Sic enim Diocles, authore Galeno, corporis fabricationem ſtatuit ἐκ τοῦ φέ- progn.6. lib.1.
ροντος καὶ τοῦ φερομένου. Portantis robur eſt in expeditione cita τῶν ἐνορμώντων, i. *intus cientium*, nempe ſpirituum qui facultati morem gerunt. Solidum verò corpus in obedientia muſculorum atque neruorum, quorum effœminatio par eſſe non poteſt quantumuis validæ facultati. Ergo ſalubre eſt corpus εὐκίνητον in omni febre acuta, quod morbo reſiſtit, nec oppugnatum fortiter, expugnatur. Tum illud eſt ἀγαθὸν ſigno & cauſa, vbi conſpiratio eſt æqualis ad motum τοῦ φέροντος, i. *portantis*, in ciendo: tum φερομένου, i. *portati*, in obediendo. Sed illa æqualitas conſpirandi ad motum, ciendo & obediendo, lucet ſplendétque in eo quod ſequitur.

ET ALACREM ESSE IN EXVRGENDO] Nam talis alacritas in exurgẽdo, maiorem oſtendit vim atque robur cientis potentię, & promptiorem obediẽtiam corporis quod mouetur. Eſt enim maior contentio in meteoriſmo, quàm in decubitu. Nec tantæ virtutis eſt, nec virium tam validarum, decumbendo ægrum conuerti ex facili; quàm edere meteoriſmum, alacriter exurgendo. Omnis ergo qui ſua ſponte exurgit alacriter, τεκμήριον exhibet tum vegetæ facultatis, tum ſolidi corporis. Atque alacritas illa in exurgendo, complectitur τὰ ὑπάρχοντα καὶ τὰ ἀσυμβεβηκότα corporis, planè virium integri, & vacui infirmitatis, quam ipſa denunciat νωθρότης καὶ ἔρριψις. Eſt autem νωθρότης in δυσκινησίᾳ corporis multùm op- protr.13.f.1.1.
preſſi: quam facit etiam ἡ νέκρωσις τῆς δυνάμεως, i. *facultas emortua*; vnde ipſa quoque fit ἔρριψις, cùm ſcilicet æger ſubinde ad pedes delabitur, nec ampliùs fruitur beneficio decumbendi. Reuera enim decubitus ipſe perficitur officio facultatis. Ἔρριψις autem, pondere graui corporis quod ampliùs regi nequit magiſterio & virtute τοῦ φέροντος, emortua facultate. Vide Galenum in prognoſtico. Ac ſuper meteωriſmi no- progn.6. lib.2.
mine, alibi multa ſcripſimus quæ nihil neceſſe fuit huc tranſcripſiſſe.

3 Βαρύτης δ' ὅλου τοῦ σώματος, καὶ χειρῶν, καὶ ποδῶν· πονηρόν.

Grauitas autem totius corporis, manuum item ac pedum; peſtifera.

Sic in prognoſtico 7. lib.2.

Εἰ δὲ βαρὺς ἐὼν φαίνοιτο, τό τ' ἄλλο σῶμα, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας· ἐπικινδυνότερόν ἐστι.

Sin autem grauis admodum videatur, tum reliquo corpore, tum

verò manibus atque pedibus; id multò periculosiùs ipsum habet.

BENE MORATI corporis, benéque constituti argumenta sunt τὰ ὑπάρχοντα bona in qualitate ipsius corporis, & facultatum virtute qua regitur ipsum corpus, cum vacuitate malorum quæ in vitio esse testentur τὸ φέρον καὶ τὸ φερόμενον, i. *id quod portat & quod portatur.* Atque illa τεκμήρσις bene habiti corporis, bene res ire ostendit ipsius ægroti; nec dum naturæ præsidia sic occupari à morbo, quin contra vim eius, vires opponant cum spe salutis & securitate. Secus est illi cum spe angusta, quem velut cõstrictùm detinet totius corporis artuúmque omnium grauitas quædam plumbea, cum aspectabili qualitate partium extimarum contra naturam. Ac primum quidem perceptum est de grauitate: alterum verò de qualitate. Est autem perceptum hoc grauitas quam opponit alacritati, & expedito motui in conuertendo & exurgendo.

SIN AVTEM] Quod est eiusmodi ac si diceret. Vt bona sunt illa corporis τὰ ὑπάρχοντα in qualitate & actionibus quæ proximè absunt à norma & præscriptione naturæ: sic mala sunt illa in quibus apparet prægrandis ab illo naturæ statu egressio. Sunt autem.

GRAVITAS] i. Plumbea velut moles & sarcina quædam penè immobilis, quæ est huiusmodi, non tam mouendi ponderis contumacia, quàm eius quod mouet, i. facultàtis infractione. Hoc tamen perceptum est vtriusq; νωθρότητος: quarum altera est grauitatis à crasso, frigido, & contumaci humore quem Galenus vocat δυσκίνητον: altera verò διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως, i. *ab emortua facultate.* Sed illa νωθρότης posita in grauitate, primùm & per se est causæ morbificæ, vel aduentitiæ multùm & grauiter opprimentis naturam: qualem fuisse narrat Hippocrates τὴν ἄφεσιν, ἢ πάρεσιν, i. *laxitatem corporis* in paroxysmis ardentium febrium pestilentiæ. Altera verò νωθρότης, ab emortua facultate, est morbi sæuissimi iam triumphantis de ipsa natura.

prorrh.13. c.1.1.

3. Epid. part.3.

TOTIVS CORPORIS] Quæ cernitur in pigra conuersione corporis quod iacet in lecto, vbi nulla suspensio est, nec meteorismus: sed tantùm simplex decumbendi mutatio in latus alterutrum. Talis mutatio decumbendi facilior est, quàm meteorismi. Nam in decumbendo firma est basis, cui sufficit ad mouendum ipsa mouentis potentia. Sed ipsa meteorismi alacritas, firmam ostendit virtutem mouentis potentiæ, cum pari coniunctam corporis obedientia. Totius autem corporis grauitatem posuit in spinæ carina quæ decumbendo ægrè conuertitur, ac ne vix quidem. Subiecit autem.

MANVVM ITEM AC PEDVM] i. Artuum omnium, quorum vis lucet potissimùm in meteorismo. Ac manuum quidem, cibum capiendo atque bibendo: tum palmas tollendo ad sydera, dextrámque amici dextræ iungendo. Nam cæterarum rerum quarum ministræ sunt manus, vacatio esse solet in morbis; nisi fortè scribendum sit. Hic si non potis est manus attollere lecto affixas, aut si ægrè tollantur & contremiscant: ipsi autem pedes proiecti iaceant ad extremam spondam delapsi, nec modicè sint reflexi: tum verò standi omnis, progrediendi, atque sedendi virtus adempta sit, si fortè surgendum ad subducẽdam aluum; cui nec manus, nec lumbi sunt auxiliares natibus erigendis ad summittendam in lecto peluim egestoriam; magna est illa grauitas virium effœtarum: proptereáque pessima, vt certè est omnis νωθρότης quæ accidit διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως: de qua iudicium est Galeni, seruari posse neminem qui ea de causa sit νωθρός.

prorrh. suprà adducta.

4 Εἰ δὲ καὶ πρὸς τῷ βαρεῖ ⁽⁴⁾ ὄνυχες καὶ δάκτυλοι πελιδνοὶ γίνονται, προσδόκιμος ὁ θάνατος αὐτίκα.

Quòd si præter corporis artuúmque omnium grauitatem, vngues liuent ac digiti; mors in propinquo est.

VERISSIMVM illud est quod sæpe iam posui. Quò plures naturæ principatus in vitio sunt, eò peiùs ægroti res eunt. Ergo si collapso principatu animalitatis, quæ iam effœta cernitur in pigro motu & sensu obscuro, vitale officium ipsaque virtus viuendi cesset in corde languido, caloris viuifici & spiritus vacuo, ac ne vix quidem micante, cita inde suffocatio est, & vitæ extinctio. Tantæ autem calamitatis signa syllogistica hîc ponuntur.

QVOD SI PRÆTER CORPORIS ARTVVMQVE OMNIVM GRAVITATEM] Quæ cernitur in decubitu qui ægrè mutatur in studio conuertendi; tum in difficili meteorismo per exurgendi conatum: idque non tam mouendi corporis artuúmve contumacia, quàm impotentia facultatis, vnde ipsa νωθρότης, διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως.

VNGVES LIVENT AC DIGITI] Non quidem liuore quem infert ἐκχύμωσις ἢ ναυτιῶσις, i. *expreßio sanguinis è venula nauseabunda in cutim*, qualis apparet in oculis sugillatis, & calce perfracto: sed ita liueant, quia perfrigerati: perfrigerantur, emortui: emoriuntur autem, per extinctionem viuacitatis in vitali principio, & paupertatem extremam viuifici nectaris, à corde exhausto. Quæ liuoris ratio adduxit Hippocratem, vt ratum esse voluerit persuasúmque omnibus, non rarò in nigris digitis, minùs quàm in liuidis, periculo locum esse: quia sæpe illi nigrescunt διὰ τὴν ἐκχύμωσιν, quam sanat amputatio: semper autem liuent, διὰ τὴν νέκρωσιν, i. *extincto calore vitali*, cuius extinctio est irreparabilis: quoniam à priuatione ha-

lib.1. περὶ ἀγμῶν.

progn.9. lib.2.

tione habitus denuo comparari non poteſt. Propterea ſic prædicit.

Mors in propinqvo est] Quæ in priuatione caloris natiui per extinctionem aut ſuffocationem conſiſtit. Vnde igitur ſignificatio fit extincti caloris, inde certa mors atque cita oſtenditur. Eſt autem in propinquo, nec dum adeſt: quia nondum ventum eſt ad vltima extinctionis, cùm primùm apparent ſigna in vnguibus, qui & procul abſunt à fonte caloris, & ſunt nitentes atque pellucidi: proptereáque celeriores & apertiores eorum maculæ, quàm partium cæterarum. Nouiſſima erit in fonte caloris extinctio, ac breui temporis interuallo, ab vnguibus liuidis: ac tum cita mors veniet; ídque ad punctum temporis.

Hæc prognωſis adducta eſt è prognoſtico, ſicut ibi legitur; ídque, vt viſum eſt, meliùs quàm hîc.

5 Μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι καὶ πόδες· ἧσσον ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν εἰσίν. ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι χρή. ἢν γὰρ εὐπετέως φαίνηται φέρων τὸ κακὸν, ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν περιεστηκότων πρὸς τουτέοισι σημείων ὑποδεικνύῃ· τὸ νόσημα ἐς ἀπόστασιν τρέπεσθαι ἔλπις· ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον περιγενέσθαι, τὰ δὲ μελανθέντα ἀποπεσεῖν.

Qui autem penitus nigreſcunt digiti atque pedes; minùs perniciosè habent ægrotum, quàm liuidi. Sed alia quoque ſigna ſpectare oportet. Nam ſi malum illud ferre alacriter videatur, aut ſi quod aliud præter hæc ſignum ſalubre oſtentet; ſpes eſt ipſum morbum in apoſtaſin abiturum: adeo vt ipſe quidem ſuperſtes ſit homo; excidant autem ea quæ nigredinem contraxerunt.

Qvæ mala ſunt orta è malis, peſſima eſſe ſolent ſigno & cauſa, ſiue κατ' ἐκρίσιν, ſiue κατ' ἀπόστασιν oriantur. Ac ſanè malum eſt è malis ortum, ſanguinis ſtillicidium die quarto è naribus. Mala eſt etiam dyſenteria, cauſa & ſigno, atrabilaria. Sic mala ſunt κατ' ἀπόστασιν, phymata dura & dolorifica, quæ ἠμῤῥόπως καὶ ἀναῤῥόπως aſſurgunt. Sed illa demum quæ mali ſpeciem præ ſe ferunt, non ſunt reapſe mala, ſi veniant ἐκ τῶν χρηστῶν, vt quodam loco ſcripſit Hippocrates. Huiuſmodi ſunt iſchuriæ criticæ ac ſudorificæ. sent.10.part. 1.6.Epid. Poſſem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, exemplis lectorem obruere. Sufficiet illud quod poſitū eſt in hac prognωſi, quod excellentia & perſpicuitate cętera vincit omnia quæ aduocari poſſent. Quid enim peius eſt ipſa ſpecie in qualitate corporis, quàm digitorum & pedum nigredo? At ſemper non eſt mala reapſe, ſi veniat ἐκ τῶν χρηστῶν, duce natura, lege critica, finem morbi adferens vnde venit. Diſtinctio autem boni & mali, vt ad vtrumuis nigredo apparet, ſic adhibenda eſt.

Qvi avtem penitvs nigrescvnt digiti atqve pedes] i. Qui vltra liuorem proceſſerunt colore, vt iam nigredine ſatura, non autem fuligine ſint fucati. Cur autem nigreſcant penitus, mox dicetur.

Minvs perniciosi svnt lividis] Sanè quidem: quia non ſemper ſunt pernicioſi, vt liuidi. Nam ſæpe illi nigreſcunt penitus ἐκ τῶν χρηστῶν, merito ipſius naturæ: proptereáque plus habēt ſalubritatis, niſi palindromen moueant; vel ex gangręna periculo ſit locus, quod medici eſt arcere: liuidi autē per ſe iam mali, nō liuent niſi ex malo quod eſt in emortua viuacitate, & in extincto calore viuifico. Itaq; maior periculo locus eſt in ſigno liuoris: quia ſemper venit è malis per mala, proptereáque ſemper eſt malum. In cauſa autem nigredinis verendum eſt de palindrome & gangræna: quamuis bene venerit ἐκ τῶν χρηστῶν, atque periculum morbi exacti ſuſtulerit. Nam ſi è malis exorta eſt, longè liuorem pernicie ipſa præcedit. Ergo digitorum & pedum liuor in febre acuta ſemper apparet ad mortem citò venturam. Nigredo autem, ſi loco venit, nec extirpetur, cauſam infert interitus, vel ſua palindrome, vel ipſa gangræna.

Sed alia qvoqve signa spectare oportet] Quæ ſcilicet ex incertis, nos reddant certos compotéſque conſilij in iis quæ ſunt ἀμφίδοξα, i. *ancipitis vel incerti iudicij*, qualis eſt digitorum & pedum nigredo, prout oborta eſt ἢ ἐκ τῶν χρηστῶν, ἢ ἐκ τῶν κακῶν, i. *integris ægri rebus, aut malis*, vel ad ſpem ſalutis, vel ad interitum.

Nam si malvm illvd ferri alacriter videatvr] i. Si nigredo illa digitorùm & pedum, leuationem adferat febris exactæ; nec eam quidem inſidioſam: ſed veram & criticam, cum vacuitate ſymptomatum malorúmque omnium, quæ vel à palindrome, vel à gangræna inferuntur. Nam criticorum abſceſſuum certa eſt criſis, nec aliter, cum ſalutariter exoluuntur: ſicut parωtidum

criticarum in empyemate: nigredinis autem criticæ in extima parte mutila quæ contraxit nigredinem, vt mox dicetur.

NAM SI QVOD ALIVD PRÆTER HÆC, SIGNVM SALVBRE APPAREAT] i. Si præter alacritatem καὶ εὐφορίαν in toleranda partium extimarum nigredine, vel causa ipsius, quam edit humoris morbifici ad partes illas ἀπόθεσις copiosa quæ ibi facit ἐκχύμωσιν, vnde non exit per venulas admodum nauseabundas: si præter eam, inquit, alacritatem ægroti quam attulit critica μετάστασις, quæ, fonte morbi exhausto, sine reliquiis, capacitatem nacta est perfecti abscessus, vnde alacritas ipsa est: aliud quoque signum salubre appareat in somni benignitate, cibi appetentia, libertate spirandi, doloris & febris vacuitate, cum vrinis bellè coloratis, ac deiectionibus figuratis & mollibus.

SPES EST IPSVM MORBVM IN APOSTASIN ABITVRVM] Vel potiùs, certa securitas est obortam nigredinem humoris appulsu morbifici, non quidem semifluo, sed perfecto: vnde symptomatum omnium discessio est, ac signorum salubrium euidentia, per ἐπανόρθωσιν principatuum vitæ & animalitatis.

ADEO VT IPSE QVIDEM SVPERSTES SIT HOMO] In quo redintegratio est vtriusque vitalis œconomiæ, videlicet nutricatus & spiritus; & in quo sunt commoda omnia quibus vita hominum sustentatur. Est autem superstes: quia per illam apostasin defunctus est morbo & vitæ periculo.

EXCIDANT AVTEM EA QVÆ NIGREDINEM CONTRAXERVNT] Vt necessariò debent excidere vel amputari: quia hæc mortua, sunt inimica viuentis, καὶ αὐτὰ τὰ κτείνοντα, i. *quæ ipsum viuens interimunt*, quod semper impatiens mortui esse solet: nec vnquam quiescit, donec radicitus fuerit extirpatum.

Sic in prognostico, meliùs quàm in Coacis.

6 Ὄρχεις δὲ καὶ αἰδοῖα ἀνεσπασμένα· πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει, καὶ σπασμὸν θανατώδεα.

Testes & pudenda contracta; sæuos dolores denunciant, & conuulsionem mortiferam.

EST QVOQVE hoc symptoma inualescentis morbi & virium effœtarum, proptereáque, doloris cruciatu, mortem citò infert crudelissimam, omnémque respuit medici diligentiam & industriam: quia tempus & occasionem præripit curationi. Tum illud citæ mortis periculo adiicitur, quod tam crudele symptoma, earum sit partium quæ principatus omnes naturæ adducunt facilè in sui contagionem atque sympathiam; iure omnis societatis. Vetus est illud Hippocratis. (2.Epid. part.1.) Ὄρχις οἰδήσας ἀπὸ βηχέων· ὑπόμνημα κοινωνίης στηθέων, μαζῶν, γονῆς, φωνῆς. i. *Cùm testis intumescit à tussi; memoriam renouat societatis pectorum, mammarum, genituræ, & vocis.*

Ergo. TESTES] Siue δίδυμοι, i. *gemelli*, scroto conclusi, vasorum spermaticorum numerosa propagine velut pertexti: proptereáque molles, cauernosi, laxi, & rari, percoquendo semini, quod ab iisdem vasis per epididymidem & per parastatam accipiunt, à natura facti & sculpti, per quos amplificatio est caloris natiui: vnde vox plenior, dum manent solidi atque viuaces in prolifico semine faciundo.

ET PVDENDA] Quæ sunt; veretrum seu membrum virile, quod ab osse pubis producitur, ligamentis duobus raris, quę ipsum efficiunt, illinc exortis, tactu exquisito præditis, quibus venarum atque neruorum multa est propagatio: musculorum item officia præstò sunt, tam introeundo, quàm irrigando fundum vxoris.

CONTRACTA] Vel reuulsa, vt si obriguerint, & intrò retrahi videantur: testes quidem, conuulsis & inflammatis musculis qui secundùm vasa spermatica, ex hypogastrio ad ipsos descendunt, ipsisque adeo vasis, emortuæ iam facultati viuificæ & copias colligenti, nec ampliùs quicquam de suo impertienti, morem gerentibus: pudenda verò, inuita & violenta contractione vasorum, neruorum, & musculorum, sui quæque principatus vitio afflictorum, & commeatus inopia laborantium. Sic enim comparatum est, vt inter omnia πεφυκότα, testes & pudenda eò magis laborent incommodis suorum principatuum, quò magis eorum commoda & officia ipsis necessaria sunt ad fundum prolis arandum cum spe fidissima procreationis.

SÆVOS DOLORES DENVNCIANT] Quorum cruciatu fit illa partium συμπαθησάντων retractio, qua vis naturæ maior inferri non potest. Hîc enim partium sensus acerrimi violenta retractio est, vitio insanabili principatuũ. Atque illa retractio tollit naturæ præcipua duo solatia, quæ sunt ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ κοινωνία. Ambo tolluntur mutatione loci, quo ipsa norma & naturæ omnis præscriptio conseruatur.

ET CONVVLSIONEM MORTIFERAM] Signo & causa. Ac signo quidem; collapsis omnibus naturæ præsidiis, commodísque ademptis quibus vita hominum sustentatur: causa autem; sæui doloris cruciatu: quo nihil est omnium quod magis faciat corpus infirmum, maiorémque adferat syntimoriam: maximè verò in hac genitalium retractione, propter sympathiam omnium principatuum: vt verè & appositè hîc dici possit quod alibi de conuulsione nata ex febre scripsit Galenus. (comment. ad aph. 25.2.) Οὐκ ἀναμένει τὸν χρόνον τῆς ἰάσεως ἡ σφοδρότης τοῦ νοσήματος· ἀλλ' ὃν τάχει καταλύει μὲν τὴν δύναμιν, ὀξὺν τε θάνατον ἐπιφέρει. i. *Tempus non expectat curationis, morbi vehementia: sed citò vires exoluit, & citam mortem infert.*

Sic in

Sic in prognostico, & meliùs quàm in Coacis.

7 Φύσαν δὲ, ἄνευ ψόφου μὲν καὶ πορδίσιος διεξιέναι· ἄριστον. κρέσσον δὲ καὶ ξὺν ψόφῳ διελθεῖν, ἢ αὐτοῦ ἀνειλέεσθαι· καίτοι καὶ οὕτω διεξιοῦσα, σημαίνει πονέειν τι τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραφρονέειν, ἢν μὴ ἑκὼν ὁ ἄνθρωπος οὕτω ποιήσηται τὴν ἄφεσιν τῆς φύσης.

Flatum, absque sono quidem & strepitu traijci infrà; optimum. Melius autem fuerit, ipsum cum sono transire, quàm sursum reuolui: quamuis ita traiectus, denunciet inde vexari hominem, aut delirare; nisi prudens ac sciens talem flatus exitum moliatur.

VT RESPIRATIO, spiritus œconomiam bene aut malè moratam esse testatur in vsu, voluntate, & actionibus partium spirabilium: sic flatus aluini sursum deorsúmve traiecti, vel intus conclusi, nutricatus œconomiam cuiusmodi sit, ab officio partium nutritiarum quæ ipsam coquendo, distribuendo, & excernendo, absoluunt; syllogistica signa ostentant, quibus deducimur ad certam prognωsin. Ac flatus quidem aluini non ita diu cunctantur, quin sedenti medico è conspectu ægri, se prodant, vel ructu, vel crepitu, vel ipso murmure, vel sæuis torminibus. Sed flatuum infrà traiicientium, quænam cuiusque sit conditio in traiectu: tum autem quorsum illi sic exeant vel subsistant, cùm reuoluuntur sursum; id verò est quod ponitur in hac prognωsi.

Ergo. FLATVM] Πνεῦμα φυσῶδες, i. *spiritum flatulentum*, quem edit cruditas ab imbecillo calore, vel ζύμωσις μέλανος χυμοῦ, i. *fermentatio nigri humoris.* Sic enim visum est de aluinorũ flatuũ generatione philosophari, duce Galeno & Hippocrate, quorũ ille sic ait. Πνεύματος φυσώδους τὴν γένεσιν εὔλογόν ἐστιν ἐπάγειν τῇ ἀπεψίαις. lib.2.progn. i. *Originem flatulenti spiritus consentaneũ est duci à cruditatibus.* Hic verò sic ponit incõmoda oxymelitis. Τὰ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται i. *Ab oxymelle nigrorũ est fermentatio, meteorismus, & amplificatio.* lib.3.acut.

ABSQVE SONO] Quem edit crassi humoris bullati crepitus, dum infrà deuoluitur atque traiicitur, per angusta viarum expressus. Sic enim de sono sternutamenti ait Hippocrates. Ὑπηχέεται γὰρ ὁ ἀὴρ, ὁ σιτῶν, ἔξω· ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ αὐτοῦ ἡ διέξοδός ἐστι. i. *Aër vel spiritus flatulentus qui lædit, intus foras erumpit. Sonat autem, foras exire coactus: quoniam per angusta ipsi est exitus.* Atque hi flatus sonori dicuntur; in aluo quidem, διαβορβορύζοντες; in exitu verò, φῦσαι ψοφώδεις. aph.74.4.& 1.Epid.

ET STREPITV] Vel stridore potiùs, qui creber est sonis minutulis, cum liquidis excrementis à spiritu flatulento spumantibus. Atque ita visum est diorismum adferre stridoris & bombi, secuto Hippocratem, qui posuit in prognωsi ψόφον καὶ πόρδισιν: vt sanè hîc πόρδισις idem videatur quod τρυσμὸς, de quo illud scriptum est. Εἰ δὲ εἴη ὑγρὸν τὸ διαχώρημα, ξυμφέρει μὴ τρύζειν. i. *Sin autem liquida deiectio est, profuerit non stridere*: tametsi Galenus author est, nomen illud *stridoris*, indicare τὸν ψόφον. Quod ipse concedo: sed vti cum diorismo exposui. Erit igitur hæc φῦσα τρυσμώδης: vt aluinorum flatuum triplex omnino sit idea, σιγώδης, ψοφώδης, καὶ τρυσμώδης.

TRAIICI INFRA, OPTIMVM] Non quidem ἁπλῶς optimum, præstantia τῶν ὑπαρχόντων, & opportunitate ipsa τῶν συμβεβηκότων; vt apparet in aliis quæ sunt reapse optima: sed inter omnes optima demum est illa exclusio flatuum, quæ sine sono est, ac sine stridore: quia victrice natura fit, officio caloris natiui, primùm quidem humore sopiti, nunc autem suscitati atq; potentis: cum libertate meatuum, & virtute integra peristalticæ functionis, vnde flatus ipsi traiiciuntur infrà & sine sonitu excluduntur: quod est imprimis expetendum in aluinis laboribus.

MELIVS AVTEM FVERIT IPSVM CVM SONO TRANSIRE, QVAM SVRSVM REVOLVI] Nam reuoluti flatus foras non exeunt: sed intus lædunt atque subsistunt. Ac subsistendi causa est, perennis à cruditate origo, & deprauata functio peristaltica intestini, quæ fit infernè sursum motu, naturali contrario. Hinc sæua tormina, & crudelissimi cruciatus qui nulla ope quiescunt: sed abeunt in siccum hydropem, quem exhibet vtriforme abdomen, spiritu flatulento distentum. Distentionis causa est, perennis origo flatuum à cruditate, & amplificatio quam deprauata edit functio peristaltica intestini. Ergo minora sunt multò incommoda flatus, quãtumuis ægrè & inconsideratè infrà traiecti, cum sono: quàm reuoluti sursum, vt patet ex eo quod sequitur.

QVAMVIS ITA TRAIECTVS, DENVNCIET INDE VEXARI HOMINEM] Si consideratè id faciat, necessitate adductus, nec indecorè, fastidio elatus & cõtumacia: præsertim verò in eos qui præstò sunt, quos reuereri solebat. Hîc enim dolorificum malum intus subesse testatur, quod studet excludere, posthabito eorũ delectu & reuerẽtia, quos pudor ipsius magis offenderet: quando beneuoli, audito crepitu recreantur. Flatus autem sonori, ægrum inde vexari denunciant ægro traiectu: ob crassitudinem spiritus flatulenti ab imbecillo calore & cruditatis sobole: tum propter meatus angustiam, & excludentis naturæ oppressionem.

AVT DELIRARE] Si olim modestiam excoluerit. Tum enim apparet sui dissimilis. Atque hæc dissimilitudo est morum institutorum; non insitorum: proptereàque principem locum obtinet inter

ſigna delirij, quæ ſunt omnino quatuor; indecora compoſitio; verborum abſurditas; falsò credita doloris vacuitas; & morum diſſimilitudo. De qua iam olim diximus ex profeſſo, ad illam prognωſin. *Moderati hominis reſponſa proterua; mali ſunt ominis.* Et. *Deliria pauliſper ferocia, mox erunt immaniſsima.* Delirij autem natura & cauſæ, tum etiam differentiæ, alibi ſunt explicatæ.

Coac. 90. 1. lib.

NISI PRVDENS ET SCIENS, TALEM EXITVM MOLIATVR] Neceſſitate adductus, cum bona venia eorum qui adſunt. Hîc nulla delirij ſuſpicio eſt, cùm ſæui doloris acerbitas vincit excultam in omni vita modeſtiam & temperantiam, leuationis ergo. Notabilis eſt in hac prognωſi, priſca religio vitæ honeſtæ, quam noſtri homines vitio iis vertunt qui cum ea vitam decorè inſtituunt: nimis profectò ſecuri religionis & honeſtatis.

Sic in prognoſtico: vbi meliùs quàm in Coacis.

8 Ἕλκος δὲ ἤν τε καὶ προγεγονὸς τύχῃ ἔχων, ἤν τε καὶ ἐν τῇ νούσῳ γίνηται· καταμανθάνειν χρή. ἢν γὰρ μέλλῃ ἀπόλλυσθαι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τοῦ θανάτου, πελιδνόν τε καὶ ξηρὸν ἔσται, ἢ ὠχρὸν καὶ ξηρόν.

Vlcus autem, tum ſi quis ante, tum in morbo ipſo natum habeat; perdiſcendum. Nam ſi moriendum eſt ægro, ante mortem ipſam liuidum atque ſiccum, aut pallidum atque ſiccum euadet.

SINGVLARIS eſt medico ad res ægri attentio, ſi nihil eum lateat vnde ineunda ſit τεκμήρσις fœliciter prædicendi. Ad eam profectò attentionem, præceptoris hortatio eſt in hac prognωſi cùm ait, καταμανθάνειν χρὴ, i. *omni cura & ſtudio ſcire oportet*: vt nihil ſit loci negligentiæ cùm agitur de prædicẽdo; nec eos imitemur qui ſola inſpectione cõtenti vrinæ: cum rhythmo venæ micãtis perfunctoriè duobus digitis explorato, quamuis ad Lyrã aſini: tamen cõpoſito bene vultu, totóque corpore, ad ſummã hypocriſin; vanitatẽ ambagibus ſolertiſſimã, pro veritate oſtẽtant. O laruæ! ó lemures. Atq; inter ea quæ in occulto latẽt, ſunt vlcera partium ſtragulis velatarũ, quæ oculis debẽt conſpici, ad iudicandũ cuiuſmodi ſint, & quorſum appareãt. Ex iis enim ſigna petũtur interitus aut ſalutis: vt in hac prognωſi docetur.

VLCVS AVTEM] Quod vel ſponte venit, lacerata cute & carne ab iis quæ intus lædunt, & ἀνεόντα dicuntur; vel ictu, iactu, aut caſu illatum eſt: proptereàque illinc phyma, hinc trωma dicendum: ſiue vtrumque ſimplex appareat, ſiue coniunctam habeat contuſionem, phlegmonem, aut varicem.

TVM SI QVIS ANTE MORBVM HABEAT] A collectione ichoris, quem intus ſubeſſe teſtatur exulcerata ſponte caro & cutis: vel quæ ſauciata extrinſecus, ſaniem & ſordes collegit; atque id, partim exorto phymate, partim illapſo trωmate ante morbum.

TVM IN MORBO IPSO NATVM] Siue primùm cutis bullata fuerit, exanthemate, bubone, carbunculo; & inde diuiſa: ſiue vlcerata primo ichoris appulſu, ipſam erodentis vel amburentis.

OMNI STVDIO PERDISCENDVM] Eſt enim magnæ molis, inſtituere certã prognωſin, cuius inſtituẽdæ ratio nõ minùs de vlcere, q̃ de ſignis aliis cõparatur. Nõ enim minora ſũt argumẽta prognoſeωs, quæ cernuntur in qualitate corporis, quàm in actionibus & excrementis. In qualitate corporis, naturę vis lucet aut morbi, vnde ſigna petuntur virium validarum vel effœtarum, ipſiúsq; naturæ viuidæ vel emortuæ: tum in viuacitate ipſa partium ſolidarum: tum in viuifico nectare quod venit à corde.

NAM SI MORIENDVM EST ÆGRO] Suffocatione vel extinctione caloris vitalis, quam inferunt ardor febrilis, cacochymia maligna, cum venenata aura, partiúmq; impeditio quarũ officia ſunt omnino vitalia. Sic enim de morte ſtatuendũ & cauſis mortiferis, quæ fiũt, quæq; apparẽt, tum in ſymptomatis planè hoſtilibus, tum verò in ſignis triumphatæ naturæ ac fatiſcentis: quæ omnia cernũtur in actionibus, excrementis, & qualitate corporis; ad quam potiſſimùm pertinet inſtituta prognωſis.

ANTE MORTEM IPSAM] Cùm ſcilicet ardor febrilis, vel qualitas venenata, per extinctionem caloris natiui, ad interitum eſt fatalis. Nam ſuffocatio ipſa quam facit impeditio partium ſpirabilium, hîc locum non habet: niſi fortaſſis ea quam infert phthiſicum empyema.

LIVIDVM ATQVE SICCVM] Cuius liuore & ſiccitate oſtẽditur, illinc extinctio vitalis caloris, hinc defraudatio vel deprauatio nutricatus. Liuet enim, quia emortuum: emoritur, perfrigeratum: perfrigeratur autem, extincto calore. Nam ſi liuoris cauſa eſt ipſa ἐκχύμωσις, deprauatio eſt nutricatus, nigri humoris ſoboles, vel atræ bilis. Sed ideo ſiccum eſt vlcus: quia ſuo genio defraudatum, ex paupertate ſanguinis: vel quia palindromen ſurſum habet funeſtam, vnde & ſocio caret molli tumore, & excremẽtis. Nam ſiccitas illa non eſt naturæ, in parte ſolida & ſucci plena: nec artificio medici comparata, ſiccando & detergendo: ſed vitio partis exhauſtæ, quam defraudatio ſiccam fecit; vel ipſa palindrome: extinctio autem caloris, vel deprauatio alimenti, liuidam atque ſiccam.

VEL PALLIDVM ATQVE SICCVM] Græcè eſt ὠχρὸν καὶ ξηρὸν, in prognoſtico: in Coacis autem, χλωρὸν: quam lectionem probat Galenus, cui placere video, idem eſſe χλωρὸν καὶ ὠχρὸν; tametſi fatetur χλωρὸν vſurpari pro viridi, vt in illo verſu Homeri, Οὐ πύτλοις χλωροῖς ἐπιβόσκομαι, οὐδὲ σελίνοις.

In batrach.

Sed in colore flauo aut pallido, multùm intereſſe arbitror inter ὠχρὸν καὶ χλωρόν. Ac rationem attuli quare diſſentiam à Galeno, commentario ad prognωſin de linguæ coloribus. Ergo vlcus pallidum atque

Coac. 1. cap. 7. lib. 2.

ſiccum,

ſiccum,defraudati eſt nutricatus ac deprauati : quemadmodum in pertuſo capite ſigna ſunt deſperatæ ſalutis,ac mortis propinquæ ; ſaucia caro ſicca & velut ſale condita, quam vocat τεταριχευμένην : os item pallidum,quod erat album ; & carioſum, quod erat ſolidum & perpolitum : vt omittam cætera quæ ſpectãtur in cerebri actionibus deprauatis. Hæc enim ſunt vitiatæ qualitatis partium pertuſarum. Erit igitur hæc ſumma prognoſεως Hippocraticæ. Vnde ſignificatur defraudatio vel deprauatio nutricatus, & natiui caloris extinctio:inde mors in propinquo eſſe oſtenditur in morbis acutis. Atqui ex vlcere liuido atq; ſicco ſignificatur deprauatio vel defraudatio nutricatus,& caloris natiui extinctio.Ergo &c. lib. de vulnerib. capitis.

9 Ανάκλισις βελτίστη μὲν, ὡς εἰθισταί τις ὑγιαίνων.

Illa demum ratio decumbendi eſt optima, quam vnusquisque ſeruat dum valet bene.

Vetvs illvd ſcitum eſt. Quòd omnia quæ fiunt, quæque apparent in ægris, eiuſmodi eſſe debent ad ſpem ſalutis; vt bene valentium ſimilia ſint,eiúsque potiſſimùm cuius valetudo curatur. Atque hic ſanè communis eſt epilogiſmus omnium quæ ſuper ægro feruntur prognωſεων. Eſt enim conſentaneum,vt qui abſunt proximè à norma & regula naturæ,iis meliùs eſſe putetur,quàm qui longiſſimè; proptereaque multò facilior ſit eorum redintegratio. Vt autem catholicum hoc theorema, ſcitè & appoſitè locum habet in omnibus quę circa ægrum ſpectantur;videlicet in qualitate corporis,actionibus,& excrementis:tum verò maximè in decumbendi modo,quem in valetudine aduerſa requirit ab ægro,qualem olim ſeruabat dum rectè valeret.

Ergo. Illa demvm ratio decvmbendi] Quam ſua ſponte iniuit is qui decumbit, alleuamenti ſtudio ac dulcedinis comparandæ cauſa : non autem decori ſeruandi erga medicos aut familiares atque propinquos. Atque in eo decumbendi modo ſalutatur à medico, priusquam ad lecti ſpondam acceſſerit : ſicut præceptum eſt à dictatore. Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ. i. *Ægrum decumbentem oportet deprehendi à medico.* &c. Notabili autem delectu poſuit τὴν ἀνάκλισιν : qua voce firmiorem oſtendit vim decumbendi,quàm per κατάκλισιν, quæ non tollit ἄφεσιν, ſicut ἀνάκλισις.

Est optima] Proptereáque expetenda maximè : quia medici votis reſpondet,cauſa & ſigno. Ac ſigno quidem, vegetæ animalis potentiæ, cuius imperio decumbendi ratio ipſa perficitur,non autem iacendi. Eſt enim decumbendi ratio in actione poſita virtutis quæ portat & mouet : iacendi verò, in paſſione illius,ob grauitatem corporis quod ampliùs portari non poteſt. Cauſâ autem,ratio illa decumbendi eſt optima : propter opportunitates & commoda liberæ ſpirationis quam iuuat:cuius libertas præclarè ad ſalutem apparet & facit in omnibus morbis acutis.

Qva vtitvr qvis familiariter, dvm valet bene] Eſt enim cuique ſapiẽter vitam inſtituenti,à natura tributum,vt parem neceſſitati commoditatem quærat in decumbendo, qua & ſpirandi comparet libertatem, & dormiendi ſuauitatem, cum vniuerſi corporis artuúmque omnium iucundiſſima quiete in lecto. Sed ea commoda comparantur in ſecunda valetudine, ſi quis decumbat molliter toto corpore,in dextrum latus,vel in ſiniſtrum : ídque tum ceruice,tum cruribus atq; manibus decenter reflexis & modicè; vt nulla ſit corporis artuúmque figura & cõpoſitio poſita in exceſſu tenſionis aut flexionis,quod σχῆμα ὑπερβολικὸν Græci vocant. Idem ſi quis faciat in valetudine aduerſa morbi acuti,ſignum dat magnum vegetæ facultatis quæ portat,cum alacritate corporis quod portatur. Omnis enim figura teres atque rotunda, qualis eſt cylindri & globi, ægriùs conſiſtit loco, quàm plana. Cauſam autem anquirit & parat prædictorum omnium commodorum ; videlicet liberæ ſpirationis,ſomni benigni,atque totius corporis ſuauiter quieſcentis.Quæ ſanè commoda eiuſmodi ſunt, vt multum opis adferant & adiumenti ad morbum fœliciter defungendum. progn. lib. 1.

10 Ὕπτιον δὲ κεῖσθαι, σκέλεα ἐκτεταμένον· οὐκ ἀστεῖον.

Supinum autem iacere, extentis cruribus; indecorum.

Atqve illa prædicta, ſunt τὰ ὑπάρχοντα bene & naturaliter decumbendi,quæ ſigno & cauſa, rerum ægri bonarum ſunt optima.Hîc nunc ponuntur τὰ συμβεβηκότα,quæ indecora vocat,proptereáque mala : quoties in decumbendo ſua quæque ſponte iniuſſa ſunt & inuita ; nec medici bene monentis, vel ægri prudentis ac ſui diligentis delectu apparent.

Svpinvm avtem iacere] Græcè eſt κεῖσθαι, non ἀνακλίνειν; ídque appoſitè : non enim decumbit qui ſupinus iacet in lecto,extentis ceruice,manibus,atque cruribus,vt ſcriptum eſt in prognoſtico. Ergo. Svpinvm iacere] i. Tota ſpina iacendo ſuſtineri,dorſoque ſuam adimere ἰσχυώφρασιν, ceruices nimium extendendo : ſi talis decumbendi ratio non ſit inuita,nec iuſſa ; vel quibuſdam deliciis ; vel ipſa pleuritide alterutrius lateris : quæ quia tum ſuſpenſione,tum oppreſſione moleſta eſt,illinc decumbendo in latus oppoſitum,hinc verò in afflictum ; ſæpenumero ac ferè ſemper,inuitum cogit ægrotum iacere in dorſum ; quod eſt ſupinum eſſe.

Extentis crvribvs] Tum etiam manibus & ceruice,vt legitur in prognoſtico : quod cer-

tè opportunitatem adimit totius corporis, artuúmque modicè reflexorum, quam paulò antè posuimus. Causam verò subesse ostendit cur ita sit, videlicet portantis infirmitatem, i. *facultatis*, καὶ τῶν ὀνορμώντων, i. *quæ cient intus*, vel grauitatem corporis quod vix portari potest. Atque hîc cernitur ipsa νωθρότης quam facit ἡ ἔκλυσις, i. *exolutio* facultatis & corporis. Quò spectat illa prognωsis nuper exposita. Si æger grauis admodum videatur, tum reliquo corpore, tum verò manibus atque pedibus; id multò periculosiùs ipsum habet.

INDECORVM] i. Absurdum: quod non minùs exterret medicos, quàm idiωtas. Est quidem hæc iacendi, veriùs quàm decumbendi ratio indecora: propter eáque si iussa, vel est dementiæ omnis decori securæ; vel necessitatis in metu grauioris molestiæ, aut à suspensione viscerum, aut ab eorum oppressione quæ accidit decumbendo in latus. Iniussa verò, meteorismi expers, manuum atque pedum, causam vtramque subesse ostendit prauæ νωθρότητος atque pestiferæ. Nam quæ tãta esse potest grauitas manuum atque crurum, vt leuari non possint? Meliùs erat Similo, de quo sic festiuè Virgilius,

Membra leuat sensim, vili demissa grabato.

Ergo difficilis ille artuum meteorismus, quem vult Hippocrates alacriter suscipi atque perfici, facultatem in vitio esse testatur. Ipsa autem crurum extentio, non est indecora, nec vitiosa, cùm iussu medici comparatur ad curationem fracturæ. Est enim naturaliter constituta, in stando. Propterea bene præcipiunt qui manus perfractas collocant in mitella: crura verò in lecto extendunt. Sic enim natura comparatum est vtrisque. Ergo indecora corporis artuúmque collocatio mali est ominis, cùm vel inuita est, vel iniussa: ob eámque causam est indecora, tanquam decori secura & negligens, quod est ipsius ægri coacti, dementis, vel impotentis. Talis descriptio prauitatis est in illa prognωsi. *Oculorum caligatio, albúmve rubens, aut liuens, aut nigris obsitum venulis; indecorum*. Est autem prognωsis hæc scripta περὶ καταῤῥόπου ὑπτίας κατακλίσεως, ἢ περὶ διαῤῥόπου.

suprà in Coac. & in prognost.

11 Εἰ δὲ καὶ καταῤῥέοι προπετὴς ἐπὶ πόδας· χεῖρον.

Ad hæc, si protinus delabatur subinde ad pedes; peius est illi.

EST QVIDEM indecorum, supinum iacere sic, vt iacentis caput situm sit ad amussim crurum & pedum, minimè reflexorum: sed in figura hyperbolica extentorum. Est autem indecora hæc collocatio, planè καταῤῥοπος; propter eáque hominis vel dementis, in amissione decori; vel impotentis, in grauitate portati, quæ certat ex æquo cum infirmitate portantis. Praua est igitur hæc collocatio indecora, quæ vel dementiæ signum est, vel impotentiæ, quæ est ipsa νωθρότης, vt veteres nominarunt. Vt autem illa νωθρότης, signo & causa medicum exterret metu: sic descripta ἔῤῥιψις in hac prognωsi, eundem planè in desperationem vitæ & salutis adducit. Hæc enim iacendi ratio, nullam profectò facultatis actionem ostendit: sed potiùs afflictionem extremam, cùm scilicet ad vltima ventum est. Eam præceptor τὴν ἔῤῥιψιν nominauit, in qua similiter esse iis quos habet mortiferè, docet Galenus, vt auibus quæ à volatu corruunt sauciatæ vel mortuæ: secus ab illis quæ summa virium contentione, fortíque alarum remigio in sublimi manent immotæ. Atque idem Galenus sic interesse contendit inter eum qui natura duce decumbit, & eum qui desperatus iacet fractis iam viribus. Quæ cùm ita sint.

lib. περὶ χυμῶν.

lib. de tremore.

AD HÆC] Præter hyperbolicam in iacendo figuram, quam supinum corpus καταῤῥοπον, extentíque nimium artus omnes ostentant, quæ est ipsa νωθρότης, quam facit, non tam portati grauitas, quàm portantis infirmitas: quòd periculosè quidem habet ægrotum: sed illud periculo multum adiicitur, vel, vt præceptor ait.

PEIVS EST ILLI] A signo collapso facultatis: cuius quidem nulla superest redintegratio. At cùm facultas cessat in officio, exhausta virtute quæ est in substantia, nullum est maius vitæ periculum; immo tum vita commutatur cum morte.

SI PROTINVS DELABATVR AD PEDES] Pereunte omni facultatis officio quod lucet splendétque in decumbendo, exiguum adhuc manet in supino corpore artubúsque extentis, ób facultatis infirmitatem; quæ ipsum tamen continet, dum indecorè iacet: omnino autem deserit, ac misero vale dicit ἐν τῇ ἐῤῥίψει διὰ τὴν νέκρωσιν. Tum in propinquo mors est.

12 Θανάσιμον δὲ καὶ κεχηνέναι, καὶ καθεύδειν ἀεὶ, καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου συγκεκαμμένα ἐπὶ τὸ ἰσχυρῶς, καὶ διαπεπλεγμένα.

At verò hiare, funestum est, ac dormire aßiduè; tum etiam supinè iacenti crura esse contracta fortiter, atque implexa.

ATQVE HIC, metu proposito in habitu ipso contra naturam sani cuiusque iacentis, vitæ spes nulla superest. Quod certè ostendit illud θανάσιμον ἢ θανατῶδες, i. *funestum*. Nihil enim tam bene fit aliunde, vt inde salutis aura possit afflari medico sapienti, cùm vel ægrotus hiat, vel dormit assiduè. Quamobrem verò hæc signa funesta sint, ipsa causarum cognitio demonstrabit.

AT VERO] Præter ea quæ non solùm metu exterrent medicos in habitu decumbendi, vel iacendi potiùs;

di potiùs: ſed etiam deſperatæ ſalutis indicia ſunt; vt cùm ſubinde quis deorſum ad pedes delabitur, vnde ſignificatur potentiæ νέκρωσις irreparabilis.

HIARE] i. Ore diducto gulam & fauces propalam explicare, propter laxitatem καὶ ἀτονίαν neruorum & muſculorum, ora claudentium, qui cæteros omnes virtute præcedunt; imprimíſque autem qui à temporibus nomen habet, & crotaphita dicitur: vel; ſi à tetano qui non rarò cadit in febrem acutam, cùm ceruix obriguerit, maxilla luxatur. Aut ſi ardore pulmonum & cordis ora hiantia inhient frigidiſſimo aëri, pleno hauſtu foris ducendo.

FVNESTVM] Indicio citæ mortis certò venturæ, ob inſanabilem cauſam hiatus, ſymptomáque oris hiantis. Eſt enim ſymptoma partium, ſuo vitali officio priuatarum, & quod, hiantis partis afflictione, mortem non rarò infert. Ac primùm exolutio claudentium muſculorum quæ facit oris hiatum, eſt facultatis emortuæ in febre acuta: ſimiliter vt palpebrarum, narium, & labiorum peruerſio, διαστροφὴν Græci vocant, fractis iam viribus à febre acuta. Quamobrem talis cauſa hiandi, funeſta eſt. Nam quæ à tetano vis infertur luxãdo maxillam, ſæui doloris cruciatu citò vires exoluit, vnáque citam mortem adducit. Et verò ſimplex ipſa luxatio quæ oſcitando accidit, mortifera eſt: quoniam crotaphitarum extentio violenta, ipſos à dolore inflammat, qui eam quoque inflammationem cerebro vicino impertiunt, vnde naſcuntur febres acutæ, ac deprauatæ animi actiones. Nota ſunt illa Hippocratis hac de re conſcripta. Κίνδυνος περὶ ψυχῆς ὑπὸ πυρετῶν ξυνεχέων, καὶ νωθρῆς καρώσιος. i. *Periclitatur animus à febre & ſegnicie veternoſa.* Et. Καρώδεες οἱ μύες οὗτοι; καὶ ἀλλοιούμενοι, καὶ ἐντεινόμενοι παρὰ φύσιν. i. *Soporiferi ſunt hi muſculi & alterati, & diſtenti contra naturam.* Deinde ſubiungit. Οὗτοι οὖν καὶ θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα. i. *Hi intereunt ad circiter decimum diem.* Oris autem hiatus quem ægri dormiendo pariter atque vigilando oſtentant, præ ſummo ardore pulmonum & cordis, cui gerundus mos ore hiante, quo pleniore hauſtu ſpiritum foris excipiat, & pleniore, vt ſic dicam, efflatu vaporem fuliginoſum effundat; periculum ſanè maximum, & citæ mortis cauſam intus ſubeſſe teſtatur. lib.1.περὶ ἄρθρων.

AC DORMIRE ASSIDVE] i. Dormiendi finem non facere ad morbi tempus exactum, comate veternoſo, quod primùm oppreſſo cerebro, mox inde accidit exoluto. Nam ſomni arctioris & longioris qui morbo defunctum à criſi perfecta complectitur, nulla hîc mentio eſt. Nec verò malum eſt ſoporari à criſi poſt diuturnam ſomni vacuitatem, vt rectè Galenus oſtendit ad illam prognoſin. Τὸ καρώδες ἆρά γε πανταχοῦ κακόν; i. *An ſoporari, vbiuis eſt malum?* Sed aſſiduitas dormiendi, poſita in hac prognoſi, neceſſitatem ſuperat ineundi ſomni, noctémque, vt ait ille, tum oculis, tum pectore accipiendi: proptereáque vitio eſt, ſoporiferi quidem humoris & cerebri ſoporati. Ex quibus efficitur, vt occupatam cerebri arcem crudore, lethalis virium exolutio conſequatur, ac tandem cerebro fatiſcente, ipſa pereat animalitas. Pereuntis autem ſignum in promptu eſt, quando aſſiduè dormit ægrotus cum oris hiatu, quem edit laxitas temporalium muſculorum, quæ tanta eſt, vt quamuis omnium fortiſſimi ſint; hîc tamen exoluti certare non poſſint cum duobus exilibus antagoniſtis, quorum naturalis collectio, ſponte maxillam abducit à ſupera, crotaphitis inuitis, qui eam præ ſumma infirmitate non poſſunt adducere. Atque hîc verum eſſe docetur; quòd exolutis vna in parte muſculis, in aduerſa colligunt ſe antagoniſtæ ſani; ac ſua ſponte mouent, non noſtra, quamlibet illam partem, cui mouendæ, agendo, non obediendo, dicati ſunt. Cernitur autem priùs in crotaphitis impotentia cerebri exoluti, quàm in antagoniſtis maxillam aperientibus: quoniam, vt viſum eſt dictatori, τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἐγγὺς, πρῶτα τὰ μάλιστα κακοῦται. in prorrh. & Coac.1. cap. 2.lib.2.

13 Τὸ δὲ ἐπὶ γαστέρα κεῖσθαι, οἷσι μὴ σύνηθες· παραφροσύνην σημαίνει, καὶ πόνους περὶ κοιλίην.

Ipſum verò iacere in ventrem, quibus eſt inſuetum; delirium indicat, & circa ventrem labores.

OMNIS ACTIO cuius è natura egreſſio eſt, proptereáque indecora videtur ſtudioſis decori, ſi vel inuita eſt, vel iniuſſa; partis ipſius vitio tribuenda vnde ſuſcipitur: ſin autem ſponte fit ægri, nec tamen de more inſtitutóque dum bene valeret, delirio adſcribenda: quòd æger non ſuæ ſit mentis, qui contra conſuetudinem non ſeruat decorum. Nota eſt illa ſententia præceptoris. *Si quis ea faciat quorum eſt inſolens, vt ſi appellat animum ad inſueta, aut contrà conſuetis deſiſtat; grauiſſimum habet malum, ac tum dementia propè adeſt.* In omni habitu decumbendi, nullius eſt maior è natura egreſſio, nec magis actio indecora, quàm eius qui fit in ventrem. Itaque ſi nulla excuſatio eſt conſuetudinis, nec partis afflictæ; certum eſt, ægrum regi dementia, qui eſt decori negligens, ac iudiciorum ſecurus eorum qui adſunt. Talis autem compoſitio tam indecora, diſſimilem ægrum ſui denunciat moribus inſtitutis. Coac.50. 1.lib.

Ergo. IPSVM VERO IACERE IN VENTREM] In quo iacendi habitu minora ſunt commoda ſomni, quietis, ac liberæ ſpirationis, quàm in cæteris ſuprà dictis.

QVIBVS EST INSVETVM] Vt conſuetum eſt pueris, & melancholicis de nocte pauitantibus: qui ob eam cauſam proni iacentes, ne viſa occurrant mendacia, caput recondunt ſub ipſo puluino. Cæteris eſt inſuetum qui maſcula virtute ſunt præditi, nec viſis falsò creditis exterrentur. Commoda autem quærunt ſomni benigni, quietis, & liberę ſpirationis, ex decumbendi habitu naturali. Tantę autem molis eſt conſuetudo ad prædicendum, vt vice ſit cuiuſdam naturæ: adeo vt nulla cenſeatur egreſſio è

natura, si nulla sit ex consuetudine. Sic dentium stridor atque collisio, quæ dormiendo auditur à medico, ipsum metu non exterret, si ea sit ægro dormiendi consuetudo.

DELIRIVM INDICAT] Sicut omnis compositio indecora, quam facit dissimilitudo institutorum morum.

ET CIRCA VENTREM DOLORES] Ac tum indecora compositio in eo iacendi habitu iussa est & inuita, tensionis amoliendæ causa, & dolorificæ suspensionis vitandæ. Ac talis habitus decumbendi quo se componit æger, dolori sedando, signum est diligentis sui naturæ, potiùs quàm dementiæ: nisi fortè is dolor aluinus consecutionem adferat mentis perculsæ, ipsiúsque delirij de quo sunt positæ
Coac. 28. & 36 cap. 11. l. 2. illæ prognωses. *Palpitatio ventris in febre; facit insaniam.* Et. *Vmbilici dolores cum pulsu coniuncti; nonnihil paraphoricum præ se ferunt, nec suæ mentis ægrotum esse testantur.*

Sic in prognostico, vbi meliùs quàm in Coacis.

14 Εἰ δὲ καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας διευρίσκοιτο ἔχων, μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως διερριμμένα, καὶ γυμνά· κακόν. ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

Sin autem nudis pedibus, nec ita calentibus deprehendatur iacens: tum manibus, & ceruice, cruribus item disiectis inæqualiter, atque nudis; pestiferum. Anxitudinem enim denunciat.

OMNIA QVÆ apparent & fiunt contra naturam morbi & ægri; pestifera sunt atque sinistri iudicij: pręsertim si nulla sit critica perturbatio, cuius excusatio accipienda est etiam in alba vrina, delirióque ipso, dum itur ad crisin morbi acuti. Ergo si contra naturam febris acutæ, qua foris pariter atque intus calescunt eximiè quos occupauit; & contra ægri consuetudinem qui sapienter vitam instituit; pedes non ita calentes vti par erat, nudi appareant, sic deprehensi à medico; nec vlla suspicio sit commoti humoris ad crisin: talis iacendi habitus, graue intus malum subesse testatur, quod pessimè & periculosè habet ægrotum. Cuiusmodi autem sit malum, docebit recensio huius prognoseωs quæ sic habet.

SIN AVTEM NVDIS PEDIBVS] Quos, reuoluta stragula, foras exponit, frigoris capiendi causa.

NEC ITA CALENTIBVS] i. Non dignè satis pro æstu febrili quo incandescit æger, quem æquum fuerat toto diffundi corpore, omnibúsque artubus; vt sanè diffundi solet in omni febre acuta bene morata. Secus fit in lipyria & causo, vbi non est æqualis perceptio ardoris febrilis tam foris quàm intus: sed inæqualitas magna, vbi ardent viscera cum artubus alsiosis.

DEPREHENDITVR IACENS] Priusquam medicus ad spondam lecti accesserit, nec eius præ-
6. Epid. part. 4. sentia vrgeat ipsos velare, donec id faciundum præceperit ex dictatoris edicto. Ὕπνος ἐν ψύχει ἐπιβεβλημένῳ. i. *Somnos inire opertum, & frigus captantem.* Talis est illa distinctio quam initio posuit in deprehenso ha-
lib. 1. progn. bitu decumbendi de more sani iacentis. Sic enim ait. Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ. i. *Decumbentem ægrum oportet deprehendi à medico.*

TVM MANIBVS ET CERVICE, CRVRIBVS ITEM DISIECTIS INÆQVALITER, ATQVE NVDIS] Vt ipsum tædeat omnis loci & omnis figuræ, cum falsi caloris in artubus tædio intolerabili: vnde illa veniunt, disiectorum artuum & sine causa nudorum, fastidia. Sic enim apparent negligenter dispersa & inæqualiter, vt omni ratione sint omnium minimè sibi placentis ægri, & sua sorte, vt ita dicam, contenti: sed contrà sibi maximè displicentis, & sua tædia ostentantis per impatientiam vel intolerantiam cuiusque figuræ & loci, quam ipsa declarat crebra mutatio.

ALYSMVM ENIM DENVNCIAT] Hîc nomen Græcum retinui, quo vtraque causa ægri iactati & anxij continetur. Ac neque anxitudo, neque iactatio, satis appositè, ipsa per se, naturam alysmi ponit ob oculos: cuius vtraque subest ratio in hac prognωsi. Est enim iactatio & anxitudo, vnius alysmi, qui suo complectitur ambitu τὴν ἄσην καὶ τὴν δυσφορίαν, quarum illa est anxij, hæc verò ægri iactati.
aph. 54. 7. Causæ in promptu sunt. Nam cùm alysmi nomen veniat à verbo ἀλύειν, quod est multarum rerum satagere, studiáque sua subinde ad res nouas conuertere, earum fastidio quæ priùs placuerant: hinc nomen alysmi translatum ad ægros qui, ad punctum temporis, quæsitos fastidiunt nouos iacendi habitus. Eius
prorrh. 44. lib. 2. fastidij duplex omnino causa est: vna quidem, stomachi proritatio atque morsus, à feritate humoris, cum æstu: altera autem, virtutis oppressio à corporis grauitate, vt nulla collocatio ei fastidio sit gratiosa. Causæ vtriusque signa sunt syllogistica. Prioris quidem, nauseabunda proritatio: alterius autem, crebra iactatio, moræ impatiens, sine nausea. Itaque duplex alysmus, distinctione causarum, nominari solet à Græcis; ille quidem ναυτιώδης; hic verò ἀνέμετος. Vtraque alysmi causa, fastidiosum parit habitum decumbendi, qui cernitur in artubus quoquouersum subinde iactatis atque nudatis: tametsi præcipua iactandi causa, est virtus languida & oppressa: nudandi autem, febris ardens & lipyria. Sed plura de alysmo scripsimus primo libro huius operis.

15 Ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τὸν νοσέοντα, τῆς νούσου ἀκμαζούσης· πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασι· κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσι.

Sed reſidendi cupidum eſſe iacentem, dum viget morbus; peſtiferum quidem eſt in omnibus morbis acutis: peßimum verò in peripneumonicis.

ÆGRORVM ſigna quæ in iacendo ſunt indecora, ſiue illa morbi dominatu edantur inuita, ſiue iniuſſa, virtute omni collapſa; quàm ſint terrifica, metu interitus vel dyſcriſiæ, ſuprà iam diximus. Hîc ponitur vnum quod vel inuitum eſt, vel affectatum. Inuitum quidem, eſt indecorum, quod valet ad morbi atque doloris leuationem, & ad comparandam dulcedinem. Affectatum verò eſt, quod ſponte fit ægri, nullo vſu vitæ quæſito, nec vlla dulcedine; ſed incitante alyſmo, vel etiam dementia præeunte qua tollitur omnis decori honeſtas. Sed tamen inuiti, quàm affectati, conditio grauior eſſe ſolet. Eſt autem cupiditas crebrò reſidendi vel in peripneumonia, vel in acutis febribus quæ celeriter, vehementer, & continenter mouentur. In peripneumonia quidem, inuita eſt illa cupiditas reſidendi, ad vitæ vſum & ad dulcedinem quæſita ſic libertate ſpirandi. In acutis febribus affectata fortè quidem, vt mos geratur incandeſcenti cordi: certiùs autem, delirio & alyſmo. Quænam autem ſit ratio in eo iacendi habitu, indecoræ voluntatis aut neceſſitatis, & vtra ægrotum habeat periculoſius; iam ad docendum aggredior.

SED RESIDENDI CVPIDVM ESSE IACENTEM] Quem vel neceſſitas, vel indecora voluntas eò adducit. Ac neceſſitas quidem in peripneumonia & cordis æſtu, dum viget febris acuta. Indecora autem voluntas, quando non ſuæ eſt mentis, aut etiam deliciarum ergo, vbi collocatio indecora, nihil præ ſe fert mali, nec ſigno, nec cauſa.

DVM VIGET MORBVS] Quando ſymptomatum ſumma ſunt omnia, ac tum natura pepaſmo dat operam, ſi bene res eunt: ſin minùs, acceſſio eſt cruditatis, ardoris, orgaſmi, ac retro ſublapſa refertur ſpes medici.

PESTIFERVM QVIDEM IN MORBIS ACVTIS] Tum enim ſi crebrò ſtudeat reſidere, nec tamen ſit alacer in aſſurgendo, nec reſidendi potens; ſignum dat cordis incendio conflagrantis, & virium languidarum, quarum virtute eſt opus in morbi vigore, tam ad pepaſmum humoris morbifici, quàm ad ſalutarem habitum decumbendi. Aut ſi orgaſmo humoris ad cerebrum, dementia quædam ſit ægri tam indecorè iacentis, nec vlla ſpes criſis affulgeat à pepaſmo; id ſanè peſtiferum eſt, ac periculosè habet ipſum ægrotum. Nam deliciarum ſigna súſque déque habentur, niſi fortè mutatio ſit conſuetudinis atque morum.

PESSIMVM VERO IN PERIPNEVMONICIS] Quorum cognitio atque notitia ſic comparatur. Nam febris acuta ipſos exercet, ac ſpiritum crebrò ducunt, calidúmque expirant, multùm iactati & anxij. Ac dolor eſt ſub omoplata, qui prorepit ad iugulum & ad mammam, cum pectoris grauitate. Ipſum verò adeſt non raró delirium. Eſt autem peſſimus ille iacendi habitus in reſidendo, quem vrget peripneumonia, potiùs quàm febris acuta: quoniam in ſpiratione difficili parua & crebra, quæ vitio accidit partium ſpirabilium, ſyſtrophica phlegmone obſeſſarum, grauiora ſunt multò incommoda, maioráque tædia, & ſigna peiora; quàm in difficultate ſpirandi, crebra & magna. Hæc enim, duce tantùm fit vſu adaucto, qui eſt in corde ab æſtu febrili. At periculoſior eſt ipſa difficilis ſpiratio à phlegmone partium ſpirabilium, quàm à creſcente vſu. Tum autem cùm eò ventum eſt difficultatis à phlegmone in pulmonibus quæ facit peripneumonicos, vt non niſi reſidendo & ægrè ſpiritum poſſint ducere: tum in anguſto ſpes eſt: quia ſpiritus, locum non habet introeundi, nec vapor fumidus exeundi. Hinc ſuffocatio eſt in propinquo. lib. 3. περὶ νόσων.

16 Καθεύδειν δὲ χρὴ τὴν νύκτα, τὴν δὲ ἡμέρην ἐγρηγορέναι· τὸ δὲ ἐναντίον, πονηρόν. ἥκιστα δ' ἂν λυπέοιτο τὸ πρωῒ κοιμώμενος ἕως τοῦ τρίτου τῆς ἡμέρης· οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ὕπνοι, πονηρότεροι.

Dormire autem noctu oportet, vigilare interdiu. Contrarium autem malo fit ægri. Sed tamen is minimùm offendetur dormiens manè ad tertiam partem diei: qua exacta, ſomni omnes inde peiores.

HACTENVS de omni habitu decumbendi atque iacendi. Quoniam autem potiſſimùm eò ſe

comparat æger decumbendo atque iacendo, vt quiescat, si potis est, vitæque afflictæ dulcedinem, laborúmque suorum aliquam leuationem percipiat: leges hîc positæ sunt vigiliarum & somni, ad ineundam prognωsin de natura & consuetudine dormiendi & vigilandi, vt illæ seruantur aut immutantur in ea vicissitudine actionum. Est enim consuetudinis naturaliter institutæ ratio, conseruatrix naturæ: mutatio autem egressæ naturæ de sua præscriptione, ipsius vera est labefactatio. Itaque prima lex illa de

progn. 12. lib. 2. somno sancita est à dictatore, vt idem sit eodémque modo, ὥσπερ καὶ κατὰ φύσιν ξυνηθὲς ἡμῖν ἐστι. i. *quemadmodum naturaliter consuetum est nobis.* Vbi Galenus hæc scripsit. Ἐπὶ τῶν Ἱπποκράτους χρόνων· οὐκ ἄλλο μὲν ἦν τὸ κατὰ φύσιν, ἄλλο δὲ τὰ ἔθη. i. *Hippocratis seculo, non aliud erat quod è natura est, aliud verò quod est de more institutóque hominum.* Erat igitur consuetudo, lege naturæ, dormiendi noctu, & vigilandi interdiu. Quæ causa est cur ita scriptum sit in hac prognωsi. DORMIENDVM NOCTV, VIGILANDVM INTERDIV: velut Latinè vertimus, Græcum secuti.

DORMIRE] Somnum inire, vel in somnum solui: exhausto spiritu vigilando, cùm animi contentio est ad res gerendas, corporísque labor in motu & sensu: cui spiritui reficiendo & instaurando, placida est opus quiete, quæ dono diuûm gratissima serpit, subítque in vicem vigiliarum. Ac somnus ille qui animalitatis quiete absoluitur, cessante motu & sensu, virtuti adiicit partium nutritiarum atque vitalium. Inde ciborum & sanguinis coctio, tum copia viuifici nectaris corde repleto, veluti cornucopiæ: vnde caloris & spiritus propagatio est ad cerebri τὰ ἐνορμῶντα, quorum amplificatio comparata, hominem somno excutit, facítque alacrem in omni opere faciundo, qui ante somnum stare vix poterat,

6. Epid. part. 4. aut certè stando habebat conniuentiam veternosam, iuxta illud Hippocratis. Ὕπνος ἐδραῖος ὀρθῷ νυσταγμός. i. *Somnus profundus stantem nutare cogit.*

NOCTV OPORTET] Quoniam consuetudo est naturaliter instituta dormiendi de nocte. Ac talis consuetudo, vt naturam indicat bene moratam: sic ipsam reficit, recreat, & conseruat. Denique omnis præscriptio atque norma naturæ, spectatur in consuetudine illa, quæ in secunda valetudine κατὰ φύσιν, i. *naturaliter* adhibetur: quod noster præceptor vocat τὸ ξυνηθὲς κατὰ φύσιν, vbi de somno agit. Est autem naturalis, vel naturali iure fundata consuetudo dormiendi noctu; ídque tum per se, tum ex euen-

aph. 1. 2. 30 tu. Ac per se quidem: quia in nocte præcipua est somni causa. Vt enim natiuus calor, foras vel intrò viam affectat: sic inclinatio esse solet vigiliarum aut somni. At noctu calor intrò recurrit, hostilium tenebrarum appulsu. Contrà idem calor interdiu, foras excurrit cum spiritu, excipiendæ causa lucis amicæ, familiaris, atque, vt ita dicam, congeneris. Est enim res quælibet, suo quæque simili consocialis. Ex euentu autem naturalis est etiam consuetudo dormiendi noctu: quoniam impetrata quiete laborum, per noctem ignauam exhausti fontes replentur suo vitali nectare: vnde somniferis epulis cerebrum recreatur atque reficitur, suáque fundit ad vitæ vsus τὰ ἐνορμῶντα.

VIGILARE INTERDIV] Somno soluto, sensus acerrimos integerrimósque habere, sensilibus quemque suis excipiendis: ídque interdiu, quo tempore copia est τῶν ἐνορμώντων in cerebro, ad mouendum & sentiendum. Ipsa verò tum sponte sua, non minùs quàm nostra, præstò sunt negociis obeundis quæ absoluuntur dianœa, motu, & sensu.

CONTRARIVM AVTEM MALO FIT] Quoniam magna est è natura egressio, tum ipsius adeo naturæ peruersio in nocturnis vigiliis & somno diurno. Non enim par est ratio diurnæ quietis atque nocturnæ, tam in necessario dormiendi vsu, quàm in causis somniferis. Est autem contra naturam, calorem cum spiritu intrò cogi ad somnum diurnum; qui naturaliter horis diurnis foras excurrit, vigilandi causa. Quinetiam tum bilis feruescit, ac viscera incandescunt æstu caloris, in cibi vacuitate. Sci-

6. Epid. part. 5. tum est illud Hippocratis. Πόνος τοῖσιν ἄρθροισι, καὶ σαρξὶ σῖτος, καὶ ὕπνος σπλάγχνοισι. i. *Exercitatio est artuum, atque carnium cibus, & somnus viscerum.* Atqui naturalis consuetudo exercendi corpus & artus, interdiu; quod propriè est vigilare: dormiendi autem noctu, à cibo. Nam cibi & somni societas, concordia est ad salutem: alterutrius autem, sine altero; maleficentia. Ergo diurni somni maleficentia est, etiam in dormiendi necessitate illius qui vigilauit noctu: quoniam ad dormiendum interdiu, non suppetunt naturales causæ somniferę, quas habet in promptu is cui de nocte ipsas suppeditat calidus venter cum cibo & po-

aph. 15. 1. tu. Sic ventres hyeme, natura sunt calidissimi, & somni longissimi; amborum naturali quadam syntimoria. Vbi Galenus longinquitatem somni nocturni statuit in longa nocte hyberna.

SED TAMEN IS MINIMVM OFFENDETVR, DORMIENDO AD TERTIAM PARTEM DIEI] i. Quòd si contentio animi, fortísve cura, aut sæua quædam molestia somnum ademerit; nec placidam membris dederit noctu quietem; & iam exacta nocte, vel mentis tranquillitas, vel ipsa doloris leuatio, aut febris remissio, albescente iam die, partem aliquam diurnæ quietis impertiat, loco nocturnæ; minimùm offendetur, minimúmque in commoda sua peccabit, si beneficio somni fruatur, donec dormiendo exegerit tertiam partem diei quæ est horarum quatuor lucis diurnæ, ab hora sexta matutina vsque ad decimam. Hæc enim pars diei qui absoluitur horis duodecim, præ se fert analogiam veris; quo tempore somni sunt longi: quemadmodum meridiana, æstatis; & vespertina, au-

2. Epid. part. 1. tumni. Ac sanè illis diei partibus, humorum dominatu homines pro se quisque tenentur; manè quidem, sanguinis; meridie, bilis; vesperi autem, nigri humoris. Nam tenebrarum est pituita. Sic in humoribus animalium, mutua quędam inest mouendi & quiescendi vicissitudo. Hinc veniunt paroxysmi morborum. Quoniam autem prima diei parte, sanguis in motu est, nec dum etiam lucis tâtus est splendor, tantáque, vt sic dicam, fulgetra, vt ad se magna vi rapiat calorem & spiritum: propterea leuis offensio est, si tum intus maneat & intrò cogatur, cum sanguine gratioso qui somnum suauem conciliet. Vt maiori beneficio sit apponendum in necessario somni vsu, matutinis horis dormire; quàm maleficio, sanguinem & calorem, cõtra naturæ consuetudinem, denuo ad viscera cursum reflectere. Est illud quidem posi-

dem positum in more institutóque naturæ, vt si quis expletus somno eóque solutus, ipsum denuo manè instauret, dormiátque ad multam lucem; ea profectò incommoda experiatur quæ à diurno diuturnóque somno importari scripsit præceptor his verbis. *Vt fortis vigilia, cruditatem parit potionis & cibi: sic diuturnior somnus & arctior* διαλύει τὸ σῶμα, καὶ ἑφθότητα, καὶ καρηβαρίαν ἐμποιέει. i. *corpus resoluit, elixat, capitis grauitatem parit.* Sed tamen peccatur grauiùs vigilando in cruditate, quàm dormiendo interdiu. Quæ res adduxit Hippocratem, vt somnum diurnum, tanquam nocturnum, iis præscripserit ineundum qui contra consuetudinem se prandij epulis inuitarunt. lib.2.acut. ibid.

QVA EXACTA, SOMNI OMNES INDE PEIORES] Sunt quidem peiores & grauiores quàm matutini; vel, vt verbo absoluam, omnino mali sunt meridiani & vespertini somni: quia tum elanguescit corpus velut elixum atque turgidulum simul cum capitis grauitate: ob eam sanè causam, quòd calor & spiritus, inuita luce, abripiantur intrò, vbi cum visceribus incandescunt æstu: cui quidem malo, grauius illud adiicitur quod subest intus à bile coacta, vel à nigro humore. Vt verè videar illud dicturus de somno meridiano & vespertino, quod scripsit Virgilius de autumno pestifero,

Corrupítque lacus, infecit pabula tabo.

Est enim mira vis corrumpendi & inficiendi corpora, humores & spiritus, in somno diurno.

17 Κάκιστον δὲ μὴ καθεύδειν μήτε ἡμέρης, μήτε νυκτός. ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνου ἀγρυπνοίη ἄν, ἢ παραφρονήσει ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου.

Pestiferum autem est non dormire nec interdiu, nec noctu. Aut enim à dolore atque labore sic vigilauerit; aut, de hoc signo, suæ non erit mentis.

QVEMADMODVM vita hominum, vigilando & dormiendo ad vltimum vsque diem inoffenso cursu exigitur: sic magna vitæ offensio esse solet, quando vigiliarum & somni vicissitudo nulla est in morbis acutis. Vt igitur nihil æquè facit ad salutem & nihil apparet in morbis acutis, atque somni benignitas, & vigiliarum vicissitudo: sic vigiliarum aut somni vacuitas pessimè, si quid aliud, habet ægrotum. Ac somni assidui non ita pridem incommoda sunt adducta. Sed vigilandi assiduitas vt signo & causa medicum exterret metu, in hac prognosi docetur his verbis.

PESTIFERVM AVTEM EST] Græcè est κάκιστον, i. *pessimum*, quod scilicet maleficentia cæteris omnibus antecellit, nec cæterorum signorum bonitate vinci se patitur, neque adducitur ad bene merendum; nisi dum instat crisis: proptereáque illud κάκιστον, vertendum duxi *pestiferum*: quoniam illa somni vacuitas non rarò mihi visa est mortiferè ipsos habere quorum signa cætera videbantur ἀμφίδοξα.

NON DORMIRE NOCTV, NEC INTERDIV] i. Nullam partem neque nocturnæ, neque diurnæ quietis habere, nec posse oculis aut pectore noctem accipere in summa dormiendi necessitate.

AVT ENIM A DOLORE] Vt nulla sit curarum & studiorum excusatio quæ adimant membris quietem in morbis acutis: sed ipse dolor in causa sit cur somnus iniri non possit: quoniam in doloris cruciatu fiat acrior phantasia, vnde omnia sensoria excitantur ad vigilãdum, denegata ipsis quiete.

ATQVE LABORE SIC VIGILAVERIT] Occupata natura causis morbificis acutorum morborum qui perpetuam habent ἐπίδοσιν, viréſque acquirunt eundo, remissionis expertes. Inde vtrumque genus alysmi, cum intemperie sicca & calida cerebri, tetróque vapore somnifero, sine vlla tranquillitate mentis. Nam vapor ille fumidus, non est conciliando somno idoneus: sed potiùs excutiendo. Itaque sic à labore vigilat qui dormire non potest. Cernitur autem labor in perturbatione, intemperie, & fumido illo vapore qui certè vigiliarum feracior esse solet quàm somni.

AVT, DE HOC SIGNO, SVÆ NON ERIT MENTIS] Nam perturbati animi facilis transitus est ad ipsam phrenitidem, quam facilè concipit cerebrum siccum & calidum: sicut infertur facilè ab anathymiasi tetra & effera. Positis autem magnis his tribus, vt orienda quoque sint magna, necesse est. prorrh. 4. f.1.1.

TRACTATVS SECVNDVS, DE TRΩMATIS.

AC PRIMVM DE PERTVSIONIBVS CAPITIS.

CAP. I. ΚΟΣΟΙΣΙ κρόταφος τέμνεται· σπασμὸς ἐκ τῶν ἐναντίων τῆς τομῆς ἐπιγίνεται.

1 *Quibuſcunque tempora præciduntur; conuulſio incidit è diuerſo partis præciſæ.*

FVIT ILLVD inſtitutum præceptoris in eo libello quem aureis dignum literis accuratè ſcripſit, ad lauream, de capitis pertuſionibus ſiue trωmatis; primùm naturam explicare capitis pertundendi, ac demonſtrare; quòd hominum capita, ſimiliter non ſunt affecta nec conſtituta ſiue coagmentata: vt ex perſpicientia ſingularum capitis partium, in ſuo cuiuſque temperamento, complexione, connexione, & ſitu; omnium pertuſarum dignotio, præuiſio, atque curatio cuique propria comparetur in ſpecie & idea. Sunt enim alia, ſpecie & idea, ſuturarum trωmata, quàm cæterorum capitis oſſium. Sunt item alia temporum, alia frontis, alia ſyncipitis, alia quoque occipitis. Atque inter ipſa, vt magna eſt diſſimilitudo: ſic etiam magna in ſingulis; vt ſcilicet propiùs longiúſve abſunt à ſua quæque ſutura. Ergo nec eadem, nec ſimilia, nec æqualia ſunt oſſis cuiuſque trωmata, quæ vel pari iactu, ictúve pari aut lapſu inferuntur, ſecando, findendo, collidendo, & effringendo: quia non idem eſt τὸ ἐπιδεκτικὸν cuilibet trωmati pariter atque ſimiliter excipiendo. Non enim ſecari poteſt ſutura telo, quãtumlibet exacuto, quin ei ſectioni adiuncta ſit comes fiſſura, proptereáque contuſio. Nam quicquid finditur, idem vnà contunditur. Ex quo euenit vt ſauciatus homo in pari periculo ſit corrupti oſſis à cõtuſione, atque humoris qui ad membranam deſcendit, exitum verò non habet. Ergo magna vis eſt τοῦ ἐπιδεκτικοῦ ad ineundam τεκμαίρειν cognoſcendi, præuidendi, atque curandi. Sic puerorum oſſa, eiuſmodi ſunt temperamento, vt pertuſa putreſcant faciliùs quàm iuuenum atque hominum conſtantis ætatis. Sic etiam ſynciput ſauciatum, periculoſiùs habet ægrum, quàm occiput: ídque tam oſſe corrupto, quàm humore qui ad membranam deſcendit, eámque irritat, & inflammationes mouet lethales. Vt igitur oſſa tenuiora, minùs reſiſtunt ictui mitiori, quàm craſſiora validiori: ſic eorum fracturæ, faciliùs & celeriùs mortem inferunt, quàm craſſiorum. Eſt quidem fatalis ad interitum, vtraque cauſa interitus, fractura ſyncipitis, pari ſpecie & idea, quæ in occipite curationem recipit. Tum ſi moriendum ſit ægro ab omni parte capitis fiſſa, inciſa, contuſa, effracta; vitam is finiet die ſeptimo, cui læſum eſt ſynciput: qui eam protrahet ad decimumquartum, fronte pertuſa: ſicut idem ad vigeſimum, occipite violato.

Connexionis autem varietas & ſuturarum poſitus, magno Hippocrati mentis errorem non attulit in iudicanda τῷ λόγῳ fractura, ex ictu & telo: tum ex iis ſignis quæ non niſi oſſe fracto eueniunt. Sunt autem; oculos caligare, obmuteſcere, ſoporari, concidere, bilem vomere; tum ſanguinem per nares auréſve exire. At certè ſenſum ipſius decepit in exploranda τῷ ἔργῳ. Inde cauit ſedulò ne quis deinceps eadem ratione deciperetur, qua ipſe fuit deceptus. Sic enim ſtatuit de ſuturarum poſitu, ex capitis proiectura vtraque; antica, poſtica; vel neutra, vel altera: vt facillimum ſit iudicare cuiuis ipſo ſpecillo, quod explorandi cauſa demittitur; ſítne fractura, an verò ſutura vbi aſperitas oſſis percipitur, quod natura eſt læue ac perpolitum, ὁμοχροῦν Græci vocant. Eſt autem ſutura omnis, rimoſa & aſpera: proptereáque ſenſum & mentem fallit ſimilitudo eius cum rima, quando inciſa finditur, vnáque contunditur. Ac ſenſum quidem, in artificio explorandi, viſu & tactu. Ipſam verò mentem in iis quæ tantùm ratione nituntur. Sunt enim ſigna fracti oſſis prædicta, æquè ſectionis atque fiſſuræ. Vt admirabile ſit præceptoris iudicium, quod ille non ἔργῳ, nec λόγῳ etiam de ſignis & cauſis morbificis comparauit: ſed tantùm ex proprietate partis ipſius ſecando contuſæ. Nec verò ſuturæ modiolum admouendum ſuaſit, quo excidatur os ipſum quod ſuo circumactu complectitur, vt vacuetur humor qui ad membranam deſcendit, alitérque inde non exit: periculoſum enim propter inflammationem & cerebri concuſſionem; vnde non raro humi procumbunt apoplectici, qui ea parte ſecantur. In vicino id faciundum præcepit, ne ſauciatus pereat qui curationem admittit. Omnis enim pertuſio non inſanabilis, euadit mortifera vel oſſe corrupto, vel inflammata meninge. Inflammationem arcet vacuatus humor oſſe exciſo primis diebus, nec vltra triduum; præſertim æſtate. Oſſium verò quæ vel pertundendo denudantur, vel ope chirurgica; ſic comparata eſt ratio, vt nullum ferant liquorem, vnde corruptio in metu eſt: ne vinum quidem vlceribus valde propicium; quòd eius complexione liquida grauiùs offendantur, quàm temperamento ſicco iuuentur. Tum in caluaria, ſic nata ſunt oſſa, vt qua eorum parte eſt diploë, inflammatio & empyema locum inueniat, omniáque carnis ipſius mala ſuſcipiant. Sed tamen inter ipſa hoc intereſt, quòd cætera quidem omnia, inflammationem ſuſcipiant à rheumate conſiſtente; nulla verò à rheumate concitato quod ſola frons excipit, & inflammatione tentatur. Hæc enim ſola omnium continetur propagatione,

gatione,productione vasorum, & situ. Ac proinde huic soli lenientia sunt in vsu, non repellentia,dum in metu est inflammatio: quo tandem sublato, lenientibus abstinendum, priuilegio nudati ossis ferramento aut telo.In cæteris,dum rheuma consistens adest,à ferramento quod secuit carnem,amplificandi causa vlceris, vel ossis nudandi, cataplasma superponitur ex farina hordei torrefacti, exactè cocta in oxymelite.Reliquum curationis tempus exigendum siccando & detergendo puluisculis quos inde vocant cephalicos.Et quoniam sectio ipsa modiolo viam munit,qui principatum obtinet in curãdo: tum autem ad alia quoque necessaria est,quę facienda sunt necessariò ad bene conuenientérque curandum.

Hîc prima quæstio est de ferramenti vsu; locóne omnibus adhibetur caluariæ capitis partibus: vt iure adhibendum suadet ipsa trωmatis inflicti conditio. Ac super ea quæstione, hæc visa est præceptori ratio iudicandi,quam posuit in hac prognωsi.Est igitur cardo libri de capitis pertusionibus. Quòd hominum capita similiter non sunt affecta κατ' ταῦτα, i. *eadem compagine* quæ ἐν τῇ κράσει καὶ συστάσει, i. *temperamento & complexione* consistit: nec verò futuræ omnium eodem sunt loco; vnde varia est capitum conformatio. Atque illa propositio πίκμδρσιν planè continet διαγνώσιος, προγνώσιος, καὶ θεραπείας.

Qvibvscvnqve tempora præcidvntvr] Quod est eiusmodi ac si diceret. Partium dissimilitudo inter se, non eandem omnium curationem admittit: propterea non vbiuis partium,sectioni est locus, quoties eam iure trωma ipsum requirit. Vt enim excidendi causa ossis pertusi, vel in conspectum adducendi; quantum ipsius læsum est,tutò aperitur cutis & caro, vbicunque telum insederit: tamen ea sectio inter musculos qui tempora continent,metum adfert eorum symptomatum quæ proferentur mox.

Ergo. Qvibvscvnqve] Omnis naturæ,sexus,ætatis: vt catholicum sit quod docetur.

Tempora] i. Musculi temporales qui tempora ipsa continent, quæ ossium tenuitate, vasorum amplitudine,subiacentis cerebri vbertate, neruorum & musculorum virtute, grauissimis malis obiecta sunt,tam intrà,quàm extrinsecus,præter cæteras partes capitis & caluariæ.Ibi enim crudelissima est cephalalgia.Ibi facillima omnium cerebri sympathia. Hîc mitiori ictui non tam resistitur, quàm alibi telo ingenti quod validæ vires contorquent. Hîc trωma est insanabile,cuius quidem alibi sperabilis foret sanatio. Denique nulla sunt grauiora mala quàm quæ temporibus à trωmate inferuntur. Nam de anatome temporum suprà iam diximus.

Præcidvntvr] Ferramento chirurgi, vel inimico telo. Ac ferramento quidem, vt læsum os in conspectu sit,quod latebat: tum vt excisæ cutis angustia,latiùs aperiatur. Quod etiam sinuoso vlceri,rotundo atque prætumido faciundum: idque audacter vbiuis partium sauciatarum capitis: non tamen in musculis quæ tempora continent. Illic enim sectio metum adfert symptomatis quod ponitur in hac prognωsi,aliorúmque quæ mox dicentur. Est autem.

Convvlsio] i. Iniussa collectio musculorum,maxillam huc illuc mouentium,quæ ἀκύρως conuulsio est: quia non fit imperio causæ conuulsificæ quam induit pars conuulsa, videlicet tensionis ob vacuitatem vel nimiam abundantiam: sed insita quadam mouendi potentia partis collectæ, non quidem inuitæ, sed tamen iniussæ: quoniam sua sponte illæsa mouetur, non nostra, vt olim. Firmissima enim securitas est, quòd, vt iam dixi aliàs, ea conditio est naturaliter insita musculorũ congenerum vel antagonistarum qui ex æquo certant magnitudine,virtute & numero; vt si alterutrà laxentur, sinistrà aut dextrâ; è diuerso iniussi, & nobis inuitis, colligantur. Ea collectio quæ firmiter fixa est atque immota,maxillam prohibet omni officio. Præcisio autem partis,contractionem adfert, non quidem articuli quem mouebat,cui non præest ampliùs,ab eo excisa: sed ipsius nerui & musculi qui proximè abest à cerebro. Hinc veniunt sæua magis & citæ mortis funestiora mala, quàm quæ luxatâ maxillâ, ex oris hiatu accidere narrat Hippocrates,ob temporalis musculi tensionem,quæ inflammationem,ex eo cruciatu doloris conceptam,cerebro vicino impertit: vnde ipsum dementiæ metum adfert à febre assidua. Tum inde nascitur fera bilis; ipsáque adeo tenera & recens pressa cum adipe caro liquitur: quod certè liquamen cum bile prorepit ad eam partem quæ,societate cum cerebro,cæteris antecellit. Est autem stomachus νευρωδέστατος, proptereáque sensus acerrimi. Ex quo euenit, vt merè biliosis & paucis soleat ferri aluus: & si vomitio fortè cietur, merum est quod euomitur. Tales vitam finiunt ad circiter decimum morbi diem. Quæ cùm ita sint à tensione musculorum crotaphitarum; quidni eorum præcisio, neruíque ipsius,cerebrum contingentis,& sua contractione dolorifica, & inflammatione oborta, maiorem in cerebro febrem accendet, quæ consecutionem adferat symptomatum grauiorum, quàm ipsa tensio inferre solet? Nam si ea veniunt alteratis musculis vel distentis,vt visum est præceptori;quæ maior tensio esse potest, vel acrior alteratio, quàm ea quæ nobilissimi omnium, fortissimíque musculi sectione infertur,proximè ipsum cerebrum & meningem?

Sed conuulsionem è diuerso partis præcisæ, ideo scribit accidere: quoniam eò peruersio est maxillæ,à musculorum ipsam mouentium,iniussa quidem nobis,non tamen inuita sibi collectione, conuulsifica omni causa vacantium.Sed præcisorum contractio est,cerebrum versus,tum læsione ipsa,tum societate & vicinia principatus æquè afflicti & inflammati. Est enim principatuum & subiectarum partium,imprimísque vicinarum & sociarum,facillima omnium sympathia & syntimoria. Nam mutuò se afficiunt,mutuásque tradunt operas in ægri perniciem,vt suprà ostendimus. lib. περὶ χυμῶν.

Ex quibus efficitur verum esse, quòd hominum capita similiter non sunt affecta κατ' ταῦτα, i. eorum quæ ossa constituunt,& quæ ipsa continent pari & simili complexione: vt si ferramento sit opus ad secandum, vel ossis, quod læsum est & in occulto latet, nudandi causa,quò in conspectu sit; vel cutim & carnem latiùs aperiendi,securus periculi, tutò id faciat medicus in omni caluaria, quod in temporibus tentare non ausit.

2 Οσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλ۞ σεσϑῇ καὶ πονέσῃ πληγεῖσιν, ἢ ἄλλως πίπτουσι· παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ οὔτε ὁρῶσιν, οὔτε ἀκούουσι, καὶ τὰ πολλὰ θνήσκουσι.

Quibus concuſſum eſt cerebrum, doluítque percuſsis aut lapſis; continuò non vident, nec audiunt, ac ferè moriuntur.

VT OSSIVM capitis inter ſe diſſimilitudo κατ' ἔξιν in iis quæ ipſa conſtituunt & in iis quæ continent atque connectunt, ſanationis viam illi demum præmonſtrat qui tenet eorũ notitiam, nec ipſum aberrare ſinit à ſcopo: ſic leges prudentiæ ipſi præſcribit in opere faciundo, quod cætera quæ adhibentur, virtute curandi præcedit. Eſt autem ratio excidendi oſſis modiolo ſiue ſerra rotunda, quæ tantum oſſis adimit, quantum circumactu ſuo complectitur, vacuandi cauſa humorem qui ad membranam deſtillat; exitum verò non habet niſi per illud foramen quod fecit modiolus: quod niſi eſſet, funeſta inflammatione, membrana & cerebrum occuparentur. Ex quo euenit vt ampliores fracturæ, minùs periculoſæ ſint quàm exiles atque minùs anguſtæ: tum quia ſubitò in conſpectu ſunt, nec accuratam requirunt induſtriam medici anquirendo, vnde non rarò fallitur: tum quia hîc non eſt operæprecium excidendi modiolo quod in minutulis eſſe ſolet, non abſque ſalutis periculo, ſi is qui ſerram adhibet, ſecandi non ſit peritus. Quale autem periculum ſit in promptu; hoc loco docetur his verbis.

QVIBVS CONCVSSVM EST CEREBRVM] Percuſſo capite, graui telo atque obtuſo quod validæ vires contorſerint; vel etiam læſo capite quod præcipiti lapſu in ſaxum ex alto conciderit: vel etiam ſi excidentis modioli repentino & graui appulſu cerebrum opprimatur ab imperito chirurgo qui continenter circumagendi finem non fecit, donec ipſe modiolus apprimendo, repentè violentérque ad membranam cerebri penetrarit. Hoc enim pertinet ad cerebri concuſſionem quam ipſa facit violenta oppreſſio: ſicut & cæterorum caſuum qui cerebrum ipſum commouent, quod Galli vocant *esbranler & choquer*. Non enim concutitur cerebrum niſi lapſu, inimico telo, aut ferramento chirurgi, perperam & inconſideratè ſecantis: nec alia eſt ratio concutiendi extrinſecus, vnde mala veniant quæ ponuntur in hac prognoſi. Nam ea concuſſio quæ infertur manibus capite apprehenſo, nihil habet eiuſmodi, nec cerebrum concutit, alliditque caluariæ: niſi fortè id priſcam amiſerit vbertatem quæ totam caluariam occupabat. Talis concuſſio locum habet in exploranda puris copia, quod empyema pulmonis in thoracem effudit. Ergo in cerebri vbertate nulla eſt eius ad galeam ſuam alliſio, dum ipſa manibus apprehenſa concutitur. Sed alia cerebri concuſſio eſt ab iis quæ intrà ſunt & intus lædunt, vt cæterarum partium quæ communi officio dicatæ ſunt atque quodammodo conſecratæ, quibus id ſtudium eſt concutiendi pro ſe cuique, vt ea excutiant à quibus læduntur. Pertinet enim ad cerebri concuſſionem ſternutatio: thoracis atque pulmonum, tuſſis: ventriculi autem, ſingultus. Atque illa concuſſio, victricis naturæ eſt proritatæ, ſi concutiendo excutiat quod ſibi moleſtum eſt. Sin autem naturæ potens eſt cauſa morbifica quæ intus lædit, exempli cauſa, in cerebro, concuſſionis irritę ſymptoma erit conuulſio epileptica, quam mox excipiet apoplexia. Sed ſatis iam de concuſſione, cuius hîc nomen impropriè video vſurpari pro cerebri contuſione quæ ſemper eſt ſymptomatica: vt vera concuſſio cerebri, eſt quidem eius proritati, ſed tamen potentis moleſtiæ proritantis. Ac ſanè illa contuſio cerebri, contuſi capitis non ſemper eſt ſocia neque comes: multùm enim refert, ſítne contuſum caput, an cerebrum; vt partes illæ multùm inter ſe differunt. Nec verò liber ille Hippocratis quo pertuſi capitis cauſæ omnes, ſigna, differentiæ continentur, vllam proponit pertuſionem cerebri, ſanationis ergo: vt in pertuſo capite. Eſt enim funeſta omnis pertuſio cerebri, nec vllam requirit induſtriam medici. Atque vt paucis dicam quid inter capitis & cerebri læſiones interſit: eſt quidem cephalalgia, capitis; catoche ac delirium, cerebri; tremor autem, neruorum principij. Ergo non quoties caput contunditur, vnà etiam cerebri contuſio eſt, quin ea veniant mala quæ hîc ponuntur. Sunt autem in promptu, paténtque omnibus ad viſendum, quoties fortis percuſſio eſt, aut lapſus ex alto ad perpendiculum, vel etiam temeritate chirurgi modiolus magna vi apprimitur cerebro, ipſúmque contundit.

Prorrh. 56. lib. 2.

DOLVITQVE] Græcum illud, πονέσῃ, ſenſionem oſtendit concuſſionis quæ potens eſt cerebri, multùm propterea in officio laborantis, vel potiùs eo carentis: ídque ad tempus, vel in perpetuum; vt cauſæ morbificæ, & offenſionis eſt magnitudo. Id ipſum declarant quæ ſequuntur.

PERCVSSIS] Fortiter telo graui deſuper ad perpendiculum, ſiue κατ' ἴξιν de induſtria: tum ea parte capitis quæ facilè pertundatur.

AVT LAPSIS] Caſu vel iactu, qui vel ex alto rectà ceciderunt in caput ad ſaxum, vel qui pari ictu in caput; ſimiliter vt Pyrrhus & Æſchylus conciderunt.

CONTINVO] Ad punctum temporis: non vt in corde auulſo, quod etſi principium eſt vitæ: tamen principatum non habet ſenſus & motus, vt cerebrum. Itaque contuſo cerebro, ceſſat continuò animalitas; quæ auulſo corde, aliquantiſper manet.

VOCE CAPTI] Græcè eſt ἄφωνοι: quorum ἀφωνία, i. *vocis amiſsio* venit διὰ τὴν ἔκλυσιν νεύρων καὶ μυῶν φωνητικῶν, i. *exoluta omni virtute neruorum & muſculorum vocalium*, partim mouentium in thorace, ad ἐκφύσησιν, i. *ad efflationem*: partim modulantium in larynge & epiglottide. Sunt quidem aliæ cauſæ τῆς

ἀφωνίας,

ἀφωνίας, alibi iam explicatæ, de quibus nihil appoſitè ad hunc locum. Quæ autem propria eſt huius loci, eò certè fuit, quòd ibi, collapſo imperio voluntatis à cerebri cõcuſſione, motus & ſenſus vacatio eſt, inopia τῶν ὁρμώντων, quæ non mittuntur ampliùs, vt ſolebant: ſed retrahuntur ad cerebrum, vbi concluſa manent, atque non rarò pereunt. Eſt enim cerebrum, ſedes ac domicilium voluntatis καθ' ὁρμὴν καὶ κατὰ προαίρεσιν, i. *ab inſtinctu & electione*, cui morem gerunt τὰ ὁρμῶντα, mouendo & ſentiendo.

NON VIDENT] Senſu amiſſo, cum vitio τοῦ αἰσθητηρίου, i. *ſenſorij*. Ac ſenſus quidem amittitur, collapſa parte illa cerebri vnde videndi vis manat: tum etiam viſifico ſpiritu intercluſo. In vitio eſt ipſum ſenſorium, turbato nitore omnium membranarum, imprimíſque autem pupillæ, & conſpurcato ſplendore trium humorum, maximè verò cryſtallini, & lumine oculorum proprio caliginoſo. Ex quibus efficitur vt ipſa τὰ ὁρατὰ, i. *ſenſilia* quæ ſunt aſpectabilia, neque à ſenſorio excipiantur, neque à ſenſu videndi percipiantur.

NEC AVDIVNT] Quoniam ab eadem cauſa obſurdeſcunt, qua occæcantur. Eſt autem auditus priuatio, non impedito quidem appulſu τῶν ἀκουστῶν, i. *audibilium*: ſed non excepto, culpa auditorij, quod eſt inſitus aër, nunc impurus & craſſus; neque percepto ab audiendi ſenſu: ob vitium partis illius pertuſæ, vbi eſt ipſa facultas atque potentia audiendi.

AC FERE MORIVNTVR] Si quod ſubſidit cerebrum, à concuſſione non ſtatim conſurgat. Tum enim tranſitus eſt de aphonia in apnœam quæ eſt priuatio ſpirationis, vnde vitalis caloris ſuffocatio eſt atque extinctio, proptereáque mors ipſa. Nec verò ſpirandi neceſſitas, neruorum vim excitat ad functionem ſpirabilem: quoniam pariter illi ſunt exoluti cum cerebro: tum ſpiritus animalis omnino exitu prohibetur, cuius vbertas exhauſta eſt, vt nihil reliquiarum ſuperſit. Itaque omni animalitate collapſa in virtute, facultate, & ſpiritu; moritur apoplecticus, cui concuſſum cerebrum ita ſubſidit, vt non inde conſurgat. Nam ſi conſurgeret; maneret ſperabilis vitæ ſalus: & homo voce captus, occæcatus & ſurdus ad ſe rediret. Hæç autem ſcripta ſunt περὶ τῶν ἀναγκαίων apud Hippocratem. lib. 1. περὶ τόπων.

3 Οἷσιν ὁ ἐγκέφαλος τιτρώσκεται· πυρετὸς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ χολῆς ἔμετος ἐπιγίνεται, καὶ ἀποπληξίη σώματος· καὶ ὀλέθριοι οἱ τοιοῦτοι.

Quibus cerebrum vulneratur; iis vt plurimùm febris, & bilis vomitio incidit, & corporis apoplexia: tales autem ſunt deſperati.

SVPERIORE prognoſi argumenta ſunt ἀναγκαῖα, i. *neceſſaria* cerebri concuſſi, videlicet vocis amiſſio, cæcitas atque ſurditas: ἐνδοιαστὰ verò, i. *poſita in incerto*, cùm ſcilicet propoſito metu, & in ſpe anguſta, nondum tamen ad vltima ventum eſt. Vt enim cerebrum ictu lapsúve concuſſum, mox eò conſurgit vnde ſubſidit, aut manet collapſum: ita vocem recipit ſauciatus quam ex eo caſu amiſerat, aut in perpetuum voce captus iacebit. Quæ ratio pręceptorem adduxit vt ſcripſerit. AC FERE MORIVNTVR. Vt igitur ſigna illa ſunt διαγνωστικὰ ἀναγκαῖα: ſic è diuerſo, προγνωστικὰ ἐνδοιαστά. Hîc autem contrà, ponuntur ea quæ ſunt κατὰ διάγνωσιν ad id de quo dicuntur ἐνδοιαστὰ, nec ſemper ἐπιγινόμενα· κατὰ δὲ πρόγνωσιν, ἀναγκαῖα. Nam vulnerato cerebro, nec ſemper, nec ſolius vulneris propria ſunt, neque ἀχώριστα, bilis vomitio, febris, & corporis apoplexia, quæ cæterarum etiam pertuſionum capitis communia ſunt. At quoties ea cerebro vulnerato inciderint, deſperationem ſalutis oſtendunt. Sic enim præceptor ait. TALES AVTEM SVNT DESPERATI. Prognoſeως autem veritas oſtendetur in eius examine quod ſic aggredimur.

QVIBVS CEREBRVM VVLNERATVR] Hîc verbum τιτρώσκεται, non eam ponit διακοπὴν quæ ſic expreſſa legitur à Galeno in aphoriſmis. Διακοπή ἐστιν ἡ μεγάλη τρῶσις καὶ μέχρι βάθους, i. *prægrandis ſectio & vulneratio ad fundum vſque*. Et. Τὰ διακεκομμένα, ἐς τὸ πέρας ἔχοντα διήκουσαν τὴν διαίρεσιν. i. *Diſſecta ſunt ea quorum diuiſio ad extremum perducta eſt.* Hîc enim veritas lucet illius ſententiæ. *Quibuſcunque diſſectum eſt cerebrum; his neceſſariò febris ſuperuenit, & bilis vomitio.* Hæc enim cerebro inflammato ſuperueniunt, vt mox dicetur. Inflammatio autem vitari non poteſt, cùm ſecando ventum eſt ad extrema. Nec ſolùm illa duo ſymptomata, diſſecti cerebri ſunt ἐπιγινόμενα: ſed illud etiam de quo ita ſcripſit pręceptor. Ἀποθνήσκει δὲ ἢν τις ἐγκέφαλον τρωθῇ. i. *Moritur autem ſi cui cerebrum ſit præciſum.* Quò ſpectat etiam Galeni diſtinctio ad illam ſententiam præceptoris, vbi docemur veſica diſſecta, aut cerebro, aut corde, aut diaphragmate; moriendum eſſe. Eſt autem Galeni iudicium; quòd neque omnis vulneratio, neque omnium quæ illic narrantur partium, eſt citæ mortis funeſtæ, ne cerebri quidem; niſi prægrandis, quam ipſe διακοπὴν nominauit. Quæ ratio me adduxit vt poſita hîc cerebri vulneratio ſiue τρῶσις, non eò perducta eſſe videatur, quò ipſa διακοπή. Nam in diacope, neceſſaria eſt bilis vomitio, atque febris; vt ſcriptum eſt in aphoriſmis. Quæ duo ſymptomata, non ἐξ ἀνάγκης: verùm ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, i. *vt plurimùm* ſcribit accidere in hac prognoſi. Ergo non eſt prorſus, nec ſemper eadem, quæ ſcripta eſt τρῶσις in hac prognoſi, & illa quæ legitur in aphoriſmis διακοπή. Ex quo efficitur, quòd bilis vomitio atque febris, non ſunt ἀναγκαῖα διαγνωστικὰ cerebri vulnerati. Quamobrem. QVIBVS CEREBRVM VVLNERATVR] Similiter vt caluaria, in qua teli acuti ſedes apparet, qua parte inſederit. Vulneratur autem, diuiſa vtraque meninge ictu valido teli acuti: nec vlla ſuſpicio eſt fiſſuræ, cõtuſionis, nec effracturæ; niſi telum fortaſſis illapſum

Margin notes: aph. 19. & 20. 6. — aph. 50. 6. — aph. eod.

Mm

est in futuram, vbi sedes ipsa vel ἕδρα, perpetuò coniunctam habet fissuram, & vnà cõtusionem. Verùm hîc proponuntur symptomata cerebri solo vulnere sauciati, vt suprà, concussi atque concussi. Nam τρῶσις caluariæ qua exhibetur sedes & ἕδρα, tantùm substillo in membranam periculosa est; nec aliud quippiam ei periculo adiicitur, præter ipsius carnis vnà diuisæ corruptionem, si quid peccatum est ab imperito chirurgo, vel etiam cœli morbo. Sed illa vtriusque membranæ διακοπή, sine qua cerebrum vulnerari nequit, symptomatis fœta est longè grauissimis quæ infrà ponentur. Hîc loco dicendum de iis quæ vulnerato cerebro tribuuntur. Eorum quædam reapse videntur ἀμφίδοξα membranæ dissectæ & cerebri vulnerati. Sunt autem, bilis vomitio atque febris. Alia verò, cerebri quouis modo grauiter sauciati; quæ tamen hîc propria esse dicuntur cerebri vulnerati. Ex iis in promptu est illud quod vnicum posuit, nempe ipsa corporis apoplexia. Dicendum de singulis in suo cuiusque examine, quod sic instituimus.

VT PLVRIMVM] Ergo non semper, nec solùm à cerebro vulnerato: nam & dissecta membrana eueniunt; idque continuò, per sympathiam quæ cum ventriculo intercedit, in vomitu: non autem per ἐπιγένεσιν, oborta febre ab inflammatione. Sed tamen ea fuit opinio præceptoris, vt necessariò eueniant illa symptomata, quæ sunt ἀχώριστα signa cerebri vulnerati. Sic enim scripsit in aphorismis. aph. 50. 6. Ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι. i. *Necesse est dissecto cerebro, febrem & bilis vomitum superuenire.* Sed eam διακοπὴν non expressit in primo de morbis cùm ait. Ἢν δὲ τρωθῇ, πυρετόν τε ἐπιγίνεσθαι, καὶ χολῆς ἔμετον, καὶ ἀποπληκτικόν τι τοῦ σώματος γίνεσθαι, καὶ ἀπόλλυσθαι. i. *Sin autem secando, cerebrum sit pertusum; necesse est febrem superuenisse, ac bilis vomitum; vnà quippiam apoplecticum fuisse, & interiisse.* Nam cui cerebrum sectione pertunditur; non potis est ipsum seruari, vt mox dicetur.

FEBRIS] Non ea quidem fracturæ symptomatica, cùm facta est insanabilis ex euentu, negligentia medici vel imperitia. Tum enim febris accidit; æstate quidem, septimo; hyeme autem, decimoquarto; nata ex humore qui ad membranam delapsus, vnde non exiit, lethales ibi excitat inflammationes; vel ex pertusæ carnis atque ossis corruptione. Sed alia quædam febris, pathognomonica cerebri sauciati telo acuto: similiter vt concussi aphωnia, cæcitas, atque surditas. Sic enim cerebri vtroque modo pertusi propria & necessaria statuuntur à præceptore primo de morbis, vnde adducta sunt hęc pręcepta. Nascitur autem hæc febris cerebri vulnerati, similiter vt principum cęterarum, quoties inflammãtur. Semper enim febris est socia inflammatæ partis cuiuslibet quæ principatum habet, & cuius potẽtia corporis vniuersitas administratur. Atque hæc febris, tyrannidem suam exercet in corpus, vt sua virtute ipsi benignè faciebat, dum rectè valeret pars occupata. Itaque maleficentiam nunc experitur eius, cuius quidem olim beneficentia fruebatur. Sunt enim hæc febris ab inflammato cerebro maleficia.

BILIS VOMITIO INCIDIT] Est enim hoc maleficium inter cætera febris acutæ, à cerebro inflammato, vt noua inde bilis continẽter succrescat, & teneræ carnes liquantur. Tum primus omnium stomachus bilis appulsum percipit, & ichωris carnium liquefactarum: quia est νευρωδέστατος, proptereáque sensus acerrimi: cuius præstantia sympathiam habet cum cerebro, & syntimoriã rerũ omniũ fugiendarum & expetendarum. Itaque factus particeps eorum malorum quæ inferuntur ab inflammatione & febre acuta, fœturam habet symptomatum quæ sunt ipsius propria. Sunt autem, cardialgia, bilis vomitio, singultus, & nausea. lib. 2. περὶ ἄρθρων. & Coac. 1. huius tract. Qualia exoriri iam vidimus, cùm alteratio atque tensio musculorum qui tempora continent, inflammatione, cerebrum malè habent. Sic in phreniticis annotauit præceptor. 2. Epid. Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοί. ἀλλὰ καὶ ἰώδη ἐμέουσι, καὶ ταχυθάνατοι ἔνιοι τουτέων. i. *Phreniticorum conuulsio est: tum æruginosæ bilis vomitio, vnde quibusdam eorum cita mors venit.* Ac de phrenitico cuius historia est apud Hippocratem, ita hist. 4. part. 3. 3. Epid. scriptum reperio. Ὁ φρενιτικὸς τῇ πρώτῃ κατακλιθεὶς, ἤμεσεν ἰώδεα. i. *Phreniticus quo die primùm decubuit, æruginosa vomuit.*

ET CORPORIS APOPLEXIA] Quæ est reapse totius corporis exolutio, animalitate omni lib. 1. περὶ νούσων. Coac. 1. cap. 23. lib. 2. collapsa, in priuatione sensus & motus. Sed tamen in lib. de morbis, apoplexiæ nomen contraxit ad paraplegiam, quæ est quarundam partium resolutio, vt suprà ostendimus. Sic enim ait. Ἀνάγκη ἀποπληκτικόν τι γενέσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι. i. *necesse est apoplecticum quid, mortémque ipsam aduenire.* Siue autem κυρίως, siue lib. de capit. vuln. καταχρηστικῶς nomen sit positum apoplexiæ; certum est eam non euenire similiter vt iis qui longa iam fracti pertusione capitis, non autem primùm cerebri, signa edunt mortis futuræ. Inter quæ numeratur apoplexia, sicut & conuulsio huic contraria quam de historiis narrat è diuerso pertusi ossis accidere; vt in ancilla: quemadmodum & parte vtraque corporis, cùm in propinquo mors est; vt in Autonomo. Sed vulnerati cerebri exorta continuò est apoplexia, læso neruorum principio, & intercepto spiritu qui ciet intus & foris motum & sensum. Vt igitur apoplexia verè dicta, est cita morte funesta, quam ipsa per se infert: sic paraplegia, ex euentu mortem denunciat, ob vitium insanabile cerebri vulnerati. Qualem fuisse narrat Hippocrates illam epidemicam quæ multis exitio fuit: non quidem ipsa per se, quia spirationem nõn adimit, vt apoplexia: sed à prægrandi frigida intemperie principatus, planè mortifera.

TALES AVTEM SVNT DESPERATI] Morbo insanabili, qui est vulnus cerebri, membrana dissecta, & amissione vitalis officij, quo vita ipsa penè ad punctum temporis carere nequit. Est autem respiratio intercepta, cum febre assidua, vnde bilis succrescit & carnes liquuntur, quæ cient crebras vomitiones, ob societatem alui cum cerebro. Quod videns Hippocrates, ita scripsit. lib. 1. περὶ νούσων. Ἀποθνήσκει δὲ ᾧ τις ἐγκέφαλον τρωθῇ. i. *Perit is cui cerebrum est vulneratum.*

4 Τῶν ῥηγνυμένων τῆς κεφαλῆς ὀστέων, χαλεπώτατον γνῶναι τὰ κατὰ τὰς ῥαφὰς ῥηγνύμενα.

Ossium quæ

Oßium quæ finduntur in capite, difficillima est cognitu eorum fissura quæ adiacent ipsi suturæ.

HIC SANE ponitur operæpretium medici quod maximum esse possit ἔργῳ καὶ λόγῳ ipsius, in quærenda, inuenienda, & iudicanda specie & idea illius fracturæ, quæ vt minima est amplitudine: sic abundat symptomatis atque signis vnde ipsa mors venit. Est autem, fissura quæ vel in suturam incidit, vel proxime ipsam suturam. Eius inuentio difficillima, difficultatem adfert curandi: nisi fortè serò inuenta, spem adimat curationis. Est autem inuentio difficillima ἔργῳ καὶ λόγῳ, i. *experientia & iudicio*. Quæ duo sunt inueniendi iudicandíque propria instrumenta. Omnis enim cognitio atque scientia comparatur duce iudicio & comite experientia. Sed experientia quæ huc aduocatur τῷ ἔργῳ, incerta est atque fallax: quoniam simillima est rimæ sutura, & rima suturæ. Sunt enim αἱ ῥαφαὶ ῥωγμοειδέες, inquit præceptor, i. *suturæ speciem gerunt fissurarum*. Ex quo euenit, vt percepta specillo asperitas, vbi sutura est, nec sedis, nec fissuræ vllum iudicio adferat documentum, sicut adferre solet cùm alibi quàm in sutura percipitur ossis asperitas. Nec visu etiam, vel oculorum acie, secando, abradēdo, fissuræ idea & species è sutura emerget. Non etiam atramenti quod explorandi causa immittitur, firmiter fixa nigricies quæ abradendo non tollitur, fissuram ostendit: quoniam æquè sutura, nigriciem continet, atque fissura.

Iudicium verò laborat & fallitur in diorismo signorum quæ non nisi osse fracto eueniunt, si fortè acutissimum telum suturam in longum secuerit, ibique vestigium sui & sedem posuerit, ἕδραν καὶ δίακοπὴν vocat Hippocrates. Nam cùm ea sectio ipsius suturæ, perpetuò habeat coniunctam fissuram, propterea que contusionem: signa syllogistica fracti ossis quæ nuper attulimus, æquo iure pertineant ad ipsam diacopen & ad fissuram, si nulla cerebri læsio sit à diacope, nec duræ membranæ. Tum sedis idea si fortè percipitur, in occulto latebit ea quæ est ipsius fissuræ: quamuis eodem ictu paríque simul incidat cum teli vestigio, quod tam longè patet, quàm fuit teli sedes. Secus est de fissura quæ longiùs solet excurrere, quàm vbi telum insederit. Quinetiam non minori periculo locus est ab ossis corruptione quam infert occulta contusio, fissuræ comes; quàm ab humore qui, osse diuiso, ad membranam descendit, vnde non exit; proptereáque cunctando & putrescendo, inflammationes illic mouet grauissimas atque funestas. Quæ cùm ita sint, tempus est examen aggredi huius prognoseως quæ sic habet.

OSSIVM] Syncipitis, frontis, occipitis, quæ sunt duplicia, diploë intertexta: quorum exterior superficies adiacet pericranio, capillata cute obtecto: interior verò meningi, quæ omnium membranarum est parens atque origo. Vtraque autem læuis & perpolita, quæ τὴν ὁμόχροιαν exhibet veterum Pythagoreorum qui superficiem cuiusque corporis, χροιὰν vocabant. Itaque tota caluaria ex illis contexta ossibus, quæ per medium caput excurrit, i. inter vtramque membranam, nulla sui parte in superficie percipitur aspera, cùm rectè habet, nisi ad suturas quæ ossa connectunt. Arist. lib. de sensu.

QVÆ FINDVNTVR] Obtuso telo & graui, quod validæ vires in caput contorserint, aut lapsu ex alto, vnde finditur os contusum. Nam quicquid finditur, idem contunditur. Ac sanè contusio quidem cernitur in depressa planicie: fissura autem in rima quæ longiùs excurrit quàm vbi telum insederit. Itaque fissura omnis illud periculo contusionis adiicit; quòd præter huius corruptionem, materiam & occasionem suppeditet inflammationis ab humore qui stillat in duram meningem; vnde non exit, nisi osse exciso.

IN CAPITE] In caluaria quam prædicta ossa constituunt, suturis veris connexa. Nam ossium lapidosorum squamosa connexio est vtrinque ad syncipút, siue bregma.

DIFFICILLIMA EST COGNITV EORVM FISSVRA QVÆ AD SVTVRAM EST] In suturis veris difficillima quidem est cognitu quæ illic fissura est, quia συγκλέπτουσι τὴν γνώμην καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ ἰητροῦ, αἱ ῥαφαὶ ῥωγμοειδέες φαινόμεναι. i. *Sensum & iudicium medici fallunt suturæ, speciem gerentes fissurarum*, vt scripsit præceptor. In suturis autem squamosis, non est copia explorandi visu & tactu: quia illic sunt musculi qui tempora continent, quos nefas est ferramento attingere, metu eorum symptomatum quę scripta sunt in prima prognosi huius tractatus. Ac fissurarum quæ sunt in veris suturis, telo acuto dissectis, ex æquo certant pericula inflammatæ membranę, & ossis corrupti à contusione socia ipsius fissuræ. Quæ res adduxit Hippocratem, vt in pari casu posuerit fissuram sectæ suturæ, quo cerebri concussionem & vulnus. Itaque patefactis symptomatis quæ infert concussio cerebri atque vulnus, difficultatem posuit inueniendæ fissuræ quæ incidit in suturam; maximè autem cùm secta est telo quantumuis acuto. Atque illa difficultas inueniendi, non rarò interitus causa est, osse corrupto, & inflammata meninge, priusquam inuenta sit: quoniam loco, vt debuit, non est prouisum, osse exciso. Tum excindendi ratio periculosa est in sutura, cui prope ipsam periculo locus est. Quamobrem vt difficillima est fissuræ inuentio ad suturam: sic temeraria eius curatio, non rarò est αὐτὸ τὸ κτεῖνον, i. *illud ipsum quod perimit*.

5 Ῥήγνυται δὲ ἐκ τῶν βαρέων μάλιστα, καὶ ἐκ τῶν ἐξ ὑπεναντίης φερομένων, καὶ μὴ ἐξ ἰσοπέδου.

Rumpuntur autem potißimùm obtusis telis & grauibus, tum ex aduerso illatis, non æquo è solo.

Coac.2. huius tract.

Coac.3. eiusd. tract.

EXPOSITÆ sunt omnes differẽtiæ fracturarum caluariæ, cum idea cuiusque, vnde sunt grauiores, & in spe angusta sanationis. Ac primùm cerebri à contusione vel effractura concussi ratio est adducta cum iis quæ inde nascuntur symptomatis atque incõmodis. Sunt autem, aphωnia, cæcitas, atque surditas: vnde mors venit, si quod subsidit cerebrum, non statim cõsurgat. Hinc venit ad examen, ossis διακοπὴ qua teli sedes ostenditur in osse pertuso, ἕδραν vocat Hippocrates, in cuius idea dissectio summa est qua vtroque osse diuiso, atque membrana; cerebrum vulneratur: vnde symptomata hęc necessariò enascuntur, bilis vomitio, febris, & corporis apoplexia, quæ sunt mortifera. Inde subit illa iudicij omnis & sensus multùm secura & negligens, vel, si mauis, contemptrix, quæ in occulto latet fissura, suturæ impressa, quæ nisi à sciente animaduerti nõ potest, ab ictu, telo, & partis natura cui telum insederit. Nam vt concedam credibile esse suturam fissilem findi ex facili obtuso telo & graui, ab ictu non ęquè valido atque in aliis caluariæ partibus quæ ictui magis resistunt: tamen quæ ratio esse potest fissæ suturæ, ob eámque causam contusæ, quoties telo quantumuis acuto inciditur? Est quidem intolerabilis imperitia cùm teli obtusi & grauis validiore ictu non creditur fissa esse sutura: quia fissuram nõ exhibet aspectabilem, quia est ipsa ῥωγμοειδής, si homo prædicta signa ediderit quæ non nisi osse fracto eueniunt. Sed, penè dixerim, summa est inhumanitas, cùm excusatio medici non accipitur de non inuenta nec credita suturæ fissura & contusione, cùm secta est. Et tamen huc mentis aciem conuertendam pręceptum est, ad iudicandum quòd sine fissura secari non potest ipsa sutura. Quæ cùm ita sint, admirabile est quantum hæc doctrina cæteris antecellat, qua leges ponuntur cum differẽtiis omnium caluariæ fracturarum, in quibus summa sunt omnia rerum illarum (ideas vocat præceptor) quæ primùm & per se, ipsas fracturas denunciant esse perniciosas ac sæpe funestas. Positis ergo differentiis omnium caluariæ fracturarum, & magnis ipsarum ideis ac signis quæ cernuntur in fissura, diacope, contusione & effractura: sequitur vt exponantur causæ à quibus illæ omnes fracturæ extrinsecus inferuntur.

RVMPVNTVR] Ea specie ruptionis quæ cernitur in fissura, non in teli vestigio. Hîc enim sedes est sola teli acuti. Sed in fissura longiùs excurrit rima, quàm vbi telum insederit.

POTISSIMVM] i. Vt plurimùm, ac ferè semper vbiuis caluariæ ossium, si tantùm suturam exceperis quæ semper incisa telo quantumuis acuto, fissuram habet coniunctam & vnà contusionem.

OBTVSIS TELIS ET GRAVIBVS] Sic enim præceptor alibi, vnde hæc prognωsis adducta est. Τῶν δὴ βελέων ῥήγνυσι μάλιστα τὸ ὀστέον τάς τε φανερὰς ῥωγμὰς καὶ ἀφανέας, καὶ φλᾶται, καὶ ἐσφλᾶ ἔσω ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ τὸ ὀστέον· τὰ στρογγύλα τε, καὶ περιφερέα, καὶ ἀπότομα ἀμβλέα τε ὄντα, καὶ βαρέα, καὶ σκληρά. i. *Sanè telorum illa demum oßibus fissuras inferunt tam aspectabiles, quàm occultas, ipsáque contundunt, ac suo quæque loco effringunt; ea quæ sunt rotunda, orbiculata, atque suis oris globosa. Tum ea quæ sunt obtusa, grauia, atque dura.* Ergo telis obtusis & grauibus, forti dextra contortis, ossa finduntur quæ primo appulsu contusa sunt, similiter vt ipsæ carnes: quoniam telis talibus nulla secandi vis inest, maxima contundendi & vltrà findendi. Sed vltra fissuram incidit effractura, si ponderoso telo & graui adiiciatur vis effringendi à viribus validis eius qui telum contorserit, sicut poëta cecinit de Laocoonte in equum Troianum.

2. Æneid.

Sic fatus, validis ingentem viribus hastam *Contorsit.* --- Nam tali telo, tantísque viribus, credibile non est caluariæ ossa posse resistere, quin contundantur, findantur, & effringantur καθ' ἧσσον καὶ μᾶλλον, pro ratione ictus ac teli quod contorquetur.

TVM EX ADVERSO ILLATIS] i. Vt alibi loquitur, è directo, ad amussim, vel ad perpendiculum, κατ' ἶξιν, vtraque ratione τῆς ἴξιος quæ cernitur in linea recta. Nam ictus obliqui, sunt ferè inualidi.

» NON ÆQVO E SOLO] Sunt enim telorum grauium ingentiores ictus & iactus, si eò con-
» torta sint atque illata, quò sua sponte ipsa feruntur, hoc est supernè deorsum, non in sublime. Sic enim par est conspiratio ad ictum & iactum ingentem, videlicet teli grauis, & virium validarum, quæ aliter infringuntur & eluduntur.

6 Τὰ δ' ἀπορεύμενα πότερον ἔρρωγεν, ἢ οὔ, κρινέειν δεῖ, διαμασᾶσθαι διδόντα ἐφ' ἑκατέρην τὴν σιαγόνα, ἀνθέρικον, ἢ νάρθηκα, καὶ προσέχειν κελεύειν εἴ τι ψοφεῖν αὐτῷ δοκέει τὸ ὀστέον. τὰ γὰρ κατεηγότα δοκέει ψοφεῖν.

Sed cùm in dubio est an sit os fissum, nécne; sic iudicare oportet, exhibendo mandendum vtraque bucca caulem asphodeli vel ferulam; ac præcipiendo vt eò attendat, num ipsi os aliquod strepere videatur. Est enim credibile quòd strepunt ea quæ fracta sunt.

lib. de capit. vulnerat.

NVLLA excusatio est medici accipienda in errore τοῦ ἔργου, vnde ignoratio peperit ignorantiam. Sola ignoratio tolerabilis & excusanda, cùm in scientia fracti ossis quæ signis syllogisticis comparatur, fissura τῷ ἔργῳ inueniri non potest, cùm alibi sedem habet quàm vbi telum insederit. Sic enim ratio est præceptoris. Ταύτην τὴν ξυμφορὴν ὅταν γένηται, οὐκ ἂν ἔχοις ὠφελῆσαι οὐδέν. i. *Tantæ calamitati cùm inciderit, penes te non est vnde succurras.* Atque hæc sola excusatio est medici accipienda in omni exercitatione medendi,

si deceptum

si deceptum fuisse se fateatur de non inuenta τῷ ἔργῳ fissura, cùm ea subest alibi quàm in osse percusso. Nam inueniendi nulla est τέκμαρσις, quam tamen hîc posuit; vt intelligendi, per ipsa τεκμήρια. Est igitur intolerabilis error medici, cùm errat τῷ λόγῳ. Intolerabilis quoque ignauia, cùm ignoratio non aufertur τῷ ἔργῳ rerum earum quas ratio ipsa subesse ostendit: si tantùm exceperis calamitatem hîc positam ossis pertusi, non vbi percussum est. Errauit quidem Hippocrates in quærenda & inuenienda τῷ ἔργῳ fissu- 5.Epid.
ra, quam tamen subesse, animo complexus erat τῷ λόγῳ. Nec eum fefellit ratio, sed experientia, quòd à suturis deceptus fuerit, quæ sunt ῥωγμοειδεῖς. Sed ita posteris omnem errandi præripuit occasionem, de certo & stabili positu suturarum ex figura caluariæ: vt nemo, nisi amens, deinceps possit decipi eadem ratione qua summus vir, olim deceptus fuit in exploranda fissura, etiam si secando inciderit in suturam. Quæ cùm ita sint, examinare tempus est artificium à præceptore hîc positum inueniendi fissuram cùm in occulto latet, quam tamen subesse, in promptu sunt argumenta quæ ducuntur ex telo & ictu, tum è symptomatis quæ apparent & fiunt, nec nisi osse fracto eueniunt. Omnia autem prædicta sunt. Atque hoc singulare artificium, nisi me fallit animus, eò potissimùm accommodari debet, cùm ibi non est fissura, vbi percussio. Nam si os fissum est vbi telum graue obtusum, forti dextra insederit; rima quantumuis angusta veniet in conspectum, si manet nigricies atramenti affusi quę abradendo, è rima deleri non potest, sicut è partibus circumpositis. Nigriciem enim continet quod fissum est. Nam in fissura suturæ, cùm illa secando diuiditur, tametsi atramento frustra explorandi ratio adhibetur: at certè iam pridem constat ipsam esse comitem sectionis illius. Nec verò suturâ incisâ qui fortè mandendo strepitus exauditur ab eo qui maxillas fortiter inter se committit, potiùs ad fissuram quæsitam referri debet, quàm ad suturæ ipsius διακοπήν. Sed forsitan quis obiiciet, eò spectare hoc artificium, vt intelligatur vtrum sectio & fissura sit membranæ tenuis, vtroque osse diuiso. Nam experientiæ locus non est è strepitu, superiore tantùm osse diuiso. Non enim strepit, illæso inferiore. Quod vt concedam: tamen distinctio adhibenda est ossis nudi & circumtecti. Nam ossis nudi perfractio, vel abradendo, vel cohibendo spiritum, innotescit è bullis, in rima velut crepitantibus. In circumtecto autem κριτήριον est auditus, cùm mandendo fortiter, strepitus exauditur vtraque ossis parte diuisa. His ita constitutis.

SED CVM IN DVBIO EST] Græcè est, τὰ δ᾽ ἀπορεύμενα: quod idem est ac si diceret. Si quis ex incerto certus compósque cõsilij non euadat, cùm dubitatio est de fissura vbi sit, quam ratio ipsa subesse ostendit atque denunciat ex iis quæ dicta sunt. Tum si nullum superest artificium anquirẽdi quod in occulto latet, vt quærendi artifex, oleum & operam perdidisse videatur. Et tamen firmissima securitas est illud ipsum esse quod quæritur, nempe fissuram: vnum illud superest documentum quærendi & inueniendi quod positum est in hac prognωsi, omnémque locum adimit dubitandi de loco vbi latebat ipsa fissura. Sic enim præceptor ait.

AN SIT OS FISSVM, NECNE] Quod eò non dicitur, vt aliqua dubitatio sit fissi ossis, quæ profectò nulla est quin ita sit: vt palam faciunt argumenta syllogistica, quæ vt communia sunt omnium fracturarum caluarię, ita sunt fissuræ propria, coniuncta cum ictu & telo ad findendum accommodatis. Sed quia difficultas & impotentia inueniendi, suspicionem mouet fissuræ non existẽtis, quam tamen existere ratio ipsa docet. Ergo si aliqua dubitatio est fissuræ non aspectabilis neque tractabilis, quòd alibi lateat quàm vbi percussum est.

IVDICARE OPORTET] Id scilicet quod in dubio est cum ἀπορία, i. *penuria* instrumẽtorũ quibus inuẽtio cõparatur: cùm scilicet nihil profectũ fuerit sectione, rasura, & attramẽto; quia ibi non est fissura.

EXHIBENDO MANDENDAM VTRAQVE BVCCA FERVLAM] Quia frutex ille caulem habet leuissimum & plenum medulla fungosa, dum recens est: proptereáque cum oris hiatu, intra molares immissus mãditur sine strepitu, quia non molitur: cedit enim ferula medullosa firmiter cõpressa molaribus, à forti cõtentione atque conatu tẽporalium musculorũ. Ex quo efficitur vt maxilla superior inferioris firmo appulsu multùm appressa in manso silenti ac sine stridore, fractâ caluariâ, penitúsque diuisâ, cui cõtigua est, manétque immota, collisione ossiũ perfractorũ diuisorũ mandẽdo firmiter, vbi est vicissitudo abducẽdi & adducẽdi maxillã inferiorem; strepitũ ibi excitet, vbi fractura est. Atque strepitus exauditur facilè ab eo qui mandit, si eò attẽdat in mãso silẽti, vt audiat. Ergo diuisum os, mandendo strepit; quia colliditur: colliditur autem; quia mãdendo crebra est vicissitudo adducẽdi & abducendi maxillam inferiorem, quando committitur cum superiore quæ contigua est ossi diuiso. Exauditur strepitus in manso silenti, cuiusmodi est ferulæ medullosæ, si eò attẽderit is qui mandit, vt ipsum exaudiat. Mandendum est plena vtraque bucca, tum vt firmior sit mandẽdi contentio, tum vt percipiatur qua parte os fissum est; cùm sedes fissuræ vbi sit, dextrane an sinistra, non potis est mente complecti.

EST ENIM CREDIBILE QVOD STREPVNT EA QVÆ FRACTA SVNT] Enimuero strepitu, fractura caluariæ innotescit quæ in occulto erat: nec tamen in dubio quin ita esset, nisi quatenus transeundum est à mente certa, ad sensus incertos; vel à constanti iudicio, ad fallacem experientiam. Agitur autem de inuenienda sede fissuræ, quam ratio ipsa subesse ostẽdit, vbiuis partium illa sit: quia medicandum est manu. Sed ratione duce, certa comparatur experientia, quæ hîc præscribitur, inueniendi locum vbi latet fissura, vt ei appositè chirurgia fiat. Ergo si explorando, visu & tactu, nihil profeceris; adhibenda est machina quæ aduocet vim audiendi; qua, sono extraordinario, rima quæ fuerat inaspectabilis & intractabilis, percipiatur. Est autem hîc posita & explicata, cuius huiusmodi attulit epilogismum. CREDIBILE EST QVOD STREPVNT EA QVÆ FRACTA SVNT] Sanè quidem, si causa & occasio strependi adiiciatur quæ hîc præscripta est. Omnis enim strepitus qui tum in aluo, tum in pectore, ab excrementis illic stagnantibus exauditur: tum etiam in solidis partibus, rerum illarum inter se diuisarum, ac veluti fluctuantium, opinionem facit. Sic in thoracis em-

pyemate quò minor est puris copia, eò maior strepitus exauditur, concussis empyici humeris. Contrà quò maior est puris abundantia, eò minor strepitus esse solet, aut certè nullus: quoniam nulla est fluctuatio. Sic in osse diuiso cùm cietur collisio, strepitus excitatur: in continuo autem nullus; quia collisio nulla est. Ergo credibile est vt ea strepant ossa quæ fracta sunt, quando cietur collisio, vt certè hîc mandendo cietur in fracta caluaria.

7 Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τὰ ἐρρωγότα μὲν ζ· τὰ δὲ ιδ· τὰ δὲ καὶ ἄλλως διασημαίνει. ἥ τε σαρκὸς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ὀστέου γίνεται, καὶ τὸ ὀστέον πέλιον, καὶ πόνοι ἰχώρων ὑπορρεόντων. γίνεται δὲ ταῦτα ἤδη δυσβοήθητα.

Sed procedente tempore, oßium rima occulta, tum septimo, tum decimoquarto, tum aliàs quoque se prodit. Nam & caro abscedit ab osse; ac tum apparet os liuidum. Dolores item ichωrum diffluentium excitantur. Atque iam pridem hæc difficulter cedunt auxiliis.

ENIMVERO medicus defatigari non debet quærendo, donec inueniat vbi caluaria in vitio est fracturæ illatæ, nec tamen tractabilis, nec aspectabilis. Qui secus facit, opinionem meritò subit occisi, quem sors ipsius non tam peremit, quàm vel ignauia, vel imperitia medicantis. Nam rima detecta, foret sanabilis, quæ abdita & occulta, redditur insanabilis. Est enim consentaneum vt omnis caluariæ grauis pertusio, vicinarum partium, ac primùm sui corruptione & inflammatione, ad interitum sit fatalis; nisi remedia loco adhibeâtur, quibus corruptio & inflammatio arceantur. Sed ea remedia loco adhiberi non possunt, nisi etiam loco in cõspectu sit ipsa rima quæ in occulto latebat. Id autem est loco, si non primo die, saltem postridie, aut ad summum perendie: quibus exactis, vana est omnis industria quærendi atque curãdi, præsertim æstate, qua inflammationis & corruptionis causæ atque symptomata magis in promptu sunt, quàm in cæteris anni partibus. Loquor autẽ de trωmatis ipsius caluariæ, de quibus hæc sancita lex est à præceptore; non autem de aliis, vt brachiorum & crurum. Scire autem licet quòd omnis corruptio fissæ in occulto caluarię, sua fundit symptomata suo quæq; loco pestifera, in falsò credita integritate: nec priùs apparet fissura neglecta, aut perfunctoriè ac negligẽter quæsita, quàm signa ediderit eius quæ in propinquo est mortis. Signa autem ponuntur in hac prognωsi quæ sic conscripta est.

SED PROCEDENTE TEMPORE] Cùm scilicet illud exactum est tempus quo erat occasio quærendi & inueniendi ἔργῳ καὶ λόγῳ fissuram, dum esset sanabilis, nec dum funestæ causæ inciderant ex euentu, omissa loco idonea curatione. Sunt autem causæ funestæ, corruptio & inflammatio, quæ solẽt accidere labentibus inde diebus à pertusa caluaria, nec tamen inuenta loco pertusione, nec loco adhibita prouisione. Nam illud quod scriptum est, προϊόντος τοῦ χρόνου, eò certè pertinet vt intelligamus, paroxysmis morborum atque periodis quæ sunt in tempore, motus omnes cieri quibus mutatio ipsa fit, tum ad pepasmum & excretionem, duce natura; vel ad corruptionem & interitum, imperio morbi & magisterio. Scitum est illud. Οἱ παροξυσμοὶ ἐκ τῶν χρόνων, & quæ sunt eiusmodi. Tempora autem præcedentia mox dicentur.

lib. περὶ χυμῶν.

OSSIVM RIMA OCCVLTA] Græcè est, τὰ ἐρρωγότα, i. *omnis fissura*, vel *illa quæ fissa sunt*. Nos tamen cõsultò, ex perspicientia τῆς διανοίας nostri authoris, *rimam occultam* vertimus; quæ scilicet in conspectu cùm non esset, tamen non adducta est in conspectum, per imperitiam medici, vel eius ignauiam. Est autem occulta, sede ipsa, vel rimæ idea. Ac sede quidem; vel in sutura, telo quantumuis acuto præcisa; vel cùm perrupta est alibi quàm vbi telum insederit. Idea autem; si angustissima est, nec abradendo exactè quæsita, vt iam præceptum est. Nam effracturæ quæ cum fissura est, difficilis non est inuentio. In promptu autem prouisio est, qua & corruptio, & inflammatio vitari debet.

TVM SEPTIMO DIE] Vbi celeritas, assiduitas, & vehementia motus, celeritatem quoque adfert mutationis ad inflammationem & corruptionem ossis pertusi, & partium vicinarum. Id locum habet in vtroque syncipite, præsertim vbi est prope suturam, maximè verò æstate quam pluuiæ occuparint. Nam primis periodis cita mutatio esse solet ad interitum vel ad salutem, vt eò conspirat celeritas motus, naturæ, morbi, ac temporis. Sic morbi acuti, celeriter quidem omnes, ac celeriùs æstate quàm hyeme iudicantur. Nam & quartanæ æstiuæ sunt breues, & autumnales longę. Est autem syncipitis violati atque pertusi motus celerior atque mutatio, quàm cæterarum capitis partium; præsertim autem quà ipsum futuram attingit.

lib. 2. aph.

TVM DECIMOQVARTO] Cùm scilicet non tam cita venit corruptio, nec inflammatio, vt certè non venit, si longiùs abest pertusio à sutura; si os pertusum durius atque solidius; si leuiùs item percussum, quamuis alta rima diuisum; vt cùm eo telo quod rimam fecit, illæsa manet membrana quæ subiacet ossi percusso, indéque pertuso. Nam quod obiicitur de Autonomo, quem scripsit Hippocrates, à trωmate capitis interiisse decimosexto die, cùm ei lapidis iactu, æstate media, pertusa esset sutura quæ per medium bregma excurrit, ex qua præceptor deceptus est tanquam rimosa, vnde peccatum est in commoda sauciati, quòd ea ignoratio commodandi locum omiserit; non admota scilicet loco serra

rotunda

rotunda siue modiolo in vicinio suturæ:ac tandem præterita occasione,cùm iam ad vltima ventum esset,serò diuisum ferramento quod fuit 15. die,membranam ostendisse pauco perfusam pure, ac cætera corruptionis expertem:postridie autem suum obiisse diem Autonomum,quem æquum fuerat intra septimum obiisse,nec vltrà. Vt illa concedam,quæ vera sunt omnia: tamen non efficitur, falsam esse regulam quæ posita est de septimo die in pertuso bregmate ad suturam; ídque æstiuo tempore,quo maior esse solet moriendi celeritas,quàm hyberno. Nam serioris interitus excusationem habet historiæ clausula his verbis concepta. Καὶ πῦον ὑπῆλθεν οὐ πολύ· ἡ δὲ μῆνιγξ ἄσηπτος ἐφαίνετο. i. *Subierat paucum pus: ipsa verò membrana visa est incorrupta*. Ergo nec læsa fuit ab ictu,nec inflammata est ab humore qui ad ipsam descendit: quo non exeunte,inflammationes mouentur lethales. At citæ mortis causa est, cita membranæ inflammatio atque corruptio,quæ nulla hîc visa est ab osse corrupto.

TVM ALIAS QVOQVE SE PRODIT] i.Celeriùs, seriúsve quatuor illis periodis quæ absoluuntur 14. die,quibus homines intereunt aut conualescunt à morbis acutis; vt scilicet tarda aut cita est ossis,membranæ,& carnis inflammatio atque corruptio. Distinctio autem petenda ex telo & ictu: tum verò ex osse cui telum insederit: quibus accedunt regio,tempus,& ætas.

NAM CARO ABSCEDIT AB OSSE] Quia:vt omne viuens,consortis mortui impatiens esse solet: sic mortuarum partium nulla est consociatio, sicut viuentium. Est enim cariosi ossis atque corrupti caro inde nata emortua:tum pericranij caluariam vestientis,eadem planè conditio quæ ipsius membranæ cerebrum inuoluentis,vnde illa producitur. Atque vt membrana putris abscedit à cerebro: sic pericranium,ab ipsa caluaria quam suo complexu fouebat. Membranæ corruptæ causa est inflāmatio: inflammatur à sanguine & ichωre,quem excipit partim à carne pertusa,partim à diploë fissi ossis. Inflammationis illius particeps pericranium, cephalalgiam febri adiungit, quam edit membrana cum signis coniunctam funestis, vt mox dicetur; præsertim cùm ei inflammationi succedit corruptio. Sic igitur membrana putris abscedit à cerebro,& à caluaria pericranium: quod hîc vocatur caro, sicut in libro de capitis pertusionibus. Nota est illa descriptio capitis posita eo libro his verbis. *Duplici constat osse caluaria quæ per medium caput excurrit, cuius id quod supremum est, carnique subiacet, durißimum est atque densißimum.* Vbi,ne longum faciam,certum est carnem vocari tunicam pericranij.

ET LIVIDVM OS APPARET] Est autem eiusmodi: quia emortuum, extincta viuacitate vitalis principij quod erat in parte solida; tum intercluso nectare ipso viuifico quod venit è corde. Adeo vt liuor ille qui nunc apparet in osse quod erat priùs album dum viueret,causam non habeat τὴν ναυσίωσιν, ἢ τὴν ἐκχύμωσιν, i. *nauseam vel effusionem*, sicut in sugillatis: sed νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, i. *emortuum viuax innatum calidum atque viuificum*. Est autem extincta ἡ ἀρχὴ ζωτική, & exhausta ἡ συῤῥοή.

INCOMMODA ITEM VENIVNT AB ICHORIBVS SVBTERLABENTIBVS] Quod certè perinde est ac si diceret. Exorta febre in rima occulta,post septimum diem,æstate; & paulò infra decimumquartum,hyeme; caro abscedit ab osse,velut sale condîta,colore fulua,inde subliuida: os autem tum incipit occupari sphacelo,& fieri cariosum,quod erat læue & perpolitum; postremò subflauum & cinericium. Sed præter ea quæ cernuntur in carne & osse multùm à se mutatis colore, charactere,& mole: ichorum quoque subterlabentium symptomata excitantur. Sunt autem sic à præceptore tradita. *Si purulentum os fuerit, aut pustulæ assurgunt in lingua, aut ipse percussus & saucius cum delirio vitam finit. Tum ab ichωre qui ad membranam descendit, nec exitum inde habet, inflammatio grauis mouetur. Postremò, cùm in propinquo mors est, conuulsio partes occupat quæ sunt è diuerso pertusæ*. Ac de symptomatis quemadmodum illa veniant ab ichωribus in pertusa caluaria; dictum est alibi. Nunc illud tantùm attingam, quod à quibusdam visum est miraculo potiùs apponendum,quàm super eo cur ita sit, accuratè disputandum. Est autem,conuulsio partium quæ sunt è diuerso pertusæ.

Sanè cōuulsionis illius quam,sicut dixi,narrat præceptor inferri à trωmate capitis,sola,vt paucis absoluam,causa est inflammatio. Sic enim Galenus ait. Ἐπὶ γοῦν τοῖσι τραύμασιν οἱ σπασμοὶ γίγνονται τῷ λόγῳ τῆς ἑπομένης αὐτοῖς φλεγμονῆς, ὅταν ἅψηται τῶν νευρωδῶν μορίων. i. *Reapse vulneribus conuulsio incidit, merito eius quæ ipsa consequitur inflammationis; cùm scilicet ipsa neruosas partes attigerit*. Non enim conuulsio ibi est, neruis à frigido & glutinoso humore distentis: nec verò ipsam facit humidum primigenium nerui absumptum; ac multò minùs resolutio partis pertusæ, vt in præcisis musculis qui tempora continent,vbi conuulsio incidit è diuerso partis præcisæ. Verùm,dicet aliquis;posita inflammatio hæc conuulsifica,causam non aperit cur ipsa conuulsio fit potiùs è diuerso,quàm è directo partis pertusæ. Instat Galeni authoritas ita scribentis ad idem quod iam adduximus. Καὶ πρῶτα μὲν φαίνεται σπώμενα τὰ μὲ κατ' εὐθὺ τῶν φλεγμαινόντων. i. *Ac prima cernuntur conuulsa, quæ sunt è directo partium inflammatarum*. Ex quo apparet, quòd inflammatio conuulsifica conuulsionem non mouet in partibus quæ sunt è diuerso ipsius,sed è directo. Quod sanè concedo. Sed audiamus quod sequitur. Εἶθ' οὕτως ὅταν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἅψηται τὸ πάθος, ἐπὶ πᾶν ἐκτείνεται τὸ σῶμα. i. *Deinde verò cùm principatum attigerit inflammatio,in vniuersum corpus excurrit affectio siue conuulsio*. Ex quibus efficitur;cōuulsionem natā à trωmate inflāmato, primùm è directo esse partis percussæ,mox autem pariter è diuerso,vt è directo,i. æquè dextrâ atque sinistrâ principio inflammato. Talis conuulsio visa est ipsi Autonomo,lapidis iactu percusso atque pertuso ad medium syncipur,in ipsius sutura quæ rectà excurrit à fronte ad occiput. Huic enim conuulsæ sunt ambæ manus; quòd in medio bregmate vlcus esset. Secus autem fuit puellæ cuidam Omeliæ quæ conuulsionem experta est partium sinistrarum, cùm in dextris esset pertusio. Hîc sanè quærendum cur è diuerso conuulsa est,non è directo. In promptu causa est,quam sic præceptor posuit. Ἐν γὰρ τοῖσι δεξιοῖσι μᾶλλον εἶχε τὸ ἕλκος. i. *Quoniam dextrâ potiùs pertusionem habebat*. Quæ ratio pugnat cum iis quæ ex Galeno adduximus. Sed symperasma est præceptoris, cuius tanta fuit benignitas,vt nihil sciuerit quod nos nescire voluerit:tanta autem solertia & sapientia,

vt nemo post eum sciuerit quod ipse ignorauerit. Itaque turpis erit quærendi defatigatio cur ita summus dictator sanciuerit. Quæramus igitur, & Galenum ducem sequamur. Ergo non vbi pertusio est ossis caluariæ, nec è directo eius conuulsio accidit, sed è diuerso : quoniam eò migrat inflammatio conuulsionis causa, quæ tollitur è vicinia directa partis pertusæ, ope modioli, si conuenienter & loco adhibeatur. Migrat autem, illuc transmissa & propagata, vnde non habet exitum : sicut è membrana quæ subiacet ossi pertuso. Itaque si loco vitetur inflammatio, detracto ichore per foramen ossis diuisi; nulla supererit conuulsionis causa. Sin autem seriùs os diuidatur, vitari quidem poterit conuulsio è directo ossis diuisi : sed è diuerso minimè : quia ichor non erit, quem illa pars è sauciata excepit. Hinc veniet inflammatio partium neruosarum, proptereàque ipsa conuulsio. Quòd si prætermissa ossis diuisio, viam ichori ad liberum exitum, non vt par erat, muniuerit ; tum nascitur inflammatio dextra, similiter vt sinistra, quæ proculdubio ibi conuulsionem mouebit, vbi occupabit genus neruosum : ac primùm quidem è directo, mox è diuerso, si eò fuerit propagata. Est autem æqualis propagatio, & inde pariter cõuulsifica, parte vtraque, si telum suturæ insederit quæ per medium bregma excurrit. Quod legimus contigisse Autonomo, cui conuulsæ sunt ambæ manus, quòd in medio bregmate ad suturam, lapidis iactu esset percussus atque pertusus : ipse autem modioli beneficio caruisset cùm eo maximè opus esset. Nam pridie quàm interiit (interiit autem 16. die) curari cœpit modiolo, cùm iam funesta essent omnia. Tum osse diuiso, pus visum est nõ ita multum ; membrana autem corruptionis expers. At verò puella Omelia, duodecim annos nata, æstate media conuulsionem habuit è diuerso pertusæ caluariæ, i. sinistra parte, cùm in dextra esset pertusio ad suturam. Sic autem res iuit. Accepto ictu de ianua ; præuisum est quidem prudenter, opus esse modiolo : sed eo tamen conuenienter non est prouisum, quòd antè substiterit de circumactu, quàm sanies in membranam illapsa, exitum inde habuerit. Hinc nata est inflammatio purulenta, quæ mouit rigorem & febrem die octauo. Quæ res adduxit medicum vt postridie, i. nono, rursus modiolum adhibuerit, ac tum os illud ademerit quod circumactu modioli continetur. Tum in conspectu fuit membrana, quæ incorrupta pauco stagnabat pure & sanguine. Ipsa verò puella, quam febris assidua occupabat, somno sepulta, cum prædicta conuulsione interiit decimoquarto die.

Quæ cùm ita sint, primùm super eo quærendum quod instar fuit omnium rationum summo Hippocrati. Est autem id positum in historia. Quòd ideo sinistrarum partium fuit conuulsio: quoniam in dextris erat pertusio. Sed illa ratio vlteriùs resoluenda. Non enim conuulsa est illa puella, neruis ab eo pure distentis ; quod incorrupta membrana exhibuit nono die, quo in conspectu primùm fuit osse diuiso. Nec verò inflammatæ illius membranæ per foramen conspectæ, symptoma fuit illa conuulsio. Nam incorrupta erat membrana pure stagnata & sanguine : quibus exhaustis, nullæ illic restabant reliquiæ conuulsificæ. Quid superest igitur quod faciat conuulsionem è diuerso partis pertusæ? In promptu sunt ; ichor eò transmissus & propagatus, nec exitum inde habens, sicut vbi pertusum est & terebratum ; sed serò: tum febris ipsa, & rigor. Enimuero bilis continenter à febre succrescit, cuius amplificatio, partium vicinarum & sociarum cerebri contagionem mouet siue sympathiam. Sunt autem nerui vicini & socij : proptereàque primi omnium vitiantur, quotiescunque in vitio est principatus eorum. Rigor autem symptomaticus empyematis, ab ichore stagnãte frustra exortus, nouam adducit μετάστασιν atque phlegmonem vbi cietur. Ex quibus efficitur, vt inflammatio ab ichore, tum bilis à febre amplificatio, cùm occasione rigoris frustra oborti, prorepat è membrana ad cerebrum, indéque ad genus neruosum, vbi conuulsio excitatur. At enim fortasse obiicietur, quòd sympathia omnis per ἐπίφυσιν sursum deorsumque mouetur κατ' ἴξιν, non autem ἀνάπαλιν ; nisi cùm est orgasmus. Sanè illud ipsum quod hîc cernitur τὸ ἀνάπαλιν partis pertusæ ; reuera est κατ' ἴξιν partis à telo quidem illæsæ : sed vitiatę à principatu offenso. Est autem eius offensio ab ichore stagnante, & à febre ibi concepta : tum à rigoris concussione, cum succrescentis bilis perennitate. Sed quoniam illa perennitas non habet exitum è diuerso, vti nec ichor ; sicut è directo, vt dictum est : mirum videri nõ debet si faciat illic symptomata quæ inflammati nerui sunt propria, cuiusmodi est ipsa conuulsio : non autem vbi telum insedit ; vnde si exeat loco sanies, vitatur corruptio & inflammatio, atque adeo febris ipsa, vnde cita mors venit. Quamobrem verè, sapienter, & apposité dictum est à præceptore ; quòd ideo venit conuulsio è diuerso, non è directo pertusæ caluariæ : quoniam huic parti prouisio adhibetur, qua vitatur ipsa conuulsio. Est autem, sanguinis & saniei vacuatio. Sed ea ratio his inclusa literis cõtinetur. Ἐν γὰρ τοῖσι δεξιοῖσιν εἶχε τὸ ἕλκος. i. *Quoniam in dextris potiùs erat pertusio*. Atque hoc symperasmate, conuulsionis prædictæ ratio continetur. Plurimùm autem facit vt ita esse persuasum habeam ; quòd in occulta rima hîc posita, quæ scilicet non est vbi telum insederit, sed è diuerso, proptereàque caret ope modioli ; symptomatum omnium funestorum illinc è directo principia causæque primùm ducuntur, & illic apparent.

ATQVE HÆC DIFFICVLTER IAM PRIDEM CEDVNT AVXILIIS] Quoniam inueteratio causæ morbificæ, principatum naturæ sic occupat, vt eo collapso, à priuatione habitus denuo comparari non possit. Atque illa vis occupandi, ostenditur vacuitate officiorum quibus vita carere nõ potest : tum verò symptomatum grauitate, quibus ipsa opprimitur. Atqui morborum omnium, principatus naturæ sic occupantium, vt inde ipsorum officia peruertantur & collabantur ; omnis medicatio irrita esse solet.

DE VVL-

DE VVLNERIBVS ET FISTVLIS.

ΣΟΙΣΙΝ ἐπίπλοον ἐκπίπτῃ· ἀνάγκη ἀποσαπῆναι. CAP. II.

1 *Quibus omentum excidit; necessariò hinc putrescit.*

HACTENVS de capitis pertusionibus, quarum corruptio & inflammatio mortifera est contagione cerebri & membranæ. Nunc de incommodis vulnerum quæ vel à parte saucia enascuntur, vel à vicinis & sociis inferuntur, læso ipsarum propugnaculo, vnde potissimùm conseruantur. Sunt enim grauiora ventris, thoracis, & capitis vulnera, non tam merito illarum partium sauciarum, quàm earum nobilium atque vitalium quæ intra eas viuunt & sunt viuificæ. Ac primùm vulnerati abdominis symptomata hîc ponuntur quæ veniunt ab omento, cùm sua sede mouetur, & excidit per vulnus illatum.

QVIBVS] Abdomine vulnerato sauciis, omento tenus diuiso peritonæo; nec vltrà.

OMENTVM EXCIDIT] Foras exit per vulneris amplitudinem, quam fortè intulit venabulum lato ferro, vel etiam latus ensis aut pugio. Non enim hîc verbum *excidendi* pertinet ad prolapsum omẽti, quem sæpe habet in scrotum, à laxitate quam attulit fortis contentio in gerendo, vel attollendo grauiore & impari viribus onere, vbi diu manet ad vitæ finem. Nec verò in præpingui abdomine si claudit os vteri, vnde sterilitas, eò prolapsum excidisse dicitur, vt scriptum est in hac prognωsi: cuius διάνοια tantùm spectat vulnus abdominis, vt Galenus author est in aphorismis. Huc spectat etiam ea sententia iisdem verbis hac de re concepta 1. lib. de morbis, vnde τὰ ἀναγκαῖα trωmatum atque vulnerum huc transcripserunt Scholæ Coæ magistri. Excidit autem omentum, per vulnus abdominis: quia non ampliùs inuolucro peritonæi complexum, suo continetur loco, vt olim, cùm esset fomentum ventriculi & intestinorum. Excidit verò facilè: quia supernatat, vnde nomen habet epiploi, nullo constrictum vinculo quo exitu prohibeatur. Sed cùm exciderit. aph. 58. 6.

NECESSARIO HINC PVTRESCIT] i. Quia excidit, inde putrescit, τῷ λόγῳ τοῦ ἐπιδεκτικοῦ, i. *merito suscipientis causæ* ambientis appulsum, quem nunquam experta est. Quæ ratio sicut communis est aliarum quoque partium abditarum, simulatque contactu & qualitate aëris offenduntur, quo nunquã visæ sunt familiariter: tum verò epiploi siue omenti consentanea, penéque dixerim propria esse videtur: tum quia excidit; tum quia putredini obnoxium est præter cæteras. Nam calidum eius innatum corrumpitur facilè in proprio humido, simulatque contactu & qualitate ambientis offenditur. Tum illa pars venis obsita, causam putredinis τὴν ἐπιδεκτικὴν, secum portat in ambientem, corruptionis authorem, videlicet sanguinem qui non habet φυλακὴν in vena detecta. Sic enim comparata est ratio seminis τοῦ ζωοτόκου, vt facilè corrumpatur, si aliò effundatur quàm in matricem fœminæ consocialis: quia non habet φυλακὴν. Sanguinis autem sic ratio est atque conditio, vt ne intrà quidem maneat incorruptus, vel ad punctum temporis, si fortè sit extra venas, vbi non alibi conseruatur. Ac ne in venis etiam diu retinet suum calorem, corruptionis expertem, si aliquantisper sub dio sint expositæ ambienti, detectæ sua carne, & suo, vt ita dicam, eiectæ propugnaculo. Ergo sic res eunt omenti, vt partim suo egressum domicilio, partim venarum, quibus abundat, propagine, à communi causa putredinis, propriam citò habeat corruptionis differentiam, præter cæteras partes in graui odore. Quamobrem non antè manibus reponi debet in alueum, quàm excisum fuerit illud quod excidit, sicut præceptum est à Galeno. 3. Epid.

2 Ἢν ἔντερον διακοπῇ τῶν λεπτῶν, οὐ συμφύεται.

Si quod præcisum fuerit tenuium intestinorum; non coalescit.

QVÆ IN medendo sunt omnia, scopum habent τὸ κατὰ φύσιν, id scilicet quod est naturaliter constitutũ. Ex cuius perspicientia, partium è natura egressarum redintegratio comparatur, aut ne tẽtatur quidem, nisi ab imperito medendi. Enimuero nullius partis è natura egressæ redintegratio priùs tentari debet, quàm ea cuiusmodi sit, & quanta eius egressio cognoscatur. Huius rei notitia est in hac prognωsi, qua ponitur sectio tenuis intestini, vnde spes omnis adimitur coalescendi, videlicet ex vulneris amplitudine, & vulneratæ partis natura. Quorum examen & comparatio, impotentiam planè ostẽdet ipsius symphyseos, quò spectat potissimùm omnis medicina vulnerum & fracturarum. Omnis enim diuisio redintegratur per symphysin.

Ergo. SI QVOD] De tribus intestinis quæ transponendo chylo, digerendo, & segregando sunt comparata, proptereáque ipsis tributum est vitale officium quo vitam carere diu non potis est. Atque hæc secundas tenent inter partes nutritias, quarum aliæ quidem coquendo, aliæ digerendo, aliæ excernendo suam dicarunt operam.

TENVIVM INTESTINORVM] Quæ sunt; ecphysis, transponendo chylo; ieiunum, distri-

buendo ad hepar per mesaraicas portæ venas; ileum, segreganda fæce à chylo, transmittenda ad cœlum, indéque ad rectum, vnde per sedem transmittitur. Eorum duplex tunica, est membrana solida quam ipsis dura meninx impertiit.

aph.24.6. DISSECTVM FVERIT] Μέχρι τῆς ἐντὸς εὐρυχωρείας, i. *ad intimam vsque diuisum amplitudinem*, non tamen excisum, vel amputatum penitus. Qualis eorum diuisio est, dum vulnerantur, quæ posita

aph.18.6. sunt hoc aphorismo. Κύστιν διακοπέντι ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ· θανατῶδες. i. *Vesicam dissecari, aut cerebrum, aut cor, aut diaphragma, aut intestinum tenue, aut ventriculum, aut iecur; mortiferum.*

NON COALESCIT] Tum quia est ipsum natura ἀσύμφυτον. i. *incoibile*. Est enim ἄσαρκον, i. *carnis expers*, cuius interuẽtu membrana carnea coalescit, nempe cutis obducta cicatrice, cuius materialis causa est caro succrescens, versa in vinculum præ siccitate. At nulla est caro tenuis intestini quæ, ipso diuiso, idem faciat quod in cute. Tametsi enim venis abundat tenue intestinum: tamen eas sibi non habet, sed hepati, quibus vtitur attrahendo chylo quem aluus expleta deposuit, & eò transmisit. At nulla est amplificatio rei quæ antè non fuit. Enimuero simplex caro diuisa, coit in vnum sub forma priore, quæ vera est symphysis. At cæterarum partium quas vocant spermaticas, nulla coitio esse potest cùm semel diuisæ fuerint, nisi per cicatricem aut callum. Cicatrix cuti obducitur sauciatę: quia ibi caro succrescit neruo intexta. Ferruminatur os fractum, callo nodoso. Hîc vtriusque perit vetus figura, nisi fortè sit excusatio cereorum infantiæ ossium, quę fracta, in vnum coire dicuntur; non quidem ferruminata callo:

lib. περὶ ὀστῶν. sed φυσικῶς ἑνωθέντα, quæ vera est symphysis, authore Galeno. In cæteris quænam coitio sperabilis esse potest, vbi nullum est fundamentum cicatricis aut calli? In cute fundamentum est cicatricis: quoniam hîc caro subest quæ amplificatur facilè. In osse perfracto fundamentum est calli, ab eo quod intus exudat & circumponitur, ac firmiter adhærescit parti firmissimæ. Sed nulla est membranæ amplificatio in forma priore, vnde fit redintegratio cõtinuitatis amissæ. Nec video quid apponi possit vnde coalescat mẽbrana diuisa; cuius accretio dũ naturaliter esset cõtinua, gaudebat succo alibili propagato & assimilato parti cõtinuę. Nunc ei distractæ propagatio nulla erit, nec alimẽti ad ἕνωσιν, nec excrementi ad οὔλωσιν. Tũ nulla est basis in parte quæ subiacet fistulata, vnde succrescat aliquid, cuius interuentu oræ ipsæ coëant intestini diuisi. Igitur neutra symphysis expetẽda in cõtinuitate amissa tenuis intestini. Atq; hęc de natura quę intestinũ facit ἀσύμφυτον. i. *incoibile*, cùm eius diuisio est vt semicylindri, qua oræ distractæ, ampliùs coire non possunt; neq; propterea coalescere, inopia cicatricis. Nam si tantùm altera tenus tunica sectum esset, non autem dissectum; & si non ita esset ampla dissectio quæ oras dissecti multùm à se distraheret: sanè illa fundendo, hæc autem apponendo reliquias alimenti, symphysin ederet ferruminatam. Sed intestino altè dissecto ad semicirculum vel semicylindrum, manu est opus quæ oras multùm à se distractas adducat, vt coeant & coalescant. Quæ faciendi ratio non est in promptu, nec facilis in vulnere intestini, sicut in fractis artubus, quæ vinculis continentur & coercentur, exprimẽdo & reprimendo, vnde nodosi calli generatio comparatur. Nec verò in tanta difficultate medendi per chirurgiam, intestino vacat, nec satis est otij coalescere, non faciundo vitale officium nutricatus quod ei demandatum est, quo diu vacare non potest, vita superstite. Propterea sic læsi homines, celeriùs moriũtur quàm iuuari possint: tum vacuitate officij, tum ipsa symptomatum crudelitate quam intestini concitat in-

Cels. lib. 5. flammatio. Nam cibus & potio per vulnus exeunt; præcordia indurescunt; nonnunquam bilis per os redditur. Quamobrem verè & appositè scriptum est à præceptore, quòd intestini vulnus mortiferum est: tum quia ἀσύμφυτον, vacuitatem habet vitalis officij quo vita diu carere non potest: tum quia ipsum vulnus in membrana quam occupat, inflammationes mouet lethales.

3 Νεῦρον διακοπὲν, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη· οὐ συμφύεται.

Neruus resectus, aut quod in gena est tenue, aut præputium; non coalescit.

ECCE ITERVM noua symphyseωs impotentia, quæ est in partibus omni fundamento & occasione carentibus coalescendi, quoties præciduntur, quatenus ipsæ vniusmodi sunt in suo quæque instrumento cui dicatæ sunt. Nam artus præcisi & amputati nulla sperabilis coitio est. Nec mirum cur ita sit. Sed nerui præcisi & cæterarum partium quæ hîc ponuntur, quamobrem nulla sit redintegratio; id verò nos exercebit in hac prognωsi.

NERVVS] i. Pars omnis quæ nomen habet nerui; qualis est τόνος à cerebro vel à spinali medulla, per quem facultas animalis, & ea quæ intus cient, videlicet τὰ ἐνορμῶντα in officio esse dicuntur actionum suarum ἐνεργητικῶν καὶ αἰσθητικῶν. Qualis est tendo etiam vel ἀπονεύρωσις in fine cuiusque musculi, orta è fibris ligamenti & nerui, sparsis per villos carnium, indéque in chordam coëuntibus, qua omnes ducuntur articuli, vt voluntati visum est, καθ' ὁρμὴν, ἢ κατὰ προαίρεσιν. Tum συνδεσμοὶ & ligamẽta, quæ omnem συνάρθρωσιν atque διάρθρωσιν continent expeditam & elabi metuentem in ἀρθρωδίᾳ, γιγγλυμῷ, καὶ ἐναρθρώσει. Neruus igitur, τόνος, τένων, καὶ συνδεσμός, i. *tonus vel ipsum robur, tendo, & ligamentum.* Ac sanè τόνος qui verus est neruus, propago est siue τὸ πεφυκὸς cerebri & spinalis medullæ. Ligamentum, soboles & origo earum quæ sunt in ossibus epiphyseωn. Tendo autem quædam est velut ἔκφυσις fibrarum ligamenti & nerui, quæ sunt in villis carnium & in ipsarum exitu coëunt in vnam chordam quæ ipsa est tendo.

RESE-

RESECTVS] i. Toto ſuo corpore cylindraceo obtrũcatus,vt ea obtruncatio,ſublata omni continuitate,partes ipſius non ſinat eſſe contiguas : ſed multùm à ſe inuicem reddat diſtractas.

AVT QVOD IN GENA EST TENVE] Quicquid interiectum eſt inter vtramque maxillam, quod ipſum per ſe in omnem partem mouetur, immotis articulis, ope lati muſculi, cuius origo eſt à membrana cuti ſubnata. Eſt autem pars illa buccarum ſub malis quodammodo ſuſpenſarum, quarum reſectio nullum habet fundamentum creſcendi à carne ſubiecta quæ nulla eſt,nec apponendi reliquias alimenti in vulnere alto & amplo,vnde partes diuiſæ valde ſunt diſſitæ à ſe inuicem, quo ſua ſponte in membrana & cute ex quibus ipſæ conſtant,huc illuc trahuntur.Itaque ſutura & hamo eſt opus,vt diſſitę vi adducãtur,& ibi coaleſcant ferrumine cicatricis cuius materiam,vt cuiuſdam glutinis,ſuppeditabunt reliquiæ alimenti. Ac ſanè ibi locorum omnium fœdiſſima eſt cicatrix quæ faciei veterem & genuinum turpificat characterem. Itaque illud videor verè dicturus cum Galeno, quòd diſſita glutinantur,non autem verè coaleſcunt diſſecta. aph.20.6.

AVT PRÆPVTIVM] i. Extrema cutis qua tegitur glans pudendi,nec ei tamen adhæreſcit : ſed circumuoluitur, ſuámque habet ἰδίαν περιγραφὴν, ex membrana & cute. Atque pars illa circumciditur verpis Iudæis,infantibus octo dierum in ſignum Iudaïſmi : quia eſt regenerandi & accreſcendi expers.

NON COALESCIT] Quoniam non denuo gignitur neque augetur. Eſt enim pars orta è ſpermate,cuius ἰδία περιγραφὴ, μοῖραν ἔχει πεπερασμένην, quæ ſemel amiſſa nunquam reponitur, nec vlla eſſe poteſt illius amplificatio.Itaque nulla ſperabilis eſt νεύρωσις in neruo,arteria,vena,membrana,& cute diſſectis. Nulla item χόνδρωσις in cartilagine rupta,exeſa,auulſa,diſſecta. Nulla denique ὀστέωσις in oſſe perfracto. Expetenda ſymphyſis per cicatricem aut callum,cuius materia ſunt exudantes reliquiæ alimenti, aut caro ſuccreſcens in cute. Nam carnoſarum partium perennis generatio eſt à ſanguinis perennitate vnde primùm enatæ ſunt. Inde fit σάρκωσις, qua ſola cauorum vlcerum curatio atque ſanatio comparatur. Nam ſi quis obiiciat,materiam gigni ſpermaticam quæ idem faciat in ſpermaticis partibus, quod in carnoſis de ſanguine dictum eſt : obiectio facilè diluetur, cùm intellexerit eam materiã eſſe quidem σύμπρόσφυλον, i. *conſocialem* ſpermaticis : non tamen iis reſtituendis à quibus excernitur,indéque pellicitur à teſtibus ad faciundum ſemen,procreandi cauſa. Itaque materia illa non mutatur in partem ſpermaticam,ſicut ſanguis in carnem. Sit igitur ratum & perſuaſum omnibus,quòd nerui ſolidi,& membranæ, imprimiſque tenues & ſuſpenſæ, nec vlla baſi firmatæ, cùm diſſecando multùm diſtractæ fuerint à ſe inuicem ; vt ipſas in vnum coire non potis eſt per ſymphyſin naturalem : ita nec poſſe ferruminari, niſi ope chirurgi,ac difficulter admodum & indecorè.Nam exciſarum nulla ſpes regenerandi & accreſcendi, vt in præputio.

4 Ὅτε ἐν σώματι ὀστέον ἀποκοπῇ, ἢ χόνδρος· οὐκ αὔξεται.

Si quando in corpore, vel os exectum fuerit, vel cartilago ; nunquam augetur.

EXPOSITA EST difficultas & ratio coaleſcendi per ſymphyſin ferruminatam in oſſe,membrana,& neruo diuiſis,facta diacope cui debetur ſymphyſis ; vt partes illæ in officio ſint vel inſtrumenti, vel vniuerſitatis : vt ſimilares,illi ; organicæ autem huic ſuam dicarunt operam. Nunc de apocope cui debetur αὔξησις vel accretio reponendi cauſa & reſtituendi quod mancam partem reddidit vnde abſcedit. Hoc enim video intereſſe inter apocopen & diacopen,vt illa iacturam adferat ſubſtantiæ in parte organica aut ſimilari : hæc verò continuitatem exoluat. Vtramque affectionem coniunxit in aphoriſmis cum ait. Οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται, i. *neque augentur, nec coaleſcunt.* Tametſi diuerſa illic ratio eſt ac- aph.19.6. cretionis,vt mox dicetur. In ſumma ; coitio pertinet ad ſolutionem continui:accretio,ad iacturam ſubſtantiæ. Eſt autem accretio neceſſaria coaleſcendis partibus quæ vel minimam ſui iacturam fecerunt. Id cernitur in vlcere cauo quod non antè coaleſcet,quàm fundum repleuerit. Sed tamen in oſſe,membrana,præputio,cartilagine,atque palpebra,non eſt par neceſſitati commoditas : quia hæc non augentur,nec coaleſcunt,vt caro. Ac ſanè difficultas iam patefacta eſt coaleſcendi. Nunc autem quænam ſit impeditio accreſcendi,ſupereſt vt quæramus.

SI QVANDO] i. Quotieſcunque,vel ab iis quæ intrà ſunt & intus lædunt, vel ab iis quæ foris incidunt & extrinſecus.

IN CORPORE] In quo eſt partium inter ſe optima conſpiratio, & cum lepore quodam conuenientia πρὸς ὁλομέλειαν,i. *ad vniuerſitatem*, quæ ſuis expleta numeris,animo morem gerit:vt ſcilicet quæ hîc recẽſetur excluſio,exciſio,iacturam oſtendat viuẽtium partium,non autẽ ſphaceliſmi detractionem & partium mortuarum. Nam ſphaceliſmi & gangrænæ cùm amputãtur,nulla reſtat baſis nec fundamentum accretionis : quia denuo gigni non poſſunt. Sed in viuo corpore,ſi partis iactura ſit violenter illata,vel etiam portiunculæ aut fragmenti ; non eſt æqua omnium ſuccreſcendi & accreſcendi conditio, vt hîc docetur.

VEL OS] Cuiuſmodi tandem id fuerit ; ſolidúmne, adnatum, enatum. Atque inter ſolida, quæ ſcilicet ſuo quæque muneri & officio appoſitè ſunt deſcripta, (nam enata, ſunt apophyſes ; vt adnata, epiphyſes) ſiue illa ſint fulciendo, vt oſſa tibiarum & crurum : ſiue propugnando, vt oſſa caluariæ & thoracis : ſiue iuuando ad efficiendum,vt manuum oſſa : ſiue ipſa per ſe faciendo, vt dentes. Omne os

denique quod ſiccitate induruit ad ſummum,& duritate cæteras partes præcedit: idque tam ſenſus expers, quàm particeps.

lib.4. περὶ τρωμ.

EXECTVM FVERIT]Ferramento chirurgi,telo aduerſarij,fractura,effractura,contuſione:quæ omnia τῶν βιαίων nomine continentur apud Hippocratem.Omne os denique ab oſſe detractum, vel amica manu,vel inimica; vel etiam ſponte ſua eiectum.

lib.1.hiſt. animal.

VEL CARTILAGO] Pars vniuſmodi, quæ omnium proximè abeſt ab oſſe,duritate quam ſiccitas attulit in terreſtri ſubſtantia,quæ ipſi cum oſſe communis eſt:dura minùs dum cartilago eſt initiis oſſium,quorum naturam ſuſcipit vetuſtate. Nam cartilaginem quæ ſic manet,os duritate præcedit. Sic autem manet quæ connata oſſibus ipſa connectit inuicem,vt ſterni oſſa & pubis: vel ipſis tantùm appenſa eſt,vt cartilago xiphoides, cartilago coſtarum, & naſi: tum illa ſolius hominis quæ colligat iugulum cum omoplatæ ſpina,vt cæteras non recenſeam. Sic etiam manet cartilago quæ ipſa per ſe partem conſtituit,cuiuſmodi eſt in tarſo vtriusque cilij in quo ſunt palpebræ: tum in epiglottide,in larynge,in vocali arteria,&c.Itaque omnes illæ cartilagines exectæ vel eiectæ, quouis modo abſcederint,vel earum portiuncula.

aph.19.6.

6.Epid.part.1.

ibidem.

NVNQVAM AVGENTVR] i. Oſſis execti vel eiecti, tum etiam cartilaginis nulla ſperabilis reſtitutio,ſufficiendo ac reponendo id quod deeſt, διὰ τὸ μὴ δυνατὸν γίνεσθαι ἑτέραν οὐσίαν τοιαύτην, i. *quia non potis eſt denuo generari ſubſtantiam quandam eiuſmodi qualis amiſſa eſt.* Nam circumciſum præputium infantibus octo dierum,mancum eſt in perpetuum:quia deinceps non accreſcit, manétque in ſignum aſpectabile Iudaïſmi. Quòd ſi fatale illud eſt membranæ & cuti; multò magis oſſi & cartilagini.Sic empyemata in arthrodia brachij, γαλιαγκῶνας reddunt infantes. Sic os ferraméto exectum, nunquam idem reponitur: ſed fungus pro eo. Tum quibus è palato eiectum eſt oſſiculum maxillæ ſuperioris, reſimus fit naſus in medio. Quibus autem id vnde ſunt dentes,in imo naſo apparet σιμότης. Quod certè non fieret,ſi cartilago naſi, quæ ipſi eſt ſeptum rectum ac veluti paries quidam intergerinus, amborum meatuum,ſuo innixa fulcro maneret. Sic vlcerum vetuſtorum cauas neceſſe eſt cicatrices obduci,quantum ſubiecti oſſis carie abſumptum fuerit:quia nunquam reponitur carioſum idem quod antè fuit. Ipſa autem caro creſcit ad oſſis amuſſim. Ex quibus apparet,oſſium exectorum vel eiectorum ſubſtantiam ibi non poſſe reſtitui ad amuſſim,vnde abſcedit. Nam cartilago,ſui iacturam reſarcire non poteſt in epiglottide,in larynge,in vocali arteria,in narium pinnis,in ſepto naſi,nec vſquam alibi. In promptu Galeni eſt ratio: quia non potis eſt denuo generari ſubſtantiam quandam eiuſmodi qualis amiſſa eſt. Quæramus ergo,ſi placet,quænam & vnde illa ſit ἀδυναμία vel impotẽtia regenerandi. Enimuero nulla eſt alia,nec aliunde petenda quàm ἐκ τῆς ἀφορμῆς,quæ non facit denuo quod ſemel abſoluit atque perfecit: nec maiorem vim habet reſtituendi & reponendi quicquid os vel cartilago ſui perdiderit; quàm reficiendi quod mancum eſt,vel minùs appoſitè conformatum. Nam πτερυγώδεις φύσιες τῶν πλευρέων, eiuſ-

6.Epid.part.3.

modi ſunt atque manent, διὰ τὴν ἀδυναμίην τῆς ἀφορμῆς. Cucurbitarum caput idem manet ſimiliter vt efformatum fuit ab eadem natura quæ ipſius eſt conſeruatrix,vt conformatrix. Ipſa verò natura σύγκρισιν habet aquæ & ignis,quæ eſt fatalis portio vitæ & necis,partiúmque omnium conformandarum & augendarum. In partium conformatione atque figura,tum incremento & ſtatu,vis ea lucet naturæ quam temperatio comitatur ignis & aquæ ad motum & nutricatum, quibus omnia coagmentantur atque

lib.1.περὶ διαίτης. Theoph.1.de cauſ.plant.

6.Epid.part.5.

conſiſtunt.Eſt autem naturæ artificium,ſui domicilij architectæ,omnia formare ſimul ac ſimul augere. Nihil enim natura particulatim facit; ſed omnia ſimul iacit fundamenta perficiendæ rei. Vt autem natura ſuum abſoluit penſum in vtero per animati ſeminis ignem & aquam, in quibus eſt fatalis portio corporis effingendi & procreandi: ſic extra vterum nihil deinceps adiicit præter augmentum & nutricatum fœtus perfecti. Ac nutricatum quidem,ipſa omni fundit ætate. Quò ſpectat illud Hippocratis. Ἀνθρώπου ψυχὴ ἀεὶ φύεται ἄχρι θανάτου. i. *Hominis anima ſemper fundit vſque ad mortem.* Vbi certum eſt animam dici pro natiuo calore,in quo eſt ἀρχὴ ζωτικὴ καὶ ἡ συῤῥοή, i. *vitale principium*, ſiue *ipſa viuacitas*, *& nectar in corde viuificum.* Sequitur enim. Ἢν δὲ ἐκπυρωθῇ ἅμα τῇ νόσῳ καὶ ἡ ψυχὴ, τὸ σῶμα φέρβεται. i. *Si verò inflammetur vnà cum morbo anima, corpus abſumit.* Nam præceptori ſolenne eſt,cœleſtem animam, vel diuinam potiùs, vbiuis dicere αἰδηλοῖον.

Sed accreſcendi alia quædam ratio eſt quàm nutriendi. Non enim perpetua eſt ad interitum vſque accretio,ſicut nutritio. Nec verò extra vterum,ſed ne in vtero quidem locus eſt adiiciendi,ſi quid fortè maneat inchoatum,ex impotentia τῆς ἀφορμῆς; aut redintegrandi,ſi quid exectum fuerit vel eiectũ ex aliqua parte corporis vniuerſi, ob eam quæ dicta eſt μοῖραν πεπρωμένην: cuius nulla eſſe poteſt acceſſio nec inſtauratio vt neque in ſemine;ſic neque in partibus quas edidit ſemẽ ipſum.Nã ſemen fit actu animal, perficiendo; non autem per corruptionem. Et animal factum ex ſemine, eſt ens quod erat; ſed non quomodo erat: quia ſeminis eſſentia eſt eſſe quod eſt,vt aliud ſit,nempe animal. Vt igitur ex imperfecto ſemine quod inchoatum eſt,idem manet: ſic quod ex eo perfectum eſt, ſi aliquid ſui perdiderit,expers eſt redintegrandi. Eſt enim ſeminis partiúmque inde natarum eadem planè conditio: inter quas & ſemen ipſum,hoc vnum intereſt;quòd reapſe cernuntur illinc emerſæ actu ad ſuum quæque opus faciundum,quæ antea illic latebant; ſicut in glande quercus,& pullus in ouo.

Tum illa materia quæ adiicitur accreſcendo,dum animal capax eſt accretionis,non ſufficit redintegrandæ parti; reſtaurando ſcilicet id quod exectum eſt vel eiectum. Tametſi enim dum corpus eſt αὔξιμον,i. *incrementi capax*, abundat calore natiuo; vt certè quicquid augetur,natura calidiſſimum eſt:tum eius caloris virtute atque potentia fit cita προσφορή,i. *appoſitio* ſucci alibilis,qui tam citò efficitur,quale eſt ipſum corpus,quam ipſa creſcẽdi capacitas exigit: vt capacitati accretionis omnino par ſit opportunitas accreſcendi ex copia nutricatus: tamen non opis eſt natiui caloris, corpori reſtituere ex alimento,ſi

quid de

quid de ſuo perdiderit,quod ei de ſemine olim calor ipſe imperciit. Itaque ſperabilis nõ eſt regeneratio partium ſpermaticarum,quam noſter præceptor, *incrementi* nomine intellexit. Nec verò minora ſunt adiumenta creſcendi à corpore τῷ αὐξίμῳ, quàm à motu ipſius caloris,cuius ea promotio eſſe nõ poteſt, vt is qui forma eſt, generet nouam formam, quod facto eſt opus, vt os exciſum reponat, i. viuum pro mortuo. Eſt autem os mortuum, ὅ,τι περ ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ ὑγιοῦς ὀστέου ἐναίμου καὶ ζῶντος.i. *quod abſcedit à reliquo oſſe ſanguineo & viuo*. Et cùm in viuente vna ſit forma, qua vnum eſt; efficitur planè vt cùm abierit forma, lib.de capit. trωmat. ex non viuente noua gignatur,ſi pro eo, quod abſcedit, mortuo, viuum reponitur. Quod ſi verum eſſet,vt certè non eſt; à priuatione habitus denuo compararetur. Id autem ἀδύνατον.

Exiſtunt quidem mutuæ ad incrementum operæ,primùm caloris, mox corporis, tum alimenti; ſi calor viuax atque viuificus; ſi corpus αὔξιμον; ſi alimentum εὐπρόσφυλον. Sic enim præceptor ait. Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς.i. *Quæ creſcunt corpora, plurimum habent caloris natiui, multo igitur indigent alimento*. aph.14.1. Nam eo aphoriſmo tria illa ponuntur quibus nutritio & augmentum abſoluitur. Primùm enim quod nutrit & auget,calor natiuus eſt:inde corpus ipſum quod capax eſt incrementi,proptereáque nutriendo augetur: poſtremò id quod virtute caloris efficitur tale quippiam, quale eſt ipſum alimentum. Et cùm ſit eadem nutrix & auctrix facultas; idémque adueniens connaturale: tamen alimenti ratio eſt diuerſa, vt nutrit, & quatenus auget. Nam alimentum, quantum eſt quoddam, vt auget: vt verò eſt hoc aliquid & ſubſtantia, nutrit. Atque augmentum nihil aliud eſt quàm perfectio actionis nutrimenti: nutritio autem, generatio talis quale eſt ipſum quod nutritur, corpus videlicet animatum. Sed tamen nutritio tantùm eſt vacuati repletio, non autem partis emortuæ reſtitutio. Et cùm ſe forma extendit ad materiam quæ applicatur; promouet quidem ἰδίαν περιγραφὴν ad vlterius vbi, corpúſque auget: non tamen de ſuo adiicit nouæ parti. Nec verò illa promotio præſcriptionis editur κατὰ λόγον partium reliquarum, ne in pueris quidem atque infantibus qui tantum habent caloris,quantum poſtea nunquam,ſi pars aliqua latum vnguem ſuo loco exceſſerit. Declarant illud infantes & pueri γαλιαγκῶνες. 6.Epid. & 3.περὶ ἄρθρων.

5 Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγινόμενος· κακόν.

Conuulſio trωmati ſuperueniens; graue malum.

Hic mihi ſcribendum eſt de iiſdem idem,ſi quis exigat commentarium in hanc prognωſin, qui iam pridẽ ſcriptus eſt in ea parte huius operis vbi leges traditæ ſunt & explicatæ ſuper omni conuulſione. Coac.9 cap. 14.lib.2. Sufficiet igitur ſcopum indicare authoris, cur cùm ſententiam repetierit, ac denuo hîc poſuerit: tum ἀνακεφαλαίωσιν recenſere cogitationum noſtrarum quas literis illic mandauimus. Ergo fuit olim ſcopus ille authoris, illud conſilium,vt conuulſionem à trωmate naſci oſtenderet, vbi cauſarum omnium conulſificarum,& criſeωn quoque ipſius conuulſionis, hiſtoria eſt. Hîc autem vbi vulnerum omniúmque pertuſionum catalogus recenſetur: tum autem ſymptomatum quę ipſis meritò ſuperueniunt;conuulſionem cæteris antepoſuit vt ſigno peſtiferam, ſic offenſione partium ſauciarum totiúſque corporis intolerabilem. Nulla enim vis maior naturæ αὐτομάτως,quàm conuulſione poteſt inferri. Commentarij autem noſtri iam pridem conſcripti hæc erit ἀνακεφαλαίωσις.

Convvlsio] i. Iniuſſa contractio artuum violenta, vel eorum ſimplex collectio: ſed tamen iniuſſa, quam ἀπροαίρετον Græci vocant, quæ olim naturaliter erat κατὰ προαίρεσιν. Ac violenta quidem artuum diſtentio eſt, neruis exhauſto rigidis, aut iiſdem craſſo & glutinoſo humore diſtentis, vel etiam inflammatis. Simplex autem καθ' ὁρμὴν collectio eſt iniuſſa, vitio muſculorum, exempli cauſa, temporalium & maxillarium ſeu maſſeterum, dextra aut ſiniſtra exolutorum. Hîc enim pars quæ conuellitur, culpa vacat in cauſa, non in officio quod iuſſa obire nequit. Sic enim comparatum eſt, vt ſana pars trahat ægram, vbi ſunt pares muſculi è diuerſo, magnitudine, numero, aph.66.5. & virtute.

Trωmati svpervenIens] Diſtentione nerui aut chordæ, vt in fractura calcis: in vulnere muſculorum qua parte nerui ἐμφύονται, aut iidem ἐκφύονται, ſi nullus tumor aſſurgat aut euaneſcat parte poſtica corporis. Tum ab hæmorrhagia quæ cietur à vulnere,conuulſio eſt; quando exhauſtæ venæ ſuccum è neruis attrahunt, ipſoſque faciunt rigidos ab exhauſto. Nam attrahendi potentia, venæ carnes ipſas præcedunt. Quinetiam in pertuſa caluaria, ſi exitum ichor non habet qui ad membranam deſcendit, ſed inde ad neruos tranſmittitur; inflammationem mouebit conuulſificam, tum è directo, tum è diuerſo partis pertuſæ; vt eius ichoris tranſmiſſio eſt ſiue κατ' ἴξιν, ſiue ἀνάπαλιν: ſicut Hippocrates annotauit in Autonomo, & pediſſequa Omilia. Sunt autem mortifera illa conuulſionum genera: quoniam illa demum ſymptomata, citæ mortis ac iamiam venturæ ſunt argumenta & cauſæ, quæ cum ſignificatione fatiſcentis naturæ, offenſionem quoque ipſi adferunt intolerabilem. Huc accedit quòd partium ab exhauſto conuulſarum redintegratio nulla ſperabilis. Nam cæterarum cauſarum quæ inferunt conuulſionem, tanta eſt ξυντονία ſymptomatis, vt curationis tempus expectare non poſſit. Ipſa verò doloris acerbitas & actio intercepta nobilium partium καταλύει μὲν ἐν τάχει τὴν δύναμιν, ὀξὺν τε θάνατον ἐπιφέρει. comment. ad aph. 25.2.

6 Ἐπὶ τρώματι, χολῆς ἔμετος ἐπιγινόμενος· κακόν. καὶ μάλιστα ἐπὶ τῷ κεφαλικῷ.

Si cui à trωmate, bilis vomitio est; malè est: ídque potißimùm à cephalico.

Illa demvm bilis vomitio, periculosè habet eum qui vomit, vnde nulla leuatio est morbi fundentis continenter bilem ad aluum: sed grauiorum malorum accessio, & grauis offensio partis ægræ, vomendo multùm afflictæ. Scitum est illud. Τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, ἢ δύσκριτα, ἢ θανατώδεα. i. *Critica sine crisi, aut sunt dyscrita, aut certè mortifera.* Est quidem critica sine crisi, crebra vomitio quam trωmatis infert propagatio, ventriculum in sui sympathiam adducentis, & continenter eò bilem fundentis, quam gignit sæui doloris acerbitas, vigiliæ, & inflammatio. Hîc trωmatis nulla leuatio est à bile propagata in aluum, quæ inde crebra est vomitionibus. Nulla enim sympathia, nec propagatio, quam ἐπιγένεσιν Græci vocant, leuationem adfert primigenii morbi à quo enascitur. Ac si vomitio illa symptomatica, dilutam bilem effundit, periculosè quidem habet ægrotum, sed non pro certo mortiferè: vt illa quæ difficulter & crebrò exprimit bilem meram & paucam. Nota est illa sententia præceptoris. Τὰ σμικρὰ ἐμέσματα χολώδεα· κακόν. i. *Exigua vomitio biliosa, malè habet eum qui vomit.* Vbi Galenus annotauit, nihil criticum esse paucum. Ergo vomitio biliosa quæ cietur à trωmate cum ipsa sympathia quæ tantùm cadit in eos morbos qui inter magnos eximij sunt, mala est: tum verò pessima, humoris qualitate & euomendi modo. Quemadmodum autem vomitio trωmati superueniat, sic aggredior ad docendum.

4. Epid. part. 1.

Lib. 3. περὶ ἄρθρων.

pror. 47. s. 2. 1.

Si cvi a trωmate, bilis vomitio est] Quam ciet ventriculus bile lacessitus, vnde venit etiam cardialgia siue καρδιωγμός, singultus, & proritatio nauseabunda: vt scilicet illa bilis occupat fundum alui qua ipse natat, aut ea firmiter ipsi affixa est, vel prorepit ad stomachum sensus acerrimi. Nam fundo natante vomitio est: bile affixa, singultus & nausea: quemadmodum ea prorepente ad stomachum, cardialgia siue καρδιωγμός. Tot enim symptωmatis alui & stomachi, fœta est ipsa bilis cùm eò affluxit, ibíque fluitat aut stabulatur. Nam irrita proritatio nauseabunda, non rarò inflammationes mouet lethales. Affluit autem bilis à trωmate, non quidem ossis pertusi, cuius nulla cum aluo sympathia est, nec gentilitia in generis similitudine, nec iure vicinitatis aut societatis. Sed vitio partium affixarum ossi pertuso; tum etiam vicinarum & sociarum; bilis est generatio, & in aluum affluxus, vnde prædicta symptomata enascuntur. Sic calcaneo perfracto, veniunt πυρετοὶ ὑπεροξέες, ξυνεχέες, τρομώδεες, λυγγώδεες, γνώμης ἁπτόμενοι, ὀλιγήμεροι, κτείνοντές τε, i. *peracutæ febres, aßiduæ, tremoriferæ, singultuosæ, mentis perculsæ, breues, mortiferæ.* In causa hæc sunt. Nam pars affixa calci, quæ chorda est trium musculorum suræ insignium, cùm inflammari cœperit; conuulsionem ciet, doloris cruciatu intolerabilem. Sic autem inflammatur. Etenim ab insultura calcis ex alto ad saxum, circumtusio est carnis quæ circumponitur ipsi calci. Tum venulæ nauseabundæ ab ictu, ἐκχυμωθῶσι, i. ecchymωsin edunt in cutim cui affixæ sunt; vnde sanguis non exit, neque expirat, sed intrà corrumpitur atque putrescit. Hinc tumor assurgit, ac dolor prægrandis est. Ibi tum sympathia est venarum insignium, sociorum item neruorum, & chordæ calci affixæ. Ac venarum quidem insignium, vel αἱμοῤῥόων πελιώσιες, ταυσιώσιες, γαγγραινώσιες; vitia illa transmittunt ad cor & hepar, quę ipsis causa sunt febricitandi, ac bilem vomendi, & singultiendi: non secus atque bilis vomitio est à nephritide; singultus, hepate inflãmato; cardialgia, in dolore lumborum, suppressis menstruis vel hæmorrhoide: sicut iam suprà sæpe ostendimus. Nam de symptomatis paraphoricis quæ infert maligni humoris è calce ad cerebrum transmissio διὰ τῶν ἐπικαίρων νεύρων. i. *per neruos eximios*, dictum est alibi. Notabilis autem est bilis & febris mutua generatio, à cruciatu sæui doloris quem edit chordæ contractio & inflammatio.

Lib. 2. περὶ χυμῶν.

Male est] Causa & signo. Ac signo quidem: quoniam sympathia illa partis vomendo afflictæ, i. ventriculi, non excitatur nisi à magnis morbis, atque iis quidem qui magnitudine & vehementia sunt inter magnos eximij atque prægrandes. Tum propagatio illa bilis ad aluum, cacochymiæ est malignæ; primùm quidem à trωmate ad magnas venas transmissæ, indéque ad iecur; vnde prorepit, partim ad fundum alui, partim ad stomachum. Vt causa autem, bilis vomitio malè habet ægrotum: quia ægrè cietur & crebrò, nec tamen quiescit proritatio nauseabunda, propter perẽnem bilis affluxum quam eò transmittit nausea, liuor, gangræna venarum insigniũ quæ adiacent parti pertusæ. Tum eo tam crebro, támq; difficili motu ventriculi, naturæ contrario, eius præsidia labefactantur, cum offensione partium omnium nutritiarum atque vitalium: sed maximè animalium, ex capite multùm repleto & proritato. Quinetiam illa contentio vomendi, & ægrè, inflammationem mouet in stomacho & aluo lethalem.

Idqve potissimvm a cephalico] Nam trωmatis eius grauiora sunt ἐπιγινόμενα, quàm cæterarum partium pertusarum: ídque cùm aliàs, tum verò cùm ab eo trωmate bilis vomitio est, quæ & idea vomitus, & vomendi ægra contentione, tum assiduitate ipsa, cum perenni nausea, omnium molestissima & grauissima esse solet. Superuenit autem cephalico trωmati, bilis vomitio; vel inflammata membrana, vel cerebro à diacope. Membranæ ac cerebri inflammatio, mutuò bilem gignit & febrem. Nam bilis & febris mutua generatio esse solet. Vt igitur inflammatio cerebri, stomachum habet εὐπαθέστατον νευρωδέστατον: vnde sympathia est non solùm gentilitia, sed etiam societate contracta: sic febris inde nata, bilem quam gignit, continenter eò transmittit, vbi est conspiratio atque consensus; nempe

ad stomachum,

ad ſtomachum,cuius ille impatiens,concutiendo ciet vomitum,ad eam excutiēdam.Eſt enim partium gentilium & ſociarum mutua ἐπιγνώσις boni aut mali,mutuáque ſyntimoria, vt bene eſt illis aut malè. Ac ſuper his plura iam ſuprà. Quemadmodum autem grauiſſima ſit atque mortifera, bilis vomitio à trωmate ipſo cephalico,demonſtratum eſt capite ſuperiore huius tractatus.

7 Νεῦρα ὅσα παχέα τιτρώσκεται· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χωλοῦνται· καὶ λοξὰ τιτρωσκόμενα μάλιστα. καὶ τῶν μυῶν αἱ κεφαλαὶ, μάλιστα τῶν ἐν μηροῖσι.

Qui ſauciantur neruis inſignibus; hinc ferè illi claudicant: maximéque ſi vulnus obliquè acceperint. Idem accidit cæſis capitibus muſculorum, & maximè in femoribus.

Iam vere illud eſt poſitum ac demonſtratum. Quòd actio omnis læſa,eſt partis afflictæ: ſicut ipſa læſionis ſpecies & idea, eſt afflictionis ipſius. Sic enim phrenitis eſt cerebri atque bilis: ſicut lethargus eiuſdem cerebri & pituitæ putris. Denique morbi omnes naturam ſequuntur cauſarum,tam efficientium,quàm excipientium. Symptomata autem fixorum morborum, ſunt partim ipſius cauſæ morbificæ,partim etiam partis afflictæ propria. Quæ cùm ita ſint, hîc loco quærendum an χώλωσις neceſſariò conſectaria ſit vulnerati nerui prægrandis,vt viſum eſt præceptori cùm ait. Ἀνάγκη δὲ τὰ τοιάδε ἔχειν, ὥς τι γίνεσθαι ὁκόταν γένηται. ἐν μὲν τοῖσι τρώμασι νεῦρα παχέα τιτρωσκομένοις ἀνάγκη χωλοῦσθαι, καὶ τῶν μυῶν τὰς κεφαλὰς, μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι μηροῖσι. i. *Neceſſe autem huiuſmodi ſunt affecta, vt ſcilicet ita ſint, quotieſcunque hi caſus inciderint. Nam inter trωmata, qui neruis ſauciati ſunt craßis, ipſos neceſſe eſt claudicare: vt etiam cæſis capitibus muſculorum, & maximè in femoribus*. Sed ratio eius ſymptomatis,cur neceſſariò ita ſit, oſtendetur in examine ipſius prognoſeωs. lib.1.περὶ νούσων.

Qvi savciantvr] Sic enim viſum eſt,afflictionem hîc poſitam nerui, transferre ad hominem ipſum parte illa ſaucium,de quo etiam ſymptoma dici reperio: eſt autem claudicatio, quam idem ſcribit accidere ſauciatis hominibus, lib.2. prorrh. cuius verba hæc ſunt. τὰ δὲ τρώματα τὰ ἐν τοῖσιν ἄρθροισι, μεγάλα μὲν ὄντα,καὶ τελέως ἀποκόπτοντα τὰ νεῦρα τὰ συνέχοντα· εὔδηλον ὅτι χωλοὺς ἀποδείξει.i. *Vulnera autem quæ in artubus magna ſunt, quæque neruos exactè diſſecant, qui continent artus ipſos; palam eſt quòd homines claudos efficient.* Ergo. Qvi savciantvr] Qui acuto telo,validis inflicto viribus,vulnerātur in artubus,oſſium tenus: proptereáque.

Nervis insignibvs] Quos alibi vocat præceptor νεῦρα ἐπίκαιρα, i. authore Galeno, μεγάλα: cuiuſmodi ſunt nerui quos hîc vocauit craſſos: cuiuſmodi etiam venæ craſſæ, quas alibi vocat αἱμόῤῥοους καὶ μεγάλας. Sunt autem nerui craſſi & magni, omnes qui artus continent, quos idem vocat νεῦρα συνέχοντα. Continent autem, tum qui ſunt motus & ſenſus authores, nati è cerebro & eius propagine, ſpinali medulla: tum qui è muſculis enaſcuntur, & in articulos inſeruntur, τένοντας Græci vocant: tum qui articulos ipſos connectunt,faciúntque illam συμφύσεως differentiam quæ eſt συνεύρωσις; in brachij arthrωdia,in eiuſdem ginglymo,in femoris enarthrωſi cum iſchio. Ac certè illa tria neruorum genera continent ipſos artus: primum quidem, impertiendo mouendi vim & ſentiendi: alterum, adducendis & abducendis membrorum articulis: tertium, connectendo artuum τὸ ἀρθρῶδες, καὶ τὸ γιγγλυμοειδὲς, καὶ τὸ ἐναρθρῶδες. lib.περὶ ἀγμῶν. lib.2.prorrh.

Hinc fere illi clavdicant] In officio partis illius quæ nerui præciſi magiſterio non ampliùs continetur nec regitur: ipſa verò laborat vitio facultatis,actionis, aut connexionis. Ex æquo enim certant vitia quæ cernuntur in ἐξαρθρώσει artuum,& in ſublata ipſorum συμφύσει. Ac ſanè impotentia eſt æqualis mouendi,ab exoluta virtute poſita in neruorum ſymphyſi,quàm à luxato articulo. Niſi quis fortaſſe obiiciat ἀκινησίαν artus luxati,δυσκινησίαν autem à neruo præciſo; vt ſcilicet flectendi vis adimatur,non extendendi,aut contrà; ex poſitu & officio nerui præciſi, quatenus ille præerat flectendo vel extendendo. Nam connectentis nerui præciſio comitem ferè habet artus ἐξάρθρωσιν, proptereáque τὴν ἀκινησίαν. Sed tamen nerui mouentis præciſio,partis illius adimit obedientiam, vbi telum inſederit, qua olim morem gerebat antagoniſtę,dum ageret adducēdo vel abducēdo,flectendo vel extendendo. Atqui non minor eſt virtus obediendi quàm imperandi,cùm agitur de artuum motu in omnem partem ciendo. Eſt enim irrita contentio nerui flectentis,niſi ſit obedientia extendentis; & contrà. Itaque homines claudicant in officio artuum, neruis præciſis à quibus mouentur. Eſt autē claudicatio, motus amiſſio vel deprauatio: quia ſcilicet difficulter admodum,vel indecenter,motus cientur: atque id neceſſe eſt euenire quando hæc fiunt, vt cætera omnia, quorum ἀνάγκην oſtendit hoc familiari exemplo. Vt ſanè illa claudicatio non ſit ambigua,ſicut hîc ponitur,ſed ἐξ ἀνάγκης. Planum id facit quod ſequitur. lib.1.περὶ νούσων. & lib. 2. prorrh.

Maximeqve si vvlnvs obliqve acceperint] Quod idem eſt planè vt legitur in prorrhetico. *Artuum magna vulnera,quæque neruos diſſecant perfectè à quibus reguntur;palam eſt quòd claudos efficiunt.* Talis enim neruorum præciſio, continuitatem adimit, qua dum ſe colligunt, articulos quibus inſeruntur, adducunt: ipſamque virtutem intercipit cientium intus ſpirituum, vel, ſi mauis,

τῶν ἐνορμώντων. Quod certè non eueniret, sauciatis in longum: vbi neque insertio violatur, neque vis intercipitur τῶν ἐνορμώντων.

IDEM ACCIDIT CÆSIS CAPITIBVS MVSCVLORVM] Tum enim similiter vis tollitur efficiendi, vt obediendi. Ac sanè quidem efficiendi, diuisa continuitate musculi: vnde non se colligit nostra sponte, partémque ipsam, caput versus adducit, in quam inseritur. Obediendi autem, parta ipsius capitis, telo diuisi, contractione, qua cõtumacius est mori gerendo antagonistæ flectenti vel extendenti. Nam cæsis capitibus musculorum, nulla sunt commoda colligendi & adducendi, labefactata eorum virtute: maxima verò incommoda iniussæ contractionis & spasmi quem inflammatio solet inferre. Est enim maior afflictio solidorum neruorum ἐμφυομένων, quàm cõfusarum chordarum è musculis ἐκφυομένων. Nota est illa sententia præceptoris. Ἢν τραυμάτων ἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν ἐόντων, οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν. i. *Si circum vulnus magnum & vehemens, tumor non exurgit; ingens malum.* Vbi Galenus hæc scribi ait de musculorum capitibus atque finibus, διὰ τὰς ἐμφύσεις καὶ ἐκφύσεις τῶν νεύρων. Sed illud, μέγα κακὸν, i. *ingens malum*, partim est conuulsæ partis præcisæ, partim ipsius principatus κατὰ συμπάθειαν.

aph.66.5.

ET MAXIME IN FEMORIBVS] Quia sunt ibi crassiores nerui, quàm alibi: tum propter artuum cruris & tibiæ magnitudinem, tum propter motuum qui per ipsorum cientur articulos, difficultatem; femoris quidem per enarthrωsin cum ischio, & eiusdem ginglymum cum tibia: ne interim taceam chordæ amplitudinem, quæ tribus enata musculis qui sunt in sura, in calcem inseritur. Ac de neruorum quidẽ cruralium & chordæ ipsius crassitudine, hæc scripta sunt à præceptore, vbi recenset incommoda læsi calcanei, de quo sic posuit. Κοινωνέει δὲ φλεψὶ καὶ νεύροις ἐπικαιροίσι· ὁ τένων δὲ ὁ ὄπισθεν τούτῳ προσήρτηται. i. *Calcaneum societatem habet cum venis & neruis insignibus: tum autem posterior chorda huic innectitur.* Femoris autem nerui prægrandes nati ex tribus infernis partibus lumborum, & supernis quatuor sacri ossis; ab ortu statim miscentur, mox in neruos quatuor præcipuos exeunt. Atque inter eos, qui numeratur quartus, omnium corporis neruorum crassissimus, siccissimus, durissimus, validissimus, inter os sacrum & ilium elapsus, in musculorum capita implantatur.

lib.2. περὶ ἀγμῶν.

8 Ἀποθνήσκουσι δὲ μάλιστα ἐκ τῶν τρωμάτων· ἤν τις ἐγκέφαλον τρωθῇ, ἢ ῥαχίτην μυελὸν, ἢ ἧπαρ, ἢ φρένας, ἢ καρδίην, ἢ κύστιν, ἢ φλέβα τῶν παχέων.

Interit autem potißimùm è vulneribus; si cui sit vulneratum cerebrum, aut spinalis medulla, aut iecur, aut diaphragma, aut cor, aut vesica, aut aliqua venarum crassarum.

VT PARTIVM quæ vniusmodi sunt, è natura egressio, incommodis atque symptomatis fœta est propriis, quæ cernuntur in actione læsa instrumentorum quibus illæ inseruiunt: sic vitia principatuum atque propaginum, quibus vitale cuiusque officium planè collabitur, mortifera esse solent. Atque illa vitia nobilissimis partibus inferuntur, earúmque viuificam adimunt facultatem, ἢ πρώτως καὶ καθ' ἑαυτὰ, ἢ δευτέρως καὶ κατὰ συμπάθειαν, ἢ καὶ συμβεβηκός. i. *primùm & per se, tum etiam per sympathiam, vel ex euentu.* Ac primùm quidem & per se, collapso repentè principatu, cum amissione vitalis officij. Collabitur autem, cùm amplitudo est vulneris in cerebro & in corde. Nam vulnera cæterarum partium quæ hîc ponuntur, per sympathiam cordis & cerebri mortifera sunt: cùm vel inflammatione partes illæ tentantur, vnde mouetur propagatio causæ morbificæ: vel etiam ex euentu in vacuitate sui officij, quo vitam carere diu non potis est: aut vacuitate succi alibilis, per hæmorrhagiam. Sed causæ omnes ad mortem fatales, positæ in vulneribus partium, quarum catalogus recensetur in hac prognωsi, cur ita sint, & quemadmodum inde mors veniat; operæprecium fuerit examinare in singulis.

INTERIT AVTEM] Quod est eiusmodi ac si diceret. Patefactis incommodis atque symptomatis quæ inferuntur à vulnere partium, in vitio tum ipsarum proprio, tum etiam instrumentorum quibus illæ inseruiunt: sequitur vt loco scribantur mortifera vulnera, quæ sunt eiusmodi, tum ipsa per se, tum per sympathiam propagatam atque μετάστασιν, tum ex euentu. Ergo. INTERIT] Vel extincto calore vitali per syncopen; vel eo suffocato per apoplexiam: tametsi enim reuera nemo est omniũ qui absque syncope moriatur; tamen alia est consideratio extincti caloris, alia suffocati: vel potiùs, vt ita dicam, vtraque pariter αὐτὸ τὸ κτεῖνον, i. *illud ipsum quod perimit*: sed ne illud quidem appositè, cùm vtraque sit mors ipsa.

POTISSIMVM] Græcè est μάλιστα, quo significatur causa ipsa mortifera quam intulit vulneris amplitudo in partes quarum officia sunt planè vitalia efficiendo vel inseruiẽdo. Significatur etiam celeritas moriẽdi καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον: vt annotauit Galenus ex Thucydide, ad illud vbi agitur de maxilla luxata. Οὗτοι οὖν θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα. Sunt enim celeriùs ad mortem fatalia partium efficientium vulnera, vt cordis & cerebri, quàm cæterarum inseruientium, vt mox dicetur.

SI CVI SIT VVLNERATVM CEREBRVM] Ἤν τις ἐγκέφαλον τρωθῇ: quæ sauciandi cerebri ratio atque causa, euentu apoplexiæ, funesta est atque insanabilis, vt suprà demonstratum est vbi tractatio est

Coac.3.cap. superioris.

tio est pertusionum capitis. Ac ratio quidem illa cerebri sauciandi, perficitur telo acuto quod acie sua valido ictu traiicit ad cerebri penetralia, dissectis primùm caluaria & membranis, antequam eò ventum sit. Quæ sanè dissectio, febre ac bilis vomitu, tum impotétia ipsa curandi, mortifera esse solet. Est enim membranæ multùm distractæ diuisio incoibilis, ἀσύμφυτον Græci vocant: proptereáque incurabilis. Tum inde nata inflammatio, quæ & febrem accendit continuam & acutam, vnáque ciet crebros vomitus biliosos, ipsa per se satis est ei necando cui pertusum est caput. Scitum est illud. *Si cui à trωmate, bilis vomitio est; pessimè ipsum habet: idque potissimùm à cephalico.* Nam cerebri altè diuisi est apoplexia, quæ citò venit ab ictu cuius desperata est omnis curatio: tũ ratione cerebri sic pertusi, quàm ipsa causa pertusionis. Non enim quibusdam exemplis commoueor quæ adducuntur ex falsò credita eorum curatione qui sic pertusi falsò putantur. Sufficiat mihi vetus illud edictum quod à dictatore scriptum est περὶ τῶν ἀναγκαίων, i. *de iis quæ incidunt necessariò.* Ἀποθνήσκει δ' ἤν τις ἐγκέφαλον τρωθῇ. i. *Moritur si cui cerebrum sit præcisum.* Sed omnis ratio atque causa mortiferæ calamitatis quæ infertur à trωmate capitis, non ita pridem adducta est ad prognoses περὶ τῶν τῆς κεφαλῆς τρωμάτων. lib.1 περὶ νόσων.

AVT SPINALIS MEDVLLA] Ἡ ῥαχῖτιν μυελὸν, quæ nomen habet ἀπὸ τῆς ῥάχιος, i. *à dorso*: vnde & ipsa dicitur νωτιαῖος, ἀπὸ τοῦ νώτου: cuius tamen non est medulla, vt sua est ossibus excrementitia. Hæc enim ius habet τοῦ παραφυάδος, i. *propago est cerebri*, & origo neruorum, eius vicaria. Quæ causa est cur sauciata eo genere sauciandi quod suprà διακοπὴν nominauimus ex Hippocrate & Galeno: quoniam sic desperabilis est eius redintegratio; & quia est incoibilis; & quia non reparabilis: & quia ipsa symptomatum grauissimorum fœtura, & vitalis eius officij vacuitas, omnem industriam respuit medici atq; solertiam, proptereáq; interitus consecutionem adfert, vt visum est præceptori. Ac primùm desperationem eius redintegrandæ ostendit impotentia coëundi cùm semel diuisa est κατὰ διακοπήν. Impotentia coëundi, fundamentum habet naturam ἀσύμφυτον, i. *incoibilem* trium illarum tunicarum ἀναίμων τε καὶ ἀσάρκων, i. *sanguinis & carnis expertium* quibus illa vestitur ac propugnatur. Sed coëundi occasionem præripit ipsa διακοπὴ quæ inflammationes & conuulsiones mouet lethales, quarum correctio solertiam eò reuocat medici: quia tum magis necessaria est quàm ipsa coitio, magísque periculo vitæ adiicit quàm inflicta diacope: ceruicem tantùm excipio, vt mox dicetur. Nam illa quæ à diacope infertur vitalium officiorum vacatio, est omni exceptione maior in statuenda medullæ dorsalis calamitate mortifera. Enimuero de hac medulla, neruorum est omnis origo & propagatio, quorum potentia cernitur in respirando, brachia promouendo & capiendo, corpus flectendo & extendendo, progrediendo & stãdo. Quinetiam à medulla vis magna est partium naturalium & genitalium, vt mesocωli, vesicæ, vteri, didymorum, & pudendorum.

Atque vt prædicta officia, sunt vitæ tuendæ magis aut minùs necessaria: sic eorum amissio quam inferunt vitia dorsalis medullæ, pessimè vitam habet, nec raro mortifera esse solet. Nam vertebræ magnæ ceruicis luxatio, celeriùs hominem quàm apoplexia fortis interimit. Idem facit secundæ, sed non tam citò, dentiformis quædam apophysis; cùm rupto primæ vinculo quod ipsam firmiter connectebat ex antica parte cui connexa erat, posticam versus retrahitur, medullamque illac transmissam comprimit: vnde est impeditio & interceptio spiritus animalis, qua respiratio ipsa vertitur in apnœam. Sic enim comparata est ratio dorsalis medullæ, vt quò abest propiùs à sua origine, eò sit eius offensio perniciosior. Nam vbi abest longiùs, incommoda vitiatæ rhacheωs sic experitur, vt si vna luxetur vertebra pòst vel antè, inferarum partium sit maior offensio; sin autem plures, minor: quòd vnius luxatio, arctiùs medullam constringat & comprimat, quàm plurium simul & loco eodem. At quæ luxatio est vertebrarum vnius aut plurium in latus alterutrum, facítque σκολίωσιν; paraplegia inde nascitur illis in partibus quò nerui constricti, cum spiritus animalis vacuitate, feruntur; maximè in ceruicibus, vbi duarum vertebrarum inter se connexarum duo semicirculi laterales rotundum foramen efficiunt, quà exitus patet neruis qui brachiis exempli causa, suam dicarunt operam. Itaque sic brachiorum erit paraplegia è scoliωsi vertebræ quæ illic κατ' ἴξιν, i. *è directo alterutrius lateris*, medullam comprimit ceruicalem, spiritúmque aditu ad brachium prohibet, vnde ipsius est ἀκινησία, i. *motus amissio paraplectica.* Sed illa incommoda luxationum, extrinsecus veniunt ab ictu, iactu, aut casu. Nam quæ nascuntur à phymate partium quæ intra vertebras continentur, grauiores ostentant casus atque incommoda causæ luxantis, quàm partis luxatæ. Ab eo phymate peruersio est spinæ ἰθυσκολίν, i. *naturaliter atque decenter sinuosæ, ad rectam lineam exporrectæ.* Tum spinæ partes quæ sunt natura ἰθυλορδεῖς, vt ceruix & lumbi, à phymate foras assurgunt κακοκυφεῖς, ac suum gibberum siue τὸ κύφωμα indecorè ostendunt. Contrà quę partes natura sunt ἰθυκυφεῖς, vt carina thoracis, trahuntur in λόρδωσιν, iis luxatis in partem anticam. Tametsi crebra thoracis à phymate luxatio est in partem posticam, vbi apparet τὸ κύφωμα, quod præ costarum & sterni angustia, molestissimam ac difficillimam parit dyspnœam in qua cernuntur eximiæ differentiæ paruitatis, ac repetitæ crebrò spirationis. Atque illi plurimùm difficultati adiicitur ex euentu, ab inflexione ceruicis in partem anticam, quæ ipsam, alioqui natura ἰθύλορδον, indecenter facit κακόλορδον, ex nimia cauitate foris conspicua, vnde sic fiunt homines ἐξεχέβρογχοι, i. *prominentioris laryngis*, quà cum stertore inducitur spiritus, vt dormientium spiratio esse solet eo iacendi habitu quo reclinata multùm ceruice iacent. Quẽadmodum igitur magnæ ceruicis vertebræ, i. secundæ, inflammatio orthopnoicam facit anginam: sic vertebrarum dorsi luxatio nata ex phymate ipsius pulmonis, spirationem auget difficilem frequentia & paruitate: sicut & gutturis eminentia, ipsam facit κερχνώδη: quoniam spirabilium omnium partium conspiratio est ad illam dyspnœam asthmaticam; gutturis, deducendo; pulmonis, excipiendo; & thoracis, mouendo. Plurimùm autem facit ad spirationis angustiam, aucta in corde spirandi necessitas, ab inflammatione pulmonis, cui morem non gerit spirabilium partium contumacia.

Sed præter symptomata impediti officij partium spirabilium afflictarum, multa quoq; alia circumueniunt incommoda vicinarum & sociarum partium, in earum sympathiam adductarum. Gibberum autem lumborum à phymate illic enato symptomata sunt pariter in renibus, in vesica, in genitalibus, in mesocolo. Nam partes illæ, in lumborum sympathiam facillimè adducũtur: tum quia vicinæ, tum quia ὁμόφυλοι. Est autem vetus illud positum à præceptore, ὅτι συμπάσχει τὸ ὁμόφυλον καὶ τὸ πλησίον. Et rursum, τὰ συνεχῆ τε τὰ κοινὰ, πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται. Sed tamen hoc interest inter κυφώματα quæ à phymatis enascuntur in spina: quòd ea quæ sunt infra φρένας diaphragmatis, nempe in lumbis, possunt exolui per dysenteriam aut varices; illinc, beneficio mesocoli nati è neruis lumborum; hinc verò, per μετάστασιν humoris morbifici ad vasa insignia quæ adiacent lumbis, & illac excurrunt ad crura. Cæterarum autem partium, diaphragmate superiorum, vt ceruicis & dorsi, talia non sunt perfugia, ob eámque causam ἀδύνατα λύεσθαι, i. *non potis est vlla ratione ad æqualitatem* siue ὁμόχροιαν *reuocari* earum κυφώματα, i. *gibbera*. Verùm, dicet aliquis, hæc omnia sunt violatæ medullæ, vertebrarum vitio luxatarum, aut etiam phlegmonarum. Sanè quidem: sed ea cùm sint grauissima, credibile est multò grauiora fore incommoda quæ per medullæ diacopen inferuntur, tum ipsa singularis officij amotione, tum verò symptomatum acerbitate & summa difficultate curandi, ne dicam ἀδυναμίᾳ, i. *impotentia*, vt suprà iam diximus.

lib. 3. περὶ ἄρθρων. ex lib. περὶ χυμῶν.

AVT IECVR] Ἧπαρ, quod principatum obtinet œconomiæ naturalis, partiúmque nutritiarum, penes quod est ipsa nutritiò in commoda eius valetudine: sicut ἀτροφία & nutricatus deprauatio, in aduersa. Quinetiam in εὐπραγίᾳ hepatis, fundamentum est principatuum ac facultatum vitalium & animalium: sicut in eius κακοπραγίᾳ, illorum destructio. Malè res eunt, vitámque habent pessimè animalem, quam βίον Græci vocant; cùm ab hepatis κακοπραγίᾳ, frustratio est vel deprauatio sanguificandi. Sed hepatis commoda & incommoda sunt alibi explicata in hepatite, hydrope, dysenteria, & inflamatione illius systrophica. Superest hîc quærendum ac iudicandum; sit'ne ipsius diacope cita morte funesta, an verò sensim mortifera, vitalis officij, & αἱματώσιος κακοπραγία ἢ ἀποτυχία, qualis est eius ἀπονία ἢ ὁ ὑδρασμὸς περιφρυγὴς in hydrope vel hepatite, cum impotentia ipsa curandi. Enimuero vulnus illatum hepati quà diaphragmati adiacet, & vbi truncus est venæ insignis, quam vocat Hippocrates ἡπατῖτιν, profusione sanguinis implacabili, est omnium maximè præceps ad mortem. Quæ ratio sapientem eò mouebat Vlyssem, vt ea parte Cyclopi necando telum acutum conderet, ὅθι φρένες ἧπαρ ἔχουσι, i. *vbi diaphragma hepar complectitur*. Atque hæc cite mortis à vulnere ratio, primùm Iudæis cognita & scripta in sacris libris, cognitionem eam comparauit Homero. Sic enim legimus Abnerum Azaëli, & Ioabum Abnero vitam continuò ademisse, ferro ad viscus vitale immisso & abdito: quod sapientes viri de iecore scriptum existimant: tametsi ius idem necandi est in sauciato corde, vt mox dicetur. Cauarum hepatis partium sauciarum vis eadem cernitur ad interitum præcipitandi hominem qui eo telum hostis acutum excepit: ob eam causam quæ dicta est in hepatitis hæmorrhagia. Est enim ratum illud persuasúmq; piis omnibus Christianis; quòd ab exhausto sanguine animalitas ipsa perit, ac tum humanæ actiones quiescunt, olim coniunctæ cum animali: quo pereunte, illinc discedunt, & cum parente sua mente diuina migrant ad Dominum Deum creatorem suum. Nam alta vulnera cæterarum hepatis partium, inflammationes mouent lethales, quæ vel ad interitum citò præcipitant sauciatos, vel transeunt in empyema, vnde pus exit ἀμοργώδες καὶ βορβορώδες, i. *cœnosum et amurcosum*, quod insanabilem visceris corruptionem ostendit.

Odyss. 9. & 4. vsus part.

cap. 2. & 3. lib. 2. Regum.

AVT DIAPHRAGMA] Septum transuersum, cui ius liberæ spirationis à Deo tributum est, præter ea commoda quibus natura vtitur vt intergerino quodam muro superi ventris & inferi, separandæ causa œconomiæ spiritus & nutricatus: ne illa prætereeam quibus iter est sursum venæ insigni, deorsum verò arteriæ, per foramina diaphragmatis, cuius in centro caput est nerueũ, neruis adiutũ quatuor ad motus ciendos liberæ spirationis: περίσφιγξιν verò nactum est carneam, qua circum adhæret ductu obliquo, dextrà quidem atque sinistrà costis quas vocant spurias; pòst, metaphreno; antè, xiphoidi cartilagini. Eius quidem vitia & inde incommoda enascuntur, tum ab iis quæ intrà sunt inutilia, tum verò extrinsecus, qualia hîc sunt posita κατ' ἐξοχὴν hostilis teli eò trãsmissi. Ac sanè diaphragmatis vulnerati cæsim aut punctim, mortiferam inde causam agnosco: vel quia est insanabile ipsum vulnus, vt incoibile: vel quia symptomatis fœtum est planè funestis; vnde vel cita mors venit, vel paulò seriùs vita sauciati excedunt. Cita mors venit, cæsa insigni vena quæ sursum per diaphragma viam affectat, de qua iam diximus: vel cordis arteria quæ illac cursum inflectit deorsum. Seriùs autem sauciati, vita excedunt, quibus diaphragmatis nerueum caput est saucium, venis illæsis. Hîc enim, tum quia vulnus ipsum est incoibile, partim natura partis afflictæ, partim mouendi perennitate; tum quia ibi fœtura est symptomatum exitialium; nulla salus vitæ sperabilis esse potest. Fœtura symptomatum exitialium cernitur in prægrandi phlegmone ac peracuta, in thoracis angustia, & summa difficultate spirandi, cum febre ardente, tum verò in cerebro sic occupato, vt exeant homines è potestate mentis, qualiter solent phrenitici atque fanatici. Quinetiam illud periculo adiicit, quòd cerebri sympathia tantùm abest vt aliquam morbo diaphragmatis leuationem adferat, quæ nulla expectari debet: vt per syntimoriam, grauiorum symptomatum accessionem adiungat. Denique hîc desperata salus ab omni causa mortifera, quæ triplex omnino est; inflammatio; viuifici nectaris dissipatio; & occupatio partis nobilissimæ, i. cerebri, κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν: cuius officium sic est vitale, vt eo collapso pereat animalitas ipsa, proptereáque spiratio amittatur, vnde mors venit. Declarant illud phrenitici, sputatores, phanatici, & ad extremum tremuli à diaphragmate inflammato, sicut à cerebro: de quibus abundè suprà iam diximus. Sed à περισφίγξει non ita est, per quam diaphragma vndique thoraci annexum est. Non enim cùm cæsa est, tot eam, nec tanta, nec tam cita etiam circumstant incommoda.

Lib. 1.

AVT

AVT COR] Ἠ καρδίην: quod nomen hoc loco, visceris est nobilissimi quod ipsum per se micat, & in quo principium & fons est vitæ, ac principatus vitalium facultatum. Quò fit vt eo penitiùs vulnerato, si quidem implacabilis est hæmorrhagia, fonte exhausto, vitæ principium ipsum vanescat, & vnà funditus facultatum abeat principatus. Idem quoque accidit villis dissectis, per quos micandi potentia est, cùm scilicet eorum dissectio, micandi adimit facultatem, in necessario adhuc vsu diastoles atque systoles: quarum officia sunt eò comparata; illius quidem, ad spiritum foris intrò ducendum, & sanguinem hauriendum è vena; huius verò, ad eos vitæ commeatus, per totam compaginem effundendos, & vaporem fumidum expirandum. Quæ interceptio, siue officiorum vacatio, diu vitam subesse non finit. Sed tamen non tam cita est eius inde amissio, quàm à contuso cerebro, aut capite obtruncato. Hîc enim continuò cessat animalitas, in absoluta priuatione sensus & motus; quæ, auulso corde, aliquantisper manet. Nulla sunt igitur mortis effugia, corde penitiùs, ac ne quidem leuiter sauciato. Nam si vasorum quæ sunt in corde sectio est; hepaticæ quidem venæ, cuius est illac transitus, & vnde sanguis per diastolem cordis hauritur ad nectar viuificum, hæmorrhagia præcipitem adfert interitum. Idem quoque facit, ac multò celeriùs, arteriæ magnæ viuificæ vulneratio. Atque illa duo sauciati cordis incommoda, extinctione caloris natiui sunt cita morte funesta. Cæterarum autem venarum quæ sunt in corde, sectio, suffocationem adfert mortiferam eiusdem caloris; videlicet cùm sanguis refunditur ad dextrum, & inde ad sinum sinistrum, ex vena arteriosa: tum autem cùm sectio venosæ arteriæ, viam præcludit inspirando spiritui, & vapori fumido expirando. Sed alia cordis vulnera quæ ipsius excipit coagmentatio tribus intexta villorum generibus, quibus diastoles atque systoles officia continentur, existere ibi nequeunt quin ipsa villorum offensio, prædicta vitæ officia tollat ex corde. Quo vitio intercipitur nutritio, temperatio & expurgatio caloris natiui: vnde suffocatio vel extinctio est in promptu, quæ ipsa mors est.

AVT VESICAM] In cuius alueo transmissum illuc serum è venis, renum attractu, ac veluti quadam mulctra, nomen tum habet vrinæ, nec antè: & vbi fit crassi & glutinosi humoris coagmentatio lapidosa μετ' οὔρησιν: tum facta in renibus coagmentatio calculosa eò translata περὶ τῆς οὐρήσιος, corticatim augetur & in maiorem molem assurgit, quando non habet exitum per aquæductum vesicæ. Est autem mortifera eius vesicæ dissectio: tum quia inde nata corruptio & inflammatio, satis est homini per se ipsa necando: tum quia eius natura neruea, sanguinis & carnis expers, multùm à se distracta secando, est planè ἀσύμφυτος, i. *incoibilis*: proptereáque officij vitæ tuẽdæ necessarij vacuitate, non solùm insanabilis, sed etiam ex euentu lethalis. Hic ego vesicæ collum excipio, quod scinditur ac laceratur scienter atque fœliciter amica manu chirurgi, calculo extrahendo. Ac de vesicæ malis atque incommodis, plurima suo loco sunt à nobis conscripta.

AVT VENAM DE CRASSIORIBVS] In promptu causa est calamitatis mortiferæ quam venæ crassioris infert præcisio: quoniam ea tum incoibilis, hæmorrhagiam ciet irrequietam, quam ἄπαυστον Græci vocant, donec ad vltima ventum sit animalitatis & vitæ, cùm scilicet membra frigore exoluuntur, vitáque ipsa fugit è corpore. De crassioribus autem venis, quæ vel quiescunt, vel micant, quas vocat eodem sensu αἱμόρρους ἢ καὶ μεγάλας, dictum est sæpe alibi, vt hæc sufficere videantur.

9 Ἀποθνήσκουσιν ἔτι κἢν ἐς ἀρτηρίην καὶ πλεύμονα μεγάλαι σφόδρα αἱ πληγαὶ γένωνται· ὥστε τοῦ πλεύμονος πληγέντος ἔλασσον περιερχόμενον πνεῦμα κατὰ στόμα γίνεσθαι, ἢ τὸ ἐκπίπτον ἐκ τοῦ τρώματος.

Quinetiam moriuntur si vel in arteriam, vel in pulmonem vulnera magna illata sint; adeo vt pulmone saucio, minor sit expiratio per os, quàm illac excidit vbi est ipsa pertusio.

EXPOSITÆ sunt causæ omnes mortiferæ partium sauciatum, quæ vel absumunt hominem insanabiles, vel ad exitium citò præcipitant: vbi vel cerebrum in vitio est, vnde collabitur animalitas; vel cordi adimitur vis micandi; vel hæmorrhagia est implacabilis quæ sanguinem totum exhaurit. Nam illa vulnera sauciatos absumunt, quæ inflammationes mouent lethales in partibus quarum officia sunt planè vitalia; cuiusmodi sunt hepar, diaphragma, tenue intestinum, vesica. Sequuntur nunc vulnera partium spirabilium quarum offensio spirationem adimit, indiuiduam vitæ sociam: ídque prægrandi vitio vel mouendi, vel excipiendi, vel deducendi spiritum inspirando, & vaporem fumidum expirando. Sic igitur visum est præceptori super incommodis respirandi, à vulnere partium spirabilium.

QVINETIAM MORIVNTVR] Quod est eiusmodi ac si diceret. Non solùm mortifera sunt illa vulnera partium prædictarum, quæ sua sponte, non nostra, sunt in vitali officio: sed etiam illa earum quæ iussu nostro mouentur, præstandis vitæ officiis, & quarum motus animali virtute profecti, animalitatem quoque ipsam tuentur, ac rationi inseruiunt. Sunt autem partes illæ spirabiles quæ cordis vsui morem gerunt, inspirando spiritum, & expirando vaporem.

SI VVLNERA VALDE MAGNA] Quæ sunt eiusmodi, amplitudine diuisionis. Conside-

ratè autem posuit vulnera valde magna : quia paruorum aut mediocrium non est ea soboles expirationis terrificæ, vnde prognωsis hîc scripta iniri possit. Est autem, expiratio maior qua parte vulnus illatum est, quàm per os ipsum naturaliter consueta. Hîc scilicet cardo est ipsius prognoseωs, quòd expiratio è vulnere maior est quàm ex ore, qualis esse non potest si paruum est vulnus; ac ne simpliciter magnum quidem, sed valde. Sed vulneris valde magni hæc mea sic ratio est in singulis explicanda.

INFLICTA VEL IN ARTERIAM] Quæ comparata est ducendo spiritui ad pulmones, & inde ad cor, temperandi causa, & faciendi cum sanguine dextrà cordis hausto è vena caua, nectar viuificum : tum expirandæ fuligini, seu vapori fumido expirando. Propterea̓que huic spiritus ductui maiores nostri, arteriæ nomen dederunt ἀπὸ τοῦ ἀέρα τηρεῖν; non tamen ei soli. Nam & venas micantes sic vocari reperio à præceptore, i. *arterias.* Est autem vulnus prædictæ arteriæ valde magnum, quod non in suprema est parte, sed intrò penitiùs penetrauit ad centrum vsque cylindri, cuius edit speciem arteria fistulata, vel ipsa potiùs arteriæ fistula. Itaque sic diuisa dehiscit, multùm à se distracta, vt vix coire possit, nec sutura, nec hamo : quia vinculo non est locus, vnde strangulatio est in metu. Quæ causa est cur moriantur homines eo prægrandi vulnere sauciati : quia non minor spiritus inspirandi, per illud vulnus portio euanescit; quàm illac excidit vaporis fumidi per os naturaliter expirandi. Quicquid autem materiam tollit spirabilem, vitam tollit.

VEL IN PVLMONEM] In alterutram partem ambarum quibus expletur pulmo, totúsque absoluitur, dextra scilicet atque sinistra, quæ linea mediana sunt interseptæ, duabúsque fibris, velut alis, instructæ; ac tribus intertextæ vasis : antè quidem, arteria venosa; pòst, vena arteriosa : inter quas media decurrit prædicta arteria, toti pulmoni ramosè distributa. Ex quibus efficitur, vt alta pulmonis vulneratio vel hæmorrhagia venæ arteriosæ, vel intercepto spiritu inspirando, sectis arteriæ surculis, vel expirando vapore è saucia vena arteriosa, mortiferam inferat calamitatem. Sed tamen hîc tãtùm attigit eam mortiferæ calamitatis causam quæ violatis accidit inspirandi & expirandi meatibus: ídque in libera spiratione quæ suscipitur atque absoluitur κατ' προαίρεσιν. Nam de funesto cordis vulnere quo vel micandi vsus adimitur, vel instrumenta ipsa micandi, exolutis fibris, quiescunt & cessant : tum etiam de implacabili crassarum pulmonis venarum hæmorrhagia, dictum est abundè in citima huic prognωsi, & suprà in causis phthisiferis & hæmoptysi. Atque hunc scopum authoris declarat illud quod sequitur.

ADEO VT PVLMONE SAVCIO] Cùm scilicet capulo tenus, exempli causa, pugio intra costas pectúsve, aut aduerso sub phreno est abditus.

MINOR FIT EXPIRATIO PER OS] Per quam vaporis fumidi expurgatio esse solet, cuius efflatio, ἐκφύσησιν Græci vocant, vocalem materiam præbet laryngi, cùm laxæ illius fibræ mouentur ad modulandam vocem. Vaporis copia qui expiratur per os, potissimùm cernitur in spiratione sublimi, & ea quæ hyeme libera est, cùm scilicet expiratus vapor frigore ambientis coactus, ita spissatur, vt planè sit caliginosus, qui per æstatem inaspectabilis tenues vanescit in auras. Ergo si eius vaporis minor est per os copia quàm solebat, nec vlla sit causa extincti propè caloris in corde, vnde spiratio est parua & rara; nec verò vlla sit in bronchiis valde obstructis impeditio respirandi, vnde respiratio est planè asthmatica; mirum videri non debet si aliò vapor effusus, paucitatem suam per os exhibeat, copiam verò illac quà contra consuetudinem foras transmittitur. Sic enim subiungit.

QVA ILLAC VBI EST IPSA PERTVSIO] Quoniam vulnere bronchiorum quæ sparsa sunt per pulmones, ac venæ item arteriosæ via expirando per os vapori est intercepta : spiritus autem qui per arteriam ducitur eousque vbi vulnerata sunt bronchia, denegata sui expurgatione per consuetam expirationem; nouam molitur contra consuetudinem naturaliter institutam, per amplum vulnus thoracis quà itur ad sauciam regionem pulmonis. Sed illa consuetudo contra naturam, in hoc vitali officio diu manere non poterit, quin, suffocatione vel extinctione caloris, breui funesta sit. Huc accedit, quòd irrita est omnis curatio medici atque solertia : ídque cùm aliàs, tum quia, vt scribit Hippocrates, ἕλκεα κινεύμενα, ἐπαρρήγνυται, i. *agitata vlcera perenni motu, denuo lacerantur.*

lib. περὶ τόπων.

10 Θνήσκουσι δὲ καὶ ἢν ἐς τὰ ἐντὸς νεῦρα, ἤν τε τι τῶν λεπτῶν τρωθῶσιν, ἤν τε τῶν παχέων, ἢν ἐπικάρσιος ἡ πληγὴ γένηται καὶ μεγάλη. ἢν δὲ μικρὴ καὶ εὐθεῖα· περιγίνονται ἔνιοι.

Moriuntur autem & illi. &c.

NERVORVM offensiones vnde illa sunt vitæ incommoda quæ hîc ponuntur atque pericula; tum etiam tenuis intestini & crassi : non ita pridem sunt explicatæ κατ' διάνοιαν præceptoris. Hîc tantùm agnosco characterem scribendi quo vsus est in historia sauciorum neruorum. Nihil enim hic pertinet ad intestina, de quorum vulnere incoibili, propterea̓que lethali; dictum est etiam abundè suprà : vt illa correctio quæ mutauit τὰ ἐντὸς νεῦρα, εἰς ἔντερα, mendum scripturæ adferat, non autem emendet. Itaque nulla est à me versio, nec enarratio in hanc prognωsin : quia non sapit Hippocratem, cuius non est varia ταυτολογία, qualis hîc cernitur, vbi mors ponitur pro claudicatione.

11 Ἥκιστα δὲ θνήσκουσι οἱ τιτρωσκόμενοι ἐν οἷσι ταῦτα μὴ ἔνι τῶν τοῦ σώματος μερέων, ἢ τοῦ τῶν προσωτάτω.

Sed illi perrarò intereunt qui sauciantur vbi nulla est corporis partium prædictarum, vel absunt ab iis longißimè.

IAM PRIDEM receptum est, contrariorum esse contraria consequentia. Itaque patefactis partibus quarum funesta est vulneratio ipsa per se, nec vlla prætermissa ex iis; facillimum est mente complecti cæteras de quibus non est verendum metu interitus, cùm sauciatæ fuerint: quia nihil habent eiusmodi vnde vel homines absumantur, vel ad exitium præcipitentur, cùm vel à vulnere in vitio sunt, vel suam vim efficiendi, iuuandi, aut conseruandi amittunt in suo quæque officio, nisi quid inde mortiferum fit κατὰ συμβεβηκός, i. *ex euentu*. Quæ cùm ita sint, facilis erit versio & enarratio huius prognoseως quæ sic habet.

SED ILLI PERRARO INTEREVNT] Græcum illud, ἥκιστα, consultò sic vertimus, ex vsu frequenti quo legitur apud Hippocratem, pro eo quod est *minimùm* in lingua Latina. Talis est illa loquendi formula in aphorismis. *Senes inediæ patientißimi sunt; mox homines constantis ætatis;* ἥκιστα μειράκια, i. *minimùm adolescentes*, &c. Vbi non est dubium quin illud, *minimùm*, facilitatem inediæ minuat, reprimátque in adolescentibus, quam senibus tribuendam putauit: non tamen in totum adimat auferátque ab iis, sicut aduerbium *minimè*, quo tollitur omnis patientia ieiunandi. Sic etiam in hac prognωsi τὸ ἥκιστα, i. *minimùm*, non tollit in totum causam mortiferam à partibus vulneratis vnde non tollitur aliquod vitale officium, nec earum incommodis adiicitur quippiam præsentaneum mortis periculo: sed tamen à vulnere non sunt in tuto, nisi cautio sit eorum quæ intrà sunt inutilia, & quæ extrinsecus enascuntur: vt non raró de illis vulneribus verendum sit, donec saucij conualuerint. Sic multos vidimus telo percussos in capite, ac ne vix quidem cute pertusa, proptereáque leuiter admodum vulneratos: tamen maiore periculo quàm ipso vulnere occupatos, præter spem interiisse à tempestate calida, pluuia, & austrina: vnde mortifera fuit capitis, eo quem dixi modo, pertusi corruptio. Nam artuum vulnera sæpe sunt ex euentu lethalia; non eò quidem quòd ibi sint magnæ venæ ac nerui; nec item quòd venenato telo inflicta sint, quamuis leuissima; cuiusmodi multa suo exitio Alexandri milites, barbarorum gladiis acceperunt: sed quoniam parum propicia cœli ac soli conditio. Sic trωmata capitis in Italia sunt δυσαλθέα; tibiarum verò εὐθηκέα: quæ sortem contrariam nacta sunt apud Celtas, Gallos, & Belgas.

VBI NVLLA EST CORPORIS PARTIVM PRÆDICTARVM] Sauciati cerebri ad apoplexiam cita morte funestam: hepatitis & aortæ: tum item crassarum venarum quæ sunt in cruribus & pulmone, ad implacabilem hæmorrhagiam: cordis, adempta micandi facultate & vsu: pulmonis & arteriæ, intercepto spiritu ac vapore, tum etiam spirandi officio: hepatis, diaphragmatis, vesicæ, ac tenuis intestini, quorum vitalia sunt officia, & quorum symptomata lethalia. Hæc igitur non sunt in cæteris partibus, vt earum vulnera, ipsa per se, vel metu interitus nos exterreant; vel repentina morte, amicis & medicis flebilia sint. Denique cæterarum partium vbi non sunt lethales causæ prædictæ, sicut in aliis iam explicatis, vulnera non sunt mortifera, nisi κατὰ συμβεβηκός.

VEL ABSVNT AB IIS LONGISSIME] Ac si diceret. Tametsi vulnus non habet mortiferè, partis vulneratæ natura; tamen vicinarum merito, καὶ τῶν ὁμόρων, sæpe interitus consecutionem adferre solet: quale est musculorum qui tempora continent: nec raró ἐμφύσιων τε καὶ ἐκφύσιων, quibus mouendi facultas & actio musculis impertitur. Ergo sympathia nulla sit principatuum, sauciata parte aliqua quæ est natura sanabilis ad certam securitatem salutis.

12 Τὴν δὲ ὄψιν ἀμαυροῦνται ἐν τοῖσι τρώμασι τοῖσιν ἐς τὴν ὀφρὺν, καὶ μικρὸν ἐπάνω. ὅσῳ δ᾽ ἂν τὸ τρῶμα νεώτερον, μάλιστα βλέπουσι. χρονιζομένης δὲ τῆς οὐλῆς, ἀμαυροῦσθαι μᾶλλον συμπίπτει.

Sed visu hebescunt à trωmatis, quibus in supercilium, & paulùm suprà, trωma illatum est: quod sanè quò est recentius, eò minor est hebetudo: sed quia serior est cicatrix, hîc magis hebescere ipsos contingit.

EXTREMVM illud est de partibus vulneratis, déque ipsarum vulneribus, vt incommoda hîc scribantur quibus homines occupantur eo vitio quod ex ignobili parte saucia, transit in nobilem vicinam & sociam: ídque per ἐπιγένεσιν, vnde officium labefactatur, quod simul confert ad vitæ vsum & ad dulcedinem. Est autem visus obscuritas, quam inferunt sauciatæ partes oculorum vicinæ. Atque hic casus, in exemplúm adducitur, omnium instar quæ simili modo eueniunt. Sic enim fiunt empyici, quibus trω- Coac. 68. cap. 16. lib. 2.

ma thoracis foris quidem ſaneſcit,intus verò minimè; aut certè intus ſanatum,denuo laceratur. Sic etiam viſu hebeſcunt,vel etiam occæcantur,cicatrice obducta ſupercilio vulnerato, cùm ſanies prorepit in oculum quæ antea per vulnus exibat; non ea quidem tota è membrana caluariæ ſeu pericranio, vnde album oculi propagatur: ſed ea quam ipſum vulnus edebat,quæ nunc iam ſera cicatrice intrò refluit atque in oculi album exudat è pericranio,ſicut à parte quæ continet,in eam quæ continetur.

Ergo. SED VISV HEBESCVNT] Ὄψιν ἀμαυροῦνται, i. oculorum lumen obſcuratur, vel ſplendor hebeſcit viſificus, qui eſt in oculorum membranis, humoribus, & igne vernaculo, vt eo ſenſorio multùm afflicto, τὰ ὁρατὰ, i. *aſpectabilia* non excepta,neque à ſenſu percepta,viſionis obſcuritatem planè oſtendant. Sed plura nos alibi περὶ ἀμαυρώσεως, déque illius natura & cauſis.

cap.6.lib.2.

A TRΩMATIS] Punctim cæſímve illatis, ídque tranſuerſim: quo vulnere palpebra ſemper labaſcit; quam tolli non potis eſt,niſi collecta fronte & corrugata; nec deprimi,niſi ea demiſſa.

QVIBVS IN SVPERCILIVM] Quod ſupereminet oculo, atque ipſi loco eſt proiecturæ cuiuſdam, arcendis iniuriis quæ inferuntur ſupernè ad perpendiculum. Atque hoc ſupercilium ſuperam continet atque dimidiam ſinus partem vbi eſt oculus: proptereáque in eam ius habet ſympathiæ triplicis; quia ὁμοφυὲς, vicinum,& ſocium.

ET PAVLVM SVPRA ILLATVM EST] Cæſim atque tranſuerſim: vnde maior eſt cauſa & importunitas hebeſcendi,vt dictum eſt.Parui autem refert,ſítne illatum vulnus in ſupercilium,an paulùm ſuprà: quia idem manet τὸ σύνεγγυς, καὶ τὸ κοινὸν, καὶ ἴσως τὸ ὁμοφυές, inter ea ſaucia, & fortè cum oculo qui inde laborat vitio alieno.

QVOD SANE QVO EST RECENTIVS] Penéque dixerim, ἔναιμον, nec dum ſordibus vllis obſitum,vt cùm vulnera mutantur in vlcus: præterea, quia vulnus recèns illatum, amplitudinem ſuæ diuiſionis oſtentat,qua humor exit liberè ac liberaliter.

EO MINOR EST HEBETVDO] Ipſius nempe ſenſorij, non facultatis viſificæ. Eſt autem minor ſenſorij, i. oculi hebetudo: quia tum minor eſt eius læſio in leuiore cauſa lædendi à vulnere per quod liberaliter humor,nec iam in oculum prorepit, vnde minor eſt difficultas excipiendi ab oculo,& percipiendi à ſenſu, τὰ ὁρατὰ, i. *aſpectabilia*.

SED QVIA SERIOR EST CICATRIX] Cuius interuentu coit diuiſa pars,alioqui natura incoibilis.Interuenit autem cicatrix,beneficio carnis quæ eſt in cute,& alimenti,cùm nutriri cœperit ipſa pars ſaucia.Quod certè citò non euenit; ſed admodum ſerò, proptereáque ſerior eſt cicatrix:quoniam inflammatio diu multúmque partem ſauciam occupauit, cuius quidem reliquæ partes caluariæ non ſunt capaces: ſed manent expertes, etiam multùm pertuſæ: ob eam ſanè cauſam, quia illæ continent,& ſola frons cõtinetur.Oborta igitur in ſupercilio à vulnere inflammatio, peſſimè ipſum habuit, & in perpetuum habitura per quandam corruptionem & infirmitatem, vnde perennis generatio eſt cuiuſdam ichoris qui vt perennitatem habet ex eo quod ſera fuit cicatrix: ita perennem affluxum in oculos,quia prohibetur exitu foras à cicatrice. Itaque ſubſtillum illud ichoris in oculum, συναύγειαν eius tollit qua vti ſolebat excipiendo res aſpectabiles ſocietate parta cum illis, ipſáſque tranſmittendo ad ſenſum,percipiendi cauſa.

MAGIS HEBESCERE IPSOS CONTINGIT] Quia perenni ſubſtillo ichoris in oculum, membranarum nitor ſqualleſcit, humorum ſplendor caligat, & fulgor ignis oculorum proprij vnà extinguitur: vnde comparatio eſt verè hîc poſitæ ἀμαυρώσεως.

COROLLARIVM.

De fiſtulis.

AI σύριγγες χαλεπώταται εἰσὶν, ὅσαι ἐν τοῖσι χονδρώδεσι τε, καὶ ἀσάρκοισι τόποισι πεφύκασιν, εἰσὶ δὲ κοῖλαι, μυλοῦνταί τε, καὶ ἰχωροῤῥοοῦσιν ἀεὶ, σαρκίον δὲ ἐπὶ τῷ στόματι ἔπεστιν αὐταῖς. εὐθεραπευτότεραι δὲ ὅσαι ἐν τοῖσι μαλθακοῖσι τόποισι καὶ σαρκώδεσι δὲ καὶ ἀνεύροισι πεφύκασι.

Illæ demum fiſtulæ ſunt moleſtiſsimæ, quæcunque in partibus cartilagineis & carne vacuis enaſcuntur, ibique ſunt cauæ, & cuniculoſæ, ac ſanie diffluunt continenter: tum verò caruncula, ipſarum adnaſcitur orificio. Sed illæ ſaneſcunt faciliùs quæcunque in partibus mollibus atque carneis, & neruo carentibus,oriuntur.

HACTENVS

Hactenvs de natura træmatum posita in officio & conditione partium sauciarum, déque symptæmatis quæ ab iis enascuntur. Hîc de vlceribus loco dicendum, in historia fistularum quæ instar omnium nobis erunt: quòd illæ sint vlcerum quæ in conspectu sunt, velut principes ac reginę. Sed principatus earum sic ostendetur ex hac prognæsi.

Illæ demvm fistvlæ] Non illæ quidem crassa & pingui Minerua sic nominatæ in puris-ductu quem edit phymatis empyema: quoniam longa est via qua pus effunditur, vt in abscessibus qui ex peripneumonia, sub auribus, vel in cruribus oriuntur atque assurgunt: quibus tum homines occupati, periculo defunguntur, ac sine metu palindromes eò vnde venerunt, si ἐκσυριγγῶνται, i. *fistulam edunt*, vt scribit Hippocrates. Vbi fistula nominatur pro incolumi puris-ductu. Talis est fistula in thorace, quæ in desiderio liberæ ac liberalis anacatharseæs pleuritici aut peripneumonici empyematis, ac pure in alueum thoracis effuso; vstione fit aut sectione, qua inde pus exitum habeat. Qui sanè puris-ductus, in spe angusta sperabilem facit vitæ salutem à pure laudabili: desperationem verò planè ostendit in amurcoso & fœdi odoris. Qua de re illud præceptum est. *Quibus à pure coloratur specillum, velut ab igne; omnes intereunt.* Et. *Quibus concutiendo, pus editur velut amurca & fœdi odoris; vt plurimum moriuntur.* Sed illæ demvm fistvlæ] Mox describendæ; non autem modò descriptæ quæ καταχρηστικῶς fistulæ nominantur pro alto puris-ductu. lib.2.progn. & Coac. 22. cap.16.lib.2. Coac.47. & 48.cap.5.lib. eiusd.

Svnt molestissimæ] Χαλεπώταται, i. κίνδυνον ἐπιφέρουσι, *periculum inferentes*, vel partis ipsius natura vbi enatæ sunt, vel transitu & propagatione ad propinquas & socias, vel difficultate ipsa curandi atque molestia. Gal.ad lib.2. τῶν ἐπιδ.

Qvæcvnqve svnt in partibvs cartilagineis] Cùm scilicet partium illarum caua sunt vlcera, in modum arundinis fistulata, angusta, callosa, & alta, vel etiam breuia: vnde ipsa fistulæ nominantur, in quibus percipitur longitudo aut breuitas, siue intus rectà ferantur, siue obliquo sinu; ídque vel simplices, duplicésve, aut triplices ortæ ab vno ore quæ intus tres fiunt: quarum origo est phyma, vel aliud quoduis vlcus malè curatum: quamuis in ano fistularum causa est præter cęteras, ipsa contusio, quæ tum equitando, tum remigando infertur. Ergo si aliquam partem cartilagineam fistula occuparit, quam genuit summa humoris feritas & acrimonia; vel eò pessimè ipsam habet, quòd irrita omnis curatio est, vel inimica potiùs: quia magis exulcerat, magísque fistulam reddit efferam. Sic non in manu, sed in medicamentis præsidium est: non eò quidem quòd altiùs ipsa penetrat, vt ad vltima demitti collyrium non possit: sed quia naturam retinet carcinæmatis nata ex atra bile. Ipsum verò præsidium, quod est in manu chirurgi, haud scio quid opis allaturum sit, vbi non est lene, nec facile, sicut in aliis fistulis esse solet: & vbi nulla est diuisarum partium incoibilium sperabilis redintegratio. Sed illud præsidium quod ex Hippocrate Celsus expressit, mox proferetur in fistulis, in quibus appositè ipsum præceptor dicauit. Quæ autem sint partes cartilagineæ, omnibus distinctę numeris, nuper adductæ sunt: vbi demonstratum est quòd earum eiectio ab vlcere vel exectio, tum amica manu, tum inimica, nunquam est reparabilis. Coac.4.huius cap.

Et carne vacvis] Vti membranis quæ carent omni carne & sanguine, cuiusmodi sunt vesica & intestina tenuia, vbi nulla est opportunitas succrescendæ carnis, ad cicatricem; quæ tamen illis in partibus expectari nequit, vbi nulla fistulæ sectio est manu chirurgi: sed ne in palpebris quidem, nec in præputio, nec in eo quod in gena est tenue; vbi vulneris ferruminatio est potiùs per ὑποδρόμωσιν, quàm per cicatricem ὁμοχεῦν. In vulnere autem calloso quod fistulam edit, quænam sperabilis bona coitio esse potest, cùm scinditur; vbi nec fundamentum est succrescendæ carnis, nec vllæ reliquiæ succi alibilis, quo ipsa ferruminatio comparetur?

Ibiqve svnt cavæ] Non eò quidem quòd fistulæ aliter esse possint, nisi sint cauæ: sed quòd sint alta multúmque fistulata cauitate insignes, instar arundinum: vel quòd earum cauitas obducto veluti callo, præ duritate non subsidat, neque conniueat, cùm scilicet in vetustatem inciderit. Ac sanè tales fistulæ vix manu chirurgi, aut medicatis vnguentis ad sanitatem perueniunt: quia non cedunt vtrique præsidio.

Avt cvnicvlosæ] Quæ mouent cuniculos, longiùs excurrentes & prorepentes quoquouersum à virulenta sanie quæ ipsas continenter erodit, vnde vicinas partes inficiunt, ac sæpe tam rectâ, quàm dextrâ siue sinistrâ eousque penetrant, vt ad pulmonem, vel ad vesicam, vel ad vterum, vel ad grandes venas, arteriásve; vel ad inania, vt stomachum, guttur, thoracem, cuniculatim perueniant. Hîc certè curatio difficillima est, nec fortè sperabilis, quòd ea præsidia quæ posita esse diximus vel in manu chirurgi, vel in collyriis fistulariis, voto medici non respondeant; illa quidem, cuniculis omnibus non excisis, ac nouis subinde orientibus; hæc verò, ad vltimas vsque latebras non demissa: ne interim taceam nobilium partium offensiones, cùm eousque serpendo, altiùs fistula penetrant: tum etiam perennitatem virulenti humoris morbifici, quæ est in vitio viscerum sæpenumero insanabili.

Ac sanie difflvvnt continenter] Quod sanè certum est ἐπιφαινόμενον fistulæ contumacis, quæque non facilem sui curationem promittit: ídque vel proprio vitio, vel alieno. Ac proprio quidem, cùm tanta seri vbertas aliunde venit per fistulam. Tum enim credibile est in sparsis quoquouersum cuniculis, fontem subesse ichoris, quo fistula defluit continenter, quem immissa crebrò collyria exhaurire non possunt, ac multò minùs conuertere ad pepasmum. Atque id locum habet in omni vlcerum rheumate consistente, ξυνιστάμενον vocat Hippocrates, quod fluit vberiùs quàm merito vlceris quod in conspectu est. Sed alieno vitio tanta est vbertas ichoris è fistula, cùm eò perenne affluit τὸ ῥεῦμα ὁρμώμενον; ídque vel ab iis quæ intrà sunt inutilia, vel quæ extrinsecus enascuntur. Intrà sunt inutilia, viscerum intemperies & catarrhus; vnde vel à capite, vel ab hepate perennis in fistulam est vi- 3.Epid.part.3.

rulenti humoris atque ichoris affluxus. Enaſcitur autem extrinſecus illa ſanies ſiue ichωr, qualis regnaſſe narratur Cranωni, à tempeſtate auſtrina, cum denſis nimbis & rapido æſtu coniuncta; vnde prouentus fuit carbunculorum. Sic enim præceptor ſcripſit. Ἰχῶρες ὑπεγίνοντο ἐν τῷ δέρματι. Qua duce ſententia, τὸ αἷμα ἰχωροειδὲς, Galenus agnouit: non illud quidem ſimpliciter tenue & aquoſum; ἀλλὰ τὸ μετά τινος ἰώδους καὶ κακοήθους δυνάμεως, i. *ſed coniunctum cum venenata quadam & maligna qualitate.* Huiuſmodi etiam ſunt ichωres quos ait Hippocrates raptos à venis, cùm à labore & ſiti exaruerint, in iis accedere febrem ardentem. Sed idem eos ichωres paulò pòſt, in calidorum & acrium rheumatum nomine appellauit, cùm in priorem de cauſi ortu ſententiam, ita ſcripſerit. Ὁκόταν ἀναξηρανθέντα φλεβία, δριμέα καὶ θερμὰ ῥεύματα ἐπισπάσωνται πρὸς ἑωυτά. i. *Cùm reſiccatæ venæ attraxerint ad ſeſe acres & bilioſos ichores.* Talia autem rheumata eò concitata, ſiue ichores; vel ibi collecta & nata, vix edunt τὸ ῥεῦμα συνιστάμενον πύῳ ἴκελον; ſicut in peſtilentia narrat Hippocrates de ichωrum ad partes appulſu: ſed pro eo pure laudabili, quod facit pepaſmus, alia quædam putredo eſt, cum vbertate rheumatum variorum. Sic enim fœtura eſſe ſolet eorum, à perennitate ichoris tam concitati, quàm conſiſtentis, cùm partem aliquam calloſa fiſtula occupauit. Quinetiam talis materiæ ſeges eſt in trωmate capitis, quod in conſpectu non fuit, ſed in occulto latuit è diuerſo partis percuſſæ; nec priùs in conſpectum venit, quàm ſit prænuncium atque cauſa mox affuturæ mortis. De quo illud eſt poſitum à præceptore inter ſigna cætera quibus ſe prodit, καὶ πόνοι ἰχώρων ὑπορρεόντων, i. *incommoda item veniunt ab ichoribus ſubterlabentibus.* Incommoda autem ſunt explicata vbi ſunt poſita.

initio 2. Epid. 6. Epid. part. 2. 4. acut. 3. Epid.

TVM VERO CARVNCVLA] Quæ eſt ὑπερσάρκωσις, quæ aſſurgit è fiſtula nimio ichore imbuta, & in ore ſuo, quà ichor effunditur, vlcerata: qualis eſt ὑπερσάρκωσις fiſtulæ vrinariæ quam abradendo facit venerea virulentia. Nam vlcerum ſanie diffluentium ὑπερσάρκωσις eſſe ſolet, vbi caro ſolida gigni nequit.

IPSARVM ADNASCITVR ORIFICIO] Quia ibi facilius naſcitur ὑπερσάρκωσις & aſſurgit, quà ichor exit, vbi tenerius & mollius eſt orificium, quàm vbi fiſtula eſt calloſa. Eſt autem caruncula illa fungoſa, documentum fiſtulæ contumacis, & ſaniei ferinæ.

SED ILLÆ SANESCVNT FACILIVS, QVÆCVNQVE IN PARTIBVS CARNEIS ET NERVO CARENTIBVS ORIVNTVR] Tales enim fiſtulæ faciliùs cedunt remediis quæ vel chirurgi manu, vel collyriis, adhibentur. Atque inter ea quæ ſunt in manu, ſolenne eſt illud quod ex Hippocrate Celſus expreſſit his verbis. *Propriam etiamnum animaduerſionem deſiderat fiſtula quæ eſt in ano. In hac demiſſo ſpecillo ad vltimum eius caput, incidi cutis debet: dein nouo foramine ſpecillum educi lino ſequente quod in aliam eius partem, ob id ipſum perforati, coniectum ſit. Ibi linum prehendendum ac vinciendum cum altero capite eſt, vt laxè cutem quæ ſuper fiſtulam eſt, teneat. Idque linum crudum eſſe debet, ac duplex, triplexve, ſic tortum vt vnitas facta ſit. Interim autem negocia licet agere, ambulare, lauari, & cibum capere, perinde atque ſaniſſimo. Tantummodo id linum bis die ſaluo nodo ducendum eſt, ſic vt ſubeat fiſtulam pars quæ ſuperior fuerit: neque committendum eſt vt id linum putreſcat, ſed tertio quoque die nodus reſoluendus; & ad caput alterum, recens linum alligandum: educto vetere, id in fiſtula cum ſimili nodo relinquendum. Sic enim paulatim cutem quæ ſupra fiſtulam eſt, incidit, ſimulque & adſaneſcit quod à lino relictum eſt; & id quod eo mordetur, incidit. Hæc ratio curationis longa, ſed ſine dolore eſt.* &c. *Secta fiſtula, incidere mollem ſpongiam oportet, & quàm tenuiſſimam imponere; deinde florem æris vſti per ſpecillum in fiſtulam coniicere*, &c. Cætera autem medicamenta quibus & fiſtulæ curatio, & ſymptomatum eius correctio ſuſcipitur atque abſoluitur, ſunt apud Hippocratem.

Hipp. lib. de fiſtulis, & Celſ. lib. 7. cap. 4. lib. περὶ συρίγγων.

APPENDIX.

QVIBVS MORBIS QVÆ ÆTATES SINT AFFECTÆ.

ΤΑ ΔΕ πρὸ ἥβης οὐ γίνεται νοσήματα· περιπλευμονικὰ, πλευριτικὰ, ποδαγρικὰ, νεφρῖτις, κιρσὸς περὶ κνήμην, ῥοῦς αἱματηρὸς, καρκῖνος μὴ σύμφυτος, λεύκη μὴ συγγενὴς, κατάῤῥους νωτιαῖος, αἱμοῤῥοῒς, μὴ σύμφυτος χορδαψός. τούτων τῶν νοσημάτων πρὸ ἥβης οὐ χρὴ προσδέχεσθαι γινομένου οὐδέν.

1 Sanè hi morbi ante pubertatem non enaſcuntur; peripneumonia, pleuritis, podagra, nephritis, varix ad tibiam, cruentum profluuium, cancer niſi congenitus, leuce non innata, catarrhus dorſalis, hæmorrhoïs, neque chordapſus niſi congenitus. De quibus morbis ante pubertatem futuris, non eſt verendum.

HIC SINGVLARIS animaduersio est ætatum quibus τὰ ἐπιδεκτικά sunt in promptu, vel absunt, morbis quibusdam arcendis vel admittentis. Sunt autem τὰ ἐπιδεκτικά, causæ in nobis partæ, vel insitæ à natura, quæ non minorem vim adferunt morbis gignendis quorum illę sunt capaces, & ipsos excipiunt atque fouent, quàm τὰ ποιητικά inferendo, tam intrà, quàm extrinsecus. Ac sanè τὰ ἐπιδεκτικά sunt in communi ac peculiari cuiusque natura, quę cernitur in temperamento, complexione, compagine, & humoris morbifici dominatu. Quorum in corpore per ætates sic ratio cōparatur, vt magna aut nulla eorum sit conspiratio qua morbi nascantur, incidente vi aliqua efficiendi. Maximum enim est, inquit Galenus, in corporis affectione momentum ad ea quæ cuique accidunt suscipienda. Nec minùs in vitio est τὸ ἐπιδεκτικόν excipiendo, quàm τὸ ποιητικόν inferēdo, cùm alicuius morbi calamitas in hominum vitam inuadit. Sed ea vitia excipiendi, & commoda procul arcendi morbos, aut certè non admittendi, fugiendíque, præsidia sunt in ætatibus quarum conditio mutationem adfert complexionis, tēperamenti, atque compaginis, & humorum: proptereáque incommoda valetudinis, tam in generatione, quàm in paroxysmis morborum: sicut & contrà, opportunitates atque præsidia secundæ valetudinis, dum pari ratione morbos arcent cùm aduentarint; eósque cùm pridem iam venerint atque regnarint, abigunt. Sic epilepsiæ τὸ ἐπιδεκτικόν est puerilis ætas, cuius τὸ ἀπαλλακτικόν est pubertas, διὰ τὴν ἔκλαμψιν, i. *propter splendorem & lumen* caloris natiui qui antea sopitus erat. Talis discessio esse solet siue ἀπαλλαγή multorum morborum in senectute, quorum erant fomites, ætatum vitio exactarum; ob eámque causam τῶν συντρόφων nomine appellantur. Sed ea generatio & paroxysmi, morborum συντρόφων, quæ vitio est ætatum; sicut earum omnia τὰ ἐπιδεκτικὰ καὶ ἀπαλλακτικά, quæ ipsarum merito morbos admittunt vel abigunt, accuratè sunt tradita in Epidemiis & aphorismis: tum à nobis alibi examinata, vt illa supersint examinanda quæ scripta sunt in hac prognosi. 6. Epid. part. 5.

SANE HI MORBI ANTE PVBERTATEM NON ENASCVNTVR] Quòd eorum nulla est opportunitas excipiendi, nec vlla vis efficiendi, illis ætatibus quæ infra sunt pubertatem. Sunt autem, triplex infantia & pueritia. Nam pubertatis tempus intra est adolescentiam, cùm scilicet vox incipit edi asperior, & venus agnosci, quod vocat præceptor τραγίζειν καὶ ἀφροδισιάζειν. 6. Epid.

PERIPNEVMONIA] i. Phyma pulmonis φλεγμονῶδες, cuius hęc sunt incommoda siue symptomata; meteorismus in spirādo, calida expiratio, dolor sub omoplata, qui prorepit ad iugulum; pectoris grauitas, febris acuta, anxietas atque iactatio, delirium quoque ipsum. Ac talium quidem nec generatio est, nec paroxysmus donec ventum sit ad pubertatem: quòd illis temporibus quæ natura & ordine pubertatem præcedunt, nulla est concitatio neque collectio αἵματος ἐφθαρμένου διὰ τὴν χολήν, i. *sanguinis à bile corrupti*, vnde assurgat phyma quod nomen habeat occupati pulmonis, & peripneumonia nominatur: quòd illis ætatibus, i. infantia triplici & pueritia, nulla est sanguinis redundantia, qui ad incremētum simul & ad nutritionem absumitur: nulla item causa orgasmi ad rheuma ὁρμώμενον, vbi sanguis non est tenuior, nec qualitate acrior atque calidior. Quid enim sic eum faceret ἰχωροειδῆ ad orgasmum in puerili corpore quod magisterio regitur caloris natiui, vel eo certè abundat; ob eámque causam est αὔξιμον καὶ αὐξανόμενον, i. *incremēti capax & particeps*? Atqui nullum φῦμα enascitur φλεγμονῶδες peripneumonicum, vbi sanguis in vitio non est, μήτε κατὰ τὸ πλῆθος, μήτε κατὰ τὸ πάθος. Quinetiam illud adiicitur securitati, quòd nullum est τὸ ἐπιδεκτικόν peripneumoniæ in natura pueri bene morata, benéque cōstituta, cuius hoc loco securus erat Hippocrates cùm hęc scripsit, ratus οὐδὲν εἶναι τὸ συνηθὲς παρὰ φύσιν, i. *nullam esse victus ac vitæ consuetudinem contra naturam*: vt nihil aliud esset illis temporibus, more suo viuere, quàm lege institutísque naturæ. Ergo peripneumoniæ ἀπορία in pueris & infantibus, considerari debet illis ætatibus, atque referri πρὸς ἔνδειαν τῶν ἐνεόντων, i. *ad penuriam & paupertatem eorum quæ intrà sunt inutilia*, vnde nullum est τὸ ἐπιδεκτικὸν τῆς περιπνευμονίας. Penuriam autem dico ac paupertatem inutilium, non quidem omnium (nam multa sunt τὰ ἐνεόντα infantiæ & pueritiæ quibus illarum ætatum morbi succrescunt atque pullulant) sed eorum è quibus nascitur peripneumonia. Cæterarum autem causarum peripneumoniæ, extrinsecus incidentium à diæta & spiritu, quibus τὰ ποιητικά continentur, maleficentia non quidem in totum arcetur à pueritia, sed tamen infringitur contumacia excipiendi.

PLEVRITIS] Quæ ab infantia & pueritia repulsam habet, quemadmodum & peripneumonia: quòd illis ætatibus non est causa efficiendi pleuritidem ab iis quæ intrà sunt inutilia, siue incommoda: nec etiam excipiendi, quia non est rheuma ὁρμώμενον, μήτε συνιστάμενον, i. *neque concitatio neque collectio humoris pleuritici*. Nam puerorum sanguis non est in vitio διὰ τὸ πλῆθος καὶ πάθος, vt inde phyma pleuriticum assurgat in tunica costis intexta; vnde spirandi angustia, tussis, & febris, ac dolor pungendo asperrimus excitetur. Causæ adductæ sunt modò in peripneumonia.

PODAGRA] Quæ dolor est atque febris omnium quæ in articulos incidunt acerbissima, quam excitat membranarum quæ sunt in pedibus inflammatio, nata, vt scribit Hippocrates, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐφθαρμένου τοῦ ἐν τοῖσι φλεβίοισιν ὑπὸ χολῆς καὶ φλέγματος, i. *corrupto sanguine qui est in venulis à pituita & bile*; proptereáque talis podagra est omnium arthritidum βιαιοτάτη, πολυχρονιωτάτη, καὶ δυσαπαλλακτοτάτη, i. *vehementißima, longißima, quæque exoluitur omnium difficillimè*. Sed ea corruptio sanguinis à pituita & bile in pueritia ætatum mitissima, nunquam in mentem veniet medico sapienti, cùm viuitur conuenienter ei ætati, sicut Hippocratis sæculo viuebatur. Vt vana sit ostentatio eorum qui nunc exultant iuueniliter, ac si fabam in placenta inuenerint, certántque illudere summo Hippocrati, quòd eam podagræ ἀπορίαν & vacuitatem in pueris, solenni aphorismo ratam esse voluerit, quem ita conscripsit. Παῖς οὐ ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιάζειν. i. *Puer non tentatur podagra, priusquam agnouerit venerem*, vel *exercuerit*. Itaque dignam Hippocrate, i. αὐτοῦ τοῦ λόγου, sententiam volunt explodi, vt falsam; & nostratibus pueris podagram vidisse se, prædicant arroganter. Quàm autem bene, viderint sapientes, qui mea hæc legerint. lib. περὶ παθῶν.

NEPHRITIS] i. Quadruplex renum morbus; quorum primus eſt inflammati renis & calculoſi. Alter venularum ruptarum in renibus, cùm nimis repletæ fuerint, aut vim expertæ violenti laboris, vnde naſcitur vlcus ἔμμοτον, i. *quod pariter cutim contra ſe afficit*, cùm ſanguis meiendo exiuit. Tertius eſt renum proluuiem rubram fundẽtium, inſtar cuiuſdam ichoris aſſarum carnium bubularum. Quartus eſt renum dolor qui occupat lumbos & ilia, ſimiliter vt quæ parturiunt. Atque is dolor naſcitur à pituita & bile ibi collectis: tum etiam ſi quis immodicè venerem exercuerit. Omnium harum nephritidum ne vna quidem in pueritia locũ habet; nec vlla earum generatio eſt ἀπὸ τῶν ἐνεόντων in pueris, nec ἀπὸ τῶ ἔξωθεν: niſi quis edacitatem cauſetur. Nam vt attingam primum genus nephritidis, quod eſſe diximus inflammati renis & calculoſi; non minor hîc cernitur difficultas mouendæ inflãmationis in rene pueri, quàm in tunicâ coſtis intexta, vel in pulmone ipſius: quoniam nulla in puero cauſa ſubeſt concitandi & colligendi humorem, ad inflammationem renis mouendam. Id certè ἄνευ προφάσιος nequit accidere, vt accidit ſæpe iuuenibus merito iuuentutis; ſicut & renum per vrinæductus hæmorrhagia, & ſine προφάσι vel præuidentia. Sed calculoſi renis materiam & occaſionem in pueris præripit, ne ſcilicet fiat in rene coagmentatio lapidoſa, meabilis humor pueri atque meatus, virtute caloris natiui, cuius officium eſt vitare γλισχρότητα, & glutinoſum humorem coquendo mutare εἰς τὸν ὀλισθηρον, i. *in meabilem atque lubricum*. Ex quo efficitur, vt in veſica pueri, & non in rene, coagmentatio ſit lapidoſa quam vocat præceptor τὸ σωύαγμα μετὰ τὴν οὔρησιν. Ideóque ſcribit, μετὰ τὴν οὔρησιν coagmẽtari calculum, non πρὸ οὐρήσιος; quòd in veſica id fiat, vbi perfecta eſt οὔρησις, & ſero è venis illuc perducto nomen eſt vrinæ, non autem in renibus, vbi nondum eſt οὔρησις; nec dum illud ſerum quod ad veſicam tranſmittitur, nomen habet vrinæ, priuſquam fuerit eò tranſmiſſum. Coagmentatur autem ex facili humor paulò antè factus meabilis: quoniam in veſica frigida, ſanguinis & carnis experte, craſſus fit denuo & glutinoſus; proptereáque cunctando facilè lapideſcit. Sed huius exercitationis de calculo puerorum, regula eſt in illa ſententia præceptoris, tametſi quæſita, non autem enunciata. Τὸ μετ' οὔρησιν σωύαγμα παιδίοισι μᾶλλον, ἆρα ὅτι θερμότεροι; i. *Coagmentatio pueris magis perfecto vrinæ ductu, an quia calidiores?* Vbi calorem puerorum calidiorum; illum quidem intelligit, authore Galeno, cuius virtute omnis eſt actio naturalis bene morata, in coquendo, diſtribuendo, & excernendo. Cætera autem genera morborum renalium quæ ex Hippocrate modò adduximus, nulla eſt æquitas ſuſpicari poſſe in pueros cadere, merito pueritiæ.

6. Epid. part. 3.

Ibid.

VARIX IN TIBIA] Quem facit in cruribus atque tibiis venæ αἰεύρυσις, quæ aſſurgit è ſanguine craſſo & melancholico, cuius ne vlla quidem ſuſpicio eſt in pueritia.

CRVORIS PROFLVVIVM] Quod cernitur vel in narium hæmorrhagia, vel in dyſenteria cruenta ab hepate, vel vomitione ſanguinis è pulmone, vel in cruore prorupto è renibus, cùm ſua ſponte prorumpit: quoniam in pueritia nihil eiuſmodi eſſe poteſt, διὰ τὸ πλῆθος, ἢ πάθος, i. *qualitate aut copia ſanguinis* quem illa fert ætas. Nec verò tanta eſt ἀτονία viſcerum per id ætatis, vt ſurſum deorsúmve diffluant ea ſanie quam vocat præceptor προέπλυσιν ἐξερυθρὴν.

NEQVE CANCER] i. Phyma quod paulatim ab atra bile aſſurgit, vbiuis illa exudat expreſſa è venis: quæ ſi in pueris nulla eſt, nulla etiam videri poteſt ea ætate materia, nec occaſio carcinωmatis effingendi, cuius idea nota eſt.

NISI CONGENITVS] Μὴ σύμφυτος, i. qui non ſit vnà cum puero & cum ætate connatus; vt ſcilicet fomes eius ſit in natura pueri, ipſum verò phyma conceptum aſſurgat in pueritia, vt ſcilicet phyma illud ſit βλάστημα, i. germen ingenerati in ſemine vitij quod vnà cum pueri conformatione concreſcit. Nota eſt illa ſententia præceptoris, qua gentilitij omnis morbi ratio continetur. Ὁ γὰρ γόνος πανταχόθεν ἔρχεται· ἀπό τε τῶ ὑγιηρῶν ὑγιηρὸς, ἀπό τε τῶ νοσερῶν νοσερός. i. *Genitura enim vndecunque procedit; ſana quidem à ſanis, morbida item à morbidis.* Atque non inde ſolùm temperatio eſt atque complexio, ſed etiam conformatio; vt è macrocephalis arte factis naſcantur natura ſimiles macrocephali. Sic igitur νόμος καὶ φύσις, i. *natura & inſtituta hominum*, mutuas tradunt operas ad ideam quæ cernitur in temperamento, complexione atque figura. Nec verò mirum videri debet ſi è macrocephalis arte factis naſcuntur ſimiles macrocephali: ſic etiam virulenti ex iis quos veneris occupat virulentia. Scitum eſt illud Baptiſtæ Mantuani, quod ante me, præceptor Syluius vſurpauit.

lib. de aërib. locis, & aquis.

Qui viret in foliis, venit ab radicibus humor:
Sic patrum in natos abeunt cum ſemine morbi.

Sed illa morborum fœtura, non eſt ætatummerito, ſed vitiatæ naturæ.

LEVCE] i. Elephantiaſis alba, vel vniuerſi corporis, vel aliquarũ partiũ, nata ex carnis & cutis cachexia, quam vetus pituitæ putris & ſalſæ cacochymia induxit, ex vitio hepatis & hepatitis venæ quæ illam fundũt cacochymiã per venas αἱμόῤῥους, in venulas cuti & carni affixas, nutriẽdi cauſa. Itaq; rheuma conſiſtẽs leuces, nutritio eſt deprauata quæ partiũ alendarũ colorẽ, characterẽ, & molẽ immutat, ſicut iudicium eſt præceptoris cùm ait. Τὴν μὲ ἰδίην ἰδέην ἐξεβλάστησε· τὴν δὲ προτέρην ἐξημαύρωσε. i. *Propriam quidem edit ideam; priorem verò deſtituit atque obliterat.* Itaque συντιμωρέουσιν ἀλλήλοις ἐς τὸ κακὸν ἡ κακοχυμίη καὶ ἡ καχεξία, i. *mutuas tradunt operas ad perniciem cacochymia & cachexia.* Vt enim cacochymia vetus, εὐεξίαν immutat & labefactat: ſic firmiter preſſa in corpore cachexia, τὴν εὐχυμίαν corrumpit, & ſimilem ſibi apponit. Ergo res eunt malè in alterutro vitio cachexiæ aut cacochymiæ, peſſimè in vtroque; cùm ſcilicet huius perennitas eſt à fonte humorum; illius verò firmiter fixa impreſſio in complexione & ſtatu partium ſolidarum, quarum naturam in lepra & leuce omnino labefactatam ſcribit Galenus ad prorrheticum 17. lib. 2.

NON INNATA] Μὴ συγγενής: ac ſi diceret. Leucen illam excipio cuius in vitio genituræ ſeminarium olim fuit, & quæ cum puero nata eſt ſimul, & quæ cum ætate, poſitis in naturæ vitio fundamentis, paulatim, vt ſolet, accreuit, ac tum in pueritia ſuæ corruptionis ſigna oſtendit in ſtatu mutato partium ſolidarum

lidarum;maximè autem aſpectabilium,vt carnis & cutis. Sic enim agnoſco τὸ συγγενὲς καὶ τὸ συγγενικὸν πάθος, in complexione & ſtatu partium ſolidarum,vbi eſt ipſa leuce:ſicut preceptor agnouit in ea corporis fabricatione,cuius à mala conformatione διὰ τὴν τῆς ἀφορμῆς ἀδυναμίην, i.*ab impotentia conformandi*,inclinatio eſt excipiendi atque fouendi phthiſin. Sic enim cauſam interitus poſuit in filia Euryanactis. Ἦν δὲ τὸ συγγενικὸν φθινῶδες.Et.*Peribant illi potiſſimùm*,οἷσιν ἡ φύσις ἔρρεπεν ἐπὶ τὸ φθινῶδες.Inde homines dicuntur φθινώδεις, qui capite ſunt turbinato, anguſto pectore , & dorſo alato : quæ omnia ſunt planè συγγενῆ , & mala inde nata συγγενικά.

Catarrhvs dorsalis] Quem ciet ἡ φθίσις νωτιάς, cuius hæc apud Hippocratem hiſtoria eſt. Ἡ φθίσις νωτιὰς ἀπὸ τοῦ μυελοῦ γίνεται. λαμβάνει δὲ μάλιστα νεογάμους καὶ φιλολάγνους. γίνονται δὲ ἄπυροι καὶ ἐσθίειν ἀγαθοί, καὶ τήκονται. καὶ ἢν ἐρωτᾷς αὐτόν, φησὶ οἱ ἄνωθεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν ῥάχιν κατέρχεσθαι δοκεῖν, ὡς μύρμηκας, καὶ ἐπὴν οὐρέει ἢ ἀποπατέει προσέρχεται οἱ θορὸς πολὺς καὶ ὑγρὸς, καὶ ἡ γονὴ οὐκ ἐγγίνεται, καὶ ὀνειρώσσει, κἢν συγκοιμηθῇ γυναικὶ, κἢν μή. &c. i. *Phthiſis dorſalis à medulla eſt. Corripit autem potiſſimùm nouè maritos luxurioſos. Febre carent, & cibos capiunt. Eos ſi interrogas, ecquid patiuntur mali; reſpondebunt à capite supernè deorſum ſecundùm rachin, decurrere videri velut formicas: vrinam autem emittendo,ſemen multum effluit humidum, ad gignendum ineptum; noctu denique polluuntur, ſiue concumbunt cum muliere, ſiue abſtinent.* Ergo catarrhi dorſalis nunquam in puero cauſa erit,cùm veniat à tabe dorſali, cùm ſcilicet dorſi medulla exoluitur culpa eorum quos multùm exercet crebra exercitatio coeundi. Pueros autem non inceſſit ea libido venerea, qui venerem nondum agnoſcunt.Nec verò iis inuitis ſemen effunditur,& ante vrinam copioſè non fluit,quod nullum eſt. Ex quibus efficitur, vt in dorſalis tabis vacuitate,nullus è capite per ſpinam excurrat catarrhus,qui ſenſionem excitet pererrantium formicarum,quem hîc præceptor nominat catarrhum dorſalem. lib.2.de morbis.

Hæmorrhois] Quia in pueris nulla eſt cacochymia melancholica,per hæmorrhoïdas expurganda;nec vlla plethora venarum quæ adiacent lumbis,per hæmorrhoïdas vacuanda.Quæ duæ omnino ſunt cauſæ cur hæmorrhoides non ſint in pueris:quoniam aliunde cieri non poſſint. Nec verò pueriles morbi eiuſmodi ſunt vt ἀπόστασιν eò moueant.

Neqve chordapsvs] i.Tractabilis chordæ ab ileo cruciatus,cùm ſcilicet ad vltima ventũ eſt inteſtini tenuis inflammati,vel nimia & contumaci cruditatum oppreſſione diſtenti,adeo vt in ſenſum veniat contrectantis;proptereáque nomen habet chordapſi à chorda tractabili, quæ eſt veteribus tenue inteſtinum.De natura ilei ſuprà iam diximus.

Nisi congenitvs] Hîc ſanè in incerto eſt mihi quid ſtatuã de chordapſo congenito. Adducor enim faciliùs vt credam in pueritia gigni chordapſum,quàm edi congenitũ.Nam ipſa edacitas pueri,ac cibi nõ præmãſi ingluuies,cauſam & occaſionem dat inteſtino tenui ad chordapſum:de cauſarum perſpicientia,vnde chordapſus enaſcitur.Sed ipſum eſſe congenitũ iam inde à fœtu in vtero,non hercle video quid eam oppreſſionẽ intulerit inteſtino,vel inflãmationem mouerit, vnde chordapſus aſſurgat. Et verò tam crudelis ilei nõ ea eſt diuturnitas,vt fœtũ comitari poſſit in partu; nec ſi cum fœtu venerit, lucis vſuram ei vel biduum ad ſummum cõceſſerit. Quid igitur ſtatuam de chordapſo quem author excludit à pueritia,niſi cõgenitum;quòd ſcilicet illa ætate gigni nõ poſſit, cùm tamẽ reuera nõ ſit ἐγγενὴς, ſed minimè σύμφυτος,vt ipſa rei natura planè oſtendit?Enimuero tãta hîc fuit animi mei cõtentio,vt abſtruſa veritas in nominis chordapſi aucupio, tãdem in lucem prodierit.Itaque reuocaui animum ad cogitationem chordapſi quem facit latus vermis,qui tum in fœtu enaſcitur dum vtero geritur; nõ autem ætatibus infantiæ & pueritiæ,poſtquam in lucem venit ex vtero. Eius chordapſi talis recenſio eſt apud Hippocratem.*De vermibus autem latis mea ſic ratio eſt. Aio enim ipſos naſci in puero dum eſt in vtero. Non enim, poſtquam è locis exiuit,tantum eſt temporis fæci in aluo, vt ea cunctante ac putreſcente animal tãtæ magnitudinis ibi concreſcat.Nam homo quotidie pridianam fæcem excernit,vt ſecunda gaudeat valetudine.Sin autem diu multúmque fæx in aluo non ducta ſubſtiterit, tale animal gigni poterit.Itaque multa in fœtu gignuntur hoc modo,dum vtero continetur. Nam cùm in fœtu accenſum pus fuerit à lacte & ſanguine computreſcente ac redundante; quia id dulce eſt, animal ibi conſurgit,&c.* Ex quibus efficitur,commemorata puerorum mala,non quidem nata vitio pueritiæ; ſed ipſis connata iam inde à fœtu; in vtero talia exoriri,quatenus ipſa edit vel ſeminis fabricatio, vel nutricatus,quem fœtui fœta ipſa de ſuo impertit.

De qvibvs morbis ante pvbertatem fvtvris, non est verendvm] Infantiæ quidem merito & pueritiæ: ſed vitio concepti fœtus de ſemine alterutrius parentis, vel vtriuſque: tum etiam ὑπὸ τῶν βιαίων extrinſecus incidentium, & ſi conuenienter non viuitur illis ætatum naturis.

2 Ἀπὸ δὲ ιδ. μέχρι μβ. ἐτέων· πάμφορος ἡ φύσις νοσημάτων ἤδη τοῦ σώματος γίνεται. πάλιν δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς ἡλικίης μέχρι ξγ. ἐτέων οὐ γίνονται χοιράδες, οὐδὲ λίθος ἐν κύστει, ἢν μὴ τύχῃ πρότερον ὑπάρχων, οὐδὲ κατάρροος νωτιαῖος, οὐδὲ νεφρίτις, ἢν μὴ παρακολουθῶσι ἐξ ἄλλης ἡλικίης· οὐδὲ αἱμορροΐδες, οὐδὲ ῥοῦς αἱματηρός, ἢν μὴ πρότερον τύχῃ γεγενημένος. ταῦτα μέχρι γήρως ἀπέχεται νοσήματα.

Sed à decimoquarto ad quadragesimumsecundum annum; natura iam morborum corporis feracissima est. Rursum ab ætate hac vsque ad sexagesimumtertium vitæ annum, strumæ non enascuntur, nec in vesica lapis, nisi priùs extiterit; neque dorsalis catarrhus; neque nephritis, nisi ex alia ætate huc deducta fuerit; tum nec hæmorrhoides; nec etiam cruoris profluuium, ni priùs natum fuerit. Denique tales morbi non veniunt, donec ventum sit ad senectutem.

QVEMADMODVM pueritia & triplex infantia, suo merito sunt expertes morborum quos modò recensui; quia non sunt eorum capaces; id verò ex mente ac scopo authoris demonstrasse me arbitror. Nunc ventum est ad pubertatem, vbi τὰ ἀπαλλακτικὰ terminantur priorum ætatum, & τὰ ἐπιδεκτικὰ prædictorum morborum ac cæterorum omnium continentur. Quænam autem sit ratio in pubertate excipiendi, sicut in pueritia propulsandi morbos prædictos, iam aggredior ad demonstrandum.

SED A DECIMOQVARTO AD QVADRAGESIMVMSECVNDVM VITÆ ANNVM] Quo vitæ cursu adolescentia, pubertas, iuuentus, ad summum exactæ, successionem habẽt constantis ætatis. Dixi autem, *ad summum*: quia iuuentus eo anno 42. vlteriùs non excurrit, quæ in plerisque finitur 35. anno. Testis est illa sententia de phthisi ab hæmorrhagia & hæmoptysi pulmonis, cuius capacitas καὶ τὸ ἐπιδεκτικὸν est illis ætatibus quæ sunt à 18. ad 35. annum, i. in pubertate ac iuuentute. Testis & illa de crisi quæ illis ætatibus per excretionem suscipitur: quia tum maximæ sunt opportunitates excernendi; naturæ robur, humor meabilis, & libertas meatuum. Testis & illa hęmorrhagia epheborum quæ finem habet 35. anno, vel ad summum, 40. Ac pubertatis quidem parens est adolescentia, quam inchoari scribit exacto 14. vitę anno; cùm scilicet venus agnosci, & vox mutari incipit ex acuta in asperam, ob inæqualitatẽ crescentis arteriæ: quod vocat præceptor τραγίζειν καὶ ἀφροδισιάζειν: sicut ipsam finiri voce aspera, graui facta. Ergo. A XIIII. AD XLII. VITÆ ANNVM] Quo tempore homini vale dicit iuuentus, ac tum regnare incipit constans ætas, comite sapientia, per quam tum homo vitam instituit.

NATVRA IAM MORBORVM FERACISSIMA EST] Non eorum modò quos non excipit pueritia, sed à se propulsat; ídque suo merito: sed omnium etiam quos in vitam hominum causæ immittunt morbificæ ἢ ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν. Atque ab iis quæ intrà sunt inutilia, non minor vis est efficiendi, quàm excipiendi morbos qui regnant merito pubertatis & iuuentutis: & verè illarum ætatum sporadici nominantur; vt sui sunt etiam pueritiæ atque infantiæ, quæ tamen propulsant prædictos, sicut eos admittunt & cæteros omnes adolescentia & iuuentus. Ratio quidem efficiendi morbos ab iis quæ intrà sunt incommoda pubertatis & iuuẽtutis, cernitur primùm κατὰ τὸ πλῆθος καὶ πάθος, in copia & affectione sanguinis qui regnat illis ætatibus. Copia in vitio est, quæ ampliùs non absumitur incremento, si exitum foras non habet liberalem & liberum. Hinc mulieribus atque viris fœtura est illorum symptomatum quorum vindices esse solent muliebria mulieribus, & viris hæmorrhagia; tum eius loco, hęmorrhoides. Sed varię sunt ideę sanguinis, qualitate malè affecti, cùm scilicet eiusmodi est ichorosum ἢ ἐφθαρμένον, ὑπὸ τοῦ φλέγματος καὶ τῆς χολῆς, i. *corruptum à pituita & bile*: tum etiam quando est ἄκρατον, i. *merum*. Sed corrupti sanguinis vitio atque incommodis multùm adiicitur, cùm efferus mouet orgasmum ad eas partes quarum potentia est in ὁλομερίην, i. *vniuersitatem*, aut quarum officio vitam carere non potis est. Inde nascuntur symptomata capitis, cerebríque repleti, cephalalgica, paraphorica, cataphorica, & catarrhoica. Hinc venit angina, pleuritis, peripneumonia, empyema, & phthisis. Hinc febrium genus omne, periodi, paroxysmi, atque symptomata: tum abscessus tam critici, quàm symptomatici; tam intus, quàm foris. Nam cęterorum humorum qui segregati à sanguine, morbos edunt, tam intus, quàm foris, in omni œconomia partium nutritiarum, spirabilium, & animalium, infinita esset recẽsio. Ponite vobis ob oculos symptomata omnia tam vniuersi corporis, quàm partium singularũ; in his profectò nullum videbitis quod non principia causásque duxerit ἀπὸ τῶν ἐνεόντων iuuentutis & pubertatis. Quæ autem symptomata extrinsecus enascuntur; sporadica quidem, à diæta; epidemica verò, à spiritu: ne longum faciã, omnia illis ætatibus locum habẽt, quas esse diximus à pubertate ad quadragesimumsecundum vitæ annum. Sed tamen quorundam sua sunt ἐπιδεκτικά τε καὶ ποιητικά, magis & minùs in hac aut illa ætate.

RVRSVM AB ÆTATE HAC] Quæ est humanæ vitæ συνεστηκυῖα, & quam ingressi homines, dicuntur συνεστηκότες, i. *constantis ætatis & vitæ*, vbi cessat ὀργασμός humorum, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμοειδές, i. *concupiscentia & animositas*, feritate domita, mansuescunt in viris; ac tum in corpore summa est æquabilitas atque proportio τῆς τε εἰσπνοῆς καὶ τῆς ἐκπνοῆς, i. *affluentiæ & effluentiæ*, ne quid nimis. Tum, eâ exactâ, principium est senectutis, cùm iam labascit illa quam modò posui analogia τῆς ἐκπνοῆς καὶ τῆς εἰσπνοῆς: sicut apertè ostendit illa sententia præceptoris. Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι· δεύτερον οἱ καθεστηκότες. i. *Senes inediæ patientissimi sunt; mox homines constantis ætatis.*

VSQVE AD SEXAGESIMVMTERTIVM VITÆ ANNVM] Quo cæterarum ætatum iam exactarum conspiratio est ad ea vitę incõmoda quæ hîc nascuntur, cùm primùm senectus est, ingrauescítque corpus, non ita meabile, vt solebat, nec perspirabile in cruditate, putredine, & concretione humorum qui pessimè habent senes in pepasmo difficili. Nota est illa sententia præceptoris. Βράγχοι καὶ κόρυζαι·

κόρυζαι· τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσι οὐ πεπαίνονται. i. *Raucedines & coryzæ, decrepitis non maturefcunt.* Quod certè, vt af- aph.39.2. fecto vitæ curriculo locum habet cùm ad vltima ventum eſt ſenectutis: ita pepaſmi difficilis principia ſunt eius initio, & inde paulatim itur ad cruditatem extremam. Initium ſenectutis hîc poſuit 63. vitę annum, quod alibi retulit ad 60: ſicut ętatis maturę carceres primùm ait ſolutos 42. anno, quos alibi aperit 40. Scitum eſt illud. Ἀποπληκτικοὶ δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρι ἑξήκοντα. i. *Apoplectici ma-* aph.56.6. *ximè fiunt ea ætate quæ eſt à quadrageſimo anno ad ſexageſimum.* Qui locus eſt de apoplexia melãcholica, vbi maturam ætatem ſcribit abſoluere curſum ſuum à carceribus ad calcem, exácta ætate quæ eſt à quadrageſimo ad ſexageſimum vitæ annum; quo tẽpore ipſam ſenectus excipit. Quemadmodum igitur pueritia morbos nõ excipit nec admittit ſuo merito, quos facit ὀργασμός, humorum corruptio, & conſpurcatio ſanguinis bilioſi καὶ ἰχωροειδοῦς in pubertate & iuuentute, ipsúmque etiam τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμοειδὲς quod illis regnat ætatibus: ita conſtans ætas ſiue matura modò deſcripta, rerum illarum morbificarum dominatu atque imperio liberata: ſi quidem illi conuenienter viuitur, vt eſt ipſa priorum ætatum, recto & inoffenſo curſu, bene morata; non eſt obnoxia morbis illis quorum his verbis recenſio eſt.

STRVMÆ NON ENASCVNTVR] Quia tum firmæ ſunt partes ac validæ, quibus naturæ commoda comparẽtur, atque incommoda propulſentur; ob eámque cauſam non eſt collectio, neque corruptio; non item appulſus humoris morbifici, nec opportunitas glandularum vnde aſſurgãt ſtrumæ illa ætate, ſi regitur natura duce, & comite ſapientia. Sunt autem ſtrumæ, tubercula, vel, vt preceptor ait, aph.26.3. & lib.2.prorrh. phymata glandularum, quæ in eam molem aſſurgunt imbutæ prouentu pituitæ putris & ſalſæ, quæque ſua feritate maligna inflammationem mouet acerbam, cum acceſſione tumoris, ac tenſione cuiuſdam pelliculæ qua inuolutæ ſunt illæ ſtrumæ, intra quam ipſæ augentur & creſcunt, vt viua quædam mola, ſecuræ omnium cataplaſmatum & emplaſtrorum quæ vulgò adhibẽtur chirurgorum audacia quorum temeraria medicina eſt. Tantùm præſidia ſunt in manu, ſi nulla ſit inflammatio, quæ omni ratione primùm debet arceri & abigi, ne circum radicibus illę cancriſcant, more arborum quas Theophraſtus narrat ſparſis huc illuc radicibus, καρκινοῦσθαι. Sed de ſtrumarum origine, quas rectè Galenus cenſet κακοχυμοῦ aph. citato. πλήθους ἔκγονα νοσήματα, ῥέποντος ἔξω τε καὶ πρὸς τὸ δέρμα, i. *cacochyma redundantia fluente in cutem*: ſolennis eſt illa philoſophia præceptoris quam ſic Latinè expreſſi. *Quod verò attinet ad ætates, phymata in pus mutantur, atque hæc quidem ſtrumoſa quamplurimos occupant pueros, vnde diſcedunt ex facili. Sed tamen & pueris prouectioribus, & ipſis iuuenibus, vt rariùs illæ naſcuntur; ſic abeunt difficiliùs. Verùm in viris perfectis, huiuſmodi ſanè phymata non admodum oriuntur.* Ergo in matura ætate, rara eſt aut certè nulla huiuſmodi phymatum generatio, eorúmque tum præſidia ſunt in manu Regis Chriſtianiſſimi. *

NEC IN VESICA LAPIS] Cuius quidem generatio eſt, craſſi & glutinoſi humoris lapidoſa coagmentatio in veſica, vnde ſunt homines propriè λιθιῶντες, ex illo Hippocratis ſacramento. Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας. Nam ſectio eſt lapidis in veſica, non autem in rene. Lapidis autem veſicæ propulſatio eſt in matura ætate: quia tum gignendi eius nulla eſt cauſa efficiens nec materialis. Eſt enim vis firma expultrix veſicæ, & glutinoſi humoris vacuitas. Ac generatio lapidis in veſica, ſuo loco ſcripta eſt conuenienter ad mentem authoris.

NISI PRIVS EXTITERIT] Ην μὴ τύχῃ πρότερον ὑπάρχων, i. *ſi res ita non tulerit, vt priùs extiterit,* quod vocat præceptor σύναγμα προϋπαρχον. Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret. Si antequam ventum ſit ad veſicam, lapis non fuerit; primigenia eius coagmentatio in veſica non erit: ſin autem ſit προϋπαρχον, i. in rene calculus, atque is in veſicam prolapſus non exeat; dubium non eſt quin corticatim creſcat, vnde aſſurgit lapis veſicæ. Ergo ſi iuuenis fuerit calculoſus in rene, idem eſſe poterit in veſica, conſtanti ætate, quæ, ſuo merito, illius calculi capax non eſt, ſicut alieni eſt particeps.

NEQVE DORSALIS CATARRHVS] Qui eſt φθίσις νωτιάς, de qua nuper diximus: quia tum homines deferueſcentibus cupiditatibus vale dixerunt vitæ voluptuariæ, nec ſunt deinceps φιλόλαγνοι, i. *cultores veneris*, ſed virtutis.

NEQVE NEPHRITIS] Quam excitat inflammatio ſiue calculus: nam vtriuſque propulſio eſt ab ætate; illius quidem, quia non eſt tum ſanguinis πλῆθος καὶ πάθος, nec vllum eius rheuma ὁρμώμενον: huius verò, quia non eſt cauſa efficiens in renis ardore, nec materialis in ἀπορίᾳ crudi & craſſi humoris, vnde ſit coagmentatio lapidoſa in rene.

NISI EX ALIA ÆTATE HVC DEDVCTA FVERIT] i. Vitio iuuentutis parta in rene, ibi manſionem habeat conſtanti ætate.

NEC HÆMORRHOIDES] Quia tum cauſa non eſt hæmorrhoidum à cacochymia vel à plethora; nec vlla occaſio hæmorrhoidum ciendarum ab inſania, vel à nephritide.

NEC ETIAM CRVORIS PROFLVVIVM] In promptu cauſa eſt; ſanguinis mediocritas & moderatio.

NISI RES TVLERIT IPSVM PRIVS FVISSE] A cauſis quæ non quieſcunt in conſtanti ætate, niſi deducta parte aliqua quotidianæ diætæ: vt in iis qui altero crure ſunt mutili.

DENIQVE TALES MORBI, AD SENECTVTEM VSQVE ABSISTVNT] Quoniam tales morbi non enaſcuntur, ſed inde abſiſtunt, vbi non adſunt cauſæ illorum morbificæ; aut certè ſunt inchoatæ, non autem ad vmbilicum vſque perductæ. Quarum duo genera ſtatuuntur: vnum, quod efficiendi vim habet: alterum, excipiendi; τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ ἐπιδεκτικὸν Græci vocant. Qualia certè non ſunt in conſtanti ætate, ſicut iam diximus: ſed in ſenectute, iam inde ab vltimo ſeptenario conſtantis ætatis qui eam attingit, cauſarum generatio diuturna ſubitam adfert impreſſionem eorum morborum qui antè non erant dum viueretur matura ætate. Eſt enim ratum illud; quòd ſubita non eſt ac velut improuiſa cauſarum generatio, ſicut morborum qui ab iis naſcuntur. Solenne eſt illud Galeni.

comment. ad hist. 4. part. 3. 3. Epid.

Οὐ γὰρ δὴ ὥσπερ ἐξαιφνίδιος ἡ γένεσις νοσημάτων ἐστὶν, οὕτω καὶ ἡ τῆς γενέσεως αἰτία. i. *Sanè, non vt morborum est repentina generatio: sic & generationis causa.*

παρέκβασις de anno climacterico.

Quæ ratio si nota esset illis magistris qui profitentur scientiam climacterici anni, quem exigit atque percurrit sexagesimustertius; non tam ridicula essent illorum triscurria quibus vanitatem suam, impia superstitione fucatam, pro veritate ostentant. Sic enim conficerent atque concluderent; ideo fatalem videri sexagesimumtertium vitæ annum, quia tum homines morbis quamplurimis occupantur, à quibus longè aberant in ætate virili. Quod vt concedam verum esse: tamen non efficitur, vt occupati absumantur ab iis morbis cùm regnare cœperint ea senili ætate, quos modò diximus absistere à virili. Nec verò si ab iis obeant suum diem; obitus causa erit numerus sexagintatrium annorum: quia tum septies nouem anni complentur. Non enim ipsi numero, cuius nulla vis est, ferri debet accepta illa necessitas moriendi; sed morbi ἐφόδῳ, i. *insultui*: nec ea quæ cadit in senectutem; sed ipsi fato quod est ἡ μοῖρα πεπρωμένη, iussu Dei posita in vitæ commodis, quorum perennis iactura est, effluxus naturæ triplicis perennitate, & exhausto humidi primigenij, quæ corporis fabricatio intra se habet à semine vtriusque parentis. Sunt autem illa vitæ commoda, partium solidarum viuacitas, & nectar à corde viuificum; quibus operam suam dicarunt spiratio & nutricatus, per spiritum & diætam.

Quinetiam similis est obeundi causa & ratio quinquagesimosexto & sexagesimo; quibus id fato concessum est, vt senes tum esse incipiant; illi quidem, exacta virili ætate à 36. ad 56. hi verò à 40. ad 60. Nam ætas virilis, omnium excurrit longissimè, ac tres annorum continet septenarios, quorum tertius, cùm propè abest à senectute, viam munit quodammodo morbis senilibus qui ab ætate virili absistunt ad senectutem vsque: quod idem est ac si diceret, ad 56. 60. & 63. Vt enim sunt carceres ætatis maturæ: sic & illius metæ, cùm scilicet illa viginti annos exegerit. Itaque nostri sophistæ, fundamentum hîc suæ vanitatis nullum inuenient, nec seriò ex Hippocrate triumphabunt de numero sexagintatrium annorum, quem hîc recensuit; non eò quidem vt sit fatalis & climactericus, vt isti vocant: sed vt statuatur principium senectutis, omnium serò maximè venientis, inchoata etiam serò ætate virili, 42. vitæ anno. Sed cùm tria illa senilis ætatis principia idem ius habeant climactericum necis ac vitæ, ob ea incommoda quæ tum pullulare dicuntur, quorum fuere steriles anni viriles; nulla est æquitas huc aduocare numerum septies nouem annorum, qui non est idem in annis idem potentibus; cuiusmodi sunt ij qui finiunt maturitatem & inchoant senectutem, videlicet 56. 60. & 63. vt serius aut celerius est principium senectutis, quod edit annis viginti absoluta descriptio virilis ætatis, seriùs aut celeriùs inchoatæ.

Iam verò climacterici anni vanitas, ad examen adducta, eò me cogit vt fatear; toto vitæ cursu, tametsi ad obitum fatales esse videntur omnes omnium ætatum anni, ob ea incommoda quorum fœtura est illis ætatibus: tamen non ideo climactericos iure dici, nec esse, quòd nondum perfecerint suas climacas quæ per septenarios cursus annorum, velut quibusdam gradibus ad 63. vsque conscendunt, exactis tum nouies septem annis. Atque hic status est climacterici anni: de quo hæc vulgò feruntur. Obseruatum in multa hominum memoria, expertúmque esse, senioribus plerisque omnibus 63. vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire, aut corporis morbíque grauioris, aut vitę interitus, aut animi ægritudinis. Verumenimuero quis malus genius hanc illis mentem immisit, vt credant homines ex hac vita migrare, numerorum imperio, non fato & casu; ita volente Deo, aut certè illius permissu, qui solus & necis & vitæ summum ius habet, & cuius nutu res eunt diuinæ pariter atque humanæ; & quo præeunte vel ipsa decidunt folia ex arboribus, nec fluunt capilli ex capite, nec vnus quidem perit sine illius numine? Furor est profectò, furor; omnipotentis Dei prouidentiam, momentis temporum & serie numerorum atque complexu distringere, aut velle ipsam notis quibusdam ac numeris, tum syderali scientia præuidere, cuius est illa prædictio; ipsum furtiuè ad nos venturum, nec sui aduentus vllam scientiam posse à nobis teneri.

Sed vanitatem examinemus nouies septem annorum, vel nouem climacum quarum ascensu itur ad regnum climacterici anni, cui suam nimium credulitatem superstitiosi homines addixere. Hîc certè faciam, Deo duce, vt si quid apud vos in hoc fuit studio admirationis, id planè contemptum sit atque abiectum. Principio; numeri nullum ius & imperium est in naturam corporis, cuius origo & conseruatio suprà est posita. Et verò vita hominum vt numeris non subsistit; sic etiam non sustentatur. Ac sanè subsistit in vitali principio partium solidarum quod est ἀρχὴ ζωτική, vnde ipsa viuacitas; & in viuifico nectare, cuius perennitas est à corde. Sustentatur autem à diæta & spiritu. Ergo per Dei clementiam, vitæ hominum custos est & conseruatrix natura, quæ sustentatur atque reficitur spiritu & diæta. Ac certè vita hominum fato concedit, primùm τῇ φύσει, i. *natura*, τῷ διακρίνεσθαι, i. *effluxus perennitate*, & consumptione humidi primigenij: mox τῇ ἀνάγκῃ, i. *necessitate*, cui suppetit spiritus & diæta, τῷ συμμίγνυσθαι, i. *commixtione* cibi ac spiritus, omniúmque quæ assumuntur; quæ tam conuenienter naturæ non adiunguntur, quàm illa erant quæ cōtinenter effluunt. Hinc semper aliquid naturę decedit, & semper aliquid excrementi accedit, vnde morborum prouentus, & infirmitatis accessio. Quæ duæ sunt causæ fatales interitus, vt visum est præceptori, cuius indiuidua comes est ratio. Nam ea quæ extrinsecus inferuntur, & vim naturæ adferunt, diæta φαύλη καὶ φλαύρα, cœli aduersæ tempestates, καὶ πάντα τὰ βίαια; hæc sanè non fato, sed casu mortifera sunt ante diem.

lib. περὶ φύσιος παιδίου.

Ergo non numeris vita conficit cursum suum; sicut in numeris fundamentum non habet: sed vt præclarè Hippocrates, ἐν τῷ θείῳ καὶ φύσει, vt testantur hæc verba aureis digna literis. Μάλιστα μὲν τὸ θεῖον ἐν τοῖσιν ἀνθρώποισι αἴτιον ἐστιν, ἔπειτα αἱ φύσιες τῶν γυναικῶν. i. *Prima vis in homines existit, Dei, deinde naturæ muliebris.* At verò illud τὸ θεῖον numeris non absoluitur, sed verbo Dei: sicut nec ipsa natura numeris comparatur in fundo mulieris; verùm à semine vtriusque parentis, vt suprà iam diximus. Erit igitur causa interitus, quę

antea fuit

antea fuit ortus,nempe τὸ θεῖον καὶ αὕτη ἡ φύσις, quam ſcribit Hippocrates ἀεὶ φύεσθαι μέχρι θανάτου. Loquitur autem de natiuo calore in humido primigenio, vnde principium eſt vitæ ac finis. Ergo fatalis interitus quem Dei voluntas præſtituit,ac neceſſitatem eius in fluxa cuiusque natura fundauit; nulla numerandi ſubtilitate,nec vllo numerorum complexu comprehendi poteſt:ſicut nec μοῖρα πεπρωμένη quam Deus poſuit in fundamento vitæ, i. in ſemine animato vtriusque parentis. Eſt enim pia & vera perſuaſio Chriſtianorum;omnes homines eò conditos eſſe à Deo,vt pro ſe quisque authori ſuo tandiu inſeruiát, quoad ipſi viſum eſt, & quantum naturæ viuacitatis conceſſit ad obeunda iuſtitiæ & pietatis officia, quorſum in illis eſt Dei imago cum excellentia præſtantiáque animantium reliquarum.

Iam conſtat, opinor, quòd recto curſu inoffenſæ naturæ non eſt vitæ obitus ante diem, niſi Deus ipſe ſuo numine fatũ præuerterit,vt in Rege Ioſia pietate inſigni, quem Deus ante diem ad patres ſuos collegit; ne oculi eius viderent omne malum quod breui venturum erat Iudæis. Eſt igitur monſtri ſimile, fata naturæ à Deo immiſſa, ipſumque regem fatorum, cuius dominatu ſeriùs aut celeriùs illa veniunt, vaniſſimis numerorum calculis velle complecti. Vaniſſimi autem numerorum calculi nunc proferuntur in malè ſubducto climacterico vitæ anno.

lib.2. paralip. cap.35.

Hîc primùm magna eſt vanitas in climacterico; ſed maior, in numeris, climacum imperitia. Non enim ſi nouies ſeptem monadibus,ſexagintatria complentur & abſoluuntur; ob id ætates nouem ſexageſimotertio continentur. Nam triplex infantia ſeptem finitur,totidem pueritia, vndecim adoleſcentia,decem iuuentus aut quindecim, conſtans ætas viginti. Nec verò ſeptimus quisque annus ætati notam imprimit ſeptenarij ratione: quia celeriùs aut ſeriùs nota imprimitur vt ſuos habet progreſſus natura,quam diximus ἀεὶ φύεσθαι,i. *de ſuo aliquid ſemper fundere*, vel *ſenſim amittere*, donec ad vltima ventum ſit vitæ,vbi cum morte mutatur.Ergo ſeptem nouies nihil adferunt ſexagintatribus;vnde tum alia mutatio eſſe poſſit, quam à natura fluxa quæ ἀεὶ φύεται, & à victus neceſſitate.

Quòd ſi tum de natura multum deceſſerit, & excrementi multum acceſſerit, vnde in promptu ſint cauſæ morbificæ,cum pari coniunctæ virium infirmitate; ſanè non eſt dubium quin ea ætate cauſa & occaſio ſit magnæ ad obitum mutationis. Sed cur in cauſa ſint numeri ſeptenarij nouies illuc aſſumpti, nõ hercle inuenio.Pugnat hoc cum verbo Dei.Pugnat etiã cum natura,fundamento vitæ illuſtri,adiuta ſpiritu & diæta. Nihil autem in veris ducendum quod verbo Dei & naturæ, quæ ipſa vis Dei eſt,diſſentaneum eſſe videatur. Nam quod obiicitur; febrium ſeptenarios eſſe criticos:vt illud cõcedam,quis tamen ius adferet ſeptenarij ad eam criſin quæ per naturę ἔφοδον ſeptimo die incidit;ſignificata pepaſmo quem exhibet quartus dies? Omnes enim febrium criſes ſuſcipiuntur naturæ & morbi ἐφόδῳ, i. *inſultu*, illius quidem, à pepaſmo ſecundæ; huius verò, cum cruditate ac feritate maligna humorum, ſiniſtræ. Cernitur illa ἔφοδος certis quibuſdam quaternariis ante vigeſimum, ſeptenariis ante quadrageſimum à vigeſimo,vicenariis ante centeſimum à quadrageſimo. Atque dierum criticorum συνάφεια eſt quorundam,& aliorum διαζεύξεως. Quam diſtinctionem non agnouerunt in iis quas ponunt climacis ad climactericum. Verùm illius ἐφόδου quartanæ ſeptimanæ vicinæ cauſam non adferunt periodi quaternariæ, ſeptenariæ, & vicenariæ:ſed morbi & naturæ certamen quod illis periodis eſt in procinctu,à motu,putredine,& collectione humoris morbifici;cùm ſcilicet natura freta pepaſmo quem ipſa per ſe fecit,virtute partium ſolidarum,ad mitificati humoris excretionem vel abſceſſum aggreditur, atque ita morbo defungitur. Vt enim pepaſmus ſiue concoctio,eſt opus naturæ per ſolidas partes diffuſæ, quæ eſt ipſarum virtus: ſic ἔφοδος omnis critica inde à natura procedit,quam ſcribit Hippocrates ἀνευρίσκειν τὰς ἐφόδους ἑωυτῇ. i. *inuenire inſultus*, velut aggreſſorem quendam, quibus expellit morbos, eoſdémque quantum poteſt, à ſe propulſat. Nam ſuperſtitio vana periodi ſeptenariæ ad criſin morborum, ibi ſe prodit maximè,quòd febrium tertianarum criſis eſt 13. continuarum verò & acutarum, 14. Tum etiam quòd parium dierum paroxyſmi non cadunt in criticas periodos ſeptenarias,niſi malè. Scitum eſt. Τὰ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίῃσι, κρίνεται ἐν ἀρτίῃσι. i. *Quæ paribus exacerbantur, paribus indicantur.* Sed huic diſputationi colophonem imponet diuina illa vox præceptoris. Νούσων φύσιες, ἰητροί. ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑωυτῇ τὰς ἐφόδους, οὐκ ἐκ διανοίης. i. *Morborum naturæ medicæ: vias enim ſine conſilio natura inuenit.* Et paulò pòſt. Ἀπαίδευτος ἡ φύσις ἐοῦσα, καὶ οὐ μαθοῦσα, τὰ δέοντα ποιέει. i. *Natura non docta, quod non didicit: tamen id rectum facit.*

6.Epid.part.3.

Supereſt vanitatem riſu potiùs quàm oratione graui explodamus eorum qui ſuam ſuperſtitionem natam ex faucibus Orci, non ex verbo Dei cuius eſt vna veritas, nec ex naturæ perſpicientia quæ nunquam aberrare nos ſinit; ita fundare & confirmare nituntur. Adferunt enim gratulationem Auguſti, quòd inoffenſo curſu annum 63. exegiſſet. Hoc dignum eſt ſuperſtitioſo Auguſto; ídque in regno ſuperſtitionis quod erat tum Romæ.Non enim Auguſtus imperio illuſtriſſimus, tam erat naturæ ac Dei cognitione illuſtris, quàm optimus nuper Imperator Maximilianus II; à quo princeps Aulæ, quem vocant Magnum-magiſtrum, cùm ei per literas gratulatus eſſet de anno climacterico ſecundis rebus exacto,reſponſum tulit; omnes vitæ annos ſibi eſſe climactericos, ac ſui conſeruationem referre ad vnicam Dei prouidentiam, quam celebrare ſolebat illo ſolenni dicto Abrahami ad filium Iſaacum; Dominus prouidebit.

TRACTATVS TERTIVS, DE MORBIS MVLIERVM.

ΕΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙΣΙ τὰ πρὸ τῶν τόκων ἰόντα ὑδατώδεα· κακόν.

1 *In muliebribus, quæ ante partus vterinæ aquæ fluxerunt; grauidas malè habent.*

HIC LOCO & iure ſcribendum περὶ τῶν γυναικείων, i. *de morbis mulierum*, poſtquam de iis dictum eſt, qui ſunt communes vtriusque ſexus. Sunt autem muliebria aluina, omniáque continentur in aluo tam naturalia, quàm quæ ipſis adueniunt. Sic enim iudicium eſt præceptoris, τὸ ἰθυκυφὲς oſſis ſacri vſque ad lumbos, comparatum eſſe vt excipiat commodè τὰς γονάς, i. *mulierum naturalia*. Tum grauidas fœtu mulieres idem ſcribit ἔχειν ἐν γαστρὶ, i. *geſtare in aluo*, aut etiam *ferre aluum*. Sed inter ea quæ ſunt aluina, ſiue illa ſint naturaliter conſtituta, ſiue multùm è ſuo egreſſa catorthωmate; τὰ γυναικεῖα, i. *muliebria*, principatum obtinent dignitatis. Eſt enim fœminarum vterus, omnium quæ in aluo continentur nobiliſſimus: vt non ſine cauſa ipſum diuinus Plato ζῶον ἐπιθυμητικὸν nominaſſe videatur. Tum vteri concupiſcentia maius bonum affectat quàm hepatis. Ipſum verò ἔργον, i. *opus* vteri, admirabile eſt quantum hepatis ἔργον dignitate præcedat. Eſt enim τὸ ἔργον hepatis, tantùm αἱμάτωσις, nutriendo: vteri autem τὸ ἔργον eſt γένεσις καὶ τελείωσις, i. *generatio atque perfectio animalis*. Nam ipſa virtute vteri ſemen animatum promouetur atque perficitur ab eo quod erat ad id quod actu eſſe debebat. Atqui nobilior eſt promotio atque perfectio ſeminis ad animal, quàm panis ad ſanguinem. Quid verò? nònne huc ſpectat diuina illa vox præceptoris. Περὶ δὲ γυναικείης φύσιος καὶ νοσημάτων τάδε λέγω· μάλιστα μὲν τὸ θεῖον ἐν τοῖσιν ἀνθρώποισιν αἴτιον εἶναι, ἔπειτα αἱ φύσιες τῶν γυναικῶν. i. *Numen in homines magnam vim habet: inde naturæ mulierum.*

Lib. 3. περὶ ἄρθρων. Lib. 5. aph.

lib. de nat. muliebri.

Ergo τὰ γυναικεῖα, i. *muliebria*, communi voce dicuntur, τὰ τῶν γυναικῶν ἴδια παθήματα, ἢ καὶ διαθέσεις, i. *mulierum affectiones propriæ*, quæ tantùm in eas merito ſexus incidunt, non autem in viros. Tametſi enim communia ſunt æquè mala virorum atque mulierum quę vitio accidunt œconomię cuiusque, hoc eſt, nutritiæ, vitalis, & animalis: tamen in fœminis alia eſt naturalium & genitalium ratio atque conditio quàm in viris; propterea̓que ſimiliter non ſunt affecta vt illis. Itaque muliebria illa, vel, ſi mauis, τὰ γυναικεῖα, tantùm ad fœminas pertinent; purgatio mēſtrua, conceptio, grauiditas, partus, puerperia, ſiue τὰ λόχια, & quæ ſunt eiuſmodi. Atque illa ſunt κατὰ φύσιν, i. *naturæ merito naturaliter conſtituta*, cùm bene res eunt qualitate, copia, tempore; tum etiam excipiendi, continendi, & vacuandi modo. Sed tamen κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν dici reperio τὰ γυναικεῖα pro iis quibus fœminæ ipſę purgantur per naturalia, & καθάρσεις nominantur; ſiue illa ſint menſtrua; ſiue puerperia. Teſtis eſt illa ſententia præceptoris. Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη: vbi Galenus hæc poſuit quæ annotaui.

aph. 28. 5.

Et verò γυναικωθῆναι verbum planè huc ſpectare videtur, vbi narrat præceptor extitiſſe illis temporibus quandam mulierem nomine Phaëtuſam, quæ cùm reſtibilis olim fuiſſet fœcunditatis, ac menſtrua illi quàm optimè reſpondiſſent: præ ſummo mœrore quem ex mariti concepit exilio, ante diem deſiit eſſe menſtrualis. Et cùm bene illi ciendis menſtruis medicatum fuiſſet; nunquam potuiſſe tamen γυναικωθῆναι, i. *muliereſcere*, vel ad muliebrem naturam redire quæ eſt in menſtrua purgatione. Quinetiam ipſum profluuium quod prorumpit per naturalia, vocatur à præceptore ῥοῦς γυναικεῖος, vt in illo. Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται· κακόν. i. *Muliebri fluxui conuulſio aut deliquium ſi ſuperueniat; malū.* Sed huius propoſiti veritas planè lucet in hac prognωſi quæ eſt de incommodis proruptarum aquarum ex vtero ante partum, quas inter γυναικεῖα recenſet, vt æquum eſt, ſicut & cætera λόχια, i. *puerperia*. Omnia autem quæ vterina ſunt, tam commoda, quàm incommoda, quæ cernuntur in excrementis hyſtericis, in actionibus κατὰ λόγον ἢ παρὰ λόγον, i. *naturæ merito vel immerito*; tum in qualitate ipſius matricis, i. in complexione, temperamento, habitu, colore, charactere, & mole; omnia, inquam, nomine τῶν γυναικείων continentur apud Hippocratem in libris illis aureo dignis calamo & ſcriptura, περὶ τῶν γυναικείων, i. *de rebus & morbis mulierum propriis*. Ac libro quidem priore traditur primùm egreſſio purgationis menſtruæ à ſuo catorthωmate, i. à norma & præſcriptione naturæ, in ſuppreſſione ipſius ad ſeptimum vſque menſem, cùm ex toto perit non reditura hæc muliebritas. Atque illius abſolutæ ſuppreſſionis cauſæ & ſymptomata explicantur; tum ratio ipſa curandi præſcribitur. Idem fit cum ſolerti examine in paucitate purgationis, in periodis quoque non ſtatis; in eiuſdem nimia abundantia, periodis quoque non ſtatis, & impuritate ipſius. Tum ponitur ipſa naturæ præſcriptio in qualitate ſanguinis, quantitate vtraque, periodo, & vacuandi modo. Sed admirabilis eſt norma, præſcriptio, egreſſio, redintegratio conceptionis, grauiditatis, partus & puerperiorum, cùm ſcilicet pro fœcunditate regnat ſterilitas; pro fœtu concepto, mola; pro facili grauiditate, ſumma difficultas gerendi & nutriendi fœtum; pro partu, aborſio vel δυστοκία; pro exitu lochiorum, ſuppreſſio aut præceps excluſio. Tum vitia quę ſunt in vtero & ex vtero, ab illis incommodis, & cauſis eorum quorū fœtura cernitur in omni genere τῶν ὑστερικῶν παθημάτων, eorum videlicet quæ tum in vtero fixa ſunt, tum inde prorepunt ad partes nutritias, vitales, & animales, earúmque

6. Epid. part. 8.

aph. 56. 5.

Partitio lib. 2. de mulierum morbis.

les,earúmque officia labefactant. In summa; purgationum, qualitatum, substantiarum, & actionum hystericarum è suo naturæ statu & norma egressarum causæ, symptomata,& ἐπανόρθωσις, i. *redintegratio*, priore libro de morbis mulierum continētur. Nam libro secundo nulla est præscriptio rerum hystericarum bene actarum; nec vlla simplex ab ea norma egressio:sed summa sunt omnia vitiorum toto genere contra naturam, quæ partim ex vtero vel in eo, partim etiam per ipsum apparent & fiunt. Huiusmodi sunt fœda profluuia diuersorum generū,peruersiones hystericæ,vlcera,scirrhi, carcinomata, erysipelata, prolapsus, mola, &c. Quæ cùm ita sint, aquarum muliebrium in vtero stabulantium, donec ponatur fœtus; examen hîc nobis proponitur, vt quale sit earum κατόρθωμα: tum autem quænam ab ipsa norma sit earundem egressio, & quorsum appareat, puerperarum studio intelligamus.

IN MVLIEBRIBVS] Græcè est, ἐν γυναικείοισι, i. inter ea quæ naturæ merito sunt muliebria: cuiusmodi sunt menstrua,puerperia,quorum in genere sunt aquæ illæ puerperiales, iamiam futuri partus prænunciæ. Talia enim verè γυναικεῖα dicuntur,vt certè sunt. Nam illa veniunt κατὰ λόγον, i. *merito* naturæ muliebris, καὶ κατὰ φύσιν,i. *lege naturæ* à qua gignuntur & cui dicatæ sunt, procreandi & pariendi causa. Tum ipsa muliebritas potissimùm in illis apparet,sicut in conceptione,grauiditate, & partu. Quæ sunt actiones & opera verè muliebria; proptereàque nomen ipsum merentur τῶν γυναικείων, similiter vt purgationes menstruæ & puerperiales. Nam vitia quæ tum in vtero, tum ab eo contingunt, καταχρηστικῶς muliebria & τὰ γυναικεῖα dicuntur; si tantùm exceperis molam & suffocationem hystericam. Cætera autem vitia,quæ vel intrà sunt ἀπὸ τῶν ἐνεόντων,vel extrinsecus enascuntur;ob id muliebria dici possunt,quòd illis in partibus fixa sint aut per eas ferantur quæ muliebritatem ipsam constituunt: non tamen iure ipsius,vt vera muliebria, sed ex euentu.

VTERINÆ AQVÆ] Τὰ ὑδατώδεα, non quidem hydropici vteri: cuiusmodi sunt illæ quæ ineuntem sanant ascitem per diarrhœam aquosam cruditatis expertem: sed quæ funduntur à fœtu in allantoiden,& vnà cum fœtu crescente amplificantur donec effundantur cùm in propinquo est partus, cui tum viam muniunt ad facilem exitum,quando is pari cōtentione suscipitur vteri atque fœtus. Sunt autem aquæ illæ collectæ à sero humorum quos habet sanguis maternus qui per vmbilicum purus ad fœtum transmittitur, nutriendi & accrescendi causa: suúmque excrementum per aquæ-ductus renum in fœtus vesicam deponit, indéque factam τὴν οὔρησιν, non quidem meiendo per colem, sed refundendo per οὐραχόν,transponit in allantoiden,vbi seruatur donec parturiat grauida fœtu mulier. Hîc certè attentio medici esse debet, cùm audit è puro sanguine quo fœtus vritur,perennitatem esse τῆς οὐρήσεως, renum ductu ad ipsam vesicam. Posita enim materni sanguinis puritas,serum naturale non tollit: quo si careret,in vitio esset; vt esse solet αἷμα τὸ ἄκρητον, cæterique humores qui sunt eiusmodi quando sunt ἄμικτοι ὑδατώδεος ὑγρότητος, vt refert Galenus. Ac super ἀκρήτῳ sanguine, vetus est illud Hippocratis de Philisco. Πέμπτῃ περὶ μέσον ἡμέρης μικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν ἄκρητον· ἑκταῖος ἀπέθανεν. i. *Quinto die paucus stillauit ei sanguis è naribus atque merus: sextum agens diem interiit.* Ergo non est mirum in fœtu esse τὴν οὔρησιν; nullam verò τὴν ὑποχώρησιν: quia ne micam quidem alimenti capescit ex aluo, vnde est ipsa deiectio, & fæce aluus trāsmittitur,etiam ex mulctra lactis nutricij, simulatque fœtus venit in lucem, ac spiritum ducit. Nam quòd purissimi sanguinis portionem attrahat sibi fœtus dum manet in vtero, vnde supersunt reliquiæ ad futuram purgationem à partu,quæ est λοχία κάθαρσις; planum illud faciet quod vnum prętet cætera multa, ex Galeno adduximus:cuius hæc sunt verba. Η γὰρ λοχία· κάθαρσις ἐστί. ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὔνομα, κάθαρσις τῶν ἀλλοτρίων ἃ κατὰ τὸν τῆς κυήσεως χρόνον ἠθροίσθη ἐν ταῖς φλεψὶ, δαπανομένου μὲν εἰς τροφὴν τοῦ κυουμένου, τοῦ κατ' αὐτὰς χρηστοῦ αἵματος· μένοντος δὲ τοῦ φαυλοτέρου ὃ καθ' ἕκαστον μῆνα πρότερον ἐξεκρίνετο διὰ τῆς μήτρας. i. *Est enim lochia, purgatio: sed tamen, vt ipsum nomen declarat, rerum alienarum purgatio, quæ per tempus grauiditatis collectæ sunt; apposito quidem fœtui sanguine puro & vtili qui erat in venis; superstite autem inutili qui solebat menstruus per vterum expurgari.* Sed tamen hoc interest inter purgamenta eorum quæ stabulantur in muliebribus locis dum fœmina gerit vterum; quòd aquæ sunt partus prænunciæ; sanguis autem ipsum sequatur, secundis exclusis.

ANTE PARTVM FLVXERE] Non quidem cùm partus est in procinctu,ex pari contentione vteri atque fœtus,vnde partus ipse,puerperæ votis respondet: sed multò antequam grauida enitatur, diebus aliquot ante partum,sine vllo enixu: quo tempore, ruptis à fœtu membranis, iniussæ prorumpunt,neque à grauida sisti possunt:secus ac vesicæ vrina,ope sphincteris & ianitoris musculi qui voluntatis imperio morem gerit. Ergo naturaliter fluunt vterinæ aquæ πρὸς ἀνάγκην, i. *ab enixu coactæ*; vt scilicet illæ sint parturientium: sicut purgamēta cætera puerperarum. Quòd autem nullo enixu prorumpant,in causa hæc sunt: reuera earum nimia abundantia quam allantoides capere & continere nequit, quin distenta nimiùm disrumpatur. Est autem nimia abundantia,tum ab iis quę intrà sunt inutilia,tum ab iis quæ extrinsecus enascuntur. Intrà sunt inutilia, sanguis serosior, tum serior fœtus conformatio, serior quoque motus à semine imbecillo;proptereàque decimestris aut etiam serior parturitio. Extrinsecus,amplificatio est aquarum,quam edit edacitas, bibacitas, fructuum vsus;tum anni tempestas austrina quam pluuiæ occuparint. Quæ omnia certè inferunt copiosam οὔρησιν, quæ à vesica fœtus, transmissa in allantoiden,nimiùm ipsam replet,distendit atque disrumpit,antequam fœmina enitatur.

GRAVE MALVM] Quia tum peccatur grauiter in commoda fœtus & fœtæ. Ac fœtus quidem, mutatione situs: quia suspenditur proruptis iam aquis,& allantoide prorsus collapsa, qua olim repleta sustinebatur,nec erat tam grauis iis vinculis per quæ vtero coalescit. Nunc ea suspensio permolesta matrici & matri, fœtum grauitate abruptum è vinculis, ad exitum planè præcipitat; quem habet ideo difficilem,quòd eò viam non sua virtute ac sponte affectet; sed impotentia continendi: qualem præceptor agnouit in grauidis,succi plenis,quæ trimestres fœtus abortiunt,cùm scilicet moueri incipiunt, præ laxitate cotyledonum,mucoribus obsitorum. Vt enim suspensio fractarum costarum ex aluo ieiu-

cap.19.lib.2.

aph.6.&c 23.7. hist.1.1.Epid.

lib.14.de v.a partium.

aph.45.5. lib.3. περὶ ἄρθρων.

na,facit dolorem: sic fœtus suspensio ex allantoide vacua,vinculorum vteri ruptionem, vnde misellus ad exitum,nec rarò ad exitium præcipitatur. Sed fœtæ incommoda sunt in enitendi acerbissima contentione,& pariendi summa difficultate,quam parit peruersa fœtus collocatio qui non in caput procedit: tum ipsa locorum siccitas; & meatus,quà exit,angustia & contumacia.

2 Στόματα ἀφθώδεα τοῖσιν ἐπιφόροισιν, οὐ χρηστόν. ἆρα καὶ κοιλίαι καθυγραίνονται;

Ora aphthosa grauidis, nil præ se ferunt boni. Etiámne alui feruntur liquidis excrementis?

PONVNTVR incommoda quæ circumueniunt fœminas ἐπιφόροις, i. *fœcunditate*, vt ita dicam, *restibiles atque grauidas*; ídque vel circa initia grauiditatis,vel ea iam affecta, quando propinquant partui quò peruenire non possunt. Hæc enim est ratio τῶν ἐπιφόρων,vt nomen ipsum ostendit. Eorum incommodorum finis est ἡ ἀτοκία,i.*partus vacatio*,non illa quidem soboles τῆς ἀφορίας ἢ στερηφίας,i.*sterilitatis*:sed ea quæ accidit occasione prærepta τῷ τόκῳ,i.*perfecto partui* qui velut tempestiua maturitate ponitur suo tempore ac definito. Occasionem τοῦ τόκου præripuit,fœtus ante diem exclusio,quæ est ἡ ἀποφθορὰ siue ὁ ἐκτρωσμός, i. *aborsio*. Aborsionis causæ omnes,tam intrà natæ,quàm extrinsecus incidentes, reuocantur ad duplicem impotentiam; vnam gerendi fœtum,alteram nutriendi. Ex quibus efficitur,ibi demum in promptu esse aborsionem,cùm impotentia nutriendi ex æquo certat cum ea quæ est gerendi. Impotentiam infert vtramque,symptoma positum in hac prognosi. Est autem huiusmodi.

ORA APHTHOSA] i. Aphthis obsita: non qualia esse solent ora infantium nuper natorum, ex acriore lacte nutricis; non enim malignæ sunt illæ aphthæ:sed qualia edit sæui catarrhi feritas prolabentis in fauces,& inde prorepentis partim ad aluum,partim ad ipsos pulmones. Hinc venit tussis ferina tabifica: illinc perturbatio alui aphthosæ. Ac sanè illius catarrhi ferini generatio est,aut ab iis quæ intrà sunt inutilia,aut ab iis quæ extrinsecus enascuntur. Intrà sunt inutilia catarrhifera,viscerum calida intemperies, & vitiosa complexio; seri perennis ad caput infirmum excursus, vbi subsistit cum accessione τῆς κακοηθείας.Inde symptoma est catarrhoicum,perpetua scilicet destillatio,quæ huc illuc transmissa,morbos infert,partium obsessarum,& humoris morbifici proprios. Atque illa ratio, primas obtinet in generatione morborum ab iis quæ intrà sunt inutilia. Sic enim hausimus ex Hippocrate & Galeno; quòd illæ demum naturæ sunt valetudinariæ,in quibus est principatuum atque propaginum, & humorum vitiosa temperatio atque complexio. Extrinsecus enascuntur catarrhi,diætæ vitio,& spiritus inclementia. Nam tempestatis aquiloniæ pituita est acida: sicut austrinæ ac pluuiæ salsa & putris, quæ ora fecit aphthosa,de quibus hæc scripta sunt à præceptore in pestilentia. Στόματα ἀφθώδεα,&c. Vbi Galenus ait; quòd ea pathemata gigni solent ἄνευ κακοηθείας, similiter vt erysipelata quæ non sunt pestifera. Sed tamen in regno pestilentiæ, κακοήθως exoriuntur, ἐπεὶ σηπεδονώδης ἦν ὁ πλεονάζων χυμός, i. *quia putridus erat qui redundabat humor*. Causa autem putredinis,posita fuit in tempestate anni totius austrina, ventorum flatu placida,quam pluuiæ occuparunt. Sed tamen ab ea tēpestate austrina,putris humor gignitur qui ora facit aphthosa,non tamen pestifera: quia non semper habent τὸ θερμὸν πολέμιον, καὶ κτηνῖον σηπεδονώδης, in quo est regnum pestilentiæ. Ergo sic ora aphthosa.

GRAVIDIS] Græcè est, ἐπιφόροις, quæ opponuntur ἀφόροις,i. *sterilibus* per impotentiam excipien-
prorr.11.f.3.1. di & concipiendi semen virile. Sunt autem ἐπίφοροι, quæ vel proximè absunt à partu grauidæ; vel quæ, vt agri restibiles, sunt fructuosæ; vel etiam quibus est crebra vicissitudo concipiendi & abortiendi, vt quibus mucore sunt obsiti cotyledones,alioqui solidæ ac succi plenæ. Nam illæ, trimestres fœtus abortiunt,nouos subinde cōcepturæ. Ergo si grauidis in omni grauiditate, quoties fœtus gerunt,sint ora aphthosa: erunt illæ quidem ἐπίφοροι: sed vix euadent puerperæ,vt mox dicetur.

NIHIL HABENT VTILITATIS] Græcè, οὐ χρηστόν,i. *non vtile*: quod est eiusmodi ac si diceret; nullam edunt speciem boni futuri: sed contrà ostendunt causam aborsionis futuræ, vel vnde adiicitur consueto periculo abortiendi. Sed abortiendi causa noua & consuetum periculū declaratur his verbis.

ETIAMNE IIS ALVI FERVNTVR LIQVIDIS EXCREMENTIS?] Sanè quidem,si verè scriptum est infrà. *Ora aphthosa, grauidis perliquidas reddunt aluos*. Vbi enunciatur id ἁπλῶς, quod hîc dubitanter in quæstionem vocatur. Sed illud καθυγραίνειν & καθυγραίνεσθαι, idem est quod πονηρεύειν & πονηρεύεσθαι, i. *inferre vitium & esse in vitio*, vt suprà ostendimus collatione prorrhetici & aphorismi de alui profluuio quod ex liberaliore qualibet hæmorrhagia, morbo acuto defunctis superuenit cùm refici
aph.27.4. prorr.41.f.3.1. cœperint. Nam aphorismi τὸ καθυγραίνεσθαι,legitur in prorrhetico, πονηρεύεσθαι,i.*cum alui maleficentia nata ex eius vitio*. Sed illa πονηρία,siue maleficentia,vitium habet impotentiā coquendi & cōtinendi ea quæ assumuntur. Ex impotentia coquendi,est cruditas: sicut ex impotentia continēdi,præceps egestio. Vtramque adferunt impotentiam,catarrhi prolapsus in aluum, & ipsa quoque aluus aphthosa. Quæ res adduxit Hippocratem,vt postquam scripsisset, ora quibusdam fuisse aphthosa, subiecerit; κοιλίαι ταραχώδεες, i. *alui turbatæ*: quòd scilicet illæ cum morsu ferrentur liberaliter liquidis excrementis. Quem lo-
3.Epid.part.3. cum enarrans Galenus hæc scripsit. *Prolabentis in fauces è capite,praui humoris,id quod in pulmones delabitur, tabificas infert affectiones; quod verò in aluum defertur, postquam in fundum subierit, perturbationem mouet cum morsu præ-*

morſu prægrandem : quod ſanè oſtendit illud ipſum, alui turbatæ. *Nam idem humor in tranſitu, appetendi vim labefactat, vnde ipſa venit* ἀποσιτίη,*i. cibi faſtidium.* Prorepit autem catarrhus per continuitatem interioris tunicæ quæ communis eſt ipſi aluo cum faucibus. Sed aluus aphthoſa, impotentiam habet continendi ea quæ aſſumuntur : proritationem verò tranſmittendi ea quæ prolabuntur ferina è capite. Iam verò profuſioris alui in grauidis, præcipuum ſymptoma eſt aborſio, quam edit impotentia gerendi & nutriendi fœtum. aph.34.3. Impotentiam infert vtramque laxitas vinculorũ grauiditatis, ac defraudatio nutricatus. Quicquid autem gerendi & nutriendi opportunitatem adimit, aborſionem facit. Ex quibus efficitur ; ora grauidarum aphthoſa, nihil habere ſecuritatis, ne dum vtilitatis : lib.1.γυναικείων. ſicut author poſuit ἐπικινδυνότερον in hac prognωſi.

3 Ἐκ κενεώνων μεθιστάμενα ἀλγήματα ἐς τὸ λεπτὸν, ἐν μακροῖσιν, ἐκ διαφθορῆς, καὶ μὴ λίην καθαρθείσης· ὀλέθριον.

Dolorifica mala, cùm relictis ilibus, ad tenue tranſeunt, in longis morbis, ex aborſu non ita multùm purgato ; mortifera.

ABORSIONIS cauſam poſuit ſuperiore prognωſi, quam edunt laxitas vinculorum grauidatus, & defraudatio nutricatus, cum tetri vaporis moleſtia, ex alui profluuio, & eorum quæ aſſumuntur præcipiti egeſtione, ob impotentiam continendi, à ferini catarrhi prolapſu qui & aluum facit aphthoſam, & inde prorumpit ad inteſtina. Nunc tranſit ad ea incommoda quæ infert aborſio, de puerperiis non ita multùm purgatis : vt rarò bene purgantur cùm ea calamitas incidit abortiendi. Nihil enim votis reſpondet parentum & medicorum in abortiuo fœtu, non partus, non partio, non expurgatio : quemadmodum in partu perfecto qui magiſterio fortis naturæ ſuſcipitur atque abſoluitur in omnibus puerperiis, quorum prima ſunt vterinæ aquæ, mox puer, dein ſecundæ, tum purgamenta ipſa reliquiarum ſanguinis qui, olim menſtruus, nunc ſtabulatur in locis grauidæ muliebribus, donec fœtus exierit. Ergo in aborſu, quem edit par impotentia gerendi, & nutriendi, ſumma ſunt omnia infirmitatis, ex defraudato pariter æqualitérque genio, tam matris, quàm fœtus ; tum ex vi locis illata, quibus ipſe puer & puerperia continentur & connectuntur. Ab imbecillitate malè res eunt, & perperam ; vt ſæpe accidat τὸ ὕστερον πρότερον ante partum, ſanguinis purgandi à partu. Sed purgamenta ipſa, liberaliter non eunt ex abortiuo fœtu, quorum incommoda hîc ponuntur his verbis.

DOLORIFICA MALA] Græcè ἀλγήματα : quo nomine non ipſe dolor tantùm ; ſed eius cauſa & ratio indicatur, vt ſuprà oſtendimus : proptereáque conſultò vertimus *dolorifica mala*, quæ proferentur mox.

CVM RELICTIS ILIBVS] Ἐκ κενεώνων, i. ex ea amplitudine oſſibus ilium circumſcripta, vbi ſunt loci muliebres, quos primùm amplificatio reliquiarum non bene purgatarum, diutiùs malè habuit, iuxta illud. *In vtero morbi naſcuntur.* Sunt autem ; lumborum grauitas, dolor hypogaſtrij, ſuffocatio aph.57.5. quædam hyſterica, rigor, febris erratica ; tum verò incommoda partium circumiacentium à tenſione vteri quam edit inflatio vel inflammatio, cum ſympathia per ἐπιγένεσιν ἄνω & κάτω. Itaque cùm dolorifica illa mala relictis ilibus.

AD TENVE TRANSEVNT] Græcè eſt, μεθιστάμενα ἐς τὸ λεπτὸν, i. *quæ habent tranſlationem* ; non quidem propagata per ἐπιγένεσιν è loco vbi ſedem primùm habebant, nempe in vtero & naturalibus locis (nã propagatio eſt fixi morbi, nec ſede mutati :) ſed κατὰ μετάπτωσιν, è foco priore ac domicilio in alium locum tranſmiſſa. Eſt enim ἡ μετάπτωσις, ὅταν, τοῦ προτέρου παυσαμένου, ἕτερον γένηται, i. *cùm à quiete prioris morbi alter enaſcitur.* Atqui μετάστασις, differentia eſt τῆς μεταπτώσεως. Ergo dolorifica mala, relictis ilibus, vbi ſunt loci muliebres, tranſmittuntur & migrant orgaſmo quem ciet reliquiarum calor, tenuitas, & amplificatio : vnde fieri ſolet excurſus per quandam palindromen ad ſanguinis promptuaria, vnde primùm ille migrauit ad locos muliebres. Nam μεταστάσεων & ἀποστάσεων crebra eſt viciſſitudo. Et omnia quæ aliò certis è locis commigrant ; eò ſæpe remigrant, vnde abierint. Sic abſceſſus crurales peripneumoniæ, niſi fiſtulentur, palindromen ſæpe inflectunt ad ipſos pulmones. lib.2.progn.

AD TENVE] Græcum illud, τὸ λεπτόν, abſolutè vſurpatum hîc video : ſicut & alibi, vt in illo. Τὰ κατ' ὀσφὺν καὶ τὸ λεπτὸν χρόνια ἀλγήματα, καὶ πρὸς ὑποχόνδριον χειρόμενα, ἀποσιτικὰ, ἅμα πυρετῷ· τούτοισιν ἐς κεφαλὴν ἄλγημα σύντονον ἐλθὸν· κτείνει ὀξέως, τρόπω σπασμώδει. i. *Diuturni circa lumbos & ilia, tum qui ad hypochondria prorepunt dolores, ipſaque vellicant velut vncis, cum febre & cibi faſtidio, ſi inde tranſierit fortis dolor ad caput ; crudeliter conuulſifico modo necat.* Coac.13.cap. 12. lib. 2. & progn.8.ſ.3.1. Enimuero dici reperio inteſtinum tenue : ſed non eiuſmodi abſolutè, ſimiliter atque illud quod in maxilla eſt tenue, i. bucca. Sunt enim tria ἔντερα λεπτά, i. *inteſtina tenuia*, de quibus non ita pridem fuit examinata prognωſis. Sed illud τὸ λεπτὸν hîc poſitum abſolutè, cur eò tantùm pertineat, non hercle inuenio. Eſt quidem τὸ λεπτὸν σῶμα, i. *minutulum corpus* eorum infantium & adultorum qui aph.11.3. naſcuntur vere à tempeſtate hyberna tepida & auſtrina, quam verna excepit ſicca & aquilonia. Sed nihil appoſitè ad hunc locum. Forſan autem fuerit analogia τοῦ λεπτοῦ τῆς γνάθου, i. *eius quod in maxilla eſt tenue*, nempe bucca, ad id quod in carina corporis apparet eſſe τὸ λεπτόν, i. *tenue*, cuiuſmodi eſt regio hypochondriorum ; & per metonymiam, viſcerum partiúmque nutritiarum quæ intrà ſunt. Nullis enim firmata ſunt oſſibus hypochondria, diaphragmate interſepta, quibus ipſum quoque annectitur. Atque hæc be- Coac.3. cap. 20. tract.1.lib.3.

ne conſtituta, nominantur λαπαρὰ, cùm neque diſtenta ſunt, neque à diaphragmate inflammato ſurſum

Coac. 55. 1. lib. & prorrh. 10. ſ. 2. 1.

intrò retracta, de quibus eſt illa prognoſis. *Quibus acuta vox eſt, quæ fuerat antè grauis; hypochondria ſurſum intrò reuulſa ſunt.* Inde infertur phrenitis à phlegmone diaphragmatis, vnde hypochondria ſurſum intrò reuulſa ſunt. Atque hæc ſignificatio τοῦ λεπτοῦ, expreſſa eſt in eo prorrhetico quod iam adduximus. Eſt autem ſic. Τὰ κατ' ὀσφὺν ἐς τὸ λεπτὸν χρόνια ἀλγήματα, &c. Vbi nulla eſt æquitas, τὸ λεπτὸν, referre ad inteſtinum, quod non antè affligitur, quàm hypochondrium cœperit eſſe χειρόμενον, i. hepar, ex quo exudat ferus humor ad tenue inteſtinum, qui prorepit ad aluum, & inde ad ſtomachum ſenſus acerrimi; atque in aluo quidem excitat τὴν ἀποσιτίαν, i. *cibi faſtidium*; in ſtomacho autem, καρδιωγμὸν ἢ καρδιαλγίαν: quæ duo ſymptomata ſunt ferè conſectaria dolorum lumbarium, quando relictis lumbis, tranſeunt ad hypochondria. Sic enim ſancita lex eſt à præceptore. Τὰ ἐν ὀσφύϊ ἀλγήματα καρδιαλγικὰ καὶ αἱμοῤῥοϊκά, &c.

Coac. 2. cap. 12. lib. 2.

In longis morbis] Ἐν μακροῖσιν, i. *in diuturnis*, abſolutè, pro morbis qui ſunt eiuſmodi: ſicut ἐν ὀξέσιν, abſolutè, pro morbis acutis, ſine ſubſtãtiuo παθήμασι. Sunt autem ob eam cauſam vetuſta, quòd eorum vetuſtas conſiſtit in vitio partium lumbis adiacentium, quarum plethora & cacochymia maligna, propria vacuatione diſceſſionem non habet, vt in hæmorrhoicis per hæmorrhoidas; in mulieribus autem vacuis aut puerperis, per menſtrua aut puerperia. Nam ſcripti κενεῶνες in hac prognoſi, quamuis oſtendant τὸ λεπτὸν corporis vbi eſt ipſa vacuitas, vulgò dicta vacuum ipſum corporis: tamen, ſi rectè iudico, muliebrium eſt locorum; vbi, ſimiliter vt in lumbis, ſunt χρόνια ἀλγήματα; non autem in tenui inteſtino.

Ex abortv] Cuius occaſio & cauſa, eſt tempeſtas hyberna tepida, pluuia, & auſtrina, quam huic citimi veris excepit frigida ſicca & aquilonia. Sic enim repletũ caput pituita putri & ſalſa per hyemem, ipſam vere frigido & aquilonio, vt ſpongia quędam madefacta, manu compreſſa, exprimit in eas partes quæ nutriendo fœtui continendóque dicatæ ſunt. Hinc duæ illæ iam poſitæ aborſionis cauſæ, videlicet impotentia continendi & nutriendi fœtum. Nam cæteræ omnes cauſæ, tam intrà natæ, quàm extrinſecus incidentes, quarum recenſio eſt apud Hippocratem; eò conſpirant, vt commeatus vacuitate, & vinculorum grauiditatis laxitate, fœtum ante diem excludant; ſimiliter vt ea quam cæterarum inſtar adduximus. Nam quod obiicitur, fœtum ſibi viam moliri calcitrando, ſi febrem conceperit, ſi fœta liberaliter ſe inuitarit cibo & potu; vel ſi quid acre biberit, vnde fœtus ipſe turbetur; tum ſi vel ira fluctuauerit, vel mœrori ſe dederit; vt illa concedam non eſſe vacuitatis, nec antegreſſæ laxitatis ligamentorum grauiditatis; ſed fœtus quem ſui tædet loci, quia ſibi eſt malè: tamen eò ſpectant quę dixi omnia, nempe ad impotentiam continendi, quæ nihil intereſt, præceſſeritne, an verò ſecuta ſit tædium ipſum fœtus.

Non ita mvltvm pvrgato] Vnde purgamentorum ſupereſt abundantia, quòd ea cohibeantur in vaſis & muliebribus locis, nec liberum liberalémque exitum habent: tum propter fatiſcentis naturæ infirmitatem, materiæ contumaciam, vaſorum anguſtiam; tum propter vterini oris, ex violento aborſu, conniuentiam, aut ceruicis peruerſionem. Atque illa dum manent in locis, neque in empyema mutantur (vt ſæpe mutantur cohibita menſtrua; hæc autem vix ac ne vix quidem, quòd ea ſint mortui ſanguinis omni pepaſmo carentis) ibi diutiùs & longis morbis malè habent puerperas. Sed cùm, relictis locis & lumbis, ad tenue ſurſum tranſierint; vti iam demonſtrauimus.

Mortifera svnt] Feritate humoris indomiti, partiúmque vitalium officiis interceptis:

Prorrh. 8. ſ. 3. 1. & Coac. 4. cap. 12. lib. 2.

ídque cùm aliàs, tum ſi oborta febre, μετάστασιν nouam ad caput habuerint, vbi crudeliter conuulſifico modo necant.

4 Τὰ ἐκ τόκου καὶ διαφθορῆς πολλὰ ὀξέως ὁρμήσαντα, ἐπιστάντα· δύσκολα. ῥῖγος ταύτῃσι πολέμιον, καὶ κοιλίης ταραχή· ἄλλως τε καὶ ὑποχονδρίου ὀδυνώδεες.

Quæ tum è partu, tum ex aborſu aliquantiſper cumulatè prorupta ſunt, & ſuppreſſa immeritò; difficilia. His rigor hoſtilis, et alui turbatio: ídque cùm aliàs, tum ſi laborent ex hypochondrio.

De tempore expurgandi lochia.

Ecce nova ratio incommodorum quæ purgamenta inferunt puerperia cùm ante diem ſiſtuntur, quamuis dies aliquot prorupta fuerint liberaliter. Sic enim comparatum eſt, vt pari dierum numero, continenter ferantur à partu puerperia purgamenta; quo periodicè menſtrua ſemel tantùm à fœtu cõcepto. Non enim profuſio copioſa, primis orta diebus, repentè ſuppreſſa, in vicem ſubit, quantitatis analogia, purgationi debitæ, quamuis minori, ad puerperij tempus exactum. Eſt enim conſentaneum vt ſi fœta mulier fuerit menſtrualis 35. die à fœtu concepto, atque id ſemel tantùm, integris rebus pueri; eadem fœtum enixa, pari dierum numero ſit puerperialis, i. inoffenſo curſu exigat 35. dies in puerperiis purgamentis, quæ ſunt reliquiæ menſtruorum in venis maioribus & circa locos muliebres ſtabulantium. Nato perfecto partu vel abortiuo, niſi emortuæ illæ reliquiæ excludantur (quas per grauiditatem incorruptas ſeruauit amplificatio caloris natiui à fœtu concepto) ſuppreſſæ puerperam malè habent; ídque

bent; ídque ad exitium, intra quadragesimumquintum partus diem. Celeriùs enim mortiferæ sunt aliis atque aliis: nunquam autem seriùs, prout periodus menstruæ purgationis breuior aut longior esse solet. Nam quæ sunt biduo menstruales, vt sunt viragines; dies octodecim exigunt in puerperiis; quæ triduo, vigintiseptem; quæ quatriduo, trigintasex: at menstruales quinque dierum, ferè sunt puerperiales ad quadragesimumquintum diem à partu. Itaq; lochiorum suppressorum vitia sunt intra diem illum mortifera; seriùs autem nunquam: quòd vltra quintum diem non agnouerit menstruales author Hippocrates. At verò sanctissimus Moses, edicto Dei, sanciuit vt mulier menstrualis contineat se in menstruis septem dies: propterea autem, quadraginta in puerperiis. Continuò has leges menstruorum & puerperiorum mulieri Deus imposuit, quo tempore ipsam sui sexus triplici distinctione formauit, ex dominatu alterutrius seminis vtriusque parentis; videlicet virilis fœminei, aut fœminæ ipsius, muliebris, virile fœmineum superantis, vnde nascantur viragines, mediocres, atque mollissimæ. Certissima enim securitas est, quòd vt in viro, sic in muliere semen virile muliebréque inest.

Ergo, ne longiùs excurrat mea oratio super triplici distinctione vtriusque sexus ab vtroque semine vtriusque parentis; ac tantùm ea scribam verè & appositè quæ propria sunt huius loci. Si quidem viri semen fœmineum vincit virile mulieris; inde nascuntur viragines, biduo menstruales, & diebus octodecim puerperiales. Sin autem complexu fœminei seminis ab vtroque parente, viri fœmineum vincat ipsum mulieris; mulier inde sata, erit boni habitus, solida & succi plena, tridui menstrualis, & 27. puerperialis. Quòd si fœmineum semen mulieris, ius habeat in viri fœmineum; inde nata mulier, erit mollissima, quam vocat Hippocrates ὑδατοχρόους, de qua illud scriptum reperio. Γυναικεῖα τῇσιν ὑδατοχρόοισιν ὅτι πολὺ παρεόμενα. i. *Muliebria pallidis mulieribus, diuturna.* Ergo τὰ γυναικεῖα, i. *muliebria*, æquè puerperis atque vacuis, pro rata portione sanguinis vacuandi, cursu quæque suo κατὰ λόγον, i. *lege naturæ*, vel ea duce, præscriptas periodos debent absoluere, nec eas transcendere, nec anteuertere, nec etiam inhibere. Secus autem mulieres malè habent, præsertim verò puerperas, quarum puerperia purgamenta nunquam reguntur naturæ imperio & dominatu: nisi exitum citò habeant liberalem & liberum; vt nihil reliquiarum supersit, quarum incommoda hîc ponuntur. 6.Epid.part.3.

QVÆ] Scilicet puerperia purgamenta, quæ sunt reliquiæ menstruorum per totam grauiditatem in muliebribus locis & venis repositorum, quibus repleri cõsueuerunt grauidę. Atque illa replendi consuetudo facit vt mulieres, grauiditati & puerperio assuetas, minùs molestè ac periculosè habeat menstruorum cohibitio atque suppressio, si fortè in eas inciderit vacuas; quàm eas quæ nunquam expertæ sunt grauiditatis & partus labores. lib.1.περὶ γυναικείων.

TVM EX PARTV] Ἐκ τόκου: quod nomen est partus perfecti, qui pari contentione suscipitur vteri atque fœtus. Vteri quidem, nimiùm grauidati; proptereáque sarcinam studentis deponere. Fœtus autem, nutricatu & spiritu defraudati, ob molẽ corporeã, & cordis calorem; propterea᷈q; viã ad exitum affectantis, vbi est respiratio quæ non erat in vtero, & lactis ad nutricatum vbertas. Atque illa contentio, partim vteri, partim fœtus, partum edit perfectum, fœtu sua sponte in caput progresso: quæ pariendi ratio est omnium optima, quæque parentum & obstetricum votis respondet. Est autem hæc tempestiua, nec ante diem: cui præire solent, inoffenso cursu, periodi conceptionis, τυπώσεως, i. *conformationis*, & motus. Nam concepti fœtus à virili semine vtriusque parentis, proptereáque suam adepti τύπωσιν die trigesimoquinto; bis tanto mouentur, hoc est septuagesimo. Ex quo ter tanto, i. bis tanto etiam, vel, postquam exegerunt bis septuaginta dies à primo septuagesimo, & compleuerunt ter septuaginta dies grauiditatis; perfecti ac vitales eduntur in lucem. Vetus est illud Hippocratis. Οἱ πόνοι ἐν περιόδοισιν· ὅ,τι ἐν ἑβδομήκοντα κινέεται, ἐν τριπλασίῃσι τελειοῦται. i. *Labores partuum, certis quibusdam periodis absoluuntur: quicquid enim mouetur septuagesimo, triplicatione perficitur.* i. 210. diebus, qui conficiunt septem menses ad septimestrem partum, cuius commendatio est illa Iurisconsulti. *Septimo mense nasci perfectum partum, iam receptum est, propter authoritatem doctissimi viri Hippocratis.* Nam quòd leguntur alibi pro septuaginta, septem; nihil sanè interest, si ei numero septenario, denarij totidem adiunguntur: quia septies decem, aut septem denarij, efficiunt septuaginta. Sin autem ita comparata sit ratio seminis vtriusque prolifici, vt non ante 45. diem descripta sit τύπωσις, & expressa; non antè puer mouebitur quàm eius temporis duplicatio, nonagesimum diem absoluerit: ex quo inita triplicatio & absoluta, partum edet perfectum, mensibus nouem exactis, qui continent, suo velut ambitu, 270. dies. Ex quibus efficitur; duplici tantùm periodo grauiditatis, perfectum partum absolui: quarum vna est mensium septem; altera verò, nouem. Quò spectat illa sententia præceptoris. Ἧσιν οὐδὲν ἔσω τοῦ πεπρωμένου χρόνου συμβαίνει· ἑκάστῃσι τὰ ἐκτρώματα ἀπόγονα γίνεται. i. *Quibus nihil accidit intra præscriptum pariendi tempus; quicquid omnes pepererint, erit vitale.* Ergo perfecti partus, qui verus est τόκος, hæc erit descriptio: cuius inoffensa fuit gestatio, & qui exacto tempore grauiditati præscripto, sua sponte, foras affectat viam vitalis, materna & vteri virtute adiutus. De partus tempore. 2.Epid.part.3.

TVM EX ABORSV] Ἐκ διαφθορῆς, siue ἀποφθορῆς, nihil interest; nisi quòd illa est fœtus iam incipientis corrumpi, aut certè corrupti: hæc verò, fœtus ab intempestiua exclusione corruptionem habentis. Vtraque tamen appositè: quoniam neutra fœtum edit vitalem, nec vita in abortiuo fœtu sperabilis esse potest. Cernitur autem aborsus, cùm editur ante diem legitimum pariendi, cùm iam moueri cœperit, i. post septuagesimum in quibusdam; in aliis, post nonagesimum. Sed abortiui sunt etiam fœtus qui post ipsam τύπωσιν excluduntur, antequam duplicatis diebus τυπώσεως moueantur, cùm scilicet defraudantur commeatu materno. De quibus est illa decisio. Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι, ἐν γαστρὶ ἔχουσιν· ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα, πρὶν ἢ παχυνθῆναι. i. *Quæcunque supra modum extenuatæ sunt, grauidæ, bimestres abortiunt, priusquam ipsæ habitiores euaserint.* Nam de aborsione à motu, quam impotentia edit gerendi, aph.44.5.

aph.45.5. ſimulatque motus à fœtu cietur; ſcitum eſt illud. Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι, ἐκτιτρώσκουσι τρίμηνα, ἄτερ προφάσιος φανερῆς· ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες, μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατέειν, ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀπορρήγνυνται. i. *Quæ autem naturaliter conſtitutæ ſunt corpore; ac trimeſtres abortiunt; iis cotyledones mucore ſunt obſiti, nec fœtus, ipſæ poſſunt eſſe potentes, quin foras prorumpant.* Planum eſt igitur, abortionem fieri, cùm fœtus excluditur ante perfectum partum. Atque illa excluſio nomen habet aborſus, ab ineunte nutricatu poſt τύπωσιν; vel motu, poſt duplicatum tempus τυπώσεως. Nam ſeminis concepti, nec dum deſcripti, excretio, vera eſt ἔκρυσις, ac vulgò dictum *faux-germe.* Certiſſima autem ſecuritas eſt, τὸν ἐκτρωσμὸν appoſitè dici pro abortione deſcripta; nec tantùm eò referri quod intra fit quadrageſimum. Declarat illud modò ſcriptum, τρίμηνα ἐκτιτρώσκουσι, i. *trimeſtres abortiunt*: quòd ſanè pertinet ad fœtus nonaginta dierum. Sed ne longum faciam. Iam conſtat, opinor, nihil edi à fœta vitale, ante perfectum partum. Eſt autem perfectus, ſeptimo vel nono menſe; exactis quidem illic 210. diebus; hîc verò 270. Nam octimeſtris fœtus excluſus, ob eam certè cauſam non eſt vitalis: quia venit poſt diem partus qui ſeptimeſtris eſſe debebat: ante diem verò illius qui nouimeſtris erat futurus. Ex quibus efficitur, ſiniſtri aliquid contigiſſe tum fœtæ, tum fœtui; quod vel ſeptimeſtrem partum tardarit, vel anteuerterit nouimeſtrem. Septimeſtris partus futuri remora fuit imbecillitas fœtæ ac fœtus, poſtquam moueri cœpit ſeptuageſimo, cùm bene res irent à conceptione ad τύπωσιν, & inde ad κίνησιν: quæ obſeruatio opinionem fecerat ſeptimeſtris partus perfecti, quem fortè animi diuturna ægritudo, ex opinionis errore, poſita in mœrore & metu, parta imbecillitate matris & pueri, protraxit ad octimeſtrem. Atque vt ἀκρισία morborum ab irrito erethiſmo, malam adducit ἀπόστασιν, vel ad ſiniſtram criſin, vel ad interitum: ſic irrita fœtæ ac fœtus contentio, vel imbecilla nimiùm in enitendo, pro ſeptimeſtri partu vitali, aborſionem excitat octimeſtrem miſeri ac moribundi fœtus, quem vltra ſeptimum menſem, omnibus vitæ incommodis malè habuit protracta grauiditas ad menſem octauum, cuius calamitas non aliò referenda mihi videtur quàm ad incommoda fœtus ac matris, quæ vel ab iis quæ intrà ſunt inutilia, vel extrinſecus enaſcuntur. Sed illa τὰ ἔξωθεν, non alia ſunt quàm ſpiritus & diæta. Ac ſpiritus quidem vitia inferuntur à temporum tempeſtatibus præſentium & exactorum, de quibus ſancitæ ſunt leges à præceptore, tum in Epidemiis, tum lib. 3. aphoriſmorum. Et ſuprà iam quaſdam attigimus. Nam illa quæ vulgò feruntur de cœlis atque planetis, penes quos viciſſim & ordine quodam ius eſſe volunt grauiditatis & partus; iam pridem exploſa ſunt à bonis philoſophis & Chriſtianis, qui tam fœlices ſunt animi, tam generoſi, vt iis turpiſſima ſit quærendi defatigatio ex verbo Dei atque præceptis & inſtitutis philoſophiæ; neque committant, ſtudio vanitatis pro veritate, vt aliquid eſſe videantur indoctis: ſed potiùs ingenuè fateantur ſi quid neſciuerint, quàm velint ſuam ignorantiam, ſuperſtitionis fuco velare, vel eiuſdem veneno fucare. De octimeſtri partu qui præuenit nouimeſtrem, expedita & facilis ratio eſt cur non ſit vitalis, nec etiam ſeptimeſtris: quia non expectauit diem legitimum pariendi, quem nono menſe futurum oſtendit τυπώσεως duplicatio ad nonageſimum, quo fœtus ciere motum incepit; cuius, vt dictum eſt, triplicatio, diem perfecti partus denũciat. Ergo ſi verè illud poſitum eſt, quòd ſi nihil fiat & nihil appareat grauiditatis malo intra præſcriptum diem, vitalia erunt quæ ſata ſunt: planè efficitur, ſperabilem non eſſe vitam eorum quibus eſt mora vel antegreſſio pariendi ab iis incommodis quæ incidere dum eſſet grauiditas. Nec verò ſeptimeſtri potiùs quàm octimeſtri partu vitalis eſt fœtus, ſi partio nouimeſtris ipſum manebat. Exitium enim manet ab omni exitu ante diem, atque poſt diem etiam, ſi propter infirmitatem ex aliquo natam incommodo grauiditatis, irrita fuit contentio fœtus & fœtæ in enitendo ad tempeſtiuum partum.

De fœtu octimeſtri.

ALIQVANTISPER CVMVLATE PRORVPTA SVNT PVERPERIA] Enimuero cumulatè prorumpunt, edito in lucem fœtu, & ſecundis excluſis; meatuum amplitudine, ſanguinis ipſius copioſè dudum collecti gargaliſmo, viam ad exitum affectante, & forti contentione naturæ ſtudentis excludere omnes reliquias, ipſam malè habentes.

ET SVPPRESSA IMMERITO] i. Ante ipſum tempus ei debitum purgationi, quod non eſt idem, nec iiſdem definitum diebus. Nam tempus viraginum puerperarum expurgandarum, eſt dierum ſedecim; mediocrium, vigintiquatuor; molliſſimarum, quadraginta. Sic enim multiplicatio eſſe debet dierum quibus octimeſtres reliquiæ expurgãtur, ineundo rationem eorum iuxta periodos menſtruales duorum dierum, trium, & quinque: vt ſcilicet bis octo, ſedecim; ter octo, vigintiquatuor; quinquies octo compleant quadraginta. Nam puerperia purgamenta ſunt octimeſtrium reliquiarum materiæ menſtrualis, per id tempus, nec vltra illud, cohibitæ: quoniam primo menſe vacuitas eſt earum, ſato conceptu à menſtruorum purgatione. Iam verò ſiſtuntur quæ aliquantiſper cumulatè prorupta ſunt; vel intus cohibita; vel ſurſum tranſmiſſa; vel intrò retracta, velut à fugitiuo curſu, intus cohibentur, vteri conniuentia, vel oculi peruerſione: tum etiam contumacia excrementi craſſioris, & cotyledonum anguſtia, quos fortè occupat inflammatio. Surſum tranſmittuntur ſuppreſſa per quandam palindromen eò vnde confluxerunt. Intrò retrahuntur, viſcerum accenſo foco, quò ſuam inflectunt anadromen.

DIFFICILIA] i. Cõtumacia, quæque difficulter admodum exoluuntur, & quorum ſuppreſſio cohibitorum, tranſmiſſorum, aut retractorum, fœta eſſe ſolet ſæuis ſymptomatis, partim circa vterum atque locos, partim ex vtero atque locis. Ταπεινότερον autẽ vocauit δύσκολα, quæ ſunt χαλεπώτατα, καὶ ἐπικίνδυνα, i. quæ admodum grauiter & periculosè habent puerperas, quibus illa quouis modo ſiſtuntur.

HIS RIGOR HOSTILIS] Cauſa & ſigno. Ac ſigno quidem: quia cohibiti ſanguinis oſtendit motu illo μετάστασιν vel ἐπίσχεσιν. Nam rigor omnis, motu cietur qui cernitur in concuſſione. Atque vt illa con-

illa concussio, menstrualibus est amica & critica, vnde cientur menstrua; sic ipsis puerperis, quibus cohibita sunt puerperia, est planè hostilis; quia tum frustra fit, proptereàque facit μετάστασιν vel ἐπιγένεσιν ad diaphragma & caput, atque ob eam causam mortifera est. Sic enim de rigore præceptum est; quòd ille mulieribus quidem exortus à lumbis, inde prorepit per dorsum ad caput, cùm scilicet cacochymia è venis exprimitur. Nam rigoris ab vlcere vel empyemate, hîc nulla suspicio est. Et verò ille rigor exortus puerperis, febrium est symptomaticus, non autem criticus, nec periodicus. Declarat illud assiduitas febriendi, atque mutatio in prauam ἀπόστασιν. Ἀποστάσεως prauæ causa est μετάστασις atque translatio è locis ad viscera & ad caput. Transmissionis autem signa hæc posuit syllogistica in vxore Philini, de cuius historia hæc sanè prognωsis expressa est. Historia sic est. Ἐν Θάσῳ, Φιλίνου γυναῖκα, θυγατέρα τεκοῦσαν, καὶ κατὰ φύσιν καθάρσεως γενομένης, καὶ τὰ ἄλλα κούφως διάγουσαν, τεσσαρεσκαιδεκαταίην ἐοῦσαν μετὰ τόκον πῦρ ἔλαβε μετὰ ῥίγεος. ἤλγει δὲ ἀρχομένη καρδίην καὶ ὑποχόνδριον δεξιόν. γυναικείων πόνοι, κάθαρσις ἐπαύσατο. i. *In Thaso, vxorem Philini puerperam filiæ, cùm ei purgatio naturaliter processisset, ac cætera bellè haberet, decimumquartum diem partus agentem, febris cum rigore inuasit: qua ineunte cœpit vexari cordis dolore & hypochondrij. Tum aderant incommoda muliebrium, quia cessarat purgatio.* Ex quo apparet, vel eam historiam, huius prognoseωs testimonio; vel ipsam prognωsin, historiæ breuiario scriptam esse. Ac sanè parui refert vtrauis ponatur ad faciendam fidem eorum quæ scripta sunt. Non enim minora sunt argumenta veri assumpta de illis historiis, quàm insita theorematum catholicorum; sicut Galeni iudicium est, cuius hæc verba sunt ad prorrhetica, quorundam hominum exemplis firmata, ob eámque causam, veriùs ὑπομνήματα, quàm certa συγγράμματα, vt ille ait: mox inde subiicit. *Enimuero nec in prognostico, nec etiam in aphorismis, tum neque in libris fracturarum & articulorum, nec verò in iis qui de diæta sunt acutorum morborum, ac minùs in doctrina trωmatum cephalicorum, apparet Hippocratem cuiusquam hominis meminisse, causa exempli: vt neque vsquam alibi; si tantùm exceperis epidemiarum historias, in quibus id vnum habet propositi vt illa examinet quæ vniuersè docuit, per ea quæ particulatim apparent in singulis morbis.* Quò fit vt bona spe ducar, æquiores fore censores prognoseωn Coacarum eos qui de illis tam fastidiosè hactenus iudicarunt, cùm hæc mea legerint quæ sine fastidio religiosè ad eas conscripsi. Iam verò patefacta rigoris, qui cum febre incidit, hostilitate; pergamus ad reliqua.

aph 69.5. & 6. Epid. part. 3.

hist. 4. 1. Epid.

ET ALVI TVRBATIO] Quæ liquidis excrementis profusè fluit, nec tamen dolorificum malum foras transmittit, sed eius profusionis perennitatem subesse testatur cum accessione symptomatum grauiorum & virium infirmarum. Perennitatis causa est serum quod è locis & lumbis transmissum ad hepar, inde prorepit ad cor, vbi facit cardialgiam; & ad intestina, vnde est alui turbatio.

IDQVE CVM ALIAS] Ac si diceret. Cùm rigor & alui turbatio, pessimè habent puerperas: quoniam illa veniunt ab inexhausto fonte locorum atque lumborum, sicut annotauit præceptor in vxore Philini, cùm ait, ὀσφύος πόνοι παρέμενον.

TVM VERO SI DOLORIFICVM SIT HYPOCHONDRIVM] Concepta inflammatione quadam systrophica, cuius phyma crudum spem in angusto ponit; coctum etiam nihil habet securitatis. Nec tamen inde sperabilis est hæmorrhagia liberalis & libera, qua periculo defungantur, sicut sæpe accidit cohibitis menstruis: sed potiùs in metu noua quædam ex hypochondrio ad caput anadrome, cuius maleficentia, primùm quidem ceruicis dolor, mox capitis, atque in cerebro sæua deliria excitantur. Quod legimus contigisse prædictæ vxori quæ vigesimum diem morbi agens interiit.

5 Τῇσιν ἐπιφόροισι κεφαλαλγικὰ καρώδεα, μετὰ βάρεος γινόμενα καὶ σπασμοῦ· φλαῦρα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Sic infrà meliùs & in prorrhetico.

Τῇσιν ἐπιφόροισι κεφαλαλγικὰ καρώδεα, μετὰ βάρους γινόμενα· φλαῦρα. ἴσως δὲ ταύτῃσι, καὶ ἅμα σπασμῶδές τι ὠφελέει.

Grauidas periculosè habent cephalalgiæ soporatæ, cum torpore graui coniunctæ. Sed fortasse tamen ipsis conuulsio quædam adiuncta prodest.

DE GRAVIDIS mulieribus illud edictum est dictatoris. *Mirum videri non debet cùm audimus mulieres abortire. Nam studio & industria opus est non vulgari, ad bene fœliciterque gerendum vsque ad partum perfectum, & ad commeatum fœtui subministrandum, quandiu in vtero est; tum verò ad omne in partu periculum defungendum.* Multa enim grauidas circumueniunt incommoda, quæ tam ipsis, quàm fœtui exitio sunt. Atque inter pericula quæ intrà & extrinsecus enascuntur, vnde non raro fœta & fœtus ad exitium præcipitantur; hîc ponitur cephalalgia cum sopore & grauitate coniuncta: tum ratio non vulgaris defungendi eo periculo.

GRAVIDAS] Ἐπιφόροις, quæ cuiuſmodi ſint cùm ſic vocatur, ſuprà oſtendimus. Ergo. GRAVIDAS] i. Similiter vt reſtibiles agri, fœcundas; & quæ ſimulatque ſunt vacuæ, primo ferè congreſſu concipiũt: tam in menſtruis, nec dum purgatæ; quàm vbi menſtrua inſtat purgatio. Quod hîc appoſitè ſcribendum putaui.

PERICVLOSE HABENT] Φλαύρως ἢ κακοήθως; ad verbum *praua conſuetudine*, vel etiam *pernicioſa*; non autem φαύλως, quod eſt συνήθως, i. *familiariter*, quamuis non bene: ſicut diæta φαύλη, i. *non exacta nec exquiſita*, quam veteres ἀκριβῆ nominarunt. Ergo. PERICVLOSE HABENT] i. Apparent & fiunt periculo grauidarum & fœtus, vel ipſo nomine grauiditatis, vnde non rarò veniunt, vel ei facilè ſuperueniunt. Eſt enim faſtidioſum dicere, hoc nihil noui eſſe quod commune eſt omnium æquè virorum atque mulierum. Sic faſtiosè iudicandum eſſet de illo ſolenni edicto. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ· ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι· θανάσιμον. i. *Mulieri grauidæ mortiferum eſt ſi eam morbus aliquis inuadat acutus*. Certiſſimum enim eſt, quòd morbi acuti ſunt ad mortem ſæpe fatales præ cæteris, ſi peſtem exceperis; vt viſum eſt præceptori, duce iudicio, & comite experientia. Ergo ſymptomata quæ hîc ponuntur, periculosè habent mulieres grauidas: ídque tum per ſe, tum ex euentu. Per ſe quidem, συντονίᾳ doloris, & occupatione omnium principatuum & actionum; imprimíſque autem vitalium & animalium, vt mox dicetur: tum μεταστάσει ad locos, humoris morbifici; vnde aborſio. Ex euentu autem periculosè habent: quia diæta ἀκριβὴ, i. *exacta & exquiſita*, καὶ λεπτή, i. *tenuis*, præſcribi nequit, ſine incommodo fœtæ & fœtus. Nam ſi ægrotæ vires ſunt validæ, ob eámque cauſam potiùs incumbendum videatur in curationem morbi, nouando & vacuando; quàm refectioni ſtudendum: nec ipſa præſidia curationi dicata, tutò & commodè adhibebuntur: nec verò fœta mulier à fœtu exhauſta, diu carebit diæta quotidiana: nec ipſe fœtus commeatu materno, cuius intra biduum ſumma erit paupertas, à tenui & exacta diæta, quæ ineunte morbo, ſi validæ ſunt vires, tenuiſſima eſſe debet. Ac certè neutra diætæ lex, vix eſſe poteſt commodo grauidarum. Nam tenuis quidem, oppugnãdo morbo dicata, breui faciet corpus infirmum; propter eáque breui mutanda in pleniorem, cùm in procinctu erit certamen naturæ & morbi ad criſin, vnde veniet ἀκρισία δύσκριτος ἢ θανατώδης, i. *ſiniſtri iudicij, aut certè mortifera*. Plenior autem præſcripta infirmitatis metu, damnis augebit grauidam. Duplex autem ſancita lex eſt diætæ in morbis acutis. Prior quidem eſt, vt ſi vires ægri ſint validæ cum ſecuritate: quia tum curationi eſt potiùs incumbendum, quàm refectioni ſtudendum; diæta ſit tenuis καθ' ἧττον ἢ μᾶλλον, quoad morbus ipſe mitificari cœperit atque humeſcere. Sin autem infirmæ ſint vires, aut certè in metu infirmitatis; ita ſe comparet medicus, atque ita diætam præſcribat, vt opportunitatem habeat cibum deducendi potiùs, cùm in propinquo eſt criſis, quàm neceſſitatem adiungendi. Ab vtraque diæta bene non erit grauidæ, vt iam diximus. Nam quæ nouando vacuandóque remedia præſcribuntur, quibus fit redintegratio corporis è natura egreſſi; omnia ferè peccant in commoda grauiditatis. Niſi quis forſitan excuſationem adferat illius trimeſtris aut quadrimeſtris, quam ſcribit Galenus omnium eſſe δυσπαραίτητον, quo loco narrat Hippocrates, fuiſſe quandam mulierem quæ in trimeſtri grauiditate, acuta febre correpta, εὐσήμως ἢ εὐκρίτως conualuit, omni defuncta periculo aborſionis & vitæ. Atque id penè miraculo apponendum duxit Galenus. Grauidas ergo periculosè habent.

Galenus ad prorr. 12. ſ. 3. 1. aph. 30. 5.

Scopus lib. de diæta in acutis.

hiſt. 13. 1. Epid.

CEPHALALGIÆ SOPORATÆ] Non quidem eo caro ſepultæ qui principatum habet veterni atque ſoporis, inter ſymptomata cataphorica. Atque is planè ſymptoma eſt phantaſiæ exolutæ, vbi nulla eſt ſenſio rei moleſtæ, propter eáque capitis nullus dolor. Nec tamen eo ſenſu hîc poſitum eſt τὸ καρώδες, ſicut in illo. Τὸ καρώδες· ἆρά γε πάντως κακόν; i. *An ſoporari vbiuis eſt malum?* Sed κατοχητικῶς vſurpatur pro cœmate illo mixto ἀγρύπνῳ. i. *vigili*, nato ex pari magiſterio pituitæ & bilis in cerebro, vbi eſt καταφορά τις ὑπνώδης, i. *inclinatio quædam ſomnolenta & veternoſa*, quæ cernitur in palpebris ægri commiſſis, vt neque oculis, neque cerebro lucem accipiat, quamuis non dormiat. Qua de re alibi multa ſcripſimus accuratè. Atque hîc cephalalgiæ ſunt καρώδεες, i. *ſoporatæ*, in adiectiuo; vt ſcilicet τὸ καρώδες, non per ſe ſubſiſtat: ſimiliter vt neque in illo quod pertinet ad hanc prognωſin. Κεφαλαλγία καρώδης μετὰ βάρεος· ποιεῖ τι σπασμῶδες. i. *Cephalalgia veternoſa; oſtentat aliquid conuulſiuum*. Ergo cephalalgia eſt veternoſa, concepta, in arce, duplici repletione; vna quidẽ capitis, vnde naſcitur cephalalgia; altera verò cerebri, vnde ipſum καρώδες, vel ἄγρυπνον κῶμα: ſicut & muſculi qui tempora continent dicuntur eſſe καρώδεες, διατεινόμενοι καὶ ἀλλοιούμενοι, i. *diſtenti vel alterati*. Non enim diſtentio muſculorum vel alteratio, carum inducit quem reſoluta edit phantaſia: ſed κῶμα ex debili, cum turbatione mentis attonitæ. Sic enim præceptor ait. Κίνδυνος περὶ ψυχῆς, ὑπὸ πυρετῶν ξυνεχόντων καὶ νωθρῆς καρώσιος. i. *Periculum eſt perculſæ mentis à febre continua*, &c. Erit igitur cephalalgia καρώδης, quæ coniunctam habet τὴν καρῶσιν νωθρὴν, vbi non eſt ἡ ἀπώλεια τῆς φαντασίας, i. *phantaſiæ amiſſio* ſiue *priuatio*: ſed quædam διαφθορὰ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως, vt viſum eſſe videtur Galeno ad eum locum de maxilla luxata. Sed illa repletio capitis quæ parit cephalalgiam, proritando ac diſtendendo, ſimiliter habet cerebrum vt caput ipſum. Hinc venit illa νωθρότης καρώδης, ἢ καρῶσις νωθρή, i. *veternoſa quædam ſegnicies*. Ac ſanè idem eſt, poſita hîc κεφαλαλγία καρώδης, quod illud prorrheticum. Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις, παρ' οὓς τι ἐξερεύγεται. i. *In cephalalgia cœma & ſurditas, aliquid ad aurem eructant*. Vbi Galenus author eſt; quòd eorum qui ſurſum ad caput feruntur humorum, calidi quidem ac tenues, deliria edunt vel hæmorrhagias; craſſi verò & frigidi, cœmata & parωtidas. Cephalalgia autem, amborum eſt ſoboles, ſicut & ſurditas: ſed calidorum tamen potiùs cephalalgia; frigidorum autem ſurditas. Nam ſi quis obiiciat; hîc prognωſin eſſe conuulſionis, vt illic parωtidum: in promptu depulſio eſt; quòd in prorrhetico præuiſio eſt certa parωtidum, vbi ſperatur abſceſſus; hîc autem conuulſionis, vbi eſt cauſæ morbificæ propagatio à cephalalgia καρώδει. Iam verò cephalalgia hæc veternoſa, enaſcitur ab iis quæ intrà ſunt in grauidis inutilia; ſimiliter vt euenire ſolet ab intercepta veſica. De qua iam illud examinauimus.

Coac. 1. cap. 2. lib. 2. & in prorrh.

cap. 2. lib. 2. huius operis.

Coac. 16. cap. 1. lib. 2.

lib. 2. περὶ ἄρθρων.

eodem lib. 2. περὶ ἄρθρων.

prorr. 75. ſ. 3. 1.

examinauimus. Κύστις ἀποληφθεῖσα ἐν τῇσιν ὀξείῃσι, κεφαλαλγίῃσι, καὶ τῇσι ναρκώδεσι μετὰ βάρεος· ἐθέλει σπασμώδεα γίνεσθαι. i. *Vesica intercepta in prægrandi cephalalgia, aut stuporifera cum grauitate; conuulsione studet finiri.* Enimuero tanta est feritas vrinæ cohibitæ; siue illa cohibitio sit primigenia exolutæ vesicæ, sensu in ea amissi; vel etiam morbi acuti consectaria, vt facilem habeat ad caput anadromen, & inde conuulsionis euentum. Sic menstrualis materiæ nimia abundantia, iam inde ab ineunte conceptu circa locos suppressa, cùm eius instaret purgatio; indéque ad caput transmissa, edit symptomata cephalalgica veternosa.

Coac.12. cap. 1.lib.2.

CVM GRAVITATE] Quæ est in corpore plumbeo, cuius illa νωθρότης vel ἄφεσις accidit madefacto neruorum principio, similiter vt à tempestate austrina quam vocat præceptor νωθρὸν μαλθακὸν καὶ πεσῶδη. Est autem hæc etiam καρηβαρική.

3.Epid.& aph.5.3.

FORTASSE AVTEM PROFVERIT CONVVLSIONIS ALIQVID VNA ESSE] Exoritur hîc quæstio duplex atque difficilis. Ac prior quidem est; vtrùm adsit conuulsionis aliquid in cephalalgia, sicut hîc legitur, & suprà in Coacis; tũ in prorrhetico de vrina suppressa, & suprà in hoc opere. Altera verò; an prosit conuulsionem cieri cùm adest cephalalgia veternosa, qualem præceptor posuit in hac prognosi. Quæstionis vtriusque dubitatio sic tolletur. Prioris quidem, vtrùm accidat τι σπασμῶδες, confirmatio est affirmantis: vbi Galenus ait vrinam suppressam contagione cerebri, neruos inde natos, ad conuulsionem adducere, si grauis adfuerit cephalalgia. Sunt autem hæc ipsius verba. Ἀπόληψιν οὔρων εἴωθεν αὐτὸ τῆς ἐπισχέσεως ὀνομάζειν. ἔχειν οὖν φησὶ τι σπασμῶδες αὐτὴν, ἐν ἴσῳ τῷ δύνασθαι σπασμὸν ποτὲ ἐργάσασθαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἄλγημα προσγίνηται κεφαλῇ. δηλοῖ γὰρ ἐν συμπαθείᾳ τῆς κύστεως, τὴν τῶν νεύρων ἀρχὴν γεγονέναι. i. *Interceptionem vrinarum, pro earundem suppressione, vsurpare consueuit. Ait igitur illam conuulsionis aliquid habere: quod est idem ac si dicat conuulsionem efficere, præsertim si dolor adfuerit capitis. Hinc enim patet caput cum vesica pati.* Et verò iam receptum est suprà, cephalalgiam καρώδη, habere τι σπασμῶδες, i. *quippiam conuulsificum.* Quod sanè perinde est ac si dixisset, ipsam nonnunquam efficere conuulsionem, vt modò audiuimus ex Galeno. Nam illud, σπασμῶδες ἐνδείκνυται σμικρὸν, ἢ σπανίως γινόμενον τὸ λεγόμενον, i. *exiguum esse ostendit, aut raro euenire quod dicitur*, vt paulò antè ad locum illũ modò adductum scripsit Galenus; quàm bene sui memor, viderint sapientes qui totum illius attentè legerint commentarium. De conuulsionis autem natura & causis, nõn ita pridem scripsimus.

Coac.16. cap. 1.lib.2.
prorr.28.s.3.1.
Coac.12.cap. & lib.eiusd.
comment.ad prorr.28.s.3.1.
prorr.14.s.3.1.

Sed quæstionis alterius, vtrùm profuerit conuulsionis aliquid vnà esse, difficilis admodum decisio est ad faciendam fidem conclusionis enunciatæ. Non enim credibile est commodam esse conuulsionem quæ nihil habet vtilitatis, nec securitatis, plurimum autem periculi quotiescunque inciderit. Nisi fortè sit excusatio eius quæ finem febris adfert, exorta primo ipsius die, aut postridie, aut ad summum perendie: & huius quæ cadit in segniciem veternosam; non quidem ab emortua facultate, sed à virium oppressione natam. De qua est illud Hippocratis & Galeni iudiciũ; quòd accidit bonis ægroti rebus. Atque Hippocratis quidem sententia est infrà & in prorrhetico, iisdem concepta verbis, quibus hîc ponitur, quamuis non sapiat palato Galeni: quem ego leuitatis nomine valde commoueor, vel eo iudice, condemnari. Negat enim hîc τὸ σπασμῶδες prodesse, quod vtilissimum esse ad idem aut simile, alibi iudicauit. Locus est in prorrhetico, vbi quærit Hippocrates. Ἆρα γε καὶ λύεται τὰ τοιαῦτα σπασμῷ; i. *An verò talia sanat cõuulsio?* Sunt autem τὰ τοιαῦτα, quæ author posuerat antequam super iis quæstionem illam moueret, videlicet quæ transmissa è lumbis ad ceruicem & caput, paralysin primùm paraplecticam intulerunt; pòst autem facta σπασμώδη, paraplegiam excusserunt. Quam sanè μετάστασιν ibi Galenus, inconstanter quidem, sed verè tamen affirmat locum habere curationis; vel eo nomine, quòd ipsa conuulsio motu quem ciet, maximè sit ei affectioni contraria, vbi est motus amissio. Sic enim violento motu conuulsionis concutitur, atque vi summa excutitur omnis materia paraplectica. Præstat igitur conuulsionem superuenire paralysi, quàm paralysin conuulsioni. Nam epilepsia sperabilem adhuc vitæ salutem ostendit in apoplexia, quæ superueniens epilepsiæ, sanari non potest, ac cita morte funesta est.

Gal.lib.de symptomat. causis.
Coac.163. 1.lib.
prorr.12.s.3.1.
prorr.26.s.3.1.

6 Ἤσιν ἐκ γυναικείων περὶ τὰ ἄνω καὶ τὸ λεπτὸν πόνοι σύντονοι, κοιλίας καθυγραίνουσιν, ὑπασώδεες· ταύτῃσι περὶ κρίσιν κατάφοραι καὶ ἀδυναμίαι, κενεαγγικῶς ἐφιδρῶσι, καὶ περιψύχουσιν. αἱ τοιαῦται ὑποστροφαὶ τῇσι πλείστῃσι γινόμεναι, μετὰ τὴν ἄφεσιν ταχέως κτείνουσι.

al. καρωδεστέρως [illegible]

Ex muliebrium suppreßione, quibus dolorum est cruciatus supernè & circa tenue; ijs aluos ciet profusè. Atque his circa crisin veterni subanxij, & cum impotentia, ex vacuitate, sudatiuncula & perfrigeratio. Ac recidiuæ huiusmodi plurimis, cùm cessarint, obortæ, citò ipsas interimunt.

Mvliebrivm ſuppreſſorũ ſymptomata hîc ſunt mortifera, & inde ſigna funeſta citò venturæ mortis. Atq; ſymptomata quidem cernuntur in cruciatu dolorum quos infert anadrome muliebrium, vbi ſubſiſtit, videlicet circa tenue & hypochondria; tum palindrome, non eò quidem vnde migrarunt, ſed ad partes inferas quæ adiacent lumbis, vnde ſunt alui præhumidæ cum offenſione ſumma œconomiæ nutricatus. Signa autem funeſta citò venturæ mortis, ſunt in veterno ſubanxio cum impotentia, ſudatiuncula, & fugaci frigore partium extimarum. Quæ omnia cuiuſmodi ſint naturà & cauſis; tum autem quorſum appareant atque fiant; iam aggredior ad docendum.

Ex vitio mvliebrivm] Ἐκ γυναικείων, ad verbum *ex muliebribus*, cùm ſcilicet in vitio ſunt, non tam circa locos vbi ſubſiſtunt, quàm circa ſupera & id quod eſt tenue, quò refluunt, exitu denegato, nec tranſmiſſa per vterum. Cùm autem muliebria multis modis in vitio ſint; hîc illud vitium agnoſco quod cernitur à refluxu eorum, quo partes ſuperæ occupantur. Sunt autem muliebria, purgationes menſtruę & puerperiæ; quibus non ritè purgatis, morbi naſcuntur in vtero & ab vtero, vt ſuprà oſtendimus: maximè verò à puerperiis, quæ maleficio menſtruas ipſas præcedunt cohibitæ.

Qvibvs dolorvm est crvciatvs] Græcè eſt, πόνοι συντόνοι, i. *prægrandes & contumaces dolores*, qui eodem planè ſenſu nominantur ἰσχυροί, vt ſuprà oſtendimus in cephalalgia. [Coac. 1. cap. 1. lib. 2. & lib. 3. progn.] Eſt autem hîc poſita συντονία τῶν πόνων, i. *dolorum acerbitas* in ſpecie & idea, in magnitudine & aſſiduitate, per ſummam diſtentionem & proritationem partium exquiſiti ſenſus quas inuaſit anadrome muliebrium. Ac partium quidem illarum notatio eſt in iis quæ ſequuntur.

Circa svpera] Περὶ τὰ ἄνω, quod eſt, in capite ſublimi. Quæ ratio ſic vertendi & explicandi, [Coac. 75. lib. 1.] primùm ex illo adducta eſt. Τὰ ἐπ' ὀλίγον ὀξέα ἀλγήματα ἐς κληῖδα καὶ ἐς τὰ ἄνω πίπτοντα· ὀλέθρια. i. *Doloris acerbitas paulisper in iugulo fixa, si ad ſupera tranſeat; mortiferum adfert malum.* Vbi non eſt dubium quin τὰ ἄνω, i. *ſupera*, pro capite vſurpentur. Quod ipſum oſtendet conſecutio ſymptomatum atque ſignorum. Nam [aph. 38. 7.] quæ ſcribuntur περὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω κοιλίης, i. *de aluo ſupera & infera*; eiuſmodi ſunt relatiuè, non abſolutè: vt ſupera quidem ſit pulmonum atque thoracis; infera verò eius quæ abdomine continetur: quamuis [lib. 4. aph.] hæc rurſum dicatur purgari per ſupera, vomendo; ſicut per infera, deiiciendo. Ergo circa ſupera, dolorum eſt cruciatus, i. in capite, per anadromen muliebrium, quæ illuc tranſcendit; de qua iam multa ſcripſimus huc pertinentia.

Et circa tenve] Περὶ τὸ λεπτόν, i. quod in corpore, nullis firmatum oſſibus, molle eſt ſiue λαπαρόν; quales inter vtramque maxillam ſunt buccæ, proptereáque dicuntur τὰ λεπτὰ τῶν γναθῶν. Sic in trunco corporis τὸ λεπτὸν id dicitur, quicquid abdomine circumſcribitur, videlicet ilia, vmbilicus, & hypochondria; vt ſuprà oſtendimus. Atq; id, circa tenue, pertinet ad viſcera hypochõdriaca, præſertim ad hepar χειρούμενον, & ad tenuia inteſtina. Eſt autem notabile τὸ ὕστερον πρότερον, priùs tentato capite, quàm hypochondriis. Nam prior μετάστασις fit ad hypochondria, & inde ad caput: niſi quis fortè agnoſcat τὴν ἐπιστροφήν. De cruciatu autem ſæui doloris circa illud tenue à vitio muliebrium, ſatis iam multa nuper.

Alvos reddvnt præhvmidas] Κοιλίας καθυγραίνουσι, i. faciunt vt vitiatæ alui, liquidis excrementis profusè ferantur. Nam καθυγραίνειν & καθυγραίνεσθαι, vt ſuprà dictum eſt, in aphoriſmis idem eſt quod πονηρεύειν & πονηρεύεσθαι τὰς κοιλίας, i. *vitiare & vitiari* aluos in prorrhetico. Ergo vitiatę alui, profusè feruntur liquidis excrementis; non quidem excretione critica dolorifici mali: ſed potiùs ſymptomatica ſeri exudantis ab hepate in tenue inteſtinum, quo ipſum ſæuis torminibus excruciatum proritatur ad excernendum. Aut inteſtinum idem, ſuo vitio & alieno, chylum intercipit, quem à ventriculo excipit, ac digeſtionem ſiue ἀνάδοσιν ad hepar fruſtratur, indéque diu valdéque oppreſſum ac ſtimulatum fati- [lib. 2. progn.] ſcit cum egeſtione profuſa, editque diarrhœam chyloſam καὶ πολυχρόνιον.

Atqve his] Quæ à perenni anadrome muliebriũ, malis tã grauibus occupãtur & circa ſupera, & circa tenue, cũ diarrhœa ſymptomatica quæ eſt αὐτὸ τὸ κτεῖνον, vt ait Hippocrates, i. *illud ipſum quod perimit.*

Circa crisin] Qua defunguntur vita, non morbo: iuxta illud prognoſticum, quòd febres, iiſdem planè diebus criſin habent, quibus omnes intereunt aut conualeſcunt. Nam criſis nomen pro interitu nouum non eſt in hac prognωſi, quod ſuprà ſæpius eſt vſurpatum. Quòd autem hîc tali ſenſu ponatur; palam oſtendunt omnia quæ ſequuntur funeſta, & nihil viuificum ac vitale.

Veterni svbanxii] Καταφοραὶ ὑπασώδεες, quę ſunt eiuſmodi vel ex indigena oppreſſione cerebri, vel item ex aduena quam facit afflictio partium inferiorum, quæ & μετάστασις, & ſympathia, cerebrum in ſocietatem adducit laboris atq; moleſtiæ. Sunt autem illi veterni ſiue καταφοραί, cum viribus multùm infirmis à diarrhœa & ſæui doloris acerbitate, ob eámq; cauſam ſubanxiæ; non quidem à leui anxietatis cauſa, quæ certè hîc magna eſt: ſed prægrandi virium infirmitate qua edi non poteſt fortis iactatio quæ ſummam oſtentet impatientiam omnis figuræ ac loci ex alyſmo concepto. Tales præceptor in ſpe anguſta ſalutis, alibi nominauit ὑποδυσφόρους, quibus non eſt potentia oſtentandi ſua faſtidia cùm iis efferrentur maximè, ſi per vires ipſis liceret; vel ſi tam virium ſatis eſſet, quàm ſatis eſt animi. Huc ſpectat il- [prorr. 33. ſ. 1 1.] lud prognoſticum præceptoris. Αἱ τρομώδεες, ἀσαφώδεες, ψηλαφώδεες, παρακρούσιες· πάνυ φρενιτικαί. i. *Deliria cum tremore & palpo coniuncta, valde phrenitica.* Vide Galeni doctiſſimum commentarium.

Et impotentia ob vacvitatem] Sic enim viſum eſt emẽdare vulgatam lectionem, ἀδυνάτοι κενεαγγικῶς, i. *impotentes dolorifica vacuitate.* Non enim dolorifica vacuitas eſt, niſi ex euẽtu ſuſpenſionis: vt exempli cauſa, in coſtarum fractura, vbi vacuitas ventriculi, quem neceſſariò repleri oportuit [lib. 3. περὶ ἄρθρων.] ad coſtarum διόρθωμα, ſuſpenſionem adfert ipſarum: ſuſpenſio autem dolorem. Sed hîc vacuitas impotentiæ, cauſa eſt ipſa per ſe, quam ſuo edit merito, ſecus ab illa quæ fit immerito vacuitatis, quæ aut [prorr. 5. ſ. 1. 1. & ſuprà in Coac.] nulla eſt, aut certè indigna, quæ tantam pariat impotentiam. De qua illud iam vidimus poſitum ab authore. Αἱ παρὰ λόγον κενεαγγικὸν ἀδυναμίαι, κενεαγγείης μὴ ἐούσης· κάκισται. i. *Quæ immerito vacuitatis, aut certè ſi nulla*

ſit, accidunt

sit, accidunt impotentiæ; sunt pessimæ. Ergo impotentia ob vacuitatem quam peperit symptomatica diarrhœa; genij defraudatio, commeatu absumpto; sæui doloris acerbitas; tum ipsæ vigiliæ, & principatuum summa offensio; signum est citæ mortis venturæ: sicut omnis infirmitas & impotentia quam edunt collapsa naturæ præsidia, ingrauescente morbo. Sed impotentiæ ab exhausto, hæc signa sunt.

SVDATIVNCVLA ET PERFRIGERATIO] Atque hæc duo signa sunt planè symptomatica; illud quidem, exolutarum partium solidarum, è quibus exudat succus alibilis: hoc verò emortui caloris natiui. Nam sudatiuncula quam edit expressio à virium oppressione nata, longi est morbi: hæc autem, vitæ breuissimæ. Refrigeratio autem non critica, nec periodica, nec verò symptomatica retracti caloris à phlegmone; sed iam emortui in partium viuacitate, ac dissipati in corde viuifico; περίψυξιν edit νεναρκωμένην, i. *frigus torpidum*, ex quo ægri redduntur ὑποδύσφοροι καὶ ὑπασώδεες; vel, vt rectè scriptum est, quos tenent καταφοραὶ ὑπασώδεες, i. *languores*, siue ἐρρίψιες, i. *infractiones subanxiæ*, dum magna vis est anxietatis.

AC RECIDIVÆ HVIVSMODI CVM CESSARINT] i. Vicissitudo frigoris & sudatiunculæ cùm euanuerit: frigoris quidem, appulsu hostilis caloris qui tanquam è fimo diffunditur ad imos pedes, extremas manus, & frontem vbi mouet sudatiunculam, quæ statim est frigida cùm exudarit, dissipato putri vapore, superstite autem frigore à viuacitate emortua, nec ampliùs recreata à cordis calore viuifico. Notabile verò hîc nomen est τῆς ὑποστροφῆς, vnde significatur vicissitudo frigoris & sudatiunculæ: tum etiam recursus amborum, vt in illo prorrhetico. Ἀκρέα ἐπ' ἀμφότερα ταχὺ μεταπίπτοντα· κακόν. i. *Extimarum partium cita in vtrumque mutatio; graue malum.* prorrh.8.§ 21. & suprà in Coac.

RVRSVM OBORTÆ] Ab insultu caloris febrilis, non ab ἐφόδῳ naturæ & morbi.

CITO IPSAS INTERIMVNT] Quia certamen est intolerabile, fractis iam viribus, & effœto calore ac spiritu; quorum cita extinctio ac dissipatio, citum quoque affert vitæ exitium. Sic moribundis oborti singultus, cùm paulisper cessarint, ab irrita contentione virium effœtarum & languidarum; rursum, velut quodam certamine instaurato; qui venit nouissimè, vitam finit: quoniam quicquid in nobis frustra cietur, periculo adiicit, facítq; vt cùm ad vltima ventũ est, celeriùs opinione moriamur.

7 Τὰ μετὰ μυχθισμοῦ ἔξω ἀναφερόμενα πνεύματα, καὶ τῆξις παραλόγως· τῇσιν ἐπιφόροισιν ἐκτιτρώσκει.

Quæ cum suspirio foras effertur spiratio, & vnà immeritò est colliquatio; grauidis aborsionem denunciant.

DVO ΤΕΚΜΗΡΙΑ, i. *signa syllogistica* hîc ponuntur aborsionis, cùm scilicet fœtus, penuria & paupertate commeatus materni, ante diem ad exitum viam affectat, liberæ spirationis & nutricatus causa, quibus in vtero defraudatur. Atque hæc prior est ratio abortiendi. Nam altera in difficultate, vel potiùs impotentia gerendi consistit. Defraudati fœtus vtroque commeatu materno, spiritus & nutricatus, signa sunt; angustia spirationis, & quæ immeritò est colliquatio. Eorum signorum, cur ita sint, & quorsum appareant, sic visa est ratio apponenda.

QVÆ CVM SVSPIRIO FORAS EFFERTVR SPIRATIO] Vel, vt infrà legitur, τὰ μυχθώδεα πνεύματα, i. *spiratio suspiriosa*, cuius difficultas posita est in necessitate spirandi, & contumacia partium spirabilium; proptereáque est parua & frequens. Necessitatem spirandi febris adducit, dum æstu cor incandescit: quæ quia non expletur magnitudine spirationis quæ parua est, instrumentorum vitio, frequentiam habet vicariam; cui suspirium tandem adiicitur, ob nimiam vaporis fumidi abundantiam, quæ libero exitu non cordi respondet, vt neque spiritus aditu: proptereáque tarda est inspiratio, expiratio autem velox. Quę sanè dyspnœa, dicitur πνεῦμα ὀκνηρὸν καὶ κατεπεῖγον. Quemadmodum autem spiratio libera quæ cordis voto respondet, vim eius viuificam multùm auget, vnde micant fortiter venæ maternæ per quas fœtus ipse respirat ex animi, vt ita dicam, sententia: sic parua & frequens materna dyspnœa, qualem descripsi, peiùs habet fœtum quàm matrem; quòd in febrili æstu & aucto micandi vsu, per venas maternas imbecillo pulsu micantes, spiritum ille ducat exiguum, quem mater ore inspirat, & fumidum vaporem expirat.

ET VNA IMMERITO EST COLLIQVATIO] Græcum illud nomen verbale, τῆξις, non vsurpandum arbitror pro eo habitu cadaueroso quem febris tabifica exprimit, per quam & solidæ partes liquuntur, nõ solùm caro tenera & veluti recèns pressa, quod acutarum febrium est commune, qualem infrà posuit noster author in hanc prognωsin. Sed, meo quidem iudicio, idem est planè τῆξις hoc loco, quod in aphorismo ἰσχνότης: nec ea quidem vniuersalis, sed tantùm mammarum, vbi sic fœtus aborsio denunciatur. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἢν οἱ μαζοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται· ἐκτιτρώσκει. i. *Mulieri grauidæ si vltrò mammæ subitò extenuatæ fuerint; fœtum abortit.* Vbi τὸ ἐξαίφνης, i. *vltrò celeriter*, idem est quod παραλόγως, i. *immeritò & sine præuidentia* extenuandi, quod Græci dicunt ἄνευ προφάσεως. Hæc autem colliquatio, quæ est mammarum ἰσχνότης (non autem vniuersi λεπτότης ἢ τῆξις) prænuncia est aborsionis, cùm incidit ante diem legitimum pariendi: sicut etiam partus perfecti, & ipsa quoque dyspnœa parua & frequens in tempestiua fœtus maturitate. Sic enim præceptor ait. Μάλιστα δὲ ἀναπνέει πυκνὸν, ὅταν τόκου πελάζῃ. i. *Maximè autem spiritum crebrò ducit, cùm est propinqua partui.* Nam de mammis grauidæ quæ vltrò celeriter graci- aph.37.5. aph.44.5. lib. 1. περὶ γυναικ.

aph.37.5 lescunt, hæc fuit Galeni sententia in aphorismis. *Hic sanè aphorismus*, inquit, *de illorum est numero quos diximus denunciare alimenti penuriam ipsi fœtui.* Sunt enim quædam venæ communes vteri & mammarum, quæ quidem cùm laborant ex paupertate sanguinis, graciles edunt mammas. Ac tum ἀτροφία fœtum extinguit, vel ipsum promouet ad exeundum foras: ob eam certè causam quam ipse author conscripsit libro de pueri natura his verbis. *Alimentum, incrementúmque quod à matre puerulus accipit, elapsis iam decem mensibus, fœtúque aucto, nequit sufficere: si quidem quod in sanguine dulcißimum est, id ad se pertrahit, simúlque lactis aliqua portione fruitur. Quæ si pauciora sint quàm conueniat, ipséque puerulus auctior factus, plusquam adsit alimenti desideret, sese iactat, & abrumpendo membranas, causam & occasionem matri exhibet exonerandæ alui.* Sed colliquatio hæc mammarum gracilium, defraudati fœtus auiditatem vel eò denunciat, quòd παραλόγως appareat vel αὐτομάτως, quod est sine προφάσει eorum quæ vel intrà vel extrinsecus vim adferunt extenuandi; vt scilicet nulla sit excusatio febris tabificæ, vigiliarum, inediæ, hæmorrhagiæ, profluuij ventris, nec vllius denique vacuationis: appareat autem ἐξαίφνης, quod est *vltrò repentè*, vt scriptum est in aphorismis. Ac sanè illud παραλόγως, consultò & appositè vertimus *immeritò*: sicut in illo. Δίψα παραλόγως λυθεῖσα· κακόν. i. *Sedata sitis immeritò; graue malum.* Quod idem est ac si diceret. Falsò credita sitis leuatio, manente causa sitifera, quam neque sustulit liberalis potio aquæ frigidæ, nec inspiratio auræ eiusmodi, nec biliosi humoris purgatio, nec epithema, nec somnus, nec balneum; pessimè habet ægrotum, qui vel dementia, vel emortua potionis appetentia, non sitire se putat.

lib. de natura fœtus.

GRAVIDIS ABORSIONEM DENVNCIANT] Quoniam, vt suprà demonstratum est, dyspnœa materna, vnde micandi vis languida, & nutritij commeatus penuria, fœtum & spiritu & nutricatu defraudant; proptereáque ipsum præcipitant vel ad exitum, vel ad exitium: sicut Hippocrates annotauit, cùm ait. Η ἀναίρεσιν, ἢ πρὸς ἔκκρισιν παρορμῶσι, lib. de natura pueri.

8 Ὀδύνη κοιλίης μετὰ τόκον· ἐπὶ ταύτῃσι πυώδεα καθαίρει.

His autem à partu qui venit dolor aluinus, purulenta expurgat.

* NONDVM periculo defuncta est mulier ex abortiuo puerulo, vt vetus opinio est eorum qui pharmacia fœtus excludunt, ad curationem febrium acutarum quæ grauidas periculosè habent. Hoc certè qui faciunt, periculo fœtæ adiiciunt pariter atque fœtus, quem isti carnifices miserè perdunt immisericorditer. Temerariam huiusmodi medicinã procul arcet dictatoris illud edictum. Οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον δώσω. i. *Nec mulieri pessarium abortiuum dabo.* Non enim violenta fœtus ante diem exclusio, dolorificum malum excludit quod nullum erat in fœtu. Ac sæpe sistuntur puerperia purgamenta quorum corruptio est ex aborsu, quæ incorrupta seruabat amplificatio caloris natiui à fœtu dum esset in vtero: sistuntur autem à febre & vteri peruersione & violento enixu.

Ergo. HIS AVTEM] Quibus respiratio suspiriosa & colliquatio, aborsionem denunciant, à paupertate spiritus & nutricatus; quæ, vt iam dixi, fœtum præcipitat vel ad exitum, vel ad exitium.

A PARTV] Μετὰ τόκον: quod nomen καταχρηστικῶς vsurpatur pro aborsione, quam ἐκτρωσμὸν ἢ ἀποφθορὰν Græci vocant. Est autem hîc tolerabile nomen τοῦ τόκου, quod propriè est perfecti partus, ἀντὶ τοῦ ἐκτρωσμοῦ, cuius vsurpatio nusquam legitur ἀντὶ τοῦ τόκου. Quod nihil necesse est multis probare exemplis è schola Græcorum & Latinorum adductis.

QVI VENIT DOLOR ALVINVS] A lochiorum systrophe circa locos, vnde non habet exitum: sed ibi manet sine anadrome ad superas partes, ac tandem cunctando, & noua febre oborta, suppurabilem facit humorem.

PVRVLENTA EXPVRGAT] Ab empyemate circa locos concepto: cuius empyematis mox venturi & exituri, hæc signa sunt à præceptore tradita. *Dolor prægrandis hypogastrij, venarum micantium pulsus molesti; tactus cuiuslibet, etiam suspensi, molestia in hypogastrio. Atque si meliùs illi futurum sit, prorumpunt muliebria per sinum pudoris, exítque purulentus sanguis & graueolentior, per septem, octóve, aut etiam nouem dies. Antea verò laborat doloribus atque incommodis circa locos & partes vicinas. Cæterùm cui muliebria purulenta conuenienter feruntur, profuerit sanè nullum restare vlcus. Nam si fortè supersit, maiorem industriam, cum pari coniunctam diligentia requiret à medico, ne putrescat, fiátque admodum fœdi odoris.* Animaduertet autem studiosus, hîc de morbis agi quæ à lochiis sunt in vtero: sicut suprà de morbis inde ab vtero sursum.

lib. 1. περὶ γυναικ.

9 Αἱ ναρκώδεες καὶ μάλιστα ἐν τῇσι κινήσεσι μετὰ ἀδυναμίης κατακεκλασμέναι, περὶ κρίσιν ἐνοχληθεῖσαι, ἀσώδεες· ἐφιδροῦσι πολλῷ. κοιλίαι καθυγρανθεῖσαι ταύτῃσι κακόν.

Quæ potißimùm in mouendo sunt pigræ ac torpidæ, & cum impotentia sunt incuruæ; circa crisin vexatæ, anxiæ; crebrò exudant. His vitiatæ alui perliquidæ; ingens malum.

IN DVBIA SPE & angusta salutis à phlegmonica systrophe, partem aliquam nobilem occupante; recreatio est ægri & medici ab empyemate, quod est eiusmodi vt æque sit positum inter crisin perfectam, & certam desperationem vitæ ipsius. Tales euentus ipsi iam vidimus ab hepatis empyemate & pulmonum. Sic in symptomatis quorum fœtura est à lochiorum systrophe circa locos; bene res eunt, si empyema fiat quod citò exeat, exitúmque habeat liberalem & liberum, nullo superstite vlcere circa locos. Hîc tum natura triumphat de morbo, secura omnis periculi: quemadmodum in empyemate principatuum, naturaliter exeunte, ac sine ipsorum corruptione quam pus ostendit fœdi odoris atque coloris. At verò si lochiorum systrophe non exoluatur, foras profusa, nec in pus vacuandum mutetur; inde mortifera venient symptomata ἐπιγινόμενα, & inde signa funesta mox affuturæ mortis, qualia recensentur in hac prognosi.

QVÆ] Abortiuum fœtum enixæ, nec tamen conuenienter purgatæ puerperiis purgamentis, ac sine fiducia empyematis: quod nullum ostendit nec edidit lochiorum systrophe circa locos.

SVNT PIGRÆ AC TORPIDÆ POTISSIMVM IN MOVENDO] Ναρκώδεες: qua voce, vt dictum est alibi, partium omnium velut segnicies quædam ostenditur in officio faciundo, vel in appulsu τῶν αἰσθητῶν excipiendo, stupor & hebetudo: quamuis hîc potiùs ad κινητικὰς referatur, quàm ad αἰσθητικὰς ὀργίας, cum ait, POTISSIMVM IN MOVENDO] Quod sanè symptoma hinc natum Hippocrates sic expressit lib. de rebus mulierum. Ἐς τὰ ἄρθρα τῶν χειρῶν, καὶ τῶν σκελέων, καὶ τῆς ὀσφύος ἡ ὀδύνη φοιτᾷ. i. *Ad manuum, & crurum, & lumborum articulos dolor procedit.* Et paulò pòst. Καὶ ἀκρατέα τινὰ τῶν μελέων τοῦ σώματος γίνεται. i. *Tum artus quidam corporis impotentes euadent.* Id autem est quod post segniciem & torporem hîc legitur, ac disertis verbis, cuiusmodi sit, propalam explicatur. Cap. de apoplexia lib. 2. lib. 1. περὶ γυναικ.

ET CVM IMPOTENTIA SVNT INCVRVÆ] i. Quæ incuruum corpus ac veluti arcuatum ostentant, more anuum decrepitarum. Est enim κατάκλασις idem quod καμπυλότης, vt annotauit Galenus in curuatura palpebrarum, quæ vt κατάκλασις dicitur lib. 6. Epid. sic καμπυλότης lib. 1. prognost. Qua de re aliàs multa scripsimus ad eum locum vbi noster author agit de voce in faucibus elisa, quam vocat φωνὴν κατακλωμένην, eodem planè sensu, quo lib. 3. Epid. posuit φωνὰς κατεκλάσας, ἢ κατειλημμένας in tabidis, à prolapsu catarrhi ferini vocali materiæ occurrentis in tempestate pestifera. Sunt igitur commemoratæ mulieres, μετὰ τῆς ἀδυναμίης κατακεκλασμέναι, i. *incuruæ*, ab impotentia τοῦ φέροντος, i. *portantis*, & pondere τοῦ φερομένου, i. *corporis quod portatur.* Atque hæc impotentia facultatis, cum pari grauitate coniuncta corporis quod facultatis imperio regi debet, mulieres hîc descriptas facit ναρκώδεις καὶ νενωθρευμένας, i. *in mouendo pigras*, quod facit corporis lentitudo nata ex causis prædictis, videlicet ex facultate infirma, & corporis grauitate. Hinc venit κατάκλασις, i. *curuatura* mulieris incuruatæ, qua ostentatur ceruicis inclinatio ad pectus κακοκυφὴς, quæ naturaliter esse solet ἰθυλόρδως, dorsum versus reflexa. Nisi quis fortè τὴν κατάκλασιν hîc tantùm agnoscat in oculis atque palpebris, quorum diastrophe nominatur; illorum quidem ἴλλωσις, harum verò καμπυλότης. Amborum autem peruersorum, ac veluti à distorsione curuatorū, commune nomen est ἡ κατάκλασις, i. *peruersio & curuatura.* Quò aduocari potest illud prorrheticum, suprà iam explicatum. Ἐξ ὀσφύος ἀναδρομῆς, ὀφθαλμῶν ἴλλωσις· κακόν. i. *Ex lumborum anadrome, oculi peruersio; malè habet ægrotum.* Certissima enim securitas est, lochiorum à lumbis anadromen cieri ad caput, indéque affligi neruorum originem, cuius afflictæ symptoma est oculorum peruersio. Quæ ratio est Galeni hoc theoremate confirmata. *Nam illæ partes quæ à cerebro habent neruorum propaginem, vel à spinali medulla, cùm tale aliquid patiuntur, affectiones denunciant quæ sunt in ipsis.* Erit igitur curuatura ceruicis, à spina; palpebrarum verò & oculorum, à cerebro. Ac cerebri quidem afflictiones ostendunt hæc quæ sequuntur. Coac. 7. cap. 8. lib. 2. lib. 2. progn. prorrh. 55. f. 2. 2.

SVB CRISIN PERTVRBATÆ] Quod est eiusmodi ac si diceret, ταραχώδεες, i. animo perturbatæ: id enim significat ταραχὴ, & eius nominis deriuatiuum τὸ ταραχῶδες, cùm absolutè scribitur. Est autem hæc perturbatio, dementiæ omnis prænuncia: quamuis hoc loco certam ostendat dementiam, ex lochiorum natam anadrome quæ cerebrum occupauit, vnde apparet illa κατάκλασις palpebrarum, quam siccitas intulit, indéque conuulsio musculorum exilium, ac penè dixerim, inaspectabilium, ipsas mouentium. prorrh. 4. f. 1. 1.

ANXIÆ] Quas nauseabunda tenet anxietas, quam excitat propagata bilis à cerebro inflammato, in partem omnium sensus acerrimi, nēpe in stomachum νευρωδέστατον, proptereáque cerebro συμπαθέστατον. lib. 2. περὶ ἄρθρων.

CREBRO EXVDANT] Quæ vox hîc non est copiosi sudoris toto corpore profluentis: sed miliaris cuiusdam exigui, vel sudatiunculæ exudantis; vt suprà sæpe ostendimus. Atque hîc sudatiuncula multa eò planè dicitur, quò pluuiæ multæ, vel ὕδατα πολλὰ in Epidemiis: quæ sunt eiusmodi, quamuis minutulæ, quia crebræ aut diuturnæ. Quò me adducit illud SVB CRISIN: quod est mortis venturæ, natura fatiscente, diu multúmque oppressa. Est autem fatalis ad exitium sudorifica exolutio, quam peperit ingens oppressio, vt in subtillo sanguinis nato à comate. lib. 1. Epid. prorrh. 1. f. 1. 1.

HIS VITIATÆ ALVI PERLIQVIDÆ] Quæ liquidis excrementis, multùm & sæpe feruntur vitiatæ atque quodammodo exolutæ, cum paupertate summa caloris natiui, vt iam eas tædeat sui officij, quarum est illa κακοπραγία. lib. 3. de morbis.

INGENS MALVM] Vel potiùs, illud ipsum quod perimit: sicut præceptor scripsit de phthisica diarrhœa, quæ, simulatque incidit, citæ est mortis: quoniam, authore Galeno, γίνεται ἐπ' ἀρρωστίᾳ τῆς δυνάμεως, καὶ πάλιν αὐτὴν ἀπεργάζεται ἀρρωστοτέραν, i. *nata ex effœta, vel admodum imbecilla virtute, ipsam rursum facit imbecilliorem.*

10 Τὰ γυναικεῖα μὴ ἐπισχῆναι· χρήσιμον. ἐπιληπτικὰ ἐκ τῶν τοιούτων, οἶμαι. ἐνίοισι δὲ ὑποφοραὶ μακραὶ, ἐνίοισι δὲ αἱμορροΐδες.

Salutare est, muliebria non cohiberi. Nam inde veniunt epilepsiæ: quibusdam autem profluuia longa ventris, vt arbitror; nonnullis etiam hæmorrhoides.

IAM ILLVD suprà est positum ac demonstratum; quòd omnia quæ apponuntur ac deducuntur apposite, ius habent naturę, ipsámque tuentur atque conseruant naturaliter instituta & consueta. Inter ea quæ deducuntur, naturaliter instituta & consueta; purgatio est muliebrium. Ac menstruorum quidem in menstrualibus: lochiorum verò, in ipsis puerperis. Puerperia purgamenta, nuper ad examen adducta sunt. De menstruis & menstrualibus nunc dicendum. Enimuero menstruales sunt virgines, viro maturæ: item mulieres vacuæ à puerperio: tum steriles & infructuosæ. Huiusmodi autem sunt, vacuo semper vtero; ac menstruales dicuntur, quòd menstrua sit earum purgatio naturaliter instituta & consueta; si nulla sit excusatio morbi, mœroris, vnde sic emacruerint, vt nihil in iis vacuandum supersit; nulla item lactis nutritij. Nam grauidarum nulla est purgatio menstrua κατὰ φύσιν, præsertim post κύησιν. Iam verò illud quærendum, cur eam purgandi legem mulieri Deus indixerit κατὰ λόγον, i. *merito* naturæ muliebris, vnde illa purgatio, muliebrium nomen habet: ac fortè est ipsa muliebritas, vt placuisse video præceptori, cùm ait; Phaetusam, olim naturaliter menstrualem, non potuisse γυναικωθῆναι, i. *mulierescere*, vel *muliebritatem rursus habere*, quam priùs amiserat ex viri exulantis prægrandi mœrore atque tristitia, cùm ei sedulò medicatum fuisset ad menstruorum suppressionem. Ergo menstruorum causa est ἡ γυναικείη φύσις καὶ χροίη, i. *natura muliebris & color*, vel potiùs, superficies perpolita & læuis. Nam veteres Pythagorei, vt suprà diximus, omnem cuiusque corporis superficiem, χροιὰν vocabant. Coloris autem atque naturæ summum ius habet τὸ θεῖον, proptereáque principatum obtinet causarum omnium, tam efficientium, quàm excipientium. Et quoniam τοῦ θείου potentia, in natura potissimùm elucescit, quę est ipsa vis Dei, ac nefas est illam ad examen vocare, nulli subiectam categoriæ, sed omnium potētissimam; examinandi ratio nobis erit super colore tantùm atque natura. Ergo, fundamentum naturæ muliebris ac muliebrium purgamentorum, est vterus; cui omnino respondet corporis vniuersitas similiter constituta vt ille. Sic enim Galeni iudicium est, vbi ait. Καίτοι καὶ τὸ σύμπαν σῶμα τοῦ παντὸς ὅμοιον δεῖ τῆς μήτρας. In vtero summus opifex ingenerauit amorem gignendi, proptereáque fundus est concupiscentiæ, per quam expleri cupit genitura virili, vt impleatur; cuius oblectamento vicina genitalia sunt in promptu, eíque de suo impertiunt; principio semen ipsum muliebre, continuò dum coit libidinosè: vt id quod à viro excepit, nutriendo contineat, & continendo concipiat, sobolis procreandæ causa. Etenim ad fœturam συναποτίκτεται τῇ γονῇ ἡ τροφή, i. *vnà funditur cum semine alimentum.* Inde succedit sanguis per venas hystericas, vnde coagmentatio est, siue παρέγχυμα viscerum, & intertexta fibris neruorum caro, vnde assurgunt musculi & ipsa cutis. Nam iecur ἰκμάλεον, i. fons & origo gratiosi humoris, affinitate quadam concupiscentiæ & amoris voluptuarij, vtero morem gerit, eíque subsidio est, illuc transmisso sanguine, quo irrigatur fundus matricis concipiendo atque gignendo, & concepto fœtui nutriendo. Affinitatem matricis cum iecore, illud declarat maximè; quòd suffocationem hystericam (quæ impeditis accidit instrumentis spirandi, à diaphragmatis oppressione) ipsum iecur excitat ex vtero sibi adiacente, qui eò cursum inflexit, tanquam ad fontem gratiosi humoris, sitim explere cupiens in muliere grandiore ac vidua, nec ampliùs menstruali, cuíque profusior aluus, intestino recto collapso, cum siccitatis & leuitatis accessione occasionē dedit vtero, per locorum amplitudinem, conuertendi se & affectandi viam ad illud ἰκμάλεον iecur. Sed ipsa quoque vteri concupiscentia, & rei venereæ indulgentia, sufficit ipsa per se proliciendo sanguini & ciendo ad exitum celeriùs menstrua purgatione, vt scilicet ea mulier bis mense ac sæpius, menstrualis esse videatur, εὐωχουμένη, καὶ ἱμειρομένη, καὶ συνεῦσα ἀνδρί. Hac igitur parta consuetudine ac natura excipiendi & effundendi sanguinem eò transmissum & inuitatum, vix vlla suscipitur hæmorrhagia, quin ea per vterum viam affectet. Hæmorrhagiæ hystericæ ac periodicæ in causa hæc sunt: primùm repletio carnium & venarum in corpore quod est δυσδιαφόρητον, i. *vix perspirabile:* inde nauseabunda illarum partium repletarum ac toto corpore turgidarum expressio: tum rigor obortus, vnde concussionis ad excutiendum occasio. Repletionem parit vtramque, humoris vbertas quam edit primùm edacitas, parem vim nacta in hepate caloris sanguifici; exigua distributio; perennis ebrietas molliorum carnium quæ instar cuiusdam lanæ depexæ madescunt ἀπὸ τῆς ἰκμάδος quam continenter excipiunt; otiosa vita, & penè nulla corporis perspiratio; vacuitas vteri, ad cuius grauiditatem fœtura est tam copiosi humoris, cuius nimia abundantia venæ distentæ, ac nimiùm carnes oppressæ; quia non est ἀνάλογον τὸ ποσὸν τῆς διαπνοῆς, τῷ ποσῷ τῆς τροφῆς; leuationem ac libertatem anquirunt & parant liberali sanguinis excretione. Ac primùm quidem è mammarum ac ventris vicinia, quæ affinis est vteri, sanguis eò prorumpit, quò suam dicauit operam olim nutriendo fœtui, continuò vt partibus illis eam legem Deus imposuit & natura. Hæmorrhagiam cœptam è mammis ac ventre, perficit & absoluit vniuersi corporis eò conspirans euacuatio. Itaque naturalis est conspiratio vacuandi sanguinis per locos & vterum, hepate primùm duce affini concupiscentiæ, mox ipsis mammis, quarum ęst sympathia iure societatis at-

lib. de natura muliebri. Arist. lib. de sensu.

Parecbasis de periodo menstrua.

Theoph. lib. 1. de caus. plant.

lib. 1. περὶ γυναικ.

lib. eod.

Gal. commēt. ad 15. aph. 1.

que vaſorum : tum comite toto corpore,cuius venę & carnes purgationem cœptam ſequuntur,& corporis voto abſoluunt,ſuperuacanei ſanguinis nauſeabundam plethoram ad vterum tranſmittentis. Atque illa tranſmiſſio memoriam mihi renouat eius hydrωpis quem ὑποσαρκίδιον Græci vocant : cuius qui- Coac.12. cap.
dem aqua toto diffuſa corpore ἀνὰ τὰς φλέβας, in aluum prorupta,ipſum exoluit. Hîc enim,vt illic,men- 19.lib.2.
ſtrua cietur purgatio è tumido atque turgido corporis vniuerſi habitu, per quandam ναυσίωσιν venarum & carnium expletarum,quæ ſanguinem refundunt in venas maiores, quem ipſæ priùs in carnes effuderant. Atque hæc vacuandi ratio per menſtruam purgationem, eſt veluti quædam palindrome, ſicut in illo hydrωpe,quam facit ναυσίωσις carnium oppreſſarum κατ' ὦσιν, & fortis naturæ contentio,vnde compaginis tollitur moleſta & plumbea grauitas, atque, vt ita dicam, νωθρότης, quam facit potiùs portati ponderoſa moles,quàm portantis infirmitas. Eſt igitur mulieribus naturaliter inſita neceſſitas,& inſtituta conſuetudo purgandi ſanguinem ſuperuacaneum per muliebria : ſicut & viris altero crure mutilis, per dyſenteriam αἱματώδη,ſi nullam quotidiani victus partem deduxerint è corpore mutilo,& eius quiete. Nam vacua mulier eſt imperfecta, nec ſuis abſoluta partibus, vt ζῷον πεπηρωμένον, ſicut placere video Ariſtoteli. Atque illa conſuetudo purgandi per vterum, occaſionem dedit naturæ, inflectendi curſum per muliebria ad criticam vacuationem acutorum morborum. Vetus eſt illud Hippocratis. *Perculſum* Coac.8.cap.
caput, aurium echo, hæmorrhagiam cient, aut mulieribus muliebria: idque cùm aliàs, tum ſi ardoris ſenſio ſit à 1.lib.2.
rhachi. Etenim naturæ muliebris vnicum eſſe ſolet perfugium atque præſidium ad bonam valetudinem aut conquirendam, aut conſeruandam, per muliebria, in omni affectione plethorica, tam vniuerſali, quàm particulari : tum in omni ſanguinis gargaliſmo ſiue orgaſmo : quoniam ſic natura mulierum eſt comparata,vt earum ſanguis ad locos & naturalia curſum inflectat; proptereáque ſi rectè valent τῇ φύσει καὶ τῷ ὑγιαίνειν, i. *natura & valetudinis cura*, non niſi menſtruorum & lochiorum cruentam purgationem Ariſt.lib.3.
experiuntur; nec vnquam varicibus,nec hæmorrhoide,nec etiam hæmorrhagia per os & nares tentan- cap.19.de hiſt.
tur.Itaque tanta eſt beneficentia hyſtericarum illarum purgationum,vt lochia puerperis,menſtrua mulieribus vacuis atque adeo virginibus vix adhuc menſtrualibus,ea ſecum adferant incommoda,vt morbis mortiferis defungantur.

Hîc ſuperſtitio eſſet vel oſtentatio exemplis ac legibus lectorem obruere quæ ſuper hac re paſſim leguntur apud Hippocratem. Sufficiet igitur quod omnium inſtar adducendum putaui. Locus eſt de Coac.158.
criſi acutorum quæ ſeptimo die,nono,vndecimo,aut etiam decimoquarto,duce natura, ſuſcipitur;vbi lib.1.
mulierum propriam atque criticam excretionem annotauit his verbis. Ἐν γυναικὶ δὲ ἡ ἐπιμηνίων ῥύσις. i. *Mulieri profluuium menſtruale morbum exoluit.* Nec verò tam peccatur in commoda nobiliſſimæ partis menſtruorum ad ipſam affluxu,quod totum corpus deonerat (quod alio eſſet grauiſſimum atque mortiferum, ſi tantùm hæmorrhagiam exceperis;) quàm eius virtuti ac dignitati adiicitur, fundum irrigando ad excipiendum & concipiendum ſemen prolificum.Nam fœtu deſcripto, puriſſimus eò ſanguis attrahitur, & à fœtu per vmbilicum excipitur, nutriendi & vegetandi cauſa. Itaque menſtruorum ad locos officioſa deriuatio, commendabilis eſt priuilegio legis illius quæ ſic à dictatore ſancita eſt. *Si quando in ventrem ſanguis, contra naturam, effunditur; ipſum corrumpi neceſſe eſt:* videlicet putreſcendo & grumeſcendo,quoties in capacitatem amplam illabitur,qualis eſt vterus. Quod profectò fieret,ſi vel ad punctum temporis affuſus maneret qui ſtatim effunditur. Sunt enim grauiſſima ſanguinis in vtero grumeſcentis incommoda.Iam verò illa repletio ναυτιώδης, quam diximus venarum & carnium, occaſionem habet vomendi ac refundendi ſanguinem ſuperuacaneum,ab horrore quem ciet ſeri expreſſio è venis lumborum ad cutim; eáque concuſſio carnes prorìtat ſiue ſollicitat ad excutiendum ſanguinem quo imbutæ madeſcunt,nec dum illius facta eſt ἐξομοίωσις. Nam πολυσαρκία quam ipſa facit, mulieres vindicat ab omni moleſtia muliebrium ſuppreſſorum.Sequitur vt dicamus cur menſtrua ſint muliebria.

Enimuero illa purgandi frequentia & conſuetudo per ſingulos anni menſes, vnde ipſa purgatio nomen habet muliebrium menſtruorum, ſubinde occaſionem renouat ipſi vtero concipiendi ſemen prolificum ad ſobolem procreandam ſemel in anno. Sic enim ſubinde irrigatur atque tepeſcit fundus à ſanguine, cum hiatu cotyledonum, qui antea conniuebant. Notum eſt illud. Ὅτι μετὰ γυναικεῖα τὰ δεξιὰ, ſent.24.part.
ποτὲ ἀριστερὰ χάσκει. i. *Quod à partu modò dextra, modò ſiniſtra hiant.* Quæ ratio clariùs explicatur à præce- 7.6.Epid.
ptore,his verbis. *Poſtquam mulieres fuerint expurgatæ, potiſſimùm aluo, concipiunt, viri complexu gauiſæ.* Tum lib.1. περὶ
enim ſemen earum valet, ſi rem cum viro, vt decet, habuerint. Ipſúmque viri faciliùs cum eo miſcetur; cuius ſi γυναικ.
potens fuerit, ius habet fraternum. Quinetiam eo tempore hiat os vteri atque protenditur, exacta purgatione menſtrua. Nam venæ repletæ, ſimiliter ſemen non attrahunt. Ergo menſtruorum conſuetudo, accenſa libidine coeundi, cuius explendæ cauſa, mulier viam ad virum affectat; tum ab vtroque ſemine ſolidiore; tum excipiendi & concipiendi opportunitate,mirificos adfert ſoboleſcendi fructus.

Sed patefacto naturæ ſcopo & fine in menſtruis, hîc iure & loco quærendum, quænam ſit cauſa illius periodi menſtruæ,per quam ſuſcipitur atque abſoluitur ipſa purgatio. Hîc venit in mentem ἡ πλημμυρὶς καὶ ἀμπωτις: quæ duo cernuntur in mulieribus, ſicut in mari. Eſt enim affluxus atque refluxus muliebrium menſtruorum. Ac πλημμυρίδες quidem hæc faciunt. Nam hepatitis vena, quam accepit ab hepate crudioris ſanguinis abundantiam, hæmorrhoibus venis impertit, per totam compaginem diſtributis : quemadmodum hæ rurſum expletæ per quandam ναυσίωσιν, eundem quodammodo euomunt in venas minores,carnibus & cuti affixas,nutriendi cauſa. Et quoniam tali appulſu κατ' ὦσιν, carnes non gaudent; nec eius fruuntur ἐξομοιῶσαι, ſimiliter vt cùm fit καθ' ἕλξιν. Sunt enim σάρκες, ὄλκοι καὶ φλέβες, vt ait præceptor:ideo multæ ſuperſunt reliquiæ ſuperuacanei ſanguinis tota compagine carnium molliorum atque venarum. Hinc venit duplex illa plethora, quæ tum ad vaſa dicitur, tum ad vires; maximè verò cùm ceſſat accretio corporis,penè omni perſpiratione carentis,& otioſa eſt vita, ſomno & nimia eda-

citate,fortaſſis etiam bibacitate,ſepulta. Vtraque illa repletio, perenni ſanguinis acceſſione fit ναστώδης carnibus atque venis,in quibus ipſa reſidet. Hinc diligentis ſui naturæ inſultus & ἔφοδος, quam ipſa per ſe inuenit, nec ratione duce, & qua vna, certis quibuſdam periodis, criticas mouet excretiones atque abſceſſus,quoties proritata, in ſui leuationem incumbit contra omnem moleſtiam. Itaque natura potens cauſæ moleſtæ per ἔφοδον ſiue inſultum, τὴν πλημμυρίδα ἐς τὴν ἀμπῶτιν conuertit: non eò quidem vnde ipſa venit; ſed ad fundum amoris voluptuarij,i.ad vterum, qui eam veluti ad ſe rapit, cupiditate nimia incitatus. At ἀμπῶτις primùm lucet in æſtu & grauitate lumborum, ex particulari repletione venarum & arteriarum quæ adiacent lumbis, & illac excurrunt ad inferas partes. Inde obortus horror, vel etiam rigor,concutiendo excutit illam moleſtiam grauitatis per venas hyſtericas,ad fundum prædictũ.

Sed πλημμυρίδος ad ſummum perductæ,non eſt tam cita repletio,nec inundatio in mulieribus,quàm in terra è mari.Illa ferè tribus,vel ad ſummum,quatuor abſoluitur ſeptenariis. Ac tribus quidem, in iis quæ ſunt molliſſimæ & otioſæ: quatuor verò in aliis quæ ſunt viragines,atque in labore corpus conficiunt. Nam ſolidæ ac ſucci plenæ, quarum eſt habitus mediocritas, inter prædictas medium tenent locum replendi & expurgandi ſui. Vt enim molliſſimæ replentur celeriùs; viragines autem ſeriùs: ita purgantur illæ quidem diutiùs, hæ verò celeriùs: harum enim purgatio tantùm eſt bidui; ſed illarum eſt quinque,aut etiam ſeptem dierum. Quem omnium,ne errarent,terminum expurgandi communem eſſe voluit ſanctiſſimus Moſes Dei edicto, cùm ait. *Mulier menſtrualis, ſeptem dies in menſtruis eſto.* Eſt igitur menſtruorum cauſa, τῆς πλημμυρίδος ἀμπῶτις, ſiue palindrome κατὰ λόγον, i. meritò inſtituta & conſueta,duce natura; cuius proritatio, ac veluti quædam ναυσίωσις, ipſam ad ἔφοδον, i. *inſultum* valde ſollicitat, contra humorem ſuperuacaneum quo partes madeſcunt imbutę,non autem nutritæ. Non enim minus humoris affluit mulieribus κατ' ὦσιν ad carnes inutilis; quàm ipſis apponitur καθ' ἕλξιν vtilis, ad ἐξομοίωσιν, nutriendi ac vegetandi cauſa. Hîc finem ſcribendi faciam de menſtruorum natura & cauſis. Nam cætera quæ ſunt in iis κατὰ τὸ πλῆθος καὶ πάθος, ſuo quæque loco ſcribentur.

Salvbre est] i. Salubritati mulieris accommodatum; quod æquè valet ad conquirendam eius valetudinem, atque ad conſeruandam. Menſtrua enim multis beant commodis ipſam mulierem, quibus vitam carere non potis eſt,ac ſine iis ſecunda frui & commoda valetudine. Nam corpus vindicant ab excrementis quæ ipſi ſunt ægrotãdi cauſæ. Tum nutricatus ac ſpiritus œconomiam,vitæ cuſtodem, efficiunt bene moratam & conſtitutam. Actiones humanas quæ ſunt mentis diuinæ, non ſinunt aberrare à ſcopo ipſius atque imperio. Vigiliarum & ſomni eſt certa & conſtans viciſſitudo. Cibi, potiones, & excrementa, votis naturæ reſpondent. Quibus accedit fœcunditas,velut agrorum, reſtibilis. Morbi congeneres & qui cum ætate ſimul accreſcunt, ac συνέφηβοι nominantur, menſtruorum libera & liberali purgatione quieſcunt. Denique quæ intrà ſunt inutilia ſiue incommoda, tranſeunt in naturæ commoda, beneficio menſtruorum. Quinetiam morbi omnes qui extrinſecus enaſcuntur; ſiue diæta, ſiue ſpiritus quem ducendo viuimus,in vitio ſit; non rarò ſpe certa ſalutis conſolantur medicos à menſtruorum ope,quos metu exterrent in viris. Bene res eunt igitur mulierum menſtrualium,quibus menſtrua bene reſpondent τῇ φύσει, καὶ τῷ ὑγιαίνειν, i. *natura, & valetudinis cura.* Non enim ſunt varicoſæ,non hæmorrhoïcæ, non item podagricæ, nec hæmorrhagicæ. Denique,vna ſpes medicandi atque curandi mulieres,& ſanitatis earum tuendæ fiducia,in liberali & libera menſtruorum purgatione conſiſtit.

Mvliebria non cessare] Seruata periodo menſtruæ purgationis, naturaliter inſtituta & conſueta, vt dictum eſt: donec ad tempus ventum ſit tempeſtiuæ ſuppreſſionis, quo in perpetuum ceſſat illa mulierum muliebritas. Vbi etiam ſuadet Hippocrates, mulieribus olim fœcundis ac cæteris quibus erat menſtruorum vbertas, bis anno ſanguinem detrahendum per triennium aut quadriennium. Ac tempus illud quo tempeſtiuè menſtrua ſupprimuntur, varium eſt pro natura cuiuſque mulieris varia,complexione item atque compagine. Sed tamen illius obſeruatio eſt ferè à quadrageſimoquinto,ad circiter quinquageſimum ætatis annum. Nam quæ mulieres,mœrore aut morbo confectæ ſunt; tum quibus eſt genij defraudatio, per abſtinentiam; aut quæ in copia lactis nutritij, ſæpe ad mulctram veniunt: hîc nulla eſt æquitas iis menſtrua expectare; vel temeraria medicina,velle ciere,vbi vacuitas eſt materiæ menſtrualis.

Nam inde veniunt epilepsiæ] i.Summa omnia conuulſionum,qualia eſſe ſolent earum quarum in cerebro cauſa eſt conuulſifica, vt epilepſiæ quæ principatum obtinet conuulſionum. Eſt enim obiectionis illius depulſio facilis, qua infertur ex præceptore, hyſtericarum, febre carentium faciles eſſe conuulſiones. Eſt autem obiectionis formula his verbis concepta. Οἱ ἐν ὑστερικῇσι ἀπύρως σπασμοὶ εὐχερεῖς. Quod vt cõcedam verum eſſe:tamen non minuit authoritatem huius prognoſeως de graui epilepſia quam infert muliebrium menſtruorũ ſuppreſſio. Non enim τὰ ἐπιληπτικὰ, hîc ſunt hyſterica; ſed menſtruorum anadromes ſymptomatica, qualia recenſentur in illa prognωſi. Τὰ πεπηγμένοισι χρόνοισι αἱμορρώδεα, μὴ αἱμορραγήσαντα· ἐπιληπτικῶς θνήσκει. i. *Sanguiflua ſtatis temporibus cõſueta, ſi de more nõ fluxerint; epileptico modo interimunt.* Ac ſtata quidem atque quodammodo periodica hęmorrhagia, cernitur muliebribus per Lunæ periodos; in mutilis per eaſdem; in hæmorrhoïcis,autumno & vere; in iuuenibus, æſtate & vere: tum iis quos dolorifica in lumbis mala exercent; & qui à lumborum dolore ſunt cardialgici. Hęc autem ſtata profuſio ſanguinis,varia eſt; per vterum,per inteſtina,per hæmorrhoidas,& per nares. Sed vt ad ſtata redeam muliebria; certum eſt,eorum ſuppreſſorum anadrome ibi morbos enaſci, vbi ſubſiſtit: quæ ſi ad caput curſum inflexerit,& exitum moliatur,hæmorrhagiam ciet per nares: ſin autem ibi ſubſiſtat,vel eius hæmorrhagia inhibeatur; epileptica primùm edit ſymptomata,mox apoplectica,vnde cita mors venit; vt ipſi vidimus in Comitiſſa Mauleurier. Sed inter ſymptomata quæ menſtruorum, ſtatis olim temporibus naturaliter conſuetorum, parit ſuppreſſio, inſtar omnium poſuit epilepſiam,

Coac.13.cap.14.lib.2.& prorrh.27.ſ.3.4.

cùm ſcilicet

cùm ſcilicet ad vltima ventum eſt pernicioſæ anadromes eorum,de more non exeuntium,ſed exitu naturali carentium:ídque vel culpa non expellentis naturæ,vel cõtumacis materiæ vitio,meatuúmve non meabilium,vel vteri peruerſione aut conniuentia.Nam cætera ſuppreſſionis huius incommoda, ſic ordine recenſentur à præceptore.Primùm quidem eſt tenſio grauis lumborum.Ex hac tẽſionis cauſa,quę eſt mẽſtruorum ſuppreſſio,mulieres tertio menſe perhorreſcunt;incertis febrium paroxyſmis exercentur;tum ſuffocatione laborant hyſterica;& lumborum dolore vexantur.Sed quarto menſe,niſi exitum liberalem habeant τὰ προϋπάρχοντα, grauioribus malis augentur; ac præter illa trimeſtria, craſſas vrinas reddunt;venter eſt illis durus,ac maior ſolito;eſt quoque ſtridor dentium;ſunt item vigiliæ & cibi faſtidia.Et verò mala omnia ingraueſcunt prædicta,cùm ventum ad ipſum tẽpus mẽſtruum periodi.Quinto menſe,malorum omnium prædictorum calamitoſa vis,penè redditur intolerabilis.Sexto mẽſe ſumma ſunt omnia ſymptomatum prædictorum, & grauiorũ acceſſio:qualis eſt quam hîc poſuit epilepſia; quæ nunquam ſic incidit per ſanguinis ad caput anadromen, quin eam ſtatim funeſta excipiat apoplexia.Nam cæteras epilepſias narrat Hippocrates poſt 25.annum συναποθνήσκειν,i.commori ſuis epilepticis. Eſt quoque horum ſymptomatum ſexto menſe acceſſio.Tum enim iactantur mulieres,ac torquent ſeipſas:crebrò vnà concidunt & conſternantur;pituitam difficulter vomunt; inexplebilem ſitim habent, incendio conflagrãte aluo,ex repletis ſanguine naturalibus. Vrinam vix reddunt,allabẽte vtero ad ſtomachum ipſius veſicæ.Quinetiam lumbis dolent,ceruice ac dorſo. Lingua velut fræno compeſcitur;ac ſæpenumero captę ſunt voce.Stomachus vellicatur atque mordetur:ſpiratio eliſa in faucibus:toto corpore peruruntur. Ac tum vrinæ redduntur cruentæ, cùm veſica ſerum ſanguinis ex vtero abſorbuerit: venter & crura cum pedibus intumeſcunt.Mors inde venit,latẽtibus in occulto mẽſtruis per illud tempus ſemeſtre. Nam ſexto menſe curatio non eſt ſperabilis. Omnium autem ſymptomatum quæ menſtruorum infert ſuppreſſio,maior eſt grauitas;maior item ad eam ſuppreſſionem propẽſio in ſterilibus, quàm in fœcundis.Eſt enim fœcundis amplitudo maior venarum,quę & ſunt magis meabiles ad effundendum,& capaciores ad excipiendum,& continendum minore moleſtia:quoniam nouimeſtri grauiditate conſueuerunt repleri,ob eámque cauſam minùs iis moleſta eſt illa repletio quæ tranſiit in cõſuetudinem.Quinetiam iis multò faciliùs atque ampliùs panduntur clauſtra locorum & vteri,quò liberaliùs atque liberiùs menſtrua effundantur. Vt enim fœcundæ mulieres conſueuerunt diu multúmque repleri: ſic etiam liberè ac liberaliter vacuari.Quamobrem nec tam moleſta eſt illis repletio,ſi fortè inciderit; nec tam difficilis vacuatio.

lib. 1. περὶ γυναικ.

QVIBVSDAM AVTEM PROFLVVIA LONGA VENTRIS] Cùm ſcilicet diu multúmque aluus fertur liquidis excrementis;non quidẽ mulieris cõmodo:quia ſic dolorificum malum foras non exit;ſed intus ad hypochondria velut χειρόμενα ſubeſſe oſtenditur,vbi ſubſtitit humoris anadrome. Adiicit autẽ periculo lõgum illud alui profluuium, éſtque ipſum ſæpe τὸ κτεῖνον, vt ſuprà oſtẽdimus. Coac 4.huius tract.

NONNVLLIS ETIAM HÆMORRHOIDES] Non quidem præſenti periculo,vt longum alui profluuium: ſed fortaſſe ſubſidio.Vt enim mulieri nihil optabilius quàm menſtrua hæmorrhagia: ſic nihil eſt illi expetendũ magis,cùm ea deeſt,quàm hæmorrhoides conuenienter ductæ.Atque vt hæmorrhagia verè dicta, ſuperarum partium eſt vnica ſalutaris: ſic hæmorrhoides inferarum,quibus tum cacochymia melancholica,ex mẽſtruorum ſuppreſſione nata expurgatur:tum etiam repletio venarum lumbis adiacentium, in deſiderio menſtruorum depletur. Eſt autem hæc dianœa magiſtri, vt doceat menſtruales quibus menſtrua non reſpondent,non aliter vindicari poſſe ab illis ſymptomatis atque periculis quæ infert eorum ſuppreſſio,quàm per hæmorrhagiam,varices,& hæmorrhoidas: quamuis illa perfugia,mulieribus non ſint naturaliter inſtituta,nec conſueta,ob eámque cauſam ſuſpecta. Niſi fortè ad vindicandum ſufficiat ἡ πολυυδρκία, vt iam diximus.

II Τῇσιν ἐπιφόροισιν ὑποχονδρίου ἄλγημα· κακόν. καὶ κοιλίαι ταύτῃσι φερόμεναι· κακόν. καὶ τὸ ἐπιρριγοῦν ταύτῃσι· κακόν.

Grauidas malè habet hypochondrij dolor: tum alui quæ his feruntur: quinetiam ipſas ſuperrigere; peſtiferum.

DE GRAVIDIS illud ſancitum eſt à præceptore; vt careant iis incommodis atque ſymptomatis, quibus tum fœtæ & fœtui vis infertur; tum verò gerendi nutriendíque fœtum adempta commoditas, periculo adiicit aborſionis. Fœtæ ac fœtui vim magnam infert hypochondrij dextri dolor. Aborſionis periculo adiicit aluus profuſior & rigor obortus, vnde adimitur omnis commoditas nutriendi atque gerendi fœtum. An verò illa tria hîc poſita, huc ſimul aduocentur, ſingulåne ipſa per ſe ſufficiant ad eam calamitatem abortiendi; mea ſic erit ratio in examine huius prognoſεως.

GRAVIDAS] Græcè eſt, τῇσιν ἐπιφόροισι: quæ vox cuiuſmodi ſit apud Hippocratem,dictum eſt non ita pridem.

MALE HABET] Quod ſcilicet multùm peccat in commoda fœtæ ac fœtus. Eſt enim τὸ κακόν, nomen commune malorum omnium quæ fiunt quæque apparent eorum periculo quos occuparunt. Atque hoc nomine continẽtur magna morborum pathognomonica:quæ ſunt eiuſmodi magnitudine & idea;quibus accedit æqualitas vel intenſio,tum aſſiduitas.Continentur etiam τὰ ἐπιγινόμενα, quæ tãtùm in morbos cadunt qui ſunt inter magnos eximij; vt hepatis inflammati, ſingultus. Poſtremò, terrifica

ἐπιφαινόμενα ſputorum, vrinarum, deiectionum, & empyematum, omnia nominantur κακά, ſicut prædicta; quòd ſcilicet malè habeant periculosè: adde, ſi placet, mortiferè omnes ægrotos, vt ſcilicet illa morbi cuiuſque merito, non autem naturæ, magis aut minùs apparent & fiunt. Ergo grauidas malè habet.

HYPOCHONDRII DOLOR] Dextri præſertim, cuius eſt ea nominis prærogatiua cùm hypochondrij nomen ſcriptum legitur abſolutè apud Hippocratem. Eſt autem hypochondrij dextri dolor, quem vel inflatio, vel inflammatio excitauit. Inflationis cauſa eſt ſpiritus flatulentus, atque obſtructio, quam inde nata febris exoluit. Nam ſectio venæ non confert vbi nulla eſt phlegmone. Difficilis autem purgatio eſt in contumaci obſtructione, vbi corpus non eſt meabile. Sed obſtructionis incommoda ſunt, impedita chyli digeſtio, inteſtini oppreſſio, & proritatio; vnde diarrhœa chyloſa, quam paulò pòſt dicet malè habere grauidam, dolore hypochondrij occupatam. Inflationis autem ſymptomata ſunt; diaphragmatis inde oppreſſi offenſio, vnde ſpiratio difficilis eſſe ſolet: cuius libertas potiſſimùm grauidis, & ſibi & fœtui, expetenda. Sed inflammati hepatis, quando ſyſtrophica eſt inflammatio, ſæua ſymptomata eſſe ſolent, quæ cernuntur in prægrandi dolore, cum hypochondrij duritate, ac tum in promptu ſunt; cauarum quidem inflammatarum, tormina inteſtini, ſtomachi, cardiogmos, ſingultus ventriculi atque nauſea, ſitis inexplebilis, linguæ ſcabricies & nigredo: conuexarum autē, phrenitis à diaphragmate, ſicca tuſſis, difficultas magna ſpirandi; ac tum hypochondrij duri dolor prægrandis qui prorepit ad iugulum: ambarum partium cōmune ſymptoma eſt febris, ſed conuexarum maior. Quę omnia cum dignitate partis afflictæ, officiique præſtantia, & ipſa ſymptomatum vehemētia & calamitate, omnibus æquè naturis, omníque ſexui periculoſa ſunt: tum verò illud adiiciunt periculo fœtæ ac fœtus, quòd ibi non eſt par neceſſitati commoditas, vbi non eſt ratio redintegrandi, ſicut in cæteris, vacuatione, neoteriſmo, atque diæta; quemadmodum rectè Galenus annotauit ad illam ſententiam. (aph.31.5.) Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι· θανάσιμον. i. *Mulierem grauidam acuto morbo corripi; lethale.*

TVM ALVI QVÆ HIS FERVNTVR] Quæ ſcribendi ratio, tametſi pertinet ad vētris profluuia, quæ omnes grauidas periculosè habent, periculo abortiendi: tamen non æquè ad alias atque ad illas de quibus appoſuit ea profluuia doloribus hypochondrij. Enimuero ferri aluum grauidis frequēti (aph.34.5.) profluuio, infert periculum aborſionis; non eò ſolùm quòd vacuatio eſt genij defraudatrix, ſicut à ſanguinis detractione, vt placet Galeno: ſed quòd ipſa vincula grauiditatis laxantur. Sed ea calamitas abortiendi ex alui profluuio, potiſſimùm in iis apparet quas ante illud profluuium, hypochondrij dolor exercuit. Nam ſi dolorem inflatio excitauit, vnáque obſtructio ſymptomatica; erit quæ inde naſcitur diarrhœa, chyloſa. Sin autem cauarum hepatis partium inflammatio mouerit dyſenteriam; tum certè eueniet vt quæ ſic fertur aluus, non ſolùm impotentia fœtum gerendi ac nutriendi, ſed etiam ſumma eius moleſtia ipſum ante diem excludat. Ex quibus efficitur, nullum alui profluuium, quantumuis criticum, rebus integris grauidarum poſſe cieri; ſi tantùm exceperis quod mox infrà ponetur.

QVIN ETIAM IPSAS SVPERRIGERE, PESTIFERVM] Etenim rigor omnis, eò grauidas malè habet, quia cieri non debet cùm in grauiditate ſuppreſſio eſt menſtruorum, ſicut in fœtus vacuitate. Quò fit vt obortus rigor in grauidis; periodicè quidem à febribus, aut etiam criticè, fœtus incommodo cieatur, concutiendo: ſymptomaticè autem, ab empyemate ſecuritatem vitæ adimat puerulo atque matri. Ac talem rigorem oſtendit τὸ ἐπιρριγοῦν.

12 Ὀδύνη κοιλίης ἐν τῇσι τοιαύτῃσιν ἧσσον κακὸν, ἢν ἰλυώδεα καθαίρῃ.

In talibus dolor alui non ita eſt malus, ſi expurget limoſa.

EST QVIDEM concitatio alui moleſta puerulo qui & fœtore deiectionum offenditur, & inde loci impatiens, præcipitem habet exitum, prolapſu grauiditatis, quam vinculorum ipſius exolutio continere non poteſt. Sed tamen ſi concitatio alui talis omnino ſit, vt eam ſic eſſe profuerit; quia dolorificum malum citò expurgat; de illa verendum nihil eſt, ob impotentiam gerendi & nutriendi fœtum, quam aluus profuſior inferre ſolet.

IN TALIBVS] Modò deſcriptis, quarum grauiditas in metu eſt aborſionis, ex alui dolore atque fluore.

DOLOR ALVI] Κοιλίης ὀδύνη, non quidem fixa firmiter & prægrandis, ſed preſſa leuiter atque fugax, quam alibi vocat (aph.2.1.) ταραχὴν τῆς κοιλίης, i. *perturbationem alui*, quam excitat illud ipſum quod infrà tranſmittitur: non autem ſurſum reuoluitur, nempe humor & flatus.

NON ITA EST MALVS] i. Minùs grauidam malè habet, quàm is quem ciet crebrò aluus profuſior.

SI EXPVRGET LIMOSA] i. Si à tormine fugaci & leui, aluus ducatur multùm & raròd, quod ſignum eſt ducis naturæ, ac purgationi aluinæ quodam imperio præeuntis: ducatur autem craſſiuſculis excrementis, atque quodammodo figuratis, exquiſitè permixtis, nòn liquidis atque ſtridulis; non item ſpumātibus atque meris; nec ſæpe & multùm, nec multùm & ſæpe. Sunt enim hęc toto genere ſymptomatica, quæque moleſtia damníſque pariter ægros augent: ſicut illa leuationem adferunt, cum pari alacritate ac tolerātia egerendi coniunctam; ídque cùm aliàs, tum ſi venter maneat ſolidus & ſucci plenus, quem εὔογκον καὶ λιπαρὸν vocat Hippocrates. Vetus eſt illud præceptoris. Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται· ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. i. *Si qualia decet purgari, purgentur; cōfert & leuiter ferūt.*

Sunt autem

Sunt autem τὰ οἷα, excrementa limosa:non quidem amurcosa & nigra, velut sanguinis fæcem ipsius referentia:hæc enim semper sunt praua;sed qualia modò dixi,crassiuscula,exquisitè permixta,multùm & raro ducta,cum abdominis εὐδξίᾳ. Nam si quis fortè,aucupio dictionis,pertinaciter contendat, τὰ ἰλυώδεα pertinere ad sanguinis ἰλυῦ, quam agnouit Galenus in nigris deiectionibus, τὸ αἷμα; sciat is velim, multùm interesse inter ἰλυώδης & ἰλυῦ.Nō enim deiectiones illæ nigræ, sunt ἰλυώδεες; sed ipsa ἰλὺς τοῦ αἵματος. Deinde nihil eiusmodi,potest infrà transmitti per aluum,nisi pessimis ægri rebus.Nam illa quæ leguntur apud Hippocratem μέλανα ὑποχωρέοντα bene infrà transmitti,pertinent ad hæmorrhoidas. aph.21.& 25. 4.

13 Ἢσι τῶν ῥιγέων ῥηϊδίως τίκτεται· μετὰ τόκον δυσφορέει σφόδρα.

Inter prædictas quæ pariunt facilè; iis à partu reliqua difficillima.

Ænigmatica esset prognosis ex antithesi contrariorum,per cōsecutionem mali ex bono, cùm scilicet ἡ εὐτοκία, i. *partus facilis*, difficultatem adfert eorum quæ consequuntur à partu.Sed eam obscuritatem rerum ἀτόπων, miniméque consentientium, planè adimet diancœa elegans & subtilissima præceptoris; vbi cernitur falsa & insidiosa leuatio grauidarum, fœtus ex facili deponentium. Sic igitur hæc dianœa,obscuritatis nodum dissoluet.

Inter prædictas] Quæ rigent affecta iam grauiditate, quarum rigorem dixit esse pestiferum: vt ipsas etiam malè habet hypochondrij dolor,& alui profluuium.

Quæ pariunt facile] i. Quibus ex facili partus est: non quidem propria sponte pueri & locorum, quorum enixu partus est fœlix, cùm pari amborum contentione suscipitur; sed à rigoris concussione qua fœtus excutitur,non secus atque in δυστοκίᾳ, sternutamento forti oborto. Sed multùm interest; rigeatne aliquis,an verò sternutet. Nam sternutando,non rarò defungimur magnis periculis quæ à rigore frustra citato & symptomatico inferuntur.

Iis] Quæ ita pepererint facilè;vel pōtiùs,vt author posuit,quibus ex facili fœtus excidit,à concussione rigoris exclusus:vt facilis exclusio est à concussione,quando est grauitas grauiditatis affectæ.

A partu] Edito in lucem fœtu vitali,propediem exituro; tum sua sponte, tum vteri quem tædet grauiditatis.

Reliqua difficillima] Non eò quidem quòd pariendi facilitas,causam adferat τῆς δυσφορίας, i. *molestiæ ac laboris*: est enim absurdum, εὐτοκίαν facere τὴν δυσφορίαν; sed quòd occasio pariendi à concussione rigoris, difficultatem attulit purgamentorum quæ sursum habent μετάστασιν, nec liberè ac liberaliter expurgantur; sed inde ab vtero & in vtero morbi contingunt.Nam à rigore frustra oborto, materia rigorifera,metastasin habet ad diaphragma & caput.

14 Τῇσι κυούσῃσι φθινώδεσιν, ᾗσιν ἔρευθος ἐπὶ προσώπου γίνεται· αἱ ἀπὸ ῥινῶν ἀποστάξιες, τοῦτο ἀποτρέπουσι γινόμεναι.

Grauidis tabe implicitis, quibus est rubor in facie; illum substilla delent è naribus.

Enimvero symptωma phthisis natum à phthoë,non minùs fœtui quàm fœtæ ipsi calamitosum est: si quidem commeatus paupertas in fœta, genium defraudat fœtus. In vtroque par est conditio atque causa exitij: quoniam in vtroque par est infectio viuifici nectaris atque consumptio. Sed præter eas emaciandi causas quæ sunt in phthoë,i.pulmonis vlcere,proptereáque phthiseos nomen habet;perniciosa eius est sympathia & syntimoria cum capite; perniciosa item cum corde & iecore.Et sanè capitis quod in sympathiam à phthisi adducitur,signum est in hac prognωsi,cuius examen sic erit.

Grauidis] Quæ iam processerunt grauiditate vltra pueruli τύπωσιν, ad motum vsque. Nam vix procedunt vlteriùs, cùm emacruerint multùm à phthoë tabifica.Vetus est illud. *Quæ supra modum emacruere mulieres grauidæ, bimestres abortiunt priusquam habitiores factæ sint.* Tametsi non est credibile, illam concipere quæ multùm emacruit,præsertim à tabe; cùm scilicet eò marcoris ventum est,vt adunci vngues liuescant.Sed à conceptu adiicitur tribus illis emaciandi causis quæ sunt in phthoë,vnde per summam corporis extenuationem abortiunt. aph.44.5.

Tabe correptis] Φθινώδεσι: qua voce intelliguntur æquè phthisis capaces, atque participes. Hîc tamen consultò de phthisi fundata in phthoë,i.pulmonum vlcere, intelligendum putauimus. Id enim declarat quod sequitur.Nam de natura phthisis,suprà in promptu sunt prognωses tredecim,fideliter explicatæ. cap.17.lib.2.

Quibus est rubor in facie] Quod sanè videtur ἀσύστατον in macie phthisis, vbi sunt tres emaciandi causæ. Nam omnis maciei signum ἀχρεῖον est, cutis pallida & intenta, si absoluta est macies; pallida autem,si inchoata.Sed inchoatæ & absolutæ maciei,pallor est cutis,qui cum rubore eximio qui ponitur in hac prognωsi,nequit consistere. Itaque rubor & macies sunt planè ἀσύστατα: quo-

niam vt in secunda valetudine pars omnis vnde capit τὴν εὐεξίαν, inde suauerubet; sic in aduersa inde pallescit, vnde contrahit τὴν καχεξίαν. Et tamen hîc scribuntur in eodem subiecto: quoniam illud secus fit in morbis acutis atque tabificis, in quibus per propagationem causæ morbificæ, partes quædam rubent, quæ paupertate alimenti sunt pallidæ; sicut nonnullæ calent, quæ per νέκρωσιν caloris natiui sunt glacie frigidiores. Iam verò malæ rubent in phthisicis: quoniam pulmonum anathymiasis tussiendo expressa, ibi subsistit, propter angustiam venularum, maiorum ταύσιῳσιν excipientium quæ non expirat.

Illvm svbstilla delent e naribvs] Quod est eiusmodi ac si diceret. Macici absolutæ signum ἀχώρειον, quod est in pallore cutis intentæ, rubro veneno fucatæ; signum, inquam, firmiter fixum, palam ostendet fuci deletio facilis à substillo è naribus, quod infert sanguinis κακοήθεια, & partis exolutio vnde stillat, virtute omni collapsa.

15 Ἧσιν ἐκ τόκου γε λευκὰ, ἐπισταῖτο δὲ ἅμα πυρετῷ, κώφωσις, καὶ ἐς πλευρὸν ὀδύνη ὀξείη· ἐξίστανται ὀλεθρίως.

Quibus è partu, alba quidem cum febre substiterint; tum surditas & vis acerba doloris in latus irrepserit; insaniunt desperanter.

De lochiorvm symptomatis, cùm illa nec iure, nec loco sistuntur; dictum est abundè suprà. Hîc certè sufficiet explicare prognosin de scripto Galeni ad illud protrheticum, vbi est iis expressa literis quæ hîc leguntur. Est autem scriptum Galeni, sic à nobis Latinè conuersum. *Atque id certè scriptum hoc loco & huic citimo, sicut & alia multa prorrhetica huius libri, subiecta sunt catholicis theorematis. Non enim solùm in albis quæ purgantur à partu, si eorum suppressio fit, praua est ipsa signo & causa: sed etiam in biliosis, atque adeo sanguine ipso. Nam ipsa lochia, purgatio est; quæ, vel ipso nomine, rerum est alienarum, quæ tempore grauiditatis collectæ sunt in venis: cùm scilicet quicquid in ipsis est boni sanguinis, in nutricatum fœtus absumitur; inutile autem manet, quod singulis mensibus antè per vterum excernebatur. Ergo si reliquiæ quæ supersunt in venis, vacuatæ non sint à partu; certè vel in phlegmonem magnam locos attollunt; vel etiam ad superas partes translatæ, morbos inferunt proprios partium obsessarum, cum pari periculo. Sed in quam partem irrepserint, id verò de signis quæ inde apparent, intelliges: sicut hoc loco caput & thorax praui sanguinis quem ab vtero exceperunt, signa ostendunt.* Sed pensum hîc meum absoluisse non videor, donec prognosin examinauero, similiter vt cæteras omnes quæ suprà sunt, ad examen adduxi.

Ergo. Qvibvs e partv] Naturaliter edito, pari contentione vteri atque fœtus: idque post tempus exactum grauiditatis.

Alba qvidem cvm febre svbstiterint] Quorum antè fuit libera & liberalis purgatio, vt in Philini vxore; quasi rerum in venis alienarum quæ stabulantur ibi dum manet grauiditas, absumpto frugi sanguine ad nutricatum fœtus. Ex quo efficitur, non eam solùm videri conspurcationem rerum albarum quæ intempestiuè sistantur: sed etiam biliosarum, ipsiusque adeo sanguinis illic cunctando corrupti. Sed puerperialis illa purgatio, cuiusmodi ea fuerit, intempestiuè sistitur antè diem 18. si purgatio menstrualis erat duorum dierum; vel ante 27. si trium; 35. si quatuor; 45. si quinque, vt suprà posuimus. Sistitur autem à febre oborta, raptu bilis in venas, vbi collectione, motu, putredine, febrem accendit.

Tvm svrditas] Quæ occupato accidit auditorio & audiendi sensu: idque cita in caput anadrome biliosi humoris. De qua illud præceptum est. *In febre surditas aluum sistit.* Ac tum impedito appulsu τῶν ἀκουστῶν, nec iis exceptis in auditorio, neque perceptis in audiendi sensu, fœminæ obsurdescunt, simulatque purgatio sistitur lochiorum quæ sursum ad caput biliosa feruntur, febre oborta.

Coac.3.cap. 3.lib.2.

Et vis acerba doloris in latvs irrepserit] Vbi anadrome lochiorum primùm subsistit, proptereaque dolorem ciet acerbum in tunica costis intexta, sensus acerrimi. Est enim vetus illud; quòd omnis anadrome ibi dolorem facit, vbi subsistit. Hîc autem paulisper subsistit, & sursum ad caput inde cursum inflectit, vnde doloris qui occupabat latus, insidiosa leuatio est. Sequitur enim quod est grauissimum.

Insanivnt desperatæ] Proritato primùm cerebro ab effera bile flaua, cuius in atram facilis mutatio est. Eius autem sunt acriores morsus quàm flauæ. Tum illæ cœptis immanibus sunt efferæ magis; ac tum alteratio cerebri, vertitur in alienationem & μαχώδη insanabilem. Ac de surditate prænuncia iamiam futuræ insaniæ, illud est positum à præceptore. Τὰ ἐν κεφαλαλγίῃσιν ἰώδεα ἐμέσματα, μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα· ταχὺ ἐκμαίνει. i. *Cum cephalalgia, biliosi vomitus, surditas & vigiliæ, insaniam adducunt.* De lateris autem dolore, scitum est quoque illud. *Lateris dolor à bile, qui vanescit immeritò; insaniam facit.* Est enim ratum illud; quòd *perniciosa mala, quorum sine signis leuatio est; mortem subesse ostendunt.*

prorrh.10. f.1.1. Coac 56. cap. 16. lib.2. prorrh.17. f.2.1.

16 Τὰ ἐν τῇσι ἐπιφόροισι ἁλμυρώδεα, σημαίνει μετὰ τόκον δύσκολα, λευκοῖσι δακνώδεσι. αἱ τοιαῦται καθάρσιες ἀποσκληρύνουσι. λὺγξ ἐπὶ τούτοισι φλαῦρον, καὶ πύσις ὑστερῶν, ἢ συνεκτείνει.

Quæ sunt in

Quæ sunt in grauidis salsilaginosa, difficultatem à partu fore ostendunt ex albis mordacibus. Ac tales purgationes indurant, locósque corrugant. Hinc peßimè ipsas habet singultus, atque interimit.

VETVS PRÆCEPTVM est; quòd omnia tenere oportet grauidarum τὰ ἐπιφαινόμενα, cuiusmodi sint,& quò quæque fiant atque appareant tempore grauiditatis, vt inde certa præsensio comparetur futuri partus, omniúmque adeo puerperiorum. Primúmque tenenda est illa regula præceptoris. 2.Epid. part.3. Τὰ ἐπιφαινόμενα ἐν οἷσι μησὶ γίνεται· σκεπτέον.i. *Epiphænomena quibus mẽsibus appareant; videndum.* Nam multùm interest; fuerítne grauida menstrualis πρὸ τῆς τυπώσιος, an verò μετὰ τὴν τύπωσιν: quoniam illic non ita periculo locus est aborsionis, sicut hîc esse solet, i. post τύπωσιν. Tum grauidæ pica in stomacho, non tam malè habet fœtam & fœtum circa initia grauiditatis, quàm ea trimestri aut quadrimestri, cùm fœtus in motu est. Atque ita de aliis quæ sunt eiusmodi. Sed illa demum futura est fœlix puerpera, & cuius voto puerperia respondebunt, quæ inoffenso cursu, ac sine molestia, omne tempus exegit grauiditatis. De qua scriptum illud reperio. Ἢν οὐδὲν ἔσω τοῦ τεταγμένου χρόνου· ἑκάστησι τὰ τικτόμενα, ἐπίγονα γίνεται.i. *Quibus intra præscriptum tempus nihil accidit, vitalia iis fiunt quæ sunt omnia.* Vt igitur secundo cursu exacta grauiditas, fœlici deponitur puerperio: sic ea sinistri est ominis, quæ signis abundat malè habiti fœtus in vtero, ac fœtæ ipsius. Atque fidem faciet huius rei, positum in hac prognωsi τὸ ἐπιφαινόμενον, quod est huiusmodi.

QVÆ SVNT IN GRAVIDIS] i. Quæ grauidas malè habent toto decursu grauiditatis.

SALSILAGINOSA] Non ea quidem quæ cutis pruritu, aut intestinorum, vterive, & sinus pudoris morsu molesta sunt, quæque partibus illis κνησμώδεα καὶ δακνώδεα esse solent, de quibus iam suprà, multa audiuimus: sed ea quorum perceptio est gustatu palati & linguæ, qualem ibi exhibet salsilaginem saliua & sputum pituitæ putris & salsæ, quam vocat præceptor σαπρὸν φλέγμα καὶ ἁλυκόν. Nam salsilago illa cuti κνησμώδης, vel intestino locísve δακνώδης, aborsionem infert, nec pariendi tempus expectat. Est enim salsilago illa toti corpori pruriginosa, inueteratæ cacochymię quam excipit cachexia & macies. De qua illud scriptum est. *Pruriginosa corpora post alui suppreßionem, peßimè habent phthisicos.* Tum sputi salsi quod Coac.8.cap.17.lib.2. antea tussiendo expurgabatur, fatalis ad mortem suppressio est, de qua iam illud sancitum est à præceptore. *Si cui sputa salsa, vnáque tußis quiescunt; huic rubet corpus obsitum exanthematis, quod ante interitum exasperatur.* Coac. 15.cap.7.lib.2. Sed ea salsilaginosa quæ hîc ponuntur, futuræ calamitatis à tempestiuo partu prænuncia sunt, non autem aborsionis. Est igitur consentaneum, vt sapore huiusmodi sint, non autem prutigine vel asperitate cutis, quæ comes est cachexiæ; cùm scilicet ventum est ad vltima maciei: quamuis hîc author attigerit σκληρυσμόν, in verbo σκληρυνέει, de quo dicetur mox.

CALAMITATEM A PARTV FORE OSTENDVNT] Cùm scilicet edito in lucem fœtu, ac sanguine frugi absumpto in commeatum eius dum esset in vtero, quæ supersunt reliquiæ sanguinis, olim menstrui, cum salsilagine foras prorumpunt, nec tamen secundo cursu: quia difficilis & permolesta earum purgatio est, & grauis locorum offensio.

EX ALBIS MORDACIBVS] Quæ abradendo & exasperando, summam exhibent locis molestiam, similiter vt pituita putris & salsa, intestinis dysenterica esse solet tenacitate & acrimonia, vnde locum habet mordendi, & abradendo exasperandi.

AC TALES PVRGATIONES] Alborum mordacium, quæ à partu feruntur per vterum, nec ante diem suppressæ, cursum ad caput reflectunt, vbi mouẽt insaniam, vt scriptũ est superiore prognωsi.

INDVRANT] Non quòd inferant duritatem alui suppressæ, quæ sic expressa legitur in aduersariis lib.6. Epid. ψύξις, τὰ κατὰ τὴν κοιλίην σκληρυνέει: sicut in aphorismis dicuntur κοιλίαι σκληραί, ex aquilonia tempestate. Nec verò purgationes illæ alborum mordacium, cutim reddunt intentam, faciúntque δέρμα καρφαλέον, quod est in summa macie: cuius diagnosticum signum, σκληρυσμός nominatur. Sed ideo ἀποσκληρυνέειν dicuntur, quia τρηχύνουσι, i. *exasperant:* sicut & verbum ipsum τρηχύνω, vsurpatum legitur ἀντὶ τοῦ ἀποσκληρυνέειν, prognωsi iam adducta lib.2. Sequitur enim. Coac.modò adducta.

LOCOSQVE CORRVGANT] i. Abradendo exasperant: atque illa duo, ξύσις καὶ τρηχυσμός alborum mordacium, pessimè habent vterum: sicut eorum ἀναδρομή, infert symptomata quarumlibet partium occupatarum propria.

HINC PESSIME IPSAS HABET SINGVLTVS] Adducto in vteri contagionem stomacho, διὰ τὴν ὁμοιοθείαν; vel eò facta humoris ἐπιῤῥύσει ab vtero. Nam de singultus natura & causis dictum est alibi.

ATQVE INTERIMIT] Quia vel inflammationem mouet lethalem, cùm frustra suscipitur ab exhausto, vel ab humore nimium glutinoso & effero, vnde concussio irrita, vertitur in phlegmonem conuulsificam.

17 Ἐς ὀσφὺν καὶ ἐς πόδας συντάσιες ἐν γυναικείων πλήθεος· ἐκπυητικόν. καὶ τὰ ποικίλως ἀπὸ κοιλίης ἰόντα γλισχρὰ, δυσώδεα, ἐπιπόνως πνιγώδεα, ἐπὶ τοῖσι προειρημένοισιν· ἐκπυητικόν. οἶμαι δὲ καὶ παρακρούειν τι τὰς τοιαύτας.

Lumborum tensio atque pedum, ex muliebrium abundantia; in suppurationem abit. Tum quæ ab aluo variè pigro lapsu exeunt ægrè, viscida, fœdi odoris, strangulatoria, præter illa iam dicta; suppurationem inducunt. Tales autem arbitror nonnihil delirare.

Lochiorvm albis mordacibus conspurcatorum incommoda quæ sunt in vtero, quæque ab vtero per anadromen, quocunque appulerint, inferuntur; duæ prognωses, huic suprà citimæ, aperuerunt. Sequitur eorundem in empyema mutatio, cùm vel illa subsistunt, vel admodum ægrè pigro lapsu feruntur, glutinosa, graueolentia, quæque opinionem faciunt strangulatus. Et quoniam in osphyalgiæ tractatu, iam pridem hæc prognωsis ad examen adducta est, & cogitationum nostrarum literis explicata; sufficiet ea scribere quæ huius loci propria videbuntur, quæque aliquid lucis adferant obscuritati huius prognoseωs. Est enim multis obstructa difficultatibus, quas tamen conuertere ad facilitatem posse videmur atque speramus hoc modo.

Sent 30. part. 1. 6. Epid.

Lvmborvm tensio atqve pedvm] Cùm scilicet earum partium, ex affectione propria, tensio est, vel etiam aliunde contractio.

Ex mvliebrivm abvndantia] Quam facit ipsorum suppressio vel inhibitio, vnde lumborum tensio est, tum proprio vitio, tum alieno. Primùm enim repletio particularis venarum lumbarium à sanguine ibi collecto, ipsos distendit: tum verò muliebrium circa locos amplificatio, sui quoque vitij participes facit lumbos, atque ipsos contrahendo distendit. Sic etiam pedum tensio est affectione propriâ quam ipsis infert muliebrium propagatio, vel ipsa contractio ex vitio alieno quod est in locis & partibus vbi mulierum naturalia continentur. Sic enim comparatur lumborum σύντασις atque pedum, ex muliebrium abundantia: non quidem eorum quæ foras exeunt, sed quæ subsistunt; vt suprà docuimus, vbi legitur in hanc sententiam, ἐκ γυναικείων πλῆθος: quod abundantiæ nomen hîc non expressum est, sed subauditur in illo ἐκ γυναικείων. Ac supprimendi & inhibendi causæ sunt eo loco à nobis adductæ.

Coac. penult. cap. 12. lib. 2.

Promovet svppvratvm] Quod est eiusmodi, vt in spe angusta desperationem non adferat, statuatúrque medium inter eam & salutarem crisin, vt erit ipsius conditio, & in expurgando libertas ac liberalitas, atque copia, nullo superstite vlcere maligno in locis. Est autem difficilis ratio statuendi, pus effici è materia quæ non est capax pepasmi, qualis est lochiorum, vt Galeno visum est ad historiam de Philini vxore, quam sustulit lochiorum suppressio cum sæuis symptomatis: sicut vxorem Epicratis ab interitu vindicauit liberalis eorum & libera expurgatio. Itaque adducor facilè vt hîc muliebrium nomen, pro menstruis positum esse putem; de quibus in empyema mutatis, hæc philosophia est præceptoris. *Existunt mulieres quibus menstrua cunctando purulenta fiunt, exactis duobus aut tribus à suppressione mensibus. Atque id potißimùm accidit, si æstu febrili menstrua incanduerint. Ac signa hæc opinionem faciunt suppurati iamiam futuri; dolor prægrandis hypogastrij; venarum micantium pulsus molesti; tactus cuiuslibet, etiam suspensi, offensio in hypogastrio. Et si meliùs illi futurum est, prorumpunt menstrua per sinum pudoris, exitque purulentus sanguis & graueolentior per septem, octó ve, aut etiam nouem dies. Antea verò laborat & exercetur, vt dictum est. Porrò autem cui menstrua purulenta conuenienter fuerint expurgata, profuerit nullum restare vlcus. Nam si fortè supersit, longiorem & accuratam magis curationem requirit à medico, ne ipsum putrescat, fiátque admodum fœdi odoris.*

hist. 4. & 5. 1. Epid.

Tvm qvæ ex alvo variegata, ægre, pigro lapsv descendvnt viscida, foedi odoris, cvm strangvlatv] Quorum scilicet è lumbis in aluum refluxu, cùm ibi paulisper hæserint, excretio est dysenterica, quam facit ipsorum tenacitas & acrimonia, vnde vis noua locis infertur, & inde opinio strangulatus; cuiusmodi esse solet hystericarum quæ fauces laqueo sibi præcludi putant.

Præter illa iam dicta, svppvrationem indvcvnt] Quod est eiusmodi ac si diceret. Præter illa muliebria puruléta, quorum è locis excretio est per sinum pudoris, ídque cum vlcere, vel etiam nullo superstite ibi vnde manarunt; est quoque alia purulenti humoris per aluum purgatio, de qua illud iam pridem est positum à pręceptore. *Quibus è dysenteria sæua itur ad puriformia; qui superstat humor, multùm albus erit & multus.* Nam pituita pepasmo fit puriformis; ipsa verò bilis πῶς φλεγματοῦται, i. *quodammodo pituitescit.* Igitur ab egestione cruenta quæ difficulter, crebrò, & parum egeritur; transitus fit ad puriformem, virtute caloris natiui, & integritate partium solidarum, quibus materia effera mitificatur, & omnem exuit feritatem, vt iam dominatu regatur ipsius naturæ, nec ampliùs ipsi vim adferat. Secus est in egestione opima, læui & pauca, partim alba, partim subflaua. Hîc liquitur adeps & seuum; quorum seuosa & adiposa egestio, febris ardore liquata, difficilis est ac fœdi odoris, nec vllum adfert dysenterico adiumentum, sicut hæc puriformis.

Coac. 3. cap. 20. lib. 2.

Tales avtem arbitror nonnihil delirare] Propter sympathiam cerebri ab vtero inflammato, quæ ipsi cum eo intercedit, διὰ τὸ κοινὸν εἶναι καὶ ὁμογενές, i. *propter communionem & generis similitudinem.* Appositè autem sapientérque posuit, τι παρακρούειν, i. *vix esse apud se*, ac nonnihil, siue parumper, è potestate sui exire: præsertim cùm hypogastrij dolor est cum venis micantibus, dum puris pepasmo natura incumbit: quoniam nullum delirium potest esse ἰδιωτικός, quando in cæteris partibus pituitæ & bilis offensiones, cerebrum in sympathiam & contagionem adducunt.

Gal. cõment. ad prorrh. 1. f. 1. 1.

Τὰ ὑστερικά

18 Τὰ ὑστερικὰ ἐν κοιλίῃσι σκληρύσματα ἐπώδυνα· ὀξέως ὀλέθριον.

Hystericæ duritates in aluo admodum dolorificæ; crudeliter atque citò perniciosæ.

Hoc primum symptoma est vteri, quod ipsum proprio vitio malè habet, non alieno. Est autem systrophica inflammatio, cuius hoc signum est, hysterica duritas in aluo admodum dolorifica: sicut hepatis inflammati, tumor durus ac dolorificus hypochondrij. Sed ratio atque causa eorum quę scripta sunt in hac prognosi, similiter explicabuntur, vt pridem fecimus in dolorifica hypochondrij duritate ab hepate inflammato.

Ergo. Hystericæ duritates] Quas edit prægrãdis vteri tensio, quam facit rheuma consistẽs à cõcitato sanguine: idq; ὀργάσμῳ siue impulsu, vel etiam illinc expulsu vnde non exit, sed ibi consistit. Impellitur autem, per venas αἱμόῤῥους, in venulas quæ ipsi affixæ sunt, nutriendi causa. Itaque in tumorem assurgit, de quo dicetur mox. Nam duritas illa, communis est inflammationis & scirrhi. Vtriusque autem distinctio est in promptu.

Admodum dolorificæ] Distento multùm vtero, sensus acerrimi, ac proritato sanguinis glutinosi, firmiter illic infarcti, nimia abundantia. Sic enim sensio est peracerba doloris, magnitudine, idea, æqualitate & assiduitate proprij humoris morbifici & partis obsessæ; cùm scilicet proprio dolet vitio, non alieno. Nam σκλήρωμα hîc expressum, non est scirrhosi vteri, sed inflammati; quia ἐπώδυνον: quod nequit esse in scirrho, quantumuis durissimo, propter scirrhosæ partis æqualiter intemperatæ τὴν νάρκην ἢ καὶ ἀναισθησίαν, quam infert consistens rheuma humoris torpifici: idque tum per se, tum ex euentu, quod est à phlegmone perfrigerando nimium stupefacta. Et verò conniuentia vteri; non quidem grauidarum cum mollitudine, sed vacuarum à duritate vtriusque tumoris, commune symptoma est; inflammationis quidem, cum sæuo dolore; scirrhi autem, cum sensu torporis. Est enim τὸ σκλήρωμα, vtriusque morbi commune, vt annotauit Galenus ad illum aphorismum. Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι· ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν. i. *Quibuscunque os vteri durum est; ijs necesse est vt conniueat.* aph.44.5.

In alvo] i. In omni partium regione quas occupat amplitudo ventris. Sunt autem illic positæ vbi symptomata recensentur vteri inflammati, quæ sunt huiusmodi. *Vtero inflammato, menstrua reuoluuntur, aut inde apparent praua & pauca: ipsaque ceruix vteri, venulis intertexta, fit araneosa. Tum febris acuta mentem inuadens. Et quoties ieiuna est mulier, vomitio quædam ipsi procedit, & omnia reuomit quæ assumpserit. Quinetiam dolor occupat imum ventrem & lumbos: tum exanimatur, ac toto corpore perfrigescit. Venter nunc durus, nunc mollis percipitur, conflagrátque incendio, atque in eam molem assurgit, vt fœtum gerere videatur.* Itaque non minùs verè quàm apposite scriptum est, ἐν κοιλίῃσιν, vt ostendantur vitia & incommoda variarum in aluo partium, inflammati vteri sociarum & vicinarum; proptereáque in eius afflictionis, quæ inter magnas eximia est, sympathiam adductarum. Quod in omni sympathia, omnibúsque symptomatis quæ per ἐπιγένεσιν inferuntur, obseruandum præcepit Hippocrates. Hîc enim nomen, τῆς κοιλίας, non est alui cibariæ, non item spirabilis; quam esse dixit κάτω ἢ ἄνω κοιλίαν; sed eius capacitatis & aluei quæ ab imo sterno describitur ad pubem vsque: vnde ventrosi homines γαστρώδεες; & fœminæ grauidæ, ἐν γαστρὶ ἔχειν, i. *in aluo gestare* dicuntur. Sic enim Galenus τὴν κοιλίαν interpretatur. Est autem in aluis duritas, ab inflãmato vtero, per oppressionem partium circumiacentium, similiter vt hypochondrij, ab hepate inflammato multùm oppressi atque distenti, vt suprà dictum est de tẽsione quam propria edit affectio distentæ partis, aut vicinarum sociarúmve contractio.

lib.2. περὶ γυναικείων.

cõm. ad aph. 55.7.

Crudeliter atque cito perniciosæ] Crudeliter quidem, vt planè ostendunt prædicta symptomata pathognomonica, epigenomena, & epiphænomena: citò autem, menstruorum refluxu ad principatus vitæ; substillo vrinæ, ab inflammata vesica cum vtero, & nimis oppressa, vnde est crebra & ægra vrinæ expressio; tum sæui doloris toto corpore cruciatu; delirio, & febre acuta, &c. Ac sanè crudelis citæ perniciei, similiter hîc ratio apponi potest, sicut expressa est in cõuulsione, his verbis. Οὐκ ἀναμένει χρόνον πολὺν ἡ συντονία τοῦ νοσήματος· ἀλλὰ ἐν τάχει καταλύει μὲν τὴν δύναμιν, ὀξὺν τε θάνατον ἐπιφέρει. i. *Tempus non expectat doloris contentio: sed citò vires exoluit, citámque mortem adducit.* Nam phlegmone vteri, doloris ac febris perniciosa vi, erysipelas ipsum præcedit: nec minùs funesta est mulieri grauidæ atque vacuæ, quàm fœtui erysipelas. De quo hæc sententia est præceptoris. Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γίνηται· θανατῶδες. i. *Si grauidæ mulieri erysipelas nascatur in vtero; mortiferum est.*

comment. ad aph.25.2.

aph. 43.5.

19 Τῇσιν ἐπιφόροισιν ἤδη, ἀφθώδεα ῥεύματα ἐπώδυνα· πονηρόν. αἱμοῤῥοΐς ταύτῃσι κάκιστον.

Mulieribus notæ grauiditatis, fluxiones aphthiferæ, dolorificæ; prauæ. Has peßimè habet hæmorrhois.

Exercitatio hîc noua eſt ſuper mutata conſuetudine bene gerendi fœtum, pariendique partu ſecundo ac tempeſtiuo, ad inſuetam aborſionem; vnde reſtibilis olim fœcunditas, mutationem nunc habet ſterilitatis. Ac certè hîc philologia ex æquo certat cum philoſophia. Vtramq; autem ſic explicare conſilium eſt.

Mvlieribvs notæ graviditatis] Sic enim conſultò vertimus, vt inde ſignificetur vel ipſa reſtibilis olim fœcunditas, quæ cuique nota eſt; vel iam prouecta grauiditas, cuius in aluo grauidæ cernitur meteoriſmus prægrandis. Nam ſuprà dictum eſt περὶ τῶν ἐπιφόρων. Tum etiam alibi ſæpe patefacta emphaſis notæ illius, ἤδη, apud Hippocratem.

Flvxiones aphthiferæ] Non ipſæ quidē aphthoſæ, ſed ora ipſa quibus à rheumate vlcuſcula inferuntur. Sunt autem rheumata feritate ἀφθώδεα, i. *fœta vlcuſculis*, quocunque illa inciderint διὰ τὴν ξύσιν καὶ τρηχυσμὸν διαβρωτικόν, i. *abradendo & exaſperando erodentia*, quorum malefica vis eſt à pituita putri & ſalſa, è capite ibi collecta; vel à viſcerum & hepatitis impuritate, cum vitio capitis; vel à diuturna tempeſtate auſtrina & pluuia, quam excipit aquilonia. De qua tempeſtate aphthifera ſic viſum eſt præceptori Galeno, ad illam ſententiam dictatoris. Στόματα ἀφθώδεα, κοιλίαι ταραχώδεες, &c. *Earum*, inquit, *omnium, quæ hîc ponuntur, affectionum, ſingulæ oriuntur* συνήθως; *nulla prædita qualitate maligna.* Deinde ſubiungit. *Igitur aphthæ gignuntur puerulis continenter in ore: ſunt autem vlcuſcula preſſa leuiter in ſuperficie, quæ ſaneſcunt facilè, malignitatis expertia.* Et paulò pòſt. *Sed cùm influit prauus humor omni ætate, ſemper exiſtunt maligna: ſicut omnia è malis orta ſemper ſunt mala. Secus eſt de pueribilibus aphthis quæ mulctra nutricis pullulant in ore tenerrimo, ſi lac paulò ſit acrius, donec ipſum mulgere & ſugere conſueuerint.*

Dolorificæ] Quoniam aphthæ κακοήθως obortæ, & ſoboles putris & maligni humoris, vbiuis partium illæ fuerint, ibi putredinem ſecum habent coniunctam partis obſeſſæ: ſicut & alia quæuis pathemata quæ ſub diſperſorum, i. σποράδων, ſpecie, à tempeſtate peſtifera inferuntur. Exempla ſunt in eryſipelate, aliiſque morbis quorum hiſtoria recenſetur lib. 3. Epid. part. 3. Sunt igitur hæ dolorificæ: quia partes quas occupant, malè habent abradendo & erodendo.

Pravæ] Cur ita ſint, dictum eſt ſuprà in hoc tractatu. Sed ei facili enarrationi multum lucis adiicietur ex Galeni comment. ad illum locum Hippocratis, vbi narrat, aluos turbatas & cibi faſtidium, proximè ſequi aphthas malignas. Verba Galeni hæc ſunt, Latinè conuerſa. *Eius qui è capite fluxit ad fauces praui humoris quæ portio abiit in pulmonem, tabifica mala effecit: quæ autem ſeceſſit ad aluum, ducta deorſum, ſuo morſu prægrandem concitat turbationem, quod apertè oſtendunt* κοιλίαι ταραχώδεες. *Sed ea portio in aluum delapſa, non antè infrà tranſmittitur, quàm appetendi vim labefactarit, vnde naſcuntur* αἱ ἀποσιτίαι. Ergo prauæ ſunt grauidis illæ aphthæ, ſic natæ vt dictum eſt: tum quia inducunt cibi faſtidia, vnde macreſcunt inedia: tum quia gerendi ac nutriendi fœtum, commoditatem adimunt. Gerendi quidem, vinculorum vteri laxitate; nutriendi verò, commeatus penuria, ex alui profluuio. Quicquid autem gerendi ac nutriendi puerum, commoditatem adimit; abortionem facit.

Has avtem pessime habet hæmorrhois] i. Sanguinis anagωge, quam edit pulmonū vena exeſa, feritate catarrhi eò prolapſi. Nam inde phthiſis venit, cuius quidem primigeniȩ duas tantùm cauſas ponit Hippocrates vbi ait. Ibi demum phthiſes in metu ſunt maximo: tum à ruptione craſſarum venarum; tum à catarrho è capite. Quòd autem hæmorrhois pro hæmorrhagia pulmonum appoſitè ſcripta ſit; declarat illud quod efferis aphthis è catarrho ſubiunxit in grauidis. *Has autem peſſimè habet hæmorrhois.* Quod certè nomen hîc nequit apponi quàm venis pulmonum, & ipſis pulmonibus, vbi non minora ſunt incommoda catarrhi ferini è capite prolabentis, quàm in ſtomacho & inteſtinis. Quinetiam non minùs verè quàm appoſitè, nomen *hæmorrhois* illuc referri poteſt, quod Ariſtoteles vſurpauit pro hæmorrhagia, vndecunque illa cietur. Sic enim ſcripſit de menſtruis. Ὥσπερ οὖν ἐν ταῖς κοιλίαις διὰ τὴν ἀπεψίαν γίνεται διάῤῥοια, οὕτως ἐν ταῖς φλεψὶν, αἵ τε ἄλλαι αἱμοῤῥοΐδες, καὶ αἱ τῶν καταμηνίων· καὶ γὰρ αὕτη αἱμοῤῥοΐς ἐστι. i. *Vt igitur in aluo diarrhœa ex cruditate eſt: ſic in venis aliæ hæmorrhoides, ipſaque in primis mēſtruorum.*

cap. 17. lib. 2. huius operis.

Ariſt. de generat. animal. cap. 19. lib. 1.

20 Ἧισι κοιλίης ἐπαρθείσης, ἐς αἰδοῖον ἔρευθος ἦλθε· γυναικείων λευκῶν ὑγρῶν κατελθόντων ἐξαπίνης, ἐν μακροῖσι πυρετοῖσι τελευτῶσι.

Quibus in aluo prætumida, rubor naturalia occuparit eò productus, cùm muliebria alba liquida inde proceſſerint repentè; in longis febribus vitam finiunt.

Ecce itervm noua exercitatio ſuper euentu muliebrium quæ fundit empyema in locis conceptum, cuius origo fuit inflammatio nata è menſtruis illic collectis, cùm eò confluxerint, nec exitum inde habuerint. Ratio exercitandi ſic erit, de verbis in hac prognωſi conceptis.

Qvibvs] De nulla purgatione menſtrua, aut puerperia, multùm è ſua norma & conſuetudine naturaliter conſtituta egreſſis. Eſt enim mulierum omnium fœcundarum conſuetudo purgandi naturaliter conſtituta; vel, vt præceptor loquitur, τὸ συνηθὲς κατὰ φύσιν, purgandi menſtrua & puerperia. Neque hoc beneficio carere poſſunt ſine incommodo valetudinis, & vitæ diſcrimine.

In alvo prætvmida] Non quidem cibaria, neque ſpirabili, quæ eſt ἡ ἄνω ἢ κάτω κοιλία, ſicut iam dixi-

iam diximus: ſed in parte ima totius abdominis, quod hypogaſtrium nominatur, ſiue κοιλία νειαρὴ; tum in lumbis & ilibus, vbi mulierum genitalia continentur. Eſt autem pars illa prætumida, editque meteωriſmum; non quidem aluinum ſimpliciter, à vitio epigaſtrij; nec hypochondriacum, ab vtrouis viſcere inflammato; nec item hydropicum, abdomine vtriformi, cùm vel aqua repletum eſt, vel ſpiritu flatulento diſtentum: ſed vterinum, ſiue hyſtericum; cùm ſcilicet tumore vteri ſubiacentis oppreſſum diſtenditur. Nam grauiditatis, quæ totam occupat amplitudinem epigaſtrij, nulla hîc mentio. Eſt igitur hypogaſtrium in hac prognωſi prætumidum: quia diſtentum ab vtero inflammato, cuius inflammatio eſt in culpa & vitio communis officij; cùm ſcilicet menſtruorum illic hærentium nimia obruitur abundantia, & in molem aſſurgit. Fuit enim iudicium præceptoris, quòd menſtruorum trimeſtris aut etiam bimeſtris ſuppreſſio, quibuſdam mulieribus inducit empyema, fieríque δ[ι]άπνα καθαρμώνια, i. *menſtrua purulenta*; cùm videlicet incandeſcunt æſtu febrili. Ac tum illius purulentiæ hæc ſigna oſtendi. Nam hypogaſtrij dolor prægrandis eſt, cum pulſu moleſto venarum ibi micantium: ſicut eſſe ſolet in omni phlegmone magna ſyſtrophica, quæ tactu omni, quantumuis leui, oſtenditur, ſimiliter vt hæc hyſterica inflammatio, quæ hypogaſtrij tactu ægreſcit.

Rvbor natvralia occvparit, eo prodvctvs] Atque hoc ſignum eſt σωεδρεῦον vteri ſic occupati vt diximus, nempe ſyſtrophica phlegmone. Eſt enim rubor, ſymptωma partis cuiusque quam occupat inflammatio, ſequitúrque potiſſimùm naturam humoris morbifici, hoc eſt, ſanguinis, inflammationem mouentis. Atque hic rubor non eſt partis ſuauerubentis, ſed rubore ſaturo coloratæ: quia non rubet ſanguine ſibi naturaliter attracto, nutritionis ergo; ſed eò vi concitato ad inflammandum. Eſt autem hic rubor eò productus, hoc eſt, ab vtero ad naturalia, ſiue ad ſinum pudoris κατ' ἴξιν, i. *è directò*, continuitate partis vicinæ & ſociæ. Ac certè illa propagatio ruboris ab vtero ad ſinum pudoris, illac futuri exitus materiæ purulentæ ſignum oſtendit: ſi quidem ſperabile ſit empyema in ſpe anguſta phymatis crudi, partem nobiliſſimam occupantis, & omni corporis principatui, ſocietate & affinitate coniunctam. Ibi enim ſpes quædam ſalutis affulget, quæ in anguſto erat, cum φλεγμονῶδες phyma, cruditate ſæuiſſimum, coctione miteſcit, &, domita feritate, vertitur in empyema puris albi, æqualis, & nihil olentis, aut certè minimùm graueolentis, quod exitum inde habet liberè & liberaliter. Sic enim empyema, defunctam reddit mulierem eo periculo citæ mortis, à crudeliſſimo & inſanabili morbo venturæ, ſi nullum ſuperſit vlcus in vtero. Scitum eſt illud Galeni, ὅτι τὸ ἐμπύημα, μέσον πως ἐστὶ τῶν ἐν τάχει λυομένων, καὶ τῶν ἀνιάτων, i. *quòd empyema, quodammodo medium eſt inter ea quæ citò ſoluuntur, & ea quæ ſunt inſanabilia*. Atque id locum habet in empyemate mali puris, & curſum aliò inflectentis quàm decet. Nam ſi res ita tulerit vt mēſtrua purulenta prorumpant ſuper inguina, ſine phymate, ad mollitudinem alui, & illac ferātur fœdi odoris; mulier non erit ſuperſtes, aut ſemper manebit ſterilis, nec ampliùs fructuoſa: quoniam eò concidit ipſum os vteri, quod ἕλκωσιν ibi facit. Vetus eſt illa ſententia præceptoris. Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπονῇ· ἀνάγκη ἕλκωσιν γίνεσθαι. i. *Si vterus iſchio incumbens doleat; neceſſe eſt fieri vlcus quod pariter cutim contra ſe afficiat.*

Cvm mvliebria alba liqvida inde processerint] i. Cùm menſtrua glutinoſa, locis infarcta, & inde inflammationem mouentia, nunc pepaſmo in pus conuerſa; ob eamque cauſam meabilia, vt eſſe ſolet conditio puris infarcti, ſanguinis pepaſmo confecti. Sunt autem hîc muliebria alba, quæ vocat Hippocrates δ[ι]άπνα καθαρμώνια, i. *menſtrua purulenta*, quæ puris mixtione albeſcunt. Eſt enim genus aliud τῶν γυναικείων λευκῶν, i. *alborum muliebrium*; quod vtrùm verè huc, & appoſitè adduci poſſit; mox loco ſcribetur.

Repente] Ἐξαπίνης ἢ ἐξαίφνης. Quod idem eſt propriè atque ἄνευ προφάσιος, i. *ſine præuidentia*, vel *inopinato*: quamquam hîc fortè non deeſt præuidentia, vbi febris adeſt, tametſi longa, quæ mortem ſubeſſe nonnunquam oſtendit; non tamen ita citò venturam, vt ægrotum opprimat velut incautum nec opinantem, ſicut eſt in aduerbio ἐξαπίνης: quod cum verbo hîc poſito, τελευτῶσι, planè oſtendit eas vitam finire, οὐδενὸς προηγησαμένου συμπτώματος, i. *nullo ſymptωmate antegreſſo*, vel cauſa tam citæ mortis. Erit igitur τὸ ἐξαπίνης, idem quod alibi ſcripſit, λαθραίως, vbi eſt illud prorrheticum. Τὰ αἱμορραγέοντα ἐφιδροῦντα τρώματι· κακοήθεα. διαλεγόμενοι, λαθραίως τελευτῶσι. i. *Quibus effuſo ſanguine, ſudatiuncula eſt cum trωmate; grauiſſimum habent malum. Atque hi vitam finiunt, voce capti, nec opinantes.*

In longis febribvs] Quæ non cōtinenter, celeriter, nec vehementer mouentur: ſed νωθρῶς & βληχρῶς, ἢ χλιαρῶς, i. *in calore lento ac tepido*. Sic autem ſunt illæ febres: quia ἐρεθισμὸν naturæ non inferunt quo ſe concutiat, adhibeátque τὴν ἔφοδον ad eas excutiendas. Eſt enim partium exolutarum, & inde humoris morbifici, febris lenta & longa. Qualis apparet in dyſenteria quam edit hepatis ἀτονία, i. *exolutio*. Atque hîc menſtruorum alborum non eadem ratio eſt, atque illorum quæ tranſmiſſa in locos è capite, facilémque habentia exitum, nec πολυχρόνιον; corpora ſeruant mulierum integra, vindicata ſcilicet ab excrementis quæ ſunt ipſis ægrotandi cauſæ. Sed hîc ſimiliter, vt catarrhi è capite prolabentis, in pus mutatio eſſe ſolet, vnde perennis & irrita mortiferáque, labentibus inde diebus, ſputi purulenti expurgatio eſt; ſic excrementorum vteri propriorum, atque communium, meritò vel immeritò eò fluentium & collectorum, puriformis & alba eſt idea; tum mixtione puris ab vtero exulcerato; tum eius coloris impreſſione à parte corrupta, quæ in officio tam communi, quàm proprio, continenter ſimile fundit excrementum ſubiectæ ſubſtantiæ. Inde mulieri tabes venit: quia corpus multùm emacruit à fluxu perenni, quod etiam liquitur à febre lenta quam inflammatio verſa in empyema reliquit in vlcere quod ab empyemate manet ſuperſtes. Non enim pus inde natum, breui effluxit, ſeptem diebus, vel nouem ad ſummum, nec effluendo finem attulit febriendi: quia vlcus reliquit κακοήθεστερον, quod, perenni humorum affluxu, magis ac magis fit efferum, partíſque ipſius corruptione multùm in dies inde adiicitur ei

periculo quod hîc ſubeſſe docetur his verbis.

VITAM FINIVNT] Quidam poſtridie quàm aluus ducta fuerit tabo nigro, λαθραίως διαλεγόμεναι, i. *differendo nec opinantes*: quoniam moriendi ſenſum adimit viuifici nectaris vacuatio atque vacuitas, & partium ſolidarum exolutio cum vitali principio.

21 Σπασμῷ, γυναικείων ἐν ἀρχῇσι φανέντων, πυρετοῦ μὴ ἐπιγινομένου, λύσις.

Conuulſionis finem adferunt muliebria quæ primùm, aut ſtatim apparent: atque id ſine febre.

DE COMMODIS muliebrium, illud perceptum eſt; quòd ea mulierum ſanant incommoda, quę in viris non rarò ſunt inſanabilia. Et quæ in viris non ſine incõmodo valetudinis abiguntur, eorũ tutiſſima ſunt in mulieribus alexiteria, hoc eſt muliebria, quorum aduentu non minus adiicitur ſanitati tuendæ, quàm ei redintegrandæ. Muliebrium auxiliares manus, ac veluti θεῶν χεῖρες, cernuntur aduerſus conuulſionem, illæque mulierum commodo quæ in viris non niſi oborta febre acuta quieſcit, nec ſine incommodo: ſicut planum faciet examen huius prognoſeως.

CONVVLSIONIS] i. Iniuſſæ contractionis earum partium quæ, naturaliter, iuſſu noſtro mouentur. Atque illius quidem iniuſſæ contractionis cauſa eſt, nerui diſtentio, vel humore crudo & craſſo imbuti, vel inflammati. Nerui enim diſtenti, cùm exaruerit febris ardore; nullum eſt alexiterium.

FINEM ADFERVNT] Σπασμοῦ λύσις. Eodem planè ſenſu, quo ſuprà dixit, σπασμὸν λυτικὸν πυρετὸς ἐπιγινόμενος, i. *conuulſionem ſanat exorta febris acuta*. &c. Nam, λύειν, ſanare eſt, &, λύσις, ſanatio: vt illic annotauimus. Ergo ſi mauis; conuulſionem ſanant, i. adferunt redintegrationem partibus è natura egreſſis, faciúntque vt dominatu noſtro per voluntatem iam moueantur partes, quæ ἀπροαιρέτως, vi cauſæ morbificæ manebant contractæ.

MVLIEBRIA] Γυναικεῖα. Quæ hic appoſitè pro menſtruis vſurpanda: ſicut & verè, aliàs, pro omnibus mulierum purgamentis, in quibus ſunt menſtrua; quę κατ' ἐξοχὴν alibi, ſicut hoc loco appoſitè, γυναικεῖα, i. *muliebria* nominantur. Ac ſanè κατ' ἐξοχὴν pro menſtruis vſurpata reperio in hiſtoria Phaëtuſæ; quæ, cùm ex mœrore ob mariti exilium menſtrualis non eſſet, nulla ope, nec vlla induſtria potuit γυναικωθῆναι, i. *ad eam muliebritatem redire quæ eſt in menſtruis*. Hîc autem appoſitè, ſicut iam dixi, ponuntur pro menſtruis: quoniam menſtruorum eſt proprium, ſanare conuulſionem, non autem muliebrium cæterorum. Sic enim puerilis epilepſiæ finem adfert ἡ τῶν καταμηνίων ῥῆξις, i. *menſtruorum purgatio*: ſicut & viris ἡ ἔκλαμψις, i. *lumen ac ſplendor caloris natiui*, ſimulatque ventum eſt ad pubertatem. Sic legimus, mulierem illam δυσαίνιον Thaſiam, cui oborta febris à menſtruorum ſuppreſſione, cõuulſionibus crebra erat; cum nigris vrinis, graui periculo defunctam fuiſſe, ac reſtitutam, liberali exitu menſtruorum. Cætera autem commoda muliebrium, quibus vtuntur mulieres aduerſus pericula febrium acutarum, cum ſæuis ſymptωmatis coniunctarum, ponuntur ob oculos in Lariſſæa virgine, quam prima eruptio menſtruorum ab interitu vindicauit. Eius hiſtoria, proximè eſt prædictam, apud Hippocratem.

QVÆ PRIMVM AVT STATIM APPARENT] Ἐν ἀρχῇσι, i. *cùm primùm, aut quàm primùm*: vt inde ſignificetur vel prima muliebritas menſtrualis, vel ſtatim à conuulſione oborta, de more, purgatio menſtruorum. Vtrumque hîc verè & appoſitè dici poteſt. Nam puerilis epilepſiæ ſanatio eſt in pubertate, cùm primùm virgo eſt menſtrualis, ac menſtrua illi bene reſpondent. Thaſia illa finem habuit conuulſionum, quòd ei quamprimùm à febre, conuulſionibus illis crebra, liberalis incidit purgatio mẽſtruorum: incidit autem tertio die. Ratio autem ſanandi conuulſionem merito menſtruorum, in vacuatione conſiſtit humoris conuulſifici, quo expediti nerui, non ampliùs contrahuntur nobis inuitis, nec cerebrum etiam quod olim ciebat epilepticam conuulſionem; dum eius contractio ſeipſum verſus, abripiebat ſuas ſpinalis medullæ, & inde neruorum propagines. Sed ea contractio cerebri epileptica quæ cadit in pueros, non eſt vaporis tetri, aut qualitatis malignæ, ſicut in grandioribus eſſe ſolet: verùm humoris craſſi & frigidi, proptereáque huius præſidia ſunt in vacuatione propria humoris morbifici, & conuulſarum partium neoteriſmo. Ac vacuatio quidem humoris, perficitur menſtrua purgatione, tum albumineis quoque vrinis, & aluo prorupta. Neoteriſmus autem cùm primùm calor natiuus lumen ſuum oſtendit in lanugine, voce mutata, & veneris appetitu. In cæteris autem, cœli ac ſoli mutatione, ſomno, diæta, & febre. De quibus hæc pridem ſunt poſita. *Conuulſionem ſanat exorta febris acuta quæ priùs non fuit; aut ſi priùs fuerit, exacerbata. Quinetiam prodeſt vrinam fluere albumineam, aluos ferri, ac ſomnum inire*. Sed illa præſidia quæ adferunt vacuatio propria & neoteriſmus; eiuſmodi eſſe debent, vt continuò adſint cùm primùm conuulſio eſt, neruis à phlegmone, vel ab humore crudo diſtentis. Eſt enim conuulſio inſanabilis atque mortifera, cuius exolutio cita non eſt. Atque vt febris à conuulſione, ſtatim exorta quieſcit; qua ſeriùs incidente, mors in propinquo eſſe oſtenditur: ſic vacuatio & neoteriſmus, fruſtra vetuſtam conuulſionem oppugnant. Quod ſpectat illud quod poſuit, ἐν ἀρχῇσι, i. *circa initia*, cùm locus eſt curationi à febre, aut menſtruis, priuſquam conuulſio in vetuſtatem inciderit; ſi modò ibi verendum eſt de vetuſtate, vbi doloris grauiſſimi συντονία, vires exoluit, & citam mortem adducit.

ATQVE ID SINE FEBRE] Quod idem eſt ac ſi diceret. Ex tribus rationibus exoluendi conuulſionem quæ fit diſtentis à phlegmone, aut craſſo & viſcido humore neruis; vna quidem conſumptio eſt quam facit febris acuta quæ priùs non fuit: ſed hæc inflammatis neruis non eſt propicia, ſicut purgatio menſtruorum; vt tantùm bona ſpe, non tam ſecura tamen, medicum conſolatur, quàm muliebria, aut perirrhœa vrinæ craſſæ & albumineæ, vbi diſtentio eſt neruorum, & inde contractio ab humore craſſo & frigido. Nam vt concedam febrem acutam beneficium adferre neruis, humore frigido & glutinoſo diſtentis atque contractis; ipſam tenſionem exoluendo, & intemperiem frigidam corrigendo; tamen eorum naturæ bellum indicit quando, iis redintegratis, & ſublata conuulſione, vis eius calefaciendi atque ſiccandi, neruorum ſubſtantiam labefactat. Secus eſt conuulſioni ab aliis quæ ipſam exoluunt coquendo aut vacuando: de quibus nihil verendum, ſicut de ipſa febre acuta. Coquunt humorem craſſum glutinoſum ac frigidum, ſomnus, fomenta, & hapſi. Vacuant autem, muliebria, diarrhœa, & perirrhœa vrinarum craſſarum. Inde conuulſio exoluitur, ſine febre, quam nihil neceſſe eſt hîc adeſſe, ac fortè ipſam commodo ægri prodeſt abeſſe: præſertim cùm ætatis merito regnat conuulſio. Vt enim ſuauecalidum, foris admotum, ſiue ipſum θέρμασμα, eſt tetanorum, rigorum, conuulſionum παρηγορικόν: ſic etiam ſplendor caloris natiui, ac lumen cùm micare cœperit in pubertate, cruditatem exoluit conuulſificam, & epilepticam, vnde primis annis obruebatur. Idem quoque faciunt prima virginum muliebria, & conſueta virginum cæterarum, ſi quando ipſorum ſuppreſſio cauſam attulit conuulſionis. Nam diarrhœa & perirrhœa craſſi & glutinoſi humoris conuulſionem mouentis, idem facit in omni vtriusque ſexus ætate. Ac ratio quidem exoluendæ conuulſionis per diarrhœam, ita ſuſcipitur; cùm ſcilicet fortis naturæ contentio, mitificatum humorem per lumborum neruos exprimit ad meſocωlum, & inde ad inteſtina, ſimiliter vt in lumborum gibbero quod aſſurgit à phymate, cuius præſidiū eſt dyſenteria aut varix. Nam perirrhœa quę ſanat conuulſionem, humore illo cietur, qui μετάστασιν habet è neruis ad venas: ſicut ad neruos crebra eſt, ducta è venis quæ ciet tremorem in febribus, cui delirium inde ſuccedit.

22 Οὖρα λεπτὰ ὑπονεφελα, ἐν μέσῳ ἐναιωρούμενα· ῥῖγος σημαίνει.

Vrinæ tenues ſubnebuloſæ, quarum in medio eſt enæorema; rigorem denunciant.

VT NON appoſitè ad hunc locum de rebus mulierum poſita eſt hæc prognωſis: ita nec verè ad id de quo ſcripta eſt. Non enim vrina deſcripta, rigoris prænuncia eſt; ſiue ad ſymptωmaticum referatur; ſiue ad periodicum; ſiue ad criticum.

23 Ην ἀπὸ τῆς τετράδος, αἱματώδης ῥύσις γίνηται· χρόνια σημαίνει· καὶ κοιλίη καταρρήγνυται, καὶ σκελέων οἰδήματα.

Si cui quartana eſt hæmorrhagia, diuturnitatem oſtendit: ac tum prorumpit aluus, & crura intumeſcunt.

AC NEQVE hæc loco ſcripta eſt, neque appoſitè ad muliebria. Veritas autem prognoſeωs lucet in eo; quòd nulla criſis bona eſt quæ indicata non fuerit ad ſpeciem & ad tempus: tum autem, quæ diem paroxyſmi non occuparit. Neutrum eſt in quartana hæmorrhagia. Nam quartus dies, ante ſe indicem nullum habet. Idem verò criticus eſſe nequit in paroxyſmi vacuitate. Niſi quis excuſationem adferat ſanguinis, pigro lapſu atque ſtillatim è nare quarto die fluentis: atque id cum pepaſmo vrinæ. Nam tale ſubſtillum, ſperabilem criſin oſtendit per liberam & liberalem hæmorrhagiam, ſeptimo die venturam. Vbi pepaſmus vrinæ index eſt diei critici: vt ſtillicidium criſis ipſius. Secus eſt à quartana hæmorrhagia.

DIVTVRNITATEM OSTENDIT] Quoniam omnis quæ fruſtra eſt proritatio, vertitur in malos abſceſſus, omniáque ſecum adfert incommoda diuturnitatis, laborum, ac ſæpe interitus.

AC TVM PRORVMPIT ALVVS] Propter impotentiam coquendi aut continendi, quam intulit quartana hæmorrhagia ſiniſtri iudicij, vt ſanè ſunt omnia δύσκριτα ἢ καὶ θανατώδεα τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα. Atque hæc ſunt incommoda quartanæ hæmorrhagiæ non criticæ, vt aluus profuſior ſit ſuo vitio atque damno.

ET CRVRA TVMESCVNT] Vel abſceſſu materiæ; eò mutata excretione critica; vel paupertate caloris natiui, cuius in cauſa eſt tum hæmorrhagia, tum alui profluuium. Ergo hîc nulla eſt muliebritas. Eſt enim hoc perinde virorum atque mulierum.

24 Τῇσιν ἐπιφόροισι κεφαλαλγικὰ καρώδεα, μετὰ βάρεος γινόμενα· ἴσως δὲ ταύτῃσι, καὶ ἅμα σπασμῶδές τι ὠφελέει.

Quæ cum ſopore & grauitate incidunt cephalalgiæ grauidis; peſſimè ipſas habent. His autem fortaſſe profuerit, quippiam conuulſionis adeſſe.

Scripsimvs in hanc prognωſin ſuprà in hoc tractatu de morbis mulierum: atque ita ſcripſimus, vt non occurrant nouæ cogitationes quas litteris mandare oporteat. Non eſt autem animus denuo ſcribere quod iam ſcriptum eſt accuratè; eſſet ènim abuti ocio, charta, & litteris.

25 Αἱ περιαλγήσασαι τρόπον χολερώδεα περὶ τῶν τόκων· τίκτουσι μὲν ῥηϊδίως· πυρέξασαι δὲ κακοήθεες· ἄλλως τε κἢν τι κατὰ φάρυγγα ὀχλέῃ· ἤ τι τῶν ἐν πυρετῷ κακοήθων ἐπιφανῇ σημείων.

Quas dolorificum malum, in choleræ modum ante partum exercuit; pariunt quidem: ſed ipſas peſſimè habent febres; ídque cùm aliàs, tum ſi quid fauces proritet, aut ſi quod aliud prauum in febre ſignum appareat.

Vt partv ſecundo leuantur puerperæ quibus eſt naturaliter conſtituta pariendi cauſa & ratio ex pari contentione vteri atque fœtus: ſic infœliciter eo munere defunguntur, ac ſæpe in medio ſubſiſtunt curſu puerperiorum, ſymptωmatis peſſimis occupatæ, quamuis ex facili partum ediderint; quibus ab eo ſuperſunt reliquiæ mali grauiſſimi quod ipſis cauſa fuit atque occaſio facilè pariendi. Non enim ſemper id malum, partu excluditur, nec puerperiis, quod ſua vi fœtum excluſit. Quod ſi verum eſt in facili quantumuis partu, multò minùs ſperabilis videri debet leuatio ex aborſu quem ægrè ciet pharmacum abortiuum, leuandi cauſa mulierem grauidā, cùm peſſimè ipſam habet morbus acutus: & tamen id vulgo factitant, nec ſine faſtu & contumelia in pios medicos, ac medendi peritos. Sed ad rem.

Qvas] Mulieres in affecta grauiditate, & partu propinquo; non tamen rebus ſecundo curſu exactis, vel in ſpiritu, vel in diæta: vnde magna vis eſt eorum quæ intrà ſunt, inutilium.

Dolorificvm malvm] Aluina ſymptωmata quæ proritatio excitat humoris morbifici in aluo collecti, & illac prorupti; tum illinc tranſmiſſi vel attracti.

In choleræ modvm exercvit] Τρόπον χολερώδεα, i. *quæ ſpeciem referebat choleræ*, quæ morbus eſt inter acutos eximius, & peracutus dicitur, ac cita morte funeſtus, διὰ τὴν συνοχὴν, niſi cùm lipyriam febrem exoluit, virtute ſuſcepta ſtomachi, vbi focus erat lipyriæ ac domicilium, vt alibi demonſtrauimus. Eſt autem hîc poſita χολερὰ ἡ ἁπλῶς ὀνομαζομένη, i. *ſimpliciter nominata*, quæ in prægrādi & cita perturbatione alui, ſurſum deorſumque pariter prauos humores cientis conſiſtit. Atque hæc quidem, cum altera, quam vocat Hippocrates χολέρην ξηρὴν, cōmunem habet excretionis modum, hoc vno excepto; quòd in ſicca cholera, flatulenti ſpiritus acerrimíque proritatio eſt: in priore autem, humoris indomiti efferique ſurſum deorſumque excretio. Hîc ego tamen nolim videri exiſtimare, τὸν χολερώδεα τρόπον, idem eſſe quod eſt reapſe ἡ χολερὰ ὀνομαζομένη ἁπλῶς, quam veteres omnino mortiferam cenſuerunt; quòd feritate & magiſterio nata indomitorum humorum, vacuandi finem non faciat ſurſum vnà pariter atque deorſum, donec ad vltima ventum ſit, vbi & naturā citò exoluit, & citam mortem infert atque crudelem διὰ τὴν συνοχὴν. Hæc enim citò grauidam abſumeret, nec ei daret ſpatium expectandi cætera quæ ipſam manere ait à partu. Scimus autem, quod ipſi iam ſæpe ſuprà oſtendimus, quid inter ea interſit quæ modo & ſpecie quarumdam rerum apparent & fiunt, & ea quæ ſunt res ipſæ. Et verò hîc ponitur alui perturbatio χολερώδης, quæ aluo proritata cietur, potiùs quàm exoluta: ſicut fit in vera cholera, vbi aluus diu multúmque oppreſſa, humorum congerie tandem fatiſcit. Atque hunc τρόπον χολερώδεα, non minùs inducit alui proritatæ contentio, quàm ipſam τὴν χολερὰν exolutio fatiſcentis. Exemplum eſt in illa prognωſi. *Lipyria febris, nonniſi cholera ſuperueniente; quieſcit.*

Ante partvm] Mox adfuturum affecta iam grauiditate, ac tempore præſtituto gerendi fœtum penè exacto, tum enim partus eſt ſiue τόκος, id quod à fœta editur, nec ante id tempus.

Parivnt qvidem facile] Excuſſo fœtu à cholera, quam fortis mouet naturæ contentio, atque id pari concuſſione qua ſternutatio ipſa fœtum excutit, cùm piger eſt in exeundo. Solenne eſt illud. Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ καὶ δυστοκούσῃ· πταρμὸς ἐπιγινόμενος, ἀγαθόν. i. *Mulieri à ſecundis malè habitæ & difficulter parienti; ſternutatio ſuperueniens, bono eſt.* Sed beneficio conuulſionis ad excutiendum, à cholera illud adiicitur; quod hîc, fluente aluo, vincula grauiditatis laxantur.

SED IPSA'S PESSIME HABET FEBRIS] Quoniam orta è malis, grauissima infert mala, quæ sunt velut ἔκγονα & soboles quædam, tum phlegmones, tum qualitatis malignæ, & partium oppressarum. Nascitur autem febris è malis, quando superuenit choleræ, ab indomita feritate humorum choleram illam cientium, qui, ea tum quiescente, trahuntur à venis arefactis ac sitientibus. Est enim ratum illud; quòd alui excretio, non merito quidem naturæ suscepta, sed vt symptωma, qualis est cholera, dolorificum malum radicitus non extirpat, quod est τὸ πλῆθος κακοηθές, ac neque inflammationem tollit nobilium partium, vt annotauit Galenus ad historiam de Larissæa virgine. In cholera fertur aluus κακοήθεα ὑπόν, vt verbis vtar Hippocratis, vbi sic ferri aluos, commemorat inter symptωmata febrium tritæophyarum. Certissima autem securitas est, pessimam esse febrem natam ex aluo liquida, intempestiuè cohibita: ídque cum aliàs; tum quando prorupta est χολερώδεα ὑπόν, vbi malignus humor coniunctam habet virium infirmitatem.

IDQVE CVM ALIAS, TVM SI QVID FAVCES PRORITET] i. Cùm id locum habet in omni febre sic nata vt diximus; tum verò maximè si manet in febre adhuc proritatio nauseabunda quæ tantùm screatu finitur è faucibus, non autem vomitu è ventriculo, quam vocat Hippocrates ἕλξιν ἐμετώδη, suprà in Coacis; καὶ τὰ ἑλκόμενα ἐμετωδῶς, in prorrheticis. Hîc stomachus inflammatur, ex irrita contentione vomendi, & vnà fauces, ἐπώδυνον ἕλκει ἔρευθος μετὰ φλεγμονῆς, i. *queruntur ex acri dolore, ipsásque rubor occupat & inflammatio.* Sed tamen hæc faucium symptωmata, hîc non sunt phthisifera; sicut illic vbi narrantur à præceptore. Nec verò illa hîc mouet catarrhi vis effera prolabentis in fauces: non enim sic essent ὁμογενῆ, aut συνακολουθά, febris merito, & causæ ipsius: sed propagata ex aluo, per continuitatem interioris tunicæ quæ ipsi cum faucibus est communis. Atque hæc proritatio, memoriam renouat exactæ iam choleræ. Est autem hoc symptωma in febre grauissimum, vt suprà ostendimus in tractatu de febribus. Nam faucium occupatarum symptωmata, iampridem sunt alibi explicata. 1. lib. 1

AVT, SI QVOD ALIVD PRAVVM IN FEBRE SIGNVM APPAREAT] Τί τῶν κακοηθῶν. Est autem signum illud, quod vel non apparet συνήθως, vel cuius tanta est è natura egressio, vt inde significetur difficilis admodum redintegratio. Ac prauum quidem huiusmodi signum ostenditur in qualitate corporis, actionibus, & excrementis: cùm scilicet longè ab iis absunt quæ fiunt quæque apparent συνήθως κατὰ λόγον, i. *vt solent, merito morbi & ægri.* Fuerit autem sic febris τρομώδης, λυγγώδης, γνώμης ἁπτόμενος, i. *tremorifera, singultuosa, mentem attingens.* &c. Nam propriæ qualitates prauorum signorum quæ κακοήθως eueniunt, scriptæ sunt passim toto volumine prognωseωn Coacarum.

26 Τὰ περὶ τῶν τόκων ῥηγνύμενα ὑδατώδεα· φλαῦρα.

Grauidas malè habent quæ ante partus aquæ prorumpunt.

VIDE commentarum ad primam huius tractatus.

27 Τῇσιν ἐπιφόροισι κατὰ φάρυγγα ἁλμυρώδεες ῥύσιες· πονηρόν.

Grauidis in fauces fluxio salsilaginosa; pestifera.

Enimuero nullus hîc restat scribendi locus: quia omnis materia & occasio, non ita pridem, nobis prærepta est in eius examine cuius hæc verba sunt. *Quæ sunt in grauidis salsilaginosa; incommoda fore à partu multa ostendunt ex albis mordacibus*, &c. Huc pertinent quoque illa quæ antè sunt posita de grauidarum aphthis. Sed quoniam theωremata, iisdem ferè verbis concepta, non semper eodem scopo examinanda; neque id faciundum in hac prognωsi quæ aliò spectat, aut certè vlteriùs quàm quæ adducta est. Illa enim tantùm ea proponit incommoda quæ à partu ventura sunt ex albis mordacibus, quorum materiam abundè suppeditat quæ sunt in grauidis salsilaginosa. Hæc verò præter ea quæ illic sunt posita, fœturam continet symptωmatum omnium ex acri fluxione nascentium. Coac. 16. huius tract.

Ergo. GRAVIDIS] Inter omnes quibus idem accidit quod hîc proponitur, quòd earum conditio est omnium vtriusque sexus εὐπαθέστερα, ac periculosiùs ipsam habet omnis è natura egressio, cuius etiam difficillima redintegratio, vt mox dicetur. Latissimè quidem hîc patet quod scripsit Hippocrates. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι· θανάσιμον. i. *Mulierem grauidam aliquo acuto morbo tentari; mortiferum.* Causæ sunt explicatæ.

FLVXIO SALSILAGINOSA] Non illa quidem fugax, nec pressa leuiter: sed quæ ipsam diu occupat, maléque habet: quòd ea fluxio perennitatem habet in grauidis plusquam in cæteris; siue illius origo sit ab iis quæ intrà sunt inutilia, tam in visceribus, quàm in vasorum impuritate, ac cerebri capitísque vitio; siue illius principia causæque ducantur à tempestate austrina & pluuia; siue ab ipsa diæta vnde succrescat illa cacochymia putris & salsa. Est enim grauidarum, multùm à se mutata spiritus & nutricatus œconomia, multùm item complexio corporis iam minimùm perspirabilis; tum excrementi copia est, præsertim muliebris, quod exitum habere nequit, donec mulier grauiditatem sustulerit partu secundo. Et cùm salsilago illa multis in locis percipitur, vt nuper attigimus; vbi nunc se ostentet, planè ostendit quod sequitur.

IN FAVCES] Κατὰ φάρυγγα, i. *secundum fauces*, ad verbum, quà itur partim ad gulam, partim ad guttur; & illac quidem, ad inferum ventrem; hac verò, ad superum. Atque inferi quidem symptωmata

ſunt diarrhœę, liẽteriæ, dyſenteriæ, teneſmi & ilei. Superi autem, tuſſis ferina, raucitas, peripneumonia, phthiſis. Sed vtriusq; ventris offenſi ſymptωmata ſunt, aborſio, partus difficilis, & grauis offenſio puerperæ, ex lochiis albis mordacibus.

Pestifera] i. Fœtæ & fœtui calamitoſa. Fœtæ quidem, in grauiditate, in partu & puerperiis, vt ſuprà iam demonſtratum eſt. Fœtui autem: quoniam leui de cauſa, eius aborſio eſſe ſolet; aut certè partus infœlix, quo & minutulus naſcitur, & in valetudine viuit aduerſa, aut breui vitam finit, quem tãtùm terris oſtentant fata, nec vltrà eſſe ſinunt.

28 Τὸ περὶ τὸν τόκων ἐπιῤῥιγοῦν, καὶ τὰ ἀνωδύνως τικτόμενα· κινδυνώδεα.

Crebrò ante partum rigere, & indolenter partu leuari; periculum ſubeſſe teſtantur.

Rigores crebrò cientur omnes ἀκρίτως: proptereáque illi μεταστάσιν faciunt materiæ rigoriferæ, ad diaphragma & caput. Atque vt crebra rigorum concuſſione, facilè partus excutitur, cùm incipit eſſe grauis ipſa grauiditas: ſic opinionis errore, quem fruſtra citati rigores crebrò induxerunt; falsò eſt credita partus leuatio. Ex quibus efficitur, quòd huius rigoris & partus deſcripti, cõſpiratio eſt ad periculum ipſius puerperæ, nõ quidem fœtus merito à rigore excluſi: ſed cauſa falsò creditæ indolentiæ in enixu, & lochiorum culpa & vitio: vnde tam in vtero, quàm ab vtero morbi contingunt.

Crebro rigere] Quod Græcè eſt ἐπιῤῥιγοῦν, i. *ſubinde rigores cieri*, vt ſæpe alias annotauimus. Subinde autem, vel crebrò & iteratò cientur, ac ſi vnus alteri ſuperueniat, quod propriè eſt ἐπιῤῥιγοῦν, i. *ſuperrigere*: quod verbum oſtendit etiam τὴν ἐπιγένεσιν, non autem τὴν ἔκκρισιν, i. *purgationem, non excretionem* materiæ rigoriferæ; ídque morbi merito, non naturæ. Cientur, inquam, ſubinde, ἢ ἀφ' ἑλκέων, ἢ ἀπὸ τῶν ἀγγείων, i. *ab empyematis vlcerificis, vel à vaſis.* Ac ſanè ab empyematis crebrò cientur, & ob id ſemper ſymptωmaticωs, proritata pure acri membrana quæ eſt acerrimi ſenſus: ſimiliter vt perhorreſcunt exulceratæ partes, appulſu mordacium pharmacorum. Atque hîc primùm rigor cietur vbi eſt cauſa rigorifera, videlicet empyema. Nam in rigore à vaſis, diſtinctio eſt cauſæ ipſum cientis & excitantis: vt ſcilicet κατὰ λόγον, ἢ ὡς σύμπτωμα, i. *naturæ merito vel vt ſymptωma ſuſcipitur.* Naturæ quidem merito excitatur criticus & periodicus. De critico ſcitum eſt illud. Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥῖγος ἐπιγινομένου· λύσις. i. *Qui occupatur à cauſo; rigore ſuperueniente, liberatur.* Tum illud etiam. Πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπισχέσιες τῶν οὔρων, &c. i. *Ante rigorem ſiſtuntur vrinæ.* De periodico, qualis eſt febris tertianæ, quartanæ &c. edictum illud eſt dictatoris. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ῥίγεα γίνεται· καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται. i. *Quotieſcunque dum febris adeſt, rigor cietur; in eum diem febris exoluitur.* Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret. Quando emota bile in habitum corporis, rigor ſuperuenit, ob eámque cauſam expurgatur & vacuatur ſingulis paroxyſmis, iure optimo definit in febris vacuitatem huiuſmodi febrium intermiſſio. Sed ibi demum rigoris à vaſis ratio ſymptωmatica eſt, cùm fruſtra cietur, nec vlla eſt vacuatio materiæ rigoriferæ. Id autem accidit motu proprio cauſæ morbificæ, cùm eius dominatu natura tenetur, non ipſa naturæ. Tum cernitur illa, quam modò dixi, ſymptωmatica propagatio, quæ & rigoris crebra eſt atque inſolens concuſſio, & eius fruſtra citati μεταστάσις ad diaphragma & caput, vbi ſymptωmata excitantur paraphorica, bilis rigoriferæ & partis obſeſſæ propria. Vetus eſt illud præceptoris. Ην ῥῖγος ἐμπίπτῃ, πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι· θανάσιμον. i. *Crebrò exortus rigor in nulla febris diſceſſione, & ægro pridem infirmo; periculum mortis infert.* Eum rigorem hîc poſitum, ſubinde mouet bilioſa cacochymia è vaſis expreſſa, quæ toto corporis habitu commouetur, quam fundit aſſiduè, concepta in locis & lumbis nimia muliebrium abundantia per totum id tempus grauiditatis. Atque hic rigor ſubinde coortus prorepit ἐξ ὀσφύος καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν, i. *è lumbis per dorſum ad caput*, vbi ſymptωmata excitat paraphorica, denegato exitu materiæ rigoriferæ per hæmorrhagiam aut ſudorem.

Et indolenter partu levari] Quod certè miraculo apponendum videtur, ſi non eſt falsò credita indolentia, & inſidioſa leuatio. Sed falsò credita eſt indolentia, aut malè parta, ἢ διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσέειν, ἢ δι' ἀναισθησίαν τῶν μορίων δι' ὧν ἡ ἔκκρισις γίνεται, i. *aut quia rei moleſtæ ſenſio non excitatur in occupata mente; aut quia nullus eſt ſenſus partium per quas excretio ipſa fit.* De ſenſus extinctione partium, ſolenne eſt illud prorrheticum. *Quæ non ſentienti tenuia, ſiue liquida, ex aluo ducuntur, cùm ſit apud ſe; peßimè ipſum habent: vt vidimus in hepatico.* De ſenſionis autem vacuitate ab occupata mẽte, certum eſt in aphoriſmis teſtimonium. *Quibus quid corporis in labore eſt, atque eius laboris ſæpe nulla perceptio eſt; iis mens laborat. Et ſitis ſedata immeritò, in morbis acutis; graue malum ſubeſſe oſtendit: & magna & rara ſpiratio in acutis; delirij eſt.*

Periculum subesse testantur] Quia eſt indolentia malè parta; vel ſenſus amiſſione, vel ſenſionis vacuitate: proptereáque inſidioſa hæc ratio pariendi. Ac ſtruit quidem inſidias ipſa priuatio ſenſionis à delirio, quod tranſmiſſa in cerebrum materia rigorifera excitauit. Ei periculo multùm adiicit propagata eò muliebrium à partu ſuppreſſorum anadrome, cuius incõmoda ſunt in promptu, paténtque omnibus ad legendum in prognωſibus hac de re conſcriptis & explicatis. Itaque ab hoc puerperio ſimiliter in periculo eſt ipſa puerpera, vt illi de quibus legitur hæc prognωſis. Τὰ οὐρήματα μὴ ὑπομιμνησκόντων ὀλέθρια. i. *Quæ immemoribus vrinæ redduntur; pernicioſa.*

Τῇσιν ἐπι-

29 Τῇσιν ἐπιφόροισι τὰ ἀφθώδεα ῥεύματα· πονηρόν. σπασθεῖσαι, ἐκλυθεῖσαι, μετὰ καταψυχθεῖσαι· ἐκθερμαίνονται ὀξέως.

Grauidas periculosè habent fluxiones aphthiferæ: tum item conuulsæ, vel exolutæ: postquam perfrixerint, acriter incalescunt.

FLVXIONVM grauidis κακοήθως aphthiferarum, pericula sunt pridem exposita, quatenus fluxu alui quem inferunt per impotentiam continendi ea quæ assumuntur, fœtum ante diem ad exitum & ad exitium præcipitant: ídque adempta commoditate grauidis ipsum gerendi & nutriendi, cum offensione summa excrementorum fœdi odoris, subterlabentium per loca locis vicina & adiacentia. Hîc autem sunt alia fluxionum incommoda, quæ non minus grauidas periculosè habent, quàm fœtus. Eorum incommodorum siue symptωmatum mortiferorum natura & ratio adducetur in examine huius prognoseωs.

GRAVIDAS] Επιφόροις, i. Quarum fœcunditas planè restibilis, antea secundi partus esse solebat.

PERICVLOSE HABENT] Ne dicam mortifere, dominatu morbi, ac triumphata natura. Græcè est, πονηρόν, quo significatur magna vis naturæ illata, & eius multùm egressæ de suo catorthωmate, difficilis redintegratio.

FLVXIONES APHTHIFERÆ] Quarum aphthæ siue vlcuscula, non sunt in ore συνήθως: sicut in lactentibus à lacte nutricum: sed κακοήθως à ferino catarrho quem genuit tempestas austrina, pluuia, πνιγώδης atque pestifera: vel cuius origo est ab iis quæ intrà sunt vitiosa, tam in visceribus, quàm in vasorum impuritate, quàm in cerebri capitísque vitio: præsertim cùm ei generationi multum adiicitur à mala diæta, in edacitate ciborum prauorum, & meri bibacitate.

TVM ENIM CONVVLSÆ] Non quidem contractis ab inflammatione neruis, vel siccitate aridis; nec item frigido & cõtumaci humore distentis: sed fluxionis acerrimæ morsu lacessitis: vt ea conuulsio non firmiter fixa sit, vt esse solet in cæteris; sed pressa leuiter, atque quodammodo σπασμοβρωμώδης. Ac talis conuulsio sæpe accidit in singultu, & alui torminibus, quibus quidem crebræ sunt conuulsiones κακοήθως.

VEL EXOLVTÆ] Εκλυθεῖσαι. Cardiogmω scilicet, aut cardialgia quam stomacho infert acris fluxio, suo appulsu & morsu, cum cibi fastidio. Sed huius ἐκλύσεως causa esse potest, multùm & sæpe aluus transmissa liquidis excrementis κακοήθεα ὄντα. Nam paralyseωs aut paraplegiæ opinionem faceret conuulsio ei contraria in eodem subiecto: non quidem simul, sed vicissim. De quarum vicissitudine inter se, dictum est supra in proprio earum tractatu. Sed nulla est æquitas sic opinari περὶ ἐκλύσεως, neque hîc, neque alibi vsquam apud Hippocratem.

POSTQVAM PERFRIXERINT] Toto corporis habitu, vel extimis artubus; ídque morbi merito, vel naturæ: sic enim significatio est τῆς καταψύξεως. Nam frigoris critici aut periodici alia ratio est, vt alibi demonstrauimus. Sed ea κατάψυξις, vt semper symptωma est διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἢ νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, i. *à debili vel emortuo calore innato*: sic eodem statu semper non manet. Nam vna quidem fixa est firmiter, de qua illud solenne est præceptoris. Αἱ ἐκ ῥίγεος καταψύξιες μὴ ἀναθερμαινόμεναι· κακαί. i. *Quæ à rigore perfrigeratio non recalescit; malo est loco.* Altera verò fugax, de qua illud scriptum est. Οἱ ἐκ καταψύξεως ἱδρώδεες, ἀναθερμαινόμενοι· κακόν. i. *Qui, cum perfrixerint sudabundi, æstu incandescunt; malè habent.* Et, Ακρεα ἐς ἀμφότερα ταχὺ μεταπίπτοντα· κακόν. i. *Extimarum partium cita in vtrumque mutatio; pessimè habet ægrum.* Vbi Galenus author est, ideo citam esse mutationem caloris & frigoris in extimis artubus; quòd extinctus eorum calor, ipsos primùm reddit marmore frigidiores, qui tamen denuò incandescunt æstu, aduenien-te flamma fugaci è partibus intimis; quæ cùm euanuerit, ipsos, vti erant, glacie frigidiores relinquit. Atque illud est quod hîc scribitur.

ACRITER INCALESCVNT] Appulsu caloris febrilis, vt flammæ cuiusdam, è visceribus incendio conflagrantibus. Talis est ratio falsò creditæ febris extinctæ, cùm extimæ partes perfrixerint: de qua illud scriptum reperio apud Hippocratem. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ, πυρετοῦ περιψυχθέντος· κακόν. i. *Quæ supersunt incendia in hypochondrio, febre, partium tenus quæ circumstant, perfrigeratæ; malum subesse ostendit.*

30 Καὶ μέντοι καὶ δύσκολα ἀποβαίνει τῇσιν ἐπιφόροισι τὰ περὶ τὸ λεπτὸν οἰδήματα, οἷα περὶ τὰς ὀχείας γίνεται, ἀπολαμβανόμενα ὀρθοπνοίῃσιν. ἆρα τὰ τοιαῦτα οἰδήματα διδυμοτοκεῖ; ἆρα καὶ σπασμώδεις τὰ τοιαῦτα οἰδήματα ποιέει;

Quinetiam grauidis eueniunt graues circa tenue ipſum tumores, cuiuſmodi accidunt circa ſcrotum. Atque illi multùm difficili ſpiritu occupati. An tales tumores edunt gemellos? An verò quid inferunt conuulſionis?

ENIMVERO non eſt dubium quin à fluxione aphthifera tumores aſſurgant in tenui inteſtino, qui grauidas faciant ileoſas. Nam inter cauſas reuoluti ſurſum inteſtini, commemorabilis illa eſt quam ponit Galenus, cùm ſcilicet exulceratio læuis eſt inteſtini, ſi à ciborum tranſitu proritetur, nec exitum citò habeant; tum euenire vt inteſtinum hac noua proritatione afflictum, tranſmittat ſurſum ea quæ ipſum læſura erant, ac mutata velificatione, curſum deinceps inflectat ſurſum contra naturam, quem olim naturaliter deorſum tenebat. Hoc facit inteſtinum ſui diligens, ac ſibi metuens à dolore ex rerum moleſtarum appulſu. Quemadmodum igitur fluxiones aphthiferę faciunt lienteriam per impotentiam continendi ea quæ aſſumuntur: ſic aphthoſæ lienterię tranſitus eſſe poteſt in ileum, cùm ſcilicet cauſæ lientericæ propagatio eſt ex aluo ad tenue inteſtinũ. Cætera autem quæ ponũtur in hac prognωſi, eiuſmodi ſunt vt omni careãt fundamẽto quo extrui poſſit aliqua demõſtratio veritatis. Omnia enim ſunt ἐπισφαλῆ, nec aliquid habent ἀμφιβόλως, nihil catholicum, nihil verum, nihil etiam συναγαγεῖν. Itaque ſuperſtitio hæc demonſtrandi vel oſtẽtatio, caliginem ſtudioſis pro Sole offunderet, Orcum pro luce adferret, ac denique ſummam vanitatem pro veritate.

31 Τὰ μυχθώδεα ἐξαναφερόμενα πνεύματα ἐν πυρετοῖσιν· ἐκτιτρώσκονται.

HIC DVÆ ſunt cauſæ quibus ne aliquid ſcribam, impedior. Vna ſolœciſmus prognωſεωs, cui emendando plus operæ mihi ponendum eſſet, quàm ipſi ſententiæ enarrandæ. Altera ſummum faſtidium τῆς ταυτολογίας, quando non ita pridem adduximus quidquid ad eam prognωſin pertinere maximè videatur. Eſt autem ſic Latinè verſa è Græco.

Quæ cum ſuſpirio foras effertur ſpiratio, & vnà immeritò eſt colliquatio; grauidis aborſionem denunciat.

32 Φρικώδεσι, κοπιώδεσι, καρηβαρικοῖσι· γυναικεῖα καταῤῥήγνυται.

Quæ in horrore ſunt, laßitudine, & capitis grauitate; muliebria ijs prorumpunt.

QVI MEDICINAM faciunt religiosè, permagni faciunt, intelligere, cùm ex toto ſuppreſſa eſt purgatio muliebrium; ſit'ne illa ſuppreſſio culpa & vitio rei, aut fœminæ expurgandæ; an contrà merito grauiditatis, & fœtus in vtero ſtabulantis. Nam ſi mulieris culpa aut vitio, muliebrium muliebritas non eſt in ſtata & menſtrua purgatione, hìc ſubeundæ vices naturæ in vacuando. Sin autem merito grauiditatis ita ſit, periculoſa erit molitio vacuandi. Ergo ponuntur hìc ſigna de quibus expectanda eſt purgatio expetenda muliebrium ſuppreſſorum, cùm ea ſuppreſſio excuſationem non habet grauiditatis.

QVÆ IN HORRORE SVNT] Φρικώδεσι, i. quæ perhorreſcunt ſubinde; non quidem ἀφ' ἑλκέων, vt nuper diximus ab empyemate quod ciet horrores qua parte ipſum ſubeſt: ſed ἀπὸ τῶν ἀγγείων, i. è vaſis, vnde cacochymia exprimitur crebra horroribus à lumbis per dorſum ad caput. Atque hęc cacochymia, foras inflectit curſum horrificum, cuius perennitatẽ edit perennis menſtruorum ſuppreſſio; cùm ſcilicet illa nihil habet vtilitatis. Nam fœtu concepto prodeſt ipſam ſic eſſe ad commeatum fœtus qui vtiliſſimam partem muliebrium ſibi aſſumit, reliquias autem relinquit in venis, vbi ſuperſunt donec partus adueniat, ibique ſtabulantur ſine horrifica cacochymia; quam gigni non ſinit caloris natiui amplificatio quæ eſt à fœtu; nec foràs efferri ad ciendũ horrorẽ, perennis ad locos attractio, nutriendi cauſa, quo ſic introrſum mouetur, relictis in via reliquiis quæ ſuperſunt à nutricatu fœtus. Sed eius horroris quem ciet inutilis ſuppreſſio muliebrium, & inde, caloris febrilis crebra eſt viciſſitudo quam inutilis mouet in grauiditate. Sic enim iudicium eſt præceptoris cùm ait. Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου· ἄσαι δὲ προσπίπτωσι· λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν. i. *Si purgationes non eant mulieri, nec horror febris ve ſuperueniat, cibi autem faſtidium incidat; cogita ipſam in vtero habere.* Quem aphoriſmum de iis mulieribus ſcriptum narrat Galenus, quarum inculpata purgatio, repentè ſiſtitur ſine cauſa extrinſecus incidente.

cidente. Est autem inculpata purgatio in qualitate, copia, vtraque periodo, & expurgandi modo; est, inquam, mulierum fœcundarum. Nam vitiosa non est, fœturæ capacium, vt nulla suspicio esse possit grauiditatis in ea muliere, cuius purgatio repentè suppressa est, quæ in vitio esse solebat. Itaque sapienter scripsit Galenus ad Hippocratis aphorismum prædictum, cùm ait, positum esse ἐπὶ τῶν ἀμέμπτως καθαιρομένων, &c. Quod sanè iudicium est præceptoris, vbi causas persequitur sterilitatis. Verba eius apponam. Ἀλλὰ ὅτι κακὸν ἐν τοῖσιν ἐπιμηνίοισιν ἔνι· τοῦτο ἀφαιρέειν χρή, ὅταν φλεγματώδεά τε, ἢ ὑμενώδεα, καὶ ἰχωροειδέα, ἢ λεπτά, ἢ λευκά, καὶ θρομβοειδέα, καὶ ὅταν μέλανά τε, καὶ ἀνθρακώδεα, ἢ ζοφοειδέα, ἢ δριμέα, ἁλμυρά, θολερά, πυώδεα. αὗται πᾶσαι αἱ προφάσιες ὑπεξαιρεταῖαι· κωλύουσι γὰρ λαμβάνειν ἐν γαστρί. i. *Sed quidquid in menstruis inest vitij, totum id auferendum, cum scilicet ea sunt pituitosa, pelliculosa, serosa, tenuia, vel etiam alba, grumosa, tum autem si nigra sunt & carbunculosa, aut fusca, aut acria, salsa, turbida, purulenta. Denique omnes huiusmodi notæ malorum radicitus sunt extirpandæ: quia impediunt conceptionem in aluo.*

LASSITVDINE] Non quidem à labore nimio, vel desueto, vel insueto; quæ lassitudo κόπος dicitur ἁπλῶς. Sed quæ oborta est vltro, & κόπος αὐτόματος nominatur, τονώδης, ἑλκώδης, ἢ φλεγμονώδης, i. *quam sensio comitatur tensionis, vlceris, inflammationis.* Ac primam quidem edit repletio, alteram cacochymia, tertiam vtraque causa. Hic certè sensio est vlcerosa in posita lassitudine, cuius eadem causa est quæ horroris, nempe cacochymia è venis expressa per totam compaginem. Atque hæc lassitudo vlcerosa cum horrore frustra citato in febre, non raro est paraphorica, aut cephalalgica, vt ante demonstrauimus ex quodam prorrhetico.

ET CAPITIS GRAVITATE] Quam facit horriferæ cacochymiæ ad caput metastasis, vnde non habet exitum, ibique sua edit incommoda, proritando, ac distendendo; videlicet τὴν καρηβαρίαν, quæ vox est dolorifici mali à rheumate consistente quod per ἰδιοπάθειαν caput afficit continenter. Vbi enim grauitas, ibi & firmiter fixum est rheuma consistens, quod inde sui detractionem moliendam ostendit.

MVLIEBRIA IIS PRORVMPVNT] Quoniã expletæ carnes & venæ continuo sanguinis ad eas appulsu κατ' ὦσιν; eius quidem appulsus, atque, vt ita dicam, τῆς πλημμυρίδος ἀμπώτιν, i. *refluxũ* experiuntur ad locos, vnde primum transmissa est ad ipsam compaginem, siue corporis habitum, sanguinis abundantia; vbi sensionem excitat lassitudinis vlcerosæ, quam tollit exorta subinde horroris concussio, quæ ἀγωγὸν esse solet τῶν γυναικείων, ipsisque ciendis prodest ac præest. Nam, parta grauiditate, nullus est à menstruorum suppressione horror, nec febris, vti iam diximus.

33 Αἱ πρὸς χεῖρα νωθραὶ, κατάξηροι, ἄδιψοι, γυναικεῖα πολλὰ χαλῶσαι· ἐκπυΐσκονται.

Quæ ad manum torpidæ sunt, aridæ, sitis expertes; cùm muliebria multa laxarint, pus edunt.

PONVNTVR hîc signa quorum τὸ κατηγορούμενον est empyema, quæ tamen illius verè non sunt ὑποκείμενα. Non enim sunt ἴδια, neque ὁμολογῆ prognostica empyematis, vt eò spectare videantur; incerta etiam diagnωstica, vt iis cùm subest empyema, certo cognosci possit ac percipi. Si quæ autem sit ratio ineundi τεκμήρσιν è signis hîc positis ad πρόγνωσιν ἢ διάγνωσιν empyematis, planum faciet ipsum examen prognoseωs quod sic aggredior.

QVÆ AD MANVM LANGVENT EFFOETÆ] i. Quæ contactu medici manent immotæ, atque quodammodo exolutæ. Nam illud πρὸς χεῖρα, i. *ad manum*, propriè ad eum pertinet qui manum admouet, vel erigendi causa ægrotum, vel explorãdi corporis artuúmque qualitatem, & venæ micantis appulsum. Talis oratio est in illa prognωsi, οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες κακόν, i. *qui ad manum exiliunt; malo sunt loco.* Et. πυρετοὶ οἱ μὲν δακνώδεες τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρηέες. i. *febrium aliæ quidem sunt ad manum mordaces, aliæ verò mites.* Iam verò quæ sint ad manum νωθραί, i. *segnes*, quæque sit illa νωθρότης, i. *segnicies* manu percepta, considerandum. Enimuero quantum complector animo ex omni doctrina Hippocratis, duplex νωθρότης manu tractabilis est, vna quidem quæ in δυσκινησίᾳ consistit partium corporis in conuertendo, partim verò artuum in meteωrismω. Altera verò ἐν καταψύξει νενωθρευμένη, & venarum micantium pulsu lento, paruo & raro, ac penè dixerim ἀσφυξίᾳ. De singulis hîc scribendum. Ac primùm δυσκινησία corporis in conuertendo se, manu percipitur cum ægrè manu impulsum mouetur: ei contrarius est ἀναΐσμος, de quo illud præceptum est. Sicut de Thasia quadam muliere vultuosa narrat Hippocrates, κῶμα ἤρξατο, καὶ καταφορὴ, καὶ πάλιν ἔγερσις, ἀνήιον καὶ κατέχειν οὐκ ἠδυνάτο, i. *obortum est coma & inclinatio veternosa: rursum excussa comate, & excitata, exilijt, nec loco se poterat continere.* Sed illa corporis ægra & difficilis in alterutrum latus conuersio, causam habet, vel grauitatem portati multùm oppressi, vel infirmitatem portantis, i. facultatis effœtæ ac languidæ, vnde est ipsa ἔρριψις quæ cernitur, ac manu percipitur, cum ægri delabuntur subinde ad pedes. Hîc autem, νωθρότητος per manum exploratio est, cum ægri sunt νωθροὶ οὐκ ἐλαφροὶ ἐν τοῖσι μετεωρισμοῖσι, i. *pigri non alacres in exurgendo & attollendo artus*; cum scilicet, exempli causa, manus non porrigitur expeditè medico inuitanti, nec dextra ex facili iungitur amici dextræ. Sic enim proiecti artus, præ nimia grauitate, sunt verè νωθρώδεες, eàq; νωθρότης est medici manu tractabilis, cum nec sua sponte, nec adiuti etiam, facile loco vbi iacent mouentur. Tum deinde est κατάψυξις νενωθρευμένη, cum scilicet deiectum corpus artúsque perfrixerint, id primo appulsu manus admotæ percipitur. De quo illud præceptum est. Αἱματος

ἀφαίρεσις ἐν καταψύξει νενωθρευμένῃ· κακόν. i. *Detractio sanguinis in torpida perfrigeratione, mala.* Nam pulsus illi venarum micantium πρὸς χεῖρα, i. *manu medici explorantis*, eáque sola, nec alio indice, duce iudicio; deprehenduntur νωθροί, quales in lethargicis esse narrat Hippocrates. Sic enim scripsit. Οἱ ληθαργικοὶ, τρομώδεες ἀπὸ χειρῶν, ὑπνώδεες, δύσχροες, οἰδηματώδεες, σφυγμοὶ νωθροί. i. *Lethargici, manibus contremiscunt, soporati, decolores, vnáque turgiduli, cum pulsu sepulto.*

PRÆARIDÆ] Quæ nimia siccitate squalent, qualis est siccitas volæ manus ac linguæ, dum febris acuta est cruda, nec dum cœpit humescere: sicut in pleuritide & peripneumonia sicca, quæ omni caret ἀνακαθάρσει. Sed hîc appositè, vbi agitur de muliebribus, siccitas illa referri debet ad linguam, cuius mutatio esse solet in substantia & colore, cùm malè est vtero, & malè ab vtero. Sic enim didicimus à præceptore. Γλῶσσαι χλωραὶ χολώδεες, τὸ δὲ χολῶδες ἀπὸ πίονος· ἐρυθραὶ δὲ, ἀφ' αἵματος. μέλαιναι δὲ, ἀπὸ μελαίνης χολῆς· αὖαι δὲ ἀπὸ λιγνυώδεος ἐγκαύσιος, καὶ μητρῴου μορίου. i. *Linguæ virides, biliosæ; id autem biliosum est à pingui: sed rubræ sunt à sanguine: nigræ verò à nigra bile; sicut aridæ à fuliginoso ardore, & à matrice.* Vbi Galenus auctor est, τὸ μητρῷον μόριον, i. *maternam partem*, poni pro vtero, cuius inflammatio, calidissimam secum habet febrem coniūctam, vnde lingua siccitate & fuliginoso ardore squalescit, cùm scilicet febris adest qualem descripsit, cuius non rarò immunis est hysterica inflammatio. Ex quo efficitur, signum linguæ aridæ, tum inflammato vtero συνεδρεύειν, quando apparet: sed non necessariò apparere, nec semper, quoties ipse vterus inflammatur. Verba Galeni hæc sunt. Τοῖς μὲν οὖν εἰρημένοις σημείοις ἀκολουθεῖ διὰ παντὸς τὰ δηλούμενα· τοῖς δὲ πράγμασιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὰ σημεῖα. i. *Prædicta quidem signa semper subesse ostendunt ea quæ indicantur: non tamen res ipsæ, necessariò signa edunt.* Ergo lingua arida, signum quidem erit primum & per se, quod παθογνωμονικὸν Græci vocant, fuliginosi ardoris: quem si transmittit vteri inflāmatio, vt sæpe transmittit, fuerit quoque inflammati vteri συνεδρεῦον.

SITIS EXPERTES] Idque immeritò: quod est Hippocrati παραλόγως, vt in illo. Δίψα παραλόγως λυθεῖσα ἐν ὀξέσι· κακόν. i. *Sitis sedata immeritò in acutis; malum.* Est autem sedata immeritò, cùm sine aqua & spiritu, sitibundus homo à febre, non putat sitire se; vel quòd nulla sensio excitatur causæ sitiferæ; vel quòd resoluta vis est cupida potionis. Adeo vt falsò putetur sitis abesse, de non excepto, vel non percepto appulsu causæ sitiferæ. Nisi quis forsitan excusationem adferat leuis tussiculæ, ac leuiter proritantis, vnde sitiendi causa, vel in ipso causō, infringitur. Sed eius obiectionis, facilis depulsio est; quòd ibi tum lingua non est perusta, vt causi merito esse solet. Sic enim præceptor ait, καὶ ἡ γλῶσσα καταπεφρυγμένα. Hîc autem posuit linguas præaridas.

CVM MVLIEBRIA MVLTA LAXARINT] Vel potiùs cohibendo collegerint, vnde causa fuit vteri inflammati, cuius inflammatio, linguæ substantiam & colorem immutat, vt iam posuimus ex præceptore; nec tamen ea mutatio, sitibundi est hominis, vt esse solet cùm lingua est ὁμόχροος τῷ πτύσματι, cùm scilicet æstu incandescunt vicinæ partes ac sociæ, cuiusmodi sunt pulmones, hepar, & hypoglōttides venæ. Itaque sitis vacuitas cum squalida lingua, distinctionis ergo posita est; quòd talis ab vtero sit, non autem ab aliis.

PVS EDVNT] Quia menstruorum cohibitorum intus, nec aliò transmissorum, aut retractorum, phyma in vtero sæpe nascitur, quod in empyema mutatum, saluis rebus exitum habet per sinum pudoris, si nullum manet vlcus superstes. Qua de re satis iam multa.

34 Τὰ ἐξαίφνης λευκὰ καταῤῥέοντα ἐπὶ τρωσμῷ, ἢν τι ῥιγῇ, καὶ ἐς μηρὸν ὁρμᾷ· τρόμος δύσκολον.

Cùm ex aborsu alba repentè percurrunt, si quid riguerit, & in femur excursio est; malè fit à tremore.

HIC DE aborsu contemplatio est causarum eius cohibitarum, & aliò transmissarum, de suo cursu quem prius tenebant. Symptōmatum autem fœtura est, cùm vel earum causarum cohibitarum propagatio est, vel abscessus. Atque illa symptōmatum vtrinque manantium fœtura hîc ponitur.

CVM EX ABORSV] i. Fœtu excluso ante diem legitimum pariendi, qua de re aliàs multa.

ALBA REPENTE PERCVRRVNT] i. Cùm aborsionis causa quæ intus latebat, exitum foras habet. Est autem aborsionis causa, purgatio alba quæ rubra esse debebat, vt omnis esse solet naturaliter instituta & consueta puerperarum, perfectos partus edentium: sed ex aborsu alba est meritò, quæ fuit eius causa: quoniam illud album quod cernitur in puerperio purgamento, impotentiam attulit continendi fœtum. Est autem duplex ratio atque causa puerperiorum alborum, vna quidem mucoris; altera verò puris. Ac de mucore quidem, illud præceptum est. *Quæ boni sunt habitus grauidæ, cùm trimestres abortiunt sua sponte; ijs cotyledones sunt mucore obsitæ.* De pure autem legimus nuper, quòd, oborta febre, materia quę cohibetur, &, qua cohibita, hypogastrij tumor assurgit cum renixu & pulsu, in empyema mutatur: cuius libero exitu, si nullum supersit vlcus in locis, mulier confestim sanatur.

SI QVID RIGVERIT] Quod vel tantillum sit, nec fortè tantisper: quia rigoris crebra concussio est in empyematis velut ergastulo, vbi conclusum est. Atque hic rigor frustra obortus, transmissionem facit, non solùm pituitæ salsæ aut puris; sed etiam biliosi humoris, & sanguinis, primùm ad latus, mox autem ad caput. Sed tamen hîc nihil de bile aut sanguine potest dici appositè. Solùm de albis

loco dicendum

loco dicendum, à quibus vis magna locis infertur, tam intus cohibitis, quàm exeuntibus. Nam ſurſum tranſmiſſa, nihil habent ſecuritatis. Ac de alborum incommodis notæ ſunt illæ prognωſes iam explicatæ ſupra in hoc tractatu. *Quibus ex aborſu, alba quidem cum febre ſubſtiterint, tum ſurditas, & vis acerba doloris in latus irrepſerit; inſaniunt deſperatæ.* Et. *Quæ ſunt in grauidis ſalſilaginoſa, difficultatem à partu fore oſtendunt ex albis mordacibus: ac tales purgationes indurant, locóſque corrugant, &c.*

ET IN FEMVR EXCVRRERIT] Quod ibi dolorificum ſit, vt ſæpe accidit cum menſtrua inhibentur. Ac tum ille dolor obortus in femore, grauiſſima infert mala, non ſolum menſtrualibus à menſtruorum ſuppreſſione: ſed etiam viris quos occupat febris acuta: ſicut Heropytho contigiſſe legimus, cui crebra erat viciſſitudo ſurditatis & doloris in femore. Idem Caluo etiam mortiferè accidiſſe narrat Hippocrates, qui crudeliſſima morte à femoris dolore interiit, cum is, relicta parte, ad ſupera tranſiiſſet. Atque doloris in femore oborti, percepta ſunt poſita, quæ nihil neceſſe eſt hîc denuo recenſere. Sufficiet vnum quod iam attigimus. Eſt autem ſic expreſſum. Κακοηθὲς, καὶ ὀκ μηρῦ ὁρμὴ διγήματος. i. *Malignus eſt etiam, doloris à femore excurſus.* Et. Ην ἐναιωρηθῇ τι τῷ ὔρῳ, τῦ κ῾ τὸν μηρὸν διγήματος ἀφανισθέντος· παρακρουστικόν. i. *Si quid in vrina ſit pendulum, vaneſcente cruris dolore, dementiam præſagit.*

MALE FIT A TREMORE] Eſt enim rigoris, lochia cohibentis, mala mutatio in tremorem, cuius origo eſt cacochymia è venis ad neruos expreſſa, indéque ad cerebrum ipſum tranſmiſſa, vbi delirium excitatur. Scitum eſt. Οἷσιν αὖ ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται· παρακοπὴ λύει. i. *Quibus in cauſo tremor eſt, finiunt cum delirio.* Eſt enim facilis atque mutua principatuum & propaginum ſympathia, & ſyntimoria.

35 Τὰ ἀφθώδεα ςόματα· τοῖσιν ἐπιφόροισι, κοιλίας καθυγραίνει.

Ora aphthoſa grauidis, perliquidas reddunt aluos.

HVIVS prognωſeωs ratio repetenda ex commentariis noſtris ad ſecundam & decimamnonam huius tractatus.

36 Αἱ δὲ τῶν κυυσέων προνοσέουσαι· περὶ τῶν τόκων ἐπιρριγοῦσι.

Quæ autem grauidæ priùs ægrotant quàm enitantur; iis ſubinde ante partum rigor cietur.

CLARA ET facilis eſt philologia huius prognωſeωs: ſed ratio eius philoſophica, multis eſt obſtructa difficultatibus. Nec vero adduci poteſt ad demonſtrandum, niſi perſpectum ſit prius, catholicáne, an hypothetica hîc poſita eſſe videatur: tametſi catholica eſt enunciatio. Quæ vtrum vera ſit, planum faciet eius examen quod ſic aggredior.

QVÆ AVTEM GRAVIDÆ] Quæ inter grauidas ita ſunt conſtitutæ, vt ſecundo curſu non exigant ſuam grauiditatem, nec ſine moleſtia; ídque ſuo merito, non autem culpa ipſius grauiditatis.

PRIVS ÆGROTANT QVAM ENITANTVR] Non quidem omni morborum genere laborantes; ſed fortè doloribus hypochondrij occupatæ. Nam vxor Epicratis, ante partum ægrotauit, febre correpta, tertio die puellam fœliciter peperit, cum ante febrem obortam riguiſſet. Ac morbo defuncta eſt graui, & periculoſo, quod ei purgatio puerperia bene iuiſſet. De hypochondrij autem doloribus huc pertinentibus, non ita pridem adducta eſt illa prognωſis. *Grauidas malè habet hypochondrij dolor. Tum alui quæ his feruntur. Quinetiam ipſas crebrò rigere, peſtiferum.* Tametſi enim verbo ægrotandi, cætera morborum genera complexus eſſe videatur: tamen ab illis non æqua eſt rigendi neceſſitas ante partum, ſicut ab hypochondrij dextri dolore quem fortè intulit ſyſtrophica inflãmatio, quæ ante non abſtulit grauidam, quàm, peracto curſu grauiditatis, ad enitendi pariédíque tempus peruenerit. Tum enim ſi validarum grauidæ virium beneficio, phyma crudum hepatis expectarit pepaſmum, & in empyema mutetur; non antè partus erit, quàm pariendi tempus euenerit. Nam periodicus rigor febrium intermittentium, nihil aliud niſi paroxyſmum denunciat, nec facit grauidam ἐπιρριγοῦν, i. *crebro rigere.* Symptωmaticus tantum hîc eſt, de quo ſcriptum eſt à præceptore. Ην ῥῖγος ἐμπίπτει, i. *crebrò incidit*, vt annotauit Galenus in commentario ad illum aphoriſmum. Criticus autem rigor, ſemel tantum in febre acuta cietur ad criſin, per hæmorrhagiam, aut per ſudorem, nec recipit τὸ ἐπιρριγοῦν: ſicut expreſſum hîc legitur ita Latinè conuerſum.

IIS SVBINDE ANTE PARTVM RIGOR CIETVR] Nec ante pariunt, quàm ſubinde riguerint, affecta iam grauiditate, cum in propinquo eſt partus, quem rigor quidem accelerat: ſed reliqua puerperij efficit difficillima, vt viſum eſt præceptori cùm ait. *Inter prædictas*, quibus ſubinde rigor cietur, *quæ pariunt facilè, iis reliqua difficillima.* Sed eam prognωſin, penè dixerim, ænigmaticam, ſupra explicauimus, quo reuocanda eſt, vt omnis difficultas tollatur huius prognωſeωs.

37 Αἱ ναρκώδεες ἐκλύσιες· δύσκολοι μὲν ἐκ τῶν τόκων ἀποβαίνουσι, καὶ παρακρουστικαὶ· οὐ μέντοι ὀλέθριοι. ἀτὰρ καὶ πλῆθος γυναικείων προσημαίνουσι.

Exolutio cum torpore; difficilis quidem à partu contingit, deliriúmque infert: ſed tamen non eſt mortifera. Prænunciat autem copiam muliebrium.

LOCHIORVM incommoda quæ, vitio purgationis in qualitate aut copia, puerperas circumueniunt; ſupra ſunt à nobis expoſita. Vnum hîc ponitur quod etiam attigiſſe videmur ad illam prognωſin. *Quæ ad manum torpidæ ſunt, aridæ, ſitis expertes; cùm muliebria multa laxarint; pus edunt.* Sed quoniam eius & huius non idem eſt τὸ κατηγορούμενον, quamuis idem τὸ ὑποκείμενον eſſe videatur; examinandi ſtudium ſimiliter erit à nobis in hac prognωſi, ſicut in illa.

EXOLVTIO] Non ea quidem quæ cernitur in lapſu præcipiti omnium facultatum, collapſis omnibus naturæ præſidiis, atque imprimis corde, cum ei nihil ſufficit ad inſtaurandum nectar viuificum, cuius exhauſto laborat; aut cum illius nectaris crebra eſt diſſipatio atque corruptio ab aura peſtifera, vel à fœdiſſima tabe pulmonis. Atque hæc vera eſt ἔκλυσις, quæ vera dicitur ſyncope cardiaca. De qua eſt illud poſitum à præceptore. Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς, ἄνευ φανερῆς προφάσιος ἐξαπίνης τελευτῶσι. i. *Qui crebro & fortiter exoluuntur ſine cauſa manifeſta; vitam repente finiunt.* Sed illa demum eſt exolutio hîc audienda, quam ſupra nominauit νωθρότητα, nec ea quidem quam peperit vacuatio atque conſumptio triplicis noſtræ ſubſtantiæ, & frigus habet coniunctum: ſed ea quæ cernitur ἐν τῇ δυσκινησίᾳ, i. *in difficultate mouendi* & cõuertendi ſe in alterutrum latus. Quod certè vitio accidit oppreſſionis, cui præiuit ſuppreſſio excrementi.

CVM TORPORE] Eſt autem ἡ νάρκη, ſiue torpor, ſegnicies quarumlibet partium in ſuo cuiuſque officio, vel hebetudo earum in percipiendo appulſu τῶν αἰσθητῶν, i. *ſenſilium.* Vtriuſque hîc ratio eſt quam infert vtraque plethωra, videlicet ad vires & ad vaſa. Plethωra autem ſic eſt.

DIFFICILIS QVIDEM A PARTV CONTINGIT] Quoniam eius in cauſa eſt, lochiorum ſuppreſſio, vbi eſt ſanguinis τὸ πλῆθος καὶ πάθος, vnde malorum fœtura & ilias eſſe ſolet quam ſupra oſtendimus. Sed exolutio hîc deſcripta, particularem infert μετάστασιν ad inſtrumenta motus & ſenſus quæ ſunt in toto corpore & omnibus artubus: proptereáque illi familiare ſymptωma adiunxit.

DELIRIVMQVE INFERT] Quæ vox delirij eſt, non quidem perpetui, qualis eſſe ſolet phrenitis, & inde nata inſania: ſed preſſi leuiter atque fugacis. Exoritur enim κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν vitiorum quæ cerebrum in ſympathiam adducunt. Atqui iampridem illud receptum eſt quod in primo prorrhetico ſcribit Galenus. Αἱ ἐν ἑτέροις τισὶ μέρεσι δυνάμεναι ἐς συμπάθειαν ἀγαγεῖν τὸν ἐγκέφαλον, ἐκ χολῆς καὶ φλέγματος βλάβαι, τὸ διηνεκὲς οὐκ ἔχουσι. i. *Quæ ex pituita & bile in cæteris partibus natæ offenſiones, cerebrum in ſympathiam poſſunt adducere; nihil habent perpetuum.* Nam demonſtratum eſt ſupra quid interſit inter φρενιτικὸν, καὶ παρακρουστικόν.

SED TAMEN NON EST MORTIFERA] Nec ſuo vitio, nec alieno. Ac ſuo quidem: quia oppreſſio tantùm occupat corpus tractabile, facítque ibi ſegniciem & hebetudinem. Alieno autem: quia delirium quod inde infertur, non eam parit in cerebro alterationem vnde ventura ſit alienatio mortifera & funeſta: ſicùt à phrenitide & inſania venire ſolet; quòd illæ in cerebro firmiter fixæ ſint.

PRÆNVNCIAT AVTEM COPIAM MVLIEBRIVM] Quam toto corpore artubúſque omnibus nauſeabunda vomit in vterum, venarum repletio. Atque ita πλημμυρεὶς tranſibit in ἐμπύημα.

38 Αἱ ἐν τόκῳ, καρδίην προσαλγήσασαι· ὀλίγῳ ὕστερον ἀποβάλλουσι.

Quæ parturiendo, priùs cor dolent; paulò poſt illæ pariunt.

IBI DEMVM ſperabilis eſt fœlix partus, & citò venturus à graui enixu; cum mulier diu multúmque parturiendo fracta, incipit laborare cordis dolore. Quod certè vt medicos imperitos, metu exterret: ita peritos recreat ac reficit bona ſpe ſecundi partus, & iamiam adfuturi. Sic autem ratio eſt huius prognωſeωs, quam præceptor ſcripſit his verbis. *Quinetiam mulieri parturiendo cor dolet, quod accidit ventre circumuoluente fœtum, & opem ferente ad partum; maximè autem vtero.* Sed quare à graui enixu partum in propinquo eſſe denunciet cordis hic dolor qui ante non fuit, in cauſa hæc ſunt. Non enim hæc cardialgia vel cardiωgmus, ab aura incidit venenata; nec verò à bilis morſu: ſed à fœtu ipſo qui tota grauiditate, velut ſedendo, in aluo delituit; nunc autem in partu, cum foras viam affectet, ſeſe extendit atque in

atque in caput procedens,matris cor, i. os ventriculi, impetit,quod eſt acerrimi ſenſus. Eſt autem hoc loco,cordis nomen,pro ſtomacho: ſicut Hippocrates vſurpauit multis in locis.

39 Τὰ φρικώδεα, κοπώδεα, καρηβαρικὰ, τραχήλου ὀδυνώδεα· γυναικεῖα καταῤῥήγνυσι. περὶ κρίσιν δὲ τοιοῦτον γινόμενον μετὰ βηχίων ἐπιῤῥιγεῖ.

Crebri horrores cum laßitudine, capitis grauitate, & colli dolore; muliebria cient profuſè. Atque id ſub criſin obortum, mouet tußiculam, cum rigore.

HVIVS prognoſeωs nuper adducta ratio eſt ad 32. huius tractatus. Itaque tantùm hîc noſtræ ſunt partes, vt attingamus ea quæ ſuprà oſtendimus ad illam prognωſin. *Perculſum caput, aurium echo; hæmorrhagiam cient, aut mulieribus muliebria deorſum effundunt: idque cùm aliàs; tum ſi rhachis inde fuerit ardore accenſa. Fortaßis etiam dyſenterica ſunt hæc.* Oſtendimus autem quòd ab eadem concuſſione cientur variæ excretiones; tam pro humoris motu, naturæ impulſu, & meatuum conditione; quàm pro natura & propria inclinatione illorum quibus ad criſin eadem perturbatio incidit. Quemadmodum enim ſigna prædicta iuuenibus, ad hæmorrhagiam; ſenibus, ad dyſenteriam, in morbis acutis: ſic mulieribus ad muliebria, priuilegio quodam naturæ apparent; ſicut etiam ſuprà demonſtratum eſt in hiſtoria menſtruorum. Quod enim ſequitur, de tuſſicula cum rigore, non eſt diſciplinabile, ſed ἀκαταμαθητόν: quia demonſtrari non poteſt nec verè, nec appoſitè.

Coac.8.cap. 1.lib.2.

Coac. 10. huius tract.

40 Ἧσι κόρῃσιν ὀρθοπνοϊκὰ συμβαίνει· ἐν τῇσιν ἐπιφόροισι, τιτθοὶ ἐκπυοῦνται. γυναικεῖα ἐπιφαίνεσθαι ἐν ἀρχῇ· κακόν.

Quibus puellis orthopnoïca ſunt in promptu; iis dum vtero gerunt, mammæ ſuppurant. In cauſa ſunt muliebria quæ non apparent loco. vel. *Malum eſt muliebria non apparere loco.*

OPERÆ PRECIVM eſt diſcere ac tenere quemadmodum mala virginum orta ex vitiis muliebrium,tranſeant in magna incommoda ſiue ſymptomata grauidarum. Atque hîc locum habet illa ſententia præceptoris quæ docet ibi demum morbos enaſci atque manere,vbi antea fuit dolor aut laſſitudo.Sic orthopnœa virginum quam ſera peperit muliebritas menſtruorum; iiſdem pòſt grauidis mammas adducit in empyema. Hoc autem cuiuſmodi ſit, tum verò quemadmodum iis eueniat, ſic aggredior ad docendum.

QVIBVS PVELLIS] Quæ viris maturæ,nondum expertæ ſunt muliebritatem à menſtruis.

ORTHOPNOICA SVNT IN PROMPTV] Quæ orthopnœa tentantur, vbi non niſi recta ceruice reſpirant. Atque id quidem, non inflammata larynge, cuius inflammatio præceps eſt ad interitum: ſed pulmone multùm oppreſſo,atque diſtentis,ſanguine illuc affuſo,mammis. Nec verò hîc vera eſt orthopnœa, quæ principatum obtinet difficultatis in omni dyſpnœa: ſed potiùs quædam ſublimis reſpiratio,quam dicunt πνεῦμα μετεωρὸν, ἢ μετεωρισμόν, vbi,non niſi reſidendo, ægri reſpirant:quod apud Hippocratem eſt ἀνακαθίζειν καὶ ἀνέλκεσθαι, i. *ſpiritum trahere veriùs quàm ducere.* Ac talem orthopnœam ſuprà iam attigit, vbi ait. *Orthopnœam faciunt hydropiformia dura*: ibi nos hydropiformia dura ſpectauimus in thorace,cuius diſtentio eſt magna ex nimia humoris abundantia quæ latitudinem tollit thoracis in dorſo & pectore,ipsúmque totum facit rotundum ac teretem,vtris modo,diſtentum. Atque huius diſtentionis cauſa eſt πλεύμων πλησθείς, de quo hæc leguntur apud Hippocratem. Ἢν πλησθῇ ὁ πνεύμων· βῆξ ἔχει, καὶ ὀρθοπνοίη, καὶ ἆσθμα. i. *Si repleatur pulmo, tußis habet, recta ſpiratio, & anhelitus.*

lib.1.progn.

Coac. 62. cap. 16.lib 2.

lib.3. περὶ νόσων.

IIS DVM VTERO GERVNT] Trimeſtrem, quadrimeſtrem, aut eo maiorem fœtum: cùm ſcilicet copia eſt reliquiarum materiæ menſtrualis,de commeatu fœtus puriſſimo circa locos collectæ.

MAMMÆ SVPPVRANT] Quia cùm olim virginalia mala mammæ exceperint, quorum muliebria,quamuis ſera,leuationem adferre ſolebant; nunc denegato, propter grauiditatem, exitu muliebrium,procliuis eorum eſt illuc tranſmiſſio,& ibi collectio, vbi τὸ συνηθὲς καὶ ὁμοφυές, ſocietatis iam partæ memoriam renouat.Sed empyema illud mammarum concipitur, tum per earum idiopathiam, tum per ſympathiam à pulmone, cuius eſt facilis ad mammas μετάστασις. Atque tum empyema in promptu eſt,ſi ea collectio ſanguinis,neque in lac mutatur,neque furorem inducit. De quibus hoc fuit iudicium præceptoris. Γυνὴ μὴ κυοῦσα, μηδὲ τετοκυῖα, γάλα ἔχει· τὰ καταμήνια αὐτῆς ἐκλέλοιπε. i. *Mulier non prægnans, nec*

aph.39. & 40. 5.

puerpera lac habet; menstrua illam deficiunt. Et. Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται· μανίην σημαίνει. i. *Quibuscunque mulieribus lac in mammis concrescit; insaniam facit.*

MALVM EST MVLIEBRIA QVAM PRIMVM NON EXIRE] Epiphonema est, quo sanè ostendit quòd virginalia mala, muliebrium orta vitio, quàm primùm loco non exeuntium, id enim sonat, ἐν ἀρχῇ, vt nuper ostendimus; vbicunque insederint, quamuis abierint, memoriam tamen sui renouant in grauiditate, vbi naturalis & iusta est muliebrium cohibitio.

41 Τὰ μανικὰ· πυρετοὺς ὀξέας, ταραχώδεας, ἀχόλῳ καρδιαλγικῷ λύουσι.

Fanatica; febres acutas, turbulentas, cardialgico non bilioso exoluunt.

HOC CERTE appositè non est positum ad historiam de rebus mulierum. An verò verè ad id de quo dicitur, hæc prima occurrit quæstio in examine huius prognoseωs. Veritas autem sic lucebit.

FANATICA] i. Insaniæ in quibus dementiæ summa sunt omnia, cuiusmodi sunt eorum qui ad fana excurrunt, cœptis immanibus efferi.

FEBRES ACVTAS] Quæ continenter, celeriter & vehementer mouentur.

prorrh.4. c.1.1. TVRBVLENTAS] i. Quæ inferunt τὴν ταραχὴν ἁπλῶς ὀνομαζομένην, i. *turbationem simpliciter absoluteque dictam*, quæ mẽtis & consilij est, non vrinarum, nec ventris, vt annotauit Galenus ad illud prorrh. Τὰ ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοισιν οὖρα ἄχροα, μέλανα, ἐναιωρεύμενα· ἐφ' ἱδρῶτι φρενιτικά. i. *Vrinæ turbulentis vigilibus decolores, vel nigræ, enæoremate præditæ; cum sudatiuncula notant insaniam.* Hæc autem turbatio, phrenitidis prænuncia est atque insaniæ grauioris. Ac talis turbatio à febre acuta, sic expressa legitur in illa prognωsi. *surditas, morbi acuti turbulentique consectaria; graue malum.* Sed illic turbatio pro insania, scripta est ταπεινότερον. Non enim surditas, turbationis est ἔκγονος: sed insaniæ ab exhausto quo exoluta est pars illa cerebri vnde vis audiendi manat. (Coac.2.cap. 3.lib.2.)

CARDIALGICO] i. Cordis dolore implicito. Est autem positum hîc nomen cordis, pro stomacho, seu ventriculi orificio quod est acerrimi sensus, vt sæpe ostendimus. Ac nihil interest, dixerisne cardialgiam, an cardiogmum, i. morsum partis prædictæ.

2.Epid part.2. NON BILIOSO] Vt esse solet in multis: sicut in illa muliere, cuius cardialgiam contumacem exoluit ptissanarium condîtum succo mali punici. Nam bilis affluxu, tale symptoma excitari solet in stomacho, cùm eò vsque prorepit: sicut affixæ bilis in fundo alui, nausea est & singultus: similiter vt eius natantis, vomitio esse solet. Hîc autem cardialgiæ causam agnoscit, non hypochondriacam biliosam: sed eam quæ à cerebro, vbi mania est, transfertur in stomachum νευρωδέστατον, proptereáque cerebro συμπαθέστατον: sicut annotauit Galenus in luxata maxilla. (lib.2.περὶ ἄρθρων.)

EXOLVVNT] i. Sanant. Sanè quidem: sed eam sanationem non adfert redintegratio corporis è natura egressi; vt verbum illud quod est sanandi, sit planè ironicum, sicut in illo. Οἷσιν αἱ ἐν τῷ καύσῳ τρόμοι γίνονται· παρακοπὴ λύει. i. *Quibus in causo tremores accidunt, eos delirium perimit.* Ibi enim delirio tremor sanatur; sed ægri periculo, siue interitu. Ergo fanatica exoluunt turbulentas febres acutas: quia tum ad vltima ventum est, cùm turbationi phrenitis, & inde huic succedit extrema dementia. His gradibus itur in requiem sempiternam.

42 Τοῖσιν ἀτόκοισιν αἵματος ἔμετος, πρὸς τὸ συλλαβεῖν ὠφελέει.

Sterilibus vomitio sanguinis, ad concipiendum prodest.

EST QVIDEM in promptu perceptio huius prognoseωs, quæ cuiusmodi sit, philologia eius prima fronte ostendit. Nihil enim clarius, nihil ad percipiendum facilius, quàm legere vel audire; quòd iis quæ non concipiunt, vomitio sanguinis ad concipiendum prodest. Sed vtrùm verè id positum, aduocanda est omnis ratio sterilitatis ad ineundum examen, quo veritas elucescat. Quot enim causarum sterilitatis ideæ; tot etiam remediorum genera esse debent. Quæramus ergo, si placet; an cuiuis & semper, an verò tantùm cuidam sterilitati, sanguinem prosit vomere, ad concipiendum. Enimuero quantùm complector animo, ex omni doctrina Hippocratis; mulieres omnino sunt ἄτοκοι, i. *partus expertes*: quia sunt ἄφοροι, i. *vacuæ* nec prægnantes. Non enim admitto mulieres quæ molam gerunt, ac sæpe manent ἄτοκοι ad vltimum vitæ diem, si tandiu mola vixerit, donec mulier animam exhalarit, & in eam mola ipsa molem accreuerit, vt iam exire non possit; nec eius mortuæ adhuc paruæ exclusio fuerit à viuente matrice & matre, quæ consortis mortui impatiens esse solet. Vidimus enim molam molis annorum quindecim. Erat autem rotunda pedes tres cum dodrante. Eam gestabat mulier abdomine vtriformi, quale est hydropicorum. Ea mortua & dissecta, prodiit mola viuens & incorrupta, cuius conceptæ & gestatæ in vtero per quindecim annos, hoc argumento adducor; quòd mulier esset vitæ integræ, & notæ cumprimis pudicitiæ. Exegerat autem 15. annos vidua. Nam sine coitu, coagmentatio non est molæ,

* De mola.

quicquid

quicquid nugentur ſophiſtæ, linguarum & naturæ ignari. Hoc fuit iudicium præceptorum Hippocratis, Ariſtotelis, & Galeni: quorum authoritas vna me frangeret, niſi eorum ratio plus valeret ad comparandam docilitatem & fidem. Sic enim de mola cenſuerunt; quòd mola eſt rudis indigeſtáque moles, quam cruditas edit ſeminis atque corruptio, vnde eſt impedita corporis partiúmque diſcretio & accretio. Nam ea moles in quam aſſurgit, quæque illi vulgò peperit nomen molæ; accretio quædam eſt phytica, ſed informis. Viuit enim & creſcit, more tuberum, quæ ὕδνα Græci vocant: non autem ſtirpium ſuis partibus, conuenienter cuiuſque natura diſcretis, abſolutarum.

Diſcretionis & accretionis veræ in mola, impeditio eſt à ſeminis cruditate quod in matrice conceptum eſt, nec foras elapſum. Cruditati ſeminis ab inchoata eius confectione in teſtibus, multùm adiicitur ab oppreſſione quam facit muliebrium inſtans purgatio ab intempeſtiua conceptione ſuppreſſa. Tum enim ſemen conceptum obruitur ſanguinis abundantia, quo antè non eget, quàm abſoluta fuerit fœtus deſcriptio. Non enim à ſanguine ſemen nutritur, dum informatur fœtus: ſed à ſuo conſociali, quod eſt ſemen alterum, ſiue alterutrum quod dominatu regitur informantis, tum maris, tum fœminę. Eſt igitur mola, velut quædam μόλυνσις, vt placuiſſe video Ariſtoteli; quòd illa ſit crudor quidam, quo vis exoleuit gignendi ac diſcernendi à ſemine: ſimiliter vt in groſſis à cruditate impeditur accretio atque maturitas. Nam & μολυνέσθαι verbum, maribus nuper natis appoſitum legimus apud Hippocratem: quòd ſcilicet ipſos puellæ creſcendi celeritate præcedant, quas tamen præceſſerant dum eſſent in vtero. Hippocratis verba hæc ſunt literis digna aureis. Συνεκρίθη, συνέστη, ὀξύτερον κινηθὲν ἐμολύνθη, καὶ βραδύτερον αὔξεται, καὶ ἐπὶ πλείω χρόνον. i. *Articulatum eſt, conſtitit, celerius motum comprimitur, tardiúſque augetur & diutius.* Quinetiam idem verbum præceptor appoſuit abſceſſibus immaturis qui paulatim ſubſidunt atque vaneſcunt. Locus eſt in prorrheticis & in Epidemiis. Atque in prorrheticis verba hæc ſunt. Τὰ ἐπώδυνα ἀκρίτως καταμολυνθέντα· φλαῦρα. i. *Dolorifici tumores ſine ſignis repreſſi; mali.* Vbi Galenus docet, inter καταμολύνεσθαι & ἀφανίζειν hoc intereſſe; quòd illic paulatim, hîc verò repentè ac ſubitò vaneſcant tumores, retractis intrò humoribus vnde aſſurgunt. In Epidemiis autem ſic eſt. Λαιότερον παρ' οὖς οἴδημα, τῇ δὲ ὑστεραίῃ καὶ δεξιόν· ἧσσον δὲ τοῦτο. ἐπεχλιαίνετο ταῦτα καὶ ἐμολύνθη. i. *Siniſtra fuit parotis, poſtridie autem dextra: ſed tamen hæc minor. Vtraque ſimul læuigabatur, atque ita ſubſidit.* Loquitur autem de fratre coniugis Ariſtæi. Atque hic locus à Galeno citatur ad illum quem modò attigi lib. 6. Epid. vbi legitur συνεχλιαίνετο, quod eſt in textu lib. 2. ἐπεχλιαίνετο. Quæ Galeni correctio, melior mihi videtur. Illic ſanè Galenus appoſitè & eleganter quid ſit καταμολύνεσθαι, ſic enarrat. Τὸ γὰρ τῆς ὀξείας κινήσεως καὶ μεταβολῆς παυσάμενον, καὶ ἀποψυχθέν, οὕτως ὠνόμασεν. i. *Quod enim à celeri motu & mutatione quieſcit refrigeratum, ſic nominauit.* Hactenus hæc de mola. Iam reuertamur ad examen ſterilitatis.

6.Epid.part.2.

c.3.1.prorrh.

2. Epid.

Ergo iam conſtat, opinor, quòd illæ demum fœminæ ſunt ἄτοκοι, i. *partus expertes ac neſciæ*, quæ non ſunt καρποφόροι, i. *quæ fructum non ferunt in vtero*: vt omnis tollatur molæ opinio, quæ diu geſtata, ferè ἀτοκίαν inducit. Sunt autem mulieres ἄφοροι, quia ſemen virile vel non excipiunt, vel non concipiunt. Nam quæ ab imperfecto ſæpe partu, ob impotentiam nutriendi atque gerendi fœtum, infructuoſæ manent, cauſas non habent ſterilitatis, quas hîc perſequimur. Atque illa vitia, ſuprà ſunt à nobis expoſita. Huc igitur primùm noſtra eſſe debet attentio atque contentio, vt intelligamus vnde ſit impeditio excipiendi ſemen virile, vt eius complexu fruatur muliebre ad generandum, quod ipſum per ſe nihil gignit, præter pathema hyſtericum; ne molam quidem: cuius, vt dixi, coagmentatio ſine coitu eſſe non poteſt.

De ſterilitate.

Eſt igitur varia impeditio excipiendi ſemen virile, qua impeditur conceptio, vnde mulieres in perpetuum manent ſteriles. Ac prima quidem impeditio cernitur in iis quæ ſtatim à coitu ſemen excernunt vel effundunt, quale iniectum eſt. Talibus enim τὸ στόμα οὐκ ὀρθόν ἐστι τῆς μήτρης· ἀλλὰ ἰδρῦται καὶ οὐ λάζεται τὴν γονήν, i. *os vteri non eſt rectum, ſed planè diſtortum, aut etiam collapſum: proptereáque viri ſemen nequit excipere.* Sed vtrùm ea peruerſio vteri vel conniuentia, menſtrua exitum ſinat habere, aut non; imprimis quærendum. Nam ſi fatetur mulier ſe menſtrualem non eſſe, vt decet; multùm adiicitur illi vitio quo ſemen illapſum, ab vtero non excipitur, à menſtruorum illic ſtabulantium ſuppreſſione. Hîc ſanè profuerit, quò ea conniuentia explicetur, vel oris peruerſio in directum mutetur; profuerit, inquam, vomendo ſanguinem vacuare. Sic enim reſtituetur amiſſa commoditas excipiendi ſemen. Quò ſpectat illa ſententia præceptoris. Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι· ἀγαθόν. i. *Mulieri, menſtruis deficientibus, ſanguis è naribus fluens; bonus.* vel illa potiùs. Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις. i. *Mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis profluentibus; ſanatio eſt.* Nam ſi prodeſt vomere ſanguinem ad retrahendum menſtrua profluentia; profuerit quoque illac, i. per vomitum, naturam dare operam purgationi eorum quæ circa locos ſubſiſtunt. Quòd ſi euenerit, vt rectum os vteri conniueat, aut peruertatur, quaſi de more inſtitutóque ſuæ naturæ, ſimulatque menſtrua illac tranſierint; vnum illud reſtat perfugium excipiendi ſemen, vt liberis detur opera, veneri operando, pridie quàm quieſcat purgatio menſtrua. Hîc nihil profuerit, ſanguinem per os vomendo effundere. Sed præter illam vteri conniuentiam, cuius præſidia modò attulimus, vna exiſtit, eáque fixa tam firmiter, vt penè reſpuat omnem induſtriam. Eſt autem illa quam peperit oris duritas atque ſcirrhus: de qua ſic poſitum eſt à præceptore. Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι· ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν. i. *Quibuſcunque os vteri durum eſt; ipſum neceſſe eſt conniuere.* Non enim conſuetudo eſt conniuendi vtero naturaliter inſtituta; niſi cùm ſemen concepit, fouétque ſuo complexu. Nam conniuentiæ naturalis commoda iam attigimus. Eius autem quæ non fit συνήθως, ſed κακοήθως à ſcirrho; difficilis admodum curatio eſt.

aph. 32. & 33. 5.

aph. 45. 5.

Quinetiam ſubit alia impeditio excipiendi ſemen, poſita in præpingui abdomine mulieris quæ initur. Quæ cauſa & ratio impediendi ſic expreſſa legitur apud Hippocratem. *Quæ multùm craſſitudine è*

aph. 46. 5.

natura egreſſæ, vtero non concipiunt; iis omentum, os vteri comprimit: neque priùs concipiunt, quàm fuerint attenuatæ. Hîc ſanè videndum, an, vomitu ſanguinis, attenuatio comparetur, quam ad concipiendum neceſſariam eſſe dixit. Sed patefacta eſt omnis impeditio excipiendi ſemen virile. Nunc de impotentia idem concipiendi, cùm ſemel illapſum fuerit, & exceptum ab vtero. Primum occurrit iudicium præceptoris de ſignis excepti ſeminis, ſed non concepti. Eſt autem huiuſmodi. *Ergo ſi mulier fateatur poſtridie, aut perendie, aut etiam quarto pòſt die quàm rem cum viro habuerit, ſemen ex vtero elapſum fuiſſe; huic natat vterus nimia humoris abundantia, ipsúmque ſemen diluitur. Sin autem ſextum aut ſeptimum diem agens à coitu, exceptum ſemen effundat; certum eſt ipſum putreſcere, & cùm putruerit, elabi.* Sed tamen effluuia illa, ſeminis recto curſu, in vteri ſinum illapſi, non tamen ad generandum concepti; æquè viri accidunt malo ſatu, atque mulieris vitioſo conceptu.

Enimuero ſatus eorum in vitio eſt, quorum ſpermaticus humor, ſeménque ipſum, temperamento & complexione non ſunt naturaliter conſtituta. Huiuſmodi ferè cernuntur in iis quibus eſt ſanguis natura ſeroſior, aut qui à diæta ſereſcit: quod Ariſtoteli eſt ὀῤῥοῦσθαι, vbi de ſudore agit cruento. Natura ſe-
2, Epid. part. 2. roſior eſt in lentiginoſis quorum vlcera ægrè ſaneſcunt: tum in minutulis, quos Græci λεπτοὺς vocant; & catarrhoſis, à perennitate catarrhi, quam fundit repletio capitis, quæ à viſceribus malè moratis maléque conſtitutis, continenter infertur: cui de proprio capitis vitio multùm adiicitur. Talibus enim complexio eius materiæ quæ ope teſtium, tranſit in ſemen, ipſum vix edet prolificum. Sic enim naturæ comparata eſt ratio, vt coctionis vitium quod præceſſit, non emendetur ab ea quæ illi ſuccedit. Scitum eſt illud. *Segnicies ventris, eſt omnium confuſio, & vaſorum impuritas.* Diætæ vitio ſanguis ſereſcit, ibíque humor ſpermaticus teſtium coctione non tranſit in ſemen prolificum lientericis, leucophlegmaticis, omnibúſque adeo quos occupauit hydrops; tum ebrioſis atque cachecticis. Nam quibus adempta vis eſt ſubeundi vel irrigandi fundum hyſtericum; notæ ſunt illi ſterilitatis: ſimiliter vt caſtrati & thlibiæ,
lib. de aërib. locis & aquis. quos vocât eunuchos. Ac ſubeundi quidem fundum hyſtericum adempta vis erat illis cedmaticis apud Scythas, quibus ad cedmatis curationem, ſanguis detractus fuerat, venis pone aures inciſis. Quod et-
6. Epid. part. 5. iam, ex inſtituto gentis, faciundum præcepit Hippocrates in Epidemiis. Impotentiam ſubeundi, facit collapſa facultas arrigendi, à ſeminis paupertate; vel exolutio muſculorum pudendi. Nam irrigandi vterum recto curſu, libertas ſpadoni adimitur: vel potiùs, ne vlla quidem conceditur: vt mirum videri non debeat, ſi pro fœcunditate regnet ſterilitas in mulieribus quæ viris nupſerunt in quibus prædictæ ſterilitatis cauſæ apparent. Sunt enim aliæ multæ à viris profectæ, quæ in occulto latent, nec niſi à peritis medicis animaduerti poſſunt: cùm ſcilicet viri ſatu hyſtericus fundus non gaudet, quia non eſt illi
aph. 63. 5. εὐπρόσφυτος, i. *conſocialis*, temperamento, vel etiam complexione: vnde ſunt illa vitia denſi aut rari ſeminis, tum frigidi atque calidi, quæ ponuntur à præceptore in aphoriſmis. Itaque malo ſatu ſemen virile non minùs elabitur poſtridie quàm illapſum eſt, perendie, quarto die, aut quinto, & ſexto; quàm culpa hyſterici fundi, tum proprio, tum alieno vitio laborantis. Vidimus enim quaſdam primis nuptiis diu ſteriles, quas tamen ſecundæ bearunt prole pulcherrima.

Ergo tenebit is primùm notitiam ſterilitatis vnde profecta ſit, qui ſuis præſidiis volet pro ea fœcunditatem inducere, neque committet vt medicina quam adhibet, temeraria eſſe videatur. Nouerit autem præſidia ſterilitatis, in medici manu non eſſe, niſi permiſſu auxilióque Dei; cuius ea voluntas eſt precibus impetrata, vt ſumma benignitas eius appareat in regno ſterilitatis, cui reginam præficit fœcunditatem: quemadmodum cecinit diuinus & regius poëta his verbis, quibus ora ſua in Dei laudes reſoluit.

Qui maternos ſterili fructus *Exoratus donat, & orbos* *Læta renouat prole penates.*

Sed quoniam vt præclarè ſcripſit Hippocrates. Omnia quidem diuina ſunt; ac nihil eſt aliud diuinius alio, neque humanius: nihil tamen fit ſine natura, quæ eſt ipſa vis Dei: ac tametſi omnium redintegratio eſt, vnde ipſa naturæ præſcriptio atque norma, nempe à Deo; tamen cognitio & ſcientia egreſſionis quæ infert ſterilitatem, manat à Deo in medicum; & inde ratio comparandæ fœcunditatis quam ſecum adfert redintegratio rerum genitalium, priùs è ſtatu naturæ optimo egreſſarum.

Ergo tenenda eſt primùm cauſa omnis & ratio ſterilitatis in fœmina quæ ſuo vitio, non alieno, ſemen recto curſu immiſſum, non retinet, neque concipit. Nam de impotentia excipiendi, nihil dicẽdum ampliùs. Omnis autem cauſa & ratio ſterilitatis ab impotentia continendi & cõcipiendi ſemen virile, ſic expreſſa legitur in aphoriſmo libri quem ſcripſit Hippocrates κατ' διέξοδον περὶ ἀφόρων, i. *de ſterilibus vtero non gerentibus. Quæ frigidos habent vteros, quæque denſos; non concipiunt. Quæ item præhumidos habẽt vteros; non concipiunt: nam genitura in iis extinguitur. Tum quæ ſiccos nimis, quæque peruſtos: quia defectu alimenti ſemen corrumpitur. At verò quæ vtriuſque contrarietatis temperiem nactæ ſunt; proletariæ tales euadunt.* Enimuero ſterilitatis cauſæ omnes in hoc aphoriſmo ſunt poſitæ ab impotentia concipiendi ſemen virile. Ibi autem ſeminis non eſt conceptio, vbi vis eius prolifica nõ fouetur, nec excitatur ad τύπωσιν, i. *ad fœtus deſcriptionem*: ſed corruptione ſeminis in quo ineſt, labefactatur atque vaneſcit. At verò ſemen corrumpitur perfrigeratum, vel nimia humoris obrutum abundantia, vel alimẽti defectu exhauſtum à ſiccitate, vel cùm ardore matricis cõſumptum eſt. Sed patefacta omni ratione cauſarum ſterilitatis in aphoriſmo, cùm ea tantùm explicanda ſuperſit quæ eſt in frigore ac denſitate vteri, operęprecium fuerit ſuper hac re verba audire Galeni. *Vbi tam frigus immoderatum potens eſt, vt denſum efficiat vterum; anguſtiſſima quoque ſunt mulieribus ora eorum quæ illuc ad vterum feruntur vaſorum. Itaque vel hoc nomine, ſteriles manent mulieres; quòd venularum oſculis ſecundinæ adnaſci non poſſunt. Quod vt euenerit; tamen non potis eſt conuenienter fœtum nutriri. Aut enim ne minimùm quidem purgationes eunt: aut certè admodum paucæ, & illæ quidem prauæ; quòd ſcilicet illac tenuior ſanguis & aquoſior tranſmittatur. Etenim ibi facilè oppilantur venularum oſcula: tum propter natiuam eorum anguſtiam; tum quia huiuſmodi fœminæ, prouentu ferè abundant pituitoſi humoris. Nam vniuerſum corpus,*

omnino ſimi-

omnino similiter est constitutum vt matrix. Huc accedit, *quòd semen virile, in locis huiusmodi perfrigerari potest; nisi id fortè sit natura calidius.* Ergo *mulieres quæ frigidos habent vteros, ad concipiendum ineptæ sunt: propter eorum substantiæ densitatem.* Quæ cùm ita sint; planè efficitur verum esse quod scripsit Hippocrates; quòd scilicet illæ demum mulieres nihil opis, nihil industriæ requirunt à medico ad comparandam fœcunditatem, quibus menstrua bene respondent in qualitate, copia, expurgandi modo, & vtraque periodo naturaliter instituta, hoc vno excepto. Si enim consuetudo est ori matricis conniuendi, exacta purgatione menstrua, vt genituram vterus coëundo non possit excipere: tum imperanda coitio est pridie quàm cessarit purgatio. Nam quibus impuræ sunt purgationes menstruæ, quæque non eunt κατ' ἔθος τε, i. iure & loco; iis adhibere oportet cultum proli habendæ. Intelligo autem cultum, ab illis præsidiis quæ contra sterilitatem ab impotentia concipiendi, sic à præceptore sunt posita. Τὰς ἀγόνους πυελοῦν καὶ φαρμακεύειν. i. *Steriles partim fouere, partim purgare oportet.* Etenim omnis curandi ratio suscipitur atque absoluitur vacuatione alieni humoris, & neoterismo corporis è natura egressi: quoniam omnis affectio sterilitatis, egressione vteri de sua præscriptione, & impuritate consistit alieni humoris; vt modò diximus in aphorismo. Vt autem sunt causæ singularum affectionum à quibus infertur sterilitas per impotentiam concipiendi, de qua hîc loquimur: sic etiam remediorum genera esse debent. Egressioni corporis debetur neoterismus; impuritati purgatio: vt scilicet illis præsidiis, contrarietatum frigoris & ardoris, item siccitatis & humoris, temperies ad concipiendum idonea comparetur. Qualem naturæ & valetudinis curam diximus esse in iis quibus iure & loco conuenienter menstrua expurgantur: proptereàque tantùm à viro, non autem à medico, cultum habendæ proli requirunt. Igitur qualis egressio est vteri; talis erit neoterismus, fouendo & alterando: qualis impuritas; talis item purgatio. Ac primùm eximiè frigida intemperies vteri, quæ densitatem infert, vnde sterilitas ipsa venit; æquali contrariorum excessu, ad iustam temperiem redintegranda: idque fouendo intus & foris. Huc valent fomenta siue θερμάσματα calidarum rerum hystericarum, καὶ ἡ ἐν ἀρώμασι πυελὴ διὰ τὴν μαλακὴν πύρωσιν, vt loquitur Theophrastus. Atque ita cùm frigido & denso vtero medicatum fuerit intus & foris; tum explorare oportet num illis artibus comparata sit redintegratio, qua seminis concipiendi tollatur fixa olim firmiter impeditio. Ratio quidem explorandi sic est à præceptore tradita. *Si mulier quæ in aluo non concipit, scire velit num tandem aliquando sit conceptura; circumtectam optimè vestimentis, infernè suffito aromatis. Et si quidem odor suffiminis, ipsi per interiora corporis, prorepere videatur ad os & nares; velim existimes quòd ipsa non suopte vitio est infœcunda.* Huiusmodi ratio explorandi suscipitur quoque alliis atque pessariis, quæ in sinum pudoris immissa, odorem suum expirant ad caput, vnde fucantur nocturni pileoli. Sed ea periclitatio, tantùm iis accommodatur, quarum vterus frigore ac densitate causam habet sterilitatis, vt Galenus author est ad aphorismum. Sic enim scripsit. Μόναις ἐκείναις οὐ διαδοθήσεται πρὸς ὅλον τὸ σῶμα τῶν θυμιαμάτων ἡ ποιότης· ὅσαις σκληρὸν, ἢ πυκνόν ἐστι τὸ τῆς ὑστέρας σῶμα. i. *Illis dumtaxat in corpus vniuersum non diffundetur suffitus qualitas, quibus durum & densum est matricis corpus.* Nam cæterarum causarum sterilitatis, vacationem non arguit odoris perceptio à suffitu per sinum pudoris in fœmina circumtecta. Non enim cæteræ causæ odorem impediunt quò minùs ad nares perueniat, quem suffitus expirat aromatum per naturalia: tametsi aliter video placuisse Galeno ad aphorismum vbi de causis agitur sterilium fœminarum ab impotentia concipiendi. Eius hæc sunt verba. Διάγνωσις πασῶν τῶν ἀμέτρων κατὰ τὴν ὑστέραν δυσκρασιῶν ἐστιν, ἣν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηκεν ὁ Ἱπποκράτης· διὰ τῆς τῶν ἀρωμάτων πυελίας. i. *Omnis vterinæ intemperiei commemorabilis dignotio vnica est, quam paulò antè Hippocrates posuit; per suffitus.* Hîc lectores viderint quàm constanter sibi vir summus consentiat. At verò caloris eximij & siccitatis in vtero mediocritas comparatur ad concipiendum idonea neoterismo, lactis asinini; balneo aquæ dulcis egelidæ fumo & odore carentis; diæta ciborum meabilium, omnis alienæ qualitatis expertium, minimèque sitiferorum. Humidioris vteri ac multa proluuie diffluentis redintegratio est procuranda catharticis: quò spectat illud Hippocratis. Τὰς ἀγόνους φαρμακεύειν. Superuacanei autem humoris in vtero extinguentis semen virile, signa sunt τὰ ἀπιόντα, i. *quæ illinc vel illac discedunt.* Sic enim præceptor ait. Ὑγρότης διὰ τῶν ἀπιόντων. i. *Humiditas ex iis quæ abeunt.* Sed ἀπιόντα sunt tam muliebria, quàm fluxus muliebres. De muliebrium impuritate, quorum est consuetudo purgandi naturaliter instituta, hæc fuit sententia præceptoris. *Si velis mulierem diu sterilem, materno fructu beare, ac renouare orbos penates prole gratissima; primùm attentio esse debet ad menstrua, num pituitosa sint, an verò biliosa. Nam talis impuritas, conceptionem impediet, donec purgando fuerit expurgata. Fluxus muliebres quorum perennis fluxio est per naturalia; sterilitatis causa, præcedunt impura muliebria.* Ergo consilium est præceptoris, impura purgare muliebria. Testatur id primùm aphorismus hac de re conscriptus. Γυναικὶ καταμήνια ἄχροα καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα· καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει. i. *Mulieri menses decolores nec eadem fluentes periodo; purgatione opus esse indicant.* Species autem catharticorum, pituitam aut bilem ducentium, vt alterutro humore menstrua conspurcantur, tum signa vtriusque humoris; nihil necesse est huc aduocare: sunt enim in promptu, paténtque omnibus ad visendum apud Hippocratem. Quinetiam idem author, accuratissimè scripsit omnium muliebrium fluxuum differentias & ideas, eorúmque præsidia. Sed inter præsidia humidioris vteri & impuri, principem locum obtinent fontes Spadenses aquarum medicatarum. Diæta siccissima præscribitur ab Hippocrate. Profuerit itaque vti decocto radicum chinarum in epulis, loco vini: caput fouere decocto cephalico; suffire vterum suaueolentibus aromatis, vt Galenus posuit in aphorismis, quod est πυελὰν τῇ πυρώσει μαλθακῇ.

Hæ sunt profectò artes fugandæ sterilitatis ab impotentia continendi & concipiendi semen virile, in causa sanabili affectionis perspectæ & cognitæ κατὰ τὴν τέχνην. His ita constitutis; ad eam præscriptionem & normam, instituendum examen huius prognoseωs, quod erit huiusmodi.

1. Epid. part. 5.

aph. 59. 5.

comment. ad aph. 62. 5.

lib. περὶ γυναικ.

2. Epid part. 5.

STERILIBVS] Quæ ſunt eiuſmodi ſuo vitio, non alieno, per impotentiam vel excipiendi, vel continendi, vel concipiendi ſemen virile. Atque diſtinctio hæc cauſarum omnium ſterilitatis, verſatur in vtero & circa vterum, qui, vt fœcundus ager, fructu materno reſtibilis eſſe debet: nunc autem manet infructuoſus iis de cauſis quæ modò à nobis ſunt poſitæ.

VOMITIO SANGVINIS] Quam ciet anadrome ſanguinis è locis ad ventrem, vel ad pulmonem. Eſt enim vtrinque vomitio ſanguinis apud Hippocratem, vt ſuprà oſtendimus. Etenim menſtruorum ſuppreſſio vnde ſunt dolorifica mala lumborum, ſæpenumero ſui ſeri expreſſionem mouet in fundum ventriculi, & inde ad ſtomachum, vnde hæc veniunt; illinc quidem, vomitio atque nauſea; hinc verò, cardialgia. Similiter etiam ſecundum pulmones, eiuſdem ſanguinis apparet vomitio, vnde ſymptomatum leuatio eſt quæ inferebat ſuppreſſio. Et verò iam pridem conſtat, quòd menſtruorum & hæmorrhoidum cohibitarum anadrome ſi fit ad hepar, nec inde habet ἀναγωγὴν, ibi facit hydrωpem: ſin verò ad pulmonem, ibíque ſubſiſtat, & careat anagωge; peripneumoniam, empyema, & phthiſin mortiferam excitat.

AD CONCIPIENDVM PRODEST] Appoſitè dictum eſt, *ad concipiendum*, non *ad gerendum*, *aut nutriendum*: niſi fortè nimia ſanguinis abundantia, ſeu grauidarum repletio, quæ cernitur in difficultate ſpirandi, ac duris mammis & turgidis, vnde aborſio ſæpe incidit; vomitione ſanguinis periculum ampliùs grauidæ non inducat abortiendi: ſed eam deducat ad puerperium, exacto tempore grauiditatis. Nam difficultas & impotentia omnis excipiendi aut concipiendi ſemen à repletione locorum, vnde ſterilitas, cuius in vomitu ſanguinis eſt præſidium; nuper adducta eſt. Ex quibus efficitur; non ad omnem cauſam ſterilitatis prodeſſe hîc poſitam vomitionem ſanguinis: ſed tantùm ad eam quæ dicta eſt; neque id ſine incommodo partium, nec ſine periculo ægrotantis. Eſt enim periculoſa omnis quæ ſurſum fit per os, ſanguinis vacuatio; ὁκοῖον ἂν ᾖ, i. *cuiuſmodi tandem fuerit.*

43 Τὰ ἀχλυώδεα, γυναικείων συχνῶν ἐπιφανέντων· λύεται.

Oculorum caligo diſcutitur cùm muliebria multa prodierint.

aph.22,2. HIPPOCRATIS illud eſt in aphoriſmis. *Qui à repletione morbi naſcuntur; vacuatione ſaneſcunt: & qui ex vacuatione gignuntur, ſanat repletio. Atque ſic contrarietas, aliorum ſanatio eſt.* Vbi iudicium eſt Galeni; quòd eorum qui adhuc fiunt morborum oratio eſt inſtituta: proptereáque, inquit, perſpicuum eſt quòd vnà cum amotione cauſarum efficientium, ipſi quoque morbi neceſſariò amouentur. Efficientium autem cauſarum amotio ſuſcipitur per contraria. Ergo ſi menſtruorum ſuppreſſio eſt caliginoſa; planè efficitur, quòd eorum liberalis & libera vacuatio, caliginem priùs ob oculos obuerſantem diſcutit & exoluit: ſicut eſt poſitum in hac prognωſi. Quemadmodum autem caligo ac tenebræ, oculis offundantur ab iis quæ intrà ſunt inutilia; tum quænam ſit ratio diſcutiendi & exoluendi eam caliginem; in promptu fidem adducet examen huius prognoſeωs.

Ergo. OCVLORVM CALIGO] Græcè eſt, τὰ ἀχλυώδεα, i. quæ ſunt oculis tenebricoſa & caliginoſa, eo ſuffuſa intus, non foris. Nam τὰ ἀχλυώδεα, propriè cadunt in oculos, ac de iis dicuntur; quòd eorum ſint αἰσθητά, i. *ſenſilia*, intus percepta ab impuro ſenſorio: vnde eſt deprauatio ſenſus videndi. Sic apud Hippocratem, *Auſtri ſunt* ἀχλυώδεες: *ſicut auribus* βαρηκόοι. Eſt igitur oculorum caligo, quam facit impuritas & obtenebratio, vel ſpiritus viſifici, & oculorum luminis, vel humorum trium τὰ ὁρατὰ, i. *aſpectabilia*, excipientium, vt quædam in iis videatur eſſe ſuffuſio caliginoſa, tum ipſis ægrotis, tum medicis atque propinquis oculos intuentibus. Atque illa caligo nebulam & nubem contingit; nebula quidem craſſior, nube verò tenuior. Eſt autem humorum ſenſoriorum viſus, tum luminis oculorum proprij, ac ſpiritus viſifici, velut aëris, perturbatio, quam θόλωσιν Græci vocant, cuius ſymptoma eſt viſus allucinatio & hebetudo. Sed huius caliginis varia eſt origo; tum à cerebro; tum à pulmone; tum à ventriculo; tum à venarum, ſanguine diſtentarum, impuritate. Vt autem ſunt cauſæ caliginis atque foci, tum eius idea: ſic etiam remediorum genera eſſe ſolent, quæ vel naturæ imperio, vel medici artificio adhibentur. Nam ſi quid ὀρφνῶδες videatur ob oculos obuerſari cum cardiogmω; in vomitu præſidium eſt: ſine cardiogmω, in liberali ac libera expurgatione pulmonum aut capitis. Sin autem pro tenebris atque caligine, crebri ſunt marmarygis oculi, atque ſcintillant ſiue micant ſcintillis quæ ſunt λαμπηδόνες; tum hypochondrij fugax diſtentio ac ſine dolore apparet; omnis ſpes medici & cœptæ curationis fiducia ſtat in narium hæmorrhagia, cuius etiam prænuncia eſt cephalalgia, comes illorum ſignorum.

DISCVTITVR] i. Sanatur εὐκρίτως: vel, ſi mauis, fidam habet leuationem, cauſa firmatam criticа; non autem falsò creditam nec inſidioſam. Nos autem videmur appoſitè, *diſcutiendi* verbum accommodaſſe caligini.

CVM MVLTA PRODIERINT MVLIEBRIA] i. Cùm ei caligini multa ſuperuenerint, vel ſuperapparuerint muliebria, quorum ſuppreſſio ipſam caliginem oculis offundebat. Sunt enim τὰ ἐπιφαινόμενα, quæ intus concluſa morbifica, foras exeunt atque apparent bene vel male, ad ſalutem, vel ad perniciem. Quale apparet ſputum pleuriticis de phlegmone ſyſtrophica tunicæ coſtis intextæ. Sed illud ἐπιφαινόμενον, eſt morbi fixi qui eo ſputo exoluitur. Quod autem hîc ponitur in muliebrium liberali

purgatione;

purgatione; non eſt de foco caliginis,vbi eſt ipſa : ſed de materia,quæ circa locos & lumbos ſuppreſſa, in vitio eſt; quæque illinc mouet,ad cerebrum & ad ſenſoria viſus, ἀναθυμίασιν ἀχλυώδη : quæ tamen firmiter fixa non hæret in cerebro neque in oculis. Nam ſi perennitas eſſet caliginoſi vaporis in qualitate mala, cerebro κακοήθως impreſſa : ſimiliter vt venenum Aſſyrium, lanis albis eo fucatis; nihil profectò valeret ad eluendam tincturam, muliebrium ſuppreſſorum libertas : niſi quatenus à ſuppreſſione illorum,cauſę illi fixę atque ſymptomati adiiceretur per tetram anathymiaſin,ſurſum ad caput elatam.Sed vt lignis accidit, quæ coniecta in ignem atque præuſta, detracto igne non redintegrantur : ſic morbi rheuma conſiſtens, retracto eo quod concitatur, non tamen detrahitur; nec eam partem quam occupauit, liberam eſſe ſinit, donec ipſum diſceſſerit amotione propria : ídque ſuperſtite partis integritate, quam ſæpe corrumpit. Ergo muliebrium vacuatio, caliginem diſcutit quam excitabat eorum cohibitorum ἀναθυμίασις ἀχλυώδης. Ibi enim, malorum atque ſymptomatum ſubinde naſcentium vacatio eſſe ſolet,vbi ceſſat eorum ſolita generatio.

44 Ὁκόσῃσι γυναιξὶ ἐν πυρετῷ ἄλγημα τιτθῶν γίνεται· πτύσις αἱματώδης οὐ τρυγώδης γινομένη, λύει τοὺς πόνους.

Quibuſcunque mulieribus, oborta febre, dolor mammarum incidit; inde nata ſputi cruenti non fæculenti expurgatio, moleſtiam omnem exoluit.

HIC SCOPVS eſt alter curationis eorum ſymptomatum quæ in mulieres incidunt à febre ipſis oborta.Incidunt autem per ἐπιῤῥύεσιν, non tantùm humoris morbifici : ſed eius materiæ cuius in promptu copia eſſe ſolet,vel etiam cuius vitio febris enaſcitur. Eſt autem, collectio menſtruorum quæ foras non exit per vterum : ſed febris ardore ſurſum tranſmiſſa, ibi morbum facit, vbi ſubſiſtit. Facit autem in mammis, eò tranſmiſſa, vnde nulla leuatio eſt primùm obortæ febris : ſicut morborum omnium nulla eſſe ſolet ab iis quæ incidunt κατὰ τὴν συμπάθειαν. Eſt autem συμπάθεια in mulieribus, mammarum dolor à febre,qui,vt ſcribit Hippocrates, ὑπόμνημα ἐστι κοινωνίης μαζῶν, φωνῆς, καὶ γονῆς, i. *memoriam renouat ſocietatis mammarum, vocis, & genitalium.* (2.Epid.part.1.) Societatis inter ſe mammarum & vteri multa ſunt argumenta, quæ nihil eſt neceſſe recenſere. Sufficiat illud vnum, quòd συντιμωρέουσιν ἀλλήλοις, i. *mutuò ſe afficiunt*, mutuáſque tradunt operas mulierum rebus tam bonis,quàm malis. Nam quod hîc ponitur argumentum, inſtar omnium eſſe debet ad faciendam fidem ſocietatis inter ſe mammarum & vteri : tum peculiaris naturæ mulierum, in quibus eſt promptuarium materiæ redundantis ad ἐπιῤῥύεσιν vel ἀπόστασιν. Sed huic vitio ἐπιῤῥύεσεως quod eſt in morbo mammarum à febre mulieris, ſecus ab illo eſt quod in caligine eſt poſitum à muliebrium ſuppreſſione. Huic enim debetur propria expurgatio per anacatharſin : illi verò ſufficit muliebrium ſuppreſſorum liberalis per vterum vacuatio. Atque ſic,meo quidem iudicio, exempla ſunt poſita; vt iis veritas luceat ſplendeátque theorematum catholicorum noſtri authoris, de curatione morborum atque ſymptomatum quæ inferuntur firmiter fixa,vel efferuntur fugacia : ídque à rheumate concitato,mox conſiſtente; vel ab humoris,ſuo loco manentis ac ſtabulantis anathymiaſi. Quæ omnia, quoniam ſuperiore prognωſi & alibi ſunt à nobis diſtincta; ſupereſt vt inſtitutá prognωſin,cuiuſmodi ſit ἐν τῷ ὅτι καὶ ἐν τῷ διότι,propalam explicemus,& ad veritatis normam examinemus.

QVIBVSCVNQVE MVLIERIBVS] Cuiuſcunque ſint illæ conditionis,modò ſint menſtruales,tam viro maturæ adhuc innuptæ,quàm nuptæ aut viduæ.

OBORTA FEBRE] i.Cùm febris eas inuaſerit,maximè verò acuta, intermiſſionis expers, vnde cientur motus introrſum,ſicut à tertiana extrorſum:qua motuum differentia,febres illæ ab eadem natæ materia diſtinguuntur : ob eámque cauſam ſunt participes vel expertes quotidianæ diſceſſionis, quam Græci nominant καθημερινὴν λύσιν, ἢ ἀπυρεξίαν. Ac febrium quidem aſſidua criſis fit εἴσω, tum per excretionem, tum per abſceſſum : niſi forſan exceperis febrem ardentem quæ à rigore criticum habet ſudorem,ſicut hæmorrhagiam.Nam febrium bilioſarum tertianarum quæ cum rigore naſcuntur,excretiones criticæ fiunt ἔξω : quemadmodum εἴσω per vomitum à rigore; nec vnquam abſceſſus, qui ſit earum merito.

DOLOR MAMMARVM INCIDIT] i.Dolorificum malum in mammis,quod ibi facit muliebrium,quæ in muliere ſemper in promptu ſunt,concitatio : cuius quidem cauſa eſt febris aſſidua, vnde materia ſurſum viam affectat; curſum autem eò inflectit, nempe ad mammas, propter ipſarum & vteri συντιμωρίαν; tum propter ſocietatem quæ illis partibus intercedit per vaſa communia.

EXCITATA INDE PVRGATIO] Græcè eſt πτύσις, ad verbum, *expuitio*, quæ apud Hippocratem ſæpe legitur pro anacatharſi, quæ propria expurgatio eſt morborum thoracis atque pulmonum. Hîc autem appoſitè mammis tribuitur, ad ſui purgationem : quòd eorum qui ſunt in mammis humorum,facilis intra thoracem eſt tranſitus,propter earum partium ſocietatem quæ cernitur in vicinitate vaſorum inter ſe,ac mutua officiorum communicatione.Scitum eſt illud. Ἄλλα τὰ ὑπὸ τῶν τόπων δεξάμενοι, ἢ πόνῳ, ἢ βάρει, ἢ ἄλλῳ τινὶ ῥύονται, ἢ διότι αἱ κοινωνίαι. i. *Quarundam partiũ affectiones ab aliis excipiuntur, partim labore, partim grauitate, partim etiã quibuſdam præſidiis; ſunt etiã certis quibuſdã ſocietates inter ſe vnde hæc fiunt.* (2. Epid.& 6. eiuſd.operis, part.3.)

SPVTI CRVENTI] i. Concreti ſanguinis: non quidem ſputi pauca bile permixti, quale eſt bonum ſputum pleuritici circa initia; nec pauco ſanguine, cuiuſmodi eſſe debet peripneumonici: ſed merus cruor nulli ſputo albo permixtus, vt præ ſe ferat ideam humoris morbifici alteratione carentis, omníque pepaſmo, quo vertitur in empyema, cùm eius collectio metum adfert corruptionis atque inſaniæ. Non enim tum lactis coctio eſſe poteſt, quæ vera eſt πέψις.

aph.44.& 45.7.

NON FÆCVLENTI] Cuiuſmodi eſſe ſolet corrupti ſanguinis in empyema prauum, tam ſuo vitio, quàm partis obſeſſæ mutati. Sic enim de prauo empyemate dici ſolet, quòd ſcilicet eſt βορβορώδης ἢ ἀμοργώδης, i. *cænoſum vel amurcoſum*, eodem planè ſenſu quo hîc τρυγώδης. Quæ omnino praua, vt votis omnibus ſunt auertenda: ſic neque tamen optandum eſt, nec expectandum in mammis empyema, quamuis laudabile: vt neque in pleuritide, nec in peripneumonia, niſi cùm deſperatio eſt anacatharſεως, in ſpe anguſta ſalutis. Præſtat enim citò adeſſe liberalem ac liberam anacatharſin, quàm empyema ſerò venire, vbi nihil eſt ſecuritatis.

MOLESTIAM OMNEM EXOLVIT] Λύει τοὺς πόνους, i. *leuationem adfert laborum* quos intulit muliebrium ad mammas à febre concitatio, vbi firmiter fixa hærent. Exoluit autem, vacuatione cita & propria humoris dolorem mouentis, vnde cita eſt etiam vera leuatio, non falsò credita, nec inſidioſa. Eſt autem hîc neceſſaria rheumatis concitati & conſiſtentis propria expurgatio, quod ſola retractio per menſtruorum ſolitam purgationem ſanare non poteſt. Nam tenebrarum atque caliginis intus natarum ex anathymiaſi tetra muliebrium quæ circa locos & lumbos ſubſiſtunt; ſanatio eſt in vacuatione liberali eorum naturaliter inſtituta.

45 Οἱ ἐν ὑστερικῇσιν ἀπύροισι σπασμοὶ, εὐχερέες· οἷον Δορκάδι.

Quæ fiunt hyſtericis febre vacuis cõuulſiones; faciles: ſicut Dorcadi.

HÆ SVNT deliciæ Hippocraticæ, quarum epulis ſoli fruuntur & ſaturantur, quibus diſcendi ſtudium eſt ab vno Hippocrate, malúntque ex eius præceptis inſtitutíſque, tanquam ex fonte vberrimo, medicinam haurire, quàm riuulos conſectari. Eſt autem hoc poſitum in more Hippocratis, vt iterum atque iterum ponat idem exemplum, nec tamen ſcopo eodem: ídque καθ' ὑπόθεσιν, & fundamentum rei quam docere inſtituit. Poſſem hîc ego, perinde ac idoneum nactus locum, meam de ſtylo Hippocratis opinionem de locis quamplurimis qui apud eum leguntur, lectoribus confirmare. Sed ne longum faciam, longiúſve abeam; hoc vnum ſufficiat, poſitum in hac prognωſi: cuius lectio hîc repetita, quæ fuerat antè ſcripta & explicata, ſicut mouet nauſeam ſciolis iſtis qui faſtidioſè iudicant de ſcriptis quæ non intelligunt: ita diſcendi cupidis & ſtudioſis qui ad ſcopum authoris attendunt, dianœámque ipſius callent; talibus, inquam, iucunda eſt, gracioſa, & fructus dulcedine ſuauiſſima. Scopum igitur ac dianœam authoris, ſic aperire conſilium eſt in hac prognωſi, cur ea denuo ſcripta ſit, cùm ſuprà iam venerit ad examen philologiæ ac philoſophiæ.

Enimuero noſter author ſuprà eò ſpectauit, dum illa ſcriberet quæ hîc ponuntur, vt fidem faceret redintegrandi ex facili certæ cuiuſdam conuulſionis, quæ tantam in cæteris conuulſarum partium afflictionibus, è ſtatu naturæ egreſſionem oſtendit, vt difficillima ſit redintegratio, ac ne ſperabilis quidem, vbi ſumma eſt ſiccitas ab exhauſto. Hîc autem ratio eſt admirabilis quorſum adducta ſit denuo illa prognωſis, vbi agitur de rebus mulierum. Sanè id habet propoſiti noſter præceptor, vt eo exẽplo quod excellentia vincit cætera, naturam & cauſas aperiat hyſtericæ paſſionis quæ apud Hippocratem nomine τῆς ὑστερικῆς appellatur: ídque κατ' ἐξοχὴν, cùm multa ſint vteri pathemata: ſed tamen illa communia partium cæterarum, hoc verò vteri proprium, cum muliebribus & genitura, vnde muliebritas quoque eſt ipſa mulierum. Eſt autem ſymptoma hoc conuulſionis hyſtericæ quod certat ex æquo cum apnœa hyſterica, vt non minùs verè & appoſitè illa vteri paſſio nominari debeat hyſterica conuulſio, quàm apnœa hyſterica. Sed eorum ſymptomatum hyſtericorum cur ita ſint, ratio mox adducetur. Hîc permagni refert ſtudioſorum Hippocratis, obſeruare induſtriam dictatoris, ſua edicta ſuo quæque loco ſcribentis, & ad varios viri ſcopos dianœámque attendere, vbi diuerſis in locis repetitio eſt alicuius edicti, quod alibi iam ratum fuit perſuaſúmque omnibus, ac promulgatum. Non enim temerè, ſed conſultò; atque vt verè, ſic appoſitè, bis térve promulgantur hæc ſingularia dictatoris edicta, quæ fundamenta ſunt & hypotheſes veræ demonſtrandarum rerum quas author ipſe ad veritatis exámen adducit. Et cùm prognωſis hæc, theorematis loco catholici, locum habeat in prorrhetico; nunc καθ' ὑπόθεσιν recenſetur in quæſtione pathematum hyſtericorum: ſicut iam ſcripta eſt ſuprà in tractatu de conuulſione.

Coac.3.cap. 14.lib.2.

Quoniam autem ſcopum authoris illic attigimus, ac rei propoſitæ veritatem oſtendimus, hîc certè ſufficiet, poſtquam de ſcopo diximus, ad quem noſtra omnis attentio eſſe debet; ſufficiet, inquam, prognoſεως rationem paucis docere ac veluti ἀνακεφαλαίωσιν recenſere commentationum noſtrarum quas literis illic mandauimus.

Ergo. CONVVLSIONES] i. Iniuſſi partium motus quæ naturaliter iuſſu noſtro ac noſtra ſponte, non ſua, mouentur.

QVÆ FIVNT HYSTERICIS] i. Merito paſſionis hyſtericæ, quæ ſola eſt vteri propria inter eas quæ ipſum malè habent contra naturam. Hæc autem hyſterica paſſio potiſſimùm cadit in virgines atque viduas, ætate iam grandes, quarum ſcilicet vteri ſuo, vt ita dicam, genio defraudati, ſuæ moleſtiæ

ſenſionem impertiunt partibus affinitate ſibi vel ſocietate coniunctis. Ac cernitur quidem illa ſenſio rei moleſtæ vtero,in dyſpnœa,apnœa, i.inſpiratione difficillima, vel eius amotione fugace repentè obórta; nouiſſimè, in epileptica quadam conuulſione. Hyſterici autem genij triplex eſt omnis defraudatio: vna in menſtruis ibi cohibitis; altera in exhauſto & ſiti; tertia in geniturae orgaſmo & inexpleta libidine, coitu denegato. Vteri vacuati ac ſitientis ſymptomata ſic naſcuntur, vt viſum eſt præceptori. Primùm enim apparet in ægra, ſpiratio difficillima, penéque dixerim, ſuffocatio; cùm impeditio eſt partium ſpirabilium,à diaphragmatis oppreſſione,quam facit hepar ex vtero ſibi adiacente, qui eò curſum inflexit, tanquam ad fontem gratioſi humoris, ſitim explere cupiens in muliere grãdiore ac vidua, nec ampliùs menſtruali, cuíque profuſior aluus, collapſo inteſtino recto cum ſiccitatis & leuitatis acceſſione,occaſionem dedit vtero, parta locorum amplitudine, conuertendi ſe & affectandi viam ad illud ἰκμάλεον hepar. Hæc ſuffocatio naturam excitat muſculorum ad ſummam contentionem inſpirandi & expirandi, quibus moleſtiam exhibet ipſa doloris à diaphragmate συμπονίᾳ, vnde ſympathia eſt cerebri, & inde conuulſio, quæ vtero reſtituto in ſuam ſedem, ſiti expleta quieſcit. Sed vteri defraudatio quæ apnœam inducit,i.ſpiritus inſpirati vacationem,penè miraculo apponi debet.Hîc enim reſpiratio eſt intercepta,quam in pleriſque non potis eſt cernere, nec inſpirando, nec expirando. Hoc certè accidit,perfrigerato cordis calore viuifico, vnde ſpirandi eſſe ſolebat vſus atque neceſſitas: ſuperſtite tamen in corde, micandi potentia & facultate, qua editur perſpiratio vniuerſi corporis, quæ tantiſper ſufficit impediendæ caloris extinctioni: ſicut in fucis & apibus, cæteríſque quæ ἔντομα Græci vocant: donec apnœæ cauſa,ex vtero ſit excluſa;vel eius venenata aura,relicto corde, ad cerebrum ſit tranſmiſſa, vbi & vnde mouet conuulſionem. Ergo venenata aura quam ſemen corruptum è locis expirat,inſtar veneni cuiuſdam à morſu phalangij aut ſerpentis,ſuo ad cor appulſu,tollit ſpirandi vſum pauliſper, vnde apnœa hyſterica: indéque ad guttur,ſtrangulationis opinionem facit,ac ſi adeſſet illaqueatio:poſtremò ad cerebrum, melancholiæ, quæ eſt in mœrore ac metu, ab opinionis errore; tum etiam conuulſionis epilepticæ parit euentum. Itaque licet, tale pathema hyſtericum, nominare apnœam vel epilepſiam hyſtericam: quæ duo ſymptomata ſimul eſſe non poſſunt, ſicut omnino ſunt planéque ἀσύστατα, conuulſio & exolutio: ſed exolutioni à corde ſuccedit, ab eadem cauſa, in cerebro epilepſia, quam facit ipſius proritatio atque contractio ab aura maligna & venenata, quæ ex corrupto ſemine circa locos,ſurſum effertur. Ea conuulſio, cæterorum inſtar ſymptomatum, eò certè adducta eſt, vt αἰσθητικῶς deducamur ad cognitionem atque ſcientiam hyſtericæ paſſionis quam ſeminis infert circa locos corruptio.

F E B R E   V A C V I S] Vt omnis tollatur opinio conuulſionis, quam inflammatio vteri ſecum adducit: tum eius quæ venit à febre non ſymptomatica,qualis eſt ab vtero inflammato: ſed quæ ipſa per ſe exiſtit, ac vulgò dicitur eſſentialis. Nam conuulſiones ſic natæ, faciles illæ non ſunt, vt perhibentur eſſe quæ hic ponuntur ab hyſterica paſſione.Cauſa eſt in promptu.

F A C I L E S] i.Quæ toleranter feruntur,& facilè exoluuntur ab vtraque cauſa fugaci. Nam & citò vterus eò remigrat, vnde migrauit,ad hepar ἰκμάλεον, ſitis explendæ cauſa: vnde cita vacatio eſt conuulſionis enatæ ab vtero,iecori adiacente,proptereàque comprimente ſeptum tranſuerſum.Tum cauſæ alterius conuulſificæ à venenata aura, quam ſemen corruptum expirat è locis ad cerebrum; facilis curatio eſt,cùm ſemen excernitur: cuius excernendi præſidia nota ſunt quæ pudet commemorare.Tales autem conuulſiones, εὐχερεῖς nominauit, ſimili ratione, qua homines dicuntur εὐελκεῖς aut δυσελκεῖς, quòd eorum vlcera facilè aut difficulter ſaneſcunt.

46 Ἧσιν ἐκ ῥίγεος πυρετὸς κοπιώδης· γυναικεῖα κατατρέχει. τράχηλος ἐν τούτοις ὀδυνώδης· αἱμορραγικόν.

Quibus à rigore febris eſt laborioſa; promouentur muliebria. His dolens ceruix, hæmorrhagiam ciet.

E X T R E M V M illud erat de rebus mulierum,vt muliebrium varia inclinatio doceretur, ab iis quæ intrà quidem naſcuntur, ſed foris apparent. Tum autem quorum morborum ſanatio apponi debeat muliebrium beneficio, cùm hæc ab illis ſurſum deorsúmve cientur, & quæ illius variæ inclinationis ſigna edantur.

Ergo. Q V I B V S] Mulieribus fœtu vacuis,nimiáque repletis muliebrium abundantia;vt mea opinio eſt,ab iis quæ ſequuntur.

E X   R I G O R E] Quem ciet muliebrium ſuppreſſorum τὸ πλῆθος καὶ πάθος, i. *redundantium bilioſa cacochymia* è venis expreſſa, primùm in lumbis rigorifera,& mox in dorſo ac in ceruicibus. Quæ certè rigoris concuſſio non eſt mulierum grauidarum διὰ τὸ πλῆθος καὶ πάθος muliebrium cohibitorum, quòd ea vitia procul ab iis arcentur, priuilegio quodam fœtus qui creſcit in vtero: cuius nutritio & accretio, repletionem vaſorum eſſe non ſinit à menſtruis; amplificatio autem caloris natiui, arcet τὸ πάθος, omnémque adeo rigoriferam cacochymiam. Atque huius quidem opinionis meæ ſequeſtrem habeo præceptorem,cuius eſt hoc edictum.*Si purgationes non eant mulieri, nec horror febris vi ſuperueniat, cibi au-* aph.61.5.
*tem faſtidium ſit;cogita ipſam habere in vtero.*Nam de rigoris natura & cauſis,dictum eſt ſæpe aliàs.

FEBRIS EST] Quæ continenter introrſum mouetur: tametſi prænuncium habet rigorem, cuius materia intus foras prorepit, foríſque ſuam excitat concuſſionem, quæ per afflictionem caloris natiui, febrem accendit in corde, ipſiúſque prima eſt origo atque occaſio. Sic enim veteribus ratum fuit; nunquam rigorem ſine febre cieri.

LABORIOSA] Κοπώδης, i. *quæ laßitudinem habet coniunctam*: non eam quidem natam vel à labore immodico, vel inſueto, vel deſueto. Hæc enim laſſitudo ἁπλῶς dicta, ſæpe ardentium febrium cauſa eſt atque comes; quæ ideo nominantur febres κοπώδεις. Sed quæ laſſitudinem habet coniunctam, ſua ſponte obortam, & κόπος αὐτόματος nominatur, τονώδης, ἑλκώδης, ἢ φλεγμονώδης, i. *quam ſenſio comitatur tenſionis, vlceris, inflammationis*. Primam quidem edit repletio; alteram cacochymia; tertiam vtraque cauſa. Hîc certè ſenſio eſt vtriuſque rei moleſtæ: quia moleſtiam edit, humorum τὸ πλῆθος καὶ πάθος. Argumenta enim ſunt; illius quidem, ſuppreſſio muliebrium; huius verò, cacochymia rigorifera è venis expreſſa.

MVLIEBRIA PROMOVENTVR] i. Excurrunt ad exitum quem antea non habebant, cohibita; cùm eſſet natura pigrior in excernendo, & vnà contumacior materia expurganda. Promouentur autem, rigoris concuſſione citata, & febris ardore, ad exitum præparata in ſubtili ſubſtantia, qualitate acri, & calida intemperie. Ad vterum autem viam affectant, de more naturaliter inſtituto; & quia cohibitio eſt circa locos: tum quia rigoris concuſſio eſt circa lumbos, vnde muliebrium ductus ad vterum producuntur.

HIS DOLENS CERVIX] Ac ſi diceret. Quòd ſi à rigore fruſtra oborto, ſurſum ad caput menſtrua curſum inflectant, vt ſæpe fit; indéque ceruicis venæ diſtentæ ſint, ei parti dolorificæ: vt ſæpe alibi demonſtratum eſt.

HÆMORRHAGIAM CIET] Αἱμοῤῥαγικόν, alioqui cephalalgicum & paraphoricum: ſicut conditio eſſe ſolet eorum qui ſurſum ad caput feruntur calidorum humorum. Hæc autem hæmorrhagia in vicem ſubit muliebrium ſuppreſſorum, facitque vt mulieres periculo defungantur ſuppreſſionis illius. Atque vt lumborum æſtu ſignificatio fit purgationis menſtruæ per naturalia: ſic etiam ceruicis dolore, hæmorrhagiæ, i. profluuij ſanguinis è naribus, vt hæmorrhagiæ nomen apud Hippocratem vſurpatur.

TRACTATVS QVARTVS, DE EXCREMENTIS.

De vomitv.

ΕΜΕΤΟΣ δὲ ὠφελιμώτατος καὶ ἀλυπότατος, ὁ φλέγματος καὶ χολῆς ξυμμεμιγμένος ὡς μάλιστα· καὶ μὴ παχὺς κάρτα, μήτε πολὺς ἐμειέσθω. Cap. 1.

1 Vomitus autem, multum habet vtilitatis ac securitatis, qui pituitam exhibet accuratè mixtam cum bile; si id quod vomitur, nec valde sit crassum, nec multum.

Finis erit laborum meorum, quos in examine prognωsεωn Coacarum exegi, postquam absoluero quatuor quæ supersunt disputationes de morborum omnium, quorum historiæ sunt in hoc libro, communibus excrementis. Communia sunt excrementa, vomitus, sudores, vrinæ, deiectiones; quæ in quibusque morbis communiter apparent & fiunt: sicut in quibusdam propriè & appositè, ex quibus illorum morborum cognitio, atque futuri exitus præsensio, tum ipsa curatio comparatur. Nam quæ sunt propria singulorum morborum, omnia in eorum historiis continentur, quorum illa sunt ἐπιφαινόμενα: cuiusmodi esse dicuntur sputa quæ in pleuritide ac peripneumonia expurgantur.

Ergo de vomitu hîc scribendum. Stylus autem scribendi sic erit. Aio enim; quòd vomitus est, eorum quæ intus ventriculum malè habent, à propria ipsius concussione, per os exclusio. Non enim hîc vomitus nomen admitto, quod hæmorrhagiæ pulmonum tribuitur: sicut in illo Hippocratis. Ὅσοι ἀφρώδες αἷμα ἐμέουσι, πόνου μὴ ἐόντος κάτω τοῦ διαφράγματος· ἀπὸ τοῦ πνεύμονος ἐμέουσι. i. *Qui sanguinem vomunt spumantem, omnique carent dolore sub diaphragmate; à pulmone vomunt.* Cernitur quoque illa cõcussio in singultu molesta & irrita, quæ est ventriculi suam molestiam non excludentis: sed frustra in excludendi conatu ac studio laborantis. Est item ventriculi proritatio nauseabunda, quæ tantùm screatu finitur, malis ægroti rebus, in febre, quam suprà vocauit ἕλξιν ἐμετώδη; vel in prorrhetico, τὰ ἐμετωδῶς ἑλκόμενα: sed nihil ad hunc locum de vomitu. Nec verò ἀσιτία, ἀποσιτία, καρδιωγμὸς ἢ καρδιαλγία, ἀλυσμὸς ἐμετώδης, quæ sunt pathemata ventriculi & oris ipsius; pertinent ad naturam vomitus, quam in concussione potenti rerum ventriculo molestarum positam esse diximus: nisi quatenus prædictorum symptomatum curatio suscipitur vomitu atque perficitur. Ergo ventriculi concitatio est ad vomendum, quam facit ipsius oppressio vel proritatio à copia redundante, aut qualitate molesta rerum illarum quæ stagnant in fundo illius. Ac talem vomitum ciet sua sponte natura partis obsessæ, qui est Hippocrati, ἔμετος αὐτομάτως γινόμενος. Atque stagnantium quidem rerum, vel opprimentium, vel proritantium, causa est in aluo indigena, vel etiam aduena. Indigena est, domi nata, præsertim ab iis quæ assumuntur, quorum vitia sunt in qualitate, copia, vtendi modo, & occasione. Nam in picrocholis ἄνω, cùm ab inedia, cuius illi sunt impatientes, amaritudo est oris, cardiogmus, alysmus; ea proritatio causam non habet indigenam, vbi est sedes eius: sed aliunde profectam, vbi regnum est bilis, quæ illinc prorepit ad fundum ventriculi, & inde ad stomachum. Quinetiam omnes ideæ proritati ventriculi atque stomachi, non raro nascuntur tam ex catarrhi ferini prolapsu è capite, quàm ex ichωris biliosi aut nigri humoris appulsu; tũ ex visceribus; tum ex venis. Exemplum apponam quod erit instar omnium ex Hippocrate. Τὰ ἐν ὀσφύϊ ἀλγήματα· καρδιαλγικὰ καὶ αἱμορροϊκά. i. *Dolorifica in lumbus mala; cardialgica & sanguiflua.* Vbi iudicium est, quòd ex repletione particulari vasorum insignium quæ adiacent lumbis, quam facit hæmorrhoidum consuetarum vel mẽstruorum suppressio, tenue quoddam serum prorepit in ventriculum, & inde ad stomachum, vbi excitat cardialgiam. Atque hoc symptoma est hominum febre carẽtium, sicut eadem implicitorum, quibus etiam inde veniunt οἱ ἀλυσμοὶ ναυτιώδεις: cùm scilicet, vt scribit Galenus, τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ὑπὸ μοχθηρῶν δάκνηται χυμῶν, i. *ventriculi orificium, à prauis mordetur humoribus.* Hîc certè dubitari non potest, quin aduena sit causa laborum ventriculi, quos edit ipsius proritatio à prauis humoribus, qui è visceribus atque venis illuc prorepunt, vt dictum est.

Coac.1.cap.17.lib.a.

aph.2.1.

prorr.38.f.1.2.

Ventriculi autem vomiturientis ac vomitoris ab oppressione, par est ac similis ratio quæ dicta est in erethismω. Est enim oppressionis illius causa indigena in iis quæ assumuntur pleniore manu quàm satis est. Sed aduena cernitur in catarrhi prolapsu, cùm eius nimia abundantia natat aluus; tum in humorum toto corpore in aluum affluxu, vel è vicinis visceribus & intestinis. Nam ileosis vomitio quidem est oppressionis aduenæ, chyli occasione non permeantis vltra ieiunum, ileo inflammato; proptereáque illinc remeantis ad aluum. Ac sanè humorum anadrome, vel etiam refluxu ad aluum, vomitiones accidunt criticæ & symptomaticæ, quarum distinctio in hoc primo capite scribetur. Omnis autem vomitio, vel expurgandæ aluo, vel vniuersi corporis purgationi; tum vi naturæ aut morbi suscipitur; tum artificio

medici ad imitationem naturæ præſcripto. Itaque vomitio quædam erit vniuerſalis, quædam verò particularis. Vniuerſalis eſt, qua vitioſus humor toto corpore, vel è viſceribus atque venis, ſurſum per os vomendo eiicitur. Talis eſt primùm vomitio critica, quæ febrium finē adfert, ſignificata ſignis ad tempus & ad ſpeciem criſis illius. Talis eſt etiā ſymptomatica, quæ cernitur frequens & pauca humoris praui, ex qua leuatio nulla eſt: manet autem perpetua vomendi cupiditas, qua vomitori par eſt vomituritio. Tum libera & liberalis in cholera quæ vires exoluit, & σωυγολκὰς infert lethales. Sed artificio medici pernicioſa eſt illa vomitio quæ ab elleboro conuulſionem mouet lethalem. Illa verò ſalubritati eſt cōmodiſſima quam ciet elleborum eo die quo ſibi quis perfregit calcaneum, quando in metu ſunt illa ſymptomata quæ inferuntur ab ecchymωſi fracturæ mortifera: nempe conuulſio magnæ chordæ affixæ calcaneo, febris acuta, continua, tremorifera, ſingultuoſa, & paraphorica. Ibi enim pharmacia opus eſt mochlica, & pharmaco vectiario, cuiuſmodi eſt elleboriſmus quo vitioſus humor, tāquam à machina vectis attrahitur in ventriculum, & vomendo excluditur, priuſquam ipſum pharmacum ad inteſtinorum anfractus peruenerit. Talem præceptor machinam ad nephritidem calculoſam adhibuit, tanquam ad morbum, vt ait Galenus, μοχλείας δεόμενον. Sed hæc exempla ſufficiant vniuerſalis vomitus, de quo illud ſupereſt annotandum; quòd vniuerſi corporis expurgatio tali perficitur vomitu: ſicut & ipſa deiectione, vt Galenus author eſt in aphoriſmis, ex mente authoris. Tum illud venit in mentem; quòd vniuerſali vomitu ſolùm æſtate, cùm opus eſt, vtendum præſcripſerit ſummus præceptor his verbis. Φαρμακεύειν θέρεος μὲν, τὰς ἄνω μᾶλλον· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω. i. *Purgare, æſtate quidem, ſuperiorem aluum; hyeme, inferiorem.* Et. Τοὺς ἰσχνὸς καὶ εὐημέας, ἄνω φαρμακεύειν ὑποστελλομένους, χειμῶνα. i. *Graciles & facilè vomentes, ſuprà purgare, præterquam hyeme.* Sed præceptoris conſilium eſt; vt pituitæ vomitus hyeme cieatur. Quod certè pertinet ad vomitum particularem, quo interdixit æſtate: niſi cùm alui repletio eſt, quam πλησμονὴν nominauit. Hyeme autem ter menſe vomendum edixit iis qui ſunt humidiores: ſicut bis aliis ſiccioribus. Nec verò ad πλησμονὴν, vomendi conſilium eſt hyeme, præceptori: ſed ad pituitam hybernam, cuius nimia abundantia natat aluus: tametſi ad liberum facilémque vomitum, variorum ciborum ſatietatem præſcribit his verbis. Χρέεσθαι δὲ καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοὺς μὲν ὑγροτέροις τρὶς τοῦ μηνὸς· τοὺς δὲ ξηροτέροις δὶς, ἀπὸ σιτίων παντοδαπῶν. Ex quibus efficitur; vomitum particularem eſſe, cùm vel pituita hyeme, vel eorum quæ aſſumuntur ſatietas per æſtatem vomendo leuatur. Nam bilis porraceæ vomitus, vt ea indigenam habet cauſam in aluo, vel aduenam: ſic erit particularis vel vniuerſalis. Indigenæ autem cauſæ vel aduenæ diſtinctio ſic eſt apud Galenum. Naſcitur, inquit, bilis porracea in aluo ipſa, propter eorum quæ aſſumuntur cruditatem, vt olerum, braſſicæ, betæ, cæparum. Certum eſt etiam quòd eadem bilis, tametſi nihil eiuſmodi aſſumptum fuerit, tamē febris merito, morbíve alterius in vaſis enaſcitur, & inde ad ſuperā vel ad inferam aluum confluit. Erit igitur bilis porraceæ in aluo natæ, vomitus particularis; eius verò quæ in aluum confluit, vniuerſalis. Ille autem vomitus quem ciet proritatio æruginoſæ bilis in aluo, quam genuit ſæuæ nephritidis cruciatus, cum impotentia dormiendi atque vigiliis; tametſi aduenam habet cauſam vomendi, ſicut indigenam à corruptione ciborum; tamen videtur quodammodo ἐπαμφοτερίζειν. Nunc ad examen prognoſeωs veniamus.

comment. ad ſent. 5. part. 1. lib. 6. Epid.
comment. ad aph. 2. 1. & lib. 4.
aph. 4. 4.
aph. 6. 4.
lib. de diæta idiot.
lib. 3. περὶ διαίτης.
progn. 38. lib. 2.

V O M I T V S A V T E M] i. Eorum quæ ſunt in aluo inutilia & moleſta, per os excluſio: ſiue aſſumpta ſint pleniore manu; ſiue nauſeabunda; ſiue in aluo corrupta; vel ex aluo egreſſa, poſtliminio remeantia, cùm vltra ieiunum permeare non poſſint. Tum ſi quæ vomitu excluduntur, è capite ſint illapſa, vel è viſceribus atque venis in aluum tranſmiſſa, aut eò attracta elleboriſmo. Sed tamen hîc, *vomitus* nomen tantùm apponitur illis humoribus, vnde naſcūtur febres; cùm ſcilicet eorum affluxu vel critico, vel periodico, vel ſymptomatico, ventriculi proritati concuſſio eſt ad vomendum. Ac primùm de vomitu ſalutari & critico ſancita lex eſt in hac prognωſi, de more inſtitutóque Hippocratis, vt ad illius normam, ſymptomatici omnis egreſſio reuocetur. Eſt autem huiuſmodi.

V O M I T V S M V L T V M H A B E T V T I L I T A T I S] Ὠφελιμώτατος, i. *vtiliſſimus*, quòd inde ſit & oſtendatur corporis è natura egreſſi redintegratio, morbíque infractio; proptereáque numeros explet omnes ſalubritatis, cùm illi adiicitur quod in lege author appoſuit.

A C M V L T V M S E C V R I T A T I S] Ἀλυπότατος, i. qui caret omni moleſtia, aut nihil omnino moleſtiæ & offenſionis ſecum adfert, nec poſt ſe relinquit illis in partibus vnde, quò, & quà exitum habet humor. Sed contrà ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, i. *ſimul confert, & ipſum alacriter ferunt ægri.* Et verò de tali vomitu appoſitè hîc ſcribendum, quod de pepaſmo verè ſcripſit præceptor his verbis. Ταχυτῆτα κρίσιος καὶ ἀσφάλειαν ὑγιείης σημαίνει. i. *Celeritatem criſis & ſecuritatem oſtendit ſalutis.* Atque hîc, de more authoris, prima vomitus commendatio eſt in eorum vacuitate quæ contra naturam ſunt, & ἀσυμβεβηκότα vocantur: mox in eorum præſentia quæ ſunt τὰ ὑπάρχοντα κατὰ φύσιν, i. quæ merito ac lege naturæ apparent. Τὰ ἀσυμβεβηκότα ſpectantur in eo quod poſuit ἔμετον ἀλυπότατον, i. *omnis expertem moleſtiæ*, vel, *cum ſecuritate ſalubrem.* Tum verò in iis quæ apponuntur. S I I D Q V O D V O M I T V R, N O N V A L D E S I T C R A S S V M, N E C M V L T V M. Quamuis autem hic vomitus commendatus tantùm ſit in ea voce, qua omnis moleſtiæ vacuitas continetur, vnde ſumma illius vtilitas declaratur; vt certè omnino eſt, cùm minimè nocet corpori: tamen conſultò viſum eſt τὸ ἀλυπότατον huius, cum eo coniungere quod in prognoſtico legitur, ὠφελιμώτατον: vt ſcilicet illud conuenienter dicatur περὶ τῶν ἀσυμβεβηκότων; ſicut hoc περὶ τῶν ὑπαρχόντων κατὰ φύσιν. Eſt enim diuerſa ratio vtilitatis & ſecuritatis. Nec ſemper in omni criſi tantum eſt ſecuritatis, quantum eſt prima ſpecie vtilitatis. Nam criticorum abſceſſuum non ſemper eſt certa criſis, vt eorum qui ſub auribus vel in crure à peripneumonia enaſcuntur.

aph. 1. 1.
2. Epid. part. 2.

Q V I P I T V I T A M E X H I B E T A C C V R A T E M I X T A M C V M B I L E] Hoc pertinet ad τὰ ὑπάρχοντα λόγῳ τῆς φύσεως, i. *ad ea quæ inſunt quæque apparent in vomitu, lege naturæ, ac merito eius*, non maleficio morbi;

cio morbi;

cio morbi;vt mox dicetur in cæteris. Atque hoc certum eſt argumentum vomitus qui cietur duce natura,cuius virtute primùm eſt domita feritas humoris morbifici. Eſt enim pepaſmi parens natura:ſicut & criticæ vacuationis dux eadem optima. Eorum igitur quæ ad ſalutem & ad ſecuritatem vomuntur,conditio eſſe debet naturaliter conſtituta, vt dictum eſt, in colore, ſubſtantia,& mixtione; vt ſcilicet bilis ὠχρά, i. *pallida*,vel minùs flaua quàm fuit,appareat,cui toto infuſa ſit corpore pituita, vnde dilutior facta eſt. Nam bilis pepaſmo πῶς φλεγματοῦται,i.*quodammodo pituiteſcit.* Tum verò in ſuperam aluum affuſa, fit particeps eius humoris qui regnat in aluo,videlicet pituitæ,quando non ita exaruit. Exquiſita autem mixtio pituitæ & bilis,integritatem partis oſtendit,vbi miſcentur,cum pari coniunctam virtute caloris natiui, cuius propria eſt coctio atque mixtio. Talem commendat ἀνακάθαρσιν thoracis atque pulmonum,ſi flauum ſputo exactè permixtum ſit. Nam excrementa mera,ſemper ſunt praua. Huiuſmodi autem cernuntur vel aquoſi ſui humoris,vel alienæ mixtionis expertia:idque vel ab incendio quo conflagrant & exareſcunt,vel à frigore quo concreſcunt. Ex quibus efficitur,vt ſigno appareant prauarum affectionum quæ ſunt in ardore aut frigore,vel in locorum vitio vbi naſcuntur, aut quà feruntur ad exitum. Sic enim natura comparatum eſt vt quacunque ad exitum ducuntur humores, non inde abeant inſalutato,vt dici ſolet,hoſpite;partiúmque illarũ beneficio,meliores;aut maleficio,peiores reddantur.

Coac. 13, cap. 16. lib. 1. aph. 6. & 23. 7.

progn. 44. lib. 2.

SI ID QVOD VOMITVR, NEC VALDE SIT CRASSVM, NEC MVLTVM] Vt bene res eant à vomitu,eiuſmodi eſſe debet in iis quæ vomuntur,vt careant omni vitio:quamuis in laude ſint ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, calore ac mixtione naturaliter præditorum. Non enim minor eſt commendatio vitiorum ἀσυμβεβηκότων, quàm laudabilium ὑπαρχόντων. Tametſi vitia quæ hîc ponuntur, quorum vacatio eſſe debet in vomitu naturali,non ſint omnino ἀσύστατα: ſicut ea quæ toto genere praua ſunt;propterea que ἔκγονα prauarum affectionum. Ergo vt vomitus omni ex parte ſit, qualem eſſe oportet, ac nihil omnino vitij adiiciatur humori vomendo,quod exitus libertatem impediat,moleſtiámve parti exhibeat ipſo vomẽdi modo: ſanè id quod vomitur,valde craſſum eſſe non debet à frigore aut calore;quia ſigno non bono adiicitur cauſa non bona in labore vomendi: nec multum etiam;quia ventriculi crebra concuſſio, qua ſæpe & parum, aut ſæpe & multum per os reiicitur, multa ſibi & ægro infert incommoda, illinc moleſtiam & inflammationem,hinc verò infirmitatem. Ex quibus apparet; quòd ibi demum explentur numeri omnes vomendi ad ſanitatem, vbi vomuntur οἷα δεῖ, i.*qualia & ſicut decet*: quod eſt, vt alibi annotauit præceptor,κρισίμως καὶ καλῶς. Nam vt cõcedam,κρισίμως quidem vomi,cùm pituita eſt accuratè mixta cum bile:tamẽ non dixerim vomi καλῶς, ſi id quod vomitur, ſit valde craſſum & multum.

aph. 2. 1.

lib. 2. acut.

2 Τὰ δὲ ἀκρητέστερα τῶν ἐμουμένων κακίω.

Sed ea quæ vomuntur meraciora; peiora.

OMNIS egreſſio quæ eſt in vomitu,qualis & quanta ſit,intelligitur,ad examen adducta ſuperioris prognoſeως: vbi eſt norma & præſcriptio τῶν ὑπαρχόντων λόγῳ τῆς φύσεως, i.*eorum quæ naturaliter inſunt* in vomitu,bonis ægroti rebus, & longè abſunt ab iis quæ maleficio morbi apparent. Quoniam autem vomitus commendatio maior eſt,quando in præſentia τῶν ὑπαρχόντων, cernuntur quoque τὰ ἀσυμβεβηκότα, i. *eorum abſentia* quæ in malis ducuntur; viſum eſt præceptori ſingula ponere ad examinandum, vt magis aut minùs abſunt ab illa norma quæ primùm præſcripta eſt. Prima igitur ac ſumma vomitus commendatio eſt,cùm in præſentia rerum ad ſalutem expetendarum,quales deſcriptæ ſunt, vacuitas eſt rerum alienarum. Res alienæ ſunt hæ, magis aut minùs. Ac prima omnium quæ apparet cum deſiderio eius quam poſuit mixtionis exactæ. Eſt autem huiuſmodi atque his verbis conſcripta.

SED EA QVÆ SVNT MERACIORA] i. Quæ à calore aut frigore ſunt craſſiora quàm decet: quia nimis cocta,vel nimis exhauſta: vel quæ ſunt impermixta partium excrementis vnde ducuntur,& quà feruntur ad exitum. Tametſi meliora ſunt verba τῶν ἀκρητεστέρων, i. *meraciorum*,quàm ἁπλῶς ἀκρήτων, i. *ſimpliciter meracorum*. Illa enim,quantum coniicio,reſpectu eorum dicuntur quæ author voluit eſſe permixta ὡς μάλιστα, i. *quantum potis eſt*, ſiue ἀκριβῶς, i. *exactè*. Vt certè minùs in vitio ſint, ac minùs ægrum periculoſè haberi oſtendant, quàm ea quæ maleficio morbi ſunt mera,vt bilis vitellina, æruginoſa,nigra. Hoc igitur ſpectat author his verbis, vt doceat illa quæ vomitu excluduntur, non bene permixta; quamuis non ita ſint ſua ſpecie aliena:tamen minus habere vtilitatis ac ſecuritatis quàm prædicta.

IN IIS QVÆ VOMVNTVR] Non quidem aſſumpta,neque inteſtini vitio remeátia: ſed quorum eſt aduena cauſa è viſceribus atque venis;quemadmodum pituitæ in aluo indigena.

PEIORA] Comparatiuè huiuſmodi ſunt,partim quòd minùs integræ ſint res naturæ vnde ducuntur, partim quòd ægriùs illa vomantur. Nam expetenda mixtio quæ non eſt in vomitu, vt illa in vitio eſſe oſtendit vnde cietur vomitus: ita ventriculo moleſtiam infert maiorem in concutiendo ſe ad vomendum. Naturæ vitia,vnde mixtionis expertia ſunt,aut minùs accuratè mixta quæ vomuntur; omnia ſunt à nobis expoſita ſuperiore prognoſi,ac denuo exponentur in ſingulis. Moleſtia autem ventriculi dum ægrè vomit,ſic nota eſt omnibus,omniáque quæ ſecum adfert incommoda; vt nemo ſit omnium quem hæc neſcire perſuaſum habeam.

3 Πρασοειδὴς δ' ἔμετος, καὶ μέλας, καὶ πέλιος· πονηρόν.

Vomitus autem porraceus, niger, ac liuidus quoque; pestiferus.

IN HAC PROGNΩSI descriptio est χολῆς ἀκεράτου, i. *meræ bilis*, quæ inter cætera bilis genera, hoc vitio eximia est. Prima quidem cernitur in porraceo vomitu; secunda in nigro vel atrabilario, quæ sunt eiusmodi ex ardore quo exaruerunt, & vacuæ omni sero, flauum colorem mutarunt in nigrum aut viridem. Nam vomitu liuido humor apparet fucatus, partium corruptarum vitio vnde vomitur. Ratio autem cur ita sint omnes, & quorsum vomendo appareant; exponetur in examine singulorum.

Ergo. VOMITVS AVTEM] i. Patefacta egressione vomitus ab eo qui bellè fit atque bene, quod est κρισίμως καὶ καλῶς, & ea quidem quæ est in desiderio mixtionis exactæ; tametsi materia non est omnino praua, sed paulò peior quàm sit ex vsu naturæ, vt dictum est; loco à nobis exigitur ille vomitus toto genere contra naturam, qui & feritate humoris qui vomitur, & vtriusque mixtionis vacuitate, vt summa ostendit morbi vnde nascitur maleficia: sic ille vomendo, multis incommodis auget ægrotum. Sic autem apparet.

PORRACEVS] Similiter viridis vt porri color in foliis, non in capite, nec in caule. Nec verò ille humor cruditate virescat eorum quæ assumuntur in aluo, vt intyborum, betarum, & brassicarum: sed bilis vitio confluentis in aluum è visceribus atque venis. Omnium enim colorum viridium qui spectantur in vomitu, deiectionibus, atque in lingua; si nulla sit excusatio rerum viridium quæ assumuntur; o- 6.Epid.part.5. mnium, inquã, materialis causa est flaua bilis, quam genuit ipsum τὸ πῖον, i. *pingue*; vt visum est præceptori cùm ait. sent.3. part.6. 6. Epid. Γλῶσσαι χλωραὶ· χολώδεες. τὸ δὲ χολῶδες, ἀπὸ πίονος. i. *Linguæ virides; biliosæ: quod autem biliosum est, venit à pingui*: quemadmodum idem scripsit his verbis. Καὶ οἷσι τὸ μὲν πῖον, χολὴ ξανθή. i. *Quibus est ipsum pingue; iis etiam bilis flaua.* Vbi Galenus author est; nomen illud, *pingue*, non solùm complecti quæ sunt reapse pinguia & adiposa, verumetiam dulcia omnia, sicut mel, sapam, & saccharum. Sed bilis porraceæ causa effectrix quænam sit; planè ostendunt hæc verba Galeni. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ ἰώδης χυμὸς, ἄν τε δι' ἐμέτων, ἄν τε διὰ τῆς κάτω γαστρὸς, ἄν τε διὰ πτυσμάτων, ἄν τε δι' οὔρων ἐπιφανῆται· τόν τε χυμὸν ἐξ οὗ γεννᾶται, δηλώσει, καὶ τὸ νόσημα θερμόν τε εἶναι καὶ ξηρὸν ἰσχυρῶς. i. *Humor igitur æruginosus, siue is vomitu, siue per aluum inferam, siue per sputa, siue per vrinas transmissus apparet; citò denunciat, & eum vnde gignitur succum siue humorem, & morbum ipsum de quo excluditur, insigniter esse calidum.* Sed in re incerta foci ac domicilij eius humoris, & vbi gignitur, & vnde transmittitur; an scilicet nulla insigni parte affecta, an contrà cum alicuius offensione, quam fortè occupat inflammatio erysipelatosa; cognitio atque distinctio comparatur ex iis quæ cum ea bile sympto- aph.58.5. mata sunt coniuncta. Sic hepate inflammato, nascitur ab ea bile singultus. Similiter cùm ea spumans cum tussi expuitur, nec vllus est dolor sub diaphragmate; in pulmonibus focum habet gignendi & excludendi sui. Tum quæ in sæuæ nephritidis cruciatu ad vomendum cietur; focum illa quidem denunciat vnde in aluum prorepit, causámque aperit vnde tam citò gignitur, quæ est doloris nephritici multùm adaucti continuata sine remissione acerbitas quam vigiliæ comitantur, vnde corruptus sanguis in eam bilem mutatur, apparétque vomitus æruginosus è venis, qui antè fuerat pituitosus ex aluo. Nam in phrenitide quam genuit bilis flaua in cerebro & membranis, æruginosæ bilis vomitio est cùm in propinquo est mortifera conuulsio ab insania, in quam phrenitidis transitus esse solet: sicut flauæ bilis in viridem, quam cerebrum exprimit in partem sibi maximè consocialem atque gentilem, videlicet in os ventriculi νευρωδέστατον, & inde ad fundum eius vnde vomendo reiicitur. Atque vt vomitu æruginosæ bilis à cerebro, denunciatur feritas humoris phrenitici, summáque afflictio partis incendio conflagrantis, conuulsionem mortiferam mox edituræ: sic in acuta febre cùm circa initia vomitio est bilis æruginosæ; primùm illa phrenitidis, mox intolerabilis & summæ insaniæ prænuncia esse solet, vt in Philista, hist.1.part.2. 3. Epid. de quo sic legimus apud Hippocratem. Πρώτῃ ἤμεσε χολώδεα ὀλίγα ξανθὰ πρῶτα· μετὰ δὲ ἰώδεα πλείω. i. *Primo die vomuit biliosa primùm flaua & pauca, mox æruginosa plura.* Deinde subiunxit. Δευτέρῃ ἐξεμάνη περὶ μέσον ἡμέρης. i. *Secundo è potestate mentis exiuit, circa medium diei*: cùm eo die obsurduisset. De qua historia solenne est prorrh.10. f.1.1. illud prorrheticum, ac theorema catholicum. Τὰ ἐν κεφαλαλγίῃσιν ἰώδεα ἐμέσματα, μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα· ταχὺ ἐκμαίνει. i. *In cephalalgia æruginosi vomitus, cum vigiliis & surditate; summam insaniam mox affuturam ostendunt.* In quo prorrhetico admirabilis est Galeni doctrina de prouentu bilis æruginosæ, vnde scilicet illa succrescat: tum de symptomatis quæ illius naturam sequuntur, & partium obsessarum incendio conflagrantium. Sed tamen Galeni iudicio stare non possum, qui eam bilem natam in cerebro, & inde ad ventriculum confluentem, vomitu sic excludi, vt in phreniticis arbitratur. Quod vt concedam verum esse, aucupio dictionum prorrhetici: tamen si eius relatio sit, vt esse debet, ad historiam de Philista, vnde collectum est & excerptum, de more Hippocratis sua edicta sic conscribentis; credibile est potiùs per anadromen bilis in superam aluum è venis & visceribus, vbi sunt febres acutæ, vomitionem illam cieri ὡς σύμπτωμα, tum per ἐπίτασιν morbi & bilis ad cerebrum, insaniam excitari. Hoc tantùm attingam, cætera non exponam quæ illam mihi opinionem fecerunt. Sed satis iam de bile porracea vel æruginosa, quæque sit illius causa & focus. Pergamus ad reliqua quæ supersunt examinanda in hac prognosi, de quæstione χολῆς ἀκρήτου, i. *meræ bilis*. Hæc autem supersunt.

lib.2.progn. VOMITVS NIGER] Vbi tam mera est bilis, vt nigra euaserit: sicut de sputo scriptum est in prognosticis apud Hippocratem, cuius verba hæc sunt. Εἰ δὲ εἴη οὕτως ἄκρητον, ὥστε καὶ μέλαν φαίνεσθαι· δεινότερόν ἐστι τούτων ἐκείνων. i. *Sputum ita merum, vt nigrum appareat; peius est multò quàm illa.* Sunt autem illa, quæ paulò antè posuit,

tè posuit, videlicet flauum merum, quod est periculosum; item rotundum glutinosum & album, quod nihil habet vtilitatis: præterea quod valde est viride atque spumans. Est igitur niger vomitus, multùm merus, qui ea qualitate cæteros omnes præcedit, ac viridem etiam viriditate saturum, cuiusmodi est *ἰώδης*, qui ea saturitate admodum merus, vincit porraceum. Ac vomitus ille niger est atræ bilis, quam ex flaua genuit æruginosa, cuius in atram facilis mutatio est, teste Philista, qui è potestate mentis exiuit maleficio atræ bilis, postridie quàm *ἰώδη*, i. *æruginosam* vomuit. Nam paulò antè, paucam vomuerat flauam. Mutatio autem bilis flauæ in viridem, & huius in atram, fit à febrili ardore, quo illæ conflagrant. Sed huius quoque origo est à nigro humore quem melancholicũ vocant, nec biliosum tamen, perusto. Hic dum melancholicus erat, nec à se mutatus, nihil habebat feritatis atrabilariæ. Non enim particeps erat, sed omnino expers qualitatum maleficarum quæ sunt in atra bile, quæ & *χολὴ μέλαινα* nominatur. aph.21.4. Sunt autem, *τὸ δριμὺ, τὸ ὀξῶδες, καὶ τὸ διαβρωτικόν*, i. *acre, acidum, & erodens*. Et verò atra bilis ex nigro humore nata, feritate est illi inferior quàm genuit æruginosa bilis: nec tam illius sunt acres morsus, nec tam symptomata sæua quàm huius quæ dysenteriam mouet lethalem, tum insanabilem & implacabilem cancrum edit, atque *μανίαν*, i. *insaniam* excitat, ferocitate intolerabilem. Sed cùm atræ bilis duplex omnino sit materialis causa, ex Hippocrate & Galeno; ineptiæ sunt profectò eorum qui sustinent ac defendunt ipsam gigni etiam ex pituita crassa. Sufficiet autem locum adducere quo atræ bilis distinctio continetur, tam in prouentu, quàm in atrocitate ipsius; vt est illius origo vel ex bile viridi & æruginosa, vel ex nigro humore qui fæx est sanguinis, & melãcholicus nominatur. Verba Galeni hęc sunt. *Meminisse* ad aph.52.6. *oportet earum quæ alibi sunt adductæ distinctionum de atra bile. Nam vna quidem gignitur bile flaua multùm assa siue perusta, quæ numeris omnibus est atrocißima. Altera verò sanguinis, vt ita dicam, fæce; quæ vt illa quidem crassior est consistentia: sic multùm ab ea recedit pernicie qualitatis.* Verumenimuero vomitus niger in hac prognosi positus, non solùm est atræ bilis: sed melancholici quoque humoris nihil à sanguinis fæce mutati. Atque similiter vt deiectione, sic etiam vomitu, varietas illa cernitur atræ bilis & nigri humoris vel melancholici. Qualis est etiam sanguis ipse, qui concretus in aluo, non in pulmone; spumans vomendo eiicitur. Ac nigrarum quidem deiectionum percepta suo quæque loco scribentur, cùm ad earum historiam ventum erit. De vomitu nunc scribendum nigri sanguinis & melancholici. De nigro sanguine qui vomendo reiicitur, illud perceptum est. *Αἷμα ἄνωθεν μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν. κάτω δὲ ἀγαθὸν τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα.* aph.25.4. i. *Sanguis, cuiusmodi tandem is fuerit, qui sursum*, per os, *redditur* (nares enim excipio) *nihil habet securitatis: profuerit autem nigrum ferri deorsum*, i. per hæmorrhoidas. Quod est eiusmodi ac si diceret. Nulla est bona sanguinis per os excretio, nisi fortasse cohibitis mẽstruis; eius vomitio est per vasa pulmonum; non per ventriculum, quæ semper mala est atque nigra: sicut eiusdem deiectio, si tantùm exceperis dysenteriam *αἱματώδη*. Nigri enim sanguinis deorsùm transmissi, vnica commendatio est eius qui per hæmorrhoidas expurgatur. Nullius autem vacuatio in bonis ducenda: nisi eius qui tantùm cietur è venis per nares aut per hæmorrhoidas. Nam muliebrium salutaris est fluxus per vterum, priuilegio quodam naturæ atque coloris mulierum, ex Dei edicto. De melancholico autem vomitu, qui est ipsius fæcis, idem iudicium quod fuit Hippocratis de nigra deiectione, cùm vtriusque causa sit eadem atque idea. Sic enim Galeno visum est ad aphorismum modò adductum. Ac melancholici quidem vomitus hoc mihi exemplum sufficiet instar omnium quæ multa sunt apud Hippocratem. *Frequens è lumbis ad cor anadrome quæ causa* Coac. 12. cap. *est febrientis ægri perhorrescentis, ac tenuia & aquosa vomentis, nec suæ mentis; à vomitu nigro mortifera est.* 12. lib. 2. Ibi Galenus author est; quòd vt ptyelismus in phreniticis apparet ad vomitum; perfrigeratio autem nigrum prorrh. 30. edit: sic & hoc loco, aquosa tenuia è lumbis ad fundum ventriculi confluentia; vomitibus quidem cre- f.1.1. bra sunt, quorum ad nigra est trãsitus, cùm perhorrescit æger voce captus, nec suæ mentis. Nam vt concedam, hunc vomitum posse cieri ab atra bile, orta ex flaua primùm, mox viridi: tamẽ dubitari non potest quin tanta sit hepatis exolutio, vt fæcem reponat pro sanguine, quæ sursum deorsúmque per os & inferam aluum transmittitur. Nam vti iam posui, vomitus melancholici, & nigrarum deiectionum eadem planè materia est, idémque humor ab iisdem fontibus principia causásque ducens, i. ab hepate & liene, quorum vitia in talibus excrementis cernuntur.

AC LIVIDVS QVOQVE] Qui suo liuore liuidam quoque partem ostendit, vnde vel affluit, vel vbi excipitur. Liuet quidem pars omnis, perfrigerata; perfrigeratur autem, emortua: postremò emoritur, per extinctionem viuacitatis in vitali principio; tum per inopiam viuifici nectaris in corde exhausti. Non enim hic liuor est, quem edit *ναυσιώσεις ἢ ἐκχυμώσεις* in parte aliqua suggillata: sed ipsa *νέκρωσις* partium emortuarum. Est autem *ἡ ἀπόῤῥοια*, i. *effluentia*, semper omnino similis subiectæ substantiæ.

PESTIFERVS] i. Prauus: & ea quidem præditus prauitate, vt accessione signorum, alioqui optimorum, de suo iure, quod habet in ægri perniciem, nihil omnino, aut certè parum remittat. Fundamentum autem perniciei quam praua denunciant excrementa, sic positum legitur à Galeno; *ὅτι αἱ μοχθηραὶ κενώσεις, μοχθηρῶν διαθέσεών εἰσι σημεῖα*, i. *quòd vacuationes prauæ apparent de prauis affectionibus, quarum illæ certa sunt signa.*

4 Εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἐμέῃ· ἤδη κάρτα ὀλέθριον.

Sin autem colores omnes idem vomendo exhibeat; valde id pridem pestiferum.

VOMITVVM quibus omnes prædicti colores, aut etiam plures praui veniunt in conspectum; non est obscura nec ita difficilis ratio: cùm ad exitium sint ita præcipites, vt ab authore positum est in hac prognosi, & in prognostico 41. lib. 2. Cùm enim signorum syllogisticorum ea sit insita & instituta conditio, vt ea semper subesse ostendant quæ indicantur ab illis; planè efficitur, vt cùm perspecta sit causa cuiuslibet prauitatis vomituum prædictorum, quæ in colore cuiusque apparet; quò plures in vomitu exhibentur praui colores, eò plures etiam denuncientur prauæ affectiones partium colores illos edentium. Quò autem plures partes in vitio sunt; eò res ægri peiùs eunt & propiùs absunt à morte. Ac talis formula prædicendi est aphorismo 21. lib. 4. Ὁκόσῳ ἂν χρώματα πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κακόν. i. *Quò plures colores fuerint; maius malum.*

6. Epid. part. 5.

5 Τάχιστον δὲ θάνατον σημαίνει ὁ πελιὸς καὶ κακώδης.

Citißimam verò mortem denunciat liuidus & fœdi odoris.

SANE CITISSIMA venit & in propinquo mors est, quando putredini fœtidæ, morbo satæ atque morbificæ, adiicitur significatio partium emortuarum, quarum officio vitam carere non potis est: quemadmodum scire licet ex vomitu liuido & fœdo, de quo ita scripsit Galenus. Σηπεδόνα γὰρ ἐνδείκνυται μετὰ νεκρώσεως ὁ τοιοῦτος, εἴ γε μεμνήμεθα τῶν προειρημένων. i. *Putredinem hîc cum extinctione indicat, si antedictorum meminimus.*

6 Ἔστι δὲ θανάσιμος, ὁ ἐρυθρὸς ἔμετος, καὶ μάλιστα εἰ μετ᾽ ἀνάγκης ἐμέοιτο.

Est autem lethalis ruber vomitus; maximéque si ægrè vomatur.

HIC PRIMVM de vomitu rubro cuiusmodi sit: tum autem quare vomatur mortiferè, vt visum est præceptori, quæstio in iudicium sic deducenda.

EST AVTEM LETHALIS RVBER VOMITVS] i. Periculosè vomitur, præter alia vomituum genera quæ maleficio morbi mera vomuntur; proptereáque omnia periculosè habent ægrotos, quædam mortiferè; vt suprà ostendimus. Hic autem vomitus an sit merus, distinctione ruboris, difficultas omnis tolletur. Nam si rubor ille est bilis è flaua sic coloratæ: profectò est merus, vtraque conditione; tum ea quæ cernitur ἰδέας ἄμικτος ὑγρότητος ὑδατώδους; tum ea qua omni mixtione caret alieni humoris. Atqui iam positæ & explicatæ sunt omnes meræ bilis ideæ in vomitu flauo, porraceo, atque nigro. Atque vt in porraceo nota est æruginosi; in nigro, atrabilarij & melancholici: sic rubri & vitellini, in eximiè flauo. Sin autem ruber color est sanguinis; non est cur talis vomitus, meri opinionē faciat. Sanguis enim merus est niger, ab eo quod ipsum suo naturali sero exhausit, videlicet ab incendio quo cōflagrauit, vt in Philisci sanguine annotauit Galenus, quē narrat Hippocrates, merū stillasse & paucū è naribus. Et verò hîc denuo meros vomitus memorare, est ἄτοπον & indignum Hippocratis maiestate. Ergo non est dubium quin ruber hic vomitus dicatur de sanguine qui vomendo excluditur. Sed cùm rubri vomitus atque purpurei, tam de pulmonibus exclusio sit, quàm de ventriculo; sanè non aliò referri debet quàm ad ventriculum, de cuius concussione ad ea vomenda quæ ipsum malè habent, instituta hæc tractatio est. Sed vtrùm indigena sit res ventriculi, sanguis ille ruber qui vomitur, an verò aduena; planum faciet ipsa coloris distinctio atque substantiæ. Nam ruber & liquidus, de aluo exprimitur: at niger θρομβώδης, per aluum transmittitur. Non enim vel ad punctum temporis manet in aluo, sine concretione, & rubri coloris in nigrum mutatione, sanguis qui eò confluit: quia non habet φυλακὴν, nisi vbi habet ἁρμονίην naturaliter institutam & consuetam. Scitum est illud. *Si sanguis in ventrem confluat; ipsum corrumpi necesse est.* Atque idem sanguis in amplitudine alui citò concrescit atque grumescit: vnde cita substantiæ & coloris, vt modò dixi, mutatio est. Itaque ruber hic vomitus, quia est sanguinis nihil à se mutati, opinionem facit apertæ vel erosæ venæ in fundo ventriculi, vel in ore ipsius. Nam ruptionis nulla suspicio esse debet, sicut nulla fuit Hippocrati de vesica, cùm sanguis meiēdo redditur ἀπὸ ταὐτομάτου, i. *de improuiso*, quem scribit rupta in renibus venula sic effundi, ea ratione adductus quam ponit Galenus appositè in commentario, quòd sanguis communi officio transmittatur per renes: in vesica autem, tantùm partis proprio excipiatur, nutritionis ergo: tum, quòd venulæ in vesica similiter non sunt nudæ atque suspensæ, vt in renibus; sed illi parti affixæ. Quæ omnis ratio ruptionis venarum in vesica non admittendæ, pariter similitérque locum habet in aluo, cuius officio tantùm proprio venæ dicatæ sunt, ibíque affixæ, non autem suspensæ. Plurimùm autem facit ad opinionem delendam ex animo, ruptæ venæ in aluo, cùm inde ruber est vomitus; quòd liberè non vomatur, nec liberaliter. Id enim denunciat quod adiecit calamitati vomitus rubri, MAXIMEQVE SI ÆGRE VOMATVR. Nam ægra vomitio nunquam est ruptæ venæ, quam ferè semper facit erosa, rariùs autem aperta. Et quoniam ægrè vomitionis quæ vomitum edit rubrum, causa est venularum erosio; venit in mentem illius qui nobilissimum quendam virum mortiferè habuit & ad exitium præcipitauit, ventriculo

hist. 1. 1. Epid.

aph. 20. 6.

aph. 78. 4.

triculo laniato à temeraria medicina bis térve exhibita ad ſialiſmum prouocandum, curationis ergo virulentiæ venenatæ luis venereæ falsò creditæ; aut certè quo iure quáque iniuria.

MAXIMEQVE SI ÆGRE VOMATVR] Eſt enim vomitionis ægræ ſymptoma non minùs graue, quàm ipſa eſt cauſæ vnde tam ægrè cietur, vt nuper diximus, ac multò antè ad illam prognωſin. *Diuturna in febre, nauſeabunda proritatio quæ in ſcreatum deſinit; peſſimè habet ægrum*, ſigno & cauſa. Coac.58. lib.1.

7 Οἱ ἀσώδεες ἀνεμέτως παροξυνόμενοι· κακόν. καὶ οἱ ἀπαιρεόμενοι ἀνεμέτως.

Qui cum faſtidio ſine nauſea exacerbantur; malo ſunt loco. Tum laceſſiti nauſea ſine vomitu.

DIORISMI huius prognoſeωs difficilior mihi comparatio eſt & explicatio, quàm ſcopi authoris. Ac facere certè non poſſum quin vel à Galeno diſſentiam huius prognoſeωs enarratore atque interprete fideliſſimo; vel Scholæ Coæ magiſtros accuſem qui eam minùs diſtinctè, minúsque appoſitè poſuerunt, quàm de ſententia præceptoris qui eam conſcripſit. Enimuero ſcopus hic fuit eorum qui hanc prognωſin ex Hippocrate adduxerunt; vt patefacta omni qualitate praua merorum vomituum, calamitoſa vis ægræ vel irritæ contentionis vomendi quam infert proritatio nauſeabunda praui humoris, propoſito familiari exemplo de more inſtitutóque Hippocratis, inſtar omnium quæ ſunt huiuſmodi, poneretur. Sed quàm bene illi ad ſcopum intenderint, vel aberrarint ab illo; planum faciet enarratio huius prognoſeωs, quam ſic aggredior.

QVI CVM FASTIDIO] i. Qui faſtidio efferuntur omnium προσφερομένων, i. *eorum quæ conuenienter adhibentur*, tum in iacendi habitu, tum in diæta. Sic enim conditio eſt τῆς ἄσης, ἢ καὶ ἀλύκης, i. *faſtidij*; vt qui eo laborant, faſtidioſè ſe gerant atque iactentur, omnis figuræ ac loci impatientes, vt ij quos tædet ſubinde rerum illarum quæ paulò antè ipſis placuerant: quod Græci propriè vocant ἀλύειν, vnde ἀλυσμός nomen habet, καὶ ἡ ἀλύκη: quæ duo nomina idem ſunt in natura, ſymptomatis, atque cauſis, quod ipſamet ἄση; vt planè teſtantur verba Galeni ad aphor. 54.7. & ad prorrh.44.ſ.2.1.

SINE NAVSEA EXACERBANTVR] Græcè eſt ἀνεμέτως, i. ad verbum, *ſine vomitu*: quæ dictio tamen hîc non eſt nō vomentis, ſed minimè vomiturientis, vel eius qui non vomendi eſt cupidus. Eſt autem hîc poſita vt intelligamus eos qui cum faſtidio ſine nauſea exacerbantur, vel quorum exacerbatio faſtidioſa cum tædio omnis loci atque figuræ coniunctam non habet nauſeam, vomitionis criticæ mox affuturæ prænunciam; vt nulla inde ſit vacuatio quæ adferat ægro leuationem illius iactationis in paroxyſmo, quæ ob eam cauſam eſt ſymptomatica; proptereáque peſſimis ægri rebus cietur vel excitatur.

MALO SVNT LOCO] Quia morbi exacerbatio eſt nouis fœta ſymptomatis, ipſius maleficio & incremento: non autem critica perturbatio quam edit naturæ contentio. Ac talis contentio ſæpe cernitur in alyſmo critici paroxyſmi, cuius hîc nulla opinio eſſe poteſt: quia ſine nauſea eſt illa iactatio ſiue alyſmus; proptereáque cietur, ὅτι ἡ δύναμις βαρύνεται ὑπὸ τοῦ σώματος, i. *quia virtus oppreſſa grauatur à corpore*. Eſt enim cauſa omnis duplex alyſmi; vna quidem, ὅταν τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ὑπὸ μοχθηρῶν δάκνηται χυμῶν, i. *cùm os ventriculi vellicatur morſu prauorum humorum*; vel, vt eidem placet Galeno, cùm in ore ventriculi περιέχηταί τις ἰδιότης ὑγρότητος ἀνιαρᾶς, οὔτε πολλῆς, οὔτε ἐμπλεούσης τῇ κύτει, ἀναπεπομένης δὲ εἰς τοὺς χιτῶνας αὐτῆς, i. *continetur quædam proprietas humiditatis moleſtæ, non quidem illius multæ, neque ſtagnantis in aluo, ſed in tunicas eius conuerſæ*. Atque hæc quidem iactatio ſiue alyſmus, ex nauſea quæ ipſum facit, dicitur ναυτιώδης, i. *nauſeabundus*; ſicut alter, quem ciet virtutis oppreſſio ſine nauſea, nominatur ἀνέμετος, i. *expers nauſeæ*. Et ſanè faſtidioſi ἀνέμετοι vel ἀνεμέτως, periculoſiùs multò ægrotant quàm ναυτιώδεις, i. *nauſeabundi*. prorrh.44. ſ.2.1. aph.54.7.

TVM PROVOCATI NAVSEA SINE VOMITV] i. Qui ſine vomitu agitantur cum nauſea. Non enim iactatio hæc vel agitatio ἀνεμέτως, eò ſpectat quò illa prior, ἡ ἄση, vel ἡ ἀλύκη, vel οἱ ἀσώδεες παροξυνόμενοι ἀνεμέτως, i. *qui cum faſtidio ſine nauſea exacerbantur*. Nam idem eſſet bis dicere, quod non eſt Hippocraticum, in eadem prognωſi, & in eundem ſcopum. Nec verò in omni nauſea iactabunda ſine vomitu, eſt paroxyſmus: ſicut nec in omni paroxyſmo eſt iactatio nauſeabunda. Sed tamen vt cum ſigno à febre grauis eſt omnis iactatio ſine vomitu nauſeabunda: ſic etiam ſine febre cum cauſa: quoniam omnis ægra vomitio, aut certè irrita vomituritio, inflammationem mouet lethalem ſtomachi & ventriculi. Ergo ſecunda pars huius prognoſeωs, è directo intendit ad ſcopum authoris de calamitoſa vi nauſeæ quam comitatur iactatio; nulla autem ſequitur vel admodum ægra vomitio. Non enim minora ſunt vomitionis ægræ vel nauſeæ ſine vomitu iactabundæ incommoda, quàm cauſæ ipſius vnde illa venit iactatio ſine vomitu nauſeabunda, vel admodum ægra vomitio. Vt enim hæc ſigno editur viſcerum æſtu incandeſcentium: ſic illa, vt cauſa inflammationem mouente in ſtomacho & ventriculo.

Sic ex prorrhetico, 47. ſ. 2. 1.

8 Τὰ σμικρὰ ἐμέσματα χολώδεα· κακόν. ἄλλως τε κἢν ἐπαγρυπνήσωσι.

Exigui vomitus bilioſi, malè habent ægrotos: ídque cùm aliàs, tum ſi vigilias agitauerint.

ENIMVERO prauitati vomitus multum adiicitur, cùm vitioſa qualitas rei quę vomitur parca manu, crebrò & ægrè apparet. Nam de exigua quantitate rerum omnium quæ tranſmittuntur ſuprà & infrà, totóque corporis habitu, καὶ ὅκη ὅπη δεῖ, i. per ἀπόστασιν quam edit ἀπόθεσις; illud præceptum eſt ac pridem iam ratum & perſuaſum omnibus, ὅτι τῶν κρισίμων οὐδὲν σμικρὸν εἶναι προσήκει, i. *quòd eorum quæ critica ſunt, nihil conuenit eſſe paucum.* Ad hoc theorema catholicum adducta prognωſis de vomitu bilioſo frequenti & pauco, vt ad iudicium, ſic deducetur.

lib. περὶ χυμῶν. & part. 2. 6. Epid. Gal. ad prorr. 47. ſ. 2. 1.

EXIGVI VOMITVS] i. Qui crebrò & parcè vomuntur: neque id, niſi ægrè. Non enim hic vomitus eſt alui natantis, cibi & potus aſſumpti ſacietate aut catarrhi in eum prolapſu è capite, cuius eſt libera inde vomitio: ſed proritatæ potiùs ab humore aduena è viſceribus atque venis, cuiuſmodi bilis eſt, vnde ſunt vomitus.

BILIOSI] i. Qui à bile cientur, cuius perennis eſt in aluum affluxus ab hepate, illis diſtincta coloribus qui modò adducti ſunt à præceptore; videlicet flauo, æruginoſo, nigro. Non enim porracea bilis hîc audienda, quàm olerum genuit cruditas atque corruptio aſſumptorum. Ac de pauco vomitu flauæ bilis, & inde mox æruginoſæ, nuper adducta eſt obſeruatio præceptoris in Philiſtæ hiſtoria, de quo ſic ait. Πρώτῃ μὲν ἡμέρῃ χολώδεα ξανθὰ πρῶτα, μετὰ δὲ ἰώδεα. i. *Primo die vomuit bilioſa flaua primùm, inde æruginoſa.* De nigro autem multa ſunt à nobis conſcripta initio huius tractatus ad ſecundã prognωſin: ne conſecter omnia quæ ſunt plurima, fuit illud Galeni iudicium de iis qui ſtatim à vomitu æruginoſo de febre inſaniunt, ſicut Philiſta; quòd bilis flauæ per os vomendo redditæ, & inde mox æruginoſæ, in atram facilis eſt ὁδοιπορεία & tranſitus, vnde ſymptomatico illi vomitui ſuccedit inſania. Locus eſt ad illud prorrheticum quod iam adduximus. Τὰ ἐμέσματα ἰώδεα ἐν κεφαλαλγίῃσι μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα· ταχὺ ἐκμαίνει. i. *Æruginoſi vomitus in cephalalgia, cum ſurditate ac vigiliis; citò adducunt inſaniam.*

hiſt. 1. part. 2. 3. Epid.

MALE HABENT ÆGROTOS] Cauſa & ſigno. Signo quidem, bilis in aluum perenni affluxu, quæ affluendi atque gignendi ſui perennitatem habet in æſtu quo viſcera incandeſcunt, & à febre ipſa vires acquirit. Tum quòd ipſius bilis confluentis in aluum, ideo non eſt liber nec liberalis exitus, ob partis quam occupat infirmitatem, & impotentiam excludendi, quam ipſi feritas bilis inducit. Omnium enim quæ parca manu, ſecus ac decet, foras eduntur; cauſa eſt, partis oppreſſio vel exolutio vnde mouetur humoris excluſio. Sed multæ ſunt calamitatis cauſæ à vomitu bilioſo & pauco. Non enim ab eo febris miteſcit: quia non eſt criticus nec periodicus, ſed omni ex parte ſymptomaticus κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν, vnde nulla leuatio eſſe ſolet, ægritudo maior: ſicut à bile nata ex melle, quæ dyſenteriam mouet moleſtam, qua non extinguitur hepar accenſum, ſed magis accenditur. Itaque bilis hoc vomitu ſymptomatico, & ipſa effera magis redditur, & febris vires acquirit eundo. Tum ægra vomitio ſæpe oborta, ventriculum atque ſtomachum labefactat, & inflammationem mouet lethalem, vt nuper oſtendimus ex illa prognωſi. *Diuturna in febre nauſeabunda proritatio, quæ in ſcreatum deſinit; peſſimè habet ægrum.*

Coac. 58. lib. 1.

IDQVE CVM ALIAS] i. Cùm ſemper calamitati locus eſt in tali vomitu bilioſo & pauco.

TVM SI VIGILIAS AGITAVERINT] Quod verbum è vomitu ſymptomatico, vigilias inducente & adimente ſomnum, de cauſa vigiliarum oborto, tranſit ad ægrum qui vigilat & ſuperuigilat, cauſa malefica vigilandi quæ adeſt, procul exploſa ſomnifera in dormiendi neceſſitate. Ex quo efficitur vt vigiliarum & bilis, tum etiam febris & vomitus bilioſi quædam ſit, vt ita dicam, συμφορεία in ægri perniciem: vt ſcilicet incremento febris hi vomitus excitentur, & febris adaucta vomitibus crebra ſit bilioſis: tum etiam vigiliarum & bilis viciſſitudo mutuam vtriusque pariat acceſſionem. Vt enim vigiliæ gignunt bilem: ſic illæ rurſum à bile gignuntur. Ac ſymptomatici vomitus bilioſi & febris, mutua conſpiratio eſt in vtriusque cauſam & incrementum.

9 Ἐπὶ μελαινῶν ἐμέτων κώφωσις οὐ βλάπτει.

In nigris vomitibus ſurditas non offendit.

POSTQVAM de vomitu dictum eſt bilioſo in qualitate, copia, & modo vomendi; ſequitur vt de nigro ea dicantur quorſum ille apparet cùm de flauo redditur, & inde mox æruginoſo. His enim gradibus itur de bile ad atram; nec vltrà. Sed in hac prognωſi nõ eſt abſurda mendi ſuſpicio, nec vana opinio, vbi legitur quòd ſurditas non offendit. Sanè huiuſmodi mendum eſt, vt niſi emendetur, mendax omnino ſit ipſa

no ſit ipſa

no fit ipſa prognωſis. Ratio emendandi ponetur in eius examine,quod ſic aggredior.

In nigris vomitibvs] Qui ſunt ab atra bile quam genuit æruginoſa orta ex flaua. Non enim ſunt vomitus hîc audiendi qui ab humore cientur,cuius τὸ προϋπάρχον eſt nigrum, cuiuſmodi eſt melancholicus humor qui ſanguinis limus eſt,atque quodammodo ipſa fæx nigra iam inde à prima origine. Quamuis autem ſit ex hoc peruſto altera bilis atræ origo: nam prior ex flaua eſt quam paulò pòſt excipit æruginoſa; tamen non ea mens eſt authoris, non etiam ſcopus, quo mea omnis attentio eſſe debet. Gal.ad hiſt. de Philiſta, & prorr.10.ſ.1.1. & 47.ſ.1.1.

Svrditas] Auditus priuatio de non excepto vel non percepto appulſu τῶν ἀκουστῶν.

Non offendit] i. Non lædit,vel nihil adfert incommodi iis qui ſic obſurduerunt: quod certè falſum eſt; plurimum enim adfert calamitatis atque denunciat. Nam ſurditas de non excepto appulſu τῶν ἀκουστῶν, phrenitidi ſternit viam atque inſaniæ, quando exoritur à vomitu æruginoſo, mox nigro,& cum vigiliis coniunctam habet cephalalgiam. Quod legimus contigiſſe Philiſtæ, quem ſcribit Hippocrates obſurduiſſe: mox autem fanaticum euaſiſſe poſtridie quàm flaua vomuerat,& inde paulò pòſt æruginoſa. Vomuerat autem quo die primùm decubuit. Atque illius hiſtoriæ breuiario & aphoriſmo ſcriptum eſt ab eodem prorrheticum modò adductum. Τὰ ἐν κεφαλαλγίῃσιν ἰώδεα ἐμέσματα μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα· ταχὺ ἐκμαίνει. i. *In cephalalgia, æruginoſi vomitus cum vigiliis & ſurditate; ſumma omnia breui oſtendunt inſaniæ.* At verò ſurditas de non eodem percepto appulſu,ſignum eſt citò venturæ mortis. De qua illud præceptum eſt. Κώφωσις ἐν ὀξέσι καὶ ταραχώδεσι παρακολουθοῦσα· κακόν. i. *Surditas quæ in acutos incidit ac turbulentos morbos; peßimè habet ægrotum.* Vbi Galenus author eſt,talem ſurditatem oriri τῆς ἀκουστικῆς δυνάμεως νενεκρωμένης, i. *emortua audiendi virtute.* Ac ſurditate aut cæcitate ſic nata, ἐγγὺς ὁ θάνατος, i. *mors in propinquo eſt.* Nam ſurditatis alterius comparata ſic eſt natura, vt in meatu audiendi obſtructo conſiſtat, οὐδὲν ἔχουσα κακοηθές, vt ait Galenus: proptereáque nihil offendere videatur,ſicut eſt poſitum in hac prognωſi. Sed quia vigiliæ agitantur,vnde eſt ipſa ſurditas,nempe à nigro vomitu,de cuius materia,audiendi meatus obſtruitur: ſanè ipſa cauſa obſtructi meatus primùm de ſenſorio tranſibit ad ſenſum; & inde vigiliarum; mox autem inſaniæ parens erit. Iam verò cùm hæc ſurditas non ſit per ἀπόθεσιν pituitoſi humoris è cerebro in audiendi meatum: ſed per anadromen eò blioſi humoris,æruginoſi & nigri: ſanè non video quemadmodum culpa vacet,cùm ſimulatque orta eſt,aluus inde ſiſtatur. Sic enim accepimus; quòd in febre ſurditas aluum ſiſtit. Ex quibus efficitur,multa incommoda circumuenire eos quorum aures à nigro vomitu obſurduerunt. Et quòd illa ſurditas culpa non vacat,nihil habens ſecuritatis; plurimum autem periculi ſigno & cauſa. prorr.10.ſ.1.1. prorr.32.ſ.1.1. aph.49.4. aph.28.4.& Coac.3.cap.3. lib.2.

10 Οἱ κατὰ μικρὰ ταχεῖς χολώδεες ἄκρητοι ἔμετοι κακόν. ἄλλως τε καὶ ἐν ὑποφορῇ πλείονι, καὶ ὀσφύος ἀλγήματι σύντονῳ.

Qui crebrò & parcè bilioſi ſunt vomitus meri; malè habent ægrotos: ídque cùm aliàs;tum in multa deiectione et in prægrãdi lumborũ dolore.

Vomitvvm omnium qui apparent & fiunt incommodo ægrotantium,complexio hîc eſt in qualitate,copia,tempore,& modo vomendi. Atque vt rerum omnium vomitus ſymptomatici, quas hæc prognωſis complectitur,ſingulæ malis ægri rebus apparent & fiunt: ſic vniuerſæ peſſimis. Et quoniam ſingularum cauſæ paulò antè ſunt à nobis adductæ; hîc certè ſufficiet philologiam examinare ipſius prognoſeωs quæ eſt huiuſmodi.

Qvi crebro] i. Qui citò, vel iterum atque iterum citò vomuntur breuibus interuallis. Non enim τὸ ταχὺ, ἢ τὸ ταχέως, i. *citum, vel citò,* ad vomitum pertinet qui fit εὐπετῶς in actu vomendi: ſed ad eum qui ſubinde cietur, cùm ſcilicet nouus exacto ſubinde ſuccedit, quamuis ægrè ac difficulter vomatur. Nam τὸ ταχέως aduerbium,& nomen ipſum ταχὺ, breuis eſt interualli: ſicut exigui temporis atque ſpatij, tam in celeritate actionis ſuſceptæ,quàm agendi occaſione parta.

Et parce] i. Parum ac parum,vel parca manu,quoties illa cita venit vomitio.

Biliosi] Flaui,porracei,æruginoſi.

Meri] i. Sui ſeri naturalis vbi gignũtur,& alieni humoris quà ferũtur,& vnde vomũtur,expertes.

Male habent ægrotos] Omni cauſa & ſigno vt ſuprà oſtendimus: & eò peius habent, quò plura ſigna mala,cauſæ item plures concurrunt ad malè de iis merendum. Nam variæ effluentiæ, diuerſitatem meri coloris mutuantur è variis partibus vnde manant,quarum eſt ſimilis coloratio excrementi cuiusque: ob eámque cauſam illæ ſunt prauæ; quia in iis,prauarũ affectionũ notæ apparent; & eò res ægri peiùs ire teſtantur,quò plures viſuntur; quòd ſcilicet in vitio ſint plura naturæ præſidia.

Idqve cvm alias] i. Cùm tales vomitus ipſi per ſe in cæteris malis vomuntur incommodo ægrotantium,peſſimíſque rebus ipſorum.

Tvm in mvlta deiectione] Cùm ſcilicet fertur aluus liquidis excrementis crebrò & multùm,vbi vomitus præſidio eſſe ſolet diarrhœæ ſiſtendæ: atque id λόγῳ τῆς φύσεως, i. *naturæ merito* retrahentis de improuiſo, ἢ ἀπὸ ταὐτομάτου. At verò hi vomitus non cientur ἄνευ προφάσιος, i. *de improuiſo*: ſed vt ſymptomata grauiſſimorum morborum; proptereáque ab illis πρόφασιν ſuam obtinent, vt ipſi quoque illorum vim magnam oſtendunt. Ac tales vomitus in diarrhœa ſymptomatica morborum illorum, aph.16.6.

ſymptomaticè ipſi etiam vomuntur, periculóque adiiciunt, vt πάντα τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, i. *critica ſine criſi*; proptereáque δύσκριτα ἢ θανατώδεα, i. *mortifera aut ſiniſtri iudicij*, vt in cholera morbo.

Et in prægrandi lvmborvm dolore] Quorum dolorifica mala, foras, vomendo, non exeunt: ſed illis vomitibus ibi ſubeſſe docentur. Exempla ſunt in nauſea & cardialgia, quas è lumborum plethora ſerum expreſſum mouet in fundo vẽtriculi & ore ipſius; tum in lumbari medulla, cùm inflammatur, & ſuam inflammationem communicat cum meſaræo nato ex neruis lumborum. Præterea in nephritide phlegmonica & calculoſa, vnde cientur vomitus æruginoſi.

II Τὰ δὲ ἐμέτων ἀσώδεα, κλαγγώδεα, ὄμματα ἐπίχνουν ἔχοντα· μανικά. ὀξέως μανέντες, θνήσκουσι ἄφωνοι.

Sic meliùs ex prorrhetico 17. ſ. 1. 1.

Τὰ ἐξ ἐμέτου ἀσώδεα, φωνὴ κλαγγώδης, ὄμματα ἐπίχνουν ἔχοντα· μανικά. οἷ καὶ ἡ Ερμοζύγου ἐκμανεῖσα ὀξέως, ἄφωνος ἀπέθανε.

Quibus à vomitu faſtidia ſunt, vox clangoſa, oculi pulueruleuti; furor venit: vt etiã nuptæ Ermoſygi, quæ ab inſania, voce capta interijt.

Qvæ hic ponuntur de vomitu crebro faſtidiis nauſeabundis, communiter quidem pertinent ad τὸ κατηγορούμενον huius prognoſεως, quod eſt inſania cui ſuccedit ἡ ἀφωνία, i. *vocis amiſſio*: ſed tamen illius propriè non ſunt τὰ ὑποκείμενα, i. *ſubiecta*, niſi coniuncta cum voce clangoſa, & oculis puluerulentis. Nam vomitus faſtidioſi, ſunt etiam febrium malignarũ: ſicut ipſius phrenitidis, quò hîc ſpectare, & ad quam referri videntur in hac prognωſi. Quorſum autem, quóve authoris ſcopo, adducti huc fuerint vomitus illi faſtidioſi; operæprecium eſt intelligere, priusquam iuris quæſtio in iudicium deducatur. Eſt igitur ſcopus authoris, vt doceat; illis demum vomitibus peſſimè agi cum ægris, vnde nulla leuatio eſt, ſed crebra incidit vomendi cupiditas, quotieſcunque vomuntur, ipſoſque faſtidia ſubinde excipiunt ναυτιώδη. Sed ratio huius ſymptomatis, cæterorúmque quæ hîc leguntur; tum autem quorſum appoſitè ſcripta ſint, propalam explicabitur in examine quod ſic aggredior.

Qvibvs a vomitv fastidia svnt] i. Quorum vomitus excipiuntur ſubinde faſtidiis nauſeabundis, vt non minùs vomendi ſint cupidi, nec minùs vomituriant nauſeabundi, quàm cùm nihil antea vomuiſſent. In cauſa hæc ſunt; humoris maligni ſuccreſcentis & affluentis perennitas. Succreſcentis quidem, à febre maligna in hypochondriis atque venis: tum à cerebro inflammato phrenitico. Affluentis autem, in aluum & ſtomachum eius, vnde ſunt crebri vomitus, & crebra inde vomendi cupiditas. Nam vt inflammati cerebri ſymptoma proprium eſt phrenitis: ita ſuperuenit illi vomitus æruginoſus à bile tranſmiſſa in ſtomachum, cerebro συμπαθέστατον, quia eſt νευρωδέστατον. Sic enim ſcriptum eſt à præceptore. (lib. 2. περὶ ἄρθρων.) Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοί· ἀλλὰ καὶ ἰώδη ἐμέουσι, καὶ ἔνιοι ταχυθάνατοι τουτέων. i. *Phreniticis quidem conuulſiones: quinetiam vomunt æruginoſa, vnde nonnulli eorum celeriter moriuntur.* Vbi Galenus hæc ſcripſit. (1. Epid. part. 3.) *Demonſtratum eſt pridem à nobis, quòd omnes huiuſmodi deiectiones & vomitus manant ex bile peruſta. Quæ cauſa eſt cur poſtea dixerit, quòd nonnullis eorum cita mors venit, i. quòd ſtatim ab iis vomitibus moriuntur: quòd ſcilicet in regione cerebri & meningum ipſa phrenitis conſiſtat nata è bile.* Vt mirum videri non debeat, exoriri conuulſiones de partibus illis ſupra modum arefactis. Ac theorematis huius exemplum eſt in hiſtoria cuiuſdam phrenitici, de quo hæc narrat Hippocrates. (hiſt. 4. part. 3. 3. Epid.) Ο φρενιτικὸς τῇ πρώτῃ κατακλιθεὶς, ἤμεσεν ἰώδεα. i. *Phreniticus quo die primùm decubuit, æruginoſa vomuit.*

Vox clangosa] i. Rauco & tremulo clangore horriſona, tubæ cuiuſdã modo, quem edit aſperitas inſtrumẽti vocalis, i. arteriæ, non quidẽ catarrho imbutæ: ſed nimia ſiccitate ſqualẽtis & horridæ quam cerebri & meningũ intulit inflãmatio. Siccitatis autem illius horridulæ, proptereáque horriſonæ, facilis perceptio eſt in membrana vocalis arteriæ: quòd illa inflammatam cerebri meningem contingat, vnde cum cęteris omnibus membranis enaſcitur. Cernitur quoque talis calamitas in officio deglutiendi, faucium & gulæ ipſius. De qua ſolenne eſt illud præceptoris edictum. Οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται, ψόφου καθαπτόμενοι· τρομώδεες, ἢ σπασμώδεες. i. *Phrenitici parum & rarò bibentes, idque cum ſtrepitu; contremiſcunt, aut conuelluntur.* (Coac. 101. lib. 1. & prorrh. 16. ſ. 1. 1. 7. Epidem.) Qualem præceptor animaduertit Theodori vxorem, de qua illud ſcriptum reliquit. Οἱ ψόφοι δὲ πινούσῃ μεγάλοι. i. *Magni ſtrepitus erant bibenti.*

Ocvli pvlvervlenti] i. Oculi ſcatentes puluere minutiſſimo, velut polline, quales apparent iis qui cœlo æſtiuo iter faciunt per loca puluerulenta. Sed oculorum ſqualentium etſi communis ratio eſt, tum in iis quos tenet maraſmus, tum in valde phreniticis: tamen non ita difficilis erit cognitio quibus hîc propriè tribuantur. Nam tabidorum caui ſunt oculi, humiles, ac demiſſi: phreniticorum verò exerti ac truces. Puluerulenti autem ſunt, vel ab humore proprio qui exareſcit, vel ab eo qui exudat è cerebro inflammato in oculorum cãthos, ibíque ſigna edit ſqualoris puluerulenti: quemadmodum idem bullas mouet in lingua.

Fvror venit] i. Dementiæ ſumma ſunt omnia, quæ cernuntur in cœptis immanibus efferorum ſana-

rum fanaticorum. Sic enim homines è phreniticis euadunt fanatici: quoniam æruginosæ bilis quam vomunt illapsam è cerebro in ventriculum, facilis esse solet in atram mutatio. Atque vt bilis flauæ, & inde mox æruginosæ symptoma in cerebro est phrenitis: sic atræ, mania siue insania, quòd eius acriores multò sint morsus quàm flauæ.

ET AB INSANIA VITAM FINIVNT VOCE CAPTI] Quod legimus contigisse illi phrenitico, cuius historia est lib. 3. Epidem. sicut vxori Ermosygi, quam loco exempli posuit in prorrhetico. Capti autem voce intereunt à conuulsione nata in cerebro, de qua id modò audiuimus ex præceptore. Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοί. i. *Phreniticis quidem incidunt conuulsiones*: quarum ipsi causas ibidem attigimus ex Galeno. Est autem conuulsio illa, τῆς ἀφωνίας, i. *vocis amissæ* parens & causa effectrix, διὰ τὴν τάσιν τῶν νεύρων καὶ μυῶν φωνητικῶν, i. *ob tensionem neruorum & musculorum vocalium.* Nam vocis amissio, est etiam illarum partium exolutarum, vt ex Galeno animaduertimus, cùm alibi passim, tum verò ad illam prognωsin. Οἱ παλμώδεες δι' ὅλυ, ἆρα καὶ ἄφωνοι τελευτῶσι; i. *Qui toto palpitant corpore, vitámne finiunt voce capti?* Atque hæc prognωsis desumpta ex casu prædicti phrenitici, non minùs de sua quæstione sapit Hippocratem, quàm illud prorrheticum huc adductum: quod verum esse testatur Galenus in commentario; tametsi quærendo non minùs derogat Hippocraticæ maiestati, quàm illa prognωsis. Vtraque autem quæstio exorta est de phrenitico. Sed hæc sufficiant. Vide commentarium ad primam prognωsin capitis de conuulsione, quam modò expressimus.

prorr. 2. s. 3. 1.

Coac. 1. cap. 14. lib. 2.

12 Ἐν ἐμέτῳ διψώδεα ἐόντα, ἄδιψον γενέσθαι· κακόν.

In vomitu sitibundum, sitis expertem fieri; malum.

HOC THEOREMA catholicum esse non potest, vt verum sit. Est enim falsum, nisi ponatur apposite καθ' ὑπόθεσιν. Ponetur autem apposite καθ' ὑπόθεσιν, de vomitu phreniticorum æruginoso, qui cum inexplebili siti obortus, mox habet fastidium nauseabundum atque sitiferum. Quòd si eueniat, vt in perenni causa & necessitate vomendi, vel à bilis illapsu è cerebro in ventriculum, vel eius affluxu per febrem διακαῆ; sitis vacuitas esse putetur in causa sitifera; tum malè res eunt ægroti.

Ergo. IN VOMITV] Bilioso, quem subinde fastidia excipiunt nauseabunda atque sitifera.

SITIBVNDVM] A bile in aluo sitifera: cuius in aluum perenni affluxu vel à cerebro, vel à vicino iecore, sitis ac nauseæ symptomata excitantur.

SITIS EXPERTEM FIERI] De non percepta causa quæ adest sitifera.

MALVM] Quod pessimè habet ægrotum, ne dicam mortiferè, ἢ διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσεῖν, ἢ διὰ τὴν νέκρωσιν τῆς δυνάμεως τῶν πωμάτων ὀρεκτικῆς, i. *quòd ægritudo sit mentis vel occupatio, aut quòd emortua sit facultas quæ appetens potionum esse solebat.* Omnia autem quæ in hanc sententiam ex Hippocrate possunt adduci (plurima autem possunt adduci, iam pridem adducta & explicata) continentur hoc aphorismo, *Quibus quid corporis est in labore, & eius laboris rara perceptio; iis mens laborat.*

13 Ἐν ἀσώδεσιν ἀγρύπνοις, τὰ παρ' οὖς μάλιστα.

Fastidiosis vigilibus, ferè sub aurem tumores assurgunt.

EST QVOQVE hæc prognωsis examinanda scopo earum quas proximè ad examen adduximus. Qui secus faxit, caliginem habebit pro Sole. Ergo sic erit ratio examinandi & ad iudicium deducendi κατὰ τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι.

FASTIDIOSIS] i. Qui fastidio efferuntur omnis figuræ & loci, nec nisi tædio recreantur occupati à febre in qua est καῦμα ἰσχυρὸν περὶ τὴν κοιλίην, καὶ καρδιωγμός, vt verbis vtar Hippocratis, i. *fortis æstus ventriculi, & stomachi morsus*: idque à bile flaua quæ fluctuat æstu in tunicis alui, & feritate sua orificiũ mordet ipsius: vnde καρδιωγμός, & inde ἀλυσμὸς ναυτιώδης. Quæ sanè fastidij ratio visa est huc aduocanda, vbi de vomitu agitur; non autem illius quod vocat præceptor ἀνέμετον, siue ἀνεμέτως obortum. aph. 65. 4. prorrh. 44. s. 2. 1.

VIGILIBVS] Non quidem sua sponte vigilias agitantibus. Quæ causa & ratio vigilãdi, cernitur in omni studio & in excubiis. Sed iis qui somnum inire non possunt in dormiendi necessitate: atque id vitio somniferarum causarum.

FERE SVB AVREM TVMORES ASSVRGVNT] Sanè quidem, si humor vigiliarum parẽs ob feritatem, qui olim benignus erat somniferus, cùm eò peruenit, exitum moliatur per hæmorrhagiam, quę inchoata, sed non perfecta, sæpe conuertitur in abscessum qui assurgit sub auribus, & nomen earum sibi adoptat, nominatúrque parωtis. Est enim consuetudo naturæ, vt inchoatam excretionem criticam, in abscessus conuertat; vnde fit absoluta crisis. Quod ita esse docetur illa sententia præceptoris. Καὶ ἢν μὲν τῶν ῥυέντων ἐγκαταλείπηται· ἕτοιμον τὸ νόσημα πρὸς ἀπόστασιν. i. *Si eorum quæ excernuntur supersit pars aliqua; tum in abscessum morbus est facilis.* Atque id maximè locum habet in hæmorrhagia quæ inchoata se ad aures conuertit, ibíque mouet parωtidas. Testis est ille aphorismus qui docet quòd febrium laboriosarum finem abscessus adferunt vel in articulis, vel in maxillis, i. sub auribus. Sed omnis parωtidum ra- 6. Epid. part. 3 aph. 31. 4.

cap.4.lib.2. huius operis. tio iam pridem adducta est in tractatu ipsarum. Quod superest; verè quidem apposuit noster author, τὸ μάλιστα: quia nec semper, nec necessariò ex hypothesi huius prognoseωs assurgunt parωtides, nisi cum diorismo prædicto. Nam inde nata phrenitis, parωtidas non promittit, sicut inchoata hæmorrhagia. prorr.75.s.3.1. Scitum est autem; quòd eorum qui sursum ad caput feruntur humorum, calidi quidem ac tenues, vel hæmorrhagiam cient è cerebro, vel in eo phrenitidem.

14 Τοῖσιν ἀσώδεσι, κοιλίης ταραχώδεος ἐπίστασις· διὰ ταχέων ἐξανθεῖ οἷα κωνώπων κεντήματα· καὶ ἐς ὄμματα δακρυώδης ἀπόστασις ἔρχεται.

Si cum fastidio, alui turbatæ suppreßio est; mox efflorescunt papulæ similes vibicibus culicum: ac tum lacrymosi abscessus ad oculos veniũt.

HIC PONITVR altera obseruatio singularis, nec minùs fida quàm prior, ad certam prognωsin eorum symptomatum quæ circumueniunt fastidiosos, cùm alui turbatæ & concitatæ mordacibus excrementis intempestiua suppressio est. Atque illa quidem suppressio cùm ipsi fastidio multum adiicit, quod alui prægressa turbatio symptomatica non leniebat: tum verò impuritatis prouentu hepatitin venam cumulatè impertit, vnde symptomatum illa fœtura quæ scripta est in hac prognωsi.

Ergo. SI CVM FASTIDIO] i. Qui sunt in fastidio siue alysmo nauseabundo: qualem ostendimus superiore prognωsi.

ALVI TVRBATÆ SVPPRESSIO EST] Quod est eiusmodi ac si diceret; si aluus repentè sistatur, quæ paulò antè mordacibus excrementis liberaliter ferebatur: id enim significat κοιλία ταραχώδης, vt alibi annotauimus. Sistitur autem repentè, vel intus cohibitis excrementis, vel intrò retractis, vel sursum transmissis. Cohibentur intus, quando, vt sæpe accidit, intestini morsu lacessiti fit ἄνω εἴλησις, i. *reuolutio sursum*, ac malè rem gerit δύναμις περισταλτική, vnde cietur motus naturali contrarius, infernè sursum. Intrò retrahuntur mordacia excrementa, siti venularum exhausta. Est enim ratum illud; quòd venæ quæ attrahendi virtute carnes ipsas præcedunt, cùm exaruerint, rapiunt ad se biliosos & acres ichωres. Hinc veniunt causi & febres malignæ. Vetus est illud. Ἐκ κοιλίης ἀλγήματος ἐπιπόνου, πυρετὸς καυσώδης ὀλέθριον. i. *Pestifera est febris ardens nata ex alui dolore*. Nam sursum trãsmissi humoris in causa est ὀργασμός.
Coac.136. lib.1. Coac.3. cap.3. lib.2. aph.28.4. Qua de re illud præceptum est suprà. *In febre surditas aluum sistit*. Et. *Quibus alui feruntur biliosis deiectionibus; surditate oborta, sistuntur.* Sed illa turbatæ alui suppressio peiùs habet ægrotum fastidio, quàm ipsa turbatio primùm fastidij symptomatica: vnde nulla eius leuatio esse poterat, sicut nec morbi vllius ab iis quæ κατὰ συμπάθειαν ipsi adueniunt. Erat autem fastidio symptomatica ventris turbatio κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν: similiter
lib.3.acut. vt cùm ab vsu melicrati, hepar biliosum, æstu incãduit; nec à bile satura, quam cõtinenter effundit, quęq; infrà transmittitur, intestinis & sedi ἑλκώδης, ne minimũ quidem percipit adiumentũ: sed contrà, illius ardori atque fastidio inde nato multum adiicitur. Ac sanè cogitanti mihi venit in mentem illa prognosis quam suprà exposui.
Coac. 45. lib.1. Οἷσι χολώδεος διαχωρήσιος ἐούσης, περὶ στῆθος δῆξις καὶ πικρότης· κακόν. i. *Quibus cum biliosa deiectione premitur morsu pectus, amarescitque os; malum.* Ergo iam malè res eunt, quando fastidij nauseabundi leuationem non adfert aluus turbata & concitata mordacibus excrementis. Est enim bilis efferæ inexhausta perennitas, quæ sursum mouetur pariter ac deorsum. De qua solenne est illud apud Hippocratem; quòd bilis deiectio damnis auget ægrotum, cùm ea cernitur κατακορεστέρα μᾶλλον τοῦ καιροῦ, καὶ ἀφρωδεστέρα, i. *nimiùm saturata & spumans*. Nam dum excernitur, hypochondrij ardor nõ extinguitur, sed exardescit magis: neque alysmus inde quiescit, sed cum maiore molestia malè habet ægrotum. Quinetiam intestinorum & sedis, sua feritate, vlcerifera esse solet. Denique non minùs calamitatem arguit visceris vnde venit, quàm partibus ipsis quà fertur, molesta est. Sed multò peiùs res eunt ægroti, cùm bilis illa sistitur quæ foras transmittebatur: idque vel intus cohibita, vel intrò retracta, vel sursum translata. Nam præter fastidij & febris accessionem, quam certè adiungit, grauissima infert symptomata, cuiusmodi sunt hæc.

MOX EFFLORESCVNT PAPVLÆ] Græcum illud, ἐξανθεῖ, actiuè scriptum, quo regitur nomen, τὰ κεντήματα, in accusandi casu; consultò expressimus in verbo neutro cui præponitur nominatiuus in hac syntaxi. MOX EFFLORESCVNT PAPVLÆ. Sũt autẽ papulæ, cutis bullatæ, vel bullis obsitæ ab ichore qui circumtendit cutim, amburendo vel erodendo. Sic enim refert Hippocrates, ab ichore concepto per totam compaginem corporis, quem genuit tempestas austrina cum densis nimbis, & rapido æstu coniuncta, pullulare phlyctęnas πυρικαυστούς. Ac papularum cutis bullatæ, nec tantùm simpliciter maculatæ, ideam subiecit, cùm ait.

SIMILES VIBICIBVS CVLICVM] Nam pro se quisque nouit, aculeo culicis cutim bullari: quemadmodum morsu pulicis ipsam rubere, qua parte culex pupugerit, aut pulex momorderit. Quæ causa est cur τὰ κεντήματα, i. *punctiones*, expresserim vibicis: cuiusmodi sanè assurgunt iis qui cæduntur verberibus, aut stimulantur vrticis. Et verò punctionibus apum, vesparum, similiter cutis in bullam assurgit, vt stimulis & aculeis alatorum vermiculorum qui culices nominãtur. Ex quibus apparet, parem inesse veneni vim cuti bullandæ aculeatis insectis, vt vespis, apibus, atque culicibus: quanta infertur ab acri & venenato ichore, qui ad cutim expressus, foras nõ exit, sed bullas facit vbi subsistit crassior. Nam

tenuis,

tenuis, feritate acrior, cutim exulcerat: ficut dilutior, maculis ipsam fœdat. Atque hæc cutis vitia quorum cita impressio est κατὰ τὴν ἀπόστασιν, ἢ κατὰ τὴν φύσιν, nominantur phlyctænæ, phlysacia, ecthymata, & exanthemata. Nam sic placere video Hippocrati & Galeno, qui eorum omnium materialem causam referunt ad ichoris collectionem. Hippocratis vetus est illud in tempestate austrina cum densis nimbis & rapido æstu. Ὑπεγίνοντο μὲν ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες· ὅθεν φλυκταινίδες, ὥσπερ πυρικαυστοὶ διανίσταντο. i. *Subnascebantur in cute ichωres; vnde assurgebant pustulæ, velut inustæ.* Est autem hic positum *ichωris* nomen, loco maligni & venenati humoris serosi, authore Galeno. Sed causa efficiens papularum atque formalis, sic ab eodem Galeno traditur, vbi examinat τὰ ἐκθύματα. Πρόδηλον μὲν ὅτι παρὰ τὸ ἐκθύειν, ὅπερ ἐστὶν ἐξορμᾶν, ἡ προσηγορία τοῖς ἐκθύμασι γέγονε ἐπὶ τῶν αὐτομάτως ἐξανθούντων κατὰ τὸ δέρμα. i. *Perspicuum quidem est quòd nomen ecthymatum venit à verbo ἐκθύειν, quod est cieri & concitari ea quæ sponte sua efflorescunt per cutim.* Nam cutis fœdatæ lichenibus, alphis, lepra, & leuce; alia ratio est quàm exanthematum siue ecthymatum. Sunt enim vitia illa inueteratæ causæ morbificæ, & corruptarum partium solidarum, non autem abscessuum qui repentè cooriuntur, sicut ecthymata vel exanthemata. Nec verò pustulæ virulentæ luis venereæ, in censu ecthymatum continentur: quia non enascuntur καθ' ὁρμὴν, sed κατὰ φύσιν, vt morbi sint potiùs quàm abscessus; non secus atque lichen, lepra, & leuce. Quod superest; positarum hîc vibicum & papularum, citò ex alui primùm turbatæ, mox autem cohibitæ vitio coortarum, non est dissimilis ratio atque illarum quas fundit repentina tussis vacatio atque suppressio sputi salsi: vnde conscripta est illa prognωsis quæ suprà sic legitur. *Si cui sputa salsa, & vnà tussis quiescant; iis rubet corpus velut exanthematis obsitum, sed ante interitum exasperatur.* Pertinet quoque ad hanc prognωsin illa de tabidis sic expressa. *Pruriginosa corpora post alui suppreßionem in phthisicis; graue malum.* Vt igitur phthisicorum tussis ἀσήμως, & sputa salsa ἀκρίτως, quieta toto fundunt corpore exãthemata. Vt alui suppressio quam diarrhœa tenebat in phthisicis, mouet pruriginem tota compagine corporis. Vt dysenteria quæ sistitur intempestiuè, abscessum facit vel in lateribus atque visceribus, vel in articulis. Sic alui turbatæ suppressio repentina, vel intus cohibitis excrementis, vel intrò retractis ad hepatitin venam, impuritatis prouentu inficit totum corpus, ipsámque cutim obsitam reddit papulis atque bullatam ab acri & crasso ichore qui per αἱμόῤῥους venas diffusus, & κατ' ὦσιν ad venulas cuti affixas expressus: non autem καθ' ἕλξιν eò adductus, ipsam quodammodo circumtendit, & signa ponit cachexiæ incipientis. Atque hæc ratio exanthematum propagatorum κατὰ τὴν ἐπιφύσιν, non minùs periculosè habet ægrotum, quàm diarrhœa ipsa quæ cum fastidio ipsum malè habebat. Nam vt omittam cætera diarrhœæ incommoda, quam vocat Hippocrates ipsum τὸ κτεῖνον, cùm ea non fertur λόγῳ τῆς φύσεως, i. *naturæ merito*, sed vt symptoma; sicut hîc posita quæ finem non attulit fastidij nauseabundi: profectò id vnum periculo multum adiicit; quòd eius, alioqui perniciosæ, quies euenerit sine crisi ἀσήμως, propptereáque symptomatis grauioribus onerarit ægrotum, tam intus cohibita, quàm intrò retracta, in perennitate ipsius à viscerum vitio. Scitum est illud Hippocratis. *Perniciosa quorum sine signis leuatio est; mortem subesse ostendunt.* Sed alui turbatæ suppressio fœta est aliis quoque symptωmatis, quorum malefica vis arcem inuadit cerebri, & quæ propagantur ab eo κοινὰ καὶ ἐγγύς, i. *communia & vicina*, quæ ab authore sunt his verbis expressa.

Ac tum lacrymosi abscessus ad oculos veniunt] Sanè abscessuum hîc positorum causa & ratio non est κατὰ μετάστασιν, vnde prioris morbi leuatio esse solet: sed κατὰ τὴν ἐπιφύσιν, vnde symptωmatum grauiorum accessio expectatur. Est enim iam pridem receptum; quòd eorum quæ per sympathiam oriuntur, nihil omnino leuationem adfert malorum quæ priùs fuerunt. Ac papularum quidem cum capite communicatio, vel eiusdem ichωris qui papulas fundit, sursum ad caput translatio, prognωsin habet solennem his verbis conceptam. Οἷσιν ἐν συνέχεσι φλυζάκια κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐκφύει· θανάσιμον· μὴ γινομένης πυώδεος ἀποστήματος, μάλιστα δὲ τούτοισιν εἰσὶν γίνεσθαι παρ' οὖς. i. *Quibus in febre assidua, pustulæ toto pullulant corpore; mortiferum: nisi purulento abscessu, qui his potissimùm ad aures assurgit, periculo defungantur.* Sed cur lacrymosi abscessus ad oculos veniant, & quænam sit eorum idea; quæstio ad iudicium deducenda. Ergo ne longiùs abeam; oculorum abscessus vel enascuntur vbi apparent, ibíque pullulant; similiter vt reliquo corpore ab ichωris bullantis collectione: vel eò propagantur è capite quod abundat ichωre, atque id κατὰ μετάστασιν humoris morbifici, vel κατὰ τὴν φύσιν eiusdem humoris in capite à tempestate austrina & calida quam pluuiæ occuparunt. Certissima enim securitas est, quòd in regno ecthymatum, prima ferè omnium in oculis pullulant, nisi rosa & croco celeriter atque fideliter arceantur. Quòd si euenerit vt efflorescant in oculorum canthis; carunculam spongiosam prohibendis lacrymis ibi adnatam resoluunt, vt inuitarum deinceps fluentium nulla sit ampliùs impeditio. At verò lacrymosi abscessus propagantur è capite, vel illuc trãslato ichωre, vel ibi concepto in dominatu ecthymatum vel exanthematum. Locus est apud Hippocratem, vbi causa & ratio cõtinetur abscessuum ocularium & exanthematum ab eodem fonte manantium. Hippocratis verba sunt hæc. Ὀφθαλμίαι ὑγραὶ, μεγάλαι, χρονίαι, μετὰ πόνου. ἐπιφύσιες βλεφάρων ἔξωθεν ἔσωθεν πολλῶν φθείροντες τὰς ὄψιας, ἃς σῦκα ἐπονομάζουσι. i. *Opthalmiæ aderant humidæ, magnæ, diuturnæ, ac dolorificæ. Tum excrescebant tubera verrucosa intus & foris, quæ multis aciem oculorum labefactabant, ipsáque nominabant σῦκα.* Σῦκα autem Galenus interpretatur ὀχθώδεις ἐπαναστάσεις, i. *assurgentes verrucas.* Sed idem præceptor postquam illa recensuit, alia multa posuit quorum fœtura erat in cute partim exulcerata, partim bullata. Ac de bullata sunt hæc, ἐκθύματα τε μεγάλα, i. *tum magnæ pustulæ pullulabant.* Pullulantium verò ecthymatum causa & ratio sic à Galeno conscripta est in commentario quem ita Latinè vertimus. *Ecthymatum generatio est atque origo, videlicet ex humoribus superuacaneis. Sed ea generatio, qualitatem humorum iure ac meritò consectatur. Nam tenues quidem humores, vlcerando magis, quàm cutim bullando idonei sunt. Crassi autem faciunt vt bullæ assurgant. Perspicuum est autem,*

2.Epid.part.1.

6.Epid.part.1.

Coac.15.cap.7.lib.2.
Coac.8.cap.17.lib.2.

3.Epid.part.3.

quòd eiusdem generis sunt hæc atque prædicta; quòd scilicet verrucæ in palpebris & vlcera enascuntur. Omnia autem quæ tam in cute, quàm in palpebris efflorescunt; sponte ab illis humoribus concitantur.

15 Ἐπὶ ἀκρήτοις ἐμέτοις λυγμὸς· κακόν. κακὸν δὲ καὶ σπασμός. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇσιν ὑπερκαθάρσεσι τῇσιν ἐκ τῶν φαρμακείων.

In meris vomitibus, mortiferè habet singultus: mortiferè item conuulsio. Similiter & in purgationum excessu quem inferunt pharmaciæ.

VOMITVVM signo & causa mortiferorum prognωsis hæc posita est ab authore; ídque apposité. Signo quidem, quatenus illi sunt meri, proptereáque praui, & indices prauarum affectionum. Causa autem, quia symptωmata inferunt quę citò vires exoluunt, & citam mortem adducunt atque crudelem. Ergo vomituum signo & causa mortiferorum, sic ratio explicabitur in examine huius prognoseωs.

IN MERIS VOMITIBVS] Qui sunt eiusmodi vnde cietur humor, & quà excluditur, vbi est, & inde cernitur expers humiditatis aquosæ, tam proprię, quàm alienę. Huiusmodi sunt bilis tria genera quæ iam recensui, flauæ, æruginosæ, & nigræ: quarum praua qualitas, metu exterret medicos signo prauarum affectionum quarum illæ soboles esse solent. De signis quidem, illud præceptum est; quòd ipsa res necessariò subesse testatur, quas indicant: vt dubitari non possit quorsum appareant. Est autem iam positum; quòd omnis praua excretio, signum est prauæ affectionis. Quemadmodum igitur prauæ affectionis idea cernitur in mera bile, quatenus illa, scilicet, partium vbi nascitur inflammationem, atque humoris vnde succrescit corruptionem ostendit: ita vomitio meræ bilis cum actione læsa, perennitatis fontem & focum denunciat, vt suprà iam diximus. Sed ea vomitio meræ bilis, vt signo mortifera est: ita mortiferam infert causam, quæ sic expressa est.

MORTIFERE HABET SINGVLTVS] Cùm scilicet ille singultus, non tam ventriculi concussione, quàm eius incidit conuulsione quadam. Tametsi enim praua est omnis ventriculi proritati à bile concussio irrita, quæ inflammationes mouet lethales, vt sæpe apparet in febribus quas vocant λυγγώδεις, & hepate inflammato: tamen hîc nondum ad vltima ventum est, nec dum singultus ille signo funesto mortiferè habet ægrum: sicut is positus in hac prognωsi, quem edit conuulsio ab exhausto, non autem concussio ventriculi proritati. Est autem illa conuulsio insanabilis ac desperatæ salutis.

MORTIFERE ITEM CONVVLSIO] i. Iniussa contractio musculorum qui naturaliter καὶ κατὰ φύσιν, nostra sponte, non sua, mouentur. Qualis contractio cadit in eos qui vomunt æruginem ab elleborismo, vbi conuulsio est in prompta ferocitate bilis in orificium alui quod est acerrimi sensus, ac cerebro συμπαθέστατον, quia est νευρωδέστατον. Atque illa conuulsio similiter accidit sympathia cerebri, vt à phrenitide circa initia contagio stomachi: cùm cerebro inflammato crebra vomitio incidit æruginosæ bilis, quæ nata in cerebro, illuc demissa, exitum per os habet. Qua de re singularis est illa obseruatio pręceptoris. Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοί· ἀλλὰ καὶ ἰώδη ἐμέουσι. Attamen scire licet idem vsuuenire iis qui purgantur elleborismo, quod ipsis cholericis quibus eueniunt συνολκαί: potissimùm verò in musculis qui tibiarum suras constituunt. Nam violentia pharmaci attrahentis, & succum neruorum exhaurientis, non est ἀδύνατον ex ea cacopathia conuulsionem incidere. Talis autem conuulsio mortiferè habet ægrum: quia seruari non potest ab exhausto conuulsus. Tum quia doloris sæuissimi συντονία, & vnà citò vires exoluit, & citam mortem adducit, vt in phreniticis bilem vomentibus & inde conuulsis, annotauit præceptor his verbis. Ἀλλὰ καὶ ταχυθάνατοι ἔνιοι τουτέων. i. *Quinetiam horum nonnulli celeriter moriuntur.*

1.Epid.

SIMILITER ET IN PVRGATIONVM EXCESSV QVEM INFERVNT PHARMACIÆ] Cuiusmodi sunt ab elleborismo, cuius effrænem vim exhauriendi succum è neruis, modò audiuimus ex Hippocrate & Galeno. Est autem sic nata conuulsio insanabilis, & cita morte funesta. Causæ sunt explicatæ. Nec solùm ab hypercatharsi quam temeraria infert pharmacia, conuulsio est lethalis atque mortifera: sed illa etiam quæ cietur ab hypercrisi hæmorrhagica, cùm scilicet ab exolutione, vel ipsa per se mortali quando superuenit hæmorrhagiæ, ad vltima ventum est siccitatis: cùm scilicet exhaustæ venę, arido ipsarum fonte, commeatum è neruis capessunt, ipsósque suo succo defraudant famelicæ, quæ attrahendi virtute carnes ipsas præcedunt. Solennis est illa sententia præceptoris. *Si largo sanguinis profluuio superuenerit conuulsio aut singultus; mortiferum.*

Coac. 13. cap. 13. lib. 2.

16 Οἱ μέλλοντες ἐμεῖν· πτυαλίζουσιν ἔμπροσθεν.

Qui vomituri sunt; priùs illi saliuant.

VOMITVS adfuturi, vndecunque tandem cietur, prænuncia est saliua: ob eam sanè causam quòd humoris vomendi portio quædam tenuior prorepit ex aluo, vbi stagnabat, ad stomachum, & inde ad fauces, per continuitatem interioris tunicæ quæ est illius & harum communis. Atque id cernitur in omni vomitu, critico, periodico, & symptomatico. Nam vomituri omnes, vomituriendo saliuant. Non

tamen

tamen efficitur necessariò, vt saliuando quis vomituriat: sicut vomituriendo saliuat. Vt sanè hoc theorema sit καθ' ὑπόθεσιν vomitus, cùm eò vitiosus humor viam affectat: cuius quidem inclinatio, & meatus conditio, propria edit τεκμήρια, i. *syllogistica signa*, quæ in prognosticis Hippocrates annotauit. Et verò ptyelismus est quidam phreniticorum, ex quo non tam vomitus significatio est, quàm insaniæ, quando sputandi finem non faciunt indecorè. Tametsi & ipsa necessitas continenter sputandi, non rarò idem denunciat, cùm exudante quodam ichore à cerebro inflammato, bullæ minutulæ assurgunt in lingua & ore. Tum idem serum mouet saliuam, prolapsum in aluum, cuius è fundo prorepit ad saliuandum per tunicam eius, palato, faucibus, & linguæ intextam. Huc spectat illa prognosis. *Phrenitici sputatores, fanatici; etiámne tremuli?* Quòd si eueniat vt bilis appulsu in aluum è cerebro inflammato saliua promoueatur; in propinquo est vomitus: idque cùm aliàs, tum si accesserit rigor, cuius concussio non minus adiicit causæ vomendi; quàm euomendæ bilis æruginosæ & atræ, signo apparet. Testis est illa prognosis. *Qui è phreniticis cum rigore sputant; vomitum illi nigrum denunciant.* Coac. 99. lib. 1. Coac. 167. lib. 1.

17 Ἐπὶ ἐλλεβόρῳ σπασμὸς· ὀλέθριον.

Quæ super elleboro venit conuulsio; mortifera.

NON ILLA quidem fugax conuulsio ipsa per se mortifera est, quam ciet elleborus in proritato ab effera bile ventriculi orificio, quod est acerrimi sensus, vt νευρωδέστατον; proptereàque cerebro συμπαθέστατον: sed illa quæ à neruorum exhausto, & rigida siccitate infertur, ob ὑπερκαθαίρειν quam facit elleborus, qui admirabile est quantum purgandi & attrahendi potentia, cæteris omnibus catharticis antecellat. Quæ causa est quamobrem elleborismũ veteres tantùm ad ea pathemata imperarint, quæ sunt μοχλείας δεόμενα, & febris expertia. Scire autem licet, nomen ellebori significare album, in quo vis inest toto corpore humorem ciendi & attrahendi ad vomitus violentos, priusquam is subeat tenuium intestinorum anfractus. Cur autem conuulsio nata ex neruis, ariditate rigidis, per hypercatharsin elleborismi, mortifera sit; dictum est suprà.

18 Ἐπὶ πάσῃ καθάρσει πλεοναζούσῃ, ψύξις μεθ' ἱδρῶτος· ὀλέθριον.

Si redundanti cuiuis purgationi, frigus adueniat cum sudore; funestum.

IBI DEMVM infirmitatis summa sunt omnia, postquam ad vltima ventum est purgationis, cùm inde frigus & sudor occupant compaginem artuum. Nam frigus, extinctum ostẽdit calorem viuificum quo vegetari solet viuacitas partium solidarum, ex quibus effœtis illa exudat frigida sudatiũcula quam nomine τοῦ ἱδρῶτος expressit, ἀντὶ τῆς ἐφιδρώσεως. Vbi autem, collapsa virtute viuifica, languet effœta viuacitas ab exhausto; ibi mors ipsa subesse ostenditur. Est igitur sæpe mortifera hypercatharsis conuellendo & exoluendo, vt centies ipsi vidimus ex antimonio Spagyritarum, quorũ est omnis pestifera medicina.

19 Καὶ οἱ ἐπανεμέοντες διψώδεες ἐν τοῖσι τοιούτοισι· κακόν.

Tum qui subinde reuomunt sitibundi; malo sunt loco.

SIGNIS prædictis mortiferæ hypercatharseos, multum adiicitur in causa perenni; cùm scilicet finis vomendi non fit, siti oborta. Est enim ratum illud quòd. *Qui purgantur, finem faciunt sui purgandi, postquam sitiuerint:* præsertim si nulla sit causa sitifera, vel in pharmaco, vel in humore, vel in ventriculo: sed tantùm à siccitate parta purgando, sitis oborta sit. Nam vnde purgandi primordia esse solent; ibi vis ipsa quiescit bene morata: cùm scilicet vacuatio inchoata ex aluo, ibi postremum desinit suctione, qua excitatur suctionis sensus in aluo. Quòd si euenerit vt qui purgãdo penè absumpti, signa dedere virium exolutarum, ac spiritus & caloris viuifici vanescentis in frigore & sudore; nunc sitibundi crebros instaurent vomitus: hîc sanè pro metu, certa desperatio est, nec vlla vitæ sperabilis erit salus, vbi lethalibus signis ab ipsorum causa perenni continenter multum adiicitur. Est autem causa perennis, vomitus implacabilis quem sitis excipit inexplebilis, vnde nulla leuatio est viscerum incendio conflagrantium, quæ bilem sitiferam cum ardore fundunt in fundum alui, & inde in stomachum eius.

20 Οἱ δὲ ἀσώδεες ὀσφυαλγέες· κοιλίην καθυγραίνονται.

At quibus fastidium est atque lumborum dolor; iis alui perliquidis excrementis feruntur.

VT VOMITVRI saliuant quibus vomendi spes est à cardiogmo: sic aluus infrà transmittitur iis qui, cum fastidio cardialgico, lumbis dolent. Sic enim res eunt, atque sic omnis comparata est ratio vacuandi humorem qui ad exitum viam affectat, vt inclinatio eius fiat sursum deorsum: vt est ipsius ῥοπή, naturæ contentio, & aquæductuum collocatio. Ergo quemadmodum de saliua, vomitus expectatur, cùm adest fastidium cardialgicum: sic in eodem speratur infrà transmissio, de lumborũ dolore. Sic autem ratio est à præceptore tradita. *Dolores*, inquit, *quorum curatio purgatione suscipitur, vt supra infrá ve diaphragma sunt: ita purgatio illic sursum; hîc verò deorsum est molienda.* Vt igitur cardiogmus & oris amaritudo, per os purgandum suadent: sic alui tormina, cum dolore lumborum, infrà ducendum ac transmittendum: quoniam vt ex Hippocrate scripsit Galenus, κατὰ τὰς ῥοπὰς τῶν λυπούντων χυμῶν, χρὴ τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι. In omni fastidio cardialgico quæ prorepit saliua, sursum τὴν ῥοπὴν denunciat vitiosi humoris: in eodem verò, lumborum dolor, deorsum. Vt igitur illic vomitio; hîc autem deiectio expectanda: sic etiam sursum deorsúmve purgatio molienda medici artificio, ad imitationem naturæ comparato. Quòd si euenerit vt cardialgia excipiat τὴν ῥοπὴν τῆς ὀσφυαλγίας; non hæc illius: mutanda erit velificatio, vt scilicet illa ῥοπή, sursum ducatur, quò viam affectat. Est enim suprà iam positum quòd. *Dolorifica lumborum mala cardialgica, sunt hæmorrhagica.* Sed illa non pugnant cum hac prognωsi, manétque firma sententia περὶ τῆς ῥοπῆς ἄνω καὶ κάτω, vnde vel accidit cardialgia, vel osphyalgia.

21 Αἱ ἐξέρυθροι μελαινῶν ὑπ' ἐλλεβόρου καθάρσιες πονηραί. καὶ ἔκλυσις μετὰ τοιούτων· κακόν.

Quæ ab elleboro prærubræ nigræ cientur purgationes; prauæ. Hinc exolutio periculosè habet.

Coac. 2. cap. 12, lib. 2.

CVM RVBER vomitus atque niger, ipsum malè habet periculosè vbi sua sponte mouetur: tum verò is maximè quem ciet elleborus, cùm temerè datur opera purgationi. Est enim elleborus catharticum vectiarium, μοχλικὸν Græci vocant, quod, attrahendo atque ciendo, vim omnem superat symptomatici omnis motus, naturam eximiè lacessentis. De rubro vomitu, quem sua sponte mouet efferus humor qui eò cursum inflectit, iam illud præceptum est. *Quinetiam ruber vomitus est lethalis; maximéque si ægrè vomatur.* Nunc autem rubri & nigri quem ciet elleborus, examen sic erit.

Coac. 6. huius tract.

QVÆ AB ELLEBORO] Scilicet albo: id enim significat positum absolutè, purgátque sursum mouendo, per os: quemadmodum niger transmittendo infrà, per sedem.

PRÆRVBRÆ] i. Quæ rubent eximiè, siue sit mera bilis vitellina ex flaua; siue sanguis ipse, summa vomendi contentione, ex alui fundo expressus. Tametsi adducor facilè vt eum ruborem eximium, sanguinem esse putem: aut etiam prærubræ cuiusdam proluuiei ex ἀτονίᾳ hepatis, vt mox dicetur. Nam cæterorum humorum qui merè sunt flaui, æruginosi, aut nigri; vt vacuatio mala est αὐτομάτως: sic προαιρετικῶς ope cathartici, in bonis ducenda.

NIGRÆ CIENTVR PVRGATIONES] Quæ vel in nigro humore, cuiusmodi sanguis est, vel in atra bile cernuntur. De quarum natura iam dictum est ac demonstratum; quòd illæ tam signo prauarum affectionum, quàm sua vi calamitosa, pestiferæ sunt.

HINC EXOLVTIO PERICVLOSE HABET ÆGROTVM] Quod est eiusmodi ac si diceret. Siue is exoluatur cum syncope per hypercatharsin qui sumpsit elleborum: siue appareat vis exoluta nobilium partium; vt hepatis, in prærubra proluuie; lienis, in nigro humore, qualis est sanguis: vt partes illas ab elleboro labefactatas iam sui officij tædeat: profectò ad vltima ventum est infirmitatis. Tum ei periculo multum adiicitur, quòd partium exolutarum redintegratio comparari vix poterit, quarum officiis vita hominum diu carere non potest. Atque hîc locum habet illa sententia præceptoris de nigris deiectionibus quæ sua sponte ducuntur, vbi est partium exolutio vnde manant.

22 Ἀπὸ ἐλλεβόρου ἐμέσαι ἐρυθρὰ, ἀφρώδεα, ὀλίγα· ὠφελέει. ποιέει μέντοι σκληρύσματα, καὶ ἐμπυήσιας μεγάλας ἀφίστησιν. εἰσὶ δὲ οἱ τοιαῦτα ἐμέοντες, ἄλλως τε καὶ στῆθος ἐπώδυνοι, καὶ ἐν τοῖς ῥίγεσιν ἐφιδροῦντες, καὶ ὄρχιας ἐπαίροντα· τούτου προσγενομένου; ἐπιρριγοῦσι καὶ ἰσχναίνονται.

Sic meliùs

Sic meliùs ex capite de lumborum malis. Est autem hæc Coaca prognωsis 6. capitis 12. libri 2.

Ἐν ἀλγήματι ὀσφύος συντόνῳ, καὶ ὑποφορῇ πλείονι, ἀπὸ ἐλλεβόρου ἐμέσαι ἀφρώδεα συχνὰ· ὠφελέει.

In dolore lumborum prægrandi, & in larga deiectione, ab elleboro vomere spumantia multa; prodest.

HACTENVS maleficia elleborismi. Nunc beneficia sunt in conspectu: quæ quoniam suprà iam pridem sunt explicata in examine huius prognoseωs, ad locum vbi est posita de malis lumborum; sufficiet recensere ἀνακεφαλαίωσιν commentarij quem, vt videmur, accuratè illic conscripsimus.

Ergo. IN DOLORE LVMBORVM PRÆGRANDI] i. Qui sæui doloris cruciatu contumaciter ægrum exercet, cuiusmodi est nephritis vtraque primi generis, videlicet calculosa & φλεγμονώδης: tum phyma lumborum quod gibberes ipsos facit quos occupat, quibus assurgit τὸ κύφωμα.

ET IN LARGA DEIECTIONE] Non ea quidem quam ciet longa & fortis dysenteria, quæ phyma lumborum exoluit, gibberósque lumbos reducit ad suum ἰθύλορδες naturaliter constitutum: quemadmodum & ipsæ varices, quod penè miraculo apponi debet. Sed illa profectò diarrhœa aquosa, quæ diu iam malè habet ægrotum. lib.3. περὶ ἄρθρων.

AB ELLEBORO] Scilicet albo, qui salutariter adhibetur ad ea pathemata τῆς μοχλείας δεόμενα, & febris expertia: quorum præsidia non sunt in manu, sed in catharticis, inter quæ principem locum obtinet elleborismus retrahendo atque radicitus euellendo, & ob id à præceptore hîc positus; non quidem inopia catharticorum, vt scioli arbitrantur: sed meliorum delectu.

VOMERE] Quod est opus ellebori albi: sicut nigri, deiicere, & infrà per anum transmittere. Nam ea quæ albus elleborus per os vomendo transmittit; dolorifica illa sunt mala quæ vel toto corpore, vel è longinquis partibus, illac transire oportet. Ac de vi summa purgandi quæ inest in elleboro, attrahendique suprà humorem qui in vitio est; diximus non ita pridem, & aliàs.

SPVMANTIA MVLTA] Quoniam illa καλῶς καὶ κρισίμως ab elleborismo apparent. Spumantia quidem, ope cientis cathartici & in purgando impigri. Atque hîc secus de spuma iudicium est, quàm de spumantibus deiectionibus cùm sua sponte ducuntur. Illa autem spumantia, multa esse oportet, vt medici votis respondeant: non quidem frequenter & parcè vomendo: sed copiosè, & rarò. Est enim ratum illud; quòd nihil paucum, fit καλῶς καὶ κρισίμως. Tum verò damnantur à præceptore τὰ σμικρὰ ἐμέσματα, καὶ τὰ ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντα, i. *parui vomitus, & frequentes.* prorrh.26. f.2.1.

PRODEST] Ὠφελέει, non ὠφέλησεν: vt ipsum verbum sic positum, certum præsidij adiumentum denunciet, omnémque adimat dubitationem adhibendi. Itaque prodest vomere in diarrhœa longa, retrahendi causa id quod in ventrem confluit. Atque id conuenienter suscipitur medici artificio, ad imitationem naturæ; qua duce, per vomitum diarrhœa longa quiescit. Prodest autem vomere multa spumantia quæ humoris morbifici retractionem sursum testantur. Quinetiam prodest elleborismo, causam morbificam diarrhœæ vomendo excludi: quia ellebori magisterio meliùs quàm cæterorum ἐμετηρίων, velificatio, tum ipsius naturæ, tum humoris morbifici sursum infernè mutatur. Ad phyma lumborum, quod vertit ipsorum ἰθύλορδες in κύφωμα; tum ad nephritidem, elleborismus vnicè commendatur atque mirificum adfert leuationis fructum. Sunt autem rubra spumantia quæ ex lumborum phymate attrahuntur.

23 Αἱ πυκναὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὑποστροφαὶ ἐμετώδεες· περὶ κρίσιν, μέλανα ἔμετον ποιέουσι. γίνονται καὶ τρομώδεες.

Crebri, cum vomitu, pari modo relapsus; nigrum cient vomitum circa crisin. Sunt etiam tremoriferi.

COMMENTARII nostri quem suprà scripsimus in hanc prognωsin; hæc erit ἀνακεφαλαίωσις. Coac.128.

CREBRI RELAPSVS] Cùm scilicet febris, quæ visa est vale dixisse ac discessisse, reuertitur, quod Græcis est ὑποστρέφειν. Reuertitur autem. lib.1.

PARI MODO CVM VOMITV] i. Eadem ratione, periodo, atque causa. Ac ratione quidem, cum iisdem symptomatis atque signis; vt annotauit in Thasia illa muliere δυσηνίῳ; cuius res ibant διὰ τῶν αὐτῶν, i. cum crebra delirij & conuulsionis vicissitudine. Sic in Heropyto crebra fuit vicissitudo surditatis & doloris coxarij. Pertinet quoque ad periodos recidiuarum, quibus crebræ sunt admodum febres, vox illa, διὰ τῶν αὐτῶν, vt scilicet veniant recidiuæ: quemadmodum idem scripsit, κατὰ λόγον τῶν ὑπο- hist.11.part.3. 3.Epid.

στροφέων. Qui ordo & tempus in typis atque periodis recidiuarum, apparet in fratrum historia quos narrat Hippocrates vnà in febrem incidisse: qua quidem, vt videbatur, exacta; in eandem rursum, eadem hora simul ac pariter recidisse. Nam causæ recidiuarum, ob quas tam crebrò eueniunt recidiuæ, meritò ius habebunt διὰ τῶν αὐτῶν: cùm intellexerit medicus ipsas accidere, si vel importuna est morbi exacerbatio, vel importuna excretio, vel etiam si quid exacti morbi reliquiarum supersit. Atque tres illas recidiuarum causas Hippocrates sic expressit, ἐὰν προεκρύγνηται, ἢ προεκκρίνηται, ἢ ἐγκαταλείπηται, i. *si quid ante tempus aut erumpat, aut iudicetur, tum si quid residuum supersit.*

lib. περὶ χυμῶν.

Nigrvm cient vomitvm] Quia nigrum fit excrementum, quod priùs erat flauum: atque id tum febris ardore, tum crebro relapsu: quibus accedit crebrò irrita ventriculi proritatio. Sic in phreniticis iam pridem ostendimus, ac nuper attigimus; quòd eorum ptyelismus cum frigore aut rigore, vomitum nigrum mox adfuturum denunciat. Vbi Galenus author est; vomitum quidem, saliua; nigrum autem, rigore denunciari.

prorrh. 30. f. 1. 1.

Circa crisin] Non illam quidem salutiferam, cuius est prærogatiua nominis absoluti: sed planè mortiferam atque funestam. Non enim mutatio est salutaris, nec verè critica, vomitus nigri ex flauo. Et verò nouum non est, nomine absoluto crisis, funestam ostendi: sicut in illo. Γλῶσσα δὲ σφόδρα μελαινομένη· κρίσιν ἐν τεσσαρεσκαιδεκάτῃ γίνεσθαι δηλοῖ. i. *Lingua autem quæ multùm nigrescit; crisin decimoquarto die futuram ostendit.*

Coac. 1. cap. 7. lib. 2.

Svnt etiam tremoriferi] Potissimùm manibus, dum stabulatur bilis in aluo, & ad vomendum cietur, quæ illis in partibus molestiam exhibet frigoris & tremoris, per sympathiam alui concussæ & feruidæ à bilis ardore & morsu.

DE SVDORE.

Cap. II.

ΙΔΡΩΣ ἄριστος μὲν, ὁ λύων τὸν πυρετὸν ἐν ἡμέρῃ κρισίμῳ. χρήσιμος δὲ καὶ ὁ κουφίζων. ὁ δὲ ψυχρὸς, καὶ μοῦνον τὸν περὶ κεφαλὴν, καὶ τράχηλον γινόμενος· φλαῦρος. καὶ γὰρ χρόνον καὶ κίνδυνον σημαίνει.

1 Sudor ille quidem est optimus, qui die critico febrem exoluit. Vtilis autem qui leuat. Verùm qui est frigidus, ac solùm circa caput & collum exudat; prauus. Etenim ad diuturnitatem & ad periculum talis apparet.

Inter morborvm communia epiphænomena, tum propria febrium acutarum, sudor est instar omnium, quæ vel salutis fida spe nos consolantur, vel metu exterrent difficilis aut sinistri iudicij. Nam qui, natura duce, conuenienter cietur; præclarè ad salutem suscipitur. Atque is febrem exoluit, aut certè facit vt æger alacriùs ferat morbum leuatus. Huiusmodi sudor effectricem sui causam agnoscit excretionem seri eorum qui sunt in venis humorum, per totum corpus meabilis, quódque humescit cùm fuerit antè siccum. Atque illa excretio liberalis & libera per totam compaginem, si quidem suis indicibus denunciata fuerit, qui tum ad speciem ipsam crisis, tum ad tempus apparent; morbum ex toto adimit, vt nihil omnino reliquiarum supersit, nec empyreumatis, nec humoris morbifici. Indices qui apparent ad tempus, secundi iudicij sunt; vrina bellè colorata, & bona hypostasis; quorum illa est mitescentis morbi, hæc verò naturæ mox redintegrandæ: proptereáque crisin ostendunt sperabilem die septimo, si quarto veniant in conspectum. Vrinæ suppressio, non quidem nephritica, sed rigorifera, cùm in propinquo est crisis; ipsam sudore susceptum iri testatur: vt veteres annotarunt, & in conspectu nobis est, penè dixerim, quotidiano. Ex quo efficitur, non aliam esse materiam sudoris excreti naturæ imperio, quàm vrinæ. Quòd si euenerit vt ante signa perfecti pepasmi, liberaliter sudor exeat περιοδικῶς, discessionem adferet febris diurnam, efficiétque vt æger faciliùs exigat paroxysmos diurnos. Atque hæc de sudoribus κατὰ φύσιν, quorum materia est tenuis quidam humor atque serosus qui κατ' ὦσιν è venis ad cutim expellitur, & illac effluit, non autem ab ea elicitur: quod fieri solet διὰ τὴν ἕλξιν laconici, balnei, Solis, arenæ, &c. Nam sudor omnis qui effluit symptomaticῶs, non est mouẽtis naturæ, nec excernentis ad crisin, vel ad ægri leuationem: sed exprimentis morbi, aut solidarum partium exolutarum. Sic enim præceptor ait de omni sudore qui symptomaticῶs promouetur vel excidit. Καταvoεῖν δὲ χρὴ τὸ σύνολον τῶν ἱδρώτων. γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι' ἔκλυσιν σωμάτων· οἱ δὲ διὰ συντονίην φλεγμονῆς. i. *In vniuersum autem, sudorum sic ratio est tenenda: exeunt enim alij quidem virtute corporum exoluta; alij verò ardoris vi.* Et verò Galeni iudicium est de omni sudore symptomatico; quòd velut symptoma est τῆς κατὰ τὸ σῶμα πλεονασίας μοχθηρῶν χυμῶν, i. *nimiæ abundantiæ prauorum in corpore humorum.* Sed idem illius sudoris vel expressi, vel exudantis; propterea que

6. Epid. part. 1. cap. 11. lib. 3. de crisib.

lib. 2. progn.

3. Epid. part. 3.

ptereáque ſymptomatici; cauſas ita diſtinxit. ὁ μὲν ὡς σύμπτωμα, καὶ μὴ κριτικὸς ἱδρὼς· ἤτοι πλῆθος, ἢ ἀῤῥωστίαν ἐνδείκνυται τῆς καθεκτικῆς ὀνομαζομένης δυνάμεως. i. *Sudor quidem qui non eſt criticus, ſed vt ſymptoma; aut nimiam abundantiam, aut retentricis potentiæ infirmitatem oſtendit.* Et cùm ſudor omnis, cauſa vnde cietur ὡς σύμπτωμα, οὐδὲ λόγῳ τῆς φύσεως; malo eſſe loco res ægri teſtetur: tum verò is maximè qui non effluit, ſed exudat, & ἐφιδρώσεως, i. *ſudatiunculæ* nomen habet. Cernitur autem illa ἐφίδρωσις, vel in toto corpore, cùm pauco ſudore tota compago eſt roſcida; vel in thorace, capite, ac cæteris denique, vbi vis morbi firmiter fixa hæret. Tum illa ſudatiuncula, vel vniuerſi corporis, vel aliquarum partium, leui aut graui naſcitur maleficio atque periculo; vt qualitate, copia, tempore, & exudandi modo apparet. Quæ omnia cuiuſmodi ſint, tum duce natura, tum magiſterio morbi atque humoris; tum autem ſingula ſuis quæque ſignis diſtincta, quorſum appareant; planum faciet ipſum examen prognoſeωs quod ſic aggredimur. prorrh.6. ſ.3.

SVDOR] i. Effluuium tenuis ac feroſi humoris per cutim totius compaginis. Qualis enim eſt ſeri collectio in veſica, eorum qui ſunt in venis humorum πρὸς οὔρησιν: talis eiuſdem ſeroſi humoris in tota compagine πρὸς ἱδρῶτα. Nam & ſudore ſiſtuntur vrinæ: ſicut vrinę profluuio ſudor compeſcitur. Ac nouum non eſt, omnem proluuiem toto diffuſam corpore, ad vrinæ-ductus confluere; ac meiendo effluere. Nota eſt illa ſententia præceptoris. Πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπισχέσιες τῶν οὔρων, &c. i. *Ante rigorem vrinæ ſiſtuntur.* Loquitur autē de critico illo rigore ſudorifero qui cadit in febrem ardentem. De quo eſt illud præceptum. 6.Epid.part.3. Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγενομένου· λύσις. i. *Qui occupatur cauſo, rigore ſuperueniente; exoluitur.* Vbi iudicium eſt Galeni; quòd καθαιρομένης τῆς τὸν καῦσον ἐργαζομένης χολῆς, ἡ λύσις τοῦ πυρετοῦ, i. *purgata bile cauſi effectrice; febris ipſa exoluitur.* Atque hæc bilis mitificata pepaſmo, exitum habet per cutim, eò violenter expulſa. Nam quæ eſt craſſior, nec ita meabilis; in cute ſubſiſtit, & icterum edit criticum, qui balneo dulcis aquæ ſanatur, nec vllis eget præſidiis quæ vel in manu ſunt, vel in catharticis, nec denique vllis potionibus medicatis. Commemorabile autem eſt quod ſcripſit Galenus de ſudoris materia, quę eſt ὑγρότης ὀῤῥώδης, vt ipſe nominat. De qua ſic ait. Τῆς ὀῤῥώδους ὑγρότητος ἔμαθες, ὅταν πλεονάζῃ, τρεῖς εἰσὶ κενώσεις, ἡ διὰ γαστρός, ἡ δι' οὔρων, τὴν δι' ἱδρώτων. i. *Seroſi humoris, cùm eius nimia eſt abundantia, triplex eſt omnis vacuatio; vna per aluum; altera per vrinas; tertia per ſudores.* Sed illa ſolennis eſt obſeruatio præceptoris, ac legibus medicinæ fundata in febre tritæophya quæ illis temporibus Thaſi regnabat, omnéſque quos inuaſerat, periculosè habebat: vbi narrat præceptor, multos periculo ac febre defunctos fuiſſe, quibus conuerſio facta eſt ad ſtranguarioſam vrinam. Ibi Galenus hæc ſcripſit. Ὥσπερ διὰ γαστρὸς πολλάκις ἐκκαθαίρεται τὸ σύμπαν σῶμα, οὕτω καὶ διὰ νεφρῶν, καὶ κύστεως. i. *Quemadmodum corporis vniuerſitas expurgatur per aluum: ſic etiam per veſicam & renes.* Atque hæc de ſudoris materia, qui natura duce in morbis, velut ſymptωma mouetur: niſi fortè altera ſtatuatur quæ partibus excidit reſolutis, quæ eſt ipſarum ſuccus alibilis, cui appoſitio denegatur, quando ad vltima ventum eſt.

ILLE QVIDEM EST OPTIMVS] i. Salutis fidiſſimæ, ad quam præclarè apparet & facit: vel in quo ſumma ſunt omnia vtilitatis & ſecuritatis. Ac mala quidem abeſſe teſtatur doloris vacuitas. Bona verò ineſſe, ſolida mollitudo, ſuccíque plena, & ipſa æqualitas. Sic de vrina iudicium eſt, quæ dicitur eſſe optima, breuis morbi, & fidæ ſalutis, cùm inoffenſo curſu apparet bellè colorata, cum bona hypoſtaſi. Sed vt reuertar ad ſummam bonitatem ſudoris. Eius quidem optimi τὰ ὑπάρχοντα ſunt hæc.

QVI DIE CRITICO] Cùm ſcilicet naturæ & morbi certamen eſt in procinctu: cùm nimirum editis ſignis pepaſmi ad tempus, tum iis quæ ad ſpeciem criſis apparent, natura proritata inſurgit, & ſumma contentione, ſuas ἐφόδους in paroxyſmo febris aduerſus eam exercet. Quæ ratio critica, ſecundi iudicij eſſe ſolet, tum cauſa critica conuenienter naturæ & morbi ſuſcepta, nunquam ægrotum, nec medicum ſpe lactat inani. Nam ibi demum excretio critica votis reſpondet medici, cùm ea perfectè mouetur, conuenienter morbo, ac ſignis perfectis pepaſmi iam indicata fuit illis diebus qui ſunt indices criticorum. Excretio critica conuenienter morbo & naturæ perfectè mouetur, cùm die critico denunciato ab indice, victricis naturæ fit ἔφοδος. Tunc enim fida eſt criſis, & à criſi leuatio. Nam die ἀκρίτῳ motus omnis ad criſin, ἀκρισίαν inducit, quæ ab irrito erethiſmo cauſa eſt τῆς δυσκρισίας. Notum eſt illud præceptoris. Τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα· ἢ δύσκριτα, ἢ θανατώδεα. i. *Quæ ſunt critica ſine criſi; aut ſunt ſiniſtri iudicij, aut lethalia.*

Ergo. SVDOR QVI DIE CRITICO] Qui ſuum habuit prænuncium indicem cum perfecto pepaſmo, & qui cadit in paroxyſmum periodi quaternariæ & ſeptenarię; cùm ſcilicet irrita eſſe non poteſt ipſa naturæ ἔφοδος: ſed triumphalis in ſua virtute victrice; tum in pepaſmo humoris morbifici, & meatuum libertate. Quæ tria ſunt excretionis perfectæ præſidia, quæque in morbum alio die quàm critico ius habere non poſſunt. Nihil enim bene fit neque apparet tutò & verè ad criſin, niſi diebus illis in quibus de ſignis miteſcentis morbi & redintegrandæ certò naturæ, ipſa redintegratio per neoteriſmum & per amotionem cauſæ morbificæ comparatur. Ac ratio quidem redintegrandi, cernitur primùm diebus indicibus in ſignis pepaſmi; pòſt autē iudicibus, in liberali ac libera excluſione humoris morbifici. Quæ cùm ita ſint; ne à ſudore diſcedam, is quidem multum habet vtilitatis ac ſecuritatis, qui paroxyſmum finit quaternarij alicuius, ſi primum exceperis, intra vigeſimum; aut ſeptenarij, à vigeſimo ad quadrageſimum; aut vicenarij, à quadrageſimo ad centeſimū vſque, & vltrà. Primam excepi periodum quaternariam in morbis imparium paroxyſmorum, vel qui diebus imparibus exacerbātur: quòd extra paroxyſmum nihil bene ac criticè moueatur. Sic Thaſiam illam δυσαίνιον, quam exercebat crebra delirij & hiſt.11.part.3. 3.Epid.
conuulſionis viciſſitudo, illis ſymptomatis ac febre ipſa defunctam fuiſſe narrat Hippocrates hac ratione. Ἐς νύκτα τῆς τρίτης ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ δι' ὅλου· ἄπυρος ὕπνωσε· πάντα κατενόει· ἐκρίθη περὶ τὴν τρίτην ἡμέρην. i. *Sub noctem tertiæ lucis exactæ, totum illi corpus calido & multo ſudore diffluxit: febris expers dormiuit; omnino reſipuit; ac circa tertium diem criſin habuit ſalutarem.* Nam Periclem Abderitam, die quarto ſudorem criticum & ſa- hiſt.6.part.3. 3.Epid.

lutarem expertum fuisse, idem præceptor scriptum reliquit his verbis. Τετάρτη περὶ μέσον ἡμέρης, ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ δι' ὅλου· ἄπυρος ἐκρίθη, οὐδὲ ὑπέστρεψεν. i. *Quarto die sudauit toto corpore, multo sudore calido: iudicatus est febris expers; nec inde relapsus.* Antea verò scripserat, quòd δευτέρη πάντα παροξύνθη. τὰ μέντοι οὖρα παχέα μὲν ἦν, ἰδρύματα δὲ μᾶλλον, καὶ τὰ περὶ τὴν ἄσην ἐκούφισεν, ἐκοιμήθη. τρίτη πυρετὸς ἐμαλάχθη, οὔρων πλῆθος, πέπονα πολλὴν ὑπόστασιν ἔχοντα. i. *Secundo die omnia sunt exacerbata. Ac sanè tum crassæ quidem erant vrinæ, sed residentes: fastidio est leuatus; somnum iniuit. Tertio febris mituit. Copiosæ vrinæ ac multæ participes hypostaseωs.* Vbi Galenus author est; quòd ex vrinis optimis quæ fluxerant plurimæ die tertio, perspicuum erat hominem morbo defunctum iri proximo die quarto qui iudicandi ius habet in morbis qui paribus exacerbantur, & sunt acuti. Scitum est illud. *Quæ paribus exacerbantur; paribus indicantur.* Plurimùm autem facit ad fidem catholici theorematis, historia virginis Larissæ, quæ occupata febre καυσώδει cum sæuis symptomatis, vt in angusto spes esset ac triplici foco repletionis naturalium, capitis, & venarum; triplici vacuatione, discessionem febris omniúmque symptomatum est consecuta criticam die sexto; vnam per mēstruorum liberalem & liberam purgationem; alteram per hæmorrhagiam è naribus; tertiam per sudorem toto fluentem corpore multum & calidum. Ratio autem critica eò fuit vtilis die sexto à summa contentione atque conatu naturæ multùm oppressæ, multúmque proritatæ, cùm tamen nulla subesset maligna vis, nec inflammatio: quia, vt narrat Hippocrates, οἱ πόνοι ἐν ἀρτίῃσι, i. *molestia omnis erat & exacerbatio paribus quibusque diebus.* Sed paroxysmis dierum imparium sudor est criticus, in quo est omnis ratio τῶν ὑπαρχόντων ad crisin. Sunt autem sudoris ὑπάρχοντα κρίσιμα, tum ea quæ faciunt vacuitatem febris, tum quæ ad ipsam apparent. Ac primùm apparent diebus indicibus signa pepasmi ad tempus: tum fugax vrinæ suppressio ad speciem ipsam crisis, quando certamen est in procinctu. Discessionem adfert quæ iam sperabilis visa est, sudor quo diffluit totum corpus multo & calido, die crisis. Atque illa sudoris ὑπάρχοντα κρίσιμα, verè sunt κρίνοντα; proptereaque εὔκριτα. Nam cætera δύσκριτα in sudore, hîc sunt ἀσύσημα. Δύσκριτος est ille sudor qui fluit in nulla sperabili discessione, quod scribit Hippocrates, πυρετοῦ μὴ διαλείποντος, nec facit vt æger alacriùs ferat morbum. Ergo sudor multus & calidus qui totam compaginem occupat die critico & iam sperabili antè crisi; solus est omnium qui febrem exoluit. Sudor huiusmodi, mulierem grauidam fœtus trimestris, decimoquarto reddidit febris expertem. De Abderita virgine scripsit præceptor; quòd à sudore plurimo ad 27. diem oborto, vacationem habuit febris & surditatis; superstite tamen pedum dolore. Anaxionem sudor sanauit 34. febris die, qui septenarius est secundus à vigesimo, quo illi primùm sudor manauit, ac febrem dimisit, in quam relapsus est vigesimoseptimo. Atque hæc de quaternariis criticis ante vigesimum, & septenariis pòst vigesimum, qui iudicandi vim suam per sudores ostentant. De vicenariis autem penes quos à quadragesimo ius criseωn esse solet, solennis est illa Hippocratis obseruatio in Cleanactide, quem scribit octogesimo die sanatum fuisse, adiutum naturæ hisce præsidiis. *Octogesimo die riguit; febris acuta inuasit; multo sudore diffluxit; minxit hypostasin rubram læuem: iudicatus est perfectè.* Ergo tum demum criticus erit sudor, qui adferet finem febris, cùm eius ratio critica omnis erit in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo. Vt scilicet calidus multus die critico per totam compaginem profluat. Secus est ægris ab omni sudore in quo aliquid desideratur eorum quæ posui ad faciendam crisin. Exempla sunt passim apud Hippocratem, tum in historiis, tum in aphorismis, quæ proferentur pòst, cùm ea ponentur quæ à sudore optimo iam explicato discedunt.

aph.56.4. | hist.13. 1.Epid. | hist.8.part.3. 3.Epid.

FEBREM EXOLVIT] Qui febrem sanat. Id enim tributum est verbo, λύειν, vt in illo. Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν ἀδύνατον. i. *Sanare apoplexiam fortem non potis est.* Et verò nomen, λύσις, ab eo deductum; idem est quod sanatio, vt. *Eius qui occupatur à causo, cùm rigor inciderit; λύσις, i. sanatio.* Ergo sudor optimus, die critico febrem exoluit; vel, vt præceptor loquitur in prognosticis, τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάσσει, i. *perfectè*, siue *in totum febrem excludit.* Est autem sanatio, ἡ τῶν παρὰ φύσιν ἐπανόρθωσις, i. *eorum quæ sunt egressa è norma naturæ, redintegratio*, quæ à sudore critico comparatur, postquam sunt edita signa pepasmi, & nuper cœptæ redintegrari naturæ. Alioqui frustra cietur sudor, cùm manet egressio visceris in sua phlogωsi, aut venenata qualitas crudi humoris morbifici. Quod annotauit Galenus in Larissæa virgine, quę triplici vacuatione oborta de improuiso, ad triplicem focum repletionis, curationem recepit morbi grauissimi, nati ex eo quòd menstrua detinerētur tam intus in locis cohibita, quàm in maioribus venis collecta, & sursum ad caput transmissa. Ex quibus secuta est liberalis vacuatio menstruorum, sudoris, & hæmorrhagiæ, vnde conualuit fine relapsu. Quod non fecisset profectò, si aliqua inflammatio, vel humoris maligna cacochymia, & venenata qualitas resedisset. Ergo sudor criticus, in quo nihil deest, febrem exoluit, & per ἐπανόρθωσιν, suum naturæ restituit κατόρθωμα, quo ipsa deducitur ad conseruationem sui, sine molestia, fruitúrque omnibus commodis quibus vita hominum sustentatur. Tali sudore homines solent τελείως κρίνεσθαι, i. *indicari perfectè* in morbis acutis, nulla superstite morbi materia, nec empyreumate. Est igitur optimus ille sudor qui febrem exoluit, atque tot commodis beat ægrotum.

aph.58.4.

VTILIS AVTEM] i. Qui multum habet vtilitatis, valétque ad ægri dulcedinem. Atque hic sudor vocatur à præceptore ἀγαθὸς, i. *bonus*, qui bene fit atque apparet, non tamen omni ex parte, nec absolutè, vt prior qui hunc sanandi virtute præcedit. Subiungit enim.

QVI ADFERT LEVATIONEM ÆGRO] Ac si diceret. Est quidem optimus ille sudor qui febrem exoluit: sed tamen hic etiam bonitatis laude non caret, qui leuat ægrotum. Qualis autem sit illa leuatio, tum sudor ipse qui leuat; sic in prognωsticis aperit. Ἀγαθὸς δὲ ὃς ἂν διὰ παντὸς τοῦ σώματος γιγνόμενος, ἀποδείξῃ τὸν ἄνθρωπον εὐπετέστερον φέροντα τὸ νόσημα. i. *Bonus autem & ille qui toto effusus corpore, planè ostendit ægrum alacriùs ferre morbum.* Atque hic sudor tantùm est commendabilis qualitate, copia, & excernendi modo. Nam die critico non effluxit. Quæ diei ratio prẹter cęteras, imprimis necessaria est ad faciendam crisin. Huiusmodi multa sunt genera excretionum leuantium, quæ cernuntur in hæmorrhagia, deiectione, vomitu, &

vomitu, & vrinis: ex quibus morborum ſymptomata minuuntur, & ægris alacritas comparatur. Omnia autem duce natura ſuſcipiuntur & abſoluuntur; proptereáque dicuntur κατ' λόγον κουφίζειν: alioqui non eſſet fida, ſed inſidioſa leuatio.

VERVM QVI EST FRIGIDVS] Hæc prima defectio eſt ſudoris à bono & optimo, à quo lōgiſſimè abeſt omnium: proptereáque peſſimis ægri rebus, & ſigno, & cauſa. Signo quidem: quoniam excrementum in habitu corporis frigidum, contra naturam eſt febris acutæ, cuius inſigni æſtu par erat totam compaginem corporis & humores incanduiſſe. Ex quo apparet, viſcera cōflagrare, aut lipyriam febrem ſubeſſe cum habitu alſio, de quo exprimitur ſudor hic frigidus, à paupertate caloris viuifici, quo partium ſolidarum viuacitas defraudata, excrementis fœta eſt frigidis, qualia in ſudore exudāt. Hæc ita ſunt in acutis febribus quæ tamen ſimpliciter non ſunt acutæ, vt illæ quarū prægrādis æſtus toto æqualiter corpore eſt diffuſus: atque hac vnica ratione differunt ab ardētibus & lipyriis, quæ inter acutas eximiæ ſunt inæqualitate ardoris. Sed tamen quemadmodum in cauſo & aliis peracutis, per tempeſtatem peſtiferam, regnabant ſymptomata obliuionis atque ſoporis, febrium quidē illarū ardori minimè conueniētia, ſed conſentanea cataphoricæ tēpeſtati auſtrinæ: ſic & hoc loco ſudor frigidus eſſe poteſt, non quidem merito febrium acutarum quarum incēdio cita caloris natiui extinctio eſſe ſolet: ſed cruditatis vitio, cuius nimia abundantia priùs vim experitur ardoris febrilis in effluentia, quàm mutationem habuerit ſui frigoris in calorem. Quæ res adduxit Hippocratem, vt eum ſudorem, κάκιστον, i. *peſſimum* iudicarit; quòd ſcilicet bonorum ſignorum acceſſione, à mortis periculo, quod ipſe oſtēdit, abduci nō poſſit, cuius funeſtum indicium clariùs multò expreſſit his verbis. Ὁ ψυχρὸς ἱδρὼς σὺν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενος· θάνατον aph.37.4. σημαίνει. i. *Sudor frigidus in febre acuta; mortem ſubeſſe teſtatur.* Eſt autem febris acuta, vnde cietur hic ſudor, cauſa & ſigno mortifera. Ac ſigno quidem: quia oſtēdit tantam humorum copiam frigidorum; vt à febrili ardore mutari nō poſſint; ac priùs moriēdum ſit ægro, quàm incaluerint; præſertim cùm cita mors veniat, vbi cum tanta copia cruditatis, dominatu febris acutæ vires franguntur, omniáque naturę præſidia collabuntur. Sudoris huiuſmodi, cæterarúmque cauſarū ſigna funeſta leguntur in quadā puerpera, quæ cùm à partu moleſto pérque difficili, in febrem grauiſſimam incidiſſet, atque die ſecundo febris ſudaſſet in capite ac circum pauco & frigido; & cùm ad ſeptimum ventū eſſet, toto corpore ſudor manaſſet frigidus; decimoquartò interiit: celeriùs interitura, niſi beneficio ætatis annorum ſeptemdecim, ad illum vſque diem ſpiritum produxiſſet. Verùm ſudoris frigidi à cruditate orti conditio eſt ſecus ab ea quam modò expoſui; cùm ſcilicet nactus eſt febrem, aſſiduam quidem illam, ſed tamen remiſſionis participem; nec vehementia & celeritate acutam; nec viſcerum inflammatione ardentem; nec lipyriam, ventriculi eryſipelate. Hanc febrem Hippocrates nominat ἀρρηνέστερον πυρετόν, comparatione acutæ quam priùs poſuerat ſigno & cauſa frigidi ſudoris funeſti. Eandem ſimpliciter vocat βληχρόν, quam rectè Galenus interpretatur χλιαρόν. Ergo ſudor frigidus, cum tepida febre ac miti, ad morbi apparet longinquitatem, vbi ſperabilis eſt vitæ ſalus, ſi vires ægri ſint validæ, cum ſecuritate, ac ſine vllo infirmitatis metu. Nam vbi ſunt vires infirmæ, non eſt in tuto æger, ne à mitiſſima quidem febre. Ratio autem longioris morbi, & vitæ ſperabilis in ſudore frigido cùm febris eſt mitior; ſpes eſt pepaſmi, ope caloris natiui, atque adeo ipſius naturæ per ſolidas partes diffuſæ, quæque ipſarum virtus eſt ſingularis. Hæc autem plus valet mitificando crudum humorem, quàm febris poſita, infringendo naturæ præſidia, & abſumendo calorem natiuum. Sed tamen vt læta victoria caloris natiui, periculum mortis præcedit à febre: ſic difficultas pepaſmi, ob copiam & contumaciam crudi humoris, facit vt morbus trahatur in vetuſtatem. Atque hæc, de ſudoris frigidi qualitate, prognoſtica in febre vtraque. Nam alia quoque huius occurrit conſideratio, vbi parte aliqua tantùm exudat. Eſt autem ſic poſita.

AC SOLVM CIRCA CAPVT ET COLLVM EXVDAT] Enimuero ſudor frigidus iam qualitate prauus, multum adiicit prauitati ac maleficio, excretionis modo & loco. Loco quidem; ſi tantùm in capite & collo exudet: modo autem; ſi exitu pigro velut miliaris exudet. Eſt quidem ſudor frigidus, febris acutæ aut mitis, toto diffuſæ corpore; proptereáque ſudorem illum cientis per totam compaginem; qui quorſum appareat, ſatis ſupérque diximus. Hic autem ſudor eſt frigidus, qui numeros omnes abſoluit τῆς ἐφιδρώσεως, i. *ſudatiunculæ*, omni ex parte peſſimæ, & cuius vitio nihil poſſe adiici videatur. Nam talis ſudor enaſcitur διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν μορίων, καὶ νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, i. *exoluta partium ipſarum virtute, & emortuo calore natiuo*, vnde apparet tum impotentia continendi & apponendi ſuccum alibilem; tum verò ipſius refrigeratio. Itaque talis ſudor, authore Galeno, non venturam ſolùm, vt calida ſudatiuncula partibus illis oborta; ſed incipientem iam ſyncopen planè oſtendunt. Et verò ſudor omnis qui tantùm occupat caput & collum, tametſi non frigidus, ſemper in malis ducitur, & ad ſyncopen mox adfuturam apparet. Nota eſt illa prognωſis prima omnium huius operis. *Qui à rigore perfrixerint, capútque & collum doluerint; hi voce capti, oborta ſudatiuncula, vt ſe collegerint; moriuntur.* Pertinet quoque hic locus ad eum ſudorem thoracis, cùm empyema ſubeſt. Tum ad lumborum ſudatiunculam, de qua eſt illud præceptum. *Crebri ex lumbis horrores, cum cita caloris viciſſitudine, vt difficulter feruntur: ita denunciant vrinæ ſuppreſſionem. Ac tum peſtifera eſt ſudatiuncula.* Ne longum faciam; vbi eſt ephidrωſis, ibi & morbus Galenus author eſt; id eò fieri, quòd vel oppreſſæ ſint partes aph.38.4. humore morbifico, vel exolutæ ſua vi retentrice: proptereáque nullam ephidrωſin poſſe videri criticam; ſed toto genere ſymptomaticam. Vt igitur excretionis loco, ſudor eſt bonus aut malus, in ſimili qualitate (nam frigidus nunquam eſt bonus:) ſic modo excretionis, boni aut mali ſudoris diſtinctio eſſe ſolet. Sic enim iudicium eſt præceptoris. Οἱ κεγχροειδέες καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι· πονηροί. οἱ δὲ μετὰ σταλαγμῶν καὶ ἀτμίζοντες· ἀγαθοί. i. *Miliares ac ſolùm circa collum; peſtiferi: qui autem cum ſtillis vaporant; boni.* Quod ſequitur de ſudore, qui vt ſymptωma.

AD DIVTVRNITATEM VEL AD PERICVLVM VITÆ APPARET] Ratio eſt omnis adducta cur ita ſit: vt longiori diſputationi nullus reſtare locus videatur.

2 Ἱδρὼς δὲ ψυχρὸς, ἐν ὀξεῖ μὲν πυρετῷ· θανάσιμος. ἐν πρηϋτέρῳ δὲ· χρόνου σημαίνει.

Sudor autem frigidus in acuta quidem; lethalis: in tepida autem; morbi eſt diuturni.

HVIVS prognoſeως τὸ ὅτι καὶ τὸ δι' ὅτι modò iam vidimus.

3 Ἱδρὼς ἅμα πυρετῷ γινόμενος ἐν ὀξεῖ· φλαῦρος.

Qui vnà cum febre incidit ſudor, ſi eſt acuta; peſtiferus.

2. Epid. part. 2. VETVS illud ſcitum eſt de criticis rebus morborum. Τὰ κρίσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω. i. *Quæ ſunt morborum critica*; ſiue ſit criſis ipſorum, ſiue ſigna eò ſpectantia; *ne ſtatim appareant.* Omnia enim critica, ibi ſunt δύσκριτα, vbi non ſunt eiuſmodi qualia ſolent eſſe in criſi. At nulla quæ fiunt, quæque apparent; eiuſmodi eſſe poſſunt, vt ſpectent ad criſin, ſicut aliàs ſpectare ſolent; quando natura morbificis cauſis opprimitur, éſtque humorum cruditas. Atque vt paucis dicam de ſignis quæ ſolent ſpectare ad criſin, ſi non ſint eiuſmodi. Quæ ſigna ſunt hæmorrhagiæ loco edita, ſi ἀκαίρως apparent: ita ſunt dyſcrita, vt phrenitidem ipſam mox adfuturam denuncient. Nam quod ad cauſas attinet; ſufficiet ſudor hîc poſitus qui ſpeciem præ ſe fert criticam: ſed acriſiam poſt ſe relinquit, quæ dyſcriſiam infert, aut certè ad vetuſtatem morbum adducit. Quòd ſi quis obiiciat; quædam exiſtere κρίσιμα, vnde cita eſt criſis cùm citò apparent, vt πτύελον in pleuritide; ſciat is velim, hæc locum habere vbi ſyſtrophica eſt viſcerum inflammatio: ſicut in tunica coſtis intexta, vbi mortifera vis eſt, niſi dolorifica mala exitum citò habeant liberalem & liberum. Eſt enim multò melius, rheuma ὁρμώμενον citò exire, quàm nobiliſſimæ partis quò fertur, ſyſtrophicam & lethalem, aut certè cum ſpe anguſta, inflammationem mouere. Secus eſt in morbis acutis, vt febribus quæ celeriter, continenter, & vehementer mouentur; quæ à motu, collectione, & putredine humoris morbifici ortum habent, nec ſunt nobilium partium inflammatarum ſymptomaticæ: vnde vel ipſo febris nomine excluduntur. Huiuſmodi febres acutæ ſolo curantur pepaſmo, quem edit naturæ redintegratio parta neoteriſmo; indéque humoris morbifici vacuatio, vnde, quemadmodum, & quando, eadem natura duce, oportet. Vetus eſt illud Hippocratis.

lib. περὶ χυμῶν. Ἀκτέα ᾗ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων· πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐν τῶν χρόνων. i. *Ducendum quò & quà humorum inclinatio eſt: niſi quorum pepaſmi temporibus comparantur.* Tum illud quod ſequitur. Οἱ πεπασμοὶ ἔξω ἢ εἴσω ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ ὅπῃ δεῖ. i. *Pepaſmi aut foras aut intrò curſum inflectunt, aut aliter quò & quà oportet*, videlicet ad abſceſſus. Atque illa præcepta pertinent ad artificem, cuius eſt artificium imitando naturam. Ergo vt redeam ad ſudorem, & ſcriptis oſtendam quanti naturæ interſit, ipſum loco exire; ſic ad examen adducam huius prognoſeως quæ ſic habet.

QVI VNA CVM FEBRE INCIDIT SVDOR] i. Qui ſtatim effluit febre oborta, & cuius nulla eſt alia πρόφασις, i. *præuidentia* quàm ineuntis febris, ac de improuiſo cum febre occupat totum corpus. Quemadmodum autem & quorſum id fiat; planum faciet eius quod ſequitur explicatio. Sequitur autem.

SI EST ACVTA] Quia ſcilicet tum vehementer mouetur, vnde ſudor exprimitur veriùs quàm excluditur: quod tamen eſt naturæ omnia bene rectéque adminiſtrantis. Eſt autem talis διάνοια præceptoris. Quoniam ineunte febre acuta, ſudor exortus qui febris leuationem non adfert; opinionem facit, vel potiùs certam fidem eò veniſſe, vt τὴν συντονίαν τῆς φλεγμονῆς, i. *ſummam ardoris vim* denunciaret potiùs, quàm excretionem duce natura ſuſceptam humoris morbifici; dubium non eſt quin ſigno & cauſa peſtiferus eſſe videatur. Ac ſigno quidem: quia febris ardorem teſtatur, quæ circa initia debuit eſſe mitis: proptereáque illa celeritate ac vehementia citò mortifera. Vt cauſa autem: quoniam citò vires exoluit, & quia febris adiicit vehementiæ, ob efferam magis cacochymiam, & ſanguinem planè ſyncerum, ſui ſeri expertem. Quòd ſi euenerit, vt ſimul cum tepida febre ac miti ſudor erumpat; non ita erit, vt ille, peſtiferus: quia ſymptoma eſt nimiæ abundantiæ crudi humoris non æſtu incandeſcentis; proptereáque in ſpe adhuc fida pepaſmi longioris eſt.

DE VRINIS.

ΟΥΡΟΝ ἐν πυρετῷ λευκὴν ἔχον καὶ λείην ὑπόστασιν ἱδρυμένην· ταχεῖαν ἄφεσιν σημαίνει. Cap. III.

1 Vrina in febre quæ albam & læuem habet hypostaſin atque conſtãtem; citam illius dimiſsionem oſtẽdit.

In hoc capite ſigna ſunt omnia quæ in vrinis cernuntur diagnωſtica, prognωſtica, critica; primùm quidem febrium, quarum illæ ſunt propria ἐπιφαινόμενα, quatenus excrementa venarum vbi ſunt febres: mox aliarum partium morbidarum, per quas feruntur, & vbi excipiuntur; videlicet renum, veſicæ, & aliarum etiam ſuperarum, de quibus aut propriè communitérve apparent & fiunt. Itaque nullus feracior locus eſt ad informandum medicum ſuper natura, ſymptωmatis, & criſibus febrium; quàm de vrinis. Nec verò vlla ſunt epiphænomena renum, vreterum, veſicæ; quàm de vrinis, aut per vrinas. Quinetiam nullum eſt morbi genus in ſuperis partibus, de quo non aliqua ſignificatio atque præſenſio comparetur per ipſas vrinas, vel ex euentu. Sic lethargicorum periculo multum adiicitur, quãdo vrinæ redduntur immemoribus, turbulentę ac iumentorum ſimiles. Sic aluum liberatam oſtendit vitio cruditatis & impotentia mitificandi cibos, quam largior infert hæmorrhagia, ſanguiniſve detractio; proith. 28. f. 1. 1. cocta vrina, cui aquoſa opponitur, liquidioris alui prænuncia atque comes. In tuto ſunt omnes pleuritici, cùm liberali ac liberæ anacatharſi accedit bella vrinæ coloratio, qui aliter graui pleuritidis periculo non eſſent defuncti, ac liberè liberalitérque ſpuendo parum proficerent, ſi multa bile ſaturata aut inflammata eſſet vrina. Parωtidas parum prodeſt in empyema mutari ac fiſtulari, quando vrinę redduntur pepaſmi expertes, vt in cuiuſdam Synci fullonis ancilla Hippocrates annotauit. 1.Epid. Ne plura conſecter quę ſunt innumerabilia; vnus Galeni locus conficiet atque concludet quod demonſtrare inſtitui de vrinarum iudiciis, eritque catholicum theωrema omnium exemplorum que κατ' ἐπαγωγὴν huc aduocari poſſunt. Eſt autem ſic expreſſum Galeni iudicium de vrinis. Περὶ μὲν τῶν οὔρων ἀεὶ μέμνησο συνεπισκοπούμενος αὐτὰ, hiſt. 6. part. 2. 6.Epid. κἂν τοῖς κατὰ γαστέρα καὶ θώρακα, καὶ πνεύμονα, καὶ νεῦρα πάθεσιν· οἷς μὲν ἀγαθὰ φανεῖν, μεγάλην παρεχόντων τὴν ῥοπὴν εἰς σωτηρίαν. εἰ δὲ μοχθηρὰ, συνεπιχυσάντων καὶ αὐτῶν πρὸς τὸν τοῦ κάμνοντος κίνδυνον. i. *De vrinis ſemper illud meminiſſe iuuat, inſpiciendas eſſe eas in omnibus etiam ventris, thoracis, pulmonum, neruorúmque morbis; vt quibus laudabiles videbuntur, propenſionem maximam afferant in partes ſalutis: at quibus malæ; valeant tum ad perniciem certo ſignificandam.* Nam criſes multorum morborum thoracis atque neruorum, vt peripneumoniæ & empyematis, paralyſeωn item & conuulſionum, ſuſcipiuntur & abſoluuntur per vrinæ meatus. Ac de neruorum morbis qui per conuulſionem ſunt in conſpectu; ſolenne eſt illud Hippocratis. Coac. 11. cap. 14. lib. 2. *Conuulſionem ſanat exorta febris acuta, quæ priùs non fuit: quòd ſi priùs fuerit; exacerbata. Quinetiam prodeſt vrinam fluere albumineam.*

Quæ cùm ita ſint; magnum eſt nomen, magna ſpecies, magna quoque vis vrinarum. Ac certè tanta, vt verè videar eſſe dicturus atque appoſitè, quod in hanc ſententiam ſcripſit Galenus. *Talis ac tanta vis quidem eſt eorum quæ ſunt in vrinis ſignorum per febres acutas, vt illi ſoli credatur.* Omnia autem ſigna quæ ab vrinis petuntur, ſuis quæque locis in earum examine proferentur. Hîc certè ſufficiet vrinarum hiſtoriam recenſere, tum in liquore ipſarum & iis quæ intrà ſunt aſpectabilia: tum verò in locis vbi gignuntur, vnde veniunt, quà feruntur, & vbi excipiuntur. Primùm ſcire licet id omnium vrinarum, cuiuſmodi tandem fuerint, eſſe commune; vt ſuam quæque οὔρησιν non antè abſoluant, quàm ad veſicam peruenerint. Vetus eſt illud Hippocratis. Τὸ σώαγμα μετ' οὔρησιν, i. *calculus in veſica*: καὶ περὶ οὐρήσιας, i. *in renibus*, quorum virtute liquor è venis attrahitur κατὰ φύσιν, vel contrà eò cietur; aut ſua ſponte iniuſſus & concitatus, aut aliunde immiſſus. Itaque nomen vrinæ, quoniam eius liquor eſt multiplex; nihil aliud planè ſignificat, quàm in veſica collectam colluuiem, ibi ſtagnantem, & inde meiendo emiſſam. Enimuero triplex eſt omnis vrinæ materia; vna quidem de cruditate rerum earum quæ aſſumuntur; altera de liquore ſeroſo eorum qui ſunt in venis humorum; tertia de humoribus atque corporibus quæ liquuntur. Atque hæc triplex conſideratio in vrina, his verbis expreſſa eſt à præceptore. 6.Epid. part. 5. Οὖρον ὁμόχροον βρώματι καὶ πώματι, καὶ ὡς εἰώθει ἔον, καὶ ὅπου τοῦ ὑγροῦ σύντηξις. i. *Vrina concolor cibo & potui; tum qualis eſſe ſolet; item cùm humidi colliquatio eſt.* Quæ oratio eſt Hippocraticæ breuitatis ac ſapientiæ: ſed breuitatis illius fœcunditatem ac ſapientiam quæ hîc ponentur appoſitè, Hippocratis placita explicabunt.

Ergo iam conſtat, opinor, quòd omnis vrina quæ in conſpectu eſt; apparet huiuſmodi aut illiuſmodi, vt erat collecta & ſtagnans in veſica colluuies, vel potionis crudæ, vel ſeri humorum qui ſunt in venis, vel humidorum etiam liquefactorum. Potio cruda cernitur in vrina quæ eſt potioni concolor. Eſt autem eiuſmodi, cùm id quod bibitur, nihil à ſe mutatum, ſuam abſoluit τὴν οὔρησιν. Ac talis vrinæ coloratio eſt qualis erat eius quod potione quis aſſumpſit: vt ſi aquam biberit, vinúmve album ac tenue; albam quoque reddat vrinam meiendo ac tenuem: ſin autem craſſum fuerit vinum ac nigrum quod hauſtum eſt; ipſa etiam craſſior nigriórque appareat: quemadmodum item flauior, ſi vetus & fuluum ſit vinum. Sed potionis à ſe nihil mutatæ, proptereáque crudæ, cauſa eſt coctionis prærepta occaſio, vel impotentia ipſa coquendi ea quæ aſſumuntur in officina vtraque coctionis, i. in aluo & hepate. Præripitur autem occaſio coctionis; vel quia potio eſt prorupta, & ſuo impetu concitata πρὸς οὔρησιν; vel eò

rapta priusquam mitificari cœperit. Nam liberalis potio vini albi Germanici, calce ac sulphure saporati: Leodiensium item aquarum siue Spadensium, calcantho medicatarum; præcipitem facit vrinam κατ' ὦσιν, & ad vesicam transmittit concolorem potioni. Sed inexplebilis renum sitis, diabeten facit καθ' ἕλξιν, qui fundit vrinam similem potioni, ac sanguinem omni suo sero exhaurit, ac nullus bibendi atque meiendi finis fit, donec ad vltima ventum sit. Effœta coquendi potentia in officina vtraque, concolores edit vrinas potioni & cibo, nisi colorentur à bile morbifica: tametsi neque καθ' ἕλξιν, neque κατ' ὦσιν, ad exitum præcipitentur. Nam quæ sunt pellucidæ & aquosæ in morbis acutis; eò certè apparent, non quatenus potioni concolores, sed biliosæ tincturæ expertes; vel ob anadromen bilis in cerebrum, ad phrenitidem & hæmorrhagiam; vel ob deriuationem eius in aluum, ad dysenteriam.

Sequitur altera vrinæ collectio in vesica, de iis corporibus atque humidis quæ liquuntur. Nam de vrina ducta, non rapta è venis à renibus ad vesicam, quæ sola omnium naturalem retinet œconomiam, ac sola omnium naturaliter est constituta; vltimus erit dicendi locus. Quemadmodum autem liquantur & transeant ad vesicam, vnde collecta meiendo redduntur; operæprecium fuerit declarare, testibus

lib.2.περὶ νόσων.

ex Hippocrate loco adductis. Primus hic erit. *Crebrò vrina redditur, cùm incaluerit multùm caput. Liquitur enim pituita in eo: liquefacta autem, partim ad nares abit; partim etiam ad os ipsum; partim per venas confluit, quà ducitur ad pudendum: quò simulatque appulit, tum meiit is quem lacessit, eandémque molestiam experitur cuiusmodi esse solet à stranguria.*

5.Epid.part.2.

Testis est item locus Hippocratis de stranguriosa vrina, cuius materia toto prorupta corpore ad vesicam, multis restituit appetentiam pridem collapsam. Tum ille quo perirrhœam vrinæ biliosam, purulentam, & stranguriosam, simili diarrhœæ ac dysenteriæ adiungit; prorupto humore morbifico vel ad intestina, vel ad vesicam, sine vllo partium illarum vitio quæ vel vrinis vel deiectionibus sunt dicatæ.

ibid.

Nam de corporibus quæ liquuntur, & liquefacta, foras eduntur, tum per aluum, tum per vesicam; solennis commentarius præceptoris Galeni ad locum Hippocratis de maxilla luxata quæ inflammationes mouet lethales in musculis qui tempora continent, & inde in cerebro, vnde accenditur febris acuta.

lib.2.περὶ ἄρθρων.

Sic autem Galeni iudicium est; quòd nouum non est in febribus peracutis bilem synceram nasci, quando & adeps, & caro tenera recens pressa liquitur ab iisdem, & vnà sanguis assatur. Ex quo efficitur, vt partium omnium febris ardore liquefactarum colorem exhibeat ipsum vrinæ colliquamentum. Nam si quid orobeum, aut aliquid simile crassioris farinæ redditur cum vrinis; id planè acceptum iecori tabescenti ferendum est: quemadmodum si quid carniforme apparet, vel si fundantur caruncula cum vrinis; fundus ipsarum est in renibus qui exoluuntur: similiter vt laminea, item furfurea in crassis vrinis, vesicæ corruptionem scabiémque denunciant; sicut in tenui, furfurea sunt venarum scabie obsitarum. Sic pingues vrinæ sunt adipis colliquati. Sed tamen orobea quæ sunt eiusmodi magnitudine ac duritate, sunt argumenta carnium liquefactarum: sicut & eadem nigra, lienis.

Penè omiseram quod est grauissimum super vrinæ materia, & super crisi per eam suscepta & edita. Est autem notabilis illa sententia præceptoris quæ sic legitur in aphorismis. *Quibus inter aluum & septum transuersum collecta est pituita, doloremque infert acerbum, nec exitum habet per alterutrum ventrem; iis per venas ad vesicam conuersa, morbum exoluit.* Atque hæc de vrinis quarum origo est vel cruditas ipsa rerum earum quæ assumuntur, vel humidi colliquatio, vel etiam quæ mixtione partium liquefactarum in vitio sunt. Omnes illæ quidem sunt è natura egressæ: sed inter eas multum interest ad ineundam prognosin, quo quæque euentu appareant. Nam purulentæ pituitosæ & albumineæ non rarò sunt criticæ, vt iam attigimus. Quæ autem sunt conspurcatæ de partium ipsarum liquamine, vt hepatis, renum, lienis, & cæterarum; omnes ad vnum pro se quæque feruntur exitio ægrotantium. Quinetiam omnes concolores potioni, si nulla sit excusatio potionis proruptæ antequam mitificari cœperit, vt aquarum Spadensium: sed ostentatio raptæ illius à dipsaco renum; vel etiam ductæ à renibus bene valentibus effœta potentia mitificandi; pessimis ægri rebus veniunt in conspectum. Est enim leuior prærepta in nobis mitificandi occasio, quàm impotentia: si tantùm hîc inexplebilem renum sitim exceperis, quæ potionem auidè rapiendo, ipsam in aluo & venis mitificari non sinit. Cætera autem quæ pertinent ad hunc locum, suis quæque locis ponentur.

Tertia restat vrina, cuius materia est liquor serosus eorum qui sunt in venis humorum. Sic enim video placuisse Galeno qui eam sic definiuit, ex doctrina Hippocratis. Καὶ μέντοι καὶ ὡς ὀρρὸς ἐστὶ τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν τὸ οὖρον· αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν. i. *Quòd vrina sit serum eorum qui sunt in venis humorum; nos ipse docuit.* Quæ ratio nomen dedit veræ vrinæ, quam veteres nominauerunt τὸ οὖρον, vt annotauit Galenus ad locum illum Hippocratis. Γλῶσσα οὖρον σημαίνει. Verba Galeni sunt hæc. Τὴν γλῶτταν φησὶ σημαίνειν ὁποῖον ἐστὶ τὸ οὖρον. ἤτοι τὸ κυρίως οὕτως ὀνομαζόμενον, ὃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποκρίνομεν· ἢ τὸν τῶν χυμῶν ὀρρόν. ἑκατέρως δ' ἂν ὁ λόγος ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἥκει διάνοιαν. ἡ γοῦν γλῶττα τῆς ἐν τοῖς χυμοῖς διαθέσεως ἐστὶ δηλωτικὴ, καθάπερ καὶ τὰ οὖρα. i. *Lingua indicari ait quale sit,* οὖρον. *Sanè aut illud verè dictum & propriè, quod singulis diebus excernimus. i. vrinam; aut humorum serum. Vtraque ratio eôdem redit; linguam esse indicem humorum affectus: sicut & vrinas ipsas.* Hoc vnum genus vrinæ venit è bonis, vt cætera duo è malis. Hæc sola omnium venit συνήθως, cætera verò ἀήθως: proptereáque illa quidem εὐήθως; hæc verò κακοήθως. Nam illud Hippocratis, ὡς εἰώθει ἐὸν, pertinet ad τὸ συνηθὲς κατὰ φύσιν, i. *ad consuetudinem naturaliter institutam.* Ac talis quidem vrina, de naturali est œconomia, quæ coquendo, distribuendo, & excernendo absoluitur: cùm scilicet bene constitutum est corpus; vnde consuetudo est meiendi naturaliter instituta. Nec verò si potionis & cibi excrementitia est talis vrina; iis coloratio tribuenda: nisi quatenus potio cum humoribus qui à natura gignuntur mutata & colorata, differentias exhibet vrinarum; non eas quidem de qualitatibus potulentorum, aut corporum quæ liquuntur: sed de humorum ideis qui sunt Hippocrati τὰ συγγεγονότα; quòd simul de chylo, virtute sanguifica iecoris enascantur. Ergo serosus liquor humorum συγγεγονότων in venis, dum in vrinam transit; in

conspectum

conspectum adducit cuiusmodi sint eorum ideæ. Atque vt ille ὀῤῥὸς ideam ostendit humorum: sic & τὸ οὖρον τοῦ ὀῤῥοῦ. Vetus est illud; quòd ὁμοίαν εἶναι χρὴ τὴν ἀπόῤῥοιαν τῇ ὑποκειμένῃ οὐσίᾳ, i. *effluentiam similem esse oportet subiectæ substantiæ.* Ex quibus efficitur, verum esse quod in hanc sententiam scripsit Galenus. *Vrina ostendit affectionem hepatis, renum, vesicæ, ipsorúmque vasorum sanguinem continentium: tum facultatis humorum procreatricis virtutem & infirmitatem.* Hîc penè dixerim, sunt hypocritæ homines qui de vrina certam scientiam profitentur grauiditatis quæ in conspectu non est: tum etiam sexus & partus futuri. Quæ ostentatio soboles ignorantiæ, fundamentum aliud nullum habet quàm aucupandi lucri & inanis gloriæ cupiditatem. Est enim ratum illud quod à Galeno est positum in aphorismis; quòd scilicet ducta è venis vrina, pérque anfractus renum ad vesicam transmissa, & ibi collecta; si quid in ea sit præter naturam; tum necessariò venas, aut renes, aut vesicam ipsam malè habere denunciat. Secus est in prorupta quæ partium superarum affectiones ostendit; vt iam attigimus. Atqui prorupta nihil habet diagnosticum grauiditatis, aut sexus: neque prognosticum partus futuri. Sola quæ ducitur inoffenso cursu è venis, si quid de locis ostenderet; fortasse aliquam diagnosin atque prognosin muliebrium rerum adferret. Qualis earum est quibus menstrua detinentur intus cohibita, quorum tenuior quædam portio è locis in vesicam exudat; vnde redduntur vrinæ cruentæ. Sed ostentatio talis hypocritarum, superstitionis veneno fucata, contemptu potiùs digna esset, quàm mea reprehensione: nisi fautores haberet quosdam indoctos qui suam credulitatem nugarum garrulitate vulgo suadent, quò aliquid esse videantur. prorr.1.f.2.1. *

Hactenus de vrinæ materia, déque illius ductu. Superest vt quorsum appareat, tum in liquoris substantia, qualitate, & copia; tum verò in iis quæ intrà sunt aspectabilia, ὑφιστάμενα Græci vocant; hoc loco dicendum sit. Quæ omnia quoniam suas quæque habent prognoses; in earum examine dicentur verè & facili orationis stylo, per Dei gratiam.

VRINA] Οὖρον: non illud quidem quod lingua denunciat, dum eo fucatur; sed illud ipsum quod positum in sero humorum qui sunt in venis, non antè obtinet nomen vrinæ, quàm ad vesicam, renum ductu, transierit. Non enim prorupta hîc ponitur aut rapta vrina, & sic ad vesicam transmissa: sed illa solùm quæ naturaliter ducta est renum virtute. Ergo vrina, quæ οὖρον dicitur ἀπὸ τοῦ ὀῤῥοῦ, i. *à sero* eorum qui sunt in venis humorum.

IN FEBRE] Simpliciter & absolutè dicta, quæ ibi focum habet, vnde vrina ducitur, vel vbi fons est vrinæ, i. in venis; à motu, collectione, & corruptione humorum qui sunt in vitio ipsi per se, ac febrem accendunt quæ homines malè habet, ἄνευ τινὸς μορίου ἐξαιρέτως πεπονθότος, i. *sine insigni partis cuiuspiam affectione*: cuiusmodi esse solet inflammatio, erysipelas, aut sæui doloris acerbitas. Nemo enim pleuriticum dixerit febre correptum & occupatum; sed potiùs, inflammatione systrophica tunicæ costis intextæ: tametsi pleuritidis symptomatica est ipsa febris. Ergo febres positæ in domicilio τῆς συῤῥοῆς, καὶ τῶν συγγεγονότων, i. *caloris vinifici & humorum*, quod est in corde. Gal. ad aph. 74.4.

QVÆ HABET HYPOSTASIN ALBAM ET LÆVEM] i. In cuius liquore, fundo tenus, residit quædam substantia excrementitia, cuius est puri analoga generatio, posita inter illud atque humores naturæ dicatos nutriẽdi causa: quòd scilicet quicquid de succo alibili virtutem naturæ effugit in sanguinis confectione, id in vrina residit. Est autem eiusmodi, neque à natura similiter mutatum vt sanguis: neque, similiter vt pus, in sui confectione particeps alicuius causæ contra naturam. Atque hæc summa descriptio est rerum earum quæ naturaliter sunt intra vrinam febricitantium, & ὑφιστάμενα nominantur. Hominum enim qui bene valent, vt loquitur Aristoteles, τῇ φύσει καὶ τῷ ὑγιαίνειν, i. *natura & valetudinis cura*, nihil eiusmodi cernitur in vrina, quod vim naturæ effugerit. Sed rerum earum quæ intra vrinam sunt aspectabiles, ortæ ab iis quæ vim naturæ in confectione sanguinis effugerunt, nec sunt excrementa corporum quæ liquuntur, sanguinísve perusti; distinctio varia esse solet colore, substantia, quantitate, loco, & situ: ex quibus etiam varia prædicendi ratio comparatur. Nam corporum & humidorum quæ liquuntur aut peruruntur, ex quibus apparent τὰ ὑφιστάμενα in vrinis; vt omnia toto genere praua sunt: sic prauitati multum suo quæque loco & situ adiiciunt. Est enim nubecula nigra & enæorema γονοειδὲς, peioribus ægri rebus, quàm rerum earum hypostasis quæ in fundo residat. Sed illa non pertinent ad hunc locum, vbi agitur de vrina quæ ad securam & citam crisin apparet ex iis quæ ipsi bona insunt, & absunt mala. Omnia autem quæ insunt bona, cum exceptione malorum, his vocibus continentur. QVÆ HYPOSTASIN HABET LÆVEM ET ALBAM. Est enim descriptio hypostaseως quæ parem ostentat salubritatem loco vbi residit, & situ atque materia. Nam illa demum hypostasis est fidæ salutis, quæ numeros omnes explet bonæ materiæ, loci, & situs. Ac primùm quidem, alba materia bonitatem succi ostendit qui vim effugit naturæ in sanguinis confectione, qui est pepasmi capax, & iam nunc particeps. Eadem quoque denunciat integritatem partium solidarum, similiter colorata vt illæ quæ sunt natura albæ; proptereáque fundunt naturaliter excrementa colore similia subiectæ substantiæ; vt semen, pus, & hypostasin albam. Inter quæ tria nihil interest efficiendi virtute: sed tantùm materiæ ex qua gignuntur capacitate ad capiendam impressionem partium solidarum albarum. Nam seminis causa est πέψις: reliquorum autem πεπασμός. Semen autem est τῶν εἰσιόντων: cætera verò τῶν ἀπιόντων. Sed tamen pepasmi & pepseως, naturæ vis eadem, est causa effectrix, diffusa per solidas partes albas, quæque illarum virtus existit. Ergo iam constat, quòd alba hypostasis, materiæ bonitatem, pepasmi capacem denũciat, vnáque virtutem mitificandi, vnde albescit, positam in partibus solidis quæ natura sunt albæ. Sed opportunitas loci quem occupat, i. vrinæ fundum; vt certum est argumentum caloris natiui, quo τὰ ὁμογενῆ congregantur, & suo quæque loco apparent: ita pepasmi perfectionem ostendit, cum cruditatis vacuitate ac spiritus flatulenti: quo duce, τὰ ὑφιστάμενα quę sunt grauiora vrinis, in

Gal. ad finem lib.1. progn.

Idem Gal. ad prorr.1.f.3.1.

iis volitant velut nubila. Tum læuitas hypostaseos, & ipsa æqualitas maximum signum exhibet situs imprimis expetendi, ex eo quòd magna vis lucet natiui caloris in suo subiecto naturaliter constituto, quod suo dominatu sic tenet, imperióque regit, vt nihil illius intactum relinquat, & in quamcunque partem æqualiter se insinuet. Secus est in æqualitate sputi spumãtis opimarúmque deiectionum æqualium, quarum æqualitas non quidem virtute naturæ perficitur, sed vi caloris contra naturam. Vt igitur nihil melius æqualitate rerum naturaliter constitutarum: ita nihil peius ea quam ardor febrilis inuexit. Quæ cùm ita sint, planè efficitur; illam demum hypostasin, omnium præstantissimam esse; in cuius colore, loco, & situ perspicitur materiæ bonitas, partium solidarum integritas, & vis natiui caloris, τῷ ὁμοειδῆ suo quæque loco ponentis, ac sese in omnes materiæ segregatæ partes æqualiter insinuantis.

Et eam constantem] Græcè ἱδρυμένην: qua voce non significatur suo immota loco, i. fundo hypostasis vbi residit; sed assiduitas residendi exactum ad morbum, in quo talis apparet: quemadmodum apertissimè planissiméque indicant verba Hippocratis in prognostico super hac re conscripta. Παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐς ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος, i. *toto morbi tempore, donec is fuerit iudicatus.* Atque hæc significatio

prorr.20.C.1.1.

ἱδρυμένης, eò legitur in illa prognosi. Γλῶσσα τρομώδης· σημεῖον οὐχ ἱδρυμένης γνώμης. i. *Lingua tremula, signum est non solidæ mentis:* sed inconstantis, quæque diu non est apud se. Ergo descripta hypostasis quæ talem perpetuò non edit ideam; parum habet securitatis, ac semper longioris est morbi. Sic enim iudicium

lib.2.progn.

est præceptoris cùm ait. Εἰ δὲ διαλείποι, καὶ ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέῃ, ποτὲ δ' ὑφίσταται τὸ λευκὸν καὶ λεῖον· χρονιωτέρη γίνεται ἡ νοῦσος, καὶ ἧσσον ἀσφαλής. i. *Sin quandoque deficiat, ac nõnunquam pura sit vrina, nonnunquam quid album subsidat & læue; longior hic erit morbus, minúsque tutus.* Et verò quæ hîc catholica sunt in febribus theoremata; particulatim leguntur ad malas tumorum crises qui assurgunt sub auribus, & parωtides nominantur.

Coac.7.cap. 4.lib.2. & c.3. 1.prorrh.

Sic enim suprà iam legimus & ad examen adduximus. Οὖρα τοῖσι παρ' ὦτα ταχὺ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. i. *Vrinæ in parωtidibus citò & paulisper concoctæ; mali sunt ominis.* Nam coctionis & cruditatis vicissitudo, parem naturæ & morbi arguit dominatum: ac certè huius maiorem, qui vires acquirit eundo, ac tandem naturæ præsidia labefactat. Hæc autem vicissitudo cruditatis, partim est contumacis materiæ, partim fatiscentis naturæ.

» Citam illivs dimissionem ostendit] Quia vbi regnat virtus naturæ, cita exclu-
» sio esse solet causæ morbificæ. Atqui regnantis naturæ ac mitescentis morbi firmissimum illud adferri potest, quod in proprio excremento, i. vrina, pepasmi appareant: quorum significatio est citæ crisis quæ salutem suscipit. Notum est illud Hippocratis. Πεπασμοὶ, ταχύτητα κρίσιος, καὶ ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσι. Nec solùm virtus pepasmi, ad certam crisin atq; securam febrium est in vrina: sed etiam in abscessuum empyemate, vt annotauit præceptor his verbis. Πᾶν τὸ ἐκπυέον ἀνυπόστροφον. ἑαυτὸς γὰρ πέπασμος καὶ κρίσις ἅμα, καὶ ἀπόστασις. i. *Omne quod suppurat, metuit reuerti. Ipse namque pepasmus est crisis & abscessus simul.* Igitur in pepasmo constanti, vis est naturæ, libertas meatuum, & causæ morbificæ mitificatio: quæ tria sunt ad citam crisin necessaria.

aph.71.4.

Testis est illa sententia præceptoris. Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται· τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρόν. &c. i. *Quibus septimo die crisis venit; illis sub quartum, in vrina nubecula fuit rubra.* Nam de secura crisi, certissima securitas est; quòd in descripta vrina significatio est fracti morbi, & triumphantis naturæ: vnde cita salus ac certa vitæ ostenditur. Et qui cum vrinæ constanti pepasmo, à febre obierit suum diem; Hippocrates vidit neminem.

2 Ταχεῖαν δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀκρίτου λίπος ἴσχον ἢ ἐξυδαλούμενον.

Ac citam quoque dimißionem febris ostendit vrina quæ ex confusa, quippiam pingue ostentans, aquescit.

Iam constat opinor quòd nihil æquè est criticum, nec æquè certam ac citam dimissionem febris ostendit, atque pepasmus, quem læuis & alba ostentat hypostasis in colorata bellè vrina. Hîc certè fidissima spes est secundi iudicij atque salutis propinquæ, iuxta vetus prouerbium quo dici solet, εὐσκόπως, quò qui intẽdit, nunquam aberrat. Sed vt victricis naturæ signa sunt in vrina primùm descripta, quæ cæterarum est omnium veluti canon quidam ac regula, de more Hippocratis cuius ea fuit consuetudo sic exordiri ab eo quod ille vocat τὸ ἄριστον: ita secundo loco hîc posita est vrina decertantis adhuc naturæ, viámque ad lætam victoriam sedulò affectantis. Est autem sic posita.

Ac citam qvoqve dimissionem febris ostendit vrina] Non quidem duce pepasmo, sed cita excretione humoris morbifici qui per vrinæ ductus cursum inflectit, ac liberaliter exitum foras habet: cùm antea paucæ, grumosæ, & crassæ essent vrinæ. Nota est illa sententia Hip-

1.Epid.part.2.

pocratis. Πεπασμοὺς τῶν ἀπιόντων πάντας πάντοθεν ἐπικαίρους, ἢ καλὰς καὶ κρισίμους ἀποστάσιας σκοπέεσθαι. i. *Pepasmos omnes abeuntium omnium opportunos, bellósque & criticos abscessus conspicere conuenit.* Non enim morborum quorumlibet sunt pepasmi: sed eorum imprimis qui expertes orgasmi, symptomata inferunt partium

lib. περὶ χυμῶν.

obsessarum, & humoris morbifici propria. Scitum est illud præceptoris. Ἄγειν ᾗ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων. i. *Ducendi humores quò illi per commoda loca cursum inflectunt, nisi quorum per tempora sunt pepasmi.*

1.Epid.part.3.

Ac fuit illa tempestas ab authore posita in Epidemiis, ex qua humores morbifici qui tum regnabãt, quacunque & quotiescunque liberum & liberalẽ exitum inuenirent; dimissionem morborũ adferebant. Atque inter cætera excretionum genera memorantur aquosæ vrinæ multæ, ac tenues atque puræ: cuiusmodi etiam quid de confusis & crassis hoc loco ponitur. *Nec verò finem solùm*

adferebant morborum qui homines occupabant : ſed etiam illos periculis liberabant quos inclinatio morbi periculosè habebat. Nam de mortiferis icteris ſexto die obortis, annotauit præceptor; quòd eorum periculis illi demum icterici ſunt defuncti,quibus purgatio incidit per veſicam,aut perturbatio alui. Cæteris autem qui eo beneficio non ſunt adiuti,vt quidam Phanagareon,fuere mortiferi atque funeſti.

QVÆ EX CONFVSA] Non ea quidem quæ apparet huiuſmodi, perturbato ipſius liquore à flatulento ſpiritu & febrili ardore,quam οὖρον θολερὸν, ἢ οἷον ὑποζυγίων, ἢ ἀκατάστατον, καὶ ἀνυπόστατον, Hippocrates nominauit,i. *perturbatam, confuſam, ſimilem iumentorum, quæ diu depoſita, nunquam reſidit neque clareſcit.* Sed ea quæ prima omnium ad examen adducta eſt lib.4.aphoriſmorum,quam vocat præceptor οὖρον παχὺ, ὀλίγον, θρομβῶδες, i. *vrinam craſſam, grumoſam, & paucam.* Nam ex vrina confuſa & perturbata ſimiliter vt iumentorum, ſperabilis eſſe nequit cita febris dimiſſio, de qua illud iudicium fuit Galeni; quòd in virtute virium,diuturni eſt morbi; cum infirmitate,mox adfuturæ mortis: vt in Dromeadæ vxore quę obiit ſuum diem ſexto ipſius morbi, & ante obitum tentata eſt conuulſionibus à capite. Et verò cum tali vrina cephalalgiam adeſſe vel adfuturam teſtatur Hippocrates, & præter eam conuulſiones veniſſe à capite, Polyphanto. hiſt.11.1.Epid. 7.Epid.

QVIPPIAM PINGVE HABENS, AQVESCIT]Bene fit quidem,cùm vrina craſſa,grumoſa, & pauca,mutatur in tenuem,claram & multam,quod eſt aqueſcere: vnde ſignificatur naturæ vis,libertas meatuum,& contumacis materiæ mitificatio, ex quibus veniunt criſes optatæ. Sed quod adiicitur, ἔχον τι λίπος, i. *quippiam pingue habens,* planè aberrat à ſcopo ad quem prognoſεως author intendit, nempe ad citam dimiſſionem febris. Non enim quod pingue eſt in vrina,diſceſſionem febris oſtendit,ſed vitæ ipſius.Nam pingue illud,eſt corporis liquefacti à febre tabifica: quemadmodum annotauit præceptor in illo prognoſtico. Καὶ τὰς λιπαρότητας τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι· συντήξεως γὰρ σημεῖα. Vt certè quod hîc ſcribitur, λίπος τι ἔχον ἐξυδατούμενον, videatur eò referri,quò illud prognoſtici, τὰς ἄνω ἐφισταμένας, atque nubeculam tenuem indicare ſupernatantem vrinæ: ſimiliter vt araneæ ſubtiliſſima tela, vel pingue illud quod in carnium iuſculis χαῦς nominatur.Quod ſi eſt verum; profectò ironica eſt prognωſis in verbo ἀφέσιος, & ſuperiori contraria,in hoc ſenſu;quemadmodum priùs deſcripta vrina,citam dimiſſionem febris oſtendit: ita hæc citam dimiſſionem vitæ. Ac breuiarij quidem huius occaſio eſſe potuit hiſtoria Dromeadei vxoris,de qua ſic legitur apud Hippocratem in Epidemiis. Δευτέρῃ οὖρα παχέα, λευκὰ, θολερὰ, οἷα γίνεται ἐκ τῶν καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ κείμενα χρόνον πολὺν οὐ καθίσταται. i. *Secundo die vrinæ craſſæ,albæ, turbatæ; cuiuſmodi illæ ſunt quæ cùm ſubſederint, agitatæ ac diu depoſitæ, ampliùs non reſidunt.* Tum illud adiecit. Τρίτῃ οὖρα ὅμοια. i. *Tertio vrinæ ſimiliter vt ſecundo turbatæ.* Et paulò pòſt. Τετάρτῃ οὖρα σμικρὰ λεπτὰ ἐλαιώδεα. i. *Quarto vrinæ paucæ, tenues, oleoſæ.* Vbi non eſt dubium quin vrinis tenuibus appoſuerit τὸ ἐλαιῶδες, pro pingui quod in vrina cernitur: ſimiliter vt χαῶς in iuſculis carnium. hiſt.11.1.Epid.

3 Τὸ δὲ ὑπέρυθρον, καὶ τὴν ὑπόστασιν ἔχον ὑπέρυθρόν τε καὶ λείην· πρὸ μὲν τῆς ἑβδόμης γινόμενον, ἑβδομαῖον ἀπολύει. μετὰ δὲ τὴν ἑβδόμην, χρονιώτερον, ἢ πάντως χρόνιον.

Quæ autem ſubrubra eſt, habétque ſubrubram hypoſtaſin atque læuem; ſi quidem ante ſeptimum diem fuit huiuſmodi; ſeptimanam febrem exoluit: ſin autem ſeriùs; longiòrem, vel omnino longam.

VT CERTA & cita eſt criſis ad ægri ſalutem,quam colorata bellè vrina denunciat,habétque hypoſtaſin albam & læuem: ſic in ſubrubra, cum pari coniuncta hypoſtaſi,multum eſt quidem ſecuritatis; ſed tamen vt ea celeriùs ſeriúsve apparet: ſic breuioris aut longioris eſt morbi. Nam propria febrium ἀπυρεγνόμενα, cuiuſmodi ſunt vrinæ,quæ citò ſunt bona; citam quoque ipſarum dimiſſionem oſtendunt. Nec ſolùm in propriis febrium excrementis id locum habet: verumetiam in qualitate partium, quando earum redintegratio eſt de ſua è naturali norma egreſſione,quã morbus intulerat. Sic, *Oculorũ nitor,eorúmque alba nitentia ex nigris aut liuidis; ſalutarẽ criſin denunciant. Et quò celeriùs pura redduntur; eò citiorem criſin oſtendunt: quò autem ſeriùs, tardiorem.* Sic. *Lingua ad medianam lineam delibuta velut alba ſaliua; febris dimiſſionem denunciat: idque eodem die, ſi quod ſuperinducitur, craſſum eſt: ſin autem tenuius, poſtridie: quod ſi etiam tenue adhuc magis, perendie.* Quemadmodum autem vrinæ ſubrubræ cum pari coniunctæ hypoſtaſi,argumenta ducantur,primùm quidem ſecuritatis,mox breuioris aut longioris morbi: ſic ad iudicium ipſam prognωſin,quam ea de re author hîc poſuit, deducemus. Coac.1.cap. 6.lib.2. Coac.2.cap. 7.eiuſd. lib.2.

QVÆ AVTEM SVBRVBRA EST] i. Vrina quæ modicè rubet,de ſanguinis non accuratè cõfecti copioſiore ſero,vel etiam de bile ipſa,quæ qualitate eſt mitis,non effera,nec ſyncera: ſed modica, tum quantitate pauca. Ac ſanè coloratio huius vrinæ, procul ab illa eſt quæ ſaturatam exhibet multa bile; vel etiam multùm rubet inflammatione ſeri acerrimi bilioſi, incendio conflagrantis in hepatite, cæteríſque venis hæmorrhoibus,quæ ſunt inter axillas & ipſos bubones,vbi eſt focus ardentium febrium. Ergo ſubrubra vrina,quæ eſt huiuſmodi ducta è venis vbi ſerum abundat ſanguinis redundantis, nec dum perfectè confecti:vel cuius coloratio eſt à bile pauca,quæ domita feritate manſueuit in venis.

HABETQVE SVBRVBRAM HYPOSTASIN ATQVE LÆVEM] Cuius materia illud eſt quod vim effugit naturæ in ſanguinis confectione: non de corporibus quæ liquuntur, vt hepatis, renum, lienis; quod læuitas ipſa declarat, & fundum matulæ vbi reſidit. Quæ duo ſunt à calore natiuo & partium ſolidarum virtute: quorum auſpiciis veniunt pepaſmi & criſes. Ac certè quoties illa in promptu ſunt commoda mitificantis naturæ, & humoris mitificandi; planè efficitur quod ſubiungit.

SI QVIDEM ANTE SEPTIMVM DIEM FVIT HVIVSMODI] Vel, vt idem clariùs in a-
aph. 71. 4. phoriſmis, & ad prognωſin magis appoſitè quam de diebus indicibus inire oportet. *Si quidem quarto die talis appareat:* quoniam quarti diei prima laus eſt ad indicandum, iuxta illud Hippocratis. Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρ-
aph. 23. 2. τη ἐπίδηλος. i. *Septenorum quartus eſt index.* Nam cæterorum à primo quaternario indicia, non ſunt criſeos intra ſeptimum expectandæ, i. cæteri quaternarij qui ſunt à primo, quinque, intra vigeſimum; non æquè certi ſunt indices criſeos affuturæ proximo die quarto ab illis, atque is qui numeratur primus in febris hiſtoria. Sic enim nota pepaſmi, ſi primùm ſecundo appareat quaternario, i. die ſeptimo; criſin venturam non ántè promittit, quàm decimoquarto, non autem vndecimo, qui eſt quartus ab illo. Itaque dies quartus, indicandi virtute ad citam criſin pariter atque certam, cæteros omnes præcedit. Et verò ſi de ſubrubra nubecula poſita in aphoriſmis, indicia comparantur criſis futurę proximo die quarto, qui ſeptimus erit totius hiſtoriæ; certior expectatio debet videri criſεωs die ſeptimo affuturæ, quoties die quarto ſubrubra hypoſtaſis cernitur in vrina pro nube ſublimi. Eſt enim hypoſtaſis, loco melior & fida magis ad expetendam criſin citò & certò venturam, quàm ipſa nubecula: quoniã, illa quidem, virtute caloris natiui reſidit in fundo; hæc autem, leuibus venti alis volitat in vrina. Quæ cùm ita ſint; difficilis ratio certè non erit quamobrem vrina ſubrubra quæ habet ſubrubram hypoſtaſin atque læuem.

SEPTIMANAM FEBREM EXOLVIT] Quia in promptu ſunt commoda quibus ad ſalutem cita & certa criſis, duce natura ſuſcipitur atque abſoluitur. Sunt autem; humoris mitificandi ſuauitas, & facilis circa initia redintegratio; tum proritatio ipſa naturæ, quam infert morbi acuti celeritas, vehementia, & aſſiduitas. Nam fundamentum & ratio excretionis criticæ, qua id adimitur quod intus lædebat: tum ipſa corporis è natura egreſſi redintegratio comparatur in bonitate pepaſmi, & erethiſmo naturæ conſiſtit. Atque hæc duo quoties ex æquo certant inter ſe; dimiſſio quidem eſt morbi ſeriùs aut celeriùs, vt illa ſerò aut citò ſunt in procinctu. Ergo ſi quarto die, i. prima periodo, ſignum ſit, in pepaſmo, victricis naturæ; ſecunda periodo, i. ſeptimo die, per criticam ἔφοδον, dimiſſionem febris oſtendit. Et quamuis vrina ſubrubra hîc poſita, non ſit exacti pepaſmi, vt ea quæ albam & læuem habet hypoſtaſin: tamen hæc ſufficit ad criticam excretionem, vbi eſt fortis naturæ contentio; nec irritam ſinit eſſe τὴν ἔφοδον, quæ ſeptimo die, i. ſecunda periodo ab indice prima ſuſcipitur. Eſt enim tum maior naturæ vis & concitatio ad ea cienda & excludenda, quæ intus lædebant: tametſi non tam exactè mitificata ſunt, quàm cæteris morbi temporibus, in perfecto pepaſmo. Quæ ratio mouit Hippocratem, vt ſeptimo criſin fore cenſuerit, quibus nubecula rubra eſt die quarto. Vbi Galenus author eſt; quòd in acutis morbis qui & celeriter, & vehementer, & continenter mouentur; bene res eunt ad criſin ſeptimo die venturam, de colorata bellè vrina, vel etiam de rubra nubecula, ſi talis appareat quarto die. Quod certè in cæteris morbi temporibus minimè locum habet. Tum enim criſis perfecta eſſe nõ poteſt ab inchoato pepaſmo. Nec ſolùm quarti diei epiphænomena κείσιμα, ſperabilem ſeptimo criſin denunciãt, apparéntque, vt dici ſolet, ad tempus: verumetiam ſpeciem ipſam criſis oſtendunt. Sic enim viſum eſt præ-
Coac. 155. lib. 1. ceptori, vbi ſic ait. *Quibuſcunque circa initia febrium, oborta ſternutatione, ſanguinis ſtillicidia ſunt è naribus; ſi quidem quarto die vrina hypoſtaſin habet albam, dimiſsionem morbi per hæmorrhagiam ſeptimo fore oſtendit.* Eſt igitur quarti diei magna vis ad indicandum; & inde ſeptimi magnæ vires ad iudicandum, præ omnibus aliis qui ſunt de numero criticorum dierum. Sequitur enim.

SIN AVTEM SERIVS, LONGIOREM VEL OMNINO LONGAM] Nam ſi, exacto ſeptimo, primùm eſſe cœperint ἐπιφαινόμενα febris infractæ; ipſa naturæ infractio, vix ἔφοδον parem mouebit, qua ſe expediat cauſa omni morbifica. Eſt enim perceptum illud catholicum de iis omnibus quæ ſunt cuiusque morbi propria ἐπιφαινόμενα, vt quæ apparent circa initia λόγῳ τῆς φύσεως, ſuum quæq; morbum abbreuient: quæ autem ſeriùs, ipſum ad diuturnitatem producant. Eſt autem perceptum id, ſeu
aph. 12. 1. theorema, poſitum in exemplo ſputi pleuritici, de quo hæc verba leguntur apud Hippocratem. *Paroxyſmos & ſtatus, ipſi pro ſe quiſque morbi denunciant.* Deinde ſubiungit. *Quinetiam epiphænomenis, rerum earum notitia comparatur: vt in pleuriticis quæ ſtatim circa initia ſputa eduntur, ſunt breuioris morbi: quæ autem ſeriùs, longioris.* Sed veritatem catholici theorematis ad hanc hypoſtaſin de vrina ſubrubra, quatenus breuis morbi aut longi prænuncia eſſe ſolet, ſic nos appoſitè accõmodare videbimur, cùm perſuaſum fuerit eam vrinam circa initia, ſeri eſſe mitis natura, i. ſanguinei; pòſt autem illius quod priùs efferum, iam, domita feritate, miteſcit. Ac ſeri quidem ſanguinei, propter eáque mitis, vt certa & cita eſt vitæ ſecuritas ab ineunte morbo, tum quia mitificatur ex facili, tum quia mouetur συνήθως; nihil autem facit ἀήθως, i. *contra naturæ conſuetudinem*, cuius virtuti primis periodis facilè morem gerit: ita illius quod non antè miteſcit quàm exacti fuerint ſeptem dies, & cui domando natura periodos illas conſumpſit; non æquè facilis concoctio eſt, nec facilis item excluſio. Et verò vt concedam, τὸ ἐπιφαινόμενον vrinæ ſubrubræ poſt ſeptimum diem, duci de ſero ſanguinis crudioris; tametſi multum habet ſecuritatis, quia tum eſt nimia eius, qui humorum eſt omnium vtiliſſimus, abundantia: tamen quia ſerum humidius eſt atque tenuius, ob eamq; cauſam pepaſmi difficilis, qui non perficitur niſi cum tẽpore; propterea iure optimo talis vrina, ſeriùs exolutum iri morbum teſtatur quàm prior. Quò enim longiùs itur in cruditatis egreſſione, ac maior naturæ infractio eſt poſt irritas primas ἐφόδους; eò tardior eſſe ſolet redintegratio & febris dimiſſio.

Τό τε ἂν

4 Τὸ τε ἐν τεταρτῃ λαβὸν ἐπινέφελον ὑπέρυθρον· ἑβδομαῖον ἀπολύει, τῶν λοιπῶν κατὰ λόγον ἐχόντων.

Quinetiam si vrina nubeculam quarto die subrubram assumpserit; septimanam exoluit, si cætera conuenienter sint constituta.

EPIPHÆNOMENA febrium naturaliter constituta quæ in vrinis cernuntur, non solùm securitate salutis medicum consolantur: sed etiã fida spe ipsum recreant citæ crisis, cùm ea citò apparent prima periodo quarti diei. Est enim par & æqualis ratio causæ mouentis & eius quod mouetur, ad crisin breui venturam. Atque hæc superiore prognωsi accuratè sunt disputata in subrubra hypostasi quæ cum vrina subrubra editur quarto die, ad crisin septimo die futuram. Vt nihil inter hanc & citimam huic prognωsin aliud interueniat præter nubeculam, loco iam positæ hypostaseωs: cui adiicitur obseruatio rerum omnium quæ primis periodis conuenienter naturæ apparent, aut secus ab ea, vnde vel expectatæ crisis impeditio, vel adiumentum. Quæ omnia cuiusmodi sint, & quorsum ab authore ponantur; sic aggredior ad docendum.

QVINETIAM] Quod est eiusmodi ac si diceret; non solùm de subrubra hypostasi edita quarto die, argumenta petuntur crisis futuræ septimo: verumetiam,

SI VRINA NVBECVLAM QVARTO DIE SVBRVBRAM ASSVMPSERIT] Tametsi nubecula indicandi potentia cedat hypostasi: quia huius firmiora sunt argumenta de virtute caloris ipsam deponentis in fundum vrinæ, quàm illius quæ magisterio flatus volitat in vrina: tametsi vtriusque materia est æqualis, & plena securitatis, orta ex fonte humoris χρηστοτάτου, proptereáque κρισιμωτάτου, i. *ad crisin maximè idonei.*

SEPTIMANAM EXOLVIT] Quia tum sufficit ad crisin perfectam inchoata concoctio materiæ suauissimæ, faciléque domabilis, cùm in procinctu est summa naturæ contentio ad coquendum & excernendum.

SI CÆTERA CONVENIENTER SINT CONSTITVTA] Quæ scilicet fiunt, quæque apparent ad crisin eo die sperabilem; omniáque sint ἐπιφαινόμενα eò spectantia in qualitate corporis, actionibus, & excremẽtis, vt nulla impeditio sit criseωs fœliciter ineũdæ. Nam quæ initio bona sunt epiphænomena, sæpe mutantur in peius: tum inconstantia bonitatis, quę suo statu firmiter bona hærent, sæpe vincuntur à malis. Ergo signorum omnium quæ cernuntur in qualitate corporis, in actionibus, & excrementis; ea conspiratio esse debet ad crisin prædictam, vt certò promitti possit quando ventura, & quid ex illa sit euenturum.

5 Τὸ δὲ λεπτὸν καὶ χολῶδες, καὶ μόλις σμικρὸν ἔχον ὑπόστασιν, καὶ τὸ μεταβάλλον ἐπὶ τὸ βελτίον καὶ χεῖρον· χρόνιον. ἐπὶ πλεῖον δὲ τοῦ ἐπακολουθὸν, ἢ περὶ κρείσιν χρόνων γινομένων· οὐκ ἀκίνδυνον.

Tenuis autem & biliosa, ac ne vix quidem exiguam habens hypostasin, tum quæ in melius, modò in peius mutatur; longi est morbi. Sin autem hæc longiùs inuicem consequantur, & circa crisin tardiora sunt omnia; periculo certè non vacant.

TENVIS AVTEM] Cuius tenuitas proximè aquam contingit, à cruditate: non quidem prætepta occasione coquendi, vt in vrina de nimio potu prorupta; vel etiam rapta, vt in diabete: sed facultate coquendi collapsa; cuius, dum viget, officio modicè crassa redditur; nunquam autem crassescit eximiè, vt iumentorum vrina.

ET BILIOSA] i. Multa bile saturata. Nam τὸ χολῶδες, bilis est multùm è naturali egressæ, quam febris genuit ἐκ τοῦ πίονος, i. *è pingui*: sicut de lingua dictum est, quæ virescit, quia χολώδης: τὸ δὲ χολῶδες, ἀπὸ πίονος. Est igitur biliosa vrina, non quidem μετρίως ὠχρά, qualis est naturaliter constituta, vt Galeno visum est, vbi hæc scripsit. Τὸ κατὰ φύσιν οὖρον, μετρίως ἐστὶ ὠχρόν. Sed ea cuius tinctura & coloratio est de copiosa flaua, vel de syncera eximia: proptereáque exhibet fuluum colorem, quem in prognostico πυῤῥὸν Hippocrates nominauit. Ergo vrina tenuis consistentia, & fulua colore quæ fit, authore Galeno, ὅταν ἤτοι πλεῖον ἢ ξανθὴ χολὴ τοῦ δέοντος, ἢ ἄκρατος ἰσχυρῶς οὖσα προσαναμιχθῇ τῷ οὔρῳ, i. *cùm bilis flauæ nimia abundantia, vel ipsa syncera eximiè permixta est cum vrina.* part.5.6.Epid. progn.30. lib.2.

AC NE VIX QVIDEM EXIGVAM HABENS HYPOSTASIN] De nullis chyli reliquiis ab hæmatωsi quæ vim naturæ effugerint, vel in hepate, vel in venis, quibus quidem nihil aut parum apponitur πρὸς τὴν αἱμάτωσιν, i. *ad sanguinis confectionem.* Est enim hypostasis, reliquiarum materiæ sanguifi-

candæ, cùm inchoata eſt redintegratio, & febris miteſcit: quemadmodũ altera contra naturam de corporibus quæ liquuntur. Atque illa quidem, ſubrubra, vel alba eſt, qua itur ad criſin, de inchoato vel abſoluto pepaſmo, duce natura, cuius officium eſt ipſa concoctio, quæ cernitur; inchoata quidem, in vrina ſubrubra, & ſubrubra quoque hypoſtaſi; perfecta verò & abſoluta, τῶν ἀπιόντων, in colorata bellè vrina, craſſa, cum pari coniuncta hypoſtaſi, videlicet alba & læui. At verò cruditatis aperta, miniméque obſcura ſignificatio eſt in tenui & biliosa vrina, quæ glutinoſam vix habet hypoſtaſin. Eſt enim tenuis, vacuitate pepaſmi: biliosa, ob febris indomitam feritatem: vacua hypoſtaſεως etiam glutinoſæ; quia de chylo nihil aut parum apponitur πρὸς τὴν αἱμάτωσιν, quæ ſola eſt vnicum naturæ perfugium quo ſe tuetur & pugnat cum morbo.

TVM QVÆ IN MELIVS, MODO IN PEIVS MVTATVR] Cùm ſcilicet pari magiſterio certant inter ſe natura & morbus; ac modò huius, modò illius dominatu res eunt: ſed tamen vis maior eſt morbi qui vires acquirit eundo, ac tandem naturæ præſidia labefactat. Hæc autem mutatio melioris in peius, partim eſt contumacis materiæ, partim fatiſcentis naturæ.

LONGI EST MORBI] Cùm ſcilicet par eſt viciſſitudo atque mutatio melioris in peius, & contrà huius in melius, de pari certamine, paribúsque viribus naturæ & morbi; exemplo gladiatorum pariter dimicantium, quorum virtute pari, diu victoria manet anceps.

SIN AVTEM HÆC LONGIVS CONSEQVANTVR] i. Si ægri res diutiùs eant διὰ τῶν αὐτῶν, i. *iiſdem quæ dictæ ſunt conditionibus.*

ET CIRCA CRISIN TARDIORA SINT OMNIA] i. Diuturna ſit acriſia, de cruditate ac ſegniore natura: aut ſi crebrò fuerit irrita proritatio & erethiſmus ad criſin, de fatiſcente natura, nec miteſcente morbo.

PERICVLO CERTE NON VACANT] Nam longa tempora & multi labores morbi infracti, tum colliquatio mala naturæ; abſceſſuum cauſæ ſunt vel minorum quàm vt prodeſſe poſſint, vel etiam ſæpe maiorum quàm vt perferri queāt. Ipſa autem irrita proritatio in nulla ſpe criſis, nec indicata priùs; vt certè indicari non poteſt ſine morbi infractione diebus indicibus; ſemper cietur δυσκρίτως, non rarò etiam θανατωδῶς.

6. Ὑδατῶδες δὲ καὶ λευκὸν διατελέος ἐν χρονίῃσιν· δύσκριτον γίνεται, καὶ οὐκ ἀσφαλές.

Aquoſa verò & alba exactum ad morbum, in vetuſtis quidem, difficilis eſt, nec ſecundi iudicij.

IN HAC vrina, cruditatis ſumma ſunt omnia, non maleficio quidem morbi, ſed infirmitate ſumma naturæ, vt propalam explicabitur hoc noſtro examine.

AQVOSA VERO ET ALBA] i. Quæ aquā tenuitate & ſplendore contingit, ac nominatur alibi pellucida & aquoſa, expers tincturæ bilioſæ: cuius originem atque cauſam cur ſit huiuſmodi, quoniam magni refert cognoſcere ad prædicendum de morbis in quibus apparet; mea ſic ratio eſt ad ſcopum authoris, quò mea omnis attentio eſſe debet. Igitur aquoſa vrina & alba, quæ eſt huiuſmodi ab initio morbi vetuſti, ad eum exactum (ſic enim poſuit noſter præceptor) cauſam profectò oſtendit, incredibilem cruditatem ſeri eorum qui ſunt in venis humorum, collapſa virtute coquendi. Eſt enim ſic ducta è venis, renum potentia ſecretrice; non eò prorupta, concolor vino albo, vel aquæ liberaliùs hauſtæ. Nec verò inexplebili renum ſiti ad eam explendam, illuc eſt rapta. Tum verò ex euentu ſic eſſe non poteſt, ſed ipſa per ſe: quia in morbo vetuſto, & comparata ſic eius hiſtoria; nihil eſt planè criticum vel ſymptomaticum, quod bilis tincturam deleat ex vrina. Sic enim præceptor poſuit in hac prognωſi. (aph.72.4.)

EXACTVM AD MORBVM IN VETVSTIS] Vbi tum nulla excuſatio eſſe poteſt albæ vrinæ, ac tenuis & aquoſæ, vel de tranſlata bile ad cerebrum; vnde vel hæmorrhagia moueatur, vel ipſa phrenitis, quia febris vetuſta eſt; nec vlla etiam de bile ad aluum delata, vnde futura ſit dyſenteria, ob febrem vetuſtam, & in vetuſtis: quoniam talis fluxit vrina exactum ad morbum. Nam in acutis morbis, ſaturata bile vrina, poſtquam pepaſmo mituit, ſi ea repentè bilis coloratio deleatur, ac tum vrina ſit aquoſa & alba; iuuenibus quidem, hæmorrhagiam mox proruptum iri teſtatur: ſenioribus autem, dyſenteriam affuturam. Exempla ſunt in Epidemiis, ac ſuper his theωremata quæ ſic leguntur. *Vrinæ fluebāt tenues, aquoſæ, & puræ poſt criſin, & multam hypoſtaſin, cæteráque omnia bellè comparata ad criſin. Memorabo eos quibus hæc facta ſunt. In iis erat Bion qui apud Silenum iacebat. Cratias apud Xenophanem: Vxor Mneſiſtrati,* &c. Deinde ſubiunxit. *His peractis, facti ſunt omnes dyſenterici. An quia vrinas minxerunt aquoſas, id verò conſiderandum.* Vbi Galenus hæc verè poſuit atque appoſitè. Εἰκὸς γὰρ ἦν καὶ δι' ὅτι τοῖς οὔροις οὐκ ἐξεκαθάρθη τὸ χολῶδες ἐπὶ γαστέρα ῥυὲν· τὰς δυσεντερίας ἐργάσασθαι. i. *Credibile eſt, cùm vrinis expurgatum non ſit bilioſum; dyſenterias ab eo induci.* Nam hæmorrhagiæ ſimilis ratio eſt in iuuenibus, quorum vrinæ ſimiliter ſunt conſtitutæ vt prædictorum: diſſimili tamen bilis μεταστάσει ſegregatæ ab ipſis. His enim ſurſum μετάστασις eſſe ſolet: vt illis deorſum. De iuuenibus quidem, cùm iis anadrome bilioſa non ciet hæmorrhagiam, ſed contrà in cerebro mouet delirium, vbi ſubſiſtit; illud eſt poſitum à præceptore. *Obortæ ſunt plurimis hæmorrhagiæ, præſertim adoleſcentibus atque iuuenibus. Ac certè inter eos plurimi moriebantur, quibus non ſanguis*

comment.2. lib.1.Epid.

fluebat

fluebat è naribus. Nam senioribus inclinatio erat bilis ad icterum, vel ad dysenteriam; vt Bioni qui apud Silenum iacebat. Ergo vt tenuis & aquosa vrina μετὰ κρίσιν, non parum habet securitatis: ita quæ sine pepasmo, de saturata bile facta est aquæ concolor; multum periculi subesse testatur à sæua phrenitide, vt annotauit præceptor hoc aphorismo. Ὁκόσοισι οὖρα διαφανέα λευκά· πονηρά. μάλιστα δ' ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσι ἐπιφαίνεται. i. *Omnibus vrinæ albæ pellucidæ; prauæ. Maximèque phreniticis tales apparent.* Atque hæc de vrinis tenuibus & aquosis quæ apparent huiusmodi ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων in morbis acutis; quòd scilicet deposuerint bilis tincturam. Sed in vetustis morbis cùm tales ineuntur διατέλεος, i. authore Galeno, δι' ὅλης τῆς νόσου μέχρι τελευτῆς; ad vltima veniunt cruditatis: vt in amplissimo Cardinale Biraguio, Franciæ Cancellario, qui octogesimo die morbi, & anno ætatis octogesimo, animam exhalauit, crebra exhaustus & liberali phlebotomia. aph.72.4. comment. ad hist.9.part 3. Epid. *

DIFFICILIS EST IVDICII, NEC ITA SECVRI] Collapsis naturæ præsidiis, quibus homines morbo defuncti conualescunt. Est enim desperata salus, vbi sperabilis non est pepasmus.

7 Νεφέλαι δὲ ἐν οὔροισι, λευκαὶ μὲν καὶ κάτω· λυσιτελέες. ἐρυθραὶ δὲ καὶ μέλαιναι, καὶ πέλιαι· δύσκολοι.

At verò nebulæ in vrinis, albæ quidem & fundum versus; vtiles: rubræ autem, & nigræ, liuidæ item; difficiles.

DE VRINARVM liquore sinistri iudicij aut certè parum securi dictum est, primùm quidem in tenui & biliosa vrina, mox in aquosa & alba. Nunc vrinarum τὰ ὑφιστάμενα in hac prognosi ponuntur, quatenus illa bonis aut malis ægroti rebus apparent.

AT VERO] i. Iam loco dicendum περὶ τῶν ὑφισταμένων, i. *de iis quæ volitant intra vrinas, vel in earum fundo resident* segregata ab ipso liquore, postquam de illo iam dictum est. Nam vrinarum est omnis contemplatio circa liquorem, & ea quæ côtinentur intra liquorem. Sunt autem, sublimes nubeculæ, media enæoremata, & imæ hypostases: tametsi distinctio illa nominum, sæpe confunditur apud Hippocratem, vt mutuò alia pro aliis vsurpêtur: sicut in promptu erit videre & intelligere in hac prognosi, cuius hoc primum est ὑποκείμενον.

NEBVLÆ IN VRINIS] Quo nomine omnia continentur ὑφιστάμενα. Declarat illud, quòd nebulis author apposuit, κάτω, i. *fundum versus.* Vt certè hîc nebula suo velut ambitu complectatur τὸ ἐναιώρημα, καὶ τὴν ὑπόστασιν: quemadmodum in Epidemiis non rarò Hippocrates nominauit τὸ ἐναιώρημα ἐπινεφελὸν in Pythione: & idê γονοειδὲς pro hypostasi quæ in fundo residit in historia de Philisco. Ergo.

NEBVLÆ IN VRINIS] Quarum materia excrementû illud est quod vim effugit naturæ in sanguinis confectione, cùm incipit redintegrari iam mitescente morbo: sicut eodem sæuiente, colliquatio est humorum aut partium quæ liquuntur.

ALBÆ QVIDEM] Duce natura quæ sibi iam succum apponit, & partium solidarum integritate. Est enim excrementi coloratio ipsarum similis.

ET FVNDVM VERSVS] Virtute viuifici nectaris, cuius imperio τὰ ὁμογενῆ congregantur, καὶ τὰ ἑτερογενῆ segregantur.

VTILES] Quoniam inde significatio est mitescentis morbi, & cœptæ redintegrari naturæ; vt ex hoc signo inde salus vitæ ostendatur.

RVBRÆ AVTEM] Quæ sunt eiusmodi, à multa bile qua saturantur vrinæ, vel à corporibus quæ liquuntur.

ET NIGRÆ] Ab incendio quo sanguis conflagrat, & nigra fundit enæoremata, vnde phrenitidis & insaniæ argumentum sic positum in illo prorrhetico. Τὰ ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοισιν, οὖρα ἄχροα, μέλανα ἐναιωρεύμενα, ἐφ' ἱδρῶσι· φρενιτικά. i. *Quibus aluo fluente, vigilibus, vrinæ sunt nigro enæoremate præditæ; euadunt phrenitici.* Sed tamen vrinarum nigrarum, enæorematum quoque nigrorum, excusatio est de nullo earum maleficio quale hîc ponitur, si fortè mulier ægrotare cœperit à menstruorum suppressione: vt annotauit præceptor in quadam muliere Thasia multùm morosa, de cuius vrinis hæc scripta sunt. Οὖρα μέλανα λεπτά, ἐναιώρημα στρόγγυλον οὐχ ἵδρυτο· περὶ δὲ κρίσιν γυναικεῖα πολλὰ κατέβη. i. *Vrinæ nigræ, tenues; enæorema rotundum non residebat: sub crisin autem muliebria multa foras emissa.* Vbi Galenus apposité sic locum Hippocratis enarrauit. *Vrinarum autem coloratio, quamuis nigra fuerit, nihil periculi secum attulit: quia tum aderat muliebrium melancholicorum suppreßio, de quibus meritò illa mulier fuit morosa & mæsta: nonnunquam etiam delirauit, & è potestate mentis exiuit.* Prorr. 4. li.1.

LIVIDÆ ITEM] Soboles partium emortuarum, &c.

DIFFICILES] Vel potiùs funestæ.

8 Κινδυνῶδες τῶν οὔρων ἐστὶ τὸ χολῶδες, καὶ μὴ ὑπέρυθρον· καὶ τὸ κριμνῶδες, λευκὰς ἔχον ὑποστάσιας. καὶ τὸ ποικίλον χροιῇ καὶ ὑποστάσει· καὶ μάλιστα τοῖσιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥευματιζομένοισι.

Periculosa inter vrinas quæ biliosa est nec subrubra; tum similis amylo, cum alba hypostasi. Quinetiam ea quæ & colore & hypostasi variegata est: idque potißimùm, quandoè capite sunt rheumatismi.

IBI DEMVM vrina pessimis ægri rebus emittitur, vnde significatio est inualescentis atque immitis morbi, & partium corporis quæ liquuntur. Hæc ita esse denunciat quæ in hac prognωsi est posita: vt planum faciet ac propalam explicabit analytica eius recensio quam sic aggredior.

PERICVLOSA INTER VRINAS] Non quidem periculo eximia præter cæteras: sed quæ inter alias metum adfert sinistri exitus atque ipsius exitij.

QVÆ BILIOSA EST] i. Quæ ex ardore nata τοῦ πίονος, i. *pinguis*, quod vnica est bilis materia, nihil aliud præ se fert, nec in conspectu habet quàm bilem synceram. Sic enim τὸ χολῶδες dici reperio quæ sunt vel ipsa bilis, vel saturata sunt multa bile: quales adducti sunt ἰκτερώδεες κατακορέες, i. *icterici multa bile fœdati*. Ergo. BILIOSA VRINA] i. Quæ funditur de bilis regno in hepate & hepatite, ex ardore τοῦ πίονος vel in hepate, vel in venis. Ac talis vrina, periculi multum habet, nihil aute securitatis: quia est immitis morbi, τὸ ἰκμάλεον καὶ τὴν ἰκμάδα corrumpentis. Nam bilem flauam nasci à febre acuta, similiter vt febris ipsa primùm à bile nata est; planè testatur illud solenne Galeni ad locum Hippocratis de bilis
lib.2. περὶ ἄρθρων.
vomitu qui malè habet miseros à luxata maxilla. Sic autem Galeni iudicium est. *In febribus peracutis biliosa gigni syncera per corpus, mirum videri non debet: si quidem ab his febribus, tum adeps liquitur, tum caro tenera & recèns coacta, tum sanguis ipse assatur.* Sed multum interest inter biliosam vrinam febrium acutarum, & eam quæ venit ab ictero sympromatico bilis obstructæ (nam icteri critici non est biliosa vrina, sed colorata bellè.) Est enim febrium acutarum biliosa vrina, de bile ἀπὸ τοῦ πίονος: icteri autem, de naturali bile non segregata, sed mixta cum sero futuræ vrinæ. Ergo biliosa vrina febris acutæ, nata ex pingui hepatis & hepatitis à febrili ardore, multum ostendit periculi, de magisterio febris in ipsam naturam.

NEC SVBRVBRA] Quæ sit eiusmodi; modica bile tincta, vel etiam multa, de vitio simplici obstructæ bilis vesiculæ; qualis in ictero cernitur sine febre, ac sine iecoris inflammatione.

TVM SIMILIS AMYLO CVM ALBA HYPOSTASI] Polentæ similis hordei frixi, cùm
lib.2. progn.
parte aliqua molæ trituram effugit. Hoc enim dicitur Græcis τὸ κρίμνον: propterea̓que consultò, appositè vertimus, quod in vrina est amylo simile. Non enim liquori vrinæ tribuendum est τὸ κριμνῶδες: sed
progn. 28. lib. 2.
eius hypostasi. Quò spectat illud prognosticum. Κριμνώδεες ἐν τοῖσιν οὔροισιν ὑποστάσιες. Nec verò illud obstat quod author apposuit. CVM ALBA HYPOSTASI] Quæ est huiusmodi, non de materia quidem laudabili à pepasmo: sed potiùs de liquefacta, febris incendio quo partes ipsæ conflagrant, & inde liquuntur. Atque illa calamitas, febrium est acutarum, non autem earum quæ mitiores sunt: in
6. Epid. part. 2.
quibus vrina genituralis apparet, de albuminea pituita. Solenne est illud Hippocratis. Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδὲς τὸ οὖρον ὅ, τι κρίσιμον. i. *Perinthi vrina genituralis, erat eiusmodi quale quippiam criticum esse solet.* Et ve-
aph. 31. 7.
rò Galeni iudicium est; tali vrina, febrium diuturnarum pituitam emitti quæ ipsas fouebat. Vide historiam de Sileno.

QVINETIAM COLORE ET HYPOSTASI VARIEGATA] Quia multarum est soboles affectionum; siue illa colorum varietas & hypostaseων, modò diducta, modò permixta sit. Atque illa varietas multum infert difficultatis pepasmo; vel etiam multum habet periculi, vt causa eius in cruditate aut colliquatione ipsa consistit. Talem vrinam refert Hippocrates emissam fuisse à quodam qui apud Dealcem iacebat. Ipsius verba hæc sunt. Οὖρα λεπτὰ, ποικίλα, ἐναιωρήματα ἔχοντα κατ' σμικρά· οἷα κριμνώδεα γονοειδέα. i. *Vrinæ tenue, variæ, enæorematibus prædictæ exiguis, similibus genituræ.*

IDQVE POTISSIMVM QVANDO E CAPITE SVNT RHEVMATISMI] Nam febris & catarrhi è capite, mutua est συμπάθεια.

9 Κινδυνῶδες δὲ καὶ τὸ ἐκ μέλανος μεθιστάμενον ἐς λεπτὸν καὶ χολῶδες· καὶ τὸ ἐξ ὑποστάσιος διασπώμενον.

Periculosa quoque vrina quæ transit de nigra in tenuem biliosam: tum illa quæ ex hypostasi sua diuellitur.

PERICVLOSA QVOQVE VRINA] Quæ scilicet metũ adfert sinistri exitus, atq; ipsius exitij.

QVÆ TRANSIT] i. Quæ mutatur, deposita priore idea quam exhibebat in sui liquoris colore & consistentia.

DE NIGRA IN TENVEM BILIOSAM] Non eò quidem quòd atri coloris in flauum mutatio fit, quod est ἀδύνατον, propterea̓que ἄτοπον in eodem subiecto. Est enim flaui coloris de nigro, dictu absurda παλιγγενέσις: quemadmodum ratio philosophica est, καὶ εὐκατάμαθητος de transitu bilis flauæ in nigram. Erit igitur illud scitum, quòd sicut bilis flaua transit in nigram: sic hæc vicissim non redit in flauam. Vt

uam. Vt ſanè hîc verbum μεθίσταται, & inde nata μετάστασις; καταχρηστικῶς vſurpari videatur pro ipſa mutatione quæ in vrinam cadit de alio ſtatu naturæ. Et quamquam vrinarum nigra eſt peſſima, cùm talis emittitur de ſero peruſto à febrili ardore; vt eius mutatio in flauam & tenuem præ ſe ferat ſpeciem mutatæ in melius: tamen in hac etiam periculo locus eſt de pari naturæ infirmitate quam oſtendit tenuitas cum febre inuicta, nec miteſcente adhuc; vnde ipſa bilis perennitas quæ bilioſam facit vrinam. Et verò ſi vrina ſit nigra, nigro humore perfuſa & ſaturata, de menſtruis melácholicis, vt in muliere Thaſia vultuoſa, minus habebit periculi quàm tenuis & bilioſa quæ illi ſuccedet. Ac ſanè vrina tenuis & bilioſa, ex æquo certant pariter è natura egreſſæ, non tamen ſimiliter; quòd illa tenuitas infra naturam eſt quæ languet effœta in officio coctionis: coloratio autem ſupra naturam, eſt à dominatu morbi; vnde bilis perennitas, qua multùm fucatur cruda vrina. Vt enim coctione craſſeſcunt omnia excrementa: ſic cruditate manent tenuia. Eſt autem poſitum à Galeno theorema catholicum ad illam ſententiam præceptoris. Quòd viris deterrimæ ſunt inter vrinas nigræ: pueris autem, aquoſæ. Eſt, inquam, poſitum hoc theorema; quòd ea quę cum natura pugnant ſuprà modum, pernicioſa quoque ſupra modum eſſe ſolent. At puerorum aquoſa vrina tam eſt contra naturam ipſorum (qui facultate coquendi, vnde craſſeſcunt omnia, cæteros omnes præcedunt) vt nihil magis contrarium eſſe poſſit.

TVM QVOD EX HYPOSTASI DIVELLITVR] Tale eſt enæorema, quod vocat Hippocrates διεσπασμένον, quod cùm ſubſtantia prauum ſit, multum ipſo loco quem occupat, & ſua diuulſione adiicit prauitati atque periculo. In eo enim vis morbi pariter lucet, atque natiui caloris imbecillitas.

10 Καὶ τὸ ἐκ στροφώδους ὑπόστασιν ἔχον ὑποπέλιον· ἆρα ἐκ τούτων ὑποχόνδριον ὀδυνᾶται; δοκέω δὲ δεξιόν· ἢ καὶ χολώδεες γίνονται; καὶ τὰ παρ' οὖς ὀδυνώδεα; τούτοισιν ἐπὶ βραχὺ κοιλίη καταρραγεῖσα· ὀλέθριον.

Quinetiam quæ ex glomerata ſubliuidam habet hypoſtaſin, etiámne tum in dolore eſt hypochondrium? ídque opinor dextrum: aut ſunt præterea bilioſi? atque aſſurgunt parωtides dolorificæ? His breui prorupta aluus; peſtifera.

ESTILLVD iam poſitum ac demonſtratum, nec ita pridem, quod modò attigimus; quòd ſcilicet inter vrinas periculoſa eſt colore & hypoſtaſi variegata. Vrinam eiuſmodi variegatam hypoſtaſi, ſuo exitio minxit Philiſcus, qui ſextum morbi diem agens, interiit. Varietas autem ſic recenſetur à præceptore. *Vrinæ autem varia exhibebant enæoremata, partim rotunda, partim geniture ſimilia, partim diſperſa.* Igitur ad examen primùm adducta ſunt enæoremata κριμνώδεα γονοειδέα, i. *quæ amylo ſimilia, ſeminis modo ſunt alba.* Sic enim τὸ κριμνῶδες λευκὰς ἔχον ὑποστάσιας, legitur apud eum qui in Dealcis horto iacebat. Tum ſuperiore prognωſi, vrinæ vitia ſunt explicata, cuius diuulſum eſt enæorema. Supereſt vt rotundum hîc poſitum, cuiuſmodi ſit, & quorſum appareat explicemus. (Coac. 8. huius cap.) (hiſt. 1. 1. Epid.)

QVINETIAM] i. Hîc etiam non minori periculo locus eſt, quàm in cæteris enæorematis, quæ pariter loco, materia, & idea in vitio ſunt.

QVÆ EX GLOMERATA] Ἐκ στροφώδους: quæ lectio mihi melior viſa eſt quàm illa vulgata, ἐκ στροφωδέων, i. *è torminoſis*: ne cui formula hæc loquendi opinionem faciat de alui torminibus poſitam eſſe prognωſin. Tametſi Capito ac Dioſcorides, qui eam lectionem probarunt, ipſam de vrina recenſuerũt, hac ratione adducti; quòd hypoſtaſεωs nomen hîc ſcriptum, in omni doctrina Hippocratis pertinet ad vrinam, non autem ad deiectiones, quas fortè quis exiſtimarit naſci de antegreſſis alui torminibus. Ac ſanè Dioſcorides author eſt, referente Galeno, τὰ στροφώδεα οὖρα λέγεσθαι τὰ ἔχοντά τινα ἐν αὐτοῖς ἐμφερόμενα, πεπηγότα, i. *vrinas quæ intra ſe habent innatantia quædam, coacta.* Ex quibus efficitur quòd enæoremata hîc coacta, eiuſmodi ſunt vt ea quæ in Philiſco nominauit στρόγγυλα, i. *rotunda*: tametſi vrina Philiſci, modò rotundis atque coactis, modò diſperſis, modò ſimilibus geniture variegata fuerit. Et verò nos, vt videmur, verè & appoſitè vertimus τὰ στροφώδεα, glomerata: quòd στρέφεσθαι verbum non tam cogendo, quàm circumagendo, videatur efficere τὸ στροφῶδες, exemplo filorum quæ glomerantur, i. circumaguntur in glomos, telæ texendæ cauſa. Ergo. QVÆ EX GLOMERATA] i. Coacta, ſi credimus Dioſcoridæ, qui verbum, τὸ στρέφεσθαι, poſitum eſſe dicit ἀντὶ τοῦ πυκνοῦσθαι. Eſt vrina coacta, rotundo enæoremate: quod in Philiſco nominauit στρόγγυλον; cuius contrarium eſt τὸ διεσπασμένον, i. *diſperſum*, quod ad figuram attinet, non ad materiam. Etenim glomerati ſiue coacti enæorematis atque diuulſi, aut, ſi mauis, diſperſi; eadem materia eſſe poteſt de iis quæ partim aſſantur, partim liquuntur in hepate, renibus aut liene, à febrili ardore. Ac diſſipantur aut diuelluntur quidem, velut ὑποσπασθέντα, i. *fruſtulatim diuulſa*, vt carnes emortuæ quas vulgus nominat mortificatas. Glomerantur autem, & velut in orbem coguntur à calore ſpiſſante. (prorr. 64. §. 3. 1.)

SVBLIVIDAM HABET HYPOSTASIN] Quæ ſignum edit partis emortuæ, vnde liquefacta excernitur.

ETIAMNE IN DOLORE EST HYPOCHONDRIVM, IDQVE OPINOR DEXTRVM?] Sanè quidem: quia inflammatione tandem liueſcit, funditque ἀπόρροιαν ſimilem per vrinas. Sanè inflammati iecoris, i. incendio conflagrantis ἀπόρροια ſimilis cernebatur in glomerato eneoremate. Nunc verò eiuſdem ab inflammatione liuentis, liquefacta ex eo liuet hypoſtaſis, quæ vt emortua, fundum petit & occupat; nec ampliùs, vt ſolebat, volitat in vrina: ſimiliter vt phthiſicorum ſputa muriam conſpuentium, ſubeuntia fundum aheni tanquam emortua, cùm in propinquo mors eſt. Hîc facilè, *dextri* adiectione vox *hypochondrij* caruiſſet: cùm ipſa per ſe ſufficeret ad hypochondrij dextri notationem.

AVT SVNT PRÆTEREA BILIOSI] Ab hepate inflammato. Sunt autem bilioſi tum ἄνω, tum κάτω, tum ἔξω: cuiuſmodi ſunt icterici multa bile fœdati.

ATQVE ASSVRGVNT PARΩTIDES DOLORIFICÆ] Quales aſſurgunt ἀσώδεσι ναυσιώδεσιν atque vigilibus: quando anadrome ſanguinis bilioſi ad caput, ibi ſubſiſtit, nec foras emittitur per hæmorrhagiam; tum in parotidas mutatio eſſe ſolet.

HIS BREVI PRORVPTA ALVVS; PESTIFERA] Non illa quidem qua defunguntur periculo ſæuarum parotidum carentium empyemate: ſed illa quam fundit hepatis ἀτονία, quam diuturna intulit inflammatio, ſignificata priùs hypochondrij dextri dolore & ictero. Sic enim Galeni iudicium eſt de hac proluuie alui. *Accidit autem vt æger mortiferè habeat de profluente aluo: quòd ſcilicet illud profluuium non lege critica moueatur, ope naturæ humores qui ſunt in vitio deijcientis: ſed propter ſummam virtutis quæ eſt in hepate infirmitatem.*

11 Οὖρα ἐξαίφνης παραλόγως ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. καὶ ὅλως τὸ παραλόγως πέπον ἐν ὀξεῖ· κακόν.

Quæ ex improuiſo immeritò pauliſper vrinæ coquuntur; prauæ. Atque omnino, quicquid immeritò coctum eſt in acuto; malum.

DE PARΩTIDIBVS prorrheticum legitur καθ' ὑπόθεσιν huius catholici theorematis. Sic autem ſcriptum eſt. prorr.61.ſ.3.1. Οὖρα τοῖσι παρ' ὦτα ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. i. *Vrinæ in parotidibus quæ citò atque pauliſper coquuntur; prauæ.* Ad quam ſententiam, Galeni hæc fuit logica obſeruatio. *Quod in hac oratione dictum eſt particulatim, vniuerſali ſubiacet huic ſententiæ; quòd ſcilicet quouis in morbo quæ citò & pauliſper coctæ ſunt vrinæ, ſiniſtri aliquid præ ſe ferunt.* Eſt autem hîc poſita vniuerſalis ſententia de vrinarum cita, immerita, & fugaci concoctione; propteréaque non fida, ſed inſidioſa.

QVÆ EX IMPROVISO] Ἐξαίφνης: quod idem eſt atque τὸ ἄνευ προφάσεως, i. *de improuiſo*, quod in prorrhetico ſcripſit ταχὺ, i. *citò*: non tamen eò ſcriptum, vt breue tempus oſtendat incipientis morbi, cùm hæc apparent & fiunt. Nam illa vox, *de improuiſo*, non minùs eſt morbi vetuſti, quàm inchoati, vel ineuntis; modò res iuerint διὰ τῶν αὐτῶν, i. *pari ratione ſymptomatum, & cauſis iiſdem*: vt ſcilicet maneat par & æqualis cruditas τῶν ἐπιφαινομένων, donec repentè præter ſpem cocta appareant.

IMMERITO] i. Non domita feritate humoris morbifici, nec dolorifici mali, cuius indomitam cruditatem intus ſubeſſe, modò vrina denunciauit: propteréaque falsò putatur nunc eſſe particeps concoctionis, cuius antea fuit expers. Non enim credibile eſt tam citò edi pepaſmum eximiæ cruditatis. Notum eſt illud, οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων. Atque in pepaſino certi ſunt gradus; primùm quidem inchoati, mox manifeſti: tum autem perfecti. Vt ſanè tam cita & repentina concoctio, & falsò credita de vi naturæ, cum pari humoris obedientia, & inſidioſa eſſe videatur. Sic pus emiſſum ſecti thoracis aut perinæi, ferramento chirurgi, ſæpe nos fallit, cùm falsò creditur idem eſſe quod in thorace vel in veſica ſubeſt. Sic in vrina prorupta aut rapta in morbis acutis, magna diſceſſio eſſe ſolet ab ea quæ conſueto ductu è venis tranſmittitur ad veſicam: cùm ſcilicet illic prærepta occaſio eſt coquendi, vel inflammandi vrinam.

ET PAVLISPER COQVVNTVR] Cùm ſcilicet illa coctio eſt exigui temporis: id enim ſignificat, ἐπ' ὀλίγον; vt in illo. Αἱ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσιες· θηριώδεες. i. *Deliria pauliſper ferocia, tranſeunt ad immanitatem.* Ergo vrinæ coctæ pauliſper, quæ mox funduntur crudæ & inflammatæ, ac multa bile ſaturatæ, quales initio apparuerant.

PRAVÆ] Sunt autem huiuſmodi, mali præſentia, & boni abſentia: quoniam inde ſignificatio fit inualeſcentis morbi, & fatiſcentis naturæ.

ATQVE OMNINO, QVICQVID IMMERITO COCTVM EST IN ACVTIS; MALVM] Non quidem vitio coctionis quæ mala eſſe nequit; vt neque aliud quippiam quod ſit reapſe bonum, qualis eſt ipſa coctio: nunquam enim de bonis auguria mala ſunt; neque de malis, bona. Sed quòd fugax coctio verſa in priſtinam cruditatem, eiuſmodi ſit vel de collapſa virtute coquendi, vel de humoris morbifici ſuccreſcentis perennitate. Nam illud poſitum, παράλογος, non eſt pepaſmi, beneficio naturæ carentis; ſicut leuatio μὴ κατὰ λόγον: ſed eius materiæ quæ vel morbifica non eſt, vel ſuccreſcendi perennitate reſpuit omnes conatus naturæ. Qualem accepimus Thaſi regnaſſe catarrhum. De

quo hæc

quo hæc ſcripſit Hippocrates. Ἔϐηττον δὲ σμικρὰ πυκνὰ πέπονα κατ᾽ ὀλίγον μόγις ἀνάγοντες, οἷσι δὲ τὰ βιαιότατα ξυμπίπτει, οὐδ᾽ ἐπ᾽ ὀλίγον πεπασμοὶ ἦν· ἀλλὰ διετέλεον ὠμὰ πτύοντες. i. Spuebant pauca quædam coacta cocta, quæ vix educebantur. Qui autem peßime habebant, cocti nihil exhibebant: ſed finem nullum faciebant ſpuendi. 1.Epid.

12 Φλαῦρον δὲ καὶ τὸ ὑπέξερυθρον ἐκ τούτων, ἐπανθισμα ἰῶδες κατεχόμενον.

Praua autem & illa quæ ab his prærubra, virulenti quippiam eſfloreſcentis continet.

Qvalis mutatio ſit à coctione fugaci in priſtinam cruditatem quam fundit ardor febrilis, penes quem bilis aſſidua generatio eſt; tum autem quàm periculoſa ſit hæc cruditatis ſucceſſio; in hac prognωſi docetur.

Prava avtem et illa] Multum oſtentat periculi de cauſa ipſius vnde talis apparet. Eſt autem calor febrilis quo incandeſcunt hepar & hepatitis: quibus à cauſa eadem adiicitur πλεονεξία μοχθηρῶν χυμῶν, i. *prauorum humorum nimia abundantia*, potiſſimúmque bilis ipſius qua ſaturantur vrinæ; proptereáque nimium rubræ, vt mox dicetur.

Ab his] Quas ſcilicet modò poſuit. Poſuit autem coctas vrinas de improuiſo, immeritò, & pauliſper, quas malè fidas cenſuit ægrotantibus, & inſidioſæ leuationis. Cauſæ cur ita ſint, aduocandæ ex commentariis noſtris. Illud verò adiiciendum; quòd ea quæ cum ſalutaribus ſignis nihil concedunt, periculo locum eſſe denunciant. Huc igitur ſpectat prorrheticum illud. Καὶ οὖρα πέπονα· πονηρόν. Quam lectionem Galenus hoc nomine reprobat, quòd nulla coctio in malis ducenda: & pro hac voce, πέπονα, cenſet legendum, ἐπίπονα, parum attentus ad ſcopum authoris, cuius eadem eſt diancœa in prorrhetico, quæ fuit hoc loco expoſita; ſi tantùm adieceris τά, οὖρα πέπονα· ταχὺ καὶ ἐπ᾽ ὀλίγον. Nam illi prorrhetico idem planè ſubiecit, quod huc ad examen adduximus. Antea verò ſcripſerat; quòd οὖρα παραλόγως λυθέντα· κακόν. Et mox, οὖρα ταχὺ καὶ ἐπ᾽ ὀλίγον πέπονα· πονηρόν. Quæ ſunt eiuſmodi ac ſi diceret; vt omnis leuatio falsò credita, cum prauis ſignis, mortifera: ſic nulla cum bonis fugacibus, periculoſa. prorr.25.ſ.2.1.

Prærvbra] i. Eximiè rubra, qualis eſt multa bile ſaturata, & vitio cruditatis eximia: ſecus ab illa ſubrubra quæ tantum habet ſecuritatis, quantum hæc prærubra periculi.

Virvlenti qvippiam efflorescentis continet] i. Ad verbum, *quæ continet efflorescentiam æruginoſam*. Ibi Galenus anſam arripuit emendandi τὸ οὖρον πέπον, ac pro eo, legendi ἐπίπονον, i. *vrinam valde moleſtam*: quòd nemini vnquam venit in mentem putare aliquid virulenti, ſed ne rubri quidem effloreſcere in cocta vrina. Quod vt concedam ipſum verè dixiſſe: tamen non dixit appoſitè ad ſcopum authoris, vt iam admonui ac demonſtraui. Eſt autem illud ἰῶδες ἐπανθισμα ortum de bile mutata in viridem & æruginoſam, vnde pepaſmi; proptereáque criſis deſperatio eſt. Non enim ſine pepaſmo, febris exoluitur, niſi ſit εὐηθεστάτη, ac ſignis firmata ſecuriſſimis, quæ intra quartum diem finitur. Iam verò participiũ illud, κατεχόμενον; tametſi aucupio dictionis ſignificat ipſum quod vix & ægrè emittitur, vel quod omnino ſiſtitur: tamen quia nefas eſt dictu, illud videri æruginoſum ἐπανθισμα, quod non apparet, intus cohibitum; viſum eſt potiùs aucupari quod rationi conſentaneum eſt, quàm leges Grammaticæ conſectari. Niſi fortè quis dicat, tandem notitiam & cognitionem rei cohibitæ & in occulto latentis, facilè comparari, cùm in conſpectum venerit tandem emiſſa vel ſummo ægri conatu vim patientis, vel adiumento medici. lib.3.progn.

13 Λευκὸν δὲ καὶ καταχεόμενον διαφανὲς οὖρον· πονηρόν· μάλιστα ἐν φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

Vrina autem quæ alba funditur atque pellucida; mali eſt ominis: atque potiſſimùm hæc in phreniticis.

Nihil minvs eſt ægri quem occupat febris acuta, quàm fundere albas vrinas atque pellucidas. Huiuſmodi enim ſunt aquoſæ, i. aquæ ideam præ ſe ferentes, colore pariter & liquore; proptereáque in malis ducendæ: quia ſunt contra naturam morbi & ægri.

Ergo. Vrina avtem] i. Periculo etiam locus eſt, ſicut in cæteris modò ad examen adductis & explicatis in hac vrina.

Qvæ alba fvnditvr atqve pellvcida] i. Quæ talis emittitur οὐ μετὰ κρίσιν, i. à morbi pepaſmo, cuius mutatio repentina de bello colore & bella hypoſtaſi; iuuenibus quidem ad hæmorrhagiam, vt Antiphonti: ſenibus verò ad dyſenteriam apparet, vt Bioni. Sed quæ inoffenſo curſu morbi totius, nec interrupta, continenter viſa eſt reddi aquoſa: id enim ſignificat participium in præ- 1.Epid. part.3.

aph.75.4. ſenti, καταχεόμενον, vt aphoriſmo illo. Ην αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ· τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει. i. *Si ſanguinem aut pus quis meiit; veſicæ aut renum exulcerationem oſtendit.* Vbi Galenus fundamentum ſtatuit veritatis in verbo præſenti, οὐρέῃ: vt ſcilicet finis non fiat meiendi ſanguinem aut pus; alioqui verus non eſſet aphoriſmus. Sic etiam veritas non conſtaret huius prognoſeως, ſi non perpetua eſſet οὔρησις, ſed interrupta; cuiuſmodi fuit illa quam ſic deſcribit. Οὖρα δὲ ὑδατώδεα, πολλὰ, καθαρὰ, λεπτὰ, μετὰ κρίσιν, καὶ ὑποστάσιος πολλῆς γινομένης, καὶ τῶν ἄλλων καλῶς κεκριμένων. i. *Vrinæ tum erant aquoſæ, tenues, multæ, puræ; idque poſt criſin, & cùm iam edita eſſet multa hypoſtaſis, ac cætera conuenienter apparuiſſent ad criſin.* Et mox. Μετὰ δὲ ταῦτα, δυσεντερικώδεες οὗτοι πάντες· ἆρα ὅτι οὔρησαν ὑδατώδεα· σκεπτέον. i. *Poſtea verò quàm hæc ita fuerunt, dyſenterici omnes hi facti ſunt: an quia vrinas reddiderunt aquoſas; conſiderandum.* Eſt igitur poſita in hac prognoſi vrina aquoſa; non quidem ſimiliter vt illa Bionis & cęterorũ quæ ad ſpeciẽ criſis emiſſa eſt poſt ſigna pepaſmi ad tempus: ſed ea quæ vel fugaci & citæ concoctioni ſucceſſit, vel quæ ad morbum exactum, nullo modo à ſe mutata, meiendo expreſſa eſt. Atque hæc quidem ſic accipienda, vt nullam habeat excuſationem proruptæ à nimia potione, aut raptæ vrinæ, ob inexplebilem ſitim renũ: ſed quæ à renibus de inſtituto ipſorum ducta è venis ὡς εἴωθεν, infrà mittitur ad veſicam. Talis vrina, de morbi & ægri natura multùm egreſſa, cur ita ſit; conſiderandum. Enimuero in hac vrina, ſumma cernuntur omnia cruditatis. An quia crudus humor toto prorumpit corpore, vel catarrhus è capite? An verò quia venarum & hepatis virtus coquendi collapſa eſt? Etiámne quia deriuatio bilis ad inteſtina, vel eiuſdẽ μετάστασις, ἢ καὶ ἀναδρομή, colorationem vrinæ deleuit? De cauſa poſtrema, authoris hæc ratio eſt.

ATQVE POTISSIMVM IN PHRENITICIS] Quem locum vt breuiter: ſic verè & appoſitè Galenus enarrat, cauſaſque aperit vrinæ aquoſæ, cur ita ſit, his verbis. Τὰ δὲ ὑδατώδεα τῶν οὔρων. τοιαῦτα γάρ ἐστι τὰ διαφανέα λευκά· παμπόλλην τε τὴν ἀπεψίαν δηλοῖ, καὶ πρὸς εὖ τῆς ξανθῆς χολῆς ἅπασαν τὴν ὁρμὴν ἄνω γεγονέναι πρὸς τὴν κεφαλήν. i. *Aquoſæ vrinæ; eiuſmodi enim ſunt pellucidæ albæ, & magnam cruditatem oſtendunt, & vniuerſæ bilis tranſlationem ad caput.* Idem Galenus ad locum de albis deiectionibus phreniticorũ hæc ſcripſit. *Deiectiones albæ huiuſmodi ſunt in ictericis, intercluſa bile ad aluum: in phreniticis autem*, διὰ σφόδραν πύρωσιν ἐν τοῖς ἄνω τοῦ ἥπατος μορίοις, ἀναρπάζουσαν τὸ αἷμα σὺν τῇ χολῇ, i. *propter magnum incendium ſuperarum partium iecoris, quo ſanguis vnà cum bile abſorbetur.* Quàm autem periculoſa ſit in morbis acutis aquoſa vrina, dictum eſt circa initia comment. huius noſtri. Sed de phreniticis eſt audire Galenum, cuius hæc verba ſunt. *Qui è phreniticis conualuerit, cui talis vrina fuerit in conſpectu; noui adhuc neminem.*

14 Πονηρὸν δὲ καὶ τὸ, μετὰ ποτὸν, ταχέως διουρούμενον· καὶ μάλιστα πλευριτικοῖσι καὶ περιπνευμονικοῖσι.

Praua eſt item quæ mox à potu effluit; maximéque pleuriticis & peripneumonicis.

CONTINVATA hîc recenſio eſt vrinarum prauarum, de quarum numero illa eſt etiam quæ mox à partu effluit.

PRAVA EST ITEM] i. De numero vrinarum prauarum illa eſt etiam: ſicut cæteræ iam explicatæ. Vbi coniunctio ſeparatiua, δὲ, rectiùs legeretur per coniunctiuam, τε.

QVÆ MOX A POTV EFFLVIT] Non quidem ὡς εἴωθεν, i. *quemadmodum conſueuit*, de inſtituto renum ducta è venis, λόγῳ τῆς φύσεως, i. *lege naturæ*: ſed vt ſymptωma præreptæ occaſionis coquendi, rapta in renes, ob inexplebilem ſitim ipſorum: vel eò prorupta, ex nimia potione: vt ſit vrina concolor potioni, quam ſuprà diximus ex Hippocrate, οὖρον ὁμόχροον πόματι. Ac talis vrina proportione reſpondet lienteriæ, quam impotentia ciet coquendi aut continendi ea quæ aſſumuntur in aluo. Atque hîc certè nobile eſt quod ſcripſit præceptor ταχέως διουρούμενον, i. *quæ citò emittitur*, veluti diuretico quodã citata: quamuis eiuſmodi non ſit diuretica qualitate id quod bibendo aſſumitur. Igitur mox à potu meiendo, emittitur id quod bibendo aſſumitur: aut quia prærepta eſt coquendi occaſio de impotentia continendi, tum ventriculo, tum in venis, διὰ τὴν ἰσχυρὰν φλόγωσιν τῶν νεφρῶν, καταρπάζουσαν πᾶσαν τὴν ὀρρώδη ὑγρότητα, i. *propter incendium vehemens renum, quod ad ſe rapit quicquid ſeroſi eſt humoris.*

MAXIMEQVE PLEVRITICIS ET PERIPNEVMONICIS] Enimuero hæc appendix quæ adiicit prauitati vrinæ expoſitæ, non eſt cauſarum ὁμοειδῶν, nec idem efficientium. Nihil enim facit pleuritis ad proruptam vrinam vel raptam, cùm talis à potu emittitur. Nam perirrhœa vrinæ ſtrangurioſæ & purulentæ quam fundit empyema pulmonis; iam non eſt peripneumonici à phymate crudo: ſed potiùs empyici, ab eodem phymate cocto: tum nihil facit potio ad eam perirrhœam. Ne quis dicat multùm adiici pleuriticorum periculo ab hoc vitio naturalis œconomiæ: quia quò plures principatus in vitio ſunt, eò res ægri peiùs eunt.

15 Πονηρὸν τε καὶ τὸ πρὸ ῥίγεος ἐλαιῶδες οὐρούμενον.

Praua eſt illa etiam quæ ante rigorem oleoſa meiendo emittitur.

HISTORIA est apud Hippocratem de Dromeadei vxore puerpera: cui cùm puerperia respondissent vt decet; nihilominus tamen febre oborta secundum partus diem agenti, sexto pòst die illius febris acutæ interiit: nihil adiuta nec puerperiis conuenienter purgatis, nec etiam liberali sudore quem rigor denunciarat: quòd hypochondrium illi esset intrò retractum, & vnà spiratio magna & rara: tum verò quòd vrinæ primùm turbatæ, vt iumentorum, quas nominat οὖρα θολερά, secundo ac tertio diebus meiendo emissæ; quarto & quinto ante rigorem, in oleosas ac tenues transiissent. Ex quibus apparet, nihil opis, nec adiumenti posse ad morbos funestos adferri, ne lochiorum quidem purgatione, quæ vxorem Epicratis ab interitu vindicauit, quando ipsorum funesta vis cernitur in excrementis quæ liquuntur è partibus, tum in earum etiam inflammatione quarum officiis vitam carere non potis est. Hoc igitur spectat prognosis, hoc vult Hippocrates; quòd nulla critica, siue sint crises ipsæ, siue signa eò spectantia, bene fieri nec apparere possunt in signis & causis mortiferis. hist.11. 1.Epid. hist.5. 1.Epid.

PRAVA EST ILLA ETIAM] i. Inter cæteras hæc est de numero vrinarum pestiferarum, quotiescunque tandem meiendo emittitur, nec vlla bonorum signorum accessione, de sua prauitate concedit: sed maleficio superat omnia beneficia.

QVÆ ANTE RIGOREM] Illum scilicet qui mouet sudorem, vel illum etiam qui frustra cietur. Est enim rigoris sudoriferi critici ferè prænuncia vrinæ suppressio, cùm incidit ἐκ τῶν χρηστῶν. Hîc autem periculo semper est locus: nunquam autem securitati, cùm hæc vrina sistitur ante rigorem. Nam ea emissa cùm rigor incidit sudorificus, nihil ab eo sperari, nec expectari potest præter incommoda corporis inflammati, vel exoluti: quoniam rigor & sudor veniunt ἐκ τῶν κακῶν, i. *è malis*. Omnia autem orta è malis, ipsa quoque sunt mala: sicut è bonis bona. Sin autem hic rigor frustra cietur, quoniam μετάστασιν facit ad diaphragma & caput; multum adiiciet præsenti periculo, ex grauiorum symptomatum accessione, cùm signa eduntur corporis liquefacti. Sunt autem. 6.Epid. part.1.

OLEOSA VRINA MEIENDO EMITTITVR] Quæ scilicet pinguis est de liquefacto adipe, qualem in eo commemorat qui cùm à febre incaluisset, liberaliter se inuitauit cibo & potu. Memorauit autem præceptor, cùm ab initio febris vrinam fecisset turbatam, crassam & rubram, similem iumentorum; ipsum die quinto, atque labentibus inde diebus, minxisse λεῖον ἐλαιῶδες, i. *oleosam læuem vrinam*, τηκεδόνος μὲν ἤδη συντηκτικῆς. Est enim genus alterum oleosæ vrinæ, i. colore & consistentia oleum referentis, quam facit ardor febrilis, non ipsa κακοήθεια: vnde qui homines ἐκ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἔχουσι σωτηρίως, ἐν τάχει κρίνονται, i. *ex aliis omnibus salutariter habent, citò iudicantur*. hist.12. 1.Epid. comment. ad hist.1. sect.3. 3.Epid.

16 Πονηρὸν δὲ ἐν ὀξέσι καὶ τὰ χλοιώδεα μὴ ἐπὶ χροιῇ ἐόντα.

Malum est etiam in acutis, cùm virescentes vrinæ sunt, nec superficie tenus.

ÆNIGMATICÆ huius prognoseos in virore, non in colore, vt ipsum nomen τῆς χροιῆς ostendit; hæc mihi videtur non minùs vera, quàm apposita explicatio. Vrina quæ toto liquore virescit, nec tantùm in superficie, est febris acutæ ipsum periculosè habentis quem semel inuasit: secus ac oleosa toto liquore quæ spem non adimit secundæ crisis, ac sæpe ad eam citò venturam apparet, cùm cætera bene fiunt bonis ægroti rebus. Nam oleosa vrina superficie tantùm conspicua, cuiusmodi est χνοῦς in iusculis carnium; quoniam talis funditur de pingui quod liquitur à febris κακοηθείᾳ; secus ab altera quæ est febrilis ardoris bilem gignentis, ipsamque cum sero vrinæ admodum permiscentis, & instar olei quodammodo facientis, nihil omnino sperabile post se relinquit, nihilque securitatis ostendit; multum autem periculi, vt demonstratum est superiore prognosi. Atque inter vrinam superficie tenus viridem, & positam sic oleosam; tantum profectò interest, quantum inter viridem & oleosam, cùm toto liquore sic ambæ cernuntur. Vrina enim quæ superficie tenus virescit, febris est quidem acutæ, sua vi totam vrinam non immutantis, proptereaque spem non adimentis pepasmi. Similiter oleosa vt χνοῦς, dominatu febris malignæ ipsum etiam corpus quod liquitur, teneri ostendit: vt iam nihil spei reliquum sit in natura. Vrina viridis toto liquore, bilis est in hepatite & in aorta incendio conflagrantis: vnde ipsius primùm flauæ in viridem mutatio est. Ex quibus apparet, quòd varia consideratio est certi periculi & incertæ securitatis in vrina herbacea & oleosa, vt ambæ huiusmodi sunt in superficie, vel in toto liquore. Nam in vrina viridi toto liquore, maiori periculo locus est quàm superficie tantùm tenus. At secus est in oleosa.

Ergo. MALVM EST ETIAM] Vel potiùs, *malum est autem*: vt illa particula, δὲ, superiori prognosi præsentem opponere videatur super iis quæ sunt epiphænomena maioris aut minoris periculi; prout illa cernuntur vel toto liquore, vel superficie tantùm tenus. Ergo. MALVM EST AVTEM] Quo scilicet nihil est peius profectum à febris incendio: si tantùm exceperis vnam nigredinem inde natam.

IN ACVTIS] Scilicet febribus, quæ & celeritate & vehementia eximiæ sunt, de quibus ea succrescunt, tanquam de fonte perenni, quæ hîc ponuntur mala, quæque vt emittantur meiendo, nullam adferunt leuationem febris acutæ, quam solùm intus subesse testantur, ac vires eundo acquirere. Non sic in morbo regio febris experti, nec tamen critico: sed obstructorum bilis meatuum symptomatico, quem sæpe vrina toto liquore virescens atque etiam nigra exoluit.

CVM VIRESCENTES VRINÆ SVNT] Χλοιώδεες, i. *herbaceæ*: ſunt autem herbæ χλωραί, i. *virides*: quam diſtinctionem preceptor ſemper apponit humori aut corpori ſaturato virore, vt demonſtrauimus commentario ad γλῶσσαν χλωεράν, contra Galenum.

NEC SVPERFICIE TENVS] Vt ſcilicet toto liquore vrina virore perfuſa ſit: nec tantùm habeat ἰώδεες ἐπαιώρημα, de quo iam diximus non ita pridem. Quòd ſi cuipiam nouum ſit & inauditum nomen τῆς χροιῆς pro ſuperficie; audiat Ariſtotelem, cuius hæc verba ſunt. Τὴν ἑκάστου σώματος ἐπιφάνειαν οἱ Πυθαγόρειοι χροιὰν ἐκάλουν. i. *Cuiuſcunque corporis ſuperficiem veteres Pythagoræi vocabant* χροιὴν. Et verò apud Hippocratem frequens eſt nomen τῆς ὁμοχροίας καὶ τὸ ὁμοχρῶν, pro æquali planicie. Pergamus ad reliqua.

libro περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν.

17 Ὀλέθριον δὲ ἐστὶ τῶν οὔρων, τό τε μέλαιναν τὴν ὑπόστασιν ἔχον, καὶ τὸ μέλαν· μᾶλλον δὲ ἐν τοῖσι παισὶ τὸ λεπτὸν τοῦ παχέος.

Peſtifera autem eſt inter vrinas quæ & hypoſtaſin habet nigram, & ipſa quoque eſt nigra. Sed pueris peſtifera eſt magis aquoſa.

AD NIGRAM vrinam de viridi tranſitus eſſe ſolet, vt bilis æruginoſæ in atram, quando ad vltima ventum eſt ſynceri liquoris vrinam fundentis, & peruſtorum corporum quæ intra vrinam ſunt aſpectabilia; ſiue illa reſidant, ὑφιστάμενα; ſiue ſuſpenſa ſint, ἐναιωρήματα; ſiue ſupernatent, ἐπινέφελα. Omnia enim pariter æqualitérque nigreſcunt, ſuis quæque locis diſtincta, & inde ſic nominata, vt poſui: quamuis eorum nominum ſignificatio non ſemper de loco ſit vbi apparent, in Epidemiis & aphoriſmis, tum in prognωſticis apud Hippocratem, vt ſuprà oſtendimus.

PESTIFERA AVTEM EST INTER VRINAS] i. Quæ ſigno peſſima eſt inter omnia febrium ἐπιφαινόμενα, vt eſt in illo prognoſtico. Ἔστι δὲ τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τοῖσι γυναιξὶ τὰ μέλανα τῶν οὔρων κάκιστα. i. *Sunt autem mulieribus pariter atque viris vrinæ nigræ peſſimæ*. Sic enim τὰ ὀλέθρια dici reperio, vnde ſalutis deſperatio eſt: tum ipſos ægrotos nominari pariter ὀλεθρίους, cùm deſperati ſunt. Prorrheticum eſt apud Hippocratem περὶ τῶν ὀλεθρίων, quod mentis aciem Galeno exacuit in comment. Eſt autem ſic poſitum. Τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα· θάνατον σημαίνει. i. *Pernicioſa quorum ſine ſignis leuatio eſt; mortem ſubeſſe teſtantur*. Quod certè prorrheticum, eſt de morbis in quibus eſt multitudo prauorum ſignorum: proptereáque cùm meritò eſſent terrifici; nunc planè funeſti ſunt quando eorum leuatio eſt ἄνευ λυτηρίων σημείων, i. *ſine ſalutaribus ſignis*. Ergo peſtifera eſt inter vrinas, de qua ſperabilis nulla curatio eſt febris acutæ, cuius ardore talis meiendo emittitur.

QVÆ ET HYPOSTASIN HABET NIGRAM] Non quidem natam de ſucci reliquiis, naturæ vim effugientibus in ſanguinis confectione: ſed de confecti eius incendio, ipſum in cineres conuertente.

ET IPSA QVOQVE EST NIGRA] Suo liquore, quem habet de ſero eorum qui ſunt in venis humorum: quod quidem pari conflagrat incendio.

SED PVERIS PESTIFERA EST MAGIS AQVOSA] Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret; omnium quidem deterrima eſt nigra vrina, quam facit ardor febris, peruredo ſerum & ſanguinem: ac tum ad vltima ventum eſt humorum incendio conflagrantium, vt in propinquo ſit ipſa naturæ alienatio. Sed tamen in pueris vrina aquoſa, proptereáque tenuis, longiùs abeſt à natura eorũ, quàm nigra vrina virorum atque mulierum: ac propterea peior cenſenda in illis, quàm nigra in cæteris. Scitum eſt illud Galeni ad hoc prognoſticum. Τὰ ἐναντιώτατα τοῖς κατὰ φύσιν ὀλεθριώτατα ὑπάρχει. i. *Vrinæ naturalibus maximè contrariæ; peſſimæ*. Qua de re dictum eſt nuper in aquoſa vrina. Quinetiam vrinarum nigrarum diſtinctio adducta iam fuit.

progn. 33. lib. 2.

18 Τοῖσι δὲ λεπτοῖσιν· τὸ ἀνάπαλιν ἢ συνεστραμμένοις. καὶ τὸ χαλαζῶδες, γονοειδὲς, διακεχυμένον· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπίπονον.

Contra eſt de vrinis tenuibus, quàm de concretis. Sed & grandinoſæ, geniturales, continenter effuſæ; laborioſum.

EADEM tamen mali ſignificandi vis: etſi cauſa eſt contraria; concretarum, inſignis ardor; tenuium, caloris imbecillitas deuicti. Grandinoſæ & genituralis hypoſtaſεως, eadem cauſa quæ liquoris craſſi ac velut concreti: ſicut antea audiuimus. Malum autem quodque, continuatione fit peius.

19 Ὀλέθριον δὲ ἐστὶ καὶ πᾶν τὸ λαθραίως οὐρούμενον.

Quinetiam pernicioſa eſt omnis vrina quæ clam emittitur.

HACTENVS

HACTENVS de vrinarum pernicie in earum liquore, colore, & iis quæ intra ipsas apparent. Nunc ad meiendi modum transitus est; cùm scilicet ea sine sensu ac voluntate meiendi emittitur: vbi periculo locus est maior quàm in vrinæ vitiis quæ intra matellam fuit iussu meientis emissa, & ibi excepta.

Ergo. QVINETIAM PERNICIOSA EST OMNIS VRINA] i. Pernicie vincit cæteras illa vrina, cuiusmodi tandem fuerit, liquore, colore, & iis quæ intrà sunt.

QVÆ CLAM EMITTITVR] i. Sine sensu ac sine vlla voluntate meiendi: secus ab ea quæ contra voluntatem ęgrè meiendo redditur, ob impotentiam continendi, vel à vesicę morbo, vel à symptomate; ac dicitur stranguria, quæ est inuita vrina, quemadmodum hæc iniussa. Huius iniussæ vrinæ quæ tum ἀναισθήτως, tum ἀπροαιρέτως clam excidit, duplex est omnis ratio atque causa: vna quidem διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν μορίων δι᾽ ὧν ἡ ἔκκρισις γίνεται, i. *ob sensus amißionem partium quæ illi excretioni dicatæ sunt.* Altera verò διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσεῖν, i. *quòd in labore sit animus.* De sensus amissione in excernendo, solenne est illud prorrheticum. Ἀπὸ κοιλίης λεπτὰ μὴ αἰσθανομένῳ διϊέναι, ἐόντι παρ᾽ ἑωυτῷ· κακόν. i. *Ex aluo tenuia infrà transmitti, nec sentienti, cùm sit apud se; malum.* De mentis labore in meiendo, scriptum est etiam illud prorrheticum. Τὰ οὐρέμενα μὴ ὑπομνησάντων· ὀλέθρια. i. *Quæ immemoribus vrinæ redduntur; perniciosæ sunt.* Quòd autem & sensus amissio, & mentis labor appareat in hac vrina iniussa, declarat illud, λαθραίως aduerbium, quod nos *clam* vertimus: cùm scilicet nulla vrinæ sensio excitatur; tum ex amisso sensu partium per quas elabitur; tum ex abolita seu deperdita phantasia. Est igitur iniussa vrina, iure optimo præter cæteras perniciosa, vnde ostenditur ipsa naturæ alienatio. Sed ibi demum alienatio magis lucet in omni corporis principatu, quando vrina clam reddita, iumentorum est similis: de qua in illo prorrhetico quæsitum est à præceptore. Ἆρά γε τουτέοισιν οὐρέεται οἷον εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀναταραχθείσας; i. *An his vrina redditur plena velut perturbatæ hypostaseωs?* Huius vrinæ clam redditæ, summa pernicies in illa prognωsi expressa est. *Quibus vrina clam illabitur ad pudendum; exoluuntur desperati.* Exoluuntur enim, collapsis omnibus naturæ præsidiis in animalitate sensus & motus: tum in nutricatu partium nutritiarum; & principatu cordis vitali. Sunt autem desperati, vacuitate cuiusque vitalis officij: ob eámque causam, sine vlla spe potiundæ & perfruendæ salutis.

prorrh. 46. f. 1. 1.

prorrh. 28. f. 1. 1.

Coac. 7. cap. 22. lib. 2.

20 Περιπλευμονικοῖσι δ᾽ ἐστὶν ὀλέθριον, καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ μὲν πέπον· μετὰ δὲ τὴν τετράδα, λεπτυνόμενον.

Peripneumonicis autem perniciosa est etiam quæ principio quidem cocta, post quaternarium tenuatur.

QVÆRENDA explicatio analytica huius prognoseωs, Coaca 53. cap. 16. lib. 2. Nunc adducenda est omnis exposita ratio vrinarum, & apponenda morbis acutis qui sunt in phlegmone viscerum & cum febre: quorum tametsi vrinæ, propria non sunt epiphænomena, sed συνεδρεύοντα; plurimum tamen eorum periculo aut securitati adiiciunt, prout apparent bonæ aut malæ. Theωrematis huius catholici authoritatem firmabit veritas hypotheseωs de, primùm cocta, mox cruda vrina, cùm sic meiendo emittitur in peripneumonia, vnde hîc positi peripneumonici nominantur.

PERIPNEVMONICIS] i. Illis quos occupat peripneumonia, quæ est pulmonis systrophica inflammatio: cuius symptomata hæc sunt; febris assidua; difficilis respiratio, parua, & frequens; calida expiratio; pectoris grauitas; dolor sub omoplata qui prorepit ad iugulum & ad mammas; angustia & anxitudo; delirium quoque ipsum.

PERNICIOSA EST ETIAM] i. Multum periculo adiicit peripneumoniæ, signo & causa: tum propter μετάστασιν ad pulmones; tum propter collapsam virtutem coquendi, cùm hæc mutatio incidit coctæ in tenuem.

QVÆ PRINCIPIO QVIDEM COCTA] Non quidem de febre mitificata, quæ nulla subest, nisi quatenus peripneumoniæ symptomatica: sed cocta, de more institutóque naturæ, in bene morata chyloseωs & hæmatoseωs officina. Sic enim res eunt principio peripneumoniæ, vt in pulmonis vitio maneat sæpe integritas naturalis œconomiæ.

POST QVATERNARIVM] In qua periodo nihil adhuc criticum peripneumoniæ, foras exire cœpit, sicut exire debuit, cuiusmodi sputum est pauco permixtum sanguine: sed contrà pulmonis phyma est crudum, crescítque sicca eundo peripneumonia, & propagatur in vitium naturalis œconomiæ.

TENVATVR] i. Aquescit cruda, eo periculo peripneumoniæ, quo ipsius parωtidis etiam coctæ: cùm paulisper vrina cocta transit in crudam, vt suprà iam vidimus.

21 Πλευριτικοῖσιν οὖρον αἱματῶδες ζοφῶδες, μεθ᾽ ὑποστάσιος ποικίλης ἀδιακρίτου· θανάσιμον ἐν τέσσαρσι καὶ δέκα ἡμέρῃσιν, ὡς ἐπιτοπολύ.

Pleuriticis vrina prærubra, caliginosa, cum varia hypostasi, nec discreta; maximam partem mortifera est quatuordecim intra dies.

Coac. 7. & 8. cap. 16. lib. 2.

IAM PRIDEM constat, quòd pleuriticorum res sunt in tuto cùm liberalis est atque libera citò anacatharsis. Sed ei securitati multum prodest; aluum mollescere, sputum colorari, strepitus in pectore nullos edi, vrinam conuenienter meiendo emitti. Nam horum contraria difficilia sunt. Atque vt ea tantùm attingam quæ sunt vrinæ contraria, qualis adducta est in hac prognosi; pleuriticorum non est tam certa leuatio ex anacatharsi, quàm grauis offensio ex hac vrina, siue ipsius causa vnde mouetur. Enimuero nihil prodest vrinam conuenienter emitti, si manet sicca pleuritis, vel malè humescit, cum prauitate sputi. Sed non minora pleuriticum manent incommoda ex causis quæ adsunt prauæ vrinæ, quàm ipsum beant commoda ex bona & facili anacatharsi. Tantum enim pleuritidi accedit causæ morbificæ ex domicilio prauæ vrinæ, quantum spuendo detrahitur. Est quidem ἀναγωγὴ libera è thorace. Verùm quid prodest pleuritico si eò anadrome est perennis è foco prauæ vrinæ? Et verò pleuriticis de praua vrina similiter accidit vt pictoris ancillæ quæ à parotide cocta interiit, quòd faceret crudas vrinas. Quòd si pleuritidis cruditas, aut sputi prauitas, ex æquo certet cum prauitate vrinæ, de vitio naturalis œconomiæ, aut partium quæ liquuntur, aut etiam de febris ardore; longa non erit vitæ permansio: sed cita eius discessio, vbi collabitur vel impedita cessat œconomia, tum spiritus, tum nutricatus, per quam vita hominum sustentatur.

Ergo. PLEVRITICIS] Quos malè habet periculosè inflammatio tunicæ costis intextæ: cuius hæc signa sunt pathognomonica; lateris dolor pungens; difficilis respiratio, parua, & frequens; febris assidua; sicca tussis. Posita inflammatio tunicæ costis intextæ, systrophica est: quam ibi facit rheuma consistens, de rheumate concitato sanguinis biliosi. Nam cætera signa quæ fiunt, quæque apparent pleuriticis, veniunt propagata per ἐπιγένεσιν rheumatis concitati & consistentis.

6. Epid. part. 1. aph. 78. 4.

VRINA PRÆRVBRA] Non quidem cruentata de sanguine mixto vrinæ, qualis est calculosorum qui οὐρέουσιν αἱματῶδες, vt annotauit Hippocrates: nec verò cruenta, quam fundit venula rupta in renibus: sed αἱματῶδες, quæ instar sanguinis colorata nominatur οὖρον ἐξέρυθρον, i. *vrina prærubra*, quæ sic apparet ex inflammato sero, vel ex syncera bile qua multùm saturata, similiter rubet vt sanguis. Ac generatio quidem vrinæ prærubræ quorsum appareat, suprà iam dictum est in prauis vrinis.

3. Epid. part. 3.

CALIGINOSA] i. Vmbrosa. Sic enim reperio τὸ σκιῶδες apud Hippocratem, authore Galeno, idem significare quod τὸ ζοφῶδες. Verba Galeni hæc sunt. Σκιῶδες εἶπεν ἐν ἴσῳ τῷ ζοφῶδες, ὅπερ σημαίνει τὸ μὴ λαμπρὸν, μηδὲ καθαρὸν, μηδὲ ἀκριβῶς αἴθριον. ἔτι δὲ τὰ σκιώδη καὶ σκιερὰ πάντα ὀνομάζεται τὰ πρὸς τὸ μέλαν ἐκτρεπόμενα. τοῖς τοιούτοις δὲ καὶ τὸ ζοφῶδες ἐπιφέρειν ὄνομα, καὶ τὸ φαιὸν ἐγγὺς τοῦ μέλανος ὄν. i. *Vmbrosum dixit pro eo quod est* ζοφῶδες, *quod quidem significat id quod non est clarum, nec purum, nec exactè serenum. Et verò quæ sunt vmbrosa, quæque opaca, omnia sic nominantur ad nigrum tendentia, quibus & ipsum nomen* ζοφῶδες *imponunt, ipsúmque adeo fuscum quod in propinquo est nigri.* Illic de aëre sermo est caliginoso nigro aut fusco, cuius appellatio de simili causa, vrinæ tribuitur. Ergo vrina caliginosa, fusca, vmbrosa, simili ratione vt aër, de nube opaca suam agnoscit opacitatem ex fusco enæoremate, vel ex fuligine sparsa per totum illius liquorem.

CVM VARIA HYPOSTASI] Cuius varietas, variarum quoque affectionum præ se fert argumenta.

NEC DISCRETA] Vnde fit ἀκατάστατος: qualis est vrina θρομβώδης, à flatulento spiritu, & summa infirmitate caloris natiui.

MORTIFERA EST] Mortem subesse testatur; collapsa vtraque tam spiritus, quàm nutricatus œconomia: tum succrescente noua in horas recrudescentis morbi materia, ex vitio hepatis & hepatitis.

VT PLVRIMVM INTRA XIIII. DIEM] Qui finis est acutorum morborum, vel ad interitum, vel ad salutem. Sic autem non accidit pleuritico Anaxioni, quem scribit Hippocrates reddidisse οὖρα εὔχροα πολλὰ, λεπτὰ, ídque circa initia: sub crisin verò, cùm expurgasset multa concocta, exhibuisse multam & albam hypostasin in vrinis, atque ita fœliciter conualuisse.

22 Θανάσιμον τε καὶ ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσι συντόμως, καὶ τὸ πρασοειδὲς, μέλαιναν ἔχον ὑπόστασιν, ἢ πιτυρώδεα.

Sed illud confestim mortiferum est in pleuriticis; vrinam reddi porraceam, cum nigra hypostasi aut furfuracea.

NIHIL ERAT necesse huc aduocare signa funesta quæ in vrinis cernuntur ad calamitatem mortiferam sæuæ pleuritidis, & sputo carentis, vel ἀκαθάρτῳ prauam edentis; cùm ipsa pleuritis homini necando per se sufficiat. Et verò in secura pleuritide, merito ἀνακαθάρσεως, tantum illius securitati detrahunt signa hîc posita, quantum periculo periculosæ adiiciunt. Sed fuerit operæprecium demonstrare, cur hîc tam citò siue confestim mortiferum sit, vrinas reddi porraceas, ac nigra furfureáve hypostasi præditas: cùm supradictæ in pari casu pleuritidis, vitam vix antè finiant, quàm ventum sit ad decimumquartum

quartum

quartum diem. Enimuero, vrinarum viridium toto liquore coloratio eſt ab æruginoſa bile per venas diffuſa: hypoſtaſεως nigræ aut nebuloſi enæorematis materia eſt ſanguis peruſtus incendio: furfuraceæ autem cum cruda vrina, porrigo venarum; ſimiliter vt cum craſſa, veſicæ. Ex quibus apparet, quòd in pleuritide partem ſpirabilem occupante, citò ventura mors eſt, vbi colliquatio eſt & conflagratio partium nutritiarum atque humorum: ſicut hîc poſitæ vrinæ teſtantur.

23 Καυσώδεσι δὲ κατόχως· κάκιστον οὖρον ἐστὶ τὸ ἔκλευκον.

Iis autem quos occupat febris ardens, aut iis qui cum febre ſunt catochi; vrina eſt peßima, multùm alba.

Hic de vrina ſermo eſt quæ, contra naturam morbi, aquoſa emittitur: ſiue illius comparata ſic ratio eſt de cruditate: ſiue tincturam eius deleuerit tranſitus bilis ad caput, & ipſam aquoſam reliquerit. Nam raptæ vrinæ nulla hîc mentio, nec item proruptæ, quæ faciat opinionem aquoſæ.

Iis avtem qvos occvpat febris ardens] i. Qui febris ardentis dominatu tenentur. Sic enim ponitur aduerbium illud κατόχως, pro eo quod firmiter fixum eſt. Sed alia quoque illius ſignificatio eſt. Igitur, iis quos occupat febris ardens quæ inter acutas eximia eſt; rapto in venas ichore vbi conflagrat incendio: tum quia ichωris fera eſt qualitas: tum quia venæ labore & ſiti exaruerunt. Nam de natura cauſi & cauſis dictum eſt ſuprà in febribus, ex Hippocratis lib. 4. de acutorum morborum diæta. lib. 1. huius operis.

Avt iis qvi cvm ea svnt catochi] Non quidem illi propriè qui ſtupent attoniti, & quibus eſt impotentia conniuendi à ſiccitate, & frigida intemperie contraria cωmati, quod cernitur in conniuentia penè inuita, planéque iniuſſa: ſed illi potiùs qui, catochorum more, palpebris nunquam conniuent, oculóſque oſtentant firmiter fixos atque immobiles; tum cœptis immanibus efferi, ſomnum inire non poſſunt, oculíſve aut pectore noctem accipiunt, & ſunt phrenitici, quales deſcripti ſunt illo prorrhetico. Οἱ κεφαλαλγικοὶ κατόχως, παρακρούοντες, κοιλίης ἀπολελαμμένης, ὄμμα θρασύνοντες, ἀνθηροὶ· ὀπισθοτονώδεες γίνονται. i. *Caput vehementer dolentes, deliri, aluo ſuppreſſa, oculis ferocientes, rubentéſque facie; opiſthotonici fiunt.* De quibus aliàs multa ſunt à nobis conſcripta.

Vrina est pessima] Periculo reddita citò venturæ mortis, quòd ea morbo adiiciat ex euentu, & ſigno infirmitatis ſummæ caloris natiui ac virium.

Mvltvm alba] Cuius adducta eſt ratio & explicata nuper cur ita ſit, cùm in febre acuta, tum verò in phrenitide.

24 Οὖρον δὲ ὠμὸν, πλείονα χρόνον γινόμενον, τῶν ἄλλων σωτηρίων ἐόντων· ἀπόστασιν καὶ πόνον σημαίνει· καὶ μᾶλλον ἐν τοῖσιν ὑπὸ φρένα.

At verò vrina cruda iam diu ſic reddita, ſi cætera ſint ſalutaria; abſceſſum denunciat cum dolore: ídque in partibus quæ infrà ſunt ſub diaphragmate.

Crises morborum quibus eorum diſceſſio eſt, ſuſcipiuntur & abſoluuntur; aliæ quidem excretione humoris morbifici; aliæ verò abſceſſu, cùm de humoris pepaſmo & partium neoteriſmo natura τὴν ἔφοδον mouet in paroxyſmo. Ac ſanè diuturnorum morborum, niſi pòſt exacerbentur, vt in Cleanactide octogeſimo; proprij ſunt abſceſſus ad inferas partes, quando eorum diuturnitas in pepaſmi difficultate conſiſtit, meatuúmque anguſtia; validæ autem ſunt adhuc vires naturæ: alioqui pro abſceſſu, corruptio expectanda, quæ cachexiam inducit. Nam acutorum criſes, potiſſimùm excretione ſuſcipiuntur ἔξω καὶ εἴσω; tum per ſudores; tum etiam per hæmorrhagiam: ídque iuuenibus, quorum meabiles ſunt humores, meabile item corpus, ac iuueniles motus naturæ. Quę tria ſunt ad vacuationem criticam liberalem & liberam neceſſaria. Longa morborum hiſtoria eſt à cruditate humoris morbifici, deficiente pepaſmo. Non enim hîc cæteras diuturnitatis cauſas agnoſco. Cruditas autem cernitur in proprio excremento, quod eſt vrina, cùm diu tenuis & aquoſa emittitur, qualem iam poſuit ſuperiore prognωſi. Ac διάνοια quidem authoris eſt, atque ſcopus intelligetur examinando prognωſin quæ ſic conſcripta eſt.

At vero] Diſiunctiua particula, δὲ, aliò me conuertit ad iudicandum de ſimili ſigno.

Vrina crvda] i. Expers omnis pepaſmi, qualis eſt alba: nec ea quidem ſic colorata de bile aliò deriuata, furſúmve ad caput tranſmiſſa, vt modò vidimus; ſed coctionis vacuitate alba & aquea, nec verò id vitio coquentis naturæ; ſed multùm oppreſſæ.

Div sic reddita] Vt nulla ſit excuſatio nec ineuntis morbi, nec paroxyſmi: quibus temporibus cruda meiendo redditur & aquoſa.

Si cætera sint salvtaria] Non quidem quæ certam diſceſſionem morbi oſtendant, vt certè oſtendi non poteſt in cruditate proprij excrementi, quod eſt vrina: ſed quæ ſperabilem vitæ ſalutem denunciant ex mitiori morbo: vbi nec inflammatio, nec venenata qualitas, nec item nobilium partium occupatio, interitus metum adferunt: cætera autem votis naturæ reſpondent ac medici; quæ ſunt; libertas ſpirandi, cibi ac ſomni benignitas, ſæui doloris & cruciatus vacuitas. Denique ſigna omnia quæ cernuntur in qualitate corporis, in actionibus & excrementis, proximè abſint à naturali ſtatu.

Abscessvm denvnciant cvm dolore, &c.] Non eum quidem qui fit κατ' ἐκροὴν, ſed κατὰ τὴν ἀπόθεσιν, ab vna parte in aliam: quod vocat præceptor ἄλλη ὅπη δεῖ. De quo eſt illud præceptum. *Abſceſſus rarò iis fiunt, quibus rigores tum critici, tum periodici.* Nam calidorum morborum qui cient rigores, excretio critica eſſe ſolet. Tum illud etiam. Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ· τουτέοισιν ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα, ἢ πόνοι γίνονται. i. *Quibus longæ ſunt febres; iis tumores ad articulos, aut dolores exoriuntur.* Vbi Galenus febrium diuturnitatem agnoſcit ductam ex craſſis aut multis, aut frigidis humoribus, vnde naſcuntur febres quibus ad concoctionem longo eſt opus tempore: propterea in iis conſentaneum eſt phymata exoriri, &, quod redundat, prolabi ad articulos.

6. Epid. aph. 44. 4.

25 Ἀλγημάτων δὲ ἐν ὀσφυϊ πλανωμένων· ἐς ἰσχίον, καὶ ἐν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ.

Dolorum per lumbos oberrantium, & cum febre, & ſine febre; ad iſchium tranſitus eſſe ſolet.

Qvoniam de abſceſſu dictum eſt qui de vrinis crudis futuris oſtenditur in articulis qui ſunt infra ſeptum tranſuerſum; hîc ſignum eſt eius abſceſſus qui occupando iſchium, facit iſchiadem. Nam criticorum abſceſſuum communis præſenſio comparatur, primùm ex morbi ſpecie, vt in aſſidua febre lenta laborioſa; nam intermittentium longiorum mutatio eſt in quartanam: mox in ætate conſtanti, cùm iam in promptu non ſunt tria commoda excretionis, vt in adoleſcentia & iuuentute: tum in tempeſtate hyberna: præterea in iis quæ ſunt epiphænomena, tam excrementa, vt crudæ vrinæ; quàm ipſa qualitas faciei, cùm eſt turgidula, decolor, & venæ micantes: poſtremò ſi laſſitudo ſit alicuius partis aut dolor. Quibus accedit febrium acutarum inchoata excretio quæ ad ἀπόστασιν ſe conuertit.

Ergo. Dolorvm qvi per lvmbos oberrant] Vt oberrandi cauſa in lumbis poſita eſſe videatur, nec aliunde profecta: quod certè abhorret à ſenſu prognoſeως. Sed hic loquendi modus, ἐν ὀσφυϊ, pro κατὰ τὴν ὀσφῦν, frequens eſt apud Hippocratem.

Et cvm febre, et sine febre] Tum à catarrho ſimplici prolabente ad lumbos: tum facta illuc metaſtaſi humoris morbifici.

Ad ischivm transitvs esse solet] Quoniam rheumatis propagatio è lumbis ad iſchium; facillima eſt, tanquam à parte qua iſchium continetur. Ac de humoris tranſitu ſine febre à lumbis ad iſchium, ſolennis eſt illa prognωſis iam pridem expoſita. *Quibus rectè valentibus, hyeme frigus eſt circa lumbos atque grauitas leui de cauſa; tum aluus ſubſiſtit infera, & ſupera in officio eſt conuenienter; iis vel iſchias, vel renum dolor contingit, vel etiam ſtranguria.* Cum febre autem, de lumbis ad iſchium humor prorepit, quemadmodum ſcripſit præceptor his verbis. Τοῖσι πολλάκις ὑποστρεπτικοῖσιν ἢν ἑξάμηνον ὑπερβάλλωσιν· ἰσχιαδικὴ φθίσις ἐπιεικέως γίνεται. i. *Quibus autem eôdem & inde ſunt crebri relapſus; iis, exacto ſemeſtri labore, iſchiadica tabes venit.*

Coac. 150. lib. 1.

26 Τὸ δὲ ἐκπεμπόμενον λίπος ἴσχον οὖρον ἐν ὑποστάσει· σημαίνει πυρετόν.

Vrina autem liberaliter meiendo emiſſa, quæ habet pinguem hypoſtaſin; febrem abire denunciat.

Inchoata eſt Græca lectio ἐν τῷ κατηγορουμένῳ, cùm ait, πυρετὸν σημαίνει, i. *febrem denunciat.* Non enim hoc ſpectat ipſa prognωſis, vt tantùm nos doceat febrem denunciari ab vrina deſcripta. Nec verò id nouum eſt, nec etiam febri tantùm denunciandæ appoſitum: ſed eius qui ægrotat periculo aut ſecuritati. Et quoniam τὸ ὑποκείμενον orationis, renouat mihi memoriam ſecundæ prognoſeως in hoc capite poſitæ, viſum eſt ipſum accommodare τῷ κατηγορουμένῳ illius iam ſuprà expoſitæ. Eſt autem ſic poſitum. Ταχεῖαν δὲ καὶ λύσιν σημαίνει. i. *Ac citam quoque dimiſſionem febris oſtendit.* &c. Hanc igitur ita ſcribẽdam & examinandam cenſeo ad normam & præſcriptionem illius.

VRINA AVTEM LIBERALITER EMISSA] Quæ olim parcè reddita multùm ſpiſſa ac θρομβώδης; nunc pleno meatu, plenáque manu emittitur, facta tenuior. Qualem fluxiſſe accepimus illi Pericli, de quo hæc ſcripſit Hippocrates. Δευτέρῃ πάντα παροξύνθη· οὖρα μέντοι παχέα μὲν ἦν, ἱδρυμένα δὲ μᾶλλον. i. *Secundo exacerbata ſunt omnia: vrinæ nihilominus erant craſſæ, & ſubſidentiæ multæ.* Et mox. Τρίτῃ πυρετὸς ἐμαλάχθη, οὔρων πλῆθος, πέπονα πολλὴν ὑπόστασιν ἔχοντα. i. *Tertio, febris mituit, vrinarum copia coctarum, multam hypoſtaſim habentium.* Ac de vrina pauca & craſſa, mox autem multa & tenui, ſolennis eſt ille aphoriſmus. Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα οὐκ ἀπυρέτοισι· πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται τοῖσιν ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ βραχέων ὑπόστασιν ἴσχει. i. *Quibuſcunque ſtillant primùm vrinæ craſſæ grumoſæ, paucæ non febris expertibus; mox copioſæ fluunt; magnopere proſunt. Maximéque ſi iam ab initio, aut non ita multò pòſt, hypoſtaſin exhibent.* hiſt.6.part.3. 3.Epid. aph.69.4.

QVÆ HABENT PINGVEM HYPOSTASIN] Non autem velut araneæ telam, enatantem in ſuperficie: quod pinguis eſt proprium liquefacti, nec reſidentis in fundo, ſicut hîc dicitur de pingui hypoſtaſi, multa & craſſa, vel etiam ſimili genituræ, in qua τὸ κρίσιμον agnouit Hippocrates, cùm febris eſt mitior. Quod etiam ſuprà iam diximus.

FEBREM ABIRE DENVNCIAT] Signo & cauſa diſceſſionis. Signo quidem mitificati humoris morbifici, liberorúmque meatuum. Cauſa autem, de copia vacuati humoris, quæ cernitur in liberali vrina, quæ fuerat antè pauca: tum in copioſa hypoſtaſi quæ pinguis apparet ſimilitudine; non reapſe: cuiuſmodi eſt χυλὸς pinguium iuſculorum.

27 Τὸ δὲ αἱματῶδες ἐν ἀρχῇ οὐρηθὲν· χρόνιον. τὸ δὲ ἀναπεταραγμένον, ἀνιδρύμενον· ὑποστροφήν. τὸ δὲ λευκὸν, οἷον ὑποζυγίων· κεφαλαλγίην. τὸ δὲ ὑμενῶδες· σπασμόν.

Cruenta verò vrina principio reddita; longi eſt morbi: at perturbata, quæ non ſubſidit; recidiuæ: ſicut & alba, qualis eſt iumentorum; cephalalgiæ: pelliculoſa autem; conuulſionis.

PARVM FIDELITER ſcripta eſt hæc prognoſis, ex aphoriſmis: verbáque ipſa, nec verè, nec appoſitè poſſunt referri ad ea de quibus dicuntur, ſi quis ipſorum aucupio velit attēdere: tum quædam ſunt addita, quædam detracta minùs conuenienter ſuo quæque τῷ κατηγορουμένῳ. Faciam tamen ſedulò vt veritas luceat ex dioriſmo verborum & rerum.

CRVENTA VERO VRINA] Cruenta, inquam, ſi de cruore qui vel vrinam tingit, vt in nephriticis calculoſis; vel qui meiendo ſyncerus emittitur, rupta in renibus venula; aut qui proluuiem refert prærubram carnium quæ aſſando liquuntur (id enim propriè ſignificat τὸ αἱματῶδες οὖρον) certè non video quomodo hæc vrina longi eſt morbi; quin potiùs citò mortiferi. Sin autem cruentæ vrinæ ſignificatio ad prærubram refertur, quæ fit eiuſmodi, vel multa bile ſaturata, vel etiam rutila inflammatione ſeroſi liquoris; profectò hæc potiùs breuis eſt morbi, quàm longi. Ergo vt vera ſit clauſula morbi longi de vrina quæ initio cruenta emittitur; ſignificatio erit ſubrubræ quam fundit liquor ſeroſus è ſanguine, qui admodum mitis, facilè mitificari ſe ſinit: non tamen tam citò; quòd eius pepaſmo reſiſtat humiditas nimia.

AT PERTVRBATA QVÆ NON SVBSIDIT; RECIDIVÆ] Hîc recidiua non eſt in metu quæ incidit ab inchoata criſi, non autem perfecta. Quî enim ſperabilis eſſet criſis in perturbata vrina ſimili iumentorum, de qua formidabilis eſt vitæ diſceſſio, aut grauiorum malorum acceſſio, vt cephalalgiæ & conuulſionis? Vide Galenum ad aphoriſmum 70.4. Ac ſatis iam de hac prognωſi.

28 Τὸ δὲ πτυαλώδεις ἔχον ὑποστάσιας οὖρον, ἢ ἰλυώδεις· ῥῖγος δηλωτικόν.

Vrina autem quæ ſputiformes habet hypoſtaſes, aut limoſas; rigorem denunciat.

ENIMVERO criticus rigor qui ad hæmorrhagiam vel ad ſudorem ſemel tantùm cietur in febre ardenti, non niſi cohibita ſponte vrina, cietur, cùm ea cohibitio venit ἐκ χρηστῶν, & ad ſpeciem criſis apparet de ſignis pepaſmi quæ index quartus exhibuit ad ſeptimum inde præuiſum. Periodici autem rigoris nulla præuiſio eſt, niſi de ſpecie ac de periodo atque typo febris ipſius rigoriferæ, qualis eſt tertiana exacta. Quæ igitur ſigna ponuntur in hac prognωſi; non alium certè rigorem denunciant, quàm ſymptomaticum; ſi modò vllum denunciant. Eſt enim rigoris vnus idémque index, qui & illius cauſa. Nam vbi eſt empyema concluſum in vomica, vel effuſum; ibi cietur rigor: & vbi cietur, ibi empyema

lib.6. Epid. & 5.aph. ſubeſſe teſtatur. Vetus eſt illud Hippocratis. Ῥῖγος ἢ ἀπὸ τῶν ἀγγείων, ἢ ἀφ᾽ ἑλκέων. Quæ cùm ita ſint; huc reuocanda eſt lectio ipſa prognoſεως, vt veritas inde luceat.

Ergo. VRINA AVTEM QVÆ SPVTIFORMES HABET HYPOSTASES] Fortaſſe meliùs, ὑδατώδεις, i. *albumineas*, quæ valent plurimùm ad exoluendam conuulſionem, quando materia conuulſifica fertur de neruis ad venas, vnde funduntur illæ vrinæ. Sed non ſatis ad rigorem mouendum; niſi conuulſio priùs neruorum tranſeat in concuſſionem, forti conatu naturæ. Ac tum rigor ille prænuncius eſſet hypoſtaſis albumineæ; non hæc rigoris. Nam ſputiformis hypoſtaſis, non niſi de vitiis renum aut veſicæ apparet, quæ illis in partibus ſæpe ſunt rigorifera.

AVT LIMOSAS] E limo partium quæ liquuntur, aut quibus per totam ſubſtantiam diffuſum eſt empyema cœnoſum vel amurcoſum: non autem in membrana collectum. Hîc non eſt mirum, rigorem moueri ὡς σύμπτωμα, qui empyema illic ſubeſſe teſtatur, vbi crebrò cietur, ſicut in cæteris empyematis.

29 Τὸ δὲ ἀραχνῶδες· σύντηξιν.

Illa verò quæ habet velut telam araneæ; colliquamentum oſtendit.

PARTIVM quæ liquuntur ſigna ſunt in vrinis funeſta, vt ſuprà oſtendimus, vbi expoſita colliquatio eſt quæ apparet in oleoſa & pingui vrina quæ inſtar araneæ cernitur in ipſius ſuperficie: velut χναῦς pinguium iuſculorum. Nam oleoſæ vrinæ diſtinctio eſt adducta. Huius prognoſεως ſic lectio eſt in prognoſtico. Καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι· συντήξιος γὰρ σημεῖα. i. *Et pingues quoque ſuſpenſas araneoſas hypoſtaſes improbare decet, vt colliquationis ſigna.*

30 Τὰ δὲ ἐν πλανώδεσι πυρετοῖσι μέλανα νεφέλια τεταρταῖον.

Quæ in erraticis febribus ſunt nigræ nubeculæ; quartanas denunciant.

HIC PRIMVM in febribus quæ ſint erraticæ, & cur ita, quærendum: mox exponenda eſt ratio ſigni huius quod in vrina cernitur erraticarum quæ tranſeunt in quartanas. Enimuero hîc ſunt πλανώδεις πυρετοί, quas idem alibi vocat πλανῆτας, i. *febres erraticas*: ob eam ſanè cauſam, quòd illæ, vt idem author eſt, διαλείπουσι καὶ καταλαμβάνουσι, πεπλανημένον τρόπον, i. *intermittunt ac denuo inuadunt, modo erratico.* Erratica autem ratio intermittendi & inuadendi, ſic ponitur à Galeno vbi enarrat qui ſint πλανῆτες πυρετοί. Sic enim ait. *Erraticæ febres inordinatos ac certo typo carentes habent paroxyſmos particulares.* Cur autem ſint ita; primùm ex lib.3. prognoſt. tum ex lib.1. Epid. & ex 1. lib. Coac. in tritæophya erratica oſtendimus. Igitur febres erraticas ita eſſe, ob eámque cauſam paroxyſmos habere incertos, narrat Galenus, cùm vniuerſi corporis non vna eſt, eadémque affectio: ſed in quibuſdam partibus humor cietur, in aliis manet immotus: tum verò in aliis quidem putreſcit atque feruere incipit. Huiuſmodi quoque ſunt tritæophyæ febres, de quibus hæc ſcripſit præceptor. *Igitur longa erant ac difficilia; tum ſine ordine vaga & errabunda; tum ſine criſi, exactum ad morbum, fiebant quæ illis in febribus apparebant; videlicet rigores, ſudores, vrinæ.* Atque rigoris quidem incerti cauſam oſtendimus ad illam prognωſin. *Tritæophyarum febrium incerti rigores qui medio febris curſu exacerbantur; valde maligni.* Ex cuius notitia demonſtratur illa prognωſis. *Tritæophyæ febres erraticæ, in pares mutatæ; ſunt contumaces.* Certiſſima autem ſecuritas eſt, quòd ἀταξία paroxyſmorum typi expertium, inde venit, cùm ex multiplici cacochymia, quam tempeſtates intempeſtiuæ, atque diætæ vitia pepererunt; retro ſublapſa refertur naturalis œconomia; tum ipſa æqualitas labefactatur partium gignentium, trahentium, aut ſuſcipientium excrementa, quæ non ſunt ampliùs æqualia quantitate, ſimilia qualitate, nec item ampliùs tractu eodem temporis, iiſdémque collecta periodis, & excluſa vt ſolebant, dum bene eſſet morata œconomia, ſimilitérque partes affectæ. Sed inter febres erraticas, continuarum quidem longarum, proprij ſunt abſceſſus; intermittentium verò diuturnarum, μετάπτωσις in quartanam. Quemadmodum autem id fiat, cauſa & ratio adducetur.

1.Epid. lib.3. progn. — Coac. 27. lib.1. — Coac.39. eiuſd. lib.

Ergo. IN ERRATICIS FEBRIBVS] Quarum incerti ſunt paroxyſmi, & ipſæ periodi ſunt typi expertes, ob multiplicem cacochymiam, variámque partium affectionem.

NVBECVLÆ NIGRÆ] Ductæ è venis, in quibus tum omnibus eadem prorſus affectio eſt in dominatu nigri humoris.

QVARTANAS DENVNCIANT] Quæ ortus principia ducunt ex nigro humore quem genuit bilioſus & varius febris erraticæ intermittentis: cùm ſcilicet affectionum varietas in variis partibus, vbi aliter atque aliter humor putreſcens mouetur, aut primùm ferueſcit, vel contrà immotus; cùm, inquam, varietas affectionum tranſit in vnam venarum affectionem. Sic enim μεταπτώσεων diſtinctio eſt

lib.3. progn. quæ cadunt in febres, apud Hippocratem in hac prognωſi. Χρὴ δὲ καὶ τὴν μὲν ἀπόστασιν προσδέχεσθαι, συνεχέος ἐόντος τοῦ πυρετοῦ· ἐς δὲ τεταρταῖον καταστήσεσθαι, ἢν διαλείπῃ τε καὶ καταλαμβάνῃ πεπλανημένον τρόπον, καὶ ταῦτα ποιέων τῷ φθινοπώρῳ προσπελάζῃ. i. *Porro abſceſſum expectare oportet, ſi continua ſit febris: tranſituram verò in quartanam, ſi intermittat, prehendátque erratico modo; ídque faciat propinqua autumno.*

Τὰ δὲ ἄχροα

31 Τὰ δὲ ἄχροα μέλασιν ἐναιωρεύμενα, μετ' ἀγρυπνίης καὶ ταραχῆς· φρενιτικά.

Decolores autem quæ nigra ostentant enæoremata, ídque cum vigiliis & perturbata mente; phrenitica.

VETVS EST illud Hippocratis. *Positis duobus magnis, oriunda inde sunt magna.* Et. *Quando affectæ causæ excipienti accedit vis magna efficiendi; magnum est quidpiam quod exurgit.* Nam τὸ ἐπιδεκτικὸν καὶ τὸ ποιητικὸν ex æquo certant ad id quod instituunt efficiendum. Ergo si vrinæ decolores nigris appensæ enæorematis, parem nactæ fuerint affectionem cerebri ad excipiendam vim summam ardoris & bilis, cuius πᾶσαν τὴν ὁρμὴν eò cieri tales vrinæ denunciant; certum est illic phrenitidem mox excitatum iri, domicilio inflammato rationis ipsius. At præparatio τοῦ ἐπιδεκτικοῦ ad excipiendam vim summam ardoris & bilis, cernitur in vigiliis & perturbata mente. Quemadmodum autem hæc fiant & inde appareant; declarabit examen ipsius prognoseωs quod sic aggredior. 6.Epid. part.4.

DECOLORES AVTEM] i. Coloris expertes, cuiusmodi sunt τὰ ὑδατώδεα, i. *aquosæ*, vt nominantur in aphorismis eo euentu phrenitidis quem author hîc posuit. Sunt autem decolores & aquosæ, non quidem per se coloris expertes, cuiusmodi esse dicuntur proruptæ aut raptæ, quibus prærepta fuit occasio coctionis: sed quibus deleta est coloratio illa bilis qua priùs saturatæ fuerant de concitata bile sursum ad caput, vnde non habet exitum per hæmorrhagiam; sed inflammationem ibi mouet, vbi subsistit, quæ ipsam bilem è venis denuo ad se rapit.

QVÆ NIGRA OSTENTANT ENÆOREMATA] i. Ad verbum, *nigris appensæ.* Quam dialectum Galenus exagitat vt solœcismum, qui frequens est apud Hippocratem, nec Hippocraticam minuit maiestatem. Metonymia est rei quæ continet, pro ea quæ continetur. Nec verò absurda est hypallage, vrinam dicere nigris appensam, pro iis quæ in vrina cernuntur appensa. Sed hæc indigna sunt tanto authore Galeno, qui ad nauseam vsque, hoc ipsum repetit. Ergo vrinæ decolores quarum deleuit colorem concitatio bilis ad caput quæ ipsas antea colorabat, mirum videri non debet si nigra ostentāt enæωremata, iis appensa de nigro humore quem genuit ardor febrilis in sanguine torrefacto, vel in corporibus quæ ab eo liquuntur. Talis est ratio vrinarum tenuium oleosarum, quæ oleosæ non sunt proprio ipsarum liquore atque colore: sed enatante in ipsis velut araneæ tela de pingui quod liquitur, qualis apparet χαῦς in carnium iusculis; vt suprà monuimus ex præceptore. Et verò de nigris vrinis, déque illis omnibus quæ vel subsidunt intra vrinas, vel appenduntur, vel enatant nigra; vnde ducantur & quorsum appareant; nihil necesse est plura hîc scribere: quando iam omnia, duce Hippocrate, suprà conscripsimus.

IDQVE CVM VIGILIIS] Vacuitate somni, quem cerebri calida intemperies & perturbatio mentis iniri non sinit, nec vlla suppetit conciliando somno materia, quæ tota est fumida, miniméque suauis, vt decet. Atque hoc vitium τοῦ ἐπιδεκτικοῦ, i. *excipientis* cerebri, vel ipsum per se satis est phrenitidi excitandæ, in regno febris acutæ. Plurimum autem periculo adiicit efficientis causæ, ipsa præparatio excipiendi summam vim eius quam diximus esse positam in concitata bile ad caput vbi subsistit, nec exitum inde habet. Cernitur illa præparatio excipiendi, cùm ait.

ET PERTVRBATA MENTE] i. Cum perturbatione: quæ vox, cùm legitur ἁπλῶς, mentis est perturbatæ: sicut & μετὰ ταραχῆς, modò est alui, modò vrinæ, cæterarúmque omnium excretionum quæ & cum impetu & cum morsu cientur. Est igitur nomen τῆς ταραχῆς, mentis emotæ, quà itur ad ipsam phrenitidem, cùm inflammatio cerebri est in propinquo, ab effera bile illuc transmissa.

PHRENITICÆ] i. Signo phrenitidis, quæ est delirium intermissionis expers, quod morum ferocitas contra consuetudinem ægri denunciat, cum impotentia dormiendi, & febre acuta. Sed multa iam aliàs de phrenitide.

32 Τὰ δὲ κονιώδεα, μετὰ δυσπνοίης· ὑδατώδεα.

At verò lixiuiæ, cum dyspnœa; sunt hydropificæ.

SICVT VRINÆ aquosæ decolores factæ ex concitata & segregata bile ad caput, signo apparent phrenitidis; ob eámque causam dicuntur phreniticæ: ita lixiuiæ cum dyspnœa, sunt hydropificæ ex euentu, quatenus hydropificam iecoris labem testantur atque denunciant.

AT VERO] Quod est eiusmodi ac si diceret. Non sic res eunt de vrinis quæ hîc ponuntur, vt obseruatum est in superiore prognωsi de aquosis phreniticis. Nam.

VRINÆ LIXIVIÆ] i. Lixiuio similes, quia liquòre atque colore similitudinem effingunt lixiuij facti ex lixe, quam κόνιον Græci vocant. Non enim vrinæ sunt κονιώδεις, de ipso cinere vnde dicuntur: sed de lixiuio facto ex lixe vel cinere. Ac tales vrinæ, vt iam non ita pridem attigimus, nominantur similes iis quas edunt iumenta, quæ diu depositæ non residunt, quas etiam vocat Hippocrates οὖρα θολερά, aph. 70. 4.

ἢ ἀναπεταραγμένα, i. *turbatas*. Sunt autem eiuſmodi, perturbato ſerò in venis à ſpiritu flatulento, & intus incluſo febrili ardore. Atque in illis cernitur cùm in conſpectu ſunt, id quod prudenter Hippocrates
6.Epid.part.3. annotauit, ἡ πάντων σύγχυσις καὶ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία, i. *confuſio rerum omnium, vaſorúmque impuritas.*

CVM DYSPNOEA] Quæ eſt difficilis reſpiratio, ſiue ſpirandi anguſtia frequens & parua, quam
Odyſſ.10. facit oppreſſio diaphragmatis ab inflammato hepate, ſupera eius parte, i. conuexa, ὅθι φρένες ἧπαρ ἔχουσι. Quæ inflammatio ſuperarum hepatis partium, irritam mouet tuſſim, laceſſito diaphragmate ab exundante ſero: rapta ſcilicet bile quæ hinc per venas diffuſa, ſaturatas bile facit vrinas atque confuſas: tum verò à phlegmone τῶν ἄνω μερῶν τοῦ ἥπατος, planè id accidit quod refert Hippocrates in illa prognoſi. *In biliosis aluus turbata, quæ pauca exhibet genituræ ſimilia, atque mucoſa, & circa hypogaſtrium dolorifica; tum nec vrinæ faciles in meiendo; ex talibus deſinunt in hydrœpem.*

SVNT HYDROPIFICÆ] i. Abdomen aquis repletum iri denunciant & vtriforme futurum: quod eſt hydropis cauſa & ſignum. Hæc autem naſcuntur ab hepate alienato per μαρασμὸν περιφρυγῆ, cum extinctione caloris ſanguifici, vnde perennis aquarum generatio eſt quæ per lienem in omentum depoſitæ tranſeunt in amplitudinem alui; & ibi ſtagnantes, ipſam faciunt vtriformem. De qua iam il-
Coac.7.cap.19.lib.2. lud ſcriptum eſt. *Si cui aquoſo cum febre, vrina ſit pauca & turbida; pernicioſum.*

33 Οὖρον ὑδατῶδες ἢ τεταραγμένον ψαφαρῇ τρηχύτητι· κοιλίην ὑγρὴν ἐσομένην σημαίνει.

Vrina aquoſa vel conturbata arenida aſperitate; liquidam fore aluum denunciat.

QVORSVM appareant vrinæ aquoſæ decolores, ex euentu bilis concitatæ ad caput, nullo præeunte pepaſmo ad criſin per hæmorrhagiam; quid item præſagiant perturbatæ cum ſpirandi anguſtia; dictum eſt illis prognoſibus quæ huic ſunt citimæ: ac demonſtratum, quòd illæ quidem ſunt phreniticæ; hæ verò hydropificæ, ob iecorariam labem quam intus ſubeſſe teſtantur. Hic verò ambarum noua eſt inſtituta prognoſis, quæ aliò nos conuertit quàm ſupradictæ: cùm ſcilicet illæ vrinæ cum certis quibuſdam ſignis coniunctæ, liquidam fore aluum denunciant. Quemadmodum autem id fiat, faciam vt optimus quiſque ſtudioſus intelligat.

VRINA AQVOSA] Non quidem coloratione bilis amiſſa, ob eius ad caput anadromen, ſine ſperabili vlla criſi: ſed quæ, collapſa virtute coquendi, ſumma præ ſe fert omnia cruditatis.

VEL CONTVRBATA] De ſpiritu flatulento in venis, déque inſigni æſtu quo incādeſcit hepar.

CVM ASPERITATE ARENIDA] Cuiuſmodi fiunt carnes, quando iam dudum emortuæ ſic tenereſcunt, vt facilè lacerentur, ac fruſtulatim quodammodo diſcerpantur, quas vulgus nominat bene mortificatas. Vel etiam cùm de venis porriginoſis quidam velut furfures cum vrina feruntur, & in fundo reſidunt. Quæ ſunt hypoſtaſes de iis quæ intus liquuntur: & nominantur; hæ quidem, πιτυρώδεες, i. *furfuraceæ*; quemadmodum illæ κριμνώδεες, de quibus abundè ſuprà. Iam pridem conſtat, quòd
aph.77.4. furfuracea omnis vrina, ſi quidem eſt tenuis, venit de venis: ſin autem craſſa, de ipſa veſica. Pertinet autem τὸ πιτυρῶδες καὶ τὸ κριμνῶδες ad vrinarum prauam hypoſtaſin. Aſperitas verò ψαφαρή, teneritatem ſignificat rei aſperæ quæ in vrina ſubſidit; éſtque, vt ita dicam, friabilis. Nam illud, ψαφαρόν, idem eſt quod in prorrhetico nominauit ψαθυρόν, i. *tenerrimum atque friabile*, vel etiam, *quod fruſtulatim diſcerpi-*
lib.3. περὶ νόσων. *tur facilè.* Qualem putauit eſſe pulmonem, quem alibi vocat ψαφαρόν.

LIQVIDAM FORE ALVVM DENVNCIAT] Quoniam ſeri cruditas quæ ex ventriculo manet in hepate & hepatite; tum perturbatio ipſa ob imbecillum calorem & flatus; cœptam ventriculi κακοπραγίαν, multùm auget fouétque; vnde lienteria, quæ ex infirmitate orta naturæ, ipſam denuo infirmiorem facit.

34 Τὸ δὲ ἐκ λεπτοῦ οὖρον δασυνόμενον· ἆρα ἱδρῶτα δηλοῖ; γενόμενον δὲ, τὸ ἀφρῶδες ἐφ' ἑαυτὸ ὑφιστάμενον;

Quæ ex tenui, craſſa efficitur vrina; an ſudorem prænunciauerit? an præceſſiſſe ſpumoſa in ſe ſubſidens indicauerit?

ΔΑΣΥΝΟΜΕΝΟΝ οὖρον, vrinam hîc toto importare liquore & craſſam, & confuſam; ſubſidentis oppoſitione comprobatur. Huiuſmodi fieri ex tenui & aquoſa non poteſt; niſi permixtis ſero, quod vrinæ materia eſt, ſanguinis inquinamentis, vel reſidentibus antea, vel abundè ex partium cuiuſuis ergaſtulo deportatis. Sed permixta inquinamenta craſſam efficient, cuius proinde vel ſimplici effluuio multi præter conuulſionem morbi depelluntur: turbidam autem, nihil niſi perturbatio effecerit, quæ comite & miniſtro flatulento ſpiritu, omnibus omnia permixta continet, leuibus grauia; ſecerni quidquam,

cerni quidquam, ſuáſque in ſedes abire, magnopere prohibens. Eam autem perturbationem in vrina ſuperſtitem eſſe oportet illius quæ in venis anteceſſit, vnde vrina effluxit. Iam igitur ſi omnis ſanguinis intra venas perturbatio duplex eſt, ſymptomatica vna, altera critica; cùm ſymptomaticæ abeſſe ſigna oportere intelligeret, antequam de critica concludatur; incertam fore prædictionem ſciens tantiſper dum id inſpicitur; interrogando illam dubitanter propoſuit, quam affirmando non potuit abſolutè extuliſſe. Symptomatica perturbatio erit à cephalalgia, vel ſimplici, cuius accuratiſſimam Galenus demonſtrationem repetiuit à confuſis vrinis & perturbatis; vel cum inſignis febris ardore vehemente coniuncta. Critica contrà quæ huc aduocata eſt, naturæ eſt morbificum ſuccum ex ſanguinea maſſa in ſudores elicientis. Itaque ergo ſæpe fit vt ſerum ibi cohibitum inhibeat vrinas. part. 10. ſect. 1. 6. Epid.

Pars propoſitionis altera lucem ex priore admittit. Commotionis criticæ quæ in ſanguinea maſſa ſudorem promouendo præceſſit, argumentum erit in ſpuma, ſtabili illa quidem, vt quæ fundamentum in craſſiore materia habet; proptereàque δυσλύτω, i. *ſolutu difficili*. Remiſſionis autem quæ à commotione habetur, quietíſque iam penè quæſitæ & partæ, fiducia ex eo eſt, quòd quæ commixta manebat antè, nunc aliquantiſper depoſita reſidere, i. quod craſſius, in fundum depoſitum, à liquido ſecretum oſtentare incipit. Sic intenſos capitis dolores relaxari, febrilis ardoris incendia mitigari, eadem edocere vrina conſueuit. De ſanguinis perturbatione ad ſudorem proliciendum in febribus curandis, audi quid dicat Hippocrates lib. 2. de Diæta. *Incaleſcente & citato intra venas ſanguine; vehemens in corpore perturbatio eſt, ipſúmque partim ſpiritu abeunte expurgatur; partim, qua concretum erat, attenuatum atque ad cutim appellens excluditur: atque id ſudor appellatur. Tum eo excluſo, ſanguis redditur priori cōditioni & quieti, dimittitque febris.*

35 Τὰ δὲ ἐν τεταρταίοισι μετὰ φρίκης, οἷα νεφέλια μέλανα· φρίκης ἀκαταστάτου δηλωτικά.

Cùm in tertianis horriferis velut nubeculæ nigræ ſunt; incertum horrorem denunciant.

Hvivs prognoſεως explicatio repetenda ex 30. huius cap. quæ ſic expreſſa eſt. Τὰ δὲ ἐν πλανώδεσι πυρετοῖσι νεφέλια μέλανα· τεταρταίους. i. *Quæ in erraticis febribus nubeculæ nigræ ſunt, quartanas denunciant.* Ad illam igitur velut normam ſic emendanda & examinanda videtur, quæ nunc adducta eſt ad examen.

Cvm in tertianis horriferis] Proptereáque nothis: nam tertianæ exactæ cient rigores de bilioſo humore ad cutim expreſſo ἐκ τῶν ἀγγείων. Materia autem notharum, permixtione bilis & pituitæ conſtat: qui ſanè humores non ſunt ὁμοιότροποι in pari tempore collectionis, corruptionis, & motus; proptereáque mouent paroxyſmos incertos, vnde nominantur erraticæ. Ac de natura erraticarum, cur ſint huiuſmodi, ſatis iam dictum eſt ad prædictam prognωſin. Iam verò ille horror tertianæ appoſitus, aliò referri non poteſt, quàm illuc vbi diſceſſio eſt paroxyſmi diurni, & ipſa febris diurnæ vacuitas, quam Græci vocant ἀπυρεξίαν. Etenim ſemitertianæ horriferæ vel hemitritæi, quæ eſt reapſe φρικώδης; eſſe non poteſt, ob febris aſſiduitatem quæ intermittit nunquam, nec habet ἀπυρεξίαν diurnam. Nec verò tritæophyæ febris incerti rigores, vnde eſt ipſa quoque erratica, eò ſpectare poſſunt quò inſtituta prognωſis. Nam febres illæ ſunt intermiſſionis expertes: proptereáque non tranſeunt in quartanas, vt ſolæ erraticæ tertianæ: quod in prognoſticis annotauit præceptor.

Velvt nvbecvlæ nigræ svnt] Ratio ſigni huius, ſuprà iam dicta eſt, nec ita pridem.

Incertvm horrorem denvnciant] Hic locus non caret ſuſpicione mendi, ac pro ἀκαταστάτου, legendum εὐτάκτου, ἢ τεταγμένου. Nam ex incertis paroxyſmis, vnde ſunt febres erraticæ, naſcuntur certæ quartanæ, quarum eſt etiam certa ἐπισημασία, periodicus horror ac typicus: vt exactarum tertianarum rigor. Ratio autem cur febres erraticæ tranſeant in certas quartanas atque conſtantes, nuper audita eſt de Galeno ad illud prognoſticum præceptoris de tranſitu febrium in quartanas. lib. 3. progn.

36 Αἱ ὑμενώδεες οὐρήσιες, καὶ αἱ μετὰ φρίκης ὑφιστάμεναι· σπασμώδεες.

Membranaceæ vrinæ, & quæ cum horrore ſubſidunt; conuulſionis prænunciæ.

Membranaceæ vrinæ dicuntur, non quidem liquore: ſed iis quæ intra ſunt; & ſunt eiuſmodi de partibus quæ à febrili ardore liquuntur. Ac partium quidem illarum colliquamenta ſunt ὑμενώδεα, vel eò quòd referant tenues quaſdam membranas, qualia poſuit in prognoſticis πεταλώδεα, i. *laminea*: vel quòd è partibus membranoſis, putà è venis inæqualiter liquefactis, πιτυρώδεα, i. *furfuracea* emittantur cum ipſa vrina. De quibus colliquamentis, ſic ratio eſt Galeni. *Primùm quidem liquitur tener ac re-* lib. 1. progn.

cens adeps per adurentes febres; inde mox durior atque vetustior: tum carnes sequuntur teneræ ac recentes; post illas, duræ & veteres: tandem nouissimè illis succedunt solidæ partes corporis, quæ inæqualiter liquefactæ, corpuscula quædam laminea cum vrinis effundunt. Nam de furfuribus qui residunt in fundo vrinæ, vetus est illud positum à Galeno; quòd cum vrina tenui labuntur è venis porriginosis, quarum virtutem atque substantiam labefactauit ἡ θερμασία φλογώδης τοῦ πυρετοῦ καὶ συντηκτική, i. *flammeus febris calor atque tabificus.* Hîc venit in mentem mihi quod ex prorrhetico suprà iam exposui & emendaui, vbi, similiter vt hîc, scopo eodem leguntur οὐρήσιες ὑμενώδεες: reposui autem pro iis ἀφρώδεες, i. *spumantes.* Quam lectionem Galenus sic enarrauit. *Spumantes quidem vrinæ vndecunque gignantur, siue à spiritu flatulento turbatæ, siue à colliquamento; vtrinque pariter conuulsionis mouent suspicionem.* Decisio Coaca ex prorrhetico simili emendata, sic

Coac.88. lib.1. prorrh. 20. f.3.1.

legitur. Αἱ ταραχώδεες θρασύτητι ἐγέρσιες παράφοροι· πονηρὸν τὸ σπασμώδεες· ἄλλως τε καὶ μεθ' ἱδρώτων. σπασμώδεες δὲ τὸ τραχήλου, καὶ μεταφρένου δοκέουσι ψύξιες, ὥσπερ καὶ ὅλου τοῦ σώματος. ἐν τουτέοισιν ὑμενώδεες οὐρήσιες. i. *Qui cum feroci turbatione animi, somno excußi, non sunt apud se; grauißimum habent malum, & conuulsificum: idque cùm aliàs, tum si prorumpant sudores. Conuulsificæ sunt etiam ceruicis & dorsi perfrixiones; cuiusmodi planè videntur corporis vniuersi. Ac tum vrinæ sunt membranaceæ.* Ex quibus efficitur, quòd magis conuulsificæ sunt membranaceæ, quàm spumantes. Nam si hæ quidem spumantes, authore Galeno, sunt conuulsificæ, vt liquamenta corporis; maior profectò vis conuellendi erit de membranaceis, in quibus maior est colliquatio partium solidarum.

prorrh. sup. citata.

ET QVÆ CVM HORRORE SVBSIDVNT] Græcè est ὑφιστάμεναι μετὰ φρίκης: tametsi aliter scriptum reperio, ἐφιστάμεναι, i. *quæ intus subsistunt cohibitæ* vel intrò raptæ, & inde ad caput transmissæ. Atque hæc ratio vera est conuulsionis, cùm scilicet vrina quæuis cum horrore subsistit, intus cohibita: nec minùs illa suppressio conuulsifica est quàm illa quæ spumans aut membranacea meiendo emittitur. Sic enim video placuisse Hippocrati cùm ait. Οὔρου ἐπίστασις οἷσιν ῥίγεα, καὶ ἐπὶ τούτοισι σπασμώδεα. i. *Vrinæ suppreßio quibus rigores; quibus obortis, conuulsio incidit.* Quod est eiusmodi ac si diceret. Quoties vrinæ suppressio rigorifera est, vt symptωma; mox conuulsifica esse solet. Nam *posticarum partium symptomatica refrigeratio, conuulsionem mouet.* Quinetiam vt rigor vrinæ suppressæ: ita rigoris vrinæ suppressio ferè symptωma est: vt constat ex illa prognωsi. Ἐκ καταψύξιος, οὔρων ἀπολήψιες· κάκιστον. Est autem vrinæ suppressio, rigoris ad κρίσιν prænuncia, cùm illa venit ἐκ χρηστῶν: vt annotauit præceptor lib. 6. Epid. his verbis. Πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπισχέσιες τῶν οὔρων, ἢν ἐκ χρηστῶν ἴωσι. i. *Ante rigorem vrinæ suppreßio; si ex bonis ducatur.* Ergo tum vrinæ membranaceæ quæ cum horrore subsidunt; tum quæuis aliæ quæ cum horrore subsistunt; conuulsionis prænunciæ.

prorrh. 17. f.3.1.

Coac.7. lib.1.

sent.10. par.1. 6. Epid.

37 Οὖρον χρηστὴν ἔχον ὑπόστασιν, ἐξαπίνης μὴ ἔχον· πόνον καὶ μεταβολὴν σημαίνει.

Vrina quæ vtilem habet hypostasin, & mox non habet; laborem & mutationem ostendit.

DE COCTIONIS & cruditatis vicissitudine quę cernitur in vrinis, quæ modò habent bonam hypostasin, modò nullam aut malam; vnde illa veniat vicissitudo, & quorsum appareat; dictum est abundè suprà. Sufficiet igitur explicare hoc loco, quid per laborem & mutationem intelligat, quibus tribuitur illa vacuitas hypostaseωs repentina, quæ paulò antè paulisper vtilis in vrina apparuit.

Ergo. LABOREM ET MVTATIONEM OSTENDIT] i. Inualescentis morbi, & succrescentis humoris morbifici; tum fatiscentis naturæ, vel occupatæ imperio ac dominatu morbi; certissimum est argumentum. Nisi quis fortè diætam accuset rerum earum quæ assumuntur, quale inter cætera numeratur τὸ πίον χολῶδες carnium colliquatarum. Ac sanè labor est, cùm per sympathiam symptomata veniunt insueta quæ priùs non aderant. Mutatio autem cernitur in humoris & morbi μεταστάσει, de non sperabili antè crisi. Nam in sperabili, sæpe vrina limpida & aquosa caret hypostasi: ac tum vel dysenteriam in senibus, vel hæmorrhagiam iuuenibus mox affuturam ostendit.

38 Τὸ δὲ ὑπόστασιν ἔχον, ἐκταραχθὲν, καθιστάμενον· ῥῖγος περὶ κρίσιν· τάχα δὲ ἐς τριταῖον ἢ τεταρταῖον μετάστασιν.

Quæ autem perturbata hypostasin habet, residens; rigorem circa crisin denunciat: fortasse etiam transitum in tertianam aut quartanam.

VRINÆ quam ægri meiendo emittunt, vt liquor est constans aut varius in tenuitate, crassicie, puritate, confusione: ita constantis aut variæ coctionis, aut cruditatis perfectæ vel inchoatæ, & quorsum illa sic in conspectu sit medici, argumenta profectò certissima esse solent. Nam recèns facta vrina quæ primo conspectu cernitur & colorata bellè, & modicè crassa, & bona hypostasi prędita, idque constanter; vt fracti

ter; vt fracti est morbi, & cœptæ redintegrari naturæ: ita securæ crisis mox affuturæ. Ac ne adducā cætera, nec longiùs mea excurrat oratio; quæ primo aspectu confusa est ac perturbata modò emissa, mox autem residit, paulisper deposita; quorsum illa fiat siue appareat, in hac prognωsi docetur, his verbis.

Qvæ avtem pertvrbata] i. Turbulenta vrina, quæ sic meiendo emissa est: nec tamen sic confusanea mixtione humoris cum sero, vt maneat eo statu, nec segregari possit. Qualem accepimus illam fuisse, quam Dromeadei vxor reddebat, quæ diu deposita non residebat, nominatúrque οὖρον παχὺ λευκὸν, καὶ θολερόν. Nam residendi habilitatem, & segregati humoris distinctionem in ea quæ traditur in hac prognωsi, planè hæc docent.

Hypostasin habet residens] i. Quæ suam veluti fæcem deponit, vt vinum in cella vinaria, quod agitatum in dolio priùs turbatum erat. Sunt autem vinorum θολερῶν duo genera. Nam alia quidem residunt quæ mustea diu fuere: alia verò à tonitru perturbata sunt, in perpetuum ἀκατάστατα. Sic vrinarum quæ perturbatæ meiendo redduntur, quarundam similiter est perturbatio constituta, vt illarum quas in Dromeadei vxore ita descripsit Hippocrates. Οὖρα παχέα, λευκὰ, θολερὰ, οἷα γίνεται ἐκ τῶν καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ· κείμενα χρόνον πολὺν, οὐ καθίστατο. i. *Vrinæ crassæ, albæ, turbidæ, quales ex residentibus fiunt cùm perturbantur: hæ diu depositæ non resident.* Secus est illis quæ cùm emissæ fuerint perturbatæ, mox puræ & claræ redduntur, fæce in fundum deposita, quam segregat virtus caloris natiui: sicut in illis manet confusio firmiter fixa & stabilis de paupertate huius natiui caloris, & summa vi spiritus flatulenti. hist.11.lib.1. Epid.

Rigorem circa crisin denvnciat] Expressa febris cacochymia è vasis ad cutim, vnde cietur rigoris concussio critica, die critico: postquam turbatæ huius vrinæ, mox residentis, inchoata concóctio transierit in manifestam. Ac tum rigoris certissima significatio est, cùm talis vrinæ suppressio incidit ἐκ τῶν χρηστῶν. 6.Epid.part.1.

Fortasse etiam transitvm in tertianam] Cùm scilicet bilis regnum in vasis, migrat in habitum corporis; ac tum rigorem excitat periodicum tertianæ, non autem criticum febris continuæ, de non sperabili antè crisi ex coctione perfecta. Ex quo apparet, quòd eadem febris acutæ & tertianæ materia, distinctionem alterutrius infert, vt illa introrsum per hepatitin & per aortam mouetur; aut contrà è venis ad cutim excurrit, vbi rigorem ciet. Sanè rigor omnis qui benè fit, ac duce natura suscipitur; aut febris acutæ in totum, aut paroxysmi diurni discessionem prænunciat.

Avt qvartanam] Non quidem primùm & per se: sed interuentu febris erraticæ quæ sola omnium degenerat in quartanam.

39 Ἐν πλευριτικοῖς οὖρον ὑπέρυθρον, ἔχον λείην ὑπόστασιν· ἀσφαλέα κρίσιν σημαίνει.

In pleuriticis vrina subrubra quæ hypostasin habet læuem; securam crisin denunciat.

Vt bona vrina, morborum omnium securitati: sic mala, periculo multum adiicit. Nec verò sperabilis vitæ salus de crisi propria morbi cuiusque, certa & fida spe medicum cōsolari potest, nisi adiuncta sit laus vrinæ quæ crisis ipsius securitatem ostendat. Exemplum adducit in hac prognωsi.

In plevriticis] Quos occupat inflammatio tunicæ costis intextæ. Qua de re multa iam ipsi suprà conscripsimus.

Vrina svbrvbra] Cuius non ita pridem causa & ratio in hoc capite scripta est.

Qvæ hypostasin habet læuem] De constituta bene ac bene morata hepatis & hepatitis œconomia.

Secvram crisin denvnciat] Quæ tum naturæ mitificantis ope, tum pari opera thoracis affecti suscipitur per anacatharsin liberalem & liberam sputi boni. Tum enim credibile est nihil de vitio partium inferarum succrescere, & ad thoracem confluere quod ei se fortiter morbo explicanti, negotium nouum facessat.

40 Τὸ δὲ ὑπόχλωρον εὐανθὲς, λευκὴν ἔχον ὑπόστασιν· καὶ ταχεῖαν.

Subuiridis autem & florida, cui est alba hypostasis; ipsam quoque citam crisin ostendit.

Veritas quidem lucet superioris prognoseωs quæ ponit vrinam subrubram, ac læui præditam hypostasi, ad securam crisin pleuritidis, cùm ea per ἀνακάθαρσιν liberam & liberalem suscipitur. Hæc autem quàm verè sit posita & apposité ad crisis illius celeritatem cum securitate coniunctam, vix videor posse animo ac mente complecti. Etenim citæ crisis fiducia stat in exacto pepasmo humoris pleuritici, & validis viribus partium spirabilium. Ei celeritati, quæ fundamentum habet in laude τῶν ὑπαρχόντων

καλῶν, i. *rerum earum quæ præſtò ſunt* ad citam criſin, multum adiicitur ἐκ τῶν ἀσυμφερόντων κακῶν. i. *abſentia rerum earum quæ nocent*, quæque impediunt celeritatem criſis. Abſentia rerum illarum cernitur in vrinis quę commendãtur laude coloris, liquoris, & hypoſtaſεως. Quæ tria vtrùm ſint commendabilia in vrina huius prognoſεως; planum faciet ipſius examen quod ſic aggredior.

Coac.16. huius cap.

SVBVIRIDIS AVTEM] i. Vrina quæ inſtar ſucci herbarum vireſcit, non tam exactè tamen, nec tam ſaturati viroris, neque id toto liquore, ſed ſuperficie tenus vrinæ; cuiuſmodi iam eſſe dixit οὖρον χλοιῶδες ἐπὶ χροίῃ, i. *vrinam herbaceam ſuperficie tantùm tenus*: quæ quidem, febris eſt totam vrinam ſua vi non immutantis; proptereáque ſpem non adimentis pepaſmi. Nam quæ vrina toto liquore vireſcit, bilis eſt in hepatite & in aorta incendio cõflagrantis, vnde ipſius primùm flauæ in viridem mutatio eſt. Hæc ſanè non eſt capax candidæ hypoſtaſεως. Iam verò idem planè eſt τὸ χλωρόν, quod illic τὸ χλοιῶδες, i. *herbaceum*. Sunt enim herbæ χλωραί: quam dictionem præceptor ſemper apponit humori aut corpori vireſcenti. Ergo. VRINA SVBVIRIDIS] i. Modico tincta virore; atque id ſuperficie tantùm tenus.

ET FLORIDA] i. Quæ χλωέρασμα οὐκ ἔχει λαμπρόν, i. *quæ non eſt ſaturata virore toto liquore*: ſed habet ἐπανθίσμα tantùm ὑποχλοιῶδες, ſiue ὑπόχλωρον.

CVI EST ALBA HYPOSTASIS] Quæ loco & ſitu, omne tulit punctum pepaſmi.

CITAM QVOQVE CRISIN OSTENDIT] Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret; non ſolùm ad ſecuritatem criſis apparet pleuriticæ, vt modò dicta ſubrubra: ſed etiam ad celeritatem. Quod ſanè an ſit verum, viderint ſapientes.

41 Τὸ δὲ ἐρυθρὸν σφόδρα καὶ εὐανθὲς, ὑπόστασιν χλωρὴν ἔχον λείην, εἰλικρινέα· πολυχρόνιον σφόδρα ταραχώδεα νοῦσον, μεταβαλλούσης ἐς ἄλλην, οὐ μὴν ὀλέθριον.

Sed admodum rubra & florida, quæ viridem habet hypoſtaſin, læuem, exactam; longi & valde turbulẽti eſt morbi, in alium tranſeuntis, non tamen funeſti.

PROGNOSEΩS huius prognoſticum ex incerto certum, vt ſpero, efficiet fida hæc mea enarratio, quam ſic aggredior.

SED ADMODVM RVBRA] Quæ ſaturata eſt multa bile quam genuit ardor febrilis in hepate & hepatite; nec dum, feritate domita, manſueſcit: ſed contrà incandeſcit.

ET FLORIDA] i. Eximio rubore ſuffuſa, nec tamen turbata & confuſanea iis quæ intrà ſunt: qualis conditio eſt ſubiugalium, quorum vrinæ ſemper ſunt θολεραί, nec vnquam reſidunt: ſed quæ apparet pura & limpida in ſuo liquore.

QVÆ VIRIDEM HABET HYPOSTASIN] i. Quæ habet χλοιῶδες τὸ ὑφιστάμενον in eximiè rubro liquore. Non enim τὸ χλωρόν aliò referendum quàm ad herbaceum, vt nuper & pridem iam poſui ex Hippocrate contra Galenum, vbi agitur de linguæ coloribus. Hæc autem hypoſtaſis venit ex bile quæ iam de flaua migrauit in viridem à febrili ardore.

LÆVEM SYNCERAM] Cuius non bona materia, tantùm in laude eſt loci quem occupat, nempe fundi: non autem ſitus, in læuitate quam ei non peperit calor natiuus, ſed ardor febrilis. Quæ cauſa eſt quamobrem rerum malarum æqualitas maiore in vitio ſit quàm inæqualitas.

lib.2.progn.

LONGI ET VALDE TVRBVLENTI EST MORBI] Nam diuturnitati locus eſt in δυσπεψίᾳ humoris morbifici, & viſceris æſtu incandeſcentis afflictione. Tùm perturbatio venit animi, ex humoris ad caput anadrome, quam mouet orgaſmus ex partium iecoris ſuperarum phlogωſi, cuius fit particeps diaphragma.

IN ALIVM TRANSEVNTIS] Κατὰ μετάπτωσιν, καὶ ἐπιγένεσιν, i. *ſucceßione alterius de primigenio, & propagatione illius qui manet, in partes vicinas & ſocias.*

NON TAMEN FVNESTI] Vnde ſalutis veniat deſperatio. Quod certè incertum eſt. Nam μεταπτώσεως praua μετάστασις eſſe ſolet: vt bona διαδοχή. Sed ἐπιγένεσις nunquam eſt bona, ac multum periculo adiicit, quæ cœptis immanibus efferum eſſe morbum oſtendit. Scitum eſt illud Hippocratis. Τῶν νοσημάτων ὅ,τι ἂν ἐφ᾽ ἑτέρῳ γένηται· ὡς τὰ πολλὰ ἀποκτείνει. i. *E morbis quicunque ſuperuenit alter alteri; maximam ille partem interficit.* In promptu ratio eſt præceptoris. *Cùm enim fractis iam viribus à præſente morbo, alter ſuperuenit; priùs interit homo quàm qui nuper aduenit morbus deſierit.*

lib. περὶ παθῶν.

42. Τὸ δὲ λευκὸν ὑδατῶδες κελμινώδεα πυῤῥὴν ἔχον ὑπόστασιν· πόνον καὶ κίνδυνον σημαίνει. Καὶ τὸ χλωρὸν πυῤῥὴν ἔχον ὑπόστασιν κελμινώδεα· χρόνον καὶ κίνδυνον σημαίνει.

Aquoſa verò

Aquosa verò & alba quæ similem habet indomitæ mola farinæ rubram hypostasin; periculo & labori locum esse significat. Ipsa autem viridis, quæ rubram & instar craßioris farinæ habet hypostasin; longi & periculosi est morbi.

MVLTVM adiicitur vitio crudæ vrinæ, cùm intra se continet excrementa prauitate eximia, vel de corporibus, vel de humoribus quæ liquuntur aut peruruntur. Atque hæc quamuis primo aspectu videantur ἄπεπτα; non rarò tamen existunt: vt planum fiet in ipso examine.

AQVOSA VERO ET ALBA] Non quidem illa quæ cruditatem summam ostentat, vel de prærepta occasione, vel de collapsa virtute coquendi. Sed quæ albescit vacuata bile qua fucabatur, vel deriuata in aluum, vel concitata sursum ad caput; verè & appositè huc aduocari debet, cùm ea deriuatio vel concitatio symptomatica est: non autem fit μετὰ κρίσιν ad salutarem dysenteriam in senioribus, vel ad hæmorrhagiam in iunioribus.

QVÆ SIMILEM HABET HYPOSTASIN GRANDINOSÆ FARINÆ, ET RVFAM] Colliquamento hepatis vel etiam renum. Nam ὑφιστάμενα vrinarum χειμώδεα, similiter sunt colorata vt partes quæ liquuntur: quod suprà iam posui ex Galeno. Itaque non est absurdum, ponere colliquamenta in vrinis aquosis & albis, quæ sunt eiusmodi de bilis metastasi, qua priùs saturabantur. Et verò etiam colliquamento locus est in diabete renum ipsorum, qui auiditate sitis explendæ, summa vi, vrinæ materiam ad se rapiunt; proptereáque coquendi occasionem venis præripiunt.

PERICVLO ET LABORI LOCVM ESSE SIGNIFICANT] Est enim demum ibi fœtura dolorum atque laborum, quò & quà bilis, relicta vrina, cursum inflectit. Exempla in promptu sunt torminum, dysenteriæ, phrenitidis, & aliorum quoque symptomatum grauissimorum quæ ibi mouentur, quò anadrome bilis, vel alia quæuis ῥοπὴ transitum habet atque subsistit. Periculo autem locus est in sæui doloris cruciatu; in abscessu maiore quàm vt perferri possit; & occupatis partibus quarum officiis vitam carere non potis est.

IPSA AVTEM VIRIDIS] Non superficie solùm tenus: sed toto liquore vrinæ, cuius adducta est non ita pridem ratio cur ita sit colorata.

QVÆ RVFAM HABET, &c.] Argumento viscerum quæ ab eadem febre liquuntur, vnde est bilis conflagratio ac transitus etiam de flaua in viridem.

LONGI ET PERICVLOSI EST MORBI] Ac certè tam periculosi, vt periculosè diu citra mortem, ipsum quem inuasit & occupat, habere non possit. Nam talis vrina, mox affuturam mortem ostendit.

43 Οὖρα τοῖσι παρ' ὦτα ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα· φλαῦρα. καὶ τὸ καταψύχεσθαι ὧδε· πονηρόν.

Vrinæ iis quibus tumores assurgunt sub auribus, citò et paulisper mitificatæ; prauæ. Ibi tum perfrigerari; pestiferum.

QVANTVM periculi, & quàm parum, aut nihil omnino securitatis habeat, coctionis & cruditatis vicissitudo quę cernitur in vrinis: tum fixa firmiter coctionis in cruditatem mutatio; dictum est abundè suprà, ac demonstratum quamobrem ita fiat. Hîc verò, sicut nuper in peripneumonia factitauit; mutationis illius incommoda iis accommodat quibus assurgunt tumores sub auribus à febre acuta, qui sunt eiusmodi vt cum empyemate solo, periculo locus tollatur; tamen præsidio locus non sit in empyemate, nisi vrinæ sint bonæ παρὰ πάντα τὸν χρόνον. Atque huius prognoseωs documentum statuit illa historia de pictoris ancilla, cui obortæ parωtides fuerunt mortiferæ, quamuis in empyema mutatæ: quòd febris, vnde venerant, careret pepasmo. Huius autem prognoseωs ratio & explicatio huc aduocanda ex sect. 3. 1. prorrh. vbi similiter legitur vt hoc loco. IBI TVM PERFRIGERARI; PESTIFERVM. Quod argumentum est febris ardentis indomitæ, vt Galeno visum est ad idem prorrheticum. Verba Galeni hæc sunt. *Hoc sanè symptωma eximium est ardentium febrium. Nam cùm illæ sint perurentes, & vnà malignæ; partes extimas non accendunt similiter vt mansuetæ, quæ totum corpus incendunt æqualiter.* Quàm autem pestiferum sit perfrigerari foris, visceribus æstu incandescentibus; declarat illa sententia præceptoris. Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων· κακόν. i. *In morbis acutis, extimarum partium refrigeratio; graue malum.* Quò spectant plurimi apud Hippocratem aphorismi, quos aduocare nihil neçesse est, ac multò minùs causam cur ita sit, pluribus explicare.

1. Epid. part. 3.

prorr. 61. s. 3. 1.

aph. 1. 7.

Sic ex prorrh. 28. f. 3. 1.

44 Κύστις ἀπολαμφθεῖσα, ἄλλως τε καὶ μετὰ κεφαλαλγίης· ἔχει τι σπασμῶδες. τὰ ναρκώδεα ἐν τούτοισιν ἐκλυόμενα· δύσκολα, μὴν ὀλέθρια. ἆρά γε καὶ παρακρουστικὸν τὸ τοιοῦτον;

Vesica intercepta, quippiam habet conuulsificum: idque cùm aliàs, tum si accesserit cephalalgia. Quæ ibi torpidè exoluuntur; morosa sunt: non tamen mortifera. An verò idipsum est mentis emotæ?

VRINÆ incommoda plurima circumueniunt homines de vitiis partium quæ ipsi ducendæ, excipiendæ, ac transmittendæ suam dicarunt operam, & quarum officiis ipsa suscipitur atque perficitur οὔρησις. Ergo hic transitus est ab vrinis ad vrinarias partes quarum præcipuæ sunt vesica & renes.

VESICA INTERCEPTA] Non quidem ipsa, cuius certè nulla interceptio esse potest: sed quæ intercipit cursum vrinæ, cui excipiendæ ac transmittendæ per colem dicata est. Itaque cùm intercipiendæ vrinæ, partium quoque aliarum conspiratio sit; quæ hîc vesicæ tribuitur interceptio, μετωνυμικῶς interceptæ vrinæ causam ibi subesse ostendit. Nam interceptæ vrinæ plures sunt causæ, de quibus dictum est alibi, quas nihil necesse est hîc recensere. Ac noua non est, nec inaudita significatio τῆς ἀπολήψιος, ἀντὶ τῆς ἐπισχέσεως. Sic apud Hippocratem legitur κοιλία ἀπολαμφθεῖσα, ἢ ἀπολελαμμένη, i. *aluus cohibita siue suppressa*, quæque nihil infrà transmittit. Tametsi verbum ἀπολαμβάνειν, propriè accommodatur iis quæ vel in via subsistunt, vel retrahuntur. Sic enim reperio dici ἀπόληψιν τῆς ἀναδόσεως, de chylo cui ad iecur interclusum est iter, inflammato ieiuno, vel oppilatis venis quà itur ad hepar. Sic etiam apud Hippocratem locus est περὶ ἀπολήψιος τῶν πνευμάτων ἀνὰ τὰς φλέβας. Nam illud retracti humoris est de suo cursu: quod ita legitur apud eundem authorem, τὰ ἐκκεχυμένα, μὴ εἴσω ἀπολαμβάνειν, i. *quæ foras effusa sunt, intrò retrahere non oportet*. Ergo VESICA INTERCEPTA] i. Quæ non transmittit vrinam, vel de amisso sensu, cùm scilicet nulla sensio excitatur stabulantis vrinæ; vel quia vis excernendi languet effœta; vel etiã quia vrina non habet exitum, obstructo meatu per quem meiẽdo emittitur. Sensus quidẽ amissio in vesica, tum excernendi vis exoluta, hîc demum appositè locum habent, cùm illæ causæ sunt positæ in frigida intemperie, quam intulit ardor febris acutæ. Nam si quis obiiciat, cur in vesica id fiat, alibi verò nusquam, cùm idem calor æqualiter occupet totum corpus; obiectionis solutio, inquit Galenus, in partis ipsius proprietate consistit, cuius membrana est planè ἄναιμος, planéque ἄσαρκος. Itaque iudicium est Galeni, ὅτι ἡ κατάψυξις ἐν τῇ κύστει γίνεται, τὸ κατὰ φύσιν ἐν αὐτῇ θερμὸν ὑπὸ τῆς παρὰ φύσιν διαφορηθέντος, i. *quòd refrigeratio eximia tum in vesica fit, cùm illud quicquid in ipsa est caloris natiui, totum ab eo qui contra naturam est, fuerit dissipatum*. Hinc duplex illa vesicæ affectio, nempe ἀτονία τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως, vnde impotentia excernendi; & ἀναισθησία, vnde nulla voluntas meiendi, & inde posita interceptio. De qua est illud prorrheticum. *Interceptæ à frigore in acutis vrinæ; pestiferæ.*

lib. 4. acut. lib. περὶ χυμῶν.

prorr. 16. f. 2. 1.

QVIDPIAM HABET CONVVLSIFICVM] Quod est eiusmodi ac si diceret; potest nonnunquam conuulsionem inferre.

IDQVE CVM ALIAS] Per sympathiam quæ societatis iure intercedit illi cum neruis.

TVM SI ACCESSERIT CEPHALALGIA] Vnde neruorum principio malè est, vicinia & societate partis afflictæ, videlicet capitis in sua membrana cerebro adiacente. Nam cùm afflictio nobilium partium facilè vnà secum afficiat τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἐγγύς, i. *vicina & socia*: tum verò id maximè locum habet in sæua cephalalgia, cùm ei multum adiicitur de suppressa vesicæ aut alui purgatione, vt planum facit illud prorrheticum. Κεφαλαλγικοὶ κατόχως, παρακρούοντες, κοιλίης ἀπολελαμμένης ὄμμα θρασυνόντες, αἴθηροι· ὀπισθοτονώδεες γίνονται. i. *Cephalalgici cum sopore delirantes, aluo suppressa efferi, rubentésque facie; opisthotonici fiunt.*

QVÆ IBI TORPIDE EXOLVVNTVR] Quorum torpida exolutio cernitur in pigro motu, nec bene percepto appulsu τῶν αἰσθητῶν, i. *rerum sensilium*: vt sæpe accidit ipsis manibus, vel etiam cruribus, ex ea calamitate suppressæ vrinę, lumbis molesta & graui: neque id facultate amissa, vel potiùs impedita meandi spiritui animali, ob interclusum iter neruorum à cerebro: sed ab oppressione lumborum atque ceruicis, quam facit venarum & arteriarum distentio, ex ipsa humoris anadrome, dum viam ad caput affectat: quò simulatque appulit, paraphorica edit symptomata; vt præceptoris opinio est in quæstione hîc posita.

AN VERO IDIPSVM EST MENTIS EMOTÆ?] Quod profectò non esset, si torpida exolutio de impedita veniret libertate meandi, ab intercluso neruorum meatu in cerebro. Id enim potiùs esset cataphoricum quàm paraphoricum. Ac talis quidem ratio est illius prognoseωs. *Quibus ex dolore lumborum, anadrome fit ad caput; torpidæ manus; cardialgiæ; auriúmque flatus sonori; hæmorrhagiæ largæ: tum alui profusè feruntur; ac mentes turbatæ vt plurimùm.*

Νεφρῶν

45 Νεφρῶν ἐξαπιναῖον ἄλγημα μετ' οὔρου ἐπισχέσιος· λιθιδίων οὔρησιν ἢ παχέων οὔρων σημαίνει.

Renum repentè dolor obortus, cum vrina suppressa; lapillos, aut crassam vrinam meiendo reddendam ostendit.

VRINA suppressa de vitio renum, cuiusmodi sit, & vnde nata, in hac prognosi docetur; sicut in proxima dictum est de vesica: tametsi propria vrinæ suppressio, quæ ischuria dicitur, pertinet ad vesicam: quia vrinæ materia ducta è venis, vi secretrice renum, antè non habet nomen vrinæ, quàm ad vesicam peruenerit, eò transmissa è renibus. Itaque κατ' πρόληψιν cohibita erit vrina in renibus, quando eorum vitiis interclusum est iter vrinæ, quà ipsam solent transmittere ad vesicam. Vitia autem sunt hæc, quibus impeditio est transmittendi vrinam & emittendi meiendo: quia tum vesica est vacua, nec eius vitio vrina supprimitur.

RENVM REPENTE DOLOR OBORTVS] i. Sensio naturæ tristis, acuta aut grauis, vt rei molestæ in renibus generatio est, motus, aut mansio. Est enim dolor grauis, mansione calculi; acutus autem, in motu. Atque dolores illi repentè in renibus enascuntur, i. de improuiso, ac sine illorum præuidentia intus aut foris: nisi cùm iis obortis mutua quædam ipsorum est vicissitudo. Nam grauis doloris in peracutum, & rursum huius in grauem, transitus esse solet: vt occupati renis à calculo motus est & concitatio, aut quies à motu. Nec verò antè calculi perceptio est acuta aut grauis, quàm cœperit coagmentari. Coagmentatio autem fit de improuiso. Vt veritas ibi luceat catholici theorematis, quod est huiusmodi. *Non enim quemadmodum repentina est morborum generatio: sic & ipsius generationis causa.* Nam causa morbifica sensim accrescit & oppugnat ipsum κατόρθωμα: impressio autem morbi, in puncto fit temporis. Gal. ad hist. 4. part. 3. 3. Epid. & ad prorrh. 17. f. 2. t.

CVM VRINA SVPPRESSA] Cuius suppressio est vel occupati renis à calculo, vel inflammati cruciatu doloris; proptereàque in segregandi seri officio laborantis: vel impediti meatus quà ducitur ad vesicam. Atque id mirum videri debet in renis vnius afflictione, sisti vrinam, vel micturiendo stillatim ægrè transmitti: cùm ita comparata sit ratio amborum renum, vt cessante vno, alter officium suum faciat. Sed magna vis est sympathiæ in societate officij. Propterea in sympathia renis alterius, crebrò & parcè vrina emittitur. Nam occupati calculo & inflammati cessat officium. Et quibus ren socius languet effœtus & marcidus, iis in sæua nephritide vrina supprimitur: vt nuper vidimus in Præside Fabro Pibracio, iurisperitorum eloquentissimo, & eloquentium iurisperitissimo. *

LAPILLOS] Coagmentato in renibus crasso & glutinoso humore, cuius coagmentatio est lapidosa, & nominatur λιθίασις, vt in vesica. Sed tamen hoc interest, quòd in vesica non semper est τὸ προϋπάρχον lapidis, sicut in renibus. Ac renum quidem τὸ συνάγμα, i. *coagmentatio*, dicitur πρὸ τῆς οὐρήσεως: vesicæ autem, μετὰ τὴν οὔρησιν.

AVT CRASSAM VRINAM] Mixtione crassi humoris, & pituitæ cuiusdam tenacis: quæ vel indigena est renum, vel aduena; idque prolapsu catarrhi è capite, vel humoris morbifici, aut conuulsifici, ad renes è venis, vel è neruis per venas, appulsu, quò ductus vrinæ non sunt meabiles.

MEIENDO REDDENDAM OSTENDIT] Quæ vacuatio libertatem meandi vrinæ restituit. Ex quo efficitur necessariò faciundum quod medicinæ dictator edicto sanciuit. Οὐρητικοῖς καθῆραι, ἀπαλῦναι, λεπτῦναι. i. *Diureticis purgare, leuare, attenuare.* Sed hæc sufficiant. 6. Epid. part. 1.

46 Τρομώδεα πρεσβυτέροισιν ἐν πυρετῷ, καὶ οὕτως ἐπιφαινόμενα· λιθίδια που διουρέει.

Tremores qui senioribus tum in febre, tum insuper sic apparent; fortè lapillos meiendo emittunt.

QVONIAM senioribus calculi facilis est coagmentatio stabulantis in rene, nec facilem exitum inde habentis; μοχλικὸν illis erit concussio tremorifera excutiendo calculo cum vrina. Et cùm tremoris natura & causæ iam pridem sint explicatæ; ipsum verò nomen tremoris hoc loco sit positum pro rigore qui concutiendo cietur; concussionis illius commoda videri possunt in excussione rei molestæ: modò rigendi & calescendi crebra & cita non sit vicissitudo, nata ex inflammatione spinalis medullæ & membranarum eius, vnde non rarò ac ferè semper contingit vrinæ suppressio. Coac. 8. lib. 1.

TVM IN FEBRE] Appulsu cacochymiæ per venas expressæ ad cutim, è lumbis, per dorsum, ad caput.

TVM INSVPER SIC APPARENT] Cùm etiam sine febre cientur ab iis quę dicta sunt: nempe à renum dolore, & vrina suppressa, repentè obortis.

FORTE LAPILLOS MEIENDO EMITTVNT] Qualis autem conuulsio est sanandæ para-

lysi,concutiendo;quale sternutamentum hystericis ac difficulter parientibus: talis & rigor nephriticis calculosis inflammatione carentibus: cuiusmodi seniores habentur, quorum natura in excernendo pigra,quodam velut μοχλικῷ, i. *vectiario* hîc opus habet.

47 Οὔρου ἀπόληψις καὶ βάρος ἐν νειαιρῇ σημαίνει ὡς τὰ πολλὰ, στραγγουρίην ἐσομένην. εἰ δὲ μή· ἄλλην ἀῤῥωστίην, ἣν εἴωθεν ἀῤῥωστεῖν.

Vrina intercepta & grauitas in aqualiculo, stranguriam futuram ferè denunciat: sin minus, alium morbum quo laborare consueuit.

QVEMADMODVM actio læsa,partis cuiusque afflictæ certissimum est argumentum: sic læsionis species; tum ipsa doloris proprietas atque locus,cuiusmodi sit afflictio planè ostendunt. Hîc ponitur intercepta vrina & grauitas in imo ventre: quæ quorsum appareant,sic in hac prognosi docetur.

VRINA INTERCEPTA] Non quidem criticè,nec vitio renum,vel emortuorum,vel etiam calculo aut pituita crassa occupatorum: sed cuius interceptio est vel occupatæ, vel exolutæ vesicæ. Nam sensus amissio, vnde vrina supprimitur in vesica,eò spectare non potest,quò instituta prognosis.

ET GRAVITAS] Quæ semper ibi causam ipsius subesse testatur,vbi percipitur: vt annotauimus in pleuritide,cùm ei grauitatis sensio est ad brachium & ad mammam.

lib.2.acut. aph.80 4.

IN AQVALICVLO] Ἐν νειαιρῇ, i. *in imo ventre*, quem hypogastrium nominauit in aphorismis. Hypogastrium autem continet ipsam vesicam: vt sensio grauitatis in eo percepta, pertineat ad vesicam quæ continetur: sicut hypochondrij tumor,ad hepar.

STRANGVRIAM FVTVRAM FERE DENVNCIAT] i. Vrinæ stillantis inuitam & ægram meiendo emissionem: atque id morbo vesicæ; non autem symptomate. Nisi quis fortè dixerit,humoris collectionem, vnde vesica tumens, grauitatis molestiam exhibet hypogastrio; tandem à nimia oppressione expressam, facere stranguriam ipso symptomate, non morbo vesicæ. Sed tamen hic tumor, est morbus vesicæ,non hypogastrij. Quòd si quis obiiciat,sæpe à tumido hypogastrio reddi vrinã γονοειδῆ, qua ille tumor exoluitur; vt illud concedam: tamen id non est huius prognoseως,quæ interceptam ponit vrinam,priusquam veniat stranguria. Nam interceptæ vrinæ nulla est illic mentio vnde adducitur illa obiectio. Hippocratis verba hæc sunt. *Perinthi vrina seminiformis, eiusmodi erat quale criticum quippiam. Et verò hypogastriorum ferè talia esse solent. Nam illa quæ meiendo redduntur; ibi demum exoluunt & liberant, vbi nec flatu, nec aluo transmissa multis fæcibus & glutinosis, pars tumefacta non adæquatur, nec restituitur æqualitati.*

sent.37.part. 2.6.Epid.

SIN MINVS] i. Si inde non incidit stranguria, manétque grauitas hypochondrij, & intercepta vrina.

ALIVM MORBVM QVO LABORARE CONSVEVIT] Cuiusmodi esse potest vesicæ repletio per impotentiam emittendi vrinam,quæ ab effœta vi expultrice fibrarum illata est, vel cùm impeditio est vrinæ ductus à calculo aut caruncula in fistula vrinaria:vt iam expressa vrina foras transmitti non possit.

48 Ἐν εἰλεώδεσιν, οὔρου ἀπόληψις· κτείνει συντόμως.

Cùm ileosis interceptio est vrinæ; cita mors venit.

STRANGVRIÆ & ilei frequens adinuicem transitus esse solet, quando nec ileum facit inflammatio; nec stranguriam morbus vesicæ,cuiusmodi est calculus,inflammatio,vlcus. Sed cùm ilei causa est pituita putris & glutinosa fæcibus inuoluta, vnde fit reuolutio intestini motu contrario naturali, i. infernè sursum,& cibus remeat qui permeare non potest;tum idem accidit vesicæ ab ileo in stranguria, quod à vesica intestinis in ileo: efficitúrque vt quemadmodum stranguriæ ileus superueniens, septimo die interimit: ita periculo ilei primùm nati multum adiiciat nouissima stranguria; nisi oborta febre, vrina fluxerit cumulatè. Transitum verò hîc diximus, non κατὰ μετάπτωσιν vnius in alterum, vt verè est transitus: sed καταχυστικῶς κατὰ τὴν ἐπίῤῥυσιν: cùm scilicet pituitæ illabentis in vtrumque alueum, propagatio est, aut pariter in vtroque cumulata congeries. Nisi quis fortè adferat & opponat illam sentẽtiam præceptoris. *Quòd pituitæ collectio dolorifica inter diaphragma & ventrem exitu denegato per alterutram aluum; si fortè per venas ad vesicam cursum inflectit; morbum exoluit.*

lib.περὶ παθῶν. aph.44.6.& Coac.8.cap. 22.lib.2. aph.52.7.

49 Οὖρον ἐν πυρετῷ δασὺ ἔχον διαστώμενον· ὑποστροφικὸν, ἢ ἱδρῶδες.

Vrina in febre quæ aſperum quid habet diuulſum; recidiuæ nuncia eſt, aut ſudorum.

Nvper qvæsitvm eſt de ſudore cuius prænuncia eſt vrina, his verbis. Τὸ δὲ ἐκ λεπτῦ διασωζόμενον· ἆρα ἱδρῶτα μέλλοντα δηλοῖ; i. *Quæ verò ex tenui aſperatur; vtrùm ſudoris futuri prænuncia eſt?* Quid autem ſit illud aſperum, cuius hîc mentio eſt; declarat quod ſequitur in eadem prognωſi. Γεγονημένον δ' ἀφρῶδες ἐφ' αὐτῷ ἐφιστάμενον. i. *Quod veluti ſpuma enatat in vrina.* Sed illud ἀφρῶδες eò dicendum, vt nihil oſtentet colliquamenti: ſed natum potiùs ex craſſiore humore quem agitauit ſpiritus flatulentus, vnde origo ſpumæ δυσλυτῦ, i. *quæ non vaneſcit facilè*: qualem præceptor nominauit bullatam, cùm ait. *Quicunque vrinas meiunt bullatas; oſtendunt nephritica, & longam fore infirmitatem.* Exiſtunt & aliæ in vrinis aſperitatum ideæ, quales ſunt illæ. Τῶν ὔρων περιεσχημένων ψαφερῇ περιχύτῃ. Tum illæ. Κεγχρώδεες, πιτυρώδεες, ὑμενώδεες: de quibus iam multa non ita pridem audiuimus. Ergo vrinæ ſpumantes bullatæ à flatulento ſpiritu ex craſſiore materia, ſunt recidiuis crebræ; ab inchoata criſi, cuius perfectio ſperari nequit cum tali vrina. Tum inde ſudor expreſſus, finem non adfert morbi, nec eius remiſſionem: quia eſt ſoboles oppreſſionis. Quo tempore autem natura morbificis cauſis opprimitur, éſtque humorum cruditas; tum nihil bene fit excernendo.

Coac.34. huius cap.
aph.34.4.
Coac.38. huius cap.
aph.56.4.
aph.21.4.

50 Ἐν μακροῖσι πυρετοῖσι, λεπτοῖσι, πλανώδεσι· λεπτῶν ὔρων ὀρήσιες σπληνώδεες.

In longis febribus, exiguis, & erraticis; vrinæ tenues meiendo emiſſæ; lienoſæ.

Divtvrnarvm febrium quas facit humoris morbifici contumacia, vnde pepaſmus difficilis, & vnà difficilis vacuatio; vrinæ ſunt crudæ ac tenues & aquoſæ, de quibus ſi cætera ſint ſalutaria, mouetur abſceſſus ad inferas partes ſub diaphragmate, vt nuper oſtendimus. An verò tales vrinæ ſint lienoſæ, id certè in quæſtionem adducitur. Ac primùm de lienoſis dicendum. Enimuero illi demum verè ſunt lienoſi, quibus iam pridem viſcus ipſum lienis induruit. Sic enim placere video præceptori Galeno. Sed ea deſcriptio lienoſi tumoris apud Hippocratem ſic eſt, *Quibus magnus eſt lien; ſi quidemllioſi ſunt; fœdati multùm apparent, vlceribúſque obſiti, quæ difficulter ſaneſcunt: tum illis ab ore fœdus expirat odor, atque macreſcunt. Lien verò durus percipitur, manétque ſui ſimilis in magnitudine, nec cibos deijciunt. Sin autem pituitoſi ſunt, multò minora ſunt illis prædicta incommoda: tum ipſe lien aliàs atque aliàs maior aut minor eſt.* Sed illa duritas, vnde ſunt homines lienoſi, eſt καταῤῥόπου lienis, non ἀναῤῥόπου. Sic enim viſum eſt præceptori cùm ait. *Lien durus non ſurſum deorſum, rotundus, latus, craſſus, longus, tenuis.* Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret. Quotieſcunque lien induruit; non eſt ſurſum illa duricies quæ ortum habet à veteri congeſtione humoris, vnde paulatim tumor accreuit: quemadmodum illa quam repentina fluxio excitauit, quæ & ipſum lienem facit ἀναῤῥοπον, & omnia quæ inde mouentur, ἀναῤῥοπα: vt hæmorrhagiam & faciem multo calore & colore ſuffuſam. Sed illa duricies vetuſtæ congeſtionis, vnde homines propriè ſunt lienoſi; deorſum percipitur, facítque lienem καταῤῥοπον, & omnia inde nata καταῤῥοπα.

aph.43.6.
lib. περὶ παθῶν.
6.Epid.part.2.

Ergo. Vrinæ tenves lienosæ] i. Apparent ſigno lienis qui cœpit iam pridem dureſcere, ac tandem καταῤῥοπος factus eſt: non autem repentino affluxu ſanguinis melancholici, qui phlegmonem edit ſyſtrophicam, ipſumque facit ἀναῤῥοπον cum duritate, ac ſæuo dolore: ſed cui congeſta ſenſim pituita aut melancholicus humor; duritatem attulit tenſionis, oborto ſcilicet eius tumore rotundo, aut lato, longo, & craſſo; itémque longo ac tenui. Quæ omnes differentiæ ſint in καταῤῥόπῳ liene; vel potiùs ſingulæ cadunt in lienem καταῤῥοπον per congeſtionem humoris pituitoſi aut melancholici. Quò ſpectat inſtituta prognωſis, ſicut & illa. *Dyſenteria lienoſis, non longa quidem, vtilis: longa verò, peſtifera. Nam quieſcente illa, ſi vel hydrωpes veniunt, vel etiam lienteria; mortiferum.* Sunt autem vrinæ tenues lienoſis, tum per ſe, tum ex euentu. Per ſe quidem, debili calore ſanguifico hepatis, à tumore lienis, vnde & hydropes aſſurgunt. Ex euentu autem.

In longis febribvs, exigvis et erraticis] Quarum humores varij, variéque affecti, meatuúmque anguſtia, & magna oppreſſio, parem pepaſmo difficili difficultatem adferũt τῆς φυσικῆς πέψιος, i. *coctionis naturaliter inſtitutæ.* Tum bilioſæ tincturæ vacuitatem adfert bilis tum genitæ ῥοπὴ ad ipſum lienem: vnde vix aluus tranſmittitur: ſicut annotauit Hippocrates de lienoſo tumore à bilis congerie in lienem.

51 Ἐν πυρετῷ, ἄλλοτε ἀλλοίων ὔρων ὀρήσιες μηκυνόυσι.

In febre, interdum varias reddi vrinas; longi eſt morbi.

Illa demvm vrina longi est morbi, quæ certis quibusdam, vel omnibus sui partibus, variorum humorum variarúmque index est affectionum: ex quibus difficilis est redintegratio, difficilis item pepasmus. Nam difficultas redintegrandi partes è natura egressas, & concoquendi humorem; morbos inde natos facit partim ἀκεῖτοις, partim δυσκείτοις, nonnullos etiam θανατώδεις. Talis vrinæ calamitas & contumacia, legibus & exemplis iterum atque iterum suprà est posita & explicata.

52 Τὰ οὐρούμενα μὴ ὑπομνησάντων· ὀλέθρια. ἆρά γε τοιούτοισιν οὐρέεται, οἷον εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀναταράξειας;

Quæ immemoribus fluunt vrinæ; pestiferæ. An verò sic redduntur, vt si hypostasin perturbaueris?

Dictvm est nuper de vrina inuita, quæ scilicet ægrè destillat: ídque tum morbo vesicæ, tum eius symptomate. Nunc de iniussa dicendum, quæ sine sensu ac sine voluntate clam effluit; vel, vt suprà dixit præceptor, λαθραίως. Sed cùm iniussæ vrinæ duplex omnino sit causa, videlicet impotentia & exolutio, & occupatæ mentis obliuio; vtriusque hîc ratio lucet in eo quod posuit, μὴ ὑπομνησάντων, i. *immemoribus*: cuiusmodi planè sunt qui ex phreniticis fiunt lethargici, quibus iam nulla est cura decori.

Ergo. Qvæ immemoribvs] i. Quibus memoria non renouatur eorum quæ fiunt quæque dicuntur ab illis, εἴτε διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσεῖν, εἴτε διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν μορίων, i. *siue quia laborat mens; siue quia sunt exolutæ partes.* Sic enim comparatum est, vt à phrenitide quam excepit lethargus, effœta vis langueat cerebri, omniúmque neruorum & membranarum, vt pariter voluntatis & sensus amissio inferatur. Nam & iniussæ deiectiones, suprà sunt positæ in lethargicis.

Flvvnt vrinæ] Videlicet obliuiosis & sensu carentibus musculi ianitoris, quem vocant sphincterem. Tametsi non cuicunque sphincteris exolutio est; eidem quoque obliuio est decori. Sic enim accepimus, cuidam hepatico aluum transmitti solitam sine sensu, cùm esset apud se. Quem locum sic expressit præceptor. Ἀπὸ κοιλίης λεπτὰ διιέναι, μὴ αἰσθανομένῳ ἐόντι παρ' ἑωυτῷ· κακὸν· οἷον τῷ ἡπατικῷ. i. *Liquida ex aluo secedere non sentienti, quamuis apud se sit; malum, vt hepatico.*

prorrh.46. f.2.1.

An vero sic reddvntvr, &c.] Quod idem est ac si diceret. Periculosum est certè, vrinam λαθραίως καὶ ἀπροαιρέτως effundi: sed ei periculo multum adiicitur, nec solùm in angusto spem esse, verumetiam mortem in propinquo esse, illud denunciat; si vrina iniussa, iumentorum similis emittatur. Sic in lethargicis deiectiones iniussæ & liquidæ, sunt magis terrificæ, ac desperatæ salutis. Sic etiam proluuies alui prærubra periculosum cωma reddit funestum. Nam vitio animalitatis accedit effœta vis œconomiæ naturalis. Quò autem plures principatus in vitio sunt; eò res ægri peiùs eunt.

53 Οἷσιν οὖρα ὀλίγα θρομβώδεα οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐκ τούτων ἐλθὸν ὠφελέει. ἔρχεται δὲ τοιοῦτο ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ [ταχέων] ὑπόστασιν ἴσχει.

al. διὰ βραχέων. vel διὰ παχέων

Quibus vrinæ paucæ, grumosæ, febre non carentibus; tenuium copia ex his emissa prodest. Tales autem emittuntur ab initio, vel [citò] habent hypostasin.

al. crassam.

In hac progn*ω*si mutationum gradus ponuntur ad crisin, quæ ab vrinis primùm significata, mox ab iisdem suscipitur. Mutationum gradus ad crisin, ibi demum cernuntur cùm de vrina crassa & pauca primùm quidem, statim grumosa, mox autem tenuior & copiosa emittitur, ídque circa initia; vel quæ non multò pòst, hypostasin habet pro grumis qui antea sparsi & appensi erant vrinis. Hæc autem progn*ω*sis, loco exempli scripta est in aphorismis, quo theorema catholicum continetur de transitu cruditatis in coctionem; & impediti humoris morbifici præ contumacia, meatuúmque angustia, in liberalem & liberam excretionem.

aph.69.4.

Qvibvs febre non carentibvs] Vnde hæc veniunt quæ hîc ponuntur: vt omnis tollatur suspicio morbi nephritici, vel ab vrinis crassis ibi cohibitis, vel à lapillis qui rerum earum vacuatione liberali exoluitur, vt nuper audiuimus in illa progn*ω*si. *Renum repentè dolor obortus, cum vrina suppressa; lapillos aut crassam vrinam mictum iri testatur.* Ac nisi me animus fallit, verè hîc videor esse dicturus, eò dixisse Hippocratem, οὐκ ἀπυρέτοισι, i. *haud febre carentibus*, ipsísque vrinas hîc positas apposuisse, non quidem studio minuendi acerbitatem febris: sed indicandi potiùs assiduitatem ipsius: vt scilicet nullam recipiat ἀπυρεξίαν, i. *febris vacuitatem*, donec ad crisin ventum sit. Nam huic crassæ & paucæ vrinæ, quam dominatu caloris natiui paulò pòst agnoscit grumosam; mox tenuiorem, copiosam, & residentem; opponit in simili febre alterum genus crassæ vrinæ, turbatæ, ac iumentorum similis, quæ diu deposita non residit.

aph.69. & 79.4.

resīdit. Ergo. QVIBVS FEBRE NON CARENTIBVS] Qui ſunt in febris aſſiduitate, nec vllam habent diſceſſionem paroxyſmi diurni, quam vocant ἀπυρεξίαν.

VRINÆ CRASSÆ] Non quidem liquoris mediocritate parta, virtute caloris natiui, crudas ac tenues vrinas mitificantis: ſed quæ ſunt eiuſmodi, craſſamenti exceſſu, de copia crudi & craſſi humoris, vnde ſpiſſantur atque craſſeſcunt.

PAVCÆ] Quia non ſunt meabiles, & in via ſubſiſtunt: aut quia vis renum laborat in officio ſecernendi, præ contumacia feri, craſſo humore perfuſi.

GRVMOSÆ] i. Veluti grumis obſitæ toto liquore ſparſis, atque quodammodo appenſis, nec dum in fundo reſedibus; à flatulento ſpiritu, & inchoato pepaſmo quem vis natiui caloris nondum abſoluit, nec dum humoris domuit contumaciam. Atque vt cœlum verè θρομβώδες dicitur in μιξαιθρίῃ, cùm in conſpectu eſt par ſerenitati opacitas: ſic & vrinæ fiunt θρομβώδεις, cùm de confuſis & perturbatis partim liquorem purum oſtentant, partim humorem craſſum liquori appenſum, quo antea ſpiſſabātur cōfuſę.

TENVIVM COPIA EX HIS EMISSA] Quod idem eſt ac ſi dicerer; ſi quæ priùs fuerant craſſæ & paucæ, mox autem grumoſæ ob cauſas adductas; nunc ſolito tenuiores, propterea que mediocres conſiſtentia, parta liquoris mediocritate ipſo pepaſmo qui à virtute caloris natiui de inchoato tranſiit in perfectum; ſi, inquam, tenuiores vrinæ ex vitioſis craſſis & inde grumoſis ab inchoato pepaſmo; & copioſæ ex paucis liberè emittantur; per libertatem humoris, meatuum, & ipſius naturæ.

PRODEST] Ad ſalutarem criſin quæ liberali & libera excretione humoris morbifici victi à natura ſuſcipitur. Atque illa excretio ſic habetur optima; ſi cum iis quæ in promptu ſunt bona, nulla ſubeſſe vitia oſtendantur. Nec verò vrinarum poſita liberalitas meliorum factarum, dimiſſionem tantummodo febris adfert: ſed etiam vendicat ab abſceſſu partium inferarum, cuius prænuncia erat humoris morbifici contumacia, ac difficultas coquendi & excernendi.

TALES AVTEM QVAMMAXIME INITIIS APPARENT, AVT CRASSAM HABENT HYPOSTASIN] i. Vt ſint eiuſmodi vrinæ, craſſæ & grumoſæ, aut ſaltem craſſa hypoſtaſi præditæ; quoniam in cauſa eſt ardor vehemens; maximè circa initia: quanquam & progrediente in peius morbo, fieri poſſit. Quam commemorat hypoſtaſin, eſt verè γονοειδής, i. *genituralis*, eamque Galenus negat eſſe probam: ſicut illa eſſe ſolet quæ cauſa concreſcit cocti & mitificati morbi.

54 Οἷσιν οὖρα ταχέως ὑπόστασιν ἴσχει· ταχέως οὗτοι κρίνονται.

Quibus vrina citò hypoſtaſin habet; celeriter illi iudicantur.

IN INTERITVM ſcilicet aut ſalutem: vt illa cum ſecundis aut aduerſis notis apparuerit. Secundæ & laudabiles notæ ſunt; læuitas, æqualitas, & albedo: nigredo autem, aſperitas, & diſſipatio, concretióque; ſiniſtræ & prauæ. Ardoris hæ violentiam febrilis, morbifici ſucci corruptionem, naturæ denique imbecillitatem referunt: vim illæ contrà caloris natiui, æqualiter ſeſe in omnes materiæ partes inſinuantis; & materiæ bonitatem, cum robore coniunctam ſolidarum partium, quarum ipſa virtus, natura eſt. Vtrinque criſis eſt mutatio, celeriter à celere motu adueniens, in eam partem caſura, in quam motrix cauſa inclinatam eam compulerit; hinc natura; & illinc morbus. *Iudicandi ſeptimo morbi; quarto hypoſtaſin per vrinas vel adhuc rubentes ferunt: de cæteris eodem modo.* Vbi Galenus illa verba, *de cæteris eodem modo*, in eum ſenſum accipit vt exiſtimet, quæcunque quarto die coctionis corruptioniſve ſigna inualeſcentis dantur; criſin promittere ſeptimo; conualeſcendi morbo, vel ſuccumbendi: quemadmodum contrà, iudicium in decimumquartum diem dilatum iri admonēt, quæ die ſeptimo indicia aduenerint. aph.72.4.

55 Ἐπιληπτικοῖς οὖρα λεπτὰ καὶ ἄπεπτα παρὰ τὸ ἔθος, ἄνευ πλησμονῆς· ἐπίληψιν σημαίνει. ἄλλως τε κἢν τις ἐς ἀκρώμιον, ἢ τράχηλον, ἢ μετάφρενον πόνος ἢ σπασμὸς ἐμπεπτώκῃ, ἢ νάρκη περιγίνηται τοῦ σώματος, ἢ ταραχῶδες ἐνύπνιον ἑωρακῇ.

Epilepticis vrinæ præter morem tenues & crudæ, ſi repletio nulla adſit; de inſtante caſu admonent: ídque cùm aliàs, tum ſi ad acrωmium, ceruicem, aut dorſum dolor & tenſio vrget, vel corporis obrepit ſtupor, vel perturbata inſomnia obuerſantur.

EPILEPTICOS appellat, non eos quorum natura & conformatio corporis, in epilepſiam vergit; qualiter φθινώδεις dici eſt obſeruatum: ſed epileptica ſymptomata iam expertos. Inſtante his caſu; vel tranſlata bilis ad cerebrum, vrinam tinctura deſtituit; vel ventriculo inter ſtagnandum debilitato,

impeditam concoqui, tenuem dimittit, & crudam, i. albam, colorisque aquei. Vt epilepticæ conuulsioni committendæ, arcem bilis cerebri petat; intellectu est vulgatum: nec ignotum profectò, oblæsi ventriculi sympathia, nexus neruorum sexti communione inducta, eandem conuulsionem inferri. Non est tamen omnino necesse, vt vel casum vrinæ cruditas comitetur; vel vrinæ cruditatem nouus casus necessariò consequatur. Nam si biliosi satis humoris corpore conclusum continetur, quantum cerebro irritãdo sufficit, & quantum vrinæ tingendæ; non erit ipsa vrina decolor. Et si ciborum cruditas assumptorũ, cruditatis fuerit in vrina parens; non est necesse vt quis ab ea in epilepsiam incidat. Non igitur demonstratio hæc, sed coniectura fuerit, quam robustam faciunt symptomata mox deinde subiuncta; tẽsiuus ad acromium, dorsum, & ceruicem dolor, læsione exortus rhomboidis musculi, à ceruice ad octauam dorsi vertebram recta linea deducti; ad acromium autem obliqua: qui quidem hîc, vel ab excurrente ad caput materia, vel consortio cerebri afficitur. Sequitur corporis stupor in mouendo & sentiendo, cerebri soboles iam vapore offusi. Perturbata sunt denique insomnia, pectus ab Ephialte gigante opprimi, guttur laqueo constringi, certamen inire, in barathrum etiam præcipitari existimantium. De quibus, vide repletionem secundam libri 3. de diæta, & finem libri περὶ ἐνυπνίων.

56 Τὰ σμικρὰ ἐπιφαίνεσθαι, οἷον στάξιας, καὶ οὖρον, καὶ ἔμετον, καὶ διαχωρήματα· κακὸν μὲν παντός. κάκιστον δὲ ἐπὶς ἀλλήλων ἰόντα.

Exigua quædam superapparere, velut sanguinis substilla, vrinas, sudores, vomitus, deiectionésque eiusmodi; est quidem omnino malum: sed eò peius, quò frequentiùs reuerterint.

De sangvinis substillo antea fuit illud. Στάξιες ὡς ἐλάχισται· κάκισται. i. *Substilla sanguinis perexigua; praua.* Sudatiunculam quoque antecedens caput condemnauit propositione prima. Et eo proximè priùs σμικρὰ ἐμέσματα, i. *vomitus exiguos.* Deiectiones eiusmodi, insequens tractatio: vrinas guttatim stillantes, præsens hæc improbauerit. Omnibus ratio proferenda communis. Quia nihil paucum est criticum. Sed cùm semper id malum, inquit; tum maximè, si crebrò repetitum: vnde nimirum naturæ imbecillitas oppressæ in summa excernendi necessitate declaratur. Ego vim magnam esse puto in dictione τοῦ ἐπιφαίνεσθαι, i. *superapparendi*, qua designatur; ibi demum exiguam vacuationem valde fuisse noxiam, cùm larga, velut necessaria, expectata est.

DE DEIECTIONIBVS.

Capvt IIII.

ΔΙΑΧΩΡΗΜΑ τῆς κοιλίης βέλτιστον, μαλθακόν, συνεστηκός, ὑπόπυρρον, μὴ σφόδρα δυσῶδες. διαχωρέειν δὲ τὴν εἰθισμένην ὥρην· πλῆθος δὲ, πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων.

1 Deiectio alui est optima, mollis, coagmentata, subrufa, nec valde graueolens. Ipsam verò transmitti oportet qua consueuit hora, & ea copia quæ assumptis respondeat.

Erat ex illis omnibus quæ proposita sunt in hoc amplissimo Medicinæ theatro, illud extremum; vt omnis ratio deiectionum explicaretur. Est autem consilium explicandi primùm ea quæ insunt bona, quæque naturaliter sunt constituta, procul ab iis quæ mala sunt: mox ea quæ sunt egressa de norma & præscriptione naturæ; proptereáque in malis ducuntur: maximè verò quando non adimunt id quod intus lædit, sed illud ipsum magis læsurum, intus subesse ostendunt.

Deiectio Alvi] Deiectionem hîc ponit alui, vel potiùs aluum deiectioni apposuit, quam absolutè simplicitérque posuit in prognostico, religione ductus fortasse distinctionis: quòd sciret ἡ διαχώρησις, solius alui non esset, vt in illo. Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως· ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται. i. *Eorum quæ confertim & celeriter nutriunt; celeres quoque sunt decessiones.* Vbi non est dubium quin nomen illud τῆς διαχωρήσεως, illic ponatur ἀντὶ τῆς ἀναλώσεως: sicut eidem visum est, quando scripsit, τὰ εὐαλλοιωτότατα εὐαναλωτότατα, i. *quæ alterantur ex facili, sic etiam facilè absumuntur.* Et verò Galeni iudicium est in commentario ad aph.

aph.18.2.

lib. περὶ τροφῆς.

rio ad aph. prædictum, τὴν διαχώρησιν, tametsi de aluo transmissa ferè dicatur: tamen de aliis quoque dici excretionibus. Quod non admittit ἡ ὑποχώρησις, quæ soli aluo transmissæ semper tribuitur. Testis est illa sententia præceptoris. Ὑποχωρήματα μέλαινα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν. i. *Deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger.* Ergo. aph.21.4.

DEIECTIO ALVI] Qua sponte fertur aluus, non coacta, nec ægrè, vt se exoneret fæcibus rerum earum quæ assumuntur, ope adiuta fibrarum in quibus vis est circumagendi fæces atque ciendi peristaltico motu intestinorum proprio, donec transmissæ fuerint & exclusæ. Quòd autem hîc nomen sit τῆς κάτω κοιλίας, non autem τῆς ἄνω, quæ est thoracis; nemo est omnium què nescire persuasum habeam.

EST OPTIMA] Numeris omnibus absoluta. Sic autem est optima deiectio mox describenda, cùm vel redintegratio est functionum alui de statu naturæ incolumi egressarum, vel vniuersi corporis à febre sanatio: quoniam in ea lucet naturalis œconomiæ integritas restituta in digerendo, coquendo, & excernendo. Nec verò minus adiicitur periculosæ febris periculo, de prauis deiectionibus, quàm de vrinis prauis. Scitum est illud. Κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις, καὶ ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσίη. i. *Ventris segnicies; omnium confusio, vasorúmque impuritas.* 6.Epid.part.3. Optimæ autem deiectionis hæc sunt indicia syllogistica siue τεκμήρια.

MOLLIS] Quæ scilicet tacta subsidit, neque circumfluit, media inter duram & liquidam: quarum illa siccioris est alui; hæc verò humidioris, quæ vel diarrhœa, vel impotentia coquendi ea quæ assumuntur, continendíve humescit. Sed mollitudo signum est alui constitutæ vt decet, tam in calore suaui, non igneo, nec effœto; quàm in firma & solida complexione partium aluinarum.

COAGMENTATA] Figuratam dici reperio apud Celsum, qui eam coagmentationem, molliter & naturaliter constitutam, visus est expressisse, dictionis aucupio quam sic præceptor posuit inter signa hydrωpis sanabilis. Τὴν δὲ κοιλίην πρὸς μὲν τὰ φάρμακα, ὀξείην εἶναι· τὸν δὲ ἄλλον χρόνον, διαχωρέειν μαλθακὸν ἐκτετυπωμένον. lib.2.prorrh. i. *Aluum morigeram esse decet, ac citò ferri; cùm datur opera purgationi: aliàs autem, ducatur mollibus excrementis & figuratis.* Sed figuratæ deiectionis absurda est vsurpatio ad laudem illius, si mollitudo absit. Quod pleriq; faciunt medicinæ ignari, qui duras & pilulatas, vt ita dicam, more caprilli stercoris deiectiones, eo commendant nomine, quòd figuratæ sint: quarum incommoda de siccitate alui, cum pari æstu coniuncta, suo dicentur loco. Sed ad rem. Est igitur deiectio molliter coagmentata, quę suo termino continetur, non alieno; ac suis, vt ita dicam, limitibus est compressa: qualis est vaccini stercoris coagmentatio: ne figuratam quis putet à tereti & rotunda intestinorum figura. Sed mollis illa coagmentatio, sicut caloris est mitis ac mansueti, vegetarúmque partium aluinarum: sic eo nihil omnino testantur confluere, quod ipsis facessat negotium in opere faciundo, aluúmque præcipitet in transmittendo.

SVBRVFA] Quæ colorata est mixtione bilis, pituita permixtæ, ab hepate confluentis in aluum, ne pigra sit in excernendo; éstque quodammodo vice clysteris, ad περισταλτικὴν δύναμιν intestinorum ciendam supernè deorsum; neque committit vt eadem intestina motu peristaltico, naturali contrario, sursum infernè moueant quæ infrà sunt transmittenda. Ex quo efficitur, deiectionem subrufam sic naturaliter colorari à bile subrufa quæ moderata est qualitate, & quantitate pauca. Nam rufa aut fulua deiectio (nihil interest vtrum dicatur) in vitio est de bile immodica vnde fucantur fæces, atque id signo hepatis æstu incandescentis. Sic enim facie fului sunt atque capillis Scythæ: ob eam sanè causam quòd, vt Hippocrati visum est, ὑπὸ ψύχεος ἡ λευκότης ἐπικαίεται, καὶ γίνεται πυῤῥή, i. *alba cutis à frigore peruratur, & fulua euadat.* lib de aërib. loc. & aquis. Ergo descripta coloratio deiectionis, multum ipsius adiicit bonitati, facítque vt optima iure dicatur, cùm ita mollis est & coagmentata, vt modò diximus. Non sic res eunt deiectionis albæ ictericorum & phreniticorum: tametsi bona est eius coagmentatio & mollitudo: sed ne id quidem fieri posse arbitror; & vt concedam sic esse: qui tamen phreniticus cum deiectione alba euaserit, Hippocrates vidit neminem. Nulla est igitur firmior indicatio deiectionis optimæ, quàm de ipsius colore hîc posito, quem ab Hippocrate prætermissum fuisse vbi deiectio optima recensetur, iure hoc loco miratur Galenus; censetque illud prognωsticum de subrufo colore, cùm primo illius tractatus ponendum, vbi notarum deiectionis optimæ recensio continetur: alioqui mancam videri & imperfectam descriptionem quam priùs ille probauerat. Hîc certè Galeni iudicium libens amplector: sed inconstantiam hominis fortiter opposuerim τῇ αὐτοῦ κακοζηλίᾳ in has prognωses, * ex quibus retexuit illud prognωsticum quod erat mancum, & hanc prognωsin vt absolutam, pro illo reposuit: quòd ea, vt idem ait, contineat notas omnes deiectionis optimæ in consistentia, qualitate, copia, tempore, & excernendi modo.

NEC VALDE GRAVEOLENS] i. Minimùm fœdi odoris. Nam fœdus odor, est κακὸν συμβεβηκός, quod à putredine natum, signo & causa malum est. Accidit autem illa putredo, fœdi odoris parens, tum ex cacochylia rerum earum quæ assumuntur, tum ex calore igneo corrumpente, tum à quiete intestinorum quæ pigra sunt in excernendo; vel cùm exoluta vis est ipsorum peristaltica; vel cùm à bile non proritantur ad egerendum. Sed tamen, vt liberè dicam; hîc fœdi odoris nulla occasio esse potest, vbi deiectio est molliter coagmentata atque subrufa. Coagmentatio enim mollis & figurata, opinionem tollit caloris ignei corrumpentis: coloratio autem subrufa, pigra esse non sinit intestina in egerendo, quæ bilis ipsa sollicitat. Nisi fortè supersit cacochylia rerum earum quæ assumuntur, vnde odoris fœditas inferatur. Omnia enim δυσώδεα, sunt planè κακόχυλα. Theoph. lib. περὶ ὀσμῶν.

IPSAM VERO INFRA TRANSMITTI OPORTET] Διαχωρέειν: quo verbo, transitus significatur eorum quæ excluduntur διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, i. *per loca commoda exclusioni dicata*: sed, vt iam attigi, pertinet κατ' ἐξοχὴν, ad ventris deiectionem. Nam simplex verbum, χωρέειν, exitus omnes continet exeuntium: sicut est in aphorismis, τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, &c. aph.23.1.

QVA CONSVEVIT HORA] Quod est firmissimum secundæ valetudinis argumentum, ex inoffenso cursu æqualium periodorum ingerendi, digerendi, & egerendi, ex bene constituta naturali œconomia in vacuatione, suctione, & suctionis sensu. Nam vacuatio causa est suctionis; suctio, digestionis; suctionis sensus, ingestionis. Ac bene res eunt quando sic comparata est ratio deiectionis, vt partes quæ aluntur, quoad naturaliter cõstitutæ fuerint, ab eodem nutritæ alimento; æqualia quantitate, similia qualitate, ac temporis tractu eodem colligunt excrementa, & eadem periodo infrà transmittunt. Talis autem consuetudo est naturaliter instituta καθ' ὁρμὴν naturæ, & κατ' προαίρεσιν hominum sui diligentium, ac valetudinem suam vt decet curantium.

ET EA COPIA QVÆ ASSVMPTIS RESPONDEAT] i. Pro ratione ciborum qui assumũtur, vt scilicet pleniore aut parciore manu, sæpe aut rarò, hyeme vel æstate, in pueritia, iuuentute, aut senectute, consuetudo est instituendi diætam. Vt enim de more institutóque, aut etiam contra consuetudinem, cibi sumuntur: sic maior aut minor excrementi deiiciendi copia esse solet. Ex quo euenit, vt semel, bis, térve ad summum, aluus feratur; vt consuetudo est ingerendi & egerendi. Certum est autem, quòd assumendi cibi occasio commoda esse nequit, priusquam fæces pridianæ infrà transmissæ fuerint. Sic enim visum est præceptori de acutorum diæta, & alio loco, vbi hæc scripsit. Ἀποπατέει γὰρ τὴν ἕωλον κόπρον αἰεὶ πάσας ἡμέρας, ἢν μέλλῃ ὑγιαίνειν ὁ ἄνθρωπος. i. *Nam pridianas fæces singulis diebus excernit qui valet, aut valere debet.*

2 Παχύνεσθαι δὲ πρὸς κρίσιν.

Crassescere autem decet ad crisin.

HOC VERE quidem scriptum: sed loco minimè, nec appositè. Et verò verbum illud, παχύνεσθαι, i. *crassescere*, quod infinitiui est modi; cùm apponatur priori sententiæ vnde ipsum dependet; verè illius subiecto accommodari nequit. Quæ enim crassitudo ampliùs requiri potest in optima deiectione quæ molliter est coagmentata & figurata? Sic igitur verè & appositè scopo authoris sententia hæc ponetur. In desiderio deiectionis optimæ, qualem descripsimus, profuerit aluum ferri liquidis excrementis subrufis: sed ita tamen, vt neque stridula sit, nec pauca, aut multa & frequens; sed multa & rara: nec torminosa, nec ægra deiectio: tum vt appetente crisi, crassescat. Talis deiectio planè id adimit quod intus lædit & magis læsurum, nec ampliùs illud subesse testatur. Quæ omnia sunt profectò fidæ salutis. Sed ea fiducia maior est atque firmior, si toto morbi tempore aluum gerit ægrotus λαπαρὴν καὶ εὔογκον, i. *solidam, succi plenam, & molliter constitutam.* Quæ cùm ita sint de scopo ac mente Hippocratis; iam ad examen prognoseως accedamus.

CRASSESCERE AVTEM DECET] Non quidem id excrementum quod siccitate obduruit, aut etiam quod iam est molliter coagmentatum & figuratum: sed humidum, quo ab initio fertur aluus in diarrhœa; vt scilicet quod antea circumfluebat ἄπεπτον, iam fiat quodammodo πεπεπτωμένον. Quæ figuratio posita in crassitudine circumscripta, causam agnoscit virtutem partium solidarum, quæ est ipsa natura, cuius iam incipit fieri redintegratio, quæ cernitur in excrementi pepasmo qui proprium munus est partium solidarum.

AD CRISIN] i. Ad morbi discessionem; comparata scilicet ἐπανορθώσει partium solidarum, & excrementi pepasmo: vnde crisis ipsa suscipitur atque absoluitur ad ægri salutem, ab eadem natura quam diximus esse virtutem partium solidarum. Sic enim Galeni iudicium est, ita scribentis. Διατέταται ἡ φύσις διὰ τῶν στερεῶν μορίων, δυνάμις ἐκείνων οὖσα, &c. i. *Diffusa est natura per solidas partes, virtus illarum existens.* 1. Epidem.

3 Χρήσιμον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας ξυνεξιέναι μετὰ τοῦ διαχωρήματος, πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης τῆς νούσου.

Profuerit etiam teretes vermes vnà exire cum excrementis, dum morbus ad crisin progreditur.

VNDE INFRACTIO significatur morbi, & viscerum recreatio; firmissimum illud adferri potest ad ægri salutem: vt in vrina bellè colorata cum bona hypostasi, nuper ostendimus. Qualis autem vrinæ ratio est in humoribus excrementitiis venarũ, vbi sunt febres, ob quam causam febrium est vrina ἐπιφαινόμενον: talis est etiam deiectionum in morbis aluinis, ac cæteris omnibus quorum excrementis alui feruntur. Bene est aluo cùm figurata & mollis deiectio est, atque subrufa. Bene est item, cùm excrementa liquida per aluum ducta crassescunt & figurantur, quæ antea circumfluebant minimè coagmentata. An non hoc satis est; nisi etiam vermes rotundi vnà exeant cum excrementis, tam indigenis, quàm aduenis alui? Enimuero lumbricorum nulla sunt commoda, vbi deiectio est naturaliter constituta. Sed veniunt exoptati cùm itur de corruptione in coctionem eorum quæ assumuntur. Qualis est transitus in morbis

in morbis acutis, cùm ægri periculo defunguntur, móxque morbo. Quò spectat illud Hippocratis, περὶ κρίσιν ἰόντος τῆς νόσου, i. *dum morbus ad crisin procedit.* Examinanda est igitur causa & ratio lumbricorum in morbis acutis, quorum infractio cernitur in lumbricis qui vnà exeunt ac transmittuntur infrà cum alui deiectione mitificata, vt dictum est.

Ergo. PROFVERIT ETIAM] i. Multum adiicitur commodis humidarum deiectionum quæ à natura mitificatæ crassescunt. Hinc salus sperabilis, etsi nondum fida spes: quoniam τῶν εἰσιόντων ἡ πέψις, καὶ τῶν ἀπιόντων πεπασμός, i. *eorum quæ assumuntur, coctio; & exeuntium mitificatio* vnà ostenditur.

TERETES VERMES] Lumbricos; quorum ortus & mansio est in tenuibus intestinis: ibi enim aluntur & manent vbi gignuntur. Nam lumbricorum ἡ ἐντελέχεια venit ab ἐνδελεχείᾳ excrementi chylosi, quod nusquam est nisi in ventriculo & tenuibus intestinis. Cernitur ea ratio in pueris & infantibus, quibus copia est lumbricorum, de superuacaneo chylo, ab eorum nimia edacitate.

VNA EXIRE CVM EXCREMENTIS] Non quidem cibi fæcibus: id enim esset satietatis: sed cum spissatis deiectionibus quæ antea circumfluebant humidæ; tametsi cum fæcibus esse possunt.

DVM MORBVS AD CRISIN PROCEDIT] Vel cùm itur ad crisin de morbi pepasmo: tum enim maior fiducia est mox affuturæ salutis, cùm in eadem deiectione cernitur cibi coctio, & humoris morbifici mitificatio, cum recreata virtute partium solidarum, quæ antea fractæ à morbo iacebant. Cernitur cibi coctio in excremento chyloso vnde gignuntur lumbrici: nam tæniarum quæ toto sunt ambitu intestinorum; & ascaridum, quæ in ano catulliunt, alia ratio est. Gignuntur autem lumbrici, cùm excrementi chylosi putrescere incipientis, endelechia est à spiritu & calore intestinorum, sese in eam materiam insinuante. Humoris autem mitificatio siue pepasmus apparet in spissa & figurata deiectione quæ antea circumfluebat termini expers proprij, ac tantùm particeps alieni. Ergo profuerit vnà lumbricos exire cum excrementis, dum itur ad crisin. Nam quod obiicitur ex Hippocrate; quòd homo quidam qui febre correptus, liberaliter se potu & cibo inuitauit in cœna; cùm ei lumbricis ducta fuisset aluus die septimo, tandem vndecimo vitam finiuit: obiectionis solutio est, quòd in concursu signorum omnium funestorum id accidit; tum quòd eidem deiectio erat humida & torminosa, non sicut & hîc, facilis & figurata de crassitudine parta coquendo. Scire autem licet, quòd Aurelianus putauit lumbricis mortuis perniciem significari: sed falsò; quia vix est alibi locus viuēdi lumbricis, quàm in tenuibus intestinis. At simulatque in crassa descenderint, cita mors venit; nisi erethismo prorumpant: vt annotauit Hippocrates in illa prognosi. Τὰ καρδιώγμικὰ μετὰ στρόφου· κοιλίης θηρία καταρρήγνυται. Vide comment. ad eam. Sed Dioclis opinio est; viuis exeuntibus denunciari mortem. Herophilus autem sustinet neutros graue quippiam ominari. Apollonius & Glauco aiunt, initio cruditatem, pòst appetentem crisin ostendi. Antiphanes, sine stercore malos esse defendit. Sed ita statuendum. Vermes tum viui, tum mortui, principio quidem sunt mali: nam illinc cruditas; hinc putredo ostenditur. Cùm verò itur ad crisin, victrice natura; sic exeunt vt ponitur in hac prognosi. Coac. 15. cap. 11. lib. 2.

4 Ἐν ὀξέσι τὸ ἀφρῶδες περίχολον διαχώρημα· κακόν. κακὸν δὲ καὶ τὸ ἔκλευκον.

Spumans deiectio in acutis vndiquaque biliosa; mala: mala item præalba.

DVO AVDIVIMVS deiectionum genera quæ fida spe nos consolantur in morbis quorum illa sunt ἐπιφαινόμενα; vel quæ adiiciunt securitati, quando sperabilis est vitæ salus de signis bonis quæ cuiusque morbi sunt propria: vt in pleuritide, verbi causa, de anacatharsi qualem iam sæpe suprà ostendimus. Nunc audienda sunt multa malorum genera quæ apparent in cæteris alui deiectionibus, quæ nos ad normam earum quæ adductæ sunt bonæ, examinabimus. Ac primùm de iis dicendum quę prauis coloribus atque situ, in vitio sunt. Earum primæ occurrunt biliosæ, admodum saturatæ viridi aut flauo colore; & omnis coloris expertes, præalbæ. Quæ omnes cur ita sint, & quorsum appareant; sic aggredior ad docendum.

SPVMANS DEIECTIO] i. Bullis minimis obsita quæ assurgunt in superficie, tum à flatu, tum à calore cōtra naturam eximio. Ac biliosa quidem syncera, spumat ardore visceris vnde manat, qualem accepimus illam esse quam ciet melicratum ἄκρατον in biliosis. De qua sic positum est à præceptore. Τὰ μέντοι ἀφρώδεα διαχωρήματα, καὶ μᾶλλον τοῦ καιροῦ κατακορέως χολώδεα, καὶ μᾶλλον θερμὰ τὸ ἄκρητον μᾶλλον τοῦ ὑδαρέος ἄγει. i. *Sanè spumantes deiectiones, ac magis quàm decet colore saturo biliosas, magísque calidas; syncerum melicratum ciet potiùs quàm aquosum.* 3. acut.

IN ACVTIS] Quorum est bilis propria generatio, sicut iidem à bile nascuntur: de quibus hæc scripta sunt à Galeno. *In acutis febribus biliosa gigni syncera per corpus; nihil est mirum.*

MALA] Vt causa & signo. Signo quidem inualescentis morbi, & ad exitium conspirantis, aut certè non facilè concessuri naturæ, nec medico. Hîc enim duo cernuntur quæ sunt grauissima; bilis eximiè saturata, & spuma: quæ sunt eiusmodi, vt ex ardore nata, non priùs ipsum extingui posse testentur; quàm partium viuacitatem atque natiuum calorem extinxerit: nisi assiduo neoterismo intus & foris viscera recreentur. Atque vt breui complectar incommoda bilis hîc positæ; sufficiet illud quod iam ar- lib. 2. περὶ ἄρθρων.

tigimus ex Hippocrate, & quod idem bili descriptæ apposuit. *Huiusmodi autem deiectio synceræ bilis atque spumantis, alia quoque habet mala insignia. Nam hypochondriorum ardorem non extinguit, sed magis accendit: tum anxitudinem, artuúmque iactationem infert: præterea intestini & sedis vlcerifica est.*

MALA ITEM PRÆALBA] Quæ non est eiusmodi de assumptorum colore, vt pultis ex farina & lacte, tum lactis ipsius: qualem accepimus ductam fuisse cuidam Apollonio ex vsu lactis caprini. Sed quæ præalba est, vacuitate omnis biliosæ tincturæ: quod ferè ictericis accidit; nonnunquam item phreniticis. De quibus est illud prorrheticum. Ἐν φρενιτικοῖσι λευκὴ διαχώρησις· κακόν. i. *Phreniticis alba deiectio* prorrh. 13. f. 1. 1. *mala est*: quoniam ex euentu talis apparet, διὰ σφόδραν πύρωσιν ἐν τοῖς ἄνω τοῦ ἥπατος μορίοις, ἀναρπάζουσαν τὸ αἷμα σὺν τῇ χολῇ, i. *propter inflammationem superarum hepatis partium, quæ vnà cum sanguine bilem rapit.* Scire autem licet, quòd in hac prognωsi, εὐδιοείστως notæ sunt positæ κατὰ τὸ ὂν malarum deiectionum, colore sature biliosarum & præalbarum. Nam illud prorrheticum, nauseam mouet Galeno, verborum confusione, vbi sententia hæc sic recensetur. Τὰ ἐν ὀξέσι χολώδεσιν ἔκλευκα, ἀφρώδεα, περίχολα διαχωρήματα· κακόν. Sed prorrh. 18. f. 2. 1. tamen vtriusque vitij ratio continetur in eo quod author apposuit. Ἆρά γε τουτέοισιν ἧπαρ ἐπώδυνον; i. *An non his est dolorificum hepar?*

5 Ἔτι δὲ κάκιον καὶ τὸ ἀλητοειδὲς κοπριῶδες.

His peior est pultacea deiectio stercorosa.

SENSVM oppositio, mentémque scripti denudatam obscuritatis velo exponit. Plurima bile ad saturitatem tincta deiectio, est mala; peior quæ omnis est tincturæ biliosæ expers. Saltem enim cum excremento bilioso, humoris tantum abit morbifici: bilis autem quæ fæces destituit, regreditur in corpus atque venas; vbi sanguinem mixtura inficit, donec febrili eum ardore accenderit. Sed à qua bilis secernitur, omnino est duplex; diffluens vna, altera figurata. Diffluens, chylosa est: quoties chylus ergastulo exclusus mesaraicarum inflammatarum, plenarum, obstructarum; effluit intestino: de qua tradetur Coaca huius cap. 24. Λευκόν τε καὶ ὑγρὸν μετὰ κοιλίης μετεώρου. Consistens est ac figurata quę hîc ponitur, quæque dicitur ἀλητοειδής, i. *pultacea*, seu pultis similitudinem ipso colore referens; nec solùm eiusmodi qualis etiam chylosa esset: sed vnà quoque κοπριώδης, i. *stercoracea.* Talia icterici, obstructo vel scirrhoso iecore, deiiciunt. Ἀλητὸν autem communiori acceptione, farina est cuiuscunque generis, inde triticea, indéque hoc ipsum quod ex ea in aqua aut lacte, cum melle, aut sine melle bullita & cocta confectum esitatur. lib. 2. de diæta, & lib. περὶ παθῶν.

6 Κάρος ἐπὶ τούτοισι, κακόν· καὶ αἱματώδης διαχώρησις, καὶ κενεαγγείη παραλόγως.

Ad hæc, si carus eueniat; malum: cruenta item deiectio: omnísque adeo immerita vacuatio.

QVORSVM hæc omnia sint ab authore posita; palam aperiet ipsa prognoseωs explicatio. Atque imprimis constat; carum, symptoma esse grauissimum amissæ phantasiæ, quod infertur cerebro admodum refrigerato. Siue autem sit verè carus, siue cωma, siue νωθρότης; periculo locum esse testantur mox adfuturæ mortis: cùm iam exacta phrenitide enascuntur, quæ priùs adiunctam habuit accessionem deiectionis præalbæ, quam in prorrhetico narrat esse funestam, cùm ei succedit νωθρότης διὰ τὴν νέκρωσιν, i. *emortua facultate*; vitióque portantis, non autem portati.

CRVENTA ITEM DEIECTIO] Non ea quidem quam ciet hepatis εὐρωστία quæ non est πολυήμερος, καὶ οὐ κατεπείγοντος δεῖται, i. *quæ diuturna non est, nec opem requirit à medico*: sed illa potiùs quam continenter fundit hepatis ἀτονία, qua ipsum tædet sui officij. Atque hæc nominatur à præceptore, περίπλυσις ἐξέρυθρος τῆς κοιλίης, i. *proluuies alui prærubra.* Vtraque autem cruenta deiectio, hepatica est dysenteria, ea lege distincta quæ dicta est. Hîc scire licet, hepaticam dysenteriam, quæ ὡς σύμπτωμα, οὐ λόγῳ τῆς φύσεως, i. *vt symptωma funditur, non lege naturæ*; scopo eodem, prædictæ prognωsi fuisse appositam, quo in prorrhetico vbi de cωmate agitur: quòd ea non minus adiiciat cari periculo nati ex phrenitide, quàm vigilis cap. 2. lib. 2. huius operis. cωmatis in phrenitidem transeuntis. Quem locum iam pridem examinauimus in tractatu de cωmate.

OMNISQVE ADEO IMMERITA VACVATIO] i. Quæ fit, vt dixi, ὡς σύμπτωμα, οὐ λόγῳ τῆς φύσεως; proptereáque non adimit quod intus lædit: sed illud ipsum, vacuationis huius accessione, magis læsurum testatur: vt interim taceam vacuationis adiuncta incommoda quæ ab infirmitate orta naturæ, ipsam denuo infirmiorem facit. Quò autem plures in vitio sunt facultates; eò res ægri peiore sunt loco.

7 Κοιλίης ἀπόληψις, μικρὰ μέλανα σπυραθώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσα· μυκτὴρ τούτοισι ῥηγνύμενος· κακόν.

Cùm intercepta eſt aluus, & quæ coacta, globulis paruis ducitur, atque nigris, velut caprarum pilulis; tum malè eſt ſanguinem profundi è naribus.

QVEMADMODVM ſymptomatica omnis excretio, periculoſi morbi periculo adiicit, vt modò vidimus in phrenitide quam comitatur primùm præalba deiectio, tum carus excipit, cui accedit proluuies alui prærubra, ex hepatis ἀτονίᾳ. Sic vacuatio nulla, quantumuis critica, recreationem poteſt adferre: ſed contrà ægrotum damnis augere, cùm vires languent effœtæ. Atque hoc theorema catholicum eſt harum prognωſεωn quas author adduxit de rubra proluuie caro adiuncta: item de narium hæmorrhagia quæ cadit in globuloſas & nigras deiectiones, velut caprarum pilulas ſtercoraceas. Ratio autem talium deiectionum, & hæmorrhagiæ incidentis; ſimiliter analyticωs exponetur, vt cæterarum iam adductarum.

CVM INTERCEPTA EST ALVVS] i. Siccitate aſtricta, quod frequens eſt apud Hippocratem, κοιλίαν ξηραίνεσθαι, καὶ ξηρὴν εἶναι: cùm ſcilicet nihil reddit niſi coacta; & quæ redduntur, ſunt dura & vi expreſſa. Quod vitium in excernendo, tribus de cauſis accidit. At prima quidem eſt digerendi vbertas de chylo accuratè confecto virtute natiui caloris in aluo ſolida & robuſta: vnde natura ſui negligens in excrementis ducendis, quæ parca manu collecta ſuperſunt, ipſa cunctando ſiccari & indurari ſinit. Altera eſt ἡ ἄνω εἴλησις τῶν ἐντέρων, i. *ea quæ ſurſum fit reuolutio inteſtinorum*, cùm ſcilicet inteſtina ſuam habent περιστολὴν naturali contrariam infernè ſurſum, à ſedis muſculo ianitore conſtricto & clauſo. Tum enim fæces ſurſum tranſmiſſæ ad cωlum, ibi ſubſiſtunt, & indurantur aridæ; denegato exitu & exeundi via quam priùs ad exitum affectabant, cùm eſſet periſtole inteſtinorum naturaliter conſtituta. Sed poſitæ aſtrictionis in hac prognωſi, neutra eſt cauſa earum quæ dictæ ſunt, quæque à frigore ortum habet aëris ambientis in aquilonia tempeſtate. Nota ſunt illa ſolennia præceptoris. Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες αἱ μὲν βόρειοι κοιλίας ξηραίνουσι. i. *Ex quotidianis cæli conſtitutionibus; aquilonia aluos exſiccat.* Et. Ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει. i. *Frigus aluum exſiccat.* Nec verò aluus, quam fecit aſtrictiorem frigida & ſicca tempeſtas aquilonia, fæces coacta reddit more caprarum nigras & globuloſas. Nam aquilonio frigore, alui natura ſunt calidiſſimæ, febris expertes, ac ſine morbo, quem vocat Hippocrates νόσημα ξηρόν, i. *morbum ſiccum*; niſi aliunde incideret vt ſæpe accidit. Accidit autem vt ſicca ſit aluus & dura, nihilque egerat niſi nigrum, caprarum more; quando, vt ait Galenus, ἧπαρ περιπετοιθός ἐστιν, ἢ μεσάραιον· ἢ τι τῶν κατὰ κοιλίαν, ἢ νῆστιν ἔντερον, ἢ σπλὴν, i. *cùm hepar laborat vitio ſiccitatis atque caloris, aut meſaræum, aut aliud quippiam quod ſit in ventre; putà ieiunum inteſtinum, aut lien.*

aph.17.3.

1.de acut.

ET QVÆ COACTA] i. Non ſua ſponte, vt ſolet naturaliter conſtituta, in tempore atque ordine periodorum coquendi, digerendi, & egerendi: ſed proritata clyſtere aut balano, fæcibus vix vi ducitur.

GLOBVLOSIS PARVIS ET NIGRIS, VELVT CAPRARVM PILVLIS] Quæ notæ omnes apparent in fæcibus vix vi ductis, authore Galeno, *quæ globuloſæ redduntur more caprarum; aut quia diutiùs detinentur; aut propter ignei vim caloris. Quòd ſi ad eam figuram nigricies quoque acceſſerit; igneam planè affectionem intus ſubeſſe oſtendunt in corpore: ob eámque cauſam ſunt malæ.* Sic autem ſunt malæ, vt eius egreſſionis vnde veniunt, vix vlla redintegratio ſperari poſſe videatur: ſed contrà, partium diu multúmque alteratarum alienatio inſanabilis.

prorrh. 6. f. 2, t.

TVM MALE EST SANGVINEM PROFVNDI E NARIBVS] i. Sanatio nulla ſperabilis ex vlla, quæ multis in morbis critica eſſe ſolet, proruptione bilis, quam morbo exhauſti perferre non poſſunt: ac tantum abeſt ægrum leuari, vt opinione celeriùs moriatur. Scire autem licet, quòd nihil bene ſit vacuando, in ſumma virium infirmitate; cùm firmiter fixa hæret infirmitatis cauſa.

8 Γλισχρὸν, ἄκρητον, καὶ λευκὸν διαχώρημα· φλαῦρον. φλαῦρον δὲ καὶ τὸ ἅλις ἐζυμωμένον, ὑποφλεγματῶδες. πονηρὸν δὲ καὶ ἐκ ξυστροφιωδέων ἐπίστασις ὑπόπελιος, πυώδης, μετὰ χολώδεος.

Glutinoſa, ſyncera, & alba deiectio; praua eſt: praua eſt item quæ multùm eſt fermentata, ſubpituitoſa. Peſtifera autem quæ ex concretis enatat ſubliuida, purulenta ſimul & biliosa.

IN HAC prognωſi recenſio eſt ſiue catalogus deiectionum prauarum, quæ ſunt eiuſmodi, magnis incommodis ac peſſimis ægri rebus; colore, ſubſtantia, loco, & ſitu. Ac primùm.

GLVTINOSA] i. Vix vi auulſa è fundo, vbi contumaciter adhæreſcit.

SYNCERA] Omni ſeroſa humiditate vacua, & vi ardoris exhauſta, nec vllo permixta humore. Sic enim τὸ ἄκρητον dici reperio; tum per ſe; tum ex euentu.

ET ALBA] Non quidem pituitæ concretæ quam genuit cruditas, rerum earum vitio quæ aſſumuntur: non enim pauca eſſet: ſed vt Galenus author eſt, quæ gignitur πιμελῆς τετηκυίας ὑπὸ πυρώδους μὲν θερμότητος, οὐ μὴν κακοήθους γε σφοδρῶς, i. *adipe liquefacto ab igneo quidem calore; ſed non ita maligno*, vt eſſe ſolet τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες, peſtilentiæ parens vnicus: vnde apparet alia liquefactio adipis in deiectione, idea videlicet pauci, opimi, læuis, & albi; mox autem ſubflaui. *Accidit autem & huius ideæ deiectio, adipe quidem liquefacto: ſed tamen qui vel incendio conflagrarit; vel qui quodammodo vetuſtate ſemiputris euaſerit.*

PRAVA EST] Sic expreſſa, vel ab incendio ſimplici, vel cum putredine.

PRAVA EST ITEM MVLTVM FERMENTATA] i. Quæ oſtentat ζύμωσιν toto humoris corpore, vt in atra bile: vel quæ minutulis bullis eſt obſita in ſuperficie, vt flaua ſpumans, quæ habet τὸ ἀφρῶδες ἐπαίνθισμα; ſicut & æruginoſa. Talium enim deiectionum indicia non minùs terrifica ſunt, quàm ſymptωmata ipſa peſtifera. Vt enim apparent viſcerum ſigno, æſtu incandeſcentium, quem fermentata illarum deiectio non extinguit, ſed magis accendit: ſic abradendo & exaſperando, inflammationes & vlcera ſæpe mouent inteſtinorum grauiſſima, quæ ſunt ab atra bile inſanabilia. [3. acut. & aph. 18. lib. 4.]

PESTIFERA AVTEM] i. Quæ nulla oppoſitione bonorum ſignorum vinci ſe patitur, peſtiferique ſigni & cauſæ vim habet.

QVÆ EX CONCRETIS] Græcum illud, ἐκ τροφιωδέων, conſultò emendatum repoſuimus ἐκ στροφωδέων, i. *ex torminoſis*: quoniam deiectiones hæ fermentatæ, ſunt fœtæ torminibus dyſentericis; non ſicut vrinæ, quarum στροφώδεα ſuprà vertimus, *glomerata*: quòd στρέφεσθαι verbum, idem ſit Dioſcoridi & Capitoni, quod πήγνυσθαι, i. *cogi & coagmentari*. Locus eſt in prorrhetico & ſuprà his verbis expreſſus. Κινδυνώδεες καὶ ἐκ στροφώδους, ὑπόστασιν ἔχον ὑποπέλιον. i. *Periculoſa etiam quæ ex glomerata, hypoſtaſin habet ſubliuidam*. Vbi demonſtratum eſt, τὸ στροφῶδες, pro tormine, non cadere in vrinam: quod proprium eſt aluini ſymptomatis, ibi demum peſtiferi, cùm eò progreſſum eſt vt excrementa liuida emittantur ex inteſtinis quæ humor efferus exulcerauit, perduxítque ad νέκρωσιν. Cernitur autem hic liuor enatans in deiectione, quæ non admittit hypoſtaſin: ſimiliter vt vrina, cuius eſt propria, vt viſum eſt Capitoni ad locum illum prorrhetici, ex Galeno. [prorrh. 64. ſ. 3. 1. & Coac. 10. cap. ſuperioris.]

9 Αἷμα λαμπρὸν διαχωρέειν· κακόν. ἄλλως τε καὶ ἤν τις ὀδύνη παρῇ.

Sanguinem deiiciendo clarum emitti; malum: ídque cùm aliàs, tum ſi quis dolor adeſt.

SANGVIS emittitur deiiciendo clarus & ſplendidus; rupta, exeſa, vel aperta vena in aluo. Talis deiectio eſt cruenta, non cruentata: vt eſſe ſolet aluina dyſenteria quam mouet exulcerando, vel pituita putris & ſalſa, vel atra bilis, aut flaua ſyncera. Omnis autem cruenta deiectio, peſtifera eſt: ſi eam tantùm exceperis quæ ſtata periodo, duce natura, cietur λαύρως καὶ ἰσχυρῶς κατὰ τὴν εὐρωστίαν τοῦ ἥπατος, i. *larga manu & fortiter à forti hepatis contentione*: vt in iis qui altero crure ſunt mutili. Tum ſi exceperis hęmorrhoidas conuenienter fluentes. Scitum eſt illud. Αἷμα ἄνωθεν μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ· κακόν. κάτω δὲ ἀγαθὸν, τὸ μέλαν ὑποχωρέον. Cùm hinc diſceſſeris; nulla occurrat cruenta deiectio, quæ non ſit peſtifera. [lib. 4. περὶ ἄρθρων.] [aph. 25. 4.]

IDQVE CVM ALIAS] In ἀτονίᾳ hepatis, vnde περίπλυσις ἐξέρυθρη, i. *proluuies alui prærubra*.

TVM SI QVIS DOLOR ADEST] Qualis infertur, venis meſaræi exeſis: vt ipſi vidimus in Polemarcho Briſſacio, cui ſuppreſſa in aluo materia quæ olim mouebat ſæuam arthritin; venis exeſis in meſaræo, deiectiones mouit cruentas quatriduo ante obitum. *

10 Τὸ ἀφρῶδες περίχολον διαχώρημα· φλαῦρον. καὶ ἰκτεριῶνται δὲ ἐκ τούτων.

Spumans deiectio eximiè bilioſa, aut circumfuſa bile; praua. Tum inde fiunt icterici.

SPVMÆ IDEA cernitur in humido circumtenſo à ſpiritu flatulento. Sic enim Galeni iudicium eſt, vbi pompholygum ſiue bullarum cauſam receſet in vrinis bullatis. Et quamuis hæc ita ſint καθ' ὑπόθεσιν bullarum quæ in vrinis emicant: tamen καθ' ὅλου id locum habet in omni humore bullato, vbi coitio denſa

tio densa minutularum bullarum, spumam edit. Nam in humore calido nulla bullarum generatio est à calore, nisi cum flatu, sine quo non est humidi circumtensio; proptereáque nec spuma. Quod superest; causa & ratio huius prognoseως repetenda & aduocanda ex ea quæ iisdem ferè literis, & scopo eodem scripta est 4. huius cap.

11 Ἐπὶ τοῖσι χολώδεσι τὸ ἀφρῶδες ἐπάνθισμα· κακόν. μάλιστα δὲ ὀσφυῦ πεπονηκότι καὶ παρενεχθέντι. ἆρα δὲ τούτοισι τὸ ἄλγημα;

In biliosis cùm spuma enatat efflorescens; malum: ídque potissimùm, si lumbi doluerint, & mens emota fuerit. Etiámne dolores in metu sunt?

OMNIS DEIECTIO graue malum subesse ostendit, cùm ei naturâ iam efferæ, feritas maior adiicitur, ipsáque tantum abest vt morbi leuationem adferat vnde manat, vt ei multum adiiciat, & grauiorum malorum accessione damnis augeat. Ecce biliosa deiectio in biliosis, peior est spuma rutila quæ ab incendio viscerum efflorescit. Tum exudante cacochymia in aluum è lumbis dolentibus; vel ea demissa è cerebro in æstu dementiæ; biliosa & spumans deiectio inde nata, non illud adimit quod intus lædit, sed illud ipsum eò magis læsurum ostendit, quò ipsa peior apparet. Postremò talis deiectio non minùs calamitosa est intestinis & sedi exulcerando; quàm cerebri, lumborum, & hepatis vnde venit, calamitatem ostendit. In cruditate & feritate humorum, nihil criticum esse potest: tum vacuatio nulla, doloris aut morbi leuationem est allatura, cùm ea cietur κατὰ τὴν ἐπιγένεσιν. Vetus enim opinio est, sapientum consensu pridem firmata, quòd οὐδὲν τῶν κατὰ συμπάθειαν, λυτικόν ἐστι τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν. i. *Eorum quæ sympathia fiunt; nihil soluit priores morbos.*

12 Λεπτὸν ἔπαφρον διαχώρημα, ὑδατόχολον ἔχον ὑπόστασιν· πονηρόν.

Tenuis valde spumās deiectio, cuius est aqueabiliosa hypostasis; praua.

ATQVE HIC significatio est cruditatis eximiæ quam edit naturæ infractio, febris æstu incandescentis. Ac tenuis quidem, indicium est cruditatis, διὰ τὴν στέρησιν τῆς πέψεως, i. *coctionis priuatione*: vel de prærepta occasione coquendi, vel de collapsa virtute. Sed valde spumans deiectio, spumam habet æqualem, proptereáque prægrandem & pessimam à spiritu flatulento quem in spumantis materiæ partes omnes pariter æqualitérque mouet calor febrilis. Declarat idipsum aqueabiliosa hypostasis, quę quidem tenuitate ipsa, cruditatis sobole, planè est aquea: sed bilioso colore, est viscerum febris calore ardentium. Aqueam verò & biliosam dixit hypostasin, pro liquida consistentia quæ à febrili calore, bilis parente, spumat & liquitur; nec ab effœta virtute partium solidarum crassescit. Nam hypostaseως nomen, tantùm vrinis tribuitur apud Hippocratem: vt annotauit Galenus ad illud prorrheticum. Ἐκ στροφώδους prorrh. 64.
ὑπόστασις ἰλυώδης, ὑπόπελιος· κακή. i. *Ex concreta, hypostasis cœnosa subliuida; mala.* Quàm autem calamitosa f. 3. 1. & Coac. 10. cap.
sit, ne dicam funesta, tenuis & valde spumans deiectio biliosa in morbis acutis; passim docetur in Epidemiis, & in historia de Sileno, vbi tenuem & minutissima spuma obsitam deiectionem biliosam, ἄκρητον nominauit, i. *synceram*. superioris.

13 Πονηρὸν δὲ καὶ τὸ πυῶδες· καὶ τὸ μέλαν αἱματῶδες πονηρὸν, σὺν πυρετῷ, καὶ ἄλλως.

Praua est etiam purulenta, & sanguinis atri deiectio: ídque tum in febre; tum aliàs.

ENIMVERO prior pars huius prognoseως de purulenta deiectione, quòd absolutè simplicitérque praua sit; verè dici non potest. Hîc certè opus est diorismo. Ac diorismus sic erit. Nam purulenta hepatica de cocto phymate aut corrupto, erit sinistri iudicij vel ancipitis: vt apparebit pus ipsum meiendo emissum. Ac cœnosum quidem & fœdi odoris, funestum est: quia visceris vnde manat, corruptionem ostendit. At verò album, æquale, minimúmque graueolens; ancipitem habet euentum; non quidem suo pepasmo & visceris vnde manat integritate: sed partium offensione, per quas non tutò infrà transmittitur: quamuis non raro eueniat vt comparato sic empyemate, multi periculo defungantur, cùm in angusto spes esset à phymate crudo cauarum hepatis partium. Nec verò semper aluina deiectio purulenta, est praua, quæ finem adfert optatum crudelis dysenteriæ. De qua Hippocrates ita cen-

Coac.3. cap. 20.lib.2.

fuit. *Quibus è dysenteria sæua itur ad puriformia, qui superstat humor; multùm albus erit & multus.* Sed illa demum praua est omnis purulenta deiectio, quæ puris formam ostentat, partis corruptæ indicem vnde venit. Tum ea quæ à laudabili empyemate, nobilium partium officia labefactat, quà puri deiiciendo ad sedem est transitus. Talis est illa deiectio empyicorum, quorum ab ea deiectione calamitatem Hippocrates sic expressit. *Empyicis à pulmone pus duci per aluum; lethale.* Est autem lethale id, non semper signo pulmonis corrupti à phymate peripneumonico; sed vitio partium nutritiarum, quod à pure infertur, dum illac fertur πρὸς διαχώρησιν. Idem similiter accidit iis quibus à vulnere brachiorum in empyema mutato, purulentæ sunt deiectiones. Nam vxor Berjotij periit lienterica, cùm ei brachium erysipelate occupatum, & ab empyemate purulentum atque corruptum, pus effudisset in aluum. Secus est in peripneumonia quæ phyma in pus mutatum, & intra vomicam adhuc conclusum, ad purulentam & stranguriosam perirrhœam conuertit. Similiter etiam periculosa est ab hypochondrij empyemate, puris deiectio; tum per se; tum ex euentu, cuius periculum continetur in commentariis nostris ad hanc prognωsin. *Abscessuum siue empyematum hypochondriacorum, lethalia sunt illa quæ pus effundunt intrò.* Sed mesaræi, pancreæ, & epiploi, tum hypogastrij empyema, intrò conuersum, & illac deiectum; spem vitæ adimit, quam priùs iniecerat dum phyma crudum transiret in coctum. Id enim medium est inter citam crisin atque perfectam, & desperatam salutem. Lumborum τὸ κύφωμα quod iis intulit phyma ibi conceptum, sine præsidiis quæ sunt in manu sæpe sanatur, cùm cœpto fieri empyemate, purulenta fortis & longa succedit dysenteria: sed ea curatio tuta non est, nec cita, nec facilis. Nunc loco se offert purulenta deiectio quam mouēt vlcera intestinorum: quæ quia συνεύρωσιν partis obsessæ corrumpit, vlceri multum adiicit, nec illud naturæ præsidiis sinit curari, quæ posita sunt in generando ac restaurando.

* 1575.Iul.

1.Epid.

Coac.8.cap. 11.lib.2.

aph.25.4.

ET SANGVINIS ATRI DEIECTIO] Vt eo nomine non sit conscripta nec comprehensa purgatio hæmorrhoidum, sanguine atro suscepta, de qua est illud præceptum. Κάτω δὲ ἀγαθὸν τὸ μᾶλλον ὑποχωρέον. Nam hæmorrhoides infrà ducuntur sine vlla peristole intestinorum: nulla autem deiectio caret peristole. Quò fit vt nulla deiectio atri sanguinis, bene fiat vel ipso deiiciendi modo: quia peristole intestinorum sæpe grumescit periculo ægrotantium. Sed atræ bilis nulla cōcretio esse potest, nec grumus. Quod vt concedam; certū est tamen, grauiora mala inferri dum bilis atra exulcerat intestina, quàm cùm sanguis niger grumescit: qui tantum feritate bili atræ concedit; quantum, vt ita dicam, frigidum ferrum candenti. Ac certè bilis atræ nulla hîc mentio. Sanguinis autem nigri deiectio praua est atque pestifera: quoniam insanabili vitio exolutorum viscerum hepatis & lienis, infrà transmittitur: idque tum in febre à tempestate pestifera, vnde viscera ipsa liquuntur: tum aliàs ac sine febre, illata paulatim visceribus ἀτονίᾳ, cuius impressio est repentina cum ipso symptomate: sicut & causæ morbificæ alterantis inueteratio esse solet.

14 Καὶ τὸ ποικίλον καὶ κατακορὲς διαχώρημα· φλαῦρον.

Varia item, saturatáque deiectio; praua.

aph.23.4.

QVEMADMODVM syncera omnis deiectio sanguinis atri, per se ipsa ducitur vitæ exitio: sic aliorum quoque humorum, synceritate insignium, pestifera esse solet infrà per sedem exclusio; quæ etsi quàm illa seriùs exitiosa est, minúsque præceps exitio, quod sæpe est postridianum: tamen non minus periculum subesse ostendit. Quò spectat illud Hippocratis. *Æquè periculo locus est deiectionibus synceris & variis, atque nigris à sanguine: sed tamen hæ ocyùs; illæ verò seriùs præcipitant homines ad exitium.* In promptu ratio est: quia deiectiones atri sanguinis opimæ, tum liuidæ & æruginosæ fœdi odoris; omnes ducuntur partim ex ἀτονίᾳ viscerum; partim ex iis partibus quæ liquuntur, aut sunt emortuæ. Talium autem grauiores sunt casus, magísque funesti, quàm earum quæ ab incendio, dum alterantur, nec dum, vt illæ, sunt alienatæ; synceras & varias edunt deiectiones. Sed quænam sint variæ & synceræ deiectiones, paulò pòst aperit idem præceptor his verbis. Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, ξυσματώδεα, καὶ χολώδεα, καὶ αἱματώδεα, καὶ πρασοειδέα, καὶ μέλανα, ποτὲ μὲν ὁμοῦ διεξερχόμενα, ποτὲ δὲ κατὰ μέρος. i. *Sunt autem eiusmodi, abradentia, biliosa, cruentata, porracea, nigra; eáque partim simul deiiciendo emissa; partim ipsa per se diducta ab aliis.* Scite autem licet, quòd harum omnium deiectionum consideratio, ineundæque huius prognoseωs ratio est in iis quę sua sponte ducuntur, non nostra, i. artificio medici dantis operam purgationi: vt visum est præceptori. Causæ adductæ sunt alibi.

progn.23. lib.2.

aph.21.4.

15 Καὶ χεῖρον ὅσῳ φοβερώτερον τῇ χροιῇ.

Ac tantò peior, quantò coloris est magis horrendi.

QVANTO humoris cuiusque maior est è natura egressio: tantò est magis colore terrificus. Vt si bilis flaua syncera eò deueniat synceritatis, vt iam appareat nigra; dubitari certè non potest, quin metu maiore exterreat medicum, signo & causa, quàm olim cùm esset flaua. Ac signo quidem: quòd iam ad vltima ventum sit viscerum igne ardentium, siue incendio conflagrantium. Causa autem: vitio insanabili quod

bili quod inteſtinis infertur, dum aluus infrà tranſmittit humorem tam efferum. Sunt enim acriores morſus bilis atræ quàm flauæ.

16 Πλὴν ἐν φαρμακείῃσιν. ἐν γὰρ ταύτῃσιν ἀκίνδυνον, μὴ πλήθει ὑπερβάλλον.

Secus in pharmacia. Tum enim periculo locus non eſt, niſi ſit nimia abundantia.

Clara est lectio ſic recenſenda. Eſt quidem ſyncera omnis deiectio praua; & eò peior, quò eius color eſt magis terrificus, atque imprimis niger. Hoc certè ratum eſt perſuaſúmque omnibus: ſed ea lege, vt ſponte ſua, non medici, niger hic humor deiiciendo exeat. Cauſæ adductæ ſunt. Qui autem ducitur pharmacia melanagωga, cùm ſcilicet datur opera purgationi ad melancholiam, vel ad inſaniam; καλῶς ducitur καὶ κρισίμως: non ſecus atque varices & hæmorrhoides, quæ finem adferunt illorum ſymptomatum, conuenienter, ſponte ac duce natura obortæ. Nam illud, τὸ μέλαν κάτω ὑποχωρέον, quod ἀγαθὸν eſſe dixit Hippocrates, beneficio fit hæmorrhoidum; minimè autem deiectionum. Nulla enim, quæ ſua ſponte mouetur, ſanguinis atri deiectio; in bonis ducẽda: ſemper omnino peſtifera eſt, ac cita morte non rarò funeſta. Nam qui à morbo emacruerunt; cùm nigra deiecerint, poſtridie moriuntur. Sed mirum illud, ac, penè dixerim, miraculo apponendum; quòd hæmorrhoicus ater ſanguis, tot commodis beat ægrotum; & idem deiectus augeat multis damnis, tantúmque periculo vitæ adiiciat, vt cita inde mors veniat. Tum illud etiam ſubit mirari; quòd nigra deiectio ſponte ducta, periculo & maleficio eſt apponenda: ſperabili autem ſaluti ac beneficio, quam mouet pharmacia conuenienter præſcripta. Enimuero ſanguinis atri iniuſſa deiectio, hepatis ἀτονίαν denunciat; quod officij ſui tædet, nec ſanguini vacuando præit ampliùs, vt ſolebat, per ſua πεφυκότα, i. *per ſuas propagines*, quæ ſunt venæ. In hæmorrhoide ius ſuum retinet, potens adhuc humoris atque ſuarum propaginum, i. venarum. Tum ſanguis ater de vitio ſuæ ſtationis, meſaræo vim adfert; & è venis egreſſus, inteſtina pererrat: vbi magis corrumpitur, ipſíſque ſuam corruptionem impertit, vt locis incommodis vbi ſuam φυλακὴν, quam in venis habebat, prorſus amittit. Hinc finis non fit exitus exitioſi. Hinc etiam ſummæ infirmitatis & corruptionis amplificatio, donec ad vltima ventum ſit, & ad vitæ exitium. Sed atri ſanguinis iuſſa deiectio per pharmaciam melanagωgam, ſecus ab illa quæ eſt iniuſſa, excipitur bonis ægroti rebus, vt ſigno & cauſa. Nam ea perficitur viſcerum εὐφορία, & ſimul adimit & expurgat id quod lædebat intus, & magis læſurum erat: præſertim ſi non pigro lapſu & continenter, & largiter & paucis horis, qualis eſt critica deiectio. aph. 20. 6.

Nisi sit nimia abundantia] Quæ eſt ὑπερκάθαρσις: vt in vacuatione critica; ὑπέρκρισις. Nam omne nimium eſt inimicum naturæ. aph. 51. 2.

17 Καὶ τὸ ψαφαρὸν μαλθακὸν ἐν πυρετῷ διαχώρημα· φλαῦρον. φλαῦρον δὲ καὶ τὸ ξηρὸν, ψαθυρὸν, ἄχλοον· καὶ ἄλλως, καὶ ἢν κοιλίην καθυγραίνει. μελάνων δὲ προδιεξιόντων, κτείνει.

Quinetiam mollis friabilis in febre deiectio; praua eſt. Praua item ſicca, diſcerpta, expers caloris: idque cùm aliàs; tum verò ſi liquidam aluum reddit. Tum enim perimit, cùm nigra prodierint.

Vt omnis deiectio naturaliter coagmentata, i. figurata & colorata vt decet, eſt optima: ſic vbi abeſt quæ priùs aderat coagmentatio; magnum ſubeſſe malum teſtatur; ob eámque cauſam eſt peſſima. Eſt enim coagmentatio omnis naturaliter conſtituta, ſoboles natiui caloris atque humoris: quemadmodum eius diſſipatio quæ eſt quodammodo fruſtulatim diſcerpta; in mollitudine quidem, putredinis; in duritate autem, ſummi ardoris, humorem quo velut glutino coagmentata erat deiectio, exhaurientis. Quæ omnia cuiuſmodi ſint, propalam explicabit ipſum examen.

Qvinetiam mollis friabilis] Exemplo carnium pridianarum; & aſſeruando tenereſcentium, atque quodammodo emortuarum, proptereáque ex facili diſcerptarum, quas Galli vocant mortificatas. Nam ψαφαρόν, idem eſt quod in prorrhetico ψαθυρόν: vt ſuprà iam diximus. Eſt autem id, referente Galeno, quando τὰ κρέα τοῖς σκληροῖς, καὶ ἰνώδεσι, καὶ δυσδιαλύτοις, καὶ δυσμασσήτοις, ἐναντίως ἐστὶ διακείμενα, *cùm ſcilicet carnes ſimiliter non ſunt affectæ, vt eſſe ſolent, duræ, fibroſæ, quæque nec facilè diſſoluuntur, nec facilè item manduntur*. Quarum diſſimilis eſt caro pulmonis, quem vocat Hippocrates ψαφαρόν. Huiuſmodi carnes vocantur à Græcis, τὰ ἕωλα κρέα, vt iam attigimus cùm pridianas diximus. Cernuntur eiuſmodi deiectiones in nucibus, pyris, & malis præmanſis, quorum firma non eſt, nec tenax coagmẽtatio: Coac. 33. cap. ſuperioris. prorrh. 24. ſ. 3. 1. lib. 1. περὶ νόσων.

ſed quæ diſcerpitur ſiue diuellitur, deiiciendo emiſſa. Sed id locum habet in ſanis qui fructibus illis tantùm veſcuntur & victitant. Non ita in febre fit, vbi nulla manſorum de pomis excuſatio eſſe debet.

Ergo. IN FEBRE] Cuius eſt τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες, quod corrumpendo diſſociat atque reſoluit coagmentatas & figuratas fæces, ipſáſque reddit fruſtulatim diſcerptas in putri humore: ſimiliter vt cùm arena in aquam coniicitur, quæ ibi reſidit.

PRAVA EST] Sicut omne colliquamentum, quo nihil à febre calamitoſius eſſe poteſt.

PRAVA ITEM SICCA DIVVLSA] i. Quæ antea fuit globuloſa & dura, more caprarum; nunc eſt fruſtulatim diuulſa & incoibilis, vacuitate humoris quem ardor febrilis exhauſit, vel de viſceribus quodammodo iam emortuis & ſanioſis ichωr exudans diſſoluit.

EXPERS CALORIS] Sic enim rectè videmur interpretari quæ idem poſuit in prorrhetico, τὰ ὑποψαθυρὰ ὑγρὰ διαχωρήματα περιψύχοντα, &c. tametſi Galenus eam περίψυξιν refert ad cutim qualitate illa perceptam, viſceribus æſtu incandeſcentibus: quia ſcriptum eſt, οὐκ ἀπύρως. Sed pace viri dixerim; pertinet illud potiùs ad frigidam viſcerum intemperiem & ἀπονίαν partam febrili ardore viſcera occupante, vnde priùs fuerat globuloſa & nigra deiectio. Et verò τὰ περιψύχοντα in habitu corporis, non ſunt eorum qui febre non carent, nec habent οὐκ ἀπύρως: ſed eorum potiùs quorum eſt illud prorrheticum. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα, πυρετοῦ περιψυχθέντος ἐν ὑποχονδρίῳ· κακόν. i. *Incendia quæ ſuperſunt in hypochondrio, perfrigerata febre ad manum in cute; malum ſubeſſe teſtantur.* Eſt igitur expers caloris deiectio, quæ antea fuit καυστικὸν διαχώρημα: ſimiliter vt frigida expiratio ab extincto cordis calore, quæ antè fuit calida, dum cor incendio conflagrabat.

prorrh. 7. f.1.1.

IDQVE CVM ALIAS] i. Cùm ſemper diuulſa deiectio praua eſt, quæ fuerat ſiccitate arida, globuloſa.

TVM VERO SI LIQVIDAM REDDIT ALVVM] Quod eſt ſymptoma partium morbo calido effœtarum, & καυστικὰ excrementa, more caprarum parua & globuloſa, ichoris quem fundunt nimia abundantia diſſoluentium, & vnà mouentium diarrhœam ex aluo quæ fuerat antè ſicca, nec niſi πρὸς ἀνάγκην, i. *coacta* ducebatur fæcibus globuloſis ac duris.

TVM ENIM PERIMIT CVM NIGRA PRODIERINT] Quod eſt eiuſmodi ac ſi diceret. Globuloſa & dura deiectio verſa in liquidam, cum illis fæcibus fruſtulatim diſcerptis, ſi ex ardore nimio nigra fuerit; quia nihil æquè facit corpus infirmum, nec ipſum calorem natiuum extinguit atque febrilis ardor, vnde illa nigricies in fæcibus globuloſis; tum in propinquo mors erit, cùm liquida illa deiectio duram & nigram excipiet: quoniam diu ferri non potis eſt vllam excretionem, ne criticam quidem, cùm vires languent effœtæ.

prorrh. 6. f.2.1.

18 Ὑγρὸν διαχώρημα, καὶ ἀθρῶον, καὶ κατὰ μικρὸν· κακόν. τὸ μὲν γὰρ, ἀγρυπνίην· τὸ δὲ ἔκλυσιν τάχ᾽ ἂν ποιήσῃ.

Deiectio liquida quæ multùm ac ſæpe mouetur, aut ſæpe ac parum; malefica: hæc enim vigilias; illa autem virium exolutionem fortè intulerit.

DEIECTIO liquida etſi longè abeſt ab ea quæ eſt naturaliter coagmentata, figurata, & colorata; hæc quoque tamen bona ſpe recreat medicum & conſolatur, ſi copioſè, liberè, ac raro ducatur, craſſeſcentibus excrementis, dum itur ad criſin; ídque in aluo ſolida & ſucci plena, quam εὔογκον vocat καὶ λαπαρήν, i. *neque contractam, neque diſtentam.* Hæc prima lex fuit ſancita de humida deiectione ſecundi euentus, initio huius cap. Quòd ſi euenerit vt ea deiectio humida, ſæpe ac multùm, aut ſæpe ac parum, ſemper eodem modo, eodémque liquore atque colore ducatur; quid inde ſit euenturum, docetur his verbis.

DEIECTIO LIQVIDA] Siue ſit ventris indigena, de impotentia coquendi aut continendi: ſiue illius aduena, de humore prorupto, tum è viſceribus, vel è venis, totóque corporis habitu; tum ex capite ipſo. Quò ſpectant omnia lienterica, diarrhoïca, & dyſenterica. Quorum incommoda quæ hîc ponuntur, veniunt merito deiectionum malè euntium, non cauſa ipſarum. Ergo. DEIECTIO LIQVIDA] Quæ ſui ſemper eſt ſimilis, colore, liquore, copia, & exeundi modo; nec vllo craſſeſcit pepaſmo.

QVÆ MVLTVM AC SÆPE CIETVR] Prorupta è capite vel è viſceribus atque venis, totóque corporis habitu: quamuis hæc ſæpe ducatur ad criſin morborum; qualis aquoſa eſt diarrhœa, quæ circa hydrωpis initia morbum exoluit; qualis eſt etiam quæ ſanat leucophlegmatiam, ducta è venis in aluum, vt dictum eſt in hydrωpe: modò ne vires exoluat frequentia deiiciendi, & nimia abundantia. Quò ſpectat illud præceptum; quòd frequens omnis & plurima vacuatio eſt periculoſa: quia omne nimium, naturæ eſt inimicum.

aph. 31. 2. 22

AVT SÆPE AC PARVM] Quæ ratio vacuandi, nunquam fit λόγῳ τῆς κρίσεως: quia nihil paucum eſt criticum, vt in teneſmo & aluina dyſenteria, vbi eſt crebra & irrita cupiditas egerendi; nec vllus penè finis fit deiiciendi ab expreſſione quam facit oppreſſio & proritatio inteſtini & ani.

Malefica] Ipſo ſymptomate deiiciendi, quod multum periculo adiicit periculoſi morbi; vnde ſymptomatica venit deiectio.

Hæc enim vigilias forte intvlerit] Tum impotentia dormiendi, vacuitate cauſarum ſomniferarum: tum quia ſomnus adimitur crebra & ægra deiiciendi cupiditate. Id autem grauiſſimis damnis auget ægrotum. Nam ſomni de nocte vacuitas, cùm ipſa per ſe morbus eſt; tum verò ad hoc malum illud accedit etiam; quòd, vt præceptor docuit, *fortis vigilia potionem & cibos, omniáque quæ aſſumuntur, cruda omnino reddit, & coctionis expertia.* Tum illud etiam; quòd ægra & crebra deiectio, cum ſomni vacuitate; & vnà corpus facit infirmum, & feritatem humoribus maiorem adiungit. Hinc noua ſeges & viciſſitudo ſymptomatum grauiorum. 4. de acutis.

Illa avtem virivm exolvtionem] Quoniam diarrhœa omnis prorupta, nec iuſſa imperio facultatum; ab infirmitate primùm orta naturæ, ipſam denuo infirmiorem facit, & ad lipothymiam præcipitat, vel potiùs ἔκλυσιν, præcipiti lapſu virium. Scire autem licet, quòd eo ſpectant incommoda liquidarum deiectionum hîc poſita: vt cùm perſpecta fuerit mala earum mutatio ex coagmentatis; quantum periculi etiam ſymptomate ipſo inferant, dum ita deiiciuntur, intelligamus, ac mente atque animo complectamur.

19 Ἔνυγρον ὑπόσαφαρὸν διαχώρημα, περιψυχόμενον, μὴ ἀπύρῳ φλαῦρον. τὰ ἐπὶ τούτοισι ῥίγεα κύστιν, κοιλίην ἐπιλαμβάνει. ὑδατῶδες δὲ σφόδρα διαχώρημα μὴ παυόμενον ἐν ὀξέσι κακόν. καὶ μᾶλλον εἰ καὶ ἀδιψεῖσι. al. περιψυχομένῳ.

Egeſtio ſubdiuulſa in multo liquore, perfrigeſcens, nec febre carenti; peſtifera. Tum ſi rigores veniant; ſiſtent veſicam & aluum. Perliquida autem deiectio, neque quieſcens in morbis acutis; mala: ídque potiſſimùm ſitis expertibus. al. perfrigeſcenti.

Male res eunt cùm fæces duræ, globuloſæ, paruæ, & nigræ tranſeunt in diuulſas, velut minutal quoddam; à multo liquore, quo primùm dilutæ, poſt modum diſcerpuntur in ea fruſtula ſimilia minutalis. Tum enim ventum eſt de ventris ardore ad vltima τῆς ἀτονίας, vnde liquuntur & emittuntur liquores, qui τὰ ἀνεχαθώδεα faciunt ὑπόσαθρα. Eſt autem grauiſſima peſtiferáque ſiccitatis mutatio in ἀτονίαν, quæ fundit ichorem, vnde ſymptomatica omnis deiectio eſt; cuius incommoda modò vidimus, nata ex ipſo ſymptomate quod multum adiicit maleficio atque periculo cauſæ ipſius.

Ergo. Deiectio svbdivvlsa] Cuius diuulſio eſt inæqualis, fruſtulatim diſperſa. Ex quo apparet τὸ ὑπόσαφαρόν idem eſſe quod in prorrhetico ὑπόσαθυρόν; vt iam attigimus.

In mvlto liqvore] i. Ichoris copia quam continenter fundit ventris & viſcerum ἀτονία quam peperit inueteratio cæci cuiuſdam ignis, humidum primigenium ſeu vitale principium, ipsámque adeo viuacitatem exhaurientis. Huius ichoris nimia abundantia quæ priùs fuerat ἀνεχαθώδης, nunc eſt deiectio ὑπόσαθρα; proptereáque ipſam vocauit ἔνυγρον, i. *liquore ſtagnatam.*

Perfrigescens, nec febre carenti] Περιψυχόμενον, iure ſyntaxeos, hîc deiectioni apponitur: quod tamen Galenus tribuit ægrotanti, quem nulla mouit religio ſolœciſmi, qua nec ipſe moueor: ſed tamen adductus maiore religione, non dubitaui hoc refrigerium ad excrementum referre, quod priùs erat καυστικόν. Sit ita ſanè, vt video placere Galeno: ſed illud videor verè dicturus, refrigerij foris percepti cauſam non eſſe poſitam in ardore intus accenſo, ſed potiùs in paupertate natiui caloris atque viuifici nectaris quod eſt in corde. Sed hæc ſufficiant: plura enim iam diximus.

Pestifera] Ipſo ſymptomate, & cauſa ipſius. Ac ſymptomate quidem ipſo quod cernitur in deiiciendi modo: vnde vel tædia vigiliarum intolerabilia, vel cita morte funeſta virium exolutio, vt crebrò & multùm, aut crebrò & parum aluus tranſmittitur. Cauſa autem: quia ſubeſt vitium inſanabile partium quarum iam nulla ſperabilis redintegratio eſſe poteſt in alienatione ipſarum quam longa & fortis intulit alteratio.

Perliqvida avtem deiectio] i. Aquoſa liquore atque colore, quam alibi vocat διαχώρημα ὑδαρὲς κάρτα, i. *deiectionem valde aquoſam*, vnde ſumma cruditas denunciatur, vt refert Galenus. lib. 3. progn.

Neqve qviescens] i. Quæ nihil à ſe mutatur liquore, colore, copia, & exeundi modo.

In morbis acvtis] Quorum naturæ contraria eſt decolor atque tenuis: quod ſignum eſt raptæ bilis ab inflammata parte conuexa & ſupera hepatis, vel bilis eiuſdem concitatæ ſurſum ad caput, quæ ibi mouet inflammationem phreniticam, vnde non rarò præalba eſt phreniticorum deiectio. Tum illa deiectio tenuitatis aquoſæ in morbis acutis quæ non craſſeſcit, ac ſimilis manet ſui; cruditate illa, collapſam oſtendit facultatem coquendi; proptereáque ſpem adimit omnis pepaſmi: quo vno, morbi acuti, duce natura, inueniunt viam ad criſin, per criticam excretionem.

Mala] Inualeſcente morbo, & fatiſcente natura.

IDQVE POTISSIMVM SITIS EXPERTIBVS] Quibus in causa sitifera, nulla est sitis sensio; non tam à partis vitio quæ potionis est appetens, quàm occupata mente: vt in phreniticis qui ab Hippocrate ἄδιψοι nominantur; i. *sitis expertes* in sensione ipsius; non autem in causa sitifera, quæ in phreniticis eximia esse solet.

20 Ἐξέρυθρον ἐν περιπλύσει διαχώρημα· φλαῦρον.

In alui proluuie, prærubra deiectio; praua.

HIC ETIAM sunt maleficia & mala signa deiectionum quæ cernuntur in proluuie saturata rubro colore. Hæc autem proluuies saturata rubro colore, signo & causa pugnat cum ea quæ modò descripta est præalba & tenuis, instar aquæ. Sed pari exitio, vtraque formidabilis.

Ergo. IN ALVI PROLVVIE] Qua venter proluitur, sicut in diarrhœa aquosa, fertúrque liquido excremento.

PRÆRVBRA] i. Saturata rubro colore à sanioso sanguine quem continenter fundit hepatis ἀτονία, facítque dysenteriam hepaticam vulgò dictam, de qua iam pridem multa conscripsimus quæ nihil necesse est hîc denuo recensere. Sunt enim in promptu, paténtque omnibus ad legendùm, cùm alibi passim, tum in cap. de dysenteria.

PRAVA] Cuius quidem prauitas in signo & causa, illic expressa est; vbi iam diximus.

21 Φλαῦρον δὲ καὶ τὸ σφόδρα χλωρὸν, ἢ λευκὸν, ἢ ἀφρῶδες, ἢ ὑδαρές. καὶ τὸ μικρόν τε καὶ γλισχρὸν, καὶ λεῖον, καὶ ὑπόχλωρον· κακόν.

Praua est etiam multùm viridis: item alba, vel spumans, vel aquosa. Tum ea quæ parca & glutinosa est, vel eadem læuis atque subflaua; graue malum ostendit.

SYMPTOMATICARVM quæ hîc ponuntur deiectionum (nulla enim earum ducitur λόγῳ τῆς φύσεως) incommoda, signa, & causæ quorsum & vnde appareant atque fiant; non ita pridem sunt ad Momi lucernam examinata: vt iam fore neminem persuasum habeam qui hæc nesciuerit, cùm huc appulerit ad ea discenda quorum memoria renouatur in hac prognωsi. Nam deiectionum viridium, albarũ, spumantium, & aquosarum calamitates, penè ad nauseam sunt disputatæ ac demonstratæ. Quæ autem leguntur in altera parte huius prognoseωs, sunt illæ quidem aluinæ deiectionis indigenæ ac dysentericę, quibus ostenditur summa illius dysenteriæ calamitas, quam inflammatio solet inferre partis obsessæ, vel colliquatio. Vtriusque distinctio nuper adducta est; illius quidem, in pauca & glutinosa; huius verò, in pauca opima, læui, subflaua, & alba.

22 Καὶ τὸ κωματώδεσι νενωθρευμένοισιν ὑγρὸν διαχώρημα· κάκιστον.

Ac liquida quidem deiectio veternosis iacentibus; pessima esse solet.

ILLA DEMVM deiectio periculosè habet ægrotum, ne dicam mortiferè, quę aquosa fluit ex aluo in veternosis, eo iacendi habitu collocatis vt dilabantur subinde ad pedes: nam eo sensu apponitur κωματώδεσι νενωθρευμένοισιν: vt planum faciet ipsum examen.

AC LIQVIDA QVIDEM DEIECTIO] i. Aquosa, soboles cruditatis eximiæ; de facultate collapsa coquẽdi, à vitio partiũ naturalis œconomiæ, quæ digerẽdo, coquẽdo, & excernẽdo absoluitur.

VETERNOSIS] i. Somno sepultis; vel quibus est inclinatio veternosa in somnum, quæ cernitur in conniuentia palpebrarum inuita, quam peperit exolutio; non autem oppressio simplex, aut mixta, ex pari magisterio pituitæ & bilis, vnde sunt κωματώδεες ἀγρυπνέοντες.

VETERNOSIS IACENTIBVS] Νενωθρευμένοις, i. *iacentibus tanquam emortuis*: id enim iacere est patiendo; non autem decumbere; in quo agendi vis lucet. Cernitur autem potissimùm ille iacendi habitus, omni sublata vi decumbendi, in iis qui dilabuntur subinde ad pedes, præ impotentia decumbendi; non tam portati corporis plumbea grauitate, quàm vitio facultatis effœtæ, ipsum portare ampliùs non valentis. Tametsi enim verbum, νωθρεύεσθαι, & ipsa νωθρότης; de pigro corpore in mouendo à plumbea grauitate quæ facultati vix morem gerit, non minùs dicatur, quàm de mouendi facultate effœta: hîc tamen cõiuncta cum cωmate & alui profluuio, tribuenda potiùs exoluto corpori, quàm oppresso. Et verò cωmatosis & pigris à pondere & oppressione, profuerit aluum ferri liquidis excrementis. Hîc autem secus, vbi νωθρότης & κῶμα veniunt ab exolutione, quorum periculis multum apponitur ex diarrhœa, quæ ab infirmitate orta naturę, ipsam denuo infirmiorem facit, donec ad vltima ventum sit. Hoc spectat autem prognωsis, vt quisque intelligat tum in angusto spem esse, cùm illa duo præsidia sunt collapsa, nutricatus & motus.

IOANNES DVRETVS, LVDOVICI FIL.

LECTORIBVS S.

PAVCAS, quæ de tot ſuperſunt, Coacas prognωſes, prærepti morte parentis mei ſtylo non excultas, quòd à me elaborari poſſe deſperarem; dolebam profectò, & ægrè ferebam, hoc opus tam alacriter ſuſceptum, tam acriter & laborioſè perductum & affectum, perfici tandem minimè potuiſſe. Sed illam tamen aut ſuſtulit aut leuauit ægritudinem meam, quorundam honeſtiſsimorum hominum ſtudioſa & diligens opera, quorum è ſcriptis mecum benignè communicatis, partem eorum aliquam excipere potui, quæ author in has eaſdem prognωſes optimè ſibi meditata, publicè olim diſſerebat. Quod quidem videre mihi ſi datum maturiùs fuiſſet; quem ſententiis ſermonem, & verbis ordinem, ex enarrantis ore manus tardior ſeruare non potuit, accuratiùs longè reſtituiſſem. At enimuero in re plus æquo difficili, facultatem agendi gnauiter, quæ ocium denegabant, negocia ademere. Ad rem verbis meis ſubornandam cùm acceſsi, excudebatur pagina huius operis triceſima ſupra quadringentas, 13. Cal. Decembr. 1587. quo tempore, etſi ſubducebam me ſponte oneri profitendi grauiſsimo; aſsiduus tamen ſcripta parentis mei, priuſquam tranſcriptori, indéque typographo committuntur, cognoſcendi & recognoſcendi labor (vt interim ægrotos taceam) improbè adeo vrgere me non deſtitit, vt parum admodum ſpacij ad cogitandum reliquerit. Fore igitur vt huic vos neceſsitati ac feſtinationi veniam errorum, vel ætati detis; ſpem habeo in veſtra æquitate & humanitate certiſsimam.

23 ΘΑΝΑΤΩΔΕΣ δὲ, αἱμοῤῥοεῖν αἱματῶδες πολὺ θρομβῶδες.

Eſt verò, ſanguineum multum grumoſum fundere, lethale.

Hvmorem grumoſum, ſeu concreſcendo conglobatum ac veluti coagulatum qui poſuit, corruptum voluit. Propterea etſi grumeſcere, proprium eſt ſanguinis: quia tamen à corrupto forma abeſt, Gal. ad aph. 21 6.
denominandi cauſa & auctrix; *ſanguinis* ipſum non vſurpauit nomen: ſed *ſanguineum* maluit, αἱματῶδες,
terminatum ſimiliter vt ea quæ rerum magis ſimilitudines, quàm res ipſas repræſentant. Sanguinei iſti Idem ad 23 4.
grumi ſi nigreſcunt, deteriores erunt, vel potiùs deterrimi: cùm peior nigro ſanguis non ſit. Sed enim Gal. ad aph. 24.4.
vt ne nigreſcant (neque enim nigreſcunt ſemper) adeo mali iudicantur, vt mortem intentent. Quò Idem ad aph. 21.6.
namque grumeſcat ſanguis, in inteſtinis commorari neceſſe eſt: itaque ex alto per eorum gyros & anfractus deuolui, quod propriè eſt ἐς κοιλίην ἐκχεῖσθαι, i. *in ventrem effundi*, aph. 21.6. non ex infima inteſtini parte, vnde celeritas delabendi, anteuerteret grumeſcendi ſpacium: multóque ex hæmorrhoide minùs; ad quam quidquid attinet, 20. capitis lib. 2. diſputatio complexa eſt, quæ de ipſa fuit, veluti eſt

hæc de deiectionibus. Nam verbum αἱμοῤῥοεῖν, vt ſæpe aliàs; ita hoc loco, largitatem & copiam annotat effundendi: ſic magnæ venæ αἱμόῤῥοις dictæ: ſic vterinæ, Ariſtoteli αἱμοῤῥοΐδες. Et hæc nimirum eſt copia & largitas quæ ad malum accedit per grumos ſignificatum. Reſeratas grumi demonſtrant, vt ex iis patet quæ comprobata ſunt, meſaraicas venas; ac reſerandi occaſionem datam eſſe à putredine, per quam retinendi facultas amittitur. Huius vitij eò ſuſpicio maior eſt, quò maior eſt copia effluxus, qui naturam hoc quoque nomine deiicit, quę ſibi prodeſſe aliter non poteſt quàm commeatus effluuio. Quàm grande malum, ſanguinem copioſè effluere? ſi hydropicorum aquas, ſi empyicorum pus confertim exire eſt mortiferum? Non eſt hîc tamen omnino deplorata ſalus, quæ retrahendo, abſtergendo, putredinem corrigendo, & corroborando poteſt nonnunquam retineri. Quod quidem hoc anno experti ſumus, dyſenteriis huiuſmodi non infrequente, vt nec peſtilentium plerique ſolent.

lib.2. de ortu animal.

aph.27.6.

Porro huic prædictioni non eſt quòd opponat quiſquam clauſulam illam aphoriſmi 25. 4. κάτω δὲ ἀγαθὸν, τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα, i. *bonum eſt nigra duci deorſum*: cùm ipſa, Galeno iudice, vel de hæmorrhoïdibus intelligantur quæ melancholiam ſanguine nigro excluſo abigunt; vel priori clauſulæ (quæ *ſanguinem, cuiuſmodi is tandem fuerit, per ſuperiora*, i. ore *excerni, malum eſſe* propoſuerat;) ita opponuntur, vt ſatius eſſe iudicet, peſſimum nigrum deiici (etſi id in malis ducendum eſt) quàm omnium optimum, qui floridus eſt, ore, ſpuendo aut vomendo, reiici.

24 Λευκόν τε καὶ ὑγρὸν μετὰ κοιλίης μετεώρου.

Sic album liquidum, ventre intumeſcente.

SVBSTITVENDVM ex antecedente, θανατῶδες, i. *lethale*: fortaſſis etiam & τὸ αἱμοῤῥοεῖν, ſi ſic accipimus; ſanguinem qui in alueum alui effunditur, in pus eſſe conuerſum, ἐκπυϊσθεν, ex aph. iam adducto 21. 6. Ita namque album videbitur & liquidum, quod excernitur. Sic coniungebat, 13. huius cap. Πονηρὸν δὲ καὶ τὸ πυῶδες, καὶ τὸ μέλαν αἱματῶδες. i. *Malum quod purulentum: ſanguineum item nigrum, malum.* Sed quia ſalutaris eſt omnis, vndecunque ſit, puris boni & laudabilis exitus: nec cur exeunte pure, aluus intumeſceret, ratio vlla appareret: loco τοῦ αἱμοῤῥοεῖν, fuerit ſatius, τὸ διαχωρέειν, ex capitis inſtituto, repoſuiſſe. Quod ſi eſt; vinculum aliud nullum, quo quidem cum præcedente coniungatur, hæc propoſitio

progn.20. 2. Coac.4. huius cap.

habebit, quàm mortis ex deiectione qualicunque denunciatæ. Affirmationis autem vis iſtius eſt tota in verborum nexu minimè diſſoluendo. Exempli cauſa, alba deiectio eſt contra naturam omnis: ſed συνεστηκυῖα eſſe poteſt, i. *figurata*, qualis ἀθηρώδης, i. *pultacea*, quæ propria eſt ictericorum: hîc liquida proponitur. Et liquida, vt ex natura non ſit, per eandem prognωſin, poteſt eſſe alia quàm alba; & alba quidem, à cerebro fiet nonnunquam vt ſit, ipſa quidem longa, ſed nequaquam lethalis. Iam igitur ita componito; cùm alba & liquida deiectione venter intumeſcit atque in molem attollitur, quod eſt μετεωρίζεσθαι: illa igitur neque ſimplicem bilioſæ tincturæ priuationem arguit, neque cruditatem ventriculi ſolam, neque catarrhi prolapſum; his enim deſcendentibus, ſaltem aluus ſubſideret; ſed elabentem chylum quem inflammata tenuia inteſtina tranſitu ad hepar prohibent, dum proritata dolent attactu rei quamuis mitiſſimæ. Tum attolli hypochondria non eſt mirum, totúmque ex continuitate abdomen. Hincque verſantur homines in diſcrimine vitæ magno, tam chyli elapſu, vnde alimento priuantur quo vitam ſuſtentent; vt illis comediſſe, nulli rei niſi labori ſit: quàm elabendi cauſa, quæ ardor eſt qui poſtquam hepatis & inteſtinorum calorem extinxerit, niſi mors fortè præuertat, ipſorum ſubſtantiam in aquas reſoluet, ad hydrωpis, morte peioris, generationem. Sic enim Hippocrates prænun-

progn 2.lib.2.

cias hydrωpis poſuit διαῤῥοίας πολυχρονίους καὶ λαπαρούσας τὴν κοιλίην, i. *diarrhœas diuturnas per quas venter non detumeſcit*: in quarum exponenda generatione ex cauſa, quæ propoſuimus, cum Galeno conſentiunt.

25 Διαχώρημα μέλαν οἷον αἷμα, καὶ σὺν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ· πονηρόν.

Deiectio nigra velut ſanguis, cum febre, & ſine febre; mala.

NIHIL EST quod adferam ad prognoſticum hoc demonſtratum à Galeno in libris aphoriſmorum, præter lumen explicandi quoddam: vt candidatis pateant quæ ipſe in illius commentario, non ſine attentione magna, perſpexi. Ergo de quinque cōcluſionibus quas ſuper deiectionibus nigris, aphoriſmorum quartus extulit, in quibus hæc quoque habetur, ſic ſtatuendum animaduerti. Quæcunque ſede pelluntur; illa vel inteſtinum, vel hæmorrhois capiebat. Hæmorrhoidem attigit pars poſterior 25: ad vacuationem inteſtini, ſuperiores referuntur. Iam verò cùm ea quæ inteſtino excreta nigreſcunt (exceptis fæcibus, excrementis alui propriis, quæ ſæpe ab ardore iecoris conglobantur in ſimilitudinem pilularum veruecinarum) omnia aut ſanguis ſint, aut purgamentum ſanguinis: de ſanguinis purgamento ſunt omnes illi; de ſanguine, eorum nullus: vt plus ſit quod in aphoriſmis, quàm quod in Coacis deſideres, quæ ſuper ſanguine priorem huic proxima ediderunt. Purgamentum ſanguinis ni-

grum vt ſit

grum vt sit duplex; melancholicus succus, dictus Græcè μελαγχολικὸς χυμὸς; & atra bilis, eadem lingua μέλαινα χολὴ; vt non solùm ex illo hæc, verùm etiam ex flaua bile gignatur; terrámque, in eam effusa, fermentet, ac veluti excoriet, acida, erodens, mordax; vt commune sit vtrique, nunquam concrescere, in quo à sanguine secernuntur; vt splendeat hæc, ille obscurior sit; si cætera perierint, superestit ex libro de atra bile Galeni testimonium quod annotari cupio ad fidem eorum quæ habeo necesse dicere. Fortassis enim, & libro de humoribus aduersari, & libro de hominis natura, illa sententia videbitur, vbi inter humores congenitos ἡ μέλαινα χολὴ, i. *bilis atra*, auditur: sed hoc perpēdam aliàs. Nunc institutum dicendi meum secutus, non erubebo dicere, eorum quidem quos retuli aphorismorum cum vicesimosecundo & vicesimotertio, vicesimumquartum atræ bili à Galeno cum dubitatione nulla esse tributū; de vicesimoprimo, nihil certi habuisse authorem tantum quid constitueret, eidémne atræ bili ascriberet, an melancholico succo. Nam quod per initia negauit, bilem esse atram, affirmare videtur cùm ait, μεγάλην κάκωσιν ἐνδείκνυσθαι τῶ σπλάγχνυ, i. *magnam visceris labem indicare*; quod esse melancholici succi qui dicet nemo erit. Deinde cùm ait, medio apparere morborum decursu deiectiones huiusmodi, ἤτοι γε ὑπεροπτηθέντος αἵματος, ἢ σηπεδόνα τινὰ λαβόντος, i. *sanguine aut superassato, aut putredinem quandam adepto*. Equidem stabo ab interpretatione priore, atque ita vt principio iussit accipiam.

Deiectionem positam esse nigram ad instar sanguinis, sanguinis autem *nigri*, ex fide exemplaris à Galeno descripti; nec solùm nigri, verumetiam fusi ac minimè concreti; vt succi obscuritas, qualis est sanguinis crassi atríque, bilem atram excluderet, cuius splendorem lib. de morbis mulierum obseruauit. De illa porro vt mala fuisse iudicatum, præsertim si diu sua sponte fluit, vt ferunt aphorismi verba quibus agendum prognosticum, ἀπὸ ταυτομάτου ἰόντα: quòd arguatur hinc, vel magnam lienis segniciem præcessisse qui sanguinem, vt decet, perpurgare nescierit; vel vitium iecoris, quem generat sanguinem, melancholici succi maiore copia conspurcantis. Hoc tamen malum quātò sit mitius eo quod atra bilis inferre solet, declarat τὸ πονηρὸν, cuius loco, de atra bile differens, θανάσιμον reposuit.

26 Πονηρὸν δὲ καὶ πάντα τὰ ποικίλα· καὶ τὰ κατακορέα· πονηρά.

Variegatæ deiectiones omnes, sunt prauæ: prauæ item quæ pleniùs colorantur.

Qvæ qvovis tandem colore pleniùs fucantur, vt de posteriore dicam priùs, κατακορέες dicuntur, i. *tales ad satietatem vsque*. Sic enim Dioscorides vocitauit σανδαράχην ξανθὴν κατακορῆ. Iudicio meo sunt illæ quas cōtinet 22. lib. 2. prognost. μέλανες, λιπαραὶ, πελιαὶ, ἰώδεις, κάκοσμαι, i. *nigræ, pingues, liuidæ, æruginosæ, fœdi odoris*: quibus adde ἐξέρυθραι καὶ ὑπέρξανθαι, i. *prærubras & plus quam flauas*. Sunt autem omnes ἄκρητοι, i. *syncere*; iccirco prauæ: quia cùm feri naturalis exhausto eiusmodi sint; ardoris vim denunciant quem viscera suo damno experta sunt. Hæ simul exhibitæ, variegatam efficiunt, malam; si ex malis nihil est boni quod componitur; si perniciosum ducitur signum affectionis prauæ in visceribus multiplicis, variásque partes occupantis: eóque igitur peiorem illam, quò deteriores illæ fuerint, καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πλείω, πονηρότερα ἦ. Itaque iuxta verba aph. in prognostico proposita, syncera si misceantur, ὀλέθρια dicuntur: ex quo apparet τὸ ὕστερον πρότερον huius dicti quod ordini suo reposuimus.

Excipit tamen aphorismus, ξὺν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον. καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πλείω ἦ· ὐ πονηρόν. i. *A medicamento autem satius: nec verò esse peius videatur, quò plures colores fuerint*. Vt intelligamus retinendum esse hîc verbum ἰόντα, quod superiore vsurpauimus, diuturnum significans humoris defluxum spontaneum, ex generatione perenni quæ absque viscerum intemperie firmiter fixa esse nequit. Quod secus est in purgatione medicamento suscepta, per quam exclusus humor quod vitium habet, cunctando concepit, non à visceribus accepit, neque dum cum illis communicauit. Itaque breui mutatur in melius. Hæc omnia exposita esse suprà hoc capite, 14. 15. 16. Coacis non memineram, cùm scribebam. Itaque lucubrationem meam, quamuis sit inutilis, tamen nolo perire.

27 Τὰ ἐς ἀφρώδεα, ἄκρητα, τελευτῶντα διαχωρήματα· παροξυντικὰ μὲν πᾶσι, τοῖσι δὲ σπασμώδεσι. καὶ πάνυ ἐκ τουτέων τὰ παρ᾽ οὖς ἀνίσταται.

Quæ in spumosas, & synceras desinunt, deiectiones; morbos exacerbant omnium: maximè autem, conuulsorum. Atque ex his sæpe assurgunt parotides.

Hvivs capitis Coaca 4. & 10. περίχολον διαχώρημα, 8. ἄκρητον, 11. ἀφρώδες ἐπανίσταμα, 12. ἔπαφρον, 14. & 26. κατακορὲς damnarunt: quæ omnes eòdem redeunt cum prognost. 22. & 23. lib. 2. & prorrh. 21. f. 2. lib. 1. Hæc autem propositio desumpta est ex prorrheticorum lib. 1. cuius in partis 2. particula 15. cùm scriptum esset, Τὰ τελευτῶντα ὑποχωρήματα ἐς ἀφρώδεα ἄκρητα· παροξυντικά. i. *A deiectionibus quæ in spumantes*

ſynceras deſinunt; ingraueſcit morbus: 17. & 18. part.3. ita legitur. Οὖρα ἐπιστάσεις, οἷσι ῥῖγος, καὶ ἐπὶ τοῖσι σπασμώδεσι· ὡς καὶ αὐτὴ φρίξασα ἐφίδρωσεν. αἱ ἄκριτοι τελευτῶσαι καθάρσιες, πῆ μὲν παροξυντικαί. τούτοισι δὲ, καὶ πάνυ ἐκ τούτων, καὶ παρ' οὖς ἀνίσταται. i. *Supprimitur autem vrina, quibus rigor adeſt, & quibus conuulſio: ſicut ei contigit quæ, cùm perhorruiſſet, ſudatiunculam habuit. Purgationes ſynceræ ſub finem deſcendentes, alicubi morbum irritant; illíſque inter reliquos; & eis maximè; vnde & parωtides aſſurgunt.* Erga quod prorrheticum ſi vt ſe geſſit Galenus: ita erga hanc prognωſin gerere me voluero; iam ſum officio functus. Sed quò plus difficultatis in propoſito fuerit, eò animi mei vim irritare magis decreui, vt ad facilitatem conuertatur.

Deiectiones initio pallidæ, in febre aut citra eam, flaueſcunt; dierum lapſu æruginoſæ meræ fiunt, ſpumántque; intellectu eſt facile, ex mitibus acres & efferas eſſe factas, ab incremento ardoris in viſceribus concepti: quamobrem exacerbatum eſſe morbum. Maximè autem ſi conuulſionis aliquid adeſt; τοῖσι σπασμώδεσι: legi poſſet σπαργώδεσι, i. *macilentis*, rarioris texturæ, quorum natura vergit ἐπὶ τὸ χολῶδες, i. *ad bilioſum*: vt intemperiei præcalidæ actas eſſe radices altas demonſtretur, quæ vitio accedentis morbi altiores factæ, gracioſum hepatis humorem abſumpſerunt, & exuccum dederunt. Vel meliùs ἀσώδεσι, vt deiectionem accipiamus omnino pro ſymptomatica adaucti plurimùm morbi, quæ non faciat vt æger alacriùs ferat morbum: ſed contrà vt magis inquiete iactetur. Legamus tamen σπασμώδεσι, & conuulſionem interpretemur leuem, à cerebro leuiter proritato & contracto, aut neruis ſimiliter affectis: qualis conuulſiuus motus, σπασμόδεσμος dicitur, ſimillimus παλμῷ, & cωmatoſis eſt familiaris, quorum cerebrum aut bilioſo humore acerrimo imbuitur, aut vapore eius, infernè ſurſum educto, laceſſitur. Sic enim quæro; ſi ſpumans omnis & ſyncera deiectio, bilioſas antecedentes multas excipiens, ad exacerbationem apparet cuiuſcunque morbi; annon præſertim illius febris, cuius progreſſum eſſe factum à venoſo ad neruoſum genus, vel leuiſſima conuulſio declarat? præſertim ſi ea conuulſio manet adhuc cuiuſmodi antè fuit: ſic enim ἐπιγινέσθαι ἐπιγένεσιν adiunctam eſſe oſtendit: ſecus μετάπτωσιν argueret, i. *tranſitum*, dimiſſa priore ſede. Ex quo iniquius factum videtur, habuiſſe ludibrio prorrheticum 1. ſect.3. lib.1. quod ita proponit. Οἷσι κῶμα, ἐπ' ἀφρῶν διεληλυθότων· πυρετὸς παροξύνεται ὀξύς. i. *Quibus ſopor; iis à ſpumante deiectione morbus exacerbatur*: nimirum ſi humoribus iſtis ducta aluo, iſtiuſmodi ſopor perſeuerat. Quod cuiuſmodi ſit, patebit magis explicando quæ ſequuntur.

ATQVE EX HIS SÆPE ASSVRGVNT PARΩTIDES] Primùm τοῖς ἀσώδεσι, quibus, ex iis qui ardent & febricitant, potiſſimùm exoriri parωtides, dictum eſt in prorrhetico & in Coacis ſuprà. Tum leuiter conuulſis, ſi ita legi neceſſe eſt, ex propoſitione 6. cap. 14. lib. 2. Coac. Τὰ σπασμώδεα ἔμπυρα παροξυνόμενα κατόχως· τὰ παρ' οὖς ἐπαίρει. i. *Qui cum febris incremento comatoſi, quodammodo conuelluntur; iis aſſurgunt parωtides.* Et quoniam conuulſiuos motus, comatoſis familiares eſſe diximus; reuocemus in memoriam quæſitum fuiſſe, vt ratione expoſita affirmaretur. *Anne parωtides cωmatoſis fluente aluo?* Magna profectò copia humoris cerebrum opprimitur, cuius oppreſſio fluxu alui nulla ex parte leuatur & imminuitur. Hîc locum habet vetus illud, ὅτι ἐξ ἡμιρρυέντων, τὰ παρ' οὖς, i. *ex inchoata fluxione, nec perfecta; parωtides:* quod reliquum eſt humoris, in partes vicinas natura deponente, & vacuationem effluxu ſuſceptam, decubitu perficiente: naturæ commodo an incommodo nihil dicam; ne iam pridem confirmata, hoc tempore diſceptentur.

Coac.5.cap.4. lib.2.

28 Τὰ δὲ ἐξυγραινόμενα, καὶ πάλιν συνιστάμενα ἄκρητα, κοπρώδεα· μῆκος νούσου σημαίνει.

At quæ ex diffluentibus liquidis figuratæ fiunt, in modum ſtercoris; longitudinem morbi ſignificant.

SVPRA expoſitionem doctiſſimi & clariſſimi viri Iacobi Hollerij, nihil hîc habeo noui quod adferam: ſi verbis hæremus prognoſeωs. Sic enim commentatur. In febre aut citra eam, ſi quantum humidi, venarum & alui excrementa diluebat; tantum profluuio vacuatur, remanente craſſiore parte quæ ſubeſt (id autem factum eſſe indicat ſuccedens exucca deiectio, tantò minùs frequens, quantò minùs quàm antè liquida) contigit idem quod phymatis vnde tenuior pars, ſuperſtite craſſa exhalauit; vt in diuturnitatem morbus pertrahatur. Id accidere iis qui cum aluo aſtricta, per longum tempus vſi ſunt æſtatis fructibus, quorum recrementis tum primùm exoluere ſe natura geſtit, cùm penè oppreſſa fatiſcit: ab oppreſſione autem exprimitur magis per initia quod tenuius; craſſamentum ſubſiſtit.

Sed nomen τῶν ἀκρήτων, i. *ſyncerorum*, appellat in examen deiectiones nigras, paruas, veruecinarum ſimiles, quæ ſiue omnium primæ, ſiue ſuperaduenientes liquidis, aluinorum viſcerum ardorem celare non poſſunt: nec igitur magnitudinem morbi diſſimulare, ſi præſertim adiunctam febrem habuerit. Audiamus loquentem Galenum. *Spyrathos appellant deiectiones caprarum. Sunt autem ſiccæ illæ rotundæ, figura ſua quæque & propria circumſcriptæ. His ſimiliter ſicca & circumſcripta ſi quis excreuerit, ſpyrathoſa dicetur excreuiſſe. Porro euadunt huiuſmodi, ſuppreſſæ diutiùs, & propter caloris vim ignei. Sed ſi nigræ inſuper fuerint, ardorem oſtendũt in viſceribus mediis accenſum: atque idcirco ſunt prauæ.* Et paulò pòſt, vbi quàm prauę ſint, declarat. *Qui ſic exſiccati fuerint, vt hæ ferunt deiectiones pilulatæ, illi neque rigorẽ, neque alui ſolutionem, neque parωtidas magnas, neque alium quemuis decubitum ſuo commodo ferre poſſunt*: i. nullo abſceſſu, nullóque in vniuerſum modo iuuari.

Τὸ δὲ ἐξερυ-

29 Τὸ δὲ ἐξέρυθρον ἐν πυρετῷ· παρακοπήν.

Prærubra in febre deiectio; delirium.

SVPPLE, arguit: delirium autem phrenitidis; nec solùm illius, sed etiam τῆς μανίης. Ἐξέρυθρον namque accipimus, non illud τὸ ἐν περιπλύσει: sed de vitellina bile assata, quam quidem transferri in cerebrum nihil necesse est vt delirium faciat, cui creando satis est viscerum & venarum sympathia, tum ardore conflagrantium. Sunt autem hæc febris pestilentis, de quibus infrà eodem proposito ampliùs.

30 Τὸ δὲ λευκὸν κοπρῶδες· ἰκτέρῳ δύσκολον.

Sed alba stercorosa; ictero difficilis.

ΚΟΠΡΑΝΑ, κοπρώδεα, deiectiones sunt duriores, ductæ in formam intestini cylindraceam; Latinè *stercus*. Hac consistentia si ictericus albas deiicit; duo de se ostendit: albedine, magnitudinem & cōtumaciam obstructionis ἐν πόρῳ χοληδόχῳ τῷ, i. *meatu effundente bilem in intestina*; vnde ne tantillum ipsius bilis in ipsa intestina descendere permittitur, ad deiectionem flauo leuiter inficiendam: consistentia autem cylindracea, siccitatem à febre ictero adiuncta & copulata. Id tamen cuiusmodi tandem fuerit, quia mortem non concludit, δύσκολον appellari meruit; minimè θανατῶδες. Quibus sit necessariò mortiferum; require ex propositione 2. cap. 26. lib. 2. quod caput de phymatis fuit.

31 Τὸ δὲ ὑγρὸν ἐν τῷ πεδεῖναι λαβὸν ἔρευθος.

Tum quod liquidius redditum rubet.

malè fuit λαβὸν; quod antè parens meus, quàm Hollerij commentaria, viderat.

SVBAVDI, malum est ictericis: opponendo stercoroso liquidum; rubens, albo. Est enim λαβὸν ἔρευθος idem quod antè ἐν περιπλύσει ἐξέρυθρον, argumentum exoluti hepatis, in quo inchoatæ exclusionis fuit bilis diffusio, per visceris imbecillitatem, à sanguine non secretæ: vnde & defœdatio icterica, longè proxima peior, quæ existebat à meatu obstructo.

32 Αἱμοῤῥαγέσι γλίσχρον διαχώρημα, μέλασι διαποικίλον κακοήθες· μάλιστα δὲ [ἐκλευκοῖς.] (al. ὑπολεύκοις)

Qui sanguinem profudere è naribus, viscida illis deiectio, nigro sparsa, maligna: maximè subalbidis.

LIBRO SECVNDO scriptum de hæmorrhagia caput est, quo admonitum diligenter, istud ipsum nomen absolutè positum, pertinere ad sanguinem effluentem naribus. Illa igitur si morbum non imminuit, periculum adauget, vt cætera omnia iudicatoria quæ non iudicant. Atqui morbum minimè imminuit, si deiectione excipitur viscida nigricante, seu nigro sparsa, quæ est, authore Galeno, ἐκ τῆς πιμελῆς παλαιᾶς καὶ ἡμισαπροῦς διὰ θερμασίαν σφοδροτέραν καὶ κακοήθη, i. *ex adipe vetusto & semiputrido; quem liquauit calor vehemens & malignus*. Maligna ergo & malefica ipsa hæmorrhagia est. Quod sequitur. MAXIME SVBALBIDIS] Mente duplici constat; vel pituitosos indicans, quorum in corpore, minimè perspirabili, redundant hîc posita excrementa putria biliosa; vel, quod puto esse satius, ad eos intendens quos implacabilis sanguinis effusio reliquit exangues pallidos: ex quo effici & concludi puto, præter significationem maioris mali, periculum maius deiectis viribus esse creatum. *Quibuscunque morbo acuto vel longo, aut trœmate, aut aliter extenuatis, nigra bilis siue simile quid sanguini nigro secedit; illis postridie est moriendum.*

33 Ἐκλευκὸν διαχώρημα ἐν πυρετῷ· οὐκ εὔκρινες.

Præalba in febre deiectio, non est iudicij fausti.

AVDIVIMVS decisione tricesima, quid alba deiectio statuat de ictericis: quid de febricitantibus in vniuersum concludat, hæc prædictio adducit. Malè suo nomine illis esse, quæ contra naturam appareat & morbi, & ægri. Est verò eiusmodi, biliosæ tincturæ expers: translata ad cerebrum bile; vel in

venis suppressa: quorum hoc mitius, vnam obstructionis cōtumacissimæ querelam relinquit, vnde nouus putredinis febriferæ fomes: illud grauius, non tam phrenitide aut consectaria aut comite timendum, quàm febrilis ardoris inextinguibili vehementia expauescendum, quæ omnia sursum violenter rapit, quibus subductis ad salutem recuperandam opus fuit.

34 Κοιλίη ταραχώδης σμικρῆσι πυκνῆσιν διαστάσεσι. Σιηγόνας ἐντείνει. λύει δὲ καὶ ἐπὶ προσώπου γινόμενα [ἐξανθήματα.]

al. ἐρυθήματα.

Sic perturbata aluus, vt pauca sæpissime subducat; distendit buccas: delet autem faciei exanthemata, vel, *sistitur autem faciei exanthematibus.*

QVID TINNIAT verbum ταραχώδους κοιλίης, si aphorismo tantùm 2. lib. 1. explicatum Galenus reliquisset, non alibi sæpe; dicerem pluribus. Contentus ero verbis positis. ALVI PERTVRBATÆ QVÆ PAVCA EGERIT SÆPISSIME. Qui egerendi vitiosus est modus, siue intestina muco abraduntur, siue humore æruginoso vruntur; à tantillo proinde ad excernendum sollicitata & coacta. Pauca igitur sic sæpe excerni, præter malum quod conceptum ostendit, illud producit etiam; quòd vires vigiliis & exurgendi molestia frangit, corpus denique extenuat: cuius quidem extenuati signa omnium maxima in facie conspicua dantur: inter cætera contractis buccis quas σιαγόνας vocat, Gallicè *les ioues creuses*: vt hîc ad propositum nihil faciat, cutis laxitas vel corrugatio, ab extenuatione inchoata aut perfecta. Annon eò referendum putamus prognosticum 14. lib. 2. quod deiectionem vetat μήτε πυκνὸν τι εἶναι, καὶ κατ' ὀλίγον. κοπιῶν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ ξυνεχέος ἐξαναστάσιος ἀγρυπνέοι ἄν, i. *frequentem esse & paucam* (nam copiosa frequens de lipothymia, vt pessima metuitur:) *propterea quòd in crebro exurgendi labore vigilandum ægro est.*

Iam verborum prognosin claudentium, quemadmodum interpretationem duplicem institui: sic duplicem enarrationem dabo quæ vtrinque subsistat. DELET, inquam, HOC ALVI PROFLVVIVM, FACIEI EXANTHEMATA: subducta vnde assurgunt & incrementum capiunt, materia. Aristoteles ait, mulierum facies menstrualium vt decet, nec maculari, nec verrucis fœdari, lib. 3. hist. animal. λειοτέρας εἶναι καὶ ἀγλαοτέρας, i. *politas, læues, illustres.* Hippocrates lib. 2. de diæta, causas in medium adducit faciei, ab exercitatione matutina quæ aluum deiicit, nitidioris & splendidioris factæ, εὐαγέος. Ὅταν κενωθῇ ἡ κοιλίη, ἕλκει ἐς ἑωυτὴν ἐκ τοῦ ἄλλου σώματος, καὶ τῆς κεφαλῆς, τὸ ὑγρὸν, θερμὴ ἐοῦσα. κενουμένης δὲ τῆς κεφαλῆς, ἀποκαθαίρεται ἥ τε ὄψις, καὶ ἡ ἀκοὴ, καὶ γίνονται εὐαγέες οἱ ἄνθρωποι. i. *Exinanita aluus, humorem ex reliquo quidem corpore vniuerso, ex capite autem præsertim, ad sese attrahit, cùm incaluit. Vacuatione autem capitis expurgantur tum oculi, tum aures: ipsa autem facies clarior fit ac nitidior.*

Vel (vtrumque enim Græca dictio per amphibologiam admittit) SISTITVR AVTEM EXANTHEMATIBVS] Vel potiùs sisti per ea declaratur, velut argumento humoris sursum auocari, & retrahi incipientis. His analogum fuit illud. *Surditas in febre aluum sistit.*

Coac 3. cap. 3. lib. 2.

35 Κοπρώδης μετὰ τόνου διαχώρησις· κοιλίης πονηρίην σημαίνει.

Stercorosa cum tensione deiectio; laborem alui denunciat.

EIVSDEM esse tensio intelligitur, cuius πονηρίη ponitur; ponitur autem τῆς κοιλίης, i. *alui*, seu vastitatis illius quæ ensiformi cartilagine, pubísque osse, & nothis costis circumscribitur; &, cùm aliis quibusdam, tum ex magna parte intestinis oppletur, quorum liquidior subductio, πονηρίη vocata est, vnde πονηρεύεσθαι verbum, eiusdem cum τῷ καθυγραίνεσθαι significati. Ergo capacitas illa abdomine tegitur, cuius si distentio fuerit, eáque simplex, cuiusmodi animo capitur ea in qua neque scirrhi, neque inflammationis mentio vlla auditur; etsi tum stercorosa, siue duriuscula, eáque pauca egeruntur: diarrhœam tamen affuturam expectamus, distentionis molestæ leuamento. *Hypochondriorum dolores, tumorésve, recèns obortos, inflammatione carentes, borborygmus tollit auditus sub hypochondrio: maximéque si cum stercore, vrina, & flatu abierit*: prognosi 25. lib. 2. progn. & Coaca 11. cap. 11. lib. 2. Neque ab his aliena fuit species Coacæ 164. lib. 1. Κοιλίης ἐμφυσωμένης, μικρὰ διαδιδούσης· τουτέοισι κοιλίαι καθυγραίνονται. i. *Aluo inflata, pauca reddente*: & paulò pòst; *his alui profusè feruntur.*

36 Φλεγματώδης δὲ ὀξέως, μετὰ καρδιωγμοῦ· δυσεντερίην. τάχα δὲ καὶ ὀσφυαλγίην.

At pituitoſa facta protinus, cum pectoris morſu; dyſenteriam: fortè & lumborum dolorem.

Prodico, Hippocratis magiſtro, in more loquēdi fuit, flauam bilem & æſtuantem humorem omnem, appellare φλέγμα, παρὰ τὸ πεφλέχθαι: author Galenus lib. de facultatibus naturalib. Græcorum quibuſdam eadem religio fuit, ne humorem frigidum, pituitam, ardoris nomine donarent, quod eſt φλέγμα: ſicut Ariſtoteli vſu veniſſe comperi, qui frigidam humidam portionem ſanguinis, ἰχῶρα dixit; quod autem craſſum atque viſcidum, βλένναν, ἢ μύξαν: lib. 3. hiſt. animal. Contrariam tamen ſententiam maior pars ſecuta eſt, atque in conſuetudinem recepit, vt φλέγμα eſſet vnum ex congenitis & congenerātibus humidis, à ſanguine, & bile vtraque quartum. In his Hippocrates fuit, in eo, vt in aliis pluribus, à præceptore diſcedens: lib. de hominis natura. Excidit ei tamen nonnunquam, vt φλέγμα haberet καύματος loco & ſenſu, vt Galenus ad ſecundum prognoſtici annotauit: obſeruauimus ipſi ſemel atque iterum in περὶ παθῶν lib. vbi, ne alia confecter, πυρὸς σήσαμα, καὶ σαφὶς· κομιστικὰ, καὶ φλεγματώδεα vocitantur, quæ lib. 2. de diæta agnita inter καυστικὰ fuerant. Vtroque ſenſu accepta propoſitio erit. Patet enim, compertum vſu, quòd quibus cum torminibus pituitoſa ſeu mucoſa, aut contrà bilioſa flaua, viridiáve excrementa ſe produnt, dyſenteriam illa ſecum adducunt: inteſtinis abradendo exulceratis, ſiue à pituita putri & ſalſa, ſiue à flauo humore bilioſo qui tormina priùs faciebat, vnáq; morſum pectori, i. tenuibus inteſtinis & ſtomacho inferebat. Idem ille humor, ſi non ſolùm inteſtinis coercetur, ſed meſenterio quoque ipſo; inde vi extirpatus & auulſus, dolorem ex diſtentione facit lumbis, quorum è neruis meſenterium originem ducit.

37 Τοῖσι τουτέοισι κοιλίης περιέστασις πρὸς ἀνάγκην ὑγρὰ χαλῶσα, τάχιον κυλλομένη· ἔχει τι σπασμῶδες. τὸ ἐπιρριγῶσαι τούτοισι· ὀλέθριον.

His diſtenta aluus quæ coacta & ægrè, liquida reddit, ocyúsque intumeſcit; habet aliquid conuulſorium. Iiſdem ſuperrigere; mortiferum.

Hvic simile quid adferebat 91. lib. 1. *In diuturnis moles alui ſine cauſa aſſurgens; habet aliquid conulſificum.* Cæterùm ex prorrh. 8. ſ. 3. 1. περίστασιν emendo, & περίτασιν repono: & κυλλομένη per ὀγκουμένη interpretor. Sed illud ipſum, ὀγκουμένη, & illud, τάχιον χαλῶσα, hîc & illic, aut in caſum gignendi verto, aut ad περίτασιν conuerto. Iam propoſiti ſenſum ſic accipio.

His] i. Dyſentericis; vel ſanè quibus diſtenta eſt aluus cum torminibus & pectoris morſu; his, inquam, ſi quæ liquida bilioſa vel pituitoſa ſalſa ſtatim appatuere, nō niſi paulatim & ægrè cum teneſmo, ídque neceſſariò per clyſterem, demittuntur; vnáque aluus magis ac magis intumeſcit: humoris efferi tranſlatione factā; ad cerebrum quidem, conuulſio epileptica; ad neruoſum autem genus, propriè dicta continget. Sic euenit, inquit, Aſpaſij filio. Ac de dyſenteria quidem bilioſa, quæ pituitoſam cum ſalſilagine continet, auditum eſt ſuprà, ſi intempeſtiuè ſupprimatur, vel artificio medici, vel ſponte naturæ, vt hoc loco, abſceſſum in articulos facere: per progreſſum ad meſenterium ab inteſtinis, à meſenterio autem ad lumborum neruos qui propagantur ad femur & vltrà. Sed quę ratio dyſenterię, eadē eſt bilioſi profluuij, & torminum quorum materia bilis, diarrhœam erat allatura, niſi ſuppreſſa & tranſlata eſſet. Atque hæc quidem de conuulſione propriè dicta. Iam vt ipſa vtrinque ſuppreſſio & tranſlatio, à dyſenteria, inquam, & torminibus, epilepſiam afferant, videndum. Ergo ſi dolores circa lumbos & ilia diuturni, qui ad hypochondria prorepunt cum febre & cibi faſtidio, vbi fortiter ad caput trāſeunt, prorr. 9. ſ. 3. 1. epileptico modo necant: cur mirum id videri debeat de obortis repentè torminibus & ſtomachi morſu, ac lumborum doloribus, cum intumeſcente aluo ab excrementis quæ ſtatim bilioſa conſpecta, ſtatim ſubſtitere? Excrementorum huiuſmodi ſuppreſſio, hydrωpem facit: hydrωpis propagatio, epi- Coac. 5. cap. 19. lib. 2. lepſiam.

Iisdem svperrigere; mortiferum] Iiſdem, inquam, vel iam conuulſis; vel dyſenteria aut tormine laborantibus. Nam ſuperrigere, ſi rigorem indicat ſuperuenientem; ducetur in malis, vt criſis non propria mali quod profluuio vel vomitu ſanandum eſt: ſin crebrò rigorem repeti, condemnabitur ſentētiis 1. libri, vbi de rigoris crebrò repetiti ſignificatione & cauſis eſt philoſophatum. Nec dubium eſſe debet quin ab eiuſmodi rigore fruſtra citato, irruptio in neruos facta, conuulſionem acceſſat: vt antiquos interpretes Hippocratis, ſuper conuulſione propoſita rigorem cauſantes, Galenus ad prorrh. 8. ſ. 3. 1. iniuria reprehenderit; vtilitates fruſtra prætexens rigoris cuiuſcunque periodici.

Nunc vide quo nexu & vinculo propoſitiones tres contineantur. Intumeſcit aluus cum deiectione ſtercoroſa, non magni incendij teſte, ſed excrementi copioſi; alui profluuium expecta. Intumeſcit cum bilioſis mucosíſve; à dyſenteria verendum, ſi illa excerni pergunt: ſin ſubſiſtant & transferantur, lethalis conuulſio expectanda; ſi præſertim intercidat atque interueniat rigor.

38 Οἷσι μέλανα διαχωρέει· ἐφιδρῶσι ψυχροῖς.

Qui nigra egerunt; frigidum illi exudant.

MENTIONEM fecit cum 32. huius cap. sectio 3. lib. 1. prorrh. nigrarum deiectionum excipientium hæmorrhagiam; 24. aph. lib. 4. earum quæ fractis iam diuturnitate morbi viribus adueniunt: hîc de iis refertur ad nos, qui nigra egerendi finem non faciunt, in verbo διαχωρέει: quod est priuilegij eiusdem cum τῷ ὑρέει aphoris. 79. lib. 4. Generationem perpetuam vacuatio ostendit: perpetua autem generatio viscerum alienationem, quam exolutio tandem sequitur, frigido exudante nunciata.

39 Οἷσι κοιλίη κατ' ἀρχὰς ταράσσεται, τὰ δὲ οὖρα μικρὰ, προϊόντων κοιλίη μὲν ξηραίνεται, τὸ δὲ οὖρον πληθυώδες λεπτὸν· τούτοισιν ἀποστάσιες ἐς ἄρθρα.

Aluus initio perturbata cum paucis vrinis, labentibus inde diebus facta siccior, cum vrinis copiosis & crudis; abscessum in articulos prævidendum exhibet.

CVM EX more dicendi, tum ex oppositione siccioris, intelligimus aluum perturbatam esse profusam, ductam multis & liquidis excrementis. Eam procedente morbo astringi sic vt sicciora deponat, ad longinquitatem ægrotandi apparere monuit huius capitis 28. Hoc loco in considerationem vrinæ proferuntur, initio paucæ, quanquam alui profusio ex colluuie erat excrementorum: sed hæ nimirum vicissim fiunt: mictio noctu multa exiguum secessum habet; secessus largus mictionem paucam. Itaque etiam progressu temporis, subsistit aluus, vrinæ profluunt: quæ si crassiores essent, morbum, exclusa materia, abigerent (sic enim conuulsionem liberant è crassis frigidis humoribus natam:) sed existunt tenues & crudæ à repletis humore immodico venis, per cuius spissitudinem vt transcolentur, suam ipsæ deponunt. Vbi necesse est morbificam materiam vel à calore retineri, vel naturæ virtute & potentia aliò conuerti. Hîc igitur futurum est, si superesse æger debeat, nec diuturnitate morbi aut vehementia absumi, vt quas in partes morbifica materia inde nata recubuerit; calida quidem in aures; frigida in articulos femorum & tibiarum, abscessus fiat. *Quibus vrinæ diu tenues & crudæ fluunt, vnáque adsunt cætera salutis signa; abscessum expectare decet in partes diaphragmate inferiores.* Vbi Galenus illam abscessus distinctionem, pro humorum dissimilitudine quibus morbi constant, loco produxisse visus est. progn. 34. lib. 2.

40 Αἱ κατὰ μικρὰ ἀναστάσιες ῥιγώδεες, καὶ οἷς φλαῦρον διαχώρημα· δυσκολώτατον, τεταρταίοισιν ἀρχόμενον.

Qui crebrò paucam ad egestionem surgendo perhorrescunt, si quidem ipsa deiectio praua fuerit; in periculo sunt sinistri iudicij: præsertim si quarto die id fieri incipiat.

SI PERTVRBATA *aluus, pauca sæpissimè subducat, distendit buccas*, i. extenuationem parit: *quia crebrò exurgendo, vigilandum ægro est.* Hæc sunt quæ superfluorum redundāti copia oppressa multùm natura exprimit. Quòd si vitiosa insuper excrementa fuerint, tenuia, fœdi odoris, glutinosa, viridia, vitellina, aut nigra; quorum tanta feritas fuerit, vt membranosa intestina vellicando, rigorem cieant, vel profectò horrorem (frustra namque est illa hypothesis; *qui surgendo perhorrescunt, si quidem ipsa deiectio vitiosa fuerit*: cùm aliter quàm à vitiosa deiectione, perhorrescere exurgendo non possint) res est difficillimi negotij, quæ ad efferam vim morbi, magnam sic parat virium imbecillitatem. Præsertim si quarto die id fieri incipiat: quo tempore cupienda, non expectanda materiæ concoctio fuit: vt res humoris impetu, non naturæ imperio regatur eo die quo quæcunque fiunt, vt cæteris criticis, maximi esse solent ponderis ac momenti.

Coac. 34. huius cap. progn. 14. lib. 2.

Αἱ πυκναὶ

41 Αἱ πυκναὶ κατὰ μικρὰ ἀναστάσιες ὑπόγλισχροι, [ἔχουσαι] μικρὰ κοπρώδεα μεθ' ὑποχονδρίου ἀλγήματος· ἰκτερώδεες. ἆρα ἐπιστάντων οὗτοι ἐκχλοιοῦνται; al. ἰλλχυσαι.

Qui crebrò ad paucam egestionem surgunt, aluúsque fertur partim veluti viscidis, partim exiguis stercorosis, cum hypochondrij dolore; fiunt icterici. An his illi subsistentibus, viridi colore inficiuntur?

HIC ETIAM crebra, penéque inanis exurgendi cupiditas, certos facere nos debet de natura plurimùm oppressa. Additur hypochondrij dolor, & hypochondrij quidem dextri, quandoquidem vis ea est istius nominis, quoties absolutè ponitur: vt qua ex parte oppressio sit, designatum habeamus; ex iecore nimirum, cuius siue contumacem obstructionem, siue magnam inflammationem, bene est quod icterum putat adducere. De concepta si non φλεγμονῇ, saltem φλογώσει admonent excrementa stercorosa recocta, multóque magis quæ velut viscida simul descendunt. Sic enim à Galeno accepimus, ὅτι ὅσα ὑπὸ τῆς θερμότητος ἀλλοιοῦται πεττόμενα, προσλαμβάνει τινὰ τῷ χρόνῳ γλισχρότητα, κἂν ἐξ ἀρχῆς μηδεμίαν ἔχῃ, i. *quòd quæcunque à calore alterantur, inter coquendum, viscida quodammodo fiunt, cùm talia ab initio non essent.*

Nunc super ictero sciscitatur, an incrementa in peius capiat, & pro flauo, croceo & viridi corpus inficiat, subsistentibus istiusmodi excrementis. Cui quidem quæstioni satisfaciendum affirmando id de quo dubitat; siue subsistere, supprimi est; siue in alia excrementa mutari, vt pro globulentis liquida chylosa, pro biliosis subrubra descendant. Namque illinc, humoris qui intestinis effluere nonnullus consueuerat, maior per corpus restitantis diffusio: hinc alterationis cœptæ, in alienationem facta conuersio. Vtrinque in causa erit, morbi iam pridem concepti noua propagatio, biliosi humoris perenne geniti inexhausta scaturigo. Plura legito in comment. parentis mei ad 23. Coac. cap. 11. lib. 2. quæ cum hac eadem, sic vario scopo scripta est: quòd hypochondriorum causa posita illic fuit; hîc autem deiectionum. Cum ambabus conuenit prorrh. 54. s. 3. 1. mutatis paucis, quorum vis eadem est, ὑπόξανθοι γλίσχραι, pro ὑπόγλισχραι, primùm leue est discrimen. Sed duo quæ sequuntur grauiora, ad quæ mecum sic attendito. Pro eo namque quod explicauimus ἐκχλοιοῦνται, sic habet, ἐκλύονται, ἅμα τε αἱμορραγέες, i. *exoluuntur, vnáque sanguinem fundunt è naribus*: quod idem est ac si diceret; superueniente hæmorrhagia sanantur: iuxta Coacam illam 25. cap. 11. lib. 2. *Hypochondriorum, hepatis, cordis, partiúmque vmbilico circumpositarum dolores; excluso sanguine, discedunt: non excluso, interimunt.* Vbi *excluso sanguine*, cum parente vertimus, extendentes διαχωρήσεως nomen ad vacuationem omnem, ex aph. 18. 2. Et sanè dolores istiusmodi, ῥῆξις αἵματος διὰ ῥινῶν, κάρτα ὠφελέει, i. *sanguinis iuuat è naribus proruptio.* Quod & illa etiam tuetur. Coac. 4. cap. 11. lib. 2. *Quibus cum rubore faciei, hypochondrium in febribus non est molle; effluente naribus sanguine, conualescunt.* Et illa etiam. *Sanguinem ex aduersa nare fundere; malum: vt in liene magno è dextris; ac similiter in hypochondrio.* Sed & hepatis oppressionem leuat dysenteria larga, breui conquiescens. Quid dicam de hæmorrhoidibus & menstruis? Hæc nota sunt omnibus. Quamobrem rectè idem qui nunquam quidquam malè. *Quibus continuò in febris vacatione, hypochondrij & ventris dolor, crurum, & partium inferiorum, vnáque venter in molem assurgit; phlebotomia exoluit.* Ex quibus efficitur, vt probabilis tam sit Coacarum, quàm prorrhetici lectio; vtraque sanè veritatem continens: hoc vnum intererit, quòd si illam retinemus prorrhetici; ἐπιστάντων verbum, de excrementis quidem alui accipiemus; & suppressis, vt antè, cùm natura viam aliò conuerterit; & mutatis etiam: modò ne, vt illic in peius, cùm dysenteria adest merè sanguinea.

lib. 4. περὶ ἄρθρων. part. 38. 39. & comment. ad part. 25. lib. de natura hominis.
Coac. 24. cap. 11. lib. 2.

Hoc iterum Coaca amplius prorrheticum illud attulit, quòd ictero significando, dolorem lateris dolori hypochondrij adiunxit. Id verò in illa Coaca fundamentum habuit. Coac. 20. cap. 12. lib. 2. *Quibus lumborum & lateris dolor repentè sine causa manifesta incidit; icterici fiunt.* At ille lateris dolor, non punctorius est, qualis pleuritidis: sed tensiuus, symptoma iecoris inflammati: vnde apparet neque prorrheticum redundasse, quòd eum elocutum fuerit; neque mancam Coacam fuisse, quòd siluerit.

Quæ omnia sum diligenter ita persecutus, quo lectores cautiores efficiam in adhibenda fide Galeno, quoties de Prorrhetici & Coacarum authoritate detrectat. Nō est, inquam, Galeno protinus credendum, si quod prorrheticum falsum esse dixit; multò minùs mihi, si verum. Esto fidei ratio ipsa vindex. Coacas plurimas parens meus ab eius censura vindicauit; ipse quasdam superiùs defendi: nec verò quæ sese deinceps offerent, suo patrocinio destitutas sinam. Tantam apud me authoritatem habet, non Hippocratis modò nomen, sed & eius etiam quæ ab illo profecta, illius fama floruit, Scholæ Coæ: vt veritatem putem, cùm oculis hominum subiici vellet, sese vtriusque & viri & scholæ chartis ac literis credidisse.

42 Τὰ δὲ ἐς ὀσφὺν ἀλγήματα, ἐν τούτοισι αἱμορρόουσι· αἷμα διαχωρέει λαμπρόν.

Lumborum dolores, hæmorrhoicis illis, purum ſanguinem effundunt.

Hoc est ſignum hæmorrhagiæ criticæ iecoris dolentis & oppreſſi, quod ita exprimebat prorrheticum nuper adductum. Τούτοις τάσις ὀσφύος· ὀδύνημα τὰ αἱμοῤῥοϊκά. i. *His lumborum tenſio, hæmorrhagicus eſt dolor.* Eſt enim lumborum illa tenſio ab oppreſſione muſculorum ipſis adiacentium; oppreſſio autem ex repletione magnæ, quæ illac excurrit, venæ, in quam omnium primam redundat iecur. Vide comment. Galeni ad prorrh. 37. ſ. 3. 1. *In lumborum prægrandi dolore, cardialgiæ & cibi faſtidia, ſigna ſunt hæmorrhagiæ, aut antegreſſæ, aut futuræ.* Et quæ parens meus ſcripſit ad illam Coacam 2. cap. 12. lib. 2. *Dolorifica in lumbis mala; ſanguiflua.* Vt autem oppreſſioni iecoris, lumborum diſtentio adſit, non contingit niſi πολυαίμοις, i. *ſanguine abundantibus* (ſæpe enim iecoris oppreſſionem facit ſimplex humoris bilioſi aut pituitoſi, quem exitu contumax obſtructio impedit, collectio:) nec quibus lumborum diſtentio ex repleta ſanguine eſt magna vena, illis protinus ſanguis erumpit: viſuntur plurimi eo ſuppreſſo, atque ad caput aut laryngis partes tranſlato interire: præditos eſſe oportet natura, ſanguinis profluuio alicui obnoxia, quales mulieres, quales qui hæmorrhoidas habent, quales quibus familiaris narium hęmorrhagia; quos omnes vno nomine citauit αἱμοῤῥόων. Αἷμα λαμπρὸν non eſt hîc ſanguis lucidus, ſiue ſuauerubens, ſiue ſplendidus, nomine lucidi accipitur; ſed ſanguis purus: nec purus quidem, ſegregatus à concretione humoris alieni; ſed purus, inquam, i. non cruentum quid, ſed ipſe larga copia cruor. Gallicè, *ils iettent le ſang tout clair.*

43 Μετὰ κάρου καὶ κεφαλαλγίης τὸ ἐπιχλιαίνεσθαι· ὀλέθριον.

44 Τὰ γλίσχρα χολώδεα· μᾶλλόν τι τὰς ἀποςάσιας τὰς παρ' οὖς ποιέει.

Febricula cum cωmate & capitis dolore; mortifera.

Viſcida bilioſa, ad aurium magis abſceſſus prompta ſunt.

Sic dvas prognωſes coniungere viſum eſt, vt mutuò vnius ex altera ſenſus eliciatur; vtriuſque autem, ex antecedente. Docti enim ſumus, icterum à iecoris oppreſſione natum, accedente hæmorrhagia, deleri: ſed illo beneficio frui, non eſſe icterici cuiuſcunque: at eorum duntaxat quibus ex naturæ aut beneficio, aut præſcripto, vel familiaris aliqua vacuatio ſanguinis eſt, vel ſanè facilis acceſſu: reliquos, ſi minùs copioſa & laudabili alui ſolutione curantur, incommoda experiri potiùs maxima; exempli cauſa, parωtidum lethalium. Parωtidas igitur illas hæc theoremata docent à bilioſo viſcido humore aduenire potiùs quàm à pituitoſo vel melancholico: ſignificari autem febricula cum cωmate & cephalalgia coniuncta. De humore quidem bilioſo, intellectum eſt antè, incaleſcendo glutinoſum fieri: inclinatum præterea eſſe in parωtidas, ex Galeno ad progn. 34. lib. 2.

Febriculam autem interpretati ſumus τὸ ἐπιχλιαίνεσθαι, quod eſt ἐπιπυρετιώδεα, prorrh. 10. ſ. 2. 1. Galeno interprete, οὐκ ὀξὺς καὶ θερμὸς, ἀλλὰ βληχρὸς πυρετός: cuius proprium eſt, humorem commouere ac ducere ſurſum in caput, non diſcutere. Inde igitur contractum cωma, parωtidas fundit. Coac. 6. & 8. cap. 2. lib. 2. *Cωmatoſi enim, faſtidioſi, hypochondrium dolentes, ſæpe & parum vomentes; aurium habent abſceſſus.* Et. *Cωmatoſi, faſtidioſi, dolentes hypochondrium, ſputa excernentes crebra & pauca; tumorum pone aures prænuncij.* Annon eſt illa prorrh. Ἡ ἐπὶ ἰκτέρῳ κώφωσις. i. *Ictero ſupernata hebetudo?* Annon & illud cap. 26. lib. 2. Coac. Τὰ ἰκτερικὰ οὐ πάνυ τι ἐπαισθανόμενα. i. *Icterici inde non admodum ſentientes?* Eſt enim cωma, debilitatio phantaſiæ, ſenſionem cognoſcentis rerum obiectarum.

45 Ὅσα, κοιλίης καθυγραινομένης, οἰδήματα μετεωρίζεται μετὰ ἀλγημάτων· κακόν.

Quicunque tumores, fluente aluo, dolenter aſſurgunt; mali ſunt.

Vicesima qvarta huius ad abdomen, fluente aluo, intumeſcens pertinuit, & hydrωpem prædixit; tympanitem, ab imbecillitate inteſtinorum; aſcitem, ab eorundem aut iecoris inflammatione. Hæc deciſio eſt phlegmonarum ſyſtrophicarum quæ intrà vel extrà concipiuntur. Quis enim neſcit dolorificos tumores eſſe phlegmonicos? Non philoſophabor obſcurius. Fundit aluus aut cruda, aut cruditatis expertia. Cruditatis expers eſt materiæ portio, ſeu pridem collectæ, ſeu recèns productæ & genitæ quæ ad tumorem attollendum properabat. Hîc & ſymptomaticus tumor eſt, & ſymptomatica diarrhœa; vtrumque, inquam, ſymptomaticum humoris efferi, impetu potiùs ſuo concitati, quàm ducti naturæ motu. Natura enim ſi ſua ſponte res gerit, abſceſſum alterutrum procurabit, non vtrumque, & decubitu factum, & effluxu. Cruditatis autem particeps eſt lienteria, ſoboles inflammationis magnæ, cuius tanta vis eſt, vt ipſam deiecerit alui, inteſtinorum, & iecoris: comment. ad aph. 16. 6. μήτε ἕλκειν ἐς ἑαυτὸ τὴν τροφὴν δυναμένου τοῦ ἥπατος, μηθ' αἱματοῦν. ἔστι δὲ ὅτι καὶ τῆς κοιλίης διαφθαρείσης αὐτὴν, i. *impotente iecore alimenti attrahendi, & in ſanguinem*

in ſanguinem conuertendi; quod alimentum ſæpe hîc aluus ipſa corrumpit. Loquitur autem de diarrhœa quæ pleuritidi & peripneumonię ſuperaduenit. Quem aphoriſmum in exemplum illuſtre relinquam theorematis huius vniuerſi: ſicut peſtilentes bubones qui cum fluente liquidis, maximéque aquoſis, cruditatis participibus excrementis aluo, lethales fiunt: vt vidi nuper in quodam chirurgo qui tertio ſic morbi die interiit.

46 Κοιλίης ἐπιςάσης, ἄλλου δέ τινος μὴ νεωτεϱισθέντος· ταχέως καταῤῥήγνυται, καὶ κακοηθέστερον.

Eandem aluum ſi quando ſupprimi contigerit, illa niſi quid noui fortè ſuperuenerit; deinceps ſoluetur deteriorem in modum.

SI SVPPRESSA aluus quæ antè cum dolorifica ferebatur ſyſtrophica phlegmone, coniunctam adhuc retinet vrinarum cruditatem, qua permanente, excrementa craſſeſcere non poſſunt ad rariorem deiectionem; nec hæmorrhagia, apoplexiáve, aut parotides, tranſlato humore exortæ fuerint; nec verò phymatis crudi facta ſit in coctum mutatio: ſic enim interpretor illud, ἄλλου δέ τινος μὴ νεωτεϱισθέντος: fore ſpera, vt deinceps illa ipſa aluus perturbata feratur: vel dante inducias labore, cuius acerbitas, quos ad partem affectam ſpiritus attrahebat, illis deſtitutam ſinebat virtutem expellendi: vel ne dante quidem inducias dolore; ſed excrementis, quæ ſuſpenſa ad tempus & collecta fuerant, pondere tandem veluti ſuo excidentibus atque excedentibus, præ retentricis potiùs imbecillitate, quàm expultricis facultate & potentia. Fluit igitur aluus, vt antè: ſed in deteriorem modum: quo ſcilicet progreſſus maior in cruditate & putredine fuit.

47 Τὰ ἐμούμενα ἐπὶ τούτοισι πονηρὰ καὶ θηριώδεα.

Ad hæc ſolent eſſe vomitus difficiles & ferini.

FERINVM eſt, aluo fluente vomere; tam occaſione vomendi, quàm noxa cum vomendo illata. Hîc enim vomendi cauſa, redundantia non eſt, quæ ſi non tumore exorto, certè alui profluuio imminuitur. Qualitas igitur maligna & venenata, quæ vel chymate, vel vapore ſuo ſtomachum inficit ac reſoluit. Talis æruginoſus humor & atrabilarius, qui ſulphuris in modum accenſi intra venas, tetro cuncta vapore & complet & diſperdit. Atque hi quidem aluum vomitus non ſiſtunt. Iam cùm vomendo ea noxa infertur, quòd rumpitur ſtomachus, cuius dolore, cordis vitalem vim diſſipari non eſt nouum. Huius ſanè prognoſeως, & duarum quæ proximè anteceſſere, ſcopus eſt idem, apertus iis qui peſte correptis interfuere.

48 Οἷσι, ἐπὶ φλογώδεσι καὶ ἐξερύθροις λυομένοις, δυσώδεα λαῦρον ὑπόπυϱϱον· ἔλπις ἐκμανῆναι.

Quibus, in rutila & rubente facie, ſoluta aluo, fœtidorum ſubrubrorum copia ſecedit; ſpes eſt fore vt vehementer delirent.

HANC demonſtrabunt relatæ in ſuperiores, propoſitiones duæ: quarum prior fuit 4. cap. 5. lib. 2. Προσώπου εὔχροια καὶ σκυθρωπότης ἐν ὀξεῖ· κακόν. i. *Egregiè colorata facies in acutis; mala*: deſumpta è prorrh. 14. ſ. 2. I. Προσώπου εὔχροια, καὶ τὸ λίην σκυθρωπὸν· πονηρόν. i. *Rubori faciei ſaturato, ſi caperatio frontis accedat; prauum.* Vbi εὐχροίῃ interpretatur Galenus ἐξέρυθρον, cui φλογῶδες hîc adiungitur; ὑπὸ θερμασίας πολλῆς, i. *ab ingenti calore*, ait Galenus eodem loco. Quorſum autem ſpectet illa σκυθρωπότης, documentum Thaſia mulier dementata tradidit. Altera propoſitio eſt 29. huius cap. Τὸ δὲ ἐξέρυθρον ἐν πυρετῷ· παρακοπτικόν. i. *Prærubra in febre deiectio; delirium portendit.* Vbi delirium explicauimus dementiæ ſummæ; vel à tranſlatione profectum humoris ſymptomatica; vel à ſympathia ſimplici inflammatarum venarum & arteriarum quæ à viſceribus ad cerebrum aſcendunt. Duo ſunt igitur hîc ſigna quæ ſeparata delirium promittunt: multò magis ſi coniuncta, cùm videlicet ad præparationem ſuſcipientis cauſæ, i. cerebri, genarum & faciei inſigni rubore teſtatam; magna vis affertur efficientis, i. bilis à viſcerum incendio genitæ & deportatæ. Propterea hanc etiam Coacam prorrheticum imitatum eſt, vel potiùs prorrheticum Coaca; quòd regulæ iam dictæ de vultuoſa facie & rubra, iſtam ipſam, nulla interpoſita, ſubiunxit. Τὰ πλευτῶντα ὑποχωρήματα ἐς ἀφρώδεα ἄκρητα· παροξυντικά. i. *Malum* (illud prædictum ſcilicet) *exacerbant deiectiones ſpumoſæ.*

49 Ὁ αὐχμώδης χρὼς· σημαίνει κοιλίην πονηρευομένην. ἐπὶ τουτοῖσιν, ἐξέρυθρα σαρκόπυα, μάλιστα διέεισι.

Squalida cutis, ventris labem ſignificat. His purulentæ carnes prærubræ, vt plurimùm, ſecedunt.

QVANDOQVIDEM à terra indureſcente ſitu, ſqualoris nomen tranſſumptum ad cutim eſt; terra autem ſitu indureſcens, rimis multis finditur, & hiulca redditur: idem ſub nomine illo intelligamus de cute. Scabra primùm ea eſt ἀπὸ κνησμοῦ καὶ ψώρας, i. *à prùritu & ſcabie*: inde vlceratur: nonnunquam fiſſa, ex nulla præcedente aut ſcabie aut prurigine, viſitur; maximè in manibus & calcaneis. Pruritum facit affluxus pituitæ putris & ſalſæ, qua quidem veriùs inficiuntur, quàm nutriuntur partes ſolidæ; cuius vt appulſus & adhæſio eſſe poſſit, nulla perficitur à natura aſſimilatio. Hinc aſſurgentes quædam veluti ſquamulæ. Idem de atrabilario retorrido ſanguine ſtatuendum, ea craſſicie prædito vt inſinuari in cutim nequeat, nutriendi cauſa: ſic illam proinde exuccam & aridam, ſcindi & rimoſam fieri eſt neceſſe; præſertímque in manibus ac pedibus: quòd eæ partes omnium primæ deſtituantur opera caloris natiui, in cuius virtute poſita eſt vitiorum ſanguinis emendatio. Eandem etiam cutim contingit, affluente, nec ſubeunte ſanguine, in tuberculos attolli; quibus apertis, ſanies quædam exit, haud puri ſimilis, ſed putredini valde alienæ. Hæc illa eſt leproſorum, elephanticorúmve (nihil intereſt) conditio; quorum de alimento, deſcripto ſuprà, edita ſententia eſt; quòd ſuam adduxit ſpeciem atque ideam, priore inducta & obliterata. Vitia autem ſanguinis, aliunde non ſunt quàm à viſcerum labe, quæ τῇ κοιλίῃ author eſt complexus: aliter hîc πονηρεύεσθαι, quàm per κακοχυμεῖν cupiens explicari. Viſcera igitur, aluina quidem omnia, imprimíſque autem iecur, eam ob cauſam per initia non opprimuntur, quòd facultatibus concoctrice & ſecretrice corruptis, validam retinent expultricem, qua in corporis habitum ſeſe fœda illa & putri colluuie exonerant: donec illa etiam, vt neceſſe eſt, poſtremò langueſcente, copia obruuntur, quæ flaccida iam, indigena acrimonia multò antè excedebat. Ita per profluuium abeuntis quaſi per fruſta hepatis, quæ purulentas appellat carnes ſubrubras, viuendi fit finis.

lib. de alim.

50 Ἐπὶ κοιλίῃ χολώδει μαλθακῇ, κοπρώδει· κώματα ἐπιφανέντα, παρ' οὖς ποιεῖ.

Bilioſis liquidis ex aluo primùm deſcendentibus, pòſt ſtercoroſis, cωma ſuperueniens; tumorem ad aures facit.

PROXIMA huic ſententia fuit prorrh. 73. ſ. 3. 1. Κοιλίης μαλακὰ, κοπρώδεα διεἰούσης· κῶμα ἐπιφανὲν, τὰ παρ' οὖς αἰρῆσαι. Vtrumque deſiderat particulam ἔπειτα, quæ ſuccedentia faciat liquidis ſicca. Coaca autem prorrhetico meliùs habuit τὸ χολώδη: quod ad demonſtrationem quantum faciat, declarant quæ ſequuntur. Sic enim viſum eſt mihi; quòd quemadmodum mali vrina eſt ominis, ſi ex rubra nuper, mox aquoſa decolor euadit: ſic aluus liquida, bilioſis lata, repentè indureſcens. Propterea quòd neque hinc, neque illinc, bilioſi humoris ceſſans generatio: ſed aliò facta tranſlatio oſtenditur. Maximè ſi quæ dura, liquidorum loco dantur, dant ardoris aduſtione notas, qualia κοπρώδεα, ἄκρητα, συνεχθέα. Bilioſi autem humoris tranſlatio fit potiſſimùm ad caput, quod ſeſe in glandulas quæ ſunt pone aures exonerans, parωtides facit: Coac. 44. huius cap. à qua aliena 27. non fuit, cum prorrh. 18. ſ. 3. 1. Sed parωtides inde aſſurgere ait, cωmatis ſæpe interuentu. Vide Coac. 5. cap. 4. lib. 2. Ex his inſuper apparet huic non idem quod 28. fuiſſe propoſiti, quæ aluum poſuit exſiccatam, poſtquam liquida ſeroſa morbi initio profudiſſet, non bilioſa.

51 Χολώδεα διαχωρήματα· κώφωσις παύει. κώφωσιν δὲ παύει χολῶδες διαχώρημα.

Bilioſa profluuia ſurditas ſiſtit. Et ſurditatem tollunt profluuia bilioſa.

VIDE aphoriſmos 28. & 60. lib. 4. tum Coacam 3. cap. 3. & 5. cap. 2. lib. 2. Quibus iungito aph. 17. 6. *Lipientem, alui profluuio corripi; bonum.* Quo nempe familiari exemplo, criſin aperit ſymptomatum capitis omnium, à repletione originem ducentium.

Τὰ ἑρπυστικὰ

52 Τὰ ἑρπυστικὰ ὑπὲρ τοῦ βουβῶνος, πρὸς κενεῶνα καὶ ἥβην γινόμενα· σημαίνει κοιλίην πονηρευομένην.

Serpentes pustulæ supra bubonem, ad pubem & ilia; ventrem accusant vitij.

Qvo in sensu 49. huius, πονηρίην κοιλίης accepit, eodem hæc quoque admittit. Ἑρπυστικὰ autem leguntur, ἀντὶ τῶν ἑρπητωδέων, & eorum quidem κεγχρωδῶν ἢ φλυκταινωδέων, quæ sunt phymata bilis flauæ tenuioris, quæque supra bubonem ad pubem & ilium, imò verò dorsum, pertinentia, ζωστῆρα, i. *zonam* exhibent, à Scribonio Largo inter sacros ignes commemoratam, cap. 62. Hanc igitur propinquam ventri, ventris labem indicare constat: quia credibile est, bilem illam venis esse exclusam eius loci cuius est in vicinia. *Propinqua quæ sunt, omnium prima afficiuntur.* Et, *vbi sudor; ibi morbus.* aph. 34. 4.

53 Ἔκλυσις ὀδύνην λύουσα· κοιλίην μάλα καθυγραίνει.

Exolutio quæ dolorem soluit; ventrem humidiorem facit.

Ἔκλυσις, facultatum vitalium repentina debilitatio, qua quidem cor exiguo velut filo pendere creditur, languescente vita, Gallicè *foiblesse*. Illa si, cessante pulsu, lapsum quoque habet virium animalitatis; citra sudorem, λειποθυμία, λειποψυχία; cum sudore præsertim frigido, συγκοπή nominatur, Gallicè *defaillance*. Vide Galenum 1. ad Glauc. & comment. ad aphoris. 41. 2. vbi συγκόπτειν, circumloquendo Hippocrates extulit, ἐκλύεσθαι ἰσχυρῶς, i. *vehementer exolui*. Ab exolutionibus huiusmodi, dolores cessant, specie minùs tũ repræsentata effingendi virtuti per spiritus qui ad eam, tum dissipati, minimè deferuntur. Quod sponte factum naturæ, imitata ratio est, sedandis doloribus magnis, phlebotomia aut purgatione ad lipothymiam perducta. Ἐν ταῖς ἰσχυροτάταις ὀδύναις, οὐδὲν οἶδε μεῖζον βοήθημα, τοῦ μέχρι λειποθυμίας ἐκκενῶσαι, διορισάμενος, εἴ τε φλεβοτομεῖν, εἴ τε καθαίρειν ἄχρι λειποθυμίας προσήκει. Gal. commēt. ad aph. 31. 1. Quamquam hoc non solùm artificio dolor fallitur, adempto sensu: sed ipsa doloris causa tollitur vacuatione & retractione humoris dolorifici. Sed vt ad rem redeam; talis exolutio ventrem humectat: humoribus tum ad aluum vndique confluentibus, cùm debilitati spiritus eos non retinent; & relaxantur partium retentrices fibræ. Ἐν τοῖς θερμοτάτοις πυρετοῖς ἡ μέχρι λειποθυμίας φλεβοτομία· καταψύξιν τε παραχρῆμα τῆς ὅλης ἕξεως ἐργάζεται, καὶ σβέννυσι τὸν πυρετόν. καὶ δὴ καὶ ἡ γαστὴρ διαχωρεῖ τοῖς πλείστοις, καὶ ἱδρῶτες προχέονται. Gal. commēt. eodem. i. *In ardentissimis phlebotomia febribus, animi deliquium attingens, totum repentè habitum refrigerat, febrémque extinguit. Et sanè quamplurimis eorum soluitur venter, ac sudores effluunt.*

54 Τὰ καθ' ἕδρην ὀδυνώδεα ἐκπυήματα· κοιλίην ἐκταράσσει.

Suppurationes sedis dolorificæ; aluos perturbant.

Illata vi motui intestinorum peristaltico, per proritationem crassioris intestini, tenesmi ad instar, qui pro balano esse solet.

55 Θανατώδεα ἐστὶ τῶν διαχωρημάτων, τὸ λιπαρὸν, καὶ τὸ μέλαν, καὶ τὸ πελιὸν, μετὰ δυσωδίης· καὶ τὸ χολῶδες ἔχον ἐν ἑωυτῷ φακῶν ἢ ἐρεβίνθων ἐρείγμασι παραπλήσια.

Lethales sunt deiectiones pingues, nigræ, liuidæ; maximè si graueolentes fuerint: sed & biliosæ permixtæ velut ramentis lentis cicerísque fresorum.

Svper prima prognoseωs parte, vide progn. 22. lib. 2. cum Galeni cōment. ad eam. In altera parte qua subiiciuntur similia ramentis cicerum, lentiúmve fresorum, seu contritorum & conquassatorum (granula scilicet albicantia;) notatur ingens superassatio facta humoris biliosi, in angustissimis

diu coerciri venæ portæ ad hepar anfractibus: quod esse nequit nisi à viscerum incendio, quo conflagrare ea necesse est; nec nisi cum interceptione chyli deducendi ad hepar: quorum ab alterutro intereundi metus, ab vtroque maior.

56 Ἢ ἂν θρόμβοις αἵματος ὠανθεῖς.

Et quod splendidum, simile est sanguineo grumo.

VIDE QVID agitem animo. Si sanguinem suauerubentem, αἰθηρόν, lego; in eo fuit Coaca huius 9: si grumosum, 22. Omnino si sanguinem propositio notat, nihil adfert noui. Id fortasse absurdum non est, dici nunc, occasione data, quod iam dictum sit priùs: sed grumosus sanguis non floridus est nec lucens, qui multùm obscurus nigricat. Et illud, ἂν, vel me inuito, designat aliquid simile concreto sanguini, quod tamen sanguis non sit. Dicet quispiam; adductas fuisse in examen deiectiones ad instar sanguinis nigras, 25. huius. Respondeo illas, Galeno iudice, fuisse humoris melancholici, neque concreti, neque lucentis; sanguinem tamen concretum nigrore referentis: attendere me ad atram bilem, quam lucere nisi Galenus fateretur comment. ad aphoris. 24. 4. probarem ex priore de mulierum morbis. At negat concrescere posse. Infantium igitur recèns natorum μηκώνειον, i. *papauerculum*, pici simile, cuínam rogo tribui, nisi atræ bili debeat? concreuit tamen. Ego similia huic excrementa proferri iudico: vt prior hæc sit deiectionum in prouectioribus, cum deiectionibus infantium comparatio in colore & consistentia: quemadmodum quæ sequitur, in odore erit.

57 Κατὰ τὴν ὀδμὴν ὅμοιον τῷ τῶν νηπίων.

Et quod odore simile est forijs infantium.

HIC VERO supra commentarium philosophari non decreui doctissimi viri Iac. Hollerij. Is periculosum censet quodcunque alienum à conditione est morbi, & naturæ, & ætatis. Sic periculosa fuit, vt aliena à conditione morbi, sitis immeritò in acutis sedata, extimorum perfrigeratio, tinnitus aurium. Mortiferæ verò ducuntur sordes aurium quæ dulce sapiunt, vt alienæ à conditione naturæ per quam amarescunt. Esse autem in conditione positum ætatis prouectioris, vt fœtidiora excrementa quàm infantia deponat. Horum namque blandior est calor, nascentis sui magis similis; illorum acrior, & à seipso velut discedens in naturam ignei: horum alimentum simplex, nec valde elaboratum; illorum varia edullia, mixtionis præstantis & elaboratæ, quorum perinde putidior corruptio, velut in contrarium profecta, lib. περὶ παθῶν, & cap. 5. 1. physicorum. Sunt autem excrementa, corruptæ partes de iis ex alimento residuæ, quæ solæ coctionem admiserunt, ex 4. Metεor. Πέπτεται μὲν ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ, σήπεται δὲ ἐν τῇ κάτω. Atque hoc quidem si in secunda valetudine locum habet, profectò in aduersa, multò potiorem obtinebit: maximéque in febribus, quarum ardoris est omnia corrumpere & putreface-re. Per eas igitur, si reliquiæ alui egerantur prouectis non magis quàm infantium, foria fœtidæ; mortem significant, vt signa à conditione ætatis & morbi plurimùm abhorrentia. In prognostico certè vbi fœtor ingens accusatur vt magnæ putredinis quæ ipsa est febris magnæ; de excremento ad salutem poscitur, vt sit μὴ λίην δυσῶδες, non multùm graueolens; sed δυσῶδες tamen: secus extingui properantem deferret cum febrili natiuum calorem.

58 Καὶ τὸ ποικίλον· τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ χρόνιον. γένοιτο δ᾽ ἂν τοιοῦτον αἱματῶδες, ξυσματῶδες, χολῶδες, μέλαν, πρασοειδὲς, καὶ ὁμοῦ, καὶ ἐναλλάξ.

Sic & varium: est autem hoc ipsum morbi diuturni. Et huiusmodi quidem fuerit, sanguineum, ramentosum, biliosum, nigrum, porraceum; siue illa exeunt simul, siue vicißim.

VBICVNQVE ingenium Galenus exercuit; in eo reliquorum mentes oportet conquiescere. Est autem ab eo editus commentarius ad hanc Coacam scriptam ordine 23. lib. 2. prognost. vbi quod κατὰ μέρος legitur, hîc audimus ἐναλλάξ.

Θανατῶδες

59 Θανατῶδες δὲ ἐστι καὶ πᾶν τὸ ἀναισθήτως διεξιόν.

Lethale est etiam quodcunque sine sensu exit.

ADIECIT prorrh.42.s.2.1. ἐόντι παρ᾽ ἑωυτῷ, i. *manenti apud se*, seu mente constanti: quasi ita indicet, iudicétque; quòd sponte sua, nec iussu ægri elabatur deiectio, si in causa est alienatio mentis agentis aliud, nec intendentis specierum repræsentationi; minus intentari periculum, quàm si, mente sana nec aberrante, ab extincto istud ipsum contingat sensu earum partium per quas excretio illa fit. Propterea quòd alienata mens reuocari potest: sentiendi amissa vis non potest. Sed tamen, quandoquidem certè alterutrum cum periculo vitæ coniunctum; admittitor Coaca vt habet, ipso quamuis amplior & generalior prorrhetico. Non si quid lethale, moriendi hoc ipsum protinus necessitatem adfert. Verumenimuero super excrementis quę cum nulla cogitationis culpa clam abeunt, exemplum adferebat Hippocrates in commemorato prorrhetico, hepatici cuiuspiam qui tenuia dum aluo egerebat, non sentiebat. Ei in eo Galenus illudit, cùm ait exolutionem iecoris nihil ad sensus hebetudinem facere: si quidem sentiendi vis ad partes reliquas à cerebro influit per neruos, quibus & iecori nulla est commodorum ac vitiorum communicatio. Mihi verò est quod Galeno pro Hippocrate reponam. Iecoris opera cerebrum carere non posse; neque ipsos igitur neruos: omnium minimè intestina, quæ dicata nutritionis officiis, cum reliquis subiiciuntur iecori vt principi. Vt cerebri virtus influat, sentiendi vim excitare non posse nisi in partibus ita vt decet concretis & temperatis. Temperiei conseruationem esse à iecore, fonte alimenti & caloris nutricatui conuenientis. Quid est quod elephanticorum sensum hebetat? an cerebri denegatus calor & spiritus? Atqui ille vberrimus affluit, & nullam corporis partem, sui expertem sinit. Vnde igitur, inquam, ille stupor? A deprauato partium temperamento, ex quo ad excipiendam facultatem sensificam adhuc idoneæ, ad eam in suos vsus percipiendam tum ineptæ fiunt. At enim temperamenti illa in vniuerso corpore deprauatio, cuinam tandem attribuenda, nisi ἥπατος πονηείῃ, de qua extitit 49. huius? His accedit adempta liquidis excrementis acrimonia, quæ hepatici, iecore exoluto, & bilem non gignente, aut aliò deportante, fundunt: res à natiua conditione aliena, non minùs quàm perditus fœtor, propositione 57. huius cap.

60 Ποτὸν χαλεπῶς καταβροχθίζοντι πνεύματι βηχώδει ἔρευγμος ὑποσπώμενος, εἴσω κατειλούμενος· σημαίνει πόνον κοιλίης.

Si cui difficulter potum haurienti, cum tussifero anhelitu, ructus est intrò referens ac reuolutus; laborem alui denunciat.

PONITVR hîc difficultas hauriendi potum, aliunde ducta quàm à vitio faucium inflammatarum, aut infirmitate musculorum deglutitioni inseruientium: sed inde vnde & tussiferus anhelitus & ructus intrò referens ac reuolutus; nimirum à flatulento spiritu qui humore glutinoso, tanquam ergastulo, continetur, toto eo ductu qui est à ventriculo ad œsophagum & laryngem. Ab eo, inquam, spiritu, exitum sibi moliente per os, nec obtinente, ructus intrò reuolutus; ab eodem laryngem irritante, tussis molesta & anhelosa, quę tussis est ex materia ascendente dicta: ab occupante autem & obstruente fauces, in modum bullæ cuiusdam assurgentis nec ruptæ, difficultas hauriendi, sorbendi, deglutiendi. Quæret fortasse quispiam; vnde tanta vis spiritus crassi & solutu difficilis? A cruditate & nimia humoris abundantia, ventriculo innatantis & stagnantis: quem si naturæ calor perdomitum vicerit, nec se opprimendo suffocari permiserit; amandabit foras alui profluuio, aut vomitu excitato, quorum vterque vel alteruter est ἡ τῆς κοιλίης πονηείη.

Notabis, lector, hæc tria; tussim, ructum referentem intrò, difficultatem spirandi, faucibus nec resolutis, nec inflammatis; quæ singula εἰκότα sunt, simul iuncta, esse τεκμήρια fluxuræ alui.

61 Πονηρὸν δὲ καὶ τὰ ἐξέρυθρα ἰώδεα τεταρταίοισι. καὶ αἱ τοιαῦται αἱμορραγίαι κωματώδεες. ἐν τούτων σπασμῷ τελευτῶσι, μελαίνων προελθόντων.

EX TRIBVS quæ extabant Coacis, feci vnam, ad exemplum prorrh.35.s.3.1. & Coacæ 5.cap.13. lib.2. Ex quibus sic reponendum duco.

Μετὰ αἱμορραγίην, μελάνων διαχώρησις· κακόν. πονηρὸν δὲ καὶ τὰ ἐξέ-

ρυθρα ἰώδεα. τεταρταίοισιν αἱ τοιαῦται αἱμοῤῥαγίαι· κωματώδεες· ἐκ τούτων σπασμῷ τελευτῶσι, μελαίνων προδιελθόντων.

Ab hæmorrhagia, nigrorum deiectio; praua: praua item quæ præ-rubra æruginosa inde subducentur. Quartam igitur diem agentibus, eiusmodi hæmorrhagiæ sunt soporiferæ. Atque inde conuulsi intereunt, si nigra antè exierint.

SVPER quibus omnibus vide tu comment. Galeni & parentis mei; memínerísque vnà eorum quæ ad 32. huius cap. edidimus.

62 Οἷσι μέλανα διαχωρέει· ἐφιδροῦσι ψυχροῖς.

Qui nigra egerunt; frigidum illi exudant.

LEGE comment. nostrum ad 38. huius.

63 Αἱ ἐξαίφνης ἄλογοι ἐκλύσιες κοιλίης ἐν τοῖσι τετηκόσι χρόνοισιν, ἅμα ἀφωνίῃ τρομώδει· ὀλέθριοι.

Quibus morbi diuturnitate iam extenuatis, aluus repentè sine causa soluitur, obmutescentibus, tremulis; illis est moriendum.

HOLLERIO, viro doctissimo, hîc assentior: sed quid velim tamen, exponam verbis meis. Si in maxima medici cura esse debet virium conseruatio; quæ sunt naturæ præsentis testes, vt lucis lumen; labantibus illis, omnis est vacuatio periculosa, quippe quæ illas etiam atque etiam frangit ac deiicit. Sponte nata, nullo medici artificio, nec pharmacum propinantis, nec clysterem iniicientis; sine noxa quam inducit, iam actum esse de ægro ostendit: videlicet se natura vix ampliùs capiente & continente. Fatiscentis eius accedunt hæc argumenta. Primùm impotentia fandi, per exolutionem nata vocalium musculorum, materiæque vocalis paupertatem, i. vaporis fuliginosi, quem exiguum facit paucitas aëris ad inspirandum attracti, quo ferè nullo, cordi insitus & natiuus calor iam penè extinctus indiget. Tum deinde totius corporis, omniúmque artuum tremor; quibus ferendis iam esse incipit vis naturæ & facultas impar. Non est pluribus verbis opus; exolutionem facultatis naturalis, diarrhœa, extenuato pridem, sponte nunc nata; vitalis, vocis carentia; animalis, ipse denique tremor confirmat. Quænam igitur superstit viuendi spes, viuendi facultate omni collapsa & perdita? De aphonia cum exolutione, lege Galenum ad prorrh. 25. s. 1. 1. & 5. s. 3. eiusdem lib.

ἢ ἀφρώδεες. 64 Αἱ λεπταὶ, μελάνων, διαχωρήσιες αἱ [φρικώδεες·] βελτίους τοῖσι τοιούτοισιν. αἱ τοιαῦται ὠφελοῦσι μάλιστα κατὰ τὴν ἡλικίην ἢ παρακμάζουσι.

vel spumātes. *Potiores his sunt deiectiones tenues [horriferæ] quàm nigræ. Tales ætatem potißimùm iuuant, vitæ statui propinquam.*

CVM OMNIBVS morbo iam extenuatis malum est omne alui profluuium; tum verò pessimum nigrum, quod quidem moriendi postridie quàm venit, necessitatem summam inducit, aph. 23. 4. Intellectum est bis suprà, quòd qui nigra profundunt; frigidum illi exudant, i. breui est vt syncope correpti moriantur. Itaque his satius est biliosa deiicere, etsi praua illa; túmque maximè, cùm ita ab ardore spumant acerrima, vt neruosas partes horrere vellicando faciant. Saltem gradu vno, à nigris superantur virides æruginosæ, si ab incendio eiusmodi nigræ sunt: sin eas extinctio caloris peperit, vt credibile fit in corporibus pridem extenuatis & languidis; non est quòd cum iis æruginosarum omnium & viridium pessimæ in maleficentia conferantur. Nunquam non periculosæ sunt deiectiones nigræ: at virides ætate virili quæ constantem proximè antecedit, non semper sunt cum maximo damno coniunctæ:

διὰ τὸ τῆς ἡλικίης εἶναι μάλιστα οἰκείας, aph.34.2. Vel ita concipito; vt nigras πιαῦται referant, eas ſcito minùs eſſe viris & iuuenibus triſtes, quàm reliquis nigras; ſeu malum denunciando, ſeu etiam inferendo. Nam cum robore illi ſuo, noxæ potentiùs quàm cæteri reſiſtunt. Et in iis probabilius omnino eſt, nigrum humorem eſſe ſobolem ardoris immenſi, quàm extinctionis inductæ: quorum hoc quàm illud, longè grauius & lethalius.

65 Πᾶσι τὰ κνησμώδεα, μελαινῶν διαχώρησιν σημαίνει, καὶ ἔμετον θρομβώδεα.

His omnibus prurigo, nigras affore deiectiones ſignificat, & vomitum grumoſum.

PRVRIGO, inquam, nouè adueniens, non antè moleſta; corporei habitus macie confecti exolutione naſcitur, cùm ſolidarum partium alimentum putridum quod contineri nequit ampliùs, effunditur in cutim. Tum credibile fit, vt ſolidas partes, ſic & viſcera ipſa reſolutum iri; ac reſoluta iam nunc, relaxatis clauſtris, ad vitam in profluuium alui terminandam accelerari. Sic extenuatis longo morbo corporibus prurigo; non quidem excrementa quæ demittentur, fore nigra promittit; nam quid habet ea quod nigredinem concludat? ſed excrementa nigra, i. ea quæ longo morbo extenuatis frequentiora ſunt, breui affutura. Frequentiora dixi longo morbo extenuatis eſſe nigra excrementa: quia morbum qui remediis optimis tempeſtiuè adhibitis non ceſſit, omnium contumaciſſimum & deploratiſſimum eſſe oportuit, cuiuſmodi ſunt ab humore nigro. Adde quòd craſſus & limoſus natura ſanguis, liene concluſus, morbi ipſius longinquitate magis magíſque coinquinatus & conſpurcatus, inoucta per natiui caloris extinctionem perfrigeratione, quæ horum exitum perpetuò manet, facillimè nigreſcit.

66 Καὶ ῥιγώδεα σὺν δηγμῷ μετὰ κεφαλαλγίης· τὰ μέλανα διαχωρήματα. Πρὸ τῶν τοιούτων, ἔμετος διέρχεται· καὶ ἐμέουσι, συχνὰ τοιαῦτα προσκαλαστᾶται.

Qui vnà cum morſu & cephalalgia contremiſcunt; nigra excernunt. Sed ea vomitus præcedit: quo peracto, copioſa huiuſmodi deorſum pertrahuntur.

ΔΗΓΜΟΣ, δῆξις, etſi abſolutè ponuntur, inferunt tamen illam περίστασιν, περὶ στῆθος, i. *ad pectus*, ſeu ad xiphoidem, accipienti συνεκδοχικῶς; & μετωνυμικῶς, in ore ventriculi. Mordicatum & laceſſitum vehementer os ventriculi, concutit rigore corpus totum, quem rigorem vocat ῥιγώδη: cephalalgiam etiam ſi accerſit, tetro accerſit expiratu; vel ſimplici, ſi quis contendit, ſympathia. Quid eſt quod ſtomachum acerbè adeo vellicet, vt rigorem cieat commotione, capitis dolorem ſympathia, quæ non niſi in eas affectiones cadit quæ ſunt inter vehementes eximiæ? Quid, inquam, eſt præter æruginoſa & nigra? Quapropter expreſſa illa rigendi contentione vt deiiciantur expectandum: ſed ita tamen, vt antè eorum quid vomendo excludatur, cùm ſint ſupero ori magis propinqua, vt illac promptiùs exeant. Coaca fuit 107. lib. 1. deprompta ex prorrh. 30. ſ. 1. 1. *Qui è phreniticis cum perfrigeratione ſputatores fiunt; vomitum illi nigrum denunciant.* Vbi ſecundum Galenum parens meus author fuit; vomitum quidem ſignificari ptyeliſmo; nigrum autem perfrigeratione. Hunc ſæpe vòmitum, labri inferioris palpitatio antecedit, quo indicatur δάκνεσθαι, καὶ συνεξάπτεσθαι, καὶ κλονεῖσθαι τὸν ἐκτεταμένον ἀπὸ τοῦ στόματος ἐπὶ τὴν γαστέρα χιτῶνα, i. *morderi, lancinari, concuti tunicam ori & ventriculo communem.* Eiuſdem, eodem authore, καρδιωγμός, qui hîc δήξεως nomine comprehenditur, σημεῖον οὐ σμικρόν. Ab eo vomitu, vt ferè fit, aluus laxatur, & larga copia ducitur peſſimorum. Κοιλίην συνεστηκυῖαν λύει ἔμετος. i. *Subſiſtentem aluum vomitus demittit.* Credo quòd abdominis lib.2. de diæta,
muſculi, per illam vomendi contentionem magnam, aluum potentiſſimè comprimunt.

67 Οἷσι δὲ ἐπὶ ταραχῆς κοιλίης, παροξύνεται περὶ κρίσιν· κάτω μέλανα διέρχεται.

Et quibus à perturbatione alui, exacerbatio eſt ſub criſin; nigra infernè prodeunt.

SI TOTO est morbi decursu, quibuslibet humoribus profusè cum alui torminibus ducta aluus (id *perturbationis* indicat nomen) & adueniente crisi, quam vel vrinæ significant, vel remissus & mitescens morbus; aluinorum torminum exacerbatio est; affore nigra expectato. Sic enim fit verisimile, cùm per ea quorum exitus fuit antea, morbi leuationem consequi minimè datum fuerit; morbificum malum fuisse quid illis omnibus deterius: nigrum igitur, omnium quæcunque offerri possunt pessimum. Sed ea tamen sub crisin amandari, non est calamitosum; quemadmodum circa initia aut morbi progressu foret: illinc semel exonerata prodeunt; hinc perenne genita. Κατὰ τὰς ἀρχὰς οὐδέποτε ἐπ' ἀγαθῷ φαίνεσθαι ἐκκρινόμενα τὰ μέλανα, μεγάλην κάκωσιν ἐνδεικνύμενα τοῦ σπλάγχνου. ταῖς δὲ ἀκμαῖς ἕπεται πολλάκις, ἐκκαθαιρούσης τὰ περιττὰ τῆς φύσεως.

Gal. commét. ad aph. 21.4.

68 Ἐπὶ κοιλίῃ μακρῇ ἐμετώδεσι, χολώδεσιν, ἀποσίτοις, ἱδρὼς πολὺς μετ' ἀδυναμίης· ἐξαπίνης κτείνει.

Si cui, post diuturnum alui profluuium, biliosa vomiturienti, & cibos auersanti, sudor effluit multus; repentè interimit.

REPENTE INTERIMIT] Quia tantam sudoris vim effœtæ vires ferre nequeunt. Atque iis quidem criticum nihil aduenire potest. Hic profectò est sudorum alter symptomaticorum, natus διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν σωμάτων, i. *exolutionem corporum*. Iccirco sudorem multum posuit μετὰ ἀδυναμίης, i. *cum impotentia*, seu potiùs virium præcipiti lapsu & animi deliquio. Et quid aliud expectari potuit à deiectione appetentiæ, vomitus excipiente crebros, successores longissimæ diarrhœæ? Longa diarrhœa, quæ κοιλίη μακρή, quia succedaneum habuit vomitum; morbi magis quàm naturæ ratione, quæ contrariis sine violentia motibus non agitur, data esse ostenditur: itaque ergo ab imbecillitate nata naturæ, ipsam denuo imbecilliorem fecit: quam longè imbecillimam fecere vomitus vehementes iterati: vt ἀποσιτίας stomachi νέκρωσις, vel magna infectio intulisse videatur. Hæc sunt maximarum febrium & pestilentium propria.

69 Ἐν φαρμακείῃσιν ἐν περιῤῥόῳ, λεπτὸν συχνῶς αἷμα ἐκτηκόμενον, ἔπειτα δέ· φλαῦρον.

Ab assumpto medicamento si, tum in ipso purgationis fluxu, tum postea, sanguis liquidus confertim exit; malum.

ΕΚΤΗΚΟΜΕΝΟΝ, i. *liquidum* sanguinem proposuit, quem opponeret ab hæmorrhoidibus effluenti, crasso illi & plerunque nigro. Hunc hæmorrhoicis à medicamento commoueri est promptum: nec mirandum igitur. Ille autem vt aliter quàm venis exesis exprimatur non habet, aut sanè quàm omni reliquo humore exhaustis & vacuis. At enimuero venas intestinorum exedi, dysentericum: sanguinem ab iis exhaustis & omni alio humore vacuis relaxari, dum purgante vi medicamenti sollicitari non desinunt; id verò est cum primis damnosum. Vacuationem, inquam, arguit, vtilis omnis & profuturi, imò verò & tolerabilis limites egressam Hippocrates lib. de hominis natura, part. 30. *Qui medicamentum*, inquit, *assumpsere quo ducitur bilis; primam quidem bilem, tum pituitam euomunt, inde & humorem atrum: tum deinde reiecto sanguine intereunt.* Idem eiusdem lib. part. 31. *Experiuntur hoc ipsum*, ait, *qui medicamenta hauserunt, pituitam attrahentia. Primùm namque pituitam vomendo reiiciunt, tum bilem flauam & atram; inde tandem, vbi moriendum fuerit, sanguinem syncerum & purum.* Galenus in comment. *Excluso humori cum quo medicamentis familiaritas intercedit, succedit alius; is scilicet qui ductu facillimus omnium fuerit. Post hunc, qui habilitate ad exeundum secundus ab eo erit & primus. Postremus omnium venit sanguis, tanquam omnium succus naturæ charissimus. Quasi hoc verè possit enunciari, quòd vt naturam hominis totam non absoluat, at partem eius sanè præcipuam facit atque summam.* Est igitur iam penè de vita actum & conclamatum, cùm violentia medicamenti sanguinem exprimere non desistit. His superueniunt conuulsiones lethales omnes, vt ab exhausto. Σπασμὸς γὰρ ἐξ ἐλλεβόρου· θανάσιμον. aph. 1. 5. Sanguinem, Galenus dicebat, incisa effluentem vena, inhibemus cùm volumus: medicamenti vim effrenem assumpti non coërcemus. Æstimetur igitur à medico, priusquam exhibeatur; nec remedia tuendæ comparata, perdendę vitæ consulãtur.

70 Τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύσματα μετὰ πόνου, πυρετοῖσιν ἅμα φρενώδεσι, ἀποσίτοις, σμικρὰ ἐφυγραινομένης ἐς κάθαρσιν κοιλίης, οὐ τὰ ἐς ἐμπύησιν.

Meliùs sic

Meliùs ſic, Coaca 33. cap. 11. lib. 2.

Τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύσματα μετὰ πόνου, πυρετοῖσιν ἅμα φρικώδεσιν, ἀποσίτοισι, σμικρὰ [ἐφυγραινομένοις,] κάθαρσιν οὐ διδόντα· ἐς ἐμπύησιν ἥξει. malè fuit, ἐφυγραινομένοις.

Alui tumores duri & dolorifici, cum febre horrifera, ciborum faſtidio, & ephidrωſi; niſi expurgentur, abeunt in ſuppuratum.

Tvmores, hoc ipſo quòd duri & dolorifici, phlegmonici ſeu inflammatorij apparent; præſertim ſi ἀντίτυποι, i. *renitentes*; proptereàque in ſuppuratum proni & prompti exiſtunt. Et abibunt profectò in ſuppuratum, niſi expurgentur; alui profluuio, hæmorrhagia, aut inſenſibili tranſpiratu: hæmorrhagia quidem magis, ſi ſupra vmbilicum fuerint; vacuationes duæ reliquæ ſunt totius abdominis æquè communes. Empyematis autem mox affuturi tria ſubiiciuntur coniuncta ſigna; febris horrifera, i. crebra horroribus, quorum cauſa eſt in parte primùm omnium horreſcēte, pus ſcilicet vomicam erodens: cibi faſtidium, quem ne quidem in conſpectum admittunt, à venenata ſuppurati aura ſtomachum inficiente, & reſoluēte: ephidrωſis denique, i. exudans ſudatiuncula, indidem commota, per exolutiones frequentes quas ab illo pati vapore tetro neceſſe eſt. His iunge, partis quæ dolebat, doloris loco, pondus & grauitatem magnam. Sed plura videto in commēt. parentis mei ad citatum locum. Nam commentarij hæc tantùm fuit ſumma quam propoſui.

71 Ἅμα πυρετῷ κοιλίη ταραχώδης τρόπον ἁλμυρώδεα· κωματώδεσι νωθροῖς οὐ πάνυ προσρέπεται.

Alui cum febre ſalſilaginoſum profluuium; non eſt cωmatoſis torpidis frequens.

Intellectvro iſtam propoſitionem, neceſſaria eſt recordatio diſtinctionis poſitæ comment. ad Coacam 1. cap. 2. lib. 2. de cωmate vigili & ſoporato, ἀγρύπνῳ καὶ ὑπνώδει: quorum illud eſt, quoties commiſſis inuitò palpebris, nec lucem accipientibus, ægri nihilominus vigilant, ἀσώδεες, inquieti & iactabundi: hoc autem, quando non minùs cerebro & pectore, quàm oculis dormiunt, qui ſunt alibi κωματώδεες κατοχοὶ μεμωρωμένοι. Illud ſanè non ſola aut ſimplex pituita facit: ſed vel bili permixta, vel ipſa per ſe putris & ſalſa; quarum vtraque quantum copia & craſſicie ac viſciditate opprimit ac ſoporat, tantum exſuſcitat temperamento acriore. Hoc à ſimplici pituita naſcitur, viſcida & cruda, nihil aliud quàm cerebrum obtundente, & ſomnos ſuadente vel coacto inducente. Id animaduertens philoſophorum cōſultiſſimus, etſi alui perturbationem qua febris non adimitur, propter perennem humoris in hypochondrio generationem, & perennem ad caput appulſum; cωmatis eſſe poſſe comitem nouit, iuxta id quod ipſe retulit. Ἦ ρά γε κοιλίαι καταῤῥήγνυνται, καίτοι καὶ κωματώδεες; i. *An cωmatoſis aluo prorupta?* Sociam tamen eſſe poſſe negauit cωmatis ſoporati, ſi ſalſilaginoſa ſunt quæ per eam ſecedunt, multóque minùs ſiublioſa: ſed fore inde potiùs cωma vigil & inquietum. Bilioſorum indicia certa. Salſilaginoſa phlegmata acuti colore griſo ſeparant à crudis quæ ſunt albidiora. Sed hanc fortè diarrhœam, fluxus è palato in linguam pituitæ ſalſæ aphthâſque facientis aut præceſſerit, aut comitata fuerit. Ἁλμυραὶ σάρκες γευομένῳ προσδοκωμένως σημεῖον. i. *Carnes guſtanti falsò creditæ ſalſæ; indicant redundantiam*; bilioſi humoris, inquit Galenus in commentario: ego etiam putris pituitoſi.

Coac. 1. cap. 2. lib. 2.

Coac. 5. cap. 4. lib. 2.

72 Ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ, κοπιώδεες, κεφαλαλγικοί, διψώδεες· ἄγρυπνοι, ἐξερυθρῷ χρώματι λυόμενοι· ἐλπὶς ἐκμανῆναι, ἢν δύσπνοοι ὦσι.

Aluo perliquida, ſed vltrò oborta laßitudine, caput dolentes, ſitibundi, vigiles, ſi facie rubent; ſpes eſt fore fanaticos: præſertim ſi difficultas ſpirandi adſit.

Morbificæ materiæ, quàm efferæ quammaxima copia, & quàm continenter in hypochondriis genita; fluente aluo laſſitudo adeſt & capitis dolor. Iam verò vigiliæ exſiccatum fuiſſe cerebrum confirmant. Ergo redundantis iſtius efferæ materiæ ſi tranſlatio fit ad cerebrum, ita vt dixi affectum;

quid tum ſequetur deinde? vt in maniam exitus morbi feratur. Atqui rubentes genæ cum ſpiratione
» ſublimi; excurſus illius ad ſuperiora neminem ignarum eſſe ſinunt. Quemadmodum quæ pars in ſe-
» cunda valetudine laborarit, in eam ſe morbus adueniens obfirmat: ſic quæ ab inſultu morbi doluerit,
» in eam ſæpe irruit abſceſſus. Hîc autem indoluit caput. Itaque incaleſcentes & oppreſſos ſi quis dixerit
Coac. 33. cap. 16. lib. 2. pulmones, genis ruborem ipſos per ſe conciliare poſſe, meminerit anteactarum vigiliarum, dolentis antè capitis: tum deinde ſciat, per pulmones ab hypochondrio eſſe ad caput iter. Non dubito imbutum humore bilioſo ab oppreſſione expreſſo diaphragma, homines in rabiem & furorem agere, libro narratum περὶ παθῶν: ſed hîc vbi cerebrum omnia appetunt, eius labem augeat ſi poteſt diaphragma: ſanè eam nec delet, nec vetat agnoſcere.

73 Πρὸς τὸ ἐκχλοιοῦσθαι εὔπνοον σινόν τε κοιλίης ἐπεισελθούσης.

DESPERATIO eſt aſſequendi mentem magiſtrorum in propoſito: niſi verborum, εὔπνοον σινόν τε, tranſmutatio fiat in εὐπνοοῦσιν οὐ τῆς, &c. atque ita prognoſεως voces ſimul omnes efformentur.

Πρὸς τὸ ἐκχλοιοῦσθαι εὐπνοοῦσιν, οὐ τῆς κοιλίης ἐπεισελθούσης.

Virore ſuffuſi non liberè ſpirant aluo regreſſa.

VBI regreſſam aluum, pro ſubſiſtente accipimus, ἐπεισελθούσης, cuius eſt contraria ἐξελθούσης. Icterici, inquit, etiam eò progreſſi, vt corpore toto viridi eſſe occipiant; libertatem nihilominus ſæpe retinent ſpirandi: niſi fortè à ſubſiſtente aluo, iecoris iam onuſti oppreſſio maior fuerit; vnde & impedimētum magnum ſpirandi. Hoc de iis intelligito quos meatuum bilis obſtructio ictericos fecit: talibus enim nihil eſſe poteſt vnde inſpirandi expirandíve commoda adimantur fluente aluo; non intrò compreſſi cum diaphragmate pulmones; non etiam impedita latera. Sed & eos in eadem iura & priuilegia reſeruato, quibus iecur velut in ſilicem induruit. Nam de illis ſecus eſt quibus à ſyſtrophica iecoris phlegmone ducta icteri primordia fuerunt, effuſo per habitum corporis, qui ab immodico ardore ſupra modum incandeſcit & bileſcit, venarum omnium ſanguine. Hîc cur difficulter admodum ſpirent, non longè ſunt à iecore ipſo inquirendæ cauſæ. Et eas quidem minùs ſæpe remouet, ſed adeſſe potiùs teſtatur, importunum & longum ab inteſtinis effluuium.

74 Τὰ καυματώδεα διαχωρήματα, τόνον ἔχοντα· κοιλίην πονηρευομένην σημαίνει.

Præuſta cum tenſione alui deiectio; ipſius labem alui demonſtrat.

RECVRRE ad commentarium noſtrum in 35. Coacam huius capitis.

75 Τοῖσι χολώδεσι κοιλίη ταραχώδης μικρὰ πυκνὰ διαδιδοῦσα [γονώδεα] μικροῖσι μυξώδεσι, πόνον περὶ τὸ λεπτὸν ποιέουσι· καὶ οὖρον οὐκ εὐλύτως ἴον· ἐς ὕδρωπα ἐκ τούτων ἀποτελευτᾷ.

malè fuit, πονώδεα.

In bilioſis aluus turbata quæ pauca exhibet conglobata ſimilia geniture, atque mucoſa, & circa tenue dolorifica; nec vrinæ faciles in meiendo; ex talibus deſinunt in hydrωpem.

VERSIONEM agnoſcis datam à parente meo Coacæ 6. cap. 19. lib. 2. quòd ſcilicet illa eadem cum hac ipſa eſt. Itaque libenter illinc γονώδεα tranſtuli huc, in locum τοῦ πονώδεα. Sunt autem γονώδεα, κριμνώδεα, ὀροβοειδέα, φακοειδέα, ἐρεβινθώδεα, χαλαζώδεα; penè ſignificantia idem. Cætera pete ab eo qui tibi verſionis author. Ni quod hîc περὶ τὸ λεπτὸν dictum, περὶ ἦτρον fuiſſe illic, obſeruatu dignum putas, & Coacæ 3. tract. 2. huius lib. percipiendæ profuturum. Ἐκ κονιώσιων μεθισάμενα διαχωρήματα ἐς τὸ λεπτόν, &c.

Αἱ τρομώδεες

76 Αἱ τρομώδεες γλῶσσαι· σημεῖον ἐνίοισι κοιλίης καταῤῥαγησομένης.

Lingua tremula,nonnullis ſignum eſt alui proruptura.

TREMIT lingua, vt reliquæ partes, eodem penè momento ſubleuata & depreſſa, dentibus obfirmandi ſeſe impotens,certáſque voces ſignandi & efformandi : qualis ἀκρατής, aphor.40.7. Subleuatur momento atque deprimitur, per inæquabilem motum quem ciet facultas hinc attollens, & illinc grauitas deorſum detrudens.Id accidit,vel lingua facta grauiore & ponderoſiore,dum virtus mouẽdi quæ fuerat antè integra retinetur; vel ipſa quidem lingua æquè ac priùs apta & habili ad motum, ſed facultate infracta & multùm debilitata. Linguæ ponderi pondus adiicitur à defluxu pituitæ,humoríſve bilioſi aut melancholici ; vel à ſanguine ſupra modum opplente venas quæ ſunt à radicibus eius in ipſam ſubtus deductæ. Debilitatæ facultatis mouendi linguam,eſt ratio duplex; quòd cerebrum aret ea præſertim parte vnde mouendi ſentiendíque vis per neruos influit; ſermonis gratia & guſtatus : quòd ſpiritu & calore natiuo exhauſtum deſtituitur,vt ſenectute confectis, vt ardente febre conſumptis : quòd nimia humoris abundantia vel imbutum languet,vel oppreſſum fatiſcit. Tolle copiam ſanguinis,tolle cerebri exhauſtum vndecunque conſumpti ; reliquæ omnes, quæcunque adductæ ſunt & excogitari poſſunt,linguarum tremularum cauſæ,accerſunt alui profluuium. Eam ob rem, *nonnullis* dixit, non omnibus. Fluit,inquit, profuſè & liberaliter aluus quibus lingua contremiſcit à copia humoris pituitoſi,bilioſi,melancholici,quo ipſa vel cerebrum aut imbuitur,aut grauatur; ſiquidem conualeſcere ab eo malo debeant. Procliuis eſt humoris à lingua in aluum deſcenſus, per tunicam communem & continuatam.Sic vomituro obſeruata eſt ſuprà, inferioris labri palpitatio. Tum quod in conditione cuiuſque naturæ,cætera bene habentis, ad ſanitatem conſeruandam natura poſuit ; eius ipſius moliendi meminit ad morborum,cùm aduenere,depulſionem. Atqui de balbis aphoriſmus edixit 32. 6. quòd diarrhœæ obnoxios eos natura fecit plerunque lõgæ. Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς. Vbi τὸ τραυλίζειν καὶ ψελλίζειν Galenus definiuit impotentia voces accuratè & diſtinctè dearticulandi, eas præſertim quæ literas τ ρ coniungunt.

77 Οἷσι κῶμα γίνεται ἐφιδρῦσι δὲ ἐλθόντων πυρετὸς παροξυνέται.

NON EST dubium quin hæc Coaca ex deprauatione orta ſit prorrh. 1, ſ. 3. 1. quod ſic habet.

Οἷσι κῶμα ἐπαφρων διεληλυθόντων· πυρετὸς παροξυνέται.

Quos ſuper ſpumantibus deiectionibus inuadit cœma ; iis eſt febris exacerbata.

QVOD RATIONE robuſtum,& experientia magis ac magis confirmatum, cur exploſerit Galenus,omnia diſquirens,hercle non inuenio. Quoties humoris bilioſi ſpumantis, proptereáque efferi, vbertas ea corpore toto per venas funditur,vt ſatis ſit quod excludatur aluo, ſatis quod in capitis arcem à febre ſubleuatum aſcendat ; quid mirum ſi inuadentibus acceſſionibus, aut ſi febre ſupra conſuetum modum exacerbata, inde ſoporantur, & cœmatoſi fiunt ? Per acceſſiones conſueuit humor, venarum antè ergaſtulis coërcitus,commoueri; tum vel affatim aſſurgens vapor,tenebras cerebro obducere, cœma inducere poterit. Itaque ſub finem acceſſionis, veterno excitantur, quo erant antè ſepulti. Ac de iis alibi ob eam cauſam Galenus ſtatuebat, quòd bile ſoporantur, non tam.in cerebro ſtabulante, quàm alibi,vbi concepta eſt,putreſcente. Quòd autem cõſueta inducitur exacerbatione, ad ſpem cum ea diſcedendi ; id ab inſueta,ad diuturnitatem etiam apparere poterit. Memineris hoc loco ſpumantium bilioſorum,non minùs quàm pituitoſorum, materiam eſſe vaporoſam : ſed & cerebrum appetere citiùs.

78 Ἐπὶ κοιλίῃσιν ὑγρῇσι, κατάψυξις μεθ' ἱδρῶτος· κακόν.

Perliquida aluo perfrigeratio cum ſudore incidens ; mala.

IMO LETHALIS, ſigno naturæ,profuſione alui immodica exolutæ. Hîc ego namque perfrigerationem accipio extimarum partium,caloris natiui inopia laborantium,vnde exudat ſudor,miliaris ille,atque,vt ſentio,frigidus. Non enim perfrigerationem hîc commentatur membrorum, febre extincta,ſuauiter alſioſorum : quæ nihil habet non magnopere laudabile. Non etiam nunc meminit rigen-

tes artus frigore inuadentis prehendentisque paroxysmi. Id enim frigus, etsi cum sudore insurgens, malum minatur & portendit: tamen sic intelligere certò debemus, nihil hîc apposité nisi ad deiectiones posse de frigore sudoréque excogitari; atque ad deiectiones quidem alui quæ diu multúmque ducta est crudis liquidísque copiosis. Pertinet igitur ad ὑποχώρησιν propositio commotam sponte, aut artificio concitatam.

79 Ἐπὶ κοιλίῃσιν ὑγρῇσι, τὰ ἀπὸ οὔλων αἵματα ἐπιῤῥυέντα· θανατώδες.

Qui è gingiuis, insuper aluo liquida, sanguis exudat; lethalis.

VIDE Coacam 13. cap. 7. libri 2.

80 Διαχώρημα καθαρὸν ἐπιγινόμενον· λύει πυρετὸν ὀξὺν μετ' ἱδρῶτος.

Deiectio pura cum sudore; febrem exoluit.

DEIECTIONEM appellat puram & synceram, i. expertem omnis alienæ mixtionis & tincturæ; deiectionem, inquam, pallidam, mollem, figuratam, quàm minimùm graueolentem, quæ & naturalis est, & in febre optima censetur, progn. 13. lib. 2. prognost. Ad hanc si sese sudor adiungit calidus multus, per criticum diem toto corpore guttatim roscidus effluens; crisin adferet febris acutæ, certam ac nesciam recidiuæ: vt sit, quam induxit præpotens causa, signo præmõstrata & comitata fidelissimo, quod est in naturali deiectione. *Crassescere*, inquiebat ille, *decet excrementum, progrediente ad crisin morbo*. Huc adesse vnà putato vrinas bellè coloratas, hypostasi præditas alba, læui, & æquali: sed eas siluit de quibus non habebat dicere hoc capite.

COACARVM PROGNΩSEΩN, ET LVD. DVRETI ENARRATIONVM, FINIS.

Errata sic emendanda.

Pag. 3, lin. 37, ῥαγωνίσαντα. Pag. 10, l. 10, ἰχνυλοχοῦσι. P. 39, l. 42, quòd ἄσιτοι sint. P. 56, l. 41, *Tertÿ* in. P. 87, l. 29, duplex est *os capitis*. P. 133, l. 21, in *colore*. P. ead. l. 62, *Genuino*, scilicet. P. 165, l. 39, *sex* quaternarios. P. 178, l. 54, non *lateris*. P. 192, l. 24, 29, 40, χαμπβλύμμενα. P. 194, l. 29, *Hic* enim. P. 201, l. 25, sic esse *mali*. P. 214, l. 23, & *viuidam*. P. 222, l. 38, in iis *quæ*. P. 225, l. 9, in 11. huius. P. 294, l. 5, & solidiore *aluo*. P. 298, l. 19, fit *partium*. P. 305, l. 54, *internam*. P. 337, l. 59, *exoluat* quæ. P. 346, l. 57, *per* vacat. P. 368, l. 39, incommoda *multa*. P. 376, l. 7, pro *veris*. P. 408, l. 10, continuò voce capti non. P. 410, l. 2, *contusi* atque concussi. P. 416, l. 8, non *exit*. P. 465, l. 13, leui *offenditur*. P. 473, l. 51, *partim* corporis. P. 508, l. 5, in acuta quidem febre. P. 518, l. 17, nihil *autem*. P. ead. l. 46, vrinæ, *tenues*, variæ, enæorematibus *prædita*. P. 521, l. 31, *non* periculosa. P. 552, l. 40, à *potu* effluit. P. ead. l. 47, certè *notabile*. P. 538, l. 40, à *frigore*. P. 547, l. 18, *qui* in ano. P. 553, l. 35, *sed* largiter.

COMMEMORABILIVM
IN HIS COMMENTATIONIBVS
CONTENTORVM, AMPLISSIMVS & certissimus Index.

Paginam prior numerus; lineam alter indicat.

A

ABDOMEN vnde distenditur 327,20. eius tumores,non citò mortiferi 165,12.

Aborsio fit, cùm fœtus excluditur ante perfectum partum 446, 5. ibi est in promptu; cùm impotentia nutriendi ex æquo certat cum ea quæ est gerendi 442,23. 443,7. 451,37. 464,33. aborsionis vtramque causam inferunt ora aphthosa grauidis 442,24. causa,alba purgatio,quæ rubra esse debebat 474, 54. prænuncia, mammarum ἰσχνότης 451,62. periculo adiicit aluus profusior & rigor obortus 457,56. aborsus vbi cernitur 445,60,&c. in aborsu, quem edit par impotentia gerendi & nutriendi, infirmitatis summa omnia 443,29. aborsio octimestris,vnde 446,20,&c.

Abscessus omnis,qualis esse debet 230,14. edi κατ' ἴξιν, in nulla meatuum euidentia; benè: ἀνάπαλιν verò,malè 341, 23. expectãdus,si morbus diem vigesimũ excesserit 89,17. omnis futuri spem adimit vrina multa, crassa,& alba 266, 33. rarò fiunt lege critica, in dominatu biliosi humoris 266,19. rarò iis fiunt quibus rigores tum critici,tum periodici 266,27. 528,12. sperabilis in ætate constanti 79,8. bubonis, ferè frustra oboritur 42, 52. non boni nota, prope abesse à morbi domicilio 385,42. in febre,qui diebus primis non exoluuntur, diuturnitatem ostẽdunt morbi 42,48. partium inferarum, finem morborum adferũt, nisi recurrant intrò & sursum 384, 47. meliores quàm superarum 384,46. prænuncia humoris morbifici contumacia,& difficultas coquendi & excernendi 543,21, 22. partium superarum,morbos non exoluunt, nisi per empyema 384,46. non abeunt sine noxa 384,47. abscessus per ossa, natura molitur 203, 61. in abscessu omni rubor & dolor principem locum obtinent maleficentiæ 264,63. semifluo nec rependẽte,periculo semper locus 116,50. in abscessum tum morbus est facilis, si eorum quæ excernuntur supersit pars aliqua 497,62,63. abscessuum criticorũ quænam laus & commendatio 265,27. cõmunis præsensio vnde comparatur 528,30. non semper certa crisis 488,62. crisis quando certa 395,vlt. abscessuum maiorum quàm vt perferri queant,quænam causa 516,22,23,24. in abscessu maiore quàm vt perferri possit,periculo locus 537,26. abscessuum minorum quàm vt prodesse possint,quænam causa 516,22,23. ἠμιῤῥόπων καὶ ἀναῤῥόπων exitus ferè funesti 384,25. ischiadicorum successio in febribus tritæophyis 180,28. abscessus in malos conuertuntur cruda,non cocta 268,41.

Accrescendi ratio alia quàm nutriendi 420,49. accretio ad iacturã substantię pertinet 419,47. necessaria coalescendis partibus quę vel minimam sui iacturã fecerunt 419,48.

τὰ Ἀχλυώδεα, quid propriè 482,41.

ἡ Ἀχροια, genus omne fœdi coloris continet 214,24.

τῆς ἀχροίας quænam causa 214,28.

ἡ Ἀκρασίη eadem quæ ἡ ἀκράτεια 241,3.

ἡ Ἀκρισία, quid 43,19. 142,60. duplex 142,63. morborum ab irrito erethismo,malam adducit ἀπόστασιν, vel ad sinistram crisin,vel ad interitum 142,46. 182,33. 446,19. 505, 46. inter praua signa continetur 45, 46. acrisiæ in febribus, in causa sunt diuturnitatis 142, 45. Ἀκρίτως nihil bene fit 215,24. τὸ ἀκρίτως, idem quod παραλόγως 76,50.

τὸ Ἄκριτον, quid 550, 4,5. τὰ ἄκριτα, idem omnino significant quod ἄμικτα 24,44.

Actio quælibet indecora κατὰ προαίρεσιν, & insueta; dementiæ signis apposita 380,30. actiones tum sponte nostra,tum sua fiunt 33,27. quænam προαιρετικῶς suscipiuntur 33, 28. quænam verò ἀπροαιρέτως 33, 29. ἡγεμονικαί, in cerebri domicilio 393,15. actio læsa,partis affectæ certissimum argumentum 48,37. 62,59. 273,29. 380,16. 423,19. 540,15.

Adeps vnde liquitur 338,56.

Adolescentia,ętatum omnium temperatissima 359,24. ætatum omnium maximè intemperans 359,25. pubertatis parens 436,26. quo anno regnare incipit 359,24. 436, 27. vndecim annis finitur 439,17.

ἡ Ἀδυναμία, ἀτονία, ἔκλυσις; synonyma 241,5. ἀντὶ τῆς ἐκλύσεως 33,52.

Ægri nomen,vnde 303,7. ægro bene est,dum manet virtus atque integritas trium principatuum 392,61. ægrum oportet facilè conuerti, & alacrem esse in exurgendo 392, 60. ægri aliquando partium obsessarum nomina sibi adoptant 321,40. æger non est in tuto, vbi vires sunt infirmæ 507,35. ægri quinam ante diem mori dicantur 146,62. ægro eò peius est,quò sæpius frustra proritatur natura 212, 63. ægri res peiùs eunt, quò plures partes & principatus in vitio sunt 240,7.

Ægritudo ex metu & mœrore concepta,falsæ ac praue opinionis causa 375,36.

Æqualitas in rebus naturaliter constitutis, optima: in aliis quæ contra naturam sunt,pessima 257,56. 512,6. 536, 46. æqualitate quã ardor febrilis inuexit,nihil peius 512,6.

Aër qualis circunfusus, tales spiritus & humores mortalium 147,39. iis materia ad respirationem, quibus spiritus aërij 147,33. aëris temperatissimi & purissimi, homini necessaria respiratio 147,36. aëre tenuissimo vtuntur volucria 147,35. paulò crassiore vtuntur terrestria 147, 35. crassissimo vtuntur hypogea 147,36.

Æris succus,aquæ marinæ consocialis 312,64. æruginosum excrementum quid denunciet 257,50. 284,49.

Æstas calidissima & siccissima, & propterea bilis acerrimæ procreatrix 345,38. morborum intermittentium procreatrix 85,60. æstate purgare decet ventrem superum 383, 20. inflammationis & corruptionis causæ & symptomata magis in promptu,quàm cęteris anni partib[us] 414,29. moriendi solet esse maior celeritas, quàm hyeme 415,6.

Ætas nulla tam prona ad conuulsionem,quàm puerilis infra septennium 227,1. quænam morborum omnium capacissima 359,26. quænam phymatis potissimùm fœta 359, 16. quænam systropharũ omnium feracissima 359,22. ætates quot & quænam 316,28,29. annorũ numero certo non definiuntur 316,29. actionum varietate vel diuersitate succedanea definiuntur 316, 30. successio cadit in septenarios annos 214,12. successio mutationem adfert complexionis, temperamenti,& habitus 214,11. 316,26. omnium anni omnes ad interitum fatales 438,31. ætatibus quibúsnam naturaliter sanguis fluit è naribus 344,39. ætatis prouectioris in conditione positum, vt fœtidiora excrementa quàm infantia deponat 570,34. ætas constans,omnium longissimè excurrit 438,18. tres annorum continet septenarios 438,18. quando regnare incipit 436, 30. absoluitur viginti annis

438,21,29. 439,18. ſuo merito, calculi in veſica non capax 437,42. ætatis conſtantis vt ſunt carceres; ita & illius metæ 438, 20. in ætate conſtante homines, deferueſcentibus cupiditatibus, vitæ voluptuariæ vale dixerunt 437,44. nulla cauſa hæmorrhagiæ 437,54. hæmorrhoidum nulla cauſa 437, 52. in promptu iam non ſunt commoda tria excretionis 528, 32. ſumma æquabilitas atque proportio affluentiæ & effluentiæ 436, 57. veſicæ vis expultrix firma, & glutinoſi humoris vacuitas 437,35.

Affectio omnis per geminam palindromen & per metaſtaſin nata, graui⁹ infert malũ, quàm primigenia 269,27.

Afflictio cuiuſmodi ſit planè oſtẽdunt, lęſionis ſpecies, tũ ipſa doloris proprietas atque locus 387,40. 540,16. nobilium partiũ facilè vnà ſecum afficit τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἐγγύς 538,46. vnius, vindex alterius 354,5.

ἡ Ἄγνοια, quid 6,14.

ἡ Ἀγρυπνία ferè eſſe ſolet ſymptoma perturbationis criticæ 14,11.

Ahenum vas ampliſſimum, in templo Salomonis, nominatum mare 313,4. aheni vaſis, cum aqua marina & ſalſa ſocietas 312,63.

τὸ Αἷμα ἰχωροειδές, quodnam 432,4,5. αἱμάτωσις ſola, vnicum naturæ perfugium, quo ſe tuetur & pugnat cum morbo 516,8. ἡ αἱμόπτυσις ipſa per ſe nihil valet 302,54. αἱ αἱμοῤῥαγίαι, crebram oſtendunt ſanguinis profuſionem è naribus 202,17. τὸ αἱμοῤῥαγεῖν, quid 217,34. τὸ αἱμοῤῥοεῖν, largitatem & copiam annotat effundendi 558,1.

Alacritas in exurgendo, quid complectatur 393,45.

τὸ Ἄλγημα ſępe pro morbo 18,48. 115,12. non tãtum dolorem, ſed eius cauſam & rationem indicat 443,34.

Alienatio naturæ ſpecificæ, perfecta corruptio 214,62. omnis partiũ nobiliũ, ſalutis deſperationẽ oſtendit 143,43.

Alimẽti ratio diuerſa, vt nutrit, atque vt auget 421,16.

τὸ Ἄλητον, acceptione cõmuniori, farina cuiuſcũque generis 548,31. ſtricta, farina triticea 548,31,32. ſtrictiori, hoc ipſum quod ex farina triticea in aqua aut lacte, cum melle, aut ſine melle bullita & cocta confectum eſitatur 548,32.

Allucinationis cauſa quænam 125,36.

quæ Alterantur ex facili, facilè abſumuntur 544, vlt. alteratio quãtumuis maxima, lõgiùs abeſt ab interitu, quàm alienatio 150,57. 151,26. Alterationis tranſitus ſępe ad alienationem 324,40. alteratio verſa in alienationem, ſalutis deſperationem oſtendit 178,33.

Aluus ſupera, thorace circumſcribitur 383,18. 450,24. alui ſuperæ ſymptomata ſunt, tuſſis ferina, raucitas, peripneumonia, phthiſis 470, 1. aluus infera abdomine continetur 450,24. per ſupera purgatur, vomendo 450,25. per infera purgatur, deiiciendo 450, 25. per aluum expurgatur corporis vniuerſitas 332,49. alui duræ, vnde 217,61. eius & veſicæ munus idem in excernẽdo 356,29. hyeme & vere naturâ calidiſſimæ 392, 8. interior tunica, ipſi cum faucibus communis 469,20. 500,63. natura calidiſſimæ, febris expertes, aquilonio frigore 549,33,34. aluos exſiccat aquilonia cœli conſtitutio 549, 31, 32. aluus aſtrictior iuuenibus, in ſenectute laxatur 316, 27. humidior fit, vel diarrhœa, vel impotentia coquendi ea quę aſſumuntur 545, 16,17. ignauior cùm refectioni ſtudetur 205, 58. infrà tranſmittitur iis qui, cum faſtidio cardialgico, lumbis dolent 502, 5, 6. perturbata; profuſa, ducta multis & liquidis excrementis 564, 26, 27. initio perturbata cum paucis vrinis, labentibus inde diebus facta ſiccior, cum vrinis copioſis & crudis; abſceſſum in articulos præuidendum exhibet 564, 20, 21. ſi perturbata, pauca ſæpiſſimè ſubducat, diſtendit buccas 564, 52. liquida, ſymptoma partium morbo calido effœtarum 554,22. liquida, bilioſis lata, repentè indureſcens; mali eſt ominis 568,45. præpropera excretio quænam terrifica 206,25. profuſioris cauſæ ὁμογενεῖς, quænam 11, 50. ſi profuſè feratur cum ardente febre; mortiferum 184,10. ſiſtitur repentè, vel intus cohibitis excrementis, vel intrò retractis, vel ſurſum tranſmiſſis 498,26. alui inferæ ſymptomata ſunt, diarrhœæ, lienteriæ, dyſenteriæ, teneſmi, & ilei 470,1. vtriuſque offenſæ ſymptomata ſunt in mulieribus, aborſio, partus difficilis, & grauis offenſio puerperę ex lochiis albis mordacibus 470,2. alui labem ſignificat, cutis ſqualida 568,3. fluxuræ τεκμήρια, tria hæc coniuncta; tuſſis, ructus referens intrò, ac difficultas ſpirandi; faucibus nec reſolutis, nec inflammatis 571,50,51. moles ſine cauſa aſſurgens in diuturnis; habet aliquid cõuulſificum 563,32. profluuiorum tres differentiæ 341,1. profluuium aphthoſis mulieribus, aborſionem facit 223,19. cauſi non propria criſis 71, 8. cietur, quoties è capite ſeri prolapſus excipitur à vẽtriculo 123,35. 128,29. cum dolore lumborum, vnde 191,37,38. in excuſſione conſiſtit 73,34. exoluit ſurditatem natam à febre 114, 4. in tabe, peſſimum 13,36. omnibus morbo extenuatis; malum 572,57. nigrum morbo extenuatis, moriendi, poſtridie quàm venit, neceſſitatem ſummam inducit 572, 58. alui, grauidas omnes periculosè habet, periculo abortiendi, & quare 458,24, &c. nullum, quantumuis criticum, grauidarum rebus integris cietur 458,52. prærubra proluuies, certiſſimum argumentum labefactatæ naturalis œconomiæ 206,52. iecoris infirmitatem denunciat 13,33. 208,40. mala in omnibus morbis 13,31. 100,45,53. in cœmate, peſtifera 13, 36. hæmoptyſin facit 323, 20. proritationis irritæ ſignum quodnam 198,25. quibus feruntur bilioſis deiectionibus, ſurditate oborta, ſiſtuntur 498,33. ſuppreſſæ, cauſæ multæ 217,32. nec niſi pauca quædam nigra, fæcis caprarum inſtar laxantes ídque coactæ; malum 334,64. eius & ſurditatis, mutua ſucceſſio 109,9. turbatæ ſuppreſſio repẽtina, impuritatis prouentu inficit totum corpus 499, 23, &c. aluo bene eſt, cùm figurata & mollis deiectio eſt, atque ſubrufa 546,61. perliquidæ perfrigeratio cum ſudore incidens; mala 577. aluum deiicit matutina exercitatio 562, 34. in omni morbo eſſe mollem & ſolidam oportet 163,23. 546,33. ſiſti in hypochondriorum meteoriſmo ab inflammatione; malum 175, 39. ſubſiſtentem vomitus demittit 573, 54. aluo fluente, vomere; ferinum 567,33. humida, ſanguinem è gingiuis effluere, mortiferum 140, 61. perliquida, ſi è gingiuis exudet ſanguis; peſtiferum 96, vlt. ex aluo tenuia infrà tranſmitti, nec ſentienti, cùm ſit apud ſe; malum 363,43. 525,13,14. 542,31. alui tumores duri & dolorifici, cum febre horrifera, ciborum faſtidio, & ephidroſi; niſi expurgentur, abeunt in ſuppuratum 575, 10. de alui orificio vide plura ſub nomine *Stomachi*, ad literam S.

ἡ Ἀλυκή, ὁ ἀλυσμὸς, καὶ ἡ ἄση, eadem in natura, ſymptomatis, atque cauſis 493,31.

τὸ Ἀλύειν, quid 3,61. 103,37. 402,55, &c. 493, 30. ὁ ἀλυσμὸς duplex; ναυτιώδης vnus; alter ἀνέμεος 224,47. 402,62. 493,49,50. ναυτιώδης, vnde 497,52. alyſmi nomen, iactationem & anxitudinem, ſuo ambitu, complectitur 402,53. boni & mali diſtinctio 23,62. cauſa duplex: ſtomachi proritatio atque morſus; & virtutis oppreſſio à corporis grauitate 103,38. 402,58, 59. 493,44. à ſtomachi morſu, quænam cauſa 402, 60. à virtutis oppreſſione, quænam cauſa 402,61. ſymptomatici qui peſtiferi 23,64. mali ob intentatam criſin 23,65.

Amari & ſalſi, affines ſapores 293,6.

ἡ Ἀμαύρωσις, quid 378, 57. antonomaſtica, oculorum propria 378, vlt. 379,1. idem quod ἡ ὄψις αὐχμῶσα καὶ ἀλαμπής 379,3.

ὁ Ἀμβλυωγμός, hæmorrhagiæ κρίσιμον 215,57.

Ambulatio; exercitatio eſt κατὰ φύσιν 271,28.

τὸ ἐπ' Ἀμφότερα, quid ſignificet 31,11.

Amplitudinis & anguſtiæ, cauſæ contrariæ 292,38.

τὸ Ἀνακαθαίρεσθαι, quid 301,52. idem quod τὸ ἀναπτύεσθαι 256,44. anacatharſis, propria pulmonum expurgatio 237, 46. liberalis & libera, ipſa per ſe facit vt nihil opis requirat pleuritis à medico 388,36. melior quàm empyema 285,53. à cathartico ſiſtitur 262,9. anacatharſeos puris denegatæ, quænam cauſæ 278,2. quænam mala 279, 6.

ἡ Ἀνάχρεμψις, idem quod ἀνακάθαρσις 141,20.

ἡ Ἀνάκλισις καὶ ἡ κατάκλισις, vt differant 399,28. ea ἄφεσιν tollit 399,28.

περὶ Ἀνακομιδήν, idem quod, ἐν ταῖς ἀναλήψεσι 211,52.

ἡ Ἀνάδοσις, quid 322,16.

Anadrome omnis ibi morbũ facit & dolorem, vbi ſubſiſtit 258,45. 275,2. 302,16. 382,39. 460,50.

ἡ Ἀναγωγή, ἀντὶ τῆς ἀνακαθάρσεως 237,45.

τὸ Ἀναΐσσειν, quid 35,49. 184,19.

ἡ Ἀναισθησία ſemper omnino mala 34,52.

τὸ Ἀνάπαλιν, contrarium τῷ κατ' ἴξιν 160,26. 203,12. τῦ ἀνάπαλιν propria ſignificatio, ἔνθεν καὶ ἔνθεν 203, 21. ἀνάπαλιν quæ fiunt, quid denunciant 274,26.

ἡ Ἀναῤῥοπή quibus ſignificatur 11,53.

Anaſtomoſis rarò adducit exulcerationem 315,46.

τὸ Ἀναθερμαίνεσθαι idem quod ἀναπυρέττειν 2, 37. pro reſtituto calore natiuo, & pro accenſa febre 376,60. ἀντὶ τοῦ, πῦρ ἔχειν; vel, ὑπὸ καύσου ἔχεσθαι 205,51. οἱ ἀναθερμαινόμενοι, qui 21,7, &c.

ἡ Ἀναυδία

ἡ Ἀναυδία, quid 20,38.229,38. duplex 379,vlt. 380, 2. iniussa & inuita 374,30. paralyticæ linguæ symptoma 20,44,53. fortasse ἡ σιγὴ 20,52. τῆς ἀναυδίας & ἀφωνίας differentia 20,40. τὸ ἀναύδως, idem quod ἀλόγως, veteribus quibusdam 182,53.

Angina quibus nominibus significetur 236,53. omnis per se ipsa pestifera 238,16. respirationem adimit, intercepto meatu spirabili 233,21. κυρίως dicta, non πρώτως, primigenia vera crudelior 236,19. faucium, in latus κατ' ἴξιν conuertitur 240,50. anginæ ad caput productio, symptomata edit paraphorica & cephalalgica 240,3. ὕπαρξις vbi 235,6. critica lex quænam 236,16. dolorificum malum quomodo foris apparet 256,8. propria excretio, sputi excreatio 243,38. ab angina periclitanti, ruborem in pectore exoriri; salutare 236,31. in angina, difficultas excreandi auget ardorem atque tumorem 238,31. excreandi difficultas, spirandi, & glutinosus humor; mutuas tradunt operas in perniciem ægri 238,32.243,11. faucium æqualitas non est 155,26. ptyelismus fit expressione seri à phlegmone 239,35. non tam in propinquo mors est, deglutiendi vacuitate, quàm respirandi 234,50. signa lethalia, quænam 238,17, &c. angina mortifera, quænam 238, 16. ex angina, subarida crebra sputa, tussifera, dolorifica costis; mortifera 243,30. anginæ genus primum, nullum exhibet erysipelas tractabile & aspectabile 235,3. secundum, in faucibus tantùm tumorem ruborémque excitat 234,15.235,4. tertium, in qua cum faucibus vnà rubent ceruix & pectus 235,4,5. anginæ gutturalis τὸ ἐπιφαινόμενον, linguæ tumor 238,45. metaptωsis vnica in pulmones 234,38.240,48. angina vera, quid 233,40.237,vlt. 239, 53.295,45. vnde 160,33.161,56. morbus peracutus 233, 56. quænam tria secum habet coniuncta 232,25. respirationem adimit, ductu spiritus intercluso 372,13. anginæ veræ signum ἀχώριστον, strangulatus fortis 238,1. quænam sunt signa 233,38,43. in angina vera non nisi recta ceruice, spiritus potest duci 233,51. in angina non vera, nulla ὀρθόπνοια 234,26. anginæ leuatio insidiosa, quæ & quando 3,32. angina nunquam phrenitidis prænuncia 160,27. anginosus rubor facit lateris dolorem κατ' ἴξιν 203,38. anginosi multi à vocis nimia contentione 234, 29. qui manibus diu multúmque laborarant in opere faciundo 234,30. qui citatis equis longum iter fecerant 234,30. anginosi qui cocta citò non expuunt; desperati 239,2.242,60.256,10,12. κυρίως, successione faucium inflammatarum, eodem ipso die τῆς μεταπτώσεως moriuntur 234,53. anginosa sunt strangulantium causarum tria genera 153,43. ex anginosis, mortifera omnia, quæ dolorificum malum foras non edunt 242,13. anginosi in lingua tumores clam euanescentes; mortiferi 238,40.

Animi regnum in iudicio 375,35.383,57. animam diuinam, dicere ἀναλλοίωτον, solenne Hippocrati 420,47. anima, pro calore natiuo 420,44. animæ intelligentis officiorum vitia vbi cernuntur 379,43,44. Animalitas inseruit œconomiæ spiritus & caloris viuifici; respirando 393, 18. animalitatis ministrum, vitale officium cordis & hepatis 393,18. principatus infirmitas cernitur in thoracis concussione multùm imbecilla 254,43. animalitas ab exhausto sanguine perit 426,34. continuò cessat, cerebro contuso 408,61. & in motus & sensus priuatione 427, 10. animalitas corde auulso, aliquantisper manet 408,62. 427,10. animalis potentiæ vegetæ officium, motus in decubitu & spiratione 393,24. in liberi motus officio magna commoda ad fœlix faustúmque prognosticum 393,23.

ἡ Ἄνοια, quid 6,13.

τὰ Ἄνω, pro capite 450,19,21,26.

ἡ Ἀορτή Græcis, quid 275,40.

ἡ Ἀπανθρωπία leuis & fugax, non est melancholica 375, 2. μισανθρωπία, λυκανθρωπία, gradibus tantùm differunt 381,21,22.

τὸ Ἀφανίζειν, quid significat 235,65.269,10.333,19. καὶ τὸ καταμολύνεσθαι, vt differant 296,41.479,23. leuationi insidiosæ, vel falsò creditæ semper accommodatum 296,38.

ἡ Ἄφεσις, quid 35,penult. 36,19.386,42.

τὸ πρὸς Ἀφλώ, idem quod πρὸς χεῖρα 132,vlt.

ἡ Ἀφλεγμασία, ardoris carentia 124,44.

Aphonia, quid 20,42.44,23. quibus significatur 229, 39. eius causa duplex 144,4. aphonia omnis à paupertate natiui caloris, & à summa imbecillitate potentiæ animalis; desperationem salutis ostendit 13,21.15,57.33,54.38, 26.115,34.142,18,23.144,1.196,30.220,43.371,51. aphoniæ & exolutionis ὕπαρξις, in extinctione caloris natiui 142,26. quæ in exolutione consistit, fatalis ad mortem cuius non est sensus 144,7. in concusso cerebro, vnde 408,63,&c. 409,2. aphonia omnis, non apoplectica 373,35,36. quædam conuulsiua 221,2.373,36. quæ in tensione consistit, fatalis ad mortem crudelissimam 144,6. quæ in febre conuulsoria est, si cum excessu mentis adducat silentium; mortifera est 232,31.380,1. aphoniam febris expertem exoluit sanguinis detractio 366,36. aphonia in morbis acutis, celeritatem moriendi ostendit 143,51. in rigore, quænam 2,63. in rigore symptomatico, lethalis 3,5. omnis à rigore, cum virium exolutione; insanabilis 15,54.143,7. aphoniæ rigores crebrò superuenientes, tremore oborto quiescunt 15,52. ex rigore, tremore excutiuntur 15,51,52.142,52.143,6. Ἄφωνος omnis, ἄναυδος 143,32.

αἱ Ἄφοροι ταῖς ἐπιφόροις oppositæ 442,44

Aphthæ, quid 352,12. vnde dictæ 352,13. in pueris, quid 464,16. in puerulis, vnde 464,18. puerulis continenter gignuntur in ore 464,16. infantiæ, vt quiescunt 352,18. κακοήθως obortæ, vbiuis partium illæ fuerint, ibi putredinem secum habent cõiunctam partis obsessæ 464, 20,21. aphthas malignas proximè sequuntur alui turbatæ & cibi fastidium 442,54.464,26. aphthæ aliquando lienteriam inferunt 341,29.364,49. aphthosa grauidarum ora, aborsus prænuncia 352,22.484,51.

Apocope & diacope, vt differant 419,44.

Apoplexia vnde dicta 365,46. apoplexia κυρίως dicta, fit occupato, cerebro, & spiritu intercepto 370,2. resolutio est vniuersi corporis 90,8.365,53.366,48. cita morte funesta 366,44.370,37.372,10.373,16.410,52.506,42. pro resolutione partis 229,56.410,44. apoplecticum crus, pro paraplectico 36,32. in apoplexia cùm stertor adest, suffocatio in propinquo 366,1. apoplexia quæ citò incidit, alioqui sanabilis, à diuturna febre, fit mortifera 298,38. quam peperit interclusio spiritus qui à corde manat, non tam desperabilis 366,34. respirationem adimit, intercepto motu 233,21. superueniens epilepsiæ, sanari non potest 449,45. apoplexiæ ad vltima ventum est, quando cum perfrictione corporis, exudat sudatiuncula 372,14, 57. consecutio per translationem ad cerebrum 219,40. mox affuturæ, febris acuta causam & occasionem præripit 369,45. totius cerebri vitio; quàm paralyseos, alterutrius partis, grauior offensio 276,20. in apoplexia, remediorum expetendorum, sola febris consolatur medicum spe certa leuationis 373,12. stertor ad tempus, vnde 365,63. apoplectica futura denunciant, sensus hebetudo & eius amissio, si fortè inciderint 367,50. quænam exoluuntur potissimùm vrinis multis, crassis, & cumulatè proruptis 372,54. τῶν ἀποπληκτικῶν genus omne ad symptoma cerebri catarrhoicum pertinet 365,52. apoplectici, corpore toto capti 116, 42.369,52. apoplecticorum symptomatum ratio duplex; & quænam 373,29 apoplexia omnis diuisa in fortem & debilem 366,32. debilis, cur sanabilis 370,32.373,24. apoplexiæ debilis initio & nondum fortis, duplex omnino causa 370,53. debilis in fortem, aliquando fit μετάπτωσις 370,42. apoplexia debilior, intercluso vitali spiritu, quàm animali 366,34. fortis est aut debilis, prout difficultas est maior aut minor in respirando 366,33. fortis respirationem adimit, thoracis motu intercepto 372,12. in apoplexia forti, cita mors venit 276,22. collapsa est animalitas, cum sensus & motus amissione 372,17. spiritus animalis nullum facit officium τοῦ ὀνορμῶντος 370,49. apoplecticus omnis, ἄφωνος: sed non contrà 373,36. apoplectici dimidio corpore, quomodo fiunt 369,54,&c. quibusdam artubus, quomodo fiunt 369,54,&c. maximè fiunt ea ætate quæ est à 40. ad 60. 437,6. quinam hæmorrhoidum commodis fruuntur 371,8, 14. apoplecticis pestifera perfrictio atque stupor 370,20. quæ veniunt hæmorrhoides, salutares 370,20. in apoplecticis morbificum malum quodnam est 370,26. mortifera omnia, si malum morbificum citò non exit 370,24. apoplexiæ κυρίως dictæ, signa quænam 368,2. apoplexia in cerebro, per catarrhum nascitur, quo cerebrum valde oppressum fatiscit 365,56. in apoplexia animalitatis collapsę quænam causa 366,2. apoplexia ἀπὸ τῶν ὀνσόντων, est; aut quia spiritus animalis exitu, aut vitalis aditu ad cerebrum prohibetur 366,24.370,28. apoplectica ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, quænam 366,11. apoplectica τὰ ὀνσόντα, quænam 366,20. apoplexia corporis, quid 219,36.365,48.367,47.410,43.

Apnœa & epilepſia ſimul eſſe non poſſunt 485,25. ab apnœa, vitalis caloris ſuffocatio atque extinctio 409,17.

ἡ Ἀποφθορὴ, fœtus eſt ab intempeſtiua excluſione corruptionem habentis 445,58

ἡ Ἀπόχρεμψις, quid 250,26.

τὰ Ἀποκρουστικὰ Græcis quænam 212,10.

τὸ Ἀπολαμβάνειν, propriè iis accommodatur, quæ vel in via ſubſiſtunt, vel retrahuntur 538,24,25. ἡ ἀπόληψις, ἀντὶ τῆς ἐπισχέσεως 538,23.

ἡ Ἀποσιτία, quid 20,28. 186,36. 283,50. 279,15. 352,21. vnde 279,16. ſpecies τῆς ἀνορεξίας 39,41. τῆς ἀποσιτίας cauſa, morticinium naturalis facultatis 39,46. ἡ ἀποσιτία, à catarrho in aluum prolabente 443,2. 444,8. ſymptoma vel ventriculi exoluti, vel humoris praui è capite procumbentis in fauces 388,45,47. à ventriculo exoluto, peſſima 388,50. grauiſſimorum malorum acceſſionem adiungit 186,51. in morbis omnibus grauiſſima 279,19. 284,39. καὶ ἡ καρδιαλγία, vt differant 325,12. per νέκρωσιν alui, mortifera 283,51. ſymptoma terrificum 186,37. 325,14. ἀποσιτίας καὶ ἀσιτίας diſcrimen 39,42. in ἀποσιτίᾳ à proritatione ichoris quem genuit febris, venæ ſectio confert 388,55,&c. à ſtomachi facultate vitiata vel emortua, venam ſecare, eſt ægrum iugulare 388,52,&c. οἱ ἀπόσιτοι, qui cibos reſpuunt atque auerſantur 186,34.

τῶν Ἀποστάσεων καὶ μεταστάσεων, crebra viciſſitudo 443,50.

Appetentia naturalis, quando in κυνορεξίαν mutatur 214,47.

Aqua iis materia ad reſpirationẽ, quibus ſpiritus aquei 147,34. & igne omnia coagmentantur atque conſiſtunt 420,38. pluuialis, omnium leuiſſima 312,54. mulſa peſtifera omnibus μεγαλοσπλάγχνοις 322,41. aquarum matrix cruditas maior & frigida intemperies, quàm flatuum 330,39. Aquæ vterinæ vnde collectæ 441,25, &c. quomodo naturaliter fluunt 441,50. & lochia purgatio, vt differunt 441,44,45. cur nullo enixu prorumpunt 441,52. ruptis à fœtu membranis, iniuſſæ prorumpunt 441,48. quæ ante partus fluxere; grauidas malè habent 440,10. 441,59, &c. aquarum vterinarum nimia abundantia, vnde 441,53.

Ἄριστον, ſigno & cauſa ſalutare 392,20. Ἄριστα in ægris quæ 4,21. & quibus opponantur. ibid.

ἡ Ἀρχὴ, ἀντὶ τῆς πρώτης εἰσβολῆς 248,40. Ἀρχαὶ καὶ τὰ πεφυκότα, mutuò ſe afficiunt 2,51

ab Ardore totum corpus omni ex parte nigreſcit 288,47.

Arteria, vnde dicta 275,31. 428,9. quibus commodis comparata 428,6. per arteriam, aërem ducere, commune omnium vocalium animantum 148,7. arteria abſolutè, aſpera 275,30. aſpera, βρόγχος vel βράγχος, dicta 275,36. arteriæ aſperæ propagines, dictæ βρόγχια vel βράγχια 275,36. arteria aſpera in pulmonem diffunditur 275,35. catarrho imbuitur perenni prolapſu 323,57. fiſtulata cylindri ſpeciem edit 428,11. ab arteria ſauciata, cur moriantur homines 428,14. arteriæ carωtides ſecundùm aſperam arteriam procedunt ad caput 239,60. 265,14. arteriarum lumbarium maior amplitudo quàm cæterarum 189,34. τὰ ἀρτηριακὰ medicamenta, quænam 275,35.

Arthritici, non rarò fiunt colici & dyſenterici 223,22.

Ἀρτιασμοῦ cauſa, rigor, κρίσιμος μὴ κρίνων 23,33.

Artuum eſt exercitatio; carnium cibus, & ſomnus viſcerum 404,42,43. & corporis indecora eſt collocatio, cùm vel inuita eſt, vel iniuſſa 400,18. omnium vis lucet potiſſimùm in meteoriſmo 394,30. meteoriſmus difficilis, facultatem in vitio eſſe teſtatur 400,14. ſimplex καθ' ὁρμὴν collectio, quo pacto iniuſſa 421,45. diſtentio violenta, quando 421,44. artus amputati, nulla ſperabilis coitio 418,53. artuum vulnera ſæpe ex euentu lethalia 429,29.

Aſcarides gignuntur tãtùm in ano 174,53. 547,18. non rarò ferarum nomen obtinent 352,26. 353,30. putredinis fœdæ ſoboles 353,24. aſcaridum quænam cauſa 218,1,8.

de Aſcite hydrope, vide ad nomen *Hydropis*, ſub litera H.

ἡ Ἀσιτία, ſpecies τῆς ἀνορεξίας 39,41. ἀντὶ τῆς ἀποσιτίας 299,37. οἱ ἄσιτοι, qui cibos non capiunt 186,34. & ἀπόσιτοι, vt differant 186,33.

ἡ Ἄση, ἡ ἀλυκὴ, καὶ ὁ ἀλυσμός, eadem in natura, cauſis, atque ſymptomatis 493,31. duplex 3. penult. ναυτιώδης, vel ἀνέματος 3,64,65. 4,2,4. 199,33. περὶ τὴν καρδίαν, quæ 4,7. ναυτιώδης, quænam 102,50. ægri eſt anxij 402,54. quænam mortifera 4,3. τῆς ἄσης domicilium, ventriculus 136,54. conditio tum in iacendi habitu, tum in diæta 493,28. οἱ ἀσώδεις ἀνέματοι, quinam 197,52.

Aſphaltites mare, Oceano ponderoſius 312,34.

Aſſimilatio nulla ſucci alibilis, effœta viuacitate partium ſolidarum 372,51.

quæ Aſſumuntur, tam conuenienter naturæ non adiunguntur, quam illa erant quæ continenter effluunt 438,55.

in Aſthmate, reſidendo ducitur ſpiritus 145,20. 300,3.

ἡ Ἀθυμία leuis & fugax non eſt melancholica 375,2.

ἡ Ἀτονία, quid 40,18. ἀδυναμία, ἔκλυσις; ſynonyma 241,5. τὴν ἀτονίαν omnem, vitium materiæ, non intemperiei eſſe; falſum 322,28.

τὸ Ἄτοπον, idem quod οὐκ ἀστεῖον 126,30.

Atrophiæ facilis tranſitus in cachexiam 352,40.

Audiẽdi meatus, in cauitate oſſium temporalium 107,5. in audiendi meatus ſinu, qualia contenta 107,8. auditus inſtrumentum, aërium 124,22. auditorium inſtrumentum, quodnam 409,14. auditus interceptio, vnde 297,22. auditus priuatio, vnde 297,20.

Augetur quicquid; natura calidiſſimum eſt 420,62. 421,11. augmentum, quid 421,17.

Aura venenata è ſemine corrupto in locis 222,35.

Aures, ſponte noſtra non mouentur 122,9. exteriores, nominatæ auriculæ 107,4. aurium nomine intelliguntur interiores 107,4. aures frigidæ, pellucidæ, inuerſæ; mortiferæ 109,12. 122,8. frigidæ, cur 109,27. 122,6. quomodo inuerſæ 109,32. quomodo pellucidæ 109,30. grauibus admodum morbis obnoxiæ 106,61. obſurdeſcere in acuta febre, furioſum 111,22. per aures & ab auribus plerique tertio die moriuntur 107,31. aurium bombus, foras non exit 307,62. echo, vnde 93,15. inflammationes ad dementiam aut mortem ſæpe præcipitant 106, vlt. malis inter initia ſuccurrendum 107,3. ſordes quæ dulce ſapiunt, mortiferæ 570,33. ſymptoma præcipuum cernitur in ſurditate 108,3. in auribus quàm in oculis, aliquantò maius periculum 107,1.

Aurum potabile celebrare, oſtentatio & ſuperſtitio 147,11.

Auſtri graues auditui, caliginoſi, caput grauantes 9,30, &c. 482,43. ſegnes & reſoluentes 368,58.

Autumnus inæqualis 79,25. quartanis abundans 79,32. per autumnum, humoris melancholici generatio 79,33.

Auulſiones, vnde 300,50. de auulſionibus vide plura ſub nomine *Spaſmatis*, ad literam S.

B

BALBOS longa exercent alui profluuia 136,15. 577, Belgis, capitis tromata δυσελκέα: tibiarum, εὐελκέα 429,33.

Bene nihil fit, quod critica lege non fit 206,62. 266,43.

Bilis ἁπλῶς, ſero ſuo diluta intelligitur 257,24. quæ fæces deſtituit, regreditur in corpus atque venas 548,24. multi gradus 134,54. abundat ex carnium bubularum edacitate, & vini immodica potione 324,49. 338,35. 345,39. æſtate, ſurſum mouendo, purgatur 66,43. cauſi effectrix, mitificata pepaſmo, exitum habet per cutim, eò violenter expulſa, in rigore 505,19. continenter à febre ſuccreſcit 416,34. 521,15. 551,40. ferueſcit in ſomno diurno 404,41. in aluum confluens, quodammodo vice clyſteris 545,33. in aluum ſuperam affuſa, fit particeps pituitæ. 489,7,8. inflammationem ibi mouet, vbi ſubſiſtit 531,23. metaptωſin crebram huc illuc habet 291,60. pepaſmo quodammodo pituiteſcit 348,7. 462,53. 489,6. quò & quà, relicta vrina, curſum inflectit; ibi dolorum atque laborum fœtura 537,22,23. ſeri participatione, ὠχρὰ 257,23. ſero deſtituta, redditur flaua & vitellina 257,23. ſubſtantia tenuis, temperamento calida, qualitate acris 30,13. tertio quoque die mouetur 23,1. vnde gignitur in vomitione crebra quam tromatis infert propagatio 25,7. 48,4. 422,15,30. vt gignit vigilias: ſic illa rurſum à vigiliis gignitur 494,53. ad caput tranſlatio cum cruditate, delirium adferre ſolet 47,19. ad caput tranſlatio cum pepaſmo, hæmorrhagiam 47,20. affluxu, cardialgia excitatur 422,27. 478,33. appulſu in aluum, cerebro inflammato, ſi ſaliua promoueatur; vomitus eſt in propinquo 501,9. concitatio ad caput, ibi mouet inflammationem phreniticam 555,60,61. concitatio ſurſum & deorſum perrarò fertur 110,59. deiectio damnis auget ægrotum, cùm ea cernitur nimiùm ſaturata

& ſpumans

& spumans 498,44,&c. dominatu homines tenentur meridie 404,59. effusio siue diffusio phyma facit vniuersale quod totam occupat compaginem 386,7,8. & febris generatio mutua 422,63. vtraque gignitur, à cruciatu sæui doloris 422,46. à membranæ ac cerebri inflammatione 422,62. bilis perennis in aluum affluxus ab hepate 494, 22. ab eo inflammato 173,15. ab eo inflammato diffusa; mera 387,1. in cerebrum translationis causa, incendium superioris hepatis partis 52,53. natantis in fundo alui, vomitio est 478,35. à bile ventriculo affixa, singultus & nausea 422,27.478,34. bilis proruptio, multis in morbis critica 549,49. vomitio, à nephritide, quo pacto fit 422,43. quænam periculosè eum habet qui vomit 422,10,11. bilem febris gignit ex pingui 515,56. à bile nascuntur morbi acuti 547,59. flaua, soboles τοῦ πίονος, i. *pinguis* 134,54. 490,22,&c. bilis flaua, causa materialis omnium colorum viridium qui spectantur in vomitu, deiectionibus, atque lingua 490,20,&c. bilis flaua ad caput translata, ibíque æstuans, phrenitidem parit, & mox insaniam 296,29. flaua & glutinosa, intestinorum & sedis vlcerifica 178,44. flauæ ac viridis feracissima, doloris acerbitas 356,60. eius & febris acutæ mutua generatio 518,18,19. bilis flauæ in viridem, & huius in atram, facilis mutatio 160,4. 296,30. 387,3. 491,7. 494,62. 518,65. 523,52. bilis saturata, abradendo & exasperando, sedis & intestinorum vlcerifica 225, 1. nimiùm saturata & spumans, non minùs calamitatem arguit visceris vnde venit, quàm partibus ipsis quà fertur, molesta est 498,47. nimiùm saturata & spumans, sua feritate, intestinorum & sedis vlcerifica 498,47. saturatæ qualitates duæ, quænam 178,41. bilis viridis & æruginosæ causa materialis & efficiens, quænam 257,46. 460,47. bilis æruginosa proximè abest à nigra 94,33,44. 206,56. 491, 5. 497,2. 524,19. æruginosa, qualitate, copia, excernendi modo, calamitosa 94,32. æruginosæ à cerebro, vomitu, denunciatur feritas humoris phrenitici 490,44. bilis mera, inter cætera bilis genera, hoc vitio eximia 490,7. mera, vnde 257,22. meræ vomitio cum actione læsa, perennitatis fontem & focum denunciat 500,24. bilem synceram in febribus peracutis nasci; non nouum 510,24. bilis porracea spumans cùm tussi expuitur, nec vllus est dolor sub diaphragmate; in pulmonibus focum habet gignendi & excludendi sui 490,35. porraceæ causa effectrix quænam 490,27,&c. porraceæ in aluo causa indigena vel aduena; & quomodo ea distinguenda 488,29,&c à bile porracea hepate inflammato, singultus 490,34. bilis atra, acida, erodens, mordax 39,64. 206,36. 559,3. ab æruginosa nata, dysenteriam mouet lethalem, & insanabilem cancrum edit, atque insaniam excitat ferocitate intolerabilem 491, 13,14. autumno potissimùm ad hepar prorepit 322,43. dum exulcerát intestina, grauiora mala inferuntur, quàm cùm sanguis niger grumescit 552,26. bilis atra & niger humor, vt differant 40,1. 345,61. 377,20. bilis atra & melancholicus succus à sanguine secernuntur, cốcretione 552, 25. 559,3,4. ex nigro humore nata, feritate est illi inferior quam genuit bilis æruginosa 491,11,12. 495,5. non redit in flauam 518,vlt. pessimum excrementum 39,62. si sursum deorsúmve exeat circa morborum initia; desperatio 345,60. splendet 559,4,18. 570,18. terram fermentat, in eam effusa, ac veluti excoriat 559,2. bilis spumans, effera 577. bilis atræ acriores morsus quàm nigri humoris 377, 16. morsus acriores quàm flauæ. 38,30. 49,39. 183,47. 296,30. 314,55. 378,11. 497,4. 553,1,2. eius, in cerebro, proritatio magna 377,18. bili atræ feritate tantum concedit sanguis niger; quantum frigidum ferrum, candenti 552,7. bilem atram ex pituita crassa gigni; ineptiæ 491,16. à bile atra, dysenteria, lethalis 39,65. ab ea, μελαγχολικὴ ἔκκρισις 51,15. in bile atra qualitates maleficæ 491,10. summa omnia feritatis 345,62. bilis atræ excretio, omnium maximè mortifera 39,61. 40,13. biliosum excretio manet potiùs quàm abscessus 266,25. biliosa profluuia surditatem tollunt 568,55. viscida, ad aurium abscessus magis prompta 566,24. biliosorum spumantium materia, non minùs quàm pituitosorum, vaporosa 577. biliosum cùm expurgatum non est vrinis, credibile est dysenterias ab eo induci 516,60. biliosus humor incalescendo fit glutinosus 566,37. biliosi, sunt, vel ἄνω, vel κάτω, vel ἔξω 520,11,12. biliosi sursum, quínam 317,44. aut tếperamento, aut habitu, aut diæta; vel simul his omnibus 338,25,38. biliosi temperamento, qui hepate sunt calidissimo, & hepatite turgida sanguine bilioso 338,26. diæta; vel instituto, vel victus ratione 338,30,32. instituto, qui in labore & animi contentione, sæpe irarum æstu fluctuantes, ac suum defraudantes genium, corpus conficiunt 338,31. victus ratione; ex bubularum carnium edacitate, & vini immodica potione; ídque potissimùm æstate 338,32,35. habitu, qui huiusmodi sunt ἄνω καὶ κάτω 338,27. biliosis habitu, sursum aluus astrictior 386,64. in biliosis, ad hydropem caussarum est concursus 338,23.

Bombus, quid 109,53. bombus & echo vt differunt 110,2. in acutis, & echo in aure; mortiferum 109,40. 195,23. bombi in aure, vnde 190,16.

Bona sunt omnia è bonis orta 523,20. in bonis nihil ducendum, quod κατὰ λόγον naturæ non fiat 136,43. de bonis nunquam sunt auguria mala 520,61.

Borborygmus, vnde dictus 171,62. arguit meteorismum hypochondrij 156,14. signum cruditatis victæ, & restitutæ virtutis peristalticæ intestini 389,11. sæpe à febre excitatus 174,20.

Bregma & synciput; eadem 411,41.

Bronchia, per pulmones sparsa 275,18. 428,40

Bubo, pro ipso inguine 43,6. 386,47. pro quibus vsurpatur 42,62. Bubones mali, qui statim initio febrium acutarum efflorescunt 43,1. pestilentes, cum aluo fluente liquidis excrementis, maximéque aquosis, cruditatis participibus; lethales 567,3,4.

C

CACHEXIAE causa quænam 317,11. Cachexia firmiter pressa in corpore, τὴν εὐχυμίαν corrumpit 434,59. quæ in tabem incidit, miserrima 317,17. 320,17. cachexiam in aduersa valetudine pars omnis vnde contrahit, inde pallescit 278,27.

Cacochymia & cachexia mutuas tradũt operas ad perniciem 434,58. cacochymia omnis pepasmum non recipit 213,52. vetus, εὐεξίαν immutat & labefactat 434,58. cacochymiæ purgatio debetur 213,51. malignæ frustra vacuatio fit, quam fouet nobilissimi visceris praua affectio 284,41. malignæ translatio sæpe à venis ad neruos, & contrà 72,11

Cæcitas, quale symptoma 108,5. vnde 130,10. à cæcitate ab emortua videndi virtute, mors in propinquo 495, 20.

Calcanei societas cum venis & neruis insignibus 424, 20. fracti mollis adhuc μαλασμός, vnde 124,35. Calcaneo perfracto quænam superueniunt symptomata 488,9, 10. à calcis fractura, febres peracutæ 17,58,&c. 422,34.

Calidum conuulsiones tetanósque lenit 227,43. neruis amicum, & iudicat 227,44.

Calculus, quid 359,49. Hippocrati lapis 359,48. calculi coagmentatio facilis à glutinoso & crasso humore 359,56. ad calculum gignendum tempus idem opportunum, atque ad inflammationem in vesica 359,13. de calculo opinio Fernelij, partim vera, partim fallax 360,1,&c. calculi atque vrethrę phymatis, diorismus quomodo comparatur 362,49. torsio, curandi celeritatem exposcit 360, 37. curatio, ad chirurgum pertinet 361,13 in calculi curatione cautio magna 360,40. calculi curatio crudelissima 360,39. coagmentatio in renibus fit de improuiso 539,23. coagmentatio & matrix in renibus, πρὸ ὀρήσεως 359,53. 427,25. 509,46. 539,37. in rene stabulantis, facilis coagmentatio in senioribus 539,55. calculus puerorum, in vesica enatus, non eo gaudet ætatis beneficio, quo puerilis epilepsia 360,51. calculi puerorum μετ' ὄρησιν coagmentantur 360,61. eius coagmentatio in vesica, duplex matrix, vna in rene; altera in vesica 359,51,&c. coagmentatio & matrix in vesica, μετ' ὄρησιν 359,55. 427,25. 509,46. 539,37. generatio in vesica, vnde 437,31. calculus in vesica enascitur quæ ætate potissimùm 359,58. in vesica quomodo accrescit 360,14. calculi vesicæ propulsatio in matura ætate 437,33. in vesica non capax suo merito ætas constans 437, 42. in vesica non semper est τὸ προϋπάρχον, sicut in renibus 539,36. in vesica coagmentati, signa 360,27,&c. calculus in vesica, vel ei affixus, vel oberrans 361,34. modo duplici ad vesicæ ceruicem descendit; appulsu vel illapsu 361,35. quomodo appulsu ad ceruicem vesicæ descendit 361,36. quomodo illapsu ad eius ceruicem descendit 361,37. calculo curando nulli medicinæ locus 360,54. vesicæ frangendo quæ adhibetur medicina, temeraria, pestifera, & sæpe mortifera 361,4. à calculo pericula quænam vesicæ inferuntur 361,2,3. calculosi, quínam 361,17. vn-

de dicti 359,42,51. ea figura siti vt ne calculus procidat in vrinæ ductum; faciliùs meiunt 359, 33. calculosis nihil opis adferri potest, quàm incidendo 361,1,6. calculosorum dolores sæuissimi 359,42.

Caligo, nebula crassior, nube tenuior 125,25. vnde 58, 55. caligatio accessionem habet caliginis intus conceptæ & genitæ 125, 27. caligatio & hebetudo, ad visionem obscuram pertinent 125, 27. caligantes omnes, hebescunt: non contrà 125,23.

Calli fundamentum, in osse perfracto 418,21.

Calor natiuus, forma est 421,4. calor natiuus, tum viuificus, tum viuax 2,30. 217,54,55. vt foras vel intrò viam affectat; sic inclinatio esse solet vigiliarum aut somni 404, 26,27. cum spiritu, naturaliter horis diurnis foras excurrit, vigilandi causa 404, 40. calorem cum spiritu intrò cogi ad somnum diurnum, contra naturam 404, 40. à calore quæcunque alterantur, inter coquendum, viscida quodammodo fiunt, cùm talia ab initio non essent 565,22. in calore natiuo est ἡ ἀρχὴ ζωτικὴ, καὶ ἡ συῤῥοή 420,45. calore natiuo τὰ ὁμογενῆ congregantur 511,64. calor infantum blandior, & sui nascenti similis magis 570, 35. illorum qui ætatis sunt prouectioris, acrior; & à seipso velut discedens in naturam ignei 570, 35, 36. natiuus, subiectum suum suo dominatu sic tenet, vt nihil illius intactum relinquat, & in quamcunque partem æqualiter se insinuet 512,3. caloris natiui magna vis lucet in suo subiecto naturaliter constituto 512, 2. officium, vitare γλισχρότητα, & glutinosum humorem, coquendo mutare in meabilem 434,15. propria coctio atque mixtio 211,88. 489,9. calore natiuo abundat corpus αὔξιμον 278,38. 420,61. calor natiuus in pueris tantus, quantus postea nunquam 227,3. 433,35. caloris natiui splendor lucet in pubertate & adolescentia 214,23. 227, 12. splendor ac lumen cùm micare cœperit in pubertate, cruditatem exoluit conuulsificam & epilepticam 467,15. amplificatio per testes 396,41. eius & nectaris viuifici amplificatio, coniunctam ferè habet thoracis amplitudinem 271,9. ipsius & humoris soboles, coagmentatio omnis naturaliter constituta 553,54. tantum habent partes extimæ, quantum à corde viuifici nectaris 202, 39. 391, 51. in caloris virtute natiui posita vitiorum sanguinis emendatio 568, 19. caloris natiui instauratio nulla, in spiratione amissa, vel in stertore 371, 40. vnde extinctio; inde mors in propinquo in morbis acutis 399,6. suffocandi periculum positum est in oppressione 331, 23. suffocatio vel extinctio, mors est 122,15. 427,31. calorem natiuum nihil æquè extinguit atque febrilis ardor 329,60. 554, 28. caloris vitalis retractio maior à visceribus inflammatis, quàm à venis febre ardentibus 392, 1. extinctio irreparabilis 125,15. 394, vlt. caloris ac spiritus cita extinctio ac dissipatio, citum quoque adfert vitæ exitium 451, 22. extinctio in parte vna, ad extinctionem apparet totius 122,16. calor duplex; inimicus & pestiferus, vnus; alter amicus & salutaris 391, 45. caloris vis, vt continenter moueat, nec vllam quietis partem impertiat 137, 32. 172,63. æqualitas in omni morbo expetenda 392,41. calor & frigus, præter cætera, in partibus sentiuntur 31, 12. caloris & frigoris in extimis artubus cita mutatio, vnde 471, 46, &c. calor firmiter fixus vbi multus inest, ibi & morbus 304, 5. febrilis, humores prauos effert ad caput 102, 25. caloris vi contra naturam, perficitur sputi spumantis & opimarum deiectionum æqualitas 512,4,5.

Caluaria, duplici osse constat 415, 25. cùm rectè habet, nulla sui parte in superficie, aspera; nisi ad suturas 411, 33. caluariæ fracturarum differentiæ & ideæ, in quibus cernuntur 412, 21. caluariæ grauis omnis pertusio, quo pacto ad interitum fatalis 414, 25. pars nulla inflammationis capax, præter frontem 430, 31. caluariæ in occulto fissæ corruptio omnis, sua fundit symptomata, suo quæque loco pestifera 414,32. os si purulentum fuerit; aut pustulæ assurgunt in lingua, aut ipse saucius cum delirio vitam finit 415,38. τρῶσις qua exhibetur ἕδρα, substillo in membranam tantùm periculosa 410, 3. caluaria vbi in vitio est fracturæ illatæ, nec tamen tractabilis, neque aspectabilis; quærendo non debet defatigari medicus, donec inuenerit 414,21.

Cancer, quid 434,35. exulceratus, lethalis 39,65. 346,1. cancri insanabiles à bile atra ex flaua 206,38.

Capillorũ è capite effluuium, vnde 312,3. 313,31, &c. capilli è capite fluunt, sicut è plantis folia 312,2. capillorum è capite effluuiũ, τεκμήριον praui rheumatis cõcitati 311, vlt.

Caput, quid 87,26. id & cerebrum multùm inter se differunt 408, 45. capita hominum similiter non affecta, nec constituta 406,20. 407,12,61. caput cum vesica pati, vnde patet 449, 21. ad caput, ab hypochondrio, per pulmones est iter 576,6. capitis & pulmonum, facilis συντιμωρία 313, 37. caput dolenti parte postica, vena frontis recta incisa profuit 191,47. caput vnde repletur 166, 35. 323,58. capitis repleti symptomata sunt vel cephalalgica, vel cataphorica, vel paraphorica, vel catarrhoica 105,56. capitis symptomatum à repletione originem ducẽtium, crisis; alui profluuium 568, penult. repletio cataphorica, soboles viscerum afflictorum, & impuritatis vasorum 324, 64. repletio omnis cataphorica & cephalalgica, fundit parotidas 324, 60. perculsio, vnde 93,13. euacuatio, per hæmorrhagiam 14, 34. vacuatione expurgantur tum oculi, tum aures: ipsáque facies clarior fit ac nitidior 562, 37,38. eius & cerebri læsiones vt differunt 408,48. læsio est cephalalgia 403, 48. vulnera cur grauia 417, 15. sauciati cùm trõma exaruit, pustulæ biliosæ pullulant in palato & lingua 54,10. pertusionum corruptio & inflammatio mortifera, contagione cerebri & membranæ 417, 11. in capite pertuso quænam signa desperatæ salutis 399, 1, &c.

Cardialgia, vnde 196,9. 198,16. 422,25,28. 471,32. ea & cardiogmus, eadem 478,30. symptomatica coxariorum dolorum 196,25. non raró à lumborum quibusdam malis 324, 54. in dolore lumborum, suppressis menstruis, vel hæmorrhoide, quomodo accidit 422, 43. in cardialgia cum torminibus, feræ alui prorumpunt 353,29.

Cardiogmus & cardialgia, symptomata oris ventriculi 173,21. cardiogmus, vnde 173,14.

Caro amplificatur facilè 418, 21. pro pericranio 415, 23, &c. Carnis interuentu, membrana carnea coalescit 418,10. carnes attrahunt ex ventre & extrinsecus 343,24. carnes gustanti falsò creditæ salsæ, indicant redundantiam humoris biliosi 575,49. carnium est cibus; artuum exercitatio, & somnus viscerum 404,42,43.

Carnositas vulgò, quid 362,23.

Cartilago, quid 420, 6. naturam ossium suscipit vetustate 420, 8. Cartilagines quænam sic manent 420,9, &c. cartilaginis exectæ vel eiectæ, nulla sperabilis restitutio 419,19,33. 420,15,27,30. 431,34. cartilago quæ iugulum colligat cum omoplatæ spina, solius hominis 420,10.

Carus, quid 99,17. 324,61. vnde 324,62. symptoma phantasiæ abolitæ 99,60. 548,45. cerebro admodum perfrigerato infertur 548,45,46. eximius inter cataphorica mala 99,11,15. 448, 38. cari natura & ὕπαρξις, ἐν τῇ λύσει 99,19. & apoplexiæ quænam communia 99, 21. carus, pro comate mixto, vigili. 448,42.

Cataphorica symptomata, qualia 99,12,54.

Catarrhifera intrà inutilia, quænam 442,29, &c. Catarrhi à quibus extrinsecus enascuntur 442,35. catarrhus dorsalis, à phthisi dorsali 435, 8, 16. raucitatis author & tussis ferinæ 378, 36. sæpe distorsionem adfert rhacheos 298, 15. in febre non priùs subsistit, quàm ipsa quieuerit 228, 39. catarrhi & febris consensus vbi apparet 62,48. catarrhi è capite & febris, mutua συντιμωρία 518,47,48. ferini generatio aut ab iis quæ intrà sunt inutilia, aut ab iis quæ extrinsecus 442,28. prolapsus, vbi insederit, & vnde vel quà exierit incideritve, sæpe insanabiles morbos facit 315,59. vis erodendi, metum adfert ferini vlceris 292,44. in pulmonem prolabentis, incommoda 292,51, &c. catarrhi prolabentes in superiorem aluum, viginti diebus suppurant 168, 8. catarrhi & sternutamenti vis pestifera omnibus qui ex pulmone laborant 272, 30. in aluum deriuatio, primum oxyregmiam, mox lienteriam parit 293, vlt. in aluum prolapsus & coquendi impotentiam adfert, & continendi 442,61. perennitas, vnde 323,58. mansio diuturnior periculosa, vbi non potest pepasmum habere 292,46. vis effera, in quibus cernitur 293,39. 378,31. à catarrho eodem possunt homines tabidi fieri, & aluus turbari 294, 4. diu vexati, tabidi iacere coguntur 293, 40. per catarrhos quænam naturæ valetudinariæ 271, vlt.

Catoche, symptoma est cerebri 57, 56. ἐν τῇ τάσει consistit 90,33. 99,20. 144,10. 224,17. ea ac delirium, læsiones cerebri 408,49. catoches & comatis discrimen 27, 56. catoche & exolutio existere simul nequeũt 144,9. ea & delirium non semper ἀσύστατα 57, 46. catochi omnes, quales 90,40. catochi pessimo sunt loco, cur 27,59. catochorum

chorum oculi quales 90,34. catocha, morbi firmiter fixi 90,44. catocha ſunt, quæ conuellendo exacerbantur 57, 43. catocha ſymptomata, qualia 144,12. catochorum genus duplex 527,23,25,&c.

Cauſæ criticæ & ſigna non retro commeant 5,60. cauſæ morbificæ inueteratio quò maior; eò repentina magis impreſſio periculoſior 174, 18. cauſarum morbificarum quò diuturnior impreſſio, eò morborum periculoſior generatio 21,33. 253,45. cauſæ morbificæ generatio paulatim fit: morbi impreſſio in puncto indiuiſibili 174, 17. 198,57.

Cauſus, quid 73, 38. cauſi ab ichoribus raptis à venis 498,31. cauſi cauſa, ſitis 330,10. cauſus à laſſitudine, vt fit 6, 51. cauſi à laſſitudine, ferè ſudore quieſcunt, quem rigor denunciat 6, 50. imparibus diebus paroxyſmos habent 44,62. 45,20. cauſi, rigor proprium κρίσιμον 6,47. cauſus ſuperueniente rigore, ſoluitur 6,56,59. 73,28. 505, 17. 506, 41. in cauſo rigor quomodo ſecundi iudicij 6, 47. in cauſo, rigores quinam non iudicatorij 7,3. cauſorum rigores, ſtata quadamtenus lege, funeſti 6, 38,61. 74,17. cauſi merito, lingua peruſta eſſe ſolet 474, 28. ineuntis ſigna lethalia quænam 391, 64. cauſus lethalis ex ventris dolore crudeli 71, 29. mortiferus, interiora perurit, exteriora ne modicè quidem calefacit 173, 29. cauſi grauiſſimi Æthiopibus, vehementia 227,8. grauiſſimi Scythis, magnitudine & inueteratione concepti iampridem ardoris 227,8. in cauſo, facies rutila cum ſudore, materiæ ad caput tranſlationem indicat 7,6. facies rutila cum ſudore; mala 6, 39. non eſt caloris æqualitas 392,45. ardent viſcera cum artubus alſioſis 402,39. quibus tremor eſt; finiunt cum delirio 475,17. 478,40.

apud Celtas, capitis tromata δυσηλκία: tibiarum δύσηλκία 429,33.

Cephalalgia, quid 66,10. capitis propria 87,32. capitis læſio 408, 48. ſymptoma eſt capitis 57, 29. humorum calidorum & frigidorum ſoboles, ſed magis calidorum 36,13,14. 90,31. 448,61. primùm ipſa per ſe terrifica 13,6. omnium ſæuiſſima, quænam 87, 34. quæ funeſta 13, 5. vt miteſcit 96, 31. cephalalgiæ hiſtoria diebus abſoluitur quatuordecim 88,49. curatio in hæmorrhagia vel expurato 88, 64. 89,1. cephalalgia conuulſionem quando adfert 95,53,54. cephalalgia καρώδης, quænam 448,53. καρώδης, idem quod ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις 448,57,58. καρώδης, habet quippiam conuulſificum 449,22. comatoſa, parotidum prænuncia 176,44. cephalalgiæ ſoporatæ, cum torpore graui coniunctæ; grauidas periculoſè habent 447,52. cephalalgia veternoſa, vnde 448,48. oſtentat aliquid conuulſiuum 448,47. in cephalalgia laborat neruorum origo, quando 145,41. æruginoſi vomitus, cum vigiliis & ſurditate; ſummam inſaniam mox affuturam oſtendunt 490,51. 494,32. 495,16. coma & ſurditas aliquid ad aurem eructat 117,32. 176,50. cephalalgici cum ſopore, delirantes, aluo ſuppreſſa efferi, rubentéſque facie; opiſthotonici fiunt 538,49.

Cerebrum, pars nobiliſſima 129,30. vberius, parte antica 89,25. ratiocinationis fons & officina 139,31. ſedes ac domicilium voluntatis ab inſtinctu & electione 409,4. carere non poteſt iecoris opera 571,19. id & caput multùm differentia 408, 45. cerebri & capitis vt differunt læſiones 408,48. cerebrum, verecundiæ inſeruit 374,61. vnde recreatur & reficitur ſomniferis epulis 404,31. conſentit per neruos 139,30. pulmone nobilius 270,33. cerebri virtus vt influat, ſentiendi vim excitare non poſſe, niſi in partibus ita vt decet concretis & temperatis 571,20,21. effœta vis vbi apparet 5, 12. cum vtero quænam ſympathia 462,61. officium ſic vitale, vt eo collapſo, pereat animalitas 426,61. in domicilio, actiones ἡγεμονικαί 393,15. in cerebro multæ manſiones 42,30. 108,23. interdiu copia eſt τῶν ὀνορμώντων 404, 34. facilè excitantur ſymptomata paraphorica 291, vlt. à cerebro, motus & ſenſus 393, 15. cerebrum vnde concutitur 408, 29. quibus eſt concuſſum quauis de cauſa, neceſſe eſt ipſos continuò fieri voce captos 366, 5. ſiccum & calidum, facilè phrenitidem concipit 405,51. in cerebri alienatione ab exhauſto, ſalus vitæ nulla ſperabilis 221,23. cerebrum vulnerari nequit, ſine membranæ vtriuſque διακοπῇ 410,5. quibus vulneratur; iis vt plurimum febris & bilis vomitio incidit, & corporis apoplexia 409,30,44,51,59. 410,15,17. cerebri vulneratio prægrandis; funeſta 409,54,55. 410,18,60. 425,11. languor ab exhauſto 9,32. arcem crudore occupatam, lethalis virium exolutio conſequitur 401, 31. concuſſi argumenta neceſſaria, vocis amiſſio, cæcitas, atque ſurditas 409,35. repleti ſymptomatum quatuor genera; cephalalgicum, cataphoricum, paraphoricum, & catarrhoicum 365, 51. læſiones, catoche & delirium 408, 49. inflammati ſymptoma proprium, phrenitis 496, 39. inflammatio vitari non poteſt, cùm ſecando ventum eſt ad extrema 409, 52. contuſio ſemper ſymptomatica 408, 42. contuſio, contuſi capitis non ſemper ſocia neque comes 408, 44. cerebro contuſo, ceſſat continuò animalitas 408, 61. cerebrum diſſecari; mortiferum 409,57. 418,7. cerebri ſyderatio vbi funeſta 104, 61. ſinus dum replentur aliquo humore, ſymptoma eſt conuulſionis epilepticæ 366, 26. cerebro conflagrante, non potis eſt oculos nec linguam quieſcere 137,30. 172,61. 369, vlt.

Ceruix naturâ ἰθύλορδος 425, 57. Ceruicis curuatura, à ſpina 453,40. afflictio quænam peſſima 2,57. dolor in omni febre terrificus; tum peſtiferus in metu inſaniæ 152,41. 188, vlt. 189,1. 190,6. 232,30. dolor, & tremor manuum, ſymptoma eſt neruorum principij 57, 30. dolor in quibus peſtiferus 159,32. dolor qualis, ab inflammatione dorſalis medullæ & membranarum eius 159,26. eius & cubiti dolor, cõuulſificus 157,11. & dorſi perfrixiones, conuulſificæ 221, vlt. dolor frequens in febribus ardentibus 159, 18. gibbera, ad æqualitatem reuocari non poſſunt 426, 11. malorum terrificorum quæ cauſa 152, 53. perfrixiones falsò creditæ & fruſtra citatæ, quid efficiunt 154, 13. intra ceruicem mala quæ accidunt, laryngis aut pharyngis propria 152,54.

τὸ χαλεπόν, quid ſignificet 249, 51. ὁ χαλεπώτατος idem qui ἐπικινδυνώτατος 247,9.

ὁ χαλκὸς ὀσμώδης, quia ἔγχυλος 312,63.

τὸ χεῖλος συναπτώμενον, idem quod χεῖλος τὸ κάτω σιζόμενον 140,46.

τὰ χαῦνα ἐπάρματα, id eſt, μαλθακά 251,63.

τὸ πρὸς χεῖρα, quid propriè 473,44.

τὸ χλώρασμα λαμπρόν, color genuinus 214,23.

τὸ χλωρόν, idem quod τὸ χλοιῶδες 536,10. τὸ χλωρὸν καὶ τὸ ὠχρόν, eadem Galeno 398, 61. non aliò referendum, quàm ad herbaceum 536,41. τοῦ χλωροῦ nomen ſemper apponit Hippocrates humori aut corpori vireſcenti 536, 11.

Cholera morbus, quinam 26,18. 66,63. quæ in bonis ducenda 67, 21. abſolutè dicta, veteribus omnino mortifera 468,49. morbus, inter acutos eximius 468, 42. morbus, cita morte funeſtus, niſi cùm febrem lipyriam exoluit 109,2. 468,42, 43. quo pacto lipyriam febrem exoluit 468, 43. in cholera fertur aluus κακοήθεα τρόπον 469,7. cholera duplex, vna in qua humores praui ſurſum deorsúmque cientur: altera ſicca, in qua flatulenti ſpiritus acerrimíque proritatio eſt 468, 44, 47. in cholera vera, aluus diu multúmque oppreſſa, humorum cõgerie tandem fatiſcit 468, 56. cholera ſicca vt curanda 67, 1. choleræ ſiccæ & humidæ differentia 67,5.

τὸ χολῶδες, ἀπὸ πίονος 515, 56, 57. bilis eſt multùm è naturali egreſſæ 515,55. pro quibus vſurpatur 518,14,&c.

Chorda, quid 355,39. chorda calci affixa, quomodo inflammatur 422,37,&c. chorda veteribus, inteſtinum tenue 435,27.

Chordapſus, quid 355,38. 435,25. vnde dictus 435, 27. congenitus, quid 435,38. congenitus, vnde 435,44.

τὸ χωρέειν, exitus omnes continet exeuntium 545, 64.

τὴν χροιὴν vocabant Pythagoræi veteres ſuperficiem poris cuiuſcunque 411,32. 454,27. 524,7.

οἱ χρόνοι προϊόντες, inoffenſa quatuor morbi temporum ſucceſſio, Hippocrati 134,12.

Chylus nuſquam, niſi in ventriculo & tenuibus inteſtinis 218,3. 547,10.

Cibus eſt carnium; exercitatio artuum; viſcerum ſomnus 404,42,43. cibi aſſumendi occaſio commoda eſſe nequit, priuſquam fæces pridianæ infrà tranſmiſſæ fuerint 546,14. cibi & ſomni ſocietas, concordia eſt ad ſalutem 404,44. in cibi faſtidio ſine febre, & ſine repletione vaſorum lumbarium, venam ſecare non licet, nec expedit 388,44.

Cicatrix quomodo cuti obducitur ſauciatæ 305, 56. 418,16. 430,28. cicatricis cauſa materialis quænam 418, 10. fundamentum in cute 418, 2. interuentu, coit pars diuiſa 430,27. cicatrix omnium fœdiſſima, vbi 419, 10. vbi non expectanda 431,37,&c.

Claudicatio, quid 423,59.

Clauicula & iugulum,ſynonyma 274,35.

de Climacterico anno, diſputatio pulcherrima, pag. 438,& 439. climactericum annum exigit atque percurrit 63.annus 438,3. climacterici anni quínam ſtatus 438,34. climacterici iure non eſſe, nec dici poſſunt anni omnes 438,32. de climacterico anno quæ vulgò feruntur 438,35, &c. præclarum reſponſum Maximiliani II. Imperatoris 439,56. in climacterico anno,vanitas magna 439,15.

Clinicæ mulieres nihil rectum putant, niſi quod ipſæ præſcribunt 78,44.

Coacarum prognoſεων quis author 1,12. coacas quinam in volumen vnum redegerunt 1,12,13. coacæ quid continent 1,14. coacarum liber primus quid continet 1,16,&c. ſecundus 1,19,&c. tertius 1,21.

Coctio, reapſe bonum 520,60,61. nulla in malis ducenda 520,60. 521,25. fugax verſa in priſtinam cruditatem,vnde 520,62,63. particularis,fruſtra ſuſcipitur in cruditate vniuerſalium excrementorum 118,35. coctionis officina vtraque,aluus & hepar 509,64. eius & cruditatis viciſſitudo, parem naturæ & morbi arguit dominatũ 512,22,23. eius corruptioníſve inualeſcentis quæcunque ſigna dantur die quarto; criſin promittunt ſeptimo, conualeſcendi morbo, vel ſuccumbendi 543,42,43. vitium quod præceſſit,non emendatur ab ea quæ illi ſuccedit 480,18. coctione craſſeſcunt omnia excrementa 519,10. coctum quicquid eſt immeritò in acutis; malum 520,30. ex coquendi impotentia, cruditas 442,60. coquendo,pituita & bilis puriformes euadunt 268,28.

Cœlum θρομβῶδες in μεξαιθρίᾳ 543,10.

Cognitio omnis comparatur duce iudicio, comite experientia 411,10.

Coitio pertinet ad ſolutionem continui 419,47.

Colici fiunt arthritici, conuerſa colica in arthritidem 346,58.

Colliquatio habitus,principatus nutritij colliquamentum oſtendit 323,54. colliquamentum quod cernitur in deiectionibus & vrinis,eſt à febre tabifica 323,51.

Colores quínam funeſti 91,43. colores mali in vomitionibus,quam in deiectionibus, & ſputis, peiores 24,50. coloris flaui de nigro, dictu abſurda παλιγχύτοις 518,63. color talis,qualis humor diffuſus 75,44.115,10.170,56. 214,32.234,34.387,4. ſimilis humoribus 134,26. ſimilis alimento elucet 214,33.

Coma,quid 99,58 324,63. ſymptoma phantaſiæ infirmæ 99,60.566,45. cephalalgici crudoris prima ſoboles 92,33. ab exolutione 57,35. à materiæ craſſitudine 48,61. ἐν τῇ λύσει conſiſtit 207,21.220,58.224,17. in conniuentia cernitur pene inuita,planéque iniuſſa 220,57. 527,25. id & catoche vt differant 27,56.224,16. phrenitidi & cauſo ἀσύστατον 48,64. quoddam, phrenitidis conſectaneum 49,1.id & cõuulſio,an ſimul exiſtere poſſint 207,20. id & parotides,ab humoribus craſſis & frigidis 36,13. cum ſurditate,cephalalgiæ conſectarium,facit vt aſſurgant parotides 92,29.103,13. periculoſum,reddit funeſtum, proluuies alui prærubra 542,36. ſuperueniens biliofis liquidis ex aluo primùm deſcendentibus, pòſt ſtercoroſis; tumorem ad aures facit 568,33. quos inuadit ſuper ſpumantibus deiectionibus; iis eſt febris exacerbata 577, anxioſum, quodnam 176,37. anxium, homini necando ipſum per ſe ſatis 199,22. duplex, ὑπνῶδες & ἄγρυπνον 99,56. ſimplex aut mixtum 99,61. ſimplex, vnde 99;63. ſemper ὑπνῶδες 99, vlt. ſimplex quodnam mortiferum 101,60. comatis ſimplicis ὕπαρξις, in reſolutione 104,6. coma mixtum, monſtrum biceps phrenitidis & lethargi 99,62.101,17.mixtũ,ſemper ἄγρυπνον 99,64.100,24.mixtum,tremore & conuulſione poteſt finiri 207,23. ab oppreſſione natum, quomodo excutitur 102,62. genus alterum ſymptomatis cataphorici 99,53. veternoſum,primùm oppreſſo cerebro,mox exoluto,accidit 401,25. vigil & ſoporatum 272,34.575,35. vigil, à pituita & bile permixtis 556,53.575,38. ſoporatum, à ſimplici pituita, viſcida & cruda 575,40. in comate vigili cernuntur pathognomonica cerebri multùm oppreſſi 285,22. comatis vtriuſque commune, oculis, veluti in ſomno arctiſſimo, conniuere 100,1. comatoſi etiámne quid habent conuulſificum? 103, vlt. comatoſi qui cum febris incremento conuelluntur, iis aſſurgunt parotides 560,30. comatoſi, faſtidioſi,hypochondrium dolẽtes, ſæpe & parum vomentes; aurium habent abſceſſus 566,41,42. comatoſorum oculi quales 90,26. 99,56. comatoſis familiaris conuulſiuus motus 560,17,31. comatoſis & pigris à pondere & oppreſſione, profuerit aluum ferri liquidis excrementis 556,61. comatoſi vigiles, & vnà poſſunt eſſe phrenitici,& phrenitidis ſucceſſionem habere 100,32.

Complexionis mutatio frequens ab intemperie 322,30.

Communia & vicina, prima omnium & maximè læduntur 126,40.380,34.

Concoctio, naturæ officium 516,3. partium ſolidarum munus proprium 288,30.358,15. materiæ, fruſtra in parte aliqua ſuſcipitur,ſi vniuerſitatis excrementa ſint cruda 29,52.

à Concretione,nulla ſuſpicio duritatis, niſi per accidẽs 300,27.

Concuſſio,caloris viuifici afflictionem infert 1,penult. fortis,ſignum τῆς ἰσχύος in ſubſtantia; τῆς δὲ δυνάμεως in officio 290,33. non omnis bona 248,18. in concuſſione, natura potens cauſæ morbificæ 290,30. à concuſſione eadem variæ cientur excretiones 477,20. concuſſio in ſternutamento,ſingultu,rigore 290,32. in tuſſi, vel ſponte ſua, vel noſtra excitatur 290,31. inter concuſſionem λυγγώδη, & nauſeam quæ facit ἕλξιν ἐμετώδη, quid intereſt 34,22. concuſſiui motus vbi cernuntur 272,41.

Coniectores veri,qui fuerunt 52,19.

Conſuetudo naturaliter inſtituta, vt naturam indicat bene moratam; ſic ipſam reficit,recreat,& conſeruat 404,22. conſuetudinis naturaliter inſtitutæ ratio, naturæ conſeruatrix 404,4.

Contagio facilis principiorum & productorum 100,19.

Contentio nulla naturæ, quantumuis iure & loco ſuſcipiatur, ſperabilem criſin oſtendit,niſi κατ' ἕξιν 203,7.

ex Continendi impotentia,egeſtio præceps 442,60.

Contumacia ſunt,ex ancipiti alea vtriuſque iudicij 29,57.

Contraria contrariorum conſequentia 119,12.124,vlt. 151,16.163,60.248,9.258,16.264,38.429,10.

Conuulſio, quid 17,15. 84,44. 157,19. 221,29.222,24. 225,30. 378,49. 407,33. 421,42. 466,21. 484,61. 500,33. muſculorum propria 27,14.193,52. ſymptoma neruorum principij 57,57. neruorum ſymptoma,præ ſiccitate nimia contractorum 213,21. nerui inflammati ſymptoma proprium 416,46. conſiſtit ἐν τάσει 104,7.193,51.207,21.220,59. laxitati contraria 220,52. naſcitur à repletione vel inanitione 27,14. conuulſionis cauſæ quænam 221,64. vis in motu iniuſſo 193,54.eius & concuſſionis idem genus 27,11.eius & cõcuſſionis diſcrimen 27,11,12.conuulſio ſæpe conſectaria magnorum & prauorum vulnerum 225,62. nulla bonis ægri fit rebus 17,11. puerorum formidabilis, quamuis ſæpe non funeſta 16,60. 84,43. conuulſionibus quando corripiuntur pueri 16,63. conuulſione in febre non tentantur ſeptem annis prouectiores: ſin autem, deſperati 226,34. in conuulſione,motus amiſſio,non ſenſus 373,34. doloris ſumma omnia 228,15. natura impotens cauſæ morbificæ 290,31. parumper obmuteſcere, aut linguæ apoplexiam, aut brachij, partiúmque dextrà ſitarum denunciat 369,61. diu obmuteſcere; malum 229,21,43. 369,60. conuulſio paraplectica, quid 193,55. ea & paraplegia ſimul in eodem ſubiecto exiſtere non poſſunt 193,50. paraplegiam ſanat 272,39. à flatulento ſpiritu 221,1. melancholiæ ſoboles 5,47. quibus adeſt, vrina ſupprimitur 560,3. febrium acutarum prænuncia, ferè habet ſymptomata paraphorica 226,56. in phreniticis,quodnam ſymptoma 150,8. quænam vtilis 449,31,&c. quænam febris finem adfert 17,1,3. 84,33,56. 157,3.373,38. ab hæmorrhagia quæ cietur à vulnere,quando accidit 421,52. in mania,vnde 378,51. conuulſionis difficilis redintegratio 222,16. repentinæ remedium, febris & alui profluuium 229,9. in concuſſionem mutatio ſalutaris 221,42. 272,40. in tremorem metaptωſis, melior quàm contrà 224,37.eius & paralyſeos par & æqualis immobilitas 229,54. motu violento concutitur,atque vi ſumma excutitur materia omnis paraplectica 449,43. exoluendæ ratio per diarrhœam, quomodo ſuſcipitur 467,20. conuulſioni febrem ſuperuenire meliùs, quàm febri conuulſionem 17,11. Conuulſionem conuulſione exolui,abſurdum 193,64. è craſſis frigidis humoribus natam liberant vrinæ craſsiores 564,32. quæ fit diſtentis neruis humore frigido & glutinoſo,exoluendi ratio triplex 228,47. reſolutioni ſuperuenire præſtat,quàm contrà 194,5.449,44. ſanat exorta febris

orta febris acuta, quæ priùs non fuit: quòd si priùs fuit, exacerbata 227,33. 325,45. 358,2. 466,25,56. vetustam frustra oppugnant vacuatio & neoterismus 466, 62. sanare, proprium menstruorum; non muliebrium cæterorum 466,34. conuulsionis finem adferunt muliebria quæ primùm aut statim apparent: atque id sine febre 466,11. conuulsio in viris, non, nisi oborta febre acuta, quiescit 466,19. conuulsiones mulierum hystericarum fugaces 17,8. quæ fiunt hystericis febre vacuis; faciles 484,22. sine febre quæ cadunt in hystericas; faciles 222,11,22. εὐχερεῖς, simili ratione, qua homines εὐελκεῖς aut δυσελκεῖς 485,40. conuulsionis & singultus, ab æquali siccitate, par noxa 27,17. conuulsiones quænam lethales 17,19. 421,58. κακοήθως, crebræ singultibus & alui torminibus 471,30. omnes per iniussam contractionem natæ, crudelissimæ 337,54. conuulsio ventriculi ab exhausto, insanabilis 500,32. à siccitate, mala 84,54. ab exhausto, lethalis 17,24. 325,47. 500,43. 574,55. omnis ab inanitione, mortifera 213,29. ab hypercrisi hæmorrhagica; mortifera 500,50. ab hypercatharsi; lethalis 27,19. 500,49. quæ super elleboro venit; mortifera 501,14,20,&c. principio febris superueniens, metuenda 17,2. febri superueniens, omnino funesta; perrarò puerulis 156, vlt. 157,2. 226,33. insanabilis & mortifera, cuius exolutio cita non est 466,60. insaniæ consectaria; pessima ἐπιληψίεσι 378,6. à trωmate quando nascitur 421,36. à trωmate exorta; mortifera 225,17. 226,20. 305,51. 421,29. è diuerso partis præcisæ in trωmatis temporum, vnde 407,55,&c. 415,49. 416,3,&c. conuulsionis quæ trωmati capitis superuenit, tam è diuerso, quàm è directo, quænam causa 226,11. 415,44. conuulsio partium quæ sunt è diuerso pertusæ, miraculo quibusdam visa 415,42. conuulsionem mortiferam & sæuos dolores denunciant testes & pudenda contracta 396,29. conuulsarum partium vel iniussa est contractio, vel simplex collectio 337,16.

Cor, viscus nobilissimum, ipsum per se micans 276,36. 309,26. 427,1. cordis coagmentatio tribus intexta villorum generibus 427,19. cor, caloris natiui fons & officina 139,31. domicilium τῆς συῤῥοῆς 511,34. in corde principium & fons vitæ, ac principatus vitalium facultatum 427,2. cor etsi principium vitæ, tamen principatum non habet sensus & motus, vt cerebrum 408,61. à corde perennitas nectaris viuifici 254,63. 438,51. cor consentit per arterias 139,30. iracundiæ inseruit 374,61. pro stomacho, apud Hippocratem multis in locis 477,2. 478,29. pulmonum fibris circumuoluitur 276,38. cordis & pulmonis sympathia & syntimoria magna 276,28. frigidior temperatio, angustiam secum adfert partium spirabilium 271,10. villis, diastoles & systoles officia continentur 427,19. diastoles quænam commoda 427,6. per cordis diastolem sanguis vnde hauritur, ad viuificum nectar 427,13. cordis systoles quænam commoda 427,7. cordi micandi potentia per villos 427,4. cordis villorum offensio, vitæ officia tollit ex corde 427,20. dolores, excluso sanguine discedunt: non excluso, interimunt 565,35,36. vis effœta, vbi deprehenditur 5,12. prægrandis vulneratio; mortifera 409,55. 418,7. 424,32. corde penitiùs, ac ne leuiter quidem sauciato, mortis nulla effugia 427,3,11. auulso, aliquantisper manet animalitas 408,62.

Corporis vniuersitas, ex quibus constet 392,28,&c. principatuum trium potentia regitur 392,61. expurgatur per aluum, atque per vesicam & renes 332,49. 364,36. 505,29. corporis constitutio optima, quæ 38,47. bene constituti quænam argumenta 394,4. qualitas in quibus cernitur 391,43. vniuersi vitia, tam intrà, quàm extrinsecus, per diarrhœam aut perirrhœam exolui; non nouum 343,40. eius & artuum indecora collocatio, cùm vel inuita est, vel iniussa 400,18. corpus vniuersum omnino similiter constitutum vt matrix 480, vlt. 481,1. effœtum & languidum, vnde 386,23. graue & plumbeum, vnde 386,21. impurum quò magis nutritur, eò grauioribus damnis augetur 46,4. 213,53. 392.26. tuberculis obsitum, cum excretione biliosa; intus ægrotat 392,23. corpora exercitata & coacta, celeriùs intereunt quàm quæ in otio conflictantur 270,63.

Coryza, quid 130,27. 271,59. 272,3. vnde 271,61. coryzæ nomen, omnem catarrhoicam repleti capitis expressionem complectitur 382,32. coryzæ & raucedines decrepitis non maturescunt 437,1.

Costarum fractarum suspensio ex aluo ieiuna, facit dolorem 441, vlt. 450,61.

Coxæ, quid 41,3. coxa inter articulos principatum obtinet 79,60. coxæ pro lumbis, Celso 180,27.

Crassi natura qui sunt, celeriùs, & fato & casu, moriuntur, quàm graciles 271,25.

Crises, vnde veniunt 393,10. à calore natiuo & partium solidarum virtute 514,3,4. crisis, mutatione perficitur 167,21. ad crisin faciendam, diei ratio in primis necessaria 506,64. dum itur, spissari oportet excrementum 294,47. breui venturam, par & æqualis ratio est causæ mouentis & eius quod mouetur 515,12. sperabilem, signorum omnium quæ cernuntur in qualitate corporis, actionibus & excrementis, conspiratio esse debet 515,33,34. crisis bona ferè fit in ordinario paroxysmo 23,37. crisi bona nihil melius 378,1. crisis certa & cita ad ægri salutem, quam colorata bellè vrina denunciat, habétque hypostasin albam & læuem 513,47. cita morborum, quorum cita mutatio 248,33,50. 252,20. cita & perfecta, non sperabilis ex imperfecto signo 135,51. citò aut serò ventura, pro gradibus coctionis 135,47. crisin citam adfert cita concoctio & expurgatio 250,45. ad crisin citam, quænam tria necessaria 512,33,34. crises celerrimæ morborum illorum qui celeriter, continenter, & vehementer mouentur 165,24. crisis fida, quando 505,45. firmissima, quænam 82,40. crisin firmissimam denunciant somni arctiores, nec turbulenti 377,48. crises optatæ ex quibus veniunt 513,17. crisis ad ægri salutem suscipitur atque absoluitur à natura 546,43. pariter & similiter fit hebdomade altera, sicut prima 253,38. morborum acutorum, quibus diebus suscipitur 455,28. crises acutorum, potissimùm excretione suscipiuntur ἔξω καὶ εἴσω 527,54. morborum quibus eorum discessio est, suscipiuntur & absoluuntur aliæ humoris morbifici excretione; aliæ abscessu 527,49,50. crisis per excretionem quibus ætatibus suscipitur 436,24. occasione & causa per excretionem prærepta, inclinatio fit ad abscessum 79,4. crises multorum morborum thoracis atque neruorum, suscipiuntur & absoluuntur per vrinæ meatus 509,35,36. morborum diuturnorum, nec simplices, nec vniusmodi 70,27. non raro sunt variæ 14,14. variæ, morbi eiusdem esse possunt 22,1. variæ sæpe cadunt in morbos acutos 217,46. criseωn varietas vna eadémque rigoris concussione denunciari potest 14,16. 22,2. 204,54. 217,47. futurarum argumenta non minora in qualitatibus corporum, quàm in pepasmo humorum morbificorum 124,59. 135,41. 249,1. inclinationes eò fiunt, quò natura & humor cursum inflectunt 50,38. 89,13. 166,50. crisis salutaris, liberali & libera excretione humoris morbifici victi à natura, suscipitur 543,18. septimo erit, quibus nubecula est die quarto 512,35. 514,34. quænam propria febris ardentis 71,43. perfectæ instrumenta duo, quænam 74,43. perfectio sperari nequit cum vrina spumante bullata 541,14. veræ semper est τὸ λύεσθαι ἢ παύεσθαι 182,10. crisi instante, alimentum non exhibendum 33,15. in crisi secunda, decimiquarti diei magna laus 254,4. à crisi leuatio fida, quando 505,45. à crisi, post diuturnam somni vacuitatem soporari, non malum 401,27. in crisi omni non semper est tantum securitatis, quantum prima specie vtilitatis 488,61. crisis semiflua propriè non cadit in morbos absolutè acutos 74,44. crises, dierum anormes, faciunt δυσκρισίαν 45,47. crisis, pro sinistro iudicio 134,39. pro interitu, non nouum 381,47. 450,46. 504,15. nulla ad salutem fit, vbi ad calamitosam vim morbi accedit summa naturæ infirmitas 231,52. nulla bona, quæ indicata non fuerit ad speciem & ad tempus; tum, quæ diem paroxysmi non occuparit 467,47. nulla bona sperabilis, ex sudatiuncula 19,56. nulla sperabilis circa initia 215,58. 347,38. nulla sperabilis in humore crudo 9,41, vlt. 14,13. 46,40. nulla post quadragesimum expectanda ante sexagesimum 281,44. crises non sperabiles à 40. ad 60. ætatis annum 375,23. tardæ tumorum mollium & doloris expertium 167,24. crisin difficilem, inchoatam, relapsus capacem, variam, nec ita securam efficit tarda concoctio & expurgatio 250,46. incertam nec stabilem denunciant somni turbulenti cum labore corporis 377,49. ad crisin motus omnis die ἀκρίτῳ, ἀκρισίαν inducit 505,46. cum crisi, grauis rigor 198,41. de crisi propria morbi cuiusque, vitæ salus non sperabilis, nisi vrinæ laus adiuncta sit 535,41,42. sine crisi nihil quiescit bonis ægroti rebus 184, vlt. sine crisi quæ dolorifica residunt; praua sunt 296,44. critici dies, quinam 24,3 & 4. critici dies, indicantes, iudicantes, in-

tercalares 45, 60. critici dies, velut arbitri & iudices disceptationum naturæ & morbi 74,34. criticorum dierum ratio quomodo ineunda in acutis 253,39. criticorum dierum quorundam est συνάφεια; aliorum διάζευξις 439,33. criticis diebus certamen naturæ & morbi in procinctu 202,13. iis quæ apparent & fiunt, firmiora quàm quæ aliis morbi temporibus 9,54. 202,21. 205,24. 236,13. 263,22. 564,59, 60. 24, 1. critica ratio, quænam secundi iudicij 505,40. critica perturbatio à naturæ contentione 493,41. criticæ causæ omnes exiguæ, pessimæ 173, 41. criticum nihil paucum 7,9.19,56.74,11.94,35.191,59.212,56.215,25. 230,14.295,31.338,47.372,53. 494,16. 503,35. 544,30.554, 63,64. critica omnia ibi δύσκριτα, vbi non sunt eiusmodi qualia solent esse in crisi 508,21. critica, ne citò appareant 46,39,42.215,52,55.248,55.508,20. nulla bene fieri nec apparere possunt in signis & causis mortiferis 523, 10, 11. quæcunque sunt signa, si eadem non sint eiusmodi; sinistræ sunt crisis 347,26. sine crisi, mortifera aut sinistri iudicij 286,42.347,23.496,1.422,12.505,47.

Crotaphitarum tendinum, subter zygωmate insertio 153,14. de crotaphitis, vide sub litera M, ad nomen *Musculi crotaphitæ*.

Cruditas, flatuum parens 332,38. 389, 8. cernitur in proprio excremento 527, 58,59. tarditatem crisis & recidiuam denunciat 98, 7. cruditatis quando mutatio est in pepasmũ, bene res eunt 347,60. eius & pepasmi vicissitudo pessima 295,34. eius & coctionis vicissitudo, parẽ morbi & naturæ dominatum arguit 512, 22, 23. victæ, & restitutæ virtutis peristalticæ intestini, signum, borborygmus 389, 11. in egressione quò longiùs itur, ac maior naturæ infractio est post irritas primas ἐφόδους; eò tardior esse solet redintegratio, & febris dimissio 514,63, &c. cruditate tenuia manent excrementa 519,11.

Crura perfracta, in lecto extendi debent 400,1.7

Culices, vermiculi alati 498, 63. culicis aculeo, cutis bullatur 498,59.

Curandi leges nullæ pro iis qui vitam sectantur voluptuariam 327,15. curandi ratio omnis suscipitur & absoluitur vacuatione alieni humoris, & neoterismo corporis è natura egressi 481,12. curatio est, morbo resistere ac repugnare, nec conspirare cum eo 330,4.

Cutis alba à frigore peruritur, & fulua euadit 545,40. dura, quando 122,11. rigida, quomodo fit 4,41. rigida quando existit 4, 45. rigida quomodo dicta Hippocrati 4,58. scabra, à pruritu & scabie 568, 12. ad squalorem, quibus gradibus peruenit 568,12, &c. squalida, ventris labem significat 568, 3. similiter in bullam assurgit punctionibus apum & vesparum, vt stimulis & aculeis culicum 498,62. corrugatio, ab extenuatione perfecta 562,24,25. laxitas, ab extenuatione inchoata 562, 24. fœdatæ lichenibus, alphis, leuce, & lepra; alia ratio quàm exanthematum 499,11. vitia quorum cita est impressio, quibus nominibus appellantur 499, 2. vitiorum quorum cita est impressio, materialis causa ad ichorum collectionem refertur 499,3,4. cuti bullandæ veneni vis par inest insectis aculeatis, quanta infertur ab acri & venenato ichore 498, 64. cutim bullando magis quàm vlcerando, idonei humores crassi 499, vlt. cutim vlcerando magis quàm bullando, idonei humores tenues 499, vlt. in cute squamulæ assurgentes, vnde 568,16.

De Cynanche, vide sub litera A, ad nomen *Anginæ*.

D

Δ ε particula, quid indicat 114,28.163,3.331,39.

Decubitus, actio quædam 112,4.556,55. decubitus naturalis, in alterutrum latus 5,6.37,56. 304,18. perficitur officio facultatis 393,49. decubitus priuatio, ἔῤῥιψις 112,4. decumbendi ratio illa demum est optima, quam vnusquisque seruat dum valet bene 399,11. in actione posita virtutis quæ portat & mouet 399, 31. vegetæ animalis potentiæ imperio perficitur 399, 30. in decumbendi habitu omni, nullius est maior è natura egressio, nec magis actio indecora, quàm eius qui fit in ventrem 401,55. in decumbendo, meteorismi alacritas quid ostendit 394,27. quænam commoditas quærenda 399,36, &c. decumbentem ægrum oportet deprehendi à medico 399,27.402,44. non decumbit, qui supinus iacet in lecto 399,59.

Deglutiendi & spirandi libertas necessaria ad vitam tuendam 236,61. deglutiendo, multi violenter intereunt 243,52.

Deiectio, quid 178,36. vnde 441,35. est optima, mollis, coagmentata, subrufa, nec valde graueolens 544,49. in deiectione optima lucet naturalis œconomiæ integritas, in digerendo, coquendo & excernendo 545,10. deiectio omnis naturaliter coagmentata; optima 553,52. deiectionis optimæ indicia syllogistica quænam 545,13, &c. nulla firmior indicatio, quàm de ipsius colore subrufo 545,44,45. deiectionis coagmentatio mollis & figurata, opinionem tollit caloris ignei corrumpentis 545, 58, 59. deiectio vbi est molliter coagmentata atque subrufa, fœdi odoris occasio nulla esse potest 545, 57, 58. molliter coagmentata, suo termino continetur, non alieno 545,26,27. deiectionis mollitudo, signum alui constitutæ vt decet 545,17. deiectio mollis, quænam 545,15. deiectionis figuratæ vsurpatio absurda ad laudem, si mollitudo absit 545,23. deiectio vbi naturaliter est constituta, lumbricorum nulla commoda 546,64. deiectionem transmitti oportet, qua consueuit hora, & ea copia quæ assumptis respondeat 544, 50. 546, 1. deiectio nulla, caret peristole. 552,23. alba, quomodo fit 22, 46. alba, quænam dicitur 22,43. alba, à pulticula siliginea 22,44. deiectiones albæ ictericorum & phreniticorum, vt differant 52,55, &c. albæ in ictericis, interclusa bile ad aluum 22,22.38,12.522, 24. deiectionis æruginosæ quænam causa 206,55. deiectio à qua bilis secernitur, duplex; diffluens vna; altera figurata 548,26. diffluens; quoties chylus ergastulo exclusus mesaraicarum, effluit intestino 548,26,27. figurata; pultacea stercorosa 548,28,29. deiectio pultacea stercorosa, peior spumante biliosa 548,20. deiectionem pultaceam stercorosam deiiciunt icterici, obstructo vel scirrhoso iecore 548,30,31. 558,33. deiectionum biliosarum duplex ratio 25,53, &c. 159,62, &c. deiectiones biliosæ, inducta surditate, subsistunt 109, 6. 208, 49. permixtæ velut ramentis lentis, cicerísque fresorum 569,54. deiectionis coloratio subrufa, pigra esse non sinit intestina in egerendo 545,59. deiectionem crassescere decet ad crisin 546,21. deiectiones caprarum, quales 560,59, &c deiectio dura, siccioris est alui 545,16. deiectionum duritas, siccitatis nuncia 178,47. deiectiones cur duræ 334, 56. deiectionum durarum & vi expressarum tres causæ, & quænam 549,22, 25,35. deiectio fermentata, quænam 550,13, &c. deiectiones fermentatæ, torminibus fœtæ dysentericis 550,22. deiectionum genituræ similium ratio diuersa 338, 53. deiectio glutinosa, quænam 550,3. larga, mictionem paucam habet 564,30. liquida, humidioris est alui 545,16. liquida si copiosè, liberè, ac raró ducatur, crassescentibus excrementis, dum itur ad crisin; bona spe recreat medicum 554, 5. liquida, duplex; ventris indigena, & illius aduena 554, 50,51. liquida, ventris indigena, de impotentia est coquendi aut continendi 554, 51. ventris aduena, de humore est prorupto, vel è visceribus, atque è venis, totóque corporis habitu; vel ex capite 554,52. liquida, ventris aduena, sæpe ducitur ad crisin morborum 554,58. deiectionem, si liquida est; profuerit non stridere 397,39. deiectiones quæ ex diffluentibus liquidis fiunt figuratæ, in modum stercoris; longitudinem morbi significant 560, 42. deiectio liquida quæ multùm ac sæpe mouetur, aut sæpe ac parum; malefica 554, 39. liquida quæ multùm ac sæpe mouetur, vigilias infert 554,40. liquida quæ sæpe aut parum mouetur, virium exolutionem infert 554,40. liquida veternosis iacentibus; pessima 556, 42. perliquida, neque quiescens, in morbis acutis; mala 555, 25. deiectionum opimarum æqualitas, caloris vi contra naturam perficitur 512, 4,5. deiectio pura, quænam 578,13. pura cum sudore; febrem exoluit 578,12. rufa eadem cum fulua 543, 37. subrufa sic naturaliter coloratur à bile subrufa 545, 36. rufa, in vitio est de bile immodica, vnde fucantur fæces 545,37. in deiectione spissa & figurata quæ antea circumfluebat, apparet pepasmus humoris 547,20, 21. deiectio cur spyrathosa 61,42. stercorosa cum tensione, laborem alui denunciat 562,43. symptomatica, vnde 555,1,2. tenuis, indicium cruditatis, coctionis priuatione 551,35. deiectiones vix vi ductæ, globulosæ paruæ, & nigræ 549,42,43. deiectionis fœdus odor, vnde 545,54, &c. deiectionis fœdus odor, κακὸν συμβεβηκός 545, 53. cum deiectionibus profuerit teretes vermes vnà exire, dum morbus ad crisin progreditur 546,51. quodcunque deiicitur sine sensu; lethale 571,2. deiiciendi crebra & ægra cupiditate, somnus adimitur 555,4. deiectio omnis à qua abest naturalis coagmentatio, magnum subesse malum testatur 553, 53.

graue malum ſubeſſe oſtendit, cùm ei naturâ iam efferæ, feritas maior adiicitur 551,17. alba omnis, contra naturam 558,32. alba ſtercoroſa, ictero difficilis 561,12. alba phreniticis, mala 9,34. 548,7. cum deiectione alba qui phreniticus euaſerit, Hippocrates vidit neminem 545, 43,44. deiectio præ alba funeſta in phrenitide, cui ſuccedit νωθρότης διὰ τὴν νέκρωσιν 548,48. deiectiones albæ in phreniticis, propter magnum incendium ſuperarum partium iecoris, quo ſanguis vnà cum bile abſorbetur 522, 24,&c. deiectio, bile plurima ad ſaturitatem tincta; mala 548,22,23. bilioſæ omnis tincturæ expers, peior ſaturata plurima bile 548,23. bilioſa ſyncera, ſpumat ardore viſceris vnde manat 547,54. bilis ſpumãtis atque ſynceræ quænam mala habet inſignia 548,1,&c. deiectione cum bilioſa, quibus premitur morſu pectus, amareſcítque os; malum 498,41. in deiectione bilioſa, ſpuma rutila ab incendio viſcerũ effloreſcit 551,19,20. deiectio copioſa frequens, de lipothymia metuitur 562,27. deiectiones quæ pleniùs colorantur, prauæ 559,25. quæ plenius colorantur; nigræ, pingues, liuidæ, æruginoſæ, fœdi odoris, prærubræ, & pluſquam flauæ 559,34,35. deiectio tantò peior, quantò coloris eſt magis horrendi 552,60. crebra & ægra, cum ſomni vacuitate, & corpus facit infirmum, & feritatem humoribus maiorem adiungit 555,8. cruenta, duplex; vnam ciet hepatis ἀρρωστίας; alteram fundit ipſius ἀτονία 548,50,52. periodica & fugax, fit virtute iecoris 100,56. 206,54. ab hepatis ἀτονίᾳ, Hippocrati eſt, πολύπλυσις ἐξερυθρὴ τῆς κοιλίης 548,52,53. cruenta omnis, peſtifera; ea excepta, quæ ſtata periodo, duce natura cietur λαύρως καὶ ἰσχυρῶς κατὰ τὴν ἀρρωστίαν τοῦ ἥπατος 491,31. 550,44. non minus adiicit cari periculo nati ex phrenitide, quàm vigilis comatis in phrenitidem tranſeuntis 548,56. perennis, torminoſa, & carnium loturæ ſimilis; exoluti iecoris & pene emortui argumẽtũ 206,54. diuulſa, ſemper praua 554,20. ſubdiuulſa in multo liquore, perfrigeſcẽs, nec febre carẽti; peſtifera 555,23. multũ fermẽtata, ſubpituitoſa; praua 549,61. mollis, friabilis, in febre; praua 553,44. cur nigra 61,43. nigra, à pulticula leporina 22,45. nigra bona, de hæmorrhoidib. intelligẽda, non de fæcibus 553,19,20. deiectiones nigræ viris & iuuenibus minùs triſtes, quàm reliquis 573,2. nigræ, poſt æruginoſas 98,40. deiectionum nigredo, ardoris quo conflagrant viſcera, nuncia 178,47. deiectio nigrorum omnis per inteſtina, calamitoſa 219,9. 572,64. nigrorum, μεγάλην τὴν κάκωσιν viſcerum denunciat 206,45. nigrorum ab hæmorrhagia; praua 572,3. nigra ſponte ducta, maleficio apponenda: ſperabili ſaluti, quam mouet pharmacia conuenienter præſcripta 553,24,25. Deiectiones nigræ quæ ſponte ſua, & pigro lapſu exeunt; damnantur 210,6. nigræ, cuiuſmodi eſt ſanguis niger, quæ ſua ſponte cum febre, & ſine febre ducuntur; peſſimæ 345,59. 558,51. deiectio ſanguinis atri nulla bene fit, vel ipſo deiiciendi modo 552,24. ſanguinis atri iniuſſa, hepatis ἀτονίαν denunciat 553,26. deiectiones ſanguinis atri opimæ, tum liuidæ & æruginoſæ fœdi odoris; partim ex ἀτονίᾳ viſcerum; partim ex iis partibus quæ liquuntur aut ſunt emortuæ 552,45,46. qui deiiciunt nigra; frigidum illi exudant 564,2. 572,20,59. deiiciunt nigra, qui vnà cum morſu & cephalalgia contremiſcunt 573,33. cùm deiecerint nigra qui à morbo emacruerunt, poſtridie moriuntur 553,21. deiiciendo, ſanguis emittitur clarus & ſplendidus; rupta, exeſa, vel aperta vena in aluo 550,42. deiiciendo, ſanguinem clarum emitti; malum: idque cùm aliàs, tum ſi quis dolor adeſt 550,33. deiectio ſanguinis grumoſi vnde 188,23. parca & glutinoſa, vel læuis atque ſubflaua; graue malum oſtendit 556,24. deiectiones pingues, nigræ, liuidæ; lethales: maximè ſi graueolentes fuerint 569,53. deiectio pituitoſa facta protinus, cum pectoris morſu, dyſenteriam: fortè & lumborum dolorem denunciat 563,1. præ alba in febre, non eſt iudicij fauſti 561,60. prærubra in febre, delirium arguit 561,2. 567,56. prærubra in alui proluuie; praua 556,6. præuſta cum alui tenſione; ipſius labem alui nemonſtrat 576,40. purulenta quæ finem adfert crudelis dyſenteriæ; non praua 551,vlt. in deiectione purulenta, pus album, æquale, minimum graueolens; ancipitem habet euentum 551, 61. Deiectio purulenta, & ſanguinis atri; praua: ídque tum in febre; tum aliàs 551,51.
purulenta hepatica de cocto phymate aut corrupto; ſiniſtri vel ancipitis iudicij 551,59.
purulenta illa eſt praua, quæ puris formam oſtentat, partis corruptæ indicem vnde venit 552,20
in deiectione purulenta, pus cœnoſum & fœdi odoris, funeſtum 551,60.
deiectio puris ab hypochondrij empyemate; periculoſa: tum per ſe, tum ex euentu 552,11,12.
quæ ex concretis enatat ſubliuida, purulenta ſimul & bilioſa; peſtifera 549,62,63. ſiccà, diſcerpta, caloris expers; praua: idque cùm aliàs, tum ſi liquidã aluũ reddit 553,45. ſpumans, quænam & vnde 547,53,&c. ſpumans iniuſſa, in vitio eſt 192,1. in deiectione ſpumante bilioſa, duo grauiſſima; bilis eximiè ſaturata, & ſpuma 547,62,63. deiectio ſpumans in acutis, vndiquaque bilioſa; mala 547,40. ſpumans eximiè bilioſa, aut circumfuſa bile; praua 550,55. deiectiones ſpumantes, ac magis quam decet colore ſaturo bilioſas, magisque calidas, melicratum ſyncerum potiùs ciet quàm aquoſum 547,57.
deiectio ſpumans valde; ſpumam habet æqualem, propterea que prægrandem & peſſimam 551,36,37.
à deiectionibus iis quæ in ſpumantes ſynceras deſinunt; ingraueſcit morbus 559,vlt. 560,1.
deiectiones quæ in ſpumoſas & ſynceras deſinunt; morbos exacerbant omnium: maximéq; conuulſorum 559,53.
deiectio tenuis valde ſpumans, cuius eſt aqueabilioſa hypoſtaſis; praua 551,31. ſyncera, quænam 550,4.
deiectiones ſynceræ, à ſeri naturalis exhauſto 559,36.
deiectioni ſynceræ, dyſenteria ſuperuenit 42,11.
deiectiones ſynceræ prauæ 24,40. 553,13. 559,35,36.
in diuturno morbo, malæ 42,10.
deiectio humorum ſynceritate inſignium, peſtifera 552,41.
deiectionibus ſynceris & variis æque periculo locus eſt atque nigris à ſanguine: ſed hæ ocyùs, illæ ſeriùs præcipitant homines ad exitium 552,43,44.
deiectiones variæ & ſynceræ, quænam 552,48,&c.
deiectio varia, & ſaturata; praua 552,34. deiectiones variæ & variægatæ, ad diuturnitatem ſunt morbi 24,48. variegatæ omnes prauæ 559,25. deiectio variegata, ſignum pernicioſum affectionis prauæ in viſceribus multiplicis, & varias partes occupantis 559,38.
multùm viridis; item alba vel ſpumans, vel aquoſa; praua 556,23. deiectiones virides ætate virili, non ſemper ſunt cum maximo damno coniunctæ 572,vlt.
deiectio viſcida, nigro ſparſa, illis maligna qui ſanguinem profudere è naribus: maximè ſubalbidis 561, 41

Delirium, vnde 100,27. 139,32. ſymptoma cerebri proprium 87,32. ſymptoma cerebri, effera bile perfuſi 72,16. ſymptoma alterati vel proritati cerebri 314,50. 380,40. ſymptoma phrenitidis natæ & procreatæ in cerebro 49,50. deliriũ & catoche nõ ſemper ἀσύστατα 57,46. deliria eſt hæmorrhagiæ, ab humoribus calidis & tenuibus 36,12. delirij notæ, cur potiſſimùm luceant in deprauato & feroci oculorum motu 126,47. ſigna quatuor, & quænam 398,1. proprium ſignum, magna & rara ſpiratio 149,48. 150,22. nulla ſuſpicio, cùm ſæui doloris acerbitas, vincit excultam in omni vita modeſtiam 398,6. deliria quænam circa res neceſſarias verſantur 55,30. quæ continuò exoriuntur, cum iactatione coniuncta, hæmorrhagiam cient 103,19. delirium non perpetuum, ſymptoma humoris morbifici proprium 103,33. nullum perpetuum, præter phrenitidem & inſaniam 103,34. nullum poteſt eſſe διηνεκὲς, quando in cæteris partibus, pituitæ & bilis offenſiones, cerebrum in ſympathiam & cõtagionem adducunt 462,64. ſomno miteſcit 96,30. grauius malum quàm tremor 72,26. ſuperuenire tremori, meliùs quàm contrà 37,2. 43,52. 126,50. 138,39. 224,36. 378,61. fractis viribus ſuperueniens, peſſimum 13,15. in difficultate ſpirandi cum ſingultu coniuncta, mortiferum 51,30. in ſpiratione minutula, & ſudatiuncula; citam mortem denunciat 51,29. in delirio qui vocem canoram edunt, lingua conuelluntur 55,58. deliria comatoſorum vigilum, typhomania 314,52. lethargicorum, cataphorica, & cum cita obliuione coniuncta 314,51. melancholicorum, ſilentes dementiæ 314,57. nugigerulorum, dementiæ à ſanguine non ita multum acri, nec multa bile perfuſo 314,56. phanaticorum, inſaniæ ſumma omnia 314,54. phreniticorum, perpetuæ cum vigiliis & febre dementiæ 314,53. omnia cum ſopore coniuncta, con-

uulſifica 48,52. 91,2. cum palpo coniuncta, valde phrenitica 57,33. 97,52. 156,34. 450,58. pauliſper ferocia, mox erunt immania 142,31. 197,60. 398,3. 520,54. cum exolutione virium firmiter fixa; mortifera 112,25. deliriroum idea varia, pro varia ſuſcipientis & efficientis cauſæ natura 314,50. ſuperuenientium ſigna quatuor 28,34. primum, 35. ſecundum, 36. tertium, ibid. quartum 37

Dementia, quid 149,46. dementiæ omnis prænuncia ἡ ταραχή 453,44. ſignum, reſpiratio magna & rara 380,58. quæ primigeniam in cerebro cauſam habet, ſignum ὁμοιδές, ſpiritum ſublimè foras, vel intrò ducere 380,51

Dens, quid 138,54 dentes quot 138,11. vtrinque per gomphoſin dearticulati 138,12. dentium differentiæ tres 138,11. dentes exareſcere, peſtiferum 138,3. dentium fragor & ſtridor, vnde 138,50. in dente quænam ſymptomata conſpicua 138,57. dentis ſphaceliſmus, quid 138,59. vnde 138,62. abſceſſum in gingiua exoluit 138,43. dentes collidere, conuulſionis argumentum 138,20. dentibus ſtridere, tremoris argumentum ibidem.

Deſperati, qui 36,61, &c.

Deſtillatio ferina, ſtátim malefica, & ſtatim tabifica 293,57. 311,6. deſtillationes malignæ, in pulmonem prolapſæ, exitúmve habeant, aut non; ſemper malæ 292,34

Deus ſolus, & necis & vitæ ſummum ius habet 438,39. Dei prouidentiam, momentis temporum, & ſerie numerorum atque complexas diſtinguere; furor 438,41. dominatu, ſeriùs aut celeriùs fata veniunt 439,12. nutu res eunt diuinæ pariter atque humanæ 438,39. permiſſu, non numerorum imperio, homines ex hac vita migrant 438,38. prædixio, ipſum furtiuè ad nos venturum, nec ſui aduentus vllam ſcientiam poſſe à nobis teneri 438,43. verbi veritas vna 439,50. in homines prima vis exiſtit, deinde naturæ muliebris 438,63. ſine numine, capilli ex capite non fluunt 438,40

Dextra dextris ὁμόφυλα καὶ εὐπρόσφυτα 203,57. 230,7.

Diabetes fundit vrinam ſimilem potioni, ac ſanguinem omni ſuo ſero exhaurit 510,4. Diabeten facit καθ' ἕλξιν, inexplebilis renum ſitis 510,3. in diabete, vrina rapitur 515,52. bibendi atque meiendi nullus finis fit, donec ad vltima ventum ſit 510,4,5. etiam colliquamento locus 537,20

τὸ διαχωρέειν, κατ' ἐξοχήν, ad ventris deiectionem pertinet 545,64. τοῦ διαχωρέειν verbo, tranſitus ſignificatur eorum quæ excluduntur per loca commoda, excluſioni dicata 545,62,63. ἡ διαχώρησις non ſemper pro deiectione 206,41. 241,62. 297,31. 544,62. τῆς διαχωρήσεως nomen non raro ſignificat vacuationem omni ex parte 181,5. 545,1. 565,37. ἡ διαχώρησις, ἀντὶ τῆς ἀναλώσεως 181,8. 544,64

ἡ διακοπή, quid 409,48. Diacope & apocope, vt differant 419,44.

Diæta, victus rationem & vitæ inſtitutum continet 338,25. diætæ ratio, ex quarum rerum diſtinctione initur 209,14. inmorbis acutis lex duplex ſancita 448,26. diæta, morbo ineunte acuto, ſi validæ ſunt vires, tenuiſſima eſſe debet 448,21,28. tenuis, oppugnando morbo dicata 448,23

τὸ διαΐσσειν, quid 76,18

ἡ διάλυσις, cauſa formalis τῆς ἐκλύσεως & τῆς νωθρότητος 241,9

Diaphragma, quid 426,40. veteribus vnde dictum αἱ φρένες 32,16. 172,49. διάτασις, καὶ διαπνεῖν τῆς κοιλίης; Hippocrati 275,7. diaphragmate natura vtitur, vt intergerino quodam muro ſuperi ventris & inferi 426,41. diaphragmati ius liberæ ſpirationis à Deo tributum 426,40. diaphragma, neruis adiutum quatuor ad motus ciendos liberæ ſpirationis 426,43. quibus partibus connectitur 426,45. 443, vlt. Diaphragmatis caput in centro, nerueum 426,41. offenſio nulla paraphorica, præter inflammationem ſyſtrophicam 183,54. 220,18. offenſio paraphorica, lege ſympathiæ quã habet cũ cerebro 291,46. inflammatio, quibus percipitur 163,54. 291,43. in diaphragmate, ſicut in cerebro, dementiæ, generis omnis focus 185,9. diaphragmatis inflammati conſectaria, vtrinque hypochondrij ſurſum intrò retractio 318,61. inflammatio, planè phrenitica 291,43. diaphragma diſſecari, mortiferum 418,7. 424,32. diaphragmatis capite ſauciato vulnus cur incoibile 426,53. capite ſauciato, quænam ſymptomata ſuperueniũt 426,55, &c. ſauciato, ſalus deſperata tribus de cauſis 426,59. vulneratio prægrandis; funeſta 409,55. vulnus quodnam cito ſeriúsve mortiferum 426,52. πρόσφυσιν vulneratam, tot nec tanta incommoda circunſtant 426,64

ἡ διαφθορή, fœtus eſt iam incipientis corrumpi, aut corrupti 445,57

Diarrhœa, quid 131,2 332,45. 340,64. vnde 314,13. quomodo fit 328,62. in aluo eſt ex cruditate 464,45. lienteria, dyſenteria, vt differunt 332,45, &c. 340, vlt. chyloſa, cruda 341,29. ſæpenumero critica 351,19. critica, omnis cruditatis expers, lumborum ſanat grauitatem 382,59,63. quæ ſponte cietur lipienti, ſalubris 130,52. aquoſa circa hydropis initia, morbum exoluit 554,59. hydropis critica, omnis eſſe debet cruditatis expers 337, vlt. hydropicorum, exigui eſt temporis, profusè peracta 332,52. fortis, ſi cui leucophlegmatia implicito ſuperueniat; morbum exoluit 331,34. 332,53. longa in hydrope ſicco, toto genere ſymptomatica 332,55. diarrhœæ cauſam morbificam, vomendo excludi ellebotiſmo; prodeſt 503,41,42. diarrhœæ plerunque longæ obnoxios balbos natura fecit 577, diarrhœa longa quæ prætumidum ventrem non adæquat, ſignum ſyllogiſticum hydropis tympaniæ 334,50. diarrhœæ diuturnæ per quas venter nõ detumeſcit, hydropis prænunciæ 558,45. in diarrhœa longa vomere prodeſt; retrahendi cauſa id quod in ventrem confluit 503,38. diarrhœa extenuato pridem, ſponte nunc nata, exolutionem facultatis naturalis confirmat 572,41. quæ à melicrato meraciore bilioſis accidit; mala 332,63. nulla edi poteſt cruditatis expers, cùm partes nutritiæ in vitio ſunt 343,3. prorupta omnis, ab infirmitate orta naturæ, ipſam infirmiorem facit 555,11. 556,63. 574,26. vnde, pleuriticis aut peripneumonicis 42,3. malè habito à pleuritide aut peripneumonia, ſuperueniens; mala 41,63. in phthiſi, vnde 313,21,43. phthiſica, citæ mortis 41,62, 453,60. in phthiſi, ipſum τὸ κτηνον 313,51. 314,10. 316,58. 323,33. τὸ, ὑπὸ διαῤῥοίης ἔχεσθαι quid ſignificet 191,50

τῆς διαστροφῆς nomine continentur ἡ ἴλλωσις & ἡ καμπυλώτης 194,58

Dies horis duodecim abſoluitur 404,56. diei & noctis cauſæ contrariæ 277,63. diei pars ab hora ſexta matutina ad decimam, præ ſe fert analogiam veris 404,56. meridiana, æſtatis præ ſe fert analogiam 404,57. veſpertina, autumni analogiam præ ſe fert ibidem. diei parte matutina, ſanguinis dominatu homines tenentur 404,50. meridiana, bilis dominatu homines tenentur 404,59. veſpertina, nigri humoris dominatu homines tenentur ibidem. dies criticus, fœcundus 120,35. dies quartus; periodus eſt prima 514,27. infœcundus 206,64. ſeptenorum index 514,9. ante ſe indicem nullum habet 467,48. criticus eſſe nequit in paroxyſmi vacuitate 467,49. iudicandi ius habet in morbis qui paribus exacerbantur, & ſunt acuti 506,8. diei quarti prima laus ad iudicandum 514,8,14,42. epiphænomena κρίσιμα, non ſolum ſeptimo criſin venturam denunciant; ſed ſpeciem ipſam criſis oſtendunt 514,38,39. die quarto quæcunque coctionis corruptionisve ſigna inualeſcentis dantur, criſin promittunt ſeptimo, conualeſcendi morbo, vel ſuccumbendi 543,42,43. dies ſextus tyrannus 205,26. 205,36. maximè in dierum paritate 253,9,20. ſexto die nihil bene fit 253,43. nihil κρίσιμον, nihil κρίνον 253,20. dies ſeptimus, periodus ſecunda 514,28,31. diei ſeptimi magnæ vires ad iudicandum 514,42. indicantis analogia ad criſin decimiquarti 288,21. die ſeptimo quæ indicia adueniunt, iudicium in decimumquartũ diem dilatum iri admonent 543,44. dies decimusquartus, morborum acutorum finis 255,28. 263,3. 526,46. terminus inchoandæ expurgationis 249,58. vigeſimus, finis morborum acutorum 246,29. quadrageſimus, morborum acutorum ἐκ μεταπτώσεως, terminus 255,56

Digeſtionis cauſa, ſuctio 546,3. digeſtio vnde intercipitur 328, vlt.

Diſſecta, quænam ſunt 409,50

Diſtinctio & dioriſmus, veritatis parens 197,26

Diuturnitati

Diuturnitati locus in δυσπνοίᾳ humoris morbifici, & visceris æstu incandescentis afflictione 536,47,48

ὁ ἄγχμος, absolutè, ad pectus refertur 573,40

ἡ ἄηξις, absolutè, ad pectus refertur 573,40

Doloris causæ duæ 227,47. nomine morbus ipse intelligitur 197,27. 198,62. 291,34. nunquam morsus & tormina appellantur 352,30. natura, in continui solutione, aut intemperie prægrandi 197,28. dolor partis cuiusque, afflictionem eius denunciat 387,39. sæuus, aures non habet 360,37. doloris acerbitas, corpus facit infirmum, & humores corrumpit 41,59. 88,30. 228,11. 301,15. 302,22. 336,28. 357,2. cruciatu fit acrior phantasia 405,44. cur vigilant ægri ibid. locus est periculo 537, 25, 26. doloribus magnis sedandis prodest phlebotomia aut purgatio ad lipothymiam perducta 569, 29, 30. dolores per sympathiam, faciunt tensionem, non grauitatem 41,25. doloris grauitas, signum concitati & consistentis sanguinis 274, 41. dolores à flatibus, ipsorum subita dissipatione quiescunt 291,55. horrifери, cum suspirioso anhelitu, signa sunt tabis 10,57. dolor, τῦ σκληρύσματος signum syllogisticum 186, 18. symptoma eximium phlegmonarum 18,56. 152, 62. 174, 6. in phlegmone occulta, symptoma præcipuum 37,37. capitis, non minùs sympathicus, quàm idiopathicus 111,1. affixus pectori cum torpore, pestiferus 195, 11. iuguli, symptoma commune pleuritidis & hepatis inflammati 41, 18. an sit symptoma pleuritidis, an hepatis inflammati; notæ 41, 19. doloris acerbitas paulisper in iugulo fixa, si ad superiora vertatur; mortifera 41, 1. 450,20. dolorum, qui supra diaphragma sunt, curatio, sursum suscipienda 502,10,11. qui infra diaphragma sunt, curatio, deorsum molienda ibid. dolor pleuriticus, vnde 39,25. liberali alui profluuio non exoluitur 39,26. lateris qui cum sputo bilioso sine causa euanuit; excessum affert mentis 41,37. dolores qui ventrem tenēt; cum tumore leuissimi; sine eo grauissimi 164,2. dolor bubonis in febribus, ad diuturnitatem morbi apparet 42, 42. doloris à femore excursus, malignus 41,5. 475,13. dolor ani mortiferus, in diuturnis morbis exitialibus 41, 41. dolorum qui & in lumbis fixi sunt, & è lumbis oriuntur; vis calamitosa 197,41

Dormiendum noctu, vigilandum interdiu 403, 59. 404,10. dormiendi noctu, consuetudo naturalis, tum per se, tum ex euentu 404,26,30. ad dormiendum interdiu, non suppetunt naturales causæ somniferæ 404, 46. non dormire interdiu, nec noctu; pestiferum 405, 21. in dormiendi etiam necessitate illius qui vigilauit noctu, somni diurni maleficentia est 404,4

in Dorso mala difficulter sanantur 191, 5. Dorsi gibbera, ad æqualitatem reuocari non possunt 426,11. in dorso rigor, quid significet 190,51. ex dorso malum, differt ab eo quod in dorso 190,47

Duritas, communis inflammationis & scirrhi 463,17

ἡ δύναμις, καὶ ἰσχὺς, καὶ ἐνέργεια; vicissim & mutuò in vitio sunt 322, 19. ἡ δύναμις, in officio 33,37. 95, 1. 124,8. 290,33. 321,55

οἱ δυσαλκέες; quinam 111,54

τὸ δύσκολον; quid 88,16. 190,63. 211,9

ἡ δυσκρασία in hepar cadit primùm & per se, aut aliunde superuenit 322,32

Dysenteria, quid 340, vlt. 344, 19. dysenteriæ nomen, communi voce, ad vitia pertinet intestinorum 344,3. dysenteria ab Hippocrate ad quid relata 344, 15. dysenteriæ descriptio ex Galeno 344,10,&c. dysenteria quid Celso 344,4. dysenteriæ causæ multæ 344, 21. dysenteria posita in cruenta deiectione 344,7. diarrhœæ accedit 333,5. αἱματηρὴ & αἱματώδης, eadem 346,32. αἱματώδης, ὀλιγήμαρος 347,vlt. αἱματηρή, naturæ fortis merito, non morbi vitio accidit 346, 30. αἱματηρή, vt similis, & vt differat ab hæmorrhoidibus 346,31. αἱματηρή, ἀναστόμωσιν habet in anfractibus vel inuolucris intestinorum 346, 32. diarrhœa, lienteria, vt differunt 332,45,&c. 340,vlt acuta ea tantùm, quæ est cum cruciatu 348, 1. cur regnat autumno 345,23. cur longa & sæua 345, 1. quænam salutaris 344, 37, 42, 45. deiectioni syncerae quando superuenit 333,4. senum, critica 66,42. 93,44. 294,60. ingrauescentis ætatis, vnde 345, 17. symptomatica vnde 344,46. 346,26. in dysenteria symptomatica, vel vlcus est intestini, vel hepatis ἀῤῥωστία 344, 48. dysenteriæ causa morbifica, non semper vlcus, nec tormentum 344, 8,16. in dysenteria à rheumate consistente, exulceratio est intestini 344,59. dysenteria longa, vindex lumbarium gibberum, à tuberculo enatorum 350,45,47,48. longa, vnde 350,23,&c. non longa, vnde 350,3. dysenteriæ quæ sanant tubercula, vnde 191,19. in dysenteria, vomitio biliosa vnde 347, 36. egestio primùm fit sine vlcere 344, 22. exulceratio quando 344,23. dysenteria quæ intempestiuè sistitur; abscessum facit vel in lateribus, vel in visceribus, vel in articulis 343,58. 499,22. dysenteriæ curandæ ratio ab Hippocrate tradita 346, 36, &c. in artritidem transitus quomodo fit 347, 9, &c. dysenteria si cui implicito carnes deiiciantur; funestum 345, 52. dysenteria omnis, vel hepatica, vel aluina seu intestinalis 346, 25, 33. 348, 38. hepatica, ipsa per se cruenta 347,7. hepatica, vnde 556,16. duplex, non habet vlcus intestini 344,8. egestionis cruentæ, vbi cernitur 344, 31. in dysenteria egestionis cruentæ, egerendi ratio facilis 344,32. in ea quibus remediis pugnandum 344,33. dysenteria merè cruenta & impermixta, triplex 344, 56. hepatica prima, ab hepatis ἀτονίᾳ 344,30. secunda, ab hepatis εὐτονίᾳ 344, 36. tertia, ab hepatis oppressione; quæ est longa 344, 53. dysenteria ex melancholico humore sata, non est aluina cum vlcere, sed tantùm hepatica 345,58. ab humoris melancholici putredine quadam atrabilaria, quò longior, eò peior 350,64. hepatica, pestifera 141,5. dysenteriæ hepaticæ & hydropis fons idem, & causa eadem 330,vlt. dysenteria intestinalis seu aluina, vnde 349,59. quænam 344, 57. dysenteriæ aluinæ deiectio cruentata 347,7. causæ omnes ἢ ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν 345,14. causa effectrix, θηρίωμα, ἢ νομὴ in aluo 353,37. causa prima quænam 344, 62, &c. quæ secunda 345,2. quæ tertia 345,4 dysenteria aluina exulcerando fit à bile flaua, ab atra, & à pituita putri & salsa 344, 27. 345, 33, 34. quomodo fit à bile flaua 345, 41. 347, 33. biliosis, est à diætæ vitio 345,21. biliosa, intempestiuè suppressa, abscessum facit in articulis 352,43. quomodo fit ab atra bile 345,60. atrabilaria, signo & causa, mala 395,37, quam facit bilis atra, lethalis 39,65. 210,14. 345,65. cur mortifera 345,vlt. 346,1. dysenteriæ inter causas mortiferas princeps atra bilis 345, 53. intestinalis quomodo fit à pituita 346, 8, &c. 20. 347, 33. primùm exorta, dolorum lumbarium, & inde articularium proletaria 347,13. symptoma semper rheumatis consistentis, & sæpe concitati 344,58. in lienosis, duplex: vna longa & mortifera; altera breuis & critica 345, 6. lienosis, non longa quidem; vtilis: longa verò, pestifera 328, 57. 349, 3. 541, 50. non longa cur vtilis lienosis 350,17. lienosi longa, lienteriam parit vel hydropem 330,45. 345,8. lienosis quiescente, si vel hydropes veniunt, vel lienteria mortiferum 349,4. 541, 51. è dysenteria sæua quibus itur ad puriformia; qui superstat humor, multùm albus erit & multus 462,52. 552,1. dysenteriæ intestinalis malum quando insanabile 345, 50. dysenteria apud Segusianos coorta, anno 1538. multis vrbibus atque pagis internecina 345,26. dysenteriarum tempestas feracissima anni 1578. 345, 25. pestilentium feracissima temporum defectio in tempestatum alteratione & alienatione 345, 23, 24. dysenterico bene est in deriuatione 346,39. numquam bene est in ματαπήδωσι 346,53. bene est cùm è dysenteria sæua itur ad puriformia 347, 61. dysenterica vomitio biliosa, cùm rectè fit, crisis ministra, vel potiùs effectrix 347, 27. vomitio biliosa initio; graue malum 347, 19. cur circa initia vomitio biliosa graue malum 347, 41, &c.

ἡ δυσωδία, vnde 311,50. nimia, signum putredinis, non pepasmi 118, vlt. 119,2. τὰ δυσώδεα, planè κακόχυλα 545, 61. περὶ τῆς δυσωδίας, plura vide ad Odoris nomen, sub litera O.

δυσφορία quænam sub se continet 4,10. ægri est iactati 402,54. vbi cernitur 4,14. cuius frigoris comes 3,55. dysphoriæ cum frigore, pessimæ 3,46

Dyspnœa, quid 532,4,5. frequens & parua in crassis, nimium exercitatis, periculosa 271,28. Dyspnœæ summa omnia in stertore 370,45. ad dyspnœam astmaticam,

partium omnium ſpirabilium conſpiratio 425,62. dyſpnœa omnis in quibus verſatur 148,53

Dyſuriæ cauſa omnis poſita vel in veſica, vel in vrethra 363,17. in veſica, cauſæ, exolutio vel ſenſus amiſſio 363,17. in vrethra, cauſa, oppilatio; quæ eſt à phymate aut calculo 363,20. Dyſuria & iſchuria, differunt tantùm per magis & minus 363,11. dyſuriam ſanat phlebotomia 357,60. 362,36. dyſuria, commune ſymptoma multorum morborum 361,vlt. in veſicam plenam, non in vacuam cadit 363,12

E

Ebrius ſiquis repentè obmuteſcat conuulſus, moritur, niſi febris exoriatur 227,53

Echo in aure, quid 109,vlt. echus diſtinctio à flatu ſonoro & murmure 76,16. nomen, ſæpe καταχρηστικῶς vſurpatum 110,5. echo in aure, non rarò hæmorrhagiæ prænuncia 190,19,20. non rarò fortis delirij prænuncia 190,20,21. & bombus in acutis, mortiferum 109,40. 195,23

τὸ ἐκ vel ἐξ, apud Hippocratem, quid ſignificet 190,47

τὸ ἐκχεῖσθαι ἐς κοιλίην, quid propriè 557,63

ἡ ἐκχύμωσις, veteribus quid 124,33

ἡ ἔκλυσις, quid 13,14. 313,42. quid propriè veteribus 241,7. propriè & verè ad cordis principatum pertinet 241,9. facultatum vitalium eſt debilitatio, qua cor exiguo velut filo pendere creditur, langueſcente vita 569,23. ſi ceſſante pulſu, lapſum habet virium animalitatis, citra ſudorem; λειποθυμία, 569,24,25. cum ſudore præſertim frigido; συγκοπή ibidem. ἡ ἔκλυσις, ἀδυναμία, ἀτονία; ſynonima 241,5. τὸ ἐκλύεσθαι ἰσχυρῶς, idem quod συγκόπτειν 569,26

ἐκφώνησις ipſa ad vocem edendam, vt fit 15,60. τῆς ἐκφωνήσεως imbecillitas, vnde 90,2

Ecphyſis, chylo inſeruit tranſponendo 417,vlt.

ἡ ἔκφυσις vera, quid 446,7

ἡ ἔκστασις, quid 38,27. τῆς ἐκστάσεως diſtinctio triplex 379,52. ἡ ἔκστασις ἢ ἁπλῶς, ἢ σιγῶσα, ἢ φροντικὴ 379,57. inſaniæ tantùm fanaticorum propria 314,61. ad melancholicam pertinet egreſſionem 377,14. μελαγχολική, vnde 38,32. 141,40. cerebri alteratio ab atra bile 183,48. θηριώδης 51,14

τὸ ἐκθύειν, quid 96,28,29. 499,10. Ecthymata, ſunt abſceſſus qui repentè cooriuntur 499,12. vnde 499,9. ecthymatum pallulantium cauſa & ratio, quænam 499,61,&c. in ecthymatũ regno, prima ferè omnium in oculis pullulant 499,50

τοῦ ἐκτρωσμοῦ vſurpatio, nunquam legitur ἀντὶ τοῦ τόκου 452,41

ἡ ἕδρα in ſutura, perpetuò coniunctam habet fiſſuram & contuſionem 410,1

Efficiens quoties habet ſimile ſuſcipiens, quæ inde naſcuntur mala, grauiſſima 382,53

Effluentia ſemper ſimilis ſubiectæ ſubſtantię vnde manat 309,34. 348,21. 491,52. 511,2

Efformandi vis imbecilla, vnde 292,37

Effracturæ cum fiſſura, inuentio non difficilis 414,49

Egeſtio adipoſa, febris ardore liquata; difficilis, ac odoris fœdi 348,12

Egreſſio omnis è natura, ſpeciei corruptio quædam 214,61

τὸ εἰρύαται, quid ſignificat 20,2

Elephanticorum quænam conditio 568,21. ſenſum quid hebetat 571,22,&c.

Elleborus, catharticum vectiarium. 502,32. inter cætera cathartica, præſtantiùs trahit atque validiùs 192,5. 503,29. quantum purgandi & attrahendi potentia, cæteris omnibus catarthicis antecellat; admirabile 501,23. attrahendo atq; ciendo, vim omnẽ ſuperat ſymptomatici omnis motus, naturã eximiè laceſſentis 502,33. ellebori magiſterio meliùs quã cæterorũ ἰατηρίων, velificatio tũ ipſius naturæ, tum humoris morbifici, ſurſum infernè mutatur 503,42,&c. elleborus valet ad retrahendum & detrahendum 192,9. abſolutè vſurpatus, albus 192,7. 501,25. 502,27. purgat ſurſum mouendo, per os 502,38. 103,27. quænam vomendo per os tranſmittit 503,28. ſalutariter adhibetur ad pathemata τῆς μοχλείας δεόμενα, & febris expertia 503,23. elleboro albo quænam vis ineſt 501,26. elleborus niger purgat deorſum, infrà tranſmittendo per ſedem 502,38. 503,27. præſtantiſſimus ad pleuritidem inferiorem 192,6,10. elleboro purgandi, quibus eſt à capite defluxus 346,39. ab elleboro vomere ſpumantia multa, in dolore lumborum prægrandi, & in larga deiectione; prodeſt 503,10. quæ cientur prærubræ nigræ purgationes, prauæ 502,23. lethalis conuulſio 190,49. 501,14. elleboriſmus, pharmacia eſt mochlica 488,11. ab Hippocrate non poſitus, inopia catarticorum; ſed meliorum delectu 192,10. 503,26. vnicè commendatur ad phyma lumborum; tum ad nephritidem 503,44. elleboriſmo, diarrhœæ cauſam morbificam vomendo excludi; prodeſt 503,41,42. ab elleboriſmo ſpumantia multa, καλῶς καὶ κρισίμως apparent 503,31. elleboriſmo qui purgantur, idem vſuuenit atque cholericis 500,40. ab elleboriſmo conuulſio, in prompta ferocitate bilis in orificium alui 500,35

Emaciandi cauſæ quænam 325,7.&c.

τὸ ἔμμοτον quodnam vlcus 200,64

τὸ ἐμπίπτει aphoriſmi 46,4. quid ſignificat 7,51

Empyema quid Hippocrati 170,12. 236,27. 306,46. commune nomen omnium corporis partium ſuppuratarum 255,48. empyematis origo quænam 305,30. duplex ſignificatio 60,52. modus duplex 255,32,42. notitia vnde comparatur 308,37,&c. τεκμήρια, horrores 10,36. empyematum terminus, vmbilicus 168,45. 186,57. empyemata vt conſideranda 170,25. empyema, medium inter citam veram criſin, & certam deſperationem 287,62. 304,37. 453,2. 465,29. 552,15. factum vigeſimo die, non ampliùs retinet naturam morbi acuti 281,31. quò celeriùs fit, eò rumpitur celeriùs 281,19. empyemata cur breui rumpuntur 279,40. empyema horrores ciet, qua parte ipſum ſubeſt 472,53. 529,vlt. in empyematis ſtrepitu multo, non ita rubent malæ, quàm in exiguo 308,16. ad empyema quod foras non exit, fruſtra fit pepaſmus 285,64. empyematis, adurendo, curatio citò ineunda 279,51. empyema quodnam ſpei plenum 296,53. quodnam anceps; ſpei plenum an deſperatum 296,55. quodnam mortiferum 11,4,5. 296,54. prauum, βορβορῶδες ἢ ἀμοργῶδες 484,7. empyemata internarum partium, primum rigore & noua febre denunciantur 8,20. empyematum ſigna quo die eduntur 11,6. empyematis mox affuturi ſigna; febris horrifera, cibi faſtidium, ephidrωſis 575,17,&c. inchoati ſigna quænam 282,1. inchoati atque confecti ſignum ἀχώριστον, quodnam 283,7. perfecti ſigna quænam 282,2. inueterati quænam ſigna 277,10,&c. empyema confeſtim factum & ruptum, tribus ſignis cognoſcitur 279,63. 280,20,28. empyema pulmonis, quid 11,1. empyematis in pulmone confecti quænam ſigna 299,20,26. empyema coſtarum & pulmonum, crebrum horroribus 277,43. expurgatio difficilior quàm peripneumoniæ 307,2. ab empyematis, peripneumonicis quidem, ſeniores intereunt: ab reliquis autem, iuniores 306,31. ab empyemate peripneumonico faciliùs ſaneſcunt iuuenes 306,39. empyema multò ante phthiſin, ſputum edit fœdi odoris 311,55. empyemate facto à pleuritide, pus citò exeat 303,45. empyema thoracis, non vno in loco ſtabulatur 279,53. qua parte ſtabuletur, vt dignoſcendum 279,55. empyematis circa locos concepti, venturi & exituri, ſigna, 452,47,&c. à plegmone, criſis quænam 11,8,&c. empyema ab vlcere factum, facilius quàm quæ veniunt à pleuritide aut peripneumonia 306,5. empyema & empyi, vt differant 277,35

Empyici quinam propriè 60,51. 236,26. 237,41. 255,49. 287,22. 304,47. quinam; per antonomaſiam 170,13. quibus ſignis deprehenduntur 255,44,&c. fiunt quibus thoracis troma foris ſaneſcit, intus minimè: aut intus ſanatum, denuo laceratur 430,1. vnde ſurdi 297,26. quinam euadunt 290,60. 326,25. quinam moriuntur 326,27. empyicorum leuatio, quænam recidiuæ obnoxia 287,17. pus confertim exire; mortiferum 558,7. pectora rubris maculis ſuperſparſa, mortifera 317,18. empyicis, vi naturæ, anacatharſis fit puris in thoracem effuſi 305,3. 341,22. expurgandis ſi deſit anacatharſis, vſtio neceſſaria 273,38. à pulmone; pus duci per aluum, lethale 304,31. 552,5

ἐνάργεια, ad quid refertur 52,22

τὰ ἐνεόντα, quænam 345,14. εἴσι ἡ συγχύσις, ἡ σύντροφα, ἡ ἐπαυξῆ 345,16

ἡ ἐνέργεια, καὶ δύναμις, καὶ ἰσχύς, viciſſim & mutuo in vitio ſunt 322,19

τὸ ἐπαναφέρειν, quid 3,23

τὸ ἐπανθίσμα χολῶδες, quid 345,44

τὰ ἐπάρματα, eadem quæ κυρτώματα 171,54

de Ephemera, vide ad nomen *Febris*, ſub litera F

ἡ ἔφοδος morbi & naturæ, vbi cernitur 439,32. critica, quomodo à natura procedit 439,40. τῆς ἐφόδου quartanæ, ſeptimanæ vicenæ, quænam cauſa 439,35

τὸ ἐπί, quid ſignificet 54,38

τὸ ἐπιχλιαίνεσθαι, idem quod ἐπιπυρεταίνειν 566,39

in Epidemiis, Hippocratis quodnam propoſitum 447,22

οἱ ἐπιδιδόντες ἐπὶ τὸ ὀξύτερον, qui 161,14

ὁ ἐπιεικής homo, qualis 154,51. τὸ ἐπιεικέως, quid 79,30. 113,6. 287,26. nequid nimis 374,64. medium inter τὸ σφοδρῶς, ἰσχυρῶς, νεανικῶς, & τὸ ἐπιπολαίως 53,19. medium inter ſymptomata ſpei plena, & terrifica; Galeno 154,50

τὸ ἐπιγίνεσθαι, quid 375,53. Epigeneſis, cauſa ſyntimoriæ maleficæ 337,48. nulla, cauſam deducit morbificam 386,6. nulla, leuationem adfert primigenij morbi à quo enaſcitur 422,16. omnis peſſima 159,13. 536,54. numquam incidit niſi in magnas affectiones 225,42. grauiorum ſymptomatum fit in morbis grauiſſimis 334,12. grauiſſimorum morborum, varia eſſe ſolet 337,1. per Epigeneſin nata, metu exterrent ſiniſtri iudicij 295,44. τὰ ἐπιγενόμενα omnia, per ſympathiam veniunt 335,38

Epilepſia, quid 337,11. vnde 337,12. magnum malum, Hippocrati 337,45. conuulſionum regina 337,53. 456,50. conuulſio vniuerſi corporis 90,11. Epilepſia & apnœa, ſimul eſſe non poſſunt 485,25. corporis eſt 375,48. Epilepſia & melancholia, ſe mutuò cōſequuntur ibid. Epilepſiæ cauſa in cerebro conuulſifica 456,50. Epilepſia, pro conuulſione 218,44. in Epilepſia cerebrum ipſum in vitio eſt 225,31. Epilepſiæ τὸ ἐπιδεκτικόν, puerilis ætas 433,15. τὸ ἀπαλλακτικόν, pubertas 433,15. atrocitas quanta 337,52. Epileptica cerebri contractio quæ cadit in pueros, non eſt vaporis tetri, aut qualitatis malignæ 466,50. Epilepſiæ puerilis finem adfert iuuenibus, caloris natiui lumen ac ſplendor. 214,13. 466,36. mulieribus menſtruorū purgatio, 466,35,44. Epilepſia primigenia, ægritudinem parit animo, ex diuturno mœrore morbi, & metu cadendi 375,54. non rarò ex anadrome vrinarum nata 15,8. grauis, à muliebrium menſtruorum ſuppreſſione 456,54. ſperabilem adhuc vitæ ſalutem oſtendit in apoplexia 449,44. Epilepſiæ quęnam ſuis epilepticis commoriuntur 457,13. Epilepſia quæ ſuperuenit hydropicis; funeſta 336, penult 342,22. Epileptici, quinam 543,61, &c. vt plurimùm melancholici. 375,46. paroxyſmi in ſternutamentum mutatio ſalutaris 272,40. Epilepticam cauſam putare in mentem migrare; nefas 375,56

τὰ ἐπιφαινόμενα, quænam 215,17. 482,63. τῶν ἐπιφαινομένων conditio quænam 238,47. τὰ ἐπιφαινόμενα omnia bona, meliora ſunt cùm citò apparent 259,54. quæ apparent circa initia morbi, λόγῳ τῆς φύσεως, ſuum quæque morbum abbreuiant 514,47. in expurgatione qualia; talia in colore apparent partium fucatarum 273,58. quibus menſibus appareant; videndum 461,10. ἐπιφαινόμενον vnum κυρίως prauum, pluris eſſe debet ad interitus præſenſionem, quam multa communia 263,59. τὰ ἐπιφαινόμενα ſymptomata, quænam 199,54. quæ initio bona ſunt, ſæpe mutantur in peius 515,31,32. parua; praua 219,45. mala, eo peiora, quò citiùs ſe produnt 259,57. θανατώδεα, quænam 104,55

αἱ ἐπίφοροι, oppoſitæ ταῖς ἀφόροις 442,44

τὸ ἐπίπονον, idem quod τὸ ἐπώδυνον 158, vlt. οἱ ἐπιπυρεταίνοντες καυσικοί, qui nam 195,42

τὸ ἐπιρριγοῦν, quid propriè 3,24. 470,24. τὴν ἐπιγένεσιν oſtendit, non τὴν κρίσιν 470,25. ſemper ſymptomaticum apud Hippocratem 353,50. ad mortem fatale, ſi à vaſis 385,34

τὸ ἐπιτείνειν, quid 120,3

τὸ ἐπιτήδευμα, quid 338,26

ὁ ἐρεθισμός, quid 377,5. vnde 154,36. τὰ ἐρεθιστικά, quænam 154,36. partim ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, partim ἀπὸ τῶν ἐνεόντων 154,38, &c.

ἡ ἔρριψις, quid 400,35. vnde, & vbi cernitur 393,47. 473,59. iactationi contraria 150,45. morbo ineunte, ſymptoma madefacti & inebriati neruorum principij 195,40. morbo affecto, ſymptoma effœti & exoluti neruorum principij 195,40

Eryſipelas, quid 115,24. Eryſipelatis cauſa quænam 115,26. propria ἡ διαφόρησις 237,8. Eryſipelas intus foras conuerti, commodum: at foris intrò, mortiferum 236,48. 293,26. 301,28

τὸ ἐρύθημα, quid 37,34,37. τὰ ἐρυθήματα, ſimpliciter pro ſuffuſione rubra 123,27. τὸ ἔρευθος ἢ ἐρύθημα, non rarò pro eryſipelatoſa phlegmone 246,1. ἀντὶ τοῦ ἐπάρματος ἐρυθροῦ 234,35. τὰ ἐρυθήματα ἀντὶ τῶν οἰδημάτων φλεγμονωδέων 115,6. τὸ ἐρύθημα κυναγχικόν, faucium inflammatio 115,7

Euacuatio bona, quænam 50,41. optima quænam 50,40

ἡ εὔχροια, quid 308,15, &c. τὸ εὔχρουν, aliquando τὸ ἐξέρυθρον 567,54

οἱ εὐελκεῖς ἢ δυσελκεῖς, quinam 111,55. 222,47

εὐεξίαν in ſecunda valetudine pars omnis vnde capit, inde ſuauerubet 278,26

τὰ εὐήθεα, quænam 223,12

ἡ εὐφορία ſtabilis & firma, vnde 261,16. nunquam è prauis ſignis 261,14

τὸ εὔρουν corpus, meabile 65,26. 67,49

τὸ εὐθύ, quid 50,26

ἡ εὐθυμία, ex opinione pia & ſancta 375,59

ἡ εὐωδία, vnde 311,49. περὶ τῆς εὐωδίας, vide plura ad nomen Odoris, ſub litera O

Exacerbationis contra naturam morbi, quænam cauſa 45,21

Exacerbari & ingraueſcere, vt differant 253,4, &c. exacerbari in ordinario paroxyſmo, non nouum, nec terrificum 253,5

τὸ ἐξαίφνης, quid ſignificet 179,28. τὸ ἐξαπίνης, ἢ ἐξαίφνης; idem quod ἄνευ προφάσιος 465,42. 520,38. idem quod ἀπὸ ταυτομάτου 161,54. 179,29. idem quod λαθραίως 465,47. idem quod τὸ παραλόγως 451,60. vltrò repentè 452,12. non minùs morbi eſt vetuſti, quàm inchoati, vel ineuntis 520,40

Exceſſus fanatici quænam notæ 380,14. in Exceſſu maiora vitia officiorum animę intelligentis, quàm in melancholia 379,42

Excreatio, faucium propria 236,9. Excreandi difficultas, ſpirandi, & glutinoſum pus, operas tradunt mutuas in ægri perniciem 288,27

Excrementa omnia coctione craſſeſcunt 519,10. Excrementum craſſeſcere decet; morbo ad criſin progrediente 294,47. 577,40. Excrementa bilis & pituitæ, accuratè permixta, laudabilia 24,51. corruptæ ſunt partes de iis ex alimento reſiduæ, quæ ſolæ coctionem admiſerunt 570,38,39. communia, quadruplicia; vomitus, ſudores, vrinæ, deiectiones 487,23. propria morborum ſingulorum, eorum ἐπιφαινόμενα 487,26. Excrementum è flauo nigrum, vnde 57,7. 136,63. æruginoſum, quid denunciet 257,50. Excrementa fiunt glutinoſa in morbis acutis, à febrili ardore: in frigidis, à crudore 257,28. tenuia cruditate manent 519,11. mera, quænam & vnde 141,32. 257,21. 489,11,12. mera ſemper praua 489,10. quando intus cohibentur 498,27. mordacia intrò retrahuntur, ſiti venularum exhauſta 498,29. amurcoſa & nigra, ſemper praua 459,1. Excrementum in habitu corporis frigidum, contra naturam eſt febris acutæ 507,6. Excrementa quænam vlcerifica ſedis & inteſtinorum 42,7

Excretio ſalubritati corporis quænam accommodatiſſima 130,61. ſperabilis in iuuentute 79,8. excretionis futuræ, quænam opinionem faciunt 80,20. perfectæ præſidia tria 505,52. excretiones inſperatæ & inſuetum per iter, quas natura molitur & perficit, miraculo apponi ſolitæ 340,45. variæ ab eadem concuſſione 92, vlt. 477,20. excretionum omnium laus, per iuuentutem & pubertatem 89,10. criticarum quínam finis 316,47. excretio critica, vbinam votis reſpondet medici 505,42. excretionis quinam modus, criticus 230,16. excretione critica adimitur quod intus lædebat 514,24. excretio nulla, lege critica ſuſcipitur, quæ antè ſignificata non fuerit 166,12. nulla ſalutaris, initiis morborum 81,25. nulla, morborum initiis, imperio naturæ ſuſcipitur 40,15. nulla, quantumuis critica, poteſt videri ſalutaris, cùm vires effœtæ languent

178,63. 371,36. 554,30. excretiones, quales duce natura non fiunt 159,46. excretio omnis incommoda à perturbatione critica, mala eſt 24,39. omnis iniuſſa, duplex 6, 22. iniuſſa, quæ dominatu naturæ non regitur, quid denunciet 207,14. omnis praua, affectionis prauæ ſignum 284,42. 312,1. 500,22. ſymptomatica eſt, qua minimè vacuantur quæ vacuari prodeſſet 332,61. ſymptomatica, periculoſi morbi periculo adiicit 549,12. excretionem deſperatam quænam faciunt 21,35.

Exercitatio matutina, aluum deiicit 562,34. exercitatio eſt artuum; carnium cibus, & ſomnus viſcerum 404, 42,43. exercendi corpus & artus conſuetudo naturalis; interdiu 404,43.

Exolutio, quid propriè 476,19. propria hæmorrhagiæ profuſioris 213,12,18. exolutio & catoche exiſtere ſimul nequeunt 144,9. ἀντὶ τῆς νωθρότητος 476,25. exolutio & conuulſio, ἀσύστατα 485,26. exolutionem conuulſione tolli præſtat, quàm contrà 115,36. exolutio virium à conuulſionis contentione, cita & funeſta 232,22. corporis à bilioſo humore fieri nequit 52,60. ab exolutionibus cur dolores ceſſant 569,27,28. exolutio quæ dolorem ſoluit; ventrem humidiorem facit 569,20. & cur 569,33, &c. quænam peſſima atque mortifera 366,49. ſudorifica, fatalis ad exitium 453,54. exolutiones à rigore, cum cephalalgia; mortiferæ 33,56. 142,22. qui exoluuntur crebrò & fortiter, ſine cauſa manifeſta; vitam repentè finiunt 175,26. 372,10. 476,24.

ἡ ἕξις, oppoſita τῇ χύσει 320,49.

τῶν ἔξωθεν genera multa 368,9. τὰ ἔξωθεν omnia, diæta & ſpiritu quem ducendo viuimus, continentur 345,18. 368,20. τῶν ἔξωθεν magna vis ad morborum procreationem 345,17.

Experientia & iudicium, duo inueniendi iudicandíque propria inſtrumenta 411,10.

Expiratio & inſpiratio, contrariis editæ motibus 148, 44. 149,2. per expirationem, vaporis fumidi expurgatio 428,30. expirationis multùm properatæ & citæ, quænam cauſa 380,63.

Expurgationis & expuitionis ratio eadem 256,43. expurgatio ſera, nunquam medici & ægri votis reſpondet, in copia & expurgandi modo 286,4. tardior neque ſimplicem, neque perfectam criſin edit 259,28.

Extenuatio primùm cutim relaxat, poſtea verò diſtendit 278,47. 320,5. extenuationis ſignum quodnam 20,3. extenuationem inchoatam denunciat laxitas cum pallore 278,46. abſolutam denunciat tenſio 278,46. extenuationis abſolutæ ſignum, facies cadaueroſa 325,10. perfectæ ſigna in pallore ac rigida tenſione 323,50. perfectæ ſignum, digitorum aſperitas 278,47. extenuata breui tempore corpora, confeſtim reficienda 320,4. 349,43. extenuata longo tempore corpora, ſenſim reficienda 320,4. 349,43.

Exteriora, quæ 64,9. extimorum cita in vtrunque mutatio; praua 30,53.

F

FABRICATIONIS humanæ fundamenta tria 146, 64.

Facies, nitidior & ſplendidior facta à matutina exercitatione 562,34. ægroti, prima omnium venit ſub aſpectum medici 120,24. ægroti, bene valentium ſimilis eſſe debet, & ſui potiſſimùm 120,24. Faciei cita & ſtabilis mutatio in morbis acutis, vnde 121,3,4. facies pleuritici, quare plena mœroris 254,46, &c. vnde macreſcit 121,11, &c. rubore ſuffuſa, vnde 77,13. faciei rubori ſaturato, ſi caperatio frontis accedat; prauum 567,53. facies rutila, ſignum plethoræ cephalicæ æſtuantis 90,64. pallida collapsáque, vnde 121,27. egregiè colorata & vultuoſa, peſtifera 122,23. 254,52. 348,63. 567,52. vultuoſa, certiſſimum ſignum melancholiæ 122,47. cadaueroſa, quænam 121,51. ex fugacibus cauſis, vno die finitur 135,14. prima morbi periodo; funeſta 121,22. mortifera 120,60. faciei cadaueroſæ contraria, ſucci plena atque decora 121,9. corruptio, idem quod cadaueroſa facies 121,5. in facie potiſſimùm cernitur morticinæ naturæ ſignificatio 121,19.

Facultates tres in noſtris corporibus ex totidem principiis 321,56. 146, vlt. facultatum trium mutua συντιμωρία 147,3. facultates vegetæ, bene conſtitutis viſceribus 94, vlt. facultatum effœtæ vires, vnde 94,62. læſarum caſus, grauiores quàm inſtrumentorum 116,20. 366,51. facultates quò plures in vitio ſunt, eò res ægri peiùs eunt 8,27. 108,63. 146,1. 548,61. facultas afficitur læſo principio 180,34. perditur, virtutis & roboris exolutione 322, 8. facultatis perditæ ſymptoma, vatuitas actionis 322,9. facultas hepatis, nutritia 321,57. auctrix & nutrix, eadem 421,15. facultatis nutritiæ perditio, mortifera 321,57. naturalis exolutionem confirmat diarrhœa, extenuato pridem, ſponte nunc nata 572,41. facultate coctrice ceſſante, fit excretio proluuiei rubræ 323,14. facultas cordis, viuifica 321,57. facultatis viuificæ perditio à phthiſi, mortifera 321,58. vitalis exolutionem confirmat vocis carentia, extenuato pridem, ſponte nunc nata 572,42. facultas cerebri, animalis 321,57. facultatis animalis exolutionem confirmat tremor, extenuato pridem, ſponte nunc natus 572,42.

Fæces, excrementa alui propria 558,62. in craſſiore inteſtino ſtabulantur 355,45. pridianas, ſingulis diebus excernit qui valet, aut valere debet 546,16,17. ſæpe ab ardore iecoris conglobatur in ſimilitudinem pilularum veruecinarum 558,62.

Famem caninam potio meri exoluit & ſanat 351,53.

Fanatici ex phreniticis, vnde 56,7. homines, ab atra bile ex flaua 206,38. propriè, ex mania melancholica 378, 44. qui cum immanitate contremiſcunt, proximè abſunt à morte 51,9. fanaticorum immanitas, in quibus cernitur 49,40.

Faſtidioſi ἀνέμετοι, periculoſiùs multò ægrotant quàm ναυτιώδεις 493,50. faſtidioſis vigilibus, ferè ſub aurem tumores aſſurgunt 497,42.

Fatuitas quæ in icterum cadit, praua 386,19.

Fauces, quid 235,19. per fauces itur partim ad gulam, partim ad guttur 469,64. faucium æqualitas & ſtrangulatus, quid ſignificent 160,23. irritamenta ſatis moleſta, parotidas eructant, aut adæquant 154,31. eryſipelas, ſi nulla lege critica euaneſcit, funeſtum 236,15. in faucium inflammatione δύσκριτα καὶ δύσσημα, quænam 117,57. aſperitas, inflammationis conſectaria 156,4. fauces exulceratæ in febre, cum alio ſigno difficili; periculoſum 161,3. faucibus in laryngem tranſitus quínam mortiferus 117,58.

Febris, à corde 139,31. vnde excitatur 511,29. febres in venis ſunt 509,15. 546,59. febris ibi accenditur, vbi caloris vitalis domicilium 299,4,5. focum habet, vbi fons eſt vrinæ 511,28. febres, poſitæ in domicilio τῆς συῤῥοῆς καὶ τῶν συγκεχυμένων 511,33. febrium ὕπαρξις in quibus conſiſtit 239,8. febris, ſine pepaſmo non exoluitur, niſi ſit δυσθεράπευτη 521,40. febrium aliæ ad manum mordaces, aliæ mites 132,63. 252,59. 473,48. febres, quibus ad concoctionem longo eſt opus tempore, vnde naſcuntur 528,15,16. iiſdem numero diebus iudicantur, quibus homines intereunt aut exoluuntur morbo 282,53. 450,46. eodem ipſo die exoluuntur, quo rigor in iis cietur 65,5. 470,35. quænam periodicè aut criticè abeunt, quoties in iis rigor cietur 298,63. febrium propria ἐπιφαινόμενα, vrinæ 513,50. 546,59. quæ citò bona, citam ipſarum dimiſſionem oſtendunt 513,50. criſes omnes ſuſcipiuntur, naturæ & morbi inſultu 439,30. criſes ſecundæ, à pepaſmo 439,31. ſiniſtræ, à cruditate ac feritate maligna humorum 439,31. criſis aſſidua fit εἴσω; excepta febre ardente 483,50. critici ſeptenarij 439,28. febris propria & vera diſceſſio, quænam 283,41. febres quibuſcunque non critica lege quieſcunt, poſtliminio reuertuntur 68,40. die critico non quieſcentes, reuertuntur 45,41. pepaſmo & proritatione carentes, criſes non habent 43,18. vnde renaſcuntur 342,51. quænam relapſus non habent 46,8. febrium initiis, criſis nulla ſperabilis 47,21. initiis, oppreſſionis ſumma omnia 84,1. initio, ſi cui bilis atra ſurſum deorsúmve exeat; mortiferè ægrotat 39,53. inſidioſa leuatio, ſine ſignis leuationis 29,29. febris, πολέμιον καὶ κτεῖνον 227,54. febrilis calor, bilis parens 551,40. ardor, maximè infirmum facit corpus 554,28. ardoris quænam incommoda 278,41, &c. febrium ardoris eſt, omnia corrumpere & putrefacere 570, 41. febris, bilem gignit ex pingui 515,56. febris & bilis generatio mutua 422,46,62,63. in febre, magna vis ciendi catarrhum 128,37. febris & catarrhi è capite, mutua συντιμωρία 518,47,48. conſenſus vbi cernitur 62,48. febris dum viget, fruſtra humoris in parte aliqua ſuſcipitur concoctio 261,3. dono nullus fit pepaſmus 299,9. dono, ſuppuratio non fit 299,8. febres quæ à ſuppurato quieſcunt, ſudatiunculam multæ habent 296,50. febris, quomodo dolorem exoluit 325,64. ægrum quomodo exercet grauiùs

tet grauiùs 45,12. iis est exacerbata, quos super spuman-
tibus deiectionibus inuadit coma 577, in febribus, ma-
lum quod circa ventrem est incendium 34, 10. febris &
inflammatio viscerum hypochondriacorum, mutuas tra-
dunt operas in perniciem ægri; & quomodo 19, 14, &c.
febris & vomitus biliosi conspiratio mutua in vtriusque
causam & incrementum 494, 53, 54. quædam σωτιμωρία
in ægri perniciem 494,50. febris adaucta, vomitibus cre-
bra est biliosis 494, 51. calamitosa vis, in quibus cerni-
tur 130, 14. è malis orta, grauissima infert mala 469, 1.
symptoma inseparabile inflammationis systrophicæ 269,
13.410,27. in angina, vnde 239, vlt. cerebri vulnerati,
vnde 410,26. ab inflammato cerebro, quænam maleficia
410,30. exorta in phlegmone tromatis, vbi salubris 369,
39. vbi periculo adiicit 369, 25, 39. exorta in tromate,
post 7. diem, æstate; post 14. hyeme; ad interitum fatalis
369, 19. quomodo à vesica inflammata 357, 9. febrium
quænam commoda in melancholicis qui euasere fanatici
377,27,&c. febris superueniens, conuulsionem sanat 194,
1. 225, 4. 227, 59. 466,60. quænam conuulsionem sanat
61,5.157,4.221,48.358,2.373,51. oborta, æquè benignè fa-
cit conuulsificæ tensioni, atque apoplecticæ laxitati 373,39.
febrem superuenire conuulsioni, melius, quàm contrà 117,
11.129,53.227,58. febris superueniens, hypochondriorum
dolores sine inflammatione, exoluit 19,11.325,44. in fe-
bribus, quibus hypochondrium non est molle, cum faciei
rubore; effluente maribus sanguine, conualescunt 565,39.
febres ex hypochondriorum doloribus; terrificæ 130,16.
163,vlt. 174,7.180,2. 196,64. 325,49. quæ ex aluinis do-
loribus nascuntur, terrificæ 180, 3. febris nata ex aluo li-
quida, intempestiuè cohibita; pessima 469,9. in febribus,
aluo inflata, si flatus exitum non habeat; malum 26, 23.
210, 22. febres quæ superueniunt bubonibus omnes, præ-
ter ephemeras, prauæ 42,64. febrem superuenire buboni
præstat, quàm bubonem febri, in peste ac lue venerea 43,2.
febres quænam veniunt, calcaneo perfracto 17,58. 422,34.
cum vertigine tenebricosa coniuncta, fuerintne ilei, nécne;
mortiferæ 58,34. febri conuulsio finem imponit 70,59.
84,38. febris, è malis nascitur, quando superuenit chole-
ræ 469, 3. eximiæ tantùm phlegmones iecorariæ sym-
ptoma 179,36. in nulla discessione, crebrò exortus rigor,
& ægro pridem infirmo; periculum mortis infert 470,
44. periculosæ periculo non minus adiicitur de prauis
deiectionibus, quàm de vrinis prauis 545, 11. à febribus
quínam morbi iuuantur aut curantur 365, 24. in febre
surditas aluum sistit 208,45.460,45.495,28.498,33.562,41.
tremorem ciet, humoris è venis ad neruos μετάστασις 467,
23. interdum varias reddi vrinas; longi est morbi 541,
vlt. mitioribus vrina genituralis, de albuminea pituita
518,37. acrisiæ, diuturnitatis quidem sunt causæ, non ta-
men funestæ 43, 13. sine febre, nihil suppurabile 299,8.
in febre deiectio prærubra, delirium portendit 567,56,57.
conuulsio terrifica 16, 44. 16, 58. conuulsio non semper
desperata 16,60. à conuulsione seriùs incidente, mors in
propinquo ostenditur 466, 61. crurum dolores terrifici
240,29. expurgationes liuidæ, nigræ, biliosæ, cruentæ;
omnes omnino malæ 257,14. fandi impotentia mala 20,
37. cum febre quibus vox hæret post acrisiam, tremuli
moriuntur 142,41. in febre, manuum ac pedum labores
terrifici 16,44. à febre, grauis omnis iactatio sine vomi-
tu nauseabunda 493, 56. & sine febre 493, 57. nihil salu-
bre expectãdum, nisi ad eos morbos qui vel à frigore sim-
plici enascuntur, vel cum humore crudo 377, 34. à febre
& segnicie veternosa periclitatur animus 401, 17. in fe-
bre, abscessuum signa, si ex animo medici non fluunt, pra-
ua 80,11. cardiogmus malus 34,11. ardor ventris ingens,
cum cardiogmo; malus 26, 7. palpitatio ventris, insani-
am facit 184,51.402,9. qui contremiscunt, non sunt apud
se 224,44. causæ funestæ quot & quæ 65, 8. à febre ca-
lamitosius nihil esse potest colliquamento 554, 6. in fe-
bribus, quæ cum dolore micant in collo venæ, dysenteriæ
habent euentum 69, 11. quæ liuent, mortem significant
breui venturam 38, 44. à genuum dolore, leuatio nulla
sperabilis 16, 45. surarum dolores mentem præcipitant
16,50. terrifica irruptio doloris à femore sursum 16,45.
strangulari repentè, nec deglutire posse, sine tumore; ma-
lum 161, 39. febres ἀχλυώδεις, quænam 21,37. comato-
sæ, malæ 27,55. κακόχως ingrauescentes, malæ 27,56. fe-
bricula cum comate & capitis dolore; mortifera 566, 23.
febres acutę, celeriter, vehementer, & continenter mouen-
tur 64,7.107,16. 228,15. 403,20. 478,20. 508,32.523,61.
vnde ortum habent 369, 2. 508, 33. in venis & visceribus
69,53.490,58. febris acuta & causus, vt differant 119,34.
febris acutæ materia quænam 64,47. febris acutæ & ter-
tianæ materia eadem 483,48.535,25. febris acuta & tertia-
na, motuum differentia distinguuntur 483, 48. febris
acutæ crisis, 14. dies 74, 29. iuuenibus, per hæmorrhagi-
am: senibus, per dysenteriam 345, 3. febris acuta præ-
grandis, citam crisin adfert, salutis vel interitus 30, 31. fe-
bris acutę insigni ęstu par est totam corporis compaginem
& humores incandescere 507,6,7. febrium acutarum ini-
tiis paroxysmi remissiores 53,25. febres acutæ, solo curan-
tur pepasmo 508, 35. febris acuta, apoplexiæ mox affutu-
ræ causam & occasionem præripit 369, 45. ab hepate ex-
hausto & tosto 329,45. febris acutæ paroxysmi, meliores
diebus imparibus quàm paribus 206, vlt. paroxysmi, qui
paribus diebus cientur; mali 44, vlt. à febre acuta, inter-
missionis experte, motus introrsum cientur 483, 47. in
febre acuta omni, corpus quodnam salubre 393, 35. nihil
laudabilius pepasmo 239, 13. à febribus acutis quínam
morbi iuuentur 369, 42. in febribus acutis, residendi cu-
piditas affectata 403,22. sanguinis bile perfusi regnum
109, 51. 195, 19. cum anxitudine sudor miliaris exudans;
periculosum 32, 59. febrium acutarum funesta sympto-
mata, quænam 40,35. in febre acuta, liuor digitorum &
pedum, semper apparet ad mortem citò venturam 395,55.
febris acuta vnde cietur frigidus sudor, mortifera 507,20.
conuulsifica, monstri similis 61,4. vnde accenditur in ma-
xilla luxata 510, 23,24. febrium acutarum incendio, cita
caloris natiui extinctio 507,15. in febre acuta, foris pari-
ter, atque intus, calescunt eximiè quos occupauit 402,30,
37. rigor criticus, semel tantùm cietur ad crisin: nec re-
cipit τὸ ἐπιῤῥιγοῦν 475, 55, 56. manuum ac pedum rubores
funesti 37,33. bilem gigni synceram, non nouum 232,7.
510,24. 618, 20. 547,60. à febribus peracutis tum adeps
liquitur, tum caro tenera & recèns coacta, tum sanguis ipse
assatur 518, 21,22. febris ardens, quænam 71,12. vnde
527,19,&c. inter acutas eximia 74,3.507,11.527,19. fe-
bris ardentis vbi focus 43,7. 72,17.513,63. febris ardens,
inflammati cerebri sæpe consectaria 88, 13. non rarò in
cerebro focum habet 49,7,10. aliquando raptis ichoribus
à venis 432,6. in tempestate austrina 36,6. rigore super-
ueniente, exoluitur 46, 41. febrium ardentium, quínam
humor morbificus 217, 28. crisis propria, per plenam &
liberam excretionem 74, 4. vis quomodo mitescit 32,
48. in febre ardente, non semper in promptu est triplex
opportunitas τῆς θύραας 73,63. rigor criticus, non nisi co-
hibita sponte vrina, cietur 529, 60. semel tantùm cietur
ad hæmorrhagiam vel ad sudorem rigor criticus 529, 59.
in febribus ardentissimis phlebotomia animi deliquium
attingens, totum repentè habitum refrigerat, febrémque
extinguit 569,36,37. febris ardentis initio rigere, qualita-
tis malignæ proprium 46, 41. febres ardentes, peruren-
tes & malignæ cùm sint, partes extimas non accendunt si-
militer vt mansuetæ 537, 55, 56. febrium ardentium quæ-
nam incommoda 71, 13, 50. 132,32. symptoma eximium;
perfrigerari 537,55. febres ardentes, symptomatis phreni-
ticis potiùs replentur quàm comatosis 36,4. febrium ar-
dentium tremores, delirio soluuntur 72, 5, 23. febris ar-
denter acuta, circa initia facit oculos concauos, collapsa
tempora, & nares acutas 320, 2. nata ex alui dolore; pe-
stifera 498, 32. in febre ardente si aluus profusè feratur;
mortiferum 71,2.184,34. febricitantes ardenter, quínam
73, 6. febricitantibus ardenter, caput ex euentu afficitur
48, 63. febris perurens, citam mortem adfert 134, 37.
continua, quænam 64,41. febris continuæ focus vbi 64,
52. febrium continuarum & acutarum crisis, 14. die 439,
43. febris continuæ symptomata, totidem morbi 85,59.
febres continuæ diuturnæ, relapsibus & abscessibus crebræ
79,56. abscessus faciunt per materiæ decubitum 180,24.
continuæ, tertio quoque die ingrauescentes, supra modum
periculosæ 64,32.68,63. 253,7. quæ tertio quoque die ex-
acerbantur; aut sunt tritæophyæ, aut hemitritæi 64, 60.
188, 36. à febre continua periculum est mentis perculsæ
448, 52. febris non discedens, & rigor crebrò citatus,
ægro iam infirmo; lethalis 284,33. febri non desinenti si
rigor superueniat, mortiferus 44,19. in febribus quarum
discessio nulla est, intus ardere, & foris frigere atque sitire;
mortiferum 392, 15. febrium diuturnitas, vnde 528,15.
febres cur longæ 465, 51. febrium diuturnarum materia

craſſior 78, 51. febres ex acerbis doloribus natæ, diuturnæ 43,31. in Febre diuturna, nauſeabunda proritatio, ſcreatu finiens; mala 34,1. 493,5. 494, 44. in Febribus longis, exiguis, & erraticis; vrinæ tenues meiendo emiſſæ; lienoſæ 541,22. Febres quibus ſunt longæ; iis tumores ad articulos, aut dolores exoriuntur 528,14. Febres quænam erraticæ 530,34,53,54. Febris erratica, ſola degenerat in quartanam 535, 29, 30. Febres erraticæ, ex incertis paroxyſmis 533,46. inordinatos ac certo typo carentes habent paroxyſmos particulares 530,36. ex Febrium erraticarum paroxyſmis incertis, certæ naſcuntur quartanæ 533,46. inter Febres erraticas, continuarum longarum proprij abſceſſus 530,51. in Febribus erraticis quæ nigræ ſunt nubeculæ, quartanas denunciant 530,29. 533,31. Febris eſſentialis, quæ ipſa per ſe exiſtit 485,33. in Febribus eſſentialibus rigores critici & periodici, exoriuntur à vaſis 255,36. rigores ſymptomatici, ab vlceribus exoriuntur 255,37. Febris hecticæ atque tabificę ſignũ ſyllogiſticũ, manuum digitos extremos exaſperari 278,39. Febres horriferæ, continuæ & intermittentes 277, 44. Febris horrifera continua, hemitritæus ibid. horrifera intermittens, quartana ibid. in Febre horrifera, ſæpe & multùm ſudore diffluentes, miſerandi 9,2. Febres μὴ διαλείποντες, quæ 19,50. Febris intermiſſionis particeps, ſpei plena 64,39. intermiſſionis expers, omnino mortifera 64, 38. Febrium intermittentium paroxyſmi quomodo miteſcunt 32,48. rigor periodicus, nihil aliud niſi paroxyſmum denunciat 475,53. longiorum mutatio eſt in quartanam 180, 24. 528, 31. Febris intermittentis in continuam tranſitus, periculoſiſſimus. 85, 56. Febris laborioſa, malignæ & multiplicis cacochymiæ particeps 22,4. Febres laborioſæ, ſingultuoſæ, cum catoche; malignæ 26, vlt. 27, 1. cur dictæ κοπιώδεις 486, 7. κοπιώδεις cur horrendæ 21,25. Febrium κοπιωδέων, genera duo 21,19. Febres κοπιώδεις, quænam in vetuſtatem incidunt 21,22. Febris κοπιώδους cuiuſnam difficillima curatio 21,33. Febre laborioſa laborantibus, ad articulos & maxillas abſceſſus expectandi 69, vlt. 497, vlt. Febris lenta & longa, partium eſt exolutarum, & inde humoris morbifici 465,52,53. lipyria, inter acutas eximia 507, 11. Febris lipyriæ materia bilioſa, vbi habet focum 66,53. Febris lipyria, malignâ cacochimiâ, proximè ad peſtilentem accedit 66,37. in Febre lipyria, non eſt caloris æqualitas 392, 45. Febris lipyria, interiora perurit, exteriora ne modicè quidem calefacit 173,30. 402,39. Febris lipyriæ cõſectarium frigus extimorum 66,50. Eebres lipyriæ, non niſi ſuperueniẽte cholera, exoluuntur 66,32. 67,17. 77,40. 468,58. Febris lipyria, quando maximè mortifera 67, 14. Febres malignæ, vnde 385,11. 498,31. ex hypochondriorum dolore 18,12. inter Febres erraticas, intermittentium diuturnarum propria μετάπτωσις in quartanam 530,51,52. Febres manſuetæ, totum corpus incendunt æqualiter 537, 56. Febris quartana, omnium vetuſtiſſima 332,18. quare longiſſima, hyberna præſertim 167, 30. Febres quartanæ hybernæ, nonnunquam in acutas tranſeunt 85, 52. autumnales; longæ 414,56. æſtiuæ; breues ibid. Febrium quartanarum ἐπισημασία certa, periodicus horror ac typicus 533,47. Febris quartanæ horror, paroxyſmi diſceſſionis prænuncius 196,18. Febris quartana, ſanat epilepſiam 64,42. 129,51. 227, 59. Febre quartana ſuperueniente; magno morbo correpti, liberantur 271,54. in Febre quartana, temerè purgationibus opera datur 46. 44. Febris rigorifera, tertiana exacta 529,62. Febres ſingultuoſæ, quænam 27,4. vnde 27, 21. exitioſæ 27, 20. Febris ſymptomatica, quando naſcitur 19,1. continuò vaneſcit, vt morbus vnde venit exoluitur 387,62. Febriũ ſymptomaticarũ ortus, non niſi ex magnis morbis 357,8. Febris tabificæ ardore, partes linquũtur 278,18. Febris tertiana exquiſita, quinque, aut ſeptem periodis, aut nouem ad ſummum, iudicatur 80,59. à Febre tertiana, motus cientur extrorſum 483,48. Febris tertiana, adoleſcentes facit incrementis augeſcere 129,52. Febrium tertianarum exactarum ἐπισημασία certa, rigor 533, 47,48. criſis 13. die 439,43. Febris tertiana exacta, citæ eſt criſis, & nullius periculi 64,43. exhaurit & ſiſtit catarrhum 129, 51. Febres tertianæ exactæ cient rigores de bilioſo humore ad cutim expreſſo ἐκ τῶν ἀγγείων 533, 33,34. erraticæ, ſolæ in quartanas tranſeunt 533,43. horriferæ, erraticæ 533,36. horriferæ nothæ 533,33. Febrium tertianarum notharum materia, permixtione bilis & pituitæ conſtat 533, 34, 35. in Febribus tertianis horriferis cum velut nubeculæ nigræ ſunt; incertum horrorem denunciant 533,23. Febris hemitritæa, propriè φρικώδης 8,53. 186,29. 196,17. 533,39. horrifera, nunquam intermittit 533,39,40. Febres hemitritæi, continenter in acutius ductæ 64,60. 188,36. exacerbationes habẽt horriferas atque ſtatas 15, 30. inter omnes maximè mortiferæ 65, 2. Febres tritæophyæ, vnde naſcuntur 15,39. cacochymiæ multiplicis vitio & corruptione accenduntur. 23,2. qualiter malignæ 20,21. quomodo erraticæ 23,22. natura ſunt περιτταί 22,63. Febrium tritæophyarum περιττότης in ἀρτιασμόν, vnde 45, 6. Febres tritæophyæ, quæ, per initia, imparibus paroxyſmos habent, aut diuturnitatem morbi indicant, aut peſſimam criſin ſexto die venturam 23,46. intermiſſionis expertes, tertio die ingraueſcentes, ſine rigore periodico 15, 28. non tranſeunt in quartanas 533, 41, 42. Febris tritæophyæ medius curſus, qui 23, 29. Febres tritæophyæ, faſtidioſæ, terrificæ 20,19. fœliciter paribus diebus iudicari non poſſunt 23,36. nullas exacerbationes habẽt, aut certè incertas 15,30. perpetuò in peius accreſcentes 188,35. Febris tritæophyæ particularis periodus, quot horis abſoluitur 23,30. Febres tritæophyæ, periodorũ particularium paroxyſmos habent diebus imparibus 23,35. erraticæ, in pares mutatæ, contumaces 45,3. 64,45. 253,51. 530,45. Febres tritæophyæ, ſemper in paroxyſmis aliquid mali adferunt 253, 8. Febrium tritæophyarum paroxyſmi erratici 15,33. rigores inordinati & erratici 15,38. incerti rigores, valde maligni, cur 15,42. incerti rigores qui medio febris curſu exacerbantur; terrifici 23,28. 205,46. 530,43. calamitas in quibus conſiſtit 41,50. Febris tritæophyæ periculo defuncti multi, quibus conuerſio facta eſt ad ſtrangurioſam vrinam 505,27

Femoris articulus cum tibia, per ginglymum 424,16. cum iſchio, per enarthrωſin ibid. in Femoribus nerui craſſiores quàm alibi 424,14

Ferini nomine quænam continentur 353,31,32

Fernelij opinio de calculo 360,1,&c.

Ferocitas, quid 48,10. 49, 27. prima inter omnia perturbationum genera 48, 25. in quod delirij genus cadit 48, 27. phreniticam affectionem denunciat 48,39

Ferula 413,42

Figura omnis teres atque rotunda, ægriùs conſiſtit loco, quàm plana 399,43. Figuræ leuantes, quænam 361,30

Finditur quicquid, idem contunditur 406,29. 411,36

Fiſſuræ à quibus telis, oſſibus inferuntur 412, 30,31. fiſſura vbi cernitur 411, 37. in fiſſura longiùs excurrit rima, quàm vbi telum inſederit 411,25,37. 412,24,63. fiſſura, ſuturæ impreſſa, non niſi à ſciente animaduerti poteſt 412,9. fiſſuræ, quæ vel in ſuturam incidit, vel proximè ipſam, inuentio difficillima 411, 7, 43, 56. ad ſuturam curatio temeraria, non rarò αὐτὸ τὸ κτεῖνον 411,56. fiſſuram inueniendi difficultas, non rarò interitus cauſa, & quomodo 411,53. fiſſuræ non aſpectabilis nec tractabilis, dubitatio, quomodo tollenda 412, 52, &c. de fiſſura non inuenta, cùm ea ſubeſt alibi quàm in oſſe percuſſo; medici excuſatio accipienda 413, 1. fiſſura neglecta, aut perfunctoriè ac negligenter quęſita, non priùs apparet, quàm ſigna ediderit mortis in propinquo 414, 33. fiſſura eſt occulta, vel ſede ipſa, vel rimæ idea 414,47. fiſſuræ cauſæ funeſtæ, corruptio & inflammatio 414,37

Fiſtula, quid 265,35, &c. fiſtulæ vnde dictæ 431,22. fiſtularum origo, phyma, vel aliud quoduis vlcus malè curatum 431,24. fiſtula à ſumma humoris feritate & acrimonia 431,26. fiſtulæ, aliter eſſe non poſſunt, niſi cauæ 431,43. quænam faciliùs ſaneſcunt 432,26. quænam moleſtiſſimæ 430,59. cur moleſtiſſimæ 431,17, &c. quo pacto cuniculoſæ 431,48, &c. vlcerum quæ inconſpectu ſunt, velut principes ac reginæ 431, 3. fiſtula aliquando pro incolumi puris ductu 431, 9, 16. naturam retinet carcinomatis, nata ab atra bile 431,29. continẽter diffluit, vel proprio vitio, vel alieno 431,58,60. fiſtulæ contumacis, quodnam certum ἐπιφαινόμενον 431, 57. contumacis & ſaniei ferinæ documentum, caruncula fungoſa 432,25. in quanam parte faciliùs naſcitur caruncula 432,23. è fiſtula, nimio ichore imbuta, & in ore ſuo vlcerata, caruncula aſſurgit 432, 19. fiſtularum in ano, quænam cauſa 431,24,25. curatio 432,30, &c.

Flammam ſudore accendi, monſtro ſimile 32,47

Flatus, quid 397,26. ſine flatu non eſt humidi circumtentio 551, 2. flatuum in inteſtinis parens, cruditas 329,5. 389,8. 397,29. flatus ſonorus in auribus, vnde 71, 53. flatuum in ventre permanſio, vnde 329, 6. flatus aluini, nutricatus œconomiam cuiuſmodi ſit, oſtendunt 397,19, &c. flatuum aluinorum triplex omnino idea, σιγώδης, ψοφώδης, καὶ τρυσμώδης 397,41. excluſio abſque ſono & ſtrepitu; optima 397, 10, 45. flatum cum ſono tranſire, melius quàm ſurſum reuolui 397,11. flatus ſonori ægro traiectu, vexantur ægri 397,61. flatuum interceptio nulla, diſpoſitionem infert imflammatoriam 179,44. 184,61. 207,51. 291,49,58. flatus tranſlatio nulla, inflammatoriam parit affectionem 291,58. à flatibus aluinis ſubſiſtẽtibus, tormina ſæua 397,52. flatus reuoluti, foras non exeunt ſed intus lædunt atque ſubſiſtũt 397,50. cur ſubſiſtunt 397, 51. vnde traiiciuntur infrà, & ſine ſonitu excluduntur 397, 47. infrà traiecti, quantumuis ægrè & inconſideratè, cum ſono; incommoda multò minora, quàm reuoluti ſurſum 397,55.

Fluxionis concitatæ fons & origo, caput & cerebrum 157,30. fluxiones in ſuperam aluum, ſuppurant intra viginti dies 236,24

Fœtus tota grauiditate, velut ſedendo, in aluo delituit 476, vlt. dum manet in vtero, puriſſimi ſanguinis portionem ſibi attrahit 441,37. alimenti ne micam quidem capeſcit ex aluo 441,35. fœtus in vtero nutritio & accretio, repletionem vaſorum eſſe non ſinit à menſtruis 485, 62. genium defraudat, commeatus paupertas in fœta 459,47, per venas maternas reſpirat 451,50. ſuſpenſio ex allantoide vacua, vinculorum vteri ruptionem adfert 442,1. in partu, cùm foras viam affectet, ſeſe extendit 476, vlt. facilis excluſio à concuſſione, quando eſt grauitas grauiditatis affectæ 459, 28. ſimulatque venit in lucem, fæce aluus tranſmittitur 441,36. fœtum excutit ſternutatio, cùm piger eſt in exeundo 468,62. in fœtu eſſe τὴν οὔρησιν, nullam autem ὑποχώρησιν 441,34. fœtus, deiectionum maternarum fœtore offenditur 458, 46. mares cur dextro vteri ſinu gignantur, & gerantur 203, 57. fœtum peiùs habet quàm matrem, materna dyſpnœa parua & frequens, & quare 451, 51. fœtus, non vitalis potiùs ſeptimeſtri partu quàm octimeſtri, ſi partio nouimeſtris ipſum manebat 446, 39. octimeſtris, cur non vitalis 446,12,13,34. leui de cauſa abortio eſſe ſolet 470, 5. ex fœtu abortiuo, purgamenta liberaliter non eunt 443,32. in fœtu abortiuo, nihil votis reſpondet parentum & medicorum 443,25. vita non ſperabilis 445,59. ad fœturam vnà funditur cum ſemine alimentum 454,38

Fons idem multos fundit riuulos 337,2

Forma ſe extẽdit ad materiam quæ applicatur 421,20. à corrupto abeſt 557,57. vna in viuente, qua vnũ eſt 421,6

Fotus, pulmonem exſiccat, & ſuppuratũ accerſit 281,53

Fracturæ ampliores, minùs periculoſæ quàm exiles & minùs anguſtæ 408,18. fracturarum differentiæ quatuor, ἡ ἕδρα, ἡ φλάσις, ἡ ῥώγμη, ἡ εἴσω ἐσφλάσις 106, 3. medicina omnis, quò ſpectat 417,59

φρικώδεις, iidem qui morbo acuto correpti 8, vlt. 9,11

Frigus & calor, præter cætera, in partibus ſentiuntur 31, 12. frigoris propriũ, partes in mouendo pigras & ſegnes reddere 137,31. 172,62. frigus vel criticum, vel periodicum, vel ſymptomaticum 391, 48, 49. cum metu & mœrore, immeritò conuulſione finitur 5, 19. ex rigore non incaleſcens; malum 202, 42. 471, 43. quodnam peius iactatione non iudicante 24,20. cum rigida cute & artubus; funeſtum 4,30. extimorum, calamitoſius quàm totius corporis 2,39. partium extimarum, febriũ acutarum ſymptoma malum 30, 59. comes febrium ardentium & lipyriarum 1, vlt. in morbis acutis; graue malum 392,16. ſignum mortiferæ inflammationis proprium 30,61. mortis eſt propinquæ 391,60. cum liuore coniunctum, cùm in propinquo mors eſt 276, 51. eximium ex hæmorrhagia critica, lethale 389, 34. cum ſudore ſi cui purgationi redundanti adueniat; funeſtum 501,31. poſteriorum, conuulſificum 13,45. 24,61. 48,45. 131, 45. 534, 24. ſymptomaticum, duplex 391, 50, &c. torpidum, duplex 389, 20, 21. ad frigus torpidum neutrum, bene fit à phlebotomia 371,46. 389, 18, 21, 34. ex frigore, ſuppreſſio vrinæ peſtifera 5,50. frigidum, neruis inimicum & necat 227,45. frigidum perimit omnia quæ ſunt à calido 330,6

Frontem contrahi, in facie vultuoſa, phreniticum 122, 24. 348,63. frons ſola inter caluariæ partes, inflammationi expoſita 106, 13. 406, vlt. ad frontis arcendam inflammationem, repellentibus interdicendum 212, 21, fronte pertuſa mortiferè, vitam finiet ſauciatus, 14. die 406,40.

Fuliginoſi coloris quænam cauſa 260, 18. 288, 48. fuliginoſum, multùm differens à nigro 260,17. fuliginoſa lingua, læuis 260, 19. à fuligine, ſuperficies tantùm fucatur 260,17. 288,46

Fundus, vnde 65,43. 188,27

Furor, quid 496, vlt. à melancholico ſanguine 40,9. furioſi, quínam 381, 20, 29. furibundis, hæmorrhoides aut varices, propè iam alienato cerebro, nihil prodeſſent 381,44

Fuſcum, in propinquo eſt nigri 526,35,36

G

GALENVS vbicunque ingenium exercuit, in eo reliquorum mentes oportet conquieſcere 570,61. cogitationes ſuas cur literis mandauit 18,19. cenſor acrior prorrheticorum 18,31. Galeni eruditio ſingularis in explicatione prorrheticorum 18,29. Galenus, ex Coacis multos flores collegit 293,54. Coacis & prorrhetico bellum indixit 305,5. Galeni pertinacia in deroganda fide Coacarum prognωſεωn 293,54. iudicium de craſſeſcentibus excrementis 24,58. iudicium περὶ τῆς ἄσης ἀνεμέτε 4,3. opinio de febre maligna ex hypochondrij dolore 18,36, &c. ſcitum de bilis effuſione 10,4. Galenus inter ἀδυναμίαν & ἔκλυσιν, nihil intereſſe putat 33,53. negat aërem dici θολερόν, ſed errat 30,47. ἀναθερμαίνεσθαι interpretarur ἀναπυρέττειν 2,37. vt interpretatur κακοηθεία 16, 54. negat vllum delirium, ferocitate editum, fieri cauſa febris 49,49. τὸ εἰρύαται, quomodo interpretatur 20,1. qualiter ait maniam gigni poſſe ab humore melancholico 40,4. ὄμματος κατάκλασιν interpretatur τὴν βλεφάρων διαστροφὴν 127, 48. vt interpretatur τὸ παραλόγως 14,9. negat ex peripneumonia oriri abſceſſus, cùm bilioſus eſt humor 266,25. vt interpretatur τὸ φλέγμα 59, 37. vt explicat verbum προεξαδυναμίας 13, 16. Galeni de vrina iudicium 112,57. Galenus negat ex vrinarum ſignis, quippiam certò ad delirium apparere 18,3. Galeno qui ἄναυδος & ἄφωνος 20, 41, 42. τῆς ἀκρισίας quæ cauſa 39, 46. delirium & catoche, non ἀσύστατα 90,50. τὰ ἐκθύματα, quid, & vnde 63,43. quid, τὸ ἐπιεικῶς 53, 14. garrulitas in morbis, eſt phrenitica 12,15. quid ſignificet, hypochondrij tractabilis tenſio ὑπολαπαρός 19,29. ἴλιγγος, quid 58,41. τὸ λύζειν, quid 96, 17. ἡ μώρωσις, ἀντὶ τῆς νωθρότητος, vbi 113, 24. parotidum dolorificarum cauſæ, quæ 114, 31. Galenus τὰ φλυζάκια vt interpreterur 63, 35. Galeno, in morbis ſilentium eſt melancholicum 12, 15. τὰ σῦκα ſunt αἱ ἐπαναστάσεις ὀχθώδεις 128,56. βάρος, quid 41,24. βραχυπόται, qui 54,57.

γαλιαγκῶνες infantes, vnde 139,3 420,20

apud Gallos, capitis tromata δυσελκέα, tibiarum εὐελκέα 429,33

Gangræna propriè, carnis corruptio 105, 4. 138, 61. gangræna & τὸ γαγγραινοῦσθαι vt differant 105, 7. cùm amputatur, nulla reſtat baſis nec fundamentum accretionis 419,58. partium ſpirabilium, mortifera 290,44. in veſica, mortifera 357,24,62

Garrulitas in morbo; phrenitica 12,15. 20,53. 374,35. phrenitica, vbi conſiſtit 12,31

in Gena tenue; quidnam 419,3, &c. 443, 58. in gena quod eſt tenue, reſectum, non coaleſcit 418,44. genæ rubentes cum ſpiratione ſublimi; excurſus ad ſuperiora, neminem ignarum eſſe ſinunt 576,2. ſublimes ebrioſis diuturno ſomno excoctis, vnde 75,54

Genitura, vndecunque procedit 434,42

Genua, criſis non capacia 17,45. genuum dolores, vbi in bonis cenſendi 17,50

Gibberes, vt plurimum, iuxta pulmonem enaſcuntur 192,41. Gibberoſi qui ante pubertatem fiunt, ex aſthmate vel tuſſi, moriuntur 293,22

τὸ γίγνεσθαι, φύειν, ἢ φύεσθαι; idem 188,26

Gingiuarum caro ſimpliciſſima 96, 60. 97, 2. 141,3. è gingiuis qui cum aluo liquida ſanguis exudat; peſtiferus 318,8

Gladiatorum pariter dimicantium, virtute pari, diu victoria manet anceps 516,16

in Glande quercus latet 420,59

Glutinosum, commune omnium excrementorum crassorum 257,27. glutinosa excrementa fiunt in morbis acutis, à febrili ardore: in frigidis, à crudore 257,28

τὰ γνωρίσματα prima, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων; postrema ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων 193,30

Grauedo, propriè dicitur de coryza 272,1. symptoma est catarrhoicum cerebri humorem tenuem exprimentis 272,13. cur lienosis materiam & occasionem præripiat 272,7. grauedinosi rarò fiunt lienosi 272,5

Grauiditas totam occupat amplitudinem epigastrij 465, 6

Grauitas corporis, quid 394,16. vbi cernitur 394, 24,56. totius corporis, manuum item ac pedum; pestifera 393,53. ad grauitatem omnem partium sanguis nõ detrahendus 382, 43. grauitas numquam per sympathiam 157,22. vbi; ibi morbus 275,5. 304,21. vbi; ibi firmiter fixum rheuma consistens 473,22. 540,20. in qua grauitate sanguis detrahendus 157,22. grauitas doloris acerbi succedanea, signum syllogisticum mutatæ phlegmones in suppuratũ 280, 9. succedanea doloris acuti, signum syllogisticum pleuritidis in empyema conuersæ 304,20. grauitatis sensio in hypogastrio, pertinet ad vesicam 540,23

γραῦς, propriè pinguium iusculorum 529,18. 530, 21. 531,34

γρῖφος, rete piscarium 196,61. 201,23. 329,26

Grossis à cruditate, impeditur accretio atque maturitas 479,15

Guaiaci vsus, quòd contra virulentiam, è viscerum inflammatione sudores exprimit, explodendus 230,60

per Gulam itur à faucibus ad inferum ventrem 469,65

τῶν γυναικείων significatio multiplex 200,11. περὶ τῶν γυναικείων, vide plura ad nomen *Muliebrium*, sub litera M.

τὸ γυναικωθῆναι verbum, quò spectat 440,41. 466,33

Gustatus instrumentum, aquosum 124,23

Guttæ crampæ, cruciatu sæui doloris penè intolerabiles 300,63

per Guttur à faucibus itur ad superum vẽtrem 469, vlt.

guttur vbi dolet, papulæ per corpus erumpunt 155,1

H

HABITVDO corporis vbi cernitur 317,40

Habitior cùm fit pars omnis, suauerubet 278,25

Habitus, à priuatione denuo comparari non potest 5, 43. 124, 33. 288, 38. 312, 9. 331, 50. 378, 64. 395, 1. 416, 56. 421, 8

Hæmorrhagia absolutè, ad sanguinem pertinet naribus effluentem 201,50. 486,25. 561, 46. partium superarum vnica salutaris 219, 1. 457, 37. Hæmorrhagiæ & deliria, à calidis & tenuibus humoribus 36,12. à venis tantùm magnis diuisis, non à paruis 309,58. 310,1. 315,53. hæmorrhagiæ tria genera 201,54. similis ratio esse non potest in epigastricis tumoribus, vt in visceribus hypochõdriacis 168, 24. ad hæmorrhagiam propensio naturæ, vbi cernitur 62, 3. hæmorrhagiam ciet ceruicis dolor cum oculorum rubore 94, 14. 95,16. 486, 24. hæmorrhagia, in excussione consistit 73, 34. hæmorrhagiæ signa obscura & varia 62,1. signa, loco edita, si ἀκαίρως apparent; ita sunt δύσκριτα, vt phrenitidem mox adfuturam denuncient 508, 24, 25. vis magna ad immutandum corporis habitum 217, 19. finis 35. ætatis annus 316,47. hæmorrhagia omnis, iure & loco per nares prorupta, salutaris 210,10. hæmorrhagia, iuuenum est 89,10. 93,44. 294, 59. Hæmorrhagiæ commodis iuuenes fruuntur à 18. ad 34. ætatis annum 371,28. per hæmorrhagiam, iuuenes febribus ardentibus defunguntur 66,42. hæmorrhagia epheborum, quo anno finitur 436,25,26. hæmorrhagiæ; duce natura, & critica lege peractæ, quænam commoda 217,21. hæmorrhagia optima, omnino morbum exoluit 205,33. bona, efficit vt æger alacriùs morbum ferat 205,33. bona est, quæ iure & loco fit, sanguinis suo sero diluti 206,16. tertio die bona 100,42. ab hæmorrhagia vires fiunt vegetæ 95,8. hæmorrhagia omnis lege critica, salutaris 219,6. hæmorrhagiæ particulares criticæ, quædam 201, vlt. 202, 1, &c. hæmorragia, crisis propria causi 71,6. 201,57. hæmorrhagiæ in causo, quænam singularis causa 69,54. hæmorrhagia ardenter febricitantibus, vnde 77,35. crisis propria morborum acutorum 202, 15. propria cephalalgiæ prægrandis & symptomaticæ 92,46. liberalis, sæpe cephalalgiæ finem adfert 66,21. post 20. diem non sperabilis in cephalalgia 130,42. vbi sperabilis 94, 9. sanat hypochondriorum dolores inflammatorios 66,22. surditatem exoluit à febre natam 114,5. non rarò morbos exoluit qui videbantur lethales 166,3. Hemorrhagiæ multæ, difficilia multa dissoluunt 215,42. hæmorrhagiæ κρίσιμον, ὁ ἀμβλυωγμός 215,17. hæmorrhagiæ largæ, quænam causæ 50, 59. largæ, vnde 190,25. hæmorrhagia larga, à magnis morbis vindicat 50,38. larga, non cadit in venulas 310,10. hæmorrhagiæ largæ ex lumborum dolore, quibus signis denunciantur 189,42, &c. quæ ex lumborum dolore cientur; largæ 189,28. 192,60. 205,28. largæ in criticis exacerbationibus, pessimæ 216,42. hæmorrhagiæ largæ si superuenerit conuulsio aut singultus; mortiferum 500, 54. hæmorrhagia crebra, vnde 209, 52. liberali superueniente quiescunt nictatio & aphonia 44, 10. hæmorrhagiæ symptomaticæ species tres 204,21. hæmorrhagia superuenit vehementi pulsui in vlceribus 69,29. 189,20,30. 204,32. conuulsifica aut singultuosa, non rarò à vulnere ἐναίμῳ 204, 33. phlegmonarum initiis, morbo defunguntur ægroti 107,43. κατ' ἴξιν, in bonis ducenda 166,26. 202,58. κατ' ἴξιν, verum ἰντήριον phlegmonarum systrophicarum 203, 45. quæ fit è diuerso, mala 166,28. 202, 61. 203, 6, 29. 229, 64. 274,24. 305,4. conuenienter non fit stillatim & parca manu 72, 45. vi suppressa, conuulsionem facit 85,3. 218,43. 289,26. quartana, loco non fit 72,44. quartana, iudicij sinistri 45,48. 205,22. 206, 59. 207, 1. 467, 57. hæmorrhagiæ quartanæ quænam incommoda 467,58. hæmorrhagia quartana si cui est, diuturnitatem ostendit 467,41. horrifera, quænam 83, 59. quodammodo periodica, in quibus cernitur 456,57, &c. plethoræ propria vacuatio 95,29. 302,9. plethoricarum affectionum propria, vbi parum prodest 216,11. ab hæmorrhagia immeritò cohibita, minora mala, quàm ab immoderatè profusa 218,20 hæmorrhagia profusa, vnde 209, 54. profusa corpus infirmissimum reddit 83, 19. hæmorrhagiæ profusioris tres causæ 206,32. hæmorrhagia quibus profusior est, labentibus inde diebus, iis in vitio sunt alui 322,56. profusior terrifica 201,44. 205,10. caloris dissipationem & paupertatem adfert 211, 38. hæmorrhagiæ profusioris symptomata quænam consectaria 209,39. 217,22. hæmorrhagia inchoata, sed non perfecta, sæpe conuertitur in parωtidem 497,59,63. si morbum non imminuit, periculum adauget 561, 46,47. quænam funesta 302,25 quæ non iuuat, pestifera 302,23. pestifera, cùm prærubra illuuie fertur aluus 322,58. pessima, sanguinis meraci 24,40. 206,16. temporalis musculi sauciati, intra decimum diem funesta 226,2. ab hæmorrhagia, nigrorum deiectio; graue malum 209, 62. 322, 58. 572, 3. ex hæmorrhagia critica, frigus eximium, lethale 389,34. ex hæmorrhagia, hydropes 190,49. 331,29

Hæmorrhois, pro hæmorrhagia vndecunque illa cietur; Aristoteli 464,42. pro hæmorrhagia pulmonum 464,38. hæmorrhoides fluunt, aperta vena in ano 346,31. infrà ducuntur, sine vlla peristole intestinorum 552,23. menstruæ purgationes, & dysenteria αἱματώδης, partium inferarum 219,2. in hæmorrhoide, hepar ius suum retinet, potens adhuc humoris & venarum 553, 28. per hæmorrhoidas quænam partes expurgentur 370, 59, &c. hæmorrhoides cur non sunt in pueris 435, 21, 22. hæmorrhoidum nulla causa in constanti ætate 437,52. hæmorrhoidum commoda, potissimùm; quando nigra illac effluunt 371,21. conuenienter fluentium commoda quænam 289,20. hæmorrhoides conuenienter ductæ sanant & arcent grauissima quæque mala 210,11. 219,7. ad vtrunque vitium, repletionis & melancholicæ cacochymiæ, bene faciunt 371, 31. per μετάπτωσιν obortæ, bonæ 219,10, &c. 371,4, &c. quæ per ἐπίχυσιν & sympathiam feruntur; malæ 219,14. quæ veniunt apoplecticis; salutares 370, 20. earum commodis apoplectici omnes non fruuntur 371,8. hæmorrhoides, quibus apoplecticis commodæ 371, 14. furibundis, propè iam alienato cerebro, nihil prosunt 381,44. aut varices insanientibus exortæ, insaniam sanant 315,5. 378,24. melancholicis & nephriticis, bonæ 54,34. 315,3. hæmorrhoidum

cohibitarum

cohibitarum anadrome si fit ad hepar, nec inde habet ἀναχωγλὼ; ibi facit hydrωpem 482, 11. si fit ad pulmonem. ibíque subsistit; peripneumoniam, empyema, & phthisin mortiferam excitat 482,12. ab hæmorrhoidum vacuitate hæmorrhoicis, quænam accidant mala 218, 41. hæmorrhoides cùm inconsideratè sistuntur, eadem prorsus inferre solent symptomata, quæ ab iis arcentur dum conueniénter feruntur 212, 16. 289,21. 371,1. ex hæmorrhoide quantumuis parum & parumper aperta, obortæ vertigines; paraplecticum quippiam ominantur 289,19. 370,vlt. 371,11

Hebetudinis nomen generalius, quàm visionis calliginosæ 125,26. hebetudo nullam concretionem ostendit humoris contra naturam 125, 28. hebescendi consuetudo, vnde 367,43,&c.

Hemitritæus; febris acuta, continua, horrifera 161,26. de Hemitritæa, vide ad nomen *Febris*, sub litera F.

Hepar, fons & origo gratiosi humoris 454, 40, 45. 485, 8. fons alimenti, & caloris nutricatui conuenientis 571, 22. principatum obtinet œconomiæ naturalis 426, 16. voluptati inseruit 374, 61. hepatis opus, αἱμάτωσις; nutriendo 440,24. opera carere nõ possunt cerebrum, nerui, intestina 571, 19. ab Hepate, conseruatio temperiei 571, 21. penes hepar nutritio est, in commoda eius valetudinę 426, 17. hepatis functionis impeditæ, duæ causæ proximæ 322, 15. penes hepar est ἀτροφία & nutricatus deprauatio, in aduersa eius valetudine 426, 17. in hepatis δυπραγίᾳ, fundamentum principatuum ac facultatum vitalium & animalium 426,18. in κακοπραγίᾳ, destructio principatuũ ac facultatũ vitaliũ & animalium 426,19. à κακοπραγίᾳ, sanguificandi frustratio vel deprauatio 426,20. hepatis κακοπραγίᾳ triplex 67, 43. hepaticæ functionis impeditio in quibus cernitur 328,52. hepatis propagines, venæ 203, 50. 553, 27. hepati nocentissima, carnium bubularum edacitas, & ingluuies vini fortis 345, 39. hepatis partium cauarum, propria per aluum expurgatio 325,24. in hepar ἡ δυσκρασία cadit primùm & per se, aut aliunde superuenit 322, 32. hepatis dyscrasiæ incremento, omne genus accidit symptomatum hepaticorum 322,40. ipsius dyscrasia primigenia, vel congener est, vel coætanea & coæua 522,33. congenere dyscrasia, iuris est gentilitij elephantia & virulentia 322,36. coæua dyscrasia, omnis aduersæ valetudinis parens 322,37. dolores, excluso sanguine discedũt; non excluso, interimunt 565, 35, 36. oppressionem facit sæpe simplex humoris biliosi aut pituitosi collectio 566,11. oppressionem leuat dysenteria larga, breui conquiescens 565,41. tumor, tractabilis in hypochondrio 356,45. hepar durum, vel ab oppilatione, vel ab inflammatione, vel à scirrho 386,2. prætumidum suo appulsu multùm opprimit diaphragma 334,16. 336,1. hepatis inflammatio, tensionem facit 41,27. phlegmone systrophica, primis morbi periodis mortifera 358,51. hepatis inflammati signum, tumor durus ac dolorificus hypochondrij 463,11. hepate inflammato quò citiùs venit hæmorrhagia liberalis; eò res ægri meliùs eunt 248, 53. ab hepate inflammato, hypochondrij duritas multùm oppressi atque distenti 463,42. hepatis inflammationis eximiæ tantùm, symptomatica febris 179,36. hepatis inflammati & pleuritidis, diuersa doloris proprietas 178,50. hepate inflammato, pleuritis falsò creditur ibid. inflammato, ab æruginosa bile, singultus 490, 34. hepatis inflammati à systrophica inflammatione, sæua symptomata; & quænam ea 458,12,&c. eius caui inflammatio, vix hypochondrij distentionem habet tractabilem 164,42. in hepatis cauo, phlegmones systrophicæ quænam symptomata 325,54. hepatis cõuexi inflammatio magna, facilem exhibet in hypochondrio contagionem 164, 42. in hepatis conuexo phlegmones systrophicæ quænam symptomata 325, 54. exhausti atque tosti quænam causæ 329, 44. ab hepate exhausto & tosto, febris acuta 329, 45. hepate inusto quibus velut amurca prodit; funestum 326,21. hepatis ἀτονίᾳ, ab extrema visceris intemperie 322,24, 32. 343, 63. ἀτονίαν omnem comitatur coloris fœditas, atrophia, & cachexia 323, 1. ἀτονία, saniosum sanguinem continenter fundit 556,15. exolutionis causæ sunt, vel primigeniæ, vel ipsi accedentes 329, 39. exolutionis causæ primigeniæ, vel intrà natæ, congeneres & coæquales, vel extrinsecus incidentes à diætæ vitio 329, 40, 41. exoluti cacopragia, proluuiem facit sanguinis non grumescentis 188,46. humorem gratiosum depopulatur cæcus ignis 329,51. marasmus à febrili ardore, aut citò mortiferus, aut hydropificus 329, vlt. marasmi causa prima, cæcus ignis 329, 44. causa secunda, ardor febrilis 329,44, 59. hepar dissecari; mortiferum 418,7. 424,32. hepati quà diaphragmati adiacet, & vbi truncus est venæ insignis, vulnus illatum; citò mortiferum 426,25

hepatici, quínam 321,50

Hepatitis, Hippocrati quænam vena 426,25. hepatitis cum corde facilis communicatio 339,45

Hepatitis, quid 321, 51, 53. generatio duplex; vna, hepatis impedita functio; altera, substantiæ ipsius primigenia exolutio 322, 14. genera tria 322, 42. &c. earum quales colores 323,1,2. hepatitis & hepaticus, ab hepatis ἀτονίᾳ, sine systrophica phlegmone 321,43. in hepatite & hepatis ἀτονίᾳ, sputi cruenti, aut biliosi meri copia, mortifera 323, 32. Hepatitis homini necando ipsa per se satis 324,2. à phthisi generatur 323,46. hepatitis & phthisis mutua conspiratio in ægroti perniciem 323,45. incommoda paria 321,58. in hepatite, phthisicum est, continenter tussire cum raucitate 323,vlt.

Heropyti Abderitæ cephalalgici historia 108,30

Hiare, quid 401, 3. Hiatus oris in morbo; vnde 401,3,&c.

Hippocrates omnium primus, admirationem sustulit 220,30. veritatis medicæ tribunal 280, 3. φιλοσύντομος 33,44. Hippocratis benignitas quanta 415, vlt. διάνοια, legibus grammaticorum, nec poetarum, nec rhetorum verbis astringenda 301,61. τὰ ὀνόματα, νοήματα 301,62. solertia & sapientia quanta 415, vlt. 416, 1. Hippocrates in pluribus à præceptore Prodico discedens 563,11,12. primus τῷ ῥήγματος nomẽ τῷ σπάσματι imposuit 247, 52. Hippocratem ducem si sequamur, nunquam aberrabimus 281, 12. Hippocrati solenne, animam cœlestem vel diuinam potiùs, dicere ἀναλλοίωτον 420,47. Hippocratis consuetudo, exordiri ab eo quod ille vocat τὸ ἄρισον 512,51, 52. Hippocraticum non est, idem bis dicere in eadem prognωsi, & in eundem scopum 493,54. Hippocratis in more positum, vt iterum atq; iterũ ponat idem exemplum: nec tamen scopo eodem 484,29. Hippocrates, pulsuum notitiam habuit 75,49. Hippocratis consuetudo, explorandi manu qualitates corporum 132, 60. Hippocrates pharmaca quamplurima nouerat 388,30. febricitantibus catharticum non exhibuit, nisi summa necessitate coactus 179,61. non inopia pharmacorum, sed meliorum delectu, pepliũ & veratrum simul mixta, ad pleuritin inferam præscripsit 388,30. neminem vidit qui cum pepasmo interierit 29,37. Hippocrati familiaris, affectionis & rei affectæ mutua vsurpatio 19,42. 324,18. apud Hippocratem frequens causarum morbificarum vsurpatio pro morbis 91, 26. Hippocrati humores συγκεχονότες 510, 64. Hippocratis iudicium de humorum exitu 203,59. iudicium de abscessibus criticis 79,15. Hippocrates, de natura febris tritæophyæ 15,34, &c. febrium ardentium quot indicatorias statuit causas 71, 10. Hippocrati quomodo dicti reuertentes morbi 46, 1. apud Hippocratem, ἀναθερμαίνεσθαι, quid 21,11. Hippocrati, phrenitides ferinæ, quæ 31. penult. vrinæ aqueæ & pellucidæ, potissimùm ad phrenitidem apparent 112,60. vrinæ iumentorum similes, cephalalgiam præsentem, aut breui futuram denunciant 112,61

Homines à Deo cur conditi 439,6, &c. in homines numen, magnã vim habet: inde naturæ mulierum 440,29

Horror vtilis à frigore 62, 22. à sudore hæmorrhagiam denunciat salutarem 204,46. horror & rigor, nunquam sine febre cientur 277, 47. 299, 3. pro rigore, quid denunciat 22, 6. Horror, ὁ ἀφ' ἑλκέων, ὁ ἀπὸ τῶν ἀγγείων 186,25. 298,62. horrores ἀπὸ τῶν ἀγγείων, in febribus 277,45. ἀφ' ἑλκέων, in putulentis ibid. horror signifer suppurati 10,36, 277, 46. horroribus crebrum empyema costarum atque pulmonum 277,43. horror à pure effuso in thoracem, febrem accendit 284,33. empyematis symptomaticus est 7, 30. 186, 23. ab hemorrhagia, terrificus 204,47,62. Horrores crebri ex lumbis, ideo symptomatici, quod partis ipsius, vitio enascãtur, vbi & vnde cientur 7, 29. cum cita caloris vicissitudine, calamitosi 7,13. 28,4. symptomata inflammatæ medullæ spinalis, & membranarum eius 7,31. horroris & sudatiunculæ vicissitudo crebra, pessima 255,41. 297,3. 325,20

Horriduli, quínam 11,36. horriduli, anxij, membris

perfracti,lũbos dolentes;profusiore tãdem sunt aluo 11,22

in Humido primigenio sita partium solidarum viuacitas 264,24. humidi primigenij iactura maior fit 7. diebus à febre acuta; quàm 70. annis à calore natiuo 329,61. à cæco igne depopulatio vbi conspicua 329,54, &c.

Humores simul enascuntur de chylo virtute sanguifica iecoris 510 64. in humoribus animalium, mutua quædam inest mouendi & quiescendi vicissitudine 404, 60. humor vnusquisque naturaliter suo sero diluitur 257,19. humoris cuiusque quanto maior è natura egressio; tantò magis est colore terrificus 552, 61. humorum quò & quà inclinatio est, ducendum; nisi quorum pepasmi temporibus comparantur 502,18. 508,37. 512, 61. humores ad exitum quacunque ducantur, inde non abeunt hospite insalutato 489,14. humorem quicquid ciet, neque dissipat, nec exhaurit; oppressionem infert maiorem 373,48. humor biliosus spumans; efferus 577,44. calidus, εὐκίνητος, non δυσκίνητος 386,24. calidus qui sursum ad caput fertur, vel hæmorrhagiam ciet, vel paraphorica edit symptomata, & cephalalgica 2,49. humores calidi ac tenues, qui sursum ad caput feruntur, vel hæmorrhagiam cient è cerebro; vel in eo phrenitidem 448,59. 498,4,5. qui ad caput feruntur, crassi ac frigidi comata & parotidas edunt 448,60. Humor sine calore aliquo, in aërem flatulentum mutari non potest 330,40. in humore calido, nulla bullarum generatio à calore, nisi cum flatu 551,1. humores tenues, ad excretionem nati 79,39. crassi, empyemate tenuantur 350,53. humorem crassum, glutinosum, ac frigidum coquunt, somnus, fomenta, & hapsi 467,11. vacuant muliebria, diarrhœa, perirrhœa vrinarum crassarum ibid. humores hyberni crassiores, procreandis abscessibus accommodati 79,38. humoris crudi ad caput translatio, euentum habet comatis atque parotidum 102, 45. collectio ad palatum, ferè purulenta 139,49. humor diffusus qualis, talis & color 387, 4. humorum qui sunt in mammis, facilis transitus intra thoracem 483, 62. humoris morbifici generationis & affluxus perennitas; superstite foco priore 236,57. humoris morbifici semper recursus eò fit, vnde primùm excursum habuit 11,49. humoris nigri dominatu homines tenentur vesperi 464, 59. nigri, atrabilarij, non melancholici, quænam materia & causa efficiens 288, 40, 41. humor æruginosus & atrabilarius, sulphuris in modum intra venas accensus, tetro cunctá vapore & complet & disperdit 567,36. humorum omnium superuacaneorum, expetenda concoctio 169,54

Hydrops, symptoma est coctionis secundæ deperditæ 351,30. absolutè dicitur tam de tympania, quàm de ascite 327,30,31. cum adiuncto, quínam 327, 33. hydrops & hyderus, idem 327,18. hyderos, propriè ascites hydrops 339,34. Hydrops vnde dictus 300,19. vnde fit 41, 49. hydropis essentia quænam 327,41. fons triplex 187,38. hydropum omnium veluti matrix, frustratio operationis sanguificæ 333,28,61. hydropis idea vbi cernitur 327, 18. verè formam & ideam exhibet abdomen vtriforme, intentum vel repletum 335,3. in Hydrope, abdomen vnde distenditur 327,20. Hydrops non solùm accidit alienatione facultatis sanguificæ; verum etiam impedimento functionis hepaticæ 322,11. hydropes ibi in metu, vbi causarum hydropificarum est concursus 338,22. 339, 23. hydropyficarum causarum perennitatis duo capita; impeditio multiplex functionis hepaticæ; & alienatio virtutis sanguificæ 330,16. genera duo & quænam 327, 44, 45. & quot modi 328, 50. Hydropis causæ mortiferæ & significationes, quænam 339, 28, 29. hydrops nascitur in splene affecto, & in totius corporis malo habitu 329, 20. vel è morbis acutis venit; vel à lumbis & illibus; vel ab hepate 326,62. Hydropes qui è morbis acutis, permolesti & mortiferi 326,62. 327, 3. hydrops grauissimus, qui morbo alteri, tam acuto, quàm vetusto superuenit 332,17. hydropem facit anadrome lumborum 329, 21. hydropis hepatici signum syllogisticum, aluum non deiicere 334, 49. in hydrope hepatico, aluus cur nihil deiicit 334, 50, &c. hydropum ab hepate vel ab illibus, nullæ vrinæ, cruditatis expertes 341,43. hydrops ab hepate aqua repleto, mortiferus 328,31. à sanguinis suppressione venit, vt ab eiusdem profusione 331,28. à febre tritæophya aliquando oritur 331, 55. hydropis à febre generatio, descripta ab Hippocrate 328, 19, &c. sanabilis descriptio egregia 328,7, &c. hydropis & dysenteriæ hepaticæ, fons idem & causa eadem 330, vlt. hydrops quomodo fit à diarrhœa 328,61. ad hydropem, causarum est concursus in biliosis 338,23. hydropes è morbis acutis veniunt, tum κατὰ μετάστασιν, tum κατ᾽ ἐπιγένεσιν 331, 53. hydropum quorumnam signa, multò antè sunt in albo & molli pedum tumore, quàm in abdomine vtriformi 334,38, &c. in hydrope, pedes primi omnium turgidi 335,13. remedia circa initia adhibenda 340,62. 342,39. in hydropem quænam salutaris vacuatio incidit 340, 37. in hydrope quonam spes aliqua secundæ valetudinis 340,25, &c. hydrops omnis qui per se incipit, grauis 332,17. hydropis calamitas quãta 327, 6. in hydrope stabulum corruptionis quæ facilè cerebrum lascessendo, consecutionem adfert epilepsiæ 337, 42. Hippocrates crebrò dabat operam purgationi, sursum, deorsum 340,54. hydrops, inter symptomata hypochondriaca periculosa, principatum obtinet mortiferæ contumaciæ atque molestiæ 327,2. hydropũ omnis terrifica ἐπιγένεσις 335,42. hydropis epigenomenon graue, epilepsia 337,5. hydrops qui medicinæ concedit, ac reuenit; desperatus 269,1. 342,30. à μαρασμῷ περιφρυγκῖ, funestus 101,63. in hydrope, vrinæ paucæ ac turbidæ, mortiferæ 340,2. hydropis tres ideæ, pro eorum diuersa materia, τυμπανίας, ἀσκίτης, ὑποσαρκίδιος 328,49. 331,43. ad hydropis tres species quænam remedia accommodata 342,39. hydropum tympanitarum & ascitarum commune, abdomen vtriforme 330,41. 339,37. hydrops siccus Hippocrati, idem qui τυμπανίας ὕδερος 327,23. hydrops tympanites, cur ab Hyppocrate siccus dictus 327,39. propriè dicitur à sonitu quem edit pulsatus intrà spiritus 327,38. 335,47. 342,6. est etiam vtriformis 327,38. hydrops siccus, vnde 187, 51. 217, 65. hydropis tympaniæ causa eadem, quæ torminum flatulentorum 329, 9. hydrops tympanias & tormina flatulenta, vt distinguantur 329,10. in hydropem siccum abeunt tormina sæua, à flatibus aluinis subsistentibus 397, 53. in hydrope tympania, vbinam gignitur spiritus flatulentus 330, 25. hydropis tympanitæ, cur flatulenti spiritus stabulantur 330,29. ad hydropem siccum, vena non secanda 389,16. hydrope sicco iam denunciato, si tormina sint circa tenue, ingens malum 341,53. in hydrope sicco, praua vrina quæ hypostasin habet exiguam 335, 23. stranguria praua 335, 23. 342,8. hydrops ascites, propriè dicitur ἀπὸ τῦ ἀσκῦ 327, 34. 339,42. nullus oritur sine consensu & conspiratione lienis 330,63. 339, 54. assurgit ex aquarum collectione, illis exitu denegato 327,50. 339,9. hydropis ab inexhausta aquæ potione, pulcherrima descriptio Hippocratica 327,53, &c. ascitæ humor, & pituitosus sanguis anasarcæ, ex eodem fonte confluunt 331,21. hydrops sanabilis, careat oportet illis vitiis vnde aqua subinde enascitur 343,6. hydropis prænũciæ, diarrhœæ diuturnæ, per quas vẽter nõ detumescit 558,45. ascites omnis vitatur & abigit diarrhœa cruditatis experte 330,64. 339,8. 340,13. 341,5. 343,2. hydropis diarrhœa sit ἰσχυρή, non longa, sed liberalis & libera 340,31. critica diarrhœa omnis, esse debet cruditatis expers 337, vlt. dominatu si quis tenetur, per venas aqua profluente in aluum, sanatur 332, 54. 337, 63. 340, 30. in hydrope, diarrhœa aquosa, quo modo & qua via incidit 341,13, &c. chylosa, symptomatica est 341,4. hydrops consectarius longæ dysenteriæ, per sympathiam tum hepatis, tum lienis, atque adeo generis omnis venosi 330,49. hydropis, secando, curatio citò ineunda 279, 50. in hydrope, visceribus adductis in corruptionem, frustra suscipitur aquarum vacuatio 340, 47, 51. translatio sursum aquarum, tussifera & mortifera 341, 9. 342, 37. hydropis ὑποσαρκίδιος forma, cachexia corporis vniuersi 331 10. nomina 331,8. hydrops ὑποσαρκίδιος, vetustate ἄφυκτος, καὶ γίνεσθαι ἐγχειρέει 331,32. leucophlegmati superuenit 343, 14. in hydrope ὑποσαρκιδίῳ, nutritionis deprauatæ quænam causa 343,21. hydropis ὑποσαρκίδιος aqua, toto diffusa corpore, in aluum prorrupta, ipsum exoluit 455,4. hydrope ὑποσαρκιδίῳ si cui implicito superueniat fortis diarrhœa, morbum exoluit 331,34. 332,53. 337,63. 340,29. ad hydropem ὑποσαρκίδιον inchoatum, sanguis detrahendus: ad cæteras hydropis species, minimè 331,30. hydropes sunt particulares; vt capitis, pulmonis, vteri, testiũ 327,25,26

Hydropici quínam sanabiles 328, 1. quínam statim secandi 328,3. 340, 49. hydropicorum pedes, omnium primi tumescunt, cur 31,4. hydropicus pedum tumor, in quibusdam κατάῤῥοπος; in aliis ἀνάῤῥοπος 334, 47. hydropicorum aquæ, vi naturæ, refluunt ad intestina 305, 2. 341,22. hydropici qui sunt secundum venas, prorrupta in aluum

aluum aqua,sanantur 342,vlt. hydropicorum aquas confertim exire, mortiferum 558,7. hydropici, alui profluuio sine cruditate,& vrinarum perirrhœa,αὐτομάτως sanantur 242,1. hydropici diarrhœa fit aquosa 341,38. in hydropicos quæ cadit epilepsia; & causæ ipsius propagantis hydropem,& propagati hydropis symptoma est ἐπιγενόμενον 337,40. ex hydropicis quæ veniunt epilepsiæ; mortiferæ 336, 64. 342,22. Hydropicorum electio in tussiendo,vbi cernitur 334,22. Hydropicum si tussis malè habet, desperatus 334,9,10. in hydropicis vrinæ turbidæ, pessimæ,signo & causa 339,61,62. hydropico si cui,cum febre, vrina pauca sit atque turbida; perniciosum 339, 20. Hydropicum tam nocenter lienteria afficit,quàm pleuriticum diarrhœa 338,6. hydropica hepaticorum consectaria 331, 38. hydropiformia dura,orthopnœam faciunt 299,60

Hyems,pituitæ procreatrix 382,17. morborum continentium feracior 85,62. hyeme somni longissimi 404, 48. hyeme ventres natura calidissimi ibid. hyeme purgare decet ventrem inferum 383,21

Hypercatharsis sæpe mortifera, conuellendo & exoluendo 501,40

Hypochondrium,quid 163,4.180,55.289,4.318,3. absolutè vsurpatum,de dextro intelligitur 163,14.172,33. 174,3.175,63.240,54.458,4.565,17. hypochōdria, in suprema sunt abdominis regione 169,16. hypochondriorum œconomia, secundum respirationem, necessaria ad vitam tuendam 163,1. ab hypochondrio, ad caput, per pulmones est iter 576,6. hypochondrium,multiplici significatione distinctum 163, 5. hypochondriorum nomine, intelligis viscera 18,62. hypochondria, nullis firmata ossibus 443, vlt. hypochondriis diaphragma annectitur ibid. hypochondrium,vbi naturaliter constitutum 18,54. hypochondrij propria,mollitudo 164,41. hypochondria quando λαπαρά 444,1. hypochondrium ἄριστον,quodnam 162,61.163,16. hypochondria,bene constituta esse debent in substantia,in quantitate,in qualitate 309,39.&c. hypochondriorum æqualitas,triplex 26,32. hypochondriorum inæqualitas triplex, semper verenda 66,6. 319,8. dolor, vnde 325,60,61. dolores,excluso sanguine,discedunt,non excluso,interimunt 565.35,36. hypochondrij quibus dolor est, sine phlegmone; iis superueniens febris, dolorem exoluit 325, 39. dolor inflammatorius, primis periodis hæmorrhagiam habet salutarem 102, 58. hypochondrij dextri dolor, fœtæ ac fœtui vim magnam infert 457,55. intemperies, vnde 163,33. hypochondrium quibus cum rubore faciei in febribus,non est molle; effluente naribus sanguine,conualescunt 565, 39. hypochondria externa, hæmorrhagiæ criticæ non capacia 166, 32. hypochondrium vnde exæstuans 163,40. in hypochondriis quæ supersunt incendia, extincto febris ardore; malum 40,50. 216,62.376,63.389,25.471,54.554,16. hypochondriis,dispositionem inflammatoriam nunquam infert flatuum interceptio 163,46. 291,49. in hypochondrio pulsus cum perturbatione,dementiæ est 172, 12. hypochondriorum reuulsio sursum intrò,vnde 32,24. hypochondria sursum intrò reuulsa sunt, quibus acuta vox est, quæ fuerat antè grauis 318,62.444,2. intrò sursum retracta, cum voce acuta,diaphragmatis inflammati propria 176,30.267,32. hypochondriorum meteorismus,quid 26,24. meteorismi distinctiones quædam 318, 38. meteorismus sponte natus, malus 26, 34. meteorismum firmiter fixum qui gerit,non est in tuto 319, 10. meteorismus,cùm cæteros malè habet; tum verò eos pessimè, quos phthisis exercet 318,19,26. meteorismi tres causæ; inflatio,inflammatio, scirrhus 26,35.318,41.388,64. meteorismus ab inflatione, duplex; cum borborygmo, & cum torminibus 175,45. 318, 42. meteorismus ab inflatione, aluo suppressa; malus 175,44. meteorismus ab inflatione,cum sæuis torminibus assurgens;transit ad hydropem siccum 389,14. hypochondrium tumidum à recenti inflatione, cum borborygmo, vnica spes redintegrandi in purgatione consistit 389,3. hypochondrij meteorismus ab inflammatione,febrem semper habet coniunctam 179,43. ab inflāmatione duplex,vna fugaci & simplici, altera firmiter fixa & systrophica 318,48. aluo suppressa; terrificus 175,43. meteorismus à scirrho, vbi est ipsius inueteratio, & doloris, borborygmi,ac torminum vacuitas 318,60. distentionis quæ causa 163,32. distentio & mollitudo;ἀσύστατα 164,41. tensionis intrò & sursum quænam causa 19,63. tensio,vbi hæmorrhagiæ signum 93,33.181,48. tensio cum fastidio, comate,& cephalalgia;fundit parotidas 69,59.103,14.324, 59. tensionis foras conuersæ,ratio duplex 20,8. tensio, vbi diuturnorum causa malorum 181,47. tensio,vbi cruralem abscessum fore ostendit 181,50. tensio, horrenda, quæ 19,59. hypochondria,vnde tumore assurgunt 175,38. hypochondrij tumor,ad hepar pertinet 540,24. præsertim dextri,tumores duri ac dolorifici, per initia; mortem in propinquo esse denunciant 289,60. inflationis quænā symptomata 458,10,&c. inflationis ab obstructione,quænam incommoda 458,8,9. τὸ καῦμα, detractione sanguinis priùs curatur quàm purgatione 163,42. partium ambarum inflammatarum cōmune symptoma,febris 458,17. phlegmone fugax primigenia, nuncia τῆς ἀναῤῥοπῆς 267, 23. Hypochondrium, inflammatione tumidum, nonnisi phlebotomiæ concedit, si desit hæmorrhagia κατ' ἴξιν 388,vlt. inflammatione tumidum, insanabile redditur si quis antè operam purgationi dederit, quàm venam secuerit 389,1. inflammatione tandem liuescit 520,4. hypochondriorum mala quibus suppurāt,malè res eunt 136, 26. 255, 18. hypochondrij in abscessu, adhuc periculo locus 165,9. empyemata lethalia,quæ pus effundūt intrò 552,13

Hypogastrium,abdominis totius pars ima 465,1. continet vesicam 540, 23. in hypogastrio, grauitatis sensio percepta,ad vesicam pertinet 540,23. ab hypogastrio tumido,sæpe vrina redditur χονδρώδης, qua ille tumor exoluitur 540,29,30

Hypostaseωs nomen, in omni doctrina Hippocratis, pertinet ad vrinam,non ad deiectiones 519,50.551,41

Hysterica passio, sola vteri propria 484,63. à feminis circa locos,corruptione 485,29. in virgines potissimùm atq; viduas ætate iam grandes,cadit 484,64. in hysterica passione,strāgulationis opinio 485.22. epilepsia,vnde 485, 27. hystericū pathema nominare licet apnœā,vel epilepsiā hystericā 485,24. hysterica apnœa vnde 485,21. hysterica suffocatio,impeditis accidit instrumētis spirādi,à diaphragmatis oppressione 454,43,44. hysterici genij triplex omnis defraudatio hystericarū purgationū beneficētia 455, 23,&c. hystericæ duritates in aluo, admodum dolorificæ; crudeliter atq; citò perniciosæ 463, 2. Hystericæ hæmorrhagiæ ac periodicæ quænā causa 454,52. &c. de hystericis mulieribus, vide infrà, ad nomen *Mulieris*, sub litera M.

I

IACENDI ratio, in passione posita virtutis quæ portat & mouet 399,32.556, 54. iacere in ventrem, consuetum pueris & melancholicis, de nocte pauitantibus 401,61. quibus est insuetum, delirium indicat, & circa ventrem labores 401,58. supinum,quid 399,60. supinum,cruribus extentis indecorum 399,51. iacentem,residendi cupidum esse,dum viget morbus; pestiferum quidem in omnibus morbis acutis:pessimū verò in peripneumonicis 403,9,&c.

Iactatio duplex;cum nausea,sine nausea 24,8,9. cum frigore,expers sudoris,diebus criticis; mala 23,53.40,54.

Ιχώρ,sanguinis portio humida frigida, Aristoteli 563,8. ichores quid significent apud Hippocratem 196,21. ichoris nomen,pro virulento sero atque maligno 63,39.499,6. ichores, aliquando acrium rheumatum nomine comprehenduntur 432,7. ichor crassior,bullas facit vbi subsistit 498,vlt.499,25. dilutior,cutim maculis fœdat 499,1. tenuis,feritate acrior crassiore,cutim exulcerat ibid. ichores intrinsecus,vnde veniunt 279,3. extrinsecus,vnde enascuntur 278,64.432,1. mali sunt,qualitate acres, & temperamento calidi 279,13. Ichore malo replentur, in aduersa valetudine,musculorum interstitia 279,13. ab ichoribus raptis à venis,febris ardens 432,6. ex ichorum venenatorum collectione, pustulæ toto erumpunt corpore 197,46.278,61.385,17. ad ichoris collectionem referuntur cutis vitia quorum cita est impressio 499,3,4. ichorū collectione,eroditur corporis superficies 197,45. ichores venenati, vnde colliguntur 278, 63. ichoris in oculum perenni substillo,quænā incōmoda 430,39. ab ichoribus in pertusa caluaria quænam symptomata veniunt 415,38, &c. ichore à cerebro inflammato exudante,bullæ minutulæ assurgunt in lingua & ore 501,6

Icterus, quid 67,52. vnde dictus 385,62. proprium symptoma hepatis vel obstructi, vel inflāmatione obsessi 178,52. primùm in oculis cernitur 254,54. à iecoris oppressione natus, accedente hæmorrhagia, deletur 566,31. quínam morbum exoluit 385,63,&c. criticus alius, alius symptomaticus 385,63,65.386,4. criticus quinam 22,50.

Icteri critici cauſa eſt,bilis effuſio,ſiue excluſio intus foras 113,19. icterus criticus,vnde, & quomodo ſanabilis 505, 20,&c. qui attulit finem febris; bonus 386,5. icteri critici materia, pepaſmo miteſcere ſolet 113,18. vrina non eſt billioſa,ſed colorata bellè 518,23. icterus quínam ſymptomaticus 385, vlt. icteri ſymptomatici cauſæ multæ 386,1,&c. icterus ſymptomaticus fit,bile per cutim diffuſa,firmiter fixa,quò affluit continenter 113,19.386,12. ante & poſt ſeptimum diem,calamitoſus 68,11. icterum ſymptomaticum bilis meatuum obſtructorum, vrina toto liquore vireſcens atque etiam nigra exoluit 523,64,65. icterus ante ſeptimum diem,inſidioſus 10,2.22,34. 45,48.67, 31. die ſexto obortus,curatus purgatione per veſicam aut alui perturbationem 513,3. die ſexto obortus; mortiferus 10,5.513,2. acutus & lethalis,quínam 22,41. in ictetum quæ cadit fatuitas,praua 113,11.386,19. icterici fiunt, quibus lumborum & lateris dolor,repentè, ſine cauſa manifeſta, incidit 565,50,51. icterici etiam eò progreſſi, vt corpore toto viridi eſſe occipiant;libertatem nihilominus ſæpe retinent ſpirandi 576,24. ſunt χολώδεες ἔξω, φλεγματώδεες εἴσω 386,54. ictericis principatus neruorum madeſcit 386,52. durum iecur fieri,malum 22,37. 68,12. 386,3. icterici quínam moriuntur 22, 28, &c. multùm fœdati, vnde pereunt 22,22. 38,12.68,8. 113, 17. 386,59. icterici moribundi qualis color 387,7. ictericorum μώρωσις & νωθρότης, vnde 386, 55. propria deiectio pultacea 558, 33. ictericis quod liquidius redditũ rubet;malum 561, 25, &c.

Ictus obliqui,ferè inualidi 412,40

ὁ ἱδρώς, ἀντὶ τῆς ἐφιδρώσεως 501,39

τὸ ἧκιστα, minimùm,non minimè 429,18,&c.

τὸ ἤδη, quid ſignificet 313,49

De Iecore, vide ſub litera H, ad nomen *Hepatis*.

Igne & aqua omnia coagmentantur atque conſiſtunt 420,38. ignis cæcus,vbi fundamentum habet 329,46

Ignoratio,quid 6,13. à rigore,ab intemperie frigida cerebri 6,16. à rigore,mala 6,10

Ileus,quid 355,11,&c. vnde fit 364,63.365,1,3,10, &c. vnde nomen habet 329,8. ilei nomen, ad inteſtinorum εἴλησιν contra naturam pertinet 354,55. Ileus & lienteria, vt differunt 354,52. fœtus torminibus 354,50. præceps ad interitum morbus,& periculoſus admodũ 355,4.365,9. ilei propriũ & inſeparabile,nihil deorſum ferri,cũ alui torminibus,& cardiogmo 58,51.115,56. 116,9.177,57. 355,29. vitium inexpugnabile, ἡ ἄνω εἴλησις 355,2. in ileo, reuolutionis quænam cauſa 355,13. Ilei graueolentia,in quibus percipitur 355,56,57. graueolentis parotides conſectariæ, vnde 355,56. ſymptoma productum cùm in propinquo mors eſt,vomitus 58,52. in ileo vomitione cibi & chyli tollitur nutricatus 355,49. cibus & fæces primùm in aluo ſubſiſtunt; mox remeant ſurſum, vt etiam per os reddãtur 354,58. ileus cùm inueterauerit, ſtercus per os redditur 355,6.364,63. in ileo maius periculum cibi vomitu,quàm ſtercoris 355, 47. ilei conſectaria ſymptomata,quænam 115,55. ilei & ſtranguriæ frequens adinuicẽ tranſitus 540, 48. ileus ſtranguriæ ſuperueniens,7. die perimit,niſi oborta febre,vrina fluxerit cumulatè 364,9.540,52. in ileũ tranſitus eſſe poteſt aphthoſæ lienteriæ 355,34. ileoſi homines vnde ſunt, inde non rarò fiunt ſtranguriosi 336,15. ileoſis vomere & obſurdeſcere; malè 354,42. cùm interceptio eſt vrinæ,cita mors venit 540,43

ὁ ἴλιγγος, nihil aliud quàm ἡ σκοτοδινία 89,65.

ἡ ἴλλωσις, oculorum diaſtrophe 91,29. 129, 19. 144, 36. 453,33. ἡ ἴλλωσις, eadem quæ ἡ κατάκλασις 194,56

ἰλύς & ἰλυώδης vt differunt 459,5

ad incrementum,mutuę exiſtunt operæ caloris,corporis,alimenti 421,9

Indicatio quæ à viribus,cæteris omnibus anteponẽda, quorſum 33,26

Indolentia falsò credita,vnde 470,52,53

Inediæ patientiſſimi ſenes; mox homines conſtantis ætatis, minimùm adoleſcentes 429,19.436,60

Infantes tantum caloris habent, quantum poſtea nunquam 421,23. infantum calor blandior,& ſui naſcenti ſimilis magis 570,35. alimentũ ſimplex,nec valde elaboratum 570,36. infantia triplex 227,3. 433,24.436,14. ſeptẽ annis finitur 227,12. 439,17. infantiæ ſui ſunt morbi 436, 35. τὰ ὄντα multa,quibus ipſius morbi ſuccreſcũt & pullulant 433,44. infantia ſæpe calculoſa à trimatu 359,14. infantiæ natura,vnde conuulſioni obnoxia 227,3

Infirmitatis acceſſio,vnde 438,57. infirmitatis corporis cauſa quænam terrifica 94,60

Inflammatio duplex; vna per ſyſtrophen nata; altera ſicca,quæ φλόγωσις 175,64. à ſanguinis rheumate conſiſtente 234,34. vera quid,iuxta recentiorum placitum 152. vlt,164,45. inflammationis quidnam proprium 274,28. magnæ ſymptomata,quænam 114,33. 153,46. 356,40. 357, 17.244,26. à trωmate,expertes caluariæ partes omnes, præter frontem 430,31. Inflammatio fixa,nullam exhibet commoditatem ſanguini remeando aut permeãdo 357,57. inflammationis fixæ quænam remedia 39,19. inflammatio ſub auribus,vera parωtis 115,8. in inflãmatione omni, tenuior exudat portio humoris phlegmonici,modò partis obſeſſæ denſitas non impediat 252,6. 258,62. inflammationis ſyſtrophicæ duæ cauſæ 244,27. inflãmatio omnis ſyſtrophica dura 168,58. ſyſtrophica omnis, mollior ab empyemate 358,36. ſyſtrophica magna,tactu omni,quantumuis leui,offenditur 465,13. in inflãmatione omni ſyſtrophica, partium tumidarum durities & dolor prægrãdis 356,34,35. inflammationum omnium ſyſtrophicarũ mutatio quadruplex 165,48.255,14.357,54. inflammationes conuenienter naturæ,terminantur diaphoreſi & ſuppurato 255,15. contra naturam terminantur gangræna & ſcirrho 255,16. in inflãmatione idem faciundum,quod in ędibus conflagrantibus 166,14. in omni magna,vnicum naturæ perfugium,ſuppuratum 117,22. ab inflammatione perfrigerando nimium ſtupefacta, ſcirrhus 463,25. inflammationes omnes partium nobilium,quando horrorẽ cient 255,38. inflãmatio nulla partiũ nobilium, alui profluuio exoluitur 39,27. inflãmationum interiorum ſuppuratio, ancipitẽ habet euentũ ſalutis aut mortis 255,17. ſyſtrophicarum,& inde naſcentiũ ſuppuratorũ,grauiores morbi appulſu tenebrarum,quàm lucis 277,58. inflammatio hypochõdriaca interior, per ſe funeſta,vt ſaneſcit tamen 168, 36. inflammationes non rarò mouet lethales irrita nauſeabunda proritatio 422,19

Immerito, ἀλόγως, ἀσήμως, μὴ κατὰ λόγον, παραλόγως ſynωnyma 296,19

Impotentia omnis quam edunt collapſa naturæ præſidia,ingraueſcente morbo; ſignum citæ mortis venturæ 451,3,4. impotentiæ quæ immerito vacuitatis,aut certè ſi nulla ſit,accidunt,peſſimæ 450,vlt.451,1. impotentiæ ab exhauſto,quænam ſigna 451,4,&c.

Ingeſtionis cauſa,ſuctionis ſenſus 546,4

Ingraueſcere & exacerbari,vt differant 253,4,&c. ingraueſcere,malũ in omni paroxyſmo,pari aut impari 253,7

Initia morborum acutorum, fere crebra metaptωſibus & orgaſmis 211,43

Inſaniæ cacochymia,cæteris omnibus antecellit 54,42 ſigna potiſſimum lucent in oculis 380,32. inſania, ſymptoma cerebri fortiter alterati 51,22. bilis atra in cerebro ſymptoma 185,9. 497,3. inſaniam adducunt;cum cephalalgia, bilioſi vomitus, ſurditas & vigiliæ 460, 57. facit, lateris dolor à bile,qui vaneſcit immeritò 460,58. inſanię ſumma omnia in ecſtaſi melancholica 94,43. feritas tãta vt ſuperſtite empyemate vix depellatur 54, 27. inſania à phrenitide,delirium perpetuum 476,37. quomodo phrenitidis conſectaria 111,30. cum ſilentio,ſymptoma deprauati animi,potiùs quàm cerebri ſicci 38,39. taciturna,ſuperſtite vocis libertate; mortifera 38,27. inſaniæ criſis bona per κατάπληξιν timoris melancholici,nõ autem phrenitidis 378, 4. inſanientibus hæmorrhoides aut varices exortæ,ſanant inſaniã 54,35.371,17.378,24. qui inſaniunt melancholicè,ſi tremor ſuperueniat; malo ſunt loco 378, 54. inſanientes, cœptis immanibus efferi, vinculis coërcendi 378,46

Inſectorum materia quæ tranſpirando ducitur, non vniuſmodi 147,27

Inſomnia, quid 52,11. quomodo fiunt 52,18

Inſpiratio & expiratio, contrariis editæ motibus 148, 44. 149,2

Intemperiem ſimilem faciliùs excipit pars omnis intemperata,quàm temperata,contrariam 7,24. 382, 51. intemperies frigida, febris ardoris conſectaria; inſanabilis 6,5.101,63.331,49. principatus frigida prægrandis, planè mortifera 410,55

intereunt omnes crudeliter, quicunque voce capti intereunt 220, 54. de interitu, vide plura ſub litera M. ad nomen *Mortis*. iteſtinorum vis periſtaltica,quænã 354,57

Inteſtina,minimè omniũ iecoris opa carere poſsũt 571,19

intestinum tenue, ἄσπρικον 418,9. venis abundat, non sibi, sed hepati 418, 12. veteribus chorda 435,27. intestina tenuia, tria 443,58. quænam 417, vlt. 418,12. Ecphysis, transponendo chylo inseruit 417, vlt. ieiunum distribuēdo chylo ad hepar, per mesaraicas portæ venas, inseruit 417, vlt. 418,1. Ileū, segregandæ fæci à chylo, transmittēdæ ad colum, & inde ad rectum, dicatum 418,1. intestinis tenuibus officium vitale tributum, quo vitam diu carere non potis est 417,62. 418,36. intestini tenuioris mala leuia, sunt grauiora quàm crassioris prægrandia 355,50. intestini ieiuni phlegmone, digestionis officium adimit venis mesaraicis 331, vlt. intestinorū tenuium si quod præcisum fuerit; nō coalescit 417,50. 418,28. intestini tenuis continuitate amissa, symphysis neutra expetenda 418,27. intestinum tenue dissecari; mortiferum 418,7,40,41. intestini altè diuisi quænam symptomata 418,39

Ionica dialecto, ὑπόστασις τῆς κοιλίης, est eius ἡ σκληρότης, ἡ ἀπόληψις 61,9

Iosiam Regem, pietate insignem, cur Deus ante diem ad patres suos collegit 439,10

Iracundiæ inseruit cor 374,61

Ischiadas credibile est ex frigore & cacoethia succorum enasci 383,37. Ischias nata ex frigore & grauitate lumborum, non rarò protrahitur exactum ad annū 383,38. iuuenum quomodo fit 383,45, &c. doloris acerbitate nō cedit ischiadi grandium ætate 383,43. discedit 40. die 44. qua conditione 383,44

ἡ ἰσχνότης, faucium æqualitas 36,42. τὸ ἰσχνῶς, ad æqualitatē pertinet naturaliter constitutā partis cuiusq; 387,54

Ischuria, ad quas partes pertinet 158,29. Ischuriæ quænā καταχρηστικῶς καὶ κατὰ πρόληψιν dictæ 363,13, &c. ischuria quæ bona 5, 61. quæ mala 5, 63. ischuria & dysuria, differunt tātùm per magis & minus 363,11. ischuriæ causa omnis posita vel in vesica, vel in vrethra 363,17. ischuriæ in vesica, causę, exolutio vel sensus amissio ibid. ischuriæ in verethra, causa, oppilatio; quæ est à phymate aut calculo 363,20. ischuria vera, vesicæ propria 339,1. in vesicam plenam, non in vacuam cadit 363,12

ἡ ἰσχὺς, καὶ δύναμις, καὶ ἐνέργεια, vicissim & mutuò in vitio sunt 322, 19. ἰσχύς, in substantia 33, 36. 95, 2. 124,7. 290,33, 321,54

in Italia, capitis tromata δυσελκία: tibiarum εὐελκέα 429,32,33

τὸ ἰθυσκόλιον thacheos in longum exporrectæ 192,30. τὸ ἰθυκυφές, à diaphragmate ad magnam ceruicis vertebrā 192,32. τὸ ἰθυλορδές, in lumbis ad diaphragma 192, 31. τὸ ἰθυκυφωειδές, in osse sacro ad magnā lūborū vertebrā ibid.

in Iudicio, regnum animi 375,35. 385, 57. iudicium & experientia, duo inueniendi iudicandique propria instrumenta 411,10

Iudicatoriæ causæ omnes paucæ, prauæ 100,35. 116,48. 201,44. 132,45. 206,20. 210,57. 212,56. iudicatoria ne statim appareant 166, 47. iudicatoria non iudicantia, aut difficilis iudicij, aut lethalia 24, 15. 50,21. 110,12. 166,49. 467,57. non iudicantia, qualitate quidem non aliena; sinistri sunt iudicij 286,42. non iudicantia, quæ qualitate in vitio sunt; mortifera 286,44

Iugulum & clauicula, eadem 274,35. Iuguli dolor fixus, symptoma partis conuexæ hepatis inflammatæ 20,12

Iuuentus, decem aut quindecim annis finitur 439,18. plerisque finitur 35. anno 436,22 vlterius nō excurrit anno 42. 436,21. iuuenibus biliosum & calidum temperamentum 107,26. aluus astrictior, in senectute laxatur 316,27. iuuenes morbis acutis correpti, tres habent opportunitates excretionis 166,52. iuuenū excretiones propriæ in morbis acutis 78,63. Iuuenibus, sursum esse solet κατάστασις 516,62. anadrome biliosa ad cerebrum, si nō ciet hæmorrhagiam; mouet delirium vbi subsistit 516, 63, 64. sanguinis spuitiones, phthises 290,5. iuuenes inflammationibus mirum in modum exercentur 107,27

super κατ' ἴξιν contentio magna inter priscos medicos 202,64. τὸ κατ' ἴξιν, semper significat rectitudinem, in lōgum modò, modò etiam in latum 202,60. 203,20. τὸ κατ' ἴξιν, oppositum τῷ ἀνάπαλιν 166,26. 203,13. κατ' ἴξιν si desideratur, nihil medicorum votis respondet 203,8. τὸ κατ' ἴξιν admirabile, ex impulsu naturæ, humoris motu, & partium afflictarum loco & situ 274,22

K

τὸ KAKON, nomen commune malorum omnium quæ fiunt & quę apparent eorum periculo quos occuparunt 457, 62, &c. κακά in ægris ea sunt, quæ à bonis vincuntur 4,20. κάκιστα in ægris ea sunt, in quibus omnia quæ adsunt mala, & ab iis absunt bona 4,21

ἡ κακοήθεια καὶ τὸ κακοηθές in morbis quid significent 16, 55. 199,8, &c. 204,59. 223,12. τῆς κακοηθείας in morbis, significatio triplex 199,9, &c.

τὸ καθυγραίνεσθαι, profusiores aluos significat, quæ crudis excrementis feruntur 83, 43. τὸ καθυγραίνειν καὶ καθυγραίνεσθαι κοιλίην, idem quod τὸ πονηρεύειν καὶ πονηρεύεσθαι 128,36. 251,24. 442,55,58. 450,36

ἡ καμπυλότης, palpebrarum diastrophe 453,34

ἡ καρδία, veteribus stomachus 26,5. 77,51. 159,54. 173, 21. 196,9. 299,43

ἡ καρδιαλγία in stomacho, idem quod ὁ καρδιωγμός 324, 49. ἡ καρδιαλγία καὶ ἡ ἀσιτία, vt differant 325,12

καρδιωγμός, symptoma est stomachi 26,5,15. 77,51 idem quod ἡ δῆξις τοῦ στήθεος 159,51

περὶ τῆς καρδιαλγίης, καὶ τοῦ καρδιωγμοῦ plura dicta sunt ad literam C

ἡ καρηβαρία, quid 93,57

ὁ κάρος, veteribus vnde 99,15. τὸ καρῶδες, quid 99,23. τὸ καρῶδες quodnam salutare 99,30, &c. quodq; pessimum 99,26, &c. de Caro, vide sub litera C.

ἡ καταδρομή omnis, ibi morbū facit, vbi subsistit 382,39

ἡ κατάκλασις, quid 223,50. oculorum & palpebrarū peruersio communis 453,35. eadem quæ ἡ διαστροφή, καὶ ἡ καμπυλότης 144,31. 453,22.

ἡ κατάκλισις καὶ ἡ ἀνάκλισις, vt differant 399,28

τὸ καταμολύνεσθαι, quid denunciat 333,19. 479,29.

τὸ καταμολύνεσθαι καὶ τὸ ἀφανίζειν, vt differant 479,23

καταρροπή, quibus denunciatur 11,54

κατάστασις, morbi cuiusque historia 44,58

καταφορά, quid 9,22

ἡ κατάψυξις, quid significet 376, 53, 54. semper symptoma à debili vel emortuo calore innato 471, 40. vna firmiter fixa; altera fugax 471,41,43. ἀντὶ τῆς περιψύξεως recensetur 376, 56. accessionem habens νωθρότητος, quò refertur 216,57

τὸ κατεχόμενον, quid 521,41

τὸ κάτοχος, pro eo quod firmiter fixum est 527,18

ὁ καῦσος, febris ardēs 386,48. de *Causo*, vide ad literā C.

τὰ καυστικά, quænam 101,32. 386, 39. οἷσι μεμωρωμένα 386,38. τῶν καυστικῶν vis, morbum indicat acutum & ταχυκρίσιμον 61,44

ἡ κορυζαίνειν, quid 289,22. quomodo vsurpata 33,45

κεφαλαλγία, quid 87,31. De *Cephalalgia*, require ad literam C.

τὸ κριμνῶδες, ad vrinarum prauam hypostasin pertinet 532,42

ἡ κρίσις καὶ τὸ κρίσιμον, secundi aut sinistri iudicij dicuntur 248,58. τὸ κρίσιμον, absolutè simplicitérque positum, quid 68,3. 124,39. τὰ κρίσιμα verè, quænam 201,9. non verè κρίνοντα, ante septimum diem 67,55

ἡ κίτλα, quid 214,52. vnde 214,49

ἡ κοιλίη, aliquando pro supera & infera aluo 463,39. aliquando pro amplitudine ea, quæ subiacet thoraci 26,43

κόπος, quid 11,41. 21,17. τοῦ κόπου causæ duæ & quę 21,19. ὁ κόπος duplex; ἁπλῶς dictus, & αὐτόματος 21,31,32. ὁ κόπος ἁπλῶς, à labore nimio, vel desueto vel insueto 473,12 ὁ αὐτόματος, triplex; τονώδης, φλεγμονώδης, ἑλκώδης 11,44,45 473,13. 486,8. τὸν κόπον τονώδη, edit repletio 473,14. 486,9. τὸν ἑλκώδη, edit cacochymia 473,14. 486,9. τοῦ κόπου ἑλκώδους causa eadem quæ horroris 473,15. τὸν φλεγμονώδη edit repletio & cacochymia 437,14. 486,9. κοπιώδεις, qui 11,40. 21,16. οἱ κοπιώδεις homines & febres, quæ 21,16

τὸ κύφωμα lumborum, æquè per varices atque per dysenteriam, curationem recipit 188,21

L

LABRVM, quid 140,41. ex confusanea cute & musculo 140,42. Labij concussio, vnde 140, 52. biliosam aluum prorupturam ostendit 140,37. inferioris palpitatio, vomituro 57,5. 577,24

Lachrymarum iniussa profusio, quænam non terrifica 194,45

Lactis coctio, vera πέψις 484,5

Læſionis ſpecies, cuiuſmodi ſit ipſa affectio denunciat 48,38. 62,59. 273,30. 380,6. 423,20

τὸ Λαπάσσειν, quid 117,60. 333,8. τὸ Λαπάσσειν καὶ τὸ ἀφανίζειν, vt differant 118,3

Laryngis carnes, modulandæ voci dicatæ 220,37. eminentia, ſpirationẽ facit κερχνώδη 425,62. muſculi duodecim proprij 148, 22. inflãmatio, præceps ad interitum 477,46. tumor non habet ἀφάνειαν aſpectabilem in qualitate corporis 241,48. prominentioris, vnde fiunt homines 425,58

Laſſitudo vlceroſa & phlegmonoſa, dementiæ opinionem facit 129, 22. de laſſitudine, vide ad literam K. ſub nomine, ὁ κόπος.

in Lateris æqualitate, nulla ſuſpicio inflãmatæ membranæ coſtis intextæ 387, 59. tumor in pleuritide, non tractabilis 356,44. dolor & pleuritis, aliquando eadem, aliquando differunt 298,6. dolor, pro pulmone afflicto 299,35. punctorius, pleuritidis 565,51. tenſiuus, ſymptoma iecoris inflammati 565,52. dolor qui cum ſputo bilioſo euanuit; inſaniam facit 296,1.316,56.460,58. cum febre, non ita reſpuit venę ſectionem, quàm ſine febre 387, 49. cum febre diuturna, pus eductum iri ſignificat 298,2. ſine febre, videri nequit pleuriticus 387,50. lateris dolor, nec tamen pleuriticus, quomodo ad phrenitidẽ tranſit 291, 30. in lateris dolore à prolapſu catarrhi, ſanguis non detrahendus 388,14. dolorem nullum, niſi vnico phlebotomiæ alexiterio, poſſe ſanari; falſum 387,33. infirmitatem infert repetita carnificum phlebotomia 388,39 morbus, & de phlegmone & de empyemate dicitur 286,47. morboſi ſanguinis ſubſtillũ incidat è narib.; graue malũ 286,33

ἡ Λειποθυμία, eadem quæ λειποψυχία 569,25

Lemæ, quid 126,55

in Lepra, partium ſolidarum natura omnino labefactata 434,62. Leproſorum conditio, quænam 568,21

τὸ Λεπτόν abſolutè, quidnam 196,54.443,63

ὁ Λεπτυσμός, quid 4.45. eius cauſæ 4,46

Lethale ſi quid eſt, non protinus moriendi neceſſitatem adfert 571, 13. lethalia quæ ſine ſignis quieſcunt; mortem ſignificant 238,61.316,55

Lethargus, quid 75,30. à pituita putri in cerebro 90, 16. 185,10. 423,21. inter cataphorica ſymptomata capitis repleti numeratur 75,30. ſymptoma cerebri malè affecti per idiopathiam 75,38. à phrenitide, funeſtus 101,64. in lethargo, facultates principes labefactantur 90,14. lethargici, non ſunt ſuæ mentis 75, 59. lethargici delirium, vbi cernitur 75,31. lethargicis aluus tumida 75, 60. lethargicorũ genæ ſublimes 99,58. lethargici, cur videntur leucophlegmatici 75,47. vnde contremiſcunt 75,39. qui ex phreniticis fiunt, planè ſunt immemores 542,20. manibus cõtremiſcunt, ſoporati, decolores, vnaque turgiduli, cum pulſu ſepulto 474,4. lethargico immemori ſi aluus feratur liquidis excrementis, vel vrinæ fundantur ſimiles iumentorum; is ſeruari non poteſt 372,44.509,20. in lethargicis deiectiones iniuſſæ & liquidæ, terrificæ, ac deſperatæ ſalutis 542,35. ex lethargicis quicunque ſeruantur, ferè purulenti redduntur 75,23

Leuatio fida, quænam 507,2,3. omnis quæ criſin non habuit, etiam in ſpe certa ſalutis; ſuſpecta 266,43. iis quæ leuant immeritò, nõ eſt fidẽdum; nec vereri valde oportet quæ ſine cauſa mala inuadunt 29,26. leuatio nulla ſalutaris nec ſtabilis, quæ non fit κατὰ λόγον 185,1. nulla cum bonis ſignis fugacibus non periculoſa 521,30,31. pernicioſa ſine ſignis, quomodo fit 3,38. falsò credita, cum prauis ſignis; mortifera 521,30

Leuce, quid 434,52. vnde 434, 53. in leuce, ſolidarum partium omnino labefactata natura 434,62

de Leucophlegmatia, vide ad nomen *Hydropis* ὑποσαρκιδίου, ſub litera H.

Lien, natura rarus & ſpõgioſus 327,57,63. 330,57. lienis ſitus 327,57.330,57. lien, officij præſtantia & dignitate, iecori inferior 164, 58. criſin non adeo citam habet quàm iecur 164,60. non tam celeriter ac facilè periculo locum cedit, q̃ iecur 164,60. lienis conſuetudo, continẽter humorem ſuperfluum attrahendi, & redundantiam deponendi 327, 63. 330, 61. lien, ſanguinis impuritate tumeſcit 272,8. nimium expletus, redundantiam ſuam deponit in omentum & in loculos alui 327, 60. 330, 58. fit magnus à bile aut pituita 329,16,&c. lienis magni, magna cum hepate ſympathia 329, 11, &c. lieni quæ cauſa & occaſio fuit congerendi humorem melancholicum aut pituitam 350,9. lienis duricies eſt, vel à veterei cõgſtione humoris, vel à repentina fluxione 541,39,40. à veteri cõgeſtione humoris, non eſt ſurſum, ſed deorſum percipitur 541,39,43. duritas, vnde homines ſunt lienoſi; eſt καταρρόπου lienis. nõ ἀναρρόπου 541,37. durities à repentina fluxione, ipſum lienem facit ἀνάρροπον 541,40,41. tumor, aut rotundus, aut latus, aut longus & craſſus, aut longus & tenuis 349, vlt.350,1. à lienis tumore, obortus bubonis abſceſſus κατ' ἴξιν 203,39. lienoſi verè ſunt, quibus iam pridẽ viſcus ipſum lienis induruit 349,32,35,51,62.541,32. lienoſi, vnde 272,8.349,36,&c.541,42. lienoſis dyſenteria non longa; vtilis; longa, peſtifera 185,19 345, 8. 349, 3. 541,50. cur vtilis dyſenteria non longa 350, 17. lienoſi quínam ſuperueniente dyſenteria, ſaneſcunt 40,2. lienoſis dyſenteria quieſcente, ſi vel hydropes veniunt, vel lienteria; mortiferum 345, 8. 541, 51. vrinæ tenues, tum per ſe, tum ex euentu 541, 51, 52. lienoſis & melancholicis, non eadem curatio inſtituenda 349, 32. lienoſo oxymel ſaluberrimum 349,34

Lienteria, quid 340, vlt. ventriculi morbo adfertur; non inteſtinorum 351,35. in lienteria, læuitas inteſtinorũ nõ ſemper eſt 351,34. inteſtinorũ aſperitas quãdoq; 351,34. liẽteriæ natura, in fruſtrata & abolita coctione prima 217, 54.328,55.351,25,29,30. ſignum vnum pathognomonicũ, præceps crudorũ vel imperfectorũ ciborum egeſtiò 353,16. lienteria, ſymptoma aluinum toto genere ſymptomaticũ, & nulla ratione criticum 351,18. lienteriæ morbus & ſymptoma, non minùs in vitio eſt, quàm ſi manùs ægro adferret 351,27. lienteria, nunquam bono ventris apparet 251, 24. ſemper meretur malè de iis quos inuaſit 351,20. ex imbecillitate orta naturę, ipſam reddit denuo infirmiorem 350,39.351,20.532,48. in liẽteria inteſtina maiore in vitio ſunt, quàm in hydrope flatulento 330,46. lienteriæ cuiuſdam intemperies, maior quàm tympanitæ 330, 47. lienteria conſectaria lõgæ dyſenteriæ, à ſolo inteſtinorũ vitio 330,48. tam nocenter hydropicum afficit; quàm pleuriticum diarrhœa 338,6. liẽteria, dyſenteria, diarrhœa, vt differunt 332, 45, &c. 340, vlt. lienteria & ileus, vt differunt 354,52. lienteriæ & phthiſεως differentia vna, ab eodem fonte 353, penult.354,32. in lienteria, torminum & dolorũ diſtinctio 353,39,43. lienteriæ cauſa duplex; vna, coctionis fruſtratio; altera præceps egeſtio 351,37. à coctionis fruſtratione, quænam cauſa 351,41. & quæ προηγούμενα 351, 43. & quæ ſigna comitantia 351,46. à coctionis fruſtratione ſymptoma primum, alui grauatæ oppreſſio 351,42. quieſcentis & vale dicentis proprium ἐπιφαινόμενον, ἡ ὀξυρεγμία 351,48. lienteria à coctionis fruſtratione, omni moleſtia caret in excernendo 352,34.353,12. ad liẽteriæ à coctionis fruſtratione, curationẽ, neoteriſmo tantùm opus, nec vacuationi opera danda 351, 51. lienteriæ à præcipiti egeſtione, cauſa duplex: vna, catarrhi prolapſus crudi: altera, vẽtriculi tunica aphthoſa 351,57.352,5. à præcipiti egeſtione, προφαινόμενον, ἡ ὀξυρεγμία 351,49. lienteria à ferino catarrho, abortionis cauſa 352,23. in lienteria à præcipiti egeſtione, à catarrho, vt purgandũ 351,62. lienteriam faciunt fluxiones aphthiferæ per impotẽtiam continendi ea quæ adſumuntur 472,14. lienteria à præcipiti egeſtione, à ventriculi tunica aphthoſa, ſimiliter fit vt ſtranguria in veſica 352, 6. in lienteria à vẽtriculi tunica aphthoſa, cibi apulſu, exulceratio proritatur 352, 37. articuli puſtulati velut ambuſti, corporeæ habitudinis phthiſin oſtẽdunt 352, 45. lienteriæ aphthoſæ, tranſitus eſſe poteſt in ileũ 355,34. 472,15. lienteria calamitoſa, ſuperueniens ori aphthoſo 141,6. interdũ ægros trahit, interdũ eos præcipitat 351,23. Lienteria vnde lõga 353,19, &c. lienteriam longã macies ſequitur 354,35. in lienteria lõga, ſi acida eructatio ſit, quæ priùs nõ fuerat, bene fit ægro 353,11. lienteria funeſta, vnde 145,8. in lienteria aſcarides exiſtere poſſunt; non lumbrici, nec tæniæ 218,9. lientericũ eſſe, planè idẽ, quod genio defraudari, & fame abſumi 351,28. lienterica, cum ſpiratione difficili, & lateris vellicatione coniuncta, tranſeunt in phthiſin 353,60

Ligamentum, quid 418,63. ab oſſibus 192,43

Lingua, organum ſermonis & guſtatus 133,32.273,44. nouem mouetur muſculis 238,49.133,36.229,49. muſculorum miniſterio, verborum dædala 229,37. linguæ partes duæ, linea mediana coniunctæ 133,32.273,44. lingua, tunicã habet cõmunem & continuatam cum aluo 577,23. linguæ membrana cõmunis, vnde 133,34. linea mediana, vnde 248,4. membrana propria, à neruo 3. & 4. coniugationis

gationis 133,35. lingua ſpongioſa,triplici contexta fibrarum genere 133,33. linguæ naturaliter conſtitutæ genuinus color,qualis 133,62. deprauati motus,vnde 172,60. impotentia,quando exiſtit 368, 49. paralyſis, homines facit ἀναύδους 111, 64. ponderi pōdus adiicitur à defluxu pituitæ 577,14. lingua,index affectus humorum 510,56. ſerum denūciat 134,42. vrinam indicat 134,7. plurimùm valet ad comparandam διάγνωσιν & πρόγνωσιν pleuritidis & peripneumoniæ 273,47. concolor partibus vicinis & ſociis 134,2.248,42.273,53,55. linguæ coloratio, humores denunciat,quorum magiſterio corpus tenetur 134,5. linguæ colorationis opportunitas,vnde 134,27. lingua,coloribus variis,vnde fucatur 134,25. ad medianā lineā delibuta velut alba ſaliua;febris dimiſſionē denunciat 513,54. linguæ mutatio eſſe ſolet,cùm malè eſt vtero, & malè ab vtero 474,9. lingua moliuſcula,vnde 137,49. arida, ſignum pathognomonicum fuliginoſi ardoris 474,19. ſignum συνεδρεῦον vteri inflammati 474,20. linguā fucari, non tam graue,quàm exaſperari 274,1. lingua, à quibus partib.fucatur 133,vlt.134,1. linguæ pars non fucatur, nec exaſperatur è diuerſo pulmonis inflāmati 274, 21. lingua fuliginoſa, læuitatis & æqualitatis ſemper comes 260,19. 274,3. φρικώδης,multū differt ab ea quæ πεφρυγμένη 133,54. linguæ ſuffuſæ ſignum,coloratio 273,63. lingua & voces, pariter vnà exaſperantur 273, 63. linguæ reſiccatæ & ab exhauſto laborantis ſignū,aſperitas 273,64. aſperæ multúmq; ſiccæ,phreniticæ 137,41. aſperitas,ſitis,tuſſis,à ſomno ſolēt exacerbari & irritari 328,12. lingua πεφρυγμένη, vnde 134,18. primùm percipitur rigidiuſcula;inde exaſperata;poſtremò, hiulca 273, 64. tremit eodem pene momento ſubleuata & depreſſa 577,4. tremula fit, infirmitate potentiæ animalis 137,19. ſignum vel paralyſeos affuturæ,vel mentis non ſolidæ 369,59. ſignum non ſolidæ mentis 137,11,28,43.172,59 182,50. 369,63. 512,14. nonnullis ſignum alui prorupturæ 577, 3. χλωρή, Galeno ὠχρά 134,46. χλωρή,herbacea 134,57. vireſcit,quia bilioſa 134,52.474,11. 490,23.515,56. bile fucata cōtiuuò;diſceſſionē morbi fore denunciat ſeptimo die aut nono 252,46. linguæ virides, à bile:rubræ, à ſanguine:nigræ à nigra bile:aridæ à fuliginoſo ardore, & matrice 474,11,12. lingua διαστῖα,quādo 137,50. διαστῖα,eadē quæ πεφρικυῖα 137,50. peruſta,cauſi merito eſſe ſolet 474,28. linguæ liuor,vnde 134,20. lingua liuore bullata,mortē ſubeſſe teſtat 252,47. nigra,aſperitatis ſemper comes 260,19. 274,2. quæ multū nigreſcit; intra 14. diem,criſin fore oſtendit,i. exitiū 381, 47. 248,60. 504,16. calamitoſiſſima,nigra & viruléta 133, 29. vnde vlceratur 137,52

Lipopſychia,vnde 131,53

Lippiēti diarrhœa quę ſpōte ciet,ſalubris 130,52.568,64

ἡ Λιθίασις,quid 360,23. aliquando λίθις dicta 360,24. οἱ Λιθιῶντες propriè,calculoſi in veſica 360,23. 437,32. τοῦ λιθιῶντος nomen,aliquādo pro calculoſo in renibus 361,22

Liuor,color eſt ſanguinis ſubtiliſſimi 275,52. à frigore 125,48. colori ſuauerubenti oppoſitus 308,35. liuidus color,puniceo proximus 385,43. nigro proximus 275,53. liuor,peior nigrore 38,60. duplex,vel ab expreſſione ſanguinis è venula in cutim, vel à perfrigeratione 284,44. 394,60,61.491,51. ſemper è malis per mala 395,52. liuidi vngues, vnde 308,33. liuor, cur primùm in vnguibus apparet 308,34. in morbis acutis, à νεκρώσει vniuerſitatis 257,64. digitorum & pedum in febre acuta,ſemper apparet ad mortem citò venturam 395,55. in oſſe,vnde 415,29. liuor & ſiccitas in vlceribus,vnde 398,53,&c. partium extimarum,quid arguit 38,58,59. partibus extimis accidit per progreſſum 38,64. liuidū,quodnā fœdi odoris 284,47

Lochia,purgatio à partu 441,38. quarum rerum purgatio 441,41,&c. Lochia purgatio,& aquæ vterinæ, quo pacto differunt 441,44,45. lochiorum materia, pepaſmi non capax 462, 32. ſuppreſſorum vitia, intra 45. diem mortifera 445,5

Locis vis magna infertur ab albis,tam intus cohibitis, quàm exeuntibus 475,1

Locus,locati conſeruatio 139,3

ὁ Λόγος in genere τῆς φωνῆς continetur 182, 54. κατὰ λόγον, quid 35,34

τὸ Λορδόν, in ceruicis connexione 192, 32. ἡ Λόρδωσις vnde 393,15,&c.

Lumbi,quid 60, 23. lumborum vertebræ quinque, in homine tantùm 188,6.192,34.382,22. à lumbis,meſaræon & meſocœlon 188, 10. lumbi interiores, vt dolent 11,55. lumborum vitia,nullam partem corporis ſinunt expertem ſui 332,27. lumborū & inteſtinorum facilis ſympathia & συντιμωρία 347,13. lumborum & renum dolores,ſe mutuò viciſſim excipiunt 383,vlt.384,1. in lumborum ſympathiam facillimè adducuntur renes,veſica,genitalia,meſocœlum 426,4. è lumbis ad iſchium,rheumatis propagatio facillima 528, 41, 42. lumborum excurſus, caput replet 189, 53. dolores hæmorrhoicis purum ſanguinem effundunt 566,1. dolor in omni faſtidio cardialgico,deorſum τὴν ῥοπὴν denunciat vitioſi humoris 502,15. dolor,nulla incidente cauſa,crebrò reuertens; ſignum terrifici morbi 198, 51. in lūbis mala faciliùs ſaneſcūt quàm in dorſo;per opportunitatē venæ inſignis 191, 6. in lumbis dolorifica mala; ſanguiflua 188,57,59. 192,59. 210,2.219,18.370,58.388,60.487,50.502,18,566,9. lumborum mala dolorifica,multis modis terrifica 197,22.198, 62.199,36. quæ propagantur ad ceruices & ad caput,viciſſitudinem adferunt conuulſionis & paralyſeos 337,27. euadunt nephritica, quando humor tranſit ad renes 384,3. dolor cum comate anxio; peſtiferus 199,18. de lumborum dolore, in faſtidio cephalalgico, ſperatur infrà tranſmiſſio 502,9. per lumbos oberrantium dolorum, & cum febre, & ſine febre; ad iſchium tranſitus eſſe ſolet 528,22. lumborum dolor prægrandis,quínam 503,16. in lumborum dolore prægrandi,cardialgiæ & cibi faſtidia; ſigna ſunt hæmorrhagiæ, tum futuræ, tum antegreſſæ 198,29. 388,60.566,8. ex lumborum dolore quæ cientur hæmorrhagiæ: largæ 189,28.292,60. quæ ex lumborum dolore principia morborum ducuntur; peſtifera 197, 40.

Lumbricorū ἡ ἐντελέχεια, venit ab ἐνδελεχείᾳ excremēti chyloſi 547,9. lūbricos vnà exire cum excrementis profuerit,dum itur ad criſin 546,51.547,22. in lumbricis qui vnà exeunt cum alui deiectione mitificata, cernitur morborum acutorum infractio 547,3. lumbricorū nulla cōmoda,vbi deiectio naturaliter eſt conſtituta 546,64. lūbrici tum viui,tum mortui; principio, mali:cùm verò itur ad criſin proſunt 547,33,34. de lumbricis opiniones variæ, Antiphanis,Apollonij,Aureliani,Dioclis,Herophili,Glauconis 547,26,30,&c.

Lux calori natiuo maximè conſocialis 277, 51. lux facit,vt ſuppurati feritas infringatur 277,52. luxatio nequit exiſtere,quin coniunctam habeat peruerſionē 192,28.

Λυκανθρωπία, ἀπανθρωπία, μισανθρωπία, gradibus tantùm differunt 381,21,22. τὸ Λύειν, καὶ ἡ Λύσις, in omni doctrina Hippocratis; ſanatio eſt 72,25.96, 16. 182,10. 228,3. 358,2.466,25.506,39,391,40. τὸ Λύειν,aphoriſmi 26,6. quid ſignificat 15,62.96,18. ἡ Λύσις καὶ ἡ πᾶσις, ἀσύστατα 144,10.

M

MACIES & rubor, ἀσύστατα 278,25. 459,vlt. maciei inchoatæ ſignum ἀχώριστον,cutis pallida 459, 64. abſolutæ ſignum ἀχώριστον, cutis pallida & intenta 459,63

Magnum quidpiam exurgit,quando affectū cauſæ excipienti,accedit vis magna efficiendi 531,12. magnis duobus poſitis,oriunda inde magna 341,18. 531,11

Mala omnia,eſſe neceſſe eſt è malis orta 305,vlt.311,21. 328, 42. 464, 18. 523, 20. mala è malis orta, vbi peſſima 395,35. malè orta, peſſimè ipſos habent quos inuaſerunt 337,50. de malis nūquam ſunt auguria bona 520,61. ex malis,nihil boni componitur 559,37,38. mala non ſunt reapſe, ſi veniant ἐκ χρηστῶν, quæ mali ſpeciem præ ſe ferūt 395,38. quæ παραλόγως apparent, non ſemper talia 45,54. malum nullum formidabile, quod παρὰ λόγον morbi apparet 136,44. in malis ea ducenda,quæ olim profutura,nocent quando apparent & fiunt 347, 22. mala quæ in vetuſtatem incidunt,nō facilè curationem recipiunt 175,10. malum quodque,continuatione fit peius 524,64.

Malæ rubentes, cùm ad extrema ventum eſt maciei; monſtri ſimile 278,23

τὸ μάλιστα,qd 300,31.424,59.quomodo explicat 359,8,&c.

τὸ Μαλθακόν, idem quod τὸ πρᾶον 252,60. idem quod τὸ σύμμετρον τῆς ἀντιβάσεως, & τὸ εὔογκον καὶ λαπαρόν 392, 52. τὰ Μαλθακά, inter ἀνώδυνα 252,61

Mām̄æ & vterus,mutuò ſe afficiunt 483,33,57. māmis & vtero ſocietas intercedit,per vaſa cōmunia 483,58. māmarum & vteri ſocietatis, multa argumenta 483,32. māmæ graciles vnde euadunt 452,3. māmarum ἰσχνότης, aborſionis prænuncia 451,62. in māmis qui ſunt,humorum, tranſitus facilis intra thoracē 483,62. māmarum morbo à febre,propria debet expurgatio per anacatharſin 483,38. in māmis empyema nō expectādū,quāuis laudabile 484,9

Mania,bilis atræ in cerebro ſymptoma 497,3. in mania conuulſio,vnde 378,51. mania melancholica, ipſa per ſe non infert ἀμαύρωσιν, ſed conuulſionis interuentu 378,55. maniæ & melancholiæ pathematum fœtura vere 378,42. mania pathemata infert ſæuiora quàm ipſa phrenitis 378, 12. ad maniam à phrenitide ſæuiore facilis egreſſio 378, 14. mania quædam phrenitica,à bile atra ex flaua peruſta 378,10. quænã ſaneſcit per hæmorrhoidas & varices 40,6

Manuum munus & officium quale 111,57. manus perfractæ,in mitella collocandæ 400,16. manuum torpor, ſignum ὁμοἰδὲς, prænunciũ delirij aut hæmorrhagiæ 190, 10. manus vel digiti extimi, primi omnium ſenſum exhibent perfrigerationis, in caloris retractione vi febris ardenter acutæ 332,41. ad manum qui exiliunt, malo ſunt loco 473,47

ὁ Μαρασμὸς πυριφρυγὴς, à febre ardente, irreparabilis 134,32

Mare,pro aqua marina,vel muria 312,19,32

Mares, celeritate creſcendi puellas præceſſerant dum eſſent in vtero 479,17. maribus nuper natis, verbum μολύνεσθαι, appoſitum 479,16

Margaritorum & gẽmarum apertiores maculæ, quàm ſilicum obſcurorum 254,55

Maxilla ſuperior,capiti innectitur: ſed non inſinuatur vt articulus 231,38. inferior cum ſuperiore & capite committitur 231,39. maxillarum ſæui dolores, exceſſuri oſſis periculum adferunt 140, 29. maxilla, inferior tantùm, luxationis capax 231,35. luxata,citò reponenda,& quare 160,60. maxillæ luxatio quæ oſcitando accidit, mortifera; & cur 401, 14, 15. inferioris ſimplex & ſola, per ſe ipſa mortifera 231, 54. maxilla luxata, inflammationes mouet lethales in muſculis qui tempora continent 510,23. maxillæ coarctatio non minùs mortifera, quàm luxatio 231,47

Maximiliani II. Imperatoris reſponſum præclarum de anno Climacterico 439,56

Mediaſtinum,quid 304,10,&c. cartilagineũ eſt 291,50

Medici officia tria, ἡ διάγνωσις, ἡ πρόγνωσις, καὶ ἡ θεράπεια 164,17.362,13. officium,tãquam è ſpecula,præuidere futuras morborũ ſucceſſiones & trãſitus 62,57. officium nunquam aberrantis à ſcopo, certò ſtatuere quid euenturum ſit 120, 4. medicus, quínam in prænoſcendo numquam errat 257, 4. medici excuſatio nulla accipienda, qui de ſignis errauit in prænoſcendo 254, 24. excuſatio nulla accipienda in errore τοῦ ἔργου 412,61. error intolerabilis,cùm errat τῷ λόγῳ 413, 3. excuſatio accipienda de non inuenta fiſſura, cùm ea ſubeſt alibi quàm in oſſe percuſſo 413,1. prudentis eſt, eum non attingere qui ſeruari non poteſt 310,27.315,24.370,36. cuiuſdam nobilis feſtiuum dictum de hydropico quodam 327,11,&c. medico nihil magis neceſſarium, quàm cognitio rerum inſolẽtium 109,47. inter medicos,bona opinionum diſſenſio; peſſima voluntatum 203,2

Medicamenti vim effrenem aſſumpti vix coercemus 574,57

in Medendo omnia quæ ſunt, quem ſcopum habent 280,50. cita multùm & præceps occaſio ibid.

Medium,ſyllogiſmi argumentum 162,20

Medulla dorſalis,propius abeſt à neruo 7. paris,quam ab aliis cerebralibus 20,58. de medulla ſpinali, vide ſub litera S.

ὁ Μεγαλόσπλαγχνος, viſceroſus 165,36

Meiẽdi moleſtia, proximè ad teneſmũ accedit 364,27

Melancholicus humor, ſanguinis limus atque fæx 491, 18. 495, 4. obſcurior eſt 559, 4. melancholici humoris nulla feritas 345,62. 491, 9. melancholico ſucco,& atræ bili commune,nunquam concreſcere 559,3. melancholicus humor & bilis atra, vt differant 345, 61. 377, 20. Melancholici humoris non ita acres morſus, quàm bilis atræ 379,40. in bilem atram tranſitus 377,17

Melancholia quid 375,33. melancholia ſic dicta,quòd ab humore nigro, non ab atra bile naſcatur 375, 10. nomen eſt morbi,non nigri humoris 375, 10. melancholiæ nomen & ratio,duplex apud Hippocratem 375,26. melãcholia, animæ peccatum, potiùs q̃ vitium cerebri 374, 14. melancholiæ deſcriptio ex Auicenna, ab arculano 376, 2, &c. authores & fautores, tres caſus; ægritudo animi; ſpirituum tenebræ; & cerebri complexio frigida atque ſicca 376,10,11. fons in liene,meſenterio,& toto corpore reliquo,ſæpius quàm in cerebro 374, 16. domicilium in mente 375,42. melancholia, mentis ægritudo, quæ cernitur in aſſiduo mœrore & metu 376,1. melancholiæ & maniæ pathematum fœtura vere 378, 42. ſignum ἀχώριστον, metus pertinax 377,3. Melancholia ibi demum eſt, vbi quis in mœrore & metu, longum tempus exigit continenter 376,24.485,23. propriè,ægritudo perpetua 375,39, ægritudo,ex opinione praua 375,58. febris expers,& cur 375,41.377,3. in melancholia nulla inflammatio, nec antegreſſa febris aut comes 377, 2. melancholia per ægritudinem, æquè in humidos cadit atque in ſiccos 376,12. in melancholia laborat primùm pars illa animi quæ mentis & conſilij eſt 377,4. mentis ægreſſio vbi cernitur 365, 34. melancholiæ ἔκγονα & ἔγγονα pathemata,metus & mœror 375,40. in melãcholia, mœroris & metus nulla vacatio 375,39. à melancholia illud eſt quòd metus & mœſtitia perdurent 376, 26. melancholiæ delirium cernitur in mentis egreſſione 375,34. melancholica egreſſio violenta atque ferina, gignitur à flaua bile peruſta, cerebrum imbuente 375, 31. melancholiæ ſoboles,conuulſio 5,47. melancholia & epilepſia,ſe mutuò conſequuntur 375,48. ſuperſtes, humorem gignit melancholicum epilepſiæ 375,53. hypochondriaca quædam: & vnde 376,16,&c. melancholiæ, cuius ad vltima ventum eſt,ſigna 375,4. in melancholico exceſſu, infœlix anima,vix vnquam ſoluitur in ſomnos 377,42

Melancholici vulgò,quínam 375, 11,12. multi in adoleſcentia, à mœrore & metu 376, 13. melancolicus,omne tempus exigit in ægritudine 375, 38. omnia tuta timet 374,21. malitioſè odit quos metuit,ac periiſſe expetit 374,23. melancholici verè dicti, à ſcopo aberrant veritatis 375,12. in melancholicis,quænam opinionis errorem inducunt 376,46. melancholici,terribiles aſpectu 374,27. cur taciturni 374, 31. melancholicis de nocte pauitantibus,conſuetum,in ventrem iacere 401,61. melancholici vnde metu exterrentur 376, 19. melancholicis vnde viſa apparent mendacia 376, 18. melancholici, nihil niſi perperam oppinantur & faciunt 376, 6. mente capti,eiuſmodi ſunt,morbo melancholiæ occupati 375,25. quidam habent ὀρθωσάδην,& febre carent 375,27. quidam, quos febris acuta inuaſit 375,27. non raro fiunt epileptici 371, 13. 375, 45. tandem euadunt fanatici 377, 21. in melancolicis qui fanatici euaſere, febrium quænam commoda 377, 27, &c. melancholicè qui inſaniunt, ſi tremor ſuperueniat; malo ſunt loco 375,28.378,54. melancholicis & lienoſis non eadem curatio inſtituenda 349, 32. à mentis ægritudine vetuſta,remedia quænam adhibenda 376,41,&c. melancholicos, ſeriò per inferam aluum purgare oportet 375,15. melancholici cur ſeriò & ἁδροτέρως purgandi, à 40. ad 60. ætatis annum 375, 18, 22. melancholico oxymel nocentiſſimum 349,34

Melicratum ſyncerum potiùs quàm aquoſum, ſpumantes ciet deiectiones,ac magis quàm decet colore ſaturo bilioſas, magíſque calidas 547, 57. à melicrati vſu, hepar bilioſum æſtu incandeſcit 498,37,

Membranæ nulla amplificatio in forma priore, vnde redintegratio continuitatis amiſſæ 418, 22. multùm diſtractæ diuiſio incoibilis 425, 4. συνδύρωσις difficilior, quàm carnium συσσάρκωσις 305,55. membrana putris, à cerebro abſcedit 415,18

Membri virilis deſcriptio 396,43,&c.

Menynx cerebri, membranarum omnium parens & origo 411,30. 496,53

Mens,diuina 426,35. 456,28. humanarum actionum parens 426,35. mentis eſſentia ἀναλλοίωτος,ἄφθαρτος,ἀκήρατος 28,24.375,57,60. mẽs ἀπύρετος,quia ἀναλλοίωτος 377, 4. mentis vt ſunt propria inſtrumenta: ita homines aliter atque aliter opinantur 376,20. mens, affectionum omnium ſecura,præterquam opinionis 375,57. alienata, reuocari poteſt 571,11. in mentem migrare epilepticam cauſam putare; nefas 375, 56. mens iis laborat, quibus quid corporis eſt in labore, & eius laboris rara perceptio 367,34. 497,38. mentis in officio laborantis ſigna apertiſſima, quæ 55, 45. perturbatio alia atque alia 48, 9. è mentis poteſtate qui exeunt cùm ſilentio, nec voce ſunt capti,mortiferum habent malum 377,11

Menſtruorum cauſa quænam 454,25. 455,55. 456,18. menſtrua κατ' ἐξοχὴν, muliebria dicta 466,30. multis commodis ipſam beant mulierem 456,25,&c. actiones humanas quæ ſunt mentis, non ſinunt aberrare à ſcopo 456,28. nutricatus ac ſpiritus œconomiam efficiunt bene moratam

ne moratam

ne moratam 456,27. corpus vindicant ab excrementis quæ ipſi ſunt ægrotandi cauſæ 456, 27. menſtruorum conſuetudo, accenſa libidine coëundi, mirificos adfert ſoboleſcendi fructus 455, 52, &c. menſtruis irrigatur atque tepeſcit fundus, cum hiatu cotyledonum, qui antea conniuebant 455,46. menſtrua purgatio, vnde, & quomodo fit. 455,5,&c. menſtruæ purgationis per naturalia ſignificatio fit lumborum æſtu 486, 24. menſtruorum purgatione, fœcunditas accedit 456, 30. cibi, potiones, & excrementa votis naturæ reſpondent 456,30. vigiliarum & ſomni certa & conſtans viciſſitudo 456, 29. purgatione libera & liberali quieſcunt morbi congeneres & σύντροφοι 456, 31. à menſtruorum ope, morbi qui extrinſecus enaſcuntur, non rarò ſpe certa ſalutis conſolantur medicos, quos metu exterrent in viris 456,33,&c. beneficio, quæ intrà ſunt inutilia, tranſeunt in naturæ commoda 456, 32. menſtrua purgatio, κατὰ φύσιν, nulla grauidarum, præſertim poſt τύπωσιν 454, 20. in muliere grauida, non ſperabilis, nec tuta 193,32. epilepſiæ puerilis mulieribus finem adfert 466, 35,44. proprium, ſanare conuulſionem; non muliebrium cæterorum 466, 34. menſtruorum muliebrium affluxus eſt & refluxus 455, 57. ad vterum affluxus, totum corpus deonerat 455, 31. affluxum quænam faciunt 455, 58, &c. ad ſe rapit vterus, cupiditate nimia incitatus 456,6. affluxus inundatio, tribus, vel quatuor, ad ſummum, abſoluitur quaternariis 456, 11. tribus abſoluitur quaternariis in molliſſimis & otioſis 456,12. quatuor abſoluitur quaternariis in viraginibus, & quæ labore corpus conficiunt 456, 12. ad vterum affluxu, non tam peccatur in ipſius commoda, quàm eius virtuti adiicitur, fundum irrigando 455, 30, &c. refluxus, vbi primùm lucet 456, 7. menſtrua quibus non expectanda, vel temeraria medicina cienda 456, 45. menſtruale profluuium, mulieri morbum exoluit 455, 30. ad menſtrua profluentia retrahendum, prodeſt vomere ſanguinem 479, 52. menſtrua quo tempore tempeſtiuè ſupprimuntur, id varium eſt; pro natura cuiuſque mulieris varia, complexione item, atque compagine 456,43. menſtruorum reliquiæ, à partu perfecto vel abortiuo ſuppreſſæ; puerperam malè habent 444, 64, 65. ſuppreſſæ ſæpe ſui ſeri expreſſionem mouent in fundum ventriculi 482, 7. ſuppreſſionis quænam incommoda 457,4,&c. ab eorum ſuppreſſione, dolorifica lumborum mala 482, 7. nullus horror, nec febris, parta grauiditate 473,27, 28. ſuppreſſionem minùs moleſtè ferunt mulieres fœcundæ, quàm quæ nunquam grauiditatis & partus labores ſunt expertæ 445, 29. ab eorum ſuppreſſione, ſymptomatum grauitas & propenſio maior in ſterilibus, quàm in fœcundis 457, 22. trimeſtris aut etiam bimeſtris ſuppreſſio, quibuſdam mulieribus inducit empyema. 465,9,10. trimeſtri ſuppreſſione, rhachis, lumborum intolerabili dolore cruciatur 93, 39. ſuppreſſorum, ſexto menſe deſperata curatio 200, 7. 457, 21. collectio, febris ardore ſurſum tranſmiſſa, ibi morbum facit vbi ſubſiſtit 483,27,28. à ſuppreſſorum anadrome, ibi morbi enaſcuntur, vbi ſubſiſtit ipſa 456, 61. cohibitorum anadrome ſi fit ad hepar, nec inde habet ἀναγωγὴν, ibi facit hydrωpem 482,11. ſi fit ad pulmonem, ibíque ſubſiſtit; peripneumoniam, empyema, & phthiſin mortiferam excitat 482, 12. menſtrua cohibita, ſæpe in empyema mutantur 444,36. in empyema mutata, quibus ſignis dignoſcuntur 462,36,&c. menſtruorum prima eruptio, Lariſſæam virginem ab interitu vindicauit 466,40.

Meraca, quænam 489,46,&c. Merum verè, quodnam excrementum 257, 21. Meri conditio duplex; tum eà quæ cernitur propriæ expers humiditatis aquoſæ; tum ea qua omni mixtione caret alieni humoris 492, 36. merum nihil in bonis ducendum 288, 43. meraciora, meliora quàm meraca 489,48.

Meſenterij origo 187, 38. meſenterium diuiditur in meſaræon & meſocωlon 187, 37. meſaræum vnde oritur 329,29. Meſocoli ortus, vnde 11,56.85,25.329,29.330,27. 343,36.426,8. Meſocωlum ex quibus conſtat 350, 61.

τὸ Μεταπίπτειν, quid 31,6.41,34.375,52. μετάπτωσις, triplex 56,33,&c. ἡ μετάπτωσις eſt, cùm à quiete morbi prioris, alter enaſcitur 443, 46. τῆς μεταπτώσεως ſpecies duæ; μετάστασις, mala; διαδοχή, bona 536, 54. ἡ μετάπτωσις διαδοχική, quomodo fit 236, 55. ἡ μετάπτωσις omnis morbificæ materiæ, in bonis ducenda 171, 17. melior extrà, quàm intrà 266, 46. per metaptωſin nata, ſpem adferunt bonæ criſis 295, 43. μετάπτωσιν bonam habere non poſſunt, quæ toto genere praua ſunt, & primigenia prauarum affectionum ſigna 262,60.

ἡ Μετάστασις, differentia eſt τῆς μεταπτώσεως 443, 47. iuuenibus ſurſum eſſe ſolet; deorſum ſenibus 516, 62, 63. vnde, ibi κατὰ τὴν ἀπόθεσιν ἀπόστασις 230,8. τῶν μεταστάσεων καὶ ἀποστάσεων, crebra viciſſitudo 443,50.

τὸ Μετεωρίζεσθαι, quid 558,36,37. in meteoriſmo contentio maior, quàm in decubitu 393,42. meteoriſmi alacritas in decumbendo, quid oſtendit 394,27.

Metus, quid 5,22. vt fit 5,23. cauſa duplex, 5,24,25. melancholiæ ſymptoma 5, 30. non ſine cauſa parit odium 381,24. immeritò, ex frigore, conuulſione finitur 5,19.

Mictio noctu multa, exiguum ſeceſſum habet 564,30. cruenta vbi ſiſtitur, in dolore dorſi & pectoris; crudeliter mortiferum 157, 53. mictu quæ redduntur immemoribus; lethalia 363,45.

ἡ Μισανθρωπία pugnat è directo cum φιλανθρωπίᾳ 374, 41. μισανθρωπία, λυκανθρωπία, ἀπανθρωπία, gradibus tantùm differunt 381,21,22.

Mixtio ventrem indurat 186,7.217,61.

Moderati hominis proterua reſponſa; mali ominis 398,3.

Modiolus, cur oſſi caluariæ adhibetur 408, 16. modiolus admouendus oſſi ſuturæ vicino 406,56.

Mœror, quid; & quomodo fit 5, 27. mœroris duplex cauſa 5,24, 25. mœror, ſymptoma melancholiæ 5, 30.

ἡ Μοῖρα πεπρωμένη, quid 146, 53. τὴν μοῖραν πεπρωμένην Deus poſuit in fundamento vitæ 439, 4.

Mola, quid 479, 3, 4. vnde dicta 479, 5. velut quædam μόλωσις 479,14. molæ coagmentatio non eſt ſine coitu 478, vlt. 479, 39. mola viuit more tuberum, non ſtirpium 479,6. in mola, diſcretionis & accretionis veræ impeditio à ſeminis cruditate quod in matrice conceptum eſt, nec foras elapſum 479, 8. Mola diu geſtata, ferè ἀτονίαν inducit 479, 33. molis annorum quindecim 478,61.

τὸ Μολύνεσθαι, maribus nuper natis appoſitum 479, 16. abſceſſibus immaturis qui paulatim ſubſidunt atque vaneſcunt, appoſitum 479,20,22,25.

Morbi cuiuſque quænam cauſa 185,3. morbi omnes vel ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, vel ἀπὸ τῶν ἔξωθεν 244, 36. 305, 36. morborum ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, ſpecies quatuor 305, 36. morbi omnes partim à diæta, partim à ſpiritu quem ducendo viuimus 345,20. vnde συγγενεῖς, 214, 10. quínam σύντροφοι 433, 17. quínam ἐπακτοὶ 322, 40. morbis propriis, facile omnes corripiuntur 227,4. in morbis periclitantur minùs, quorum naturæ illi ſunt congeneres 227, 7. morborum generatio atque impreſſio repentina, & in puncto fit indiuiſibili: cauſæ morbificæ, paulatim 174,17.198,57. 438,1.539,24,&c. eò firmior & pericloſior, quò diuturnior generationis cauſa 21, 33. 198, 58. ibi facilis generatio, vbi cauſarum concurſus 358, penult. corporis natura feraciſſima à 14. ad 42. annum 436,1, 2. morbos omnes admittunt adoleſcentia & iuuentus 436, 36. morbi quínam ante pubertatem non enaſcuntur 432, 59, &c. quínam à 42. ad 63. annum non enaſcuntur 436,3,&c. morbis quamplurimis occupantur homines 63. anno. 438,6. morborum prouentus, vnde 438, 57. morbi omnes, naturam ſequuntur cauſarum tam efficientium, quàm excipientium 423,21. aliquando partium obſeſſarum nomina ſibi adoptant 321, 40. morbi genus nullum in ſuperis partibus, de quo non aliqua ſignificatio comparetur per ipſas vrinas, vel ex euentu 509, 19, 20. morborum vnde comparatur διάγνωσις, πρόγνωσις, καὶ θεράπεια 316, 25. medicæ naturæ 439,57. paroxyſmi, vnde 404,60. morbi ipſi, pro ſe quiſque denunciant paroxyſmos & ſtatus 514, 50. morbi eiuſdem multæ cauſæ 361, 61. morbus idem, multa ſymptomata epigenomena fundit 337, 2. morbi multi eiuſdem ſymptomatis 361,61. ibi enaſcuntur atque manent, vbi antea fuit dolor aut laſſitudo 301, 4. 477,40. morbus ibi ineſt, vbi calor multus firmiter fixus 304, 5. ibi, vbi grauitas 275, 5. ibi, vbi ſudor 3,10. 7,9.84,2.101, 48.278,11.297,6.299,49.507,59.569,15. morbi periodus prima, quaternarius primus 294, 51. principium, primo abſoluitur quaternario 256, 36. morbo ineunte, natura morbificis cauſis opprimitur 46,52. 100,11. 206,63. humorum eſt cruditas 40,17. morborum initiis nulla critica perturbatio 215, 58. excretio nulla ſuſcipitur imperio naturæ 40,15. excretio nulla ſalutaris 46,53. ἐπιφαινόμενα,

non possunt esse iudicatoria iudicantia 46, 51. toto tempore si aluum gerit ægrotus λαπαρὴν καὶ εὔογκον; fiducia magna atque firma 546, 33, 34. depulsio à pepasmo, triplex 65; 21. discessio ostendi non potest in cruditate proprij excrementi 528, 4. infractio & viscerum recreatio vnde significatur; firmissimum illud adferri potest ad ægri salutem 546, 57. historia est longa, à cruditate humoris morbifici, deficiente pepasmo 527, 57. quorumlibet non sunt pepasmi 512, 59. in morbo omni, caloris æqualitas expetenda 392, 41. mentem valere, ac cibis gaudere; bonum 393, 22. morbi δυσπαθεῖς καὶ δυσκρίτους, qui 23, 11. ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι, qui, & vnde 23, 16. omnes sanabiles, curationem recipiunt nouando & vacuando 342, 17. quidam sanabiles decubitu materiæ 78, 29. qui à repletione nascuntur; vacuatione sanescunt 482, 31. morbos qui ex vacuatione gignuntur, sanat repletio 482, 32. Morborum calidorum qui cient rigores, excretio critica esse solet 528, 12, 13. à bile, naturæ πιδιαταί 253, 14. quorum materia bilis est, exacerbatio fieri debet diebus imparibus 253, 14. morbis in multis, bilis proruptio critica 549, 49. morbi & naturæ certamen in procinctu, die critico 505, 38. morbo cuique sua debetur crisis 96, 7. ad crisin progrediente, crassescere excrementum decet 577, morborum quæ sunt critica, ne statim appareant 508, 20. cita crisis, quorũ cita mutatio 248, 50. cita mutatio vbi cernitur 248, 51. exolutio criticis diebus, κατὰ τὴν φυσικὴν ἀλλοίωσιν 45, 58. diebus nõ criticis κατὰ τὴν βίαιον ἀλλοίωσιν 45, 57. morbus, tolerabilior, qui validis venit viribus, quàm qui effœtis 270, 35. morbi primigenij materia mitior, quàm secundarij, per metastasin nati 270, 34. morbi qui non diebus criticis dimittũt ægros, cur reuertũtur 45, 65, morbus recidiuus, vnde 73, vlt. morbi omnes symptomatici, excursus & recursus consectarij, primigeniis peiores 60, 12. 191, 3. morbus tum in abscessum est facilis; si eorum quæ excernuntur supersit pars aliqua 497, 62, 63. morborum principia quæ ex dolore dorsi ducuntur; difficilia 190, 41. morbi ἐφόδῳ, moriendi necessitas accepta ferri debet 438, 11. nullius leuatio ab iis quæ κατὰ τὴν συμπάθειαν ipsi adueniunt 158, 23. 483, 30. 498, 35. 551, 26. in vigore, virium virtute opus 403, 35. exacerbatio, nouis est fœta symptomatis 493, 40. successio, vel per ἐπίρρυσιν, vel per μετάστασιν 13, 10. morbi omnes qui aliorum successione veniunt & propagatione, primigeniis peiores 13, 10. 159, 15. 233, 54. morbus omnis qui superuenit alteri; non rarò mortiferus 331, 59. 337, 51. 350, 40. 357, 27. 365, 8. 536, 56. morbi qui nulla incidente præuidentia oriuntur; terrifici 198, 55. in morbo quouis quæ citò & paulisper coctæ sunt vrinæ, sinistri aliquid præ se ferunt 520, 35, 36. morbus erit longior & minùs tutus; si vrina quandoque deficiat, ac nonnunquam sit pura, nonnunquam quid album subsidat & læue 512, 18, 19. morborum omnium, principatus naturæ sic occupantium, vt inde ipsorum officia peruertantur; expectanda in peius mutatio 379, 29. 416, 59. morbi lethales, si non citò exeunt crisi propria & secunda, mox edunt signa iamiam futuræ mortis 379, 31. à morbo qui emacruerunt, cùm nigra deiecerint, postridie moriuntur 553, 21. morbo aliquo occupati, ea remedia expetunt quæ salutifera esse solent 373, 10. morbi acuti, cur sic nominati 331, 41. celeriter, vehementer, & continenter mouentur 514, 35. morborum acutorum funestæ causæ quot & quæ 40, 38. non vna est mansio 81, 61. initia ferè crebra metaptωsibus & orgasmis 211, 43. 294, 54, 63. initiis, sine orgasmo, temerè purgationi opera datur 46, 45. non vna est crisis idea 81, 62. morbi acuti, celeriter omnes iudicantur 414, 55. morborum acutorum vel cita crisis, vel cita mors 386, 40. 239, 39. 358, 47. crises, potissimùm excretione suscipiuntur ἔξω καὶ εἴσω 527, 54. in morbis acutis, quomodo ineunda erit ratio dierum criticorum 253, 39. morbi acuti, intra quatuordecim dies iudicantur 80, 48. 214, 5. 255, 27. 263, 6. 270, 13. 281, 32. 302, 33. 526, 46. celeriùs æstate, quàm hyeme iudicantur 414, 55. ἐκ μεταπτώσεως, quadragesimo die iudicantur 214, 6. 255, 56. omnes, diebus imparibus paroxysmos habent 44, 62. 45, 20. morborum acutorum propria, bilis generatio 547, 59. morbi acuti, pepasmo vno, duce natura, viam ad crisin inueniunt, per criticam excretionem 555, 64. morborum acutorum infractio in lumbricis cernitur qui vnà exeunt cum alui deiectione mitificata 547, 3. qui sunt in viscerum phlegmone, & cum febre, propria non sunt ἐπιφαινόμενα, vrinæ 525, 39. in morbo acuto quicquid immeritò coctum est; malum 520, 30. partium extimarum frigus; graue malum 392, 16. 537, 58. malè res eunt, quando perennis accessio fit causæ morbificæ 294, 28. malè sunt res ægri, quando naturæ præsidia collabuntur 294, 29. morbi acuti, præ cæteris, ad mortem sæpe fatales, si pestem exceperis 448, 12. morborum peracutorum celerrimi motus ac vehementissimi 358, 47. morbi peracuti, intra septimum diem, decisionem faciunt interitus aut salutis 107, 28. morbus peracutus, intra primam periodum, crisin habet funestam 233, 56. morborum diuturnitas in pepasmi difficultate consistit 41, 53. 214, 8. morborum diuturnorum, nisi pòst exacerbentur, proprij abscessus ad inferas partes 527, 51, 52. in morbo vetusto nihil est planè criticum vel symptomaticum, quod bilis tincturam deleat ex vrina 516, 47, 48. morbi diurni exitiales; qui, & vnde 41, 47, 53, 53. ab humore nigro, omnium contumacissimi & deploratissimi 573, 23, 24. morbi potiùs quàm abscessus sunt, lichen, lepra, leuce, pustulæ virulentæ luis venereæ 499, 14. quínam sicci 335, 54. sicci venarum & arteriarum, in asperitate linguæ, & cutis squalore 334, 61. morbus siccior, multifariè potest cognosci 246, 56. de morbo sicco verendum, donec à pepasmo humescere cœperit 335, 58. morbi quínam iuuantur aut curantur à febribus 365, 24. quínam à febribus acutis iuuentur 369, 42. morbificarum causarum generatio non subita 437, vlt. 438, 2. genera duo; vnum, quod efficiendi vim habet; alterum, quod excipiendi 437, 60.

Mors à suffocatione vel extinctione caloris natiui 42, 39. 372, 30. 395, 2. 398, 45. 424, 56. 427, 21. 491, 50. mortis duæ causæ fatales; morborũ prouectus, & infirmitatis accessio 438, 57. causa erit, quæ antea fuit ortus 438, vlt. 439, 1. fatalis necessitas, in fluxa cuiusque natura fundata 439, 3. mortem fatalem voluntas Dei præstituit 439, 3. mors certa atque cita, inde ostenditur, vnde significatio fit extincti caloris 395, 3. in propinquo est, si cum accessione causarum mortiferarum, euidentia quoque est signorum lethalium 340, 7. inde in propinquo in morbis acutis; vnde caloris natiui extinctio 399, 6. in propinquo est, si præter corporis artuúmque omnium grauitatem, vngues ac digiti liuent 394, 43. mortis citò venturæ firmissimum argumentum, cùm ipsa dementiæ vis, tremorem infert 380, 39. iamiam venturæ signa, in qualitate & actionibus corporis multum à se mutati 42, 23. mors quibus cita, cita etiam crisis 74, 30. mortua, viuentis inimica 396, 18. mortuæ & fœtidæ rei nihil esse potest consociale, quod sit integrum 312, 50. mortifera quænam casu, non fato: sed ante diem 438, 59, 60. mortifera omnia quæ abs re mitescunt; mortem in propinquo esse testantur 29, 27. 296, 4. 460, 59. moriendi sensum quænam adimunt 466, 3.

ἡ μώρωσις καὶ ἡ νωθρότης, aliquando eædem apud Hippocratem 386, 36.

Morsus nomen, dolorificam vim suam, ipsum per se, ostendit 325, 57.

Morum dissimilitudo, in nullum aliud delirij genus cadit, quàm in phrenitidem 172, 54. mores instituti, vel insiti 397, vlt. insiti, qui 31, 43. morum insitorum, leuis mutatio 31, 43. mores instituti, qui 31, 46. morum institutorum comparatio difficillima 31, 57. institutorum mutatio, difficilior quàm insitorum 31, 51.

à Motu fit mutatio omnis 282, 51. motus à cerebro 393, 15. motus deprauati quatuor genera, & quænam ea 219, vlt. amissio paraplectica, vnde 425, 47. motus & nutricatus præsidia cùm sunt collapsa; in angusto spes est 556, 64, 65. iussi in iniussum mutatio, mala 221, 18. iniussi quàm iussi, conditio peior 224, 35.

Muliebritas, quid 454, 22. vnde 484, 46. in quibus potissimùm apparet 441, 14.

Mulieres bene olent, quæ nihil olent 119, 1. mulier vacua, imperfecta 455, 13. mulieres, calculosæ 129, 63. ophthalmia laborant 129, 63. mulieri tabes vnde 465, 61. mulierum genitalia, vbi continentur 465, 2. in muliere, semen virile & muliebre 445, 12. mulieribus naturaliter insita necessitas, & instituta consuetudo purgandi sanguinem superuacaneum per muliebria 455, 10, 11. mulieres purgationis menstruæ beneficio carere non possunt, sine incommodo valetudinis, & vitæ discrimine 464, 64. in mulieribus, materię redundantis promptuarium ad ἐπίρρυσιν vel ἀπόστασιν 483, 36. mulieres si rectè valent, menstruorum & lochiorum cruentam purgationem experiuntur 455, 21. mulieri nihil magis expetendum, si menstrua desunt, quàm

sunt, quàm hæmorrhoides conuenienter ductæ 457, 36. mulieribus non minus affluit humoris κατ' ὧσιν ad carnes inutilis, quàm ipsis apponitur καθ' ἕλξιν vtilis 456, 21. in mulieribus, sicut in mari, cernuntur ἡ πλημμυρὶς, καὶ ἡ ἀμπῶτις 455, 57. mulieribus, vnde plethora duplex 455,64, &c. 456,1. quibus impuræ purgationes mẽstruæ, quæque non eunt iure & loco; iis adhibendus cultus proli habendæ 481,8,9. mulieri menses decolores, nec eadem fluentes periodo; purgatione opus esse indicant 481, 54. sanguinem euomenti, menstruis profluentibus, sanatio est 289,15.479,52. mulieres quæ multùm crassitudine è natura egressæ, vtero non concipiunt; iis omentum, os vteri comprimit: nec priùs concipiunt, quàm fuerint attenuatæ 480,1. quæ ad manum torpidæ sunt, aridæ, sitis expertes; cùm muliebria multa laxarint; pus edunt 473,32.476,16. mulier ὑδατωανῦσα, quænam 445, 19. mulieribus quibuscunque lac in mammis concrescit; insaniam facit 478, 2. mulier si non prægnans, nec puerpera, lac habet; menstrua illam deficiunt 478, 1. mulieres aliæ viragines, aliæ mediocres, aliæ mollissimæ 445, 11. viragines, vnde 445,15. vt replentur seriùs; ita purgantur celeriùs 456, 14, 15. mollissimæ, vt replentur celeriùs; ita purgantur diutiùs 456,14, 15. mulierum mollissimarum purgatio, quinque aut septem dierum 456, 16. mulieres solidæ ac succi plenæ, medium tenent locum replendi & expurgandi sui, inter viragines & mollissimas 456, 13. menstruales, quænam, 454,16,17. cur sic dictæ 454, 18. menstrualibus, amica & critica concussio, vnde cientur menstrua 447, 1. menstruales, semper sunt vacuo vtero 454,17. quæ biduo, octodecim diebus sunt puerperiales 445,3,15.456,15. quæ triduo, 27. dies in puerperiis exigunt 445,4,17. quæ quatriduo, 36. dies exigunt in puerperiis 445, 4. quinque dierum, ad 45. diem à partu ferè puerperiales 445,4. menstrualis si fuerit 35. die, à fœtu concepto; eadem fœtum enixa, pari dierum numero sit puerperialis 444,61. menstruales vltra quintum diem nõ agnouit Hippocrates 445, 6. menstrualis bis in mense, quænam videtur 454, 49. menstrualísne πρὸ τῆς τυπώσεως fuerit grauida; an μετὰ τὴν τύπωσιν, multum interest 461,11. menstrualium vt decet, facies nec maculatur, nec verrucis fœdatur 562,32. menstruales quibus menstrua bene eunt; non varicosæ, non hæmorrhoicæ, non podagricæ, nec hæmorrhagicæ 93,23. 455,22.456,36. menstruali, cui menstrua non respondent; prodest è naribus profluere sanguinem 289, 16. cui menstrua non respondent; sanguinem vomendo profundere, nouum & extraordinarium 323, 24. menstrualis, in menstruis se contineat septem dies, edicto Dei sancitum 445,7. 456, 17. fœcundarum consuetudo purgandi, naturaliter instituta 464, 62. fœcundæ vt diu multúmque repleri consueuerunt: sic etiam liberè ac liberaliter vacuari 457, 27. fœcundis, amplitudo maior venarum 457, 23. faciliùs atque ampliùs multò panduntur claustra locorum & vteri 457, 26. repletio non tam molesta, si fortè inciderit: nec tam difficilis vacuatio 457, 28. mulier quæ in aluo non concipit, quo modo sciet, num tandem aliquando sit conceptura 481, 26, &c. mulierem in vtero habere cogita, si purgationes non eant, nec horror febrísve superueniat; cibi autem fastidium incidat 472, 63, 64. 485,64. mulieres quænam statim à coitu semen effundunt, quale iniectum est 479, 44. grauidarum menstrua purgatio nulla κατὰ φύσιν; præsertim post τύπωσιν 454, 20. grauidæ quæ priùs ægrotant quàm enitantur; iis subinde ante partum rigor cietur 475,31. grauidarum, multùm à se mutata spiritus & nutricatus œconomia 469,59. complexio corporis, iam minimum perspirabilis 469, 60. grauidas multa circunueniunt incommoda 447, 62. grauidarum periculosa grauiditas in morbis acutis 93, 26. grauidæ si erysipelas nascatur in vtero; mortiferum 463,54. grauidas malè habent quæ ante partus aquæ prorumpunt 469, 32. periculosè habent cephalalgiæ soporatæ, cum torpore graui coniunctæ 447, 52. in grauidis cephalalgiæ veternosæ, vnde 448, vlt. grauidas, malè habet hypochondrij dolor 475,46. grauidis diæta exacta, exquisita & tenuis præscribi nequit, sine incommodo fœtæ & fœtus 448, 17. grauidæ si vltrò mammæ subitò extenuatæ fuerint; fœtum abortit 451,60. grauidæ quæ supra modum emacruere, bimestres abortiunt, prius quam ipse habitiores euaserint 445,64.459,54. quæ boni sunt habitus, cùm trimestres abortiunt sua sponte; iis cotyledones sunt mucore obsitæ 442, 47. 474, 58. grauidæ mortiferum, si eam morbus aliquis inuadat acutus 448, 11. 458, 22. 469, 53. grauidæ, vnde ileosæ 472, 8, 9. grauidis aphthæ, vnde 471,23,&c. mulieribus notæ grauiditatis, fluxiones aphthiferæ, dolorificæ; prauæ 463,61.469,39.471,3. grauidis ora aphthosa, perliquidas reddunt aluos 475, 22. grauidarum ora aphthosa, terrifica. 294,7.318,8.442,10.443,8. aborsus prænuncia 352, 22. mulieres abortire, cur non mirum 447, 60, &c. mulieri pessarium abortiuum non dandum 452,33. mulierum hystericarum, ad tempus, nulla respiratio 147,24.372,6. hystericis, vnde respiratio intercipitur 485,16, &c. in hystericis respiratio est intercepta, quam in plerisque non potis est cernere 485, 15. perspiratio vniuersi corporis sufficit impediendæ caloris extinctioni 485, 17. hystericæ, laqueo fauces sibi præcludi putant 462, 48. hystericarum ferè comes est conuulsio epileptica, fugax tamen & facilis, sine febre 337,36. febre carentium, conuulsiones faciles 456, 51. mulierum partus, quî puerperam iuuant 46, 7. mulieres omnino partus expertes: quia sunt vacuæ nec prægnantes 478, 57. 479,32. quæ parturiendo, priùs cor dolent; paulò post illæ pariunt 476, 53. mulieri parturienti cor dolet, vnde 476, 61. puerpera quænam fœlix futura 461, 14. puerperarum perfectos partus edentium, naturaliter instituta & consueta purgatio rubra 474, 54. puerperarum puerperia purgamenta nunquam reguntur naturæ imperio, nisi exitum citò habeant liberalem & liberum 445, 24. puerperarum viraginum expurgandarum tempus, dierum sedecim 446, 48. puerperarum mediocrium expurgandarum tempus, 24. dierum 446, 49. puerperarum mollissimarum expurgandarum tempus, 40. dierum 446, 49. puerperis quibus cohibita sunt puerperia, concussio hostilis 447,2. puerperialis in puerperiis se contineat 40. dies, edicto Dei sancitum 445, 8. mulieri à secundis malè habitæ & difficulter parienti; sternutatio superueniens, bono est 468, 63. mulieres quæ frigidos habent vteros, ad concipiendum ineptæ: propter eorum substantiæ densitatem 481,2. cur steriles à frigore vteri 480,60,&c. steriles, ex menstruorum suppressione grauiùs, faciliùs, & periculosiùs laborant 200,14. steriles suo vitio, per impotentiam vel excipiendi, vel continendi, vel concipiendi semen virile 482,1. sterilibus vomitio sanguinis, ad cõcipiendum prodest 478, 45. steriles partim fouere, partim purgare oportet 481,11.

Muliebria omnia continentur in aluo, tam naturalia, quàm quæ ipsis adueniunt 440,16. principatum obtinent dignitatis inter ea quæ sunt aluina 440,20. menstruæ & puerperiæ purgationes 450,11. communi voce, mulierum affectiones propriæ, quæ tantùm in eas, merito sexus, incidunt 440, 30, 31. muliebrium nomine apud Hippocratem, quænam continentur 440, 50, &c. muliebria, aliquando pro menstruis, aliàs pro omnibus mulierum purgamentis 466, 29. vnde dicta menstrua 455,44. κυρίως dicta, pro iis quibus fœminæ purgantur per naturalia; siue sint menstrua; siue puerperia 440, 38. καταχρηστικῶς, dicuntur vitia quæ tum in vtero, tum ab eo contingunt 441, 16. cur dici possunt cætera vitia quæ vel intrà sunt, vel extrinsecus enascuntur 441,18. muliebrium nomen merentur actiones muliebres, similiter vt purgationes menstruæ & puerperiales 441,15. abundantia, vnde 200,8. fluxus per vterum, salutaris, priuilegio quodam naturæ atque coloris mulierum, ex Dei edicto 491, 34. omnium fluxuum differentias & ideas, eorúmque præsidia, accuratissimè scripsit Hippocrates 481, 58. in muliere concitatio, semper in promptu 483,56. purgatio, inter ea quæ deducuntur, naturaliter instituta & consueta 454, 14. muliebria promouentur, rigoris concussione citata 486,14. ea mulierum sanant incommoda, quæ in viris non raro sunt insanabilia 466, 15. non cohiberi; salutare 454, 3. cient profusè, crebri horrores cum lassitudine, capitis grauitate, & colli dolore 472, 41. 477,11. muliebrium naturalis & iusta cohibitio in grauiditate 478, 6. muliebre excrementum in grauidis, exitum habere nequit, donec mulier grauiditatem sustulerit partu secundo 69,61. muliebrium aduentu non minus adiicitur sanitati tuendæ, quàm ei redintegrandæ 466,17. beneficio, quorum morborum sanatio apponi debet 485,53. muliebria quæ primùm aut statim apparent, conuulsionis finem adferunt: atque id sine febre 466, 11. multa cùm prodierint; oculorum caligo discutitur 482, 24. muliebrium reliquiæ quas fœtus sibi non assumit, cur non mouent cacochymiam rigoriferam

472, 58. cur foras non efferuntur ad ciendum horrorem 472,59. vtilissimam partem sibi assumit fœtus 472,57. à muliebrium suppressorum molestia omni mulieres vindicat ἡ πολυσαρκία 455, 42, 43. 457, 43. muliebria multis modis in vitio 450,10. pallidis mulieribus; diuturna 445, 20. cunctando in locis & naturalibus, fiunt purulenta 200, 37. alba, aliquando pro menstruis purulentis 465, 39. muliebri fluxui, conuulsio, aut deliquium si superueniat; malum 440,47. à muliebribus cohibitis, epilepsiæ, profluuia longa ventris; hæmorrhoides 454,3,&c. à suppressis, signa citò venturæ mortis, quænam 450,5. muliebrium suppressorum symptomata quænam mortifera 450, 2,&c. in muliebribus locis τὰ ἀλγήματα χρόνια 444,17.

Muria, grauitate sua conferri potest cum mari asphaltite 312,33.

Mucosum, valde differens à glutinoso viscido & tenaci 260,16.

Musculorum interstitia, caua sunt; & ventres dicuntur 279, 11. in secunda valetudine, spiritu replentur: in aduersa, malo ichore 279,13. congenerum & antagonistarum, quænam conditio 407, 37. musculis vna in parte exolutis, in aduersa colligunt se antagonistæ sani 401, 36. musculorum capitibus cæsis, incommoda maxima iniussæ contractionis & spasmi 424,8. nulla commoda colligendi & adducendi 424, 7. musculorum intercostalium quodnam officium 275, 51. musculi duo à suprema sterni parte, ad basin cartilaginis scutiformis 235,22. linguam mouentes, nouem 229, 49. vnde orti 229, 50. musculi crotaphitæ, cæteros omnes virtute præcedunt 401, 4,33. musculorum temporalium præstantia quanta 138,30. musculo temporali sauciato, conuulsio è diuerso cernitur 225, vlt. musculi lati officium, palpebras demittere 127,63. musculi palpebras mouentes, exiles 453,46.

Mutatio omnis fit à motu 167, 22. 282, 51. melioris in peius, partim est contumacis materiæ, partim fatiscentis naturæ 516,12, 13. omnis 24. diei, à putredinis diffusione 8,43.

Mutilis crure altero, sanguis superuacaneus per dysenteriam αἱματώδη expurgatur, si nullam quotidiani victus partem deduxerint 455,11,12.

Myopes, quales 126,15.

ἡ Μύξα veterum, humor pituitosus 383,41.

N

ἡ ΝΑΡΚΗ, quid 366,vlt.367,1.453,14.476,29.

Nasus fit resimus in medio, quibus è palato eiectum est officulum maxillæ superioris 140,19.420,21. in imo, quibus id os eiectum est, vnde sunt dentes 140, 20. 420,22 Nasi cartilago, ipsi est veluti paries quidam intergerinus amborum meatuum 420, 23. Nares acutæ, vnde 122,3. Narium rubores, signa profusioris alui 123,21. 128, 26. earum reseratio, mortifera 208,17.

Natura, ipsa Dei vis est 439,27.454,30.480,43. naturæ fata à Deo immissa, numerorum calculis vanissimis velle complecti; monstri simile 439, 12, 13. in ea potissimum elucescit τοῦ θείου potentia 454, 29. natura nunquam aberrare nos finit 439,50. non docta, quod non didicit, tamen id rectum facit 439,48. nihil facit μάτην 131,10. nihil particulatim facit: sed omnia simul iacit fundamenta perficiendæ rei 420, 40. eius artificium est, omnia formare simul, ac simul augere 420,29. sine ea nihil fit 480,43. naturam præstat quiescere, quàm aliquid frustra moliri 7,4. 43,22. 142,44. 212,38. 270,2. 286,62. 373,49. natura, partium solidarum est virtus, per eas diffusa 146, 51. 439, 39. 507,37. 511,61. 543,38,39. 546,39,44,45. natura animæ inaspectabilis, commutari non potest 28,31. natura iustissima est, & sui diligens 300,8.304,18 361,23. eius insultus & ἔφοδος, vnde 456, 2. natura σύγκρισιν habet aquæ & ignis 420, 35. extra vterum nihil deinceps adiicit, præter augmentum & nutricatum fœtus perfecti 420,42. in fundo mulieris, numeris non comparatur; sed à semine vtriusque parentis 438,64, 65. in vtero, suum absoluit pensum, per animati seminis ignem & aquam 420,41. vnde commeatum parat 211,35. omni ætate, nutricatum fundit 420, 43. semper aliquid de suo fundit, i. sensim amittit 439,20. in cōtrarias motiones, sine violentia non agitur 86,1. 574, 25,26. naturæ officium, concoctio 516,3. eius œconomia, per quam vita sustentatur, duplex 318,24. ipsius præsentis testes, vires firmæ 572,33. præsidia posita in generando ac restaurando 552, 20. solatia duo præcipua, ἡ ἕνωσις, καὶ ἡ κοινωνία 396,57. natura quibus annis, morborum omnium ferax 227,17. circa initia morbi, causis morbificis multum opprimitur 347, 38. quo tempore opprimitur morbificis causis, éstque humorum cruditas; tum nihil bene fit excernendo 541,16. criticæ vacuationis dux optima 489,3. inuenit insultus, quibus expellit morbos 304,63. 439,41. abscessus molitur per ossa 305,2. 341,22. eius consuetudo, vt inchoatam excretionem criticam, in abscessus conuertat, vnde fit absoluta crisis 497, 60. natura, pepasmi parens 489, 2. naturæ, morborum medicæ 439,57. naturæ & morbi certamen in procinctu, die critico 50,53. 505,38. perfugium vnicum quo se tuetur, & pugnat cum morbo; sola αἱμάτωσις 516,8. redintegratio cœpta fieri, cernitur in excrementi pepasmo 546, 40. victricis, quodnam proprium munus 256,54. naturæ virtus vbi regnat, cita exclusio esse solet causæ morbificæ 512, 26. eius erethismus & pepasmi bonitas, quoties ex æquo certant inter se; dimissio est morbi 514, 26. fortis contentio, viam affectat κατ' ἴξιν 267, 10. in naturæ forti contentione vis maior quàm in meatibus 341, 24. naturæ inimicum, omne nimium 554, 62. natura quò sæpius proritatur, & eius contentio irrita manet; eò res ægri peiùs eunt 287, 5. eius principatus quò plures in vitio sunt; eò peiùs eunt res ægroti 318, 22. cum natura quæ supra modum pugnant; supra modum perniciosa 519, 13. naturæ triumphatæ quodnam signum 21,60. ei nihil acerbius conuulsione 226,65. 229,28. 421, 40. nihil grauius, quàm frequens rigendi & calescendi vicissitudo 284, 36. nihil molestius & magis pestiferum, quàm solitæ excretionis repentina suppressio 289, 25. naturæ quænam valetudinariæ 442,34.

in Nausea omni iactabunda sine vomitu, non est paroxysmus 493,55.

ἡ Νεανικὴ, & τὸ Νεανικῶς, quid 202,29. τὸ νεανικῶς, γενναίως. σφοδρῶς, ἰσχυρῶς, synonyma 49,47.

Necessaria, quænam sunt 55,34.

ἡ Νέκρωσις, liuoris parens 124,32.

Nectar viuificum, à corde perennitatem habet 146,45. 254, 63. in corde situm, corporis vniuersitatem viuidam reddit 254,64. 332,34. eo, partium solidarum viuacitas recreatur & reficitur 146, 46. 147, 5. ad id comparandum, quænam necessaria 55, 37. eius imperio, τὰ ὁμογενῆ congregantur, καὶ τὰ ἑτερογενῆ segregantur 517, 41. id citò absumitur, cùm eius nulla est instauratio 392, 11. eius defraudatio, vnde 278,12.

Nephritis, quid 434, 1. vnde 383, 64. eius descriptio 383,59,&c. ea est quadruplex 434, 1, &c. in sui contagionem & sympathiam, lumbos adducit 384, 2. nulla in pueris locum habet 434, 7. in calculosa, dolorum acerbitas varia 383,53. in phlegmonica & calculosa, cientur vomitus æruginosi 496, 7. ad calculosam, opus est pharmacia mochlica 488,13. Nephritici multi, cruentas vrinas excernunt 13,25.

Neruus triplex est; tonus, tendo, ligamentum 418,62. 423, 43. nerui, cerebri vicini & socij 416, 36. carere non possunt iecoris opera 571, 19. neruus quínam, omnium crassissimus, siccissimus, durissimus, validissimus 424,23. omnes qui artus continent, crassi & magni 423,39. crassiores in femoribus, quàm alibi 424, 14. omnium primi vitiantur, quoties in vitio est eorum principatus 416,36. neruus resectus, non coalescit 418, 44. neruorum siccitas, vnde 213, 22. nerui distenti, cùm exaruerit febris ardore, nullum alexiterium 466,22. flectentis contentio est irrita, nisi sit obedientia extendentis: & contrà 423,57. connectentis præcisio, comitem ferè habet artus ἐξάρθρωσιν 423, 53. mouentis præcisio, partis illius adimit obedientiam, vbi telum insederit 423, 54. neruorum solidorum ἐμφυομένων afflictio maior, quàm confusarum chordarum è musculis ἐκφυομένων 424, 9. eorum principij læsio, tremor 408,49. à neruis ad venas, sæpe fit μετάπτωσις 336,51. νεῦρα παχέα, ἐπίκαιρα, μεγάλα, καὶ συνέχοντα; eadem 423, 37, &c. ἕνωσις nulla sperabilis in neruo, vena, arteria, membrana, & cute dissectis 419,18.

ἡ Νηδύς, pro aluo 96,52.

Nidor propriè, vnde 311,44.

Nigriciei quænam causa 260,18. 288,47. à nigricie totum corpus fucatur, tam intrà, quam extrà 260, 17. ea si loco venit, nec extirpetur; causam infert interitus, vel sua palindrome, vel gangræna 395, 56. in morbis acutis, sæpe ex abscessu 257, 64. partibus extimis, per transitum 38, 64. digitorum & pedum, ἢ ἐκ τῶν χειρῶν, ἢ ἐκ τῶν κακῶν. 395,60.

395,60. nonnunquam liuore præstat 257, 63. in nigris digitis minus periculi quàm in liuidis 38,63.394,63. 395,23. ea è malis exorta, longè liuorem pernicie præcedit 395,54. nigra lingua, aspera 260, 19. nigra infernè deiici; bonum 210,10.558,12. quænam, non nisi aluo coacta, redduntur 209, 57. nigra vomunt sputatores, phrenitici, & inde fanatici 381, 20. ad nigrum tendent omnia quæ sunt vmbrosa, quæque opaca 526,35.

Nimium omne, quantumuis criticum, periculosum 201,42.

Nitor desperabilis in parte emortua, vel quæ gangrænam concepit 124,51.

ἡ Νομή, quid 344,60.

ἡ Νωθρότης, quid 36, 19. 241,11. vnde 568, 44. propriè & verè, ad cerebri principatum pertinet 241, 8. duplex 394,18. 473,50. 476,25. eius domicilium, cerebri vis effœta, vel impedita 9, 26. ea, morbo ineunte, symptoma est oppressionis; affecto autem, exolutionis 241,12. ἡ νωθρότης, ἔρδιψις, πάρεσις, καὶ ἄφεσις, synonyma 101,45. aliquando eadem est quæ ἡ μώρωσις 386,36. τὸ νωθρύνεσθαι, & ἡ νωθρότης, non minùs de pigro corpore in mouẽdo, quàm de mouendi facultate effœta, dicitur 556,58,59. τὸ νωθρῶδες, in phrenitidem sæpe cadit 12, 34. τὸ νωθρόν corpus, quodnam 33,31.

Noctis & diei, causæ sunt contrariæ 277,63. nox præcedens paroxysmum criticum, molesta esse solet 50,47.

Noxarum corporis, genera quinque 305,32.

Numeris vis nulla inest 438, 10. iis non comparatur natura in fundo mulieris, sed à semine parentis vtriusque 438,64. in ipsis vita fundamentum non habet 438, 61. iis vita non conficit cursum suum. ibid. iis vt non subsistit hominum vita: sic etiam non sustentatur 438,49. numeri nullum ius & imperium in naturam corporis 438, 48. numeris non debet accepta ferri necessitas moriendi, 63. anno. 438, 10. eorum complexu nullo comprehendi potest fatalis interitus 439,3,&c.

Nutritio, quid 421,18. repletio tantùm est vacuati; non autem partis emortuæ restitutio 421, 19. naturalis, quomodo comparata 331, 15. 343, 23. nutritione inculpata, & respiratione libera, vita hominum sustentatur 284,18. nutricatum fundit omni ætate natura 420, 43. nutricatus & motus præsidia cùm sunt collapsa; in angusto spes est 556, 64. nutricatus & spiritus œconomia labefactata; vitam effluere est necesse 295, 3. eorum quæ Nutriunt confertim & celeriter, celeres sunt discessiones 544,63.

O

OBLIVIO, quid 6, 15. ab intemperie frigida cerebri fit, quam rigor inuexit 6, 16. à rigore, mala 6, 10. 9,25. quænam funesta 6,20.

Occasio in medendo, cita multùm & præceps 280,50. 282,58. medendi in supputato, arripienda ex dierum criticorum obseruatione 280,55. occasioni arripiendæ iudicium adhibendum. explosa experientia 280,52.

Oceanus, fluuiis, lacubus, & stagnis ponderosior 312, 34.

ὁ οχλός, idem qui ὁ ἐρεθισμός 157.43.

τὸ ωχρὸν καὶ τὸ χλωρόν, eadem Galeno 398,61.

Oculi à cerebro absunt proximè 194,51. vt valent; sic ipsa persona 124,1. oculorum curuatura, à cerebro 453,41. oculorum lumen connatum, instrumentum αὐγοειδὲς visificæ facultatis 348,50. nitor, vnde 124,14,24. oculorum nitor, eorum qui antea colorem genuinum & decorem amiserant; salutaris 248, 59 513, 53. in oculorum canthis caruncula spõgiosa, prohibendis lachrymis adnata 499,51. oculorum membrana ἐπιπεφυκῦα, vnde 124, 28. oculi, natiua puritate, cæteris partibus antecellunt 124,3. 254,54. in secunda valetudine, spiritus animalis multi participes; simulatque eo defraudari cœperint, collabuntur 278, 21. vt sunt molliores, ita faciliùs liquuntur quàm cæteræ faciei partes 127,29 278,20. intenta visionis acie inspiciendi, maximè in morbis acutis 123,63. in oculis, quomodo facultatum animæ vitia repræsentantur 126,59. oculi, omnium facillimè certissiméque cerebri afflictionem testantur 132, 6. primi omnium in sympathiam malè affecti cerebri trahuntur 90, 59. in oculis primùm apparet icterus 254,54. oculi à se mutati, quid denuncient 124,4. decrepitorum & iamiam moribundorum senum, quales 125, 30. oculi album, è pericranio 430, 4. fit maius, laxitate 126,64. nigrum fit minus, corrugatione 126,64. oculorum alba quò celeriùs pura redduntur; eò citiorem crisin ostendunt: quò autem seriùs, tardiorem 513,53. ἀμαύρωσις, vnde 151,51. caligatio, qualis & vnde 125,33.132,8. caligatio, vbi aspectabilis medico 125, 20. vbi conscia ægroto 125, 21. caligatio, albúmve rubens, aut liuens, aut nigris obsitum venulis; indecorum 400, 20. caligo discutitur, cùm muliebria multa prodierint 482, 24. caliginis origo varia 482,49. caliginis vt sunt causæ, foci, ideæ: sic remediorum genera 482, 51, &c. caliginis remedia, vel naturæ imperio, vel medici artificio adhibentur 482, 52. oculi Isaac, vt caligarunt 125, 31. oculorum κατάκλασις, quid 144,30. oculi concaui, quales 122,1. vnde 127,26. oculorum concretio, vnde 127, 51. oculi crebrò huc illuc indecorè coniecti, signa non solidæ mentis 172, 59 oculorum contuitus audax, phreniticus 144,28. dolores potio meri exoluit 130,6. oculi ἐνδεδινημένοι, quales 137, 15, 29. oculi ferocitas, phrenitica 132,30. oculus hebescens, signum malum: sic & concretus & caliginosus 125,43.131, 29. in oculis potissimùm lucent signa insaniæ 380, 32. oculi vnde liuent 249, 41. si crebrò moueantur, spes est furoris 90,63. oculorum deprauati motus, vnde 172,60. oculi vnde nictant 127, 55. oculorum obscuratio cum exolutione, citam conuulsionem ostendit 131,34. ὀρθότης eadem quæ πῆξις 132,14. peruersio, ἡ ἴλλωσις 453,33. ἴλλωσις fugax, iudicij ancipitis 194, 61. ἴλλωσις firmiter fixa, ex vitio cerebri & facultatis; mortifera 194,61. peruersio in morbis acutis, à cerebro est, & in ipso perficitur 366, 51, 52. peruersio ex lumborum anadrome; mala 41, 13. 60, 31.128,1.144,37.194,21.337,30. 453,36. oculi phreniticorum, exerti ac truces 496,62. vnde puluerulenti 496,62, &c. oculorum πῆξις, in ἀκινησίᾳ consistit 127,53. rubor saturatus, plurimùm valet ad opinionem hæmorrhagiæ 92, 49. rubor singultui & vomitui superueniens, malus 180, 35. rubra suffusio febris experti, signum alui liquidioris 128,10,27,vlt. oculi prærubri, vnde 91,35,41. oculorum squalentium ratio communis, tum in iis quos tenet marasmus, tum in valde phreniticis 496,60. oculi tabidorum caui, humiles, ac demissi 496, 61. oculorum abscessus, vel enascuntur vbi apparent, ibíque pullulant; vel eò propagantur è capite 499,46,&c. hecthymata, rosa & croco celeriter atque fideliter arcenda 499, 50. symptoma præcipuum cernitur in cæcitate 108, 4. ὀμμάτων ἰλλωδέων θράσος, inter symptomata quæ ex puerperiorum anadrome veniunt 194, vlt. οἱ ὀφθαλμοὶ ἐνδεδινημένοι καὶ ἀστήρικτοι, & τοῖς ὄμμασι περιβλέποντες, & ὄψιας πυκνὰ διαρρίπτειν, & ὀφθαλμῶν κίνησις ὀξεῖη; eadem 380,23,&c.

Odium, φιλοτιμωρίαν parit 381,24.

Odor, fit per anathymiasin 311, 36, 39. odoris natura, calida 311,46. odor, corporum est mixtorum & succidorum 311, 35. suauis stirpium & aromatum, & rerum omnium succidarum, vnde 311,48. odoris gratiosi quænam causa 311,47. odor suauis, vnde 311, 49. odores fœdi & graueolentes, proportione quadam saporibus amaris respondent 311,51. putres, ægrè admodum spirando ducuntur 311,53. odor grauis, vnde 311,50. fœdus, deiectionis est κακὸν συμβεβηκός 545,53. odore carent lapides & aurum 311,48.

ἡ οδύνη, quid 18,49,&c.

Oeconomio naturalis, digerendo, coquendo, & excernendo absoluitur 556, 50. œconomiæ naturalis labefactatio; vbi potissimùm cernitur 141,2.

Oedema, omnia phymatum genera quæ consistunt in systrophe, complectitur 164,43.

extra Oleas ferri, Græcorum prouerbium 273,30.

τὸ ολέθριον, firmissimum est ad mortis prædictionem 16,15. 524, 27. οἱ ὀλέθριοι ægroti, cùm desperati sunt 98, 43.524,28.

Olfactus instrumentum, vaporosum 124,22.

τὸ ἐπ' ολίγον, quid 49,30,33.156,10.520,54.

Omentum, cur dictum epiploum 417,28. nullo constrictum est vinculo 417,28. suo contentum loco, ventriculi & intestinorum fomentum 417, 27. in præpingui abdomine, si claudit os vteri, sterilitatem inducit 417, 29. quibus excidit; necessariò hinc putrescit 417, 4. putredini obnoxium præter cæteras partes 417, 34, 43. omenti prolapsus in scrotum, vnde 417, 21. omentum, cur per abdominis vulnus excidit 417,26.

ἡ ομόχροια καὶ τὸ ὁμοχροῦν, frequens apud Hippocratem, pro æquali planicie 524,8.

τὰ ομοειδῆ, ad τέκμαρσιν, maiorem vim habent quàm

τὰ ἐπιγεννη 285,9.

ὅμοιον ὁμοίῳ δεῖ πελάζειν 312, vlt. ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ εὐπρόσφυτον 312, vlt.

Opaca omnia,ad nigrum tendent 526, 35.

Opinio,ſola ex omnibus affectionibus,in mentem cadit 375, 58. ex opinione pia & ſancta, ἡ εὐθυμία 375, 59. ex praua,melancholica ægritudo 375,58.

Opiſthotonos, quid 13,42. 231, 32. vnde 231,33. citò vires effœtas reddit, & acerbiſſimam infert mortem 232, 23. cum opiſthotono rigor necat 232,14. & vnde id 232, 19. opiſthotonici fiunt, caput vehementer dolentes,deliri,aluo ſuppreſſa,oculis ferocientes, & rubentes facie 527, 29,30.

αἱ ὀπῶραι, arborum baccæ 79,27.

Oppreſſionis quænam cauſa 331,24.

Optimus latronum,quis 170,49.

ἡ ὄρεξις, quid 214,44.

τὸ ὀρφνῶδες, vomitionis κρίσιμον 215,57.

Orgaſmi quænam cauſa 244, 46. 269, 67. orgaſmi, cuinam ſunt plures opportunitates & cauſæ 62,64. orgaſmi cauſa nulla, vbi ſanguis non eſt tenuior, nec qualitate acrior atque calidior 433, 33. orgaſmus materiæ efferæ, initiis tantùm morborum fit 53, 31. 294, 54, 64. fit intus foras,ineunte morbo 84,60. materiæ efferæ,mutationibus creber 53,30. humorum,qua ætate ceſſat 436,56.

de Orificio alui & ventris,vide plura ad nomen *Stomachi*, ſub litera S.

Oris amaritudo, vnde 26, 13. ſymptoma bilis 26, 15. oris peruerſio in morbis acutis, à cerebro eſt, & in ipſo perficitur 366,51,52.

ὁ ὀῤῥὸς, ideam oſtendit humorum 511,1.

Orthopnœa, quid 153, 50. 299,vlt. vnde dicta 300,6. in orthopnœa, non niſi recta ceruice reſpirant ægri 477, 45. orthopnœa vera, principatum obtinet difficultatis in omni dyſpnœa 477, 49. orthopnœam faciunt hydropiformia dura 299,60.477,51. orthopnœæ aſthmaticæ,vnde 148,27.

τὸ ὀρθοστάδην, quid 5,34.

Oſcitationis continentis remedium; ex longis interuallis ſpiritum ducere 147,56.

ἐν ὀσφύϊ, pro κατὰ τὴν ὀσφῦν; frequens apud Hippocratem 528,38.

Os,cartilaginem duritate præcedit 420, 8. ſi quando in corpore exectum fuerit, nunquam augetur 419,33 oſſis execti vel eiecti, nulla ſperabilis reſtitutio 420,15,26. oſſa pertundendo, vel ope chirurgica denudata, nullum ferunt liquorem 406,60. os triplex; ſolidum,adnatum,enatum 419,62. oſſa ſolida, quænam 419,63. oſſium ſolidorum munera quatuor 419,64. oſſa adnata ,ſunt epiphyſes 419, 63. enata,apophyſes 419, 63. oſſa ſyncipitis, frontis,occipitis, duplicia, diploe intertexta 411, 29. caluariæ, inflammationem ſuſcipiunt à rheumate conſiſtente; nulla,à concitato 406,64. oſſi caluariæ cur adhibetur modiolus 408,16. ſuturæ vicino admouendus modiolus 406, 56. oſſe exciſo,primis diebus inflammationem arcet vacuatus humor 406,58. os diuiſum,mandendo ſtrepit, quia colliditur 413, 49. in oſſe diuiſo cùm cietur colliſio, ſtrepitus excitatur 414, 3. os fiſſum vbi telum graue obtuſum forti dextra inſederit; quomodo deprehendendum 413, 14, &c. oſſa fracta infantium, in vnum coire dicuntur 418, 18. puerorum pertuſa, putreſcunt faciliùs quàm iuuenum 406,33 oſſis circumtecti perfractio,quo pacto deprehenditur 413, 24. nudi quomodo innoteſcit 413, 23. fracti quænam ſigna 406,42,&c. os fractum, callo nodoſo ferruminatur 418,17. ferramento exectum, nunquam idem reponitur, ſed fungus 420, 20. oſſium eorum quæ adiacent ſuturæ, difficillima cognitu fiſſura 411, 1. os occipitis, ægrè finditur: quia craſſiſſimum, & multa carne contectum 106,9. oſſe occipitis violato funeſtè,vitam ſaucius finiet die vigeſimo 406, 40. oſſis ſacri ἰθυκυφὲς vſque ad lumbos, comparatum vt excipiat τὰς γονάς 440, 18. oſſa tenuiora,minùs reſiſtunt ictui mitiori, quàm craſſiora validiori 406,35. oſſium tenuiorum fracturæ,faciliùs & celeriùs mortem inferunt,quàm craſſiorum 406,36.

ἀὼς σύντονος πόνος, idem quod ἡ ὀξεῖα ὠτὸς ὀδύνη 191,31.

ἡ οὐρηθρά, quid 361, 43. 362, 25. τῆς οὐρηθρᾶς nomen primùm ab Hippocrate datum fiſtulæ vrinariæ 361, 42.

ἡ οὔρησις δυσκολαίνουσα, idem quod τὸ οὖρον ἐπίπονον, καὶ ἀδακνυμένον: vel ἡ ἀφρώδης οὔρησις 221, 62.

ὁ οὐρήτηρ, quid propriè 361, 44, &c. ἀντὶ τῆς οὐρηθρᾶς 359, 32. 361, 42.

τὸ οὖρον, quid 511, 23, 24. τοῦ ὀῤῥοῦ ideam oſtendit 511, 2. quale ſit, indicari lingua 510, 54, 55. αἱματῶδες, quid propriè 529,38. οὖρα αἱματώδη, eadem quæ ἐξέρυθρα 13,24. τὸ οὖρον ἀκατάστατον, quid 112,44. τὸ οὖρον δισσὸν, ἡ δακνυμένον, nuſquam in aphoriſmis, prognoſtico, & epidemiis legitur 98,35. οὖρα θολερά, qualia 76, 6. 112,45. οὐρέει πῦον ἢ αἷμα, quid 7,52.

Oxymel,pleuritidi expurgandæ accommodatiſſimum 254, 37. lienoſo ſaluberrimum: melancholico nocentiſſimum 349,34. oxymelitis quænam incommoda 397,30. ab oxymelite, nigrorum eſt fermentatio: tum meteoriſmus & amplificatio 349,35.

P

PALATVM, quid 139,57.

τὸ παλινδρομεῖν propriè, quid 235,33. 268,64. 342,49. aliquando pro recidiua exacti iam morbi 268,vlt. Palindrome, quando fit 235, 36. coniunctam ſemper habet feritatem humoris qui refluit 235, 34. duplex,vna refluxus, altera recidiuæ 269, 1. vtraque quomodo perficitur 269, 2,4. omnis calamitoſa, quam feritas malignáque facit cacochymia 269,28.

Palleſcit pars omnis, cùm cœpit macreſcere, aut quæ multùm emacruit 278,24.

ὁ παλμὸς, ἀντὶ τοῦ σφυγμοῦ 183,42.

Palpebrarum curuatura, à cerebro 453,41. palpebræ, omnium difficillimè liuorem contrahunt 122,17.

Palpitatio,pro pulſu 183,25,42. 220,23. ventris in febre,inſaniam facit 184,51. qui palpitant toto corpore,vitámne finiunt voce capti? 497,12.

Papularum cauſa efficiens atque formalis, quænam 499,7,&c. papulæ,vnde 498,54.

Paracope,non rarò in phrenitidem tranſit 270,6.

τὸ παρακρουστικόν, per ſympathiam cerebri 160, 56. idem quod τὸ φρενιτικὸν, ἢ τὸ μανικόν 172, 57. ἀντὶ τοῦ φρενιτικοῦ 172,54.

τὸ παραλόγως, quid 35, 34. παραλόγως & κατὰ λόγον, contraria 35,32. παραλόγως & παρὰ λόγον, eadem 35, 3. τοῦ παραλόγως, ἢ παρὰ λόγον, explicatio difficilis 14,8.

Paralyſis, reſolutio eſt dimidiati corporis 365,53. vnde 366, 61, &c. quomodo fit 365, 58. in membris magis quàm in cerebro eſſe videtur 365, 49. paralyſeos omnis ratio in exolutione conſiſtit 366, 48. paralyſeos & conuulſionis par & æqualis immobilitas 229,54. paralyſis,in vitio τῶν πεφυκότων διὰ λύσιν, & impedito ſpiritus appulſu conſiſtit 370,3. paralytici, ſudorificis deſperati fiunt 230, 59.

Paraplegia,reſolutio eſt artuum quorumlibet 219, 31. 365,54. 410,45. vnde 36,25. 366,61. quomodo fit 365,58. eadem in partibus quibuſdam, quæ apoplexia in corporis vniuerſitate 36,28. paraplegiæ omnis ratio in exolutione conſiſtit 366,48. cauſa,cerebri crudor 243,20. natura & ὕπαρξις, ἐν τῇ λύσει 193,51. vis,in impotentia mouendi 193, 54. ſedes, in neruo medullari 193, 52. paraplegia in membris magis quàm in cerebro eſſe videtur 365, 49. pro apoplexia 36, 32. conſueta, hominem non interimit 36, 24, 31. 116, 37. paraplegia & conuulſio, ſimul in eodem ſubiecto exiſtere non poſſunt 193, 50. conuulſionis habet ſucceſſionem,non acceſſionem 193,47. ex lumborum anadrome,oborta conuulſione, tollitur 337,29. paraplegiæ vitio principij, funeſtæ quibuſdam 116,34. 366,53. 381, 15. 410,53. paraplectici, alterutro brachio aut crure capti 116, 41. ὁ παραπληκτικὸς τρόπος, quid indicet 193, 40. 207, 28. paraplecticus modus, idem quod torpidæ manus 193,43.

ἡ πάρεσις, quid 36,19. initio morbi, ſymptoma virium oppreſſarum 211, 1. morbo prouecto, ſymptoma virium effœtarum 211,3.

Paribus quæ exacerbantur, paribus iudicantur 439,45. 506,9.

Parotides, quid 58, 12. vnde aſſurgunt 36, 25. 91,53. 114,40. 265,15. 267,28. vnde nomen habent 114, 23. parotidum τεκμήρια certa, quænam 36,10. 113,58. generatio omnis per ναυσίωσιν ἢ ἐρεύξιν 155, 3. prænuncia ſurditas cum comate 92, 36. 297, 37. parotides & comata,à frigidis & craſſis humoribus 36, 13. ex inchoata fluxione, nec perfecta 560, 34. parotidas fundit caput repletum repletione cataphorica & cephalalgica 176,47. 267,48. parotides,ſymptomata febrium ἐπιγενόμενα 58,9. potiſſimùm in cauſis

in cauſis aſſurgunt, inter acutos 119,33.177,8. cur dictæ οἰδήματα ὑπνώδη 36,9.92,36. in diuturnis, paruæ 58,1.224,59. à ſurditate, non contemnendæ 113,51. parotidas æquant tuſſiculæ cum ptyeliſmo orſæ 117,51.155,10.156,51.333,15. parotides ſalutares, quænam 91,54. quænam vertiginoſæ 58,24. parotidas parum prodeſt in empyema mutari ac fiſtulari, quando vrinæ redduntur pepaſmi expertes 509,26.537,49,50. parotis, tum peripneumoniæ, tum empyemati ſuccedanea 297,36. quænam homini necando ſatis 58,27.118,20. parotides ἀνάῤῥοποι καὶ ἡμίῤῥοποι, terrificæ 268,22. ſuppurati expertes; in acutis mortiferæ: niſi alui ferantur 116, vlt. 224,63.265,30. parotidum ex morbo acuto periculum, non niſi per ſuppuratum & expuratum poteſt effugi 117,18.537,49. dolorificarum quænam cauſæ Galeno 265,20. in parotide dolorifica, periculo locus 114,24.265,21. duo naturæ perfugia, hæmorrhagia & ſuppuratum 119,49. parotidum dolorificarum criſis & ſigna, quænam 116, vlt. 117,1,&c. in parotidibus refrigeratio citò & pauliſper, peſſima 118,12. parotides prauæ paraplecticis 36,30.116,12.193,44.219,33.243,22.366,47.381,16. purulentæ, nec albo exactè pure, minimum olente; interimunt 265,29. graueolētis voluuli conſectariæ, cum febre acuta & hypochondrij meteoriſmo diuturno, interimunt 178,8. rubræ & dolorificæ; omni ex parte peſtiferæ 114,48.264,62. prærubræ, quales 58,22. rubræ, exacti iam morbi ſuperſtites; ſigna eryſipelatis in facie naſcituri 153,6. prærubræ, vertiginoſæ, & alienæ ſpontis; peſtiferæ 58,1. in parotidibus vrinæ citò & pauliſper mitificatæ, peſtiferæ 118,11.294,30.

Paroxyſmi morborum, vnde 404,60. meliores dierum imparium, quàm parium 50,43.205,36. parium dierum, non cadunt in criticas periodos ſeptenarias; niſi malè 439,44. in paroxyſmo omni non eſt iactatio nauſeabunda 493,55. extra paroxyſmum nihil bene ac criticè mouetur, in morbis imparium paroxyſmorum, vel qui diebus imparibus exacerbantur 505,60,61. paroxyſmorum typi expertium ἀταξία, vnde 530,46. ἀρτιασμοί, omnino cientur contra naturam febris acutæ 45,17. paroxyſmi erratici, qui 15,33. ex paroxyſmis incertis, febres erraticæ 533,46. incertis febrium erraticarum, certæ naſcuntur quartanæ 533,46.

Pars vnaquæque dum valet bene, ſpiritu abundat: dum malè, ichoribus 328,43. in ſecunda valetudine, inde ſuauerubet, vnde capit τὴν εὐεξίαν 460,1. in aduerſa, inde palleſcit, vnde contrahit τὴν καχεξίαν 460,2. quæ in ſecunda valetudine laborarit; in eam ſe morbus adueniens obfirmat 576,3. quæ ab inſultu morbi doluerit, in eam ſæpe irruit abſceſſus 576.3,4. partes abditæ omnes, contactu & qualitate aëris offenduntur & corrumpuntur 417,32. communes & propinquæ, primùm & maximè affici ſolent 10,30. duæ in corpore vniuerſo, raro pariter ſimilitérque infirmæ ſunt 272,12. extimæ, quænam 391,63. partium extimarum conſtitutio, qualis eſſe debet 328,11. cita in vtrumque mutatio; peſſimè habet ægrum 367,27.391,55.451,19.471,45. liuor & refrigeratio, mortifera 109,23. ab exhauſto conuulſarum, redintegratio nulla ſperabilis 421,60. partes, facultatum miniſtræ, motus, procreationis & ſenſus; duabus expletæ partibus 274,18. nutritiæ aliæ coquendo, aliæ digerendo, aliæ excernēdo, ſuam dicarunt operam 417,63. omnes officiales, maiore contentione excitantur ad excluſionem rei moleſtæ, quàm ad comparationem neceſſariæ 151,44.381,2. in partibus occupatis, quarum officiis vitam carere non potis eſt; periculo locus 537,26. partium plurium labefactatio, peiorem morbum oſtendit 53,40.164,54. partes ſolidæ, natura albæ 511,56,58,60,63. naturaliter fundunt excremēta, colore ſimilia ſubiectæ ſubſtantiæ 511,56. partium ſolidarum virtus, per eas diffuſa; natura 146,51.439,39.507,37.511,61.543,38,39.546,39,44,46. ſpermaticarum nulla coitio, cùm ſemel diuiſæ fuerint 418,15. pars ſpermatica, ſemel amiſſa, nunquam reponitur 419,17. partium vmbilico circumpoſitarum dolores, excluſo ſanguine diſcedunt: non excluſo, interimunt 565,35,36.

Pariendi ratio, omnium optima, fœtu ſua ſponte in caput progreſſo 445,35. partuum labores, certis quibuſdam periodis abſoluuntur 445,42. partui cùm eſt propinqua, ſpiritum crebrò ducit 451, vlt. partum in propinquo eſſe cur denunciet cordis dolor qui antè non fuit 476,63,&c. in propinquo, accelerat rigor 475,59. ante partum crebrò rigere, & indolenter partu leuari; periculum ſubeſſe teſtantur 470,11. partu indolenter leuari, miraculo apponendum; ſi non eſt falsò credita indolentia, & inſidioſa leuatio 470,50. partus iamiam futuri prænunciæ aquæ puerperiales 441,11,23. partui viam muniunt, cùm in propinquo eſt, aquæ vterinæ effuſæ 441,23. ante partum perfectum, à fœta nihil editur vitale 446,10. partus facilè excutitur crebra rigorum concuſſione, cùm incipit eſſe grauis grauiditas 470,18. fœlix, vbi ſperabilis & citò venturus à graui enixu 476,58,&c. fœlix & perfectus, ſuſcipitur pari contentione vteri atque fœtus 441,47.445,31.459,23,29. perfectus abſoluitur duplici tantùm periodo grauiditatis 445,51. perfectus eſt, menſe ſeptimo vel nono 446,11. perfectus, ſeptimo menſe naſcitur 445,44. in partu perfecto puerperia prima ſunt, aquæ vterinæ; mox puer, dein ſecundæ, tum purgamenta reliquiarum ſanguinis 443,27. partus perfecti occaſio vnde præripitur 442,20. partus octimeſtris calamitas quò referenda 446,23.

Paucum nihil in criſi, criticum 201,42.

Paulus, Galeni ſimia 66,63.

τὸ παύεσθαι ἢ λύεσθαι, ſemper veræ criſis 182,10.

in Pectore hominum priſcorum, ſeptem oſſa viſebantur, quæ nunc tria 275,13.

Pedes, quibus particulis explentur 278,54,55. natura frigidi & ſicci 278,54. natura & ſitu, omnium frigidiſſimi 334,35. longiſſimè abſunt à partibus calidiſſimis 331,11.332,34.334,35.335,14. primi omnium totius compaginis, intumeſcunt 332,40. primi omnium refrigerantur in paupertate & interceptione vitalis caloris 332,40. primi omnium turgidi in hydrope 335,13. pedum tumor hydropicus, in quibuſdam καταῤῥοπος; in aliis ἀνάῤῥοπος 334,47.

ὁ πεπασμός & ἡ πέψις, materia tantùm differunt 239,28. pepaſmi & pepſεως eadem cauſa effectrix, naturæ vis 239,27.511,60. ἡ πέψις, coctio τῶν εἰσιόντων 239,24. ductus eſt eius quod coquitur, in ſubſtantiam eius quod coquit 239,30. perficitur aſſimilando 239,31. πεπασμός, quid 9,63.239,23,29. vnde 393,10. opus naturæ, per ſolidas partes diffuſæ 439,37,39.489,2.514,3,4.546,40,41. nullus, febris dono fit 299,9. eſt criſis, & abſceſſus ſimul 512,32. alterando perficitur 239,31. non perficitur niſi cum tempore 282,53.514,62.520,46. pepaſmi ad tempus, ſigna apparent diebus indicibus 506,19. pepaſmo ſignificatur naturæ integritas, humoris æqualitas, & virtus caloris natiui 243,15. fidendum ſemper 81,20. ſpes certa ſalutis adfertur 239,33.243,14. pepaſmi quænam commoda 250,34. bonitas & erethiſmus naturæ, quoties ex æquo certant inter ſe; dimiſſio eſt morbi 514,26. pepaſmus, celeritatem & ſecuritatem criſis denunciat 29,36.98,7.239,14.512,29. pepaſmo vno, morbi acuti, duce natura, inueniunt viam ad criſin, per criticam excretionem 555,64. critica ſpes affulgere non poteſt ante 4. diem 294,60. ſine pepaſmo febris non exoluitur, niſi ſit εὐηθεστέρη 521,40. pepaſmo nihil laudabilius in omnibus acutis febribus 239,13. pepaſmus in peracutis niſi breui appareat, breui vitam finiunt ægri 239,18. omni febris tempore, ſemper fœliciter apparet 81,27. pepaſmum oſtendit læuis & alba hypoſtaſis in colorata belle vrina 512,48. in pepaſmo certi gradus; inchoati primùm, mox manifeſti, tum perfecti 520,46,47. pepaſmi perfectio, celeritatem criſis oſtendit 135,44. perfectionis, nota certiſſima, craſſitudo humoris quæ in mediocritate conſiſtit 135,44. in pepaſmo conſtanti, vis eſt naturæ, libertas meatuum, & cauſæ morbificæ mitificatio 512,33. vitæ ſalus ſperabilis 207,8. à pepaſmo ſalſa & amara mitificata, dulceſcunt 285,63. pepaſmi aut foras, aut intrò curſum inflectunt; aut aliter, quò & qua oportet 169,54.508,39. abeuntium, opportuni & critici omnes 169,53.268,30.512,58. non ſunt quorumlibet morborum 512,59. pepaſmus cruditatis eximiæ, non citò editur 520,45. pro cruditate & corruptione 243,16. pepaſmi & cruditatis viciſſitudo, peſſima 295,34. difficultas, in quibus conſiſtit 78,41.214,9. pepaſmus, fruſtra fit in morbis partium ſpirabilium, niſi expurgatio conſequatur 239,40. fruſtra ad empyema quod foras non exit 285,64. vbi non ſperabilis, deſperata ſalus 517,12.

Peplium & veratrum ſimul mixta, ad pleuritin inferam præſtantiſſima 388,29.

Perfrigeratio duplex; vna corporis vniuerſi; altera partium extimarum 154,18.371,43. vniuerſi habitus, periculoſior quàm partium extimarum 216,46.371,44. quænam, caloris inſiti arguit imbecillitatem aut morticinium 202,44. crebra, febrium acutarum ſymptoma & ſignum maximè mortiferum 40,40. perfrigerationis & ardoris

vicissitudo,mala 2,36. perfrigeratio à febrili ardore, pessima 6,5. lethalis, quæ 2, 30. à perfrigeratione qui subroscidi sunt; malè habent 202, 35. perfrigerari caput, & manus,ac pedes; ventre costisque incalescentibus; malum 40,46. de perfrigeratione, vide plura sub litera F,ad nomen *Frigoris*.

Pericranij eadem conditio, quæ membranæ cerebrum inuoluentis 415,17. pericranium, vocatum caro 415,23, &c. putre,à caluaria abscedit 415,19.

Periodus prima,quatuor diebus absoluitur 133,45.134, 11.294,51. 514,27. periodis primis cita mutatio esse solet ad interitum vel ad salutem 414, 54. periodus secunda, dies septimus 514,28,31.

Peripneumonia, quid 259,3. 265,10. 294,37. 433,26. 525, 43. vnde 274, 10. peripneumoniæ descriptio 258, 50.280,22,&c.403,41,&c. idea multiplex 273,36. peripneumoniam quámnam agnoscit Hippocrates 273, 56. quænam indicent 273, 32. peripneumoniæ consectaria, quænam 265,11. sicut & pleuritidis, proprium ἐπιφαινόμενον, anacatharsis 258, 58. peripneumonica epiphænomena,in lingua lucent,sicut in sputo 273,60. peripneumoniæ signa quænam προηγούμενα 280,21,&c. crisis, non semper per anacatharsin 273,37. dies critici,quínam 269,59. symptomata quænam 269,48.435,27.525,44. peripneumonia omnis, μετάπτωσιν abscessus partium superarum vel inferarum non habet 265,penult. peripneumoniæ non omnis symptoma, iuguli grauitas & oppressio 274,46. in peripneumonia, dolor iuguli, dolorificum malum ibi subesse testatur 274,45. malæ rubentes,vnde 278,30. tussis,vnde 282,21. residendi cupiditas inuita 403,21. nihil optabilius sputo flauo, pauco permixto sanguine 259, 20. in vtroque brachio vena secanda,& quando 274,11. præstat citò adesse liberam & liberalem anacatharsin, quàm empyema serò venire 484, 11. peripneumoniæ exoluendæ opportunitas magna in expiratione corporis perspirabilis atque meabilis 271,32. quænam sputa discessionem adferunt 263, 55. peripneumonia quænam, sperabilem facit abscessum 266,2. peripneumoniæ sanabilis,migraturæ in abscessus,signa 266,4,&c. abscessus quomodo exoriuntur 267, 7. abscessus crurales, nisi fistulentur, palindromen sæpe inflectunt ad ipsos pulmones 443, 51. frequens mutatio in empyema 273, 38. peripneumonia purulenta fit nisi intra 14.diem cœperit expurgari 281,4. vbi mutatur in suppuratum 277, 30. peripneumoniæ in qua sputum salsum dulcescere cœperit, empyema succedit 285,49. in peripneumonia empyema non expectandum,nisi cùm desperatio est anacatharseως in spe angusta salutis 484, 10. peripneumonia si in empyema vertatur, thoracis parte vtraque vstio adhibenda 274, 15. pleuritidi superueniens, mala 270,29. pleuritidis succedanea; grauior primigenia 270, 41. peripneumoniæ in pleuritidem, rara vel nulla mutatio 270, 42. peripneumonia ab angina, quibus significetur 237, 32. ex angina, mortem infert intra septimum diem,aut intra 20.purulentum facit ægrum 233,60. 240, 17. quibus naturis fatalis ad interitum 271, 19. in peripneumonia, quibus vrinæ continuò crassæ, mox ante 4. diem tenues fiunt; mortiferum 294, 21. mortifera omnia quæ dolorificum malum foras non edunt 256, 7. 295, 26. in peripneumoniam quæ cadunt prærubra multùm stillicidia; mali ominis 292,5. à peripneumonia celeriùs intereunt exercitata & coacta corpora,quàm quę in otio conflictantur 270, 52. peripneumonia cur dicta sicca 243,40. 295,18. 474,7. de peripneumonia sicca iis verendum qui pauca expuunt, & cocta paulisper 295,9. peripneumonici, quínam 525, 43. quinam syderati veteribus 273,20. quomodo respirant 145,19. peripneumonicis sputum flauum, pauco permixtum sanguine, ineunte morbo editum; salutare 252, 5. 273, 54. peripneumonici quando redduntur purulenti 264,2. peripneumonicis vrina perniciosa est,quæ principio cocta,post quaternarium tenuatur 525, 31. in peripneumonicis dum viget morbus, iacentem residendi cupidum esse; pessimum 403, 10. peripneumonicis lethale,pus secedere 123,41.

τὸ περιψύχεσθαι, quid 31, 15. τὰ περιψύχοντα in corporis habitu,non sunt eorũ qui febre non carent 554,14. ἡ περίψυξις simpliciter, quid ostendat 202, 29. duplex 202, 36, caloris moderationem & partium temperiem, atque frigus extremum significat 376,61. pro vacuitate ardoris,& moderatione caloris 376, 57. ἀντὶ τῆς καταψύξεως 376,56. τῆς περιψύξεως nomine temperies expressa; insidiosa 376, 64. ἡ περίψυξις νεανική, quid significet 202, 28. ἡ περίψυξις, vbi idem quod ἡ ῥαστώνη 205,47.

Perirrhœa, in quanam vrina cernitur 228,51. materiam & occasionem præripit abscessuum in articulis futurorum 228, 52. abscessus in articulis obortos sanat 228,53. quæ sanat conuulsionem, humore illo cietur qui μετάστασιν habet è neruis ad venas 467,22.

ἡ περισσότης omnis quæ vertitur in ἀρτιασμόν, calamitosa 100,40.

Peritonæos tunica,valde densa 342,1.

Perniciosum est, quodcunque à conditione morbi,naturæ & ætatis est alienum 570,31. perniciosa, quæ apparẽt & fiunt contra naturam morbi & ægri 45, 14. sunt supra modum,quæ cum natura supra modum pugnant 519, 13. quorum sine signis leuatio est; mortem subesse ostendunt 339,vlt.499,34.524,30. quæ meritò ingrauescunt,& signis comitata funestis; mortifera 340,1.

Perturbatio nulla animi, febrium initiis,bonam crisin promittit 50,18.

Pertusio omnis non insanabilis, euadit mortifera, vel osse corrupto,vel inflammata meninge 406,57.

Pestilentiæ parẽs vnicus, τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες 550,9. regnum ἐν τῷ θερμῷ πολεμίῳ, καὶ κτείνοντι σηπεδονώδει 442,43. pestilentia,syncopis crebra,vnde 33,37.

Phantasia,acrior fit in doloris cruciatu 405,44. phantasiæ stupidæ mutatio repentina, in quibus potissimùm cernitur 367,20.

in Pharisæis hypocritica demissio. 374,26.

Pharmacum vbi debet esse μοχλικόν 375,19. pharmacorum mordacium appulsu perhorrescunt exulceratæ partes 470, 29. pharmaciæ purgatio irrita, in falsò credita purgandi necessitate 187, 20. locus in alui torminibus quæ sursum mouentur 187,21.

ἡ φάρυγξ, quid 153,50. ἡ φάρυγξ ἰσχνή,quid 238,22.

Φέρον & φερόμενον, quid 5,3,& 4 393,31,32. τὰ φήρεα, alio nomine parotides,vnde sic dicta 115,52.

τὸ φλαύρως & φαύλως, quo pacto differunt 448,4,5.

τὸ φλέγμα, bilis flaua & æstuans humor; Prodico, Hippocratis magistro 563,5,6. ἀντὶ τῆς φλογώσεως 240,63.563, 7,8. phlegmata salsilaginosa,colore griso, à crudis, quæ sunt albidiora,separantur 575,47.

αἱ φλυκταινίδες, vnde πυρίκαυστοι dictæ 278,62.

τὰ φλυζάκια, quid 63,55.

ἡ φωνή, veteribus dicta αὐδή 182,54. αἱ φωναὶ κατακλώμεναι, eædem quæ αἱ κατακλάσιες φωνῶν 144,25,43. κατακλῶνται in tabidis 144,45.

ἡ φύσις αἰεὶ φύεται μέχρι θανάτου 439,1. τὸ φῦσαι, ἢ φύεσθαι, idem quod γίγνεσθαι 188,26.

τὸ φῦμα, quàm latè pateat 65,40. 362, 14. idem quod tuberculum 362,18. phymata,vnde 65,42. phyma & trωma,vt differant 398, 33. phymatis,quænam ætas potissimùm fœta 359,16. phymata cruda, quò latiùs diffusa, eò meliora 170,21. 283,3. dura & dolorifica, quæ ἢ ἐῤῥόπως καὶ ἀναῤῥόπως assurgunt,mala 395,37. μαλθακά, sunt ferè anodyna 252,62. phymatum μαλθακῶν πόνοι, μαλθακοί 252, vlt. phymata purulenta viscerum hypochondriacorũ,terrifica,quæ introrsum funduntur 170, 38. phymatis purulenti in abdito stabulantis, signa certissima 171, 26, &c. phyma pulmonis,pro systrophica eius phlegmone 286,28.

Phrenitis, quid 43,50.52,49. 476,36.531,47,&c. bilis in cerebro symptoma proprium 54, 45. 185, 9. 423, 20. 496,39. 497,3. facilè infertur ab anathymiasi tetra & effera 405, 52. phrenitidem facilè concipit cerebrum siccum & calidum 405, 51. ad phrenitidem facilis transitus perturbati animi 405, 51. phrenitis ipsos manet qui, cum perturbatione, vrinas meiunt claras & albas, vel enæoremate nigro præditas 291, 32. à diaphragmate inflammato 32,15. super peripneumonia, vnde 269, 22. phrenitidem peripneumoniæ succedere; malo est 270, 30. in phrenitide successio triplex, priuationis & rei; intensionis & remissionis; tum peragrationis omnium cerebri mansionum 57, 24. quæ memorantur insomnia; boni sunt ominis 52, 8. 82,37. 377,47. phrenitidi vnde superuenit vomitus æruginosus 410,39,41. 496,39. à phrenitide quam excepit lethargus, effœta vis languet cerebri, omniúmque neruorum & membranarum 542, 24. à sæuiore, ad maniam facilis egressio 378, 14. phrenitides vehementes, in tremorem desinunt 48,33. 49, 47. 55,21. 202,32. 207,24. à phrenitide,per quos gradus itur in requiem sempiternam 54, 14. phrenitidis mortiferæ signa 156,

ſigna 156, 31. phrenitici, vnde 40, 57. euadunt, quibus, aluo fluente, vigilibus, vrinæ ſunt nigro enæoremate præditæ 517, 49. phreniticis caput primariò afficitur 48, 62. phreniticorum dementia garrula 314, 57. phrenitici nihil conuenienter faciunt 54, 16. multi catochi 224, 16. phreniticorum propria facies, quæ 181, 62. oculi exerti ac truces 496, 62. phreniticis alba deiectio, mala 9, 34. 52, 38. 156, 22. 548, 7. phreniticum qui cum deiectione alba euaſerit, Hippocrates vidit neminem 545, 43, 44. in phreniticis cauſa ſitifera, eximia 556, 3, 4. phrenitici multi, ἄδιψοι 31, 32. βραχυπόται, atque vnde 31, 26. 33, 37. 149, 56. parum & raró bibentes, ídque cum ſtrepitu; contremiſcunt aut conuelluntur 496, 55. quando contremiſcunt 150, 6. phreniticis conuulſiones: quinetiam vomunt æruginoſa; vnde nonnulli eorum celeriter moriuntur 496, 41. phreniticorum ptyeliſmus eſt quidam 501, 4. ptyeliſmus cum frigore aut rigore, vomitum nigrum mox adfuturum denunciat 56, 50. 501, 12. 504, 10. 537, 48. phrenitici, ſputatores, fanatici, etiámne tremuli? 37, 3. 54, 1. 378, 13 501, 8, 9. rurſus euadunt, quibus excuſſa inſania, febris acuta ſuperuenit 54, 21. 97, 55. 377, 31. phreniticorum relapſus, quibus accepti feruntur 54, 26. ex phreniticis, qui fiunt lethargici, planè immemores 542, 20. phrenitici in peſtilentia, quales 38, 35. τὸ φρενιτικόν, per idiopathiam cerebri 160, 56. phreniticum; contremiſcere ſimul ac ſtultè palpare manibus 43, 42. phrenitica planè ſunt, moderati hominis dicta proterua 32, 3.

τὸ φρικῶδες, multùm differt à τῷ διφρυγεῖ μαρασμῷ 133, 54. phthoë, pulmonis vlcus 255, 54. 459, 49, 59. in phthoë, tres emaciandi cauſæ 459, 56.

Phthiſis, quid 310, 44. communi appellatione, quid ſignificet 310, 33. per antonomaſiam, quid 310, 34. in quibus conſiſtit 323, 62. à phthoë, i. pulmonum vlcere 4, 53. 41, 48. 141, 64. 255, 54. 278, 43. phthiſeos cauſa atque ſignum, quodnam 278, 49. epiphænomenon vnicum & proprium, ſputum 311, 24. phthiſis, in quam potiſſimùm ætatem cadit 309, 17. 311, 1. 316, 11. phthiſeos & torminum alui, fons idem 346, 10. prænuncia vel conſectaria raucitas cum tuſſi coniuncta 293, 7. ab hæmorrhagia & hæmoptyſi pulmonis, ætates quænam capaces 436, 22. in phthiſis macie, tres emaciandi cauſæ 317, 14. 459, 62, 63. certæ periculum maius atque certius, vnde 309, 14. phthiſis, vel primigenia, vel empyematis conſectaria 309, 9 primigenia, ſanabilis 310, 30. ab empyemate, inſanabilis 310, 26. 315, 22. primigenia, vnde 309, 9, 51, &c. 310, 25, 53, 57. 311, 9. 315, 13. 316, 17. primigeniæ, cauſæ tantùm duæ 310, 52. 464, 36. phthiſes in metu ſunt maximo, tum à ruptione craſſarum venarum; tum à catarrho è capite 315, 13. 464, 37. phthiſis à venæ craſſioris ruptione, ſputum fœdi odoris non edit, niſi mox affutura morte 311, 56. à catarrho pituitæ ſalſæ & putris, ſputum fœdi odoris proprium 311, 57. primigenia, periculoſior efficiente cauſa, quàm morbi natura 315, 43. inde naſcitur, vnde aphthæ in ventriculo excitantur 294, 5 confecta, quænam 320, 51. phthiſin confectam oſtendunt, puſtulata corpora, velut ambuſta 320, 33. phthiſis habitus, vel in complexione partium aſpectabilium, vel in earum ſtructura 320, 55. non incidit per lienteriæ μετάπτωσιν 354, 13. phthiſeos & lienteriæ differentia vna, ab eodem fonte 353, penult. conſecutio per tranſlationem ab hepate ad pulmones 219, 40. phthiſis ab hepatite generatur 323, 46. phthiſis & hepatitis incommoda paria 321, 58. mutua conſpiratio in ægroti perniciem 323, 45. in phthiſi; hepaticum eſt, aluum ferri liquidis & ſanioſis excrementis 323, 64. ad phthiſin ſi accedat hypochondrij tumor; celeritas incidit moriendi 319, 18. phthiſis ſymptoma à phthoë natum, non minùs fœtui quàm fœtæ calamitoſum 459, 46. in phthiſi diarrhœa, vnde 313, 21, 43. ipſum τὸ κτεῖνον 312, 8. 313, 51. 314, 10. 316, 58. 323, 31. 357, 63. phthiſis quænam, τῶν πτερυγωδέων propria 311, 11. νωτίας, vnde 310, 31. eius deſcriptio 453, 12, &c. phthiſis νωτίας, propria φιλολάγνων καὶ νεογάμων 315, 26. quænam iuuenum propria, hæmorrhagiæ commoda non habentium 311, 10. quænam mortifera 313, 17. phthiſis dominatu qui tenetur, facilè propagationem eius experitur in partes nutritias 314, 3. οἱ φθινώδεες, quínam 310, 46. æquè phthiſis capaces atque participes 459, 58. qui capite ſunt turbinato, anguſto pectore, & dorſo alato 435, 6. οἱ φθίνοντες καὶ οἱ φθισικοί, quínam 310, 46. phthiſici vnguibus ſunt, more cuiuſdam feræ, vncinati 278, 50. in phthiſicis malæ cur rubent 460, 5. phthiſicorum θηρίωμα, vbi percipitur 313, 28. pus naturaliter conſtitutum, eſt ψαθυρόν 312, 39. ſputa omnia in ignem impoſita, non mali odoris 311, 33. in ignem impoſita, mali odoris; peſtifera 311, 33. ſputa, muriam conſpuentium, ſubeunt fundum aheni, cùm in propinquo mors eſt 520, 8. in phthiſicis alui ſuppreſſio quam diarrhœa tenebat, mouet pruriginem tota compagine corporis 499, 21, 22. phthiſicorum tuſſis ἀσήμως, & ſputa ſalſa ἀκρίτως quieſcentia; toto fundunt corpore exanthemata 499, 20, 21. in phthiſico ſalus nulla ſperabilis, collapſis œconomiæ vtriuſque præſidiis 320, 9. è phthiſicis, quibus ad ignem ſputum olet grauiter, ac tum capilli fluunt è capite; moriuntur 310, 20. phthiſici quibus diarrhœa ſuperuenit; moriuntur 313, 12. 316, 57. 317, 21. 323, 33. 354, 11. è phthiſicis quibus defluunt capilli è capite; pereunt à diarrhœa 313, 11, 55. 354, 10. in phthiſicis pruriginoſa corpora poſt alui ſuppreſſionem; graue malum 316, 51. 461, 27. 499, 20. phthiſici, quínam ad vltima venerunt 311, 16. in phthiſicis ἡ νέκρωσις toto diffuſa corpore, in pedibus primum apparet 331, 33. phthiſiformis habitus, quínam 317, 46, &c.

οἱ πικρόχολοι, quínam 317, 44. picrocholi ἄνω, inediæ impatientes 487, 44. in picrocholis ἄνω, oris amaritudo, cardiogmus, alyſmus; vnde 487, 45. τοῖς πικροχόλοις ἄνω τῇ ἕξει, adſtrictior eſſe ſolet aluus 386, 64.

Pingue, vnica bilis materia 518, 13. pinguis nomen, quænam complectatur 490, 25. pingue illud quod in carnium eſt iuſculis, γραῦς dictum 313, 24, 32.

Piſcium materia quæ tranſpirando ducitur, non vniuſmodi 147, 27.

Piſſa-calida vulgò dicta, quid & vnde 362, 8. 364, 53.

Pituita, nihil aliud eſt, quàm ſemicoctus ſanguis 126, 58. per tenebras mouetur 404, 59. regnat in aluo 489, 7. pituitæ hybernæ nimia abundantia natat aluus 488, 23. pituita hyeme, deorſum mouendo purganda 66, 43. pepaſmo fit puriformis 348, 6. 462, 53. pituitæ abundantia nimia, cauſam habet ſuffocationem caloris natiui quæ in propinquo eſt 331, 23. pituita in cerebro liquefacta; partim ad nares abit; partim ad os; partim per venas confluit, quà ducitur ad pudendum 510, 15. aquea, vnde 293, 5. gypſea 293, 5. ſyncerior 24, 55. ſalſa 293, 5. putris & ſalſa, inteſtinis dyſenterica 461, 39. putris, praua in rheumate concitato 311, 62. pituitoſorum corpus, minimè perſpirabile 561, 51.

τὸ πιτυρῶδες, ad vrinarum prauam hypoſtaſin pertinet 532, 42.

ἡ πῆξις, quid 223, 51.

Plethora duplex, ad vaſa, & ad vires; vnde 455, 64. 476, 31.

Pleuritis, quid 244, 20. 256, 24. 296, 10. pleuritidis natura, in quibus conſiſtit 247, 43. 387, 60. pleuritis, quibus arguitur 244, 14. pleuritis & pleuriticus, ab inflammatione ſyſtrophica lateris 321, 42. in pleuritide, lateris tumor non tractabilis 356, 44. pleuritidis ſigna pathognomonica; lateris dolor pungens; difficilis reſpiratio, parua, & frequens; febris aſſidua; ſicca tuſſis 526, 21, 22. in pleuritide, doloris punctorij quænam cauſa 244, 16. febris aſſiduæ, quænam 244, 18. difficilis reſpirationis, quænam 244, 17. ſiccæ tuſſis, quænam cauſa 244, 18. pleuritidis febris ſymptomatica eſt 511, 33. pleuritis, dolorem punctorium & grauantem facit 41, 27. pleuritides, vnde nominatæ ὀδύναι τοῦ πλευροῦ 63, 1. pleuritis & lateris dolor, aliquando eadem, aliquando differunt 298, 6. ad pleuritidis διάγνωσιν καὶ πρόγνωσιν, argumenta ex lingua petuntur 249, 25. pleuritis εὐήθης ἢ κακοήθης 244, 32. εὔκριτος ἢ δύσκριτος 244, 32. vnde difficilis & ſiniſtri iudicij 250, 48. quadruplex, ab inflammatione ſterni, dorſi, coſtarum ſuperarum, vel inferarum 244, 50. 291, 52. in pleuritide ſupera, dolor adeſt clauiculæ 274, 36. pleuritis ſupera, quænam phlebotomiam non exigit 388, 32, &c. dorſalis, vt differt à reliquis 246, 16. vnde 158, 5. 245, 59. in pleuritide infera, pharmacia opus mochlica 261, 61. 388, 28. ad pleuritin inferam, peplium & veratrum ſimul mixta, præſtantiſſima 388, 29. in pleuritide coſtarum inferarum, ſi rubro ſuccedit liuidus ſanguis; non bonum 261, 57. pleuritide raró infeſtantur acidum eructantes 271, 15. 354, 6. pleuritis, ſuo ſtatu non manet vltra 14. diem 298, 35. non raró αὐτομάτως quieſcit per ſputi liberam & liberalem expurgationem 246, 54. 247, 13.

pleuritidis ἐπιφαινόμενον, sputum 251, 56. 482, 64. signa verò ὑπάρχοντα, quænam 388, 3, 4. dies critici, quínam 269, 59. exacerbatio fieri debet diebus imparibus 253, 13. pleuritidis & hepatis inflammati diuersa doloris proprietas 178, 50. in peripneumoniam, mutatio frequens 270, 43. pleuritis quibusdam φλεγμονώδης, aliis ἐρυσιπελατώδης, nonnullis οἰδηματώδης 244, 31. pleuritides biliosæ simul & sanguineæ, vt plurimùm 9. aut 11. iudicantur 251, 48. 252, 47. 269, 61. quæ circa initia mites à septimo & octauo acutæ fiunt; ad 14. fœliciter iudicantur 254, 3. vt pleuritis nihil opis requirat à medico, ipsa per se facit anacatharsis libera & liberalis 388, 36. pleuritis quomodo curanda 296, 24. pleuritidis diæta, qualis esse debet 262, 13, &c. exoluendæ magna opportunitas, in expiratione corporis perspirabilis atque meabilis 271, 32. pleuritidi expurgandæ accommodatissimum oxymel 254, 37. pleuritide defungendi ratio omnis, posita in pepasmo & anacatharsi inflammationis pleuriticæ 250, 14. pleuritis, quomodo vale dicit 250, 6. in pleuritide, pepasmi quænam commoda 256, 30. citæ crisis quodnam signum 248, 36. celeritas etiam mora 250, 16. pleuritis, cur citò expurganda 256, 41. impeditio est phlebotomiæ iis qui cruenta expuunt 388, 41. pleuritidis dolorificum malum, quomodo foris apparet 256, 9. discessionem, quænam sputa adferunt 263, 55. in pleuritide nihil optabilius sputo flauo, pauco permixto sanguine 259, 20. sputum flauo accuratè permixtum, quid denunciet 251, 27. sputum, quale, quemadmodum, & quando apparet; futuram vitæ aut morbi discessionem, ídque citò aut serò, ostendit 251, 56, &c. cita expurgatio libera & liberalis sputi boni, citam crisin infert 248, 54. citam crisin promittunt, quæ citò humescunt: tardiorem, quæ seriùs 249, 6. præstat citò adesse liberam & liberalem anacatharsin, quàm empyema serò venire 484, 11. empyema non expectandum, nisi cùm desperatio est anacatharseως, in spe angusta salutis 484, 10. pleuritides decimoquarto die obtinent anacatharsin, aut vertuntur in suppuratum 254, 4. pleuritidis in suppuratum mutatio, medium quippiam sanabilium & insanabilium 255, 13. in empyema conuersæ signum syllogisticum, grauitas succedanea doloris acuti 304, 20. pleuritis purulenta fit, nisi intra 14. diem cœperit expurgari 281, 4. vbi mutatur in suppuratum 277, 30. in pleuritide, principatuum collapsorum & virium effœtarum signa, vbi cernuntur 254, 61. strepitus in pectore vnde eduntur 251, 35. 254, 32. pleuritidi cui nam conuenienter præscribitur sanguinis detractio 388, 20, &c. in pleuritide quánam, à phlebotomia periculum 388, 37. in pleuritide τὰ σπάσματα, vnde 252, 45. pleuritidi tantum accedit causæ morbificæ ex domicilio prauæ vrinæ, quantum spuendo detrahitur 526, 12, 13. in pleuritide, sputi dulcedo, mala 285, 54. noxium sternutamentum 248, 19. in prægrandi, spes in angusto est, non tamen desperatio certa 104, 56. in magna, vbi salutis desperatio 256, 12. pleuritides in quibus dolorifica sursum sunt mala; terrificæ 246, 43. pleuritis ipsa, homini necando per se sufficit 526, 61, 62. quibus naturis fatalis ad interitum 271, 19. pleuritides senum, cur insanabiles 248, 23. pleuritidis cruditas, aut sputi prauitas si ex æquo certat cum prauitate vrinæ; longa non erit vitæ permansio 526, 16, 17. in pleuritide, citò ventura mors est, vbi colliquatio est & conflagratio partium nutritiarum atque humorum 527, 4, 5. à pleuritide celeriùs intereunt exercitata corpora & coacta, quàm quæ in otio conflictantur 270, 52. in pleuritide, mortifera omnia quæ dolorificum malum foras non edunt 256, 7. pleuritides auulsionum expertes, grauiores iis quæ sunt participes 247, 32. 301, 10. quænam, & cur siccæ 243, 40. 246, 55. 62, 65. 334, 60. 335, 54. 474, 7. siccæ & sputi expertes; grauissimæ 246, 43. 247, 10. 256, 11. 295, 20. siccæ, quando sperabilem vitæ salutem ostendunt 252, 44. pleuritis sicca, melior quæ coniunctum habet spasma, quàm quæ eo caret 300, 47. ea si manet sicca, vel malè humescit, cum prauitate sputi; nihil prodest vrinam conuenienter emitti 526, 10. pleuritici, quínam 526, 20. 535, 43. quibus continuò lingua bile fucata est; septimo iudicantur: quibus autem tertio aut quarto; ad circiter nonum 249, 11. 251, 59. 257, 44. intra quatuordecim dies, morbo aut vita solent defungi 270, 11. pleuriticorum febris, breuis 298, 34. pleuritici quicunque cocta citò expuunt, sperabilem vitæ salutem, & certò & mox futuram ostendunt 250, 9. pleuriticorum communis conditio & status, vbi cernitur 245, 56. crisis propria, sputi vacuatio 248, 2. sputum bonum, pauca bile permixtum circa initia 484, 1. sputum, quodnam prauum 256, vlt. 257, 1, 2. sputum statim ab initio apparens; morbum corripit: sin autem tardiùs, producit 250, 30. res sunt in tuto, cùm liberalis est atque libera citò anacatharsis 526, 5. non est tam certa leuatio ex anacatharsi, quàm grauis offensio ex vrina prærubra, caliginosa, cum varia hypostasi, nec discreta 526, 8, 9. pleuriticis prodest aluum mollescere, sputum colorari, strepitus in pectore nullos edi, vrinam placidè ferri 250, 59. 526, 6, 7. pleuritici in tuto sunt, cùm liberæ ac liberali anacatharsi accedit bella vrinæ coloratio 509, 24. in pleuriticis vrina subrubra quæ hypostasin habet læuem; securam crisin denunciat 535, 33. pleuriticorum leuatio insidiosa, quæ 3, 30. accessoria mala, quænam 245, 53. pleuritici, anacatharsi libera sputi boni carentes, grauissimum habent malum 256, 10. redduntur empyici, cùm perhorrescere cœperint 255, 27. 264, 2. 277, 46. 298, 56. pleuritico denegata ἀνακάθαρσις, intra 14. diem, ipsum facit purulentum 237, 45. pleuritici qui facti sunt purulenti; 40. diebus à rupta vomica expurgantur 255, 3. 286, 24. vnde βλυτοί 249, 44. parum proficerent liberè & liberaliter spuendo, si multa bile saturata aut inflammata esset vrina 509, 25. in pleuriticis vrinam reddi porraceam, cum nigra hypostasi aut furfuracea; confestim mortiferum 526, 53. pleuriticis vrina prærubra, caliginosa, cum varia hypostasi, nec discreta; maximam partem mortifera intra 14. dies 526, 1, 2. pleuritici, quibus initio variæ sunt expuitiones; tertio die moriuntur, aut quinto 260, 30. pleuriticos, importuna ptissanæ exhibitio quomodo suffocat 275, 61. pleuritici humoris prauitas & cruditas, vnde 296, 16.

ἡ πλησμονή, alui repletio 488, 21.

πνευματίαι, qui 59, 15, 21. 149, 33. οἱ πνευματούμενοι, οἱ μέγα καὶ πυκνὸν ἀναπνέοντες, Galeno 177, 10. τὸ πνεῦμα ἀλυζόμενον, quid 214, 35. τὸ μανώτερον, quid 120, 47. 149, 6. τὸ μινυθῶδες, quid 51, 44.

Podagra, arthritidum omnium acerbissima, vehementissima, longissima 433, 54, 58. vnde 433, 55.

τὰ ποικίλως ἐόντα, quænam 200, 46, 52. τὸ ποικίλως διανοσέειν, ad quos propriè pertineat 194, 15.

τὰ πολλά, citam vicissitudinem ostendunt 31, 24.

πολυχρόνιον, idem quod κακοηθές, vbi 43, 33.

ἡ πολυσαρκία, mulieres vindicat ab omni molestia muliebrium suppressorum 455, 42, 43. 457, 43.

Pompholyges corporum, vnde 249, 33.

τὸ πονηρόν, quid significet 471, 20. idem quod χαλεπόν, & θανάσιμον 48, 24.

τὸ πονηρεύεσθαι, idem quod τὸ ὑγραίνεσθαι 341, 37. 562, 52.

ἡ πονηρίη, dicta liquidior intestinorum subductio 562, 51.

ὁ πόνος, ad dolorem relatus 234, 23. simplex, sæpe per sympathiam venit 88, 4. 95, 11. 110, 63. ὁ πόνος σύντονος, idem quod ἡ ὀδύνη ἰσχυρὴ καὶ συνεχής 87, 37. 191, 29. 282, 12. 450, 15.

Posteriora, anterioribus neruosiora 7, 25. aptiora ad excipiendum frigus & ad sentiendum 7, 22.

Potionis à se nihil mutatæ causa, vel coctionis prærepta occasio, vel impotentia coquendi 509, 63, 64. potionem coquendi, vnde præripitur occasio 509, vlt. 510, 1, &c.

Prædicendi ratio vnde comparatur 391, 38, &c.

Præputium, quid 419, 13. resectum, non coalescit 418, 44. 420, 17. cur Iudæis circumciditur 419, 15. 420, 18.

Praua omnino quę sunt, & prauarum affectionum primigenia signa, mutationem in melius habere non possunt 311, 61. prauorum maior vis quàm bonorum, in eodem morbo 285, 18.

Principatus viuifici, non sunt diuisi 274, 19. principatuum trium dominatu regitur corporis vniuersitas 321, 56. principatuum & subiectarum partium, facillima omnium sympathia & syntimoria 407, 58. principatus naturæ quò plures in vitio sunt, eò res ægri peiùs eunt 324, 2. 337, 52. 363, 49. 394, 50. 522, 58, 59. 542, 37. principatuum atque propaginum, vitia, quibus vitale cuiusque officium planè collabitur; mortifera 424, 41.

Principium, consentit neruosis partibus 183, 53, 220, 17. principij exoluti non minora mala, quàm exhausti in morbis acutis 127, 35. principiorum & propaginum, facilis mutua inter se contagio 98, 25. 100, 19. 111, 60. læsorum grauiores casus, quàm propaginum 116, 20. 366, 51.

à Priuatione, habitus denuo comparari non poteſt 5, 43. 288,38. 312,9. 331,50. 378,64. 395,1. 416,56. 421,8.
ἡ προεξαδυναμίη, quid 13,16.
Profluuia biliosa, ſurditatem tollunt 568,55. profluuium quod per naturalia prorumpit, dictum ῥοῦς γυναικεῖος 440,46.
οἱ προγάστορες, qui 26,45.
Prognoſticum nemo, niſi amens, negarit eſſe Hippocratis 274,33.
per Progreſſum qui morbi fiant 190,58,&c.
Proluuiem omnem toto diffuſam corpore, ad vrinæductus confluere, ac meiendo effluere; non nouum 505, 14.
Propagatio, eſt fixi morbi, non ſede mutati 443,45. nunquam primigenium malum exoluit 193,35. omnis morbificæ materiæ intentata, calamitoſa 171,15.
ἡ πρόφασις, quid 198, vlt. 199,1. duplex 199,2.
Proritatio omnis irrita, vertitur in malos abſceſſus; omniáque ſecum adfert incommoda diuturnitatis, laborum, ac ſæpe interitus 467,54,55. morbum alioqui ſanabilem, ex euentu reddit inſanabilem, aut ſiniſtri iudicij 212,39. 286,60. irrita in nulla ſpe criſis, nec indicata priùs; ſemper cietur δυσκρίτως, non rarò θανατωδῶς 516, 24,25.
τὸ πρόσωπον ἐῤῥωμένον, quale 70,37. contrarium τῇ τοῦ προσώπου διαφθορῇ 181,60. τοῦ προσώπου εὔχροια, idem quod τὸ πρόσωπον ἐξέρυθρον 122,39. τὸ πρόσωπον κατηφές, quodnam 374,39. contrarium τῷ προσώπῳ ἐῤῥωμένῳ 254,45. τὸ ἀπὸ προσώπου, vbi idem quod, τὸ ἀπὸ κεφαλῆς ὁρμώμενον 157,29.
τὰ πρόσφατα, eadem quæ τὰ νεαρά 171,55.
τὰ προσφερόμενα, remedia conuenienter præſcripta 235,30. 238,53.
αἱ προστάσιες, quid 134,3.
Proxima & communia, omnium prima & maximè afficiuntur 580,34. 569,15.
Pruriginis firmiter fixæ cauſa, cachexia 317,10. pruritum facit affluxus pituitæ putris & ſalſæ 568,14.
τὸ ψαφαρόν, idem quod τὸ ψαθυρόν 532,43,44. 553,60.
ὁ ψόφος, quid 307,56. ψόφου καθαπτόμενοι, ad quid ſpectat; contra Galenum 37,27.
Pſoræ fœda prurigo, vnde 316,64.
ἡ ψύξις καὶ νάρκωσις, aliquando idem quod ἡ κατάψυξις νενωθρευμένη 371,49.
οἱ πτερυγώδεις, à deſtillatione ferina, & faciliùs tabem concipiunt, & difficiliùs ſaneſcunt quàm cæteri 271,55.
οἱ πτερυγώδεις, φθινώδεις 292,40,43. 310,47. 313,40.
Ptiſſanarium eſt meabile, coctu facile, imbecillum, & minimè ſitiferum 262,18.
τὸ πτύαλον, ſiue ſputum, quid 250,24. idem quod expectoratum 250,27. ἀντὶ τοῦ πτύσματος 223,5. in πτυέλῳ verè dicto, non diffluit os, ſed tantùm humeſcit 223,6.
Ptyeliſmus, τεκμήριον in morbis coſtarum atque pulmonum 260,54. ptyeliſmus quidam phreniticorum eſt 501,4.
ἡ πτύσις, ſæpe ἀντὶ τῆς ἀνακαθάρσεως, apud Hippocratem 483,60.
τὸ πτύσμα, quid 250,25.
Pubertatis tempus, intra adoleſcentiam 433,24.
Pudendi deſcriptio 396,43,&c. pudendum, vt contrahitur 396,50. pudendi reuulſio, laboris grauiſſimi argumentum 363,57,59. reuulſio, & ſphincteris muſculi reſolutio; ἀσύστατα 363,60.
Puellæ, creſcendi celeritate mares præcedunt 479, 17.
Pueris conſuetum, iacere in ventrem 401,61. pueri, cur de nocte excitandi ad meiendum 359,63. pueruli, lumbricis ſcatent 353,25. puer non tentatur podagra, priuſquam agnouerit vel exercuerit venerem 433,63. pueri, facilè conuulſionibus exercentur 138,22. 228, vlt. puerorum morbi, quomodo iudicantur 213,61. pueritia, ætatum mitiſſima 433,59. pueritia, ſeptem annis finitur 439,17. pueritiæ ſui ſunt morbi 436,35. pueritiæ τὰ ὀνεόντα multa, quibus ipſius morbi ſuccreſcunt & pullulant 433,44.
Puerperia purgamenta, quid 444,63. 445,26. 446,52. cohibita, maleficio menſtrua præcedunt 450,13. eorum corruptio, ſæpe ex aborſu 452,34. puerperiorum alborum duplex ratio & cauſa: vna mucoris; altera puris 474, 57. alba ſurſum tranſmiſſa, nihil habent ſecuritatis 475, 2. ex iis tam intus cohibitis, quàm exeuntibus, vis magna locis infertur 475,1. de puerperis, ſupra ad literam M, ſub nomine *Mulieris*.
Pulmo à Deo efformatus, vt reſpirationi & exſufflationi commodè morem gerat 274,50. inſtrumentum ſpirabile & vocale 274,50. pulmonis ſubſtantia, ex quibus conſurgit 275,28. conditio atque natura, multùm ſpumifera 309,32. deſcriptio 428,17,&c. pulmo, quibus particulis expletur 274,3,&c. à iugulo ad diaphragma producitur 274,56. coſtis nobilior 270,33. cordi conſocialis 276,29. pulmonis & cordis ſympathia & ſyntimoria magna 276,28. pulmonum & capitis, facilis συντιμωρία 313, 37. officio, vitam carere non potis eſt 276,30. pulmo, quomodo reſpirationi morem gerit 274,51. per pulmonem, aërem excipere, cõmune omnium vocalium animantum 148,7. pulmones, lateribus adiacent 295,48. pulmonis, non vna tantùm regio 273,35. pulmo, cur in tres lobos à Deo diuiſus 274,57. pulmonis lobi vocati alæ, quia more alarum dilatantur 274,58. alæ tres, dum vixerunt Hippocrates & Galenus 274,48. 275,10. alæ ſuperæ & mediæ, mammis, thoraci, & dorſo adiacent 302,13. alæ binæ tantum, hoc ſæculo, parte vtraque apparent 275,11. bronchia, quid 275,18,27. quibus nominibus appellata 275,17,24. ſunt ipſius interna ſpatia 301,51. 303,47. pulmoni toti vena arterioſa ramosè diſtributa 274, vlt. in pulmone, ſpumæ generatio 289,50. pulmo, ψαφαρός 311, 59. 532,45. 553,63. mollis & ſpongioſus 311,23. 275,19. 292, 45. eroſionis capaciſſimus 315,58. per pulmones, ab hypochondrio, ad caput eſt iter 576,6. pulmonis, facilis ad mammas μετάστασις 477,63. pulmonem exſiccat, & ſuppuratum accerſit, fotus 281,53. pulmonum hæmorrhagia, vnde 301,55,&c. in pulmone ſanguinis copia, vnde & quà 309,26. de pulmone iis fit eductio, qui ſanguinem ſpumantem expuunt 283,64. 289,4. 309,49. 487,31,32. in pulmonis vitio manet ſæpe integritas naturalis œconomiæ 525,52,53. pulmo quoties oppletur, tuſſis habet, & orthopnœa, & aſthma 300,24. 477,56. ſimulatque catarrhum ferinum complexus eſt, θηρίωμα concipit 311,20. pulmonum morbi, quinam 272,18. ſæpe exoluuntur vrinarum craſſarum perirrhœa, & multa hypoſtaſi præditarum 266,30. in pulmonum morbis præceſſiſſe aut conſequi coryzas & ſternutamenta; calamitoſum 271,42. pulmonum rheumata, anagωgen non habentia, intra 20 dies in pus mutantur 237,40. mala quænam ſuppurant 136,26. mala, quibus ſuppurant, malè res eunt 136,26. phyma, pro phlegmone eius ſyſtrophica 286,28. pulmo, inflammatione ſyſtrophica correptus, humiditatem quandam effundit in ſpatia ſua interna 252,7. 258,63. pulmonis inflammati ſumma omnia, vbi cernuntur 276,61. totius phlegmone, intolerabilis 276,24. totius inflammati, quæ ſigna 276, 24. alterutrius phlegmone, tolerabilis 276,23. quænam partes inflammentur, vt dignoſcitur 273,3,&c. vlcus, nomen phthiſis ſibi vendicat 319,60. vlcus, ſocias & vicinas partes in ſui contagionem adducit 313,61. θηρίωμα, ſpiritus & caloris paupertatem inuehit 314,6. vlcera, valde edacia 278,50. vlcus, emaciandi facultate & vi tabifica, cæteros omnes morbos præcedit 310, 40. 354,37. in pulmonis vlcere, vis triplex emaciandi 310,41. 312,29. 315,28. 319,60. pulmones vlcerantur, à puris diu ſtabulantis acrimonia eroſi 255,53. pulmonis & inteſtini vlcerati, eadem cauſa 346,7. pulmonis vulneratio alta, cur mortiferam infert calamitatem 428, 20,&c.
Pulſus, quid 172,24. pulſus ſignificatio, duplex 172, 26,&c. ægroto permoleſtus ac dolorificus; ſignum inſeparabile eximiæ inflammationis 173,35. temporalium arteriarum, medico aſpectabilis, ægro dolorificus 183,31. magni, veloces, & crebri, vnde 69,52. deſperatis, fallax 3,43.
Puniceus color, flammei eſt & rubri coloris in nigro 385,38. puniceo colori proximus liuidus 385,43.
Pupilla, nigrum oculi 127,3.
Purgatio, cacochymiæ debetur 213,51. purgationis triplex inclinatio 66,40. purgandi primordia vnde eſſe ſolent, ibi vis ipſa quieſcit bene morata 501,53. qui purgantur, finem faciunt ſui purgandi, poſtquam ſitiuerint 501,51. purgare quando conſilium eſt, corpora debent effici meabilia 179,64. æſtate ſuperiorem aluum; hyeme, inferiorem 488,18. ſuprà graciles & facilè vomen-

tes, præterquam hyeme 488, 19. purgatio difficilis in contumaci obstructione, vbi corpus non est meabile 458, 8. purgandum per os suadent, cardiogmus & oris amaritudo 502, 11. deorsum, alui tormina cum dolore lumborum 381, 60. 502, 12. purgatio quænam bene suscipitur, & commodo ægrotantis 371, 20. in purgationum excessu quem inferunt pharmaciæ, mortiferè habet singultus 500, 10. purgationi cuiuis redundanti, si frigus adueniat cum sudore; funestum 501, 31. purgationes nigræ, quænam 502, 44. pestiferæ 502, 46.

Puris causa, πεπασμός 511, 59. pus est τῶν ἀπιόντων 511, 60. inter pus, semen, & hypostasin albam nihil interest efficiendi virtute, sed tantùm materiæ capacitate 511, 57. pus aut sanguinem qui meiit, vesicæ aut renum exulcerationem ostendit 522, 1, 2. pus laudabile, quale 119, 9. puris laudabilis generatio, cui tribuenda 200, 44. pus album, æquale, & læue; vnde & quid significat 167, 44. 262, 52. æquale in substantia, quodnam 284, 11. æquale in colore, quod 284, 12. æquale, quid significat 284, 10. album, quid arguit 284, 4. læue, quid denunciat 284, 8. nihil olens, quid arguit 284, 5. dum conficitur, grauiora omnia doloris & febris 282, 61. 287, 25. puris inchoati sæuos dolores, confecto mitescere; quomodo intelligendum 282, 13. in pure conficiendo celeritas, vbi posita 281, 19. tarditas, vbi sita 281, 20. puris cita confectio, citam habet rupturam 280, 13. pus in qua parte thoracis abditum lateat, vt innotescit 308, 46. ab empyemate inferarum pulmonis alarum, quomodo explorandum 308, 3. sæpe funditur, suppurato intra venas humore, & sine vlcere partis quàm ipsæ circunfluunt 324, 29. è vomica antè non erupturum, quàm exorta fuerit noua quædam species doloris, tussis, dyspnœæ, cum ptyelismo 281, 40. dum erumpit, membranæ distentio maior, & proritatio molestior 282, 15. puris boni & laudabilis exitus omnis, vndecunque sit; salutaris 558, 28. in puris exitu cautio non minor, quàm in suppuratione ipsa 304, 44. puris expurgatio sursum, fit spuendo 282, 28. puris acrimonia mordens vicina corpora, eodem modo horrorem ciet, quo acria medicamenta 280, 8. puris vellicantis molestia & importunitas, noctu maior quàm interdiu 277, 56. pus circa cor putrescens, in prunam effusum fœtet 313, 51. pure in thoracis sinu stagnante, quicquid eò confluit, in pus vertitur 306, 3. puris in thorace copia & abundantia, vnde innotescit 308, 40. puris in thoracem effusi signum præcipuum, grauitatis & febris leuatio fugax 280, 14, 18. pus effusum, quod priùs erat in pulmone diffusum, horrorem ciet 284, 33. pus in thoracem effusum, citò vacuari debet 281, 1. puri vacuando è thorace antequam opera detur, caput resiccandum 279, 57. puris sputum malum à sanguinis sputo 290, 6. pus amurcosum, cœnosum, foras effusum; lethale 165, 38. pus glutinosum, difficultas spirandi, & excreandi; mutuas operas tradunt in ægri perniciem 288, 27. pus spumans & feruidum, vnde 284, 51. pus malum, quacunque foras exeat, desperationem adfert 304, 45. pus quibus concutiendo editur cœnosum, & fœdi odoris; vt plurimùm moriuntur 290, 13. 431, 14. à pure quibus coloratur specillum, velut ab igne; omnes intereunt 431, 13. purulenti, quínam propriè 277, 33. purulenti ex pleuritide aut peripneumonia, vt dignoscuntur 277, 20, &c.

Pustulæ, quot nominibus dictæ 385, 19. omnes, collectione ichoris maligni exoriuntur 385, 17. cuius rei argumenta 63, 50. serpentes supra bubonem, ad pubem & ilia; ventrem accusant vitij 569, 3. toto corpore, vnde 141, 60. ambustis similes, vnde 320, 42, 62. 385, 25, 26. pestilentis morbi propriæ 385, 25. quænam pestiferæ 63, 28. virulentæ luis venereæ, non enascuntur καθ' ὁρμὴν, sed κατὰ χρῆσιν 459, 14. in censu hecthymatum non continentur 499, 13. morbi sunt potiùs quàm abscessus 499, 14.

Pyrωtica nostra, ex quibus conficiuntur 326, 45. pyroticum, quomodo adhiberi debet ad puris vacuationem, in thoracem effusi 303, 49.

Q

QVALITAS corporis, triplex 60, 46. in quibus cernitur 391, 43.

de Quartana, vide ad nomen *Febris*, sub litera F.

quartanarij, magno morbo non corripiuntur 271, 54. quaternarij sunt, qui septimum, vndecimum, decimumquartum diem agunt 206, 58. quaternarij ante vigesimum, critici 506, 29.

Quietis diurnæ atque nocturnæ ratio, non par 404, 38. quiete naturali nihil melius, nihil amicius naturæ 47, 60. molesta, nihil magis pestiferum 47, 61.

R

RAVCEDINES & coryzæ, decrepitis non maturescunt 437, 1.

Raucitatis author catarrhus 378, 36. raucitas, arteriæ inæqualitatem ostendit, catarrho imbutæ 292, 58. 293, 37. 323, 57, 63. cum raucitate tussis, quid indicet 323, 63. raucitas cum tussi coniuncta, phthiseως prænuncia vel consectaria 293, 7. cum tussi oborta; praua κατάστασις 378, 6. cum tussi, & aluo liquida; pus edit 293, 32. 378, 6.

Recidiuarum tres causæ 504, 5. recidiuæ, ab iis veniunt quæ crisin subeunt ante diem, si cruda sit crisis 347, 24. Recidiuæ amica, qualia 221, 38. recidiua, vnde peior priore morbo 348, 52.

Recursus omnis, quomodo fit 79, 42.

Redintegratio corporis vel humorum è natura egressorum, quomodo comparanda 370, 33.

Refectioni vbi studendum 83, 36.

Refluxus omnis, grauissimus 236, 63.

Refrigeratio naturæ præcalidæ, aqua pota & quies 330, 7. refrigerationis eximiæ, quænam causa 202, 37. refrigeratio mortifera, quæ 32, 46. de refrigeratione, vide plura sub litera F, ad nomen *Frigoris*; & *Perfrigerationis*, sub litera P.

in Renibus, venulæ nudæ atque suspensæ 492, 58. renum virtute, liquor è venis attrahitur κατὰ φύσιν: vel contrà, eò cietur; aut sua sponte iniussus & concitatus, aut aliunde transmissus 509, 47. renes in diabete, auiditate sitis explendæ, summa vi, vrinæ materiam ad se rapiunt 537, 20, 21. in renibus, nondum οὔρησις 434, 18. calculi coagmentatio fit de improuiso 539, 23. renum lapidis coagmentatio, πρὸ τῆς οὐρήσεως, vesicæ, μετ' οὔρησιν 427, 25. 539, 37. renis occupati calculo & inflammati, cessat officium 539, 32. in renis alterius sympathia, vrina parcè & crebrò emittitur 539, 31, 32. renum empyema, in lumbos expressum, ipsos intumere facit 384, 4. renum aut vesicæ exulceratio est, si quis sanguinem aut pus meiat 364, 51. renum & lumborum dolores, vicissim se mutuò excipiunt 383, vlt. 384, 1, &c. renum dolor repentè obortus, cum vrina suppressa; lapillos, aut crassam vrinam meiendo reddendam ostendit 539, 3, 4. 542, 59, 60. in renibus dolor acutus, motu calculi 539, 18, 19. grauis, mansione calculi 539, 18. in renibus, doloris grauis in peracutum, & peracuti in grauem, transitus esse solet 539, 21. renum epiphænomena nulla, quàm de vrinis, aut per vrinas 509, 18. renum incendium vehemens, ad se rapit quicquid serosi est humoris 522, 52. in renibus, quatuor morbi 383, 57. renibus sua est sitis 264, 21. renum sitis inexplebilis, potionem auidè rapiendo, ipsam in aluo & venis mitificari non finit 510, 46. ren quibus socius languet effœtus & marcidus, iis in sæua nephritide vrina supprimitur 539, 32, 33.

Repletio omnis, propria vacuatione exoluitur 93, 49. repletioni debetur phlebotomia 213, 51. repletio nulla, cum maligna coniuncta cacochymia, alui profluuio exoluitur 39, 27. capitis, ab excursu, quænam paraphorica 190, 28. à repletione qui nascuntur morbi; vacuatione sanescunt 482, 31.

Repellentibus interdicendum, ad inflammationem frontis arcendam à trωmate 212, 20.

Relapsus & interitus, vnde 44, 38.

Reliquiæ superstites, relapsus adferunt 68, 40. in hypochondrio superstites febris extinctæ; malæ 101, 39.

Resolutio quælibet, vbinam in propinquo 367, 51. paraplectica, conuulsione sanescit 193, vlt. paraplegiæ propinqua, an conuulsione sanescit 207, 26. vnius loci, conuulsionem facit alterius 84, 50. partis absoluta, coniunctam habet sensus & motus priuationem 193, 40. resolutionis in conuulsionem transitus, melior quàm contrà 232, 21. resolutio vniuersalis, respirationem adimit, & propterea vitam tollit 276, 48, 56.

Respiratio, quid 147, 19, 48. vitæ socia indiuidua 417, 57. communis omnium vocalium animantium 147, 20. natura-

20. naturaliter constituta, in quibus consistit 148,30. spiritus œconomiam bene aut malè moratam esse testatur in vsu, voluntate, & actionibus partium spirabilium 397, 18. respirationis vsu & motu sublato, vita produci nequit in longum tempus 44,43. causæ finales, quænam 147, 44. instrumenta, duplicia 147,61. respirationi prima laus debetur vitæ hominum conseruandæ 148,40. per respirationem est vita 372,2. respiratione vita, vel ad punctum temporis, carere non potest 146,37. in respiratione quatuor consideranda 148,33. in aëre, certi gradus 147,34. respirationis symmetria simplex & vnica; defectiones multæ 148,42. in respiratione, voluntas ab electione 147,55. respirationis προαίρεσις, vbi cernitur 147, 49. species duæ; vna libera, altera coacta & vim experta 147,62. respiratio libera, vbi cernitur 147,63. libera, quæ cordis voto respondet, vim eius viuificam multùm auget 451,49. respiratione libera, & inculpata nutritione, vita hominum sustentatur 284,18. libera suscipitur atque absoluitur κατὰ προαίρεσιν 428,24. liberæ, ad inspirandum, inseruit diaphragma 148,3. liberæ, ad expirandum, seruiunt abdominis musculi 148,3. respirationis facilis & liberalis, mirifici fructus 146,43. respirationis libertas, præclarè ad salutem apparet & facit in omnibus morbis acutis 399,34, libertas, grauidis potissimùm & sibi, & fœtui, expetenda 458,11. ὁρμή, vbi 147,50. respiratio violenta, vbi cernitur 148,1. respirationi violentæ inspirando, inseruiunt quaterni abdominis musculi: expirando, bini abdominis musculi 148,5. respiratio, quando in vitio esse dicitur 148,54. cùm tollitur, vitalis officij vacatio est 372,2. quomodo tollitur 372,3, &c. respirationem, quænam omnino adimunt 233,20. adimit vera cynanche, ductu spiritus intercluso 372,13. adimit syncope, sublato spirandi vsu 372,13. adimit intercepto motu thoracis, apoplexia fortis 372,12. tollit, pulmonis inflammatio, & thoracis oppressio 302,28. ad respirationis angustiam, plurimum facit aucta in corde spirandi necessitas 425,64. respiratio vnde planè asthmatica 428,36. respirandi difficultas, vnde 180,12. respiratio difficilis, frustra tussiendo, augetur 293,11. in respiratione difficili, parua & crebra; grauiora multò incommoda, quàm in difficultate spirandi crebra & magna 403,44, &c. respiratio difficilis, periculosior à phlegmone partium spirabilium, quàm à crescente vsu 403,47. respirationis difficulter susceptæ, quatuor differentiæ 151,5. respiratio in faucibus elisa, & intercisa vox, vt differant 144,56. nuncia côuulsionis 144,55. respirationis frequentia, quid 149,19. respiratio frequens, quid denunciet 149,14. frequens & parua, vel ab inflammatione partium spirabiliũ, vel ab earum oppressione 233,49. 267,38. 282,18. 321,20. 354,23 respirationem magnam edit partium spirabilium obedientia 380,56,59. respiratio magna & frequens, solius cordis incendio conflagratis, inseparabilis 177,13. magna & rara, opposita paruæ & frequenti 149,39. delirij proprium signum 149,48. 150,22. 380,58. 470,57. foras magna, intrò parua; periculosa: sic intrò magna, foras parua, 151, 17. μετέωρος, eadem quæ πρόχειρος 145,21. minutula, cùm in propinquo mors est 38,1. moderata, quænam 148,39. obscura, ad quid referenda 151,50. morti proxima 379,7. respirationis obscuræ exempla, in verè hystericis 151,54. paruitas, quid 149,18. respiratio parua & crebra; partium spirabilium laborem, vel inflãmationem denunciat 177,12. 192,38. parua & frequens materna, peiùs habet fœtũ quàm matrem, & quare 451,51. parua & rara, cõsectaria spiritus frigidi 150,32. 428,35. respirationẽ raram, & magnam edit dementia 380,56. respirationis suspiriosæ difficultas posita in necessitate spirandi, & contumacia partium spirabilium 451,43. respirationem tardam inspirando, edit cerebri & facultatis infirmitas 380, 57. respiratio tarda, quæ cernitur in lenta inspiratione, & properata in expirando; sui officij vacationem breui futuram denunciat 380,61. tarda & velox, quænam 214,40. tarda & properata, periculosissima 151,38. respirationem velocem expirando, edit vaporis fumidi abundantia 380, 57. respirandi necessitatem febris adducit, dum æstu cor incandescit 451,44

Responsa paulisper proteruè, melancholica 41,32. effera 31,60. 41,31. proterua moderati hominis; mali sunt ominis 31,39. 49,24. 398,3

Retractionis causa, partis empyreuma superstes 269,5

qui Reuomunt subinde, sitibundi; malo sunt loco 501,43

Rhachis ex 24. vertebris constituta 192,33. naturaliter constituta, est ἰθυσκόλιος, ἰθύλορδος, καὶ ἰθύκυφος 293,21. pro lumbis 330,28

Rheuma omne vel concitatum, vel consistens 139,63. rheumatis concitati anadrome quæ peripneumoniam fouet & auget; periculosa 295,13. concitati triplex causa 244,41. consistentis contumacia in coquendo & expurgando, periculosa 295,14

Rigor, quid 1,33. 6,55. 73,33. 221,44. vnde 73,41. 84, 57. quomodo fit 1,34. 6,54. omnis, motu cietur 446, vlt. quomodo mouetur 1,27. rigoris materia, intus foras prorepit, forísque suam excitat concussionem 486,2. vnus idemque index, qui & illius causa 529,64. rigor omnis, cum frigore manifesto cietur 7,22. nomine frigoris significatus 24,6. rigoriferæ omnis causæ sensio, vbi primùm apparet 7,21. in rigore caloris viuifici afflictio vnde 1,36. rigoris concussio per afflictionem caloris natiui, febrem accendit in corde 486,2. rigor, febrium penè omnium comes 1,25. sine febre nunquam cietur 277,47. 486,4. in febre tertiana, vnde 230,56. quibus adest, supprimitur vrina 16,30. 505,15. 560,3. rigoris significatio certissima, cum vrinæ suppressio incidit ἐκ τῶν χρηστῶν 535,21,22. rigor vt est vrinæ suppressæ symptoma: ita rigoris, vrinæ suppressio 534,25. moderatus, vbi ciet liberalem hæmorrhagiam 22,8. in dorso & ex dorso, quomodo differunt 190,50. in dorso, ex appulsu cacochymiæ ἀπὸ τῶν ἀγγείων 190,51. ex dorso, initium ducit ex proprio dorsi vitio 190,52. in dorso, febris denunciat focum, non vbi fit, sed vnde cietur 190,51. ex dorso, ipsam partem vnde venit, laborare ex causa dolorifica illic conceptam, ostendit 190,53. rigores qui sine vlla parte afflicta sunt; è lumbis & dorso causas & principia ducunt 2,16. rigorum ex dorso vis, quàm aliorum, grauior 8,31. 129,28. rigor dorsi ab empyemate, pestiferus 8,39. rigoris occasio & origo, duplex 2,11. 158,40, &c. rigor omnis, aut à vasis, aut ab vlceribus 171,30. 186,25. 255,35. 280,5. 320,19. 369,12. 447,5. 470,27. 530,1. in rigore à vasis, distinctio est causæ ipsum cientis; naturæ merito, vel vt symptoma 470,30. rigor à vasis, naturæ merito excitatur, criticus & periodicus 470,31. vasis est symptomaticus, cùm frustra cietur, nec vlla est vacuatio materiæ rigoriferæ 470,39. rigoris crebra concussio in empyematis velut ergastulo 474,62,63. 529, vlt. 530,1, 11. rigor, grauis cum crisi 198,41. triplex, criticus, periodicus, symptomaticus 1,27. criticus, vnde & quomodo excitatur 9,60. 205,41. criticus; sudoris & hæmorrhagiæ prænuncius; aluúmque ciet deorsum & sursum 14,17. 93,3. 204,55. 217,48 rigores critici & periodici, vt terminantur 25,10. rigores quibus sunt tum critici, tum periodici, abscessus rarò iis fiunt 528,12. rigoris sudoriferi critici, ferè prænuncia vrinæ suppressio 523,16. rigor criticus, semel tantùm in febre acuta cietur ad crisin: nec recipit τὸ ἐπιῤῥιγοῦν 475,55,56. 529,59. criticus in febre ardenti, non, nisi cohibita sponte vrina, cietur 529,60. causi proprium κρίσιμον 6,47. sudorẽ denũciat, quo quiescit causus 6,50. in febre ardente, si loco apparet, eam oxoluit 2,2. 6,47,60. in febre ardente, quomodo funestus 6,38,61. 198,42. rigoris periodici nulla præuisio, nisi de specie ac periodo atque typo febris rigoriferæ 529,62. rigor omnis qui bene fit, ac duce natura suscipitur; aut febris acutæ in totum, aut paroxysmi diurni discessionem prænunciat 535,27,28. periodicus febris tertianæ, quomodo excitatur 535,24. periodicus febrium intermitentium, nihil aliud nisi paroxysmum denunciat 475,53. symptomaticus, pessimus 1,30. quomodo excitatur 1,33. 2,11. 13,12. mortis præcursor 1, 10,30,31. non solum ab vlceribus, sed & ab apostematis in pus mutatis 255,37. in rigore symptomatico, aphonia quomodo fit 2,63. rigor symptomaticus empyematis, ab ichore stagnante frustra exortus, nouam adducit μετάστασιν atque phlegnonem vbi cietur 416,37. rigores ab empyematis, crebrò cientur, semper symptomaticῶς 470, 27. rigor symptomaticus ab empyemate tromatis & capitis sauciati, mortem subesse testatur 369,7,14. ante diẽ septimum, malus 10,2. rigores 6. diei, iudicij sunt planè sinistri 9,51. 10,5. 205,40. diei 17. & 24, contumaciã morbi denunciat 8,33. rigoris & sudatiunculæ crebra vicissitudo, pestifera 8,5. à rigore, in tremorem mutatio, mala 16,4. rigores æstuosi, nonnihil mortiferi 299,48. ad rigoris inimicam vim pertinet rigendi frequentia 7,56. ri-

gores crebrò superuenientes aphoniæ, tremore oborto quiescunt 15,52. crebrò cientur omnes ἀκρίτως 470,17. qui crebrò cientur, μετάστασιν faciunt materiæ rigoriferæ, ad cor, diaphragma, & caput 2,45.7,5.117,37.190,57.277. 49.320,21.369,8.459,34.470,17. sæpe in morbis acutis frustra cientur 212,45. qui crebrò cientur in acutis; pestiferi 12,43. veternosi qui crebrò cientur, funesti 9,14. rigor frequens in febris assiduitate, fractis iam viribus; pestiferus 7,2,42. 44,17. 284,35.320,23 470,44. à rigore, cum cephalalgia, vires prosterni; funestum 12,vlt. 16,11. rigor, hæmorrhagiæ succedaneus; pestiferus 217,44. mulieribus exortus à lumbis, inde prorepit per dorsum ad caput 158,40.447,4. cieri non debet, cùm in grauiditate suppressio est menstruorum 458,35. omnis, cur grauidas malè habet 458,34. in grauidis obortus periodicè aut criticè, fœtus incõmodo cietur 458,36. obortus symptomaticè, ab empyemate; securitatem vitæ adimit puerulo & matri 458,37. partum in propinquo, accelerat 475,59. puerperis exortus, febrium est symptomaticus; non autem criticus nec periodicus 447,6. rigoris lochia cohibentis, in tremorem mutatio, mala 475,15. rigor ὀπισθοτονώδης, qui 13,43. cum opisthotono, necat 13,41,46.24,62.153,17.231, 14. cum opisthotono vnde mortiferus 232,19. rigores tritæophyarum febrium, inordinati atque erratici 8,54. 15,38. incerti tritæophyarum, qui medio febris cursu exacerbantur; valde maligni 15,22. rigor phreniticis accedens, malus 9,34. à rigore qui perfrixerint, capútque & collum doluerint; hi voce capti, oborta sudatiuncula, vt se collegerint, moriuntur 1,9. 507,55. cum rigore quæ sistuntur vrinæ, sunt prauæ & conuulsificæ 14,41. τὰ ῥίγεα ξυνεχέα, quænam: & quomodo explicanda 12,50,56. rigentes crebrò, tremor superueniens necat 220,50

Rima, simillima suturæ 411,12. τὸ ἐκ ῥινῶν, quid 216,24
τὸ ῥῆγμα idem, quod τὸ σπάσμα 247,50

Rubor, sanguinis abundantiam designat 61,17. phlegmones pathomonicum signum 115,8.234,33.265,17. rubor & macies, planè ἀσύστατα 278,25. 459,vlt. rubores narium, signa liquidioris alui 136,12. ruboris ab vtero ad sinum pudoris propagatio, illac futuri exitus materiæ purulentæ, signum ostendit 465,21

S

SALIVA, quænam secura 223,14. saliuæ albæ significatio, vnde comparatur 135,35. multæ putris, & salsæ periculum, quomodo fit 311,27. quæ prorepit in omni fastidio cardialgico, sursum τὴν ῥοπὴν denunciat vitiosi humoris 502,8,14

Salsi & amari, affines sapores 293,6

Salutis non minora sunt argumenta in qualitate corporis, quam in actionibus & excrementis 392,33. salus dubia, certa desperatione potior 361,11. desperata, vbi non sperabilis pepasmus 517,12. salutis desperationem adfert quidquid morbum auget fouétque, & vnà corpus facit infirmum 338,5. salutis ac vitæ ibi certa desperatio, vbi vitalis officij proxima vacatio atque priuatio 372,1,42

Sanatio, quid 506,43

Sãguis, omnium succus naturæ charissimus 574,52,53. humorum omnium vtilissimus 514,61. est nectar viuificum quo partium omnium viuacitas recreatur & reficitur 83,20.205,13. in sanguine, vitæ focus 302,24. sanguinis copia, vnde 211,35. sanguis vere augetur, vnde 344,41. in motu est prima diei parte 404,61. sanguinis dominatu, homines tenentur manè 404,59. appulsu καθ' ἕλξιν, gaudent carnes, vt eius fruantur assimilatione 455,62. non κατ' ὦσιν 455,61. frigida humida portio; ἰχώρ, Aristotelis 63,8. crassum atque viscidum, ἡ βλέννα, ἢ μύξα 563,9. sanguis serosior, aut natura, aut diæta 480,13. natura, in quibusnam 480,14,&c. dietæ vitio, quibusnam serosior 480,19,&c. maternus, per vmbilicum, purus ad fœtum transmittitur 441,25. in infantia & pueritia, ad incremẽtum simul & nutritionem absumitur 433,32. sanguinis nulla redundantia in infantia & pueritia ibid. sanguis, quibusnam ætatibus naturaliter fluit è naribus 344,39. sanguinis profluuium, in quibus cernitur 434,30, &c. profluuij nulla causa in ætate constante 437,54. sanguis in venis tantùm, & corde, stabulatur 203,49. sanguinis è cordis sinu exclusio, viuifici nectaris paupertatẽ infert 290,3. sanguis φυλακὴν non habet nisi vbi habet διαμονὴν naturaliter institutam & consuetam 492,50. non alibi quàm intra venas, incorruptus conseruatur 417,40. extra venas, φυλακὴν non habet 188,51.553,30. in venis aliquantisper sub dio expositis, corrũpitur 417,41. è venis expressus corrũpitur atq; grumescit 188,50.417,40. sanguinis propriũ, grumescere 557,57. sanguis grumosus, non floridus est nec lucens 569,13. grumosus, multùm obscurus, nigricat 570,14. in amplitudine alui citò concrescit atque grumescit 455,36. 492,48, &c. sanguinem, vt grumescat in intestinis; commorari est necesse 557,62. sanguinei grumi si nigrescunt; deterrimi 557,60. sanguinis in vtero grumescentis, grauissima incommoda 455,38. sanguineũ multum grumosum fundere; lethale 557,52. sanguinis profusio, varia 218,27. sanguinem profluere plus quàm decet; malum 205,14.558,7. sanguis quibus sæpe & multùm profluit, maleficæ fiunt alui: modò coctæ non sint vrinæ 341,37. sanguinis nullius vacuatio in bonis ducenda; nisi eius qui tantùm cietur è venis per nares, aut per hæmorrhoidas 491,33. pepasmus, omnium humorum mitissimus 350,54. sanguis purus, si sero naturali careret, in vitio esset 441,30. syncerus, sui seri expers 508,55. merus, est niger 492,40. merus, aliquando alienæ mixtionis expers 303,24. sanguinis perturbatio intra venas, duplex; vna symptomatica; altera critica 533,3. sanguine perfrigerato, corpus vt variè coloretur 385,44. sanguis natura rubens, dum ardore nigrescit, colorem exhibet puniceum 385,39. cuiusmodi tandem is fuerit, qui sursum i. per os redditur, nihil habet securitatis 210,9. 218,28.219,8. 289,56. 302,55. 303,28. 482, 22.491,28.558,14. sanguinis per os excretio nulla bona, nisi fortasse, cohibitis menstruis, eius vomitio est per vasa pulmonum 491,30. sanguinem per os effundendi consuetudo, pessima 303,26. sanguinis vomitio, vel è ventre, vel è pulmone; apud Hippocratem 482,6. sanguis ex aluo ruber aut niger, cum vomitu 289,30. ruber & liquidus, de aluo exprimitur 492,47. sanguinis rubri vomitus nihil à se mutati, opinionem facit apertæ vel erosæ venæ in fundo ventriculi, vel in ore ipsius 492,53. copia in pulmone, vnde & quà 309,26. sanguis qui è pulmone erumpit; floridus & spumans cum tussi 289,29.302,60.309,32, 45. sanguinis à pulmone manantis, quænam τεκμήρια 309,48. sanguis è thorace, parum bullatus, cum tussi atque dolore 289,30. narium, in cerebrum repulsus, conuulsionem & epilepsiam adducit 212,18. à sanguinis bile perfusi transitu ad caput, hæmorrhagia vel delirium 210, 54. sanguinis biliosi ad caput anadrome, quando ibi subsistit, nec foras emittitur per hæmorrhagiam; tum in parotidas mutatio est 520,14,15. sanguinem statis periodis, quinam profundunt 218,24,&c. qui statis temporibus fundunt, si non profundant, epileptici fiunt, 212,19.337,33. 456,16. aut symptomatis cerebri grauissimis exercentur 289,17.314,38. sanguis qui è gingiuis exudat, insuper aluo liquida; lethalis 577, meiendo redditur de improuiso, rupta in renibus venula 492,54,55. sanguinem aut pus qui meiit, vesicæ aut renum exulcerationem ostendit 522, 1,2. sanguis liquidus, si confertim exit, tum in ipso purgationis fluxu, tum postea ab assumpto medicamento; malum 574,33. quomodo nigrescit 385,40. peior nigro, non est 557,60. sanguinis purgamentum nigrum, duplex; melancholicus succus, & atrabilis 558,vlt. 559,1. sanguis niger, per hæmorrhoidas ductus; laude cõspicuus 289,57.491,32. sanguinem nigrum hæmorrhoicis à medicamento commoueri; promptum 574,41. sanguis ater hæmorrhoicus, multis commodis beat ægrotum; idem deiectus, multis auget damnis 553,22,23. niger θρομβώδης, per aluum transmittitur 492,48. niger sursum, specie ipsa pessimus 289,57. ater, de vitio suæ stationis, mesaræo vim adfert; & è venis egressus, intestina pererrat 553,29. sanguinis atri iniussa deiectio, hepatis ἀτονίαν denunciat 553,26. sanguinis qualitate malè affecti, ideæ variæ 436, 41. vitiorum emendatio, posita in caloris natiui virtute 568,19. sanguis vbi in vitio non est, μήτε κατὰ τὸ πλῆθος, μήτε κατὰ τὸ πάθος; nullum phyma enascitur φλεγμονῶδες peripneumonicum 433,36. sanguinem maximè corrumpunt, dolor & somni vacuitas 228,10.369,4. à sanguinis sputo, puris sputum, malum 290,6.310,61. sanguinem è diuerso fluere; malum 202,51.565,40. incisa effluentem vena, inhibemus, cùm volumus 574,56,57. sanguinis detractionis capiendo delectu, ad quænam attẽdendum 306,vlt. à sanguinis detractione incipiendum, vbicunque purgationis & phlebotomiæ necessarius vsus

incidit

incidit 179,49.262,7. ſanguinis detractio,animi deliquiũ attingens in febribus ardẽtiſſimis,totum repentè habitum refrigerat,febrémque extinguit 569,36,37. Sanguis non detrahendus ad omnem partium grauitatem 382,43. ſanguinis detractio è propinquo, propria plethoræ vacuatio 212,24.213,51. in ſanguine detrahendo,vena ſecanda κατ' ἴξιν 202,60. ſanguinis detractio, quibus in malis vnicum curationis ἡγεμονικόν 179,45. ſanguinis detractio, curationis ἡγεμονικόν ad retractionem rheumatis concitati, & ad detractionem conſiſtentis 181,18. ſanguinis detractio κατ' ἴξιν, ἡγεμονικόν curationis phlegmonarum ſyſtrophycarum 203,46.262,5. tremorem ſanat obortum initiis febrium 76,52. exoluit mala quæ ex dorſo ad cubitum veniunt 157,26. non confert,vbi nulla phlegmone 458,7. quos offendit 387,22,&c. ſanguinis largæ detractionis, quænam incommoda 230,64. à ſanguine exhauſto perit animalitas 426,34. ſanguinis detractio,cui refrigerationi prodeſt 216,63. in torpida perfrigeratione, mala 216,50.371,46.389,19.474,1. ſanguine effuſo, quibus eſt ſudatiuncula cum trωmate; grauiſſimum habent malum: vitámque finiunt voce capti, nec opinantes 465,48,49. ſanguinis excretio ſolita, ſi iure & loco non fiat; aliò curſum inflectit,vt exitum habeat 323,19. ſanguinis per ventriculum excretio, ſemper mala, 491, 31. ſanguinis quænam expuitio,tabis conſecutionem adfert 290,6.310,60. expuitio maligna tantùm,pus edit 310,62. ſanguinis ſtillicidij cauſam adfert,quidquid vaporem ſurſum effert, nec diſſipat 317,61. ſubſtillum quid denotat 215,26. ſtillicidium nullum, in bonis ducendum 22,15.34,65.35,1,6.81, 13,15.100,34,37.132,46. 206,19. 210,56. 211,14.215,25.292, 14.544,27. ſubſtillum quodnam in bonis ducendum 286,54. 4.die, ſperabilem criſin oſtendit per hæmorrhagiam 7. die venturam 467, 51. ſtillicidia peiora,critico die expreſſa 206,20. ſtillicidia nigra, critico die expreſſa; mortifera 206, 21. ſtillicidium è naribus, die quarto; malum è malis ortum 395, 36. ſtillicidia vndecimo die, difficilia 35.9. 100,41.287,4. ſubſtillum quò ſæpiùs redit,eò peiùs res eunt 215,11. ſubſtillum narium cum exiguo ſudore frigido,peiorem in modum exortum; peſtiferum 372,60. ſtillicidium cum torpore & ſurditate;mortiferum 211,16. ſanguificandi actio, ope & miniſterio 4. facultatum ſuſcipitur; attractricis,retentricis, coctricis,& expultricis 321,62. virtute & integritate hepatis perficitur 321, 62. ſanguificatio, vnde naturæ votis reſpondet 322,2. ſanguificationis vnde labefactantur auxilia ibid. ſanguificæ operationis fruſtratæ, & longæ, diarrhœæ quæ ventrem non adæquat in hydrope, cauſa eadem 333, 24. ſanguifica operatio fruſtratur, ſanguinis materia intercepta 333, 25. ſanguificandi fruſtratio, duobus fit modis 328,50. ſanguificæ virtutis alienatæ duæ cauſæ; exolutio hepatis,& exhauſtum frictũ 329,36,37. ſanguificandi operis alienatio, ſimiliter non fit; ab impedimento, & deperditione functionis hepaticæ 322, 13. ſanguificandi opere fruſtrato; ſeri, pituitæ, & flatuum perennis generatio eſt 328,48. ſanguificæ operationis fruſtratio, hydropum omnium veluti matrix 333,28,61. ſanguifica vis,ab exhauſto perit 329,52

Sapientiæ vel deſipientiæ,quænam cauſa 28,30

Sapores amari,amarè deuorantur 311, 52. ſaporibus amaris, proportione quadam reſpondent odores fœdi & graueolentes 311,51

τὸ σαπρόν, idem quod κακῶδες, κάκοδμον, δυσῶδες, ὀσμηρηκῶδες 311,53

Satyri,priſcorum lingua, nominati οἱ φηρῶες 115,52.

τὸ σκιῶδες, idem quod τὸ ζοφῶδες 526,30,31,33

Scirrhus,per ſe,vel ex euentu 463,24. ex euentu,quinam 463,25. cur non dolet 463,23

ὁ σκληρυσμός, quid 56,9

Scopus omnium quæ ſunt in medendo,qualis 162,59

σκορόδινος, quid 46,55

Scythæ facie fului atque capillis,vnde 545,38,&c.

Sectio lapidis eſt in veſica, non in rene 437,33. non facienda in muſculis temporalibus à chirurgo, in capitis pertuſione 407,31

Sede quæcunque pelluntur,illa vel inteſtinum, vel hæmorrhois capit 558, 60. ſedis ſuppurationes dolorificæ; aluos perturbant 569,41

Segnicies omnis, vnde 9, 35. ex rigore, hominem apud ſe non eſſe oſtendit 9, 47. à ſegnicie veternoſa & febre,periclitatur animus 401,17

ὁ σειϲμός, quid 91,18

Seminis eſſentia; eſſe quod eſt,vt aliud ſit 420,55. cauſa, πέψις 511,59. ſemen, eſt τῶν εἰσιόντων ibid. inter ſemen, pus, & hypoſtaſin albam nihil intereſt efficiendi virtute: ſed tantùm materiæ capacitate 511,57. ſemen,eſt animatum 420,41. in ſeminis animati igne & aqua, fatalis portio corporis effingendi & procreandi 420,41. ſemen, ſanguine non eget antè quàm abſoluta fuerit fœtus deſcriptio 479,11. actu fit animal, perficiendo, non per corruptionem 420,53. ex ſemine factum animal, eſt ens quod erat: ſed non quomodo erat 420, 54. ſeminis ad animal, nobilior promotio, quàm panis ad ſanguinem 440,27. ex ſemine imperfecto,quod inchoatum eſt,idem manet 420, 56. quorum ſemen & ſpermaticus humor, temperamento & complexione non ſunt naturaliter conſtituta; eorum ſatus in vitio eſt 480, 11. Seminis effluuia, recto curſu in vteri ſinum illapſi, nec ad generandum concepti, æquè viri accidunt malo ſatu,atque mulieris vitioſo conceptu 480, 9, 32, &c. Semen non mutatur in partem ſpermaticam, ſicut ſanguis in carnem, ſed à teſtibus pellicitur,procreandi cauſa 419,26. ſeminis & partium inde natarum conditio,planè eadem 420,57. ex ſemine quod perfectum eſt, ſi aliquid ſui perdiderit, expes eſt redintegrandi 420, 56. ſemen virile & muliebre, in viro & in muliere 445,12.479,13. viri fœmineum, ſi vincit virile mulieris, inde naſcuntur viragines 445, 15. ſi vincit fœmineum mulieris, inde mulier boni habitus, ſolida, & ſucci plena 445,16, 17. mulieris fœmineum, ſi ius habet in viri fœmineum, inde nata mulier, erit molliſſima 445,18. muliebre virilis complexu fruatur oportet ad generandum 479,38. muliebre,ipſum per ſe, nihil gignit,præter pathema hyſtericum 479,38. virile excipiendi, duplex impeditio 479,42,64. Seminis excepti, ſed non concepti,ſigna 480,5,&c. ibi non eſt conceptio, vbi vis eius prolifica non fouetur, nec excitatur ad τύπωσιν 480, 55. concepti, nec dum deſcripti excretio, vera eſt ἔκρυσις 446,7. ſemen τῶν ζωοτόκων facilè corrumpitur, ſi aliò effundatur quam in matricem fœminæ conſocialis 417,38. quomodo corrumpitur 480,56,&c. corruptum, è locis expirat ad cerebrum,auram venenatam 485,38

Senectutis initium aliquando 60.anno,aliquando 63, 437,3,4.438,24. ſenectus ipſa per ſe morbus 175,16.306,55. in ſenectute,neque excretio,neque abſceſſus ſperabilis 79, 9. ſenes inediæ patientiſſimi: mox homines conſtantis ætatis 436, 60. Seniorum natura, in excernendo pigra 540,2. ſenibus,deorſum eſſe ſolet κατάστασις 516,63. ſenioribus bilis inclinatio ad icterum, vel ad dyſenteriam 517,1. ſenes faciliùs ſaneſcunt à trωmate & ab empyemate 307,20

Senſus, à cerebro 393,15. reapſe ſemper in bonis 34, 52. communis,nunquam quieſcit 52,13. ſenſus quò plures labefactantur, eò deterius eſt ægro 42,31. ſenſus hebetudo, quando apparet 367, 56. hebetudo qua ſenſio frangitur ipſorum ſenſilium, propria τῶν αἰσθητηρίων 367, 11. amiſſio,vnde 409,7. ſenſio ipſa, propria τῆς φαντασίας 367, 19. ſenſionis priuatio à delirio, inſidias ſtruit 470,60. ſenſorium,vicinitate & ſocietate affligitur 180, 34. Sentiendi vis amiſſa,reuocari non poteſt 571,12

Septenarij dies, quínam 214, 1. ſeptenarius primus, duobus abſoluitur quaternariis 166,11. ſeptenarij,quaternarius prior indicat, poſterior iudicat 166,12. ſeptenarij poſt vigeſimum,critici 506,30. ſeptenorum quartus index 214,3

Serum,vrinæ materia 532,62. quod ad veſicam tranſmittitur, nondum vrinæ nomen habet, priuſquam fuerit eò tranſmiſſum 434, 19. ſanguineum, mite 514,54, 55. mitificatur ex facili 514, 56. mouetur συνήθως 514, 56. nihil facit ἀήθως 514, 56. virtuti naturæ primis periodis facilè morem gerit 514, 57. ſerum, quia humidius & tenuius,pepaſmi eſt difficilis 514, 61, 62. ab omni inflammatione exudare ſolet 181,1. exudans in phrenitide,ptyeliſmum facit 181,2. in pleuritide, ſiccam tuſſim excitat 181, 1. ſeroſi humoris, cùm eius nimia eſt abundantia, triplex vacuatio, vna per aluum, altera per vrinas, tertia per ſudores 505,24

Sexus vtriusque diſtinctio triplex, ab vtroque ſemine parentis vtriusque 445,13

Signorum ſyllogiſticorum ea inſita & inſtituta conditio,vt ea ſemper ſubeſſe oſtendant quæ indicantur ab illis 492,3. ſignorum,conſtans & firma debet eſſe prognωſis

in alterutram partem 354,23. è signis quæ ducuntur argumenta discessionis vitæ aut morbi, firmiora quàm quæ è symptomatis 254,21. signis cum salutaribus quæ nihil concedunt, aut quæ mitescunt cum prauis, perniciosa 29, 3.45,45.183,3.261,5,13.296,5.521,23,24. signum vnum prauum, morbi alicuius, aut partis obsessæ proprium, pluris esse debet, quàm decem communia 29,41. signa critica & causæ, non sunt reciproca 5,60

Silentium in morbis, melancolicum est, & vnde 12,15. 20,52.143,36.374,35.379,47

Similibus gaudent omnia 147,33

Singultus, quid & vnde 173,19.180,13. 213,23. 422, 25, 27. singultuũ natura, quæ 27,5.408,28. tres causæ 27,7. remedia tria, ex Hippocrate & Platone 27,23. singultus, nascitur à repletione vel inanitione 27, 14. cessat spiritum diu chohibendo 147,58. singultus crebri cum laboriosa febre, mali 34,16. singultus ab exhausto, qui 27, 9. Hippocrati & Galeno, non est conuulsio, & tamen conuulsio quædam est ventriculi 27, 13. singultus vel conuulsio à perpurgatione, malum 27,19. quinam, & quomodo fit, qui superuenit eximiæ hepatis inflammationi 27,35.180,17. 422,43. mortiferus, qui non tam ventriculi concussione, quàm eius incidit conuulsione quadam 500,27. singultiendi finis, aluo ducta ex hiera picra 27, 26. singultiendi, vt finem fecit Aristophanes 27,48,

Sinistra sinistris consocialia 203,56.230,7

Sitis, quid 64,21. sitim quænam sedant 330,8. sitis varia 96,53. sitis capaces, ventriculus, pulmo, vterus, renes 264, 21. causa causi 330, 10. tædia, non facilè nec toleranter feruntur 339,48. sitis, tussis, linguæ asperitas, à somno solent exacerbari & irritari 328, 12. vacuitas cum squalida lingua; ab vtero, non autem ab aliis partibus inflammatis 474,34. leuatio falsò credita, manente causa sitifera, pessimè habet ægrotum 452,15,&c. immeritò sedata in acutis; malum 29,28.31,33.35,21.136,44.296, 20.452,14. 470,57. 474, 23. 570,31,32. sitim, quæ facit marasmum hepaticum, non explere; nefas 330,9. sitiendi causa à tussicula leui, ac leuiter proritante; vel in ipso causω infringitur 474,27

Socia quæ sunt atque vicina, primùm & maximè vitiãtur 304,3

Socratis vitia, & mores sanabiles 31,53

Solitudinis affectatæ, quænam causa 374,41

Somnus est viscerum; exercitatio artuum; cibus carnium 404, 42, 43. ad somnum ineundum requiruntur; cerebri temperies, materia suauis somnifera, & tranquillitas animi 12,25.264,28.377,51. somno conciliando materia apta, suauis esse debet 531,39,40. Somni commoda 404,12,&c. somni & cibi societas, concordia est ad salutem 404, 44. somni, hyeme longissimi 404,48. somnus ægrotum quomodo reficit & recreat 47,61. pro cωmate 36,16. vnde impeditur 50,29. adimitur crebra & ægra deiiciendi cupiditate 555,4. somnum, cerebri calida intemperies & perturbatio mentis iniri non sinit 531, 38,39. somnus diurnus, iis præscribendus qui contra consuetudinem, se prandij epulis inuitarunt 405, 6. somni diurni maleficentia est, etiam in dormiendi necessitate illius qui vigilauit noctu 404,45. in somno diurno mira vis corrumpendi & inficiendi corpora, humores, & spiritus 405,15. somnus diuturnior, elixat 75, 46. diuturnior & arctior, corpus resoluit, elixat, capitis grauitatem parit 495,4. somni arctiores, nec turbulenti, firmissimam crisin denunciant 377,48. somni arctioris vis magna pepasmo ad crisin 377,41. somnus, vbi delirium sedat, bonus 52,29. profundus, stantem nutare cogit 404, 20. quo in morbo lædit; lethale 48, 24. somni meridiani, omnino mali 405,9. somni vacuitas de nocte, ipsa per se morbus 277,57.555,5,50,51. somni aut vigiliarum vacuitas, pessimè, si quid aliud, habet ægrotum 405,31. somni vacuitas, non raro mortiferè ipsos habet, quorum signa cętera videntur ἀμφίδοξα 405,37. somnos turbulentos facit ἡ ταραχή, & acris tetráque anathymiasis 377,56. somni turbulenti cum labore corporis, crisin incertam, nec stabilem, denunciant 377,49. vespertini, omnino mali 405,9. veternosi, vnáque alsiosi; mortiferi 101,54

Somnia confusa, quomodo fiunt 52,27

Sonus, vnde 397,34. in flatu, vnde 397,31

An Soporari, vbiuis malum? 82,31.99,3.448,41. quibus Sopor; iis à spumante deiectione morbus exacerbatur 560,24. Soporari à crisi, post diuturnam somni vacuitatem, non malum 401,27

τῶν σπαργνοδέων natura vergit ad biliosum 560,11

Spasma vnde fit, & vnde nomen habet 247, 48. 298, 23,30. spasmatis species & differentiæ 298,24, &c. 300, 51,&c. spasma, sua sponte accidit, vel præuisum 247,53. spasmata, dolorum memoriam deintegro renouant 301,6. spasmata thoracis, grauia 301,11

ὁ σπασμὸς κυνικός, quid 140,48. σπασμώδεις à sopore aut catoche, quid significet 15,4

Speciei eiusdem, ideæ variæ 321,39

Spermaticarum partium, non sperabilis regeneratio 421,1

Sphacelus propriè, quid 105,3. ossis syderatio 105,4. 138,60. sphacelismus, quid Aristoteli 105,15. sphacelismi descriptio Hippocratea 105,17. sphacelus, & τὸ σφακελίζειν, vt differant 105,9. sphacelismus cùm amputatur, nulla restat basis nec fundamentum accretionis 419,58

τὸ σφαλερόν, ancipitis iudicij est 16,14

Sphincteris resolutio, & pudendi reuulsio; ἀσύστατα 363,60

Spinalis medulla; non est medulla, vt sua est ossibus excrementitia 425,15. propago est cerebri, & origo neruorum, eius vicaria 425,16. quorum neruorum origo & propagatio 425,28. tribus tunicis vestitur 425,22. spinæ partes quædam naturâ ἰθυλορδεῖς, vt ceruix & lumbi 425, 51. quædam ἰθυκυφεῖς, vt carina thoracis 425,52. à spinali medulla vis magna partium naturalium & genitalium 425,30. spinalis medulla, quò abest propiùs à sua origine, eò eius offensio perniciosior 425,38. spinalis medullæ vuulnus, mortiferum 424,32.425,17

Spiritus atque humores mortalium, tales, qualis aër circumfusus 147,39. spiritus, vigilando exhauritur 404,12. spiritus & nutricatus labefactata œconomia; vitam effluere necesse 295, 3. vitia inferuntur à temporum tempestatibus, præsentium & exactorum 446,25. spiritu replentur in secũda valetudine, musculorum interstitia 279, 13. Spiritui reficiendo & instaurando, placida opus quiete 404,13. spiritus ac caloris cita dissipatio & extinctio, citum quoque adfert vitæ exitium 451,22. spiritui animali perueniendi quò & quà viam affectat, libertas adimitur, neruis constrictis vel oppilatis 367,38. spiritus, pro actu spirandi 148,62. spiritus creber & sputum inhibitum; mutuas tradunt operas 149, 37. spiritus flatulenti quænam causa 220,7. generatio, cerebri indigena, vel aduena, 215,64. & vnde eæ 216, 1,3. cohibitio nulla, inducit dispositionem inflammatoriam 220,13. spiritum foras vel intrò sublimè duci, idem quod respiratio magna & rara, item tarda & velox 380, 54, &c. spiritus ardens, è cute expirans, frigido priùs nare excluso, lethale 150,49. frigidus ex ore & naribus; lethalis valde 51,50.150,19,37,46

Spiratio magna & rara in febre acuta, demẽtiæ signum 367,32. minutula, parua & rara; certissimum argumentum exigui caloris & penè extincti 51, 48. rara præter vsum necessarium, cum instrumentorum libertate, signum delirationis 120,49. spiratio insectorum, propriè transpiratio 147, 22. de spiratione, vide plura ad literam R, sub nomine *Respirationis*.

Spirandi & deglutiendi libertas necessaria, ad vitam tuendam 236, 61. difficultas excreandi, & glutinosum pus; mutuas tradunt operas in ægri perniciem 288,27. difficultas aucta, signum ἀμφίδοξον prægressæ rupturæ vomicæ pulmonis, aut iamiam futuræ 280, 37. difficultas, quæ cum delirio desperationem adfert salutis; duplex 51, 57. spirabiles partes, cordis vsui morem gerunt, inspirãdo spiritum, & expirando vaporem 427, 64

Splenici, quinam 345,10. de splenicis suprà, ad nomen *Lienosi*, sub litera L.

Spuma, quid 309,30. non est sine flatu 551,2. spumæ causa, quænam 192, 1. idea in humido circumtenso à spiritu flatulento 550, 61. generatio, vnde 249, 33. generatio, in pulmone 289,50

Sputum quid 256,19. vnde manat 256,51. absolutè dictum, quid significat 256, 52. laudabile & spei plenum indicat 250,29.256,20. pro expectorato 256, 20. pepasmo quale redditur 256,27. crassescit necessariò, feritate domita, & pituita exactè permixta 303,12. oportet citò & facilè expui, in omnibus laterum & pulmonum morbis 223, 8. 250, 28. proprium pleuritidis & peripneumoniæ ἐπιφαινόμενον 251, 56. 259, 16. 288, 62. 482, 64. 487, 27. proprium & vnicum phthisis epiphænomenon 311, 24.

in Sputi

in ſputi expurgatione,non eſt locus pharmaciæ catharticæ 262,8. expurgationes quæ conuenienter ducuntur; ſalubres 261,10. in febre liuidæ,nigræ,bilioſæ;omnes omnino malæ 261,9. ſputum ſanguinis ſpumoſi, vnde venit, & quà fertur 288,vlt. omne quod dolorem ſanat,beneficum 260, 33. quod non ſanat dolorem; prauum 141,22. 260,32. 289,55. quodnam prauum 256, vlt. 257,1, 2. in pectore ſtrepitum edens,mortiferum 295, 54. mixtionis expers,album eſt 256,49. ſputi albi,rotundi, & glutinoſi prauitas, vbi cernitur 257, 33. ſputum bilioſum, prauæ affectionis verum ἐπιφαινόμενον 262, 49. Sputa flaua, pauco permixta ſanguine, ineunte morbo edita; valde ſalutaria 259,60. prouectiore morbo minus habent ſecuritatis 259,61. ſputum merè flauum,prauum,& ſignum affectionis prauæ 262, 61. 491, 1. glutinoſum, ſignum peruſti humoris ab incendio, & ardore quo pars incanduit 293,12. in ſputo glutinoſo; tuſſis & doloris moleſtia, & irrita thoracis concuſſio 256,29. ſputa glutinoſa, praua; & cur 257,28. glutinoſa & ſalſilaginoſa cũ raucitate;mala 292,23. ſputum glutinoſum; difficili excreatione plus adfert detrimenti,quàm adiumenti 293,10. contumacia & partium laceratione,nocet 293,13. ſputum inhibitum & ſpiritus creber; mutuas tradunt operas 149,37. laudabile & ſpei plenum,cui flauum exacte permixtum eſt 256, 49,liuidum,quid ſignificet 260,1. ſputo in illo prauitatis ſumma ſunt omnia,quod eſt quàm maximè merum 257, 62. ſputum ita meracum,vt nigrum appareat; deterrimũ 141,25.490,65. merum, nunquam conuenienter expurgatur 257,15. in ſputi meri expurgatione,nulla ſalubritas 257,15. mucoſi & fuliginoſi,facilis exitus 260,20. ſputa mucoſa & fuliginoſa, pepaſmi capacia 260,15. ſputum mucoſum, pepaſmo fit craſſiuſculum & meabile 260,21. cum ſputo nigro qui purulentum expurgant; deſperati 288,44. ſputa praua,nunquam in bonis ducenda 261,7. ſputi purulenti periculum, quomodo fit 311, 27. ſputa putria vulgò dicta,quænam 292,62. ſputi rotundi cauſa materialis & efficiẽs,quænã 257,38.312,44. ſputũ rotundũ, glutinoſum,album,nihil habet vtilitatis 491,1. rotundum dementiæ prænuncium 257, 37. 312, 43. ſalſilaginoſum, eroſione nocet 293, 14. ſputi ſalſi quod ante tuſſiendo expurgabatur,fatalis ad mortem ſuppreſſio 461,28. ſpumantis æqualitas,caloris vi contra naturam perficitur 512, 4,5. ſputa ſyncera, praua 24,40. in ſputo tenui, nulla expurgatio critica 256, 28. ſputum valde viride atque ſpumans, periculoſum 491, 2. ſputatores, qui 54,7

Spyrathi caprarum deiectiones 560,59

Squaloris nomen, ad cutim tranſumptum, à terra indureſcente ſitu 568,10

Squamulæ in cute aſſurgentes,vnde 568,16

Stercora, in craſſiore inteſtino ſtabulantur 355,45

Sterilitatis quot ideæ cauſarum; tot etiam remediorum genera 478,54. notitia ei tenenda vnde profecta ſit, qui ſuis præſidiis volet pro ea fœcunditatem inducere 480,36. præſidia,in medici manu non ſunt,niſi permiſſu auxilióque Dei 480,38. ſterilitatis notæ ſunt illis, quibus adempta vis eſt ſubeundi, vel irrigãdi fundum hyſtericum 480,22. quænam cauſæ 473,9,&c. cauſæ multæ à viris profectæ,quæ non niſi à peritis medicis animaduerti poſſunt 480, 29. ab impotentia continendi & concipiendi ſemen virile; cauſa & ratio quænam 480,49,&c. ſterilitas ab omento quod,in abdomine præpingui, claudit os vteri 417,23. ad ſterilitatis cauſam omnem, non prodeſt ſanguinis vomitio 482,20

Sternutamentum,quid 272,16. vnde 272,17. vt fit 81,30. ad cerebri concuſſionem pertinet 408,38. cæteros omnes motus concuſſiuos,concutiendo præcedit 272, 40. ſternutamenti fortis commoda 272, 42,&c. ſternutatio, laborioſè & indeſinenter ſingultienti ſuperueniens; morbum exoluit 27,49. fœtum excutit,cùm piger eſt in exeundo 468, 62. noxia in pleuritide 248,19. ſternutamenti fortiſſima concuſſione, pulmones lacerãtur & inflammantur 272, 26. ſternutamenti & catarrhi vis, peſtifera omnibus qui ex pulmone laborant 272,30. ſternutando, non rarò defungimur magnis periculis quæ à rigore fruſtra citato inferuntur 459,25

in Stertore, dyſpnœæ ſumma omnia 370,45

τὸ ϛῆθος propriè, thoracis pars anterior 25, 63. per ſynecdochẽ, ea ſterni pars quæ τὸ ξιφοειδὲς nominatur:& per metonymiam,orificium ventriculi 26,3,4

Stomachus,præter cæteras partes, neruoſiſſimus 232, 10. ſenſus acerrimi 196,58.198,16.299,43.324,45,56.386, 63.388,56.407,47.410,34.422,26. 444,7. 453,49. 477,1. 478,30.500,35.501,21. cerebro συμπαθέστατος, quia νευρωδέστατος 338,2.478,36.496,40. ſtomachi cum corde ſocietas 175,18. ſtomachus, vulgò cor dictus 34,23. ſtomachi bene habita natura, tantum appetit quantum ipſe poteſt coquere 214, 46. ſtomachi dolore, cordis vitalem vim diſſipari; non nouum 567,38. in ſtomachi dolore febriculoſo, aluus cum morſu prorupta; deiectiones nigras prænunciat 381,40. ſtomachus quando lipopſychiæ eſt obnoxius 232, 11. mordicatus & laceſſitus vehementer,concutit rigore corpus totum 573, 42. ſtomachi quænam propria ſymptomata 410,36

Strangulari,ſpecie ipſa mortiferum 237,59. qui ſtrangulantur & exoluuntur,necdũ tamen animam exhalarunt; non reſtituuntur ore ſpumante 372,11. Strangulatio,febris dominatu,in fauciuum æqualitate,funeſta 36,39. canina,vnde dicta 153,44. ſtrangulatus dolorifici, qui cum æqualitate faucium, à dolore capitis concitantur; mortiferi 387,57. ſtrangulantium cauſarum,tria genera 153,36

Stranguria,quid 335,61.364,23.384,7.385,5.540,25,26. in ſtranguria,veſicæ ſphincter, ſimiliter laborat, atque ani in teneſmo 364,28. ſtranguria, cui lienteriæ proportione reſpondet 364,23. omnis, vel in morbo, vel in ſymptomate ipſius veſicæ 335,64.364,25.384,9. morbus; eſt exulceratio,vel coagmentatio lapidoſa 364,25,49. ſymptoma,eſt proritatio quam facit triplex vrinæ materia quæ in veſicam confluit 364, 26. quæ accidit morbo veſicæ ab hydrope; terrifica 336, 7. quæ accidit ſymptomate ipſo veſicæ, ſæpe finem adfert grauiſſimorum morborum 336,11. quænam non rarò critica & ſalutaris 364,33. critica profuit Thaſiis ad febrem tritæophyam 336,27. crudelis in calculo 336,2. ſtranguriæ & ilei,frequens adinuicem tranſitus 540,48. Stranguriæ ileus ſuperueniens,7. die perimit: niſi oborta febre, vrina fluxerit cumulatè 364, 9. ſtrangurioſi homines inde non rarò fiunt, vnde ſunt ileoſi 336,15

Strepitus omnis,cuiuſnam rei opinionem facit 413,64. creber ſonis minutulis 397,36. ſtrepitus intus, in quibus eduntur 307,57. Strepitus,intus foras vbi edũtur 307,61. in Strepitu pectoris,curationis deſperatio 254,60

τὸ ϛρέφεσθαι,idem quod τὸ πήγνυσθαι, Dioſcoridi & Capitoni 550,23,24. τὸ ϛρέφεσθαι, non tam cogendo, quàm circumagendo,videtur efficere τὸ ϛροφῶδες 519, 56, 57. οἱ ϛρόφοι, vnde dicti 187, 26. à voluulo proximè abſunt 187, 26. τὸ ϛροφῶδες pro tormine, in vrinam non cadit 550,26

τὸ ϛρόγγυλον, contrarium τῷ διεσπασμένῳ, quod ad figuram attinet,non ad materiam 519,60,61

Strumæ, quid 437,17,&c. ſtrumarum, quænam origo 437,24. quænam præſidia 437,22. præſidia, quando in manu Regis Chriſtianiſſimi 437,30

Stuporis natura, quænam 34, 33. ſtupor modicus, dolorem lenit 34, 34. manuum, vnde 90,4. Stuporis vtrobique cita mutatio; mala 34,32.35,51. 367,17. ſtupidus dolor, opinionem facit diminuti pariter ſenſus & motus 367,6

Subeundi impotentia, vnde 480,25,26

Suctio, cauſa digeſtionis 546,3. ſuctionis cauſa,vacuatio 546,3. ſenſus,cauſa ingeſtionis 546,4

Sudatiuncula,quid 19,57.51,52.173,43. nunquam naturæ deſiderio reſpondet in excernendo 117,34. nulla videri poteſt critica 507, 60. eſt ἀκρισίη δύσκριτος 22, 11. toto genere eſt ſymptomatica 507, 61. omni ex parte peſſima 507, 48. duplex eſt; vel vniuerſi corporis; vel capitis aut thoracis 3,10. 19,57. 22,9. 25,39. 101,21. 204, 42. 297,5.505,5,&c. vel vniuerſi corporis, vel aliquarum partium, leui aut graui naſcitur periculo; vt qualitate,copia,tempore,& exudãdi modo apparet 505,7. in toto cernitur corpore, cùm pauco ſudore tota compago eſt roſcida 505,6. in quadã parte corporis apparet, vbi vis morbi firmiter fixa hæret ibid. capitis, ἱδρὼς κεγχρώδης 30,21. quomodo multa 453, 52. vtraque recidiuæ non tantùm capax,ſed etiam mortis 221,37. vbi, ibi morbus 297,6. 507,59. vel ab oppreſſione,vel ab exolutione 173,13.216, 34,223,2. ineunte morbo,ab oppreſſione 278,6. 325, 19. quam edit expreſſio, virium oppreſſione nata; longi eſt morbi 451,7. in mitioribus morbis,per initia,ad diuturnitatem apparet 210, 32. in acutis, ad mortem apparet 210,33. febrium initiis,ad diuturnitatem apparet 230,44.

morbo affecto, ab exolutione partium solidarum 278,6. 325,18. ab exolutione partium solidarum, mortem subesse testatur 204,61.451,6,8. quænam, signum empyematis, & cuius 7,37. quæ terrifica 7,8. sudatiunculæ & horroris vicissitudo crebra; pessima 8,5.255,41.297,3. 325,20. sudatiunculæ vitio, nihil posse adiici videtur 507, 49. à sudatiuncula nemo vnquam febre defunctus absolutè 74,10. sudatiuncula frigidorum, mortem in propinquo esse denunciat 210,30. cum sudatiuncula & somni vacuitate, crebrò exardescentes; malo sunt loco 25,20. ἐφιδρῶντες, qui 3,9.19,49

Sudor, quid 230,40.505,11.533,19. in excussione consistit 73,34. inter morborum communia epiphænomena, & propria febrium acutarum; omnium instar 504,42. excluditur vel exppressione, vel excretione, vel exolutione partium solidarum 230,41.278,13. bonus aut malus, excretionis loco & modo 507,61,62. sudoris excreti naturæ imperio, non alia materia quàm vrinæ 504,54. sudor, est κρίσιμος κρίνων 22,11. sudoris optimi quænam τὰ ὑπάρχοντα 505,37,&c. sudor optimus, qui ex toto morbum tollit 112,29.170,48. qui die critico febrem exoluit 504, 32.506,41,55,59. bonus, qui toto effusus corpore, planè ostendit ægrum alacriùs ferre morbum 170,48.506,62. sudores qui cum stillis vaporant; boni 507,64. sudor vtilis, quínam 506,56. qui leuat 504,33.506,59. qui bonus 506,57. quomodo distinguitur ab optimo ibid. is multum habet vtilitatis ac securitatis, qui paroxysmum finit 505,57. qui natura duce, conuenienter cietur; præclarè ad salutem suscipitur 504,44. multus & calidus, qui totam compaginem occupat die critico, & iam sperabili antè crisi; solus est omnium qui febrem exoluit 506, 24. multus & calidus, mulierem grauidam fœtus trimestris, 14. die reddidit febris expertem 506,25. à sudore multo & calido, ad 27. diem oborto, Abderita virgo vacationem habuit febris & surditatis 506,26,27. sudoris ὑπάρχοντα κρίσιμα; tum ea quæ faciunt vacuitatem febris, tum quæ ad ipsam apparent 506,18. sudor is erit criticus, qui adferet finem febris, cùm eius ratio critica omnis erit, in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo 506,34. criticus in febre ardente, à rigore, naturæ impulsu, per excretionem prorumpit 372,35. est criticus, paroxysmis dierum imparium 506,17. sudore crisin susceptam iri, cùm in propinquo est, testatur vrinæ suppressio rigorifera, non nephritica 504,52,&c. à sudore critico sanatio comparatur, postquam sunt edita signa pepasmi, & nuper cœptæ redintegrari naturæ 506,44. sudor à febre proruptus, qui restituto cerebro somnum conciliat suauissimum; bona crisis 378,4. δύσκριτος, qui fluit in nulla sperabili discessione morbi 506,22. periodicus à rigore in tertiana, naturæ impulsu, per excretionem, prorumpit 230,55. 372,35. sudoris expers iactatio cum frigore, diebus criticis, mala 23,53. sudor vbi, ibi morbus 3,10.7,9.84,2.101,48.278,11. 299,49.569,15. qui effluit symptomaticῶs, non est mouentis naturæ 504,59,60. ísque vel virtute corporum exoluta exit, vel ardoris vi 230,62.504,63. symptomaticus, vel per oppressionem naturæ exoritur, quem ciet expressio: vel quem partium exolutio, velut roscidulum & miliarem, fundit 372,36. aut nimiam abundantiam, aut retentricis potentiæ infirmitatem ostendit 505,3. velut symptoma nimiæ abundantię prauorum in corpore humorum 504, vlt. sudore, quando exoluitur neruorum contractio 232,15. sudore sistuntur vrinæ 505,13. sudor frigidus, numeros omnes absoluit sudatiunculæ 507,48. pessimis ægri rebus apparet 507,5,18,62. duplex, vnus in febre acuta apparet, alter in febre remissionis participe 507,8,29,46. in acuta febre, lethalis: in tepida, morbi est diuturni 507,20,32,33,36.508,9. si exitu pigro velut miliaris exudet, prauus 507,45. ac circa caput & collum solùm exudans, prauus 504,33.507,45. iam qualitate prauus, multum adiicit prauitati ac maleficio, excretionis modo & loco 507,44. gelidus, caloris natiui extinctionem denunciat 25,14. paruus, non est criticus 25,13. sudorem in opisthotono esse mortiferum, nulla æquitas 232, 14. sudor frustra cietur, cùm manet egressio visceris in sua phlogωsi, aut venenata qualitas crudi humoris morbifici 506,45. qui non effluit, sed exudat, sudatiunculæ nomen habet 505,5. sudores in omni resolutione qui sensim exudant, conferunt 372,50. confertim verò prorupti, nocent 372,50. sudor si cui effluit multus post diuturnum alui profluuiũ, biliosa vomiturienti & cibos auersanti; repentè interimit 574,13,14. qui vnà cum febre incidit, si est acuta; pestiferus 508,13. exortus ineunte febre acuta, signo & causa pestiferus 508,52. sudore exiguo qui madent cùm febre, in metu sunt mortis 25,34. sudor febrienti superueniens, si febris non quiescit; malus 19,52. miliaris, quid significet 40,51. sudores miliares ac solùm circa collum; pestiferi 507,64. sudor omnis qui tantùm occupat caput & collum, tametsi non frigidus, semper in malis ducitur 507,53. qui tantùm occupat caput & collum, ad syncopen mox adfuturam apparet 507,54. quínam enascitur partium exoluta virtute & emortuo calore natiuo 507,50. sudore diffluentes sæpe & multùm, in febre horrifera, miserandi 9,2. sudor cruentus, vnde 141,4. in sudore, sanguis non detrahendus 216,47. sine sudore qui iniudicatò perfrixerint; malè vexantur 23,54

Super, ad methodum pertinet examinandæ rei quæ in quæstionem vocatur 291,39

Supercilium, quid 430,12,&c. supercilio vulnerato cicatrice obducta, visu hebescunt, vel etiam occæcantur, vnde 430,2

Superficies cuiusque corporis aspectabilis, vnde 126, 14. cuiusque corporis, veteribus Pythagoreis, ἡ χροία 411,32.454,27.524,7

Superrigere, vel rigorem indicat superuenientem; vel crebrò rigorem repeti 563,53,54.

Supinum iacere quid 399,60,64

Suppuratum, quid 60,47.236,8. medium inter crisin salutarem, & desperationem 261,38.262,43 270,15.279, 41.462,30. crisis tumorum contra naturam, secundum διαφόρησιν expetenda 167,39. suppuratio, virtute tantùm fit caloris natiui 298,41. suppuratum, nunquam à phlogωsi 175, vlt. Suppurati omnis ratio ineunda, tum ex humore morbifico, tum ex parte obsessa 281,50. in suppurato, medendi occasio arripienda, ex dierum criticorum obseruatione 280,55. suppurati non tanta tensio, quàm phlegmones crudæ 280,10. in suppuratũ phlegmones mutatæ signum syllogisticum, grauitas acerbi doloris succedanea 280,9. in suppurato, cur grauitas percipitur 280,11. suppuratum non omne in bonis ducendum 140, 12. quodnam, laudabile 265,28. laudabile, nihil aliud quàm ipse pepasmus 200,45. non tam citò fit, vt fit & appareat ineunte morbo 245,1. omni ex parte debet esse purulentum 245,3. candore, læuitate, æqualitate, quid denotet 117,25. suppurati prima laus, quibus abscessibus debetur 264,61. quænam bona conditio 283,2. suppuratio bona non sperabilis, quæ ex mera bile conficitur 262,54. suppurati primus modus, qualis 255,32. qualis secundus 255,42. suppuratio aspectabilis, omnem aufert suspicionem palindromes 237,12. suppuratum quod in occulto latet, non nisi à sciente animaduerti 171,20. suppurati à menstuorum suppressione, signa quænam 200, 31,&c. suppurati ex pleuritide, signa 63,8. suppuratorum quæ sursum sunt; alia in tunica stabulantur collecta, alia in visceribus diffusa 283,44. in suppurato, quando periculo locus 255,22. quod suppurat omne, metuit reuerti 512,32

Surarum sympathia cum partibus nobilissimis 17,57

Surditas, quid 108,15,61.495,8. vnde 94,40.208,25. symptoma est cerebri 57,30. duplex; auditus interceptio, vel priuatio 210,62.297,20.355,54.495,20. eaque firmiter fixa, & leuiter pressa aut fugax 108,8. firmiter fixa, duplex; vel in facultate audiendi, cum febre acuta; vel in vitio instrumenti, & febris expers 108,8,&c. fugax, duplex; in quibusdam critica; in aliis symptomatica 108,14. à calidis & frigidis humoribus 36,14.90,31.448,61. cephalalgici crudoris secunda soboles 92,34. signum salutis sperabilis aut desperatæ 208,9. de non percepto appulsu τῶν ἀκουστῶν, signum citò venturæ mortis 495,17,20. in febre, aluum sistit 108,49.114,4.208,45.297,24.460, 45.495,28.562,41. surditatis causa in febre, quæ 109,5. surditatis & alui suppressæ, successio mutua 109,9. surditatem à febre natam exoluit alui profluuium 109,7.114, 4.208,50. surditas, biliosa profluuia sistit 568,55. per translationem biliosi humoris, & tincta bile vrina, ἀσύστατα 112,36. deiectionis cruentæ non est τεκμήριον 297,30. quæ cadit in empyicos, cruentam excretionem denunciat 297,11. in empyicos, vnde 297,26. cum comate, parotidis prænuncia 297,37. quænam hæmorrhagica 111,49. quænam phrenitidi sternit viam, atque insaniæ 495,11. insaniæ ab exhausto ἐκγόνος 478,27. quænã furiosa 111,50.

quænam funesta 208, 33. morbi acuti & turbulenti consectaria; terrifica 42,32.110,48.208,34.478,26. 495,18,19. surdastri, vnde 98,19

Sursum sunt nares & oculi 169,20

Suspiriorum causæ omnes, ad pulmonum contumaciam referuntur 59,14. suspiriosi homines, vnde 149,30

Sutura omnis rimosa & aspera 406,48. 411,12. suturæ, speciem gerunt fissurarum 411,13,44. 412,14.413,7. suturæ omnium, eodem non sunt loco 407,12. suturarum trωmata, specie & idea, alia quàm cæterorũ capitis ossium 406,23, suturæ sectæ fissura, in pari casu ponenda quo cerebri concussio & vulnus 411,50. suturæ impressa fissura, nõ nisi à sciente animaduerti potest 412,9. sutura telo incisa, quantumuis acuto, fissuram habet cõiunctam, & contusionem 406,28.410,1.412,26. suturæ, modiolus non admouendus 406,53. in sutura qui secantur, non rarò humi procumbunt apoplectici 406,56

τὰ σῦκα, priscis medicis, epiphyses palpebrarum, foris & intus pullulantes, visioni maximè officientes 128,54,55. Galeno, assurgentes verrucæ 128,56.499,59

Sympathia facilis & mutua τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πεφυκότων 126,48.224,43.285,24.475,18. per sympathiam afficiuntur vicina, & quæ generis eiusdẽ 7,40. sympathia triplex: quia congener, vicinum, & socium 57,8. 172,21. 430,15. sympathiæ, in societate officij, magna vis 539,31. sympathia nulla, causam deducit morbificam 386,6. à sympathia, in idiopathiam transitus 172, 44. 270,7. sympathica nulla mala, priora exoluunt 191,36. 289,46. 335,37. 422,16.499,40.551,26. sympathia omnis per ἐπιγένεσιν, sursum deorsumque mouetur κατ' ἶξιν, non ἀνάπαλιν; nisi cùm est orgasmus 416,40. magna cerebri & diaphragmatis 172,20. maxima cerebri cũ ventriculi ore 172,21

Symphysis vera, quænam 418,14,19

Symptomata omnia, partium obsessarum & humoris morbifici propria 26,14.423,22. quæ bona 5,58. bona, quomodo significata ibid. omnia, tam quæ intrinsecus enascuntur, admittunt adolescentia & iuuentus 436, 45, 52. symptomata & signa mala dierum criticorum, firmiora quàm aliorum 45, 52. omnia ἐπιγενόμενα, magnarum affectionum & auctarum consectaria 27,53.180,16. nulla quæ per sympathiam incidunt, leuationem adferunt primigenitorum malorum 331,57. per translationem symptomaticam orta, indigenis longè peiora 129,36. symptomatum subinde nascentium ibi vacatio esse solet, vbi cessat eorum solita generatio 482.11. eorum frustra tentatur leuatio, quorum inexhausta manet perennitas 342, 33. in symtptomatis magnis quæ à pessimis ortum habent, redintegratio nulla esse potest 350, 37. symptomata quæ nec vale dicunt, & continenter accrescunt; terrifica 341,60. quænam per anadromen, à rigore frustra oborto nascuntur 12,6. è symptomatis, crebra sæpe nascitur opinionum varietas 254,22. symptomata multa ex eodem fonte oriri, nouum non est 337, 1. symptomatis eiusdem, morbi multi 361,61. symptomata capitis repleti; cephalalgica, paraphorica, catarrhoica, cataphorica 166,36. 189,53. 228, 37. κωματώδεα, rarò in febres acutas incidunt 36,3. symptoma omne cataphoricum, vbi consistit 90,33. symptomata paraphorica, in cerebro facilè excitantur 291,vlt. quænam citæ mortis & iamiam venturæ argumenta sunt & causæ 337,55

τὸ σύναγμα, coagmentatio calculosa 383,54

Sinciput & bregma; eadem 411,41. sinciput, omniũ cephalicarum partium, acerrimi sensus 93,64. in sinciput, omnium capitis partium, capacissimum 94, 1. sincipitis pertusi motus, celerior atque mutatio, quàm cæterarum capitis partium 414,57. sinciput sauciatum, periculosiùs habet ægrotum, quàm occiput 406,33. sincipitis fractura pari specie & idea quæ in occipite curationem recipit, fatalis ad interitum 406,37. sincipite læso mortiferè, vitam finiet sauciatus die septimo 406,39

Syncope, quid 33,34. cordis propria 131,49. in quibus consistit 131, 50. respirationem adimit, sublato spirandi vsu 233, 22. 372, 13. absque syncope moritur nemo 424,56.

τὸ συνεχές, propriè quid 12,51. ἐν συνεχεῖ, idem quod, ἐν συνεχείᾳ; quidque significent 44,16

Syntymoriæ maleficæ causa ipsa, epigenesis 337,48.

σύντονον nihil, quod adiunctum non habeat τὸ διηνεκές 107,18. τὸ σύντονον ἄλγημα, quid significet 191,27

ἡ συῤῥοή, propriè nectar viuificum 146, 57. 186, 53. syrrhœ viuifica in sanguine & spiritu continetur 147,8. syrrhœ vitæ conseruatrix, nutricatu & respiratione perficitur 147,16

αἱ συστροφαί, quales 140, 2. systropharum omnium curatio vnde incipienda 140,4

T

TABES, quibus ætatibus maximè familiaris 89,14. 290,5. tabis signa, labores horriferi cum suspirioso anhelitu 186, 31. tabes, tum à ruptione venarum crassarum, tum à catarrho è capite 293,52. tabis differentia duplex: vna in pulmonis vlcere; altera in vasis ruptione 293, 48. tabes ab vlcere pulmonum, πτερυγώδεσι familiaris 271,55.293,49. à vasis ruptione, iuuenibus, hæmorrhagiæ commodis carentibus, familiaris 293,49. tabis consecutionem, quænã sanguinis expuitio adfert 290,6. tabes empyemati succedanea, non tam citæ mortis quàm orthopnœa 299,63. particularis, quid 79,vlt. tabidorum oculi caui, humiles, ac demissi 496,61

τὸ ταχὺ καὶ ταχέως, breuis est interualli 496,49. τὸ ταχέως, idem quod τὸ αὐτίκα 124,62.256,37

Tactus instrumentum, terrestre 124,23

Tæniæ, fasciæ similes 174,54.218,5. Tæniarum generatio, vbi 218,4. tæniæ, toto ambitu sunt intestinorum 547,18. bulimo potiùs indicantur, quàm torminibus 174,55

ἡ ταραχή, absolutè dicta, mentis perturbatio 82,43. 172,38.292,1.453,43.478,22.531,46. τῆς ταράξεως descriptio 338,42. ἡ ταραχή, certissimum argumentum iamiam futuræ dementiæ 172, 39. 478, 24. ἡ ταραχὴ τῆς κοιλίης, deiectionum est nimiarum 159, 60. 246, 19. τὸ ταράττειν verbum apud Galenum aliquando non modicam indicat deiectionem, sed nimiam eius abundantiam 438,45

ἡ τάσις, sæpenumerò per sympathiam 95, 11. ἡ τάσις καὶ ἡ λύσις, ἀσύστατα 144,10

ταὐτόματον, vnde 131,9. ταὐτόματον, αὐτομάτως, ἀπὸ ταὐτομάτου, synonyma 131, 10, 11. oppositum τῆς προαιρέσεως 131, 11

ad τέκμαρσιν plus conferunt τὰ τεκμήρια, quàm τὰ εἰκότα 285,8. & τὰ ὁμολογούμενα, quàm τὰ ἑτερογενῆ 285,9. ἡ τέκμαρσις ad vitæ præsagium, quomodo certa comparatur 285,12. ad interitus præsensionem certa quomodo comparatur 285,14

τὰ τεκμήρια nunquam à se mutantur siue ad malum, si bona sint; siue ad bonum, si praua 260, 53, 57. quænam bona in causis 260, 59. quænam in signis 260,58

Temperamenti ius est & imperium in complexionem 322,30. temperamenti & complexionis mutatio, quam senectus inuexit, irreparabilis 175,13

Temperiei conseruatio, à iecore 571,21. Temperies, nomine τῆς περιψύξεως expressa; insidiosa 376,64

Tempestas pestifera, qualis 36,1

Tempora, quænam ὡραῖα ὡραίως 23, 12. tempora cur malis grauissimis obiecta, tam intrà, quàm extrinsecus 407,21,&c. collapsa, vnde 122, 4. in temporibus, facillima omnium cerebri sympathia 407, 24. crudelissima cephalalgia 407,23. mitiori ictui nõ tam resistitur, quàm alibi telo ingenti quod validæ vires contorquent 407, 24. quæ à tromate inferuntur mala; grauissima 407,26. troma insanabile, cuius alibi sperabilis foret sanatio 407,25. tempora quibuscunque præciduntur; conuulsio incidit è diuerso partis præcisæ 406,12. in temporalibus musculis à chirurgo sectio non facienda, in capitis pertusione 407,31

Tendo, quid 418,64

in Tenesmo, ani sphincter similiter laborat, atque vesicæ in stranguria 264,28

Terra qualis arboribus, talis venter hominibus 121, 28. pinguis, vnde hiulca 134, 29. situ indurescens, rimis multis finditur, & hiulca redditur 568,11

de Tertiana, vide ad nomen *Febris*, sub litera F.

Testium descriptio 396,39,&c. per testes, caloris natiui amplificatio, vox plenior 396,41,42. testes quomodo contrahuntur 396,47. testes & pudenda contracta; sæuos dolores denunciant, & conuulsionem mortiferam 396, 29. testis cùm intumescit à tussi, memoriam renouat societatis pectoris mammarum, genituræ, & vocis 396,37

Tetanus, contractio est qua ceruix obriguit, rectaque & intensa manet immobilis 231,18,30. in dorso & lumbis

etiam exoritur 231,21. Celſo rigor velut neutrum quoddam emproſthotoni & opiſthotoni 231,28. non rarò cadit in febrem acutam 401,5. in tetano, ſymptoma quodnam funeſtiſſimum 231,53. tetanus, citò vires effœtas reddit, & acerbiſſimam infert mortem 232,23

τὸ θεῖον, principatum obtinet cauſarum omnium, tam efficientium, quàm excipientium 454,28. numeris non abſoluitur, ſed verbo Dei 438,64. τοῦ θείου potentia, in natura potiſſimùm eluceſcit 454,29. τὸ θεῖον, coloris atque naturæ ſummum ius habet 454,28. in quibusque morbis accuratè diſcendum & præuidendum 244,37

τὸ θερμαίνεσθαι, & ἡ θέρμη, ſecundum naturam dicuntur 278,36. aliquando idem quod τὸ πυρέττειν 278,35. ἡ θέρμη, pro calore natiuo 278,37. aliquando idem quod ὁ πυρετός 278,35. τὸ θέρμασμα foris admotum, tetanorum, rigorum, conuulſionum, παρηγορικόν 467,14. τὸ θερμόν idem quod θέρμασμα 227,46. τὸ θερμὸν, φίλον καὶ κρῖνον 227,53

τὰ θηρία, pro vermibus 174,58. τὰ θηριώματα, vlcera depaſcentia 148,27

ἡ θόλωσις, quid 21,40.125,26

Thoracis pars anterior, oſſibus ſeptem contexta 195,26. hominum priſcorum amplitudo maior, quàm huius ſæculi 275,12. anguſtia, vnde 292,37. à phymate luxatio crebra in partem poſticam 425,53. vulnera cur grauia 417,15

τὸ τί, coniunctum cum nominibus deriuatiuis, vel affectionem perexiguam, vel rarò incidentem denotat 198,34, 211,10

ἡ τῆξις, aliquando ἀντὶ τῆς ἰσχνότητος 451,58

ὁ τόκος, partus perfectus 442,18. 445,31,54. 452,40. pro aborſione, καταχρηστικῶς 452,39.468,60

οἱ τόνοι, nerui medullares, pro ligamentis 192,43

Tormina propriè ſunt inteſtini ſurſum reuulſi 344,5. vnde 187,29.353,41.397,52. torminum alui & phthiſeos fons idem 346,10. in torminibus dolorificum malum foras non exit, vt in dyſenteria 344,6. tormina ſæua à flatibus aluinis ſubſiſtentibus, in hydropem ſiccum abeũt 197,33.329,30.397,53

Torpor per νέκρωσιν facultatis animalis; lethalis 9,43. in torpore graui & frigido, ſanguis non detrahendus 389,26

Torquetur per id, per quod quis peccat 374,55

Tranſitus κατὰ λόγον, ἡ διαδοχή 191,23. παρὰ λόγον, ἡ μετάστασις 191,24. naturæ magiſterio ſuſceptus, & ad optatum finem perductus; morborum tutiſſimus medicus 191,22. intus foras, melior quàm contrà 194,6. per tranſitum qui morbi fiant 190,55,&c.

Tranſlatio & excurſus omnis qui exitum non habet; terrificus 41,16,17. ſymptomatica, quænam mortifera 60,6

τὸ τραῦμα, vulnus tantum ſignificat 225,46

Tremor, quid 72,20. 76,45.95,22. vnde 48,58. neruorum principij læſio 57,30.408,49. tremoris omnis natura in virium imbecillitate 33,21. tremor, pro rigore qui concutiendo cietur 539,57,58. totius corporis, vnde 56,4. tremoris malum tolerabilius quàm conuulſionis 224,35. tres cauſæ; oppreſſio, ſpirituum collectio, & virium exolutio 95,24,25. tremor ab exhauſto, ſymptoma cerebri alienati 51,21.380,40. qui ab oppreſſione fit, quomodo delirium adfert 17,3. leuis, in ſubſultu & geſticulatione manuum, lingua tremula, & dentium colliſione à delirio 37,1,2. ſymptoma cerebri poſt alterationem magnam alienati 37,6. tremor leuis, & vomitio æruginoſa, deſperatis; mortem prope eſſe denunciat 36,54. tremor vbi incidit per initia febris, ſanguinis detractio neceſſaria 15,64.33,20. 95,30. 190,8. perrarò cadit in febres ardentes 72,22. tremores, ardentium febrium ſymptomata propagata 72,10. in febribus, deliriorum prænuncij, vnde 228,55. tremor, delirio qui ſuperuenit 43,54. delirio ſuperueniens, planè funeſtus 72,28. extenuato pridem, ſponte nunc natus, exolutionem facultatis animalis confirmat 572,42. fanaticorum præſentem mortem intentat 95,6. egregiè phreniticorum, citam mortem denunciat 55,19. à ſiccitate natus, immedicabilis 380,45

de Tritæophya, vide ad nomen *Febris*, ſub litera F.

τὸ τρηχύνειν, ἀντὶ τοῦ ἀποσκληρύνειν 461,47

Trωma, quid 225,39, 48.368,36. quodammodo genus omnium rerum violentarum 368,29. trωma & phyma, vt differant 398,33. pro vulnere 305,52. à trωmate conulſio exorta; mortifera 305,51.421,29. in trωmate febris exorta, poſt 7. diem æſtate; poſt 14. hyeme; ad interitum fatalis 369,19. in trωmate qui prorupto ſanguine perhorreſcunt; grauiſſimum habent malum 319,40. trωmatis mortifera ſigna 369,20,&c. τρώματα capitis, qualia 105,59. alia temporum, alia frontis, alia ſyncipitis, alia occipitis 406,24. trωmatum capitis terebrando, curatio citò ineunda 279,51. trωmatis capitis ſymptomata per epigeneſin propagantur quædam, per metaptωſin alia 368,39. cephalici grauiora ἐπιχειρόμενα, quàm cæterarum partium pertuſarum 422,58. à trωmate ſi cui bilis vomitio eſt, malè eſt: ídque potiſſimùm à cephalico 422,3. 425,7. trωma capitis quodnam & cur mortiferum 369,13. trωmata ſuturarum, ſpecie & idea, alia quàm cæterorum capitis oſſium 406,23. trωma quoties iure ſectionem requirit, ei tamen vbiuis partium non eſt locus 407,16

Tuberculum, quid 262,21. tuberculi lumbos luxantis cauſa, ſanguis 350,51. tuberculum lumborum, ſanat dyſenteria diuturna 343,35. tuberculis ſi corpus obſitum eſt, cum excretione bilioſa, intus ægrotat 392,23

Tumor, quid 164,35. tumores omnes exoluuntur diaphoreſi aut ſuppurato, aut gangræna & ſcirrho 139,51,52,54. quicunque, fluente aluo, dolenter aſſurgunt, mali 566,51. quinam optimi 170,60. hoc ipſo quòd duri & dolorifici, phlegmonici 566,58. 575,13. duri ac dolorifici, facilius in ſuppurationem vertuntur, quàm molles 167,61. dolorifici cum ſignis & cauſis flacceſcentes, ſalutares 117,54. dolorifici qui iniudicatò flacceſcunt, mali 117,15,54.479,22. tumorum mollium & doloris expertium, tardi motus 167,23. tumores ventris, vbi idem quod τὰ ἀλγήματα μετέωρα 168,12. in viſceribus celeriùs ſuppurant, quàm in epigaſtrio 167,62. 168,32

Tunicæ inflammatæ propria punctoria acerbitas 387, vlt. tunica coſtis intexta, difficilius coaleſcit quàm carò 305,54. linguæ, aſperæ arteriæ communis 56,3. interior ventriculi, communis linguæ, palato, ori 136,53. 223,10.469,20.500,63

Tuſſis, vnde 180,9. ad thoracis atque pulmonum concuſſionem pertinet 408,28. perennitatem catarrhi, in fauces & arteriam prolabentis, oſtendit 293,38. 378,30. tuſſis, ſitis, linguæ aſperitas, à ſomno ſolent exacerbari & irritari 328,12. comes hepatici vitij quod hydropem facit, vnde 334,13. tuſſes hydropi aduenientes, mortem ſubeſſe breui teſtantur 334,11. tuſſis in peripneumonia, vnde 282,21. tuſſes cum ptyeliſmo, parotidas adæquant 36,23.117,51.333,15. tuſſis cum raucitate, quid ſignificet 323,63. tuſſis ferinæ author catarrhus 378,36. tuſſicula, ſignum ſyllogiſticum catarrhi è faucibus in laryngem 323,60. à tuſſicula leui ac leuiter proritante, ſitiendi cauſa, vel in ipſo cauſo infringitur 474,27. tuſſiendi crebrò & fruſtra cupiditas, materiam expectorabilem eò trudit & ſiſtit, vbi eſt focus morbi 278,8

de Tympania hydrope, vide ad nomen *Hydropis*, ſub litera H.

τυφωμανία, veteribus quid 100,7. ἡ τυφωμανία, monſtrum biceps, vnde 224,14.285,23

V

VACVATIO, cauſa ſuctionis 546,3. ex vacuatione qui gignuntur morbi, repletione ſaneſcunt 482,32. vacuatione propria repletionis, conuenienter exoluitur omnis affectio ex repletione 202,6. vacuatio, proprium remedium oppreſſionis à ſuppreſſione natæ 33,22. vacuationum inclinationes fiunt, vt natura & humores curſum inflectunt 11,34. vacuationes ſic moliri oportet, vt eſt inclinatio rerum moleſtarum 382,62. vacuationum ſæpe tot genera, quot repletionis foci 230,49. vacuatio omnis lege naturæ, ſurſum deorſúmve commota, multùm & rarò debet cieri 191,60. vacuationis, naturæ imperio ſuſceptæ, ſigna 39,34. vacuationes edi κατ' ἶξιν, in nulla meatuum euidentia, bene: ἀνάπαλιν verò malè 341,23. vacuationis iniuſſæ, duplex omnis conſideratio 363,40. vacuatio iniuſſa, vnde 145,51. humorum qui merè ſunt flaui, æruginoſi, aut nigri; ope catarrhici, in bonis ducenda 502,43. mala αὐτομάτως 502,42. vacuationes malæ, malarum affectionum ſigna 141,31. malæ, excrementorum meracorum 141,32. vacuatio inchoata ex aluo, ibi poſtremùm deſinit ſuctione

nit ſuctione,qua excitatur ſuctionis ſenſus in aluo 501,55. vacuationes prauæ apparent de prauis affectionibus, quarum illæ certa ſunt ſigna 491,56. vacuatio omnis, ſymptomatica eſſe ſolet in triumphata natura, multùm afflicta 372,48. nulla,doloris aut morbi leuationem eſt allatura,cùm ea cietur κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν 551,24,25. vacuationum omnium nulla eſt quæ tam faciat corpus infirmũ, quàm liberalis hæmorrhagia 205,12. vacuatio nulla, quantumuis critica, poteſt eſſe ſalutaris, vbi vires effœtæ languent 7,2.211,22.549,14,51. non prodeſt, ſuperſtite offenſione firmiter fixa 44,36. immerita, ab infirmitate orta naturæ,ipſam denuo infirmiorem facit 548,60. omnis frequens & plurima, periculoſa 554,61. per ſputa,expurgatio humorum pleuritidem facientium, Hippocrati 256,46

Vapor fuliginoſus,materia vocalis 572,38. vaporis fumidi efflatio,laryngi præbet materiam vocalem 428,31. ex vaporis fumidi nimia abundantia, maior neceſſitas expirationis, quàm inſpirationis 214,38. vapor fumidus, noctu non tam liberum habet exitum, quàm interdiu 277,56

Varix, quid 40,8. vnde 191,18.434,28. varices, non rarò, morborum criſes 204,53. ſanantes tuberculum, fine ipſius pepaſmo, oriuntur 200,40. varices aut hæmorrhoides inſanientibus exortæ, ſanant inſaniam 378,24. furibundis, propè iam alienato cerebro, nihil proſunt 381,44

τὸ βάρος, quid 93,58. nunquam per ſympathiam exiſtit 95,11

Vaſorum impuritas, rerum alui malè geſtarum conſectaria 213,54

Venarum omnium origo, hepar 203,50. venæ hepatis propagines 72,12.553,27. vena nulla à liene in partes ſiniſtras producitur 203,50. venarum color qualis, talis & ipſe ſanguis 125,51. euacuatio,per liberalem ſudorem 14,34. è venis multæ hæmorrhoides, ipſaque imprimis menſtruorum 464,45. venæ quæ ſunt in aluo, affixæ ſunt,non ſuſpenſæ 492,60. venarum obſtructarum libertas, ſanguinis detractione comparatur 366,35. venæ quædam communes vteri & mammarum 452,2. attrahendi potentia, carnes ipſas præcedunt 247,58.269,6. 271,5.298,21.341,13.421,54.498,30.500,53. in venis ſunt febres 509,15. à venis,ad neruos non rarò fit μετάστασις 336,52. venæ,pro arteriis vſurpatæ 77,18.153,9. micantes,arteriæ 46,58. micantes in capite, ſymptoma magni ardoris 46,59. temporum, inſtabiles 70,35. cui vena in cubito micat, iracundus & phreniticus 46,62. vena arterioſa, toti pulmoni ramosè diſtributa 274,vlt. venæ arterioſæ truncus, ad baſin cordis 309,56. venæ παχεῖαι,αἱμόρροοι καὶ μεγάλαι,eædem 423,38. venæ iuuenibus rumpuntur omnium facillimè 311,1.316,43. vena rumpitur vel ſua ſponte, vel incidente aliqua cauſa, tum intus, tum foris 309,59.315,48. venæ ruptio ſua ſponte, quomodo fit 309,60. ruptæ πρόφασις; vel intrà, vel extrà 309,62, &c. magnæ ruptio,difficulter ſanabilis 310,4,59. in vena magna, fieri ſolet ſpadων & varix 310,9. venarum craſſarum vulnus,funeſtum 424,32.427,34. venularum coitio, facilis 310,11. venulæ arefactæ, ad ſe trahunt acres & bilioſos ichores 196,14,22.498,30

τὸ βέλτιστον, ſigno & cauſa ſalutare 392,20. τὸ βέλτιστον, ἧσσον ὀλέθριον 170,51

venter,talis hominibus,qualis terra arboribus 121,28. ventrem,naturaliter eſſe decet in mediocritate poſitũ tenſionis & contractionis 333,12. ventres hyeme,naturà caliđiſſimi 168,7.404,48. ventres quibus nimium calent; iis fortia vina & cibi, perturbationem adferunt 345,40. ventris inflationis, duplex cauſa 26,47. ventris feræ, quænam 174,52. prorumpunt à cardialgia cum torminibus 174,30. ventris palpitatio in febre, facit inſaniam 402,9. vulnera,cur grauia 417,15. de ventre,vide plura ſub nomine *Alui*, ad literam A.

Ventriculi interior tunica, communis linguæ, palato, ori 136,53. concuſſio, in vomitu 487,29. in ſingultu, moleſta & irrita 487,32. conuulſio ab exhauſto inſanabilis 500,32. ventriculi eſt moleſtia,dum ægrè vomit. 489,61. proritationis irritæ, quænam cauſa 34,19. proritati atque ſtomachi omnes ideæ,vnde 487,47, &c. irrita proritatio, cum febre acuta; mala 34,6. proritati à bile concuſſio omnis irrita; praua 500,28. vomiturientis,ac vomitoris ab oppreſſione, cauſa eſt vel indigena,vel aduena 487,58,&c. ventriculi & oris ipſius pathemata ſunt, ἡ ἀσιτία, ἀποσιτία, καρδιωγμὸς, ἀλυσμὸς ἐμετώδης 487,36. ventriculum diſſecari; mortiferum 418,7

Veratrum nigrum & peplium, non inopia remediorum ab Hippocratre præſcripta aduerſus pleuritidem coſtarum inferarum 261,64. veratrum nigrum & peplium, ſimul mixta; conſocialia ſunt ad bene & conuenienter purgandum 261,62

Vere, ſomni longi 404,57. fœtura pathematum maniæ & melancholiæ 378,42

Verecundiæ cerebrum inſeruit 374,61

in Veris nihil ducendum, quod verbo Dei, & naturæ,diſſentaneum ſit 439,27

Vermes vnde gignuntur 174,47. in tenuibus inteſtinis & ſtomacho tantùm ſtabulantur 174,44. in colo viuere non poſſunt 174,49. rotundi & lati, feræ alui 352,26. lati, vnde 435,44

Vertebrarum qualis connexio 192,35. vertebræ ceruicis,ſeptem 192,34. Vertebrarum ceruicalium duo ſemicirculi,conſtituunt vnum foramen rotundum 116,29. 425,44. vertebra dentiformis, quo pacto cum prima connectitur 425,35,36. Vertebræ magnæ ceruicis inflammatio, orthopnoicam facit anginam 425,60. luxatio, celeriùs hominem, quàm apoplexia fortis,interimit 425, 34. ſecundæ ceruicis luxatio, mortifera 425,34, &c. vertebræ dorſi, duodecim 192,34. vertebrarum dorſi luxatio, nata ex phymate pulmonis, ſpirationem auget difficilem frequentia & paruitate 425,61. vertebræ lumborum quinque, in homine tantùm 188,6.192,34. vertebræ vnius ex inferioribus luxatio, arctius medullam conſtringit,quàm plurium ſimul & eodem loco 425,41

Vertex, quid Hippocrati 105,62,

Vertigo, quid 46,54. vbi verſetur, & vnde 46,56. 58,55.215,60,61.219,24. δῖνος dicta 46,54. cum aſpectabili temporum pulſu coniuncta, capitis repletionem oſtendit 47,4. in morbis acutis, principatum obtinet inter κρίσιμα, loco non apparentia 215,44. vertigines quæ ab initio cientur; hæmorrhagia exoluuntur 215,47. 219,47. vertigo in ſperabili febris diſceſſione, bona 215,58. in febris continuatione, peſtifera 215,59. tenebricoſa,qualis 89,62

Veſica, pars acerrimi ſenſus 356,51. partium omniũ frigidiſſima ἄναιμος καὶ ἄσαρκος 5,64.427,28.538,35. veſicæ & alui munus idem in excernendo 356,29. veſica dicata vrinæ excipiendæ atque reddendæ 358,4. recto inteſtino inſidet 357,30. loco mutabilis 362,47. veſicæ conatus periodicus, quando 364,21. in veſicá venulæ non ſunt nudæ atque ſuſpenſæ, ſimiliter vt in renibus: ſed illi parti affixæ 492,58. perfecta eſt οὔρησις 434,18. veſicæ epiphænomena nulla, quàm de vrinis, aut per vrinas 509,18. veſica iis eſt ſcabioſa, qui cum vrina craſſa, meiunt furfuracea 294,48. in veſica refrigeratio eximia tum fit, cùm quicquid in ipſa eſt caloris natiui, ab eo qui contra naturam eſt, fuerit diſſipatum 538,37. veſicam negligentem & ſui officij oblitam reddit ſenſus amiſſio 363,19. veſicæ vim expultricem labefactat exolutio 363, 18. veſica, vnde intercipitur 538,29, &c. intercepta præſertim cum cephalalgia, habet aliquid conuulſificum 95,59.449,2. veſicæ opilationis quænam cauſæ 362,4. in veſica non ſemper eſt τὸ προϋπάρχον lapidis: ſicut in renibus 539,36. veſicæ lapidis coagmentatio, μετ᾽ οὔρησιν; renum, πρὸ τῆς οὐρήσεως 427,25.539,37. veſicæ quænam pericula à calculo inferuntur 361,2,3. veſicæ aut renum exulceratio eſt, ſi quis ſanguinem aut pus meiat 364,51. tumor, tractabilis in aqualiculo 356,45. veſica ab empyemate, mollior 358,36. veſicæ inflammatio, pueros potiſſimùm inuadit 358,60.359,10,18. veſica inflammata, vnde ſanguis detrahendus 357,60. in veſica inflammata, διαφόρησις non expectanda, & cur 357,55. veſicæ, phlegmone occupatæ, quænam criſis 358,8. veſica inflammata, homini necando ipſa per ſe ſatis 356,vlt.357,21. in veſica, doloris à phlegmone quænam cauſa 356,52. veſicæ propriæ actionis læſio conſideratur, in ſtranguria dyſuria, & iſchuria 356,36. afflictæ ſymptomata non minora, nec minus ſæua & mortifera, quàm ipſius alui 356,25. duræ quas dolor prægrandis occupat; graues omnino atque peſtiferæ 356,18. colli diſſectio,non mortifera 427,30. diſſectio; mortifera: & quare 409,55. 418,7.424,3.427,27. veſicæ gangræna; mortifera 357,24.

Veterni ſubanxij, vnde 450,49

Vicenarij poſt quadrageſimum, critici 506,31

Vicina quæ ſunt atque ſocia, primùm & maximè vitiantur 304,3

Victoria nihil fructuoſius 297,17

Vigilandum interdiu, noctu dormiendum 403,59. 404,10,33. vigilando in cruditate peccatur grauius, quàm dormiendo interdiu 405,5. vigiliarum quæ cauſa 12,11. vigilia fortis, cruditatem parit potionis & cibi 405,3. 555,6,7. vigiliæ vt gignunt bilem: ſic illæ rurſum à bile gignuntur 494,53. vigiliarum & bilis quædam συωτιμωρία in ægri perniciem 494,50. vigiliarum aut ſomni vacuitas peſſimè, ſi quid aliud, habet ægrotum 405,31 vigilandi aſſiduitas, medicum exterret metu 405,33

Violenti nomine, quænam continentur 368,26

ὁ βίος, vita animalis 426,20

Vinum, complexione liquida, ſicco eſt temperamento 406,61. vlceribus valde propicium 406,60. vinorum θολερῶν duo genera 535,10,11

Vires firmæ, naturæ præſentis teſtes; vt lucis lumen 572,33. virium conſeruatio in maxima medici cura eſſe debet 572,33. virtute opus in morbi vigore 403,55. vires imbecillæ, vbi cernuntur 33,27. vbi ſunt infirmæ, non eſt in tuto æger 507,35. infirmæ, fiũt multis de cauſis 33,16. viribus infirmis morbo ineũte, quid agendum 33,13. quid validis. viribus labantibus, vacuatio omnis periculoſa 572,34. virium infirmitas, quoties ad morbum infeſtantem & ſymptoma ſe adiũgit; vitæ ſalus nulla videri poteſt ſperabilis 8,2. 56,25. virium ἔκλυσις crebra, ſyncope vulgo 33,34

Virginis Lariſſææ hiſtoria 14,25,&c.

Virginum orthopnœa, quam ſera peperit muliebritas menſtruorum, iiſdem pòſt grauidis, mammas adducit in empyema 477,41

in Viro ſemen virile & muliebre 445,12

Virtus, in ſubſtantia 400,45

Viſcerum eſt ſomnus; cibus carnium; exercitatio artuum 404,42,43. viſcera incandeſcunt æſtu caloris, in ſomno diurno, in cibi vacuitate 404,41. incendio non conflagrant, ſine febre 40,49. viſcerum incendio conflagrantium, tanta è natura egreſſio, vt vix redintegratio eſſe poſſit 392,9. in viſcerum inflammatione ſyſtrophica, mortifera vis, niſi dolorifica mala exitum habeant citò liberalem & liberum 508,29. viſcerum tumor omnis non percipitur, hypochondriorum duritate & meteoriſmo 164,39

Viſio, quomodo perficitur 223,43. viſionis inſtrumentum, quale 124,17,21. radioſum, cætera vincit αἰσθητήρια 124,21. viſus ſenſoria, humores 482,47. hebetudo, vnde 71,57. obſcuritas, à ſauciatis partibus oculorum vicinis 429,64. viſa fallacia, cur occurrunt 21,41

Vitæ fundamentum, in ſemine animato vtriusque parentis 439,5. vita, in vitali principio partium ſolidarum ſubſiſtit, & in viuifico nectare 438,50. vitæ principium ac finis, à calore natiuo in humido primigenio 439,2. focus in ſanguine 211,vlt. 212,1. 302,24. hominum cuſtos & conſeruatrix natura, quæ ſuſtentatur & reficitur ſpiritu & diæta 438,52. vita, per ſpirationem eſt 372,2. commodis ſuſtentatur diætæ & nutricatus 284,18. 290,61. 438,51. 526,18,19. ad vitam tuendam, motu & ſenſu opus 393,16. vitæ & animalitatis principia tria, cerebrum, cor, iecur 146,vlt. commoda ſunt, partium ſolidarum viuacitas, & nectar à corde viuificum 438,14. commoda, corporis fabricatio intra ſe habet à ſemine vtriusque parentis 438,13. vitam, ſpirabilium partium officio, vel ad punctum temporis, carere non potis eſt 290,45. non potis eſt carere viſcerum vitali officio 392,10. vitæ & animalitatis ratio & conſeruatio, vbi cernitur 147,2. vita in numeris fundamentum ſuum non habet 438,61. vitæ commodorum iactura perennis, quo pacto 438,12. incommoda maiora ex paupertate caloris natiui & virium infirmitate, quàm à febrili ardore 389,29. vita hominum, natura & neceſſitate fatalis 146,53,54. 438,53,54. vitam tollit quidquid reſpirationem omnino adimit, præter hyſtericam affectionem 233,19. 372,12. 428,16. vitæ offenſio magna eſſe ſolet, quando vigiliarum & ſomni viciſſitudo nulla eſt in morbis acutis 405,29. cita diceſſio eſt, vbi collabitur, vel impedita ceſſat œconomia, tum ſpiritus, tum nutricatus 526,18. ſalus inde ſperabilis eſſe debet, vnde vis naturæ apparet, & morbi remiſſio 250,39. 256,33. ſalus nulla ſperabilis in vitio nobilium partium inſanabili 174,26. non tam cita amiſſio ab auulſo corde quàm à cerebro contuſo, aut capite obtruncato 427,9. obitus ante diem, recto curſu inoffenſæ naturæ, non eſt; niſi Deus ipſe ſuo numine fatum præuerterit 439,9. vitale principium, vnde conſeruatur 146,57. vitale erit quicquid omnes pepererint, quibus nihil accidit intra præſcriptum pariendi tempus 445,53. 446,36. viuacitas oſtenditur coloratione decora 214,24. viuacitatis manſio, vbi 146,50. in viuente forma vna, qua vnum eſt 421,6. viuens omne conſortis mortui impatiens 105,32. 139,5. 312,51. 396,19. quæ viuunt & quæ mouentur, ex iis aluntur, ex quibus conſtant 174,51. quæ viuunt & quæ mouentur omnia, in ſuo quæque loco ſeruantur 174,50. viuendi ſpes, nulla, viuendi facultate omni collapſa & perdita 572,43

Vlcerum vbertas, vnde 96,27. vlcera, vt dicta phymata 2,13. agitata perenni motu, inſuper diſrumpuntur 306,13. 310,6. 428,46. vlceris non bene mundati & repurgati coitio, ſuſpecta 306,16. vlcera ἄμμοτα, qualia 170,vlt. vlcus cauum, non antè coaleſcet, quàm fundum repleuerit 419,49. vlcerum cauorum curatio atque ſanatio, τῇ σαρκώσει ſola comparatur 419,22. ſanie diffluentium, ὑπερσάρκωσις eſſe ſolet 432,21. vetuſtorum, cauas neceſſe eſt cicatrices obduci 420,24. in vlceribus, à forti pulſu hæmorrhagia cietur 189,20,30. liuor & ſiccitas, vnde 398,53,&c.

Vlcus depaſcens, τὸ θηρίωμα, ἡ ἡ νομή 353,34. vlcuſcula pueris exorta, quænam critica 384,29. 385,30. rotunda & profunda, pueris mortifera 384,30

Vmbilicus, empyematum terminus 186,57. vmbilici dolores cum pulſu coniuncti nonnihil paraphoricum præ ſe ferunt, nec ſuæ mentis ægrotum eſſe teſtantur 402,9

Vmbroſum, quid ſignificat 526,34

Vngues, procul abſunt à fonte caloris 395,5. nitentes & pellucidi ibidem. liuidi, vnde 308,33. quomodo adunci fiunt 278,45

Voluptati inſeruit hepar 374,61

Voluuli conſecutionem adfert, quicquid remeare facit, aut permeare prohibet chylum & ſtercus 177,60

Vomica pulmonum, vt ſanabilis 60,49

vomitus, quid 487,28,29. vomitus natura, in concuſſione potenti rerum ventriculo moleſtarum 487,37. vomitus, in excuſſione conſiſtit 73,34. è fundo ventriculi 196,1. inter excretiones criticas numeranda, vbi 77,42. à quibuſnam cietur 488,38. omnis vel expurgandæ aluo, vel vniuerſi corporis purgationi: tum vi naturæ aut morbi, tùm artificio medici ſuſcipitur 487,vlt. vomitionis κρίσιμον, τὸ ὀρφνῶδες 215,57. commendatio prima, in eorum vacuitate, quæ ſunt contra naturam; & eorum præſentia, quæ naturæ lege apparent 488,53. 489,43. vomitio quædam vniuerſalis, quædam parteularis 488,1. vniuerſalis eſt, qua vitioſus humor toto corpore, vel è viſceribus atque venis, ſurſum per os vomendo eiicitur 488,2. vomitu vniuerſali, corporis vniuerſi expurgatio perficitur; ſicut & deiectione 488,15. vomitus vniuerſalis, æſtate tantùm præſcribendus 488,17. particularis eſt, cùm vel pituita hyeme, vel eorum quæ aſſumuntur ſatietas per æſtatem vomendo leuatur 488,26. vomitu particulari æſtate interdixit Hippocrates; niſi cùm alui reiectio eſt 488,21. vomitus bilis porraceæ, particularis eſt vel vniuerſalis: vt ea indigenam habet cauſam in aluo, vel aduenam 488,27,28. bilis porraceæ in aluo natæ; particularis: eius quæ in aluum confluit, vniuerſalis 488,32. pituitæ, pertinet ad vomitum particularem 488,21. pituitæ, hyeme ciendus 488,20. eſt in propinquo, ſi bilis appulſu in aluum, cerebro inflammato, ſaliua promoueatur 501,9. præſidio eſſe ſolet diarrhœæ ſiſtendæ 495,62. aluum ſubſiſtentem demittit 573,54. vomitiones, criticæ ſunt, vel ſymptomaticæ: & vnde cientur 487,64. vomitio critica, quænam 488,3. critica, quæ febrium finem adfert, vniuerſalis. ibidem. vomitiones, quando febrium finem faciunt 77,36. vomitio, quænam vtiliſſima 24,53. 487,12. ſalubritati commodiſſima, quam ciet elleborum eo die quo cibi quis perfregit calcaneum 488,8. qui cietur duce natura, certum argumentum; pituitæ cum bile accurata mixtio 489,1. quænam eſt, qualem eſſe oportet

portet

portet 489,21,&c. libera, vnde 494,19. ad vomitum liberum facilemque, præscribenda variorum ciborum satietas 488,24. vomitus exiguus, vnde 494, 20. contra naturam, vomendo multis incommodis auget ægrotum 490,16. in vomitione damnantur vomiturititiones paruæ & frequentes 191,61. 503,36. vomitio pessima, quæ 24,54. vomitus prauitati multum adiicitur, cùm vitiosa qualitas rei quæ vomitur parca manu, crebrò & ægrè apparet 494,12. vomitus quem ciet proritatio bilis æruginosæ in aluo, causa est aduena & indigena 488,33, &c. vomitio bilis meræ cum actione læsa, perennitatis fontem & focum denunciat 500,24. bilis meræ mortifera 500,25. vomitus biliosi, quínam 495, 52. febris incremento excitantur 494,51. vomitus biliosi & febris, cõspiratio mutua in vtriusque causam & incrementum 494,53,54. vtriusque quædam συντιμωρία in ægri perniciem 494,50. vomitus biliosi pauci; mali 94,35. 422,20. 494,38, &c. vomitio ægra omnis, aut certè irrita vomituritio; inflammationem mouet lethalem stomachi & ventriculi 493,57. 494,43. vomitionis ægræ quæ vomitum edit rubrum, causa, venularum erosio 492,64. vomitio æruginosa, vnde 88,24. vomitus æruginosi in cephalalgia, cum surditate ac vigiliis; citò adducunt insaniam 490,51. 494,32. 495,16. vomitiones æruginosæ cum surditate & vigiliis, insaniam breui futuram ostendunt 112,24. 257,49. vomitus æruginosi in nephritide phlegmonica & calculosa, vnde cientur 496,7. vomitus omnium colorum, mortiferus 24,49. 491, vlt. in vomitu, quò plures exhibentur praui colores, eò plures denunciantur prauæ affectiones partium colores illos edentium 492,6. vomitus crebri, vnde 496,38. cum vomitu, crebri pari modo relapsus, nigrum cient vomitum circa crisin 503,52. vomitio quæ ab elleboro conuulsionem mouet lethalem; perniciosa 488,7. vomitus fastidiosi, sunt etiam febrium malignarum, sicut ipsius phrenitidis 496,27. in vomitu eximiè flauo, nota est rubri & vitellini 492,38,39. vomitus cum iactatione, synceri; mali 24,39. vomitio ileosis, est oppressionis aduenæ 487,61. vomitibus illis pessimè agitur cum ægris, vnde nulla leuatio est 496,30. vomitus liuidus, liuore suo, liuidam partem ostendit, vnde vel affluit, vel vbi excipitur 491,48. liuidus & fœdi odoris, putredinẽ cum extinctione, & citam mortem denunciat 260,2. 492, 12,19. vomitu liuido humor apparet fucatus, partium corruptarum vitio vnde vomitur 490,10. vomitus melancholici & nigræ deiectionis causa, idea, atque materia, eædem 491,36,45. vomitus meri, quínam 495,53. meri qui crebrò & parcè biliosi sunt; malè habent ægrotos: ídque cùm aliàs; tum in multa deiectione & in prægrandi lumborum dolore 495,38. meri, ac propterea praui, & indices prauarum affectionum; mortiferi 500,14. in vomitibus meris, mortiferè habent conuulsio & singultus 500,9. vomitus niger, vnde 68,44. quibus significatur 68,47. in vomitu nigro, nota est atrabilarij & melancholici 492,38. vomitus niger, est atræ bilis, quam ex flaua genuit æruginosa 491,4. cur citam mortem adfert 196,33. in vomitu porraceo, nota est æruginosi 492, 38. Vomitus porraceus, niger, ac liuidus; pestiferus 490,2. ruber de sanguine dictus, tam de eo qui è pulmonibus excluditur, quàm de ventriculo 492,43,44. ruber an sit merus, distinctione ruboris difficultas tolletur 492,34. ruber sanguinis à se nihil mutati, quid denotet 492,53. ruber atque niger, ipsum malè habet periculosè vbi sua sponte mouetur 502,31. ruber lethalis; maximéque si ægrè vomatur 492,29. 501,35. vomitio ægra rubra, nunquam est ruptæ venæ 492,63. omnis spumans iniussa, in vitio est 192,1. symptomatica, quænam 488,4,5. vomitui symptomatico, vnde succedit insania 494,30. vomitus, qui symptomata inferunt quæ citò vires exoluunt; mortiferi 500,15. vomitio crebra quam tromatis infert propagatio, critica sine crisi 422,13. vomitus cum varietate, mali; maximè, frequentes 94,36. vomere prodest in diarrhœa longa; retrahendi causa id quod in ventrem confluit 503,38. vomere ab elleboro spumantia multa in dolore lumborum prægrandi, & in larga deiectione; prodest 503,10. aluo fluente; ferinum 567,33. sanguineum, quid 309,21. vomendum κρισίμως καὶ καλῶς, vt numeri omnes vomitus ad sanitatem expleantur 489, 28. vomendum bis mense, hyeme; siccioribus 488,22. ter mense, hyeme; iis qui sunt humidiores 488,22. hyeme, non ad πλησμονὴν, sed ad pituitam hybernam, cuius nimia abundantia natat aluus 488,23. vomendi crebra cupiditas, vnde 496,38. quæ vomuntur meraciora; peiora 489,32. vomituri omnes, vomituriẽdo saliuãt 500,60, &c. 502,5. vomituro, labri inferioris palpitatio 577,24

ἡ βουλιμία, quid, & vnde 214,50. βούλιμος & κυνορεξία, vt differant 214,51

Vocalis materia, quænam 220,36. vox acuta ex graui, quam phrenitidem arguit 32,4. clangosa, vnde 496, 49. exilis, in paupertate caloris, & thoracis infirmitate 20,49. magna, vt editur 20,47. voces magnæ, vnde 148,16,17. plenæ iis, quibus caloris abundantia 148,15. vox vitiata & in faucibus elisa, vnde 120,38. vocis asperitas, inæqualitatem ostendit arteriæ catarrho imbutæ 378, 30. voces & lingua, vnà pariter exasperantur 273,63. vocis carentia, extenuato pridem, sponte nunc nata, exolutionẽ facultatis vitalis confirmat 572,42. voce capti ex dolore, crudeliter moriuntur 143,49. 229,43. vocis interceptio, offensionem neruorum principij arguit 146,2. interruptio, in deprauatione consistit τῆς ἐκφωνήσεως 144,60

τὸ βραχὺ, ἀντὶ τοῦ μικροῦ 208,12. βραχύπνοοι 54,60

Vreterum epiphænomena nulla, quàm de vrinis, aut per vrinas 509,18

Vrethræ, suus idem semper situs 362,46. phyma, quomodo exhibet dysuriam vel ischuriam 362,31. &c. vrethræ phymatis atque calculi diorismus, quomodo comparatur 362,49. in vrethra quibus est tuberculum; iis pure facto atque prorupto, morbi dimissio, & libertas meiendi 362,30

τὰ βρόγχια, quid 252,8

Vrina colluuies est stagnans in vesica, vel potionis crudæ, vel seri humorum qui sunt in venis, vel humidi liquefacti 363,35. 509,57. est concolor cibo & potui; tum qualis esse solet; item cùm humidi colliquatio est 509,53. vrina non est, donec serum in vesicam descenderit 5,51. 361,19. 363,16. 427,24. 539,12,13. vera, veteribus τὸ οὖρον 510,51. dicta οὖρον, ἀπὸ τοῦ ὀῤῥοῦ 511,26. vrinæ nomen, quid significet 509,49. vrinæ, excremẽta venarũ 509,14. vrinarum magnum nomen, magna species, magna vis 509, 39. contemplatio omnis circa liquorem, & ea quæ continentur intra liquorem 517,28. vrinæ genus vnum venit è bonis; cætera duo è malis 510,57. vrinas potioni & cibo concolores edit effœta coquendi potentia in officina vtraque 510,5. vrina est serum eorum qui sunt in venis & arteriis humorum 112,48. 294,40. 510,50. 524,38. 532, 61. vrina, certissimum argumentum humorum qui in vasis continentur 112,38. 510,56,61. 511,1. vrinæ colliquamentum, partium omnium, febris ardore liquefactarum colorem exhibet 510,26. vrina quæ habet velut telam araneæ; colliquamentum ostendit 530,14. vrinæ conspurcatæ de partium liquamine; omnes feruntur exitio ægrotantium 510,40. vrina ducta è venis à renibus ad vesicam, sola omnium, naturalem retinet œconomiam 510,11. simulatque ad pudendum illapsa est, nulla restat potentia continendi quin effluat 363,54. vrinarum omnium commune, vt suam quæque οὔρησιν non antè absoluant; quàm ad vesicam peruenerint 509,45. per vrinas expurgatur corporis vniuersitas 332,49. 364,36. vrina crebrò redditur, cùm incaluerit multùm caput, à liquata in eo pituita 364,42. 510,14. affectionem ostendit hepatis, renum, vesicæ, ipsorumque vasorum sanguinem continentium: tum facultatis humorum procreatricis virtutem & infirmitatem 18,4. 511,4. vrinæ semper inspiciendæ in omnibus ventris, thoracis, pulmonum, neruorumque morbis 509,33. vrinæ per meatus, suscipiuntur & absoluuntur crises multorum morborum thoracis atque neruorum 509, 35,36. vrinæ, vitia tumorifica tollunt hypogastriorum 336,47. febrium propria ἐπιφαινόμενα 509,14. 513,50. 546,59,60. ἐπιφαινόμενα partium morbidarum per quas feruntur, & vbi excipiuntur 509,15. morborum acutorum qui sunt in phlegmone viscerum, & cum febre; propria non sunt ἐπιφαινόμενα 525,39. vrina liberaliter meiendo emissa, quæ habet pinguem hypostasin; febrem abire denunciat 528,53. vrinas in febre interdum varias reddi; longi est morbi 541, vlt. in vrinis signorum quæ sunt per febres acutas, tanta vis, vt illi soli credatur 509,41. Vrina in febre quæ asperum quid habet diuulsum; recidiuæ nuncia est, aut sudorum 541,1. inter vrinas pestifera est, de qua sperabilis nulla curatio est febris acutæ 524,33. vrina quænam longi morbi 542,1, &c. peripneumoni-

cis perniciosa est, quæ principio cocta, post quaternarium
tenuatur 525,31. quænam συνήθως venit; quænam ἀήθως
510,57. quænam εὐήθως, quænam κακοήθως. vrinæ, cur
non faciles in meiendo 339, 3, &c. vrinæ laus nisi adiun-
cta sit, vitæ salus non sperabilis de crisi propria morbi cu-
iusque 512,37. 535,41. pepasmus, qualis 74,6. celerita-
tem & securitatem crisis denuncians 110,56.512.23. septi-
mo die venturam crisin promittit 74, 9. vrinæ quando
redduntur pepasmi expertes, parum prodest parotidas in
empyema mutari, ac fistulari 509,26. vrinæ perturbatio
critica, naturæ est morbificum succum ex sanguinea mas-
sa in sudores elicientis 533,8. ex vrina, perturbationis cri-
ticæ argumentum in spuma stabili 533, 10, 11. vrinæ per-
turbatio symptomatica à cephalalgia, vel simplici, vel cum
in signis febris ardore vehemente coniuncta 533,6. pro-
fluuio sudor compescitur 505,13. vrina in diabete rapitur
515,52. similis potioni funditur 510,4. vrinæ quæ im-
memoribus redduntur; pestiferæ 6, 26. 12, 40. 470,
65. 525, 15. 542, 11. vrina quibus clam illabitur ad pu-
dendum; exoluuntur desperati 366, 3. 524, 65. 525,
23. si quandoque deficiat, ac nonnunquam sit pura,
nonnunquam quid album subsidat & læue; longior erit
hic morbus, minúsque tutus 512, 18, 19. vrinæ cohi-
bitæ feritas tanta, vt facilem habeat ad caput anadro-
men 449, 3, 4. interceptæ, causæ plures 538,21. cùm
interceptio ileosis est, cita mors venit 540, 43. suppres-
sio, vesicæ propria 5,51. 539,11. à vicissitudine caloris &
frigoris extimorum 7, 35. vt rigoris est symptoma; ita
rigor, vrinæ suppressæ 534,25. non rarò ex inflammatio-
ne spinalis medullæ & membranarum eius 539,59,60.
ante rigorem; bona 5,55.14,50.16,32.205,17.207,42.504,
52.505,15.523,16.534,27.560,3. vrinam sisti ante rigorem
criticum, quomodo pestiferum 14,52. vrinæ suppressio à
rigore; praua, & conuulsifica 14,41,62.16,31.95,50.205,17.
217,43. 534,24. 560, 3. ex frigore; mala 5,50, 63. 95, 57.
538, 40. mortem crudelissimam secum adducit 362, 58.
à vesicæ ἀναισθησίᾳ in morbis acutis; pestifera 109,22. à
nephritide, pestifera 197, 38. vrina iis supprimitur in
sæua nephritide, quibus ren socius, lãguet effœtus & mar-
cidus 539,32,33. parcè & crebrò emittitur, in sympathia
renis alterius 539, 31, 32. suppressa, contagione cerebri,
neruos inde natos ad conuulsionem adducit, si grauis ad-
fuerit cephalalgia 449, 16,17. suppressa, multi moriun-
tur λαθραίως 157,63. vrinæ stillicidium, vel substillum,
vnde dictum 364,60. vrina praua est, quæ ante rigorem
oleosa meiendo emittitur 522, vlt. cum vrinis si quid
carniforme apparet, vel si fundantur carunculæ; à renibus
qui exoluuntur 510, 28. vrina omnis quæ sine sensu ac
voluntate redditur; pestifera 363,46. praua est, quæ mox
à potu effluit; maximéque pleuriticis & peripneumonicis
522,33. pessimis ægri rebus ibi emittitur, vnde significa-
tio est inualescentis atque immitis morbi, & partium cor-
poris quæ liquuntur 518, 8. vrinæ quænam è natura egres-
sæ 510, 38. vrina alba de bello colore & bella hypostasi;
iuuenibus ad hæmorrhagiam: senibus ad dysenteriam
521, 63. vrinæ albæ pellucidæ; prauæ 517,5.522,22. in
vetustis morbis cùm tales apparent διατέλεος, ad vltima
veniunt cruditatis 517, 7, 8. vrina multùm alba, iis quos
occupat febris ardens, aut qui cum febre sunt catochi; pes-
sima 527,10. vrinam fluere albumineam, prodest 336,44.
aquescere, quid 513,16. vrina aquosa, vnde 209,22.537,11.
vrinarum aquosarum, multæ causæ 209,25. vrina aquosa
& alba, eadem cum pellucida & aquosa 516,39,40. ab ini-
tio morbi vetusti ad eum exactum, quid ostendit 516,42,
43. exactum ad morbum; in vetustis, difficilis est, nec
secundi iudicij 516,31. vrinæ aquosæ & pellucidæ in mor-
bis acutis, non potioni concolores, sed biliosę tincturæ ex-
pertes 510, 7. vel ob anadromen bilis in cerebrum, vel
ob deriuationem eius in aluum 510,7, 8, 9. aquosæ de-
colores factæ ex concitata & segregata bile ad caput; signo
phrenitidis apparent 531,57.532,26,28. vrina aquosa, li-
quidioris alui prænuncia atque comes 509, 23. aquosa
& limpida, sæpe caret hypostasi, in crisi sperabili 534, 50.
aquosa vel conturbata arenida asperitate; liquidam fore
aluum denunciat 532, 21. aquosa in morbis acutis
quàm periculosa 522, 26. vrinæ aquosæ, pueris de-
terrimæ 519, 12, 14. 524, 14. vrina aquosa in pueris,
peior censenda, quàm nigra in cæteris 524, 43, 44.
in vrinis aquosis & albis ponere colliquamenta; non ab-
surdum 537, 19. vrinis cùm expurgatum non est bi-
liosum, credibile est dysenterias ab eo induci 516,60.
vrina biliosa, quænam 515, 57. periculi multum habet,
nihil securitatis 518, 17. & tenuis, ex æquo certant
pariter è natura egressæ, non tamen similiter 519,7,8.
febrium acutarum, est de bile ἀπὸ τῦ πίονος 518,24.
inter vrinam biliosam febrium acutarum, & eam quæ
venit ab ictero symptomatico bilis obstructæ, interest
518, 22, 23. vrina biliosa febris acutæ, nata ex pingui
hepatis & hepatitis à febrili ardore, multum ostendit pe-
riculi 518,25,26. icteri critici, non est biliosa, sed colo-
rata bellè 518, 23. biliosa icteri symptomatici, est de
bile naturali non segregata, sed mixta cum sero futuræ
vrinæ 518, 24, 25. biliosa est, ob febris indomitam
feritatem 516, 7. si multa bile saturata esset aut inflam-
mata; parum proficerent pleuritici liberè & liberaliter
spuendo 509, 25. bona, morborum omnium securita-
ti adiicit 535,40. vrinas quicunque meiunt bullatas; o-
stendunt nephritica, & longam fore infirmitatem 541,
11. vriná caliginosa, vnde 526, 37. coacta est, rotun-
do enæoremate 519, 59. cocta signum syllogisticum
benè constitutæ naturalis œconomiæ 209, 19. 509, 21.
vrinarum cita, immerita, & fugax concoctio; non fida,
sed insidiosa 520, 36. vrinæ citò & paulisper coctæ,
in parotidibus, prauæ 294,30. 512, 22. 520, 33. 537, 40.
vrina quæ à coctis de improuiso & immeritò, est præru-
bra, virulenti quippiam efflorescentis continet 52,10.
in vrina belle colorata, pepasmum ostentat læuis & alba
hypostasis 512, 48. 516, 4. vrinæ bella coloratio cùm
accedit liberæ ac liberali anacatharsi, in tuto sunt pleu-
ritici 509, 24. coloratio supra naturam, à dominatu
est morbi 519,9. ex vrina confusa & perturbata simili-
ter vt iumentorum, sperabilis esse nequit cita febris di-
missio 513, 9, 10. cum vrina confusa & perturbata si-
militer vt iumentorum, cephalalgia adest, vel aderit
513, 13. vrina confusa & perturbata similirer vt iu-
mentorum, in virtute virium, diuturni est morbi in in-
firmitate, mox adfuturæ mortis 513, 11. vrinæ, vnde
κονιώδεις dictæ 531, 63, &c. vrina conturbata, vnde
532, 35. crassa, grumosa, pauca, differens à perturbata,
confusa, simile iumentorum 513,7,9. cùm mutatur
in tenuem, claram & multam, bene fit 513,15. vri-
næ crassæ, quædam à pepasmo 294, 46. quædam
turbatæ, quæ diu depositæ non recidunt 294, 44.
simplici effluuio, multi morbi depelluntur 632, 63. in
vrinis crassis laminea & furfurea, vesicæ corruptionem
& scabiem denunciant 510,29,30. vrinæ crassiores, con-
uulsionem liberant è crassis, frigidis humoribus natam
564, 32. valde crassæ, turbatæ, signo sunt certissimo
cephalalgiæ, conuulsionis, & mortis 340,5.
vrina cruda & aquosa, ineunte morbo & paroxysmo red-
ditur 528, 1, 2. vrinæ crudæ vitio multum adiicitur,
cùm intra se continet excrementa, prauitate eximia 537,
8. vrina cruenta, vnde 529,37, &c.
vrinæ cruentæ quibus menstrua intus cohibita detinen-
tur, vnde 511, 14, 15. in quibus prauæ 13,23.
vrina cruenta, quænam pessima 16,21. vrinæ decolo-
res, quænam 531, 19, &c. vrinæ turbulentis vigilibus
decolores, vel nigræ, enæoremate præditæ, cum suda-
tiuncula notant insaniam 478, 23, 24. 531, 3. vrina flori
da, quænam 536, 37. furfuracea tenuis, à porrigine ve-
narum 294, 49. 510, 30. 527, 3. 532, 41. 534,3. crassa,
à biliosa vesica 294, 50. 527, 3. fusca, vnde 526, 37.
vrinæ geniturales, exoluunt ea quæ speciem febris & opi-
sthotoni præ se ferunt 232,44. vrina geniturali febrium
diuturnarum, pituita emittitur quæ ipsas fouebat 518,
39. vrina geniturali in Perintho, nonnihil iudicato-
rium fecit 232, vlt. γονοειδής, sæpe à tumido hypoga-
strio redditur, qua ille tumor exoluitur 540,29. vrinæ
grandinosæ, geniturales, continenter effusæ, laboriosa
524, 52. vrinæ grumosæ, quænam 543, 8, &c. vrinæ
incontinentia, quid 363, 26. vrinæ incontinentiæ ratio
duplex: vna iniussæ, altera inuitæ 363, 29. 264, 14.
continentia in vesica vlcerata 364, 50. incontinen-
tia iniussa, quando 363, 30. vrina iniussa, iure o-
ptimo, præter cæteras, perniciosa 525, 18, 19. vri-
næ iniussæ duplex omnino causa 525, 11, 12. 542, 18,
19. vrina iniussa, vel ἀναισθήτως, vel ἀπροαιρέτως 525, 10.
vrinæ iniussæ, quæ tum ἀναισθήτως, tum ἀπροαιρέτως clam
excidit, duplex omnis ratio atque causa 525, 10. incon-
tinentia inuita, quando 363,30. 364, 18. incontinen-
tiæ inuitæ,

tiæ inuitæ, cauſæ multæ 364, 20. vrinæ iumentorum
ſemper θολεραί, nec vnquam reſidunt 536, 38. iumento-
rum ſimiles, perturbato ſero in venis à ſpiritu flatulento
78, 2. 532, 1, 2. in vrinis iumentorum ſimilibus, cer-
nitur confuſio rerum omnium, & vaſorum impuritas 532,
3. vrina laudabilis, tempus criſis prænunciat 50, 34.
vrinæ lixiuiæ, eædem cum ſimilibus iumentorum 531, vlt.
lixiuiæ, cum dyſpnœa; hydropificæ 531, 52. 532, 27, 27.
ex euentu 531, 58. vrina mala, morborum omnium pe-
riculo adiicit 535, 40. vrinarum meliorum factarum li-
beralitas, non modò febris dimiſſionem adfert: ſed et-
iam vendicat ab abſceſſu partium inferarum 543, 20, 21.
vrinæ membranaceæ, quænam 533, 61. vnde 533, 61,
&c. membranaceæ, & quæ cum horrore ſubſidunt; con-
uulſionis prænunciæ 533, 53. in vrinis membranaceis,
colliquatio partium ſolidarum, maior quàm in ſpuman-
tibus 534, 16. vrinæ membranaceæ, magis conuulſifi-
cæ, quàm ſpumantes 534, 14, 15. vrina multa, craſſa,
& alba; abſceſſus omnis futuri ſpem adimit 266, 33. vri-
næ nigræ, vnde 30, 38. ad vrinam nigram, de viridi
tranſitus eſſe ſolet 524, 19. vrina nigra, nigro humore
perfuſa & ſaturata, de menſtruis melancholicis; minus
habet periculi quàm tenuis & biliosa quæ illi ſuccedet
519, 6, 7. vrinæ nigræ & enæoremata nigra non malefi-
ca, ſi mulier ægrotare cœperit à menſtruorum ſuppreſſio-
ne 517, 50, 51. vrina nigra quam facit ardor febris, per-
urendo ſerum & ſanguinem; omnium deterrima 519, 2,
3. 524, 41. vrinæ nigræ, viris deterrimæ 519, 12. peſ-
ſimæ, mulieribus pariter atque viris 524, 27. in vrinis
nigra quæ ſunt, lienis liquefacti ſunt argumenta 510, 32.
vrinæ oleoſæ genus duplex 523, 23, 27. vrina optima,
quænam 505, 36. cum vrinis, ſi quid orobeum, aut ali-
quid ſimile craſſioris farinæ redditur; id acceptum feren-
dum iecori tabeſcenti 510, 27. vrinæ paucæ in febre ar-
dente, vnde 30, 39. vrina, ſi cui aquoſo cum febre ſit
pauca & turbida; perniciosum 532, 15. periculoſa eſt,
quæ tranſit de nigra in tenuem biliosam 518, 53. permo-
leſta, quænam 101, 31. vrinarum perturbatarum me-
iendo redditarum, perturbatio duplex 535, 12, 15. de
vrina perturbata, ſimili iumentorum; vitæ diſceſſio for-
midabilis, aut grauiorum malorum acceſſio 529, 47. in
vrina perturbationem, ſuperſtitem eſſe oportet illius quæ
in venis anteceſſit 533, 1, 2. vrinæ pingues, ſunt adipis
colliquati 510, 11. vrinam reddi porraceam, cum nigra
hypoſtaſi aut furfuracea, in pleuriticis; confeſtim morti-
ferum 526, 53 vrina prorupta, partium ſuperarum affe-
ctiones oſtendit 511, 11. vrinæ purulentæ pituitoſæ &
albumineæ; non rarò criticæ 510, 39. quæ continenter
ac diu tales redduntur, veſicæ ſunt exulceratæ, aut renum
358, 10. vrina rubens, vnde 112, 37. rubra admodum,
quænam 536, 35. vrinæ rubræ, iumentorum ſimiles; vn-
de 88, 35. vrina ſi ex rubra nuper, mox aquoſa decolor
euadit; mali eſt ominis 568, 44. prærubra, renes malè
ſuo officio fungentes arguit 13, 33. vrinæ prærubræ, dif-
ferentiæ 526, 25, &c. prærubra, multa bile ſaturata,
vel rutila inflammatione ſeroſi liquoris; breuis morbi eſt
potiùs quàm longi 529, 40, 41. prærubra, caliginoſa,
cum varia hypoſtaſi, nec diſcreta; pleuriticis maximam
partem mortifera intra 14. dies 526, 1, 2. prærubra &
ſubrubra, quomodo differant 521, 33. ſubrubra, quæ-
nam 513, 59, &c. nec ſigno, nec cauſa, in malis ducen-
da 112, 40. vrinæ ſubrubræ poſt ſeptimum diem τὸ ἐπι-
φαινόμενον, ducitur de ſero ſanguinis crudioris 514, 59,
60. in vrina ſubrubra, cum hypoſtaſi alba & læui, mul-
tum eſt ſecuritatis 513, 48. ſubrubra cum ſubrubra hy-
poſtaſi, ſufficit ad criticam excretionem, vbi eſt fortis na-
turæ contentio 514, 30. quæ ſubrubram habet hypoſta-
ſin, exacti non eſt pepaſmi 514, 29. 516, 3, 4. in pleu-
riticis quæ hypoſtaſin habet læuem; ſecuram criſin de-
nunciat 535, 33. vrinæ ſpumantes, quænam 48, 48. vel
à ſpiritu flatulento turbatæ, vel à colliquamento 534, 8.
bullatæ à flatulento ſpiritu, ex craſſiore materia; ſunt re-
cidiuis crebræ 541, 13, 14. cum vrina ſpumante bullata,
criſis perfectiò ſperari nequit 541, 14. vrinæ ſpumantes,
vndecunque gignantur; conuulſionis mouent ſuſpicio-
nem 534, 8, 9, 15. ſtranguriosæ materia, toto prorupta
corpore ad veſicam, multis reſtituit appetentiam pridem
collapſam 510, 18. vrinæ ſtranguriosæ, quænam prima
materia 364, 30, &c. quænam ſecunda 364, 33. vrina
tenuis eſt vacuitate pepaſmi 516, 6, 7. vrinæ tenuitas,
infra naturam eſt, quæ languet effœta in officio coctionis
519, 8, 9. in vrina tenui & biliosa, quæ glutinoſam vix
habet hypoſtaſin; cruditatis minimè obſcura ſignificatio
516, 5, 6. vrina tenuis conſiſtentia, & fulua colore; vnde
515, 60, 61. vrinæ tenues, criticum nihil & vtile præ ſe
ferunt 294, vlt. vrina tenuis, cruditatem arguit morbi
47, 4. quibuſdam ad phrenitidem & inſaniam; aliis ad
hæmorrhagiam 47, 6. vrinæ tenues, decolores, non re-
ſidentes, nec vlla hypoſtaſi præditæ; crudæ 341, 31. te-
nues lienoſis, tum per ſe, tum ex euentu 541, 51, 52. te-
nues meiendo emiſſæ in longis febribus, exiguis, & errati-
cis; lienoſæ 541, 22. tenuis ſenibus, ad dyſenteriam 47,
7. vrinæ quibus diu tenues & crudæ fluunt, vnáque ad-
ſunt cætera ſalutis ſigna; abſceſſus expectare decet in par-
tes diaphragmate inferiores 564, 37, 38. vrina θρομβώδης,
à flatulento ſpiritu, & ſumma infirmitate caloris natiui
526, 41, 42. turbida, vnde 532, 64. vrinæ turbatæ, vt iu-
mentorum, οὖρα θολερά 523, 5. 339, 60. vrinarum varie-
tas, vnde 82, 3. vrina, colore & hypoſtaſi variegata, mul-
tarum ſoboles affectionum 518, 41. toto liquore vire-
ſcens, atque etiam nigra; icterum obſtructorum bilis mea-
tuum ſymptomaticum exoluit 523, 64, 65. viridis toto
liquore, bilis eſt in hepatite & aorta incendio conflagran-
tis 523, 51. 536, 8, 9. vrinarum viridium toto liquore co-
loratio, ab æruginoſa bile per venas diffuſa 527, 1. vrina
quæ toto liquore vireſcit, febris eſt acutæ ipſum periculo-
sè habentis quem ſemel inuaſit 523, 39, 40. in vrina viri-
di toto liquore, maiori periculo locus eſt, quàm ſuperficie
tantùm tenus 523, 54. vrina ſubuiridis, quænam 536, 12.
ſubuiridis & florida, cui alba eſt hypoſtaſis; ipſam criſin
citam oſtendit 535, 54. vmbroſa, vnde 526, 37. vrinæ ὑα-
λώδεις, plurimùm valent ad exoluendam conuulſionem
530, 4. in vrina hominum qui bene valent, nihil cernitur
quod vim naturæ effugerit 511, 42. vrina vacua hypoſta-
ſεως etiam glutinoſæ; quia de chylo nihil aut parum ap-
ponitur πρὸς τὴν αἱμάτωσιν 516, 7, 8. in vrinis aſpectabilia
quæ ſunt, ὑφιστάμενα dicta 511, 20. vrinarum τὰ ὑφιστά-
μενα, ſæpe alia pro aliis vſurpata 517, 29, 30. vrinæ in-
tra liquorem continentur; ſublimes nubeculæ, media
enæoremata, & imæ hypoſtaſes 517, 28. 524, 21. intra vri-
nam aſpectabilia ſunt; vel ab iis orta quæ vim naturæ in
confectione ſanguinis effugerunt; vel excrementa corpo-
rum quæ liquuntur, ſanguiníſve peruſti 511, 43, 44. intra
vrinam aſpectabilium quæ vim naturæ effugerunt, diſtin-
ctio varia; colore, ſubſtantia, quantitate, loco, ſitu 511, 43.
eadem à corporibus aut humoribus quæ liquuntur aut
peruruntur; toto genere praua 511, 46, 47. in vrinis, ne-
bularum quænam materia 517, 36. nubecula volitat le-
uibus venti alis 511, vlt. 512, 1. 515, 23. 514, 19. vrinæ nu-
becula, indicandi potentia, cedit hypoſtaſi 515, 22. in vri-
nis nebulæ, pro omnibus ὑφισταμένοις 517, 32. vrinarum
nebulæ albæ, vnde 517, 39. nebulæ albæ & fundum ver-
ſus; vtiles: rubræ autem, nigræ, liuidæ; difficiles 517, 19.
nebulæ liuidæ; ſoboles partium emortuarum 517, 58.
nebulæ nigræ, vnde 517, 47. vrinæ nubecula nigra &
enæorema γονοειδές, peioribus eſt ægri rebus, quàm rerum
earum hypoſtaſis quæ in fundo reſidat 511, 47, 48. in v-
rinis cum velut nubeculæ nigrę ſunt per tertianas horrife-
ras; incertum horrorem denunciant 533, 23. vrinę nube-
culę nigrę quæ ſunt in erraticis febribus; quartanas de-
nunciant 530, 29. nebulę rubrę, vnde 517, 45. in vrina
nubecula fuit rubra ſub quartum, quibus ſeptimo die criſis
venit 512, 35. 515, 3, 4. in vrinę ſuperficie pingue quod ena-
tat; proprium pinguis liquefacti 529, 12. in vrina quod
pingue eſt, diſceſſionem non oſtendit febris, ſed vitæ ipſius
513, 19. vrinę enęorema, vnde 112, 52. non rarò pro hy-
poſtaſi 112, 54. enęoremata genituralia, in febre acuta,
mortiferè apparent: in vetuſta, pituitæ oſtendunt purga-
tionem 336, 49. in vrina ſi quid ſit pendulum, vaneſcente
cruris dolore, dementiam pręſagit 475, 14. in vrinę
enęoremate diuulſo, pariter vis morbi lucet, atque natiui
caloris imbecillitas 519, 18. vrinę quibus ſunt nigro
enęoremate prędité, aluo fluente, vigilibus; phrenitici
euadunt 517, 49. vrinę hypoſtaſis, quid 511, 37, 38. 515, 65.
516, 1. vrinę hypoſtaſεως & nubeculę, materia ęqualis
515, 24. vrinę hypoſtaſis in fundum deponitur, virtute
caloris natiui 358, 12. 514, 19. 515, 23. vrinę hypoſtaſεως ge-
neratio, puri analoga 511, 36. vrinæ hypoſtaſis, poſita inter
pus atque humores naturæ dicatos nutriendi cauſa 511, 37,
37. loco melior & fida magis ad expetendam criſin citò &

certò venturam, quàm ipsa nubecula 514,17,18.515,22. duplex; vna naturalis, altera cōtra naturam 515,vlt.516,1. quæ ad crisin apparet febrium acutarum, qualis 336,35. quænam omnium præstantissima 512,7,&c. illa demum fidæ est salutis, quæ numeros omnes explet bonæ materię, loci, & situs 511,53. vrina quibus citò hypostasin habet; celeriter illi judicantur 543, 31. vrinæ hypostasis laudata, qualis 155,35. vrinæ hypostasews laudabilis, notæ; lęuitas, æqualitas, albedo 543,35. notæ, vim caloris natiui, materiæ bonitatē cum robore cōiunctam partium solidarum referunt 543,37,38. vrinæ hypostasis naturalis, est de reliquiis materiæ sanguificandæ, cùm inchoata est redintegratio, & febris mitescit 515,vlt.516,1. naturalis, subrubra vel alba est 516, 2. alba; bona 81,35. vrinæ hypostasews albæ causa, πεπασμός 511,59. vrinæ hypostasis, vnde albescit 511,63. alba, est τῶν ἀπιόντων 511,60. integritatem partium solidarum denunciat 511,55, bonitatem sųcci ostēdit qui vim effugit naturæ, in sanguinis confectione 511,54. materiæ bonitatem, pepasmi capacem denūciat 511,61,62. loci opportunitate quem occupat; caloris natiui certum argumētum 511,63,&c. alba & læuis, parem ostentat salubritatem loco vbi residit, & situ atque materia 511,51,52.536,15. vrina quæ albam & læuem habet hypostasin, exacti est pepasmi 514,29. inter vrinæ hypostasin albam, semen & pus, nihil interest efficiendi virtute, sed tātùm materiæ capacitate 511,57. vrina in febre quæ albam & læuem habet hypostasin atque constantem; citam illius dimissionem ostēdit 509,4. hypostasis sputiformis, non nisi de vitiis renū aut vesicæ apparet 530,7,8. vrina quæ sputiformes habet hypostases, aut limosas; rigorem denunciat 529,53. hypostasis subrubra atque læuis, vnde 514,1,&c. vrina quæ vtilem habet hypostasin, & mox non habet; laborem & mutationem ostēdit 534,33. hypostasews prauæ, notæ; nigredo, asperitas, dissipatio, cōcretióque 543,35,36. hypostasis cōtra naturā; de corporibus est quæ liquuntur 516, 1. ad vrinarum prauam hypostasin pertinet τὸ πιτυρῶδες καὶ τὸ κριμνῶδες 532,42. hypostasis cœnosa, subliuida, ex concreta; mala 551,43. subliuida; signum edit partis emortuæ, vnde liquefacta excernitur 520,1. hypostasews prauę notę, violentiam ardoris febrilis, morbifici succi corruptionem, naturæ imbecillitatem referūt 543,36. hypostases pingues, suspensas, araneosas improbare decet, vt colliquationis signa 530,23. hypostasews nigræ, aut nebulosi enæorematis materia, sanguis perustus incendio 527,2. hypostasis rufa, argumento est viscerum quæ à febre liquuntur 537,30. varia, variarum affectionum præ se fert argumēta 526,39. viridis, venit ex bile quæ de flaua migrauit in viridē à febrili ardore 536,42,43. vrina periculosa est, quę ex hypostasi sua diuellitur 518, 54. & quæ ex glomerata, hypostasin habet subliuidam 550,25. inter vrinas periculosa est, colore & hypostasi variegata 519,38. pestifera est, quę & hypostasin habet nigram, & ipsa quoque est nigra 524,13. vrinæ naturalibus maximè cōtrariæ; pessimæ 524,45,46. vrinaria fistula, longa, angusta, sinuosa 361,40. primùm ab Hippocrate dicta ἡ οὐρήθρα 361,42. vnde incipit 361,41. vrinariæ fistulæ ὑπερσάρκωσις, vnde 432,20. vrinariæ partes præcipuæ, vesica & renes 538,17.

Vterus, corporis pars nobilissima 455,30.465,23. capacitas est ampla 455,37. sensus acerrimi 463,19. in vtero, linea mediana 135,33. summus opifex ingenerauit amorem gignendi 454,34. vterus, fundamentū naturæ muliebris ac muliebrium purgamentorum 454,31,32. à Platone dictus, ζῶον ἐπιθυμητικόν 440,22. omnium quæ in aluo cōtinentur, nobilissimus 440,21. vteri concupiscentia, maius bonū affectat, quàm hepatis 440,22. cōcupiscentia, & rei venereæ indulgētia, sufficit ipsa per se proliciendo sanguini, & ciendo ad exitū celeriùs menstrua purgatione 454,48,49. virtute, semen animatum promouetur, atque perficitur ab eo quod erat, ad id quod actu esse debebat 440,25. opus, dignitate præcedit opus hepatis 440,23. ídque est generatio atque perfectio animalis 440,24. oblectamēto, vicina genitalia sunt in prōptu 454,35. vtero genitalia vicina, de suo impertiunt semen muliebre, dum coit 454,36. in vtero, caloris & siccitatis, quomodo mediocritas ad concipiendum idonea comparatur 481,41,&c. vtero naturaliter instituta nō est cōniuendi consuetudo, nisi cùm semen concepit, fouétque suo cōplexu 479,61. vteri cum iecore affinitatem, quid declarat 454,43. vtero morem gerit hepar, affinitate quadam cōcupiscentiæ & amoris voluptuarij 454,41. subsidio est hepar, illuc transmisso sanguine quo irrigatur fundus matricis 454,41. respōdet omnino corporis vniuersitas, similiter constituta vt ille 454,32. vterus, menstruorum affluxū ad se rapit, cupiditate nimia incitatus 456,6. vt fœcūdus ager, frūctu materno restibilis esse debet 482,3. vteri euacuatio, per mēstruale profluuium 14,35. vterus, principatui corporis omni, societate & affinitate coniunctus 465,23. vteri cum cerebro, quænam sympathia 462,61. vterus & mammæ, mutuò se afficiunt 483,33,57. vteri & mammarum societatis, multa argumēta 483,32. vtero & mammis societas intercedit per vasa communia 483,58. sua est sitis 264,21. vteri vacuati ac sitientis symptomata, quomodo nascuntur 485,5,&c. defraudatio quæ apnœam inducit, penè miraculo apponi debet 485,14. egressio qualis: talis erit neoterismus, fouendo & alterando 481,20. os quibuscunque est durum; iis necesse est vt conniueat 463,29.479, 60. conniuentia in vacuis, quomodo commune symptoma inflammationis & scirrhi 463,25,&c. conniuentia quæ fit à scirrho; difficulter admodū curatur 479,63. in vtero, grumescentis sanguinis grauissima incōmoda 455,38. vteri impuritas qualis; talis erit purgatio 481,20. in vtero, humoris superuacanei, semen virile extinguētis, quænam signa 481, 45. humidioris ac multa proluuie diffluētis redintegratio, procuranda catharticis 481, 44. intemperies eximiè frigida, fouēdo intus & foris calidis rebus hystericis, ad iustam temperiem redintegranda 481,21,&c. vtero cùm malè est, & malè ab vtero; linguæ mutatio esse solet 474,9. vterus, quomodo inflammatur 463,15,&c. quoties inflammatur, non necessariò, nec semper apparet lingua arida 474,16. inflammatus, sæpe trāsmittit ad linguam fuliginosum ardorem 474,20. ab vtero ad sinum pudoris, ruboris propagatio; illac futuri exitus materiæ purulentæ signum ostendit 465,21. ab eo inflāmato, alui duritas, per oppressionē partium circumiacentium 463,41,42. vteri inflammatio, calidissimam secum habet febrem coniunctam 474,13.485,32. inter magnas afflictiones eximia 463,36. inflammationis systrophicæ signū, hysterica duritas in aluo admodū dolorifica 463,10. inflammati signum σωμεδρόεν, rubor naturalia occupans 465,15. inflammatio, conuulsionem secum adducit 485,31. doloris ac febris vi perniciosa, erysipelas ipsum præcedit 463,51,52. vterus si in ischium decumbat & suppuret; vlcus necesse est ἔμμοτον fieri 200,vlt.465,34. vteri pathemata multa: sed partium cæterarum communia 484,45. proprium pathema, cum muliebribus & genitura; hysterica passio 484, 46. non minùs verè dici debet hysterica conuulsio, quàm apnœa hysterica 484,48.

Vulnerū medicina omnis, quò spectat 417,59. vulnus omne, non est trωma 225,47. magnum, est trωma 225,47. vulnera magna artuum, quæque neruos dissecant exactè à quibus reguntur; palam est quòd claudos efficiunt 423,34, 63. circum vulnus magnum & vehemens si tumor non assurgit; ingens malum 424,11. vulnus, quando in vlcus mutatur 430,21. vulnera, quęnam sauciatos absumunt 427,55. vulnus in thorace si non rectè curetur, empyematis mortiferi causam infert 305, 40. vulnus si foris sanum sit, intus verò non sanum; purulētus fit saucius 305,62. vulnera quęnam, mortifera 424,31,&c. partium efficientium, celeriùs ad mortem fatalia 424,62.

Vultuosi homines, leui de causa fortiter irascuntur 374,49.

in Vuulæ laxitate, crebrò deglutiēdi studiū irritū 334,25.

οἱ Υ ΓΙΑΙΝΟΝΤΕΣ, qui 10,18. οἱ ὑγιηρῶς ἔχοντες, qui 10, 21. τὸ ὑγιεινόν, quale requiri debeat 147,9.

τὸ ὑγραίνεσθαι, quid 83,44.

ὑπνώδεες ægri, vnde 451,10.

ἡ ὑπέρκρισις, vnde 212,7.213,15.

αἱ ὑπογλώττιδες, venæ linguæ subiacentes 238,50.

ὑποδυσφορία grauior δυσφορίῃ 4,15. ὑποδύσφοροι, qui, & quamobrē 4,16.30,19.393,29. ὑποδύσφοροι ęgri, vnde 451,10.

ἡ ὑποχώρησις, soli aluo transmissæ semper tribuitur 181, 10. 545, 2. τὰ ὑποχωρήματα μέλανα ἰόντα, quænam Hippocrati 209,60.

ἡ ὑπόστασις τῆς κοιλίης, idem quod, ἢν γαστὴρ μὴ διαχωρέῃ 61,10.

τὸ ὑποστρέφειν, quid 68,34.503,60.451,17.

τὸ ὑποψαφαρόν, idem quod ὑποψαθυρόν 555,40.

τὰ ὕστερα πρότερα omnia, mala in omni naturæ & morbi certamine 217,39.

Z

ZOPYRVS, physiognomus 31,54.

F I N I S.

Cæsareæ Majestatis priuilegium.

RVDOLPHVS *Secundus, diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis. Quod cùm nobis humiliter exponendum curauerit Baptista Dupuis, ciuis & bibliopola Parisiensis, se pro bono publico Ludouici Dureti Medici commentaria in Hippocrateis & alia eius opera, typis ædere decreuisse. Vereri autem, ne æmuli forte, qui plerunque falcem in alienam messem mittere solent ipsum, vel vitiosa imitatione, vel aliis sinistris artibus, sperato laborum suorum fructu & emolumento priuaturi sint: demissè proinde supplicando, vt suæ hoc loci indemnitati priuilegio nostro Cæsareo consulere clementer dignaremur. Nos sanè non ignari, quãtum lucis rei medicæ ex eiusmodi æditionibus accedere soleat, humilibus eiusdem precibus deesse noluimus. Ideóque omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis, ac aliis quamcunque librariam negotiationem exercentibus, firmiter inhibemus atque vetamus, ne quis memoratos libros per decem annorum spatium, à prima die editionis computandum, intra sacri Romani Imperij, regnorúmque & dominiorum nostrorum hereditariorum fines, simili aut alio quopiam charactere vel forma, siue in toto, siue in parte recudere, aut aliò recudendos dare, vel alibi etiam impressos adducere, vendere, distrahérve clam vel occultè, citra voluntatem & consensum præfati Baptistæ Dupuis, suorúmve hæredum præsumat. Si quis vero secus faciendo, priuilegium & interdictum hoc nostrum Cæsareum spernere, negligere, aut transgredi conatus fuerit, eum non solum omnibus libris illis perperam quippe recusis & adductis (quos quidem supradictus Baptista Dupuis, aut hæredes illius, eorúmve mandatarij, vbicunque deprehensos, vel propria authoritate, vel Magistratus loci illius auxilio, sibi vendicare poterunt) de facto priuandum, sed & pœna insuper decem marcharum auri puri, fisco nostro Cæsareo fraudis vindici, & sæpefati Baptistæ Dupuis, suorúmve hæredum vsibus ex æquo pendenda, decernimus irremissibiliter plectendum: Dummodo tamen huiusmodi libri nihil in se scandalosum, aut orthodoxæ religioni Catholicæ, sacríque Romani Imperij constitutionibus, aduersum, siue in præfatione, siue in textu, aut alias quoquo modo contineant: idémque Baptista Dupuis, terna ad minus exemplaria propriis suis sumptibus quamprimùm ad Cancellariam nostram imperialem transmittere teneatur, quatenus priuilegio hoc nostro vti voluerit. Quod si neglexerit, eo ipso priuatus & exutus planè censeatur. Mandamus ergo vniuersis nostris, & sacri Romani Imperij regnorúmque & Dominiorum nostrorum hæreditariorum subditis, cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis aut præeminentiæ existant, tam ecclesiasticus, quàm secularibus, præsertim vero iis, qui in magistratu constituti, vel proprio, vel superiorum suorum nomine & loco iuris ac iustitiæ administrationem exercent, ne quemquam priuilegium hoc nostrum Cæsareum temerè & impunè transgredi aut violare patiantur, quin potius contumaces, si quos compererint, præscripta pœna plecti, aliísque idoneis modis coërceri curent: quatenus & ipsi eandem mulctam euitare maluerint. Harum testimonio literarum, manu nostra subscriptarum, ac sigilli nostri Cæsarei impressione munitarum. Datum in Arce nostra regia, Pragæ, die duodecimo mensis Octobris. Anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo septimo. Regnorum nostrorum; Romani, decimotertio; Hungarici, decimo sexto; Boëmici verò, duodecimo.*

RVDOLPHVS

Iacobus Curtius, à Tenfftenau.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Majestatis proprium.

A. Benck.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR lettres patentes du Roy nostre Sire, donnees à Paris le vingtiesme Iuillet, mil cinq cens quatre vingts & sept, il est permis à M. Iean Duret, Medecin de sa Majesté, & son Lecteur ordinaire en medecine, de faire imprimer & mettre en lumiere par tel Imprimeur ou Libraire qu'il voudra choisir, tous & vns chacuns les liures, commentaires & compositions que feu M. Loys Duret son pere, aussi Medecin & professeur de sa Majesté auroit composez, escrits, ou dictez: auec inhibitions & defenses à tous marchands Libraires ou Imprimeurs de non imprimer, vendre ou distribuer lesdits liures, commentaires, & compositions en cestuy nostre Royaume, durant le terme de six ans, à commencer du iour & datte que le premier liure qu'il aura choisi pour mettre soubs la presse, sera acheué d'imprimer: sur peine de confiscation desdits liures qui seront trouuez d'autre impression que celle ausquels ledit Duret aura donné permission, & d'amende arbitraire, comme plus amplement est contenu & declaré esdites lettres: Veut aussi sa Majesté qu'apposant l'extraict dudit priuilege à la fin ou au commencement du liure, il soit tenu pour deuëment signifié, car tel est son bon plaisir, ainsi signé,

Par le Roy,

VIOLE maistre des Requestes ordinaire de l'hostel, present.

FONDEBELEIN.

Parisiis excudebat Dionysius Duvallius, mense Iulio, 1588.

41
52